

SCHOOL OF THEOLOGY AT CLAREMONT

10017034619

The Library
of the
CLAREMONT

SCHOOL OF THEOLOGY

1325 North College Avenue
Claremont, CA 91711-3199
1/800-626-7820

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,

OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM.

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA CONCILII TRIDENTINI (ANNO 1545) PRO LATINIS
ET CONCILII FLORENTINI (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO. CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIMA
ECCLESIAE SÆCULÆ ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGEN-
TER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIUM
OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DETECTIS,
AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGU-
LARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTÆQUE MATERIAM SIGNIFICAN-
TIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN
ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, STATIS-
TICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM DOGMATICUM, MORALE, LITUR-
GICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ulla EXCEPTIONE; SED PRÆSERTIM
DUOBUS INDICIUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID
NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMIS-
SO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ
SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OMNIUM QUINQUE PATRES ET IN QUIBUS
OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A
PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTAN-
TIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,
PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES
ÆTATES, LOCOS, LINGVAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES LATINA PRIOR.

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE LATINÆ
A TERTULLIANO AD INNOCENTIUM III:

ACCURANTE J.-P. MIGNE.

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA.
LATINA, JAM PENITUS EXARATA, QUOD PRIMAM SERIEM VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SU-
STAT. NOXVE POST PERACTOS INDICES STABIT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCÆ
DUPLEX EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLE-
CTITUR, ET AD NOVEM ET CENTUM VOLUMINA PERVENIT, SED SINE INDICIUS; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM
TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR. UTRAQUE VICESIMA QUARTA
DIE DECEMBRIS 1860 OMNINO APPARUERAT. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE NEMPE
LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EM-
PTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM, 326 VOLUMINIBUS PRO AMPLIORI EDITIONE ET 272
PRO MINORI ABSQUE INDICIUS CONSTANTEM, COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUIUSQUE VOLUMINIS AMPLI-
TUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS ENAT INTEGRÆ ET SEORSIM
COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVE VEL
PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT. ISTÆ CONDITIOES SERIEBUS PATROLOGIÆ NONDUM EXCUSIS APPLICANTUR.

PATROLOGIÆ LATINÆ TOMUS XLVIII.

MARII MERCATORIS TOMUS UNICUS.

EXCUBEATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM.

IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIENSIA.

SÆCULUM V. ANNUS 450.

MARII
MERCATORIS

S. AUGUSTINO ÆQUALIS

OPERA OMNIA,

SIVE

MONUMENTA AD PELAGIANAM NESTORIANAMQUE HÆRESIM PERTINENTIA:

EDITIO NOVISSIMA,

JUXTA ERUDITISSIMAM GARNERII RECENSIONEM ADORNATA, CUJUS AMPLISSIMIS PRÆSERTIM
COMMENTARIIS DISSERTATIONIBUSQUE COMMENDATUR;

SIC AUTEM AD EXQUISITAS BALUZI GALLANDIQUE
EDITIONES COLLATA ET EMENDATA, UT OMNIUM LOCUPLETISSIMA NECNON
CASTIGATISSIMA FACILE HABERI MEREATUR:

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE

BIBLIOTHECÆ CLARI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT 7 FRANCIS GALLICIS.

EXCODEBATUR ET VĒNIT APŪD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

1862

ELENCHUS

RERUM QUÆ IN HOC VOLUMINE XLVIII CONTINENTUR.

MARIUS MERCATOR.

<i>Editoris Admonitio.</i>	col. 9
<i>R. P. Garnerii Præfatio generalis in omnia Marii Mercatoris Opera.</i>	11
<i>Baluzii Præfatio.</i>	43
<i>Schænemanni Notitia historico-litteraria in Marium Mercatorem.</i>	47
MARIi MERCATORIS OPERA.	
<i>Pars prima. — Monumenta ad hæresim Pelagianam spectantia.</i>	61
<i>Commonitorium de Coelestio, imperatori oblatum.</i>	65
<i>Liber Subnotationum in verba Juliani.</i>	109
<i>Translationes variorum Opusculorum quæ Græce scripta sunt in causa Pelagianorum.</i>	171
<i>I. — Nestorii Epistolæ tres.</i>	173
<i>II. — Ejusdem Nestorii Tractatus contra hæresim Pelagii seu Coelestii.</i>	183
<i>III. — Symbolum Theodori Mopsuesteni et ejus Refutatio.</i>	213
<i>Appendix prima.</i>	
<i>Epistola Anastasii Romanæ urbis episcopi ad Joannem Hierosolymorum episcopum, rescribentis super nomine Coelestii.</i>	231
<i>Fides Rufini Aquileiensis.</i>	239
<i>Appendix secunda.</i>	
<i>Dissertationes septem quibus integra continetur historia Pelagiana, multæque populares opiniones refelluntur.</i>	255
<i>Pars posterior. — Monumenta ad hæresim Nestorianam spectantia.</i>	
<i>Præfatio historica in hanc partem.</i>	699
<i>Liber primus :</i>	
<i>Impii Nestorii Sermones tredecim, cum uno Procli; ejusdem Nestorii Epistolæ tres, cum quatuor S. Cyrilli; Marii Mercatoris Epistola una de Nestorii hæresi; Excerpta S. Cyrilli ex Operibus Nestorii.</i>	753-905
<i>Liber secundus :</i>	
<i>Nestorii Blasphemiarum Capitula XII, cum contradictionibus Marii Mercatoris; Responsio S. Cyrilli ad Objectiones Orientalium; Responsio ejusdem ad Reprehensiones Theodoretii; Scholia S. Cyrilli de Incarnatione Verbi, interprete Mario Mercatore.</i>	907-1038
<i>Liber tertius :</i>	
<i>Excerpta a Mario Mercatore ex libris Theodori Mopsuesteni, Theodoretii Cyrensis et Eutherii Tyanensis, Nestorianæ partis episcoporum.</i>	1039-1088
<i>Liber quartus :</i>	
<i>Dissertationes duæ, prima, de Hæresi et Libris Nestorii, altera de Synodis in causa Nestoriana habitis a tempore motarum barbararum ad pacem Ecclesiis redditam.</i>	1089-1218
<i>Indices Personarum et Rerum.</i>	1221-1252

ADMONITIO.

In ipso hujus topi limine lectorem aliquantisper sistendum duximus, quo nempe, de nostra in hac nova operum Mercatoris editione digerenda certior factus, lectionem expeditius simul et jucundius aggrediatur. Quod vero ad ipsius Auctoris ingenium vel epocham, scriptorumque cum genus tum genuitatem et numerum pertinet, quia de his notitiæ sequentes satis superque documentorum exhibeant, eo viros studiosos revocare convenit, nec aliud nobis nisi de nostræ editionis cum præcedentibus relatione, et quasi habitu typographico, superest dicendum.

Equidem multæ operum Mercatoris editiones, non autem pari eruditorum plausu, hactenus publici juris factæ sunt: inter quas principem locum obtinent Garneriana typis mandata anno 1673, Baluziana anno 1684 cusa, ac postremo Gallandiana, quæ anno 1772 prodiiit. Quæ quidem editiones mutuo inter se nexu ita colligatæ sunt ut unaquæque a præcedenti non solum originem suam, verum etiam peculiare quo pollet utilitatis genus mutuetur. Etenim Baluzii lucubrationes, paucis tantum emendationibus notisque de suo invecis, expressit Gallandius, decessoris sui litteraturam et æpigraphicam non immerito suspiciens; siquidem, præterquam quod nullibi textum auctiorem reperire sit, ex variis exemplaribus accuratissime collatis depromptum, sagacissimisque illustratum annotationibus, præterea huic editioni vel ipsum Baluzii nomen, optime de litterarum republica meriti, non parum auctoritatis contulit. Aliunde vero ei quis rem acrius perpenderit, facile comperiet Baluzianam editionem maximam laudis famæque partem Garnerianæ debere, cujus recensio et quasi necessaria appendix habenda est, quod ipse profiteri videtur Baluzius, sæpe sæpius lectorem ad illam revocans. Ut ut sit, Garnerii vestigia in hac nostra editione secuturi, de doctissimi Viri annotationibus, non solum numero pene infinito, sed etiam singulari eruditione conspicuis, disserere omittimus, quippe cum nemo sit, ut nobis videtur, qui hanc illi laudem inuideat. At vero quoniam ipsi a nonnullis crimini vertitur quod totam operum Mercatoris collectionem in duas partes ita divideret, ut monumenta ad Pelagianorum historiam in priore, in posteriore autem quæ ad Nestorianorum hæresim pertinent comprehendantur, illum ab ista insimulatione vindicandi occasionem alacriter amplectimur, talem partitionem multum claritatis, nedum vel minimam confusionem, inducere existimantes, illamque in nostra editione eo libentius usurpaturi quod in hoc Patrologiæ loco peropportune sese nobis offerat, hæreseon novissime adversus Ecclesiam luctatarum historiam, quasi retrospeciendo, de more resumpturis: præsertim cum Pelagianorum Nestorianorumque contra catholicam fidem agones non parum lucis ex amplissimis et auditissimisque dissertationibus quibus utraque Garnerianæ editionis pars illustratur, percipiant.

Hinc facile conjicere licet, nos operum Mercatoris editionem omnibus numeris absolutam litteratis viris præstituros, modo Garnerii textum, partitionem notasque, inserto tamen quidquid emendationum annotationumve tam Baluzii quam Gallandii opera accesserit, ad integram expresserimus*.

Huic igitur viæ insistere destinantes, tres supradictas editiones perquam diligenter contulimus; quotiesque inter se different, variantem lectionem sive infra paginam, si quando res aliqua explicatione indigeret, sive in ipso textu inter uncinos descripsimus, nomine auctoris a quo esset mutuata semper apposito. Nomen etiam auctoris cæteris notis ascriptum lector reperiet**, nisi Garnerio debeantur, cui tribuendum erit quidquid occurrerit non alio nomine signatum.

* Verumtamen notandum est, Græca quædam fragmenta, quæ ex S. Cyrillio a Mario Mercatore expressa sunt ac latinitate donata, opera vero Garnerii e regione latini textus descripta, nos consulto omisisse, lectorem ad opera S. Epi-

scopi, in altera Patrologiæ serie græcæ excudenda, remittentes.

** Si quid de nostro in notis contulerimus, facile hoc si-
guaculo dignoscetur: Edit.

R. F. GARNERII
PRÆFATIO GENERALIS

IN OMNIA OPERA MARII MERCATORIS.

PROOEMIUM.

Sex omnino sunt, erudite lector, quæ te juvat prænovisse, priusquam accedas ad tractanda opera quæ hoc volumine continentur. Primum, de Auctore ipso, cujus nomen in hunc usque diem videtur ignotum: alterum, de operibus, quæ nunc primum eduntur in lucem: tertium, de studio et labore nostro, partim in emendandis manuscriptis codicibus; partim in observationibus, sicubi opus fuit, adhibendis; partim in distribuendis idonea ratione operibus: quartum de iis quæ, cum hactenus ignota fuerint, quoad hæresim Cælestianam et Nestorianam, nunc primum ex hoc auctore cognoscuntur: quintum, quomodo venerint in manus nostras Mercatoris opera: sextum denique, quid epistolæ a sancto Augustino ad Mercatorem datæ supersit.

CAPUT PRIMUM.

De Mario Mercatore, quibus notus fuerit, quæ ætate vixerit, unde ortus, qualis et quantæ auctoritatis sit.

Prodeunt nunc primum in lucem opera Marii Mercatoris, auctoris quidem antiqui, et æqualis Augustino; hactenus tamen ita ignoti, etiam eruditis, ut ne appellatus quidem sit de nomine, vel a Gennadio diligente cæteroquin ejusdem ætatis ecclesiasticorum scriptorum censore, vel a Patribus aliis, sive æqualibus, sive supparibus.

Erit forte qui hoc silentium miretur, immo qui iniquiorem in partem interpretari velit, ideoque Mercatori fidem timidius præstet, quasi ætatem suam mentiatur, et velut umbra prodians e sepulcro, illudere tentet animis novitate attonitis: quomodo enim, inquiet, tamdiu, etiam in situ et tenebris bibliothecarum, latuisset auctor par nobilissimis? quomodo fugisset hominum nostri temporis curiosam diligentiam, indefessumque studium in perscrutandis veterum monumentis?

Veram, ut tantisper differam de Gennadio dicere, deque alia dubitandi causa, de quibus erit sub finem opportunior disserendi locus; certe Mercatoris nomen non ita ignotum est, ac videri possit: illius enim meminerant Augustinus et Possidius, qui duo plurimorum instar esse possunt.

Augustinus. *De illis autem, qui rapiuntur in nubibus, in quadam epistola, quam scripsi AD FILIUM MEUM MERCATOREM, quæ incipit: Procul dubio notissimum vobis, cum me consulisset de quibusdam quæstionibus Pelagianorum, qui negant mortem esse peccato retributam, quatenus disputaverim in subditis lege, etc. (Lib. de VIII quæst. ad Dulcit. q. 3).*

Possidius, cum recenseret Augustini adversus Pelagianos, sive opera, sive epistolæ libri pares, decimo septimo loco scripsit: *Item ad MERCATOREM epistola contra eosdem una (In indiculo operum Augustini adversus Pelagianos, anno 1574).* Quæ verba irritò labore quæras in editionibus vulgaribus indicis qui in fronte operum sancti Augustini apponi solet: reperiuntur enim in sola prima quam separatim accuravit vulgavitque Lovanii Joannes Ulimmerius canonice regularis.

Floruisse ab anno Christi circiter 418 ad 450 ex eo colligitur, quod accepit ab Augustino epistolam ann. 418; Commonitorium adversus Cælestianos obtulit Theodosio ann. 429; contradixit anathematismis Nestorii ann. 431 ineunte; librum Subnotationum contra Julianum scripsit ann. 431 exeunte; mentionem denique fecit, tum epistolæ a Theodoro scriptæ ad Domnum Antiochenum; tum concionis ab eodem habitæ in Ecclesia Antiochena, post obitum sancti Cyrilli ann. 444; tum hæresis Eutychianæ post hæc tempora invalescentis, et ann. 451 damnatæ: quæ omnia idoneis argumentis confirmanda sunt.

Et primum quidem, quod acceperit litteras ab Augustino ann. 418 ea ratione conficitur. Haramæ litterarum pars continetur in libro de octo Dulcitii quæstionibus, in quo mentio fit Enchiridii ad Laurentium: in Enchiridio laudatur Hieronymus tamquam vita functus. Cum ergo Hieronymus obierit ann. 420 pridie kal. Octob., fatendum est librum de octo Dulcitii quæstionibus non fuisse scriptum ante annum 420. At eo anno scriptum tradit Augustinus, quo dies dominicus Paschatis incidebat in mensem Martium; sic enim ait: *Quantum mihi videtur, non tardavi respondere interrogationibus tuis, per Pascha quippe hoc unno, quo dominicus dies fuit vi kal. Aprilis, a Carthagine mihi missas litteras tuæ dilectionis accepi. Post eos autem dies sanctos, confestim Carthaginem sum profectus, in qua civitate nihil me dictare permisit occupationum, quæ ibi non potest deesse, multitudo; sed posteaquam inde regressus sum, peractis apud nostros quindecim diebus, qui me post absentiam diuturnam curare alia compulerunt: nam post tres menses, ubi redire permissus sum, rescribere ista non distuli, et abs te missis quæstionibus, quæ a me per diversa opuscula mea jam fuerant pertractatæ, ex eisdem opusculis reddere, vel solutionem, vel certe disceptationem meam.*

Cum ergo toto temporis spatio quod intercessit ab anno 419 ad 430, quo vita excessit Augustinus, Pascha non incidit in mensem Martium, præterquam ann. 422, eo ipso anno liber ille dici debet scriptus: neque enim ratio patitur, ut rejiciatur ad annum 430, nisi differatur simul ad mensem proximum obitui Augustini. Tradit enim sanctus doctor se post tres saltem a Paschate menses respondisse Dulcitio, et proinde vel Julio ineunte, vel exeunte Junio. Utrumque autem procul abest a vero: nam libri ad Dulcitium mentio fit in Retractationum libro secundo ante annum 428 absoluto, et Hippo Regius obsidebatur jam inde a tribus mensibus, quando Augustinus diem obiit.

Jam vero si liber de octo quæstionibus eo quo diximus tempore scriptus sit, data est procul dubio ab Augustino ad Marium Mercatorem epistola aliquot ante annis, et, ut opinor, statim atque Zosimus tulit sententiam in Cælestium ac Pelagium, atque ita pertinet ad annum saltem 418, quo vivere desiit Zosimus vi kal. Januar.

Ea porro tempestate debuit Marius nonnullius esse nominis, ut qui de rebus maximis celeberrimum totius orbis episcopum, occupatissimumque interrogaret, nec responsum mereretur tantum, et illud quidem tam elaboratum, ut ab ipsomet Augustino, veluti præjudicata de quæstionibus fidei sententia, laudetur; sed etiam rogaretur vicissim, ut si quid excogitaret de quæstione, doceret Ecclesiæ magistrum. Sunt enim hæc Augustini verba: *Si quid hinc absolutum ac definitum disputatione rationabili atque perfecta vel audisti, vel legisti, vel etiam adhuc audire, aut legere, aut excogitare potueris, peto mihi mittere non graveris: ego enim, quod confitendum est charitati tuæ, plus amo discere quam docere.*

Secundum vero, quod Commonitorium Mercator Theodosio anno 429 obtulerit, manifeste constat ex ipso titulo: *Exemplum Commonitorii quod super nomine Cælestii Græco sermone a Mercatore datum est, non solum Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sed etiam plurimis religiosissimis viris: oblatum quoque piissimo principi Theodosio semper augusto, id ipsum ex Græco in Latinum translatum per eundem Marium Mercatorem, Christi servum, consulatu Florentii et Dionysii VV. CC., per quod Commonitorium cognito funestissimo errore, imperiali præcepto, tam Julianus defensor et sequax ejus, cum cæteris sociis et participantibus suis, quam postea Cælestius de Constantinopolitana urbe detrusi, in synodo quoque Ephesiensi ducentorum septuaginta quinque episcoporum sententia postmodum in præsentī damnati sunt.* Habuit autem, ut fasti docent, annus 429 consules Florentium et Dionysium.

Tertium, id est, tempus quo conscriptus est liber *Subnotationum* in verba *Juliani*, ex eo facile colligitur, quod in præfatione Augustini mentio fiat veluti vita functi, non fiat autem concilii Ephesini, cum tamen maxime oportuisset, si modo per veritatem licuisset, siquidem in eo Julianus cum suis damnatus est. Hoc igitur opus elaboratum est tempore concilii Ephesini, ut in notis fusius demonstrabitur: tunc enim Mercator a Bassula Ecclesiæ Carthaginensis diacono Augustini Julianique mixtum opus accepit. Contigit autem mors Augustini ann. 430 v kal. Septemb. Datum concilio initium anno sequente x kal. Julias.

Quartum eadem ratione probari potest, quo tempore scilicet contradictiones a Mercatore scriptæ sint adversus impios Nestorii anathematismos. Nestorius enim, ut constat ex titulo duodecimi sermonis, vi id. Decembris, Theodosio xii et Valentiniano in AA. CC. accepit cum litteris Cyrilli anathematismos duodecim catholicos, quibus suos totidem opposuit, ut docet titulus contradictionum, quas Mercator scripsit, procul dubio ante Nestorii depositionem; de qua siquidem nullus sermo fit, cum tamen fieri, si fas fuisset, exigeret sæpius tempus et locus. Hoc igitur opus anno 431, ante concilium inchoatum, elaboratum est: annus enim qui consulatu Theodosii xii et Valentiniani in consignatur, est Christi 430.

Quintum de tempore quo Mercator adversus Theodoretum scripsit, liquido patet, non tantum ex refutatione Nestorianæ hæresis, ubi mentio quoque fit Eutychianæ; sed etiam ex his verbis tituli adversus Theodoretum: *Item ex gestis quæ contra Dominum Antiochenum episcopum conscripta sunt, in quibus accusatur idem Dominus, quod eo præsentē palam in Ecclesiā ausus sit nefandissimus Theodoretus, post obitum sanctæ recordationis Cyrilli Alexandrini pontificis, insultans beatæ dormitioni ejus, ista proferre, etc.* Hæc enim gesta conscripta sunt in atrocinali conciliabulo Ephesino secundo, in quo præsidente Dioscuro, ann. 449 depositus est Dominus, damnatus Theodoretus, et absolutus Eutyches. Scripsit igitur adversus Theodoretum vel eodem anno, vel sequente, cum scripsisse dicendus sit ante concilium Chalcedonense, quo Theodoretus post abjuratum Nestorium receptus est. Neque enim perinde egisset cum homine ab Ecclesia recepto, atque cum Theodoro, concilii Ephesini adversario.

Denique Mercatorem, vel non pervenisse ad annum 450 quo habita est Chalcedonensis synodus adversus Eutychem; vel ex eo tempore nihil scripto mandasse, quod ad nos pervenerit, conjicere ex eo licet, quod si Theodoretum rescivisset receptum a tanta synodo, post idoneam fidei suæ approbationem, aliter profecto catholicum episcopum homo ipse apprime catholicus appellasset, quam quomodo solet in opusculis quæ habentur. Hæcenus de tempore quo Mercator floruit, nunc de gente.

Natus est procul dubio in Occidente inter Latinos: nam in præfatione ad sermones Nestorii testatur, se nonnulla hujus heretici ad plebem blasphemiarum dicta ex Græco in Latinum, fervore fidei incitatum transtulisse, ut a fidelibus linguæ suæ fratribus cognoscerentur, et vitarentur. Fuit tamen Græcæ linguæ non mediocriter peritus, quippe qui et Græcæ scripserit Commonitorium quod ab Ecclesia Constantinopolitana ipsoque Imperatore legeretur, et ex Græco transtulerit in Latinum omnia fere opera illa quæ nunc edimus in lucem.

Quamvis autem ex ipsius scriptis definiri certo non possit, quæ ex regione originem duxerit, nisi me tamen mea fallit conjectura, vel Campanus fuit, vel Apulus, vel ex ea parte Italiæ quæ vergit ad Siciliam: nam res Cœlestii Campani, Julianique Apuli domesticas privatasque ita novit, quemadmodum vix alteri licet, quam qui fuerit ejusdem aut civitatis aut saltem provinciæ; Cœlestium vero e Campania duxisse originem, demonstramus tum in notis ad librum Subnotationum, tum in dissertatione de auctoribus et præcipuis defensoribus hæresis, quæ a Pelagio nomen accepit; Julianum vero in Apulia natum docet Augustinus, his ipsum compellans verbis: *Noli istum Pœnum monentem vel admonentem terrena inflatus propagine contemnere: non enim quia te Apulia genuit, ideo Pœnos vincendos existimas gente, quia non potes mente* (Lib. vi Operis Imperf. cap. 18).

Quam porro privatæ sunt istæ res utriusque hominis, quas Mercator refert! Cœlestium ex nobili familia ortum vitio naturæ eunuchum, inter auditoriales scholasticos meruisse, audivisse Rufinum Syrum Romæ temporibus Anastasii, ex Urbe recessisse anno 408; etc. Julianum vero habitum quidem pro Memorii filio ex Juliana primaria femina; creditum tamen a nutrice suppositam fuisse tantis parentibus vernulæ prolem; totum fuisse in legendis Petronio et Martiali, obscenis auctoribus, et hinc contraxisse loquendi scribendique licentiam: duas post obitum parentum sorores sua in custodia habuisse, paribusque disciplinis instituisse; ab una, cui ruinam pudoris exprobraret regesto crimine coactum silere, etc.

Accedit alia quoque conjectura non levis, quod in Sicilia vicinisque provinciis de gratia Christi minus disputaretur, quam de peccato originali, mortisque debito per peccatum contracto. Hanc vero unam quæstionem tractavit Marius, nec aliam petiit ab Augustino doceri; immo ad ipsam omnes ipse alias revocandas putavit: quod apparet manifeste, partim ex Subnotationum libro, collectisque fragmentis, sive ex Nestorii sermonibus adversus Pelagianos, sive ex Theodori Mopsuesteni libro contra sanctum Augustinum; partim ex epistola Augustini ad Marium, cujus partem non mediocrem habemus.

Non fuit umquam, opinor, episcopus, immo neque presbyter, neque etiam forte diaconus; non erat certe tunc, vel episcopus vel presbyter, cum ad ipsum scriberet Augustinus, filiumque nominaret: quis enim nescit solitos fuisse ea tempestate episcopos, cum de aliis episcopis presbyterisque, immo et diaconis loquerentur, eos vel fratres appellare vel coepiscopos et compresbyteros, atque etiam condiaconos; quoties vero de laicis agerent filios dixisse? Consulendus in re tam manifesta solus Augustinus, de episcopis quidem, cum Aurelio, Cœlestino, etc.; de presbyteris vero, cum Hieronymo, Paulino, etc.; de laicis, cum Hilario, Prosperoque et aliis scribit: certe cum de Juliano diacono ageret in epistola ad Memorium episcopum, et hunc fratrem coepiscopumque dicit, et illum filium atque condiaconum.

Non erat episcopus tempore concilii Ephesini, cujus Patribus suum obtulit Commonitorium adversus Cœlestium et Julianum; inter eos enim sine dubio consedisset, si episcopalem dignitatem gessisset; non consedisset vero constat ex nominibus episcoporum toties recensitis.

Non erat episcopus, immo neque presbyter, cum librum Subnotationum mitteret ad Pientium, quem venerandum presbyterum appellat; appellaturus utique, secundum temporis morem, vel fratrem vel compresbyterum, si fuisset in eodem ordine constitutus.

Neutrum denique gradum tenebat, cum circiter annum 446 componeret refutationem Nestorianismi, clauderetque librum his verbis: *Necessario profecto credidimus utramque pravitatem* (Nestorianam et Eutychianam) *sua per plurimos ignoratione serpentem beatissimi Patris nostri Joannis Tomitanae urbis episcopi, provinciæ Scythiæ, sermonibus prodere, etc.* Episcopos enim, ut erant tempora, præsertim viventes, hunc in modum appellabant illi soli qui vel in clero inferiore, vel etiam inter laicos censerentur.

His porro facile adducor ut credam laicum vixisse: sin minus semper, quod tamen reor, saltem quamdiu scripsit opera quæ ad nos pervenerunt. Fidem hanc mihi faciant, quæ prius allata sunt; augeat vero ista etiam animadversio, quod ubique passim se ipse vocet servum Christi: solebat vero laici, et a se ipsis dici, et ab aliis audire, servi Christi. Sic Prosper in Chronico generosum illum laicum, Pelagianæ impietatis hostem, Constantium, servum Christi vocat: sic Vitalis Constantiusque laici nominantur in epistola ad Capreolum: sic alii plurimi, ut lectores eruditi norunt.

Atque hinc emendes id quod notariorum culpa positum est in Possidii indiculo, *ad Mercatorem episcopum contra eosdem una*. Legendum enim, *ad Mercatorem epistola contra eosdem una*. Neque vero fuit difficilis hallucinatio inter voces cognatas, præsertim si, ut fieri solet, contractæ fuerint *Epist.*, *Episc.*

Quod si quis dicat, factum forte Mercatorem episcopum post ea tempora quæ meminimus, advertat tantisper, Possidium, primo ad annum 450 vitam non produxisse; deinde solitum illos, quibus Augustinus scribit, non aliis titulis afficere quam quos tempore scriptiois gererent, etsi longe majoribus postea fuerint insigniti. Sic eo ipso loco, de quo agitur, duas ad Sixtum presbyterum epistolas recenset, cum tamen Sixtus postea, etiam vivente Possidio, ad summum pontificatum ascenderit. Cum ergo Marius tunc cum accepit ab Augustino epistolam, non fuerit episcopus, a Possidio certe non potuit episcopus dici, sed a librariis peccatum est.

Suspicio autem, neque mihi videtur temeraria suspicio, militasse Romæ Mercatorem inter auditoriales scholasticos, in eamque mentem intendisse Julianum, cum quereretur, in

suam invidiam conentari, plebeios milites, scholasticos auditores, adolescentes ex monachis dissolutos, et de qualicumque clericorum turba homines: plebeios enim interpretor Constantium Vicano; milites, Valerium comitem; auditoriales scholasticos, Mercatorem; adolescentes, etc., Jacobum, Timasium, ad quos est liber *de Natura et Gratia* (Lib. II contra *Jul.*, cap. 10); clericos, Paulinum diaconum Cœlestii accusatorem: omnes enim isti fidei studio incensi Pelagianos insectati sunt. Quidquid Mercator, sive in Commonitorio, sive in Subnotationibus, et Contradictionibus, immo et in Præfationibus Græcorum operum, quæ Latina fecit, rationem scribendi totam de foro adhibet. Adde quod Cœlestii auditorialis scholastici arcana quæque novit, quod indicat societatis aliquid, et officii forte communem.

Neque vero, si laicus perpetuum vixerit, idcirco videri debet minoris auctoritatis, saltem in ea parte catholicæ fidei quam defendendam suscepit. Animadverti enim aliquando, nec sine magna admiratione, Deum, qui amat humilium manu resistere superbis, tribus hæresibus Pelagianæ, Nestorianæ et Massiliensi, quæ præ cæteris superbæ a Patribus accusantur, opposuisse primum laicos homines, ut, quod ait Apostolus, *per contemptibilia mundi confunderet fortia*, et tumidam quasi Pharaonum potentiam confunderet ab infirmis. Certe Pelagianis primus obstitit Constantius, ex Vicano (sic enim legendum est) Romæ habitans. Primus Nestorii dolum detexit, cleroque ostendit, affixa ad ecclesiæ valvas obstestatione, Eusebius tunc temporis vel *σχολάστικός τῆς βασιλίδος Κωνσταντινουπόλεως*, ut loquitur Theophanes; vel rhetor, ut tradit Nicephorus; vel iudex forensis, ut scribit Leontias. Restitere primi Massiliensibus presbyteris laici duo, Hilarius et Prosper, monueruntque Augustinum epistolis quas consequens ætas ita suspexit, ut supremis magni gratiæ doctoris laboribus conjunxerit quasi suppres. Quidnam vero causæ sit, cur non eadem Dei providentia Mercatorem excitatum sentiamus, qui inchoatum a laico negotium laicus ipse absolvendum curaret? Certe Commonitorio suo Pelagianos Constantinopoli Ephesoque expulit, et Nestorium, partim epistola in vulgus edita, et contradictione anathematismorum impiorum, partim Græcis instrumentis Latine exhibitis Occidenti execrandum proposuit.

Atque hinc videre licet quanti sint momenti opera quæ nunc edimus: nam quæ tria solent conciliare fidem auctoribus, ea mirifice commendant Mercatorem: scripsit de Juliano Cœlestioque et Nestorio, quæ partim vidit, partim etiam gessit. Scripta edidit eo tempore quo poterat ab omnibus damnari mendacii, si quid alienum a vero retulisset. Quæ scripsit, ediditque, ita sunt aliorum veterum scriptis consona, ut quantum Marius auctoritatis a veteribus accipit, tantum vicissim luminis, immo longe plus, veterum obscuris alioqui scriptis refundat.

Facit etiam ad commendationem Mercatoris plurimum, quod de quæstione difficillima ab eo se doceri postulet ipsemet Augustinus, ut antea dictum est. *Quod attinet*, inquit, *ad quæstionem resurrectionis, propter illos qui creduntur non esse morituri, sed ex hac mortalitate ad immortalitatem sine morte media transituri, inquisitio diligentior adhibenda est; et si quid hinc absolutum ac definitum excogitare potueris, peto mihi mittere non graveris: ego enim plus amo discere quam docere*, etc.

CAPUT II.

De operibus Marii Mercatoris.

Etsi opera quæ habemus Marium Mercatorem probent fortissimum fuisse catholicæ fidei vindicem, adversus hæresim Cœlestianam et Nestorianam, in iis tamen videtur potius collegisse certa velut instrumenta causæ quibus perageretur iudicium quam elucubrassè tractatus, unde mens lectorum dogma fidei doceretur; quæ causa fuit, meo quidem iudicio, cur scriptis suis nomen potius Commonitorii, Subnotationumque, et Contradictionum, quam librorum imponeret: verum, etsi longe plura sint quæ ex Græcis Latina fecit, quam quæ proprio labore composuit, iis tamen quæ vertit, præfationes adjungere solitus est, utiliores sæpe ad historiam ecclesiasticam prolixis aliorum tractatibus.

Hæc omnia excerpta sunt ex duobus antiquis codicibus, altero Vaticano, altero Bellovacensi, qui ambo sua sibi ætate fidem conciliant: ille ex Hidelbergensi bibliotheca in Vaticanum deportatus est; iste asservatur apud venerabile capitulum insignis Ecclesiæ Bellovacensis: uterque optimæ notæ, sed Bellovacensis emendatior: uterque ætatem præfert ocelligentorum circiter annorum, ut ex characterum forma colligitur. Palatinum viderat vir eruditissimus Lucas Holsteinius, ex eoque decerpserat nonnulla quæ in ipsis chartis apud eminentissimum cardinalem Franciscum Barberinum reperta sunt, et opera R. P. Possini huc transmissa. Bellovacensem nobis utendum commodavit venerabile capitulum Bellovacensis Ecclesiæ, benignitate numquam satis laudata.

Porro Mercatoris opera, quæ in utroque codice continentur, ita perturbate, temereque sparsa sunt, aliisque permixta, ut doctissimus Holsteinius crediderit omnia quæ habentur in Vaticano, et ipsam quoque veterem concilii Ephesini versionem tribui debere eidem auctori: quæ opinio, etsi laborat aliqua parte, cum symbolum Theodori Mopsuesteni aliter a Mario, aliter ab interprete vetere versum sit, non caret tamen omni specie veri, sive propter auctoritatem tanti viri, sive alias etiam ob causas, quas suo loco proferemus.

Hæc autem omnia tametsi distributuri simus ordine duas in partes, visa sunt tamen re-præsentanda eo quo sunt modo, immo et cum suis titulis, ac verbis, quibus singula vel in-

ciunt, vel finiuntur in codice Bellovacensi, qui Vaticano longe præstat, ut quid a nobis præstitum sit, facilius lector intelligat.

Habet ille codex duas partes : altera complectitur quintam synodum, altera præfert hunc titulum recentiore manu appositum : *SYNODUS EPHESIANA, UBI NESTORII HÆRESIS CUM SUO AUCTORE DAMNATUR*, ista deinceps sequuntur.

I. Incipit epistola Anastasii Romanæ urbis episcopi ad Joannem Hierosolymitanum episcopum super nomine Rufini. Princip. : *Probatæ quidem affectionis est*, etc. Fin. : *Viderit ubi possit absolvi*.

II. Incipit propter fidem ejusdem Rufini. Princip. : *Propter venerationem*, etc. Fin. : *A Deo quotidie fieri, anathema sint*.

III. Commonitorium lectori adversus hæresim Pelagii et Cælestii, vel etiam scripta Juliani a Mario Mercatore servo Christi. Princip. : *Quæstio contra catholicam fidem*, etc. Fin. : *Convincimus et deflemus*.

IV. Liber Subnotationum. Princip. : *Nunc verba Juliani*, etc. Fin. : *Nascitur ridiculus mus*.

V. Marius Mercator Christi servus, lectori conservo suo salutem. Princip. : *Græcus sermo est Theodori*, etc. Fin. : *Deus unus in Trinitate semper et in sæcula*.

VI. Item alia epistola. Marius Mercator Christi servus, lectori conservo salutem. Princip. : *Samosateni Pauli et Nestorii est ista non minus impia quam vana doctrina*, etc. Fin. : *Damnatus est*.

VII. Item alia. M. Mercator servus Christi lectori conservo suo parem in Domino salutem. Princip. : *Nestorii quondam episcopi*, etc. Fin. : *Grata est pulchritudo*.

VIII. Nunc primus impietatis in Ecclesia ad populum sermo, in quo de Incarnatione Dominica male lapsus infelicitè corruit. Princip. : *Doctrina pietatis est*, etc. Fin. : *In sæcula sæculorum, Amen*.

IX. Item tractatus alius. Princ. : *Contumelias quidem in me hæreticorum arbitror*, etc. Fin. : *Ita in Christo omnes vivificabantur, cui gloria in sæcula sæculorum*.

X. Item tractatus alius Nestorii. Princip. : *Plausus amatores Christi populos his conferre*, etc. Fin. : *Gloriam judicare*.

XI. Item ejusdem sermo in Ecclesia habitus, in qua litteras Cælestini Romani episcopi, et Cyrilli Alexandrini, denuntiationis accepit viii id. Decembris, consulatu Theodosii xiii et Valentiniiani ii Augustorum, post sextum diem, quam easdem litteras sumpsit. Princ. : *Dulcem nobis præcedens doctor*, etc. Fin. : *Deus pacis erit vobiscum*.

XII. Item ejusdem die altera, id est, Dominica. Princ. : *Aliis in terris alia utilitas*, etc. Fin. : *Cui est gloria in sæcula sæculorum*.

XIII. Ejusdem Nestorii epistola ad Cyrillum Alexandrinum episcopum rescribentis, similiter ex Græco in Latinum translata. Princ. : *Injurius quidem admirabilem*, etc. Fin. : *Ipsi gloria in sæcula sæculorum*.

XIV. Nunc exemplum epistolæ Cyrilli Alexandrini ad eundem Nestorium, ex Græco in Latinum, cui impiissime contradicens idem Nestorius respondendum esse putavit, sicut superius continetur. Princ. : *Garriunt quidam, sicut audio*, etc. Fin. : *Inter sacerdotes Dei*.

XV. Item ejusdem ad eundem Nestorium epistola e Græco in Latinum. Princ. : *Venerabiles viri*, etc. Fin. : *Qui nobiscum sunt salutem*.

XVI. Item ejusdem episcopi Cyrilli ad clericos suos apud Constantinopolim constitutos, ex Græco sermone. Princ. : *Legi litteras missas a vobis*, etc. Fin. : *Mori maxime votum est*.

XVII. Item Nestorii de diversis ejus libris vel tractatibus excerpta ab episcopo Cyrillo capitula, ex Græco a nobis in Latinum versa. Princ. : *De codice confecto*, etc. Fin. : *Ab his asseritur servus*.

XVIII. Item ejusdem Nestorii contra hæresim Pelagii, seu Cælestii. Princ. : *Contra quorum pravam*, etc. Primus sermo habitus, et de Græco in Latinum a nobis translatus ad verbum de verbo. Princ. : *Multis et frequenter angorum imbribus*, etc. Fin. : *Et reliqua ad præsentem rem non pertinentia*.

XIX. Item ejusdem in Adam in Ecclesia publice habitus. Princ. : *Sol quidem supra terras*, etc. Fin. : *Eam inde restaurans*.

XX. Item ejusdem in id quod scriptum est : *Hæc omnia tibi dubo, si procidens adoraveris me*; cujus initium istud est : *In alium sermonem*, etc. Fin. : *Atque prostravit*.

XXI. Item ejusdem tractatus ad populum in Adam. Princ. : *Et auditorum me expetentium doctrinam*, etc. Fin. : *In Christo, cui est gloria in sæcula*.

XXII. Nunc exemplum epistolæ ejusdem Nestorii ad Cælestium rescribentis de Græco in Latinum translata. Princ. : *Honorabili et religiosissimo*, etc. Fin. : *Religiosissime frater*.

XXIII. Item exemplum Commonitorii, quod super nomine Cælestii Græco sermone datum est, non solum Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sed etiam plurimis religiosissimis viris : oblatum quoque piissimo principi Theodosio semper augusto idipsum ex Græco in Latinum translatum, per eundem Marium Mercatorem Christi servum, in consulatu Dionysii et Florentii VV. CC., per quod Commonitorium cognito funestissimo errore, imperiali præcepto, tam Julianus defensor ejus, cum cæteris sociis et participibus suis, quam postea Cælestius de Constantinopolitana urbe detrusi, in synodo quoque Ephesiensi ducentorum septuaginta quinque episcoporum in præsentem dammati sunt. Princ. : *Cælestius quidam eunuchus*, etc. Fin. : *Suscepti sunt*.

XXIV. Item Nestorii blasphemiarum capitula, quibus litteris ad se missis a sanctis Cœlestino Romanæ urbis episcopo, et Cyrillo Alexandrino contradicit, et disputationibus brevissimis respondendo XII capitula fidei, quæ ad se missa fuerant, refellere nititur. Princ.: *Nunc episcopi Cyrilli, etc. Fin.: Prorsus esse nihil potest.*

XXV. Synodus Ephesina. Princ.: *Post consulatum DD. NN. Flavii Theodosii, etc. Fin.: Auctor existeret.*

XXVI. Excerpta ex libro ipsius Nestorii. Princ.: *Quaternione XVI, etc. Fin.: Populus prædicasse.*

XXVII. Nomina episcoporum qui subscripsere. Princ.: *Cyrillus, etc. Fin.: Expliciunt episcoporum nomina, qui interfuerunt synodo contra Nestorium numero cxciii.*

XXVIII. Cyrilli episcopi Alexandrini Apologeticus adversus Orientales. Princ.: *Qui suam mentem Deo sancte devoverunt, etc. Fin.: In sæcula sæculorum.*

XXIX. Cyrilli episcopi Alexandriæ responsio ad ea quæ Theoderetus contra anathematismos dixit. Princ.: *Cyrillus reverendissimo et dilectissimo fratri et consacerdoti Evoptio, etc. Fin.: Et adjiciet ad percipiendum.*

XXX. Ejusdem Theodreti ex præfatione librorum quinque, quos adversum beatum Cyrillum Alexandrinæ civitatis antistitem, sanctumque concilium Ephesinum, a quo Nestorius damnatus est, diabolo instigante conscripsit. Princ.: *Priusquam conventus Ephesum, etc. Fin.: Natura ejus appellationem assumens.*

XXXI. Domino meo vere Deo amantissimo, et venerando S. Patri Nestorio Theoderetus in Domino salutem. Princ.: *Quod urbana me conversatio et obsequium, etc. Fin.: Plurimum salutamus.*

XXXII. Aliam in favorem Nestorianorum Constantinopolim destinavit, in qua dicit. Princ.: *Quod duas quidem naturas, etc. Fin.: Delata sunt, etc.*

XXXIII. Epistola Theodreti ad Andream Samosatenum. Princ.: *Magnificus vir Aristolaus, etc. Fin.: Confortante.*

XXXIV. Himerio episcopo Nicomediæ inter alia. Princ.: *Intentionem nostram certam facimus, etc. Fin.: Tuis hærendo vestigiis.*

XXXV. Joanni Antiocheno, postquam rescivit ipsum damnassee dogma Nestorii, post alia. Princ.: *Non tuam lateat sanctitatem, quod postea, etc. Fin.: Apostolica continet.*

XXXVI. Item ex gestis, quæ contra Dominum Antiochenum episcopum conscripta sunt, in quibus accusatur idem Dominus, quod eo præsentem palam in Ecclesia ausus sit idem nefandissimus Theoderetus, post obitum sanctæ recordationis Cyrilli Alexandriæ pontificis, insultans beatæ dormitioni ejus, ita proferre. Princ.: *Nemo jam neminem, etc. Fin.: Prædicant Deum.*

XXXVII. Theodori Mopsuesteni episcopi de secundo codice libri quarti, folio decimo, contra sanctum Augustinum defendentem originale peccatum, et Adam per transgressionem mortalem factum catholice disserentem. Princ.: *Tantis exstantibus, etc. Fin.: Experientiam sustinere.*

XXXVIII. Ejusdem Theodori ex alio quoque libro adversus Dominum Jesum Christum, et ejus incarnationem. Princ.: *Nec enim inquit, etc. Fin.: Fuerat factus.*

XXXIX. Fragmentum sermonis ab Eutherio habiti. Princ.: *Considerata inquit inconsiderata, etc. Fin.: Posset eripere.*

XL. Refutatio Nestorianismi et epilogus. Princ.: *Hæc interim cursim in modum, etc. Fin.: Sermonibus prode.*

XLI. Ad Cœlestinum papam Nestorius episcopus Constantinopolitanus. Princ.: *Didici honestissimum, etc. Fin.: Divinitatis Domini Jesu Christi.*

XLII. Epistola synodica S. Cyrilli Alexandrini episcopi, directa Nestorio quondam Constantinopolitanæ urbis episcopo, duodecim continens anathematismorum capitula. Princ.: *Religioso et Deo amabili consacerdoti Nestorio, etc. Fin.: Vivificator ut Deus, anathema sit.*

XLIII. Cyrilli episcopi Alexandriæ scholia de incarnatione Unigeniti. Princ.: *Quid est Christus, etc. Fin.: Cum Spiritu sancto in sæcula sæculorum.*

CAPUT III.

Quid contulerimus ad editionem operum Marii Mercatoris.

Cum opera Mercatoris tam diversa sint, tamque temere huc et illuc in codicibus dispersa, visum est primo ea reduci debere ad ordinem; nec posse commodius quam si distribuerentur in partes duas, quarum prior comprehenderet omnia quæ pertinent ad hæresim Cœlestianam, posterior, quæ ad Nestorianam.

Visum quoque est singulis operibus adjungendas notas, sed historicas potius, aut philologicas, quam dogmaticas, quæ locos alioqui obscuros illustrarent, quæque ex auctoribus acciperentur jam per se notis; nec tamen aliis fere quam qui eadem cum Mario ætate vixerint, vel etiam suas in utroque negotio, Nestorianæ dico, et Cœlestianæ hæresis, partes egerint.

Visum etiam alia nonnulla, ejusmodi sunt Nestorii, Theodori que Mopsuesteni, et aliorum collectanea, etiamsi apud Mariam non reperiantur, reliquis a Mario studiose collectis addere, partim ut ex his alia confirmantur, partim quia licet notarum pondus habere possint, tamen non potuerunt interseri, sine magno methodi brevitatisque dispendio.

§ I. Quæ continentur in priore parte.

Præfatio generalis, et fragmentum epistolæ a sancto Augustino ad Marium Mercatorem scriptæ cum notis.

Commonitorium super nomine Cælestii, etc.

Notæ ad Commonitorium subjunctæ singulis capitibus, cum duabus dissertatiunculis, altera de vindictis Zosimi papæ in causa Cælestii et Pelagii, altera de tractoriis summorum Pontificum.

Commonitorium lectori adversus hæresim Pelagii et Cælestii, vel etiam scripta Juliani, a Mario Mercatore servo Christi.

Notæ ad Commonitorium, seu præfationem libri Subnotationum.

Liber Subnotationum in dicta quædam Juliani ad Pientium presbyterum.

Notæ singulis subjunctæ.

Commonitorium, seu prologus in symbolum Theodori Mopsuesteni : ipsum vero symbolum cum refutatione Marii Mercatoris in posteriorem partem differtur, quia pertinet ad causam Nestorianam.

Notæ ad Commonitorium, seu prologum.

Excerpta ex quinque libris Theodori, adversus sanctum Augustinum, interprete M. Mercatore.

Photii codex CLXXVII de quinque libris Theodori.

Notæ ad excerpta et codicem Photii.

Præfatio Marii Mercatoris in Nestorii Constantinopolitani episcopi tractatus, contra hæresim Pelagii seu Cælestii.

Notæ ad præfationem.

Sermo I Nestorii, contra Pelagii et Cælestii errorem, interprete M. Mercatore.

Notæ ad præcedentem sermonem, ubi dissertatiuncula de tempore solemnisi baptismi.

Sermo II, ad populum in Adam adversus Pelagianos, interprete M. Mercatore.

Notæ ad sermonem II.

Sermo III, in Ecclesia habitus contra eosdem, interprete M. Mercatore.

Notæ ad sermonem III.

Sermo IV, in id quod scriptum est : *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me*, interp. M. Mercatore.

Notæ ad sermonem IV.

Sermo IV idem, integer Græcolatinus, hactenus vel Chrysostomo, vel Asterio attributus, cum nova versione.

Epistolæ duæ Nestorii ad sanctum Cælestinum in gratiam Pelagianorum, incerto interprete.

Notæ ad utramque epistolam.

Epistola ejusdem Nestorii ad Cælestium Pelagianum, interprete M. Mercatore.

Notæ ad istam epistolam.

APPENDIX PRIMA.

Epistola Anastasii papæ ad Joannem Hierosolymitanum super nomine Rufini.

Notæ historicæ ad epistolam Anastasii.

Fides Rufini, interprete M. Mercatore.

Notæ ad fidem Rufini.

APPENDIX SECUNDA.

Dissertatio prima de primis auctoribus et præcipuis defensoribus hæresis quæ a Pelagio nomen accepit, ad hæc verba Commonitorii in Subnotationes : *Quæstio contra catholicam fidem*, etc.

Dissertatio secunda de synodis in causa Pelagiana habitis viginti quatuor, quarum postrema Ephesina, ad illa verba Commonitorii : *Sacerdotalibus statutis*.

Dissertatio tertia de sanctionibus imperatorum in causa Pelagiana, ad illa verba ejusdem Commonitorii : *Imperialibus præceptis*.

Dissertatio quarta de subscriptionibus pontificali et imperiali auctoritate exactis, ad hæc verba : *Patrum subscriptionibus roborata*.

Dissertatio quinta de libellis fidei editis ab auctoribus et primis defensoribus hæresis Pelagianæ, ad hæc verba Mercatoris ad Julianum : *Audi nunc et tu*, etc.

Dissertatio sexta de libris a defensoribus fidei scriptis, adversus eandem hæresim, vivente sancto Augustino, ubi Apologia Orosii vindicatur, et auctor librorum hypnognosticam detegitur, etc., ad hæc verba : *Sanctus Augustinus diversis temporibus dispersos condidit libros*, etc.

Dissertatio septima de hæresi Cælestiana, quomodo ex una sententia in immensam quasi multitudinem excreverit, ad illa verba Mercatoris : *Ad unam impiissimam sententiam*, etc.

§ II. Quæ in posteriore parte sunt.

Præfatio historica, quæ complectitur totam Nestorii causam, et gesta ab ipsius ordinatione ad mortem.

LIBER PRIMUS.

Præfatio Marii Mercatoris in varios Nestorii sermones de incarnatione Domini nostri Jesu Christi.

Notæ ad præfationem.

Sermo I impii Nestorii, de incarnatione Verbi, seu de Virgineo partu, interprete M. Mercatore. Habetur tantum Latine.

Notæ ad sermonem I.

Sermo II, Græcolatinus, de dogmate, seu *θεογνωσία*, interprete Mario Mercatore.

Sermo III, Græcolatinus, velut in Arianos et Macedonianos, eodem interprete.

Notæ ad sermonem III.

Epistola Marii Mercatoris, de discrimine inter hæresim Nestorii, et dogmata Pauli Samosatani, Ebionis, Photini et Marcelli.

Notæ ad epistolam M. Mercatoris.

Homilia Procli G. L. adversus Nestorium de Virgine *θεοτόκῃ*, interprete, ut videtur, Mercatore.

Notæ ad homiliam Procli.

Sermo IV Nestorii, qui primus extemporalis adversus Proclum, interprete M. Mercatore. Habetur Latine tantum.

Notæ ad sermonem extemporalem.

Sermo V, Græcolatinus, Nestorii de Deo nato et Virgine *θεοτόκῃ*, qui secundus adversus Proclum, interprete M. Mercatore.

Sermo VI, Græcolatinus, ejusdem de dictis Epistolæ Apostoli ad Hebræos, qui tertius adversus Proclum, interprete M. Mercatore.

Sermo VII, ex parte G. L., adversus eos qui propter conjunctionem vel divinitatem Verbi mortificant, vel humanitatem deificant, interprete M. Mercatore.

Notæ ad sermonem VII.

Epistola I sancti Cyrilli ad Nestorium, G. L., interprete M. Mercatore.

Notæ ad epistolam I sancti Cyrilli, cum responsione Nestorii.

Epistola II sancti Cyrilli ad Nestorium, G. L., interprete M. Mercatore.

Notæ ad epistolam II sancti Cyrilli.

Epistola sancti Cyrilli ad suos apocrisiarios Constantinopoli agentes, G. L., interprete M. Mercatore.

Notæ ad hanc epistolam, quæ longe diversa est ab ea, quæ in editis libris corrupte legitur.

Commonitorium epistolæ insertum, G. L.

Epistola II Nestorii ad sanctum Cyrillum, G. L., interprete M. Mercatore.

Notæ ad epistolam II Nestorii.

Sermones quatuor Nestorii, VIII, IX, X, XI, G. L., interprete M. Mercatore.

Epistola III sancti Cyrilli ad Nestorium, G. L., interprete M. Mercatore.

Notæ in epistolam III sancti Cyrilli, etc.

Epistola Nestorii ad sanctum Cælestinum summum pontificem, Latine tantum, interprete M. Mercatore.

Notæ ad epistolam, cum dissertatiuncula de quibusdam pertinentibus ad concilium Ephesinum.

Sermo XII Nestorii, habitus in Ecclesia, in qua litteras Cælestini Romani episcopi, et Cyrilli Alexandrini denuntiationis accepit vii id. Decemb., etc., interprete M. Mercatore.

Notæ ad sermonem XII.

Sermo XIII Nestorii, die consequente habitus, de scientia pietatis, interprete M. Mercatore.

Excerpta ex diversis Nestorii libris vel tractatibus ab episcopo Cyrillo capitula, interprete M. Mercatore.

Excerpta ex libro Nestorii, lecta in concilio Ephesino, G. L.

Excerpta alia hinc et inde collecta, quæ diversa sunt ab iis; quorum aliunde notitia habetur.

LIBER SECUNDUS.

Nestorii blasphemiarum capitula duodecim, quibus litteris ad se missis a SS. Cælestino Romanæ urbis episcopo, et Cyrillo Alexandrino contradicit, et disputationibus brevissimis respondendo, duodecim capitula fidei, quæ ad se missa fuerant, refellere nititur, cum refutatione a M. Mercatore.

Notæ ad opus totum Mercatoris.

Expositio anathematismorum, quæ responsio S. Cyrilli ad objectiones nomine Orientium factas ab Andrea Samosateno, interprete M. Mercatore.

Notæ ad hanc expositionem.

Expositio secunda eorundem anathematismorum, quæ responsio sancti Cyrilli ad reprehensiones Theodoretii, interprete M. Mercatore.

Notæ ad responsionem secundam.

Scholia sancti Cyrilli de incarnatione Unigeniti integra, cum imperfecta tantum hactenus data sint, interprete M. Mercatore.

Notæ ad scholiorum capita quedam.

LIBER TERTIUS.

Excerpta ex libris Theodori Mopsuesteni de Incarnatione Verbi, M. Mercatore interprete. Notæ ad Excerpta.

Collectanea ex diversis ejusdem Theodori operibus, quæ habentur in quinta synodo, apud Facundum Hermianensem, et Leontium Scholasticum, aliosque auctores, utilia ad hæresim Nestorianam intelligendam.

Excerpta ex libris quinque, quos adversus sanctum Cyrillum, sanctumque concilium Ephesinum Theodoretus conscripsit, interprete M. Mercatore.

Notæ ad Excerpta, singulis, sicubi opus fuit, subjuncta.

Epistola Theodreti ad Nestorium, interprete M. Mercatore.

Notæ ad epistolam præcedentem.

Epistola ejusdem in favorem Nestorianorum Constantinopolim destinata, eodem interprete.

Notæ ad epistolam præcedentem.

Epistola ejusdem ad Andream Samosatenum episcopum, interprete Mercatore.

Notæ ad epistolam præcedentem.

Fragmenta duarum epistolarum Theodreti ad Himerium episcopum Nicodemæ, interprete Mercatore.

Notæ ad epistolas præcedentes.

Fragmentum sermonis a Theodoreto habiti coram Domno Antiocheno, post obitum sancti Cyrilli, interprete M. Mercatore.

Fragmentum sermonis ab Eutherio habiti adversus sanctum Cyrillum, interprete M. Mercatore.

Refutatio Nestorianismi, etc. Epilogus Marii Mercatoris.

LIBER QUARTUS.

Dissertatio prima, de Nestorii hæresi, aliisque erroribus, quorum nomine suspectus esse potest, deque libris pro hæresi ab ipso scriptis.

Dissertatio secunda, de synodis in causa Nestorii coactis, a tempore molarum turbaram ad pacem usque Ecclesiarum.

Dissertatio tertia, de libris, quos fidei defensores ediderunt, eodem tempore, adversus Nestorianam hæresim.

CAPUT IV.

Specimen eorum quæ primum innotescunt ex operibus Marii Mercatoris.

De fidei dogmatibus pauca tradidit Mercator, plura de historia hæresis Cœlestianæ et Nestorianæ, quæ a nullis hactenus scriptoribus, aut explicata sunt satis, aut ullatenus memoriæ mandata. Ea commode dividi possunt duas in partes, singulas singulis hæresibus respondententes, quamquam omnia nunc exhibenda non sunt: qui enim possent, nisi liber conficeretur non mediocris? Sed dandum specimen, ut gustus lectori moveatur.

§ I. Specimen eorum quæ pertinent ad hæresim Pelagianam.

Præter ea, quæ alii scripta reliquerunt de Pelagio, Cœlestioque discipulo, et eorum sectatore Juliano, vel de condemnatione eorumdem hæreticorum, quæ primum facta est Carthagine ab Aurelio, arguente Paulino diacono Cœlestium; tum Diospoli in Palæstina, accusantibus Pelagium episcopis Erote et Lazaro; deinde in conciliis duobus provinciarum, Carthaginensis et Numidiæ; postmodum Romæ ab Innocentio et Zosimo; tandem in plenario Africæ concilio; denique Constantinopoli ab Attico, et Romæ a Cœlestino, et Ephesi a Patribus, qui Nestorium damnarunt.

Præter hæc, inquam, hactenus vel aperte tradita, vel saltem indicata ab Augustino et aliis scriptoribus, Mercator ista nunc primum docet.

Hæresim Pelagianam, aut Cœlestianam potius, quam unam insequitur, apud Syros et præcipue in Cilicia a Theodoro episcopo oppidi Mopsuesteni ortum duxisse: hinc Romam sub Anastasio invectam primum a Rufino quodam Syro, unde refellitur popularis opinio de Rufino Aquileiensi; traditamque Pelagio Cœlestii magistro, et a Cœlestio disseminatam, Juliano, allisque episcopis annitentibus, invaluisse in Italia, artibus epistolisque et libris a Juliano editis adjutam.

Non tantum a Juliano, sed etiam a Theodoro Mopsuesteno, adversus sanctum Augustinum peccati originalis vindicem, scriptum fuisse, et cætera longe plurima, quæ satius est referre sigillatim, prout pertinent ad personas, quæ suas egere partes in hoc negotio.

Theodorus igitur episcopus Mopsuestiæ, primus in Cilicia quæstionem movit adversus fidem catholicam, defenditque, progenitores humani generis Adam et Evam, mortales a Deo creatos, nec quemquam posteriorum sui prævaricatione transgressi læsisse, sed sibi tantum nocuisse, se mandati reos apud Deum fecisse, alterum penitus nullum; id primus Mercator docet.

Theodorum in Cilicia convenit Julianus, antequam postremum opus componeret adversus sanctum Augustinum. suisque in libris tamquam magistrum mirifice laudavit; et id quoque primus Mercator tradit.

Scriptis vero tunc Theodorus quinque libros contra sanctum Augustinum defendentem

peccatum originale, quorum insignia fragmenta exhibet Mercator : unde certo liquet, hos ipsos esse quinque libros Theodori Antiocheni adversus eos qui asserunt homines natura peccare, et non voluntate, quos a se lectos tradit Photius. Erat istud ante Mercatorem plane inauditum, mirum tamen quantum ad historiam conducit, et ad emendandum Photium, vulgaresque opiniones convellendas.

Statim post recessum Juliani a Theodoro, coacto episcoporum Ciliciæ secundæ concilio, Theodorus ipse Julianum, quamvis non sincere, damnavit; neque istud concilium hactenus notum fuerat.

Rufinus quidam Syrus, scribit Mercator, sub Anastasio hæresim adversus peccatum originale primus Romam invexit; et ut erat homo vaser, declinare voluit invidiam tam nefarii erroris, Pelagiumque edocuit paulo audaciorem, et ad scribendum impulit : hinc duæ opiniones vulgares convelluntur, altera de Rufino Aquileiensi Cœlestii super ea re magistro; altera de Pelagio auctore hæresis, cujus fuit disseminator dumtaxat, aut etiam timidus occultusque traditor : quantum inde lucis historia Pelagianæ affulget?

Pelagius, a Rufino Syro edoctus, mox scripsit commentarios in apostolum Paulum (a), eosque edidit diu ante vastationem Urbis a Wisigothis. Fragmenta ex his a Mario exhibentur, et illud in primis, quo continentur objectiones negantium traducem peccati. Hinc Mercatoris ope, et auctor commentariorum certus habetur, et ex tempore, quo scripti sunt, historica plurima concluduntur.

Cum illuisset Pelagius Patribus Diospolitans, a posteriore synodo, cui Theodotus Antiochiæ episcopus præfuit, insistentibus iisdem accusatoribus Erote et Lazaro, damnatus Hierosolymis ejectus est : qua de re missa est cum actis a Theodoto et Praylio Hierosolymitano, qui prius Pelagio faverat, epistola ad Urbis episcopum. Nemo præter Mercatorem concilii hujusce meminit; et quanti tamen interest illud nosse ad res Pelagianas intelligendas?

In eodem concilio, quemadmodum et in Diospolitano, objecta sunt quædam ex libellis ad viduam, cujus nomen indicat Mercator, exhibetque librorum fragmenta longe majora, quam reperiantur, vel apud Hieronymum, vel apud Augustinum. Unde lucem accipiunt quæ super ea re traduntur in libro de *Gestis Palæstinis*.

Cœlestius nobilis natu quidem, et illius temporis auditorialis scholasticus, sed naturæ vitio eunuchus matris utero editus, adhæsit jam inde a temporibus Anastasii Pelagio, a quo doctus hæresim a Rufino acceptam, multos incredibili loquacitate suas in partes traxit. Id præter Mercatorem nemo tradidit, unde tamen plures conjecturæ populares, de gente Cœlestii, ortu hæresis Pelagianæ, etc., everiuntur.

A Paulino sancti Ambrosii diacono accusatus Carthagine, et ab Aurelio excommunicatus, cum fugisset in Asiam, Ephesi presbyter factus. Traditur a Mercatore, unde magna lux historiæ.

Postea, non tantum ab Attico Constantinopoli damnatus est, datis ad majores sedes epistolis; sed etiam a Zosimo papa, cujus tractoriæ omnes episcopi subscribere jussi sunt : qua de gemina condemnatione multa, vel ignota docentur, vel obscura patefiunt.

Tandem, annitente Mercatore, qui Commonitorium obtulit imperatori Theodosio, ann. 429, expulsus iterum Constantinopoli, ad Nestorium scripsit, et ab eo consolatorias litteras recepit, quas Mercator exhibet.

De Juliano, præter domesticas quasdam res hactenus inauditas, et scitu tamen non inutiles, ut quod Memorii filius ex Juliana honestissima matrona : quod creditus, a nutrice pro legitima prole suppositus, cum servilis esset partus : quod nimius in terendis Petronii Arbitri et Valerii Martialis libris : quodque duas habuit sorores, quas post obitum parentum suæ tutelæ creditas non satis prohibuit, saltem alteram, a ruina pudoris. Majoris hæc momenti primus docet Mercator. Ordinatus est a sancto Innocentio pontifice episcopus oppidi Eclanensis, prope Ampsauctinam paludem (hinc solvitur quæstio popularis de loco episcopatus). Quamdiu vixit sanctus ordinator, permansit in sincera fidei confessione, saltem in speciem, Pelagiumque cum Cœlestio damnavit; sed statim a morte ipsius mentem aperuit, palamque eorumdem hæreticorum damnationi, tamquam vitio factæ, subscribere detrectavit, scripsitque Zosimo papæ damnatori litteras, quibus conatus est ambiguis verbis sedi apostolicæ illudere, quinque propositionum damnatarum sensum maligne detorqueus. Fragmenta litterarum sunt apud Mercatorem, apud alium neminem.

Scripsit quoque plures libros, e quibus postremos octo adversus secundum Augustini librum de *Nup. et Concup.* composuit in Cilicia apud Theodorum Mopsuestenum, et edidit post mare peragratum, longo cum exactoratis aliis episcopis itinere; id primum innoscit Mercatoris relatu.

Nestorius, etsi in amicitiam Julianum Cœlestiumque cum exactoratis episcopis recepit, eisque spem absolutionis fecisset; in Ecclesia tamen, ipso cum sociis audiente Juliano, quatuor habuit sermones adversus ipsos, et pro morte Adami peccato retributa. Eos sermones hactenus incognitos exhibet Marius Mercator fere integros, simulque epistolam Nestorii ad Cœlestium rescribentis post acceptas SS. Cœlestini et Cyrilli denunciatorias litteras, quoque exemplo amicum expulsum Constantinopoli consolantis.

Prolixissimam fuisse, uberrimamque epistolam, quam Zosimus de damnatione Pelagii et

(a) Jani nobis occasio fuit edendi hosce commentarios, quos, si libeat, adisis tomo XXX nostræ Pætol. Ediz.

Cœlestii ad omnes misit orbis episcopos, in qua nimirum continebantur omnia capita accusationis, omnisque causa tam Pelagii quam Cœlestii, tradit primus Mercator; tradit etiam missam esse ad Orientales Ecclesias, Ægypti diœcesim, Constantinopolim, et Thes-salonicam, atque Hierosolymam, adde et Carthaginem, ut ei ab omnibus episcopis subscriberetur, proposita detrectantibus depositionis pœna; quod mirifice historiam illustrat.

Nam hinc tria intelliguntur, quæ alioquin difficultatem creant. Primum, quæ dicerentur in orbe Romano majores Ecclesiæ; alterum, quæ scriberentur ad omnes orbis episcopos, transmissa fuisse majorum Ecclesiarum antistitibus, ut communicarentur minorum præsulis; postremum, epistolam Honorii imperatoris ad Aurelium Carthaginensem, non fuisse mandatum, ut ipse Aurelius totius orbis episcopos subscribere curaret, sed tantum ut Africanos.

Coacta sunt concilia duo in causa Pelagianorum, hactenus inaudita: unum Antiochiæ sub Theodoto, cui Praylius Hierosolymitanus interfuit; alterum in Cilicia, in quo fuit Theodorus Mopsuestenus. Utrumque nunc primum ex Mario Mercatore innolescit, et illud quidem ann. 417 habitum est, illud ann. circiter 424.

§ II. Specimen eorum quæ pertinent ad hæresim Nestorianam.

Inter eos, qui partes egerunt in causa Nestoriana, meminit Marius Mercator Nestorii, Theodori Mopsuesteni, Theodoretii et Eutherii stantium contra fidem catholicam; pro fide vero catholica, Cyrilli, Patrumque Ephesinorum, de quibus multa docet, quæ in hunc usque diem, vel incerta fuerunt, vel penitus incognita.

Ignoti erant Nestorii sermones, quos Latinitate a se donatos exhibet Mercator, quibusque totum sui erroris virus hæresiarcha inclusit.

Ignotæ quoque fuerant duæ epistolæ Nestorii, una ad Cœlestium hæreticum, de qua dictum superius; altera ad sanctum Cœlestinum papam, data paulo ante acceptas denuntiationis litteras. Ea vero longe diversa est a prioribus aliis duabus, quas Nestorius ad eundem scripsit, partim de causa Pelagianorum, partim de sua.

Ignotum erat pariter, quibus ex Nestorii libris excerpta fuissent, quæ vel Petrus notatorum primicerius obtulit damnanda Patribus Ephesinis, vel sanctus Cyrillus in libris quinque contradictionum, seu in ἐλέγχῳ refellit. Libros singulos sermonesque nominat edidit Mercator.

Erat et istud ignotum, quis foret tractatus ille pestifer Nestorii, quem Cassianus libris septem de Incarnatione, et præsertim septimo, allatis insignibus fragmentis, refutat. Docet Mercator hunc esse primum sermonem, qui de virgineo partu inscribitur, quique omnium turbarum prima causa exstitit.

Nec minus ignorabatur, quis ille Nestorii liber de Incarnatione, cujus meminit Gennadius; quæ homilia de Incarnatione, de qua mentionem fecerunt Theophanes, Cedrenus et Nicephorus; quæ horrendæ nugæ, quas memorat auctor epistolæ ad Sporatum tributæ Theodoro. Ex Mercatore constat hunc ipsum esse primum sermonem, cujus initium ducitur ab his verbis: *Doctrina pietatis*, etc.

Dubitaverunt hactenus eruditi, qua occasione Proclus celebrem illam panegyricam orationem εἰς Θεοτόκον habuisset in Ecclesia, præside Nestorio, ut habent auctores illius temporis. Manifeste colligitur ex Mercatore, habitam ad refellendum primum sermonem Nestorii, et ab eodem refutatam extemporali oratione aliisque postea sermonibus, quæ integra exhibentur a Mario.

Dubium erat, si tamen non ignotum penitus, cujus sermonis a Nestorio habiti meminerit sanctus Cyrillus in litteris ad clericos Constantinopoli existentes, cujusque initium fuisse scribit: *Contumelias in me hæreticorum*, etc., clarissime apparet ex Mercatore esse septimum Nestorii sermonem, quo nullus, aut pestilentior est, aut prolixior. Apparet quoque, has litteras non ad clericos Constantinopolitanos mutuis odiis dissidentes, ut habet vulgata editio, sed ad suos Constantinopoli res Alexandrinæ Ecclesiæ procurantes, fuisse datas.

Vix ac ne vix quidem intelligere ullus poterat, quid Theopemptus unus ex episcopis, qui litteras denuntiatorias Nestorio Constantinopoli die dominico dederunt, ad Patres Ephesinos retulerit, cum dixit, ipsum post acceptas litteras publice pro concione eadem, quæ ante, et his multo deteriora dogmata proposuisse; id vero facit apertum Mercator, relatis posterioribus duobus sermonibus, quos blasphemis repletos habuit furens Nestorius, partim die sabbati, quæ 13 Decembris, partim die dominica sequente, ann. 430.

Non erat obscurum quidem anathematis suus Nestorium opposuisse catholicis a Cyrillo scriptis; sed latebat quo tempore eos composuisset: cumque Latine tantum habeantur, nesciebatur quo interprete ad nos pervenissent. Utrumque Mercator docet; eos enim non tantum ipsè interpretatus est, sed etiam proluxa et erudita contradictione refellit, atque hæc de Nestorio pauca ex pluribus quæ notis continentur.

Quoad Theodorum Mopsuestenum, præter excerpta ex quinque libris adversus sanctum Augustinum, de quibus antea dictum est, multa quoque ex libris quindecim de Incarnatione diversa ab iis quæ in quinta synodo et apud Facundum Hermianensem ac Leontium scholasticum habentur, nunc primum eduntur ex collectione Mercatoris. Cujus etiam testimonio defenditur, adversus Facundi Hermianensis calumniam, quinta synodus, quæ Theodoro Mopsuesteno symbolum impium attribuit: hoc enim symbolum, non tantum e Græco in Latinum transtulit, sed etiam erudita confutatione evertit Mercator.

Quæ autem fuerit Theodoreti fides ante concilium Chalcedonense contentiose disputatum est a doctis, multique cum Agobardo maluerunt benignius credere, pro veritate ipsum contra veritatem pugnasse, verbisque potius quam sententia, aut Nestorio consensisse, aut dissensisse a Cyrillo. At Mercator prolatis in testimonium instrumentis, quæ prius erant ignota, hominem Nestorianæ hæresis convincit, non retentæ tantum in animo, sed etiam palam professæ usque ad annum 447; excerptis enim plurima ex libris quinque, quos adversus sanctum Cyrillum conciliumque Ephesinum composuit; immo et epistolas concionumque fragmenta retulit, quæ Theodoreti patronos manifeste confutent. Hæc in hunc usque diem ignota penitus suppeditat Mercator, ex quo nunc primum in lucem eduntur.

Nunc etiam primum Mercatoris ope, Eutherii Nestorianæ partis non ignobilis seclatoris sermo legitur, mutilus ille quidem, et cum præfatione, quæ quasi capite minuta est; non contemnendus tamen, cum ex eo aperte cognoscatur auctor operis illius, quod viginti septem libris distinctum Theodoro tribuitur a Photio, cujusque viginti et unus libri reperiuntur in secundo tomo operum sancti Athanasii. Nam ut sex priores libri sint Theodoretæ, certe alii pertinent ad Eutherium: omnes enim eundem habere auctorem demonstrat series librorum, nexusque aliorum ex aliis; ea vero notitia, quam fecit Mercator, nihil fere utilius est ad historiam illorum temporum.

Jam vero Patrum Ephesi congregatorum numerus, qui antea varius a variis auctoribus, levi potius conjectura, quam probabili ratione, afferebatur, definite dicitur non uno in loco a Mercatore fuisse cclxxiv.

Cyrilli epistola, quæ in vulgatis editionibus concilii Ephesini scripta dicitur ad clericos Constantinopolitanos mutuis inter se dissidiis pugnantes, apud Mercatorem habet hunc titulum: *Cyrilli Alexandrini episcopi ad suos clericos constitutos Constantinopoli*. Ea vero prout a Mercatore interprete affertur, mirum quantum a vulgatis, tum Græcis, tum Latinis editionibus diversa est, et ea continet, quæ fidem ipsa sibi per se faciant, et Græca corruptionis convincant, et historiæ arcana multa mysteria patefaciant.

Atque hæc sunt pauca omnino de plurimis quæ sine ratiocinio et sola fere inspectione accipere primum licet a Mercatore; quæ vero concluduntur certis argumentis, etsi nec pauca etiam existunt, nec parum utilia, immo necessaria, ad illustrandam historiam, non debuerunt tamen in hunc locum referri, sed in observationes, ne prolixius præfaremur, quam leges permittunt.

De observationibus vero, monitum te velim, lector, priusquam præfari desino, eas me historicas fere tantum, aut philologicas, quod jam dixi, de industria fecisse: propterea quod fidei dogmata, de quibus agitur in operibus Mercatoris, et per se pauca sunt, et mihi videntur, vel nullam, vel exiguam difficultatem pati, post tot præsertim Ecclesiæ definitiones doctorumque virorum expositiones. Observationes autem voluimus esse hujusmodi, ut quæ sunt apud Mercatorem, ea sic scriptoribus receptis auctoritatem concilient, ut simul ab ipsis vicissim fidem mutuentur; contulimus enim Marianum hoc, quantumcumque est, opus cum omnibus ejusdem aut vicinæ ætatis auctoribus, et ita quidem laboriose, ut nullus in causa Nestoriana Cœlestianaque versatus sit, qui non plus semel diligenter curioseque perlectus sit.

CAPUT V.

Quomodo venerint in manus nostras Marii Mercatoris opera.

Non erit, opinor, ingratum studioso lectori, si priusquam impono finem huic præfationi, paucis aperiam quo pacto opera Mercatoris ad me pervenerint, et edendorum curam suscipere mihi contigerit.

Miserat ad P. Philippum Labbeum P. Petrus Possinus, jussu eminentissimi S. R. E. cardinalis Francisci Barberini Commonitorium Mercatoris, ignoti quidem tunc auctoris, sed digni tamen visi cujus opus insereretur secundo tomo Conciliorum, ad ann. Christi 412. Hunc thesaurum, ubi primum accepit indefessus conciliorum collector, communicavit amice mecum, quem noverat non mediocri studio teneri conquirendi omnia quæ ad historiam hæresis Pelagianæ spectarent.

Dumque simul gratulabundi perlegimus, aureolum, ut ipse appellabat, antiquitatis monumentum, factum est cāsa ut codicem manuscriptum insignis Ecclesiæ Bellovacensis aperiremus, simulque occurreret oculis nomen Marii Mercatoris, variaque continuo opuscula, immo et ipsum Commonitorium Roma missum evolventibus se offerret, quo gaudio vix satis explicem.

Bonam fortunam cum litteris didicisset Possinus, consuluit ipse diligentius asservatum in Vaticana bibliotheca codicem, qui fuerat olim comitis Palatini ad Rhenum, ex eoque descripta misit, quæ in Bellovacensi contineri significatum fuerat.

Tanta tamque indubitata duorum codicum ope fretus apparabat Labbeus operum Mercatoris editionem, sed majori ex parte mutilam ac sine notis; neque enim poterat, obrutus immenso labore Conciliorum generalium, aut inquirere quæ latebant confuse et permiste, aut attentius observare singula quæ illustrari postulabant.

Mors inopina consilium viri prævertit, fuitque in causa cur opus mihi velut legatum ex testamento offerretur. Suscepi vero oblatum eo libentius quod, licet impari ingenio et doctrina essem longe inferiore, majore tamen otio abundabam, quam vir septemdecim sæculorum negotiis impeditus, quodque poteram expeditius versari cum in perquirendis quæ

percurbatus ordo codicum celabat, tum in observationibus ad obscuriora quædam loca meditationis faciendis.

Quamquam retinuit me aliquamdiu properantem obversans menti inter tractandos codices amici species, cujus desiderium nec potuerat antea explere luctus, nec satis etiamnum tempus solatur.

Recurrit enim identidem animo, quasi monitore Mario, quanta foret defuncti virtus ad exemplum, quanta in convictu morum suavitas, quantum ingenium quantaque memoria et doctrinæ amplitudo, quam indefessus labor in studiis, quam acer fidei zelus in hæreticis persequendis, quam mitis patientia in perferendis invidorum calumniis, quam ingenua libertas in perhibendo veritatis testimonio.

Hæc amissa faciebant per se dolorem non mediocre desideriumque gravissimum; utrumque tamen auxisset cumulus, quod tantorum honorum usuram nobis invidit mors nondum annis matura, nisi supplementibus aëtorum numerum virtutibus, non tam mors visa nobis fuisset quam vitæ meritorum plenissimæ corona.

Et enim Labbeus religiosas virtutes amplexatus fuerat, vix non puer; jugumque Christi portaverat, fere ante adolescentiam: inde tanta vitæ totius innocentia, tantaque morum integritas et in Deum pietas, quantam nec celare potuit modestia, quantumcumque virtutibus aliis officeret; nec satis humana laus in terris, sed sola Dei munificencia cælo muneret.

Virtuti adjumento fuit ad puritatem inexplēbilis quædam sciendi cupiditas, animusque in omnes doctrinæ partes perpetuum intentus. Quando enim otiosus est? Quam honestarum disciplinarum partem reliquit intactam, in qua, cum versari vellet, non excelluit? Nullam contempsit, quantumvis humilem, quia cunctas gloriæ Dei promovendæ idoneas sciebat: immo aliquando descendit ex altissimo rerum divinarum apice ad ipsam quoque grammaticam, memor Christi vetantis arceri parvulos a sua disciplina.

Huic studio respondebat labor, quem mirari potuimus omnes, nemo imitari: crederes hominem eo vegetari quo alii debilitantur, et animum remittere unde alii contendunt. Prodigio certe simile visum est museum scrutantibus post mortem, plura eum scripsisse sua manu quam alii legere soleant; totque annotationes fecisse in omnes fere auctores, ut non immerito vocari posset *bibliotheca bibliothecarum*.

Neque vero propterea fuit de numero eorum quibus chartæ sunt pro cerebro, et tota in scripto doctrina; memoria valuit capacissima ad amplitudinem, tenacissima ad perennitatem, expeditissima ad utilitatem, et felicissima ad miraculum. Testes appello, quotquot eo sunt usi familiariter. Quis interrogavit unquam de rebus historicis, cui non continuo representaverit expedite tempus, personas et singula adjuncta? Quis de humanioribus litteris, cui non recensuerit, quasi ex libro, auctorum nomina, pugnautes opiniones, et quibus argumentis singulæ, vel se tueantur, vel alias refutant? Quis de theologia consuluit, sive scholastica, sive polemica, sive morali, cui non responderit fere ad invidiam doctorum?

Cave tamen, quisquis hæc legis, ne tibi subrepat opinio, non injuriosa minus quam falsa, Labbeum inter eos numerandum quibus, ut fert vulgare proverbium, felix memoria est pro ingenio.

Omnes ingenii dotes tam liberaliter acceperat a natura, sive quæ ad effingendas ordinandasque rerum formas, sive quæ ad penetrandum subtiliter in intima scientiarum, sive quæ ad poeseos delicias aut ad historiæ nodos dissolvendos valent, ut sæpe crediderim cum aliis attentius considerantibus ei ingenium fuisse pro memoria, adeo in rebus ipsis exponendis feliciter, in oratione memoriter recitanda infelicitè versabatur.

Natus est Avarici Biturigum ex primariæ nobilitatis parentibus ann. Christi 1607, die 10 Julii; vixit in societate Jesu annos quadraginta quatuor, constante cum pietatis tum doctrinæ fama. Sexagesimam ætatis annum attingebat, cum absumptus est febre continua dierum quinquaginta octo. Obiit die 16 Martii anni 1667. Mors vitæ respondit, pia et tranquilla, cujus etiam videri potuit præsciens, cum sæviēte morbo ad Christum e cruce pendentem beatamque Virginem hos versus funderet, qui, tamquam cygni præcipientis suo funeri suprema vox, visi sunt apponendi loco epitaphii.

Ad Christum oratio.

Torreret mihi dum febris medullas,
Et noctes habui laboriosas,
Et dies habui laboriosos,
Jejunos, vigiles, graves, iniquos,
Ingratos mihi, cæteris molestos.

Hos, Christe, obtulimus Patri, tibi que,
Tibi quem trabe pendulum probrosa,
Pernox, perdius, usque et usque, ceræo,
Mulcentemque meos tuis dolores,
Mulcentemque tuos meis dolores.
Et quodcumque tui, quod et ferendum
Morbi noxia vis adhuc minatur,
Dicamque tuo dicoque amori,
Languens victima; nec rogare cesso,
Ut cum lux mihi venerit suprema,
Mortali ultima, sola christiano,

Verorum una dies negotiorum,
Vanorum una quies negotiorum,
Plebi, regibus, omnibus pavenda:
Diēs, quæ fuit una cura quondam,
Arseni, tibi, cæteris volebas
Quam præesse tuis ubique curis.
Hæc cum venerit, et profunda longum
Claudet nox oculos, piisque parum
Elatum manibus jacens cadaver
Terræ vermibus inferetur esca,
Clangore horribilis tubæ ad severi
Urnam judicis inde devocandum;
Lumen sis animæ perenne nostræ:
Hanc ad te jubeas statim evolare,
Amplexusque tuos, tuisque tecum
Una cum Patre, Spirituque Sancto
Supra sidera considerare regnis.

Ad Virginem oratio.

A

Nec tu non mihi sæpius vocata,
 Ardore febris inter æstuosa,
 Christi Virgo Pareus, Parensque nostra.
 Nam matrem memini mihi fuisse,
 Matrem usque a teneris ad usque canos,
 Ducentemque manu gradus per omnes
 Etatis tibi Filioque sacræ;
 Foventemque tuo sinu per omnes,

Et vitæ salebras severioris,
 Et curas studii molestioris,
 Quas tu lacte tuo velut rigabas.
 Unum nunc precor, ut benigna semper
 Viveri mihi, Virgo, quæ fuisti,
 Sis mater quoque mortis in periculo.
 Extremum lege spiritum jacentis;
 Hic te ad sidera spiritus sequatur,
 In terris fuit usque qui secutus
 Maria lucem et auspiciem Mariam.

CAPUT VI.

• Pars epistolæ a sancto Augustino ad Mercatorem scriptæ.

Prolixam epistolam gravemque ab Augustino ad Mercatorem scriptam fuisse constat, cum ex eo quod eam Possidius inter opera numerat, tum quod Augustinus ipse ex ea quæstionis difficultis solutionem mutuatus sit.

Totam invidit nobis longinquitas annorum, aut alia quæ latet causa; quæ vero pars superest, habetur (*Tom. IV Oper. Augustini*) in libro de Octo Quæstionibus Dulcitii, ubi sanctus Augustinus interroganti Dulcitio ita respondit, ut ad septem quæstiones ex prioribus opusculis redderet, vel solutionem, quemadmodum ipse loquitur, vel certe disceptationem suam.

Primam solvit partim ex libro de Fide et Operibus, partim ex Enchiridio; secundam ex libro de Cura pro mortuis, atque Enchiridio; ad tertiam ita scripsit.

1. « Tertia tua quæstio est, utrum statim in adventu Domini credendum sit futurum esse judicium, an spatio interposito temporis. In cuius diebus adventus quoniam legimus, inquis, quod qui supererunt, rapiuntur in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino futuri sunt, nosse desidero, utrum mox judicium comitetur adventum? et ii qui rapiuntur in nubes, an solvantur in mortem, nisi forte ad vicem mortis ipsam immutationem debeamus accipere.

2. « Huic interrogationi tuæ, qua quæris utrum in adventu Domini mox credendum sit futurum esse judicium; puto quod sufficiat fides symboli, qua confitemur Christum a Patris dextera esse venturum, ad

• Non invenitur inter Augustinianas, qua ratione nunc censetur, ac ne tum quidem inveniebatur, cum vel Beda vel Petrus Tripolitanus scriberet commentarios in Paulum. Locus enim ex ea refertur, nec tamen velut ex epistola, sed tamquam ex libro ad Dulcitium. Verum nemo prudenter dubitaverit quin sit Augustini ad Mariam nostrum Mercatorem, siquidem et ab Augustino testimonium habet in opere indubitato, et in Mercatore nostrum conveniunt nomen, tempus et argumentum: nam Augustini tempore Mercator Pelagianos ideo præsertim insectabatur acriter, quod mortem cunctorum hominum negarent, peccato primi parentis pro pœna retributam.

Prolixissimam fuisse conjicio, non tantum quia recensetur ab Augustino Possidique inter epistolas tractatibus pares; sed etiam quia cum contineret responsum ad plura quæ Pelagiani moverent, in parte nihilominus quam habemus, una tantum incidens quæstio, vel obiectio potius, nec ea maximi per se momenti, copiose tractatur.

Consecimus capite primo datam fuisse ante vigesimum annum quinti sæculi, sed quo anteriore? Crediderit forte quispiam non ita facile definiri posse, cum hæc verba: *Quamvis eos jam non existimem dicere, etiamsi non peccasset, Adam fuisse corpore mortuum*, quæ sola, propter particulam, *jam non*, indicare videntur aliquod tempus, vera esse queant, quandoeumque scripta dicatur epistola sive post concilium Carthaginense anni 412, sive post Diospolitani ann. 415, sive post decretum Zosimi ad omnes orbis episcopos missum ann. 418, sive denique post Africanam universalem synodum ejusdem anni; in his enim omnibus damnata est sententia Cœlesti, qua de agitur. Verumtamen adducta verba pertinent absque dubio ad tempora decretum Zosimi et Africanam synodum consequentia: nam et utrumque notus fuit duobus aliis conciliis, Carthaginensi dico ac Diospolitano, et Augustinus de condemnatione quæ Mercatori Pelagianoque notissima esset, videtur loqui.

Quin etiam suspicor, neque omnino temere, voces, quæ dabant initium epistolæ, hunc fere habuisse sensum: *Procul dubio notissimum vobis quid a papa Zosimo ad universos totius orbis episcopos scriptum manaverit contra Pelagianorum errores*, etc. Augustinus enim simile quiddam Optato scripsit eodem fere tempore. Quin et conjicio Augustinum non aliter a Mercatore de quæstionibus Pelagianorum interrogatum, atque postea de quæstionibus Massiliensium ab Hilario et Prospero: non tam scilicet quid sentiendum foret de causa ipsa, quippe jam dijudicata, quam qua ratione, vel occurrendum exceptionibus, quibus Pelagiani tueri se vellent, vel diluendæ objectiones quibus negotium catholicis facerent.

Argumentum constat ex his Augustini verbis: *De quibusdam questionibus Pelagianorum, qui negant mortem esse peccato retributam*. Quæsitum est siquidem qua ratione occurri posset objectionibus Cœlestianorum, qui varios afferrent Scripturæ locos ad probandum mortem obvenire hominibus, non merito culpæ, sed necessitate naturæ; eumque in primis, quo docere videtur Apostolus (1 *Thessal.* iv, 16), non omnes morituros, sed aliquos ex vita mortali ad immortalem continuo transituros: inde enim probatum ibant, non omnes peccato primi hominis obnoxios teneri, cum justitia postulet communem pœnam communi culpæ retribui.

Locum ex Epistola prima ad Thessalonicenses (*Ibid.*) juvabant alio ex Epistola prima ad Corinthios, ubi Apostolus: *Non omnes, inquit, dormiemus, omnes autem immutabimur* (1 *Cor.* xv, 51). Unde apparet Pelagianos vulgata editione Latina novi Testamenti non fuisse usos, sed Græca potius; monet enim Hieronymus (*Epist.* 152, sub fin.), *illud quod in Latinis codicibus legitur: Omnes quidem resurgemus, non omnes autem immutabimur, in Græcis voluminibus non haberi; sed, vel: Omnes dormiemus, non omnes autem immutabimur; vel: Non omnes dormiemus, omnes autem immutabimur; quod ipsum monet Pelagius in Comm. (Præf. cap. 1).*

D Pelagius in Comm. (Præf. cap. 1).

vivos et mortuos iudicandos; cum ergo ipsa sit ei causa veniendi, quid aliud acturus est mox ut venerit, nisi propter quod veniet?

3. ^a De illis autem qui rapiuntur in nubibus, in quadam epistola, quam scripsi ^a ad filium meum, nomine Mercatorem, quæ incipit: ^b *Procul dubio notissimum vobis, etc.*, cum me consulisset de quibusdam quæstionibus Pelagianorum, qui negant ^c mortem esse peccato retributam; quatenus disputaverim, in subditis lege. ^d Illi autem, inquam, de quibus dixit Apostolus, cum loqueretur de resurrectione mortuorum: *Et nos viventes qui reliqui sumus, simul cum illis rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, et ita semper cum Domino erimus* (1 Thess. iv, 16), afferunt quidem aliquid quæstionis, sed propter seipsos, non propter

^a Ex hoc loco effecimus, Mercatorem, neque episcopum tunc fuisse, cum ad eum Augustinus scriberet, neque presbyterum, immo nec diaconum; alioqui vir sanctus, vel coepiscopum dixisset, quod omnes episcopi hac ætate consueverant, si quando de suis collegis loquerentur; vel compresbyterum, quod ut plurimum faciebant; vel condiaconum, quod singulariter Augustinus haberet in more positum, si sermo fieret de diacono, ut constat ex epistola ad Memorium, cuius filium Julianum condiaconum vocat (Epist. 151.)

^b Si de Zosimi decreto, adversus Pelagium Cœlestinaque, sermo fuit, ut revera fuisse non levis conjectura probat, hinc concludi potest Marium Mercatorem ex eo loco scripsisse ad Augustinum, in quo notissimum foret iudicium, id est, ex urbe Roma, ubi frequentissimo in conventu populi sententia sedis apostolicæ lecta est, ac cleri urbis subscriptionibus recepta.

^c Constat ex dissertatione septima, quam subtiliter Mercator totius hæresis Pelagianæ arcanum viderit, quamque erudite Augustinum interrogaverit de radice ex qua omnia consequentia dogmata orta sint, ut, ea excisa, reliqua facile tollantur. Eo enim loci patet, opinor, clare, ex errore Pelagianorum, de morte peccato non retributa, alios prope infinitos propagatos esse.

^d Totum hunc locum transtulit creditus Beda in commentarios capituli iv Epistolæ primæ ad Thessalonicensenses, ab his usque verbis: *Dixit Apostolus cum loqueretur, ad ista: Non gustata morte victuri.* Subjungit vero ex libro vigesimo de Civitate Dei, ejusdem quæstionis solutionem, non tamen eadem sententia. Quæri solet utrum illi quos hic viventes inventurus est Christus, quorum personam in se atque illos qui tunc secum vivebant, transfigurabat Apostolus numquam omnino morituri sunt; an ipso temporis puncto quo cum resurgentibus rapiuntur in nubibus obviam Christo in aera ad immortalitatem per mortem mira celeritate transibunt?

Neque enim dicendum est fieri non posse ut dum per aera in sublime portantur, in illo spatio, et moriantur, et reviviscant; quod enim ait: *Et ita semper cum Domino erimus*; non sic accipiendum est, tamquam in aere nos dixerit semper cum Domino esse morituros, quia nec ipse utique ibi manebit, qua veniens transiturus est; venienti quippe ibitur obviam non manenti; sed ita cum Domino erimus, id est, sic erimus semper habentes corpora sempiterna, ubicumque cum illo fuerimus.

Ad hunc autem sensum, quo existimemus etiam illos quos hic vivos inventurus est Dominus, in ipso parvo spatio et passuros mortem, et accepturos immortalitatem, ipse Apostolus nos videtur urgere, ubi dicit: *In Christo omnes vivificabuntur*; cum alio loco de ipsa loquens resurrectione corporum dicat: *Tu quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur.* Quomodo igitur quos viventes hic Christus inveniet, per immortalitatem in illo vivificabuntur, etsi non moriantur, cum videamus propter hoc esse dictum: *Tu quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur?* Aut si recte non dicimus seminari, nisi ea corpora hominum, quæ moriendo quoquo modo revertuntur in terram, sicut sese habet etiam illa in transgressorem patrem generis humani divinitus prolata sententia: *Terra es et in*

A terram ibis; fatendum est istos, quos nondum de corporibus egressos, cum veniet Christus, inveniet, et in istis verbis Apostoli, et illis de Genesi, non teneri, quoniam sursum in nubibus rapti, non utique seminantur, quia nec eunt in terram nec redeunt, sive nullam prorsus experiantur mortem, sive paululum in aere moriantur.

Sed aliud rursus occurrit, quod idem dicit Apostolus, cum de resurrectione corporum ad Corinthios loqueretur: *Omnes resurgemus; vel sicut alii oedices habent: Omnes dormiemus.* Cum ergo nec resurrectio fieri possit, nisi mors præcesserit, nec dormitionem possimus illo loco intelligere, nisi mortem, quomodo omnes vel dormient vel resurgent, si tam multi quos in corpore inventurus est Christus, nec dormient nec resurgent? Si ergo sanctos qui reperiantur Christo veniente viventes, eique in aera obviam rapiuntur, crediderimus in eodem raptu de mortalibus corporibus exituros, et ad eandem mox immortalitatem redituros, nullas in verbis Apostoli patiemur angustias; sive ubi dicit: *Tu quod seminas, non vivificatur, nisi moriatur; sive ubi dicit: Omnes resurgemus, vel: Omnes dormiemus; quia nec illi per immortalitatem vivificabuntur, nisi quamlibet paulum tamen moriantur; ac per hoc, et a resurrectione non erunt alieni, quam dormitio præcedit, quamvis brevissima, non tamen nulla.*

Cur autem nobis incredibile videatur, illam multitudinem corporum in aere quodammodo seminari, atque ibi protinus immortaliter, atque incorruptibiliter reviviscere, cum credamus quod idem ipse Apostolus alibi apertissime dicit, in ictu oculi futuram resurrectionem, et in membra sine fine victura tanta facilitate tamque inestimabili velocitate redituum antiquissimorum cadaverum pulverem?

Nec ab illa sententia qua homini dictum est: *Terra es et in terram ibis*, futuros illos sanctos arbitremur immunes, si eorum morientium in terram non *recedent* corpora: sed sicut in ipso raptu morientur, ita et resurgent, dum ferentur in aera; in terram quippe ibis, id est, in hoc ibis amissa vita, quod eras antequam sumeres vitam, id est, hoc eris exanimis, quod eras antequam esses animatus. Terræ quippe insufflavit Deus in faciem flatum vitæ, cum factus esset homo in animam vivam; tamquam diceretur: *Terra es animata, quod non eras, terra eris exanimis sicut eras, quod sunt et antequam putrescant omnia corpora mortuorum, quod erunt et illa, si moriantur, ubicumque moriantur, cum vita carebunt, quam continuo receptura sunt: sic ergo ibunt in terram, quia ex vivis hominibus terra erunt, quemadmodum it in cinerem quod fit cinis, et in velustatem quod fit vetus, et in testam quod et luto fit testis, et alia seecenta sic loquimur.* Quomodo autem sit futurum quod nunc pro nostræ ratiunculæ viribus utcumque conjicimus, tunc potius erit ut nosse possimus.

Locum hanc, tametsi prolixum, afferendum putavi, propterea quod ostendit, cum alio collatus, quantæ difficultatis quæstio visa sit Augustino, ut non semel apud Mercatorem professus sit malle se doctiores audire. Certe in libro de Civitate propendere videtur in opinionem Patrum, Origenis, Chrysostomi et Hieronymi, qui quosdam in adventu Christi vivos repositos aiunt non morituros, sed tantum immutandos. Scribens ad Mercatorem, oppositam partem sequitur, secumque traxit maximam partem theologorum adhaerentiam sancto Thomæ (In IV d, 43); nam magister,

istos; nam etsi non sunt etiam ipsi morituri, ^a quid istos adjuvet, omnino non video; cum talia de his dici possint, qualia de illis dicta sunt duobus, Enoch scilicet et Elia.

4. « Sed revera, quantum ad verba beati Apostoli pertinet, videtur asserere quosdam in fine sæculi, adveniente Domino, cum futura est resurrectio mortuorum, non mortuos, sed vivos repertos, in illam immortalitatem quæ sanctis etiam cæteris datur repente mutandos et simul cum illis rapiendos, sicut dicit, in nubibus. Nec aliquid aliud mihi visum est, quotiens de his verbis volui cogitare: sed vellem hinc potius audire doctiores, ne illis etiam qui putant aliquos morte non præcedente vivificatos ad vitam transituros perpetuam, dicere inveniantur Apostolus: *Stulte, quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur.*

5. « Nam et illud quod in plerisque codicibus legitur: *Omnes resurgemus*; unde fieri poterit, nisi omnes moriamur? Resurrectio quippe nisi mors præcesserit, nulla est; et quod nonnulli codices habent: *Omnes dormiemus*, multo facilius et apertius id cogit intelligi: et si quid aliud tale in sanctis libris invenitur, ad id videtur impellere, et nullos hominum existimemus immortalitatem, nisi mors præcesserit, adepturos. Proinde ubi dixit Apostolus: *Et nos viventes qui reliqui sumus, in adventu Domini non præveniemus eos qui ante dormierunt*; ipse enim Dominus in jussu et in voce archangeli, et in tuba Dei descendet de cælo, et mortui in Christo resurgent primi; deinde nos viventes, qui reliqui sumus, simul cum illis rapiemur in nubibus obviam Christo in aëre, et ita semper cum Domino erimus (1 Thess. iv, 16); vellem de his verbis, ut dixi, audire doctiores: etsi mihi potuerint hæc ita exponi, ut in eis possit intelligi omnes homines qui vivunt vel post nos victuri sunt, esse morituros, ^b corrigere quod hinc aliquando aliter sensi; neque enim debemus esse indociles doctores, et certe melius homo corrigitur pravus quam frangitur durus; cum iis quæ descripsimus ita nostra vel aliorum exerceatur vel erudiatur infirmitas, ^c ut tamen in eis nulla velut canonica constitatur auctoritas.

6. « Si autem in his verbis Apostoli nullus alius sensus poterit reperiri, et hoc eum intelligi voluisse clauerit, quod videntur ipsa verba clamare, id est, quod futuri sint in fine sæculi et secundo adventu Domini qui non exspolientur corpore, sed superinduantur immortalitate, ut absorbeatur mortale a vita: huic sententiæ procul dubio conveniet, quod in regula fidei confitemur, venturum Dominum judicaturum vivos et mortuos; ut non hic intelligamus vivos justos, mortuos autem injustos, quamvis judicandi sint et justi et injusti; sed vivos, quos nondum exiisse, mortuos autem, quos jam exiisse de corporibus adventus ejus inveniet.

7. « Quæ si ita esse constiterit, illa verba exequenda erunt quomodo sic accipiamus: *Tu quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur* (1 Cor. xv, 36), et illud: *Omnes resurgemus, sive, Omnes dormiemus* (Ibid., 51); ut non adversetur huic sententiæ quæ quidam creduntur etiam cum suis corporibus in æternum non gustata morte victuri.

8. « Sed utrumlibet horum veracior et perspicacior intellectus invenias, quid ad causam pertinebit istorum, sive omnes debita morte plectantur, sive aliquibus ab hac exceptis conditione parcatur? cum tamen constet non solum mortem animæ, verum etiam corporis, secuturam non fuisse, si peccatum non præcessisset, et gratiæ mirabiliore virtute justos a morte ad æternam beatitudinem reviviscere, quam in moris experientiam non venire.

9. « Hæc propter illos, de quibus mihi scripsisti, satis dicta sint: quamvis eos jam non existimem dicere, etiamsi non peccasset Adam, fuisse tamen corpore morituros.

10. « Cæterum quod attinet ad quæstionem resurrectionis, propter illos qui creduntur non esse morituri, sed ex hac mortalitate ad immortalitatem sine morte media transituri, inquisitio diligenter adhibenda est; et ^d si quid hinc absolutum ac definitum disputatione rationabili atque perfecta, vel audisti, vel legisti, vel

cum docuisset Hieronymum et Ambrosium mutuo pugnare (populari errore Ambrosium dixit pro Hilario diacono), quid verius sit, humani judicii negat esse definire.

^a Pelagianos scilicet, de quibus paulo post: *Sed utrumlibet*, inquit, *horum veracior et perspicacior intellectus inveniat, etc.*

^b Non memini me legere apud Augustinum tractatam alibi hanc quæstionem quam in libro vigesimo de Civitate Dei; quare non dubito quæ ad hunc locum spectant verba quæ nunc veniunt ad examen. Composuit autem Augustinus libros 22 de Civit. non uno tempore, ut ipse docet (Serm. 2 de Verb. Apost.), sed inchoavit post vastationem Urbis ab Alarico, et responderet pagani casum Romæ tribuentibus christianæ fidei; absolvit vero ante mortem Marcellini, ad quem misit totum opus: composuit igitur ab ann. 411 vastationem Romæ consecuto, ad ann. 413 quo Marcellinus ab Heraciani factione cæsus est.

^c Locus profecto dignus, qui consideretur ab omnibus, sed ab iis præsertim qui Augustinum ipsis pene sacrarum litterarum scriptoribus parem faciunt.

^A Magnæ profecto ille auctoritatis est, et quantæ vix alter quilibet; at minoris certe quam Evangelium, minoris quam Ecclesia sedesque apostolica, cujus sententia finire lites contentionesque de fide scripsit ipse, verbis auro exarandis: A SEDE APOSTOLICA RESCRIPTA VENERUNT, CAUSA FINITA EST.

^d Ex his verbis conferimus antea quanta in opinione Augustinus haberet Mercatorem, a quo et laico episcopus, et juniore senex doceri vellet, et ea quidem de quæstione, quam sibi fatecetur perdifficilem et perobscuram, ut doctiores audire vellet.

Verum ut de summa rei dicam ingenue quod sentio, mirari satis non possum unde sanctus Augustinus (Præf. cap. 2) expetierit a Mercatore, ut ad se mitteret si quid ea de quæstione absolutum ac definitum disputatione rationali atque perfecta, vel audivisset, vel legisset, vel etiam ipse adhuc audiret, aut legeret, aut excogitare posset.

Annon Hieronymus super ea re a diversis interrogatus his responderet? Sane! quidem Marcellus Romanæ, sed brevius (Epist. 59); iterum Himerio et Alexandro Aegypti monachis, erudita epistola

etiam ipse adhuc audire, aut legere, aut excogitare potueris, peto mihi mutare non graveris. ego enim, quod confitendum est charitati tue, plus amo discere quam docere; nam hoc admonemur, etiam dicente apostolo Jacobo: *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum* (Jacobi 1, 19).

II. « Ut ergo discamus, invitare nos debet suavitas veritatis; ut autem doceamus, cogere necessitas charitatis; ubi potius orandum est, ut transeat ista necessitas, qua hominem docet aliquid homo, et simus omnes docibiles Dei (Joan. vi, 45); quamvis et hoc simus, cum ea quæ ad veram pietatem pertinent, discimus, etiam quando illa docere videtur homo, quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus (I Cor. iii, 7). Cum itaque, si Deus incrementa non daret, non essent apostoli plantatores et rigatores, quanto magis ego, vel tu, vel quilibet hujus temporis homines, quando nobis videmur esse doctores? »

(Epist. 119), qua complexus est, ipsis etiam allatis verbis, quidquid præstantissimi quique Græcorum inter hoc argumentum tractandum senserunt, Origenes, Theodorus Hæreotes, Acacius Cæsariensis, Diodorus Tarseusis, Apollinaris et Didymus. An tanta fuit tunc temporis in Africa Græcorum codi-

cum, etiam nobilissimorum, vel raritas, vel negligentia? An pauci ætate illa poterant Græcos tractatus nondum Latinitate donatos sua lingua legere? An ipsa quoque Hieronymi opera usque adeo Africanis ignota erant, cum toto orbe spargerentur, ut vix a doctioribus haberentur?

P. S. Hæc præfatio sub prælo erat, cum incidi forte in epistolam Pelagii secundæ ad Eliam Aquileiensem, de tribus capitulis, quam librum Gregorius Magnus appellat, quamque in semet fertur, cum adhuc esset diaconus, pontificis nomine scripsisse. Inter legendum caput vigesimum reperi nepuxon; duodecim ex scriptis Theodoretæ, ex quibus intellexi, primum, auctorem epistolæ, sive Pelagius ille sit, sive Gregorius, legisse Marii Mercatoris Opera, ea saltem parte qua scripsit adversus Theodoretum; eadem enim refert verba, tum ex epistolis, tum ex anathematismorum reprehensionibus atque aliis libris; alterum, Theodoretæ esse epistolas ad Himerium et geminum Alexanandum, quas Mercator exhibet; tertium Pentalogiam, sive Opus de Incarnatione adversus concilium Ephesinum Theodoro vere tribui a Mercatore; quartum, in epistola Pelagii aliquid deesse, nam post relata Theodoretæ verba, ex reprehensione decimi anathematis, hæc verba leguntur, ET RURSUS, ut cum quasi ostenderet ad divinitatem per incrementa crevisse, in eodem Opere subjungit, etc. Cum enim fragmentum secundæ libri de Inordinatione statim adducatur, procul dubio innuitur allatum prius aliquid aliud fuisse; id credo, quod est apud Mercatorem ex libro primo.

Atque hinc habemus summum pontificem unum, vel etiam alterum, qui pro Mercatoris Operibus testimonium dicat, non appellato quidem auctoris nomine; sed, quod majori est momenti, parte Operum suorum in usus conversa, epistoleque decretali insertæ.

Possemus et quartum testem adhibere Liberatum diaconum, qui capite quarto Breviarii Latine quædam refert ex epistola prima Cyrilli ad Nestorium, quæ apud Mercatorem interpretem totidem verbis leguntur.

BALUZII PRÆFATIO.

Ante hanc ætatem nostram nullus inventus est qui mentionem faceret operum Marii Mercatoris, tamen etsi constet his usos esse quosdam veteres scriptores. Primus eorum notitiam habuit vir doctissimus Lucas Holstenius bibliothecæ Vaticanæ præfectus; inter cujus schedas reperta sunt, post mortem ejus, quædam eorum excerpta, et in his, commonitorium super nomine Cælestii et aliorum illius opinionis hæreticorum, quod a R. P. Possino presbytero societatis Jesu, qui tum Romæ erat, missum est ad R. P. Philippum Labbeum tum incumbentem amplissimæ Conciliorum editioni. Eodem tempore Labbeus commodato habuerat vetustissimum codicem actorum concilii v ex bibliotheca insignis Ecclesiæ Bellovacensis, in quo præterea deprehendit ejusdem Mercatoris opera, ipsumque etiam commonitorium. Hoc indicio facto, ad Possinum misit elenchum operum Mercatoris quæ in codice Bellovacensi reperta fuerant, simul orans uti investigaret an eadem aut alia exstarent in eo codice ex quo sua descripserat Holstenius. Possinus vero cum in bibliothecam Vaticanam se propterea contulisset, illic inter codices

qui fuerant comitis Palatini reperit vetus exemplar operum Marii Mercatoris, ex quoque descripta misit quæ in Bellovacensi contineri significantum fuerat. Constituerat autem Labbeus, ut erat vasto animo et laboris appetens illa dare in vulgus; sed interim morte præoccupatus, alii reliquit hanc curam. Fuit is R. P. Joannes Garnerius ex eadem societate, qui per multos annos theologiam summa eum laude docuerat in collegio Parisiensi, adeoque multa et magna subsidia habebat ad parandam et ornandam editionem eorum operum in quibus habentur quædam adversus hæeres Pelagii et Nestorii. Itaque is ea publici juris fecit hic Parisiis anno 1673 divisa in duas partes; in quarum primâ posuit quæ ad eandem Pelagii pertinent, in secundâ vero refert controversiam de incarnatione Domini nostri Jesu Christi, quam Nestorius exagitabat. Adidit annotationes et dissertationes amplissimas ac plurima eruditione repletas, quæ magnam lucem afferunt scriptis Marii Mercatoris.

Eodem anno R. P. Dominus Gabriel Gerbertus monachus Benedictinus, assumpto nomine Sigoriti,

aliquam partem eorundem opum, quorum exemplum habuerat ex bibliotheca Vaticana, edi curavit Bruxellis, nimirum commentarium adversus hæresim Pelagii et Coelestii vel etiam scripta Juliani et cætera quæ sequuntur usque ad sermonem tertium Nestorii adversus Dei genitricem Mariam. Desiit enim hæc editio in sermone secundo, cujus initium est istud: *Contumelias quidem*. Sequuntur autem ejusdem viri clarissimi annotationes doctissimæ ad easdem Marii Mercatoris lueubrationes.

Qua autem occasione ego ad idem argumentum tractandum accesserim, quid in operibus Marii recensendis præstitum a me sit, pæcis expediam. Cum anno 1677 serio cogitarem de edendo tomo primo novæ collectionis Conciliorum, qui anno præterito emissus est, mentionemque veteris exemplaris Bellovacensis concilii v. l. fieri animadvertissem a Labbeo, incensus sum desiderio illius habendi: quod assecutum me fuisse beneficio viri doctissimi Godefridi Hermant ejusdem Ecclesiæ canonici lubens profitaor. Cum autem illud evolverem, conjuncta cum eo reperi opera Marii Mercatoris, eaque statim contuli cum editionibus virorum clarissimorum. Agnovi porro ex collatione veteris exemplaris ordinem mutatum fuisse a Garnerio propter eas causas quas supra commemoravi, tum multa ab eo mutata dum medicinam adhibere tentaret locis corruptis, denique nonnulla omissa quæ mihi videbantur esse magni momenti. Agnovi præterea codicem Bellovacensem esse valde mendosum ac mutilum, adeoque alio exemplari opus esse ut depravata possent emendari et omissa restitui. Quamobrem vi kal. Decembris anni 1677 scripsi ad eminentissimum cardinalem eundemque virum doctissimum ac studiosum nostrorum amatissimum Hieronymum Casanatam, eumque rogavi ut in mei gratiam faceret exscribi codicem Vaticanum in quo Marii Mercatoris opera exstant et ad me mitti juberet. Ille vero ita ad me rescripsit idibus Martiis anni sequentis: *Plura mihi occurrunt scribenda ut postulationibus tuis satisfaciam. Codex ille Marii Mercatoris Palatino-Vaticanus collatus cum Bruzelliensi ac Parisiensi, inventus est longe ab utrisque diversus. Primus siquidem voluminis illius exigua pars est. In altero vero, licet mole majori, multa desunt, et ea quæ continentur, ordine prorsus vario leguntur. Quare manus operi illico admota fuit, ut integra codicis Vaticani exscriptio votis tuis satisfacerem. Quoniam vero ea omnia quæ habentur in editione Bruzelliensi prorsus conveniant re et ordine cum manuscripto Vaticano, nullatenus duxi in iis transcribendis tempus insumere ac labore penitus inutili tua desideria protrahere: sed satius existinavi opus adoriri ubi desiit Rigberius, ut ex quaternione quem tibi transmitti comperies, his plura brevi daturus. Barbaris ac truncis vocibus statet hic codex. Et quamvis facile potuissem ex ingenio illas vel supplere vel emendare, ex industria tamen omisi, conscius optare te genuinum ac fidelissimum illius cedicis, qualis-cumque sit, exemplar.*

Damus igitur tibi nunc, lector, opera Marii Mercatoris qualia leguntur in antiquis exemplaribus Ecclesiæ Bellovacensis et bibliothecæ Vaticanæ: et ea quidem fide ac diligentia ut errores etiam retinuerimus veterum librariorum. Existimavi vir clarissimus Ioannes Garnerius codicem Bellovacensem Vaticano longe præstare. At ego comperium habeo Vaticanum esse Bellovacensi multo meliorem, non solum quia est interdum emendatior, sed etiam quia nonnulla habet quæ manifesto constat omissa esse ab eo qui Bellovacensem descripsit, ut sum, exempli causa, tituli quorundam fragmentorum excerptorum ex Theodoro episcopo Cyrensi, Theodoro Mopsuesteno, Diodoro Tarsensi et Eutherio Tyanensi. Nam cum tituli illi deessent in codice Bellovacensi, ex eo factum est ut Garnerius inciderit in ambages inextricabiles, et sic, ut eum Plinio loquar, torsit ingentia contemplantium. Optandum autem esset ut alia vetera ejusdem scriptoris exemplaria emendatiora reperirentur, quorum ope ea emendari possent quæ supra diximus esse corrupta. Interim autem dum Deus opt. max istud beneficium præstet mortalibus, his qualibuscumque uter.

Reliquum est ut nonnulla dicamus de auctore ipso, quis cujusve fuerit, et ad quæ studia semet applicuerit. Vir ille clarissimus de quo paulo ante memoravi, qui primus opera Marii Mercatoris emisit in lucem, existimavi eum Campanum fuisse aut Apulum, vel ex ea parte Italiæ quæ vergit ad Siciliam, quia Coelestii et Juliani, quorum primum contendit fuisse Campanum, alium Apulum, res domesticas privatasque ita novit quemadmodum vix alteri licet quam qui fuerit ejusdem aut civitatis aut saltem provincie. Verum argumentum istud non importat necessariam evidentiam. Nam et Hieronymus, quamvis ipse Stridonienis esset sive Dalmata, Pauli patria Thebani et Hilarionis Palæstini vitam sic descripsit tamquam sui essent, et Vigilantii hominis Galli ortum et natalia sic novit ac si ejusdem cum illo civitatis et provincie fuisset. Exemplis talibus plena sunt omnia. Itaque, quoniam mihi quoque fas est divinare, arbitror hunc nostrum Mercatorem fuisse Afrum, tum quia eundem esse illum reor cum eo qui fuit discipulus sancti Augustini, cujus hic noster sestodiosissimum et admiratorem esse palam proficitur, tum ob modum scribendi quam simillimum stylo scriptorum Africanorum illius ætatis, denique quia Facundus episcopus Hermianensis ejus verbis interdum usus est in compositione librorum suorum pro defensione trium capitulorum.

Floruisse illum ab anno circiter 418 usque ad annum 460 hinc recte collegit vir doctissimus quod accepit ab Augustino epistolam anno 418, et quod hæresis Eutychianæ alicubi meminerit, quæ anno 451 damnata est, quod pluribus conficit idem vir clarissimus. Fallitur tamen, ut arbitror, in eo quod existimat vel non pervenisse eum ad annum 450 vel ex eo tempore nihil scripto mandasse quod ad nos pervenerit. Nam cum ex his quæ referuntur pag. 355

constet illum scripsisse post inventum nomen Euty-
chianorum, id est, aliquanto post habitam synodum
Chalcedonensem, quæ damnavit impium dogma
Eutychetis, manifestum est illum scripsisse aliquanto
post annum 451, quo synodus illa habita est.

Atenim Mercator graviter insectatur Theodoretum
episcopum Cyrensem, non facturum haud dubie si
rescivisset eum receptum a tanta synodo post ido-
neam fidei suæ professionem. Ex quo colligi potest
illum non pervenisse usque ad tempora synodi
Chalcedonensis aut certe nihil ex eo tempore scrip-
tis mandasse quod ad nos pervenerit. Sic enim
argumentatur vir doctissimus. Ego vero hinc certis-
sime colligo superstitem fuisse concilio Chalcedo-
nensi quod, ut antea dixi, mentionem facit Euty-
chianorum, Eutychianorum inquam, quorum nomen
audium non est in Ecclesia Dei ante tempora syn-
odi Chalcedonensis. Illud ergo ex insectatione
Theodoreti tantum colligi posse mihi videtur, aut
Mercatorem ista, quod facile crediderim, adversus

illum scripsisse antequam Chalcedonensis synodus
haberetur, aut si postea scripsit, tarde ad eum per-
venisse gesta synodi, adeoque compertam ei non
fuisse illam Theodoreti susceptionem.

Quamvis autem nemo veterum citaverit opera
Marii Mercatoris, ea tamen cognita fuisse antiqui-
tus hinc liquido patet quod scholia Cyrilli Alexan-
drini de Incarnatione Unigeniti non aliunde habem-
us quam ex interpretatione Mercatoris, et quod
testimonia patrum relata in concilio Ephesino ad-
versus Nestorium reperiuntur etiam ex eadem in-
terpretatione in codice 1868 bibliothecæ Colbertinæ.
Præterea ejus verbis uti sæpe sunt Facundus epi-
scopus Hermianensis et Pelagius II in epistola tertia
ad episcopos Istriæ, et quidem eo prorsus modo quo
lucubrationes ejus exstant in antiquis codicibus. Quod
argumento est illas corruptas jam tum fuisse, neque
mirum ulli esse debere quod eas hodie habemus
depravatissimas.

NOTITIA HISTORICO-LITTERARIA IN M. MERCATOREM.

(Ex Schoenemanni Biblioth. Hist. Litt. Patr. Lat. tom. II.)

§ I. Vita.

Quæcumque de patria, loco, conditione et accu-
ratiore ætatis definitione viri, ejus nomen vix
exeunte sæculo superiore reviviscere cepit, dispu-
tari solent, conjecturis innituntur, haud quidem im-
probabilibus, nec tamen ab omni controversia libe-
ris. Garnerius enim « Campania, vel Apulia, vel ex ea
parte Italiæ quæ ad Siciliam vergit, oriundum eum
credidit: non alia de causa, quam quod Cœlestii et
Juliani, quorum primum Campanum, alium Apulum,
fuisse contendit, res domesticas privatasque ita noverit,
quemadmodum vix alteri liceat, quam qui fuerit
ejusdem aut civitatis aut saltem provinciæ. Gerberonius
contra, qui eodem tempore insignem scriptorum
ejus partem tractavit, tum ex stylo ejus duriori, tum
quod acta Ecclesiæ Africanæ apprime noverit, eorum-
que exemplaria apud se tenuerit, tum etiam, quod
S. Augustini studiosissimus fuerit, et strenuus Gra-
tie Christi et illius oeconomix defensor, Africanum
esse judicavit atque eandem sibi arridere sententiam
significavit Baluzius, infringens Garnerii argumen-
tum Hieronymi maxime exemplo, qui, licet ipse
Stridonensis aut Dalmata fuisset, Pauli patria The-
bani et Hilarionis Palastini vitam sic descripserit
tamquam sui essent, et Vigilantii hominis Galli
ortum et natalia sic noverit, ac si ejusdem cum illo
civitatis et provinciæ fuisset. Ipse autem novum suæ
causæ argumentum reperire sibi visus est in eo, quod
Facundus Hermianensis episcopus ejus verbis inter-
dum usus sit in compositione librorum suorum pro
defensione trium capitulorum. Illud uterque Garne-
rius et Gerberonius viderunt, eum nec sacerdotem
nec episcopum, sed laicum hominem fuisse, quippe

qui nullam alicujus dignitatis notam in suis operibus
gerat, immo Pientii ejusdam presbyteri mandatis
parere se protestetur, nulla consacerdotis vel fratris,
sed dumtaxat *venerandi presbyteri* salutatione præ-
missa. Floruisse Mercatorem ab anno circiter 418,
cum Garnerio statuit Baluzius, siquidem ad illum
annum referenda esse videatur epistola quam ab
Augustino accepit; at contra eundem censet, illum
non ante annum 450 vivere aut scribere destiasse.
Nam cum Eutychianorum mentionem faciat, quorum
nomen in Ecclesia ante tempora synodi Chalcedo-
nensis auditum non sit, manifestum esse cogit,
scripsisse eum aliquanto post 451, quo synodus illa
habita est. Nec ob stare existimat argumentum, quod
Garnerius ab insectatione Theodoreti episcopi Cy-
rensis petit, inferens, non facturum illud fuisse Mer-
catorem, si rescivisset eum receptum a tanta synodo
post idoneam fidei suæ professionem, indeque collig-
ens, eum non pervenisse usque ad tempora synodi
Chalcedonensis, aut certe nihil ex eo tempore scriptis
mandasse, quod ad nos pervenerit. Quæ contra arguit
Baluzius, ex insectatione Theodoreti modo illud
conclui posse, aut Mercatorem ista adversus illum
scripsisse, antequam Chalcedonensis synodus habe-
retur, aut si postea scripserit, tarde ad eum perve-
nisse gesta synodi, adeoque non compertam ei fuisse
illam Theodoreti susceptionem.

Occipisse videtur velitationes suas contra Pelagia-
nos Romæ tempore Zosimi papæ, cum diversis ani-
morum motibus istorum sententiæ disceptabantur.
Roma etiam libros suos de eadem hæresi compositos
in Africam misisse, ibidemque Augustini litteras
recepisse putandus est. Dehinc, nescio sui ipsius

animi instinctu, an Augustini consilio, Constantino-
polim petiit, prohibiturus ne Juliani et assecularum
ejus, qui Roma depulsi huc se converterant, errores
radices ibi agerent. Quod assecutus, tradito a. 429
Theodosio Juniori et clero Constantinopolitano,
Commonitorio, mox eodem fervore implicavit se liti
a Cyrillo contra Nestorium motæ, colligendis simi-
liter, ac in priore causa fecerat, gravioribus tum
hæreticorum tum orthodoxorum per varia scripta
pugnantibus dictis cum suis ipsius contra Nestorium
clamoribus, a quibus vix ante finem vitæ destituisse
videtur.

§ II. Scripta.

Quæ hodie supersunt Marii Mercatoris scripta,
omnia ad refutandam hæresin Cœlestianam et Nesto-
rianam tendunt. Sunt autem pleraque non tam pro-
prio labore composita, quam ex Græcis Latina facta,
collecta et excerpta ex scriptis tum adversariorum,
tum eorum, qui eos oppugnassent, veluti instrumenta
quædam causæ, quibus lectores, quæ rectæ fidei
essent, edocerentur et ad judicium de prave sen-
tientium impietate ferendum informarentur. Dabimus
elenchum eorum juxta editionem Baluzii, qui codicis
Vaticani seriem sequitur.

I. *Commonitorium adversus hæresim Pelagii et Cœ-
lestii, vel etiam scripta Juliani.* Pleno titulo inscribi-
tur: *Commonitorium lectori..... a Mario Mercatore
servo Christi.* Continet excerpta ex scriptis Juliani
subjunctis ubique suis ipsius responsionibus seu
Subnotationibus. Ser. judice Garnerio a. 431. Idem
vero Garnerius titulum huic operi fecit, *Liber Subno-
tationum ad Pientium presbyterum*, quem duabus
partibus constare existimat, altera, quæ præfationis
loco sit, nomine *Commonitorii*, altera, qua ipsum
opus comprehendatur, titulo *Subnotationum ad verba
Juliani*: hæc porro dispersit est Garnerius in no-
vam capitula, octo nempe juxta excerpta quæ ex Juliani
libris examinanda Mercator sibi proposuerit: toti-
dem enim numerat, secus ac Baluzius, qui septem
tantum excerpta distincte ponit, et sexto complecti-
tur, quæ apud Garnerium caput 6 et 7 efficiunt; nono
autem, quod incipit a verbis, *Habes ut credo*, pagina
30 ed. Baluz. *Retractionem* quæstionis de morte per
peccatum in mundum ingressa contineri scribit. Insu-
per verba Augustini ad singula verba Juliani quæ
Mercator non apposuerat in notis, ubique produxit.

II. *Refutatio Symboli Theodori Mopsuesteni, seu
Expositio prave fidei Theodori cum præfatione Mer-
catoris.* Apud Garnerium legitur tomo II, pagg. 250
53; præfatio autem dupliciter, tomo I pag. 93, et
tomo II l. 1.

III. *Comparatio dogmatum Pauli Samosatani et
Nestorii.*

IV. *Sermones V Nestorii adversus Dei genitricem
Mariam.*

V. *Nestorii epistola ad Cyrillum Alexandrinum.*

VI. *Cyrilli Alexandrini epistola ad Nestorium.*

VII. *Ejusdem epistola secunda ad Nestorium.*

VIII. *Ejusdem epistola ad clericos suos.*

IX. *Excerpta ex codicibus Nestorii.*

X. *Nestorii Sermones IV adversus hæresim Pela-
gianam.*

XI. *Ejusdem epistola ad Cælestium.*

XII. *Mercatoris Commonitorium super nomine Cæ-
lestii.* Integer titulus: *Exemplum commonitorii, quod
super nomine Cælestii Græco sermone a Mercatore da-
tum est, non solum Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sed
etiam plurimis religiosissimis viris; oblatum quoque
præximo principi Theodosio semper augusto; id ipsum
ex Græco in Latinum translatum per eundem Marium
Mercatorem Christi servum, in consulatu Flarentii et
Dionysii VV. CC.; per quod Commonitorium cognitio
funestissimo errore, imperiali præcepto, tam Julianus
defensor, et sequax ejus, cum cæteris sociis et partici-
pibus suis, quam postea idem Cælestius, de Constanti-
nopolitana urbe detrusi in synodo quoque Ephesiensi
ducentorum septuaginta quinque episcoporum sententia
postmodum in præsentem damnati sunt. Annus per con-
sules hic designatus est 429, quo primum oblatum
fuit Theodosio, serius autem, post celebratam a. 431
synodum Ephesinam, in Latinum conversum censent
Garnerius et Norisius.*

XIII. *Nestorii blasphemiarum capitula, quibus lit-
teris ad se missis a sanctis Cælestino Romæ urbis epi-
scopo, et Cyrillo Alexandrino contradicit, et disputa-
tionibus brevissimis respondendo, duodecim capitula
fidei, quæ ad se missa fuerant refellit, Latine conversa
et sub nomine Catholici a Mercatore refutata. Gar-
nerius huic libro assignat initium anni 431.*

XIV. *Synodus Ephesiana adversus Nestorium II. c.*
*Excerpta ex actis Synodi hujus, quæ contra Nesto-
rium maxime facere viderentur.* Garnerius ea plane
omisit, sed compensavit quodammodo accurata re-
rum Nestorii per annos octo, ab ordinatione scilicet
usque ad deportationem ejus, enarratione, ductaque
ex eadem cum actionum omnium concilii Ephesini,
tum singularum ejus partium descriptione; in qua
multa sunt, quæ perturbate in editionibus etiam opti-
mis posita esse statuit et aliter collocari jubet, multo
vero plura, quæ desint, non minus ad hoc concilium
pertinentia, a quæ etiam magis necessaria, asteri-
scis notat.

XV. *Cyrilli Alexandrini Apologeticus adversus
Orientales.*

XVI. *Ejusdem Apologeticus adversus Theodoretum.*

XVII. *Fragmenta Theodoret, Theodori, Diodori
et Ibae.*

XVIII. *Eutherii Tyanensis fragmentum.*

XIX. *Nestorii epistola ad papam Cælestinum.*

XX. *Epistola synodica Cyrilli ad Nestorium.*

XXI. *Ejusdem scholia de Incarnatione Unigeniti.*
Postremis hæc actorum contra Nestorianam hære-
sim collectionibus tribuit Garnerius a. 446.

*Interciderunt, quemadmodum ex Augustino (ep.
193) dicimus, Marii Mercatoris libri contra Pelagia-*

nos. Quod si tamen Dupin¹um audiamus, etiam tunc A
supersunt in libris *Hypognosticon* Augustini (a):

§ III. Editiones.

Ante Clementis X tempora, Marii Mercatoris nomen plane incognitum fuit. Nam etsi quædam ex illius scriptis centura fere et quod excurrit ab ipsius excessu annis lecta fuisse Facundii Hermianensis episcopi et Pelagii Hexamplis constet, nomen tamen veterum Opera Mercatoris citavit, et intel sequiores ne nomen quidem ipsius auditum est. *Lucæ Holstenii* quippe hoc meritum fuit, ut, qui ibi insignia rei ecclesiasticæ mementa ex Vaticanis claustris eduxisset, etiam hunc antoren obliuione sepulchrum et acta illius Pelagianarum et Nestorianarum litium historię tam proficua ex codice Palatino-Vatleno tantum non omnia eroret. De edende autem non cogitasse videtur Holstenius, nec forte omnia quæ in isto codice continerentur ad eundem auctorem seu interpretem pertinere credidit; attamen inelabundus, quæ inde excerptisset amicis suis ostendit et cum iis fortasse communicavit. Ita sane *Henricus Norisius* in Historia Pelagiana narrat, Contraonitorium Mercatoris super nomine Cœlestii Theodesio oblatum ab Holstenio ostensum fuisse sed præsentem Christiano Lupo. Ex quo nescio quantum temperis effluerit usque dum eidem Norisio opus laudatum molienti accidit, ut a cardinali Bona ad legandos Mammi Mercatoris libellos prorsus ipsi incognitos excitaretur. Roma etiam affirmabat, se eosdem exseribi et in Galliam mitti curasse, ubi Gerberomo obtigerant (b). Sed factum id non antea videtur, quam in Gallia eadem omnia a Philippo Labbeo et Joanne Garnerio in codice quodam Bellovacensi detecta fulsissent. Semei cardinalis Barberini's Commonitorium super nomine Cœlestii cum aliis quibusdam ex codice isto excerptis in schedis Holstenii (a. 1661) defuncti repertis per Petrum Pessinum Societatis Jesu præbyterum miserat Philippo Labbeo amplissimam conciliorum generalium Collectionem modo inchoanti. Is eodem ferme tempore commodato habuerat vetustissimum codicem Actorum v concilii ex bibliotheca Ecclesiæ capituli Bellovacensis, in quo præterea deprehendit ejusdem Mercatoris Opera ipsumque adeo Commonitorium. Quibus cognitis ad Pössinum missi elenchum Operum Mercatoris; mandans, ut investigaret, an eadem aut alia exstarent in eo codice, unde sua hauserat Holstenius. Quod cum ille prompte executus esset, eaque omnia, quæ contineri in Bellovacensi libro significatum erat, in Romano etiam exemplari deprehendisset: tum demum nomen Mercatoris Romæ magis percrebuisse, lectasque esse et commendatas lucubrationes ejus reor. Ac Norisius sane non solum Commonitorium istud integrum ex ipso codice laudato in commentarios suos retulit;

sed et atra pleraque Mercatoris, quæ ad Pelagianas res referuntur, in usum suum convertit, ipsaque verba ad paginam codicis citata passim inseruit. Labbeus autem cum ex Vaticano codice descripta Roma sibi transmissa esset, eorum Operum editioni sese accinxit, at morie inepmata præoccupatus Joannem Garnerio amico quiaem conjunctissimo ejusdemque societatis membro et theologiæ in collegio Parisiensi doctori istam curam reliquit. hæque is, qui pridem singulari studio hæresis Pelagianæ historiam scrutatus erat idemque fortunæ amici in reperiundo literario hocce thesauro fuerat particeps, duorum codicum et doctrinæ haud possitendæ subsidiis instructus Mercatori operam navavit, cumque intel exisset, Labbeum, utpote ingentis conciliorum labore obrutum, opera ista, quemadmodum in codicibus se haberent et sine notis daturum fuisse, ipse pro otio suo et amore erga hinc Historiæ ecclesiasticæ partem, non solum singula, quæ illustrari postularent, attentius observare cœbit, sed, quod potissimum ipsi videbatur, cavere voleit, ne multa maiori ex parte illa prodirent. Id vero eventurum existimavit, si eodem tenere atque ordiri, quem in codicibus servarent, singula exseriberentur. Nam quod utriusque et Pelagianæ et Nestorianæ hæresis acta inter se permista videret, nec vel annorum, quibus cœdita essent, vinculo coordinata, librorum id culpæ tribuendum, ab hisque illa male distracta atque adeo discerpta esse sibi persuasit. Separavit igitur utraque et in duos toros divisa, annotationibus et dissertationibus ampussimis magnaque eruditione repletis distincta itemque quibusdam in locis, ubi ipsi opus esse videretur, aliter coagmentata publici juris fecit Parisiis a. 1673, in-folio. Eodem anno *Bruxellis* duodenis ediderat *Domnus Gabriel Gerberonius* monachos Benedictinos e Congreg. S. Mauri, adscito nomine *Rigberti*, aliquam partem Operum Mercatoris ex codice Vaticano exscriptam notisque lectissimis instructam. Sed quoniam Garnerii editio ob cœbras textus per ipsius annotata interpellationes usui minus commoda, nec per ea, quæ sibi in eo constituendo permiserat, satis fida iudicaretur, Gerberonii autem, utut præclara, partem tantum eamque exiguam complecteretur: novæ et integræ editioni manum admovit vir immortalis memoriæ *Stephanus Baluzius*, eadem viâ qua Labbeus olim et Garnerius, nempe conciliorum tractatione ad eam adeductus eorumdemque codicum et doctrinæ longe accuratioris et magis diffusæ præsidii ornatus. Prodiit illa Parisiis 1684, octonis, eodem ordine omnia, ac in Vaticano codice reperiuntur, summaque fide, ut quæ vitia adeo scripturæ servavit, exhibens et notulis criticis instructa; omniumque hominum doctorum plausu fuit excepta. Eam nuper in *Bibliotheca PP. Veneta* recudenda

(a) Dupin, des Aut. Eccl. t. III, pag. 256. Contra-
ria sensit Garnerius, qui hanc suspicionem velut
vancientem destruxit eisdemque libris Sixto præ-
solytere, Cœlestini in Romana sede successoris in
peculiaris dissertatione (Cap. 6 diss. 6 ad t. I Opp. #

Mercatoris pagg. 357-65) assertum ivit.

(b) Hoc, quod ab initio ex conjectura a me scri-
ptum erat, non falsum esse didici ex opere Gallien
Histoire littéraire de la congrégation de S.-Maur
(Bruxelles 1770, in-4º) in Vita Gerberoni, pag. 329

dam curavit Andreas Gallandius simulque laudabili studio et perfecto iudicio omnia locutionis vitia, quæ ex parte de comitibus Baluzii relicta erant, abstergere studuit.

SECOLO XVII.

1671. *Lutetiae* Parisior., impensis Soc. Typogr. Libror. ecclesiasticorum jussu regis constitutæ; in-fol. Marii Mercatoris servi Christi Commonitorium super nomine Coelestii, Pelagii et Juliani, eorumque hæresi; scriptum sub consulatu Florentii et Dionysii VV. CH.: in SS. Conciliis ad Regiam edit. exactis studio Phil. Labbei et Gabr. Cossartii Soc. Jesu presbys. tomo II, pagg. 1512-1517.

Titulo supra laudato Phil. Labbeus hocce subjunxit monitum: « Ex codice Palatino Vaticane bibliothecæ descripsit Lucas Holstenus, post cujus editum jussu eminentissimi card. Franc. Barberini, misit Roma R. P. Petrus Possinus S. J.: nos vero variis S. Augustini aliorumque veterum testimoniis vestitum et illustratum tamquam accuratissimum hæresis Pelagianæ, ex quo plurima ad historiam spectantia quivis haurire poterit, breviarium sequentibus conciliis epistolisque Romanorum pontificum præmisimus. » Incipit *Cælestius quidam*, etc. Scholia ad marginem sunt apposita; subjungiturque simul *Observatio Ph. Labbei de opusculi hujus præstantia*.

1673. *Bruxellis*, typis Lamb. Marchant, sub signo *Boni Pastoris*; in-12. Acta Marii Mercatoris. S. Augustini Ecclesie Doctoris discipuli. Cum notis Rigbertii theologi Franco-Germani.

Prodeunt nunc primum ex Vaticano codice: 1° Commonitorium lectori adversum Hæresim Pelagii et Cælestii, vel etiam scripta Juliani, incipiens *Quæstio contra catholicam fidem*. — 2° Theodori Mopsuesteni Sermo in Symbolum e Græca in Latinam linguam conversum a Mario Mercatore, et consulum, præmisso prologo. — 3° Epistola Marii Mercatoris, qua Pauli Samosatani atque Nestorii perversa dogmata refellit. — 4° Alia epistola, qua Nestorii blasphemias inquit, præmissa. — 5° Sermoni I ejusdem a Mercatore converso. — 6° Sermo II Nestorii ab eodem conversus. Præfatio Gerberonii brevitas sua insignis est. Ecce totam: « Jam diu fama increbuerat Marii cuiusdam Mercatoris, qui S. Doctoris Augustini fuit discipulus, opera quædam exstare hactenus inedita. Hæc quidem habereatur dum curiosius inquirerem, ab amicis renuntiatum est mihi, unum exemplar ab uno Patre Societatis Jesu collegii Claromontani asservari, et aliterum esse penes quemdam monachum S. Germani Parisiensis. Ab istis utpote suorum inest. tenacissimis quidquam obtinendi omni spe dejecta; tandem clarissimæ viri H. N. ope unum hujusmodi scriptum transsumptum ex Vaticana bibliotheca sum consecutus, quæ evulganda censui, notis tum historicis tum dogmaticis illustrata. » Neque, quæ majorem libri partem occupant, accuratissima doctrina sunt, refutata et apertissima ad hæc æta illustranda. Disputatio in his de auctore, ex conjectura scilicet, sed admodum probabiliter.

1673. *Parisiis apud Sebastianum Mabro-Cramoisy, regis Typographum via Jacobæ, sub Clenis*; in-fol. Marii Mercatoris S. Augustino æqualis. Quæque ibidemque exstant. Prodeunt nunc primum studio Joannis Garnerii Societatis Jesu presbyteri, qui Notas etiam ac Dissertationes addidit.

De codicibus, ex quibus nova hæc collectio adornata est, Vaticano et Bellovacensi, postea dicemus. Enumeratio autem singulorum, quæ in ea continentur, Mercatoris opusculorum fieri non potest, nisi prius de Garnerii opera monuerimus. Is enim licere sibi putavit ordinem, quem in codicibus fuerant singula, immutare, seu, ut ipse prætulit, dispersa et temere disiecta ad verum ordinem reducere, commodeque a se facium esse arbitratus est, quod in duas partes distribueret, quorum prior comprehenderet omnia quæ ad hæresim Cælestianam pertinent, posterior, quæ ad Nestorianam. Adjunxit porro singulis operibus notas historicas, aut philologicas, locos obscuros maxime ex auctoribus Mario æqualibus et in utroque negotio, Cælestianæ atque Nestorianæ hæresis, versatis illustrantes. Denique addidit etiam reliquis a Mario collectis nonnullis, quæ apud ipsam non reperiuntur, veluti Nestorii, Theodori Mopsuesteni aliorumque collectanea, partim, ut ex his alia confirmarentur, partim, et notarum instar, quibus tamen sine brevitatis et nexus dispendio interseri non poterant, illustrationi inservirent. His ergo præmissis indicem contentorum omnium, tum operum Mercatoris, tum notarum, aliarumque Garnerii accessionum proponere non cunctamur.

In PRIORE PARTE continentur: 1° Præfatio generalis et fragmentum epistolæ a S. Augustino ad Marium Mercatorem scriptæ cum notis. — 2° Commonitorium super nomine Cælestii. — 3° Notæ ad Commonitorium subjunctæ singulis capitulis, cum duabus dissertationibus, altera de vindictis Zosimi pape in causa Cælestii et Pelagii, altera de tractatibus cum quorundam pontificum. — 4° Commonitorium lectori adversum hæresim Pelagii et Cælestii vel etiam scripta Juliani. — 5° Notæ ad Commonitorium, seu præfationem libri Subnotationum. — 6° Liber Subnotationum in dicta quædam Juliani ad Pientium presbyterum. — 7° Notæ singulis subjunctæ. — 8° Commonitorium seu Prologus in symbolum Theodori Mopsuesteni: ipsum vere symbolum cum refutatione M. Mercatoris in posteriorem partem est relictum. — 9° Notæ ad Commonitorium, seu prologum. — 10° Excerpta ex quocunque libris Theodori, adversus S. Augustinum, interprete Mercatore. — 11° Phylli codex cxxxvii, de quinque libris Theodori. — 12° Notæ ad excerpta et codicem Phylli. — 13° Præfatio Mercatoris in Nestorii tractatus, contra hæresim Pelagii et Cælestii. — 14° Notæ ad præfationem. — 15° - 22° Sermones IV Nestorii adversus Pelagianos, quorum postremus in verba: *Hæc omnia tibi dabo, si eadem adornaveris me*, interprete Mercatore, et Notæ singulis subjunctæ, inter quas primo loco dissertatio de tempore solemnæ baptismi. — 23° Sermo IV, idem integer

Græcolatinus, hactenus vel Chrysostomo vel Asterio tributus (ex tomo VII Opp. Joannis Chrysostomi ed. Savilli pag. 301) cum nova versione. — 24° Epistolæ duæ Nestorii ad Sanctum Cælestinum in gratiam Pelagianorum, incerto interprete. — 25° Notæ ad utramque epistolam. — 26° Epistolæ ejusdem Nestorii ad Cælestinum Pelagianum, interprete M. Mercatore. — 27° Notæ ad istam epistolam (a). — In appendice prima: 28° Epistola Anastasii ad Joannem Hierosolymitanum super nomine Rufini. — 29° Notæ historicae ad epistolam Anastasii. — 30° Fides Rufini interprete M. Mercatore. — 31° Notæ ad fidem Rufini. — In secunda appendice: 32° Dissertationes septem: prima, de primis auctoribus et præcipuis defensoribus hæresis, quæ a Pelagio nomen accepit ad hæc verba Commonitorii in Subnotationes: *Quæstio contra Catholicam fidem*, etc.; secunda, de synodis in causa Pelagiana habitis viginti quatuor, quarum postrema Ephesina ad illa verba Commonitorii: *Sacerdotalibus statutis*; tertia, de sanctionibus imperatorum in causa Pelagiana, ad illa verba ejusdem Commonitorii: *Imperialibus præceptis*; quarta, de subscriptionibus pontificali et imperiali auctoritate exactis, ad hæc verba: *Patrum subscriptionibus roborata*; quinta, de libellis fidei editis ab auctoribus et primis defensoribus hæresis Pelagianæ, ad hæc verba Mercatoris ad Julianum: *Audi nunc et tu*, etc.; sexta, de libris a defensoribus fidei scriptis, adversus eandem hæresim, vivente sancto Augustino, ubi apologia Orosii vindicatur et auctor librorum Hipognosticorum detegitur, etc., ad hæc verba: *Sanctus Augustinus diversis temporibus diversos condidit libros*, etc.; septima, de hæresi Cælestiana, quomodo ex una sententia in immensam quasi multitudinem excreverit, ad illa verba Mercatoris: *ad unam impiissimam sententiam*, etc.

POSTERIOR PARS dividitur in libros quatuor, quorum contenta hæc sunt: ab initio est *Præfatio historica*, quæ totam Nestorii causam, et gesta ab ipsius ordinatione ad mortem complectitur.

Liber primus continet: Nestorii sermones XIII, interprete Mercatore, cum uno Procli, Epistolas III cum quatuor sancti Cyrilli, Mercatoris Epistolam unam de Nestorii hæresi, et excerpta a sancto Cyrillo in Operibus Nestorii, etc. Sequuntur autem hoc ordine: 1° *Præfatio* Mercatoris in varios Nestorii sermones de incarnatione Domini nostri Jesu Christi. — 2° *Notæ ad præfationem*. — 3° Sermo I impii Nestorii de incarnatione Verbi, seu de Virgineo partu, qui Latine tantum habetur. — 4° *Notæ ad eundem*. — 5° et 6° Sermo II, de dogmate, seu Θεογονία, et III, velut in Arianos et Macedonianos, Græcolatini. — 7° *Notæ ad Sermonem III*. — 8° Epistola M. Mercatoris de discrimine inter hæresim Nestorii et dogmata

A Pauli Samosatani, Ebionis, Photini et Marcelli. — 9° *Notæ ad hanc epistolam*. — 10° Homilia Procli Græcolatina, adversus Nestorium, interprete, ut videtur, Mario Mercatore. — 11° *Notæ ad eandem*. — 12° Sermo IV Nestorii, qui primus extemporalis adversus Proclum. — 13° *Notæ ad eundem*. — 14° Sermo V, Græcolat., de Deo nato et Virgine Θεοτόκῃ, secundus adversus Proclum. — 15° Sermo VI, adversus Proclum III, de dictis Epistolæ Apostoli ad Hebræos. — 16° Sermo VII, ex parte Græcolat. adversus eos, qui propter conjunctionem, vel divinitatem Verbi mortificant, vel humanitatem deificant. — 17° *Notæ ad Sermonem VII*. — 18° Epistola I S. Cyrilli ad Nestorium Græcolat., interprete Mercatore. — 19° *Notæ ad eandem, cum responsione Nestorii*. — 20° Epistola II S. Cyrilli ad Nestorium, Græcolat. interpr. Mario. — 21° *Notæ ad eandem*. — 22° Epistola S. Cyrilli ad suos apocrisiarios Constantinopoli agentes, Græcolat. interpr. Mario. — 23° *Notæ ad hanc epistolam, quæ longe diversa est ab ea quæ in editis libris corrupte legitur*. — 24° Commonitorium epistolæ insertum Græcolat. — 25° Epistola II Nestorii ad S. Cyrillum, Græcolat. interpr. Mario. — 26° *Notæ in eandem*. — 27° Sermones quatuor Nestorii, VIII, IX, X, XI, Græcolat. — 28° Epistola III synodica S. Cyrilli ad Nestorium, continens XII anathematis, Græcolat. interpr. Mario. — 29° *Notæ ad epistolam III S. Cyrilli*. — 30° Epistola Nestorii ad S. Cælestinum summum pontificem Latine tantum, interpr. Mario. — 31° *Notæ ad epistolam cum dissertationiuncula de quibusdam pertinentibus ad concilium Ephesinum*. — 32° Sermo XII Nestorii habitus in Ecclesia, in qua litteras Cælestini Romani ep. et Cyrilli Alex. denuntiatorias accepit vii id. Decemb. — 33° *Notæ ad eandem*. — 34° Sermo XIII, die consequente habitus, de scientia pietatis. — 35° Excerpta ex diversis Nestorii libris vel tractatibus ab episcopo Cyrillo capitula, interpr. Mercatore. — 36° Excerpta ex libro Nestorii, lecta in concilio Ephesino. Græcolat. — 37. *Excerpta alia hinc et hinc collecta, quæ diversa sunt ab iis, quorum aliunde notitia habetur*.

Contenta libri secundi sunt: 1° Nestorii blasphemiarum capitula duodecim, quibus litteris ad se missis a SS. Cælestino Romanæ urbis episcopo, et Cyrillo Alex. contradicit, et disputationibus brevissimis respondendo, duodecim capitula fidei, quæ ad se missa fuerant, refellere nititur, cum refutatione a M. Mercatore. — 2° *Notæ ad opus totum Mercatoris*. — 3° Expositio anathematismorum, quæ responsio S. Cyrilli ad objectiones nomine Orientalium factas ab Andrea Samosateno, interpr. M. Mercatore. — 4° *Notæ ad eandem*. — 5° Expositio II anathematismorum, quæ responsio S. Cyrilli ad reprehensiones

(a) Ita quidem series contentorum prioris partis in præfatione generali cap. 3 a Garnerio describitur. At vero re ipsa longe aliter illa sese habet. Nam post libros Subnotationum n. 7 et 8 sequuntur statim Epistolæ tres a Nestorio in causa Pelagianorum scriptæ, a pagg. 63 ad 72, porro pag. 73-94. Sermones

IV Nestorii cum præfatione Mercatoris, id est, ea omnia quæ num. 13-23 recensentur. Tum denique præfatio Mercatoris in Symbolum Theodori cum Excerptis ex libris Theodori sequuntur, adeoque num. 8-12 extrema occupant.

Theodoretī, interpr. M. Mercatore. — 6° *Notæ ad A responsionem II.* — 7° Scholia S. Cyrilli de incarnatione Unigeniti integra, quæ antea imperfecta edebantur, interpr. Mario Mercatore. — 8° *Notæ ad scholiorum capita quedam.*

In libro tertio continentur : 1° Excerpta ex libris Theodori Mopsuesteni de Incarnatione Verbi, M. Mercatore interpr. — 2° *Notæ ad Excerpta.* — 3° *Collectanea ex diversis ejusdem Theodori operibus, quæ habentur in quinta synodo, apud Facundum Hermianensem et Leontium Scholasticum, aliosque auctores, utilia ad hæresim Nestorianam intelligendam.* — 4° Excerpta ex libris quinque, quos adversus sanctum Cyrillum, sanctorumque concilium Ephesinum Theodoretus conscripsit, interpr. M. Mercatore. — 5° *Notæ ad Excerpta singulis, sicubi opus fuit, adjecta.* — 6° Epistola Theodoretī ad Nestorium, interpr. M. Mercatore. — 7° *Notæ ad eandem.* — 8° Epistola ejusdem in favorem Nestorianorum Constantinopolim destinata, eodem interprete. — 9° *Notæ in eandem.* — 10° Epistola ejusdem ad Andream Samosatenum episcopum, interpr. Mercatore. — 11° Fragmenta duarum epistolarum Theodoretī ad Himerium ep. Nicomediæ, interpr. Mario. — 12° *Notæ ad epistolas præcedentes.* — 13° Fragmentum sermonis a Theodoretō habiti coram Domino Antiocheno post obitum S. Cyrilli, interpr. Mario. — 14° Fragmentum sermonis ab Eutherio habiti adversus S. Cyrillum, interpr. Mercatore. — 15° Refutatio Nestorianismi, Græcolat. et epilogus Marii.

Libro quarto denique insunt, *Dissertationes duæ*, prima, de Nestorii hæresi aliisque erroribus, quorum nomine suspectus esse potest, deque libris pro hæresi ab ipso scriptis; secunda, de synodis in causa Nestorii coactis a tempore molarum turbarum ad pacem usque Ecclesiarum. Additurus erat tertiam, de libris, quos fidei defensores ediderunt, eodem tempore, adversus Nestorianam hæresim, quæ revera in elencho contentorum est promissa. Attamen ne molem hujus voluminis, quod jam satis videbatur excrevisse, prolixitate sua in majus auget, cumque et ipsa monumentis aliquot, quæ aliunde exspectabat, debebat locupletari, in præsentī omittendam, et quoniam argumentum haberet cognatum ei, quod inter censendos Theodoretī libros tractari oporteret, ad auctuarium Theodoretī (a) potius differendam censuit. Ex hac contentorum tabula nemo non intelligere potest, quanto studio, quantaque doctrina utrumque actorum Mer-

catoris argumentum a Garnerio sit exculum; quomeroit sane, quod pluris semper apud eruditos homines hæ ejus lucubrationes sint æstimatæ, quamquam, quod ipsam Mercatoris lectionem attingit, ut et aliorum quorundam, quæ ipse interseruit, opusculorum; nec non, quod singula ista opuscula ex suo unius arbitrio dilaceravit magis, quam disposuit, tantum absuit, ut aliorum assensum consequeretur; ut potius a doctissimo quoque in hoc genere viro gravem vituperationem subierit (b). Nec injuria auctores defensoresve nimis offensum ei exprobrarunt quo nomine imprimis videnda sunt, quæ ad Theodoretum ab iniquis ejus incusationibus vindicandum vir S. R. *Joannes Ludovicus Schulze*, academici Halensis ornamentum, in dissertatione *de Vita et Scriptis Theodoretī* præmissa tomo I ed. novæ Operum illius protulit, in qua tota fere hæc operæ Garnerii pars, quæ Nestorii atque Theodoretī causam concernit, velut ad obrussam exigitur. Cæterum in præfatione generali Garnerius cap. 1, de M. Mercatore, ejus ætate, ortu, loco, ingenio et auctoritate; cap. 2, de operibus ejus; cap. 3, de eo quod ipse contulerit ad editionem operum ejus exponit; cap. 4 exhibet specimen eorum, quæ primum ex operibus Marii Mercatoris innoverint. Cap. 5 indicat quomodo primum in manus suas Mercatoris opera pervenerint. Nuncupavit opus Bellovacensis Ecclesiæ decano, canonicis et capitulo, epistola data Lut. Paris. sexto idus Januarii, qui triumphus S. Luciani Bellovacorum apostoli a. 1573.

1673. Patavii; in fol. Marii Mercatoris Communionum contra Pelagianos (quod supra audit *super nomine Cælestii*), in *Henrici Norisii Historia Pelagiana*, quæ primum a. et loco prodit, Libro II cap. 6. In exemplari, quod in titulo dicitur *juxta exemplar Patavinum* recusum pagg. 125-28. Adde Opera Norisii edita a *Balleriniis* a. 1729, tomo I. Ab Holstenio pariter accepisse se affirmat Marii hocce opusculum e Vaticano codice descriptum.

1677. Lugduni, apud Anissonios; in fol. Acta Marii Mercatoris, etc., cum notis Rigberii; in *Biblioth. Max. PP.* tom. XXVII, pagg. 129-173.

1681. Parisiis, apud Franc. Muguet, regis et illustriss. archiepisc. Paris. typogr.; in-8°. Marii Mercatoris opera. STEPHANUS BALUZIIUS *Tutelensis* ad fidem veterum codicum mss. emendavit et illustravit.

Quæ huic primariæ editioni, et quo ordine Marii opu-

(a) Prodit illud titulo tomi V *Operum Theodoretī a Sirmondo Paris. 1612* editorum, ipso quoque Garnerio jam defuncto *Lutetiæ Parisiorum 1684*, in fol. sed nec volu nec vestigium hujus dissertationis in eo apparuit.

(b) Le père Garnier (Tillemontii est judicium, in *Mem. Eccles. T. XV, p. 142*) a don é au public tout ce qu'il en a pu trouver dans un manuscrit du Vatican et dans un autre du chapitre de Beauvais, qu'il estime beaucoup plus que l'autre: et il les a mis dans l'ordre qui lui a paru le meilleur. Il y a joint quelques autres pièces qui se sont trouvées dans les mêmes manuscrits, et y a ajouté un grand nombre de notes et de dissertations, parmi lesquelles on

a souvent peine à trouver le texte de son auteur. Il lui a esté libre de placer comme il vouloit les ouvrages de Mercator. Mais il me semble qu'il a mesme séparé les differens membres d'un mesme écrit. » Nec abludivit ab eodem sententia Cotelieri (in notis ad *Monum. eccles. Gr.* tom. III, pag. 602, ubi loca aliquot Mercatoris editionis Baluzianæ tentat) iniquentis: Editionem aliam (a *Baluziana*) Marii Mercatoris nihil moror: propterea quod illius adornator (Garnerius) vir venerandæ memoriæ ingeniosas conjecturas suas malo exemplo textum facere soleat. » Cf. etiam quæ T. I *Bibl. PP.* pag. 644, dum de Anastasii P. R. scriptis disserebamus, de ejusdem auctoris in constituenda fidei professione Rufiniana notavimus.

scuta incint, sepro docturatum est. De occasione autem, quo ad tractandum illud argumentum Baluzius accesserit, ita scribit: « Cum anno 1677 acrio cogitarem de edendo tome primo nove Collectionis Concilianum, qui anno præterito emissus est, mentionemque veteris exemplaris Bellovacensis concilii v. s. r. animadverti, semina Labbeo, incensus sum desid. r. io illius habendi, quod assetutum me fuisse beneficio v. r. i. doctissimi G. d. s. f. r. d. Hermant, ejusdem Ecclesie canonici, lubans profiteor. Cum autem illud evolverem, conjuncta cum eo repari opera Marii Mercatoris, eaque statim consuli etq. editionibus virorum clarissimorum. Agnovi porro ex collatione veteris exemplaris ordinem mutatum fuisse a Garnerio, tum multa ab eo mutata, dum medicinam adhibere tentaret lectis corruptis, denique vocantula omitta, quæ mihi videbatur esse magni momenti. Agnovi præterea codicem Bellovacensem esse valde mendosum et rutilum, adeoque alio exemplari opus esse, ut depravata possent emendari et omitta restitui. Quam ob rem v. k. l. de quibus anno 1677 scripsi ad Eminentissimum cardinalem... Hieron. Casanatem, eumque regavi, ut in mei gratiam faceret exscribi eod. eod. Vaticanum, in quo Marii Mercatoris opera exstarent, et ad me mitti juberet. Satisfecit ille postulationibus viri de hisce studiis meritissimi, rescripsitque idibus Martii anni sequentis litteris humanissimis, ex quibus postea, a nobis quædam ad codicem illius indolem spectantia deprementur. Quas postquam integras apposuit Baluzius, ita pergit: « Damus igitur tibi nunc, lector, opera Marii Mercatoris qualia leguntur in antiquis exemplaribus Ecclesie Bellovacensis et bibliothecæ Vaticanæ, et ea quidem fide ac diligentia, ut errores etiam retinuerimus veterum librorum. Existimavi vir clarissimus Joannes Garnerius, codicem Bellovacensem Vaticanum longe præstare. At ego compertum habeo Vaticanum esse Bellovacensi multo meliorem, non solum, quia est interdum emendatior, sed etiam, quia nonnulla habet, quæ manifesto constat omitta esse ab eo, qui Bellovacensem descripsit, ut sunt e. e. tituli quorundam fragmentorum excerptorum ex Theodoro episcopo Cyrensi, Theodoro Mopsuesteno, Didoro Tarsensi, et Eutherio Tyanensi. Nam cum tituli illi deessent in codice Bellovacensi, ex eo factum est, ut Garnerius incidere in arabages intricabiles, et sic, ut cum Plinio loquar, torsit ingenia contemplantium. Optandum autem esset, ut alia vetera ejusdem scriptoris exemplaria emendatiora reperirentur, quorum ope ea emendari possent, quæ supra diximus esse corrupta. » Hæc ille de ratione operæ suæ. Deinde se converterit ad questionem de auctore ejusque patria et studiis, quibus breviter quiddam, sed ita tamen perstrinxit, ut nonnulla a Garnerio non satis caute posita rectius censuere. Notæ ad finem voluminis sunt remotæ, ascriptis ad marginem paginarum, quas respiciunt, numeris. Non copiose sunt, sed magis penderia, prope omnes criticæ, quæ centenis in totis Garnerium emendant.

Ultimo loco accessit index rerum. Inscripta est editio eidem Hieronymo cardinali Casanata, cui magna parte debet eam cognovimus.

1690. *Parisiis; in fol.* Marii Mercatoris Commemoratorium contra Pelagianos; in *ed. Bened. Opp. S. Augustini* tom. X, p. n, in append.

1700. *Antverpiæ; in fol.* Marii Mercatoris Commemoratorium contra Pelagianos; in *S. Augustini Opp. ed. Bened. urante Jo. Glorico*, Tomo X, p. n, in append. col. 46-48.

SÆCULO XVIII.

1772. *Venetis, ex typogr. Jo. Bapt. Albricii; in fol.* Marii Mercatoris Opera. Ex editione v. c. STEPHANI BALEZII, nunc denuo recensita, pluribus in locis restituta et illustrata; in *Bibliotheca PP. scripturarumque eccles. Andrea Gallandii*, Tomo VIII, pag. 615-737. Baluzii notæ ad calcem sunt adjectæ, dum suis scilicet, haud parca manu aspersis, inferiorem paginæ oram dicasset. Textum fere singulæ emendare student, et feliciter plerumque hic conatus comparatione imprimis Græcorum Cyrilli et Theodoretii cessit. Neque neglexit, quæ sparsim ad emendationem illustrationemve Mercatoris a viris doctis in aliis operibus, veluti a Norisio in *Historia Pelagiana*, Costerio ad *Monumenta Græca*, Constantio ad *epistolas Pontiff. Romanorum*, Merenda ad *Opera Damasi* aliisque collata fuerant. Paginæ editionis Damazianæ, ad quas notæ referuntur, in margine sunt appositæ, infra textum autem loca Biblica diligenter, ut in reliquis hujus Bibliothecæ partibus, sunt notata. In *Prolegomenis*, capite 19, pag. xxxii, inserta est dissertatio de Mario Mercatore egregio cum judicio et diligentia confecta.

CODICES.

Ex duobus omnino codicibus mss. omnis Marii Mercatoris memoria et actorum ejus, quotquot nunc tenemus, reliquæ erutæ sunt: adeo manifesto errori debetur, quod est apud Gallandium accuratissimum alioquin virum, Baluzium trium mss. librorum ope hunc auctorem emendasse. Prior ordine, quo adhiberi cœpi sunt, *Vaticanus*, alter *Bellovacensis* fuit, æqualis uterque ferme ætatis octingentorum circiter annorum, ut ex characterum forma colligi scribit Garnerius, et optimæ notæ uterque, quamquam vir mode laudatus Bellovacensem Vaticanum longe præstantiorem judicaverit, contradicente Baluzio, qui Vaticanum Bellovacensi palatam præcipere contendit, et exemplis quibusdam probat.

L. *Vaticanus* olim Heidelbergensis bibliotheca fuit. Illi debetur primum Commemoratorium illud Mercatoris, quod vulgavit Labbeus; mox denuo excusatus est juxta indicem operum, quæ in Bellovacensi codice ab eodem Labbeo reperta erant, atque hæc quiddam collatio Garnerio præsto fuit. Siquid integra ejus pars tenore continuo descripta est ad Gerberonium misa ab eo edita est bona fide. Tertium in Baluzii *gestum* confecti et præstati eum curavi cardinalis Casanata, quæ quidem occasione hinc im-

eo litteris mandavit ad Baluzium datus : Codex ille Marii Mercatoris Palatino-Vaticanus collatus cum Bruxellensi ac Parisiensi (editis) inventus est longe obtritusque diversus. Primus siquidem voluminis illius exigua pars est. In altero vero (editione Garnerii) licet mole majori, multa desunt, et ea quae continentur, ordine prorsus vario leguntur. Quare manus operi filio admota fuit, ut integra codicis Vaticani exscriptioe votis tuis satisfacerem. Quoniam vero ea omnia, quae habentur in editione Bruxellensi, prorsus conventum re et ordine cum manuscripto Vaticano, nullatenus duxi in iis transcribendis tempus insumere ac labore penitus hostili sua desideria praestolante; sed satius existimavi ovis adoriti, ubi desit Rigberius. Barbaris ac truncis vocibus recat hic codex. Et quamvis facile potuissent et ingenio illos vel supplere et emendare, ex industria

tamen epist. consensu optare te genuinum ac fidelissimum illius codicis, qualiscumque sit, exemplar.

II. Bellovacensis, pertinens ad capitulum Ecclesiae Bellovacensis. Hic liber excitavit olim Labbeum, cui ad invendam Conciliorum Collectionem commodatus fuerat, ut eum Vaticano poenitentia ius conferri ab amicis suis Romanis postularet Garnerius, qui prius ei desert, capite 2 praefationis generalis in oratione M. Mercatoris opera, Synopsis operum ejusdem et reliquorum congeat argenti opusculorum, prout us eo faceret, exhibuit. Generationem monet, Ivis ipsi esse partes, quarum altera synodum quintam complectatur, altera praefert hunc titulum recentiore manu appositum : Synodus Ephesiana, ubi Nestorii haeresis cum suo auctore damnatur. Postremo eundem oculis suis usurpavit Baluzius.

MARI

MERCATORIS

OPERUM QUAE EXSTANT

PARS PRIOR,

CONTINENS

EA QUAE PERTINENT AD HAERESIM PELAGIANAM.

SEU POTIUS COELESTIANAM

PRÆFATIO HISTORICA

IN COMMONITORIUM M. MERCATORIS SUPER NOMINE COELESTII.

Episcopi ex Occidente egressi, propter pertinacem haerese Pelagianae defensionem, eam desperassent se posse obtinere a sede apostolica quod summopere cupiebant, nimirum ut vel causa tota retractaretur, vel suis ipsi sedibus sine legitima subscriptione rescuerentur : animum Constantinopolim converterant, si quo ratione episcopi pum urbis regie in suas partes ellicerent, aut saltem imperatoris patientiam precibus fatigatum in comminationem sui commutarent.

Tentaverant jampridem Atticum Constantinopolitanum episcopum artibus Coelestii, Sisinniumque Attici successorem, per idoneos homines : sed utrumque irritum conatu, cum ille, ut erat catholicae fidei magister (Coelestius in epist. ad Nest. 1 part. conc. Ephes. cap. 18), non impar tante sedi, obstinatos haereticos ne consistere quidem passus sit in urbe; iste praedecessoris exemplum secutus a luporum insidiis eum ovile defenderit; ambo beati Joannis vere successores, quam invenerant fidem solam praedicari voluerint.

Verum cum Nestorium Sisinnio suffectum viderent, eumque intelligerent multum gratia valere apud imperatorem, multum apud aulicos posse; quippe qui a Theodosio evocatus Antiochia fuerat, tanquam par viis implendae Chrysostomi sedi. et aulicos partim donis, partim opinione sanctitatis, atque discendi facultate sibi devinxerat; magnam spem conceperunt, se ejus ope habituros auditum in palatium, suasque imperatori delaturos querelas, quasi temporibus orthodoxis pro fide orthodoxa per calumniam et ex subreptione periculum sustinuissem (In epistolis Nestorii ad S. Coelestinum).

Spem duo maxime faciebant : alterum, quod commune haberent cum Nestorio magistrum Theodorum Mopsuestenum; alterum, quod haerese societate jungerentur. Nam a Theodoro Nestorius didicerat impietatem, cujus prosperitatem occasionem quaerebat, et Pelagiani cum ipso pariter beatam Virginem negabant esse Deorodiv.

Et vero Nestorius Julianum cum suis participibus episcopis Coelestinumque ipsum in amicitiam recepit; neque apostolicae sedis fidei, quo damnati fuerant, neque Honorii reveritus edictum, quo erant proscripti; immo spem absolutionis ausus est promittere, pignori fidei id primum dare, quod caveret ne Pelagiani comprehenderent Theodosii lege adversus omnes haerese (L. 65 de Haeret. Cod. Theod.). Deinde per aulicos efficaret ut ad principis auctoritatem emitterentur, suisque palatium querelis implerent; permitteret quoque ut in ecclesia sua mysteriis sacris interessent. Derique datis ad Coelestinum summum pontificem litteris, subtiliter, vel ut verius dicam (verba sunt Cussiani) subdo e consanguineis sibi improbiati improbo suffragaretur affectu (Lib. 1 de Incarn. cap. 5).

Atque hinc factum est ut illi jam non ab omnibus, ut prius, haereticorum loco haberentur; sed ab aliis impor-

tuna commiseratione tactis, sola indignatione pontificum Romanorum, non causæ iniquitate laborare; ab aliis nullum mereri dicerentur patrocinium, utpote propter obstinatum hæresim ex Occidente projecti; reliquis interim, ob ignorantiam rei gestæ, eos nec absolventibus omnino, nec etiam damnantibus (In epist. Nestorii ad S. Cælestinum).

Cum cerneret Mercator in partes super ea re scissam non tantum Ecclesiam Constantinopolitanam, sed etiam aulam principis, virosque intelligeret religione præstantes pendere dubios, quam in partem concederent, qui tamen magnum facturū essent præjudicium adversus bonam, sin minus in ipsam irent; ut periculum imminens averteret, causamque fidei artibus hæreticorum nutare non sineret, Commonitorium scripsit Græce primum, deinde Latine, super nomine, ut ait, Cælestii, quo totam rei seriem explicaret, omnibusque patefaceret, turbulentos istos homines vere esse hæreticos, suoque merito ex Occidente pulsos.

Id ut præstaret efficacius, protulit præcipua titis totius instrumenta, adhibitisque testimoniis publicis et actis ecclesiasticis, exhibuit, veluti per synopsis, habita ubique terrarum concilia, judiciorum ordinem ac modum, factas a summis pontificibus condemnationes, edicta principum, quibus Ecclesiæ judicia roborata sunt, et communem totius Ecclesiæ in hæreticis damnandis consensum, ac indulgentiam sedis apostolicæ in recipiendis iis qui redirent ab errore, aliæque id genus plurimæ, unde omnibus veritas constaret, atque ipsi quoque Pelagiani ad meliorem mentem vocarentur.

Hujusce operis quinque sunt partes: prima complectitur causam Cælestii, quomodo acta est Ca thagine, Constantinopoli, et Romæ; in secunda Pelagii mens errorque detegitur, ex indubitatis ipsius libris; continetur in tertia utriusque hæretici condemnatio, sive quæ a duobus summis pontificibus Zosimo et Innocentio, sive quæ a Patribus Diospolitana synodi facta est; quarta ostendit utriusque hæretici eandem omnino fuisse sententiam, atque ita alterius condemnationem ad alterum pertinere; in quinta denique convenitur Julianus; partim ut exponeret si quid haberet querelæ vel quæstionis, partim ut rescriptentium exemplo ad Ecclesiam rediret.

Mirum vero quam multa in hoc uno libello proferantur adjumenta causæ catholicæ: sed dolendum ex iis tam pauca pervenisse ad ætatem nostram. Meminit Mercator, immo præ manibus, cum offerret Commonitorium, habuit exemplaria libelli a Paulino dati Aurelio adversus Cælestium; actorum concilii Carthaginensis sub eodem Aurelio; litterarum Aitii ad majorem sedium Ecclesias de condemnatione Cælestii; actorum concilii Romani sub Zosimo; et ejusdem litterarum ad universos orbis episcopos; commentariorum Pelagii in epistolas apostoli Pauli; librorum Pelagii ad viduam; litterarum et libellorum Erotis atque Latari adversus Pelagium; synodicarum concilii Carthaginensis et Milevitani ad sanctum Innocentium, rescriptorum Innocentii ad utrumque concilium; actorum Diospolitane synodi sub Eulogio, immo et Antiochenæ sub Theodoro; litterarum Praxii jam non commendantis Pelagium, sed damnantis. Verum ex iis pauca nunc habentur; nonnullorum supersunt quidem fragmenta; sed admodum parva; ipsi quoque Commentarii in Epistolas Pauli a Cassiodoro interpolati sunt, cæterorum nihil remanet, præter memoriam et desiderium.

Quis fuerit eventus, quemque effectum habuerit tam curiosa sollicitudo viri apostolico zelo succensi pro fide catholica, docet ipse Mercator in titulo Commonitorii his verbis: Per quod Commonitorium cognito funestissimo errore, imperiali præcepto tam Julianus defensor et sequax ejus, cum cæteris sociis et participibus suis, quam postea idem Cælestius, de Constantinopolitana urbe detrusi, in synodo quoque Ephesienti ducentorum septuaginta quinque episcoporum sententia postmodum in præsentem damnati sunt.

Sed quoniam in hoc opere non solum attingitur tota fere Pelagiana viginti trium annorum historia, sed etiam narrantur multa, vel hactenus inaudita, vel solis eruditissimis nota, visum est operæ pretium duo præstare in notis: alterum, ad rationem temporum omnia historica exigere; alterum, testimoniis veterum auctoritatem Mercatoris augere; sed utrumque brevius quam forte postulet argumenti qualitas, quoniam hæc ipsa, omniaque id genus reliqua, copiosius aliquando, si Deus voluerit, in historia Pelagiana, quam præ manibus habemus, exsecuturi sumus.

MARI MERCATORIS

COMMONITORIUM DE COELESTIO

IMPERATORI OBLATUM,

Cujus titulus est in antiquis exemplaribus:

Exemplum a Commonitorii quod^b super nomine Cælestii Græco sermone a Mercatore datum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Hoc nomine, quod ubique passim reperitur apud scriptores illius temporis, etiam Græcos, intelligitur memorialis quidam libellus: non tamen is quo quis juvet memoriam, quem in sensum acceperunt Augustinus (Lib. 1 Retract. cap. 5), et Vincentius Lirinensis (In Commonitorio); neque etiam ille quo breviter alicui dantur mandata, ut est non semel in concilio Ephesino, et in jure civili; sed quo instrumenta continentur, quibus causæ alicuius dignitas vel a iudice vel ab aliis æstimari possit. — Editū est primo a clarissimo viro Philippo Labbeo in tomo secundo Conciliorum p. 1552; dein ab eruditissimo viro Henrico de Noris lib. II Hist. Pelag. cap. 6;

A postea vero cum reliquis operibus Marii Mercatoris a R. P. Garnerio. BALUZ.

^b Cælestii dixit, et non etiam Pelagii, quia agebatur de damnando eo qui Constantinopoli turbas ciebat; Pelagius autem post condemnationem, vel in patriam recesserat, quod nonnullis perperam visum est, vel potius in aliqua parte Palæstinæ substituerat, quod magis reor. Dixi in aliqua parte Palæstinæ; nam a sanctis et venerabilibus Hierosolymorum locis deturbatum fuisse a posteriore synodo, cui Theodotus Antiochiæ episcopus præsedit, Mercator tradidit (Comm. cap. 5).

est, non solum ^a Ecclesie Constantinopolitane, sed etiam plurimis ^b religiosissimis viris; oblatum quoque ^c piissimo principi Theodosio semper augusto; idipsum ex Græco in Latinum translationem per eundem Marium Mercatorem Christi servum, ^d in consulatu Florentii et Dionysii VV. CC. per quod Commonitorium cognito funestissimo errore, ^e imperiali præcepto, tam Julianus defensor et ^f sequax ejus, ^g cum cæteris sociis et participibus suis, quam postea idem Cælestius, de Constantinopolitana urbe detrusi, ^h in synodo quoque

CASTIGATIONES ET NOTÆ

^a Non item Constantinopolitano episcopo, partim quia Clerus Constantinopolitanus discessionem fecerat magna ex parte a suo episcopo hæresim prædicante; partim quia Nestorius, qui tunc sedem urbis regie tenebat, addictus erat Pelagianis (Cyrill. in epist. ad Cælestinum, 1 part. concil. Ephes. cap. 14). Unde Cassianus (Lib. de Incarn. cap. 5): *Intercessionibus suis Pelagianorum querelas fovet, et scriptis suis causas illorum asserit, quod subtiliter his, vel, ut verius dixerim, subdole patrocinatur, et consanguineos sibi improbitati improbo suffragatur affectu; sciens scilicet ejusdem se esse sensus, ejusdem spiritus, et ideo dolens cognatum sibi hæresim ab Ecclesia esse disjunctam.* Unde etiam sanctus Cælestinus (In ep. ad Nestor. 1 part. conc. Ephes. cap. 18), *Hos hæreticos sedibus suis injusta dicentes expulit justa damnationem, quos illic invenisse requiem, non putamus esse mirandum; invenerunt enim impiam predicationem, cujus comparatione se æstiment innocentes.* Et paulo post: *Quid tecum faciunt, qui sunt hæc negando damnati? numquam sine suspitione, quæ sibi sunt adversa, conveniunt; ejicerentur denique, si tibi quoque similiter displicerent.*

^b Monachis nimirum et laicis, sed præsertim monachorum Patribus, sive Archimandritis, qui plurimi erant Constantinopoli, et in locis vicinis: omnibus enim insidias ponebant Cælestiani, ut sin minus incantos traherent in suas paries, saltem, societate cum viris religiosis, captarent opinionem pietatis. Vide quæ scribit Gennadius (Lib. de Script. Eccl. cap. 45) de Juliano elemosynis multos religiosorum illectos suæ hæresi sociante.

^c Theodosius junior, quem Patres Ephesini novum Constantinum non semel dixere, cum miro fidei catholice studio flagraret, legem dedit Constantinopoli ad Florentium PF. Orientis 3 kal. Jun. Felice et Tauro coss. (Cod. Theod. lib. v) adversus omnes hæreses, Nestorio quidem, ut creditur, auctore, sed simul per summam impietatem abutente piissimi principis religione, ut hæresi suæ per aliarum stragem viam faceret (Vinc. Larin. in Comm.). Dignum vero animadversione est, inter tot hæreticorum nomina, quot in lege numerantur, non appellari Cælestianos, quos maxime tamen oportuerat, ob pristinam ab Attico condemnationem in ipsam urbem regia; sed non immerito creditur Nestorius per se ita informasse legem, ut amicos et utiles futuros exciperet.

^d Incidit consulatus ille in annum Christi 429, Cælestini papæ 7, Theodosii 22, Valentiniani 5, ut constat, tum ex fastis consularibus, tum ex historia temporum. Sed dubium oritur, nec illud leve, oblatumne dicatur Commonitorium Theodosio his primum consulibus; an vero tunc latinitate donatum, cum ante plures annos oblatum fuisset Græco sermone, et imperatori et Attico Constantinopolis episcopo. Priorem sententiam servati sumus in prima dissertatione ad libellum Juliani; posterior tamen non improbabili videtur. In eam vix non irem, nisi me Mercator ipse retineret in priore, qui (Comm. cap. 5) cum loquitur de Theodoro Antiocheno episcopo, functum lato significat. Obiit autem anno 428, ut tradit Theodoretus (Lib. v Hist. Eccl. cap. 39). Sed vehementius urgent seculum mox verba, in præsentem; ostendunt enim factam tempore concilii Ephesini interpretationem Latinam.

^e Non exstat, quod sciam, præceptum illud; neque enim in Codice Theodosiano reperitur, neque

A apud ullum hujus temporis scriptorem. Datum vero oportuit ad Florentium PF. Orientis, siquidem foret appendix quodam legis anno superiore ad eundem datæ contra omnes hæreses.

Verum, inquiet aliquis, quidni data dicatur ad Nestorium, quemadmodum in eadem causa legimus (In append. ad Cod. Theod. n. 6) datas duas, alteram ad Aurelium Carthaginensem ab Honorio, alteram ad Patroclum Arelatensem a Valentiniano Cæsare? Ne id credamus obstat, quod inter evolendas imperiales leges, animadvertere liceat, eas solas ad episcopos directas, quarum exsecutio muneris ecclesiastici foret; ad præfectos, quæ vim coercendi poenis criminosos postularent. Præceptum vero de quo nunc agitur secundi fuisse modi verba Mercatoris declarat. Quæ vero lex dicitur a Valentiniano directâ Patroclis, data est per se ad Amacium PF. Galliarum; sed ita ut per Patroclum Amacius conveniendos curaret episcopos, qui sin minus ecclesiastica ratione emendarentur, post vigesimum diem suis ex sedibus ejecti præfecti edicto cogerentur e Galliis exulare.

^f Sequaces ejus legit Norisius, qui hoc Marii Commonitorium ex Palatino codice descriptum evulgavit in Hist. Pel. lib. II, cap. 6, et omittit V. C. GAL-LAND.

^g Julianus nomine octodecim episcoporum scripsit ad Zosimum summum pontificem libellum fidei, quem nos edidimus in lucem. Scripsit etiam eorumdem nomine epistolam ad Rufum Thessalonicensem, quam Augustinus refellit tribus posterioribus libris ad Bonifacium. Ex eo numero septem videntur aliis præstitisse, quippe quorum nomina memoria prædita sunt: Julianus, Turbantium, Florus, Orontius, Fabius, Persidius, et Marcellinus (Epist. 1 et 2 Nestorii ad S. Cælest., 1 parte conc. Eph. cap. 16 et 17, et 11 parte act. 5, in Synodica ad S. Cælestinum). Sed et inter istos quatuor nobiliores fore, Julianus, qui ductor agminis; Turbantium, ad quem scripsit Julianus quatuor priores libros adversus S. Augustinum; Florus, ad quem missi sunt octo posteriores; Orontius, cujus impulsu Annianus interpretatus est octo priores Chrysostomi homilias in Mattheum. Ex his Turbantium ad Ecclesiam rediisse, abjurata hæresi, tradit Augustinus his verbis (Lib. 1 Operis Imperf. cap. 2): *Utinam imiteris Turbantium post illa tua scripta, et post has tuas laudes, quibus eum dicis magno virtutum fulgore conspicuum a vestro errore liberatum.* Quo ex loco infero Turbantium eo tempore liberatum ab errore, quod inter scriptiorem operis postremi a Juliano, et responsonem Augustini intercessit. Neque enim Julianus tantis laudibus ornasset hominem qui jam recessisset a fide, ut aiebat ille, catholica, ad sordes Manichæas.

^h Julianus cum suis damnatus est in concilio œcumenico, cum prius a schismaticis dicatur absolutus. Absolutionis illius meminit Gregorius Magnus (Lib. v Regent. epist. 14, et lib. vi epist. 61, lib. vii epist. 48), scribenteque a schismaticis definitum de Adæ anima, quia in peccato mortua non fuerit, eo quod diabolus in cor hominis non ingrediatur; et si quis hoc dixisset, anathema esset. Historiam hanc alibi prolixius narrat, traditque, in multis codicibus acta catholica schismaticis ita fuisse confusa, ut multis errorem crearent. Verum in actis, qualia nunc habentur, nihil tale invenitur. Id totum in secunda parte operum ostendimus, cujusmodi fuerit, et popularem super ea re opinionem convellimus.

*Ephesiensi a ducentorum septuaginta quinque episcoporum sententia postmodum^b in præ-
sentem dammati sunt.*

CAPUT PRIMUM.

De causa Cœlestii, quomodo acta est Carthagine, Constantinopoli et Romæ.

^a Cœlestius quidam, ^d eunuchus matris utero

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Nota numerum Patrum Ephesi congregatorum hætenus incertum; nec a se diss. p. Mercator, cum in præfatione ad sermones Nestorii adversus Pelagianos, ducentos dumtaxat septuaginta quatuor numerat: nam facile potuit in al'erutrum loqui irrepere error, incuria notariorum qui vel in uno i'ctui erraverint, vel in altero i' potuerint ante v.

Refutari tamen videri possit Mercatori, tum Cresconiano collectio, in qua numerantur 190 Patres; tum vulgaris conciliorum editio, in qua 153 dumtaxat subscripti leguntur; tum synodales epistolæ, quæ id unum dicunt, convocasse episcopos supra ducentos; tum acta conciliorum posteriorum, ubi fit mentio ducentorum dumtaxat. Sed Cyrillus Mercatori faveat in epistola ad Alexandrinos, cum ait: Sumus hic congregati episcopi ultra ducentas, fere plus minus trecenti (in part. conc. Ephes. act. 1). Neque ipse sibi pignat, cum in epistola ad elerum Constantinopolitanum scribit in hæc verba: Episcopi autem, qui hanc in illum tulimus sententiam, amplius ducenti eramus (Ibidem). Nam cum depositus est Nestorius actio 1, nondum advenerat sedis apostolicæ legati, neque ex Orientalibus schismaticis multi transierant in partes catholicarum, ex quibus, sive recens adventitibus, sive redentibus ad fidem, collari potuit numerus episcoporum sub hæc concilii canonis conficiendum. Sed iterum hæc de questione dicitur ad præfationem in sermones Nestorii contra Pelagianos.

^b Ex his verbis colligo, ut iux dictum, Commemorationum tempore concili Ephesini ex Græco in Latinum fuisse versum, ut nimirum legis sedis apostolicæ, ipsique Bassule Carthaginiensi diacono daretur deferendum in Italiam et in Africam, una cum litteris et canonibus Ephesinæ synodi.

^c Totam hujus hominis historiam teximus in dissertatione de auctoribus et defensoribus hæresis Pelagianæ, locum consule (Dissert. 2).

^d Iterum id a Mercatore dicitur (In præf. ad Subnot.): Pelagio adhæsit Cœlestius, nobilis natu quidem, et tunc temporis auditorialis scholasticus; sed naturæ vitio eunuchus matris utero editus. Illud vero, etsi hætenus inaudium, confirmari tamen potest auctoritate Grossi in Apologia scribentis in hæc verba (Cap. 42 nostræ editionis): Et mutilus noster, lavis in fronte, diopthalmus, non necessarium sibi existimat munimen in capite, qui possibilitatem præsumit in carne. Hunc locum tractavimus copiosius in dissertatione inexcitata. Certe voces istæ, mutilus et lavis in fronte, indignant eunuchum, quamquam nonnulla subest difficultas, quæ loco jam dicto solvitur.

^e Sin minus adhibeatur correctio quæ apposita est, sed ita legatur, ut est in nroque manuscripto codice: Cœlestius quidam eunuchus matris utero editus, ante viginti plus minus annos discipulus et auditor Pelagii egressus, etc., incertum erit, an ad egressum ex Urbe pertineat annorum numerus, an ad Cœlestii sub Pelagio disciplinam. Ad hanc reituli eruditus P. Labbeus, quia de mutanda lectione quam in manuscriptis invenerat non cogitavit. Ego contra non dubito quin ad egressum ex Urbe spectent verba, et emendari textus debeat; nam Cœlestius Pelagio jaudum adhæserat, cum uterque versare ut Romæ, et a Rufino Syro doceretur quod tradux perorati non esset (In præf. libri Subnotationum). Ad vero contigit

A editus, discipulus et auditor Pelagii. ^a ante viginti plus minus annos egressus f ex urbe Romana Carthagine Africa totius metropolim venit. ibique de infra scriptis capitulis apud Aurelium episcopum memoratæ urbis per libellum a quodam s Paulino

sub Anastasio, quemadmodum insinuat Marius. Cum ergo Anastasius vivere desierit anno 402, et anno 429 Mercator scriberet, anni viginti septem interluxissent. Adde quod Cœlestius contra peccati traducem scripserit ante elaboratas a Pelagio breves expositiones in Pauli Epistolas; testatur enim auctor Prædestinati (Lib. 1 her. 88) Pelagium in Cœlestii scripta intendisse, cum referret argumenta impugnantium peccati traducem. Has vero et positiones absolvisse Pelagium ante primam vastationem Urbis scribit Mercator (Coma. cap. 2). Cum ergo prima hæc vastatio Urbis contigerit anno 409, secunda anno consequente, necesse est lateri Cœlestium adversus peccatum originale ante hæc tempora scripsisse, atque ita rudimentum hæresis longe antea posuisse. — Ante viginti plus minus annos discipulus et auditor Pelagii egressus. Ita nos repusimus, secuti auctoritatem veterum librorum et exemplum duorum priorum editorum. Garnerius existimavit mutandum esse ordinem horum verborum, et ita edidit: discipulus... Pelagii, ante... annos egressus. BALUZ.

^c Egressus est cum Pelagio ante obsessam Urbem ab Alarico, et proinde circiter mensem Maium anno 409. Urbs enim capta est die 24 Augusti; neque tamen Cœlestius necta venit Carthaginem, sed divertit in Siciliam, immo diu in ea subsistit, multisque snos erroneos persuasit, donec Carthaginem tenderet, quo prius non pervenit, quam celebris illa catholicorum cum Donatistis collatio, aut haberetur, aut habenda ad constitutum diem expectaretur. Scribit enim Augustinus (Lib. de Gest. Palest. cap. 22), eo tempore visum sibi Pelagium; nec dubitari potest quin anno simul venerint, ibique viæ quidem, non tamen erroris, societatem solverint: Pelagio siquidem in transmarina, ut doquitur Augustinus (Ibid.), id est, in Palestinam profecto, Cœlestius remansit Carthagine, suosque subrependi ad presbyteratum conatus exseruit.

^e Baronio videtur, nec sine gravissima ratione, idem esse Paulinus qui Cœlestium accusavit, et qui, petente Augustino, vitam S. Ambrosii scripsit, immo qui anno 401 Carthaginem missus est a Venerio Mediolanensi episcopo ad Aurelium, qui ex concilio Carthaginensiseundo petierat ab Anastasio Romano, et Venerio Mediolanensi ex Italia submitti clericos, ad supplendam Africanorum inopiam. Exstat apud Baronium (Ad ann. 418, num. 7) libellus a Paulino Diacono Cœlestii accusatore missus ad Zosimum, cujus ex stylo facile quisquis intelliget unum eundemque esse qui et vitam S. Ambrosii scripserit, et Cœlestium ad judicium Aurelii vocaverit. Unde emendes Isidorum, a quo Paulinus dicitur presbyter (Lib. de Scriptor. Eccles. cap. 4). Certe longe etiam post vitam Ambrosii scriptam, appellatur adhuc a Zosimo et ab Augustino diaconus; an vero missus sit Carthaginem a Venerio, non perinde puto. Baronii conjecturam evertere videtur Prædestinati auctor (Lib. 1 her. 88), qui defensorem et procuratorem vocat Ecclesiæ Mediolanensis. Quamquam hæc verba sine magna vi trahi possunt ad tempora quibus Paulinus procurabat res Ecclesiæ Mediolanensis, et censebatur inter diaconos S. Ambrosii; non sitam ad ea quibus Carthaginensi clero allectus post missionem Venerii, Cœlestium accusabat.

^a Diacono sanctæ memoriæ Ambrosii Mediolanensis A episcopi est accusatus, sicut gestorum confectio se habet, quibus idem libellus insertus est (quorum gestorum exemplaria habemus in manibus), tamquam hoc ^b non solum ipse doceret, sed et per provinciales conspirantes sibi diversos, qui hæc per populos disseminarunt, misisset, id est :

Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus fuisset.

Quoniam peccatum Adæ ipsum solum læsit, et non genus humanum.

Quoniam parvuli, qui nascuntur in eo statu sunt in quo fuit Adam ante prævaricationem.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Augustinus multis in locis (*Lib. de Pecc. Orig. et alibi passim*) meminit Paulini Diaconi, nec tamen uspiam perit cui Ecclesiæ ministraverit. Memorat sane Prædestinati factor (*Loco mox citato*) cum scriberet : Restitit ei (Coelestio) quidam Paulinus Diaconus defensor et procurator Ecclesiæ Mediolanensis. Perit quidem accensatorius libellus Paulini, sed remansit memoria, tum in libello quem idem Paulinus misit ad Zosimum, tum apud Augustinum, qui nonnulla ipsius fragmenta refert (*Lib. de Pecc. Orig. cap. 3 et 4*), nonnullo tamen discrimine; nam aliquando sextum omittit, quod de impeccantiis quorundam hominum est (*Lib. de Pecc. Orig. cap. 11*); aliquando totidem referunt quidem, sed ordine parumper inverso (*Lib. de Gest. Pelag. cap. 11*); aliquando alia insuper decem recensent pertinentia ad gratiam liberumque arbitrium, et divinum salutem (*Ibid., cap. 35*); de impeccantiis vero vel silentium est, vel alio nomine agitur. Ex his porro sex priora quatuor pertinent ad peccatum originale, reliqua duo ad comparationem legis et Evangelii, hominumque etiam sub lege viventium impeccantiis.

^b Non longum tempus posuit Coelestius in tirocinio Pelagii; sed mox cum magistri sui aut cantioris artes aut timidiore indolem non ferret, totius agminis ducatum arripuit, hominesque misit in provincias, qui non tantum in vulgus, immo nec tantum inter clericos, errorem spargerent, sed ipsos quoque majorum sedium episcopos tentarent. Unde Augustinus Hilario scripsit de Coelestio quæ faciunt ad hunc locum (*Epist. 83*) : Fuerunt, inquit, etiam apud nos, qui ubicumque poterant, hæc sui erroris nova semina spargerent, quorum nonnullos per ministerium nostrum fratrumque nostrorum misericordia Domini ab illa parte sanavit. Nec tamen hic desse aliquos arbi ror, maxime apud Carthaginem, sed jam occulte mussant timentes Ecclesiæ fundatissimam fidem. Nam unus eorum nomine Coelestius in ejusdem civitatis Ecclesia, jam ad presbyterii honorem subeipere cœperat; sed idoliola libertate fratrum, propter hæc ipsos contra Christi gratiam disputationes usque ad iudicium episcopale perductus est : tamen cocotus est confiteri propter baptizandos parvulos, quod et ipsis redemptionis sit necessaria; ubi quamquam noluerit de peccato originali atiquid expressius dicere, tamen ipso redemptionis nomine non parum sibi præscripsit. Unde enim redimendi sunt, nisi a diaboli potestate, in qua esse non possent, nisi originalis obligatione peccati? aut quo pretio redimuntur, nisi Christi sanguine, de quo apertissime scriptum est, quod in remissionem effusus sit peccatorum? Sed quia magis convicius et ab Ecclesia detestatus, quam correctus et pacatus abscessit, veritus sum ne forte ibi sit ipse, qui vestram fidem perturbare conatur : ideo nominis ipsius commemorationem putavi esse faciendam. Sed vive ipse sit, sive alii consortes ejus erroris (plures enim sunt quam sperare possumus, et ubi non redarguntur etiam alios ad suam sectam seducunt, et sic crebescunt ut nesciam quo sint erupturi), nos la-

Quoniam neque per mortem, vel prævaricationem Adæ, omne genus hominum moritur; neque per resurrectionem Christi omne hominum genus resurgit [*Bat. resurgat*].

Quoniam lex sic mittit ad regnum celorum, quomodo et Evangelium.

Quoniam et ante adventum Domini fuerunt homines impeccabiles, id est, sine peccato.

² De quibus omnibus capitulis, ut constat ex superscriptis ^c exemplaribus synodaliū gestorum, ^d Patres et episcopi regionis illius restiterunt Coelestio, et jusserunt ut eadem condemnaret, quia essent hæretici sensus. ^e Sed Coelestius nullo modo

¹ men malamus eos in Ecclesiæ compage sanari, quam ex illius corpore, velut insanabilia membra, rescindi, si tamen hoc permittit ipsa necessitas; timendum est enim ne plura putrescant, dum puribus paritur. In eadem fere sententiam Hieronymus (*In præf. lib. iv. in Jeremiam*) : Hæresis, inquit, capit reviviscere, et non solum in Occidentis, sed etiam in Orientis partibus sibilare, et in quibusdam insulis, præcipue Siciliæ et Rhodi, maculare plerosque, et crescere per dies singulos, etc. Vide quæ prelixæ disserimus de artibus Pelagianorum ad hæresim suam spargendam (*In disert. 3 et libell. Juliani cap. 3*).

^c Capitulis superscriptis septem paribus synodaliū Labbeus edidit exemplaribus. Ita etiam Garnerius, qui præterea sic locum interpolavit ut ederet : De quibus omnibus capitulis, ut constat ex superscriptis exemplaribus. Norisius retinuit lectionem libri Vanciani, nisi quod pro septem paribus scripsit insertis partibus. Nos secuti sumus consensum veterum librorum. Fieri autem potest ut septem paria gesta dixerit Mercator eo modo quo vel res dixerunt Nilum septemgeminum et septemplex, statum septempedale, clypeum septemplexem, et istum item septemplexem. Baluz. — Iste locus mendosus creditus est, atque a viris eruditiss qui Mercatoris Commonitorum primi vulgarent, varie edidit. Veterum librorum lectionem, quia hic inter se consentiunt, reddidit et Baluzius. Nihil, opinamur, voluit Mercator, nisi ut intelligeremus de septem capitulis Coelestii alia fuisse contra ipsum paria numero condita. Certe capitula Coelestii septem in altero Commonitorio Mercatoris referuntur supra p. 3. Ex his unum hic omisum a librariis, scilicet : Quoniam infantes, etiamsi non baptizentur, habent vitam æternam. Beng. in App. ad tom. X opp. S. Aug. p. 69. — In eandem sententiam præverat Cotelerius Mon. Euel. Gr. tom. II, p. 691, qui locum, alia adhibita interpretatione, sic refert : De quibus omnibus capitulis superscriptis septem paribus (abaudi septem capitulis) synodaliū gestorum, ^d Patres et episcopi regionis illius restiterunt Coelestio. GALLAND.

^e Patrum nomine intelliguntur primates sive seniores provinciarum episcopi. Sic Augustinus Victorinum Numidiæ seniores appellat Patrem; idem enim senior erat ei primas in provinciis Africæ aliis a proconsulari in qua Carthaginensis episcopus primatum tenebat, non ætati suæ, sed sedi addictum; cum in Mauritania, Numidia, etc. qui primus omnium episcoporum ordinatus fuerat, cujuscumque tandem civilis sedem obtineret, præsiderat aliis, convocaret concilia, ferret sententiam, etc., atque hinc solitus esset vocari senex. Unde Innocentius rescribens Patribus concilii Mileviani epistolam inseribit. Sit vobis senex, etc. (*Apud August. epist. 181.*).

^f Eadem narrat Orosius in Apologia. Exposui coram vobis breviter, ut potui, Coelestium jam ad honorem presbyterii subrepentem, apud Carthaginem plurimis episcopis judicantibus, proditum, auditum, con-

acquiescens, quin immo resistens actis eisdem [Bal. A Romani episcopi examen credidit appellandum; c qua add. quibus frequenter auditus est], ecclesiastica mox idem ipse appellatione neglecta, d Ephes-
a communione privatus est. b A qua sententia ad sum Asiæ urbem contendit, ibique ausus

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

victimam, confessum, detestatumque ab Ecclesia, ex Africa profugisse (Apolog. cap. 3). Nota, plurimis episcopis iugitantibus; inde enim constat Cœlestium in synodo. eaque copiosa damnatum, quod annotasse conducibile est (Vide dissert. de Synod., ad i synod.).

A Mox idipsum testantem Orosium audivimus, Orosioque consentit rorsum Mercator (Comm. cap. 1) num. 6. ubi tradit Cœlestium a Zosimo vocatum ad plenioris auctoritatem, ut quæ promissarum festinaret implere, id est, ut damnatis prædictis capitalis, sententia Asorum pontificum, qua fuerat communione privatus, absolveretur. Consentiant reipsa Patres Carthaginensis concilii (In synodica ad S. Innoc.). cum detestatum scribunt. Nonnullis videtur ipse quoque consentire Augustinus propter hæc verba (Lib. de Pec. Orig. cap. 7): A vinculis tamen excommunicationis nondum visus est (Zosimo) solvendus (Cœlestius), sed interposito duorum mensium tempore, donec rescriberetur ex Africa, respiciendi ei locus sub quadam medicinali lenitate concessus est. Verum allata verba non faciunt certam fidem. Quid enim obset quominus possint, immo forte debeant, intelligi de excommunicationis sententia ab Innocentio in Pelagium et Cœlestium lata, non item de illa quam prius tulisset Aurelius. Id enim confirmant Patres Africani, cum aiunt, referente Prospero (Lib. Cont. Coll. cap. 40)! Constitutus in Pelagium atque Cœlestium, per venerabilem episcopum Innocentium, de beatissimi Petri sede prolatam manere sententiam, donec apertissima confessione fateantur, etc.

b De appellatione Cœlestii ad sedem apostolicam silent quidem Hieronymus, Augustinus et Orosius; sed, præter Mercatorem, testis est Zosimus alloquens episcopos Africæ (Epist. 3 ad Africanos): Vobiscum, inquit, volumus habere tractatum de illo, qui apud vos, sicut ipsi per litteras dicitis, furit accusatus, et ad nostram, quæ se assereret innocentem, non refugiens iudicium, ex appellatione pristina venerit sedem. Testis etiam Paulinus Diaconus in libello ad Zosimum (Apud Bar. ad an. 418), cum rationem reddit, cur iudicio non affuerit, licet a Basilisco Subdiacono vocatus, propterea quod anticipasset Zosimus iudicium: Apud sedem, inquit, apostolicam nihil agere potui, quia is qui ad eam sedem provocaverat defuit, quem oportuerat utique suæ appellationis meriti prosequi; maxime cum, nihil agente appellatore, secundum etiam humanas leges, superior sit semper ille qui semel vicit. Testis denique Facundus Hermianensis (Lib. vii, cap. 3): Quem Cœlestium, inquit, in Ecclesia Carthaginensi convictum atque appellatam apostolicam sedem, ipse (Zosimus) gestis discusserat. Hoc Facundi testimonio usus est eruditissimus Petavius ad solvendam difficilem questionem, quomodo sedes apostolica prima, ut ait Prosper (Tomo III Dogm.), primusque Innocentius, ut scribit Facundus (Lib. de Har. Pelag. c. 1, num. 15), damnaverit Pelagianam hæresim, cum eam Aurelius quinque ante annis Carthagine proscripserit: vult enim sententiam Aurelii appellatione Cœlestii fuisse suspensam, ideoque habitam pro nulla, dum penderet iudicium. Verum quid fiet Diospolitana synodo, quæ quatuordecim fere mensibus sententiam Innocentii antecessit? aut quomodo sententiam Carthaginensis synodi suspendit appellatio, quæ vel neglecta fuit, ut tradit Marius, vel certe lapsu temporis perempta est, cum a sententia Aurelii ad Innocentii decretum plus quinque annis effluerit? Alia igitur ratione solvendus hic nodus. Baronius (Ad an. 412, num. 36) confugit ad Jovinianum Rufinique condemnationem ab Innocentii præcessoribus factam, quasi sæculus in raucæ excisis in Prospero dictus sit. Verum Prosper de alia longe diversa a posteriore

condemnatione locutus est, de ea nempe quæ exco-pit sparsum a Britanno colubro venenum, et quæ tunc fieret:

Talia cum demens late diffunderet error,
Commentisque rudes traheret lethalibus aures.

Erit forte qui putet Prosperum parachronismo peccasse, sententiamque Innocentii synodi Diospolitane actis præposuisse. Sed qui potuit id peccati committere vir tantæ diligentiae in tam recenti memoria? Opinor igitur nodum hæcenus in scirpo, quod aiunt, quæsitum; siquidem noluit Prosper prius a sede apostolica damnatam hæresim quam ab alffis episcopis, id enim aperte falsum; sed facta collatione inter Occidentem et Orientem, hinc a prima Petri sede, quæ Romæ est, inde ab Orientalibus Patribus, qui Diospolim congregati, compressam es-e. Noluit quoque Facundus Innocentium primum ex omnibus episcopis, sed primum ex summis pontificibus, condemnasse Pelagium, quod omnino verum est.

c Animadvertite, 1° Cœlestium in concilio provincie proconsularis Carthagine coacto damnatum fuisse propter hæresim eo loci disseminatam, eumque idcirco iudicio Aurelii primatis obnoxium fuisse; 2° eundem communione privatum a legitimo concilio appellasse apostolicam sedem, nec Patres Africanos adversus appellationis formam quidquam excepisse; 3° immo Patres Carthaginensis et Milevitane synodi, ipsosque totius Africæ præstantissimos quinque episcopos petisse litteris synodicis ab Innocentio, ut post cognitam Romæ causam antea prolatam in Africa sententiam auctoritate sua firmaret; 4° quietiam ut ex Oriente Pelagium evocaret, et, synodi Palæstinæ gestis retractatis, videret an jure vel injuria absolutus esset; 5° Cœlestium a summo pontifice, post appellationem lapsu temporis peremptam, restitutum fuisse in integrum, accusatoribusque ad constitutum diem quo se sisterent sedi apostolicæ conditum, neque tamen Patres Africanos mandatis pontificiis opposuisse quidquam aut jubentem usurpatæ auctoritatis accusasse; 6° causa ad summum iudicem delata, nihil penitus in Africa tentatum adversus reos, præter hoc unum, quod Innocentii sententiam illesam integramque servari constitutum est; 7° contra errorem octo quidem canones in concilio plenario sancitos, sed quibus solus error peteretur jamdudum ab Innocentio proscriptus, persone ne attingerentur quidem, quarum causa apud supremam Ecclesiæ caput disceptaretur; 8° epistolam Zosimi, qua simul error Pelagianus et erroris defensores damnarentur, exceptam ab Africanis, tanquam formulam fidei ab omnibus episcopis subscribendam, qui se catholicos probare vellent; 9° denique contigisse hæc omnia quo tempore major fuisse creditur quæstio Zosimum inter et Africanos de appellationibus in causa disciplina. Adeo constans fuit tunc temporis, et apud omnes in confesso, quod scripsit S. Innocentius: Quoties fidei ratio ventila ur, non nisi ad Petrum episcopos, id est, ad sui nominis et honoris auctorem, referre debere (Epistola ad Patres Milenitanos, quæ 181 inter Augustinianas).

d In hunc usque diem id solum innotuerat ex epistolis conciliorum Carthaginensis et Mileviani ad S. Innocentium, profugisse in Asiam ex urbe Carthagine Cœlestium, ibique ad presbyterium pervenisse, latebat vero quæ in Ecclesia pervenisset. Docet M. Mercator pervenisse in Ephesinam, simulque satis demonstrat ordinatum ab Heraclide Memmonis præcessore; tunc enim temporis Ephesinæ Ecclesiæ præerat. Inde autem lucem accipit versus Prosperi (Carm. de Ing. cap. 2), quos multi etiam eruviti

est per obreptionem locum a presbyterii petere. A petiit, ubi in similibus detectus magno studio sancti illius viri ex prædicta alma urbe detrusus est, literis super ejus nomine, et in Asiam, et Thessalo-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

non sine vitio paracronismi interpretantur de concilio Ephesino generali :

Prætereo quanto fuerit bene mota tumultu
Clara Ephesos, non passa suis consistere lectis
Vasa iræ, et morbi status, et semina mortis.

Cum enim sermo sit de Cœlestianis per tumultum ejectis ex urbe Ephesina, ante mortem Augustini, quæ contigit uno fere integro anno ante concilium Ephesinum; oportet tumultum ejus mentio sit vivente Augustino concitatum fuisse: nam carmen de Ingratis compositum fuisse cum adhuc viveret sanctus doctor ostendunt consequentes versus, in quibus Augustini viventis mentio sit :

An alium in finem posset procedere sanctum
Concilium, cui dux Aurelius, ingeniumque
Augustinus erat? quem Christi gratia cornu
Uberiore rigans, nostro lumen dedit ævo,
Accensum vero de lumine. Nam citius illi,
Et vita, et requies, Deus est; omnisque voluptas
Unus amor Christi est; unus Christi est honor illi.
Et dum nulla sibi tribuit bona, sit Deus illi
Omnia, et in sancto regnat sapientia templo.

Accedat quod tumultuatum sit Ephesi eo fere tempore quo Atticus Constantinopoli Cœlestianos expulit, quoque deturbati sunt ex Sicilia. Sic enim canit Prosper (*Loco mox citato*) :

Quid loquar, et curam magna quam gessit in urbe
Constantinopoli docto bonus ore sacerdos
Atticus; antiqua legatos hæreticorum
Confutando fide? de qua tunc impia corda,
Quamvis se obductæ tegerent velamine formæ,
Judicii et tacitæ tulerunt tormenta repulsæ.
Prætereo quanto fuerit bene mota tumultu
Clara Ephesos, etc.
Quaque fide tellus etiam Trinacria fervens
Agmen vipeæum propriis exegerit oris.

Quare cum utraque expulsio contigerit, ut nemo diffidetur, antequam Augustinus e vivis excederet, obiit enim Atticus quinque annis ante Augustinum, tumultum quoque Ephesinum ad hoc tempus referri oportet. Quid quod nullus veterum memoria tradidit ejectos Epheso per tumultum Cœlestianos tempore concilii, immo cum Orientalibus Nestorium abducentibus sua sponte recessisse: hinc colligere est quod cum Nestorii fautoribus societatem inivissent, absolutionemque ab his cum nonnulla eum dogmatis confirmatione obtinuissent, ut antea diximus. Verum de his consule dissertationem de synodis.

* Norisius *presbyterorum*. GALLAND.

b Epheso post aliquot annos Cœlestium venisse Constantinopolim, in eaque damnatum ab Attico, tradit Mercator; utinam numerasset annos! mirum quantum chronologiam hujuscemodi historiae juvenset. De Cœlestii condemnatione ab Attico sunt versus Prosperi, quos ante retulimus. Sunt et ista verba Augustini (*Lib. in adv. Jul. cap. 1*): Absit ut ad monomachiam vos provocem, quos ubicunque apparueritis, ubique diffusus Christi debellat exercitus, qui debellavit apud Carthaginem Cœlestium, quando illic ipse non eram, et rursus apud Constantinopolim tam longe a regionibus Africanis, qui debellavit in Palæstina Pelagium, etc. Sunt denique hæc Cœlestini ad Nestorium scribentis (*1 part. conc. Ephes. cap. 18*): Cur ea quæ in hos (Pelagianos) tunc sunt acta, queruntur, cum certum sit illinc ad nos a catholico tunc antistite Attico gesta directa? cur non sanctæ memoriæ Sisinnius ista quæsit? quia utique sub præcessore suo probaverat eos jure damnatos.

Verum quo tempore habuerit Atticus de Cœlestio judicium, difficile est definire; nam habuisse ante

utrumque Zosimi judicium, id est, non tantum secundum, quo Cœlestius aperte damnatus est, sed etiam primum, quo pontificis suam lenitate versipellis hæreticus videri potuit aliquatenus absolutus, indicant Mercatoris verba (*Comm. cap. 1 num. 5*): Prædictus tamen Cœlestius etiam hinc (Constantinopoli) ejectus ad urbem Romanam sub sanctæ memoriæ Zosimo episcopo festinatione perrexit. Post hæc enim de primo judicio Zosimi sermonem facit, deque datis in Cœlestii gratiam ad Africæ episcopos literis: unde concluditur, Attici judicium eo factum intervallo temporis quod a judicio Aurelii ad judicium Zosimi interfluxit. Cum illud ergo habitum sit ann. 412, sub initium, istud an. 417, circiter mensem Maium; profecto intervallum temporis fuit quinque

annorum et quorundam mensium. Immo cum Cœlestius Constantinopoli ejectus tota festinatione sub Zosimo Romam perrexerit, cumque Zosimus sedere cœperit die 19 mensis Augusti, ut vult Baronius (*Ad annum 417*), vel quod aliis potius videtur, die 2 Aprilis ann. 417 (*Martyrol. antiqua Bed.*), necesse est judicium ipsum Attici, aut saltem ejectionem Cœlestii incidisse in primos menses sedis Zosimi, atque, ut opinor, in mensem Aprilem aut Maium.

Visa sunt ista erudito Labbeo (*Tomo II Conc. general.*) superare fidem, propterea quod credidit allata Cœlestini ad Nestorium scribentis verba intelligi debere de actis ab Attico missis ad ipsummet Cœlestium, qui sedere cœpit ann. 423, quamquam potuit in hæc verba scribere pontifex, etsi acta fuissent olim ad sedem apostolicam missa, cum in ea sederent decessores. Sed duo certe mihi longe majorem difficultatem faciunt: alterum, quod nulli, vel episcopi de suis sedibus, vel alii ex civitatibus ejecti legantur propter hæresim Pelagianam, ante constitutionem Honorii datam Ravennæ pridie kal. Maias Honorio XII et Theodosio VIII AA. CC., id est, die 13 Aprilis ann. 418; alterum, quod si acta judicii de Cœlestio habiti fuissent ab Attico missa Romam, immo et Carthaginem, et ad alias sedes ante causam a Zosimo finitam, non appareat ratio, cur Patres Africani, qui undecunque argumenta damnandæ hæresis conquirebant, ejusmodi actorum tantique præjudicii non meminissent; quomodo item Augustinus actorum Attici non prius mentionem fecerit, quam scriberet adversus Julianum ann. 422, cum tamen dicendi sæpe opportunitas sese obtulerit.

Unum videtur responderi posse, non statim habito judicio, scriptum fuisse Constantinopoli ad alias Ecclesias, sed, ut non raro contigit, post unum aut alterum annum; sic enim omnia non difficili negotio conciliari possunt.

Ilac vero stabilita ratione temporis, dicendum

reor Cœlestium fugisse Carthaginem in Asiam ann.

D 412; aliquandiu substituisse Rhodi ad disseminandum errorem, quod innuit Hieronymus (*Præf. lib. iv in Jerem.*); inde Ephesum circiter annum 414 petiisse, ubi presbyterium adeptus sit; Epheso Constantinopolim post tres annos profectum, ex eaque ejectum post sententiam Attici ann. 417; Constantinopoli Romam tota festinatione tetendisse sub initium pontificatus Zosimi. Sed de his copiosius in dissertatione de Synodis.

c Opinari quispiam posset, missas ab Attico literas fuisse ad recensitas Ecclesias privatis quibusdam de causis, et in Asiam quidem, propterea quod in Cilicia Theodorus Mopsuestenus eadem cum Cœlestio dogmata docebat, quippe ipsius quoque Pelagii magister, ut tradit Joannes Maxentius (*In Confess. secunda fidei*), cui consentit Mercator non uno in loco, ut dicitur ad præfationem Subnotationum; The-

nicam, et Carthaginem ad episcopos missis, quarum **A** condemnare se illa capitula de quibus apud Carthaginem fuerat accusatus promittens. Id enim et **b** in-

4. Prædictus tamen Coelestinus etiam hinc eiectus, ad urbem Romanam sub sacrae memoriae Zosimo episcopo tota festinatione perrexit; ubi actis (quorum exemplaria habemus) interrogatus, cum ab illo cognoscere aliquatenus terreretur, crebris responsionibus et prosecutionibus suis spem ^a præseminavit, stantius jubebatur [*Bal. add. ab eoque vehementius ut id faceret expectabatur,*] atque ob hoc ipsum ^e nonnulla illius sancti sacerdotis humanitate dignus est habitus; et sic ^d epistolam quamdam benignitatis plenam ad Afros episcopos meruit; ^e qua ille abusus

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

salonicam vero, cui praesset Rufus, ad quem nomine decem et octo episcoporum Julianus sua calliditate tendendum, et si fieri posset, ad suas partes traducendum scriperat, ut ait Augustinus (*Lib. 1, ad Bonif. cap. 1*); Carthaginem denique ubi primum damnatus fuisset Cœlestius, et unde forte, quod admodum credibile est, Atticus litteras acceperat; Romanam quoque missas videri posset testari Cœlestius (*In epist. ad Nestorium*) verbis paulo antea relatis.

Epist. ad Theodorum
 Verum, ut id cause valuerit nonnihil, aliud tamen querendum non est, quam quod in illis locis majores forent quamdam sedes, ad quas more ecclesiastico dirigebantur acta judiciorum, quorum cognitio interesset totius Ecclesiæ, per epistolas denunciatorias, de quibus dicemus ad caput tertium.

* Ita Bened. post Baluzium. At Norisius, proseminavit : quod fortasse rectius. Et mox benignitate.
GALLAND.

Mercatori consentit Paulinus in libello antea citato, in quo referuntur hæc verba urgenti Cælestium Zosimi (Apud Bar. ad an. 418, num. 12) : *Damnus erga illa omnia quæ in libello Paulini continentur, hoc est, de quæstionibus? et in alio loco: Cognovisti quales literas sedes apostolica ad fratres et coepiscopos Africanæ provinciæ miserit? Damnus illa omnia quæ damnavinus, et tenes quæ tenemus? Et iterum: Illa omnia damnus quæ jactata sunt de nomine tua? nota nos circuitu ducas; damnas ea omnia quæ tibi objecta a Paulino, sive per saniam jactata sunt?*

Unique suum addit testimonium Augustinus : Hunc, inquit (Lib. de Pecc. Orig. cap. 6), sensum nobis aperire Pelagius vel timuit, vel erubuit, quem discipulus ejus palam sine ullius obscuritatis ambagibus apud eadem apostolicam profiteri non timuit, nec erubuit; sed multum misericors memoratæ sedis antistes ubi eum vidit ferri tanta presumptione præcipientem tamquam furem, donec, si posset fieri, respiceret, maluit eum sensim suis interrogationibus et illius responsionibus colligare, quam districtam ferendo sententiam, in illud abruptum, quo jam propendere videbatur, impellere.

Augustinus (Ibid. cap. 1) : Venerabilis papa Zosimus egit cum homine quem falsæ doctrine ventus inflaverat, ut ea quæ illi a diacono Paulino fuerant obiecta, damnavet; atque ut sedis apostolicæ litteris, quæ a sanctæ memoriæ suo processore manaverunt, præberet assensum. At ille noluit quidem diaconi obiecta damnare, sed beati papæ Innocentiî litteris non est ausus obistere; immo se omnia quæ sedes illa damnavet, damnaturum esse pronovit, atque ita velut phreneticus, ut requiesceret tamquam leniter totus, a vinculis tamen excommunicationis nondum est creditus esse solvendus; sed interposito duorum mensium tempore, donec rescriberetur ex Africa, respiciendi ei locus sub quadam medicinali sententiâ lenitate concessus est.

Primumne significet auctor an secundum de tribus quas in causa Pelagianorum Zosimus ad Africæ episcopos dedit, non est operæ pretium curiosius inquirere, cum utraque plurimum faveat Cælestio, sed secunda magis, licet scripta in gratiam Pelagii. Quid enim istis verbis potius e re Cælestii? quid oportu-
ius ad iuvandas ipsius artes? Postquam, inquit pontifex (Epist. 2 ad Africæ), a nobis Cælestius presbyter auditus est, et quid de fide scripserit evidenter expressit, eadem quoque quæ in libello contulerat, repe-

o Pertinax ille juxtaque vaser hæreticus, quantumcumque et ecclesiasticis et imperialibus decretis ubique fere terrarum proscriptus esset, causabatur tamen se pati inmeritam pro fide catholica persecutionem; quippe qui a Zosimo præseus auditus fuisset in legitimo concilio, in quo et accusatores sui reiecti essent tamquam infames et mendaces; et reprehensa episcoporum Africa sententia, veluti canonibus contraria ac per se præceptis, et sua fides absoluta, libellisque pronuntiatus catholicus; et missæ de re tota in Africam litteræ quas exhibebat. Respondebat deinde ad ea quæ postea contigerunt, gesta omnia per subreptionem, factione potentum, et incussu clericis Romanis metu; ipsum quoque summum pontificem Zosimum, factiosorum consilio vel potius vi, prævaricatum: latam in absentes sententiam ultimam, partim proprio pontificis metu, partim Afrorum artibus, qui per Alipium, non tantum aulicos largitione muneri corruptissent, sed etiam precipibus, ut erant tempora, formidolosis faugassent flo-

est, vel adhuc abutitur ad multorum ignorantium A
deceptionem.

5. Episcopis ^a vero ex Africa rescribentibus, omnemque causam quæ apud eos facta fuerat exponen-
tibus, ^b missis etiam gestis exinde quæ fuerant tunc
cum illo vel de illo confecta, ^c vocatus ad audien-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

nerium, nihil tunc non metuendum ex Africa vix ad-
huc bene a Stiliconis et Heracliani motibus quies-
cente. Quid ista valuerint, etiam Constantinopoli,
apud animos multorum, præsertim in aula, docent
Nestorii ad Cælestinum litteræ, de quibus antea dictum
est.

^a Vide August. lib. II contra duas Epistolas Pelag.
cap. 3. GALLAND.

^b Gesta distinguit auctor duorum generum, alia quæ
cum illo, alia quæ de illo confecta essent. Quæ cum
illo, pertinent ad concilium Carthaginense ann. 412;
quæ de illo, ad Carthaginensium alterum et Milevitanum
ann. 416. Cælestius enim Carthaginensi primo
interfuit; in aliis ex solis Erosi et Lazari sive libel-
lis sive litteris iudicatum testantur ipsimet Patres
Carthaginensis concilii (In synodica ad S. Innoc.).
Quam iudicii rationem accusare videtur Zosimus
(In 1 et 2 epist. ad episc. Afric.), tamquam canonibus
contrariam. Cum gestis porro missis est etiam li-
bellus Paulini, quo Cælestii accusatio continebatur,
ut constat tum ex Augustino (Lib. de Pecc. Orig.
cap. 5 et 6), tum ex Paulini alio libello ad Zosimum
(Epist. 3 Zosimi ad Afros). Perlator omnium fuit
Marcellinus Carthaginensis Ecclesiæ subdiaconus.—
Norisius, ante, cum illo videlicet de illo. GALLAND.

^c Eandem historiam narrat Augustinus: Tot, inquit
(Lib. II ad Bonif. cap. 5), et tantis inter apostoli-
cam sedem et Afros episcopos currentibus, et recurrentibus
scriptis ecclesiasticis, etiam gestis de hac causa
apud illam sedem Cælestii præsentem et respondente
confectis, litteris beatæ memoriæ papæ Innocentii, qui-
bus de hac re dubitatio tota sublata est, consentire
respondit; et hoc ut plenius et manifestius fieret, ex-
spectabatur venturis ex Africa litteris, in qua provincia
eius aliquanto calliditas evidentius innotuerat: quæ
Romam litteræ posteaquam venerunt id continentibus,
non sufficere hominibus tardioribus et sollicitioribus,
quod se generaliter Innocentii episcopi litteris consen-
tire fatebatur; sed aperte eum debere anathematizare,
quæ in suo libello prava posuerat: ne si id non fecis-
set, multi parum intelligentes magis in libello ejus illa
fidei venena a sede apostolica crederent approbata,
propterea quod ab illa dictum erat, eum libellum esse
catholicum; quam emendata, propter illud quod se papæ
Innocentii litteris consentire ipse responderat. Tunc
ergo cum ejus præsentia posceretur, ut certis ac diluci-
dis responsionibus, vel astutia hominis, vel correctio
dilucesceret, et nulli ambigua remaneret, se subtraxit
et negavit examini. Nec differendum jam fuerat, sicut
factum est, quod aliis prodesset, si nimirum: perversorum
pertinaciam dementique non posset; sed si, quod absit,
ita tunc fuisset de Cælestio vel Pelagio in Romana Ec-
clesia iudicatum, ut illa eorum dogmata quæ in ipsis et
cum ipsis Papa Innocentius damnauerat, approbanda
et tenenda prouentiantur, et hoc potius esset præva-
ricationis nota Romanis clericis inuenda. Describen-
dis visus est totus hic locus, licet paulo prolixior,
quia ex eo plura discimus: 1° Ex quo cœpit Zosimus
Cælestii causam recognoscere, quam finitam ab In-
nocentio Africani opinabantur, hinc inde missa, cum
scripta plurima ecclesiastica privatorum hominum,
tum gesta synodorum, quorum vix quidquam super-
est. 2° Substituisse, ut quidam putant, Carthagine
continuum quamdam synodum episcoporum toto fere
anno, ex quo nempe cœpit agitari causa, donec tan-
dem perfecta est, missa Zosimi tractoria, qua Pela-
gius et Cælestius damnarentur. Hac notatione opus
est ad multa vel concilianda vel etiam intelligenda,

tiam pleniorē, ut quæ promiserat festinaret imple-
re, id est, ut damnatis prædictis capitulis, sententia
Afrorum pontificum, quæ fuerat communionē priva-
tus, absolveretur, non solum non adfuit, sed etiam
^d ex memorata Romana urbe profugit, atque ob hoc a
beatæ memoriæ prædicto Zosimo episcopo ^e scriptis

quæ pertinent ad totius negotii historiam. 3° Exigostis
ab Aurelio confectis cum Cælestio ad ann. 412, Ro-
mamque missis, rem a Zosimo dijudicatam finitam-
que magna ex parte, quod etiam testatur Paulinus
diaconus in libello. 4° Cælestium ea calliditate usum,
ut contenderet se Innocentii litteris generaliter as-
sentire, nec opus esse alia expressiore scriptorum
damnatione, præsertim libelli quo suam sententiam
explicuerat, quippe cum a Romana sede catholicis
dictus fuisset. 5° Africanos restitisse fortiter in con-
trarium, atque etiam petiisse ut cogeretur aperte
quæ in suo libello prava posuerat anathematizare.
6° Zosimum de concilio Afrorum vocasse hominem
ad audientiam, acriterque, etiam per se ipsum, cre-
bris et pressis interrogationibus instituisse ut certis
ac dilucidis responsionibus mentem aperiret; Cælestium
vero, ne id præstaret, vel effugisse Romam, vel
ementita fuga latuisse apud suos. 7° Innocentiam
dogmata Pelagianorum in ipsis et cum ipsis dam-
nasse; quæ fuit una primis temporibus forma dan-
dandi hæreses, tanto melior atque securior, quanto
alia qua propositiones proscribuntur, si licet ita lo-
qui, in abstracto, minus utilis est ad impediendum
ne suis exceptionibus hæretici pergant illudere mi-
nus intelligentes, aliosque tergiversando fatigare.
Consule quæ diximus in dissertatione de subscriptioni-
bus (Dissert. 5 de Subscriptionibus in causa Pela-
giana).

^d Dixerat Augustinus, Cælestium se negasse et
subduxisse examini: addit insuper Mercator, profu-
gisse Romam: Paulinus diaconus idipsum testatur
quod Augustinus: Ibi tunc, inquit (Libello ad Zosim.
papam), id est, Romæ, nihil agere potui, quia is qui
ad sedem apostolicam provocaverat, defuit, quem oportu-
erant utique merita suæ appellationis prosequi.

^e His scriptis epistolam significat, quam cap. 3
tractoria vocaturus est. Illa non exstat integra,
saltem nondum publicata est. Supersunt fragmenta
quædam apud Augustinum (Epist. 190 ad Optatum),
et in appendice epistolæ Cælestini ad episcopos
Galliarum. Augustinus ita scribit: Ut verbis utar,
quæ in ipsa epistola beatissimi antistitis Zosimi legun-
tur: «Fidelis Dominus in verbis suis, ejusque baptis-
mus re ac verbis, id est, opere, confessione et remis-
sione peccatorum in omni sexu, ætate, conditione ge-
neris humani eandem plenitudinem tenet. Nullus enim,
nisi qui peccati servus est, liber efficitur; nec redem-
ptus dici potest, nisi qui vere per peccatum fuerit ante
captivus, sicut scriptum est, Si vos Filius liberaverit,
vere liberi eritis (Joan. viii, 36). Per ipsum enim renas-
citur spiritualiter; per ipsum crucifigimur mundo;
ipsius morte mortis ab Adam omnibus nobis introductæ,
atque transmissæ universæ anime, illud propagatione
contractum chirographum rumpitur, in quo nullus om-
nino natorum, antequam per baptismum liberetur, non
tenetur obnoxius. » In appendice epistolæ Cælestini
sunt hæc verba: Quod omnia studia, et omnia opera,
ac merita sanctorum, ad Dei gloriam laudemque refe-
renda sunt; quia nemo aliunde ipsi placeat, nisi ex eo
quod ipse donaverit. In quam nos sententiam dirigat
beatæ recordationis papæ Zosimi regularis auctoritas,
cum scribens ad totius orbis episcopos ait: «Nos au-
tem instinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum
referenda sunt, unde nascuntur) ad fratrum et coepisco-
porum nostrorum conscientiam universum retulimus. »
(Append. epist. Cælest. ad episc. Gall. cap. 8). Et
postea (Ibid., cap. 4): Cum ad totius orbis episcopos
idem doctor de divinæ gratiæ opulutione loqueretur.

amplissimis vel longissimis perdamnatus est, in A rat continentur, et omnis causa, tam de Cœlestio quibus et ipsa capitula de quibus accusatus fue-

suprascripto quam de Pelagio magistro ejus pra-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

¶ Quod ergo, ait, tempus intervenit, quo ejus non egemus auxilio? In omnibus igitur actibus, causisque, cogitationibus, motibus, adjutor et protector orandus est. Superbum est enim, ut quidquam sibi natura humana præsumat, clamante Apostolo (Eph. vi, 12): *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed contra principes et potestates aeris hujus, contra spiritalia nequitie in cœlestibus*. Et sicut ipse iterum dicit (Rom. vi, 24 et 25): *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum*. Et iterum: *Gratia Dei sum id quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit; sed plus illis omnibus laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum* (1 Corinth. xv, 10).

DEFENSIO ZOSIMI PAPÆ IN NEGOTIO CŒLESTII.

Opportunum fuerit, opinor, hoc in loco, de ipsius Zosimi causa cognoscere, cum ab aliis vehementer accusetur super Cœlestii negotio, ab aliis defendatur, non tamen ab omnibus pro dignitate.

Qui Zosimum accusat, quatuor obijciunt, eaque in speciem gravissima. Primum, quod hominis ubique fere terrarum, certe in septem provinciis dammati, Carthagine, Diopoli, Antiochiæ, Constantinopoli, iterum Carthagine, in provincia Numidia, et Romæ, post preceptam appellationem, post tentatum orbem fraudibus, post detectas artes nefandas, neglecta sancti decessoris sententia, causam retractandam putaverit. Alterum, quod libellum quo Cœlestius aperte peccatum originale negabat, gratiamque Christi maligna perpexitate dissimulabat, catholicum pronuntiavit; immo utriusque hæretici personam absolvere visus sit. Tertium, quod Africa episcopos, in quibus sanctissimi doctissimiq. totius orbis præsules eminebant, Aurelius, Augustinus, Alipius, Evodius, Possidius, alique, durioribus epistolis insinulaverit, inconsiderati zeli, curiositatis intemperantis, violatorum canonum, credulitatis erga accusatores indignos, præcipitis judicii, et hæc charitatis. Postremum, quod duobus sanctis Galliarum episcopis Pelagii accusatoribus Eroti et Lazaro, forte persecutione pro justitia passis, certe per vim sedes suas relinquere coactis, atrocis crimina iracundioribus verbis intulerit (Epist. 2 ad Africanos), quasi forent tiribines, et procellæ Ecclesiæ, gestarentque nomina facti et damnationibus erubescenda, quod alter calumniæ convicius aliquando fuisset, et in sacerdotale solum innocentis sanguine pene respersum irrupisset; alter conscius cadis, contradicentibus sibi presbyteris vincula infici fecisset, uterque tyrannidis Constantinianæ defensor exstitisset.

Hæc non diffidentur ipsi etiam, qui Zosimum excusare conati sunt; inter veteres Augustinus, Mercator, Facundus, et si qui alii; inter recentiores Baronius, qui litteras Zosimi, quasi accusationis rectes, produxit in Annalibus, et reliqui vulgo, qui hoc argumentum trahant, si tamen eos excipias quibus litteræ suppositiæ visæ sunt.

Facundus hanc offert excusationem (Lib. vii cap. 2), neque Palæstinos episcopos, neque Zosimum, hæreticos ab Ecclesia credi, quia de hæreticis bene senserunt; sed potius pro merito suæ fidei catholicos judicari, et honorari, quoniam non debet crimini deputari simplician non intellecta versutia malignorum. Sed quid accusare tandem est, si hoc excusare est? nam ut Zosimus hæreticus non fuerit, quo nomine reum nemo hactenus fecit; at summi pontificis factum, judicis retractantis causam tot præjudiciis nobilem, non satis, credo, absolvit simplicitas.

Longe melior exceptione utitur Augustinus (Lib.

ii ad Bonif. cap. 3): nam cum dixisset, ingenia illa (Pelagii et Cœlestii) quamvis nefando errore perversa, non tamen contemptibilia, studiose corrigenda potius quam facile damnanda visa fuisse, atque idcirco aliquanto lenius quam severior postulabat Ecclesiæ disciplina tractata esse; cumque exposuisset continuo omnia quæ inter Zosimum et Cœlestium gesta sunt, tandem conclusit in hæc verba: *Cum primum beatissimi papæ Innocentii litteræ episcoporum litteris respondentes Afrorum pariter hunc errorem, quem conantur isti persuadere, damnaverint; successor quoque ejus papa Zosimus, hoc tenendum esse, quod isti de parvulis sentiunt, nunquam dixerit, nunquam scriperit, insuper etiam Cœlestium se purgare molientem ad consentiendum supradictis sedis apostolicæ litteris crebra interlocutione constrinxerit; profecto quidquid interea lenius actum est cum Cœlestio, servata dumtaxat antiquissimæ et robustissimæ fidei firmitate, correctionis fuit clementissima suscipio, non approbatio exitiosissima pravitatis; et quod ab eodem sacerdote postea Cœlestius et Pelagius repetita auctoritate damnati sunt, paululum intermissæ jam necessaria proferendæ ratio se vitæ fuit, non prævaricatio prius cognita, vel nova cognitio veritatis*.

B Verum ista excusationis ratio, quantumvis absolvat Zosimum crimine hæresis, immo et prævaricationis atque imprudentis lenitatis; nondum tamen, ut ingenue fatear quod res est, omnibus numeris perfecta est, cum neque faciat satis singulis quæ obijciuntur, neque obectorum argumentis respondeat: quare nonnullum erit operæ pretium, rem totam accuratius pervidere.

Verum ista excusationis ratio, quantumvis absolvat Zosimum crimine hæresis, immo et prævaricationis atque imprudentis lenitatis; nondum tamen, ut ingenue fatear quod res est, omnibus numeris perfecta est, cum neque faciat satis singulis quæ obijciuntur, neque obectorum argumentis respondeat: quare nonnullum erit operæ pretium, rem totam accuratius pervidere.

Ac primo quidem vitio verti non debet sancto pontifici quod audientiam indulsit Cœlestio, quodque Pelagii litteras et libellum suscepit; quandoquidem et si utrumque Innocentius damnavisset, suam tamen sententiam temperaverat ita, ut iuberet expresso sermone (Epist. 50) ut si unquam sani, deposito pravi dogmatis errore, resipuissent, damnavissentque ea quorum se ipsi prævaricatione damnavant, eis medicina solita, id est, receptaculum suum ab Ecclesia non negaretur. Fas ergo fuit, immo oportuit audiri homines, qui et errorem se deposuisse dicerent, et Innocentii litteris consentire, et ab Hierosolymitanæ sedis antistite testimonium afferrent, et appellatione, licet legitimo tempore non prosecuta, in integrum a summo juris ecclesiastici principe resisterentur; et denique a minoribus sedibus, episcoporumque conciliis damnati non forent definitiva, sed ex arbitrio summi pontificis suspensa constitutio.

Deinde libellus Cœlestii, quantumvis aperte peccatum originale oppugnaret, de quo situit Pelagius, quantumvis etiam perplexum contineret de gratia Dei sermonem; ea tamen ratione visus est Augustino potuisse dici catholicus (Loco mox citato): quia catholicæ mentis erat suæ, sive dubitationem, sive sententiam, sentis apostolicæ judicio corrigendam subijcere. Audiendus primum uterque hæreticus, tum Augustinus.

Pelagius (In libello suæ fidei): Hæc est, inquit, fides, papa beatissime, in qua si minus perite aut parum caute aliquid forte positum est, emendari cupimus a te, qui Petri et fidem et sedem tenes.

Cœlestius (In suo item libello): Non ego quasi auctor alicujus dogmatis definita hæc auctoritate statui; sed ea quæ de prophetarum et apostolorum fonte suscepti, vestri apostolatus offerimus probanda judicio: ut si forte, ut hominibus, quispiam ignorantiae error obrepserit, vestra sententia corrigatur.

Augustinus (Lib. ii ad Bonifac. cap. 3): Cum de peccato originali hoc Cœlestius in suo libello posuisset, inter illa dumtaxat, de quibus se adhuc dubitare et in-

vire, ^a videtur esse narrata; quorum scriptorum A tales Ecclesias, Ægypti diocesis, et Constantino-
et nos hic habemus exemplaria, ^b et ad Orien- polim, et Thessalonicam, et Hierosolimam, similia

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

strui velle confessus est, in homine acerrimi ingenii, qui profecto si corrigeretur plurimis profuisset, voluntas emendationis, non falsitas dogmatis approbata est: et propterea libellus ejus catholicis dictus est, quia et hoc catholicæ mentis erat, si qua forte aliter sapit quam veritas exigit, non ea certissime definire, sed detecta ac demonstrata respicere.

Jam vero quod attinet ad litteras Africanis episcopis scriptas, poterant illæ, fateor, habere aliquid lenitatis, quæ ipsi quoque hæretico impendebatur: non tamen diffidendum quin magnam habebant justitiæ speciem, si quidem ab Africanis peccatum in judiciis merito quispiam opinetur. An non enim Aurelius appellata sede apostolica dare debuit appellanti Cœlestio apostolos? non dedit tamen. An non oportuit acta Romam continuo dirigi? directa fateor, sed nonnisi post totum fere quinquennium. Deinde si quid in concilio secundo Carthaginensi de Pelagio judicatum est (quod multi putant, nec improbabilius colligunt ex verbis Patrum scribentium Innocentio), ex solis certe absentium accusatorum litteris, aut etiam Orosii relatione, institutum est judicium adversus absentem Pelagium, et in Africa nunquam legitime auditum, quod Cyprianus ipse, quod antiqui canones, quod Ecclesiæ consuetudo nefas dicebat. Quod si judicatum nihil sit, sed relatum dumtaxat ad sedem apostolicam, quod vix suaderi potest; aut approbata fuerit tantum Innocentii sententia, quod longe cautius factum animadvertitur in conciliis quibus interfuit Augustinus; nihilominus vix excusationem patitur, vel istud unum, quod nemo missus sit Romam, ne Paulinus quidem diaconus, qui præsentem Cœlestium idoneis instrumentis convinceret. Quid quod potuit pontifex factum interpretari, propter quamdam animorum vel alienationem vel saltem commotionem ob negotium appellationem tunc temporis exortum. Adde quod nonnulla specie veri potuit Zosimus nimis ejusdum fervoris præcipitisque zeli Africanos accusare, qui in re tanta quanta est cum agitur de catholico dogmate, credulam dedissent fidem Erosi et Lazaro, hominibus vagis, episcopis sine sede, apostolica sententia communione submotis, propter sacerdotia per vim, tyranni favore, contradicentibus presbyteris, clericis in vincula conjectis, tradita civitate, etc., occupata.

Denique quod attinet ad Erosi et Lazarum, cum obscura sit utriusque memoria et causa, cumque de Lazaro altum sit apud hujus ævi scriptores silentium, malim ego de Ero e summo pontifice credere, præsertim in eo quod toti uni diocesi scribit, quam Propero chronographo, qui fortasse, immo procul dubio, diversus est ab Aquitano; et ut non differat, potuit, quemadmodum erat erga Africanos Pelagii-que damnatores propensus, voluntatis potius inclinatione quam rei examinatione diligenti impelli ad id quod de Erotis sanctitate jactatur suo Chronico inserendum.

Verum, quoniam ad purificationem sancti Zosimi multum conferre potest historia Erotis et Lazari, seu potius perspecta utriusque vita, conficiendum putavi in hunc locum quod sparsim apud auctores invenitur. Erant duo illi episcopi, non origine, sed sede Gallicani: cum enim alienigenæ forent, episcopatus in Galliis occupare (Epist. 2 Zosimi ad Afric.); Lazarus Aquensem, Eros Arelatensem, uterque turbulentis temporibus, uterque Constantini tyranni potentia.

Lazarus, propter illam sancto Britio calumniam, damnatus fuit in Taurinensi concilio a Proculo, a quo tamen postea, ignotum quibus de causis, ordinatus Aquensium episcopus, in sacerdotale solium, pene adhuc innocentis decessoris sanguine respersum, fretus tyranni patrocinio irrupit, stetitque in eo hactenus

umbra sacerdotii, donec tyranno staret imago imperii, quo proinde loco post interfectionem patroni sponte se exiit, propriaque cessione damnavit Verba sunt S. Zosimi (Ibid.).

Eros sancti Martini primum discipulus, deinde partium Constantini defensor, eadem gratia, qua Lazarus Aquensem, ipse Arelatensem Ecclesiam invasit, repugnantibus invadenti presbyteris, clericoque genere obistente, quem tamen, plurimis in vincula et custodias conjectis, coegit temporis sibi que servire. Constantinum tyrannum, rebus afflictis, post depositam purpura, presbyterum ordinavit: sed mox Constantino comite vi potius Arelatensi urbe, tyrannoque in via, qui ducebatur ad imperatorem Honorium, occiso, ejectus est a populo de civitate, et in ejus locum Constantii favore suscectus Patroclus.

Magna intercessit inter utrumque necessitas, sed incertum an propter communionem patriæ, an alia de causa; magna et continua quædam rerum societas. An non ejusdem quoque Martini discipuli? Certe eorumdem consiliorum participes, eidem tyranno studere, ab eodem Proculo, invidis Ecclesiis, ordinati, eodem urbane ejecti de sedibus, eadem mente ultro citroque navigarunt, ad conquiranda suffragia, utique impatientes abdicationis, iidem accusatores Pelagii, Diospoli primum absentes et per libellos, tum Antiochiæ præsentis, tandem apud Patres Africanos per litteras ab Orosio delatas.

Quid ipsis factum sit, postquam in Palestinam, forte solum natale, confugerunt, nesciri credo. Hoc unum constat, eos plurimum, sive fidei studio, sive alia causa Ecclesiæ profuisse, cum hæreticos duos, Pelagium et Cœlestium, incredibiliter dolosos, et in catholicorum numero latere conantes, detexerunt, judicandosque Ecclesiæ prodiderunt: nec tamen, si Providentiæ divinæ hac in parte interverint, vera esse desinant quæ sanctus Zosimus scripsit, turbines et procellas Ecclesiæ extitisse, factisque et damnationibus erubescenda gestasse nomina; sapius enim a procellis et turbibus impij projecti sunt in mare.

Quamquam ita perplexa est ejusmodi hominum causa, ut a gravissimis viris inde accusentur, hinc excusentur. Accusavit primum Joannes Hierosolymitanus in synodo Diospolitana, sed eos continuo excusavit Augustinus non levi oratione; sententiam hæc ipsius verba (Lib. de Gest. Palest. cap. 46): Quidquid dixit episcopus Joannes de absentibus fratribus nostris, sive coepiscopis, Erotem scilicet ac Lazaro, sive de presbytero Orosio, sive de aliis quorum ibi non sunt nomina expressa, credo quod intelligat ad eorum præjudicium non valere. Si enim præsentis essent, possent eum fortasse, absit ut dicam, convincere de mendacio, sed forte commemorare quod fuisset oblitus, aut in quo eum fefellerit Latinus interpret, et si non studio mentendi, certe alienæ lingue minus intellectæ nonnulla difficultate

^a Magis placet lectio Norisii, videretur esse, narratur. GALLAND.

^b Recenset Marius primas sedes, ad quas solemne fuit scribere, quæ toti Ecclesiæ significanda essent. Omisit Romanam, in qua sedebat Zosimus, et Carthaginensem, ad quam speciales litteras missas tradidit Augustinus; sunt autem primæ sedes, Romana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, Constantinopolitana, Carthaginensis et Thessalonicensis. Sub Romana Occidentales, sub Alexandrina Ægyptii, sub Antiochena Orientales, sub Hierosolymitana Palestini, sub Constantinopolitana Asiani, præter Ecclesias autocephalas, sub Carthaginensi Afri, sub Thessalonicensi Macedonii continebantur,

eademque scripta ad episcopos transmissa esse suggerimus.

CAPUT II.

De Pelagii doctrina, cujusmodi cognoscitur ex ipsis scriptis.

1. Uti autem et Pelagius cum ipso [Basil. isto] pariter damnaretur, istud in causa est. Ausus est memoratus ante^a vastationem urbis Romæ in apostolum Paulum^b commentarios condere, et his edere, de

CASTIGATIONES ET NOTÆ

difficultate, præsertim quia totum in gestis agitur; quæ, improbi ne mentiantur, boni autem ne aliquid obliuiscantur, utiliter instituta sunt. Si quis autem memoratis fratribus nostris ex hoc aliquid questionis intulerit, eosque ad iudicium episcopale vocaverit, sibi, ut poterunt, aderint; nobis laborare quid opus est, quando ne ipsi quidem iudices post coepiscopi nostri narrationem aliquid inde pronuntiare voluerunt.

Accusavit deinde Zosimus litteris ad Africanos, ut videmus; excusavit Prosper in Chronico, saltem Erosim, honorificentissimis verbis: Eros, inquit, vir sanctus, et beati Martini discipulus, cum Arelatensi oppido episcopus præsideret, a populo ipsius civitatis insons, et nullis insimulationibus obnoxius pulsus est, inque ejus locum Patroclus ordinatur, amicus et familiaris Constantii magistri militum, cujus per ipsum gratia quærebatur, eaque res inter episcopos regionis illius magnarum discordiarum causa fuit.

^a Infra (Cap. 3): Post Romæ urbis vastationem, in Palestina debebat Pelagius. Agitur de vastatione Urbis quæ contigit sub Alarico rege Gothorum anno Christi 410.

^b Habentur^c illi VIII tomo operum Hieronymi editionis Victorianæ, diuque visi sunt, saltem minus oculatis, pertinere ad sanctum doctorem, credo, propter præfationem, quam nonnulli putant, licet immerito, ipsius nomen præferre. Fuerant etiam qui Primasio quoque Sedulioque tribuerent; verum exolevit hæc opinio. Nemo enim nunc eruditus dubitat quin sint, non hominis tantum Pelagiani, quod visum Bellarmino doctis quæ aliis, sed ipsiusmet Pelagii, quod aperte, præter Mercatorem, docent ejusdem ævi scriptores duo, qui se etiam legisse testantur. Prædestinati Auctor: Ipse, inquit (Lib. 1 hæc. 88), Pelagius ita in commentario suo ad Romanos scribit, dum ageret illum locum, quo ait Apostolus: Quoniam per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt (Rom. iv, 12). Tangens Cælestium, qui contra traditum peccati primus scripsit his verbis, ait: « Illi qui contra traducem veniunt, ita illam impugnare nituntur: « Si Adæ peccatum etiam non peccantibus obijit, ergo et Christi « gratia etiam non credentibus prodest. » Addunt etiam hoc: « Si baptismus tollit originale illud peccatum, de « duobus baptizatis nati debent hoc carere peccato. « Quomodo enim mittunt ad posteros quod ipsi minime « habuerunt? » Hæc sicut ab ipso Pelagio sunt scripta posuimus. Augustinus: Post paucissimos dies, inquit (Lib. iii de pecc. Merit. et Remiss. cap. 1), legi Pelagii quedam scripta, viri, ut audio, sancti et non parvo profectu Christiani, quæ in Pauli apostoli epistolas expositionibus brevissimas continerent, atque ibi comperi, cum ad illum venisset locum ubi dicit Apostolus, Per unum hominem peccatum intrasse in mundum, et per peccatum mortem, atque ita in omnes homines pertransisse, quamdam eorum argumentationem qui negant parvulus peccatum originale gerere. Et postea (Ibid. cap. 3) explicans verba Apostoli quibus ait: Adam formam futuri, Ipse Pelagius, inquit, non uno modo id exposuit. Et ad hæc verba Apostoli: Sanctificatus

A quorum amicitia præsumebat; ^d explanare autem se putavit singula Apostoli verba vel sensus. In Epistola igitur quæ est ad Romanos, cum ad illa loca venisset ubi vas electionis ita loquitur: Propterea sicut per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit (Rom. v, 12); hactenus credidit exponendum. « Quem librum ejus habemus, et proferimus ad convincendum inimicum ejus errorem.

est enim vir infidelis, etc. (I Cor. vii, 14): aut sic est, inquit, accipiendum quemadmodum et nos alibi, et Pelagius cum eadem ad Corinthios Epistolam tractaret, exposuit, etc. Et alio in libro (Lib. de Peccat. Orig. cap. 21): Alia quoque ipsius, quæ litteris suis quas conscripsit per orbem catholicum conferendas papa Zozimus, execranda, sicut legere potestis, attexuit; ubi Pelagius Epistolam Pauli apostoli ad Romanos velut exponens argumentatur et dicit: Si Adæ peccatum etiam non peccantibus nocuit, ergo et Christi justitia etiam non credentibus prodest. Et cetera hujusmodi, quæ omnia, Domino adjuvante, in libris quos scripsimus de baptismo parvulorum (Lib. de peccator. Merit. et Remiss.), refutata et dissoluta sunt. Et ea quidem in ipsis quasi expositionibus, non ex sua persona est ausus objicere, sed ibi hoc dicebat, ubi multis notissimus erat, et quid sentiret ac diceret, latere non poterat. Et alio rursum libro: Invenisse te putas (alloquitur Julianum) quare infans baptizetur, dic quare exsuffletur: certa Pelagii auctoris vestri magna et invicta est putata sententia (Lib. 1 Operis Imp. cap. 54). Si Adæ peccatum etiam non peccantibus nocuit, ergo Christi justitia etiam non credentibus prodest. Sunt et alia multa hinc inde sparsa apud Augustinum, quæ in ejusmodi commentariis leguntur; non est tamen prætermittendus iste locus admodum expressus: Sunt, inquit Augustinus (Lib. de Gest. Palest. cap. 16), quædam expositiones epistolæ quæ scribitur ad Romanos, quæ ipsius Pelagii esse dicuntur, ubi hoc quod scriptum est, Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei (Rom. ix, 16), non ex persona Pauli asserit dictum, sed eam voce interrogantis et redarguentis usum fuisse, cum hoc diceret, tamquam dici atque non deberet.

^c Quam timide suam mentem aperiret Pelagius, testis imprimis locuples Hieronymus (In epistola ad Ctesiph.): Eunomiani, Ariani, Macedoniani, nominibus separati, impietate concordēs, nullum nobis laborem faciunt: loquuntur enim quod sentiunt; sola hæc hæresis est quæ publice erubescit loqui quod secreto docere non metuit. Magistrorum silentia profert rabies discipulorum. Vide quæ diximus in disert. de Constitutionibus principum (In appendice disert. 4).

^d Vide Aug. lib. de peccat. Merit. cap. 1 et seq., et lib. de peccat. Orig. cap. 21. GALLAND.

^e De hoc libro Cassiodorus: Octavus, inquit (Lib. de Divin. Lect. cap. 8), codex canonicus Epistolas continet apostolorum; sed in Epistolis tredecim sancti Pauli annotationes conscriptas in ipso initio meæ scriptiōnis inveni, quæ in cunctorum manibus ita celebres habentur, ut eas a sancto Gelasio papa, urbis Romæ, doctissimi viri studio, deierent fuisse conscriptas: quod solent facere qui res vitiosas capiunt gloriosi nominis auctoritate defendere. Sed nobis ex præcedentibus lectionibus diligenti retractatione patnerunt, subtilissimas quidem esse ac brevissimas dictione, sed Pelagiani erroris venena illic esse seminata; et ut procul a vobis fieret error hæreticus, primam Epistolam ad Romanos, quæ potius curiositate, purgavi; reliquas in chartaceo codice conscriptas, vobis emendandas reliqui; quod facite subiacet, quando præcedenti exemplo audacior redditur sequentis imitatio.

Discimus inde primum, hæc annotationes in multorum manibus fuisse tunc temporis propter brevitatē et subtilitatem; deinde tributas S. Gelasio

^a Hi Commentarii, ut jam memoravimus, habentur in nostræ Patrol. tomo trigesimo, undecimo vero operum Hieronymi Libr.

2. Ita ergo item ait : « Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors : Exemplo, inquit, seu imagine usus est, quia sicut cum non esset peccatum, per Adam subintravit; sic et cum non remansisset iustitia apud aliquem, vita per Christum reparata est. »

3. « Et in omnes homines mors pertransiit : Cum sic, inquit, qui peccant similiter et moriuntur, neque enim aut in Abraham, aut in Isaac, aut in Jacob mors pertransiit, de quibus Dominus ait : *Huic* [Bal. *hi*] omnes vivunt (Luc. xx, 38). Ille autem, inquit, propterea dicit omnes mortuos, quoniam multitudine peccatorum non excipiuntur pauci iusti, sicut et ibi inquit : *Non est qui faciat bonitatem, non est usque ad unum* (Psal. lxxviii, 2, 4). Et iterum illud inquit : *Omnis homo mendax* (Psal. cxv, 11), aut certe in illos omnes pertransiit [Bal. inquit], qui humano ritu, non coelesti, sunt conversati. »

4. Et post pauca : « Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non a prævaricaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ (Rom. v, 14) : Sive cum non esset, inquit, qui inter justum et injustum discerneret, putabat mors se omnium dominari, sive in eos qui mandatum tanquam Adam prævaricatis sunt, hoc est, de filiis Noe, quibus præceptum est ut animam in sanguine non manducarent, et de filiis Abraham, quibus circumcisio mandata est; sed [Bal. add. et] in eos qui, præter mandatum, legem contempserant naturalem. »

5. « Qui est forma futuri (Ibid.) : Quoniam, inquit, sicut Adam præter coitum a Deo formatus est, sic et Christus a [Bal. ex] Virgine, fabricante Spiritu sancto, processit; sive, sicut quidam dicunt, forma a

A contrario, hoc est [Bal. add. ut], sicut ille caput peccati, sic etiam [Bal. omit. etiam] iste caput iustitiæ est. »

6. « Sed non sicut delictum, ita et donum (Ibid. 15) : Ne in forma, inquit, æqualitas putaretur. »

7. « Si enim in unius prævaricatione multi mortui sunt, multo magis donum et gratia Dei per unum hominem Christum in multos abundavit (Ibidem). » Plus valuit, inquit Apostolus, gratia in vivificando, quam peccatum in occidendo : quia Adam non se solum, sed et suos posteros interfecit; Christus vero et eos qui tunc erant in corpore, et eos qui postea futuri erant, liberavit. »

8. Ille sollicitus catholicus lector notet quid dicat, « Adam, non sibi soli, sed et posteris suis no-
B cuisse. » Tene superiorem definitionem ejus : posteros enim hic dicit non omnes ubique et omnino totos [Bellov. non omnes omnino et ubique totos] homines læsos illius peccato, sed illos tantum qui per imitationem similiter suis peccatis et propriis factis sunt rei prævaricationis, sicut Adam; « qui sine dubio si ipsi pronepotes ejus, et posterii esse inveniuntur.

9. « Hi autem, inquit, qui contra traducem peccati sentiunt, acriter eos qui defendunt traducem, impugnare conantur : Si peccatum, inquam, Adæ etiam non peccantibus nocuit, ergo et Christi iustitia non erudentibus prodest; quoniam similiter, immo plus dicit Apostolus, per unum liberari quam per unum ante perierat. Deinde dicunt : Si baptismus mundat antiquum illud veteris peccatum, qui de duobus baptizatis nati fuerint, debent hoc curare peccato; non enim poterunt ad posteros transmittere, quod ipsi minime habuerint [Bal. habuerunt]. In hoc addunt : Quoniam si anima non est ex traduce, sicut nec est, sed sola

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Urbis episcopo; denique ab ipsomet Cassiodoro magna cura ab erroris Pelagiani veneno purgatas, quæ sunt in Epistolam ad Romanos, ut reliquis corrigendi exemplum suis præberet, qui utrum id præstiterint, incertum est. Frustra ergo requiruntur in editionibus vulgatis, quæ Pelagiani erroris plena referuntur ab Augustino, Mercatore et Prædestinati auctore; siquidem credibile est vulgatas editiones ab iis exemplaribus acceptas, quæ suis monachis Cassiodorus, monachi posteris tradiderant. Suspectum pariter est quod legitur in annotationibus, cap. vii, 9 : Si cum lex non esset, peccatum mortuum est, insaniunt qui de Adam per traducem asserunt ad nos venire peccatum. Quid enim apertius pugnet fidei catholicæ de propagatione peccati ex Adamo? aut quomodo qui tanta cura expositiones istius Epistolæ purgavit, vir apertissime catholicus, tantam impietatem reliquerit? Frustra vero sit qui dicat Cassiodorum, vel de peccato personali loqui, quod Origenianum delirium; vel de propagatione alieni, quæ fiat per traducem animæ simul et corporis, quæ aperta quibusdam insania visa est : quare spinabitur reor, locum, qui a Cassiodoro purgatus fuisset, a notario rursus aliunde fuisse inquinatum.

a Peccaverunt. Ita codex Bellovacensis. At Vaticanus et superiores editiones habent prævaricaverunt. Sed nos prætulimus lectionem libri Bellovacensis, quia convenit cum Vulgata versione loci istius Paulini. BALUZ.

b Quæ sequuntur, desunt in editionibus vulgatis : nec dubium quin a Cassiodoro deleta sint, ut quæ

importuni ejusdem episodii instar essent, et aliunde plena forent hæreticæ argumentationis.

c Norisius quia : recte, ut videtur. GALLAND.

d Eadem verba refert Augustinus (Lib. iii de pecc. Merit. cap. ii); referi quoque Prædestinati auctor (Lib. i hæc. 88), cujus notanda hæc verba : *Tungens Coelestium, qui contra traducem peccati primus scripsit*. Consentit enim Vincentius Lirinensis (In Commonitorio). Quis ante prodigiosum discipulum ejus Coelestium, reatu prævaricationis Adæ, omne genus humanum negavit astrictum? Negavit, inquam, scripto, nam ipsemet Coelestius in judicio Carthaginensi sub Aurelio fassus est, hunc errorum accepisse a Rufino.

Ex his vero concludere libros quinque a Theodoro Mopsuesteno contra defensores peccati originali scriptos, vel ignotos fuisse Prædestinati auctori, Vincentioque Lirinensi; vel scriptos posterioribus temporibus, de quo viderimus in notis ad hos ipsos libros.

e Aliter. Sic Norisius cum Baluzio. At Garnerius acriter. Mox vero cum Norisio et BB. rescripsimus, Si peccatum, inquam : quam lectionem confirmant quæ paulo post sequuntur, Deinde dicunt.... in hoc addunt. At Baluzius habet inquit. GALLAND.

f In hoc addunt, inquit : Quoniam. Norisius : Ita hoc addunt... quia si anima. BB. excitant in hunc locum Augustini epistolam 190, ad Optatum, num. 22. GALLAND.

g Norisius ejusmodi verba parentesi concludens alioque caractere describens, hæc habet : « Hanc Pelagii argumentationem, inquit, Si anima non est ex traduce (sicut nec est), sed sola caro habet traducem peccati, sola et ponam meretur. Ita descripsimus.

caro habet traducem peccati, sola et pœnam meretur : A ptione solvatur . Justus ergo justum gignere debuit.
infustum est enim ut hodie nata anima non ex massa Adæ tam antiquum peccatum portet alienum : quin et rationabile est ut Deus, qui propria peccata dimittit, non imputet alienum. »

10. Et iterum ^b in alio sermone suo idem Pelagius : ^c « Si peccator, inquit, genuit peccatorem, ut parvulo ejus ^d peccatum originale in baptismi acce-

ptione solvatur . Justus ergo justum gignere debuit.
^e Si parentes, inquit, post conversionem propria peccata non lædunt, multo magis filiis eorum per eos nocere non poterunt [Bal. potuerunt]. ^f Si priorem hominem contigit causam mortis fuisse [Bal. fecisse], ergo per Christi adventum mori jam non oportebat.
^g Si per peccatum Adæ mors orta esset, nunquam post remissionem peccatorum, quam nobis liberator

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

ist assertio ibidem per parentheses inserta, non Pelagium, sed ipsum Mercatorem auctorem habeat. Nam Augustinus lib. in de peccat. Mer. cap. 3 ita Pelagii verba recitat : *Si anima non est ex traducē, sed sola caro, ipsa tantum habet traducem peccati*; et cap. 10 inde hisce Pelagium commendat : *Attende, obsecro te, quemadmodum circumspectus vir Pelagius (nam ex ejus libro hæc que modo posui, verba transcripsi) sensit quam in difficili de anima questione versetur. Non enim ait, quia anima non est ex traducē, sed si anima non est ex traducē; additque, circumspecte loqui potius quam fidenter. Et quidem sine illa parenthesi in litteris encyclicis Zosimi eadem Pelagii sententia damnata fuit, teste eodem Augustino epist. 157 (nunc 1.0), ad Optatum : Nam Pelagii, inquit, de hac re argumentatio quæ inter alia ejus damnabilia etiam litteris apostolicæ sedis adjuncta est, ita habet : Si anima, inquit, ex traducē non est, sed sola caro tantum habet traducem, etc. Ex quibus patet, Mercatorem in ea de animæ origine questione, quæ ea ætate celeberrima erat, cum Hieronymo sensisse, nempe creari a Deo omnium hominum animas : nisi aliena manu ea verba Commonitorio inserta dicamus. Fuit enim Mercator Augustinianæ doctrinæ studiosissimus. Quare in ea difficultate assensum potius cum Augustino suspendisse crediderim quam sententiæ de animarum creatione adhesisse. » Hactenus vir doctissimus : ejus sententiæ accessit Tillemontius t. XV, p. 837, not. 2. GALLAND.*

^a Unum imputet. Sic edidit Henricus de Noris, ut est etiam in libris antiquis. Labbeus et Garnerius reposerunt non imputet. Veterum librorum lectionem confirmat Augustinus epist. 157, ad Optatum, ubi referens hæc verba Pelagii sic scribit : *quia nulla ratione conceditur ut Deus, qui propria peccata dimittit, unum imputet alienum. BALUZ.*

^b Vix conicere licet cujus alterius sermonis mentio fiat, nisi hoc nomine intelligatur alius Commentariorum locus : nam ex omnibus libris a Pelagio ante hoc tempus editis (editi sunt vero præter Commentarios, quatuor aut quinque, Opus nimirum de Trinitate, epistola ad Paulinum, libellus Ad viduum, sive unus fuerit, sive duplex, liber Testimoniorum, et forte liber de Natura), vix ullius argumentum patitur, nisi per ineptum parergon, ejusmodi materiem tractari.

Hæc conjecturam juvat Augustinus (Lib. in de pecc. Merit.), qui absolutus jam duobus libris de Mortalitate Adami per peccatum, deque Baptismo parvulorum et quorundam hominum impeccantia, Marcellino scribit in libro tertio (Cap. 1), se legisse post dies paucissimos Pelagii quædam scripta, quæ in Pauli Apostoli Epistolas expositiones brevissimas continerent, atque ibi comperisse quandam eorum argumentationem qui negant parvulos originale peccatum gestare. Moxque refert hæc verba : *Hi autem qui contra traducem, etc., quæ sex consequentibus capitulis confutat (Cap. 2-7). Continuo tribus aliis citat ea quæ tradit Mercator in alio sermone Pelagii contineri, ipsaque refellit, nulla alterius libri mentione facta (Cap. 8-10). Nisi ergo mea me fallit opinio, Pelagius non uno tantum in loco exposuit argumenta oppugnantium traducem peccati, sed semel cap. 5, in quod prima pars objectionum conjecta fuerat; iterum cap. 7, in quod secunda neutra,*

fateor, reperitur in codicibus vulgatis; quoniam, ut dixi, Cassiodorus utramque delevit, sed secundam ita, ut hæc verba : *Invenient qui ex Adam per traducem assertum ad nos venire peccatum, non usque adeo obliterata sint, quin ab indocto notario lecta descriptaque fuerint.*

^B Non eo quidem inficias quin hæc ipsa verba de quibus agitur reperiantur etiam apud Augustinum in secundo libro de peccatorum Meritis : unde posset aliquis conficere aliunde sumpta fuisse quam ex Commentariis, cum eos Augustinus ante finem impositum isti libro non legisset. Sed inde colligo fatendum e duobus alterum, vel ea scilicet quæ Marcellinus Augustino discutienda transmisit magnam partem ex Commentariis Pelagii in Epistolas Pauli excerpta fuisse, saltem quatenus originale peccatum tangunt; vel vitiosam esse Mercatoris lectionem, itaque emendam, et iterum jam sermone suo Pelagius; quasi diceret, hactenus alieno sermone, jam suo loqui Pelagium. Quamquam Augustinus non multum favet huic emendationi, qui aliena persona locutum semper Pelagium his in libris doceat.

^c Augustinus (Lib. in de pecc. Merit. et Remiss. cap. 9) : *Frustra itaque nonnulli eorum ita argumentantur, ut dicant : « Si peccator genuit peccatorem, ut parvulo ejus reatus originalis peccati in baptismi acceptione solvatur, etiam justus justum gignere debuit. » Cumque postea (Ibid. cap. 25) retulisset a Pelagianis inde concludi opus non esse baptismo fidelium filiis, addi hæc ipsorum verba : Cur non in lumbis patris sui potuit filius baptizari, si secundum Epistolam quæ ad Hebræos scripta est in lumbis Abraham Levi potuit decimari; etenim, sicut ait Apostolus, filii vestri innumeri essent, nunc autem sancti sunt, et ideo fidelium filii jam baptizari minime debuerunt.*

^d Augustinus lib. in de peccat. Merit. cap. 9 referens hunc locum, pro his verbis ponit reatus originalis. BALUZ.

^e Augustinus (Ibid. cap. 27) : *Neque illud fallat : « Quod si nec parenti post conversionem obsunt propria peccata, quanto magis, inquit, filio obesse non possunt. »*

^f Augustinus (Ibid. cap. 38) : *Quapropter illi qui dicunt : « Si primi hominis peccato factum est ut moreremur, Ch. isti adventu fieret ut credentes in eum non moreremur. » Et addunt quasi rationem dicentes : « Neque enim prævaricatoris transgressio plus nobis nocuit quam incarnatio vel redemptio profuit Salvatoris. »*

^g Augustinus (Ibid. cap. 55) : *Qui autem dicunt : « Si peccato mors ista corporis accidisset, non utique post remissionem peccatorum, quam Redemptor nobis tribuit, moreremur. »*

Quæret forte quispiam, cur non sua eadem verba Pelagii, apud Augustinum, quæ apud Mercatorem, licet utrobique sit idem sensus : credo equidem a Mercatore excerpta fideliter Pelagii verba non admodum elegantia, quorum sententiam melioribus expresserit Augustinus : quo in loco dissimulare non possum quod sæpe mihi venit in mentem, epistolam ad Demetriadem, aliosque consequentes libros, sensu quidem Pelagii, sed vel Anianii vel Juliani verbis esse compositos.

In eam me opinionem adducunt veterum testimonia. Hieronymus enim Annianum scripsit (Epist. 23,

donavit, moreremur. Plus ergo valuit peccatum Adæ A omnes omnino homines occidendo, quam Christi gratis in salvando, quæ non omnibus, sed tantum credentibus profuit: neque enim omnes qui nascuntur ex Adam, itemque renascuntur in Christo. » Et reliqua.

CAPUT III.

De condemnatione Pelagii et Cælestii, et Pelagii præ-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

inter August.), copiosissime pastum fuisse, ut alienæ blasphemiarum verba tinnula subministraret. Et vero indoctam Pelagii eloquentiam irridens, non levem facit suspicionem emendicæ ab aliis Latinitatis. Duo, alloquitur Pelagium (Dialog. 3 advers. Pelag.), capitula orationis et laudis soles cum tuis jurare discipulis, non esse tua, cum perspicue in eis styli tui splendor eluceat, et tanta sit venustus eloquii, ut, testudineo incedens gradu, quæ secreto doces multisque venalia, publice non audeas profiteri. O te felicem! cujus, præter discipulos, nemo conscribit libros, ut quidquid videris displicere, non inimi, sed alienum esse contendas! et quis ille tanti erit ingenii, ut leporem tui sermonis possit imitari? Et paulo post: Ah! nimium disertus esse cœpisti, ut non dicam eloquens, postquam discipuli tui versi sunt in magistros.

Aque hinc Beda (In præf. Canticorum) non dubitavit Juliano tribuere librum ad Demetriadem virginem Christi de Institutione Virginis, cujus et initium refert, et sparsos hinc inde errores repræsentat.

Sed omnium clarissime Orosius (In Apolog. cap. 20): Nam etiam in epistola tua illa lucubratiissima, Pelagium alloquitur, hæc ipsa intelligere vix potuimus: ista, inquam, ad Demetriadem puellam, ut audio, sacrum et sanctam, homo verecundissimus scribere non erubuit, docens, ut credo, reverentiam castitatis, sub strophæ Joseph luxuriantis dominæ suæ, ubi dixisti: « Contempta frequenter domina, propiores adolescenti tendit insidias, secretum ac sine testibus manu impudens apprehendit, » inopportuna historiam obscenissimo sermone contextens; quamquam hoc, quod neque apte, neque decore dicitur, tibi imputare non debeamus, cui neque natales dederunt, ut honestioribus studiis erudireris, neque naturaliter provenit ut saperes; sed illis detactoribus tuis, qui miserum sensum miserrimo sermone conscribunt, et te legendum cachinnis, quasi titulum confessionis, exponunt.

Sed ut deficerent testimonia hæc tam manifesta, ratio tamen experientiaque id demonstraret. Nam primum, nihil fere infantius Commentariis in Paulum, nihil disertius epistola ad Demetriadem. Deinde alia sæpe in Commentariis lectio Scripturæ est, alia in epistola, quam qui conscripsit torquet sæpe, et componit verba Apostoli. Postea horrent Commentarii nonnumquam solæcismis, purior in epistola, ut illis temporibus, Latinitas. Denique Commentarii homo ingeniosus quidem, sed barbarus scripsit; epistolam non tantum disertus orator, sed etiam eloquens: ut merito dictus sit Pelagius hominum mendacissimus. Nam et nomine mentitus est, cum se ex Scoto Latinum fecit; et vitæ instituto, cum esset quasi monachus; et persona, quam pro temporibus diversam induit; et verbis, quibus ambiguis solebat uti; et librorum titulo, quem, ut ait Orosius, alienum apposuit.

« Mercatori consentit Augustinus scribens ad Optatum (Epist. 190). Locus, licet paulo prolixior, visus est tamen totus, non sine operæ pretio, exscribendus, cum multum fidei lucisque possit huc afferre: *Hæresis novæ vel auctores, vel certe acerrimi notissimi- que suasores, cum Pelagius et Cælestius existissent, conciliarum episcoporum vigilantia in adjutorio Salvatoris, qui suam tuetur Ecclesiam, etiam a duobus venerabilibus antistitibus apostolicæ sedis, papa Zosimo et papa Innocentio, nisi correcti etiam egerint pœni-*

sertim, tum a Romanis pontificibus Innocentio et Zosimo, tum a Patribus Diospolitans et Theodoto Antiochiæ episcopo.

1. a Quæ omnia suprascripta capitula, ut jam superius dictum est, continet illa beatæ memoriæ episcopi Zosimi epistola, quæ b TRACTORIA dicitur,

tentiam, toto Christiano orbe damnati sunt. De quibus exempla recentium scripturarum, sive quæ specialiter ad Afros, sive quæ universaliter ad omnes episcopos, de memorata sede manarint, ne forte ad vestram sanctitatem nondum pervenerint, vobis curavimus mitti ab eis fratribus, quibus et has litteras, ut tuæ venerationi dirigerent, dedimus.

Hi autem non ideo sunt hæretici, quia dicunt, animas originem de illa prima peccatrice non ducere, quod vel aliqua fortasse ratione vera dici potest, vel sine fidei labe nesciri; sed hinc conantur efficere, unde omnino apertissimi hæretici judicantur, animas parvulorum nihil nisi ex Adam trahere, quod sit lavaero regenerationis expiandum.

Nam Pelagii argumentatio de hac re, quæ inter alia ejus damnabilia, etiam litteris apostolicæ sedis adjuncta est, ita se habet: « Si anima, inquit, ex traducere non est, sed sola caro habet tantum traducem peccati, sola ergo pœnam meretur: injustum est enim, ut hodie nata anima, non ex massa Adæ, tam antiquum peccatum portet alienum, quia nulla ratione conceditur, ut Deus, qui propria peccata dimittit, unum imputet alienum. » Si ergo ita potes animarum asserere sine ulla propagatione novitatem, etc. Nam ut jam verbis utar, quæ in ipsa epistola beatissimi antistitis Zosimi leguntur: « Fidelis Dominus in verbis suis, ejusque baptismus re ac verbis, id est, opere, confessione et remissione vera peccatorum, in omni sexu, ætate, conditione generis humani eandem plenitudinem tenet; nullus enim, nisi qui peccati servus est, liber efficitur; nec redemptus dici potest, nisi qui vere per peccatum fuerit ante captivus, sicut scriptum est: Si vos Filius liberaverit, vere liberi eritis (Joan. viii, 36). Per ipsum enim renascimur spiritaliter, per ipsum crucifigimur mundo; ipsius morte mortis ab Adam omnibus nobis introductæ atque transmissæ universæ animæ, illud propagatione contractum chirographum rumpitur, in quo nullus omnino natorum antequam per baptismum liberetur, non tenetur obnoxius. » In his enim verbis apostolicæ sedis tam antiqua atque fundata certa et clara est catholica fides, ut nefas sit de illa dubitare Christiano.

Ex his vero, sive quæ nunc ex Augustino, sive quæ in textu ex Mercatore allata sunt, discuntur ista non medioeriter utilia ad historiam Pelagianam: 1° Dubitasse Augustinum, nec immerito, an Pelagius et Cælestius hæresis sibi cognominis auctores forent, an defensores tantum, licet notissimi atque acerrimi; 2° hæreticos istos idcirco quæstionem movisse de origine animarum, quoniam ex eo quod anima non foret ex traducere, sed caro sola, videbantur sibi concludere nullam esse peccati originalis traducem; 3° ipsos a duobus sedis apostolicæ antistitibus damnatos orbe toto, quod cum de nullo alio iudicio asserat Augustinus, tanta universalitate damnationis significat supremam auctoritatem sedis apostolicæ; 4° epistolam Zosimi ad universos orbis episcopos in causa Pelagianorum prolixam admodum fuisse, et in primis didacticam, ut quæ hæreticorum argumentationes dogmaticæ catholici rationes contineret; 5° verba de quibus fuit huc usque sermo velut ex Pelagii commentariis excerpta, adduci a Zosimo, Augustino, Mercatore, et Prædestinati auctore scribentibus eo tempore quo adhuc viveret Pelagius, Cælestiusque scribi malebat eruditissimus Lab-

b Tractatoriam scribi malebat eruditissimus Lab-

CASTIGATIONES ET NOTÆ

beus, neque multum repugnarem, propter formam didacticam qua Mercator, immo et Augustinus, epistolam dixit a Zosimo scriptam, nisi ea me ratio in contrarium impelleret, quod tractoriæ epistolæ in nullo usquam loco non mendoso mentio fiat a veteribus, fiat vero frequenter tractoriæ.

Non abnuo quin epistola Zosini alia ratione dicta sit tractoria, quam qua solet accipi nomen istud, vel in Codice (Tit. de Tractoris et Stativis), ubi diploma publicæ evocationis, ipsaque evectio annona-ria, et epistolæ dimissoriæ ac testimoniales militum, tractoriæ nominantur; vel in jure ecclesiastico ubi tractoria dicitur, qua episcopi ad synodum evocabantur a primatibus: fuit enim, tota quanta erat, et decretalis de dogmate, et denunciatoria sententiæ in Pelagium et Coelestium lata. Quod utrumque genus olim appellatum fuisse tractoriæ nomine, certis veterum testimoniiis facile probatur (Apud August. epist. 217, conc. Afric. 1, et aliis in locis passim).

Nam quod decretalis epistola dicta sit tractoria, apertum est, quod asserri solet ex concilio Teleptensi, in quo cum ageretur de epistola Siricii papæ, episcopi dixerunt: *Recitentur litteræ venerabilis memorie Siricii, ut noverimus quid eorum textus contineat; cumque traderentur, Privatus notarius dixit, exemplum tractoriæ Siricii episcopi vobis Romæ, etc.* (Tom. II Conc. gen. editionis Labbeus, pag. 1577). Hæc porro litteræ quas Patres legi jussunt, neque erant evocatoria episcoporum ad synodum; neque denunciabant sententiam in rem dictam; neque clericorum dimissoriæ erant aut commendatiæ; sed continebant statuta novem sedis apostolicæ, ex concilio Romano ad episcopos Africa olim missa.

Jam vero quod denunciatoria eodem tractoriæ nomine vocata sit, duo Augustini testimonia per se satis manifesta ostendunt. Refert enim sententiam a Maximianus in Primitianum latam his verbis (Concion. 2 in Psal. xxxvi): *Conducibile existimamus omnes sanctos consacerdotes, et omnes clericos, et omnes populos, qui se Christianos meminerint, hac nostra tractoria commoveri, ut omnes ejus communionem, utpote damnati, diligenti cura horveant. Ipse enim de suo interitu rationem reddet, qui hoc nostrum decretum non audiendo tentaverit violare. Placuit sane nobis et Spiritui sancto, quod tempus tardis ad pœnitendum reseretur sub eo, ut qui consacerdotum, vel clericorum suæ salutis immemores a die damnationis supradicti Primitiani, id est, a die 8 kal. Jan. sin minus a Primitiani damnati communionem recesserint, tali sententia constringantur, etc.*

Scribens autem ad episcopos Donatistas, sic ait (Epist. 43): *Quid si hoc non fecerint, ibi etiam eorum pravitas et perversitas innotescet, missaque tractoria super eorum nomine per totam orbem terrarum, quæcumque jam Christi Ecclesia dilata est, ab omnibus Ecclesiis eorum communio præcidetur, ne aliquis error in cathedra Ecclesiæ Carthaginis oriatur.*

Non ignoro, in utroque loco impressos codices pro tractoria habere tractoriam: quæ causæ impulsit Franciscum Bernardinum Ferrarium, ut in suo de antiquis ecclesiasticis epistolis opere, libri secundi caput secundum inscriberet de Tractoriis, duoque faceret ipsarum genera: unum excusatorias, quibus, qui per tractoriam vocatus esset ad synodum a primatibus, apud eum aut valetudinis aut alterius impedimenti excusatione uteretur; alterum denunciatorias, quibus admonerentur aliæ Ecclesiæ de sententia in aliquem in ecclesiastico judicio lata. Ferrario consensit eruditissimus Labbeus (Tom. II Conc. gen. pag. 1517 et 1577), eaque de causa, cum in concilio Teleptensi, tum maxime in Commonitorio Mercatoris, tractoriam voluit scribi, potius quam tractoriam, contra testimonium lidemque manuscriptorum omnium codicum.

Poterat uterque non difficili negotio, ut erant

A ambo apprimè docti, in veram sensuum reduci, quoad utrumque epistolarum genus; et quoad excusatorias quidem, partim a can. 76 Ecclesiæ Africane, partim a capitulo 20 libri vii Capitul. Carpli Magni; nam utrobique imperatur, ut ipsimet tractoriæ excusatio subscribatur. Sic Africanus canon: *Placuit ut quotiescumque concilium congregandum est, episcopi qui neque ætate, neque ægritudine, neque alia graviore necessitate impediuntur, compellerent occurrant, et primatibus suarum quarumque provinciarum intimetur, et de universis episcopis vel duæ vel tres turnæ fiant, ac de singulis turnis vicissim, quotquot electi fuerint, ad diem concilii instantissimè occurrant; quod si non potuerint occurrere, excusationes suas in tractoria conscribant, vel si post adventum tractoriæ aliquæ necessitates repente forsitan orire fuerint, nisi rationem impediendi apud suum primatem reddiderint, Ecclesiæ suæ communionem debere esse contentos.*

Hæc verba: *Excusationes suas in tractoria conscribant, vel si post adventum tractoriæ, prætermisit* B *interpres Græcus, sed abunde restituit, aut explicuit potius caput 20 citatum. Hæc enim continet: Placuit ut quotiescumque concilium congregandum est, episcopi et presbyteri, qui neque ætate, neque ægritudine, aut alia graviore necessitate impediuntur, compellerent occurrant; quod si occurrere non potuerint, excusationes suas in tractoria conscribant.*

Poterat etiam, quoad denunciatorias litteras uterque sua opinione dimoveri; et Labbeus quidem ab utroque manuscripto Mercatoris codice, Vaticano et Bellovacensi; Ferrarius vero ab ambobus apud Augustinum testimoniis in causa Donatistarum antea relatis, quæ in codicibus mss. melioris notæ (Cod. Theod. de Tractoris et Stativis), tractoriam non habent, sed tractoriam, quod notavit Jacobus Gothofredus.

Sed priusquam discedo ab hoc argumento, monendum puto lectorem: 1° Tractoriam non a tractando, quod opinatus Ferrarius, sed a tractu viæ publicæ, qua pergebant, qui diploma publicæ evocationis haberent, dictam fuisse; et certe cum vox tractoriæ a foro ad ecclesiam transierit, qua tandem ratione imperatorum litteræ, vel dimissoriæ, vel testimoniales militum, ea ratione vocari possent tractoriæ? 2° Temporibus Hincmari Remensis tractoriarum nomine appellatas fuisse ipsas quoque præcurationes quæ ab episcopis darentur presbyteris, ac suas vices agendas in synodo, si quando ipsi per se adesse non possent (Vide inter formulas antiquas conjectas in finem II tom. Conc. Gall. undecimam et duodecimam, p. 651 et 654). 3° Eodem nomine nuncupatam aliquandam etiam epistolam qua episcopus ad synodum vocatus, cum adesse non valeret, suam synodo sententiam scripto dicebat: istiusmodi est tractoria Prudentii Tricassini, qui ordinationi Aenæ Parisiensis episcopi interesse non potuit. 4° Denique scripsisse Gothofredum loco prius citato, ubi Ferrarium arguere voluit, episcopos, cum tractoriis ad synodum evocarentur, fuisse quidem a fidelibus Christiana charitate acceptos in viam; sed id tractoriis neque præceptum, neque comprehensum, immo nec id ex illo adhuc loco satis probari. Non viderat certe librum Diarum Romanum, in quo continentur formulæ duarum tractoriarum, quarum altera missa ad negotia ecclesiastica, altera redeuntibus ab Urbe in patriam, a summis pontificibus solet dari: ex his enim colligere ipsi licuisset non improbabilius quid de vocatis ad synodum sentire debuisset. Ipsas porro formulas, quia nondum, quod sciam, viderunt lucem, exscribendas putavi ex manuscripto codice oecumenicorum, ut conjectura est, ænum.

PRIMA TRACTORIA DATA MISSO AD ECCLESIAM TIGINAM
NICOPIA.

Ecclesiasticæ causæ non recipit utilitas tarditatem;

qua Coelestius Pelagiusque damnati sunt; quæ et A Julianus, ^d et reliqui complices ^e subscribere detrectantes, consentaneosque se nolentes iisdem Patribus facere, non solum ^f imperialibus legibus, sed

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

ideoque apud excellentissimum filium nostrum regem notarium sanctæ nostræ Ecclesiæ destinavimus. Exhortamur ut ei caballos, cum quibus ad vicinam civitatem facile possit occurrere, charitas vestra sine mora faciat procurare, quatenus actio quæ ei injuncta est cum divino favore vestroque solatio celeriter mereatur effectum.

SECUNDA TRACTORIA DATA REDEUNTIBUS A LIMINIBUS APOSTOLORUM IN PATRIAM.

Præsentium liores, pro sua devotione liminibus beatorum principum apostolorum præsentati, petierunt ut a nobis relaxati valeant ad propria remeare; ideoque præcipimus, quatenus sine impedimento solatio eis ac consultum impertientes, eos absolvere debeatis, videlicet ut ex vestra subventione refecti, sospites valeant et insontes ad propria repedere. Ad eorum vero sustentationem itineris adjumentum, atque viros impendite, vicissitudinem vobis a remuneratore omnium bonorum Deo impertendam absque dubio præstolantes.

^a Operæ pretium est consulere quæ de tractoria Zosimi dicimus in dissertatione de Subscriptionibus (*Dissert. 3, append. 2*), ubi post hunc ipsum locum et alium superiorem relatum, quo conficitur non aliam fuisse subscribendam in causa Pelagianorum formulam fidei quam Zosimi tractoriam, quemadmodum nec alia fuerat in causa Eutychianorum quam epistola Leonis Magni ad Flavianum, ex duobus Martii testimoniiis sex quædam colligimus, quibus consensuane scripserunt quinti sæculi auctores, et præsertim Augustinus.

^b Hinc discimus quam antiqua sit consuetudo, cum C alicuius emergeret hæresis, subscriptionem condemnationis exigere, saltem ab episcopis, partim ad probandam uniuscujusque fidem, partim ad sententiam superioris sedis apud populos corroborandam.

^c Nunc primum accedit ad Julianum, quem postea vehementer insectatus est. Nos de vita et moribus gestisque improbi hæretici non ingratus eruditus lectoribus caput scripsimus in dissertatione de Auctoribus et Defensoribus hæresis Pelagianæ (*Dissert. 2, append. 2*). Locus non sine aliqua utilitate consuli potest: sed id in antecessum notare proderit ex Mercatore (*Lib. Subnot. cap. 6, n. 9*).

Julianus epistolam ad sedem apostolicam illo tempore ausus est mittere, quando conventus detestavit cum universa Ecclesia per totum orbem Pelagium Coelestiumque damnare (*Dissert. 6 cap. 46*). In ea nomine octodecim episcoporum causas reddebant negata subscriptionis; eas vero reddidit quas solent qui Ecclesiæ auctoritatem non verentur: nimirum, quod homines de quibus damnata dogmata jactarentur, falso sibi objecta libellis propriis damnassent; quod absentes et inauditi immeritam sententiam pertulissent; quod ne ipsi quidem accusatores adfuissent iudicio, nec reis datus fuisset locus causæ adversus accusatores defendendæ; quod summus pontifex studio partium, et per subreptionem causam judicasset; quod cum subscriptio facta rationem habeat vel testimonii vel iudicii contra reum, conscientia propter timorem Dei episcopis non peraruit contra inauditos sive testimonium dicere, sive iudicium exercere; denique quod nefas sit temere judicare de hominibus qui se catholicos dicunt, jubente præsertim charitate, ut in dubiis de unoquoque meliora sentiantur, et Apostolo episcopis iudicandi regulam sanciente, cum ait: *Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus* (1 *Timoth. v. 19*). Vide epistolam ipsam a nobis primum ednam, in qua hæretice spiritu Ju-

lianus petii, vel causam non urgeri, quod vocat non concitari scandalum, et pacem Ecclesiæ turbari; vel dari audientiam plenariæ synodi (*Dissert. 6, de Libellis editis a defensoribus hæresis Pelagianæ*).

^d Intelligit septemdecim alios episcopos, quorum nomine scriptus est toties appellatus libellus. Illos autem, si minus omnes, saltem magna ex parte Sinceros fuisse dubitare vix licet, cum id demonstrent aperte extrema verba subjuncta libello clausula, *Explicit libellus fidei sic*. Quis enim non videat tribus istis litteris S. I. C. significari brevium aliquod nomen; nec aliud posse quam Sinceros, si modo, quod proclivius est opinari, tres illæ litteræ in unam syllabam coalescant (*Vide dissert. 2, in elogio Juliani*)?

^e De subscriptionibus in causa Pelagianorum sua est sub finem, ut dixi, dissertatio, eaque, nisi fallor, accurata.

^f Constantis fuit Ecclesiæ consuetudo, ex quo asserta est in libertatem a christianis imperatoribus, ut partim ad exstirpandas hæreses, si quando pertinacius durarent, partim ad coercendos sive auctores sive patronos hæreseon, cum partes facerent, utraque potestas a Deo ordinata, ecclesiastica nimirum et imperialis, conspiraret.

Marius porro cum scribat hos episcopos tum legibus, tum statutis depositos atque deturbatos ex omni Italia, manifeste ostendit se loqui de una Zosimi tractoria, unaque aut altera Honorii sanctione.

His utriusque potestatis viribus conjunctis instructus Bonifacius Zosimi successor, eos qui obstinate vel sequerentur vel foverent hæreticos, exactoravit atque Italia expulit. Unde Prosper (*Lib. cont. Coll. cap. 41*): *Tunc istorum machinæ fractæ sunt, tunc in superbie sociis ac principibus corruerunt* (Semipelagiani), *quando sanctæ memoriæ papa Bonifacius piissimorum imperatorum devotione gaudebat, et contra inimicos gratiæ Dei, non solum apostolicis, sed etiam regis utebatur edictis*.

Monent me Prosperi verba ut, quod spero non futurum lectori-ingratus, breviter recenseam quæ ab imperatoribus constituta sunt adversus Pelagianam hæresim, ex quo tempore nasci visa est, ad illud usque quo credi potuit vel extincta penitus vel prostrata, post concilium Ephesinum, quando Ecclesiæ pax reddita est.

Primum constitutionem dedit Honorius ad Palladium PF. P. Ravennæ pridie kal. Maias, Honorio XII et Theodosio VII AA. CC., de pellendis ex Urbe execrandi dogmatis capitibus, Pelagio et Coelestio, deque sequacibus per quemcumque pertrahendis ad competentem judicem, ac post legitimam probationem inexorati exilii deportatione damnandis.

Secundam direxit idem Honorius ad Aurelium Carthaginensem episcopum, Ravennæ v. id. Junias, Monaxio et Plinta coss., de exigenda ab omnibus episcopis, quam nonnulli pertinaciter recusabant, subscriptione damnationi Pelagii et Coelestii jamdudum factæ, deque obstinatis episcopatus amissione mulcendis, et sua singulis sede, interdicta in perpetuum communione, privandis.

Tertia est Constantii imperatoris ad Volusianum PF. U. de pellendo Urbe Coelestio, de cujus tempore et loco non levis controversia est.

Quarta Valentiniæ Cæsaris Amacii PF. G., Aquileiæ VII id. Jul., Theodosio augusto XI et Valentiano cæsare coss., de conveniendis per Patroclum Arelatensem diversis episcopis nefarium Pelagiani et Coelestiani dogmatis errorem sequentibus, qui nisi intra viginti dies, intra quo s deliberandi facultas

et a sacerdotibus statutis depositi atque exaucto-
rati, et [Baluz. ex] omni Italia deturbati sunt: ex
quibus plurimi ^b resipientes et a prædicto errore
correcti regressi sunt supplices ad sedem apostoli-
cam, et suscepti suas Ecclesias receperunt.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

tribueretur, errata correxissent. Gallicanis regionibus expellerentur, amissis sedibus, in quas alii fide-
liores subrogarentur.

Quinta Theodosii post acceptum a Mercatore
Comonitorium, de qua dictum est ad titulum Com-
onitorii. Porro has omnes frustra quæras in
Códice Theodosiano, sive quem brevavit Annianus,
sive quem mirum in modum sex tomis amplificavit
Gothofredus. Sed de his iterum sua futura est pro-
pria dissertatio (Dissert. 4, de Constitutionibus prin-
cipum in causa Pelagiana).

^a Mercator de una, ut dixi, Zosimi tractoria ser-
monem facit, vel etiam de Innocentii decreto, cujus
promulgatio quædam fuit ista tractoria, ut patet ex
Gennadio (Lib. de Script. cap. 45). Mirum tamen
spatio novemdecim annorum, quo Pelagiana hære-
sis visa est habere aliquid varium, plures viginti
quatuor habitas synodos, de quibus erit singularis
dissertatio (Dissert. 3, de Synodis habitis in causa
Pelagiana temporibus S. Augustini). In antecessum
visa est apponenda hoc in loco suis temporibus dis-
tincta synodorum synopsis.

PERIOCHE NOVENDECIM ANSORUM.

1° Synodus i Carthagine in causa Cœlestii (Ann.
412). 2° Conventus Hierosolymitanus sub Joanne
episcopo (Ann. 415, die 30 Julii). 3° Synodus Dio-
spolitana (Eod. an. mense Decemb.). 4° Synodus ii
Carthaginensis (Ann. 416, mense Sept.). 5° Synodus
Milevitana (Eod. an., mense Octob.). 6° Synodus v
episcoporum Carthagine (Eod. an., mense Novemb.).
7° Synodus Romana prima sub Innocentio (Ann.
417). 8° Synodus Constantinopolitana prima sub
Attico (Ann. 417, sub fin.). 9° Antiochena sub Theo-
doto (Eod. tempore). 10° Synodus Romana secunda
sub Zosimo (Eodem anno). 11° Synodus tertia Car-
thaginensis (Eodem anno). 12° Africana universalis
(Ann. 418, kal. Maiis). 13° Romana iii sub Zosimo
(Eodem ann. mens. Julio). 14° Africana ii universa-
lis (Eod. ann., die 17 Julii). 15° Africana iii univer-
salis (Eodem ann. mens. Aug.). 16° Africana iv univer-
salis (Ann. 419). 17° Synodus in Cilicia adversus
Julianum (Ann. 423). 18° Synodus Romana iv sub
Cœlestino (Ann. 424). 19° Synodus Constantinopoli-
tana ii in causa episcoporum ex Italia ejectorum
propter hæresim Pelagianam (Ann. 425). 20° Afri-
cana v universalis in causa Leporii (Eod. anno).
21° Gallicana sub Honorato (Ann. 427). 22° Angli-
cana Verolamii (Ann. 429). 23° Romana v sub Cœ-
lestino (Ann. 430). 24° Ephesina generalis (Ann.
431).

^b Possidius (In Vita S. August. cap. 18): Illi tan-
tæ sedis apostolicæ (Innocentius et Zosimus SS. PP.)
suis diversis temporibus eosdem (Pelagianos) notan-
tes, atque a membris Ecclesiæ præcedentes, datis liti-
ris ad Africanos atque Orientis et Occidentis Eccle-
sius, eos anathematizandos et devitandos ab omnibus
catholicis consenserunt; et hoc tale de illis Ecclesiæ Dei
catholicæ prolatum iudicium, etiam piissimus impera-
tor Honorius audiens ac sequens, suis eos legibus dam-
natos inter hæreticos haberi debere constituit. Unde
nonnulli ex eis ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium,
unde resilierant, redierunt, et adhuc alii redeunt, inno-
tescente et prævalescente adversus illum detestabilem
errorem rectæ fidei veritate.

Observe Possidium, Calamensem episcopum et
S. Augustini familiarem, non minimam fuisse par-
tem conciliorum Africanorum, et ab eo tamen tribui
sedis apostolicæ pontificibus damnationem Pelagia-

2. Prædicti sane Cœlestius et Pelagius, non tunc
primo a sanctæ memoriæ Zosimo videntur esse dam-
nati, sed ab ejus decessore sanctæ recordationis
Innocentio, a quo et ^d Julianus fuerat ordinatus,
quique post illorum damnationem, ^e usque ad præ-

norem, dicique imperatorem secutum fuisse ponti-
ficari iudicium, quod Ecclesiæ Dei catholicæ iudicium
vocat.

^c Oritur historiam damnati a S. Innocentio
Pelagii, narraturus continuo quid cum eodem hære-
tico Patres Diospolitani egerint: ubique vero con-
sentanea scribit Augustino, quod nemo per se non
facile intelliget, cum vulgata sit utraque pars hi-
storiæ.

^d Hinc primum discimus a quo fuerit ordinatus
Julianus. Gessisse episcopatum Augustinus, Prosper,
Gennadius, Beda, et quidam alii tradiderant; sed de
ordinatore siluerant omnino, immo et de sede pu-
gnare visi sunt. Utrumque docet manifeste Mercator
(Consule dissert. de Vita et Moribus Julieni; consule
item notas ad præf. Mercatoris in symb. Theodori).

^e De anno quo S. Innocentius excessit e vivis,
nullam questionem movent chronologi. Constat
enim fuisse superstitem vi kal. Feb., cum respon-
deret duabus synodis, Carthaginiensi ac Milevianæ,
et quinque episcopis a quibus litteras acceperat, post
consulatum Theodosii vii et Junii Quarti Palladii V.
C., ut habent Corbeiensia exemplaria; sive Hono-
rio xi et Constantio ii coss., ut est in quibusdam
impressis.

Constat etiam Innocentium non fuisse supersti-
tem vii kal. Octob. ejusdem anni, quo tempore Zo-
simus successor secundam epistolam scribebat ad
Africanos episcopos. Sed non perinde apertum est,
quo mense et die obierit, cum dissentiant auctores.
Certa nihilominus temporis nota opus est ad histo-
riam Zosimi texendam: quare conandum est aliquid,
qua rationibus, qua conjecturis, constituere.

Sedere cœpisse Zosimum ante pascha ann. 417,
concluditur ex his Paschasini Lylibatani verbis ad
S. Leonem (Inter epist. S. Leonis 63): Non ergo una
dies longius posita terreat, ne cum hoc evitamus, incur-
ramus errorem, sicut tempore recordationis domini mei
prædecessoris vestri Zosimi, consulatu Honorii Aug-
usti xi et Constantii ii. Tunc enim cum declinaretur,
ne x kal. Maii Pascha teneretur, celebratum est vii
kal. Aprilis, id est, pro embolismo communis annus
tentus, et error gravissimus est ortus: in tantum, ut
ministerio certo, quod dono sancti Spiritus ministratur,
hec veritas probaretur.

Quandoquidem igitur ann. 417 Pascha vitio cele-
bratum est die 25 Martii, cum tamen deberet die 22
Aprilis, cumque hoc vitium contingerit tempore
Zosimi, ut tradit Paschasinus, Zosimus certe sedere
cœpit ante diem 25 Martii, atque ita Innocentius,
non die 28 Julii, ut Baronio visum est, et a multis
creditum, sed die 12 Martii mortem obiit, quemad-
modum habent Beda, Ado, vetus Martyrologium
Romanum, etc.

Quid quod reperitur epistola Zosimi de privilegiis
Ecclesiæ Arelatensis data xi kal. April. Honorio xi
et Constantio ii CC., quæ certe supposititia non est,
ut constat, cum ex Baronio, qui eam inserit Annali-
bus, confirmatque auctoritate Gregorii Magni; tum
ex Sirmondo, qui eandem contulit in I tom. Conci-
liorum Galliarum, addita nota temporis, quæ forte tam-
quam incommoda prætermissa est a Baronio?
Zosimus ergo dici debet sedisse antediem 24 Martii.

Sed qua die, magna et difficilis quæstio est: nam
primum Anastasius scriptum reliquit vacasse sedem
Innocentii diebus 22; qui potuit igitur Zosimus
sedere ante diem 24 Martii, si Innocentius obierit
die 12?

Deinde tradit Prosper Zosimi pontificatum fuisse

dicti Innocentii [Baluz. add. episcopi] excessum ■ A
vita; in ejus communione permanens, et perseverans in sincera sententia, et communicans damnatori prædictorum, ipse quoque sine dubio Pelagium Coelestiumque damnavit, a et quid nunc desiderat, aut de quo queritur, b ignoramus.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

anni unius, mensium 9 et dierum vel 8, vel 9, ut habent variantes codices. Hunc ergo incepisse oportet die 27 Martii, siquidem Zosimus, quod apud omnes in confesso est, obiit die 26 Decembris.

Postea docet Mercator Julianum a damnatione Pelagianorum per Innocentium perseverasse, usque ad ipsius obitum, in sincera fide, et in damnatoris communione. Quam egregia vero laus perseverantiae, non recessisse a fide per dies 43 aut 44 neque enim plures effluxerint a condemnatione facta ut kal. Feb. ad diem 12 Martii, quando obiit Innocentius.

Postremo omnes Zosimi epistolæ, quæ pertinent ad ann. 417, si unam excipias de privilegiis Ecclesiæ Arelatensis, et primam in causa Coelestii, datæ reperiuntur mense Septembri: unde quispiam forte suspicetur iam actuosum pontificem non diu ante hoc tempus apostolicam sedem tenuisse.

Ut aperiā quid concijam super ea re tam obscura tamque implexa, credo primum, ex epistolis Zosimi nihil fere ullius momenti ad præsens negotium colligi posse, quandoquidem plurimas et omnium celeberrimam tractoriam periisse constat; et quæ nunc habentur, in solis Galliis cum majori ex parte collectæ sint ex Arelatensis Ecclesiæ archivo, cum aliis manuscriptis conferri non possunt, ut deprehendatur peccatum, si quod sit in temporis nota.

Opinor deinde non plus habere roboris argumentum ex Mercatore acceptum. Nam licet tres Innocentii litteræ de Pelagio et Coelestio in Africam missæ sint sub finem Innocentii, nihil tamen obstat quominus concilium in quo summus pontifex adversus utrumque hæreticam judicium instituit et sententiam tulit, tribus ante mensibus exactum dicatur, cum ad sedem apostolicam ab Africanis litteræ sub finem Octobris venerint, atque ita per quinque fere menses Julianus, invitus licet, continere se potuerit, nec elausum sinu venenum evomere.

Immo, ex his ipsis Innocentii litteris puto assertionis nostræ de tempore quo sanctus pontifex obiit confirmandæ rationem assumi posse. Cum enim Gennadius doceat ab Innocentio ad universalem Ecclesiam contra Pelagianos scriptum fuisse decretum, quod successor promulgaverit; concludo non diu superfuisse Innocentium post datas in Africam litteras, sed morte subsecuta impedire ne decretum ad alias Orientis et Occidentis Ecclesias mitteret: et vero superfluisset profecto satis temporis ad id præstandum, sin minus obisset iv non. Mart., ut habent antiqua martyrologia, sed v kal. Augusti, quod placet Baronio.

Quin et sentio, si quando Prosper et Anastasius sibi mutuo contradicant, potius fidem deberi Prosperi, qui de rebus scripserit, non sui tantum temporis, sed quas habere positas ante oculos, eosque admodum curiosos, quam Anastasio, qui plus quam quatuor sæculis absens, quæ scriptis mandavit, nec diligentissime, nec probatissimis ex auctoribus descripserit.

Quam ergo eruditi solent, et ipse præsertim Baronius ubique passim, derogare fidem Anastasio, hanc ego abnuendum puto hac in parte, qua Prosperi de tempore vacantis post Innocentii obitum sedis Romanæ pugnât. Jamo satis mirari non possum quam ab causam docti quique tam facile homini hoc in negotio assenserint, quem nulla fere in vita pontificum falsi non accuserent.

3. Ut autem a sanctæ recordationis Innocentio damnarentur, talis exstitit causa. * Post Romanæ urbis vastationem, in Palestina debebat Pelagius. Inventi sunt a quibusdam d studiosis episcopis e libri ejus, in quibus multa et varia adversus fidem catholicam conscripta esse videntur. Illi cum litteris in

Standum igitur reor sententiæ Prosperi tribuentis pontificatui Zosimi annum unum et menses novem; sed in dierum numerum oportet irrepsisse errorem; alioquin dicendus foret Zosimus die 27 Mart. pontifex factus, quod Paschasini ipsiusque Zosimi testimonio refellitur.

Quare suspicor injuria notariorum omissam decadis notam, et ix positum pro xix, hac enim facia numerorum emendatione, omnia facile constabunt alioqui penitus *ἀσάτατα*. Nam primo Zosimus sedere cœpisse invenitur die 17 Martii; deinde non arguetur falsi nota temporis affixa epistolæ de privilegiis Arelatensis Ecclesiæ; tercio constans erit dies obitus Innocentii, propter cujus demonstrationem tota hæc disputatio instituta est; denique popularis opinio refellebitur, facia quam merentur Beda, Adoni et antiquis Martyrologiis fide, a quibus memoria S. Innocentii ad diem 12 Mart. celebratur.

* Videri possunt ista consonare verbis Nestorii scribentis ad S. Coelestinum de Pelagianis (1 part. conc. Ephes. cap. 16). Julianus quidam, inquit, et Florus, et Oronius, et Fabius dicentes se Occidentalium partium episcopos, sæpe et piissimum et prædicatissimum imperatorem adierunt, ac suas causas deleverunt, tamquam orthodoxi temporibus orthodoxis persecutionem passi; sæpe eadem et apud nos lamentantes, ac sæpe rejecti, eadem facere non desiderunt, sed insistant per dies singulos, impletas arres omnium vocibus lacrymosis. Et in epistola 2: Sæpe scripsi beatitudini tuæ propter Julianum, Oronium et ceteros, qui sibi usurpant episcopalem dignitatem, et celeberrimam additionem apud piissimum et prædicatissimum imperatorem faciunt, nosque concidunt frequentibus lamentationibus, tamquam temporibus orthodoxis ac Occidente projecti, etc.

b Norisius ignoratur. GALLAND.

c Consule dissertationem de Vita et Moribus Pelagii (Dissert. 2 de Auctoribus, etc.), ubi ostendimus ipsum Roma egressum, vel ante obsidionem, cum maxima esset in Urbe trepidatio, vel post solutam obsidionem, sed ante utramque vastationem. Roma vero in Siciliam venisse; inde post triennium Hippone, atque Carthaginem, quo tempore parabatur collatio catholicorum cum Donatistis; Carthaginem denique properasse in Palestinam, ut docet Augustinus (Lib. de Gest. Palæst. cap. 22).

d Erote et Lazaro Gallicanis episcopis, illo Arelatensi, ut antea diximus, isto Aquisi; de quibus opiniones veterum tam variae sunt, ut vix ac ne vix quidem dignosci possit veritas, sive id artibus Pelagianorum factum sit, sive ipsa causa perplexitate. — Erote et Lazaro episcopis secundæ Narbonensis. Vide illustrissimum virum Petrum de Marca in dissertatione de Veteribus Collectionibus conciliorum p. 361. BALUZ.

e De scriptis a Pelagio ita Gennadius (Lib. de Script. cap. 42): Pelagius antequam hæreticus prodiret, scripsit studiosius tres necesarios de fide Trinitatis libros, et pro actuali conversatione Eulogiarum ex divinis Scripturis librum unum capitulorum indicis in morem S. Cypriani præsignatum. Postquam hæreticus prædicatus est, scripsit hæresi suæ juvenia.

Hæc non sunt omni ex parte vera, nam plura scripsit antequam prodiret hæreticus, eaque hæresi juvenia: scripsit enim præter Opus de Trinitate et Eulogias, libros Expositionum in Epistolas Pauli, duos libros Ad Viduam, et epistolam ad Pau-

Africam Patribus et episcopis missi sunt, ubi a tribus conciliis congregatis memorati lecti sunt libri. Exinde relationibus Romam missis, ipsis quoque libris pariter destinatis, apostolica sententia rescribentis ad prædicta concilia emanavit, quæ eosdem ipsos, Cælestium Pelagiumque, ecclesiastica communione privavit, quorum scriptorum exemplaria habemus in manibus.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

linum; siquidem proditus non fuit hæreticus, nisi post vastationem Urbis, antequam ista edidit. Quin immo Hieronymus (*Dial. 1 adversus Pelag.*) non pauca ex libro Eulogiarum addedit, quibus aperte hæresis continetur. Augustinus etiam (*Lib. de Gest. Pal. cap. 3, 4, 5, 46.*) ex iisdem Eulogiis librisque Ad Viduam decerpta esse testatur, quæ Gallicani episcopi damnaunda obtulerunt Diospoli (*Vide dissert. 2 de Principis Auctoribus, etc.*).

a Duo tantum videntur habita fuisse in Africa, Carthaginense et Milevitanum, in quibus ante latam ab Innocentio sententiam legi potuerint libri quorum hic mentio fit. Non alia ratione dissolvi potest hic nodus, quam si duobus recensitis conciliis annumeretur conventus quinque episcoporum, qui privatis litteris ad Innocentium scripserunt. Nam ad hos quoque est epistola rescribens Innocentii: et quinque illi episcopi totius Africae doctissimi non immerito visi sunt Mercatori habere pondus et auctoritatem concilii integri (*Vide dissert. 3 de Synodis in causa Pelagiana habitis*). — Tres inde ad Innocentium scriptæ synodicae epistolæ quæ inter Augustinianas sunt ordine 175, 176 et 177, quamquam hæc non propria synodica, sed familiaris est epistola. GALLAND.

b Diospolitana intelligit quatuordecim episcoporum, quos recenset Augustinus (*Lib. 1 in Jul. cap. 3 et 7*). Habita est Liddæ, quæ est Diospolis, mense Decembri, ann. 415, ut demonstrat epistola Luciani presbyteri (*De inventione reliquiarum S. Stephani*). In ea, presidente Eulogio Cæsariensi, lectus est libellus Erotis et Lazari episcoporum absentium, quo Pelagius accusabatur; sed versipellis hæreticus sic illusit per infidum interpretem, Patribus Latini sermonis non satis scientibus, ut ipse quidem sibi absolutionem suffragatus sit: impia vero dogmata, sive sua, sive Cælestii, anathematizare coactus fuerit.

Hanc synodum qui confundunt cum conventu Hierosolymitano presbyterorum habito a Joanne episcopo, die 30 Julii ejusdem anni, nã illi oscitanter legerunt librum Augustini de gestis Palæstinis, et apologiam Orosii: nam Augustinus Orosium testatur non interfuisse synodo, Orosius affirmat magnam se partem fuisse conventus.

Non erudite igitur Jansenius Iprensis (*Lib. 1 de Hæc. Pelag.*) arripit hinc occasionem carpendæ apologiæ Orosii, ac si ab aliquo rerum hujus temporis ignaro conscripta sit; sed ipsius accusationem, simulque Vastelli exceptiones non aptissimas, nec satis firmam Joannis Hierosolymitani defensionem suo loco diluimus (*Dissert. 3 de Synodis, etc.*).

c Quid enim vobis prodest, inquit Augustinus (*Lib. 1 advers. Jul. cap. 5*), quod nescio quæ ansas atque uncos arte nescio cujus perplexitatis innectitis, ne simplicitate pateant et clara luceant? Et paulo post: His nebulis illud judicium Diospolitana se putat illuisse Pelagium, vosque ad hoc nefas toto capite annuitis, et tot ab illo episcopus irrisos esse ridetis (*Vide dissert. 5 de Subscriptionibus, etc.*).

d Gallicanis procul dubio episcopis, Erote et Lazaro, qui cum solo antea libello accusassent Pelagium in synodo Diospolitana (nec enim interesse licuit propter alterius aegritudinem) eumque Patribus illuisse intellexissent, per se postea institerunt

4. Adhuc etiam Hierosolymis constitutus Pelagius accusatus fuit apud synodum, et primo quidem tergiversando, ambiguis quibusdam se professionibus legens, et prosequens dubia, vel respondens, illam tunc videtur episcoporum audientiam delussisse.

5. Sed postmodum evidenter deprehensus, a posteriore synodo, cui

apud Theodotum Antiochiæ episcopum, ut Diospolitana judicium de persona Pelagii retractaretur (*Aug. lib. de Gest. Palæst. cap. 1*).

Certe duo illi episcopi tunc adhuc versabantur in Oriente, cum Orosius in Africam rediret ann. 416. Hinc enim per ipsum litteras dederunt ad Patres Africanos, quarum mentio aperta fit in synodica concilii Carthaginensis ad S. Innocentium. Cum ex more ad Carthaginensem Ecclesiam veniremus, atque ex diversis causis congregata et nobis synodus haberetur, presbyter noster Orosius nobis litteras sanctorum fratrum et consacerdotum nostrorum dedit, Erotis et Lazari, quarum formam his constituimus esse subdendam: his ergo lectis Pelagium et Cælestium auctores nefarii prorsus et ab omnibus nobis anathematizandi erroris advertimus (*Epist. 26 inter Epist. Innocentii nostro tom. XX*).

Fit etiam mentio in synodica concilii Milevitani. Pelagius, sicut a quibusdamatribus nostris missæ loquuntur epistolæ, Hierosolymis constitutus nonnullos fallere asseruit (*Ibid. epist. 27*).

Immo adhuc ibidem morabantur anno sequente, cum scriberet Zosimus ad Africanos: Ad litteras Erotis et Lazari priori relatione destinata, equidem hoc fervore fidei præfestinatum esse promptissimum est (*Epist. 1 ad Africanos*). Et in alia epistola (*Epist. 2 ad eosdem*): Grave fuit Lazaro et Eroti litterarum suarum pedisse quos esse. An nesciebat dilectionem vestram ad sedem apostolicam relaturam? huc calumniæ compendio navigassent. Ubi de episcopatu abdicando agitur, maria terrasque lustrant, nec ulla suffragia prætermittunt; ubi vero innocentium fama percellitur, otiosi et delicati, sive accusatores, sive testes, in cubilibus et lectulis suis litteris abutuntur, et totam Africam universamque tranquillum catholicæ serenitatis innubilant ad libidines suas duæ pestes.

e Hanc qui nominatim appellaverit, neminem me legere, præter Marianum Victorium (*In præf. ad epist. Hieron. ad Cæsiphontem*), quamquam forte Antiochenum concilium pro Diospolitano posuit; ait enim: Hæc et alia evomens Pelagius, cum a multis admodum derisorie, damnationem timens, recantavit primo; mox rursus ad eundem pejoraque relapsus, ab Antiochena synodo, item Innocentio primo, Zosimoque summis pontificibus damnatus est, etc.

f Facit tamen mentionem non obscuram Photius, apud quam locus est, qui si emendetur, ut profecto debet, Mercatoris dictum certo probat. Sic enim habet (*Bibliotheca cod. 54*): Porro hæc quidem Pelagiana seu Cælestiana hæresis non in Oriente dumtaxat vixit, sed etiam Occidentem pervasit, et Carthagine in Africa ab Aurelio atque Augustino deprehensa et convicta, variisque publice conciliis damnata. Ejecti vero, qui cum his sentirent, tanquam hæretici extra Ecclesiam, temporibus episcoporum Theophili Alexandriæ et Innocentii urbis Romæ, tam a Romanis quam Africanis cæterisque Occidentis episcopis. Nam ubi in Græco habetur, ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Θεοφίλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, legendum est, ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Θεοδοῦ τοῦ Ἀντιοχείας. Neque enim fieri potuit ut ejicerentur ex Ecclesia in Egypto Theophili temporibus Pelagiani, qui vix innotuerant in Occidente ann. 412, quo Cyrillus Theophilo successit: cum tamen admirabiliter ista quæ dicuntur Theodoro Antiocheno conveniant quippe qui memoratam a Mercatore sy-

sanctæ memoriæ ^a Theodotus Antiochiæ præsedit episcopus, atque detectus, a sanctis quoque et venerabilibus Hierosolymorum locis est deturbatus. Quod ejusdem [Baluz. Ejusdemque] sapientis Theodoti ad ^b reverendissimum urbem Romæ episcopum, et sanctæ recordationis ^c Praylii Hierosolymitani episcopi missa scripta testantur, quorum exemplaria ad documentum habemus in manibus.

CAPUT IV.

De communi utriusque hæretici sententia et condemnatione.

1. In ipsa autem accusatione capitulorum, quæ

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

nodum eodem fere anno habuit, quo Carthagine et Milevi ad Innocentium Africanum scripsere (*Vide dissert. 3 de Synodis*).

^a Celebris hic est toto Oriente Theodotus, qui ann. 411 in episcopatum Antiochenum Alexandro successit, vir mansuetudine insignis, margarita continentiae, accurata vitæ institutione egregie exornatus, ut loquitur Theodoretus (*Lib. v Hist. cap. 37*). Ille Apollinaristas reduxit ad Ecclesiam, ex qua Messalianos eiecit sine spe reditus in concilio Constanti-nopolitano. Obiit ann. 427, teste Theodoret (*Sub fin. totius Hist.*), post decimum sextum annum episcopatus; unde redarguas Nicephorum, quatuor dumtaxat annos ipsi tribuentem. De synodo cui præsedit in causa Pelagii abunde dissertavimus.

^b Ad Innocentium quidem, ut opinor, missa sunt ea scripta de quibus agitur, sed a Zosimo accepta, post mortem Innocentii (*Dissert. 3 de Synodis*). Opinionis hæc causa est: Zosimus duas, ut sæpe dictum est, scripsit Africanis litteras, in gratiam Cælestii et Pelagii, eo anno quo sedere cœpit, nimirum 417, unas primum incerto mense apud Baronium, alteras postea xi kal. Octobris. In posterioribus meminit accepti a Pelagio libelli cum litteris Praylii commendatitii. Missus est autem libellus ad Innocentium, quem nondum Pelagius sciebat defunctum, teste Augustino (*Lib. de Grat. Chr. cap. 30*). Cum igitur par sit credere Pelagium non alio misisse consilio litteras et libellum quam ad occupandum Innocentii animum, ut, si quid contra Diospolitanam absolutionem tentaretur in concilio, quod videbat Gallicanis episcopis apud Theodotum urgeri, Romæ non retractaretur factum de persona Diospoli judicium; merito censeri possunt posteriora Praylii et Theodoti scripta ad eundem Innocentium, cujus mors in Oriente nondum innotuisset, fuisse directa.

^c Theodoretus (*Lib. v Hist. cap. 37*) : Hierosolymis, post Joannem illum admirabilem mortuum, Praylius vir, qui nomini suo pulchre respondebat, illius Ecclesiæ regimen capessivit. Zosimus (*Epist. 2, ad Africanos*) : Epistolam Hierosolymitani episcopi Praylii, qui in locum quondam sancti Joannis est episcopus ordinatus, accepimus, qui causæ Pelagii enixius astipulator intervenit, etc. Quibus verbis Mercatori videretur pugnare, nisi prius, facta mentione Antiochenæ synodi, binas a Praylio in causa Pelagii ad sedem apostolicam scriptas litteras dixissemus, quarum priores memoriæ præcessoris Joannis, posteriores veritati datæ sint.

Joannes porro, cui Praylius successit, obiit die 10 Januarii ann. 417, dubitanque sui memoriam reliquit, quantumvis a Theodoretis admirabilis dicatur, idque duas præsertim ob causas: nam Origeni Pelagique nitium favere creditus est, et cum viris sanctissimis Hieronymo Epiphaniique inimicitias gessit, aut potius odia plane immerita.

^d Objecta sunt Pelagio Diospoli (*Lib. de Gest. Palest. cap. 11*) eadem quæ Carthagine prius Cælestio: 1° Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset; 2° quoniam peccatum

eidem tunc Pelagio objecta sunt, etiam hoc continebatur, cum aliis exsecrandis, ^a quæ discipulus ejus Cælestius sentiebat: id est, ^a Infantes, etiamsi non baptizentur, habere vitam æternam. »

2. Illud quoque, quod superius positum est capitulum, sentiri a Cælestio, et esse consentaneum magistri sui doctrinæ memoravimus, id est, ^a Legem sic mittere ad regnum cælorum, sicut Evangelium; Pelagius quibusdam scriptis suis aperte confirmat atque pronuntiat.

3. Denique libellus est ejus, quem habemus in manibus, ad quandam ^a Livianam viduam, sermo-

Adæ ipsum solum læserit, et non genus humanum; 3° quoniam lex sic mittit ad regnum, quemadmodum Evangelium; 4° quoniam ante adventum Christi fuerunt homines sine peccato; 5° quoniam infantes nuper nati in illo statu sunt in quo Adam fuit ante prævaricationem; 6° quoniam neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus hominum moritur: neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgit.

Ad hæc sibi objecta Pelagius dicitur ab Augustino ita respondisse: *De eo quod fuerint ante adventum Domini homines sine peccato, dicimus nos quoniam ante adventum Christi vixerunt quidam sancte et juste, secundum Scripturarum sanctarum traditionem. Reliqua vero, etiam secundum ipsorum testimonium, a me dicta non sunt, pro quibus ego satisfacere non debeo; sed tamen ad satisfactionem sanctæ synodi anathematizos illos qui sic tenent, aut aliquando tenuerunt.*

Quibus verbis Pelagius videtur Mercatorem refellere, qui ipsum consensionis cum Cælestio in hac propositione, *Lex sic mittit ad regna cælorum, sicut Evangelium*, accusat. Sed ut est in pluribus tunc mentitus, sic in eo quoque mendacii convincitur a Mercatore, ut postea videbitur.

Verum miratus sum aliquando vehementer, quid causæ fuerit cur Augustinus nusquam, quod ego meminim, propositionem hanc, *Lex sic mittit ad regna cælorum, sicut Evangelium*, vocaverit ad examen. An quia non putatur continere errorem magni momenti? Cur ergo tam acriter arguitur a Mercatore in Commonitorio, quod nonnisi gravissima quæque comprehendere debuit? an quia non discrepat ab ista quæ prolixè examinatur, *Etiam in veteri Testamento promissum regnum cælorum* (*Lib. de Gest. Palest. cap. 5*)? Hæc probabilior solutio. Nam quod queritur Mercator a Pelagio æquari legem Evangelio, idipsum Augustinus, post disputationem satis prolixam, his verbis expostulat (*Ibid.*) : *Quomodo ergo non merito commoverentur filii promissionis, filii liberæ Jerusalem in cælis æternæ, cum ista discretio apostolica atque catholica Pelagii verbis videretur auferri, et Agar quodammodo Saræ crederetur æquari? Et postea: Quapropter ut de hac re quod sentio, quæ possum brevitate complectar, sicut veteri Testamento, si esse ex Deo bono et summo negetur; ita et novo fit injuria, si veteri æquetur.*

^e Hæc est vidua, cui adulatorie Pelagius scripsisse accusatus est ab Hieronymo primum (*Dialog. 3 advers. Pelag. sub finem*) : *De hoc superbia tumore, et illa orandi prorumpit audacia, quæ scribens ad viduam, quomodo sancti debeant orare pronuntias: « Ille enim, inquit, merito ad Deum extollit manus, » etc. Et postea: Idem adulans viduæ, non erubescis dicere pietatem, quæ nusquam reperitur, etc.*

Tam Diospolitano in concilio (*Lib. de Gest. Palest. cap. 6*) : *Post hæc objectum est, quod Pelagius in eodem libro suo scripserit, posse hominem, si velit, esse sine peccato; et quod scribens ad viduam adulatorie, dixerit: « Inveniat apud te pietas, etc. » Ad hæc autem Pelagius respondens ait: « Posse quidem hominem*

nem continens exhortatorium, in quo ita habetur: A « Simplicitem, inquit, sequi Christi famulam decet: non hanc quæ stultitia magis est, quam simplicitas, sed illam de qua scripsit [Baluz. Scriptura dicit] : « *Benedicta anima omnis simplex* (*Proverb. xi, 27, sec. Septuag.*); dicente alibi Scriptura : *Maledictus omnis homo qui non permanet in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea* (*Deut. xxvii, 26*). Hinc, inquit, ostenditur non esse simplicitatem veram quæ Dei mandata insensata securitate contemnit, sed eam quæ legis præcepta sapienti timore custodit; dicente enim, maledictum esse eum qui non permanet in his quæ scripta sunt, a contrario benedictum esse non vult qui non omnia præcepta servaverit. Et si

omnis simplex benedictus est, ergo simplex ille est qui omnia præcepta ^b legis impleverit. »

4. Asserere hunc illud, quod toties jam superius dictum est, « Ad regnum cœlorum libros Moysis, sicut Evangelium mittere, » nullus catholicorum, qui hoc capitulum legerit, dubitat, nec intelligendo difficultatem aliquam poterit sustinere. Et quia indiscrete legem in eodem impiissimo capitulo nominavit, quod si Mosaicam, cujus testimonium maledicti posuit, « aperte nos in Judaismum attrahere tentat; quod si, ad legendum se per fallaciam, legis nomine Evangelium se dixerit nominasse, ^d in eo quidem quod legem Evangelium appellat, non errat. ^e Sed in eo est impius, in quo sub ^f simili et æquali

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

sine peccato esse, et Dei mandata custodire, si velit, B diximus. Hanc enim possibilitatem Deus ei dedit; reliqua vero, quæ subjecerunt, neque in libris nostris sunt, neque talia unquam diximus. » His auditis synodus dicit: « Quoniam negas te talia scripsisse, anathematizas illos, qui sic tenent? » Pelagius respondit: « Anathematizo quasi stultos, non quasi hæreticos, si quidem non est dogma. »

Augustinus (*Ibid.*): Nos sane cum hanc Pelagii defensionem in illa, quam prius accepimus, chartula legeremus, aderant quidam sancti fratres, qui se Pelagii libros exhortatorios vel consolatorios ad quamdam viduam conscriptos, cujus nomen non est expressum, se habere dixerunt, et admonuerunt requirendum utrum illic ista quæ sua negavit essent forte conscripta, quoniam hoc et ipsi ignorare asserabant. Tum vero cum iidem libri ab exordio legerentur, quæsitæ et inventa sunt: affirmabant autem illi qui protulerunt codicem, ante quatuor ferme annos, se istos tamquam Pelagii libros habere cœpisse, nec unquam utrum ejus essent ab aliquo se audisse dubitari. Considerantes itaque nobis optime servorum Dei cognitam fidem de hac re non posse mentiri, restare videbatur ut Pelagium potius in episcopali judicio credendum fuisse mentitum, nisi fieri potuisset cogitaremus, etiam ante annos tam multos, aliquid sub ejus nomine, non tamen ab illo, fuisse conscriptum.

Ex his notanda quædam. Primum viduæ nomen non fuisse expressum in codice, quem coram se Augustinus legi fecit; sed ut in uno deficeret, potuit in aliis contineri. Alterum viduam hanc forte appellatam revera fuisse Livaniam: forte, quod opinatus est eruditissimus Labbeus, *Ἀναργαριστηδὸς*, Julianam, eamque vel Demetriadis matrem existisse, quod minus probabile; vel, quod credibilius, Juliani Eclanensis parentem; eo enim nomine vocatam testatur Mercator (*Lib. Subnot. cap. 4*).

Claudius Menardus, qui in prima editione Gestorum Palæstinorum variantes ad marginem lectiones scholiaque apposuit, credidit fuisse celebrem illam Melaniam quæ senior dicta est, quæque fovit Rufini Aquilegiensis partes. Sed quo argumento potuerit opinionem suam firmare, non satis intelligo: ipsam certe infirmant duo; nam Hieronymus (*Dialog. 3 advers. Pelag.*), cum meminisset hujusce viduæ, Melaniæ nomen neutiquam siluisset, siquidem ad ipsam scriptus liber esset. Et Augustinus (*Loco de Gest. cit.*) testatur in eo codice quo Pelagii libri, sive exhortatorii, sive consolatorii continerentur, nomen viduæ non fuisse expressum: exprimendum utique propter nobilitatem femine facturam pretium libro, si Melania fuisset.

Porro duos Ad Viduam libros scripsisse Pelagius videtur: unum consolatorium, ex quo desumpta sunt quæ vel ab Hieronymo in dialogo, vel in concilio Diospolitano objecta sunt; alterum exhortatorium,

ex quo Mercator sua decerpit: non erit autem ingratum lectori si utriusque fragmenta represententur, non hic quidem, ne violeto lex notarum, sed in dissertatione de vita et moribus Pelagii.

^a Habet editio Vulgata, anima, quæ benedicit, impinguabitur, et qui inebriat, inebriabitur (*Proverb. xi, 25*). Septuaginta, *ψυχὴ εὐλογουμένη πάσα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὅτι εὐσεβήσας*: id est, anima benedicta omnis simplex, vir autem animosus inhonestus est. Hieronymus (*Apol. advers. Rufin. sub finem*), anima benedicta, omnis simplex vir, animosus inhonestus est. Editio Vulgata longe consonantior textui Hebræo est.

^b Nomine legis Pelagius Mosaicam intelligebat. Nam quod testimonium adhibuit ex veteri Testamento, illud Apostolus de lege Mosaicâ interpretatus est (*Gal. iii, 10*). Et Mercator ipse continuo subdit: Asserere hunc illud, quod toties jam superius dictum est, ad regnum cœlorum libros Moysis, sicut Evangelium mittere, nullus catholicorum, qui hoc capitulum legerit, dubitat. Quamobrem cum benedictio maledictioni contraria sit, nec aliud omnino sit maledictio quam ira Dei punientis violatores legis, benedictionis nomine significari debet benevolentia Dei compensantis observatores legis (*Vide Aug. lib. de Gest. cap. 5*).

^c Nam si maledictus est omnis qui non permanet in his quæ scripta sunt in lege Mosaicâ, nulla profecto pars legis est, quæ non debeat etiamnum observari. Quod si ita est, totius jugum nobis adhuc ferendum est, cum tamen Apostolus clamet, nos a maledicto legis redemptos per Christum (*Gal. iii, 13*).

^d Sententia auctoris tam antiqui notanda est adversus quosdam novatores, qui Evangelium negant habere veram rationem legis, Christumque vere esse legislatorem.

^e Difficilis locus, nec fere aliter exponendus, quam qui ab Augustino lib. de Gest. cap. 5 tractatus est (*Vide notas ad 12 anathematismos Rufini Syri*). — Norisius, ad agendam semper fallaciam, legis nomine Evangelium appellat, non errat, etc. Intermedia, ob vocem *Evangelium* repetitam, exscriptoris vel typothetæ vitio videntur ommissa. Neque priorum verborum lectio nobis probatur. Cæterum hic BB. secuti rescriptissimus, in eo quidem quod legem, etc., ubi Baluzius habet in id quidem, etc. GALLAND.

^f Similitate quali nos maledicto. Ita omnino veteres libri; sed omnes editiones habent simili et æquali, ex conjectura tantum. Viderunt enim viri doctissimi locum esse mendosum, uti vere mendosus est. Nos arbitrati sumus retinendam esse veterem lectionem, cum fieri possit ut vocabulum *similitas* ita olim effectum sit sicut efficta sunt ista, *filietas, esurietas, nimietas*, et similia. *Similitate* tamen hæc videretur scribendum, licet repugnantibus antiquis exemplaribus quo modo scribendum est *filietas*, licet

nos, qui sub Evangelio sumus, maledicto constituere A non pertimescit, exæquans legi circumcissionis et omni Judaismo evangelicam gratiam : unde etiam discipulus ejus Cœlestius aperte ausus est pronuntiare. « Legem sic mittere ad regna cœlorum, sicut Evangelium »

5. Manifestum est enim, secundum Pelagium, quia si sub eodem vel simili adhuc sumus vinculo, etiam sub Evangelii tempore; ^a et si quid tamquam nomines erraverimus, aut unum de præceptis Evangelii non impleverimus, ^b esse nos maledictos. Quod si ita, quod absit, tamen ut ille vult sit dictum, exæquatum est legi veteri Evangelium; et ubi erit dictum Pauli Apostoli: *Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum, quia scriptum est (Deut. xxvii. 26): Maledictus omnis homo, qui non permanet in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea (Galat. iii, 10).*

6. Quinetiam subdescendens hunc ipsum sensum latius in eodem sermone libelli hujus exsequitur, et

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

alicubi in codice Vaticano scriptum sit *filiiæatis*. BALUZ. — *Simili* ^a *atate* quali nos maledicto. Sic Baluzius veteres codices secutus, ut videre est infra in ejus notis. At Norisius cum BB., *simili et aequali nos maledicto*. Cotelierius vero Monum. Eccles. Gr. tom. iii p. 581 sic legit: *Sed in eo est impius, in quo sub simili atate* (hoc est, tempore) *equali nos maledicto, etc.* (sub æquali maledicto nos qui, etc.). GALLAND.

^a *Ut si quid tamquam*. Sic Norisius cum BB. Sed Baluzius relativum quid omittit: minus recte. GALLAND.

^b Locus hic per se admodum obscurus est, neque id mirum. Continet enim, nisi fallor, errorem, sed communem Mercatori cum Hieronymo; quare lucem accipiet ex his quæ ad primum Rufini anathematis-mum fusius tractanda sunt. Nunc breviter in antecessum observa, Mercatorem fuisse in sententia S. Hieronymi de christianorum qui, cum veram fidem secuti sint, in peccatis tamen moriuntur, purgatione tandem ab igne, et salute post diuturna tormenta.

^c Unus Norisius, quia ob levis præcepti transgressores obnoxios gehennæ esse mancipandos: cum, inquit Dominus, manifestum est: *Quicumque, etc.* GALLAND.

^d Hæc loquendi forma significat Mercator subscriptionem tractoriæ Zosimi faciendam; satis enim tacere Ecclesiæ nemo potest, nisi qui præstiterit id, non tantum quod ipsa exigit, sed etiam qua ratione præstandum jubet, ut catholicos ab hæreticis certa nota discernat. Exigebat vero tunc temporis hujusmodi subscriptionem, ut hactenus sæpe indubitatis Patrum testimoniis confectum est: sufficit nunc unum ipsiusmet Juliani ad S. Zosimum scribentis nomine octodecim episcoporum damnationem Pelagii Cœlestique subscribere detrectantium. Sic enim loquitur (*Libell. part. iv, num. 3; vide dissert. de libellis Pelagianorum*): *Illud autem sanctitatem vestram specialiter admonemus, ne ad vestram reprehensionem factum putetis, quod sic absentem damnationem ob Dei timorem subscribere non audemus, docui per Scripturas, humanam voluntatem præceptis Dei non debere præferri, dicentis (Exod. xviii. 1, juxta LXX): Non credes auditus vanos, nec consenties cum iniquo fieri testis injustus. Et postea (Num. v): His igitur et cæte-*

latius eum commendat. Post multa enim ibidem ait: *« Odisse, maledicere, et invidere, mentiri, detrahere, et detrahentibus credere, leve aut nullum putatur esse peccatum; sed hi qui hoc putant, obliiti sunt, quoniam et levis præcepti obnoxios gehennæ legimus esse mancipandos. Dixisse enim, inquit, Dominum manifestum est: Quicumque dixerit fratri suo, Fatue, vel Racha, reus erit gehennæ. »*

CAPUT V.

Convenitur Julianus, et invitatur ad resipiscendum exempla sociorum.

1. Hos igitur in ejusmodi impiissimis erroribus deprehensos, Pelagium scilicet et Cœlestium, ^d ad satisfactionem Ecclesiæ Julianus, et cæteri sui participes, ^e vel modo condemnent; et si quos confidunt B adversus catholicam fidem non recte sentire, nominatim designare non dubitent, et ^f ecclesiastico ordine a nobis accipient pro nostra possibilitate responsum, ^g aut ab eo certe, quem dicent a sensu catholico deviare.

ris testimoniis confirmati metuinus in absentem et nobis inauditum capita dictare sententiam, nisi cum præ-sentes fuerint confutati, etc.

^e Juliani participes jam totos fere undecim annos pertinaciter recusabant subscribere tractoriæ Zosimi summi pontificis, id est, condemnationi Pelagii et Cœlestii. Tunc enim, teste Mercatore (*Lib. Subn, cap. 6, num. 9*), conventus est Julianus, simulque reliqui complices, cum scripsit epistolam illam ad Zosimum, quæ ab hominibus fidis per totam penæ Italiam ad commovendos animos circumlata est, priusquam perveniret ad summum pontificem (*Lib. I Operis imp. cap. 17*). At Julianus ipse testatur se prius Zosimo scripsisse quam libros adversus Augustinum exorsus esset: orsus est vero ante ann. 419, ut demonstratur in dissertatione de libris qui toto tempore quo vel hæresis viguit, vel Augustinus superfluit, de questionibus Pelagianorum confecti sunt (*Dissert. ultima de libris scriptis a defensoribus fidei adversus Pelagianos, vivente Augustino*).

^f Ecclesiasticum dicit ordinem, quem Ecclesia præscribit, quem tradiderunt Patres, quem servavit in hunc usque diem quisquis vere fuit catholicus, ut nimirum apud idoneos judices, servata justitiæ forma, iuxta charitatis lege, sine contentione studio, sine maledictis et calumniis, sine artibus tenebrarum, sine proximorum offensione, manifestis agentium et defendentium nominibus, reciproco veritatis amore, etc., causa agatur et finitur.

^g Marius eruditissimo Labbeo visus est loqui hæc in loco de Augustino, cui supramodum infensa erat tota Juliani factio. Opinandi causa fuit quod lectionem Vaticani codicis ex Bellovacensi non correxisset, nec legisset, dicent, sed dicunt. Nam contra ipsius opinionem facit hoc apertissime, quod, licet Marius Commonitorium obtulerit Theodosio ante concilium Ephesinum, illud tamen non ediderit, saltem Latine nisi post idem concilium vel inchoatum, vel absolutum. At tunc ignorare non potuit, obisse Augustinum, cum id testaretur epistola Capreoli Carthaginiensis episcopi, eo tempore lecta in concilio quo rem agebat contra Pelagianos acerrime (*Part. II conc. Ephes. act. 4*), vir alioquin, ut amantissimus Augustini, ita curiosissimus eorum quæ ad ipsum pertinerent. Quem ergo spectant verba Marii? nullum definite, sed indeterminate, quem Pelagiani dicent a sensu catholico deviare. — Reponit dicunt Baluzius, et post eum BB. et Galland.

* Licet se dicat sequi Baluzium, hujus tamen sensum non bene comperisse videtur Gallandus: nam ponit *simili atate* duobus verbis, cum una voce scripserit Baluzius. EDIT.

2. Sicut enim ^a superius præfati sumus, jam multi A tentes, et poenitere super his quæ male senserant protestantes, a sanctis Patribus digni habiti miseratione, suscepti sunt.

Juliani quoque participes et socii facti, derelicto eo, Pelagioque damnato, ^b sedi apostolicæ se submit-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a In supernis, id est superius, ut ediderunt Lahbeus et Garnerius. Sic Franciscus Turrianus vocem *ἀνωθεν* vertit de supernis in fragmento Pauli Samosatani seu potius Diodori Tarsensis, quod exstat apud Leonium Byzantium in libro tertio adversus Nestorianos. BALUZ.

^b Vide quæ dicta sunt ex Possidio in notis ad cap. 3, quibus addæ verba Cœlestini scribentis in hunc modum ad synodum Ephesinam (in part. conc. Ephes. cap. 20): De his autem qui cum Nestorio videntur pari impietate sensisse, atque se socios ejus sceleris addiderunt, quamquam legatur in eos nostra sententia, tamen nos quoque decernimus quod videtur. Nulla perspicenda sunt in talibus causis, quæ apostolica sedes semper aspexit. Quod loquimur, Cœlestianorum testantur exempla, qui spem de synodo huc usque gesserunt. Habent, si respiciunt, copiam revertendi, quod his solis non permittitur quos proprie cum auctoribus hæreses omnium fratrum constat subscriptione damnatos. Per Dei namque misericordiam aliquos ex eorum numero ad nos jam rediisse gaudemus. Quod hoc consilio factum est, ut quos conscientia mixta non poterat, saltem sententia separaret. Hoc, monito, vestra fraternitas sequatur exemplum; sit caput sceleris, cum his quos

synodalia loquuntur statuta damnatum; reliqui, quos cum hoc sentientes in communione ecclesiastica non habemus, ejiciantur de civitatibus suis, et se in nostro collegio noverint non futuros, nisi secundum ecclesiasticum et christianorum principum constitutum; damnata cum auctoribus sociisque damnantes, se profiteantur catholicos sacerdotes: quam formam etiam circa eos volumus custodiri, qui subrependum in ecclesiasticis causis christianis principibus crediderunt, et alio ordine rursus Ecclesiam occuparunt.

Non erit inutile, præcedentia quædam verba sancti pontificis de Regibus christianis scribentis œcumenicæ synodo huc referre: Tantæ causæ finis, qui superest, actibus vestris, quæso, respondeat; quia nolumus in modico vos deesse, qui maxima peregristis. Adjutorio apud reges terræ his estote quæ scripsimus. Norunt et ipsi quid suis debeant præstare temporibus: sciunt quod catholicæ fidei fundamento sua regna subsistant. Pura ab hæredibus sanctis paternæ et avitæ credulitatis vena servatur. Fluit ab illis incorrupta per posteris, nec hanc in his aliquis unquam limus infect. Custodit fortis sui fidelis cursus exordium, cum id quod in origine acceptum est videtur in prole.

ADMONITIO

IN MARII MERCATORIS LIBRUM SUBNOTATIONUM SEQUEM.

Opus hoc secundum duas in partes distributum est a Mercatore. Altera nomen Commonitorii ad lectorem accipit, quia præfationis loco est; altera Subnotationum ad verba Juliani, quod est ipsummet Opus. Utraque multum plane eximia complectitur; sed prima potissimum quæ ad historiam spectent; secunda, quæ ad dogmata, quamquam et ista prodât de Juliano quædam ad hunc usque diem ignota.

Una hic per se questio tractanda proponitur, de mortalitate Adæ per peccatum: aliæ velut appendices attinguntur, de peccato originali, de baptismo et redemptione parvulorum, etc. Unde Mercator (In Commonitorio seu Prologo hujus libri parte 1): Tota summa inepti et magis impii Juliani laboris ad unam pravam rediit videtur sententiam, Adæ videlicet et Evæ transgressionem eos non fecisse mortales. Et postea (In fine libri Subnot.): Scis in ista, quæ inter nos vertitur, questione de mortalitate, scilicet generis humani, quæ per primos transgressores divini mandati generaliter per semina percurrat, et currit, et in finem usque cursura est, totam prorsus causam tuam construi.

De tempore aliquid hinc opinor colligi probabiliter posse. Scripsit Mercator post Theodori Mopsuesteni mortem, ut constat ex his verbis (Initio Prologi seu Commonitorii): A Theodoro quondam episcopo oppidi Mopsuesteni; immo post obitum S. Augustini: Sanctæ recordationis Augustinus episcopus diversis temporibus, etc.; atque etiam post vulgatam ipsius responsionem ad opus postremum Juliani. Sic enim Mercator (Ibid., sub finem): Sanctus Augustinus sex suis libris quatuor priores illius evertit, octo quoque posteriores singulis responsionibus suis ad singula capita subjectis: quod utriusque Opus cum in manus nostras venisset, etc.

Cum igitur Theodorus e vita excesserit ann. 427, Augustinus ann. 430 (Theodoreus in fine Hist. Eccl.), et ad Mercatorem in Oriente positum pervenire vix potuerit Opus Imperfectum, priusquam Ephesum adveniret Basula diaconus, qui, ut credibile est, una cum litteris Capreoli Carthaginiensis episcopi attulit hoc Opus, quamquam sacrum sanctissimi viri in defensione gratiæ morientis testamentum; non videtur procul a vero Subnotationes factas quidem a Mercatore, sub finem ann. 451, quo habita est Ephesi synodus, sed in unum librum collectas impulsu Pientii, anno consequente; Mercatori quippe id procul dubio acciderit, quod curiosis solet, Opus diu expectatam avidè legerit, cum primum accepit; lectum subnotaverit, et suo tempore Subnotationes in unum congererit.

Interest lectoris tria hic observasse. Primum, nos quidem Subnotationes in octo capita partiti fuisse, sed secutos hac in re Mercatorem, qui totidem excerpta ex Juliani libris examinanda sibi proposuit; variis numeris singula capita, ipsumque Commonitorium distinxisse, ut si qua nobis aliquando citanda sint, tanto facilius reperiantur, quanto pluribus indicis designata fuerint. Alterum, ad singula Juliani excerpta Augustini responsionem (u), etsi Mercator non apposuerit, a nobis tamen subjunctam, ut utriusque doctoris responsiones inter se composuere mutuum sibi lucem refundant. Postremum, nusquam, vel apud Mercatorem, vel apud alios ejusdem avi auctores, plura per se arcana, quæ ad historiam Cælestianam pertineant, contineri, ut merito quispiam hoc opusculum idcirco vocet, *Mysterium hæresis Cælestianæ revelatum*.

(a) Ad calcem relegandæ visæ sunt nobis hæ responsiones, quo expeditior textus evadat. Erit.

MARII MERCATORIS LIBER SUBNOTATIONUM IN VERBA JULIANI.

Præfatio.

CUI TITULUS EST IN ANTIQUIS EXEMPLARIBUS

* *Commonitorium lectori adversus hæresim Pelagii et Cælestii, vel etiam scripta Juliani a Mario Mercatore servo Christi.*

1. Quæstio contra catholicam fidem apud ^b nonnullos Syrorum, et ^a præcipue in Cilicia a Theodoro quondam episcopo oppidi ^d Mopsuesteni * jamdudum nota, nunc usque penes paucos eorum admodum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Vox commonitorii, quæ in superiore opusculo pro instrumento litis sive indiculo sumebatur, nunc admonitionem ad lectorem et prologum in librum Subnotationum in scripta quædam Juliani significat.

^b Syrus certe fuit Rufinus ille, quem Cælestius in concilio Carthaginensi testatur se audivisse Romæ apud sanctum Panmachium, cum diceret, quia tradux peccati non erat (Apud August. lib. de Pecc. Orig. cap. 5), ut mox refert Mercator (Num. 2). Fuit quoque Theodorus Mopsuestenus, qui oriundus Antiochia, unde a Photio Antiochenus vocatur (Cod. 58). Fuit denique Paulus Samosatenus, ex quo primo nata est hæresis Pelagiana.

^c Hæresis Cælestiana, ut mox insinuat est, originem doxit, si non primam, saltem vicinam a Theodoro episcopo Mopsuestiæ, quæ civitas Ciliciæ secundæ. Hunc parentem indicavit Mercator aperissime, quippe qui etiam Theodori fragmenta refert, quibus hæresis illa continetur.

Joannes Maxentius Mercatori consensit (Confess. II tom. Bibl. PP.) : Quod malum et pœnam mali in universum credimus transisse genus humanum. Nec enim mortem corporis tantum, quæ pœna peccati est, sicut quidam dicere voluit, sed et aculeum mortis, hoc est, peccatum ingressum in mundum; quia non istis, sed Apostolo potius acquiescimus, qui et peccatum et mortem in omnes homines pertransisse testatur dicens : Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt (Rom. v. 22). Propterea recentes ab utero parvulos, non tantum ut adoptionem mereantur filiorum, aut propter regnum cælorum (sicut Pelagii et Cælestii, sive Theodori Mopsuesteni discipuli, qui unum et idem naturale et originale peccatum esse affirmare conantur), sed in remissionem peccatorum eos credimus baptizari, ne pereant in æternum.

Consentit quoque Photius (Cod. 177), licet paulo obscurius, cum loquitur de quinque libris a Theodoro Mopsuesteno compositis adversus eos qui homines natura dicunt, non voluntate, peccare, quorumque pœnor nomine appellatur Aram, dissimulante Theodoro sub hæc larva catholicos peccati originalis defensores, Hieronymum et Augustinum.

^d Mamsuesteni. Infra p. 339, Mamsuesteni. Ita veteres libri et editio Gerberonii. Atque ita aut Mopsuesteni vulgo scribitur istius oppidi nomen in antiquis codicibus manuscriptis, non solum apud Marium Mercatorem, sed etiam alibi. Verior est tamen lectio quam in hunc locum intulit Garnerius, qui edidit Mopsuesteni. Baluz.

^e Dixit jamdudum, id est, saltem ante triginta annos. Nam Rufinus ille Syrus, Pelagii Cælestique

occulte [Baluz. omit. occulte] reditur, ^f nec ea palam profertur; sed ab ipsis qui de ea ^g cornicantur, velut catholicis ^h intra Ecclesias, interim retinetur, ⁱ Progenitores videlicet humani generis, Adam et

magister, videtur venisse Romam ann. 399, siquidem fuerit ille quem Hieronymus in Occidentem misit, ut postea demonstraturi sumus. Dixit et nunc usque, id est, ad ann. 431, quo liber ille conscriptus est, ut monuimus in præfatione.

^f Fuit hæc Pelagianorum ars fraudisque pene perpetua, ut sua mysteria committerent fidis tantum auribus, palam tegerent verbis in speciem catholicis. Hinc Hieronymus conversa ad Pelagium oratione (Ep. ad Ctesiph.) : Nostis, inquit, quid intrinsecus discipulos tuos doceas, aliud ore commemorans, aliud celans conscientia, nobisque alienis et indoctis loqueris per parabolas, tuis autem mysteria confiteris. Et postea : Loquere, quod credis, publice prædica quod discipulis loqueris; aliud audiunt cubiculorum tuorum secreta, aliud rostrorum populi, etc. Et paulo post : Sola hæc hæresis est quæ publice erubescit loqui quod secreto docere non metuit. Magistrorum silentia proferit rabies discipulorum.

^g Baluzius, fide veterum exemplarium, fornicantur : fatetur tamen Garnerium ^h optimo sensu ⁱ posuisse cornicantur. Ebit.

^h Prædestinatus (Lib. 1, hæc. 88) : Pelagiani seu Cælestiani catholice plebi permixti sunt, quia Ecclesiam aliam non habent; et ideo ubi eis eveniret, communionem non renunt. Dicunt enim unius confessionis esse in hac parte in qua eucharistia conficitur. De quæstione enim, aiunt, non de communione discernimur.

Hanc artem animadvertit Hieronymus, cum scriberet in hæc verba (Epist. 201, inter Augustin.) : Hæc perniciosissima hæresis semper simulat pœnitentiam, ut docendi in Ecclesiis habeat facultatem.

ⁱ Augustinus (Lib. de Pecc. Orig. cap. 17) : Multi eos propterea sectabantur, quia catholice communioni videbant esse sociatos.

Sanctus Cælestius (Parte III conc. Ephes. cap. 22) : Obstat illis per te Spiritus sanctus hominibus, qui ad quascunque conantur provincias pervenire, ut eorum impia prædicatio resurgat. Obstitite eis; ita enim ut damnentur, quocumque perveniunt innotescunt; et tanquam non illis sententia toties repetita sufficeret, longinquas terras remotasque provincias inquietant.

Sanctus Leo (Epist. 86) : Agnovimus quosdam presbyteros, diaconos, ac diversi ordinis clericos, quos Pelagiana seu Cælestiana hæresis habuerit implicatos, ita in vestra provincia ad communionem catholicam pervenisse, ut nulla ab eis damnatio proprii exigeretur erroris; et pastoralibus excubiis nimium dormitantibus, lupus ovium peltibus tecius in ovile Domini, non depositis bestialibus animis, introiret.

^j Hæresis Cælestiana contra fidem catholicam peccati originalis longe notior fuit Orientalibus Eccl.

Evam, mortales a Deo creatos, nec quemquam posterorum sui prævaricatione transgressi læsisse; sed sibi tantum nocuisse, seque mandati reos apud Deum fecisse, alterum penitus nullum. »

2. Hanc ineptam et non minus inimicam rectæ fidei questionem, sub sanctæ recordationis Anastasio Romanæ Ecclesiæ summo pontifice, Rufinus a quidam [Baluz. quondam] natione Syrus Romam primus invexit, et ut erat argutus, se quidem ab ejus invidia muniens, et per se proferre non ausus, b Pelagium gente Britannum c monachum tunc decepit, eumque ad prædictam apprime imbuuit atque instillavit impiam vanitatem.

3. Hic [Baluz. Quique] mox ausus in apostolum Paulum Commentarios d condere, cum ad illum locum notissimum ad Romanos venisset Epistolæ, ubi

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

elestis, immo et aliis vulgo fidelibus, quam Pelagina gratiæ Dei per Christum inimica. Unde imperator Honorius in constitutione ad Palladium Ravennæ data pridie kal. Maias, Honorio XII et Theodosio vii AA. CC., de pellendis ex Urbe Pelagio et Coelestio, solius Coelestiani erroris meminit.

Et certe nata est pestis illa in Oriente, et hinc quasi lues pervasit Occidentem, quemadmodum in dissert. de Auctoribus, etc., ostendimus ex Photio (Cod. 51): Ipsa, inquit, hæresis sive Pelagiana, sive potius Coelestiana vixit in Oriente, et in Occidentem quoque propagata est.

a Opportune hoc in loco confutanda esset popularis opinio, quod adversum fidei de peccato originali dogma Pelagius Coelestiusque didicerint a Rufino Aquileiensi; sed lex notarum jubet prolixam disputationem rejicere in finem, ubi de Pelagianæ hæresis defensoribus, immo et de parentibus dissertatio instituitur. Porro autem quo Anastasii Christianique anno Rufinus, de quo agitur, Romam venerit, facile potest colligi, si modo idem est, ut revera est, quem Hieronymus Mediolanum misit ad Venerium. Misit enim cum epistola ad Rufinum Aquileiensem; epistola vero Romam allata est, postquam Aquileiensis ex Urbe in patriam secesserat: ergo cum secesserit ann. 2 Anastasii, aut sub finem primi, necesse est Rufinum venisse Romam ann. 2 Anastasii, qui est Christi 599. Verum id facilius concluditur ex Apologia secunda Hieronymi adversus Rufinum. Cum enim de hac ipsa epistola loqueretur, hanc ait ab amicis habitam fuisse Romæ ante triennium. Cum igitur scripserit Apologiam anno ultimo Pontificatus 4, Christi 402, oportet Rufinum cum epistola venisse ann. 399, qui secundus Anastasii. — De Rufino Aquileiensi hunc locum interpretatur Gerberonius, Garnerius de Rufino Palæstino, Hieronymi discipulo. Baluz. — Hunc (Rufinum) nonnulli perperam confundunt cum Rufino Aquileiensi. Qua de re fuse disserit Fontaninus Hist. lit. Aquil. lib. v cap. 18, § 4, p. 415 seq., ubi et hunc locum Marii Mercatoris illustrat. Videsis et S. Augustinum lib. de Peccat. Origin. cap. 3, atque ad eum locum notam BB. GALLAND.

b Hinc constat Pelagium Anastasii temporibus fuisse Romæ (Apud August. lib. de Civitat. Christi cap. 55). In ea certe erat ann. 405, cum scriberet ad Paulinum epistolam (Epist. 95), cujus ipse meminit in literis ad Innocentium datis ann. 418, diuque scriptam ante 12 annos. Certe Augustinus (Lib. de Pecc. Orig. cap. 2) Pelagium ait diu Romæ vixisse, immo diutissime. Nos vero in dissert. de Auctoribus, etc., ostendimus eo venisse jam inde a temporibus Damasi.

ita continetur: Propterea sicut per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, etc. (Rom. v, 12), ibidem eos tantum reos dixit, atque obnoxios illa prævaricatione teneri, qui hunc in prævaricationis Dei mandatis voluerint initari: non omnes, qui ex ejus sunt per successionum seriem semine generati; atque hinc latius de sequentibus locis hujus Epistolæ disputat, et pronuntiat nullum hominem [Baluz. hominum] prorsus per generationem læsum fuisse, nec lædi Adæ peccati transgressionem: « Sed imitatione, inquit, quia prior ille in genere humano peccavit, et illum reum et obnoxium fieri, qui hunc propria voluntate, non nascendo, sed peccando fuerit imitatus. »

4. Huic Pelagio adhæsit e Coelestius, nobilis natu

c Hinc ab Augustino (Epist. 186, ad Paulin.) dicitur Brito: Pelagium, inquit, quem credimus, ut ab illo distingueretur qui Pelagius Tarenti dicitur, Britonem fuisse cognominatum, quod ut servum Dei dilexeris, novinus; nunc autem quemadmodum diligas, ignoramus. Ab Orosio (In Apolog.) Britannicus: Dominus Christus summo præmio fidei dignum judicat, si quis hæc Filium Dei posse crediderit, et Britannicus noster, mox ut voluerit, se posse confidit.

A Prospero (Carm. de Ingrat. cap. 1), coluber Britannus:

Dogma quod antiqui satiatum felle draconis Pestifero vomit coluber sermone Britannus, Hac primos homines cretos ditone ferebat. Ut seu præscriptum mandatum transgrederentur, Sive inculpati servata lege manerent, Mortem istam prorsus, qua carnem vita relinquit, Oppeterent, quæ non peccato paria, sed ipso Instituentem Deo, comes esset fixa creatis.

C Ab Hieronymo (In præf. primi lib. in Jerem. et in præf. lib. tertii), Scotorum pulchris prægravatus, atque Albinus canis. Sic enim corrigenda vulgaris lectio, quæ habet Alpinum canem; nam Britannia dicta est olim, et Scotia, et Albion (Buchananus in Hist. Scotiæ). Hanc vero insulam semper aluisse molossos toto orbe notissimos, nemo nescit. Hæc autem occasione animadvertit, lector, falli conjectura eos qui existimant nomine Albini canis significatum fuisse ab Hieronymo Coelestium Pelagii discipulum; constat enim illam, quem ait Hieronymus (Loco mox citato) latrare per Albinum canem, non aliam esse a Rufino. Sic enim habet: Iustar Cerberi spiritali percutiendus est clava, ut æterno, cum suo magistro Plutone, silentio conticescat. Quis autem ignorat Grannii, Calphurnii, Scorpii, Asinii, Plutonisque nomine Rufinum identidem ab Hieronymo appellatum? — Britannum. Secuti sumus scripteram librorum manuscriptorum. Sciunt autem eruditi ita ferme scribi hoc nomen in antiquis codicibus. Baluz.

d De Commentariis vide quæ prolixè annotata sunt ad caput 2 præcedentis Operis, simulque advertit hæc vocula, mox, non significari maximam temporis propinquitatem, sed consecutionem solam, neque enim Pelagius, ubi primum a Rufino venenem hausit, illud continuo suis Commentariis iniecit, sed prius docuit Coelestium, qui et ipse adversus traducem peccati scripsit, antequam Pelagius Commentarios elucubraret, ut confectum est citato loco, partim ex Prædestinati auctore, partim ex Mercatore, qui ejusmodi expositiones compositas fuisse scribit ante vastationem Urbis.

e De Coelestio tria traduntur a Mercatore, quod nobilis natu fuerit, quod auditorialis scholasticus,

quidem, et illius temporis auditorialis scholasticus ^a, A sed naturæ vitio eunuchus matris utero editus. Ille a Pelagio instructus sensum istum impiissimum meracius imbibit, ac ^b multos incredibili loquacitate amentiae hujus suæ participes et complices fecit.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

quod naturæ vitio eunuchus: ea fuere in hunc usque diem incognita; emendant vero quæ vel a Gennadio scripta sunt (*Lib. de Script. cap. 44*), vel afferri solent a recentioribus, ut quod Cœlestius Scotie gentis fuerit, quod ab adolescentia monachus, etc. Major enim fides adhibenda est Mercatori testi oculato, quam Gennadio aut aliis majore temporis intervallo distantibus. Hæ porro voces, *illius temporis*, non improbabilius ostendunt Cœlestium adhæsisse Pelagio jam inde ab Anastasii temporibus. — Si constaret Hieronymum loqui de Cœlestio in præfationibus libri primi et libri tertii Commentariorum in Jeremiam, facile assentiret Baronio et Usserio censentibus Cœlestium fuisse natione Scotum, præsertim cum consiet magistrum ejus Pelagium fuisse ex Britannia oriundum. Garnerius suspicatur aut Romanum aut Campanum fuisse, certe oriundum ex provincia Latini nominis. BALUZ.

^a Scholasticus, qui vocatur a Mercatore auditorialis, a concilio Sardicensi (*Can. 10*) forensis dicitur: Si quis dives vel forensis scholasticus episcopus fieri dignus habeatur, non prius constituitur quam lectoris et diaconi et presbyteri ministerium peregerit. Dicitur et ^b Augustino (*Tract. 7 in Joan.*) legisperitus: Qui habent causam, et volunt supplicare imperatori, quærunt aliquem scholasticum jurisperitum, a quo sibi preces componantur. Scholastici ubique mentio est apud veteres. Advertendum autem advocatum causarum publicarum, ecclesiarumque et civitatum, defensorem scholasticum nominatum fuisse (*L. ii Cod. de Advoc. Concuss.*), et a civitatibus appellationem accepisse. Sic Eusebius, qui postea fuit Dorylaei episcopus, cum Nestorio resisteret, fuisse dicitur a Theophane scholasticus regie urbis (*Can. 97 Cod. Afr. Eccl.*). Sic Severus, cui scripsit Ferrandus epistolam (*Pag. 152 edit. Divionensis*), cujus argumentum est: Quod Dominus noster Jesus Christus sit unus de Trinitate, appellatus est scholasticus Constantinopolitanus, etc.

Illæ autem voces, *auditorialis scholasticus*, modo conjunctæ usurpantur a scriptoribus, modo divisæ, una tamen eademque significatione; divisarum passim exemplum occurrit; conjunctas adhibuit Augustinus (*Lib. v advers. Jul. cap. 4*), cum Julianum alloquens, Auditorialis, ait, scholasticos tangis, et dicit contra me clamaturos, o tempora! o mores! etc. Et alio in loco (*Lib. ii ejusdem Operis cap. 10*): Numquid Irenæus, Cyprianus, Reticius, Olympius, Hilarius, Gregorius, Basilus, Ambrosius, et Joannes de plebeia sæce sellulariorum, sicut Tulliane jocularis, in vestram invidiam concitati sunt? Numquid milites? numquid scholastici auditoriales? numquid nautæ, tabernarii, setarii, coqui, lanii? numquid adolescentes ex monachis dissoluti? numquid postremo de quacunque clericorum turba isti sunt?

Non possum silere quod ex his verbis conjecerim, nec forte improbabilius, Julianum nempe, dum ista diceret intendisse, in Valerium Comitem, qui vir militaris; Constantium, qui vicarius, et infima ex plebe; Marium Mercatorem, quem scholastici auditorialis nomine intelligat; Jacobum et Timasium, qui adolescentes monasticam vitam professi, et Paulinum Cœlestii accusatorem, qui inter diaconos meretur: omnes acerrimos hæresis Pelagianæ insectatores, omnes singulari aliqua necessitate Augustino devinctos, omnes a duce agminis catholici adversus factionem Christo inimicam instructos atque inmissos.

Quod si hæc conjectura non omnino contemnenda est, ut certe non est; an non ex ea consequens vi-

5. c Ausus quippe est palam publiceque his verborum sententiis ejusdem sensum passim disseminare per populos: id est,

^d Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, fuisset moriturus.

detur ut Mercator inter auditoriales scholasticos, et Romæ quidem, militaverit, eamque ob rem Cœlestii consors singula quæque tanto distinctius noverit, quanto propter societatem officii frequentius, ut si, in ipsius vitam moresque inquisierit? Et certe ratio agendi quam sequitur tota mihi videtur de foro; quid enim Communitario exactius ad regulas forensis accusationis? quid Subnotationibus conformis consuetudini, qua solent ejusmodi homines libros annotando legere?

Nec omnino a ratione alienum videtur existimare Marium Mercatorem Roma oriundum, vel, quod magis opinor, e Campania; atque ita fuisse Cœlestii non tantum muneris socium, sed etiam patriæ consolem. Cœlestium enim fecimus Campanum in notis Communitarii, neque leves habuimus faciendi causas.

^b Vix credi potest quam multos suas in partes Cœlestius traxerit. Augustinus de ipso scribens ad Hilarium (*Epist. 157*): Consortes erroris ejus plures sunt quam sperare possumus; et ubi non redarquantur, etiam alios ad suam sectam seducunt; et sic crebrescunt, ut nesciant quo sint erupturi, etc.

Patres concilii Carthaginensis: Multi qui eorum perhibentur esse vel fuisse discipuli, hæc vicia, quibus fundamenta christianæ fidei conantur evertere, quantumcumque affirmare non cessant (*Epist. 475*).

^c Cœlestium Pelagio audaciorem fuisse in prodenda sententia, testatur Hieronymus (*Epist. ad Celsiph.*): Silentia magistrorum proferat rabies discipulorum. Augustinus (*Lib. de Pecc. Orig. cap. 22*): Inter istum et Cœlestium in hac questione, de parvulis propter peccatum originale baptizandis, quid distat, nisi quod iste apertior, ille occultior fuit; ille pertinacior, iste mendacior; vel certe ille liberior, iste austerior? Ille enim nec in Ecclesia Carthaginensi damnare voluit quod in Romana postea se tenere confessus est, et corrigi paratum se esse professus est, si ei tamquam homini error obrepisset. Iste autem et illud dogma damnavit tamquam contrarium veritati, ne ipse a catholicis iudiciis damnetur, et id sibi defendendum rostea reservavit, aut mendaciter damnans, aut collidis interpretans.

^d Vide, lector, quibus capitiibus Mercator contineri dicat hæresim Cœlestianam; vide item quibus et Augustinus (*Lib. de Gest. Palest. cap. 11*), et alii ejusdem ævi scriptores.

Auctor librorum hypognosticon (*In præfat*): Cujusmodi dogmatis ista est nefanda blasphemia, Adam, sive peccasset, sive non peccasset, moriturum fuisse; item peccatum ejus neminem nisi solum ipsum noverit; iterum posse hominem per librum arbitrium tamquam per se sibi sufficientem implere quod velit, vel etiam meritis operum a Deo gratiam unicuique dari; libidinem naturæ esse bonum, nec in ea esse quod pudeat; parvulos baptizatorum filios non trahere originale peccatum, neque perituros a vita æterna, si sine sacramento baptismi ex hac vita migraverint.

Auctor libri qui Prædestinatus dicitur (*Lib. i, har. 28*): Tunc illi (Cœlestio) obtulerunt libros suos, ubi dicebat, ipsam sibi hominis naturam ad perfectionem posse sufficere; hoc est, tantum potest homo exercere justitiam, ut etiam sine peccato possit esse, si velit, Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, esset moriturus; sic legem misisse ad regnum, sicut Evangelia; infantes in remissionem peccatorum baptizandos esse propter solam regulam universalis Ecclesiæ; nihil obfuisse generi humano peccatum Adæ. Illi autem, sive antequam damnarentur ab universali Ec-

« Quoniam peccatum Adæ ipsum solum læsit, et A non genus humanum.

« Quoniam infantes qui nascuntur, in eo statu sunt, in quo Adam fuit ante prævaricationem.

« Quoniam neque per mortem Adæ omne genus hominum moritur (*Baluz. moriatur*), quia neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgit.

« Quoniam infantes, etiamsi non baptizentur, habent vitam æternam. »

^a Quæ quinque capitula unam impiissimam et nefandam sententiam generant.

Adjecit præterea « posse esse hominem sine peccato, et facile Dei mandata servare, quoniam ante Christi adventum fuerunt homines sine peccato.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

clesia, sive posteaquam damnati sunt, non cessaverunt scribere posse hominem sine peccato esse; et nihil obfuisse Adam generi humano; et legem sic misisse ad regnum, sicut Evangelia; et infantes non ideo baptizandos, quia habere possint originale peccatum, et naturam tam bene factam Deo, ut sibi sola sufficiat ad hoc ut possit carere peccato.

^a Hanc nempe : Nullum esse peccatum ab Adamo tractum in posterum. Illud ipsum porro, quod subtiliter in quæstionibus de peccato originali Mercator fecit, præstitit Prosper in quæstionibus etiam ad gratiam pertinentibus. Sic enim ait (*Epist. ad Rufin. de Lib. Arb.*) : Pelagiana hæresis, quo dogmate catholicam fidem destruere adorta sit, et quibus impietatum venenis viscera Ecclesiæ atque ipsa vitia corporis Christi voluerit occupare, notiora sunt quam ut opere narrationis indigeant. Ex his tamen una est blasphemica, nequissimum et subtilissimum germen aliarum, quæ dicunt gratiam Dei secundum merita hominem dari.

Utrique discipulo præiit magister Augustinus, non verbo tantum quod pluribus testimoniis probari posset; sed facto magis, cum ad Albinam, Pinianum et Melaniam duos de tota hære-i libros conscripsit: alterum de Gratia Christi adversus Pelagium, alterum de Peccato Originali contra Cœlestium. Quæ partitione id etiam ostendit, quod sæpe monuimus, lutrumque hæreticum totam impietatem defendisse quidem, sed alterum magis alteram partem, quasi suam susceptam.

^b Numerositatem dixit, non absolutam, sed comparativam, ut aiunt, quæ æstimatur habita ratione argumenti. Nam præter libros quatuor quibus Julianus conatus est respondere libro primo Augustini, de Nupt. et Concup., ut statim Mercator dicit, et alios octo, quibus secundum ejusdem tituli librum oppugnavit, nullos videtur de hac quæstione scripsisse; nisi quis litteras ad Rufum Thessalonicensem inter libros numerare velit, aut certe respiciat ad librum de Amore, Commentariosque in Cantica, et tractatum de Constantia, quorum meminit Beda (*In præf. Cantic. Cantic.*).

^c Quod ait, Julianum cum Cœlestio et Pelagio in damnatione tertium numeratum esse, spectat, opinor, ad concilia duo, Romanum scilicet, cuius acta Cœlestius Ephesum misit; et Ephesinum universale, quod adversus Nestorium ejusque factionem celebratum est. In his enim Julianus primum legitur nominatum damnatus cum Pelagio Cœlestioque, et aliis episcopis ex Italia ejectis. Vide synodicam ad Cœlestinum (*in p. conc. Ephes. act. 7*), et obiter corrige hunc locum : Cum ipsi sit etiam Pelagiani et Cœlestiani, ac nonnulli de iis qui ex Thessalia ejeci fuerunt, legendum enim, ex Italia, ut ostendimus in elogio Juliani (*Dissert. 2. de Auctoribus, etc.*).

^d In tractoria Zozini, quæ damnationem Pelagii Cœlestique continebat, nulla fuit mentio Juliani, nulla quoque in octo canonibus quos Patres Africa

« Et quoniam sic lex mittit ad regnum cœlorum, sicut Evangelium. »

6. Hæc atque alia ejusmodi ipsi etiam Juliano et cæteris ejus commanipularibus placuere. Quæ, cum cognita atque detecta, ecclesiastica fuissent cum præfatis personis auctoritate damnata, ^b librorum quoque numerositate ^c ab eodem Juliano defensa sunt, placuitque ei cum Pelagio et Cœlestio ^d in damnatione testimonium numerari.

7. Tunc contra pueriles ausus ejus sanctæ recodationis ^e Augustinus episcopus diversis temporibus diversos condidit libros, ex quibus omnibus Julianus ^f unum de duobus primo tempore ad ^g Valerium editis elegit, cui quatuor libris a se ad ^h Turbantium

B adversus eosdem hæreticos in concilio universali ediderunt. At ipsos postea damnari nunquam accidit, quin annumeratos sit Julianus. Damnatio prima continetur actis a sancto Cœlestino in Concilio Romano adversus Cœlestium, Pelagium et Julianum, quæ lecta sunt atque approbata in concilio Ephesino (*in part. conc. Ephes. act. 5, in synodica ad Cœlestinum papam*). Secunda est in epistola Gelasii ad episcopos per Picenum constitutos (*Epist. 7*) : Pelagium, Cœlestium, Julianum, cæterosque complures oratoriarum facundiarum viros in hac assertionem probavimus fuisse convictos, et tam ecclesiasticis constitutis quam imperialibus etiam percussos fuisse præceptis.

Hæc verba, tam ecclesiasticis quam imperialibus, etc., maximam lucem Mercatori fiderique faciunt; nam nullum reperit imperiale præceptum adversus Julianum, nisi illud, cuius a Theodosio facti, post oblatum Commonitorium, Mercator mentionem fecit (*Vide notas ad titulum Commonit.*). Tertia reperitur apud Photium (*Cod. 54*) : Damnari et Joannes Alexandrinus episcopus in Apologia ad Gelasium urbis episcopum, non solum Pelagianam hæresim, verum etiam Pelagium ipsum atque Cœlestium una cum Juliano, qui in hac ipsa secta successum deprehensus est.

^c Cum sanctus fidei defensor scripsisset librum unum de Nuptiis et Concupiscentia ad Valerium Comitem, respondit Julianus libris quatuor, ex quibus excerpta quædam sibi a Comite missa confutavit Augustinus, libro altero de Nupt. et Concupisc. cum ea putaret esse fidelia; sed cum accepisset libros ipsos, excerptaque non satis respondere libris intellexisset, opere, ut ait, elucubratis sex libris ad quatuor Juliani respondit (*Vide lib. ii. Retract. cap. 53*). Julianus interim octo alios secundo Augustini reposuit : respondit rursus opere postremo sanctus doctor moribundus, quasi cygnæ voce. Verum de libris Juliani diligentius quiddam afferetur in dissertatione de Pelagianæ hæresis defensoribus : nunc id unum obiter notandum, libros quatuor ad Bonifacium contra duas epistolas Pelagianorum scriptas ab Augustino vulgo credi contra Julianum, quem ipse quæque putavit Augustinus utriusque epistolæ auctorem; revera tamen primum contra Cœlestium fuisse, ut qui scripserit ad clericos Romanos epistolas quæ refellitur; tres alios contra Julianum, qui licet fateatur suam esse, quæ est ad Rufum Thessalonicensem, aliam abnegat, nec Augustinus diffidetur (*Lib. i. Operis Imp. cap. 17*).

^f Juliani opus primum, libros quatuor continens scriptos contra lib. i. de Nuptiis et Concupiscentiis. GALLAND.

^g Comitem. Meminit autem istius rei Augustinus lib. ii. Retract. cap. 53. BALUZ.

^h Fuit ille quidem episcopus, sed incertæ sedis, qui cum adhæsisset aliquamdiu Juliano, rediit postmodum ad catholicam fidem. Unde Augustinus (*Lib.*

absolutis contradiceret : * sequenti vero uni octo A super hac re alios elaboratos penitus ignorare.
ultimis voluminibus ad ^b Florum emissis respon-
disse se jactat, fingens multos ejus sancti viri

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

ⁱ Operis Imp. cap. 4) Julianum alloquens : Utinam
immiteris Turbanthum post illa tua scripta, et post has
tuas laudes, quibus cum dicis magno virtutum fulgore
conspicuum, a vestro errore liberatum.

^a Opus ejusdem Juliani postremum librorum octo
contra lib. II de Nuptiis. GALLAND.

^b Fuit et ille quoque u. u. de episcopis Juliani
sociis et sede pulsus quod detrectarent subscribere
formulæ fidei a Zozimo præscriptæ. Numeratur enim
inter eos quos Ephesina synodus a Cælestino dam-
natos testatur, et iterum damnat : *Perfectis iis que*
de impiorum Cælestii, Pelagii, Juliani, Persidii, Flori,
Marcellini, Orontii, reliquorumque eadem cum illis
sentientium, depositione a pietate tua ista decreta et
constituta sunt, judicavimus et nos quoque ea solida
firmaque permanere debere (II part. conc. Ephes. act.
5, in synodica ad Cælestinum papam).

^c Opus quod continetur octo illis libris, Imperfe-
ctum dicebatur, cum a v. c. Claudio Menardo editi
fuissent duo tantum priores libri (An. 1627, Paris.),
nunc a multis post quatuor alios a v. c. Hieronymo
Vignerio additos (Ann. 1655, Paris.) Perfectum ap-
pellatur. Mallet Vossius (Lib. I de Hær. Pelag. cap. 6)
vocari librum Altercationis propter Gennadium, cu-
jus sunt hæc verba (Lib. de Script. Eccl. cap. 45) :
Hæresim Pelagii defendere nixus scripsit adversus Au-
gustinum impugnatores illius libros quatuor, et iterum
libros septem. Est etiam liber Altercationis amborum
suas partes defendentium.

Veterem appellationem retinendam suadent verba
que sunt in indiculo Possidii edito (Ann. 1564, Lova-
nii) ab Ullimierio : *Contra secundam Juliani respon-*
sionem Imperfectum Opus (In præf. ad postremum illud
Opus Augustini), queque tru-stra inquiras in aliis vul-
gatis editionibus. Unde mirari subit aliquando, cur
Vignerius hanc appellationem arbitratus sit factam
tantum post editionem Menardi, atque ita in indicu-
lum Possidii irrepisse; editio enim Ullimierii plus
60 annis editionem Menardi antecessit.

Sed juvat paulo curiosius in hanc rem inquirere,
et nisi fallor, liquido demonstrare, retinendam om-
nino Possidii sententiam; quippe cum Augustinus,
vel solos quinque priores libros Juliani acceperit,
impedientibus bellicis tumultibus, ne alii mitteren-
tur; vel si omnes acceperit, inter respondendum
sexto mortem obierit. Sic enim verum erit, et quod
Possidius scripsit, Opus istud esse imperfectum, et
quod tradidit Prosper chronographus (In Chronic.
ad coss. Theod. xii, et Valent. iii), Augustinum in-
ter impetum obsidentium Vandalorum in ipso dierum
suorum fine libris Juliani respondentem, et gloriose in
defensione christianæ gratiæ perseverantem mortuum
esse.

Augustinus igitur ad Quodvultdeum (Epist. præfi-
gitur Operi Imperfecto) : Respondeo, inquit, libris Ju-
liani, quos octo edidit post illos quatuor quibus antea
 respondi; hos enim cum Romæ accepisset frater Ali-
pius, nondum omnes descripserat, cum oblatam occa-
sionem voluit præterire, per quam mihi quinque trans-
misit; promittens alios tres cito se esse missurum, et
multum instans ne respondere differrem : cujus instan-
tia coactus sum remissius semper agere quod agebam,
ut operi utrique non deessem, uni diebus, alteri nocti-
bus, quando mihi ab aliis occupationibus hinc atque
tunc venire non desistentibus parceretur. Agebam vero
rem plurimum necessariam, nam retractabam opuscula
mea... et duo volumina jam absoleveram... restabant
epistolæ et tractatus populares, quos Græci homilias
vocant, et plurimas epistolarum legeram, sed adhuc
nihil inde dictaveram, cum me etiam isti Juliani libri
occupare ceperunt, quorum nunc quarto respondere
cupi. Quando vero id explicavero, quinque respon-

8. Quibus ^c octo ultimis ^d horrida loquacitate
evagatus, disertum se magis ostentare, et sciolum

dero, si tres non supervenerint, dispono, si Deus volue-
rit, et quæ poscis incipere, simul agens utrumque; et
hoc scilicet, et illud de retractatione opusculorum no-
strorum, nocturnis et diurnis temporibus in singula
distributis.

Quibus ex verbis concludere licet sanctum docto-
rem tres Juliani posteriores libros nondum accepisse
eo tempore quo, responsione ad quartum inchoata,
scribebat ad Quodvultdeum. Scribebat vero post ab-
solutos duos Retractationum libros, ut ipsemet testa-
tur. At eos vix abolverat, ut tradit Possidius (In
vita S. August. cap. 28), cum Vandali in Africam
irruerunt, cunctaque ferro et igne vastantes, non
terram tantum, sed etiam mare infestum habuere.
Cum igitur Vandali in Africam trajecissent ann. 427,
Bonifacium fuderint ann. 428, illeque se Hipponem
Regium receperit, urbem minutissimam totius Africae,
interim dum Vandali totam Mauritaniam Numidiæ-
que depopularentur, clausumque Hipponis portum
tenerent; cumque tertio mense obsessi a Vandalis
Hipponis Regii fato functus sit Augustinus ann. 430,
v. kal. Septembris, edmodum probabile est, si non
omnino certum, intercluso comœatu non potuisse
posteriores Juliani libros ad Augustinum pervenire.

Et certe ante obitum sanctus fidei defensor lib. uni
de Hæresibus elucubravimus, quem tamen non alia con-
ditione se scripturum promiserat, quam si tres po-
steriores libri, quos in dies expectabat, non affer-
rentur.

Quid quod inspectis attentius libris a Vignerio edi-
tis, non ab-urde quis opinaturus sit, vel Augustinum
quinto Juliani duobus suis respondisse, vel quatuor
et sextum Augustini in unum posse conjungi. Nam
cum singulis Juliani libris suis sit ab uno in alterum
transitus satis manifestus, in hoc vel nullus est, ve-
paulo obscurior.

Verum omnes octo pervenisse ad Augustinum,
aliquis non incredibiliter hinc concludat : primum,
teste Prospero ejusque exscriptore Gennadio, credi-
tum est, in hunc usque diem, obisse Augustinum
inter respondendum Juliano. At si constet prior opi-
nio, responderit sane duobus fere integris annis ante
obitum. Deinde sextus liber non ita caret præfatione,
quæ in aliis aperta est, quin satis discernatur a quinto,
ut facile intueni patere potest. Denique si uni quinto
Juliani quintus et sextus Augustini respondeant, vel
singulis Juliani libris suos singulos Augustinus non
apposuerit, quod omnino præstitit in prioribus qua-
tuor; vel quintus et sextus coalescere debeant in
unum, qui hoc pacto exerescet eo usque, ut duplo
fere superaturus sit maximum aliorum.

His argumentis sua est non improbabilis solutio.
Nam testimonium Prosperi elevat auctoritas Possidii;
ille enim longe positus quæ audivit, iste quæ præ-
sens usurpabat oculis, memoriæ mandavit. Deinde si
quid valeat secundum argumentum, eodem jure sex-
tum librum in tres parti oportuerit, breves illos
quidem, sed suæ tamen præfatione atque argumenti
varietate satis distinctos. Denique si quid virum ha-
beat ratio ab inæqualitate librorum petita, sextus a
quinto secerni non debet, ne quintus per se solus vi-
superet dimidiam partem secundi.

Ut sit, exceperit octo libros Augustinus, aut
quinque tantum; responderit sex totis, an hæserit in
sexto: constat profecto nec respondisse omnibus,
nec opus absolvisse, atque illud merito Imperfectum
a Possidio dictum fuisse. Quare nec ulla fuit causa
idonea cur mutaretur appellatio Operis Imperfecti,
nec ulla ratio cur antiqua non retineatur, nisi fortio
cum Gennadio Altercationis nomen, propter disputa-
tandi formam, magis placeat.

^d Augustinus (In præf. lib. II Op. Imperf.) : Fr-

volens, post innumerabilia ^a conviciorum probra, A nec noxam eorum ad posteros originaria successione quæ in sanctum supradictum virum est jaculatus, hæc impudenter, immo jam impie defendere [Baluz. add. ausus est], quæ a Pelagio Cælestioque cum in perniciem suam didicisse superius memoravimus; quamquam sicut jam prioribus quatuor libris ^b eadem et semper eadem volens, et nullum prudenter inveniens exitum, injuriis et contumeliis magis membranas seu chartas quam ulla fidei rectæ ratione complevit. Et cum hæc summa brevitate et Scripturarum sanctarum atque divinarum auctoritate esset quæstio pertractanda, plurimam sibi distortam et omnino non necessariam loquacitatis conscripsit materiam, de qua et impia eunderet, et prorsus ageret nihil. Nihil enim agit qui impietati operam navat.

9. Sanctus [Baluz. add. tamen] sæpe dictus episcopus Augustinus ^c sex suis libris quatuor priores illius averit, octo quoque posteriores singulis responsionibus suis ad singula capitula subjectis, sic vanos ejus et plumbeos pugiones malleo catholicæ veritatis obtudit, immo confregit.

10. Quod utriusque opus cum in manus nostras venisset, studiosius perlegi et intellexi [Baluz. omitit studiosius perlegi et intellexi], quia tota summa inepti et magis impii Juliani laboris ^d ad unam pravam redigi videtur sententiam: « Adæ videlicet et Evæ transgressionem eos non fecisse mortales,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

etiam est, inquit, ut sub eodem titulo etiam secundum librum scriberem, contra quem Julianus alios octo nimia loquacitate conscripsit, etc. Unde concludere est octo postremos Juliani libros non fuisse conscriptos adversus primam responsionem Augustini sex libris comprehensam, quod nonnullis visum est, iisque non parum eruditis; sed adversus secundum librum de Nupt. et Concub. quo missa per Valerium excerpta confutaverat. Duobus igitur Augustini libris non prolixissimis Julianus quatuordecim reposuit sane non brevissimos.

^a Augustinus (Lib. i contra Julianum): Contumelias tuas et verba maledica, quæ ardens iracundia libris quatuor anhelasti, etc. Et alio in Opere (Lib. ii Oper. Imperf. cap. 58), cum impurus hæreticus turpe quiddam et obscenum objecisset sanctissimo viro, respondet ille per summam inodiosam: Non expavescis quod scriptum est (I Cor. vi, 10): Neque maledici regnum Dei possidebunt; neque enim tam sæda convicia nihil adjuvantia, nisi maledicendi libidine loquereris.

^b Ille ingenio fuerunt, eaque arte usi sunt, cum omnibus retro sæculis omnes hæretici, tum præsertim Pelagiani. Hinc Augustinus (Lib. i contra Jul. cap. 1): Primum abs te quero (Julianum alloquitur) cur libro meo saltem specie tenus te respondisse gloriaris, cum tuis libris quatuor, unius mei partem, nec quartam reprehendendo tetigeris, eosque saltus in præteritis meis disputationibus feceris, quasi omnino despræares utriusque operis, et mei scilicet, et tui, quenquam esse posse lectorem qui ista deprehenderet. Denique etiam pauci ipsa, in quibus vix est, ut dixi, quarta pars voluminis plei, quæ velut infirmiora existimans, quatuor tuorum grandiorum voluminum strepitu, quasi quadrigarum impatu prosternere et conculcare molitus es, consideratione multo plurimum cæterorum quæ attingere timuisti, incuncta manere monstrantur, quod ostendere pene superfluum est. Admonendi enim sunt potius quia hoc nosse desiderant, ut non eos pigeat utrumque legere, et quod scripsi, et quod respondere voluisti.

Quinque episcopi ad Innocentium (Episc. 177 inter Augustinian.): Non agit de uno Pelagio, qui jam for-

transisse; sola autem imitatione illorum, qui divina mandata contempserit effici reum.

11. Ille ergo, ut dixi, ^e totum opus, cum studiosius perlegissem, breviter pro nostrarum virium facultate, ^f Subnotationibus [Baluz. add. ex] libris ejus, ubi ubi opportunitas exegit, apposis, ego quoque respondi, quo lector post tanti patris et magistri tubam, nostram etiam palearem fistulam non aspernatus assumere, tota intelligat brevitate Julianum in elaborandis numerosissimis libris inanem et plenam potius jactantiam cum summa impietate operam impendisse.

12. Sane quoniam easdem ipsas quas dixi Subnotationes in unum corpus redigere me debere tu quoque, ^g venerande presbyter Pienti, jussisti, parvi imperatis non ignorans in maledicta et effrenata illius linguæ nos convicia incursuros. Sed quid possunt ^h extra [Baluz. add. Dei] Ecclesiam alligati rabidi canis latratus? Gloriamur nos ⁱ tantis viris, tantisque ecclesiasticis doctoribus toto plane orbe fulgentibus, in quos ille tam inaudita, tam nefanda, tamque obscena atque atrociter maledicta jaculatur, participes ac socios fieri.

13. Scio sane quod etiam de ordine capitulorum subcensurus sit nobis, et plus loquendo quam solet inanem contra nos strepitum verborum moturus,

tasse correctus est, quod utinam ita sit! sed tam multis quibus loquaciter contententibus, et infirmas atque ineruditas animas velut convictas trahentibus, firmis autem et in fide stabiles ipsa contentione fatigantibus, usquequaque jam plena sunt omnia.

^c Sic recte B.B. At Baluz. edit. mendose, ex suis libris. Innotit vero auctor primum Augustini opus contra Julianum, sex libris constans. GALLAND.

^d Ut unam per se partem hæresis Pelagianæ Julianus in suis libris defendendam suscepit, ita unam Mercator oppugnandam putavit; de qua nempe una consuluit Augustinum, ut colligi potest ex responsionis ea parte quæ habetur (Post præfat. generalem).

^e Subnotationes tamen conscripsit in duos tantum priores libros, non alia certe de causa quam quod his solis tractatur quæstio de mortalitate Adam, et peccati originalis exstantia, quam unam agendam suscepit Mercator, nihil admodum sollicitus de reliquis ad aliud argumentum pertinentibus.

^f Subnotationibus, id est responsionibus quæ subjectæ sunt verbis Juliani sicut fecerat Augustinus. BALUZ.

^g Mos fuit illis temporibus, ut cum presbyter presbyterum alloqueretur, vel fratrem diceret, vel concypresbyterum; quare ex hoc loco non immerito licuit concludere. Mercatorem tunc cum hæc scriberet, neque episcopum fuisse, neque etiam presbyterum. Scripsit vero post obitum Augustini ann. 431, aut etiam 432.

^h Id est, contra. BALUZ.

ⁱ Augustinus (Lib. con. Jul. cap. 5; vide etiam 7): Tantumne apud te (Julianum affatur) possunt Pelagius et Cælestius, ut a solis ortu usque ad occasum, tot ac tantos fidei Catholicæ doctores et defensores, antiquos et nostræ ætatis contiguos, dormientes et manentes, non solum deserere, sed etiam Manichæos audeas appellare? Miror si hoc al quando ex tuo poterit ore procedere, quod te tamen clamare pravitas tui compellit erroris: sed mirum si in facie hominis tantum intervallum est inter frontem et linguam, ut in hac causa fons non comprimat linguam.

accusans videlicet ordinem contra se nostrorum nullum esse dictorum. Subnotationes, ut jam diximus, pravis nos ejus sensibus partim [Baluz. sparsim] apposuimus, vel admovimus; ^a non ullum adversus eum condidimus librum.

14. Ille sane curet de nobis

..... Medio ceras implere capaces
Quadrivio...., (Juv. Sat. 1)

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Libri nomine Mercator appellare noluit Subnotationes suas, Commonitoria, et quæ sive ex Græcis interpretatus est, sive quæ ex Latinis decerpit, quibus Cœlestiani Nestorianique convincerentur; eaque, ut opinor, causa fuit, cur inter tractatores ecclesiasticos neque a Gennadio recensitus sit, neque ab aliis tum antiquis, tum recentioribus scriptorum ecclesiasticorum nomenclatoribus, ideoque pene oblivione conscriptus fuerit, ne ipso quidem nomine, si Augustinus siluisset, memorie consignato. Quamquam ut a Gennadio prætermitteretur potuit alia esse causa, nempe odium Mercatoris in Pelagianos, Gennadii in eosdem studium.

^b Nemo veterum non exprobravit Pelagianis quod arte logica abuterentur, neglectis Scripturæ sacræ testimoniis, quibus tamen in dirimendis fidei controversiis opus est. Augustinus (Lib. 1 advers. Jul. cap. 1): *Itane nos, fili Juliane, Manichæi sumus? rogo, quid respondebis? quibus tot sanctos Patres oculis intueberis? quæ tibi argumenta succurrunt? quæ Aristotelis categoriæ? quibus ut in nos velut artifex disputator insilias, videri appetis eliminatus? quæ tuorum argumentorum vel acies vitrea, vel plumbei pugiones in illorum*

nos cum ingenii tenuitate, fide christiana fundata, a mundi sane sapientibus longe semota, et exprobra-
tiones ejus cum Patribus nostris et magistris patienter excipimus et exorbitationes illius a catholica veritate, divinis Scripturarum [Baluz. add. nostrarum] eloquiis, ^b non sophismatum arte, confutamus, convincimus et deflemus.

conspectu exeri audebunt? quæ abs te arma non fugient, nudumque destituent? Et alio in loco (Lib. III cap. 2): Ubi est acumen tuum, quo tibi videris et categorias Aristotelicas asecutus, et aliam dialecticæ artis astutiam? Et iterum (Ibid., cap. 7): Vides quam dialecticæ nihil dixeris, et nulla quidem culpa dialecticæ disciplinæ, tu quantum a tramite ejus exorbitaveris. Videris illius artis verbis ad hoc uti, ut eis inflatus attolitus facias imperitos, volendo videri esse quod non es: quod etsi esses, ad eum modum, quo ista disputanda sunt, nihil esses, sed plane nunc et ineptus, et imperitus, tunc autem ineptus artifex esses; et tamen dialecticorum quasi jaculis oneratus acutis in certamen procedis, et jactas plumbeos pugiones. Et alio in loco (Lib. III Op. Imperf. cap. 52): Isti sunt quos urbana exagitatis dicitate, vel potius vanitate, contemnis, quia non possunt secundum categorias Aristotelis de dogmatibus judicare? quasi tu, qui maxime queris examen vobis et episcopale iudicium denegari. Peripateticorum possis invenire concilium, ubi de subjecto et his quæ sunt in subjecto contra originale peccatum dialectica sententia proferatur, etc. Si dialectica ista, quæ te non edificat, sed inflat, et tam ridiculum quam jactanculum facit, etc.

INCIPIT LIBER.

CAPUT PRIMUM.

Nunc verba Juliani ex libro ejus primo ad Florum
^a capitulo CXI. ita.

^a Sed currant ad eum, qui clamat, Jugum meum suave est, et onus meum leve est (Matth. xi, 32), qui et male agenti veniam pro inestimabili bonitate largitur, et innocentiam, quam creat bonam, facit innovando ^b adoptandoque meliorem. ^c

1. Ad hæc. Præter responsa sancti viri, omnes

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a In editione Menardi et Vignerii eadem est capitulorum partitio, ac erat olim, cum Mercator Opus Imperfectum Augustini legeret, id est, statim post mortem sancti doctoris. Neque mirum id videri debet, cum libros singulos suis singulæ capitulis Augustini ad verba Juliani responsiones distinguant. — Cap. cxii. Ita veteres libri et editio Gerberonii. Verum quia in editione librorum S. Augustini adversus Julianum legitur cxi, Garnerius isthic ita quoque emendavit. Sic etiam paulo post p. 8 repetit xvi pro xvii, et alibi. BALUZ.

^b Referantur hæc ipsa verba Juliani iterum a Mercatore (Cap. 8 hujusce Operis) et ab Augustino (Lib. 3 advers. Jul. cap. 3); neque vero singularis ista loquendi formula Juliano fuit, sed omnibus aliis Pelagianis communis. Unde auctor librorum Hypognosticon cum Pelagiano ita loquitur (Hypog. lib. v, sub finem): *Nos, iniques, sicut aliquoties a vobis audivimus, in remissionem peccatorum tam majores ætate quam parvulos baptizamus; et cum vobis ita contradicendum fuerit a nobis: ergo est peccatum in parvulis quod eis in sacro baptismo remittatur. Respondetis nullum. Tan-*

C quidem innovat creando, sed non omnes renovat regenerando, nisi eos tantum de quibus ipse ait: Nisi quis [Baluz. qui] renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto [Baluz. omni. sancto], non potest intrare in regnum cœlorum (Joan. iii, 5). Seu ut idem ait: Nisi quis natus fuerit denuo (Ibid., 8). Unde suspectus es fraudis et doli, quod nusquam in toto Opere tuo renovationis tibi visa est mentio facienda; sed innovationis tibi sermo semper venit in mentem. Nam

^d certum est inter innovationem et renovationem plu-

tum in adoptione filiorum baptizantur; habet enim in eis gratia quod adoptet, non habet unda quod diluat: propter solum vero symboli formulam, ut tradita consuetudo servetur, tinguntur in remissionem peccatorum, etc.

^e Post hæc Garnerius addit responsionem Augustini sic se habentem: *« Augustinus: Ipsi sunt homines quibus invides liberatorem, quos habere malum a quo liberentur negas: quomodo ergo constanter fideliterque respondes quod non invidetis liberatorem hominibus Dominum Jesum Christum, cum potius pertinaciter et infideliter agas ne ab illo salvi fieri credantur per te, sicut salvum facis populum suum a peccatis eorum (Matth. i, 21), propter quod eum. Evangelio loquente, didicimus appellatum esse Jesum. Non igitur docere poteritis libera arem Christum vos hominibus non invidere, quia parvulos non esse homines nullo modo poteritis ostendere. »* EDIT.

^d Certum tamen, non semper Patres usos fuisse tanta æpipheta; nam et Augustinus adhibuit innovationis nomen, cum diceret: Sicut ergo ut anima jam existens creatur innovatione justitiæ, sic jam existens

imum interesse: innovatum enim, sicut omnibus est notum, intelligi potest quod nunquam fuit, et noviter exstitit; renovatum vero id quod utique jam erat, in vetustatemque pervenerat; quod si renovetur, dicitur renovatum.

2. Sed nec probari facile poterit a divinam Scripturam usam esse hac locutione, innovatione videlicet; sed de renovatione ei creberrimus sermo est.

3. Audi invitus Apostolum Paulum dicentem: Sicuti est veritas in Jesu deponere vos, secundum pristinam conversationem, veterem hominem qui corrumpitur secundum desideria erroris; renovamini autem sensum [Baluz. sensu] mentis vestrae, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia sanctitatis et veritatis (Ephes. iv, 22). Item idem: Cum autem benignitas et humanitas illuxit Salvatoris Dei nostri, non ex operibus justitiæ, quæ nos fecimus, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, quem ditissime effudit super nos in Christo (Tit. iii, 5). Item idem: Etsi exterior noster homo corrumpitur, sed interior renovatur de die in diem (II Cor. iv, 12).

4. Deinde audi qui etiam adoptentur; audi, inquam, non me, sed apostolum Petrum: Vos, inquit, genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus in adoptionem, ut virtutes Dei annuntietis, qui vos vocavit de tenebris in admirabile lumen suum (I Petr. ii, 9). Audisne quid dicat? sentisne quid prædicet? illos adoptari videlicet, ut fiant in adoptionem populus Dei, qui sunt de tenebris evocati in illud admirabile lumen: unde consequens est ut nisi quis fuerit de tenebris evocatus in illud admirabile lumen,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

fingitur et conformatione doctrinæ (Epist. 166). Usi quoque Milevitani Patres (In Synodica ad S. Innocentium): Pueros, inquit, etsi nullis innoventur christianæ gratiæ sacramentis, habituros vitam æternam nequam præsumptione contendunt.

Neque Julianus abhorruit a voce regenerationis, cum ageret de baptismo, quam tamen Mercator vult esse paræ cum renovatione potestatis. Sic enim loquitur (Lib. v Op. Imperf. cap. 9): Nos vero renasci omnes baptismo debere, et opere nostro, et sermone testamur; sed non ut hujus impertitione beneficii de jure videantur diaboli plagiat; verum ut qui sunt opera Dei, fiant pignora Dei; et qui nascuntur viliter, non tamen noxiæ, renascantur pretiose, non tamen calumniose; qui quæ prodeunt ex Dei institutis, provehantur mysteriis Dei; et qui afferunt opera nature, dona gratiæ consequantur, ac Dominus suus, qui eos fecit condendo bonos, faciat innovando adoptandoque meliores.

^a Non est usa, quod sciam, quando fuit sermo de baptismo; sed de poenitentia dixit David: Cor mundum crea in me Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis (Psal. li, 12). Dixit et Jeremias: Convertite nos, Domine, et convertemur; innova dies nostros sicut a principio (Thren. v, 21).

^b Pelagiani cum adversus catholicos de propagatione peccati ab Adam in posteris disputarent, peccatum illud maluerunt dicere naturale quam originale, ut tanto majorem facerent apud minus eruditos homines catholicos invidiam, quanto viderentur propiorum habere, saltem verbo tenus, affinitatem cum

A non sit genus electum, non regale sacerdotium, non gens sancta, non populus in adoptionem esse mereatur.

5. An dicturus es forsitan et jussurus ut [Baluz. om. ut] majores tantum homines, qui de tenebris in illud admirabile lumen tamquam peccatores evocantur, ipsi tantum fiant populus Dei; parvuli vero ab ipso ortu suo in lumine constituti, expertesque tenebrarum, quia tantum, ut tu vis, innovati sunt, non autem renovati ex aliqua vetustate peccati, non sint ex populo Dei? Quis te christianorum ferat ista loquentem? quis te non exhorreat, et tamquam lethale virus non [Baluz. om. non] fugiat hæc scribentem?

CAPUT II.

Item in libro II capitulo XVI verba Juliani.

« Verum imbecillum tunc [Baluz. cæcæ] opinionis patrocinium multiplicat peccata, non minuit. Hic igitur miserorum pruritus et sponte decrescientium nullum contra ipsam veritatis rationem valet pondus asferre. Sed quia nonnullis Scripturarum locis, et maxime apostoli Pauli, confirmari asserunt ^b naturale peccatum, etc. »

1. Ad hæc. Nemo dicit naturale, vel naturam esse peccatum, sed originale; et id in natura esse, non ^d extra naturam; nec absurde tamen, aut [Baluz. om. tamen, aut] abusive dici posse naturale, non tamen naturam: nam deceptus ipse decipis quos potes [Baluz. add. Et tamen]. Inter originale et naturale est nonnulla distantia; et quamvis quod naturale est possit et originale dici, non tamen quod originarium est, naturale quidquam [Baluz. et naturale] cogit fateri. Et accipe exemplum: natura est omnis homo, cujuslibet ætatis, sexus, atque condi-

Manichæis, qui malam assererent hominis naturam. Pelagius (In libello Fidei num. 7): Absque sola peccati macula, quæ naturalis non est. Julianus (In libello Fidei part. ii, num. 10): Quoniam igitur præmissus de bono naturæ et benedictione, et honore conjugii, consequenter renuimus naturale peccatum, vel si quo alio vocabulo nuncupatur, ne creatori Deo omnium irrogemus injuriam, dum aliquid ab illo cum peccato fieri potuisse contendimus, et testimonia Scripturarum ejus falsitatis arguamus.

Cum Julianus dixisset: Constitute necesse est naturale, quod Manichæus finxerat, sed tu nomine commutato originale vocas, interiusse peccatum, etc.; respondens Augustinus (Lib. v Op. Imperf. cap. 9): Nos, inquit, originale peccatum propterea significativius quam naturale dicimus, ut non divini operis, sed humane originis intelligatur, etc. Hoc est quod vulgo dicunt in scholis, maculam peccati dici non debere Adami posteris naturalem, si natura sumitur pro substantia, quæ Dei opus est; licet vere sit naturalis, si natura pro origine ponitur, nascendo enim contrahitur.

^c Responsio Augustini apud Garnerium: « Augustinus: Quare non fateris ab omnipotente justo grave jugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum (Eccl. xl, 1) sine ullo peccati merito non potuisse constitui. » Omittit ut supra Baluzius. Edit.

^d Extra naturam. Ita veteres libri et editio Gerberonii. Garnerius reposuit extra naturam. Verum hæc emendatio non erat necessaria, cum sensus absque ea sit planus. Baluz.

tionis; origo vero [Baluz. conditionis origo, ut] est A [Baluz. permixtione], Deum quoque hominem senator, curialis, servus, colonus, barbarusque, quæ non sunt naturæ nomina, sed originariæ conditionis. Ita nos non dicimus naturam aut naturale esse peccatum, sed originis causam addicte serviliter per peccatum.

2. Quamvis, ut jam diximus, præter naturam in qua sit, esse non possit, nisi dementissime quærendum id extra hanc existimes: vel [Baluz. om. vel] suapte sit propriam habens substantiam vel naturam et te ita sentientem devoret Manichæus, qui mali naturam sui juris, sui status et originis principatum tenere ac habere cum impietate delirat.

CAPUT III.

Item in eodem capitulo paulo infra verba Juliani.

« Ostensum est igitur nihil posse per Scripturas sanctas probari, quod iustitia non possit tueri: quia si in lege Dei est perfecta forma iustitiæ, nihil per eam adversaria ejus, id est, injustitia sinitur virtutis acquirere; ac per hoc, quod ratio arguit, non potest auctoritas vindicare. »

1. Ad hæc. Vellem probares tua ratione puerperium virginis, vel conceptum sine virili commixtione

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

« Ostensum ergo. Garnerius reposuit, Ostensum est igitur. Fatendum est hoc discrimen esse parvi admodum momenti. Annoto tamen, quia cum lectio nostra reperitur in antiquis exemplaribus Mercatoris et apud S. Augustinum, nulla ratio erat mutandi vocem ergo in igitur. BALUZ.

« Difficultatem lectori creant Mercator: nam videtur, vel non assecutus mentem Juliani negantis, auctoritate vindicari posse id quod falsitatis ratio argueret; vel sententiam legisse cum negationis nota, hunc tunc in modum: Quod ratio non arguit, id est, non probat, non potest auctoritas vindicare. Lector facile advertet, si tantisper animum reflectat, sensum affirmantem favere magis Juliano, negantem Mercatori.

Quamquam Julianus ipse, ut est apud Augustinum (Lib. 1 advers. Jul. cap. 7), quoties aliquid prohendum occurreret, voluit hunc ordinem argumentorum servari, ut primum ratio, tum Scriptura, denique auctoritas sanctorum adhiberetur. Sic enim loquitur: Cum igitur liquido claret hanc sanam et veram esse sententiam, quam primo loco ratio, deinde Scripturarum minuit auctoritas, et quam sanctorum virorum semper celebravit eruditio, qui tamen veritati auctoritatem non suo tribuere consensu, sed testimonium et gloriam de ejus susceperunt consortio; nullum prudentem conturbet conspiratio perditorum.

« Apud Garnerium: « Augustinus: Unicam adhibuit toti continenti sententiæ responsionem, quippe magis sollicitus de dogmate, quid per se tractandum foret, quam de incidentibus vocalis quas Marinius ad subtilius sorte morosiusque examen vocavit. » EDIT.

« In Garnerio: « Augustinus: Non expavescis quod scriptum est: Neque maledicti regnum Dei possidebunt (1 Cor. vi, 10). Neque enim tam sæda convicia, nihil te adjuvantia, nisi maledicendi libidine, loqueris. » EDIT.

« Tam ob-cenum Juliani convicium impatientius tulit Mercator quam Augustinus: quare inflammabile propter dignitatem sanctissimi senis violatam, et ab eo qui minime omnium deberet, cum fuerit ab Augustino sui parentis amico singulariter dilectus, et ea impudentia quæ ne hominem quidem deceret, multo minus episcopum; respondet stulto secundum stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur (Proverb. xxi,

factum, et per ætatum incrementa ad crucem fuisse perductum: quod quia humana ratiocinatio nulla consigna, per fidem divinorum eloquiorum auctoritas vindicat.

2. Ridendum ergo, immo flendum in te est, quod ais: « Quod ratio arguit, non potest auctoritas vindicare. » Quis autem numeret [Baluz. numerat] tam magna et ita frequentia contra hanc miseram declamatiunculam tuam testimonia Scripturarum, in quibus, quia ratio investigare nihil potest, ad fidem recurritur, ut ejus auctoritate salus æterna quæretur?

CAPUT IV

Item in libro secundo capitulo LVIII verba Juliani.

« Aut si forte, quoniam aliter dogma tuum stare non potest, nisi Adam ex se concepisse et peperisse responderis, Apostolum quidem non hoc sensisse, nulli dubium erit. Tu vero quid sexui tuo volueris evenire monstrasti. »

1. Ad hæc. « Erubescere, infelicissime, in tanta linguæ scurrilis, vel potius minicæ obscenitate. Vulgares tu dignus audire acclamationes: « Unus tu, unus » Phi-

5). Quare hoc in capite, immo et in consequento multa prodit domestica Juliani arcaua, multa quæ ad corruptos hominis pietatem simulantis mores pertinerent, multa quæ pudorem imponere possent fronti non durissimæ.

« Hæc acclamantium forma et applaudentium vox frequens fuit, olim etiam in laudibus honestis; de Patribus Ephesinis post lectas S. Cælestini in concilio litteras hæc habentur (Conc. Ephes. part. II, act. 2 pag. edit. Labb. 618): Omnes reverendissimi Episcopi simul acclamaverunt hoc justum judicium. Novo Paulo Cælestino, novo Paulo Cyrillo, Cælestino custodi fidei, Cælestino cum synodo concordii, Cælestino universæ synodus gratias agit; unus Cælestinus, unus Cyrillus, una fides synodi, una fides orbis terrarum. Nimirum magna laus est, alicui inter alios excellere, ut alii præ ipso nulli censeantur.

« De Philistione mimographo, ejus Hieronymus meminit (Apolog. 2 advers. Rufinum). Scaliger ad hæc verba Eusebi (In notis ad Euseb. pag. 64, col. 2, verbo Philistion): Philistio mimographus natione Magnesianus Romæ clarus habetur, observavit nonnulla quæ describi opere pretium est: Duo videntur, inquit, fuisse Philistiones, prior scriptor mimorum, teste Suida. Ita enim interpretandum est, κωμωδίας βιολογικός, nam βιολόγοι sunt mimi, et actores ridicularum fabularum, quales Atellanæ apud Romanos. Fuit autem Prusiensis, vel Nicæus, ut testatur epigramma in eum:

Ὁ τὸν πολυτίκτων ἑθέρων βίον
Γέλαι κεράσαι Νικαίης Φιλιστίων
Ἐνταῦθα κείμαι λήψανον παντός βίου.
Πολύται ἀποπάν, ὅδε δ' οὐδὲ πάποτε.

Vixit tempore Isocratis, aut, ut alia exemplaria habent, Socratis, teste Suida. Alter fuit nationa Magnesianus, et ipse tam scriptor quam actor mimorum, de quo hic sermo nunc est, ejus meminit Martialis, mimos ridiculi Philistionis. Epiphanius in Ptolomæum (Hæresi 35): Οὐτε γὰρ τῶν παλαιῶν τραγωδοποιῶν τις, οὔτε οἱ καθ' ἑξῆς μιμητοὶ τὸν τρόπον οἱ περὶ Φιλιστίωνα, λέγοι. Αἱ δὲ διαγένη τὸν τὰ ἅπιστα γράψαντα, etc. Meminit et alibi non semel Marcellinus libro xxx: Et iudices patiuntur doctos et Philistionis et

listion, unus * Latinorum Lentulus, unus tibi ^b Mar-
rollus comparandus; namque ^c Martialis et Petronii
solus ingenia superasti.

2. Te verissime ^d Ampsanctinae scaturiginis
conregionalis tuæ terribimus fetor, te ^e Averni lacus

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

*Æsopi cavillationibus, quam ex Aristidis illius justis et
Catonis disciplina productos.* Hieronymus in Rufi-
num: Et quasi minimum Philistionis, vel Lentuli, ac
Marcelli [Corrig. Marulli] stropham eleganti sermone
confictam. Sidonius epistola 2 lib. II: Absunt ridiculi
vestitu et vultibus histriones, pigmentis multicoloribus
Philistionis suppellectilem mentientes. Cassiodorus epi-
stola 51 lib. IV: Minus etiam qui nunc tantummodo
derisus habetur, tanta Philistionis cautela repertus
est, ut ejus actus poneretur in litteris. Ego puto eum
Næææ, in quem exstat epigramma supra a nobis
productum, eundem esse cum hoc; et Suidam falli,
qui ævo Isocratis aut Socratis illum vixisse scribat.
Nam Nicæa condita est ab Antigono post mortem
Alexandri, ab eoque Antigonia, deinde Nicæa vocata;
multis annis post Isorais et Socratis mortem:
quare non dubium est unum mimologum Philistio-
nem, non duos, fuisse. Ita Scaliger.

Epigramma Græcum extemporali Latinitate ita
donatum:

Nicæus ille miseriæ hominum graves
Condire risu callidus Philistio
Cinis hic sepulchus jaceo: sæpe mortuus
Vitam per omnem, morte sed tali haud prius.

Nicæus ille patria Philistio
Qui temperavi miseriæ hominum jocis,
Hic jaceo, vitæ quidquid est reliquum meæ,
Extinctus olim sæpe, nunquam alias ita.

Nicæus potui miscere Philistio risu
Vitam hominum, et lacrymis consociare jocos.
Nunc jaceo æternum exanimis. Quod enim ante thea-
Sæpe dabat, tumulus dat semel iste, mori. Turm.

* Dubitavi quaque num foret Mercatore indicatus
foret, Latinorum Lucilius, cujus meminit Hiero-
nymus his verbis (Epist. 80): Mordetur et Lucilius,
quod in composito currat pede; sales ejus leposque
laudantur. Hic est qui Lululentus poeta ab Horatio
vocatur, quique primus nasi stylium acuisse a Plinio
dicitur: quomobrem a Quintiliano satiricorum prin-
ceps appellatur.

Dubitavi quoque num foret Mercatore indicatus
Lucullus ille iambographus impudicus, cujus memi-
nit Cicero ad Atticum (Lib. I epist. 16): sed dubium
omnino sustulit Hieronymus, retinere lectionem
jussit his verbis (Apolog. 2 advers. Rufin.): Fieri
potest ut etiam si a me verum audisti, alius qui hujus
rei ignarus est dicat a te esse compositum, et quasi mi-
mum Philistionis vel Lentuli, ac Marulli stropham
eleganti sermone confictam.

Verum quis ille tandem Latinorum Lentulus, qui
cum Græcorum Philistione confertur? an ridiculus
illa histrio Spinter, a cujus nomine vocatus est apud
Romanos Lentulus Spinter, quod ejus similitudinem
maxime referret, cuique postea Lepidi nomen per
lepidam vicissim et ingeniosam quasi versuram fa-
ctum est?

^b Locus Hieronimi antea citatus legendum docet,
Marullus. Fuit autem hujus nominis mimographus
eo usque impudens ut Antoninum imperatorem in-
cessere solitus esset, grammaticæ vero regulas de
industria contemnebat, ut risum auditoribus mo-
veret.

* Ille epigrammata, hic satiram scripsit; uterque
flammis digna opera: ut mirum sit ex hoc stercore
colligi gemmas a christianis, famamque eruditionis
ex eo conquiri, unde morum sanævitæ violatur.

^d Ampsanctus lacus est in medio Italiæ apud Hir-
pinos, ubi scaturigo aquarum sulphurearum, quæ
quod undique silvis angustisque clausæ sunt, tam

pestilentem emittunt halitum, ut propius accedentes
eo enecentur. Cicero: Videmus, inquit, quam sint
varia terrarum genera, ex quibus et mortifera quædam
pars est, ut Ampsancti in Hirpinis (Lib. I de Divinat.).

Virgilius Ampsancti vallem describit his versibus
(Lib. VII Æneid.):

Est locus Italiæ in medio, sub montibus altis
Nobilis, et fama multis memoratus in oris,
Ampsancti valles; densis hunc frondibus atrum
Urget utrinque latus nemoris, medioque fragosus
Dat sonitum saxis et toto vertice torrens.
Hic specus horrendum, et sævi spiracula Ditis
Monstrantur, ruptoque ingens Acheronte vorago
Pestiferas aperit fauces, etc.

Servius ad hunc Virgilii locum: Habet Ampsanctus
aquas sulphureas, ideo graviore, quia ambiuntur sil-
vis. Ideo autem ibi aditus dicitur inferorum, quod
gravi odore juxta accedentes necat, adeo ut victimæ
circa hunc locum non immolarentur, sed odore per-
irent ad aquam applicatæ. Victoriarum meminit, quia,
ut habet Plinius (Lib. II, cap. 95), in Hirpinis Amp-
sancti ad Mephitis ædem locum, quem qui intraverat,
moriuntur.

Allata sunt ista, ut restitueretur locus admodum
corruptus, ubi Julianus impudenter bæchatus in
S. Augustinum ita loquitur (Lib. I Op. Imperf. cap. 4):
Hic tu, sacerdos religiosissime, rhetorque doctissi-
me, exhalas tristis et horridus aliquid, quam vel
Conscen. (apud Menardum; Conscensis apud Vigne-
rium et Paludanum) vallis, vel puteus Averni; imma-
scelestius quam ipsa in his locis idolorum cultura com-
miserit. Ubique mendum est, legendum enim vel
Ampsanctina vallis, vel puteus Averni, etc.; nam apud
veteres nulla mentio est neque Consentinæ, neque
Conscensis aut Cossensis, immo neque Compasnae
vallis (quamquam Compas urbs est apud Hirpinos),
ex qua tetrum quiddam exhalaret, et idolorum cul-
tura infanda quædam ac horrenda committeret. Fuit
vero prope Ampsanctum lacum templum Mephitis
dææ, quo qui accederent, enecabantur; fuerunt Amp-
sancti valles, quarum meminit Virgilius; fuit et in
vallibus puteus Averni, sive specus prope templum
Mephitis; fuerunt denique horrenda dææ Mephitis
sacra. Quæ omnia mirum quantum faciunt ad com-
parationem quæ Julianus Augustinum, post illam
sancto doctore abominandi sacrilegii et detestande
blasphemæ calumniam, ait exhalasse tristis quid-
dam et horridius quam vel Ampsanctina vallis, vel
puteus Averni spiraret; immo scelestius quam ipsa
in his locis idolorum cultura commiserit.

^e Ampsanctinam scaturiginem dicit conregiona-
lem Juliani, quia Esculanum, sive Eclanum, cujus
urbis episcopatum tenuit Julianus, vix paucis millia-
ribus distat ab Ampsancto lacu; atque hinc, auctore
Mercatore, refellitur opinio eorum qui alterius ejus-
demque loci episcopatum Juliano tribuerunt.

^f Nulli ignotum est Averni nomen varia signifi-
catione sumi solitum. Proprium fuit lacus Compas-
nae prope Baias, ex quo exhalationes sulphureæ feruntur
sursum, adeo vel pestilentes, vel tenues, ut prieter-
volantes aves ant enecent propter vim malignam,
ant sustinere nequeant propter tenuitatem; unde
factum nomen Avernus, ἄρπυξ, quod inde transla-
tum est ad significandum quemlibet terræ hiatus,
ex quo, velut ex inferis, fetor noxiosque halitus vi-
talem auram corrumpere, et hominibus perniciem
crearet. Hinc Julianus ipse, loco antea emendato,
puteum Averni dicit pro hiatus, ex quo prope tem-
plum Mephitis erumpebat tetri odoris vapor.

nocentissimus halitus, te postremo ^a Atabulus provinciae uæ pestifer ^b halitus inflavit, ^c quibus tot morbis turgidus et ma'esanus, immo insanus effectus, hæc eructares, hæc evomeres, hæc exhalares; atque utinam! quia hoc tibi fuisset utilius vitalem spiritum exhalasses, antequam tam obscena, tamque plena dedecoris, pleno ore proferres.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Hoc in loco indicat Mercator, quod aperte docet Augustinus, Julianum in Apulia natum; Atabulus enim ventus est Apulie peculiaris, unde etiam Apulus appellatur. Meminit Horatius his versibus (*Serm. lib. II satir. 5*):

Excipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus.

etc. Quem locum explicans Porphyrius Atabulum dictum ait *παρά τὸ τὴν ἀτὴν βάλειν*, hoc est, a noxa inferenda. Est enim frigidissimus, teste Plinio (*Lib. XVII cap. 24*), et si flaverit circa brumam, omnia exurit, frigore arefaciens, ut nulli postea solibus recreari valeant. Vide Gellium *lib. II cap. 2*.

^b Flatus. Quæ paulo ante dicta sunt de Atabulo, ea confirmant lectionem nostram, quam accepimus ex codice Bellovacensi. Aliæ editiones habent *halitus*. BALUZ.

^c Memini me aliquando apud Augustinum legere, Julianum infirma valetudine usum fuisse, morboque conflictari solitum: causas morbi, immo qualitatē docet Mercator. Fuit enim leucophlegmacia ab halitu maligno, sive Atabuli venti, qui ex Apulia Hirpinos infestat: sive Ampsanetinae scaturiginis, qui calorem insitum minuit, ac paulatim extinguit: unde vitium parium imbecillitas, stomachi ructus, vomitusque, et a crudis alimentis putres halitus, ut tradunt medici.

^d Vox illa, si non ficta sit, ad significandum histriōnem turpia loquentem in theatro, quod valde opinor: corrupta videri potest, quasi Turpio positus sit pro Turpilio comico, qui vivere desiit, quo die cepit Cicero. Turpio, qui turpia loquitur, ut recte explicat hunc locum vir doctissimus Carolus Dufresnius Cangius in suo glossario. BALUZ.

^e Vel ficta quoque est vox Durionis, ad indigitandum hominem perfrectæ frontis et durioris, quam ut possit a pudore molliori. Quid si pro Durione Curio reponendus sit? Fuit vero Curio, ut testatur Valerius Maximus (*Lib. IX cap. 1*), optimi parentis nequissimus filius, qui sexcenties sesterium aris alieni contraxit, famosa nobilitatem juvenum injuria. Quo tempore in iisdem penatibus duo secula habitaverunt: unum frugalissimum patris, alterum nequissimum filii. Non absurda certe fuerit comparatio Julianum inter sancti Memorii, et Curionem probi parentis filium. Durio, qui durus est et perfrecta fronte, impudens, ut legitur in eodem glossario. BALUZ. — Durio. Sæpe venit ut *c* et *i* in unam coalitæ *d* formarint. Ita hic, *Quis... durio?* ubi Garnerius miris modis æstuat. Tu si *durio* aut *cluria* legeris, plana omnia videbis, *Cluria* et *clura* est *κλῦρις* in glossis: inde vero notissimum in omnes corpore et animo pravos convictionem est, ut *simii clurimque* pecus appellentur. Sin autem hoc nolueris *durionem* hominem duri oris et *γλωσσόποιον*, qui in scena se obijcere aliarum contumeliis assueverat, intellige. WESSELIUS. ad *Vet. Rom. Itin. p. 585*.

^f Cicero (*Lib. II de Orat.*): *Quid potest esse tam ridendum, quam Sannio est, qui ore, vultu, imitandis motibus, voce, denique corpore ridetur ipso?* — Sannio. Mimorum genus, qui et gestu et motu et voce populum excitant ad risum. BALUZ.

^g Inter epistolas Augustini una (*Epist. 101*) scribitur ad Memorium episcopum patrem Juliani, in qua hæc inter alia de Juliano: *Quem quidem non audeo*

5. Quis scenicus ^d turpio, quis ^e durio, vel ^f sannio professæ licentia turpitudinis publice ista proferret? te matronæ castæ, te honesti et ornati viri legant? sed si honestatis sint memores et pudoris, exhorrebunt, et veluti monstruosam viperam, ut fertur hydra fuisse, disfligunt.

4. Tunc sanctæ ac beatæ recordationis ^g Memorii

dicere plus amo quam te, quia nec veraciter dico. Sed tamen audeo dicere, plus desidero quam te. Mirum videri potest, quemadmodum quem pariter amo amplius desiderem; sed hæc mihi facit spes amplior videndi eum. Puto enim quod si ad nos, te jubente, vel mittente, venerit, et hoc faciet, quod adolescentem decet, maxime qui nondum curis majoribus detinetur. Et te ipsum mihi expeditus apportabit. Ex quibus videre est improbam vesani hæretici indolem, qui tanti viri, tantæ amicitie, tam teneris vocibus testatæ, non nisi per contumelias et maledicta responderit. Verum hic natus est hæresis spiritus, cum fide omnia jura violare.

Vulgo creditur Memorius Capuanam Ecclesiam rexisse; tantæ creditatis vix alia ratio affertur, quam quod ita visum Baronio et Bellarmino, qui et ipsi facile adhibuerunt fidem, sive Prospero (*In epig. adversus obtrectatores Augustini*), qui Campanum Julianum, sive Gennadio (*Lib. de Script. cap. 45*), qui Capuanum episcopum facere visus est. Hinc enim consequens suspicari sunt ut Memorius, quemadmodum erat genere nobilis, ita nobilem Campani Ecclesiam rexit; immo et filio præverit tum munere, tum sede episcopali.

Verum quam leves sint conjecturæ hujusmodi, nemo non facile videre potest. Nam primo Gennadii variantes codices certam fidem facere nequeunt.

C Deinde epigramma Prosperi in obtrectatores Augustini obsecrum habet sensum, quem aperimus suo loco (*Dissert. I de auctoribus et defens. hæres. Pelag. in elogio Cælestii*). Deinde Julianus ex Campania originem non duxit, sed ex Apulia, ut docet cum Augustino Mercator. Deinde Capuanam Ecclesiam non tenuit in Campania, sed Eclanensem in Hirpinis, ut testatur Mercator. Quid quod ex Paulini versibus (*In Epithal. Juliani et Jæ.*) non improbabilius quis confecerit, Ecclesiam Memorii sub Beneventana fuisse, cui profecto nunquam Capuana subjecta est. Nam sanctus poeta cum e celo ingeniose Æmiliū Jæ parentem evocasset, qui conjugibus a Memorio Juliani patre deductis ad altare benedictionem celestem impertiretur, ita canit:

Surge, Memor, venerare patrem, complectere fratrem,
Uno utrumque tibi nomen in Æmilio est.
Junior et senior Memor est; mirabile magni
Munus opusque Dei, qui minor, hic pater est.
Posterius natus, senior, quia sede sacerdos
Gestat apostolicam pectore canitiem.
Filius est fraterque Memor, lætatur adesse
Communem sibiimet pignoribusque patrem.

Quæ verba satis manifeste ostendunt Æmiliū ætate minorem fuisse Memorio, sed majorem sedis præogativa. Primate enim ab aliis sue provincie episcopis patres appellatos fuisse, non tantum in Africa, sed in aliis quoque locis, ante probavimus (*In notis ad cap. I Communitorii*): quare si conjecturis indulgere liceat, ubi silent antiqui auctores, qui majorem loquendi occasionem nacti sunt, Augustinus et Paulinus, vix non opiner Memorium Eclanensi Ecclesie præfuisse, filiumque patris in locum successisse. Erat enim Eclanensis civitas sub Beneventana, nec alia videtur fuisse causa cur Julianus cum tanta foret in opinione doctrine, tam ignobili Ecclesie præficeretur, nisi quod in ea jam meruisset sub patre.

Antequam ex hoc loco discedamus, juvabit anno-

episcopi filius? tu ^a Julianæ primariæ feminæ, et qua nihil honestius inter reverentissimas matronas invenias, utero editus? absit, absit, ut tibi istud credere ausim. ^b Vernularum te eorum potius crediderim filium, suppositumque illis, ut sæpe dictum factum, et quod tu potius tanta oris tui petulantia et obscenitate approbas; aut si id non erit, degenerasse eos in te nulli dubium erit, qui sanctos illorum hominum mores, sanctam vitam, institutumque no-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

tare Julianum non duxisse uxorem ante ann. 408. Duxit enim post obitum Æmilii Jæ parentis: Æmilii vero adhuc erat in vivis ann. 407, si modo, ut est admodum verisimile, non differt ab eo qui a sede apostolica Constantinopolim missus est in causa Joannis Chrysostomi, quemque Metaphrastes Benefentium episcopum dicit.

^a Hinc primum innotescit nomen feminæ, quæ Julianum peperit. Non absurde vero sentiat aliquis eam ipsam esse viduam, ad quam post obitum Memorii librum consolatorum scripsisse dictus est Pelagius (Vide notas ad cap. 4 Commonitorii). — Julianæ. Illam Garnerius suspicabatur eam ipsam esse viduam ad quam Pelagius scripsit librum consolatorum. Sed postea, re melius perpensa, hanc opinionem deseruit ut eam amplecteretur quæ docet viduam ad quam Pelagius scripsit esse Julianam Olybrii conjugem. Qua de re nos pluribus agemus infra ad pag. 140. BALUZ.

^b Subindicat Mercator rumorem aliquando sparsum fuisse in vulgus, nobilibus parentibus pro legitima prole vernularum filium suppositum fuisse, Julianumque suis moribus rumorem approbasse. Eo certe nihil fuit aut maledicentius, aut contumeliosius, atque insolentius, quod vitium, ut vernulis facile, ita nobilibus filbis vix adhæret. — Garnerius hic et infra putat subindicare a Mercatore rumorem aliquando sparsum fuisse in vulgus Julianum fuisse suppositum parentibus suis. Verum alius, ut ego quidem arbitror, est sensus verborum Mercatoris. Illud enim tantum ait rhetoricando, ita diversos esse Juliani mores a moribus parentum, ut suspicari liceat suppositum illis fuisse, ut sæpe dicitur factum, aut si id non erit, degenerasse illos in filio. BALUZ.

^c Caste vixerant sub sanctissimorum parentum disciplina. Unde Augustinus toti familiæ bene apprecatus, tamquam vere domo Dei: *Habitetis*, inquit (Epist. 11c), omnes in æternum in adiutorio Altissimi, qui habitatis unanimes in dono, pater materque, fratres filiorum, et cuncti unius patris filii memores nostri. Verum post obitum parentum sorores exemplum fratris post longam dissimulationem jam suo ingenio viventis secute, a domestica sanctitate degenerarunt.

^d Julianum non castissime vixisse, etiam soluto ma trimonio, et episcopatus tempore, præter Mercatorem insinuat ipsemet Augustinus his verbis (Lib. v ad pers. Jul. cap. 12): Secundum te, cum concubere des iterint conjuges, jam non erunt conjuges; quod ne contingat agam, sicut possunt, decrevit quod juvenes agebant, et ab hoc opere quo etiam continens nimium delectaris, nec effetis ætate corporibus parcant. Et alibi (Lib. 4 ejusd. Operis cap. 11): Vos pro suscepta vestra (libidine) tam fideliter laboratis, ut vim patiamini, nisi eam, qualis nunc est, etiam in paradiso collocetis: non ibi de peccato dicentes talem factum, sed talem nullo peccante fuisse mansuram, cum qua in illa pace dimicaretur, aut ne dimicaretur, quotiescumque surgeret, expleretur. O sanctas paradisi delicias! a frontem qualicumque episcoporum; o fidem qualicumque castorum!

Auctor librorum Hypognosticon (Lib. iv): Non enim naturale esse bonum libidinem prædicarens, si

verit, tumque sermonem in scriptis hisce [Baluz. hisque] prudenter inspexerit.

5. Quorum sane post obitum sanctorum hominum, tu merito ^a duas sorores tuas ^d talibus disciplinis tui oris erudisti. Novimus, novimus, quid tibi una earum, cum tu nimis severus in ejus ruinam pudoris insurgeres, objecerit vel exprobraverit, atque tu mutus illico non ausus es ulterius censura tuæ ulla dolori ejus inferre molestias.

castitatis virtutem intuentes, ut Paulus, corpora vestra castigaretis: immo impudenti fronte lascivientes, ejus motum sic procaci lingua laudatis in publico, ut cunctis pateat quid a vobis geratur in secreto, si tamen quæ laudare publice non pudeat, eligant vel secretum. Et Paulo infra: Libido calor bonus est genitalis, nec est in ea quod pudat; quia si malum esse dicatur, nuptiæ jam damnabuntur, sine illa enim non poterit proles existere. Ex hoc advertant dilectæ vestræ, castissimi expugnatores, quantum libet, quod tantum laudare delectat; aut si non libet, cur suadetis ut libeat, et castitas expugnatur a vobis? cur bonum prædicatis, quod in vobis adversum esse sentitis? rogo. erubescite. Nemo unquam quod sibi est inimicum, bonum dicere delectatur, et laudum præconis adornare.

Eo etiam pertinet quod refert Beda (Lib. 1 in Cantic. cap. 5) ex libro 11 Juliani de Amore, ubi de natura tacti sædisime philosophatum ait, ut totum ponere horrori fuerit.

Immo Hieronymus Pelagianis exprobrat nimiam cum suis, ut loquitur, Amazonibus consuetudinem; Deceptis, inquit, plurimos, maxime eos qui adhærent mulieribus, et sciunt se peccare non posse (Dialog. 1).

Qua occasione duo notanda puto: alterum videri ab Hieronymo subindicatum Cælestii eunuchismum; alterum ab Iprensi notatum Pelagium intemperantiam in consecrandis epulis, et ad id probandum adductam Isidori Pelusiotæ testimonium, qui tale quiddam olim exprobrabat Pelagio monacho jam cano; sed quod solet Iprensis in Historia Pelagiana, quotiens non mutuatur ex Usserio hæretico quæ scribit, hoc in loco bis peccavi. Semel temeritate mentis, qua unicum fuisse tunc temporis in orbe Pelagium monachum judicavit, cum claret Augustinus (Epist. 186) alterum quoque Tarentinum ejusdem nominis fuisse. Iterum ἀνατορεν, qua putavit Pelagium, antequam damnaretur, in Ægypto aliquamdiu versatum esse, quod omnino pugnat temporum rationi ex Augustino deductæ.

Adducere poterat testem longe certiorum Paulum Orosium (In apolog. cap. 27), ejus sunt hæc verba ad Pelagium: Sed tibi specialis inde portandi oneris fortasse fiducia est, quod balneis epulisque inutritus latos humeros gestus, robustaque cervicem, præferens etiam in fronte pinguedinem, sicut scriptum est: Tetendit enim adversus Deum manum suam, et contra Omnipotentem roboratus est. Occurrit adversum eum erecto collo, et pingui cervice armatus est. Operuit faciem ejus crassitudo, et de lateribus ejus arvina dependet (Job. xv, 25). At illi tales esse non possunt, quibus semper in corde loquitur Christus (Luc. xiii, 24): Contendite per angustam viam introire, lata est enim quæ ducit ad mortem. Et Paulus apostolus monet: Curam carnis ne feceritis in concupiscentiis (Rom. xiii, 14). Est in me veritas Christi, quia multum doleo pro vobis; juxta sententiam enim beati Patris mei Augustini, Non est sani fiducia, sed insani.

Verum vidit Jansenius suæ se causæ incommodaturum, si fide Orosii auctoritatem Orosio faceret, apologiamque reciperet quam, quia suis rebus contraria est, pro supposititia habet, illorum more qui ab Hieronymo et Augustino accusantur libidinosi cujusdam judicii, quo ipsos quoque Scripturæ libros sibi non faventes rejiciebant.

CAPUT V.

Item in eodem libro capitulo LIX verba Juliani.

« Non enim dictum est, Erunt duo homines in uno homine, sed *Erunt duo in carne una* (Genes. ii, 24); quo unitiois nomine voluptas illa coeuntium et libido, quæ sensum afficiens membra consternat, ac sicut ille prudens intellexit, unam carnem gestit efficere, a Deo instituta, et corporibus ante peccatum docetur inserta. »^a

1. Ad hæc. ^b Eleganter scurra loqueris more tuo, et more quo ^c theatrum ^d Arbitri Valerique detristi. Constat in illis prosatoribus generis humani fuisse ^e libidinem insitam eorum naturæ, quam quidem

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Responsio Augustini apud Garnerium : « Augustinus : Si ut essent duo in carne una, facere nisi libido non posset (quam suscepit tuam, qualis nunc a te laudatur et expugnatur, quam pudendum confiteris, et sine pudore sic diligis, audes etiam paradisi possessione dotare), nullo modo etiam in Christo et in Ecclesia posset intelligi. Erunt duo in carne una. Neque enim tam longe exorbitas a veritatis via, ut etiam conjunctioni Christi et Ecclesie hæc audeas imputare libidinem. Porro si possunt sine ista esse duo in carne una, Christus et Ecclesia, potuerunt etiam vir et uxor, si nemo peccasset, non pudenda libidine, de qua erubescit, et qui eam laudare non erubescit sed merito laudanda charitate conjungi, et filiorum procreandorum causa esse duo in carne una. Unde Dominus cum dicit : Igitur jam non sunt duo, sed una caro (Matth. xix, 6); non utique dixit, Non sunt duæ, sed una caro. Quid ergo non sunt duo nisi homines? Sicut Christus et Ecclesia sunt, non duo Christi, sed unus Christus. Unde et nobis dictum est : Ergo Abraham et semini tuo, quod est Christus (Ibid. 16). » EDIT.

^b Iterum hominem dicentem quæ non debet cogit Mercator, ut est apud poetam audire quæ non vult.

^c Non memini me legere aut Petronium aut Martialem comœdias edidisse, sed ab altero Satiricon, ab altero epigrammata conscripta. Spectant igitur verba Mercatoris ad istorum hominum libros, et præsertim ad primum Martialis, qui ab amphitheatro nomen accepit. Maluit tamen Mercator theatri mentionem facere, quam amphitheatri, quia impudicum hominem conveniebat, et theatrum propria erat impudicitia scena, quod egregie docet Tertullianus his verbis (Lib. de Spectac. cap. 20) : *Numquid ergo extra limites circi furori studemus; extra cardines theatri, impudicitia; insolentia; extra stadium; immiseri cordia; extra amphitheatrum?* etc. Si quis horrere voluerit ad impuritatem veteris theatri, legat caput 17 ejusdem libri. — Garnerius hic ait non meminisse se legere aut Petronium aut Martialem comœdias edidisse : itaque hæc verba spectare ad istorum hominum libros, et præsertim ad primum Martialis, qui ab amphitheatro nomen accepit. Rhetoricatur autem hic Mercator et nomen generale hæc transulit, quo usus est etiam Martialis in præfatione libri primi; *Inret Cato theatrum nostrum.* BALUZ.

^d Utrouque nomine intelligi homines impuros, quorum antea meminit, Petronium et Martialem. Illi enim Arbitri cognomen, isti agnomen Valerii fuit : quamquam apud Romanos, si Valerio Maximo credimus, Valentinus quidam exstitit Valerius, qui amator versus plenos impudentissimæ licentiæ scripsit.

^e Non sumpsit auctor nomen libidinis in matrem partem, secutus exemplum Sallustii, cui valde studeat; sed illud posuit ad significandum insitum hominibus procreandi appetitum, qui cum per se sit indifferens, inter bona aut vitia censetur, prout freno vel retinetur, vel solvitur.

A divinæ Scripturæ, non ut tu vis, libidinem solent, sed carnis concupiscentiam nominare, de qua illud impleverunt : *Crescite et multiplicamini, et replete terram* (Genes. i, 28). Et illud : *Adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una* (Genes. ii, 23). Sed si mandatum divinum servassent, non eis futura erat [Baluz. fuerat] immodesta stimulatix, infestaque, et importuna instigatrix [Baluz. instigatrix], cum non quaeritur opus ejus, qualis nunc est, trahens vi sua, et magna vasa plerumque de castitatis arce dejiciens. Ergo si talis non est, sicut nec est, qualis naturaliter sobolis tantum causa divinitus fuerat data, vitiosa est : ^f quo vitio suo cum generat,

B Augustinus tamen Ciceronem imitatus, numquam quod ego quidem meminerim, usus est hoc nomine in bonam partem; neque vero potuit, cum libidinem definierit appetitum animi, quo ceteris bonis quælibet temporalia præponuntur (Lib. de Mendac. cap. 7). Unde alio in loco ait : *Cum igitur sint multarum libidines rerum, tamen cum libido dicitur, nec cuius rei sit libido additur, non fere solet animo occurrere, nisi illa qua obscenæ partes corporis excitantur* (Lib. xiv de Civit. cap. 15), etc. Et alio in loco : *Quod cibus est ad salutem hominis, non est concubitus ad salutem generis, et utrumque non est sine delectatione carnali, quæ tamen modificata, et temperantia refrenante in usum naturalem redacta, libido esse non potest; quod ideo dictum est, quoniam libido non est bonus et rectus usus* (Lib. ii Retract. cap. 22).

^f Traducem peccati originalis esse concupiscentiam parentum, quæ per inobedientiam primorum hominum elerata est, et instar hæreditariæ cuiusdam ægritudinis propagatur in posteros, opinatus est constanter Augustinus cum suis, Mercatore, Fulgentio, Beda et aliis. Quomodo vero per concupiscentiam, quæ in parte animi inferiore est, traduci possit culpa originalis, quæ in superiore existit, recte Mercator explicat his verbis, quæ ex Augustino mutuatus videtur : *Si talis non est, sicut nec est (carnis concupiscentia) qualis naturaliter sobolis tantum causa divinitus fuerat data, vitiosa est; quo vitio suo cum generat, quod nascitur ex vitio, vitiatum est, et jure medico et redintegratore indiget Christo.*

Veritati per se non ita forte omnibus manifestæ S. Thomas asserre potest lucem, cuius hæc doctrina est (1-2, q. 81 et seq.). Duæ fuerunt partes justitiæ originalis, quæ Deus hominem, quem rectum condere voluit, ab initio gratis donavit : una, quæ pars animi superior Deo; altera, quæ inferior superiori tamdiu subesset, quamdiu ipsa adhæreret Deo; ista frenum concupiscentiæ fuit, illa charitas; utraque gratis Adamo collata, utraque gratis posteris etiam conferenda, si Adamus abstinere ab esu pomi prohibiti. Hæc conditio, quæ parte voluntate Adami spectabat, debitum quoddam fuit; quæ divinam, mandatum; quæ utramque, pactum. Pacti vero hujusce meminit sæpe Augustinus; præsertim cum peccatum originale demonstraret ex eo Gene-si loco : *Masculus, cujus præputiæ caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit* (Genes. xvii, 14).

Hujus pacti doctrina, quasi traditione, a Patribus ad scholasticos pervenit, quorum nemo sine temeritatis nota aliter sentit. Hujus intelligentia vanas Michaelis Baii de sublimatione hominis in consortium divinitatis naturalis delirationes catholice confutat, hujus denique veritas scholæ reprehensores, vel osentantia in legendis Augustini libris, vel tarditatis in intelligendis, vel male fidei in interpretandis convincit.

Peccatum igitur originale, cum sit defectus justitiæ

quod nascitur ex vitio, vitiatum est, et inde [Baluz. A juri] medico et redintegratore indiget Christo.

CAPUT VI.

Item in eodem libro capitulo LXIII verba Juliani.

« Ille quippe non dixit, peccatum transisse, sed mortem; mortem utique judicii illatam severitate, prævicationis ultricem; non corporum semina, sed morum vitia persequentem. »^a

1. Ad hæc. Bardissime, tuo te pugione feristi: vis enim non peccatum, sed mortem transire per semina, quam tamen ais « judicii illatam severitate, prævicationis ultricem. » Referatur igitur tibi de tuo. Quid hoc ad posteros, qui omnes omnino mortui sunt, moriuntur, atque morientur, illa utique morte quæ per omnes homines pertransiit, ultrixque prævicationis, ut dicis? Nam illud aliud ridendum est, quod ais, mortem, quam pœnam esse dixisti peccati, solam transisse in genus, absque illo quod hujus tanti mali existit causa. En egregius justi judicii Dei defensor, qui pœnam prosatoris transmittas in posteros, pœnæ ejus causam non habentes!

2. Delectat autem quod subnectis: « Non corporum

semina, sed morum vitia persequentem. » Tanquam jubeas potius quam doceas nullum esse mortuum, neque mori, nec moriturum, nisi qui Adæ prævicationis exstiterit imitator. Non pudeat tantæ vanitatis? Itane nullus fuit, vel est futurus, vel est, saltem^b secundum magistri tui Pelagii definitionem, quæ a te tot libris defensa est, qua ambo decernitis, « posse hominem esse sine peccato, et facile Dei mandata servare? » Ut ergo dicebamus, vel secundum vos ipsos, nullus fuit per tot secula, qui, alienus hujus vestræ imitationis inventus, hanc in se Adæ pœnam non mereretur excipere, quam dicis « prævicationis ultricem, et quæ non semina, sed morum vitia jussa est persequi. » Et certe hi quos dicitis « posse esse sine peccato, et facile Dei mandata servare, » esse sine vitiis debent. Postremum tot millia infantium absque vitio ullo secundum vos nascuntur, nati sunt, atque nascentur. Cur itaque hæc [Baluz. hæc], quæ judicii severitate illata est ultrix prævicationis [Baluz. om. prævicationis], morte plectuntur, quam nec causa sua secuta est, nec, ut dicis, transiit in quemquam^c ipsorum?

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

tiæ originalis, quemadmodum definivit S. Thomas, duabus oportet constare partibus, una materiali, quæ concupiscentiæ effrenitas; altera formali, quæ charitatis privatio. Illam vocat Augustinus vitium, morbum, languorem, et malum naturæ; istam peccatum et culpam. Culpa sacramenti virtute tollitur, vitium relinquitor ad agonem: etsi vel peccando crescit, vel bene agendo minuitur, quanto magis aut peccandi consuetudine creatura, aut Deus bene vivendo dulcescit. Quemadmodum ambæ partes justitiæ originalis ita connectebantur mutuo, ut fuerint olim in Adamo innocente, futuræque essent in posteris innocentibus unicum beneficium; ita utriusque partis vacuitas, ut unicum fuit in Adamo peccantæ damnum, ita sunt unicum in posteris malum, donec renascantur in Christo, et novi homines fiant.

Justus ergo cum procreat filios, quia ex eo gignit quod relictum est ad agonem, peccatum cum vitio tradit in filium; suis enim principis similia sunt quæ ex ipsis orta sunt.

Eo pertinent tum similitudines quibus interdum utitur Augustinus, tum voces metaphoricæ quibus hanc rem explicat. An enim vitata esse parentum sentina, ægros oriri ex legris, incircumcisos ex circumcisis, ex oleis insitis oleastros, ex justis peccatores, quia generando traducitur caro, quæ, expers freni justitiæ originalis animam excipit carentem altera justitiæ parte, quæ charitas, donec eam per sacramentum Christi recipiat.

Auctor quidam multum laboris hac in parte posuit, et vix tamen hilum profecit, propterea quod maluit aliquid dicere, quo doctoribus scholasticis contradiceret, quam consentire sanctis magistris Augustino et Thomæ, de pacto Deum inter et Adamum inito. Quare coactus est ad absurdas quasdam conjecturas venire, de corrupto parentum semine, de vitata per peccatum Adami temperie, de occulta morbosaque qualitate a serpentis halitu inmissa, aliisque similibus figmentis, quæ per summam injuriam Augustino alliguntur.

Sed quid opus fuerat quæstionem, cum primum nasceretur, paulo quidem obscuriorem, sed doctum postea labore Ecclesiæque sensu illustratam, iterum offusis nebulis in pristinas revocare tenebras? An tanti erat damnatam a tribus summis pon-

tificibus opinionem, *Quod consortium divinæ naturæ sit homini naturale*, pertinaciter tueri, ut fides peccati originalis vix non perverteretur in commentum suppar blasphemiae Illyrici? Quid explicatus sententia S. Thomæ, cujus summam Jansenius, Augustinum contractum, et certa proportionem rationibus naturalibus alligatum vocat?

^a Responsio Augustini apud Garnerium: « Augustinus: In eo quidem loco, ubi dictum est: Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatam mors, et ita in omnes homines pertransiit; utrum peccatum, an mors, an utrumque per omnes homines pertransisse dictum sit, videtur ambiguum. Sed quid horum sit, res ipsa jam aperte demonstrat: nam si peccatum non pertransisset, non omnis homo cum lege peccati, quæ in membris est, nasceretur; si mors non pertransisset, non omnes homines, quantum ad istam conditionem mortalium pertinet, moreretur. Quod autem dicit Apostolus, in quo omnes peccaverunt, in quo intelligitur? nisi Adam, in quo eos dicit et mori, quia non erat justum sine crimine transire supplicium. Quocumque te veritas, nullo modo catholicæ fidei fundamenta subvertes, præsertim quia et tu ipse tibi adversaris, qui nunc dicis, non peccatum transisse, sed mortem, cum superius dixeris, Apostolum ideo non duos homines, sed unum inculcasse, ut doceret imitatione transisse, non generatione peccatum. Quid est quod nunc dicis, non peccatum transisse, sed mortem? » Ebr.

^b Notandum in primis locus, ex quo constat multis libris a Juliano defensam fuisse Pelagii sententiam de impeccantiâ hominis, et viribus nature ad servanda Dei præcepta. Quibus autem de libris loquitur Mercator? neque enim hoc argumentum aut in priore, aut in posteriore Juliani Opere adversus S. Augustinum tractatum est. An Juliano tribuenda est, auctore Mercatore, epistola ad Demetriadem? An liber de Natura, et libri tres de Libero Arbitrio, aliæque ejusmodi Opera, quæ Pelagii sensu, verbis Juliani composita sint? An tribuendus quoque, quod aliunde augurati sumus, liber Ratiocinationum. In quibus quæstio utraque agitur, et secundum Pelagii mentem definitur (Vide dissert. 1, in elogio Pelagii)?

^c Quemquam lapsus. Ita veteres libri et editio Cerberonii. Sed Garnerius reposuit ipsorum. Baluz.

3. Hic tibi de manibus, ut ita dixerim, cecidit A illud condiscipuli tui Cœlestii egregium definitum : « Quoniam peccatum Adæ ipsum solum læsit, et non genus humanum. » ^a Hic est Cœlestius unus ex illis quibus in tui operis libro primo de quatuor ad Turbantium hæc ais : « Doctores nostri temporis, frater beatissime Turbanti, et nefariæ, quæ adhuc fervet, seditionis auctores ad hominum ^b quorum sanctis studiis uruntur, contumelias et exitium decreverunt per ruinam totius Ecclesiæ pervenire, non intelligentes quantum his contulerint honoris, quorum ostenderunt gloriam, nisi cum catholica religione, non posse [Baluz. potuisse] convelli. » Itane oblitus amicitiae es [Baluz. amicitias]? itane consuevistis defendere? an nunc tibi ipsi patrono opus est? et decepti sunt qui te sibi paraverant defensorem?

4. Et hæc a me, tamquam qui te nimis callidum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Verba quæ sequuntur digna sunt quæ observentur paulo studiosius. Ostendunt enim quanti se suosque faceret Pelagiani. Ea vero non reperiuntur apud Augustinum libro tertio prioris Operis, qui respondet libro tertio Juliani ad Turbantium, sed in libro secundo de Nupt. et Concup. cap. 3, dicunturque excerpta ex præfatione totius Operis. Ita vero se habent : Doctores, inquit, nostri temporis, frater beatissime, et nefariæ quæ adhuc fervet seditionis auctores, ad hominum, quorum sanctis studiis uruntur, contumelias et exitium decreverunt, per ruinam totius Ecclesiæ, pervenire, non intelligentes quantum his contulerint honoris, quorum ostenderunt gloriam, nisi cum catholica religione, non potuisse convelli. Num si quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorum dixerit, Cœlestianus et Pelagianus vocatur. Ne igitur vocentur hæretici, sunt Manichæi; et dum falsam verentur infamiam, verum crimen incurrunt, instar ferarum, quæ circumdantur pinnis, ut cogantur in retia. Quibus quoniam deest ratio, in verum exitium vana formidine contenduntur.

^b Illud ipsum querebatur Pelagius adversus Hieronymum, qui in præfatione Dialogorum tunc temporis, opinor, scripta, cum Joannes Hierosolymitanus inposuerat utrique parti silentium, veteratque alterum alteri crimen hæreseos objicere; immo catholicos invidiæ erga Pelagium accusaverat. Sic ait : Adversum eos qui me dicunt hoc Opus inflammatum invidiæ facibus scribere, breviter respondebo nunquam me hæreticis pepercisse, et omni egisse studio ut hostes Ecclesiæ mei quoque hostes fierent. Helvidius scripsit contra sanctæ Mariæ virginitatem perpetuam; nunc quid ut ei responderem ductus invidia sum, quem omnino in carne non vidi? Jovinianus, cujus, o Pelagi, ut nunc hæresis suscitatur, Romanam fidem, nunc absente, turbavit, tam elinguis et sermonis putidi, ut magis misericordia dignus fuerit quam invidia. Ali quoque respondi, ut potui. . . . garrat unusquisque quod sentit, ego solus sum qui cunctorum gloria mordear; et tam miser, ut is quoque invidiam qui non merentur invidiam : unde ut omnibus probarem me non odisse homines, sed erreres, nec aliquorum infamiam querere, magisque dolere vicem eorum qui falsi nominis scientia supplantantur, Attici et Critobuli nomina posui, per quos et nostra pars et adversariorum quid sentiret exprimerem. . . . Si quis autem falsum se infamari clamitat, et gloriatur nostra sentire; tunc veræ fidei probabit assensum, cum aperte et absque dolo adversa damnaverit, ne audiat illud propheticum : Et in omnibus iis non est conversa ad me prævaricatrix soror ejus Juda ex toto corde suo, sed in mendacio (Jerem. iii, 7). Minorisque peccati est sequi malum, quod bonum putaveris, quam non audere defendere

et disertum non intellexerim, dicta sint, quod et tu sine ulla dubitatione jactabis; ubi si hoc tibi persuaseris, plurimum te [Baluz. omit. te] fallas. Ego enim te intellexi, et quid contra fidem tenacem recti ineptissime sentias novi, et quibus verborum hic modo utaris ambagibus memoria teneo, et paululum nos patere, hæc probabimus.

5. Abuteris videlicet Christianorum simplicitate, qui in hos libros tuos legendos inciderint : tua verba ista sunt nempe, « In omnes vero homines non peccatum transisse, sed mortem, illatam utique severitate judicii, prævaricationis ultricem. » Hic hic interim te aliquantulum teneam; hic tecum moras aliquas utiliter teram; rogo si simpliciter, et non ^c dilemmatus, ^d tamquam ad Cræsum et Pyrrhum Loxias (unus etenim erroris spiritus [Baluz. un. et tu nunc err. spiritu]) loqueris, quomodo non ^e et tu tradu-

quod bonum pro certo noveris. Qui minas, injuriam, pauperatenque ferre non possumus, quomodo flammam Babylonis vincemus? QUOD BELLUM SERVAVIT, PAX FICTA NON AUERAT. Nolo timore perfidiam discere, cum veram fidem meæ Christus reliquerit voluntati.

^c Hæc vox legitur in libro Rufini Palæstini de Fide cap. 53: Cum nos, ait, interrogaverint utrum Deus procreaverit Filium, necne, et acceperint a nobis responsum, procreavit : statim adjiciunt interrogationem hujusmodi, quam Græci dilemmatam vocant, Imritus, an sponte? etc. Porro cum vox ista apud alios auctores non reperiatur, quod sciam, vehementer addeor ut credam a Mercatore librum Rufini Latinitate donatum. Verum hæc de re prolixius alias (Dissert. 2, de auctoribus et defensoribus hæresis Pelagianæ).

^d Locus ille mendose legitur in codice Beltovacensi: Tamquam dilemmatus Cræsum et Pithum locias, unus et tu nunc spiritus erroris, etc. Correctus est tam ex codice Vaticano, tum precipue ex Hieronymio ad Pammachium et Oceanum de hæreticis ita scribente (Epist. 84): Si quando urgeri cæperint, et aut subscribendum eis fuerit, aut exendum de Ecclesia, miras strephas videas; sic verba temperant, sic ordinem vertunt, et ambigua quæque concinnant, ut et nostram et adversariorum confessionem teneant, ut aliter hæreticus, aliter catholicus audiat, quasi non eodem spiritu et Apollo Delphicus atque Loxias oracula fuderit Cræso et Pyrrho, diversis temporibus, sed pari illudens strophæ. Exempli causa pauca subjiciam: Credimus, inquit, resurrectionem futuram corporum. Hoc si bene dicatur, pura confessio est; sed quia corpora sunt cælestia et terrestria, ut orthodoxus corpus audiens carnem putet, hæreticus spiritum recognoscat, etc.

Loxias vero idem est quod Apollo, qui cum ambigua, flexiloe et obliqua daret responsa, Loxias dictus est. Nam apud Græcos λόγος obliquum significat : quamquam et alia ab aliis appellationis causa affertur; qua de re consule Macrobius in libro De Diis. Quid vero Delphicus Cræso expeditionem Persicam meditantem, quid Pyrrho adversus Romanos moventi oblique responderit, obvium passim est.

^e Hoc nomine Pelagiani soliti sunt omnes quidem peccati originalis defensores traducere, sed Augustinum maxime. Nec illud convicium solus fecit Julianus; sed Annianus etiam in utraque epistola, qua præfatus est ad homilias Chrysostomi in Latinum sermonem a se versas; scribens enim ad Orentium, cui homilias in Mathæum mittebat, post laudatam tanti doctoris eloquentiam, sententiarumque cum Pelagianis dogmatibus, ut mentiebatur, consensionem : Quantum nobis, inquit, consolationis exoritur, cum cernimus tam erudito tamque illustri Orientis magistro eam quam in nobis Traducianus oppugnat, astrui

cianus es, ut tibi libet, et adhuc licet, nomen imponere catholicis Christianis? Neque enim saltem mors ipsa, quam tribuis, aliter ut etiam tibi placet, nisi per transitum seu traducem venit, atque ventura est, quam et tu vis poenam esse sine merito poenae.

6. Ad has igitur tu effugiendas angustias, quas tibi, loquax magis quam disertus, ipse fecisti, replicas in consequentibus, ac disseris de illa te morte hic dixisse, qua mulctatus Adam est post prævaricationem, quæ non corpora perimit, sed quæ per scelera, contemptu Dei, fit in anima, et est æterna? quippe ad æternum supplicium trahit, quam etiam Scriptura sacra significat: *Vidua*, inquit, *quæ in deliciis agens vivit* [Baluz. *deliciis agit*], *mortua est* (I Tim. v, 6). Et in Evangelio: *Sine mortuis sepelire mortuos suos* (Matth. vii, 22; Luc. ix, 60). Et hanc talem dixi, inquit, transisse, et transire in posteros Adæ, non omnes omnino, sed illos tantum qui imitatores prævaricationis ejus, divinorum fuerint, sicut et ille, immemores mandatorum. Cæterum illa, inquit, quæ resolutio corporis est, vel animæ a corpore separatio, fuisse in Adam, etiam si non peccasset.

7. Unde illa [Baluz. *add. tibi*] commanipularis, et condiscipuli tui Cælestii, et utriusque vestrum magistri Pelagii egregia definita sunt, a quæ cum personis dudum toto orbe ecclesiastica auctoritate damnata sunt: « Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, esset moriturus; et

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

veritatem: quam certe beatus Joannes, et in omnibus libris suis, ita quoque ab omni munitione latere custodit, armat, accendit, ut videatur non tam præsentibus informasse discipulos, quam nobis contra vere fidei oppugnationem auxilia præparasse; quantus enim ille adversus necessitatem! quantus pro libero surgit arbitrio! quam nostrorum libris ubique concinens, voluntatis jure servato, divinæ gratiæ præsidia commendat! quam contra omnium vitiorum tenebras, quam pro cunctarum speculo virtutum splendidissimum. Vas electionis exponit! Et paulo post, exponens singularum homiliarum argumenta: *Sexto*, inquit, *solvendo omnes illas questionibus, quibus Traducianus obnitens beatum Paulum vitiorum offuscatione commaculat, ut scilicet fidelibus suis apostolico exemplo peccata conciliet*. Alludit scilicet ad id (August. lib. i ad Bonif. cap. 8, et lib. iii cap. 5) quod calumniose Pelagiani objicere solebant catholicis, quasi dicerent apostolum Paulum, vel omnes apostolos immoderata libidine fuisse pollutos.

Nota perpetuam Cælestii Julianique calumniam in catholicos doctores, quod suis sententiis foverent corruptelam morum, et concupiscentiæ frenamitterent.

a Ostendimus in causa Pelagii et Cælestii (In disert. 5), personarum magis quam dogmatum damnationem debuisse subscribi; formam subscribendi a summo pontifice, legem ab imperatoribus præscriptam; nec ea lege clericis modo, sed laicos etiam obstrictos; obedientiam ita religiose ab omnibus vere catholicis præstitam, ut merito cecinerit Prosper (Carmin. de Ing. cap. 9) hanc hæresim conciliis mundique manu fuisse damnatam.

b Fuit hæc indoles toties Pelagianæ factionis, ut de re sua nihil sine furo et arte perplexitatis dicendum sibi putaverit. Id objecit ante Mercatorem Hieronymus (In epist. ad Ctesiph.): *Eunoniani, Macedoniani, Ariani, nominibus separati, impietate concordantes, nullum nobis laborem faciunt; loquuntur enim quod sentiunt; sola hæc hæresis est quæ publice crucescit loqui quod secreto docere non metuit*, etc. An-

quoniam peccatum Adæ ipsum solum læsit, et non genus humanum; et quod infantes in eo statu sint, in quo Adam fuit ante prævaricationem.

8. Unde illud quoque natum est ultimum vobis, quod in malum vestrum non timuistis evomere: « Infantes, etiam si non baptizati moriantur, habent vitam æternam. » Et illud plusquam sacrilegum [Baluz. *sacrilégium*]: « Neque per mortem Adæ omne genus hominum moritur, quia nec per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgit. »

9. Hæc sunt nempe magisterii vestri magnifica scita, hæc eruditionis, ut dicitis, Christianæ, sed nos Christiani non dicimus, dogmata veritatis?

Ad populum phaleras. Ego te intus et in cute novi.

(Pensius, sat. 3.)

Quid tibi prodest, ut idem poeta ait,

Astutam rapido servare in pectore vulpem?

(Idem, sat. 5.)

b Ego te sane effossis tortuosissimis et fetidis foveis tuis, diligenti investigatione in lucem pertraham Christianis populis exponendum.

10. Audi nunc et tu, et qui me et te dignanter habuerint legere, quid contra hunc sensum tuum implissimum, pravissimum, impudentissimum, petulantissimum, quid olim ipse pronuntiaveris, c in epistola videlicet tua, quam ad sedem apostolicam illo tempore ausus es mittere, d quando conventus detrectasti cum universa Ecclesia per totum orbem Pelagium Cælestiumque damnare, e quæ antequam

C gustinus (Lib. i contra Jul. cap. 5): *Quid vobis prodest, quod nescio quas ansas atque uncas arte nescio cujus perplexitatis innectitis, ne simplicitate pateant, ei clara luceant?* etc. Innocentius (Epist. ad Patres Carthag. concil.): *Perversis instructi, immo destructi verborum argutiis, sub imagine catholice fidei disputantes, velut pestiferum exhalant virus.*

c Fatetur Julianus (Lib. i Oper. Imperf. cap. 17) duas se ad papam Zosimum epistolas misisse, sed negat aliam, quæ est ad clericos Romanos, a se scriptam; neque vero Augustinus admodum repugnat, quamvis eam antea tamquam a Juliano scriptam retulisset in libro primo ad Bonifacium.

d Hinc constat quo tempore data sit hæc epistola, quo nimirum conventus Julianus detraxit cum universa Ecclesia Pelagium Cælestiumque damnare. Conventus est autem post missam ad omnes orbis episcopos tractoriam Zosimi, post mensuram Maium ann. 418. Cum igitur Zosimus viderit Juliani epistolam, ut tradit Mercator, et Zosimus diem suum obierit 26 Decembris ejusdem anni, ut constans est omnium opinio, eam intermedio tempore missam fateri necesse est.

e De epistolis missis in provincias a Pelagianis, ad simpliciorum animos antipathis præjudiciis occupandos, et imprudentes rerum fallendos, præter ea quæ hic scribit Mercator, luculenta sunt in hanc rem testimonia Hieronymi atque Augustini. Et ille quidem (In dialog. 2 advers. Pelag.): *Epistolæ, inquit, biblinæ volitant trans flumina Ethiopiæ, etc.* Et alio in loco (Præf. in in lib. in Jerem.): *Mittit in universum orbem epistolæ biblinas prius aviferas, nunc maledicas, et patientiam nostram de humilitate Christi venientem malæ conscientie signum interpretatur, ipseque mutus lavat per Albinum canem. Iste vero (Lib. de Gest. Palest. cap. 3): Pervenit in manus nostras nonnulla epistola quæ ipsius Pelagii diceretur scribens ad quicum suum quemdam presbyterum. Ibi inter cætera: « Quatuordecim, inquit, episcoporum senten-*

in manus sanctæ illius Romanæ Ecclesiæ veniret. A antistitis, te agente a nonnullis a te deceptis per totam pene Italiam circumlata [Baluz. add. est], et, tanquam magnum aliquod, multorum auribus insinuata cognoscitur. Ibi namque inter cætera ita ais: « Qui est igitur assertor, quod neque per mortem Adæ omne genus hominum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat. contra Apostolum sentit dicentem: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur* (1 Cor. xv, 22). »

11. Hic qua fraude, et quo dolo, quos omnes dicas et sentias novimus et tenemus, videlicet non omnes omnino homines, hoc est, totum genus humanum, sed hos omnes qui imitatores Adæ esse voluerunt: et per resurrectionem Christi, quod ille Apostolus dixit, omnes resurrecturos, similiter sine dubio dicas necesse est, non omne prorsus genus humanum

resurrecturum esse, sed tantummodo justos et sanctos, qui Christi iustitiam et sanctitatem fuerint imitati; cum constet omnes omnino resurrecturos esse per Christum, quamvis alios ad regnum, alios ad iudicium. Et addis: « Jure igitur improbat, qui huic sententiæ contradicit [Baluz. contradicit], quæ ait, *Per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum* (1 Cor. xv, 21); item: « Quod peccatum Adæ ipsum solum læsit, et non genus humanum: et hæc sententia, inquis, a nobis merito refellitur; non enim soli ipsi, sed generi humano obfuisse credendum est. »

12. « Et hic quid agis, salvo tibi, ut putas, sensu tuo pravissimo et tortuosissimo, latere nos non potuisti: quia ipsi, ut vis docere, quamvis pauci, in comparatione totius generis, humanum sunt genus. Item: « Quod infantes, inquis, in statu sint in quo fuit Adam a te prævaricationem, inter ^d indisciplinatas, ais, reputo quæstiones. Non enim per omnia

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

tia definitio nostra comprobata est. » Et postea: *Hæc epistola carnalis ventositatis et elationis volat, et gestorum tarditate procurata, celeritate præcedens in manus hominum prævolat, ut quatuordecim episcopis Orientalibus placuisse dicatur.* Et postea: *Ut sola in epistola legatur infelix et seipsam decipiens, velut victrix, humana superbia.* Qua occasione nota id primum ex tribus Patribus laudatis, Pelagianorum fraudulentam pariter ac superbam industriam, in opusculis suis non spargendis modo, sed etiam extollendis in cælum, perinde ac si forent inusitata quædam miracula, fetusque singulares eximiorum ingeniorum, præ tantisque doctrinæ et pietatis vere Christianæ. Nota et hoc alterum, damnata fuisse nominationem a sede apostolica in tractoria Zosimi quinque dogmata Cælestii: 1º *Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, esset moriturus*; 2º *peccatum Adæ ipsum solum læsisse, et non genus humanum*; 3º *infantes in eo statu esse, in quo Adam ante prævaricationem*; 4º *infantes etiam si non baptizati moriantur, habere vitam æternam*; 5º *per mortem Adæ totum humanum genus non mori, quia nec per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgit.* Nota denique Julianum, ut tante damnationis invidiam a se et a suis averteat, epistolam dedisse ad summum pontificem, quam sparsit etiam in publicum, eaque contendisse, aut vanam esse hæresim quæ tanto molimine proscripta esset; aut a suis non assertam, qui de quinque propositionibus longe aliter sentiant, ac qui damnarentur. Quatuor ex his tantum sua in epistola explicuisse Julianum Mercator observat, et ita quidem ut videretur ad sensum catholicum accedere; sed simul monet, nihil dictum omnino de quarto dogmate, quod tamen præcipuum erat, cum ad baptismi necessitatem pertineret. Notasse contentus silentium, causam non aperit; in promptu tamen est: non poterat interpretari Julianus dogma illud, quin confugeret ad distinctionem vitæ æternæ et regni cælorum, qua nihil erat invidiosius apud fideles, cujusque invidiæ declinandæ gratia favebatur Pelagius (Lib. de Pecc. Orig. cap. 20) se scire quo non eant infantes sine baptismo, nescire quæ eant. Verum quid a Pelagianis vitæ æternæ regique cælorum nomine intelligeretur, et utrum aliud aliis temporibus, videbimus postea.

« Idem Julianus (In libello suo: *Fidei*): Graviter detestamur quicumque asserit quod neque per Adam omne genus hominum moriatur, neque per Christum omne genus resurgat.

Animadvertite primis Ecclesiæ temporibus ita fuisse in confesso apud omnes fideles generalem in Christo reparationem humani generis, sicut et ge-

neralem in Adamo ruinam, ut ne ipsi quidem hæretici in contrarium loqui ausi fuerint aperte, sed adhibita distinctione quadam inter omnes omnino, sive *ἅπλως*, et omnes in aliquo genere, sive *κατὰ τι*.

Constet, inquam, apud catholicos. Nam Theodorus Mopsuestenus videtur in contrarium sensisse (Cap. 4. *Fragm. ex lib. v. advers. Augustinum*): Quis, inquit, ita demens, ut tantum bonum (resurrectionis) credat materiam fieri resurgemibus infiniti supplicii, quibus utilius erat omnino non surgere quam tantorum et talium matorum post resurrectionem sub infinitis poenis experientiam sustinere.

« Animadvertit S. Leo (Epist. 8) perpetuam hanc Pelagianorum fraudem, monuitque Nicetam Aquileiensem ut ab ea sibi caveret in recipiendis hominibus qui ab hac hæresi ad Ecclesiam catholicam redire se velle dicerent: *Dannent*, inquit, *apertis professionibus sui superbi erroris auctores, et quidquid in doctrina eorum universalis Ecclesia exhorreat detestentur: omniaque decreta synodalia quæ ad existenciam hujus hæreseos apostolicæ sedis confirmavit auctoritas, amplecti se et in omnibus approbare, plenè et apertis ac propria manu subscriptis protestationibus eloquantur.* Nihil in verbis eorum obscurum, nihil invenitur ambiguum, quoniam novimus hanc istorum esse versutiam, ut in quacunque particula dogmatis execrandi, qua se a damnatorum societate discreverint, nihil sensuum suorum existentium esse non saltem: cumque omnes depunctiones suas ad subrepti facilitatem improbare se simulent, atque deponere, hoc tibi tota arte fallendi, nisi intelligantur, accipiant, etc. Hanc adinventionem tanti momenti ducebat sanctis pontifex, ut comminaretur tante sedis episcopo, ni caveret, severius se animadversurum: *Non*, inquit, *dubitet dilectio tua, an si, quod non arbitramur, neglecta fuerint quæ pro custodia canonum et pro fidei integritate decernimus, vehementius commovendos; quia inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ sunt, quam ad desides negligentesque rectores, qui nullam sæpe nutriunt pestilentiam, dum austeriorem dissimulant adhibere medicinam.*

Desumpta est ista formula ex epistola II ad Timotheum. II, 23, ubi monens Apostolus discipulum: *Stultas*, inquit, *et sine disciplina quæstiones devita, sciens quia generant litas, etc.* Mirum vero quantum Juliano placuerit vox indisciplinata: tum quæstionum, ut frequenter usurpata sit (In libell. *Fidei* parte III, num. 22): *Si quæ sint talia*, inquit, *quæ vel contra fidem catholicam veniant, vel ad indisciplinatas pertineant quæstiones, simili execratione damnamus.*

Nullus porro eruditorum nescit quid discriminis a veteribus inter dogma et quæstionem positum sit.

in eo statu sunt, qui nascuntur hodie, in quo Adam A definita: audi iterum, quid verbis tuis in tuo libro, fuit ante peccatum, quamvis et illas [Baluz. istos] de quo agimus, teneatur.

CAPUT VII.

Item ex eodem libro capitulo LXVI verba Juliani.

13. « Quem et hic statum dicas et sentias, salvo, ut arbitraris, tibi sensu tuo, optime novimus, b non animæ videlicet ante peccatum, sed exiguitatis et parvutatis, in qua nascuntur infantes. Memento sane, nihil te hic modo dixisse de parvulis non baptizatis, si fuerint in morte præventi, habere eos vitam æternam, quod falsissimum est: quia hoc non vult Christus, nec voluit, sicut tua recordissima temeritas iubet et docet. Item subnectis: « Adam etiam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, fuisset moriturus [Baluz. fuisse moriturum]; » nec hoc esse dixisti ratione subnixum. « Credendum est enim, inquis, c immortalem quidem factum, sed qui si non peccasset per gustum ligni vitæ, virtutem posset immortalitatis adipisci; » male igitur dictum est, « sive peccaret, sive non peccaret, fuisse moriturum. »

14. Calumniatum me tibi, ne vel quisquam, vel tu ipse dicas, contra hæc te postmodum non sensisse

hominem peccatum, et per peccatum mors, quoniam illum, et reum, et damnationi perpetuæ mortis d obnoxium mundas aspexit. » Certe aliud mox [Baluz. om. aliud mox] dicebas, et negabas in hunc mundum per illum unum hominem intrasse peccatum, cum nunc confitearis intrasse. « In omnes autem homines mors pertransiit, quia una forma iudicii prævaricatores quosque reliquæ comprehendit ætatis. Quæ tamen [Baluz. add. ais] mors, nec in sanctos, nec in innocentes ullos, scævire permittitur; sed in eos tantum pervadit, quos prævaricationem viderit æmulatos: quæ prævaricatio, licet non sit facta naturalis, fuit tamen forma peccati; atque ob hoc, licet non aggravet nascentes, tamen accusat imitantes. Mors autem judicialis transit in eo in quo peccaverunt omnes, sed libera voluntate. » e

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

alterumque alteri sic opponi, ut per fidem catholicam liceat in utramque partem de questione disputare, de dogmate non liceat.

Observavi a Pelagianis olim id præstitum quod ab omnibus solet hæreticis: ne viderentur Ecclesiæ pugnare, mentiri iactarunt rem sibi non esse de dogmate, sed de questione tantum. Id ausus primum Cælestius in iudicio Carthaginensi, ut refert Augustinus his verbis [Lib. de Pecc. Orig. cap. 4, etc.]: Nunc illud oportet excutere, quo volentes hæreses astute invidiam declinare, asserunt istam præter fidei periculum esse questionem; ut videlicet si in ea fuerint exorbitare convicti, non criminaliter, sed quasi civiliter errasse videantur. Sic enim Cælestius apud Carthaginem gestis ecclesiasticis est locutus: « Jam de traduce peccati dixi quia intra catholicam Ecclesiam constitutos plures audivi destruere, necnon et alios astruere, licet questionis res sit ista, non hæresis. » Et vero in libello Romæ dato: « Si quæ præter fidem questiones natæ sint, de quibus esset inter plerosque contentio, non ego quasi auctor alicujus dogmatis definita hoc auctoritate statui; sed ea quæ de prophetarum et apostolorum fonte suscepi, vestri apostolatus offerimus probanda iudicio. » Id vulgo iactasse Pelagianos omnes testis est auctor Prædestinati: De questione, aiunt, non de communione discernimur [Lib. 1, hæc. 88].

a Aperit Mercator impudentissimum Juliani cavillationem, qui in re tam seria, ejusmodi est, reddere rationem fidei suæ summo Pontifici, et scripto quidem publico, totaque Ecclesia expectante, lusit tamen inepta vocum ambiguitate, habens scilicet in ore catholicum dogma, et ridiculum quiddam in corde. An nunc de ipso quisquam dixerit, quod de Pelagio Augustinus? His nebulis iudicium se putat illussisse, rosque ad hoc nefas toto capite annuitis, et tot ab illo episcopos irrisos esse videtis [Lib. 1 advers. Jul. cap. 5].

b Non Adā videlicet. Ita nos restitimus auctoritatem veterum exemplarium secuti. Nam in editione Garnerii scriptum est non animæ: quam lectionem esse falsam ostendunt verba Mercatoris. BALUZ.

c Idem legitur in Vaticano atque in Bellovacensi codice, immo et iterum apud Mercatorem [Lib. Subnot. cap. 8], ubi plura Juliani verba reperiuntur. Videretur tamen exigere series orationis ut mortalis pro immortalis reponeretur tunc in modum: Credendum est enim mortalem quidem factum, sed qui,

si non peccasset per gustum ligni vitæ, virtutem posset immortalitatis adipisci. Correctionem ejusmodi postulat Pelagianorum dogma: Adamum mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, esse moriturus.

Verum retinendam puto utriusque codicis lectionem. Primum, quia patitur sensum non incommodum, immortalem nempe factum Adamum, sed eatenus tantum, quatenus, si non peccasset per gustum ligni vitæ, virtutem posset immortalitatis adipisci. Deinde, quia ex Augustino discimus nonnullos Pelagianos vi argumentorum a catholicis in eas angustias coactos fuisse, ut non tantum fassi sint Adamum immortalem a Deo factum, dicente C Scriptura, Deus fecit hominem inæterminabilem [Sap. 11, 25]; sed etiam quia obstinate vellent permanere in sua de pari infantium atque Adami exortu opinione, admirabilis quiddam assererent, omnes nimirum Adami posteros immortales nasci, neque mori, nisi peccatorum meritis, quemadmodum et Adamus.

Locus Augustini aliunde obscurus, et a paucis intellectus, ex utroque Mercatoris testimonio lucem accipiet. Ille vero ita se habet [Serm. 7 de Verb. Apostoli cap. 6]: Aliqui ipsorum ita disputant, sicut audivimus: « Propterea pro meritis suis omnes moriuntur; non enim esset mors, nisi veniens de peccato. » Optime quidem, et vere dictum est: non esset mors, nisi veniens de peccato; sed ego cum hæc audio, ideo laudo, quia illam primam mortem intueor, et illius primi hominis peccatum. Audio enim Apostolum: Sicut in Adamo omnes moriuntur, sic et in Christo omnes vivificabuntur [1 Cor. xv, 21]. Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt [Rom. v, 12]. Omnes enim unus fuerunt; sic te audio dicentem mortem hominis de peccato esse. Non, inquis; et quid dicis: omnem hominem Deus immortalem creat modo? mirabilis novitas! Quid dicis? Propterea, inquis, omnem hominem Deus immortalem creavit; quare ergo moriuntur parvuli infantes? . . . Responde mihi, quare moriuntur, c. omnes homines immortales nascuntur, et quoniam peccant, ideo moriuntur? Quid putatis dici potuisse? Quæ aures ferant? Peccaverunt et ipsi . . . nam si non peccarent, inquis, non morerentur, etc.

d Destinatum pro obnoxium ponit Baluzius ex fide veterum librorum. Edit.

e Responsio Augustini apud Garnerium: « Au-

1. Ad hæc. Si judicialis est ista mors [Baluz. om. A verborum crepitaculis magis quam ullis declamati- nibus studium inane dependis.]
 mors] qua mulctatus Adam est, et ipsa est quæ transiit et transit in posteros, non, ut ais, omnes omnino, sed ad solos imitatores; quæ vel qualis erit illa alia quæ animam a corpore separat? Ille arctatus: « Naturalis, inquires, quia Adam sive peccaret, sive non peccaret, mortuus fuisset. » En stemma Christianum! « en ecclesiastica antiqua traditio! Sed vides nempe, quomodo te ipsum, in dictis tuis contrarius [Baluz. contrariis] tibi, tanquam vipera lantes, cum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Augustinus: *Hoc loqueris, quod objectum hæresiarchæ vestro Pelagio in episcopali judicio Palæstino, quod ita factus fuerit Adam, ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Hanc enim mortem, qua omnes morimur, de qua dictum est: A muliere initium factum est peccati, et propter illam morimur (Eccli. xxv, 35), non vis ex peccato in omnes fecisse originaliter transitum, ne cogaris sateri simul etiam originaliter transisse peccatum: sentis quippe quam iniquum sit sine merito transisse supplicium. Verumtamen tam catholicum est, quod expugnare conaris, ut hoc ille, cui, sicut dixi, objectum est, nisi damnasset, profecto ex illo judicio damnatus exisset. Mors ergo ei ista qua spiritus a corpore separatur; et illa quæ dicitur secunda, qua spiritus cum corpore cruciabitur, quantum attinet ad meritum generis humani, in omnes homines pertransiit: sed gratia Dei, per eum qui venit ut moriendo regnum mortis auferret ea resurrectione cujus in illo præcessit exemplum, mortem regnare non sinit. Hoc tenet catholica fides, hoc tenent iudices quos Pelagius formidavit, hoc non tenent hæretici quos Pelagius seminavit. . . . Et si tu oblitus es grave jugum quod aggravat nascentes, nos te tamen non desistimus commone. . . . Frustra recta verba torquere, et clara obscurare cōnaris: in eo peccaverunt omnes in quo moriuntur omnes: ipse est Adam, in quo si parvuli non moriuntur, profecto nec in Christo vivificabuntur; sed quoniam sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur (I Cor. xv, 22), ideo qui volunt hæc verba pervertere, ipsi, eis manentibus, evertuntur. » EDIT.*

^a Idipsum prolixius a Mercatore postea repetetur (Cap. 2, num. 6). Dixit vero per ironiam ea quæ explicamus, ut castigaret insolentem Pelagianorum jactantiam, qui cum toti essent in novo dogmate persuadendo, se nihil tamen doctrinæ tradere mentirentur, nisi quod a majoribus acceperant; immo catholice fidei defensoribus, per intolerabilem calumniam, novitatem obijcere non erubescerent.

Ita Pelagius (Lib. de Nat. et Grat. cap. 61 et seqq.) suam de impeccantia opinionem acceptam reserebat Lactantio, Hilario, Ambrosio, Chrysostomo, Sixto pseudomartyri, Hieronymo, et ipsimet Augustino. Ita Cælestius (In libello Fidei quem sedi apostolicæ obtulit) ea quæ de prophetarum et apostolorum fonte suscepisset, Zosimi apostolatus probanda judicio offerre se jactabat. Ita Julianus (Lib. 1 Oper. Imperf. cap. 59) novitatem exprobrabat Augustino: Non est hæc fides (qua creditur peccatum originale), antiquitas tradita atque fundata, nisi in conciliis malignantiam, inspirata a diabolo, prolata a Manichæo, celebrata a Marcione, Fausto, Adimanto, omnibusque eorum satellitibus, et nunc a te in Italia, quod graviter geminus, eructata.

^b Occasione hujus loci non erit importunum aliquid disserere de auctore libri Definitionum seu Ratiocinationum, quibus respondet Augustinus in libro de Perfectione justitiæ. Dubitavit aliquando sanctus doctor an ratiocinationes illæ Cælestii forent, an alterius ex eadem factione: latebatur quidem tunc dici esse Cælestii, nec putabat abhorreere ab illius inge-

nio quod ex alio Opere satis perspexerat; visus est tamen enclinare, ut alicui potius sectatorum quam ipsimet Cælestio tribuerentur.

In hanc ego posteriorem sententiam non admodum invitatus ab eo; sed addo præterea conjicere me a Juliano scriptas. Nam et ipse sectator Cælestii fuit, qualem volebat auctorem Augustinus; et Sculorum amicus, quos inter vulgatus erat liber; et ab Augustino vel cognitus non fuit, vel potius nominari non debuit, quia necdum se palam prodiderat; et ratiocinationem qua de agitur, non absimilem aliis quæ libro continentur, instituit; et a Mercatore non raro, frequenter ab Augustino accusatus est, quod in tractandis questionibus dialectica methodo uti amaret. Usus est autem, eaque plane exacta, auctor libri Definitionum: nam primo proponit qua de re quæstio vertatur, an homo possit esse sine peccato; deinde sexdecim ratiocinationibus partem affirmantem conficit; postea testimoniis Scripturæ confirmat quæ ratione confecerat; denique catholicorum objectionibus respondet, et quasi pro coronide nonnullas quæstionculas proponendas suis, ut ait, adversariis exponit.

Conjecturam augent duo: alterum, quod totis his sexdecim ratiocinationibus, immo et subjunctis Scripturæ testimoniis, id unum efficitur, hominem posse esse sine peccato. At hanc ipsam Pelagii definitionem libris editis a Juliano defensam fuisse tradidit Mercator (Cap. 6 illius Oper. num. 2): Secundum magistri tui Pelagii definitionem, quæ a te tot libris defensa est, qua ambo decernitis posse hominem esse sine peccato, et facile Dei mandata servare.

Alterum, quod nulla fere sit inter sexdecim illas ratiocinationes quam non a Juliano factam referat Augustinus, nullam testimonium Scripturæ quod Julianus non fuerit aliis in locis abusus. Quid quod ratiocinatio, de qua nunc Mercator agit, est quarta in libro Definitionum, hoc tantum discrimine, quod hic fusius, contractius ibi proponitur. Sic enim se habet (Lib. de Perf. Justit. ratiocinat. 4): Querendum est quid est peccatum, actus, an res. Si res est, necesse est ut auctorem habeat, et si auctorem habere dicitur, jam alter præter Deum rei alicujus auctor induci videbitur: at si hoc dici impium est, confiteri necesse est peccatum omne actum esse, non rem; si igitur actus est, immo quia vere actus est, vitari potest. Afflois quoque est decima: quarta: Querendum est, si natura hominis bona est, quod nullus negare nisi Marcion aut Manichæus audebit, quomodo igitur bona est, si malum ei cavere non est possibile? omne enim peccatum malum esse quis dubitat?

Animadvertite hoc in loco Marcionem cum Manichæo jungi, quod solet a Juliano, ut constat tum ex superiore nota, tum ex alio loco, ubi Augustinum hæreticus ita compellat (Lib. 11 Oper. Imperf. cap. 45): Quis tu es, qui Marcionis æstu concitatus in exercitum æquatis irrumpas? qui sub censuram linguæ tuæ, mysteriis adhuc Manichæorum lubricis, Dei tum judicium quam præcepta compellas? etc. Et hæc conjecturæ confirmatio est non contemnenda.

^c Gerberonius participibus. GALLAND.

has, qualiter interrogabas : « Quid est peccatum, iniquis, malumne aliquid, an bonum? » Malum utique respondebatur tibi. Ad hæc addebas : « Deusne hujus mali auctor et opifex? » Absit, absit, exclamabatur [Baluz. exclamator] tibi, longe, quam longe sit ista dementia. Hoc nec immissimus profiteri ausus est Manichæus, qui mali auctorem Deum nec sentit, nec proficitur; sed id proprium habere a sempiterno principium, propriam essentiam, propriamque naturam, scelestissime flagitat : ubi mox tunc ipse querendum esse dicebas, « utrum peccatum substantia esset, an natura, an res aliqua accidens. » Ubi cum paululum hæreret Christiana simplicitas, taliter inferebas, « peccatum nullo modo posse esse substantiam vel naturam, quia sic haberet [Baluz. habet], aiebas, Deum opificem et auctorem; nulla enim est natura quam non condidit Deus. Sed quia supra constituit auctorem Deum zpli non esse, non est ergo substantia vel natura peccatum, quod malum esse apertissime claruit; et quod substantia non est, inquis, in substantiam seu naturam, quod homo est, transire nullo jure, nulla ratione credendum est; » atque concludebas : « male igitur et stulte traducianum ex Adam creditur esse peccatum. »

5. Ut ergo supra dicebam, patere me, ut ego quoque hæc via te et iisdem argumentorum interrogem lineis, ut nos doceas respondendo. Mors, saltem hæc quæ secundum animam est, et est æterna, quamque Adam transgressor excepit, et transmisit in posteros, quam tu solam ad quantoscumque, non omnes omnino homines generaliter, si ut Apostolus ait, sed ad paucos admodum imitatores transire definis (nam

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Gallandius, post Baluzium ponit si pro sic, monetque Gerberonium habere, quia si habet naturam. Edit.

^b Pro Deum corrigendum eum jubet in erratis Baluzius, cujus emendationem suscipit Gallandius. Edit.

^c Juliano reponit Auctor non immerito, quod ipse prius per summam injuriam catholicis imposuerat (Lib. 1 contra Jul. cap. 7), his verbis : Cum igitur li- quido claret, hanc sanam et veram esse sententiam, quam primo loco ratio, deinde Scripturarum munivit auctoritas, et quam sanctorum virorum semper celebra- vit eruditio, qui tamen veritati auctoritatem non suo tribuere consensu, sed testimonium et gloriam de ejus susceperunt consortio, nullum prudentium conturbet conspiratio perditorum.

Indignum illud dictum, quam egre tulerit S. Augustinus continuo testatur, ait : In quorum conventu te introduxerim conspice. Hic est Mediolanensis Ambrosius, quem magister tuus Pelagius tanta prædicatione laudavit, ut diceret in libris ejus præcipue fidem lucere Romanam, qui scriptorum, inter Latinos flos quidam speciosus enituit; ita ut ejus fidem et purissimum in Scripturis sensum reprehendere nec inimicus auderet. Hic est et Constantinopolitanus Joannes, quem tu in numero eruditorum ac sanctorum excellentissimum in hac ipsa tua, cui respondeo, disputatione posuisti. Hic est Basilus; cujus te verbis, ad id quod nunc agitur non pertinentibus, putasti aliquid adjuvari. Hic sunt et cæteri, quorum te movere debet tanta consensio Non est ista, sicut stylo maledico scribis, conspiratio perditorum. In Ecclesia catholica doctrinæ sanctæ studiis claruerunt, spiritualibus armis mu-

de illa altera quæ a corpore animam separat tibi nulla sit mentio), substantia est aliqua, vel natura, an res quædam substantiæ accidens? Tu si adhuc aliquid in te luminis habes, respondebis, et dices, eam naturæ substantiæ accidisse, nec posse dici substantiam, quæ poenalis data est primo transgressori, et deinceps generi humano; nemoque prudentum, iniquis, poenam dixerit esse substantiam vel naturam : ubi tu mox tuis cassibus concludendus es. Nullo pacto mortem illam judicalem, quæ quia poenalis est, [Baluz. add. quæ] substantia nulla est, quam tu in posteros saltem imitatores Adæ transmittis, numquam de substantia in substantiam, vel de natura in naturam, quod [Baluz. vel natura, quod] homo est, posse transire declaratum est.

4. Videsne, egregie perditorum magister, et dialectice disputator, videsne quo cecideris? sentisne nunc saltem quantum a veritatis tramite deviaveris? Sed tibi interim si vetus [Baluz. ullus] pudor est, nunc ista sufficiant : si autem Deus vitæ comeeatum dederit, et ad retractandos hos optimos libros tuos, et ad [Baluz. om. ad] illam sapientissimam epistolam tuam relegendam tempus indulserit, quando Deus voluerit, tibi iterum respondebimus. Proferam [Baluz. proferamus] interim et alia tua, quæ cum magna execratione vitemus.

CAPUT VIII.

Item ex libro tertio de quatuor ad Turbantium editis • prope principia capituli tertii, verba Juliani.

1. Gratiam baptismatis dicimus non pro causis esse mutandam, quod ipsa dona sua pro accedentium capacitate dispensat; ideoque Christus, qui

niti et accincti, strenua contra hereticos bella gesserunt, perfuncti fideliter suæ dispensationis labore, in pacis gremio dormierunt. Et postea : An tantam consensionem sacerdotum catholicorum conspirationem dicturus es perditorum? O verba Ecclesiæ magistro digna! o documentum omnibus sæculis utile!

^d Vel auctor secundum quem promisit laborem non suscepit; vel Opus elaboratum non pervenit ad nos. Libros vero quos per ironiam optimos dicit, intelligit octo postremos contra secundum Augustini de Nupt. et Concup., quemadmodum etiam vocat sapientissimam epistolam, quæ licet ad summum pontificem scripta foret, non prius tamen ad eum pervenit quam per totam Italiam fides hominibus et animorum captatoribus transmissa fuisset.

^e Quæ Marius refert, ea totidem verbis Augustinus adducit libro III prioris Operis cap. 3. Alterutrum igitur fateri oportet, aut Marium, quæ tenuit, non ex Juliano, sed ex Augustini libris decerpisse; aut Augustinum ita respondisse toti Juliano Operi, ut librum libro, capitulum capitulo refelleret. Quod longe credibilissimum mihi videtur, partim quæ Marius ea quæ sunt apud Augustinum parumper inflexa, non alio modo refert quam quo solent ab auctore illigari sermone prolixiore; partim quod Augustinus id non obscure insinuet, cum ait (Lib. 1 Op. imperf. cap. 2) Centra tuos illos quatuor libros sex libri a me scripti sunt. Post commemorationem quippe catholicorum doctorum, quam duobus voluminibus explicavi, sequentes quatuor singulos tuis singulis reddidi.

^f Baluzius habet Quia gratiam. Edit

^g Cum catholici graviter accensarent Pelagianos.

est operis sui redemptor, auget circa imaginem suam A
continua largitate beneficia, et quos fecerat condendo bonos, facit innovando adoptando, iue meliores. »

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

quod Christum negarent parvulorum redemptorem; cumque ea accusatio fidelium animos, ut par erat, vehementer commoveret, fraudulentum homines, ut hanc invidiam a se amolirentur, non abhorrerunt ab usurpanda voce redemptoris; immo fassi sunt baptizari infantes in remissionem peccatorum. Negarunt tamen, ne causam suam viderentur deseruisse, ex ea confessione consequi ut infantes qui baptizarentur dicerentur peccato originali infecti.

Pelagius cum dixisset (*Lib. de Pecc. Orig. cap. 18*) nunquam se vel impium aliquem hæreticum suffivisse qui hoc quod proposuit de parvulis diceret, subiecit : Quis enim ita evangelicæ lectionis ignarus est, qui hoc non modo affirmare conetur, sed qui vel leviter dicere aut etiam sentire possit? Quis tam impius, qui parvulos exsortes regni cælorum esse velit, dum eos baptizari et in Christo renasci putat? Deinde post interpositum ex Evangelio testimonium, quod nisi renatus ex aqua et Spiritu sancto regnum cælorum nullus possit intrare : Quis ille, inquit (*Ibid. c. 19 et 20*), tam impius est, qui cujuscumque ætatis parvulo interdicit communem humani generis redemptionem, et in perpetuum certamque vitam renasci vetet eum, qui natus sit ad incertam?

Cælestius (*In libell. Romæ oblato*) : Infantes debere baptizari in remissionem peccatorum, secundum regulam universalis Ecclesiæ, et secundum Evangelii sententiam confitemur, quia Dominus statuit regnum cælorum nonnisi baptizatis posse conferri; quod, quia vires naturæ non habent, conferri necesse est per gratiæ largitatem. In remissionem autem peccatorum baptizandos infantes, non idcirco dicimus, ut peccatum ex traduce firmare videamur, quod longe a catholico sensu alienum est; quia peccatum non cum homine nascitur, quod postmodum exercetur ab homine, quia non naturæ delictum est, sed voluntatis esse demonstratur. Et illud ergo confiteri congruum est, ne diversa baptismatis genera facere videamur; et hoc præmonere necessarium, ne, per mysterii occasionem, ad Creatoris injuriam, malum, atqueam fiat ab homine, trahi dicatur homini per naturam.

Julianus (*Lib. 1 Op. Imperf. cap. 51*) : Non me fugit quod cum hæc dicimus, illud de nobis diseminandum esse, quia gratiam Christi Domini necessariam parvulis non putemus, quod Christianos populos laudabiliter et vehementer offendit, si tamen aucti per se nefarii non nos arbitrentur auctores. Eo enim modo nec de fratribus suis falsa credendo crimen incurrerent, et studiosos se circa amorem fidei comprobarent : munienda igitur nobis ista pars est contra impetum vanitatis, et confessione brevi subloquentium errori consulendum. Nos igitur in tantum gratiam baptismatis omnibus utilem utilibus confitemur, ut cunctos qui illam non necessariam, etiam parvulis, putant, æterno sermone anathemate : sed hanc gratiam locupletem spiritalibus donis credimus, quæ multis opima muneribus, ac reverenda virtutibus, pro infirmitatum generibus, et humanorum statuum diversitatibus, unica tam remedium collatrice, quam munus virtute medicatur; quæ cum admoveatur, non est mutanda pro causis. Jam enim ipsa dona sua pro accidentum capacitate dispensat; sicut enim artes omnes pro diversitate materialium quas accipiunt excolendas, ipsæ quoque aut detrimenta aut augmenta patiuntur, sed idem semper atque uno modo se habentes multiplices decorantur effectus; ita et secundum Apostolum, una fides, unum baptisma et multiplicatur, et dilatatur in donis, nec tamen in mysteriorum mutantur ordinibus. Sed hæc gratia non adversatur justitiæ, quæ maculas eluit iniquitatis : nec facit peccata, quæ purgat, quæ absolvit reos, non calumniatur innocuos. Christus enim, qui est operis sui

1. Vellem prius doceres et probares, parvulis, quos opus Dei fateris, et negas reos, unde illis captivitas affuerit, ut opus habeant redemptore? nemo

redemptor, auget circa imaginem suam continua largitate beneficia; et quos fecerat condendo bonos, facit innovando adoptandoque meliores. Hanc igitur gratiam, per quam reis venia mortalibus datur, qui aliquibus negandam putat, omnium bonorum execrationem meretur.

Quomodo vero declinarent Pelagiani catholicorum argumenta docet Augustinus tum alibi passim, tum his verbis (*Epist. 194, sub fin.*) : Quod ergo excoGITaverunt, cum hæc eos apertissima moles veritatis urgeret, quis non Christianus irrideat, quamlibet versutissimum cernat? Dicunt enim veraciter quidem respondere parvulos per ora gestantium, in remissionem se credere peccatorum; non tamen quia sibi remittantur, sed quia credant quod in Ecclesia vel in baptismo remittantur, in quibus inventiuntur, non in quibus nulla sunt. Ac per hoc nolunt eos ita baptizari in remissionem peccatorum, tamquam in eis fiat ipsa remissio, quos contendunt nullum habere peccatum; sed quoniam, licet sine peccato, in eo tamen baptismate baptizantur, quo fit in quibusque peccatoribus remissio peccatorum.

Verum instat Augustinus : Fieri quidem potest ut hæc versipellis astutia subtilius et acutius ex eo rescalatur; verumtamen secundum istam suam calliditatem non inveniunt quid ad hoc respondeant quod exorcizantur et exsufflantur infantes : hoc enim procul dubio fallaciter fit, si diabolus eis non dominatur; si autem dominatur, et ideo non fallaciter exorcizantur et exsufflantur. Per quid dominatur, nisi per peccatum, princeps peccatorum? Proinde si jam erubescunt nec audent dicere hæc in Ecclesia mendaciter geri, fateantur quod perierat etiam in parvulis quæri; neque enim nisi propter peccatum perierat, quod nisi per gratiam non potest quæri, non potest inveniri, etc.

Responsio Augustini apud Garnerium : « Augustinus : Hocine est totum cur vobis de baptismate parvulorum faciendam non existimatis invidiam, quasi quisquam nostrum vos dixerit negare parvulos baptizari oportere? Non eos dicitis non debere baptizari, sed pro magnitudine sapientiæ vestræ res mirabiles dicitis : In sacramento Salvatoris baptizantur, sed non salvantur; redimuntur, sed non liberantur; levantur, sed non abluuntur; exorcizantur et exsufflantur, sed a potestate diaboli non eruantur. Hæc sunt sententiarum portenta vestrarum, hæc inopinata mysteria dogmatum novorum, hæc paradoxa Pelagianorum hæreticorum, mirabiliora quam Stoicorum philosophorum. Ut enim hæc dicatis, timetis audire. Si salvantur, quid in eis egrotabat? si liberantur, quid in eis servitutis vinculo tenebatur? si abluuntur, quid in eis latebat immundum? si eruantur, quo merito erant sub diaboli potestate, qui propria iniquitate non erant rei, nisi quia trahunt, quod negatis, originale peccatum? Et ad hoc negatis, non ut eos salvos, liberos, mundos, nulli hosti subditos asseratis; non enim aliquid eis opitulatur vestrum testimonium falsum ante iudicem verum; sed ut, illis in mala vetustate remanentibus, vos novum sectemini vanitatem. Non enim vestra, sed illius est vera sententia, qui dixit : Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest intrare in regnum Dei (*Joan. III, 6*). Verum, vos excellentissimi amatores illius vitæ quæ futura est æterna cum Christo, nullam penam putatis esse imaginem Dei in æternum exulare a regno Dei; cum, si parvam penam esse diceretis, non esset hæc vox beati amatoris illius regni, sed miseri contemptoris. Porro autem, si, quod huic sufficit cause, parvam saltem penam fute-mini esse, quæ magna est, ut imago Dei non sinatur intrare in regnum Dei; obsecro, aperite qualescumque oculos, et videte quia iustitia pena ista infligenda sit parvulo, quem clausis oculis originali obnoxium nega-

enim pretium redemptionis importune pro libero offert. Ex qua etiam renovandi, seu, ut tu vis, innovandi sunt vetustate hi, quos esse dicis imaginem Dei, si progenitoris Adæ non sunt, ut putas, vetere peccati fœditate turpali?

2. Sed te de baptismo parvulorum ad hoc magis arctabo, ut te convinceam definitionibus tuis illud magis sentire, quod eo opus non habeant, sed verbo te tantum, propter eludendos simplices, baptizari oportere censere, re [Baluz. rebus] vero per disputationum sententias denegare. Qui enim secundum te statum habent nativitatis immaculatum, unde mundandi sunt, cum lavantur? et cum nullo, ut vis, originis suæ reatu nascentur obnoxii, unde liberandi sunt, ut vere et proprie Christus sit eis etiam Jesus, quod in Latinum eloquium Salvator exprimitur? et qui nullum generationis suæ vitium trahunt, unde regenerandi?

3. Posiremo, innumerabilibus interim omissis, illud adversum te dicendum est, si hunc statum, ut dicis, innocentiae et puritatis, quem Adam habuit ante peccatum, parvuli in suo ortu sortiti sunt, quos nulla, ut tu decernis, ejusdem progenitoris aspersit macula, contagio nulla fœdavit; si crescentes [Baluz. ut credens] cum libero voluntatis arbitrio, quod est in natura usque ad ultimum vitæ exitum, numquam ab ingentis vel congenitis sibi bonis sunt delapsi, quid eis fuit Christi baptisma necessarium?

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

tis esse peccato. Omitto commemorare quæ mala in hac ipsa transitoria vita pene omnes patiantur infantes, et quomodo explicetur quod dictum est: Grave jugum super filios Adam a die exitus eorum de ventre matris eorum, usque in diem sepulture in matrem omnium (Exod. iv). Quæ utique mala sub justo et omnipotente Deo non irrogarentur ejus imagini, quibus malis in virtute exerceri infantilis ætas non potest dici, si nulla ex parentibus mala merita traherentur. Hæc autem mala parvulorum, non ea quæ habere negantur a vobis, sed quæ perpeti cernuntur ab omnibus nobis, tu prætermittis omnino, nec respicis; exspatiaris ibi, vir disertissimus, et exerces ingenium ac linguam tuam in laude naturæ. Natura ista in tantas et tam manifestas collapsa miseras, salvatorem, liberatorem, mundatorem, redemptorem Christum habet necessarium, non Julianum, non Cælestium, non Pelagium laudatorem. Quam quidem redimi non sateris in parvulis, nisi quia hoc Cælestius apud Carthaginem gestis ecclesiasticis, ora Christiana non sustinens, fassus est. Cæterum, rogo te, quomodo potest intelligi ista redemptio, nisi a malo redimente illo qui redemit Israel ab omnibus iniquitatibus ejus? ubi enim redemptio sonat, intelligitur et pretium. Et quod est hoc, nisi pretiosus sanguis Agni immaculati Jesu Christi? De hoc autem pretio, quare si, fustum, quid interrogamus alium? Redemptor ipse respondet, dicat ipse mercator: Ille est, inquit, sanguis meus qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Pergite adhuc, pergite, et sicut dicitis: in sacramento salvatoris baptizantur, sed non salvantur; redimuntur; exorcizantur et exsufflantur, sed a potestate diaboli non eruntur; sic etiam dicite: funditur pro eis sanguis in remissionem peccatorum, sed nullius peccati remissione mandantur. Mira sunt quæ dicitis, nova sunt quæ dicitis, falsa sunt quæ dicitis: mira stupemus, nova cavemus, falsa convincimus. » EDIT.

a Fuit illud Pelagianæ nequitiae effugium. Distinxerunt homines malæ fidei vitam æternam a re-

4. a An forte dicas propter regnum cœlorum, et in filios adoptionem? b cur enim talis status, tantæque postea actibus propriis vitæ sanctitas acquisita servatæ naturæ, non eos [Baluz. add. vel] ad regnum illud admitteret, vel in filios adoptaret? Sed tamquam ab ædituo quodam et pervigili præsule irruentes audiant [Baluz. add. item]: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest intrare in regnum Dei (Joan. iii, 6).

5. Sed [Baluz. Et] videamus baptismum ipsum, cuius virtutis sit, quove et quantas habeat vires et effectuum causas. Dicit de illo Paulus apostolus: Qui nos redemit, salvos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis (Tit. iii, 5). Ergo et salus, et redemptio, et renovatio est. Nullane ergo pœna erit non baptizatis parvulis, non habere salutem, redemptionem, renovationem, non postremo intrare in regnum cœlorum (Joan. iii, 6), non erui de potestate tenebrarum, et transferri in regnum filii charitatis Dei (Col. i, 13), non manducare carnem Domini, et bibere sanguinem ejus (Joan. vi, 54)? De quo sacramento vox Salvatoris est: Nisi manducaveritis carnem meam, et biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobismetipsis (Joan. vi, 54); quod certe absque ulla tergiversatione sine baptismo nullus usurpat, nec fit illius particeps sacramenti.

6. c An iures, ut soles, etiam hic tergiversando

gnō cœlorum, dixeruntque baptizandos infantes propter regnum cœlorum adipiscendum, non item propter habendam æternam vitam, quippe quam habituri essent, quamvis morerentur sine baptismo. Christus enim, inquebant, cum ferret legem baptismi, non vitæ æternæ, sed regni Dei mentionem fecit. Dicebat enim: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei (Joan. iii, 5). Ut hanc cavillationem falsi revincerent sancti Patres, adhibuerunt verba Christi imponentis præceptum de suo corpore manducando et bibendo sanguine, ubi meminit vitæ: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis (Joan. vi, 54). Hoc vero præceptum ostenderunt nec impleri posse nisi a baptizatis, nec ad solos adultos pertinere; atque ita concluderunt neminem posse æternam vitam habere sine baptismo, ut mox dicturus est Mercator. Posset vero mirari quispiam cur in re tam facili tam laboriose versatum sit olim, cum ex cap. xxv Matth. tota lis dirimi posset, Christo regnum cœlorum et vitam æternam habente pro eodem. Cum enim dixisset vers. 34 his qui a dextris ejus erunt: Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi, et vers. 41 his qui a sinistris erunt: Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus, sub finem utrumque dictum colligens: Et ibunt, inquit, hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.

b Perturbatus hoc in loco videtur ordo vocum, istæ enim servatæ naturæ, prout collocantur, nullum faciunt tolerabilem sensum; facient vero commodum, si re-stituantur hoc modo: Cur enim talis status servatæ naturæ, tantæque postea actibus propriis vitæ sanctitas acquisita, non eos ad regnum illud admitteret, vel in filios adoptaret?

c Idem argumentum tractavit Augustinus (Lib. de Pecc. Merit. cap. 20): Aufertur, inquit, jam dubitatio, Dominum audiamus, non suspiciones conjectu-

dicere, hanc de carne et sanguine Domini sumendo A non esse sententiam generalem, sed specialem, ad eos videlicet quibus praesentibus tunc loquebatur? Audiant, audiant, si ad hoc prosilieris, Christiani, et tibi referant hoc pacto Dominicam cœnam, in qua cum solis tantum apostolis a constratus, de eodem corpore suo et sanguine sacramenta observanda condebat. Ipsis solis esse mandatum, et ad nullum alium qui vel tunc in illa cœna non interfuit, vel ad nos omnes posteros pertinere pronuntias? Videsne quibus laqueis, quibus angustis suffocaris, cum negas originais vinculum, de quo omne prorsus genus humanum, omnem ætatem, nisi per hæc sacramenta, in quibus lavacrum prius est regenerationis et renovationis, Christus absolverit, magnum esse malum, magnam pœnam, et inevitabilem damnationem?

7. Quibus collectis contra tantam et tam manifestam impiissimam audaciam tuam, constat te magis, utpote sequacem Cœlestii, qui definivit, « infantes, etiam non baptizatos, habere vitam æternam, » negare parvulos baptizari debere; sed, ut jam dixi, « tantum verbis illudere, sensu vero apertam d cum paganis et Judæis impietatem tenere.

8. Quod ut luce clarius probeamus, audi e quibus a nominibus cum causis propriis, quæ Christus in suis beneficiis humano generi contulit, parvulos facias alienos, ipsumque Dominum Christum Jesum horum nihil his debere, nihilque præstitisse.

9. Nempe, vis non vis, vivificator est Christus: hic interrogabo, et animæ, et corporis? Tu, iavitus licet, ita fateberis. Repetam interrogationem, totius C ne omnino ætatis? Respondebis, totius. Pressius

exigam, et e parvuli? Dices, etiam; sed audi, dicam tibi, quo modo iste, et ut ita dicam, qua arte vivificet? Deus autem, inquit præco ejus et Vas electionis Paulus apostolus, qui dives est in misericordia propter multam charitatem, qua dilexit nos in Christo, cujus gratia salvi facti sumus (Ephes. ii, 4). Quid nunc cense? connumeravit et connuncupavit et parvulos. Au foris sunt ab ista miseratione et dilectione, quia non sunt mortui peccatis, et expectant te vanissimum janitorem, ut tunc eos admittas ad misericordiam vivificandos, quando a miserando cessaverit peccatores, ut eos aliter quam alios vivificet?

10 Sed transeamus hinc studio brevitatis ad aliud vocabulum, quod salvator est. De [Baluz. quod de] Salvatore in Evangelio ita scriptum est: Natus est B vobis hodie Salvator in civitate David (Luc. ii, 11). Unde et Græco eloquio, Jesus proprie, et apud [Baluz. ad] Zacchæum: Salus hodie domui huic facta est, quoniam et iste filius est Abraham (Luc. xix, 9). Item: Venit Filius hominis quærere et salvare quod perierat, s inquit (Ibid., 10). Tu sine dubio, quia parvulorum greges non periisse pronuntias, non salvantur, non requiruntur: hoc audi, et de ove perditâ, quæsitâ et inventâ, hoc et de dragmate vel manipulo qui perierat (Luc. xv). Item apostolus Paulus: i Humanus sermo, et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum salvos facere peccatores, quorum primus sum ego (I Tim. i, 15). Hinc, tu [Baluz. om. tu] egregius magister, amolire parvulorum catervas, ut ad hunc non currant qui venit C salvare quod perierat (Luc. xix, 9); qui non venit vocare justos, sed peccatores in pœnitentiam (Luc. v, 32);

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

rasque mortaliū. Dominum audiamus, inquam, non quidem hoc de sacramento lavacri dicentem, sed de sacramento sanctæ mensæ suæ, quo nemo rite nisi baptizatus accedit: Nisi manducaveritis carnem meam, et biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis, etc. (Joan. vi, 54).

a Habet contitus Baluzius, constitus Gallandius, qui subdit: « Mendosum hunc locum præterit Baluzius. Lege cum Gerberonio contestatus. » Edit.

b Mercator Cœlestium facit auctorem nefandi dogmatis, quod infantes, etiam non baptizentur, habeant vitam æternam (Lib. de Gest. Palest. cap. 11). Et vero Pelagius (Lib. de Pecc. Orig. cap. 12) Diospoli aperte negavit, id umquam a se dictum; immo ad satisfactionem synodi addidit se anathematizare qui sic tenerent aut aliquando tenuissent. Augustinus tamen ostendit, nullam fuisse Pelagium inter et Cœlestium in hac parte differentiam, nisi quod ille apertior, iste occultior fuit; ille perimacior, iste mendacior; vel certe ille liberior, iste astutior: ille enim nec in Ecclesia Carthaginiensi damnare voluit quod in Romana postea se tenere confessus est, et corrigi paratum se esse professus, si ei tamquam homini error obrepisset; iste autem et illud dogma damnavit, tamquam contrarium veritati, ne ipse a iudicibus catholicis damnaretur, et id sibi defendendum postea reservavit, aut mendaciter damnum, aut callide interpretans.

c Tantum verbis includere. Edidit Gerberonius tantum verbis includere, sed legendum monet tantum verbis includere. GALLAND.

d Hanc nimirum, quod Christi baptismo parvuli non egeant. Dictum vero Marius probat argumentis, quorum vim declinare nemo queat, nisi qui aut omni

Scripturæ sacræ auctoritatem detrahat, ut pagani; aut Evangelium scriptaque apostolica rejiciat, ut Judæi. Ea vero sumpsit a nominibus quibus Christi beneficentia in homines significatur; sed ita ut constet ea ad parvulos non pertinere, sin minus baptismo Christi egeant, quo abluantur a peccati macula.

e Recenset Mercator plurima Christi nomina, quibus beneficentia ipsius in homines significatur. Sunt autem illa omnino viginti duo, vivificator, salvator, illuminator, redemptor, liberator, mediator, propitiator, medicus, reconciliator, circumcisor, misericors seu miserator, testator, consolator, advocatus, adoptator, regenerator, justificans, translator de tenebris ad regnum, mundator seu expiator, deletor chirographi, vita, reficiens seu relevans: quæ singula testimonio ex Scriptura prolatis explicat. Notatu porro dignus est hic locus; vix enim illustrior alius in hanc rem invenitur apud Patres, cum una colligantur a Mercatore omnia quæ ab aliis sparsim tradi solent.

f Garnerius habet in margine parvulæ. Edit.

g Garnerius habet in margine: Corrige, inquis tu. Edit.

a Legit Mercator δράγμα, non item ut est in vulgatis codicibus, δραχμήν, unde et manipulum veritit: quamquam altius quiddam forte reconditiusque latere suspicatus est, propterea quod in minutioribus olim quibusdam monetis fasciculus segetis seu manipulus effingebatur; quod meminisse aliquando legere apud veteres rei monetariæ scriptores. Verum hæc subtilior videri potest quam verior conjectura.

i Gr. I Tim. 4, 15, πιστός, fidelis, seu verus et certus. GALLAND.

qui baptizans in remissionem peccatorum (Art. II, 38); qui ovem querit quæ aberravit (Luc. xv, 4); qui dragma (Ibid., 8), id est, manipulum qui perierat; qui pro peccatoribus mortuus est (I Cor. v, 3); qui sudavit sanguinem in remissionem peccatorum (Ephes. i, 7); qui pro peccatis hominum transiit (Rom. iv, 25); qui vulneratus est propter iniquitates nostras (Isai. LIII, 5); qui peccata nostra portavit in corpore suo super lignum (I Petr. II, 24); qui tanquam ovis occisionis pro peccatis nostris [Baluz. om. nostris] oblati est (Isai. LIII, 7); qui delevit chirographum debitorum (Col. II, 14); qui, secundum apostolum Petrum, passus est justus pro injustis, ut nos adducat ad Deum (I Petr. III, 18); cujus sanguis, secundum Joannem evangelistam, purga nos ab omni delicto (I Joan. I, 7); qui, cum infirmi essemus secundum tempus, pro impiis mortuus est, ut Paulus dicit apostolus (Rom. v, 6); qui in similitudine carnis peccati de peccato damnavit peccatum in carne, ut idem Paulus est testis (Rom. VIII, 3); qui reconciliavit nos ex offensa Deo Patri, ut idem denuo dicit Apostolus (Rom. IV, 10); qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, et unus pro omnibus mortuus est, ut nos eriperet de presenti sæcula malo (Gal. I, 4). Et quis finis erit, si hic omnia recenseamus a quibus hic doctor egregius abigit innumerabilem multitudinem parvulorum?

11. Quod illuminat nos, Joannes apostolus ita dicit: Quod si in lumine ambulaverimus, sicut ipse est in lumine, societatem habebimus in invicem, et sanguis Jesu Filii ejus purgabit nos ab omni delicto (I Joan. I, 7). Rogo, quibus auribus, qua fronte audis, sanguinem nos Jesu Filii Dei ab omni delicto purgari, cum tu nullum infantes delictum habentes, ut dicis, ab hoc sacrosancto sanguine arceas?

12. Quod redemptor est, audi: Gratias, inquit Apostolus, agentes Deo et Patri, qui nos idoneos fecit in parte sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii charitatis suæ, in quo habemus redemptionem, remissionem peccatorum (Col. I, 13). Putasne evigilabis tanto somno depressus, et audies quid dicat, et sentias quo pudore dixisti de parvulis, « Christus qui est operis sui redemptor, » cum hic tantus præcedat redemptos ex redimendi, qui sunt extracti, vel extrahuntur de potestate tenebrarum, et transferuntur in regnum charitatis Filii Dei, redemptionisque munus nisi cum peccatorum remissione non obtineri? Audi adhuc, vis non vis, et invitus: Qui dedit semetipsum, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum æmulatorem honorum operum (Tit. II, 14). Abige ergo hinc infantes, quia ab iniquitate, quam non habent, non redimuntur, nec mundantur; quia unde mundari, ut dicis, non habent, ut Dei populo æmulatori honorum operum sociantur! et in isto quidem capitulo, redemptionis,

A si omnia persequamur, ut possimus ostendere hæc aliquid tuæ vanissimæ impletatis quando finiemus? Unde commodius esse arbitror, vitandæ prolixitatis causa, congerere quanta possumus beneficiorum nomina Salvatoris, et de paucioribus eorum rara et pauca Scripturæ testimonia subdere, a quibus tua impietas excludere conatur infantes, ut qualis quævis sis noxius, sanæque et rectæ fidei inimicus, omnibus pateat.

13. Quod liberator est Christus, quod mediátor, quod propitiatorum; velim dicas causam mediationis pro parvulo, quem causam habere negas offensæ: diceres etiam propitiationis aditum, quem nullam culpam, pro qua^a remissa propitiatur Deus, habere decernis.

B 14. Quod medicus, qui non nisi male habentibus necessarius est (Marc. II, 17).

15. Quod reconcilians, Paulum audi dicentem: Si enim, cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius (Rom. v, 10). Item idem: Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis peccata eorum (II Cor. v, 19). Et [Baluz. add. post paululum] idem ipse: Non solum autem, sed et gloriamur in Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus (Rom. v, 11). Tu ad hanc reconciliationem qua fronte non vis parvulos pertinere?

16. Quod circumcisor, in consequentibus audies. Interim da huic infanti præputium, quod esse illi C negas, ut circumcidatur.

17. Quod pastor, sed nullam ovem in ovile suum recipit, quam prius non circumciderit: et hanc utique circumcidit, quæ mortua est in delictis [Baluz. dilectis] et præputio carnis suæ, qui et ad oves perditas venit (Coloss. II, 13; Matth. xv, 24).

18. Quod misericors et miserator est, audi Paulum apostolum: Eramus, inquit, et nos filii iræ, sicut et cæteri. Deus autem qui dives est in misericordia, propter multam charitatem qua dilexit nos, et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos Christo (Ephes. II, 4).

19. Quod testator, quod consolator, quod advocator, quod adoptans vel adoptator. Quis quos et [Baluz. qui quos vel] quales adoptet, quia tu nimis obscuruisti, audiant catholici Christiani Petrum apostolum dicentem: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus in adoptionem, ut [Baluz. ne] virtutes Dei annuntietis ejus, qui vos vocavit de tenebris in admirabile lumen suum (I Pet. II, 9).

20. Quod regenerator, sed nullum regenerat, nisi qui vitium in prima origine [Baluz. generatione] contraxit: ^b aliis [Baluz. alieni], qui bene se habent, et, ut tibi placet, in [Baluz. om. in] generatione, quæ justa causa regenerationis existat? aut quid est,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Carnerius habet in margine, Corrige, cujus remissa. Edit.

^b Baluzius ponit aliqui bene, monet vero cum Ger-

beronio melius legendum, alioqui bene se habente, ut tibi, etc. Edit.

quod in illa debeat emendari, vel corrigi, nisi quod forsitan pravius est?

21. Quod justificans vel justificator est, audi apostolum Paulum : *Sicut est veritas in Jesu deponere nos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renovamini autem sensum [Baluz. sensu] mentis vestræ, et induite novum eum [Baluz. hominem], qui secundum Deum creatus est in justitia, et sanctitate veritatis* (Ephes. iv, 23). Ili quos vetustate nulla indutos esse pronuntias, quid facient, si te audient? non accedent ad renovatorem, non eo induentur, deposita vetustate, ut renoventur spiritu mentis suæ.

22. Quod de tenebris transferuntur ad regnum, qui fuerint baptizati, audi apostolum Paulum : *Gratias, inquit, agentes Deo et Patri, qui idoneos nos fecit in parte spiritus sancti [Baluz. sanctorum] in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii charitatis suæ, in quo habemus redemptionem, remissionem peccatorum* (Coloss. i, 13). Rogo, quo ore, qua potius impudentia ista tibi aliter visa sunt consideranda, ne tantæ lucis veritate et rationis Christianæ pondere premereris? Separabis igitur etiam ab hoc capitulo parvulos, ne insontes secundum te, et qui in luce sunt merito innocentie constituti, extrahi videantur de potestate tenebrarum. Sed, recordissime mortalium, non aliter nec prius transferuntur in regnum Filii charitatis Dei, nisi prius extracti fuerint de potestate tenebrarum, et nisi habuerint redemptionem, remissionis scilicet peccatorum. Et nota hic, redemptionem, quam et tu dices et concedes, sed nescio quam conflictam : sed [Baluz. et] alteram, quam Apostolus non dicit esse principe loco, nisi peccatorum remissionem.

23. Quod mundator seu expiator est, audi Baptistam Joannem : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (Joan. i, 29). Quid hic, quæso, Agnus iste significat, nisi victimam pro peccatis, qui pro suis, certe, quos expiat cum oblati est et quotidiè in suis sacramentis offertur, remissionem præstat præteritorum et præsentium peccatorum?

24. Jubesne igitur ut parvuli, obnoxii in nullo peccato, hunc sibi dicant hostiam minime profuisse, quæ tantum pro peccatis, vel pro peccatoribus, mactata cognoscitur? quin audire debes quid præco hujus victimæ in consequentibus epistolæ prædicet (I Joan. i, 7) : *Et sanguis Jesu Filii Dei mundavit nos ab omni delicto*. Item [Baluz. idem] Paulus : *Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos ab omni iniquitate redimeret, et mundaret sibi populum æmulatorem honorum operum* (Tit. i, 24). Que te vertes. Quo fugies, ut

A hos laqueos evites? Videsne, impudentissime, hostiæ hujus sanguinem mundatorium esse peccatorum, redemptionem quoque ab omni iniquitate, per quem sibi præpararet populum æmulatorem honorum operum? Et tu fronte ferrea, et corde saxeo, separas parvulos a populo Dei, qui expiatus et redemptus, tot et talibus divinis præmiis gaudet.

25. Quod deletor chirographi [Baluz. est], audi apostolum Paulum : *Et vos cum essetis mortui delictis, et præputio carnis vestræ, vivificavit cum illo, delens quod adversum vos erat, chirographum in sententiis decretis, quod erat contrarium vobis, tollens illud de medio, affixit cruci, exuens se carnem, principatus et potestates traduxit fiducialiter, triumphans eas in semetipso* (Col. ii, 14). Quid hic astrues, doctor egregie? delet in baptismo etiam chirographum parvulorum? An nullum habentes chirographum, nec proprium, nec paternum, ad hanc largitoris gratiam non curas admittere? Audiant hic quid sentias catholici Christiani, et quem te esse intelligere debeant, ipsorum permitto iudicio.

26. Quod vita est Christus, audi Joannem apostolum : *Et hoc testimonium est : quia vitam æternam dedit nobis Deus, et hæc vita in Filio ejus est. Qui habet Filium, habet vitam; qui non habet Filium, non habet vitam* (I Joan. v, 11), *sed iudicium Dei manet super eum* (Joan. iii, 36). Eia præceps! admitte ut sine baptismo parvulus hanc habeat vitam. Hæcisti, ut credo, hic, et in eodem luto hærendo versuram solvis. Si igitur non habet sine hoc sacramento vitam, iudicium Dei manet super eum. Unde hoc? Non quæro, legentium prudentia intelligat.

26. Quod reficiens et relevans Dominus in Evangelio : *Venite ad me, omnes qui laboratis aut [Baluz. et] onerati estis, et ego vos reficiam : tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve* [Baluz. add. est] (Matth. xi, 28). Numquid et hic erit ulla dubitatio, nullum ad illum concionatorem properare, nisi qui oneratus aliqua sarcina, labore conficitur, qua deposita, tollat leve jugum ejus super se mitis et humilis corde? Et quid est aliud, nisi, ut diximus, sarcina peccatorum? quæ quia, ut te delectat, parvulis nulla est, non audiant hunc concionatorem (quem Græci Ecclesiasten nuncupant), et intelligere non curent, de tollendo miti et levi jugo ejus, quia nullum quod deponerent onus habuere. Hæcine Christianos audire non nefas est? vosque adhuc pati garrire ex negligentia sacerdotum, non ultima poena est?

CASIGATIONES ET NOTÆ.

^a Integrum hoc segmentum usque ad vocem *tenebrarum* exciderat in editione Garnerii : restituiimus ex Baluzio. Edit.

^b Nota antiquissimi scriptoris testimonium pro sacrificio missæ propitiatorio pro peccatis præteritis et presentibus. Quæ veritas ita fuit in confesso tunc temporis, ut nullus fere hujus sæculi scriptor non

fecerit ipsius mentionem.

^c Et ista quoque usque ad *ejus est* exciderant in editione Garnerii, ut monet Baluzius. Edit.

^d Id est sensus auges, malum malo addis. Baluz.

^e Hic et paulo infra ponit *lene* Baluzius, secutus codicem Bellov. Edit.

CAPUT IX.

Retractatio questionis de morte per peccatum ingressa in mundum.

1. Habes, ut credo, quod te tangat et stimulet: sed si te iterum commoveris, scio quod, donante Deo, ulterius, ut non te commoveas, arctius colligaberis.

^a *Teneam.* Hæc est lectio libri Bellovacensis. Garnerius edidit *veniam*, Gerberonius *te ducam*. Quid si legamus *teneam*. BALUZ.

^b Idiusum prius Juliano exprobraverat Mercator (*Cap. 8, num. 6*), eo sensu quem explicuimus. Est vero inter nuperos historiarum Pelagianæ scriptores, qui conatus sit quatuor Pelagianismi status distinguere, quorum alter alteri ita successerit, ut monstrum illud, instar fabulosi Protei, primum ethnicismi formam induerit, deinde semiethnicismi, tum Iudaismi, denique semichristianismi. In primo, inquit, nulla omnino facta est gratiæ divinæ mentio; in secundo facta est quidem, sed gratiæ, quæ natura non differret; in tertio ad naturam adjuncta est doctrinæ legisque gratia; in quarto admissa quidem est vera Dei gratia, sed quæ foret liberi arbitrii pedissequa, non item dux, ut par erat. Tres priores status vult auctor iste præcessisse damnationem hæresis a Zosimo factam; quartum damnatione posteriore illos a Pelagio excogitatos, hunc a Juliano. Primum in ipsis Pelagianismi incunabulis exstisse, id est, antequam fideles attollerenti caput errori obstitissent; secundum, quando primum hæretici, obstitentibus fidelibus, conati sunt inani specie verborum fucum facere; tertium, post condemnationem a S. Innocentio.

Verum, ut nihil est quod ingeniosis istis figmentis placeat magis mentibus sui admiratricibus, nihil quod blandius aduleter superbis, nihil quod facilius illudat sui amatoribus: ita nihil hac distinctione potuit aut vanius dici, aut historiarum pugnantius.

Id vero ut demonstrarem, quinque statuo, quæ, meo quidem iudicio, certa ratione temporum constant. Primum, scripsisse Pelagium epistolam Paulino, ann. 405, et Demetriadi ann. 415, commentarios in Epistolas Pauli ann. 405, saltem ante vastationem Urbis a Gothis, quæ contigit ann. 410, librum de natura ante ann. 411 (*Dissert. de primis auct. etc., cap. 4*). Secundum, de Cælestio habitum iudicium Carthagine ab Aurelio ann. 412, de Pelagio Diospoli ann. 415, mense Decembri; de utroque Romæ ab Innocentio ann. 417, mense Januario; de utroque iterum Romæ a Zosimo ann. 418, mensem circiter Maium (*Dissert. de synod. in causa Pelugiana coactis*). Tertium, Augustinum nihil scripsisse adversus Pelagianos ante ann. 412, sed prius tantum sermonibus et colloquutionibus egisse, prout occasio se dabat, sed tacito nomine; eo tempore dixisse sermonem 13 de verbis Apostoli; ad Hilarium scripsisse ann. 415 aut 414 (*Dissert. de scriptis defensorum fidei, etc., cap. 2*). Quartum, a Cælestio Carthagine oblatum Aurelio libellum suæ fidei ann. 412 (*August. lib. de Gratia Chr. et lib. de Pecc. Orig. epist. 2 Zosimi de Afric.*); similem Zosimo datum Romæ ann. 417, et eum eisdem fere verbis constituisse, quibus confessio missa a Pelagio ad Innocentium, et post ejus obitum reddita Zosimo, et vix non approbata; nihil in hujus vel illius libello reprehensum ab Augustino, quod spectaret ad Trinitatem atque Incarnationem; sed tantum quod peritineret, tum ad peccatum originis aperte a Cælestio negatum, tum ad gratiam, ambiguis verbis a Pelagio explicatam; laudatum vero, quod Cælestius fassus esset parvulorum redemptorem. Quintum denique, incunabula hæresis Pelagianæ (si quæ ætates distingui debent), seu potius infantiam exstitisse Romæ, priusquam Pelagius inde

A 2. Adhuc tamen necessaria consideratione ad superiora^a veniam, pressius explorans quid de pœna quam progenitorum prævaricatio divino iudicio meruit sentias; et ad hanc te quæstionem reducens, patefaciam iterum tuum barathrum. Qua [*Baluz. quæ*] enodata, cum fauces tuas divinarum auctoritas presserit Scripturarum, scies te^b gentilibus et Ju-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

profugeret propter imminentes Gothos (*Vide notas ad Comm. et Merc. ubique passim*); adolescentiam in Sicilia, ubi per duos annos et amplius magister et discipulus versati sunt; adultam ætatem partim in Oriente, partim in Africa alibique terrarum, ad usque tempora Innocentii Zosimique summorum pontificum; reliquam ex eo tempore quo Julianus deploratæ causæ patrocinium suscepit.

B His ita constitutis, quæro primum qua notione ethnicismum scriptor ille, quicum res modo est, quæve semiethnicismum, Iudaismumque, et semichristianismum definire velit; an quæ tradita est a Patribus? an quæ ad arbitrium ficta? Si quæ a Patribus tradita est, vanescit quatuor statuum distinctio: siquidem Patres ethnicismum definiunt ignorantia, tum veri Dei, quæ sanctissima Trinitas, tum Incarnationis Dominicæ, qua mediator missus est; semiethnicismum ignorantia Christi, qui sit substantive Deus-Homo; Iudaismum partim odio Christi, quem Judæi cruci affixissent, partim studio Mosaicorum rituum, quos retinendos juberent; semichristianismum denique cum Iudaismo confundunt. Atqui Pelagianos Augustinus numquam arguit ejusmodi erroris adversus catholicam fidem, vel sanctissimæ Trinitatis, vel Dominicæ Incarnationis, vis Mosaicorum rituum antiquationis.

C Sed definiatur sane, etsi a nemine Patrum id factum sit, quatuor illi status, vel inficiatione, vel confessione gratiæ divinæ, quæro iterum ab hoc homine, quam Dei gratiam intelligi velit. An summam illam, quæ vita æterna in regno Dei? hanc fatebantur Pelagiani jam inde a primis initiis. An singularem alteram, qua datus est hominibus redemptor Christus; fatebantur et istam, vel ante vastationem urbis. An qua baptizati in filios Dei adoptantur? et ipsam quoque fassus est Pelagius longe ante quam Roma discederet. An qua juvamus ad pie agendum revelatione veritatis? at Pelagius meminit illuminationis divinæ ante ann. 404, cum scriberet ad S. Paulinum. An qua voluntas agitur a Spiritu sancto, præparaturque a Domino, ut sancte agat? Fateor Pelagianos hujusmodi gratiæ necessitatem noluisse confiteri, sed eam contendisse, si quando detur, vel ex meritis a Deo dari, vel ad facilius tantum promptiusque agendum.

D At rursus adversarium interrogo, quo tandem auctore putet, et quo primum tempore Pelagianos ita sensisse de gratia. A Juliano, inquit, excogitata est sententia hæc post condemnationem a Zosimo, id est, ann. 418. Sed quibus id dicit, et qua confidentia, cum tradat Augustinus (non tantum Diospoli obiectum Pelagio) Cælestium scripsisse Dei gratiam secundum merita nostra dari (*Lib. de Gest. Palæst. cap. 2*); sed etiam illud ipsum obiectum fuisse Cælestio, cum Carthagine primum accusaretur a Paulino diacono, et damnationem a Zosimo Diospolitana synodus duobus annis et amplius, quinque totis iudiciis Carthaginense antecesserit?

Quid quod Augustinus (*Serm. 15 de Verb. Apost. cap. 1, 11 et 12*) tacito nomine Pelagianos arguebat ante ann. 412, quo primum capit adversus ipsos nominatum scribere, quod cum gratia Dei dicerent facilius id effici posse, quod sine ipsa tamen, licet difficilius, præstari posset; atqui tunc temporis nulla Aurelii, nulla Innocentii, nulla Zosimi sententia præcesserat, nulla Juliani mentio habebatur.

dæis, omnibus libris tuis, ^a arma ministrasse, sed ^A sane plumbea; non enim ad expugnandam in Christo fidem ullas vires habere potuerunt.

3. Sed [Baluz. Et] quæ, vel ejusmodi sint, iterum [Baluz. iterum iterumque] videamus, in quibus quis iste, quæso, error est inexplicabilis labyrinthi? quæ inexsolubilia ^b Thebani monstri problemata? In epistola tua, quæ, ut memoravinus, ad sanctæ memoriæ papæ Zosimum missa est, displicet tibi, eumque condemnas qui sentit Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, fuisset moriturnus. Et ais, nec hoc esse ratione subnixum; credo enim esse. inquis, immortalem facium quidem, sed qui, si non peccasset per gustum ligni vitæ, posset virtutem immortalitatis adipisci. Adjungis etiam jure improbandum, qui prædicanti Apostolo contradicit dicenti: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur* (1 Cor. xv, 12). Moxquæ hoc aliud testimonium subdis: *Per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum* (Ibid). Quæ cum simplex Christianus audit, nihil doli, nihil credens offerri fallaciæ, ^c more quo ab apostolis doceri solita est Ecclesia, optimum et suum arbitratus [Baluz. arbitratur] magistrum, intentusque [Baluz. intentasque] ad reliqua ejusdem Apostoli, quæ in hac causa

prosequeris, audienda, decernit. At tu ^d aliud clausum in pectore, aliud promptum habens in lingua, novus atque egregius disputator, id nunc in isto Opere tuo ^e post tam longum tempus ^f elaborato in Cilicia ingeris.

4. Necessaria igitur capituli repetitione, quid mari exarato et Oriente lustrato novum inauditumque inde attuleris, denuo perscrutemur. ^g Intravit igitur, inquis, secundum Apostolum, per unum hominem peccatum in hunc mundum, et per peccatum mors, quoniam illum et reum, et damnationi mortis perpetuæ destinatum mundus aspexit. Et subjungis: ^h In omnes autem homines sola mors pertransiit, quia una forma judicii prævaricatores quosque, etiam reliquæ comprehendit ætatis; quæ tamen mors, nec in sanctos, nec in [Baluz. om. in] innocentes ullos sævire permittitur, sed in eos, inquis, tantum pervadit, quos prævaricationem viderit æmulatos: quæ prævaricatio, licet non sit facta naturalis, fuit tamen forma peccati; atque ob hoc, licet non aggravet nascentes, tamen accusat imitantes: mors autem judicialis transit in id, quod peccaverunt omnes, sed libera voluntate. ⁱ Hæc inde sunt probabiliora et eliquatiora sensa doctrinæ; ^k illorum vero superioris temporis

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Libenter quoque sciscitarer ab inventore statuum, de quibus sermo est, quid putet esse societatis Pelagianis, sola illuminatione mentis gratiæ adiutorium deficientibus, cum Judæis legem Moysi datam cæremónicasque divinitus præscriptas prædicantibus. An Evangelium, quæ doctrina Christi, confundit eum lege Mosaica? An Judæos opinatur sola lege externa justificari se, sancteque agere credidisse? An denique sibi persuasit Pelagianos, nomine legis, Mosaicam intellexisse? Primum, impietatis est; alterum, inscitæ; postremum, *ὀλιγοπιστίας*: omnia, incredibilis negligentia in operibus Augustini versandis.

^a Supra cap. 1 jam habetur, pugiones plumbeos. Erit.

^b Cum Julianus ambiguit verbis, et in speciem catholicis texerit hæreticum sensum, nec catholicorum tantum simpliciores, sed ipsam quoque apostolicam sedem illudere conatus sit, apte comparatur a Mercatore eum sphynge, monstruosa illa fera, quæ apud Thebas ænigmatâ proponebat imprudentibus populis, deceptosque male mulcebat, ut est in fabulis. Recognosce quæ dicta sunt in notis ad cap. 6, num. 9 et seq.

^c Habet ita uterque codex, vix tamen ullo probabili sensu; sic emendare licet: *Nihil credens offerri fallaciæ, more quo ab apostolis doceri solita est Ecclesia, optimum, et suum arbitratus magistrum, intentusque, ad reliqua ejusdem apostoli, quæ in hac causa prosequeris, audienda decurrit.*

Simile quiddam legitur in epistola quinque episcoporum ad Innocentium, in qua, sub initium, de Pelagio gratiæ nomen aliter usurpante quam solet Ecclesia, deque Patribus Diospolitânis pro more Ecclesiæ intelligentibus verba quæ dicuntur, ita scriptum est (Epist. 177 apud August.): *In Oriente, ubi degit gesta ecclesiastica facia esse jactantur, quibus putatur esse purgatus; ubi quidem, si episcopi eum catholicum pronuntiarent, non ob aliud facrum esse credendum est, nisi quia se dixit Dei gratiam confiteri, et ait posse hominem suo labore ac voluntate juste vivere, ut ad hoc adjuvari Dei gratia non negaret. His enim auditis verbis, catholici antistites nullam aliam Christi gratiam, intelligere poterunt, nisi quam in*

libris Dei legere, et populus Dei prædicare consueverant. Eam utique, de qua dixit Apostolus: *Non irram facio gratiam Dei; nam si per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est* (Gal. ii, 21); sine dubio gratiam qua justificamur ab iniquitate, et qua salvamur ab infirmitate, non qua creati sumus cum propria voluntate: nam si intellexissent illi episcopi eam illum dicere gratiam quam etiam cum impiis habeamus, cum quibus homines sumus, negare vero eam qua Christiani et filii Dei sumus, quis eum patienter catholicorum sacerdotum, non dicimus, audiret, sed ante oculos suos ferret? Quapropter non culpandi sunt judices, quia ecclesiastica consuetudine nomen gratiæ audierunt, nescientes quid hujusmodi homines, vel in suæ doctrinæ libris, vel in suorum solent auribus spargere.

^d Desumpta sunt hæc verba ex Sallustio, qui eum corruptos suorum temporum mores describeret: *Ambitio, inquit (In Catilinæ Conjurat.), multos mortales falsos fieri subegit; aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere; amicitias inimicitiasque non ex re, sed ex commodo æstimare: magisque vultum quam ingenium bonum habere, etc.* O genus, non Sallustiani tantum, sed alterius etiam sæculi!

^e Ipsemet Julianus: *Quia id impendio, inquit, poposcisti, immo indicisti auctoritate paria (Florum alloquitur Pelagianum episcopum) ut libro tractatoris Pæni, quem ad Valerium Comitem vernula peccatorum ejus Alipius nuper detulit, obviarem; hinc nahi est longior facta responsio* (Lib. 1 Op. Imperf. cap. 6).

^f Hinc etiam addiscimus, postremum opus Juliani adversus S. Augustinum elaboratum fuisse apud Theodorum Mopsuestenum, hæresis Coelestianæ auctorem, quod cum pluribus locis Mercator docet, tum præ tunc in prologo Subnotationum. Vide notas in eundem locum.

^g Hæc ipsa discussa sunt capite 1, habentur vero libro ii Operis Imperfecti cap. 66.

^h Quo tempore nimirum Julianus ad Zosimum scribebat epistolam ejus mentio fit cap. 6, num. 9 et seqq. In illa enim contraria sensit, saltem verbo tenus. Qui est, inquit, assertor, quod neque per mortem Adæ omne genus hominum moriatur, neque per

definitorum facta jactura est? An est tibi aliquid latens profundum, quod nobis forte a Brachmanis, Gymnosophistis, vel Hyperboreis, vel si quæ sunt aliæ gentes a noti orbis sapientiores, sit exponendum?

5. Veniamus ergo ad istud recentius definitum, per quod placuit intrasse per unum hominem peccatum, et per peccatum mortem; in omnes autem homines mortem solummodo pertransisse. Rogo, ne [Baluz. nolui] abutaris tarditate, vel tenuitate ingenii mei: duo quædam dieis ingressa, peccatum et mortem; sed solam vis pertransisse in homines [Baluz. omnes], sed non omnino omnes homines, mortem, perstulte, quia si intravit peccatum, et non pertransiit, ubi remansit quod intravit? Credo & expectandum sociæ, donec exeat, et illud peracto aliquo negotio. Quod si serio agimus, et ridendum de tanta re non est, secundum te ipsum, si intrare potuit peccatum, pertransiit; si autem transire non potuit, nec intravit. An ad hoc intravit, ut staret? Quod si absurdum est etiam dicere, pertransiit, et quo, nisi in omnes homines potuit transire [Baluz. pertransisse]? Deinde, quomodo imitativum, ut tibi placet, peccatum transitum habeat, et originale non habeat, numquam poteris explicare. Hæc sine cachinno, immo sine stictibus a legi non possunt, quia potius Christia-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat, contra Apostolum sentit dicentem: Sicut in Adam omnes meriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur (1 Cor. xv, 22).

^a Baluzius corrigiit nostri. EDIT.

^b Expectando sociam. In codice Bellovaceensi primo scriptum fuit expectandam sociam, sed postea emendatum est uti nos reposuimus. Gerberonius edidit expectandam sociam; eoque modo lectionem nostram confirmavit. Garnerus edidit expectandam sociæ, nullo sensu. BALUZ.

^c Baluzius codicem Bellovacensem secutus habet legere non possum. EDIT.

^d Manifestum est igitur testimonio Mercatoris, habitum fuisse Romæ concilium episcoporum, præside Zosimo; et ex eo missam ad universos orbis episcopos epistolam quæ totam Pelagii Cœlestique causam damnationemque contineret. Animadverti porro, quod dissimulare non possum, in negotio de quo nunc agimus, nullam sive a summis pontificibus, sive ab aliis majorum sedium episcopis factam fuisse damnationem, nisi in episcoporum synodo (Vide disseri. de synod. in causa Pelag. coactis).

Ex his autem intellige Pelagianorum querelam, de extorta subscriptione a simplicibus episcopis in suis locis sedentibus, sine congregatione synodi; et responsonem simul Augustini (Lib. iv ad Bonif. cap. ult.), de plurimis hæresibus sine congregatione synodi damnatis, accipiendam esse de synodo, vel plenaria totius unius diocesis, qualis erat Africa, Ægyptus, etc., vel œcumenica totius orbis Christiani. Id enim ut pluribus aliis locis indicet Augustinus, demonstrat certe lib. ii adversus Julianum (Cap. ult.), ubi, post allatam explicationem Irenæi Lugdunensis, Cypriani Carthaginiensis, Reticii Augustodunensis, Olympii Hispani, Hilarii Pictaviensis, Gregorii Nazianzeni, Basilii Cæsariensis, Ambrosii Mediolanensis, Joannis Constantinopolitani, Innocentii summi pontificis, Hieronymi Sirdoniensis presbyteri sententiam de quinque, ut tunc aiebant, questionibus, hæc habet: Quasi tu, qui maxime queris, examinem vobis et episcopale iudicium denegari, Peripateti-

nis descendus es quam ridendus. Legentibus te igitur, sed Christianis et prudentibus, quid de vanitate tua sentire debeant, permittamus. Quis enim te in superiore sententia tua vel suspicari posset aliud sentire quam illi omnes qui, sanctæ memoriæ papa Zosimo præside, Dei sacerdotes & Pelagium Cœlestiumque teque damnarunt, super his omnibus de Adam capitulis, quæ a te antea improbata sunt, et condemnata, et nunc, tamquam recollecta et recondita, in fidem tuam recipi meruerunt.

6. Deinde super hac questione, mortis videlicet, videamus quid Ecclesia universalis (quam Græco sermone catholicam dicimus) dicat et sentiat, suoque filios doceat, quam sciat morte Adam et Evam post prævaricationem fuisse mulctatos. Illæne quæ a corpore animam separat, quamque communem omni prorsus humano generi ex illo novimus et videmus? An illa quæ secundum animam dicitur, et est æterna, de qua scriptum est: Vidua quæ in deliciis agit, vivens mortua est (1 Tim. v, 6); et iterum: Sinite mortuos sepelire mortuos suos (Matth. viii, 22), et si qua alia ad [Baluz. add. hanc] intelligentiam proferri possunt? ^t Sed dubium non est, utraque eos esse mulctatos, et utrique Christum remedium attulisse. Nam cum per lavacrum regenerationis et renovationis [Baluz. add. et] peccata remittat, et immor-

corum possis invenire concilium, etc. Isti episcopi sunt docti, graves, sancti, veritatis acerrimi defensores adversus garrulas vanitates, in quorum ratione, conditione, libertate, quæ tria bona iudici tribuisti, non potes invenire quod spernas. Si episcopalis synodus ex toto orbe congregaretur, mirum si talis posset illic facile sedere tot: quia nec isti uno tempore fuerunt, s. d fideles et multis excellentiores; paucos dispensatores suos Deus per diversas ætates temporum locorumque distantias, sicut et placet atque expedire iudicat, ipse dispensat. Hos itaque de aliis atque aliis temporibus atque regionibus, ab Oriente et Occidente congregatos vides, non in locum, quo navigare cogantur homines, sed in librum qui navigare possit ad homines, etc.

^e Locus iste suspicionem posset ingerere, damnatum a Zosimo fuisse nominatim Julianum cum aliis duobus hæreticis, nisi ex hbello fidel, epistolaque ad Rufum Thessalonicensem, aliisque pene infinitis, sive Juliani, sive Augustini, operum locis contrarium pateret: in ipsis enim longe aliter vel ille damnationis suæ conscius, vel iste ejusdem publicæ sciens certusque loqueretur. Dicitur ergo damnatus, vel quia idem reipsa sentiret quod damnati; vel quia cum suspicionem hæresis laboraret, coactus est damnare scripto quæ sedes apostolica proscriptisset, suamque mentem super his declarare. Quod cum non præstitisset, seque contrarium catholicæ fidei pertinaciter ostendisset, postea exauctoratus est.

^f Nestorius (Serm. 2 advers. Pelag. parte 2): Ille, inquit, qui cum mortalitatis genitore luctatus est, et ex utraque vitam mortalitatem redemit; duplex enim in nos mortalitas grassabatur, una quidem accidens mortali ex peccato factæ naturæ, altera quæ scientiæ abjectione contingit. Ignorare enim Deum, insensibilitatis quæ ex morte evenit similitudinem gerit. Utriusque ergo mortis opifex diabolus factus est, quem Christus elidens ex utraque vitam nostram mortificatione levavit; animam videlicet præceptis vivificantibus erigens, resurrectione vero id quod mortale est recreans atque restituens. Impulsore enim collapsio, quod ab eo impulsum fuerat subleatur.

talitatem per resurrectionem carnis, quam nunc in spe per fidem tenemus, uno omnibus tempore colaturus sit; non aliter prosatores generis humani praedictos condemnatos fuisse quam gemina morte credendum est, et in genus utramque transire.

7. Sed quia hanc corporalem mortem eruditissimus hic magister naturalem illis existisse, nobisque esse pari modo naturalem, sentit ac docere conatur, nec eam per peccatum aliquando transisse, nec transire posse per semina, videamus, ut dixi, quid de ea interim Paulus apostolus senserit atque praedicaverit. Ad Corinthios namque scribens, cum de resurrectione corporis, cui contraria mors ista [Baluz. corporis ageret, cui a contrario mors ista est], id est, resolutio corporis, vel separatio ab eo animae, est, ita latius loquitur: *Notavi autem vobis facio Evangelium, fratres, quod praedico vobis, quod et accepistis, in quo salvamini; qua ratione praedicaverim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis: tradidi enim vobis imprimis quod et accepi, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas* (1 Cor. xv, 1-3). ^a *Eia devie, pronuntia, si audes, Christi mortem, qui pro peccatis mortuus est, ad parvulos, quos esse sine peccatis defendis, non pertinere, aut eos in morie Christi non baptizari. Et quia sepultus est, inquit, et quia resurrexit tertia die secundum Scripturas, et quia visus est Cepha, et post haec undecim. Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem et dormierunt. Deinde visus est Jacobo, deinde apostolis omnibus. Novissime autem omnium, tamquam abortivo, visus est et mihi; ego enim sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum Dei Ecclesiam. Gratia autem* [Baluz. om. autem] *Dei sum id quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum. Sive ego enim, sive illi, sic praedicavimus, et ita credidistis; si autem Christus praedicatur quod resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis quia, resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit; si autem Christus non resurrexit, inanis est* [Baluz. add. ergo] *praedicatio nostra, inanis est et fides vestra* [Baluz. nostra]; *invenimur autem et falsi testes Dei, quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit. Si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit; quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, et adhuc estis in peccatis vestris; ergo qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in hac vita tantum in Christo*

A sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus: nunc autem Christus resurrexit a mortuis [Baluz. om. a mortuis] *primitiae dormientium, quoniam enim per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum; et sicut in Adam omnes moriuntur, ita omnes in Christo vivificabuntur, unusquisque autem in suo ordine, primitiae Christus, deinde hi qui sunt Christi, qui in adventum ejus crediderunt: deinde finis, cum tradiderit regnum Deo et Patri; oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus; novissima autem inimica destruetur mors* (1 Cor. xv, 4-26). Item idem post pauca: *Ecce mysterium vobis dico: omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In novissima tuba, canet enim, et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur: oportet enim*

B corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem [Baluz. add. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem], *tunc fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria: ubi est, mors, aculeus tuus? ubi est, mors, contentio tua* (Ose. xiii, 14)? *Stimulus autem carnis peccatum, virtus vero peccati lex, Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam, per Dominam nostrum Jesum Christum* (Ibid., 51-57). 8. Audistine, insanissime, sentisne [Baluz. nunc saltem] singulari impudentia et furore rabidissime? *Per hominem mors, inquit. Quae hic mors est, dicito nobis, quae per hominem percurrisse praedicatur? Tuane illa, an quam novit Ecclesia jam Christi resurrectione devictam, in nobis etiam in fine devincendam? Sed, admoneo, praebe aurem, et audi sequentia: Sicut enim in Adam, inquit, omnes moriuntur, ita omnes in Christo vivificabuntur. Quis unquam dubitavit hic vivificationem ullam aliam, nisi carnis resurrectionem in omnibus hominibus futuram, intellexisse Apostolum? Jhesne igitur, soli admodum pauci resurgant, et in ipsis tantum mors devicta, atque in fine vincenda sit, qui praevericantem Adam sint* [Baluz. non sunt] *vel fuerint imitati, in quos tua ista, quia tua semper dicenda est, mors potuit pertransire, et non omnes omnino homines qui ex Adam et Eva primis transgressoribus mortalitatis, non illis ingentiae, sed per peccatum quaesitae, originem ducunt? Et quid sibi vult tanti hujus praekonis tam proluxa, sana tamen et salutaris, super hoc doctrina verborum, si tu novus, quem Dens avertat* [Baluz. add. erroris], *spiritus audiaris? Nec tibi calumniandi nobis aditus ullus patebit, tamquam dicamus et sentiamus, aequalem resurrectionem, id est, unius meriti, omnibus esse praestandam: quia omnes, licet diverso exitu, una tamen morte moriantur* [Ba-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Occasionem arripit Marius afferendi adversus Julianum argumenti, ex his Apostoli verbis: *An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem* (Rom. vi, 3), etc. Cum enim Apostolus Romanos alloqueretur, quorum plurimi jam inde ab infantia baptismi sacramentum susceperant, diceretque nihilominus: *Quicumque baptizati sumus, etc.*, tanta generalitate

vocum eos etiam comprehendit qui ante adeptum rationis usum baptismo initiati fuerant. Augustinus videtur eodem testimonio ubique passim (Lib. i cent. Jul. cap. 6, et lib. vi cap. 3 et 5; lib. ii Oper. Imperf. c. 153 et 222).

^b Calumniam catholicis factam fuisse a Pelagianis, perinde ac si sentirent omnes in eadem corporis gloria resurrecturos, quia propter eandem omnes causam morerentur, testis est Augustinus.

luz. moriamur], cum evidens Apostoli nos doceat sermo dicentis: *Unusquisque in suo ordine. Et iterum: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.*

9. Repetat, quæso, proximo lector [Baluz. Repetat quoque proxime lector] superiora contra te dicta nostra, ubi diximus prosatores nostros utraque morte esse mulctatos, et videat quid senserim super isto capitulo, tuasque lapide ille angulari, tibi sane in offensionem et petram [Baluz. offensione et petra] scandali posito, fauces obstrudat.

10. Adhuc tamen audi quod te in maiorem rabiem contra nos et Dei Ecclesiam concitet: *Sive enim mente excedimus, Deo; sive sobrii sumus, vobis. Charitas enim Christi* [Baluz. add. inquit] *urget nos, judicantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, et pro omnibus mortuus est Christus, ut et qui vivunt, jam non sibi vivant, sed illi qui pro ipsis mortuus est et resurrexit* (II Cor. v, 13), *ut et vivorum et mortuorum dominetur* (Rom. xiv, 9). Obmutescet, nullus, nisi per Adam, sed poenalter, mortuus est, neque moriturus est; nullus, nisi per Christum resurget, sed alius ad regnandum, alius ad poenas æternas luendas: *Unusquisque*, ut ait Scriptura (I Cor. xv, 23), *in ordine suo*, a dummodo, ut sæpe diximus, et tibi cum Apostolo reclamamus, ut nullus omnino hominum in omni prorsus ætate præter Adam mortuus, nullus redivivus in carne futurus sit præter Christum.

11. Illud quoque memineris nos tenere, et in fide

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Perturbatæ sunt confusæque voces hujus sententiæ. Restitui possunt in hunc modum: *Dummodo, ut sæpe diximus, et tibi cum Apostolo reclamamus, nullus omnino hominum, in omni prorsus ætate, nisi in Adam mortuus; nullus redivivus in carne futurus sit, nisi per Christum.*

^b Altera calumnia Pelagianorum, quasi catholici pro defensione peccati originalis injuriosam quamdam blasphemiam in Christum evomerent; eumque dicerent nascendi necessitate pollutum fuisse peccato (Vide quæ dicta sunt tum in notis ad libellum Fidei a Juliano conscriptum, tum ad excerpta Theodori).

^c In afferenda causa cur Christus peccati originalis purus fuerit, Mereatori consentiunt antiquiores Patres, quos inter auctor librorum Hypognosticon, libro primo; unus modo pro cunctis Augustinus (Lib. v advers. Jul. cap. 15): *Quid est quod laboras magnis argumentationibus pervenire ad impietatis abruptum, ut Christi caro, quia de Maria natus est, cujus virginis caro, sicut cæterorum omnium, ex Adam fuerat propagata, nihil distet a carne peccati, et sine ulla distinctione Apostolus dixisse credatur eum fuisse missum in similitudine carnis peccati (aut nullam carnem esse peccati; aut si sit quia inde venit, inde etiam esse Christi contendit hæreticus); immo potius instas ut nulla sit caro peccati, ne hoc sit et Christi. Quid est ergo carnis peccati similitudo, si nulla est caro peccati? Sed hanc apostolicam sententiam me non intellexisse dixisti, nec enim tamen exposuisti, ut te doctore nossemus, quod aliqua res possit esse similis ei rei quæ non est. Quod si dementis est dicere, et sine audio caro Christi non est caro peccati, sed similis carni peccati; quid restat ut intelligamus, nisi ea excepta, omnem reliquam humanam carnem esse peccati? Et hinc apparet illam concupiscentiam, per*

A nostra habere certum [Baluz. fidem nostram....] *ceptum* de duabus mortibus, de quibus superiori loco, ut potuimus, diximus: unam, quæ secundum animam est, Christum non habuisse, ^b quod oramus ut ne quisquam dementissime dicat et sentiat, quia non ita natus est, ut cæteri omnes homines, de voluptate carnali, sed nova in eo generatio ex immaculata ante partum et post partum virgine ^c sine libidine affuit. Intende, lector. Illam autem alteram, id est, animæ a corpore separationem, voluntarie suscepit indebitam; qui si scelere Judæorum non fuisset occisus, potuit fieri ut senectute longævus, quia hoc illi semel placeret, sponte susceperet, pro nobis, id est, pro nostro quod contraximus in Adam fenore, et nostris propriis quæ addidimus, indebite moreretur. Quamquam magis omnium de illo præsentia prophetarum, et inferenda ei cruce parricidalis Judæorum furore, complenda fuisse, Christianorum nullus omnino debeat dubitare.

12. Nunc i [Baluz. om. i] in malam crucem cum ista verborum tuorum magnificentia, fugitive; nemo te rabiosum audit latrantem, nemo ab Ecclesia sequitur devium, nemo tam insano consentit. Nos super mortalitate, quæ ex progenitorum prævaricatione poena humano generi data est, et in naturam per semina perecurrit, et in finem usque cursura est, donec divinæ illius tubæ clangore dicatur: *Absorpta est mors in victoria; ubi est, mors, aculeus tuus? ubi est, mors, contentio tua* (Ose. xiii, 14)? cum universa Dei Ecclesia, ^d cum patribus nostris, illustribus Ecclesiæ

C *quam Christus concipi noluit, fecisse in genere humano propaginem mali, quia Mariæ corpus, quamvis inde venerit, tamen eam non trajecit in corpus, quod non inde concepit, etc. Et paulo post: Caro itaque Christi mortalitatem de mortalitate matris corporis traxit, quia corpus ejus mortalitatem invenit. Contagium vero peccati originalis non traxit, quia concubentis concupiscentiam non invenit; si autem nec mortalitatem, sed solam substantiam carnis de matre sumpsit, non solum caro ejus caro peccati, sed nec similitudo carnis peccati esse posuisset.*

^d Qui Julianam Cælestiumque præcesserunt doctores, quique ab Ecclesia parentum et magistrorum fidei loco habiti sunt, unanimi consensu docuerunt, mortem corporis peccato Adami ingressam in mundum, et in genus humanum transivisse cum reatu: ut propter inseparabilem de causa mortis et traduce peccati questionem, accipi debeat in hanc partem dictum illud Vincentii Lirinensis in Commemitorio: *Quis ante prodigiosum discipulum Pelagii Cælestium, reatu prævaricationis Adæ omne genus humanum negavit astrictum? Traditionem vero Patrum a temporibus apostolorum ad Julianum usque exhibere operæ pretium est, ut Theodorus cum suo discipulo Juliano convincatur. Paulus Apostolus: Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt* (Rom. v, 12). Et: *Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter justificationem; quod si spiritus ejus qui suscitavit Jesum a mortuis habitat in vobis, qui suscitavit Jesum Christum a mortuis vivificabit et mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum ejus in vobis* (Ibid., vii, 11, 12). Et: *Quoniam per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum;* et sicut in Adam

doctoribus, in hunc divinarum Scripturarum sensum, in hæc verba juravimus.

13. Salva sane reverentia et debita honorificentia sanctæ ac beatæ memoriæ Augustini episcopi, qui te

A pastoralis clava ab Ecclesia deterruit, proturbavit, atque confregit, etiam hæc a me, toto isto Opere tuo perfectio, sicut præfati sumus, sparsim et ubique commodum visum est certis a fragmentorum tuorum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur (I Cor. xv, 21, 22). Justinus martyr cum de Christo loqueretur (Dial. cum Tryphone): Sicut nec nasci, nec crucifigi, quasi horum indigus, sustinuit; sed humani generis causa, quod per Adam in mortem et seductionem serpentis conciderat, etc. Irenæus (Lib. v cap. 16, ex vers. Aug.): Quemadmodum astrictum est mortis genus humanum, solvatur per virginem æqua lance disposita virginalis inobedientiæ per virginelem obedientiam. Adhuc enim protoplasti peccato, per corruptionem primogeniti emendationem accipientes, serpentis prudentia devicta per simplicitatem columbæ, vinculis illis resoluti sumus per quæ alligati eramus morti. Quemadmodum per hominem victum descendit in mortem genus nostrum; sic iterum per hominem victorem ascendamus in vitam: et quemadmodum accepit palmam per hominem mors adversum nos; sic iterum nos adversus mortem per hominem accipiamus palmam (Ibid., cap. 21). Athanasius (De Incarn. Christi): Qui de Adæ inobedientia quæstionem habuit, judicioque peracto duplicem pœnam in sententia sua complexus erat, dum terreno ita loquitur: Terra es, et in terram reverteris (Genes. iii, 19); atque ita pro decreto Domini corpus in terram abscedit; animæ autem dixit, Morte morieris (Ibid., ii, 17); atque hinc est quod homo in duas partes discerpitur, et ut ad duo loca discedat, condemnatur, etc. Gregorius Nazianzenus (Orat. 42): Postquam diaboli invidia et mulieris insulsi, quem et ut mollior passa est, et ut ad persuadendum accommodatior admovit (o infirmitatem meam! mea enim est primi parentis infirmitas) accepti mandati oblitus ab acerbis illo gustu victus est, simul et a ligno vitæ, et a paradiso, et ab ipso Deo propter peccatum expellitur, et pelliceas tunicas induit, utique crassiores carnem et mortalem, primumque turpitudinem suam agnoscit, et a Deo se abscondit, atque hic quoque tamen mortem ac peccati præcisionem elucrat, ne malum immortale sit; ita pœna ipsa in misericordiam cessit. Sic enim Deum supplicia inferre censeo, etc. Gregorius Nyssenus contra Eunomium (Orat. 1): Venit Dominus ut quæreret et saluum faceret quod perierat: perierat autem non corpus, sed totus homo ex anima contemperatus, et, si verius loquendum est, ante corpus anima perierat; nam inobedientia electionis, sive voluntatis, non corporis peccatum est: propria est autem animæ electio, a qua omnis naturæ calamitas principium habuit, ut verbis testatur haudquaquam mendax Dei minitatio, quod in quo die prohibitos fructus tetigerint, sine cunctatione sibi mors cohærebit. Cum autem sit duplex hominis compositum, congruenter in utrumque mors duplicis vitæ munere fungentis suo ei qui moritur privationem operatur; corporis quidem mors est sensuum instrumentorum extinctio, et in cognata elementa dissolutio; anima autem, quæ peccaverit, ipsa morietur; peccatum autem est a Deo alienatio, qui est vera solaque vita. Multas igitur annorum centurias post prævaricationem insuper vixit protoplastus homo, sed Deus non est mendax, cum dixit: In qua die comederitis, morte moriemini (Genes. ii, 17). Propterea enim quod alienatus fuit, et adversus ipse a vera vita, et ipso die firmata rita fuit adversus eum mortis sententia; postea vero labentibus annis mors corporalis Adamum consecuta est. Epiphanius (Lib. ii advers. hæc. hæc. 64 num. 24): Poterat in æternum vivere corpus et immortale fieri, nisi ab gustanda vita foret prohibuit. Et postea: Propterea mortalem illum Deus esse voluit, ac morte damnavit. Hoc enim scortæ ille tunica significabant, etc. Chrysostomus (Hom. 10, in cap. v Rom.): Quo pacto

mors introiit ac dominata fuit? Per peccatum unius. Quid porro sibi illud vult, in quo omnes peccaverunt? Illo lapso, et illi item, qui de ligno non comederunt, effecti sunt ex illo tempore omnes mortales, etc. Cum peccavit Adam, tum et illius corpus mortale effectum est atque palibile, etc. (Hom. 12, in cap. 7). Una cum morte introiit affectuum turba. Cum enim corpus mortale effectum est, etc. (Homil. sequente). Theophilus Antiochenus (Lib. ii ad Autolicum): Dicat aliquis: Mortalisne creatus est homo? Nequaquam. Quid igitur? Num immortalis? Ne hoc quidem. Nam a primordio suæ creationis nec mortalis nec immortalis conditus est. Si immortalem ab initio eum fecisset, Deum eum constituisset; si mortalem eum formasset ab initio, Deus sane posset auctor hominum mortis videri. Apparet igitur hominem a Deo nec mortalem, nec immortalem esse factum; sed, quemadmodum supra significavimus, utriusque quodammodo participem, ut reperet ad immortalitatem servans mandatum Dei, et ut hanc caperet mercedem, tandem et ipse Deus factus. Sin autem conversus fuerit ad peccatum, inobediens Deo, sibi ipsi auctor fieret mortis, etc. His accedat Nestorius, quamquam Theodori discipulus, sed hæc in parte magistro reverentior traditionis ecclesiasticæ: Diabolus, inquit (Serm. 2 advers. Pelag.), proferebat, quod est adversus naturam, illud chirographum, quod scriptum est: Terra es, et in terram ibis; et instabat ex hoc, generationes hominum morte consumens, etc.

Atque illa fuit Orientis Ecclesiæ traditio, quæ Theodorum Juliani magistrum erudire debuit; hæc Latinorum, quæ Juliani impudentiam arguit. Tertullianus animam colloquens (Lib. de Test. Animæ cap. 3): Satanam in omni aversatione, et aspernatione, et detestatione pronuntias, quem nos dicimus malitiæ angelum, totius erroris artificem, totius sæculi interpolatorem, per quem homo a primordio circumventus, ut præceptum Dei excederet, et propterea in mortem datus, exinde totum genus de suo semine infectum, suæ etiam damnationis traducem fecit. Et alio in loco (Lib. de Anima cap. 50): Publica totius generis humani sententia, mortem debitum naturæ pronuntiamus, hoc stipulata est Dei vox, hoc spopondit omne quod nascitur. Cyprianus (Lib. de Bono Patientiæ), cum exponeret sententiam a Deo latam in Adam reum violati præcepti: Quia audisti, inquit, vocem mulieris tuæ, et manducasti ex illa arbore, de qua sola præceperam tibi ne manducares, maledicta terra erit in omnibus operibus tuis: In tristitia et gemitu edes ex ea omnibus diebus vitæ tuæ; spinas et tribulos ejiciet tibi, et edes pabulum agri; in sudore vultus tui edes panem tuum, donec reverteris in terram, de qua sumptus es, quia terra es, et in terram ibis (Genes. iii, 17 seqq.). Hujus sententiæ vinculo colligati omnes et constricti sumus, donec expuncta morte de isto sæculo recedamus, etc. Hilarius diaconus (In cap. 7 ad Rom.): Quomodo inhabitat in carne peccatum, cum non sit substantia, sed prævaricatio boni? Quoniam primi hominis corpus corruptum est per peccatum, ut possit dissolvi: ipsa peccati corruptio per conditionem offensionis manet in corpore, robur tenens divinæ sententiæ datæ in Adam, quod est signum legis diaboli, cujus instinctu peccavit Adam, etc. Ambrosius (Lib. de Parad. cap. 7): Mortis causa inobedientia fuit, et ideo homo ipse sibi mortis est causa, non habens Deum suæ mortis auctorem.

a Baluzius ponit fragorum, annotatque hanc lectionem constanter proferri codicibus Mercatoris. Edit.

capitulis, in codicibus quos legi, appositâ vel admota, A esse christianus prudensque lector advertiet, nihil vel tu noveris, vel qui voluerit, lector advertat.

14. Nec tibi de tanta hujus nostri opusculi brevitate erit ridendum, cum te de tam numerosis libris, horridæ magis loquacitatis quam ularum rerum, valem consideratione dignarum, tu jactare non debeas. Nolo in hanc partem ignorantiamingas; scis namque in ista quæstione, quæ inter nos vertitur, de mortalitate scilicet generis humani, quæ per primos transgressores divini mandati generaliter per semina percurrit, et currit, et in finem usque cursura est, quæ totam prorsus causam tuam consumit, tamquam ad validissimum stipitem alligandum: quam si inter nos causam, immo in te, exstinetam

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Ex Catilina Julianum Mercator depingit verbis Sallustii, quem auctorem Julianus mirifice deperibat, et in libris amabat subinde laudare. Poterat vero Marius pluscula referre, si orationis modus permisisset, quam apte enim conveniebant hæc omnia: Nobili genere natus fuit, magna vi animi et corporis,

tibi, sed prorsus nihil ulterius, quod vel in hunc eundem [Baluz. ulterius vel unde] mutire debueris, vel modo debeas, remansisse cognosceret; tibi que de toto sermone tuo, quem summam esse eloquentiam jactas, magis illud competere aptiusque, quam de quo dictum est, judicabit: « Satis eloquentiæ, sapientiæ parum. Vastus animus immoderata, incredibilia, nimis alta [Baluz. add. semper] cupiebat. » De sensibus autem tuis, quibus vagus ac vanas autolleris, alterius prudens sæculi ore pronuntiabit, tibi que coaptabit dictum hoc: Parturisse te montes, unde nasceretur ridiculus mus.

B sed ingenio malo pravoque; animus audax, subdolos, varius, cujuslibet rei simulator ac dissimulator, ardens in cupiditatibus, satis eloquentiæ, sapientiæ parum, vastus animus, immoderata, incredibilia, nimis alta semper cupiebat (Sallust. in conjur. Catilinæ).

MARI MERCATORIS TRANSLATIONES VARIORUM OPUSCULORUM

Quæ Græce scripta sunt

IN CAUSA PELAGIANORUM.

IN TRES EPISTOLAS SEQUENTES ADMONITIO.

Duo mihi querenda videntur de tribus istis epistolis: alterum, an certum habeant auctorem; alterum, a quo interprete versæ sint in Latinum sermonem.

Jure nemo dubitare potest quin omnes a Nestorio scriptæ sint reipsa, quamvis nullius habeatur textus Græcus; eorum enim meminerant Cælestinus, Cyrillus, Cassianus et Marius Mercator, quorum auctoritas certam facit fidem.

Cælestinus ad clerum populumque Constantinopolitanum (1 p. conc. Ephes. cap. 19): Nestorius de virgineo partu et de divinitate Christi Dei et Salvatoris nostri, velut ejus reverentiæ et communis omnium salutis oblitus, nefanda prædicat, vitanda persuadet, sicut et ejus scripta ad nos ab ipso, cum propria subscriptione, transmissa, sicut etiam relatio sancti fratris et coepiscopi mei Cyrilli per filium Possidonium diaconum, ad me missa patfecit. Et ad Joannem Antiochenum (Ibid., cap. 20): Hæc ad nos, ingerente dolore fidelium, pervenerunt. Hæc libris, quos ipse miserat, publicata sunt. Et quod majoris probationis est, hæc ad nos missis epistolis, ipsa auctoris subscriptione munitis, ita insinuata sunt, ut dubitare ultra non liceat. Et ad ipsum Nestorium (Ibid., cap. 18): Dudum sumpsimus epistolas tuas, quibus in angusto nihil potuimus dare responsi. Erant enim in Latinum sermonem vertendæ: quod cum, licet sero, facimus, etc. Et paulo post: Nunc considerantes, et querelam de te prædicti fratris, et interpretatas tandem epistolas tuas, apertam blasphemiam continentes.

Cyrillus ad Joannem Antiochenum de Nestorio loquens (Ibid., cap. 21): Consulueram ipsi per litteras, ut abstineret a pravis illis perversisque questionibus, et Patrum fidem sequeretur: verum ratus hæc me ex odio scripsisse, tantum abfuit ut ullam omnino rationem habuerit illius qui hæc ad ejus pietatem ex charitate præscripserat, ut ita sentiens, et ita dicens, in Romanorum quoque aures insinuare se posse, easdemque præoccupare speraverit. Etenim proluxa epistola absurda quædam dogmata complexus, eaque ad dominum meum Cælestinum piissimum Ecclesiæ Romanæ episcopum missa, inter cætera adversus illos qui ab ipso dissentiant hæc quoque adjecit, « Citra horrorem sacram Virginem Dei genitricem appellant (Epist. 1 part. iv). » Misit præter hæc, et quosdam quoque suarum exegeseon quaterniones, etc. Et paulo post: Lectis in concilio epistolis, hisque maxime in quibus non potest esse locus sycophantiæ; continent enim ejus subscriptionem. Et ad Juvenalem (Ibid., cap. 24): Arbitratus autem se posse Romanam Ecclesiam in suam sententiam attrahere, scripserat ad dominum meum Cælestinum, hisque litteris suorum dogmatum perversitatem inseruit; misit quoque multas exegeses, etc.

Cassianus (Lib. i de Incarn. cap. 3): Hinc enim illud est quod intercessionibus suis Pelagianis... querelas lovet, et scriptis suis causas illorum adjuvat. Et alio in loco (Lib. ii cap. 2): Dicis itaque quisquis es ille, hæretice, qui Deum ex virgine natum negas, Mariam matrem Domini nostri Jesu Christi Θεοτόκον, id est, matrem Dei appellari non posse, sed Χριστοτόκον id est, Christi tantum matrem, non Dei. « Nemo enim, inquis, antiquiorem se parit (Epist. 1 part. 5). » Et alio iterum loco (Lib. vii cap. 7): Secunda autem

perversitatis tuæ, vel calumnia blasphematrix, vel blasphemia calumniatrix est, quia ais, « ὁμοῖος Παριέντι debet esse nativitas, » non dissimilis superiori. Verbis enim magis quam re et genere diversa est; cum enim de nativitate Dei agatur, idem dicis, « potentiorum ex Maria non potuisse nasci, » quod superior (Epist. 1 part. IV), « anteriorem non potuisse generari ».

Certum est tertiam epistolam a Mario Mercatore Latinitate donatam; quæstio ad solas priores duas pertinere potest, an Cassianum interpretem habuerint, an Dionysium Exiguum, an alium quencumque.

Pro Mario facit magna similitudo Latinitatis inter has epistolas duas et tertiam: facit etiam, quod ea sententia, Deitatem Unigeniti commortificant carni, etc., reperiatur iisdem verbis in litteris Cyrilli ad clericos Constantinopoli existentes, quas Marius interpretatus est; facit denique quod in iis usurpentur voces alioquin Mario familiares, prædicatio, prædicatissimus, etc.

At pro Cassiano est quod easdem epistolas a S. Leone tunc archidiacono missas legerit; et eo quidem tempore, quo S. Cælestinus scribit interpretatas; quod item ex eis referat fragmenta, non aliis expressa verbis quam quæ nunc leguntur.

Esset fortasse qui Dionysio Exiguo hanc versionem tribueret, fretus, ut sibi videretur, testimonio tum Cassiodori, tum ipsiusmet Dionysii. Ille enim a Dionysio concilium Ephesinum Latinitate donatum scripsit; hic insinuat Cyrilli fidem et Nestorii impietatem ad sua usque tempora Latinis ignoratam fuisse, eaque de causa se suscepisse interpretandam Cyrilli synodicam.

Verum Latinitate donatæ sunt ejusmodi epistola, ann. 430, immo 429, quandoquidem et summus pontifex versas scribit ante suam responsionem ad litteras Nestorii, et sententiæ integræ leguntur in opere Cassiani, quod his temporibus elaboratum est, Dionysius tamen uno toto sæculo posterior est, vixit enim ann. 533. Deinde Cassiodorus, quemadmodum et Isidorus Mercator, nomine concilii Ephesini solam intellexit epistolam synodicam Cyrilli, cum duodecim anathematismis. Denique Dionysius, cum floruerit post ipsam quoque quintam synodum, quo tempore jam dudum Ephesina Latina facta erat, aut per incogitantiam verbo lapsus est, cum superiora scriberet, aut ad reviviscentem suis temporibus Nestorii impietatem respexit.

Hac igitur opinione prætermissa, inclinarem libens in partes Cassiani, nisi humilitas dictionis, quæ in his epistolis Latinis reperitur, videretur non satis convenire cum excelsitate et granditate sermonis, quæ elucet in libris septem de Incarnatione, atque etiam in fragmentis illis quæ ex sermonibus Nestorii Cassianus Latina fecit; neque vero quæ in contrarium allatæ sunt sententiæ duæ satis probant rem qua de agitur, nam ex Græco verbatim reddita sunt, quomodo ab omnibus par est iisdem vocibus exprimi.

Neque etiam a Mercatore versas puto, siquidem tunc cum verterentur, Constantinopoli versabatur, ubi Comnenorum obtulit imperatori ann. 429, sub finem. Restat igitur ut ab alio ignoto Latine factæ dicantur: neque tamen id obsistit quominus in hunc locum referendæ fuerint; nam etsi duæ priores in mss. codicibus nostris non inveniantur, tertiæ nihilominus adjungendas ratus sum, propter cognationem argumenti; et edendas emendationes quam prius, ut possint a lectoribus intelligi; et in commune volumen Operum Nestorii reponendas, ut nonnulli eruditorum commoditati serviantur (a).

(a) Prætermittit has epistolas Baluzius. Edit.

I.

NESTORII EPISTOLÆ TRES.

II EPISTOLA I

NESTORII AD CÆLESTINUM PAPAM URBIS ROMÆ.

1. b Fraternas nobis invicem debemus collo-

at tones, velut (vera inter nos, secundum Scripturas, obtinente concordia) pugnaturi in diabolum pacis inimicum. Quorsum hoc antiloquium? Julianus

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Duas ipsius partes fecit Nestorius: alteram de Pelagianorum episcoporum causa, alteram de sua. Utrique respondit Cælestinus, sed secundæ prolixius, quia rem ipsam continebat propter quam tota epistola conscripta fuit; causam enim Pelagianorum occasione fuisse tantum Cyrillus non obscure docet.

Cyrillus prolixam dixit, cum scriberet ad Joannem Antiochenum, metiens, opinor, non tam verborum numero quam argumenti magnitudine, siquidem brevi compendio continet totum omnino Nestorianæ impietatis virus. Scripsit quoque cum ipsa missas ad summum pontificem expositionum suarum quaterniones, quasi quosdam epistolæ commentarios. Adjunxit denique, lectis Romæ his liberis, cum nullus, ob subscriptionem apertam, calumniæ locus relinqueretur, a sancta Romana synodo disertam in Nestorium latam sententiam.

Hanc ipsam Cassianus idcirco calumniam blasphematricem vel blasphemiam calumniatricem appellat, quia Nestorius simul et catholicis calumniam instruit, quasi cum Apollinari et Ario de Dominica Incarnatione sentirent, et blasphemiam evomit in sanctissimam Virginem, quam negat Θεοτόκον.

Quo tempore data sit, ex eo colligitur, quod Nestorius cum hanc mitteret, multis jam sermonibus

doctrinæ suæ venenum palam fidelibus præbuerat, multaque eam ob causam, ut loquitur, sustinuerat certamina; immo et plures tum de clero, tum de monachis, qua vi, qua promissis, coegerat sibi consentire, et rerum Constantinopoli gestarum fama late per orbem sparsa erat. Hæc vero contingere non potuerunt ante finem primi anni, quo sedit, vel initium sequentis, qui fuit 429. Tunc igitur epistola data est circa festa paschalia, et per Antiochum illustrem virum S. Cælestino cum quaternionibus expositionum tradita.

Cum in hunc usque diem corruptissima proclerit, non sine labore collatis variorum auctorum et Cassiani præsertim locis eo pertinentibus, correctæ est, sin minus exquisitæ, quod forte non licuit, deficientibus Græcis codicibus, saltem ita tolerabiliter, ut possit intelligi, quod hactenus nemo præstulerat.

b Corruptissimus erat locus hic in editione vulgata: *Fraternas nobis invicem debemus colloctiones, ut una inter nos secundum obtinente concordia pugnaturi diabolum pacis inimicum.* Nonnulli enecadare conati posuerant in margine: *Unanimitèr noscimus obtinente concordia impugnaturi, etc.* Nostra lectio longe meliorem sensum facit: *Fraternas nobis invicem debemus colloctiones, id est, relatio es sinceræ de his*

quidam ^a, et Florus, et Orontius, et Fabius dicentes se Occidentalium partium episcopos, sæpe et piissimum et prædicatissimum imperatorem adierunt, ac suas causas desleverunt, ^b tamquam orthodoxi orthodoxis temporibus persecutionem passi. Sæpe eadem et apud nos lamentantes, ac sæpe rejecti, eadem facere non desierunt, sed insistant per dies singulos, implentes aures omnium vocibus lacrymosis.

2. His quidem ad eos sermonibus quibus oportuit uti sumus, cum negotii eorum veram fidem nesciremus; sed quoniam apertiore nobis de causis eorum notitia opus est, ne piissimus et christianissimus imperator noster molestiam sæpe ab his sustineat, ne nos, ignorantes eorum causas, circa negotii defensionem dividamur, ^c dignare nobis de his notitiis largiri; ne vel quidam, ignorando justitiam veritatis, importuna commiseratione conturbentur, vel ^d canonicam indignationem beatitudinis tuæ, quæ contra eos pro sectis religionis forte probata est,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

quæ apud singulos gerentur, velut vera inter nos secundum Scripturas (*Proverb. xviii, 19*) obtinente, id est, dominante, *κρητύσας*, concordia, pugnaturi in diabolum pacis inimicum.

^a Episcopi ex Italia ejecti, quod detrectarent subscribere damnationi Cœlestii et Pelagii, ut tradunt Cœlestinus, M. Mercator et Patres Ephesini (*Part. II conc. Ephes. act. 5*). Fuerunt vero primum octodecim numero, quorum nomine Julianus scripsit epistolam ad Rufum Thessalonicensem, et libellum fidei ad Zosimum papam. Epistolam Augustinus refellit tribus libris posterioribus ad Bonifacium; libellum primi vulgamus.

Ex iis episcopis Turbantius ad Ecclesiam rediit; credibile quod et quidam alii, si Possidium et Mercatorem audimus. A Patribus Ephesinis, præter quatuor memoratos, Persidius et Marcellinus nominatim appellantur (*In epist. synod. ad Cœlestin.*).

Quam Ecclesiam Julianus rexerit constat satis, quas alii, incertum, præter quam quod aut omnes aut magnam partem Siculi fuerunt. Turbantio Julianus quatuor priores in Augustinum libros dicavit; octo posteriores Floro, quemadmodum Orontio Anianus homilias Chrysostomi in Matthæum a se Latinitate donatas.

^b Vetus illa fuit omnium fere hæreticorum querela, quam refert et simul refutat Augustinus (*Lib. I contra Julianum*).

^c Hunc locum egregie illustrat responsio sancti Cœlestini (*Part. I conc. Ephes. cap. 18*): Aliquantis inquit, diebus vitæ nostræ, post nefandum et sæpe damnatum dogma Pelagii atque Cœlestii, catholica fides quietem habuit, quando eos cum suæ opinionis sequacibus telis unitæ sententiæ Oriens Occidensque percussit, etc. Et sub finem: Hos quoque hæreticos, de quibus nos, velut eorum quæ gesta sunt nescius, consulere voluisti, sedibus suis injusta dicentes expulisti justam damnationem. Et postea: Cur ea quæ in hos tunc sunt acta quærentur, cum certum sit illinc ad nos a catholico tunc antistite Attico gesta directa? cur non sanctæ memoriæ Sisinnius ista quæsiuit? quia utique sub decessore suo probaverat eos jure damnatos. Defleant infelices epese hominum fuisse deceptos, quibus jam potuit propter communionem sola pœnitentia subvenire. Scire de his incipis, si qua ante nescivisti.

^d Inde conficimus (*La dissert. de synodis*), homines istos damnatos fuisse, primum a Zosimo, tum deinde a Bonifacio, denique a Cœlestino. quod postremum aperte demonstrant verba synodica PP. Ephesinorum ad Cœlestinum (*Part. II act. 5*): Perlectis in

aliud quiddam quam hoc æstiment. Nam sectarum novitas nullam meretur defensionem a veris pastoribus.

3. Unde et nos non modicam corruptionem orthodoxiæ apud quosdam hic reperientes, ^e et ira et lenitate circa ægros quotidie utimur. Est enim ægritudo non parva, sed affinis putredinis Apollinaris et Arii. Dominicam enim in homine unionem ad ejusdmodi contemperationis confusionem passim commiscent: adeo ut et quidam apud nos clerici, quorum alii ex imperitia, alii ex hæretica fraude in se olim celata (qualia plurima et apostolorum temporibus contigerunt) tamquam hæretici ægrotent, et ^f aperte blasphemant, Deum Verbum Patri *ὁμοούσιον*, tamquam originis initium de *Χριστοῦ* Virgine sumpsisset, cum templo suo ædificatum esse, et carni consepultum; eandem carnem dicunt post resurrectionem non mansisse, sed in naturam transisse Deitatis. Ut in compendio dicam, Deitatem Unigen-

sancta synodo commentariis actorum in depositione impiorum Pelagianorum et Cœlestianorum, etc., quæ a pietate tua de ipsis decreta et constituta sunt, etc.

^g Nestorius certe in presbyteros et monachos laicosque sibi adversantes non ira usus est quæ modum teneret, sed immani furore, quem Basilii archimandrita aliique sancti monachi in supplicatione ad Theodosium suo pene sanguine descripserunt (*Conc. Ephes. part. I c. 30*). Is quæ ab illo perpassi sumus multi fortasse fidem non habebunt; etenim quo perfecte edocuerunt verane ea essent an falsa quæ de eo acceperamus, in episcopale palatium illius jussu hortatuque conscendimus; semel autem atque iterum in aliud tempus rejecti, rix tandem prodians, quæ, inquit, vultis, ea paucis exponite. Posteaquam vero ex nobis audivit quæ docuerat, ea rectæ fidei consentanea non esse, statim nos capi jussit; inde cedente nos turba satellitum ad tribunal adducimur, ibidemque veluti nequam scelerati denudamur, denudatique et victi indignis modis ad palum et strati vapulamur, calcibusque impetitur. Denique ejusmodi nos in ecclesia injuste ab injusto illo perpassi sumus, quæ, non dico clerici et monachi, et archimandritæ, sed ne infanz quidem sortis homines experiuntur in foro civili. Cæterum diu multumque ibi divexati, fameque labescentes, sub custodia non modico tempore fuimus asservati; neque illius furia iis contentæ conquieverunt, verum per quamdam imposturam, civitatis præfecto traditi sumus, ferroque onusti ad carcerem abstrahimur: hinc iterum extracti, catenisque, ut ante, impediti, prætorio sistimur; cumque ibidem nullus plane qui nos accusaret præsto foret, rursum ad reorum locum a satellitibus reducimur, hucque reduci denuo ab illo in faciem cædimur; denique composita oratione per fraudem assensus est, ut postea patuit, de naturali Dei Filio, quod natus sit de sancta Maria Deipara, addens quoniam esset etiam alius filius. Atque in hunc modum tandem nos dimisit.

^h Corruptissimus erat ille locus in codicibus vulgatis, nec ullus poterat extundi, nisi magno labore, sensus. Sic enim legebatur, vel in ipsa eruditi Labbei editione: Aperte blasphemant Deum Verbum Patri *ὁμοούσιον* tamquam originis initium de *Χριστοῦ* virgine sumpsisse, et cum templo suo ædificatus esset et carni consepultus, eandem dicunt post resurrectionem commiscuisse carnem, sed in naturam transisse Deitatis. Ut in compendio dicam, et Deitatem Unigeniti, et ad originem conjunctæ carnis referunt, et commortificant carni: carnem vero conjunctam Deitati ad Deitatem transisse blasphemant, in ipso verbo Deificationis.

niti, et ^a originem conjunctæ carnis referunt; et A tam humanitatem conjunctam Deo Verbo, non propter parientem proponat, dicimus quidem hoc vocabulum in eam quæ peperit non esse conveniens. Oportet enim veram matrem de eadem esse essentia qua est ex se natum; ferri tamen posse propter ipsam considerationem, et quod solum nominetur de Virgine hoc verbum propter inseparabile templum Dei Verbi ex ipsa, non quia ipsa sit mater Dei Verbi; ^e nemo enim antiquiorem se parit.

4. ^b Sed et Virginem *Χριστοτόκον* ausi sunt modo quidam dicere; hanc vero *Θεοτόκον* vocantes ^c non perhorrescunt, quando sancti illi et supra omnem prædicationem Patres per Nicæam nihil amplius de sancta Virgine dixisse leguntur, nisi quia *Dominus noster Jesus Christus incarnatus est ex Spiritu sancto et Maria virgine*: et taceo Scripturas, quæ ubique Virginem matrem Christi, non Dei Verbi, et per angelos, et per apostolos prædicant.

5. Propter quæ quanta certamina sustinuerimus, æstimo famam præcedentem decuisse beatitudinem ^B tuam, hoc quoque attendentem quod non frustra certaverimus, sed emendati sint gratia Domini ^d multi ex his qui perversi erant, discentes a nobis quia debet esse parienti *ὑμῶς* nativitas; quia Dei Verbi commixtura nulla est cum homine, sed unio creaturæ et humanitatis Dominicæ Deo conjunctæ ex Virgine per Spiritum.

6. Si quis autem hoc nomen *Θεοτόκον*, propter na-

CASTIGATIONES ET NOTÆ

^a Docet hic locus, quam vere Socrates scripserit (*Lib. vii, cap. 52*) Nestorium fuisse admodum imperitum, tantæque imperitiæ causam exstuisse, quod veterum scripta perdiscere neglexisset. Patres enim nunquam abhorruerunt a verbo *Deificationis* et similibus. Atque ut eos solos commemorem quos Antiocheno presbytero et Constantinopolitano episcopo ^C ignorare non licuit, Patres Antiocheni concilii ann. 266 habiti, cum scriberent Paulo Samosateno: *διότι καὶ τὸ ἐκ τῆς Παρθένου σῶμα, χωρῆσαν πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, τῇ θεότητι ἀτρέπτως ἡνωταὶ καὶ τελειοποιεῖται*: Quæ de causa corpus ex Virgine, cum accepisset omnem plenitudinem divinitatis corporaliter, divinitati inconvertibiliter unitum est atque deificatum.

Gregorius Nazianzenus (*Orat. 51, quæ est prior epist. ad Cledonium*): *τὰ γὰρ ἀμφοτέρω ἐν τῇ συγχάσει, Θεοῦ μὲν ἐνανθρωπήσαντος, ἀνθρώπου δὲ θεοθέντος, ἡ ὁπως ἂν τις ἐνομάσειε*. Quæ Rusticius diaconus ita vertit: *Hæc enim ambo unum committione, Deo quidem inhumanato, homine deitatu vel quomodolibet quis nominet*. Idem Gregorius (*Orat. 58 et 42*): *προσλήθων δὲ Θεὸς μετὰ τῆς προσλήψεως ἐν ἐκ δύο τῶν ἐναντίων, σαρκὸς καὶ πνεύματος, ὧν τὸ μὲν ἐβίωσεν, τὸ δὲ ἐβίωθη*: Procedens Deus cum eo quod assumpsit, unum ex duobus contrariis, carne ac spiritu, quorum alterum deificavit, alterum deificatum est. Et alibi (*In Carn. iambico*): *οὕτως τὸ θεῶσαν καὶ θεῶθεν εἷς Θεός, εἰς deificans et deificatum unus Deus*.

Joannes Chrysostomus (*Tom. v, homil. 162*): *ἀλλ' αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἔλθοντος, καὶ ἡμῶν φύσιν ἀναλαμβάνοντος, καὶ θεώσαντος τὸ πρόσχημα, etc.* Sed cum ipse ad nos venisset, et nostram naturam assumpsisset, et deificasset quod assumpsisset, etc.

^b Erat iste quoque corruptus locus: quem enim sensum habent hæc verba? Sed et Virginem *Χριστοτόκον* ausi, cum modo quodam *Θεοτόκον* dicere: hanc enim *Θεοτόκον* vocantes non perhorrescunt, quod sancti illi et supra omnem prædicationem Patres per Nicæam, nihil amplius de sancta Virgine dixisse leguntur, nisi quia *Dominus noster Jesus Christus incarnatus est ex Spiritu sancto et Maria virgine*.

^c Hanc epistolæ particulam Cyrillus refert, scribens ad Joannem Antiochenum, ut antea dictum est.

7. Hæc quidem existimo præcedentem famam significasse; ^f exponimus vero etiam nos quæ contigerunt, et rebus ostendimus quia fraterno animo negotium eorum quos prædiximus nosse cupimus, non desiderio curiositatis importuna, cum et nostra narremus, tamquam fratres fratribus, novitatem sectarum nobis invicem publicantes, ut sit mihi principum litterarum verissimum: dixi enim, cum has litteras inciperem, quia fraternas invicem debemus colloctiones.

Omnem quæ tecum est in Christo fraternitatem ego et qui mecum sunt salutamus.

† EPISTOLA II

NESTORII AD CŒLESTINUM PAPAM.

1. Sæpe scripsi beatitudini tuæ propter Julianum,

^d Neque ullum admittebat sensum hic locus. Quis enim idoneus inde possit exprimi? Multi ex his, qui perversi erant, discedentes a nobis quia propria, et parient *ὑμῶς* nativitas, cui vivere commissa est: illa in homine unio creaturæ est humanitatis Dominica-ideo conjunctæ ex Virgine per Spiritum. Emendationem juxta Cassianus, cum in hanc epistolam respiciens: Sed magno, inquit (*Lib. vi de Incarn. cap. 15, et lib. vii c. 5*), perfidiæ atque impietatis argumento ad negandum et persequendum Dominum Deum uteris dicens, *ὑμῶς* parienti debet esse nativitas.

^e Cassianus hanc sententiam refert et confluit in hæc verba (*Lib. vii cap. 2*): Ait ergo ad destruendam sacræ nativitatis fidem, sibilans in Dei Ecclesia novus coluber: Nemo anteriorem se parit. Primum ergo te non solum quid dicas, sed etiam unde dicas, nescire arbitror: si enim scires aut intelligeres, unde diceres, nequaquam Unigeniti Dei nativitatem mortalis opinunculæ oratione censeris; neque ei, qui extra conceptum humane originis natus est, humanis definitiunculis præjudicare tentares. Vide reliqua ad finem usque capituli.

^f Obscurum erat in vulgata editione, quid significarent hæc voces: Exponimus vero etiam nos, quæ contigerunt, rebus ostendimus, quia fraterno animo, etc.

^g Nestorius hac in epistola, perinde atque in prima, partim Pelagianorum causam agit apud summum pontificem, partim suam: queritur vero datas sæpius a se super ea re litteras, nec tamen aliquid responsi acceptum: quæ ex querela, si modo vera sit, concludere licet non binas tantum, quas habemus, sed plures epistolas a Nestorio ad Cælestinum missas, importune nimirum flagitantibus Pelagianis, suumque negotium irrequieto molimine perurgentibus.

Tempus, quo data est, facile deprehenditur ex adjunctis: nam plures hanc postremam præcesserunt, omniumque prima ann. 429 circa festa paschalia scripta est. Necesse est igitur hanc pertinere ad finem ejusdem anni: neque enim ultra differri potest, cum Mercatoris Commonitorium, Dionysio et Florentio coss., id est, ann. 429 oblatum, contineat totam Cælestii, Pelagii, et Juliani, reliquorumque episcoporum causam. Qui enim, post Commonitorium Theo-

Orantium, et ceteros, qui sibi usurpant episcopalem dignitatem, et creberrimam additionem apud piissimum et prædicatissimum imperatorem faciunt, nosque concidunt frequentibus lamentationibus, tamquam temporibus orthodoxis de Occidente projecti. At huc usque scripta de his a tua veneratione non suscepimus. quæ si habere, possem eis respondere, daremque compendiosum responsum vocibus eorum. ^a Nunc enim ab incertis dictis eorum, non habet quis ad quod se convertat: aliis hæreticos eos vocantibus, et ideo de Occidentalibus partibus projectos esse dicentibus: ipsis vero jurantibus, calumniam se sustinuisse, et periculum pro orthodoxa fide ex subreptione perperos. Quorum utrum certum sit, nobis gravis est ignorantia: nam condolere eis, si vere hæretici sunt, crimen est; et iterum non condolere, si calumniam sustineant, durum et impium est.

2. Dignetur igitur amantissima Dei anima tua informare nos, qui ad utrumque momentum huc usque dividimur, id est, et ad odium et ad miserationem eorum; doceri autem volumus, quam de his sententiam teneamus. ^b Differimus enim eosdem viros per dies singulos dissimulantes, spe et expectatione beatitudinis tuæ.

3. Non est enim, o venerandissime, sicut nosti res vilis discussio piæ sectæ: nec parva est probatio eorum, qui hoc agunt. Multos enim etiam nobis labor

^A hic celebratur, dum elaboramus eruere sordidissimam impietatem pessimæ opinionis Apollinaris et Arii de Ecclesia Dei: ^c nescio enim quemadmodum quidam de ecclesiasticis, quamdam contemperationis imaginem ex deitate et humanitate Unigeniti concipientes, ægrotent agritudine prædictorum hæreticorum: dum et corporis passiones audent superfundere deitati Unigeniti, et immutabilitatem deitatis ad naturam corporis transiisse conflungunt, et utramque naturam (quæ per conjunctionem summam et inconfusam ^d in una persona Unigeniti adoratur) contemperationis mutabilitate confundunt.

4. Cæci, qui nec sanctorum illorum Patrum expositionem meminerunt, nec vident aperte adversus eos reclamantes: *Credimus in unum Dominum Jesum Christum filium Dei incarnatum ex Spiritu sancto et Maria virgine.* ^e Hæc enim vox, in Dominum, significat utramque naturam; etenim Christus est deitati Patris *ὑποστάσις*: humanitas vero posterioribus temporibus nata ex sancta Virgine, propter conjunctionem deitatis ab angelis et hominibus simul colitur.

5. Eum ergo, qui hic propter sectarum pravitatem tot laboribus fatigatur, considera, quid iterum pati necesse est, si negotium prædictorum virorum nesciat, timeatque nimis, ne additamentum hæreticorum per ignorantiam hic positus faciat. Unde rogo, ut undique studiosum sit sanctæ animæ tuæ, donare notitiam prædictorum virorum: maxime cum literarum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

dosio oblatum publicatumque Constantinopoli, Nestorius ignorare potuisset Pelagianorum causam? Aut quid fuisset, cur præcui ab urbe Roma notitiam expeteret, quam idoneis instrumentis comprobata apud se haberet?

Inde autem conicere licet causam, cur Mercator Commonitorium scripserit, ut nimirum et imperatorem doceret de negotio Juliani et Cœlestii, quod celatum volebat Nestorius; et omnibus demonstraret, quam funesto errori inimicus catholicæ fidei opem præstaret.

Reddita est per Valerium cubicularium, sicut et prima per Antiochum, viros ex aula præstantes, quorum fidem et Nestorius pecuniis pauperum redemerat, et Pelagiani suis artibus corruperant. Antiochus autem ille, quem virum illustrem appellat Cœlestinus, hunc ipsum esse conicio, qui ann. 430 Præfecturam prætorii, consequente consulatum cum Basso gessit. Conicio pariter Valerium, qui tunc cubicularius erat, cum litteras Nestorii deferret, consulatum gessisse cum Aetio ann. 452. Coniiciendi ratio hæc est, quod hac tempestate oportuit inter Theodosium Constantinopoli existentem, et Placidiam Valentiniani tertii vix decennis matrem Ravennæ commorantem, consilia communicari, non scripto tantum, sed maxime per illustres viros arcanorum conscios, et rerum gerendarum peritos, Barbaris miserabiliter Romanum imperium dilacerantibus: nam Franci et Gothi Gallias, Hispanias V. sigothi, Vandali Africam populabantur; dubiaque erat Aetii utriusque militiæ magistri fides, aperta Comitis Bonificii defectio, suspecta multorum potentum de tyrannide cogitantium voluntas.

Neque mirum videri debet, si viri tam illustres suam operam commodaverint Nestorio, in deferendis litteris, sermonumque quaternionibus, et Pelagianorum querelis. vafer enim ille hæreticus, priusquam proderet in apertum impietatem, potentum animos

^C corruperat, et quasi fascino vanæ sanctitatis illuserat; ut quorum favore auctoritatem docendi cum sede acceperat, eorumdem potentia sanctorum adversantium sibi conatus opprimeret: aula, ut sit, eligente cogitavit impietatem defendere potius quam verum in eligendo errorem fateri.

^a Dignus notatu locus, cum sæpe magno possit esse documento; siquidem, ut tradit Mercator (*Subnot. cap. 6, num. 5*), omnium hæresium, omnibus temporibus, omnibusque locis, unus est idemque spiritus.

^b Editionis vulgatæ textus habebat, *defecimus*, omnino mendosæ. Appositum est in margine conciliorum editionis Labbeanæ, *deinemus*, neque adhuc recte. Differre porro verbum est, et accommodatum loco, et melioris Latinitatis auctoribus probatum.

^c Egebat emendatione textus, cum nullum iere sensum pateretur editio vulgata: *Nescio enim quemadmodum quidem de ecclesiasticis quamdam contemperationis imaginem deitate et humanitate Unigeniti accipientes ægrotant agritudine prædictorum hæreticorum*, etc.

^d Notandus diligenter hic etiam locus, et annumerandus reliquis, quos in notis ad secundum sermonem Nestorii attulimus: simul enim ostendit, et hominis, perplexa vocum catholicarum ambiguitate, ut solent hæretici, errorem suum tegentis subdolum malignamque mentem: et admonet catholicas mentes, temere credendum non esse verbis hæreticorum, sed ad certam confessionis formulam, quam Ecclesia proponat, fidem ipsorum examinari et exigi debere.

^e Nullum sensum admitteret ista periodus vulgatæ editionis: *Hæc enim vox in nomine quod significat utramque naturam, id est, Christus est deitati Patris ὑποστάσις. Humanitas vero posterioribus temporibus nata est ex sancta Virgine, que propter conjunctionem deitatis ab angelis et hominibus simul colitur.*

aquiesceret fidelissimus ^a Valerius cubicularius possit A beatitudini tuæ per se exponere molestias eorum.

Omni in Christo fraternitatem, quæ tecum est, ego et qui mecum sunt, plurimum salutamus.

^b EPISTOLA III

NESTORII AD CŒLESTIUM ^c RESCRIBENTIS.

Honorabili et religiosissimo presbytero CŒLESTIO NESTORII in Domino salutem.

1. Noli ægre ferre, venerabilis, ^d perferens ab his qui ea quæ inferuntur facere debent, et præsertim asserentibus veritatem, et refugientibus ^e pollutum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Cubicularii nomen, si quando a probatis auctoribus simpliciter ponitur, significat præpositum sacri cubiculi, ejusmodi sunt, quos Gallice dicimus, *les premiers gentilshommes de la chambre*. Porro cum cubicularii ante Theodosium fuissent quidem inter primas dignitates, sed tamen post præfectos Urbi et prætorio, equitumque magistros, et comites consistorianos, id est, comites sacrarum largitionum et rerum privatarum, quæstorem, et magistrum officiorum, comitibus præpositi sunt, tribusque prioribus exæquati, in gratiam Macrobi, ut habetur in lege data Constantinopoli a Theodosio ad Florentium P. U. viii idus Novembris, Honorio xii et Theodosio x AA. CC. Is est annus Christi 422.

^b Par est credere, scripsisse Nestorium Cœlestio, non tamquam uni amicorum, sed velut duci totius factionis, quæ cum multis haberet episcopos, poterat augere numerum Orientalium, ex quibus Joannes Antiochenus coactus erat pro Nestorio conciliabulum. Scripsisse conjicio post Cœlestium imperiali edicto Constantinopoli ejectum : ejectus vero est C. ann. 429, ut vidimus in Commemoratorio.

^c Igitur oportuit litteras prius a Cœlestio ad Nestorium dari, quibus significaret, quam ægre ferret suam ex urbe regia expulsionem ; et quereretur, ut opinor, se vana spe absolutionis cum reliquis sociis lactatum hæctenus a Nestorio ; immo flagitaret procurari sibi tutum receptui locum.

^d Dicta sunt ista hæreticorum more, quo solent conquiri se ab aliis pati mala, quæ ipsi per summam improbitatem catholicis inferunt (1 part. conc. Ephes. cap. 30). Vide super ea re supplicationem Basilii, Thalassii, et aliorum sanctissimorum monachorum ad imperatorem Theodosium, ex qua cognoscere, quam immaniter furens hæresiarcha in catholicos Deiservos, alicorum magis ratumque potentia abusus sit.

^e Miretur forte lector, qui Nestorius, cum recte sentiret de peccato originali, quod constat tum ex epistola Cœlestini ad Nestorium, tum ex Nestorii sermonibus, quos ante recensimus, pollutos dicat, qui a communione Cœlestii peccatum originale impugnantis se abstinerent. An alludit ad eam solam Pelagianismi partem, quæ gratia Dei unicuique ex meritis, ipsi etiam Christo dari asserebatur ? Putant enim docti quidam, in eo existisse tantam cognitionem hæreseon duarum, ut Nestoriana credi potuerit, quasi quidam Pelagianæ ramus aut infelix stolo. An quia Cœlestius cum adhereret Nestorio veluti patrono, eorum societatem vitabat, quos vel Arian, vel Apollinaris impietate pollutos Nestorius jactaret ? An potius Cœlestius cum Nestorio, pari impietate, licet dispari causa, negabat beatam Virginem esse Θεοτόκον ? Id consequentia verba, prudentibus ejusdem orthodoxæ professionis hæretico sensu scripta a Nestorio, confirmant.

^f Locum egregie tractat S. Cœlestinus sub medium epistolæ ad clericos Constantinopolitanos, qui maximam partem ejecti fuerant Ecclesia, immo et

vel contaminatorum communionem : quia et sanctis, qui ante nostram ætatem existerunt, gratæ fuerunt æternæ ; et ipsæ quidem temporales erant, veritas autem æterna. Sic Joannes Baptista de peccato arguens Herodem, et quidem regem existentem, capite condemnatus est ; sed non formidavit, Christum enim habebat caput quod non posset abscindi. Sic Paulus hoc modo quoque et Petrus sunt interfecti. Et quid amplius dici opus est ? ^f Ita actum est semper, per diversas tentationes pietate currente.

2. Noli igitur a veritate deficiens eam prodere (siquidem ^g epistolæ missæ episcopis ^h concilio Oec-

conjecti in carceres, propter fidem catholicam generose defensam.

^g Locus procul dubio obscurus coegit, ut præter morem verba quædam insereremus ad faciendam lucem.

Inserendorum ratio ex his facile constat. A Cœlestino in Occidente coacta est Romæ synodus, ex qua summus pontifex litteras dedit ad diversos antistites ; et ad Nestorium quidem comminatorias depositionis, nisi post decimum diem revocaret errores ; ad Cyrillum vero procuratorias, ut contumacem rite deponeret ; ad Joannem Antiochenum, et Juvenalem Hierosolymorum alias, quibus de re tota moneretur. Acceptis litteris, Cyrillus coegit quoque Alexandriæ synodum, unde et Joanni, et Juvenali, et ipsi etiam Nestorio per litteras denunciavit apostolicæ sedis sententiam, sed duobus aliis episcopis, priusquam Nestorio : unde Joannes monendum confestim putavit Nestorium, ut sibi provideret, et spontanea retractatione Cœlestini sententiam præveniret ; sed momentis amici superbus animus consilium sprexit : igitur romine concilii Occidentis intelligitur Romanum, cui præsedit Cœlestinus : nomine Alexandrini Cyrillus, cum sua synodo ; nomine tandem scripturum, litteræ Cyrilli ad Joannem, et Joannis ad Nestorium. Hæc accipient lucem, partim ex sententia Cœlestini, partim ex verbis Joannis.

Aperte igitur cognosce, inquit Cœlestinus Nestorium alloquens, hanc nostram esse sententiam, ut nisi de Christo Deo nostro ea prædices, quæ et Romana, et Alexandrina, et omnis catholica sentit Ecclesia, sicut etiam sancta Constantinopolitana Ecclesia, ad te usque, optime tenuit, juxta expositam in synodo Nicæna fidem ; ac nisi hanc perfidiam novitatem, qua hoc, quod venerabilis scriptura conjungit, niteris separare, intra decimum diem a primo innotescens tibi hujus conventionis die numerandam, deposueris, atque aperta et scripta confessione damnaveris ; noveris te ab universalis Ecclesiæ catholice communionis defectum, et ad omnia quæcumque sacerdotalis auctoritatis sunt, minime idoneum.

Quia peccata nostra, inquit Joannes, perturbationibus ecclesiasticis ingens ostium patefecerunt, ideo ea charitati tuæ explanare cogor, quæ nuperrime ex Romana et Alexandrina urbe ad me perscripta sunt : etenim clerici Alexandrini diversas de tua pietate litteras magno ad nos studio pertulerunt ; unas quidem piissimi episcopi Cœlestini, reliquas omnes sanctissimi episcopi Cyrilli. Harum autem exempla mactens, charitatem tuam obnixæ cupio, ut ita eas legat, ne qua hinc animi perturbatio consurgat, ex qua contentiones seditionesque admodum noxiæ sæpenumero exoriuntur, etc.

Ex his constat Nestorium scripsisse Cœlestio circa finem Octobris, aut initium Novembris ann. 430 : scripsit enim postquam Joannis litteras accepisset, et antequam a Cœlestino acciperet : accepit vero a Cœlestino deferentibus quatuor episcopis vi id. Decemb., nec a Joanne potuit accipere ante memora-

eidentis, et ab Alexandrino, multis rescriptis manifestam nobis nostram fecere sententiam), a prudentibus scilicet ejusdem b orthodoxæ professionis: forsitan enim utile aliquid Ecclesiis rectæ fidei proveniet, Domino cooperante.

• Omnem fraternitatem salutamus.

Et alia manu; Incolumis et forti animo, et plurimum orans pro nobis, doneris nobis, religiosissime frater.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

tum tempus; quandoquidem nec Joannes Cœlestini litteras ad se datas, et per Possidonium diaconum Alexandriam primum delatas, et hinc deinde Antiochiam cum epistola Cyrilli missas accipere potuit, nisi post tres saltem aut quatuor menses.

a II est, studiosis seu peritis, phrasi usitata apud auctores illius temporis: unde S. Innocentius imprudentes dixit pro imperitis: Tunc enim, inquit, melius hæc exempla ponuntur, quando cum iis, quas

horum constat imprudentes esse, tractamus.

b Hoc nomine appellat impietatem, quæ negat beatam Virginem esse Deiparam.

c Fratres vocat episcopos, aliosque Cœlestii fautores, qui nihil non moliebantur Constantinopoli, ut Orientis favore adversus Occidentis judicium se tuerentur. Pergit autem Nestorius miserum exsulem adhuc nonnulla spe decipere.

II.

NESTORII b TRACTATUS

CONTRA HÆRESIM PELAGII SEU CŒLESTII.

• PRÆFATIO MARII MERCATORIS.

1. Contra Pelagii et Cœlestii pravam et impiam

B definitionem d quamvis recte sentiret et doceret Nestorius, Julianum tamen ex episcopo Eclanensi,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

a De ipso prolixius dicemus in secunda parte Operum Mercatoris: sufficit impræsentiarum, quod habet Vincentius Lirinensis in Commonitorio (Cap. 16): *Ut uni hæresi suæ aditum patefaceret, cunctarum hæresion blasphemias insectabatur.* Id enim facit ad intelligendum, quo consilio versipellis hæreticos, et ia Pelagianos inveheretur, licet in amicitiam receptos; et qua mente impulerit Theodosium imperatorem, ad sanctionem adversus omnes hæreticos, impurasque personas, edendam (Cod. Theod. leg. 63 de Hæret., et de Lenonib. lib. II).

Anima advertite, lector, si animus tibi fuerit has leges consulere, inter hæreticos, qui suo singuli appellantur nomine, notari præsertim Apollinaristas et Manichæos: sileri omnino de Pelagianis, quos tamen oportuerat præcipue nominari in sanctione, quæ vetera statuta renovaret, quippe qui, et ab Attico damnati fuerant, et auctoritate imperiali expulsi urbe regia, et a Sisinnio, cujus fidem post Attici obitum tentaverant, rejecti. Sed Nestorius favebat Pelagianis, et jam tum cogitabat animo de facienda catholicis invidia, quasi de incarnatione Verbi sentirent cum Apollinari; de gratia et libero arbitrio cum Manichæis.

b Posset alicujus animo incidere suspicio, an non illi ipsi tractatus sint, quos Nestorius S. Cœlestino per Antiochum transmisit, una cum duobus saltem sermonibus de partu Virgineo, quibusque suam summopontifici probavit fidem circa peccatum originale. Nonnullos enim ejusmodi transmissos fuisse, testis est, non solum Cyrillus, sed etiam Cœlestinus: Nestorius, inquit, de Virgineo partu nefanda prædicat, nefanda persuadet, sicut et ejus scripta ad nos ab ipso cum propria subscriptione transmissa; sicut etiam relatio sancti Patris et coepiscopi Cyrilli, per filium Possidonium diaconum, ad me missa patefecit: quibus omnibus recensitis magnam vitandamque perversitatem impiæ prædicationis invenimus, etc. (Epist. ad Joan. Antioch. epist. ad Juvenal. Hierosol.; epist. ad clerum Constantinop.). Et scribens ad Nestorium: Legimus epistolarum tenorem et libros quos, illustri filio meo Antiocho tradente, suscepimus: in his quidem a nobis investigatus, deprehensus et tentus est, etc. Sub finem:

Legimus, quam bene teneas peccatum originale; qualiter ipsam naturam asseris debitoricem, et cum merito debitum reddere, qui descendit de genere debitoris, etc.

Verum hæc suspicio non levis tantum est, sed etiam vana: nam sanctus pontifex Nestorii sensum de peccato originali re ipsa cognovit ex secundo sermone, cujus initium est: *Contumelias quidem hæreticorum, etc.* Verba enim, quæ adhibuit, ex num. 15 desumpsit, ubi Nestorius ita loquitur: *Ut ostendatur benignitas justa, non sine judicio passim et utcumque donata: propterea Christus debentis suscepit personam naturæ, et per eam debitum tamquam filius Adæ exsolvit, oportebat enim debitum luentem ex genere deduci ejus, qui id aliquando contraxerat, etc.*

c Quamvis brevissima sit, multa nihilominus, vel dubia confirmat, vel obscura illustrat, vel incognita docet. Dubium erat, quam civitatem Julianus rexerit: Eclanensem asserit: quot Patres œcumenicam synodum conflaverint, ducentos septuaginta quatuor numerat: in quo Nestorius cum Pelagianis senserit: negat de peccato originali consensisse: obscurum fuit hactenus, quod de Nestorio Cœlestinus Cassianusque scripto tradiderunt; hinc lucem accipit: ignotum fuerat, quid Cœlestio factum post damnationem, ubi terrarum versatus sit; ubi et Julianus cum episcopis depositis: ignotum pariter quanta foret Nestorium inter et Cœlestium necessitudo: ignotum denique, Nestorium adversus Pelagianos tractatus habuisse in Ecclesia sua, et eosdem hæreticos his damnatos ab Ephesina synodo. Hæc omnia nunc primum docet. — Hic necessario monendus est lector hunc titulum a nobis additum esse, quia inscriptio sequentis operis deerat in antiquis exemplaribus. BALUZ.

d Idipsum paulo post repetit Mercator: *Contra quorum, inquit, distortas sententias, præter propriam impietatem, quæ illum ad damnationem usque perduxit, rectissime sentiebat et docebat.* Mercatori consentit Cœlestinus, qui post verba mox allata, pergit in hunc modum: *Qui tecum faciunt qui sunt hæc negando damnati? Numquam sine suspitione ea quæ sibi sunt adversa conveniunt. Ejicerentur denique si tibi quoque similiter displicerent.*

^a cum participibus suis, hujus hæresis ^b signiferum et A antesignanum, = olim ecclesiastica [Baluz. olim ab apostolica] sententia exauctoratum atque depositum, ^d in amicitiam interim censuit suscipiendum, spem ei absolutionis promittens : ipsam quoque Coelestinum literis suis, quarum exemplaria subdidimus, consolatus est.

2. Quod utrum malitia an vecordia fecerit, non

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Episcopis nimirum exauctoratis, Persidio, Marcellino, Floro, Orontio, Fabio, etc., quorum sit mentio, partim in epistolis duabus Nestorii ad Coelestinum, partim in actis Ephesinis. Porro Florus ille est, ad quem Julianus scripsit postremum opus suum, adversus librum secundum Augustini de Nupt. et Concup. quemadmodum primum opus, quo primum Augustini librum de Nupt. et Concup. impugnabat, Turbantio dicaverat.

^b Mercator : An decepti sunt, inquit, qui te sibi paraverunt (Lib. Subnot. cap. 6) defensorem? Et certe Julianus lib. 1 ad Turbantium, se cum Davide contulit, pro causa Dei pugnante : Augustinum cum Coliath, gigante immanitatis portento. Locum Augustini in notis ad Subnot. attulimus.

^c Julianus cum aliis damnatus fuerat ante annos fere duodecim, propterea quod conventus detrectaret, cum universa Ecclesia per totum orbem, Julianum Coelestinumque damnare. Verba sunt Mercatoris. At depositionis sententia mandata fuerat executioni a Coelestino, ante annos fere quinque aut sex, nempe post edictum Valentiniani in. Vide quæ dicta sunt in notis ad cap. 3 Commonitorii de imperialibus edictis, et eorum tempore. Vide item, quæ fere prosecuti sumus in disser. de auctoribus et defensoribus hæresis Pelagianæ.

^d Hinc illa Coelestini Nestorio rescribentis exprobratio, quam paulo antea retulimus. Hinc verba Cassiani (Lib. 1 de Incarn.) : *Intercessionibus suis Pelagianistarum querelas sovet, et scriptis suis causas illorum asserit, quod subtiliter his vel, ut verius dicam, subdole patrocinatur; et consanguineæ sibi improbitati improbo suffragatur affectu : sciens scilicet ejusdem se esse sensus, ejusdem spiritus; et ideo dolens, cognatam sibi hæresim ab Ecclesia esse disjunctam, etc.* Intercessionum nomine significat literas Nestorii pro Pelagianis, quorum consanguineam dixit seu cognatam Nestorianæ hæresim; non qua Coelestiani negarent peccatum originale, de quo forte bene sentiebat Nestorius; sed qua Pelagianistæ asserebant, gratiam dari pro meritis, ut constat, tum ex precedentibus Cassiani verbis, tum ex istis apud Mercatorem, præter propriam impietatem, etc., tum denique ex epitaphio Nestorianæ hæresis apud Prosperum. Hac de questione proluxe dicturi sumus in secunda parte operum Mercatoris.

^e Nuper in Notis ad Vincentium Lirinensem pag. 451 observatum est varias esse veterum opiniones de numero episcoporum qui priori synodo Ephesinæ adversus Nestorium habitæ interfuerant, illam autem videri veriorē quæ ducentos aut circiter fuisse docet. Contra Marius Mercator et isthic et infra pag. 132 eorum numerum profert multo longius, episcopos istius synodi scribens fuisse ducentos septuaginta quatuor aut quinque. Hanc sententiam ut veram amplexus est Garnerius : et ut eam confirmet, utitur lectione veteris codicis Græci relata a Labbeo in tomo tertio Conciliorum pag. 273, ὑπὲρ τοὺς διακοσίους, ὥστε τριακοσίους ἦσαν ἢ πλείους : quem locum sic vertit idem Garnerius : *Sumus hic congregati episcopi ultra ducentos, fere plus minus trecenti.* Sumptus est autem ex epistola Cyrilli Alexandrini ad clerum populūque Alexandrinum, in qua sic reposerunt editores Romani : ἦσαν δὲ οἱ συναθροθέντες ἐπισκοποι ὥστε διακοσίοι ἦσαν ἢ πλείους, id est : *Episcopi*

facile nosci potest : ut contra quorum distortas sententias, præter propriam impietatem, quæ illum ad damnationem usque perduxit rectissime sentiebat et docebat, eos et amicos haberet, et spc vanæ promissionis fovendos et lactandos putaret : quique cum patrono memorato in Ephesiensi concilio a ducentis septuaginta et quatuor episcopis iterum iterumque damnati sunt.

autem qui convenimus, ducenti circiter eramus, plus minus. Quia vero dissimulare neque poterant neque volebant viri doctissimi editum a Commelino fuisse ὑπὲρ τοὺς διακοσίους, omissis vocibus ἦσαν ἢ πλείους, eam lectionem posuerunt in margine, bonam fidem suam in hoc testati. Destinatum porro fuit Labbeo retinere varias lectiones marginales superiorum editionum; ex eoque factum est incuria typographorum ut lectio marginalis Romanorum, quæ est Commelini, conjuncta sit cum ea quam Labbeus protulit ex codice veteri bibliothecæ Seguerianæ; sicque formatum est illud monstrum lectionis. Hinc ergo deceptus Garnerius, tum in remotam a vulgari opinione sententiam adductus auctoritate Mercatoris, insuperhabitis ac dissimulatis testimoniis Cyrilli et Episcoporum synodi Ephesinæ, quibus, ut ait Baronius de hac ipsa re agens, *magis standum esse nemo non dixerit*, testimoniis inquam episcoporum synodi Ephesinæ, quæ manifeste docent episcopos qui ei interfuerant non fuisse ultra ducentos octodecim, insuperhabitis ac dissimulatis, contendit episcopos ejusdem synodi fuisse fere trecentos contra fidem omnium sæculorum. Scio lectionem illam cui innititur Garnerius reperiri ex parte in duobus codicibus Græcis bibliothecæ regię, in quibus pro ὑπὲρ τοὺς διακοσίους, quæ est editio Commelini, aut ὥστε διακοσίοι ἦσαν ἢ πλείους, quo modo edidit Romani, scriptum est ὥστε διακοσίοι ἦσαν ἢ πλείους. Nihil tamen minus arbitror illam lectionem esse falsam, quia repugnat omni retro antiquitati, ut Garnerius ipse fatetur, et qui adversatur etiam codicibus Græcis quibus usi sunt Commelinus et editores Romani. Inducta autem est ab iis qui ea exemplaria concilii Ephesini viderant, in quibus episcoporum numerus excreverat usque ad trecentos aut circiter, iis nimirum similia quæ in manus Mercatoris venerunt. Ridicula porro est lectio marginalis quam in editionem Labbeanam intulit incuria typographorum conjungentium lectionem Commelinianam cum nova a Labbeo prolata. Quid enim magis ridiculum censeripotest quam inducere Cyrillum scribentem episcopos in hac synodo fuisse supra ducentos, id est, fere trecentos plus minus? Nam qui dicit supra ducentos, dicit omnino fere ducentos, ita ut numerus ille non possit multum supergredi numerum ducentorum; sicut Plinius lib. xiv, cap. 4, dicens vina quæ facta fuerant L. Opimio Consule natali Urbis 634 durare adhuc ducentis fere annis, noluit dicere ea durare trecentis fere cum ab anno 634 conditæ urbis Romæ usque ad mortem Vespasiani, sub quo scribebat Plinius, intercedant tantum anni 199 ut cuius notum est. Eodem modo qui dicit fere trecenti plus minus, longe post se relinquit numerum ducentessimum, quem certum est comprehendi in trecentesimo. Itaque ut ad id revertamur unde necessario digressi sumus ad inquirendam veritatem, episcopos synodi Ephesinæ fuisse ducentos tantum aut circiter hinc etiam

^f Coelestiani non semel damnati sunt in concilio Ephesiensi : nam præter epistolam synodicam ad Coelestinum, in qua continetur ipsorum damnatio, lecta sunt in cœtu Patrum, et approbata S. Coelestini acta, atque adversus quoscunque Nestorianis faventes, editi canones.

3. Nunc itaque hic contra eos, eodem Juliano, A audiente, * primus ejus habitus est sermo, de Græco cum complicibus suis, in Constantinopolitana urbe in Latinum a nobis, verbum de verbo, translatus. constituto, et a eum tractantem b publice in Ecclesia

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

etiam probari potest quod, ut testatur Baronius, in collectione Cresconiana bibliothecæ Vaticanæ nominantur et numerantur episcopi qui Ephesinæ synodo interfuerunt centum nonaginta, et quod idem numerus reperitur in Græco codice bibliothecæ regię a nobis laudato in pagina 508 tomi primi novæ collectionis Conciliorum. Adde quod Marius Mercator cum descripsisset nomina episcoporum qui sententiam camnationis tul-runt adversus Nestorium, ea colligens in pagina 218, ait cxxiii fuisse episcopos qui interfuerunt synodo contra Nestorium, qui tamen cxc tantum illic reperiuntur. Ex quibus omnibus colligas, ut initio dicebamus, illam sententiam esse veriorē quæ putat episcopos Ephesini concilii fuisse ducentos aut circiter. BALUZ.

* Id est, docentem in Ecclesia. Unde Vincentius Lirinensis (*Commonit.* cap. 40): Quorum beatorum Patrum sancium catholicumque consensum, ne quis sibi temere forte contemnendum arbitretur, ait in 1 ad Corinthios (xii, 28) Apostolus: Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, quorum ipse unus erat; secundo prophetas, qualem in Actibus Apostolorum legimus Agabum; tertio doctores, qui tractatores nunc appellantur, quos hic idem Apostolus etiam prophetas interdum nuncupat, eo quod per eos prophetarum mysteria populis aperiantur. Hos ergo in Ecclesia Dei divinitus per tempora et loca dispensatos, quisquis in sensu catholici dogmatis unum aliquid in Christo sentientes contempserit, non hominem contemnit, sed Deum. Utinam id legerent, qui doctoribus scholasticis calumniantur.

b Unde apparet, sermonem hunc habitum fuisse a Nestorio, non tantum ante depositionem, quod nemo jure inficiatus fuerit: sed etiam anno episcopatus secundo, et eo quidem tempore, quo necdum Pelagiani fuerant ejecti ex urbe regię: siquidem et illi interfuere dicenti in Ecclesia, et Nestorius jam multis, frequentibusque angorem imbris inundatum se fuisse, prefando testatur, et imminabat baptismi solemnitas, ut traditur nunc. 12, id est, in Quadragesima. Cum ergo Socrates scribat (*Lib. vii cap. 29*), Nestorium, maxima omnium lætitia et gratulatione, ordinatum fuisse ann. 428, iv idus Aprilis, hoc est, die octava; cumque anno illo Pascha inciderit in diem 27 Pharmuti, quod docet Gyrillus (*Homil. paschali 5*), id est, in diem 22 Aprilis, quæ decima tertia fuit ab ordinatione Nestorii, fatendum est hunc sermonem habitum non fuisse ann. 428, quo Nestorius ante Pascha non mergebatur magnis angorem imbris, sed magna potius omnium gratulatione fruebatur.

Neque vero rejici potest in ann. 430, quandoquidem Pelagiani, qui Nestorius in Ecclesia tractantem audierunt, statim post oblatum imperatori a Mercatore Communitorium, urbe Constantinopolitana expulsi sunt: oblatum vero est Communitorium anno 429 (*Merc. in titulo Communitorii*).

Hanc opinionem confirmat, non tantum ratio temporum jam c plicata, sed etiam consuetudo Ecclesiæ, quæ solebant catechumeni, initio Quadragesimæ nomen dare, ut inter competentes censerentur, quemadmodum ex concilio Laodiceno colligere est. Immo et argumentum petitum ex litteris, sive quas Nestorius ad S. Cœlestinum dedit ann. 429 in causa Pelagianorum, sive quas sanctus Cœlestinus ad Nestorium rescripsit in idus Aug. ann. 430. Serius enim respondit, causasque moræ initio litterarum adducit; et tamen inter respondendum perinde Pelagianorum meminit ac si vel adhuc reipsa Constantinopoli existerent, vel saltem nondum sciret ejectos. Cum igitur Pelagiani Constantinopoli sint ejecti, aut exeunte ann. 429, aut ineunte ann. 430, ut confici-

tur ex Mercatore, consequens est ut sermo ille coram Pelagianis in Ecclesia Constantinopolitana anno secundo Nestorii habitus sit.

Sed quo mense vel qua die? non nemo conjicere posset, habitum ἐν τῷ Εὐαγγελισμῷ τῆς ἁγίας Παρθένου, id est, die Annuntiatæ Virginis, quæ 25 Martij. Primum propter hæc Nestorii verba: Vos video in divinis rebus extentes hanc capere voluntatem, quæ in tot festivitatum circuitu non obtorpescat, quarum omnium origo Dominicæ bonitatis adventus est. Nam illo maxime festo celebratur Dominicæ bonitatis adventus. Deinde totus fere sermo positus est, partim in explicanda salutatione angelica, partim in conferendis beatæ Virginis et Evæ partibus. Denique dies Annuntiationis recte convenit cum tempore quo vicinia diceretur baptismi solemnitas, Paschate siquidem incidente in diem 7 Aprilis, ut constat ex S. Cyrillo (*Homil. 17 paschali*), certe a festo Annuntiationis ad magnum sabbatum, quo celebrabatur baptismus, duodecim tantum dies intercessissent.

Verum duo ancipitem facere possunt hanc conjecturam: alterum est canon primus decimæ synodi Toletanæ jubentis ut festivitas Matris Dei, quæ Incarnatio seu Annuntiatio est, tota Hispania celebraretur xv kal. Januar., id est, diebus octo ante Nativitatem Domini: Quod tamen, inquit, nec sine exemplo decedentis moris, qui per diversas mundi partes dignoscitur observari, videtur institui. In multis namque Ecclesiis a nobis et spatio remotis et terris, hic mos agnoscitur retineri. Quæ enim Ecclesiæ remotæ spatio, præter Orientales? Quandoquidem et Africanæ, et Gallicanæ, et Italica Annuntiationis memoriam recolebant die 25 Martij, ut ex Chrysologo aliisque colligitur. Et vero vix ullus veterum qui ante sextum sæculum vixerit, aperte loquitur de tempore quo festum Εὐαγγελισμοῦ in Constantinopolitana Ecclesia agebatur, tum quia prioribus illis temporibus Annuntiatio forte nondum censebatur inter ἐορτὰς κυριακὰς, quibus habebantur solennes seu panegyricæ orationes; tum quia majores olim non pro eodem sumebant, quod nunc aliqui solent, Εὐαγγελισμὸν definita quadam die contigisse, et annua festivitate recolli.

Unde

* Primum intellige, non simpliciter inter omnes, sed ex iis quos Nestorius de peccato originali dixit; nam omnium omnino primus fuit decantatus ille quo imperatorem Theodosium incendit ad omnes hæreses profligandas, adhibitis verbis quæ non perinde accepta sunt ab omnibus auditoribus (quamquam laudabilia forte videri poterant, sin minus ab homine adhuc hospite atque invidioso prolata fuissent). Audiendus Socrates (*Lib. vii cap. 29*): Nestorius, quamquam a plerisque ob temperantiam laude et prædicatione efferebatur, tamen quales præterea ejus mores fuerint, primus illius doctrinæ exorsus prudentibus viris satis demonstravi. Nam simul ac episcopus iv idus Aprilis ordinatus fuit, Felice et Tauro coss., extemplo cum orationem apud imperatorem haberet, hanc sententiam, quæ multis in ore est, coram universo populo protulit: Mihi, o imperator, terram hæreticis tu purgatam tribue, et ego tibi cælum retribuam. Tu mihi in profligandis hæreticis subveni, et ego tibi in profligandis Persis subveniam. Hæc verba, quamvis illi, quibus odio habebantur hæretici, lubentes audierint, tamen his qui ex oratione noverunt de interiore mentis cogitatione conjecturam facere, neque ejus animi levitas, neque iracundia, neque præterea inanis gloriæ aviditas (presertim cum ne minima quidem mora interposita ejusmodi voces tam temere profunderet) obscura esse possunt.

SERMO PRIMUS.

Tractatus in Adam in ecclesia publice habitus.

Habitus est a Nestorio, secundo sedis anno, in magna ecclesia, initio Quadragesimæ, post discessionem catholicorum, in magno suorum cœtu, audientibus Pelagianis, de penis humano generi a Deo propter peccatum Adami inflicti et Incarnatione solutis. Nihil fere disertius apud Græcos reperitur. Commode in duodecim partes distribuitur.

1. ^a Multis et frequenter angorum imbris inun-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Unde Baronius (*In Martyr. ad diem 25 Mart.*), cum affirmaret ab Augustino asseri (*Lib. iv de Trin. c. 5*) Annuntiationem, secundum traditionem majorum, viii kal. Aprilis celebrari, amplius quiddam profecto dixit quam Augustinus significet. Nam eo loci nihil aliud scribit, quam a veteribus tradi ea die factam, angelo nuntiante, Incarnationem.

Scio tribui Gregorio Thaumaturgo hæc verba (*Orat. 1 de Annuntiatione, interprete Combefio*): Hodie divinas laudes leto personant modulatu angelorum chori, ac Christi adventus splendor fidelibus illucescit. Hodie lætum nobis ver Christus sol justitiæ claro nos lumine collustravit, etc. Quibus Annuntiatio videtur verno tempore collocari.

Scio et ista Chrysostomi aut esse, aut saltem dici (*Apud Combefium in Biblioth. concionat.*): Ubi post frigidam hiemem verni temporis calidior tempestas illuxerit, terra pariter virentem producit herbam, etc. Age ergo quando et nobis cæleste ver Christus ex virginali exortum utero, etc.

Verum nec Bellarminus tres Thaumaturgi orationes in Annuntiationem indubitatas censet, cum multum discrepent a genuinis operibus; nec Savilius citatum Chrysostomi sermonem inter certos recenset.

Scio denique Anastasium Antiochenum episcopum, qui et Sinaita dicitur (*Serm. 1 in Annuntiat.*), aperte loqui de die 25 Martii, quemadmodum et Leonem imperatorem de verna tempestate; sed uterque posterioribus illis temporibus vixit, de quibus vix nulla est quæstio: agimus vero de prioribus et Nestorii sedem antecedentibus.

Alterum istud conjecturam dubiam facit. Cum hic sermo Nestorii totus sit de capite in Genesis, in quo sententia Dei in Evam peccatricem continetur, habitus videri debet initio Quadragesimæ; quo tempore nimirum de initio Genesis tractatus fiebant in Ecclesia, ut colligimus ex homiliis Chrysostomi aliorumque Patrum Græcorum. Nam homilia prima in Genesim ita inscribitur: λόγος παρανετηκός εις την εισοδον της αγίας τεσσαρακοστής. Inscribitur et homilia quæ prima sequitur septuagesimam septimam in Genesim: εν αρχη της τεσσαρακοστής εις το εν αρχη εποίησεν ο Θεός τον ουρανόν, etc. Inscribuntur et quæ solent apud alios reperiri, in Adam.

Etsi hæc difficultatem facere possunt, dubitationemque aliquam, opinari tamen par est eodem tempore celebratum olim Εὐαγγελισμόν Constantinopoli, quo consequentibus sæculis; cum nulla mutationis facta sit a veteribus mentio, et plura, nec levia, argumenta in hanc opinionem inducant.

^a Cum hic sermo dictus sit ann. 429, initio Quadragesimæ, antequam a Proclo panegyrica oratio de Virgine Deipara fieret, Nestorius eos videtur angores tunc passus, quos Cyrillus ad Cælestinum scribens memorat (*Part. 1 conc. Ephes. cap. 14*): Erat epi-

^a Antequam tractatus Nestorii annotandis manum admoveat non minus pietate quam eruditione commendandus Jesuita, hæcæ pauca prefatur: « Neque juvat, neque fas videtur hominis heretici sermonem aliis illustrare notis quam quibus vel historia temporum vel Ecclesiæ consuetudo, si qua tangitur a Nestorio, patecat magis: dogmata enim ne pura quidem, ut hic sunt aliqua, ^b impuro fonte haurire velim cum purissimis apud alios Patres aperti sint. » Edit.

A datus, atque hoc apud memetipsum revolvens, in vestram respiro amabilem audientiam. Abjecta enim meorum sollicitudine, illud quod mihi ex vobis est recipio gaudium, quo vos video in divinis rebus extentos hanc capere voluntatem quæ in tot festivitatum circuitu non obtorpescat, ^b quarum omnium origo Dominicæ bonitatis adventus est.

scopus quidam Dorotheus nomine, Constantinopoli eadem quæ Nestorius sapiens et sentiens, vir quæstus causa adulationi impense deditus, linguaque ad temeritatem usque, ut scriptum est, promptus. Hic dum frequens esset in ecclesia populus, reverendissimo Nestorio in cathedra Constantinopolitanæ ecclesiæ sedente, **E** surrexit, et magna elataque voce inclamare ausus est: Si quis Mariam deiparam dixerit, anathema sit. Mox ingens universi populi clamor et discessio consecuta est, nolebant enim diutius cum eis communionem habere, qui tali mente talique sensu præditi essent. Quin et hoc ipso quoque tempore plebs Constantinopolitana (levibus quibusdam vanisque hominibus, et iis qui ipsi adulantur dumtaxat exceptis) a synaxi abstinet; abstinent ab eadem omnia pene monasteria, eorumque archimandritæ; abstinet et magna quoque pars senatus, verentes ne ipsomet et illis quoque quos Antiochia discedens inde secum abduxerat, quidvis perversum evementibus, aliquod in fide detrimentum accipiant.

Quin et Eusebius, etsi tunc temporis laicus tantum causas ageret, ausus est tamen publicam adversus urbis regie episcopum contestationem proponere in hanc formam (*Part. 1 conc. Ephes. cap. 13*): Quicumque schedam hanc accepturi sunt, eos per sanctam Trinitatem adjuro obtestorque ut eandem episcopis, presbyteris, diaconis, lectoribus nec non et laicis quoque Constantinopoli habitantibus ostendant, ejusque exemplum, ad evidentem hæretici Nestorii confusionem, iisdem impertiantur, ut qui eam prorsus sentiat, quæ Paulus Samosatenus ante 160 annos, a catholicis episcopis anathemate condemnatus.

Accedat factum simplicis illius monachi, cujus meminit Basilius diaconus et archimandrita in supplicatione oblata imperatori (*Ibid. cap. 30*): Denique simplex quidam monachus, zelo vehementi instigatus in medium ecclesiæ progressus, cum synaxis celebraretur, impietatis præconem, quod hæreticus esset, ab ingressu prohibere conatus est; sed hunc ille cæsum magnificis præsidibus tradidit, flagisque denuo dissectum et publice cæsum, præcone non absque clamore præeunte, in exsilium expulit, etc. Hæc enim mirum quantum affliciebant animum hominis, ejusmodi depingitur ab eodem Basilio, his quasi coloribus; Nestorius comminationibus, insectationibus, exsiliis, callidis pravisque machinationibus perterrefacere molitur; et quo suam insaniam suamque impietatem confirmationem reddat, quæcumque excogitari possunt, sine discrimine dgreditur. Non Deum timet; nullum hominem veretur; nullum episcopum veneratur; nullum sacerdotem, aut clericum, aut sanctum monachum, aut religiosum laicum honorat; nullam pœnam iniquis decretis formidat; nullam denique legem ministrorum iræ divinæ in ejus provocatores: sed superbia, qui omnes parvi pendit, elatus, pecuniis et corruptorum quorundam hominum potentia fretus, et, ut libere quod res est dicamus, vestra quoque dominatione fretus hæc facit, etc.

^b Hæc et alia, ut solitus erat, desumpsit ex Chrysostomo, cujus sunt hæc verba (*Homil. de S. Philog.*): Appetit festum omnium festorum maxime venerandum, tremendumque: quod si quis appetit omnium festorum metropolim, haudquaquam aberret: quod autem hoc est, Christi secundum carnem γεννησθαι, ab hoc enim festum Epiphaniarum, ac sacrum Pascha, Ascensio et

2. Ante hunc in mœrore et gemitu universum erat A constitutum genus humanum, sub sententiæ illius clamante contra originem maledictio : *a Multiplicans multiplicabo tristitias tuas et gemitus tuos* (Genes. III, 16). Propter hoc Dominici adventus, et tantorum bonorum, ille primus est, gaudique nuntius : *Ave, gratia plena* (quæ vox ad Virginem facta est) : *Dominus tecum* (Luc. I, 28), propterea quod ex te sanctum vocabitur *Filius Dei* (Ibid., 35). Tecum, inquit, et ex te; tecum videlicet divinitatis [Baluz. deitatis] adventu; ex te autem, per formam susceptam humanitatis ex illa.

3. Quando igitur infantem, o gentilis, in præsepio positum audieris et pannis involutum, noli in carnem quæ videtur offendere, sed illius infantis cogita dignitatem, *b* matrem quæ se genuit Deitate procreantem, humanitus [Baluz. humanitate vero] in illa formatum et eam formasse divinitus; involutum secundum carnem pannis, Deitatis vero providentia omnia continentem; pro corporis natura lætari, divinitate autem omnibus qui nascuntur lactis nutrimenta uberrime largientem.

4. Forsitan super tali munere Gabriel ad Virginem ideo exclamabat : *Ave, gratia Dei plena*. Mox enim, ut omnium Dominus Christus huic vitæ natus est, omnium tristium capitulum dissolvit, mutansque naturæ fetus maledictos, absolvit nativitatem illam quondam in corporibus condemnatam; delevit quoque illius sententiæ edictum, quod naturæ connascitur, id est, *multiplicans multiplicabo tristitias tuas et gemitus tuos*. In mœroribus paries filios (Genes. III, 16).

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Pentecoste originem ac fundamentum ducunt. Nisi enim secundum carnem natus esset Christus, nequaquam baptizatus esset, nam id est festum Theophaniorum; nequaquam fuisset crucifixus, nam hoc est festum Paschæ; nequaquam misisset Spiritum sanctum, quod est festum Pentecostes. Itaque ab hoc, cum fonte quopiam diversi orti fluvii, nata sunt nobis hæc festa, etc.

a Locus iste Geneseos cum aliis quæ pertinent ad pœnam peccati primorum parentum, a Juliano simul et Augustino agitur, illo auctoritatem Scripturæ declinante, isto graviter urgente.

Julianus. Non est dictum ad mulierem : *Orientur in te dolores, aut generabo tibi gemitus*, ut post culpam sensus eorum institui viderentur; sed : *Multiplicans multiplicabo tristitias tuas*; quo ostendit jam esse in naturali ratione, quod se in peccatrice persona, non condere, sed multiplicare, promittit; nunquam enim multiplicantur nisi exstantia. Hoc itaque ordine gemitus parturitionum, qui secundum naturam fuerat, ita in hominum corporibus, sicut in pecoribus, institutus, non conditur in Eva, sed crescit, ut peculiari granditate excitatorum affligeretur angorem, etc.

Contra Augustinus : Dolorem pariendi pœnam dicimus esse peccati, scimus enim hoc Deum sine ulla ambiguitate dixisse; nec dixisse, nisi pravariatrici sui mandati; nec ob aliud dixisse, nisi quia irascebatur, suum pravariatum esse mandatum (Lib. VI Oper. Imperf. cap. 26).

b Nestorius poterat propter hæc verba videri catholicus, nisi constaret aliunde solitum fuisse sententis in speciem orthodoxis hæresim dissimulare : habentur enim eadem fere in concilio Ephesino, et apud Mercatorem, nec ipsa quasi catholico sensu dicta, cum Patres, tum Mercator acceperunt. Dixerat

5. Sed illud quidem quod dictum est, *paries filios, secunditatis erat benedictio*. *a Crescite et multiplicamini, et replete terram* (Genes. I, 28); genitrix enim est incrementi providentia. In mœroribus autem paries filios; peccati fructus ostenditur. Nam sicut edere vivificatorium donum est generi a Creatore collatum; ante peccatum enim de cibo ad protoplastum Dei constitutio loquebatur : *Ex omni ligno quod est in paradiso ad escam manducabis* (Genes. II, 16). Sic in mœroribus manducabis, ex maledicto introitum habuit. Non enim dixit Adæ Deus : *Quia audisti vocem mulieris tuæ, et quia manducasti, ideo te damno*; sed : *Quoniam manducasti ex ligno de quo solo præceperam tibi ne manducares, propterea in sudore manducabis panem tuum* (Ibid. III, 17). *d* Indoloriæ enim primæ illæ protoplasti fuere deliciæ, et laborum agriculturæ penitus liberæ. Sic et de filiorum procreatione non absolute ad Evam Deus post peccatum dicebat, *paries filios*; sed, in mœroribus paries filios.

6. Nuptiæ namque divinæ munus sunt bonitatis, ubertas naturæ, machina repugnans contra mortem omnia consumentem; castitatis contra libidinem freni, inculpabilis voluptatis potestas : multiplices autem gemitus in parturitione feminarum, pœna peccati est.

7. Et parere quidem non est maledictum; non enim benedictio in maledictum daretur. In tristitia autem parere, hoc ex maledicto illo onus trahitur post peccatum. Parere namque naturam doloribus partuum punctam, angoribus tabescere, acerbi partus metum sustinere, immaturos nonnumquam fetus excutere, excedere aliquoties prægnantes tempora

Nestorius : *Ut sciatis quanta esset conjunctio divinitatis, cum etiam caro Dominica in infante cernere- tur; erat enim idem infans, et infantis Dominus*. Laudastis vocem, sed nolite eam parum curiosæ laudare; non dixi enim, quod idem erat infans et infantis habitator. Flavianus tamen Philippensium episcopus, cui Patres assensi sunt, his et aliis similibus auditis, cum recitarentur a notario dixit : *Horrenda ac blasphema sunt Nestorii dicta, neque aures nostræ hisce amplius inquinari ferunt*.

Unde Mercator : *Quis etiam, inquit (In contradict. 12 anathematismi Nestoriani), hoc ejus aliud deliramentum æquo animo ferat, quo ait, Christum Jesum suum ipsius Dominum esse? cujus verba sunt ista : « Hoc autem dico ut noveritis quam superexcellentem et summa quædam conjunctio existeret, etiam in infante ipso, cum Dominica caro conspiceretur. Erat enim ipse infans et infantis ipsius Dominus. » Quis unquam suus esse Dominus dictus est? Sed hic cum vult et conatur quartam introducere in sancta Trinitate personam atque substantiam, miræ stoliditatis est et impietatis maculis inquinatus*.

c Baluz. rectius habet hunc locum, scilicet : benedictio. Genitrix enim est incrementi providentia. Crescite et multiplicamini, et replete terram. In mœroribus, etc. Edit.

d Ponit indoloriæ Baluzius, subnotatque sequentia : *« Veteres libri habent in dolore. Sane in Bellovacensi scriptum est indoloriæ, sed littera i expuncta est antiquitus. Indoloriam reperimus apud Sidonium in præfatione epithalamii Polemio et Araneolæ dicti, qui verbum Ciceronis esse ait. Vide ibi Sirmundum et Savaronem. »* Edit.

partibus constituta et onus uteri diutius circumferre, A contumescere ipsis sæpe fetibus, interdum etiam post fetum sollicitam esse ne forte quod natum est, lactis nutrimento, ex aliqua inopia, non perfruat, curare ne adversi alicujus desiderium patiat, ne doctrinam aliquam infructuosam concupiscat, ne dæmonum incursione vexetur, ne morbo hujusmodi maceretur qui sanitatem difficulter admittat, ne sub alicujus amaro jugo paupertate aliquando rapiatur : horum tristium omnium natu æ sermo magister est brevis : *In tristitia paries filios.*

8. Miserabilis est ista infelicitas : quod votivum enim et optabile fuerat, fit postea fugiendum. Despondentur generandorum filiorum habentes cupiditatem, et hos in mœroribus pariunt. Desiderant fetus, et contra mensium quibus hi sustineantur vociferantur decursum. Optant gaudenque fieri matres, et [Baluz. om. et] eorum qui geniti sunt, stimulatæ sepultura [Baluz. simulatice sepulturam], diem illam sui partus causam fuisse præsentis queruntur mœroris ; planctibus illud videlicet confirmantes, *In mœroribus paries filios* (Gen. iii, 17). Huic sententiæ socium est quod nascitur et quod parit : unum eorum in mœroribus pariens, alterum vero in mœroribus nascens.

9. Sed miserator Dominus non despexit illos naturæ fetus condemnatos ; sed femine in uterum adveniens, verit in illa matre consuetudinem pariendi, mutavitque in illa partuum leges (parturitiones enim sanctæ Virginis immunes a mœroribus præparaverat), et naturæ humanæ matrem donavit C innuptam, non spernens fetus nuptiarum, neque despiciens. Et hoc modo [Baluz. Et post aliquanta ibi : Hoc modo] natus Christus vitam terrenam in cœlestem conversationem transferre dignatus est.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Illic me locus admonet dicere nonnihil de per- vulgata opinione quorundam existimantium (Vicom- mes lib. i de Antig. Bapt. Ritibus c. 19 et seqq.) duobus tantum diebus olim in Ecclesia baptismum celebrari potuisse, Paschate nimirum et Pentecoste ; cæteris interdictum, nisi necessitas urgeret. Fateor hunc morem in Ecclesia Occidentali, saltem cismarina, obtinuisse ; nec obtinuisse tantum, sed etiam legibus sancitum ; at contendo in Ecclesia Orientali, præsertim Constantinopoli, aliter rem se habuisse, tresque exstitisse baptismi dies solemnes, festum luminum, quæ Epiphania, Pascha et Pentecosten.

Id colligo primum ex oratione, quam Nazianzenus habuit postridie luminum (Orat. 40), quaque in eos qui ex uno solemni die in alterum baptizari differebant, vehementer invecus est : *Hoc et illud causaris, inquit, atque excusas excusationes in peccatis, luminum diem exspecto, Paschatis festum pluris facio, Pentecosten exspectabo. Cum Christo baptizari præstat, cum Christo in resurrectionis die ad vitam redire Spiritus adventum honorare. Quid postea? Veniet vitæ finis in diem quam non exspectas, et in hora quam ignoras, etc. Juvat consulere Nicetam ad hunc locum.*

Si quis vero cum Pamelio putet (In notas ad lib. Tertull. de Baptismo), diem luminum fuisse ἡγιασμένον, quam nos Purificationem Virginis vocamus, quando proceditur cum candelis, legat ille initium orationis laudate, eamque conferat cum præcedente (Orat. 83), quæ inscribitur *In sacra lumina* ; attendatque ad hæc verba sub finem, *Christus illuminatur, simul*

10. Acerbissima namque naturam sententia con- stringebat [Baluz. acerbissimæ sententiæ constrin- gebant]. Quid enim amarior ista sententia? *Multiplicans multiplicabo tristitias tuas et gemitus tuos, in mœroribus paries filios* (Genes. iii, 16); et denuo : *Maledicta terra in operibus tuis; in mœroribus manducabis panem omnibus diebus vitæ tuæ* (Ibid., 17); et iterum : *Spinæ et tribulos ejiciet tibi* (Ibid., 18). Quorum singula non aliter medicinam sunt conse- cuta, quam ut [Baluz. om. ut] unicuique vulneri, quod erat proximum et familiare, a contrario reme- dium afferretur.

11. Et respice omnium harum tristium sententia- rum a Christo præstitam resolutionem. *Multiplicans multiplicabo tristitias tuas et gemitus tuos*; per hoc solvit, ubi dictum est : *Ave, gratia* [Baluz. add Dei] plena (Luc. xii, 28). *In tristitia paries filios*; solvit per id quod scriptum est : *Benedictus fructus ventris tui* (Ibid.). *Maledicta terra in operibus tuis*; solvit per illud : *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax* (Luc. ii, 14). *Spinæ et tribulos terra ejiciet tibi*; [Baluz. solvit per] per spinarum coronam capiti superpositam (Joan. xix, 5) (eradicatione enim dignæ fuerant, quia tanto capiti propinquaverant). *In sudore vultus tui manducabis panem*; solvit per id quod ait : *Panem, quem ego dabo vobis, caro mea est, quam ego dabo pro sæculi vita* (Joan. vi, 52). Solvit, quod adversum nos ser- penti dictum est : *Tu observabis ejus calcaneum*; per hoc quod dictum est : *Dedi vobis potestatem calcare super serpentes et scorpiones* (Luc. x, 19). Solvit illam, quæ post peccatum facta est, nuditatem, per resur- rectionis gloriæ incorruptibile vestimentum.

12. Horum omnium in nullo nulli pars est cate- chumeno [Baluz. cathecumino]. Et * quoniam ap- illustremur. Christus baptizatur, simul descendamus, ut simul ascendamus, et cætera quæ ὑπαγάρτα minime, baptismis Christi maxime conveniunt, opinionemque deponet.

Colligo deinde ex oratione 39 jam laudata, cujus initium est : *Sanctus luminum dies, ad quem perveni- mus, quemque hodie divino beneficio celebravimus, pro principio quidem Christi mei, hoc est, veræ lucis om- nem hominem in mundum ventientem illuminantis, bap- tismum habet; meam quoque purgationem operatur. Quocirca divinam vocem audite : Ego sum lux mundi* (Joan. viii, 12); et proinde accedite, illuminamini. D *Tempus regenerationis, desuper gignamur, etc.*

Colligo tertio, partim ex Prato spirituali (Cap. 214), ubi fit mentio solemnis baptismi in Epiphania cele- brati, et miraculo quotannis divinitus comprobati; tum ex tetrastichis Iambicis Damasceni in Epipha- niam, quibus proximissima fit mentio baptismi hæc die fieri soliti.

Colligo quarto ex eo quod inter Græcos canones nullus reperitur, quod sciam, qui duos tantum dies baptismis tribuat; unde vix non opinor variam fuisse variis in Ecclesiis particularibus consuetudinem : nam Basilii (Serm. exhort. ad bapt.) tradere vide- tur non admodum obscure in sua Cappadocia duos tantum dies servatos fuisse. Certe in Thessalia in solo Paschate fas erat baptizare, quod a Socrate (Lib. v cap. 21) et Nicephoro (Lib. xii cap. 34), velut abnorme quiddam et multorum salutis noxium, reprehensum est.

propinquit baptismi tempus, bonum est [*Baluz. add.* et] hos breviter commonere, ut non se talibus privent muneribus, a morte præventi; quin immo, ne quibus malis obligatus Adam est, ipsis et tantis

A etiam ipsi mergantur. Auferet enim secum unusquisque pœnales sententias adversum naturam prolatas: non enim factus [*Baluz. om. factus*] est ^b particeps corporis ejus et sanguinis, qui per baptismum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Colligo quinto ex eo pariter quod omnes canones Vicecomite tam diligenter conquisiti, ut duobus tantum diebus conferri baptismum potuisse probaretur, ad solam Occidentis Ecclesiam pertineant; nec eam quidem totam, sed tantum cismarinam, ut quisque facile intelligat, si modo vel consuluerit collectionem Cresconianam, in qua sunt decreta Siricii ad Himmerium Tarraconensem, Leonis ad episcopos Siciliæ atque Campaniæ, et Gelasii ad episcopos Lucaniæ; vel ea perpenderit quæ referuntur, tum ab aliis pontificibus præscripta, tum a conciliis Gerundensi (Cap. 4), Toletano xvii (Cap. 2), Parisiensi ii (Lib. i cap. 33), Meldensi (Cap. 44), Triburiensi (Cap. 12), Moguntino sub Rabano (Cap. 3), et aliis.

Colligo denique ex ipsis sanctorum Siricii et Leonis epistolis, quibus cum prohibere voluerint ne mos Græcorum in Sicilia aliisque vicinis Italiæ regionibus gliscens, latius serperet; immo ne aliter, longe corruptior, induceretur, quo nonnulli ipsis quoque apostolorum martyrumque natalitiis solemnem promiscuæ multitudinis baptismum celebrarent, agnoscunt procul dubio aliud apud Græcos quam apud Latinos in usu fuisse.

Quod vero cum duobus tantum diebus baptizatum fuisse solemnî ritu in Ecclesia Occidentali diceretur, excepta est cismarina. Id factum propter Africanam Ecclesiam, in qua aliud aliis temporibus observatum videtur, non tantum in diversis provinciis, sed in ipsa quoque Ecclesia Carthaginensi. Tertullianus enim (*Lib. de Bapt. cap. 49*) Pasebatis tantum et Pentecostes meminit, cum recenset baptismi dies, immo reliquos excludit his verbis: *Cæterum omnis dies Domini est, omnis hora, omne tempus habile baptismo.* Si de solemnitate interest, de gratia nihil refert. At Victor Uticensis (*Lib. ii de Persecut. Vandalica*) narrat ingens miraculum in baptismo Epiphaniæ contigisse, quippe cæcum revelatione divina monitum ut illa die ad Eugenium Carthaginensem pergeret. Et episcopus postquam fontem quo baptizarentur accedentes ad fidem benedixisset, oculos a natura clausos contriugeret, atque aqua ablutos aperiret: quod perinde accidit atque revelatum fuerat, universis, qui ad solemnem baptismum confluerant, stupentibus ad tantum miraculum.

^a Præcis illis temporibus, non statim ab ortu conferebatur baptismus, ut nunc fit; sed diu sæpe differebatur, non tantum ab adultis, qui sua sponte accedebant; sed etiam ab infantum parentibus, donec adulti fierent.

Omnes tamen interim, dum baptismi tempus adveniret, censebantur inter Christianos: adulti quidem, propter catechumenorum nomen, quod profitebantur; infantes vero, quia moribus Christianis imbeuebantur a fidelibus parentibus.

Causa non improbabilis differendi, quoties periculum mortis non imminebat, fuit hæc una pro infantibus, ut Christi jugum subirent volentes, illudque postea tanto religiosius ferrent, quanto prudentius elegissent. Ecclesia tamen posterioribus temporibus vetuit, ne ultra constitutum tempus mora fieret: quæ provida fuit erga infantes pietas, ne propter moram inciderent in periculum salutis.

Ex adultis aliqui, quorum erat in speciem tolerabilior ratio, ad ipsum quoque mortis periculum differebant, ut baptismum, quem intelligebant ab omni reatu purgare, inter moriendum suscepto, securiores salutis ex hac vita migrarent. Differebant ali

ut liberius interea peccarent, soluti nimirum legibus, tum religionis, quæ sanctorum vitam præscribit; tum Christiani conjugii, cujus sanctitas violata severius vindicabatur; tum pœnitentiæ de peccatis post baptismum admissis, quæ, ut ferebant tempore, durior et erat et videbatur hominibus non admodum piis.

Nonnulli, fateor, ipsis quoque suadentibus Patribus, se quodam velut tirocinio probabant excolantique ad sanctimoniam vitæ quam in baptismo voverent: sed isti pauci fuerunt præ aliis illis quos, propter indignitatem facti, vehementibus sæpe orationibus insectati sunt Patres, sed imprimis Basilium Magnus, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyssenus, Chrysostomus, aliique plures, quorum tam consona est oratio, ut non temere quispiam conjecerit consequentes ex prioribus ea mutuatos quæ attulerunt.

^b Ex hoc etiam loco intelligimus, in more positum primis temporibus, corpus et sanguinem Christi recens baptizatis præbere: ut quemadmodum sacramento fidei in Ecclesiæ membra adoptati fuerant, ita sacramento charitatis sanctissime colligarentur inter se, et quasi adunarentur, ut loquitur Augustinus.

Quæ super ea re dixit Nestorius, traditione accepta a majoribus, hanc enim consuetudinem testantur Dionysius (*Lib. de Eccles. Hier. cap. 2*), Gregorius Nazianzenus (*Orat. 40*), Chrysostomus (*Homil. 20, ad illuminand.*), etc.

Græcis consentiunt Latini, Tertullianus (*Lib. de Pudic. cap. 9, et lib. de Bapt. c. 19*), Ambrosius (*Lib. iv. de Sacram. cap. 9, et lib. de iis qui myster. initiati. cap. 8*), Hieronymus (*Adver. Lucifer.*).

Neque vero soli adulti, sed infantes quoque recentes a baptismo initiabantur sacris mysteriis: hoc tamen discrimine, quod illi sub utraque specie, hi sub sola vini communicabant.

De communione infantium in baptismo superfluum est afferre testimonia Patrum Græcorum, cum Orientalis Ecclesia hunc morem a majoribus acceptum etiamnum servet, ut videre est apud Jeremiam Constantinopolitanum.

E Latinis testis est Gregorius Magnus in Sacramentario, Ordo Romanus, Anselmus, vel quisquis est alius auctor Commentariorum in Lucam, Hugo Victorinus, etc. In Sacramentario Gregorii sunt hæc verba: *Pontifex redit in sacrarium, expectans, ut cum vestiti fuerint infantes, confirmet eos, qui etiam non prohibentur lactari ante sacram communionem, si necesse fuerit, etc.* Eadem habentur in Ordine Romano.

Qua autem ratione ministraretur infantibus sacramentum sola specie vini, discere est, partim ex Gregorio Magno et Ordine Romano, partim ex Hugone Victorino: nempe recens baptizatis, priusquam lactis quidquam sumerent, nisi in summa necessitate, sum sacerdos digitum sacro calice intinctum sugendum dabat.

Vix certo definire possim quo tempore desierit mos iste, quem Victorinus primariam Ecclesiæ institutionem vocat, quemque sua ætate, dato pro sanguine Dominico infantibus vino, abrogatum queritur, et revocari optat. Posset aliquid super ea re depreheudi ex veteribus rituum libris, post annum millesimum, quo nondum hic ritus antiquatus fuerat, conscriptis.

has sententias solvit, et figurarum socius [Baluz. A autem quæ non vocantur tamquam jam vocarentur, non factus verorum] factus, non verorum exemplariorum, non replebitur perfruitione.

• Et reliqua ad rem præsentem minime pertinentia.

SERMO II.

Item ejusdem tractatus alius ad populum in Adam.

Cur hic sermo secundo loco reponatur, cum quartus sit in codice manuscripto, dicitur ad sequentem sermonem. Habitus videtur eodem anno et eodem loco ac die dominica, cum superior sabbato dictus sit præcedens; sed iidem audierunt Pelagiani, de peccato Adami totum genus suum obligantis, et de adventu Christi totum reparantis disserentem. Sermo disertus est, licet sub finem levior atque juveniliior. Capite caret. Dividitur in duodecim partes.

1. Et auditorum me, qui expectant [Baluz. me expectentium] doctrinam, desiderium movet et imbecillitas ad silentium magis impellit; attamen vim ægritudinis sacerdotalis officii debitum vincit.

2. ^b Mox enim, mandato præcedente, tamquam ex eo ostendens naturæ humanæ in sapientia profectum, affert Adæ conspectibus animalis, qui, ad uniuscujusque naturam, singulis ex tempore vocabula imponebat, et fontes nominum, scaturiens quodammodo, effundebat. Et erat quidem Deus vocans quæ non erant tamquam quæ essent (Rom. iv, 17). Adam

3. ^c O quantum donorum gratiarum actionem, Adam, Deo meo [Baluz. om. meo] non reddidisti! Fictus es ex pulvere, in paradiso habitabas, in abundantia deliciarum degebas, expers dolorum voluptate fruebaris, absque cura ulla tibi divitiæ infuebant, Dei quoque discipulus eras, [Baluz... eras. Et post pauca ibi: Conscriptor] conscriptor primus nominum factus es, astitit tibi fera bestiarum natura rationalibus obedientior, legem tulisti in nominibus animalium imponendis, sermone cum Creatore tuto uteraris.

4. ^d Et post aliquanta ibidem. Angeli ad peccatorum offensi corruptelam, pœnam nostram differri [Baluz. nostram ut difficile sentientes] sentientes, non mediocriter movebantur, et adeuntes Deum clamabant: Vis euntes colligamus zizania (Matth. xiii, 28)?

5. Dæmones nihilominus sperabant, aut [Baluz. velut] Sodomiticam totius mundi conflagrationem, aut diluvium, ut [Baluz. om. ut] Noe tempore, vehementius expectabant. ^e Diabolus autem proferebat, quod est adversus naturam, illud chirographum, quod scriptum est: ^f Terra es, et in terram ibis (Genes. iii, 19). Et instabat ex hoc, ge-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a His verbis Mercator aperte satis testatur se non retulisse integrum sermonem, prout a Nestorio dictus est, quemadmodum nec tres alios sequentes, sed ex singulis ea delibasse quæ ad rem suam pertinerent, id est, ad confutandam hæresim Cœlestianam, de mortalitate Adami.

Suspicio ea quæ prætermissa sunt, ^a Nestorio, Chrysostomi, ut erat solitus, exemplum secuto, adversus eos qui baptisma differrent dicta fuisse.

^b Multa procul dubio desunt, et quæ spectantia, vel ad formationem hominis e limo terræ, vel saltem ad ejusdem collocationem in paradiso voluptatis, vel etiam ad impositum a Deo mandatum abstinendi ab arbore boni et mali. Horum enim trium mentio fit, non solum cap. iii Genes., ante narrationem adductorum animalium ad Adam, sed etiam num. 3 istius sermonis, ubi Nestorius, conversa ad Adamum oratione: Factus es, inquit, ex pulvere, in paradiso habitabas, in abundantia deliciarum degebas, etc.

^c Gelasius papa post explicatum diaboli superbientis lapsum, conceptamque invidiam erga hominem, quem secundæ conditionis imaginem Dei vocat: Iisdem motibus, inquit (in opus. cont. Pelag.), aggredditur in securitate degentem, quibus de summis ad imum confusus ipse deciderat. Hinc illa felicitas paradisi primis hominibus constare non potuit. Hinc illa primæ conditionis integritas, dum ita de se fudit, tamquam ipso, qui condiderat, non egeret; nec de perceptis agit gratias, quod nusquam fecisse memoratur; nec de conservandis quæ sumpserat, poscit auxilium; nec ad eum etiam pulsata tentatoris accessu, devota concurrat et consulti, sæpèque se credit inter prospera voluntati. Facile sine presidio Creatoris patuit deceptoris insidiis, et in prævaricationem fracta consequenter illiciti, conditionem præfixæ mortis invenit, meritoque est competentis subjecti vindictæ; quoniam nec de bonis fuerat devota retinendis, nec malum præcaverat antepredictum, dum per majoris ambitum potestatis, Deum se scilicet fore præsumptis, foveas hostilis persuasionis incurrit; et quæ, si suo ordine mansisset grata factori, perpetuum summæ commercium deitatis potuisset apprehendere; competenter, sine debito summæ divinitati

officio, copiosa promissione frustrata, ad divinitatem non potuit pervenire, etc.

Locus iste, licet longior, visus est afferendus, partim quia hujus temporis opinionem continet de gratia orationis partim ut catholica veritas non oro sacrilego Nestorii, sed sanctiore summi Pontificis traderetur.

^d Videtur interposita fuisse historia, tum peccati ab Adamo inobediente commissi, tum latæ a Deo sententiæ, non tantum in reos ipsos parentes, sed etiam in filios iræ naturæ existituros; quam tamen ob sententiam non continuo moriuntur homines, sed mortales evaserunt, eo quo sæpè dixit Augustinus modo.

^e Post mentionem factam dæmonum, diaboli meminit singulari numero, more sanctorum Patrum, qui eo nomine appellare solent unum ex prævaricatoribus angelis, quem Christus (Joan. xii, 31; Luc. xiii, 35; Marc. i, 13; Matth. xxv, 41) principem hujus mundi, potestatem tenebrarum, et Satanam nominavit, cui et angelis ejus paratum dixit ignem, in quem maledictos ire jubet, cum formam supremi iudicii representat.

Eundem Augustinus vocat principem impiæ civitatis, atque improborum caput; vulgo lucifer dicitur, crediturque tenere in reliquis dæmones principatum, sive privilegio antecellentis naturæ, sive quadam tyrannide post iniquam aliorum, quos sollicitavit, defectionem.

Creditur et parentes humani generis, collecta in Dei ultoris imaginem rabie, per se tentasse, cum alios soleat ministerio dæmonum, ut Patres tradunt. Per se quoque dicitur, præ invidentia in deserto Christum aggressus et in animam Judæe immisisse tradendi Domini consilium, etc.

Ille est, quem specie draconis cum Michaelē velut æmulo pugnasse, et a victore alligatum Joannes Apostolus inducit (Apoc. xii, 7), quemque ait accusatorem fratrum nostrorum ante conspectum Dei nostri die ac nocte (Ibid. 10), atque hinc diaboli nomen accepit.

^f Notant Patres, statim prolata in serpentem ma-

nerationes hominum morte consumens.

6. In tanta itaque rerum difficultate, cum essemus spebus melioribus destituti, fit naturæ reconciliationum maxima copia. Nascitur enim Mediator orbis et Dei, non sicut Jeremias, aut quilibet alius prophetarum, qui contempti sunt; sed qui habet horum quæ vult datricem conjunctam sibi Deitatem; non unius gentis mediator, sicut Moyses Judæorum; sed, sicut Paulus inquit: *Unus Deus, et Mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus.* * Homo persona, qua videtur et paret; Deus autem conjuncta Deitatis natura; mediator pro natura nostra adversum diabolum suscipiens causam.

7. Ille peccatum ex Adam tamquam chirographum proferebat; ex [Baluz. et e] diverso Christus, ex carne sine peccato debiti hujus evacuatione nitebatur; ille condemnationem quæ per Evam adversus totam naturam processerat relegebat; Christus vero

mortificationem [Baluz. justificationem] quæ per beatam Mariam generi obvenerat referebat; ille obtendebat [Baluz. referebat; intendebat] in paradiso escæ incontinentiam [Baluz. escam incontinentium]; Christus a contrario aceto potatam in se humanam naturam nihil ob peccatum esse monstrabat.

8. Solvit omnia quæcumque adversum nos diabulus allegabat, et causæ hujus victoriam prædicabat, dicens: *Nunc judicium hujus mundi est* (Joan. xii, 31). In me, inquit, judicatur hic mundus, de mea Incarnatione superatur. *Nunc, inquit, judicium est hujus mundi, et princeps hujus mundi mittetur foras* (Ibid.), tamquam de judicio improbus calumniator, exsolutum chirographum proferens, et in non debentes infestus insiliens.

9. Sed hoc beneficium omnibus confert lavacri salutaris necessarium sacramentum: qui enim ablutus est baptismo, fit illius domesticus, et concorporatus, et

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

ledictione, qua jussus est terram comedere, dictum homini a Deo: *Terra es, et in terram ibis*; ut allegoricus verborum istorum sensus indicaretur, homines nempe a diabolo absumi perdidicisse propter peccatum, non animo tantum, sed etiam corpore, quantum Deo permittente licet. Unde Nestorius alios interpretes seculus addit: *Et instabat ex hoc generationes hominum morte absimens.*

* Posset aliquis suspicari suam Nestorium prodidisse hoc in loco hæresim, qua duos in Christo filios, duasque asserbat personas, solo morali nexu conjunctas. Videtur enim humanam personam admittere, qua Christus cernitur et paret, Christumque sola conjunctione cum deitate, Deum dici; qui purus Nestorianismus. Verum potuit dictum illud catholice intelligi, mediatorem, scilicet vere esse et hominem, propter indulam a Verbo formam hominis qua nobis apparet; et Deum, propter formam seu naturam Dei formæ hominis conjunctam. Credibile tamen est, hæretico sensu vtrum hæreticum locutum fuisse.

Proderit tamen hoc in loco nonnulla cum Cyrilli, tum Nestorii dicta explicare, quæ sua vel insolentia, vel obscuritate facere possunt negotium. Videretur enim forte cuiquam minus oculato in his rebus, a Cyrillo Nestorius in eo reprehendi, quod ipsamet est catholici dogmatis formula, ac quasi tessera; et a Nestorio vicissim approbari, suumque dici, quod Cyrillus καθολικὸς λόγος pronuntiat.

Cyrillus igitur cum Nestorii sententiam exponeret: *Cæterum, inquit (Lib. de Rect. Fid. ad Reg. num. 13), nomen hoc, Christus, quidam nescio quo modo Dei Patris Verbo, etiam seorsum ac per se, hoc est, ut extra carnem positum mente concipitur, convenire asserunt; mox vero in illum quoque similiter illud competere contendunt, qui ex sacra Virgine natus est, prout hic quoque per se separatim subsistere consideratur; postremo ambo simul, perinde ac uni, congruere tradunt, ratione nimirum conjunctionis, ut ipsi loquuntur, in unam illos personam colligantis. Nam vere illius secundum naturam unionis nulla apud illos habetur ratio, etiamsi unam hanc mysterii hujus viam planam, et ab omni errore tutam propositam habeant, et hæc illarum simulata confessio non est sincera, sed atrii veneni imposturæque plena, etc.*

Et scribens ad Nestorium (Epist. 2), cum catholicam sententiam exponeret: *Asserimus, ait, Verbum unita sibi secundum hypostasim carne, animata rationali anima, inexplicabili incomprehensibilique modo hominem factum, et hominis filium exstitisse, non per solam voluntatem aut beneplacitum, ὥστε ὡς ἐν προσώπῳ*

Nestorius autem rescribens Cyrillo (Part. i conc. Ephes. cap. 9) verbis catholicis videtur locutus. *Quia enim, inquit, mortis facturus erat Apostolus mentionem, ne quis hinc Deum Verbum patibile esse colligeret, subjungit nomen hoc, Christus, quod utramque naturam, patibilem, inquam, et impatibilem, in unica persona denotat, quo idem nimirum Christus patibilissimus et impatibilis citra periculum concipi queat; illud quidem secundum humanam naturam, hoc vero secundum divinam.*

Et paulo post (Ibid. num. 2): *In eo autem laudo, quod distinctionem naturarum, secundum divinitatis et humanitatis rationem, harumque in una persona conjunctionem prædicas, quodque Deum Verbum altero ex muliere ortu minime indidisse affirmas, et quod divinitatem pati non potuisse diserte pronuntias; hæc enim revera et orthodoxa, et vanis omnium hæreticorum circa Domini naturas opinionibus quam maxime adversa sunt.*

Verum facilis est totius difficultatis solutio, si modo observentur duo: alterum, nomen personæ accipi posse, et reipsa nonnumquam accipi a Patribus, sensu, si licet ita loqui, theologico, pro hypostasi naturæ rationalis; nonnumquam sensu quasi forensi, pro eo, qui jus habet atque auctoritatem res gerendi; alterum, differre plurimum id quod est, conjungi naturas, vel assumi naturam, ab eo quod est, conjungi personas, vel assumi personam solam: si conjunguntur personæ, vel sola persona assumitur, nexus est, ut aiunt, moralis tantum; si vel naturæ conjunguntur, vel assumitur natura, intercedit nexus etiam substantialis. Ut autem assumatur alicujus persona, satis est si species ejus induatur, ejusque partes agantur et mens teneatur; sed si natura vere dicenda sit assumi, necesse est accedat, ἐνωσις φυσικὴ καὶ οὐσιαστικὴ.

Nestorius igitur locis antea citatis personæ nomen accepit forensi more; quare, licet reipsa conjunctionem naturarum factam diceret, secundum solum affectum et κοινωνίαν τῆς οὐσιότητος, nil mirum tamen si factam simul affirmaret in persona, Verbo scilicet induente formam hominis, eique dignitatem communicante; nil mirum quoque si ea de causa reprehensus fuerit a Cyrillo velut hæreticus. Laudandus alioquin tamquam catholicus si nomen personæ, ut Cyrillus, more theologico sumpisset. Deinde voluit conjungi personas naturarum duarum in Christo, eamque conjunctionem vocavit προσωπικὴν ἑνωσιν, propterea quod una alterius jure et honore fruebatur; sed hoc conjunctionis genus, quam συνάφην dicebat, Cyrillus pro eo ac debuit, acriter insectatus est.

familiaris qui illud chirographum solvit, et cum A ipso cælorum efficitur incolæ: ubi enim ego, inquit, illuc et minister meus est (Joan. xii, 26).

10. Manet autem debitor catechumenus, tamquam ejus qui evacuavit chirographum, alienus; a cujus anima cum de carne migraverit, angelis perductoribus animarum se interponens diabolus, Hanc, inquit, meam exstantem cur eripitis animam? Meum jus, meam invaditis possessionem, meos invaditis debitores; et si etiam id videtur, quod fit apud [Baluz. sicut etiam videtur apud] homines, melior hæc de catechumenis oratio obtinebit, addente [Baluz. obtinet, hæc addente] diabolo: Ille eis in terri ecclesiarum januas claudunt; vos autem ad eorum suspensionem de cælis occurritis. Juri meo, o angeli, vim inferre conamini.

11. Quid enim vobis cum catechumenis videtur esse commune? Non sunt renati ex aqua et spiritu, ut perducantur a vobis ad regna cælorum. Hæreditati, quæ obnoxia mihi est, non renuntiaverunt. b Evectionem regiam non habentes, cursu regali iter quo pacto conficient?

12. Sed hæc nunc diaboli adversus naturam obmutuere allegationes, cui cum fiducia reclamant illa

baptizata natura: Coexcitavit nos, et consedere fecit in cælestibus in Christo (Ephes. ii, 6), cui est gloria in sæcula.

SERMO III.

Item e ejusdem tractatus in d ecclesia publice habitus, cujus initium est, Sol quidem, etc.

Visum est hunc sermonem, quemadmodum et sequentem, exscribi debere primum, prout reperitur in excerptis Marii; deinde integrum, ut habetur tomo VII Operum Chrysostomi editorum a Savilio: nonnulli enim discriminis intercedit; quod conjecturæ postea non improbabili occasionem dabit.

1. Sol quidem supra terras altior factus, et ad nos usque ex Oriente discurrens, noctem mutat in diem, somnum [Baluz. somnos] excutit, et nos operibus reddit; lumen autem scientiæ Dei de somno desidæ animum suscitât, cogitationes illuminat, et eas erigit ad virtutes. Hanc nobis lucem illucescere erit semper optabile; et solem quidem istum visibilem si quis non videat, vivit, siquidem vivit et [Baluz. om. et] cæcus, auditu tantum solis notitiam habens; animæ vero, si ignorent Deum, sine sole sunt prorsus mortuæ, tametsi quispiam eas vivere suspicetur, de quibus etiam Dominus ait: *Sinite mortuos sepelire mortuos suos* (Math. vii, 22).

2. [Baluz. Et post aliquanta ibi:] e Sed ille qui

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

a Hæc pene poetica fictio plus habet artis oratoricæ, quam sinceræ theologiæ, quamvis non absimile quiddam legatur etiam apud auctores Nestorio meliores.

b Alludit ad ea quæ habentur lib. xii Cod. Justin. tit. 51, et in Cod. Theod., de Cursu publ. angari. et parang. Est autem evectio licentia cursus publici usurpandi, data vel a principe, vel a præfecto prætorio, functis dignitate civili et militari. Cursus vero publicus, quem fiscalem Spartianus, Nestorius regalem vocat, erat obsequium certis locis, in publico itinere, ad publicas necessitates expediendas, constitutum. Hoc qui curabant in provincia, curiosi dicebantur; qui in singulis locis, stationarii; qui in ipsa via, deductores seu custodes. Confert igitur Nestorius baptismi collationem cum evectione, transitum ad meliorem vitam cum cursu publico seu regali, baptismo tinctos cum dignitate præstantibus, angelos animarum custodes cum deductoribus, diabolum cum curiosis.

c Hactenus quæsitum fuit quem hic tractatus haberet auctorem. Savilius post Frontonem Ducaum sensit quidem suppositum Chrysostomo (Tom. vii Operum Chrysost.), sed non aperuit cujus foret. Asterium parentem dixit Combefius (Tom. ii Biblioth. Concionatoricæ), propter similitudinem dictionis; Mercator Nestorium, nec dubiam facit fidem, quippe qui et adfuerit, cum diceretur, et editum interpretatus sit Latine, et ex ipso excerptis non parca, quibus ipso patroni testimonio hæresim Cælestii confutaret: quamquam, ut tantum Mercatoris testimonium desiceret, poterat ipsa per se oratio suum satis auctorem, sin minus prodere, saltem accusare Nestorianæ impietatis; siquidem de Christo loquitur non semel tanquam de puro homine. Quod cum bene animadverteret Combefius, miror qui potuerit Asterio tribuere, viro apertissime catholico, sermonem tam impium. Observa primum, lector, in Græco textu Savilii ea tenore continente conjungi quæ apud Marium disjunguntur, interjectis solemnibus excerptium vocibus: *et postea, et post aliquanta*; quamquam interjici potuerunt crebrius quam oporteret, solo notariarum vitio. Observa deinde sermonem, qui apud Savilium unus est atque conti-

nuus, in duos apud Mercatorem dividi: appositumque fuisse suum posteriori exordium, aliæque non pauca, quæ in Græco nulla sunt. Opinor tamen non improbabili ter dici posse, vel a Mercatore, vel potius a notario, posterioris sermonis fragmento subjunctum fuisse prioris excerptum, quæ pars si suo corpori reddita sit, ut certe debet, totam auferet. vel perturbationem, vel dubitationem. Observa denique sermonum titulos, sive oscitantia, sive impetitia notariarum, ita confusos esse, ut sin minus ex aliis locis atque etiam conjectura restituantur, perpetua perturbatio futura sit. Duos igitur in Adam dictos a Nestorio sermones reor; duos de lucta Christi cum diabolo. Primi hunc esse verum titulum: *Tractatus in Adam in ecclesia publice habitus, cujus initium est*, Multis quidem, etc.; secundi: *Item ejusdem tractatus alius ad populum, in Adam*; tertii: *Item ejusdem tractatus in ecclesia publice habitus, cujus initium istud est*, Sol quidem, etc.; quarti denique: *Item ejusdem in id quod scriptum est*: Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me, *cujus initium istud est*, In alium sermonem. — Ica Garnierus. Cui assentiri Baluzius, nisi quod habeat in titulo tertii sermonis... *tractatus in Adam*..., ac desideret Garnerium non indicasse qua auctoritate asserat Mercatorem in Ecclesia adfuisse cum diceretur a Nestorio. Edit.

d Id est, in basilica S. Sophiæ apud Constantinopolim, quæ aliquando magna, aliquando per excellentiam ecclesiæ dicebatur; in ea enim solebant episcopi orationes solemniore habere ad populum, unde et ipsæ inscribuntur habitæ in magna ecclesia. Hunc titulum præfert oratio Nazianzeni ad Patres primi Constantinopolitani concilii; præferunt et multe, tum Chrysostomi, tum Procli, etc.

e Christum intelligit, qui utramque mortem, Adam peccato contractam, superavit: spirituales nimirum, quæ Dei ab anima separatio est; et corporalem, quæ animæ a corpore solutio. Notandum vero priorem non charitatis, ut oportebat, sed scientiæ privatione a Nestorio designari: *Animæ, inquit, si ignorent Deum, sine sole sunt prorsus mortuæ, tametsi quispiam eas vivere suspicetur*, etc. Et paulo post: *Duplex enim in nos mortalitas grassabatur*:

cum mortalitatis genitore luctatus est, ex utraque vitam mortalitate [Baluz. et ex utraque vita mortalitatem] redemit. Duplex enim in nos mortalitas grassabatur; una quidem accidens mortali ex peccato factæ naturæ; altera, quæ scientiæ abiectione contingit. Ignorare enim Deum, insensibilitatis quæ ex morte evenit similitudinem gerit. Utriusque ergo mortis opifex diabolus factus est, quem Christus elidens, ex utraque vitam [Baluz. vita] nostram mortificatione levavit: animam videlicet præceptis vivificantibus erigens, resurrectione vero id [Baluz. et pro id] quod mortale est recreans atque restituens. Impulsore enim collapsa, quod ab eo impulsum fuerat sublevatur.

3. Hujus [Baluz. Et post aliquanta ibi: Hujus nobis] a luctaminis vitæ imago relicta est. Ubi? [Baluz. om. Ubi?] Respice in deserto. Ibi hanc [Baluz. hominem] elevavit divina natura, tyrannicida imagine tyrannum per deserta terrens [Baluz. terendo].

4. Item post aliquanta ibidem: Dedit quidem hominibus victum per cibos, et corpori stabilitatem per escam: b docuit autem me Scriptura divina Deum naturæ terminos superare. Memini enim vocis clamantis divinæ, famem et deserta homines non formidare, sed etiam ibi hoc respondere debere: Ferat opem Deus, et pereat panis, quia etiam sine cibo vivificator est Deus; absque esca quoque vivet caro, si eam vivere præcipiat Deus; sic inquit, scriptum est (Math. iv, 4), et sic credo, de divinis eloquiis fiduciam gerens, nec exspecto vitam quæ ex solo cibo confugit.

5. Item post aliquanta ibidem: Per quæ offendit Adam, per hæc reconciliat Christus. Quondam [Ba-

luz. Quoniam] ex infidelitate et esca corruerat, non credens Deo, et cecidit, cum manducasset; veniens Christus a fide et continentia [Baluz. ad fidem et a continentia] incipit: unde fuerat collapsa natura, eam inde restaurans.

SERMO IV.

Item ejusdem, in id, quod scriptum est (Math. iv, 9): Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me, cujus initium istud est, in alium sermonem, etc.

1. In alium sermonem lingua perurgente, repositionem mearum c præcedens magister memor, luctam me vobis Dominicam debere submonuit, et ad hujus redditionem coarctat.

2. [Baluz. Inter cætera et infra:] Habeo gratiam commonenti [Baluz. commonentibus], et in exsolutione debiti magnam fiduciam gero. Qui enim chirographum peccatorum pro nobis exsolvit, reddet pro me quoque apud vos contractum de eodem luctamine debitum meum.

3. Item post aliquanta ibidem: Cum calorem fidei diabolus in corde perspexit, tunc nocivus laudator aggreditur, et nocturna visa machinatur, accipiens dormientis sensum dormitatione lassatum, tamquam angelus lucis alloquitur. Cum jam vigilantis oculis quadrigas objecerat, vocem quoque per aerem emisserat clariorem, rectum, inquit, o homo, judicium Dei, thesauros accipere.

4. Item post aliquanta ibidem: Eadem arte suspicatus est quod potuisset etiam Dominum d irritare. Erant autem illorum omnium præsentium quæ tunc C gerebantur præfigurationes rerum omnium futurarum, et Ecclesiæ ædificandæ munimina. Sicut enim in Adam hominum natura accipiens fundamentum,

GASTIGATIONES ET NOTÆ.

una quidem accidens mortali ex peccato factæ naturæ; altera quæ scientiæ abiectione contingit, etc.

Hinc mihi gravis quedam suspicio suborta est: Nestorium de peccato originali aliquatenus dissensisse a Pelagianis, de gratia interiori quinque consensisse. Cum enim fassus esset naturam humanam ex peccato factam mortalem, diabolum utriusque mortis opificem, et mortalitatis genitorem, quod erat catholicum, ex utraque tamen mortificatione asseruit levatam a Christo vitam nostram, præceptis animam vivificantibus erigente, resurrectione corpus restituerente, in quo videri potest, quod Pelagianum omnino est, gratiam Dei in sola lege et doctrina constituere. Et vero, perfectis diligent omnibus ipsius sive sermonibus, sive librorum excerptis, nihil occurrit quod pro vera Dei gratia faceret, plurima quæ pugnarent, ut suo loco observabatur.

a In Græco habetur τῷ βίῳ, id est, viventibus seu mortalibus; Sic enim aliquando mortales, et humanum genus, quod in vivis est, significat, quem in sensum scripsit auctor libri de Mundo, qui tribuitur Aristoteli, συνεπιπαύει δὲ καὶ ὁ βίος ἄλλος, τῷ ἀνθρώπῳ ἀποδὼς Θεός, id est, assentionem omnes mortales, sublimem regionem tribuente Deo.

b Annon alludit ad minas commoti erga se propter impietatem populi? Harum mentionem facit initio sermonis illius contra catholicos, cujus est initium: Contumelias quidem hæreticorum in me arbitror tantquam infantia captivitas, et horum in mare committatas submersio, perturbationum quoque desideria, et periculorum nova quæ intenduntur molimina, etc.

c Magistri nomine significat eum qui coram episcopo in ecclesia populum doceret, cujusque sermonem extipere solita erat brevis episcopi oratio, vel approbantis dicta, quod frequentius; vel castigantis, quod interdum accidebat.

Erat ille magister ut plurimum unus de presbyteris. Sic Chrysostomus coram Flavianio Antiochiæ; sic Nestorius ibidem coram Theodoro; sic Constantinopoli Anastasius coram Nestorio; sic Augustinus Hippone, coram Valerio, docendæ plebis munere functus est.

Episcopi tamen minorum sedium aliquando in majoribus ecclesiis coram episcopo primæ docebant plebem; ita Augustinus frequenter Carthagine, audiente Aurelio, sermonem fecit; ita Theodoretus Antiochiæ, coram Joanne; Proclus Cyzicenus et Dorotheus Martiopolitanus Constantinopoli, presidente Nestorio, etc.

d Quin etiam interdum alii alterius quoque diocesis episcopi verba faciebant: fecit certe Epiphanius, et Constantinopoli coram Chrysostomo; et Hierosolymis, præsentem Joanne. Fecit et Paulus Emesenus Alexandria coram Cyrillo: et neque tunc etiam deerat oratio presidentis antistitis, quæ sermonem hospitis consequeretur, immo et reprehenderet. Id docet tum Joannis Hierosolymitani Epiphanium, tum Nestorii Proclum arguentis exemplum.

e Irritare. Garnerius ediderat irritare, quia in libro Bellovacensi scriptum est irritare. Nos reposuimus irritare, quia in Vaticano legitur irritare. Nemo autem non videt editionem nostram esse meliorem. BALUZ.

eiusdem fundamenti ruina collapsa est, et facta est sub imperium et potestatem diaboli, qui dejecit Adam; sic Dominum Christum Ecclesie fides habens fundamentum, manet eiusdem fundamenti virtus immobilis, et secunda, atque inconcussa sui capitis firmitate, quæ illvelli non possit.

5. *Item ejusdem ibidem inter cætera et infra: Hæc omnia, inquit ad Dominum, tibi dabo, si procidens adoraveris me (Matth. iv, 9). Vx dimidio invitus prædivinus, diabole; reddes enim mundum Domino, quem inique tibi addixeras in servitutem, sed verberatus, non adoratus. Ne te arbitraris cum Adam habere sermonem, promissione enim illaxit Adam, ac suavit Deum illum esse futurum, et hæc persuasione dejecit: mado quoque Christo omnipotentiam promittebat, quod spe altitudinis eum deficeret, arbitras; sed dignam repulsam meruit responsionem: Vade retro, Satana, Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies (Ibid. 10).*

6. *Item ibidem inter cætera et infra: Et ecce, inquit, angeli accesserunt, et ministrabant ei (Ibid. 11). Et nos igitur cum angelis Domino servitium dependamus: exsiliamus in cælum, ministerium in terris implantes angelicum, indefessis aliis animam sublevemus [Baluz. subijciamus]; eum, qui collapsam erexit nostram naturam, tota virtute diligamus; adoremus eum qui nostrum inexorabilem inimicum dejecit atque prostravit.*

ALTERA VERSIO SERMONUM III ET IV

IN UNO REDACTORUM.

In hæc verba: Si Filius Dei es, mitte te deorsum. Matth. iv.

Item in hæc: Assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde, etc. Ibid.

1. Quemadmodum sol supra terras se attollens, et ab Oriente curram ad nos agens, noctem fugat, dormientes excitat, operibusque reddit, sic divina cognitionis jubar mentem velut evigilare jubet, cogitationibus lucem affundit, et eos ad virtutes excitat. Atque hanc quidem lucem nobis, quam solarem illucescere optabilis est: possis enim, tametsi careas aspectu solis, vivere (uti reipsa exei vivunt, qui sollem auditu tantum norunt), cum e contra quæ divinæ scientiæ sole non collustrantur animæ, mortuæ sint, licet vivere videantur: de quibus est etiam ea Domini vox: *Sinite mortuos sepelire mortuos suos (Matth. viii. 22).*

2. Sed nos hæc itaque morte liberos ille fecit, qui cum metore mortis ac parente luctatus est. Duplex quippe mors in nos cadit: altera, quam secum affert mortalis naturæ conditio; altera quam infert divinæ emissæ cognitionis, quæ nos omni cœlestium rerum sensu destitutos, adeoque mortuis simillimos efficit. Hujus utriusque necis diabolus artifex est, quem ubi Christus fregit elisitque, hanc utramque mortem a natura depulit: animam quidem salutaribus decurientis erecta, corpore vero mortali resurrectionis ope reparato. Sic eo prostrato, a quo oppressi

A jacebamus, nos autem labantes et impulsu, stabimus deinceps et erigemur.

3. Hujus pugne, quam Christus iniit cum diabolo, humano generi monumentum et imago relicta est, ut in eam intueus vires et animos erigat. Ubi autem est imago illa? Desertum aspice; illam enim ibi gratia velut suspendit, ac tamquam in tabella ræsum tyrannum, et a se in evanio perterritum exhibet. Arenam igitur videmus, desertum; pugilem vero, diabolum, sanctum Christi prorsitantem; tres denique Christi cum hoste congressus, tria responsa, e lege pugne, quæ monet ut pugiles ter manus coperant.

4. Age vero, triplicem luctam recense, *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Hinc iustum pugne cum Domino diabolus fecit, Cui Christus: *Non in solo pane vivit homo;* sic iustum se ab hoste, illasumque præstitit. *Si Filius Dei es, mitte te deorsum:* ex secunda diaboli congressio. *Non temerabis Dominum Deum tuum;* eludere voces illæ vim et pretensionem adversarii. *Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraveris me;* sic lucta cœpta est iniri tertio; in qua Dominus, ut peritus athleta, molestum et male pugnaem adversarium diabolum, ex arena campoque certaminis expulit: *Vade post me, Satana; scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.*

5. Ita contemplare hanc luctam, ut luctari ipse quoque discas, stasque e spectatore discipulus. Prima Christi cum demone pugna, contra voluptates depugnare te docet: famas enim certaminibus originem et ansam dedit; famas, inquam, dura illa, impotentis tyranni more, cupiditas; famas voluptatum quærendarum epusa et caput: cibi enim appetentia fræni patiens non est; cum scilicet videt venter delectationem propositam ejusmodi, quæ recusari sibi non possit: quam quia multi moderari et coercere non potuerunt, eo sunt adacti ut providentiam negarent esse, parinde ac si Deus esurientium curam non gereret. Ad hunc scopulum diabolus Christum impellit, ea spe ductus fore ut hominis more fame stimulat ad illum facile allideretur. Deum quippe unitum homini nesciebat; neque vero ad Deum ut esurientem accessis et: quo enim pacto, quem Deum esse nosset, de cibo interpellasset, qui suam ipsius naturam famis expertem esse novit? Quem d igitur videbat ut hominem, eundem ut hominem alloquitur: *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Divinæ adoptionis in Christo curiosus explorator, provisor cibi fame ipsa pejoris, olim spem falsam divinitatis per vetiti ligni fructum assequenda, heminihus iniecerat; nunc idem Christi famem prorat, ostendens desertum in quo præter lapides nihil erat: ut locus ipse inveniendarum escarum desperationem augens, dissidentie perturbationem injiceret ejus animo, hincque affectum erga parentem Deum adimeret.

6. Sed age, tentatorem consideremus et quos totidem verbis laqueos tendat, inspiciamus. *Si Dei Filius es, inquit, dic ut lapides isti pones panem.* Dei

Edius, ait ille, nuper appellatus es, cum es baptizatus. Audivi prædicantem vocem: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* (Matth. iii); quam ego compellationem ut adulationis et magnifici joci plenam, atque ut operæ pretium honoremque sane leviculum irridebam. Tu interim gaudebas in sinu, tibi que jam persuades esse te dilectum illum, ac præfidens exsultas, sic tamquam in cælo ipso sis, ac Deo præ cæteris acceptus et in deliciis. Equis autem pater ille censendus est, qui esurientis filii curam nullam gerat? Qualis patronus ille ac tutor, qui clientes non pascat? Tu vero jam dies quadraginta jejunos produxisti, patre de tua fame nihil interim sollicito, et multorum dierum esuriem nullo commiserationis sensu otiose contemplante. Parentem sane filii amantem, qui ne panem quidem esurienti proli largiatur! Egregium filium, quem ne pater quidem alat extrema in fame! Charitatem in te suam ostendat, panemque porrigat, nutriat esurientem natum in deserto. Lapidem mutare in panes potest: id modo ab eo pete, jam prope enectus fame. Hoc beneficium ab eo si exoras, nihil recuso quominus Filius Dei sis, eo que nomine merito glories; id vero priusquam consequaris, noli tantum tibi nomen arrogare.

7. Næ honorem veri honoris expertem, humanitatemque inhumanissimam! miseretur, ut occidat; coram simulat, et exitium struit, laudumque poculo deleissimo venenum propinat; Christum ad diffidentiam veterator instigat, provocat ad cibos petendos, non ut esurientem sublevet, sed ut inescatam et ad petendum instigatum, mox tamquam diffidentem, impellat ad peccandum aliquid in Deum; ut qui hæc olim falso dixisset: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*.

8. Quid ad hæc Christus Dominus? non statim Deum in se latentem prodit, ne prædam absterreat, sed ut aliquis de vulgo hominum, reponit: *Scriptum est enim*, inquit, *non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei*. Nihil admodum, inquit, perturbat me ciborum inopia; non mihi mirum aut inexpectatum accidit, quod hic esuriam in deserto; neque ut existant panes e lapidibus, oro. Multæ sunt quibus Deus nobis provident viæ; neque unius generis modi, quibus indigentia nostræ consulat. Cibos ad vescendum dedit hominibus, fercula scilicet carni et corpori congruentia; eundem vero naturæ terminis ac limitibus non circumscribi, sacra me pagina docuit; neque excidit e memoria divina illa vox homines admonens, de fame solliciti ne sint, cum Deus id abunde curet. Quamobrem parce genere curam esurientis, aut mihi desertum ostendere, ut ad desperationem me adducas; providerit utique Deus, tametsi panes ipsi nulli præsto sint. Enimvero sine cibus vitam ille nostram tueri potest, et absque carnali edulio caro vivet, cum eam Deus vivere jusserit. Sic scriptum est, inquit, sic crede, divinis verbis fructus; neque vitam meam ex unius aptam esse illis, suspensamque reor.

9. Ita Christus, ad gratiam Dei nobis conciliandam, iisdem rebus usus est, quibus Adam peccavit in Deum: cum enim hic infidelitate et cibi vetiti esu prolapsus in crimen sit (nam ob incredulitatem et gulam corruit), Christus, qui naturam reparaturus venerat, a fide et temperantia ducit initium. Quare, deposita veluti larva, bellum apertum illi dæmon solitis artibus inferre meditatur. Antequam esset hic editus in lucem, inquit secum, insidias partui per suspicionem adulterii molitus sum; ea spe frustratus, eundem jam natum Herodis opera circumvenire atque opprimere tentavi: hac quoque parte elapsa mihi præda est: victus sum, quamdiu aliena pugnavi manu, nunc per me ipse bella geram. O cæcam pugnandi cupiditatem! A quo vixdum nato victus est, eum nunc virum factum aggreditur. Adesdum, manum cum viro confer, o dæmon; experire iterum, et periculum illius virum rursus facito.

10. Jam quidem domitus et fractus fuit in primo congressu, cum ad esurientem accessit (quo pacto victus fuerit audivistis); nunc autem acceptæ cladis resarciendæ cupidus, vires audaciamque duplicat. Et quæ primo artificio inani usus est et irrita, neque famelicum decipere potuit, alteram adhibet machinam. Nihil actum est, inquit, mihi prima illa fraude, quæ tamen Adamum profligaverat; hanc deponam, et omitam eum inescare velle cupiditate cibi. Videatur enim voluptatum esse potens, qui proposita delectatione vescendi, ne induci quidem potuerit, ut panem jejuniis multorum dierum levando posceret, carnis istis armis vinci nescius. Inveni callidiorum decertandi viam, suppetit mihi hamus dulcior gloria, qua nihil sectari jucundius mortales solent; in qua non tantum inest illecebrarum plurimum ad eos illaqueandos, sed est etiam duplex operæ pretium, utpote quæ inanitati suæ dementiam ac temeritatem adjunctam habet, cum fere qui cupiditate gloriæ incenditur, ad fastum sit elationemque præceps. Est autem unde iste gloriæ videatur esse debere avidior: proclive quippe est ut qui jam tot dies jejunos perstat, de se sentiat jactantius aliquid: hominem titillabo; accedam sic tamquam ad virum aliquem justum, et ansam inanis gloriæ subministrabo, aliqua psalmorum sententia, quam ejus causa multo ante pronuntiatam esse fingam; sic interrogatione subdola inescabo. Ad interrogationem porro faciendam appositus erit locus aliquis præceps, arripiam eum et protraham in templi pinnaulum, cunque summe fastigio insederit, tum ego suggeram istud opportune: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum; scriptum est enim quoniam angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum*. Omnino alterum continget e duobus, ut aut verbis meis credat, aut ea repudiet: si bonam in partem orationem mea accipiet, ac sibi tamquam justo adulabitur, prout erit ut, sicuti proposuero, dat se præceptum: ita proficiet eumque e summo apice, et siquidem interierit e lapsu, mortuum dari-

debo; sin vero etiam postea superstes fuerit, id habebit saltem, ut a me inanis gloriæ plagam acceperit, inductus videlicet oratione mea, ut se temere daret præcipitem. Jam si recusantem et abnuentem videbo, vocabo illum in invidiam et odium apud Deum, ut olim Jobum, divine adoptionis dignitatem et beneficium ab eo violatum obtrectans in hunc modum: Recitavi illi scriptam a te sententiam, dixi ea verba quibus certam illi salutem spondebas, et dubitavit tamen projicere sese in subjectam altitudinem. Apparet eum promissis tuis nequaquam fidere. Quoniam ergo pacto eum qui tam parum fidei tuis habet verbis, filium appellasti?

11. Quid strueret adversarius, Christus non nescivit. Permittit illi sese trahendum, et non secus atque homo hominem, sequitur: ubi vero fastigium instituit, tum dæmon proferre meditata verba: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum*. Respondeamus dicenti diabolo: Si hoc esse proprium hominis illius credis, qui Deo Patre gaudeat, ut in ipso periculo casuque maneat omnis damni ac periculi expers, habes unde istud pateat quod quæris: hoc enim ipso apparet eum esse Dei Filium, quod illum qui tibi est ad latus, et sub ictu ac manu, non deturbas tamen agisque præcipitem, jamdudum deturbare gestiens: sed aliud nihil potes scilicet quam hortari et suadere lapsum, impellere non potes. Quid est, inquit, non sponte das te in præceps? At age, projice te nihil hæsitans, *mitte te deorsum: scriptum est enim quod angelis suis mandavit de te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum*. Quæ dum hostis diceret, ostendit se nescire illum quem alloquebatur Deum esse; si enim Deum esse nosset, non ad lapsum e summo fastigio incitasset. *Nora Deum* neque altitudine ulla depressiorem, neque ulla planitie non patet florem esse; sed eundem, ut assurgere cum summis quibusque rebus, iisque exæquari, ita cum æqualibus et planis pariter protendi, adeoque omni offendendi periculo vacare; et impingere pedem hominis, non Deum ipsum posse. Argumento sunt igitur hæc diaboli verba, non eum egisse cum Christo ut cum Deo.

12. Jam verborum sententiam et mentem audiamus. Dicebas modo, inquit: *Scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei*. Neque non ipse laudavi tuam in Deum fidem; sed, siquidem altera Dei vox ea est quæ testatur quod angelis suis mandavit de te, *ne forte offendas ad lapidem pedem tuum*; ostende te Dei verbo fidem adjungere, teque demitte securus omnis detrimenti ac periculi. En commodum locus præceps qui te Filium esse Dei asserat; en lapsus qui Dei curam de te comprobet: si enim hinc præcipitans, erigeris deinde salvus et incolumis, vera procul dubio erit illa vox, quæ te Filium Dei prædicavit; siquidem Deus hoc tibi antea spopondit, se curam tui mandaturum angelis, ut custodiant te in omnibus viis tuis.

13. Ex olenti vasculo profers unguentum, o diabolus, veteremque renovas historiam. Leo quidam a Samsonе interfectus, mellis favum gerebat in ore,

tametsi mortuus jaceret ac fetidus; tu instar leonis illius mel e Scripturis depromptum stillas ab ore, idemque responso Domini subinde prostratus jaces: *Scriptum est enim, inquit: Non tentabis Dominum Deum tuum*. Neque tenuit Christus projicere se, neque annuit: si enim abnegasset præcipitare se, dedisset ansam diabolo accusandi sui, ut qui Dei verbi diffideret; si vero annuisset, visus esset arrogantior, et ad ostentationem proclivior. Eam ergo responsionem dedit, qua nec assentiri nec recusare videretur: *Non tentabis, ait, Dominum Deum tuum*. Nequaquam ait, *Non tentabis me Dominum tuum*: hoc enim si diabolus audivisset, non adortus esset eundem ut hominem postea hisce promissis: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me*. Quid ergo respondit?

B Psalmorum, inquit, voces, utpote veras, amplector, prorsusque spem habeo in Deo, qui se auxilio non defuturum spondet. Scio angelis demandatam esse hominum curam; at non ita si homines dent se in caput præcipientes, non si sibi manus violentas afferant, non si temere Deum tentent.

14. En igitur victum fusumque secunda vice diabolus: ad tertiam tentationem insurgit. Hujus quoque tertiæ tentationis seriem vobis debet explicare sequens oratio, quam si absolvero, debitum omne, quod meo promisso, quasi chirographo, firmavi, repræsentavero. Cujus quidem debiti persolutio, ut mihi vobisque per jucunda, sic uni diabolo acerba est et invisa: quippe cui pretium sue temeritatis sua sit ipsius clade persolutum. Mihi quidem certe video jam esse duas promissæ orationis solutiones factas: restat pensitanda tertia, cæteris opinor, gravior ac difficilior; de tertio scilicet artificio diaboli, quod ordine quidem tertium, astutia et gravitate primum est; ultimum numero, ejusmodi tamen ut inter cætera ob vafritiem primas facile ferat: in superioribus enim tentationibus ferenda erat illius malitia. Non sollicitabat ad manifestam a Deo defectionem; sed divinis tantum abutens monumentis ac Scripturis, et hæc verba, *Si Filius Dei es*, Christo oggerens, ita pugnabat impie contra Deum, ut artem tamen dissimularet per speciem causamque pietatis.

15. In hac tertia tentatione nudam rabiem et malitiam aperit, nullisque integumentis personatam nequitiam præ se fert; adorari se postulat ab eo qui ab omnibus adoratur, et ex iis quæ jam audivit a Christo, in eam spem venit, ut adorationem extorquere se ab eodem posse putet. Ubi enim vidit ex oraculis fidei omnia loqui Dominum, et negare Deum esse tentandum, putavit illum pronum esse ad credendum, neque admodum laborare in explorandis anxie probandisque rebus quæ sibi proponerentur. Igitur composita rerum specie pulcherrima progreditur, sic tanquam spectaculi novitate animum illius oculosque perstricturus. *Assumit illum diabolus, inquit sacra pagina, in montem excelsum valde; et ostendit illi omnia regna mundi et gloriam eorum*. Fictitiam adumbrat imaginem, et eas quæ sunt ex ære picturas rerum et formas imitatus, componit

mundi molem incompositam, et umbratilis regni A decora fabricatur, ratus nimirum hujus imaginis inani splendore Christi ad credendum facilitatem inducendam in errorem. Etsi ne intelligit quidem se contra seipsum pugnare, dum Christum ad hanc adorationem instigat. Pollicere potius illi mundi opus omnes, ne cadens te adoret. Pergit tamen: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Qui Paulo asserenti avarum esse cultorem idolorum non credit, audiat idolorum parentem Pauli verba vera esse contestantem: Qui me adoraverit, inquit, huic aliena dabo. Annon igitur qui aliena possidet, diaboli cliens et assecla est? ipse enim aliena se donaturum pollicetur: ita donans aliis, ut aliis noceat, nec nisi furta sua largiens.

46. Huc autem spectat illius ista liberalitas in B Christum, ut enim ad procludendum coram se, tantorum donorum pollicitatione leniter inducat. Voluptate ciborum iste duci non potest, inquit, vel inanis glorie titillari suavitate. Duo quæ mihi sunt ad pugnandum tela certissima, diffregit; querendum aliud mihi telum potentius. Inest omnibus hominibus dominandi libidō: questum et rem facere, si ferat occasio, recusat nullus; avaritia, omnium animis infixum veluti quoddam vulnus est. Hanc sagittam depromam pharetra. Ubi porro figam hominem? quis adjuvabit eum illum lucas? Ulinam congressus essem cum illo in edito aliquo monte! Dat situs editior facilem prospectum in omnem partem: inde nullo negotio camporum ubertatem subjecissem illius oculis; obtulissem spectandos regum thesauros; vite pompam omnem et fastum sub uno aspectu posuissem, alia quidem, ut reipsa sunt, ostendens, alia per artem elligens. Cum hominum natura tam facile muncribus et lucro irretiatur, si viderit quæ sunt in orbe terrarum splendor et illustria, statim ad ea possidenda exsiliit; ostentatas divitias arripit avidus, in easque habendas cupiditate feretur incitatissima: umbram accipiet pro veritate, et solus rerum aspectus fidem homini faciet, cæteroqui ad credendum antequam versatili. Posce panem, inquebam; respuit, nihil dubitans quin a Deo etiam sine pane pascereetur. Projice corpus deorsum, urgebā; discussit hæc verba, cum Deum esse tentandum negaret. Adibo jam illum cum hac inani specie rerum et pompa: omnino inponam illi et persuadebo ut præcidat mihi ad genua, tamquam si a Deo ipso tentaretur: credet, inquam, homo ad credendum minime malus et morosus. Mox ubi decēptum irrisero, missum illum faciam.

47. Hujusce præclaræ deliberationis conscius Christus pergebat cum eo in montem excelsum. Meditatus fraudes explicare diabolus incipit: var arum rerum fluctuantem imaginem oculis objicit. Neque artificiosam caliditatem Christus redarguit aut refutat, sed veluti fraudis nescius contemplatur. Ille vicissim dolo et speculaculi fallacia ratus, adversariumque oblata specie captum inspicans, ac veluti certam de reliqua stultitia conjecturam faciens, exaggerate

et quæ moderatorem orbis ac arbitrum decerent, verbis, mendacia magnifica blaterat. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Non intueris, inquit, o homo, amplitudinem orbis? non cernis quot et quantæ possessiones istæ sint? non fremis ad aspectum infinitorum prope regnorum? horum ego dominus sum: hæc palatia pro arbitrio meo inter homines a me dividuntur et habitanda conceduntur; cæteris ego te facile antepono, dignumque judico quæ orbe solus toto regnes: a me accipe potestatem et robur, quo mundo regendo par sis: hoc unum tu vicissim pro tantis donis repende mihi, adora me. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.*

48. Ex parte prophetas, invitus licet, o diabolus: reddes tu quidem mundum, quem indigna servitute oppressisti; at non item auferes adorationis cultum, sed flagellorum poenam. Noli enim putare tibi esse cum Adamo colloquium; Adamum quippe illexit spe divinitatis, et male persuasum pessumdedit: nunc pariter omnium rerum imperium ac principatum Christo desert, quem amplitudine promissionis persuadendum ac prolapsurum iidem sperat. Respondum quod merebatur abstulit: *Vade post me, Satana: scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.* Recede, Satana. Recte hic omnino Satanam illum nominatim vocat, ut herus quispiam, qui servum se occultantem de nomine vocans, hoc ipso indicat eum non esse clam. Apage! mitis hæc et mansueta vox est, at comminantis tamen, ut videre est, et velut indignantis Domini, perinde ac si diceret: Frustra laborasti in tegenda fraude tua, detracta est tua tibi larva, desperasti victoriam; nunc demulcere me vis et eblandiri donis, jam meam venditionem agitas, jam proditoris usurpas voces. Intempestivum emendi mei consilium iniisti, exspecta consortium tuum, et pactionis administrum Judam; recede modo, dum crucem, quæ me manet, subeam; recede, inquam, me quippe modo non enes. Apage! serva dona tua proditori; hoc unum a me nunc habebis: *Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.* Ne hominum obsequia partiri cum Deo, et vindicare tibi velis; illi soli debitores sunt.

49. Tunc, inquit, recessit ab eo diabolus. Magna sane Christi fuit hac in extrema lucta et insignis victoria. Ut enim generosus ac fortis pugil sublimem adversarium attollit, moxque ex alto præcipitat ac elidit; ita Christus Dominus diabolum deductum in mentem, et spe inani sublatum, ab eadem excelsa spe deturbatum ac dejectum perfregit.

20. Hujus admiratio victoriæ stupentes angelos exevit, et ad stupendum cœlesti satellitio victorem congregavit. Ecce enim, inquit, angeli accesserunt, et ministrabant ei. Nos angelos imitati, parem cum illis Christo cultum ac obsequium exhibeamus, studia nostra cœlo probemus, beatarumque ministeria mentionem in terris obeamus; animam nostram deponamus in iis manibus quæ vincere noscunt; naturæ lapsæ restauratorem diligamus; amplectamur eum qui

communis inimici vires ac nervos incidit, et jugi memoria victoriam gloriæ nostræ vindicem prosequamur; prostrato diabolo insulemus, et impudens caput convellentes, uno ore, omnibusque præcordiis

exclamemus: *Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.* Ipsi gloria et potestas in sæcula sæculorum.

III.

SYMBOLUM THEODORI MOPSUESTENI

ET EJUS REFUTATIO.

PRÆFATIO MARII MERCATORIS.

^b **MARIUS MERCATOR** Christi servus **LECTORI** conserve suo salutem.

^f. ^c Græcus sermo Theodori est, quondam episcopi oppidi Mopsuesteni, ^d provinciae Ciliciæ. Hunc ergo pro facultate, qua valeo, in Latinum sermonem, verbum de verbo, transferre conatus sum;

^{II} pravam ejus de dispensatione Dominica, et a fide catholica alienum, ac satis extorrem sensum, quoniam Nestorium Constantinopolitanæ urbis quondam episcopum secum male decepit, Latinis volens auribus insinuare, cavendum modis omnibus, non sequendum;

2. Simul admonere volens, ^e Julianum, ex epi-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^b Dictus est ille aliquando Antiochenus a patria, sapius Mopsuestenus a sede, quam tenuit. (Est autem Mopsuestia oppidum Ciliciæ secundæ sub Anazarbena metropoli, et diocesi Antiochena.) Usus est familiariter Joanne Chrysostomo propter communionem patriæ, vitæque, et studiorum sub Biedoro Tarsensi. Episcopatum tenuit triginta sex annos, obiit ann. 428. Plurimos habuit discipulos, sed nominatissimos tres, Joannem Antiochiæ, Nestorium Constantinopolis, Theodoretum Cyri episcopos.

^b Multa docet hoc in præmio Mercator, sed tria præsertim in hunc usque diem vel dubia, vel ignota: primum, symbolum quod interpretatur vere esse Theodori, quod negavit Facundus Hermianensis, minoris h'c in parte quam Marius fidei; alterum, Julianum cum suis sociis ad Theodorum Mopsuestenum perrexisse, ut ab eo sic tamquam a magistro, aut potius parente dogmatis Cœlestiani, erudiretur adversus Augustinum catholicæ fidei acerrimum defensorem, priusquam secundum Opus elaboraret; postremum, habitam in secunda Ciliciæ synodum, in qua vox ab excessu ex provincia Julianus damnatus sit ab ipso Theodoro.

^c Hæc præfatio videri poterit non disjungenda a suo sermone, et proinde conferenda in secundam partem Operum Marii Mercatoris, ad quam pertinet symbolum Theodori Mopsuesteni, tamquam Nestorianæ impietatis fons: debuit tamen, meo judicio, in primam quoque partem referri, quandoquidem complectitur non pauca ad Julianum historiamque Pelagianam spectantia, imo longe plura quam quæ sint Nestoriani negotii. Ne vero sua decisset singulis partibus materies propria, nihil nunc observandum in notis putavi, nisi quod ad rem Pelagiam pertineret.

Habet vero præfatio partes omnino quatuor: in prima suum Mercator in interpretando Theodori sermone Græco consilium aperit. Enarrat in secunda peregrinationem Juliani in Ciliciam, et qua de causa Theodorum conveniit. Facit in tertia mentionem damnati ejusdem Juliani in synodo provinciae Ciliciæ secundæ. Quarta locum tenet epilogi.

De tempore, quo vel epistola procemialis scripta est, vel editum Latine Symbolum Theodori, dicitur in secunda parte Operum Marii Mercatoris.

^d Secundæ nimirum juxta divisiorem ab imperatore Constantino factam: in hac provincia sub Anazarbo metropoli, quæ et postmodum dicta est Justinopolis, sæto consuevit episcopatus, Aëgea,

Castabala, Epiphania, Flavia, Irenopolis, Alexander, Rossus, et Mopsuestia, ut constat ex concilio Mopsuesteno, quod Justiniani mandato habitum est ann. 555 (*Referitur collat. 5 synodi quintæ*).

^e De Juliano dictum in notis ad præcedentia opuscula. De sede, quandoquidem res in questionem vocatur, nonnihil notandum. Tributum Prospero Chronico, ubi loquitur de Juliano, alias habere in aliis codicibus lectiones erudite monet Pontacus in notis: unde factum ut de episcopatu Juliani non una fuerit eruditorum opinio, variam variis lectionem sequentibus. Nos aliquo modo omnes reduximus in concordiam, saltem veteres, duce Mercatore (*Dissert. 1 de auctoribus et defensoribus hæresis Pelag.*).

Dixi veteres; neque enim conciliari potuerant qui e recentioribus, vel cum doctissimo Chiffletio (*Paulini illustrati part. II, cap. 29*) Julianum faciunt Atellanensem episcopum; vel cum erudito Vignerio (*In præfat. ad II partem supplementi operum S. Augustini*) Cælianensem, utique contra fidem meliorum codicum et apertum Mercatoris, omnium auctorum hac in causa fide dignissimi, testimonium.

Utrique adversus Eclanensem episcopatum, quem in dissertatione prima demonstramus, adhibent argumentum, ut mihi videtur, non validissimum: illi, quod Julianus a Gennadio, Prospero et Beda Campanus dicatur; isti, quod idem ab Augustino in Apulia natus scribatur; neque tamen Eclanum in Apulia sit, neque in Campania, sed apud Hirpinos. Sit vero vel Atella in Campania, vel in Apulis Peucentiis Carlia.

Verum leve est argumentum quod a patria Juliani petitur; quotusquisque enim episcopos apud suos factus est? Non erat certe natus Hippone Augustinus; non Aurelius Carthagine; non Rame Innocentius atque Zosimus; non Paulinus Noie; non alii tunc temporis illustres episcopi in urbibus quarum Ecclesiam rexerunt.

Non plus momenti habet quod sumitur a verbis, vel Gennadii (*Lib. de Script. Eccl. cap. 45*): *Julianus episcopus Campanus, vir acer ingenio*, etc.; vel Prosperi (*Epigram. in obtrect. S. Aug.*):

Aut hunc fruge sua æquorei pavere Britanni,
Aut huic Campano gramine corda tument;

vel Bedæ (*In præf. ad Cantic. Cantic.*): *Opuscula Juliani Cælanensis episcopi de Campania.*

Nam primo, vulgati codices Gennadii hanc vocem non habent, *Campanus*; sed istam *Cepuanus*; neu-

scopo oppidi Eclanensis hæreticum Pelagianum, seu A Coelestianum, hunc secutum esse Theodorum, ^a ad quem peragratis terris, et exarato mari, atque Oriente lustrato, cum sociis et participibus, et συ-
ταλαιπώροις suis, magno nisu, tamquam ad christia-
norum dogmatum prædicatum magistrum, tetendit;
ut de hæresi Pelagiana, seu Coelestiana, quam ^b de-
fendendam et sequendam suscepit, ab ipso confir-
maretur; atque inde, velut instructor, octo contra
fidem catholicam potius quam contra sanctæ memo-
riæ Augustinum volumina illa, ut putat, prudentis-
sima conderet.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

tram, ipso teste Chiffetio, Corbeiensis et Jurensis :
immo in Corbeiensi legitur : *Julianus vir acer inge-
nio*, etc.; in Jurensi : *Julianus episcopus vir acer inge-
nio*.

Deinde, unde constat, Prosperum, si tamen Pro-
sper est, in versibus allatis de Juliano loqui, et non
potius de Coelestio, qui forte Campanus exstuit? Fe-
runtur enim duo epigrammata, in Cassianum, velut
in obrectatorem sancti Augustini, scripta, quibus Cas-
siano societas alicujus creditur objici. Atqui verus
Prosper Cassiano nihil admodum exprobrat societatis
cum Juliano, multum cum Pelagio et Coelestio.
Quid quod poeta, quisquis ille est, obrectatorem
accusat superbiæ, in oppugnando viro totius orbis
nobilissimo. Scitum est vero Ciceronis de Campana
superbia effatum; non igitur de Juliano Apulo, sed
de Coelestio Campano sermo est.

Denique Beda dicere maluit Julianum episcopum
Eclanensem de Campania, quam de Hirpinis; par-
tim quia conterminæ sunt provinciæ, Campania et
Hirpinus, vixque non est in ipsis utriusque confiniis
positum Eclanum; partim, quia longe notior erat
Hirpinis Campania, immo Campaniæ nomine, cum
latiore significatione sumitur, ipsi quoque Hirpini
consentur.

^a De tempore profectionis Juliani in Ciliciam agi-
tur abunde in dissertatione mox citata, ubi ostendi-
tur incidisse in ann. Christi 423. De consilio quo
suscepta est, Marius Mercator, cum in hac præfa-
tione, tum in libro Subnotationum (Cap. 9, num. 3),
aperte satis loquitur; sed in posteriore loco addit
insuper Opus postremum a Juliano adversus Augu-
stinum elaboratum fuisse in Cilicia, et inde in Ita-
liam relatum ac editum : quæ tria primum ex Mer-
catore discimus.

^b Julianus apertam hæresis Coelestianæ defensio-
nem professus est primum in libello suæ Fidei (Dis-
sert. 6 cap. 6). Susceptæ postea causas aperuit duo-
bus præsertim locis, et primo quidem (Lib. II Op.
Imperf. cap. 11) : Nunc postquam, inquit, pro medi-
camine cœpit offerri, et delectationi accessit auctoritas,
ut concessu pene mundi membripotens regina mentium,
expugnatrici honestatis, et invictæ animorum omnium
captive turpitudine baccharetur, nobis quanto hone-
stior, tanto durior, tuendæ veritatis causa facta est :
quia contra præcipites populos, et suis remediis in-
fensos, non multum valet raritas ratione medicantium.
Quid igitur? Horumne intuitu recepti canere debebi-
mus, et contumelias nostras ulcisci silentio, ac de con-
scientiæ portu aliorum ridere naufragia? Verum con-
tradicti huic odio primum benignitas quam generi de-
bemus humano; deinceps et fides quam habemus in
Deum quid extra id, quod frequenter desperantes
temporum levavit ruinas [Fort., etiamsi frequenter de-
speratas temporum levavit ruinas], constantiam tamen
(quam usque ad mortis horam exerceri voluit), sin nul-
lum impræsentiarum sequeretur effectum, æterna re-
muneratione donavit. Hac igitur fidei consolatione
evidentes, imminuamus cœpto operi, etc.

In posteriore vero (Lib. III ejusd. Oper. cap. 10) :

5. Agnoscat igitur supradictus Julianus ex hac
translatione, si legere non fastidierit, manente apud
memoratum Theodorum illa qua eum diximus mala
fide secum Nestorium decepsisse, etiam sibi magis
suoque dogmati, de quo male turgidus et malesanus
libros confecit, esse contrarium; seque etiam, post
de Cilicia abscessum, ab eo, ^c in episcoporum pro-
vinciæ suæ conventu, anathemate esse damnatum.

4. Non itaque irascatur vel succenseat nobis, si
eum cum Theodoro, ^d ejus in libris suis infinitas
laudes exsequitur, cujusque se niti auctoritate sen-
tiamus.

*Queritur a nobis cur non assentiamur naturale esse
peccatum. Respondemus, quia nullum habet verisimi-
litudinis, nedum veritatis; nullum justitiæ, nullum
pietatis colorem; quia diabolum conditorem hominum
facit videri, etc.*

^e De conventu episcoporum secundæ Ciliciæ mirum
silentium in hunc usque diem; quia nec ulla
mentio est apud alium quemvis scriptorem, nec ad-
modum prolixa apud Mercatorem. Illis enim pauculis
verbis attingitur, *Seque etiam, post de Cilicia absces-
sum, ab eo in episcoporum suæ provinciæ conventu
anathemate esse damnatum*. Utendum ergo conjectu-
ris ad investigandum tempus, causam, locum et Pa-
trum nomen, quod suo loco non improbabili-
ter præstitum est (Dissert. 3 de synodis in causa Pelag.).

^d Julianus in Opere postremo laudat quidem Theodo-
rum, sed breviter, eumque SS. Joanni Chryso-
stomo et Basilio Magno accenset his verbis (Lib. III
Op. Imperf. cap. 113) : *Omitto ea quæ tam Scripturæ
sanctæ quas prophætæ, quas evangelistæ, quas apostoli
protulerunt, quam disputatores catholica sanitæ ful-
gentes, Joannes, Basilius, Theodorus, et horum simi-
les commendaverunt : nullo esse majorem laborem
committere crimina quam cavere*. Quibus Augustinus
ita respondet : *Utinam horum fidem teneres, peccatum
in parvulis non negares*. Quibus verbis sanctus do-
ctor videri potest Theodorum ponere inter defenso-
res peccati originalis, nec adhuc scivisse quid scri-
pisset super ea re adversus fidem catholicam.

Quamquam totus hic locus laborat apud me non
levi suspitione, partim quia Theodorum adhuc vi-
ventem adjungit duobus aliis Patribus, jampridem
vita functis, quod vix contingit; partim quia non
erat Theodorus his etiam temporibus tam integer
famae in aliis fidei patribus, ut sine aliqua cautione
debuerit ab Augustino commendari.

Monuit eruditus Vignerius legendum forte pro
Theodoro Theodoretum; verum etsi Theodoretus
sanam fidem de peccato originali teneret, quod in
questionem nunc non voco, satis tamen videre non
possumus quomodo episcopus recens creatus, nec ad-
modum ætate provectus, certe adhuc inter mortales,
tantis viris tamque sanctis doctoribus jampridem
vita functis, jure annumeretur.

Quid si Diodorus pro Theodoro legeretur? siqui-
dem ille et olim obiisset, et magna doctrinæ fama
adhuc floreret, et de ipsius scriptis nondum esset
nota quæstio, et ad Augustinum nihilum præter
nominis celebritatem pervenisset, scriptis nondum
Latinitate donatis.

Quod si eni placeat conjectura ista de nomine, per-
gat ille conjicere ipsum quoque Theodorum a Diodoro
magistro accepisse hæresim, quam Juliano, per alios
primum, postea per seipsum tradiderit. Verum de
hac re viderimus paulo diligentius in secunda parte
Operum Mercatoris.

In tanta rei ambiguitate, donec affulgeat nova lux,
retinenda est vetus lectio, saltem propter auctori-
tatem Mercatoris Theodorum a Juliano infinitis laudi-
bus affectum testantis. præsertim cum Mercatori

tentiæ in suo errore gloriatur, alienum a fide catholica esse, justeq; damnatum detegimus, convincimus atque deflemus, quia magis defendendus quam ullo odio persequendus.

EXPOSITIO PRÆVÆ FIDEI THEODORI.

Qui aut nunc primum in ecclesiasticis erudiuntur dogmatibus liquido cognoscendis, aut ab hæretico errore converti decreverint ad veritatem, doceri eos oportet quoniam credimus. (*Et cætera quæ parte posteriore referuntur. Symboli hæc postrema verba :*)

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

consentiat textus Juliani ab Augustino relatus, si accipitur prout est in libris impressis. Ostendit enim quomodo et Julianus Theodori sentienciæ nisi se auctoritatem in suo errore gloriatur; et infinita est laus viri connumerari Chrysostomo et Basilio. Interim corrigendus Vignerii textus, et pro verbo *pertrulerunt*, respondendum protulerunt.

^a Theodori Mopsuesteni.... libro quarto.... contra Augustinum.... et Adam per transgressionem. — 1. Theodori Mopsuesteni. Infinita prope scripsit, sed duo præsertim plena errorum; alterum de Incarnatione Verbi quam revera sustulit; alterum adversus S. Augustinum defensorem catholicæ fidei, qua creditur peccatum originale. Ex secundo Marius excerptis quæ nunc eduntur.

Cum vero meditatus inspicerem totum hoc opusculum, intellexi me versari in argumento valde obscuro, quod neque communiter notum sit, neque vel auditum ipsis etiam historicis Pelagianæ scriptoribus; quamobrem exquirenda putavi, etsi laboriosius, omnia apud probatos auctores, quæ lucem huic afferre possint. Neque vero spem labor frustratus est, sed diligentiam incredibiliter vicit. Collegi non pauca, quæ licet nimia forte videantur, pro re et loco; censis tamen proponenda, et quidem non dissertationis modo, quod nonnemo suavisset, sed adhibitis ad singulas tituli voces observationibus, quo simul et brevitati consuleretur, quantum fas esset, et nihil prætermitteretur quod notatu dignum foret. Boni ergo consulat lector, non parvas ad parvum titulum notas, legendi fastidium proculdubio rei novitas detrahet.

2. Libro quarto. Hoc Opus quinque omnino libris continebatur, quorum tamen tertium et quartum Mercator memorat; neque enim censeo diversum a quinque libris, quos a se lectos scripsit Photius, hoc titulo : Theodori Antiocheni adversus asserentes hominem peccare natura, non voluntate, libri quinque (Cod. 477). Neque etiam dubito quin ad libros quinque a Photio lectos pertineant excerpta quæ reperiuntur tum in Constituto Vigilii, sine appellatione librorum; tum in quinta synodo collatione quarta, hoc titulo (Tom. I Conc. Gen. edit. Labb.) : Ex Theodori Mopsuesteni libro, quod Deus mortem introduxerit, et ex libro quinto de creatura, seu quod Deus bona et mala fecerit, etc.; tum denique apud Leontium Scholasticum (Lib. III adversus Nestorian. et Eutychianos num. 28).

Quare et integrum Photii codicem, quia plura scitu digna complectitur, et excerpta, quædixi, duorum generum afferenda putavi, quasi fragmenta non tantum Marianis cognata, quod tamen satis esset cause cur afferrentur, verum ut complementa quædam, unde magna lux, sive Marianis, sive historicis affulgeat.

EX BIBLIOTHECA PHOTII CODICE CLXXVII.

Lectum est opus Theodori Antiocheni, qui Mopsuestenus episcopus est, ut ex ejus quibusdam epistolis colligimus, hoc titulo : Contra asserentes homines peccare natura, non voluntate.

Omnis qui contra hæc sentit, anathema sit. (*Excipit refutatio Mercatoris :*) Immo nos tibi catholici dicimus, qui talia ore impurissimo et lingua scelestissima protulisti, incessabiliter anathema, et omnibus consentaneis suis, etc. (*Tum pergit Mercator :*) Cujus autem peritidiæ sit etiam præfatus Theodorus, ex scriptis ejus, quæ de Græcis transtulimus, approbemus.

EXCERPTUM PRIMUM THEODORI

De secundo codice, libro quarto, folio decimo, contra

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Ea disputatio quinque libris absolvitur, quos adversus Occidentales hæc labe infectos scripsit. Inde enim oriundum hæresis hujus auctorem, in Orientis modo regionibus versari, librosque de recens ab se excogitata hæresi compositos ad populares suos in patriam transmittere, narrat; ut jam ibi multos per hanc artem in suam pertraxerit sententiam, integrasque adeo Ecclesias absurdis illis imbuerit opinionibus.

^B Aram vero illorum librorum auctorem (sive nomen, sive cognomine incertum) appellat. Hunc etiam quintum Evangelium fictitum adjecisse, cum fingeret, se illud in Eusebii Palæstini bibliothecis reperisse. Rejecta præterea divini ac veteris Testamenti versione, quam septuaginta interpretes simul convenientes ediderunt, ut et Symmachi, et Aquilæ, aliorumque interpretatione, propriam quamdam suam novamque conficere ausum : cum neque Hebræicæ linguæ, ut illi, a puero assuevisset, neque mentem sacræ Scripturæ didicisset; Hebræis tantummodo quibusdam abjectæ sortis in disciplinam se tradidisse, atque hinc propriam sibi editionem conscribere aggressum.

^C Sectæ vero illius summa capita hæc fere sunt : *Homines natura, non voluntate peccare.* Natura, inquam, non ea, qua prædixi ad initio conditusque est Adam (illam enim bonam, et bonum Dei opus esse asserunt), sed ea quam post peccatum adeptus sit, quando per prævaricationem atque peccatum, malam pro bona, mortalemque pro immortali commutavit. Hæc quippe ratione natura quoque improbus effectus, qui an ea natura boni fuisset, in natura jam, et non in voluntate peccatum sibi acquisivisse.

Alterum deinde caput ex illo deductum : *Infantes, tametsi recens natos, peccati immunes non esse, cum ab Adæ prævaricationem, natura in peccatis constituta, ad omnes ejus posteros peccatrix (ut ipsi loquuntur) natura propagetur.* Afferre autem ipsos et illud ait : *Ecce in iniquitatibus conceptus sum (Psal. I, 7), et si quæ sunt generis ejusdem; sanctum ad hæc baptismus, sacræque corporis communionem in peccatorum remissionem, etiam ipsis infantibus, collata, hæc prætere ad propriæ opinionis confirmationem.*

^D Neminem præterea mortalium esse justum. Quod ipsum item ex eo, quod initio posuerunt, consequitur : *Non enim justificabitur, inquit Propheta, in conspectu tuo omnis caro (Psal. cxlii, 2), et his similia.*

Quartum : (o blasphemias voces et impias!) *Ne Christum quidem Deum (assumpta nimirum peccatis infecta natura) sceleris purum esse.* Quamquam et in aliis ipsorum blasphemias observare licet, inquit illæ, non vere hos et natura, sed figura duntaxat humanam ipsi naturam attribueret.

Quintum : *Matrimonium, vel certe congregiendi cupiditatem, et seminis missionem, omniaque similia, quibus successione genus humanum propagatur, assazunt esse opera perversæ naturæ, in quam per peccatum lapsus Adam, naturæ max vitio malorum omnium*

sanctum Augustinum defendentem originale peccatum, et Adam per transgressionem mortalem factum, catholice disserentem.

1. ^a Tantis exstantibus quæ demonstrent Adam sic

A ex terra formatum, ut mortalis prorsus existeret, erga cibum proprium voluit occupare sermonem, nec exinde ^b valens advertere veritatem, pro do-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

examen in se suscepit. Hæc sectariorum dogmata sunt.

Porro Theodorus hic recte quidem facit, quod hæc ipsa detestetur ac rejiciat, interdumque optime ac valide ipsorum absurdas et blasphemias opiniones refellat nec non sacre Scripturæ locis, quibus illi abusi sunt, proprios sensus adaptando, ut omnino imperitos redarguat. Verum hoc ei perpetuum non est: nam et Nestorii sectam in multis parturire nobis visus est, et Origenis, saltem de fine suppliciorum, inusitare sententiam.

Quod autem asserit præterea, Adam jam inde quidem ab initio formatum esse mortalem, sed Deum, ut peccatum odissemus, ita simulasse, quasi pro peccato præne loco mors imposita fuerit, mini sane rectam sententiam nullam afferre videtur, sed multis potius obiectum esse criminationibus, si quis rationes exigere velit, videtur: quantumvis, ut ipse quidem forte dixerit, satis acriter hujusmodi opinio adversus hæreticos pugnet. Non enim si quid cum deteriori pugnet, continuo bonum est: etenim malum quoque secum ipsum pugnat: sed si quid rectæ rationi consentaneum manifestumque sit sacris litteris, illud demum recipiendum, tametsi nulla hæresis ei sententiæ resistere audeat.

Nec illud item ego curiose dictum, et Ecclesiæ Dei inaudium, in veritatis dogmatibus numeraverim, cum duas esse peccatorum remissiones asserit; alteram quidem de commissis; alteram vero (quam nescio qui remissionem quispiam, ut ille tamen loquitur, appellare possit) impenitentiam ipsam, sive non amplius peccare. Oportet enim nos, ut apparet, pluribus explanantibus vocabulis uti, ut novam illam peccatorum remissionem declaremus. Quod enim recta loquendi ratio impeccantiam nominat, ille peccatorum veniam perfectam, et maxime ratam, integramque appellat peccati interitum.

Equænam igitur hæc peccatorum remissio, et ubi facta, undeque originem duxit? Cæpit quidem illa manifestare se, ait, ex quo Christus Dominus carnem induit, et arrhabonis loco se nobis tradidit. Perfecit vero datur, cum pro bonis operibus, tum in illa institutione, quæ post carnis resurrectionem futura est, qua ut potiamur, tam nos quam recessus nati infantes baptizamus. Satis quidem illa, quæ dicta sunt hæcenus, præclara, et quæ tantum non inhiare sui omnes jubeant. Dic ergo deinceps, et quid hoc rei? aures enim tibi arrectas præbemus: quænam, inquam, hæc est peccatorum perfecta remissio? non amplius, inquis, post resurrectionem peccabimus. Quam sane ab ingenti spe nos deturbat: tunc enim nunc querere omitam, quoniam id modo dicere liceat peccatorum remissionem, illud tantum breviter rogabo. Vide quid dicas. Propterea Christus tibi videtur homo factus, et cruci affixus, ne tu tibi post resurrectionem pecces? Peccabantne igitur illic, qui vita prius abierunt, quam in mundum Christus veniret? et si forte non baptizemur, videmur tibi peccaturi ibi adhuc, et nos et infantes, quid? infideles omnes rursumne futuro sæculo et farabuntur, et fornicabuntur, impii que agent, ac latrocinabuntur, omnemque adeo sui desiderii nequitiam adimplebunt? Non enim iustus satis, vel eorum quæ hic commiserunt, quantumvis gravissimas pœnas reperias: sed jam ostendi satis, cur istam ipsius peccatorum remissionem probare non possint.

Sed fortasse, ne ipse quidem volens, huc deductus est, tantum ut dissolvat dubios iam quærentium audos: Quare pueri sanctissimis mysteriis communicant? cur baptismate digni judicantur, nisi quia et ipsi peccatis abundat, insito jam in naturam ipsam peccato?

in peccatorum enim hæc remissionem conferuntur. Verum oportebat, et illam dubitationem, multas alioqui habentem dissolvendi vias, alio modo dissolvere, absurdisque illis, quæ ad ipsius peccatorum remissionem consequuntur, consideratis, nihil ejusmodi prodigiose confingere.

Hactenus Phodius. Quæ sequuntur fragmenta sex desumpta sunt ex collatione quarta synodi quintæ, in qua præter ipsum Theodori symbolum, et excerpta de Libris S. Cyrilli adversus eundem, capita septuaginta et unum ex variis ipsius operibus collecta, blasphemiarumque plena numerantur.

^B Theodori ex libro tertio commenti de creatura, quod Deus peccatum docuit, et mortem introduxit (Num. 56).

« Quoniam autem non ^a audiit Adam, deinde subditus est morti; et factum est hoc propter inobedientiam, quod et citra obedientiam propter utilitatem nostram ^a Creatore factum est, edocti sumus omnes peccatum.

Ejusdem Theodori ex libro quarto et quinto commenti de creatura, in quibus et bona et mala a Deo facta esse dicit (Num. 57).

« Nec igitur mortem non sponte, et præter iudicium suum, intulit hominibus; neque peccato adiutum ad nullam utilitatem dedit. Nec enim hoc fieri nolens non poterat; sed quoniam sciebat utile esse nobis, magis autem omnibus rationalibus, prius quidem malorum et deteriorum fieri adiutum, postea autem deleri quidem hæc, introduci autem meliora. Ideo in duos status divisit Deus creaturam, præsentem et futurum: in illo quidem ad immortalitatem et immutabilitatem omnia ducturus; in præsentem vero in mortem et mutabilitatem interim nos dimittens. Nam siquidem ab initio immortales nos fecisset et immutabiles, nullam differentiam ad irrationabilia haberemus, proprium nescientes bonum; ignorantes autem mutabilitatem, immutabilitatis ignorabamus bonum: nescientes mortem, immortalitatis lucrum nesciebamus; ignorantes corruptionem, non laudabamus incorruptionem: nescientes passionum gravamen, impassibilitatem non mirabamur. Compensandis dicam, nec longum sermonem faciam, nescientes malorum experimentum, bonorum illorum nec poteramus scientiam mereri. »

Ejusdem in eisdem, et angelos, et homines, et dæmones similiter malos esse dicentis (Num. 58).

^D « Necessæ autem est, omnia simul rationabilia, invisibilia dico et nos ipsos, quibus mortale quidem est corpus, anima autem per omnia similis eisdem invisibilibus et rationalibus substantiis, hic quidem præsentem mutabilitatem pati, ut optima erudiatur doctrina

Præmiserat procul dubio Theodorus argumenta a formatione hominis ex limo terræ petita, quibus resolvablem atque ita mortalem naturam esse hominem probaret; ipsius enim discipuli, magistri apprimè sequaces, locum hunc Genesis argumentari soliti sunt, tanquam principium disputationis: ita Rufinus Syrus in libello Fidei (Cap. 29 et seqq.), ita Iulianus Opere postremo in S. Augustinum (Lib. in Op. Imperf. cap. 50), quod non absurde appellaverim Theodori quinq; Theodori vel medullam, vel succum, in Cilicia apud ipsum Theodorum confectum (Mercator. lib. Subnot.).

^b Henriens de Noris edidit volens, ut est in codice Vaticano, quo usus est. BALUZ.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

doctrina religiositatis, et ad benevole-
ntiam insitua-

Ejusdem interimentis iudicium, et dicentis quod mutabilia et mortalia omnia facta sunt; et iterum omnia immutabilia et immortalia statim post resurrectionem erunt, secundum similitudinem Christi (Num. 59).

« Quod quidem placuit Deo, hoc erat in duos status dividere creaturam: unum quidem, qui præsens est, in quo mutabilia omnia fecit; alterum autem, qui futurus est, cum renovans omnia ad immutabilitatem transferet: quorum principium nobis ostendit in dñs ensatione Domini Jesu Christi, quem ex nobis existentem resuscitavit ex mortuis, et immortalem corpore, et immutabilem fecit animam; per quod demonstravit quia circa universam creaturam hoc futurum est. »

Ejusdem ex quarto libro commentii de creatura (Num. 60).

« Illo certo constituto, quod quemadmodum nobis per resurrectionem erit, et corpus incorruptum, et immutabile anima erit, eodem modo et invisibilibus et rationalibus naturis immutabilitatem mereri continget; nunc quidem accipientibus conversionem, sicut versa multoties decem millia demonum ostendunt; tunc autem in immutabilitatem nobiscum futuris. »

Ejusdem ex quinto libro commentii de creatura, quod sciens Deus expedire hominibus peccatum, hoc fieri disposuit (Num. 61).

« Nam sciebat quidem quod peccabunt omni modo; concedebat vero hoc fieri, expedire eis cognoscens: quoniam nec erat possibile eum, qui eum fecerit non existantes, et tantorum quidem demonstraverit dominos, tanta vero bona proposuerit, ut eis fruantur, non prohibere peccati aditum, si expedire eis hoc cognosceret: sed enim non erat possibile nos aliter discedere peccatum, et passionum molestiam, et detestiora, et nostram infirmitatem in his demonstrandam, ad ostendendam magnitudinem immutabilitatis quam postea nobis esset donaturus, nisi sic ab initio hæc fuisset a Deo dispensata, ut collatione et experimento, infinitorum illorum honorum possemus scire magnitudinem; et hujus gratia, utpote profuturum nobis peccatum intrare dimittens, magnum in ejus bello auxilium invenit. »

Leontius, postquam multa objecit Theodoro: *Parva hæc, inquit (Lib. iii. contra Eutychianos et Nestorianos, tom. IV. Antiq. Lect. Canisii pag. 75): tu vero adde mihi, fictum esse peccatum Adæ, idque Deo auctore, ut iudicium iniquissimum in Adam qui non peccasset, sed per calumniam damnatus fuisset, et exilium ei decretum, justa et probabilis causa redimendi mundum fieret. An non propter hanc radicem malorum, et reliquæ deinceps impietatis hominum Christus venit, ut Adam orem a compascuo centum abductam et aberrantem, tanquam bonus Pastor salvaret?*

Circa ea quæ ex Photio, Leontio et quinta synodo relata sunt, quæ attentius singula perpendens, vel conjecerim, vel ratione confecerim, paucis perstringam. Sunt autem illa mihi partim certa, partim dubia.

Certum est, etsi contra multi sentiunt, Theodorum non scripsisse Opus quo de agitur adversus Manichæos, qui malam dicunt hominum esse naturam. Scripsit enim adversus Occidentales infectos ea labe quam impugnari, cujus auctor in Occidente patriam haberet, in Orientis regionibus etiam tunc versaretur, integras in suam sententiam Ecclesias pertraxisset. Hæc et alia plura consequentia Manichæo non conveniunt, ut qui in Oriente natus jamdudum perisset, nullis in Ecclesiis integris probaretur, etc.

Certum quoque falli eos quibus visum est Opus

A illud Theodori Origenistæ impugnare: nam eadem adversus ipsos rationes valent, et Origeni nunquam objectum est, immo nec objici potuit, vel ab invidiosis, ullum de quinque dogmatibus a Mopsuesteno reprehensis, nisi forsitan secundum quod cum catholicis defendebat, sed non catholice, propter præjudicatum suam de præcipitatione animarum in ergastula corporum, ad luendos antecedentium peccatorum poenas, opinionem.

Certum pariter cum adversarius Mopsuesteni describitur, Hieronymum octo apertissimis notis indicari. Dicitur enim in Occidente natus, positus in Oriente, inde libros mittere ad populares, quintum Evangelium confinxisse (quod nempe secundum Nazaræos), illud in Eusebii bibliotheca invenisse, novam veteris Testamenti interpretationem tentasse, Hebrææ lingue in prima etate non fuisse imbutus scientia, hæc didicisse ab Hebræo infimæ sortis, Barchaba scilicet.

B Certum denique, dogmata quinque quæ Theodorus adversario suo objicit, illa ipsa esse quæ catholicis peccati originalis defensoribus sanctoque in primis Augustino, partim vere, partim per calumniam Cælestiani tribuebant, *Homines peccatum habere a natura, non ea quæ a Deo condita est, sed quæ a primo parente vitata; infantes in remissionem peccatorum baptizari; neminem mortalium esse justum, id est, sine peccato; Christum ipsum peccati non fuisse expertem; matrimonium ejusque usum perverse naturæ esse opus.*

Minus certa sunt quæ sequuntur. Opinor enim, primum, Opus Theodori tunc collectum fuisse, cum Julianus in Cilicia moraretur; mentium vero Theodorum, et de tempore, quasi scriberet vivente Hieronymo, et de adversario quem tribus de causis alium ab Augustino finxit, nempe ut Julianus faveret, præjudicium Theodori apud suos adhibenti; et ne sibi conciliaret odium totius Ecclesiæ, a qua sciebat Augustinum magni fieri; et non irritaret utriusque imperii aulam, apud quam Augustinum valere plurimum gratia intellexerat, vel ex ipso Juliano.

C Opinor deinde, hocce Opus inscriptum fuisse, *Commentum de creatura, contra asserentes peccare homines natura, non voluntate; alteramque inscriptionem partem ex quinta synodo, alteram ex Photio desumendam.*

Opinor etiam, ex quinque libris, quibus constabat Opus integrum, positum fuisse, primum in exponendis dogmatibus quæ Theodorus oppugnanda suscepit, eorumque auctore per calumniam tradendo; secundum in laudibus tum creatoris Dei, tum creature rationalis; tertium in congerendis argumentis adversus mortalitatem hominum peccato primi parentis contractam; quartum in oppugnanda fide catholica de peccato originis, et causa cur parvuli baptizentur; quintum in solvendis catholicorum rationibus, præsertim pro peccato originali. In eam opinionem adducor, partim quod illa methodus per se apta videatur, et possit ex iis quæ habentur non obscure colligi; partim etiam quod Cælestiani dispositionem soliti essent a laudibus Creatoris creatureque inchoare; partim quia ex libro tertio Mercator quæ ad mortalitatem hominum spectant, ex quarto quæ ad peccatum originale, excerptæ; partim denique, quia quæ in quinta synodo referuntur ex libro quinto, quæque Photius ex fine libri, pertinent manifeste ad dissolvendos quærentium nodos, ut loquitur Photius.

3. *Contra S. Augustinum, etc.* Reclamat in speciem Photius, ut modo dictum est, videturque tradere a Theodoro potius Hieronymum quam Augustinum Aram dictum, id est, maledictum, vel maledictorem; sed videtur tantum. Nec enim ipsius verba præscribant adversus opinionem Mercatoris. Quidni enim et Theodorus mentitus sit, quod jam dixi? Quidni, ut mentitus non sit, eosdem libros primum scripserit

gmate vero, ^a seductorio ex mendacio, advocationem A
iungens, etc.

2. ^b Non ait Deus, Mortales eritis, sed *Morte moriemini* (*Genes. ii, 17*); prorsus existentibus natura

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

adversus Hieronymum, dum adhuc viveret, et quidem statim publicatis dialogis tribus, deinde parumper immutatos ediderit contra Augustinum, postquam a Juliano convensus esset? Quidni denique duas uni Operi, aut formas indiderit, aut inscriptiones, sub quarum una Mercatori visum sit, sub altera Photio?

Et vero cum uterque sanctus, Hieronymum dico et Augustinum, catholicam fidem non solum uno spiritu, sed isdem quoque sive testimoniis Scripturæ, sive argumenti defenderit, quisquis fidem oppugnaverit, non immerito dici potest in utroque disputasse.

Certe Hieronymus, cum aliquando gratulatus esset Augustino odium a Pelagianis, ejusdem se participem gloriabatur, tanta erat doctorum Ecclesiæ societas, tanta bonorum vere evangelicorum communio: *Maecte*, inquit (*Epist. 15, apud August.*), *virtute, celebraris in orbe: catholice conditorem antiquæ rursum fidei venerantur atque suspiciunt; et, quod signum majoris gloriæ est, omnes hæretici detestantur, et me pari persequuntur odio; ut quos gladiis nequeunt, voto interficiant.*

Posset asserri alia etiam conjectura, quæ et per se sit probabilis, et alteram juvet: scriptos scilicet et revera hos libros adversus Augustinum post elucubratos libros de peccatorum Meritis et Remissione, quod recte intellexisset Mercator; editos tamen, saltem in Oriente, postea, mutata specie contra Hieronymum; tum quia celebrior erat in Oriente Hieronymi fama quam Augustini; tum quod Græcum Opus facilius recipiendum foret, legendumque ab hominibus Græce scientibus, præsertim in iis locis in quibus Hieronymus magni quidem erat nominis, sed non mediocriter invidiosi: partim apud quosdam monachos, tum Origenistas tum Rufini æmuli sectatores; partim, et maxime quidem, apud presbyteros ac episcopos Joannis Hierosolymitani amicos; partim etiam apud viros alioquin bonos, sed Pelagianorum causam eleantes, quasi vehementius quam pro rei momento agitaretur.

Opinor igitur Theodorum conscripsisse hoc Opus, Pelagianorum rogatu, adversus Augustini libros de peccatorum Meritis et Rem., primum præsertim et tertium; edidisse vero, licet forte aliqua parte immutatos, ut dialogis Hieronymi epistolæque ad Ctesiphontem responderet. Quin etiam vix non assero Marium Mercatorem non fragmenta tantum, quæ quatuor exhibemus, sed etiam totum Opus, saltem ea forma qua in Augustinum pugnabat, e Græcis translulisse.

Primam opinionis meæ partem, quod adversus Augustini libros de peccatorum Meritis et Rem. Theodorus id laboris suscepit, probat titulus Mercatoris: *Theodori Mopsuesteni de secundo codice libro quarto folio decimo, contra sanctum Augustinum*, etc. Et vero suo primo tertioque libro Augustinus quæstiones de morte Adami per peccatum, de originali peccato, et baptismo infantium pertractat: Photius autem libros quinque quos legit fuisse tradit de peccato baptismoque infantium, et adultorum impecantia.

Secundam, quod editi fuerint adversus Hieronymum, licet forte aliquatenus immutati, indicant satis, tum verba Photii de auctore, quem ementito nomine Theodorus impugnât; tum quod certo constat Pelagianos, et epistolæ Hieronymi ad Ctesiphontem, et tribus dialogis respondisse; fuit enim apud factionem ejusmodi, sive in more positum, sive legis instar constitutum, nihil scripti, quod peteretur, sine responso dimittere; immo adversarios vel responsionum minis a scribendo detertere, vel, sin minus possent, multitudinæ et broni proterere.

Tertiam denique conficio ex his Marii verbis: *Cujus autem perfidia sit etiam præfatus Theodorus, ex scriptis ejus, quæ de Græcis transtulimus, approbamus.*

4. Et Adami per transgressionem mortalem factum. Unam, ut sæpe dixi, quæstionem vehementer adversus Pelagianos urgere voluit Mercator; de hæc vel sola vel maxime interrogavit Augustinum, ab eoque obtinuit responsum; neque ex libris Theodori, aut sermonibus Nestorii excerptis alia quam quæ ad eandem pertinerent: ad hanc velut ad summam rediit, et merito quidem, totum Opus postremum Juliani contra S. Augustinum; denique quatuor excerptis quæ habemus præ manibus id unum contendit, Theodorum sic affirmasse *hominem peccato mortalem non esse factum*, ut simul assereret catholicum dogma, ex Scriptura male concludi, excerpto 1; divinæ justitiæ pugnare, excerpto 2; et adversus leges sapientiæ peccare, excerpto 3.

5. Catholice disserentem. Usus fuerat Augustinus (*Lib. 1 de pecc. Merit. cap. 2*) celebri Scripturæ testimonio, *In quacunque die comederitis, morte moriemini* (*Genes. ii, 17*), ad probandam mortalitatem hominum ex peccato fluxisse. Contendit Theodorus primum, Augustinum usum esse perperam ejusmodi testimonio: quia Deus, inquit (*in parte excerpti*), non aliter dici debet minatus Adamo inobedienti mortem, quam quomodo et ipse postmodum Judæis in lege, et homines vulgo solent peccatoribus minari, id est, non ipsam possibilitatem moriendi, quam quisque habet ingentiam, sed experientiam mortis, quam omnes exhorrent. Deinde sententiam Dei reum condemnantis eodem sensu accipiendam pugnat (*Part. iii, 4 et 5*) qua parte pertinet ad mortem, quam qua ad laborem et terræ culturam. At posteriore is a procul dubio non significat Adamum tum primum addictum labori ipsi, sed labori sudoribus non respondentem. Nam statim a conditione positus legitur in paradiso, ut operaretur et custodiret eum (*Genes. ii, 15*). Ergo neque prior indicat hominem statim a peccato factum obnoxium morti ipsi, sed morti violentæ, et ante diem patientiæ: siquidem et homo ex terra factus, et fatali necessitate in terram reversurus est, unde dixit Deus, *Terra es, et in terram ibis* (*Genes. iii, 19*), non item, *Terra eris, quia peccasti*, dicturus utique, si tunc primum mortalem fecisset, quandoquidem in communi sermone idem omnino est, terram esse, quod resorbibilem esse, atque adeo mortalem.

^a Carpere videtur Augustinum, perinde quasi pro verbis Dei verba diaboli sumpsisset. Si enim consulatur Hebræus textus, lectioque Latina vulgata, immo et Græca Symmachi, usus est tentator plurali numero, cum suaderet peccatum; singulari Deus, cum daret mandatum abstinendi ab esu fructus. Quamquam Sep uaginta plurali quoque numero interpretati sunt Hebræicum textum, quo in loco latere arcanum quiddam credidit Ambrosius (*Lib. de Parad. cap. 5*).

^b Ex hoc Genesis loco conclusit olim Augustinus (*Lib. de pecc. Merit. cap. 2*), mortem corporis peccato fuisse contractam. Qui dicunt *Adam sic creatum, ut etiam sine peccati merito moreretur, non pœna culpæ, sed necessitate naturæ, profecto illud quod in lege dictum est, Quia die ederitis, morte moriemini* (*Genes. ii, 17*), non ad mortem corporis, sed mortem animæ, quæ in peccato fit, referre conantur, etc. Lege, quæ habentur in eandem rem lib. xii de Civit. cap. 25, et lib. xi de Genesi ad litteram cap. 25. Porro Si mandatum ita vertit *morietur, non, mortalis eris*, quam versionem cæteris antepont Hieronymus.

mortalibus, inferre mortis experientiam comminatus, A quam etiam juxta morem propriæ benignitatis ad effectum perducere distulit. Sicut enim cum dicit: *Qui effuderit hominis sanguinem, sanguis ejus pro eo fundetur* (Genes. ix, 6); non hoc dicit, quis qui occiderit hominem erit mortalis, sed quia dignus est hujusmodi morte damnari; sic et in præsentiarum dixit, *Morte moriemini*; non quod tunc mortales fierent, sed quod digni essent qui mortis sententiam ^a per transgressionem referrent.

3. Sed et divinam sententiam quam post peccatum Deus Adæ inferre videtur adverte. Sic enim dicit (Genes. iii, 17): *Quia audisti vocem uxoris tuæ, et comedisti de ligno de quo præceperam tibi de hoc solo non comedere, ex eo manducasti: maledicta terra in operibus tuis, in tristitia comedes eam omnibus diebus vitæ tuæ; spinas et tribulos proferet tibi, et comedes fenum agri, et in sudore vultus tui comedes panem tuum, donec revertaris in terram.* Hoc autem per hæc comminatus est, quod ærumnosam vitam habiturus esset, cum labore deinceps fructus de terra sumpturus, quibus aleretur et subsisteret, nequaquam habens, ut pridem, tantam propositam largitatem, quanta ex paradisi copia fruebatur. Non enim operari terram pro supplicio dedit Deus, quasi ex immortali natura in mortalitatem homines transferens, quandoquidem et paradisi ei ut operaretur et custodiret, indixit (Genes. ii, 15); pro tanta vero pristina largitate et voluptate paradisi, ærumnosam ejus fore sustentationem de terræ fructibus comminatur. Nam prorsus ^b mortalis factus, et tunc paradisi fructibus indigebat, sicut nunc terræ fructus inquit; et pro supplicio pristinis fraudatus deliciis, hac ærumnosissima laboriosissimaque conversatione mulctatur.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Baluzius habet *pro transgressionem*. Edit.

^b Habet *ut mortalis* Baluzius, subnotatque: « Ita veteres libri. Garnerius omisit vocem *ut*, Noris eam mutavit in *ita*. » Edit.

^c Catholicum dogma de mortalitate hominis oppugnat Theodorus, vel eo maxime quia iniqua foret sententia Dei, qui tantam poenam ejusmodi peccato irrogaret, cum unius culpa lueretur ab omnibus; quod justum negat Scriptura. Levem culpam, nempe esum pomi, gravis poena, mors nimirum, sequeretur; quod æquitas vetat. Ad omnes, quos inter plurimi exstiteret sancti, Noe, Abraham, Moyses, David, etc., ira Dei pertineret, frustra obsistentibus tot tantorumque virorum meritis atque virtutibus: quod divine clementie repugnat. Primus justus Abel primam excepisset alienæ injustitiæ vindictam; quod cogitatu nefas est. Diabolus peccati primus auctor atque inventor, perstitisset nihilominus immortalis; quod a ratione alienum est. Enoch mortuus non est, cum sit tamen virtutibus longe inferior Moysæ, prophetis, apostolis, ceterisque a Paulo celebratis martyribus: *Quibus dignus non erat mandus* (Heb. xi, 38). Quæ igitur æquitas Dei, aut quomodo apud ipsum non foret acceptio personarum, cum ex posteris Adami unus quidam minus sanctus eriperetur morte, sanctioribus damnatis? Si mors poena peccati est, Christus, potius qui sanctissimus quam Enoch, qui minoris justitiæ, debuerit a communi necessitate eximi, juxta sapientiæ divinæ leges.

Inde concludit naturalem esse hominibus mortali-

4. Unde ad postremum consequenter adjecit, *quia terra es, et reverteris in terram* (Genes. iii, 17), hinc etiam mortalitatem naturæ significans; non enim immortalis, et nunc primum incipienti sententiam mortis excipere, sicut sapientissimi defensores peccati originalis, immo potius patres peccati mirabiles, asseverant, vocabulum huic *terræ* composuit; sed ut ab exordio naturaliter effecto mortali, appellationem hanc congruere indicavit divina Scriptura, hoc de hominibus vocabulum ad ostensionem corruptibilis et resolubilis eorum naturæ sapientius assumens. Nam *recordatus est*, inquit, *quia pulvis sumus; homo, sicut fenum, dies ejus, et sicut flos agri, ita florebit, quia spiritus pertransivit in eo, et non erit amplius locus ejus* (Psalm. cii, 15). Vult autem dicere quod corruptibiles et resolubiles omnes sumus, in modum feni parumper florentis, pereuntisque post paululum. Nam ad breve quidem tempus vitam ducimus; ad non existendum vero deinceps omnino pervenimus. Sic et Abraham: *Ego sum*, inquit, *terra, ac cinis* (Genes. xviii, 27), pro eo ac si diceret, Non sum dignus cum tanto Deo colloqui, homo factus e terra, et omnimodis hoc futurus. Magis ergo dicere debuit, *quia terra eris, et in terram reverteris*, siquidem nunc primum fieret natura mortalis.

EXCERPTUM SECUNDUM THEODORI.

Ex secundo codice, libro tertio, ante quatuor folia finis libri.

1. ^a Sed nihil illorum perspicere [Baluz. prospicere] potuit ^d mirabilis peccati originalis assertor, quippe qui in divinis Scripturis nequaquam fuerit exercitatus, nec ab infantia, juxta beati Pauli vocem, *sacras didicerit litteras* (II Tim. iii, 18). Sed sive de Scripturæ sensibus, sive de dogmate sæpe declamans, multa frequenter inepta ^e proprie communiterve, de

tatem; idque sapienter a Deo constitutum, quippe cum utile sit nobis ex mortalitate ad immortalitatem aspirare: ita ut primum terreni et mortalis Adami, tum deinde celestis et immortalis imaginem geramus. Et vero Christus ipse ex imperfectis ad perfecta progrediendum esse, exemplo suo monstravit: nam primum se naturæ legisque necessitati submisit, nascens ex muliere, augescens crementis, circumcisis, oblatos in templo, parentibus obediens, et tandem mortuus. Deinde naturæ legisque Dominum se ostendit, cum immortalis surrexit sepulcro, et ad dexteram Patris constitutus omnium potestate potitur. Ad hæc contendit, ex eo quod Verbum cum natura mortalitatem assumpserit, nec tamen assumpserit peccatum, confici mortalitatem in natura esse, peccatum in sola voluntate.

^d Incertum, ad quem e duobus doctoribus spectet oratio. Exprobratio enim quæ sequitur, nempe quod assertor ille peccati originalis, ab infantia sacras litteras non didicerit, ut tangere possit Hieronymum, quemadmodum patet ex Photio, melius tamen in Augustinum cadit, juxta mentem Theodori, aut imperite aut maligne potius loquentis: sicut et illud de potentie motu intentato. Nam utrumque maxime sanctissimo doctore per calumniam obiectum Julianus, qui ad Theodorum de Augustino, scriptis primum ex Occidente, deinde familiari sermone in Cilicia retulit.

^e Noris, *proposuit, contraria videlicet ipsis Scripturæ dogmatibus, quæ pluribus impudenter exprompsit* Baluz.

ipsis Scripturis dogmatibusque plurimis, impudenter exprobravit: ^a nam potentiae motus [Baluz. metus] nullum contra sinebat elfari, sed tantummodo facili, qui divinarum Scripturarum habebant notitiam, detrahebant. ^b Novissime vero in hanc dogmatis excidit [Baluz. recidit] novitatem, qua diceret quod in ira atque furore Deus Adam mortalem esse praeceperit; et propter ejus unum delictum cunctos, etiam necdum natos homines, morte multaverit. Sic autem disputans non veretur, nec confunditur, ea sentire de Deo, quae nec de hominibus sanum sapientibus, et aliquam justitiae curam gerentibus, unquam quis aestimare tentavit; ^d sed nec illius divinae voci recordatus est, quod non diceretur ulterius ista parabola in Israel: Patres manducaverunt uvam acerbam, et filiorum dentes ^e obstupuerunt, quia haec dicit Adonai

A Dominus: Dentes eorum, qui manducaverint uvam acerbam, obstupescant (Ezech. xviii, 2); ostendens per haec quod alterum pro altero, juxta quorundam errorem, Deus omnino non puniat, sed unusquisque pro delictis suis redditurus sit rationem.

2. His consona beatus quoque Paulus annectit: Deus, inquit, qui reddet unicuique secundum opera sua (Rom. ii, 6); et, Unusquisque nostrum onus suum portabit (Gal. vi, 5); et, Tu quid judicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? omnes enim astubimus ante tribunal Christi (Rom. xiv, 10).

3. Sed vir mirabilis, propter unius ^f peccatum, tanto furore commotum arbitratus est Deum, ut et [Baluz. om. et] illum atrocissimae poenae subderet, et ad universos omnes posteros ejus parem sententiam promulgaret [Baluz. add. et], inter quos quanti

CASTIGATIONES ET NOTAE.

^a Ad hanc querelam calumniantis Juliani respondet Augustinus verbis notati dignissimis: Ne argumento miserrimo utamini, quo universi utimur haeretici, quos ^g perniciose licentia leges imperatorum Christianorum reprimunt. Omnes quippe hujusmodi dicunt, quod ipse dixisti, laborare illam partem inopia rationis, quae in disserendo, cum terrorem subrogat, nullum a prudentibus impetrat, sed caecum a meticulis extorquet assensum.

^b Quem tandem in librum intendebat Theodorus, cum scriberet, novissime Augustinum dixisse, Deum prae ira Adamum inobedientiae reum, omneque posteros morti addixisse? An in tractatum 14, in Joannem, ad haec verba: Ira Dei manet super eum: ubi ait: Omnes qui nascuntur habent iram Dei; sed quam iram Dei? quam excepit primus Adam. Sic enim peccavit primus homo, et audisti, Morte moriemini; factus est mortalis ille, et cepimus nasci mortales, cum ira Dei nati sumus. An potius in enarrationem Psalmi cxi, ad haec verba: A facie irae et indignationis tuae? ubi Deum Augustinus alloquens: Ipsa est, inquit, ira tua, Domine, in Adam: ira, cum qua omnes nati sumus, cum nascendo coheremus; ira de propagine iniquitatis; ira de massa peccati, secundum quod dicit Apostolus: Fuimus et nos aliquando filii irae, sicut et ceteri (Ephes. ii, 3); et unde dicit Dominus: Ira Dei manet super eum (Joan. iii, 36). An tandem in Commentarij in Psalmi xxxvii, ubi ait: Natura nobis facta est poena, ex vindicta primo hominis, quod erat poena, nobis natura est? unde dicit Apostolus: Fuimus et nos aliquando filii irae, id est, portantes vindictam, etc.

Verum, etsi loca ista indicant, aliquatenus iram illam Dei, quam Theodorus memorat, vix tamen huc voci, novissime, congruunt, si attendantur tempora scribentis Theodori; nam Augustinus dixit scripsitve tractatus in Joannem, atque enarrationes in psalmos, aut ante exortam Pelagianam haeresim, aut saltem ante elaboratos tres libros de peccatorum Meritis; cum tamen Theodorus ediderit Opus ejus excerpta prae manibus habemus duodecim circiter annis post ejusmodi librorum editionem.

Respexit igitur, nisi fallor, in Enechiridion ad Laurentium, ubi legimur haec verba (Cap. 28): Mortis quippe supplicium Dominus homini comminatus fuerat, si peccaret, sic cum manerans libero arbitrio, ut tamen reget imperio, terreret exitio, atque in paradisi felicitate tamquam in unbra vitae, unde justitia eius odita in meliora conscenderet, collocavit.

Hinc post peccatum exsul effectus (Cap. 26), stirpem quoque suam, q am peccando in se tamquam in cadice vitiaverat, poena mortis et damnationis obstrinxit, ut quidquid protis ex illo, et simul damnata per quam peccaverat conjuge, per carnalem concupiscen-

tiam, in qua inobedientiae poena similis retributa est, nasceretur, traheret originale peccatum, quo traheretur per errores doloresque diversos ad illud extremum, cum desertioribus angelis, vitioribus et possessoribus et consortibus suis, sine fine supplicium. Sic per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt (Rom. v, 12). Mundum quippe appellavit eo loco Apostolus universum genus humanum.

Nam primo allatus verbis continetur et ira Dei immanis, et punitus vindicta, et universos lata mortis sententia. Deinde Enechiridion compositum est ab Augustino post obitum Hieronymi, atque adeo post ann. 420. At libros quomque de quibus nunc agimus Theodorus adversus Augustinum scripsit circiter ann. 425.

^c Noris, aestimaret, BALUZ.

^d Testimonia quae afferit Theodorus (Part. II, num. 11 et 12), sive prophetae, sive Apostoli, adhibuit Julianus in libello suae Fidei, cum disputaret adversus peccatum originale. Sic enim ait: Quoniam igitur praemisimus de bono naturae, et benedictione, et honore conjugii, consequenter renunimus naturae peccatum, vel si quo alio vocabulo nuncupatur; nec reatori Deo omnium irrogemus injuriam, dum aliquid ab illo cum peccato fieri potuisse contendimus, et testimonia Scripturarum ejus falsitatis arguamus, quae dicunt in veteri Testamento: Non morietur pater pro filio, et filii non morientur pro patribus, singuli pro suo delicto morientur (IV Reg. xiv, 6). Et alius propheta: Quid vobis parabola mea in terra Israel dicebatibus: Patres manducaverant uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt. Vivo ego, dicit Dominus, si amplius diceret parabola haec in Israel, quoniam omnes animae meae sunt, quemadmodum animi patris, ut et anima filii, omnes meae sunt: anima quae peccaverit, ipsa morietur (Ezech. xviii, 2). Item ille: Filius non accipit et in justitiam patris sui, nec pater accipiet iniquitatem filii sui, iustitia iusti super ipsum erit (Abd. 20). Item illic. Unumquemque secundum viam ipsius iudicabo eos, domus Israel, dicit Dominus (Ibid. 36). Et Apostolus: Omnes nos manifesturi oportet ante tribunal Christi, ut refoat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum (II Cor. v, 10). Item idem: Unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo (Rom. xiv, 12). Et alii: Unusquisque nostrum suum onus portabit (Gal. vi, 5).

^e Ita codex Bellovacensis. Valic., obstupuerunt. Noris, obstupescant. Mox Nauc., obstupescant. BALUZ.

^f Peccatum de tanto, Veteres libri sic habent uti nos edidimus. Henricus de Noris reposuit: peccatum Adam Deum tanto furore commotum arbitratus est, ut vellet illum atroci poenae subdere. Garuerius vero, peccatum tanto, etc. BALUZ.

justi fuerint, non facile numerare quis poterit. Ex quibus cum maxime considerare convenerat, quod valde videretur incongruum, Noe, Abraham, David, Moysen, et reliquos innumerabiles justos obnoxios poenae redditos ^a ob unius delictum, et unum atque ex gustu arboris peccatum [Baluz. arboris approbationem]; et quod sic, ultra modum justitiae, iram suam Deus extenderet [Baluz. extenderit], ita ut ^b tot justorum virtutes cunctas abjiceret, eosque, propter unius peccatum Adæ, tanto supplicio manciparet.

4. Nam etsi nihil aliud mente perpendens, saltem de Abel [Baluz. aliud, saltem de Abel mente] convenienter aestimare debuerat, qui primus justus existens, primus mortuus est, et siquidem mortem Deus statuerat ad poenam hominum: quomodo non impietatis erat extremæ, vivere quidem eum, qui fuit causa peccati, vivere etiam cum illo et Evam malitiæ reppertricem? Prætermitto autem diabolium in immortalitate hactenus perdurantem; primum autem justum repertoremque virtutis, primumque divini cultus curam gerentem, ante omnes, ^c poena [Baluz. pene] peccantium fuisse perculsum.

5. Oportebat autem, sapientissimum virum et de Enoch, qui non est mortuus, diligenter expeudere. Non enim tanta virtute vel pietate præditus fuit, ut melior omnibus existeret, Moysen dico et prophetis apostolisque vel reliquis omnibus de quibus ait beatissimus Paulus: *Quibus dignus non erat mundus* (Heb. xi, 38); ita ut, illis mortuis, ipse solus sine mortis experientia perduraret. Sed jam ab initio hoc Deus [Baluz. Deus hoc] habuit apud se definitum, ut primum quidem mortales fierent, postmodum vero immortalitate gauderent, sic ad utilitatem nostram fieri ipse disponens.

6. Et post paululum. Manifestius, inquit, hæc eadem Deus ostendit, cum transfert Enoch, et immortalem facit. Nam si per peccatum causa supplicii Deus intulit mortem, nec olim definitum hoc habuit apud se, ineffabiliter pro nobis, juxta propriam sapientiam, cuncta dispensans. nequaquam Enoch quidem immortalis existeret; Dominus autem Christus ad mortis experientiam perveniret.

7. Et post paululum. Idcirco, inquit, Dominus au-

tor omnium bonorum hominibus factus est, ut sicut Adam primi et mortalis status existit inchoator, ita et ipse secundi et immortalis status existens initiator, primitus Adæ prioris naturalia custodiret; dum nascitur ex muliere; dum pannis involvitur, et paulatim ætatis incrementa sortitur: ^d *Jesus enim, inquit, proficiebat ætate, et sapientia, et gratia coram Deo et hominibus* (Luc. ii, 52); dum circumcisionem suscipit; dum juxta legalem consuetudinem Deo astitit in templo, parentibusque subicitur, et conversationi legitime mancipatur. Sic etiam, ad expletionem reliquorum, et mortem, utpote naturæ tributum, postremo suscipit: ut secundum legem humanæ naturæ moriens, et a mortuis divina virtute resurgens, initium cunctis hominibus, qui mortem secundum propriam naturam suscipiunt, fieret, ut a mortuis surgant, et ad immortalem substantiam commutentur.

8. Sicut enim conformes Adæ secundum statum præsentem sumus omnes effecti, sic Christo Domino [Baluz. juxta carnem] conformes efficiemur in posterum: *Transfigurabit enim corpus humilitatis nostræ conformes fieri corporis gloriæ suæ* (Phil. iii, 21); et, *Qualis terrenus, tales et terreni; et qualis cælestis, tales et cælestes; et sicut portavimus imaginem terreni, portemus etiam imaginem cælestis* (I Cor. xv, 48 et 49): ostendens quod primi status Adæ participes facti, necessario etiam secundi Adæ Christi Domini secundum carnem, futuri status participium consequimur: utpote qui ex hac eadem natura constet exortus, et cuncta, quæ fuerant naturæ, suscepit; et ideo sustineat mortem, ut mortem naturæ suscipiens, et a mortuis resurgens, naturam liberam morte perficeret.

9. Et mortem quidem propterea suscepit, peccatum vero nequaquam, sed ab hoc immunis permansit omnino. Quod enim erat naturæ, id est, mortem, indubitanter assumpsit; peccatum vero, quod non erat naturæ, sed voluntatis, nullo pacto suscepit. ^e Quod si fuisset in natura peccatum, juxta sapientissimi hujus eloquium, peccatum in natura prorsus existens, necessario suscepisset.

EXCERPTUM TERTIUM THEODORI

De codice secundo ex libro tertio, folio decimo octavo.

1. Si, inquit, peccatum Deus vero sciebat

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Sic Noris: Baluzius vero cum omnibus, ut ait, D veteribus libris, ob ejus. EDIT.

^b Hæc est lectio exemplaris BeRoVacensis. In Vaticano scriptum est totius quorum. Ex quo Noris elicit posterorum. BALUZ.

^c Corrigit pene Baluzius, suffragantibus antiquis libris. EDIT.

^d Male Lucas enim habet editio Italica: in qua mox excederunt et gratia. BALUZ.

^e Non alio ratiocinio concluderent oppugnatores peccati originalis, Christum non caruisse peccato. De Juliano Augustinus (Lib. v advers. Jul. cap. 9, alias 13): *Quid est, quod laboras magnis argumentationibus pervenire ad impietatis abruptum, ut Christi caro, quia de Maria natus est, cujus Virginis caro, sicut cæterorum omnium, ex Adam fuerat propagata, nihil distet a carne peccati, et sine ulla distinctione Apostolus dixisse credatur, eum fuisse missum in similitudine carnis peccati* (aut nullam carnem esse pec-

cati, aut si sit, quia inde venit, inde etiam esse Christi, contendit hæreticus); immo potius instas ut nulla sit caro peccati, ne hoc sit et Christi.

Theodorus apud Photium (Cod. 177): *Quantum (so blasphemias voces et impias!), ne Christum quidem Deum, assumpta nimirum peccatis infecta natura, scelere purum esse.*

^f Contendit Theodorus a nemine posse prudenter affirmari quod ulla fuerit Dei voluntas de immortalitate statim ab ortu Adamo concedenda, si modo Deus omnium, atque ita peccati ab Adamo committendi, præsciens datur; id enim vel sapientiæ divinæ, vel potestati derogaret. Cujus enim est sapientiæ, inquit, concedere aliquid iamquam exitium beneficium, in sex tantum horas? aut cujus tantæ potestatis, velle serio hominem esse immortalem, nec impedire quominus a diabolo in mortem trahatur?

^g Procul dubio perturbatus est locus vitio notario.

Adam, sit horum sapientissimorum [Baluz. add. et] A ista responsio, quod hoc insanissimum est, vel in cogitatione percipere, manifestum est, quod et peccatum eum noverat, et propter hoc procul dubio moriturum. Quomodo ergo non est extremæ dementiæ credere quod primitus eum^a immortalem in sex horas [Baluz. horis] fecerit (nam tantæ fuerunt a conditque ejus usque ad^b commissionem, quandoquidem sexto die factus e terra, et comedens contra divinum mandatum, de paradiso pulsus est), mortalem vero post peccatum monstraverit?

2. Certum est enim, quia si eum immortalem esse voluisset, ne ipsum quidem intercedens [Baluz. nec intercedens] peccatum Dei sententiam commutasset; quia nec diabolus fecit ex immortali B mortalem, et quidem eunctorum malorum existentem principium.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

rum: ita vero restituendus: *Numquid peccatum Deus nesciebat Adam? Sed cum sit horum sapientissimorum et ista responsio, quod hoc insanissimum est, vel in cogitatione percipere, manifestum est, etc.*

^a Licet agnoscat immortalem veram esse lectionem, retinet tamen Baluzius mortalem, quam habent omnes alii libri. Edit.

^b Ita codex Vaticanus; at Bellovacensis habet *commixtionem*. Henricus de Noris, putans aliquid deesse in hoc loco, addidit vocem *peccati*. Ego facile crediderim legendum esse *comestionem*. BALUZ.

EXCERPTUM QUARTUM THEODORI

Secundo codice ex libro tertio, folio vigesimo quinto.

1. ^c Non enim, inquit, his qui ab Adam usque ad adventum Christi Domini in tantis fuerunt impietatibus et iniquitatibus quantas beatus Paulus propriis verbis expressit, ut in superioribus ex ejus declaratum vocibus, tamquam magnum quiddam resurrectionis collaturus est præmium, si eos suppliciiis quibusdam sine fine et sine correctione tradiderit. Nam ubi jam loco muneris resurrectio parabitur [Baluz. computabitur], si pœna sine correctione resurgentibus inferatur?

2. *Et post paululum.* Quis, inquit, ita demens, ut tantum bonum credat materiam fieri resurgentibus infiniti supplicii, quibus utilius erat omnino non surgere, quam tantorum et talium malorum, post resurrectionem, sub infinitis pœnis experientiam sustinere?

^c Theodorus, opinor, quasi miraretur pro immortalitate Adamo innocenti asserenda Augustinum tantis viribus pugnare, conatus est probare immortalitatem per se numerandam non esse in bonis, sed inter *ἀδιάφορα*, nec magni faciendam, nisi conjungatur cum impeccabilitate et beatitudinis præmio; quandoquidem ipsis quoque impiis communicanda est, ad incrementum supplicii; non communicanda utique, si tantum esset bonum quantum a defensoribus peccati originalis dicitur.

APPENDIX PRIMA

AD PARTEM PRIMAM

OPERUM MARII MERCATORIS,

Complectens:

Epistolam Anastasii papæ ad Joannem Hierosolymitanum de Rufino Aquileiensi, et Fidei Professionem duodecim anathematismis constantem quam Rufinus quidam edidit

^a EPISTOLA

ANASTASII ROMANÆ URBIS EPISCOPI AD JOANNEM HIEROSOLYMOREM EPISCOPUM RESCRIBENTIS
SUPER NOMINE COELESTII.

Quamvis hæc epistola nihil contineat affine hæresis Pelagianæ, habet tamen multa observatu digna, et ad historiam non parum conducentia; ideoque visa est non abjicienda omnino, veluti extranea, sed in hunc postremum locum rejicienda, licet in manuscriptis codicibus primum obtineat. Nec enim ipsam opinor a Mercatore suis operibus præfixam, quippe que ad rem sive Pelagianam, sive Nestorianam faciat; sed a collectore aliquo non eruditissimo, cui cum nullus Rufinus præter Aquileiensem, notus foret, statim ac occurrit Rufini nomen anathematismis prælatum, utrumque opus ad unum eundemque ratus est Rufinum pertinere.

1. Probatæ quidem affectionis est hoc, ut de sacerdote sacerdos laudabiliter loquaris. Pro tanto igitur C præconio, quod immerito in me effusissimum contulisti, ut amori tuo gratias ago, ita splendorem tuæ

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Hujus meminit Hieronymus in Apologia adversus Rufinum, quem ita alloquitur: *Cur translaturus hæretica, in defensionem eorum præmittis quasi martyris librum, et id Romanis auribus ingeris, quod translatum totus orbis expulit? Aut certe si ideo interpretaris, ut eum hæreticum arguas, nihil de Græco mutes, et hoc ipsum præfatione testare, quod prudentissime papa Anasta-*

sius in epistola quam contra te scribit ad episcopum Joannem, suo sermone complexus est. Meminit etiam Justinianus imperator, seu potius Theophilus Alexandrinus a Justiniano laudatus in epistola ad Menam., ut mox dicitur.

Ipsam ab Hieronymo querebatur Rufinus vel scriptam, vel suppositam; unde Hieronymus (Ubi

sanctitatis, et eas quas in Domino habes virtutes, A subinde quodammodo parvitatæ nostræ favorabilis

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

supra): In epistola sancti papæ Anastasii lubricus existit et turbatus: in quo figas gradum non reperis. Modo enim dicis me esse compositam; nunc ab eo ad te debuisse transmitti, cui missa est. Rursum injustitiam scribentis arguis. Et paulo post: Si me fctam epistolam suspicaris, cur eam in Romanæ Ecclesiæ chartario non requiris? ut cum deprehenderis ab episcopo non datam, manifesti me criminis reum teneas, et nequaquam araneorum mihi opponas cassiculos, sed fortissimo me et solidissimo constringas reti.

Reperitur pluribus in locis, nimirum tomo IX Operum Hieronymi, inter epistolas summorum pontificum, apud Baronium ad ann. 402, et in recentioribus conciliorum collectionibus; verum ubique longe minus castigata quam nunc prodeat, partim ex Bellovacensi, partim ex Vaticano codice.

Celebris admodum est, propterea quod continet multum quidem historiæ ecclesiasticæ; sed plurimum apostolici vigoris, quo summus pontifex libros *Ἐπὶ Ἀρχῶν* proscibit, Rufinum interpretem castigat, damnat Origenem auctorem, lectores terret edictis principum, et Hierosolymorum episcopum Rufini atque Origenis fautorem arguit, serioque monet ne sibi patiatur illudi ab homine erroris defensore.

Illustrissimus Annalium scriptor opinatus est datam ann. 402; sed hæc opinio consistere non potest: nam cum Anastasius obierit v kal. Maii ann. 402, quemadmodum conficit ipse Baronius, ex Marcellini et Prosperi Chronicis, qua tandem ratione tot et tanta, intra quatuor menses, eosque fere hiemales, nec integros, contingere potuerunt, quanta oportuit, et certo sciuntur contigisse? Nam primum missa est epistola ex Urbe Hierosolymam; deinde Rufinus Aquileiæ existens nuntium accepit Syria de iis quæ epistola continebantur; deinde petiit Rufinus sibi mitti e Syria exemplar epistolæ; deinde petitionem Hieronymus in Oriente positus rescivit, ejusque meminuit in Apologia, quam postea ibidem, vivente adhuc Anastasio, edidit. Potuine fieri ut spatium quatuor mensium, procelloso et clauso mari, bis Hierosolymam ex Italia iretur, bis in Italiam Hierosolymis? Hæc omnia porro quæ dixi testatur verbo Hieronymus (*Lib. iii Apol. advers. Rufin.*): In epistola, inquit, sancti Anastasii lubricus existit; et postea: Rufini jam in Domino dormientis profers epistolam, et viventis Anastasii dicta continens, etc.

Datam igitur oportet ann. 401; nec ista conjectura est, sed apertum Hieronymi testimonium, qui cum Apologiam scriberet anno 402: *Esto, ait (Loco mox citato), præteritū anni ego epistolam finxerim, recentia ad Orientem scripta quis misit? In quibus papa Anastasius tantis te ornat floribus, ut cum ea legeris, magis te velle defendere incipias quam nos accusare.*

Baronius, ut hoc argumentum declinet, duas ab Anastasio epistolas in causa Rufini esse datas contendit, unam ad ipsummet Rufinum, quæ citatoria esset; alteram ad Joannem Hierosolymitanum, quæ Rufini condemnatoria; a primam ann. 401, quæ visa est Rufino supposititia; secundam ann. 402, quæ significetur nomine scriptorum recentium ad Orientem. Verum assequi non possum cogitando qui hæc cohererent cum iis quæ Hieronymus eodem in loco scripta reliquit: eam ipsam nimirum epistolam a se suppositam dici, ejus exemplar Rufinus Hierosolymis expectaret. Non expectabat illius quam accepisset, et in qua diceret Anastasius, libros Origenis a Rufino translatos, simplicique Romanæ Ecclesiæ plebi traditos fuisse, ut fidei veritatem, quam ab Apostolo didicerant, per se perderet? Quæ totidem fere verbis in epistola ad Joannem habentur.

Non ignoro quin faciat pro Baronio in speciem quod habet Hieronymus in Apologia: *Ut epistolam nostram non probas, papæ quoque Anastasii simili dicis*

sermo prosequitur: tam enim, vir omnium præstantissime, laudum tuarum fulges nitore conspicuus, ut

fraude subnixam, de qua tibi ante respondi. Quam si suspicaris ipsius non esse, habes ubi apud eum nos arguas falsitatis; sin autem ejus est, ut hujus quoque anni contra te epistolæ probant, frustra et falso falsam arguere niteris, cum ex illius vera epistola, nostram veram esse doceamus. Ex his enim colligere est binas saltem ab Anastasio datas contra Rufinum litteras, id est, 402; alteras præcedente, id est, 401. Verum cum ambæ in Orientem missæ sint, et neutra ad Rufinum directa, sed utraque ad Joannem Hierosolymitanum, miror quomodo inde Baronii conjectura adjuvetur: immo constare puto ex hoc ipso loco, eam de qua nunc agitur epistolam datam ann. 401; posterior enim, quæ nomine missorum in Orientem scriptorum intelligitur, pervenerat Hierosolymam jam tum cum scriberet Hieronymus.

B Anastasii Romanæ urbis episcopi. Successit Anastasius Siricio pridie idus Marias, Honorio IV et Eutychiano cons., id est, ann. 398; obiit vero v kal. Maias, Arcadio et Honorio V AA. CC., id est, ann. 402, postquam sedisset annis quatuor, et uno mense, cum aliquot diebus.

Ad Joannem episcopum Hierosolymitanum. Tenet Joannes ille totos triginta annos Hierosolymitanam sedem; tantum enim temporis intercessit ab obitu S. Cyrilli, ejus in locum successus est, ad ingressum Praylli, quem habuit successorem. Favit porro et Origenistis et Pelagianis, non tam forte sententia mentis quam affectu voluntatis; propterea quod Rufinum Origenis defensorem, et Pelagium monachum adversari intelligeret Hieronymo, cui per se jam erat insensus. Joannes porro non solus accusat Hieronymus, sed et Innocentius, Augustinus, atque Orosius, et ita quidem, ut eruditorum iudicio Vastelli recentes viadicæ depellere accusationem nondum valuerint.

C Rescribentis. Ad litteras nimirum quibus Joannes pontificem consuluerat in speciem de Rufino, quid sentiret; re ipsa autem, Rufinum excusabat, et Hieronymum, cui alias ob causas succensebat, vocabat in crimen, tum invidiam, tum odii in pre-byterum, ut ipsi quidem videbatur, notæ sanctitatis et singularis doctrinæ. Illud indicant Anastasii verba: *Rufinus, de quo me consulere dignatus es, conscientia suæ divinam habet arbitram majestatem.* Et postea: *Quod te vero vulgi de Rufino querela sollicitat, ut quosdam vagis suspicionibus persequaris, etc.*

Super nomine Rufini. Nomen positum est pro causa, usitata scriptoribus illius temporis, nec tamen incongnita meliori ævo, dictione. Rufinus vero, ejus mentio fit, nominatissimus ille est toto orbe Aquileiensis presbyter, S. Hieronymi amicus prium et studiorum socius, tum insensus hostis, cum libros *Ἐπὶ Ἀρχῶν* Latinos fecisset, et Origenistam se prodidisset.

D Post viginti quinque annos peregrinationum in Ægypto et Oriente, quibus Melaniam seniores comitatus est, rediit in Occidentem ann. 397, et Romam inivit, ut loquitur Hieronymus, *navem plenam suarum blasphemiarum* (Apologia 2). Asportavit enim librum *Ἐπὶ Ἀρχῶν* aliosque a se conscriptos, et aureo poculo Romanis venenum propinavit.

Hujus facti invidia cum laboraret, recessit in patriam: unde Apologiam scripsit Anastasio summo pontifici. Scripsit quoque tres virulentissimos invectivarum libros adversus Hieronymum; tandem vero Aquileiæ substitit, donec, populatibus agros urbemque Visigothis, coactus est fugere in Siciliam, ubi diem extremum clausit ann. 411.

Dubiam sui memoriam reliquit, aliis velut sanctum laudantibus, aliis execrantibus tamquam hæreticum.

par esse meritis sermo non possit. Porro autem tanto titulorum tuorum raptor incitamento, ut etiam, quod implere nequeo, audere non desinam.

2. Jam hoc de laudibus tuis est, quod tantum me de celestis istius animi serenitate laudasti. Tui etenim episcopatus ordo perspicuus per universum orbem velut radians, etiam ad nos splendoris tui detulit claritatem: in me quippe totum amicitiae ipse tribuisti, examini nihil relinquis, aut si jure me laudas, tu quoque simili tenore laudandus es. Obsecro igitur ob utrumque, ut meipsum apud me laudare jam desinas: duplex etenim te causa constringit, ne consacerdotis tui sensibus, aut dolorem falsa laus ingerat, aut pudorem vera succendat.

3. Sed ut ad causam revertar: Rufinus, de quo me consulere dignatus es, a conscientiae suae divinitatem habet arbitram majestatem, apud quam se, integro devotionis officio, ipse viderit qualiter debeat approbare.

4. Origenes autem, ejus in nostram linguam composita derivavit, antea et quis fuerit, et in quae processerit verba, nostrum studium nesciit; quod vero sit animi mei propositum, cum tua paulisper super hoc conferam sanctitate.

5. Hoc igitur mente concipi, illum qui urbis nostrae populis opera translata Origenis, lectione

A patefecit, quamdam puris mentibus veluti nebulam caecitatis injicere, fidemque apostolorum et majorum traditione firmatam, velut deviis anfractibus voluisse dissolvere.

6. Dicere hoc loco libet: Quid aget, in Romanam linguam ista translatione? Approbo, si accusat auctorem, et exsecrando factum, exosum populis prodit, ut justis tandem odiis teneatur quem jamdudum fama constrinxerat. Si vero interpret ipse tantorum malorum erroribus consensum praestat, et legenda impia dogmata prodit ad populos, nihil aliud sui opera laboris exstruxit, nisi ut propriae voluntatis arbitrio, haec, quae sola, quae prima, quae apud catholicos Christianos vera fide, jam inde ab apostolis in hoc usque tempus tenentur, titulo assertionis everteret.

7. Absit hoc ab Ecclesiae Romanae catholica disciplina, numquam profecto eveniet aliqua ut haec admittamus ratione, quae jure meritoque damnamus: quapropter illa, quae toto orbe diffusa est, Christi Domini nostri providentia probare dignabitur, accipere nos omnino non posse, quae Ecclesiam maculent, quae probatos mores evertant, quae aures circumstantium vulnerent, et jurgia, iras dissensionesque disponent.

8. Quae re moti, Origenis quidem scripta et erro-

CASTIGATIONES ET NOTAE.

Damnatus certe est ante mortem ab Anastasio, accusantibus Hieronymi amicis; damnatus quoque post mortem a Gelasio, quod de libertate arbitrii contraria Hieronymo sensisset. Nolim ego dirimere hanc litem; verum credat forte quispiam, nec admodum temere, propter maximas a Rufino datas laudes, etiam a summi pontificibus, Anastasii damnationem comminatoriam fuisse duntaxat, justisque de causis non evasisse postmodum in sententiam. Gelasio profecto decretum non pertinet ad personam, sed ad libros, quae ratione damnati sunt saepe, nullo sanctitatis praedictio viri moribus probatissimi. Forte pariter suspecta fuerit non sine causa. Non memini Hieronymi in Rufinum accensae zelo fidei bilis. Vide, lector veritatis amans, Gennadium et alios scriptorum ecclesiasticorum nomenclatores, ubi de Rufino sermonem habent.

a Utrum scilicet, vel haeresis spargenda causa, vel ob aliam rationem Origenis libros *Ἐπι Ἀρχῶν* interpretatus sit, atque etiam utrum Origenis errores sincere et ex animo, an maligne et ore tenus detestaretur. Huc pertinent verba Hieronymi prius allata: *Cur translaturus*, etc.

b Codex Vaticanus: *Origenes autem, ejus in nostram linguam composita derivavit, ante quae fuerit, et in quae processerit verba, nostrum propositum nescit*, etc. Codex Bellov. *Origenes autem... aut quis fuerit, et in quae processerit, etc.* Vulgata lectio: *Origenes... ante quis fuerit, in quae processerit verba, nostrum propositum nesciit*, etc. Locus, prout est in omnibus codicibus, eget Oedipo. Quid enim significant hae voces, nostrum propositum nesciit? Non dubito quin primum exemplar, ex quo reliqui codices excerpti sunt, perturbatum habuerit ordinem duarum istarum vocum, *propositum et studium*, cumque altera vox alteri superposita foret, praesertim in line linearum, incuriosus, ut fit, notarii exscribentis oculus deceptus sit. Clarus enim locus est, si restituatur in hunc modum: *Origenes autem, ejus in nostram linguam composita derivavit, ante (interpretationem lib. Ἐπι Ἀρχῶν) quis fuerit, et in quae processerit verba (impio-*

C rum dogmatum) nostrum studium nesciit; quod vero sit animi mei propositum, cum tua, etc. Testantur enim veteres, Origenem Latinis, ante Rufini interpretationem, incognitum fuisse, non quidem omnino, cum aliquot hominibus, petente Damaso, Hieronymus Latino sermone legendas Romanis prius dedisset, sed quoad errores in libris *Ἐπι Ἀρχῶν* tam spissos, tamque impios.

c Emendatus est a nobis non sine labore hic locus, cum non minus quam praecedens corruptus esset. Codices enim Vaticanus et Bellovacensis habent: *Quod urbis nostrae populis de translatis Origenis lectione patefecit, quamdam puris mentibus veluti nebulam caecitatis injectam*, etc. Legebatur olim in libris editis: *Quod qui urbis nostrae populis de translata Origenis lectione patefecit, quamdam puris mentibus, veluti nebulam excitans injectam, fidem apostolorum majorumque traditione firmatam, velut deviis anfractibus, illum voluisse dissolvere*. Sensus, si tamen aliquis, ubique implicatus est, apertus vero post emendationem nostram.

d Corrupte in codicibus vulgatis: *Hanc quae sola, et quae prima apud catholicos Christianos vera fides jam ab apostolis exinde usque ad praesens tempus tenetur, inopinata titulo assertionis everteret*. Emendavimus, nisi fallor vero, collatis inter se codicibus.

e Habent vulgati codices contra fidem manuseriptorum, et sine ullo probabili sensu: *Quare nosce qualem epistolam ad fratrem et coepiscopum nostrum Venerium diligentiore cura perscriptam parvitas nostra transmissit, sibi hanc conscientiam fecerim, quod non superflua laborem formidine*, etc.

Suspiciatus sum ego, nec sane leviter, fuisse olim lacunam, omissis verbis quibus comprehenderetur sententia damnationis adversus Origenem et Rufinum lata, aut laetæ mentio, hunc fere in modum, quem litteris aliis expressimus. Suspiciandi causas hinc accipio. Primum ab omnibus scriptoribus dicitur Anastasius Origenis errores damnasce. Unus pro cunctis Hieronymus, scribens ad Demetriadem virginem, et in istam epistolam respiciens (*Epist. 6, de*

res damnavimus; interprelem vero, cum non satis, neque sua præfatione ad libros Origenis, neque apologia ad nos missa, se purgaverit, immo forte iisdem erroribus reipsa consentiat, Romam ad iudicium sedis apostolicæ vocavimus, et remuentem venire eadem sententia involvimus. Damnationis autem epistolam fratribus nostris Venerio et Chromatio scripsimus. Quam epistolam ad fratrem et coepiscopum nostrum Venerium, diligentiore cura perscriptam, parvitas nostra transmissit, ex subditis poteris comprobare.

9. Unde igitur habeat secum ille qui transtulit,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

(Virginitate servanda): Dum esses parvula, et sanctæ ac beatæ memoriæ Anastasius episcopus Romanam regeret Ecclesiam, de Orientis partibus hæreticorum sæva tempestas, simplicitatem fidei, quæ Apostoli voce laudata est, pollueret et labefactare conata est. Sed vir dilissimæ paupertatis, et apostolicæ sollicitudinis, statim noxium perculit caput, et sibilantia hydræ ora compercuit.

Quod si Anastasius Origenem damnavit, id videtur silero non debuisse, cum scriberet ad episcopum eorumdem errorum nomine suspectum, certe suspecto Rufino faventem. Deinde hæc verba, hæc sententiæ meæ forma præcesserit, non obscure significant factam prius sententiæ mentionem. Postea Hieronymus scribit (*Lib. II advers. Rufin.*) datas ab Anastasio litteras, quibus Origenem toto orbe persequeretur: iisque acceptis, Chromatium Aquileiensem et Venerium Mediolanensem coegisse synodos, in quibus pari sententia, quia et pari spiritu, hæreticum Origenem denunciaverunt populis. Denique damnatum a se Rufinum summus pontifex satis ostendit his postremis verbis: Ipse denique viderit ubi possit absolvi.

^a Fideles omnes sanctus pontifex partes sui corporis appellat, eodem sensu quod postea Cælestinus, et ipse caput universalis Ecclesiæ, scribens ad clerum et populum Constantinopolitanum (*I p. conc. Eph. cap. 49*): Nos, inquit, licet longe positi, ubi cognovimus perversitate doctrinæ membra nostra lacerari, paternæ sollicitudine nos urente, pro vobis alieno flagravimus incendio; licet inter Ecclesiæ Dei, quæ ubique in unum Christi thalamum referuntur, nihil longe sit, nihil censeatur alienum; cum ergo nostra viscera sitis, jure trepidamus ne fidem vestram a tramite veritatis insinuatim male docentes avertat, etc.

^b Imperialium rescriptorum adversus Origenistas meminit Hieronymus his verbis: Imperatorum quoque rescripta, quæ de Alexandria et Ægypto Origenistas pelli jubent, me suggerente dictata sunt. (*Lib. I Apologet. advers. Rufin.*) Horum mentio nulla est in Codice Theodosiano, nec alibi, opinor, quam his duobus in locis.

Miror vero non meminisse Justinianum in epistola ad Menam Constantinopolitanum, ubi sermo sit de damnatione Origenistarum ab Anastasio; verum quoniam facta est epistolæ Justiniani mentio, non erit inutile tria obiter annotare, quæ huc pertinent.

Primum, verba quibus mentio sit Anastasii summi pontificis, non esse imperatoris, quod visum tamen eruditissimis nonnullis, sed Theophili Alexandrini. Sic enim se habent: Audiamus et sanctum Theophilum episcopum Alexandriæ, ex sermone ad quosdam monachos scripto, qui Origeni assentirentur. Sic enim dicit: « Quare anathematizantes Origenem cæterosque hæreticos, exemplo nostro, et Anastasii sanctæ Romanæ Ecclesiæ episcopi, qui ex veteribus certaminibus clarus, nobilissimus populi dux creatus est, quem et universa beatorum Occidentis episcoporum sequitur synodus, quæ accepit ac probavit Alexandrinæ Ecclesiæ sententiam in impium latum. »

Secundum, Justinianum epistolam suam misisse, non tantum ad Menam, sed etiam, ut loquitur, ad

A servetque sibi hanc conscientiam, non superflua laboro formidine, neque inani timore sollicitor. Mihi certe cura non deerit, Evangelii fidem circa meos populos custodire, a partesque corporis, per spatia diversa terrarum diffusas, quantis possum litteris convenire; ne qua profanæ interpretationis origo subrepat, quæ devotas mentes, immissa sui caligine, labefactare conetur.

10. Illud quoque, quod evenisse gaudeo, tacere non potui: beatissimorum nostrorum^b principum manasse^c responsa, quibus unusquisque Deo serviens

sanctissimum et beatissimum papam senioris Romæ, et patriarcham Vigilium, et ad cæteros omnes sanctissimos episcopos et patriarchas, id est, Alexandriæ, B Theopoleos, et Hierosolymorum, ut et hi huic rei prospiciunt, etc.

Tertium, mandatum patriarchis ut exempla mitterent aliis episcopis, atque etiam archimandritis; sunt enim hæc imperatoris verba: Hanc epistolam ad tuam beatitudinem dedimus, qua eam hortamur ut omnium qui in hac regia urbe nunc degunt, sanctissimorum episcoporum conventum habeat, ac Deo amabilissimorum præfectorum sanctis quæ hic sunt monasteriis, faciatque ut omnes suis scriptis præfatum impium ac Deo repugnantem Origenem, qui et Adamantium, quique presbyter fuit sanctissimæ Ecclesiæ Alexandriæ, ac ejus nefaria impiæque dogmata, capitulaque omnia, quæ inferius ponuntur, omnimodis anathematizent; exemplaque dimittas eorum quæ a beatitudine tua ob hanc causam gesta fuerint ad alios omnes sanctissimos episcopos, præfectosque venerabilium monasteriorum, ut et ipsi subscriptione propria anathematizent Origenem, scelestaque ejus dogmata, cum omnibus qui declarantur hæreticis. In posterum autem ne aliter ordinentur episcopi, aut monasteriorum præfecti, nisi prius cum aliis omnibus hæreticis, qui de more in editis libellis anathematizantur, id est, Sabellio, Ario, Appollinario, Nestorio, Eutychæ, Dioscoro, Timotheo Æluro, et Petro Monggo, et Anthimo Trapezuntis, Theodosio Alexandriæ, Petro qui fuit Antiochiæ, et Petro qui Apamæ, et Severo olim Antiochiæ, prædictum etiam Origenem, qui paganorum et Arianorum insaniam laboravit, una cum exécrabilibus impiisque ejus dogmatibus anathematizent. Omnibus enim prædicandum est ne omnino quisquam audeat talia hæreticum aut ejus expositiones defendere, sed eas unusquisque ex toto animo et tota cogitatione oderit, et avertetur, et anathematizet.

Ex his digna scito quinque discimus: 1° quomodo in totum orbem, vel, ut alii loquantur, ad universos orbis episcopos, mitterentur encyclicæ, tum pontificum, tum imperatorum, epistolæ, dirigebantur scilicet ad solos per se majorem sedium episcopos; 2° ut quæ præscribebantur epistolis executioni mandarentur, coactas fuisse ab episcopis majorem sedium synodos suæ diocesis, et inde quid facto opus esset singulis minoribus episcopis significatum, missis acceptarum litterarum exemptis; 3° ad ipsos quoque monasteriorum præfectos fuisse missa mandatorum exempla, et ab iisdem, si quando hæresis solemnitus damnanda foret, exactam subscriptionem nomine totius cænobilis; 4° neminem tunc temporis fuisse, vel Ecclesiæ, vel monasterio præfectum, quin prius propria subscriptione, et editis libellis anathema dixisset, non tantum hæreticorum dogmatibus, sed ipsiis etiam hæreticis; 5° ejusmodi imperatam esse subscriptionem, qua quisque se, neque personam damnatam, neque libros, neque dogmata velle defendere, sed hæc omnia ex toto animo et ex tota mente odisse, aversari, et anathematizare testaretur.

^c Notum est quid intercedat discriminis inter

ab Origenis lectione revocetur; damnatumque sententia principum, quem lectio remm profana prodiderit, hactenus sententia meae forma praecesserit.

11. Quod te vero vulgi de Rufino querela sollicitat, ^a ut quosdam vagis suspicionibus persequaris, hanc tuam opinionem constringam divinae lectionis exemplo. Sic enim scriptum est: *Non sic homo, ut Deus; nam Deus videt in corde, homo in facie* (I Reg. xvi).

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

sanctiones principum, sive constitutiones, et responsa seu rescripta; illæ edebantur, quasi motu proprio, principibus; ista vel consultationibus magistratum, vel aliorum precibus libellisque reddebantur. Si ergo sanctiones principum, quarum meminit pontifex, responsa fuerint, utique missa sunt post libellum a Theophilo per legatos Arcadio imperatori oblatum ann. 400. Unde concluditur ratio temporis quo Anastasium Joanni scripsisse diximus (Vide Pallad. in dialog. vitæ Joan. Chrysost.); cum enim de responsis principum loquatur, tanquam de re admodum recenti, necesse est scripsisse ann. 401, siquidem responsa Constantinopoli data sint ann. 400, et inde in Occidentem missa innotuerint pontifici initio ann. 402.

^a Videtur loqui de Hieronymo, Hieronymique amicis Pammachio, Oceano et Marcella, qui multum re ipsa contulerunt ad promovendam Origenistarum condemnationem; non tamen impulsu odio Rufini, quod opinabatur Joannes, sed execratione errorum qui ex lectione libri *Ἐπὶ Ἀρχῶν* horrorem fecerant catholicis mentibus. Vide apud Hieronymum epistolam 64, quæ est Pammachii et Oceani ad Hieronymum; et 65, quæ Hieronymi ad utrumque; et 78, quæ Hieronymi ad Pammachium et Marcellam; lucem enim dant hinc loco per se obscuriori.

^b Correctus est hic locus, qui mendose legebatur in hac vulgata lectione, contraria utrique manuscripto codici: *Rufinum scito quod propria mente Origenis dicta in Latinum transtulit ac probavit, nec dissimilis ab eo est qui alienis vitiis præstat assensum. Illud tamen scire cupio, etc.*

12. ^b Itaque, frater charissime, omni suspitione seposita, Rufinum scito quod propria mente Origenis dicta in Latinum transtulit ac probavit, nec dissimilis a reo est qui alienis vitiis præstat assensum. Illud tamen tenere te cupio, ita haberi a nostris partibus alienum, ut, quid agat, ubi sit, nescire cupiamus. Ipse denique viderit ubi possit absolvi.

Audiendus sub finem Rufinus ipse pro se loquens ad summum pontificem, siquæ facti ratione quam potuit reddita, regerens crimen in Hieronymum, de cuius invidia maligne queritur: *Quod quædam Origenis, inquit (Apolog. ad Anastasium papam), rogatus a fratribus de Græco in Latinum transtuli, puto quod omnes intelligant hæc pro solo livore culpæ; si enim aliquid est quod displicet in auctore, quare id ad interpretem detorqueatur? Sicut in Græcis habetur rogatus sum ut Latinis ostenderem; Græcis sensibus verba dedi Latina tantummodo. Sive ergo in illis sensibus laus est aliqua, non est mea; sive culpa similiter, non est mea.*

Et paulo post: *Nemo ergo mihi ex hoc, quæro te, sancte, ac venerabilis, et beate Pater, conflet invidiam; nemo factionibus utatur et calumniis, quod in Ecclesia Dei fieri non licet. Ubi enim simplicitas, tuta erit et innocentia, si hic non erit?*

Origenis ego neque defensor, neque assertor sum, neque primus interpres: alii ante me hoc idem opus fecerant, feci et ego postremus rogatus a fratribus. Si iubetur ne fiat, jussio observari debet in posterum. Si culpantur qui ante jussionem fecerunt, culpa a primis incipiat.

Ego enim præter hanc fidem quam supra exposui, id est, quam Romana Ecclesia, et Alexandrina, et Aquileiensis nostra tenet, quæque Hierosolymis prædicatur, alienam nec habui umquam in isto homine, nec habeo, nec habebō; et si quis aliter credit, quisquis ille est, anathema sit. Reddunt autem in die iudicii rationem hi qui offendicula, et dissensiones, et scandala fratribus, propter invidiam solam et livorem, generant.

FIDES RUFINI.

Mirum quam multa doctrinæ, tum historicæ, tum dogmaticæ arcana libellus iste brevissimus contineat, ut magnis voluminibus, sin minus præferri, saltem componi queat: unde notis diligentius, iisque laboriose conquisitis, illustrandus visus est; neque vero mediocriter illustrari egebat, ut opes quas exiguatate sua velut involutas celabat explicare cogeretur. Rejectus est porro in appendicem, eadem de causa atque Anastasii epistola, cui subjungitur in manuscriptis codicibus, quantumvis secundum ab ipsa teneat locum; nam parum habet Pelagianæ historiæ, multum alienæ, scilicet Origenianæ. Illis enim temporibus, quod in notis demonstrandum est, fervebant, eo præsertim loci quo libellus scriptus est, questiones ortæ ex libris Origenis *περὶ Ἀρχῶν*, quos recens in Latinum sermonem Rufinus Aquileiensis presbyter transtulerat. Verum ista patebunt ex notis, in quibus populares quædam opiniones convellendæ sunt, et nonnulla Origeniana ipsis etiam eruditissimis non satis nota propagabuntur.

Propter venerationem sanctorum locorum, ^a Hierosolymam et Bethleem venimus, et intelleximus

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Hinc constat ubi sit editus ille Fidei libellus, scilicet Hierosolymis aut Bethleemi, quo confluebat infinita vis sive presbyterorum, sive monachorum, partim propter sanctitatem utriusque loci, partim ob Hieronymi famam, et nobilium feminarum charitatem, suis opibus servos Dei alentium.

De tempore difficilior quæstio, hinc tamen duenda conjectura. Editus est procul dubio ante damnatum Nestorium, alioquin tertio anathematismo, non Samosatani tantum, Photinique, sed etiam Nestorii facta fuisset mentio: editus quoque priusquam damnaretur Pelagius, nam quomodo alias tam

parce anathematismo secundo de gratiæ divinæ adiutorio dictum fuisset? Potest ergo videri ad tempora Anastasii pertinere, quibus Origenianæ questiones, magna animorum contentione, præsertim in Oriente, agitabantur, et Pelagianæ quasi concipiebantur.

Immo vix non opinor rejici debere ad pontificatum usque Siricii, quando in Oriente turbatum est, dissidentibus mutuo duobus magnis viris, S. Epiphonio et Joanne Hierosolymitano, illo oppugnante, isto defendente Origenem. Ad tantos enim episcopos accessere, cum plurima turba, eximii duo presby-

plurimos fratres in nobis scandalizari, eo quod au- A
dierint nos multa hæretica et quæ contra fidem Ec-
clesiæ veniunt profiteri.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

teri, Hieronymus qui Epiphanium, et Rufinus qui Joannem sequeretur. Hieronymo monachorum chori ita adhærebant, ut non communicarent Joanni (*Vide apud Hieronym. epist. 61, quæ est cont. errores Joannis*); presbyteris autem in partes divisus, schisma miserabiliter Ecclesiam Hierosolymitanam lacerabat. Non improbabiliter igitur dici potest editus circiter ann. 398.

Auctorem esse Rufinum quemdam titulus indicat; demonstrat Latinum hominem dictionis forma; series et ordo codicis manuscripti appellare videtur presbyterum Aquileiensem; posset alicui venire in mentem presbyter Palæstinæ provinciæ, cujus libellum Fidei edidit P. Sirmondus; posset et alteri Rufinus presbyter, quem legimus ab Hieronymo missum e locis sanctis Mediolanum ann. 400. Occurrunt enim animo, inter legenda temporum istorum monumenta, tres hoc nomine presbyteri, sive qui Hierosolymis, sive qui in vicinis Ecclesiis versati sint, et ita occurrunt curioso animo, ut de nullo non possit oriri suspicio; nam prout emergebant quotidie hæreses, præsertim in Oriente et Hierosolymis, propter confluentium hominum multitudinem; ita suam quisque debebat probare fidem apud eos quorum communionem expetebat, siquidem multi pietatis specie tegebant hæresin.

Pro Rufino Aquileiensi facit in primis auctoritas Mercatoris, aut potius utriusque codicis, in quo sunt Opera Mercatoris; in ambobus enim anathematismi inter epistolam Anastasii et subnotationes in verba Juliani ita interponuntur, ut cum manifesta fiat mentio in priore loco Aquileiensi Rufini, in posteriore Rufini illius qui docuit Cælestium, qui- C
bus vulgo creditur, etiam ab eruditissimis quibuscumque, esse Aquileiensi, non alius anathematismi titulus datus sit quam iste: *Incipit Fides ejusdem Rufini*, cujus nempe sit mentio in utroque Opere. Facit deinde quod Aquileiensi plurimum Origeni, Pelagianis non parum faverit, teste Hieronymo (*Epist. ad Ctesiph.*); sit vero totus fere hic libellus de quæstionibus, tum ab Origene, tum a Pelagio motis. Facit denique quod quæ hic damnantur, eadem fere objecta sibi Rufinus Aquileiensi, cum in Apologia ad Anastasium papam, tum maxime in duabus adversus Hieronymum Invectivis, diluat.

Verum sunt in contrarium vehementia sane argumenta, eaque non pauca; nam si hanc palinodiam aliquando recantasset Aquileiensi, qui potuit factum Hieronymum latere, primis præsertim illis temporibus, quibus arcta erat inter utrumque necessitas animique concordia? Qui potuit non exprobari, maxime ab homine iracundiore, et leviora non silente, postquam amicitia soluta est? Quid quod ultimus anathematismus perstringit eos qui dicunt animas prius exstittisse quam venerint in corpora, et non, secundum primi hominis exemplum, eas a Deo quotidie fieri; Rufinus tamen (*In Apologia ad Anastasium papam*) confitetur jam senex, adhuc se ignorare, Deoque relinquit scire: *Quid sit in vero super tribus quæ tunc invaluerant de origine animarum opinionibus, quarum una erat quod, FORMATIS IN UTERO CORPORIBUS, DEUS QUOTIDIE FACIAT ANIMAS ET INFUNDAT.*

Adde quod Rufinus ille Syrus cujus meminit Mercator in præfatione Subnotationum, longe diversus sit ab Aquileiensi, qui de peccato originali non male sensit, ut adversus popularem credulitatem indubitatis argumentis confectum est.

Neque valet id quod assertur ex Apologia et Invectivis. Coactus enim est Aquileiensi objectum

Itaque, Deo præsentē, testamur quæ infra scripta sunt nos ex parte sensisse per errorem, et a præsentī tempore condemnare; alia autem, in quibus falso

sibi crimen consensionis cum Origene in dogmatibus, ubique passim, et apud judicem Anastasium, et apud accusantem Hieronymum, diluere.

Argumentum porro quod ab auctoritate Mercatoris sumebatur, cum nitatur partim hac voce, *ejusdem*, partim collocacone libelli post litteras Anastasii, etc., nihil admodum efficit. Quis enim epistolam Anastasii ibi collocatam a Mercatore probet, ubi est in codice manuscripto? quis non videat id factum ab imperito librario, qui cum unum Origenistam Rufinum nosset, huic omnia Rufinorum, propter communiatem nominis, tribuerit?

Opinor igitur, neque incredibiliter, auctorem hujus libelli esse Rufinum illum tertium (si tamen tertius a secundo differt) quem presbyterum Hieronymus Mediolanum Romanque misit, utique ad Veneriūm et Anastasium adversus Origenistas sollicitandum, ut ostendimus in notis ad præfationem Subnotationum. Opinandi ratio est, quod præter nomen conveniant tempus, locus, patria, aliaque ejusmodi adjuncta. Missus est enim ex Bethleemico secessu, Anastasii temporibus, vir Latinus, qui cum Occidentalibus negotium magni momenti gereret, id est, rem strenue ageret contra Origenistas, quorum errores et eo sciret penitus, quo iisdem fuerat infectus, et hæreticos tanto ardentius insequeretur, quanto se sciret, professo palam odio, a suspitione pristinae societatis certius absolvendum (*Vide quæ animadvertimus ad præf. Subn.*).

Tota hæc condemnatio duodecim anathematismis continetur, circa quos, si modo universim spectentur, tria puto diligentius observanda. Primum, omnes intorqueri in doctrinam quæ, licet Hieronymianæ sit contraria, non tamen pariter ab omnibus aliis Patribus proscripita est. Neque enim duodecim anathematismus adversus eos qui dicunt animas prius fuisse quam nate sunt, et non cum corpore a Deo quotidie fieri, admissus fuisset ab Augustino, quæstionem hanc velut incertam adhuc sua ætate definire numquam auso. Unde oportet confessionem istam in nulla Ecclesia fuisse publicam; sed privatam potius, et alicujus, sive clericorum cœtus, sive monasterii propriam. Oportet item anathematis nomen non ea notione acceptum fuisse qua vulgo solet, pro execratione canonica, sed generali alia, pro condemnatione alicujus dicti. Sic cum Diospoui juberetur dicta quædam per adulatorem reprobare Pelagius, *Synodus dixit: Quoniam negas te talia scripsisse, anathematiza illos qui sic tenent. Pelagius respondit: Anathematizo quasi stultos, non quasi hæreticos, siquidem non est dogma. Deinde judicaverunt episcopi dicentes: Nunc quoniam anathematizavit Pelagius insertum stultiloquium, etc. (Lib. de Gest. Palæst. cap. 6).*

Secundum, in omnibus Origenem peti, ortasque ex ipsius fonte hæreses Samosateni, Arii, Apollinaris et Photini, immo nullam damnari, quam non Hieronymus Origeni aliquando objecerit. Ex quo nec temere quispiam nec imprudenter crediderit auctorem anathematismorum fuisse discipulum Hieronymi, et eo tempore scripsisse quo nondum deferbuisset acrior inter Hieronymum et Joannem Hierosolymitanum contentio, id est, ante ann. 394; immo et edidisse professionem hanc, in ipsomet Hieronymi monasterio, apud sanctam Bethleem, qua se purgaret ab hæresis suspitione, dignumque probaret qui admitteretur in catholicum cœtum.

Postremo, ea tempestate plures factas fuisse a variis hominibus professiones, isti non absimiles, sim minus quoad definitionem, cum alii faverent Origeni, alii pugnarent, saltem quoad quæstiones de

infamantur, nec dixisse, nec dicere, et e contrario A quæ in aliis suspicantur, posuisse atque damnassee.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

quibus suam quisque sententiam dicebat. Sic Apologiam Rufinus Aquileiensis, sic libellum Fidei Rufinus Palæstinus, sic expositiones symboli Patres utroque meliores, sic anathematismos suos adversus Apollinaristas Nazianzenus composuit.

Jam vero si singuli per se anathematismi considerentur, videbitur procul dubio nonnullum operæ pretium ad unumquemque pro notis afferre aliquid, tum ex Origene ipso, tum ex aliis confessionibus, aut etiam ex scriptis Hieronymi, aliorumque adversus Origenistas, quo probetur Origenem omnibus hisce fulminibus peti.

^a Pertinet totus anathematismus ad pœnam quam Deus irrogaturus est, non diabolo tantum, dæmonibusque et impiis, quæ prima pars; sed etiam Christianis qui rectam fidem sequuntur, sed peccatores sunt, quæ secunda. Illorum pœnæ perpetuæ dicuntur, quod omnino catholicum est; istorum temporales, quod, etsi magnis olim viris placitum est, ab aliis tamen erroris damnatur.

Contra priorem partem, quæ pertinet ad dæmones et impios, Origenes ita constanter et ubique docuit, ut nemo ipsi non tribuerit veluti propriam hæresim dogmati catholico contrariam; immo omnes traderinteam contineri opere cui nomen est *Ἐπεὶ Ἀρχῶν*. Hieronymus (Epist. 124) Avitum monens de cavendis erroribus inter libros hosce legendos: Sic permiscet, inquit, omnia, ut de archangelo possit diabolus fieri, et rursus diabolus in angelum revertatur. Et paulo post: Ipsos dæmones ait, ac rectores tenebrarum in aliquo mundo vel mundis, si voluerint, ad meliora converti, fieri homines, et sic ad antiquum redire principium, ita duntaxat ut per supplicia atque tormenta, quæ vel multo vel brevi tempore sustinuerint, in hominum eruditi corporibus, rursus veniant ad angelorum fastigia.

Rufinus Aquileiensis, non tantum multa ex libris *Ἐπεὶ Ἀρχῶν* expunxit, et ista in primis, sed etiam, ut suspicionem consensionis cum Origene a se amoveret: Si quis, ait (In Apolog. ad Anast.), diabolum negat æternis ignibus mancipandum, partem cum ipso æterni ignis accipiat, ut sentiat quod negavit.

Posteriorem partem, quæ spectat Christianos, Hieronymus tradidit, cum refelleret 72 titulum Pelagii asserentis, in die iudicii iniquis et peccatoribus non parcendum, sed æternis eos ignibus exurendos. Longam enim disputationem, qua respondet Scripturæ locis a Pelagio allatis, concludit tandem his verbis (Dialog. 4 advers. Pelag.): Si Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non esse perdendas, et diabolo tribuit pœnitentiam; quid ad nos, qui et diabolum, et satellites ejus, omnesque impios et prævaricatores dicimus perire perpetuo, et Christianos, si in peccato prævenii fuerint, salvandos esse post pœnas?

Marianus Victorius trahere nititur dictum Hieronymi ad ignem quem Ecclesia purgatorium vocat, quo nimirum vel leviores maculæ a justis contractæ excoquantur, vel pœnæ pro gravioribus criminibus per justificationem remissis pendantur. Verum apertam vim facit reluctanti: Hieronymus quippe peccatores de quibus loquitur a solis illis impiis discernit quos delinit, qui notitiam Dei non habent, velut gentiles, vel ab ea descecerunt, velut heretici. Sed ut hæc obscuritatis aliquid habeant, ista certe non habent: Sicut diaboli, et omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, Non est Deus (Psalm. xlii, 1), credimus æterna tormenta; sic peccatorum atque impiorum, et tamen Christianorum, quorum opera in ignem probanda, atque purganda sunt, moderatam arbitramur et mixtam clementiæ sententiam iudicis.

Quibus verbis Sixti Senensis et Francisci Suarii benigniores quam veriores exceptiones videntur excludi. Moderatio enim sententiæ æternis tormentis

1. ^a Qui dicunt diabolo, et dæmonibus, et impiis, hoc est, gentilibus, Judæis, Samaritanis, omnibus-

opponitur, et impiorum Christianorum nomine intelligi non possunt ii quorum remissa sunt per justificationem peccata, cum justificatione homines impii esse desinant. Adde quod historia questionum illius temporis omnem abrogat fidem sententiæ duorum istorum doctorum.

Quid quod Augustinus, mea quidem sententia, intendebat in Hieronymum, cum scriberet (In Enchirid. cap. 67): Creduntur a quibusdam etiam ii qui nomen Christi non relinquunt, et ejus lavaero in Ecclesia baptizantur, nec ab ea ullo schismate vel hæresi præciduntur, in quantistibet sceleribus vivant, quæ nec diluant pœnitendo, nec elemosynis redimant, sed in eis usque ad hujus vitæ ultimum diem pertinacissime perseverant, salvi futuri per ignem, licet pro magnitudine facinorum flagitiorumque, non tamen æterno igne puniri. Sed qui hoc credunt, et tamen catholici sunt, humana quadam benevolentia mihi falli videntur: nam Scriptura divina aliud consulta respondet. Librum autem de hac questione scripsi, cuius titulus est, de Fide et Operibus, etc. Scripsit enim de tribus questionibus librum: Cum accepisset missa, ut ait (Lib. ii Retract. cap. 58), a quibusdam fratribus, laicis quidem, sed divinarum eloquiorum studiosis, scripta nonnulla, quæ ita distinguerent a bonis operibus fidem, ut sine hac non posse, sine illis posse perveniri suaderetur ad vitam æternam.

Quas autem tres quæstiones tractandas suscepit, initio libri exponit: Quibusdam videtur indiscrete omnes admittendos esse ad lavacrum regenerationis, quæ est in Christo Jesu Domino nostro, etiamsi malam turpemque vitam facinoribus et flagitiis evidētissimis notam mutare noluerint, atque in ea se perseveraturos, aperta etiam confessione declaraverint. Verbi gratia, si quisque meretrici adhæret, non ei prius præcipiatur ut ab ea discedat, et tunc veniat ad baptismum; sed etiam cum ea manens mansurusque confidens, admittatur et baptizetur, nec impediatur fieri membrum Christi, etiamsi membrum meretricis esse perstiterit; sed postea doceatur quam sit hoc malum, jamque baptizatus de mutandis in melius moribus instruat. Perversum enim putant atque præposterum, prius docere quemadmodum debeat vivere Christianus, et deinde baptizari; sed censent præcedere debere baptismi sacramentum, ut deinde sequatur vitæ morumque doctrina, quam si tenere et custodire voluerit, utiliter fecerit. Si autem noluerit, et retenta fide Christiana, sine qua in æternum periret, in quolibet scelere immunditiæque permanserit, salvum eum futurum, tamquam per ignem, velut qui ædificaverit super fundamentum quod est Christus, non aurum, argentum, lapides pretiosos, sed ligna, fenum, stipulam, id est, non justos castosque mores, sed iniquos et impudicos (I Cor. iii, 12).

Jam vero laicos illos, a quibus scripta Augustinus accepit, non alios ego cogitandos puto, quam Hieronymi studiosos, id est, vel Marcellinum tribunum, vel nobiles Roma in Palæstinam profugos, qui sæpe Augustinum consulerunt de quæstionibus ecclesiasticis. Neque etiam reor a laicis missa fuisse alia scripta quam quæ Hieronymus, sive in Isaiam edidit, sive in Epistolam Pauli, ubi duas de tribus quæstionibus aperte tractavit, tertiamque indicasse videri potuit, sed ita ut abiret in eam sententiam quam Augustinus, tacito quidem nomine præ reverentia tanti viri, validis tamen argumentis arguere coactus est.

Nam cum iterum Hieronymus de quæstione tertia prolixius egisset, rursus quoque Augustinus præ fide catholica scribere compulsus est (Dialog. 4, cit. partim in Enchirid. partim in lib. xxi de Civit. Dei cap. 17 et sequentibus); sed id præstitit post obitum Hieronymi, ejus et offensionem verebatur, et doctrinam sanctitatemque suspiciebat.

quo hæreticis (exceptis Christianis qui rectam fidem sequuntur, et peccatores sunt) aliquando parcendum, et poenas eorum non esse perpetuas, anathema sint.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Ex his autem manifeste constat quo sensu locutus sit de questione vulgo proposita Hieronymus, eo nempe quo disputari solebat a catholicis. Constat etiam non posse eum probabilius dici sensu catholico locutum de purgatorio igne, quam ipsummet Origenem, cujus vestigiis apprimè insilit; humanitas ergo aliquid, quod fateri necesse est, hæc in parte accidit maximo Ecclesiæ doctore, propter sententias quasdam præjudicatas, ex pristina veteris magistri lectione.

Origenes autem nomine purgatorii ignis non id significabat quod Ecclesia nunc solet; sed ipsa inferorum supplicia, quibus sua tandem aliquando crimina rei Christiani purgarent: quasi fides flammis posset in charitatem incendi. Id autem annotasse non leve est operæ pretium, ad intelligenda Patrum dicta, si qui adversus ignem purgatorium sentire videantur. Neque enim hunc negant, quem Ecclesia confitetur, sed quem alii commenti sunt post Origenem.

Sunt qui credant potuisse Hieronymum id doctrinæ accipere etiam a Gregorio Nazianzeno, quo magistro gloriabatur (*Orat. 39*): ille enim cum recenset varia baptismorum genera, meminit ultimo loco baptismi ignis, qui postremus omnium crassam materiam depusturus sit quasi fenum, vitique omnis levitatem assumpturus.

Verum hæc verba de purgatorio igne, qualem Ecclesia novit, interpretari nihil vetaret, nisi interpret Nicetas alio sensum doctoris traheret. Sic enim facit Gregorium Novati sectatoribus loquentem: Si vos non slectimus, pro vobis, utpote incurabili morbo correptis, lacrymas effundemus: igni enim sempiterno baptizabimini, qui terrenam et crassam materiam tamquam fenum comedit, ut Isaie verbis utar; hoc est, crassis et obscenis corporis voluptatibus servientes, atque homines peccato leves et aridos ita cæcruat, ut tamen non absumat, etc.

Sunt etiam qui Gregorium Nysseum (*Orat. Catechet.*) ejusdem doctrinæ nomine suspectum velini, quod eruditi viderint. Photius certe de Theodoro Mop-uesteno ita scribit (*Cod. 21*): Τὴν Νεστορίου ἑρῆσιν, καὶ μάλιστα ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ, ἐπικρατοῦντων προαναφανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἡμετέρων ἀποκατάστασιν τερατεύεται: Nestorii hæresim, maxime in tertio libro, confirmans ante prædicat; sed et peccatorum restitutionem monstrifice mentitur.

Neque vero mirum his et aliis antiquissimis Patribus ita visum fuisse: nam non tantum humana quadam, ut ait Augustinus (*Lib. de Fide et Operibus*, et *lib. 1 de Civit. cap. 17*), benevolentia falsi sunt; sed etiam præjudicata opinione qua crederent Deum summe bonum Christi quæ amantem perdere non posse homines qui Christum vera fide induissent. Unde Ambrosius (*In Psal. cxviii, octon. 20*), cum Christum docuisset esse fidelium caput, membraque capiti fide coaptari: Hoc caput, inquit, humani servate serpentes, hoc custodito, vita integra, salus tua est; nemo enim perire potest, cui non sublatus est Christus. Ubi fides est, et initium et finem habemus. Ubi perfidia, neque initium, nec finis est.

Hieronymo adhæsit, præter Rufinum hunc Syrom, Paulus Orosius, illud ipsum Pelagii arguens quod Hieronymus (*Apolog. cap. 13*), omnes nimirum peccatores simul cum impiis in æternum esse damnandos. Adhæsit Mercator (*Commonit. cap. 4*), quemadmodum ostendimus suo loco; immo et Joannes Damascenus, saltem ex parte; Oratiōe pro fidelibus defunctis, si tamen supposititia non est.

Quomodo vero tantorum virorum error refutari

A 2. Qui dicunt quemvis sanctum virum, et apostolicum, et apostolicum, sine Dei auxilio posse esse perfectum, anathema sint.

3. b Qui dicunt, Christum Filium Dei Deum Ver-

debeat, demonstrat Augustinus (*Lib. de Fide et Operibus*). Quomodo hæreticis nostrorum temporum non faveat, diximus in notis ad locum Mercatoris. Quomodo tandem, non stulta exprobandi Patribus libidine, sed sincero veritatis studio in hæc inquisitionem incubuerimus, judicabit ex se facile qui satis intellexerit oppugnandum esse genium nostri sæculi, quo quisque Patrem quem colit affectu sæpe magis quam ratione statuit velut certam veri regulam.

a Observandum nomine prophetæ et apostolici viri indicari perfectum et sanctum; sive qui ante Christum vixerit, ut propheta; sive qui post ipsius adventum, ut apostoli: illi enim utriusque generis viri suæ ætatis perfectissimi exstiterunt.

Observandum pariter jam inde a tempore conscriptionis hujus fidei, id est, ante ann. 400 motam fuisse in Oriente questionem de ἀναμάρτησία, id est, de viribus liberi arbitrii, quibus homo potest esse sine peccato, si velit. Eam ob rem Hieronymus ann. 413 Pelagianam hæresim reviviscere dicebat (*Præf. in lib. iv Comment. in Jeremiam*), tunc cum scriberet, ut quæ nimirum diu ante vixisset, sed extincta videri posset atque insepulta. Eadem de causa Photius (*Cod. 54*) hæresim hanc in Oriente natam, et inde in Occidentem profluxisse, scriptum reliquit.

Porro non sine animadversione præterendum est id quod dicitur a Rufino, sine auxilio Dei posse, etc., esse illud ipsum, quod dicebat Pelagius, hominem posse, si velit, ut sæpe indicavimus.

Origenes huic anathematismo occasionem dedit (*Lib. iii Περὶ Ἀρχῶν, c. 4 et 6*), cum potestatem liberi arbitrii in utramque partem extolleret eo usque ut ad perfectionem virtutis, alio negare indigere auxilio quam legis et doctrinæ: unde Hieronymus (*In epist. ad Ctesiphontem*) Origenem recenset inter Pelagii magistros περὶ τῆς ἀναμάρτησίας καὶ ἀπειρίας, non annumeraturus utique, si auxilio voluntatis divinæ, seu diffusionem charitatis a Spiritu sancto, quous esse dixisset ad impecantiam habendam. Quamquam expressius quiddam afferendum sit, ubi de anima Christi proficiente suis meritis in vocabulum Dei, sententia Origenis exponetur.

b Utraque parte anathematismo Origenem peti, licet singulæ damnet singulas Apollinaris et Samosatani hæreses inter se contrarias. Cum enim altera per excessum, ut ita loquar, altera per defectum, in veritatem Incarnationis Dominicæ peccaret, illa Verbi divini conversionem in hominem delirans, ista renuens substantivam naturarum unionem, utraque ab Origene orta videri potuit; adeo perplexæ, aut inconstanter potius, de tanto mysterio locutus est. Sentiebat procul dubio eum Apollinari, cum diceret (*Lib. ii Περὶ Ἀρχῶν, cap. 6*): Mentem in Verbum ante creationem mundi conversam fuisse, et in plenitudine temporum cælo lapsam, pro anima in Christo existisse, immo in hominem commutatam esse. Errabat cum Photino asserens (*Ibid.*) animam Christi (quo nomine intelligebat hominem, quem definiebat more Platonis, animam utentem corpore) meritis virtutis et operum deificatam. Cum catholicis loquebatur, si tamen una vocula molliatur, cum hæc verba funderet (*Proœm. lib. Περὶ Ἀρχῶν*): Jesus Christus, qui venit, ante omnem creaturam natus ex Patre est, qui cum in cœnum conditione Patri ministrasset (per ipsum enim omnia facta sunt [*Joan. 1, 3*]) novissimis temporibus se ipsum exinanivens, homo factus est, incarnatus est, cum Deus esset, et homo mansit, quod Deus erit, corpus assumpsit nostro simile, etc.

Ex hoc autem anathematismo intelligitur Eutychianam hæresim atque Nestorianam ab aliâ ortum, ab

bum in hominem esse mutatum, ita ut Deus Ver- A
bum esse desierit; aut hominem purum natum ex
Maria, secundum Paulum Samosatenum et Photinum,
et merito atque virtutibus in Dei vocabulum pro-
fecisse, anathema sint.

4. * Qui dicunt illud, quod scriptum est, *De die
autem et hora nesciunt, neque angeli, neque Filius*

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

aliis nomen accepisse: hoc enim in libello, ante
Nestorium atque Eutychem natos, edito, utraque da-
mnatur. Unde audiendi non sunt, mea quidem sen-
tentia, qui libello Fidei, quem Pelagius fecit, addita
suspiciantur hæc verba: *Illorum quoque similiter ex-
secrantur blasphemiam, qui novo sensu asserere conan-
tur, a tempore susceptæ carnis, omnia quæ erant dei-
tatis in hominem demigrasse; et rursum quæ erant
humanitatis, in Deum esse transfusa: ut, quod nulla
unquam hæresis dicere ausa est, videatur hac confu-
sione utraque exinanita substantia, deitatis scilicet et
humanitatis, et u proprio statu utraque esse mutata.*
Nemo enim veterum, ante natum Eutychem, non me-
minit erroris illius, quo Incarnatio diceretur, auctore
Apollinari, aut potius ex sententia quorundam
Apollinaristarum, Verbi divini mutatio quædam in
carnem, et carnis vicissim in deitatem conversio.

Intellige pariter quomodo et Origenes, et Samo-
satenus, et Photinus, et alii qui Christum asseruerunt
merito atque virtutibus in Dei vocabulum profecisse,
Nestorio præverint, licet alia via, ad negandum,
sanctam Virginem esse Θεοτόκον; quod enim ex ea
natum est, Deus utique non fuit, cum nasceretur,
si merito profecit in hoc vocabulum. Quamquam Ori-
genes dispar videri potest atque aliorum causa: nam
æterna quædam, vel saltem tempore superiora me-
rita comminiscitur, quibus mens, priusquam veniret
in corpus, digna evaserit quæ Verbo divino conjun-
geretur.

* Etsi nemo, quod sciam, crimini vertit Origeni
quod ignorantiam supremæ diei tribuerit Christo, vix
tamen dubito quin a Rufino hic in ipsum anathema-
tismus prolatus sit, licet immerito, et per suspicio-
sam, si fas ita dicere, calumniam: nam cum prima
parte adversus Arianos pugnet, inscitiam ejusmodi
affingentes ipsimet etiam Verbo divino; in secunda
eos damnat qui parem inscitiam humanæ menti
Verbo conjunctæ adjudicant, quod fecit Origenes
(Lib. II *περί Ἀρχῶν*, cap. 6), mentem commentus, cum
in cælo versaretur ante conditionem mundi, perfecte
conversam in Verbum, omniaque mysteria comple-
xam; tempore vero lapsam in corpus, cui fuit pro
anima; sed tamen ita lapsam ut, non perinde ac aliæ,
labendo remitteret quidquam de pristina perfectione;
sive cognitionis, per inumbrationem; sive volunta-
tis, per refrigerantiam.

Uæ sunt igitur anathematismi partes: una Chri-
stum spectat, quatenus Verbum est; altera eundem,
quatenus homo. Prima Verbo asserit notam judicii
diem, quod Ariani negabant; secunda fateitur homini
ignotam, qua de re non fuit una olim Patrum opinio.

Cum enim omnes Arianis communiter pugnent,
aliqui tamen contenderunt Christum, ut homo est,
diem supremum vere nescivisse; ideoque distinctione
usi dicere solebant, Christum θεῶς diem judicii sci-
visse, non scivisse ἀνθρώπος; sic enim videbantur sibi
hinc quidem Arianis contradicere, quod fides jube-
bat; inde vero sententiæ evangelicæ sensum reti-
nere, quem cuique obivum aiebant.

In ea opinione versati sunt nonnulli Patrum, etiam
magni in Ecclesia nominis, Eustathius Antiochenus
epud Facundum Hermianensem (Lib. VI *advers. Arianos*),
Athanasius (Lib. XI cap. 1), Basilii (Orat. 4
cont. Arian. et in lib. ad Serap. sub fin.), Gregorius
Nozianzenus (Epist. 391 ad Amphilocho.), Cyrillus
Alexandrinus (Orat. 36), et Theodoretus (Ad anath.

(*Math. XXIV, 36; Marc. XIII, 35*), juxta blasphemiam
Arianorum, et non propter dispensationem carnis
assumptæ, verum esse, anathema sint.

5. * Qui dicunt Patrem, et Filium, et Spiritum
sanctum, hoc est, sanctam Trinitatem, diversæ esse
inter se substantiæ, et non unius potestatis atque na-
turæ, anathema sint.

4). Hilarius (Lib. IX de Trin.), Ambrosius (Lib. II de
Fide cap. 4), Fulgentius (Lib. I ad Trasymond. cap.
7), et cæteri non pauci.

Constans est nihilominus hodiernæ theologiæ sen-
tentia, Christum, etiam quæ homo est, non igno-
rasse supremum judicii diem, cum viveret inter
mortales: dictumque illud, quod ne Filius quidem
hoc tempus sciret, intelligi debere, non simpliciter
de quacumque scientia; sed restricte de ea sola ad
quam communicandam missus est, juxta illud Chri-
sti: Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui
misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam,
et quid loquar, etc. Quæ ergo ego loquor, sicut dixi
mihi Pater, hæc loquor. (Joann. XII, 49).

^b Non Arianos tantum et Macedonios ferit ana-
thematismus, sed primum utriusque erroris paren-
tem Origenem, quem in libris *περί Ἀρχῶν* absurda
prorsus et impia de Trinitate sensisse Epiphanius in
primis, Hieronymus tradiderunt. Consulendus
ille hæresi 64 et in epistola ad Joannem Hierosoly-
tanum; iste vero, cum Avito mitteret versos in se
περί Ἀρχῶν libros, ipsum monuit ut, inter legendum,
meminerit sibi inter scorpiones et colubros inceden-
dum, quippe cum sint in eis detestanda plurima, ut
est illud statim in primo volumine (Epist. 124): Chri-
stum Filium Dei non natum esse, sed factum; Deum
Patrem per naturam invisibilem, etiam a Filio non vi-
deri; Filium, qui sit imago invisibilis Patris, compar-
atum Patri, non esse veritatem; apud nos autem qui
Dei omnipotentis non possumus recipere veritatem, ima-
ginariam veritatem videri, ut majestas ac magnitudo ma-
joris quodammodo circumscribitur sentiat in Filio. Et
postea: Duarum staturarum, majoris et parvulæ, unius
quæ mundum impleat et magnitudine sua quodam-
modo invisibilis sit, et alterius quæ sub oculis cadat,
ponit exemplum, priori Patrem, posteriori Filium com-
parans. Deum Patrem omnipotentem appellat bonum
et perfectæ bonitatis; Filium non esse bonum, sed
auram quandam et imaginem bonitatis, ut non dicatur
absolute bonus, sed cum additamento, Pastor bonus,
etc. Tertium dignitate et honore, post Patrem, et Fi-
lium, asserit Spiritum sanctum; de quo cum ignorare
se dicit utrum factus sit an infectus, in posterioribus
quid de eo sentiret, expressit, nihil absque solo Deo
Patre infectum esse confirmans; Filium quoque mino-
rem Patre, eo quod secundus ab illo sit, et Spiritum
sanctum inferiorem Filio, in sanctis quibusque versari,
atque hoc ordine majorem Patris fortitudinem esse
quam Filii et Spiritus sancti; et rursum majorem Filii
fortitudinem esse quam Spiritus sancti; et consequen-
ter ipsius sancti Spiritus majorem esse virtutem cæteris
quæ sancta dicuntur.

Quæ autem Hieronymus tunc Origeni objecit, quæ-
que postea Justinianus, aliaque ejusmodi multa, fru-
stra quæras in libris quos habemus, si quidem a Ru-
fino interpolati sunt, et ab hæresibus contra Nicæ-
nam fidem repurgati: Utinam pervenisset ad nostra
tempora vel textus ipse Græcus Origenis, vel saltem
Hieronymi Latina versio, quam Avito misit!

Rufinus certe Aquileiensis Origeni contraria pro-
fessus est. De Trinitate, inquit (In Apolog. ad Anast.),
ita credimus, quod unius naturæ sit, unius Deitatis,
unius ejusdemque virtutis ac substantiæ, etc.

Eadem fusiori sermone prosequitur Rufinus Palæ-
stinus (In libello Fidei), immo et alii ejusdem pene
ætatibus hæretici, ut nimirum confessione ὁμοουσιου,

6. ^a Qui dicunt, quolibet modo, et quolibet sensu, A Filium Patrem non videre, anathema sint.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

quæ tunc temporis erat quasi tessera catholice fidei, simplicioribus illuderent, ac imprudentes in suos errores allicerent.

^a Nemo defensorum Origenis contradicit catholicis accusantibus libros *περὶ Ἀρχῶν* dogmatis hic damnati. Unde Epiphanius (Epist. 51, apud Hieron.): Quis catholicorum possit æquo animo sustinere? Quis eorum qui fidem suam bonis operibus exornant, ut audiant Origenis doctrinam atque consilium, et credant præclaræ illius prædicationi, Non potest Filius videre Patrem, neque Spiritus sanctus videre Filium? Hæc in libris *Περὶ Ἀρχῶν* scribuntur. His verbis legimus, et ita locutus est Origenes. Sicut enim incongruum est dicere quod possit Filius videre Patrem, sic inconsequens esse opinari quod Spiritus sanctus possit videre Filium.

Miris plane modis tergiversati sunt Origenistæ, cum jam non pro magistro urgerentur, sed pro se dicere, An Patrem videret Filius, Filium Spiritus sanctus. Unde Hieronymus (Epist. 51), oratione ad Joannem Hierosolymitanum conversa: Obijcit tibi quod magister tuus, quem catholicum vocas, quem defendis obnixæ, dixerit: « Filius non videt Patrem, et Filium non videt Spiritus sanctus. » Et tu mihi dicis, « Invisibilis Pater, invisibilis Filius, invisibilis Spiritus sanctus; » quasi non et angeli secundum naturam suam oculis nostris invisibiles sint? Et paulo post: Quæritur: an Patrem videat Filius; » et tu dicis: « Invisibilis est Pater. » Deliberatur: an Filium videat Spiritus sanctus; » et tu respondes: « Invisibilis est Filius. » Versatur in causa: an se invicem Trinitas videat, » humanæ aures tantam blasphemiam ferre non sustinent; et tu dicis: « Invisibilis Trinitas. » In laudes cæteras evagaris, peroras in his quæ nullus inquiri: auditorem aliorum trahis, ut quod quærimus non loquaris.

Rufinus Aquileiensis invenit aliud hujusmodi *ὑποπόστατον*: contendit videndi verbum ab Origene usurpatum pro sensu visus (Invect. 1 cont. Hieronymum.), siquidem adversus Anthropomorphitas et Valentinianos disputaret Deum incorporantes. Verum, nemo, qui Origenem ipsum consuluerit, non continuo cavillationem hanc, veluti vanam, immo ridiculam, despexerit.

^b Epiphanius (In epist. ad Joan. Hierosol. apud Hieronymum): Illud quoque quis Origenem dicentem in libris *Περὶ Ἀρχῶν* patiatur, quod animæ angeli fuerint in cælis, et postquam peccaverint in supernis, dejectas esse in istum mundum, et quasi in tumultus et septilera in corpora ista relegatas, pœnas antiquorum luere peccatorum, et corpora credentium, non templa Christi esse, sed carceres damnatorum? Et postea: Quamquam istiusmodi nugæ et deliramenta soleat ille Scripturarum interpretatione perversa, et aliud significante quam quod verum est, affirmare dicens: Priusquam a malitia humiliarer, ego deliqui (Psal. cxviii, 67); et illud: Revertere, anima mea, in requiem tuam (Psal. cxiv, 7); nec non et aliud: Educ de carcere animam meam (Psal. cxli, 8). Et in alio loco: Confitebor Domino in regione viarum (Psal. cxiv, 9), etc.

Illud ipsum copiosius Origenem tractat (Epist. 51), et Joannis Epiphanius super ea quæstione respondentis strophas atque præstigas, ut loquitur, detegit ac dissolvit. Verum, quia prolixior est oratio, omittenda hic videtur, et contractius quiddam aliunde afferendum. Hieronymus igitur inducit hæreticos ita disseverentes (Epist. ad Demetriad.): Si judicia sunt Domini vera, justificata in semetipsis (Psal. xviii, 10), et nihil apud Deum injustum est; ipsa ratione compellimur ut credamus animas fuisse in cælestibus, et propter antiqua quædam peccata damnatas in corporibus humanis, et, ut ita loquar, sepultas; nosque in valle lacrymarum pœnas luere veterum peccatorum: unde et Propheta dicit:

7. ^b Qui dicunt animas nostras ex angelorum fastigio in hæc corpora corruisse, propter quædam

Priusquam humiliarer, ego deliqui (Psal. cxviii, 67), et, Educ de carcere animam meam (Psal. cxli, 8), etc. Hæc impia et scelerata doctrina olim in Ægypto et Orientis partibus versabatur, et nunc quasi abscondite in foreis viperarum apud plerosque versatur, illarumque partium polluit puritatem, etc.

Sed quia Hieronymus mentionem fecit justitiæ divinæ, cujus obtentu se elepere tentabat Origenes, non abs re fuerit aperire quomodo vir sanctus eam ob rem passus sit olim calumniam a Rufino Aquileiensi (Invect. 1 in Hieronymum), quasi exprobrasset alteri quod ipse peccasset. In commentariis enim Epistolæ ad Ephesios, post explicatam divinæ electionis rationem, quæ gratiæ dicitur, alteram, quam vocant justitiæ, expositurus sic ait: Alius vero, qui Deum justum conatur ostendere, quod non ex præjudicio scientiæ suæ, sed ex merito electorum unumquemque eligat, dicit, ante visibiles creaturas fuisse alias invisibiles, in quibus et animas, quæ ob quasdam causas soli Deo notas dejectæ sint deorsum in vallem istam lacrymarum, etc. Sed inepta Rufini abutentis patientia lectorum cavillatione per se satis refellitur, cum Hieronymus, non quid ipse sentiret, sed quid alius, exponat eo loci, quod ipse contestatus est non semel, causatus legem Commentariorum quæ tunc temporis obtinebat.

Si quis porro velit curiosius nosse quibus gradibus ex angelorum fastigio ad humana usque corpora præcipitentur animæ, si credimus Origeni, legat lib. ii *περὶ Ἀρχῶν* cap. 8, et epist. 61 Hieronymi, paulo ante medium.

Sed observa, lector, quas in absurditates vir tantus quantus Origenes, Orientis, ut audiebat, magister et Ecclesiæ doctor, incidit, propter anticipatum illud judicium, quo et ipse quondam Augustinus in transversum actus est, ELECTIONEM DEI NON ESSE GRATIÆ, SED JUSTITIÆ. Ut enim discretionis causas, quas in Deum non putabat refundendas, ne apud ipsum injusti aliquid foret, ex parte hominum poneret, quos videbat in sortem nasci infinite disparem ac diversam; id totum ita disparibus singulorum meritis tribuit, ut in meliorem sortem eligerentur quorum potiora essent merita, in deteriorem quorum mala: perinde ac si, quod olim aiebat Augustinus (Lib. ii ad Simplicianum), nemo eligeretur præ alio, nisi jam distans. Cum ergo aliunde intelligeret neminem, nisi absurde, dici posse dijudicari ex meritis consequentibus, antecedentia quædam inveniendâ ratus est.

Quare animas primum censuit antea exstitisse quam haberentur in corpora; deinde, cum antecessoris tempus definiri non posset, nisi temere, opinatus est tota saltem ætate mundi præcessisse, atque ita omnes simul conditas, et spirituales quendam ex animabus mundum sensibili priorem exstitisse: inter eas dicebat, ipsam quoque Christi animam fuisse, natura quidem aliis parem, sed virtutum studio longe præstantiorem, ut quæ tanto se affectu conjunxerit Verbo divino, id est, sapientiæ omnium virtutum parenti, ut conjunctionis vinculum indissolubile evaserit, ipsaque proinde anima merito et virtute sua in Dei vocabulum profecerit.

Totum hæc meritum voluit ex solis liberi arbitrii viribus nasci, ne a Deo, qui communis omnium parens, quique ipsa per se bonitas atque justitia, aliquid discriminis inter æquales fieret. Quare singulas animas id potuisse sensit, quod anima Christi; nec proinde quidquam esse causæ cur ulla ipsi invideret bonum, quod in sua quolibet potestate positum haberet. Atque hæc videri potest fuisse postmodum horrenda Theodori Mopsuesteni blasphemia. Non invideo Christo quod factus est Deus; quod enim ipse factus est, ego fieri possum, viribus mea naturæ. Fuit

antiqua peccata, et in isto mundo agere pœnitentiam, assumentes illa testimonia, *Priusquam humiliarer, ego peccavi* (Psal. cxviii, 67), et, *Edue de carcere animam meam* (Psal. cxli, 8), et cœtera his similia, anathema sint.

8. ^a Qui dicunt, Dominum et Salvatorem nostrum non in nostra venisse, sed diversæ sublimitatisque fuisse substantiæ, sive cœlestis, et non totum sum-

psisse quod de Maria est, vel animam hominis non habuisse, vel mentem absque peccato, anathema sint.

9. ^b Qui dicunt, post multa sæcula et tempora, quæ non possumus humana cogitatione comprehendere, restitutionem fieri omnium in antiquum statum, et universa ad sua redire principia, anathema sint.

10. ^c Qui dicunt, post resurrectionem non eadem

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

hæc certe Pelagianorum hæresis, si fas est credere Cassiano (Lib. 1 de Incarn. cap. 4), et epitaphii hæresis Nestorianæ scriptori (Inter Opera tributa Prospero), qui forte falluntur.

Jam vero cum Origenes animas tanto tempore sine corporibus existere, easque natura pares, solis meritis differre sentiret, exinde consequens putabat ut corpora cogitari deberent velut alienum quiddam ab hominibus, quod jam discrimen multiplex afferret, hebetaretque animarum vires, atque impediret motus: quomobrem hominem voluit Platonis more definiendum, animam utentem corpore: voluit quoque animam, cum prius tantum mens esset, nomen animæ tunc primum adipisci cum corpus indueret.

Sed quoniam mentis, quam contemplabatur Origenes solutam a corporis indumento, et spiritualibus per se actionibus per longissima temporum intervalia intentam, aliam non poterat notionem effingere quam quæ angelorum impressa est animis nostris; hos enim definimus: mentes solutas a corporibus, et sine ipsis perfectas, mentem humanam angelicæ naturæ fecit.

Immo tribus omnino universum quicquid est, constare decrevit divinitate, mentibus et hyle; si quid præterea diversitatis cernitur, totum id a meritis voluntatum et justitia Dei ortum duxisse: infimam mundi partem ex crassiore materia ab irata Dei manu compactam in vallem lacrymarum, supremam ex tenuissimâ materia particulis altera Dei manu benevola formatam in beatorum regnum, etc.

Atque hinc profluxerunt commenta quatuor. Primum, de animarum descensu ex angelorum fastigio in corpora, deque aliarum præcipatione, rearum scilicet; aliarum spontanea missione, quæ cum virtutibus essent præditæ, in reliquis regendis Providentiæ divinæ famularentur. Secundum, de commutatione animarum in daemones per scelera, in angelos per virtutum quasi gradus. Tertium, de angelorum quoque et daemorum reciproca conversione. Quartum, omnia hæc nomina, mentium, animarum, angelorum et daemorum, non significare naturas, sed merita, vel potius ortas ex meritis condiciones.

Hinc denique ipsi visa est creaturarum omnium rationalium, quæ, si per se spectentur, sunt pure mentes, unoque ordine censentur, orta generalis quædam ἐνσωμάτωσις, postquam distinguuntur gradibus et nominibus; ita ut diversitas omnis oriatur ex varietate corporum, sive tenuiorum, sive crassiorum, etc.

^a Totus hic quantus est anathematismus perstringit Apollinaristarum hæresim, qui negant, inquit Prædestinati auctor (Lib. 1, hæc. 55), hominem perfectum in Christo, sed assumptionem carnis ita factam, ut intus in homine pro anima divinitas esset; carnem autem et Verbum unius ejusdemque volunt docere substantiæ, contentiosissime asserentes. Verbum caro factum est (Joan. 1, 14), volunt docere aliquid de Verbo in carnem conversum; insuper etiam de Mariæ carne nihil esse susceptum in Incarnatione Domini nostri Jesu Christi confirmant. Egred contra Apollinarem synodus in Antiochia.

Exstiterunt Apollinarii duo: Qui, ut ait Socrates (Lib. 11 cap. ult.), primum dixerunt animam a Deo Verbo in dispensatione Incarnationis non assumptam:

deinde quasi pœnitentia ducti, corrigentes semetipsos, adjecerunt animam quidem assumptam, quæ tamen non haberet mentem, sed Deum Verbum esse pro mente in homine assumpto.

Ante utrumque senserat Apelles Christum habuisse corpus cœlestis ejusdem substantiæ; quem, licet arguere verbo visus sit Origenes, re tamen vera secutus credi potuit, propter suum illud commentum de animarum per mysticam, ut joculariter Hieronymus, Jacobi scalam descensu, et pro variis regionibus mundi, quasi gradibus, variis corporis assumptio (Vide Tertull. cap. 11 de Præscript.).

Senserant et Ariani ante Apollinarem, Verbum fuisse Christo pro mente humana: quem errorem, etsi aliunde forte didicerant, potuerunt tamen aliquatenus ex Origene accipere, quippe qui affine quiddam commentus sit, Christi nimirum animam seu mentem, priusquam descenderet in corpus, in Verbum olim conversam, ut nonnulli interpretantur.

Huic toti hæreticorum generi viam aperuisse Origenem, ex eo licet colligere, quod suis opinionibus, sive de industria perplexis, sive pro ingenii qualitate inconsistentibus, causam dederit catholica fidei studiosis, ea ipsi non improbabili obijciendi, quæ creditus Pamphilus diluere conatus est (In Apologia pro Origene), et illud in primis cum dicere doxasset, id est, putative tantum, et per allegoriam, non etiam secundum ea quæ juxta historiam referuntur, gesta esse omnia quæ a Salvatore gesta sunt.

^b Dogma quod hic perstringitur tam proprium est atque singulare Origenis, ut ad id probandum, nisi foret in confesso, exscribi posset maxima pars librorum Ἐπὶ Ἀρχῶν, sicuti agitur de mundo, immo et de rationalibus creaturis. Possent quoque plurima testimonia adhiberi, tum ex epistolis Epiphani ad Joannem Hierosolymitanum, et Hieronymi ad Avitum atque Pammachium; tum ex libris, sive Hieronymi adversus Rufinum, sive Rufini adversus Hieronymum.

Unde Augustinus (Lib. de Hæres., hæc. 45): Sunt et alia Origenis dogmata, quæ catholica Ecclesia omnino non recepit, in quibus nec ipse falso arguitur, nec potest ab ejus defensoribus excusari, maxime de purgatione et liberatione, ac rursus post longum tempus ad eadem mala revolutione rationalis universæ creaturæ.

^d Quis enim catholicus, vel doctus, vel indoctus, non vehementer exhorreat eam quam dicit purgationem malorum, id est, etiam eos qui hanc vitam in flagitiis et facinoribus, et sacrilegiis atque impietatibus quamlibet maximis finierunt; ipsi enim etiam postremo diabolum, atque angelos ejus, quamvis post longissima tempora, purgatos atque liberatos regno Dei lucicque restitui; et rursus post longissima tempora omnes, qui liberati sunt, ad hæc mala denuo relabi ac reverti: et has vices alternantes beatitudinum et miserationum rationalis creaturæ semper fuisse, et semper fore, de qua vanissima impietate adversus philosophos, a quibus ista didicit Origenes, in libris de Civitate Dei, diligentissime disputavi (L. b. xxi, cap. 17 et seqq.).

^c Fuit hoc etiam dogma traditum ab Origene, cum in libris Ἐπὶ Ἀρχῶν paulo brevius, tum prolixissime in libro de Resurrectione: homines non resurrecturos eodem corpore quo jacerunt, neque enim post resurrectionem mansura membra qua conficiendis ali-

habere nos corpora, sed aëria quædam et spiritalia, A hylēm, ut sine corporibus tantum animæ simus, et non ejusdem naturæ ejus in sepulcro conditi sumus, licet incorruptæ atque immortalis, anathema sint.

11. * Qui dicunt, post resurrectionis finem, et post multa tempora aboleri corpora, et reverti in

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

mentis inserviunt, aut generandæ proli; immo neque carnes, os a et rel qua ejusmodi, quæ vel aggravant corpus, vel hominem morti obnoxium reddunt, vel nobilitati animæ obstant. Id copiosissime demonstrat Hieronymus (*Epist. 51*) ex ipsismet Origenis verbis (*Lib. II Nepi 'Αρχών, sub fin.*): Cum in tantum, inquit, profecerimus, ut nequaquam carnes et corpora, forsitan ne animæ quidem fuerimus, sed mens et sensus ad perfectum veniens, nulloque perturbationum nubilo caligans, intuebimur rationabiles intelligibilesque substantias facie ad faciem. Hæc ita vertit Hieronymus in epistola ad Avitum, quæ Rufinus in codicibus vulgatis depravavit.

Porro autem interiiit liber de Resurrectione, totusque desideratur præter fragmenta quæ Hieronymus profert epistola 61, quam tu consule.

* Digna hic damnatum a præcedente parum differt. Traditur autem ab Origene lib. II Nepi 'Αρχών cap. 5, ex quo hæc Hieronymus decerpit, quæ vitanda scriberet ad Avitum (*Epistola 124*): Si omnia sine corpore vixerint, consumetur corporalis universa natura, et redigetur in nihilum, quæ aliquando facta est de nihilo; eritque tempus quo usus ejus iterum necessarius sit. Et paulo post: Nos erimus sine corporibus, quando ei (Christo) ad perfectum subjecti fuerimus. Et in eodem loco: Cum subjecti fuerint omnes Deo, omnes deposituri sunt corpora, et tunc corpora illorum universa natura solvetur in nihilum.

Observa omnibus fere in locis in quibus ponitur nihilum, restitui debere hylēm: Origenes enim materiam, ex qua corpora creata sunt, et in quam solvi debent, perpetuam putavit, Deoque, ut aiunt, cœviam, quod facile comprobari potest, tum veterum, tum ipsiusmet Origenis testimoniis.

Observa etiam hoc anathematismo, quemadmodum et nono, mentionem fieri mirabilis cuiusdam commenti, quo finxit Origenes universa condita fuisse a Deo, uno aliquo statu, ex quo sui postmodum motibus rationales naturæ recesserint: sed tamen ita ut ad eum revocandæ sint, variis, seu singularum creaturarum, seu mundorum ipsorum sensibilibus, commutationibus et vicissitudinibus; cum autem eo redierint, statim post tantas temporum diuturnitates, quantæ nobis videntur habere rationem æternitatis, pacem orituram sempiternam. Unde colligi potest, ab Origene revera numquam dictas creaturas absolute æternas, nec creaturarum commutationes absolute perpetuas, sed secundum nos dumtaxat, quibus nimirum incomprehensibilis sit inceptio et desitionis intercapedo.

b Animas exstitisse priusquam includerentur corporibus, ita constanter tradidit, itaque manifeste Origenes in libris Nepi 'Αρχών, ut nemo ipsius defensor ausus fuerit ire in facias, ne ipse quidem creditus Pamphilus (*In Apol. pro Origene*), qui Origenem abunde satis se defendisse hæc in parte ratus est, postquam ostendit ipsius ætate nihilum fuisse ab Ecclesia definitum super ea questione, atque ita impune culibet licuisse quam voluisset de tribus circa originem animarum opinionibus pervulgatis sequi, id est, sentire animas, vel præexistisse corporibus,

vel a Deo quotidie creari, vel a parentibus traduci. Quare in posteriores duas, præter morem suum, pluribus argumentis acriter depugnavit, veluti, his eversis, Origenianam stabiliturum esset.

12. b Qui dicunt, animas prius fuisse quam naturæ sunt, et non cum corpore, secundum exemplum primi hominis, a Deo quotidie fieri, anathema sint.

B Hieronymus (*irpist. 51*) sententiam de quotidiana creatione ecclesiasticum dogma dixit, pluribusque ad ea respondit quæ solent objici, quæque creditus Pamphilus jam tum obiecerat; suas tamen in partes numquam potuit adducere Augustinum (*Lib. II Retract.*), immo neque efficere quin adusque vitæ finem dubius maneret.

Mansit pariter eo usque ætatis dubius Aquileiensis Rufinus; quare cum in Apologia varias super ea questione opiniones recitasset: Deo, inquit, teste, dico quia usque ad præsens certi vel definiti aliquid de ea questione non teneo. Et paulo post: Adhuc ignorare confiteor, præter hoc quod manifeste tradit Ecclesia, Deum et animarum et corporum conditorem.

Rufinus Palæstinus (*Libell. Fid. cap. 26*): Sicut ergo qui ita credunt animas esse particulas Dei, sic etiam illi qui animas dicunt ante corpora factas fuisse, multum a pietate distare videntur: unde impius Origenes gentiliū captus errore, etc.

Pelagius (*Libell. Fid. num. 16*): Animas a Deo dari credimus, quas ab ipso factas dicimus, anathematizantes eos qui animas quasi partem divinæ dicunt esse substantiæ. Eorum quoque condemnamus errorem qui eas ante peccasse, vel in cælis conversatas fuisse dicunt, quam in corpore mitterentur.

C Invenit hoc in loco observasse quædam. Primum, ex contradictione utriusque Rufini, auctoris scilicet anathematismorum, et Aquileiensis, constare certo, vel Mercatorem hallucinatum fuisse, cum crederet anathematismos ab Aquileiensi conscriptos (quod vix ac ne vix quidem in animum inducam), vel, quod longe opinabilius est, factum errore librariorum ut Anastasii epistola huic professioni fidei præponeretur, propter prælatum anathematismis nomen Rufini, quem imperiū Aquileiensem putarunt.

Alterum, Pelagianos ipsos, quos a Massiliensibus discernere opus est, vehementer invecos fuisse, tum in opinionem Origenis de προϋπάγει animarum, tum in eam quam Occidentales multis tribuit Hieronymus, de traduce a parentibus; quare ita firmiter in tertia sententia steteris, ut inde viderentur sibi oppugnare certius peccati originalis fidem, velut ipsa consistere nullatenus posset, nisi alterutra opinione niteretur.

D Tertium, sententiam de quotidiana creatione animarum, nonnisi post octavum sæculum ita constantem fuisse ut nunc est. Nam sua ætate Gregorius Magnus incertam adhuc quæstionem fuisse, atque hinc et inde agitari solitum testatur. Sic enim ait (*Lib. IX, epist. 55 ad Secundin. cap. 6*): Dulcissima mihi tua charitas sciat quia de origine animarum inter sanctos Patres requisitio non parva versata est; sed utrum ipsa ab Adam descendit, an certe singulis detur, incertum remansit; eamque in hac vita insolubilem, fassi sunt esse quæstionem, gravis enim est, nec valet ab homine comprehendendi, etc.

APPENDIX SECUNDA

AD PRIMAM PARTEM

OPERUM MARII MERCATORIS,

Complectens

DISSERTATIONES SEPTEM

Quibus integra continetur historia Pelagiana, multæque populares opiniones refelluntur.

PRÆFATIO.

Fuit aliquando animus pro appendice primæ partis Operum Mercatoris historiam hæresis Pelagianæ conscribere, quæ complecterer omnia, sive quæ nunc primum ex auctore meo didicissem, sive quæ ex scriptoribus aliis quinti sæculi studiose conquisita præ manibus haberem: retinuit me tamen non historię tantum conditio, quæ dicendi facultatem mea majorem otiumque a scholis vacuum exigit, sed ipsa quoque rerum tractandarum ratio, quæ propter multiplicitem postulat liberius scribendi genus. Neque enim historię leges patiuntur tā *ἱστορικὰ* narrationibus misceri, quod tamen opus esset; neque *ἱστορικὰ* prætermitti potuerunt, sine reliquo dispendio suscepti in accurandis Marii Mercatoris Operibus laboris.

Placuit igitur dissertationibus potius quam historia comprehendere quæcumque haberem dicere de rebus ad causam Pelagianam spectantibus. Placuit, inquam, non ea solum de causa quam attuli, sed ideoque vel maxime, quod totum hoc dissertandi genus, et majorem habeat cognationem cum scholasticis disputationibus, in quibus incanui, et alia nolit elegantia sermonis ornari quam qua suam quisque sententiam simpliciter solet et aperte explicare.

Cum autem propter exponenda Mercatoris dicta totum id operæ quod navamus susceptum sit, cumque Mercator rerum Pelagianarum nihil tradiderit quod obitum sancti Augustini, aut saltem concilium Ephesinum exceperit, visæ sunt eodem annorum curriculo definiendæ dissertationes, nec aliud quidquam attingendum, nisi quod ab exortu hæresis, cui factum a Pelagio nomen est, ad ejusdem condemnationem a Patribus Ephesinis gestum est. Visum quoque ad quamlibet dissertationem proponendum quæ verba Mercatoris occasionem singulis dederint.

Quoniam vero ad id quod agimus magni refert intelligere quæ fuerit hæresis qua de potissimum quæstio est, quibus aut orta parentibus, aut patronis defensa, quibus synodis ab Ecclesia, quibus statutis ab imperatoribus, quo modo ab orbe toto damnata sit, quibus denique vel professionibus ab hæreticis asserta, vel libris a defensoribus fidei catholicæ convicta, septem omnino dissertationibus opus fuit. Sed ea qua inquiritur quem ortum habuerit, quæque incrementa hæresis, qua parte maxime dicta est Cœlestiana, et a Mercatore impugnatur, differenda fuit in postremum locum, ut esset aliarum quasi complementum et fructus. Prima igitur ostendet quos nacta sit parentes hæresis, quosque præcipuos defensores; secunda, quibus a synodis judicata sit; tertia, quibus imperatorum sanctionibus proscripta; quarta, quomodo, ut loquitur Prosper (*Carm. de Ingrat.*), mundi manu damnata sit; quinta, quibus libellis fidem suam hæretici non tam exponere quam dissimulare tentaverint; sexta, quibus libris a catholicis Patribus fides catholica defensa sit; postrema, quam prodigiosum in modum ex tenui radice excreverit hæresis, cujus historia prioribus dissertationibus narratur.

Septem enim, quas dixi, dissertationibus videor mihi complecti posse totam Pelagianam causam, prout istis temporibus acta est, eamque ita manifestis instrumentis confirmare, ut licet populares opiniones convellendæ sint non paucæ circa personas (de dogmatibus tractare non est in animo), lector tamen non sine magna sui animi voluptate deponatur sit anticipata præjudicia, ubi viderit veritatem e suis tenebris nunc primum, producente auctore gravissimo, sese exerere.

Nulla autem futura est dissertatio quæ non contineat nova plurima, et in hunc usque diem ignota; atque ut multis prælibem aliquid quod gustum faciat, postrema totius hæresis Pelagianæ ortum, et in prodigiosam partium multitudinem ex una quæstioncula quasi silvescentiam ostendet. Convincet aperte prima popularem errorem de Rufino Aquisleensi Cœlestii magistro. Secunda exhibebit concilia plura viginti quatuor in causa Pelagiana, vivente Augustino, coacta. Tertia patefaciet qua industria Augustinus per amicos et imperatores impulerit, et aulam commoverit in defensionem fidei catholicæ. Quarta complectetur historiam totam subscriptionis hac in causa imperatæ. Quinta nunc primum publicabit libellum Fidei a Juliano missum Zosimo summo pontifici. Sexta auctores librorum Hypognosticon, Quæstionum novi et veteris Testamenti, Commentariorum in Epistolas Pauli, etc., proferet indubitatis suis notis insignes.

DISSERTATIO PRIMA

DE PRIMIS AUCTORIBUS ET PRÆCIPUIS DEFENSORIBUS HÆRESIS PELAGIANÆ

Ad hæc verba Mercatoris : *Quæstio contra catholicam fidem apud nonnullos Syrorum, et præcipue in Cilicia, a Theodoro quondam episcopo oppidi Mopsuesteni jamdudum mota, etc* (Præfat. lib. Subnot.)

CAPUT PRIMUM.

Ratio susceptæ dissertationis, et obiter de Paulo Samosateno, qui videri posset cuius primus auctor hæresis Pelagianæ.

Id contingit hæresibus quod fluviis: inde vulgo videntur nasci unde habent nomen, cum sæpe alius ducant originem, profluantque ex fontibus remotis, quorum naturam retinent. Illud in sectis longe plurimis non obscure, in ea quæ a Pelagio Cælestioque nomen accepit, clare cernitur. Ex iis natam vulgus putat a quibus nomen accepit; vulgo eruditi vel aperte dissentiant, vel dubitanter consentiunt. Certe Augustinus, quod aliquando vehementer mirabar, cum nomine Patrum Milevitanorum scriberet de Pelagio Cælestioque ad S. Innocentium, eos non simpliciter dixit *hæresis nefariæ auctores*, sed adjunxit, *ut perhibent*: quasi nollet præstare multitudinis opinionem, nec putaret affirmandum quod levibus argumentis nixum intelligeret.

Admirationem auxit meam, quod in litteris ad Optatum eosdem ipse Augustinus homines scripserit, *hæresis novæ vel auctores, vel certe acerrimos notissimosque suosores*: inclinans nimirum eo ut ipsis solum tribueret acceptæ ab aliis auctoribus hæresis defensionem, parentes non faceret, ne vulgi opinionem non gravissimam sequeretur.

Eadem habet in libro de Peccato originali, ut constans videatur ipsius fluctuatio. *Hujus, inquit (Cap. 22), perversitatis auctores vel perhibentur, vel etiam probantur (Pelagius et Cælestius), vel certe si auctores non sunt, sed hoc ab aliis didicerunt: assertores tamen atque doctores, per quos id latius reptaret et cresceret, et verbis, et litteris suis, et competentibus indicitiis, et fama ex his omnibus surgente et crebrescente jactantur.*

Hæc me causa impulit ut laboriosius tenerem si qua possem ratione deprehendere unde hæc in Augustini mentem dubitatio incideret: neque enim faciebat mihi satis quod apud Hieronymum legeram (*In epist. ad Ctesiphontem*) de Origene, Rufino Aquileiensis, Evagrio Hyperborea, Joviniano, Palladio, Prisciliano, Manichæis et Euchiis, aliisque *ἀναρρητοῖς* præconibus, quos hæc in parte prodromos Pelagii non immerito quispiam nominet. Nam in iis Augustini locis, unde admiratio mihi suborta est, de duobus aliis Pelagianorum questionibus, hisque longe diversis præcipuisque agitur, nimirum de gratia Dei, an detur ex meritis: et de peccato Adæ, an solum ipsum læserit: quare querendum putavi præterea a quibus ambas sui super hæc utraque controversia erroris partes Pelagius Cælestiusque didicerint, siquidem nec auctores extiterint, nec illus veluti parentes.

Dumque ardentius inquiri unde posset in re tam obscura suboriri lux, scrutanti veterum monumenta occurrit, apud Joannem Maxentium, Theodorus Mopsuestenus; apud Sirmondum in collectaneis, Rufinus Palæstinæ provinciæ presbyter: uterque apud Marium Mercatorem, quo scriptore nemo curiosius res Pelagianorum indagavit, nemo brevius distinctiusque tradidit.

De duobus istis Pelagianorum parentibus disserendum primo, tum de acerrimis dogmatum defensoribus quatuor, Pelagio, Cælestio, Juliano atque Anniano: quamquam Anniani ignobilior memoria est vulgo, propterea quod pauca suo nomine, licet forte plura alieno, conscripsit.

A Origo, fateor, impietatis Pelagianæ visa est olim mihi alius repetenda, a Paulo scilicet, qui aliquando veteribus dictus est Samosatenus = patria, aliquando Antiochenus a sede nobilis civitatis quam ex infima sorte occupavit. Ea enim ille de Christo imple sensit, propter quæ ab episcopis in prima synodo Antiochena correctus, deinde in secunda depositus est: Christum nempe non esse verum Deum, sed purum hominem, in quem tamen Verbum Dei efficax (prolatitium quiddam nostroque simile et *ἐκπροσώπων* delirabat) perinde ac in alios prophetas descendisset, licet majori copia et præstantiore operatione; hominem vero illum dicebat aut operibus tantam gratiam promeruisse, non tamen ita quin alius quisque hominum possit idem præstare, si modo niti velit.

Partes duæ priores erroris, quod Christus sit purus homo et quod in eum descenderit Verbum Dei, notæ sunt cunctis theologis. De postrema paulo ignotiore, quod hanc gratiam operibus promeruerit, sunt hæc veterum testimonia. Dionysius Alexandrinus Paulo scribens: Audi, inquit (*Ep. ad Paul. Samosatens.*), et intellige, contra ea quæ a te dicta sunt, et adverte quæ a te dicuntur: homo majoribus = Deo gratiis ejus beneplacito honoratus, præsertim cum magis Deo probaretur, vitam ducendo studiosam, etc.

Synodus Arianorum habita Antiochiæ ann. 344: Quia unum solum Deum esse Patrem Domini nostri Jesu Christi, unumque unigenitum profitemur, non ideo Christum Deum ante sæcula esse abnegamus, qualia faciunt Pauli Samosatensis discipuli, qui cum post Incarnationem suam ex profectu virtutis Deum factum esse assererant, eo quod merus homo esset (*Apud Athan. de Synod.*).

Athanasius: Estne ille homo Christus, ut alii homines? an Deus carne indutus? Si vulgaris homo, et quales alii homines, esto, ut homo proficiat. Hæc autem est Samosatensi sententia, quam vos toto animo et ope fovetis, nomine propter homines repudiato (*Orat. 4 in Arianos*).

C Verum, cum hujuscemodi testimonia, nec valde aperta sint, nec Paulum ita respiciant quin ad discipulos detorqueri possint, iis non admodum credendum puto, præsertim cum epitaphium hæresis Pelagianæ, propter quod interpretandum inclinabam in opinionem quam dixi, alia ratione interpretari liceat, ut in secunda parte Operum Mercatoris ostendimus.

CAPUT II.

De Theodoro Mopsuestinæ episcopo, primo hæresis Cælestianæ auctore.

A temporibus Pauli Samosateni fere semper Antiochenam Ecclesiam infectus virus illud quod inspiraverat impurus Christi inimicus; neque enim hæresis exciso capite simul extincta est, sed pulso magistro, manserunt discipuli tanto perniciosiores, quanto fallendi doctiores, et viciniores in speciem catholicæ fidei. Illos non admodum latuisse credibile est, cum, teste Athanasio (*Orat. 4 adversus Arianos*) aliisque scriptoribus, vulgo agnoscerentur, discipulique Pauli dicerentur, et ex iis quidam per intervalla Ecclesiæ negotium crearent.

Reliquis impietate præstitit Theodorus, quem Antiochenum a patria Photius, Mopsuestenum alii a civitate ejus Ecclesiam rexit totos triginta sex annos, vocarunt. Hic acceptum a Paulo venenum ita in Nestorium Pelagianosque transiit, ut et Nestorias

■ Theodoro Raithvensi Theodori filius, Pauli nepos appellatus sit (Tom. ■ *Magnæ Bibliothecæ*); et Theodorum Mopsuestenum Joannes Maxentius Pelagii Cœlestique ac Juliani magistrum fuisse scripserit (In *Professione fidei tom. IV Biblioth. ejusdem*).

Cum de hoc homine disputare nos oporteat ad posteriorem partem Operum Mercatoris, ubi fragmenta librorum ab ipso conscriptorum exhibenda sunt, nunc breviter ad rem quam agimus, inquirenda sunt tria: 1° propter quos errores dici merito potuerit hæresis Pelagianæ parens; 2° a quibus errores istos accepit; 3° quibus deinceps tradiderit.

Dicitur habuisse tres errores præcipuos, ex quibus alii, vel omni, vel majori ex parte pendebant: docebat siquidem Christum fuisse primum simplicemque hominem, nec a reliquis diversum, nisi quod in eo Deus Verbum operaretur efficacius quam in cæteris. Aiebat deinde, ut fertur (quod tamen postea vocandum erit ad examen), hominem illum meritis operum suorum, liberique arbitrii viribus, ad hanc tantam gratiam pervenisse, ut Filius Dei unicus diceretur (In *quinta synod. coll. 4*). Denique negabat Filium Dei venisse ad peccatum originis tollendum, siquidem nullum agnosceret; sed ut omnibus exemplo et magisterio prodesset (Apu*d Mercat. in excerpt.*).

Pugnavit Facundus Herminianensis adversus quidam synodum generalem, totis fere duodecim libris, ut a Theodoro primi erroris crimen amoveretur; sed vicit synodus, victrixque suum de Theodoro Theodorique defensoribus duobus, Iba et Theodoreto, judicium toti Ecclesiæ probavit.

Secundi testis videri potest Mercator, cum ■ Theodoro dictum refert: Non invidio Christo quod factus est Deus; quod enim ipse factus est, ipse factus sum, quia meæ naturæ (In *collectaneis ex libris Theodori*). Corrigendus enim est locus, ex actione decima concilii Chalcedonensis, ubi memio sit objectæ Ibae Edesseno sententiæ, quam vulgo jactabat magister ipsius Theodorus: Non invidio Christo facto Deo, quoniam et ego, si volo, possum fieri, secundum illum (Con*cil. Chalced. act. 10*). Hæc enim loquendi formula, ego, si volo, possum, his temporibus nihil aliud significabat quam id, quo de agebatur, fieri posse viribus liberi arbitrii. Unde Hieronymus objecit Pelagio (Dialogo primo adversus Pelagianos), ut et Orosius in Apologia, Palastinique Patres, quod negasset divini adjutorii necessitatem ad implenda præcepta, propterea quod scripserat in libro Eulogiarum posse hominem mandata Dei servare, si velit. Id vero, inquit Augustinus, non approbatum est, quomodo ab illo in libro suo positum videbatur, tanquam hoc in sola potestate esset hominis per liberum arbitrium: hoc quippe arguebatur sensisse dicendo, si velit (Lib. de Gest. Pal*æst. cap. 39*).

Tertium manifeste prodit Theodorus ipse totis quinque libris adversus S. Augustinum conscriptis, quorum excerpta a Mario Mercatore accepimus cum hoc titulo: Theodori Mopsuesteni de secundo codice, libro quarto, folio decimo, contra S. Augustinum defendentem originale peccatum, et Adam per transgressionem mortalem factum catholice disserentem. Plura diximus in hanc rem in notis ad ejusmodi excerpta, in quibus ostendimus factam fuisse a Photio librorum istorum mentionem. Nonnullum erit operæ pretium Photii locum consulere, atque ipsas etiam notas.

Primum ■ Paulo Samosateno accepit, quod omnes fatentur, per Diodorum tamen, quem Tarsi doctorem audivit, et a quo potuit alios pariter duos accipere; secundus enim manifeste reperitur in fragmentis quæ supersunt e libris Diodori; tertii semina videntur in Opere adversus Mathematicos apud Photium. Verum satius est utriusque posterioris dogmatis auctorem facere ipsum per se Theodorum, eoque trahere quod ait Photius (Cod. 54), hæresim Cœlestianam viguisse in Oriente, et inde in Occidentem serpsisse: Καὶ ἐκ τῆς ἀνατολῆς ἤματι ἐν τῇ ἀνατολῇ δαδὸν διὰ καὶ ἐν τῇ δύσει.

A Jam vero primum tradidit Nestorio, ut scribit Cyrillus in epistola ad Successum; secundum forte Leporio monacho, ut colligitur partim ex Prospero, partim ex Cassiano; tertium Rufino Syro, et per eum Pelagio atque Cœlestio, teste Mercatore; tradidit, inquam, primum, sermone simul et scriptis; secundum, scrip*is* tantum; tertium, solo sermone. Nestorius enim Theodorum dicentem audivit, et ex ejus libris venenum hausit. Leporius, ut erat in Gallia natus, ita Orientales errores scriptis solus edoctus est. Denique cum Theodorus de peccato originali non scripserit ante senectutem, aut saltem ante motas palam super ea re quæstiones, Rufinum non potuit, nisi verbo, erudire.

Totam porro historiam originis, patriæ, parentum, propagationis, et defensorum hæresis Cœlestianæ, contexens breviter Marius Mercator: Quæstio, inquit (In *præfat. Subnot.*), contra catholicam fidem apud nonnullos Syrorum, et præcipue in Cilicia, a Theodoro quondam episcopo oppidi Mopsuesteni jam dudum mota, nunc usque penes paucos eorum admodum occulte roditur, nec ea palam proferitur, sed ab ipsis qui de ea cornicantur, velut catholicis, intra Ecclesias interim retinetur: « Progenitores videlicet humani generis, Adam et Evam, mortales a Deo creatos; nec quemquam posterorum sui prævaricatione transgressi læsisse, sed sibi tantum nocuisse; se mandati reos apud Deum fecisse, alterum penitus nullum. »

Hanc ineptam et non minus inimicam rectæ fidei questionem, sub sanctæ recordationis Anastasio Romanæ Ecclesiæ summo pontifice, Rufinus quidam natione Syrus, Romam prius inveniit; et ut erat argutus, se quidem ab ejus invidia muniens, per se proferre non ausus, Pelagium gente Britannum monachum tunc decepit, eumque ad prædicatam apprime imbuit atque instituit impiam vanitatem.

Quique mox ausus in apostolum Paulum commentarios condere, cum ad illum locum ad Romanos notissimum venisset Epistolæ, ubi ita continetur: Propterea sicut per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, etc. (Rom. v. 12), ibidem eos tantum reos dixit, atque obnoxios illa prævaricatione teneri, qui hunc in prævaricandis Dei mandatis voluerint imitari, non omnes qui ex ejus sunt per successionem seriem semine generati. Atque hinc latius de sequenti locis Epistolæ hujus disputat, et pronuntiat, nullum hominum prorsus per generationem læsum fuisse, nec lædi Adæ peccati transgressionem, « sed imitationem, inquit, quia prior ille in genere humano peccavit; et illum reum et obnoxium fieri, qui hunc propria voluntate, non nascendo, sed peccando, suum imitatus. »

Hinc Pelagio adhæsit Cœlestius nobilis nati quidem, et illius temporis auditorialis scholasticus, sed naturæ vitio eunuchus matris utero editus. Hic a Pelagio prædicto instructus, sensum istum impiissimum meracius imbibit, ac multos incredibili loquacitate amenitæ hujus suæ participes et complices fecit; aususque palam publiceque his verborum sententias eundem sensum passim disseminare per populos, id est, « Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, fuisset moriturus; quoniam peccatum Adæ ipsum solum læsit, et non genus humanum; quoniam infantes, qui nascuntur, in eo statu sunt in quo Adam fuit ante prævaricationem; quoniam neque per mortem Adæ omne genus hominum moritur, quia neque per resurrectionem Christi omne genus humanum resurgit; quoniam infantes, etiamsi non baptizentur, habent vitam æternam. » Quæ quinque capitula unam impiissimam et nefandam sententiam generant.

Adiecit præterea, « posse esse hominem sine peccato, et facile Dei mandata servare, quia et ante Christi adventum fuerunt homines sine peccato, et quoniam lex sic mitti ad regnum cælorum, ipsi Evangelium. »

Hæc atque alia hujusmodi sicut etiam Juliano et cæteris ejus commanipularibus placere, quæ cum cognita atque detecta, ecclesiastica fuissent cum præfatis per-

sonis auctoritate damnata, librorum quoque numerositate ab eodem Juliano defensa sunt.

Antequam finis dicendi de Theodoro fiat, delineanda est ipsius quadam species: donec imago tota suis coloribus pingatur. Lineamenta præbent quintæ synodi generalis acta.

Habuit a natura ingenium, doctrinæ quidem capax, sed fraudulentum, commutabile in quamlibet formam, novitatis avidum, et gloriæ impatienter appetens. Facundia, quam nativam rhetorum artibus excoluit, eo utique valuisse fertur, ut non plebi tantum, sed aliis etiam nihil non posset persuadere.

Alia vero dicebat palam in concionibus, totis ad placendum factis, alia clam, sive in cubiculis, sive in libris, quos non omnibus sine discrimine credebat, sed iis solis quos nonnumquam sacramento adigebat arcani fore celantissimos. Interim si quid inter dicendum aut excidisset, aut de industria prolatum esset, quod non perinde acciperetur ab audientibus atque Theodorus vellet, sed vel invidiam apud eruditos faceret, vel fideliū querelam, dictum continuo retractabat verbis flexilioris, promptus nimirum fingendi quidlibet, audaxque mentiri, ut opinionem catholici tractatoris retineret, nec amitteret spargendi in Ecclesia veneni opportunitatem.

Atque hinc quamdiu vixit, fœmæ fuit illustris, saltem non male, etiam apud laudatos et sanctos viros: sed post mortem, dubitari primo cœptum est; deinde patefactis pestilentium librorum impietatibus, quinta synodus generalis hominis memoriam proscriptis, tempore, ut est veritatis parens, retegente mendacium quod ars sectatorum, fautorum potentia, et meus a potestabilibus, tenebris quibusdam quasi religiosis et sacris involverat.

CAPUT III.

De Rufino quem Cœlestius pro magistro agnovit.

Non possumus non recensere inter parentes hæresis Pelagianæ Rufinum aliquem presbyterum: cum ejusmodi hominem pro magistro agnovisset Cœlestius in concilio Carthaginensi, et Pelagium Mercator a simili quodam scripserit institutum. Sed inquirendum diligentius quis ille tandem Rufinus presbyter.

Cœlestius ipse a Paulino Diacono accusatus coram Aurelio congregatisque Carthagine episcopis, cum nonnulla verba prius prolata explanaret: *Dixi, inquit, de traduce peccati me dubium esse, ita tamen, ut cui Deus dedit gratiam peritiam consentiam, quia diversa ab eis audivi qui utique in Ecclesia catholica constituti sunt presbyteri.* Ab interpellante Paulino interrogatus presbyterorum nomina, respondit: *Sanctus presbyter Rufinus Romæ, qui mansit cum sancto Pammachio, ego audivi illum dicere quia tradux peccati non erat.* Hinc orta questio in quam inquirimus, quis ille Rufinus a Cœlestio appellatus.

Insedit animis multorum opinio, invaluitque, partim tempore, partim auctoritate, sive opinantium, qui magni viri, sive Patrum, quorum testimonia proferuntur in speciem manifestâ, Rufinum quem Cœlestius dixit se audvisse, eundem esse cum Aquileiensi presbytero, qui toti Ecclesiæ notissimus exstitit, tum propter Melaniæ peregrinantis comitatum, et libros editos, tum ob gestas cum sancto Hieronymo inimicitias, obstinatamque Origenis defensionem.

Hanc opinionem neque forte facile possum ex eruditum mentibus evelire, propter altas quas jecit radices; neque si possum, ausim tamen, nisi admodum timide, propter reverentiam qua, ut par est, auctores auctorumque sequaces prosequor. Dicam nihilominus sincere quod sentio, et doctoribus judicanda proponam argumenta novem, que sin minus contrarium opinioni vulgari aperte demonstrant, mihi certe difficultatem non levem faciunt, facientque porro omnibus cordate volentibus rem agere.

Marius Mercator (*In præfat. Subnot.*) Rufinum illum cujus mentio facta est in judicio ecclesiastico

A Aurelii, quique Cœlestium docuit negare traducem peccati, Syrum dixit. Rufinus Hieronymi æmulus, si credimus Palladio (*In Lausiaciis*), Italus fuit; si Hieronymo, oriundus ex Aquileiensi agrî oppido: utrique vero necesse est credere, cum ambobus oportuerit hominem esse notissimum: Palladio quidem, propter societatem errorum; Hieronymo, propter contentiones, et pene mutuas inimicitias.

De Rufino Cœlestii magistro loquitur Mercator quasi de homine non notissimo: *Rufinus quidam, inquit, natione Syrus, etc.* Aquileiensem totos orlos noverat, ob eruditionis famam, opinionem sanctitatis et Melaniæ consortium.

Aquileiensis ann. 13 Siricii inivit in urbem nam plenam suarum blasphemiarum, ut scribit Hieronymus (*Lib. II advers. Ruf.*). Syrus sub Anastasio primus Romam inivit inimicam rectæ fidei questionem de peccato originali, ut testatur Mercator (*Loco mox citat.*).

Rufinus, quem laudat Cœlestius, Romæ mansit apud sanctum Pammachium. At Pammachius, cum addictissimus foret Hieronymo, tantum abest ut apud se Rufinum Aquileiensem esse permiserit, eoque familiariter usus sit, ut Hieronymum accenderit in ipsius accusationem, et Anastasium impulerit ad condemnationem.

Rufinus Cœlestii magister Romæ fuit cum doceret quia tradux peccati non erat (*Aug. lib. de Pecc. Orig. cap. 4*). Aquileiensis, ubi primum Roma digressus est, eo non rediit, nequidem ad judicium, quantumcumque vocaretur ab Anastasio, sed Aquileiam secessit, unde priusquam barbari patriam vastarent, non recessit.

Rufinus Aquileiensis accusatur quidem ab Hieronymo tamquam præcursor et magister Pelagii, sed perinde ac Jovinianus, Evagrius Ponticus, ceterique omnes, quorum meminit in epistola ad Ctesiphontem; sed in ea tantum parte quæ spectaret *ἀνάθεμα* et *ἀναμαρτυρίαν*, de alia quæ pertineret ad traducem peccati, ne vocatus quidem est in suspicionem. At Cœlestii magister, traducem peccati non esse discipulos docebat. Et vero cum Aquileiensis pro Origene sentiret, nihil admodum causæ fuit cur negati peccati originalis reus perageretur, quandoquidem Origenistæ hac in parte, quasi per excessum, peccabant: rati scilicet animos in corpora, velut in ergastula, detrudi, ubi anteactæ vitæ peccata debitis suppliciis luerent.

Nihil Paulinus excepit adversus Rufinum a Cœlestio appellatum. Poterat sane plimima adversus Aquileiensem, vel hoc unum præsertim, quod propter hæreses a sede apostolica damnatus fuisset, et in damnatione exstinctus. Neque vero Paulinus damnationis sententiam ignorare potuit, cum Venerius Mediolani eodem tempore quo Anastasius Romæ, Origenistas perculerit anathemate, et nondum Paulinus Mediolano tunc Carthaginem missus esset.

Cœlestius innuere satis aperte videtur Rufinum illum quem laudat, tempore judicii adhuc fuisse superstitem, alioqui ut sanctum, ita beatæ recordationis dixisset. At in Sicilia diem suum obierat Aquileiensis, jam inde ab uno anno aut etiam altero, ut demonstrare licet, partim ex hbris Hieronymi, partim pluribus aliis argumentis.

Denique Rufinus qui Cœlestium docuit, presbyter erat in Ecclesia catholica constitutus, tunc cum doceret, id est, communionem cum sede apostolica conjungebatur. Aquileiensis ab Anastasio communione privatus fuerat ante ann. 402, quo putat Baronius ab Anastasio ad Joannem Hierosolymitanum scriptam fuisse de Rufino epistola.

Quis ergo Rufinus ille Syrus, qui Romæ existens Cœlestium docuit Pelagiumque contra catholici fidem de peccato originali sentire? Fatebor ubens me nihil habere quod vehementer affirmare velim, propter inveteratum de Aquileiensi præjudicium. Suspicio tamen (erit forte qui suspicionem audaciū

in sententiam, eamque certam, convertat) hunc ipsum esse quem Hieronymus (*Epist. 81, ad Ruf.*) ann. 399 Mediolanum misit ad Venerium, jussitque Roma transire, ut amicis saluaret, quorum præcipuus fuit Pammachius. Quidni enim ille, Mediolano reversus Romam, commemoratus sit apud sanctum Pammachium, qui postquam perfectionem vitam, auctore Hieronymo, professus est, monachos exicipere hospitio gaudebit, et eos maxime quos sciret Hieronymo amico acceptos? Quidni, inquam, Romæ commemoratus sit, interim dum iudicium de Origenistis et Rufino præcipue apparabatur, ut Pammachium erudiret simul et urgeret? Nam vehementer incidere potest suspicio missum ea de causa Mediolanum, ut Venerium impelleret ad condemnandos Origenistas, quemadmodum conjicere licet missum Paulinianum Aquileiam, qui Chromacium in idem consilium vocaret. Certe concordem sententiam ab Anastasio, Venerio et Chromacio in Origenistas latam scribit Hieronymus (*Lib. II Apolog. advers. Ruf.*); neque vero temere quispiam judicaverit episcopos illos tres ab Hieronymo perfidos homines sollicitatos contra totam Origenistarum infensam sibi factionem. Eo certe pertinere videntur querentis Rufini verba (*In Apol. ad Anast.*): *Istud est caput, quod isti qui ad insidiandum mihi ex Oriente transmissi sunt, non solum perversa intelligentia, verum etiam adulterio verborum conati sunt infamare.*

Quos vero transmissos queritur, præcul dubio sunt Vincentius, Paulinianus, Eusebius et Rufinus, de quibus ita Hieronymus (*Apolog. 2 in Ruf.*): *Volo tamen scire quæ sunt ista jacula venenata quæ post tergum vestrum nos jecisse conquereris. Vincentius, Paulinianus, Eusebius, Rufinus presbyteri; quorum Vincentius multo tempore ante vos Romam venit, Paulinianus et Eusebius post annum vestræ navigationis profecti sunt, Rufinus in causa Claudii post biennium missus, omnes vel pro re familiari, vel pro periculo capitis alim, etc.* Verum paulo post non diffitear hos homines adversus Rufinum Aquileiensem strenue rem gessisse. Sic enim ait: *Non fuit, non fuit, inquam, nostri consilii, sed Dei providentiæ, ut missi ad aliud contra nascentem hæresim dimicaret, et in morem Joseph (Gen. xli) famem futuram fidei ardore sublevent.*

Addam amplius, quandoquidem semel facta est non suspicandi modo, sed conjiciendi quoque, et vix non diviniandi licentia, hunc ipsum Rufinum auctorem esse libelli Fidei, quem ex Corbeiensibus codicibus P. Sirmondus edidit; convenient enim nomen, patria, dignitas, doctrina, ætas. Uterque Rufinus, uterque Syrus seu Palestinus, uterque presbyter, uterque oppugnator peccati originalis, uterque vixit ante Pelagianam hæresim, uterque Romam sub Anastasio advenit, uterque infensus Origeni, uterque de animorum in corporibus creatione affirmate pronuntiavit, cum dubitarent ea de re adhuc viri doctissimi, aut saltem timidius sentirent.

Quin et suspicor, ne quid affirmantius dicam, anathematismos duodecim, quos primum edidimus in lucem, ab eodem Rufino Hieronymi sive familiari, sive discipulo, conscriptos fuisse, ut ostendimus in notis ad ejusmodi anathematismos.

Cujus ingenii fuerit, quisquis ille tandem est Rufinus Cœlestii magister, pitefacit manifeste Mercator (*In præf. Subnot.*), cum ait: *Hanc ineptam, et non minus inimicam rectæ fidei questionem, sub sanctæ recordationis Anastasio Romani Ecclesiæ summo pontifice, Rufinus quidam natione Syrus, Romam primus invexit, et ut erat argutus, se quidem ab ejus invidia munitis, per se proferre non ausus, Pelagium gente Britannum monachum tunc decepit, eumque ad prædictam apprimè inbuivit atque instituit impiam vanitatem.*

Quibus ex verbis constat vixisse Rufinum, aut docuisse potius, temporibus Anastasii summi pontificis: quando vero scripserit expositionem fidei, an

præquam doceret Pelagium Cœlestiumque, an postea, ut discipulos confirmaret, dubitabile cuiquam forte est. Dubitabile quoque an ipsemet Græce primum. Latine postea expositionem ejusmodi ediderit: quamquam mihi vix non certum est scriptum a Rufino Fidei libellum antequam veniret Romam, certum vero penitus hunc a Juliano non tantum visum, sed magna ex parte in suos libros traductum. Unde vix non opiner Græci operis interpretem Latinum esse Julianum.

Porro autem, quæ tria dixi me suspicari, erit forte qui pro certis confidentius affirmet: et primum quidem, quod Rufinus Cœlestii magister ab Hieronymi discipulo separari non debeat, conficiet rationibus in hanc rem allatis, quæ profecto nec facile solvantur, nec contrarii argumentis infirmantur. Cum enim Hieronymus fateatur missum a se Rufinum quemdam presbyterum e Syria seu Palestina in Italiam ad Venerium, temporibus Anastasii, jussimque per viam amicos Romæ salutare, quos inter eminebat Pammachius, eundem strenue rem gessisse adversus Origenistas, et Aquileiensem ipsum Rufinum, etc.; cumque nomen, conditio, patria, tempus, locus, hospitium Pammachii, aliæque conveniant; accedat quoque testimonium, non modo Mercatoris Rufinum asserentis e Syria temporibus Anastasii Cœlestianam hæresim advexisse, Pelagique et Cœlestio tradidisse, sed etiam Cœlestii confidentis se a Rufino presbytero Romæ apud sanctum Pammachium existente suum hausisse errorem; nonnisi temere Rufini duo, quorum alter ab Hieronymo missus sit, alter Cœlestium docuerit, excogitari possunt.

At qui fieri potuit, dicet aliquis, ut sanctissimo acerrimoque fidei catholice defensori Hieronymo adhererit hæreticus? Fieri potuisse id vel maxime ostendit, quod, sicut Augustinus, ita Hieronymus aliquando conquestus sit latui se inter suos sub ovina pelle homines non puros erroris. Deinde cum apud Hieronymum Hieronymique discipulos constans esset opinio traducem animorum non esse, facile potuit discipulorum aliquis, nec intelligentissimus, nec satis catholicus, ex eo concludere non esse pariter traducem peccati; si quidem Augustinus ipse, ut intelligentia fideque prestaret, tantum passus sit, quantum ubique passim testatur, difficultatem in assequenda traductione peccati, si modo animi non perinde ac corpora propagentur. Et vero Pelagiani omnes alteram traducem cum altera connexam defendebant; nec erat tunc temporis facile ambas dividere, cum peccati originalis fides necdum, saltem in Oriente, suis exsoluta foret tenebris, et nondum Ecclesia contrarium dogma prospicisset.

Secundum vero, quod auctor libelli Fidei, nuper typis excusi opera P. Sirmondi, non sit alius a magistro Cœlestii, perinde conficietur ac primum. Ad utrumque enim ostendendum valet argumentum a nomine, patria, conditione, etc., petitum, et eo quidem validius, quod auctor libelli omnibus Pelagianismi, seu potius Cœlestianismi, sordibus inquinatus sit, omnibusque artibus instructus, quibus alii postea defensores usi sunt, ut aperte videatur magister discipulis prævisse.

Docebant scilicet Cœlestiani, peccatum originale credi non posse, nisi Deo iniquitas tribueretur; quippe cum impiis peccata propria condonet, innocentibus tamen aliena imputaret. Docebant quemque sibi peccare, neminem alteri; unumquemque ex suis operibus judicandum, nullum ex alienis; infantes, in quibus nihil est præter opus Creatoris, damnari non posse a justo Deo, eisi moriantur sine baptismo; eosdem, cum baptizantur, a peccato quod nullum haberent non mundari, sed ex bonis meliores, Christianique coheredes fieri; traducem animorum non esse, ne simul sit et peccatorum; hominem, et olim, cum primus crearetur, et quo die, cum singuli procreantur in uteris matrum, a Deo fieri ad imaginem sui,

ut peccati macula non sit naturalis; Christum venisse tantum ut præret exemplo et magisterio. Mortem hominum, non a peccato extortam, sed a conditione naturæ.

Hæc et alia ejusmodi Rufinus Palæstinus tradit: *Insanunt*, inquit (Cap. 59), qui per unum hominem Adam omnem orbem terrarum iniquitatis flagitiorumque condemnant. Nam qui hæc dicunt, aut injustum Deum pronuntiant, aut certe Deo diabolum æstimant fortio-rem, eo quod naturam, quam Deus creavit bonam, eam diabolus, per prævaricationem Adam et Evæ, malam potuerit efficere, siquidem prævaricatione primi hominis Adam et uxoris ejus Evæ omnes homines peccato obnoxii sunt, etc.

Unusquisque hominum, cum sit liberi arbitrii, ex suorum qualitate gestorum aut laudandus nimis, aut vituperandus habebitur. Simili modo etiam in die judicii aut justificandus erit, aut supplicio subjugandus, sicut et beatus Paulus docet ita dicens (Cap. 37): Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum (II Cor. v, 10). Quod autem liberi non pro parentibus puniantur, neque parentes pro liberis, aperte rursus edocuit Deus cum ad Moysen prophetam diceret: Non morientur patres pro filiis, neque filii pro parentibus; unusquisque in suo peccato morietur (Deut. xxiv, 16).

Quidam Scripturarum inscientia divinarum (Cap. 41) in nefarium et injustum de Christo vocem audient erumpere, asserentes eum pueros minime baptizatos æterni ignis pænæ deputare, quæ solet in Scripturis gehenna nominari. Discant ex divinis Scripturis quod ignis æterni pœna immortibus, ac penitus peccatum ignorantibus, præparata non sit, sed eis qui legem Dei prævaricati noscuntur. Et paulo post: Pueri, sicut ipsa divina Scriptura perdocuit, quasi penitus innocui, neque militiam prorsus experti, boni etiam vel mali discretionem ignorantes, ignis æterni pænæ minime mancipantur; quippe cum ignis æternum supplicium impiis et peccatoribus præparatum sit; sed et isti quidem cum sua imperitia dimittantur.

Baptisma infantes (Cap. 40) non propter peccata percipiunt, sed ut, spiritaliter procreationem habentes, quasi per baptismum in Christo creentur, et ipsius regni cœlestis participes fiant, sicut beatus Apostolus docet hoc modo: Si qua in Christo nova creatura (II Cor. v, 17). Et iterum: Sin autem filii et hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi (Rom. viii, 17). Et postea (Cap. 48): Infantes qui in peccatis non sunt, merentur etiam baptismatis gratiam, ut in Christo nova generatione creati, etiam regni ejus cohæredes efficiantur secundum beatum Paulum: Si qua in Christo nova creatura (II Cor. v, 17).

Nonnulli sunt (Cap. 28) qui dementia capti dicunt quod ex una anima primi hominis Adam, anima Evæ mulieris assumpta sit. Nonnulli etiam, quod ex solo Adam, cum seminis jactu, in omnes qui ex eo nati fuerunt animæ transmissæ sint; et alii, quod ex Eva sola, etc.

Domini solum hominem secundum imaginem suam et similitudinem fecit (Cap. 25), sicut Moyses docet ita dicens: Et dixit Deus: Faciamus hominem secundum imaginem et similitudinem nostram (Genes. i, 26), etc. Et paulo post (Cap. 28): Quod autem Deus est qui format ea quæ in utero semina jaciuntur, sicut etiam diversa vivificat quæ ab agricolis seruntur in terram, testis est beatus Job cum ait ad Deum: Manus tuæ fecerunt me, et plasmaverunt me (Job. x, 8).

Propterea Christus factus est homo (Cap. 27), ut, damnato in carne peccato, relinqueret nobis exemplum quemadmodum quisque debeat carnalibus superatis vitis non ultra diaboli fallaciis decipi.

Quod autem mortales secundum corpus creati sunt Adam et Eva (Cap. 28), ut dixi, testis est Moyses, cum dicit (Genes. ii, 8): Et plantavit Deus paradisum in Edem ad Orientem, et posuit ibi hominem, quem plasmavit, et produxit ad eum de terra omne lignum pul-

chrum ad visum, et bonum ad edendum, et lignum vite in medio paradisi, et lignum ad cognoscendum bonum et malum. Numquam vero Deus lignum vite in paradiso plantasset, siquidem Adam immortalis secundum carnem creatus fuisset, etc.

Multis igitur testibus edocti (Cap. 34) quod mors ista communis mala non sit, jam longe valere dicimus qui mortem malam appellant. Dicimus autem quod in bonum Deus præstitit primo homini Adam sudores pariter ac labores, quos de terra pateretur.

Quid plura? nulla via est Pelagianis postmodum trita, nullus adhibitus modus præveniendi erroris, nulla ratio faciende catholicis peccati originalis defensoribus calumniæ, quam non præformaverit Rufinus, ut in eum mentis oculos Augustinus intendisse videri possit, cum recenset quibus artibus Pelagianii solerent ludere simpliciorum mentes (Lib. iv ad Bonif. cap. 2; et lib. ii advers. Jul. cap. 1, et alibi passim).

Quin et illud ausim addere, quod mea quidem sententia rem conficit, libellum Juliani, sin minus omni ex parte, saltem ea qua peccatum originale spectat, ex Rufiniano pene ad verbum fuisse excerptum. Eadem certe afferuntur Scripturæ testimonia; eadem argumenta eodem modo tractantur, ut Rufini liber hæresis Cœlestianæ fons quidam, et Juliani velut armamentarium dici queat.

Adjungo, singularius quiddam a nonnullis Pelagianis dicebat Augustinus asseri (Serm. 7 de Verbis Apost. cap. 6), omnes homines a Deo perinde nunc immortales condi, ac olim Adamum: Quia pro meritis suis omnes moriuntur, nec esset mors, nisi veniens de peccato. Illud, vel affine quidpiam, Marius Mercator refert scriptum a Juliano in epistola ad summum pontificem, cum vellet fucatis interpretationibus suum de Adam mortalitate errorem dissimulare. Rufinus idipsum, et quod Augustinus retulit, et quod Julianus scripsit, longe ante notas in Occidente istiusmodi quæstiones docuit.

His rationibus forte movebitur aliquis in contrarium, dubitabitque an Rufini liber eo tempore sit conscriptus quo diximus, id est, ante ventilatam in Occidente Pelagii hæresim; an postea, cum annis jam longa disputatione eruditus, potuerit scriptor aliquis omnes unius partis versutias complecti sermone. Verum indubitata libri ætatem ostendere hinc licet, quod scriptus sit non tantum ante Nestorii et Eutychetis tempora, alioquin inter enumeranda de Incarnatione Verbi prava dogmata prætermissum non fuisset utriusque hæretici nomen, quemadmodum nec Photini errores, nec Apollinarii, nec Arianorum omisi sunt; sed etiam ante omnes contentiones de gratia Christi: siquidem tantum argumentum intactum non abiisset.

Pertinet igitur ad tempus illud quo Arianorum atque Origenis quæstiones agitabantur in Oriente, totus enim in iis versatur. Fervebant illæ vero maxime temporibus Siricii, ut facile intelligitur ex scriptis Patrum tunc editis, quibus aliud fere nullum argumentum tractatur. Quod quod Mercator tradit, tunc temporis natas fuisse controversias de mortalitate Adæ, baptismo parvulorum, peccato originali, aliisque dogmatibus a Rufino tam curiose pertractatis.

Jam vero, quod tertium coniecebamus, ab eodem auctore conscriptos etiam duodecim anathematismos, quos ex codice Mercatoris edidimus, vix ille forte dubitaverit, qui paulo attentius consideraverit, compositos fuisse, et ab homine Cœlestiano, et de iisdem quæstionibus, et eadem tempestate, et a quodam Rufino, eoque apud Hieronymum ac Bethlehemum versato, et eadem cum Hieronymo sive sapiente da origine animarum, etc., sive etiam peccante, de peccatoribus fidelibus per ignem salvandis, etc., ut ex iis constat quæ annotavimus ad anathematismos.

CAPUT IV.

De Pelagio, a quo hæresis Pelagiana dicta est.

Pelagius, qui dogma nominis sui contra gratiam

Christi (*Prosp. in Chron.*), Coelestio et Juliano adjutoribus exseruit, nonnullis rerum Anglicarum scriptoribus (*Apud Usserium de Eccl. Britan. primordiis c. 8*) dicitur patria lingua Morgan appellatus, quasi maris homo; sed barbariem nominis, ne læderet Romanas aures, sustulisse, commutata gentili voce in Græcam ejusdem significationis, et jamdudum a Latinis receptam.

Scribit Augustinus (*Epist. 186*) eum, ut ab alio distingueretur qui Pelagius Tarenti dicebatur, Britonem fuisse cognominatum, quo nomine etiam vocatur a Prospero Chronographo (*In Chron.*). Verum quia Britonis, Britannique, et Britannici nomen, quo utitur Orosius (*In Apolog.*), commune fuit pluribus provinciis, factum est ut alii ex minore Britannia, quæ Aremorica est, habetque indigenas Britones; alii ex Anglia, quam olim veteres et Albionem et Britanniam dixerunt; alii ex Scotia vel Ilibernia, quæ nomine Britanniarum censebantur, originem duxisse tradiderint. Sed cum tunc temporis Aremorica nomenclatura Britannie nomen consecuta esset, et tres alias provincias Romani vulgo non admodum inter se discernere, id unum certo constat, ex transmarinis Britannis Albinum hunc canem, ut loquitur Hieronymus (*Præf. in m. l. b. comment. in Jeremiam*), Scotorum pulvis prægravatum advectum fuisse.

Afferunt præterea quædam Polydorus, Baleus, Dempsterus, Cantelupus, Caiusque et Ranolphus Cestrensis cum scriptore vitæ S. Albani, de Cambria patria, de eodem cum Augustino die natali, de Cantabrigiensi doctoratu, de Bangorensi præfectura, et plus duorum millium monachorum regimine (*Angl. Hist. lib. III, cent. 1; Script. Brit. cop. 38; Hist. Scot. lib. xv; Cantabrig. Hist.; Hist. Cantabrig. lib. v; Polychr. lib. IV, cap. 32*). Sed hæc nemo eruditus non facile condonabit fabularum amatoribus, simulque rejicienda sentiet ad Merlini commenta.

Hominem depingit grandiori corpore Hieronymus. Ait enim, cum de Rufino Aquileiensi loqueretur (*In præf. lib. III in Jerem.*): Ipse mutus latrat per Albinum canem, grandem et corpulentum, qui calcibus magis possit scire quam dentibus. Habet enim progeniem Scoticæ gentis de Britannorum vicinia. Unde in primo dialogo hunc in modum Pelagium compellat: Tu ipse qui Catoniana nobis inflaris superbia, et Milonis humeris intumescis, etc. At alio in loco non grandis tantum, sed etiam adiposus corporis facit. Nuper indoctus calumniator erupit, qui commentarios meos in Epistolam Pauli ad Ephesios reprehendendos putavit; nec intelligit nimia stertens recordia leges commentariorum, etc., nec recordatur stolidissimus et Scotorum pulvis prægravatus, etc.

Hieronymo consentit Orosius (*Apol. cap. 27*), cum Pelagium his verbis alloquitur: Sed tibi specialis inde portandi oneris fortasse fiducia est, quod balneis epulisque nutritus, latos humeros gestas, robustamque cervicem, præferens etiam in fronte pinguedinem, sicut scriptum est: Tetendit enim adversus Deum manum suam, et contra Omnipotentem roboratus est. Cucurrit adversus eum erecto collo, et pingui cervicæ armatus est. Operuit faciem ejus crassitudo, et de lateribus ejus arina dependet (*Job. xv, 25*).

Monasticam vitam professus vulgo creditur; ad aliovero gradum non ascendisse certis veterum testimoniis conficitur: iis quippe temporibus, si quis ex monacho in clerum adoptatus fuisset, exinde jam non monachi, sed sui gradus nomine appellabatur. Quare quisquis vel monachi, vel laici perpetuo retinuit appellationem, eo arguitur remansisse in laicorum ordine. Cum ergo Pelagius dictus sit laicus, tum ab Orosio (*Apolog. cap. 5*), paulo ante concilium Diospolitianum, tum a Zosimo ann. 417, dictus quoque monachus sive a Patribus Diospolitianis (*In epist. 2 ad Africanos*) ann. 415, sive ab Augustino ann. 417, in libro de Gestis Palest. (*Cap. 19 et 20*), et hæresi 88, ann. 426, etc., sive a Mercatore ann. 432 (*Præfat. Subnot.*), cumque a nullo veterum vel epi-

scopus vel presbyter appellatus sit, credendus est profecto inter laicos substituisse. Quare non immerito contemnitur ab eruditissimis, quod asserunt Balæus (*Cent. 1, cap. 38*) et Præteolus (*Elench. hæc. lib. XIV, cap. 14*) de Pelagii episcopatu, idque vel eo maxime quod hæresim jam senex prodiderit: non quod accommodatus fidem opinantibus nonnullis, Pelagium ab Ildoro Pelusiota notatum (*Epist. 314*), id enim rationi temporum mirum quantum pugnat; sed quia ante vastationem Urbis ann. 408, aut etiam ante ann. 404 commentarios in Paulinas epistolas conscripsit, senescente corpore et viribus lassescens, ut ipsemet loquitur in præfatione.

Quamquam non abs re futurum puto aperire candide quam mihi dubitationem de Pelagii monachatu aliquando injecerint hæc Augustini verba (*Lib. de Gest. Palest. cap. 35*): Post veteres hæreses multas, exorta est modo nova, non ab episcopis, seu presbyteris, vel quibuscumque clericis; sed a quibusdam veluti monachis, quæ contra Dei gratiam, etc. Cur enim dixit, a quibusdam veluti monachis, et non simpliciter, a quibusdam monachis? An abundat vox ista, veluti, delendaque ut emendetur lectio? At emendationi obstant manuscripti codices melioris notæ. An Pelagius Coelestiusque licet habitu corporis religionem vitæ præferrent, non erant tamen moribus vestri admodum consoni? At Augustinus ipse tales fuisse negat (*Epist. 140*): Qui facile contemnerentur, sed continenter viventes, atque in bonis operibus laudabiliter versantes. An quod cœnobiticam vitam professi, versarentur tamen extra monasterium? At neque tunc temporis omnes qui monachi dicebantur in cœnobis manebant; neque, si vitiose vagati essent, ab omnibus bonis, Augustino, Paulino, Juliana Demetriadis matre, aliisque, tanto in pretio habiti fuissent.

Restat igitur opinari Pelagium vere monachum existisse, non ea tamen notione qua solet usurpari monachi nomen ad cœnobitum vel etiam eremi cultorem significandum; sed qua monachi dicebantur olim, qui postquam aliquandiu in secessu procul ab hominum turba animum pœnitentiæ, pietatisque operibus, et rerum divinarum meditatione excoluissent, prodirent vestitu ad pietatem composito, mundique contemptum præferente, ut alios arctiore morum quam ipsi imberbant disciplina informarent.

Et vero his temporibus trium generum homines monachorum nomine censebantur, siquidem alii in monasterio, qui cœnobitæ; alii in desertis locis, qui eremitæ, sive singulares; alii suis in ædibus vivebant, qui apud Græcos aliquando philosophi, apud Latinos vulgo monachi vocabantur. Sic Pammachius, sic Paulinus, sic alii longe plurimi in propriis ædibus monasticam vitam, ex præscripto evangelicæ perfectionis, agebant: sic utraque Melania et Demetrias, sic Terasia Paulini uxor, sic alia multæ Romanæ feminæ, extra eremum et cœnobita, vitam religiosam professæ sunt. Videtur ergo Pelagius fuisse quidem monachus, non tamen primi aut secundi generis, sed tertii tantum; cujusmodi solebant, vel palliati incedere, vel furva veste, aut modestiore alio corporis habitu qui virtutis interioris sæculique contempti speciem daret.

Ingenium accepit a natura fortissimum, celerrimum et acutissimum, ut loquitur Augustinus (*Lib. de Nat. et Grat. c. 6 et 35*), seridum simul et vehemens, ac litigiosum, quodque patriam qualitatē, ne Romanis quidem acribus, honestorumque hominum et nobilium seminarum consuetudine dedoceri potuerit. Hinc exhortationes ad vitam bonam vehementes et quodammodo ardentes habuit, sed in quibus docendi rationem impotentem modi, et dictatorie superbam more gentis teneret. Hinc evangelica consilia ausus est ita interpretari, ut non suaderet, quemadmodum par erat, sed in præcepta perverteret. Hinc Christiana perfectio duræ legum necessitati subjecta. Hinc abhorrentes a communi sensu, insolentesque illæ sententiæ (*Ex Hieron. in Dial. et Aug. passim*):

Non debere omnino jurari. Gloriam vestium et orna-
mentorum esse Deo contrariam. Christianum debere
esse illius patientiæ, ut si quis sua auferre voluerit,
gratanter amittat. Divitem viventem in divitiis suis
regnum Dei non posse ingredi, nisi omnia sua vendide-
rit; nec prodesse eidem, si forte ex ipsis divitiis man-
data fecerit.

Hæ Pelagio erant artes hæresim disseminanti (Ep.
ad Ctesiph. et Dialog.). Nihil de suis mysteriis aperte
vulgo credere, sed fidei tantum auribus; si quid
dogmatum emanasset in publicum, negare palam,
quod in cubiculis doceret; si aperte proponendus
error, alienam inducere personam; si suo nomine
loqui cogeretur, dubitantis more, timideque afferre,
de quo simularet se velle doceri; si ex libris argue-
retur cujusdam assertionis, libros cansari, vel non
esse suos, vel prius subreptos quam emendarentur;
si ex confessis urgeri contingeret, sententias inter-
pretari verbis perplexis et in speciem catholicis; si
necessitas foret, Ecclesiæ nonnulla damnanti con-
sentire, damnare libenter omnia, sed, ut aiebat,
Ecclesiæ sensu, id est, eo quem postea fingeret ad
arbitrium; si aliquando fidem exponere deberet,
copiose prosequi plurima de quibus non interroga-
retur, de re vel nihil vel ambiguum quiddam eloqui;
imitari serpentes, qui, ut ait Orosius (Apolog. cap.
1): Cum tuendi solius capitis causa reliquum conci-
onis atque injuriæ corpus opponunt, nihil damni ar-
bitrantur, ea tantum sui parte a periculo libera, quæ
multimodis venenatasque in se obtinet linguas, etiam si
membris omnibus amputentur.

Cur autem publice non doceret, sed in cubiculis
tantum et apud amicos, præter causas omnibus fere
hæresibus communes, accessit ista singularis, quod
infantia sermonis laboraret. Quamvis enim, si cre-
deremus libris qui nomen ejus ferunt, sed præsertim
epistolæ ad Demetriadem, videri posset non inme-
rito disertus, immo et eloquens, pene ad invidiam
hominum ejusdem ætatis in meliore solo prognato-
rum: probabilis tamen est, si non certa opinio, bar-
bariem peregrini hominis, alioquin ingeniosi et ratio-
nem feracis, adjutam fuisse politiorum hominum
Latinitate, ut Pelagium Hieronymus miserum voca-
verit, qui ne suis quidem verbis calumniari posset
(Præf. in lib. iv Comment. in Jeremiam).

Fuerunt vero politiores illi potissimum tres (Epist.
201 apud August.): Coelestius, qui ex discipulo versus
est in magistrum; Annianus, qui copiosissime pasce-
batur ut alienæ blasphemie verba tinnula atque emen-
dicata subministraret; et Julianus, cui Beda idcirco
(Præf. in Cantic. cap. 5) tribuit epistolam ad Deme-
triadem.

In Annianum intendebat Orosius cum diceret
(Apol. cap. 2): Stat etiam inmanissimus superbia
Goliath, carnali potentia tumidus, omnia se per se
posse confidens: caput, manus, totum insuper corpus
plurimo apparatu vestitus, habens post se armigerum
suum, qui etsi ipse non dimicat, cuncta tamen æris et
ferri suffragia subministrat.

Intendebat quoque in Julianum, nisi potius in An-
nianum iterum, cum nonnullas ex epistola ad Deme-
triadem voces reprehendendas putaret: In tua,
inquit (Ibid. cap. 26), epistola illa lucubratiissima,
hæc ipsa intelligere via potuimus: ista, ista, inquam,
ad Demetriadem puellum, ut audio, sacram et sanc-
tam, homo verecundissimus scribere non erubuit, do-
cens, ut credo, reverentiam castitatis sub atropa Jo-
seph luxuriantis dominæ suæ, etc., inopportuna
historiam obscenissimum sermone catens. Quamquam
hoc, quod neque apte neque decore dicitur, tibi impu-
tare non debeamus; cui neque natales dederunt ut
honestioribus studiis erudireris, neque naturaliter
provenit ut sapires; sed illis dictatoribus tuis, qui mise-
rum sensum miserimo sermone conscribunt, et te le-
gendum cachinnis quasi titulum confusionis expo-
nunt.

Intendebat Hieronymus in aliquos indiscrimina-

Atim, cum Pelagio diceret (Dialog. 3 advers. Pelag.):
Hæc duo capitula, orationis et laudis, soles cum tuis
jurare discipulis non esse tua, cum perspicue in eis
styli tui splendor eluceat, et tanta sit venustus eloqui
tui, ut testitudine incedens gradu, quæ secreto doces,
multisque venalia, publice non audeas profiteri. O te
felicem, cujus præter discipulos nemo conscribit libros,
ut quidquid videris displicere, non tuum, sed alienum
esse contendas? Et quis illa tanti erit ingenti, ut lepo-
rem tui sermonis possit imitari?

Quos habuerit magistros, non una est omnium sen-
tentia. Nos quidem duos numeravimus, Theodorum
Mopsuestenum, et Rufinum Syrum; alii tamen ex
Hieronymo (Epist. ad Ctesiph.) solent recenseri: Ru-
finus Aquileiensis, Evagrius, Ponticus, Sexius philo-
sophus, Jovinianus, Priscillianus, Manichæus,
Palladius Galata, Ghostici et Euchitæ, atque Orige-
nes, quem Pelagii ἀρχαῖος et amasium Hieronymus
vocat (Dialog. 3 advers. Pelag.). Illi tamen non tam
doctores quam præcursores dici debent, si eundem
Hieronymum audimus; immo præverunt ea sola
parte qua impeccantiam vel ἀπάθειαν defenderunt, ut
argumenta in eos directa merito potuerint in Pela-
giam cum ἀσέπεια retorqueri.

Non admodum profecit Jansenius Yprensis (Lib.
vi de Hæres. Pelag. cap. 17), cum vellet ostendere,
non solum de impassibilitate doctrinam ramusculem
esse Origenis, sed partes etiam præcipuas Pelagia-
nismi, id est, capita quinque, ad quæ promittit se
omnia illius hæresis revocaturum, liberum scilicet
arbitrium, naturalem ejus possibilitatem, legem natu-
ræ ac Moysis, gratiam et meritum, atque præde-
stinationem, in quibus veluti cardinibus hæresis Pe-
lagiana tota, ut ait, vertitur. Nam quemadmodum
præjudicata potius opinione quam adicio ferebatur
in hæc tota re, ita non vidit se in Origene ea redar-
guere quæ apud ipsum Hieronymum obvia sunt, ea-
que ducere quæ intacta prætermisit oculatissimus
pariter atque acerrimus Origenis accusator. Negli-
genda igitur puto quæ protulit, ut quæ in alienos
sensus detorqueantur; nec tamen idcirco Origenis
partes tuendas, hominis nempe dubiæ fidei dum vi-
veret, nec melioris famæ, post mortem.

Pelagius acceptam a nefariis magistris doctrinam
tradidit pejoribus discipulis, quos inter præstitero
duo propter improbitatem, Coelestius et Julianus:
ille rebus versute geredis aptior, ut erat de foro;
iste quæstionibus tractandis melior, quippe dialecticis
imbutus: uterque dicendi facilitate præstans;
utroque timido magistro audentior, et ea de causa
Ecclesiæ perniciosior.

Julianum dixi Pelagii discipulum, nec tamen as-
sentior Bedæ scribenti Julianum etiam puernum a
Pelagio institutum (Præf. in Cantic.). Qui enim po-
tuit, cum primis suæ vitæ temporibus cum patre
sancto Memorio Capuæ vixerit? Non diffiteor doceri
potuisse cum jam presbyter foret aut diaconus, duo-
bus illis vel tribus annis quibus Pelagius in Sicilia
subsistit, priusquam Syracensis in Africam, et Hip-
pone in Palæstinam solveret: nec enim incredibile
est tunc temporis Julianum in Sicilia, tamquam in-
tuto a Visigothis, et grato ab amicis solo, versatum
fuisse.

Non satis convenit inter scriptores qua primum
tempestate nata sit hæresis Pelagio cognominis. Sin-
gulorum opiniones recenset Usserius (Lib. de Britan.
Eccl. prim. cap. 8): sed sicut levibus argumentis
aut etiam nullis nituntur, ita facile despic possunt,
præ quod docet Marius Mercator (Præf. lib. Subn.),
natam scilicet fuisse in Syria, et præsertim in Cilicem
secunda, parente Theodoro Mopsuesteno, inclinante
quarto sæculo; advectam vero in Occidentem a Ru-
fio Syro, Romæque sub Anastasio traditam Pelagio,
in quam tardissime ann. 400 aut sequente: tum a
Pelagio ad Coelestium traductam; eodem ferme tem-
pore scriptis consignatam a Coelestio primum in li-
bris qui interierunt, deinde a Pelagio in commenta-

riis ad Epistolas Pauli ante vastationem Urbis; imo et privatis sermonibus sparsam, toto illo diuturno tempore quo Pelagius et Cœlestius morati sunt Romæ, creditique multis, vel ipsi summo pontifici, sua persuasisse; postea disseminatam in Sicilia ann. 409 et 410, indeque deportatam in Africam, ubi primum damnata est Carthagine, in concilio episcoporum, sub Aurelio ann. 412, ante quadragesimam Paschæ.

Sed jam ordine temporum singula Pelagii digesta breviter enarranda sunt. Venit igitur Roman, ut creditur est; non ex Orientalibus partibus, quod a nonnullis asseritur sine idonea ratione, sed ex patria, cum teneret sedem apostolicam Damasus, id est, ante ann. 384, quo vita Damasus excessit. Id, quia paradoxum videri potest, gravibus argumentis conficiendum est. Recessit certe ab urbe Roma ann. 408 aut 409, ut confectum est in notis ad Communitorium Mercatoris: ibi fuerat, non tantum ann. 405, cum scriberet ad sanctum Paulinum (*Lib. de Grat. Christi cap. 33*), sed etiam sub Anastasio, teste Mercatore (*In Pref. Subn.*), cum doceretur a Rufino Syro: imo o diutissime vixit, ut loquitur Augustinus (*Lib. de Pecc. Orig. cap. 21*), quæ vox plus aliquid decennio significat. Verrabatur igitur Pelagius Romæ temporibus Siricii, cum Anastasius non plus fere quatuor annis pontificatum tenuerit, obieritque ann. 402.

Verum eo venisse priusquam ipse quoque Siricius sederet, ex eo conficitur quod in Urbe usus sit familiariter Hieronymo, qui inde tamen in Orientem secessit ann. 385, statim Damaso vita functo, ut cleri Romani invidiam in se concitatum vitaret. Hanc autem cum Hieronymo Pelagii familiaritatem existisse testatur Hieronymus ipse (*Pref. in IV lib. Comment. in Jeremiam*), cum de Pelagio scriberet, tacito nomine, in hæc verba: *Hæresis reviviscere cepit, et non solum in Occidentis, sed in Orientis partibus sibilare, et maculare plerosque, et crescere per dies singulos, dum secreto docent, et publice negant; cui respondere diu tacens et dolorem silentio devorans, crebra fratrum expositulatione compulsus sum. Et postea: Isti publicum fugiunt, et susurrant in angulis perditorum, dolentque quasi pro suis, quæ sua meliunt confiteri; cumque generaliter adversum vitia quid, et hæreticos dixerimus, se peti queruntur, malumque conscientie dissimulata diu indignatione pronuntiant. Quod si cavendum nobis est, ne veterem lædere videmur NECCESSITUDINEM, si superbissimam hæresim spirituali mucrone truncemus: ergo sustinendæ erunt nobis cruce proditæ fidei, etc.*

Ubi enim conjuncta est Pelagium inter ac Hieronymum vetus necessitudo, nisi quo in loco potuit esse familiaritas? aut quo alio in loco potuit esse familiaritas inter præsentem, quam in urbe? cum Pelagius numquam in Oriente versatus sit ante ann. 412, nec Hieronymus in Occidente post ann. 394, et ambo in Urbe commorari potuerint, mutuoque aspectu frui, eo quo diximus tempore, siquidem Romæ Pelagius diutissime vixerit (*August. lib. de Pecc. Orig. c. 21*).

Sunt sane qui jacent Pelagium in Oriente mansisse quo tempore Chrysostomus exsulabat Arabissi; et in Ægypti desertis invisisse monachos, priusquam laboretur in hæresim (*Jansen. lib. 1 de Hæres. Pelag. et alii*). Sed in hanc opinionem venerunt decepti litteris, sive Chrysostomi ad Olympiadem de Pelagii monachi lapsu, sive Isidori Pelusiote, Pelagio cuidam monacho exprobrantis vagandi libidinem et epularum ambitum; decepti sunt, inquam, præ incogitantia, nam quo tempore exsulabat Chrysostomus, eodem Romæ Pelagius integer famæ et purus suspicionis vitam debebat, immo sanctus audiebat, et non parvo profectu christianus (*Aug. lib. III de peccat. Merit. cap. 1 et 3*). Alterius ergo monachi eodem nomine casum oportet defectum a Chrysostomo, alterum quoque cognominem reprehensum ab Isidoro,

A cum ante proditam hæresim Pelagius, propter pietatis speciem, diligeretur a viris sanctissimis, Hieronymo, Augustino, Paulino, etc.

Tunc cum adhuc esset integræ, aut fidei, si tamen aliquando fuit, aut famæ saltem, quam aucupabatur, videtur scripsisse tres, quos Gennadius (*Lib. de Script. Eccl. cap. 42*) commemorat, de Trinitate libros, ad ostendendam, credo, fidem suam, quantumque abhorreret ab Arianis. Quæ fuit illius temporis præcipua nota τῆς ὁρθοδοξίας.

Sub Anastasio Rufinum Syrum audivit Romæ, ut tradit Mercator, scripsitque, ut est verisimile, ad asceticam industriam et sanctitatem morum probandam, librum Eulogiarum, seu de Conversatione actuali; in quo tamen semina futuræ impietatis Hieronymus (*Dialog. 1 advers. Pelag.*), cum accusatoribus duobus episcopis Erote et Lazaro, deprehendit.

B Eodem tempore vehementibus suis atque ardentibus exhortationibus, ut ait Augustinus (*Lib. de Gest. Palest. cap. 25*), multos quidem, sed Cœlestium in primis auditorialem scholasticum e foro ad arcio-rem vitam traxit, sed simul infecit errore quem a Rufino Syro acceperat.

Ann. 405, misit epistolam ad sanctum Paulinum (*Merc. præfat. Subnot.*), apud quem magna doctrinæ et pietatis laude pollebat. Ea, ut jactavit postea scribens ad S. Innocentium, trecentis, quibus continebatur, versibus, nihil aliud quam Dei gratiam et auxilium confitebatur, nosque nihil omnino boni facere posse sine Deo. Sed ipsam non caruisse veneno Augustinus ostendit (*Lib. de Gratia Christi cap. 35*).

Eodem tempore, nisi forte superiori, commentarios in Epistolas Pauli composuit, in quibus sub aliena persona peccatum originale oppugnabat (*Merc. præfat. Subnot. et in Commonit.*).

Circa hæc etiam tempora scripsit ad Constantium episcopum epistolam, quam oportuit doctrinæ plenissimam atque elucubratisimam fuisse, siquidem hanc, scribens ad summum pontificem, laudat, veluti fidei suæ testem (*August. lib. de Gratia Christi cap. 5b*).

Videtur etiam scripsisse ad Viduam, ut opinor, Juliani matrem, et sancti Memorii conjugem, duos libros sive consolatorios, sive exhortatorios (*Merc. in Commonit.*). Hos aliquando mentitus est non esse suos, cum tamen redargui facile posset hominum fide dignorum testimonio (*Aug. de Gest. Palest. cap. 6*).

Ad eadem aut vicina tempora pertinet quod narrat Augustinus contigisse Romæ, episcopum inter et Pelagium occasione verborum quæ ipse suis in confessionibus posuerat Deum orans: *Da quod jubes, et jube quod vis. Hæc enim cum episcopos commemorasset, Pelagius ferre non potuit, sed contradicens aliquanto commotus, pene cum eo qui illa commemorabat litigavit* (*Lib. de Bono pers. cap. 20*).

D Pertinet quoque id quod habet Augustinus de sermonibus contentionibusque a Pelagio Romæ habitis (*Lib. de Pecc. cap. 21*), ex quibus intelligi possent quæ dissimulabat in libris, quæque litteris suis, quas conscripsit pro orbem catholicum perferendas, papa Zosimus legenda attenuit.

Ann. 408 aut 409 Roma cum Cœlestio in Siciliam se recepit, tamquam in locum tutiorem a barbaris Italiam depopulantibus: scribit enim Mercator viginti annos plus minus effluxisse, cum Communitorium offerret ann. 429, ex quo Cœlestius Roma egressus fuerat. Cum ergo egressus sit Cœlestius una cum magistro, neque egredi potuerit, Gothi Urbem sive prima sive secunda obsidione cingentibus, immo nec intermedio temporis spatio, cum ab iisdem omnia ferro ignique vastarentur qua præsertim parte Italia vergit ad Siciliam; tunc certe Pelagius profugisse dicendus est, cum facta ingenti trepidatione plurimam Romæ excesserunt ann. 408.

Biennium Syracensis in Sicilia, aut etiam triennium

ferme posuit cum discipulo, sparsitque erroris semina, quæ postmodum adoleverunt infelici proventu, ut Iulianus monachus opus habuerit consulere Augustinum (*Epist. 156 et 157, et lib. de Pers. justitiæ*), quæ ratione posset extirpari malum tam pertinaciter lateque invalens.

Crediderim eo loci scriptum fuisse librum de Natura, ubi Pelagius hominis naturam contra Dei gratiam, quæ justificat impius, et quæ Christiani sumus, quanta potuit argumentatione defendit (*Aug. lib. 11 Retract. cap. 22*). Hunc Augustinus (*Lib. de Gest. Palæst. cap. 23, et epist. 181*) ad se missum Timasio et Jacobo, religiosi et honesti adolescentibus, Pelagiique olim discipulis, sed ad rectam fidem conversis, refellit libro quem inscripsit de Natura et Gratia.

Ann. 411, veris initio ad portum Hipponensem apulit cum Cœlestio (*Lib. de Gest. Palæst. cap. 22*); credo equidem, ut si quæ posset ratione, conciliaret sibi Augustinum Hipponis Regii episcopum, ejusque amicitia postmodum abuteretur, ad errorem tutius spargendum; sed tunc forte aberat Augustinus, unde Pelagius scribens occasionem sumpsit, ut quem verbis non potuerat præsentem, litteris absentem salutaret. Respondit Augustinus (*Lib. de Gest. Palæst. cap. 28*), sed epistolam coactus est interpretari postea, ut doceret quam inique prolata fuisset a Pelagio, coram iudicibus Diospolitanis, tamquam sui commendatitia.

Hippone Carthaginem uterque profectus est, cœpitque hæresim jam prius a præmissis e Sicilia conspirantibus hominibus disseminatam augere consuetis artibus, quibus nimirum solebat nihil admodum verbis asserere, insitam animis antiquam fidem aperte non oppugnare, sed fallacibus et captiosis interrogationibus, vel circumscribere simpliciores, vel callidiores ementito discendi studio fallere.

Post brevem moram, Carthagine solvit in Palæstinam, relicto in Africa discipulo. Unde Augustinus (*Lib. de Gest. Palæst. cap. 22*): *Ut de me ipso potissimum dicam, prius absentis et Romæ constituti Pelagii nomen cum magna ejus laude cognovi. Postea cœpit ad nos fama perferre quod adversus Dei gratiam disputaret: quod licet dolerem, et ab eis mihi diceretur quibus crederem, ab ipso tamen tale aliquid, vel in ejus aliquo libro, nosse cupiebam, ut si inciperem redarguere, negare non posset. Postea vero quam in Africam venit, me absente, nostro, id est, Hipponensi, littore exceptus est; ubi omnino, sicut nostis, nihil ab illo hujusmodi auditum est, quia et citius quam putabatur inde profectus est. Postmodum ejus faciem Carthagine, quantum recolo, semel vel iterum vidi, quando cura collationis quam cum hæreticis Donatistis habebatur eramus occupatissimus fui; ille vero etiam ad transmarina properavit: interea per ora eorum qui ejus discipuli ferebantur dognata ista fervebant.*

Ann. 412, suos sibi facere discipulos Hierosolymis, perinde ac aliis in locis, incepit, immo et Joannis episcopi gratiam aucupari (*Epist. 177 et 179*), non aliis adhibitis artibus quam quibus Romæ ipsum fere creditus est decessisse sanctum Innocentium, nimirum mentita specie pietatis, vitæ aetioris professione, ardentibus ad perfectionem exhortationibus, occulta mysteriorum traditione, dissimulatione perpetua, etc. (*Hieron. in epist. ad Ctesiph.*).

Ann. 413, scripsit epistolam ad Demetriadem virginem Deo sacram. Hanc etsi velut apertum suæ sinceræ fidei testimonium protulerit in litteris ad sanctum Innocentium, Augustinus tamen docuit errore plenam (*Lib. de Grat. Christi cap. 37*); mirum vero quod ipsa non pervenerit in Africam, aut certe in manus Augustini, ante ann. 417, quo tempore nimirum Augustinus, acceptis Pelagii ad sanctum Innocentium litteris, scripsit Julianæ Demetriadis matri de cavendo veneno ingeniose in epistola abscondito.

Eodem anno Ctesiphon, vir illustris et, quantum

A colligere licet ex epistola Hieronymi (*Epist. ad Ctesiphontem præfixa dialogis tribus*), vix non deceptus a Pelagio, quem opibus juvabat, Hieronymum consulit de questione *τὰς ἀναμαρτυρίας*, quæ Ecclesiam Hierosolymitanam scindebat in partes. Rescripsit sanctissimus fidei defensor, prolixè quidem pro epistolæ modo, sed breviter pro argumenti qualitate, ut abundantiorum tractationem promittere coactus sit, quod et postea præstitit tribus Dialogorum libris.

In ea vero ad Ctesiphontem epistola, etsi non obscuris iudiciis Hieronymus Pelagium indigitaverit, a non ine tamen abstinendum putavit, ut ne personam potius hominis querentis sibi invideri quam hæresim ipsam arguere videretur. Notanda vero, propter sententiam omnibus sæculis utilem, postrema hæc verba: *Illudque per te sanctæ et illustris domus conciliabulum precor atque commoneo, ne per unum, aut, ut multum, tres homunculos suscipiat tantarum scæces hæreseon, aut, ut parum dicam, infamiam: ut ubi primum virtus et sanctitas laudabatur, ibi præsumptionis diabolicæ, et sordidissimæ societatis turpitudine versetur, sciantque qui hujusmodi hominibus opes suggerunt, hæreticorum multitudinem congregare, et Christi hostes facere, et emittere adversarios ejus, frustra quæ aliud lingua prætere, cum manu sentire aliud comprobentur.*

Ann. 415, verna tempestate in Palæstinam venit Orosius, quem Augustinus (*Epist. 166*) ad Hieronymum, ut de origine animorum interrogaret, ex Africa miserat. Reperit ille Ecclesiam Hierosolymitanam factionibus divisam, itaque ferventem jurgiis, ut alii nomine Pelagii, alii nomine Christi appellarentur, ut scribit Hieronymus (*Ep. ad Ctesiph.*). Posteaquam vero aliquamdiu Bethlicem apud sanctum senem divertit, vocatus est Hierosolymam ad conventum quem, contracto presbyterio, Joannes episcopus in causa Pelagii die 30 Julii coegit. Quid in eo gestum sit prolixè narrat Orosius in Apologia (*Cap. 5 et seqq.*), queriturque cum alia multa contra morem gesta, tum laicum Pelagium inter presbyteros concessisse, jubente episcopo.

Eodem anno mense Decembri habita est Diospoli in urbe Palæstinæ Cæsariensis, Enalio præside, synodus 14 episcoporum, in qua Joannis Hierosolymitani artibus Pelagio studentis, ipsiusque Pelagii mendaciis illusi Patres, hæresim quidem damnarunt, sed hæreticum absolverunt (*Aug. lib. de Gest. Palæst., ubique passim*). Absolvendi causa fuit, tum mala fides interpretis, tum Pelagii quidlibet damnantis dissimulatione, tum plurimæ episcoporum litteræ, quas suis laudibus referas fraudulentus hæreticus protulit.

Ann. 416, Orosius in Occidentem reversus litteras ab Erote et Lazaro episcopis Pelagii accusatoribus ad Africanos detulit, quibus ad fidem in Oriente propter hæreticorum dolos periclitantem defendendam accenderentur. Sparsa quoque in vulgus Pelagianorum artibus epistola, quæ Pelagii diceretur scribentis ad amicum suum presbyterum, in qua per summam impudentiam inserta sunt hæc verba: *Quatuordecim episcoporum sententia definitio nostra comprobata est, quæ diximus posse hominem sine peccato esse, et mandata Dei facile custodire, si velit. Quæ sententia contradictionis os confusione perfudit, et omnem in malum conspirantem societatem ab invicem separavit* (*Synodica PP. Carthag. et Milev. ad S. Innoc. lib. de Gest. Palæst. cap. 50*).

Missa pariter ad Augustinum a Pelagio, per civem quemdam Hipponensem Orientalem diaconum, chartula defensionis suæ (*Ibidem, cap. 32*); quæ omnia fuere in causa carthagine Aurelius 68 episcoporum, Milevi Sylvanus 40, concilium habuerit, ex quibus per Julium episcopum ad sedem apostolicam relatum est synodica litteris; quibus suas quinque episcopi, Aurelius, Alipius, Augustinus, Possidius et Evodius pleniores addiderunt (*Apud. Aug. epist. 235, 92 et 95*).

Eodem anno Pelagius edidit quatuor libros de Libero Arbitrio, compūsus id facere ut negata Dei gratia invidiam declinaret, et verbis in speciem catholicis sensum hereticum dissimularet. Edidit vero post concilium Diospolitānum habitum ipso fine anni 415, et antequam litteras ad sanctum Innocentium daret ann. 417 (*Aug. lib. de Grat. Christi cap. 41*).

Sub idem tempus, scripsit Augustinus de Pelagio ad Joannem Hierosolymorum episcopum (*Epist. 257*), petitiq̃, pro multorum episcoporum voto, mitti in Occidentem quæ gesta fuissent Diospoli. In hac epistola mentio fit duorum adolescentum a Pelagio seductorum, et libri de Natura ab eodem Pelagio conscripti, factæq̃ ab Augustino responsionis, ac illius a Pelagio Joannis.

Anno 417, congregata est Romæ mense Januario synodus a sancto Innocentio, in qua lectæ sunt Africanorum relationes, et vicissim datæ ad Africanos litteræ decretales, quibus condemnatio Pelagii Cælestique contineretur.

Eodem anno Pelagius suspicatus, quod res erat, parari contra se Antiochenam synodum, qua Diospolitana recognosceretur, libellum suæ fidei, litterasque misit ad sanctum Innocentium, quem nondum vita functum audierat: misit et epistolam Praxylli, qui Joanni successerat in sedem Hierosolymitanam, totam in sui commendationem (*Aug. l. de Grat. Christi cap. 41*). Hæc cum accepisset Zosimus post obitum Innocentii, humani quiddam passus videri potest, cum in gratiam Pelagii subiraecundius Afris rescripsit (*Zos. epist. 2, ad Afric.*).

Coacta est reipsa in Oriente a Theodoto Antiocheno synodus, cujus meminit Mercator in hæc verba (*In Commonit. cap. 3*): Hierosolymis constitutus Pelagius accusatus fuit apud synodum, et primo quidem tergiversando ambiguis quibusdam se professionibus tegens, et prosequens dubi, vel respondens, illam tunc videtur episcoporum audientiam delusisse. Sed postmodum evidenter deprehensus, insistentibus accusatoribus, a posteriore synodo, cui sanctæ memoriæ Theodotus Antiochia præsedebat episcopus, atque detectus, a sanctis quoque et venerabilibus Hierosolymorum locis est delurbatus, etc.

Anno 418, circiter medium Aprilem, concilium Romæ coegit Zosimus, ex quo, post acceptas ab Africanis litteras, artesque hæreticorum patefactas, ad universos orbis episcopos epistolam misit, qua ubique recepta, mundique manu subscripta, ut loquitur Prosper, Pelagianus error proscriptus est.

Eodem anno pridie kal. Maias imperator Honorius Ravennæ sanctionem dedit Palladio P. P. de Pelagio Cælestique, et aliis ejusdem erroris participibus Roma pellendis, et toto imperio interdicendis.

Dum hæc in Occidente gererentur, ex Oriente Albina, Finianus et Melania Augustino scriptis significarunt se cum Pelagio egisse, ut quæcumque adversus eum dicerentur, scripto damnares, eumque dixisse, ipsis audientibus: *Anathema qui vel sentit, vel dicit, gratiam Dei, qua Christus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, non solum per singulas horas aut per singula momenta, sed etiam per singulos actus nostros, non esse necessariam; et qui hanc conantur auferre, pœnas sortiantur æternas* (*Lib. de Gratia Christi cap. 2 et seqq.*).

Verum hanc professionem non tantum esse suspectam, sed etiam perfidiam ostendit Augustinus (*Lib. de Grat. Chr. cap. 2 et seqq.*).

Anno 419, Augustinus adversus Pelagium duos libros edidit, alterum de Gratia Christi, alterum de Peccato Originali: utrumque autem Carthagine misit ad Albina, Pinianum et Melaniam, cum necdum in Egyptum, Hierosolymis relicta, Albina, Pinianus et Melania profecti essent, et jam tamen in Africani pervenisset tractoria Zosimi. Profecti sunt illi vero ann. 420, et Zosimi tractoria pervenit in Africam circiter mensem Julium ann. 418.

A Post hæc tempora altum de Pelagio silentium, idcirco opinor, quia post sententiam Theodoti, delurbatus e sacris locis secessit in remotiorem aliquem Palæstinæ locum, ibique obscurus vixit, et senio confectus interiit. Oportet enim ipsum tunc temporis septuagenario majorem fuisse, siquidem scripsit Commentarios in Paulum circiter ann. 404, cum jam fulsiceret corpore (*In præfat. ad Heliiodorum*), atque adeo sexagenarius ad minimum foret. Deinde vixit Romæ familiariter cum Hieronymo, utique cum æquali, aut non admodum inæquali: recessit vero Urbe Hieronymus ann. 585, et vix non attigerat annuum ætatis suæ nonagesimum, quo tempore Theodotus Pelagium damnavit. Adde quod senes obest corporis, et ærvina graves, cujusmodi fuit Pelagius, vix undecimam vitæ septenarium absolvent, si medicis credimus, præsertim cum rebus adversis tanguntur graviter, ut solent homines superbioris animi, cujusmodi fuit Pelagius.

B Neque enim audiendos puto qui affirmant ipsum in patriam revertisse (*Jans. Yprensis lib. 1 de Hæres. Pelag.*), eoq̃ trahunt, quod Constantius presbyter scriptum reliquit (*In Vita S. Germani Altissiodorensis*), in concilio Verolamii, hinc Pelagium stetit, inde Christum; siquidem neque ullum adhibent pro se veterum testimonium, neque respondere valent Prospero Chronologo testanti (*Ad ann. Christi 429*) disseminatam fuisse in Britannia Pelagianam hæresim ab Agricola Severiani Pelagiani filio; non taciturno utique, si ab ipsomet Pelagio sparsa esset: neque tandem vident verba Constantii non aliter de Pelagio ac de Christo intelligi debere, figurate scilicet posito pro partibus eorum nomine, unde partes appellationem sumpsissent.

Quæ fuerit hæresis Pelagii propria, nemo melius Augustino intellexit, propter continuum fidei defensionem; nemo planius breviusque explicuit, propter intelligentiæ vim: huic enim tribuendos puto, quod nullus inter doctos nunc diffidit, octo canones vulgo dictos Milevitanos; quippe cum editi sint in Africano universalis concilio,

Cui mens Aurelius ingeniumque Augustinus erat. (*Prosp. Carm. de Ingrat. c. 2*)

Ex illis vero pertinent duo priores ad peccatum Adæ, et baptismum parvulorum; alii tres ad gratiam Dei per Christum; ad impeccantiam reliqui; omnes ad absolutam fidei catholicæ regulam, ut dolendum sit doctores catholicos hæc regula relicta, sibi invicem aliquando, ubi incalescent animi, vel partium studio, vel disputandi æstu, Pelagianismi crimen objicere, et in eo sæpe in quo ambæ partes traditam ab Augustino, et ab Ecclesia receptam *orthodoxiz* regulam sequuntur.

Scripti sunt a Pelagio libri plures, pluresque ad diversos epistolæ, quorum indiculus non aliunde melius quam ex Hieronymo, Augustino, Orosio, Mercatore et Gennadio confici potest. Scripti sunt igitur:

D De Trinitate libri tres. Gennadius, lib. de Scriptor. Eccl. cap. 42.

Testimoniorum seu Eulogiarum liber unus. Hieronymus, dialog. 3 cont. Pelag.; Augustinus, lib. de Gest. Palæst. cap. 1 et seqq., et lib. iv ad Bonifatium c. 8 et 10; Orosius, in Apologia; Gennadius, loco citato.

Expositionum in omnes Epistolas Pauli libri tredecim. Augustinus, lib. m de pecc. Merit. cap. 1 et 12, lib. de Gest. cap. 16; Mercator, in Commonit. cap. 2, et in præf. Subnot.; Auctor Prædestinati, hæc. 88; Cassiodorus, Div. Lect. cap. 8.

Epistola ad Paulinum. Augustinus, lib. de Gratia Christi cap. 85.

Epistola ad Constantium episcopum. Augustinus, ibid. cap. 54 et 56.

De Natura liber unus. Augustinus, lib. de Nat. et Grat. cap. 1, et lib. n Retract. cap. 4, lib. de Gest. Palæst. cap. 35, et alibi passim.

Ad Viduam libri duo, unus consolatorius, alter exhortatorius. Synodus Diospolitana, lib. de Gest. Palæst. cap. 6; Hieronymus, dialog. 5; Mercator, in Common. cap. 4.

Epistola ad Augustinum. Augustinus, lib. de Gest. Palæst. cap. 26.

Ad Demetriadem de virginis Institutione liber unus. Augustinus, lib. de Grat. Christi cap. 22 et seqq., et epist. 264; Orosius in Apologia, etc.

De Libero Arbitrio libri quatuor. Augustinus, lib. de Gratia Christi cap. 3, 4, 5, 13, 29.

Defensio fidei suæ ad Augustinum. Augustinus, lib. de Gest. Palæst. cap. 52.

Epistola ad presbyterum quemdam anicam, de Rebus Diosopolitanis. Augustinus, lib. de Gest. Palæst. cap. 50.

Libellus fidei ad Innocentium cum litteris. Augustinus, lib. de Grat. Christi cap. 50, et alibi passim.

Notandum vero ex his omnibus, sive libris, sive epistolis, integrum nihil haberi, præter libellum Fidei, librum de Institutione virginis, seu epistolam ad Demetriadem, et Expositiones in Epistolas Apostoli, quas tamen nonnullis in locis Cassiodorus pio conatu interpolavit.

Reliquorum fragmenta non incuriose collecta, sub finem rejici debere visa sunt, partim ne dissertatio supra modum cresceret, partim quo facilius perspicatur mens hominis, cujus verba et per se aliquando ambigua sunt, et tunc maxime difficiliter intelliguntur; cum alia ab aliis divulsa, Augustinianisque permixta leguntur, non sine aliquo labore, et præjudicio mentis in Augustinum inclinantis.

CAPUT V.

De Cælestio Pelagii discipulo.

Cælestius, qui librariorum vitio Cælestinus apud Gennadium dicitur (*Lib. de Script. Eccl. cap. 44*), Pelagii quidem discipulus fuit; sed eum, a quo acceperat hæresis venenum, audacia ita superavit, ut longe latius pestem immiserit; immo magistri nomen in Oriente pene obscuraverit, suumque Cælestianis hæreticis dederit.

Qua ex patria duxerit originem, facilius est per vulgatam opinionem convellere, quam verum aliquid certo definire. Primus, quod sciam, Baronius (*Ad ann. Chr. 410, num. 61*), nonnullo Hieronymi testimonio inductus, Scotum fecit, Pelagique gentilem: Baronio reliqui re indiscussa crediderunt, etiam historiæ Pelagianæ scriptores, Usseus (*De Brit. Eccl. prim. cap. 8*), Jansenius (*Lib. de Har. Pelag., initia*), et alii, quos tamen oportuerat diligentius in hoc argumento versari.

Hieronymi testimonium sic se habet. (*Pref. lib. in Jerem.*): Mutus latrat per Albinum canem, grandem et corpulentum, et qui calcibus magis possit scire quam dentibus: habet enim progeniem Scoticæ gentis de Britannorum vicinia, qui juxta fabulas poetarum instar Cerberi spirituali percussendus est clava, ut æterno, cum suo magistro Plutone, silentio conticescat. Contendit Usseus in eo fieri sermonem de tribus hominibus: primo, qui mutus per Albinum canem latrat; secundo, qui Albinus ipse canis; tertio, qui Pluto nominetur, ut qui ea conditione excesserit e vivis, ut apud inferos merito credatur existere. Mutum igitur, qui alieno ore oblatret, vult esse Pelagium inter Britannos natum; Albinum canem, Cælestium, qui sit de vicinia Britannorum, id est, gentis Scoticæ; Plutodem, Rufinum, qui damnatus a summo pontifice jam pridem obierit.

Conjecturam auct objectio Pelagio sæpe facta ab Hieronymo, quod alieno ore loqueretur, quod epistolas biblicas adversus ipsum mitteret, quod errorem didicisset a Rufino magistro, quod ex inferis consepultam hæresim revocasset, etc.

Verum eo loci sermo est de Rufino Aquileiensi, qui, cum tribus fere annis antequam hæc scriberet Hieronymus, in Sicilia obiisset, in Pelagio tamen

A ἀπαθείας et ἀναπαρτήσας defensore vivere videbatur, suisque adhuc calumniis in Hieronymum debacchari. Mutus ergo mortuusque Rufinus latrat: per Albinum canem, Britannum Pelagium: grandem et corpulentum, quippe Scotorum pulchris prægravatum: qui instar Cerberi spirituali clava mactandus sit, ut cum suo magistro sileat, id est, cum præcursore Rufino, cui Plutoni nomen factum est, ut partim ad Cerberi dominum, partim ad infelicem, ut ipse quidem Hieronymus interpretatur, Rufini in anathemate extincti mortem alludereur.

Quod vero additur ad conjecturam juvenam, infirmum profecto est: nam primum, etsi alieno stylo abusus sit Pelagius ad scribendum, suo tamen ore docuit hæresim; deinde nec Pelagius solus misit epistolas biblicas ad seducendos in provinciis animos, nec absurde per ipsum Rufinas misisse dicitur; denique Plutonis nomine, quod Rufino affinxit Hieronymus, tantum abest, ut conjectura firmetur, ut labefiat magis, quemadmodum ex præcedentibus constat.

B Suspicio igitur Cælestium, aut Romanum fuisse, aut saltem Campanum, certe oriundum ex provincia Latini nominis. Nam et auditorialis scholasticus, et apud Romanos nobilis, et egregie disertus fuit, et ad parentes scripsit asceticos libellos, qui vulgo legerentur a Latinis. Quæ quatuor vix cadunt in hominem apud barbaros natum.

Eo pertinere mihi videntur versus Prosperi, ut perhibent, in obtrectatorem Augustini:

Aut hunc fruge sua æquorei pavere Britanni,
Aut huic Campano gramine corda tument.

Neque enim assentiri possum iis, quamquam multi sunt, qui secundum versum de Juliano intelligunt, quippe qui nec Campanus fuerit, sed Appulus, teste Augustino (*Lib. vi Operis Imperf. cap. 18*); nec annumerari Pelagio soleat, ut revera so et Cælestius.

C Natu fuisse nobilem, et inter scholasticos auditoriales meruisse, quamvis ex solo Mercatore discimus (*In præfat. lib. Subnot. num. 4*), jure tamen revocari non potest in dubium, propter docentis auctoritatem. Unde non temere quispiam de eo dubitaverit, quod scripsit Gennadius (*Cap. 44*), Cælestium adolescentem de MONASTERO epistolas in modum libellorum tres, omni Daum desideranti necessarias, parentibus dedisse, nisi forte voces istæ, de monasterio, non locum unde epistolæ scriptæ sint, sed argumentum significant. Nam fidem omnem superat, auditorialem scholasticum, vel ex monacho factum fuisse, vel ante vigesimum septimum annum, qua ætate quisque desinit dici adolescens.

Vitio naturæ eunuchum matris utero editum solus pariter tradidit Mercator (*In Comm. et præf. Subnot.*). Quamquam super ea re nonnihil notatu dignum ex Orosio attulimus. Quem enim Orosius (*In notis ad Commonit. et ad præf. Subnot.*) mutilum vocat et levem in fronte, non alium fuisse quam Cælestium, confectum argumentis satis probabilibus: quo etiam referri potest, quod Vincentius Lirinensis (*Commonit. cap. 54*) Cælestium prodigiosum vocat. Monstrum enim est eunuchus; nam qua alia de causa sic appellasset?

D Non minus invaluit popularis opinio, auctore Baronio (*Ad ann. Christi 405*), quod vitam monasticam professus sit, quam quod ex Scotia oriundus. Quid autem impulerit Baronium ita sentire, nec ipse aperit, nec etiam alii qui clausis oculis ipsius vestigia presserunt. Cogitanti occurrere possunt tria. Nam et Augustinus (*Lib. de Gest. Palæst. cap. 35*) ait, non ab episcopis seu presbyteris, vel quibuscunque clericis, sed a quibusdam monachis ortam hanc hæresim; orta vero est a Pelagio et Cælestio. Deinde tradit Gennadius (*Lib. de Script. Eccl. cap. 44*) Cælestio etiamnum adolescente, tres de monasterio epistolas scriptas fuisse. Denique socius fuit Pelagii

monachi: frequens apud Panmachium, cujus domus hospitium monachorum dicebatur, prædicavit divitem non posse nisi per divitiarum facturam salvari; quæ hominis monachatum professi, sin minus certum indicium, certe non improbabili suspitionem faciunt.

Verum Augustinus ipse aliquando Pelagium dixit monachum, nunquam Cœlestium: immo nec ipsum veteres ulli eo nomine affecerunt, non Orosius, non Mercator, non conciliorum Patres, non summi pontifices, qui profecto affecissent, perinde ac Pelagium, si modo res ita se habuisset.

Deinde, qui potuit Cœlestius, aut ex adolescente monacho fieri auditorialis scholasticus, aut e foro in monasterium transire, et il sileri, aut etiam ignorari a Mercatore, tam curioso minutissimarum quarumque rerum scrutatore?

Denique, quod scripsisse dicitur Augustinus, ortam hanc hæresim in quibusdam monachis, non urget admodum, cum meliores et fere omnes codices habeant, in quibusdam veluti monachis, quod interpretati sumus in elogio Pelagii. Non urget quoque Gemadii sententia, de qua dictum hactenus satis. De familiaritate vero Cœlestii cum Pammachio, apud quem frequentes erant professi quique sanctiorem vitam, quid attinet dicere, cum a converso ad meliora causarum patrono, conversum iidem senatorem invisi frequentius nihil mirum sit?

Priusquam se traderet in nefandam Pelagii disciplinam, causas egit in foro, ut erat auditorialis scholasticus (*Merc. loco mox citato*): quare factus ex eausidico hæresis patronus, id exemplo comprobavit quod suo quondam Tertullianus aliique, ex advocatorum gente, ad res fidei tractandas aggressi, ex ejusemodi hominibus paucos Ecclesiæ profuisse, obfuisse plures; et eo quidem perniciosius, quod adjumenta fori, eloquentiam dico, sagacitatem et diligentiam in instrumenta fallendi affiniaque vitia pervertissent.

Fuit homini a natura acre ingenium, audax animus, indeoles versipellis et factiosa, quibus cum accessisset experientia fori calliditatis parens, et institutio magistri fraudum doctissimi, paria quædam his instrumentis ausus est, et pene perfecit.

Nam primum ex Pelagii throno totius agminis ducatum amovit. Dogmata deinde, quæ barbaro sermone fideisque tantum hominibus, quasi mysteria, metuens damnationis magister credebatur, palam ipse disertisque, qua libris, qua epistolis in provincias missis, per homines ad impietatem edoctos, non publicavit tantum apud vulgus, sed etiam in judiciis episcopalibus, et apud ipsam quoque sedem apostolicam defendit. Denique per se ipse, et Africanam, et Constantinopolitanam, et Romanam Ecclesiam tentavit, si quo modo posset, quod tantum non perfecit, primas illas sedes in erroris partes adducere.

Secutus est dicendi genus pressum, argutum, breve, totum de dialectica, quo crebris minutisque interrogationibus adversarios urgere solitus erat, simplicioresque syllogismorum laqueis irretitos in admirationem acuminis sui suspendere. Illos characteris aliunde perspecti indicio sibi visus est Augustinus deprehendisse auctorem definitionum, quibus in libro de Perfect. Just. respondit: eas enim propterea Cœlestio tribuit, nec increduliter, cum Cœlestius obscurus quidem in fragmentis libelli Fidei, clarissime vero in epistola ad clericos Romanos, eadem scribendi forma usus sit. Placuit tamen Hieronymo dicere (*Epist. ad Ctesiphontem*), Cœlestium non per syllogismorum, ut sui factitabant, sed per solœcismorum spineta decurrere. Verum exemplis, quod tamen oportuerat, opinionem non probavit.

Nunc jurat Cœlestii gesta digerere, velut per annales, ab eo tempore quo adhæsit Pelagio, ad illud quo videtur silentio insepultus. Opinor enim ignotum quo Christi anno fecerit, sive initium, sive finem vivendi: neque vero expressa sit ipsius men-

atio, vel antequam adhæsit Pelagio, et adversus traducem peccati scripsit, vel postquam ab Ephesino concilio damnatus est.

Credibiliter tamen non nemo, hanc ipsam ob causam, conjiciat natum circiter ann. 370. Nam cum inter auditoriales scholasticos mereret quo tempore adhæsit Pelagio, adhæserit vero cum Pelagius in Rufino hæresim accepit, et Rufinus Romam venerit ante ann. 400; cumque vix aliquis ante trigessimum annum probabiliter dici possit fecisse sibi nomen inter caudicos in eum certe quem dixi annum, aut etiam in priores, referri potest Cœlestii ortus.

Anno circiter 400, studuit Pelagio, tuncque videri potuit, induto pallio, monasticam vitam profiteri; id enim non erat insolens illis temporibus, cum alii, etiam nobilissimi, ut Pammachius, Paulinus, etc., domi suæ monachatum profiterentur; neque etiam nostro sæculo desit exemplum hominum, etiam de foro, qui monachorum vitam egerint, etsi monachi reipsa non forent.

Tunc temporis opinor scriptas a Cœlestio ad parentes litteras de monasterio, id est, de vitæ severioris disciplina, quibus causas redderet sui consilii, imitatus scilicet Tertullianum (*Lib. de Pallio*), et ipsum de foro hominem, qui cum pallium induisset, rationem voluit dicto scriptoque reddere.

Anno circiter 402, adversus traducem peccati scripsit librum, cujus, ut opinor, Vincentius Lirinensis meminit in hæc verba (*In Commonit. cap. 34*): Quis ante prodigiosum discipulum Pelagii Cœlestium, reatu pravicationis Adæ omne genus humanum negavit astrictum? Meminit aperte magis auctor Prædestinati (*Lib. 1. har. 88*): Ipse autem Pelagius ita in Commentario suo ad Romanos scribit, dum agit illum locum, quo ait Apostolus: Quoniam per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit, et per peccatum mors (*Rom. v. 12*); tangens Cœlestium, qui contra traducem peccati primus scripsit, his verbis ait:

Illi qui contra traducem veniunt, etc. Cum enim Pelagius exposuerit Pauli Epistolam longe antequam metu imminentis Alarici fugeret ex Urbe, fugeritque ante primam obsidionem, quæ contigit ann. 409, latendum est scripsisse Cœlestium circiter tempus quod diximus: siquidem librum adversus traducem peccati ante expositiones Pelagii composuerit.

Ann. 408, aut 409, comitatus est Pelagium se, metu Visigothorum Urbi minantium, recipientem in interiora Siciliæ loca; in eaque insula Syracusis benedictum, aut aliquid amplius posuit, et multis etiam episcopis suam hæresim afflavit. Verum quoniam hæc temporis nota magni momenti est ad historiam Pelagianam, nec tamen hactenus satis accepit luminis, stabilienda est certis argumentis, ut postmodum supponi possit absque errandi periculo.

Multos in Sicilia hæresi Pelagianæ adhæsisse constans est, atque extra dubium sententia: id enim testantur Hieronymus (*Præf. lib. iv in Jerem.*): Hæresis impossibilitatis et inpeccantiae cepit reviviscere, et non solum in Occidentis, sed et in Orientis partibus sibilare, et in quibusdam insulis, præcipueque Siciliae et Rhodi maculare pterosque, et crescere per dies singulos, dum secreta docent et publice negant. Hilarius monachus Syracusis ad Augustinum scribens (*Apud August. epist. 156*): Rogo ut digneris imperitiam meam informare de eo quod quidam Christiani apud Syracusas exponunt, posse esse hominem sine peccato, et mandata Dei facile implere, si velit; infantem non baptizatum morte præventum non posse perire merito, quoniam sine peccato nascitur. Prosper (*Carm. de Ingrat. cap. 2*):

Quaque fide tellus etiam Trinacria fervens,
Agmen vipereum propriis exegerit oris.

Julianus (*In libello Fidei ad Zosim.*) ipse, cum nomine Sicularum episcoporum damnationem Pelagii Cœlestique subscribere detrectantium, libellum Fidei mitteret ad Zosimum summum pontificem. Libelli

enim hæc clausula est: *Explicit libellus Fidei S. I. C.*

Deinde Cœlestium ipsum per se in Sicilia hæresim docuisse, manifeste satis loquuntur verba Augustini (*In præfat. lib. de Perf. Just.*), quibus ad Eutropium et Paulum scribit se allatis e Sicilia definitionibus, qua: dicerentur Cœlestii, respondere; ipsumque Cœlestium, etsi tunc ibi perhiberetur non esse, suos tamen in Sicilia habere sectatores, quos per se edocuisset, et a quibus definitionum allatores nomen auctoris didicissent. Accedit quod tanta Siculorum episcoporum, tamque pertinax erga Cœlestium Pelagiumque voluntas, quanta libello Juliani se prodit, vix aliunde potuit quam ex consuetudine et familiaritate oriri.

Nemo vero qui Mercatori crediderit assentietur Jansenio Yprensi volenti Cœlestium, postquam anathemate percussus esset ab Aurelio, fugisse in Siciliam; immo ne dubitaverit quidem quin prius in Siciliam venerit quam damnaretur, nec eo umquam ex illo tempore redierit. Sic enim Mercator accurate describit hominis inquieti circuitus (*Commonit. c. 2*): Cœlestius nullo modo acquiescens, quin immo resistens actis iisdem, quibus frequenter auditus est, ecclesiastica communione privatus est; a qua sententia ad Romani episcopi examen credidit appellandum: qua mox idem ipse appellatione neglecta, Ephesum Asiæ urbem contendit, ibique ausus est per obreptionem locum presbyterii petere. Inde post aliquantos annos sub sanctæ memorie Attico episcopo urbem Constantinopolitanam petiit, ubi in similibus detectus, magno studio sancti illius viri, ex prædicta alma urbe detrusus est, literis super ejus nomine et in Asiam et Thessalonicam et Carthaginem ad episcopos missis, quorum exemplaria habentes proferre sumus parati. Prædictus tamen Cœlestius etiam hinc ejectus, ad urbem Romanam sub sanctæ memorie Zosimo episcopo, tota festinatione perrexit.

Ex quibus tria colliguntur notatione dignissima. Urum, quod nunc potissimum intendimus, Cœlestium post Carthaginense judicium in Sicilia non fuisse, atque ita vulgare super ea re opinionem falsam esse: alterum, quod ad lucem apologiæ Orosii afferendam valet, eundem Cœlestium non fuisse Hierosolymis, sive cum Pelagius occulte doceret hæresim, sive cum synodus Diospoli haberetur; postremum quo redarguantur nuperi historiæ Pelagianæ scriptores, cum quem armigerum Pelagii appellat Orosius, differre quidem a Cœlestio, non tamen ab Anniano Celedensi diacono quem scribit Hieronymus alienæ blasphemæ verba subministrasse (*Epist. 201, inter August.*).

Duo denique suadent Cœlestium Syracensis in Sicilia triennium circiter possuisse. Nam plurimos in hac insula, etiam episcopos, ita sibi suisque partibus addixit, ut pertinaciter postea in eis perstare maluerint quam suas sedes communionemque Ecclesiæ retinere. Id vero peragi potuisse brevi tempore quis credat, præsertim ab homine peregrino, sua statim non credente quibuslibet auribus, sed iis solis quarum fidem experientia comprobasset? Deinde non prius in Africam cum magistro pervenit, quam expectaretur celebris illa catholicorum cum Donatistis collatio. Cum igitur non alio tempore Pelagius quam quo diximus, transmarinum perflugium petierit, ambobus oportet toto intervallo, quod duorum et amplius annorum fuit, in via substitisse: ubi vero gentium, nisi quibus in locis manifesta sui vestigia reliquerunt?

Anno 411, qui verna tempestate, ut probabile est, Cœlestius Hipponem appulit cum Pelagio, unaque anno Carthaginem profecti, in ea cœperunt hæresim, jam prius a præmissis e Sicilia conspirantibus hominibus disseminatam, concutis artibus augere. Verum Pelagius mox in Palestinam discedente, Cœlestius remansit, irrepsitque in amicitiam clericorum, quos vel suis doctrinis reperit jam imbutos a prodromis, vel incredibili loquacitate suæ amicitie participes fecit ac complices, lenocinante scilicet parvum doceatis lætundia, partim audientium curiositate,

A partim novitate quæstionum, immo et Manichæorum odio, quibus affines esse catholicos peccati originalis defensores, vix non persuadebat minus intelligentibus (*Merc. in Comm. cap. 1*).

Hæc clericorum gratia, pietatisque specie, et fama doctrinæ atque eloquentiæ fretus, ausus est presbyterium in Ecclesia totius Africæ principe sperare, immo et ambire, sed frustra (*Aug. lib. de Gest. Merc. in Comm.*). Nam conanti obstitit qui de clero fidei zelum majorem haberent, impulsus, credo, ab Augustino (*Lib. II Retract. cap. 33*), qua colloctionibus privatis, qua sermonibus ad populum rem jam tum strenue adversus novellum errorem agente.

Nec obstitit tantum indignis hisce conatibus fideles clerici, sed unus, omnium honorum nomine, Paulinus Ecclesiæ Mediolanensis olim diaconus, libellum obtulit Aurelio, quo Cœlestium accusaret quinque præsertim dogmatum, de quibus prolixius in dissertatione de Synodis. Judicium Aurelius non prius habuit quam post collationem vi id. Junias peractam Augustinus Carthagine recessisset; neque enim interfuit iudicio episcopali, sed cum postea revertisset, quæ acta fuerant se ab-ente recognovit, ut ipse testatur (*Lib. de Gest. Palest. cap. 11*).

Anno igitur 412, cum de more ante Quadragesimam Paschæ concilium provinciæ proconsularis Aurelius contraxisset, Cœlestius a Paulino coram episcopis accusatus est, damnatusque, et communione tandiu privatus, donec objecta dilueret. Ratio temporis constat ex dissert. de Synodis: quare deceptum esse oportuit Jansenium Yprensem, qui ex episcopis ad collationem congregatis constituisse hoc iudicium scribit.

Per id tempus Cœlestius non acquiescens iudicium sententiæ, sed appellata, declinandi causa, sede apostolica, fugit ex Africa in Asiam, Ephesumque concessit, ubi consuetis artibus ad presbyterium obrepit, ordinante, ut verisimile est, Heraclide Memnonis præcessore (*Merc. in Commonit. cap. 1*).

Multos in hac urbe docuit hæresim, quorum ope infectis vicinas insulas, sed Rhodum maxime, quod testatur Hieronymus (*Præf. lib. IV in Jeremiam*). Sed cum Ephesi non se continerent Cœlestianarum partium homines, catholici merito commoti sunt, et per tumultum eiecerunt, ut ait Prosper (*Carm. de Ingrat. cap. 2*):

Vasa iræ, et morbi flatus, et semina mortis:

quibus nominibus significatos reor, et eos qui errorem imbiberant, et eos qui veluti contagione inficiebant alios, et ipsum maxime Cœlestium, primum mali pestiferi auctorem. Hæc contigerunt quatuor illis annis qui ab ann. 412 ad 416 effluerunt.

Utrum aliquando Hierosolymis moratus sit eum Pelagius, dubitaverit aliquis propter hæc Orosii verba (*Apolog. cap. 2*): Stat etiam immanissimus superbia Goliath, carnali potentia tumidus, omnia per se posse confidens, caput, manus, totum insuper corpus plurimo apparatu vestitus, habens post se armigerum suum, qui etsi ipse non dimicat, cuncta tamen æris et ferri suffragia subministrat. Multi enim armigeri nomine Cœlestium intelligunt.

Verum Mercatoris auctoritas in contrarium facit, qui cum Cœlestii fugam ex Africa peregrinationemque consecutam describeret, non meminit Hierosolymorum, cum tamen maxime alioquin debuisset, sive propter societatem Pelagii, sive ob res gestas in concilio Diospolitano. Et vero Hieronymus numquam fecit mentionem Cœlestii velut hominis a se visi; neque ullus sive in conventu Hierosolymitano, sive in synodo Diospolitana sermo habitus est de Cœlestio, tamquam de præsentis, aut etiam de eo qui, cum in provincia consisteret, facile posset evocari. Atque hinc egregie refellitur causa dubitandi maxè allata; loquitur enim Orosius de armigero Pelagii qui præsens foret; aberat vero Cœlestius.

Anno 416 exeunte, aut potius ineunte 417, sub

sanctæ memoriæ Attico urbem Constantinopolitanam petiit, ubi in similibus detectus studio sancti illius viri ex prædicta alma urbe decessus est. Hæc Mercator (Commonit. cap. 1); ex quibus conclusimus tunc temporis habitum fuisse synodum Constantinopoli. Cui autem Cœlestius tunc fugeret, duas causas existisse reor: alteram, quod pulsus Epheso, apud maiorem sedem queri videretur factam sibi injuriam (erat tunc Ephesus in diocesi Constantinopolitana); alteram, quia cum intelligeret Romæ non probari acta Diospolitana, et sedem apostolicam acriter ab Africanis sollicitari ad ferendam condemnationis sententiam contra se et suum magistrum, tentare voluit si qua posset ratione novæ Romæ patrocinium adversus veteris potentiam obtinere, et Orientis favore Occidentis iram aliquatenus declinare.

Anno 417, circiter mediam ætatem, pulsus Constantinopoli ad urbem Romanam celeriter confugit, statim atque scilicet rescivit et vivis excessisse Innocentium, eique Zosimum successisse, quem et amicum forte senserat cum Romæ ageræ, et suis erroribus ex Oriente haustus faventiorum sperabat, quippe Græcum (*Merc. Commonit. cap. 1*).

Quid hoc anno gesserit cum novo pontifice, tradunt Mercator, Augustinus, Facundus Hermianensis, et ipse Zosimus epistola tertia, quæ prima est ad Africanos in causa Cœlestii, oblato nimirum libello quo promitteret se in omnibus paritum sententiis sedis apostolicæ, suffragans est quiddam simile fiduciariæ absolutioni, atque ita illudit Zosimo, ut in ipsius gratiam pontifex acerbiores litteras Africanis daret, iuberetque Romanam ad secundum mensem venire, qui palam accusarent, etc. Vide quæ dicta sunt in dissert. de Synodis, et in notis ad Commonitorium Mercatoris.

Anno 418, quatuor contigere magni ad Pelagianam historiam momenti: 1° post multa hinc et inde scripta, et ab Africanis detectas fraudes Cœlestii, lata est tandem a summo pontifice veritatem edocto decretoria sententia, missaque in universum orbem epistola, quæ ab omnibus episcopis subscripta, hæresim cum suis defensoribus funditus profligavit. Synodum ex qua missum est pontificis decretum, retulimus in dissert. de Synodis ad mensem Maium. 2° Honorius imperator pridie kal. Maias Ravennæ scripsit Palladio PP. de pellendis Urbe totoque imperio Pelagio et Cœlestio cum suis fautoribus. 3° In Africano posteriore concilio plenario mense Junio sancti sunt octo canones, quos vulgus Milevitanos vocat. 4° Post sententiam sedis apostolicæ, dictumque a Romanis clericis, præeunte Sixto presbytero, Pelagianis anathema, scripsit Cœlestius suis Romæ existentibus epistolam, qua reliquos clericos prævaricationis accusaret, quod terrore jussionis imperialis ab ea sententia recessissent, quam prioribus gestis veluti catholicam secuti fuissent, totique simul orbi exemplum fecissent subscribendi damnationi, non Pelagianorum tantum dogmatum, quæ prius probassent, sed auctorum præsertim, quos ante coluissent.

Anno 419, acceptis Augustinus per Alipium a Bonifacio duabus Pelagianorum epistolis, respondit quatuor libris ad eundem Bonifacium directis, quorum primo refellit epistolam ad clericos Romanos, quam opinabatur Juliano conscriptam: sed Julianus postea suam negavit, nec Augustinus neganti admodum repugnavit. Hanc in notis ad libellum Juliani suo auctori Cœlestio restituimus.

Anno 420, Honorius imperator iterum v id. Jun. Ravennæ scripsit ad Aurelium Carthaginensem episcopum de Pelagio quidem et Cœlestio, sed præsertim de cogendis ad subscribendum eorundem damnationi episcopis quibusdam pertinacibus, qui prava hæreticorum disputationes, vel tacito consensu astruerent, vel publica oppugnatione non destruerent; eos vero jussit, et episcopatus amissione mulctari, et interdicta in perpetuum expulso civitatibus communione privari.

A Scriptum imperatoris Aurelius accepit, tunc enim Carthagine haberet illud universale concilium, in quo recogniti sunt octo dogmatici canones, et unde scripsit kal. Aug. episcopis provinciæ Byzacenæ et Arzigitanæ, missisque constitutionis imperatoris exemplaribus, significavit a quibus et qua de causa subscriptio exigereitur: ab omnibus scilicet, sive quorum synodalis gestis subscriptio jam teneretur, sive qui non potuissent eidem plenario totius Africæ interesse concilio. Quo, cum in supradictorum hæreticorum damnatione, omnium fuerit integra subscriptio, nihil omnino sit unde ullius dissimulationis, vel negligentie, vel occultæ forsitan pravitatis, aliqua videretur merito remansisse suspicio.

Anno 421, Constantius imperator Volusiano P. U. decretum misit de pellendis Urbe iis qui *Pei invidereant pietati, ita ut ne intra centesimum quidem lapidem haberent licentiam consistendi; deinde Cœlestium quoque magis ac magis ex Urbe pelli mandavit. Constat enim, iisdem e medio sublatis, gratiam et concordiam tenere veterem firmitatem. Sane deinceps si tale quidpiam fuerit nuntiatur, officium præstantiæ tuæ capitali sententiæ subdendum esse cognosce. Non enim patitur impunitum esse præcepta nostra executionis negligentia protelari. Quibus ex verbis concludere est, pristinam Honorii sanctionem, negligentia præfæci Urbis, non fuisse executioni mandatam; Cœlestium vero, vel reipsa non profugisse Urbe, cum se iudicio Zosimi subducit, sed apud potentes, præsertim feminas, latuisse; vel in Urbem, postquam detonnit tempestas, securum rediisse, connivente P. U., quippe profanis sacris addicto. Id etiam concludere licet ex Volusiani edicto: *Hactenus Cœlestium divinæ fidei et quietis publicæ turbatorem iudiciis amica reis secreta subduxerunt. Jam leges et jam edicta persequuntur absentem, cui, quod primum est, æternæ Urbis negatur habitatio, ut, si vel in proximis fuerit diversatus, debitum non evadat exitum, etc.**

C De hoc Constantii decreto intelligendus est Prosper (*Lib. contra Collat. cap. 41*), cum scribit Bonifacium piissimorum imperatorum catholica devotione gaudentem, contra inimicos gratiæ, non solum apostolicis, sed etiam regis usum fuisse edictis.

Anno 422, et sequentibus duobus, credibile est Cœlestium comitem fuisse Juliani in Ciliciam proficiscentis ad Theodorum Mopsuestenum; nam apud hunc episcopum de rebus suarum partium tractaturos sectarios convenisse, communicatisque consiliis, immo et communi labore conscriptis octo libris, quos Julianus et Cilicia retulit, et adversus secundum Augustini de Nupt. et Concup. edidit, in catholicam Ecclesiam conjurasse, vix non certum est.

Anno 423, Valentinianus Cæsar Aquileiæ vii id. Jul. constitutionem dedit Amacio P. P. Gall. adversus diversos episcopos nefarium Pelagiani et Cœlestiani dogmatis errorem sequentes, quos per Patroclum Arelatensem episcopum præcipit conveniri, et nisi intra vigesimum a conventionem diem errata correxerint, expelli Gallicanis regionibus, subrogato fidiore sacerdotio.

Anno 426, aut forte præcedente, contigit, quod scribit Prosper in hæc verba (*Loco mox citato*): *Venerabilis memoriæ pontifex Cœlestius, cui ad catholice Ecclesiæ præsidium multa Dominus gratiæ suæ dona largitus est, sciens damnatis non examen iudicii, sed solum præsentientiæ remedium esse præstandum, Cœlestium quasi non discussio negotio audientiam postulantem, totius Italiæ finibus jussit extrudi: adeo et præcessorum suorum statuta, et decreta synodalia inviolabiliter servanda censebat, ut quod semel meruerat abscindi, nequaquam admitteret retractari.*

Accidit illud etiam eodem anno 426, quod Cœlestius ipse pontifex videtur indicare in epistola ad Nestorium, tentatum scilicet a Pelagianis episcopis, quorum agmen ducebat Cœlestius presbyter, Sisinnium Attici superiore anno vita functi successorem, sed irrito conatu, cum Sisinnius decessoris acta re-

ligiose servanda censuerit.

Anno 428, Nestorio in locum Sisinnii substituto, Cœlestius spem concepit restituendi rem suam in integrum, fretus ope episcopi gratia potentis apud imperatorem, sibi quæ multis nominibus devincti. Cœpi igitur cum exultantibus secum episcopis, et Juliano præcipue aliorum antesignano, artibus suis in aula efficere (*Nest. ep. 1 ad S. Cœlestium*) ut quidam importuna commiseratione turbarentur, et canonice indignationem sedis apostolicæ, quæ contra eos pro sectis religionis probata esset, aliud quiddam estimarent.

Eodem anno, nisi forte consequente, Nestorius in Ecclesia Constantinopolitana, contra Cœlestii errorem de peccato originali, et de totius naturæ debito per Adam contracto, et per Christum exsoluto, illos habuit sermones, quos a Mercatore in Latinum conversos notis suo loco illustravimus.

Anno 429, scripsit Nestorius pro Pelagianis episcopis, et proinde pro Cœlestio, ad Cœlestinum summum pontificem.

Marius Mercator Græco sermone Communitorium super nomine Cœlestii, non solum Ecclesiæ Constantinopolitanae obtulit, sed etiam plurimis religiosissimis viris, quos de causa hominum impudenter mentientium, se pro fide catholica persecutionem pati, temporibus orthodoxis, et pro fide orthodoxa, ex subreptione, ac per calumniam periculum sustinere, edoceret. Obtulit quoque Theodosio imperatori, quo ipsius animum artibus Nestorii in partes Pelagianorum inclinantem, patefacta veritate retineret, immo in contrarium impelleret, quod et reipsa perfecit: siquidem, cognito funestissimo errore, imperiali præcepto, tam Julianus defensor et sequax ejus, cum cæteris sociis et participibus suis, quam postea idem Cœlestius, de Constantinopolitana urbe de rursi sunt.

Anno 450, Cœlestius cum aliis pertinacibus Romæ damnatus est in concilio, in quo Cœlestinus totum negotium Nestorii peregit.

Idem Cœlestius apud Nestorium conquestus, ut videtur, quod non satis ipsius patrocinio defensus esset adversus imperiale præceptum, quo exulare jussus est, recepit a Nestorio consolatorias literas, quas a Mercatore acceptas notis illustravimus, ubi certis argumentis ratio temporis subducta est.

Anno 451, oblati Patribus apud Ephesum congregatis per Mercatorem Communitio, perlectisque Roma missis a Cœlestino contra Pelagianos actis, ducentorum septuaginta quinque episcoporum sententia, Cœlestius cum Juliano, cæterisque complices episcopis damnatus est, cum videri potuisset absolutus in conciliabulo schismaticorum.

Post tempora concilii Ephesini, nulla sit ab antiquis scriptoribus mentio Cœlestii, sive mox interierit confectus ægritudine animi, sua consilia dissipata impatienter ferentis; sive in locum secretum, magistri exemplo, abdiderit sese, ignotusque vixerit, et forte poenitentiam egerit; sive denique Nestorium secutus ad monasterium S. Euprepi prope Antiochiam, eandem cum ipso postea fortunam, pace rediit Ecclesiæ, expertus sit.

Fallitur mirum in modum Jansenius Iprensis, sive quis alius ab ipso appellatus, qui vel incertum putat, ubi Cœlestius post Cœlestini sententiam et Valentiniani edictum exstiterit, aut eum existimat revertisse in Britannias cum Pelagio, et interfuisse synodo Verolamii habitæ, in ea quæ cum S. Germano disputasse: nam in Oriente versatum certo scimus anno 429, quo contigit synodum Verolamii in Anglia celebrari, et anno consequente, immo et altero postea, ibidem adhuc exstitisse.

Quo tempore vitam finierit, quoque modo, a nullis, quod sciam, veteribus traditum est; immo nec ulla suppetunt argumenta quibus vel divine liceat, vel suspicari non temere, ut magistro et discipulo, superbissimis in Deum hominibus, conveniat dictum illud Mosis de impiis sacrorum violatoribus: *Descen-*

A derunt vivi in infernum aperti limbo, et perierunt de medio multitudinis (*Num. xvi. 33*).

Librorum a Cœlestio editorum duo tantum integri habentur, liber Ratiocinationum, et una fidel confessio: aliorum sola fere memoria superest apud veteres auctores, solaque fragmenta ab aliis in operibus Augustini sparsa.

Si credimus Gennadio (*Lib. de Script. Eccl. c. 44*), antequam Pelagianum dogma incurreret, immo adhuc adolescens scripsit ad parentes suos de monasterio epistolæ in modum libellorum tres, omnibus Deum desiderantibus necessarias. Moralis siquidem in eis dictio sui nihil vitii postmodum proditi, sed totum virtutis incitamentum tenuit.

Scripsit et contra traducem peccati librum, antequam Pelagius ipse Commentarios in Epistolas Pauli conficeret, ut tradit auctor Prædestinati (*Lib. 1 Hæres. 88*).

Librum item, cujus capitula 1, 3, 5, 6, 7, 10, 12 et 13 memorantur in libro de Gestis Palæstinis cap. 13, 14 et 18. Videtur ille a priore diversus; quæcumque enim ex eo referuntur, pertinent ad ἀνάδυσιν et ἀναπαύσεις, cum alter fuerit adversus peccatum originale, et admodum credibile sit ex eodem libro deprecanda fuisse quæ objecta sunt circa peccatum Adæ, si modo divisus in partes liber diversum genus argumenti comprehendisset.

Eidem tribuit, licet dubitanter, Augustinus definitiones sive ratiocinationes, quibus e Sicilia sibi missis respondet in libro de Perfect. Justitiæ, ad Paulum et Europium. Favere putant nonnulli Hieronymum, cum ait (*In epist. ad Ctesiph.*): *Unus discipulorum ejus immo jam magister, et totius ductor exercitus, per solæcismorum, et non, ut sui faciliant, per syllogismorum spinela discurrens, sic philosophatur, etc.*; quamquam ea quæ mox afferit, procul dubio pertinent ad librum de quo sermo fit in Gestis: totus porro Ratiocinationum liber in responsione Augustini continetur.

Duos Fidei suæ libellos obtulit; alterum, Carthagine, cum accusaretur a Paulino; alterum, Romæ, cum decipere tentavit sedem apostolicam: utriusque nihil remansisse præter fragmenta duo alterius apud Augustinum, hactenus creditum est; sed dissertatione quinta unus exhibebitur integer, prout a Zosimo atque Augustino.

Scripsit denique epistolam ad suos itemque existentes, qua et clericos Ecclesiæ Romanæ pravaricationis reos facit, et audientiam postulat, ut habebat in more, utique synodi plenariæ. Sic enim ait (*Apud Aug. lib. 1 ad Bonifac.*): *Aut audientia detur, aut isti ipsi episcopi, qui nunc dissident, damnent, etc.* Quos porro episcopos nominat, illi profecto fuerunt qui, Zosimo præside, in synodo Romana sententiam damnationis, ann. 418, dixerunt.

Sunt qui ipsi quoque tribuant duas epistolas: alteram de filio frugi et luxurioso, cujus initium est, *Omnium quidem de Scripturis questionum*, etc.; alteram de scientia divinæ legis, quæ cum priore inter Opera Hieronymi habetur (*Vossius lib. 1 Hæres. Pelag.*). Utramque ab homine Pelagiano scriptam fateri cogunt dogmata, sed stylus et orationis modus vetant quominus Cœlestii esse dicatur.

CAPUT VI.

De Juliano Eclanensi episcopo.

Jactantissimus ille Pelagianæ aut potius Cœlestianæ hæresis defensor Julianus natus est in Apulia. Hac de causa insolescentem, et Augustino quod ex Africa ortus foret exprobrantem castigat sanctus doctor his verbis (*Lib. vi Oper. Imperfect. c. 13*): *Noli istum Pœnæ monentem vel admonentem terrena inflatus propagine spernere; non enim quia te Apulia genuit, ideo Pœnos vincendos putas gente, quos non potes mente.*

Originem ducebat ex illustri familia; sed splendorem generis obscurasse visus est vitæ ratione.

Unde Fulgentius apud Vignerium (*Suppl. n. part. A in pref.*): *Nec illi sufficiebat (Juliano terrena propagine inflato) paternæ nobilitati Æmiliorum fasces admoveisse, quos hæresi degenerate turpiter maculavit.*

Patrem habuit Memorem seu Memorium, qui creditur fuisse postea Capuanus episcopus. Testis est Augustinus ubique passim: testis etiam Paulinus, in epithalamio Juliani et Jæ (*Poemat. 14*), ubi sic canit:

Duc, Memor alme, tuos Domino ante altaria natos,
Commendaque precans sanctificante manu.

Testis denique Mercator, qui primus nomen matris docuit (*Lib. Subn. c. 4*): *Tunc sanctæ ac beatissimæ recordationis Memoris episcopi filius? Tu Julianæ primariæ semine, et qua nihil honestius inter reverentissimas matronas invenias, utero editus? Absit, absit, ut tibi istud credere ausim.*

Rumore sparsum fuisse in vulgus, pro legitima prole nobilium conjugum, suppositum improbe ab aliquo fuisse filium vernularum, tradit Mercator his verbis (*Ibid.*): *Tunc Julianæ primariæ semine, etc., utero editus? Absit, absit, ut tibi istud credere ausim; vernularum eorum potius te crediderim filium, suppositumque illis, ut sæpe dictum, factum.*

Duas sorores habuit, quas suis disciplinis, utique non optimis, post obitum sanctissimorum parentum erudit, testis ibidem Mercator: *Quorum sane post obitum sanctorum hominum tu merito duas sorores tuas talibus disciplinis tui oris erudisti: novimus, novimus, quid tibi una earum, cum tu nimis severus in ejus ruinam pudoris insurgeres, objecerit, vel exprobraverit; atque tu mutus illico non ausus ulterius censuræ tuæ ullas dolori ejus inferre molestias.*

Lectoris officio in Ecclesia paterna fingeatur, cum matrimonium contraxit. Unde Paulinus (*Epithal. Jul.*).

Clericus uxorem Christo comente decoram
Diligat, et pulchram lumine cordis amet,
Auxilioque viri divino munere factam
Lector cælesti discat ab historia.

Duxit uxorem virginem consularem Jam Æmilii viri illustris, postea episcopi Beneventani, filiam.

De uxore Augustinus (*Lib. in Oper. Imp. cap. 79, et lib. in adv. Jul. cap. 14*): *Tu enim qua impudentia pudendam negas (concupiscentiam) contra quam nunc, quandoquidem illam libenter laudas, miror si fideliter dimicas? Quando autem miscebaris uxori, quamvis nihil timendo usui concessæ voluptatis inhîbas, secretum tamen erubescendo querebas.*

De Jæ Paulinus, qui poemati 14 fecit hunc titulum: *Epithalamium in Julianum episcopi Memoris filium, et Jam clarissimam uxorem ejus.*

De Æmilio ejusque dignitate consulari intelligenda sunt verba Fulgentii prius adducta: *Paternæ nobilitati Æmiliorum fasces admoveisse, etc.*

Matrimonium inivit viventibus adhuc parentibus, Memorio et Juliana, sed, ut opinor, post Æmilii obitum; nam Memorius benedictionem nuptialem impertivit, ut ex Paulino relatum est. Augustinus Memorio scribens, postquam diaconus factus esset Julianus, toti familiæ simulque matri bene precatur hunc in modum: *Habeteis omnes in æternum in adjutorio Altissimi, qui habitatis unanimes in domo, pater materque, fratres filiorum, et cuncti unius patris filii memores nostri.*

Quoad Æmilii obitum, dissentio equidem ab eruditissimo Vignerio superstitem opinante: quos enim Paulini versus assert ad probandum benedictionem nuptialem ab Æmilio præsentem impertitam conjugibus, illi videntur mihi contrarium efficere, cum intelligi non possint de præsentia corporis, sed opis dumtaxat et numinis. Sic enim se habent (*Epithal. Jul.*)

Ipse pater vobis benedicat episcopus, ipse
Præcinct hymnisonis cantica sancta choris.

Duc, Memor alme, tuos Domino ante altaria natos,

Commendaque precans sanctificante manu.

Sed quis odor nares allabitur æthere manans?

Unde meos strinxit lux inopina oculos?

Quis procul ille hominum placidis se passibus affert

Plurima quem Christi gratia prosequitur?

Quem benedicta cohors superis circumdat alumnis,

Angelici referens agminis effigiem?

Nosco virum, quem divini comitantur odores,

Et cui sidereum splendet in ore decus.

Hic vir hic est Domini, numeroso munere Christi

Dives, vir superi luminis Æmilias.

Surge, Memor, venerare patrem, complectere fratrem,

Uno utrumque tibi nomen in Æmilio est.

Junior et senior Memor est, mirabile magni

Munus opusque Dei, qui minor, hic pater est.

Quæ causa solverit hoc matrimonium, an commune conjugum votum, an mors Jæ, incertum mihi est; certum tamen solum ante parentum Juliani mortem. Scripsit enim ad Memorium Augustinus, cum jam diaconus foret Julianus, in hæc verba (*Epist. 151 ad Memorium*): *Superiores quinque libri viæ filio nostro et condiacono Juliano, quoniam et ipse jam nobiscum committat, cognitione digni videbuntur, etc.* At tunc temporis diaconis non licebat, aut esse in conjugio, aut certe conjugio uti, ut constat ex Siricio epist. 1 cap. 7, et Innocentio primo epist. 2 cap. 9, et epist. 3 cap. 1, etc.

Fuit Augustino charissimus, saltem eo tempore quo vir sanctus ad Memorium scribebat (*Epist. 151*). Scribentis enim sunt hæc verba plena tenerissimi affectus: *Quem quidem (Julianum) non audeo dicere, plus amo quam te, quia nec veraciter dico: sed tamen audeo dicere, plus desidero quam te; mirum videri potest, quemadmodum, quem pariter amo, amplius desiderem. Sed hoc mihi facit spes amplior videndi cum: puto enim quod si ad nos, te jubente vel mitente, venerit, et hoc faciet, quod adolescentem decet, maxime, quia nondum curis majoribus distinetur, et te ipsum mihi expeditus apportabit.*

Verum quomodo adolescentem Augustinus vocat, quem diaconum fateatur, cum his temporibus vigeret lex ecclesiastica, de non ordinandis diaconis ante vigesimum quintum annum expletum (*Conc. in Carthag. can. 16*)? Sed forte cum senex Augustinus seni Memorio scriberet, potuit Julianus, qui paulo major esset viginti quinque annis, adolescens præ utroque dici, eodem jure, quod postea jam factus episcopus, immo prætergressus trigesimum quintum annum, appellatus est a sanctissimo viro (*Lib. II advers. Jul. cap. 8*), confidentissimus juvenis. Eundem compellat quoque in hæc verba (*Lib. III cap. 27*): *Libris tuis, juvenis Juliane, apparet te contra libros meos non invenire quid dicas, et querere calumnias, quas nobis loquaciter et inaniter ingeras.* Sic Patres concilii Reiensis Armentarium ordinatum episcopum; juvenem vocant.

Quamquam si veterum more æstimetur ætas, facilius occurrit modus questionis solvendæ. Nam unusquisque dicebatur olim puer usque ad vigesimum primum annum; adolescens, ad vigesimum octavum; juvenis, ad quadragesimum annum; vir, ad sexagesimum tertium, deinde senex (*Censorin. lib. de Die nat. cap. 14*). Hac autem ratione poterat merito adolescens vocari, etiam qui diaconi munere fungebatur.

Atque hinc obiter patet sensus canonis concilii Carthaginensis, quo jubetur lector, ubi ad annos pubertatis pervenerit, aut uxorem ducere, aut continentiam vovere: *Item placuit, ut lectores, cum ad annos pubertatis pervenerint, cogantur, aut uxores ducere, aut continentiam vovere.* Nec enim intellexerunt Patres annum inchoatæ pubertatis, qui decimus quartus vitæ, sed perfectæ, qui vigesimus primus: nam præterquam quod absurdum videtur coactum fuisse aliquem ecclesiastica lege, vel ad contrahendum matrimonium, vel ad castitatem vovendam, ubi primum attigisset annum decimum quartum ætatis;

certe lector temporibus illis non ordinabatur ante decimum octavum annum, quæ media pubertas est, atque ita lex posita lectoribus conveniebat eis tantum qui pubertatem mediam prætergressi essent, et perfectam adepti.

Creatus fuit diaconus ante obitum parentum: nam Augustinus scribens ad Memorium (*Epist.* 101), Julianum appellat condiaconum, simulque facit mentionem matris etiamnum viventis.

Frustra vero est eruditus Vignierius, qui opinatur corruptam Augustini epistolam, et pro condiacono legendum commilitonem quasi vero scripserit Augustinus (*In præf. ad op. quod vocat Perfectum*) ante solutum matrimonium, et non eo potius tempore quo Julianus, jam liber a conjugio, operam studiis navabat, sed sæcularibus magis quam sacris, contra officium hominis ecclesiasticis officiis mancipati.

Ab Innocentio ordinatum docet Mercator (*Commo-rit. super nom. Cælestii cap. 3*), sed neque tempus ordinationis indicat, neque gradum. Ordinationem contigisse puto ann. 416 aut etiam superiore; obiit enim Innocentius ann. 417, die 12 Martii: ergo, cum ab ordinatione Julianus ad obitum Innocentii, perseveraverit (verba sunt Mercatoris) in sincera sententia, et communicans damnatori Pelagii, atque Cælestii, ipse quoque sine dubio prædictos damnaverit, necesse est tempus aliquod inter ordinationem Juliani et obitum Innocentii fluxisse. Quis enim perseverare dicatur in eo, in quo ἀδόξον tempus non posuerit?

Opinor item hanc ordinationem intelligendam more veterum de episcopatu. Nam temporibus Zosimi, qui Innocentio successit, et vix sexdecim mensibus Ecclesiæ præfuit, Julianum inter episcopos existisse constat, tum ex Augustino, tum ex Mercatore, tum ex epistolis duabus, quas ad Zosimum Julianus ipse dedit.

Cujus urbis episcopatum tenuerit, dissentire videntur auctores. Gennadius Capuanum affirmat, lib. de Scripturibus Eccles. cap. 45; Celanensem Gelasius, in Decret. Sanctæ Rom. Eccl., et Beda, præf. in Cantic.; Eclanensem Petrus Diaconus, libro de Gratia; Heraclensem vel Attellensem Vossius, lib. de Hæres. Pelag.; Celaniensem Vignierius, loco sæpius citato.

Mercator, qui nec ignorare potuit episcopatus locum, nec minorem quam quilibet alius, mereitur fidem, quippe æqualis Juliani et provincialis, et quo nihil curiosius, adversarius, Eclanensem episcopum pronuntiat, simulque litem dirimit, et partium quidem altercantium consensu (*Præf. ad Symb. Theod.*). Habet enim consentientem reipsa Prosperum, cujus in melioribus manuscriptis legitur Eclanensis, ut notantur Pontacus et Scaliger (*Not. ad Chron. Prosp.*). Habet consentientem quoque Gelasium cum Beda: nam apud utrumque notariorum vitio transposita una litterula ex Eclanensi fecit Celanensem. Habet denique consentientem Paulum Diaconum eadem de causa, coalitis scilicet *cl* in *d*.

Neque vero dissentit Gennadius, quandoquidem in codicibus melioris notæ nulla sit mentio loci, nec legitur ista vox, Capuanus, sed in aliis, Julianus, vir acer ingenio, etc.; in aliis, Julianus episcopus, vir acer ingenio, etc.

Porro hanc opinionem demonstrant Mercatoris Julianum alloquentis hæc verba (*Lib. Subn. c. 1*): *Te verissime Ampsanctæ scaturiginis conregionalis tuæ teterrimus fetor inflavit.* Nam prope Ampsanctum Eclanum positum est, quod in Itinerario Antonini Eclanum dicitur: unde Eclanensis ager in libro de Limitibus, et Eclanensium respublica in inscriptione 446 apud Grutherum.

Fuit vero Eclanum urbs olim episcopalis, apud Hirpinos; inter Campaniam et Apuliam, Benevento urbe metropoli distans viginti milliariibus. Frigentum nunc vocatur, uniturque Abellinensi episcopatu.

Ex his constat Julianum natum esse ante annum Christi 386. Nemo vero poterat tunc temporis, neque

A episcopus, immo neque presbyter fieri legitime ante trigesimum annum: si ergo Julianus, cum ordinaretur ab Innocentio, utique canonum retinentissimo, trigesimum annum attingerat, natum oportet ante annum 386.

De tempore quo adhæsit Pelagio vel Cælestio divinare vix aliud licet, quam quod diximus in elogio Pelagii. Ab eo jam inde a prima pueritia institutum, significare videntur hæc Bedæ verba (*Lib. 1 in Cant. cap. 5*): *Quin potius ipse (Hieronymus) fidem ejus, (Pelagii) vel magis perfidiam, in dialogo Attici et Critobuli, quem vivente Pelagio edidit, cum adhuc Julianus ab eo puerulus, quasi in caverna colubri nutriebatur regulus, divinis expugnaverit ac protriverit eloquiis.*

Verum nisi sententia Bedæ accommodate ad sensum Isaie prophete (*Cap. xi, 8*) intelligatur, contineatque mysticum quiddam, mirum quantum rationi temporum pugnat, quandoquidem, scribente dialogos Hieronymo, Pelagius in Palæstina, Julianus Romæ vix non episcopus versabatur. Beda igitur non incommode locutus dici potest de Juliano, tamquam de tyrone erroris, qui cum a Pelagio per discipulos eruditus fuisset, clam velut in caverna colubri latere amantis, creverit postmodum in magistrum impietatis tanto nocentiorum, quanto regulus colubro pejus venenum spargit.

Fuit acer ingenio, ut tradit Gennadius (*Lib. de Script. Eccl. c. 45*), operamque diligentem dedit tum sæcularibus, tum sacris litteris, sed sæcularibus magis, immo eo usque, ut nimis foret in terendis poetis lascivioribus.

De studio literarum etiam sacrarum, testis Gennadius (*Ibid.*); de nimio amore sæcularium testis quoque Augustinus (*Epist. 101*); de lectione impiorum poetarum hæc habet Mercator (*Lib. Subn. cap. 4 et 5*): *Eleganter scurra loqueris more tuo, et more quo theatrum Arbitri Valerique detristi, etc.*

Nactus erat a natura magnam eloquentiæ indolem, quemadmodum scripta ipsius ostendunt: ideoque poterat non immerito videri eloquio clarus, ut a Gennadio dicitur (*Ibidem*): immo Romanus quidam Demosthenes, ut suis placebat, nisi tanta eloquentiæ vis, jactantiæ ac maledicentiæ vitio, degenerasset in loquacitatem, cujus ubique passim, non a Mercatore tantum, sed etiam ab Augustino accusatur.

Priusquam impietatem Pelagii in se aperiret, clarus in doctoribus Ecclesiæ fuit, verba sunt Gennadii (*Ibidem*), ex quibus conficere est longe plura scripsisse Julianum quam quæ errorem continerent, sed eorum ne memoriam quidem superesse, nisi forte, vel commentarii in Cantica, cujus præfatio fuit libellus de Amore; vel libri de Constantia, cujus, ut præcedentis, meminit Beda (*Lib. 1 in Cantic.*). Quamquam utrumque opus spiritu Pelagiano, non scriptum tantum, sed etiam plenum est, primumque a Beda Pelagiani erroris accusatur, secundum nemo qui legerit, absolvat.

Duas scripsit ad Zosimum epistolas, ut ipsemet fateatur, sed suam negat quæ ad clericos Romane Ecclesiæ missa fuerat, quinque Augustinus lib. 1 ad Bonif. refellit. Ejus verba sunt (*Lib. 1 Op. Imp. cap. 1*): *Facit quoque (Augustinus) mentionem epistolæ quam a me ait Roman fuisse directam; sed verba quæ posuit nequivimus quo de scripto loqueretur agnoscere; nam ad Zosimum quondam illius civitatis episcopum, super his quæstionibus, duas epistolas destinavi, verum eo tempore quo adhuc libros exorsus non eram.*

Ad hæc animadvertite duo: alterum quod super quæstionibus Pelagianorum bis Julianus ad Zosimum scripserit; alterum quod eo tempore scripserit quo adhuc libros exorsus non fuerat, eos nempe quatuor, quorum mentio fiebat in epistola ipsi tributa, quibusque adversus primum Augustini librum de Napt. et Concep. pugnabat.

Scripsit quoque epistolam ad Rufum Thessalonicensem, non suo tantum, sed octodecim Pelagiano-

rum episcoporum nomine. Id ipse testatur, cum impurus homo sanctum Augustinum his verbis compellat (*Lib. II Op. Imp. cap. 478*): Tali argumento præter impietatem tuam nihil aliud indicatur impietatem, inquam, qua credis, ita esse animarum traducem, in Tertulliani olim et Manichæi profanitate damnatam, sicut etiam corporum; quod iam nefarium est ut cum nobis in epistola quam ad Orientem misimus fuisset objectum, his libris quos nuper ad Bonifacium misisti, negando a te propulsare coneris.

Scriptis etiam adversus duos Augustini libros de Nupt. et Concup. duodecim libros pro sua hæresi: quatuor nimirum contra primum Augustini, octo contra secundum; nam cum Augustinus Valerio comiti, apud quem catholice Pelagiani calumniabantur, quasi nuptias damnarent, librum misisset, quo calumniam propulsaret, huic libro quatuor Julianus pro responsione reposuit (*Lib. II Retract. cap. 53*); ex quibus cum excerpta quædam, quæ Valerius comes per Alipium in Africam transmiserat, confutasset Augustinus lib. II de Nupt. et Concup. adversus hunc ipsum mira loquacitate octo illos effudit, quibus respondet Augustinus opere postremo, quod Possidius imperfectum, in Indiculo, altercationem Gennadius, loco sæpius citato, perfectum appellavit Vignerius, in præfatione ejusdem operis.

Unde redarguas non tantum Gennadium Honoriumque Augustodunensem, qui opus illud ab altercatione videntur distinguere; sed etiam vel maxime recentiores nonnullos, qui opinantur sex libris Augustini Julianum octo suos rependisse, iisque octo Augustinum opere postremo respondisse. Nec enim Julianus videtur umquam legisse, ut refert Mercator (*In præf. lib. Subnot.*), sex libros ab Augustino adversus suos quatuor conceptos.

Inclinavit magis in partes Cælestii quam Pelagii; id est, minus de gratia Dei quam de peccato originali adversus fidem catholicam disputavit. Id cum non obscure constet ex libris quatuor recensitis, tum ex opere postremo manifeste patet, in quo per se tantum has quæstiones movet: An peccatum Adæ ita nocuerit suis omnibus posteris, ut rei peccati nascentur? Quomodo peccatum istud propagetur? Utrum parvuli etiam fidelium in æternum pereant, si non baptizentur? An morbi cæteraque id genus mala, morsque ipsa ex Adam peccato originem duxerit? Unde malum, et qua ratione importatum in opus Dei? Qui dissentiant super ea re, et super origine peccati catholici a Manichæis? Quid concupiscentia, unde orta, quas habeat vires, an per se mala? etc. De gratia Christi vix ac ne vix quidem, etiam trahente per vim Augustino, loquitur.

Nunc opportunum videtur omnia quæ præmisimus ordine temporum disponere, ut cætera quæ sequuntur eadem ratione tractentur.

Natus est ergo Julianus, ut tardissima ann. 386, lector factus ann. 404, matrimonio junctus ann. 407, adeptus diaconatum ann. 414, ad sacerdotium evectus ann. 416, in professione fidei catholice constans, saltem specie tenus, usque ad ann. 417, quo configit defungi fato Innocentium prid. id. Martias, cujus reverentia retinebatur in officio, ut docet Mercator (*In Commonit. cap. 3*). Augustinus tamen scribit monitum ab Innocentio Julianum, ita ut si mentem non sprevisset, utique in hæresim non incidisset.

Ad ann. 417 videntur pertinere quæ Mercator refert de Juliano Romæ deputante, his verbis (*Lib. Subn. cap. 8, part. II*): Meminimus enim tempore quo præsens in urbe Roma cum participibus hujus amentissimi erroris tui, in nonnullis simplicioribus Ecclesiam ventitabas, qualiter interrogabas, quid est peccatum, inquam, malumne alicui, an bonum? malum utique respondebatur tibi. Ad hæc addebas: Deusne hujus mali auctor et opifex? Absit, absit, exclamabatur, etc.

Pertinent etiam procul dubio quæ Julianus ipse de causa suscepti patrocinii hæresis Pelagianæ assidue

A gloriatur his verbis (*Lib. II Op. Imp. cap. 40*): Nunc postquam pro medicamine Manichæorum scoria dogmatum impurissimorum caput offerri, et delectationi accessit auctoritas, ut concessu pene mundi membris potens regina mentium, expugnatrice honestatis, et invicta animum omnium captivatrix turpitudine baccharetur: nobis tanto honestior, quanto durior tuende veritatis causa facta est, quia contra præcipites populos, et suis remediis insensos, non multum valet veritas, oratioque medicantium. Quid igitur? horumne intuitu recepturi cancre debebimus, et contumelias nostras ulcisci silentio, ac de conscientie portu aliorum ridere naufragia? Verum contradicit huic odio, primo benignitas quam generi debemus humano, deinde spes et fides quam habemus in Deum, qui extra id quod frequenter desperatas temporum levavit ruinas, constantiam tamen, quam usque ad mortis horam exercere voluit, etsi nullum impræsentiarum consequeretur effectum, æterna remuneratione donavit.

B Anno 418 tres scripsit epistolas: unam ad Zosimum, cujus fragmenta refert Mercator, lib. Subn. cap. 7, num. 9; alteram ad eundem qui libellus Fidei, quem primi edimus in lucem dissertatione 5; tertiam ad Rufum Thessalonicensem, quam tribus posterioribus libris (II, III et IV) ad Bonifacium Augustinus refellit. Posteriores vero duas, non suo solum nomine, sed octodecim episcoporum Sculorum dedit.

Nihil vero obstat quominus episcopi isti, etsi ex Italia ejecti in concilio Ephesino dicantur (*Vide Symond. in Advent. cap. 5*), Siculi reipsa fuerint, enim Sicilia Italiæ nomine tunc temporis comprehendebatur.

Hac occasione obiter corrigendus locus ille synodice relationis Patrum Ephesinorum ad sanctum Cælestinum (*Part II conc. Eph. act. 5*), ubi sermo fit de episcopis qui se ad partes Joannis Antiocheni adjunxerant pro Nestorio, et adversus Cyrillum et Memnonem depositionis sententiam dixerant: Cum ipsis etiam erant Pelagiani et Cælestiani, ac nonnulli de his qui ex Thessalia ejecti fuerant: καὶ τῶν ἀπὸ Θεσσαλίας ἐκδιεσθαιμένων τινές. Legendum enim, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, etc.

C Anno 419 ineunte, aut sub præcedentis exitum, elaboravit quatuor libros adversus primum Augustini de Nupt. et Concup. Neque enim, ut ipse testatur (*Lib. I Op. Imperf. cap. 16*), libros hosce exorsus fuerat eo tempore quo duas epistolas destinavit Zosimo. Destinavit vero, ut docet Mercator (*Lib. Subn. cap. 7, part. IX*), quando conventus detectavit cum universa Ecclesia per totum orbem Pelagium Cælestiumque damnare. At non prius conventus est quam missa fuerit ad omnes orbis episcopos tractoria Zosimi, quæ cum missa sit circa finem Maii ann. 418, cumque Zosinus die 26 Decembris ejusdem anni obierit, oportet Julianum Zosimo rescripsisse ann. 418 jam affecto, atque ita non alio quam quo dictum est tempore libros quatuor adversus Augustinum elaborasse.

D Adde quod eos, licet forte prius elucubratos, non videatur edidisse nisi sub medium anni 419; nec tamen adhuc palam, sed Pelagianorum more clanculum, et apud fidos tantum; unde accidit ut opus integrum haberi non potuerit incontinenti, sed excerpta dumtaxat, eaque non admodum fidelia, quæ a Valerio comite accepta, Alipius Augustino detulit. Libri vero ipsi nonnisi post annum, et post curiosam inquisitionem, in manus Claudii episcopi venerunt (*Ep. ad Claud. quæ præfigitur lib. I cont. Julian. et alibi passim*).

Verum longe validius argumentum suppeditant hæc Augustini verba Julianum alloquentis: Memento sane quemadmodum de constituendo episcopo dissensionem populi Romani insubstantibus objectas, et eam vocas ultionem Dei (*Lib. VI advers. Jul. cap. 4*). Ex his enim intelligimus scripsisse Julianum durante dissensione qua, post Zosimi mortem, alii Bonifacium, alii Eulaliū habere pontificem contendebant (*Baron. ad. ann. 419*). Ergo, eum dissensio a die 27

Decembris ann. 418 usque ad 8 Aprilis anni sequentis duraverit, necesse est fateri libros de quibus agitur eo tempore quo dictum est conscripos.

Anno 421, pulsus ex Italia, vel in Siciliam fugit, vel potius in Orientem. Ad expulsionem pertinent hæc verba Prosperi (*Lib. cont. Coll. cap. 41*): Quando sanctæ memoriæ papa Bonifacii piissimorum imperatorum catholica devotione gaudebat, et contra inimicos gratiæ Dei non solum apostolicis, sed etiam regiis utebatur edictis. Quid enim est edictis uti, præterquam ea executioni mandare? Aut quæ edicta intelligi possunt, præter illa tria quorum unum prid. kal. Maias, Honorio XII et Theodosio VII AA. CC., alterum 5 id. Julias, Monaxio et Plinta coss. Ravennæ; tertium a Constantio, Eustachio et Agricola coss. datum est? Aut quid edictis illis, præter expulsionem Pelagii et Cœlestii, episcoporumque subscribere damnationi recusantium depositionem jubebatur?

Pertinent forte ad locum fugæ versus ejusdem Prosperi (*Carm. de Ing. cap. 2*):

Prætereo, quanto fuerit bene mota tumultu
Clara Ephesos, non passa suis consistere teclis
Vasa iræ, et morbi flatus, et semina mortis;
Quaque fide tellus etiam Tripacria fervens
Agmen vipereum propriis exegerit oris.

quamquam ex Italia pulsos, immo ex Occidente toto, credibilis est in Orientem successisse, ut postea dicetur.

Denique de fugæ tempore certam faciunt fidem, tum verba Prosperi de Bonifacio quæ retulimus, tum quæ postea consequuntur.

Anno 422, pulsus ex Occidente, in Ciliciam profectus est ad Theodorum Mopsuestenum, qui primus Cœlestianæ hæresis auctor et parens, ut post mutuam de suis rebus collationem, factamque conjugationem, conjunctis viribus adversus Augustinum pugnarent.

Audiendum super ea re Mercatoris testimonium, qui solus historiam nos docuit (*In præf. ad refut. symb. a Theodoro conscripti*): Simul, inquit, admonere volui Julianum, ex episcopo oppidi Eclanensis hæreticum Pelagianum seu Cœlestianum, hunc secutum esse Theodorum, ad quem peragratis terris, et exarato mari, atque Oriente lustrato, cum sociis et participibus suis magno nisu, tamquam ad Christianorum dogmatum prædicatum magistrum, tetendit, ut de hæresi Pelagiana seu Cœlestiana, quam defendendam et sequendam suscepit, ab ipso confirmaretur. Aquæ inde velut insruclior octo contra fidem catholicam potius quam contra sanctæ memoriæ Augustinum, volumina illa, ut putat, prudentissima conderet.

Et in capite ultimo Subnotationum, Julianum alloquens: Aliud in pectore clausum, aliud promptum in lingua habens, novus atque egregius disputator, id nunc in isto opere tuo, post tam longum tempus elaborato in Cilicia ingeris: necessaria igitur capituli repetitione, quid mari exarato, et Oriente lustrato novum inauditumque inde attuleris, denuo perscrutemur.

Ex his vero concludo aliquamdiu Julianum substitisse in Cilicia apud Theodorum, ibique postremum summum opus octo libris comprehensum elaborasse, confectionemque inde in Occidentem retulisse.

Porro scripsisse quoque Theodorum adversus Augustinum demonstrant quæ sunt apud Mercatorem ex quinque libris ab eodem Theodoro conscriptis adversus Augustinum fragmenta non minima, quibus præfigitur hic titulus: Cujus perfidiæ sit præfatus Theodorus, ex scriptis ejus quæ de Græcis transtulimus, approbamus. Et paulo post: Theodori Mopsuesteni de secundo codice libro quarto folio decimo contra sanctum Augustinum defendentem originale peccatum, et Adam per transgressionem mortalem factum, catholice disserentem, etc.

Anno 423 habita est in Cilicia synodus in qua Julianus cum sua hæresi damnatus est, ipso quoque Theodoro Mopsuesteno in damnationem, saltem ver-

A bo tenus consentiente. Ita Mercator (*In præf. ad refut. symb. Theod.*): Agnoscat supradictus Julianus ex hac translatione, si legere non fastidierit, manente apud memoratum Theodorum illa quæ eum diximus mala fide secum Nestorium decepsisse, etiam sibi magis suoque dogmati, de quo male turgidus et malesanus libros confect, esse contrarium; seque etiam, post de Cilicia abscessum, ab eo in episcoporum provinciæ suæ conventu anathemate esse damnatum, etc.

Anno 424 rediit, ut opinor, Julianus ex Oriente in Italiam; nec alia redeundi causa fuit quam quod hominem hinc quidem vehemens amissi episcopatus desiderium teneret, inde vero vana spes retractandæ totius causæ mulceret. Nam postquam rescivit obisse Bonifacium pontificem, a quo depositus fuerat, et Honorium atque Constantium imperatores, quorum edictis exulare coactus fuerat; rescivit item Bonifacio successisse Cœlestinum, virum longe Sixto competitore mitiorem; ausus est sperare nonnullam commutationem rerum. Verum spes audientem ludit; nam,

B ut ait Prosper (*Lib. cont. Coll. cap. 31*): Venerabilis memoriæ pontifex Cœlestinus, cui ad catholicæ Ecclesiæ præsidium multa Dominus gratiæ suæ dona largitus est, sciens damnatis, non examen judicii, sed solum poenitentiae remedium esse præstandum, Cœlestium, quasi non discusso negotio audientiam postulanti, totius Italiæ finibus jussit extrudi: adeo et prædecessorum suorum statuta et decreta synodalia inviolabiliter servanda censebat, ut quod semel meruerat abscindi, nequaquam admitteret retractari.

Tunc temporis porro non solum Cœlestium, sed Julianum quoque ex Italia rursus ejectionem a Cœlestino, facietur ipsemet Julianus in epistola Nestorii ad Cœlestinum, quæ ejectionum querelas continet in hæc verba (1 part. conc. Ephes. c. 16): Julianus quidam, et Florus, et Orontius, et Fabius, dicentes se Occidentium partium episcopos, sæpe et piissimum et prædictissimum imperatorem adierunt ac suas causas deflaverunt, tamquam orthodoxi temporibus orthodoxis persecutionem passi. Et paulo post: Ne canonicam indignationem beatitudinis tuæ, quæ contra eos pro seculi religionis sorte probata est, aliud quiddam quam hoc testiment (*Ibid. cap. 17*), etc. Et epistola 2: Sæpe scripsi beatitudini tuæ propter Julianum, Orontium et cæteros, qui sibi usurpant episcopalem dignitatem, et creberrimam additionem apud piissimum et prædictissimum imperatorem faciunt, nosque concidunt frequentibus lamentationibus, tamquam temporibus orthodoxis de Occidente projecti.

Anno 425, ipsa quoque Constantinopoli, ut opinor, ab Attico pulsus est cum Cœlestio aliisque episcopis, Orontio, Floro, Persidio, Marcelino, Fabio, etc.; nam de Attico canit Prosper (*Carm. de Ing. cap. 2*):

Quid loquar et curam magna quam gessit in urbe
Constantinopoli docto bonus ore sacerdos
Atticus, antiqua legatos hæreticorum
Confutans fide: de qua tunc impia corda,
Quamvis se obductæ legèrent velamine formæ
Judicii, tacitæ tulerunt tormenta repulsæ?

In eundem sensum accipi debent quæ scribit Cœlestinus ad Nestorium (1 part. conc. Ephes. cap. 18): Hos quoque hæreticos, inquit, de quibus nos, velut eorum quæ gesta sunt nescius, consulere voluisti, sedibus suis injusta dicentes expulisti justa damnatio, quos illic invenisse requiem non putamus esse mirandum, etc. Cur tamen ea quæ in hoc tunc sunt acta quæruntur, cum certum sit illinc ad nos a catholico tunc antistite Attico gesta directæ?

Ex his enim constat (*Ibid. cap. 16 et 17*) ab Attico fuisse pulsos urbe regia episcopos illos, quorum nomina suis in litteris Nestorius posuerat. Posuerat vero Juliani, Flori, Orontii, Fabii, etc.

Anno 426, ex Italia rursus Constantinopolim fugiens Julianus, publicavit, ut conjicio, libros octo, quæ ex Cilicia asportatos cum fidei tantum humanis

bis hactenus communicaverat. Duo conjecturam adjuvant.

Primum, quod, Attico vi idus Octobris anni præcedentis defuncto, Sisinnius prid. kal. Martii hujus anni successerat in Constantinopolitanam sedem, vir, ut loquitur Marcellinus, sanctæ simplicitatis, et simplicis sanctitatis (*In Chron. ind. 9, Theodos. xii, et Valentin. ii coss.*); ideoque visus Juliano opportunus qui hæreticorum artibus, hypocrisis et mendacio, deciperetur, deceptusque imperatoris animum erga homines qui se orthodoxos dicebant et orthodoxis temporibus persecutionem ex subreptione pro fide catholica passos (*Ep. 2 Nestor. ad S. Cælestinum*), placaret; quamquam sua spes rursus hominem fefellit, Sisinnio constanter Aulici vestigiis insistente, ut docet Cælestinus (*i part. conc. Ephes. cap. 17*).

Alterum, quod Augustinus, cum ex libris octo Juliani quinque priores accepisset ab Alipio, respondere quarto jam cœperat, quo tempore scripsit ad Quodvultdeum (*In epistola quæ præfigitur lib. de Hæres.*), efflagitantem ut de hæresibus commentarium elaboraret, simulque, partitis temporibus, et responsioni quam Alipius urget, et retractationi librorum quam ipse ardenter absolutam cuperet, instabat. At scripsit ad Quodvultdeum ann. 427.

Anno 428, cum Nestorius Theodori discipulus Ecclesiæ Constantinopolitane regimen accepisset, Julianus cum sociis multa spe plenus, venit in urbem regiam ut novi episcopi ope imperatoris animum suis querelis inflecteret.

De adventu et querelis testimonium fert ipse Nestorius in utraque ad Cælestinum pro Pelagianis epistola, quarum verba relata sunt ad ann. 426 (*i part. conc. Ephes. c. 15 et 16*).

Pro tempore faciunt, tum prædictæ epistolæ, quarum priorem hoc anno scriptam demonstramus in notis ad Mercatorem; tum edictum Theodosii datum in kal. Julii Constantinopoli, Felice et Tauro coss., adversus hæreticos (*Leg. 15 de Hæc. Cod. Theod.*), quorum omnium nomina præterquam Pelagianorum diligenter recensentur.

Fuit autem Nestorius imperatori auctor edicti ferendi, quippe qui, ut ait Vincentius Lirinensis (*In Commonit. cap. 16*), ut uni hæresi suæ aditum patefaceret, cunctarum hæreseon blasphemias insecebat; et, ut scribit Cassianus (*Lib. 1 de Incarnat. cap. 3*), consanguineæ sibi improbitati improbo suffragabatur affectu, sciens ejusdem se esse sensus, ejusdem spiritus, et idcirco dolens cognatam sibi hæresin ab Ecclesia esse disjunctam. Immo jam tum cogitabat de suis paribus Pelagianorum multitudine augendis, quod et reipsa præstitit in concilio Ephesino; ideoque ipsos, ut ait Mercator (*In præfat. ad tract. Nestor. adversus Pelag.*), interim in amicitiam censuit suscipiendos, spem absolutionis promittens, etc.

Anno 429, obtulit Mercator imperatori Theodosio Commonitorium adversus errorem Cælestii et Juliani, aliorumque episcoporum sequacium: quo accepto, imperator Julianum Cælestinumque, et reliquos, Constantinopoli eiecit (*i part. Oper. Mercatoris*). Id demonstrat Commonitiorii titulus: *Exemplum Commonitiorii, quod super nomine Cælestii Græco sermone a Mercatore datum est, non solum Ecclesiæ Constantinopolitane, sed etiam plurimis religiosissimis viris, oblationem quoque piissimo principi Theodosio semper Augusto. Id ipsum ex Græco in Latinum translatum per eundem Marium Mercatorem Christi servum, in conspectu Florentii et Dionysii vv. cc. Per quod Commonitorium cognito funestissimo errore, imperiali præcepto tam Julianus defensor et sequax ejus, cum cæteris sociis et participibus suis, quam postea idem Cælestius de Constantinopolitana urbe detrusus, in synodo quoque Ephesensi ducentorum septuaginta quinque episcoporum sententia postmodum in præsentem damnati sunt.*

Anno 430, Cælestinus de Juliano aliisque episcopis Cælestii fautoribus synodum habuit Romæ, ex qua Nestorio respondit datis in id. Augusti litteris,

A quas Nestorius die dominica vii id. Decembris per manus quatuor episcoporum, Theopempti, Danielis, Potamonis et Macarii, in Ecclesia accepit (*i part. conc. Ephes. cap. 17, ii part. act. 2*). Hæc manifeste probantur, partim ex dissertatione nostra de Synodis, partim ex litteris Cælestini, partim ex relatione episcoporum in concilio Ephesino act. 1, partim ex titulo sermonis sexta die, post acceptas litteras, in Ecclesia habiti, qui apud Mercatorem ita legitur (*Part. ii Oper. Mercat.*): *Nestorii sermo in ecclesia habitus, in qua litteras Cælestini Romani episcopi et Cyrilli Alexandrini denuntiationis accepit vii idus Decemb. consulatu Theodosii xii et Valentiniani in Augustorum, post sextum diem quam litteras sumpsit.*

Anno 431, Julianus cum suis damnatus est in concilio Ephesino oecumenico, cum prius in conciliabulo schismaticorum non visus fuisset absolutus.

Absolutionis illius meminit Gregorius Magnus (*Libro vi Regesti epist. 14, et lib. vi epist. 61*), ubi scribit a schismaticis definitum de Adæ anima, quia in peccato mortua non fuerit, eo quod diabolus in cor hominis non ingreditur; et si quis hoc dixisset, anathema esset. At alio in loco (*Lib. vii epist. 48*) historiam illius prolixius narrat, docetque in multis codicibus permixta fuisse acta catholice synodi cum gestis schismaticorum. Verum in ejusmodi gestis, qualia nunc habentur, nihil tale continetur.

Condemnationis mentionem faciunt, præter Mercatorem in titulo Commonitiorii, ipsi patres Ephesini, tum in canonibus, tum in relatione ad sanctum Cælestinum his verbis (*Part. ii conc. Ephes., act. 5 et 7*): *Perlectis in sancta synodo Commentariis actorum in depositione impiorum Pelagianorum et Cælestianorum, et quæ a pietate tua de ipsis decreta et constituta sunt, judicavimus et nos ea solida firmaque permanere debere, et idem omnes tecum statuimus, eos pro depositis habentes.*

Anno 432, de damnatis Cælestianis rescripsit Cælestinus tribus epistolis post synodum datis, una scilicet ad Patres synodi, altera ad Maximianum Constantinopolitanum episcopum, tertia ad ejusdem urbis clerum (*i part. conc. Ephes. cap. 20, 22 et 23*). Datæ vero notantur idib. Martii, Flavio, Aetio et Valerio coss., formamque continent recipiendorum hæreticorum qui ab hac hæresi ad Ecclesiam redirent.

Anno 439, contingere quæ narrat Prosper chronographus in hunc modum (*In chron. Theod. xvii et Festo coss.*): *Hac tempestate Julianus Eclanensis jactantissimus Pelagiani erroris assertor, quem dudum amissi episcopatus intemperans cupido exagitabat, multimoda arte fallendi correctionis speciem præferens, molitus est in communionem Ecclesiæ irrepere; sed his insidiis Sixtus papa, diaconi Leonis hortatu, vigilanter occurrens, nullum aditum pestiferis conatibus patere permisit, et ita omnes catholicos de detectione fallacis bestię gaudere fecit, quasi tunc primum superbissimam hæresim apostolicus gladius detruccasset.*

Anno 440, scribit Vignerius (*In præfat. ad Opus postremum*) Julianum ad insulam Lirinensem appulisse, ibique Faustum abbatem, a quo cum exceptus humaniter et per aliquot menses totus fuisset, in partes sui erroris traxisse. Sed cogitando assequi nondum potui ejus testimonio id scribat. An sui illius mystici codicis, qui penitus laet? An aliorum auctorum qui possint consuli? Cujuscumque tamen testimonium illud fuerit, non facile obtinebit a me fidem.

Si enim Lerinum venit Julianus, certe post secundam ex Italia a Sixto pontifice ejectionem, quo tempore omnibus Ecclesiæ fulminibus percussus, omnibusque principum interdictis expulsius, vagabatur tamquam alter Cain. At tunc temporis Faustus propter sanctitatem morum a Maximo viro sanctissimo in suum abbatem locum suffectus fuerat. Quomodo igitur per aliquos menses infamem hominem vir famæ integer fovisset? Quomodo sanctus abbas familiariter, ut erat opus ad incundam erroris societatem,

usus fuis: et hære ideo? Quomodo id accidere potuisset sine tot sanctorum monachorum Vincentique Juliano aliquot exsecrantis, querela?

Deinde si qua Pelagiani erroris fido L. rimensibus adhæsit, ut adhæsit sane, ea certe non ex Juliano, sed ex Cassiani societate, et multis quidem ante annis, ut ex Commonitorio Vincentii colligitur, afflata est.

Denique Faustus, cum libros de Gratia et Libero Arbitrio, longe post hæc tempora, factus episcopus, scripserit, si societatem erroris cum Juliano fecisset, quomodo peccati originalis oppugnatores, quorum duem tunc temporis Julianum sciebat, insectatus fuisset tam vehementi oratione quam ista est (*Lib. de Grat. et Lib. Arb. c. 2?*) *Sed forsitan dicas, Cum hæc disseris, nuptias damare deprehenderis? Non ita est, ordinatio nuptialis ex benedictione cœpit, generatio corruptionis ex transgressione cœpit, immaculatos thoros caro maledictioni addidit maculavit, et superbiæ spiritus simplicem corruptum affectum, et sicut immortalitatis privilegium, ita donum perdidit puritatis; non in querelam vocatur nuptialis gratia, sed obscenæ passionis injuria; non aurum in culpam venit, sed quidquid auro obrizo adulterinum fraus iniquitatis admiscuit, sicut Pelagii spiritum, ad meliora studia a Deo conditum, corruptione pestifera nequitia auctor infecit, etc.*

Poterat forte Vignerius, ut erat in paucis eruditus, has rationes non tantum solvere vi ingenii, sed etiam arguere testimonio sui illius codicis qui jure desideratur.

Ad annum 444 referre solent historici id quod habet auctor libri de Promiseionibus et Prædicationibus Dei (*Part. II cap. 6*). Prospero tribuit: *In Italia quoque nobis apud Campaniam constitutis, dum venerabili et apostolico honore nominandus papa Leo Manichæos subverteret, et contereret Pelagianos et maxime Julianum, etc.*

Anno 447, sanctus Leo modum præscripsit quo recipiendi forent qui a Pelagiana seu Cœlestiana hæresi ad fidem catholicam redirent; sic enim scribit ad Nicetam Aquileiensem (*Epist. 86*): *Damneni apertis professionibus suis superbi erroris auctores, et quidquid in doctrina eorum universalis Ecclesie exhorruit, detestentur; omniaque decreta synodalia, quæ ad excisionem hujus hæreseos apostolicæ sedis auctoritas confirmavit, amplecti se, et in omnibus approbare, plenè et apertè ac propria manu subscriptis protestationibus eloquantur. Nihil in verbis eorum obscurum, nihil inveniat ambiguum; quoniam novimus hunc istorum esse versutiam, ut in quacunque particula dogmatis exsecrandi, qua se a damnatorum societate discreverint, nihil sibi sensuum suorum existiment esse non saluum; eumque omnes definitiones suas ad subrepundè facilitatem improbare se simulent, atque deponere, hoc tibi tota arte fallendi, nisi intelligantur, excipiant, etc.*

Anno 454, aut præcedente, mortuus est Julianus, in ignobili oppido Siciliæ, cum in eo post peragratum orbem, instar fugitivi Cain, consedisset, et ex episcopo ludimagister pueros aliquandiu docuisset. De loco alium non habeo testem quam Vignerium ita scribentem (*In præf. sæpius cit.*): *Vixit sane ad beati Fulgentii tempora, qui eum alterum Cain, hoc est, profugum, et omni loco eatorum appellat. Denique obiit in ignobili Siciliæ vico apud Pelagianos ex episcopo ludimagister. Mortuo tumulum posuerunt cum hac inscriptione, quæ nono sæculo adhuc legebatur: Hic in pace quiescit JULIANUS EPISCOPOS CATHOLICUS.*

De tempore, hæc habet Gennadius (*Lib. de Script. Eccl. cap. 45*): *Hic Julianus eleemosynis, tempore famis et angustiarum, indigentibus omnibus suis proutis, multos miserationis specie, nobilium præcipue religiosorum, illicitis hæresi suæ sociavit. Mortui Valentiniæ Constantii filio imperatore.*

Ex hoc testimonio concludere licet obiisse Julianum, non tantum ante ann. 455, quo Valentinianus occisus est, sed circa 453. Sic enim interpretanda puto Gennadii verba, quasi scripsisset, imperante

A adhuc Valentiniano, id est, paucis ante annis quam imperare desineret.

Gennadium accusat Vignerius inhumanis erroris, siquidem Julianus ad tempora sancti Fulgentii pervenerit: quod confecturum se spondet certis probationibus, tam ex Fulgentio quam ex aliis scriptoribus, simulque plura id generis, quæ multos latent, asseriturum.

Intelligit autem vir eruditus nomine Fulgentii libros quos sanctus ille episcopus adversus Faustum scripsit, quosque apud se habuit in manuscripto codice cum viveret. Sed oportuit codicem esse mendosum; nam Fulgentius natus est ann. 464 (*Vita S. Fulg. cap. 1*), Ruspensem Ecclesiam regendam suscepit ann. 504 (*Cap. 17*), libros adversus Faustum absolvit paulo ante mortem Trasamundi, suumque ab exilio in Africam rediit, qui contigit ann. 522 (*Cap. 28*); fato functus est ann. 529 (*Cap. 50*); et proinde si rursus e dici debet medio inter nativitatem et obitum tempore, id est, circa annum 480.

B Hæc cum certo constet, quaro ad quæ tempora Fulgentii pervenisse dicatur Julianus. An ad tempora morientis, aut etiam scribentis contra Faustum? An ad florentis, aut nascentis? Si ad tempora morientis; ergo Julianus protraxisset vitam ad 145 annum; tot enim anni intercedunt inter ortum Juliani et obitum Fulgentii, cum ille natus sit ann. 586, aut etiam prius, iste obierit ann. 529.

Si ad tempora scribentis; ergo Julianus vixisset ad annum 156. Si ad tempora florentis; ergo Julianus centenarius major obierit, ut rationibus annorum constat. Si ad tempora nascentis; ergo non immerito erravit Gennadius, sed ad summum novem annis. Potest enim Julianus dici uno ante Valentinianum anno mortuus, id est, ann. 455, cum natus sit Fulgentius ann. 464. Verum in hac parte major Gennadio, quam Fulgentio, aut alteri aequalis ætatis scriptori, fides adhibenda est, quippe viciniore et ea scribenti quæ fere haberet ante oculos.

C Videtur ergo vixisse Julianus saltem 68 annos, 58 Ecclesiam turbavisse, et tandem misere perisse, homo inquietus ac superbus, indignus sacre, inquit Livinensis (*In Commonit. cap. 40*), qui inter unitos fide, et æquatos humilitate, divinitus respiceretur, dum viveret, quo malo nullum acerbius cogitari potest. Unde post expositam Apostoli sententiam: *Si quis ignorat, ignorabitur* (I Cor. xiv, 38), de rerum spiritualium magistro qui suas opiniones cæteris preterat, et ab universorum sensibus recedat, id ait: *Juxta apostolicam comminationem Pelagianus illi provenisse cernimus Juliano, qui se collegurum sensui aut incorporare neglexit, aut excorporare præsumpsit.*

De scriptis a Juliano dictum est antea.

CAPUT VII

De Anniano diacono Celedensi.

Hactenus inter defensores hæreseos Pelagianæ recensuimus Annianum quendam, ejusque tum in præfatione meminimus, tum in elogio Pelagii. Præviis nobis Hieronymus (*Epist. 20, inter Augustin.*), dum rescriberet Alipio et Augustino. Aiebat enim: *Queritis utrum rescripserim contra libros Anniani pseudodiaconi Celedensis, qui copiosissime pascitur, ut alienæ blasphemiarum verba frivola subministrat: sciatis me ipsos libros in schedulis missos a sancto fratre Eusebio presbytero suscepisse, non ante multum temporis, et exinde, vel ingruentibus morbis, vel dormitione sanctæ et venerabilis filiæ vestræ Eustochii, ita doluisse, ut propinodum contentendos putarem. In eodem enim luto hæsitat, et exceptis verbis tumulis atque emendatis, nihil aliud loquitur. Tamen multum egimus ut, dum epistolæ meæ respondere conatur, apertius se prodere, et blasphemias suas omnibus patefaceret. Quidquid enim in illa miserrabili synodo Diospolitana dixisse se denegat, in hoc Opere profitetur, nec grando est inepitissimis nuntiis respondere. Si autem Dominus vitam tribuerit, et notariorum habuerimus copiam, pauci*

incubatiunculis respondebimus, non ut convincamus heresim emoriturum, sed ut imperitiam atque blasphemiam ejus nostris sermonibus confutemus. Meliusque hoc faceret sanctitas vestra, ne compellamur contra hæreticum nostra laudare.

Herodami verba retulimus, prout legi solent in vulgatis editionibus, etsi emendari debent, quod postea videbitur. Ea vero questionem fecerunt, in qua eruditii diligentius forte quam felicius versati sunt: Quis, nempe, homo ille, de quo sermo sit? An interpretes homiliarum quindecim Chrysostomi, quem cum Anniano viro illustri confudit Sigebertus (*De Script.* cap. 70)? An ipsemet Pelagius nomen ementitus, quod visum Jansenio Iprensi? An Valerianus quidam Cyrillum conatus in partes Pelagianas adducere, quod putat Baronius? An Julianus ipse, quod non nemini venit in mentem?

Priusquam hæ questiones, aliæque affines solvantur, accipienda sunt characteres quibus Hieronymus designat hominem de quo scribit. Appellat eum Annianum, dicitque diaconum Celedensem: dicit etiam copiosissime pasci ut alienæ blasphemiae verba frivola subministraret, scribere verbis tinnulis et emendatis pro Pelagianis partibus, post emortuam et suffocantem hæresim, tunc temporis cum Hieronymus ipse Augustinusque viverent. Videndum cui tandem noxe illæ septem conveniant.

§ I. De interprete homiliarum quindecim Chrysostomi, qualis fuerit, etc.

Plures habentur homiliæ Chrysostomi Latinitate olim donatæ, ex iis quindecim nunc spectantur, octo scilicet priores in Matthæum, quibus præfigitur epistola Anniani ad Orontium episcopum, testantis se has ipsas homilias in Latinum sermonem vertisse; et septem de laudibus Pauli, quibus pariter præponitur epistola Anniani ad Evangelium presbyterum, cui militi Opus a se translatum.

Unum esse, et illarum octo, et istarum septem homiliarum interpretem, præterquam quod eruditii confitentur, dilucide ostendit idem nomen utrique Operi præpositum, idem utrobique stylus, eadem sententiæ, idem studium erga Pelagianos, idem odium adversus Augustinum, quem Traduciani et Manichæi nomine apud Pelagianos vulgo appellat.

De nomine Anniani, renuntiant oculi, de stylo, iudicat quisquis gustum habet, conformitatem sententiarum vel hoc unum satis exemplum ostendit. Qui enim scribit ad Orontium, eum de Chrysostomo loquitur: Ita, inquit, nostrum concinit per universa sententiis, ut eos pene quos nunquam vidit, omnino ad omnem Scripturarum intelligentiam informasse credatur. Qui autem ad Evangelium: Ut videatur, ait, non tam præsentem informasse discipulos quam nobis contra veræ fidei oppugnationem auxilia præparasse. Quantus enim ille adversus necessitatem! Quantus pro libero surgit arbitrio! Quam nostrorum libris ubique concinens!

Utriusque modi homiliarum interpretem studii erga Pelagianos, et illius quidem propensissimi, utraque epistola accessat: prior enim est ad Orontium, unum de episcopis ob hæresim Pelagianam ex Italia eiectionis; posterior ad Evangelium, ejusdem factionis presbyterum. Prioris scriptor se testatur cum episcopo pro fide perpetui tentationem; posterioris auctor se cum presbytero con-olationem ex eo percipere, quod ab eruditio et illustri Orientis magistro videret eam quam Traducianus in ipsis oppugnat astrui veritatem.

Quid quod utraque epistola non tantum conviciis in catholicos, et præsertim in Augustinum, sed etiam sententiis acerbisque Pelagianorum repleta est, scilicet, laudibus naturæ humanæ; liberique arbitrii, ac possibilitatis mandatorum Dei exaggeratione, etc.

Adde quod in epistola ad Evangelium, post expositum argumentum singularum Chrysostomi homiliarum de laudibus Pauli, hæc habentur: In quibus

A sanctum illum doctorem. Vas electionis, pro cunctarum speculo virtutum, variis modis proposuit, solvendo omnes illas questiones, quibus Traducianus obtinens beatum Paulum vitiorum offuscatione commaculat, ut scilicet fidelibus suis apostolico exemplo peccata coneliet. Alludit scilicet ad id quod calumniose Pelagiani objicere solebant catholicis, et Augustino maxime: quasi dicerent, Apostolum Paulum, vel omnes apostolos semper immoderata libidine fuisse pollutos (*Lib. 1 ad Bonif. cap. 8*).

Porro autem interpretes ille neque episcopus fuit, neque presbyter. Nam Orontium vocat patrem, et Evangelium sanctum presbyterum: vocaturus utique, illum quidem coepiscopum, si fuisset ipse episcopus; istum vero compresbyterum, si presbyter; utrumque fratrem, si in eodem gradu constitisset, ut ferebat mos illorum temporum.

Scriptis temporibus Augustini, quibus nempe et Orontius vixit, et hæresis Pelagiana, strenue rem urgente Augustino cum suis, acris premebatur, immo jugulabatur, atque etiam emoriebatur. Sic enim alloquitur Orontium (*In præf. ad humil. Chrysost. in Matth.*): Me inter eas, quas pro fidei vobiscum amore perpetuam, tentationum procellas, et a morore simul et a torpore subducia, animique anxietate marcentem ad studium litterarum remisit. Et paulo post: Hoc maxime tempore, quo per occasionem quarundam nimis difficultium questionum ædificationi morum atque ecclesiasticæ discipline satis insolenter obstrepitur, pro qua certe beatus Joannes, cum in aliis Operibus, tum in hoc quoque, tantus fere ubique tamque alacer insurgit, ut evangelistæ dicta interpretando, pro evangelica perfectione nobiscum videatur pugnare. Quid enim ille magis hominibus inculcat, quam naturæ suæ nobili aeternæ, quæ adversus Manichæi rabiem omnium recti sapientium consensu conventuque laudatur? Laudatur autem vel in admirabilis gloriam conditoris, vel ob concitanda studia virtutis, vel ad castiganda vitia voluptatis, etc.

C A que inde refellitur manifeste Sigebertus, qui virum illustrem, a quo vel brevius est Codex Theodosianus, vel recognita jussu Alarici atque approbata brevis ab alio facta, cum interprete homiliarum in Matthæum confudit. Annianus, inquit, vir spectabilis, jubente Ahtalarico rege (Alaricum debuit dicere) volumen unum de legibus Theodosii imperatoris edidit, et monente Orontio episcopo librum Joannis Chrysostomi in Matthæum de Græco in Latinum transtulit. Aberrat enim uno fere toto seculo: nam interpretes homiliarum scripsit vivente Augustino, id est, ante annum 430, in quem incidit Augustini obitus. Vir illustris, quod navavit operæ in Codice Theodosiano, id præstitit ann. 22 Alarici, qui fuit Christi 506.

§ II. De interprete homiliæ Chrysostomi ad neophytos.

Præter homilias istas quindecim, de quibus dixi, est alia ad neophytos, de qua Julianus cum Augustino aliteratus est (*Lib. 1 adversus Augustinum*): inde idem adhibens testimonium quo, cum scriberet ad Zosimum Papam nomine octodecim episcoporum, visus fuerat peccatum originis tollere. Græcus textus nunc non exstat, fuit olim visus Augustino, qui fragmenta duo refert, et hoc præsertim (*Lib. 1 adversus Jul. cap. 6*): διὰ τοῦτο καὶ τὰ παιδία βαπτίζομεν καὶ οὐ διὰ τὴν ἀρχαίαν οὐκ ἔχοντα, quibus ex verbis Augustinus fraudis arguit Julianum, vel potius interpretem, qui vertisset: Hac de causa etiam baptizamus infantes, cum non sint coinquinati peccato; quasi veluisset significare, a Chrysostomo negatum, contra fidem Ecclesiæ, peccatum originale.

Sed audiendus Augustinus (*Ibidem*): Comparans ergo eos (infantes) Joannes majoribus, quorum propria peccata dimittuntur in baptismo, dicit illos non habere peccata. non sicut verba ejus ipse posuisti, non esse coinquinatos peccato, dum vis ulique intelligi, non eo peccato primi hominis inquinatos.

Verum hoc non tibi tribuerim, sed interpreti; quamquam in aliis codicibus eandem interpretationem habentibus, non PECCATO, sed PECCATIS legatur. Unde miror, si non aliquis ex numero vestro singularem maluit numerum scribere, ut illud acciperetur unam, unde dicit Apostolus: Nam iudicium quidem ex uno in condemnationem; gratia autem ex multis delictis in justificationem (Rom. v. 16). Ibi quippe unum, non nisi unum delictum vult intelligi, quo nolentes credi parvulos inquinatos, non eos PECCATA NON HABERE. Quod ait Iohannes, ne intelligerentur propria: vel PECCATIS, sicut habet in aliis codicibus eadem interpretatio, sed PECCATO non inquinatos dicere maluistis, ut unum primum hominis peccatum veniret in mentem. Sed suspicionibus non agamus, et hic vel scriptoris error, vel varietas putetur interpretis, ego ipsa verba Græca quæ a Joanne dicta sunt, ponam, dicit Tobro, etc.

Ex Augustini verbis concludo, primum jam inde a temporibus quibus scribebat Augustinus (scribebat vero ann. 421) varias fuisse in variis codicibus hujusce interpretationis lectiones: quamquam in libello Fidei, quem Julianus edidit, perinde legitur atque objectum est Augustino; alterum, hunc interpretem fuisse de numero Pelagianorum; tertium, hunc ipsam scripsisse ante natus Augustinum inter et Julianum concertationes; natus vero ann. 418, quo primum Julianus adversus priorem Augustini librum de Nupt. et Concup. quatuor libros elaboravit; postremum, hujusce homilicæ interpretationem non differre ab Anniano, qui alias vertit: nam et idem stylus est, eademque latinitas, et uterque labor hominis Pelagiani, et ætas eadem, et alia fere omnia adjuncta.

Inde concludo, et, mea quidem sententia, nec temere nec obscure, interpretem homilicæ qua de agimus non alium esse quam Annianum illum cuius duæ sunt epistolæ: altera ad Orontium episcopum, præfixa, ut dictum est, homiliis octo prioribus Chrysostomi in Mithrum; altera ad Evangelum presbyterum, quæ locum tenet præfationis in septem ejusdem Chrysostomi homiliis de Laudibus Pauli Apostoli.

III. Quod Annianus diaconus non sit diversus ab interprete homiliarum.

Jam vero id ostendendum est, propter quod maxime instituta est questio, Annianum scilicet, cuius Hieronymus meminit, non alium esse ab interprete homiliarum, sed unum plane ac eundem. Id autem facile conficitur: nam idem est nomen, Annianus; idem in Ecclesia gradus, minor presbytero; idem animi studium, propensum in Pelagianos, aversum a fidei defensoribus; eadem ætas, vivente Augustino; eadem scribendi causa, parere Pelagianus; idem scribendi tempus, post jugulatam enormitatem hæresim, cum hæretici pessime odissent, per quos putarent se libertatem docendi erroris perdidisse, et quos gladio non poterant, voto interficerent, quemadmodum liquitur Hieronymus (Epist. 20, inter Augustinian.).

Atque hinc diluitur conjectura Jansenii Iprensis (Lib. I de Hæres. Pelag.), quam aliis quibusdam placuisse novi, Annianum, cuius meminerunt Hieronymus et Augustinus, non alium esse quam Pelagium, qui nomen emendicis sit. Nam, ut alia nunc taceam, Pelagius, si credimus Augustino libro de Gestis Palæstinae, et Orosio in Apologia, Græce adeo nihil sciebat, ut per interpretem Græcis hominibus respondere Diospoli coactus sit; sciebat autem plurimum Annianus, ut ex versionibus constat.

Obijci potest in contrarium dictum illud Hieronymi, quo adductus est Iprensis in suam conjecturam: Eginus, inquit loco mox citato, ut dum epistolæ meæ respondere conatur, apertius se proderet, et blasphemias suas omnibus patefaceret: quidquid enim in illa miserabili synodo Diospolitana se dixisse denegat, in hac opere proficitur. Hinc enim consequens

videtur ut Celedensis pseudodiaconus idem ipse sit qui Diospoli denegavit, quod in opere adversus Hieronymum facto, id est, ut quidem conjiciit Iprensis, in libris quatuor de Libero Arbitrio, postmodum professus est.

Verum suam habet obiectio a præcedentibus verbis solutionem: nam primum pseudodiaconus dicitur ab Hieronymo episcopissimo pasci, ut alienæ blasphemiae verba subministraret: cuius autem fuit aliena illa blasphemia, nisi Pelagius? Deinde libri quos Annianus composuit adversus epistolam Hieronymi ad Ctesiphontem, ab Eusebio presbytero missi sunt in Orientem ad Hieronymum ann. 419, quo feliciter ad Deum transit sancta virgo Eustochium: atqui tunc temporis Eusebius in Occidente versabatur, in Oriente Pelagius: quomodo igitur qui Oriente positus erat Hieronymus, ubi publicati fuerant a Pelagio libri de Libero Arbitrio, indiguit eos ab Occidente accipere? Deinde libri quatuor de Libero Arbitrio non modicum opus erant: oportet vero non fuisse grandes, quos in sedibus Hieronymus accepit. Deinde libris quatuor de Libero Arbitrio respondit Augustinus ann. 418, sub finem: at ann. 419 nondum libris Anniani responsum erat, querebantque Alipius et Augustinus an porro respondendum esset. Deinde non poterat libris Anniani responderi, quin Hieronymus suis laudibus cumlaretur: de Hieronymo scilicet Augustinus in libro de Gratia Christi, non taciturnus utique, si qua se dedisset occasio ut in libro de Natura et Gratia, cum Hieronymi causa per se amici, tum propter Albinam, Pinianum et Melaniam, ad quos scribebat, quique necessitudinis communi vinculo utrumque fidei defensorem complectebantur. Denique Anniani libri prius innouerunt Alipio et Augustino in Africa quam Hieronymo in Oriente; hos enim non accepit nisi paulo ante dormitionem Eustochii, quæ incidit in diem 28 Septembris ann. 419. At Alipius Augustinusque jamdudum de ipsis ad Hieronymum scripserant, per Innocentium presbyterum, qui dicitur a synodo Africana ad Cyrillum missus, ad conquiendos canones Nicænos, quiqua proinde solverat ex Africa sub finem mensis Maii ann. 419 (August. lib. de Gratia Christi). Non ergo libri illi scripti sunt a Pelagio, quippe qui ann. 418 in Oriente versatus sit, et antea quoque Libros de Libero Arbitrio ediderit.

Qua ratione igitur solvendus ille nodus quem Hieronymus dicto suo implicat? Suspicio in vulgatis editionibus epistolæ de qua agitur deesse vocem unam, totumque locum ita emendandum: In eodem luto hæsitit, et exceptis veris immulis atque emendatis, nihil aliud loquitur. Tamen multum egimus, ut dum epistolæ meæ respondere conatur, apertius se proderet, et blasphemias suas omnibus patefaceret: quidquid enim in illa miserabili synodo Diospolitana dixisse se (Pelagius) denegat, isie in hoc opere proficitur. Sic enim omnia facile consistunt, alioquin contraria, et plene veris pugnantia, nec aliunde defuit ratio emendationis: nam Hieronymus Annianum cum Pelagio conferre videtur, Annianumque accusare quod in eodem ac Pelagius luto hæsitet, quodque nihil aliud loquatur, sed tantum quod disertius atque curiosius.

Hinc refellitur quoque opinio quorundam quibus venit in mentem Annianum de quo agimus non esse diversum a Valeriano qui ex Italia Alexandriam trajecit, ut Pelagianam hæresim, si qua posset, in nobilissimam Ecclesiam inveheret, atque in Cyrilli amicitiam subrepens, id tentaret in Ægypto, quod Celestius in Africa et Sicilia, quod Pelagius Romæ et Hierosolymis, quodque Julianus Constantinopoli et Thessalonica molitus esset: Pelagiani siquidem nullam majorem sedem non conati sunt per fraudem in suas partes vel inclinare vel trahere.

Verum, etsi hanc conjecturam non mediocriter adjuvet epistola qua Eusebius, Crenionensis, ut videtur, episcopus, Cyrillum monet de cavendo Vala-

riano : quemadmodum prius, ut sibi quidem persuadet Baronius (*In Annal. ad ann. 417, num. 13*), significat Hieronymo, scriptam ab Anniano diacono suæ ad Ctesiphontem litteræ responsionem; vix tamen adduci possum ut credam, servum Valerii comitis, qualem Eusebius depingit, *ventriloquum et ventri deditum*, cæterisque vitis infamem, a veteribus recensitum in numero ecclesiasticorum scriptorum.

Quamquam non aberraturus sit forte prociat vero qui Valerianum cujus meminit Eusebius episcopos senserit Valerio comiti insinuasse calumnias Pelagianorum in defensores peccati originalis, et excerpta de quatuor Juliani libris contra Augustinum non admodum fidelia confecisse.

Valerianum dico, cujus meminit Eusebius episcopus: nam Eusebius alter, a quo Hieronymus Anniani diaconi libros accepit, episcopus certe non fuit, sed tantum presbyter, siquidem scribit Hieronymus et ipse solum presbyter, eos se libros a sancto fratre Eusebio presbytero missos suscepisse (*Epist. 201 inter August.*)

Refellitur pariter suspicio non levis, quæ incidere posset non neminis animo, Annianum diaconum Cæledensem non esse diversum a Juliano, qui suam ipse latinitatem commodavit Pelagio; et si credimus Mercatori, a Pelagianis conductus est ad suas partes defendendas. Quidam enim nomen fuerit eminentius, et in Occidente scripserit, quod Eusebius in Orientem mitteret, quodque prius in Africam ad Augustinum perveniret ex vicina Sicilia, quam ad Hieronymum Bethleemi positum? Julianus certe non mediciter Græcæ lingue peritus fuit, siquidem dicitur a Gennadio, *Græca et Latina lingua scholasticus* (*Lib. de Script. Eccles. cap. 43*).

Verum credibile non est Julianum, aut Pelagianis se locasse, cum per se dives esset, aut hominam ad neophytos interpretatum fuisse, cum jam ante motas contentiones suam haberet interpretatio illa auctoritatem; aut alios libros scripsisse pro sua hæresi quam quos vel ipse, vel Mercator, vel Gennadius memoraverit; aut in Sicilia edidisse quidquam quod Augustinus propter viciniam non probe sciret: aut denique diaconi Cæledensis nomen eminenti veluisse pugnatum adversus Hieronymum, qui glorie duceret præstantissimos quosque Ecclesiæ catholicæ doctores aperto Marte aggredi et superbe despicere.

§ IV. Reliqua pertinentia ad Annianum diaconum Cæledensem.

His ita constitutis de persona Anniani, inquirendum deinceps de Cæledensi, vel patria, unde originem duxit, vel Ecclesia, cui ministravit. Annianus certe Latine gentis fuit, quod ipse testatur in epistola ad Evangelum: *Jussisti*, inquit, *ut ex beati viri Joannis operibus in nostram linguam aliqua transferrem*, etc.

Cum ergo Latinus fuerit, Julianique Apuli, Cælestii Campani, aliorumque Pelagianorum ejusdem regionis aut finitum amicus, Campanum et ipsum fuisse, ex oppido Celenna seu Celena, opinari quid velat? Ut error irrepserit in Hieronymum, nec ille difficilis, quippe in voce non celeberrima. Certe qui Cæledensis nomen usurpaverit, præter Hieronymum, ignorare se fatetur Ortelius; et nos vidimus non semel in mss. (*In Thesaur. geograph.*) codicibus litteram N sic efformari, ut pronomen fuerit mutari in D, a lectore non curiosissimo. Verum, cum Celena nullam scribatur habuisse Ecclesiam, Annianum oportet Cæledensem appellatum a loco, non in quo ministraverit, sed ubi natus sit.

Quamquam, ut huic conjecturæ, etsi non minimam similitudinem veri præferat, non ita libenter assentiar, retinet me epistola Hieronymi scribentis ad Marcum presbyterum Cæledensem: vix enim credidero, et in istum quoque locum meundum irrepisse, bin minus autem irrepserit, fateri oportet aliquam

A fuisse Ecclesiam Cæledensem: si quidem vix ullum apud veteres, ut opinor, reperire est exemplum vel episcopi, vel presbyteri, vel diaconi aliunde quam ab Ecclesia, cui addictus sit, appellationem sortiti.

Incertum est an Orontii episcopi diaconus fuerit, et ejusdem cum Evangelo presbytero Ecclesiæ minister. Neque enim id definiiri potest ullo alterius epistolæ testimonio: immo in partem negantem nonnihil præjudicii forsitan inde existerit, quod si in Ecclesia Orontii, vel in eadem cum Evangelo, militasset, inter afferendas parendi causas jussis Orontii Evangelique, hæc utique non omi-isset, quæ unicuique obvia est: fas nimirum esse, diaconum et episcopo suo, et presbytero parere.

Nullus fere dubito, quin is ipse sit, quem Paulus Orosius armigerum Pelagii nominat (*Apolog. cap. 2*): *Stat etiam*, inquit, *immanissimus superbia Goliath, carnali potentia timidus, omnia se per se posse confidens, caput, manus, totum insuper corpus plurimo apparatu vestitus, habens post se armigerum suum, qui, et si ipse non dimittit, cuncta tamen æ is et ferri suffragia subministrat*.

Neque etiam mihi dubium est, quin sit unus ex illis dictatoribus, de quibus loquitur Orosius, cum, post exprobratam Pelagii impudentiam sententia in epistola ad Demetriadem continet, pergit in hæc verba (*Ibid., cap. 23*): *Quamquam hoc quod neque apud, neque decore dicitur, tibi imputare non debeamus, cui neque natales dederunt ut honestioribus studiis erudireris, neque naturaliter provenit ut sapires; sed illi dictatoribus tuis, qui miserum sensum miserimo sermone conscribunt, et te legendum cachinnis, quasi titulum confusionis, exponunt*. Quare disertam illam epistolam, sensu quidem Pelagii, sed Anniani verbis, scriptam fuisse, non temere quispiam conjecterit.

Immo nec ambigo quominus sit interpret ille malignus, qui, et in conventu presbyterorum, Joanni; et Diospiti, Pz.ribus responsa Pelagii Latine loquentis Græcæ exponeret, nec tamen satis fideliter. Quod de conventu Orosius, de concilio Diospolitano Augustinus queritur. Quamquam Orosius d.ffi ultatorem creat, cum interpretem accusat imperitiæ alterutrinus linguæ, cujus nemo Annianum reum jure fecerit. Sic enim ait (*Ibid., cap. 3*): *Propter imperitiā ignoti nobis in erperts, quem sepiissime viri primarii et religiosi, Pessierius et Avitas presbyteri, et Dominus exduce, vel prave interpretantem, vel plurima supprimentem, vel alia ex aliis suggerentem, confuturunt*. Verum, quæ interpreti obijciuntur, minus imperitiæ sunt, quam improbitatis: quare imperitiā ab Orosio obiectam interpretem ego improbam hominis fallere volentis calliditatem, qui quæ pervertere tentabat, non satis intellexisse se fingeret; affectata, si modo argueretur, excusationis occasio.

Quæ scripserit, sive suo Marte, sive aliena interpretans, ex d. etis fere constat; operæ tamen pretium est singula per synopsis exhibere, quorum quæ supervenit, sub finem, cum Pelagianis aliis colliguntur.

D *Homilia ad neophytos*. Tom. V Operum Chrysostomi editionis Latine, et tom. II editionis Græco-Latine.

Epistola seu liber ad Demetriadem virginem. Reperitur ubique passim, erat olim epistola 142, inter Augustinianas: sed nulla ætas paulo doctior non animadvertit hanc neque esse Augustini, neque Hieronymi, cujus in appendice tom. II invenitur.

Libri adversus epistolam Hieronymi ad Ctesiphontem. Nihil eorum superest, præter memoriam apud Hieronymum, epistola 24 inter Augustinianas, et 98 inter Hieronymianas. Perit etiam epistola Alipii et Augustini ad Hieronymum, in qua fiebat de ipsis mentio.

Epistola ad Evangelum presbyterum, præfixa Homiliis septem Chrysostomi de laudibus Pauli. Tom. I editionis Græco-Latine, et tom. III Latine, et apud Bedam tom. VI.

Epistola ad Orontium Episcopum, præposita homi-

liis octo prioribus in *Matthæum*. Tom. I editionis A Commelinianæ, et tom. II editionis Latinæ.

Observandum inter homilias Chrysostomi, quarum antiquus interpretes dicitur ignotus, plures esse, si non fere omnes, quæ sine temeritatis vitio possint tribui Aniano, duabus præsertim de causis; altera, quod simili Latinitate cum iis quæ indubitatum habent interpretem Anianum videantur donatæ; altera, quod ejus pene sint argumenti, quod locat in bonum sensum a catholicis tractaretur, a Pelagianis tamen detorqueri solebat in suæ hæresis patrocinium.

CAPUT VIII.

De auctore libri *Questionum novi ac veteris Testamenti*.

Tomo quarto Operum Augustini reperitur liber de *Questionibus veteris et novi Testamenti*, qui vulgo creditur, dicitur certe a Jansenio Iprensi (*Lib. de Hær. Pelag. ubique passim*), plenus erroribus Pelagianis: quare maximi est momenti ad rem quam agimus, immo necessarium, explorare diligentius an rursus ita se habeat. Si enim popularis illa credulitas probabilitate non caret, dici debet hæresis quæ postmodum a Pelagio nomen accepit, jam inde ab anno circiter 373 Romæ viguisse, aliumque parentem habuisse quam Theodorum Mopsuestenum; atque ita falso scripserit Mercator (*Præf. in lib. Subnot.*), hanc inimicam rectæ fidei questionem, a Rufino quodam Syro, Romæ temporibus Anastasii primum invecnam. Siquidem scribit auctor *Questionum*, ea se in urbe, longe ante hæc tempora, Opus edidisse.

Sunt qui tribuant id totum Operis Hilario diacono, cuius etiam foruntur esse Commentarii in Epistolas Pauli Ambrosio suppositi: videtur enim utrumque Opus eodem tempore scriptum, eodem stylo similique doctrina; immo, si qua fides danda esset Lovaniensibus, Bellarmino, et Iprensi Jansenio, idem Pelagiani errores in utroque scaterent.

Ego quidem non inficior quin *Questiones* ipsique Commentarii nonnullis erroribus lædentur, Pelagianis infici vix assentiar. Nam quæ ad id probandum afferri solent, ea, vel alieno sensu accipiuntur, vel per se sunt ambigua, vel saltem non precipue recedunt a sententia Patrum, etiam illorum quos Augustinus laudat, velut fidei catholice magistros. Quæ vero faciunt ad refellendam hanc errorum objectionem, adeo aperta sunt, adeoque clara, ut sufficiat pene solus oculorum sensus ad utriusque operis auctorem absolvendum. Est igitur operæ pretium, et hunc librum *Questionum*, et præfatos Commentarios, diligenti cura ad examen vocare, sed *Questiones* primum, deinde Commentarios.

Habet autem *Questionum* volumen, prout editum est a Lovaniensibus in appendice tomæ quartæ Operum Augustini, partes omnino quatuor, quarum prima complectitur quadraginta septem *questiones* ex vetere Testamento. Secunda, quinquaginta ex novo. Tertia triginta ex utroque mixtim. Quarta ex utroque pariter sexaginta quinque.

Tres priores partes videri possunt esse instar integri cujusdam Operis. In quarta nihil aliud continetur quam primæ et secundæ interpolata repetitio. Neque vero fuit posita in editione Operum sancti Augustini, quam Basileæ accuravit Erasmus; sed addita est multis post annis a Jacobo Heмерæo, ex vetustissimo, ut ait, codice bibliothecæ Victorinæ Parisiensis: immo scripta videtur ab homine, qui cum plus otii haberet, quam vel eruditionis vel iudicii, post lectum aliud Opus, voluerit forte experiri quid ipse posset addere: et addidit sane plurima, sed neque bona, neque bono sermone. Quare tota hæc pars prætermittenda merito est, tanquam res vel nullius, vel parvi pretii; quod miror a Lovaniensibus non fuisse animadversum.

De priore igitur Opere veniant ad examen potissimum tria: primum, an id totum, cuiuscunque tandem sit, ita scateat erroribus Pelagii, ut propterea

debuerit auctor dici perfectus Pelagianus, et fidelissimus Pelagianorum interpres: adeo ut in tradenda Pelagianismi sinceritate ipsum si peraverit Pelagium, omniumque accuratissime mysteria Pelagianæ explicaverit. Alterum, an unum sit Opus, quod uno nomine *Questionum* appellatur. Postremum, a quo sit auctore, quo tempore, et ubi scriptum.

§ I. An volumen *Questionum veteris et novi Testamenti* iniquetur erroribus Pelagianorum.

Sunt qui affirmant, sique nec pauci, nec ignoti, Lovanienses, Bellarminus, Jansenius Iprensis, et alii librorum censors. Erasmus tamen in censura, cum plurima objiceret auctori hujusce Operis, quibus ei detraheret, si quid hactenus obtinisset fidei, de Pelagianismo nihil omnino dixit, dicturus utique, si quid ejusmodi videre sibi visus fuisset. Nam quo validiore argumento efficeret id quod maxime contendebat, librum *Questionum* non esse elaboratum a Pelagii hæresisque Pelagianæ domitore Augustino?

Erasmus assentior hac in parte, tum quia *Questionum* auctor aperte convellit omnia hæresis Pelagianæ fundamenta; tum quod objecta in contrarium, partim ambigua sint, partim supposita, partim non satis aut fideliter allata, aut erudite intellecta, omnia certe tunc temporis a Patribus communiter dici solita.

Et vero hæresis Pelagiana, prout a veteribus exposita est, et a Zosimo pontifice damnata, quinque dogmatibus continebatur: Quod Adamus sive non peccaret, moriturus esset; quod peccato suo soli sibi nocuerit, et non posteris; quod possit homo per liberum arbitrium, tamquam per se sibi sufficeret, implere quod velit; vel etiam quod meritis operum a Deo gratia unicuique detur; quod libido sit naturale bonum; et quod parvuli non trahant originale peccatum. At contra hæc quinque ita sentit *Questionum* auctor, ut integerrimus quisque catholicus, saltem suæ aut vicinæ ætatis, puta Chrysostomus, Hieronymus, et alii.

Et contra primum quidem, de mortalitate Adami. QUESTIONE VI. Dictum Adæ et Evæ est: Quia die manducaveritis, morte moriemini; et utique non statim mortui sunt, sed post longum temporis intervalum: sed quia jam spem immortalitatis amiserant, futura mors præsens dicta est, quia hæc cæpit in spe haberi.

QUESTIONE XIX. Deus hominem fecit, qui quandiu non peccaret, immortalitate rigeret, ut ipse sibi auctor esset ad vitam, aut ad mortem; ut custodiens se a peccato, labore suo gauderet esse se immortalē; negligens vero factus, ipse sibi imputaret quia cæperat esse mortalitatis.

QUESTIONE XXXIV. Vita et mors sic a Deo est, quia legem dedit, quæ servantibus se vitam promittit, contempnitoribus vero mortem, sed illam quæ secunda dicitur. Dum enim unumquemque adjudicat quid mereatur, ab ipso est, sive absolutio ad vitam, sive reatus ad mortem. Non ergo inventor mortis est, sed iudex, quia mortis auctor peccatum est. Quomodo ergo Deus poterat facere mortem, qui nescit peccare? Sed cum peccatis retribuit, ab ipso dicta est esse mors cum non ex ipso sit, sed ex hoc qui peccavit.

QUESTIONE CXVI. Mortis auctor qui est diabolus, quoniam peccasse in morte Salvatoris inventus est, sanguinem ejus cum omnium nostrum amisit: quia sicut per unum Adam peccantem omnes in morte tenebat, ita per unum non peccantem omnes amisit.

Contra secundum vero, quod peccato suo Adamus posteris non nocuerit. QUESTIONE XLVII. Promiscue propheta locutus est, ut dono Dei indigere significaret, ut sive peccatores, sive iusti, Dei misericordiam expectasse nocerentur: peccatores propter delicta propria, ut de faucibus mortis eriperentur; iusti vero paterno absoluto peccato, deleta sententia data in Adam, per quam cuncti tenebantur.

QUESTIONE XXIII. Diabolus superato homine triumphavit, hic victus genus suum subiecit peccato.

QUESTIONE CXII. Et sequitur: Ecce enim in iniqui-

igitur conceptus sum. Nunc hoc adjecto causam infirmitatis humani generis memorat, quia facile est homini peccare, ut examen circa se iudicis militet. Primæ enim culpæ facit mentionem, ex qua prævaricando Adam genus humanum obnoxium fecit peccato. Suasus enim et fallacia inimici iniquitatem concipiendo, omne semen suum iniquitati subiecit, ut ex eo omnes per traducem generis, peccato essent obnoxii. Propterea adiecit: Et in delictis concepit me mater mea; ut ab Adam derivatio facta peccati, conceptis et natis impedimento esset ad bonam vitam agendam.

Contra tertium, quod simplex non erat, sed saltem duplex, de impeccantia et gratiæ adiutorio, ita sensit, ut primam partem Pelagiani erroris aperte oppugnaret, de altera exquirit, et pene curiose, sententiam diceret cum Patribus ejusdem ævi. De impeccantia igitur. **QUESTIONE CIX.** Humana natura, quia perfectionem divinitatis non habet, per exercitium et colligationem proficit, ut melior fiat, cum plus vincit quam vincitur. Si enim sic ageret, quod impossibile est, ut nunquam peccaret, melior Deo fieret. Quod absit, quia natura quæ potest peccare, sicut et non peccare, si semper vinceret, illi naturæ præponenda erat, quæ ideo non peccat, quia impassibilis est.

QUESTIONE CXII. Cor autem mundum sic potest habere, si neque intus, neque foris delinquit: hoc est, neque in opere, neque in cogitatione. At quia prope impossibile est ut in omnibus servetur, vel in Dei causa servandum est, quæ principalis est. Etiam mundum cor in sacramento Dei et Christi custodiatur, dum fides inviolata servatur: quia et in alio loco dicitur: Quis glorificabit mundum se habere cor, aut immunem esse a peccatis?

QUESTIONE CXV. Nemo inveniri potest, qui bene faciat semper, etc.

De gratia divina dux sunt questiones: una de habituali, ut aiunt, quæ iustitia inherens et pignus adoptionis; altera actualis, quæ præstamus opera pietatis. De priorē, quid dici potuit exactius, etiam ad scholæ sensum, si voces excipias?

QUESTIONE CXXV. Hoc est signum credentium quod sint Filii Dei, ut cum hunc (Spiritus sanctum) accipiunt, Dei se filios audeant appellare: nisi enim signum divinitatis habuerint, Dei Filii dici non poterunt. Quamquam aliquis verus Dei Filius non est, ut sit totus de toto, sicut et Christus; per adoptionem autem sunt Filii Dei, ut accipientes spiritum Christi, per ipsum Filii Dei dicantur, per id quod de Deo est; quem in se habent spiritum; in filiis enim quatuor adoptivi sint, patris tamen ex aliqua parte debet videri substantia. In mundo enim, quia res imperfectæ sunt, adoptati ab hominibus filii, nullam pignus, sed solum nomen accipiunt: Deus autem, quia perfectus est, plus facit, ut adoptatis spiritum suum det, per quem aliquam veritatem adoptati ab eo videantur habere, quia vocabula sine rebus inania sunt.

De gratia actuali docet Augustinus, eam dari a Spiritu sancto humilibus et de se non præsumentibus, merito fidei; quæ et ipsa sit donum Dei, ad actus omnes pietatis præstandos, vincendasque tentationes; quæ det ipsum quoque posse agere divina, sitque cœlestis quoddam lumen, et spiritus iustitiæ. Hæc autem omnia quam manifeste docet **Questionum** auctor.

QUESTIONE CXXIII. Si perfectus factus esset, ut nullus egeret, non fuerat homo, sed Deus, neque circumventus prævaricasset: Spiritum autem sanctum habere, ultra naturam et perfectionem hominis est, ut possit quæ Dei sunt. Ecce non obscure expositam gratiæ divinx, et causam, Spiritum sanctum habere; et necessitatem, ut nullus egeret; et supernalitatem atque gratuitatem, ultra naturam et perfectionem hominis; et vin quia dat posse agere divina, ut possit quæ Dei sunt. Postea, de eadem Spiritus sancti donatione. Hoc donum etiam per prophetas promissum est, ut tunc datur, quando mysterium Dei declarari deberet in triumpho, devicta morte, ut sciret creatura

A Patrem et Filium et Spiritum sanctum unum esse Deum. Unde Evangelista: Spiritus, inquit, nondum erat datus, quia Jesus non erat clarificatus (Joan. vii. 39). Clarificatio enim hæc est, cum per virtutem suam cognoscitur esse, quod testificatus est de se; quia clarificatio hoc donum dedit, quod per Joalem prophetam fuerat promissum. Ait enim Deus: In novissimis diebus effundam de spiritu meo super omnem carnem, etc. (Joel. ii. 28). Et Apostolus inter alia: Cum autem apparuit, inquit, benignitas et humanitas Salvatoris Dei nostri, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis per Spiritum sanctum, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut iustificati gratia ipsius, hæretes efficeremur secundum spem vite æternæ (Tit. iii. 5). Confirmavit Apostolus, quod per Joalem prophetam fuerat promissum, quia hoc, postquam clarificatus est Jesus, implevit Deus, ut Spiritum sanctum effunderet in illos qui credunt in Christum.

B **QUESTIONE CXI.** Qui fidem habet in Deum, semper ejus querit auxilium.

QUESTIONE CXII. Semper enim Dominus ad auxilium suum vult confugere servos suos. Et postea: Corda illorum illuminata sunt cœli corusco, ut viderent Dei providentiam in Christo. Et postea: Cor mundum creavi in me, Deus, et spiritum justum innova in visceribus meis: hoc est bona mente misericordiam deprecari. Non solum autem de præteritis rogat, sed etiam de futuris sollicitus est, ut peccator intendens odisse peccare, ne peccet, adjuvetur a Deo per spiritum iustitiæ, quem orat dedicari in visceribus suis; id est, ut novus ad hoc ponatur in eo ut custodiatur eum a peccatis, ne cogatur facere quod scitur nolle: cor autem mundum sic potest habere, si neque intus neque foris delinquit, hoc est, neque in opere neque in cogitatione.

QUESTIONE CXV. Nam si timor Dei in animo sit, nec caro, nec sanguis, nec principes, nec potestates prævalerent, quia Dei adminiculis sic eos persequantur, ut tamen non, cum laborant, vincantur; si autem potestatis nostræ non essemus, quomodo diceret Dominus: Petite, et dabitur vobis? Omnis enim qui petit accipiet (Matth. vii. 7). Si ergo qui vult petere, accipiet, jam non est illud quod solet dici: Non quæ volumus, sed quæ data sunt habemus. Quia voluntas a Salvatore incitatur, ut petat, et accipiat quod petierit. Fati autem hæc esse dicunt, ut sive petat, sive non petat, futo tamen, quod aut malum aut bonum est, consequatur. Dominus autem hoc excludens ait: Filia, fides tua salvam te fecit (Matth. ix. 22). Non jam facto fides, quando fides percipit beneficium. Et iterum: Si credis, ait, omnia possibilia sunt credenti (Marc. ix. 22). In voluntate utique posuit meritum, quia fidei bonum est, non naturæ. Fides autem res accedens est, quæ excitat ad exercitium voluntatem: ut quia in natura non est, voluntas quæ in natura est, suscepta fide meritum ei collocet apud Deum.

QUESTIONE CXIX. Apostolo, ut tentationes ab eo cessarent, deprecanti Dominus ait (II Cor. xii. 9): Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Hinc subsecutus ait: Cum infirmor, tunc fortior sum, et gaudeo, inquit, in tribulationibus meis, ut inhabilet in me virtus Christi. Si necessitas ad Dei auxilium nos impellit, quanto magis securitas?

Quid cætera persequar? His certe temporibus de gratia tam aperte sensit, neque inducti fuit, neque Pelagianismum paturnientis hominis.

Jam vero contra quartum Pelagianorum dogma, quod LIBRO SIT NATURALE BONUM, quis Patrum Augustino majorem apertius sensit?

QUESTIONE CXII. Propterea adiecit (Psal. l. 7): Et in delictis concepit me mater mea; ut ab Adam derivatio facta peccati conceptis et natis impedimento esset ad bonam vitam agendam, ac per hoc supplicii non negandam misericordiam, quia infestum habet hostem, qui ei suadet ut peccet. Per peccatum enim diabolus, subjecto sibi primo homine, potestatem acce-

pil carni ejus se immiscere, et delictorum quadam subtilitate oblectamenta suggerere, per quod captum hominem spoliat vita. Quam rem magister gentium memorans: Video autem, inquit, alium legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.

Postremo adversus quintum, quod est de originali peccato, præter ea quæ allata sunt adversus secundum dogma.

QUESTIONE CXII. *Ut ab omni peccato liberentur sperantes in salutis promissa, quis non solum a propriis, sed etiam ab Adæ peccato, quod per traducem in omnes pervenit, liberabuntur per Christum.*

QUESTIONE C. XVII. *Non accusat renascibilitas naturalitatem, sed reprimat: et quod reformatur, bene ab initio institutum probatur. Igitur quod renascimur, ensisio mutatur, corporis expiatione suscepta, ut redamur ad pristinum statum Adæ. Animæ autem peccato maculatum est corpus, quo reparato et meliorato per fidem consilio abluimur: ut sicut per contemptum Dei fuerat pollutum, ita per obedientiam abluatur, ut effugiat sententiam datam Adæ, et possit resurgere. Itaque si ab anima cæpit peccatum, cur non a corpore accusatur, cum in causa peccati Adæ non fuerit desiderium corporale, sed spe delictis illicite animam transgressa sit Dei præceptum, ut corpus suum subjugaret peccato, ET NASCERENTUR HOMINES SUB PECCATO.*

Suntne hæc hominis, qui in tradenda Pelagianismi sinceritate etiam Pelagium plerumque superet? Cujus opus Pelagianis dogmatibus a capite ad calcem scateat? Quo nemo accuratius Pelagiana mysteria explicuerit? Cujus sententia de peccato originali purus putusque sit Pelagianismus, omnisque illius hæresis basis ac fundamentum?

Videndum deinceps quæ auctor Questionum ab accusatoribus obijciuntur, si tamen prius observetur auctorem hunc impugnare toto fere opere, sicubi se dat occasio, homines trium generum: Manichæos, dehaereticos naturam ipsam hominis esse malam; Mathematicos, fatali necessitati voluntates hominum subijcientes; et eos qui legem aquarent Evangelio, præterquam assererent utriusque dignitatem, quod Pelagiani postea assuerunt. Tria hæc si paulo attentius considerassent reprehensores, quibus cum agitur, abstinent se profecto criminatione hominis, quem inter fidei catholice defensores, in eo ipso censendum putassent, in quo accusant.

§ II. Objecta Lovaniensium, Bellarmini et Jansenii, adversus auctorem Questionum, circa peccatum originale.

Auctor Questionum ab iis quos dixi, obijciuntur duo circa peccatum originale: alterum ex questione 13, alterum ex questione 80. quo utroque sit negati peccati originalis reus. Primum Bellarminus solus accusat: *Ut iis impium facinus Sodomitum possit adverti, peccatum eorum pertinet usque ad necem filiorum ipsorum, ne de origine illorum signum aliquod remaneret. Nonne provisum est illis, ne diu viventes exempla sequerentur patrum? A gehenna enim liberi sunt, in aliena causa occisi. Secundum tres simul: Neque Fili Dei sunt, qui nascuntur, neque filii diaboli. Ex his vero testimoniis argumentum accipiunt, autem enim a nemine catholico dici, parvulos, qui ante adeptum rationis usum, sine ullo fidei sacramento pereunt, a gehenna liberos esse; a nemine pariter negari, nos nasci filios iræ, atque adeo, ut ipsis quidem videtur, filios diaboli.*

Sed nullus plane video, qui possit inde auctor vocari in crimine negati peccati originalis: nam quoad primum, loquitur generatim de parvulis, quotquot nondum adepti erant rationis usum, tunc cum absumpti sunt communi cum patribus incendio; horum vero multi, si non omnes, aut fere omnes, sacramento antiquissimæ legis purgati erant a peccato originali: quandoquidem Pentapoleos indigenæ, quantumvis infandis moribus viverent, colebant tamen verum Deum. Deinde, etsi loquatur de parvulis

A adhuc obligatis ejusmodi peccato, certe non quamlibet gehennam, id est, poenam memorat, sed eam tantum quæ abominandis parentum scelerebus debebatur; ipsam vero infantem procul dubio non patitur, sed mitissimam aliam, quæ quamvis æterna sit, non ea tamen est quæ propter parentum peccata infligatur, sed ob culpam primi hominis, quam auctor manifeste docet in posteros transiisse. Quid enim aliud significant hæc verba: *Primæ culpæ mentionem facit ex qua prævaricando Adam genus humanum obnoxium fecit peccato? Et ista: Iusti paterno absoluti peccato, delicta sententia data in Adam, per quam cuncti tenebantur, etc.?*

Quoad secundum, vix opiner accusatores attentius perlegisse locum ex quo testimonium sumpserunt: totus enim est adversus Manichæos, qui cum naturam hominum malam putarent, ideoque a malo principio exortam, dicebant deinceps nasci non filios diaboli. Auctor igitur cum id ipsum neget, quod Manichæi affirmabant, homines nempe nasci filios diaboli, a fide catholica non aberrat: exponit enim (Quest. 13) quem vocet filium diaboli: *Qui natus, malis moribus imbutur, ut his studeat, quæ inimica sunt Creatori, multos asserens deos, et his immolandum, quasi mundi rectoribus. Quare non impugnat catholicum dogma, quod sinus natura filii iræ (Ephes. ii, 3); sed Manichæum solum, quod hominis natura eo neque mala sit, ut neque virtutem capere possit.*

Et vero, nemo Patrum, quod meminerim, dixit, posteros Adæ, per peccatum originale, fieri filios diaboli, sed captivos tantum, servos, obnoxios, in potestate positos, et si quæ sunt alia ejusmodi, necessitatem magis quam voluntatem significantia. Quam sententiam secutus auctor Questionum, subtilior tamen alii in eo fuit, quod, distinctis rationibus filii et servi, posteros Adami negaverit nasci filios diaboli, servos nasci aperte confessus sit: cavet enim hoc pacto, ne alterutram impietatem incurreret, Manichæi deo, malam esse naturam dicentis; et Pelagii negantis, ullum esse originis peccatum; sed mediam viam ingressus, catholice fidei insisteret. Subtilioris porro distinctionis rationem miror a Bellarmino non cogitatam: nam filius nemo cuiusquam dicitur, nisi illius vel a quo procreatus sit, vel a quo sponte ascitas: siquidem omnis fictus vel naturalis est, quæ necessitate sit, vel adoptiva, quæ voluntate. Homines a diabolo procreari, Manichæa blasphemia est; ab eodem adoptari, aperta insania. Dicitur quidem diabolus impiorum pater, sed ea notione qua Abraham fidelium, voluntaria imitatione. Sic enim Augustinus (Epist. 89): *Dicitur pater impiorum, sicut noster dicitur pater Abraham, propter imitationem fidei, non propter originem carnis. Nam ideo de ipso diabolo dictum est: Imitationem autem illum qui sunt ex parte ipsius (Sap. ii, 25).*

§ III. Objecta Lovaniensium et Jansenii Iprensis circa gratiæ divinæ auxilium.

D Multa criminationis capita complexi sunt Lovanienses uno fere verbo: aiunt enim auctorem, sub finem questionis 115, Pelagianisare more Juliani, ut videre est apud Bedam cap. 6 in Cantica (eo loci Beda, ratus epistolam de institutione virginis ad Demetriadem esse Juliani, ex ea desumpsit duodecim capita, quæ Juliano obijceret). Verum, mea quidem sententia, quanto brevior est ac generalior accusatio, tanto minus æqua existit magicæ suspecta: nam auctor Questionum fatetur quidem, liberum esse humanæ voluntatis arbitrium; sed, præterquam quod id omnes fateri debent, adversus mathematicorum factum, quod ea questione impugnat, voluntatem ait Dei adminiculo vincere ipsas etiam aeris potestates. Fatetur pariter nos nostræ esse potestatis, et quæ volumus habere; sed simul docet voluntatem hanc a Salvatore incitari ut petat, et accipiat quod petierit. Fatetur quoque merito fidei nos fieri salvos, fidemque beneficium quod petierit accipere. Sed *fidem illam*

moneat suscipi, utique tamquam donum abunde collatum, id est, descendens a Patre luminis. Fatetur denique hominem habere in natura sua semen fidei, sed quod nihil aliud esse asserat quam quod creatura creatorem ex iis quae facta sunt intelligat et pene conspiciat.

Sed quoniam incidit sermo de semine fidei, respondendum est pro auctore Quaestionum Jansenio Iprensi, de seminibus virtutum legis naturaliter inditis. Item novem. Nam quid faciet Basilio docente (in regulis, etc.): omnium mandatorum quae a Deo accepimus virtutes in nobis insitas nos gerere? Quid Chrysostomo in haec verba scribente (In cap. II Ep. ad Ephes.): Vides quod ad virtutem semina habeamus a natura; et unusquisque nostrum in natura sua habeat insitam scientiam virtutis? Quid Hieronymo asserente (In cap. II ad Galat.), neminem non habere semina in se sapientiae et iustitiae, reliquarumque virtutum. Quid Augustino sancte apud Deum confitente (Lib. II Conf. c. 4), legem Dei esse scriptam in cordibus hominum, quam ne ipsa quidem deleat iniquitas? Quid eodem negante (Lib. de Spir. et Lit.), usque adeo in anima humana imaginem Dei, terrenorum affectuum labe detritam esse, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint? At ista, dixerit aliquis, cum scribuntur a sanctis Patribus, probabilem ingerunt sententiam benignis lectoribus, propter praedictam scribentium auctoritatem. Sit ita sane. Verum cur praedicta est hac in parte Patrum auctoritas? Quia suam, opinor, de gratia divina sententiam apertis alias catholicisque verbis dixerunt. At suam auctoritatem de gratia divina sententiam, perinde ac Patres, verbis apertis catholicisque dixit, ut ostensum est: cur ergo praedicta est illorum auctoritas, istius non est? Cur par utrinque non est pondus ac momentum? maxime cum Quaestionum auctor quatuor memoratos Patres aetate vincat, et ille ipse sit quem Augustinus sanctum appellat, vocatque in testem fidei catholicae adversus Pelagianos (Lib. IV de Bonif. cap. 4).

Quid quod ille suam de seminibus virtutum fideique sententiam non aliter exponit quam Augustinus? id enim collatis utriusque locis nemo non facile intelliget. Nam quod ait Augustinus, posse habere fidem esse naturae hominum, dixit auctor, fidem esse tantum potentiam in hominum natura. Denique, quantumvis Pelagiani senserint esse in hominum natura fidei iustitiaeque semen, non continuo Pelagiani audire debet, qui cum Patribus eadem verba protulerit: quandoquidem verbis subesse potest sensus non reprobatus ab Ecclesia, et accipi non debent in sequiorem sensum verba dubia, quoties ab auctore, ceteroquin catholico, qualis demonstratus est scriptor Quaestionum, proferuntur. Quis Pelagianum dicat, qui animas negaverit esse ex traduce, laudaverit sanctos veteris Testamenti, nuptias defenderit, improbaverit Mathematicorum fatum, Manichaeos insectatus sit, etc., propterea quod Pelagiani id fecerunt in suae heresis patrocinium? Quis damnet Patres, quos Augustinus excusat, liberius olim ita locutos, ante natas haereses, ut ipsorum verbis postmodum abusi sint in alienum sensum heretici? abusi sunt certe Pelagiani, ut aliorum, sic istius quoque scriptoris verbis. Atque haec causa fuit popularis opinionis, quasi Pelagiane senserit, cuius verbis Pelagiani locuti sunt.

§ IV. Objecta quatuor de statu primorum parentum.

De statu primorum parentum ante lapsum, quatuor in crimine Iprensi vocat (Lib. II de Haer. Pelag. cap. 7): primum, quod quaestione 23 Adamus dicatur conditus terrenus, sine Spiritu sancto, sine adoptione in Filium Dei, sine iustitia, atque adeo, ut ipsa quidem Jansenius interpretatur (Cap. 8), sine gratia habituali; secundum, quod eadem quaestione Adamus pariter dicatur expers fuisse et intellectus et omnis scientiae, cum crearetur (Cap. 14); tertium,

A quod mulierem auctor Quaestionum voluerit modicum doloris in partu fuisse habituram, si non peccasset, amplificatum vero id fuisse peccato; Adamum pariter, postquam peccavit, non damnatum simpliciter ad laborem, sed ad id revocatum ad quod fuerat factus, et ad institutum pristinum, cum laboris dispendio, ut terra ei secundum laborem minime responderet. Quartum, quod naturalem iustitiam agnovit, parentemque definiverit esse regressum ad hanc ipsam iustitiam (Lib. IV de Haer. Pelag. cap. 12).

Verum, ut a primo incipiam, posset statim aliquis, et merito quidem, conquiri auctorem Quaestionum in eo invidiam Pelagianismi sustinere, in quo nascituram haeresim praefocavit: nam eo loci, unde obiectio sumitur, gratiam adoptionis propriam novi Testamenti defendit acriter adversus eos qui vetus Testamentum novo coaequabant; et gratiae quae operatur quae Dei sunt, naturam, proprietates, causasque adversus liberi arbitrii superbos laudatores subtiliter exponit: utrumque vero istud flagitium cum Pelagianorum fuerit, mirum est profecto potuisse a cordato viro auctorem de quo nunc sermo est accusari societatis cum hostibus in eo in quo eos vehementius oppugnat et vincit.

Hic igitur contra eos qui non plus doni concessum hominibus fuisse dicebant adventu Christi, quam quod maioribus olim, et ipsi praeter ceteris Adamo, ita disputat, ut hac in parte eandem faciat causam Adam, quae reliquorum majorum; utrosque vero a fidelibus discernat, quorum vult esse longe disparem rationem. Unde, cum quaestionem proposuisset his verbis: Utrum Adamus factus sanctum accepit Spiritum sicut nunc datur fidelibus, concludit illis verbis: Ac per hoc in veteribus sanctis non ita fuit Spiritus sanctus sicut nunc est in fidelibus. Et postea: Si ergo qui putant Adam vel ceteros habuisse Spiritum sanctum, nesciunt qualem donum habebant Dei, etc.

Quare fatetur Spiritum sanctum olim fuisse cum hominibus; ait enim: Cum prophetis ergo et iustis viris sanctum fuisse Spiritum, non est ambiguum: cum prophetis, propter dispensationem; cum iustis vero, causa sanctitatis; sed negat tantum in ipsis fuisse sicut in fidelibus, post Christum glorificationem. Quaestionem ergo movet de modo praesentiae quo diversis diversis temporibus Spiritus sanctus adfuit: non movet de ipsa praesentia, quam omnibus temporibus fuisse velut indubitatum supponit. Unde quaestioni respondet, subtili quadam adhibita distinctione, sanctum scilicet Spiritum fuisse olim cum iustis, nunc esse in iustis, quia loquendi forma aliud nihil significat quam quod Augustinus ait (Serm. 183 de Tempore), Spiritum sanctum fidelibus suis, non jam per gratiam visitationis et operationis, sed per ipsam praesentiam maiestatis adesse. Sequitur nempe Patrum sententiam (Greg. Naz. orat. 44), quae Spiritus sanctus dicitur olim fuisse in iustis κατ' ἐνέργειαν dumtaxat, operatione tenus, nunc autem οὐσώδως, id est, per suam substantiam; olim justos effectuisse sanctos, sed servos, nunc sanctos efficere, sed filios Dei adoptivos; olim consecrasset sibi corda hominum velut domos, nunc eadem sibi consecrare ut templa. Quae sententia, etsi non facile intelligitur vulgo, communiter tamen defenditur ab Athanasio (Lib. II advers. Arianos) Gregorio Nazianzeno (Orat. 44), Chrysostomo (Homil. 4 in Acta et alias passim), Cyrillo Alexandrino (Lib. XXIV Thesauri), Augustino (Serm. 185), et aliis penae omnibus, qui interpretantur dictum illud a Joanne: Hoc autem dixit de Spiritu sancto, quem accepturi erant credentes in eum: Nondum enim erat spiritus datus, quia (Jesus) nondum fuerat glorificatus (Joan. VII, 39).

At Quaestionum auctor Adamum dixit factum esse terrenum, quae vox naturam puram significat. Dixerit sane verbo tenus, non dixit tamen absolute, sed comparate tantum ad coelestem Adamum, qui Christus est, atque ad spirituales illos coelestes homines qui, Christi spiritum consecuti, haeredes in-

stituti sunt Dei, coheredes autem Christi. Quod admirabiliter exponit auctor (Quæst. 125) : Postquam clarificatus est (Jesus), implevit Deus promissum, ut Spiritum sanctum effunderet in illos qui credunt in Christum; et hoc est heredem fieri vite æternæ, Spiritum sanctum accipere; ut quia spiritus æternus est, æternam habeat vitam, qui accipit eum : pignus est enim immortalitatis. Qui enim accipit eum, et manet in ejus dilectione, transacta hac vita, pergit in cælos ad eum cujus spiritum habet : incongruum est enim ut qui hinc exit habens Spiritum sanctum, apud inferos teneatur. Signum est enim in homine victorie Christi, quæ vicit mortem spiritus ejus, ut in quo fuerit spiritus ejus, ab inferis teneri non possit; ac per hoc in veteribus sanctis non ita fuit Spiritus sanctus sicut nunc est in fidelibus, quia exeuntes de sæculo apud inferos erant, etc.

Quod si cum Adamo fuit Spiritus sanctus, ut revera fuit, si credimus auctori, Adamus certe neque justitia caruit, neque gratia habituali : utramque enim in eo Spiritus sanctus operatus est : non est tamen operatus adoptionem in filium Dei, de qua loquuntur Patres (si forte Athanasium excipias); nam ratione quadam distinxerunt hæc duo, quæ solent confundi, esse hominem gratum Deo, et esse filium adoptivum Dei; immo inter filium Dei, quod speciale quandam dilectionem significat, et inter filium adoptivum, quod præter dilectionem jus illud dicit, ab auctore Questionum mox expositum. Curiose si quidem illi adverterunt ante Christum neminem justum aut filium Dei adoptivum in Scriptura dictum, aut Dei templum, ne ipsum quidem Adamum, cum innocens foret; sed vel filium dumtaxat, ut cum Israel dicitur filius primogenitus (Exod. iv, 22); vel servum, licet justum et sanctum. Quod de eccellente quadam filiate intelligendum est, eaque ad singulas personas pertinente, non item ad gentem totam, ne Patres videantur scholasticis temere locuti, et ipsi quoque Apostolo pugnasse adoptionem filiorum Israelitis tribuenti (Rom. ix, 4). Excellenti, inquam, filiate, quia Spiritus sanctus, jam non κατ' ἐξέπρηναν, sed ὁμοιωδῶς communicetur, ut ait Nazianzenus (Orat. 44); quæ non jam odor balsami in vasa sancta, sed ipsa substantia sacri deflatur unguenti, ut loquitur Augustinus (Serm. 185); qui homo jam non charus tantum gratusque Deo, qui status divinæ gratiæ, sed filius adoptivus, in Christo naturali filio, constituitur; quam ob excellentiam ipse etiam Joannes Baptista, quo major non surrexit inter natos mulierum, minor sit minimo in regno cælorum, si credimus Cyrillo (Lib. xi Theauri); quæ tandem tribuatur sanctis, jam non pignus, sed arrha paternæ fraternæque gloriæ, spiritus nimirum vitæ et immortalitatis; quæ denique non accipiatur spiritus servitutis iterum in timore, sed spiritus adoptionis, in quo clamamus : Abba Pater (Rom. viii, 15).

Secundum criminationis caput longe facilius quam præcedens diluitur : nec enim ad id præstandum opus est nisi videre tantum qui fuerit auctoris scopus et quibus-cum pugnaret : pugnabat vero cum iis qui putabant perfectionem Adæ instaurari credentibus, ut hæc instauratio nihil ultra doni habeat quam fuerat consecutus Adam. Putabant igitur spiritu adoptionis donatum primum hominem, cum a Deo fieret; opinionemque ex eo probatum ibam, quod Adamus conditus sit perfectus, quodque sanctificatio nostra nihil aliud sit quam reditus ad pristinum Adami statum. Adversus eos sic disputat : primum, ut aliquis appelletur perfectus, non esse opus ut nullus egeat, alias perfectus foret ut Deus. Deinde Adamum posse dici perfectum in suo genere, ut alia quæcumque, etsi nihil habeat ultra naturam et perfectionem hominis, cujusmodi est, habere Spiritum sanctum, nihilque aliud sciat quam quod discendo cognoscit. Postea sanctificatione fideles non instaurari modo, verum et meliorari, quod pluribus prosequitur. De-

nique Deum nova dona dedisse hominibus, cum regnum Filii sui dedicavit in nobis. Postremo nova hæc dona aliud nihil esse quam quod ait Evangelista : Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri (Joan. i, 12).

Quod ad tertium caput pertinet, non est operæ pretium accuratius respondere. Quod enim ab auctore dictum, sive de Eva, quoad partus dolorem; sive de Adamo, quoad agriculturalis laborem peccato auctum, illud acceptum est, partim ex vocibus Hebræis, quarum una non modo significat multiplicare, sed et augere; altera pertinere dicitur ab eruditissimum ad conceptus, tum ad dolores : augetur vero id tantum, quod aliquantum, aut jam est, aut futurum alias esset, partim ex communi quadam veterum sententia, quam scripto tradidit Chrysostomus. Cum enim mandatum dixisset Adamo custodiam et cultionem paradisi, causam subdidi (Homil. 14 in Genes.) : Si enim laboris omnis fuisset expers, protinus ex multo otio in ignaviam prolapsus esset, etc. Consentit Augustinus (Lib. viii de Genes. ad litt. cap. 9) : Quid abhorret, ait, si credamus hominem, ita in paradiso constitutum, ut operaretur agriculturam, non labore servili, sed honesta animi voluptate?

Quantum caput merito contemni potest, atque etiam debet; nam duobus ex locis a sumptum est, quorum alter est in ea parte Questionum quam supposititiam probavimus; alter supponitur auctori, cum sit adversariorum quos impugnat. Et ut sua constaret utrique loco auctoritas, nihil nisi per iuquum præjudicium concludi posset, cum naturalis justitiæ vox catholicum possit pati sensum, quo nimirum Augustinus dixit (Lib. iv cont. Jul. cap. 3) vitæ quoque ipsa bonitatis perhibere testimonium naturalis, id est, quæ secundum naturam est; et auctor appendicis ad epi tolam Cœlestini pro Augustino, in pravariatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem et innocentiam perdidisse, id est, in origine acceptam. Et certe auctor, quæstione 80, ex qua otiosus ille, quem diximus, interpolator sua fere omnia descripsit, hæc habet verba : Hic si respiscat, et iuxta naturam suam sentiat, ad Creatorem se conferens, Filius Dei erit; quasi diceret : Si idololatram detestetur, et credat in Deum, qui fecit cælum et terram, a quo et se factum naturaliter sentit (Aug. lib. de Nat. et Grat. cap. 2), Filius Dei erit, etc.

§ V. An unus sit totius Operis Questionum auctor, et ejus ætatis.

Rejecimus statim initio, velut supposititiam, partem illam, quæ vulgo secunda dicitur, quæque a Jacobo Hemerico adjecta est : de sola igitur priorē inquirimus, quæ et ipsa triplex est, ut ostendimus initio, an unum eundemque habeat auctorem; an vero primæ ducæ, quæ veræ quæstiones sunt, ab alio quam tertiæ, quæ concionibus tractatibusque magis continetur, auctore scriptæ sint.

Auctorem unum non esse, hinc confici posse crediderit forte quispiam, quod primæ partis auctor scripsisse se dicat trecentis circiter annis post exilium Hierosolymorum a Vespasiano; auctor vero tertiæ testetur scribere se sexto, ut quidem legitur in vulgæis codicibus, quindi millesimo. Cum ergo excidium Hierosolymorum contigerit aop. Christi 70, et sextus millesimus mundi annus, secundum computationem vulgarem Græcorum, sit annus Christi 459, necesse est inter utriusque Operis ætatem annos 89 interfluxisse.

Quid quod in priorē Opere vix quidquam reperitur reprehensione dignum, præterquam quod dicitur de Iephte (quis enim inculpate accuset eum tamquam facinorosum atque sceleratum, quem Paulus laudat?) in posteriore multa sunt; et omnia falsa, ut quæ pertinent ad Melchisedechum; et importuna, ut conciones; et temeraria, ut definitio futuræ ætatis mundi, reprehensioque caponis Mis-

sæ, etc.; et barbara, ut *diffama*, *deterioratur*, *ca-*
quantio vestis, *sancimonium*, etc.; et inrudita, ut
quod Pascha dictum sit a passione.

At facit in contrarium auctoritas Hieronymi, si-
quidem de Hilario diacono scribit ad Bragium:
nam posterius Opus, quod est de Quæstionibus ve-
teris et novi Testamenti mixtum, indicat his verbis
(Epist. 126): *Ministi volumen ἐκείνου, καὶ ἀδελφότητος*,
et nescio atrim tu de titulo nomen subtraxeris; an ille
qui scripsit, ut periculum fugeret disputandi, aucto-
rem nolueris confiteri. Quod cum legissem, intellexi,
focestissimam questionem super pontifice Melchisedech
illuc plurimis argumentis esse perduciam (Quæst. 109),
ut docere conatus sit eum qui benedixerit tanto pa-
triarchæ diviniore naturæ fuisse, nec de hominibus
æstimandum. Et ad extremum ausus est dicere, Spi-
ritum sanctum occurrisse Abraham, et ipsum esse qui
sub hominis figura visus sit. Quomodo autem Spiritus
sanctus panem vinumque protulerit, et decimas præde-
quas Abraham, victis quatuor regibus, reportarat, ac-
ciperit, omnino tangere noluit: petisque, ut quid mi-
hi, vel de scripture, vel de questione videantur re-
spondeam. Et postea: Tuum certe spirituales illum
interpretem non recipies, qui imperitus sermone et
scientia, tanto supercilio et auctoritate Melchisedech
Spiritum sanctum promissionavit, ut illud verissimum
comprobarit, quod apud Græcos canitur. Imperitia
confidentiam, eruditio timorem creat.

Tota hæc igitur quæstio videri potest obscurior,
tum ex rationum casibet, tum ex eo insuper, quod
in tertia parte eadem quæstiones isdemque verbis
ac in prioribus tractentur, quodque nec eadem in
utroque orationis gravitas puritasque doctrinæ elu-
ceat, quæ vix convenient uni homini, nisi qui, vel
sui obliviscatur identidem, vel a se ipso diversus
videri amet.

Nilominus retinenda est opinio, quæ jam pridem
invaluit (Quæst. 97), unice et eidem auctori utrum-
que Opus tribuendum: illud ipse sibi vindicat non
obscurè, cum ait quæstione 128: *Hic finis est, jam*
enim in libello adversus Arianam impietatem digesto,
reliqua plenius tractata sunt, quæ Trinitatis complexa
sunt indiscretam unitatem. Et quæstione 106: *Quid*
sit autem ad imaginem et similitudinem Dei, quamvis
alibi dixerimus, hic tamen locus et causa postulat ut
iterum dicamus. Dixerat vero quæstione 21 in eam-
dem sententiam et iisdem verbis.

Quæ autem opposita sunt, nihil edmodum habent
momenti; nam ratio temporis per errorem adducit-
tur, quod postea demonstrabitur; et fatendum est in-
genio, aliquos in istis quæstionibus inesse nervos,
et Latinitatem non esse optimam. Quamquam argu-
mentum inde petiit facit ad probandam unitatem
auctoris, ut cuique legenti facile constabit. Jam vero
quod pertinet ad ætatem Operis, ea non obscurè co-
gnoscitur ex variis iudiciis; scribit enim auctor se
elaborare id Operis trecentis circiter annis post ex-
cidium Hierosolymorum a Vespasiano. Cum ergo
Vespasianus ann. Christi 70 Hierosolyma expugna-
rit, auctorem oportet edidisse Opus suum circiter
ann. 370. Neque obstat quod scripsisse sexio mundi
millesimo dieatur in vulgatis codicibus; irrepsit enim
error, et pro vi restituendum est iv, ut sequenti ca-
pite ostendetur.

Deinde disputat adversus Judæos, et Manichæos
tota fere prima parte; contra Novatianos de pœni-
tentia, quæst. 102; Eusebium Emisenum de Melchi-
sedech, quæst. 109; paganos de apologia christia-
norum, quæst. 114; Mathematicos de fato, quæst.
115; Eusebium Cæsariensem de Spiritu sancto,
quæst. 123; differentes baptismum, quæst. 126:
diviniales nuptiarum, quæst. 127; quæ quarto sæ-
culo inclinante quæstiones acerrime movebantur.

Deinde valide simul et subtiliter refellit argumenta
Photini, quem adauca tamquam viventem alloquitur.
Obiit vero Photinus exsul in Galatia ann. 376, cum
prius damnatus fuisset Sirimi ann. 350.

Deinde adversus Apollinarem, aliosque Dominicæ
Incarnationis hostes disputat, unice non minus ve-
hementer quam contra hæreticos allos, quippe di-
vinitatis Christi acerrimus defensor: scripsit ergo
prius quam heresis ejusmodi, vel nota esset, vel
damnata in Occidente; damnata vero est a Damaso
Romæ ann. 373.

Deinde mentit vastatæ Pannoniæ, quasi recentis
cladis: Sic, inquit, *erasa est Pannonia, ut remedium*
habere non possit, etc. Contigit vero hæc vastatio
ann. 351, concurrentibus in sese totius imperii vi-
ribus.

Deinde mentionem facit insignis cujusdam cala-
mitatis, non ita pridem toleratæ. Ecce scimus, ait,
laborasse fanie Italian et Africam, Siciliam et Sarac-
eniam. Fames illa seviit ann. 363. Meminit porro Sar-
dinie tamquam patriæ; Sardus igitur credi potest.

Denique ad ea respondet, disputans cum paganis,
quæ Julianus apostata exprobrabat christianis; et
vicissim quæ Julianus imple agebat in suis infandis
coetibus, tacito nomine perstringit, ut videatur ser-
vire temporis. Licet ergo conficere, paulo post mor-
tem Juliani scripsisse, id est, circiter ann. 365,
cum nondum essent pacata satis tempora, nec om-
nino afflictæ res gentilium.

Ex his colligere licet a Sardo quodam, circiter
ann. 370, sedente Damaso, Opus Quæstionum ex
vetere et novo Testamento editum esse.

CAPUT IX.

*De auctore Commentariorum in Epistolas Pauli,
qui olim Ambrosio tribuebantur.*

Ætate nostra nemo eruditus nescit Commentarios
de quibus agitur suppositos esse sancto Ambrosio;
sed non item quisque novit id factum jam inde ab
ann. 550, etiam a magnis viris, atque ita supposi-
tionis crimen non pertinere ad posteriorem ætatem.

§1. De Auctoris nomine et persona.

Inquisitum est diligenter in verum hujusce Operis
auctorem, quem, donec innosceret, si tamen id
fuit in causa, placuit nonnullis Ambrosiasum di-
cere; sed id miror tentatum ab his qui se jactant
studiose versatos in perlegendis Operibus Augustini,
cum ipse mox eodemque loco his Hilarium nominet
(Lib. iv ad Bonif. cap. 4): *Sic sanctus, inquit, Hila-*
rius intellexit, quod scriptum est, IN QUO OMNES PEC-
CAVERUNT. Ait enim, *in quo, id est, in Adam, om-*
nes peccaverunt. Deinde addit, *manifestum in Adam*
omnes peccasse, quasi in massa. Ipse enim per pecca-
tum corruptus est, et omnes quos genuit, nati sunt
sub peccato; hæc scribens Hilarius, etc., quæ toti-
dem verbis leguntur in Commentariis quinti capitis
ad Romanos, paræ vii.

Hilarium vero, quem Augustinus laudat, oportet
non fuisse, aut ignobilem aliquem, aut recentem
scriptorem; siquidem ipsius Commentarii ætate Au-
gustini erant communiter in omnium manibus, ejus-
que auctoritatem Pelagiani, nec elevare poterant,
propter ætatem scribentis ante multas Quæstiones;
nec declinare, propter celebritatem nominis. Scri-
psit vero, quod ipsemet expressis verbis testatur,
sedente Damaso, ait enim (In cap. iii Epist. i ad Ti-
moth.): *Cum totus mundus Dei sit, Ecclesia tamen*
domus ejus dicitur, cujus hodie rector est Damasus.
Damasus porro desit vivere ann. 384, die 11 De-
cembris.

Satis autem mirari non possum quid causæ ha-
buerit Jansenius Iprenis, cur assereret (Lib. vii de
Hæ. Pelag. cap. 4) eodem circiter tempore scri-
psisse Hilarium Commentarios, quo Hieronymus
Dialogos in Pelagianos; nam ab obitu Damasi ad
editos Dialogos interfluxerunt anni non minus tri-
ginta; et tamen Hilarius ante obitum Damasi annis
non paucis Commentarios edidit. Deinde quomodo
Augustinus ann. 419 laudasset libros tamquam sua
jam auctoritate pollentes, qui ante quatuor annos,

aut circiter, in lucem prodissent? Denique si Commentariorum auctor sit idem qui Quæstionum, quod postea demonstrabitur, fieri non potest ut Commentarii eodem circiter tempore quo Dialogi compositi sint, cum Quæstiones circiter ann. 365 elaboratæ fuerint.

Eandem forte ob causam ratus est Iprensis, auctorem Commentariorum, quem Ambrosiastrium vocat, ex Commentariis Pelagii adhibuisse aliquid, quo exponeret Apostoli celebrem sententiam, *Igitur non volentis*, etc. Nam Pelagius Expositiones suas breves in Paulum non composuit ante ann. 400, sed quo fere tempore sedere cepit Innocentius primus.

Hæc cum ita se habeant, inquirendum deinceps quis ille Hilarius Commentariorum auctor. Non fuit certe Syracusanus ille monachus, qui Augustinus de Quæstionibus Pelagianorum consuluit ann. 413; neque episcopus ejusdem nominis, ad quem literas dedit Augustinus ann. 416, post damnatam a conciliis duobus in Africa hæresim Pelagianam; neque vel Arelatensis præsul, vel laicus scriptor epistolæ ad Augustinum de reliquiis Pelagii. Omnes enim illi longe post Damasum vixerunt.

Sed neque fuit invidius ille domitor Arianorum Hilarius Pictaviensis, qui, licet sub Damaso vixerit, quemadmodum plerique censent, vix tamen probabiliter dici potest extrema senectute tam proximum opus elucubrasset. Quamquam, ut hoc argumentum deficeret, satis diversitas, tum styli, tum versionis scripturæ atque etiam doctrinæ, opus istud magno Hilario abjudicaret.

Nihil ergo credibilis asserti potest quam quod Belarnianus ait (*Lib. de Script. Eccles. in Amb.*), Commentariorum scriptorem non esse alium ab Hilario diacono, qui cum Eusebio Vercellensi alisque Athanasii defensoribus, et concilio Mediolanensi Arianorum ejectus in exsilium ann. 355, dicitur incidisse in hæresim relapsantium, a qua, ut opinor, resipuit ante obitum. Videtur etiam sedi apostolicæ reconciliatus, unde honorifice de Damaso loquitur, et quiescere in pace: quam ob rem sanctus ab Augustino dici potuit.

§ II. De doctrina Commentariis contenta.

Qui, sprete auctoritate Augustini Hilarium laudantis, ipsum fictitio nomine traducunt, *veluti multarum hæresum seminarem, perfectumque Pelagianum, et Pelagianis erroribus refectissimum*, viderint illi quæ reverentia Augustini quove argumento id esserant. Certe Pelagiana dogmata, si credimus Augustino, quatuor maxime quæstionibus continebantur: *An peccato Adam obnoxium teneatur totus genus humanum; An gratia sit posita in lege tantum et doctrina; An fides sit donum Dei; An moriantur homines, non merito culpæ, sed necessitate naturæ.* De singulis catholice sensit Hilarius.

Et de peccato quidem originali a primo parente in posteros traducto, id est, omnibus in Adamo peccantibus, Augustini testimonium mox relatam sufficit, quo vel uno, et res confici, et quisquis se Augustini discipulum jactat, egregie refelli debet. Hæc enim scribens Hilarius sine ambiguitate communit, *quomodo intelligendum esset, in quo omnes peccaverunt.* Ex ea vero intelligentia pendet Augustiniana tota demonstratio adversus peccati originis oppugnatores: cum enim laboriose disputasset vir sanctus de loco Apostoli: *Restat, inquit, ut in illo primo homine peccasse omnes intelligantur, quia in illo fuerunt omnes quando ille peccavit: unde peccatum nascendo trahitur, quod nisi renascendo non solvitur; nam et sic sanctus Hilarius intellexit, etc.*

De gratia vero eximium illud est præ aliis plorimis: *Ut neque merito suo, qui salvantur, neque hominum per quos vocantur, sed Dei gratia istud donum præstari videatur per fidem Christi* (*II Timoth. 1*).

De fide, quod sit donum Dei: *Fides est enim quæ dñi salutem* (*I Timoth. 1*), *quam nisi mens tota susce-*

A PERIT voluntate, non solum nihil proderit, sed et oberrat. Fidei etenim GRATIA hanc habet potestatem, ut devotis sibi divinam infundat medelam; indevotis vero conferat morbum, per quem totus homo intereat.

Denique, quod moriantur homines propter peccatum primi hominis, asserti verbis consequentibus sententiam ab Augustino relata (Ad cap. v Epistolæ ad Rom. parte vii): *Hic enim beneficium Dei perdidit, dum prævaricavit, indignus factus edere de arbore vitæ, ut moreretur. Mors autem dissolutio corporis est, cum anima a corpore separatur.*

Scio reprehendi quædam, ut, quod mors secunda, quæ gebenna est, non redundarit in posteros ex Adam peccato (*In cap. v ad Rom. cap. 2*); sed sola mors prima, quæ animi solutio a corpore. Quod doce natura gentes in Christum crediderint (*Cap. xi*), viderintque suæ naturæ esse quod credant. Quod bonos conatus adjuvet Deus (*Cap. ii ad Philipp.*), ut nostrum sit velle, Dei perficere. Quod per justitiam Deus unum e duobus paribus accipiat, alterum respiciat (*Cap. ix ad Rom.*) Quod prædestinatio ex præscientia fidei pendeat (*Ibidem*). Quod Deus velit omnes homines salvos fieri, si et ipsi velint (*I Timoth. ii*).

Sed cum hæc fere omnia a Patribus aliis, præsertim a Chrysostomo, iisdem pene verbis, et ad eandem Apostoli locos, prolata sint, quid causæ est cur non periude in Hilario atque in aliis benigna interpretatione molliantur? Quamquam nec admodum egent hujusmodi benignitate, si modo, ut par est, communi potius probatorum auctorum sententiæ quam præjudicato alienius sensui credatur.

Nam Hilarium catholice de peccato originali sensisse, præter quam quod Augustinus testis est (*In cap. vii ad Rom.*, ad hæc verba: *Ocusione autem, etc.*), demonstrat etiam ista sententia: *Diabolus hominem tam propter Adæ, quam propter ipsius peccatum, in conditione se habere gratulatur*, etc. Cum igitur negat mortem secundam, quæ est in gehenna, ex primo parente in posteros traduci, id est, rependi a Deo poenam sensus, ut aiunt, peccato originali, repugnat equidem nonnullis: habet tamen assensientes plurimos, tum a Patribus, tum ex theologis antiquæ scholæ, ipsumque Angelicum Doctorem.

Gentes autem duce natura credidisse, ait et Chrysostomus, uterque vero catholice, cum neuter naturam adjutorio Dei opposuerit, sed legi Mosaicæ, atque id ambo communiter docuerint, quod acceperant ab Apostolo, naturam scilicet periude gentibus, atque legem Judæis, pedagogum fuisse ad Christum.

Deinde, cum docet conatus bonos adjuvari a Deo, docet simul eosdem excitari a Deo, qui dat fidem. Cum velle dicat esse nostrum, non excludit gratiæ adjutorium, sed necessitatem, quæ voluntatibus imponatur.

Justitia porro Deum operari, vel, quod idem est, iudicio, etiam cum ex hominibus unum elegit præ aliis, Augustinianum est. Prædestinationem ad gloriam, quam aiunt absolutam, ex prævisis esse operibus, Ambrosianum. Deum velle omnes salvos fieri, si velint, id est, si gratiæ prævenienti consentiant, catholicum.

§ III. An sit unus Quæstionum et Commentariorum auctor.

Unum esse docti quique communiter dicunt. Communis opinionis tria sunt certissima argumenta, siquidem eodem tempore, in eandem sententiam, iisdem verbis utriusque operis auctor scripsit.

Ratio temporis inde clara est: tertia pars Quæstionum scripta est ante ann. 365, prior post annum 367; ann. 370 Commentarii, sedente Damaso, ut ostensum est. Cum ergo Damasus obierit ann. 384, sedere cœperit ann. 367, eodem fere tempore et liber primus Quæstionum et Commentarii breves scribi potuerint, saltem eadem scriptoris ætate.

Jam vero tam multa continent Quæstiones et Commentarii in eandem sententiam, ut singula re-

ferre infinitum sit, exempla proferre promptissimum: A
duo impraesentiarum sufficiunt.

Quæst. Quid est, ut cum vir et mulier una sint caro, vir imago Dei sit et non femina? Unius substantiæ quidem sunt vir et mulier, et in anima et in carne; sed gradu maior est vir, quia ex eo est femina, sicut dicit Apostolus: Caput mulieris vir (1 Cor. ii, 5). Causa enim majorem fecit virum, non substantia (Quæst. 24).

Comment. Quamvis una substantia sit et vir et mulier, tamen quia vir caput est mulieris, an eponendus traditur, ut per causam et rationem major sit, non per substantiam. Inferior ergo mulier viro est, portio enim ejus est, quia origo mulieris vir est: ex eo enim est, ac per hoc obnoxia videtur mulier viro (In c. ii, 1 Cor.)

Quæst. Hinc est unde Paulus apostolus: In magna autem, inquit, domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia (11 Tim. ii, 20). Istud propter Hymenæum et Philæthum posuit, qui cum essent ex Ecclesia, perverse de resurrectione sentiebant, sicut aliqui de Corinthiorum Ecclesia resurrectionem negabant. Sed hanc domum magnum Novatianus mundum significat intelligendum, non Ecclesiam; ne in una Ecclesia, malos cum bonis, mundos cum immundis, cogatur asserere, quod facile puto convelli. In una enim domo omnes sub uno sunt nomine: quamvis enim moribus diversi sunt, uno tamen domini sui nomine censentur et professione. Mundus autem hic diversæ professionis continet homines, ita ut dispares profiteantur se habere et deos et dominos. Vides ergo non hoc potuisse dici de mundo, sed de Ecclesia, in qua sub uno degentes nomine diversi sunt actu, etc. (Quæst. 102).

Comment. Significavit in Ecclesia diversos esse homines, quosdam bonos et summos viros, quos in auro intelligi vult; quosdam bonos tantum, quos in argento designat: alios vero non bonos, quos vasa lignea et fictilia appellat: quod nulli ambiguum puto. Nam in Corinthiorum hoc Ecclesia probat frequens sermo obijurgantis Apostoli; nunc autem in Ecclesia nostra palam est, et in templo Hierosolymis, in quo typus erat Ecclesia, manifestis lectionibus approbatur. Erant enim ibi Sadducei, ex quorum radice erat Hymenæus et Philæthus, de quorum prava sententia cum Apostolus esset locutus, statim hoc subiecit, ut non esset mirabile in Ecclesia videri homines dissidentes; nam et in Corinthiorum Ecclesia, de qua dixi, quidam erant qui dissidentes resurrectionem negabant. Insanus tamen Novatus, ut errori suo blanditur, aliter hoc intelligendum tradit, ut domus magna totus mundus significari credatur, quia habet hominum diversitatem; cum constet Apostolum exemplo usum domus dei et opulenti, quæ quamvis copiosa sit, habet tamen vasa lignea et fictilia. Hoc modo et Ecclesia, quamquam sancta dicatur, habet tamen et vitiosos et prava sentientes, sicut superius memoravi. Quos contumelia dignos ostendit, non tamen perituros, sed purgandos per ignem, quia domui ex aliqua parte necessarii sunt (In cap. ii 11 Ad Timoth.)

Isdem sæpe verbis usus est in utroque opere, quod cum in exemplo priore de muliere apertum sit, frustra referantur alia, quæ legenti occurrent, si

modo animum vel leviter advertat. Utrobique certe diffidentia pro incredulitate ponitur; verbum prævaricandi activa terminatione barbare usurpatur; verbum quoque meliorandi, et alia plurima, quæ etsi insolentia, videntur tamen vel familiaria, vel affectata ab auctore.

Sentio opponi posse duo: alteram adversus rationem temporis constitutam; alterum, quo diversitas sententiæ probetur. Nam auctor tertiæ partis Quæstionum scribere se ait anno mundi sexto millesimo, qui Christi 459 secundum Græcos: distat igitur annis octoginta et amplius ab ætate auctoris Commentariorum, vivente Damaso, scribentis. Deinde quæstione 109 Melchisedech dicitur non esse homo, asseritur in Commentariis ad cap. ii Epist. ad Hebræos.

Verum, quod pertinet ad tempus, facile fuit errorem in numeros irrepere, transpositis litteris, potestque suspecta videri computatio annorum mundi more Græcorum facta ab homine Latino. Quidni ergo pro 6 millesimo scriptum fuerit 4 millesimo, et millesimus pro millenario positus? Sic enim omnia conciliantur facili negotio, cum quarto mundi millenario secundum Latinos scriberentur quæstiones. Ea conjectura tanto probabilior est quanto plura adjuncta, quæ prosecuti sumus antea, ipsam confirmant.

Diversitas sententiæ, quæ auctor Quæstionum (Quæst. 109 in Comment. ad c. vii ad Hebr.) Melchisedechum negat fuisse hominem, affirmat Hilarium, majorem crearet difficultatem, nisi constaret, Hilarium in Epistolam ad Hebræos nihil scripsisse, quemadmodum nec Hieronymum, nec Pelagium, nec unum alium Latinorum ejusdem ætatis (rei causa eruditos non lateat). Supplevit igitur aliquis commentaria quibus decem priora Epistolæ capita exponuntur, partim ex Chrysostomo, partim ex Hieronymo; ut mirum nemini videri debeat, si de Melchisedech hoc in opere legantur pugnantia quæstionibus, quas Hieronymus ea ipsa epistola refellit, unde additor mutuatus est ipsa etiam verba.

Ex his quæ disputata sunt hactenus utroque posteriore capite, concludo, Hilarium, qui ex Sardinia oriundus, solet nominari diaconus, quique Luciferianus vulgo audit, scripsisse duo hæc opera, quorum examen tum hoc, tum præcedente capite institutum est. Deinde ipsa immerito tractatum alieno nomine, qui suum habet ab Augustino semel atque iterum appellatum. Deinde immerito quoque postulatam sive Pelagianæ, sive Cælestianæ hæresis, cum utrique manifeste pugnet, et testis catholice fidei quoad peccatum originale ab Augustino laudetur. Deinde neque Pelagii, neque Cælestii interpretationem dici posse, cum utrumque ætate multum præcesse rit, senserintque cum suæ ætatis Patribus apprimè catholicis. Deinde tantæ auctoritatis esse ad res sui temporis, in est, quarti sæculi inclinantis, testandas, quantæ quilibet alius apud Latinos, si forte Ambrosium excipias. Postremum, vere dixisse Mercatorem a Theodoro Mopsuestiæ episcopo ortam esse hæresim, cui factum est postea, vel a Pelagio, vel a Cælestio nomen. Quod fuit hoc utroque capite demonstrandum.

DISSERTATIO II.

DE SYNODIS HABITIS IN CAUSA PELAGIANORUM VIVENTE SANCTO AUGUSTINO

In hæc verba Marii Mercatoris: Non solum imperialibus legibus, sed etiam sacerdotalibus statutis depositi atque exauctorati sunt, etc. (Commonit. cap. 3.)

Etsi Mercator propositis Commonitorii verbis de una Zosimi tractoria, vel e iam de Innocentii decreto, sermonem fecerit, non erit tamen alienum a ratione, nec parum, credo, conducibile ad historiam Pelagianam, recensere breviter viginti quatuor syndodos quæ a veteribus habitæ dicuntur in causa Pe-

lagianorum, donec moreretur Augustinus, aut concilium Ephesinum cogeretur. Fuit vero temporis illius spatium non amplius, quam novemdecim annorum, quibus hæresis Pelagii Cælestiæ visa est aliquid virium aut exercere, aut retinere.

Mirabitur forte quispiam, toties convenisse tan-

tam multitudinem episcoporum, tam exiguo tempore, A et ad unius sectæ excisionem, nec potuisse tamen infelix germen tanto molimine radicibus evelli. Sed ut impietas illa fuit omnium fere hæresum perniciosissima, ut quæ fundamentum christianæ pietatis convellere tentaverit, hominum scilicet sub Deo humilitatem; ita nulla obstinatus restitit Ecclesiæ, siquidem naturæ ipsius liberatisque humanæ arce occupata, ex ea se pertinaciter defenderet.

I SYNODUS,

Ab Aurelio adversus Cælestium habita Carthagine Honorio IX et Theodosio V AA. CC. mense Febuario, anno Christi 412.

Post deprehensam in Africa Pelagianam hæresim, habita est synodus Carthagine ab Aurelio episcopo, in causa Cælestii, qui ad presbyteratum, partim doctrinæ fama, partim specie pietatis, sed potissimum sanctorum artibus, subrepere tentabat (August. lib. de Pecc. Orig. cap. 2 et seqq.). Hæc omnium prima fuit, videturque Ecclesiæ, de infando errore triumphare addiscentis, quasi rudimentum.

Temporis ratio facile constat duobus veterum testimoniiis inter se collatis, Patrum Carthaginiensium et Augustini.

Scriptum illi ann. 416, ad sanctum Innocentium in hæc verba (Epist. 175, apud August.): Cum ex more ad Carthaginensem Ecclesiam solemniter veniremus, atque ex diversis causis congregata ex nobis synodus haberetur, compresbyter noster Orosius nobis iteras sanctorum fratrum et consacerdotum nostrorum dedit Eutrois et Lazari, quarum formam his constituimus esse subdendam. His ergo lectis Pelagium et Cælestium auctores nefarii prorsus et ab omnibus nobis anathematizandi erroris advertimus: unde facium est, ut recensendum peteremus [Al. putaremus] quid ante ferme quinquennium super Cælestii nomine hic, apud Ecclesiam Carthaginensem, fuerit agitatum, etc.

Scriptum est iste lib. de Gest. Patres. cap. 11, alloquens Aurelium: Hæc ita objecta sunt, ut etiam apud Carthaginem a sanctitate tua, et ab aliis tecum episcopis dicerentur audita atque damnata; ubi quidem, ut recolis, ipse non fuit, sed postea, cum venissem Carthaginem, eadem gesta recensui.

Ex quibus manifesta sunt tria: 1º Duas in eadem causa congregatas fuisse Carthagine synodos; et posteriore quidem, ex qua data sunt ad summum pontificem litteræ, coivisse circiter mensem Septembrem; tunc enim temporis egendam præcipiebat canon Nicænus. Coacta vero fuit de more et solemniter, id est, ex canonis præscripto. 2º Inter duas istas Carthaginenses synodos non effluxisse quinquennium, sed ferme quinquennium; 3º priori synodo non interfuisse Augustinum.

Habita est igitur prior illa synodus, non quidem statim post collationem cum bonatistis peractam videlicet Junii, quod quibusdam visum, aliquoquin interfuisset Augustinus, qui magna pars collationis fuit; sed post mensem Septembrem, ne si colloqueretur prope collationis tempus, et ante Septembrem, jam non ferme quinquennium, sed plusquam quinquennium inter ambas synodos effluxisse fatendum sit. Si autem referatur ad ipsum mensem Septembrem, fatendum pariter intercesse quinquennium totum inter synodum hanc priorem et litteras a posteriori re scriptas.

Restat igitur ut post reliquos ann. 411 menses, et ad initium sequentis 412, rejiciatur, ut dicatur collecta de more, hoc est, secundum canonem Nicænum, ante Quadragesimam; sic enim liquet quomodo et Augustinus non interfuerit, cum post collationem ad suos profectus Carthaginem non redierit, nisi post festa paschalia, et ferme quinquennium ambas inter synodos fluxerit, siquidem tres aut quatuor menses implendo quinquennium defuerit.

Quot episcopi convenerint, incertum est: convenisse plures scribit Augustinus, non tantum verbis mox relatis, sed his quoque (Lib. de Gest. cap. 11 et

cap. 35): Ista hæresis cum plurimos decepisset, et fratres, quos non deceperat, conturbaret, Cælestius quidam talia sentiens ad iudicium Carthaginensis Ecclesiæ perductus, EPISCOPORUM sententia condemnatus est.

Orosius (Cap. 3 apolog.): Exposui coronæ vestræ, ut potui, Cælestium jam ad honorem presbyteratus subrepentem apud Carthaginem, plurimis EPISCOPIS IUDICANTIBUS, proditum, auditum, convictum, confessum, detestatumque ab Ecclesia, ex Africa profugisse. Et paulo post: Ego illico prosecutus sum. Hoc in Cælestio AFRICANA SYNODUS detestata est.

Marius Mercator (Ia Communis. cap. 1): De quibus omnibus capitulis superscriptis exemplaribus synodali gestorum PATRES ET EPISCOPI regionis illius restiterunt Cælestio, et jusserunt ut eadem condemnaret, quia essent hæretici sensus.

Prædestinati auctor (Hæresi 88): Restitit ei quidam Paulinus diaconus defensor et procurator Ecclesiæ Mediolanensis, eique in CONVENTU SACERDOTUM multa capitula objecti contra fidem catholicam, quæ Cælestius damnare neglexit.

Ex his quatuor testimoniis, et præsertim ex posterioribus tribus, posset aliquis suspicari non mediocre fuisse hanc synodum, immo nec Carthaginensem tantum, sed, ut ait Orosius, Africanam, id est, vel ex tota diœcesi Africæ, vel ex pluribus provinciis, si qui tamen ad eam, quod scribit Mercator, Patres et episcopi convenerint; Patrum enim nomine principes provinciarum, sive senes appellari, etsi dubium forte esset, intelligi posset ex actione prima collationis Carthaginensis num. 45. Ubi Aurelius meminit Patrum et fratrum suorum, cum de universali concilio Ecclesiæ catholicæ septem legatos, qui collationi intersint, eligente loquitur. Hinc autem adjuvaretur utrumque opinio credentium Patribus propter collationem coactis Carthaginem habitum de Cælestio iudicium, nisi evidens in contrarium ratio faceret.

Accusavit Cælestium Paulinus, quem diaconum simpliciter Augustinus; Mercator diaconum sanctæ memoriæ Ambrosii Mediolanensis episcopi; Prædestinati auctor diaconum defensorem et procuratorem Ecclesiæ Mediolanensis nominat.

Objecta sunt capitula illa sex, quæ recenset cum Augustino (Lib. de Gest. cap. 11, et lib. de Pecc. Orig. c. 11) et Mario Mercatore (Cap. 1 Communis.) Prædestinati auctor in hæc verba (Hæresi 88): Obtulerunt ei libros suos, ubi dicebat ipsam sibi hominis naturam ad perfectionem posse sufficere; hoc est, tantam potestatem homo exercere iustitiam, ut etiam sine peccato possit esse, si velit; Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, esset mortuus; sic lex misit ad regnum sicut Evangelia; infantes in remissionem peccatorum baptizandos esse. Ideo confitemur propter regulam universalis Ecclesiæ, nihil obfusse generi humano peccatum Adæ. Omnia hæc oppositorum genera ad damnandum objiciebantur Cælestio.

Non interfuit Augustinus, sed ubi primum Carthaginem venit, recognovit acta, quorum nihil ad nos transiit, præter fragmentum et partem libelli a Cælestio Romæ editi, gestisque ecclesiasticis allegati.

Quod superest actorum apud Augustinum ita se habet (Lib. de Pecc. Orig. c. 3 et 4): De gestis ecclesiasticis Carthaginensibus hæc ejus (Cælestii) verba descripsimus.

Aurelius episcopus dixit: Sequentia recitentur. Et recitatum est: Quod peccatum Adæ ipsi soli obfuit, et non generi humano. Et cum recitatum esset, Cælestius dixit: Dixi de traduce peccati me dubium esse, ita tamen, ut cui donavit Deus gratiam perire, consentiam, quia diversa ab eis audiui, qui utique in Ecclesia catholica constituti sunt presbyteri.

Paulinus diaconus dixit: Dic nobis nomina ipsorum. Cælestius dixit: Sanctus presbyter Rufinus Romæ, qui mansit cum sancto Pammachio. Ego audiui illum dicentem quæ tradux peccati non sit.

Paulinus diaconus dixit: Est aliquis alius. Cælestius dixit: Audiui et plures dicere. Paulinus diaconus

dixit: Dic nomina ipsorum. Cælestius dixit: Non tibi sufficit unus sacerdos?

Et post aliqua alia, Aurelius episcopus dixit: Reliqui libelli legantur. Et recitatum est: Quod infantes qui nascuntur, in eo statu sint in quo fuit Adam ante transgressionem; usque in finem libelli minori, superiores inserti.

Aurelius episcopus dixit: Docuisti, Cælesti, aliquando, ut dixit diaconus Paulinus, quod infantes qui nascuntur, in eo statu sint in quo fuit Adam ante transgressionem.

Cælestius dixit: Exponat quid dixit, ante transgressionem.

Paulinus diaconus dixit: Tu nega hoc te docuisse. Unum est ex duobus, aut neget se docuisse, aut jam damnet istud. Cælestius dixit: Jam dixi, exponat quomodo dixit, ante transgressionem.

Paulinus diaconus dixit: Nega te illa docuisse. Aurelius episcopus dixit: Rogo, quid colligerim ego ex hujusmodi objectione, dico: Adam constitutus in paradiso, quod ante dicitur inexterminabilis factus, postea per transgressionem præcepti fuit corruptibilis: Hoc dicis, frater Pauline?

Paulinus diaconus dixit: Hoc, domine. Aurelius episcopus dixit: Status certe infantum hodie baptizandorum, utrum talis sit qualis fuit ante transgressionem Adæ, an certe de eadem origine peccati, de qua nascitur, transgressionis culpam trahat? Hoc vult diaconus Paulinus audire.

Paulinus diaconus dixit: Utrum docuit hoc, an non, neget. Cælestius dixit: Jam de traducere peccati dixi, quia intra catholicam constitutos plures audiui destruere, nec non et alios asstruere, licet questionis res sit ista, non hæresis: infantes semper dixi egere baptismo, ac debere baptizari. Quid querit aliud?

Quis fuerit exitus, docent quatuor laudati auctores locis prolatis, quibus adde Patres Carthaginensis concilii: Proditus, inquit, auditusque est frequenter Cælestius, immo convictus, confessusque, et delestatus ab Ecclesia, id est, anathemate percussus, ac communione priuatus, donec aperte objecta anathematizaret (Epist. synod. ad Innoc. apud Aug. epist. 182).

Huc sententiam non acquievit pertinax hæreticus, sed sedem apostolicam ad declinandum iudicium appellavit, Ephesum tamen Asiæ urbem, neglecta appellatione, profugit, ubi per obreptionem presbyter ordinatus est, quemadmodum tradit Mercator Com-montorii cap. 1.

II SYNODUS.

A Joanne episcopo Hierosolymis in causa Pelagii contracta, Honoratus et Theodosius vi AA. CC. die 30 Julii, anno Christi 415.

Secundæ synodi, quæ coacta est Hierosolymis, in causa Pelagii, a Joanne episcopo ann. 415, acta refert Orosius (Cap. 3 Apolog.). Meminit vero Augustinus his verbis (Lib. de Gest. Palest. cap. 14): Usus est hoc testimonio S. Joannes Hierosolymitanæ antistes Ecclesiæ, sicut interrogatus quæ apud illum ante juvenium gesta fuerint, coepiscopis nostris, qui simul in illo iudicio præsidebant, ipsemet narravit. Ait enim, tunc quibusdam suspirantibus, et dicentibus quod sine Dei gratia diceret Pelagius posse hoc perfici, id est, quod superius dixerat, esse posse hominem sine peccato: Culpam, inquit, super hoc etiam intulit, quia et Apostolus multum laborans, sed non secundum suam virtutem, sed secundum gratiam Dei dicit: Amplius omnibus, illis laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum (1 Cor. xv, 10). Et iterum: Non est volentis, neque currentis, sed misereitis Dei (Rom. ix, 16). Et illud: Nisi Dominus edificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui edificant eam (Psal. cxxvi, 1). Et alia multa similia diximus, inquit, de Scripturis sanctis. Illis autem non suscipientibus quæ dicebantur nobis de sanctis Scripturis, sed adhuc suspirantibus, dixit Pelagius: Et ego sic credo: anathema sit qui di-

cit, absque adjutorio Dei posse hominem ad profectum omnium venire virtutum.

De loco et præside aperta sunt utriusque laudari auctoris testimonia.

Ratio temporis inde conficitur. Et primo quidem necesse est hanc synodum coivisse eo tempore intervallo quod a verna tempestate ann. 415 ad mensem Decembrem ejusdem anni effluxit. Nam et hujus synodi magna pars fuit Orosius, et ejusdem mentio facta est in concilio Diospolitano. At Orosius in Palæstinam appulit verno tempore ann. 415, et concilium Diospolitianum celebratum est mense Decembri ejusdem anni.

Deinde, cum primo die enceniorum venisset, ut erat solitus, Orosius ad Joannis obsequium, repulsam passus est ab eo, quasi per blasphemiam, in synodo dixisset, hominem nequidem cum adjutorio Dei posse esse sine peccato. Cum igitur primus ille enceniorum dies fuerit decimus quartus Septembris, ut tradit Nicephorus (Lib. viii Hist. cap. 50), et quardagesimus septimus post habitam synodum, ut scribit Orosius (In Apolog. cap. 4), necesse est habitam fuisse synodum die 30 Julii.

Fuit illa presbyterorum dumtaxat, non item episcoporum, qui saltem jure coacti forent, sed ad summum qui amice convocati. Neque enim cogendorum tunc temporis ulla fuit auctoritas penes Joannem, cum neque diocesim haberet, imma neque provinciam; sed in Antiochena diocesi censeretur, et Cæsariensi episcopo totius Palæstinæ metropolitano subesset. Fuit igitur conventus ille, vel solius presbyterii, quod potius opinor; vel etiam vicinorum episcoporum, cujusmodi duos, Eleutherium Sebastienum, et Eutonium Hierichantinum, ad effodiendas sancti Stephani reliquias, et in urbem sanctam transferendas, Joannes assumpsisse dicitur a Luciano (In epist. de revel. S. Steph.).

Cogendæ occasionem dedit Pelagius, qui cum toto fere jam triennio Hierosolymis versatus esset, solitis artibus suas in partes traxerat nonnullos de clero, et ipsum in primis episcopum Joannem, cujus, ut mentem non iniecerit errore, animum certe ita devinxerat sibi, ut homini jam per se infenso erga Hieronymum, propter Origenis causam persuaderet facile, sanctum senem, non fidei studio, sed invidia sibi obistere. Hinc presbyteros inter orta dissensio, aliis Pelagio faventibus, episcopi sui exemplo: aliis contra pugnantibus, duce Hieronymo, qui versipellis hæretici sensum diligentiùs indagaverat, pervidentumque catholicis prodiderat. Inde graves animorum utriusque commotiones, quas ut Joannes, non sedaret quidem, sed Pelagio nocere prohiberet, conventu presbyterorum contracto, tentavit, si qua posset ratione, partibus silentium imponere.

Orosius presbyter Hispanus, quem Augustinus ad Hieronymum miserat, ut de origine animarum doceretur ab Orientis magistro, evocatus e Bethleemi secessu, sedit inter presbyteros, a quibus rogatus quid Carthagine cum Cælestio actum esset, narravit palam quid Augustinus, vel questionibus Hilarii Syracusani, vel libro Pelagii de natura respondisset. Incertum an ipsa quoque prælegerit concilii Carthaginensis acta. Legit certe epistolam Augustini ad Hilarium, duoque dixit se a Pelagio audivisse: alterum, hominem posse esse sine peccato si velit; alterum, mandata Dei facile custodire; utrumque ab Africanis damnatum.

Pelagius, quem Joannes admitti jusserat, et inter presbyteros, licet laicum, considerare, exceptit, non dicere se id posse fieri sine adjutorio Dei. Exceptionem accepit libenter episcopus, eamque testimoniis Scripturæ cum confirmasset, tentavit Orosium cogere, ut se iudice, accusaret. Sed altercation facta, multisque causantibus, eundem non posse unius hæretici advocatum esse ac iudicem, causamque ortam inter Latinos a Latinis iudicibus decepturi debere, hæc tandem sententia prolata est: Ut ad beatum In-

nocentium popam Romanam partes et epistolæ mitterentur, universis, quod ille decerneret, secuturis; sed ita ut hæreticus imposito sibi silentio eatenus conticesceret, et ut nostri ab insultatione convicti hominis, confusique temperarent (Apolog. cap. 3).

Sed præstat ipsum audire loquentem suis verbis Orosium (Apolog. num. 3 et 4). Quæ enim dicit, habere possunt rationem auctorum conventus.

« Latebam in Bethleem, traditus a Patre Augustino, ut timorem Domini discerem, sedens ad pedes Hieronymi: inde Hierusalem, vobis accersentibus, vocatus adveni. Dehinc in conventum vestrum una vobiscum, Joanne episcopo præcipiente, con-edi: illico a pusillitate mea postulastis universi, ut si quid super hac hæresi, quam Pelagius et Cœlestius seminarunt, in Africa gestum esset, cognoscerem, fideliter ac simpliciter indicarem.

« Exposui coronæ vestræ breviter, ut potui, Cœlestium jam ad honorem presbyterii subrepentem, apud Carthaginem, plurimis episcopis judicantibus, proditum, auditum, convictum, confes-um detestatumque ab Ecclesia, ex Africa profugisse; contra librum vero Pelagii beatum Augustinum, discipulis ipsius Pelagii prodentibus, ac petentibus, plenissime respondere. Exstare etiam in manibus meis epistolam supra memorati episcopi (Epist. 89 ad Hilarium), quam nuper ad Siciliam ordinasset, in qua multas questiones hæreticorum retulit; quam etiam ibidem ut legerem, præcepistis, et legi.

« Ad hæc Joannes episcopus, ut Pelagius coram intromitteretur, expellit; cui et propter paternitatis ipsius reverentiam, et propter actionis utilitatem, dum præsentem ab episcopo rectius crederetis consultandum, intromittendi conniventi præstita est.

« Intromissum Pelagium unanimiter omnes interrogastis, an hæc, quibus Augustinus episcopus respondisset, se docuisse cognosceret. Illico ille respondit: *Et quis est mihi Augustinus?* Cumque universi acclamarent blasphemantem in episcopum, ex cuius ore Dominus universæ Africæ unitatis indulsit salutem, non solum a conventu illo, verum ab omni Ecclesia pellendum, episcopus Joannes illico eum, hominem videlicet laicum, in consensu presbyterorum reum hæreseos manifestæ, in medio catholico-rum sedere præcepit. Et deinde ait: *Augustinus ego sum;* ut scilicet, persona quasi præsentis assumpta, liberius ex auctoritate ejus, qui lædebat, ignosceret, et dolentium animos temperaret. Cui mox a nobis dictum est: *Si Augustini personam sumas, Augustini sententiam sequere.*

« Tunc idem episcopus nobis omnibus ait: *Hæc, quæ leguntur, in alios dicta sunt, aut de Pelagio suggerendum putatis? Si in ipsum autem Pelagium, quid dicatis exproptere. Ego autem, vobis annuentibus, dixi: Pelagius mihi dixit (Lib. Eulog. tit. 160), docere se hominem posse esse sine peccato, et mandata Dei facile custodire, si vellet. Respondit Pelagius, audientibus vobis: Hoc et dixisse me, et dicere negare non possum. Ego illico prosecutus sum: Hoc in Cœlestio Africani synodus detestata est; hoc Augustinus episcopus scriptis suis, sicut audistis, exhorruit; hoc in ipsius nunc Pelagii scriptis sua responsione condemnat; hoc et beatus Hieronymus, cujus eloquium universus Occidens, sicut rorem velus, expectat (multi enim jam hæretici cum dogmatibus suis, ipso appugnante, suppositi sunt), et in epistola sua quam nuper ad Ctesiphontem edidit, condemnavit. Similiter et in libro quem nunc scribit, collata in modum dialogi alteratione, confutat. Hoc est enim lubricum in an-chistro draconem tenere, ne possit effugere (Job. xl, 19).*

« Porro autem episcopus Joannes nihil horum audiens, a nobis exigere conabatur ut accusatores nos, ipso iudice, fateremur. Responsum est sæpissime ab universis: *Nos accusatores hujus non sumus; sed quid fratres tui, putres nostri, senserint et decreverint super hac hæresi, quam nunc laicus vulgo prædicat, intinamus, ne Ecclesiam tuam præsertim, ad cuius sinum*

A convolvamus, te ignorante conturbet. At ille cum sæpe nos docendi simulatione in aliquam professionis speciem tentaret inducere, dicebat quia ad Abraham dictum esset a Domino: Ambula coram me, et esto sine macula (Genes. xvii, 1); et Zachariam et Elizabeth pronuntiatos es et justos ambos ante Dominum, incedentes in omnibus justificationibus Domini sine querela (Luc. i, 6), quod quidem ab Origene dictum, ab eo proferri compluribus nobis notum erat.

« Cui responsum per me est: *Nos filii Ecclesiæ catholice sumus. Non exigas a nobis, Pater, ut doctores super doctores esse audeamus, aut iudices super iudices. Patres quos universa per orbem Ecclesia probat, quorum communioni nos [Al. vos] adhærere gaudetis, damabilia hæc esse dogmata decreverunt. Illis probantibus nos obedire dignum est. Cur interrogas filios, quid sentiant, cum Patres audias, quid decernant?*

« Ad quod ille diu disputans et nostris (propter imperitiam ignoti nobis interpretis, quem sæpissime viri primarii et religiosi Posserius et Avitus presbyteri, et Dominus [Al. Dominus] ex duce, vel prave interpretantem, vel plurima supprimentem, vel alia ex aliis suggerentem, confutarunt) nostris, ut dixi, actionibus vel interpolatis plurimum, vel tacitis, episcopus Joannes ait: *Si sine adjutorio Dei hoc hominem posse diceret, pessimum et damnable erat. Nunc autem cum adjiciat, posse hominem esse sine peccato, non sine adjutorio Dei; vos quid dicitis? An forte vos Dei adjutorium denegatis? Cui respondi ego: Testibus et testificantibus etiam nunc vobis, et supra memoratis viris, anathema ei, qui negat adjutorium Dei. Ego certe non nego, præcipue cum e contrario in hæreticos [Al. hæretico] confutari.*

« Deinde cum intellectu julice, et interprete prodito, clamaremus, Latinum esse hæreticum, nos Latinos, hæresim Latinis magis partibus notam, Latinis iudicibus disserendum, ac se pene impudenter ad judicandum, cum quidem nos accusatores non essemus, et unus et suspectus ingereret, dici a pluribus necessarium fuit: *Non potest quisquam idem esse hæretici et advocatus et iudex. Multisque aliis actitatis, Joannes episcopus novissimam sententiam protulit, confirmans tandem postulationem intentionemque nostram, ut ad beatum Innocentium papam Romanum partes et epistolæ mitterentur, universis, quod ille decerneret secuturis: sed ut hæreticus Pelagius imposito sibi eatenus silentio conticesceret, et ut nostri ab insultatione convicti hominis confusique temperarent. Universi in hanc sententiam consensusimus, gratiarum actione celebrata, pace facta, et consummata ad pacis testimonium oratione, discessimus.*

« Nunc autem, post dies quadraginta et septem, cum primo Encænorum die, ut solitus eram quando aderam, ad obsequium Joannis episcopi cucurrissem, statim ab eo notam falsi criminis pro gratia salutationis accepi. Ait enim mihi: *Quare ad me venis homo, qui blasphemasti? volens, ut credo, intelligi: Noti me tangere, quia mundus sum et atque peccato (Isa. lxi, 5). At ego nihil conscius, interrogavi, quando, aut quo audiente, aut cujusmodi illud est dictum, quod blasphemie possit ascribi. Episcopus respondit: Ego te audi vi dixisse: Quia nec cum Dei adjutorio possit esse homo sine peccato.* Hactenus acta.

« Scio nonnullis placitam, cujusmodi Jansenius Ipensis (Lib. i de Hæres. Pelag.), et Wastellus (Lib. ii Vindictiarum), idem apologiæ in suspitionem vocare, quasi peccet in historiæ, ut Ipensis putat, et in catholicam fidem, ut Wastellus. Verum nemo nunc inter eruditos ipsis assentitur, cum ille non satis conventum Hierosolymitanum a Diospolitana synodo discreverit, quod erat tamen facile audienti testimonium Augustini mox prolatum; iste vix serio accusasse Novatianismi atque Nestorianismi auctorem apologiæ videatur; uterque, non ratione, sed affectu, communem sensum spreverit, quia exi-

minus hic libellus auctoritate sua, id est, tanta quam potest esse viri ab utroque fidei magistro, Hieronymo et Augustino, de catholicis dogmatibus edocti, rebus suis incommodabat.

III SYNODUS.

Ab *Enlogio Caesariensi adversus Pelagium Diospoli collecta*, Honorio x et Theodosio vi AA. CC. die 26 Decembris, anno Christi 415.

Cum inierat Joannes ne si causa Pelagii, ut erat statutum in presbyterii conventu, Romae apud sedem apostolicam ageretur, Carthaginensis Ecclesiae iudicium de Coelestio probaretur, et artes Pelagii paterent, ferretque valde homo dignum suis erroribus sententiam, praepudicium facere voluit, quo summi pontificis animum occuparet; coevisque per Eulogium Caesariense episcopum et provinciae primatem episcopis aliquot, quibus facile, propter insecutiam Latini sermonis, illud posset ab interprete malum, synodum habendam fecit.

Lidde igitur, quae est Diospolis, in urbe Palaestinae Caesariensis, quatuordecim episcopi, Eulogius Caesariensis, Joannes Hierosolymitanus, Ammonianus, Porphyrius Gazensis, Euthonius [Epist. Lucian. Eleutherius] Hierichuminus, Porphyrius alter, Fidus, Zosimus, Zobenanus Eleutheropolitanus, Nymphidius, Chromacius, Jovinus, Eleutherius Sebastenus, et Clemacius convenerunt.

Habita est synodus ann. Christi 415, Innocentii summi pontificis 13, Honorio x et Theodosio vi AA. CC., die 20 mensis Decembris, ut concluditur ex epistola Luciani presbyteri, de revelatione beati Stephani, hunc in modum:

Die Parasceve, inquit Lucianus (*In appendice tom. x Operum Augustini*), hoc est, feria sexta, in nonas Decembris, consulatu Honorii decies et Theodosii sexies Augustorum, hora tertia noctis, quasi in ecstasi effectus, vidi vicum, etc. Ad aliam Parasceven Dominus Gamaliel eadem similitudine apparuit mihi, etc. In tertia igitur septimana, eadem die et hora, venit supradictus vir, etc. Expergefactus perrexi ad civitatem, ad sanctum Joannem episcopum, et cum illi omnia, quae videram, renuntiasset, cum audisset, lachrymans est praegaudio, et dixit, etc. Vade, fode in aervo, qui est in ipso agro, et si inveneris, renuntia mihi, et ita me dimisit, etc. Convertimus ad monumentum, et fodientes invenimus tres thecas, etc. Statim ergo renuntiavi episcopo, cum esset in Lidde, quae est Diospolis, synodum agens: qui assumpsit secum duos alios episcopos, Eleutherium de Sebaste, et Eleutherium de Jericho, et venerunt ad locum, etc. Cum psalmis et hymnis portaverunt reliquias beati Stephani in sanctam Ecclesiam Sion, etc. Translatae sunt reliquiae Martyris vii kal. Januarii. Haecenus Lucianus.

Ex his tempus concilii, immo fere dies deprehenditur. Nam prima revelatio facta est die 3 Decembris: posterior die 10; tertia denique die 17. Joannes Hierosolymis erat die 18, cum eum Lucianus adiit. Die 19 aut 20 fodiit Lucianus, inventisque reliquiis Liddam perrexit, ubi erat Joannes synodum agens, et inde rediit ante diem 25. Necesse est igitur ut concilium sit habitum a die 20 ad 25.

Augustinus cum aetia hujus concilii diu expetita accepisset, librum conscripsit de Gestis Palaestinae ad Arellichem Carthaginensem, ex quo sumpta sunt, quae, relictis Augustini Commentariis, subjiciuntur.

Cum synodus Diospolim convenisset, Pelagio in consensum inducto, inter ea, quae libello sunt recitata, objectum Pelagio illud fuit primum, quod in libro suo quodam scribit, non posse esse sine peccato, nisi qui legis scientiam habuerit. Quo recitato synodus dixit: *Tu hoc edidisti, Pelagi?* At ille respondit: *Ego quidem dixi, sed non sicut illi intelligunt; non dixi non posse peccare qui scientiam legis habuerit, sed adiuvare per legis scientiam ad non peccandum, sicut scriptum est: Legem in adiutorium de-*

dit (Isaiae viii. 20, secundum LXX). Synodus dixit: *Planx aliena non sunt quae respondent.*

Synodus dixit: *Legatur aliud capitulum.* Et lectum est in eodem libro, divisisse Pelagium omnes voluntate propria regi. Quo lecto Pelagius respondit: *Et hoc dixi propter librum arbitrium, cui Deus adiutor est eligenti bona; homo vero peccans, ipse in culpa est quasi liberi arbitrii. Episcopi dixerunt: Neque hoc alienum est ab ecclesiastica doctrina.*

Item recitatum est, quod in libro suo Pelagius posuit, in die iudicii iniquis et peccatoribus non esse parcendum, sed aeternis eos igitibus exurendos. Respondit Pelagius: *Hoc secundum Evangelium dixi, ubi dicitur de peccatoribus: Isti ibunt in supplicium aeternum, justi aut in vitam aeternam* (Math. xxv. 46). *Et si quis aliter credit, Origenista est.* Quo audito, catholica sententia episcopis placuit.

Deinde objectum est et illud Pelagio, tamquam in suo libro scripserit, malum nec in cogitationem venire. Pelagius respondit: *Hoc non ita posuimus, sed diximus debere studere christianum, ne male cogitet.* Quam responsionem episcopi approbaverunt.

Recitatum est et aliud, quod in suo libello scripsit, regnum coelorum etiam in veteri Testamento promissum. Respondit Pelagius: *Hoc et per Scripturas probari possibile esse; haeretici autem in injuriam veteris Testamenti hoc negant. Ego vero Scripturarum auctoritatem secutus dixi, quoniam in propheta Daniele scriptum est: Et accipiet sancti regnum altissimi* (Dan. vii. 22). Qua accepta responsione, synodus dixit: *Neque hoc alienum est a fide catholica.*

Post haec objectum est, quod Pelagius dixit in eodem libro suo, posse hominem, si velit, esse sine peccato; et quod scribens ad viduam adulatorie dixit: *Inveniat apud te pietas, quae nusquam invenit locum; inveniat ubique peregrina in te locum iustitiae; veritas quam jam nemo cognovit, domestica tibi et amica fiat; et lex Dei, quae ab omnibus prope hominibus conveniunt, a te sola honoretur.* Et iterum ad ipsam: *O te felicem et beatam, si iustitia, quae in caelo tantum esse credenda est, apud te solum invenitur in terris.* Et in alio ad ipsam libro, post orationem Domini et Salvatoris nostri, docens quemadmodum debeant sancti orare, ait: *Ille ad Deum digne elevat manus, ille orationem bonae conscientiae effundit, qui potest dicere: Tu nosti, Domine, quam sancte et innocentes et munda sint ab omni malitia et iniquitate et rapina, quas ad te extendo manus; quemadmodum iusta et munda labii, et ab omni mendacio libera, quibus offero tibi deprecationem, ut mihi misereris.* Ad hoc respondens Pelagius ait: *Posse quidem hominem sine peccato esse, et Dei mandata custodire, si velit, diximus. Hanc enim possibilitatem Deus illi dedit. Non autem diximus, quod invenitur aliquis ab infantia usque ad senectutem qui nunquam peccaverit; sed quoniam a peccatis contritus proprio labore et Dei gratia possit esse sine peccato, nec tamen per hoc in posterum inconvertibilis. Reliqua vero quae subjecerunt, neque in libris nostris sunt, neque talia unquam diximus.* Illis autem synodus dixit: *Quoniam negas talia scripsisse, anathematizas illos qui sic tenent?* Pelagius respondit: *Anathematizo quasi stultos, non quasi haereticos, siquidem non est dogma. Episcopi dixerunt: Nunc quoniam anathematizavit Pelagius insertum stultiloquium, recte respondens, hominem cum adiutorio Dei et gratia posse esse sine peccato, respondeat et ad alia capitula.*

Deinde objecta sunt Pelagio, quae in doctrina Coelestii discipuli ejus referuntur inventa: *Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, mortuus esset; quoniam peccatum Adam ipsum solum lasserit, et non genus humanum; quoniam lex se mittit ad regnum, quemadmodum Evangelium; quoniam ante adventum Christi fuerint homines sine peccato; quoniam infantes nuper nati in illo statu sint, in quo Adam fuit ante praevaricationem; quoniam neque per resurrectionem Christi omne genus*

humanum resurgat. Hæc ita objecta sunt, ut etiam apud Carthaginem ab Aurelio et aliis coepiscopis dicerentur audita, atque damnata. Deinde objecta sunt et alia quædam capitula, commemoratione nominis Augustini interposita, quæ ei de Sicilia missa fuerant, cum ibi fratres catholici huiusmodi questionibus turbarentur. Ista autem sunt: posse hominem sine peccato, si velit, esse; infantes, etsi non baptizantur, habere vitam æternam; divites baptizatos, nisi omnibus abrenuntient, si quid boni visi fuerint facere, non reputari illis, neque regnum Dei posse eos habere. Ad hæc sibi objecta Pelagius ita respondit: *Posse quidem hominem sine peccato esse dictum est superius. De eo autem quod fuerint ante adventum Domini homines sine peccato, dicimus et nos, quoniam ante adventum Christi vixerunt quidam sancte et iuste secundum Scripturam sanctarum traditionem. Reliqua vero et secundum ipsorum testimonium a me dicta non sunt, pro quibus ego satisfacere non debeo; sed tamen ad satisfactionem sanctæ synodi, anathematizo illos qui sic tenent, aut aliquando tenebant. Synodus dixit: Ad hæc prædicta capitula sufficienter et recte satisfacit præsens Pelagius, anathematizans ea quæ non erant ejus.*

Deinceps objectionum est Pelagio quod diceret Ecclesiam hic esse sive macula et ruga. Respondit Pelagius: *Dictum est a nobis scilicet ita; quoniam lavacro ab omni macula et ruga purgatur Ecclesia, quam vellet ita Dominus permanere. Ad quod synodus dixit: Hoc et nobis placet.*

Deinde objecta sunt de libro Cœlestii, quid in unoquoque capitulo continetur, magis secundum sensum, quam secundum verba, quæ quidem ille latius exsequitur; sed tunc subijcere omnia, qui libellum adversus Pelagium dederant, se non potuisse dixerunt. Ergo in primo capitulo libri Cœlestii hoc scriptum esse, quoniam plus facimus quam in lege et Evangelio iussum est. Ad quod Pelagius respondit: *Hoc quasi nostrum posuerunt; dictum est vero a nobis secundum Apostolum de virginitate, de qua Paulus dicit: Præceptum Dei non habeo (I Cor. vii, 25). Synodus dixit: Hoc et Ecclesia recipit.*

Deinde obijciuntur Pelagio alia Cœlestii capitula capitalia. In tertio capitulo scripsisse Cœlestium, gratiam Dei et adiutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege ac doctrina. Et iterum, Dei gratiam secundum merita nostra dari, quia si peccatoribus illam det, videtur esse iniquus. Et his verbis intulisse: Propterea ipsa gratia in mea voluntate posita est, sive dignus fierem, sive indignus. Si enim per gratiam omnia facimus, quando vincimur a peccato, non nos vincimur, sed Dei gratia, quæ voluit nos adjuvare omnimodo, et non potuit. Et iterum ait: Si gratia Dei est, quando vincimus peccata; ergo ipsa est in culpa, quando a peccato vincimur, quia omnino custodire nos, aut non potuit, aut noluit. Ad ista Pelagius respondit: *Hæc utrum Cœlestii sint, ipsi viderint qui dicunt ea Cœlestii esse. Ego vero nunquam sic tenui, sed anathematizo qui sic tenet. Synodus dixit: Recipit te sancta synodus ita verba reproba condemnantem.*

Deinde de quinto capitulo Cœlestii Pelagio fuit obiectum quod affirmet unumquemque hominum omnes virtutes posse habere et gratias, et auferat diversitatem gratiarum, quam Apostolus docet. Pelagius respondit: *Dictum est a nobis, sed malique et imperite reprehenderunt. Non enim auferimus gratiarum diversitatem; sed dicimus donare Deum ei qui fuerit dignus accipere omnes gratias, sicut Paulo apostolo donavit. Synodus dixit: Consequenter et ecclesiastico sensu et ipse sensisti de dono gratiarum, quæ in sancto Apostolo continentur.*

Post hæc in sexto capitulo libri Cœlestii positum obiectum est, filios Dei non posse vocari, nisi omnimoda absque peccato fuerint effecti. In septimo, oblivionem et ignorantiam non subjacere peccato, quoniam non secundum voluntatem eveniunt, sed se-

cundum necessitatem. In decimo capitulo, non esse liberum arbitrium, si Dei indigeat auxilio, quoniam in propria voluntate habet unusquisque aut facere aliquid, aut non facere. In duodecimo capitulo, victoriam nostram non ex Dei esse adiutorio, sed ex libero arbitrio. Quod inferre dictus est his verbis: *Nestra est victoria, quoniam propria voluntate arma suscepimus; sicut e contrario, nostrum est, quando vincimur, quoniam armari propria voluntate contempsimus.* Et de Apostolo Petro posuit testimonium, divinæ nos esse consortes naturæ et syllogismum facere eum: quoniam si anima non potest esse sine peccato; ergo et Deus subiecit peccato cujus pars, hoc est, anima, peccato obnoxia est. In decimo tertio capitulo dicit, quoniam penitentibus venia non datur secundum gratiam et misericordiam Dei, sed secundum merita et laborem eorum qui per penitentiam digni fuerint misericordia. His recitatis synodus dixit: *Quid ad hæc, quæ lecta sunt capitula, dixit præsens Pelagius monachus? Hoc enim reprobat sancta synodus, et sancta Dei catholica Ecclesia. Pelagius respondit: Iterum dico, quia hæc etiam secundum ipsorum testimonium non sunt mea, pro quibus, ut dixi, satisfactionem non debeo. Quæ vero mea esse confessus sum, hæc recta esse affirmo. Quæ autem dixi non esse mea, secundum iudicium sanctæ Ecclesiæ reprobo, anathema dicens omni contravenienti, et contradicenti sanctæ catholicæ Ecclesiæ doctrinis; ego enim in unius substantiæ Trinitatem credo, et omnia secundum doctrinam sanctæ catholicæ Ecclesiæ. Si quis vero aliena ab hac sapit, anathema sit.*

Synodus dixit: Nunc quoniam satisfactum est nobis, prosecutionibus præsentis Pelagii monachi, qui quidem piis doctrinis consensit, contraria vero Ecclesiæ fidei reprobat et anathematizat, communionis ecclesiasticæ eum esse et catholicæ confitemur. Hactenus acta.

Accusarunt Gallicani duo episcopi, Eros et Lazarus, non per se quidem et verbo, cum unius agnitione utrumque adesse voluerit, sed misso libello, quo duo continebantur objectionum capita, unum adversus Pelagium, alterum contra Cœlestium (*Lib. de Gest. cap. 35*). Excerptum illud est de duobus tantum Pelagii libris, Testimoniorum, et Ad Viduam: mirum quod neque ex Commentariis in Paulum. Istud partim ex libris Cœlestii, partim ex epistola Hilarii ad Augustinum. Omnia per compendium recensuit ita Augustinus.

In hoc, inquit (*Lib. de Gest. Palest. cap. 35*), tota hæresis ista consistit:

1. Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, mortuus esset;
2. Quod peccatum Adæ ipsum solum læserit, et non genus humanum;
3. Quod lex sic mittat ad regnum, quemadmodum et Evangelium;
4. Quod infantes, etsi non baptizentur, habeant vitam æternam;
5. Quod divites baptizati, nisi omnibus abrenuntient, si quid boni visi fuerint facere, non eis reputetur, neque regnum Dei possint habere;
6. Quod gratia Dei et adiutorium non ad singulos actus detur, sed in libero arbitrio sit, et in lege atque doctrina;
7. Quod Dei gratia secundum merita nostra detur, et propterea ipsa gratia in hominis sit posita voluntate, sive dignus fiat, sive indignus;
8. Quod filii Dei non possint vocari, nisi omnino absque peccato fuerint effecti;
9. Quod oblivio, et ignorantia non subjaceat peccato, quoniam non evenit secundum voluntatem, sed secundum necessitatem;

12. Quod non sit liberum arbitrium, si indigeat auxilio Dei, quoniam propriam voluntatem habet unusquisque aut facere aliquid, aut non facere;

13. Quod victoria nostra ex Dei non sit adjutorio, sed ex libero arbitrio;

14. Quod ex illo, quod ait Petrus, divinæ nos esse consortes naturæ, consequens sit ut illa possit esse anima sine peccato, quemadmodum Deus;

15. Quod penitentibus venia non detur secundum gratiam et misericordiam Dei, sed secundum meritum et laborem eorum qui per penitentiam digni fuerint misericordia.

Hæc omnia, et si quæ argumentationes ad ea confirmanda interpositæ sunt, sua negantem et anathematizantem Pelagium iudices approbaverunt, et ideo pronuntiaverunt, eum contraria ecclesiasticæ fidei, reprobando et anathematizando damnassee.

Pelagius igitur subdole absolutorem suffragatus est ab hominibus Græcis, quibus per interpretem non fidelissimum verbis ambiguis respondebat, quod identidem ipsi Pelagianisque aliis objicit Augustinus (*Lib. de Gest. et lib. de Gratia Christi*, etc.).

Etsi vero synodus hæc ab Augustino mirifice laudata sit, et ab omnibus vulgo celebretur, veluti prima de Pelagiano errore Ecclesiæ victoria; Hieronymus tamen miserabilem vocat, partim quia Patribus illis Pelagius, per crebra mendacia avertens a se meritam damnationem; partim quia, missis in provincias epistolis (*Epist. 24. apud. August.*), sua dogmata approbata fuisse credulis non paucis persuasit; partim denique, quod insolescentes Pelagii sequaces eo proruperint audaciæ, ut *facto perditorum cuneo, ab eis Dei servi et ancillæ ad curam sancti Hieronymi presbyteri pertinentes sceleratissima cæde, afficerentur, diaconus occideretur, ædificia monasteriorum incenderentur, vix ipsum ab hoc impetu atque incursum impiorum in Dei misericordia turris munitior tueretur* (*August. lib. de Gest. cap. 35*).

Ad hanc forte synodum, nisi potius ad conventum presbyterorum, respiciebat sanctus senex, cum indignatus imponi silentium defensoribus fidei, nihil non audentibus interim hostibus, dignam se sententiam, aut votum potius emisit: *Quod bellum servavit, pax ficta non auferat* (*In præf. dialog. advers. Pelag.*).

IV SYNODUS,

Ab Aurelio coacta Carthagine adversus Pelagium et Celestium absentes, Theodosio Aug. vii et Junio iv Palladio coss. circa tempus autumnii ann. Christi 416.

Quarta synodus, quæ secunda Carthaginensis, in causa Pelagianorum, convocata est ab Aurelio, ann. 416, circa tempus autumnii.

Affuerunt sexaginta et octo episcopi provincie proconsularis, quorum nomina recensentur in synodica ad Innocentium mox referenda.

Constat ratio temporis partim ex responsione Innocentii ad synodicam data vi kal. Februar., Honorio Aug. xi et Constantio ii coss., partim ex 75 canone codicis Africani, si modo legitur prout in Græco est: *Placuit ut dies concilii idem servetur, qui in Hipponensi concilio constitutus est, id est, x kal. Septemb., et scribendum ad singularum provinciarum primates, ut quando apud se concilium congregant, hunc diem servant.* Annus enim ex Innocentii litteris, mensis et dies ex canone facile innoscit. Si quidem pontifex initio consequentis anni respondit, et Patres scribunt se ex more ad Carthaginensem Ecclesiam convenisse, id est, eo tempore, quo ab ipso met Aurelio statutum fuerat ante annos 14.

Quantum difficultatem creavit mihi semper iste canon, nam etsi in Græco est, *ὁπότε γὰρ καὶ γραμμήταις πρὸς τοὺς πρωτεύοντας πατὴρας τῶν ἐπαρχιῶν, ἐκ τῆς παρ' ἐαυτοῖς σύνοδος προσκαλοῦνται ταύτην τὴν ἡμέραν φυλάττειν*; quibus verbis significari videtur in

A speciem suas a primatibus synodos ad diem memoratum convocari debere; Latinus tamen textus, qui profecto primigenius est, majorique fide dignus, alium omnino facit contrariumque sensum: hunc nempe, ut ne primates suis habendis provincialibus synodis impediant præstitutum diem concilii plenarii, quo scilicet episcopi ad ipsum libere veniant x kal. Septemb. Cum ergo textus Græcus jubeat in speciem convocari synodos provinciales ad x kal. Septemb., vetet Latinus, oportet, verbum hoc *φυλάττειν*, unde pugna est, ita interpretari, ut significet diem x kal. Septemb. servandum immunem ab impedimentis. Qui sensus, cum sit omnino facilis, continuo videri potest infirmare vim argumenti allati. Hoc tamen potius confirmat, si modo ad ipsum primum fontem provocemus, id est, quintum canonem Nicænum, quem consequentia sæcula pro inconcussa quadam regula convocandarum synodorum habuerunt. Sic autem se habet: *Placuit annis singulis, per unanquamque provinciam, bis in anno concilia celebrari, ut communiter, omnibus simul episcopis congregatis provincie, discutiuntur ejusmodi quæstiones (de abjectis scilicet, sive excommunicatis ab episcopo); concilia vero celebrentur: unum quidem ante quadragesimam Paschæ, ut omni dissensione sublata munus offeratur Deo purissimum; secundum vero circa tempus autumnii.*

Quem canonem intelligi non posse de universalibus totius unius diocesis conciliis, probat veterum auctoritas, et ista insuper ratio, quod cum a civitate majoris sedis, ut puta Antiochenæ, Alexandrinæ, etc., civitates minorum sedium distarent sæpe longissimo locorum spatio, totus fere annus in eundo ac redeundo, habendaque synodo bis in anno, ponendus fuisset. Pertinet igitur ad solas provinciales quas ubique terrarum statis illis temporibus et olim esse contractas historia, et etiamnum contrahi consuetudo demonstrat.

Opinor igitur ex canone codicis Africani in argumentum adducto recte colligi, circa x kal. Septemb. cogi solitas olim a primatibus nonnullis provinciales synodos: alioquin Patres sine causa tulissent legem, ne privatis conventibus universalium tempus impediretur. Ab aliis circa tempus autumnii, id est, versus finem Septembris, ut cum legati redirent ab universali concilio, de negotiis communiter transactis ad coepiscopos suæ provincie referrent. Horum morem probatum, illorum rejectum.

Atvero, inquies, provinciales synodos oportuit, non sub fidem Septembris, sed x kalend. Septembris, id est, uno prius mense convocari: quando quidem ex synodis provincialibus ad universalem mittebantur legati, ut pluribus ex canonibus Africanis colligere est. Verum aliter res se habet: nam in priore synodo, quæ quadragesimam Paschæ anteibat, eligebantur legati, qui ita se compararent, ut cum primum a primatibus totius Africæ tractoria veniret, ad dictum locum se conferrent, et ex universali concilio reversi, ad posteriorem synodum autumnalem renuntiarent quæ gesta essent.

Sed quoniam semel digressi sumus, monendus est obiter lector ut animadvertat a Patribus Nicænis atque Africanis tempus habendis synodis constitutum fuisse, intra illud spatium quod a Pentecoste ad Christi Natalitiam, et ab his ad Quadragesimam intercedit: voluerunt enim episcopos frequentes adessee synodis, nec tamen a sua quemque Ecclesia abesse solemnioribus festis, quibus vel baptismus celebrabatur, ut in resurrectione Christi ac Pentecoste; vel futurum pascha indicabatur, ut in Natalitiis. Valeat autem animadversio illa ad indagandum synodorum tempus, si quando consignatur notis non admodum insignitis; neque enim fallit umquam, nisi aliqua urgeat extraordinaria necessitas.

Diversas quidem conveniendi causas habuerunt episcopi, sed eam maxime quod cum ex relatione Orosii litterisque Erotis et Lazari intellexissent

quantum Pelagius fecisset fucum Patribus Diospolitanis, quantumque detrimenti ex hac specie absolutionis res Ecclesiae catholicae caperet, occurrendum malo putaverint, et sedis apostolicae auctoritatem invocandam.

Recensita sunt quae ante ferme quinquennium cum Coelestio ibidem gesta fuerant, ut viderentur Patres non quidem aperte contra prohibitionem canonum de absentibus iudicare, sed ea tantum quae olim acta essent cum praesente, totius provinciae sententia, et suprema sedis apostolicae auctoritate confirmare.

Synodicam igitur scripserunt ad summum pontificem, in qua duo tantum Pelagiani erroris dogmata exposuerunt. Alterum de necessitate gratiae divinae ad opera pietatis, alterum de baptismo parvulorum, propter peccatum originale tollendum. Haec enim duo sunt omnium fere capita, quae in priore concilio Paulinus diaconus Coelestio objecerat.

(Sequitur apud Garnerium synodica concilii Carthaginensis. Eam vero, cum jam a nobis inter Epistolae sancti papae Innocentii I fuerit edita, videsis ibi, tomo scilicet XX hujusce Patrologiae, col. 564.)

V SYNODUS,

A Silvano seniore sen primatē provinciae Numidiae adversus eosdem hereticos Milevi congregata, iisdem consulibus, circa finem Octobris anno Christi 416.

Eodem fere tempore, eademque de causa, Pelagii nimirum et Coelestii, celebrata est quinta synodus a sexaginta et uno Patribus provinciae Numidiae in urbe Milevitana. Praefuit Silvanus provinciae senior, eoque jure primas et concilii praeses. Verum haec sigillatim evidentiis explicanda.

Habita est, ut dixi, eodem fere tempore, quo Carthaginensis; nonnihil enim intercessisse, significant Patres, cum in synodica scribunt, se imitatores provinciae Carthaginensis episcopos, quos comperissent ad sedem apostolicam de hac causa scripsisse. Vide epistolam 94, quae est Augustini ad Iulianum episcopum.

Eadem de causa, quam explicuere verbis quibus haeresis totius duo capita fecerunt: Haec duo, inquit, quibus omnino totum, quod Christiani sumus, nituntur evertere. quae fidelia corda sustinent, non esse rogandum Deum, ut contra peccati malum, atque ad operandam justitiam sit noster adiutor; et non opitulari parvulis ad consequendam vitam aeternam, christianae gratiae sacramentum.

Pelagii nimirum et Coelestii, quorum nomina detulerunt in hunc modum: Hujus autem perniciosissimi erroris auctores esse perhibentur Pelagius et Coelestius, quos quidem in Ecclesia sanari malumus, quam desperata salute ab Ecclesia resecari, si necessitas nulla compellat: quorum unus, id est, Coelestius, etiam ad presbyterium in Asia dicitur pervenisse. De quo ante paucos annos quid gestum fuerit, sanctitas tua de Carthaginensi Ecclesia melius instruetur. Pelagius vero, sicut a quibusdam fratribus nostris missae loquuntur epistolae, Hierosolymis constitutus, nonnullos fallere asservit.

Nota vero ad haec verba, quos quidem in Ecclesia, etc., ab hoc concilio, cujus mens esset Augustinus, haeresis auctores non fuisse communionem privatos. Neque enim jure poterant, non tantum propterea quod uterque abesset iudicio, reique dicerentur solis accusatorum scriptis, sed etiam, et maxime quidem, quia cum ad supremum iudicem referretur de re tota, ejus sententia expectanda fuit.

A sexaginta et uno Patribus: tot enim nomina memorantur in synodica, quos inter extimii tres, Augustinus, Alipius et Possidius existerent.

In urbe Milevitana (Collat. 8). Non quod Silvanus totius provinciae senior, ideoque jure primas, in suam civitatem, per tractoriam convocasset episcopos: neque enim Milevitanae Ecclesiae praefuit, sed Nummensi seu Zamensi, ut videre est in subscriptionibus

A mandati lecti in prima actione collationis Carthaginensis; sed quod Milevis opportunior foret cogendis Patribus, quod in media fere Numidia posita esset, ut conjicere licet: nam civitas tam celebris, sive conciliis habitis, etiam plenariis, sive Optato suo episcopo, non reperitur, neque in descriptionibus antiquae Africae, neque in itinerario Antonini, neque in veteribus historiis. quod sciam, nisi quod appellatur de nomine, ubi sermo fit de conciliis et Optato.

Sunt qui existiment Milevum esse idem quod Mileum, cujus meminit Antoninus in Itinerario, cujusque situm exhibent tabulae Ptolemaicae, corrupto tamen aliquatenus nomine, inter Cyrtam Juliam et Sitifin. Opinionem probant ex eo quod in quinta synodo Restitutus episcopus Mileion dicatur esse provinciae Numidiae, quodque magna equeatio Mileum inter et Milevum sit. Ita sentit Ferrarius in Lexico geographico, atque urbem nunc quidem dici Mela: olim vero fuisse episcopalem sedem sub archiepiscopo Carthaginensi. Verum suam habent ista difficultatem: nam Milevitana Ecclesia fuit in provincia Numidiae, quae suum habebat olim primatem, non item in proconsulari, cujus caput Carthago. Deinde in Notitia Africanarum provinciarum, quam edidit Pater Sirmondus, recensetur Benenatus Milevitanus inter episcopos Numidiae, et Patera Milianensis inter episcopos Mauritanie Casariensis, videtur autem Milaanum idem ac Mileum. Deinde potuit error irreppere in subscriptionem Restituti in octava collatione V synodi, quandoquidem in aliis omnibus collationibus dicitur tantum Africanae provinciae. Denique Ortelius, peritus in primis geographus, Milevum et Mileum distinguit; nec rationem affert Ferrarius cur ab Ortelio discedat.

Nihilominus Ferrario aut Balduino potius assentiri me duo cogunt: alterum, quod vix ac ne vix quidem epui civitatem adeo celebrem pretermissem falso a geographis, maxime cum suam habuerit cognominem regionem, ut constat ex epist. 129 Augustini; alterum, quod tanta cognatio nominis quanta est inter Milevum et Mileum seu Mircum, ut habet Ptolemaeus, dubitare non sinat, quin una sit eademque civitas. Quare malim ego accusare Ortelium, quod Mileum reponat in Mauritania Casariensi, arctioribusque finibus quam Ampsaga fluvio a Numidia Mauritaniam seceruat, facit enim id invito Ptolemaeo, quam civitatem hanc conciliis tanti-que episcopis nobilem sine loco et situ relinquere. Non diffiteor tamen Notitiam Africanarum provinciarum negotium creare, quemadmodum et quod alias etiam reperitur mentio Milianensis episcopi: sed forte Manlianae dici debuit, est autem Manliana civitas apud Ptolemaum, in Mauritania Casariensi prope Garaphios montes, non procul a Savo fluvio.

Sed ut eo revertamur unde digressi sumus, ex synodo Milevitana scripta est ad Innocentium papam epistola in eundem fere modum, immo et eodem stylo quo ex Carthaginensi: unde eruditi, non vana conjectura, utriusque auctorem Augustinum nec temere nec leviter opinantur. Ipse enim statim a synodo Carthagine convenit Aurelium Evodiumque comitantibus Alipio et Possidio, priusquam Julius synodicarum litterarum perlator ad Romanum pontificem proficisceretur, ad quem communes aliasque, quas familiares vocant, dederunt quinque illi episcopi praefati. Verum de his postmodum dicturi sumus. Synodica Milevitana sic se habet.

(Haec quoque Milevitana synodica, sicut Carthaginensis cujus supra mentio fit, jam fuit a nobis producta, eodemque tomo XX, col. vero 568.)

Praeter hanc epistolam nihil synodi remanet, quamvis enim fuerint olim, sintque etiamnum, qui celeberrimos octo Ecclesiae Africanae canones, adversus haeresim Pelagianam, Milevitanos vocant; id faciunt tamen nunc temporis paucissimi ex sententia; reliqui, ut veterem atque popularem appellatio-

nem retineant. Scitum enim est ab eruditis canones istos eo primum nomine vocatos fuisse, propter solam veteris collectoris præjudicium auctoritatem; nec ulla ratione dici posse sanctos in uno ex duobus Milevitanis conciliis. Neque enim in primo universali; siquidem coactum sit ann. 402, cum nondum orta fuisset hæresis Pelagiana, certe nondum Africanis innotisset: neque etiam in secundo provinciali, cum Augustinus in plenario totius Africæ concilio, conditos testetur; codex canonum ab Adriano primo missus ad Carolum Magnum, in Carthaginensi synodo.

VI SYNODUS.

Carthagine a quinque episcopis, isdem consulibus, eademque de causa, sub finem ejusdem anni habita.

Cogit nos auctoritate sua Marius Mercator sextæ synodi loco ponere quinque episcoporum, Aurelii, Alipii, Augustini, Evodii et Possidii, conventum Carthagine, de quo sic loquitur (*Commonit. cap. 15 num. 15*): *Ut autem a sanctæ recordationis Innocentio damnarentur (Pelagius et Cælestius) talis existit causa. Post Romanæ urbis vastationem, in Pelasiana degebat Pelagius. Inventi sunt a quibusdam studiosis episcopis libri ejus, in quibus multa et varia adversus fidem catholicam conscripta esse videntur. Hi cum litteris in Africam Patribus et episcopis missi sunt, ubi tribus conciliis congregatis memorati lecti sunt libri. Exinde relationibus Roman missis, ipsis quoque libris pariter destinatis, apostolica sententia rescipientis ad prædicta concilia emanavit, quæ eosdem ipsos (Cælestium Pelagiumque) ecclesiastica communione privavit; quorum scriptorum exemplaria habemus in manibus.*

Nam cum nullum concilium, præter Carthaginense et Milevitanum, in aliis Africæ provinciis contractum legamus, vel in quo legi potuerint libri Pelagii cum litteris Erotis et Lazari ex Oriente ad Patres et episcopos Africæ per Orosium delati, vel ejus relationi Roman cum libris missæ respondens Innocentius, Pelagium Cælestiumque ecclesiastica communione privaverit; latendum est omnino unum de tribus conciliis a Mercatore memoratis fuisse conventum quinque episcoporum, quippe cui apprimè omnia conveniant, quæ nulli alteri. Nam et a quinque episcopis lecti sunt hæreticorum libri; et auditis Orosius, qui gesta Diospoli narraret; et acceptæ a Gallicanis episcopis ex Oriente litteræ; et missi Roman libri, sive qui Pelagii, de Natura, sive qui Augustini respondentis, de Natura et C. attia; et ad Innocentium scripta epistola; et ab eodem acceptum responsum, quo Pelagius damnaretur: quæ omnia constant, partim ex epistola episcoporum ad Innocentium, partim ex Innocentii ad episcopos responsione.

Quid quod Augustinus Mario videtur favere, cum Valentino ejusque monachis legendum præscribit (*Epist. 218*), quod scriptum est ad papam Innocentium Romanæ urbis episcopum de concilio provinciarum Carthaginensis, et de concilio Numidicæ, et aliquanto diligentius a quinque episcopis, et quid ipse ad tria ista rescripsit, etc.

Neque vero hunc conventum Marius immerito donavit nomine concilii, quando constabat præstantissimis totius Africæ, immo et Ecclesiæ Occidentalis Patribus, Aurelio præsertim atque Augustino, quorum ille dux, iste ingenium conciliarum a Prospero dictus est (*Carm. de Ingrat. cap. 2*). Certe Honorius imperator cum ad Spoletinum concilium ex Africa sanctissimos octo doctissimosque episcopos vocaret, ad omnes istos scripsit præterquam ad Possidium, quem forte noverat Augustini individuum comitem (*Baron. Annal. ad ann. Christi 419, num. 22*).

Causa vero cur illi quique convenirent, synodicalisque duarum provinciarum lueris non contenti, alias præterea dederint ad summum pontificem, easque longe prolixiores, quibus tota causa explanaretur, hæc, opinor, fuit. Jactabant Pelagianarum

A partium homines, non perinde Romæ atque in Africa de suis rebus judicari; suam doctrinam Innocentio persuasam fuisse; favere sibi, cum præstantissimis quibusque clericis, Sixtum presbyterum magni nominis, clarissimumque Ecclesiæ Romanæ lumen. Hæc et alia dicebant per mendacium quidem, sed tamen ita artificiose atque audacter, ut apud ipsos quoque bonos, si minus certam fidem, saltem suspicionem facerent non levem. Quare monendus visus est summus pontifex de calumnia improbe mentientium, immo et instruendus de re plenius, ne quid forte humanitas super ea re pateretur, neve, quod multis conigerat, etiam præstantibus, ut Paulino, et Severo Sulpitio, nimiam credulitatem hominibus in speciem piis adhiberet, atque ita non satis animose pastor bonus latentes ovium vestimento lupos ab ovili Christi arceret.

(*Huc affert Garnerius synodicam ad Innocentium papam sub nominibus Augustini, Evodii et Possidii: quam videsis tomo supra laudato XX hujusce Biblioth., col. 572.*)

VII SYNODUS.

Habita Romæ adversus Pelagium et Cælestium ab Innocentio I, Honorio XI et Constantio II cons., vi kal. Februarius, anno 417.

Tribus acceptis ex Africa epistolis, synodum coegit Romæ sanctus Innocentius, unde ad singulas Africæ synodos respondit singulis epistolis, quas decretales ipse vocat. Omnes certe tanto pontifice dignæ sunt, quidquid effutierit Erasmus; omnes plenæ apostolici spiritus, quo et jura sedis Romanæ defensa sunt, et vera fides exposita, et hæretici communione ecclesiastica privati, et redeuntibus ab errore paternæ brachia expansa, et impertlendæ absolutionis, non tantum facta potestas Africanis pontificibus, sed etiam additum jubentis mandatum.

Tempus synodi, quæ prima est Romana in causa Pelagianorum, aperte loquuntur epistolæ, si quidem consignantur vi kal. Februarii, Honorio et Constantio cons. id est, die 27 Januarii, anno Christi 417.

Quod autem ex synodo Innocentius rescripserit, non videtur mihi dubium; id vero qui voluerit conficere ex his Gennadii verbis (*Lib. de Script. Eccl. cap. 44*): *Innocentius urbis Romæ episcopus scripsit decretum Occidentalium Ecclesiarum et Orientalium adversus Pelagianos datum; frustra protecto fuerit.* Neque enim hæc voces, *Occidentalium Ecclesiarum*, etc., significant, quod tamen oporteret, ad Occidentalibus Ecclesiis profectum decretum; alioquin collectum dici deberet universale Occidentis et Orientis concilium, quod prorsus alienum est ab omni fide. Deinde locus Gennadii aperto vitio laborat, caret enim hac voce, *episcopis*, qua opus est: quasi diceretur Innocentius scripsisse decretum Occidentalium Ecclesiarum, et Orientalium episcopis datum. De quo precul dubio in libro Pontificali legitur: *Hic constitutum fecit de omni Ecclesia*, id est, in omni Ecclesia observandum.

Satius est igitur ex eo probare habitam fuisse synodum, quod Innocentius, ut erat observantissimus ecclesiastici moris, non aliam tenuerit in mittendo decreto regulam quam qua hoc sæculo summi pontifices, sive præcessores, sive successores, usi sunt; quibus nimirum solemne fuit, et vix non religiosum, decretales epistolas, de dogmatibus præsertim non nisi in concilio scribere, et inde in universum orbem mittere. Ita Siricius Himmerio Tarraconensi, de non rebaptizandis Arianis; Mediolanensi Ecclesiæ, adversus Jovinianum; Africanis, de recipiendis Novatianis atque Montensibus. Ita Anastasius Joanni Hierosolymitano, de Origenis erroribus ac Rufino Aquileiensi. Ita Zosimus universis episcopis, de condemnatione Pelagii et Cælestii. Ita Cælestinus Cyrillo et alii, de Nestorii impietate. Ita Sixtus Joanni Antiocheno, et Orientalibus, de pace Ecclesiæ. Ita Leo Magnus Fla-

viano, adversus Eutychen. Ita Hilarus episcopis Tarraconensis provinciae, de illicitis ordinationibus. Ita denique Felix tertius Petro Fulloni Alexandrino, quem ob aëresim deposuit, et Zenoni imperatori, cujus Henoticon improbatum.

Quid quod Romani pontifices, quod Lucas Holstenius erudite monuit (*In notis ad synod. Rom. sub Bonifacio II.*), in more positum habebant, episcopos de rebus magni momenti ad se venientes e provinciis, et praesertim e conciliis, audire in coetu, non tantum Urbici cleri, sed etiam episcoporum, sive qui forent in Urbe sive qui in vicinis locis vocarentur. Venerat autem Julius episcopus ab Africanis conciliis, cum synodici litteris, de causa maxima, eaque dogmatica, ad pontificem relaturus.

Quid in hac synodo gestum sit, constat ex epistolis Innocentii. Dammati sunt nimirum duo Pelagianorum errores, duoque catholica dogmata defensa: alterum de necessitate gratiae; alterum de infantum baptismo propter peccatum originale. Dictum anathema in errorum auctores ac sequaces, nisi resipiscerent; oblata resipiscendum indulgentia, praescriptaque indulgentia impetrandae modus.

Quis eventus fuerit, quumque sanctum existerit apud omnes Innocentii decretum, notum est, cum ex Augustino, qui pluribus in locis, ubi anat adhibere Innocentii verba ad convincendos Pelagianos, ipsumque in primis Julianum, quippe ab Innocentio ordinatum; tam ex Patribus Africanis (*Prosp. cont. Coll. cap. 10*) constitutibus in Pelagium et Coelestium, per venerabilem episcopum Innocentium, de beatissimi Petri apostoli sede provatam manere sententiam, etc.; immo et ex ipso Coelestio damante, ut se catholicum probaret, omnia quae sibi obicerentur, secundum sententiam sancti Innocentii; et tandem ex Zosimo pontifice vehementer urgente Coelestium, ut consentiret litteris Innocentii, tamquam certae fidei regulae. Et vero Zosimus ita religiose decessoris vestigia secutus est, ut quam scripsit ad universos orbis episcopos epistolam, de condemnatione Pelagii et Coelestii, hanc Gennadius (*Lib. de Scriptor. cap. 45*) videatur puram dicere Innocentiani decreti promulgationem.

Non sine operæ pretio animadvertes, lector, Augustinum post decretales Innocentii epistolas in Africam delatas, sermonem qui secundus dicitur de verbis Apostoli habuisse magna ex parte adversus Pelagianos, quos nonnulli verebantur ad ecclesiasticum iudicium trahere, eumque ita conclusisse, ut suam sententiam sincere aperiret de auctoritate sedis apostolicae: *Ubi tales invenieritis, occultare nolite. Non sit in vobis perversa misericordia. Prorsus ubi tales invenieritis, occultare nolite. redarguite contradicentes, et resistentes ad nos perducite. Jam enim de hac causa duo concilia missa sunt [Forte miserunt] ad sedem apostolicam. Inde etiam rescripta venerunt. CAUSA FINITA EST, ET INAM ALIQUANDO FINIATUR ERROR! etc.*

Animadvertes etiam, non sine aliqua admiratione, vix ullum reperiri summi pontificis decretum, in quo iura sedis apostolicae in causis fidei, majoribusque aliis tractandis, magnificum extollantur; nec ullum tamen, non dicam majoribus, sed neque paribus laudibus parique religione ab Africanis acceptum: ut vel hoc uno satis Ecclesia Africana maiore fidei arguat homines, qui ab ipsa sibi subministrari jactant arma, quibus sedem apostolicam petant.

Sed jam representandae sunt nobiles illae decretales epistolae, purae a mendis quibus haecenus ita sectabantur, ut legentibus vel fastidium, vel sui contemptum crearent. In his repurgandis usi sumus pluribus mss. codicibus, sed uno praesertim antiquissimo sancti Germani de Pratis, cujus usuram nobis concessit religiosissimus pariter ac eruditissimus Dominus Lucas Bacherius.

(*Epistolam Innocentii papae ad Africae episcopos, quae hic describitur apud Garnertum, videsis eodem superioris tomo XX, col. 582.*)

VIII SYNODUS.

Ab Attico Constantinopoli congregata adversus Coelestium iisdem consulibus, anno 417.

Super solius Coelestii nomine, ut loquebantur veteres, habita est ab Attico synodus octava, quae prima Constantinopolitana in causa haeresis Pelagianae. De hac breviter Augustinus (*Lib. iii. cont. Julian. cap. 1*): *Ubique, inquit, diffusus Christi caecitatus debellavit apud Carthaginem Coelestium, quando ipse non eram. Et rursus Constantinopolitani longe a regionibus Africanis, etc.*

Fusius Mercator (*Cap. 1 Commonit. num. 4*): *In de post aliquantos annos sub sanctae memoriae Attico episcopo urbem Constantinopolitanam petiit: ubi in similibus detectus, magno studio sancti illius viri, ex praedicta alma urbe detrusus est, litteris super ejus nomine, et in Asiam, et Thessalonicam, et Carthaginem ad episcopos missis, quarum exemplaria habentes proferre sumus parati. Praedictus tamen Coelestius etiam hinc ejectus ad urbem Romanam, sub sanctae memoriae Zosimo episcopo, tota festinatione perrexit, etc.*

Verum tria vocari possunt in quaestione. Primum, an Atticus revera synodum habuerit, aut solimodo privatum iudicium. Alterum, quo tempore habuerit. Postremum, an hujus synodi mentionem fecerit, vel Prosper in carmine de Ingratis, vel sanctus Coelestinus in epistola ad Nestorium.

Sed postremum istud opportunius postea solvetur in partem negativam.

Ad secundum manifeste satis, ut opinor, respondet Mercator: *Praedictus tamen Coelestius hinc (Constantinopoli) ejectus, ad urbem Romanam tota festinatione perrexit. Ex his enim liquido patet Coelestium Constantinopoli Romam, ineanse pontificatum Zosimo, confugisse. Inivit autem pontificatum Zosimus ann. 417, mense Martio, ut demonstravimus in notis ad Commonitorium, posuitque non exiguum tempus in examinanda Coelestii causa, quam tandem absolvit ann. 418, circiter Maium. Si qua igitur synodus celebrata sit Constantinopoli, unde fugiens Coelestius tota festinatione perrexit Romam, cum jam teneret sedem apostolicam Zosimus, celebratam oportet anno 1 pontificatus Zosimi, id est, ann. Christi 417.*

Non minus aperte solvit primum dubium idem auctor, ubi tradit, super Coelestii nomine litteras ab Attico missas, et in Asiam, et Thessalonicam, et Carthaginem ad episcopos. Neque enim ea tempestate moris erat miti denuntiatorias tractorias ab ullo episcopo, ad majores sedes, integrasque dioceses, cuiusmodi erat vel Asia, vel Macedonia, vel Africa, nisi ex concilio, in quo iuxta canones quispiam damnatus esset, damnationis sententia toti, quatenus intererat, Ecclesiae nuntiaretur.

Moris illius, immo legis, admodum necessaria est animadversio: neque enim mediocriter conducit ad historiam ecclesiasticam illustrandam, ponendumque, sicubi oportet, inter privatas, et synodicas epistolas discrimen. Exempla vero, quibus haec consuetudo asseritur, videre licet apud Lucam Holstenium in notis ad Romanam synodum paulo antea memoratis.

Synodicas litteras majoribus sedibus missas, quibus vel acta continebantur, vel saltem actorum brevatio, habuit prae manibus Mercator, tunc cum summum Commonitorium offerret: utinam ad nos eam actis transmisisset, ut alio transmisit bene multa, quae non majori operæ pretio congesti magna procul dubio historiae Pelagianae lux hinc fleret.

IX SYNODUS.

Romae a Zosimo celebrata in causa Coelestii, Honorio x. et Constantio ii. cons., circiter mensem Septembrem, anno Christi 417.

Nonam synodum, quae fuit altera Romana, Zosimus in basilica Clementis, flagitante Coelestio, cele-

bravit anno sui pontificatus primo, Christi 417, circa initium Septembris, ut quam tardissime. Hæc omnia, partim ex litteris Zosimi ad Africanos constant, partim ex Augustino Marioque Mercatore, et aliis ejusdem ævi scriptoribus sunt tamen enucleatius explicanda.

Quod cœtum episcoporum habuerit summus pontifex, et non tantum privatum judicium, facile conficeretur, si verum esset quod scriptum reliquit illustrissimus Marca, archiepiscopus Parisiensis (*Lib. vii de Concord. sacerdotii et imperii, cap. 6, num. 3*), appellationem scilicet in causa fidei, non tam ad sedem apostolicam quam ad synodum Romanam factam olim fuisse; causa enim Cœlestii, quod spectaret ad fidem, debuisset ab eo judicio, quod appellatum fuerat, disceptari. Sed ut suam de Eutychete sententiam idoneis testimoniis vir doctissimus comprobaverit, de Cœlestio tamen Pelagioque, immo et Theodoro, vix ulli fidem faciat, nisi admodum erudulo, cum antiqui scriptores tale quiddam ne indicaverint quidem.

Satis est igitur aliunde argumenta conquirere, quæ probent quod contendimus. Probant vero primum verba hæc Paulini diaconi (*In libell. ad Zosim. apud Bar. in Annal. ad ann. 418*): *Contra quæ etiam magister suus litigat Pelagius, qui illa ipsa damnavit in judicio Orientali, quæ iste in sedis apostolicæ cœtu conatur astruere*. Ista enim de priore, quod Zosimus instituerit, judicio intelligi debere, ex eo patet, quod posteriori Cœlestius non interfuerit, sed desperata causa subduxerit se et negaverit examini, ut loquitur Augustinus (*Lib. ii ad Bonif. cap. 3*); vel, ut ait Mercator (*Commonit. cap. 1, num. 5*), *non solum non affuerit, sed etiam ex urbe Romana profugerit*. Probant deinde, quæ scribit Mercator (*Ibid.*) omnino pertinentia ad posterius judicium: *Vocatus ad audientiam plenior, ut quæ promiserat (in priore) sententiam implere, etc.* Quid enim est audientia plenior, quam cœtus priore aliquo frequentior? Quamquam priorem frequentem fuisse, multorumque episcoporum, indicat non obscure Zosimus, cum ait (*Epist. 1 ad Africanos*), *se non Cœlestium tantum, sed etiam quoscunque, qui eo tempore ex diversis regionibus ailerant, sacerdotes admonuisse, etc.* Probat etiam locus habitus cœtus, basilica nimirum sancti Clementis. Neque enim aliis negotiis, quam sacris, id est, conciliis, inserviebant templa. Vide Holstenii notas ad synodum Romanam sub Bonifacio II. Probant denique voces actorum gestorunquæ, quibus non tantum Zosimus, sed etiam Augustinus utitur (*Lib. ii ad Bonif. cap. 3*), cum de hoc ipso judicio loquitur.

Ex verbis autem Augustini manifeste conficitur, hunc cœtum fuisse, non tantum aliquot episcoporum, ut indicat Zosimus (*Loco mox citato*), sed etiam totius cleri Romani. Sic enim ait: *Quinetiam Romanos clericos arguunt, scribentes eos jussionis terrore percussos, non erubuisse prævaricationis crimen admittere, ut contra priorem sententiam, qua gestis catholico dogmati affuerant, postea pronuntiarent, malam hominum esse naturam, etc.* Et paulo post: *Tot enim et tantis inter apostolicam sedem et Afros episcopos currentibus et recurrentibus scriptis ecclesiasticis, etiam gestis de hac causa apud illam sedem Cœlestio præsentem et respondente confectis, etc.*

De loco et causa aperte loquitur Zosimus (*Epist. cit.*): *Cœlestius presbyter nostro se ingressit examini, expectans ea quæ de se apostolicæ sedi aliter quam oportuit essent inculcata, purgari, etc.* Die cognitionis resedimus in sancti Clementis basilica, etc.

Quod pertinet ad tempus, annus quidem ex prioribus Zosimi litteris ad Africanos, mensis vero ex posterioribus cognoscitur. Hæc enim consignatæ sunt Honorio xi et Flavio Constantio coss., qui fuit annus Christi 417, et prius Zosimi: istæ xi kal. Octob. Nam cum secutæ sint primas ex synodo missæ, nec tamen statim, siquidem interjectæ fuerint crebræ Cœlestii professiones, par est credere primas circa fi-

nem Augusti aut initium Septembris scriptas fuisse, atque ita tunc temporis habitam synodum.

Jam vero scribit Pontifex, epistolam libellumque Pelagii, et litteras a Praylio ad Innocentium missas in gratiam Pelagii, recitatas fuisse publice in alio consesso, auditasque tanto omnium gaudio, ut lacrymæ nonnullis præ affectu effluerent, plures admiratio teneret tales etiam absolutæ fidei insanari potuisse. Tum addit ea ex quibus postmodum, morosioribus quibusdam non satis optimi pontificis humaniorem oïxovix probantibus, visus est et accusari merito potuisse et vix ab Augustino idonee defendi. Vide quæ annotavimus ad caput primum Commonitorii Marii Mercatoris.

Verum cum id fere totum, quod hactenus retulimus, depromptum sit ex litteris Zosimi ad Africanos, quas, etsi Baronius ex Vaticanis monumentis acceptas retulit (*Ad an. Christi 417, num. 19 et seqq.*), vir tamen eruditus Marcus Antonius Cappellus e Franciscana familia rejicit, perinde ac si a Pelagianis fictæ essent, ad faciendam sancto pontifici et Africanis Patribus invidiam. Cum ipso disputare super ea re leus et tempus jubet, sed litteræ prius afferendæ pro actis synodi, et illæ quidem longe emendatiores, quam in annalibus legantur. (*Litteras etiam Zosimi vide tomo jam pluries allato XX, col. 649 et 654.*)

Sed jam tempus est tractare questionem his de litteris motam ab erudito Cappello adulterinas putante. Ea vero neque talis est, quæ non possit testimonio veterum finiri; neque difficilis, cum nihil asseratur a Cappello quod vehementer urgeat, immo quod per seipsum non corruat. Nam ut a testimonio veterum ducam initium, Marius Mercator meminit priorum litterarum, quarum etiam mentio fit in posterioribus: *Ob hoc ipsum, inquit (Commonit. cap. 1), nonnullæ Cœlestius illius sancti sacerdotis humanitatis dignus est habitus; et sic epistolam quamdam benignitatis plenam ad Afros episcopos meruit, quæ ille abusus est, vel adhuc abutitur, ad multorum ignorantium deceptionem.*

Facundus Hermanensis, non unius tantum, ut Mercator, sed duas memorat, singulas in gratiam singulorum hæreticorum datas. Sic enim ait (*Lib. vii cap. 3*): *Invenitur postremo beatum quoque Zosimum, apostolicæ sedis antistitem, contra sancti Innocentii decessoris sui sententiam, qui primus Pelagianæ hæresim condemnavit, fidem ipsius Pelagii ejusque complices Cœlestii, quem in Ecclesia Carthaginensi convictum atque appellatam apostolicam sedem et ipse gestis discusserat, tamquam veram et catholicam laudantem, insuper etiam Africanos culpantem episcopos, quod ab illis hæretici crederentur, cum, necdum ipsis Africanis episcopis dolo eorum multo manifestius detegentibus, memoratos Pelagium et Cœlestium putaret orthodoxos.*

Tam clavis tamque gravibus testimoniis duobus tertium addi potest Juliani ipsius Eclanensis episcopi: obscurius illud quidem, si per se solum spectetur, sed quod ex aliorum consortio clarissimam lucem habeat.

Julianus igitur in libello quem scripsit ad Zosimum summum pontificem, nomine octodecim episcoporum damnationi Pelagii et Cœlestii subscribere detrectantium, eas affert detrectandi causas, easque exceptiones adversus judicium in sede apostolica factum, quas summus pontifex in secundis litteris, in quibus priorum fit mentio, adhibuerat contra Africanos: nec affert tantum, sed iisdem quoque verbis, ad majorem sedis apostolicæ sive exprobrationem, sive contumeliam. Sic enim habet (*Libell. Fidei part. iv*):

Illud autem sanctitatem vestram specialiter admonemus, ne ad vestram reprehensionem factum putetis, quod sic absentum damnationem, ob Dei timorem, subscribere non audemus, docti ver Scripturas humanam voluntatem præceptis Dei non debere præferri dicentis: Non credes auditui vano, nec consenties cum

iniquo fieri testis injustus (Exod. xxiii, 1, juxta Septuag.). Et ne multitudini quis credendum putaret, adjunxit: Non eris cum pluribus in malitia (Ibid.). Et iterum: Priusquam interroges, ne vituperes quemquam (Eccli. xi, 7). Et iterum: Quod viderunt oculi tui, loquere (Matth. vii, 1). Item in Evangelio: Nolite judicare, ut non judicemini; nolite condemnare, ut non condemnemini. In quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis; et qua mensura mensi fueritis, remittetur vobis. Item in alio evangelio etiam Judæi fatentur, quod lex nostra non judicet hominem, nisi ab ipso audierit et cognoverit, quid faciat (Joan. vii, 51). Et in Actibus apostolorum per gentiles Festi similis prolata est sententia, quod non sit consuetudo Romanis damnare aliquem, priusquam qui accusatur præsentem habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluendum crimina (Actor. xxv, 16).

Hæc triplici tanta, tamque manifesta auctoritate etsi obui posse videatur Cappellus, cum proferre nihil possit, nisi infirmum et debile; non est tamen sine responsione dimittendus, quantumvis miratus sim non mediocriter aliquando, virum tam eruditum eousque, sive hæreticorum odio, in quos disertabat, sive quo alio animi motu, impeditum fuisse, ut non animadverteret inde fidem litteris Zosimi astrui, unde tolli putaret. Quatuor argumentis utitur ad suppositionem litterarum probandam: et primo quidem, quasi litteræ pugnantia historie atque Augustini testimonio continentur. Sic enim ait:

Magnæ, si litteris credimus, Zosimum inter et Africanos dissensiones animorum exstiterunt, Zosimo Africanos acerbis perstringente, Africanis vicissim Zosimum invidiosa querelarum mole onerantibus: cum tamen re ipsa mutua utriusque partis consensione tota Cœlestii Pelagique causa peracta sit, idque Augustinus testetur lib. ii ad Bonifacium, cap. 3, etc.

At contrarium testatur Augustinus, et eo quidem ipso loco qui profertur. Cum enim Zosimum excusare niteretur, propter reverentiam sedis apostolicæ, cogente nihilominus veritate ea dixit quæ Cappellum arguant, et penitus convincant. Quid enim volunt hæc voces? Aliquanto lenius hæc ingenta, quam severior postulabat Ecclesiæ disciplina, tractata sunt. Quid istæ? Tot et tantis inter apostolicam sedem et Afros episcopos currentibus et recurrentibus scriptis ecclesiasticis, etiam gestis de hac causa apud illam sedem Cœlestio præsentem et respondente confectis, quænam tandem epistola venerandæ memoriæ papæ Zosimi, quæ interlocutio reperitur, ubi præceperit credi oportere sine ullo vitio peccati originalis hominem nasci? Nusquam prorsus hoc dixit, nusquam omnino conscripsit, etc. Libellus ejus catholicus dictus est, quia et hoc catholicæ mentis est, etc. Quid tandem aliæ? Ex Africa Romani litteræ posteaquam venerunt, id continentes non sufficere hominibus tardioribus et sollicitioribus quod so generaliter Innocentii episcopi litteris consentire favebatur, sed aperte eum debere anathematizare quæ in suo libello prava posuerat; ne si id non fecisset, multi parum intelligentes, magis in libello ejus illa fidei venena a sede apostolica crederent approbata, propterea quod ab illa dictum erat eum libellum esse catholicum, quam emendata, propter illud, quod se papæ Innocentii litteris consentire ipse responderat. Et sub finem: Quidquid interea lenius actum est cum Cœlestio, servata dumtaxat antiquissimæ et robustissimæ fidei firmitate, correctionis fuit elementissima visio, non approbatio exitiosissimæ pravitate, etc. Pominde Augustinus manifestius indicare litteras, quarum præcipua capita perstringit?

Pergit Cappellus, sed secundum, quod adhiwet, argumentum, non validius primo est, cum eandem patiatur solutionem. Pelagius, ait, non potuit fallere Ecclesiam Romanam; ut scribit Augustinus lib. de Pecc. Orig. cap. 8. Refellit vero, si qua fides secundis litteris. Quid enim aliud significant verba hæc Zosimi: « Sit vobis gaudium eos quos falsi testes criminabantur agnoscere a nostro corpore et catholica veritate num-

quam fuisse divulsos. » Quid ista? « Quantum hæc exultatio fidei non mortuus esse, nec periisse, de quibus falsa vulgata sunt. »

Afferendus iterum solus pro responsione Augustini locus: Pelagius sefellit judicium Palæstinum, proptereaque ibi videtur esse purgatus. Romanam vero Ecclesiam, ubi eum esse notissimum scitis, fallere usquequaque non potuit, quamvis et hoc fuerit utrumque conatus, sed, ut dixi, minime valuit. RECOLUIT enim beatissimus papa Zosimus, quid imitandus præcessor ejus de ipsis senserit gestis. ATTENDIT etiam quid de illo sentiret prædicanda in Domino Romanorum fides, quorum adversus ejus errorem pro veritate catholica studia consonantia concorditer flagrare cernebat. Quam ingeniose enim posita est vox, vel illa, fallere usquequaque non potuit; vel ista, recoluit; immo et hæc, attendit. Quibus tacite Augustinus intelligentibus innuit, et Pelagium aliquando sefellisse papam Romanum, sed non usquequaque; et Zosimum memoriam revocasse, quæ parumper abierat; et summum pontificem Innocentii constitutum paulo diligentius attendisse quam prius, cum deciperetur ab hominibus malæ fidei.

Addit Cappellus, tertium argumentum, constare scilicet ex Augustini testimonio, nec Cœlestium fuisse receptum in Zosimo, nec ejus fidem probatam; nec negatos ab ipso errores, de quibus accusabatur; nec evocatum ex Africa Paulinum; nec Erotem et Lazarum ex Gallia ad proseguendam causam; nec vocatis præfinitum terminum duorum mensium, sed id temporis assignatum soli Cœlestio ad errores, ex formula præscribenda, de qua in Africam scriptum fuerat, ejurandos. His tamen omnibus pugnantia contineri litteris Zosimo tributis; ipsas igitur esse falsas, aut mentitum Augustinum.

Centneri fateor litteris quæ dicta sunt, nimirum Zosimo probatam aliquatenus fuisse fidem Cœlestii (sive hoc nomine libellus intelligatur, sive personæ sensus); abnegatos a Cœlestio errores qui objicerentur; evocatum Romam ex Africa Paulinum, qui præsens accusaret ad constitutum diem; datum Cœlestio duorum mensium spatium ad resipiscendum, quod nempe ad tempus judicium differebatur. Sed contineri nego evocatos etiam ex Gallia Erotem et Lazarum; sefellit enim in eo Cappellum memoriam, cum episcopi illi duo numquam Gallias ex Palestina, immo neque in Africam reverent, nec verba illa Zosimi: Ubi Eros? ubi Lazarus? erubescenda factis et damnationibus nomina; evocationem contineant, sed potius exprobrationem: alioquin ipsos quoque Jacobum et Timasium evocasse pontifex credi deberet. Sequitur enim: Ubi adolescentes Jacobus et Timasius? etc.

Verum, quæ quatuor contineri fateor litteris, ea tam certis auctoribus vera comprobantur, ut hic quoque suo se argumento vir eruditus refellerit. Nam ut a primo incipiam, quid Augustinus aliud docet, quam probatam fuisse Cœlestii fidem, cum ait (Lib. ii ad Bonif. cap. 3), libellum ejus catholicum fuisse dictum a sede apostolica? Quam aperte secundum docet damnatos scilicet Cœlestio suos errores, urgente Zosimo, his verbis: Huic (Innocentio) ipse Cœlestius consentire professus est, quando cum illi a sancto præcessore suo dictum esset: « Illa omnia damnas, quæ jactata sunt de nomine tuo? » ipse respondit (Lib. de Peccat. Orig. cap. 6): DAMNO SECUNDUM SENTENTIAM BEATÆ MEMORIÆ PRÆCESSORIS TUI INNOCENTII, etc. Quam manifeste tertium? Atque ita velut phreneticus ut requiesceret tanquam leviter solus, a vinculis tamen excommunicationis nondum est creditus esse solvendus; sed, interposito DUORUM MENSIVUM tempore, donec rescriberetur ex Africa, resipiscendi et locus, sub quadam medicinali sententiæ lenitate, concessus est (In libello apud Baronium ad annum 418, num. 15). Jam vero quartum, quod Paulino conditum sit ad secundum mensem, fateatur ipse Paulinus: Libellum idcirco direxi, quia me licet sermone

Basiliscus subdiaconus, a tua beatitudine cum gestis sedis apostolicæ directus, Carthagine convenit quarto non. Novemb. die, ut adessem ad apostolicam sedem, et tuæ judicio sanctitatis, etc.

Adhibet tandem Cappelus, velut quartum argumentum quod alia firmaret, auctoritatem ipsius quoque Paulini diaconi, ut instrumentum ex Vaticanis monumentis erutum instrumento indidem accepto refellat: *Paulinus, inquit, in libello gratias agit Zosimo, quod apostolica auctoritate damnavisset Coelestium RECUSANTEM DAMNARE ERRORES quos ipse illi ut accusator objecerat, SE quoque NON VOCATO.* Tum verba profert quibus Paulinus meminit quidem Zosimi vehementer instantis Coelestio, ut objecta damnet: nec tamen meminit absolutionis illius quasi fiduciarie, quæ in litteris memoratur, non prætermittitur utique, si qua fuisset per obreptionem obtenta, et sedes apostolica deceperisset aliquando id quod postmodum, causa plenius cognita, correxisset. Ex his vero inferit tres istas epistolas, quæ nomine Zosimi circumferuntur, selle potius quam atramento scriptæ, confictas fuisse a Pelagianis, ut indulgerent, tum suæ indolique ad calumniandum facta; tum iræ erga summum pontificem, a quo se damnatos impatienter ferrent; tum odio in Africanos, quorum studio urgeri se ita sentirent, ut neque respirare possent umquam, propter Ecclesiæ fulmina, neque uspiam consistere, propter imperatorum proscriptionem. Inferit quoque, aut saltem suspiciatur, ad iidem artificibus elaboratas postea duas ad Bonifacium et Coelestinum de appellationibus epistolæ Africanorum, quibus par pari referrent, immo cum usura redderent quidquid exprobrationis ex urbe Roma prius acceperant.

Ita quidem vis eruditus, sed quem Baronius, quemadmodum et alios oppido non paucos, incautum abduxit in suam opinionem, quæ credit libellum a Paulino oblatum fuisse Zosimo, in gratiarum actionem, post damnatos apostolica auctoritate Pelagium atque Coelestinum; cum tamen pluribus ante mensibus oblatas sit, nec aliud sit revèra, præter artificiosam quandam excusationem, cur ad constitutum diem non affuerit, immo nec adesse debuerit iudicio sedis apostolicæ.

Non equidem disiteor, summo pontifici gratias aliquas a Paulino referri; referri nego ob supremam sententiam in Coelestinum latam: quod maxime oportet, si audiendus foret Baronius; sed hæc una de causa, quia Zosimus, inter agendum cum Coelestio, Paulini mentionem fecisset, eamque tanto honorificentior, quanto vehementius institerat ut Coelestinus quæcumque diaconus in libello objecerat sine circuitu damnet, si modo catholicis audire vellet. Tantum enim pontificis instantiam interpretatus est Paulinus, velut honestam vadimonii remissionem. Quid enim superesset causæ cur iudicio se sisteret, cum jam et ejus fides probata foret, et libellus olim Aurelio Carthagine oblatas pro indubitato litis instrumento acceptus esset?

Verum, ut res tota, quæ viros etiam diligentes præterfugit, evidentiùs pateat, exscribenda videtur pars ultima libelli, quæ negotium fere integrum continetur. Sic autem se habet: *Unde oro apostolatuum tuum ut hunc meum libellum suscipi jubeas, quo gratias referam tantæ sedi, et sententiis justissimis pro parte mea latis: quem ideo dixi, quia me licet sermone Basiliscus subdiaconus, a tua beatitudine cum gestis sedis apostolicæ directus, Carthagine convenit quarto nonarum Novembrium die, ut adessem ad apostolicam sedem, et tuæ judicio sanctitatis. Ad quod fuisse suggestum est me promittere non defuturum fore, si adversum me, et non pro me, fuisset lata sententia. Ibi tunc igitur nihil agere potui, quia is, qui ad sedem apostolicam provocaverat, defuit, quem oportuerat unique merita suæ appellationis astruere, maxime cum nihil agente appellatore, secundum etiam humanas leges, superior semper est ille qui vicit. Quid enim jam*

A mea intererat, sic mea per apostolicæ sedis iudicium roborari, ut etiam apud vestram reverentiam præver ejus doctrinæ astipulator existerem? de quo congaudere possem, si, damnatis his quæ a me illi objecta fuerant, meruisset absolvi, nec prius se ordinari quam purgari pateretur. Et postea: Hunc autem libellum direxi beatitudini tuæ, per Marcellinum s: b: diaconum Ecclesiæ Carthaginensis, datum vi idus Novembris.

Ex his constat Paulinum, 1° vocatum fuisse a Zosimo: *Basiliscus me convenit, ut adessem ad sedem apostolicam, etc.* 2° Rescripsisse sexto post conventionem die: *Convenit me quarto nonarum Novembrium die, etc.* 3° Dedissee libellum suum vi idus Novembris perferendum Marcellino subdiacono, qui simul detulit litteras Carthaginensis concilii ad Zosimum, quibus ratio instituendi cum Coelestio iudicii continebatur, quarumque meminit Augustinus (*Lib. II ad Bonif. cap. 5*), immo et ipse Paulinus (*In libello*) his verbis: *Cui jam non mecum, sed cum universa Dei Ecclesiæ causa est, sicut data ad beatitudinem tuam scripta testantur.* 4° Scripsisse ante fugam Coelestii ex urbe Roma; de eo enim loquitur (*Ibid.*) veluti de præsentē: *Cum contra apostolicam sententiam venire nititur, etc.* In sedis apostolicæ cœtu conatur astruere, etc. 5° Tres attulisse causas irriti vadimonii, nempe quod appellatio pristina neglecta fuisset a reo: *Defuit, quem oportuerat merita suæ appellationis astruere; quod conductio intra secundum mensem non prius significata fuerit quam totum tempus effluxisset: et: Convenit IV nonarum Novembrium; quod significatio facta fuerit, non scripto, ut lege cautum est, sed verbo tantum, quod nullius momenti: Quia me licet sermone, etc.* 6° Denique non egisse gratias de sententiæ condemnationis ultima, quæ lata non est ante mensem Maium ann. 418, sed de his solum quæ acta fuerant ante diem 8 Novembris ann. 417: nam Marcellinus libelli delator Romanam attulit ante tertias Zosimi litteras ad Afros; in ipsis enim sit appuissi Marcellini mentio: istæ vero litteræ datæ sunt ante latam a Zosimo supremam in Coelestinum sententiam, ut ex ipsis aperte constat.

His omnibus animadversis respondeo tantem Cappello, neque hoc ultimo argumento, neque prioribus aliis tribus, satis confici suppositas fuisse a Pelagianis litteras quas illustrissimus Annalium scriptor ex Vaticanis monumentis in lucem edidit, quibusque fidem Mercatoris et Facundi auctoritatis tantam facit, quanta potest esse maxima, in rebus procul tempore distantibus.

X SYNODUS,

A Theodoto Antiocheno episcopo adversus Pelagium habita, ut videtur, Antiochiæ, iisdem consulibus, mense Octobri anno Christi 417.

Decimam synodum habuit Theodotus Antiochenus episcopus, ut scribit Mercator in hæc verba: *Adhuc etiam Hierosolymis constitutus Pelagius accusatus fuit apud synodum; et primo quidem tergiversando ambiguis quibusdam se professionibus tegens, et prosequens dubia, vel respondens, illam tunc videtur episcoporum audientiam delusisse; sed postmodum evidenter deprehensus, insistentibus accusatoribus, a posteriore synodo, cui sanctæ memoriæ Theodotus Antiochiæ præsedebat episcopus, atque detectus, a sanctis quoque et venerabilibus Hierosolymorum locis est deturbatus: quod ejusdem sancti Theodoti ad reverendissimum urbis Romæ episcopum, et sanctæ recordationis Prayli Hierosolymitani episcopi missa scripta testantur, quorum exemplaria ad documentum habemus in manibus (*In Commonit. cap. 5*).*

Hæc synodus ignota fuit Augustino: qui enim tantum præjudicium tacuisset scribens adversus Julianum, cum curiose singula causæ catholice momenta conquireret, et iis uteretur quoties occasio se daret?

Qui præter Mercatorem mentionem fecerit, saltem apertam, neminem memini, præter Marianum Victorium, nisi forte Antiochenum concilium pro Diaspo-

litano dixit : *Hæc*, inquit, *et alia quædam evomens Pelagius*, cum a multis admoneretur, damnationem timens, recantavit primo; mox rursus ad eandem prioreque relapsus, ab Antiochena synodo, item Innocentio primo Zosimoque summis pontificibus damnatus est, etc. (In præfat. epist. Hieron. ad Ctesiphontem).

Dixi, saltem, apertam, etc., quia locus est apud Photium, qui si emendatur, ut profecto debet, Mercatoris dictum certo probet. Sic enim habet (Cod. 54) : Porro hæc quidem Pelagiana seu Cælestiana hæresis, non in Oriente dumtaxat viguit, sed etiam Occidentem percauit, et Carthagine in Africa ab Aurelio atque Augustino deprehensa et convicta, variisque publice conciliis damnata est; ejecti vero qui cum his sentirent, tamquam hæretici, extra Ecclesiam, temporibus episcoporum Theophili Alexandriæ, et Innocentii urbis Romæ, tam a Romanis quam Africanis, cæterisque Occidentis episcopis. Nam ubi in Græco habetur, *ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Θεοφίλου τοῦ Ἀλεξανδρείας*, legendum est, *ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Θεοδοῦ τοῦ Ἀντιοχείας*, neque enim fieri potuit ut ejicerentur ex Ecclesia in Ægypto, Theophili temporibus, Pelagiani, qui vix innoverant in Occidente ann. 412, quo Cyrillus Theophilo successit : cum tamen admirabiliter ista quæ dicuntur Theodoto Antiochæno conveniant, quippe qui memoratam a Mercatore synodum non longo post tempore habuit, quam vel Carthagine et Milevo ad Innocentium Africani scriberent de Pelagio et Cælestio, vel Innocentius eosdem damna- ret, ut mox ostendetur.

Præfuit igitur synodo qua de agimus Theodotus, celebris ille toto Oriente episcopus, qui ann. 411 in sedem Antiochenam Alexandro successit : Vir mansuetudine insignis, margarita continentiae, accurata vitae institutione egregie exornatus, ut loquitur Theodoretus (Lib. i Hist. cap. 37). Ille Apollinaristas reduxit ad Ecclesiam, ex qua Messalianos eiecit sine spe reditus, in concilio Constantinopolitano. Obiit ann. 417, teste Theodoro (In fine Historie totius) post 16 annum episcopatus; unde redarguas Nicephorum quatuor dumtaxat annos ipsi tribuentem.

Occasione Theodoti et Messalianorum, animadvertente concilio a Sisinnio et Theodoto celebratum contra Messalianos, a Binio non satis accurate dici : *Habitu quidem in Oriente, sed incerto loco, anno Christi 427, Cælestini 5, Theodosii 20* : nam partim ex Photio, partim ex Socrate constat habitu Constantinopoli mense Martio, ann. 426, Cælestini 4, Theodosii 19, Theodosio XII et Valentiniano Minore II aug. coss.

Sic enim scribit Photius (Codice 52) : *Sisinnius item Constantinopolitanus, et Theodotus Antiochenus communem epistolam ad Berinianum et Amphilo- chium, cæterosque in Pamphylia episcopos scribere, cujus epistolæ hæc inscriptio est : « Deo charissimis sacro- rum collegis Beriniano et Amphilochio, omnibusque adeo in Pamphylia episcopis, Sisinnius atque Theodo- tus, et universa sancta synodus, quæ Dei gratia in magna urbe Constantinopoli coacta est, consecrandi gratia Deo amantissimi episcopi Sisinnii, jussu et auctoritate piatissimi et Christo clari imperatoris nostri Theodosii, salutem in Domino, » et cætera quæ apud Binium.*

Sunt autem Socratis hæc verba (Lib. VII cap. 28) : *Sisinnius ordinatus pridie kal. Mart. Theodosio XII et Valentiniano Minore aug. II coss. Hic annus est Christi 426. Cælestini 4, et Theodosii 19.*

Non est perinde facile invenire tempus synodi Antiochenæ, de qua nunc agitur; conandum tamen, si qua id ratione possimus. Et certe cum Marius in ea synodo tradat Pelagium ab ipsoemet Praylio dam- natum, litterasque damnationis ad sedem apostolicam a Praylio missas; cumque Praylius succe- serit in sedem Hierosolymitanam Joanni vita functo die 10 Januar. ann. 417, synodus profecto non po- tuit cogi ante hunc ipsum annum, immo neque ante anni finem : nam Praylius ad Romanum episcopum

A epistolam scripsit, qua, ut ait Zosimus in epistola ad Africanos data XI kal. Octobris causæ Pelagii enixius astipulator intervenit, cum jam in locum quondam sancti Joannis episcopus esset ordinatus (Epist. 4, quæ 2 in causa Pelagii). Oportuit igitur inter primam hanc epistolam commendatoriam, scriptam utique post diem 10 Januar. et aliam condemnatoriam, cu- jus meminit Mercator, intercedere tempus aliquod, atque ita synodum non ante finem anni 417 coactam fuisse.

Nec enim potuit cogi, vel ante Pascha, ne, cum apertum foret verna tempestate mare, pugnantibus simul Romam litteræ venirent; vel statim post Pa- seha, eandem ob causam : immo neque ante finem Septembris, tum quia litteræ a synodo venissent Ro- mam hoc anno, antequam Zosimus tertias Africanis litteras dedisset XII kal. April. ann. 418, tum quia Septembri Praylius abesse non debuit ab Ecclesia Hierosolymitana, in qua celebrarentur enœchia die 14 Septemb., teste Nicephoro (Lib. VIII Hist. cap. 50), convenientibus ex orbe toto populis. Restat igitur ut, quam citissime, mense Octobri Theodotus Antiochiæ synodum habuerit; quam tardissime, No- vembri : nam hoc anno, id est, 417, convenisse An- tiochiam episcopos, satis aperte loquuntur verba Mercatoris et Photii. Neque enim ille de utraque synodo Diospolitana et Antiochæna eum in modum scripsisset, quo revera scripsit, si altera non con- secuta fuisset alteram, quam primum potuit, hoc est, post mortem Joannis Hierosolymitani : neque hic apte conjunxisset Innocentium et Theodotum, et uterque eodem anno Pelagianos non damnas- set.

Et vero utrique auctori ratio astipulatur : cum enim ægre ferrent Eros et Lazarus absolutum a Dio- politanis, gratia et potentia Joannis, Pelagium; se- que proinde insinulatos vel calumniæ, vel inscitie, qui hominem accusassent ex libris, quos damna- ret ipse, aut suis aut alienis, quos male intellexissent, institerunt; quo primum tempore licuit apud totius Orientis primatem, ut causa retractaretur, post ob- itum Joannis ann. 417 vita functi?

Adde quod credibile est, neque a Gallicanis epi- scopis accusatoribus, neque a Theodoto accusationem excipiente antevsum tempus solemne habenda circa tempus autumnii synodi, ne præsules novo la- bore fatigarentur.

Venisse porro ad concilium Praylium, licet moris non esset, nisi tota diœcesis convocaretur ideo- pro, quod a Gallicanis episcopis, immo forte et ab Hieronymo edoctus de Pelagii mala fide Pelagiano- rumque jactantia, per epistolas in orbem universum missas, quasi non persona sola, sed etiam dogmata a Palæstinis Patribus absoluta forent, sua interesse duxerit penitus causam recognosci, ne quas dederat in commendationem Pelagii, præ reverentia præces- soris, litteras, orbi scandalum facere, et hæresi pa- trocinari permitteret.

Ex his porro pervidere est quo consilio Pelagius litteras commendatitias a Praylio ad sedem apostoli- cam expresserit, Romamque cum suis iniserit, simul- que gesta Diospolitanae synodi, et libellum suæ fidei : volebat siquidem versipellis hæreticus, et suis rebus implicatum tenere Praylium Hierosolymis, et Romæ animum Innocentii, quem nondum sciebat delin- ctum, occupare; ne, si quid in concilio tentaretur, quod a Gallicanis episcopis urgeri apud Theodotum sentiebat, Romæ retractaretur factum Diospoli de persona judicium.

Perierunt acta litteræque ex synodo ad urbis epi- scopum missæ, magno utique ecclesiasticæ historie damno : patuissent enim relectæ infandi monachi artes, et forte, in exemplum consequentium seculo- rum, ratio haberetur hæreticorum mala fidei con- vincendæ, cogendique homines convictos, exemplo Pelagii, se suamque pudorem tenebris solitudinis ignoscere.

XI SYNODUS

A

DIGRESSIO DE CONCILIIS AFRICANÆ ECCLE. IÆ.

Coacta Carthagine ab Aurelio, Honorio XII et Theodosio VIII A.A. CC., ante Quadragesimam, anno 418.

Admodum obscura est undecima synodus, quæ tertia Carthaginensis in causa Pelagiana; ejus tamen cognitio non mediocriter ad historiam conducit: quare paulo curiosius in eam inquirere oportet, ne cum aliquid præter doctorum sententiam dicturi simus, illud sine gravi ratione asserere videamur.

Verum, quia solis fere ex tertiis Zosimi litteris ad Africanos inquisito agenda est, has ego statim initio exhibendas putavi, tum ut fidem dicendorum faciant, tum ut correctiores legantur. (*Hæ tertiæ litteræ cum supra memoratis habentur tomo dicto XX nostræ Biblioth., col. 676.*)

Ex his constat primum, binas a Zosimo litteras ad Aurelium et universos per Africam episcopos scriptas fuisse; una de Cœlestio, quæ licet careant diei et mensis nota, consignatur tamen consulatu Honorii XI et Flavii Constantii III; alteras de Pelagio, statim a prioribus, sine nota quidem consulum, sed cum die et mense, XI kal. Octob.

Constat deinde litteris Zosimi responsum fuisse ex Africa, missamque obtestationem ut ne pontifex de re tanta judicaret sine Africanis instrumentis, quæ cum obtestatione missa sunt, quæque partim gesta præcedentium synodorum, partim libellum Paulini litterasque Gallicanorum episcoporum, ac librum de Natura Pelagii, et responsum Augustini aliæque plura continerent.

Constat tertio, non prius sanctum pontificem obtestationi Afrorum respondisse, quam accepisset per Marcellinum subdiaconum syndicam, eamque prolixam, cum scribat aliqua tædiæ testificatione se omne volumen epistolæ volvisse, coque aliquando perlecto, intellexisse priores suas litteras non suo sensu acceptas.

Constat quarto, nihil suprema sententia definitum fuisse de causa Cœlestii ante XII kal. April., quo tempore tertiis litteras Zosimus dedit, jam non, ut priores, universis per Africam constitutis episcopis, sed Aurelio et cæteris qui in concilio Carthaginensi assissent. Quod diligenter animadvertendum est.

Constat quinto aliquid fuisse, immo geminum Carthaginensis provinciæ concilium, ante Africanum plenarium kal. Maiis inchoatum; et a priore quidem, post acceptas saltem primas Zosimi de Cœlestio litteras, missam fuisse obtestationem cum instrumentis causæ, quæ prius diximus; ad posterioris vero syndicam datum a Zosimo responsum illud, quod III kal. Maiis Carthagine acceptum est, duobus nimirum diebus ante inchoatum generale concilium.

His quinque ita constitutis, contendo, ex duobus modo memoratis Carthaginensis provinciæ conciliis, alterum, cujus litteris Zosimus non respondit, habitum fuisse mense Octobri, vel etiam Novembri ann. 417; alterum, cujus Patribus Zosimus epistolam dedit antea relatam, coactum ante Quadragesimam ann. 418; quamquam non est visum operæ pretium tractatione alterum ab altero distinguere, cum unius nihil omnino supersit præter obscurissimam memoriam, alterius paulo sit explicatio ratio.

Quot episcopi convenerint, incertum est: pures convenisse, id est, unam saltem de turmis, de quibus dictum est ad Milevitanam synodum, ex eo conficitur, quod conventum summus pontifex concilii Carthaginensis nomine appellet: quæ ex appellatione amplius illud infertur, ex sola proconsulari provinciæ Patres convenisse. Verum id totum illustrari postulat nonnulla rerum Africanarum notitia, quæ consequentibus etiam synodis lucem allatura sit; implicatissimis enim sæpe tenebris, ad eruditorem etiam tædium, res Africanarum synodorum obvolvuntur. Placet igitur hoc in argumentum parumper digredi.

Ex veterum monumentis colligitur (*Apud. Cypr. epist. 46, Aug. epist. 110*), in Africa quatuor generum synodos habitas fuisse; nam et aliquando unus civitatis episcopus, vel cum suis tantum presbyteris et diaconibus conveniebat, quod contrahere presbyterium dicebatur; vel etiam plebem advocabat, quod erat gesta ecclesiastica conficere; vel in concilium quoque adhibebat in vicinia episcopos.

Sed aliquando primas unius integræ provinciæ episcopos per tractoriam vocabat, quæ ratione præscribitur canon 76 Cod. Africani: *Placuit ut quotiescumque concilium congregandum est, episcopi qui neque ætate, neque ægritudine, neque aliqua graviore necessitate impediuntur, competenter occurrant; et primatibus suarum quarumque provinciarum intimetur ut de universis episcopis, vel duæ, vel tres turmæ fiant, ac de singulis turmis vicissim, quotquot electi fuerint, ad diem concilii instantissime occurrant. Quod si non potuerint occurrere, excusationes suas in tractoria conscribant; vel si post adventum tractoriæ aliquæ necessitates repente forsitan ortæ fuerint, nisi rationem impedimenti sui apud suum primatem reddiderint, Ecclesiæ suæ communionem debere esse contentos.*

Ex pluribus aliquando provinciis conveniebant episcopi propter commune negotium, non tamen ex omnibus, cujusmodi fuit Bysacenum, ad quod ex provinciæ proconsulari missi sunt episcopi legati (*Cod. Eccles. Africanæ ad ann. 394*).

Denique aliquando ex tota Africæ diœcesi, id est, ex omnibus Africanis provinciis, accitum Carthaginensis episcopi, conventus celebrabatur, quamquam fuit aliis temporibus alia convocandi forma. Singulis enim annis primum convenerunt. Deinde tempus ex arbitrio Carthaginensis episcopi, aut potius ex negotiorum necessitate, pependit.

Primum genus, quod diœcesanis nostrorum temporum synodis respondet, conventus magis seu compresbyterium quam concilium dicebatur; secundum, nomen accipiebat vel a provinciæ, vel ab urbe ad quam episcopi in primatu evocati confluebant; tertium, Africanum quidem, sed particulare nominabatur, ut a quarto discernetur, quod universale vocatum est, ad quod nempe omnibus ex provinciis Africæ, vel episcopi quilibet, vel delegati conveniebant.

Africana porro diœcesis prioribus temporibus habuit provincias quinque, proconsularem seu Carthaginensem, Bysacenam, Numidiam, Mauritaniam et Tripolitana. Deinde Mauritanie duæ factæ sunt, Sitifensis et Cæsariensis. (Sunt qui Numidiam quoque in duas divisam putent, sed non magna ratione.) Accessit denique Hispania Transfretana, seu Mauritania Tingitana, si modo vera sit inscriptio concilii plenarii ann. 418 habiti, prout legitur in manuscripto codice monasterii sancti Bavonis Gandavensis: quamquam et aliunde id probari potest, ut ostendimus in dissertatione de Constitutionibus imperatorum.

Ex his cognosce, lector, quæ synodi Africanæ dicende sint, quæ vel Carthaginenses tantum, vel alterius cujuscumque provinciæ. Africanæ sunt, ad quas ex pluribus provinciis episcopi conveniebant. Carthaginenses, vel alterius provinciæ, quas unus solus, aut proconsularis, aut cujuscumque alterius provinciæ episcopi celebrabant. Illarum cogendarum auctoritas penes episcopum Carthaginensem erat; istarum penes singulos primates. In illis decernebantur quæ totius diœcesis intererant; in istis, quæ unius provinciæ. Ad Africanas appellabatur a provincialibus; ad provinciales a iudicio singulorum episcoporum.

Africanæ singulis annis cogenda fuerant ex præscripto concilii Hipponensis, ut patet ex can. 18 cod. Africani: *Secundum Nicæna statuta, propter causas ecclesiasticas, quæ ad perniciem plebium sæpe veterascent, singulis quibusque annis concilium convocatur.*

ad quod omnes provinciae, quae primas sedes habent, de conciliis suis binos, aut quantos delegerint, episcopos legatos mittant, ut congregatio conventa plena possit esse auctoritas.

Cogendarum tempus, homo diem sanciebat canon 73: Placuit ut dies venerabilis Pascha formatarum subscriptione omnibus intimetur, dies vero concilii idem servetur qui in Hipponensi concilio constitutus est, id est, x kal. Septemb., etc.

At quia molestum erat tot episcopos tam saepe suis e sedibus emovere, abrogati sunt canones praedicti duo, canone 95: Quoniam constitutum fuerat in concilio Hipponensi, ut singulis annis contraheretur concilium Africae plenarium, non tantum hic apud Carthaginem, verum etiam per diversas provincias suo ordine; et hoc ita servatum est, ut indiceremus aliquando in Numidia, aliquando in Bysacio. At quia hoc laboriosum omnibus fratribus visum est, placuit ut non sit ultra satigandis fratribus anniversaria necessitas, sed quoties eegerit causa communis, id est, totius Africae, undecumque ad hanc sedem de hac re dato litterae fuerint, congregandum esse synodum, in ea provincia ubi opportunitas persuaserit: causae autem quae communes non sunt, in suis provinciis iudicentur.

Provinciales ex praescripto Niceni concilii bis in anno habebantur; semel ante quadragesimam Paschae; iterum circa tempus autumnii. Vide canonem 5 Nicenum relatum in Notis ad quartam synodum, et inde cognosce quo tempore plura concilia provincialia coacta sint, utroque scilicet legitimo, nec alio, nisi necessitas urgeret. Unde quoties praeter solemne tempus habita leguntur, investiganda est homini studioso causa: fuit enim aliqua semper, quam sciri ad historiam confert.

Africae modo in una, modo in altera provincia, ordine servato, congregabantur, ut antea dictum est ex ean. 95, quamquam nullae sunt habitae extra Numidiam, Proconsularem et Bysacenam: quia reliquae provinciae minus erant opportunae propter distantiam, quam praedictae, in media Africa sitae. Provinciales non habebantur in civitatibus, ubi erant seniores seu primates, ut quibusdam visum est, propter canonem 75: Scribendum ad singularum quarumque provinciarum primates, ut quando apud se concilium congregant, istum diem non impendant. Sed in opportunioribus provinciae locis, quod constat ex Milevitana synodo, quemadmodum et Cirtensi, quam coegit Silvanus Numidiae primas, cum tamen Summensi vel Zumensi Ecclesiae praesesset.

Notandum vero nomine concilii plenarii appellavis-e veteres synodum ad quam omnes episcopi conveniebant; unde factum ut nomen hoc alio alias sensu usurparet. Dixerunt enim plenaria concilia, non ea tantum quae totius Africae, sed ipsa quoque provincialia, prout infirmum episcopi, vel omnes minus provinciae apud seniores suum, vel ex omnibus provinciis ad locum a Carthaginensi episcopo constitutum, congregabantur. Intercessit igitur discrimen aliquod inter concilium plenarium et universale: illud enim potuit esse unius tantum provinciae; istud fuit totius diocesis, quamquam universale adhuc a plenario totius Africae diversum aliquando fuit. Ad illud enim omnes provinciae per legatos tantum vocabantur: ad istud omnes minus turmae, quibuscumque placeret venire. Similiter ad provinciae minus concilium non plenarium una sola turma vocabatur, ad plenarium ambae. Unde intelligere est quam ob causam nulla catholicoorum synodus Africana legatorum plures episcopos habuisse quam ducentos et viginti ad summum, cum tamen in Africa forent plures quingentis Ecclesiae episcopales catholicae: scilicet conveniebat ex singulis provinciis una tantum turma, id est, media fere pars, ex qua tamen aliqui iustus haberent absentiae causas, de quibus est canon 76. Id vero sapienter institutum fuit, ut pastoribus suis orbatæ Ecclesiae damnum quidquam patenter: suam enim vicino episcopo remanenti pro-

fecturus commendabat. Ea porro disciplina vixit apud catholicos, sed aliis moribus vivebant Donatistae. Verum ista diligentius aliquando, si Deus voluerit, in historia Ecclesiae Africanæ, quam meditamur.

His porro animadversis, concludendum illud est, propter quod progressi sumus, undecimam scilicet synodum, aut provincialem fuisse, quod magis reor; aut Africanam particularem tantum, quod non improbabile, alterutrum enim sequitur ex inscriptione litterarum Zosimi summi pontificis. Quid autem in ea gestum sit ex praecedentibus constat; quot episcopi affuerint incertum; certus tamen locus, cum tempore, praeside et occasione.

XII SYNODUS,

Carthaginē ab Aurelio ex omnibus Africae provinciis collecta, Honorio xii et Theodosio viii AA. CC., kalendis Maiis, anno 418.

Carthaginē habita est duodecima synodus, ad quam ex omnibus Africae provinciis episcopi ab Aurelio vocati conveniunt. Quare, licet a loca Carthaginensis vulgo dicatur, ab Augustino tamen Africana nominatur (Epist. 215), estque prima totius Africae in causa Pelagianae haeresis.

Coacta est Honorio xii et Theodosio viii AA. CC., ut habent acta, id est, ann. Christi 418, non initio veris, quod voluit Binius Baronium secutus, sed kal. tantum Maiis, quam notata acta praefert. Et vero, quomodo, vigente ecclesiastica disciplina, 214 episcopi (tot enim congregati dicuntur, quos inter Aurelius, Augustinus, Alipius, Possidius, Evodius, alique sanctissimi antistites) suis ab Ecclesiis abfuiscent solenni tempore Paschatis, quod anno illo incidit in diem septimum Aprilis, et cuius proinde festi consummatio fuit xviii kal. Maias?

Qua occasione praetermittere non possum quod inter legendum codicem Africanæ Ecclesiae, pauloque diligentius versanda concilia generalia ejusdem Ecclesiae, observavi, nullum, praeter duo, habitum, alio tempore, quam post integrum saltem a festis paschalis mensem; plura vero consignari mense Augusto et Septembri. Duorum autem, quae excepta volui, posterius, omnium celeberrimum propter gravissimorum negotiorum necessitatem coactum est kal. Maiis ann. 418, cum Pascha incidere in diem 7 Aprilis; prius, quod valde obscurum est, celebratum legitur v kal. Martias, ann. 599, Pascha incidente in diem 10 Aprilis. Sed errorem irrepsisse oportet hunc in locum, et positas vel kalendas pro idibus, vel Maias pro Junis, ne quid enormiter factum dicatur, et contra canones in aliis conciliis sancte observatos dicatur.

Inter universales synodos ista censeri debet, quippe cui praefuerit Aurelius, cum Donatiano Telectensi primae sedis episcopo provinciae Bysacenaë, et aliis 212, tam ex provincia Bysacena, quam Mauritania Sitifensi, Tripolitana, Numidia, Mauritania Casariensi, et Hispania, id est, Mauritania Tingitana, quae Hispania trans Gades dicta est, propterea quod vicario Hispaniarum subesset.

Ex ea data est synodica ad Zosimum papam, de qua Prosper Cassianum alloquens (Lib. cont. Collat. cap. 10; idem habet in resp. ad 8 cap. Gall.): Secundum tuam censuram, qua sanctorum et pidelium voluntatum asseris non in omnibus hominibus ex Deo principium... erraverunt ducenti quatuordecim sacerdotes, qui in epistola quam suis constitutionibus praeterferunt, ita apostolicae sedis antistitem beatum Zosimum suum allocuti: Constitumus in Pelagianum, alique Caesarium per venerabilem episcopum Innocentium, de beatissimi apostoli Petri sede prolatum manerent, donec aperitissima confessione fateantur, gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, non solum ad cognoscendam, verum etiam ad faciendam iustitiam, nos per actus singulos adjuvari, ita ut sine

illa nihil veræ sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus.

Sed hic oriuntur difficiles quæstiones septem, quatuor ex Augustini variis locis, tres ex Prosperi testimonio mox allato, alioque Chronici loco. Prima, quæ sit illa synodus Africana (*Lib. de Peccato orig. c. 7 et 8*), quæ revocavisse dicitur in memoriam, venerabili papæ Zosimo, quid ejus præcessor Innocentius de gestis Palæstinæ synodi judicasset, et post cujus rescripta, in Cælestium justissima prolata est sententia. Secunda (*Ibidem*), quod item Africanum concilium, ex quo rescriptum est Zosimo, antequam ad universos episcopos totius orbis tractoriam mitteret. Tertia, ex quo pariter Africæ conventu. Romanæ litteræ venerint, id continentes non sufficere hominibus tardioribus et sollicitioribus, quod se generaliter Innocentii episcopi litteris consentire Cælestius folebatur, sed aperte eum debere anathematizare quæ in suo libello prava posuerat, etc. (*Lib. II ad Bonif. cap. 5*). Quarta, quod denique concilium posterius plenarium totius Africæ, in quo breviter contra errorem Pelagianum aliquid constitutum est (*Epist. 47. ad Valent.*).

Atque has quæstiones facit Augustinus, alias Prosperi (*Lib. cont. Collat. cap. 10*). Quinta igitur, quæ sint illa Africanæ episcoporum concilia, quæ decretis suis constituerunt, utrumque Dei donum esse, et scire quid facere debeamus, et diligere, ut faciamus: ut ædificante charitate scientia non possit inflare, quia sicut de Deo scriptum est: Ille est qui docet hominem scientiam (*Psalm. xciii. 10*): ita scriptum est: Caritas ex Deo est (*I. Joann. iv. 7*). Sexta, quæ ex synodo Africanæ episcopi ad papam Zosimum rescribentes, eumque in sententiæ hujus salubritate laudantes, aiunt: Illud vero, quod in litteris tuis, quas ad universos curasti esse mittendas, posuisti dicens: « Nos tamen instinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt, unde nascuntur) ad fratrum et coepiscoporum nostrorum conscientiam universa retulimus; » sic accepimus dictum, etc. (*In Chron. ad consulat. Hon. xii et Theod. viii*). Septima quo concilio apud Carthaginem habito 207 episcoporum ad pontificem Zosimum synodalia decreta perlata sunt, quibus probatis, per totum orbem hæresis Pelagiana damnata est.

Ut explicentur tot quæstiones, pateatque veritas, qua via potest, ex tantis tamque antiquis tenebris, certa quædam statuenda sunt tamquam principia.

Constat igitur primo, sæpius ab Africanis ad Zosimum, et a Zosimo ad Africanos rescriptum esse in causa Cælestii et Pelagii. Id enim significant Augustini verba (*Lib. II ad Bonif. cap. 3*): Tot et tantis inter apostolicam sedem et Afros episcopos currentibus et recurrentibus scriptis ecclesiasticis, etiam gestis de hac causa apud illam sedem, Cælestio præsentem et respondente, confectis, etc.

Constat deinde ea quæ tribuit Prosper Africanis episcoporum conciliis, legi totidem verbis can. 4 concilii Africani universalis habiti Carthaginæ kal. Maiis, Honorio xii et Theodosio viii cons. Unde dubium esse non potest quin nomine Africanorum conciliorum universale quod diximus intelligere voluerit. Cur ergo usus est plurali numero? An vitiosa est lectio, legendumque potius, vel: Erraverunt Africæ episcopi? Tale quiddam suadere videntur variantes editiones. An salus est, retenta antiqua lectione, dicere Prosuperum, cum hæc scriberet post. ann. 452, respexisse ad duo concilia Africana, quorum in uno constituti sunt canones ann. 418, in altero recogniti et approbati ann. 419.

Constat etiam plenarium illud posterius totius Africæ concilium, in quo breviter contra errorem Pelagianum constitutum est id quod Augustinus Valentino in ea legenda jubet (*Epist. 215*), ad cognoscendum ænemadinodum catholica Ecclesia in Dei misericordia, Pelagianæ hæresis venena repulsi non esse diversum ab universali Carthaginæ habito kal. Maiis;

A in eo enim breviter octo canonibus comprehensa est tota Ecclesiæ fides adversus Pelagianum errorem, ut emergentes in Adrumetino monasterio contentiones. Quorsum vero, inquires, et cujus respectu Augustinus hoc concilium posterius dicit (*Lib. I de Her. Pelag. cap. 44*)? En scopolus, ad quem, opinor, eruditos hærere necesse est: nec aliter evadere quam admissis duobus cum Vossio Africanis conciliis, posteriore uno, in quo sancti sint octo canones, altero priore, unde scripta quæ habet, tum Prosper in hæc verba: Erraverunt ducenti quatuordecim episcopi, etc., tum Augustinus, cum ait: Hoc ut plenius et manifestius in illo fieret, etc. At quando, instabis, prius illud haberi contigit, si posterius kal. Maiis convenit? Novus iterum scopolus, ad quem tanisper hærendum donec affluat ex consequentibus novæ lux.

Constat quarto, hæc verba Prosperi: Erraverunt Africani episcopi ad papam Zosimum rescribentes, eumque in sententiæ hujus salubritate laudantes, etc., pertinere ad aliud tempus quam quo habitum est universale concilium, quo de nunc agitur; nam procul dubio id rescribere Africani post acceptam Zosimi tractoriam ad universos orbis episcopos. Cum ergo tractoria illa in Africam non pervenerit, nisi longe post kalendas Maias, quarum in acceptis sunt tertie litteræ continentes, nihil adhuc immutatum, sed omnia in eo statu relicta in quo dudum fuerant (*Epist. 3 Zosimi ad Afric.*); necesse est rescriptum illud, cujus meminit Prosper, pertinere ad mensem circiter Augustum; atque ita, vel coactum novum concilium: tunc temporis; vel, quod opinabilius videtur, idem eousque permansisse, delapsis tamen interdum Patribus ad suas, ut necessitas postulabat, invisendas Ecclesias.

Constat quinto, tres priores quæstiones ex verbis Augustini ortas, non difficili negotio posse dissolvere, si modo ea quæ in ipsis continetur pertinere dicantur ad prius concilium Africanum, seu potius ad priorem concilii Africani universalis consensum. Duos enim aut tres potius unius concilii consensu vel conventu fuisse puti, quos tamen singulos nomine concilii Augustinus appellaverit, propterea quod diversis mensibus celebrati fuerint, nec modicum inter ipsos temporis spatium intercesserit, redeuntibus ad diem constitutum ex sua singulis Ecclesiæ episcopis, saltem delegatis.

Priorem igitur conventum, sive potius prius concilium habitum pono kalend. Maiis, quibus consignatur concilium 214 episcoporum; posteriorem conventum, seu posterius concilium, habitum puto circiter medium Junium; postremum, circiter medium Augustum. In priore rescripta sunt ad Zosimum ea quæ continentur partim prioribus tribus ex Augustino quæstionibus, partim septima ex Prospero. In posteriore sancti canones, de quibus est quarta ex Augustino, et quinta ex Prospero quæstio. In postremo denique post acceptam Zosimi tractoriam universalem et particularem ad Africanos epistolam, actæ gratiæ summo pontifici, et illud laudatum tractoriæ quod ex Prospero quæstione sexta relatum est.

Ratio temporis ita constituendi aperta hæc est: totum negotium de quo agitur in quæstionibus absolvi oportuit intervallo temporis quod a festis paschalis absolutis ad xii kal. Octob. elapsum est, id est, a die 15 April. ad 21 Septembris; nam et sanctissimi episcopi 214 festa paschalia procul dubio suis in Ecclesiis peregerunt, et Augustinus, qui omnibus conventibus interfuit, xii kal. Octob. in Mauritania fugebatur legatione sedis apostolicæ, ut constet ex epistola 190, ad Optatum, et ex gestis cum Emerito.

Tres igitur conventus ponendi, si Augustinum et Prosuperum audire voluerimus. Primus, ex quo, post tertias litteras Zosimi acceptas iii kal. Maias, rescriptum est summo pontifici, de modo iudicii cum Cælestio exercendi. Neque vero prius haberi potuit,

sequidem soli 15 dies concessi fuerint Patribus ad conveniendum ex suis provinciis. Cum ergo monita concilii, et reliqua simul instrumenta litis, Romam prius perventura crederentur ab Africanis quam iudicium institueretur a Zosimo, nec tamen perventura, nisi post mensem; dimissi videntur Patres, ut festum Pentecostes solemnemque baptismum de more cum sua plebe celebrarent, reversuri statim peractis festis, ut praeo essent ad expiendum in communi, et deliberandum si quid responsi vel a Marcellino subdiacono agente in rebus Africanæ Ecclesiæ, vel a summo pontifice afferretur.

Secundus haberi commode potuit circiter xv kal. Julias, id est, die 17 Junii, aut etiam citius circa idus Junias, tuncque sancti canones 19, quorum octo pertinent ad fidem, reliqui ad disciplinam.

Ultimus canon, quia facit ad rem nostram, hic memorandus: *Placuit, ne diutius universi episcopi qui ad concilium congregati sunt, tenerentur ab universo concilio iudices ternos de singulis provinciis eligi: et electi sunt de provincia Carthaginiensi Vincentius, Fortunatianus et Clarus; de provincia Numidiæ Aitilius, Augustinus, et Restitutus; de provincia Bysacena cum sancto sene Donatiano primate Cresconius, Jocundus et Emilianus; de Mauritania Sitifensis Severianus, Asinticus et Donatus; de provincia Tripolitana Plautius, qui ex more legatus unus missus est; qui omnes cum sancto sene Aurelio universa cognoscant. Et petiit universum concilium ut cunctis, sive gestis, quæ confecta iam sunt, sive epistolis, ipse subscribat. Et subscripserunt, etc.*

Canonis causa fuit, ut opinor, quod cum Roma expectaretur responsum, nec illud tamen, vel propter tempestuosum mare, aut reflantes ventos, brevi affuturum sperari posset, visum est paulo durius, et vix non inhumannum, retinere tot Patres ad incertum diem, æstiosa præsertim tempestate, extra sua loca, vix commodis non abunde sufficientibus.

Allatum est tamen responsum, non longo post tempore, non quidem a tribus Zosimi legatis, Faustino Potentinæ Ecclesiæ episcopo, Philippo et Asello presbyteris, quod mihi aliquando visum; sed a Leone, tunc acolytho, postmodum Romano pontifice, qui videtur attulisse simul mandatum ad Augustinum, ut in Mauritania legatione sedis apostolicæ fungeretur (*Aug. epist. 191*). De Cælestii vero Pelagique condemnatione dux fuerunt epistolæ: una universalis, quam tractoriam vocat Mercator; altera specialis ad Afros, qui gratias egerant summis laudibus cumulatæ (*Aug. epist. 190*).

XIII SYNODUS,

Quæ secunda Africana ibidem habita, eodem anno circiter medium Junium.

Ex his quæ hactenus pertractata sunt, consequens videtur ut, si voluerimus cum Augustino loqui, numeranda sit decimo tertio loco synodus quam ille posteriori plenarium Africanum concilium nominavit, et in qua celebres illi canones octo ad fidem pertinentes conditi sunt:

1. *Placuit omnibus episcopis, qui fuerunt in hac sancta synodo, ut quicumque dicit Adam primum hominem mortalem factum, ita ut sive peccaret, sive non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ; anathema sit.*

2. *Item placuit ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit, in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro expietur, unde fit consequens ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur; anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est quod ait Apostolus: Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt (*Rom. v, 12*), nisi*

A quemadmodum Ecclesia catholica, ubique diffusa, semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei etiam parvuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur quod generatione traxerunt.

3. *Item placuit ut quicumque dixerit gratiam Dei, in qua justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere quæ jam commissa sunt, non etiam ad adiutorium ut non committatur; anathema sit.*

4. *Item quisquis dixerit eandem gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsum nobis revelatur et aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valeamus; anathema sit. Cum enim dicat Apostolus: Scientia inflat, charitas vero edificat (*I Cor. viii, 1*); valde impium est ut credamus ad eam quæ inflat nos habere gratiam Christi, ad eam quæ edificat non habere; cum sit utrumque donum Dei, et scire quid facere debeamus, et diligere ut faciamus, ut, edificante charitate, scientia non possit inflare. Sicut autem de Deo scriptum est: Qui docet hominem scientiam (*Psal. cxiii, 10*), ita etiam scriptum est, Charitas ex Deo est (*I Joan. iv, 7*).*

5. *Item placuit ut quicumque dixerit, ideo nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium facilius possimus implere per gratiam, tamquam etsi gratia non daretur, non quidem facile sed tamen possimus etiam sine illa, implere divina mandata; anathema sit. De fratribus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait: Sine me difficilius potestis facere; sed ait: Sine me nihil potestis facere (*Joan. xv, 5*).*

6. *Item placuit ut quod ait sanctus Joannes Apostolus: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est (*I Joan. i, 8*); quisquis sic accipiendum putaverit, ut dicat, propter humilitatem non oportere dici nos non habere peccatum, non quia veritas est; anathema sit. Sequitur enim Apostolus, et adjungit: Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est et justus, qui remittit nobis peccata, et mundat nos ab omni iniquitate (*Ibidem*); ubi satis apparet hoc non tantum humiliter, sed etiam veraciter dici. Poterat enim Apostolus dicere: Si dixerimus quia non habemus peccatum, nos ipsos extollimus, et humilitas in nobis non est. Satis ostendit, eum qui se dixerit non habere peccatum, non verum loqui, sed falsum.*

7. *Item placuit ut quicumque dixerit, in oratione Dominica ideo dicere sanctos: Dimitte nobis debita nostra (*Math. vi, 12*); ut non pro se ipsis hoc dicant, quia non est eis jam necessaria ista petitio, sed pro aliis qui sunt in suo populo peccatores; et ideo non dicere unumquemque sanctorum: Dimitte mihi debita mea; sed: Dimitte nobis debita nostra; ut hoc pro aliis potius quam pro se justus petere intelligatur; anathema sit. Sanctus enim et justus erat apostolus Jacobus, cum dicebat: In multis enim offendimus omnes (*Jacob. iii, 2*). Nam quare additum est, omnes, nisi ut ista sententia conveniret et psalmo, ubi legitur: Non intres in iudicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens (*Psal. cxlii, 2*)? et in oratione sapientissimi Salomonis: Non est homo qui non peccet (*Eccles. vii, 21*); et in libro Job: In manu omnis hominis signat, ut sciat omnis homo infirmitatem suam (*Job xxxvii, 7*). Unde etiam Daniel sanctus et justus, cum in oratione pluraliter diceret: Peccavimus, iniquitatem fecimus, etc. (*Dan. ix, 5*), quæ nisi veraciter et humiliter confiteretur, ne putaretur, quemadmodum quidam sentiunt, hæc non de suis, sed de populi sui potius dixisse peccatis; postea dixit: Cum orarem, et confiterer peccata mea, et peccata populi mei*

Dominio Deo nostro (*Ibid.* 20). Noluit dicere, peccata nostra, sed; populi sui, dixit; et sunt, quia futuros istos, qui tam male intelligunt, tamquam propheta providit.

8. et hinc placuit ut quicumque verba ipsa Domini orationis, ubi dicimus: *Dimitte nobis debita nostra* (*Matth.* vi, 12), ita voluit a sanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur; anathema sit. Quis enim ferat orantem, et non hominibus, sed ipsi Domino mentientem, qui labiis sibi dicit dimitti velle, et corde dicit quæ sibi dimittantur, debita non habere.

Dignum vero notatu est in omnibus aliis Africanæ Ecclesiæ conciliis, nihil quod ad fidem pertineret decretum esse, sed acium de sola disciplina, causisque personarum. An quia provincialium conciliorum nulla erat de dogmatibus definiendi auctoritas, cum fides sit communis causa, cuiusmodi nulla, nisi in concilio totius Africa agebatur? Sed cur nec in primo concilio universali? An intelligebant sancti viri, quorum dux Aurelius, et velut ingenium Augustinus erat, quoties fidei ratio ventilatur, omnes episcopos, nonnisi ad Petrum, id est, sui nominis et honoris auctorem, referre debere, eamque esse antiquam traditionem Patrumque instituta sacerdotali officio custodienda (*In not. in epist. ad Milevit. et Carthag. concil.*)?

Cur ergo nunc conditi canones? Id factum reor, quia jam ad Patres pervenerat exemplar tractoriæ, sed privatis tantum litteris, nondum per legatos. Quare, ut abeuntibus episcopis traderetur, jam aliqua in antecessum pars tractoriæ, ex ea pulo extractos canones, saltem duos priores, (quid, si, deesse tractoriæ cum dolerent partem quæ gratiam Dei spectaret, eam suis canonibus suppleendam crediderunt?) quos ab omnibus ferri majoris fuit ponderis, quam si a solis delegatis, quorum forte potestas eoque non pertinebat.

Quot episcopi convenerint, dictum antea: ducenti minimum et quatuordecim, si tamen omnes qui prius convenerant; reverent post Pentecostem ex suis Ecclesiis, quas inviserant: quare irrepsit error in librum Chronographi Prosperi, qui numerat 217. Fuit vero facile notariis pro 214 ponere 217; quamquam hic error non in omnibus codicibus mss. reperitur.

Hinc etiam poetæ Prosperi castiganda hyperbole, qui ter centenis procerum editos linguis canones dixit: solent enim poetæ numerum, qui ducentos prætergressus fuerit, trecentorum nomine appellare.

Dictum etiam satis quo tempore sanctissimi illi defensores fidei convenerint, circiter nempe medium Junium. Par est enim credere post festa Pentecostes peracta solemneque baptismum reversos. Quare, si se dederint in viam post octavam a baptismo diem, quo absoluebantur festa, diesque in conficienda via quindecim posuerint, quæ brevissima mora, fatendum est non convenisse ante diem 17 Junii; nam ann. 418 littera Dominicalis erat F, et Pascha contigerat die 7 April., atque ita Pentecoste inciderat in diem 26 Maii, absolutio festorum in 2 Junii.

XIV SYNODUS.

Rome iisdem coss. ■ Zosimo papa adversus Pelagium et Cælestium, die 15 Aprilis celebrata.

Decima quarta synodus, quæ tertia Romana, habita a Zosimo papa, ea ipsa est quam M. Mercator *audientiam pleniorē* vocat, *Commun. cap. 1*; Augustinus, *apostolicæ sedis examen et iudicium*, lib. ii ad Bonif. cap. 3, et *epist. 194*; Possidius, *Ecclesiæ catholicæ iudicium*, in Vita sancti August. cap. 18; Honorius imperator, *beatissimæ Ecclesiæ acta*, in edict. ad Pallad.; Prosper, *concilium cunctorum sacerdotum mundique manu subscriptum*, lib. cont. Coll. cap. 41, et in *carm. de Ingratis*.

Hanc habuit Zosimus post patefactas hæreticorum artes, Cælestique perspectam malam fidem inde

Amisit in universum orbem nobilem illam epistolam, quæ, ut ait Prosper, ad impiorum detruncationem gladio Petri dextris omnium armavit antistitem (*Lib. cont. Collat. cap. 41*).

Sed præstat audire Mercatorem (*Commun. cap. 3*): Quæ omnia suprascripta capitula, ut jam superius dictum est, continet illa beatæ memoriæ episcopi Zosimi epistola, quæ tractoria dicitur; quæ Cælestius Pelagiusque damnati sunt; quæ et Constantinopolim, et per totum orbem missa, subscriptionibus sanctorum Patrum est roborata, etc.

Dixerat superius post factam epistolæ per subscriptionem a Cælestio obtentæ mentionem: Episcopis vero ex Africa rescribentibus, omnemque causam quæ apud eos facta fuerat exponentibus, missis etiam gestis exinde, quæ fuerant tunc cum illo, vel de illo confecta, vocatus ad audientiam pleniorē, ut quæ promiserat, festinaret implere, id est, ut damnatis prædictis capitulis, sententia Afrorum pontificum, quæ fuerat communione privatus, absolveretur, non solum non adfuit, sed etiam ex memoriæ Romana urbe profugit, atque ob hoc a beatæ memoriæ prædicto Zosimo episcopo, scriptis amplissimis et longissimis perdam-natus est; in quibus et ipsa capitula, de quibus accusatus fuerat, continentur; et omnis causa, tam de Cælestio suprascripto, quam de Pelagio magistro ejus praviore, videtur esse narrata: quorum scriptorum et nos hic habemus exemplaria, et ad Orientales Ecclesias, Aegypti diocesim, et Constantinopolim, et Thessalonicam, et Hierosolymam, similia eademque scripta ad episcopos transmissa esse suggerimus.

De tractoria pluribus egimus in notis ad *Communitorium*, agemus et in dissertatione de subscriptionibus imperatis in causa Pelagianorum: ubi hanc ab auctore appendicis ad epistolam Cælestini, nominatam ostendimus *canonicam auctoritatem*, id est fidei regulam, eique perinde in causa Pelagianorum subscribendum fuisse, atque in causa Eutychianæ hæresis sancti Leonis epistolæ ad Flavianum.

Quot episcopi convenerint, prorsus ignotum est: plures convenisse, ex eo colligitur, quod a Mercatore plenior audientia dicatur. Interfuisse clerum urbicum, immo et frequentissimum populum, tradit Augustinus, sive ubi narrat Sixtum presbyterum, quem fama jactaret fuisse inimicis gratiæ, priorem eis, in frequentissimo populo, anathema dixisse (*Epist. 194*); sive cum refert querelas Pelagianorum, aut calumnias potius, adversus clericos Romanos, aut calumnias fussionis terrore percussos, non erubuisse prævaricationis crimen admittere, ut contra priorem sententiam suam, quæ gestis catholico dogmati adfuerant, postea pronuntiarent malam hominum esse naturam (*Lib. ii ad Bonif. cap. 3*).

De tempore disputatum est, saltem ex parte, inter inquirendum in Africanæ concilia: cum enim e concessu habito kal. Maiis rescriptum sit tertiis Zosimi litteris datis xii kal. Aprilis, quibus significabat pontifex nihil adhuc definitum summo iudicio; cumque prius sententiam tulerit quam Honorius, iudicium ipsius sequens, constitutionem daret ad Palladium pridie kal. Maias, necesse est synodum convenisse intermedio tempore: at temporis hujus maximam partem tenuit Quadragesima cum festis paschalibus, quæ contingerunt die 7 Aprilis. Par est credere statim post absolutos dies festos habitam synodum, id est, die 15 Aprilis, gestisque ad Honorium delatis, editam pridie kal. Maias sanctionem.

Hinc temporum rationi belle omnia conveniunt, sive quæ Augustinus ad Optatum scribit de epistola Zosimi (*Epist. apud August. 204*); sive quæ Hieronymus ad Alipium et Augustinum, de jugulam, ipsis cooperatoribus et auctoribus, Cælestiana hæresi; sive quæ alii auctores, de toto Zosimi cum Pelagianis negotio.

Tractoria Zosimi nihil superest, nisi fragmenta quædam, partim apud Augustinum, partim in ap-

pendice epistolæ Cælestini ad episcopos Galliarum, sed ea vix idonea quæ tantam jacturam consolentur.

Ex epistola Augustini 157 ad Optatum.

Nam, ut jam verbis utar quæ in ipsa epistola beatissimi antistitis Zosimi leguntur: *Fidelis Dominus in verbis suis, ejusque baptismus re ac verbis, id est, opere, confessione et remissione vera peccatorum, in omni sexu, ætate, conditione generis humani eandem plenitudinem tenet. Nullus enim, nisi qui peccati servus est, liber efficitur: nec redemptus dici potest, nisi qui vere per peccatum fuerit ante captivus, sicut scriptum est: Si vos filius liberaverit, vere liberi eritis (Joan. viii, 36). Per ipsum enim renascimur spiritaliter, per ipsum crucifigimur mundo: ipsius morte mortis ab Adam omnibus nobis introductæ atque transmissæ universæ animæ, illud propagatione contractum chirographum rumpitur, in quo nullus omnino natorum, antequam per baptismum liberetur, non tenetur: innocens. In his verbis apostolicæ sedis, tam antiqua atque fundata certa et clara est catholica fides, ut nefas sit de illa dubitare Christianos.*

Ex præteritorum sedis apostolicæ pontificum auctoritatibus sive sententiis, epistolæ Cælestini papæ ad episcopos Galliarum subijci solitis.

CAP. VIII. Quod omnia studia, et omnia opera ac merita sanctorum ad Dei gloriam laudemque referenda sint, quia nemo aliunde ei placeat, nisi ex eo quod ipse donaverit. In quam nos sententiam dirigit beatæ recordationis papæ Zosimi regularis auctoritas, cum scribens ad totius orbis episcopos ait: *Nos autem instinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt, unde nascuntur) ad fratrum et coepiscoporum nostrorum conscientiam universa retulimus. Hunc autem sermonem sincerissimæ veritatis luce radiantem tanto Afri episcopi honore venerati sunt, ut ita ad eundem virum scriberent: Illud vero, quod in litteris quæ in universas provincias curasti esse mittendas posuisti dicens: Nos tamen instinctu Dei, etc., sic accepimus dictum, ut illos qui contra Dei adiutorium extollunt humani arbitrii libertatem, districto gladio veritatis, velut cursim transiens, amputares. Quid enim tam libero fecisti arbitrio, quam quod universa in nostræ humilitatis conscientiam retulisti? Et tamen instinctu Dei factum esse fideliter sapienterque vidisti, veraciter fidenterque dixisti. Ideo utique, quia præparatur voluntas a Domino, et ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda filiorum. Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt (Rom. viii, 14); ut nec nostrum deesse sentiamus arbitrium, et in bonis quibusque voluntatis humanæ singulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium.*

CAP. IX. Quod ita Deus in cordibus hominum; atque in ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium omni-que motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus. Ad hanc enim nos professionem idem doctor instituit, qui cum ad totius orbis episcopos de divinæ gratiæ opitulatione loqueretur: *Quod ergo, ait, tempus intervenit, quo ejus non egamus auxilio? In omnibus igitur actibus causisque, cogitationibus, motibus, adiutor et protector orandus est. Superbum est enim, ut quidquam sibi humana natura præsumat, clamante Apostolo: Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed contra principes et potestates aeris hujus, contra spiritualia nequitie in cælestibus (Ephes. vi, 12). Et sicut ipse iterum dicit: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum (Rom. vii, 24). Et iterum: Gratia Dei sum id quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit; sed plus illis omnibus laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum (I Cor. xv, 10).*

Quis fuerit exitus, quise fructus, sive concilii, sive hætoriarum, intelligere licet ex omnibus ejusdem ævi

A scriptoribus, præsertim Augustino, Prospero, Mercatore, aliisque cum Possidio, ejus sunt hæc verba (*In Vita. S. Aug. cap. 18*): *Et quoniam idem (Pelagianistæ) perversi, sed apostolicæ per suam ambitionem eundem perfidiam persuadere conabantur, instantissime etiam conciliis Africanis sanctorum episcoporum gestum est ut sancto papæ urbis Romæ, et prius venerabili Innocentio, et postea sancto Zosimo ejus successori persuaderetur quod illa secta catholica fide et abominanda et dammanda fuisset. At illi tantæ sedis antistites suis diversis temporibus eosdem notantes, atque a membris Ecclesiæ præcidentes, datis litteris ad Africanas, Orientisque et Occidentis Ecclesias, eos anathematizandos et devitandos ab omnibus catholicis censuerunt. Et hoc tale de illis Ecclesiæ Dei catholicæ prolatum judicium etiam piissimus imperator Honorius audiens ac sequens, suis eos legibus damnatis inter hæreticos haberi debere constituit. Unde nonnulli ex eis ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium, unde resisterant, redierunt, etc.*

XV SYNODUS,

Carthagine ab Aurelio congregata ex tota diœcesi Africæ, eodem anno, mense Augusto.

Decima quinta synodus, quam, si cum Augustino loqui velimus, tertium dicere debemus in causa Pelagiana concilium universale Africanum, celebrata est, ut dictum antea, Carthagine circiter medium Augustum; neque enim tardius potuit, cum interfuerit Augustinus, qui xi kalend. Octobris Carthaginem versabatur in Mauritania.

Consederunt episcopi quindecim de singulis provinciis electi, ut est in canone ultimo præcedentis concilii. Item placuit, ne diutius universi episcopi qui ad concilium congregati sunt, tenerentur, ab universo concilio iudices ternos de singulis provinciis eligi: et electi sunt de provincia Carthaginensi Vincentius, Fortunatianus, et Clarus; de provincia Numidiæ Alipius, Augustinus et Restitutus; de provincia Byzacenæ, cum sancto sene Donatiano primale, Cresconius, Jocundus et Æmilianus; de Mauritania Sitifensi Severianus, Asiaticus et Donatus; de provincia Tripolitana, Plautius, qui ex more legatus unus est missus: qui omnes cum sancto sene Aurelio universa cognoscant, quo petiit universum concilium ut cunctis sive gestis, quæ confecta jam sunt, seu epistolis, ipse subscribat. Et subscripserunt. Aurelius episcopus Ecclesiæ Carthaginensis huic decreto consensit, et præfecto subscripsi. Similiter et ceteri subscripserunt. Præfuit de more Aurelius, cum Donatiano sene provinciæ Byzacenæ: qua occasione observa primates semper supra numerum legatorum affuisse.

Nota vero in canone citato numerari tantum quindecim electos, desiderari vero nomina electorum ex Mauritania tum Cæsariensi, tum Tingitana, ex qua tamen utraque convenisse Patres constat ex præcedentis concilii Africanæ præfatione. Hi autem si adessent cum primatibus duobus, augerent quidem numerum, non tamen ita ut parem efficerent ei qui reperitur in vulgatis conciliis, ubi concilium dicitur habitum a 58 episcopis. An non forte remanserunt aliquot sua sponte Patres? An potuit librum tantum numeri, et 15 additis hinc et inde notis auxit? Causa porro cur ex Mauritania duobus marium nulli remanserint legati, hæc mihi videtur non improbabilis; quod nempe tunc, cum electio facta est, immo cum canon conditus, jam recesserant utriusque prædictæ provinciæ episcopi, propter bellum a Wisigothis illatum Vandalis, Silingis et Alanis, in vicina parte Hispaniæ consistentibus.

Quid gestum sit in synodo, satis superque patet ex superioribus, Lectæ nimirum Zosimi epistolæ duæ, altera ad omnes orbis episcopos communis, altera ad Afros singularis. Actæ gratiæ scriptis litteris, quarum fragmentum hoc habetur apud Prosperum (*Lib. col. Coll. cap. 10*): *Erraverunt Africanæ episcopi ad eundem papam Zosimum rescribentes,*

eamque in sententia hujus celebritate laudantes, cum aiunt: Illud vero quod in litteris tuis quas ad universos curasti esse mittendas posuisti dicens: Nos tamen instinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt, unde nascuntur), ad fratrum et coepiscoporum nostrorum conscientiam universa retulimus: sic accepimus dictum, ut illos qui contra Dei adiutorium exollunt humani arbitrii libertatem, districto gladio veritatis, velut cursim transiens, amputares. Quid enim tam libero fecisti arbitrio, quam quod universa in nostrae humilitatis conscientiam rendisti? Et tamen instinctu Dei factum esse, fideliter sapienterque vidisti, veraciter fidenterque dixisti. Ideo utique, quoniam preparatur voluntas a Domino, et ut boni aliquid agant paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda filiorum. Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei (Rom. viii, 14); ut nec nostrum sentiamus deesse arbitrium, et in bonis quibusque, ac voluntatis humanae singulis motibus, magis illius valere non dubitemus auxilium.

XVI SYNODUS,

Carthagine ab Aurelio convocata, Monaxio et Plinta coss., in kalendas Julias, anno 419.

In hunc locum referri potest, immo debet, universale aliud Africanum concilium, quod celebratum reperitur post consulatum Honorii xii et Theodosii viii, in kal. Julii Carthagine, in secretis basilicae restitutum, id est, ann. 419, die 29 Junii; in eo enim recogniti sunt atque iterum approbati canones octo adversus haeresim Pelagianam.

Accepta est etiam, nisi fallor, imperialis epistola ad Aurelium Ravennae data v idus Junias, de exigendis subscriptionibus condemnationi Coelestii et Pelagii ab omnibus episcopis.

Immo et inde ab Aurelio missa kal. Augusti in provincias Byzacenam et Arzeganitanam denuntiatio imperialis decreti. Utraque refertur in dissertatione sequente, immo et notis illustratur, quae non mediocrem lucem praesentibus afferunt.

Affuere 22 episcopi, quorum nomina in actis recensentur. Affuit et Faustinus Potentinæ civitatis episcopus, cum duobus aliis apostolicæ sedis legatis, Philippo et Asello, presbyteris.

Quod autem convenisse leguntur 217 episcopi, id ita intelligendum est, ut totidem subscripsisse dicantur, quot legatos communi nomine rem acturos, aliis ad suas Ecclesias redeuntibus, elegerunt.

Jam vero delegatos iudices concilium tenuisse diu postquam reliqui ad suas Ecclesias reverterunt, non tantum acta testantur, sed hæc etiam ratio evincit, quod recitata sint in hac synodo diversa concilia universæ provinciae Africae, transactis temporibus Aurelii Carthaginensis episcopi celebrata; neque modo recitata, sed breviate, ut opinor, quod præstari non potuit, nisi justo temporis spatio. Breviationem enim faciam a Patribus, non item temere ab aliquo, ut quibusdam visum est; consarcinatore, ita sentio, ut afferendis tamen argumentis abstinendum putem, quia tractari questionem video paulo commotius quam forte modestia severior permittat.

XVII SYNODUS,

Episcoporum secundæ Ciliciæ Anazarbi a Maximiano habita adversus Julianum, Asclepiodoto et Ruso coss., anno 423.

Decimæ septimæ synodi habitæ ab episcopis secundæ Ciliciæ in causa Juliani, unus, quod sciam, Mercator meminit (*In præfat. ad symb. Theodori Mopsuest.*): Agnoscat, inquit, supradictus Julianus ex hac translatione, si legere non fastidierit, manente apud memoratum Theodorum, illa quæ eum diximus mala fide secum Nestorium decepisse, etiam sibi magis suoque docti, de quo male turgidis et matesanus libros confecit, esse contrarium, sequæ etiam, post de Cilicia abscèssum, ab eo in episcoporum provinciae suæ conventu anathemate esse damnatum.

Ex his verbis, licet admodum paucis, nec parum

A obscuris, tempus, causam, locum, et Patrum nomina conati sumus conjiciendo assequi in notis ad præfationem citatam; quæ enim argumentati sumus, et primo quidem ad inquirendum tempus.

Cum synodus habita sit post abscèssum Juliani ex Cilicia, et ante mortem Theodori Mopsuesteni, cumque Theodorus obierit ann. 428, ut tradit Theodoretus (*In fine Hister. Eccl.*), et Julianus ex Cilicia in Italiam reverteret ann. 423, ut confestim in dissertatione præcedente (*Cap. 5*); necesse est synodum referre ad spatium temporis interjectum, quod est quinque annorum. Sed ad quem annum? Ad eum, opinor, quod Julianus ex Cilicia discessit, id est ad 423, tumultuantibus nimirum statim corruptis a Juliano clericis, quos antea præsentia continuerat auctoritas, quæ magistri, caveritis ne infanda mysteria proderentur in publicum; nam simile quiddam aliis in locis contigisse testatur sanctus Coelestinus in epistola ad Maximianum Constantinopolitanum data post concilium Ephesinum.

B Causam igitur vocandæ synodi non aliam fuisse reor quam quæ mox dicta est, audaciam scilicet erumpentis in apertum hæresis quæ a Juliano ipsiusque sociis (quos inter existitisse Coelestium nullus dubito) occulte tantum tradita fuerat. Hanc enim comprimendam rati secundæ Ciliciæ episcopi, anathema dixerunt in hæresim, quam facile intellexerant jamdodum damnatam, et Antiochiæ, ad cujus diocesium pertinebant, et in Palæstina Rhodoque insula, atque Constantinopoli, quibuscum comæatu frequentissimo jungebantur.

Cum ille porro conventus a Mercatore dicatur fuisse episcoporum provinciae in qua erat Mopsuestia, par est opinari a metropoli Ciliciæ secundæ convocatum, id est, ab episcopo Anazarbi, quæ Justinianopolis postmodum vocata est, in eoque concessisse episcopos Mopsuestiæ, Egææ, Castabolorum, Epiphaniæ, Flaviados, Irenopolis, Alexandri, et Rossi; hos enim sub metropoli Anazarbene fuisse constat ex concilio Mopsuesteno anni 550. Porro tunc temporis Maximianus vel Maximus Anazarbi, Hesychius Castabolorum, Polychronius Epiphaniæ, Aurelius Irenopolis, Theodorus Mopsuestiæ episcopatum gerebat; omnes enim isti, præter Theodorum, scripti reperiuntur in conciliabulo Ephesino, octo abhinc annis coacto (*Tom. III conc. editionis Lubbeckæ pag. 598*). Subscripsit quoque Maximianus in relatione Nestorii ad imperatores, ubi Maximus appellatur (*Part. II conc. Ephesini act. 2 pag. 567*). Credibile vero est eosdem episcopos ante octo annos sedisse in locis antea memoratis.

Dictum est in concilio anathema Juliano a cunctis episcopis, etiam a Theodoro his strophis assueto: quid præterea gestum, penitus ignoratur.

Mirum vero potuisse anathema Juliano dici ab hominibus qui Nestorio postmodum faverunt, et jam tum errores Theodori, qui Nestorium seduxit, imberant, cum Julianus et Nestorius cognitione hæresis sociati sint. Veram meminisse oportet, dogma Juliani quod hoc in concilio damnatum est, non aliud existisse quam quod ad mortalitatem Adami et peccatum originis attineret, cujus erroris ut auctorem fateamur Theodorum, non imminem tantum, sed etiam oppugnatorem fuisse Nestorium, constat ex sermonibus in ecclesia habitis, quos edidimus a Mercatore Latinitate donatos, quorumque mentionem Coelestinus facit (*In epist. ad Nestorium, I part. conc. Ephes. cap. 18*).

Ex his colligere licet quam ob causam, non modo Patres qui œcumenicam synodum Ephesi constituerant, sed etiam schismatici qui cum Joanne Antiocheno coiverant, suis quique adversariis objicerent crimen societatis cum Coelestianis. Stabant enim ab utraque parte episcopi ex his provinciis in quibus hæresis Coelestiana eo usque invaluerat, ut multos de plebe et clero, non paucos inter ecclesiarum antistites infectisset, et judiciis ecclesiasticis, etiam

quibus episcopi deponerentur, damnari meruisset. A Sic Ephesi, sic in Palaestina, sic Antiochia, et in Cilicia, aliisque locis, unde episcopi Ephesum convenerant, pestis illa et haecchata fuerat, et compressa.

Licet etiam intelligere cur in libello quem sanctus Cyrillus Alexandriae et Memnon Ephesi episcopi obtulerent synodo, post factam sibi a schismaticis depositionis injuriam, inter dibendum diversarum haeresium crimen sibi objectum, Coelestianorum quoque dogmatum mentionem fecerint in haec verba (i part. conc. Ephes. act. 5): *Etenim nos nullo unquam tempore Apollinarii, aut Arii, aut Eranonii doctrinam probavimus; sed ab ineunte etate, sacras litteras didicimus, et in sanctorum et orthodoxorum Patrum manibus educuti sumus. Anathematizamus autem et Apollinarium, et Arium, et Eranonium, et Macedonium, Sabellium, Photinum, Paulum, et Manichaeos, et quamcumque aliam haesim, et praeter hos insuper novarum blasphemiarum inventorem Nestorium, et qui ei communicant et consentiunt, et eos qui Coelestii vel Pelagii placita sequuntur, quorum dogmata nunquam suscepimus; neque nunc per penitentiam mutata voluntate nos recipimus ad recte sentiendum, sed, ut dictum est, in rectis et apostolicis Ecclesiae dogmatibus nutriti sumus.*

Poterat enim Memnon, immo forte et Cyrillus, venire in suspicionem favoris Coelestio praesititi, quippe qui Ephesine Ecclesiae presbyter foret, et Valerianum Alexandriam ad tentandam Cyrilli fidem misisset; quamquam, opinor, dictum illud videri potest habere speciem rejecti in schismaticos criminis, quod Photini, Samosateri, Manichaeorum, Pelagii et Coelestii fautorem Nestorium sequerentur. Magna enim fuit societas erroris de Christo suis meritis divinitatem promerito, inter Samosatenum et Pelagium, ut ostendimus in dissertatione de Pelagianae haeresis auctoribus et defensoribus.

XVIII SYNODUS,

Constantinopoli ab Attico collecta in causa ejectorum ex Occidente episcoporum, anno 424 vel 425.

Decima octava synodus, quae secunda Constantinopolitana in causa Pelagianorum, contracta est ab Attico ann. 424, vel initio consequentis.

Hujus meminit Prosper his versibus (*Carm. de Ing. cap. 2*):

Quid loquar, et magna curam quam gessit in urbe
Constantinopoli docto bonus ore sacerdos
Atticus, antiqua legatos haereticorum
Consultando fide, de qua tunc inopia corda,
Quamvis se obducto tegerent velamine formae
Judicii, tacite tulerunt tormenta repulse.

Meminit et Coelestinus pontifex Nestorio rescribens de Pelagianis in haec verba (i part. conc. Ephes. cap. 18): *Aliquantis diebus vitae nostrae, post nefandum et saepe damnatum dogma Pelagii atque Coelestii, catholica fides quietem habuit, quando eos, cum suae opinionis sequacibus, telis unitae sententiae Oriens Occidentisque percussit; idemque sanctae recordationis Atticus, catholicae magister fidei, et vere beati Joannis etiam ad ista successor, eos ita persecutus est pro rege communi, ut nec standi quidem illic copia praestaretur. Et paulo post: Hos quoque haereticos, de quibus nos, velut eorum quae gesta sunt nescius, consulere voluisti, seditus suis injusta dicentes expulsi justa damnatio, quos illic invenisse requiem non putamus esse mirandum. Et postea: Legimus etiam bene teneas originale peccatum. Et postea: Quid tecum faciunt qui sunt haec negando damnati? Et postea: Cur tamen ea quae in hos tunc sunt acta quaeruntur, cum certum sit illinc ad nos a catholico tunc antisite Attico gesta directa? Cur non sanctae memoriae Sisinnii ista quaesivi? quia utique sub decessore suo probaverat eos jure damnatos.*

Ex his autem duobus testibus non obscure constat haec, de qua uterque loquitur, synodum a priore, quam octavo loco posuimus, differre: prior enim

habita est temporibus Zosiani, ista Coelestini. In priore acta est solius Coelestii causa; in posteriore episcoporum ex Occidente expulsorum. In priore non tradit Mercator disputatum cum Coelestio, sed cum dumtaxat in similibus quae Carthagine sparse rat deprehensum; in posteriore confutatos ait Prosper antiqua fide haereticos. Priori solus Coelestinus interfuit; posteriori legati haereticorum. Post priorem delusus est alius ex urbe Coelestinus; post secundam, illi quos telis unitae sententiae Oriens Occidentisque percussit. E priore missae sunt litterae in Asiam, Thessalonicam et Carthaginem, ad episcopos; e posteriore ad sedem apostolicam. Atque inde certum est falli eos, non solum qui duas synodos in unam confundunt, sed etiam qui nomine legatorum ab haereticis missorum Coelestinum unum intelligunt.

Tempus synodi non difficili negotio cognoscitur ex iis quae mox dicta sunt. Cum enim Atticus obierit die 10 Octobris ann. 425, et Coelestinus in sede apostolica sedere coeperit die 5 Novembris ann. 425, necesse est Atticum habuisse Constantinopoli synodum ann. 424, vel initio ann. 425, siquidem Coelestino pontifici gesta transmisserit, quod Coelestinus ipse testatur.

Quis fuerit exitus, constat, tum ex versibus Prosperi, tum ex litteris Coelestini ad Nestorium: ejecti sunt scilicet urbe regia Pelagianii episcopi, et Atticus catholicae fidei magister, vereque in eo beati Joannis successor, gloriosum vitam, varias inter conversiones rerum transactam, finem imposuit, suis post victos Christi hostes quasi triumphis immeriens.

Perierunt acta, magno rei catholicae damno: nam si licet augurari ex verbis Prosperi, continebant argumenta a traditione Patrum petita, quibus haereticorum legati confutati sunt, super his quaestionibus propter quas se immerito damnatos querebantur; hoc est, de peccato originali et gratia Dei per Christum, quae pro sua, qua pollebat, eximia tractandi scientia Atticus, valide suo more pressit, atque omnibus perspicenda exposuit; nihil enim hoc Patre fuit vel fortius ad urgendum, vel clarius ad explicandum quod tractaret.

XIX SYNODUS,

Romae a Coelestino habita in causa episcoporum Felagii pertinaciter faventium, Victore et Castino coss., anno 424 vel Theodosio Augusto xi et Valentiniano Caesare coss. anno 425.

Synodus decima nona, quae quarta Romana, coacta est a Coelestino Romae in causa episcoporum qui pertinaciter formulae fidei a Zosimo praescriptae subscribere detrectabant.

Mentionem synodi, hac in causa contractae a Coelestino, meminit subobscurè Nestorius pro Pelagianis scribens ad eundem Coelestinum (*Epist. 1 ad Coelest., i part. conc. Ephes. cap. 16*): *Dignare nobis notitiam de his largiri, ne vel quidam, ignorando justitiam veritatis, importuna commiseratione conturbentur, VEL CANONICAM INDIGNATIONEM beatitudinis tuae, quae contra eos pro sectis religionis forte probata est, aliud quiddam quam hoc aestimant. Quid enim est canonica indignatio pro sectis religionis prolata, praeter synodalem sententiam? Canonibus enim sanctum erat, saltem more Ecclesiae receptum, de dogmatibus judicium non ferre, nisi in synodo.*

Paulo clarius loquitur Prosper (*Lib. cont. Coll. cap. 41*): *Venerabilis memoriae pontifex Coelestinus, cui ad catholicae Ecclesiae praesidium multa Dominus gratiae suae dona largitus est, sciens damnatis non examen iudicii, sed solum penitentiae remedium esse praestandum, Coelestinum, quasi non discusso negotio, audientiam postulanti, totius Italiae finibus jussit extrudi; adeo et praecessorum suorum statuta et decreta synodalia inviolabiliter servanda censebat, ut quod semel munerat abscindi, nequaquam admitteret retractari.*

Aperte Patres Ephesini (i part. conc. Ephes. act.

5): *Perfectis in sancta synodo commentariis actorum in depositione impiorum Pelagianorum et Coelestianorum, et quæ a pietate tua de ipsis decreta et constituta sunt, iudicavimus et nos ea solida firmaque permanere debere.*

Verum dubitabile nonnihil occurrit super his testimoniis: nimirum an de uno tantum concilio intelligenda sint, an de duobus, quorum alterum antecesserit Nestorii litteras, alterum consecutum sit.

Certum enim est, post acceptas Nestorii litteras, Coelestinum Romæ celebrasse concilium, in quo non ipsius tantum causa, sed etiam Pelagianorum episcoporum acta sit; ex eoque dedisse ad Nestorium, eorum Constantinopolitanum, Cyrillum Alexandrinum, Joannem Antiochenum, et Juvenalem Hierosolymitanum litteras, quibus condemnatio Nestorii, immo et aliorum, contineretur.

Certum quoque, hujus concilii acta, vel cum litteris mandatisque ad Cyrillum missa fuisse, vel, quod magis opinor, per legatos sedis apostolicæ, Arcadium, Projectum et Philippum, ad Patres Ephesi congregatos delata, eaque lecta, et a sancta synodo comprobata. Igitur a Coelestino, vel nullus ante litteras Nestorii, vel diversus ab isto, quem memoravimus, conventus habitus est. Ad habitum aliquem significant, cum hæc verba priorum Nestorii litterarum, *canonicam indignationem beatitudinis tuæ*, tum ista maxime posteriorum, *ideo de Occidentalibus partibus projectos esse*. Significant enim depositos a Coelestino in concilio episcopos: siquidem inauditum e at illis temporibus, immo censebatur aperta canonum violatio, episcopum deponi, vel etiam a summo pontifice, sine concilii congregatione. Collecta sunt igitur duo concilia diversis temporibus in causa episcoporum subscribere detrectantium.

At quando primum? Posteriorum enim sunt satis nota consignatur ex litteris a Coelestino ad Cyrillum datis in idus Augusti, Theodosio xiii et Valentiniano in AA. CC., id est, die 11 Augusti ann. 430. Non alibi melius ipsum collocari posse puto, quam vel in secundo, vel in tertio Coelestini anno, id est, vel ann. Christi 424, quo perlati sunt Romam Atici gesta adversus legatos hæreticorum, vel ann. 423, quo Audeus ad meliorem vitam transiit.

XX SYNODUS,

quæ Africana universalis, ab Aurelio congregata, iisdem coss., in causa cum aliorum, tum etiam Leporii monachi ad rectam fidem ex errore conversi.

Celebratum est hoc eodem anno concilium universale Carthagine ab Aurelio, quod quintum Africanum appello in causa Pelagiana, et vigesimo loco inter synodos collocandum puto.

Nullos in ea conditos canones opinor, sed actum, vel de sola jamdudum recognitionum executione, vel de causis ad personas pertinentibus, quæ ex provinciis delatæ essent.

Acta fuit tamen Leporii confessio, totiusque synodi Africane nomine, a quatuor episcopis, Aurelio, Augustino, Florentio et Secundo, subscripta: a quibus etiam Proculo Massiliensi, Cyllinioque Aqueensi, et aliis Gallicanis episcopis missæ sunt litteræ, quibus Leporii libellus confirmaretur.

Fecit hæc confirmatio ut Leporii confessio tribueretur Africane synodo universali, et pro dogmatica episcoporum definitione haberetur a Basilio diacono, Thalassioque, et aliis monachis, a quibus contra Nestorium suppliciter Theodosio imperatori oblata habetur in actis concilii Ephesini (1 part. conc. Ephes. cap. 30): quæ causa fuit ut epistola quæ ad Galliarum episcopos ab Africanis missa est cum libello Leporii, non immerito synodica diceretur, et a nobis eam oo rem referre. Sed prius hæc tota historia, quoniam viros eruditos hæcenus exercuit, sciditque in partes, paulo accuratius tractanda est.

Contaminatum fuisse Leporium contagione Pelagiani erroris, testes sunt Cassianus et Gennadius:

A Leporius, inquit Cassianus (Lib. 1 de Incarn. cap. 4), tunc monachus, modo presbyter, qui ex Pelagii, ut supra diximus, institutione, vel potius pravitate, descendens, apud Gallias assertor prædictæ hæreseos, aut inter primos, aut inter maximos, fuit a nobis admonitus, a Deo emendatus. Ita male conceptam persuasionem magnifice condemnavit, ut non minus pene admiranda sit correctio illius quam illa multorum fides. Is ergo in se reversus, non solum in Africa, ubi tunc erat, atque nunc est, tam errorem suum cum dolore quam sine pudore confessus est, sed etiam ad omnes admodum Gallie civitates flebiles confessionis ac planctus sui litteras dedit, scilicet ut ubi devotio ejus cognita erat, illic etiam emendatio nosceretur, etc.

Gennadius vero (Lib. de Script. Eccl. cap. 59). Leporius, ait, adhuc monachus, postea presbyter, præsumens de puritate vite, quam arbitrio tantum et conatu proprio, non Dei se adjutorio obtinuisse credebat, Pelagianum dogma cœperat sequi: sed a Gallicanis doctoribus admonitus, et in Africa per Augustinum a Deo emendatus, scripsit emendationis suæ libellum, in quo et satisfaciit de errore, et gratias agit de emendatione, etc.

B Constat igitur Leporium cum Pelagianis errasse. In quo vero ipsius error cognatus fuerit Pelagiano, explicat Cassianus his verbis (Lib. de Incarn. cap. 4): Illud sane unum prætereundum non arbitramur, quod peculiare ac proprium prædictæ illius hæreseos, quæ ex Pelagiani errore descendit, fuit, quod dicentes quidam solitarium hominem Jesum Christum, sine ulla peccati contagione vixisse, eo progressi sunt, ut assererent homines, si velint sine peccato esse posse: consequens enim existimabant ut si homo solitarius Jesus Christus sine peccato fuisset, omnes quoque homines sine Dei adjutorio esse possent, quidquid ille homo solitarius sine consortio Dei esse potuisset; ac sic nullam facerent inter omnem hominem ac Dominum nostrum Jesum Christum esse distantiam, cum idem utique homo nuda atque industria sua mereri possit quod Christus studio ac labore meruisset. Quo factum est ut in majorem quoque ac monstruosiores insaniam prorumperent dicerent, Dominum nostrum Jesum Christum hunc in mundum, non ad præstandam humano generi redemptionem, sed ad præbendam bonorum actuum exempla venisse: videlicet ut in nullo, quasi perfectus homo, a divinitatis auxilio juvenetur, etc.

C Explicat ipse pariter Leporius, cum ait: Illud etiam minime reticendum censeo, quod in eadem epistola, simili devians errore, subjunxi, Christum Dominum nostrum sic omnia quæ erant passionum implese, ut in nullo, quasi perfectus homo, a divinitatis auxilio juvenetur, etc.

Suum ille monachus errorem epistola comprehenderat, quod testatur in confessione: Unde, inquit, nata est discordia, par inde gignatur. Epistola itaque auctor scandalum, et offendiculum charitatis, a me quondam simpliciter scripta quidem, sed in quibusdam, ut agnosco, infideliter ordinata, quæso, secundum hujus epistolæ professionem et sanctimoniam vestram auctoritatem, ut in ea pagina parte vel causa in abolitione calcanda indicatur, in qua contra veritatem per ignorantiam edita comprobatur; ut cunctis innotescat, et pateat justo judicio illud, quod erat amulum fidei, contrarium veritati, de corpore ejusdem epistolæ cum damnatione esse decisum.

D Admonitus a Cassiano, ut impietatem agnosceret, immo coactus a Proculo Massiliensi, ut emendaret, cum pertinaciter non minus judentis mandatum quam momentis consilium contemneret, ejectus est, vel ex Massiliensi, vel potius ex Aqueensi Ecclesia: unde in Africanam profectus, veritatem, quam Augustini opera agnovit, dato libello professus est. Hæc omnia colliguntur, partim ex Cassiani et Gennadii citatis libris, partim ex epistola Africanorum Patrum ad Gallicanos, quæ mox afferetur.

Emendatus Leporius epistolam dedit ad Proculum

et Cilinijum, aliosque Galliarum episcopos, quam A Gennadius emendationis libellum, Cassianus confessionem, vel potius deplorationem, Facundus satisfactionem vocat, eamque petit publicari late per Gallias, ut omnibus innotesceret justo iudicio illud quod erat æmulum fidei de corpore ejusdem epistolæ cum damnatione esse decusum.

Hujus porro epistolæ tanta fuit olim auctoritas, ut propter ipsam Leporius dici potuerit unus de defensoribus fidei catholicæ adversus Nestorium, et ut ex ea Joannes Secundus testimonium sumpserit quod dogma fidei confirmaret: immo Africanæ synodo plenariæ tributa sit, quippe quæ ipsam manu quatuor episcoporum, Aurelii, Augustini, Florentii et Secundi subscripsit, namque subscribendo fecit.

Unde Facundus Hermianensis (*Lib. 1 cap. 4*): Scripsit libellum satisfactionis Leporius ad Gallos episcopos, quem venerabiles Patres, Aurelius atque Augustinus et ceteri, sic probaverunt, ut ad faciendam veritatis fidem, etiam suas ei subscriptiones adjicerent.

Cassianus idipsum antea indicaverat (*Loco prius citato*) atque etiam magnificentius scripsit, cum epistolam diceret catholicorum omnium fidem: *Hanc ejus confessionem, id est, catholicorum omnium fidem, et omnes Africani episcopi, unde scribebat, et omnes Gallicani, ad quos scribebat, comprobaverunt.*

Manifestius Joannes Secundus in epistola ad Avienum: Leporius in epistola quam Aurelius episcopus Carthaginensis, et beatus Augustinus, et synodus Africana firmavit.

Nec obscure ipse Leporius subscribens libello: *Ego Leporius libellum meo sensu dictatum, in quo fidem meam, quam, Deo volente, in finem usque tenebo, modullius exprimere volens, coram sanctis episcopis in Ecclesia Carthaginensi, relectum subscripsi. Nota locum habili concilii, in Ecclesia Carthaginensi.*

Nec tantum Africani Patres subscripserunt libello, sed litteras quoque dederunt ad Gallicanos episcopos, quarum finis sic se habet: *Sicut per suam præsentiam susceptus est a nobis, sic per suam epistolam suscipiatur a vobis; cui quidem epistolæ nostra etiam manu subscribendum putavimus, ipsius esse testantes. Hanc ejus correctionem dilectionem vestram minime dubitamus et gratanter accipere, et eis notam facere, quibus ejus error scandalum fuit: quia et illi qui cum eo venerunt ad nos, cum illo correcti atque sanati sunt, sicut eorum subscriptionibus, quæ coram nobis factæ sunt, tenetur expressum, etc.*

Quo tempore libellus, vel oblati sit Africanæ synodo, vel ad Galliarum episcopos missus, etsi incertum putat Baronius (*In Annal. ad ann. 420, num. 13*), alii tamen definire conati sunt. Auctor Supplementi conciliorum Gallicæ id contigisse credit ann. 418 (*Supplem. p. 20*). P. Sirmondus rejicit ad annum 425 (*Tom. I Conc. Gall. in notis*), P. Labbeus etiam ad sequentem 426 (*Tom. II Conc. Gener. p. 1684*).

Auctor Supplementi conciliorum opinionem suam infirmo argumento probat; ipsi enim videtur Africanæ synodus, ejus meminit Joannes Secundus, esse eandem quæ celebris illa ann. 418 habita, Zosimi temporibus. Sed id tam facile rejicitur, quam aperte ostenditur duo saltem, post hæc tempora, congregata fuisse Africanæ concilia: alterum circa annum 423; ut ex schedis Lucæ Holstenii a P. Labbeo colligitur (*Tom. II Conc. Gener. p. 1605*); alterum ann. 424, sedente Cælestino. Potuit igitur libellus alterutri a Leporio offerri.

De aliis duabus sententiis ita nonnullus aliquando mecum disserebat: Leporius adhuc erat monachus, cum libellum offerret; fuit vero presbyter, cum de eo scriberet Cassianus ann. 429; oblati est igitur libellus ante ann. 429. Deinde Leporii error non modo exortus est, sed et a suo auctore damnatus, antequam Nestorius eundem doceret, ut tradit idem Cassianus; docuit vero Nestorius ann. 428; oblati est igitur libellus saltem ann. 427. Tertio colligi potest, aut saltem videtur posse ex Cassiano, Leporium,

cujus mentio habetur in actis ecclesiasticis ab Augustino confectis (*Epist. 215*), cum sibi Eradium successorem designaret, hunc ipsum esse quem ex monacho presbyterum Augustinus in Hipponensi Ecclesia ordinavit. Iste autem Leporius ann. 426, quo consignantur acta, numerabatur inter presbyteros Hipponenses. Cum igitur datus sit libellus monacho, dari certe debuit ann. saltem 425, aut etiam 424, quo nimirum tempore universale concilium Carthaginense, post finitam Apollinarii causam, litteras dedit ad Cælestinum Bonifacii successorem.

In hanc ego viri aliqui eruditi sententiam ire nequeo, duabus de causis. Nam veluti certum sumit quod dubium merito videri potest, si non omnino falsum, Leporium nempe, quem acta recensent inter presbyteros Hipponenses, cum esse de quo nunc agitur. Diversum vero ex eo demonstro, quod inter ejusmodi presbyteros Leporius numeretur secundus ante Barnabam, Lazarum, et Eradium, veteres Augustini ministros, ut constat ex sermone 50 de Diversis: numerandus utique inter postremos, si recens ex monacho presbyter creatus esset.

Quid quod inde amplius apertum est, Leporium, cujus mentio est in actis, jam tum fuisse presbyterum, cum adhuc Eradius et juvenis foret, et tantum diaconus, qui jamdudum tamen inter presbyteros merebat, cum ann. 426 acta fierent, quæ inter epistolæ Augustini num. 110 censentur. Adde quod Leporius, de cujus libello agitur, necdum presbyter erat, sed monachus tantum, quo tempore libellum suum obtulit Africanæ synodo, et in Gallias misit. Nam Patres Africani in epistola ad Gallicanos filium vocant, et Cassianus prius correctum indicat quam ordinatum. Et vero qui Augustinus male sentientem de fide Incarnationis, ideoque ex Ecclesia ejectum, creasset presbyterum? Quis ergo Leporius in actis memoratus? Ille, opinor, quem Augustinus in sermone laudato, *seculi natalibus clarum, et apud suos honestissimo loco natum, sed, cunctis quæ habebat relictis, inopem propter Christum se suscepisse tradit.*

Jam vero cum Augustinus subscripserit epistolæ Leporii ad Gallicanos episcopos, nec tamen recenseatur inter Patres ex Africano concilio ad Cælestinum scribentes, non imprudenter quispiam dubitaverit an concilium illud universale ann. 424 sit ipsa synodus Africana cujus meminit Joannes Secundus, cum Leporii testimonium adducit. Non diffiteor quin hujus rationis momentum minui possit ex eo quod, cum epistola Patrum Africanorum paulo sit durior in Cælestinum, cujus tamen tunc temporis Augustinus in causa Antonii episcopi Fussalensis, litteris humilissimis atque urgentissimis opem imploraret, a subscribendo abstinuisse dici queat, ne animus summi pontificis, suo nomine appposito, commoveret.

Dum inter hæc dubius ancipiti conjectura fluctuaret animus, incidi forte in supplicationem Basilii diaconi, et archimandritæ, aliorumque monachorum apud Theodosium imperatorem exostulantium de Nestorio, in qua non tantum mentio fit Leporii et universæ in Africa synodi; sed etiam Leporius recenseatur inter sanctos fidei catholicæ doctores adversus impietatem Samosatensium, Photinique, defendentes quod Christus verus sit Deus, catholicæ quæ mysterium Incarnationis exponentes (*1 part. conc. Ephes. cap. 50*). At nulla fuit in hunc usque diem nota synodus Africæ, nullus inter doctores Leporius, qui divinitatem Christi defenderit, fidelibusque exposuerit, præter hunc monachum, de quo Cassianus, Gennadius et Joannes Secundus, quique ad meliorem mentem ab Africanis Patribus conversus, divinitatem Christi admirabiliter exposuit in libello quem, veluti catholicæ fidei confessionem, Africanæ synodi testimonio roboratam, edidit.

Quamobrem utcumque Leporius ex monacho presbyter diversus sit a Leporio Augustini presbytero, contemptis opibus nobili, videtur tamen monachi confessio ad hanc quam diximus anni 424 synodum

portuere. Basilius siquidem in supplicatione quam obtulit imperatori sub finem anni 429, vel initio sequentis, mentionem Leporii synodique fecit, tamquam memorie non ita recentis.

Quid quod eodem anno Atticus et Aurelius, parvobile defensorum fidei, videntur ad superiores transivisse; illius enim obitus consignatur a Socrate die 10 Octobris, Theodosio Augusto x et Valentiniano Cæsare coss.; istius post hæc tempora nulla est memoria, futura utique, si tam eximius Ecclesie antistes supervivisset. Cum ergo in supplicatione præfata Artici una et synodi cui Aurelius interfuit mentio habeatur, credibile est synodum de qua nunc sermo est Attici temporibus celebratam fuisse.

Nova posset hic nobis oriri pugna cum Cappello, totum istud Africanum concilium rejiciente cum literis ex eo ab Cælestino datis, veluti commentitium quiddam ad inimicis sedis apostolicæ confictum. Sed præterquam quod difficile creditur est tantum commentum eruditum omnes, etiam antiquos, in hunc usque diem latuisse longioris est negotii inquisitio in hanc rem, quam, ut aliquando suscepturi sumus in historia Ecclesie Africanæ, ita nunc omittimus, ne dissertationis modum excedamus.

Sed jam pro actis concilii pertinentibus ad causam Pelagianam, cujus nunc satagimus, exhibendus est Leporii libellus, simul cum epistola Patrum Africanorum ad episcopos Galliarum. Edita sunt illa quidem ambo ex codice Herivallensi, a Patre Sirmondo primum, deinde ab auctore Supplementi conciliorum Galliarum. Non est tamen inutile utrumque hic describere, tum quia locus id videtur postulare, tum quia repurgata sunt ambo mendis plurimis, quæ diligentiam Sirmondi fatigatam, opinor, codicis manuscripti inexistis erratis, fugerunt; nec tamen ita sunt levia, quin sæpe lectorem proprio auctoris sensu ad falsum avertant. Adde quod in libellum Leporii observavimus nonnulla quæ nec sine operæ pretio legi, nec etiam in alium locum commodius referri possunt.

(Jam habes, lector, Leporii libellum, simul cum Patrum Africanorum epistola ad episcopos Galliarum, tomo XXXI hujus Biblioth. col. 421.)

XXI SYNODUS,

Quæ prima Gallicana, ab Honorato episcopo Arelatensi coacta, ut conjectura est, Arelate, Hierio et Ardaburio coss., anno 427.

Vigesima prima censenda est numerosa illa synodus Gallicanorum Patrum, qui auxilium rogati ab Anglicana Ecclesia adversus Pelagianam hæresim, auctore Agricola Severiani episcopi Pelagiani filio, sparsam et miram in modum invalentem, sanctissimos duos episcopos, Germanum Antisiodorensis et Lupum Trecentensem miserunt, ad catholicam fidem in Anglia defendendam (Prosper. in Chron. ad consul. Florentii et Dionysii).

Numerosæ istius synodi acta dicuntur haberi integra, cum nominibus et episcoporum et præsidis: dicitur etiam haberi communiorum Patribus datum legatis duobus, Germano et Lupo; nec dubito quin locus et tempus pariter continerentur in actis istis, si modo existent. Sed donec ea edantur in lucem, quod opto fieri propediem, conficere nonnihil licebat, quanquam timidus, et aliquid ex auctoribus vulgaris proferre, quod a ratione non videatur alienum.

Observavit quidem super ea re nonnulla lectu digna P. Labbeus (Tom. II Concil. pag. 1689, et tom. III pag. 1464 et 1676), sed quibus testetur se Bedæ atque Siegherto adherere, de quibus postea ferendum erit judicium.

Quare tutius est initium ducere ab erudito Sirmondo (Tom. I Concil. Gall. in notis ad pag. 86): Ut synodi hujus, inquit, de loco non constat, ita tempus quoque incertum est. Sieghertus enim ad ann. Christi 486 Britannicam Germani cum Lupo legationem cum

A feste refert, et Siegherto videntur favere quæ Bedæ narrat lib. IV Hist. Angliæ. At Prosper in Chron. Germanum a Cælestino papa in Britanniam missum tradit ann. 429, cui adherens Baronius synodum hanc illo anno habitam censuit.

Ita vir prudentissimus, relatis sententiis diversis, nullam præstare voluit. Opinor tamen ego synodi tempus non ita esse incertum, quam videbatur Sirmondo, quanvis illud dici non posse putem quod ex suis illis duobus auctoribus asseruit Labbeus: majorem enim fidem Prospero chronographo Constantiæ scriptori Vitæ sancti Germani, et auctori etiam Vitæ sancti Lupi tribuendam puto, quam vel Bedæ, vel Siegherto, cum illi de rebus scripserint quas penè haberent ante oculos, certe quæ omnibus tunc notæ forent; Bedæ vero trecentis fere post annis, Sieghertus septingentis.

Ut ergo manifesta temporis ratio inearat, quatuor veluti principia a-sumo. Primum, Prosper legationem Germani ad Britannos ponit sub consulatu Florentii et Dionysii, id est, ann. 429. Sic enim habet: Agricola Pelagius Severiani Pelagiani filius, Ecclesiæ Hiberniæ dogmatis sui insinuatione corruptus; sed actione Palladii diaconi papa Cælestinus Germanum Antisiodorensis episcopum vice sua mittit, ut, deturbatis hæreticis, Britannos ad catholicam fidem dirigat.

Secundam, Constantius missum scribit Germanum cum Lupo Trecenti a numerosa Gallicanorum episcoporum synodo (In Vit. S. Germ. c. 14, apud Surium 31 Julii).

Tertium, scribit etiam auctor Vitæ sancti Lupi (Apud Surium 30 Julii), venisse ipsum in insulam Lerinensem, vitæ religiosæ causa, Honorato adhuc abbate, cumque annum unum illic egisset, ad Trecentensem episcopatum raptum esse; exinde biennio exacto Germanum comitatum in expeditione Britannica.

Postremum, nemini erudito dubitare licet quin legatio Germani a summo pontifice in Britanniam sit eadem quæ ipsius a synodo Gallicana missio. Electio namque Germani a synodo ad munus apostolicum, postquam a sancto Cælestino comprobata est, atque etiam collatæ auctoritatis incremento acta, verò dici potuit et apostolica legatio, et synodi a simul missio.

Ex his autem constat manifeste, synodum de qua nunc agimus celebratam non fuisse post annum 429, cum præcesserit protectionem Germani in Britannias, quæ hoc ipso anno contigit. An vero ante coacta sit, vel eodem ipso anno, inquirendum est.

Cum igitur Honoratus Patrocle in sedem Arelatensem successerit ann. 426, exque voces, Honorato adhuc abbate, finem præfecturæ significant, et proinde annum 425, certe si annum unum exercitationis Lerinensis, quem Lupus egit, vel sub Honorato magistro, quod magis reor, vel sub Hilario Honorati successore, quod nonnullis visum, ad duos addideris in episcopatu transactos, ante legationem a Prospero positam ann. 429, efficies annum vel 427, vel 428, quo, mea sententia, haberi debuit synodus; non item 429; ad quem sensit Baronius ipsam referendam (In Annal. ad ann. 429).

Ista vero confirmantur, vel eo maxime, quod stare nullatenus possit opinio eorum qui cum Siegherto magnam synodum de qua sermo est rejiciunt ad annum 446. Nam constat tunc temporis neque Cælestinum, a quo missus est Germanus, neque Germanum ipsum superfuisse. Ille enim ann. 432 obiit, iste 445. De obitu Cælestini unanimes est omnium sententia; tempus quo Germani mors contigit, hunc fere in modum demonstrat (Constantius lib. II Vitæ S. Germ. cap. 13 et 14). Quo tempore Germanus pro pace Galliarum Ravennam ad imperatorem venit, Petrus tunc pontifex Christi Ecclesiam apostolicam institutione retinebat: regbat autem Romanum imperium Placidia regina cum Valentiniano jam juvene. Hæc autem ver-

ha, Valentiniāno jam juvene, 24 annum principis ad summum indicant; hac enim ætate unusquisque proprie juvenis jam vocatur. Cum ergo Valentiniānus tertius natus sit ann. 419, die 2 et 3 Julii, Ravennæ, atque ita annus Christi 443 fuerit Valentiniāni 24, necesse est anno 443 vitā functum fuisse Germanum; eodem enim anno, et Ravennam accessit, et ibidem post septimum morbi diem feliciter inter episcoporum complexus obdormivit, pridie kal. Augusti (*Constantius l. II Vitæ S. Germ. cap. 20*).

Atque his de tempore synodi constitutis, de loco aliquid conandum est, sin minus certa ratione, saltem non improbabili conjectura dicere.

Valentiniānus tertius vir idus Julias, Theodosio Aug. XII et Valentiniāno Cæs. coss., id est ann. 425, die 9 Julii sanctionem dedit Amacio Galliarum præfecto, de conveniendis per Patroclum Arelatensem diversis episcopis, nefarium errorem Pelagiani et Cælestiani dogmatis sequentibus, verba sunt Cæsaris; et nisi intra vigesimum a conventionē diem se catholicæ fidei reddiderint, deponendis de sede, atque ex finibus Galliarum expellendis (*Sirmondus tom. I Conc. Galliarum*). Nullus dubito quin Amacius editum proposuerit, in civitate Arelatensi, in qua præfectus Galliarum versari solitus erat. Non dubito pariter quin Patroclo executioni mandandum dederit, qua parte pontificale officium spectabat. Dubito vero an Patroclus aliquid egerit, turbulentis temporibus et barbarico exercitu Arelatem premente. Sed ut reipsa episcopos conveniret litteris, quod admodum credibile est, illi certe secuti sunt exemplum pertinacium aliorum ex Italia ejectorum: quare debuit synodus ad ipsos deponendos more majorum congregari, eaque numerosa pro multitidine reorum; nec ab alio quam Arelatensi episcopo (*Can. 18 conc. Arelat. II*), cui et suas vices se les apostolica jamdudum commiserat, et jus erat antiquum congregandi synodos in Gallia (*Constit. Honorii et Theod. Vide Sirmondum in notis ad Sidonium*); nec potuit a Patroclo, quem tribunus barbarus jussu Felicis magistri militum, vel sub fine anni 425, vel initio sequentis, interfecit: siquidem occiso successerit Honoratus, qui cum biennium tenuisset sedem Arelatensem, obiit die 16 Januarii ann. 429, ut habet Martyrologium Romanum.

Synodus igitur habita videtur ab Honorato ann. 428, in civitate Arelatensi, præsentē, immo negotium urgente, Palladio diacono sancti Cælestini legato.

Ad eam porro venit, ut par est credere, numerosa episcoporum ex septem provinciis frequentia, tum ob rei gerendæ momentum, de pluribus enim episcopis instituendum erat judicium; tum ut Honorato testarentur, nihil sibi superesse pristinæ adversus Patroclum indignationis, qui omnes fere ambitionis suæ potentia offenderat; tum denique ut servarent jus antiquum canonis mox citati, et exemplum sequerentur sæcularis concilii singulis annis ex novem provinciis Arelate congregari soliti a præfecto Galliarum.

Ad eam quoque Anglicanæ Ecclesie convenisse legatos credibile est, sive propter causæ affinitatem, sive quod ex tanta synodo sperarent facile se impetraturos auxilia quæ postulatum venerant.

Verum ut hæc conjectura plus valeat, aut fidei, aut saltem credulitatis obtinere, juvanda est responsionibus ad nonnulla quæ venire possunt in mentem erudiitis.

Et primum illud quidem creare difficultatem potest, quod synodus a nobis ad annum 428 referatur, cum tamen a Prospero missio sancti Germani in Britanniam, a synodo decreta et a Cælestino confirmata, collocetur sub consulatu Florentii et Dionysii, qui contigit ann. 429. Verum Prosperi locus suum secum solutionem offert. Sic enim se habet: *Felice ad patriciam dignitatem prorecto, Aetius magister militum factus est, Agricola Pelagianus Severiani Pelagiani episcopi filius, Ecclesias Hiberniæ dogmatis sui insinuatione corrupit;*

A sed actione Palladii diaconi papa Cælestinus Germanum Antisiodorensē episcopum vice sua mittit, ut deturbatis hæreticis, Britannos ad catholicam fidem dirigat. Cum enim simul conjungat, et hæresis insinuationem ab Agricola, et sancti Germani legationem a Cælestino, et Britannorum ad fidem catholicam reductionem a sancto Germano, quæ tria profecto non perinde simul contigere ac simul scripta sunt, sed omnia, ut sit, ad postremi tempus Prosper revocavit; quidni ergo pariter revocasse dicatur synodum, vel ad conversionem Britannorum, quæ synodum consecuta est, vel ad protectionem sancti Germani, quæ uno vel altero anno præcesserit, donec omnia apparerentur, et Roma, post synodi electionem, confirmatio adveniret?

Hoc etiam secundum dubitabile non immerito videri potest, quod ab auctore Vitæ suæ Lupus dicatur biennio post episcopatum adeptum comitatus Germanum in expeditione Britannica. Cum enim episcopatum sit adeptus post annum exercitationis Lerini exactum, et Germanus anno 429 profectus sit et Galliis, teste Prospero; quomodo fieri potuit ut Lupus, et tirocinium vitæ spiritualis posuerit sub Honorato abbate, qui anno 426 ineunte, vel exeunte 425, creatus est Arelatensis episcopus, et nihilominus post duos episcopatus annos peregrinationem suscepit? Verum eadem est hujus atque præcedentis dubii solutio; nam Lupus a synodo primum datus est Germano comes peregrinationis apostolicæ ann. 427. Deinde suo tempore, cum primum navigare licuit, omnibus rite comparatis, in viam se dedit, forte ann. 428. Denique coacto Verolanii concilio Britannos ad fidem convertit ann. 429.

Tertiam difficultatem faciunt verba hæc Constantii (*Lib. I Vitæ S. Germ. cap. 19*): *Eodem tempore ex Britannis directa legatio Gallicanis episcopis nuntiavit Pelagianam perversitatem in locis suis late populos occupasse, et quamprimum fidei catholicæ debere succurri. Ob quam causam synodus numerosa collecta est, omniumque judicio duo præclara religionis lumina universorum precibus ambiuntur, Germanus ac Lupus, apostolici sacerdotes, terram corporibus, cælum meritis possidentes. Et quanto laboriosior necessitas apparebat, tanto eam promptius heroes devotissimi susceperunt, celeritatem negotii fidei stimulis maturantes. Nam propter audiendam Anglorum legationem coacta dicitur synodus: dicuntur et sancti celeritatem negotii maturasse, id est, statim a delegatione, in viam se dedisse: cum tamen aliam cogendæ synodi causam attulerimus, et prope annum in comparanda via posuisse sanctos viros dixerimus.*

Gravis est profecto hæc difficultas, meque diu meditatam coegit tandem, in notis ad decretum Valentiniāni tertii ad Amacium P. Galliarum, suspicari episcopos de quibus loquitur imperator in decreto, Gallicanos fuisse dictos, quia essent sub præfectura Galliarum; fuisse autem reipsa Britannos, quos Patroclus convenire deberet, episcopos nempe urbis metropolis; in qua præfectus versaretur, et ex qua mitti possent, cum legati, qui errantes docerent; tum synodalia decreta, quæ ecclesiasticas minus intentarent rebellibus; tum etiam edictum præfecti cum mandato ad Vicarium, quo pertinaces poenis cohiberet. Et vero, post concilium habitum, qui obstinate peristerant in errore a magistratu damnatos, sunt qui scribant (*Hector Boethius Scot. hist. lib. viii*); sed non magnæ auctoritatis hac in parte homines. Ut ut sit, non me deterret ab opinione Constantii suis illis verbis, immo confirmat magis; quæro enim ad quem directa sit Britannorum legatio. An ad singulos Galliarum episcopos in suis sedibus commorantes: at neque id moris fuit, neque ad cogendam synodum mittendaque auxilia valuisse. An ad primas sedes, quod consuetum erat. Ita sane: at primum tenebat Arelatensis, suoque jure convocare poterat synodum ex omnibus Galliarum provinciis. Quidni ergo dicatur Arelatensis præsul Patroclus, et legatio-

nem Britannorum exceperisse, et imperatorem monuisse de toto negotio, et ab eo obtinuisse rescipuum ad Amacium, a quo ipsemet, auctoritate aucta, iuberetur episcopos convenire: nec synodum cogere potuisse propter causas quas antea protulimus; sed id curæ successoris reliquisse, qui etiam a Cœlestino, interim certiore facto de re tota, per Palladium diaconum impulsus ex numerosa synodō quam collegisset legatos miserit in Britanniam cum mandatis, seu communitorio atque auctoritate, sive sua imperialibus præceptis aucta, sive potius sedis apostolicæ, cuius legatione Cœlestinus papa sanctissimos viros Germanum et Lupum fungi voluisset?

Quartum denique dubium movet Prosper in Collatore scribens (*Lib. in Coll. cap. 4*), ubi post narrata quæ Cœlestinus egisset animose cum Cœlestio audientiam postulante post tot Ecclesiæ judicia: *Nec sequiore*, inquit, cura ab hoc eodem morbo Britannias liberavit, quando quasdam inimicos gratiæ solam suæ originis occupantes, etiam ab illo secreto exclusit oceanum, et ordinato Scotis episcopo, dum Romanam insulam studet servare catholicam, fecit etiam barbaram christianam. Quomodo enim Prosper Germani non fecit mentionem, cum episcopi meminert Scotis dati, si modo utrumque misit idem Pontifex? Verum licet hic me locus adducat facile, sicut et alii non pauci, ut credam non ita constantem esse opinionem, quod idem sit chronologus Prosper qui Augustini discipulus, ut illa non possit, vel omnino convelli, vel saltem labefactari, quod postea tentabitur; nihilominus communi credulitati insistens, videor mihi hinc quoque posse conjecturæ momentum asserre, unde crederetur elevari. Si enim pontifex inimicos gratiæ exclusit et Britannias, exclusit utique auctoritate tanta, quantæ pondus hæretici eluctari non possent. Oportet igitur eodem non solum missos fuisse apostolicæ sedis legatos, qui ecclesiastica pollebant potestate ad deponendos episcopos, sed etiam directam imperatorum iussu, quibus depositi exulare cogerentur in patria. Neque enim aut episcopi poterant deponi sine pontifice, aut ejici homines patris finibus sine imperatore.

XXII SYNODUS,

Verolamii in Anglia a Germano et Lupo, sedis apostolicæ legatis, adversus episcopos Pelagianos habita, Florentio et Dionysio coss., anno 429.

Vigesima secunda censeri debet, in qua Verolamii in Anglia sancti Germanus et Lupus sedis apostolicæ legati Pelagianos episcopos convicerunt. De hac scripsit quidam Beda (*Lib. 1. Eccl. Hist. gentis Anglorum cap. 17*), sed quæ ex Constantio accepit, quibusque de suo nihil quidquam addidit, præter errorem temporis, quod tradidit habitam anno 446, id est, tertio post Germani obitum.

Longe probabilius refertur ad annum 429, quo Prosper, deturbatus hæreticis, Britannos labore sancti Germani ad catholicam fidem reductos scribit. Nam congregata est tempore primæ protectionis Germani, ut habet Constantius, et in ea compressa perversitate damnabili, ejusque auctoribus consiliis, animi omnium fidei puritate compositi sunt (*In Vita S. Germ. lib. 1 cap. 25 et 26*). Prima vero protectio Germani contigit ann. 429.

Unde non levis me admiratio cepit aliquando, eur eruditi conciliorum editores maluerint audire Bedam; quam vel Prosperum, vel certam, sicut est magna ex parte a Baronio subducta, temporum rationem.

Pro gestis, quæ perierunt, exscribenda mihi videntur, quæ habet Constantius de synodo (*Ibid., cap. 25*). Lalebant abditis sinistrie persuasionibus auctores, et, more maligni spiritus, gemebant perire sibi populos evadentes. Ad extremum, diuturna meditatione concepta, præsumunt inire conflictum, procedunt conspectui divitis, veste fulgentes, circumdati assentatione multorum, conventionisque subire ateam maluerunt, quam in populo, quem subverterant, pudorem taciturnitatis incurrrere,

A ne viderentur se ipsi silentio damnavisse. Illis plane immensæ multitudinis numerositas, etiam cum conjugibus ac liberis excita convenerat. Aderat populus, spectator futurus ei iudex: adstant partes, dispari conditione dissimiles. Hinc divina auctoritas, inde humana præsumptio; hinc fides, inde perfidia; hinc Christus, inde Pelagius auctor. Primo in loco beatissimi sacerdotes præbuarunt adversariis copiam disputandi, quæ sola verborum ruditate, diuinaniter et aures occupavit, et tempora. Deinde antistes venerandi torrentes eloquii sui cum apostolicis et evangelicis tonitruis profuderunt. Miscebatur sermo proprius cum divino, et assertiones violentissimas lectionum testimonium sequebantur. Convincitur vanitas, perfidia confutatur, ita ut ad singulas verborum objectiones reos se, dum respondere nequeunt, faterentur. Populus arboriter viæ manus continet: iudicium cum clamore testatur.

XXIII SYNODUS

Romæ a Cœlestino in causa episcoporum Pelagianorum Nestorio adhaerentium, Theodosio XII et Valentiniano III AA. CC. IV idus Augusti, anno Christi 450.

B Vigesima tertiam synodum, quæ et quinta Romana, coegit Cœlestinus Romæ in causa Nestorii simul et episcoporum, quorum in gratiam Nestorius scripserat.

Hujus meminit Cyrillus Alexandrinus, scribens Joanni Antiocheno (1 part. conc. Eph. cap. 2): *Misit Nestorius Romanæ exegeseon suarum quaterniones, quos cum piissimi episcopi, qui in magna Romanorum urbe comperti sunt, legissent, multisque consensibus consultationibusque habiliis examinassent, illorum auctorem non absque indignatione exhibuerunt, palam asserentes, novam illum, eamque perniciosissimam, et a nullo veterum hæreticorum antea umquam excogitamam hæresim esse molitum.*

Quia ergo Nestorius hæc illuc perscripserat, compulsum sum et ego quoque ea omnia quæ inter me et illum intercesserant aperire, earumque literarum quas ad illum dederam exempla per Possidonium dilectum Ecclesiæ Alexandrinæ diaconum mittere. Porro autem lectis in concilio expositionibus illius, epistolisque lectis, et iis præcipue in quibus, quod apertam ipsius subscriptionem præ se ferrent, nullus tergiversandi locus reliquus erat, SANCTA ROMANA SYNODUS disertam statim in illum sententiam tulit, quæ de re et ad tuam—quæque pietatem perscripsit. Horum proinde decreto modis omnibus parendum est illis qui a totius Occidentis communione eisdere noluerint; scripserunt namque expositæ sententiæ exempla, cum ad Rufum piissimum Thessalonicæ episcopum, tum ad alios quoque nonnullos religiosissimos Macedoniæ episcopos, qui ab illius sententia nunquam decedere solent. Scripserunt nihilominus et ad Juvenalem quoque piissimum Hierosolymorum episcopum. Et in literis ad Nestorium (*Ibid., cap. 26*): *Ecce igitur una cum SANCTA SYNODO, quæ in magna Romanorum civitate, sanctissimo et reverendissimo episcopo fratre ac comministro nostro Cœlestino præsidente, convenit, jam tertio his litteris contestamur. Et postea: Ad epistolas porro quod attinet, quas Alexandrina Ecclesia ad te misit, eas in SACRA ROMANA SYNODO ab omni errore et vitio immunes judicatas esse scias.*

B Meminit ipse quoque Nestorius in epistola ad Cœlestium hæreticum, quem exemplo sanctorum suoque ad constantiam in adversis hortatur (1 part. Operum M. Mercatoris): *Siquidem, inquit, epistolæ missæ ab episcopis CONCILII OCCIDENTIS, et ab Alexandrino, cum multis rescriptis, manifestam nobis nostram fecere sententiam, etc.*

Cœlestinus ex ipsa dedit plures epistolas, nempe ad clerum Constantinopolitanum, Joannem Antiochenum, Juvenalem Hierosolymitanum, Rufum Thessalonicensem, et Cyrillum Alexandrinum; sed eam in primis ad Nestorium, quam Juvenalis in concilio Ephesino vocat *Ἐπὶ τῷ Νίστεως* (1 part. conc. Eph. act. 1), nunc sunt constitutionem in causa fidei. Illa

vero, cum maximam partem de Nestorio sit, de Pelagianis tamen continet quæ multum faciunt ad illustrandam synodum de qua nunc agitur. Recisis igitur quæ alterius sunt negotiis, ea quæ Pelagianorum causam attinent sic se habent (1 part. conc. Eph. cap. 18): Aliquantis diebus vitæ nostræ, post nefandum et sæpe damnatum dogma Pelagii atque Cælestii, catholica fides quietem habuit, quando eos cum suæ opinionis sequacibus telis unitæ sententiæ Oriens Occidentemque percussit. Denique sanctæ recordationis Atticus, catholica magister fidei, et vere beati Joannis etiam ad ista successus, eos ita persecutus est pro rege communi, ut nec standi quidem illic copia præstaretur. Et postea: Hos quoque hæreticos, de quibus nos, velut eorum quæ gesta sunt nescius, consulere voluisti, sedibus suis, injusta dicentes expulisti justa damnatio. Quod illic invenisse requiem, non putamus esse mirandum; invenerunt enim impiam prædicationem, cujus comparatione se aciemment innocentes. Hoc loco, quia opportunitas sermonis exposcit, tacere non possumus quod stupemus. Legimus quam bene teneas originale peccatum, qualiter ipsam naturam asseris debitricem, et eum debitum merito reddere, qui descendit de genere debitoris. Quid tecum faciunt quæ sunt hæc negando damnati? Numquam sine suspitione ea quæ sibi sunt adversa conveniunt. Ejicerentur denique, si tibi quoque similiter displicerent. Cur tamen ea quæ in hos tunc sunt ita quaruntur, cum certum sit illinc ad nos a catholico tunc antistite Attico gesta directæ? Cur non sanctæ memorie Sisinius ista quæsit? quia utique sub decessore suo probaverat eos jure damnatos. Desinant infelices spe se hominum fuisse deceptos, quibus jam potuit propter communionem sola poenitentia subvenire. Ecce scire de his incipis, si qua ante nescivisti. Data in idus Augusti, Theodosio xiii et Valentiniano in AA. CC.

Ex his, temporis ratio; ex litteris Cyrilli, locus; eventus, ex relatione Patrum Ephesinorum ad sanctum Cælestinum constat (1 part. conc. Ephes. act. 5). Perfectis in sancta synodo commentariis actorum in condemnatione impiorum Pelagianorum et Cælestianorum, Cælestii, Pelagii, Juliani, Persidii, Flori, Marcellini, Oronii, et eadem cum ipsis sententiam, quæ a pietate tua de ipsis decreta et constituta sunt, et idem omnes tecum statuimus, eos pro damnatis habentes.

Quibus ex verbis intelligere est synodum Romanam de Pelagianis quoque fuisse, ut qui societate erroris cum Nestorio jungerentur eadem sententia percellerentur.

Mirum vero, nec sine observatione præ ereundum hanc a Patribus Ephesinis synodum dici Occidentalem (Part. II conc. Ephes. act. 3, in relat. ad imper.), perinde quasi totius Occidentalis Ecclesie censeri debuerit, cui summus pontifex Romæ præsedere. Nec enim legimus a Cælestino ex tota Occidentis diocesi convocatos ad concilium episcopos; sed eos tantum congregatos qui tum Romæ versarentur, ut scribit Cyrillus (In epist. ad Joan. Antioch.).

XXIV SYNODUS,

Quæ totius orbis Ephesi congregata, Antiocho et Basso cons., die 23 Junii, anno Christi 451.

Vigesimo quarto ultimoque loco a nobis collocatur Ephesina synodus (quæ tertia œcumenica), non quod revera ultima fuerit adversus Pelagianos, cum alix subsecutæ sint, illæque numero plures, sed quod eo temporis intervallo dissertationem nostram definierimus, quo divina Providentia vitam induxit Augustino, cujus ductu contra inimicos gratiæ Dei catholica acies pugnavit et vicit (Prosp. lib. in Coll. cap. 1).

Etsi vero ad meliorem vitam transit egregius fidei defensor ann. 450, v kalend. Septembris, conciliumque Ephesinum non habuerit initium ante xi kalend. Jul. sequentis anni, cum ad illud tamen ab imperatore vocatus fuerit singularibus litteris, magna utique pars sacri conventus futurus, si Deus voluisset; non abs re patendum est, ejus spiritu, immo et libris, a

A Bassula diacono Carthaginiensi Ecclesiæ delatis, animatos Patres nefariam hæresim proscriptisse.

Imperator certe in litteris ad synodum datis per Joannem Sacram comitem, ipsius quoque Augustini meminit velut præsentis, quemadmodum et Cælestini atque Rufi, licet hos abesse sciret, illud faio tunc, quia nimirum omnes, ut ab imperatore convocati fuerant, ita concilio vel nomine, ut e cælo Augustinus, vel auctoritate, ut per legatos Cælestinus, vel consensu, ut Rufus, cum Macedoniæ episcopis.

Porro nomen Augustini non legitur, sed Augustiani, in editione Romana concilii, aliisque post Græca Commellini; sed contra fidem antiquiorum codicum nss., et, ut opinor, ex incogitantia causæ, cur ita scripserit imperator, maxime cum in toto concilio Ephesino nulla fiat Augustiani mentio, nec vox illa forte uspiam reperiatur, sed vel ex notiorum inscitia, vel nimia editorum scientia, originem superperit.

Ducenti ergo septuaginta quatuor Patres (tot enim recenset Mercator) hæreticos episcopos cum Pelagio et Cælestio, quibus favebant, damnaverunt, ut est in synodica ad Cælestinum (In præfat. ad symb. Theod. 11 part. conc. Ephes. act. 5): Perfectis in sancta synodo commentariis actorum in condemnatione impiorum Pelagianorum et Cælestianorum, et quæ a pietate tua de ipsis decreta et constituta sunt, judicavimus et nos ea sel-da firmaque permanere debere, et idem omnes tecum statuimus, eos pro damnatis habentes.

Notandum vero interpretem concilii Ephesini, sive Romanum, sive priorem alium, pro voce condemnationis et damnatorum, quæ usi sumus, depositionem et depositos dixisse, repugnante ratione; vox enim Græca καθάρσις, etsi depositionem significet et condemnationem, ad significandam nihilominus depositionem adhiberi non potuit hoc in loco, cum Pelagius monachus inter laicos consisteret, licet vero deponi non possit de sede, vel gradu, quem nullum habet in Ecclesia; sed condemnari tantum, et a cœtu fidelium separari.

C Actione 7 in præfatione canonum habentur ista de Nestorianis et Cælestianis manifesto signo deprehendendis (11 part. conc. Ephes.): Hi nullam omnino ecclesiasticæ communionis facultatem habentes, et ex auctoritate sacerdotali cuiquam nocere vel prodesse possint; propterea quod etiam quidam ex ipsis sunt depositi, cum primis Nestorii et Cælestii sequi sententias manifeste ex eo sunt deprehensi, quod Nestorium nobiscum condemnare noluerunt, quos sancta synodus communi decreto ab omni ecclesiastica communione alienos esse statuit, etc.

Sequuntur deinde canones omnino sex, qui licet omnes adversus Nestorianorum partium et Cælestianorum homines conditi sint, in primo tamen et quarto solum mentio sit expressa Cælestii. Ha vero se habent:

1. « Si quispiam metropolitæ provincie, derelicta sancta et œcumenica synodo, aut accessit ad illorum defectionis consensum, aut accedet in posterum, sive cum Cælestio sensit aut sentiat; Ipse nihil amplius poterit agere adversus provincie episcopos, ut qui jam inde a synodo totius ecclesiasticæ communionis experti sit factus et prorsus inutilis, sed et ipsis episcopis illius provincie circumque vicinis metropolitæ recta sententiis subjacebit, ut omnino dejectus sit a sede episcopatus.

2. « Si qui autem provinciales episcopi a sancta synodo abfuerint, et deficientibus abhæserint, aut adhærere tentaverint, vel etiam postquam subscripserint Nestorii depositioni, rursus ad defectionis consensum recurrerint; istos placuit sanctæ synodo penitus alienos esse sacerdotio et a gradu cecidisse.

3. « Si qui vero clerici in singulis urbibus aut regionibus, a Nestorio et cum eo conspirantibus sacerdotio prohibiti sunt, quod recte sentierint; justum putavimus hos quoque proprium gradum recipere. In summa autem clericos orthodoxæ et œcumenicæ synodo consentientes jubemus eis qui defecerunt aut

defecturi sunt episcopis nullo pacto aut ratione subiectos esse debere.

4. » Si qui autem clericorum defecerint, et ausi fuerint, vel privatim, vel publice, quæ sunt Nestorii aut Coelestii sapere, sancitum est a sancta synodo istos quoque depositos esse.

5. » Quicumque autem ob turpia gesta sunt a synodo condemnati, vel a propriis eorum episcopis, quibus præter canones Nestorius, qui nullum verum discrimen habebat, et qui cum illo eadem sentiant restitueri conati sunt gradum vel communionem, aut conabuntur; istos censuimus nihil profecisse, et manere et esse nihilominus depositos.

6. » Similiter autem et si qui velint ea quæ de singulis per sanctam synodum Ephesinam gesta sunt, quocumque modo movere, sancta synodus ipsa decrevit, si quidem episcopi aut clerici fuerint, eos omnino a proprio cadere gradum; si vero laici, excommunicatos esse.

In conciliabulo schismaticorum quorum agmen ducebat Joannes Antiochiæ episcopus, Julianus cum suis participibus absolutus vulgo dicitur, eaque opinio auctore Gregorio Magno nata est, ut multis placeat. Scribit enim a quodam concilio quod Ephesinum schismaticum putant, definitum de Adæ anima: *Quia in peccato mortua non fuerit, eo quod diabolus in cor hominis non ingreditur; et si quis hoc dixisset, anathema esset* (*Lib. v. Requesti epist. 14, et lib. vi epist. 61*).

Historiam rei illius prolixius alio in loco narrat (*Libro vii epist. 31*), docetque in multis codicibus Constantinopolitanis et Isauris permixta fuisse acta catholice synodi cum gestis concilii alterius: verum in hisce gestis, cujusmodi nunc habemus, nihil tale invenitur; neque vero inveniebatur olim in primarum sedium codicibus.

Contra hanc definitionem disputat sanctus pontifex eitis in locis duobus; sed ita ut mortem peccato contractam ab Adamo interpretetur in primo de sola spirituali; in secundo de corporali quoque, ubi consentientem habet Augustinum, qui primæ interpretationi pugnare solet.

Verum hic oritur difficultas non levis, quid nempe ad rem Pelagianorum faceret iste canon, cum illi animam Adami mortuam Deo per peccatum, nec negarent, nec in eo dissentirent a catholicis. Deinde, quomodo ex eo quod diabolus illabi non possit in cor hominis, conficiat vel in speciem quispiam animam Adami peccato non esse mortuam. An eo usque desipuisse putandum est Orientales schismaticos, ut non adverterent hac ratione tolli omne peccatum, quod instinctu diaboli fieret? Hunc nodum attingunt aliqui, nemo hactenus explicavit. An versipelles hæretici credi possunt definitum voluisse a suis patronis quod catholicum per se foret, sed ex quo conficerent apud vulgum nullum esse peccatum originale? Si enim peccato mortua est Adami anima, nec tamen ideo mortua est quia mortem ipsi intulit diabolus illabens cordi. Certe nullius anima mori potest, nisi sua voluntate peccet, quo modo peccare parvuli nequeunt; animæ enim inferre mortem nemo potest, nisi qui in eam ingreditur; nec ingredi cuiquam licet, præterquam Deo, qui mortem animæ procul dubio non facit.

Tota hæc historia canonis atque concilii in altera parte Operum Marii Mercatoris tractabitur, ita ut popularis opinio sin minus certis, saltem probabilibus rationibus refellatur. Qui enim creditus est canon ab Orientalibus sancitus, ostenditur a Nestorii concilio quodam fabricatus; cum, instigantibus Pelagianis, catholicis regis urbis clericis Manichæi impietatem per nefandam calumniam affligeret. Sed hæc de re præfixe in notis ad epistolam secundam Nestorii ad Cyrillum.

XXV.

Synodi octo habite quinto sæculo in eadem causa Pelagianorum variis temporibus.

Præter synodos hactenus recensitas, quatuor alias

A ante concilium Ephesinum in causa Pelagianorum reipsa coactas fuisse sentio: eas tamen omittendas putavi, quia sententiam meam, neque certa veterum testificatione, neque valida ratione, sed tantum non improbabili conjectura, confirmare possum.

Habita est prima Ephesi in Asia ann. 417, de qua, nisi fallor, loquebatur Prosper cum scriberet (*In Carm. cap. 2*):

Prætereo quanto fuerit bene mota tumultu
Clara Ephesos, non passa suis consistere tectis
Vasa iræ, et morbi flatus, et semina mortis.

Nam versus Prosperi intelligi non posse de synodo œcumenica, videor mihi manifeste demonstrasse, in notis ad Commonit. Mercatoris (*Cap. 1*).

Secunda Syracis in Sicilia, de qua ejusdem versus interpretor:

Quæque fide tellus etiam Trinacria fervens
Agmen vitæum propriis exegerit oris.

B Nam, ut sæpe dictum est, sine auctoritate synodi de sua sede nullus olim episcopus deieceretur: dejectos vero plures in Sicilia ostendimus in dissertatione quinta ad libellum fidei a Juliano editum.

Tertia Romæ, sub Bonifacio, de qua idem auctor (*Lib. cont. Coll. cap. 44*): *Quando sanctæ memoriæ papa Bonifacius piissimorum imperatorum catholica devotione gaudebat, et contra inimicos gratiæ Dei, non solum apostolicis, sed etiam regis utebatur edictis.*

Quartam Alexandriæ ann. 430 Cyrillus, per se quidem in causa Nestorii, ex occasione tamen propter Pelagianos, cogit, sive quod accepisset acta concilii Romani a Coelestino ad se missa, iisque consentanea, cum de Nestorio, tum de Pelagianis sancire vellet: sive quia noverat aliquos adhuc lateo in Ecclesia sua discipulos Valeriani Pelagiani, de quo cavendo monitus fuerat, jam inde a temporibus Innocentii, a quodam Eusebio, quem Cremonensem episcopum opinatus est Baronius (*In Annal. ad an. 417, num. 15*).

C Post Ephesinum concilium quatuor pariter synodi celebratæ sunt quinto sæculo adversus Pelagii, sive errores, sive reliquias: quinto, inquam, sæculo, nec enim ultra excurrere est animus.

Quare prætermitto concilium Sardinense, quod Patres Africani in Sardinia exsules fecere ann. 524, ejusque mens fuit Fulgentius.

Omitto pariter celebre illud Arausicanum secundum, quod 14 episcopi, quibus præfuit Casarius, Arausicæ habuerunt v non. Jul., Decio juniore consule, id est, ann. Christi 529, Felicis quarti 3, Athalarici regis Italiæ 3.

Severinus Binius in notis ad 3 canonem concilii Reiensis, temporibus Sixti summi pontificis, ann. 459, ab episcopis provinciæ Narbonensis, Hilario præside, celebrati, secutus Baronium (*Ad ann. 459, num. 45*), opinatus est canone dicto agi de episcopis qui cum Pelagio adhæsisent, simulabant poenitentiam, quo recuperarent sedes merito sibi adeptas. Id si vere probabiliterque diceretur, deberet utique hoc concilium in eorum numero censi quæ post Ephesinum in causa Pelagiana coacta sunt; immo ex eo consequens foret ante tempora concilii Ephesini in eadem provinciâ Narbonensi synodum contractam fuisse, in qua depositionis sententia adversus episcopos qui restitui flagitabant lata esset.

Sed in eam Baronii Biniique sententiam concedere non possum, cum sui auctores neque hanc ullâ, sive testificatione veterum, sive ratione confirmant, neque consentientem habeant Patriem Sirmundum in notis ad Reiese concilium, neque ullum de octo canonibus, ne tertium quidem, argumentari possint, ad simile aliquid vel leviter probandum: immo cum apertum sit in tertio agi de solo Armentario suisque ordinatoribus, et qui eadem vel similia auderent, nimirum episcopum ordinare sine legitimo trium episcoporum numero; quam ob causam schismaticorum potius quam hæreticorum numero haberentur;

Leo magnus ann. 447 Nicetæ episcopo Aquiliciæ A teras daret eruditionis catholicæ adversus Pelagianismum plenissimas.

habendam synodum graviter præcepit (*Epist. 64 et 85*), a. exigendas subscriptiones puras ab eis qui ex heresi Pelagiana vellent ad Ecclesiam redire.

Romæ celebravit aliam Gelasius ann. 494, in qua libri Pelagianorum proscripti sunt, cum propter suam impietatem, tum maxime ob hæresim in Dalmatia Picenique provincia reviviscere conantem: quæ causa fuit ut Gelasius, Albino consule, id est, ann. 493, Honorio Dalmatiæ episcopo bis scriberet, semel v. kal. Aug., iterum sine nota temporis: immo ad omnes per Picenum episcopos kal. Novemb. lit-

Habita fuerat ann. 475 Arclate synodus a Gallicanis episcopis, ubi subscriptum est epistolæ Fausti ad Lucidum, dictumque simul anathema illi qui inter reliquas Pelagii impictates, hominem sine peccato nasci, et per solum laborem posse salvari, damnamda præsumptione contenderit, et qui eum sine gratia Dei liberari posse crediderit.

Eodem fere tempore congregata est alia Lugduni, quæ Arelatensis decreta comprobavit.

DISSERTATIO TERTIA.

DE CONSTITUTIONIBUS IMPERATORUM IN CAUSA PELAGIANÆ HÆRESIS

AB ANNO CCCCXVIII AD CCCCXXX.

In eadem verba Marii Mercatoris: *Non solum imperialibus legibus, etc.* (Commonit. cap. 3.)

Postquam de synodis in causa Pelagianorum habitis dissertatum est, sequitur deinceps ad principum decreta veniatur, quæ, ut ait Possidius (*In Vita S. Aug. cap. 18*), *Ecclesiæ Dei catholice judicium secuta sunt*. Fuerunt illa vero quinque aut sex omnino, quæ, licet condita sint variis temporibus et a variis imperatoribus, immo et ab Augusta Valentiniani matre, eundem nihilominus fidei catholice amorem, idemque Ecclesiæ fovendam studium ostendunt; ut non temere quispiam senserit etiam tunc impletum vaticinium Isaie de Christi Ecclesia: *Erunt reges nutriti tui, et reginæ nutrices tuæ* (Isaie xlix, 23).

De singulis ita tractandum puto, ut ipsa primum exhibeantur pura ab omnibus mendis, quibus hactenus scatebant; tum variz lectiones proferantur, quæ, cum in hunc usque diem pluribus in locis sensum non impediunt tantum, sed etiam perverterint, a nobis non sine laborioso studio, collatis pluribus codicibus, correctæ sunt; deinde narretur unuscujusque decreti velut historia, solutis, sicubi occurrerent, questionibus eodem pertinentibus; denique notis, ubi opus fuerit, et imperatorum decreta, et præfactorum edicta, et ejusmodi reliqua illustrentur.

Verum priusquam id agatur, occurrendum est religiosæ in speciem quorundam indignationi, velut imperatores in ea parte modum suæ potestatis non tenuerint; sed id pene affectaverint in Ecclesia quod olim inter gentiles, cum ethnicæ impietatis pontificatum gererent. Quid enim est, inquit, usurpare quæ sacerdoti sunt, etiam in causa fidei, nisi hoc est? Proponere quæ credi oporteat; hæreticos declarare, qui secus senserint; episcopis imperare subscriptionem, sive dogmatibus, sive personis dampnatis, interminata depositionis, immo et excommunicationis poena, si pareant; primitibus præscribere quæ sui sint muneris, etc. Id vero imperatores videntur præstitisse, ipseque in primis Honorius, quantumvis religiosus prædicetur, cum decretum mitteret, sive Palladio P. P. sive Aurelio Africæ primati,

Vetus fuit hæc querela, et pene ora cum fide imperatorum. Huic factum olim satis a sanctis Patribus responsum, cum sanxerint, duobus principaliter munus regi, auctoritate sacra pontificum, et regali potestate: utrumque, cum in Christo junctum esset, in pontificibus et regibus tamquam Dei ministris partitum; duos inde supremæ principatus existitisse, et suum cuique potestatis modum attributum; inter ambos principatus sacrum quoddam fœdus initum, sequestro et conciliatore Christo; pro sua singulos parte servire communi Domino, ejusque sponsam tueri, et hostes punctis viribus profligare (*Gelas. epist. ad Anast. imp.; Concil. ad Theodoni vitam; Justinian. novell. 6;*

B Bernard. epist. ad Conradum. regem; Osius apud Athan. in epist. ad solitarios). Nam, ut archiepiscopus ille scribit ad principem (*Apud Lup. Ferr. epist. 81*): *Rex regum, idemque sacerdos sacerdotum, qui solus Ecclesiam regere potuit, quam redemit; postquam tamen humanitatem suam in cælum everxit, semper cum suis futurus divinitate, potestatem suam ad eandem gubernandam Ecclesiam in sacerdotes divisit et reges, ut quod sancti docerent pontifices, et ipsi implerent, et impleri facerent devotissimi reges.*

Et certe postquam Ecclesia, excusso tyrannorum jugo, asserta est in libertatem, gladiumque imperatorum a suis cervicibus in hostes avertit, quos passa fuerat antea iniquos persecutores, nacta est, simul ac filios fecit, rei bene gerendæ justissimos adiutores. Non ergo reges formam fidei præscribunt, neque vero unquam jure præscripserunt; sed acceptam a sacerdotibus, quorum judicium sequuntur, servandam populus jubent. Non docent Ecclesiam; sed velut angeli portas civitatis Dei flammeo gladio ab hæreticis defendunt. Non eos qui contra fidei formam sentiunt hæreticos declarant, sed hæreticorum poenis obnoxios. Non ipsi per se episcopos deponunt, neque ullos sacris abtinent: qui enim possent? sed a synodis exauctoratos abstentiosque expelli jubent civitatibus suis, ne turbas creent; jubent et aliorum societate mulctari, ne venenati spiritus contagio noceant (*Greg. 2 epist. ad Leonem Isaurum*).

Sed quid diutius in re præjudicata verser? Ipsimet Patres Africani, cum postularent ab imperatoribus hujusmodi decreta per synodorum legatos, ipsi summi pontifices, quantacumque pollerent auctoritate, cum regis edictis contra inimicos Dei uterentur, totus ordo sacer clericorum, immo universa Ecclesia, cum iisdem edictis pareret, adversus omnes exceptiones præscribit, simulque docet, quod præsignavit et Christus ante passionem, et Deus in conditione mundi, opus habere Ecclesiam, ad impios terrendos duobus gladiis, duobus-que, ad illustrandum mundum spiritualem, luminaribus. Neque enim, ut aiunt Patres, sufficiebat, vel unum luminare contra omnes erroris officinas, vel unus gladius adversus effrenem impiorum audaciam: cum et officias faceret sibi aliisque pertinax animus, et audaciam ex patientia bonorum improbitas sumeret. Id cum gravissime verissimeque sit dictum olim, tum nostri quoque temporis infelix experientia certissime comprobavit, ut votum Bernardi tamquam fuerit opportunius: *Quod Deus conjunxit, homo non separet. Jungant se animi qui juncti sunt in unitatis; invicem se foveant, invicem se defendant, invicem sua onera portent* (*Epist. mox citata*).

* CONSTITUTIO PRIMA.

HONORI IMPERATORIS AD PALLADIUM P. P.

Et subjunctum Constitutioni Principis Edictum
Præfectorum P.Impp. Honorius et Theodosius Augg. ^b Palladio P.P.

Ad conturbandam catholicæ simplicitatis lucem,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Hanc Honorii constitutionem ediderunt, primum Magdeburgenses centuria 5 col. 847, tum cardinalis Baronius in Annal. ad ann. Christi 418, postea Salmasius in Eucharistico p. 288, Usserius lib. de Britannicarum Ecclesiarum Primordiis cap. 50 p. 272. Labbeus tomo II Concil. p. 1606, et nuper Baluzius in appendice ad Salavianum. Quatuor ex his editoribus consuluisset se mss. codices testantur: nos vero, partim collatione editionum, partim mss. ope, plurima quæ supererant menda correximus.

Diversus est apud diversos titulus. Magd., *Sacra Honorii et Theodosii contra Pelagium et Cælestium*. Salm., *Incipit sacrum rescriptum acceptis synodi SS. (Carthaginensis) gestis datum*. Uss., *Sacrum rescriptum, acceptis synodi gestis datum*. Bal., *Rescriptum Honorii et Theodosii imperatorum, ad Palladium præfectum prætorio, adversus Pelagium et Cælestium*. Historia demonstrat non esse hoc rescriptum propriè, sed constitutionem, cum imperator nulli vel per litteras petenti vel scriptis consulenti rescribat.

Vix ullam reperire est constitutionem in toto legum volumine, in qua tot sint, tamque veridica imperatoris politica effata, et pene oracula, ut inde possit desumi exemplum absolute adversus hereticos sanctionis. Quid enim verius de hæresum origine? Dum novi acuminis commendata vento insignem notam plebeie æstimali vilitatis sentire cum cunctis, ac prudentiæ singularis palmam communiter approbata destruere. Quid eruditius ad experientiam de earumdem incremento? Quæ maturo remedio et celeritate festina oportet intercipi, ne corroborato usu nequitie adolescentia rix valeant coerceri. Quil subtilius de confirmatione et quasi æternatione? Interrupto directæ credulitatis tramite, scissis in partes studis asserendi, materia impræcitate dissensionis inducta sit, novæque scandali fomite concitato, beatissimæ Ecclesiæ hacenus quieti intentata tranquillitas, aliis nempe aliud ancipiti interpretatione sectantibus et, pro capiti versipellis ingenii, profanam novorum commentorum morientibus questionem. Quam certa dignoscendæ hæresis nota, quamque manifestum indolis hæreticæ indicium! Relicta communi sententiæ luce, novæ disputationis tenebras introferunt, contra apostolicam scilicet disciplinam, evangelicamque claram et sine errore sententiam vafra rudis sectæ calliditate pugnantes, involventesque splendorem fidem veri ambagibus disserrando. Quam prudens remedium! Decet originem ritii in conventu publico sequestrari, nec in communi eos celebritate consistere, qui non solum facto nefario detestandi, verum etiam exemplo venenati spiritus sunt cavendi. Quam providens denique medicina tanti mali! Hos ergo repositos ubicunque de hoc iam nefando scelere conferentes, a quibuscumque jubemus corripi, deductosque ad audientiam publicam promiscue ab omnibus accusari, ita ut probationem convicti criminis stylus publicus insequatur, ipsis inexorati exsili deportatione damnatis.

^b Hinc emendandus Jacobus Gothofredus, qui anno 418 Liberium ponit præfectum P. Occidentis (Tom. VI Cod. Theod. in prosopogr.).

^c Hanc vocem habent omnes præter Baron. et Bal.: orationis tamen absolutio ipsam exigit, ut suum sit epitheton splendori.

^d Mirum sane, neminem de Pelagianis scripsisse quinto sæculo, qui non ipsos male fidei mendacique arguerit, immo qui hæresim versutis nomine, aut alio simili non appellaverit. Unde imperator hæresim vocat fallacis scientiæ obumbratam

A ^o puro semper splendore radiantem, ^d dolosæ artis ingenio, novam subito ^e emicuisse versutiam, pervulgata opinione cognovimus, quæ fallacis scientiæ obumbrata mendaciis, et furioso tantum debacchata lucamine, stabiliem quietem ecclesiis ^f audet attentare fidei: dum ^g novi acuminis commendata vento,

mendaciis, carpitque versipelle ingenium vafra calliditate pugnantium. Hinc serpentis nomine colubrique Pelagius ab Orosio, Prospero, Cassianoque appellatus. Hinc hæresis ab Aurelio serpentina persuasio; a Paulino diacono Cælestius dictus est vulpecula fraudibus suis studens. Hinc Pelagianos Possidius disputatores callidos, et arte subtili noxia scribentes. Auctor epistolæ ad Rufinum filios tenebrarum, immo se versutis in similitudinem filiorum lucis transfigurantes nominat. Eam vero agendi rationem constanter tenuerunt homines improbi, cum in spargendo errore, et episcoporum tentanda fide, suasque nobilibus in partes inducendis; tum maxime in declinandis judiciis, si quando urgerentur, fingendaque pœnitentia, si forte damnati essent, et apponendis exceptionibus, si definitionibus Ecclesiæ subscribendum foret. Hinc Hieronymus (Epist. 134): *Demus operam ut perniciosissima hæresis de Ecclesia auferatur, quæ semper simulat pœnitentiam, ut docendi in Ecclesiis habeat facultatem, ne si aperta se luce prodiderit, foras expulsa moriatur*. Augustinus (Lib. 1 advers. Jul. cap. 3): *Quid enim vobis prodest quod nescio quas ansas atque uncas nescio cujus perplexitatis iniecitis, ne simplicitas pateant et clara luceant His nebulis illud Diospolitanum judicium se putat illussisse Pelagius, vosque ad hoc nefas toto capite annuitis, et tot ab illo episcopos irrisos esse ridetis*. Orosius (Apolog. cap. 2): *Ecce adversus Ecclesiam, quod miserum est, et, quod multo miserius, in Ecclesia passim sibilant, impique serpentes vibrantibus infecta linguis ora lambunt, qui curi tuendi solius capitis causa reliquum concisioni atque injuriæ corpus opponunt, nihil damni arbitrantur, ea tantum sui parte libera, qua multimodas venenatasque in se obtinet linguas, si etiam membris omnibus amputentur*. Paulinus diaconus de Cælestio scribens ad papam Zosimum (In libello qui vulgo dicitur Eucharisticus). *Vulpecula fraudibus suis semper studens, ingenium suum mutare nescit, nec se credidit posse deprehendi, quoniam confidentiam semper in fucis habuit, in quibus demersum caput conscientie suæ nititur occultare*. Prosper (Cont. Coll. cap. 44): *Hujusmodi hominum pravitate, non tam disputationis studio quam auctoritatum privilegio est resistendum, ut de prostrati dudum dogmatis corpore nullum membrum sinatur assurgere: quia notum est ita se falsitatis istius habere versutias, ut si eis liceat, præterita correctionis imagine, aliquod sibi faventium radicis suæ germen excipere, totam se possit in exigua sui parte reparare. Ubi enim non aliud habet summa quam portio, non est devotionis dedisse prope totum, sed fraudis retinuisse vel minimum*. Leo Magnus (Epist. 86): *Novimus hanc ipsorum esse versutiam, ut in quacunque particula dogmatis execrandi qua se a damnatorum societate discreverint, nihil sibi sensuum suorum existiment esse non saluum. Cumque omnes definitiones suas ad subrependi facilitatem improbare se simulent atque deponere, hoc tibi tota arte fallendi, nisi intelligantur, excipiant*.

^e Baron. in margine emersisse. Utrumque verbum idoneum est.

^f Mag. spondet. Baron., Uss., Labb., Bal., *conatur*. Melior est significantiorque Salmasii lectio, quam elegans.

^g Vanissimam Pelagianorum, sive jactantiam, sive superbiam, sive aliorum despicientiam suggillant cuncti ejusdem ætatis auctores. Nec immerito; nam ut in uno ponatur exemplum, quid Juliano jactantius sui? Quid suorum ostentantius? Quid con-

insignem notam plebeiae æstimat vilitatis sentire cum cunctis, ac prudentiæ singularis palmam communiter approbata destruere, cujus impiæ^a commentationis auctores Pelagium Cœlestiumque percerebuit existisse.

^b Hi parenti cunctarum rerum Deo, præcipueque semper majestati interminate potenti, et ultra omne principium transeunti, tam trucem inclementiam sævæ voluntatis assignant, ut cum formandi^c opifi-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

temnentius aliorum? ut jure dictus sit a Chronicorum scriptore, jactantissimus Pelagiani erroris assertor; ab Augustino, superbia tumidus; a Mercatore, homo maledicentis lingue, et sui sæculi Catilina. Duo tantum profero testimonia, alterum Vincentii Lirinensis (*In communis. cap. 26*), alterum ipsiusmet Juliani. Quid promittentes exciderunt, nisi novam, nescio quam, ignoratamque doctrinam? Audias etenim quosdam ipsorum dicere: Venite, o insipientes et miseri, qui vulgo catholici vocamini, et discite fidem veram, quam præter nos nullus intelligit, quæ multis ante sæculis latuit, nuper vero revelata et ostensa est; sed discite furtim atque secretim. Delectabit enim vos. Et item cum didiceritis, latenter docete, ne mundus audiat, ne Ecclesia sciât; paucis namque concessum est tanti mysterii capere secretum. Nonne hæc verba sunt illius meretricis quæ apud Salomonis Proverbia vocat ad se prætereuntes viam, qui dirigunt iter suum? etc.

Et postea (*Ibid. cap. 40*), ut ostenderet se, cum scriberet mox allata, animum intendisse in Julianum. Ne quis forsitan, prætermisiss cæteris, se solum audiri, sibi soli credi arrogaret, paulo post ait: An vobis, inquit, verbum Dei processit? Aut in vos solos devenit? Et, ne hoc quasi perfanciorie acciperetur, adjecit: Si quis, inquit, videtur propheta esse aut spiritalis, id est, spiritalium rerum magister, summo studio æqualitatis et unitatis cultor existat; ut scilicet neque opiniones suas cæteris præferat, et ab universorum sensibus non recedat. Cujus rei mandata qui ignorat, inquit, id est, qui aut nescita non discit, aut scita contemnit, ignorabitur: hoc est, indignus habebitur qui inter unitos fide et exæquatos humilitate divinitus respiciatur; quo malo nescio an quidquam acerbius cogitari queat. Quod tamen juxta apostolicam comminationem Pelagiano illi provenisse cernimus Juliano, qui se collegarum sensui, aut incorporare neglexit, aut ex-corporare præsumpsit.

Quam magnifice Julianus se circumspicit (*Lib. II Oper. Imperf. cap. 10*), quasi veritatis defensorem, cum se accendit ad defendendam, invitis Ecclesiæ fulminibus, Pelagianam hæresim! Nunc postquam pro medicamine mala consuetudo cœpit offerri, et delectationi accessit auctoritas, ut concessu pene mundi membripotens regina mentium, expugnatrice honestatis, et invicta animorum omnium captivatrix turpitudine barcharetur; nobis tanto honestior, quanto durior tuendæ veritatis causa facta est, quia contra præcipites populos, et suis remediis insensos, non multum valet veritas, ratioque medicantium. Quid igitur? Horumne intuitu receptui canere debemus, et contumelias nostras ulcisci silentio, ac de conscientie portu aliorum ridere naufragia? Verum contradicit huic odio, primo benignitas, quam generi debemus humano, deinde spes et fides quam habemus in Deum, qui extra id, quod frequenter desperatas temporum levavit^d r' nas, constantiam tamen, quam usque ad mortis horam exercere voluit, etsi nullum impræsentiarum consequeretur effectum, æterna remuneratione donavit.

Quam gloriose suos deprædicat (*Lib. II de Nupt. et Concup. c. 3*)! Doctores nostri temporis, frater beatissime, et nefaria quæ adhuc servet seditionis auctores, ad hominum, quorum sanctis studiis uruntur, contumelias et exitium decreverunt per ruinam totius Ec-

clesie curam sumeret, qualitatemque hominis struendi, profunda spiritus conceptione libraret, fundatim muneris^d finem anteferebat exordio, et mortem præmitteret nascituro: non hanc insidiis vetiti fluxisse peccati; sed exegisse penitus legem immutabilis constituti, ut ad declinandum lethi exitialis incursum nihil^e prodesset abstinencia delinquendi, cujus ita vis putatur adstricta, ut non possit^f aboleri deinceps. Primitivi hominis errorem, in quem captæ

clesiæ pervenire, non intelligentes quantum his contulerint honoris, quorum ostenderunt gloriam nisi cum catholica religione non potuisse convelli. Nam si quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Cælestianus et Pelagianus vocatur. Ne igitur vocentur hæretici, sunt Munchæi; et dum falsam verentur insaniam, verum crimen incurunt instar ferarum, quæ circumdantur pinis, ut cogantur in retia, quibus quoniam deest ratio, in verum exitum vana formidine contraduntur.

Quam superbe aliena despiciit, immo et calumniam (*Lib. II Operis Imperfecti c. 10*)! Eripiuntur Ecclesiæ gubernacula rationis, ut erecto cornu velificet dogma populare: ita cum prudentibus parum licet, vilibus autem quodlibet etiam decet, seditionum decreto exclusa est de Ecclesiis censura virtutum, nosque hoc apud homines vulgi exosos fecit, quod accessio erroris esse renuimus: vulgi, inquam, qui sententie meritum de prosperitatibus ponderans, eam veriolem æstimat, quam pluribus placere conspexerit. Delectat enim subbantes animas infamare, quidquid unquam et usquam sanctorum fuit, ne clarorum hominum castigentur exemplis. Delectat prorsus, et penitus afficit causare imbecillitatem naturæ; dicere, carnem congenitis obnoxiam esse peccatis; nec in velutate hominis emendationis effectum locare. sed stultiorem crimina officia vocare membrorum. Hæc ergo Manichæorum scoria impurissimorum dogmatum auribus lenocinatur. Hæc in utroque sexu positos inimicos nostros urtica commovit, quæ dum quosdam vitio male consuetudinis mordet, tamen cohortationum salutarium veluti quibusdam curabat unguentis: at nunc postquam pro medicamine, etc. — Dum novi acuminis, etc. Ita Baron., Uss., Labb.; Salm. vero et Bal., Novi criminis commentatores æstiment, etc. Etsi probabilis est ista lectio, altera tamen non tantum per se elegantior est, sed etiam magis opposita ad ingenium Pelagianorum, et iis quæ sequantur consonantior. Nullo sensu Magd. Dum novi criminis commendat eventui insignem notam plebeiae æstimates vilitatis, etc.

^a Magd. et Labb., commendationis; nec improbabiler, propter antecedentes voces, commendata vento.

^b De sola mortalitate Adami, soloque peccato originali sit mentio, quia unius per se Cœlestii agebatur causa. Et prima hæc fuit totius hæresis, quantumcumque postea exereverit, origo et radix: — Magd., Labb., Uss., Hi parenti cunctarum rerum Deo, præcipueque semper majestati interminatæ potenti, omni ultra principium transeunti, tam trucem, etc. Baron., præcipueque semper majestati, et ter omnipotenti, ultra omne principium transeunti, etc. Salm., Bal., præcipueque majestatis interminatione potenti, omne ultra principium transeunti, etc. Non est visus tolerabilis omnium sensus, præce qui restitutis vocibus inest.

^c Corrupte Sal. contra aliquos, operis curam sumeret.

^d Magd., Bar., Bal., fidei anteferebat exordium. Hæ voces idoneum sensum non faciunt.

^e Ita Magd. Reliqui, abstinencia, ut syntaxi consulerent: quæ sane melior est, si loco prodesset, quod habent Magd., reponatur prodesset, ut exigit series orationis.

^f Magd., abolere. Consultum voluerunt Latinitatis

mentis, ^a inops rationis, cæcitate irruisset, delapsus ad posteros non fuisse, tantumque apud eum quem malesuada gratiæ infelix rapuisset illecebra transgressionem ^b interdicti existitisse discriminis; cum evidens ^c catholice legis omnifaria testetur auctoritas illum interitus omnium fuisse vestibulum, quem divinæ præceptionis sedulum ^d liquet corripisse mandatum.

^e Alia quoque plurima, quæ sermo respuit, et lex refulat, ^f quæ perexosum est recordari, etiam sub dispositione plectendi, quæ maturo remedio et celebritate festina oportet intercepti, ne corroborato usu nequitiae ^g adolescentia, vix valeant coerceri.

Si quidem aures mansuetudinis nostræ recens

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

legibus, quasi eo pertinerent voces consequentes, *primitivi hominis errorem*, quas puncto dividi postulat oratio.

^a Magd., *inopis*: minus recte.

^b Baron., *interdicti existitisse et discriminis*. Coniunctio irrepsit vitio librorum.

^c Lex pro religione dicta est, cuius auctoritas tribus constat, verbo Dei, traditione Patrum et Ecclesiæ definitione. Dogma vero, cuius meminit imperator, non tantum comprobatum fuerat ab omnibus passim tractatoribus (*Vide Mercatorem in Subnotat.*), testimonio utriusque Testamenti, et ab Augustino (*Lib. i advers. Jul.*) traditione Patrum; sed etiam definitum ab Ecclesia, partim in conciliis particularibus, quorum certis terminis circumscripta est auctoritas; partim decretis duorum sedis apostolicæ antistitum, Innocentii et Zosimi, quorum jus est totum mundum docere.

^d Ita Magd. Carteri, *liqueat*: idem omnino sensus.

^e Omnes præter Magd. Aliaque cum plurima.

^f Baron., *quæ perpetue cum sit recordari*. Salm., *quæ perpetue absit recordari*. Bal., *perpetue sumpsit recordari*. Vix intelliguntur hæc sententiæ.

^g Magd., *nequitiae adolescentes*: tolerabilis lectio.

^h Baron., *directo*.

ⁱ Baron., *monstra impacatæ dissensionis inducta sint*. Ut nostra lectio sit melior, hæc tamen non improbabilis.

^j Magd., *actus nunc intentata tranquillitas*. Apertum vitium est. Salm., Uss., Labb., *actu nunc, et attentata tranquillitas*. Minus concinne.

^k Magd., *aliis item aliud, improbabiler*. Probabilis Baron., Uss., Labb., *aliis iter aliud*, etc. Salm., *aliis aliud iter sectantibus*: verior nostra lectio.

^l Baron., Bal., *novorum more anserum*. Vix digna principe legem ferente comparatio. Salm., *novorum aut suam*, etc., nullo sensu. Magd., Uss., Labb., *novorum auctorum*, etc., nec ista lectio improbabilis est.

^m Animadvertit Gothofredus olim ita compellatos fuisse ab imperatoribus præfectos prætorio, lib. ii de Episcop. Judic. et præfectos Urbi, lib. i de Pact. At tria prætermisit non minus notatu digna. Primum, eodem modo compellatos etiam ab imperatoribus episcopos: sic ab Honorio Aurelius Carthaginensis; sic a Theodosio etiam irato Cyrillus, etc. Unde non incerto iudicio colligere est quo imperatores honore præsecuti fuerint episcopos, cum eos summo fastigio sublimique apici dignitate æquarent.

Alterum, eadem compellatione, non quoslibet præfectos prætorio cohonestatos fuisse, sed eos tantum qui ætate imperatores non mediocriter anteirent, quasi compellatio hæc mixtas habuerit dignitatis et ætatis causas. Unde in Novellis Theodosii Florentius appellatur pater charissimus Augustorum; erat enim utroque Theodosio et Valentiniano projectior. Quare corrige quod in nonnullis irrepsit mendum, ut pro parente legatur præfectus, vel sola littera P. appo-

fama perstrinxerit, intra sacratissimam urbem nostram aliaque loca, ita pestiferum virus quorundam inolevisse pectoribus, ut interrupto ⁿ directæ credulitatis tramite, scissis in partes studii asserendi, ^o materia impacatæ dissensionis inducta sit, novoque scandali fomite concitato, beatissimæ Ecclesiæ ^p hactenus nunc intentata tranquillitas: ^q aliis nempe aliud ancipiti interpretatione sectantibus, et (cum sit absoluta sanctorum apicum claritas, ac dilucide quod sequi universitas debeat explanet), pro captu versipellis ingenii, profanam ^r novorum commentorum inoventibus questionem, ^s Palladi parens charissime atque amantissime.

Ob quam rem illustris tua auctoritas, ^t victura

natur. Quamquam non abs re quispiam senserit, eos qui non forent imperatoribus natu majores, vocatos fuisse patritios, idque ea littera P. indicatum.

Postremum; non solum erga præfectos prætorio vel Urbi imperatores hæc compellatione usus; sed etiam erga magistros militum, ut constat ex novella 13 ad Ariovindum magistrum militum, tit. 14. de Amot. milit. for. præscrip., data Constantinopoli, Cyro consule, id est, anno 441, tum ex tit. 24, novella unica ad Ætium magistrum utriusque militiæ, data Romæ Valentiniano Aug. vi consule, de Ordinat. episcop.

Quin etiam Eadoxio comiti rerum privatarum, tit. 28, et Florentio magistro officiorum, tit. 29, idem honor delatus est. Unde emendes novellas alias, in quibus vel littera F. vel frater ponitur, pro P. et parente.

^u Adde verba partis ultimæ, quibus imperator jubet constitutionem orbe toto promulgari: et continuo mirate quid causæ sit cur sancto duabus tantis notis insignita, perpetuitatis et universitatis, nec olim relata fuerit, vel ^v Triboniano in codice Justinianæum, vel ab Anniano postea in Theodosiani brevium, nec a Gothofredo nuper in vegrandum illum Theodosianum codicem, quem sex tomis composuit ex omnibus undequaque conquisitis imperatorum Martiano majorum legibus. Admirationem augebit, credo, quod nulla sit in toto illo ter gemino, si licet ita loqui, codice, lex adversus Pelagianam hæresim, cum in alias multe sint, et hæc ipsa sæpius ab imperatoribus sit proscripta.

Quod ad Tribonianum spectat, duas olim suspicabar causas cur de Pelagianis tacitum voluerit. Alteram, ipsorummet Pelagianorum artes, si tamen aliqui in Oriente superfuissent, quod vix reor. Caverunt enim diligentissime semper ne quid scripto traderetur, unde vel aliquando laborarent infamia, vel in jus vocari possent. Alteram, quod Tribonianus, cum ætate sua vix ullas in Oriente Pelagianorum reliquias videret, leges adversus eos datas habuerit pro temporariis, nec proinde putaverit in perpetuam codicem referendas.

Illud ipsum de Anniano sentiendum puto; at de Gothofredo nihil habeo dicere, cum et eas leges apud Baronium, ex quo desumpsit alias pene infinitas, non potuerit non videre, et temporarias quaslibet in suos tomos congesserit, et nulla sit de quatuor a Baronio relatis, quæ non contineat plurimum doctrinæ, sive ad temporum rationem, sive ad rerum historiam, atque scientiam jurisconsulto dignam. An prudens volensque omnes prætermisit, ne primam afferret, cuius occasione recordari cogeretur victoriæ a Sirmundo relatæ de suo symmisia Salmasio, vel secundam meminisset ad Aurelium episcopum datam, ne agnosceret quanta veneratione sæculi potestates primis illis temporibus prosequerantur Ecclesiæ antistites?

in omne ævum lege nos statuisset cognoscat, ut **A** pulsus ex Urbe primis capitibus dogmatis execrandi, Cœlestio atque Pelagio, si qui hujus de cætero sacrilegii sectatores, quibuscumque locis potuerint reperiri, aut de pravitate damnata a aliquem rursus proferre sermonem, a quocumque correpti, ad competentem judicem pertrahantur. Quisque, sive clericus, sive laicus fuerit, deferendi habeat potestatem, et sine præscriptione aliqua perurgendi, quos, relicta communi sententiæ luce, novæ disputationis tenebras introferre deprehenderit, contra apostolicam scilicet disciplinam evangelicamque claram et sine errore sententiam ^b vasa rudis sectæ caliditate pugnantes, involventesque splendentem fidem veri, ambagibus disserendo.

Hos ergo repertos ubicumque de hoc tam infando **B** scelere conferentes, a quibuscumque jubemus corripere, deductosque ad audientiam publicam promiscue ab omnibus accusari, ita ut probationem convicti criminis ^c stylus publicus insequatur, ipsis inexorati ^d exsilii ^e deportatione damnatis.

^f Decet enim originem vitii a conventu publico sequestrari, nec in communi eos celebritate consistere, qui non solum facto nefario detestandi, verum etiam exemplo venenati spiritus sunt cavendi.

Juvat autem ^g per omnem pene mundum, qua imperium nostrum extenditur, hujusmodi promulgata diffundi, ^h ne scientiæ forte dissimulatio pastum præstet errori: atque impune se quisque putet ⁱ audere quod condemnatum vigore publico sese finxerit ignorare.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Eum certe, quo traderetur error. Quem in sensum paulo post jubet imperator puniri eos qui *reperiti fuerint de tam nefando scelere conferentes*. Quicumque enim vellet catholicis, spiritu Ecclesiæ insectantibus errorem, impositum silentium, incidere ille forsitan in reprehensionem, tum Hieronymi conquerentis, eo pacto fieri, ut quod bellum servavit, pax ficta auferat (*In præf. ad dialog. cont. Pelagianos*); tum imperatoris damnantis unius ejusdemque culpe eos qui *aut dissimulando conniventiam, aut non damnando favorem noxii errori præstent* (*In epist. ad Aurel.*); tum denique Cœlestii graviter monentis Galliarum episcopos, in talibus causis non carere suspitione taciturnitatem, quia occurreret veritas, si falsitas displiceret, etc. (*In epist. ad episc. Gall. de Augustin.*). Nam, ut ait Innocentius I (*Epist. ad Patres Milevit.*), par vindicta constringere debet non solum eos qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Nec enim multum interest inter committentis animum et consentientis favorem.

^b Ambigua est vis hujus vocis, *rudis*; potest enim et imperitiam significare, vulgari usu; et novitatem, qua notione dicuntur rudia mancipia pro novitiis in Codice Theodosiano. Neutra vero significatio inopportuna est, cum Pelagiani plus habuerint loquacitatis quam scientiæ, et Patres soleant, præsertim Augustinus, novellos hæreticos novellamque hæresim dicere.

^c Positus est stylus publicus pro publica sententia, eaque deportationis, quemadmodum ex consequentibus constat, ipsis *inexorati exsilii deportatione damnatis*. Stylum vero pro sententia dici, docet lex 15 de Bon. præscript. et aliæ passim. Porro stylus deportationis expresse dicitur lege 57 de Hæ.

Datum pridie kalend. Maias Ravennæ, DD. NN. Honorio XII et Theodosio VIII AA. CC.

HISTORIA CONSTITUTIONIS.

Ipsa per se constitutio satis ostendit a quo imperatore data sit, ab Honorio; qua die, pridie kalend. Maias; ubi, Ravennæ; quo anno, Honorio XII et Theodosio VIII CC.; ad quem, Palladium P. P.; qua de re, de pellendis Pelagio et Cœlestio. Sed dubium relinquitur qua occasione data fuerit; cujus vel rogatu, vel ope obtenta; quem effectum sortita, et cur geminanda brevi post tempore, immo et extendenda. Sed cum postremum istud pertineat magis ad historiam epistolæ Honorii ad Aurelium, alia nunc tria, partim veterum testimonio, partim ratione atque etiam conjectura, indaganda sunt.

Plura sunt quidem apud Augustinum quæ spectent ad primum illud Honorii decretum, omnia nimirum quæ referuntur ad coercendum Julianum aliosque in Italia partium Pelagianarum homines; sed ea vix quidquam argumenti suppeditant ad id efficiendum quo de agitur. Commotum ait in auctores hæresis imperium, a principe scriptam legem adversus ipsam, ab hæreticis exceptum, ejusque terrore dictos fuisse clericos Romæ percursos. *In auctores*, inquit (*Lib. de Pecc. Orig. cap. 17*), *nefandi erroris episcopalia concilia, et apostolica sedes, universaque Romana Ecclesia, Romanumque imperium, quod Deo propitio christianum est, rectissime fuit commotum, donec respiciant de diaboli laqueis. Et alio in loco* (*Lib. in advers. Julian. cap. 1*): *Sane, ut dicis, si pro vobis potius ab imperatore responsum est, cur non in medium prosilitis, et hoc ultro publicis testamentibus allegatis, vos esse monstrantes quorum christianus princeps approbavit fidem? Verum fidei legem, non sicut sese habet, sed sicut vobis placet, intelligitis. quid mirum, si et de lege imperatoris hoc facitis? Ibidem: Ne argumento miserrimo utamini, quo universi utuntur hæretici, quos a pernicioosa licentia leges imperatorum catholicorum premunt. Omnes quippe hujus-*

C adversus Montanistas; lege vero 58 adversus Eunomianos, pro eo quod in hoc decreto legitur, inexorati exsilii deportatio, posita est pœna deportationis absque alienius intercessionem.

^d Corrupte Magd., *auxilii deportationem*.

^e Lex ista videtur priores imitari: jamdudum enim decreta fuerat deportationis pœna aliis quoque hæreticorum doctoribus, Eunomianis scilicet, Macedonianis, Arianis, Apollinaristis, Montanistis, Donatistis, etc. De quatuor prioribus sectis expresse habetur constitutio Theodosii M. data Constantinopoli XII kal. Februarias, Ricomere et Clearcho coss. De Eunomianis nominatim est lex Arcadii XI kal. Mart. Arcadio IV et Honorio III AA. CC. De Montanistis et Eunomianis lex quoque habetur data Constantinopoli IV nonas Mart. Honorio Aug. IV et Eutychio coss. De Apollinaristis denique est Theodosii M. sanctio VI idus Martias Thessalonica, Theodosio II et Cynegio coss., et Arcadio kalend. Aprilis, Constantinopoli, Cæsario et Attico coss.

D ^f Consonat imperator sancto Innocentio scribenti Patribus Carthaginensis synodi: *Avellendi sunt longius, et ab Ecclesiæ procul removendi viscibus, ne diutius multa occupans insanabilis post error increseat; si enim diu fuerint in hac impunitate versati, necesse est multos in hanc suæ pravitatis mentem inducant, decipiantque innocentes, vel potius imprudentes, qui catholicam fidem nunc sequuntur, etc.*

^g Baron., Salm., Bal., *per omne pene imperium nostrum, qua mundus extenditur. Inversio vocum sensum pervertit.*

^h Magd., *inscientiæ*, qui contrarius sensus.

ⁱ Magd., Baron., Uss., Labbe., *audire*. Vitium per se apertum est.

modi dicunt; quod ipse dixisti, laborare illam partem rationis inopia, quæ in disserendo, cum terrorem subragat, nullum a prudentibus impetrat, sed cæcum a veticulosos extorquet assensum. Denique scribens ad Bonifacium de querelis Pelagianorum (Lib. II ad Bonifac. cap. 3): Quin etiam Romanos clericos arguant, scribentes eos jussionis terrore percussos non erubuisse prævaricationis crimen admittere.

Verum cum hæc cuncta eripserit Augustinus post tractoriam Zosimi, ex his profecto colligi non potest quidquam unde solvatur questio quam movimus (Vide dissert. 6, de Libris. etc.): sed ne apostolicæ instantia, an Africanæ Ecclesiæ rogata, obtentum fuerit decretum? potuit enim ab utraque parte.

Possidius (In Vita S. August. cap. 18) aliquid affert majoris momenti; certe distinctius, sed neque tamen adhuc satis idoneum solvende questioni. Quoniam, inquit, iidem perversi Pelagianistæ sedi apostolicæ, per suam ambitionem, eandem perfidiam persuadere conabantur, instantissime etiam conciliis Africanis sanctorum episcoporum gestum est ut sancto papæ urbis Romæ, et prius venerabili Innocentio, et postea sancto Zosimo ejus successoris persuaderetur, quod illa secta, catholica fide, et abominanda et damnanda fuisset. At illi tantæ sedis antistites suis diversis temporibus eosdem notantes, atque a membris Ecclesiæ præcedentes, datis litteris ad Africanos Orientisque et Occidentis Ecclesias, eos anathematizandos et devitandos ab omnibus catholicis consueverunt. Et hoc tale de illis Ecclesiæ Dei catholicæ prolatum iudicium etiam piissimus imperator Honorius audiens ac sequens, suis eos legibus damnatos inter hæreticos haberi constituit, etc.

Nam patet inde quidem imperatorem Honorium Ecclesiæ, id est, sedis apostolicæ, in qua vel Innocentius, vel Zosimus sedebat, iudicium aliquid secutum fuisse: at certe non patet quo decreto pontificis iudicium secutus sit; geminum enim decretum dedit, et uterque pontifex sententiam in Pelagianos dixit, Honorii temporibus.

Sunt qui Alipium Tagastensem putent, Ecclesiæ Africanæ legatione functum ad imperatorem, adversus Zosimi consilia Pelagianis artibus delusi, ab eoque obtinuisse decretum quo Cælestius, qui a sede apostolica ex parte absolutus videbatur, Romæ prohiberetur consistere, et damnatam ab Africanis doctrinam libere docere (In Annal. an. 419). Sincere fateor, non videre me, qui probabiliter defendatur opinio tam aliena a temporum ratione, etsi enim non dissideat Africanos impatienter tulisse benigni pontificis indulgentiam vix non nimiam erga hominem penitus immerentem; immo licet concedam ab iisdem sanctissimis episcopis tentatas vias omnes quibus, partim fidei damno, partim suo decore occurrerent; conciliari tamen non posse reor legationem Alipii, diemque decreti imperialis, cum actis concilii Africani generalis, ex quo Alipius missus dicitur. Si enim Alipius decretum obtinisset, secum illud, credo, retulisset in Africam; referre vero non potuit, quandoquidem decretum pridie kalend. Maias datum ex Ravennæ, et kalendis ipsis Alipius, ut acta plenarii concilii ostendunt, cum Patribus Carthagine consedit.

In codice Thuano ms. constitutio sic inscribitur: Incipit sacrum rescriptum, acceptis synodi SS. gestis datum. Salmasius, qui codicem vidit, his duabus litteris SS. Carthaginensem synodum interpretatus est, ex quo consequens ut Honorii decretum flagitantibus Africanis datum credatur, siquidem rescriptum foret, cum illud a constitutione in eo differret, quod licet utriusque par esset vis atque auctoritas, rescriptum tamen interrogantibus postulantisve per litteras rescriberetur, constitutionem per se et suo quasi motu imperator conderet.

Sed quæro quam Salmasius Carthaginensem synodum intelligi voluerit? Plures enim fuerunt in hac ipsa causa. An primam sub Aurelio ann. 412? at illa

A præcessit decretum totos sex annos; an secundam, ex qua relatum est ad Innocentium? at ipsa quoque prior est, decreto duobus fere annis; an tertiam paulo quidem obscuriorem, sed ejus episcopis tertias suas litteras Zosimus dedit? Posset quidem aliquis ita conjicere ne forte improbabilius: vix tamen crediderim Salmasium affirmasse intellexisse quam quæ condidit octo canones, quos vulgus Milevitano vocat. Si autem ita sensit, e duobus alterutrum peccavit: vel enim in Milevitano concilio ejusmodi canones conditos opinatus est, quo nihil ætate nostra dicitur absurdum; vel ratus est nomine synodi Carthaginensis significari universalem Africanam, quod alienum a ratione, cum ejusmodi synodus decretum subsecuta sit, uno saltem die, si acta, prout sunt, interpretamur.

Pro Salvasio tamen facere videtur in speciem testimonium auctoris Chronici quod tribuitur Prospero; Properi ipius, Baronii atque imperatoris Honorii. Nam auctor Chronici ad consulum Honorii XII et Theodosii VII: Quibus, inquit, consulibus, concilio apud Carthaginem habito 214 episcoporum ad pontificem Zosimum synodalia decreta perlata sunt; quibus probatis, per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est. Hic enim colligit forte quispiam, condita primum a 214 Patribus Carthagine congregatis decreta, id est, canones octo, quibus continetur totius hæresis Pelagiana damnatio; ea deinde perlata non solum Romam ad Zosimum, ut probarentur, sed etiam Ravennam ad Honorium, ut sanctione firmentur; eadem exinde missa in totum mundum, cum summi pontificis tractoria et imperiali sanctione; necnon ab omnibus episcopis subscripta, atque ita tandem ubique gentium hæresim profligatam.

Prosper in Carmine de Ingratis (Cap. 2):

Tu causam fidei flagrantius, Africa, nostræ
Exsequeris.

Convenire tui de cunctis urbibus almi

Pontificis, geminoque senum celeberrima cœtu

Decernis, quod Roma probet, quod regna sequantur.

Baronius post laudatum, sine diligentiore examine, Prosperum, quem putat Chronici auctorem, scribit, concilium, ejus ille meminit, primo veris initio collectum, idque certo argumento inde conclusit, quod ad ipsum date sint a Zosimo litteræ XII kalend. Aprilis, quodque in eo ad Maias usque prorogato canones de quibus sermo est sanciti sint. Addit postea, eodem tempore, et Carthagine concilium, et Romæ iudicium de Pelagio Cælestioque celebratum fuisse. Addit et alia plura quæ, etsi longum foret referre, non tamen sine operæ pretio consuli possunt.

Imperator his auctoribus accedere videtur in epistola ad Aurelium; nam post mentionem factam damnatorum a se jaududum Pelagii et Cælestii: In quo secuta est, inquit, clementia nostra iudicium sanctitatis tuæ, quos constat ab universis iusta sententiæ examinatione damnatos. Hæc enim verba sic argumentari licet: Si iudicium Aurelii excepti prima sanctio Honorii, nec videri potest Aurelius de Cælestio simul et Pelagio fecisse iudicium, præterquam in synodo Carthaginensi, utique sanctio videtur quoque data, acceptis synodi Carthaginensis gestis, quod putavi Salmasius.

Sed, ut ingenuè fatear quod sentio, hæc mihi semper testimonia visa sunt, non tantum non conficere quod oportet, sed etiam per se admodum difficilia, immo potius majorem partem a vero aliena, nisi forte benigna quadam interpretatione adjuvantur aut torquantur magis.

Nam ut a Baronio incipiam. Si primo veris initio convenire Carthaginem 214 Patres totius Africæ nominatissimi; si concilium ad kalend. Maias, et porro productum est; si ad ipsum scripsit Zosimus tertias de causa Pelagianorum litteras; necesse fuit profecto, et sanctissimorum antistitum tantam multitudinem abfuisse a suis Ecclesiis per festa paschalia,

quibus canones iubeant ab episcopo baptismum celebrari; et concilii finem sua temporis nota consignari, qua careret initium; et summum pontificem scrivisse Romæ die 20 Martii, qua consignat suas litteras, concilium Carthagine fuisse congregatum, immo et solum, quod tamen non ante 20 diem Martii coivisset. Scribit enim Zosimus: *Aurelio ac cæteris, qui in concilio Carthaginiensi affuerunt*. His vero tribus quid dici potest pugnantius, vel religioni temporum, quibus sanctissime, in ipsa præsertim Africa, canones observabantur; vel consuetudini consignandorum conciliorum, vel rationi denique, ut per se constat?

Jam vero chronographi verba, si perinde atque Baronii accipiantur, perinde quoque difficilia sunt atque implicata. Quod si autem nomine synodaliū decretorum octo canones dogmatici intelligantur, repugnat chronographis Prosper, non tantum Collatoris adversario, qui duorum conciliorum meminit, et in altero canones conditos, in altero 214 Patres concessisse scribit: sed etiam Augustino duo quoque concilia Africana, immo tria memoranti, quorum ex priore sit rescriptum Zosimo; in posteriore canones confecti; in tertio accepta Zosimi tractoria.

Quid igitur faciemus Prospero chronographo, res sui temporis, ut dicitur, scribente? Nam Baronii facilis est excusatio, cum a Prospero seductus sit: vix non hærerem dubius, inde me retinente Prosperi nomine, inde in contrarium trahente ratione, nisi ea cogitatio mentem subiret, sola forte me retineri umbra, vel difficultatis, vel magni nominis. Unde enim constat servandam esse lectionem quam habent vulgati Chronicorum codices, et non substituendam potius quam apposuit Joannes Sicardus in margine (*In editione Chronici Eusebii ab Hieronymo translatis et ab eodem Prospero aucti, Basilicæ, apud Henricum Perri ann. 1529*): *A pontifice Zosimo synodalia decreta sunt prolata, quibus probatis per totum mundum, hæresis Pelagiana damnata est*? Hæc enim verba, aliquam, fateor, vim patiuntur, sed apprime coherent cum vera rerum historia. Deinde, ut retineatur vulgata lectio, quo satis argumento conficitur Chronici Prospero tribui continuatorem ab Aquitanico non differre? Genadium scio legisse *Chronica nomine Prosperi prætitulata (De Script. Eccles. cap. 54)*; sed an verum auctorem fronte prætulerint, an alium mentita, adhuc est sub iudice lis in cœtu doctorum. Sed ut etiam detur, Aquitanicum Chronica a conditione mundi ad Valentiniani obitum scripsisse, aut continuasse potius quam tandem meretur fidem eo loci, ubi tria tradit aperte falsa? Scribit Bonifacium Romæ episcopatum invisse ann. 419, et tenuisse annis tribus, mensibus novem; at inivit ann. 418, et tenuit annos quatuor, menses decem, tribus diebus exceptis, siquidem sedes Zosimi 26 die Decembris vita functi duobus tantum diebus vacavit, et Cælestinus die 26 Decembris sedere cœpit ann. 423.

Deinde Constantium prodiit servum Dei ann. 418 a Pelagianis Romæ passum; et tamen sanctus ille laicus (*Auctor Prædest. luer. 83*) contra Pelagianos, sine scriptura, rem strenue gessit, priusquam vel Hieronymus, vel Augustinus scriptis pugnaret. Pugnarunt vero sancti doctores jam inde ab ann. 412.

Denique collocat eodem ann. et Constantii ab Honorio in consortium regni assumptionem, et sancti Hieronymi obitum: Hieronymus tamen obiit pridie kalend. Octobris, Honorio ix et Constantio iii. coss.; accepti vero Constantius imperium die 8 Februarii, Agricola et Eustachio coss., id est, ann. 421. Neque vero excusari potest, quasi annum a Septembri mense inchoet cum indictione imperatoria; repugnant enim quominus id dicatur plura ejusdem auctoris testimonia.

Fatendum est igitur chronographum, et ab Augustini discipulo differre, et hac in parte memoriam lapsum esse. Quamquam ne ipse quidem Augustini discipulus super ea re indubitata fidem mereretur,

A si eadem testaretur: siquidem propter suum Augustini Africanorumque incredibile studium, multa attribuire solitus sit Africa Patribus, velut auctoribus, in quibus gerendis, aut cooperatorum tantum aut etiam adiutorum partes vere tenuerunt.

Jam vero quæ argumentatio ducitur ab imperatoris testimonio, ut voce ambigua innititur, ita facile, explicata vocis significatione, solvitur. Neque enim imperator sanctionem se primam edidisse dicit, post iudicium ab Aurelio factum in Africana synodo plenaria, quod tamen oporteret ad Salmasii opinionem confirmandum: sed indefinite ait se edidisse sanctionem post iudicium Aurelii, qualemque tandem illud fuerit, et ejuscunque temporis. Geminum vero Aurelius iudicium exercuit diversis temporibus, in synodis provincie proconsularis: primum ann. 412, secundum ann. 416. Asserit ergo imperator seculum se in sanctione priore edenda iudicium Aurelii de his quos postmodum constat iusta sententiæ examinatione (apud sedem apostolicam instituta) ab universis (ad quos missa est Zosimi tractoria et a quibus subscripta apostolica damnationis sententiæ) damnatos.

His ita disputatis adversus opiniones non bene constantes, id ego certi puto ratione posse constitui. Constat Zosimum ad Africanos scripsisse de Cælestio primas litteras initio Septembris ann. 417; deinde mox secundas, de Pelagio, xi kalend. Octobres. Primas credibile est pervenisse Carthaginem ante solum concilium provincie proconsularis, quod de more circa tempus autumnii habebatur. Ex eo rescriptum est ad Zosimum, missaque simul omnia quæ cum Cælestio præsentem gesta fuerant in Carthaginiensi concilio ann. 412; missi quoque, cum aliis multis instrumentis, libelli duo Aurelio oblatis, sive a Paulino, cum accusaret, sive a Cælestio, cum se defenderet.

His instructus pontifex urgere cœpit crebris interrogationibus Cælestium, ut damnaret etiam ea quæ Paulinus libello objecerat. Teriversatus est maligne reus, fictaque mente promisit se Innocentii epistolæ subscripturum, eaque libelli sui correcturum quæ sedes apostolica correctæ vellet; sed simul spondidit se, si facultas daretur, Paulinum ex suo ipsiusmet libello hæresis convicturum.

Interim missus est a Zosimo in Africam Basiliscus subdiaconus Ecclesiæ Romæ, qui et Afros episcopos de rebus Romæ gestis doceret, et Paulinum ad iudicium vocaret. Ille in Africam appulsus Paulinum Carthagine convenit, non tamen ex canonum præscripto, quippe nec legitimo tempore, nec idonea scriptura: unde Paulinus quinque post conventionem diebus, Marcellino Ecclesiæ Carthaginensis subdiacono, quem Aurelius cum mandatis Romam mittebat, libellum dedit ad summum pontificem, quo ingeniose iudicium declinabat.

Romæ iterum hinc cum Cælestio actum est; sed homo vafer, crebris professionibus fictisque promissis, pergebat eundem fere in modum sedi apostolicæ illudere, quo Pelagius olim Diospolitani Patribus. Iterum in Africa ante Quadragesimam de more coacta synodus Carthaginensis provincie; ex qua rursus scriptum Romam, partim de cavendis Cælestii fraudibus; partim de revocandis in memoriam Zosimo quæ præcessor Innocentius, sive de gestis Palæstionensis, sive in hæreticos decrevisset; partim denique de servandis religiose in Africa Innocentii decretis, nec prius recipiendis Pelagio et Cælestio in communionem quam apertissime confiteremur gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, non solum ad cognoscendam, verum etiam ad faciendam iustitiam, nos per actus singulos adjuvari, etc.

Acceptis synodi litteris, Zosimus tertiam epistolam dedit in Africam xii kalend. Aprilis, qua testatur nondum finitum, ut quidem Africanis videbatur, de Cælestio iudicium; sed omnia in eodem statu

relieta, quo suus esset Afrorum obtestationi locus. Verum statim data epistola, summus pontifex vocavit ad pleniorē audie. Am summamque iudicium Cœlestium, qui, cum sentiret artes suas parere, nec ullum superesse tergiversandi modum, subduxit sese examini, sive laterit in Urbe apud suos, sive Ravennam profugerit ad imperatorem, sive in proximis Romæ locis subsisteret, ad aucupandam occasionem. Ubi vero fuga innotuit, continuo lata est in utrumque infandi dogmatis defensorum decretoria sententia, scriptaque universis mundi episcopis a pontifice grandis illa epistola, quam tractoriam Mercator vocat. Missa quoque Romanæ synodi ad imperatorem gesta, quibus acceptis, datum est pridie kalend. Maias decretum ad Palladium, de pellendis Urbe damnatis hæreticis, quo per edictum prætoris Romæ proposito, omnes, opinor, Ecclesiæ Romanæ clerici de subscribendo tractorie conventi sunt, idque præstiterunt propensissimis animis, Sixto presbytero cæteris præeunte. Tunc agebantur dies festi Pentecostes, et frequentissimus fiebat ad Ecclesiam populi concursus, propter solemnem baptismum.

Atque his ita ex veterum sententia constitutis, prompta est facilisque responsio ad quesita. Constat enim datum fuisse ab Honorio decretum, occasione sententiæ in hæreticos a sede apostolica prolata, ut iudicium Ecclesiæ sequeretur imperialis auctoritas. Constat item datum impulsu summi pontificis, quo conjunctis utriusque potestatis supremæ viribus funditus hæresis everteretur. Opem vero contulit curamque Valerius comes, quem Julianus eam ob rem que-

ritur mole suæ dignitatis obstitisse, quominus disceptationi tempus locusque (petitum forte venerat Cœlestius) ab imperatore concederetur.

Quantus inde ortus sit hæreticorum dolor, prodiit querela jactantium subreptione infandisque artibus deceptam aniam, extortamque subscriptionem a perterritis sibi propter meum prævaricantibus clericis. Par dolori improborum, gratulatio bonorum, cum unusquisque cernebat, impotentem Pelagianorum audaciam coerceri, justaque principum ira vindicari vim sanctis hominibus, sive Romæ, ut Constantio, sive Hierosolymis, ut Hieronymo, illatam ab insolescentibus, si quando impune possent, hæreticis.

Cœlestii tamen inexhaustis dolis factum est ut fructus non responderet votis, sed geminari debuerit consuetudo, præcipue ad quorundam episcoporum pertinaciam corrigendam, qui pravæ hæreticorum disputationes, vel incito consensu astraxerent, vel publica oppugnatione non destruerent.

• CONSTITUTIO II.

b EXEMPLAR EDICTI PRÆFECTORUM PRÆTORIO.

c JUNIUS QUARTUS PALLADIUS, d MONAXIUS, AGRICOLA iterum præfecti prætorio edixerunt.

Adversus Pelagium atque Cœlestium catholici dogmatis fidem f nefandis tractatibus destruentes, sententia principalis invaluit, ut venerabili urbe summoti bonorum concilio muletarentur.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

a Non habetur Constitutio, sed tantum Exemplar edicti, etc., apud Garnerium, qui subjicit ad calcem hanc notulam: c Habetur apud auctores laudatos pro constitutione, et iisdem in locis, nisi quod Baronius, contra temporis rationem, retulit ad annum 421. » Edit.

b An edictum Præfectorum legi principum, an lex edicto præponeretur, his fuit inter Sirmondum et Salmasium. Qua libris contestata, docti censuerunt vicisse Sirmondum, nec tamen Salmasius, qui legem principum edicto notebat subijci, etsi foret reus imminute majestatis, vindicatus est acerbius: fecerat enim inconsiderate, cum aliqui vir esset eruditus; nec satis attenderat ad legem Valentiniani Junioris ad Probum, quæ unica est cod., Si per obreptionem, quæ aperte docet legem principis edicto fuisse præpositam. Mirabile vero est, Salmasium suæ etiamnum hallucinationis habere socios, atque etiam sequaces, qui non videntur didicisse, vel ex ipsis legibus, vel ex usu quotidiano, quid sit, præfectum sub edicto suo et programme legem publicare.

c Neque hic vexandi manes Salmasii, sicubi tamen quiescant, quem Sirmondus, dum viveret, egregie correxit opinantem, quatuor a præfectis prætorio edictum in sua quibusque ditione propositum; Junium enim Quartum Palladium in duos dividebat, bisque facto pecebat, semel cum memoria non repeteret, ab antiquis omnibus Palladii consulatum memorantibus tria simul nomina referri: iterum cum in sua quemque ditione proposuisse edictum, scriberet, quamvis singuli reliquorum nomina suis edictis, perinde ac imperatores collegarum legibus, præponerent. Posset addi fortasse tertium, nullum tunc temporis extitisse præfectum prætorio Illyrici. — Magd. et Baron. interpunctione vitiosa, Junius Quartus, Palladius, Monaxius, et Agricola, induxerunt Salmasium in errorem de quatuor suis præfectis.

d Primus Orientis præfecturam gessit, ut constat ex pluribus legibus; secundus Galliarum, ut ostendit constitutio Honorii, de cogendo singulis annis Arelate conventu septem provinciarum, data ad Agricola P. P. Galliarum, Honorio xii et Theodo-

sio viii cons. Porro Monaxius consulatum inivit cum Plinta ann. 419, Agricola cum Eustathio ann. 421.

e Magd., Baron., Labb., Bal., dixerunt. Verbum edicendi solemne est.

f Id est, concionibus ad populum, usitata istis temporibus voce: sic enim Augustinus suas ad populum conciones appellat tractatus: sic tractorios vocabantur, teste Lirinensi, qui plebem docerent. Vide quæ annotavimus ad tractatus Nestorii adversus Pelagianos.

g Porro autem Theodosius M. discrimen posuit inter verba duo, quæ sæpius confunduntur, disceptandi scilicet, et tractandi: nam lege data Stobis xvi kalend. Julio Theodosio ii et Cynegio cons. vultu, ne cui egresso in publicum, vel disceptandi de religione, vel tractandi patesceret occasio, etc. Neque verò discrimen positum est sine causa, cum deceptare sit cum aliquo disputare; tractare, per se loqui ad populum.

h Urbe summoeri hoc in loco idipsum est, quod exilio muletari extra totum Romanum imperium. Id colligo, primum, ex verbis imperatoris, quibus edictum præfecti respondet: Probationem convicti criminis stylus publicus insequatur, ipsis innotati exsilio deportatione damnatis, etc. Deinde ex nomine omnium P. P. in fronte edicti appposito. Significat enim omnium nomine ideoque publicari, vel ab uno, quod nemo non deberet in sua ditione servandum curare. Denique ex jussione Honorii de promulganda lege Juvat autem per omnem pene mundum, quia imperium nostrum extenditur, hujusmodi promulgata diffundi. Quorsum enim tanta, vel promulgationis universitas, vel edicti generalitas, si ex una dumtaxat ditione pelli deberent hæretici, de quibus agitur?

Inde vero intelligere est, expulsionem ex Urbe alia significatione dici, quando agitur de præfecti P. edicto, alia cum edicitur a præfecto Urbis: illo enim edicente, proscriptionem significat, seu deportationem; isto expulsionem dumtaxat, vel ex muris Urbis, vel ad centesimum lapidem. Quamobrem Honorius, cum Palladio P. P. legem daret, jussit Pelagium Cœlestiumque ita Urbe pelli, ut innotati exsilio deportatione damnarentur. Constantius autem, cum

Hoc igitur omnes admoneri oportet edicto, ne quis sinistrae persuasionis erroribus a credulitate praestet assensum : cisi sit ille plebeius ac clericus, qui in caliginis hujus obscena reciderit, a quocumque tractus ad iudicem, sine accusatricis discretionis personae, facultatum publicatione nudatus, irrevocabile patietur exsilium.

^b Nam suprema majestas, ut colligit ex secreti

* CASTIGATIONES ET NOTAE.

Volusiano praefecto Urbis adversus eosdem scriberet, mandavit e muris Urbis expelli, ita tamen, ut ne intra quidem centesimum lapidem haberet licentiam consistendi. Nam praefecti P. abiegitas non aliis designiebatur limitibus, quam imperium, cum praefecti Urbis potestas intra centesimum lapidem consisteret.

^a Salm., sinistrum, minus bene.

^b Baron., Nam superna majestas, ut colligit ex secreti ignoratione reverentiam, ita et ineptae disputationis injuriam eximit. Salm. et Bal., ut non colligit exsecrandam ignorationem, ita ineptae disputationis rejicit injuriam. Pulcherrima sententia verbis obscuris corrupta est.

^c Habetur apud eosdem auctores atque praecedens constitutio, praeter Salmasium.

^d Cum legum imperatoriarum varia esset pro variis sive causis propter quas conderentur, sive personis ad quas dirigerentur, forma, multiplex quoque usurpatum est sibi inde nomen. Nam et constitutiones dicebantur, quas motu quasi proprio principes edebant; et rescripta, quibus ad consulta praeponderent; et epistolae, seu sacrae, quibus sanctiones dirigerent ad spectabiles atque honoratas personas. Fuerunt et aliorum nominum mandata, jussa, etc., quamquam non ita religiose semper servata est nomen distinctio, ipsaque quam nunc habemus praemanibus epistola ab Honorio Aurelioque constitutio appellatur.

Epistolae porro, quae et sacrae simpliciter aliquando vocantur, mittebantur ad episcopos, atque hujusmodi multae sunt in actis concilii Ephesini: in actis autem quintae synodi habetur celebris illa Justiniani ad Meam, de damnatione Origenis, quae missa quoque est ad summum pontificem Vigilium, ceterosque Alexandriae, Theopoleos et Hierosolymorum patriarchas. Atque haec causa fuit cur non, perinde ac alii quidam, pro titulo apposuerimus, rescriptum, sed epistolam.

^e Atque adeo totius Africae diocesis primatem; gaudebat enim proconsularis provincia hoc privilegio, ut primatum non tantum provinciae, sed etiam Africae, idem qui sedem Carthaginensem teneret, cum in aliis provinciis senior episcopos praesesset.

Dixi, totius Africae diocesis; debet enim forte excipi Mauritania Tingitana, quae, ut olim vicario Hispaniarum parebat, ita suberat Briticae ceterioris primati. Quamquam Vandalis primum, tum Wisigothis hanc Hispaniarum partem invadentibus, mutatum aliquid reor, et ex eotempore Mauritaniam Tingitanam, seu Hispaniam Transfretanam, sub Africa primatui exstitisse; in actis enim concilii Africani ann. 419 habiti, Hispaniae (Transfretanae scilicet) legati inter alios censentur, Vandalis siquidem circiter annum 409, Wisigothis circiter annum 419, Beticam ceteriorem, victis Vandalis tenuerunt.

Aurelius porro nobilis ille est Africanus et ferme universalis Ecclesiae institutor, tot conciliorum praeses, tot canonum auctor, ut qui praecesserunt Africae primates, discipline rudimenta fecisse videantur, quae ipse perfecit, in exemplum totius fere Ecclesiae catholicae.

Tenuit episcopatum annos, ut opinor, triginta sex; inivit enim ann. 399, decessit circiter annum 426. Tempus inibi episcopatus ex eo cognoscitur, quod ann. 389 diaconus, una cum Augustino, adhuc laico, interfuit miraculo Carthagine facto (Aug.

ignoratione reverentiam, ita ex inepta disputatione injuriam.

* CONSTITUTIO III.

^a EPISTOLA HONORII IMPERATORIS AD AURELIUM CARTHAGINENSEM EPISCOPUM.

^b De subscribenda damnatione Pelagii et Coelestii.

Imp. HONORIUS ET THEODOSIUS AA. Aurelio episcopo salutem.

Dudum quidem fuerat constitutum, ut Pelagius

lib. xxi de Civit. cap. 8). At ann. 391, ad ipsum jam episcopum Augustinus presbyter litteras dedit (Epist. 22). Ex eo quoque mortis tempus coniecturatur quod ann. 423 aut 425 in Africana synodo subscripsit epistolae Leporiti ad Galliarum episcopos; ann. vero 431 Capreaulus Aurelii successor ad Patres Ephesinos per Bassulam diaconum scripsit, et ita quidem ut ostenderet se jampridem in sede Carthaginensi sedere (Conc. Ephes. part. ii act. 1). Oportet igitur intermedio temporis spatio Aurelium vixisse, atque ut opinor, anno 426 aut 427. Neque enim eruditis audiendus videtur Baronius, cum Capreaulum inter et Aurelium interponit Genedium, qui Aurelium praecessit.

Quanti Honorius faceret Aurelium, ostendit per se satis epistola qua de agitur: posset tamen quispiam illud ipsum conficere ex litteris quibus sanctum senem, durante Eulalii schismate, una cum septem nobilibus ex Africa episcopis, evocasse dicitur ad synodum id. Jun. habendam Ephe i, de jure Bonifacii et Eulalii ad sedem apostolicam. Verum eas licet Annalibus inseruerit cardinalis Baronius ex Vaticano codice, laborant ille apud nonnullos suspitione, propter obscuritatem, et alia ejusmodi menda. Sed cum cetera menda ex obcuritate nascentur, et obscuritas ex solo codicis vitio, non difficilis emendatio est. Sic enim legi debet:

Aliam quidem veniendi causam optaveramus evenisse, ut desiderato benedictionis tuae frueremur aspectu; sed quia adversus papam urbis Romae ambitio reprehendenda certamen indixit, et sanctam vitam in episcopo astringamus requirendam, caput super hac discussione iudicium, non minor numerus sacerdotum quam synodi consuetudo deposcit, in plures doctissimosque viros, quorum sanctitas tua princeps est, prorogavit. Neque enim praemia castitatis et meriti, summis ritibus quae respiciunt divinae religionis sacrosancta praesumptio, per alios quam tales viros oportuit revelari. Et quamvis sufficerent domini germani mei Augusti principis scripta, proderunt etiam ment tamen, quibus adventum sanctitatis tuae pariter adjunxi. Queso itaque, domine sancte Pater, merito venerabilis, ut duplex beneficium tribuas, et desiderata nobis benedictionis tuae, et necessarij pro habitudine iudicii proferendi, intermissis omnibus. Dominum intuenti, de ejus sacerdote firmando, labor veniendi non debet recusari. Divinitus te per multos annos incolumem, Pater charissime atque amantissime, praestare dignetur.

^c Non arias umquam, ubi etiam est de profliganda heresi, praecessit ulla, quod sciam, sanctio principum Christianorum, de conveniendis universis episcopis sive qui delinissent concilio, in quo fuisset, aut condita fidei formula, aut damnata cum auctoribus heresis; sive etiam qui in sua singuli sede quiescerent, neque suspecti haberentur nomine heresis, ut subscriberent lata ab Ecclesia in aliquem hominem sententia. Nulla certe in toto Codice Theodosiano, est, nulla apud scriptores rerum ecclesiasticarum, nulla apud probatos auctores; quae enim faciuntur de Eusebio et Theognide, in causa Ariana, habent speciem longe diversam. Istaec igitur constitutio censi potest merito exemplar consequentium plurimarum; verum de toto subscriptionum negotio, quae pertinet ad causam Pelagianam, singularis dissertatio mox futura est.

atque Coelestius infandi dogmatis reperiatores, ab urbe Roma, venuti quædam catholicæ a veritatis contagia, pellerentur, ne ignorantium mentes sæva persuasione perverterent. In quo secuta est clementia nostra iudicium sanctitatis tuæ, b cum constet eos c ab universis iusta sententiæ examinatione damnatos.

Sed quia d obstinati criminis pertinax malum, ut constitutio geminaretur, e coegit, recenti quoque f definitione decrevimus, ut si quis eos in g quacumque provinciæ parte latitare non nesciens, aut propellere, aut prodere distulisset, præscriptæ pœnæ, velut particeps subjaceret.

Præcipue tamen ad h quorundam episcoporum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

a Magd., utilitatis, omnino corrupte.

b Magd., quo constat eos ab universis iustæ sententiæ, etc. Qui dici possunt ab universis damnati de quibus unus episcopus tulisset sententiam? Bal., in quos secuta est clementia nostra iudicium sanctitatis tuæ quos constat ab universis iustæ, etc. Longe explicatior est lectio nostra.

c Hoc est quod ait, non solum Prosper (Carm. de Ing. cap. 3): Nemp hæc damnata fateris conciliis, mundique manu; sed etiam Mercator in Communitorio: Beatorum memoria episcopi Zosimi epistola, quæ tractoria dicitur, per totum orbem missa, subscriptionibus sanctorum Patrum est roborata.

d Bal. adversus reliquos, obstinatorum nimis pertinax malum. Idem sensus, si eadem elegantia.

e Magd. et Bal. exeget.

f Magd., Baron., Uss., Labb. sanctione. Verba consequentia, hanc sibi definitionem esse præscriptam, etc., probant debere legi, definitione.

g Dubium, quas provincias Aurelius scripsit; an duas tantum, quarum episcopis Aurelius scripsit; an omnes totius Africanæ diocesis; an universas etiam positas sub auctoritate præfecti P. ad quem data fuerat prior constitutio, quæ nunc geminari dicitur. Credibilis putem de omnibus Africanæ provinciis sermonem fieri; id enim, præterquam quod Aurelius in epistola indicat, se omnibus qui concilio affuerint (affuerant vero per legatos omnes provinciarum) subscribendi mandatum dare, ratio certe causæque subscribendi persuadet, quæ omnium provinciarum communis est, nec ubi scilicet serpentina persuasio subrepat. Ad solas vero Africanas id mandati pertinere, non item ad alias, sub præfectura prætorii positas, ex eo constat quod Aurelii nulla foret extra limites Africanæ auctoritas. Cur ergo dictum, in quacumque provinciarum parte? Primum, ut sex provinciarum nulla exciperetur. Deinde, ut ipsa Mauritania Tingitana comprehenderetur, quæ suberat vicario Hispaniarum, et præfecto P. Galliarum. Cum enim forte ex ipsa legati venissent ad plenarium concilium, quod antea non erat in more positum, provinciæ illius episcopi subscribere debuerant formulam quæ omnibus in concilio existentibus subscribenda mandaretur.

h Quinam illi fuerint, si de Afris sermo sit, ut revera est divinare non licet. Neque enim habentur conciliorum acta, ex quibus forte aliqua lux affulgeret; æque Augustinus, diligens cæteroquin causæ huiusmodi inquisitor, ullius meminit, quod sciam, episcopi partes Pelagianas aperte secuti in Africa. Meminit quidem tum Vitalis, quem satis acriter arguit; tum Adrumetinorum, quos docuit duobus libris totidemque epistolis; tum Petri, faventis Vincentio Victori de origine animarum male sentienti. Sed primus merbat tantum inter diaconos Ecclesiæ Carthaginensis; Adrumetini fuerunt monachi, et Petrus presbyter.

A pertinaciam corrigendam, qui pravas eorum dispositiones, vel tacito consensu astruunt, vel publica oppugnatione non destruunt, PATER CHARISSIME, ATQUE AMANTISSIME, sanctitatis tuæ auctoritatem cavere conveniet, quatenus i in abolitione præposteræ hæresis omnium devotio i Christianorum consentiat.

Religio itaque tua competentibus scriptis universos faciet admoneri, scituros k definitione testimonii tui, hanc sibi definitionem esse præscriptam, l ut quicumque damnationi supra memoratorum, quo pateat mens pura, subscribere impia obstinatione neglexerint, episcopatus amissione mulctati, interdici in perpetuum communione priventur.

m Nam cum ipsi nos, juxta synodum Nicænam,

B Quod si non tantum de Afris sermo sit, sed etiam de Siculis et Italis, plura sumus non sine certa ratione, prosecuturi ad libellum Fidei quem Julianus Eclanensis episcopus, nomine octodecim episcoporum Siciliæ, ad Zosimum pontificem scripsit (Diss. 5 de libellis Fidei), quo tempore instantius urgentur subscribere damnationi Pelagii atque Coelestii.

i Cur omnium Christianorum, et non episcoporum dumtaxat? Quoniam præcui dubio, non a solis episcopis, exigente primatæ, sed etiam a sacerdotibus secundi ordinis, minoribusque clericis, conveniente episcopo, subscribendum jubet imperator; immo et a laicis, saltem qui suspitione laborarent, ut colligitur, tum ex canonibus Ephesinis, qui sanctionem imperialem imitati, laicos Coelestianos etiam spectant; tum ex epistola Leonis Magni ad Septimum, de cogendis ipsis quoque laicis ad subscribendum in causa Pelagianæ.

j Magd., Uss., Labb., Christiana; minus apte.

k Magd. et Bal., definitione sanctimonii tui. Vox testimonii Latina est, sanctimonii barbarâ, nec apud probatos auctores, nec in Cod. Theodosiano reperitur.

l De subscriptionibus quæ ab iis exigebantur quorum mens, an pura foret ab errore, an veneno infecta, intererat Ecclesiæ cognoscere, singulari disquisitione mox, ut dixi, agendum est, in eaque ostendendum, antiquis temporibus, non tam dogmatum quam auctorum condemnationi subscriptum fuisse, quod jubet imperator.

m Id est: Cum simus orthodoxæ fidei, pati non possumus hæreticos occultis tractatibus errorem suum disseminare. Dixit, juxta synodum Nicænam, quia fuit illis temporibus ea quasi formula, certaque nota orthodoxiæ, profiteri fidem trecentorum decem et octo Patrum Nicææ congregatorum. Hinc leg. 6 de hæret. n Theodosio M. habetur pro eodem, Nicæne fidei assertor, et catholice religionis verus cultor. Hæc autem interpretatio nisi adhibeatur allatis verbis, vix tolerabilem patientur sensum: siquidem Pelagiani contra fidem Nicænam nihil admodum sentirent, quo imperator ex eo se ipsis infensum probaret, quod rectam ipse de orthodoxæ fidem teneret.

D Sub finem notandum, apud Magdeburgenses aliosque editores, legi subijuncta epistolæ imperiali hæc verba, eodem tenore etiam ad sanctum Augustinum data. Quæ a notario supposita non incredibiliter quispiam asseruerit: quandoquidem, nec in toto legum codice, nec apud ecclesiasticos scriptores, lex ulla reperitur ab imperatoribus missa episcopis, ut ediceretur cum potestate, nisi solis iis qui, vel sedis suæ prærogativa, vel aliam ob causam, ius haberent in coepiscopos. Augustinus vero tunc temporis, ut doctrinæ sanctitatisque fama valeret plurimum, jure tamen suæ sedis nullam habebat potestatem, nisi in paucas admodum parochias, nullam quoque jure ætatis, siquidem non erat suæ provin-

confessione sincera conditorem rerum omnium ^A Deum, imperiique nostri veneremur auctorem, non patietur sanctitas tua, sectæ detestabilis homines, in injuriam religionis, nova et inusitata meditates, secretis ^b tractatibus occultare sacrilegium, publica semel auctoritate damnatum: una enim eademque culpa est eorum qui aut dissimulando ^c conniventiam, aut non damnando, favorem noxium præstiterint.

Et alia manu. Divinitas te per multos annos servet incolumem, PATER CHARISSIME ATQVE AMANTISSIME. Ravennæ

^d Data v idus Jun. Monaxio et Plinta coss.

HISTORIA IMPERIALIS EPISTOLÆ.

Venerat in Africam tractoria Zosimi, qua continebatur non solum tota causa Pelagii et Cælestii, sed præcipue definitiva sedis apostolicæ sententia, cui subscribendum foret ab omnibus; illa maximo piisque votis bonorum empto gaudio, excepta est, una cum privatis ad Africanos summi pontificis litteris. Actæ vicissim Zosimo ab Africanis gratiæ, cum cumulatissimis laudibus. Subscriptum sententiæ ab omnibus qui concilio aderant, quamquam forte a quibusdam non cordate. Missa tractoriæ exemplaria ab Aurelio primat ad provinciarum primas sedes, ut inde transmitterentur ad reliquos civitatum episcopos, tum ab ipsis, tum a clero subscribenda, et cum subscriptionibus ad urbem metropolim remittenda.

Id propense præstitum est a pluribus præsulibus, tergiversatum a nonnullis, præsertim in provincia Byzacena et Tripolitana: cum alii, ut opinor, exceptione quadam uterentur; alii ab inferiore clero non curiose satis exigerent debitam subscriptionem; alii denique, Sæculorum exemplo, et forte persuasione, aperte detrectarent parere Ecclesiæ.

Communis Africæ Italiæque malo petum est ab imperatoribus remedium (qui enim aliunde posset, post tot pontificum decreta ferme irrita?) ut officio defungi qui sponte nollent, cogerentur metu; suisque sedibus ejecti, qui pertinaciter in Ecclesiam rebellarent, in eo saltem prodessent aliis, quod nocendi potestatem extorres amplius non haberent.

Rescriptum est igitur ab Honorio, non tantum ad Aurelium, quod ediceretur episcopis suæ diocesis; sed etiam, ut moris erat, vicario Africæ, quo adversus obstinatos vindicaretur. Edixit imperatoriam sanctionem Aurelius, data ad episcopos provinciæ, saltem Byzacenæ et Arzigitanæ, epistola. Eventus merito credidi respondisse votis, cum posthac nihil admodum negotii a Pelagianis in Africa motum legatur: quas enim turbas, vel Adrometini monachi, vel Carthaginensis diaconus Vitalis fecit, facile compressæ sunt.

Verum quæ breviter dixi hæcenus, quoniam magni sunt ad historiam momenti, ne vel temere asserta, vel ad arbitrium conficta credantur, paulo accuratius confirmanda forte essent allatis ipsis auctorum locis, quæ alibi citantur, nisi periculum foret tanta vel prolixitate, vel etiam repetitione, testimoniorum creandi lectoribus tædi. Satis est igitur his prætermisissis inquirere ejus impulsu rescripserit impera-

tor: an Africanæ Ecclesiæ per legatum Alipium, quod sentit illustrissimus Annalium scriptor (*Ad ann. Christi* 419. num. 51 et seq.); an Bonificii summi pontificis, quod innuere videtur Prosper (*Lib. Cont. Coll. cap. 41*) an alterius ejusdem in aula per amicos potentis.

Potest disceptatio definiri certa ratione, qua parte pertinet ad legationem Alipii. Nam versabatur ille Carthagine cum aliis duobus provinciæ Numidia legatis, Augustino et Possidio, in kalend. Junii, qua die inchoatum est concilium, Monaxio et Plinta coss. Epistola vero scripta est Ravennæ v idus Junii, iisdem coss. Hanc igitur Alipius impetrare non potuit, nisi forte, quod miraculo majus est, decem dierum spatio tantum itineris tantumque negotii confecerit.

Neque vero alius ad imperatorem ex Africa legatus missus est, sive a synodo Africana, quæ nulla celebrata est, ab Augusto mense an. 418 ad in kalend. Junias anni consequentis; sive a proconsulari, cui nulla erat in provinciam Byzacenam et Tripolitana auctoritas; sive ab Aurelio solo, cui facta quidem erat potestas scribendi omnium nomine, sed de rebus in generali concilio statutis; sive ab aliquot conspirantibus simul episcopis in Ecclesiæ bonum, cujusmodi abhinc tres fere annos scripserant quinque privatis litteris ad sanctum Innocentium. Legationis enim tam utilis, tantumque effectum consecuta, fuisset procul dubio aliqua mentio apud veteres, cum tamen nulla sit.

Restaret igitur opinari a summo pontifice impulsu fuisse Honorium, quæ videtur sententia Prosperi aientis Bonificium piissimorum imperatorum catholica devotione quæsum, contra inimicos gratiæ, non solum apostolicis, sed etiam regis usum fuisse edictis. Verum hæc opinio gravissimam difficultatem patitur: quomodo enim pontifex, cui die 25 Maii vix licebat Romæ respirare ab Eulalii schismate, valuisset obtinere ab imperatore edictum quinque post diebus Ravennæ dandum?

Quamquam nec discederem a Prospero, si nihil præterea me retineret. Quidni enim Pontifex, cum intelligeret Pelagianos episcopos non paucos in Italia, immo et Romæ consistere, qui et Eulalii urbe ejecti, Antioque, ubi versabatur, Romanæ sedi incubantis partes fovèrent, et pertinaciter Africanis conjurassent in catholica fidei defensores, et sibi nominatum negotium meditarentur, quippe Eulalii patroni, et ab imperatore retractari causam suam efflagitarent obnixius, quasi per subreptionem judicatum esset: et tandem, ut solent hæretici, omnibus temporum inclinationibus uterentur, intenti in singula momenta; quidni, inquam, cum hæc intelligeret Bonificius, potuit per amicos in aula, pro Dei causa interim laborare, dum per se Romæ concitatos ab Eulalio motus comprimeret? In eam, ut dixi, sententiam inclinarem, nisi aliud quiddam longe probabilius occurreret: totum scilicet hoc negotium Augustini, aut etiam Alipii, arcanis cum Valerio comite consiliis, non prudentius quam occultis peractum.

In eam opinionem adducit me primo Augustini Alipiique in omnes modos quibus heresis tolleretur continua intentio, propter quam Hieronymus (*Epist. 202*) hæresim Cælestianam ipsis cooperantibus et auctoribus jugulatam dixit. Deinde Valerii comitis, inter militiæ curas, et illustris personæ quam

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

ciæ senior, sed Silvano, Valentino, Alipioque et aliis minor.

Datas quidem legimus Augustino litteras, tum ab Honorio, quibus ad synodum Spoletinam in causa Eulalii vocaretur; tum a Theodosio, quibus ad Ephesinum concilium traheretur, sed illæ evocatoriæ tantum erant, sive tractoriæ, cujusmodi multæ sunt ad privatas personas; non erant procuratoriæ, quibus munis cum auctoritate mandaretur.

^a Magd., Dominum imperii nostri veneremur aucto-

rem. Solæcismus ipsis irrepsit, vel typographorum vel notariorum injuria.

^b Magd., tractationibus occultari. Vox tractatus propria est hoc in loco; et lex Latinitatis exigit verbum activum.

^c Magd. et Bal. convenientiam. Corrigi debuit hoc vitium ex epistola Aurelii qui dissimulationem dixit, quam conniventiam imperator.

^d Magd., Datum idibus Junii. Ommissa forte est nota numeri, ut et consulum, quæ ubique reperitur.

gerebat, actusque reipublicæ necessarios, flagrans studium adversus hæreticos (Aug. lib. II de Nupt. et Concup. cap. 1). Tertio, Christiana trium istorum virorum necessitudo, et crebra per litteras collocutio de fidei sinceritate conservanda (Præfat. lib. I de Nupt. et Concup.). Quarto, Juliani hæc querela (Lib. I Oper. Imperf. cap. 9): *Laudat etiam potentem hominem, quod nostris petitionibus, qui nihil aliud quam dari tanto negotio iudices vociferabamur, ut ea quæ subreptionibus acta constabat emendarentur potius quam ponerentur examini, mole sua dignitatis obsisterit, nec disceptationi tempus aut locum permiserit impetrare. Quod utrum ille, ad quem scribitur, tam nequiter fecerit quam testatur ipsa laudatio, ipse videtur.* Quinto denique, Augustini ad hanc querelam responsio non admodum diffidentis quod res erat (Ibid.). Absit, inquit, a Christianis potestatibus terrene reipublicæ ut de antiqua catholica fide dubitent, et ob hoc oppugnationibus ejus locum et tempus examinis præbeant, ac non potius in ea certi atque fundati, talibus, quales vos estis, inimicis ejus disciplinam coercionis imponant, etc. Quæ enim alia coercitio possit aptius intelligi quam qua jubet imperator, interminata depositionis exsiliique pœna, ab episcopis non permitti sectæ detestabilis homines, in injuriam religionis nova et inusitata meditantes, secretis tractatibus occultare sacrilegium, publica semet auctoritate damnatum (Epist. Honorii ad Aurelium).

Ad hæc accedit violenta illa furens Juliani expositio adversus Augustinum et Alipium (Lib. III Oper. Imp. cap. 33). *Cur tantis totam Italiam factionibus commovistis? Cur seditiones Romæ conductis populis excitastis? Cur de sumptibus pauperum saginastis per totam fere Africam equorum greges, quos, prosequente Alipio, tribunis et centurionibus destinastis? Cur matronarum oblatis hereditatibus potestates sæculi corruptistis, ut in nos stipula furoris publici arderet? Cur religiosi principes tempora persecutionum impietate maculastis? Tanta enim calumniæ tela in utrumque sanctissimum episcopum, velut in auctores persecutionum, ab imperatore intorqueri, ostendunt maledicentissima hæc verba (Lib. I Oper. Imp. cap. 41 et 42): Si philosophorum ego senatum advocaero, tu continuo salutaris opifices, omneque in nos vulgus accendes, vociferans cum feminis, cunctisque calonibus et tribunis, quibus octoginta aut amplius equos tota Africa saginatus tuus nuper adduxit Alipius.*

Cur autem id rei Augustinus per Valerium molitus sit, causa hæc mihi videtur admodum probabilis. Perspiciebat vir sanctus cum suo collega quam dif-

ficile foret hæresim tot artibus angescentem, tot episcoporum patrocinii fultam, non dicam exscindere, sed saltem comprimere, ne baccharetur; nisi, conjunctis utriusque potestatis viribus, vel id minimum efficeretur, ut certa subscriptionis nota fideles ab aliis discernentur, lupique ab ovium gregibus repulsi non turbarent intestinis et quasi domesticis moribus Ecclesiæ pacem.

His de impulsore imperatoris ad scribendum constitutis, deinceps videndum, quis consecutus sit successus. In Africa, ut ante dixi, consecutus videtur par optatis; vix enim quidquam turbatum a Pelagianis postea concitatum est. Sed non perinde contigit in Italia, immo etiam in ipsa Urbe. Coelestius enim, vel Romæ latens, vel in proximis diversatus, nihil non agebat ut quotidianis insinuationibus cresceret sua factio (In edicto Constantii ad Volusianum), majorque fieret accessione partium Eulalii, Volustano interim præfecto Urbis, Pelagianorum artibus forte corrupto, certe malignis consiliis connivente, nec Christianum Bonifacii studium adjuvante. Unde fuit opus alteram a Constantio, verbis paulo iracundioribus, sanctionem dari, de qua futurum est tertium caput.

Quod si quispiam paulo diligentius inquirat an Aurelius solis duabus provinciis constitutionem imperatoris edixerit, an reliquis etiam tribus; et si duabus solis, quæ peculiaris causa fuerit cur ita faceret, dicam aperte quid opiner. Aurelius videtur ad omnes quidem provincias scripsisse, sed per se ad duas tantum, Byzacenam et Arzugitanam, quæ Tripolitana, atque etiam Subventana dicta est, quoniam in Byzacena erant Adrumetini qui damnatorum errorum occulta quædam germina soverent: Tripolitani vero, et infrequentes, per unum scilicet legatum, conveniebant ad concilia, quibus erudirentur, et ex Libyæ vicinia Orientaliumque commercio habebant sive insitiam sive contractam novandi indolem. Unde et illi, et isti, fuerunt præ cæteris terroris freno retinendi, ne quid adversus communem Africæ Ecclesiæque sententiam auderent.

CONSTITUTIO IV.

EPISTOLA SANCTI AURELII CARTHAGINENSIS EPISCOPI AD OMNES EPISCOPOS PER BYZACENAM ET ARZUGITANAM PROVINCIAM CONSTITUTOS.

De damnatione Pelagii atque Coelestii hereticorum.

Dilectissimis ac desiderabilibus fratribus ac sacerdotibus, DONATIANO primæ sedis, c JANUA-

CASTIGATIONES ET NOTÆ

^a Præter auctores mox laudatos, vidimus veteres duas editiones, unam Isidori Mercatoris, alteram, quæ omnium optima, nonnullorum Prosperi opusculorum.

^b Præfuit Donatianus Ecclesiæ Teleptensi; totique Byzacenæ provinciæ, in qua duas videtur hoc anno habuisse synodos, alteram ante Pascha, alteram circiter autumni tempus. In illa excepit legationem provinciæ proconsularis, qua functi sunt Vincentius Culusianus et Fortunatianus Neapolitanus; in ista accepit litteras Aurelii cum Honorii constitutione. Prioris acta habentur in secundo tomo maxime Collectionis conciliorum; posterioris nihil superest. Verum in prioris consignatione opinor irrepsisse mendum: neque enim haberi potuit vi kalendas Martias, incidisset enim in Quadragesimæ diem novam, Pascha incidente in diem 30 Martii. Atque ita, quod abnorme fuisset his temporibus, abuissent Patrum media pars a suis Ecclesiis magnam partem Quadragesimæ. Neque vero mendum satis emendaveris, si, quod pronum videar, restitueris decadis notam x, habitamque dixeris synodum xvi kalend. Martias. Nam et hæc dies fuerit prima Quadragesimæ, qua nefas esset episcopis abesse a suis Ecclesiis. Quod si servata numerali nota vi, pro Martiis

kalendis reponantur Februarie, atque ita synodus habita dicatur die 27 Januarii, sic omnia belle congruent; nam servatus fuerit canon Nicænus de cogenda suæ provinciæ synodo a primatibus ante quadragesimam Paschæ; et feria secunda datum fuerit synodo initium, quod solemne; et Patres suis Ecclesiis interfuerint principio Quadragesimæ.

^c Donatianus porro celebre in Africana Ecclesia gessit nomen. Namque interfuit concilio Carthaginiensi ante collationem ann. 411, concilio Africano cum Aurelio præfuit ann. 418, Teleptense concilium coegit ann. 419, eodem anno præsedit cum Aurelio concilio Africano, canonesque præcedentium synodorum recognovit, et secundus post Aurelium subscripsit.

Occasione Donatiani Teleptensis, emendandum est quod Rinio et Christophoro Justello subrepsit, quasi Donatianus, non ætatis jure sed civitatis, primatum suæ provinciæ obtinuerit; id enim omnino veritas pugnat, quandoquidem in synodica concilio Byzaceni, primas Mozonius appellatur tantum senex, ut solent alii qui reliquis provinciis præter proconsularem præterant privilegio ætatis.

^d Ex novem episcopis quorum nomina inscribuntur epistolæ, quinque nominantur in concilio Tele-

RIANO, FELICI, PALATINO, PRIMIANO, CAJANO. A et alio CAJANO, JANUARIO, VICTORINO, et cæteris per tractum provinciæ Byzacenæ et Arzugitanæ constitutis, AURELIUS episcopus.

^b Super Cœlestii et Pelagii damnatione, eorumque ^c dogmatis, participem se sancta dilectio vestra ^d in plenario concilio fuisse commemorat, dilectissimi ac desiderabiles fratres. Sed quoniam, pro honore Dei, in cuius manu cor regis est constitutum (Prov. xxi, 1), gloriosissimorum principum Christianorum fidem rectam et catholicam ^e custodientium ^f accessit auctoritas, quam per humilitatem meam universis coepiscopis ^g voluerunt intimari: ideoque honorabilem fraternitatem vestram, missis

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

ptensi, Donatianus, Januarianus, Felix, Januarius, et Victor; reliquorum quatuor, Palatini, Primiani, et utriusque Cajani nulla sit mentio. Crediderim ego, utrumque Cajanum atque etiam Primianum pertinuisse ad Arzugitanam seu Tripolitanam provinciam. Palatinus Byzacenus fuit. Erat autem Januarianus Tubulbacensis, Felix Segermiciensis, Januarius Ceneulianensis, Palatinus Besetensis, Victor Culle- tensis, vel Bahanensis Ecclesiæ presul.

^a Magd., Primiano Graiano, etc. Uss., Caiano. Bal., Gaiano, etc.

^b Digna sunt duo quæ hic observentur. Alterum, appellari priore loco Cœlestium, tum Pelagium, hec ille foret discipulus, hic magister. An quod Cœlestius presbyter, Pelagius erat tantum monachus? An quod totum pondus negotii, latente iherosolymis Pelagio, jamdudum in Cœlestium incubuerat, postquam ex discipulo totius agnitionis ductor factus esset, ut loquitur Hieronymus (In epist. ad Ctesiph.)? An quod Afris cum Pelagio ipso rei nihil fuerat, plurimum cum Cœlestio? An quod de gratia tunc minus quam de peccato originali questio fervebat, quæ pars erroris Cœlestio defendenda, quasi sortitione, obvenerat?

Alterum, nullam fieri tota Aurelii epistola mentionem octo canonum adversus hæresim constitutorum in posteriore concilio plenario, ideoque certe, quia non ipsis subscribendum erat, sed tractoriæ Zosimi pontificis, qua continebatur utriusque hæretici tota causa, sententiæque simul Ecclesiæ catholice, ambos cum suis dogmatibus damnantis.

^c Magd., Bar., Uss., dogmatibus: minus apposite ad historiam.

^d Illo nempe quo accepta est catholica Zosimi tractoria, cum privatis ad Afros litteris, et unde, post receptam communi omnium subscriptione sedis apostolicæ sententiam, actæ sunt laudibus cumulæ gratiæ fidei vindici. Huic autem concilio, quod decimo quinto loco posuimus (In dissert. de synodis), interfuit Donatianus Teleptensis primæ sedis in provincia Byzacena episcopus.

^e Magd. constituentium. De industria forte peccaverunt heterodoxi præ adulatione erga principes.

^f Nomen auctoritatis positum est ad significandam constitutionem, usu non infrequente Codicis Theodosiani; idem enim adhibetur ad significandam legem, leg. unic. de centur. et pro rescripto, leg. 31 de petit. cap. 5. Hinc apud collectorem appendicis additæ ad epistolam Cœlestini ad Galatiam episcopos, dicta est regularis auctoritas, pro decretali sententia.

^g In omnibus editis codicibus legitur, voluit intimari; sed Latinitatis leges coegerunt pluralem numerum pro singulari reponere.

^h Magd. opprovinciarum supradictarum. Bal., provinciæ supradictorum: omnes non male.

ⁱ Hæresim dicit exclusam ab universali Ecclesia,

in exemplaribus, instruere festinavi, ^k ne quid mali, in aliqua parte provinciæ, ex supradictorum serpentina persuasione, ^l ab universali Ecclesia totius orbis exclusa, fortasse subrepat.

Ob hoc ergo ^j tam necessaria constitutio Christianorum principum charitatem vestram latere non debet, et ^k ad me ab eis datæ litteræ: quarum simul exemplaribus lectis, quemadmodum subscribere nunc quisque vestrum debeat, dilectio vestra cognoscet, sive quorum synodalibus gestis subscriptio jam tenetur, sive qui non potuistis ^l eidem plenario totius Africæ interesse concilio, quo cum, in supradictorum hæreticorum damnatione, omnium vestrum fuerit ^m integra subscriptio: ⁿ nihil omnino

quam damnatam sciebat a sede apostolica; missas enim ad universos orbis episcopos litteras non dubitabat subscribendas fore ab omnibus catholice partis episcopis. Eodem sensu, qui communis omnium hujus ævi, scripsit Possidius, Honorium imperatorem secutum fuisse catholice Ecclesiæ judicium, tunc cum secutus est latam a summis duobus pontificibus sententiam: perinde quasi ea etate unum idemque haberetur Ecclesiæ catholice et sedis apostolicæ judicium in rebus fidei.

^j Necessitatem exigende in causa Pelagianorum subscriptionis, de qua est tota constitutio, explicuimus prolixè in dissertatione singulari super ea re (Cap. 2), omnesque necessitatis causas revocavimus ad unam præcipue Pelagianorum pertinaciam. Et vero, ut nulla fuit hæresis versuta magis, artibusque instructa malignioribus, quam Pelagiana, ita neque ulla pertinacior adversus omnes Ecclesiæ sæculique vires.

^k Quæ litteræ intelligantur, non satis apertum est. An aliqua a constitutione diversæ? faveat orationis series. An quæ forent eadem cum ipsa constitutio- ne? forma litterarum ita docet. An prima constitutio, quam pertinax malum geminari coegit, quæque cum epistola, id est, cum secunda constitutione ad Aurelium missa sit? probabile admodum est. An denique cum epistola ad Aurelium venit simul ad vicarium Africæ mandatum principis, aut edictum præfecti P. cujus utriusque exemplaria directa sint ad coepiscopos? id dictum verum.

^l Quod concilium plenarium, aut quis potius concilii plenarii consensus significetur, explicuimus, non sine laboriosa inquisitione, in dissertatione de synodis: ostendimus enim in tertio consensu concilii ann. 418 habiti subscriptum fuisse acceptæ Zosimi tractoriæ, actasque pro damnatis hæreticis Pontifici gratias, easque, ut par erat, amplissimas.

^m Bal., integrata: minus apposite ad historiam et mentem scribentis.

ⁿ In appendice Salviani a Baluzio editi legitur, integrata, apud reliquos editores, integra: utrobique non improbabili sensu, quamquam secundo meliore, quandoquidem universos alloquitur Aurelius (Epist. 86), et ab omnibus poterat integrum, a paucis integram subscriptionem exigere. Quæ vero subscriptio censi debeat integra, definit Leo Magnus de Pelagianis scribens ad Nicetan Aquileiensem.

^o Causas avertit exigendæ ab omnibus episcopis subscriptionis in hoc negotio, nempe quod non immerito quidam haberentur suspecti nomine, vel dissimulationis, cum sinerent secretis tractatibus homines, nova et insinuat meditates, occultare sacrilegium publica auctoritate damnatum; vel negligentia, ut qui pravas hæreticorum disputationes publica oppugnatione non destruerent; vel occultæ pravitatis, propter tacitum consensum, quo astruerent damnatos errores. Unicus autem poenæ, quam

sit * unde illius, vel dissimulationis, vel negligentiae, vel occultae fersitan. pravitatis, aliqua videatur merito remansisse suspicio.

Et alia manu. Opto, fratres, bene vivatis mei memores. Data kal. Augusti, Carthagine, Monaxio et Plinta coss.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

maximam imperator minaretur, vitandæ modus fuit integra subscriptio, id est, qua pateret mens pura; una enim eademque culpa est eorum qui aut dissimulando conniventiam, aut non damnando favorem noxium præsterunt.

Sub finem observa, quod facit ad commendationem epistolæ, hanc ad episcopos scriptam ab eo qui scientissimus feret canonum, sanctitate eximius, retinentissimus episcopalis dignitatis, Augustino in rebus agendis conjunctissimus, et fere unus: ut scientia, sanctitas, dignitatis studium, Augustini societas, tantam Aurelio auctoritatem tribuant hac in parte, quanta potest esse maxima, etiam ad præsulum exemplum.

* Magd., imbecillius sive dissimulationis, omnino corruptio.

† Invenitur apud Bar., Salm., Uss., Labb. et Baluzium, locis antea citatis, sed, ut ingenue fatear, admodum corrupto. Salmasius hunc apposuit titulum: Incipit sacra epistola Constantii imperatoris, patris Valentiniani Augusti, de exiliando Cælestio heretico Pelagiano.

Decretum vocat Photius, ejusque meminit in hæc verba: Scripsit Theodosius et Honorius imperatores contra eosdem hæreticos ad Aurelium episcopum. Posthac etiam Constantius Placidia conjux, Valentiniani minoris pater, de Cælestio heretico in exilium pellendo, scripsit decretum ad Volusianum Urbis præfectum: qui quidem Volusianus sanctæ Melaniæ avunculus, cum gentibus quidem tunc sentiebat; ut dum eum mors legatione Constantinopoli agentem invaderet, ad fidem orthodoxam transiit, baptizatusque est a beato Proclo Constantinopolitano.

* Bal., Valentiniani junioris. E tribus Valentinianis primus senior dictus est: secundus junior; postremus, parvus, seu tertius.

† Quæsierit forte aliquis cur inscriptam sit solius imperatoris Constantii nomen, non item, ut in aliis constitutionibus, trium simul regnantium, hunc in modum: Imperatores Honorius, Theodosius, Constantius AAA. An epistolâ inscribatur solius scribentis nomen? an peccatum a librariis in hoc titulo, quemadmodum in aliis pluribus? Certe leges quatuor Ravennæ eo temporis spatio datæ, quæ diximus imperasse Constantium, præferunt nomina trium imperatorum: I. unic. de repud., vidib. Mar.; I. 29 de petition., vii idib. Jul.; I. 30 eodem titulo, eodem die; I. unic. si cert. petat. de chirographis, v kalend. August. Gothofredus in tribus aliis omissum putat Constantii nomen, restituitque in notis ad I. 4 de quinque præscript., vii idib. Jul.; I. 25 de bon. præscript., eodem die; et I. 45 de episc., pridie idus Jul.

De duabus prioribus nihil queror, siquidem non sint diversæ a lege 29 et 30 de petitionibus, sed unius multæ partes. Memoria certe sefellit ia postrema virum eruditum; nam cum data sit a Theodosio in Oriente, et, ut par est credere, Constantinopoli, ad Philippum P.P. Illyrici; mirum profecto esset si Constantii nomen prætulisset, quem Theodosius nollet imperatoris loco habere. Quod cum a Philostorgio tradatur expressis verbis, quomodo fugit ipsum Philostorgii commentatorem (Phot. peculiari opere)? Nam rem ipse totam explicat in commentariis ad hæc Philostorgii verba (Lib. xii, num. 40): Honorius imperator Constantium magistrum militum, ob affinitatis honorem, ad imperiale sæptum ascivit, cum jam Placidia ipsi Valentinianum filium edidisset, cui et nebi-

CONSTITUTIO V

b EPISTOLA CONSTANTII IMPERATORIS. PATRIS c VALENTINIANI AUGUSTI III, AD VOLUSIANUM P. U.

Imperator d CONSTANTIUS, Volusiano P. II.

Quæ, cum præterita superstitionis, tum recentis

lissimi dignitatem Honorius tribuit. Cæterum Constantii imagines (ut moris erat his qui ad imperium recenter promoti erant, agere) mittuntur in Orientem. Verum Theodosius inaugurationi non acquiescens, eas non suscepit. Quare cum Constantius sese ob hanc injuriam ad bellum pararet, mors vitam curasque sistens, mutationem præbuit, cum imperasset menses sex.

Philostorgio consentit Olympiodorus apud Photium (Cod. 80). Constantius Honorii in augustali imperio collega fit, ab illo quidem ipso, sed pene repugnante constitutus. Placidia quoque Augusta a fratre et marito dicta est; deinde ad Theodosium, qui fratre Honorii genitus Imperatoris partibus Augustus imperabat, de Constantii imperatoris electione nuntius mittitur, minimeque receptus est. Hinc morbum Constatius contraxit, suscepti pœnitens imperii, quod non jam, ut antea, eundi redeundique, quo et quando vellet, libertas esset: neque ludicris, ut moris ejus erat, operam dare jam imperatori permitteretur. Igitur septimo imperii mense (quemadmodum et insomnium sic indicaverat, sextus abiit, septimus inchoatur) pleurilide extinctus est. Exstincta simul cum ipso in Orientem ira, atque expeditione, quam, quod ad imperii societatem admissus non esset, animo agitabat.

Ex utriusque historici testimonio redarguitur Prosper ille chronographus cum Idatio aliisque opinantibus, Constantium jam inde ab ann. 419 imperium suscepisse. Quid Prosperum illum Idatiumque in hanc sententiam traxerit, plane ignoro: quid aliis causam dederit ita sentiendi, videor mihi aliquatenus perspicere ex litteris Honorii vocantis Aurelium cum aliis Africanis Patribus ad concilium Spoletinum, in quibus mentio sit scriptorum germani fratris Augusti, qui procul dubio Constantius est: sed vel dicitur tantum, frater Augusti, vel Augustus cum addito, frater germanus, quia Placidia jam Augustæ conjux erat, et totum imperium administrabat. At Olympiodorus, inquit, Placidiam scribit Augustam a fratre et marito dictam. Scribit sane, sed meliores historici a fratre jam tum appellatam docent, cum traderetur Constantio in conjugem, ut mulierem nuptias indignantem consolaretur pari cum Puleheria æmula titulo.

Verum, ut ea sit, quam diximus, causa, cur legi Theodosii nomen Constantii non fuerit ascriptum, nec vicissim decreto Constantii nomen Theodosii: cur omissum Honorii nomen: cur ab omnibus auctoribus Constantio soli tribuitur decretum, et non simul, aut etiam potius Honorio: nam unanimi consensu ambo in Occidente imperabant, una erat atque indivisa utriusque ditio, uterque Ravennæ consistebat, immo potius fuit Honorii allegentis, quam assumpti Constantii majestas. Recurri non potest, pœnide ac antea, vel ad notariorum vitium, vel ad id, quo usi sumus, de epistola privatim scripta: siquidem, ut ex Photio constat, vere decretum fuit, illudque cuacti codices, atque historici, tanquam proprium Constantio communiter tribuunt.

Ea'me difficultas adducit ut opiner Constantium sanctionem edidisse, non Ravennæ, ubi Honorius moraretur, sed alia in urbe, in qua Constantius forte existeret. Opiner quoque non appositum Honorii nomen, ne Theodosius simul appellaretur, quem Constantius reciproco contemptu prosequabatur: quamquam longe facilius est alia difficultatis solvenda ratio, quam prius attingimus, si nimirum dicatur ad Volusianum scripta tantum epistola. Nec enim epistolâ omnibus omnium imperatorum nomen præfere-

plena vanitatis, jamdudum corrigi jusseramus, quotidianis insinuationibus majora fieri nuntiantur: et quoniam discordia animos commovet populorum, ea quæ jamdudum jussa erant, præcipimus iterari^a.

Unde his lectis, eximietas tua omnes qui Dei invident pietati diligenter^b inquirat, et eos faciat statim e muris Urbis expelli, ita tamen, ut ne intra

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

batur, sed paucis tantum; et forte Constantius hac arte declinavit invidiam contempti Theodosii: hanc tamen epistolam placuit Photio decretum dicere, quia mandatum continebat.

At unde, ut ubi scripsit Constantius? Romæ suspicor; nec levis est suspicandi causa. Cum enim Constantius vix se posset continere loco, ut ait Olympiodorus, simulque intelligeret, quemadmodum ipse in epistola loquitur, tentari pacem Romæ, quam tanto studiosius permanere vellet, quanto majoribus eam conatibus statuendam curaverat, tunc etiam cum sola gratia apud imperatorem sororium nihil non posset; putavit forte urgendum per se præfectum Urbis, qui mollius agebat, et præfecti officium præsentia terrendum, ne connivere pergeret.

Quod si res ita se habuerit, ut certe potuit, patet ratio cur soli Constantio tributa sit a scriptoribus sanctio; patet item, et ubi data sit, Romæ scilicet; et quo sadente, Bonifacio summo pontifice; et quo mense, Martio; et quam ob causam, ut obviam iretur tumultibus, qui solebant esse maximi festis paschali-
bus, si quando Ecclesia scinderetur in partes; et anno autem illo Pascha contigit die 3 Aprilis, et nondum ita erant compressi Eulalii partium motus, quin merito deberent timeri.

^a Cum lex distinguat præteritam superstitionem a recentis vanitate, et utramque imperator jamdudum corrigi se jussisse scribat, dubium est quid superstitionis nomine, quid vanitatis, indicetur: dubium item quæ præcesserint Constantii jussa de utraque corrigenda, siquidem in consortio imperii assumptus sit paucis ante mensibus, vel etiam diebus. Superstitionem præteritam interpretor ex leg. 158 de decurion. Judicam: recentem vanitatem, more Patrum, hæresim Pelagianam. Nam adversus ambas jamdudum jussa dederat Honorius; et contra Judæicam quidem leg. 24 de Judæis ad Palladium P.P. vi id. Mart. Honorio xii et Theodosio vii AA. CC. In Pelagianam vero, partim constitutione ad Palladium P.P. partim epistola ad Aurelium, de quibus actum est: Constantius autem, cum post nuptias Placidie nihil non gereret in imperio Occidentali, facta omnia Honorii sibi arrogabat, suas solitus literas imperatoris decretis sociare, ut constat ex iis quas misit, vel episcopis ad concilium Spoletinum vocatis, vel Symmacho P. U. in causa dissidii de pontificato inter Bonifacium et Eulaliū.

^b Id est, inquisitores dei, quod solemne fuit in atrocibus criminibus, quale est læsæ majestatis, etc.; in aliis enim non inquirebatur rei ab officio, sed ab accusatoribus tracti ad judicia ponebantur. Primus Theodosius M. inquisitores dari jussit ad conqui-
rendos hæreticos, leg. 9 de heret.

^c Verba quibus jubet imperator iterum edici poenam exilii adversus Cœlestium, dubium me faciunt, utrum antecessoria pertineant ad homines recentis vanitati, id est, parti Pelagianæ faventes; an ad alios potius præterite superstitioni addictos. De aliis agere præcipue imperatorem, verbo tantum de Cœlestio, facile sentirem, nisi me retineret auctoritas Volusiani nullam, nisi de Cœlestio, facientis mentionem in edicto. Oportet igitur, vel præfectum Urbis non de omnibus edixisse, de quibus imperator sanxerat; vel nomine præterite superstitionis ipsam quoque Pelagianam hæresim comprehendendi, quod postremum improbabile reddit orationis contextus:

A centesimum quidem lapidem habeant licentiam existendi. Cœlestium quoque magis ac magis ex Urbe pelli mandamus; constat enim, iisdem e medio sublatis, gratiam et concordiam tenere veterem firmitatem.

^d Sane, deinceps si tale quidpiam fuerit nuntiatum, officium præstantiæ tuæ capitali sententiæ sub-

quare fatendum est, nonnullo Volusiani vitio, edictum minus patuisse quam sanctionem.

^d Demonstrant ista quidem comminantis verba, quo studio vellet Constantius manere pacem Romæ: sed produnt simul imperiosum viri ingenium, sicut et litteræ, ante initum imperium, datæ ad Symmachum: atque ita epistola hæc, litteræque illæ mutua sibi, propter communem styli, auctoritatem fidemque faciunt. Litteras integras referre non erit, opinor, importunum, sive quia emendatiores damus quam hactenus editæ sint; sive quod ex iis intelligatur, quanto studio quietem Urbis procuraret, quantaque Urbem ipsam auctoritate etiam tum regeret, cum nondum imperium adeptus esset. Litteræ igitur ita se habent:

Ut certa possimus quæque cognoscere, et factionum auctores fideli nuntio et inspectore non lateant; cancellarium nostrum Vitulum direximus, ut domini invictissimi principis assatus, atque iudicium ad eximitatem tuam, et ad populum celerè festinatione deferret: illudque monemus, ut quidquid sacris auctoritatibus continetur, nulla temeritate violeto, et quæ præcepta sunt, effectui celerè mandentur instantia, ne Augusti clementia, quod nunc agnoscitur distulisse, commoto majestatis suæ vigore, emendare non differat.

Respondit demisso Symmachus, hoc præmissis litteris titulo: Domino semper illustri, et per cuncta magnifico, meritoque sublimi ac præcelso Constantio, Symmachus. Tum reddita sigillatum gestorum omnium ratione, eaque addita compellatione: Domino semper illustrissimo, et sacratissimo, magnifice, meritoque sublimis ac præcelse patrone; tandem ita concludit: Et quoniam de his interim, quæ gesta sunt, universa virtutibus vestris credimus suggerenda, quidquid sequentibus diebus pro quiete Urbis, quam vestra felicitas regit, gestum fuerit, sigillatim, pro rerum fide et ordine, melioribus iudiciis nuntiabo.

Porro autem ex litteris Constantii et responsione Symmachii colligere est: primo, Constantium nondum fuisse imperatorem vii klend. Aprilis, ann. 419, quo tempore ad Symmachum scribebat: quinquam imperii initium finemque a nobis assignatum, contra Baronium demonstrat, quod nulle, nisi quæ ann. 421 post Januarium et ante Septembrem dantur sunt leges, nomen Constantii præferant. Secundo, quanta polleteret ille nihilominus auctoritate, ante imperium adeptum, ut qui præfectum Urbis virum illustrem, non aliis, quam solet imperator, verbis appellaret. Tertio, quibus ipse vicissim honorum titulis afficeretur, etiam a præfecto Urbis, a quo patronus diceretur. Quarto, quam vehementer cuperet pacatam Urbem, quantumque studeret Bonifacii partibus, qui misso cancellario, tamquam fideli inspectore, rescire voluisset, et Honorium decere, quæ Symmachus, cum Eulaho faveret, hactenus dissimulata voluisset.

^e Officium pro officialibus poni, nemo peritus legum nescit. Eadem porro iisdemque fere verbis Honorius ad Symmachum antea scripserat, ut nulli dubium esse possit, quo sadente, immo cujus spiritu imperator scriberet: Sciat sane sublimitas tua, primiscrinium, et reliquum officium, quod tuis actibus obsecundet, non solum gravissimæ mulctæ dispendiis affligendum, sed et supplicium capitis sortiturum, nisi, evicta opera commodata, statulis clementiæ nostræ præbere maturaverit effectum.

dendum esse cognosce; non enim patitur impositum esse præcepta nostra executionis negligentia protolari. Vale, parens charissime atque amantissime.

*Et adjecta subscriptio, * Impleatur quod iussimus, quia hoc famæ tuæ expedit.*

HISTORIA SANCTI NIS ET EDICTI.

Caret sanctio in omnibus editis codicibus nota consulum, mensis, diei, atque etiam loci; neque hactenus licuit ex aliis manuscriptis libris editorum defectum supplere, sed sola conjectura uti.

Verum cum Constantius imperaverit sex tantum menses, ut Philostorgius et Olympiodorus scribunt; obierit Agricola et Eustathio cons. ut ab omnibus traditur; extinctus sit die 2 Septembris, teste Theophane: necesse est, iis ipsis consulibus sanctionem editam fuisse, id est, ann. 421, et eo quidem tempore quod interfluxit, ab octava die Februarii, qua Constantius auspiciatus est imperium, ad secundam Septembris, qua vita excessit. De mense et loco postea, de die divinare non licet.

Scio hanc temporis rationem non placuisse pluribus chronographis, præsertim recentioribus, atque ipsi etiam Baronio, quem chronographus creditus Prosper et Idatius abduxerunt in suam opinionem, de tribus Constantiani imperii annis. Sed Olympiodori et Theophanis historicorum potior est auctoritas, quam vel Prosperi illius, omnia, propter brevitatis studium, confundere soliti, vel Idatii ubique fere corrupti.

Jam vero edendæ sanctionis causa fuit, quam ante dicere cœpinus. Cœlestius nempe, postquam examini se subdidit, tulitque sententiam damnationis, vel apud suos Romæ latuerat, quod indicare videtur Augustinus; vel in Urbem redierat, quod opinatur Baronius; vel in proximis substiterat, quod innuit Volusiani edictum. E latebris certe partes Eulalii suasque simul fovebat, continenter velut in specula explorans, si qua ratione posset, aut fidei, aut quietis publicæ pacem turbare. habebat enim in Ecclesia Romana faventes clericos, immo et episcopos in Urbe, quorum dux Julianus, eosque suis artibus amabat, ut importunis precibus ab imperatore extorquerent Zosimi vita functi iudicium retractari: sive in synodo plenaria, ad quam appellatum ab ipsis fuerat: sive per idoneos iudices, qui nihil præjudicati ad causam afferrent, quod a suis damnatoribus factum mentiebantur.

Opportunitas temporis consilium juvabat: nam

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Inter subscribendum imperator sua manu istud addidit, quo plus haberet momenti: quoniam Volusianus, cum nondum Christianus foret, ut ex Photio dictum est, videri posset non admodum curare quæ religionem veram spectarent. Quamquam tunc temporis inter catechumenos versatum fuisse, jam inde ab ann. 412 non obscure mihi videor perspicere ex litteris, tum a Volusiano ad Augustinum, tum ab Augustino ad Volusianum, eo tempore, de questionibus ad fidem christianam spectantibus, non semel datis (*Aug. epist. 135 et 137*).

^b Quam divinam fidem Volusianus dixit? Si catechumenus fuit, cum ediceret, cum quæ in verum Deum est; si etiamnum animo gentilis, quam imperatores sequerentur. Quidquid enī imperatorum fuit, vocabatur olim, etiam a Christianis, divinum et sacrum. Hinc divini afflatus, divina præcepta, divalia statuta, sanctiones sacratissimæ, pro legibus imperialibus; hinc sacræ largitiones, sacræ epistolæ, et cætera quæ ubique occurrunt.

^c Imperatores insequuntur hæreticos, velut hostes divinæ fidei et quietis publicæ turbatores: nam cum sint filii Ecclesiæ, ulciscuntur matrem; cum

A Bonifacius Zosimi successor vix bene post turbas Eulalii, constitutionem sedem tenebat, scissis adhuc in partes clericis. Populus nondum quiescebat satis a nuperis tumultibus. Præfectus Urbis, ut erat ethnicus, facile poterat persuasionibus facundorum hominum induci ad credendum, quæstionis esse, non dogmati, altercationem. Officium prætoris corruptioni obnoxium erat. In aula Occidentis nihil non licebat Placidæ Honorii sorori, feminæ utramque sortem expertæ et ut dominandi avidæ, ita cerææ flecti in quam vellent partem homines servire volentes. Denique, sin minus ista in Occidente, succederent, restabat Oriens, ubi Theodosius nondum Pulcheriæ sororis excusserat jugum, et illa virgo, pia quidem, sed imperii amans, poterat illud specie, cum pietatis, quæ præferebatur a Pelagianis, tum querelæ de Occidentis imperio, cui aut invidebat semineo affectu propter Placidiam æmulam, aut repugnare amabat, ne Honorio servire videretur.

B Id subodoratus Bonifacius, quamvis res Pelagianorum tam occulte agebantur, ut ne ipsas quidem epistolas, quibus Cœlestius Julianusque suos erudiebant ad seditionem, potenter pontifex, nisi vigilantissima clericorum diligentia nancisci: id, inquam, subodoratus, apud Constantium egit, ut iuberet Volusianum fungi munere, pristinasque sanctiones exsequi adversus divinæ fidei, et quietis publicæ turbatores. Egrot vero apud Constantium potius, quam apud Honorium, licet ambo simul regnarent; partim quod cum sibi antea studiosum sensisset in negotio Eulalii, cum acriter Symmachum, necdum Cæsar, impelleret in bonarum partium obsequium; partim quia propensum erat sperare, ab Augusto recens reinvitato facile obtinendum decretum in eos, qui Dei inviderent pietati, quod imperii auspiciis consecraret Deo (*Aug. lib. 1 ad Bonif. cap. 1*).

Potest igitur hæc videri causa non improbabilis, cur sanctio edita sit. Hæc vero vix ultimam reperias in toto codice imperiosiore, si licet ita loqui; sive id fecerit Constantii indoles, qualem, et Olympiodorus de facio depingit, et litteræ ad Symmachum ostendunt; sive potius eo moverit causæ iustitia, ut ne pax constituta magnis Constantii conatibus, ab inquietis Dei imperique hostibus labefacteretur.

CONSTITUTIO VI.

EDICTUM PROPOSITUM A VOLUSIANO PRÆFECTO URBIS

VOLUSIANUS præfectus Urbis edixit.

• Hactenus Cœlestium • divinæ fidei, et quietis publicæ turbatorem, • d iudiciis, amica reis secreta subdolerunt. • Jam leges et jam edicta persequen-

patrie parentes, sanctissimum societatis vinculum, quæ religio est, violatum vindicant.

^d Salm., *iudiciis amica reis sacra subdiderunt*. Non sunt hæc Baronianis meliora, qualia Salmasius jactat se afferre.

^e Communem lectionem, etsi vitiosa est, dubitavi diu, an mutarem, quia præter rationem nihil occurrebat, ejus auctoritate niterer. Vitium apertum est, quem enim sensum faciunt hæc voces: *Jam leges etiam edicta persequuntur absentem*? Et qua Latinitatis lege connectuntur, *leges edicta*? Quo pertinet conjunctio, *etiam*? An ad absentem, quasi præfectus amoliat calumniam, quod in Urbe versari Cœlestium permisisset? Cur inepte interseritur duabus aliis vocibus? An ad verbum, *persequendi*? Quo tolerabili sensu? An ad edictum et leges, quæ jam primum persequantur, vel etiam quæ iterentur? At neque imperator, vel præfectus hæreticos aliter quam legibus et edictis persequuntur; neque tunc primum lex et edictum propositum est in Cœlestium; neque iterari, quod utrumque oportuerit, potuit non esse probrosum Volusiano. Ita igitur legendum putavi, *jam leges et jam edicta persequuntur*. Quæ com-

tur absentem : cui , quod primum est , æternæ urbis A negatur habitatio , ut si vel in proximis fuerit diversatus , ^a debitum non evadat exitium , ^b pro merito temeritatis atque ausus sui .

Cunctos etiam hujus edicti cautione præmonemus , ne quis iniquus noxio latebram putet esse præbendam ; ^c ne , cum hujusmodi sit posita poena , supplicium ac stylum necesse sit proscriptionis incurrere , quisquis ^d legibus divinis humanisque reum apud se putaverit occultandum .

CONSTITUTIO VII.

VALENTINIANI III AD AMACIUM PP. GALLIARUM ,

De conveniendis per Patroclum Arelatensem episcopis quibusdam Pelagianis .

• Imp. THEODOSIUS , et VALENTINIANUS ^f CÆSAR
• Amacio V. inl. PP. Galliarum

Privilegia Ecclesiarum , vel clericorum omnium ,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

moda est oratio hominis reprehensionem impatienter ferentis , et purgare se volentis , quasi diceret : *Dicatur sane Cælestius hæcenus latuisse apud amicos , etsi vere non latuit , jam leges ipsum et jam edicta , licet absentem , persequuntur .*

^a Poena capitis proponitur Cælestio , si vel intra centesimum lapidem diversatus fuerit : atque hoc est quod querebatur Julianus , sitiri suorum sanguinem , et in ipsos stipulam furoris publici inflammari . Locum antea protulimus .

^b Ratio jussit emendari hunc locum , contra codicum testimonium ; quis enim probabilis sensus harum vocum : *Debitum non evadat exitium . Pro merito etiam temeritatis atque ausus sui cunctos hujus edicti cautione præmonemus ?*

^c Salm. , cuiusque horridi sit posita poena supplicii , ac stylum necesse sit proscriptionis incurrere . Et hæc longe pejora Baronianis .

^d Hic etiam emendatione fuit opus , codice ms. lucem , licet dubiam , præferente . Leges porro divinarum pro sanctione imperatoris , humanæ pro edicto præfecti dictæ sunt .

^e Etsi utriusque imperatoris de more nomen constitutio præferat , et primum quidem Theodosii , ex tribus tamen constat ad Theodosium non pertinere , quod nonnullis visum ; sed ad Valentinianum . Ex loco scilicet unde data est ; ex illustri viro ad quem directa ; et ex argumento seu dandæ causæ . Data est Aquileiæ , quæ civitas ad Occidentale imperium pertinebat ; ad præfectum P. Galliarum , qui suberat Occidentis moderatori ; de episcopis , qui versabantur in Gallicanis regionibus , per Patroclum Arelatensem conveniendis : ex his enim notis certo dignosci solet ad quem imperatorem unaquæque lex spectet , etsi plurimum nomen in fronte gerat ; siquidem alter nunquam alterius negotiis se immisceret , suis quilibet limitibus contentus . Quamquam leges quæ in una parte imperii ferebantur , mittebantur quoque ad alteram , ut si quando opus esset , ubique servarentur , et unitas imperii in pluribus capitibus consistentis ostenderetur .

^f Cum hæc constitutio Aquileiæ data sit vii id. Jul. Theodosio xi et Valentiniano Cæsare cons. , id est , ann. 423 , datam oportet a Valentiniano vix bene sexenni , certe nondum Augusto , sed tantum Cæsare : natus est siquidem ann. 419 , die 2 vel 3 Julii . Dicitur a Theodosio Constantinopoli nobilissimus , Honorio adhuc superstiti , id est , ante diem 19 Augusti ann. 423 , qua fato functus est Honorius . Appellatus Cæsar anno consequente , die 24 Octobris , Thessaloniciæ . Augustus denique renuntiatus Romæ

quæ sæculo nostro tyrannus inviderat , prona devotione revocamus : scilicet ut quidquid a divi principibus constitutum est , vel quæ singuli quique antistites impetrarunt , jugi solidata æternitate serventur , nec cujusquam audeat titillare præsumptio . In quo nos nobis magis præstitum ire confitemur . Clericos etiam , quos indiscretim ad sæculares iudices debere deduci infaustus præsumptor edixerat , episcopali audientiæ reservamus ; his manentibus , quæ circa eos sanxit antiquitas : fas enim non est ut divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio . Illustris itaque auctoritas tua , omni ævo mansura quæ jussimus , in provinciarum missa notitiam , præcipiet , etiam sub poena sacrilegii , custodiri , specialiter id illustribus comprehensura præceptis , ut in omnibus circa ecclesiastica privilegia veterum principum statuta serventur .

Diversos vero episcopos nefarium Pelagiani et Cœ-

per Helionem officiorum magistrum die 23 Octobris , cum septennium ingressus esset (*Olympiodorus apud Photium cod. 80*) . Ex quibus aperte conficitur editam nomine Valentiniani sanctionem , Placidia matri Augustæ tribui debere .

Que in loco silere non possum , quod sæpe miratus sum , totius orbis Romani clavum tenuisse tunc temporis duas feminas . Pulcheriam Theodosii sororem , et Placidiam Valentiniani matrem , femineisque imperiis et forte studiis servisse Orientem Occidentemque , cum olim vix obedire vellet Constantinus et Theodosius Magnus .

^g Ita quidem Sirmondus , sed repognantem habuit Chiffletium , in notis ad Ferrandum . ubi fretus auctoritate codicis Divionensis , asseruit pro Amacio reponendum Almachio . Coniendebat in contrarium Sirmondus , notis ad Chiffletii locum manuscriptis , Almachium esse vocem peregrinam , Amacium vero dictum pro Amachio , sive Amacho , quemadmodum Pammachium pro Pammacho . At id occupavit Chiffletius , negans vocem Almachii ita peregrinam videri , quin mentio fiat in Martyrologio Romano Almachii martyris . imperante Honorio , Romæ passi kal. Januarii ; et Almachii præfecti , sub quo , temporibus Alexandri , Cæcilia martyriam fecit x kal. Decembris . Verum docet Baronius in notis ad Martyrologium , non Almachium , si qua fides Theodorocto (*Lib. v Hist. cap. 26*) , sed Telemachum martyrem dici debere ; acta vero Cæcilia , ut pluribus sciant mendis , sic in hac voce peccare potuerunt . Ut sit , nolim ego tantos inter viros litem de uno nomine componere .

Gothofredus primam legis partem titulo de episcopis , postremam titulo de hæreticis exhibuit , ut erat prius , datam Basso comiti R. P. , sed simul admonuit erratum in his vocibus , comiti R. P. Quid enim continent leges quod ad comitem rerum privatarum spectet ? Censuit igitur reponendum Basso PP. , ad quem eodem anno datæ leguntur Ravennæ quatuor aliæ leges , nempe prima de conductoribus et homin. domus Augustæ , pridie non. Martii , ubiina de libertis in kal. April. , septima de apostatis vii id. April. , et vigesima octava de Judeis vi id. April. .

Quod si lex a Sirmondo edita trium complexio sit a Valentiniano Cæsare Aquileiæ datatum , prima Basso PP. directa dici potest vii id. Octobris , tertia eidem vii id. Augusti , media Amacio PP. Galliarum vii id. Jul. , eaque ratione iniri forte poterit concordia pugnantium opinionum .

testiani dogmatis errorem sequentes, per ^a Patroclum sacrosanctæ legis antistitem, præcipimus conveniri : quæ quia confidimus emendari, nisi intra viginti dies ex conventionis tempore, intra quos deliberandi tribuimus facultatem, errata correxerint, seseque catholicæ fidei reddiderint, ^b Gallicanis regionibus expelli, atque in eorum loco sacerdotum fidelius subrogari, quatenus præsentis erroris macula de populorum animis tergeatur, et futuræ bonæ disciplinæ iustioris instituat.

Sane quia religiosos populos nullis decet superstitionibus depravari (*Cod. Theod. de hæc. cap. 64*), Manichæos, omnesque hæreticos, vel schismaticos, sive mathematicos, omnemque sectam catholicis inimicam ab ipso aspectu urbium diversarum exterminari debere præcipimus, ut nec præsentis quidem criminis contagione foedentur. Judæis quoque vel paganis causas agendi, vel militandi licentiam denegamus, quibus Christianæ legis nolumus servire personas, ne occasione dominii sectam venerandæ religionis immutent. Omnes igitur personas erroris infasti jubemus excludi, nisi his emendatio matura subvenerit. Data vii id. Jul. Aquileiæ, cons. Theodosio Augusto xi et Valentiniano Cæsare.

HISTORIA CONSTITUTIONIS.

Nemo veterum, quod sciam, scriptum reliquit, quæ causa dederit occasionem sancientiæ constitutionis : immo ne ipsius quidem ullus meminit, saltem qua parte spectat Pelagianos ; sed hanc primus ex codice Ecclesiæ Lugdunensis edidit P. Sirmondus.

Dixi, qua parte Pelagianos spectat ; tres enim partes complectitur, quarum prima postremaque jamdudum relata fuerat in Codice Theodosiano, illa leg. 47 de episcopis, ista leg. 68 de hæreticis.

Id confici non improbabilius potest de parte media. Episcopi de quibus agitur suas in Galliis, vel certe in ditione præfecti P. Galliarum, sedes habebant : jubet enim ipsos imperator *Gallicanis regionibus*

expelli, atque in eorum loco sacerdotum fidelius subrogari. Quin et ipsos credibile est episcopatum gessisse in septem provinciis in quas Patroclus primatum tenebat, præcipit siquidem Valentinianus *per Patroclum sacrosanctæ legis antistitem conveniri.* Cur autem conveniendi forent, cogendique ad errata corrigenda seseque ad catholicam fidem reddendos, causa fuit quod nefarium Coelestiani et Pelagiani dogmatis errorem sequerentur.

Illud ipsum dogma paucis ante annis in iisdem provinciis secutus fuerat Leporius monachus, præsumens de puritate vitæ, quam arbitrio tantum et conatu proprio, non Dei se adiutorio obtinuisse crediderat, ut tradit Geruadius (*Lib. de Script. Eccl. cap. 59*). Neque vero solus ille ex Pelagii institutione, aut potius pravitate, in absurdos errores lapsus est, sed fuit hæreseos apud Gallias assertor, aut inter primos, aut inter maximos, ut ait Cassianus (*Lib. 1 de Incarn. cap. 3 et 4*). Dicebant vero qui cum ipso sentiebant, solitarium hominem Jesum Christum sine ulla peccati contagione vixisse ; eoque progressi sunt, ut assererent homines, si velint, sine peccato esse posse ; consequens enim existimabant ut si homo solitarius Jesus Christus sine peccato fuisset, omnes quoque homines sine Dei adiutorio esse possint quidquid ille homo solitarius sine consortio Dei esse potuisset ; ac si nullam facerent inter omnem hominem ac Dominum nostrum Jesum Christum esse distantiam, cum ideo utique homo nisu atque industria sua mereri possit quod Christus studio ac labore meruisset, etc.

Admonitus est a Cassiano Leporius, immo jussus a Proculo Massiliensi, ut errorem damnalet. Sed neque momentem audire voluit, neque jubenti parere : quamobrem effectus ex Ecclesia fugit in Africam, ubi, ab Augustino correctus, libellum emendationis ad Gallicanos episcopos misit, Africanorum Patrum subscriptionibus et litteris approbatum.

Libello accepto, commotiones animorum exstinxisse in Galliis non incredibile est, inique ortam necessitatem auctoritate imperatoria tumultuantes coercendi. Immo nec absurdum est sentire Augustinum simul et ad Gallos scripsisse, et per suos in aula egisse, ut coactis ad subscribendum damnationi hæreticorum episcopis, perinde componerentur omnia in Galliis atque in Africa ; ut quas inter regiones tanta erat societas opinionum, deportatis cum meritis etiam erroribus, intercederet quoque non

CATTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Arelatensem episcopum intelligit, qui ann. 412, ope Constantii, tunc magistri militum, postea imperatoris, evehctus est in sedem Erolis. Pulsusne fuerit jure an injuria Eros, dissentunt auctores : nos adhasimus summo pontifici Zosimo, jure damnatum scribenti. Patroclus porro episcopatum tenuit annos ferme quatuordecim, a Zosimo elatus a Bonifacio, donec jussu Felicis magistri militum, occisus a tribuno barbaro sedem reliquit Honorato ann. 426.

^b Habitaverit aliquis, nec temere forsan, mea quidem sententia, an his vocibus septem dumtaxat provinciarum significentur, quarum singulis annis apud Arelatensem magnum concilium cogebatur, vocante præfecto P. Galliarum : an alie etiam omnes, quæ præfecturæ suberant, ipsæ nempe Gallie, Britannique et Hispanie (*Ex constit. Honorii ad Agricol. PP. G. ann. 418*). Omnes quidem significari puto, sed præsertim septem provincias ; regiones enim Gallicanæ, quando principes ad præfectum P. G. rescribunt, tanta significationis amplitudine accipiuntur, quanta solent suburbicariæ, cum decreta ad præfectum U. mittantur. Accipiuntur vero tunc temporis regiones suburbicariæ, quam late patet potestas præfecti U. Ut in tota porro Galliarum diocesi non vigeat forte malum, sed prope Arelatensem ; ita emendum ad hanc præcipue partem spectare debuit.

Verum præterire non possum silentio, quod sæpe

michi historiam hanc attentius contemplanti venit in mentem, Valentiniani scilicet decretum, ipsas quoque vel in primis Britannias spectasse, quas Agricola Severiani episcopi Pelagiani illius sparsa hæresi turbabat : quarumque plures episcopos abduxerat a fide gratia Christi in nefandum Pelagiani erroris dogma.

Quidni enim, inquebam, cum ea tempestate Britanniarum forent pars Gallicanarum regionum, ut ex notitia imperii constat, atque ita regerentur potestate præfecti P. G. de Britannicis episcopis compescendis ad præfectum G. Cæsar scripsisse credatur ? Quidni Patroclus, jure antiquo Arelatensis sedis, in eos jussus sit ecclesiasticum iudicium exercere ? Quidni hac occasione coactum sit magnum illud Gallicanum concilium, ex quo Germanus Lupusque in Britannias legati sunt, occiso nempe Patroclo, et Honorato ipsius sedem natusque adepti ? Quidni tandem conventio illa, cujus meminit Cæsar, nihil aliud fuerit quam propositio canonem octo Africanorum subscribendorum sciendi episcopis, per legatos a synodo mittendos ? Sic enim Nestorio delati sunt a quatuor episcopis legatis Alexandrinæ synodi anathematismi, cum epistola sancti Coelestini, interminata depositionis pœna, nisi intra decimum diem, anathematismi subscribere, consentiret Ecclesiæ catholicæ.

fidei tantum, sed et remediū adversus errores communio.

Conjecturam hanc juvaret forte, si suis e tenebris prodiret in opatam lucem concilium illud magnum Gallicanum, a quo in Britanniam Germanus cum Lupo ad extirpandam hæresim Pelagianam missus est. Dicunt enim qui nonnihil affirmant se mandisse, in eo et haberi commonitorium legatis datum, et fieri mentionem octo canonum quos vulgus Milevitanos vocat, quasi formulæ ab eis subscribendæ qui errata correxisse seseque catholicæ fidei reddidisse videri vellet.

Verum conveniendus nunc paucis Gothofredus, qui in paratulo de hæreticis memorabile quiddam sibi videri ait, per Gallias nullam hæresim toto sæculo voluminum immenso Codice Theodosiano memorari: addidit Galliam, teste Hieronymo, ad hoc ævi, nulla monstra aluisse. Sed, nisi Sirmondianam appendicem voluisset rejicere, poterat, salvo Hieronymi testimonio, factam in Codice, qui ad annum usque 458 producit, memoriam hæreticorum in Gallia reperire ad annum 425.

Cum autem appendicem Sirmondi rejecerit, cum neque Lugdunensis Auticensis codicis fidem abrogare tenta verit; neque, si maxime tentasset, potuisset tamen, cum Divionensis aliter codex auctoritatem aliis adjungat; aliam certe causam non video, præter indolem atque præjudicium professæ sectæ, impatienter ferentis, quæ ad ecclesiasticarum personarum immunitatem faciunt. Quam ob causam ad l. 47 de episc. ea profudit in Valentiniannum et Augustinam matrem, aliosque immeritos, quæ, ut ab heterodoxo expectari queant, sane tamen non decent juris, id est, æqui bonique interpretem.

Non exstat, quod sciam, edictum Amacii PP. Arelate propositum, nisi forte latet in archivo Ecclesiæ Arelatensis, ex quo sunt eritæ quedam, et ad cardinalem Baronium missæ, Zosimi litteræ de privilegiis Ecclesiæ Arelatensis, etc. Hæc Annalibus insertæ sunt, magno chronologie bono.

CONSTITUTIONES

THEODOSII JUNIORIS ADVERSUS PELAGIANOS.

Hucusque tractatum est de constitutionibus quas in causa Pelagiana condiderunt Occidentis imperatores, Honorius, Constantius et Valentiniannus: videndum est deinceps de sanctionibus duabus ab Orientis imperatore Theodosio editis; sed illarum nihil superest, præter memoriam, eamque satis obscuram.

Meminis primæ sanctus Cælestius Nestorio scribens in hæc verba (p. conc. Ephes. cap. 18). *Aliquantulis diebus vitæ nostræ, post nefandum et saepe damnatum dogma Pelagii atque Cælestii, catholica fides quietem habuit, quando eos cum, suæ disputationis sequacibus toto unite sententiæ Occidentis Orientisque percussit. Denique sanctæ recordationis Atrianus catholicæ magister fidei, et vere beato Joanni etiam ad ista successor, eos ita persecutus est, pro rege communi, ut his ne standi quidem copia illis præstaretur.* Neque enim episcopi expelli potuissent urbe regiæ, nisi statutis ecclesiasticis synodisque auctoritas imperialis vim addidisset. Ea vero tempestate synodum ab Attico habitam fuisse ostendimus in dissertatione de synodis.

Secundæ mentio paulo expressior est apud Mercatorem (In tit. Commonit.), qui postquam scripserat se suam Commonitorium de nomine Cælestii, non tantum Ecclesiæ Constantinopolitane, sed etiam plurimis religiosissimis viris, ipsique principi Theodosio obtulisse: Per hoc, inquit, Commonitorium cognito funestissimo errore, imperiali præcepto tam Julianus defensor et sequax ejus, cum cæteris sociis et participibus suis, quam postea idem Cælestius, de Constantinopolitana urbe detrusi sunt.

Utriusque historia peti debet, partim ex dissertatione de synodis, partim ex notis ad titulum Mariani Commonitorii; prior enim, post synodum secundam ab Attico in urbe regiæ super ea re coactum, data

A est; posteriori occasionem fecit Commonitorium Mercatoris.

Utramque Constantinopoli datam ex eo certum est, quod tempore tum synodi ab Attico collectæ, tum oblata a Mercatore Commonitorii, id est, ann. 424, aut 425 et 429, legem chronologia Theodosium demonstrat versam fuisse Constantinopoli. Nam consulu Victoris, quo consignatur annus 424, datae sunt Constantinopoli lex 5 de vestibus oloveris, lex 7 de inoff. test., lex 4 de spect., lex 4 cod. de off. quest., lex 5 de confl. donat., lex 15 de metallis, lex 35 de annona et trib. Datae sunt, Dionysio et Florentio coss., id est, ann. 429, lex ult. cod. de precib. et lex ult. de Judeis.

Ad quos singula misse sint, conjectura possumus assequi; cum enim Theodosius junior omnia sua decreta de rebus religiosis defendendis, et coercendis religionis hostibus, nulli alteri solitus sit quam præfecto P. dirigere, ut constat ex lege 18 de Jud., lege 48 et 49 de hæret., lege 21 de Jud., lege 6 et 7 Ne sancti bapt. iteret., lege ult. de incest. nupt., lege 22 de Jud., lege 57 de hæret., lege 42 de episc., lege 4 Ne christiana marcip., lege 25 de Jud., lege 59 de hæret., lege 26 de Jud., lege 5 Ne christ. marcip., lege 22 de pag., lege 27 de Jud., lege 25 et 24 de pag., lege 60 de hæret., lege ult. de pag., lege unic. Nemini lic. sig. salvato, lege 65 de hæret., lege 4, 5 et 6 de his qui ad Eccl., lege unic. de bon. cler. et monach., lege 21 de episcopis; eamque præfecturam Orientis gesserit Asclepiodotus ann. 424, Florentius ann. 429, ut demonstrant leges ad ipsos missæ, par est credere ad eosdem scriptas constitutiones de quibus agitur.

Dixi omnia decreta de rebus religiosis, etc., nec tamen ignoro quin lex ultima de Judæis sit ad Joannem comitem S. L., et lex ultima de hæreticis ad Leontium P. U., ut vulgo legitur in Codice Theodosiano. Sed cum prior pertineat tantum ad colligendum autum coronarium, non item ad rem ullam religiosam; eamque in legem posteriorem manifestus error, in vulgatis editionibus Codicis, inieperit, hoc enim anno Leontius præcal dubio præfectura prætorii fungebatur, nullum ex alterutra lege præjudicium dicto fieri potest.

Ex hac autem animadversione colligo, suas etiam forum civile, quemadmodum et ecclesiasticum, habuisse tunc temporis causas quasdam religionis majores, quæ ad supremum, post imperatorem, judicium seu tribunal deferrentur; nam præfecti P. summa fuit post imperatorem auctoritas.

Mensis et dies penitus latent, nisi quod posterior ad finem anni 429, prior ad initium anni 425, attinere videtur; data est enim illa post oblatum imperatori Commonitorio, id est, inclivante anno 429, ista vero antecessit aliquot mensibus obitum Attici, qui contigit die 10 Octobris ann. 425, quemadmodum in dissertatione de synodis consecutum est (Vide notat. ad titulum Commonit.).

Neutrius pars ulla in codicem Justinianum relata est, partim quia utraque temporaria Tribonianoviata est; partim quia Justiniani temporibus vix illæ reliquæ Cælestiani erroris in Oriente superessent; vel si quæ manerent, inter hæreses noxias, tum setatorum paucitate, tum maxime Orientalium multorum opinione contemnerentur. Opinione, inquam, multorum Orientalium, nec enim alte mentibus omnium insederat fides catholica peccati originalis: immo fuerunt, qui ejusmodi assertionem aliquid habere Orientium veneri putarent, propter inscitiam qua non satis translationem peccati a commissione distinguere noverant, neminemque credebant dici posse reum nasci, nisi ejus annus sua voluntate prius peccasset quam laberetur in corpus.

Certe Photius eo loci ubi reprehendit Theodori Mopsuesteni responsiones ad argumenta defendentium peccatum originale, non procul recedit a Theodori ipsius opinione: siquidem alias tradit esse ra-

tiones dissolvendi argumentum a baptismo infantium pro peccato originali petitum, quam quibus Theodorus unus esset. Sic enim loquitur: Sed fortasse ne ipse quidem volens huc deductus est, tantumque, ut dubios sic querentium nodos dissolvat: Quare veri sanctissimis mysteriis communicant? Cur baptismo digni judicantur, nisi quia et ipsi peccatis abundant,

A insito jam in naturam ipsam peccato, in peccatorum enim hæc remissionem conferuntur? Verum oportebat et illam dubitationem, multas alioqui habentem dissolvendi vias, alio modo dissolvere, absurdisque illis quæ ad ipsius peccatorum remissionem consequuntur consideratis, nihil ejusmodi prodigiose confingere, etc.

DISSERTATIO IV.

DE SUBSCRIPTIONIBUS EXACTIS IN CAUSA PELAGIANORUM.

In hæc verba Marii Mercatoris: Julianus et reliqui complices subscribere detrectantes, non solum imperialibus legibus, sed et sacerdotalibus statutis, depositi atque exauctorati, et omni Italia deturbati sunt. (Commonit. cap. 3.)

Hactenus supremas potestates duas, ecclesiasticam et imperatricem, conjunctas vidimus in exilium unius erroris, illam in synodis, istam in sanctionibus Ecclesiæ judicium secutus: oportet deinceps ostendere quis fuerit communis ille conatus, communisque modus adhibitus, ad præstandum efficaciter quod prudenter in Ecclesia et in aula deliberatum fuerat. Nullus vero fuit alius, si Mercatori credimus, cui Augustinus Possidiusque ac Prosper astipulantur, quam quod imperata est subscriptio facienda decretis Ecclesiæ Pelagium Cœlestiumque et reliquos ejusdem impietatis defensores damnantis. De subscriptione hujusmodi in causa Pelagianorum exacta futura est quarta hæc dissertatio, qua illustrari postulant non allata solum Mercatoris verba ex Commonitorio, sed alia passim in libro Subnotationum obvia.

CAPUT PRIMUM.

Quæ causa et ratio dissertationis de subscriptionibus exactis in causa Pelagianorum.

Nulla fuit hæresis, quod jam dictum plus semel, aut pertinacior quam Pelagiana, aut quæ obstinatius et artificiosius resisterit adversus Ecclesiæ decreta atque imperatorum sanctiones. Videri potuit cognata morbis qui remediis agentur; vel graminum similis, quæ excisa sobolescent, et exusta suis cineribus seruntur.

Petractus fuerat Cœlestius ad episcopale judicium Aurelii Carthaginensis, in eoque communione privatus, donec errores suos damnaret; sed hæreticus apprimè eruditus fori artibus, sententiam episcopi, obtemperata sedis apostolicæ appellatione, quam prosequi non habebat in animo, declinavit, interimque latius disseminavit hæresim, profugiens ipse quidem in Asiam, sed per suos Carthagine relictos, Africam, obnitente licet Augustino, vix non pervertens.

Pelagius Diospolim vocatus ad episcoporum concilium, venit certus fallendi Patres, quibuscumque posset dolis; ideoque damnavit omnia, quæ obiciebantur, metuens alioquin damnationis (Aug. lib. de Grat. Christi). Cumque verbis ambiguis caput suum anathemati subduxisset, sub ementia specie catholici, securius postea perniciosiusque docuisset, nisi Theodotus in Oriente, coacta synodo, Augustinus ex Occidente, missis libris obstitisset.

Uterque a sede apostolica, cui præerat Innocentius I, duobus Africæ conciliis referentibus, damnatus erat (Aug. serm. 2 de verbis Apostoli, etc.); rescripta venerant Roma in Africam; causaque finita erat, si jure ageretur: non est tamen finitus error, sed compressus tantum; et ita quidem leviter, ut postquam latuit tantisper, quasi ad reficiendas vires, tanto pluribus, dum obscure serpit, probatus sit, quanto audacius auctores ipsius jurarent se solo inimicorum odio potentiaque opprimi.

Cum ambo rursus, post obitum Innocentii, mendacibus libellis pene obtinuissent a Zysimo ut sua causa retractaretur, immo ut catholici, rejecto in

B adversarios crimine, dicerentur; Patres Africani retulerunt iterum ad summum pontificem de re tota; et ille certior factus, homines cum suis erroribus toto orbe proscripsit (Aug. lib. II ad Bonifacium, etc.).

Potuit tunc videri penitus prostrata hæresis, sed inde tamen altius extulit caput; adeo ut quæ in hunc usque diem per duos homines, certe perobscuros, mussitabat, ausa sit octodecim episcoporum ore loqui in Italia, omnesque catholicos infando nomine Manichæos liberius appellare, fideique defensores laxatæ morum licentiæ reos facere.

Quæsitum est remedium par tanto malo, nec aliud ab Augustino, aliisque zelo Dei ardentibus inveniri potuit, quam si exigeretur ab omnibus, non episcopis tantum et presbyteris, sed etiam minoribus clericis, immo et laicis, quorum fides in suspicionem venisset, ut plane aperteque subscriberent factæ ab Ecclesiâ damnationi hæresis, auctoritatemque simul qui hæc in vulgus sparsissent; sic enim visum est occurri posse malignis artibus hominum, qui modo verbis ambiguis sua dogmata dissimulabant, modo dogmatum auctores per solum subscriptionem damnatos esse jactabant (Nestor. epist. 2 ad S. Cœlestin.).

C Tunc primum, opinor, contigit, ut conjuncta Ecclesiæ imperatorumque auctoritate, mandaretur omnibus ejusdemque ordinis fidelibus, ut definitioni sedis apostolicæ, sic tamquam communi Ecclesiæ doctrinæ, certæque fidei regulæ, et, ut loquitur putatus Prosper (In append. epist. Cœlestini ad episc. Gall.), AUCTORITATI REGULARI subscriberent; eaque ratione suam ita probarent fidem, ut legitimæ Ecclesiæ filii a supposititiis latere volentibus in turba, id est, filii lucis a filiis tenebrarum discernentur.

Totum hoc negotium peractum est quinto sæculo, quo nullum fuit doctius, nullum discipline ecclesiasticæ observantius, ideoque in illud ego existinavi diligentiore cura inquirendum; non tantum ut illustrarentur verba Mercatoris, quæ adduxi; sed etiam ut, patefactis iis quæ tunc gesta sunt a viris omnium qui unquam fuere sanctissimis juxta et rerum ecclesiasticarum peritissimis, obstruatur os loquentium iniqua, et nostram in eo ætatem accusantium, in quo majorum leges et exempla sectatur.

D Idoneus autem, meo quidem judicio, futurus est inquirendi modus, si secundo deinceps capite explicetur quid nomine subscriptionis in hac re intelligatur, quæ ipsius causæ, quæ utilitas, etc.; tertio, quæ tanta hujus remedii necessitas adversus hæresim Pelagianam; quarto quorum damnationi subscribi mandatum sit, an dogmatum tantum, an etiam auctorum; quinto, an homines illi, quorum damnatio subscribebatur, faterentur se ea sentire quæ obiciebantur; sexto, quæ fuerit, et a quo præscripta formula fidei subscribenda; septimo, quæ auctoritate lex subscribendi lata sit, an sola sacerdotali, an imperiali quoque; octavo, quibus imperata sit subscriptio, an solis episcopis, an aliis etiam de clero, immo et de plebe, et quæ pœna subscribere abnuentibus statuta; nono, quid recusantes causarentur, et quam in partem accepta sit recusantium exceptio; decimo, qui-

huc illis artibus uti sint ad tergiversandum, et quid ad tergiversandi causas responsi datum a Patribus: undecimo, quomodo actum deinceps cum pertinacibus, et qua indulgentia respicientes ab Ecclesia excepti sint.

Porro autem post inquisitionem factam, referendum putavi, non quid ego argumentatione confecerim ex dictis Patrum, sed quid suis ipsi verbis sint locuti: sic enim mihi visa est legentium sententia tanto verior liberiorque futura, quanto minus præjudicii allatum fuerit.

Verum ea ratio me coegit, non tantum prolixiora sæpe testimonia adducere, sed etiam aliquando eadem repetere diversis capitibus: quod utrumque videri forte cuipiam fastidioso possit otiosum atque superfluum. Sed sine prolixitate ista latuisset omnino mens auctorum: et ea est, tum rerum quæ traquantur, tum testimoniorum conditio, ut neque illæ coniungi poterint sine confusionis vitio, neque istorum partes disjungi debuerint sine dispendio claritatis.

CAPUT II.

Quid nomine subscriptionis intelligatur, quæ ipsius causæ, quæ virtutes atque utilitates.

Subscriptionis nomine intelligitur cautio, vel, ut ait sanctus Leo, satisfactio scripto data, qua quis, secundum præscriptam formulam, aperta sinceraque professione testetur Ecclesiæ se iudicium super aliqua re, ut decet filium unitatis amantem, obedienter recipere et fideliter amplecti.

Ex hac notione colligere est subscriptionis exigendæ finem, quem ostendisse videtur Apostolus, cum scriberet ad Corinthios contentionum paulo amantiores, nimirum, *ut omnes unius matris filii id ipsum dicant, nec sint schismata in domo pacis, sed singuli potius perfecti sint, in eodem sensu, et in eadem sententia* (I Cor. 1. 11). Cum enim nihil sit optabilius Ecclesiæ quam pax domestica; nec pax illa sit aliud quam consensio voluntatum; nec voluntates consentire soleant ubi mentes dissentiant; id maxime contendit Ecclesia, ut omnes sui filii id ipsum sapiant, *Deusque pacis atque dilectionis inter eos habitet* (Ibid.). Ita igitur, quoties dissentiendi causas, sic tanquam zizania, serit inimicus Christi, vocat continuo omnes filios ad sibi, atque adeo inter se, consentiendum; venientes cogit, suspectam suam aut fidem aut obedientiam testimonio publico approbare, ut vel ipsi arguantur suo chirographo, si postea velint contradicere; vel si chirographum præbere noluerint, discernantur, et tanquam divinæ fidei pacisque publicæ turbatores vitentur.

Colligere quoque est quæ debeat esse subscribendi forma: ea nempe quam non suo quisque arbitrio sibi fingat, sed quam Ecclesia præscribat. Ipsius enim est præscribere formam qua fides probetur, ejus interest probari fidem prout oportet. Et vero, cum subscriptio nihil aliud sit quam modus quidam præstandæ erga superiorem, sive satisfactionis, sive obedientiæ, sive submissionis atque consensionis, absurdum est inferiorem ad arbitrium suum, vel satisfacere, vel obedire superiori; absurdum quoque filium sibi facere legem submittendi sese matri, eique consentiendi.

Jam vero subscriptionis materia, etsi est per se defectiva dogmatum, est tamen aliquando qualibet alia judicantis Ecclesiæ sententia. Nam licet fides sit vinculum illud quasi *obvinctæ*, quo Ecclesiæ filii colligantur in unum corpus, hujusce tamen corporis pax, quæ fraterna charitate continetur, perturbatur facile, quoties vel non omnes conveniunt in unam eum capite sententiam, vel non inter se concordant. Ut enim contentiones nunquam sine animorum commotionibus existant, ita semper ex magnis animorum commotionibus schismata oriuntur.

Ex his porro liquido patet qui possint ab Ecclesia subscribendi præcepto cogi: omnes nimirum qui filiorum hujusce matris nomine censentur, si quando

A ipsorum dissensio quaecumque scandalum pariat. Omnes dico, cujuscumque sint ordinis atque conditionis. Estimare, vero quædionea sit, sive ex eventu, sive ex metu scandali, paria causa utendi hoc præcepto, ad solam Ecclesiam pertinet; quæ, prout a Spiritu sancto edocta fuit, aliter aliis temporibus hæc sibi a Deo concessa potestate usa est, pluresque modo, modo pauciores fidelium ordines ad subscribendum obstrinxit.

Patet quoque, non Ecclesiæ tantum decretis, sed etiam imperialibus edictis, eos quorum interest sententiam esse perspectam cogi posse ad subscribendum præscriptæ formulæ. Nam cum pauci amore justitiæ ducantur, plures timore pœnæ, cumque inter pœnas dum generum, spirituales minus terreant obstinatos quam corporales, non tantum adhibendæ sunt Ecclesiæ definitiones quæ justis dirigendis sufficiant, sed etiam intentandæ pœnæ utriusque generis quæ improbis absterrendis pares sint.

B Eget autem subscriptio tribus virtutibus: claritate, sinceritate et plenitudine, ut expetitur finem consequatur. Unde sanctus Leo ad Nicetam de Pelagianis scribens (Epist. 86): *Damnent, inquit, aperti professionibus sui superbi erroris auctores, et quidquid in doctrina eorum universalis Ecclesia exhorruit, detestentur, omniaque decreta synodalia, quæ ad excisionem hujus hæreses apostolicæ sedis confirmavit auctoritas, amplecti se, et in omnibus approbare, plenis et aperti ac propria manu subscriptis protestationibus eloquantur; nihil in verbis eorum obscurum, nihil inveniat ambiguum, etc.*

Denique experientia docuit non utile tantum fuisse atque opportunum hoc remedium, sed etiam necessarium aliquando, et tunc maxime, cum extirpanda fuit pertinax quedam hæresis, quæ fraude magis obreperet quam manifesta audacia grassaretur.

C Solet autem ita obrepere, cum impia dogmata occulte tradunt homines, specie quidem pii, sed qui, verbis ad fallendum compositis, aliud palam, aliud in recessu eloquantur; cum, traductis apud ineruditos sub hæreticorum nomine catholicis, vitas personarum invidia laborat; cum erroris defensores apertam non faciunt ab Ecclesia discessionem, sed latere student permixti fidelibus, ut certius noceant; cum homines illi, si fuerint ejecti Ecclesiæ, maligna hypocrisi, poenitentiam, pro temporibus et locis, mentiuntur, et per insidiosas vocum ambages conantur imponere ipsismet pastoribus, etc.

Tunc enim oportet et impia dogmata cum suis auctoribus in publicum proferre, at dignoscantur; et veritatis catholice defensores a calumniis vindicare, ut pro fide pugnent efficacius; et ejicere ex ovili lupos, ne perdant oves; et mendaces suo chirographo tenere, ut vel corrigantur, sublata spe mentiendi, vel suo testimonio convincantur, si redeant ad errorem.

Constans vero Ecclesiæ usus probat ea quæ diximus vix ac ne vix quidem præstari posse, nisi homines hujusmodi, ut loquitur sanctus Leo (Epist. mox citata), *quæ ad excisionem hæresis apostolicæ sedis confirmavit auctoritas, amplecti se, et in omnibus approbare, plenis et aperti ac propria manu subscriptis protestationibus eloquantur.*

CAPUT III.

Quanta fuerit necessitas exigendi subscriptiones in causa Pelagianorum.

Necessitas igitur adhibendi ad extirpandas hæreses subscriptionum remedium, orta est aliquando ex nimia hæreticorum pertinacia, qua nimirum fiebat ut communibus remediis malum non modo non cederet, sed majus evaderet. Fuit vero Pelagiana hæresis præ cæteris eo usque pertinax ut vix unquam cesserit utriusque potestatis viribus etiam conjunctis.

Tantæ pertinaciæ Patres non aliunde causas repetendas putarunt, quam ex modo quo vel crevit, vel se adversus Ecclesiæ damnationes defendit.

Crevit, inquam, partim suis quasi propriis augmentis, partim rei catholice detrimentis : nam et artes adhibuit, quibus invalesceret ipsa per se, et iniquam in catholicos doctores struxit calumniam, qua veritatem aliena invidia oneraret. Jam vero duobus se modis, maligne quidem, sed efficaciter, adversus Ecclesie damnationem tutata est : nam Pelagiani discessionem sponte nunquam fecerunt, sed permixti fidelibus latere conati sunt. Si autem aliquando deprehensi sint, domoque pacis tamquam perturbatores ejecti, tunc penitentiam ementiti, subrependo ad communionem redierunt : atque ita quatuor omnino causas pertinacia tanta habuisse merito videtur, artes scilicet spargendi sese, calumniandi catholicis, retinende in speciem communionis, et simulanda penitentia.

Has autem causas opere pretium est explicare simul et comprobare singulas verbis ipsis Patrum quinti sæculi. Nec enim alii videntur adducendi, nisi forte unus aut alter, sed ex occasione tantum, et qui de quinti sæculi hominibus aliquid retulerit : qui vero adducuntur non aliter quam suis verbis testimonium dicere sinentur, ut tota hæc dissertatio sit potius quæstio facti quam rationum contentiosa agitata.

§ I. Prima causa cur tam pertinax fuerit hæresis Pelagiana, ars spargendi se atque dilatandi.

Numquam hæresis altiores agit radices, obstinatiusque hæret mentibus, et latius serpit in populos, quam cum occulte traditur, verbis ambiguis, per pios in speciem homines, disertis sermonibus, missis in provincias ad fidos epistolis, cumque nomine episcoporum plurium, potentum gratia, seminarum artibus, præsertim nobilium, eleemosynarum largitione spargitur. Habet enim tunc ab occulta traditione ut lateat dum occulte serpit, a pietate et fama auctorum ut animis ineruditis potentius illudat, a sermonis elegantia et novitate doctrinæ ut illecebrosius placeat, ab episcoporum nomine et potentum gratia ut religiosi reverentiam, meticulosi terrorem incutiat, a seminarum artibus ut blandiendo irrepat, ab eleemosynarum largitionibus ut accipientum animos pene justa servitute sibi mancipet; istis vero artibus natura nihil potentius fecit ad homines fallendos illiciendosque, nihil tenacius ad vinciendos et retinendos sub spontaneo quodam ineluctabili servitutis jugo : mirum igitur videri non debet si Pelagiana hæresis tam pertinaciter obstinata fuerit, siquidem modorum novem nullum non adhibuit, tanto perniciosius in rem Ecclesiæ, quanto efficacius in suam.

Nam OCCULTE PRIMUM TRADITA EST. Hieronymus (*Præfat. lib. iv in Jeremiam*) : *Hæresis capit reviviscere, et non solum in Occidentis, sed etiam in Orientis partibus sibilare, et in quibusdam insulis, præcipueque Siciliæ et Rhodi, maculare plerosque, et crescere per dies singulos, dum secreto docent, et publice negant, etc.*

Marius Mercator (*Præfat. lib. Subnotationum*) : *Quæstio contra catholicam fidem, apud nonnullos Syrorum et præcipue in Cilicia a Theodoro quondam episcopo oppidi Mopsuesteni jam dudum mota, nunc usque penes paucos eorum admodum occulte traditur, nec ea palam profertur, etc.*

Augustinus (*Epist. 194, ad Sixtum*) : *Occultus penetrant domos, et quod in aperto clamare metuant, in secreto seminare non quiescunt. Et alio in loco (Epist. 89, ad Hilarium) : Puerunt apud nos qui ubicunque poterant hæc sui erroris nova semina spargerent... sed jam occulte mussitant... plures sunt quam sperare possumus; et ubi non redarguuntur, etiam alios ad suam sectam seducunt, et sic crebrescunt, ut nesciam quo sint crepturi.*

Eo certe pertinent, quæ habet Vincentius Lirinensis (*In Commonitorio*) : *Quid promittentes exciderunt, nisi novam nescio quam ignoratamque doctrinam? Audias etenim quosdam ipsorum dicere : Venite, o insipientes, et misere, qui vulgo catholici vocamini, et*

A *discite fidem veram, quam præter nos nullus intelligit, quæ multis ante sæculis latuit, nuper vero revelata et ostensa est; sed discite furtim atque secretim, delectabit enim vos. Et item cum didiceritis, latenter docete, ne mundus audiat, ne Ecclesia sciat; paucis namque concessum est tantum mysteriis capere secretum, etc.*

VERBIS AMBIGUIS. Quæ nempe varios in sensus pro tempore et loco commutabilia forent, ei in utramque partem versanda. Hieronymus (*Epist. ad Ctesiphontem de Pelagianis*) : *Nosti quid intrinsecus discipulos tuos doceas, aliud ore commemorans, et aliud celans conscientia, nobisque alienis et indoctis loqueris per parabolas; tuis autem mysteria confieris, et hoc juxta Scripturam te facere jactas, quia dictum est : Turbis Jesus in parabolis loquebatur (Matth. xxiv, 34); et ad discipulos in domo dicit : Vobis datum est scire mysteria regni celorum, illis autem non est datum (Ibid. xii, 11). Et postea : Eunomiani, Arian, Macedoniani, nonnibus laborem faciunt; loquuntur enim quoniam* *B* *sentiant. Sola hæc hæresis est, quæ publice erubescit loqui quod secreto docere non metuit; magistrorum silentia proferi rabies discipulorum, etc. Ideo crevit vestra hæresis, et decepistis plurimos, maximeque eos qui adherent mulieribus, et schunt se peccare non posse, quia semper docetis, et semper negatis.*

Augustinus (*Lib. i adversus Julian. cap. 5*) : *Quid enim vobis prodest quod nescio quas ansas atque uncas arte nescio ejus perplexitatis innectitis, ne simplicita patiant et clara luceant? His nebulis illud judicium Diospolitianum se putat illuisse Pelagius, vosque ad hoc nefas toto capite annuitis, et tot ab illo episcopos irrisos esse ridetis.*

Sanctus Innocentius (*Epist. decretal. ad Patres Carthag. concilii*) : *Omnibus, quod prosit, una decernendum esse ducitis, ut suis constabilita regulis Ecclesia, et justo firmata decreto, talibus patere non possit, qui perversis instructi, immo destructi, verborum argutis, sub imagine catholice fidei disputantes, velut pestiferum exhalant virus, ut hominum recte sententiam corda perrumpant, totamque veri dogmatis querant evertere disciplinam.*

C Et certe quæ potest esse confessio gratiæ magis in speciem catholica quam ista : Dei esse quod possumus omne bonum facere, dicere, cogitare (*Lib. de Gratia Christi cap. 6*); hanc possibilitatem a Deo collatam indigere semper auxilio Dei, qui nos multiformi et ineffabili dono gratiæ cœlestis illuminet, atque oculos cordis nostri aperiat (*Ibid., cap. 3*). hujusmodi gratiam dari ad singulos actus, non tamen secundum merita (*Ibid., cap. 35*); sine ipsa nihil boni fieri posse; per ipsam Spiritum sanctum illabi in corda nostra, et operari in nobis ipsum velle quod bonum est, ipsum velle quod sanctum est (*Ibid., cap. 40*)?

Hæc omnia confessus est Pelagius, non tamen catholico sensu, sed subdole, cum hanc ambiguitatem verborum discipulis sic potuerit exponere ut nullum auxilium gratiæ crederet, quæ naturæ possibilitas adjuvetur, nisi in lege atque doctrina, ut ait Augustinus (*Ibid., cap. 41*).

D Quæ item peccati originalis professio expressior videri possit quam ista : Ad peccatum non solum ipsum lassis, sed etiam totum genus humanum (*Lib. de Pec. Orig. cap. 12*); infantes non in eo statu nasci quod fuit Adamus ante pravariationem (*Ibid., cap. 17*); omnibus ætatibus necessarium esse baptismum, ideoque veniam peccatorum ac regnum celorum neminem invenire posse, nisi qui baptismum fuerit consecutus (*Contra Jul. l. ii*); infantes ipsos egere redemptione Christi (*Apud August. epist. 36*); iisdem sacramenti verbis debere baptizari, quibus majores (*Lib. de Pec. Orig. cap. 1*); immo baptizari in remissionem peccatorum, secundum regulam universalis Ecclesiæ (*Ibid., cap. 5*).

Hæc confessione Pelagius suffragatus est absolutio-nem, et tamen latebris ambiguitatis falsitati præpara-

bat perfugia, offundendo caliginem veritati, ut ait Augustinus (*Ibid.*, cap. 18).

AD HOMINIBUS IN SPECIEM PIIS. Augustinus (*Epist.* 120, cap. 37): Nec tales sunt, quos facile contemnas; sed continenter viventes, atque in bonis operibus laudabiliter versantes.

Et vero Pelagius creditus est, dictusque ab ipsomet Augustino, cum primum spargeret errorem, vir bonus, ac predicandus, immo sanctus, et egregie, ac parve profectus Christianus (*Lib. III, de Pecc. Meritis et Remis.* c. 1 et 5).

Unde Zosimus vehementer accusat Erotum et Lazarum, quod Pelagium laicum virum ad bonam frugem, longa erga Deum servitute, nilentem falsis litteris percellere voluissent.

Ad hanc speciem pietatis effingendam, proderat plurimum tam arctam morum disciplinam tradere, ut ipsa quoque Christi consilia in praecepta perverterent: docebat enim Pelagius, non debere omnino jurari; gloriam vestium et ornamentorum Deo esse contrarium; Christianum debere esse illius patientiae, ut si quis sua auferre voluerit, grateranter amittat; servum Dei nihil amarum de ore suo, sed semper, quod dulce et suave, debere proferre; sacerdotem sive doctorem omnes actus speculari debere, et fiducialiter audienterque omnes corrumpere; inimicos ut proximos diligendos; divitem viventem in divitiis suis regnum Dei non posse ingredi, nisi omnia suavendiderit; nec prodesse eidem, si forte ex ipsis divitiis mandata fecerit, etc. (*Hieronym. dialogo 1 adversus Pelag.* et libro capitulorum Pelagii). Unde Augustinus *epist.* 89: Proinde isti desinant contra Scripturas loqui, et in suis exhortationibus ad majora sic excilent, ut minora non damment. Non enim et sanctam virginitatem aliter exhortando persuadere possunt, nisi conjugalia vincula damnaverint. Et paulo post: Quando isti talia dicere prohibentur ab eis qui hoc Domini consilium non ceperunt, respondent eos talia disputari nolle, quoniam iis suis facient, et Dominica praecepta implere detrectant (*Hilarius Synodus.* ad August. *epist.* 88, et August. ad Hilarium *ep.* 89 et alibi passim).

DISERTO SERMONE. Gelasius (*Epist.* 7, quæ est ad episcopos per Picenum): Pelagium, Cælestium, Julianum, cæterosque complures oratoriae facundie viros in hac assertionem probavimus convictos, et tam ecclesiasticis constitutionibus quam imperialibus percussos fuisse praeceptis.

Neque vero quidquam illa ætate scriptum est disertius vel epistola Pelagii ad Demetriadem (*Epist.* 47 *append. inter Augustin.*), de qua Augustinus ad Julianam Demetriadis matrem: Satis dici non potest quantum exultamus eorum hominum scriptis quæ propter acrimoniam atque facundiam leguntur a plurimis, apertam confessionem illius gratiæ contineri, quam commendat Apostolus, etc.;

Vel libris Juliani, quos cautissime legendos monet Beda (*Præf. in Cant.*), ne per copiam eloquentiæ blandientis lector in cœnum incidat doctrinæ nocentis;

Vel scriptis Cælestii, qui cum ex auditoriali scholastico factus esset Pelagii armiger, immo postea totius agnitus ductor, non immerito videri potest acerrimum quod a natura acceperat ingenium, quodque fori artibus erudierat, ad hæresim in aureo, ut loquitur Hieronymus, Babylonis poculo novitatis amatoribus propinandam convertisse (*Hieronym. epist. ad Ctesiphontem.* August. *lib. II ad Bonifac.* c. 5);

Vel Anniani versionibus, de quo Hieronymus (*Epist.* 145, apud Hieronym., 2o2 inter Augustinianas): Quæritis utrum scripserim contra libros Anniani pseudodidacchi Cæledensis, qui copiosissime pascat, ut alienæ blasphemie verba frivola subministret, etc. In eodem luto hæsitat, et, exceptis verbis tinnulis atque emendicatis, nihil aliud loquitur.

Epistolis IN PROVINCIAS MISSIS, lisque per fidos homines summissis, ad sollicitandos simpliciorum animos. Hieronymus (*Dial. 2 adversus Pelag.*): Epistolæ biblinæ volitant trans flumina Æthiopiæ, etc. Et alio

in loco (*Præf. in un. librum in Jeremiam*): Mittit in universum orbem epistolæ biblinas, prius auríferas, nunc maledicas, et patientiam nostram de humilitate Christi venientem, maiæ conscientie signum interpretatur, ipseque mulus latral per Albinum canem. Et in *Comment. Jer.* ad hæc verba cap. xxiii: Propterea hæc dicit Dominus exercituum ad prophetas, etc.: Utamur hoc testimonio adversus eos qui epistolæ plenas mendaciorum et fraudulentie atque perjurii in orbem dirigunt, ut et aures polluant audientum, et existimationem simplicium lædant, quod impleatur in eis hoc quod scriptum est: A prophetis Jerusalem egressa est pollutio in omnem terram. Non enim eis sufficit iniquitatem propriam devorare, et proximos lædere; sed quos semel oderint, per universum orbem infamare cenantur, et ubique seminare blasphemias.

Augustinus (*Libro de Gestis Palæst.* cap. 30): Pervenit in manus nostras nonnulla epistola, quæ ipsius Pelagii diceretur scribentis ad antiquum suum quendam presbyterum. Ibi inter cætera: « Quatuordecim, inquit, episcoporum sententia definitio nostra comprobata est... » Hæc epistola carnalis venositate et elationis volat, et gestorum tarditate procurata, celeritate præcedens, in manus hominum prævolat, ut quatuordecim episcopis Orientalibus placuisse dicatur. Et postea: Ut sola in epistola legatur infelix, et seipsam decipiens, velut victrix superbia.

Et alio in loco (*Lib. II ad Bonif.* cap. 4): Novi hæretici etsi jam cavendi evidenter apertore improbatione monstrantur, non tamen quiescunt scriptis suis minus cautorum vel minus eruditorum corda tentare, etc.

Marius Mercator Julianum alloquens (*Lib. Subnot.* cap. 7 num. 9): In epistola quam mittere ausus es ad sedem apostolicam, quando contentus detrectasti cum universa Ecclesia per totum orbem Pelagium Cælestiumque damnare, quæ antequam in manus sanctæ Romanæ Ecclesiæ veniret antistitis, te agente, a nonnullis te deceptis per totam pene Italiam circumlata et tamquam magnum aliquid multorum auribus insinuata cognoscitur.

Hinc Augustinus ad Bonifacium scribens de duobus Pelagianorum epistolis ad se ab eo missis per Alipium, quæ, inquit, in tuas manus nonnisi vigilantissima diligentia fratrum nostrorum, filiorum tuorum, venire possent (*Lib. I ad Bonifac.* cap. 1).

FAVORE ET NOMINE EPISCOPORUM. Cælestiana siquidem hæresis auctorem habuit Theodorum Mopsuestenum, quem Julianus Basilio et Chrysostomo accenset (*Lib. III Operis Imperf.* cap. 115). Pelagius ipsi quoque sancto Innocentio sua persuasisse creditus est (*Epist.* 93 ad Innocentium). Certe irrepsit in amicitiam Joannis Hierosolymitani, ejusque successoris Praxii, a quo commendatitias ad sedem apostolicam litteras accepit (*Orosius in Ap.*). Suffragatus est amicam ab Augustino epistolam (*Aug. epist.* 252 ad Joann. Hier.), quam postmodum ostentaret, ad sibi conciliandam epibodæ opinionem (*Zosimus epist.* 4). Quatuordecim episcoporum Orientalium Diospolitane synodi sententia se summæque dogma absolutum jactavit (*August. lib. de Gestis cap. 21*). Julianus octodecim episcoporum nomine scripsit libellum Fidei ad Zosimum, atque epistolam ad Rufum Thessalonicensem, ut in suas partes traheret Macedoniæ antistites (*August. lib. II ad Bonif.* c. 1).

Valerianus ex Occidente Alexandriam navigavit, ut postquam se in Cyrilli amicitiam insinuasset, hæc gratia abuteretur ad hæresim spargendam, quod aliquatenus factum dolet Eusebius ad Cyrillum scribens: Quomodo hunc Alexandrinæ Ecclesiæ in communionem recepit, quæ sola et prima inter comprovinciales suos refutare debuerat? etc. (*Apud Baron.* ad ann. 317 num. 15).

Pelagius a quibus poterat episcopis amicis litteras suffragatur, quas suis laudibus plenas pro tempore in loco proferret. Hinc Augustinus (*Lib. de Gest. Palæst.* cap. 23): Quid ei prosunt tantæ ejus laudes in epistolis episcoporum, quas pro se commemorandas

vel etiam allegandos putavit, quasi cum hæc nervosa sentire, omnes qui vehementes et quodammodo ardentes ad bonum vitam exhortationes eius audiebant, facile citre non potuerint. Et postea: Porro autem, sicut ego rationem de hac mea epistola reddidi, ita de suis, si esset necesse, redderent quorum elegantior, dicentes, vel quid putaverint, vel quid ignoraverint, vel qua ratione scripserint. Proinde Pelagius, de quorumlibet sanctorum amicitia se jactaret, quorumlibet de suis laudibus litteras legerit, quælibet purificationis suæ gesta protulerit nisi ea quæ contra Dei gratiam, qua vocamur et aspicimur, posuisset in libris suis idoneorum testium fide probatur, confessus anathematizaverit, ac deinde contra hæc ipsa scripserit ac disputaverit, nequaquam his quibus plenius notus est videbitur esse correctus.

CAPTIONE BENEVOLENTIÆ, eorum nempe qui vel opinione sanctitatis, vel doctrinæ fama, vel opibus et potentia florent.

Paulinus, cum primum hæresis Pelagiana informaretur, sanctitatis fulgore omnium oculos in se converterat (Apud August. lib. de Gratia Christi cap. 35): hunc suis litteris Pelagius vix non attraxit in suas partes; certe ita sibi conciliavit, ut ab Augustino vir sanctus de cavendis insidiis moneri debuerit (Epist. 186).

Pammachius et Oceanus eodem tempore nobilitatem generis sanctitate morum vincebant, versa in monasterium domo (August. lib. de Peccato Orig. c. 3): in hanc aditum sibi patefecit Cælestius per origenistarum odium, ut errorem, si qua posset, non meliorem inferret.

Proba, Juliana, Demetrias Anicianum stemmâ humilitati Christi postposuerant; aviam specie virtutis, matrem viduam adulationibus virginem laudibus Pelagius oppugnavit (Epist. 17 append. inter Augustin.). et forte expugnasset, nisi fortiter resisterent Alipius atque Augustinus.

Albinæ, Piniani et Melanice familia tunc temporis monasteriis impar non erat religionis studio: in eam irrepere conatus est Britannus coluber, sed gliscentem prohibuit Augustinus (Lib. de Gratia Christi, et lib. de Pecc. Orig.), piæque animas duobus integris libris edocuit artes versipellis hæretici.

Innocentio pontifici, quo nihil fuit ea tempestate sanctius, sua persuasione Pelagium rumor fuit: eo de rumore questi sunt suis litteris quinque episcopi Africani (Epist. 177, inter Augustin.).

Sixtus Romæ, in Africa Cyillus, in Oriente Joannes Hierosolymitanus, in Ægypto Cyillus, Severus Sulpitius, sancti Martini discipulus in Galliis, doctrina celebres existerunt tempore nascentis hæresis. Sixtum favisse Pelagianis doluit Augustinus (Epist. mox cit., et epist. 186). Et ipse Augustinus litteris a Pelagio invitatus rescripsit (Lib. de Gestis cap. 24), unde hæreticus anticum sibi faceret. Joannem a Pelagio seductum Innocentius, Orosius et Augustinus scripserunt; Cyrillum a Valeriano tentatum Eusebius tradidit; a Pelagianis Severum deceptum Genadius testatus est.

Inter Romanos, quorum antea dixi captatam benevolentiam a Pelagianis, nullus non opibus abundabat, in ejus amicitiam subrepere non tentarint callidi homines, religionis induti larvam, qua facilius imprudentes caperent. Id autem tanto nitabantur efficere appetentius, quod erat futura questuosa sanctitatis apitio, copiosissimeque pastura ipsos quoque qui pro secta scriberent; perfectissent vero, nisi ut Ctesiphontem Hieronymus, sic alii alios monuissent. *Idcirco per te sanctæ et illustris domus conciliabulum precor atque commoneo, ne per unum, aut ad multum tres homunculos, suscipiat tantarum facies hæreseon, aut, ut perum dicam, infamiam: ut ubi primum virtus et sanctitas laudabatur, ibi præsumptionis diabolica et sordidissima societatis turpitudine verseur. Qui hujusmodi hominibus opes suggerunt, hæreticorum multitudinem congregare, Christum hostes facere, et enutrire*

A adversarios ejus, frustra quæ aliud lingua præterdend, cum manu aliud sentire comprobentur.

Marcellinus tribonus et Valerius comes gratia plurimum poterant apud imperatorem Honorium, immo et pietate præstant, eo ipso tempore quo spargebatur Pelagianus error; sed et Marcellinus præterea doctus erat in paucis, Valerius in excelsis etiam honoribus modestiam atque in aula pudicitiam colebat. Utrumque tentaverunt Pelagiani, et ita quidem, ut debuerit Augustinus scriptis ad utrumque libris artes nefarias hæreticorum aperire (Libris ut de Pecc. Merit. et libris in de Nupt. et Concupis.).

Huc pertinet quod incredibili studio omnes majorum sedium Ecclesias fallere, tentatis episcopis, conoixi sunt: Romanam, in Innocentio, Zosimo, Bonifacio, Cælestino, Sixto, et Leone, per omnes sæcæ principes; Carthaginensem, in Aurelio, Ephesinamque, in Hepacide, per Cælestium; Thessalonicensem, in Rufo, per Julianum; Alexandrinam, in Cyrillo, per Valerianum; Hierosolymitanam, in Joanne et Praylio, per Pelagium; Constantinopolitanam, in Atico, Sisinnio et Nestorio, per septemdecim episcopos ex Italia ejectos.

ARTIBUS MULIERUM NOBILIUM, NOVITATISQUE AMANTIUM, quas adulando malisque artibus aliis sibi conciliabant. Hieronymus (In epist. ad Ctesiph.): *Quid voluit misera muliercula operatur peccatis, quæ circumferuntur omni vento doctrinæ, semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes: et ceteri muliercularum socii, prurientes auribus, et ignorantes quid audiant et quid loquantur; qui vetustissimum cænum quasi novam suscipiant temperatorem; qui juxta Ezechielem linunt parietem absque temperamento, et veniente veritatis pluvia dissipantur? Simon Magus hæresim condidit, Helene adjutus auxilio, Montanus multas Ecclesias per Priscam et Maximillam, nobiles et opulentes feminas, primum auro corripuit, deinde hæresi poluit. Arius, ut orbem deciperet, sororem principis ante decept.... Duplex sexus utrumque supplantat, etc.*

Et alio in loco (Dialog. 1 adversus Pelag.): *Tu tante liberalitatis es (Pelagium alloquitur), ut favorem tibi apud Amazonas tuas concilies, ut scripseris scientiam legis, etiam feminas habere debere.... nec sufficit tibi dedisse agmini tuo scientiam Scripturarum, nisi earum voce et canicis delecteris.*

Augustinus Julianum alloquitur (Lib. vi adversus Jul. cap. 4): *Tui vero, vel tuæ quales sint, nihil mea interest, quos tu, vel quas, sic fallis, ut dicas me definire, ne in carioso quidem corpore libidinem posse frenari.*

Videnda apud eundem Hieronymum (Dial. 2 adversus Pelag.), Augustinumque (Lib. de Gest. c. 6), et Mercatorem (In Comment. parte 16 et sequentibus), quæ adulando viduæ Pelagius adeo puida scripserit, ut coactus sit præ pudore mendaciter negare esse sua.

LARGITIONE ELEMOSYNARUM, etc. Genadius (Lib. de Script. cap. 45): *Hic Julionis elemosinis, tempore famis et angustiae, indigentibus omnibus suis erogatis, multos, miserationis specie, nobilium provincie et religiosorum, illiciens suæ hæresi sociavit.*

§ II. Secunda causa ejusdem pertinaciæ, edumnie et mendaciæ.

Cur tam alte tamque obstinate multorum mentibus insederit Pelagianus error, hanc alteram causam Patres afferunt, quod religiosos animos, pacisque amantes, sed minus rerum prudentes Pelagiani quinque mendaciorum generibus occupaverint. Jactarunt enim dogma suo contrarium, id est, catholicum, esse ipsammet abominandam Manichæi hæresim; non disputare se de dogmate, sed de questione duntaxat non magni momenti; nullum esse sibi cum tota Ecclesia negotium, sed cum duobus fere solis hominibus, Hieronymo et Augustino, qui, quia odio et invidia flagrabant in viros apprime catholicos, totum

orbem commoverent, et Ecclesiæ pacem insanis tumultibus turbarent; suum dogma repudiari et contrarium admitti, eo tantum, quod illud virtutum studio, istud licentiæ morum faveret; denique, ex contraria opinione, non modo tota, sed vel ex una confessione originalis peccati, blasphemias consequi pene innumeras.

Catholice ergo, quod primum mendacii genus, imposerunt nomen Manichæorum, et hæresim omnium maxime execrandam defensoribus peccati originalis affllexerunt.

Pelagius, quem ita compellat Hieronymus (*In epist. ad Ctesiphontem*): Reclamabis et dices Manichæorum dogma non sequi, et eorum qui de diversis naturis Ecclesiæ bella concinnant, asserentium malam esse naturam. etc.

Cælestius (*In epist. ad clericos Rom. lib. 1. ad Bonif.*): Dicunt illi Manichæi, quibus modo non communismus, id est, toti isti cum quibus dissentimus, quia primi hominis peccato, etc.

Annianus (*In epist. ad Evangel. presb. t. VI Oper. Bedæ, sub finem*): Quod opus eo apud te amabilius esse debet, quo Scripturarum luce rutilans clarissimi sideris jubar noctem Manichæi erroris exagitat. Quantum enim nobis consolationis oritur, cum cernimus tam eruditomque illustri Orientis magistro eam quam in nobis Traducianus oppugnat, astrui veritatem! etc. Eadem fere in epistola ad flororum Pelagianum episcopum (*Præfigitur hominibus S. Chrysost. in Matth.*).

Julianus (*Lib. 1 Op. Imp. c. 59*): Non est hæc fides (qua creditur originale peccatum) antiquitus tradita atque fundata, nisi in conciliis malignantium inspirata a diabolo, prolata a Manichæo, celebrata a Marcione, Fausto, Adimanto, omnibusque eorum satellitibus; et nunc a te (Augustinum alloquitur) in Italia, quod graviter gemimus, eructata (Similia vide lib. vi c. 5).

Alibi, omnino furiose (Apud Aug. libro III advers. Jul. cap. 17): Orandus est Deus, frater beatissime Turbanti, consacerdos dilectissime, ut paribus etiam hac tempestate virtutibus (locutus fuerat de secunditate reddita Sarræ) Ecclesiam catholicam filii sui sponsam mecturam, secundam, castam, decoram, a Manichæorum constupratione, in Africa, vel ex Africa latrocinantium, erueri non moretur.

Ubique passim eadem repetenti calumniatori graviter, ut par est, respondet Augustinus libris quatuor ad Bonifacium; gravissime autem, tum priore Opere adversus Julianum, tum posteriore Imperfecto, ubi sic loquitur (*Lib. 1 cap. 22*): Quos doctores catholicos Manichæo asseris suffragari, si christiano corde cogitares, erubesceres, contremisceres, obmutesceres.

Quantum vero hæc calumnia hæresi favorit et simul veritati nocuerit, explicat sanctus Doctor his verbis (*Lib. III ad Bonif. cap. 9*): Sed quoniam in his quingue rebus (laude creaturæ, nuptiarum, legis, liberi arbitrii et sanctorum) in quibus querunt latebras, et de quibus connectunt calumnias, divinis documentis produntur atque vincuntur; excogitaverunt Manichæorum detestabili nomine imperitos quos poterint detertere, ne adversus eorum perversissima dogmata aures accommodent veritati: quia scilicet Manichæi quingue istorum tria, propria blasphemando condemnant, dicentes, neque humanam creaturam, neque nuptias, neque legem, a summo et vero Deo esse institutam.

Affirmaverunt deinde, quod secundum mendacium, de dogmate non agi secum: sed de questione tantum.

Id primum ausus est asserere Cælestius in iudicio Carthaginensi. Augustinus (Apud August. libro de Peccat. Orig. cap. 22 et 25): Nunc illud oportet excutere quod volentes hæreses astute invidiam declinare, asserunt istam præter fidei periculum esse questionem; ut videlicet si in ea fuerint exorbitare convicti, non criminaliter, sed quasi civiliter errasse videantur: sic enim Cælestius apud Carthaginem gestis ecclesias-

sticis est locutus. Jam, inquit, de tractatæ peccati dixi, quia intra catholicam constitutos plures audivi destruere, necnon et alios astruere, licet questionis res sit ista, non hæresis. Infantes semper dixi egere baptismo, ac debere baptizari. Quid querit aliud? Et in libello Romæ dato: Si quæ præter fidem quæstiones natae sint, de quibus esset inter pl.rosque contentio, non ego, quasi auctor alicujus dogmatis, definita hoc auctoritate statui, sed ea quæ de prophetarum et apostolorum fonte suscepimus, vestri apostolatus offerimus probanda iudicio, etc. Videnda quæ super ea re disputat Augustinus (*Ibid., cap. 24*).

Asserunt postea Julianus apud Marium Mercatorem (*Lib. Sabnot. c. 7 num. 41*): Quod infantes in eo statu sint in quo fuit Adam ante prævaricationem, inter indisciplinatas reputo quæstiones, etc. Et apud Augustinum (*Lib. VI Oper. Imperf. cap. 1*): Non dubito ejusmodi opinionem hactenus super nostro fuisse certamine, ut ad quæstionem involuta magis quam ad summam spectare fidei crederetur, etc.

Asseruerunt denique communiter Pelagiani apud auctorem Prædestinati (*Hæresi 88*): De questione, aiunt, non de communione discernimur.

Audenter jactantur, quod tertium mendacium, nullum sibi esse negotium cum tota Ecclesia, sed cum duobus tantum hominibus, Hieronymo, quem Aram vocaverunt, id est, maledictum, et Augustino, cui Traduciani nomen fecere (*Photius codic. 177*). Hos mentiti sunt libris artibusque in suam sententiam multas integrasque Ecclesias pertraxisse (Annianus in epist. ad Evangelum, et Julianus ubi quæ passim).

Id constat, partim ex quinque libris a Theodoro Mopsuesteno adversus utrumque doctorem conscriptis, quorum meminit Photius (*Codice 177*), et ex quibus insignia fragmenta refert Marius Mercator (*Parte II Oper.*); partim testimoniis Hieronymi atque Augustini id ipsum asserentium.

Augustini quidem loquentis de Juliano (*Lib. II de Nupt. et Conc. c. 18*): Contra istam fundatissimam veniens veritatem, ne universam Christi Ecclesiam oppugnare videatur, quasi ne unum alloquitur, et velut corripiens atque admonens dicit: Etiam te Deus fecit, sed, quod est fatendum gravius, error infecit, etc.

Hieronymi vero ad Augustinum et Alipium scribentis (*Epist. 202 apud August.*): Cooperatoribus et auctoribus vobis hæresis Cælestiana jugulata est, quæ ita infecit corda multorum, ut cum superatos damnatosque esse se sentiant, tamen venena mentium non omitant, et, quod solum possunt, vos oderint, per quos putant se libertatem docendæ hæreseos perdidisse.

Mentiti sunt, quarto, lenocinari vitis dogma catholicum, exclusamque de Ecclesia secum censuram virtutum.

Julianus (*Lib. II Op. Imperf. c. 2 et 3*): Eripiuntur Ecclesiæ gubernacula rationis, ut erecto cornu velificet dogma popolare. Ita cum prudentibus parum licet, vitibus autem quodlibet etiam decet, seditionum decreto exclusa est de Ecclesiis censura virtutum; nosque hoc apud homines vulgi exosos fecit, quod accessio erroris esse renuimus: vulgi, inquam, qui sententiæ meritum de prosperitatibus ponderans, eam veriolem æstimat quam pluribus placere conspexerit. Delectat enim subantes animas infamare quicquid unquam et usquam sanctorum fuit, ne clarorum hominum castigentur exemplis (*Ibid. cap. 5 et 6*). Delectat prorsus, et penitus afficit, causare imbecillitatem naturæ, dicere carnem congeniis obnoxiam esse peccatis; nec in voluntate hominis emendationis effectum locare, sed studiorum crimina officia vocare membrorum. Hæc ergo Manichæorum scoria impurissimum dogmatum quibus lenocinatur (*Ibid. c. 9 et 10*). Hæc in utroque sexu positos inimicos nostros urtica commovit, quæ dum quosdam vitio malæ consuetudinis mordet, tamen exhortationum salutarium veluti quibusdam curabatur unguentis (*Ibid. cap. 11*): at nunc postquam pro medicamine capiti offerri, et delectationi accessit auctoritas a concessu pene mundi, etc. (*Lib. VI Op. Imperf. c. 2 et 3*).

Non possum prætermittere duo quæ respondet Augustinus. Alterum contra calumniam laxatæ morum discipline (L. II Op. Imp. c. 6): Quidnobis irascaris, qui emendationis effectum tanto certius appellimus, quanto fidelius cum a Domino petimus? Frustra instalam linguam voce superbie dilatas, etc. Alterum contra obiectum sibi Manichæismi crimen (Ibid. cap. 9): Ambrosium, si audes, criminare Manichæum: attende in quem dicas quod vis videri tanquam in me dicere, et si nullus tibi, vel Dei timor, vel humanus pudor est, conticesce. Me oportet cum talibus tua convicia non solum patienter, verum etiam gratulanter audire; sed tu debes in talibus lacerandis, et humana erubescere, et divina iudicia formidare.

Denique, quod postremum mendacium, infinitas prope blasphemias vel ex uno dogmate catholico de peccato originali consequi affirmarunt. Julianus enim quærit nri Augustino cur non assentiretur super ea re Ecclesiæ fidei, respondet (Lib. III Op. Imperf. c. 68 et seqq.), quia nullum habet verisimilitudinis, nedum veritatis, nullum justitiæ, nullum pietatis colorem; quia diabolus conditorum hominum facit videri; quia liberum arbitrium destruit; quoniam conatus omnimodæ honestatis exstinguit; quoniam morum obscenitatem consolatur, et ipsi operi Dei, hoc est, naturæ humanæ insaniam inurit; quoniam omnia mandata legis reatui impossibilitatis, id est, iniquitatis addicit; quoniam non minus habet turpitudinis quam profanitatis, et pro auctoritatibus sacris Dei criminationibus intumescit, in cuius præceptis immolationem tyrannicam, in iudiciis iniquitatem barbaram, in juramentis falsitatem puniceam inesse confirmat; quoniam pro disputationibus et pro omnibus syllogismis Manichæi immititur somniis et furori.

Istæ sunt ergo causæ quæ nos ad impugnationem mali naturalis accendunt, quæ designari et despiciere faciunt consortia perditorum, quæ præstant nihilo magis nos totius mundi fragore terreri, quam si videremus tristic lupini silvam sonantem, vel immundis suisibus, vel ventis irruentibus commoveri.

§ III. Tertia causa cur difficile fuerit proligare hæresis Pelagianæ sectatores, quia noluerunt recedere ab Ecclesiâ.

Namquam lupi inevitabilius damnum inferunt ovili Christi quam cum latent inter oves, neque agro Dominico periculosius nocent zizania quam cum crescant inter triticum. Hanc ob causam bonus Pastor discipulos jussit cavere a falsis prophetis qui veniunt in vestimentis ovium, cum tamen intus sint lupi rapaces (Matth. VII, 15). Et divinas Paterfamilias tolli vetat zizania usque ad constitutum tempus, ne simul eradicetur et triticum (Matth. XIII, 29).

Hæc ipsa causa fuit cur Pelagiani apertam discessionem a catholicis non fecerint, maluerintque potius subinde mutare loca, in quibus ignoti forent, quam palam, ubi noti essent, abstinere a communione fidelium; sic enim Ecclesiæ magna importaturos se damnum intelligebant, et vix unquam posse penitus expelli. Audiendi scriptores illius ævi.

Augustinus (Lib. de Pecc. Orig. cap. 17): Multi eos propterea sectabantur, quia catholicæ communionis videbant esse socios.

Marius Mercator (In præf. ad lib. Subnot.): Quæstio contra catholicam fidem apud nominales Syrorum, et præcipue in Ciliciâ, a Theodoro quondam episcopo oppidi Mopsuesteni jamdudum mota, nunc usque penes paucos eorum admodum occulte traditur: nec ea putam proferri, sed ab ipsis qui de ea conrincantur, velut catholicis, intra Ecclesias interim retineretur, etc.

Auctor cui Pater Sirmundus Prædestinati nomen fecit (Hæresi 88): Pelagiani, seu Cælestiani, catholicæ plebi permixti sunt, quia Ecclesiam aliam non habent: et ideo ubi eis evenierit, communionem non renuunt, etc.

Sanctus Cælestinus scribens ad Maximianum Constantinopolitanum de Cælestianis (in parte concil. Ephes. c. 29): Obsistat illis per te Spiritus sanctus ho-

minibus, qui ad quascunque conantur provincias pervenire, ut eorum impia prædicatio resurgat. Obsistite eis; ita erim, ut damnentur, quocunque perveniunt; innolescant; et tanquam non illis sententia toties repetita sufficeret, longinquas terras remotasque provincias inquietant.

Sanctus Leo ad Nicetam Aquileiensem (Epist. 86): Agnovimus quosdam presbyteros, diaconos, ac diversi ordinis clericos, quos Pelagianæ seu Cælestianæ hæresis habuerit implicatos, ita in vestra provincia ad communionem catholicam pervenisse, ut nulla ab eis damnatio proprii exigeretur erroris, et pastoralibus excubiis nimium dormitantibus, lupus ovium pellibus lectus, in ovile Dominicum, non depositis bestialibus animis, introiret.

Et postea: Hunc maxime expetunt fructum, ut sub velamento communionis plures domos adeant, et per falsi nominis scientiam multorum corda corrumpant: quod utique efficere non possent, si Ecclesiarum præstiles necessarium diligentiam in talium receptionem servarent, etc.

§ IV. Quarta causa cur vix unquam ejici potherint ex Ecclesiâ Pelagiani, dissimulatio penitentiae.

Nulli periculosius in Ecclesiâ recipiuntur hæretici quam qui, postquam ejecti sunt, penitentiam mentuntur, fictisque professionibus, vel aliter palam, aliter apud fidos sua verba interpretantur, vel satisfactionis modum suo arbitrio faciunt. Hæc enim arte sit ut per penitentiam mendacium illudant benignis Ecclesiæ pastoribus; per professionum fictionem, dogma, cujus larvam damnatam jaectant rem absolutam, spargant audientibus in plebem.

Hieronymus ad Augustinum (Epist. 154 apud Hier., 202 apud August.): Veneris operam ut perniciosissimæ hæresis de Ecclesiâ auferatur, quæ semper simulat penitentiam ut docendi in Ecclesiis habeat facultatem, ne si aperta se luce prodiderit, foras expulsa moriatur.

De eminentia Juliani penitentia scitum est illud Chronographi: Hæc tempestate Julianus Eclanensis, jactantissimus Pelagiani erroris assertor, quem ducum amissi episcopatus intemperans cupido exagitabat, multimoda arte fallendi correctionis speciem præferens, molitus est in Ecclesiæ communionem irrepere (In Chronico ad annum 459, Theod. XVII et Festo cons.).

De subdola Pelagii Cælestique confessione duo sunt Augustini libri, unus de Gratia Christi, alter de Peccato originali, quibus adde librum de Natura et Gratia, aliæque ejusmodi pene innumera.

De retento a Pelagianis retractationem fingentibus errore toto, vel in minima particula, quam ad arbitrium exceperint, inculcentis est locus apud sanctum Leonem (Epist. 86, ad Nic.): Novimus hanc istorum esse versutiam, ut in quacunque particula dogmans execrandi, qua se a damnatorum societate discreverint, nihil sibi sensuum suorum existiment esse non saluum, etc.

Sed longe ante Augustinus de confessione Diospolitana Pelagii, atque etiam charta suæ purgationis, quam misit in Africam (Lib. de Gestis Palæst. c. 53). Cum enim in hæc aliquid omissum narraret, quod in illa dictum fuisset: Quis non credat, inquit, id fuisse procuratum, ut tanquam pro gestorum illorum breviatione ista charta usquequaque discurreret, ubi non putaretur esse ablatum quantibet earum sententiarum defendendi licentiam, etc.

Non possum hic silentio prætermittere morem Pelagianorum, qui nihil de re sua sine luctu et arto perplexitatis dicendum sibi putaverunt (Hier. ad Ctesiphontem). Nihil, quod contra se scriptum foret, sine responsione dimittendum (Aug. de Pecc. Orig. c. 19). Numquam controversis rem ipsam tractandam, sed alienis questionibus lectorum mentes alio avertendas (Aug. lib. I in Jul. cap. 1). Prosternendos multitudinem librorum adversarios, quamvis eadem semper indefessa loquacitate repetenda forent (Hier. I dial. p. 401). Implenda omnia hominibus loquaci-

ter contententibus, et infirmas atque inruditas animas velut convictas traheptibus; firmas autem et in fide stabiles ipsa conventionione fatigantibus (*In ep. quinque episc. ad Innoc.*). Indesinenter querendum se infamari, cum dicerent se apprimere catholicos et veraciter pios (*In litt. Pelagii ad Innoc.*). Refariam seditionem in se concitari ab hominibus, qui suis sanctis studiis urentur, et ad summum exitum per totius Ecclesie ruinam pervenire decrevissent (*Lib. II de Nupt. et Conc. c. 3*). Per summam calumniam obijci sibi novitates, cum nihil afferrent, præterquam quæ ex regnâ catholica, quæ traditio majorum, et sacra Scriptura, acceperant (*Cælest. ad Zos., Pelag. l. de Nat., Jul. in libell.*). Contumeliose vocari se hæreticos, cum vel de solis questionibus agerent, vel spopondissent sanctissime publicis libellis omnia, quæ sedes apostolica damnaret, se damnaturos (*Cælest. et Pelag. libell. fidei suæ*). Turbari sine causa pacem et quietem Ecclesie, concordiamque violari et charitatem christianam, quam ipsi conservatam velient quocumque suo dispendio (*Jul. et alii passim*). Religiosi principis tempora persecutionum impietate maculari, etc. (*Lib. III Oper. Imper. c. 34*)

CAPUT IV.

Quorum damnationi subscriptio exacta sit in hac causa: an tantum dogmatum, an etiam auctorum.

Anipadvertere oportet, id quod olim dicebatur, subscribere damnationi dogmatum et auctorum, nihil aliud fuisse, quam, vel propositiones, ut nunc aiunt, damnare in eo sensu, quo a suis auctoribus assertæ sunt dicto scriptorve; vel Ecclesie in unis propositionibus connexa duo, quæ jus et factum vocant, damnanti consentire. Verum posteriores duæ loquendi formulæ nuper execratae sunt, solam primam Patres usurparunt.

Hinc vero non difficili negotio intelligitur, quid propositæ questionis responderint communi consensu, quotquot, vel de causa Pelagianorum scripserunt, tunc cum ageretur, vel ejusdem agendæ primas partes tenuerunt. Dixerunt enim, non tantum dogmatum adversus gratiam Dei per Christum et peccatum originale, sed etiam auctorum, Pelagii Cælestiique, damnationem subscribendam fuisse ei qui catholicus esse et videri vellet.

Imperator Honorius (*In edicto ad Aurelium Carthag. episc. dato Ravennæ v. id. Jun., Monaxio et Philta coss.*): Dudum quidem fuerat constitutum, ut Pelagius et Cælestius nefandis dogmatibus reptores ab urbe Roma, veluti quoddam catholice veritatis contagia, pellerentur, ne ignorantium mentes sæva persuasione perverterent.... Sed quia obstinati criminis pertinaciam, ut constitutio geninaretur, coegit, recenti quoque sanctione decrevimus: præcipue tamen ad quorumdam episcoporum pertinaciam corrigendam, qui pravus eorum disputationes, vel tacito consensu astringunt, vel publica oppugnatione non destruunt. — Religio tua competentibus scriptis universos faciat admoneri, scituros definitione testimonii tui, hanc sibi definitionem esse præscriptam, ut quicumque damnationi supra memoratorum, QUO PATEAT MENS PURA, subscribere impiam obstationem neglexerint, episcopatus amissione mulctati, etc.

Aurelius, post acceptam ab imperatore constitutionem, rescribens ad episcopos: Ob hoc ergo tam necessaria constitutio Christianorum principum charitatem vestram latere non debuit, et ad me ab eis delatæ litteræ, quarum simul exemplaribus fecis, quemedmodum subscribere vniuersisque vestrum debebat, dilectio vestra cognoscet.... Quo cum in supradictorum hæreticorum damnatione omnium vestrum fuerit integra subscriptio; nihil omnino sit unde ultius vel dissimulationis, vel negligentie, vel occulte forsitan pravitatis aliqua videatur merito remansisse suspicio.

Julianus ipse in libello fidei ad Zosimum (*Part. IV, n. 3*): Illud autem sanctitatem vestram specialiter

A admonemus, ne ad vestram reprehensionem factum putetis, quod sic absentium damnationem ab Dei timorem subscribere non audemus, docti per Scripturas, humanam voluntatem præceptis Dei non debere præferri, etc.

Marius Mercator in Communitorio imperatoribus oblato (*Cap. 5*): Omnia supra scripta capitula continet illa B. M. episcopi Zosimi epistola, quæ tractoria dicitur, quæ Cælestius Pelagiusque damnati sunt: quæ et Constantinopolim et per totum orbem missa, subscriptionibus sanctorum Patrum est roborata; cui Julianus et reliqui complices ejus subscribere detrectantes, consentientesque se nolentes iisdem Patribus facere, non solum imperialibus legibus, sed et sacerdotibus statutis depositi sunt, etc.

Idem in libro Subnotationum (*Cap. 7*) Julianum alloquens: In epistola tua, quam ad sedem apostolicam illo tempore ausus es mittere, quando conventus detrectasti cum universa Ecclesia per totum orbem Pelagium Cælestiumque damnare.

B Sanctus Leo scribens ad Septimum de Pelagianis (*Epist. 85*): Qui se correctos videri volunt, errorem suum, et ipsos erroris auctores damnari a se sine ambiguitate fateantur; UT SENSIBUS PRANIS ET DUDUM PEREMPTIS NULLA SPERANDI SUPERISIT OCCASIO, NE ULLUM MEMBRUM ECCLESIE TALIAM POSSIT SOCIETATE VIOLARI, cum per omnia illis præfatio propria cæperit obviare, etc.

Scribens quoque ad Nicetam Aquileiensem (*Epist. 86*): Damneat, ait, apertis professionibus sui superbi erroris auctores, et quidquid in doctrina eorum universalis Ecclesie exhorruit, detestetur, omniaque decreta synodalia, quæ ad excisionem hujus hæresos apostolicæ sedis confirmavit auctoritas, amplecti se et in omnibus approbare plenè et apertis, ac propria manu subscriptis protestationibus eloquuntur. Nihil in verbis eorum obscurum, nihil invenitur ambiguum: QUONIAM NOVIMUS HANC I TORUM ESSE VERSUTIAM, UT IN QUACUMQUE PARTICULA DOGMATIS EXECRANDI, QUAE ET A DAMNATORUM SOCIETATE DISCREVERINT, NIHIL SIBI SENSUM SUORUM EXISTIMENT ESSE NON SALVUM.

C Photius (*Cod. 54*): Damnavit Joannes Alexandrinus in apologia ad Gelasium Urbis episcopum, non solum Pelagianam hæresim, verum etiam Pelagium ipsum, atque Cælestium, una cum Juliano, qui in hac ipsa secta successisse deprehensus est.

Causa vero, cur non tantum in hac causa, sed in similibus, tam constanter omnibus retro sæculis, prioribusque præsertim, Ecclesia dogmatum singulorum et auctorum damnationi subscribendum jussit, detrectantesque punierit perinde ac hæreticos, redita est, tum ab imperatore, quo pateat mens pura, DAMNANDO; et notius damnato sacrilegio non præstetur favor, non DAMNANDO: tum ab Aurelio, ne pravitatis occultæ aliqua videatur merito remansisse suspicio: tum denique a Leone, quoniam novum est, hanc istorum esse versutiam, etc. Neque enim potest esse pura a favore noxio, omnisque justæ suspicionis experta, et sincere candideque catholica mens illius, qui quando oritur conventio, noluerit eum Ecclesia loqui, id est, cum sponsa Christi, veritatis magistra, verissima fideliū matre, et iudice controversiarum.

Observandum enim, jamdudum ab hominibus illudere volentibus Ecclesie, ejusque sententiam, si quæ lata displiceat, irritam reddere, excogitatum fuisse non tantum distinctionem juris et facti, seu dogmatum et personarum, sed etiam perplexam illam, dolosamque loquendi formam, quæ dicerent, non indiscrete, se damnare alicujus certi hominis doctrinam; sed sub quadam discretionem se anathematizare quæcumque aliter ille, aut dixisset, aut sensisset, quam doctrina apostolica contineret (*Epist. ad Himer. Nicomed. apud Mar. Mercat.*). Verba sunt Theodoretum nonnulli reversi ad sanam mentem, et se Himeriumque Nicomedensem consolantis, post Nestorii damnationem a Joanne Antiocheno apud imperatorem Theodosium subdolis hujusmodi verbis factam,

Oni vero dolus ille caveatur umquam, nisi aperta A et quæ in se crimina per rumorem falso dicebat illius, condemnans, etc.

Quin et illud notari dignum, ab Ecclesia semper habitis hæreticorum loco, qui detrectarent, in causis fidei, subscribere etiam personarum damnationi. postquam semel examinatis per idoneos homines cause instrumentis, legitimoque iudicio instituto, pronuntiatum esset, reos teneri dogmatum, huiusmodi libri indubitati fuissent producti, quantumcumque vel auctores librorum, vel auctorum patroni tergiversari vellent: vix enim umquam non tergiversati sunt, ut constat ex conciliorum, præsertim veterum, historia. Unde factum, ut pariter vix umquam, si tamen umquam, in conciliis illis universalibus, dogmata sine personis, id est, facta discretionem juris et facti, damnata sint.

Quidquid Pelagius, de quo nunc præcipue agitur, nullo in iudicio damnatus legitur, nisi ex suis sive libris, sive epistolis: certe neque auditus est eorum, ut interpretaretur libris; immo neque ad iudicium vocatus, ut pro se diceret ad objecta. Nam Ephesina synodus sententiam in ipsum tulit, relectis quæ a Cœlestino Romæ gesta fuissent. Cœlestinus vero non retractavit causam, sed Bonifacii vestigiis institit. Bonifacius nullum instituit iudicium, sed factum a prædecessore Zosimo executioni mandavit. Zosimus Cœlestinum quidem præsentem audivit, sed Pelagium damnavit ex scriptis, secutus Africana concilia et prædecessorem Innocentium. Ad neque Innocentius Pelagium, ut audiretur, e Palæstina evocavit Romanam, quod tamen postulabant Africani episcopi; neque Africana concilia in ipsum sententiam tulerant, quæcumque tulerunt, nisi ex relatione Orosii, literis Erolis et Lazari, librisque a Pelagio conscriptis.

Auditus est, fateor, Pelagius, semel in conventu Hierosolymitano a Joanne: iterum in synodo Diospolitana quatuordecim episcopis; sed utrobique absolutus est, cum negaret sua esse, aut quæ obiciebantur, aut quo sensu obiciebantur.

Negavit sane mala fide, ideoque a tota Ecclesia postmodum proscriptus est, et merito quidem: quare qui defendere hominem nunc vellet, tamquam calumniam passum a tota Ecclesia, quæ inter iudicandum ex libris erravit, iisdem diris, iisdemque anathematibus devovendus foret, quibus impius ille Calvinista, qui nuper (*Lib. edito ann. 1645*) Nestorium absolvere, conciliumque Ephesinum hæreseos damnare, impudenter ausus est: causatus, in questione facti huiusmodi, suum esse unicum lumen, quod ducit, ipsam etiam possit Ecclesiam cæcitatibus arguere.

CAPUT V.

An qui auctoribus dogmatum Pelagianorum favebant, ipsique auctores faterentur, sua esse, quæ obiciebantur, tamquam ex ipsorum libris excerpta.

Tantum abest, ut Pelagius Cœlestinusque faterentur sua esse, quæ obiciebantur, ut ea, non verbo tantum, sed obliatis quoque sedi apostolicæ libellis, damnarent.

Cœlestius (*Ad cleric. Rom. apud Aug. l. 1, ad Bonif. c. 23*): Nemo vos seducat (alloquitur clericos Romanos suarum partium) nec se negent impii ista sentire; sed si verum dicunt, aut audientia deit, aut certe isti ipsi episcopi, qui nunc dissident, damnent, quæ supra dixi, cum Manichæis se ista tenere, sicut nos ista damnamus quæ de nobis jactant, et sit plena concordia.

Illuserat prius perfidioso Zosimo, unde sanctus pontifex Africanus scribens (*Epist. 2 in causa Pelagian.*): Vobiscum, inquit, volumus habere tractatum de illo, qui apud nos (sicut ipsi per litteras dictis) fuerit accusatus, et ad nostram, quo se assereret innocentem, non refugiens iudicium ex appellatione pristina, venerit sedem, accusatores suos ultro deposcens,

et quæ in se crimina per rumorem falso dicebat illius, condemnans, etc.

Pelagius (*Apud Aug. l. de Grat. Christi cap. 2*): Anathema, qui vel sentit, vel dicit, gratiam Dei, quæ Christus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, non solum per singulas horas, sed etiam per singulos actus nostros, non esse necessariam; et qui hanc conantur auferre, penas sortiantur æternas.

Legendus totus liber Augustini de Gestis Palæstini; totus item de Gratia Christi: in his enim ubique Pelagius queritur sibi fieri calumniam, nec parum laborat Augustinus, in detegenda hæretici mala fide.

Julianus (*Libel. fidei part. iv, n. 1*): Hæc autem omnia, de quibus nunc agitur, id est, quæ in fine damnavimus, ipsi etiam, de quibus ista jactantur, falso sibi objecta testantes libellis propriis damnaverunt.

Et paulo post (*Num. 8*): Quamvis igitur sacerdotalis officii sit, et Christianæ charitatis, eos, qui se libellis purgant, catholicos confitentur, et damnabilia sibi objecta condemnant, libera auctoritate defendere, et in dubiis rebus de unoquoque meliora sentire, etc.

Nestorius de Pelagianis episcopis scribens (*Ep. ad S. Cœlest. 1 part. conc. Eph. cap. 15*): Nunc ab incertis dictis eorum non habet quis, ad quod se convertat; aliis hæreticos eos vocantibus, et ideo de Occidentibus partibus projectos esse, dicentibus: ipsis vero jurantibus calumniam se sustinuisse, et periculum pro orthodoxa fide ex subreptione perperasos.

Non discedam a proposito tractandi de sola hæresi Pelagiana, si exemplum adduco ex causa, vel, ut nunc loquuntur, ex facto Nestorii: tanta enim est Pelagiana Nestorianaque hæresis cognatio; tanta, si licet ita loqui cum Cassiano (*Lib. 1 de Inc. cap. 1*), consanguinitas, ut una fere exstiterit. Certe ex eodem ambo utro prodierunt, communibusque Ecclesie fulminibus prostratæ, uno tumulo sepultæ, unoque epitaphio donatæ sunt a Prospero, vel quocumque elio epitaphii scriptore.

Qui Nestorio igitur favebant, Joannes Antiochenus, Acacius Beroëensis, Theodoretus, alique plures, etsi anathema sponte dicerent omnibus, quotquot, vel *Θεοτόκον* rejecerant, vel Christum in duos filios dividerent, negabant tamen, scripta Nestorii dictatæ posse sumi in sensum ab orthodoxo alienum. Audiendi tres, quos appellavi, cum Socrate ejusdem temporis historiarum scriptore.

Joannes Antiochenus Nestorio scribens (*1 parte conc. Ephes. c. 25*): Neque id nunc sanctitas tua apud se cogitet, turpe esse sibi pugnancia docere: si enim mens tua sapit et sentit, quæ sancti Patres Ecclesiæque doctores sentiunt et sapiunt (nam hoc, domine mi, et ex multis, et ex communibus amicis, de te accepimus), quorsum vereris pium sensum convenienti voce publicare? Et paulo post: Quis, quæso, reprehendat, si ea quæ sentis, libere exponas? immo vero quis laudibus non offerat, si nomen, cujus sensum pietas tua, ut cognovimus, possidet, propter publicam quietem, communemque orbis pacem admittat? Et postea: Hanc ob rem te moneo, hortorque, ut libera et voce deponas; age, rei quam recte tenes, nomen, quod multis sæpe Patribus usurpatum, scriptum ac pronuntiatum est, adjungere ne graveris, etc.

Acacius Beroëensis respondens sancto Cyrillo (*Ibid., cap. 25*): Multi, inquit, tum clerici, tum plebei Constantinopoli Antiochiam, et ad nos usque venientes defendere videntur, quod dictum est (a Nestorio). Aiunt enim in sensu nihil continere, quod vel apostolicæ doctrinæ adversetur, vel fidei a sanctis Patribus in Nicæa, ad *ἁποστόλων* constituendum, congregatis definitæ et universæ Ecclesie traditæ repugnet.

Theodoretus (*Epist. ad Andreæ Samosatensem. apud Mar. Mercat.*): Exigit (qui mihi suæ fuerat ex Aegypto) subscriptionem factæ dudum damnationis, et ut anathematizetur sancti episcopi dogma Nestorii, Scit autem vestra sanctitas, quod si quis indiscrete doctrinam anathematizet ejusdem sanctissimi et venerabilis episcopi, idem est ac si pietatem anathematizare videatur. *Αναθεματίζω*

ergo si omnino compellitur, eos anathematizare, qui purum dicunt hominem, etc.

Socrates (Lib. vii Hist. Eccles. c. 32): Nestorius, mea quidem iudicio, neque Paulum Samosatenum, neque Photinum imitatur, neque Dominum solum hominem esse dicit, sed vocem dumtaxat Θεοτόκον, tamquam larvam reformidans, declinat. Et postea: Nestorium parim ex libris ejus, quos legerim, parim ex necessariorum illius sermone, ita sensisse conperio, etc.

CAPUT VI.

Quæ fuerit, et a quo præscripta formula fidei, cui subscribendum foret in causa Pelagianorum.

Quemadmodum in Eutychiæ causa non alia fuit formula fidei, quam epistola sancti Leonis de Incarnatione ad Flavianum, ita nec in Pelagiana fuit alia subscribenda regularis, ut loquitur credens Prosper, auctoritas, quam Zosimi tractoria ad universos totius orbis episcopos, ut tradunt omnes quinti sæculi scriptores (In append. ad ep. S. Cælestini ad episc. Gall.).

Id cum alii non obscure, tum Marius Mercator clarissime testatur (Commonit. part. ii): Hæc omnia, inquit, superscripta capitula, ut jam superius dictum est, continet illa beata memoria episcopi Zosimi epistola, quæ tractoria dicitur, quæ Cælestius Pelagiusque damnati sunt, quæ et Constantinopolim, et per totum orbem missa, subscriptionibus sanctorum Patrum est roborata. Cui Julianus et reliqui complices ejus subscribere de rectores, consentaneosque se nolentes iisdem Patribus facere, non solum imperiis legibus, sed et sacerdotalibus statutis depositi atque exauctorati, ex omni Italia deturbati sunt.

Superiore loco scripserat in hunc modum (Ibid. parte vi): A beata memoria prædicto Zosimo episcopo scriptis amplissimis, vel longissimis perdamnatis est (Cælestius) in quibus et ipsa capitula, de quibus accusatus fuerat, continentur, et omnis causa, tam de Cælestio superscripto, quam de Pelagio magistro ejus præiore, videtur esse narrata (quorum scriptorum et nos hic habemus exemplaria); et ad orientales Ecclesias, Ægypti dæcesim, et Constantinopolim, et Thessalonicam, et Hierosolimam, similia eademque scripta ad episcopos transmissa esse suggerimus.

Quibus ex testimoniis colliguntur ista sex, quibus consentanea scripserunt quinti sæculi auctores.

PRIMUM, scripsisse Zosimum prolixam epistolam, quæ totam Pelagii Cælestique causam, excerptasque ex ipsorum libris sententias contineret.

ANGUSTINUS (Lib. de Peccat. Orig. c. 21): Post rescripta Africani concilii, in quam provinciam quidem doctrina illa pestifera serpendo pervenerat, sed eam non tam alte occupaverat atque pervaserat, alia quoque ipsius in urbe Roma, ubi diutissime vixerat, atque in his fuerat prius sermonibus, contentioneque versatus, cura fidelium fratrum prolata priuerunt, quæ litteris suis, quas conscripsit per orbem catholicum perferendas, papa Zosimus execranda, sicut legere potestis, attexit. Ubi Pelagius, epistolam Pauli apostoli ad Romanos velut exponens, argumentatur et dicit, etc.

ET scribens ad Optatum (Epist. 135): Pelagii argumentatio, quæ, inter alia ejus damnavilia, etiam litteris apostolicæ sedis adjuncta est, i a se habet, etc.

SECUNDUM, in tractoria Zosimi hæretica dogmata cum suis auctoribus damnata esse. Augustinus: Cujus (novæ hæresis) vel auctores, vel certe acerrimi notissimique suasores, cum Pelagius et Cælestius existissent, conciliorum episcopatum vigilantia, in adiutorio Salvatoris, qui suam tuetur Ecclesiam, etiam a duobus venerabilibus antistitibus apostolicæ sedis, papa Innocentio et papa Zosimo, nisi correcti etiam egerint penitentiam, toto Christiano orbe damnati sunt, de quibus exempla recentium scripturarum, sive quæ specialiter ad Afros, sive quæ universaliter ad omnes episcopos de memorata sede manarunt, ne forte ad vestram fraternitatem non dum pervenerint, vobis curavimus mitti.

A TERTIUM, eandem tractoriam ad omnes totius orbis episcopos missam. Augustinus, cum locis antea citatis, tum præscribens Valentino (Epist. 215), quæ legenda forent adversus hæresim Pelagianam: Et quod papa Zosimo de Africano concilio scriptum est, ejusque rescriptum ad totius orbis episcopos.

PROSPER (Contra Collat. c. 10): Sacrosancta beati Petri sedes ad universum orbem papæ Zosimi sic ore loquitur: Nos autem instinctu Dei, etc.

ANATOR appendicis ad epistolam Cælestini ad episcopos Galliarum: In quam nos sententiam dirigit beatorum recordationis papæ Zosimi regularis auctoritas, cum scribens ad totius orbis episcopos ait: Nos autem instinctu Dei, etc. Hunc sermonem sincerissimæ veritatis luce radiantem tanto Afri episcopi honore venerati sunt, ut ita ad eundem virum rescriberent. Illud vero quod in litteris, quas ad universas provincias curasti esse mittendas, posuisti dicens: Nos autem, etc.

QUARTUM, hanc ab omnibus episcopis subscriptam. B PROSPER (Carmen de Ingrat. c. 9):

Nempe hæc damnata fateris Conciliis, mundique manu.

ET alio in loco (Contra Collat. cap. 41): Catholica acies non patitur respirare, quos vicit, et in quorum excidium unam cunctorum sacerdotum manu sententiam scripsit, etc.

ET sub finem (Ibid., c. 41): Africanorum conciliorum decretis beatorum recordationis papa Zosimus sententiæ suæ robur annexit, et ad impiorum truncationem gladio Patri dexteris omnium armavit antistitem.

QUINTUM, Julianum et ejus complices subscribere noluisse. Julianus ipse cum suis sexdecim sociis episcopis: Dicant, inquit Augustinus (Julian. in ep. ad Ruf. Thess. apud Aug. lib. iv, ad Bonif. c. 8 et ult.): De simplicibus episcopis sine congregatione synodi in locis suis sedentibus extorta subscriptio est, etc.

ET alio in loco (Libel. fidei part. iv): Absentium damnationem, ob Dei timorem, subscribere non audeamus, docti per Scripturas, humanam voluntatem præceptis Dei non debere præferri dicentis: Non credes auditui vano, etc.

SEXTUM denique, Julianum et complices idcirco depositos, etc. PROSPER (Lib. contra Collat. c. 4): Non patitur eos respirare quos vicit et in quorum excidium unam cunctorum sacerdotum manu sententiam scripsit. Pulsi pontificio et communione privati querantur quasi de felicitate nostræ victoriæ, et arment in nos linguas suas, qui exulare a veritate, quam cives esse Ecclesiæ maluerunt.

VIDEO posse duo objici ab iis qui aliam putarent fuisse formulam fidei subscribendam: alii enim pro decreto Innocentii I, alii pro canonibus octo Africanis, qui Milevitano concilio aliquando tribuuntur, sentire possunt.

PRO decreto Innocentii facere videntur: Gennadius (Lib. de Script. cap. 43): Innocentius, urbis Romæ episcopus, scripsit decretum Occidentalem et Orientalem Ecclesiarum (episcopis) adversus Pelagianos datum, quod postea successor ejus Zosimus latius promulgavit;

PATRES AFRICANI (Prosp. contra Collat. c. 10): Constituimus in Pelagium atque Cælestium per venerabilem episcopatum Innocentium de beatissimi apostoli Petri sede prolutam manere sententiam, donec aperitissima confessione fateantur, etc.;

AUGUSTINUS (Lib. de Peccat. Orig. c. 7): Zosimus egit cum homine (Cælestio) quem falsæ doctrinæ ventus inflaverat, ut ea quæ illi a diacono Paulino fuerant objecta damnalet, atque ut apostolicæ sedis litteris, quæ a sanctæ memoriæ predecessore munaverant, præberet assensum. At ille noluit quidem diaconi objecta dammare, sed beati Innocentii litteris non est ausus obstistere, etc.

PRO canonibus Africanis: PROSPER (Contra Collat. cap. 10): Cum ducentis quatuordecim sacerdotibus, quo-

rum constitutionem contra inimicos gratiæ Dei totus A ullius, vel dissimulationis, vel negligentiae, vel occultae forsitan pravitatis aliqua videatur merito remansisse suspicio.

Et in Chronico (Ad consulatum Honorii xii et Theodosii viii) : Concilio apud Carthaginem habito 214 episcoporum ad papam Zosimum synodalia decreta perlata sunt; quibus probatis per totum mundum, hæresis Pelagiana damnata est.

Usserius (De Britannic. Eccles. primord.) post Salsmasium (In Eucharist.) in eam sententiam concedit, sed affectu magis quam ratione; uterque enim hæreticus mavult absurde sentire quam prætermittere occasionem detrahendi aliquid de summi pontificis auctoritate.

Verum constitutio illa, cujus meminit verus Prosper, est ea ipsa qua voluerunt Patres Africani in Pelagium et Cælestium per venerabilem episcopum Innocentium de beatissimi Petri apostoli sede prolatam manere sententiam, ut nemo prudens non intelligit. Sententia autem illa nullatenus certe differt a decreto Occidentalium et Orientalium Ecclesiarum episcopis dato, cujus mentionem facit Gennadius, ut per se patet. Cum ergo decretum Innocentii a tractoria Zosimi in eo tantum fuerit diversum, quod illud prescius, ista latius doctrinam catholicam contineret; certe neque Prosper, neque Gennadius, neque Augustinus Patresque Africani a Mario Mercatore dissentiant; sed mirifice potius ipsius sententiam confirmant, simulque demonstrant, sin minus semper, saltem quo tempore damnatur hæresis sine congregatione generalis synodi opinatos fuisse veteres ad sedem apostolicam pertinere, propter auctoritatis amplitudinem, toti Ecclesiæ per orbem habitabilem diffusæ formam fidei proponere.

Hinc sanctus Innocentius ad Patres concilii Carthaginensis (nostræ Patrol. t. XX col. 582) : Gratulor, fratres charissimi, quod cum pro illis curam geritis quibus præsidetis Ecclesiis, sollicitudinem vestram pro omnium utilitate monstratis, et per cunctas totius orbis Ecclesias omnibus unum quod prosit discernendum esse deposcitis, ut suis constabilitatibus regulis Ecclesia, et justo firmata decreto, talibus parere non possit, etc.

Et ad episcopos Numidie in synodo Milevitana congregatos (tomo cit. Patrol. col. 588) : Quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres et coepiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est, ad sui nominis et honoris auctorem, referre debere, velut nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit omnibus Ecclesiis in commune prodesse.

Hinc etiam Augustinus (Serm. 2 de Verbis Apost.) : De hac causa (Pelagiana) jam duo concilia missa sunt ad sedem apostolicam; inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est.

CAPUT VII.

Qua auctoritate sancita sit lex subscribendi, an sacerdotali sola, an etiam imperiali.

Coniunctas utriusque potestatis vires ad unam hæresim excidendam, cogendosque subscribere damnationi quotquot repugnarent, patet ex dictis : siquidem retulimus imperatoris Honorii ad Aurelium Carthaginensem episcopum constitutionem, de subscriptionibus exigendis. Hanc repetere non juvat, sed extrema tantum verba, quibus necessitas exigendi subscriptiones continetur, attentius perpendere. Non patietur sanctitas tua sectæ detestabilis homines, in injuriam religionis, nova et inusitata mediantes, secretis tractatibus occultare sacrilegium publica semel auctoritate damnatum. Unum enim eademque culpa est eorum, qui, aut dissimulando conniventiam, aut non damnamando favorem noxium præstiterint.

Retulimus quoque scriptam ab Aurelio, post acceptam constitutionem, epistolam ad universos episcopos Byzacenæ et Arzagitane provincie, in qua, periodo ac in constitutione, potissima hæc causa exigendi subscriptionem exponitur : Quo, cum in supradictorum hæreticorum damnatione omnium vestrum fuerit integra subscriptio, nihil omnino sit unde

ullius, vel dissimulationis, vel negligentiae, vel occultae forsitan pravitatis aliqua videatur merito remansisse suspicio.

Imperiali porro sanctioni, ut dictum est dissert. præced., occasione dedit pertinacia nonnullorum episcoporum, qui prava Pelagianorum disputatione, vel tacito consensu asserebant, vel publica oppugnatione non destruebant; quique aut dissimulando conniventiam, aut non damnamando favorem noxium præstabant. Illi enim, cum parere nollent plenario concilio exigenti subscriptionem tractoriæ Zosimi, quam acceperat anno præcedente, visi sunt imperiali auctoritate cogendi.

Jam vero plenarium concilium Africæ, statim atque accepta est Zosimi tractoria, ab omnibus episcopis in provincia constitutis, etiam ab iis qui concilio interfuissent, subscriptionem exegit : nam totius orbis episcopis id ipsum faciendum mandarat pontifex, idque fatetur ipse Julianus, cum in epistola ad Rufum Thessalonicensem, in qua queritur extortam a simplicibus episcopis, sine congregatione synodi, in locis suis sedentibus subscriptionem (Apud Aug. l. iv ad Bonifac. c. 8); tum in libello Fidei (Part. iv num. 3), verbis quæ antea retulimus : Illud autem sanctitatem vestram, etc. Quid enim aliud significant, quam imperatam fuisse subscriptionem, priusquam Julianus scriberet sive epistolam, sive libellum Fidei? At utrumque scripsit, vivente adhuc Zosimo, hoc est, anno 418, quo tempore nondum datum erat imperiale rescriptum : siquidem consignatur anni sequentis consulibus Monaxio et Plinta. Lex igitur subscribendi sancita est sacerdotali primum, deinde imperiali auctoritate.

Id egregie probat Possidius (In Vita S. August. c. 18) : Illi tantæ sedis antistites (Innocentius et Zosimus) suis diversis temporibus eosdem (Pelagianos) notantes, atque a memori Ecclesiæ præcedentes, datis litteris ad Africanas, Orientisque et Occidentis Ecclesias, eos anathematizandos et devitandos ab omnibus catholicis censuerunt. Et hoc tale de illis Ecclesiæ Dei catholice prolatum iudicium etiam piissimus imperator Honorius audiens ac sequens, eos legibus damnatos inter hæreticos haberi debere constituit.

Verum utriusque potestatis ad idipsum conjunctionem testimonio scriptorum illius ævi confirmemus.

Prosper : Quando sanctæ memoriæ papa Bonifacius piissimorum imperatorum catholica devotione gauderet, et contra inimicos gratiæ Dei, non solum apostolicis, sed etiam regis utebatur edictis (Libro contra Colut. c. 41).

Marius Mercator (In Commonit. part. xi) : Julianus et reliqui complices subscribere detestantes, non solum imperialibus legibus, sed et sacerdotalibus tutatis depositi atque exauctorati, ex omni Italia deturbati sunt.

Sanctus Cælestinus ad Patres Ephesinos post synodum (Tertia parte conc. Ephes. cap. 20) : Ejiciantur e civitatibus suis, et se in nostro collegio noverint non futuros, nisi secundum ecclesiasticum et christianorum principum constitutum, damnata cum auctoribus sociisque damnantes, etc.

Gelasius ad Honorium Dalmatiæ episcopum (Epist. 5) : An fortasse nascitis hanc hæresim, de qua loquimur, et ab apostolica dudum sede per B. M. Innocentium, ac deinde Zosimum, Bonifacium, Cælestinum, Sixtum, Leonem, continuis et incessabilibus sententiis fuisse prostratam; nec tantum Ecclesiæ catholicæ legibus, sed principum quoque Romanorum eo tempore damnatam, etc.

Et scribens ad episcopos per Picenum (Epist. 7) : Pelagium, Cælestium, Julianum, ceterosque complures oratorie facundiæ viros in hac assertionem probavimus fuisse convictos, et tam ecclesiasticis constitutis quam imperialibus etiam percussus præceptis.

CAPUT VIII.

Quibus imperata sit subscriptio, an solis episcopis, an

etiam aliis de clero, immo et aliquando laicis; et quæ poena recusantibus statuta.

Imperatam episcopis testantur. Julianus in epistola ad Rulm Thassalonicensem (Apud Aug. l. iv ad Bonif. c. ult.): De simplicibus episcopis, sine congregatione synodi, in locis suis sedentibus extorta subscriptio est.

Et in libello Fidei (Part. iv num. 3): Illud autem consilium vestram, etc.

Imperatores in edicto ad Aurelium: Ad quorundam episcoporum pertinaciam corrigendam, etc.

Aurelius ad episcopos provinciarum Byzacenæ, etc.: Quammodum subscribere unusquisque vestrum debeat, etc.

Marius Mercator (In Commonit.): Julianus et reliqui complices, etc.

Imperatam quoque presbyteris cæterisque clericis satis aperte docet Augustinus (Epist. 191 et 194), cum narrat quid Sixtus presbyter Romæ in causa Pelagianorum egori, et quomodo, post sententiam damnationis a Zosimo prolata, toti clero præverit in anathemate, non tantum dogmatibus, sed etiam dogmata auctoribus, dicendo.

Neque enim verbo tantum, sed scripto quoque dictum anathema, manifeste probat exprobratio Romanis clericis a Juliano facta (Lib. ii ad Bonifac. c. 3) nomine octodecim episcoporum, cujus ita meminit Augustinus: Quin etiam Romanos clericos arguit, scribentes eos fussionis terrore percussos non erubuisse erimen prævaricationis admittere, ut contra priorem sententiam, qua gestis catholico dogmati afferant, postea pronuntiarent malam esse hominis naturam.

Nam, ut ostensum est antea non semel, jussio illa fuit Zosimi, per tractatam suam subscriptionem omnibus imperantis, sed per se quidem episcopis majorum sedium, per ipsos vero, minoribus, et per minores toti singularum Ecclesiarum clero.

De laicis intelligi debent quæ ex sancto Leone et Patribus Ephesinis inox adducuntur de poena recusantibus subscribere statuta: nam ex poena quæ propter violatam legem infligitur, quid lex præceperit, quibusve, facile cognoscitur.

Ad omnes communiter pertinet dictum illud Prosperi tam saepe hactenus laudatum (Carat. de Ingr. cap. 9):

Nempe hæc damnata fateris
Conciliis, mundi que manu.

Jam vero episcopis, presbyteris, clericisque omnium ordinum subscribere detrectantibus, statutam fuisse poenam depositionis atque expulsionis ex suis civitatibus, immo et excommunicationis, intelligitur.

Primum ex imperatoris epistola ad Aurelium (Edict. Honor. et Theodos.): Quicumque damnationi supra memoratorum subscribere impia obstinatione neglexerint, EPISCOPATUS AMISSIONE MULTATI, INTERDICTA IN PERPETUUM, EXPULSI CIVITATIBUS, COMMUNIONE PRIVENTUR.

Deinde ex Commonitorio Marii Mercatori: (Parte xi): Julianus et reliqui complices ejus subscribere detrectantes, non solum imperialibus legibus, sed et sacerdotalibus statutis DEPOSITI ATQUE EXAUCTORATI EX ONNI ITALIA DETURBATI SUNT.

Tertio, ex epistola Nestorii ad sanctum Cælestinum (i parte conc. Ephes. c. 15) pro Pelagianis illis qui subscribere recusaverant: Saepè scripsi beatitudini tuæ propter Julianum, Orontium et cæteros, qui sibi usurpant episcopalem dignitatem, et cæterissimam additionem apud piissimum et prædicatissimum imperatorem faciunt, nosque concidunt frequentibus lamentationibus, tantquam temporibus orthodoxis DE OCCIDENTE PROJECTI, etc.

Quarto, ex epistola sancti Cælestini rescribentis ad Nestorium (Ibid. c. 17): Hos quoque hæreticos, de quibus nos, velut eorum quæ gesta sunt nescius, consulare voluisti. SEDIBUS SUIS INJUSTA DICENTES EXPULIT JUSTA DAMNATIO.

Quinto, ex canonibus 1, 2, 4 concilii Ephesini (i parte ejusdem conc. act. 7), quibus statuitur poena depositionis adversus metropolitans, provinciales episcopos et clericos, qui Nestorii et Cælestii sequi sententias, ex eo manifeste sunt deprehensi, quod Nestorium nobiscum condemnare noluerunt, quos sancta synodus communi decreto AB OMNI ECCLESIASTICA COMMUNIONE ALIENOS ESSE STATUIT, ET OMNEM SACERDOTII FUNCTIONEM ILLIS ADEMPT, per quam aliquibus, vel nocere, vel prodesse poterant.

Denique ex epistola sancti Leonis ad Nicetam (Epist. 86): Omnes sive presbyteri, sive diaconi, sive cujuscunque ordinis cl. rici, qui de Pelagianorum, Cælestianorumque consortio, etc., quorum si quisquam salubribus præceptis satisfacere detrectavit, sine ille clericus, sive laicus sit, AB ECCLESIAE SOCIETATE PELLATUR, ne perditior animæ suæ salutem insidiatur alienæ.

Ad laicos ipsos pertinet septimus canon Ephesinus (i parte conc. Ephes. act. 7): Similiter, et si qui velint ea quæ de singulis per sanctam synodum Ephesinam gesta sunt quocumque modo movere, sancta synodus ipsa decrevit, si quidem episcopi aut clerici fuerint, eos omnino a proprio cadere gradu; si vero LAICI, EXCOMMUNICATOS ESSE.

Necesse est huc etiam pertinere, saltem quoad episcopos, sanctionem Valentiniani Cæsaris (L. 47 de Episc. in Cod. Theod.) datam Aquileiæ viii id. Jul. coss. Theodo. io August. xi et Valentiniano: Diversos episcopos nefarium Pelagiani et Cælestiani dogmatis errorem sequentes, nisi intra viginti dies a conventionis tempore, intra quos deliberandi tribuimus facultatem, errata correxerint, seseque catholicorum fidei redderint, GALICIANIS REGIONIBUS EXPELLI, ATQUE IN EORUM LOCO SACERDOTIUM FIDELIUS SUBROGARI MANDAVIMUS (Vide Sirmond. in append. cod.).

CAPUT IX.

Quid causarentur subscribere detrectantes, et quam in partem accepta sit detrectantium exceptio.

Qui subscribere detrectabant, partim adversus sedis apostolicæ judicium, partim contra subscriptionis exigendæ modum, partim denique in imperialem sanctionem exceperunt: et ita quidem, ut negarent se aut posse tuta conscientia, aut debere servato juris ordine obediere cujuscunque potestatis præcepto, quo urgeretur subscribere, id est, viros, ut aiebant, pios atque imprimis catholicos temerario judicio damnare.

Adversus judicium sedis apostolicæ objecerunt, servatam non fuisse judicii formam; judices idoneos non exstitisse; sanctum Zosimum cum clericis Romanis prævaricatum esse.

Servatam non fuisse formam, ex eo nitentur conficere, quod ratio judiciorum postulet ut adsint qui accusant, audiantur qui rei, et nemo damnetur absens. At neque Erotelem et Lazarum episcopos, neque Paulinum diaconum, neque adolescentes duos, Timasium et Jacobum, qui Pelagium Cælestinumque accusabant, interfuisse aiebant iudicio Romano; Pelagium vero et Cælestium non satis auditos, cum ille Romam non fuerit evocatus e Palestina, iste terrore coactus sit tunc abesse iudicio, cum maxime res adesse postulare.

Ista causatur Julianus his verbis (In libello Fidei part. iv num. 4 et seqq.): Judæi etiam fatentur, quod lex nostra non judicet hominem, nisi ab ipso audierit et cognoverit quid faciat. Et in Actibus Apostolorum per gentiles Festi similes prolata est sententia (Act. xxv, 16), quod non sit consuetudo Romanis damnare aliquem priusquam qui accusatur præsentem habeat accensatores, locumque defendendi accipiat ad abluendum crimina. Unde et sanctus apostolus Paulus iudicandi regulam episcopis sanciens, ait: Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus (I Tim. v, 19). His igitur et cæteris testimoniis confirmati metumus in ab-

sentiam et nobis inauditorum capita dictare sententiam, nisi cum praesentes fuerint consulti.

De iudicibus tria querebantur. Quod sine congregatione synodi sententiam tulissent. Dicunt, inquit Augustinus (Lib. iv ad Bonif. c. 8), inimicos suos dicta nostra in veritatis odium suscepisse, et toto penitus Occidente non minus stultum quam impium dogma esse susceptum; et simplicibus episcopis sine congregatione synodi in locis suis sedentibus, ad hoc confirmandum, subscriptionem queruntur extortam.

Quod ad causam cognoscendam accessissent male animo affecti. De iudicibus, ait Augustinus (Lib. iii contra Julian. c. 1), apud quos propterea dicis non potuisse vos agere causam vestram, quia nemo de rebus dubiis bene consultat, nisi qui ab odio, ira et amicitia vacuum pectus attulerit, quales non fuisse dicis qui de causa vestra iudicaverunt, quia prius eam coperunt odisse quam nosse; jam superiore libro respondi, etc.

Quod idonea, tum doctrina ad intelligendam, tum virtute ad defendendam veritatem careat. Totum est ea de re caput ultimum secundi libri adversus Julianum, ubi haeretico obijcienti causam suam ab imperitis damnatam Augustinus doctissimos decem ex sanctis Patribus obijcit. Totum item caput primum et secundum libri v Operis Imperfecti, ubi Julianus, postquam de scientia et fortitudine iudicum verbose disseruit, tandem ita concludit: De hac quippe potissimum ignavorum pectorum vitia factum est, ut per Ecclesiarum naufragia spurcum Manichaeorum dogma velificet; quia si in his qui sacerdotii munere fungebantur libera stetisset et virilis auctoritas, Tradicionum commenta, ut invicta ratio praevaleret, publica contrivisset assensio.

De accusatione Zosimi clerique Romani a Pelagianis haec Augustinus (Lib. i advers. Jul. c. 4): Innocentii successorem crimine praevagationis accusas, quia doctrinae apostolicae et sui decessoris sententiae voluit refragari: sed de hoc interim taceo, ne animum tuum, quem sanare potius cupio quam irritare, laudibus tui damnatoris exalterem.

Et alio in loco (Lib. vi advers. Jul. c. 12): Quale est autem quod R. M. Zosimum apostolicae sedis episcopum, ut in tua praevitate persistas, praevagationis accusas: qui non recessit a suo praedecessore Innocentio, quem tu nominare timuisti; sed maluisti Zosimum, quia egit primitus lenius cum Caesidio, etc.

Et rursum (Lib. ii ad Bonifac. c. 3): Quin etiam Romanos clericos arguunt, scribentes eos iussionis terrore perculsos non erubuisse praevagationis erimen admittere.

Accedit tacita quidem, sed maligna Juliani exprobratio facta summo pontifici, quasi in eo ipso peccasset ejus accusaverat Africanos, in ferenda contra Pelagium Caesestiumque sententia. Iisdem enim Scripturae testimoniis, iisdemque verbis utitur impudens haereticus, ad criminandum sedis apostolicae iudicium, quibus sanctus pontifex Africanorum praepceptis, ut opinabatur, iudicium perstrinxerat.

Conferende litterae quas Zosimus ad Africanos dedit xi kalend. Octobris (Epist. 4 ad Africanos) cum illis Juliani verbis (Libelli part. iv num. 3): Illud autem sanctitatem vestram, etc.

Cum exigeretur subscriptio damnationi, non tantum dogmatum, sed etiam auctorum, exceperunt episcopi, quorum nomine scribebat Julianus, ejusmodi subscriptionem esse veluti quoddam iudicium, vel testimonium publicum, quod a subscribentibus ferretur adversus illos homines; se vero, ob Dei timorem et charitatem Christianam, Apostolice praepceptum, nec posse, nec debere, quibuscumque tandem hominibus imperantibus, subscribere damnationi absentium et inauditorum, qui se libellis purgarent, catholicos constiterunt, et damnabilia sibi obiecta damnarent, quorumque causa, vel per se dubia foret, vel sola multitudinis invidia laboraret.

Julianus in libello Fidei (Parte iv): Haec autem omnia de quibus nunc agitur, id est, quae in fine dam-

navimus, ipsi etiam de quibus ista jactantur, falso sibi obiecta testantes, libellis propriis damnaverunt.

Et paulo post: Absentium damnationem, ob Dei timorem subscribere non audemus, docti per Scripturas humanam voluntatem praecipis Dei non debere praeferi, dicentes: Non credes auditui vano, nec consenties cum iniquo fieri testis injustus (Exod. xxiii, 1, juxta LXX). Et ne multitudini quis credendum putaret, adjunxit: Non eris cum pluribus in malitia (Ibid.). Et iterum: Priusquam interroges, ne vituperes quemquam. Et iterum: Quod viderunt oculi tui, loquere. Item in Evangelio: Nolite iudicare, ut non judicemini. Nolite condemnare, ut non condemnemini; in quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabitur in vobis; et qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis (Matth. vii, 1). Unde et sanctus apostolus Paulus iudicandi regulam episcopis sanciens, ait: Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus (1 Tim. v, 19). His igitur et caeteris testimoniis confirmati melius in absentium et nobis inauditorum capita dictare sententiam, nisi cum praesentes fuerint consulti.

Contra sanctionem imperatoris exceperunt primo, efflagitanti a suis adversariis propter imbecillitatem causae, ut quos ratione non possent, auctoritatis pondere opprimerent. Augustinus (Lib. iii advers. Jul. c. 1): Jam vos ergo totius pomiteat hujus erroris, ne argumento miserrimo utamini, quo universi utuntur haeretici, quos u pernicioso licentia leges imperatorum catholicorum premunt. Omnes quippe hujusmodi dicunt, quod ipse dixisti, laborare illam partem rationis inopia, quae in dissendo, cum terrorem subrogat, nullum a prudentibus impetrat, sed caecum a meticulosis extorquet assensum. Novi quidem haeretici vos estis, sed istam pene omnium haeticorum veterem vocem cum caeteris agnovistis atque tenuistis.

Secundo, redemptam fuisse muneribus potentum gratiam apud imperatorem. Julianus (Lib. i Operis Imperf. c. 42): Tribunis octoginta et amplius equos tota Africa saginatos collega tuus nuper adduxit Alipius.

Et postea (Ibid., c. 72): Amplissimam esse nostri negotii dignitatem, cum ipsa rerum consideratio et appensus indicat quas tuemur, tum etiam vester pavor, qui contra nostrorum sanguinem, pecuniarum effusione, haereditatum largitate, populorum seditione, potestatum corruptione pugnant, et fidem vestram, quae a nobis impugnatur, erubescitis proferri, et ad nostrae sententiae, a qua devias, verba confugitis.

Et alibi: Cur tantis totam Italiam factionibus commovistis? cur seditiones Romae conductis populis excitastis? cur de pauperum substantia saginastis per totam fere Africam equorum greges, quos prosequente Alipio tribunis et centurionibus destinastis? cur matronarum oblatas haereditatibus potestas saeculi corrupistis; ut in nos stipula furoris publici arderet? cur dissipastis Ecclesiarum quietem? cur religiosi principis tempora persecutionum impietate maculastis?

Tertio, ex subreptione obtentam legem Julianus (Lib. i Operis Imperf. c. 9): Laudat (Augustinus) potentem hominem, quod nostris petitionibus, qui nihil aliud quam dari tanto negotio iudices vociferabamur, ut ea quae subreptionibus acta constabat emendarentur potius quam exponerentur examini, mole suae dignitatis obstitit, nec disceptationi tempus aut locum permisit impetrare.

Quarto denique, ipsam pro Pelagianis facere. Augustinus (Lib. iii contra Jul. c. 1): Sane, ut dicis, si pro vobis potius ab imperatore responsum est, cur non in medium prosiliitis, et hoc ultro publicis potestatibus allegatis, vos esse monstrantes quorum Christianam princeps approbavit fidem? verum fidei legem, non sicut sese habet, sed sicut vobis placet, intelligitis: quid mirum, si et de lege imperatoris hoc facitis?

Pelagius praeverat suis, nam cum damnata fuissent ipsius dogmata in concilio Diospolitano, missis ad amicum litteris, falsaque rei totius relatione,

perinde gloriatus est ac si triumphasset de adversariis, suumque errorem episcopis approbasset. *Quatuordecim*, inquit, *episcoporum sententia definitio nostra comprobata est, quæ diximus, et posse hominem sine peccato esse, et Dei mandata facile custodire, si vestit.* Quæ sententia contradictionis os confusione perfudit, et omnem in malum conspirantem societatem ab invicem separavit. Ad hæc Augustinus: Sive ergo istam epistolam Pelagius *verè* scripserit, sive sub ejus nomine a quocumque conficta sit, quis non videat, quemadmodum hic de errore et judicio in quo convicius atque damnatus est, tanquam de victoria, gloriatur?

Exceptionem recusantium imperator, impiam obstinationem, secretos tractatus, conniventiam et favorem sacrilegio publica auctoritate damnato præstitum interpretatus est.

Aurelius hanc ipsam habuit suspectam vel dissimulationis, vel negligentie, vel occultæ praviatis (In epist. ad episc. prov. Byzacen.).

Sanctus Leo judicavit esse versutiam (Epist. 86, ad Nicet. Aquileiens.). quæ recusantes nihil suorum sensuum non existimarent posse esse salvum, si per se aliquid communi formulæ, vel adderent, vel detraberent.

CAPUT X.

Quibus aliis artibus recusantes usi sint ad tergiversandum.

Pertinaces illi, suspectique, et versuti homines non id tantum exceperunt, quod huc usque diximus, etsi magnæ fuit per se audacix; sed postularunt insuper, quod extreme cujusdam erat impudentiæ, vel retractari causam apud idoneos iudices, vel etiam a catholicis damnari, quæ ipsi objiciebant.

Cælestius in epistola ad clericos Romanos (Lib. 1, ad Bonifac. c. 23): *Nemo ergo vos seducat, nec se negent impii ista sentire. Sed si verum dicunt, aut audientia detur, aut certe ipsi isti episcopi, qui nunc dissident, damnet quæ supra dixi cum Manichæis se ista tenere, sicut nos ista damnamus quæ de nobis jactant, et sit plena concordia.*

Huc pertinent verba Juliani mox allata de Augustino dicentis (Lib. 1 Operis Imperf. c. 9): *Laudent etiam potentem hominem, etc.* Pertinet etiam Theodori Mopsuesteni calumniosa exprobratio facta Augustino, contra quem quinque libros scripsit (Lib. 11, sub fin.): *Nihil illorum perspicere potuit mirabilis peccati originalis assertor, quippe qui in divinis Scripturis nequaquam fecerit exercitatus, nec ab infantia sacras didicerit litteras, sed sive de Scripturæ sensibus, sive de dogmate sæpe declamans multa frequenter inepta proprie committere de ipsis Scripturis dogmatibus plurimis deprompsit; nam potentiæ metus nullum contra sinebat effari, sed tantummodo taciti, qui divinarum Scripturarum habebant notitiam, se retraherant (Vide excerpt. 2 Mur. Mercat.).*

Sin minus vero postulatum hoc obtinerent, ausi sunt, communi hæreticorum more, provocare ad audientiam oecumenicæ synodi, perinde quasi non satis causa jam finita esset, postquam a sede apostolica repetite damnationis rescriptum venisset; et illud quidem tam solemne, ut ad universos obis episcopos missum, mundi manu, quod ait Prosper, subscriptum fuisset.

Julianus (In libello, part. iv, num. 2): *Hæc, ut nobis secundum regulam catholicam visum est, vestræ sanctitati conscripta transmissimus, quæ si aliter putatis tenenda, rescribite. Sin autem contradicisti istis non potest, et tamen aliquis voluerit contra nos scandalum concitare, certa sit sanctitas vestra nos ad audientiam plenarie synodi provocasse.*

Quod si nec istud ex animi sententia succederet, sed inviti cogerentur sententias suas suorumve dammare, id se facturos promiserunt, ea tamen cautione, ut verbis in speciem religiosi impietatem tegerent. Contestati sunt enim se sententias quæ objicerentur rejicere, secundum Ecclesiæ sensum, certi nimirum

postea sensum quem dicerent Ecclesiæ quam vellent in partem interpretari. Id fecit primum Diospolis Pelagius (Lib. de Gest. Palæst. c. 19): *Quæ dixi non esse mea, secundum judicium sanctæ Ecclesiæ reprobò, anathema dicens omni contrarianti et contradicenti sanctæ Ecclesiæ doctrinis. Ego enim in unius substantiæ unitatem credo, et omnia secundum doctrinam sanctæ catholicæ Ecclesiæ. Si quis vero aliena ab hac sapit, anathema sit. Quid malignæ aut ineptæ potius versutis lateret sub his vocibus, secundum judicium Ecclesiæ, aperuit Augustinus (Ibid., c. 33).*

Id deinde præstitit Cælestius magistri exemplum secutus (Lib. de Peccat. Orig. c. 7, et lib. 11 ad Bonif. c. 5): nam cum urgeretur a summo pontifice objecta sibi dammare, se consentire respondit sancti Innocentii litteris, et ea se reprobare quæ sedes apostolica reprobaret. Videndus super ea re Augustinus.

Utrumque Julianus non tantum imitatus est, sed vixit etiam: nam cum tractoria Zosimi subscribenda foret, et in ea quinque propositiones proscriberentur, singulis suum affinxit sensum, quo ipsas rejiceret. Id prolixè Marius Mercator prosecutus est (Lib. Subnot. c. 6), nosque in notis ad Mercatorem exposuimus.

Eo pertinet, quod in suæ Fidei libellis Pelagius Cælestiusque spondebant fore ut apostolicæ sedis definitionibus acquiescerent; sed ea fuit perfidorum hominum versutia, quæ declinarent justum iudicii sententiam, viderenturque columnam veritatis amplecti, tunc cum eam labefactam vellent.

Si autem inanis foret et ista fraus, tunc, erumpente foras animi obstinatione, generosa quadam hypocrisis obstetati sunt, verbis jactantia plenissimis, se nulla umquam vi de proposito dimotum iri, sed constanter persecutionem pro fide catholica, temporibus etiam orthodoxis, passuros, exemplo generosorum illorum martyrum, qui prope anhelam fornacem, ut loquitur Julianus, impeterrint responderunt cogenti regi: *Potens est Deus, o rex, liberare nos de fornace hac, etc.* (Dan. 11, 17).

Post hanc sententiam Babyloniorum puerorum amplificatam, paratragediabat homo vanissimus in hunc modum: *De hac et nos disciplina, quam reliquerunt illustres magistri, intelligimus tenendum in prosperis votorum mediocritatem; in dogmatibus vero fidei, consiliorum perennitatem: optamusque, persecutionum timore compresso, etiam populus subvenire. At si id non accidat, stat quidquid acerbum est contumelias et periculis perpeti, quam non aversari illuriam sordesque Manichæas.*

Non minus exaggeratis verbis usus est in libello Fidei (Part. iv num. 9). Certum sit apud sanctitatem vestram, quia quantumlibet hoc mare ventis flantibus intumescat, et amaris in nos fluctibus efferatur, numquam integri iudicii domum, quæ supra justitiam Christi fundata est, poterit commovere.

Hæc videntur excerpta ex libro de Constantia pro defendenda veritate contra omnia quæ ipsi resistunt, quem Julianus ad suos scripsit, quo tempore Bonifacius summus pontifex, non tantum apostolicis, sed etiam regis utebatur edictis, ut eos de clero cogeret damnationem Pelagii Cælestique subscribere, qui suas sedes, suosque gradus, et fidelium communionem retinere vellent. Id enim fecit hæreticus ille, quod alii solent; abusus et doctissimorum orthodoxorumque virorum dictis, immo et sanctorum exemplis, ad erroris sui participium obfirmandos animos, ut obisteret Ecclesiæ sæculique potestatibus, perinde ac martyres tyrannis et fidei persecutoribus.

Id autem facere solitis suis temporibus hæreticos, immo et quæ paterentur a principibus vocare martyria, testatur Augustinus, cum ubique passim, tam maxime ubi respondet epistolæ Parmeniani Ticonium exhortantis ad persecutionem magis ferendam quam descendas Dunati partes. *Audent*, inquit (Lib. 11 advers. epist. Parmen. c. 6), *sacrilega schismata, vel*

hæreses implæ, si quando in flagello, ut se corrigant, admonentur, penas erroris sui inter martyria deputare, etc.

Hæc occasione non possum non monere quid animadvertierim inter legendam quinti sæculi historiam, nullos tunc temporis hæreticos fuisse (fuerunt autem multi, ique nobiles) qui cum suam sectam viderent iustis Ecclesiæ fulminibus feriri, non continuo spargerent in vulgus libellos de Constantia, quibus in speciem suos ad sectanda martyrum exempla hortarentur; reipsa tamen, per nefandas iniquæ comparationis artes, vindices fidei a Deo constitutos accusarent iniustitiæ ejusdem tyrannicæ, immo et paris cum ethnica impietatis.

Sic Nestorius Cælestium cum suis a Theodosio religiosissimo principe pulsum urbe regia, ad constantiam in asserenda veritate hortatus est (*Epist. ad Cælest.*) exemplo, tum Joannis, qui ab Herode, tum Petri et Pauli, qui a Nerone passi sunt.

Sic idem, cum præleco Thebaidis miserabiliter exponeret quæ ferre cogeretur in exilio, imperatores et magistratus maledictis onerabat (*Erag. l. 1 c. 7*).

Sic Theodoretus nondum sanus, missis Constantinopolim litteris (*Epist. ad Andr. monach. apud Mar. Mercat.*), et hoc Apostoli loco abutens: *Fidelis Deus, qui non patietur nos et vos tentari supra id quod possumus, sed faciet cum tentatione profectum*; suos ita ad pertinaciam accendebat, ut simul argueret iniquitatis in Nestorio commissæ quolibet Agyptio (ita sanctum Cyrillum appellabat) consensissent, sanctissimumque virum damnassent. Damnarunt vero sanctus Cælestinus, ducenti septuaginta quinque episcopi in Ephesina synodo, imperatores religiosissimi Honorius et Valentinianus, etc.

Ad primam tergiverandi causam responderat, jam inde a temporibus Innocentii, Augustinus, cum verba faceret ad populum de Pelagianis (*Serm. 2 de Verbis Apost.*): *Fratres mei, ubi tales inveneritis, occultare nolite: non sit in vobis perversa misericordia. Redarguite contradicentes, et resistentes ad nos perducite. Jam enim de hac causa duo concilia missa sunt ad sedem apostolicam, inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est, utinam aliquando finiatur error!*

Respondit sanctus Cælestinus (*Epist. ad Nest. 1 part. conc. Ephes. c. 17*): *Desceant infelices, spe se hominum fuisse deceptos, quibus jam potuit propter communionem sola penitentia subvenire.*

Et alibi (in parte conc. Ephes. in epist. ad Patr. Ephes.): *Efficiantur et civitatibus suis, et se in nostro collegio noverint non futuros, nisi secundum ecclesiasticum, et Christianorum principum constitutum, damnata cum auctoribus sociisque damnantes, se prostentur catholicos sacerdotes.*

Et iterum (*Ibid.*, in epist. ad Max. mian.): *Compresso olim et per totum orbem sua damnatione noto Cælestiano errori tua vigilantia resistatur, ut quicumque hujus dogmatis sunt sequaces, ab omni societate hominum repellantur, etc.*

De his Cælestini responsis ita scripsit Prosper (*Lib. contra Collat. c. 41*): *Venerabilis memorie pontifex Cælestinus, cui ad catholicæ Ecclesiæ præsidium multa Dominus gratiæ suæ dona largitus est, sciens damnatis, non examen judicii, sed solum penitentię præsidium esse præstandum, Cælestinum, quasi non discusso negotio, audientiam postulante, totius Italiæ finibus jussit extrudi: adeo et præcessorum suorum statuta et decreta synodalia inviolabiliter servanda censebat, ut quod semel meruerat abscindi, nunquam admitteret retractari.*

Secundam causam unus satis Augustinus confutavit (*Lib. iv ad Bonif. cap. ult.*): *Quid est quod dicunt: De simplicibus episcopis sine congregatione synodi extorta subscriptio est? aut vero congregatione opus erat ut aperta perniciēs damnaretur? quasi nulla hæresis aliquando nisi synodi congregatione damnata sit; cum potius rarissime inveniantur propter quas damnandus necessitas talis exstiterit, multaque sint,*

atque incomparabiliter plures, quæ ubi existerunt, illic improbari damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ inolescere potuerunt. Verum istorum superbia, quæ tantum se extollit adversus Deum, ut non in illo velit, sed potius in libere arbitrio gloriari, hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos Orientis et Occidentis synodus congregetur. Orbem quippe catholicum, quoniam, Domino eis resistente, pervertere nequeunt, saltem commovere conantur; cum potius vigilantia et diligentia pastoralis, post factum illis competens sufficiensque judicium, ubicumque isti lupi apparuerint, conterendi sint, sive ut sanentur atque muentur, sive ut ab aliorum salute atque integritate vitentur, adjuvante Pastore pastorum, etc.

Ad tertiam aliasque quibus se vi opprimi protestarentur, respondit Augustinus, fraudulentas esse voces, quibus obedientiam sedi apostolicæ promitterent; mendacem professionem, qua se Ecclesiæ sententiæ adherere jurarent; non esse hanc quam paterentur persecutionem, sed coercionis disciplinam. Absit, inquit (*Lib. 1 Op. Imperf. c. 9*), a Christianis potestatibus terrenæ reipublicæ, ut de antiqua fide catholica dubitent, et ob hoc oppugnantibus ejus locum et tempus examinis præbeant; ac non potius in ea certi atque fundati, talibus, quales vos esitis, inimicis ejus disciplinam coercionis imponant, etc.

Et libro secundo ejusdem Operis (*Cap. 103*), dicenti Juliano: *Inde est quippe quod omnibus opibus negationem examinis a mundi potestatibus comparatis: intelligitis enim sic agendum vobis, cum deserimini rationis auxilio*, respondet Augustinus: *Quid adhuc quæris examen, quod jam factum est apud sedem apostolicam; quod denique factum est in episcopali judicio Palestino, ubi Pelagius vestri auctor erroris damnatus esset, nisi ista quæ tu defendis dogmata damnasset? Ergo hæresis ab episcopis non adhuc examinanda, sed coercenda est potestatibus Christianis.*

Et libro tertio prioris Operis (*Lib. iii adversus Jucap. 1*): *Jam vos ergo totius pemiteat erroris hujus, ne argumento miserrimo utamini quo universi utuntur hæretici, quos a pernicioſa licentia leges imperatorum Christianorum premunt.*

Et paulo post (*Ibid.*): *Vestra apud competens judicium communium episcoporum modo causa finita est, nec amplius vobiscum agendum est, quantum ad jus examinis pertinet, nisi ut prolata de hac re sententiam cum pace sequamini; quod si nolueritis, a turbulenta vel insidiosa inquietudine colibeamini.*

Et postea (*Ibid.*): *Putatis ideo vos esse victores, quia non vobis datum est quale desideratis examen; Maximianistæ vos ad ista vaniloquia præcesserunt, quamvis dederit vobis catholica Ecclesia judicium quale debuit, ubi causa vestra finita est.*

CAPUT XI.

Qua ratione sit actum cum recusantibus et resipiscantibus.

Quomodo se gesserit Ecclesia cum recusantibus, tum ex his quæ dicta sunt hactenus de Zosimi et imperatorum statutis; tum ex sancti Cælestini, Leonis et Gelasii mandatis apostolicis manifeste constat.

Sanctus Cælestinus (in parte conc. Ephes. c. 20): *Efficiantur de suis civitatibus, et se in nostro collegio noverint non futuros, etc.*

Sanctus Leo (*Epist. 85*): *Si quisquam salubribus præceptis satisfacere detraxerit, sive ille clericus, sive sit laicus, ab Ecclesiæ societate pellatur, ne perditior animæ suæ saluti insidietur alienæ.*

Sanctus Gelasius (*Epist. 7, ad episcopos per Pice-num*): *Sufficiat hactenus fuisse hæc commissæ, et ut placetur Deo, humanis rebus sollicitus divina curentur. Nusquam loci prorsus inveniatur præfate pestis assertor, nec accessum prorsus Ecclesiæ, vel usquam participationem catholicæ communionis inveniat, qui hæreticorum mavult sequi nefaria professione consortium; et hi cum quibus antea probatur noxium mi-*

scuisse colloquium, nisi resipiscunt, et ab ejus societate discedunt, ab ecclesiastico remoti servitio, devota ultiore plectantur, quæ cæteris cavendi ministretur exemptionem. Nullum adeat, nec usquam loqui damnatæ olim blasphemie jam sinantur.

Quanta indulgentia resipiscentes excepti sint ab Ecclesia, constat partim ex decreto Innocentii, cui religiose plectantur, partim ex Possidio Mercatorisque testimonio. Nam ubi primum Innocentius Pelagium Cælestiumque damnavit, ea usus est apostolica providentia, ut quemadmodum puniendi obstinatos, sic recipiendi poenitentes, legem præscriberet. Arellendi sunt, inquit (Epist. ad Patres conc. Carthag.), longius, et ab Ecclesiæ procul removendi visceribus, ne diutius multa occupans insanabilis post error increpescat. Si enim diu fuerint in hac impunitate versati, necesse est multos in hanc suæ pravitatem mentis inducant, decipiantque innocentes, vel potius imprudentes, qui fidem catholicam non sequuntur. Putabunt enim eos recte sentire, quos adhuc viderint in Ecclesia perdurare. Separaretur ergo a sano corpore vulnus insanum, remotaque morbi sævientis afflatus, cautius quæ sunt sincera perirent, et grex purior ab hac mali pecoris contagione purgetur: sit totius corporis illibata perfectio. Sed si damnet hæc quæ usque senserunt, erit in potestate pontificum istis aliquatenus subvenire, et curam præstare vulneribus, quam solet lapsis, cum resipuerint, Ecclesia non negare, etc.

In eandem sententiam scripserat quoque Patribus concilii Milevitani (Apost. August. epist. 93): Pelagium Cælestiumque ecclesiastica communione privari apostolici vigoris auctoritate censemus, donec resipiscant de diaboli laqueis, a quo captivi tenentur, etc. Abscindi sunt qui vos conturbant et volunt convertere evangelium Christi (Gal. 1, 7). Simul autem præcipimus ut quicumque id pertinacia simili defensare nituntur, per eos vindicta costringat, quia non multum interesse arbitror inter committentis animum et con-

sentientis favorem, etc. Jubemus, quoniam Dominus propria voluntate significavit nolle se mortem morientis, sed tantum ut revertatur et vivat; si unquam sani, deposito pravi dogmatis errore, resipuerint, damnarintque ea quorum se ipsi prævaricatione damnarant, eis medicinam solam, id est, receptaculum suum ab Ecclesia non negari, ne dum eos redeuntes forsitan prohibemus, vere extra ovile remanentes expectantis hostis faucibus glutiantur.

Hanc legem secutus est Zosimus, teste Augustino (Lib. de Peccat. Orig. cap. 22): Cum constet, inquit, dogma exstiterisse pestiferum, et hæreticum errorem, quem Domino adjuvante apertius jam devitat Ecclesia, duobus istis, Pelagio scilicet et Cælestio, aut in locum poenitentiae redactis, aut si id recusaverint, omnino damnatis, etc.

De eodem pontifice loquitur Prosper (Carm. de Ingrat. cap. 2):

Sic moderate suam legem bonitate severa,
Ut qui damnato vellent de errore reverti,
Acciperent pacem, pulsus qui prava tenebant.

Et vero multos ab Ecclesiis rediisse tradit Possidio (In Vita S. Aug. cap. 18): Unde nonnulli ex eis (hæreticis Ecclesiæ judicio et imperatoris lege damnatis) ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium, unde resiliant, redierunt, et adhuc alii redeunt, innolescente et prævalescente adversus illum detestabilem errorem rectæ fidei veritate.

Possidio consentit Marius Mercator: Ex quibus (subscribere detrectantibus) plurimi resipiscunt, et a prædicto errore correcti, regressi sunt supplices ad sedem apostolicam, et suscepti suas Ecclesias receperunt (Commonit. cap. 3).

Et postea (Ibid., cap. 5): Multi Juliani participes, eo derelicto, Pelagique damnato, sedi se apostolicæ submittentes, et poenitere super his quæ male senserant profitentes, a sanctis pastoribus, digni habiti miseratione, suscepti sunt.

DISSERTATIO V.

DE LIBELLIS FIDEI SCRIPTIS AB AUCTORIBUS ET PRÆCIPUIS DEFENSORIBUS HÆRESIS PELAGIANÆ.

Ad illa verba Mercatoris: Audi nunc et tu, et qui me et te dignanter habuerint legere, quid contra hunc sensum tuum impiissimum, pravissimum, impudentissimum, petulantissimum, quid olim ipse pronuntiaveris in epistola videlicet tua, quam ad sedem apostolicam illo tempore ausus es mittere, quando conventus detrectasti cum universa Ecclesia per totum orbem Pelagium Cælestiumque damnare. (Lib. Subnot. cap. 6, num. 9.)

Nullus ex his, quos diximus hæresis Pelagianæ sive auctores, sive præcipuos defensores, non edidit fidei suæ expositionem, qua errorem tegeret verbis catholicis, tectumque aliis minus prudentibus insinueret eo facilius, quo callidius suaderet.

Suam scripsit Theodorus Mopsuestenus, quam Marius Mercator interpretatus est; suam Rufinus Syrus, quam e tenebris eruit Pater Simonodus; suam Pelagius, qua se purgaret apud Innocentium; suam pariter Cælestius, quæ nunc editur integra; duas scripsit ad Zosimum summum pontificem Julianus, e quibus una, quam nomine octodecim episcoporum Siculorum post damnationem Pelagii Cælestique misit, nunc primum publicatur, et ea quidem integra: alterius fragmenta sunt apud Mercatorem in Subnotationibus. Quamquam potest habere speciem aliquam professionis fidei epistolæ, sive quam Cælestius clericis Romanis suæ partis, sive quam Julianus Rufo Thessalonicensi episcopo scripsit.

Hæc omnes ego una collectas exhibendas putavi, ut facilius conferri possint, simulque constet, quomodo et in omnibus istis hominibus unus fuerit erroris spiritus, et consequentes a prioribus acceperim, quæ nihilominus tamquam sua jactarunt.

Omnes porro, præterquam quæ Theodori est, tribus constant partibus, theologica, œconomica, et ethica. Prima de Deo est; altera de Christo; tertia de homine. Omnium confessionum amplissima est Ru-

finiana, tum Julianæ; mediocres Pelagiana et Cælestiana; brevissima Theodoriana, quippe quæ nihil habet de questionibus ad hominem pertinentibus. In parte theologica nihil ulla continet erroris, præterquam de processione Spiritus sancti a Filio, quam aperte Theodorus, tacite Pelagius, Cælestius et Julianus negant. In parte œconomica manifeste Theodorus Samosatenum sequitur, et divinitatem Christi atque Θεοτόκον oppugnat; verbis ambiguis loquuntur alii quatuor, Juliani tamen impietatem, etsi callide dissimulatam, Augustinus detexisse sibi visus est. De parte ethica nihil attigit Theodorus; Rufinus impudenter, ut et Cælestius cum Juliano, peccatum originale abnegat. De gratia Pelagius Cælestiusque et Julianus perplexæ sententiam dixerunt. Omnes conquisitis nequiter verbis utuntur, partim ut adversariis invidiam Manicheorum, atque Apollinaristarum, aliorumque hæreticorum creent, partim ut se defendant adversus objecta, partim ut pietatem ostentent.

SYMBOLUM.

THEODORI MOPSUESTIÆ EPISCOPI,
INTERPRETE MARIO MERCATORE.

Superfluum est annotare quidquam diligentius hoc.

in loco, cum et prius ad præfationem antea relatam non pauca exposuerimus Pelagianam causam spectantia, et plura prosecuturi simus in secunda parte operum Mercatoris, quæ Nestoriana causa continetur.

Restat igitur monere mentionem istius symboli nunc fieri, immo totum describi, ex versione Mercatoris (qui et refutationem scripsit), ut ex collatione cum aliis confessionibus intelligere lectori liceat, quæ iure suspecta dixi, quæ de processione Spiritus sancti atque incarnatione Verbi a Pelagianis afferuntur: siquidem enim Theodorianis, sin minus reipsa, verbo saltem consonent.

PARS THEOLOGICA, DE SANCTISSIMA TRINITATE.

1. Qui, aut nunc primum in ecclesiasticis erudiuntur dogmatibus liquido cognoscendis, aut ab hæretico errore converti decreverint ad veritatem, doceri eos oportet, quoniam

2. Credimus in unum Deum Patrem sempiternum: non qui postmodum cœperit ut esset, sed qui ab æterno sit, sempiternus Deus; nec qui postea factus sit Pater, quoniam semper erat Deus, semper erat Deus Deus Pater.

3. Credimus et in unum Filium Dei unigenitum, qui est de substantia vel essentia Patris, tamquam vere Filius, et ejusdem essentia cum eo, cujus est et creditur esse Filius.

4. Et in Spiritum sanctum, qui sit de Dei substantia vel essentia, non qui Filius sit: Deus autem essentia, tamquam qui sit illius essentia, cujus est Deus Pater, ex quo secundum essentiam est. Nos enim, inquit Scriptura, non spiritum mundi hujus accepimus, sed spiritum qui ex Deo est (1 Cor. II, 12), ab omni eum creatura alienans, Deo vero conjungens et copulans, ex quo vel de quo est secundum essentiam, speciali videlicet ratione supra omnem omnimodo creaturam, quæ non secundum essentiam Dei, sed secundum quod factura est, causam habens, ex Deo esse putatur: quem neque Filium, neque per Filium existentiam accepisse putamus.

5. Confitemur autem Patrem perfectum in persona, et Filium similiter, Spiritum quoque sanctum pari modo, salva nobis ratione pietatis, in qua Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum non tres aliquas diversas potentes esse essentias, sed unam, quam in Deitatis unitate et paritate cognoscimus.

PARS OECONOMICA, DE INCARNATIONE VERBI DIVINI.

6. Oportet autem et de dispensatione, quam secundum Dominum Jesum Christum pro salute nostra consummavit Dominus Deus, nosse nos, quoniam Dei Verbum hominem suscepit perfectum ex semine Abraham et David, secundum Scripturarum divinarum eloquia: hoc exstantem secundum naturam, quod erant et illi, quorum erat ex semine: hominem natura perfectum, ex anima rationali et carne humana constitutum, quemque hominem secundum nos naturaliter, virtute et potentia Spiritus sancti in Virginis utero figuratum: Factum ex muliere, factum sub lege, ut omnes nos ex maledicto legis et servitute redimeret, adoptionem filiorum olim prædestinatum recipientes (Gal. IV, 4), inenarrabiliter copulavit sibi atque conjunxit.

7. Mortem quidem eum secundum hominum legem præparans experiri; suscitans vero a mortuis, et in cælum sublevans, sedere fecit ad dexteram Dei, propter quod super omnem principatum, et potestatem, et dominationem, et virtutem, et omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro (Ephes. I, 21), ab omni creatura adorabilis suscepit venerationem, tamquam inseparabilem cum divina natura habens conjunctionem, et illi, tamquam Deo, supra omnem cogitationem et intellectum, universa creatura reverentiam exhibente.

8. Et neque duos dicimus Filios, nec duos Dominos, quoniam unus Filius secundum essentiam, Verbum Deus, unigenitus Filius Patris, cui iste conjunctus, particepsque divinitatis, communem habet Fili nuncupationem et honorem: nihilominus unus Dominus secundum essentiam Deus Verbum est, cui quia conjunctus iste et sociatus est, communionem habet honoris cum illo; et propterea neque duos dicimus Filios, neque Dominos duos, quoniam, hoc in manifesto existente, qui secundum essentiam Dominus et Filius est, inseparabilem habet ad eum conjunctionem et societatem: ideo qui pro nostra salute assumptus est, conrefertur tam nuncupationi quam honori et Filii et Domini; non sicut unusquisque nostrum ex se existens appellatur filius Dei, unde et plures filii Dei dicuntur, secundum beatum apostolum Paulum (Gal. III, 26), sed singulariter hoc habens: ideo quod Deo Verbo conjunctus, est dignitatis Filii et dominationis particeps; auferi quidem omnino duorum Dominorum et Filiorum intelligentiam; præstat autem nobis, in conjunctione Dei Verbi omnem habere fidem, omnemque intellectum et contemplationem. Ob hæc et venerationem ex Dei societate ab omni percipit creatura.

9. Unum igitur Deum dicimus et Dominum Jesum Christum, per quem omnia facta sunt (Joan. I, 3), principaliter quidem Deum Verbum intelligentes, qui secundum essentiam Filius Dei est et Dominus: pariter etiam cogitantes eum, qui susceptus est in humana carne, Jesum a Nazareth, quem unxit Deus Spiritu sancto et virtute (Act. X, 38), tamquam ad Dominum Verbum habentem conjunctionem, et participantem Domini et Filii dignitati.

10. Qui et secundus Adam appellatur, sicut beatus apostolus testis est Paulus (1 Cor. XV, 45), qui tamquam ejusdem sit naturæ, cujus est Adam, manifestavit nobis quidem futurum statum: tantam ad illam tamen Adam habens differentiam, quantam esse oportuit inter eum, qui largitor et minister erit tantorum bonorum status futuri, et eum qui præsentium tristem nobis initium intulit.

11. Hinc simili modo et secundus Adam appellatur, tamquam qui secundum enuntiaverit statum: et quoniam Adam prioris illius mortalis, et passibilis, et pleni multorum malorum initium factus est, in eoque ad eum accepimus similitudinem, secundum statum demonstravit futurum Dominus Christus, de cœlis apparens, qui omnes nos in suam adducet

familiarē communitatē. *Primus enim, inquit, homo de terra terrenus, secundus homo Dominus de celo* (I Cor., xv, 47); hoc est, indevisendus, ut nos ad sui imitationem adducat. Unde et adjungit: *Qualis terrenus, tales et terreni; et qualis cœlestis, tales et cœlestes: sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem cœlestis* (Ibid., 48). In isto, inquit, qui paret, et videtur ab unoquoque eorum, qui judicandi sunt, invisibilis faciet iudicium divina natura, secundum apostolum Paulum, qui ait: *Et tempora quidem ignorantie nostræ despiciens Deus, nunc mandat ubique omnibus hominibus poenitentiam agere, quia statuit diem in qua iudicaturus est orbem terrarum in justitia, in viro, in quo definiit, fidem præstans, suscitans eum a mortuis* (Act. xvn, 30).

12. Hæc ecclesiasticorum dogmatum doctrina; atque adeo omnis, qui contra hæc sentit, anathema sit.

LIBELLUS FIDEI

A RUFINO PALÆSTINÆ PROVINCIÆ PRESBYTERO
SCRIPTUS.

Rufinus de quo nunc agitur duos fidei suæ libellos edidit: unum prolixiorē, qui nunc describitur; breviorē alterum, qui anathematismis duodecim in primam appendicem reiectis continetur. Appellantur enim anathematismi illi a Mercatore fidei nomine, et revera confessio quadam sunt: unde poterant hoc in loco iterum reponi, si quid de ipsis superesset dicendum.

Ante viginti annos Pater Sirmondus librum hunc prolixiorē de fide, e Græco sermone olim conversum in Latinum, publice proposuit, incerto auctoris interpretisque nomine. Neque enim putavit valde credendum, aut Joanni diacono Ruffinum auctorem facienti, aut Corbeiensibus exemplaribus Pelagii nomen præferentibus. Non Joanni quidem, quia mirum quantum Origeni Ruffinus studeat, infensus vero fuit libri auctor: non exemplaribus Corbeiensibus, quoniam hoc in libro præcipuum Pelagii dogma everti videtur quod *Adamus sive peccasset, sive non peccasset, moriturus esset*.

Ita sentiebat eruditissimus senex, nec inquirendum ulterius putavit: monebat tamen, auctorem libri, quisquis ille fuerit, ante Pelagii damnationem scripsisse, eaque de causa, sed maxime, quia inter Græcos vixerit, veniū mereri, oppugnatae, circa peccatum originis, catholice fidei. Tunc enim, neque ab Ecclesia definitum quidquam erat super ea re, neque fides hujusce dogmatis apud Græcos, ut quidem videtur nonnulli, admodum constans fuit, aut communis.

Abstinuissē procul dubio, tanti viri iudicium reveritus, ab inquisitione curiosiore auctoris et interpretis: qui enim sperarem me assecuturum, quod Sirmondum fugisset, nisi Marius Mercator de auctore, de interprete Sirmondus ipse minime cogitans monuisset? Ille enim Rufinum Syrum meminit Pelagii et Cœlestii magistrum; iste libellum Juliani commisit mihi diligentius excutiendum: unde orta est de auctore et interprete, sin minus certa sententia, saltem conjectura, nec difficilis, nec improbabilis.

Auctor igitur, ut suo loco ostendimus, videtur Rufinus Syrus, interpres Julianus Eclanensis, qui

tantum inde profecit, ut suum fidei libellum voluerit esse Rufiniani pene compendium: *exscripsit enim aliquando totas fere paginas*.

Scriptis Rufinus Græce in Oriente, priusquam veniret Romam: venit autem ann. 2 Anastasii, qui Christi fuit 399. Scripsit igitur paucis ante annis, siquidem Theodorum magistrum audiit, et Theodorus docere cœpit ann. 390. Verum cum hic liber oppugnet acerrime Macedonianos tacito nomine, aperto Arianos et Origenistas, suspicari posset quispiam, ipsum fuisse compositum, etiam ante primum concilium Constantinopolitanum, quod celebratum est ann. 381, immo ante ejectionem Macedonii e sede, quæ contigit ann. 360, nomenque Macedonti tacitum, quippe nondum ab Ecclesia notatum. Verum accensa bilis illa in Origenem, quæ toto fere libro funditur, ostendit satis tunc scripsisse auctorem, cum subitacunde Hieronymus in Joannem Hierosolymitanum inveheretur, id est an. 393 aut 394.

Librum e Græco Latinum fecit Julianus Romæ, ea fere tempestate, qua Rufinus Pelagium Cœlestiumque docebat, *non esse traducem peccati*: ut dogma nefarium eo minus haberet invidiæ, minusque horrois faceret, quod ab imprudentibus lectoribus crederetur esse Orientalium fides.

Duæ sunt ipsius partes, altera quæ prolixior, altera quæ brevior: illa, quæ corpus libri est, continet expositionem fidei a Trinitate, qui Deus est, ad resurrectionem carnis; ista, quæ prioris appendix, respondet Arianorum quæsitis. Utraque videri posset catholici dogmatis plenissima, si modo exciperentur, quæ ad primos parentes pertinent, quæque ad peccatum originis et demonum culpam, atque etiam ad incarnationem Verbi: forte enim versipellis hæreticus invidiæ metu verbis catholicis textit errores Theodori. Certe non sine consilio studuit his sententiis uti, quas nemo Theodori sectarius gravate usurparet.

Totus liber est de quæstionibus quas, tum ex imperatorum legibus, tum ex Patrum libris ab ann. 370 ad 400 scriptis novimus, inclinante quarto sæculo, Ecclesiam exercuisse, præsertim in Oriente, sive tunc primum ortæ essent, sive nondum satis extinctæ. Fuerunt illæ vero decem præcipuæ a diversis hæreticis motæ, de quibus singulis sententiam dicit Rufinus: Anthropomorphitarum scilicet, de natura Dei, num. 1 et 2; Arianorum, de consubstantialitate Filii, num. 3, 9, et tota appendice; Eunomianorum, de Spiritu sancto, num. 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14 et 15; Origenistarum, de principiorum et aliis pluribus, num. 16, 17, 19, 20 et 21; Photini atque Apollinarij, de Christo, num. 42, 43, 44 et 45; Novatianorum, de poenitentia, num. 50; aliorum, de hominis creatione, de ejusdem anima, de corpore, de peccato primorum parentum, num. 23 et 24, num. 25, 26, 27 et 28, num. 29, 30, 31, 32, 33, 34 et 35, num. 37, 38, 39, 40 et 41.

Utramque partem, fidem nimirum et appendicem, edidit Pater Sirmondus, suisque illustravit notis, brevibus illis quidem, ut solet, sed eruditiss. Fidem edimus et nos, immo et appendicem, etsi potuisset omitti: viri tamen doctissimi notas non descripsimus, neque enim his admodum opus est ad rem nostram, qui toti sumus in comparandis inter se hominibus, quos diximus, confessionibus.

Sirmondus sexaginta et uno numeris totum opus distinxit, sive hoc ita ipsi visum est, sive repertum in codicibus mss. Numeros servavimus, cum tanto viro non obsequi religiosum sit: nihilominus auctorem secuti totum opus distribuimus in octo capita, suis singula formulis distincta. Primum est de Deo; secundum, de creatione et invisibilibus creaturis; tertium, de cœlestibus corporibus; quartum, de hominis anima; quintum, de ejusdem corpore; sextum, de primorum parentum peccato; septimum, de incarnatione Verbi; octavum, de solvendis Arianorum quæstionibus.

CAPUT I.

De Deo.

Hæc nostra fides est, quam didicimus a Deo eloctis viris, Moyse dico et cæteris prophetis, qui vetus Hebræis Testamentum prædicaverunt; nec non etiam a sanctis et beatis apostolis et evangelistis, qui novum Christi Testamentum nobis salubriter insinuarunt.

1. Quod unus est Deus, habens Verbum substantivum, æquale per omnia sibi, similiter et Sapientiam substantivam, æqualem sibi per omnia. Una substantia Patris et unigeniti Verbi et Spiritus sancti, una potentia : unus Dominus, sine principio, sine fine, simplex et incompositus, incorporealis, sine figura, sine circumdatione : non crescens, non deficiens, non indigens, indivisus, infinitus, invisibilis, incomprehensibilis, inconvertibilis, sine interitu, immutabilis, hoc quod est, semper et idem erit : conditor omnium, potestatem habens, provisor benignus, justus iudex vivorum et mortuorum.

Et quod unicus Deus Verbum in extremo temporum natus est ex Spiritu sancto et Maria semper virgine; et quod crucifixus mortuus est propter nos; et quod tertia die resurrexit, et ascendit in cælos, et sedet in dextera Patris sui; et quod judicaturus est vivos et mortuos; et quod cum eadem carne, secundum facta sua, unusquisque vicem recipiet.

Observavit Sirmondus Sapientiæ nomen in divinis personis, quod tribui mos est Filio, fuisse olim qui Spiritui sancto ascriberent, ut hic noster, et ante illum Theophilus Antiochenus et Irenæus Lugdunensis. Addo ego Marium Victorinum. Theophili enim verba sunt (Lib. II ad Autolyceum) : Tres dies, qui luminarium ortum antecesserunt, typus sunt Trinitatis, Dei, et Verbi ipsius, et Sapientie ipsius. Irenæus vero Deum docet ad res producendas angelorum ministerio non egere. Ministrat, inquit (Lib. IV cap. 17 et 37), et ad omnia sua progenies et figuratio sua, id est, Filius et Spiritus sanctus, Verbum et Sapientia. Et alio in loco : Quoniam et Sapientia, quæ est Spiritus sanctus, erat apud Deum ante omnem constitutionem, per Salomonem ait Deus : Sapientia fundavit terram, paravit autem cælum Prudentia (Prov. III, 19). Victorinus (Lib. IV de Trin.) : Cum Christus vita sit, Spiritus autem sanctus scientia et intelligentia, omnia tamen Spiritus sanctus, quæ habet, a Christo accepit, Christus a Patre, id est, ab eo quod est esse, existit vitæ, et ab eo quod est vivere, existit scientia et intelligentia, etc. Tam insolentis appellationis causa est, quod Spiritus sanctus, vel a dono sapientiæ nomen accepit, vel, ut credibilis est, omnium virtutum fons est atque origo. Quid si Platonico more sophia posita est pro amore sapientiæ? est enim Spiritus sanctus sui principii, quæ Sapientia generans, et Sapientia genita, amor quidam subsistens.

2. Simplex et incompositus est Deus, eo quod non est corpus divinitas : compositio enim propria est corporum. Simplex et incompositus, eo quod non accedit ei Verbum et Sapientia : compositio enim ex substantia simul et accidentibus constare dignoscitur. Simplex et incompositus : neque enim diversa est Patris et Filii et Spiritus sancti substantia, sed una penitus eademque monstratur.

3. Et quod una est eademque Patris et Filii et

A Spiritus sancti substantia et virtus, testis est Dominus noster Jesus Christus, de semetipso docens et de Spiritu sancto. De se quidem, cum dicit : *Ego et Pater unum sumus* (Joan. x, 30); et iterum : *Qui me vidit, vidit et Patrem* (Joan. XIV, 9). His dictis ostendit aperte, unam esse substantiam, eandemque virtutem; nam cum dixisset Philippo : *Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovistis me : Qui me vidit, vidit et Patrem*; docere voluit, unum nos ipsum et Patrem eundemque cernere, virtute simul, atque substantia, ex mirabilibus quæ faciebat. Quorum enim una voluntas, eademque sunt opera, eorum quoque est eadem substantia; ideoque dicebat Judæis : *Si non facio opera Patris mei, nolite mihi credere; si autem facio, et si mihi non creditis, operibus credite, ut sciatis et intelligatis quod Pater est in me, et ego in ipso* (Joan. x, 37). Miræ autem etiam hoc docuit, non aliter, nisi ex operibus, divinitatem debere cognosci : quippe cum naturaliter invisibilis sit, et non aliter videatur, quam ex suis operibus et factis, ut etiam Sapientia testatur, dicens : *Ex magnitudine enim et pulchritudine operum, competenter conditor eorum perspicitur* (Sap. XIII, 5). Similiter autem etiam beatus Paulus apostolus dicit : *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque ejus virtus et divinitas* (Rom. I, 20). Docet autem iterum sanctus apostolus Joannes, quod Dominus noster Jesus Christus aperte seipsum prædicaret Judæis Filium Dei secundum substantiam, in eo quod dicit : *Propterea magis quærebant eum Judæi occidere, quod non solum solvebat sabbatum; verum etiam Patrem suum Deum esse dicebat, æqualem se faciens Deo* (Joan. v, 18). Et hæc tunc intellexerunt Judæi, quod Jesus semetipsum manifestavit, Filium secundum substantiam esse, cum diceret ad illos : *Pater meus usque modo operatur, et ego operor* (Joan. v, 17).

4. Sed hæc quidem de seipso Dominus noster Jesus Christus docuit. Docuit autem etiam de Spiritu sancto, eo quod de Dei substantia est, et quod ea quæ facit Deus Pater, eadem pariter etiam Spiritus facit; cum dicit : *Spiritus veritatis, qui a Patre procedit* (Joan. xv, 26). Porro autem cum ejiceret adversarias potestates, quas juxta consuetudinem hominum dæmones appellat, dicebat : *Si autem ego in digito Dei ejicio dæmones* (Luc. xi, 20). Quod autem digitum Dei Spiritum sanctum nominet, apertius cæteri evangelistæ ad hunc locum dixerunt. Matthæus quidem, cum sic dicit : *Si autem in spiritu Dei ego ejicio dæmones* (Matth. xii, 28). Marcus vero : *Quicumque blasphemaverit in Spiritu sancto, non indulgetur ei in sæculum, sed obnoxius erit æterno peccato, eo quod dicebant : Spiritum immundum habet* (Marc. iii, 25). Hoc cum dixisset Dominus, aperte docuit unam eandemque credere substantiam Patris et Spiritus sancti, quippe cum digitus, ejus est dignus, ejusdem etiam substantiæ habeatur. Porro autem cum diceret discipulis suis : *Accipite Spiritum sanctum; quorum dimiseritis peccata, dimittentur eis,*

similiter ostendebat debere credere, unam eandemque esse substantiam Patris et Spiritus. Dicit etiam beatus Paulus docens : *Nescitis quod templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus* (I Cor. iii, 16). Hoc cum dixisset, aperte docuit unam eandemque esse substantiam atque virtutem Dei et Spiritus, quippe cum non ex alia re cognoscatur templum Dei esse, nisi etiam ex inhabitante Spiritu Dei. Scribit etiam beatus Paulus de Spiritu sancto, sic dicens : *Cum vero conversus fuerit ad Dominum, tollitur velamen. Dominus autem spiritus est; ubi vero Spiritus Domini, ibi libertas* (II Cor. iii, 16, 17). Hæc cum dixisset, ostendit eandem esse substantiam, ex eo quod Spiritus est Dominus, et Spiritus Domini libertatem largitur et donat.

Deinceps vehementer disputat contra Macedonianos de Spiritus sancti divinitate, et eadem unaque cum Patre et Filio substantia : cujus quæstionis causa primum hoc caput, totum quantum est, confectum videtur.

5. Est autem Filius in Patre, non sicut in loco : neque enim finibus circumdatur ejus substantia; sed sicut verbum in mente, sicut simplex in simplici, ut infinitus in infinito, et infectus in infecto, ut sine principio in eo qui sine principio, et Dominus in Domino, et Deus in Deo, et ejusdem substantiæ simul atque potentiæ. Similiter vero et Pater in Filio, et ut sensus non separandus a verbo : sensum autem dico Patrem, ex nobis accipiens exemplum, ut nos scilicet intelligamus, quemadmodum Pater in Filio, et in Patre Filius habeatur; quamvis etiam unde hoc dixerim, ex divina Scriptura causas et semina sumpserim. Nam cum Filium Verbum dixissent, qui a Deo docti sunt prophætæ atque apostoli, sensum nos intelligere Patrem sine dubitatione docuerunt, quippe cum non aliter Verbum possit intelligi, nisi ex sensu seu mente nascatur. Sensus autem dico, non talem qualis est noster, quoniam ne verbum quidem Dei tale quale nostrum est : neque ejus sapientia talis est qualis nostra est. Similiter autem etiam Spiritum sanctum dicimus in Patre, et in Filio ejusdem substantiæ vel potentiæ, tamquam sapientiam in sensu simul et verbo. Porro autem Patrem et Filium in Spiritu ejusdem substantiæ simul atque potentiæ, et tamquam sensum ac verbum, quæ non a sapientia separantur, esse dicimus.

¶ Mentem dixit pro Patre, quod solent veteres theologî : sensum pro mente more veterum philosophorum, quos refert Aristoteles dixisse : τὸ πρῶτον, καὶ τὸ ἀσθενεσθαι τ' αὐτὸ εἶναι (Lib. iii de Anim. cap. 3, text. 150).

6. Quod autem in Deo Spiritus est, quasi ex ejus substantia sit, et quasi idem sit uterque, et ut ita dicam, totus in toto, et qui ejus alta et profunda cognoscat, etiam beatus Paulus docet, sic dicens : *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei* (I Cor. ii, 10). Unde accepto a nobis exemplo, hoc est, ex nostra

A sapientia, quæ totum sensum nostrum altius penetrat, et quæ sunt in eo cuncta cognoscit, deinceps dicit : *Quis enim novit hominum, quæ hominis sunt, nisi spiritus hominis, qui in eo est? sic et quæ Dei sunt nemo scit nisi Spiritus Dei* (I Cor. ii, 11). Ideo autem beatus Paulus de nobis accepit exemplum, ostendere volens, quomodo Spiritus Dei ipsius alta cognoscit, quoniam novit hominem imaginem esse Dei Patris et Filii et Spiritus sancti. Est enim imago Dei homo, quippe cum sit rationalis ac sensum et verbum et sapientiam habeat. Sicut etiam Moyses docet, cum dicit : *Et dixit Deus : Faciamus hominem secundum imaginem, non meam solum, sed secundum imaginem et similitudinem nostram* (Gen. i, 26).

7. Quod autem sicut Patris est Spiritus sanctus, B sic etiam Filii pariter habetur, docet iterum beatus Paulus, sic dicens : *Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si quidem Spiritus Dei habitat in vobis* (Rom. viii, 9), hoc est, Dei Patris. Et deinceps dicit : *Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est ipsius*. Dicit autem et in alio loco : *Quoniam autem filii estis, misit Deus spiritum Filii sui in corda vestra clamantem : Abba Pater* (Gal. iv, 6). Idem autem Patris et Filii est Spiritus sanctus, quoniam neque Pater est, neque Filius. Ut autem accepto rursus a nobis exemplo dicam, quoniam non est tamquam sensus generans verbum, neque tamquam verbum quod generatur a sensu, sed ut sapientia, quæ a sensu minime segregatur et verbo.

C Videri potest catholice sentire de processione Spiritus sancti a Patre et Filio : unaquæque enim persona dicitur ἀπὸς illius esse, a qua procedit. Quod si ita sensit, a Theodoro utique recessit, qui diserte affirmat, Spiritum sanctum neque esse Filium, neque per Filium existentiam accepisse (Symbol. p. 5).

8. Quod autem Patris et Filii et Spiritus sancti substantia una, eademque virtus est, etiam Moyses famulus Domini docet, cum sic dicat : *Et dixit Deus : Faciamus hominem secundum imaginem et similitudinem nostram* (Gen. i, 26). Nam cum deberet dicere singulariter faciam, pluraliter faciamus dixit, et non secundum meam, sed secundum nostram imaginem dixit. Et iterum dixit : *Et fecit Deus hominem, non fecerunt*. Hoc autem facit, ut ostendat tres personas, hoc est, Patris et Filii et Spiritus sancti, unam esse eandemque naturam, indivisamque divinitatem. Similiter autem etiam propheta David unam eandemque virtutem Patris et Filii et Spiritus sancti docet, cum sic dicit : *Verbo Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum* (Psal. xxxii, 6).

9. Porro autem sanctus Joannes apostolus, ut doceret unam eandemque Filii simul et Patris esse substantiam, sic dicit : *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum; hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt* (Joan. i, 1). Cum dixisset, in principio erant Verbum, et non, ex principio, neque iterum, cum principio erat Verbum, vel, sub principio, aperte docet Verbum sine principio esse, quasi superius esset

omni principio, et ipse sit causa principii. Si enim omnia per ipsum facta sunt, cum omnibus autem etiam principium habetur, et ipsius principii, et totius deinceps post principium spatii, Verbum ipsum est caput et causa, in quo spatio tempora vel sæcula continentur. Rursus etiam cum dixisset, *Verbum erat apud Deum*, substantivum ostendit esse Verbum, quoniam non dixit, in Deo erat Verbum, sed, Verbum erat apud Deum. Porro autem deinceps dicens: *Et Deus erat Verbum*; docet nam eandemque esse substantiam atque virtutem Patris et Filii: quippe cum nihil intersit inter Deum et Deum, cum uterque principio careat, sed una sit utriusque substantia, eademque pariter et virtus. Porro autem cum dicit: *Hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt*; aperte nos docet, non duas debere substantias credere separatas, neque potestates atque virtutes, quoniam unus est Deus, qui per suum substantivum Verbum omnia condit et creat. Ideo autem docemur, non tres dicere substantias segregatas, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, neque potestates atque virtutes a semet invicem separatas: quippe cum Deus unus sit, qui verbo et sapientia omnia creare dignoscitur.

10. Quod autem in sapientia et cum sapientia, hoc est, cum Spiritu sancto, Deus omnia facit, testis est sanctus David propheta, cum prædicando Deum, et amplitudinem virtutis ejus enarrando, et divitias sapientiæ ejus mirando, vociferatur hæc dicens: *Quam magnificata sunt opera tua, Domine! omnia in sapientia fecisti* (Psal. ciii, 24). Hanc sapientiam pariter et beatus Paulus nimia penitus admiratione prædicat, cum sic dicit: *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei* (Rom. xi, 33)! Et quod sapientiam Dei, qua omnia Deus fecit et facit, David propheta Spiritum Dei nuncupat, beato Paulo similiratione consentiens, in sequentibus edocet aperte, eum dicit: *Impleta est terra creatura tua. Hoc mare magnum et spatiosum; ibi reptilia, quorum non est numerus. Animalia parva cum magnis; illic naves pertranseunt. Draco iste quem formasti ad inludendum ei; omnia te expectant, ut des eis escam in tempore. Dante te, ipsi colligent; aperiente autem te manum tuam, omnia replebuntur bonitate; avertente autem te faciem tuam, turbabuntur. Auseres spiritum eorum et deficient, et in pulverem suum revertentur. Emittes Spiritum tuum, et creabuntur, et renovabis faciem terræ* (Psal. ciii, 24-30). In eo quod dicit propheta: *Omnia in sapientia fecisti*; et: *Emittes Spiritum tuum, et creabuntur*; aperte docuit unam esse personam utriusque, sapientiæ Dei et Spiritus sancti. Similiter autem et Salomon Spiritum sanctum Dei sapientiam nominat, cum sic dicit ad Deum: *Consilium vero tuum quis scivit, nisi tu dedisti sapientiam* (San. ix, 17)? Et ut ostendat qualem sapientiam dicat, deinceps dicit: *Emisisti sapientum Spiritum tuum ex altis, et sic correctæ sunt semitæ eorum, qui in terra sunt, et placita tua homines didicerunt, et sapientia servati sunt* (ibid., 17-19); hoc est, sancto tuo

Spiritu tuum consilium docti salvati sunt. Sicut etiam beatus Paulus ait: *Nobis enim revelavit Deus per Spiritum sanctum; Spiritus enim omnia scrutatur, etiam alta Dei* (1 Cor. ii, 10).

11. Igitur cum tales testes habeamus, non dubitare debemus quin oporteat dicere substantivam Dei sapientiam Spiritum sanctum esse, per quem omnia quæ creata sunt a Deo, constare noscuntur. Sic igitur nonnulli minus intelligentes, unam eandemque personam sapientiam Dei et unigenitum Deum Verbum esse dixerunt, volentes a beato Paulo causas et semina sumere; in eo quod dicit: *Nos autem prædicamus Christum, et hunc crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus vero stultitiam, ipsis vero vocatis Judæis et Græcis Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam* (1 Cor. i, 23, 24). Sed in his quæ dixit beatus Paulus, non unigenitum Deum Verbum significat virtutem et sapientiam; sed ordinationem crucis. Statim enim in sequentibus dicit: *Quia stultum Dei, sapientius est hominibus; et infirmum Dei, fortius est hominibus* (ibid., 25). Nemo autem prodentium audet dicere, quod stultum Dei et imbecillum Deus Verbum est; sed, sicut prædixi, crucis ordinationem significat, eo quod illud, quod incredulis videtur esse stultum, hoc est, Christum crucifixum credere Deum esse, hoc maximam sapientiam habet: et quod videtur esse imbecillum Christi, propter quod pro nobis mortuus est, hoc maximam virtutem habet: de qua sapientia atque virtute non est nunc tempus dicere.

C Quos minus intelligentes dicit, vel sunt qui Verbum et Sapientiam divinam unam esse personam asserunt; et convicium facit omnibus fere Patribus: vel qui ex Apostoli verbis, id concludebant; et merito arguit Arianos idipsum molitos, ut testatur Theodoretus (In epist. I ad Cor.).

12. Per multos igitur testes docemur a Deo, quod unum habeat substantivum unigenitum Deum Verbum, unam sapientiam substantivam Spiritum sanctum, per quem Spiritum, et per quod Verbum, omnia sapientia, sermo, scientia, cæteraque munera credentibus præstantur a Deo. Sicut etiam beatus Paulus docet, cum sic dicit: *Habeo igitur gloriam in Christo Jesu ad Deum. Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus in obedientiam gentium, verbo et factis, in virtute Spiritus sancti* (Rom. xv, 17). Non solum habebat beatus apostolus Paulus in se loquentem Christum et Spiritum sanctum; sed etiam cæteri omnes prophætæ et apostoli et evangelistæ. Sicut etiam Dominus noster Jesus Christus docet, cum dicit: *Id est ecce ego mitto ad vos prophetas et sapientes et scribas* (Matth. xxiii, 34). Similiter autem et de Spiritu Dei dicit: *Ideo et Sapientia Dei dicit: Mitto ad ipsos prophetas et apostolos* (Luc. xi, 49).

13. Quod autem Spiritus sanctus Dominus et Deus est, et tanquam Dominus noster credentibus et ipse munera largitur et donat, rursus idem beatus Paulus docet, cum dicit: *Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus, et divisiones ministra-*

tionum sunt, idem autem Dominus; et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus (I Cor. xii, 4). In hac igitur enumeratione donorum sancti Spiritus, addens ubique beatus Paulus, idem autem Dominus, et idem Deus, aperte docet, quod Spiritus sanctus Dominus et Deus est. Manifestius autem etiam in sequentibus ostendit; enumeratis enim donis et operibus atque ministeriis, adiecit statim dicens: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult* (I Cor. xii, 11). Rursus idem beatus Paulus docere nos apertius volens, unam esse substantiam Patris et Filii et Spiritus sancti, ait: *Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus pater omnium* (Ephes. iv, 5). Patrem autem nominat eorum, qui in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti per baptisma nati sunt. Non ignorans autem beatus Apostolus esse baptisma aquæ, et baptisma spiritus, dixit unum baptisma: sed bene dixit, sciens unum esse baptisma, in eo quod in nomine unius Domini omnes baptizentur et credant. Solet etiam idem beatus Apostolus Patrem et Filium et Spiritum sanctum, sicut unum Dominum et unum Deum, sic etiam unum Spiritum nuncupare, cum dicit: *Sicut enim corpus unum est, et membra multa habet, omnia autem membra corporis cum sint multa unum sunt corpus; sic etiam Christus: nam in uno Spiritu nos omnes in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive gentiles, sive servi, sive liberi, et omnes in unum Spiritum potati sumus* (I Cor. xii, 13).

14. Nemo autem, cum audiat dicentem beatum Apostolum, quod in uno Spiritu nos omnes baptizati sumus, et in unum Spiritum potati sumus, de solo eum Spiritu dixisse credat, aut de solo Patre: quippe qui ita credit, tollit baptisma. Neque enim qui baptizati sunt in uno Spiritu, in solo Patre baptizati sunt, neque in solo Filio, neque in solo Spiritu sancto, sed in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti: quod quidem est commune nomen, non per confusionem personarum, sed per unitatem naturæ, unus Dominus, unus Deus, unus Spiritus. Semper enim Pater est, non desinens esse Pater: semper autem et Filius, perseverans esse perpetuo Filius: semper et Spiritus sanctus, qui numquam Pater aut Filius efficitur.

15. Quid igitur ad hæc respondebunt nobis, qui Arii et Eunomii nefanda dogmata sequuntur, et a Patris substantia Filium separari contendunt, et Spiritum sanctum? qui cum hæc dicant: In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti; etiam ipsi suos se baptizare non denegant, et credunt per baptisma in remissionem peccatorum similiter etiam Patris et Filii et Spiritus sancti sanctificatione dignandos: non tamen desinunt blasphemantes in Filium et Spiritum sanctum, cum deberent cæcitate tandem aliquando liberati respicere et intelligere, non aliter libertatem famulis posse præstari, nisi a Domino proprio. Sin vero dixerint a solo Patre libertatem vel indulgentiam peccatorum eos qui baptizantur

PATROL. XLVIII.

A accipere, et a solo Patre sanctificationem mereri, sciant non aliter quemquam eorum qui baptizantur, his dignum donis fieri posse, nisi etiam in Filio et Spiritu sancto munera seu dona percipiat. Testis est beatus apostolus Paulus ad Corinthios scribens cum dicit: *Neque fornicarii, neque idolorum cultores, neque adulteri* (I Cor. vi), etc. Et adiecit: *Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed justificati estis, in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri* (Ibid. 11). His igitur omnibus testimoniis, quæ prædicta sunt, una eademque Patris et Filii et Spiritus sancti substantia satis abundeque monstratur.

CAPUT II.

De creatione, et invisibilibus creaturis.

16. Creando Deus, non natura creat, sicut gentiliū fabula delirantium putat, sed magis voluntate. Libera enim Divinitas est, ac non necessitati naturæ serviens, ignium, sicut æstimant, ritu, qui non voluntate, sed urente et conflagrante natura, vicina corpora concremare noscuntur. Deus autem non ita facere consuevit. Super enim omnem intellectum sensibilemque naturam ineffabilis et incomprehensibilis substantia est: quippe cum nulli Divinitas visibilis habeatur; sicut beatus Paulus testatur, dicens: *Regi autem sæculorum incorruptibili, invisibili, soli Deo honor et gloria* (I Tim. i, 17). Et iterum dicit: *Qui solus habet immortalitatem, lumen habitat inaccessible, quem vidit nullus hominum, neque videre potest.* Eadem autem etiam beatus Joannes docet, cum dicit: *Deum nemo vidit unquam. Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse narravit* (I Joan. iv, 12). Ergo quoniam supra omnem sensum Deus est, voluntate creat, non natura: nam si natura Deus crearet, et non voluntate, infiniti mundi creati reperirentur, innumerabiles etiam, qui per dies singulos crearentur. Nos autem, gentiliū delirante fabula remota, divinæ Scripturæ pareamus, quæ docet aperte, quod Deus ea quæ creat, voluntate vel imperio creet. Sicut et famulus Dei Moyses docuit, cum diceret: *Et dixit Deus: Fiat lux; et adiecit: Et facta est lux.* Et iterum: *Et dixit Deus: Fiat firmamentum; et præceptum complebatur ex imperio.* Et iterum: *Et dixit Deus: Fiant luminaria; et quæ ante non erant mox efficiebantur.* Pariter etiam David propheta dicit: *Ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt* (Ps. cxlviii, 5); et iterum: *Omnia quæcumque voluit Dominus fecit, in cælo, et in terra, in mari, et in omnibus abyssis* (Ps. cxxxiv, 6).

Idipsum Patres ejusdem ætatis, quotquot de creatione mundi scripserunt, adversus gentiles, sive, ut aiunt, Græcos, id est, Platonem et Aristotelem, pugnaverunt. Auctor libri Quæstionum ad Græcos, etc., Basilus, Ambrosius, auctor Quæstionum novi et veteris Testamenti, et qui non alii? Erat autem hoc gentiliū placitum: τὸ εἶναι καὶ οὐ τὸ βούλεσθαι ποιεῖ ὁ Θεός. Vide Joannem Philoponum adversus Proclum de æternitate mundi.

17. Si igitur quanta vult, Deus facit et creat, impie Origenes ac nefarie fatuus est, qui sic dixit (Lib. II περὶ Ἀρχῶν): Non omnia quæ voluit Deus fecit,

sed ea tantum quæ potuit continere et comprehendere. Qui cum hoc dixit, ademit Domino cunctorum potentiam, quasi ex parte dimidia ei faciendi potestas daretur. Nam si continendi, ac sibi, quæ faceret, subjugandi non habet, ut ille aestimat, facultatem, ne creandi quidem scilicet potestatem habebit. Nam qui creandi facultatem habet, et subjugandi sibi creata similiter habebit. Nos igitur beato pareamus Job, qui sic dicit ad Deum: *Novi quod omnia potes, impossibile autem tibi nihil est (Job. xlii, 2)*. Et pie religioseque credamus, una cum his videlicet viris, qui a Deo docti sunt, eo quod Deus omnia potest, et creando voluntate creat, non natura; et quod quando vult creat; et quæ vult et quanta vult et qualia vult; et nihil est impossibile voluntati ejus. Voluntatem vero Dei sine principio esse dicimus: B sine principio enim novit Dominus, quæ creaturus est, et quando facturus, et quanta et qualia creare molitur.

Locus Origenis est in secundo libro *περὶ Ἀρχῶν*, prout refertur in excerptis subjunctis epistolæ imperatoris Justiniani ad Menam: *Ἐπερασμένη γὰρ εἶναι καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ λεγτίον, καὶ οὐ προφάσει εὐφημίας τὴν περιγραφὴν αὐτῆς περιαιρετέον; πεποιήκει γὰρ τοσαῦτα ὅσων ἡδύνατο περιδράσασθαι, καὶ ἔχειν ὑπὸ χεῖρα, καὶ συγκρατεῖν ὑπὸ τῆν ἐκείνου πρόνοιαν, ὥσπερ καὶ τοσαύτην ὅλην κατεσκεύασεν, ὅσων ἡδύνατο διακοσμεῖται.*

18. Et primas quidem dicimus fuisse creatas rationabiles substantias, quæ cœlestes habentur, et eas plurimas ac diversas substantia pariter ac virtute, sicut beatus David eas cæteris anteponebat: C *Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelsis. Laudate eum, omnes angeli ejus, laudate eum, omnes virtutes ejus (Psal. cxlviii, 1)*. Nam cum cœlorum et angelorum faceret mentionem, et potestates et excelsa nuncuparet, diversas earum substantias edocebat, variasque pariter dignitates ac merita. Rursus etiam docet, non eandem omnium esse naturam, cum dicit: *Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignem urentem (Ps. ciii, 4)*. Ignem et spiritum cum propheta dixisset, variis ac diversis usus est elementis, ut nos apertius edoceret, ex sensibili videlicet exemplo. Eas etiam diversas habere substantias etiam beatus Paulus, cœlestes terrenis anteponebat potestates, dicit: *Ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, et terrestrium, et infernorum (Philip. ii, 10)*; infernorum enim cum dixisset, solutas animas corporibus nominavit. Porro autem docet varias earum esse dignitates speciesque diversas, cum dicit: *Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus totius creaturæ, quod in ipso creati sunt omnia, tam cœlestia, quam terrestria, visibilia et invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates (Col. i, 15)*. Cum igitur cœlestia terrenis anteponeret, mox adjecit etiam homines, qui in Christo creati sunt, dicens: *Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium primogenitus ex mortuis, ut fiat in omnibus ipse primatum tenens (Ibid., 18)*. Similiter autem etiam Dominus noster Jesus Chri-

stus docet diversitatem substantiæ spirituum eorum, qui a Deo recesserunt, ex quibus solet divina Scriptura dæmones appellare, et principatus et potestates, cum dicit: *Hoc genus non ejicitur, nisi in oratione et jejunio (Math. xvii, 20)*. In eo autem quod Dominus dicit, *hoc genus (Marc. ix, 28)*, ostendit in ipsis varia esse genera substantiarum, speciesque diversas. Hæc autem omnia dixi, ut divitias Dei virtutis ostenderem: nam si omnipotens Divinitas est, necesse est etiam prædives habeatur.

Infernorum nomine appellari credidit animas corporibus solutas, quia fuit in opinione veterum putantium in subterraneis locis animas expectare supremum diem, quo judicatur, vel in cœlum subvolent, vel detrudantur in æternum supplicium.

CAPUT III.

De corporibus cœlestibus.

19. Nos etiam hoc a Scriptura divina didicimus, quod Deus cœlestibus cunctis rationabilibus potestatibus dedit habere liberam voluntatem, sicut etiam hominibus in terra præstitit: nam nemo omnium, qui rationem habet aut sensum, invitus poterit Deo, vel sine voluntate servire; sed omnes ei sponte propria scilicet obsecundant. Alioquin si id non esset, neque laudatio eos, neque vituperatio sequeretur, aut crimen, sicut et in cæteris animalibus contigit irrationalibus. Omnes igitur contrariorum capaces habentur, tam boni dico, quam pravi. Boni quidem, cum id quod Deus vult faciunt; pravi autem, quando mandata Domini minime custodiunt. Et quod angeli cœlestesque virtutes, cum Dei minime præcepta contemnunt, laude potiuntur ingenti, testis est beatus David ita dicens: *Benedicite Deum, omnes angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum ejus, ad audiendam vocem sermonum ejus. Benedicite Dominum, omnes virtutes ejus, ministri ejus, facientes voluntatem ejus (Ps. cii, 20, 21)*. Ex hac igitur laudatione, id est, ex observatione Domini præceptorum, beata scilicet vita et perpetua fruuntur. Sed sicut omnes, qui Dei faciunt voluntatem, perenni beatitudine potiuntur, et laudes a Deo consequuntur æternas; sic et e diverso cuncti, qui divina præcepta contemnunt, æterna vituperatione damnantur.

Qui numerus fuit in editione Sirmondi decimus nonus et vigesimus, eum nos vigesimum primum et vigesimum secundum fecimus, jubente ratione emendari codicum perturbationem. Cum enim Rufinus, quæ de invisibilibus substantiis tractaverat, ita conclusit: *De invisibilibus quidem substantiis sufficienter dictum; ostendit satis, se omnia prosecutum, quæ ad eas pertinerent. Quomodo igitur postmodum de ipsarum voluntate, sive in bonum, sive in malum, absque methodi vitio ageret? Deinde par est credere servatum id a Rufino, quod solebat ab omnibus in hoc argumento, ut prius de substantiis invisibilibus cœlestibus, quam de visibilibus item cœlestibus diceret. Denique ipsa series orationis emendationem hanc nostram per se satis probat.*

20. Unde ille, quem divina Scriptura diabolum nominare consuevit, et ejus pariter qui dicuntur angeli, cum primis hominibus inviderent, Adam dico et Evæ, a beata vita, quam primum possederant, se-

metipsos alienarunt: et homini quidem per deceptionem, quam ipsi penitus excogitarunt, persuaserunt peccantes, ut a mandato Dei protinus devia-
ret, semetipsos autem æterno pariter supplicio subjugarunt. Sicut et Dominus noster Jesus Christus docet, cum ad illos dicit, qui propinquo suo misericordiam denegarunt: *Ite in ignem æternum, qui preparatus est diabolo et angelis ejus; esurivi enim, et non dedistis mihi manducare, etc.* (Matth. xxv, 41). Quod autem diabolus, vel ejus qui dicuntur angeli, de creaturis cœlestibus sunt, rationabilibusque virtutibus, testis est beatus Petrus, cum sic dicit: *Si enim Deus angelis, qui peccaverunt, non pepercit* (II Petr. ii, 4). Similiter autem et beatus Paulus docet, dicens: *Nescitis quoniam angelos judicabimus* (I Cor. vi, 3)? Ne quis igitur arbitretur captus errore, quod isti ante peccaverunt, quam hominibus inviderent, et post illud peccatum, ad decipiendos homines devenerint, sicut nefarius Origenes docebat; sed, ut superior dixi, ex eo quod diabolus in serpentem transfiguratus Evam decepit. Quod autem ex illo diabolus, veritate penitus derelicta, transtulit se protinus ad mendacium, ex quo Evam, ut dixi, peremit morte peccati, testis est Dominus noster, cum dicit Judæis non credentibus sibi: *Vos ex patre diabolo estis, desideria patris vestri diaboli vultis facere. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit, quia veritas non est in eo. Quando loquitur mendacium, de propriis loquitur, quoniam mendax est et pater ejus* (Joan. viii, 44). Ergo cum dixisset Dominus, quod ille homicida erat ab initio, et quod in veritate non stetit, aperte docuit, quod ex eo diabolus a veritate decidit, ex quo primitus per fallaciam mendacii Evam errore deceptam morte prævaricationis occidit. Rursus etiam ideo dictum est, quod quando loquitur mendacium, de suo loquitur, quoniam primus ipse, ficta fallacia, etiam mendacium procreavit. Unde etiam cæteri, qui una cum ipso homini inviderunt, ipsius diaboli angeli nominati sunt, quasi ipse primus hujusce malitiæ causa esset et caput. Sed de istis quoque sufficienter dictum.

In eo quod angelos peccasse primum insipientia erga homines asserit, habet consentientes e Patribus nonnullos, ut Irenæum, Lactantium, Cyprianum, Methodium apud Epiphanium et Photium, Gregorium Nyssenum, et alios, quorum tamen non una est explicandæ sententiæ ratio. At in eo, quod Origenem arguit docentem, demones prius peccasse, quam hominibus inviderent, dissentit Ecclesiæ magistris longe pluribus, ipsique adeo sacræ Scripturæ, cujus id pervulgatum est: *A superbia initium omnis peccati* (Eccli. x, 15); quamquam respexit forte ad opinionem Origenis, quod ante conditionem mundi hujus peccaverint multa, tum dæmones, tum animæ, propter quæ e cœlo in corpora præcipitarentur.

Diabolus ipsum, id est, dæmonum principem transfiguratum in serpentem tentasse Evam, constans est veterum opinio, de qua diximus ad tractatus Nestorii adversus Pelagianos.

24. Sed de invisibilibus quidem substantiis sufficienter dictum; nunc vero de sole simul et luna.

A cæterisque luminaribus oportet exponam: hæc enim nonnulli, mentis errore decepti, animalia rationabilia esse dixerunt. Quorum dementiam etiam nefarius Origenes secutus est (*Lib. i. Ἐπεὶ Ἀρχὴν* c. 7), qui cum vellet ex divina Scriptura exemplum sumere, quæ ibi de luminaribus optime dicta fuerant, hæc ipse perperam, ut sibi libitum est, ausus est vertere. Sciendum est igitur, quod divina Scriptura nusquam eorum veluti animalium fecerit mentionem. Sed luminaria facta fuisse dixit, et ob hoc solum creata, ut super terram lucerent, et essent hominibus signa temporum, mensium, et annorum. Sin autem nobis dixerint, qui erroribus favent hujusmodi: Cur non animalia sunt luminaria, et rationabilia, cum de ipsis scriptum sit hoc modo: *Astra autem non sunt munda* B *in conspectu ejus* (Job. xxv, 5), hoc est Dei? audiant a nobis quod qui hoc dixerat, non dignus erat auctoritate, quippe cum Dominus ad ipsum dixerit: *Nihil veri locutus es de famulo meo Job*. Tamen etiam si a beato dictum hoc fuisset Job, ne ita quidem firma probatio videretur. Neque enim ex eo quod non munda sunt in conspectu Dei, ideo dicuntur animalia; alioquin etiam menstrua mulierum ab ipsis animalia rancupentur, et leprosa domus, quoniam ne ista quidem munda sunt apud Deum, secundum legem Moysi: multa enim eorum quæ sine anima sunt, ratione quadam, sæpe legimus immunda. Adjicit etiam Origenes illud, quod a propheta David dictum est: *Sol cognovit occasum suum* (Ps. ciii, 19); nec non etiam illud, quod Deus dixit ad prophetam C *Isaiam: Ego omnibus stellis mandavi* (Isai. xlv, 12). Hoc autem facit, confirmare volens nefandam hæresim suam; dicit enim (*Loco antea cit.*) quod luminaria dudum fuerint intellectus et sensus, qui quia negligenter versati sunt, sua postmodum virtute privati, ad ignea ista damnati sunt corpora, ut super terram luceant.

Multis in locis Origenes secutus est opinionem Platonis animam tribuentis, non tantum mundo, sed etiam astris, eamque rationalem, ut suos motus, jubente Deo, peragerent. Omnium maxime insignis habetur lib. i. Ἐπεὶ Ἀρχὴν cap. 7, quem exprobrat Origeni non solus Rufinus, verum et Theophilus Alexandrinus (*Homil. 1 et 2 paschali*), Hieronymus (*Epist. 59 ad Avitum, et epist. 61 ad Pamachium*), Epiphanius (*Epist. ad Joan. Hierosolymit.*), Justinianus imperator (*In epist. ad Menam*), alique bene multi: ibi enim abutitur testimoniis Scripturæ, quæ Rufinus exponit. Miror vero quid causæ fuerit cur tam vehementer in Oriente super ea quæstione Patres a me laudati, alique, ut Basilius et Genesis enarratores, Origenem accusarent, cum in Occidente Augustinus, sin minus Platonem assenserit, saltem dubius exstiterit, ut constat pluribus ex locis (*Lib. ii de Gen. ad lit. cap. 18, et Enchirid. c. 58 et l. xiii de Trinit. c. 16*). Admirationem auget divus Thomas, qui cum sententiam Aristotelis attulisset de anima cœli: *Hoc autem, inquit, quod dictum est de animatione cœli, non diximus quasi asserendo secundum fidei doctrinam, ad quam nihil pertinet, sive sic, sive aliter dicatur. Unde Augustinus in Enchiridio dicit: Nec illud quidem certum habeo, utrum ad eandem societatem, scilicet angelorum, pertineant sol et luna, et cuncta sidera, quamvis nonnullis lucida esse corpora, non tamen sensu vel intelligentia prædita videantur.*

22. Similiter autem gentiliū errorem approbare desiderans sic dicit, quod ideo posuit Deus luminaria in firmamento in signa, ut eorum huiusmodi motus nobis facta nostra significant. Discant igitur qui nefariam Origenis hæresim sequuntur, non sic accipere divinam Scripturam, neque evertere huius intellectum, ut pro historia scilicet utantur allegoria, secundum voluntatem suam. Nam cum dicentem terræ audimus Jeremiam prophetam : *Terra, terra, terra, audi verbum Domini, scribe hunc hominem abdicatum* (Jerem. xxii, 29); non ideo debemus dicere quod quasi animali rationabiliter terræ propheta præcipiat. Solet etiam David propheta huiusmodi corporibus imperare, cum dicit (Ps. cxlviii, 7) : *Laudate Dominum de terra, dracones et omnes abyssi, ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus; montes et omnes colles, ligna fructifera et omnes cedri*. Non propterea docet nos ut hæc omnia rationabilia esse credamus. Sed Origenes nunc ejusque socii dimittantur.

Locus Origenis, in quem Rufinus intendit, videtur mihi fuisse in Commentariis Genesis, ex quibus fragmentum Eusebii retulit (Lib. ix de Præparat. Evang.). Sic enim se habet ex versione Vigeri : *Consilio Dei factum est, ut ex vario astrorum situ eorum quæ, partim singulis, partim in universum eveniunt signa quedam hauriant, non jam homines certe, ex illa enim siderum conversione quidquid aut facturi singuli sint, aut passuri, vere ac certo intelligere operæ est humanas vires longe superantis; sed naturæ illæ superiores, quas pluribus sane de causis eam in cognitionem venire necesse est, uti deinceps demonstrabimus*. Et inter proponendas quæstiones quæ solvantur : *Quomodo rerum illarum quæ hominum generi eveniunt, signa quidem sidera sint, causæ vero minime : quomobrem certam et exquisitam homines earundem rerum cognitionem habere non possint, sed naturis humana superioribus præposita signa illa sint?*

CAPUT IV.

De hominis anima.

23. Mandum Dominus cum crearet, cælum, inquam, et terram, et omnia quæ in eis sunt, solum hominem secundum imaginem suam et similitudinem fecit, sicut Moyses docet, ita dicens : *Et dixit Deus : Faciamus hominem secundum imaginem ac similitudinem nostram* (Gen. i, 26). Et cum Moyses hoc ex persona Dei dixisset, ipse protinus adjecit dicens : *Et fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit eum*. Utrumque Moyses, unum scilicet intelligens, tam imaginem dico quam similitudinem, imagine nominat, similitudinem penitus reticuit. Alioquin si non ita esset, nunquam postea dixisset Jacobus apostolus in Epistola sua, cum doceret nos non debere uti lingua ad ministerium mali, hoc modo : *In ipsa benedicimus Domino et Patri, et in ipsa maledicimus hominibus, qui secundum similitudinem Dei facti sunt* (Jac. iii, 9). Hominem igitur Deus omnibus dominari quæ ipse creavit, tam in terra quam in mari, præposuit, eo quod imago ipsius est homo, sicut et beatus Paulus docet ita dicens : *Nam vir quidem non debet operire caput, cum sit imago et gloria Dei* (I Cor. xi, 7). Propter id quod homo cunctis irrationalibus antefertur animalibus quibus dominatur, per hoc ipsius etiam

A omnium dominus effectus est. Nam irrationalia quidem animalia, sicut Moyses docuit, ex terra et aqua creata, ex eis tam animam quam corpus habent. Homo autem corpus quidem videtur cum cæteris habere commune; animam vero multo præstantiorem, sicut Moyses iterum dicit hoc modo (Gen. ii, 7) : *Et plasmavit Deus hominem de limo terræ, et insufflavit in faciem ejus spiritum vitæ, et factus est homo in animam viventem*.

Hominis naturam laudat, quod fecere postea maligne Pelagiani; quia est opus divinarum manuum; quia factus ad imaginem et similitudinem Dei; quia dominatur cæteris animantibus; quia rationis et liberi arbitrii particeps; quia corpus et animam a Deo accepit, etc. Tantis præconiis fraudem parat.

B 24. Homo igitur ideo potior omnibus est, quoniam sensibilem et rationalem animam habere dignoscitur, et eam liberi arbitrii. Ergo quasi prudentes Moysen audiamus dicentem quemadmodum Deus hominem creaverit; sic enim nobis Moyses cæterique prophætæ de Deo narrant, sicuti possumus intelligere. Neque enim ut homo est Deus, ex anima factus et corpore, ut vel manibus hominem formet, et fingat, vel ex aere spiritum trahens in faciem ejus insufflet, et sic eum vivificet; omnia enim per unicum Verbum et Spiritum sanctum voluntate facit et fecit.

Solent vero etiam prophætæ non solum hominem, sed etiam cælum et terram, et quæ in istis sunt præcepto Dei creata, opera manuum Domini nominare. Testis est David propheta ad Deum dicens (Psalm. viii, 4) : *Et videbo cælos operam digitorum tuorum, lunam et stellas quæ tu fundasti*. Et iterum (Ps. ci, 26) : *In principio tu, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt cæli*. Similiter autem et Isaias propheta ex Dei persona sic dicit (Isai. xlviii, 12) : *Audi me, Jacob et Israel, quem ego voco. Ego sum ipse ego primus, et ego novissimus. Manus mea fundavit terram, et dextera mea firmavit cælum*. Et iterum sic dicit Dominus (Isai. lxxvi, 1) : *Cælum mihi sedes, et terra scabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, et qui locus requietionis meæ? omnia enim ista manus mea fecit*.

D Hominem probat esse opus ad imaginem Dei factum, non tantum adversus Manichæos, sed etiam contra catholicos; nimirum ut ex veritate confessæ subdole conficiat postea nullum esse peccatum naturæ. Unde sub finem addit : *Omnia per unicum Verbum et Spiritum sanctum voluntate facit et fecit*; quo callidius nihil dicere potuit ad rem suam; nam facile videtur minus prudentibus nullo vitio laborare opus illud, quod Deus optimus maximus per Verbum tamquam per ideam artificem, et Spiritum sanctum principium omnis boni, voluntate recta, simul et omnipotente, non fecit tantum olim, cum hominem formaret, sed etiamnum facit, in singulis conceptibus. Hunc locum Julianus videri potest imitatus, cum scriberet (Libelli part. ii, num. 7) : *Ad imaginem quoque Dei non solum factum hominem, sed et fieri confitemur*. Tum adducit testimonium Jacobi a Rufino allatum.

25. Est igitur homo, sicut divina Scriptura nos docuit, corpus quidem habens ex terra, animam vero

sibi creatam ex nihilo, et eam sicuti sensibilem et a se corpus firmum, sicut hoc quod videtur, sed omne hoc sensibilem rationalemque esse substantiam, et eam unius ejusdemque naturæ, in his rationabilibus sensibilibusque substantiis etiam animas hominum comprehendens. Et post hæc, animalium quæ sexta die creata sunt faciens mentionem, in ea hominem quoque creatum reperiens, suum jam non potuit affirmare signum, neque propriam roborare fallaciam; sed, quasi illorum quæ ante docuerat penitus suisset oblitus, invitatus fatetur animas creatas esse, et eas iterum incorporeas. Respondeant igitur nobis qui nefandam Origenis hæresim venerantur et colunt, et ejus expositiones de divina Scriptura ad cælum usque summis præconiis tollere moluntur, quomodo animæ sine corporibus possint intelligi, cum Moyses nos doceat dicens: *Et fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit eum, masculum et feminam fecit eos* (Gen. 1, 27). Nam hoc omnibus claret, quod animæ sexus utriusque capaces esse non possunt, nisi sola corpora, quæ graviora noscuntur. Quomodo iterum et illud dictum audire poterant solæ sine corporibus animæ: *Crescite, et multiplicamini*? siquidem, etiam secundum ipsum Origenem, incorporealis natura neque multiplicari potest, neque crescere. Vel quomodo sine corporibus animæ creatæ in cælis habitare poterant, cum Deus benedicens illis quos fecerat masculum et feminam, sic dixerit: *Crescite, et multiplicamini, et implete terram* (Ibid., 28)? Sed Origenes iterum ejusque socii dimittantur.

26. Nec dicendum est animam partem Dei esse, sicut imprudentum et indoctorum sermo habet. Nam si hoc ita esset, numquam Deus partem suam perenni supplicio subjugaret. Sed ne peccare quidem omnino ipsa potuisset, quasi pars Dei, quippe cum Deus sit immutabilis semper sicuti natura, sic etiam voluntate. Et iterum, si anima nostra pars Dei esset, nullo penitus corporali vitio domaretur; nam Divinitas est semper invicta, et nulli umquam subdita vitio corporali.

Non calumniam facit Origeni, cum ab eo traditam scribit animorum *προπαρξεν*; nihil enim frequentius occurrit cum in aliis Operibus, tum maxime in libris *Περὶ Ἀρχῶν*. At quod ipsum ideo impietatis accusat, quia dixit animas factas ante corpora, non consentit Rufino Aquileiensi (*In apolog. ad Anastas.*) immo nec Augustino dubitanti quænam de quatuor pervulgatis opinionibus circa originem animorum verior foret (*Epist. 28 ad Hier.*, et 157 ad Optatum); consentit tamen et sibi ipsi in anathematismis, et Hieronymo (*Epist. 59 et 61*) quem magistrum sequitur, et aliis Orientalibus, qui acius invecti sunt in *προπαρξεν* animorum. Possent vero videri invecti jure, si Origenianam solam peterent, de qua diximus in notis ad anathematismos, nihil enim ea absurdius. Sed si quamlibet intellexerint, et eam quoque de qua se dubitare Augustinus constanter scripsit, injuriam fecerunt magnis omnino viris, sanctisque fidei defensoribus; quamquam nunc dubitandi causa sublata est, sive Ecclesiæ definitione, sive opinione fidelium, sive consensione doctorum. Porro malitiose Rufinus meminit Manichæorum et Origenis, ad præveniendos nimirum animos legentium, abducendosque callide in errorem, quo credant, aut cum Manichæis sentire, aut cum Origene, eos qui consisterent peccatum Adam nocuisse posteris, et ipsos etiam infantes in remissionem peccatorum baptizari.

27. Sicut ergo qui ita credunt, impie credere comprobantur; sic etiam illi qui animas dicunt ante corpora factas fuisse, multum a pietate distare inveniuntur. Unde impius Origenes gentilium captus errore, et ab eo nolens penitus abscedere, novarum etiam studens auctor esse sectarum, conjecturis illorum alio modo translatis edocuit: de quibus in præsentem disputandum esse non arbitror, ne nos multum verborum mittamus in silvam. Quia igitur ad confirmandam hæresim suam nefariam prædictus Origenes ex divina Scriptura sumere conatur exempla, redarguamus eum Scripturam penitus ignorasse divinam, et eam sine sensu docuisse, nam cum ipse diceret in primo creaturæ initio cælum cum terra creatum non

se corpus firmum, sicut hoc quod videtur, sed omne hoc sensibilem rationalemque esse substantiam, et eam unius ejusdemque naturæ, in his rationabilibus sensibilibusque substantiis etiam animas hominum comprehendens. Et post hæc, animalium quæ sexta die creata sunt faciens mentionem, in ea hominem quoque creatum reperiens, suum jam non potuit affirmare signum, neque propriam roborare fallaciam; sed, quasi illorum quæ ante docuerat penitus suisset oblitus, invitatus fatetur animas creatas esse, et eas iterum incorporeas. Respondeant igitur nobis qui nefandam Origenis hæresim venerantur et colunt, et ejus expositiones de divina Scriptura ad cælum usque summis præconiis tollere moluntur, quomodo animæ sine corporibus possint intelligi, cum Moyses nos doceat dicens: *Et fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit eum, masculum et feminam fecit eos* (Gen. 1, 27). Nam hoc omnibus claret, quod animæ sexus utriusque capaces esse non possunt, nisi sola corpora, quæ graviora noscuntur. Quomodo iterum et illud dictum audire poterant solæ sine corporibus animæ: *Crescite, et multiplicamini*? siquidem, etiam secundum ipsum Origenem, incorporealis natura neque multiplicari potest, neque crescere. Vel quomodo sine corporibus animæ creatæ in cælis habitare poterant, cum Deus benedicens illis quos fecerat masculum et feminam, sic dixerit: *Crescite, et multiplicamini, et implete terram* (Ibid., 28)? Sed Origenes iterum ejusque socii dimittantur.

Cum Origenem ait captum errore gentilium in hanc opinionem venisse quam reprehendit, gentilium nomine significat Empedoclem, Pythagoram, et Platonem, quos sibi prævisse Origenes testatur (*Lib. 1 contra Celsum*). Poterat ipsis acensere Aristotelem, qui non solum ait (*Lib. III de Anim. cap. 6 text. 20*), mentem extrinsecus advenire, cum gignitur homo; sed etiam esse separabilem, immixtam et impaibilem, atque essentialiter *ἐνέργειαν*; immo immortalem et sempiternam, quæ infinito tempore existens in alia subinde corpora illabatur, nec tamen in uno recedat gestorum in altero, quoniam pars quæ recordatur corruptibilis est: *Οὗτος ὁ νοῦς, inquit, χωριστὸς, καὶ ἀμείψης, καὶ ἀπαθὴς τῇ οὐσίᾳ ὣν ἐνεργεῖα. Αἱ γὰρ τιμιώτερον τὸ ποιοῦν τοῦ πάσχοντος, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς*. Et paulo post: *Χωρισθὴς δὲ ἐστὶ μόνον τοῦτο ὅπερ ἐστὶ, καὶ τοῦτο μόνον ἀθάνατον, καὶ αἰδιόν. Οὐ μνημονεύομεν δὲ, ὅτι τοῦτο μὲν ἀπαθὴς, ὁ δὲ περικλυτὸς νοῦς φθαρτὸς, καὶ ἀνευ τούτου οὐδὲν νοεῖ*.

28. Quia igitur nonnulli sunt qui, dementia capti, dicunt quod ex una anima primi hominis Adam anima Evæ mulieris assumpta sit; nonnulli etiam, quod ex solo Adam cum seminis actu in omnes qui ex eo nati fuerint animæ transmissæ sint; et alii, quod ex Eva sola magis animæ fuere translatae, et sic a parentibus ad eorum liberos deductæ sint: respondendum est his hoc modo. Cur ergo Adam, qui primus de terra creatus est secundum carnem, de costa quæ ex ipso fuerat sublata in Spiritu Dei prophetando dicebat: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea, hæc vocabitur mulier, quia ex viro suo sumpta est, nusquam fecit animæ mentionem*? nam si anima quoque esset ex anima, secundum illorum vanas opiniones, num projecto hoc Adam

præterisset. Nam sicut *os ex ossibus meis, et caro de carne mea*, dicebat, sic etiam *anima ex anima mea* dicere potuisset: sed tantum hoc dixit, quod sibi videlicet sciebat ablatum. Porro autem consentiens Moysi etiam Zacharias propheta sic dicit: *Extendens caelum, et fundans terram, et fingens spiritum hominis in ipso* (Zach. xii, 1). Nam si non ex supposita materia nunc crearetur hominis caro, sicut etiam Adam

Eve, et sic postea in ipso non crearetur anima, non ex supposita materia, tamquam Adam pariter et Eve, numquam propheta Zacharias ita dixisset: *Et creans spiritum hominis in ipso* (Ibid.). Apertius autem Salomon in Ecclesiaste docet animas a Deo præstari omnibus, quæ ab ipso creantur ex supposita materia corporibus, solutionem humanæ compositionis enarrans, cum dicit: *Et convertetur pulvis in terram suam, et revertetur spiritus ad Deum, qui dedit eum* (Eccles. xii, 7). Cum hoc Salomon dixisset, aperte docuit quod Deus pulveri, quem ad creandum hominem de terra tulerat, spiritum præstitit non habenti. Ideo autem tantum spiritum ad Deum reverti dicitur, licet utriusque sit creator Dominus, tam carnis quam spiritus, quoniam non ex supposita materia spiritum creat, sicut et corpus. Et iterum, quod una cum Deo homo videtur operari ad nativitatem corporis procreandi, spiritum autem solus procreat Deus: quippe cum hominum quidem sit subministrare materias, Dei autem creare hominem.

Quod autem Deus est qui format ea quæ in utero semina jaciuntur, simul etiam cetera diversa vivificat, quæ ab agricolis seruntur in terram, testis est beatus Job, cum dicit ad Deum: *Manus tuæ fecerunt me, et plasmaverunt me* (Job. x, 8). Eadem etiam David propheta dicit. Rursus etiam Deus Jeremiæ prophete sic dicit: *Præquam te formarem in utero, cognovi te* (Jerem. i, 5). Similiter autem Isaias propheta de populo, qui Jacob nomine vocabatur, inter cetera etiam sic dicit: *Dominus qui redemit te, et qui formavit te ex utero* (Isai. xlii, 24). Apertius autem etiam beatus Paulus, ad Hebræos scribens, docet quod non sicuti corpora ex successione descendunt, sic etiam spiritus, hoc est, nostræ animæ, cum dicit: *Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, et reverebamur; non multo magis obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus* (Heb. xii, 9). Quoniam Deus cum benediceret primis hominibus, hoc est, Adam et Eve, dixit: *Crescite, et multiplicamini, et implete terram* (Gen. i, 27), hac de causa parentes patres carnis Apostolus nominavit. Et quoniam non ex supposita materia creatas a Deo animas habemus, ideo Deum Patrem spirituum appellavit.

Cuncta igitur sicut primitus creata sunt, sic etiam per dies singulos procreantur: alia quidem ex supposita materia, sicut animalium irrationalium animæ; alia autem non ex supposita, sicut hominum animæ. Sed et de anima nobis sufficienter dictum.

Disputat adversus traducem animarum, viam sibi municiens, ut quidem putat, ad impugnandam fidem peccati originalis. Secuti sunt magistri methodus

A discipuli postea Pelagius (Libelli num. 15), Julianus (Epist. ad Rufinum) et alii, qui ad latebrarum suarum nebulas, de origine animæ non necessariam questionem moverunt, ut res manifestas aliarum rerum obscuritate turbando, molirentur latendi locum; aiebant enim catholicos animarum traducem cum traducere peccati contueri. Verba sunt Augustini (Lib. iii ad Bonif. cap. 10), ad quæ spectabat Julianus, cum Augustino diceret (Lib. ii Oper. Imperf. c. 178): *Ilud autem, quod te opponere credidisti, vel in isto libro, cui nunc respondeo, vel in his quos ad Marcellinum scripseras, tum transiisse peccatum, quando omnes homines, ut tuis verbis utar, ille unus fuerunt; sine difficultate veritas delecti, et irrisioni cujusque prudentis exponit. Nam tali argumento præter impietatem tuam nihil aliud indicatur; impietatem, inquam, qua credis ita esse animarum traducem, in Tertulliani olim et Manichæi profanitate damnatam, sicut etiam corporum tradux: quod tam nefarium est, ut cum a nobis in epistola, quam ad Orientem misimus, fuisset objectum, tum his libris, quos nuper ad Bonifacium misisti, negando a te propulsare coneris. Ais enim: Dicunt, nos autem animarum traducem confiteri; quod in cujus libris legerint, nescio; ut a te videlicet nihil dici tale dejeret. Porro, ut falsitas tua tuorum verborum collatione prodatur, quomodo traducem animarum, profanam revera opinionem, tuis dieis sensibus non teneri, cum profitearis omnes homines illum unum fuisse? Si enim credis partem animæ seminibus illigatam, quo ore scribis omnes homines Adam solum fuisse, cum homo utique nisi anima et corpus simul esse non possit? Anceps porro fuit usque ad finem vitæ sanctus Augustinus, ut constaret ex responsione ad verba Juliani mox allata. Ex qualibet ergo et quantalibet parte, omnes qui ex illo nati sunt, ille unus fuerunt, sive secundum utramque hominis partem, quod me nescire confiteor. Nec me pudet, ut vos, futuri nescire quod nescio, nec ideo tamen nescio de omni homine scriptum esse: Homo vanitati similis factus est, dies ejus velut umbra prætereunt. Respondebat enim paulo ante obitum, inter armorum strepitus et Africæ vastitatem.*

Nota tres Scripturæ locos a Rufino allatos ad probandam animarum a Deo in corporibus creationem: frequenter enim postea adhibebuntur ab ejus opiniois defensoribus, ut videre est apud Augustinum, tum alibi passim, tum præcipue in epistola ad Optatum (Epist. 157) et alia ad Hieronymum (Epist. 28), quæ consultationem continet super ea re.

Observe etiam, testimonia quibus utitur ad probandum a Deo formari semina ex quibus quotidie homines gignuntur, adhiberi a Juliano eadem arte (Libelli parte ii num. 6), ut nimirum ex veritate confessæ a catholicis maligne catholica fides peccati originalis peteretur, et mentibus non satis eruditis illaderetur. Nihil enim visum est Augustino difficilius intellectu quam quod et corpora et animæ hominum a Deo sint, et homines tamen obnoxii peccato nascantur.

CAPUT V.

De hominis corpore.

29. Illos igitur primos homines, Adam dico et Evam, licet immortales secundum animam creatos esse dixerim, mortales vero secundum corpus; nunquam mortem gustassent, siquidem mandatum Dei servare voluissent, sicut beatus Enoch meruit: hic namque, licet mortalis esset, tamen *translatus est, ut mortem penitus non videret* (Hebr. xi, 5).

Quod autem mortales secundum corpus creati sunt Adam et Eva, ut dixi, testis est Moyses cum dicit (Gen. ii, 8): *Et plantavit Deus paradisum in Eden ad Orientem, et posuit ibi hominem, quem plasmavit. Et produxit adhuc de terra omne lignum pulchrum ad visum, et bonum ad edendum, et lignum vite in medio*

paradisi, et lignum ad cognoscendum bonum et malum. Numquam enim Deus lignum vitæ in paradiso plantasset, siquidem Adam immortalis secundum carnem creatus fuisset. Rursus autem si Adam et Eva immortales essent secundum carnem creati, numquam audivissent a Deo: *Crescite et multiplicamini, et implete terram* (Gen. 1, 28). Nam qui manducare, et bibere, et coire, et crescere, et terram implere jussi sunt, hi penitus immortales esse non poterant. Sicut etiam Dominus noster Jesus Christus docens Sadducæos dicebat (Luc. xx, 34): *Filii sæculi hujus nubunt et traduntur ad nuptias; illi vero qui digni habebuntur sæculo illo et resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores; neque enim ultra mori poterunt, æquales enim angelis sunt.*

Init mediam quamdam viam inter Augustinum opinantem primos parentes ab initio donandos a Deo immortalitate, qua spoliandi forent si peccarent, et Cælestinum existimantem eos sive peccassent, sive non peccassent, morituros; sentit enim mortales factos; sed si non peccassent, cum visum fuisset Deo, in sedem immortalitatis transferendos. Quæ sententia placuit multis Orientalium partium Patribus, et arrepta est a Pelagianorum nonnullis, contra quos Augustinus disputat (Serm. 2 de Verbis Apost. c. 6): nec immerito, cum inde sequatur mortem non esse peccati pœnam, sed immortalitatem in præmium victis dari.

30. Probatum est sufficienter, ut reor, hominem secundum carnem creatum esse mortalem, aperte Domino docente, mortales esse eos qui coita tali nuptiisque lætantur. Unde Enoch, qui placuit Deo, postquam diversis ex uxoribus liberos procreavit, translatus est, ut mortem penitus non videret, sicut etiam beatus Paulus Hebræis scribens dicit (Hebr. xi, 5): *Fide Enoch translatus est, ne videret mortem; nam ante translationem Deo placuisse perhibetur.* Sic igitur possumus dicere etiam de Adam et Eva, quod si præceptum Dei mandatumque servassent, etiam post liberorum procreationem, gustato ligno vitæ, immortales jugiter permansissent, non egentes in posterum victus, et incrementi, vel nuptiarum.

Sin vero quidam, imperitia capti, in eadem perseverant dicentes quod Adam et Eva, semel accepta licentia comedendi de omni ligno quod erat in paradiso, præter unum tantum quod a Deo fuerat interdictum, cum inter omnia etiam de ligno vitæ comedissent, immortalitatem consecuti sint, discant quod qui immortalis factus est cibo penitus non eget. Adam igitur et Eva, siquidem immortales naturaliter essent, numquam de ligno gustassent, quod a Deo prohibitum fuerat, quippe cum immortales desiderium escæ non habeant, sentit etiam beatus Paulus testatur hoc modo: *Non est regnum Dei cibus et potus* (Rom. xiv, 17). Regnum autem Dei mortalium non est, sed immortalium, sicut etiam Dominus noster Jesus Christus docuit dicens (Luc. xx, 35): *Qui autem digni habebuntur sæculo illo et resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores. Neque enim ultra mori poterunt, æquales enim angelis sunt.*

Adam igitur et Eva, siquidem mandatum Dei ser-

vassent, numquam profecto gustassent mortem: mandato autem minime servato, non ex immortalibus mortales facti sunt; sed cum mortales essent, promissa sibi a Deo immortalitate semetipsos alienarunt. Unde Adam audivit a Deo (Gen. iii, 19): *Terra es, et in terram ibis*; id est: Corruptibilis es, et in corruptelam ibis, cum jam indignus esset de ligno vitæ manducare, et perpetuo vivere. Ut autem rursus dicam, quod Adam et Eva, si in servando mandato Dei perseverassent, non habuissent discretionem manducandi de ligno vitæ, usque ad illud videlicet tempus quo Deus ipsis revelaturus erat. Quæ ex causa etiam a cæteris lignis fuerat separatum, cum in medio esset paradisi positum, ubi etiam lignum illud quod scientiam habebat boni et mali fuerat constitutum, ut interdictum lignum tangere metuentes, etiam a licito caverent manducare. Nam hoc etiam Deus aperte docuit, dicens (Gen. iii, 22): *Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis ab cognoscendum bonum et malum. Et nunc ne forte tendat manum, et tollat de ligno vitæ, et comedat, et vivat in æternum.* In quo dixit Deus: *Ecce factus est cognoscens bonum et malum, et nunc ne forte tendat manum*; ostendit quod antequam experiretur mali scientiam, non poterat ex semetipso intelligens acceptum de ligno vitæ sumere.

Artificiose declinat, per occupationem, argumentum quo ex verecundia primorum hominum probabant catholici corruptam fuisse peccato naturam, cum in operibus Dei per se nihil, ut ait Augustinus (Lib. ii de Nupt. et Concup. c. 9), erubescendum existat. Dicit non erubuisse nuditatem suam primos homines, cum eo statu forent quo infantes impotentes generandi; erubuisse vero postea, cum natura coeundi cupiditatem adultioribus indidit. Hæc opinio pluribus Orientalium placuit, et a Pelagianis postmodum defensa est, ad infringendam catholicorum rationem. Vide prolixam hæc de re alterationem Juliani et Augustini (Lib. ii Op. Imperf.). Observa quoque videri Julianum libro tertio prioris sui Operis contra Augustinum eadem fere prosectum quæ Rufinus, ut constat ex responsione Augustini (Lib. v advers. Julian.).

31. Et non mirum, cum etiam Adam dixerit, cum de uxore prophetaret hoc modo: *Hæc vocabitur mulier, quia ex viro suo sumpta est; et propter hoc derelinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori, et erunt ambo in carne una* (Gen. ii, 25). Non solum hoc, sed etiam cum audissent Deum sibi dicentem Adam et Eva: *Crescite et multiplicamini, et implete terram* (Gen. 1, 28); ante inobedientiam, quid esset liberorum creandorum cupiditas, penitus ignorabant. Dicit enim Moyses: *Erant autem ambo nudi, tam Adam, quam uxor ejus, et non erubescabant* (Gen. ii, 25). Non Moyses hoc dixit, quasi illi, incontinentiæ cecitate decepti, pudorem spernerent nuditatis; sed ostendit eos tamquam infantes necdum cupiditatem coeundi habere. Unde post prævaricationem nuditate perspecta, non totius dico corporis, sed illius partis quam etiam Cham, Noe dormiente, viderat, tunc demum creandorum liberorum cupiditatem adepti, et intelligentes nuditatem suam, ficorum foliis verenda texerunt.

32. Deus igitur consulens hominibus, cum sciret eos ad malitiam pronos, et voluptatam ac desideriorum carnis amatores, et vellet ad honestam potius revocare virtutem, sinit usque ad tempus aliquod dominationi mortis addici, quippe cum nihil aliud nosset tam facile homines coercere posse quam mortem; mortis enim metu plerumque multi a malitia penitus abstinere noscuntur. Unde mundanæ leges non aliter possunt pleraque hominum vitia resecare, nisi interminatione mortis et poenæ; omnes enim huiusce vitæ communis amore detenti, cavent peccatorum præstare causas, ne carere ea, delinquentes propria voluntate, cogantur.

Non igitur hominibus mortem datam pro malorum vice dicimus, sicut ratiocinantur indocti, sed ad delendam mentis pravitatem. Nam si victuri perpetuo homines essent, nunquam profecto eorum malitia finiretur.

Rursus etiam cur pro malorum vicissitudine mortem datam esse credamus, cum si quis centum homines forte vel amplius occiderit, tot et tantis homicidiis exæquare nullam valeat ultionem?

Solemne fuit Pelagianæ factionis hominibus impenitentiae accusare catholicos, præsertim cum de mortalitate ageretur et peccato originali. Ita Theodorus in excerptis Marianis; ita Rufinus aliis etiam in locis; ita Pelagius in libris de libero arbitrio; ita Julianus ubique passim, sed præcipue posteriore Opere; ita Annianus in suis epistolis.

Nota vero Patres Orientales de mortis honore non aliter fere sensisse quam Rufinus. Vide Basilium, Chrysostomum, et alios Genesis enarratores, quamquam alia fuit mens sanctorum, alia veteratorum hominum, consensione cum Patribus abutentium, ad occupandos animos, ne vim argumenti a morte petiti ad probandum peccatum originis perspicere,

33. Non igitur malignis tantum hominibus, ad delendam eorum pravitatem, bona mors esse dicitur; sed etiam justis utilis: sicut enim malus peccare desinit hac luce privatus, sic etiam justus dormiens assiduis impugnationum afflictationibus et miseriis animi liberatur. Soluta enim proprio corpore justus anima nullis postea premetur angustiis, non miseriis animi subiacebit, non necessitates videbit, non persecutiones sustinebit, non ultra insurgentia sibi carnis vitia patietur, non alitra videbit in dies singulos agmen suggestionum malarum, non ad luctam nudabitur. Nihil secum trahens sæcularium sollicitudinum, non carnis maceratur abstinence, causa certaminum, non ultra certat, non cursu contendit aut cæstu, non jam luctatur cum principibus ac potestatibus, spiritibusque nequitiae; sed stadium ei solutum est, certamen destitit, et adepta victoria, ad percipiendam coronam justitiæ protinus properat, beatam in cælis et æternam vitam consequi, cum receperit immortalem carnem suam.

Ideo autem et beatus Paulus, talia bella perspiciebat, quæ ab invisibilibus inimicis justis hominibus indicuntur, metuens ne quorundam forte prudentiam aut malitia commutaret, aut dolus sanam falleret mentem, provocandæ virtutis gratia, suadebat

ut omnes hanc vitam spernerent temporalem, utque sic dicens: *Audentes igitur semper, et scientes, quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino* (II Cor. v, 6). Unde peregrinari volens a corpore, et finem imponere properans certamini suo, et inpræsentiarum esse cupiens apud Deum, vociferatur dicens (II Tim. iv, 6): *Ego enim jam delibor, et tempus resolutionis meæ instat. Certamen bonum certavi, cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi justitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illa die justus iudex; non solum autem mihi, sed et omnibus qui diligunt adventum ejus.* Solet etiam beatus Job malorum omnium solutionem mortem sæpius appellare, cum dicit: *Mors viro requies.* Concluit enim Deus contra ipsum (Job. iii, 23, secund. B LXX).

34. Sin autem nonnulli dicere voluerint, Quomodo fieri potest ut mors homini requies sit, cum beatus David dixerit (Ps. xxxiii, 22): *Mors peccatorum pessima?* discant non ideo sic dictum esse: *Mors peccatorum pessima*, quasi non peccatis eorum terminus imponatur, ac finis; sed quod post mortem, delictorum suorum causa, gravissimas ipsi subeunt ultiones.

Similiter autem beatus Job sicut requiem, sic etiam somnum, mortem nominare consuevit, cum dicit (Job. iii, 12): *Quare ubera suxi? nunc utique dormiens quiescerem, et somni securitate fruerer cum regibus consiliariis terræ, qui gloriabantur in gladiis, aut cum principibus quibus multum fuit aurum.*

Porro Isaias propheta, cum jussus a Domino regem Babylonis mortuum lamentaretur, communem hanc et temporalem mortem somnum nominavit, dicens (Isai. xiv, 7): *Omnis terra clamat cum lætitia, et ligna Libani supra te gratulata sunt, et cedri Libani dicent: Ex quo tu dormisti, non ascendit qui succidat nos. Infernus ab imis amaritudine captus est occurrens tibi.*

Pariter etiam Daniel propheta dicit (Dan. xii, 2): *Et multi dormientium in terra e pulvere surgent; isti in vitam æternam, et isti ad opprobrium, et ad confusionem æternam.*

Idem autem etiam beatus Paulus docet, cum dicit (I Thessal. iv, 12): *Nolumus autem ignorare vos, fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut et cæteri qui spem non habent. Si enim credimus, quod Jesus mortuus est, et resurrexit; ita et Deus eos qui dormierunt per Jesum adducet cum eo.* Multis igitur testibus edocti quod mors ista communis mala non sit, jam longe valere dicamus iis qui mortem malam appellant.

CAPUT VI

De primorum parentum peccato.

35. Dicimus autem, quod in bonum Deus præstitit primo homini Adam sudores pariter ac labores quos de terra pateretur, quippe cum non aliter invisibiles inimicos, contra quos habemus continuam luctationem, veneranda fide superare possimus, nisi corporis laboribus fatigati; his enim docemur per divinam Scripturam nosmetipsos hostium fallacia

liberare, et aut salvam custodire virtutem, aut amissam perinde revocare.

Sic beatus David virtutem, quam perdiderat, recuperare festinans, docet dicens (Ps. L, 19) : *Sacrificium Deo, spiritus contribulatus; cor contritum et humiliatum Deus non spernet.* Et iterum (Ps. vi, 7) : *Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, in lacrymis meis stratum meum rigabo.* Et iterum (Ps. cxviii, 24) : *Genua mea infirmata sunt præ jejunio, et caro mea mutata est propter oleum.* Docens etiam quemadmodum virtutem servare debeamus, dicit (Psal. xxxiv, 13) : *Ego autem cum mihi molesti essent, induebam me cilicio, et humiliabam in jejunio animam meam.*

Similiter autem Dominus noster Jesus Christus discipulos suos docebat, non aliter aut salvam, ut dixi, servari, aut perditam revocari posse virtutem, nisi per labores corporis et dolores. Sic enim ait (Matth. vii, 13) : *Ingredimini per angustam portam, quia lata porta et spatiosa via quæ ducit ad interitum, multi sunt qui ingrediuntur per eam; quia angusta porta et arcta via quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam.*

Ideo et beatus Paulus, cum rogaret Dominum ut ab ipso penitus ille discederet, qui stimulum carnis insigere conabatur, non impetravit, sed magis audiuit a Domino (II Cor. xii, 9) : *Sufficit tibi gratia mea; virtus enim in infirmitate perficitur.* Unde lætus postea dicebat : *Libenter ergo gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.* Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus et angustiis pro Christo. Cum enim infirmor tunc potens sum. Ideo autem docens dicit (II Cor. iv, 16) : *Propter quod non deficiamus; sed licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem; nam quod in præsentem est momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna sunt.*

Sic igitur dicimus, primos homines, Adam et Evam, a peccato suo fuisse salvatos per labores corporis et dolores quos eis Dominus præstiterat, pro beneficio scilicet animarum. Unde postea nusquam facit eorum divina Scriptura, quasi peccaverint, mentionem.

Occupat argumentum a laboribus et ærumnis peti- tum, quibus punitos catholici contendebant primos parentes ob peccatum, indeque traductionem peccati in posteros arguebant, quippe quos simili poena afflicti cernerent. Eandem materiem versat Julianus lib. v posterioris Operis (August. lib. vi Op. Imperf. c. 25 et seq.), videturque e Rufino sumpsisse, quæ verbosius exponeret. Quid nos, inquit, tam obstipe veritatis solius rationem sequendum putamus, cum inimicorum nostrorum phalanx ipsis innitatur rerum periculis, et insurgat in nos ærumnarum instructa suffragiis : vult quippe pudore corruentium, dolore parientis, audore laborantis, transmissionem culparum et penam in semina comprobare, ut his videlicet signis dis-

scilicet partuum, agricolarum sudantium, et spinosorum novalium, crimen naturale credatur, cujus merito per tot incommoda genus exerceatur, quod quidam, per Adæ peccatum, mortale opinantur effectum, etc.

56. Quod autem Deus dimiserit eis peccatum, sicut etiam Cain, qui primum peccaverat, indulgit, cum dixisset ad eum : *Peccasti, quiesce, ad te reversio ejus, hoc est, peccati : Et tu dominaberis* (Gen. iv, 7) ; aperte Moyses ostendit per humanitatem, seu misericordiam, quam Deus ipsis postea libenter indulgit. Quid enim dicit Moyses (Gen. iii, 21) ? *Et fecit Dominus Deus Adam et uxori ejus tunicas pelliceas, et vestivit eos.* Nam si Dominus ipsis peccatum non dimisisset, nunquam profecto per semetipsum vestiret eos tunicis quas illis ipse perfecerat.

Ne quis igitur easdem pelliceas tunicas, quas habuerunt, humanum corpus existimet, sicut impius Origenes exposuit. Nam ante istas, quas dixi, pelliceas tunicas ipse Adam carnem habere se docuit dicens (Gen. ii, 23) : *Hoc nunc os de ossibus meis, et caro de carne mea.* Pelliceas igitur tunicas datas a Deo fuisse dicimus propter asperitatem vitæ, vel quod tanquam se exercentibus ad virtutem, eas dabit quæ congruæ videbantur, ut discerent non aliter posse vincere invisibiles inimicos, nisi laboribus corporis. Et quod post prævaricationem, quam in paradiso admiserat, perseveravit Adam in posterum usque ad finem vitæ suæ obtemperans Deo, testis est Salomon, cum de sapientia ejus, quæ ipsum in timore Dei servavit, diceret hoc modo (Sap. x, 1) : *Hæc primum factum patrem orbis terrarum, cum solus creatus esset, custodivit, et liberavit a delicto; dedit autem ei fortitudinem dominandi omnibus.* Similiter autem etiam de salute Evæ beatus Paulus docens ita dicit (I Tim. ii, 15) : *Adam enim primus formatus est, deinde Eva; et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit. Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide, et dilectione, et sanctificatione, cum sobrietate.*

Commentum Origenis de pelliceis vestibus nemo Patrum non insectatur, et acriter quidem Methodius apud Photium, Epiphanius in Anchorato, et in epistola ad Joannem Hierosolymitanum. Prætereo, inquit, frivolam ejus expositionem super tunicis pelliceis, quanto conatu, quantisque egerit argumentis, ut tunicas pelliceas humana esse corpora crederemus; qui inter multa ait : *Nunquid coriarius aut scortisarius erat Deus, ut conficeret pelles animalium, et consueret ex eis tunicas pelliceas Adam et Evæ? Manifestum est ergo, inquit, quod de corporibus nostris loquatur. Et si hoc ita est, quomodo legimus, ante pelliceas tunicas, et ante inobedientiam et de paradiso ruinam, Adam loquentem non secundum allegoriam, sed vere : Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea. Verum aut varie locutus est Origenes, aut Theodoretus male ipsum exposuit in QQ. de Genesi.*

37. Quod dixit, per filiorum generationem, cum filiorum generatione significavit; solet enim divina Scriptura præpositiones plerumque mutare. Testis est patriarcha Joseph de somnio ad Eunuchum dicens : *Non per Deum explanatio ejus* (Gen. xl, 8), id est, non a Deo. Similiter autem etiam beatus Paulus cum ad Hebræos scriberet, dicit : *Per quem*

etiam fecit sæcula (Heb. 1, 2), pro eo quod est, cum quo etiam fecit sæcula. Neque enim subministratorem dicimus Patris esse Filium, propter hoc dictum, quod est: *Per quem etiam fecit sæcula*; sed magis cooperatorem. Non ergo Eva propter liberos salvabitur suos, neque ejus soboles matris causa damnabitur, aut patris Adam, sicut imprudentium æstimat opinatio; nam unusquisque hominum, cum liberi arbitrii sit, ex suorum qualitate gestorum, aut laudandus nimirum, aut vituperandus habebitur. Simili modo etiam in die judicii, aut justificandus erit, aut supplicio subjugandus, sicut et beatus Paulus docet ita dicens (II Cor. v, 10): *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.*

Incipit oppugnare peccatum originale, primumque argumentum sumit ab eo testimonio Apostoli, quod accepit a Theodoro (Excerpt. 2, num. 2), et Juliano tradidit (Part. II libel. num. 12, et alibi passim), quasi nemini alterius culpa imputari possit. Pergit vero injuriam facere catholicis, ut quos imperitos antea dixerat, nunc imprudentes vocet, insaniam postea damnaturus: in quo secutus est Theodorum, qui defensores peccati originalis per ironiam primum sapientissimos et mirabiles peccati patres, tum inexercitatos in Scripturis divinis, imprudentesque et inverecundos, dementes denique nominat in excerptis quæ ex Mario edidimus; prævit autem Pelagio imperitos et insanos appellanti; Juliano nullum non convicium in eosdem conjicienti; aliisque factionis sine nomine, quorum proprius character fuit suos laudare, alios despiciere, immo maledictis onerare.

38. Quod autem liberi non pro parentibus puniantur, neque parentes pro liberis, aperte rursus edocuit Deus, cum ad Moysen prophetam diceret (Deut. xxiv, 16): *Non morientur patres pro filiis, neque filii pro parentibus, unusquisque in peccato suo morietur.* Porro autem arguens Deus imprudentiam filiorum Israel, eo tempore quo apud Chaldæos secundum scelera sua captivi erant, et causabantur non de se penitus, sed de parentibus suis, quasi illi totius eorum nefandi sceleris fuissent causa, Deum de captivitate sua criminabantur injuste, cum dicerent (Ezech. xviii, 2): *Via Domini non est recta, quoniam patres nostri comederunt uvam acerbam, et filiorum dentes obstupuerunt; dicit ad eos per Ezechiel prophetam (Ibid., 3): Vivo ego, dicit Dominus, si ultra fuerit jam dicta parabola ista in Israel, quoniam omnes animæ meæ sunt, sicut anima patris, sic et anima filii meæ sunt; anima quæ peccat, ipsa morietur.* Et iterum (Ibid., 20): *Filius, inquit, non accipiet iniquitatem patris, neque pater accipiet iniquitatem filii.* Et iterum (Ibid., 30): *Unumquemque vestrum secundum viam suam judicabo vos, domus Israel, dicit Dominus.* Cum dixisset Deus (Ibid., 3): *Vivo ego, si ultra fuerit dicta parabola ista in Israel; aperte docuit eos in eadem imprudentia permanere.*

Secundum argumentum speciatim pertinens ad causam liberorum et parentum sumit ex testimonio, tum Mosis legislatoris, tum Ezechielis prophætæ. Utroque adduxit Julianus, immo exscripsit, sive in libello (Part. II libel. num. 11), sive in Opere po-

steriore (Lib. in Op. Imperf. c. 12 et seq.), utroque usus est Theodorus in excerptis (Excerpto 2).

39. Post hæc igitur Dei testimonia, insaniunt qui per unum hominem Adam, omnem orbem terrarum iniquitatis flagitiorumque condemnant; nam qui hæc dicunt, aut injustum Deum pronuntiant, aut certe Deo diabolum æstimant fortiozem; eo quod naturam, quam Deus creavit bonam, eam diabolus, per prævaricationem Adam et Evæ, malam potuerit efficere, siquidem, prævaricatione primi hominis Adam, et ejus uxoris Evæ, omnes homines peccato obnoxii sunt. Semetipsos profecto debent agnoscere esse cupidos delictorum; quippe cum sint ipsi voluptatum amatores, et carnis, non debent eorum causas aliis annectere, quorum ipsi videntur fuisse auctores. Aut certe dicant nobis, qui sese esse prudentes existimant, neque ea quæ dicunt intelligere possunt, neque de quibus disputant sentire noscuntur, cur Adam et Eva, cum primo ceciderint, secundo cadere minime apposuerunt, si eorum natura, ex prævaricatione facta peccatrix, a malis se penitus abstineri non poterat. Neque enim meminit usquam divina Scriptura, quasi ipsi secundo peccaverint, sicuti de Cain, quod secundo peccavit, narrare non distulit: quippe cum etiam de Abel, quod a peccatis fuerit alienus, aperte docuerit. Quid vero etiam de Enoch atque Elia dicent, quod cum bene placuissent Deo, translati sunt, ut mortem penitus non viderent, non ab Adam prævaricatione prohibiti permanere immortales, cum per eosdem clare docuerit unigenitus Deus ante carnalem adventum suum spem ipsam resurrectionis? Quid etiam de Noe dicent, quem Deus justum esse testatur? Necnon etiam cum suis omnibus hic eandem salutem meruit quam nos quoque per baptismum promeremur, sicut beatus Petrus in sua Epistola docet, cum dicit (I Petr. iii, 19): *In quo et his qui in carcere erant spiritibus veniens prædicavit; qui increduli fuerant aliquando expectabant Deipatientia in diebus Noe, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo animæ salvæ factæ sunt per aquam, quod et vos nunc simili forma salvos facit baptismus.*

Hæc verba, insaniunt qui per unum hominem, etc., contraxit compendio Pelagius (In epist. ad Rom. cap. 7). Insaniunt, inquit, qui de Adam per traducem asserunt ad nos venire peccatum.

Voluit etiam in eodem argumento adhibere Julianus, ait enim Augustinum alloquens (Lib. v Operis Imperf. c. 64): *Insanis ergo cum dicis, Creat malum Deus, sed plus insanis, cum id evangelico testimonio probare conaris, etc.*

Tertium argumentum: Si tradux est peccati, aut Deus injustus est, aut Deo fortior diabolus, etc., adhibuit ipse quoque Julianus.

Quartum, quod peccati originalis opinio inventa sit ab hominibus cupidis voluptatum, etc., trage dilatavit Julianus (Lib. II Operis Imperf. c. 5 et 6). *Delectat subantes animas.*

40. Sin vero, ut ipsi asserunt, propter peccatum Adam moriuntur infantes, dicant nobis cur statim baptizati mortem gustare permittuntur, quippe cum omnes qui baptizati sunt, et propter hoc filii Dei

faci, peccatum habere non possint. Et siquidem A propter peccatum Adam baptizantur infantes, qui ex parentibus Christianis nati sunt, baptizari minime debebunt, et quasi sancti perinde haberentur, quia de parentibus sunt fidelibus procreati, sicut beatus Paulus docet hoc modo dicens : *Alioquin filii vestri immundi sunt, nunc vero sancti sunt* (I Cor. vii. 14). Similiter autem etiam beatus Joannes dicit de procreandis filiis, quia simul atque nascuntur, illuminationem sanctificationis ab unigenito Verbo percipiunt, cum dicit : *Erat lux vera, que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* (Joan. i. 9). Baptisma igitur infantes non propter peccata percipiunt, sed ut spiritalem procreationem habentes, quasi per baptismum in Christo creentur, et ipsius regni cœlestis participes fiant, sicut beatus Paulus docet hoc modo : *Si qua in Christo nova creatura* (I Cor. iii. 17); et iterum : *Sin autem filii et hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi* (Rom. viii. 17). Unde Cornelius, qui testimonio Dei justitia nitebat, quique baptismum Spiritus, sicut et apostoli perceperat, et sancti Spiritus particeps erat, quo in se inhabitante peccatum penitus habere non poterat; necessario tamen etiam illo baptismo, quod per aquam traditur, dignus habitus est, ut secundum beatum Paulum, *complantatus propter mortem similitudinis Christi, etiam ipsius resurrectionis cohæres existeret* (Rom. vi. 5).

Quintum argumentum : Si infans propter peccatum Adami tollendum baptizatur, baptizari utique non debet, qui genitus a baptizatis, atque ita puris peccati, nisi forte baptismus dicatur non tollere peccata omnia; adhibuit Cœlestius in libro quem, teste Prædestinato (Hæres. 88), edidit, antequam Pelagius commentarios scriberet in Epistolas Pauli. Illud ipsum retulit in commentarios Pelagius, testibus Augustino (Lib. iii. de pecc. Merit. c. 2), Mercatore (Commonit. c. 2) et Prædestinato (Loco mox citato), sed deleuit Casiodorus, ut non semel monuimus. Hinc Julianus (Libel. iii. part., num. 13 et 20) exsecrari se scribit eos, qui *asserunt in baptismo non penitus peccata deleri; quique negant de duobus baptizatis natum, vel de muliere baptizata pronatum baptismatis gratia egere.*

Observe traditum a Rufino Pelagianis effugium, quo declinarent argumentum catholicorum ex necessitate baptismi probantium parvulorum peccatum : aiebant enim baptizari, non ut mundarentur, qui essent innocentes, sed ut adoptarentur in filios Dei et hæredes regni cœlorum. Cœlestius (Lib. Romæ oblato, apud Aug. l. de Pecc. Orig. c. 5) : *Infantes D autem debere baptizari in remissionem peccatorum secundum regulam universalis Ecclesiæ, et secundum Evangelii sententiam confitemur; quia Dominus statuit regnum cœlorum nonnisi baptizatis posse conferri, quod, quia vires naturæ non habent, conferri necesse est per gratiæ largitatem.* Julianus (Apud Aug. l. iii. advers. Jul. c. 5) : *Christus qui est operis sui redemptor, angel circa imaginem suam continua largitate beneficia, et quos fecerat condendo bonos, facit innovando adoptandoque meliores.* Vide quæ prolixè annotata sunt in hanc rem ad caput 8 Subnotationum.

41. Quia igitur quidam Scripturarum inscientia divinarum, in nefariam et injustam de Christo vocem audent erumpere, asserentes eum pueros minime baptizatos æterni ignis pœnæ deputare, qui assolet in Scripturis gehenna nominari: discant ex

divinis Scripturis, quod ignis æterni pœna innocentibus, ac penitus peccatum ignorantibus, præparata non sit, sed eis, qui legem Dei prævaricati noscuntur, sicut beatus Paulus docet hoc modo : *Scimus quoniam quæcumque lex loquitur, his qui in lege sunt loquitur* (Rom. iii. 19); et iterum : *Per legem enim cognitio peccati* (Rom. iii. 21); et iterum : *Ubi enim non est lex, nec prævaricatio* (Rom. iv. 15); et iterum : *Peccatum autem non imputatur, cum lex non est* (Rom. v. 13); et iterum : *Sine lege enim peccatum mortuum est. Ego autem vivebam sine lege aliquando.* (Rom. vii. 8, 9). Similiter et Deus Moysi de juvenibus legem condens dicit : *Vivo ego, et vivit nomen meum, et implevit gloria Domini omnem terram, quia omnes viri, qui vident gloriam meam, et signa quæ B feci in Ægypto, et in deserto isto, et tentaverunt me de hoc decies, et non audierunt vocem meam, quoniam non videbunt terram quam juravi patribus eorum, nisi filii eorum, qui sunt mecum hic hodie, quicumque nesciunt nec bona, nec mala.* Omnis juvenis expers, his dabo terram (Num. xiv. 22 seqq., secund. LXX). Pariter etiam Dominus noster Jesus Christus de parvulis docet, quod ab omni peccato sint alieni, cum dicit : *Amen dico vobis, nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum* (Matth. xviii. 3). Et iterum ad discipulos suos dicit : *Simile parvulos venire ad me, et nolite prohibere eos, talium enim est regnum cœlorum. Amen dico vobis, quicumque non acceperit regnum Dei sicut parvulus, non intrabit in illud* (Marc. x. 14). Similiter autem etiam beatus Paulus dicit : *Nolite pueri effici sensibus, sed militiam parvuli estote* (I Cor. xiv. 20). Et iterum de Esau et Jacob docet sic dicens : *Cum necdum nati essent, nec aliquid fecissent boni vel mali* (Rom. ix. 11). Pueri igitur, sicut ipsa divina Scriptura perdoceat, quasi penitus innoxii, neque malitiam prorsus experti, boni etiam vel mali discretionem ignorantes, ignis æterni pœnæ minime mancipantur : quippe cum ignis æternum supplicium impiis et peccatoribus præparatum sit. Sed et isti quidem cum sua imperitia dimittantur.

Aliud effugium aperit, quo se subducerent Pelagiani, cum premerentur a catholicis Christi judicium argumentantibus, et sententiam omnes in duo tantum loca distribuentem. Dixerunt enim judicium ejusmodi ad solos adultos rationis participes, et leges, quam novissent, violatæ reos pertinere. Vide Juliani eadem, quæ Theodorus, testimonia tractantis altercationem (Lib. ii. Op. Imperf.).

CAPUT VII.

De Incarnatione Verbi, seu Christo.

42. Rursus autem docemur, quod in novissimo die- rum unigenitus Deus Verbum, voluntate Patris et Spiritus sancti, complacuit homo fieri. Et quod voluntate Patris factus est, aperte docuit beatus Paulus ita dicens : *At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, et adoptionem filiorum reciperemus.* (Gal. iv. 4). Et quod etiam Filius volens factus est hom., similiter beatus Paulus edo-

cuit, dicens : Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens (Philip. II, 6). Et quod voluntate pariter Spiritus sancti factus est homo, testis est angelus, qui virgini Mariæ evangelizavit, sic dicens : Spiritus sanctus veniet super te, et virtus Altissimi obumbrabit te; ideo quod nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. I, 35). Et iterum in somnis idem Angelus ait ad Joseph : Nam quod nascetur ex ea, de Spiritu sancto est (Matth. I, 20). Similiter autem beatus Matthæus dicit : Inventa est in utero habens de Spiritu sancto (Ibid., 18).

Illud ipsum compendiosius dixit Julianus (Lib. I part., num. 5) : In plenitudine temporum missus Filius Dei, non majoris imperio potestatis, sed communi voluntatis. Fit Verbum caro.

43. Factus igitur homo unigenitus Deus Verbum, ex Maria quidem semper virgine corpus accipiens, animam vero rationabilem sibi creando ejus substantiæ, cujus etiam nostra est, ex ipsa semper virgine nascitur homo, sicut Isaias prophetando dixit : Ecce virgo in utero accipiet, et pariet filium (Isai. VII, 14). Semper autem virginem dixit sanctam Mariam, quoniam sicut virgo concepit, sic etiam virgo permanens peperit. Nam quomodo signum, quod datum est a Deo Achaz, verum erit? Si igitur non permaneret virgo post partum, et quod virgo concepit, minime credendum est. Quid enim dicit Evangelista de Joseph : Et non cognovit eam, donec peperit filium suum (Matth. I, 25)? id est, non noverat certius quod ipsa erat virgo, quæ Christum paritura prædicta est, nisi post partus editionem documenta virginitalis ejus manere agnovisset intacta. Necnon etiam ex consequentibus et annuntii Christi signis, angelis, stella, Simeone, Anna, vel magis admonitione quoque angeli; qui ad ipsum locutus est hoc modo : Surge, accipe puerum et matrem ejus (Matth. II, 15). Non dixit uxorem tuam, ut scire posset, quod Christi causa virgini Mariæ datus fuerat ut minister. Unde Dominus signum virginitalis confirmare volens, post resurrectionem a mortuis, clausis ad apostolos ingressus est ostiis, ostendens se esse et carnem habentem.

Disputat de virginitate Deiparæ Mariæ adversus Helvidium et Jovinianum, quorum hæresis orta est ante obitum Damasi, secutus Hieronymum, qui utrumque monstrum profligavit libris editis : ex hac vero disputatione colligo, librum hunc scriptum, cum adhuc ferverent hominum nefariorum questiones, atque adeo quarto sæculo inclinante.

44. Propterea autem Christus proficiebat ætate et sapientia, ut probaretur, quod vere factus homo fuerat, sicut Lucas evangelista docet, cum dicit : Puer autem crescebat et confortabatur, plenus sapientia, et gratia Dei erat super ipsum (Luc. II, 40); et iterum : Et Jesus proficiebat ætate et sapientia (Ibid., 52). Si igitur Jesus Christus animam non habuisset, sicut nefarii æstimant Ariani: aut rursus animam quidem habuisset, et non tamen rationabilem, sicut

Apollinaris definiivit iosanensis; numquam profecto sapientia proficere poterat : quippe cum caro sine anima sapientia proficere non possit. Sed neque Dei unigenitus Filius indiget augmento sapientiæ, cum ipse sit totius nostræ sapientiæ distributor.

Suspectus locus. Jesum enim ab unigenito Dei Filio distinguit, huncque proficisse negat, illum affirmat more Nestorianorum. Paulus Samosatenus, quo parente nata est impietas Nestoriana, quæst. 5 (Tom. XI Bibl. PP. inter opera Dionysii Alex.) : Scriptum est in Evangelio : Puer crescebat et confortabatur; quasi diceret : Crescebat Jesus, ex Spiritu sancto et Maria virgine natus. Quomodo igitur qui crescebat et confortabatur, hunc dicit ante sæcula esse, et simul cum Patre ingenito non habentem initium et coeternum. Theodorus Mopsuestenus (Excerpt. ex lib. VI de Inc. a Mercat.) : Jesus proficiebat ætate et sapientia. Hoc autem de Verbo Dei non potest dici, quia Deus perfectus natus est de Deo perfecto, sapientia de sapientia, virtus de virtute. Ipse igitur non proficit, nec enim imperfectus est, ut ad perfectionem incrementis indigeat [Videntur deesse hæc verba, aut similia : Proficiebat Jesus, vel proficiebat homo, non enim ei, etc.] : non enim mox formato. vel edito omnem propriam sapientiam deitati contulit, sed hanc particulatim corpori tribuebat.

45. Quod autem sicut corpus, sic et animam Dominus noster Jesus Christus habuit, aperte nos docent evangelistæ, dicente angelo ad Joseph, cum esset in Ægypto : Surge, et accipe puerum et matrem ejus, et vade in terram Israel; mortui enim sunt qui quærebant animam pueri (Matth. II, 20); et iterum quando Dominus noster Jesus Christus aiebat : Nunc anima mea conturbata est (Joan. XIX, 27); et iterum : Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. XXVI, 36); et iterum : Sicut me novit Pater, et ego novi Patrem, et animam meam do pro vobis (Joan. X, 15); et iterum : Propterea me Pater me diligit, quia ego pono animam meam, ut rursus eam recipiam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam sponte, potestatem habeo ponere eam, et potestatem habeo iterum accipere eam (Ibid., 17). Similiter et beatus Petrus, testimonium David propheta ad Christum referens, ita dicit ex persona ipsius Christi : Quoniam non derelinques animam meam in inferno, neque dabis sanctum tuum videre corruptionem (Act. II, 27).

Quod impugnât Arianos, nullam in Christo animam admittentes præter Verbum, et Apollinarem, qui mentem dumtaxat excluderet, facit iterum cum Pelagio et Juliano in suis libellis; facit et cum Nestorianis, qui catholicis utroque nomine calumniabantur, quasi societatem eum ipsis haberent. Nestorius ipse, cum fureret post acceptas a sede apostolica litteras denuntiatorias : Non dicit, inquit, Θεοτόκος, genitricem Dei, et hoc est totum, quod nostris sensibus ab illis opponitur : nemo enim, aiunt, rectam fidei gloriam sequens, vocem hanc aliquando declinavit. Multa dogmata ibi experimenta suppeditant, maxime quidem quæ sunt Apollinaris sectæ, et Arii, vel Eunomii, si investigates, unusquisque eorum Θεοτόκος, id est, Dei genitricem, appellavit Virginem sanctam (Parte II oper. M. Mercat.).

Tu vero intende, quæso, in hæc quæ dicuntur, ut contra hæc ipsamque etiam quam escam hamo apponentes loquuntur, defensionem paratissimam habeas. Scis hæc Apollinarem dicentem, scis hanc vocem, id est, Θεοτόκος, apud Arium plausus maximos excitare.

46. Per multa igitur testimonia docet divina Scriptura, quod unigenitus Dei Filius factus est homo, et primum quidem ut humilitatem doceret cœlestes virtutes, ac terrestrem hominem nunquam debere superbix vitio laborare, sicut diabolus et ejus angeli; ut de cætero videntes Filium Dei formam servi habentem, nunquam in sensum superbix venire cogitarent, sicut beatus Paulus docet, cum dicit (*Philip. 2, 5*): *Hoc enim sentite in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinavit, formam servi accipiens. Et qualem istam formam? non cœlestium virtutum dicit, sed terreni hominis, quæ omnibus rationalibus substantiis habetur humilior, quasi quæ ex anima rationali et terrestri corpore sit creata. Unde adjicit dicens (Ibid., 7): In similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo, humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem. Et ipsius iterum mortis qualis? quæ apud homines omnibus deterior est, namque adjicit dicens: Mortem autem crucis.*

De causis cur unigenitus Dei Filius factus sit homo, omnino pelagianizat; sex enim affert solas, quas et ipsi Pelagiani: ut homines doceret humilitatem; ut suam erga nos dilectionem ostenderet; ut pro peccatoribus moreretur; ut sibi credentibus adoptionem largiretur, et regni hæreditatem; ut exemplum virtutis exercenda, et vincendi peccati præberet; ut esset mediator atque reconciliator. Julianus (*In libel. part. 1 num. 7 et seq.*). Nascitur ergo nobis, ut universum mundum a peccatis et exemplo revocaret, et patiendum redimeret; dum peccatum, et quasi Deus ignoscendo auferret, ei quasi homo per naturæ similitudinem, quemadmodum de cætero vinci possit, ostenderet.

Incipiens a baptismo Joannis, quo baptizatus est, dandi exempli gratia, non sui, sicut quidam volunt, causa peccati, sicut ipse ait ad Joannem: Sine modo, sic enim oportet implere omnem justitiam (*Matth. 3, 15*). Subjicit se omnibus passionibus carnis, ferendo esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem, et cætera hujusmodi: Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (*Philip. 2, 8*). Secundum quod nos beatus Petrus edocuit, dicens: Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (*1 Petr. 2, 21*).

Hunc igitur ob nostram salutem secundum carnem passum et sepultum, tertia die resurrexisse et ut mortem destrueret, et ut nobis viam resurrectionis aperiret.

47. Ne quis autem, audiens beatum Paulum dicentem quod humiliavit se usque ad mortem, passionem crucis Deo annectat, sicuti nefarii sapiant Ariani: sine passione enim unigenitus Deus est, ac penitus passioni subiacere non potest. Quæcumque igitur de Christo humilia verba dicuntur, hæc omnia annectenda sunt servi formæ.

Nestorianizat cum ait: Quæcumque igitur de Christo humilia verba dicuntur, hæc omnia annectenda sunt formæ servi. Quamquam enim verba hæc catholicum habent sensum, sunt tamen merito suspecta, cum a discipulo Theodori proferuntur.

48. Postea autem, ut ostenderet quantam haberet circa sua opera dilectionem, cum Dominus esset, maluit, accepta servi forma, fieri tamquam unus ex nobis; et iterum, quod homo factus pro impiis et

A peccatoribus obire mortem dignatus est, sicut beatus Paulus docet cum dicit (*Rom. 5, 6*): *Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est? Vix enim pro justo quis moritur; nam pro bono forsitan quis et audeat mori? Commendat autem suam charitatem Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Similiter autem, quod etiam his qui credunt in ipsum spirituales adoptionem filiorum largitur et dona, et efficit regni sui cœlestis hæredes, sicut ipse Dominus noster Jesus Christus docens Nicodemum dicit (*Joan. 3, 5*): Amen, amen, dico tibi, si quis non denuo natus fuerit, non potest videre regnum Dei. Unde infantes qui in peccatis non sunt, merentur tamen baptismatis gratiam, ut in Christo nova generatione creati, etiam regni ejus cohæredes efficiantur, secundum beatum Paulum (*II Cor. 5, 17*): Si quis in Christo nova creatura.*

49. Nam propterea etiam virtutes cœlestes per solam fidem creantur in Christo, quia et istas quoque omnes in semetipso renovavit; et propter hoc enim qui in Christo credunt nova creatura dicuntur, quia unigenitum Deum Verbum similiter cum servi forma quam habet venerantur et colunt. Quod autem creatæ sunt cœlestes virtutes in Christo, testis est beatus Paulus dicens (*Ephes. 1, 10*), *Instaurare omnia in Christo, quæ in cælis et in terra sunt in ipso. Rursus etiam sicut caput Ecclesiæ dicitur, sic etiam cœlestium virtutum omnium caput esse monstratur. Quid enim dicit beatus Paulus (Coloss. 2, 9): Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus et potestatis?*

Et iterum, propterea factus est homo, ut damnato in carne peccato, relinqueret nobis exemplum, quemadmodum quisque debeat carnalibus superatis vitiis non ultra diaboli fallacis decipi. Et iterum, ut per servi formam mediator fieret Patri et Spiritui sancto et se dignis, et sic in perpetuum eos custodiat pacis vinculo, sicut beatus Paulus docet hoc modo (*Coloss. 1, 19*): *Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare, et per eum reconciliare omnia, omnia in ipsum pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt.*

50. Sicut igitur tantorum bonorum ipsa causa omnibus credentibus fuit, sic etiam non credentibus fit justus retributor. Ideo igitur per multa testimonia nos docent divinæ Scripturæ quod nolit Deus mortem impii et peccatoris, nisi ut convertatur et vivat. Quamdiu igitur sumus in hac vita, possumus poenitentiam agere, et futuram illam beatam vitam sempiternam mereri. Neque enim jam post corporis solutionem poenitentix relinquitur locus, cum David propheta sic doceat, dicens ad Deum (*Psal. 61, 6*): *Quia non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi (Psal. cxiii, 17)? Et iterum: Non mortui laudabunt te, neque omnes qui descendunt in infernum. Quod autem Christus judicaturus sit vivos ac mortuos, docet aperte beatus Paulus*

sic dicens (II Cor. v, 10) : Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut recipiat quisque propria corporis, prout gessit, sive bonam, sive malam. Ideo enim dicitur Christus in dextera Patris sui sedere quasi iudex tam vivorum quam mortuorum; et quod Pater neminem iudicat, sed omne iudicium Filio dedit, aperte Dominus noster Jesus Christus edocuit (Joan. v, 22).

Adversus Novatianos agit, quod faciunt omnes ejusdem ætatis scriptores, Nazianzenus, Ambrosius, Hilarius diaconus, Hieronymus, et alii quos longum esset recensere; agit vero non eodem quo reliqui animo, sed quo Pelagius et Julianus, cum aiunt, *Hominem, si post baptismum lapsus fuerit, per penitentiam credimus posse salvari*; nempe ut invidiam conflet catholicis fatentibus non posse hominem penitentiam agere, nisi Deus det.

51. Rursus etiam docemur quod resurgant mortui in eadem carne in qua etiam in utero matris formati sunt, in corpore pariter ac figura, sicut beatus Paulus ad Corinthios scribens dicit (I Cor. xv, 35) : *Sed dicit aliquis: Quomodo resurgent mortui? Quali autem corpore venient? Insuper, tu quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur. Et quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, puta tritici, aut alicujus cæterorum. Deus autem dat illi corpus sicut voluit. Hoc cum Apostolus dixisset, quod Deus dat illi corpus, non sicut vult, sed sicut vult, ostendit quod sicut in principio creatus est homo, sic etiam in resurrectione resurget, neque habitu, neque corpore permutato, sicut Dominus noster Jesus Christus, postquam resurrexit a mortuis, nec corpus, nec figuram penitus immutavit. Nam sicut granum frumenti, amisso corpore suo, nudum seminatur et mortuum, sic iterum cum eodem corpore quod amiserat resurgit, sic etiam homo in resurrectione mortuorum, etsi truncatus aliqua corporis parte mortuus est, tamen sicut primitus in utero matris suæ creatus est, sic in ipso corpore ac figura resurget, sicut beatus Paulus iterum docet hoc modo (II Cor. v, 4) : *Nam et qui sumus in tabernaculo, ingemiscimus ingravati, eo quod nolumus expoliari sed supervestiri, ut absorbeat quod mortale est a vita. Et iterum: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelam, et mortale hoc induere immortalitatem. In eo quod dicit Apostolus, quod nolumus expoliari, sed supervestiri, ostendit quod hinc unusquisque nostrum habebit, corpore, et carne, vel figura indutus, vitam et gloriam et incorruptelam: ut sicut ferri materia candens, gloria ignis induta, naturam propriam minime commutat; sic etiam sancti cælesti gloria induti, quod habent in hac vita corpus et figuram non deponent: sicut etiam Dominus noster Jesus Christus in monte gloriam induens, quod erat homo minime commutavit. Sed hæc de probanda fide divinæ Scripturæ testimoniis sufficienter nobis dicta.**

De resurrectione carnis catholice quidem sentit, sed exemplo Hieronymi vehementer adversus Origenem, Joannem Hierosolymitanum, et Rufinum Aquileiensem super ea questione dissertantis (Epist. 61, et Apolog. advers. Rufinum).

CAPUT VIII.

SIVE APPENDIX.

De quæstionibus Arianorum.

52. Quoniam igitur qui Arii vel Eunomii nefandas hæreses sectantur et dogmata, ad blasphemandum unigenitum Filium Dei per dies singulos suas acciunt linguas, edocti semper divinæ Scripturæ simplicitatem adulterare, et verbis quibusdam perversis, quæ ex communibus descendere sensibus consueverunt, contaminare similiter veritatem, ut parte syllogistica sophismatum nefandam hæresim suam confirmare videantur, sophisticas nobis de Deo interrogationes prætendunt, a substantia Patris unigenitum Filium alienare conantes; necessarium duco ex iisdem communibus sensibus eorum hæresim nefandam destruere, ut ex quibus probationem habere se putant, ex iisdem etiam ipsi redarguantur. Et priusquam incipiam enumerare eorum de Filio adversus nos interrogationes, quas ingentes et arduas arbitrantur, ad ipsos volo dicere quia quodcumque fari volueritis de nativitate Filii Dei ex Patre, temporalibus uti verbis, ejus nativitatem, ut ipsa se habet, probare minime poteritis: quoniam unigeniti Dei Verbi nativitas, cum sit naturalis ac sine principio, ut ipsa se habet, comprehendere non potest. Nam si omnia verba prolata tempus significant, aut præsens scilicet, aut præteritum, aut futurum, Deus autem unigenitus horum est creator; ejus profecto nativitas temporalibus verbis approbari non potest. Atque ideo necessario fidem divinarum Scripturarum sequentes, ex ea debemus sumere probationis exempla.

53. Cum igitur nos interrogaverint, utrum Deus procreaverit Filium, necne, et acceperint a nobis responsum: *Procreavit*; statim adjiciunt interrogationem hujusmodi, quam Græci dilemmatam vocant: *Invitus, an sponte?* Hoc autem faciunt, ut si dixerimus, *invitus*, mox adjiciant: Quod si *invitus* procreavit Filium, quomodo non est impium de Deo hoc dicere, quod generationis necessitati subjungatur? Sin autem, *sponte*, dixerimus, illi rursus adjiciunt, quod sibi libitum est: Ergo si sponte procreavit sua, si voluntate Filius procreatus, inter ipsum et omnia cætera, quæ Dei pariter voluntate creata sunt, nulla penitus haberi discretio poterit. Sed non respondendum est, quod ipsi scilicet audire desiderant; sed magis hoc modo dicemus: Neque sponte procreavit, neque invitus. Cum igitur accepto hoc responso a conclusione sua iniqua in posterum penitus exclusi fuerint, et quæsierint a nobis quemadmodum procreaverit, tunc illis ita respondebitur, naturaliter, quod est supra omnem voluntatem ac necessitatem; et siquidem intellecto responso nostro quieverint, bene et optime. Sin vero dixerint, non esse planum responsum, et nos contra interrogabimus eos, simili modo interrogationis eorum, utrum sponte Deus bonus sit, an invitus. Ipsi quoque nobis respondebunt, timentes ex utraque parte illicitam responsum: Neque sponte, neque invitus, sed ea scilicet natura quæ supra voluntatem est et necessi-

tatem. His igitur responsis quibus utentur ipsi de A Deo, quod bonus est asserentes, iisdem nos quoque, quod Deus procreavit, approbamus. Nam sicut bonus est Deus neque voluntate, neque necessitate, sed ipsa natura, ut bonitate privatus numquam reperiat, sic etiam Filium habet natura : neque enim potest Deus unquam privari unigenito Deo Filio suo. Et hæc quidem dicta de unigenito Deo comprobando abunde sufficerent, si cum prudentibus sermo esset, eo quod naturaliter habet ex Patre nativitatem.

54. Sed quoniam isti, tamquam canes arrepti rabie, qui contra dominos quoque sæviunt, passione iustitiæ per ignorantiam concitati, contra Filium Dei blasphemare nituntur, si quando aliquid de ipso venerationis audierint, et exclusi fuerint a solita contra eum blasphemiam, perseverantiam tamen maledictiæ suæ, quam contra Filium semper exercent, minime amittunt, sed rursus contradictiones alias excogitare conantur, nativitatem unigeniti Verbi ex Deo, quæ sine principio est ac naturalis habetur, destruere molientes, quasi contra eum semper pugnare cupientes; necessarium puto etiam cæteris illorum vanis interrogationibus respondere, ne questionum propositarum violentiam nos effugere videamur. Interrogant igitur item nos, si omne quod desinit, et cœpit. Si nos responderimus, quod omne quod desinit, et cœpit, mox adiciunt ipsi : Desinit nasci Filius, necessario ergo cœpit; et si cœpit, erat aliquando quando non erat; et si erat quando non erat, non habet locum ex Dei substantia habere eum nativitatem : quippe cum Dei substantia, ut sine principio, ac semper ac similiter habens, augmentum, vel diminutionem non capiat. Sed non est ita respondendum illis, quod omne quod desinit, et cœpit, quoniam non omne quod desinit jam, et initium habet : non solum autem hoc, sed et non omne quod principium habet, jam et desinit; quoniam et Deus volens cœlestes facere virtutes, initium non habet; factis vero istis, velle eas facere desinit. Ac propter hoc igitur non omne quod desinit habet initium. Et iterum factæ cœlestes virtutes, etsi initium habent substantiæ, numquam tamen esse desinunt : ac per hoc non omne quod cœpit jam, et desinet. Ergo quoniam probatum est quod non omne quod desinit, et cœpit, et ideo, et desinit nasci unigenitus Deus Filius, attamen non habet nativitatis initium. Nam absque initio est ex Patre nativitas Filii, quippe cum naturalis scilicet habeatur.

55. Rursus interrogant nos, si solus cum esset Deus, genuit Filium, ut si responderimus, quod solus cum esset genuit, statim hoc adiciant : Ergo si selus cum esset, genuit, erat aliquando quando non erat Filius. Similiter autem si responderimus quod non solus, mox adiciant : Et quomodo fieri potest, ut id quod semper una cum ipso fuit, natum proprie nominetur? quoniam ut ipsi dicunt, ipsa nativitas suspicionem præstat aliquando penitus non fuisse, propter hoc ipsum quod dicitur natus. Hæc autem dicunt ignorantes quantum intersit corporalibus

temporalibusque sensibus audere de Deo quodcumque pronuntiari : quippe cum is, de quo agitur, quasi qui absque initio sit, necessitatibus temporum subjacere non possit. Ideo igitur nos quoque illos consulamus, quodammodo ipsorum interrogatione utentes, ut sic figmentum suum, quod Græci sophisma vocant, illis apertum fiat ac planum. Dicite nobis vos : Solus cum esset Deus, misericordias genuit, an non? quoniam beatus Paulus patrem misericordiarum Deum nominat, ita dicens : *Benedictus Deus, et Pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum* (II Cor. 1, 3). Et si ausi fuerint dicere, quod solus cum esset genuit, nos quoque ipsi ita respondebimus, Cur non sit impium ac nefarium dicere, quod fuit aliquando Deus absque misericordiis : quippe cum Deus misericordiarum fons habeatur, et numquam pravitatis pater fuisse credatur, ut cum primum misericordiarum pater non esset, eorum postea fieri pater inciperet. Sin vero, vitantes hanc apertam de Deo blasphemiam, dixerint : Non fuit aliquando solus absque misericordiis : respondebimus ipsis etiam hoc modo : Sicut igitur Deus numquam solus sine misericordia, factus est postea misericordiarum pater; sic etiam non solus antea, postea unigeniti Filii Pater efficitur. Semper enim Deus Pater est unigeniti sui Dei Verbi.

56. Sin autem rursus in sua vanitate durantes dixerint quia id quod non natum est substantiam significat Deitatis : Deus autem Pater non natus est, et Filius natus, una eademque Patris et Filii esse substantia non potest; discant quod non natum substantiam minime significat : nam si non natum, nato videtur esse contrarium, substantiæ autem contrarium nihil est, profecto non natum minime potest esse substantia. Et aliter, si substantia in eo quod est asseritur, non natum autem in eo quod non est, quia non natum est, profecto non natum substantia non est. Et iterum, si substantia per semetipsam constare dinoscitur, non natum autem non per se constat, sed de substantia dicitur, quæ non nata est, profecto non natum non est substantia.

57. Rursus etiam si dixerint : Si Pater non natus est secundum substantiam, Filius vero natus est, nati et non nati una non potest esse substantia; discant adhuc quod non necessario substantiarum modus diversas facit substantias. Neque enim quia dicitur Deus Pater esse non natus, dicitur autem et immortalis similiter, et incorruptibilis, ideo diversas habebit substantias, quippe cum non sit unum idemque non natum et immortale, vel incorruptibile, et cætera his similia. Sicut igitur hæc cum de Deo dicuntur, diversas substantias minime significant; sic neque natum et non natum diversas substantias unquam faciunt; neque enim quia Adam non natus est, Seth autem natus, ideo diversa est eorum substantia.

58. Sin autem perseveraverint, dicentes, quod id quod est sine initio, etiam non natum est, et quoniam Filius natus est, sine initio esse non potest; discant

quia non ■ quid sine initio est, id omni modo etiam non natum est eo quod non si quid initium habet. id omni modo etiam natum est. Quoniam Dei misericordiae sine initio habitae, non etiam innatae sunt, quippe cum patrem habeant Deum. Similiter autem coelum et terra, cum initium habeant, non sunt nata, sed creata. Neque enim ■ quid est creatum, hoc omni modo natum est, nam si idem creatum et natum, superfluo docuit evangelista Joannes, ita dicens: *Quotquot autem acceperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri (Joan. 1, 12)*; siquidem qui semel creati sunt, hoc habent, ut etiam filii Dei fiant. Sicut igitur creatum et natum idem non est, sic etiam non creatum et non natum idem non esse potest, eo quod Dei misericordiae, cum sint non creatae, non tamen sunt innatae.

59. Cum iterum nos interrogaverint: Quomodo Deus unus, simplex cum sit et incompositus, Pater simul et Filius et Spiritus sanctus esse potest? discant quod non propterea Deus amittit esse simplex et incompositus, quoniam habet unum unigenitum Verbum substantivum, aequale sibi per omnia, similiter et sapientiam substantivam, aequalem sibi per omnia. Sed siquidem, ut ipsi putant, ideo compositus est, quod voluntatem habeat, et istam non aequalem substantiae: quippe, cum non idem sit substantia et voluntas, nos tamen non imitamur eorum sententiam, sed pie dicimus et religiose, quod etsi voluntatem Deus habeat, et istam non aequalem substantiae, tamen ab omni est compositione alienus.

60. Quia igitur apud se videntur adhuc esse sapientes, cum per omnia nimis inepti probati sint, hoc etiam nos interrogant: Quomodo fieri potest ut unus Deus, una substantia, Pater et Filius nominetur, quoniam hi qui hoc dicunt, unum ac solum Deum Filium simul et Patrem per unam partem orationis pronuntiare assolent, quasi Graece dicatur *ὑιὸς πατρὸς*? Discant non in eadem diu debere perseverare stultitia. Neque enim quia unus est Deus Pater, ejusque Filius, ac pariter una substantia Patris et Filii, idcirco debet Deus *ὑιὸς πατρὸς* vocari: quippe cum non unum personarum numero dicamus, sed substantiae communi vocabulo. Namque Adam simul et ejus filius Abel, unus homo, cum esset alter, unaque pariter eademque substantia, propter naturae communionem, numquam *ὑιὸς πατρὸς* vocati sunt, sed ne vocari quidem hoc nomine poterant. Quod autem duo numero simul homines unus homo dicuntur communione, ut dixi, et societate naturae, testis est famulus Dei Moyses, ita dicens: *Et fecit Deus hominem, secundum imaginem Dei fecit eum, masculum et feminam fecit eos (Gen. 1, 27)*. Idem Dominus etiam noster Jesus Christus se unum et Patrem simul appellat, propter aequalitatem unitatemque substantiae, ita dicens: *Ego et pater unum sumus (Joan. x, 30)*. Unus igitur Deus, Pater et Filius et Spiritus sanctus, propter unitatem aequalitatemque substantiae.

61. Nam sicut sensus noster sermo fieri non potest, quippe cum sermonis nostri pater habeatur

A ipse; neque e diverso sermo sensus unquam fiet, sed neque nostra sapientia sensus ac sermo. Sed est iterum sensus generans sermonem, et non ipse generatur: similiter autem et sermo generatur tantum, non generat; pari ratione et sapientia neque generat, neque generatur. Sensus autem noster cum sit sapiens, et sapientiam habeat, quasi rationabilis sermonem tantum generat. Sapientia iterum non generat sermonem, sed est cum sensu vere pariter ac sermone. Sic Deus Pater numquam Filius fieri potest, neque e diverso Filius Pater, sed neque Spiritus sanctus Filius, aut Pater. Rursus etiam Deus Pater genuit quidem unigenitum Deum Verbum, ipse autem non est natus; Filius vero natus est quidem, non etiam genuit; Spiritus autem sanctus neque natus est, neque genuit: sed, ut apertius dicam, sicut Dei Patris misericordiae, cum natae sint a patre non nato, conglutinatae penitus habent innativitati Patris generationem; sic etiam substantivus unigenitus Filius Dei conglutinatae penitus habet Patris ingenerationi nativitatem, quippe cum splendor gloriae sit, et forma Dei substantiae. Sic enim etiam beatus Paulus ad Hebraeos scribens, dicit (*Heb. 1, 3*): *Qui est splendor gloriae, et figura substantiae ejus*. Splendorem igitur Patris Filium cum Paulus dixisset apostolus, probavit aperte quod ex substantia Patris Filius est, et quod inseparabilis, vel indivisus Patris Filius habetur, et quod semper una cum Patre est. Figuram rursus Dei substantiae memorans, docet quod aequalem habet Filius Patris substantiam. Et iterum, sicuti Dei Patris immortalitas una cum Deo Patre non nata, non dicitur nata, neque ipsa pariter generare; sic etiam Dei substantivus Spiritus sanctus, neque natus est, neque genuit: ac per hoc igitur tres personas Patris et Filii et Spiritus sancti fatentes, unam credimus, propter unitatem substantiae, Trinitatis esse virtutem. Similiter autem propter indivisionem naturae, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unum Dominum, unum Deum omnipotentem, creatorem, provisorem, semper se ac similiter habentem, cui honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

CONFESSIO

SEU

LIBELLUS FIDEI

A PELAGIO

EX ORIENTE ROMAN MISSUS AD SEDEM
APOSTOLICAM.

Confessionem hanc Baronius erutam ex Vaticanis monumentis retulit in Annales. Quo facto consilium Patris Sirmondi praeverit, qui sua manu descriptam editurus erat. Eam nos ex doctissimi senis apographo (*Ad ann. Christ. 418*) Baroniana correctiorem exhibemus.

PARS PRIMA, QUAE THEOLOGICA.

1. Creditus in Deum Patrem omnipotentem, cunctorum visibilium et invisibilium conditorem.

2. Credimus et in Dominum nostrum Jesum Christum, per quem creata sunt omnia, verum Deum, unigenitum, et verum Dei Filium, non factum aut adoptivum, sed genitum, unius cum Patre substantiæ, quod Græci dicunt *ὁμοούσιον*, atque ita per omnia æqualem Deo Patri, ut nec tempore, nec gradu, nec potestate possit esse inferior. Tantumque esse confitemur illum qui est genitus, quantus est ille qui genuit.

3. Non autem quia dicimus genitum a Patre Filium, divinæ et ineffabili generationi aliquod tempus ascribimus; sed nec Patrem dicimus aliquando coepisse, nec Filium; non enim aliter confiteri possumus æternum Patrem, nisi confiteamur etiam cœternum Filium; ex illo enim Pater dicitur, et qui semper Pater fuit, semper Filium habuit.

4. Credimus et in Spiritum sanctum, verum Deum, ex Patre procedentem, æqualem per omnia Patri et Filio, voluntate, potestate, æternitate, substantia.

5. Nec est prorsus aliquis in Trinitate gradus, nihil quod inferius superiusve dici possit: sed tota Deitas sui perfectione æqualis est, ut, exceptis vocabulis quæ proprietatem personarum indicant, quidquid de una persona dicitur, de tribus dignissime possit intelligi.

6. Atque ut confundentes Arium, unam eandemque dicimus Trinitatis esse substantiam, et unum in tribus personis fatemur Deum; ita impietatem Sabellii declinantes, tres personas expressas sub proprietate distinguimus; non ipsum sibi Patrem, ipsum sibi Filium, ipsum sibi Spiritum sanctum esse dicentes, sed aliam Patris, aliam Filii, aliam Spiritus sancti esse personam. Non enim nomina tantummodo, sed etiam nominum proprietates, id est, personas vel, ut Græci exprimunt, hypostasēs, hoc est, substantias confitemur.

7. Nec Pater Filii aut Spiritus sancti personam aliquando excludit, nec rursus Filius, aut Spiritus sanctus Patris nomen personamque recipit; sed Pater semper Pater est, Filius semper Filius est, Spiritus sanctus semper Spiritus sanctus est: itaque substantia unum sunt, personis ac nominibus distinguuntur.

PARS SECUNDA, QUÆ ŒCONOMICA.

8. Ipsum autem Dei Filium, qui absque initio æternitatem cum Patre et Spiritu sancto possidet, dicimus in fine sæculorum perfectum naturæ nostræ hominem suscepisse ex Maria semper virgine, et Verbum carnem esse factum, assumendo hominem, non permutando Deitatem; nec, ut quidam sceleratissime opinantur, Spiritum sanctum dicimus pro semine, sed potentia ac virtute Creatoris operatum.

9. Sic autem confitemur in Christo unam Filii esse personam, ut dicamus duas esse perfectas atque integras substantias, id est, Deitatis et humanitatis, quæ ex anima continetur et corpore; atque ut condemnemus Photinum, qui solum et nudum in Christo hominem constituit, ista anathematizamus Apollina-

rem et ejus similes, qui dicunt Dei Filium minus aliquid de humana suscepisse naturam; et vel in carne, vel in anima, vel in sensu assumptum hominem, his propter quos assumptus est fuisse dissimilem, quem, absque sola peccati macula, quæ naturalis non est, nobis confitemur fuisse conformem.

10. Illorum quoque similiter execramur blasphemiam, qui novo sensu asserere conantur a tempore susceptæ carnis omnia quæ erant Deitatis in hominem demigrasse, et rursus quæ erant humanitatis in Deum esse transfusa: ut quod nulla umquam hæresis dicere ausa est, videatur hac confusione utraque exinanita substantia, Deitatis scilicet et humanitatis, et a proprio statu in alium esse mutata, ut qui tam Deum imperfectum in Filio quam hominem contentum, nec Deum verum, nec hominem tenere credantur.

11. Nos autem dicimus susceptum ita a Dei Filio passibile nostrum, ut Deitas impassibilis permaneret: passus est enim Dei Filius non putative, sed vere omnia quæ Scriptura testatur, id est, esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem, et cætera hujusmodi.

12. Secundum illud passus est quod pati poterat, id est, secundum illam substantiam quæ assumpta est; ipse enim Dei Filius secundum suam Deitatem impassibilis est ut Pater, incomprehensibilis ut Pater, invisibilis ut Pater, inconvertibilis ut Pater; et quamvis propria persona Filii, illa est, Dei Verbum suscepit passibilem hominem, ita tamen ejus habitatione secundum suam substantiam Deitas Verbi nihil passa est, ut tota Trinitas, quam impassibilem confiteri necesse est.

13. Mortuus est ergo Dei Filius, secundum Scripturas, juxta illud quod mori poterat. Resurrexit tertia die, ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Dei Patris, manente eadem natura carnis in qua natus et passus est, in qua etiam resurrexit. Non enim exinanita est humanitatis substantia, sed glorificata, et in æternum cum Deitate mansura.

14. Accepta ergo a Patre omnium potestate quæ in cœlo sunt et in terra, venturus est ad judicium vivorum et mortuorum, ut et justos remuneret et puniat peccatores.

PARS TERTIA, QUÆ ETHICA.

15. Resurrectionem etiam carnis confitemur et credimus, ut dicamus nos in eadem in qua nunc sumus veritate membrorum esse reparandos, qualesque semel post resurrectionem fuerimus effecti, in perpetuum permansuros.

16. Unam esse vitam sanctorum omnium, sed præmia pro labore diversa; e contrario pro modo delictorum, peccatorum quoque esse supplicia.

17. Baptisma unum tenemus quod iisdem sacramenti verbis in infantibus quibus etiam in majoribus asserimus esse celebrandum.

18. Hominem, si post baptismum lapsus fuerit, per poenitentiam credhaus posse salvari.

19. Novum et vetus Testamentum recipimus in ea librorum numero quem sanctæ catholicæ Ecclesiæ tradit auctoritas.

20. Animas a Deo dari credimus, quas ab ipso factas dicimus, anathematizantes eos qui animas quasi partem divinæ dicunt esse substantiæ: eorum quoque condemnamus errorem, qui eas ante peccasse, vel in cælis conversatas fuisse, dicunt, quam in corpora mitterentur.

21. Exsecramur etiam eorum blasphemiam qui dicunt impossibile aliquid homini a Deo præceptum esse, et mandata Dei non a singulis, sed ab omnibus in commune posse servari.

22. Vel qui primas nuptias cum Manichæo, aut secundas cum Cataphrygis damnant.

23. Anathematizamus etiam illos qui Dei Filium necessitate carnis mentitum esse dicunt; et eum propter assumptum hominem, non omnia facere potuisse quæ voluit.

24. Joviniani quoque damnamus hæresim, qui dicit nullam in futuro meritorum esse distantiam, nosque eas ibi habituros esse virtutes quas hic habere neglexerimus.

25. Liberum sic confitemur arbitrium, ut dicamus nos semper Dei indigere auxilio: et tamen illos errare qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non posse, quam illos qui cum Joviniano asserunt hominem non posse peccare; uterque enim tollit arbitrii libertatem; nos vero dicimus hominem semper et peccare, et non peccare posse, ut semper nos liberi confitemur esse arbitrii.

26. Hæc fides est, papa beatissime, quam in Ecclesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus et tenemus, in qua si minus perite aut parum cante aliquid forte positum est, emendari cupimus a te, qui Petri et fidem et sedem tenes; sin autem hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me maculare voluerit, se imperitum, vel malevolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit.

Eruditam dissertationem v. c. Joannes Launois de confessione Pelagii edidit, plaeque ostendit, confessionem hæc, nec ab Hieronymo missam ad Damasum, quod visum Remigio Lugdunensi (*Lib. de Trib. Ep. cap. 59*); nec ab Augustino in sermone 191 dictam, quod Guillelmus Parisiensis credidit (*Lib. de Pecc. et Vitiis c. 10*); nec ulla idonea veterum recentiumque auctoritate abjudicari posse Pelagium, cui et ab Augustino (*Lib. de Pecc. Orig. c. 21*), et a Zosimo (*Epist. 2 ad Afric. in causa Pelagii*) aperte tributa est.

In his tribus assentior libens viro docto, non perinde in aliis duobus, quæ suis singula capitibus probare nititur. Alterum est, ante Caroli Magni tempora nonnullum fuisse libellum hunc a credula antiquitate Hieronymo suppositum; alterum, addita ipsi postmodum nonnulla, quæ pertinent ad hæresim, sive Eutychis de confusione naturarum in Christo, sive Etipandi de filietate Christi adoptiva.

Nam, ut incipiam de primo dicere, non video quare fronte potuisset auctor Carolini Operis (*Lib. III c. 10*) confessionem auferre, velut traditionem catholicæ fidei, acceptam a Patribus, et verbis Hieronymi expressam, si modo haberetur tantum in codicibus

A recentioribus, atque ita posset testimonio veterum, et eo quidem graviore, quod tacitum, novitatis argui; ea præsertim ætate qua ceptum erat a nonnullis et inquiri curiosius in veritatem codicum, et quibusdam obijci suppositionis crimen, etiam quoad Hieronymi Opera.

Deinde Remigius Lugdunensis Caroli Magni super (*Loco mox citato*), confessionem de qua nunc agitur eodem habuit loco ac tres dialogorum libros contra Pelagium ab Hieronymo scriptos: *Quid ille, inquit, sanctus doctor juxta fidei catholicæ veritatem de libero arbitrio senserit, et dialogi ipsius quos sub nomine Atici et Critobuli contra Pelagianos scripsit, manifestissime testantur; et fidei ejus professio, quam plenissime et perfectissime contra quosdam calumniatores ad pontificem sedis apostolicæ in defensionem sui edidit, satis ostendit, ubi de eodem libero arbitrio ita loquitur: LIBERUM SIC CONFITEMUR ARBITRIUM, etc.* Qua vero de causa ita opinatus est? Non alia sane, nisi quod utrumque Opus intelligeret ab omnibus Hieronymo tribui, et in suis codicibus, quos utique antiquos testatus est, ejusdem doctoris nomine insignitum reperisset.

Denique non temere quispiam suspicatus fuerit idem contigisse libello quod epistole ad Demetriadem, quam venerabilis Beda (*Præf. in Cantic. cap. 5*) tradit a suis hominibus (scribebat statim post annum 700) lectam fuisse, cum arbitrarentur sancti et catholici doctoris Hieronymi esse, utique quoniam vulgo inter ejus libros tunc temporis reperiebatur.

Et vero Pelagianos sui magistri Opera sub cognominibus sanctorum libris clepere voluisse, docet Cassiodorus (*Lib. Divin. Lect. cap. 8*), cum ait annotationes Pelagii in Epistolas Pauli sua ætate (florebat sexto sæculo) ita in cunctorum manibus celebres habitas, ut eas a sancto Gelasio papa urbis Romæ, doctissimi viri studio dicerent fuisse conscriptas; quod solent, inquit, facere, qui res viliosas cupiunt gloriosi nominis auctoritate defendere.

C Posset igitur aliquis, nec incredibiliter, conjicere jam inde a sexto sæculo, aut etiam a fine quinti, libellum Pelagii insertum fuisse Operibus Hieronymi, subjectumque, ut revera fuit in codice Ecclesiæ Lugdunensis, dialogis tribus: quare fieri potuisset ut primum libellus gereret in fronte Pelagii nomen, idque arte Pelagianorum, qui vellent iudicio lectorum Hieronymum damnare falsi, quasi magistro de libero arbitrio calumniam fecisset, contra certam confessionis fidem; deinde sublato, ut sit, per incuriam librariorum nomine auctoris; crederetur ab eo compositus, a quo et dialogi quibuscum jungebatur. Simile quiddam videri possunt indicare verba Remigii.

Jam vero alterum, quo dicitur aliquid insertum fuisse quod pertinet ad hæresim, sive Eutychis de confusione, aut etiam transmutatione naturarum in Christo, sive Joviniani de impeccabilitate hominis, sive Etipandi de filietate Christi adoptiva, non minus incredibile mihi videtur; nam, ut Pelagius et Nestorius, sic Eutyches hæresi suæ ortum non dedit, sed nomen tantum, eam enim ex Apollinari accepit. Uude Leo papa (*Serm. 9 de Quadrag.*) scribit suis diebus aliquos, de spiritu erroris olim destructi olimque damnati, veterem insaniam concepisce: *Qui geminam audent in Christo negare naturam, aut non suscepta carnis veritate, aut in carnem Deitate conversa, ut aut secundum Manichæum nulla sit ejus resurrectio, cujus nulla fuit passio; aut secundum Apollinarem ipsa Deitas Verbi mutabilis, ipsa facta sit passibilis.* Scribit et Theodoretus (*Lib. IV Hæc. Fabul. c. 9*): *Polemum quemdam ex Apollinaris scriptis ansam nactum, et substantiarum confessionem factam dixisse, et commixtionem divinitatis et corporis, atque inde Polemianorum hæresim natam.* Ambrosius sub finem quarti sæculi (*Lib. de Incarn. cap. 6*): *Cum isti dicant quia Verbum in carnem conversum est, et a propria natura mutatum est, datur illis locus ut infirmitatem carnis ad infirmi-*

tatem divinitatis, quadam facta divinæ naturæ mutatione, detorqueant. Et paulo post : *Legi in quibusdam libris sic positum, ET ORGANUM, ET LUM A QUO MOVERATUR ORGANUM, UNIUS IN CHRISTO FUISSE NATURÆ; quod ideo posui, ut ex scriptis nomen deprehendatur auctoris.* Respiciebat Ambrosius in orationem disputatoriam Apollinarii, ex qua fragmentum hoc retulit Leontius (*Lib. advers. Fraudes Apollinar.*) : *Organum, et quod movet organum, unam naturaliter perficiunt operationem; cuius autem est una operatio, una etiam substantia est. Una ergo substantia facta est Verbi et instrumenti.* Quid plures commemorem? videri possunt super ea re duo Gregorii, Nazianzenus et Nyssenus (*Orat. 51. quæ epistola ad Cledon., ad Theoph. de Apollin.*).

De Joviniani errore circa hominis impeccabilitatem expedita magis responsio est: id enim unum Pelagius arguit in Joviniano, quod contra se facere cerneret, nempe non posse hominem tamdiu peccare quamdiu mortalē vitam ageret. hanc enim possibilitatem utriusque partis Pelagius necessariam dicebat ad arbitrii libertatem servandam; possibilitatem vero peccandi baptismo amitti Jovinianus credebatur, si tamen credebatur. sic vero sensus satis aperte proficitur Pelagii verbis : *Nos vero dicimus hominem semper et peccare, et non peccare posse, ut semper nos liberi confiteamur esse arbitrii.* Quorsum enim, alioquin vox ista semper reverteretur? Vide prolixam Julianum inter et Augustinum altercationem de Joviniani hæresi (*Lib. iv Oper. Imperf. c. 120*), quam suo quisque adversario ingerebat.

Adduci pariter non possum ut credam hanc vocem adoptivum, sive a Patribus Francofordiensibus, sive ab alio quocumque posterioris ævi additam sui se. Nam præterquam quod in omnibus codicibus habetur, etiam qui antiquiores apparent, nec credibile est in cunctos additamentum ejusmodi irrepsisse, non prudenter sane hic ubi legitur a Patribus possum fuisse adversus hæresin Elipandi, sed alieno prorsus loco, quandoquidem in secundo numero de Christo agitur *Θεολογικῶς*, et non *ἀπολογικῶς*. Adde quod adversus Arianos, quos locus maxime respicit, a Pelagio poni debuit hæc sententia : *Non factum aut adoptivum, sed gentium, unius cum Patre substantiæ, etc.*, ut excluderetur hæresis. Filium Dei unigenitum negans *ὁμοούσιον* Patri; sed Filium dici perinde tantum ac qui adoptatur. Certe vulgo Patres adversus hanc Arianorum *υιοθεσίαν* inveci sunt longe ante ortam hæresin Pelagianam, atque adeo ante Elipandi quæstiones.

Denique consulto Patres Francofordiæ congregati abstinuerunt ab hoc testimonio proferendo, etsi obvium foret: siquidem intellexerunt satis, ut erant doctissimi pariter ac prudentissimi, quo sensu dictum sit jam inde ab exorta Arianorum secta, quamque statim ab adversariis exceptionem passurum es-*et*.

Porro autem libellum fidei suæ Pelagius in Oriente positus scripsit, si tamen scripsit, et non potius a Cælestio mutuatus est, paucis admodum immutatis. Scripsit, inquam, post concilium Diospolitanum, Theodoto Antiöchenam synodum mediante, cum jam et Joannes Hierosolymitanos obiisset ann. 417 die 16 Januarii, et in ejusdem locum successisset Praxilius, cujus litteræ commendatoriæ Pelagii Romanam comitatus sunt libellum, et nondum in Oriente auditum esset de morte Innocentii, quæ contigit die 12 Martii ann. 417 (*Aug. l. de Pecc. Orig. c. 22, Mercator in Common. c. 3. epist. 2 Zosim. ad Afric. in causa Pelag., Aug. l. de Grat. Christi c. 30*). Liber igitur fidei scriptus est, aut certe Roman missus, paulo post festa paschalia ann. 417, cum jam tuto navigaretur: acceptus est a Zósimo Innocentii successore et ab eodem cum litteris in Africam directus, ubi Augustino visus est (*Lib. ii ad Bonif. cap. 2*), non tantum non carere suspitione, quod tamen Zosimus credebatur (*Epist. 2 Zosim. de Causa Pelag.*), sed etiam tegere verbis flexiloquis hæreticam sententiam, quam patefecit (*Lib. de Grat. Christi. c. 59*).

Qua parte ad quæstiones a Pelagianis motas spectat, totus est adversus Hieronymum sive epistolam ad Ctesiphontem, sive librum Dialogorum, sed arte tanta, ut singulas sancti doctoris sententiæ Pelagius carpat, quasi aliud agens. Quatenus vero continet ea de quibus non interrogabatur, ut ait Augustinus (*Lib. de Grat. Christ. c. 32*), occupat professione fidei de Trinitate atque Incarnatione Verbi animos hominum quibus tandem parat, seque catholicum vult mentiri: quamquam et ipse quoque perinde ac Rufinus Syrus de Incarnatione ita loquitur, ut generalibus verbis tegere possit impietatem Theodori Mopsuesteni, quod ostendimus in notis ad confessionem Juliani. Nunc ea sola attigemus quibus Hieronymus perstrictus videtur.

(Num. 4.) *Credimus et in Spiritum sanctum, verum Deum, ex Patre procedentem.* Eadem verba sunt apud Cælestium et Julianum; omnes vero de Patre dicunt procedere Spiritum sanctum, et silendo negant procedere a Filio, siquidem sequuntur communem magistrum Theodorum Mopsuestenum, cujus sunt hæc verba : *Et in Spiritum sanctum, quem, neque Filium, neque per Filium existentiam accepisse putamus.* Perstrinxit autem hæc sententia Pelagius sanctum Hieronymum, qui dialogo 2, cum attulisset dictum illud Lucæ : *Sunt venissent in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, sed non dimisit eos spiritus Jesu* (*Act. xvi. 7*); statim addidit : *Nota quod spiritus Jesu sit Spiritus sanctus, qui in alio loco, propter unitatem substantiæ, Patris spiritus appellatur.*

(Num. 6.) Id est, personæ, vel, ut Græci expriment, hypostases. Maligne usus est Græca voce, ut tacite exprobraret Hieronymo fluctuationem super ea re (*Epist. 159 ad Damasum*): *Post Nicænam fidem, post Alexandrinam, juncto pariter Occidente, decretum, trium hypostaseon ab Arianorum præfule et Campaniabus, novellum a me, homine Romano, nomen exigitur. Qui, quæso, ita Apostoli prodidere? Quis novus magister gentium Paulus hæc docuit? Interrogamus quid tres hypostases posse arbitrentur intelligi. Tres personæ subsistentes aiunt. Respondemus nos ita credere. Non sufficit sensus, ipsum nomen effugiant, quia nescio quid veneni in syllabis latet.*

(Num. 8.) Nec, ut quidam sceleratissime opinantur, Spiritum sanctum fuisse pro semine. Memini me legere nonnihil simile in speciem apud Hieronymum, sed quod nonnisi maligne in sensum pravam detorqueatur, cum per se legenti cuique faciat omnino rectum. Hilaris certe (*Lib. ii de Trinit.*) sementinæ Spiritus sancti efficaciam meminit, ut et auctor Operis imperfecti in Matthæum, cujus sunt hæc verba : *Sic ingenuito Deo virginem ingressuro Spiritus sanctus præcessit, ut præcedente Spiritu sancto in sanctificatione, nascatur Christus secundum corpus, divinitate ingrediente pro semine.* Scio Rupertum negasse in Christi conceptione Spiritum sanctum fuisse pro semine. Sed cui contradicat affirmanti, nec ipse aperit, nec divinare licet alium quam auctorem Operis imperfecti.

(Num. 15.) *Qualesque semel post resurrectionem fuerimus effecti, in perpetuum permanuros.* Dictum istud quidem catholicæ, sed maligne tamen ad reprehensionem Hieronymi opinantis 1 dialogo, pluribusque disputantis adversus Pelagium de purgatione fidei, quantiscumque in peccatis defunctorum, perinde ac si sola infidelium penæ debeant esse perpetuæ. Vide quæ copiose dicta sunt in notis ad primum anathematismum Rufini Syri.

(Num. 16.) *Unam esse ritum sanctorum.* Tribus de causis posita videtur a Pelagio hæc particula. Primum, ut faceret Hieronymo invidiam malignæ ejusdam mentis, qui homini secum sententiæ adversus Jovinianum de inæqualitate præmiorum (*Epist. ad Ctesiphontem, et dial. 2, alibi quæ pa sim*), exprobraret Joviniani societatem. Deinde, ut obviam iret objectioni catholicorum, quod duas faceret vitas sanctorum, unam infantium sine baptismo deceden-

lium, alteram regeneratorum. Tandem, ut præveneret animos adversus hñdem peccati originalis, quam eo difficilior recipere, quo magis persuasum haberent nullam esse poenam nisi delictorum, id est, quæ propria quisque voluntate peccasset.

(Num. 27.) Baptisma unum tenemus. Augustinus hunc locum refert (*Lib. de Grat. Christ. cap. 3*), proditque hæresim verbis ambiguis latere molientem. Posuit vero Pelagius adversus Hieronymum, cujus hæc sunt verba (*Dial. 3, sub fin.*): Hæc unum dicam, aut novum nos debere symbolum credere, ut post Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum baptizetis infantes in regnum cælorum; aut si unum et in parvulis et in magnis habetis baptisma, etiam infantes in remissionem peccatorum baptizandos in similitudinem prævaricationis Adam creatis, etc.

(Num. 49.) Novum et vetus Testamentum recipimus in eo librorum numero, etc. Maligne ad carpendum Hieronymum, qui in recensendis veteris Testamenti libris, Hebræorum potius quam Latine Ecclesiæ, cujus tamen ad caput scribebat Pelagius, canonem secutus videtur. Deinde magna tunc temporis quæstio movebatur de canone librorum sacrorum. Unde Innocentium papam Exuperius Tolosanensis e Gallis consuluit, et in Africa Patres ann. 449 edendam sanctionem putarunt, quæ est 28 canonum codicis Ecclesiæ Africanæ. Postea arguere voluit Hieronymum, quod quintum Evangelium viduisset, Nazareorum scilicet, quod e Syro sermone in Latium transulisset, et inde testimonium adhibuisset in dialogo tertio. Unde Julianus conversa ad Augustinum oratione (*Lib. IV Oper. Imperf. cap. 87*): Juvat vel mediocriter convenire. Quia fiducia tu, cum Hieronymi scripta collaudes, dicas in Christo non fuisse peccatum, cum ille in dialogo illo eum sub Attici et Critobuli nominis, mira, et ut talem virum decebat, venustate composuisset, etiam quinti Evangelii, quod a se translatum dicit, testimonio nitatur ostendere, Christum non solum naturale, verum etiam voluntarium habuisse peccatum, propter quod se cognoverit Joannis baptismo diluendum. De alio etiam testimonio Joannis evangelistæ flagitium ei assuit falsitatis. De quo Opere tu in illa epistola quam Alexandriam destinasti, ita gloriaris, ut dicas Pelagium, Scripturarum ab eo oppressum molibus, arbitrium liberum vindicare non posse. Verum illi Operi a catholico viro, qui pulsatus fuerat, obviatum est.

Ex hoc loco, nisi mentitus est Julianus, discimus lectum fuisse ab Augustino librum Dialogorum Hieronymi, et laudatum; nissam ab Augustino Alexandriam epistolam, qua laus Dialogorum contineretur; responsum Dialogis a Pelagio vel ab Aniano potius diacono, cujus mentio est in epistola Hieronymi ad Alipium et Augustinum (*Epist. 143*); quamquam responsio de qua sermo est in epistola mox dicta, videtur facta epistolæ potius ad Ctesiphontem quam Dialogis. Sed unus fuit omnium Pelagii fere scriptor Anianus, ut dictum dissertatione prima.

(Num. 20.) Animæ a Deo dari credimus. Et ista quoque sententia callide posita est. Primo, ut carperetur Hieronymus, quasi persequeretur hominem eadem secum sententiam de animarum origine, cujus quæstio tunc temporis exercebat Ecclesiam. Deinde, ut forte Augustino exprobraretur fluctuatio super ea re, quam consultatio sua, per Orosium Hieronymo mitata, testatam voluisset. Postremo, ut præjudicium quasi præseminaret adversus peccatum originale, perinde ac si traduci non possit a parentibus, nisi anima quoque traducatur.

(Ibid.) Eorum quoque condemnamus errorem, etc. Posita sunt ea contra Hieronymum, qui dialogo 3 scripserat in hæc verba: Si injusta vobis videtur alienorum remissio peccatorum, qua non indiget qui peccare non potuit, transit ad Amasium vestrum, qui præterita in cælis, et antiqua delicta solvi dicit in baptismo, ut ejus in cæteris auctoritate aucimini, etiam in hac parte errorem sequamini.

(Num. 21.) Exsecramur etiam eorum blasphemiam qui dicunt impossibilia aliquid homini a Deo præceptum esse. Exsecratio hæc tota ab impuro homine vomitur in sanctum Hieronymum. Cum enim dialogo primo Critobulus dixisset: Aut possibilia Deus mandata dedit, aut impossibilia: si possibilia, in nostra potestate est ea facere si velimus; si impossibilia, nec in hoc rei sumus, si non facimus quod implere non possumus, etc., pluribus contradicis Hieronymum, et inter cætera sic ait: Vides quod Deus possibile jussit, et tamen id quod possibile est, per naturam nullum complere posse. Dedit itaque præcepta, virtutesque varias, quas omnes simul habere non possumus, etc.

(Ibid.) Et mandata Dei non a singulis, sed ab omnibus in commune posse servari. Iterum petit Hieronymum, quippe qui citato loco hæc dixerit: Hoc totum dico, quod non omnia possumus omnes. Possibilia præcepit Deus, fateor; sed hæc possibilia cuncta singuli habere non possumus, non imbecillitate naturæ, ne calumniam facias Deo, etc.

(Num. 23.) Anathematizamus etiam illos qui Dei Filium necessitate carnis mentitum esse dicunt. Et hoc etiam anathema dicitur Hieronymo, cujus est difficilis sententia dialogo 2: Tu potes omnia peccata vitare, ut adhuc in corpore consiliatus dixeris esse te doceas. Negat (Christus) fratribus et propinquis ire se ad scenopogiam. Et postea scriptum est: Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc et ipse ascendit ad solemnitatem, non manifeste, sed quasi in abscondito (*Joan. vii. 10*). Iterum se negavit, et fecit quod prius negaverat. Lavat Porphyrius, inconstantie ac mutationis accusat, neciens omnia scandala ad carnem esse referenda, etc.

(Ibid.) Et eum propter assumptum hominem non omnia facere potuisse quæ voluit. Iterum petit Hieronymus, propterea quod eodem loco nonnulla scripsit paulo difficiliora. Cum enim attulisset dictum illud Christi: Non possum ego facere a memetipso aliquid, sed sicut audio, ita judico (*Joan. v. 50*), subjunxit: Ariani obijciunt calumniam; sed respondet Ecclesia, ex persona hominis hæc dici, qui assumptus est. Tu e contrario loqueris: Possum sine peccato esse, si voluero; ille nihil potest ex se facere, ut hominis indicet veritatem. Et alio in loco: Abiit (Christus) in fines Tyri et Sidonis, et ingressus domum neminem volebat scire, et latere non potuit (*Marc. vii. 24*). Vers utique cupiebat latere, et quod cupiebat, quare facere non poterat, ut in adventu suo omnium conscientiam declinaret? Queris causas cur latere non potuerit. Cogita assumpti hominis veritatem, et omni carebis scandalo. Si Filius Dei in carne, et propter carnem non potuisse narratur, etc.

(Num. 24.) Nosque eas ibi habituros esse virtutes, etc. In Joviniano damnat hæresis Hieronymum, cujus hæc sunt verba (*Dial. 1*): Quamdiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, et fragili carne circumdamur, immo mortali et corruptibili, beatos nos esse credimus, si in singulis virtutibus paribusque virtutum Deo subjecti sumus. Cum autem mortale hoc indutum fuerit immortalitate, et corruptivum hoc incorruptione vestitum, et absorpta mors fuerit in Christi victoria, tunc Deus erit omnia in omnibus, in omni virtutum chora sanctorum numerus gloriabitur, etc.

(Num. 25.) Cum Manichæi dicunt hominem peccatum vitare non posse, istud ipsum Attico Critobulus objecit in dialogo 3; nam cum Atticus necessitatem auxilii divini ad præstanda pietatis opera commendasset, Critobulus excipit: Doleo cur viri ecclesiastici, et qui magistrorum sibi usurpant vocabulum, tollant liberum arbitrium; quo sublato, Manichæorum secta construitur. Et paulo post: Quomodo servas liberum arbitrium, qui dicis hominem nihil posse facere, nisi Deus semper adjuerit?

(Ibid.) Qui cum Joviniano asserunt, hominem non posse peccare. Hac damnatione videri voluit calumniam accusare Hieronymum, a quo dictus fuerat Joviniani hæres, dial. 2, atque etiam discipulus, epist. ad Ctesiph., immo et in dial. 3 assertor doctrinæ quod

baptizatus homo jam non possit amplius peccare. A Nam cum Critobulus dicere cœpisset: *Hoc certe fateberis, eos qui Christi baptisma consecuti sunt, non habere peccatum, et si absque peccato sunt, justos esse; cumque semel justi fuerint, si egerint sollicitate, posse in sempiternum justitiam custodire, ac per hoc omnia peccatum vitare;* respondet sub Attici persona Hieronymus: *Non erubescis explosam atque damnatam Ioviniani sententiam equi? et ille enim his testimoniis tuisque nititur argumentis; immo tu illius inventa sectaris, in Oriente docere desiderans quæ olim Romæ et dudum in Africa condemnata sunt, etc.*

(Num. 26.) *Hæc fides est, etc.* Mirum tot sæculis captos fuisse ita omnium fere hominum oculos, ut videre satis non potuerint, aut noluerint potius, quantumcumque moneret Augustinus, hanc fidei expositionem, vel ab hæretico factam, vel saltem merito suspectam. Nostræ ætatis laus quædam est, eaque præcipua, non temere illudi ejusmodi mercibus: quamquam cavere oportet ne prudentia, quæ credulitatis intemperiem effugit, incidat in intolera- bilem judicii ferendi libidinem, ac pene proscribendi libros, si modo non placeant, tyrannidem.

LIBELLUS FIDEI

ZOSIMO PAPÆ ORLATUS

A COELESTIO

PELAGII DISCIPULO.

Duos Cœlestium fidei suæ libellos obtulisse, alterum Romæ Zosimo, alterum Carthagine Aurelio, ex eo colligere sibi non nemo visus est, quod Augustinus meminit oblatis Zosimo (*Lib. de Pec. Orig. cap. 5*), Zosimus oblatis Aurelio; sed collectionem vix mihi probaverit: Zosimus enim procul dubio nihil ejusmodi significat. Quare, inquit (*Epist. 1 ad Afros in causa Cœlestii*), intra secundum mensem veniant, qui præsentem redarguant aliter sentire quam libellis et confessione contexit. Nam libellorum nomine opuscula indicat, vel, quod magis reor, libellos Precum, quos Cœlestius plures obtulit variis judicii actionibus; non item expositionem fidei, quam confessionem vocat, unamque memorat Augustinus, non taciturnus utique de alia, si quæ Carthagine edita fuisset, quippe sibi notiore et diligentius pensata. Nam cum ait (*Lib. de Pecc. Orig. cap. 19*) Cœlestium apud Carthaginem in libello suo confessum esse redemptionem parvulorum, et tamen noluisse confiteri ex Adam in eos transisse peccatum, libellum Precum absque dubio intellexit, aut extortam vi interrogatio- nem confessionem, non sponte oblata suæ fidei formulam. Sic enim habet (*Epist. 157*): *Cœlestius propter has ipsas contra Christi gratiam disputationes, usque ad judicium episcopale perductus est, tamen coactus est confiteri propter baptizandos parvulos, quod et ipsis redemptio sit necessaria. Ubi quamquam de originali peccato aliqui expressius diceret, tamen ipso redemptionis nomine non parum sibi præscripsit.*

Atque hæc interpretatio adhibenda quoque est ver- bis Patrum Carthaginensis concilii, scribentium Inno- centio papæ (*Tom. XX nostræ Patol. col. 564*): *Quam- quam per baptismum Christi etiam parvulorum fieri redemptionem libello suo Cœlestius in Carthaginensi Ecclesia jam confessus est. Libellum enim intellexerunt interpretationem suæ sententiæ uno aliquo in coessu prolata oblata, scripto in posteriore.*

Creditum vero est in hunc usque diem at ipsis etiam cruditis, Cœlestianæ confessionis nihil præ- ter finem ab Augustino relatum restare. Totam ha- beri puto apud eundem Augustinum (*Lib. de Pecc. Orig. c. 5, 6 et 23*), sed fugisse sensum idcirco, quod cum duas in partes divisa sit, dissinisque locis sparsa, major vix potuerit ab oculis, quoddam mentis

præjudicio quasi fasciatis, dignosci. Nam cum pars illa nihil differat a sermone 190, inter Augustinianos de Tempore, si modo initium rescetur, quod appo- suit quisquis ausus est ex confessione hæretici effin- gere catholici tractatum, credita est pertinere ad Pelagium, cum reipsa sit Cœlestii, quia multum si- militudinis cum Pelagii libello præferbat. Id vero quod dico, aperte constabit, si pars minor ad majorem accesserit; existet enim accessu continuus qui- dam atque integer libellus, et ille quidem ejusmodi indicatur a Zosimo atque Augustino. Sunt autem testes illi duo nec leves, nec dubii, siquidem libel- lum, non oculis tantum viderunt obiter, sed, mente ad singulas pene syllabas attenta, excusserunt.

Erat libellus Cœlestii, ut scribit Zosimus, alius quidem a Pelagiano, cum alter prius altero sit obla- tus; sed tamen ita similis, ut Pelagianus omnia pa- ria, et eodem sensu sententiisque formata, quæ Cœle- stius ante protulerat contineret (*Epist. 2 ad Afri- in causa Pelag.*).

In eo ait Augustinus (*Lib. de Pecc. Orig. c. 23*): *Cum fidem suam Cœlestius a Trinitate unius Deitatis usque ad resurrectionem, qualis futura est mortuorum (de quibus vix nemo interrogaverat, et unde ibi nulla quæstio movebatur), quantum dicere libuit, explicasset, ubi ad id quod agebatur, ejus sermo pervenit: « Si quæ vero, inquit, præter fidem quæstiones, » etc. Idipsum scripserat de libello Pelagii (*Lib. de Grat. Chr. c. 33*), in quo (libello) ea de quibus non interrogabatur, multa disseruit; cum enim ab unitate Trinitatis usque ad re- surrectionem carnis, quod ab illo nemo querebat, dis- putationem, quantum voluit, terminasset, etc., « Ba- ptisma, inquit, unum tenemus. »*

In eodem aperte negavit peccatum originale, ut testatur Augustinus (*Ibid.*, c. 2): *Et in urbe Roma, in libello suo, quem beatissimo papæ Zosimo dedit, id asseveravit expressius, quod parvulorum neminem ob- stringat originale peccatum.*

Negavit tamen ita, ut se paratum diceret ad id te- nendum quod sedes apostolica definiret, quod ait Augustinus (*Lib. 11 ad Bonif. cap. 3*): *Cum hoc (sine ullo vitio peccati originalis hominem nasci) Cœlestius in suo libello posuisset, inter illa dumtaxat de quibus se adhuc dubitare et instrui velle confessus est, in ho- mine acerrimi ingenii, qui profecto si corrigeretur, plurimis profuisset, voluntas emendationis, non falsitas dogmatis approbata est. Et propterea libellus ejus ca- tholicus dictus est, quia et hoc catholicæ mentis est, si qua forte aliter sapit quam veritas exigit, non ea cer- tissime definire, sed detecta ac demonstrata respicere.*

Sex ista: esse in omnibus fere similem Pelagii fidei; in paucis differre; quæstiones continere alle- nas de Trinitate aliisque ad resurrectionem usque carnis; negare aperte peccatum originale; admittere tamen infantes baptizari in remissionem peccato- rum: suæque omnia sedi apostolicæ subicere, sex ista, inquam, aliæque convenire libello quem dixi- mus, nemo non facile videbit, si oculos conjecerit in Cœlestii Pelagique confessiones, quas παραλήψεις exhibemus.

COELESTIUS.

1. Credimus in Deum Patrem omnipotentem, cunctorum visibilibum et invisibilibum conditorem.

2. Credimus et in Do- minum nostrum Jesum Christum, per quem cre- ata sunt omnia, verum Deum unigenitum, et ve- rum Dei Filium, non fa- ctum, aut adoptivum, sed genitum, unius cum Pa-

PELAGIUS.

Credimus in Deum Pa- trem omnipotentem, cun- ctorum visibilibum et invi- sibilium conditorem.

Credimus et in Domi- num nostrum Jesum Chri- stum, per quem creata sunt omnia, verum Deum unigenitum, et verum Dei Filium, non factum, aut adoptivum, sed geni- tum unius cum Patre

COELESTIUS

PELAGIUS.

A

COELESTIUS.

PELAGIUS.

tre substantiæ, quod Græci dicunt *ὑποούσιον*, atque ita per omnia æqualem Deo Patri, ut nec tempore, nec gradu, nec potestate esse possit inferior: tantumque esse confitemur illum qui est genitus, quantus est ille qui genuit.

3. Non autem, quia dicimus genitum a Patre Filium, divinæ et ineffabili generationi aliquod tempus ascribimus; sed nec Patrem dicimus aliquando cœpisse, nec Filium. Non enim possumus aliter confiteri æternum Patrem, nisi confiteamur etiam et Filium coæternum; ex Filio enim Pater dicitur, et qui semper Pater fuit, semper Filium habuit.

4. Credimus et in Spiritum sanctum, Deum verum, ex Patre procedentem, æqualem per omnia Patri et Filio, *natura*, voluntate, potestate, æternitate, substantia.

5. Nec est prorsus aliquis in Trinitate gradus, nihil quod inferius superiusve dici possit: *ideo* tota Trinitas sua perfectione æqualis est, ut, exceptis vocabulis quæ proprietatem personarum indicant, quidquid de una persona dicitur, de tribus dignissime possit intelligi.

6. Atque ut *confutantes* Arium, unam eandemque dicimus Trinitatis substantiam esse, et unum in tribus personis fateamur Deum; ita impietatem Sabellii declinantes, tres personas expressas sui proprietate distinguimus; non ipsum sibi Patrem, ipsum Filium, ipsum Spiritum sanctum esse dicentes, sed aliam Patris, aliam Filii, aliam

substantiæ, quod Græci dicunt *ὑποούσιον*, atque ita per omnia æqualem Deo Patri, ut nec tempore, nec gradu, nec potestate possit esse inferior: tantumque esse confitemur illum qui est genitus, quantus est ille qui genuit.

Non autem, quia dicimus genitum a Patre Filium, divinæ et ineffabili generationi aliquod tempus ascribimus; sed nec Patrem dicimus aliquando cœpisse, nec Filium. Non enim possumus aliter confiteri æternum Patrem, nisi confiteamur etiam et Filium coæternum; ex illo enim Pater dicitur, et qui semper Pater fuit, semper Filium habuit.

Credimus et in Spiritum sanctum, verum Deum, ex Patre procedentem, æqualem per omnia Patri et Filio, voluntate, potestate, æternitate, substantia.

Nec est prorsus aliquis in Trinitate gradus, nihil quod inferius superiusve dici possit; sed tota Deitas sui perfectione æqualis est, ut, exceptis vocabulis quæ proprietatem personarum indicant, quidquid de una persona dicitur, de tribus dignissime possit intelligi.

Atque ut *confundentes* Arium, unam eandemque dicimus Trinitatis esse substantiam, et unum in tribus personis fateamur Deum; ita impietatem Sabellii declinantes, tres personas expressas sub proprietate distinguimus; non ipsum sibi Patrem, ipsum sibi Filium, ipsum sibi Spiritum sanctum esse dicentes, sed aliam Patris, aliam Filii, aliam

Spiritus sancti esse personam: non enim nomina tantummodo, sed etiam nominum proprietates, id est, personas, vel, ut Græci exprimunt, *hypo-stases*, hoc est, *subsistentias*, confitemur.

7. Nec Pater Filii aut Spiritus sancti personam aliquando excludit, nec rursus Filius, aut Spiritus sanctus Patris nomen personamque recipit; sed Pater semper Pater, Filius semper Filius, Spiritus sanctus semper Spiritus sanctus. Itaque substantia unum sunt, personis ac nominibus distinguuntur.

8. Ipsum autem Dei Filium, qui absque initio cum Patre et Spiritu sancto est, dicimus in fine sæculorum perfectum naturæ nostræ hominem suscepisse ex Maria semper virgine, et Verbum carnem esse factum, *sed* assumendo hominem, non permutando Deitatem: non, ut quidam sceleratissimi opinantur, Spiritum sanctum dicimus pro semine fuisse, sed potentia et virtute Creatoris operatum.

9. Sic autem confitemur in Christo unam Filii esse personam, ut dicamus duas atque integras esse substantias, Deitatis scilicet et humanitatis, quæ ex anima constat et corpore; atque ut condemnemus Photinum, qui solum et nudum hominem constiteret in Christo, ita anathematizamus Apollinarem et ejus similes, qui dicunt Dei Filium minus aliquid de humana suscepisse naturam, et vel in carne, vel in anima, vel in sensu assumptum hominem, his propter quos assumptus est fuisse

Spiritus sancti esse personam: non enim nomina tantummodo, sed etiam nominum proprietates, id est, personas, vel, ut Græci exprimunt, *hypo-stases*, hoc est, *subsistentias*, confitemur.

Nec Pater Filii aut Spiritus sancti personam aliquando excludit, nec rursus Filius aut Spiritus sanctus Patris nomen personamque recipit; sed Pater semper Pater est, Filius semper Filius est, Spiritus sanctus semper Spiritus sanctus est. Itaque substantia unum sunt, personis ac nominibus distinguuntur.

Ipsam autem Dei Filium, qui absque initio æternitatem cum Patre et Spiritu sancto possidet, dicimus in fine sæculorum perfectum naturæ nostræ hominem suscepisse ex Maria semper virgine, et Verbum carnem esse factum, assumendo hominem, non permutando Deitatem: nec, ut quidam sceleratissime opinantur, Spiritum sanctum dicimus pro semine, sed potentia ac virtute Creatoris operatum.

Sic autem confitemur in Christo unam Filii esse personam ut dicamus duas esse perfectas atque integras substantias, id est, Deitatis et humanitatis, quæ ex anima continentur et corpore. Atque ut condemnemus Photinum, qui solum et nudum hominem constiteret in Christo, ita anathematizamus Apollinarem et ejus similes, qui dicunt Dei Filium minus aliquid de humana suscepisse naturam, et vel in carne, vel in anima, vel in sensu assumptum hominem, his propter quos assumptus

COELESTIUS.

dissimilem; quoniam absque sola peccati macula, quæ naturalis non est, nobis confitemur fuisse conformem.

10. Illorum quoque exsecramur similiter blasphemiam, qui novo sensu asserere conantur, a tempore acceptæ carnis, omnia quæ erant Divinitatis in hominem demigrasse, et rursum quæ humanitatis erant in Deum esse transfusa: ut, quod nulla umquam hæresis ausa est dicere, videatur hæc confusione utraque exinanita esse substantia, Deitatis scilicet, et humanitatis, et amissa proprio statu, in alium esse mutata, ut qui tam Deum imperfectum in Filio quam hominem consistemus, nec Deum vere, nec hominem tenere credamus.

11. Nos autem ita dicimus susceptum a Dei Filio hominem, ut Deus tamen impassibilis permaneret. Passus est etenim Dei Filius, non putative, sed vere, omnia quæ Scriptura testatur, id est, esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem, et cætera hujusmodi.

12. Sed secundum illud passus est quod pati poterat: Non secundum illam substantiam quæ assumpsit, sed secundum illam quæ assumpta est. Ipse enim Dei Filius secundum Deitatem suam impassibilis est ut Pater, incorruptibilis ut Pater. Et quamvis propria persona Filii, id est, Dei Verbum, suscepit passibilem hominem, tamen ejus inhabitatione secundum suam substantiam Deitas Verbi nihil

PELAGIUS.

est fuisse dissimilem, quem absque sola peccati macula, quæ naturalis non est, nobis confitemur fuisse conformem.

Illorum quoque similiter exsecramur blasphemiam, qui novo sensu asserere conantur, a tempore susceptæ carnis, omnia quæ erant Deitatis in hominem demigrasse, et rursum quæ erant humanitatis in Deum esse transfusa: ut, quod nulla umquam hæresis dicere ausa est, videatur hæc confusione utraque exinanita substantia, Deitatis scilicet et humanitatis, et a proprio statu in alium esse mutata, ut qui tam Deum imperfectum in Filio quam hominem consistemus, nec Deum verum, nec hominem tenere credantur.

Nos autem dicimus susceptura ita a Dei Filio passibile nostrum, ut Deitas impassibilis permangeret; passus est enim Dei Filius, non putative, sed vere, omnia quæ Scriptura testatur, id est, esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem, et cætera hujusmodi.

Secundum illud passus est quod pati poterat, id est, secundum illam substantiam quæ assumpta est; ipse enim Dei Filius secundum suam Deitatem impassibilis est ut Pater, incomprehensibilis ut Pater, invisibilis ut Pater, inconvertibilis ut Pater. Et quamvis propria persona Filii, id est, Dei Verbum, suscepit passibilem hominem, ita tamen ejus habitatione secundum suam substantiam Deitas

A

COELESTIUS.

passa est, ut et tota Trinitas, quam impassibilem esse necesse est.

13. Mortuus est ergo Dei Filius, eadem natura carnis in qua natus est et passus, in qua et resurrexit; non enim exinanita est humanitatis substantia, sed glorificata, et in æternum cum Deitate mansura.

14. Venturus est ad judicium vivorum et mortuorum, ut et justos remuneret, et puniat peccatores.

15. Resurrectionem carnis ita credimus, ut dicamus nos in eadem in qua nunc sumus veritate membrorum esse reparandos, qualesque semel post resurrectionem fuerimus effecti in perpetuum mansuros.

16. Unam esse sanctorum vitam omnium, sed præmia pro labore diversa: et a contrario, pro modo delictorum, peccatorum quoque esse supplicia.

17. Baptisma unum tenemus, quod iisdem sacramenti verbis in infantibus quibus etiam in majoribus dicimus esse celebrandum.

18. Infantes autem debere baptizari in remissionem peccatorum, secundum regulam universalis Ecclesiæ, et secundum Evangelii sententiam confitemur, ^a quia Dominus statuit regnum cœ-

PELAGIUS.

Verbi nihil passa est, ut tota Trinitas, quam impassibilem esse necesse est.

Mortuus est ergo Dei Filius, secundum Scripturas, juxta illud quod meri poterat; resurrexit tertia die, ascendit in cælum, sedet ad dexteram Dei Patris, manente eadem natura carnis in qua natus et passus est, in qua etiam resurrexit. Non enim exinanita est humanitatis substantia, sed glorificata, et in æternum cum Deitate mansura.

Accepta ergo a Patre omnium potestate quæ in cælo sunt et in terra, venturus est ad judicium vivorum et mortuorum, ut et justos remuneret, et puniat peccatores.

Resurrectionem etiam carnis confitemur et credimus, ut dicamus nos in eadem in qua nunc sumus veritate membrorum esse reparandos, qualesque semel post resurrectionem fuerimus effecti, in perpetuum permansuros.

Unam esse vitam sanctorum omnium, sed præmia pro labore diversa; e contrario, pro modo delictorum, peccatorum quoque esse supplicia.

Baptisma unum tenemus, quod iisdem sacramenti verbis in infantibus quibus etiam in majoribus asserimus esse celebrandum.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Hæc causa fuit cur Pelagius diceret: Sine baptismo parvuli morientes quo non eant scio, quo eant nescio (Lib. de Pecc. Orig. c. 21). Cur item 11

Pelagiani vulgo factarent: Habet in infantibus gratia quod adoptet; non habet unda quod abluat (Hypog. l. v). Cur et sæpius repeteret Julianus: Parvuli sunt

COELESTIUS.

lorum nonnisi baptizatis
posse conferri, quod, quia
vires naturæ non habent,
conferri necesse est per
gratiæ largitatem.

19. ^a In remissionem
autem peccatorum bapti-
zandos infantes, non ^b
idcirco dicimus ut pec-
catum ex traduce firmare
videamur, quod longe a
catholico sensu alienum
est, quia peccatum non
cum homine nascitur,
quod postmodum exerce-
tur ab homine, quia non
naturæ delictum est, sed
voluntatis esse demon-
stratur.

Et illud ergo confiteri
congruum est, ne diversa
baptismatis genera facere
videamur; et hoc præmu-
nire necessarium, ne per
mysterii occasionem, ad
Creatoris injuriam, ma-
lum, antequam fiat ab
homine, tradi dicatur ho-
mini per naturam.

20. Hominem, si post
baptismum lapsus fuerit,
primo per reconciliationem,
deinde per poenitentiam
credimus posse salvari.

21. Novum et vetus
Testamentum recipimus
in illo librorum numero
quem sanctæ Ecclesiæ
catholicæ tradit aucto-
ritas.

22. Animas a Deo dari
credimus, quas ab ipso
factas dicimus, anathe-
matizantes eos qui ani-
mam quasi partem divinæ
dicunt esse substantiæ:
eorum quoque condem-
namus errorem qui eas

PELAGIUS.

Hominem, si post ba-
ptismum lapsus fuerit,
per poenitentiam credi-
mus posse salvari.

Novum et vetus Testa-
mentum recipimus in eo
librorum numero quem
sanctæ Ecclesiæ catho-
licæ tradit auctoritas.

Animas a Deo dari cre-
dimus, quas ab ipso factas
dicimus, anathematizan-
tes eos qui animam quasi
partem divinæ dicunt esse
substantiæ: eorum quo-
que condemnamus erro-
rem qui eas ante pec-

A

COELESTIUS

ante peccasse, vel in cœ-
lis conversatas fuisse di-
cunt, quam in corpora mitte-
rentur.

23. Exsecramur etiam
eorum blasphemiam qui
dicunt impossibile aliquid
homini a Deo præceptum
esse, et mandata Dei, non
a singulis, sed ab omni-
bus in commune posse
servari;

24. Vel qui primas nu-
ptias cum Manichæo, aut
secundas cum Cataphry-
gis damnant.

25. Anathematizamus
etiam illos qui Dei Filium
necessitate carnis menti-
tum esse dicunt, et eum
propter assumptum homi-
nem non omnia facere
potuisse quæ voluit.

26. Joviniani quoque
damnamus hæresim, qui
dicit nullam in futuro
meritorum esse distan-
tiam, nosque eas ibi ha-
bituros esse virtutes quas
hic habere negleximus.

27. Liberum sic confi-
temur arbitrium, ut dica-
mus nos semper Dei indi-
gere auxilio: et tam illos
errare qui cum Manichæo
dicunt hominem peccatum
vitare non posse, quam
illos qui cum Joviniano
asserunt hominem non
posse peccare; uterque
enim tollit arbitrii liber-
tatem. Nos vero dicimus
hominem semper et pec-
care, et non peccare pos-
se, ut nos liberi confitea-
mur esse arbitrii.

28. Hæc est fides quam
in catholica didicimus Ec-

PELAGIUS.

casæ, vel in cœlis con-
versatas fuisse dicunt,
quam in corpora mitte-
rentur.

Exsecramur etiam eo-
rum blasphemiam qui di-
cunt impossibile aliquid
homini a Deo præceptum
esse, et mandata Dei, non
a singulis, sed ab omni-
bus in commune posse
servari;

Vel qui primas nuptias
cum Manichæo, aut se-
cundas cum Cataphrygis
damnant.

Anathematizamus etiam
illos qui Dei Filium ne-
cessitate carnis mentitum
esse dicunt, et eum pro-
pter assumptum hominem
non omnia facere potuis-
se quæ voluit.

Joviniani quoque dam-
namus hæresim, qui dicit
nullam in futuro merito-
rum esse distantiam, nos-
que eas ibi habituros esse
virtutes quas hic habere
neglexerimus.

Liberum sic confitemur
arbitrium, ut dicamus nos
semper Dei indigere au-
xilio: et tam illos errare
qui cum Manichæo dicunt
hominem peccatum vi-
tare non posse, quam illos
qui cum Joviniano asse-
runt hominem non posse
peccare; uterque enim
tollit arbitrii libertatem.
Nos vero dicimus homi-
nem semper et peccare,
et non peccare posse, ut
semper nos liberi confi-
teamur esse arbitrii.

Hæc fides est, papa
beatissime, quam in Ec-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

baptismo non ex malis boni, sed ex bonis meliores, etc.
(Lib. Oper. Imperf. c. 55).

^a Cui urgerent Pelagiani ut exponerent qua
ratione dici possent infantes baptizari in remissionem
peccatorum, si modo carerent peccato, nihil non
commenti sunt. Baptizantur, inquebant, in remissio-
nem peccatorum; vel quia in Ecclesia, in qua sit re-
missio peccatorum; vel quia sacramento, quod re-
mittat quicquid repererit peccatorum; vel quia no-
mine Christi, qui pro omnibus redimendis, præsertim
peccatoribus, mortuus est; vel ut aliquando possint

consequi remissionem peccatorum, si quæ adulti
commiserint; vel denique ne diversa genera bap-
tismatis celebrentur, et non una sit universalis Ecce-
lesiæ regula, etc. (Lib. III contra Jul. c. 3, et lib. Op.
Imperf. c. 55, et alibi passim).

^b Tria præfert argumenta, ad quæ cætera revocan-
tur, quibus fides catholica impugnata est hac in parte,
quod peccatum non nascatur, sed exerceatur; quod
non sit naturæ delictum, sed voluntatis; quod injuria
 fiat Creatori, si malum per naturam, quæ opus Dei
est, dicatur tradi.

COELESTIUS.

clesia, quamque semper tenuimus; quam credimus et a nobis deinceps posse teneri.

PELAGIUS.

clesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus et tenemus, in qua si minus perire aut parum caute aliquid forte positum est, emendari cupimus a te, qui Petri et fidei et sedem tones; sin autem hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me maculare voluerit, se imperitum, vel malevolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit.

29. Si quæ vero præter fidem quæstiones natae sunt, de quibus esset inter plerosque contentio, non ego quasi auctor alicujus dogmatis, definita hoc auctoritate statui; sed ea^b quæ de prophetarum et apostolorum fonte suscepti, a vestri apostolatus offerimus probanda iudicio, ut si forte ut hominibus quispiam ignorantiae error obrepserit, vestra sententia corrigatur.

BREVIARIUM EPISTOLÆ

QUAM VELUTI REGULAM FIDEI COELESTIUS SCRIPSIT AD CLERICOS ROMANOS SUE PARTIS.

Epistolam hanc Augustinus (*Lib. 1 ad Bonif.*) olim Juliano tribuit, sed fallente conjectura, ut sæpe dictum est. Coelestii esse alias ostendimus (*Dissert. 1, c. 2*).

Data est statim post damnationem hæresis, et a Zosimo factam, et a clero Urbis receptam, et omnium subscriptione firmatam. Unde a Pelagianis pontifex clerusque Romanus prævaricationis accusatus est. Data est, inquam, statim a damnatione, vivente etiamnum Zosimo (*Lib. 1 ad Bonif. c. 15*), quo nimirum tempore Pelagiani vehementius premebantur; neque enim dari potuit post Zosimi obitum, qui contigit eodem anno quo hæresis damnata est. Nam premi a Bonifacio non potuissent, quamdiu viguit schisma Eulalii, quod extinctum non est ante mensis Julium ann. 419.

^a Quæstiones sunt in quibus affirmare licet et negare salva fide. De hoc Pelagianorum furo dictum est satis in dissert. de subscriptionibus. Vide Augustinum lib. de Peccat. Origin. cap. 23 et 24.

^b Traditionem et Scripturam pro se totam facere jactabant impudenter illi novatores. Hanc jactantiam cum aliis hæreticis communem egregie comprimit Augustinus, cum ubique passim, tum præsertim li-

A Directam non opinor ad totum clerum Romanum, in quo erant viri fidei spectatissimi, ut Bonifacius, Coelestinus, Leo et alii; sed ad solos quosdam amicos, qui vel notabant in proposito, vel instruendi erant qua ratione nutantes alios retinerent. Id non obscure insinuat Augustinus (*Lib. 1 ad Bonif. c. 1*), ut per illam, quos posset, suos aut inveniret, aut faceret.

Clam communicabatur amicis manibus, ut summus pontifex eam habere non potuerit transmittendam Augustino, qui recelleret, nisi vigilantissimam fratrum diligentia (*Ibid.*).

Plenissimam esse calumniarum adversus catholicos, demonstrat Augustinus, singulis respondens, ut superfluum sit diutius hac in parte versari.

Miratus sum autem non parum, cum animadverti ex septem capitibus quæ catholicis objicerentur ab impuro spadone, nullum, præter ultimum, quod est de virtute baptismi, non contineri apud Photium (*Cod. 177, in excerpt. ex libris 5 Theod. advers. S. Aug.*) recensentem Opus Theodori Mopsuesteni adversus sanctum Augustinum, ut docet Mercator. Id ut lector facilius intueatur, visa sunt utriusque Operis fragmenta παραλλήλως referenda.

COELESTIUS APUD AUGUSTINUM. THEODORUS APUD PHOTIUM.

Dicunt illi Manichæi, quibus modo non communicamus, id est, toti isti cum quibus dissentimus, quia primi hominis peccato, id est, Adæ, liberum arbitrium perierit, et neminem potestatem habeat bene vivendi, sed omnes in peccatum carnis suæ necessitate cogantur.

Sectæ vero illius summa capita hæc fere sunt, homines natura, non voluntate peccare. Natura, inquam, non ea quæ præditus ab initio conditusque est Adam (illam enim bonam et boni Dei opus esse asserunt), sed ea quam post peccatum adeptus sit, quando per prævaricationem atque peccatum malam pro bona, mortalemque pro immortali commutavit: hac quippe ratione natura quoque improbos effectos, qui antea natura boni fuissent, in natura jam, et non in voluntate, peccatum sibi acquisivisse.

Dicunt etiam istas quoque modo aguntur nuptias a Deo institutas non fuisse, quod in libro Augustini legitur, contra quem ego modo quatuor libellis respondi, cujus Augustini dicta inimici nostri in ve-

Quintum, matrimonium, vel certe congruendi cupiditatem, et seminis missionem, omniaque similia, quibus successione genus humanum propagatur, perversæ naturæ opera esse asserunt:

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

bris duobus prioribus adversus primum Opus Juliani.

^c Id dicit, quod tunc omnes communiter (*Synod. PP. Carthag.*); unde nec Africani dictum arguerunt, nec iudicium jure constitutum detrectarunt, immo suis postulant statuta apostolicæ sedis auctoritatem adhiberi (*Epist. synodica PP. Carthag.*), ipseque Augustinus responsis apostolicis causis finire publice in Ecclesia prædicavit (*Serm. 2 de Verb. Apost.*).

COELESTIUS.

ritatis odium suscep-
runt.

Dicunt etiam motum
genitalium, et commix-
tionem conjugum a dia-
bolo fuisse repertam : et
propterea eos qui nascun-
tur innocentes, reos esse
et a diabolo fieri, non a
Deo, quia de hac diabo-
lica commixtione nascun-
tur; hoc autem sine am-
biguitate Manichæum est.

Dicunt sanctos in ve-
teri Testamento non ca-
ruisse peccatis, id est,
nec per emendationem
criminibus fuisse liberos,
sed in reatu a morte
fuisse deprehensos.

Apostolum etiam Pan-
lum vel omnes apostolos
dicunt semper immode-
rata libidine fuisse pol-
lutas.

Christum et a peccatis
liberum non fuisse, sed
carnis necessitate men-
titum, et aliis maculatum
fuisse delictis.

Dicunt etiam baptisma
non dare omnem indul-
gentiam peccatorum, nec
auferre crimina, sed ra-
dere, ut omnium pecca-
torum radices in mala
carne teneantur.

Contra hæc nos quoti-
die disputamus, et ideo
nolumus prævaricatori-
bus adhibere consensum,
quia nos dicimus liberum
arbitrium in omnibus
esse naturaliter, nec Adæ
peccato perire potuisse,
quod Scripturarum em-
inium auctoritate firma-
tur.

THEODORUS.

in quam quidem per pec-
catum lapsus Adam, na-
tura mox vitio malorum
omnium examen in se
susceperit.

Infantes, tametsi recens
natos, peccati immunes
non esse, cum ob Adæ
prævaricationem, natura
in peccatis constituta, ad
omnes ejus posteros pec-
catrici, ut ipsi loquuntur,
natura propagetur.

Neminem præterea
mortalium esse justum :
quod ipsum item ex eo
quod initio posuerunt
consequitur.

Quartum (eo blasphem-
as voces et impias!), ne
Christum quidem Deum,
assumpta nimirum pecca-
tis infecta natura, scefe-
ris purum esse : quam-
quam et in aliis ipsorum
blasphemiis observare li-
cet, inquit ille, non vere
hos et natura, sed figura
dumtaxat humanam ipsi
naturam attribueret.

A

COELESTIUS.

Dicimus hæc quæ nunc
aguntur in orbe terrarum
a Deo nuptias institutas,
nec reos esse conjuges,
sed fornicatores et adul-
teros condemnandos.

Motum genitalium, id
est, ipsam virilitatem,
sine qua non potest esse
commixtio, a Deo dici-
mus institutam.

Hominem Dei opus de-
fendimus, nec ex illius
potentia, vel in bonum,
B vel in malum aliquem co-
gi, sed propria voluntate,
aut bonum facere, aut
malum; in bono vero
opere a Dei gratia semper
adjuvari, in malum vero
diaboli suggestionibus in-
citari.

Dicimus sanctos veteris Testamenti, perfecta hinc
justitia, ad æternam transisse vitam, id est, studio
virtutis ab omnibus recessisse peccatis, quia et illi,
quos legimus aliquid peccasse, postea tamen eos
emendasse cognovimus.

Gratiam Christi omnibus necessariam, et majori-
bus, et parvulis, confitemur : et eos qui dicunt de
duobus baptizatis natum non debere baptizari, ana-
thematisamus : etiam eos qui dicunt baptismum non
omnia peccata delere, condemnamus, quia scimus
plenam purgationem per ipsa mysteria conferri.

Nemo ergo vos seducat, nec se negent impii ista
sentire : sed si verum dicunt, aut audientia detur,
aut certe isti ipsi episcopi, qui nunc dissident, da-
mnet quæ supra dixi cum Manichæis se ista sentire,
sicut nos ista damnamus quæ de nobis jactant, et
sit plena concordia; quod si nolunt, scitote eos esse
Manichæos, et ab eorum vos abstinete consortiis.

Ex his concludere licet Opus ejus Mercator et
Photius meminerunt vere a Theodoro scriptum ad-
versus Augustinum; nec ante scriptum quam Julia-
nus Theodorum, vel per litteras docuisset quid Romæ
gestum esset in causa communi, vel potius convenis-
set. comite ipso cum aliis Coelestio, qui sua secum
deportaverit communicanda cum Theodoro.

LIBELLUS FIDEI

A JULIANO ECLANENSI,

MISSUS AD SEDEM APOSTOLICAM NOMINE XVIII
EPISCOPORUM DETRECTANTIUM SUBSCRIBERE
DAMNATIONI PELAGII ATQUE COELESTII.

Prodit nunc primum in lucem libellus fidei quem
Julianus Eclanensis episcopus eo tempore conscripsit
quo missæ ad universos orbis episcopos a sede apo-
stolica tractoriæ; subscribere detrectans, maluit, ut lo-

quitur Marius Mercator (*In Commonit. part. II, et in præf. ad lib. Subnot.*), cum Pelagio et Cælestio tertius in damnatione numerari, quam sanctis Patribus consentaneum se præbere.

Latuit diu in manuscriptis codicibus, partim eodem fato quo Pelagii confessio a cardinale Baroniæ ex Vaticanis monumentis producta; partim quia non ferens manifestum in fronte auctoris sui nomen, videri aliquamdiu potuit non habere unde satis vel genus suum probaret, vel sibi faceret preiudicium.

Hunc Pater Simondus ex codice Veronensi, cum in Italia versaretur, ex-crispsit sua manu, mihiq; ante viginti et duos annos ostendit, gratulatusque extemporalem de auctore et ætate conjecturam, dedit illustrandum notis et typis mandandum.

Verumtamen distinebar tunc temporis laborioso munere docendi philosophiam, quo defangui non licuit priusquam difficilior aliud tractanda theologiæ scholasticæ susciperem. Illud etsi nondum deposui, curare tamen ita anxie non cogor, post viginti annos continuos in divinis huiusmodi studiis posites, quin interdum fas sit successivis horis antiquiores theologiæ partes revisere. Id oñi fecit ut vacare possem Mercatoris Operibus illustrandis, et optimi senis in cædenda Juliani confessione mandatis parere.

PARS PRIMA.

De sanctissima Trinitate, incarnatione Verbi et aliis symboli articulis.

1. ^a Credimus in Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium et invisibilium conditorem

2. ^b Et in Dominum nostrum Jesum Christum Fi-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Idem habet iisdem verbis Pelagius atque Cælestius: omnes vero, quod forte quispiam miretur, non Romanum symbolum vetus, ut decebat Latine gentis homines, sed Orientale seu Nicænum secuti sunt. Nam in veteri Romano, teste Rufino Aquileiensi (*In Explicatione symboli*), nulla mentio erat, neque creatoris cæli et terræ, neque visibilium et invisibilium conditoris; sed simpliciter legebatur: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*. Verum intererat Pelagianorum Orientale sequi, partim ut se consortes facerent Nicænæ fidei, partim ut adversus Manichæos ea præmitterent, ex quibus maligne postea sumere conerentur, argumenta adversus peccati originalis defensores, quasi in hac parte Manichæis faverent.

^b Pelagius cum Cælestio iisdem quoque verbis eandem sententiam exprimit, repetuntque omnia *per Filium creata*; ut quanto magis invehantur in Manichæos opinantes invisibilia a bono Deo, visibilia a malo facta, tanto maiorem catholicis, quos invidioso Manichæorum nomine appellati sunt postea, invidiam præparent.

^c Eadem verba sunt apud Pelagium atque Cælestium, dicunt vero communiter de Patre procedere Spiritum, et silendo negant, ut opinor, procedere a Filio; quippe secuti communem magistrum Theodororum Mopsuestinum, cuius sunt hæc verba (*Part. IV Symboli*): *Et in Spiritum sanctum, quem neque Filium, neque per Filium existentiam accepisse putamus.*

^d Pelagius et Cælestius: *Assumendo hominem, non permutando Deitatem*. Dicantur ista catholico sensu a Patribus adversus Apollinarium, ut theologi solent interpretari; non carent tamen hoc in loco suspitione hæresis, ubi afferuntur a Theodori discipulis, utique magistri sensum hæreticum catholica sententia legentibus. Certe vox assumptionis, prout usurpata est primum a Theodoro, deinde a Nestorio, suspecta fuit sancto Cyrillo (*In respons. ad Theodoretum et in epist. ad Successum*), quippe qua apud istos significaret unionem pure moralem; quo sensu dicitur ab Evangelista Christus *assumpsisse Petrum, Jacobum et Joannem* (*Luc. IX, 28*). Unde Felix papa et martyr

lium Dei vivi, per quem creata sunt omnia; non extrinsecus natum aut factum, sed de Patris substantia generatum, ex Deo vero Deum verum: ut hoc sit ille qui genitus est, quod est ille qui genuit; et quia Pater Deus sine ullo sibi patre Pater est, idcirco Filius de hoc Patre progenitus Patre inferior esse non potuit; non habens initium Filius, quia nec Pater profectum.

3. ^e Credimus et in Spiritum sanctum, Deum verum, ex Patre procedentem, æqualem per omnia Patri et Filio, voluntate, operatione, perpetuitate, substantia.

4. Et distinguentes personas in proprietatibus nominum, Deitatem tamen, Trinitatis inseparabilem confitemur; nihilque esse in Trinitate credimus quod superius inferiusve dicatur, quia tota Trinitas potestate Deitatis et substantia unita conjuncta est.

5. In plenitudine vero temporum missus Filius Dei, non maioris imperio potestatis, sed communionem voluntatis, fit Verbum caro (*Joan. I, 14*): ^d non ut per conversionem Deus esse desineret, sed per assumptionem carnis inciperet homo esse, quod non erat; et ^e ut ascenderet ad Deum homo, Deus descendit ad hominem.

6. Nascitur ergo nobis ex Spiritu sancto et Maria semper virgine, qui secundum divinitatem nunquam defuit Patri. ^f Ex duabus igitur substantiis plenissi-

laudatus in Ephesina synodo: *Filius Dei, ait, non assumpsit hominem, ut esset alius præter ipsum; sed cum esset Deus perfectus, factus est simul et homo perfectus, etc. (II part., actione I)*. Qua loquendi forma aiunt scholastici sensum catholicum ab hæretico distinctum fuisse, quia Filius Dei non assumpsit hominem, sed humanitatem; homo enim personam significat, humanitas naturam. Nam si assumpsisset hominem, assumens alius esset ab assumpto: at si assumpsit humanitatem, vere homo factus est, et non est alius assumens quam assumptus.

^e His verbis, quæ catholico sensu adhibentur a Patribus, ad significandam Verbi exinanitionem et humanitatis elevationem, Nestorius tamen cum aliis Theodori discipulis abusus est, ad negandam *ἑνωσιν, ποσότητα, et ὁμοιότητα* puram supponendam. Videt Deus, inquit (*Sermone de Iacari. apud M. Mercat.*), naturam collapsam, camque Deitatis potentia apprehendit elisam, et illam tenens, et manens quod erat, in altum sublevavit. Exempli causa quod dicitur, nosce; si facientem levare volueris, nomine contingens corpus corpore, et te ipsum illi conjungendo, elisum eriges, atque ita illi conjunctus ipse manes, quod eras; sic et illud Incarnationis sacramentum.

^f Eadem habent iisdem fere verbis Pelagius atque Cælestius, nisi quod Theodori venenum minus occulte tradunt. Aiunt enim: Sic confitemur in Christo unam Filii esse personam, ut dicamus duas esse perfectas atque integras substantias. Quæ licet a catholicis passim usurpata sint adversus Apollinarium, non carent tamen suspitione erroris, cum proferantur ab hisce Theodori discipulis; his enim Theodorus atque Nestorius toxerant hæresim, quæ duos in Christo filios astruere moliebantur, ut subtiliter animadvertit Marius Mercator (*In Ref. Synb. Theod.*). Et vero cum Nestorius unus in Christo personæ meminisset (*Epist. 2 ad Cyrillum lib. de Recta Fide ad Reginas n. 12*), reprehensus est a Cyrillo, quia personæ nomen non physico, ut aiunt, sensu pro hypostasi, sed morali, prout significat quiddam juris, sumebat (*Vide notas ad 2 tract. Nestorii contra Pelag.*). Deinde

mis atque perfectis, Dei et hominis, Jesum Christum Filium Dei accepimus, quem tam secundum Deitatem Patri quam secundum humanitatem nobis confitemur fuisse conformem, * absque sola peccati macula, quæ naturalis non est.

7. ^b Illa videlicet ratione, ut universum mundum a peccatis et exemplo revocaret, et patiundo redimeret: dum peccatum, et quasi Deus ignoscendo aufert, et quasi homo, per naturæ similitudinem, quemadmodum de cætero vinci possit ostendit.

8. Incipiens a baptismo Joannis, quo baptizatus est, dandi exempli gratia, * non sui (sicut quidam volunt) causa peccati, sicut ipse ait ad Joannem (*Matth. iii, 15*): *Sine modo, sic enim oportet implere omnem justitiam*; subiecti se omnibus passionibus carnis, ferendo esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem et cætera hujusmodi: *Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (Philipp. ii, 8). Secundum quod nos beatus Petrus edocuit dicens (I Petr. ii, 21): Christus passus est pro nobis, nobis relinquens*

exemplum, ut sequamur vestigia ejus, qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus.

9. ^d Hunc igitur credimus ob nostram salutem secundum carnem passum et sepultum, tertia die resurrexisse, et ut mortem destrueret, et ut nobis viam resurrectionis aperiret.

10. Ascendens in cælos sedet ad dexteram Patris, humanitatis manente substantia, quæ non est exinanita, sed glorificata, et in æternum cum Deitate mansura.

11. Quem venturum credimus ad vivos et mortuos judicandos.

12. Cujus virtute et exemplo omnem humanam carnem in eadem membrorum veritate qua a Deo facta est, credimus suscitandam, ut et peccatores poenas, et justi gloriam consequantur.

13. * Unam vitam sanctorum omnium fore; sed præmia pro labore diversa, et e contrario, pro modo delictorum, peccantium quoque esse supplicia.

14. ^f Baptisma, secundum exemplum Ecclesiæ et

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

non unam simpliciter veterator personam dixit, quod notandum, sed unam Filii. Quo dicto potuit cavillari more Theodori ita loquentis (*In Symbol. n. 8*): *Et neque duos dicimus filios, nec duos dominos, quoniam unus Filius secundum essentiam, Verbum Deus, unigenitus Filius Patris, cui iste conjunctus particepsque divinitatis communem habet filii nuncupationem et honorem: nihilominus qui Dominus secundum essentiam Deus Verbum est, cui, quia conjunctus iste et sociatus est, communione habet honoris cum illo; et propterea neque duos dicimus filios, neque dominos duos, quoniam in manifesto existente qui secundum essentiam Dominus et Filius est, inseparabilem habens ad eum conjunctionem et societatem, is qui pro nostra salute assumptus est conrefertur tam nuncupationi quam honori et Filii et Domini, non sicut unusquisque nostrum ex se existens appellatur filius Dei, unde et plures filii Dei dicimur secundum beatum apostolum Paulum; sed singulariter hoc habens, ideo quod Deo Verbo conjunctus est, dignitatis filii et dominationis particeps, aufert quidem omnino duorum dominorum et filiorum intelligentiam; præstat autem nobis in conjunctione Dei Verbi omnem habere fidem, omnemque intellectum et contemplationem. Ob hæc et venerationem ex Dei societate ab omni percipit creatura.*

^a Eadem verba posuerunt Pelagius et Cælestius: omnes vero viam sibi faciēbant hac loquendi forma ad peccatum originale abnegandum. Vide quæ dicta sunt in notis ad caput 2 Subnotationum.

^b Proprius hic Pelagianorum error, quamquam et ipse a Theodoro acceptus est, venisse Christum, non ut auxilio, sed ut magisterio atque exemplo prodesset. *Solent, inquit Augustinus (Lib. de Grat. Christ. c. 2, 35, 37 et 38, etc.), dicere nobis, in eo Christum ad non peccandum præbuisse adjutorium, quia juste ipse vivendo, justique docendo, reliquit exemplum.*

^c Hæc calumnia Cælestius catholicos onerabat, unde Augustinus (*Lib. 1 ad Bonif. cap. 12*): *Proinde iste quod addidit nos dicere, Christus et a peccatis liberum non fuisse, sed carnis necessitate mentium, et aliis maculatum fuisse delictis; viderit a quibus audierit, vel in quorum litteris legerit. Quod quidem fortasse non intellexit, et in sensus calumniosos malitia fallente convertit. Legere sibi visus erat in dialogo Hieronymi, quod fugit Augustinum benigne amici verba legentem. Vide quid observatum sit ad libellum Pelagii*

^d Pelagius et Cælestius: *Nos autem dicimus susceptum ita a Filio Dei possibile nostrum, etc. Duas*

passionis Christi causas Julianus affert, ut mortem destrueret et nobis viam resurrectionis aperiret, id est, propter remissionem peccatorum; et cæli viam aperiendam faceret, et tacendo reipsa negat mortuum ad promerendam nobis gratiam, qua non peccemus et bene agamus. Pelagius vero profecto *veatoptavixei* de impassibilitate Filii Dei, et de unione Verbi cum humana natura, quæ sit pura *ivoixnois*.

^e Idipsum Pelagius Cælestiusque iisdem verbis et eo consilio, ut ex dogmate catholico evertere coarctarentur necessitate gratiæ divini ad bene agendum, perinde quasi ex gratiæ divini confessione foret; consequens ut vel injustum, vel superfluum esset Dei iudicium, fatoque fierent omnia quæ ad pietatem et salutem, operante gratia divina, pertinerent.

^f Pelagius (*In libel. Fid. part. xii*): *Baptisma unum tenemus, quod iisdem sacramenti verbis in infantibus quibus etiam in majoribus asserimus esse celebrandum. Cælestius (Lib. de Pecc. Orig. cap. 5): Infantes debere baptizari in remissionem peccatorum, secundum regulam universalis Ecclesiæ et secundum Evangelii sententiam, confitemur, quia Dominus statuit regnum cælorum non nisi baptizatis posse conferri, etc. Julianus iterum (Lib. ii ad Bonif. cap. 5): Baptisma omnibus esse ætatibus necessarium confitemur. Celebris est hic locus, et sæpe = S. Augustino tractatus, nec immerito; continet enim medullam Cælestianæ fraudis. Nam licet hæretici, ut responderent argumentis catholicorum, ex baptismo parvulorum peccatum originale probantium, faterentur octo ista, unicum esse baptismi sacramentum a Christo institutum; illud omnibus ætatibus necessarium, et quidem tum ad veniam peccatorum, tum ad regnum cælorum obtinendum; iisdem verbis celebrari in infantibus atque in majoribus; infantes ipsos baptizari in remissionem peccatorum; eam esse regulam universali Ecclesiæ, et Evangelii sententiam; parvulos egere Christi redemptione; Christum pro ipsis quoque mortuum: negaverunt tamen traduci peccatum ab Adam in posterum. Cælestius (*In Libell. Roman. misso apud Aug. l. de Pecc. Orig. c. 6*): *In remissionem autem peccatorum baptizandos infantes non idcirco diximus, ut peccatum ex traduce firmare videamur, etc., immo ad declinanda catholicorum argumenta, dicere solebant, Baptismi medicinam non esse mutandam pro causis, sed operari pro personis (Lib. 1 Oper. Imperf. c. 51); habere in infantibus gratiam quod adoptet, non habere undam quod abluat (Hypog. lib. v); Christum quos fecit creando bonos, facere inno-**

præceptum Dei, unum scilicet, quod omnibus simul aetatibus necessarium veraciter, et tradimus, et tenemus; et veniam peccatorum, ac regnum celorum dicimus invenire neminem posse, nisi qui baptismum fuerit consecutus.

15. ^a Eum qui post baptismum peccaverit, per penitentiam credimus posse salvari.

16. ^b Novum et vetus Testamentum recipimus in

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

vando adoptandoque meliores (Lib. I Op. Imp. cap. 51); non baptizari parvulos in remissionem peccatorum, sed in regnum celorum (Lib. I ad Bonif. c. 22); hoc regnum, quod non habent vires naturæ, conferri largitate gratiæ (Cælestius in libello); scire se quo parvuli sine baptismo morientes non eant, nescire quo eant. (Pelag. apud Aug. lib. de Pecc. Orig. c. 21).

^a Idipsum Pelagius adversus Novatianos. Cælestius: Eum qui post baptismum lapsus fuerit, primo per reconciliationem, deinde per penitentiam credimus posse salvari. Verum duplex vitium texerunt sententia catholica. Alterum Cælestius, quod penitentibus venia non daretur secundum gratiam et misericordiam Dei, sed secundum merita et laborem eorum qui per penitentiam digni fuerint misericordia; alterum communi omnes sententia: inde nimirum efficere conati suam hæresim.

^b Iisdem verbis Pelagius et Cælestius, omnes maligne, licet in speciem pie: cum enim Manichæi vetus Testamentum ex toto, novum ex aliqua parte rejicerent, conati sunt defensoribus peccati originalis, quos societatis cum Manichæis accusabant, eandem invidiam facere, perinde quasi sentire deberent contra Pelagianos, etiam in hac parte. Vide quæ dicta sunt in notis ad libellum Pelagii invidiam sciëntis S. Hieronymo.

Porro autem non nemini posset mirabile videri, quomodo asserant hæretici, se in illo numero librorum recipere sacram Scripturam, quem Ecclesiæ catholice tradidit auctoritas: nam vel in Romanum canonem respiciunt, quem Innocentius I ad Exuperium Tolosanum misit (Epist. 3, cap. 7); vel in Africanum, qui Romano plane similis habetur in concilio Carthaginensi, quod tertium vulgo dicitur: uterque vero librum Sapientiæ inter canonicos complectitur, cum tamen non censeretur ab iis hominibus de quibus Hilarius ad Augustinum scripsit (Epist. quæ præfigitur lib. de Prædest. SS.). Verum admirationis causa facile tollitur, si Pelagiani ipsi a Massiliensibus discernuntur: illi enim librum Sapientiæ in canonem retulerunt, quamquam non admodum affirmanter, ut ex Opere Imperfecto de Juliano constat: isti rejecerunt, postquam suis rebus incommodare senserunt. Certe alius alibi canon sacrorum librorum tunc temporis recipiebatur.

Sed hinc oritur quæstio, quæ ea tempestate canonem Gallicanæ Ecclesiæ sequeretur; an Hieronymianum, in quo liber Sapientiæ non censebatur; an Romanum, in quo erat. Respondendum puto, non eundem apud omnes Galliarum Ecclesias servatum, sed Hieronymianum in quibusdam, in nonnullis alium: ideoque Exuperium in tanta differentia ab Innocentio petiisse quem sequi deberet.

Opinor igitur in ea saltem parte ubi debebant illi de quibus Hilarius scribebat (Epist. cit.), canonem Hieronymianum auctoritatem habuisse. Quis enim credat abhorruisse a communi sensu Ecclesiarum, in quibus vivebant, sanctos illos viros, qui tunc in Galliis Augustino adversabantur.

Quod si quis iterum quærere voluerit quem canonem sequeretur ea tempestate Italia, responsum accipiet ab Innocentio I rescribente ad Exuperium: eundem enim recenset numerum librorum canonicorum quem Tridentina synodus et Ecclesia catholica nunc recipit. Unde redarguas hæreticorum hujus

illo librorum numero quem catholica Ecclesiæ tradidit auctoritas.

PARS SECUNDA.

De gratia Dei et libero humanæ voluntatis arbitrio, de natura hominis, nuptiarum institutione, peccato originali et sanctis veteris Testamenti.

1. ^c Divinæ legis mandata, ob Dei justitiam, possibilia dicimus; et ^d scilicet, universa posse compleri

temporis audaciam, qui libros Machabeorum a canonibus sanctarum Scripturarum repellunt, cum initio quinti sæculi in eo censerentur.

Pars altera libelli respondet omni ex parte epistolæ a Juliano ad Rufum Thessalonicensem scriptæ eodem tempore, et eorundem episcoporum nomine. Continentur enim et in hac et in illa n. b. u. l. e, verba sunt Augustini (Lib. III ad Bonif. c. 8), quæstionum, in quibus Pelagianorum apud homines simpliciore, sive tardiores, sive sanctis litteris minus eruditos, impietas delitescat. Hæ sunt nebulæ de laude creaturæ, laude nuptiarum, laude legis, laude liberi arbitrii, laude sanctorum, quasi quicumque nostrum ista vituperet, ac non potius omnia in honorem Creatoris et Salvatoris debitis laudibus prædicet.

Observandum porro, quam subtiliter Augustinus omnes hæresis Pelagianæ partes ad tria capita revocet, ad quæ confirmanda, ostendat hæc et alia ejusmodi plurima a Pelagianis referri (Ibid.); ne sit peccatum originale; ut gratia Dei, qua justificamur, non gratis, sed secundum merita nostra dari dicatur; ut in homine morali tanta sit aliquando justitia, ut ei non sit necessaria, etiam post regenerationis lavacrum, donec vitam istam finiat, remissio peccatorum.

Nam, ut ait (Lib. IV, c. 2), in his omnibus quidquid dicunt de laude creaturæ atque nuptiarum, ad hoc referre conantur, ut non sit originale peccatum. Quidquid de laude legis et liberi arbitrii, ad hoc, ut gratia non adjuvet, nisi meritum: ac sic gratia jam non sit gratia. Quidquid de laude sanctorum, ad hoc, ut vita mortalis in sanctis videatur non habere peccatum, nec sit eis necessarium pro dimittendis debitis suis precari Deum. Et postea (Ibid., c. 7): Ad hæc tria mala homines incautos et ineruditos quinque illorum bonorum fraudulenta laude seducunt. De quibus omnibus satis me existimo respondisse eorum crudelissimæ, et impiissimæ, et superbissime vanitati.

^e Pelagius Juliano concinit: Exsecramur etiam eorum blasphemiam, etc., in epistola ad Demetriadem (Cap. 16). Ascribimus iniquitatem justo, pro crudelitatem, dum eum primo impossibile aliquid præcepisse conquerimur. Deinde pro his damnandum putamus hominem, quæ vitare non potuit, ut quod etiam suspicari sacrilegium est, videatur Deus non tam nostrum salutem quævisse, quam penam, etc. Cælestius ratiocinatur (Apud Aug. lib. de Perf. Just.): Certe Deus justus est, negari enim non potest. Imputat autem Deus homini omne peccatum; et hoc quoque confitendum puto, quia neque peccatum est, quidquid non imputabitur in peccatum. At si est aliquod peccatum quod vitari non possit, quomodo justus Deus dicitur, si imputare cuiquam creditur, quod vitari non possit?

^a Idipsum habet uterque alius hæreticus; sed Pelagius omnium mentem aperuit in synodo Diospolitana. Posse quidem hominem esse sine peccato, et Dei mandata custodire, si velit, diximus: hanc enim possibilitatem Deus illi dedit. Non dicimus, quod invenitur aliquis ab infantia usque ad senectam, qui numquam peccaverit; sed quoniam a peccatis conversus proprio labore et Dei gratia, possit esse sine peccato, nec per hæc tamen in posterum inconvertibilis (Apud Aug. I de Gost. c. 6). Quæ verba cum examinasset Augustinus (Lib. de Gost. c. 7 et seqq., et lib. de Gratia Christi), ea non tantum ambigua, sed etiam erroris plena demonstravit.

per gratiam Christi, ^a quæ omnibus bonis actibus adiutrix semper et comes est, et per liberum arbitrium hominis, quod et ipsum donum Dei est.

2. ^b Quam tamen gratiam Dei ita accipimus, ut nec sequatur nolentem, nec destituat obsequentem.

3. Ut vero alter sit justus, alter injustus, hoc non divina voluntate, sed vitio fieri arbitramur humano: diversitatem enim hanc negavit ex Deo esse, qui dixit quia Deus omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire (1 Tim. ii, 4). Si ergo Deus vult omnes salvare, et non est personarum acceptio apud Deum (Rom. ii, 11), iustissime per liberum arbitrium imputabitur unicuique peccatum, secundum quod scriptum est (Eccl. xv, 19): Ante hominem bonum et malum, vita et mors; quod placuerit ei, dabitur illi.

4. Consequens ergo est ut confiteamur quod peccatores ideo sumus, non quia non valemus, sed quia negligimus vitare peccatum. Ideoque statuta iudicii dies est, ut et bonus de labore præmium capiat, et de contemptu malus supplicium non evadat.

5. ^c Naturam hominis bonam et integram, utpote a bono Deo factam, esse testamur.

6. Et omnem hominem a Deo fieri confitemur, dicente Patriarcha (Gen. xxx, 2): Numquid pro Deo ego sum, ut dem tibi filios? et sic Propheta nihilominus contestante (Isai. lxiv, 8): Et nunc, Domine Abraham, nescimus; tu enim es Pater noster, et opera manuum tuarum nos omnes. Unde et Deus ad Jeremiam dicit (Jerem. i, 5): Priusquam te formarem in utero matris tuæ, novi te. Item in libro Machabeorum (II Mac. vii, 22): Nescio, inquit, qualiter in utero meo apparuistis; neque enim ego spiritum donavi vobis, sed et singulorum membraturam non ipsa compiegi. Job quoque et ipsum concepti hominis exor-

diu ad Deum refert, et sic ait (Job. x, 10): Nonne sicut lac me mulsisti, et sicut caseum me coagulasti, ossibus et nervis inseruisti me, cute desuper operuisti me, vitam et misericordiam dedisti mihi? Sed et omnes divinæ Scripturæ ejusmodi testimoniis sunt refertæ, quæ nunc causa brevitas omisimus.

7. Ad imaginem quoque Dei non solum factum hominem, sed et fieri confitemur, dicente Domino ad Noe (Gen. ix, 6): Qui effuderit sanguinem hominis, pro sanguine illius effundetur sanguis ejus, quia ad imaginem Dei fecit hominem; et Paulo apostolo similiter asserente (I Cor. xi, 7): Vir autem non debet velare caput, quoniam imago et gloria Dei est; Jacobo quoque apostolo proclamante (Jac. iii, 9): In ipsa lingua benedicimus Deum, et in ipsa maledicimus homines, qui ad imaginem et similitudinem Dei facti sunt.

8. ^d Nuptias Deo auctore dicimus esse conditas, atque conjunctas, dicente Deo ad Noe (Gen. ix, 7): Vos autem crescite, et multiplicamini, et implete terram. Et ne quis allegoriæ nebulis simplicem obumbrare velit historiam, adjecit (Ibid.): Et multi estote super eam.

9. Unde et Dominus in Evangelio Judæis de repudio interrogantibus respondit (Math. xix, 8): Moyses propter duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum hoc; ab initio autem non fuit etc. Qui enim fecit, masculum et feminam fecit eos, et dixit: Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una (Marc. x, 5).

C 10. Et ne quis errantium diceret usurpandum: Id prædixit potius quam præcepit, addidit (Ibid.): Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. Sanctus quoque Apostolus Christi magisterium sequens, dicit (Hebr. xiii, 4): Honorabile connubium, et torus im-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Julianus de gratia Dei pauca scripsit, et ea quidem ex sola tere occasione, si librum de Amore excipias, quippe qui Cælestianus magis fuerit quam Pelagianus, ut dictum est (Dissert. I in Juliano). Obijcienti certe Augustino (Lib. I Op. Imperf. cap. 94), quod gratiam Christi tolleret, ita respondit ut mentem proderet, gratiamque Christi, propter quam conferendam venit in hunc mundum, revocaret ad creationem, incarnationem, adoptionem in baptismo, exemplum, et remissionem peccatorum. Locus dignus est qui consulatur.

^b Illis et consequentibus verbis Julianus videri potest jecisse semina ex quibus postea originem Semipelagianismus duceret. Legendus super ea re Prosper, tum in epistola ad Augustinum, tum in libro contra Collatorem, et in responsionibus ad objecta contra gratuitam prædestinationem Dei. Non patitur hic locus de tam copioso argumento disserere adversus indoctas nonnullorum de Semipelagianorum erroribus assertiones.

^c Hunc locum admirabiliter illustrat Angustinus (Lib. iv ad Bonif. c. 2), ubi aperit quæ ad laudem naturæ humanæ dicerent Pelagiani, et quo consilio ea congererent. Laudem creaturæ, inquit, quod ad genus humanum attinet, unde nunc questio est, his sententiis exsequuntur: quod nascentium conditor Deus sit, fitique hominum opus sint Dei, et peccatum omne non de natura, sed de voluntate descendat. Huic laudi creaturæ applicant, quod omnibus ætatibus dicunt esse

baptismum necessarium; ut scilicet illa creatura in Dei filios adoptetur, non quod aliquid ex parentibus trahat, quod sit lavacro regenerationis expiandum. Huic laudi adjungunt, et quod Christum Dominum nulla dicunt macula peccati fuisse respersum, quantum attinet ad ejus infantiam; quia ejus carnem ob omni peccati contagione purissimam, non excellentia propria et gratia singulari, sed communionem naturæ, quæ omnibus inest infantibus, asserunt. Eo pertinet etiam, quod de animæ origine inserunt questionem, sic animæ Christi coæquare molientes omnes animas parvulorum, quas volunt esse similiter nulla peccati macula aspersas. D Propter hoc etiam dicunt ex Adam nihil mali transisse per ceteros, nisi mortem, quæ non semper est malum, inquit, cum et martyribus sit causa præmiorum, et vel bonam, vel malam mortem dici faciat, non resolutio corporum, quæ excitabuntur in omni genere hominum, sed meritorum diversitas, quæ de humana libertate contingit.

^d Eadem scripserat ad Rufum, referente Augustino in hæc verba: Nuptias vero secundum Scripturas laudant, quia Dominus in Evangelio loquitur: Qui fecit ab initio, masculum et feminam fecit eos; et dixit: Crescite, et multiplicamini, et replete terram (Math. xix, 4); quamvis hoc non in eo loco Evangelii, sed tamen in lege sit scriptum. Addunt etiam: Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. Quæ verba evangelica agnoscimus.

maculatus; fornicatores autem et adulteros judicabit Dominus. Et alibi (I Cor. vii, 38): Qui dat virginem suam nuptum, bene facit; et qui non dat, melius facit. Hinc enim laudanda virginitas est, quia nuptiis, quæ bonæ sunt, præfertur: a propria enim dignitate caret quidquid mali comparatione laudatur.

11. Quoniam igitur præmisimus de bono naturæ, et benedictione, et honore conjugii, consequenter retinimus^b naturale peccatum, vel si quo alio vocabulo nuncupatur; ne creatori Deo omnium irrogemus injuriam, dum aliquid ab Illo cum peccato fieri potuisse contendimus, et testimonia Scripturarum ejus falsitatis arguamus.

12. Quæ dicunt in vetere Testamento (Jerem. xxxi, 30): Non morientur patres pro filiis, et filii non morientur pro patribus, singuli pro suo delicto morientur. Et alius propheta (Ezech. xviii, 2): Quid vobis parabola ista in terra Israel dicentibus: Patres manducaverunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt? Vivo ego, dicit Dominus, si amplius dicitur parabola hæc in Israel, quoniam omnes animæ meæ sunt; quemadmodum anima patris, ita et anima filii, omnes meæ sunt; anima quæ peccaverit, ipsa morietur. Item illic (Ibid., 20): Filius non accipiet injustitiam patris sui, nec pater accipiet injustitiam filii sui; justitia justus super ipsum erit (Ibid., 30). Item illic: Unumquemque secundum viam ipsius judicabo vos, domus Israel, dicit Dominus.

13. Et Apostolus: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum (II Cor. v. 40). Item idem (Rom. xiv, 12): Unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo. Et alibi (Gal. vi, 5): Unusquisque nostrum suum onus portabit.

14. Sanctos autem veteris Testamenti a Deo justificados, et ejus judicio sæpe laudatos, accusare non possumus, dicente Apostolo (Rom. viii, 33): Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui justificat; quis est qui condemnat? et Domino in Evangelio testante (Matth. xxiii, 35; Luc. xi, 50): Exquiretur a vobis omnis sanguis justus qui effusus est super terram, a sanguine Abel justus usque ad sanguinem Zachariæ.

^a Eadem sententia habetur lib. iv Oper. Imperf. D. in quo Julianus Augustinum Joviniano componit, pejoremque ostendere conatur his verbis: Ille dixit boni esse necessitatem, tu mali. Ille ait per mysteria homines ab errore cohiberi; tu vero nec per gratiam liberari. Ille virginitatem Mariæ parvis conditione dissolvit; tu ipsam Mariam diabolo nascendi conditione transcribis. Ille meliora bonis æquat, id est, integritatem coniugio; tu vero commixtionem conjugii morbidum vocas, et castitatem foedissimæ rei collatione deprelias; nec gradum inter hæc addis, non utique bono virginitatem, sed malo præferens. Est autem utilitatis extremæ, nisi terribilio comparatum placere non posse, etc.

^b Pelagiani peccatum maluerunt naturale dicere, quam originale, ut tanto facerent majorem invidiam peccati originalis defensoribus, quanto viderentur propiorem habere cum Manichæis affinitatem, qui malam esse dicerent hominis naturam. Vide quæ al-

15. Unde et in alio loco ipse Dominus, cum prophetarum exemplo apostolos ad patientiam roboraret (Matth. v, 12): Gaudete, ait, et exsultate, quia merces vestra magna est in caelis; sic enim persecuti sunt et prophetas qui fuerunt ante vos.

16. Quodque his majus est, deos illos a David propheta dictos suo testimonio comprobavit dicens (Joan. x, 33): Ergo si illos dixit deos ad quos sermo fiebat Dei, et non potest solvi Scriptura: quem Pater sanctificavit, et misit in hunc mundum, vos dicitis: Blasphemias; quia dixi: Filius Dei sum?

17. Constat namque eos per laborem proprium et Christi fidem justificados, siquidem præviderunt Deum in carne esse venturum, sicut Dominus ipse asserit dicens (Joan. viii, 56): Abraham pater vester exsultavit ut videret diem meum, et vidit, et gavisus est.

18. Et Apostolus ait (Hebr. xi, 39): Et hi omnes testimonio fidei probati sunt. Et iterum (Ibid., 24): Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium Pharaonis, eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem, majores existimans divitias thesauri Ægyptiorum improprium Christi; aspiciebat enim in remunerationem.

19. Unde et alius apostolus (I Petr. i, 11): De qua inquit, salute inquisierunt, qui ante nos fuerunt, quæ prophetæ scrutantes, in quod vel quale tempus annuntiaret eis spiritus Christi, eas quæ in Christo sunt passionem, et posteriores glorias.

20. Regnum quoque illos adepturos cœlorum, ipse Dominus probat, cum dicit (Matth. viii, 11): Multi ventient ab Oriente et Occidente, et recumbent cum Abraham, Isaac et Jacob in regno cœlorum; filii autem regni hujus mittentur in tenebras exteriores.

21. Igitur eligimus dicere cum Propheta (Psalm. cxxxviii, 17): Mihi autem nimis honorati sunt amici tui, Deus; nimis confortati sunt principatus eorum; quam cum errantibus, et sanctorum meritis, et testimonio Dei, ore temerario derogare.

PARS TERTIA.

Reprobatio alienorum dogmatum.

1. His omnibus secundum regulam fidei catholicæ

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

1. Inimus ex Augustino in notis ad primam partem num. 6.

Augustinus curiose collegit non tantum testimonia Scripturæ, sed etiam argumenta, quibus Pelagioni peccatum originale oppugnabatur; idque præstitit cum alibi passim, tum præcipue lib. ii advers. Jul. Dicitur, inquit (Cap. 1), nos asserendo peccatum originale, diabolum dicere hominum nascentium conditionem, damnare nuptias, negare in baptismo dimitti universa peccata; Deum crimine iniquitatis arguere, desperationem perfectionis ingerere, etc.

Tertiam partem libelli veteratorie posuit Julianus in his reprobandis qui partim adversus catholicam fidem de Trinitate, partim suis dogmatibus contraria sentiebant; sed tam nequiter id præstat, ut facto magis quam verbo calumniam faciat catholicis sibi adversantibus, quasi eadem cum hæreticis omnium odio laborantibus dicerent.

et auctoritatem divinarum Scripturarum rite confessis, consequenter omnes hæreticos condemnamus; et præcipue qui apud Latinos tam nomine proprio quam errore comperiti sunt, quosque impietate suæ assertionis horremus, id est:

2. ^a Arianos, divinam substantiam impie dividentes;

3. Sabellianos, personarum proprietatem sceleratius confundentes;

4. Eunomianos, Filium Dei factum ex non exstantibus asserentes;

5. Macedonianos, Deitatem sancto Spiritui denegantes;

6. Apollinaristas, ^b eorumque similes, qui dicunt

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Ut Nicænæ synodo se cum suis consentire ostenderet, omni ex parte *ὁμοούσιον* confitetur, rejectis hæreticis qui vel pluralitatem personarum, ut Sabelliani; vel divinitatem, ut Eunomiani; vel consubstantialitatem, ut Macedoniani et Ariani oppugnabant. Deinde ex omnibus aliis hæresibus notis apud Latinos, quatuor eligit quas condemnet, Apollinaris, Novatianus, Jovinianus et Manichæus, ut inde faceret invidiam catholicis peccati originalis defensoribus; perinde ac si ex hac defensione foret consequens ut societate conjungerentur, vel cum Apollinario, qui animas sicut corpora traduci putabat; vel Novatiano et Joviniano, qui inflexibilem hominis voluntatem dicere videbantur; vel cum Manichæo, qui malam assererebatur naturam.

^b Nota voces istas duas, *eorumque similes*: indicant enim calumniosam Juliani mentem; nam cum duas Apollinarius fecerit suæ hæresis partes, alteram, quod Christo Verbum fuerit pro mente humana; alteram, quod a parentibus non minus anima quam corpus traducatur, utramque catholicis affinxit hæreticis; sed aliam cum Nestorio, aut Theodoro potius magistro, catholicis omnibus aliam Augustino, etc., cæterisque peccati originalis defensoribus.

Hinc autem intellige unam de tribus causis cur Apollinarius voluerit Christo Verbum esse pro mente humana: non videbat quippe quomodo, si anima esset ex traduce, quod omnino asserendum putabat, ut peccatum originale defenderetur, suum Christus non haberet peccatum originale cum anima tractum. Intellige pariter cur Theodorus Mopsuestenus tam acriter insectaretur Apollinarium, nec tamen tanto studio veritatis catholicæ, quanto amore suæ hæresis, qua nullum dicebat esse peccatum originale, cui vehementer Apollinarius repugnabat.

^c Et hic quoque maligne petuntur catholici: cum enim duas itidem sive Novatus sive Novatianus voluerit esse sui erroris partes; unam, ut testatur Tridentinum concilium (*Sess. 14, c. 1*), qua negaret datam esse Christo Ecclesiæ potestatem remittendi peccata post fidem, id est, post baptismum commissa; alteram, quæ colligitur ex veteribus scriptoribus, ne Christo quidem remitti omnia peccata, sed leviora tantum, graviora vero puniri semper, in utramque videtur respexisse Julianus, ut in crimen vocaret defensores peccati originalis, quasi vellent, neque per poenitentiam cordis, neque per sacramentum poenitentiae, peccata, vel omnia, vel omnino tolli; propterea quod, ob remanentem in homine concupiscentiam, contenderent neminem esse in hac vita qui non egeat quotidie dicere: *Dimitte nobis debita nostra*.

^d Pelagius paulo aliter: *Liberum sic confitemur arbitrium*, etc. Etsi vero dixerit in Joviniano asseri, hominem non posse peccare, cum id ab eo non sit assertum simpliciter, sed cum hac exceptione, post susceptum lavacrum regenerationis; non videtur

Dei Filium minus aliquid humanæ suscepisse naturæ.

7. ^e Novatianos, lapsis poenitentiam denegantes;

8. ^f Jovinianistas, qui dicunt hominem post baptismum nullo modo posse peccare;

9. ^g Manichæos etiam, duo principia asserentes, id est, boni et mali, quique ex bono dicunt esse animam, ex malo vero carnem, et ob hoc compugnantiæ semper esse in utramque naturam;

10. ^h Eorum quoque similes, qui sub assertionem naturalis peccati asserunt, ⁱ nuptias ab auctore diabolo exstitisse, et illarum filios diabolicæ esse arboris fructus;

11. Quique dicunt usque ad passionem Domini omnes, propter id, quod matrimonii ^k voluptate

tamen idcirco aliter sensisse de hac hæresi, quam vel Augustinus in libro de Hæresibus, vel Hieronymus in operibus adversus Jovinianum, vel Julianus ipse in confessione fidei, alique ejusdem ævi scriptores: verbo enim attigit, quod cum restrictione intelligi facile posset ab omnibus, non ignaris hæreseos vix non adhuc vigentis.

Julianus Augustino obijcit societatem erroris cum Joviniano, propterea quod scripsisset (*Lib. 1 ad Bonif. c. 2*), *non posse hominem boni aliquid velle, nisi adjuvetur ab eo qui malum non potest velle*. Dictum enim interpretatur est, quasi sanctus doctor voluisset, ab eo qui Dei gratiam accipit, non tantum voluntatem bonam, quam Deus habet, sed etiam modum habendæ voluntatis bonæ, quæ necessitas, participari. Vide super ea re prolixam inter Julianum et sanctum Augustinum altercationem (*Lib. IV Op. Imperf. c. 121 seqq.*).

De discernendis a fide catholica Manichæorum deliriis, ita disputat in utroque opere adversus Julianum sanctus Augustinus, ut non sit aliunde major lux speranda, qua pervideantur nefariæ impietatis mysteria. Porro Julianus ait Manichæos sentire animam hominis a bono Deo fluxisse, carnem a malo, ideoque alteram alteri continenter pugnare: cum tamen sanctus Augustinus (*Lib. de Duabus Animabus*) hanc pugnam scribat a Manichæis refundi in disparem duarum animarum in uno homine naturam. Verum potuit Julianus nomine carnis animam carnalem, quæ a malo Deo esset, intelligere.

^f Eadem omnino sunt apud Cælestinum in epistola ad clericos Romanos. Accedit vero Julianus ad faciendas catholicis defensoribus peccati originalis novem calumnias (*Apud August. lib. 1 ad Bonif.*): accusat enim quasi assererent, nuptias ab auctore diabolo exstitisse; illarum filios diabolicæ arboris esse fructus; omnes usque ad Christi passionem propter id quod de matrimonii voluptate suscepti sunt, a diabolo jure æquissimo possideri; Filium Dei tantummodo a tempore passionis generi humano cœpisse prodese; peccata non penitus deleri in baptismo; sanctos veteris Testamenti cum peccato de hac vita migrasse; hominem in peccatum necessitate præcipitari; Salvatore necessitate carnis fuisse mentitum; et propter ejusdem impedimentum non potuisse omnia quæ volebat.

^g Hanc calumniam ut removeret a catholicis Augustinus, scripsit duos libros ad Valerium comitem, de quibus consule lib. II *Retractationum* (*Cap. 53*). Adversus primum Julianus composuit quatuor libros: octo adversus secundum, quibus respondit Augustinus utroque contra Julianum opere. Vide dissert. I.

^h Legebatur, voluntate, sed vitiose. Sic enim Julianus ipse (*Apud August. lib. contr. Jul. c. 12*): *Si Apostolus de traduce peccati loquebatur, nusquam congruentius diceret. Ideo pertransiit peccatum, quia omnes sunt de conjugum voluptate generati*.

suscepti sunt, a diabolo jure æquissimo esse posses- A
sos;

12. Vel qui Filium Dei a tempore passionis tantum-
modo generi humano dicunt cœpisse prodesse;

13. Quique asserunt in baptismo non penitus pec-
cata deleri;

14. Vel sanctos veteris Testamenti cum peccato
de hac luce migrasse confirmant;

15. Qui etiam dicunt hominem in peccatum neces-
sitate præcipitari.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Pelagius iisdem fere verbis (*Libell. part. 17*) :
*Anathematizamus etiam illos qui Dei Filium necessi-
tate carnis, etc. Illud ipsum catholicis objicienti Julia-
no in epistola ad Rufum ita respondit Augustinus
(Lib. III ad Bonif. c. 6), ut simul ostenderit, et quo
ex loco Apostoli a catholicis allato desumpta sit
objicienti occasio, et quomodo locus, alioquin diffi-
cilis, sit intelligendus. Quem justum advocatum, ait,
absit ut dicamus, sicut isti calumniantur, carnis neces-
sitate mentitum; sed dicimus eum in similitudine car-
nis peccati de peccato damnassee peccatum. Quod for-
tasse isti non intelligentes, et calumniandi cupiditate
cæcati, quam diversis modis peccati nomen in Scripturis
sanctis poni soleat, ignorantes, peccatum Christi
affirmare non jactant. Dicimus itaque Christum, et nul-
lum habuisse peccatum, nec in anima, nec in carne,
et suscipiendo carnem in similitudine carnis peccati de
peccato damnassee peccatum, quod subobscurè ab Apo-
stolo dictum duobus modis intelligitur, etc.*

^b Accedit deinceps ad ea damnanda, quæ catho-
lici ex Pelagianorum dogmatibus concludebant. 1.º Ho-
mines sine Dei gratia, vel adjutorio posse peccata
vitare. 2.º Parvulos vel baptismo non indigere, vel
non iisdem sacramenti verbis debere ipsis, ac majori-
bus conferri. 3.º De duobus baptizatis natum, vel
de muliere baptizata, non egere baptismatis gratia. C
4.º Neque per Adam omne genus humanum mori,
neque per Christum omne genus humanum resurge-
re. Ea vero damnat verbis subdolis, ut pluribus in
locis demonstrat de aliis Pelagianorum scriptis
Augustinus.

Priusquam fiat transitus ad notas in quartam par-
tem, exsolvendam puto fidem, qua promisi me osten-
surum Nestoriani erroris Julianum posse convinci,
aut certe in suspensionem vehementem vocari. Istud
vero conficio quinque argumentis. Nam primo Julia-
nus conjunctus est Theodoro Mopsuesteno Nestorio-
que æretissima necessitudine: vixit enim apud utrum-
que familiariter, et apud Theodorum quidem in
Cilicia, cum opus postremum contra Augustinum scri-
beret; apud Nestorium vero, quamdiu per imperato-
rem licuit esse Constantiopolim. Fuit autem utriusque
ex indoles, eaque hominum suas opiniones depe-
reantium insania, ut neminem amarent, nisi consen-
tiente: omnes despicerent, qui aliter sentirent;
adversantes furiose odissent.

Deinde in explicando Incarnationis mysterio,
iisdem cum utroque Christi hoste verbis utitur:
usurpat enim assumptionis nomen, tunc temporis
invidiosissimum, et ab utroque heretico adhibitum.
Illud ipsum nomen conversioni opponit, non ut per
conversionem Deus esse desineret, sed per assumptionem
carnis inciperet esse homo. Nestorius. Si quis
ipsum Deum Verbum dixerit versum esse in carnem,
quam suscepit, ut inveniretur, ut homo, etc. Julianus,
Ut ascenderet ad Deum homo, Deus descendit ad homi-
nem. Nestorius. Vidit Deus naturam collapsam, eam-
que deitatis potentia apprehendit elisam, elisamque te-
nens, et manens quod erat, in alium sublevavit, etc.
Quid multa? Non aliis verbis explicat æconomiam
Incarnationis, quam quæ Theodorus et Nestorius
usurparunt, ambiguis illis quidem, et in utramque

16. Sed et illud similiter exsecramur, a Salvato-
rem necessitate carnis fuisse mentitum, et quod pro-
pter impedimentum carnis non omnia potuerit facere
quæ volebat;

17. Quique primas nuptias cum Manichæis, secur-
das cum Cataphrygis damnant;

18. Qui etiam, nec cum gratia Dei dicunt peccata
posse vitari. ^b Sed et si quis dicit homines sine Dei
gratia vel adjutorio posse peccata vitare, graviter
detestamur;

partem flexibilibus, sed tamen compositis ex arte
Pelagianorum, quibus erat solemne ita loqui, ut pro-
tempore et loco consonare possent auditorum menti.

Tertio, rejicit nominatim hæreticos, qui contra
Trinitatis fidem senserant, Arianos, Sabellianos,
Eunomianos, Macedonianos, eisque dicit anathema;
quod non dicit tamen, neque Paulo Samosateno, ne-
que Photino, neque aliis ejusmodi Christum purum
esse Deum blasphemantibus.

Quarto, quos nominatim exsecratur hæreticos,
Arianos, Apollinaristas et Manichæos, horum com-
munionem Nestoriani catholicis, per calumniam qui-
dem, sed frequenter et ubique passim objiciebant.
Immo, quod animadversione dignum, Apollinaristas
et Manichæos ita damnat, ut addat continuo eorum-
que similes, quod solebant Nestoriani.

Quinto, non alium finem Incarnationis statuit,
quam qui assertus a Nestorianis, nimirum ut Chri-
stus præter exemplo cæteris hominibus, sibi simili-
bus.

Quid cætera specialim persequar, quæ quisque
legendo facile animadvertat? Augustinus certe gra-
viter hominem hunc urget negantem, ut quidem vide-
tur Augustino, in Virginis utero conjunctas esse
naturas duas, sed conjunctionem postea meritis vo-
luntatis concessam esse. Dignus est locus, qui exscri-
batur, licet prolixior: in eo enim Augustinus Julia-
num deipare virginis hostem esse nititur ostendere
(*Lib. IV Op. Imperf. c. 83*). *Dicis claro testimonio
perdoceri, quod suscepti hominis justitia Filio Dei,
non de naturæ diversitate, sed de voluntaria actione
substiterit. Itane vero, ne hoc quidem Christus diver-
sum habuit in natura, quod ita ex Virgine natus est,
ut jam esset, non solum hominis, sed etiam Dei Filius?
Ergone ista susceptio, quæ Deum et hominem unam
fecit esse personam, nihil illi homini valuit ad excellen-
tium justitiæ, quam dicis ei de voluntaria actione
substittisse? Siccine vos contra Dei gratiam defensio liberi
arbitrii præceptis agit, ut etiam ipsum mediatorum, ut
esset Filius Dei unicus, voluntate sua meruisse dicatis,
et factum esse, quod tota confitetur Ecclesia, credere
se in Jesum Christum, Filium Dei Patris omnipoten-
tis, unicum Dominum nostrum, natum de Spiritu sancto
ex Maria virgine? Secundum enim vos non a Verbo
Dei homo susceptus est, ut ex Virgine nasceretur; sed
natus ex Virgine, suæ postea voluntatis virtute profecit
et fecit, ut a Verbo Dei susciperetur, non talem ac tan-
tam voluntatem illa susceptione habens, sed ad illam
susceptionem talem ac tanta voluntate præveniens. Nec
Verbum caro factum est in utero Virginis, sed postea
merito ipsius hominis et ejus humanæ voluntariaque
virtutis. Ex quo vos sequitur etiam illud, ut quomodo
illam creditis a Verbo Dei propter ea susceptum esse,
quia voluit: sic multos credatis ita suscipi potuisse, si
etiam ipsi similiter voluissent, vel posse, si velint, ac
per hoc sequitur humane voluntatis fieri, ut ille unicus
sit, cum plures esse possent, si homines velint. Hæc si
dicitis, ubi est vestra fons? Si non dicitis, ubi est
hæresis vestra?*

Verum difficile est intelligere, qua ratione sanctus
doctor ex verbis Juliani conficere poterit, quod
conatus est. Verba enim videtur accepisse in sensum

19. Vel qui negat parvulos baptismo indigere, aut aliis sacramenti verbis asserit quam in majoribus debere celebrari;

20. Si quis etiam dicit de duobus baptizatis natum, vel de muliere baptizata pronatum, baptismatis gratia non egere;

21. Vel quicumque asserit quod neque per Adam omne genus hominum moriatur, neque per Christum omne genus resurgat.

22. Vel si quæ sunt alia quæ vel contra fidem catholicam veniant, vel ad indisciplinatas pertineant quæstiones, simili execratione damnamus.

PARS QUARTA.

Excusatio Pelagianorum, provocatio ad plenariam synodum, prætextus non subscribendi, reprehensio summi pontificis, delictorum S. Chrysostomi testimonium adversus peccatum originale, et epilogus.

1. ^a Hæc autem omnia, de quibus nunc agitur, id est, quæ in fine damnavimus, ipsi etiam de quibus ista jactantur, falso sibi objecta testantes, libellis propriis damnaverunt.

2. ^b Hæc, ut nobis secundum regulam catholicam visum est, vestrae sanctitati conscripta transmisimus,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

alienum: nam Julianus id unum suis verbis significare voluit, ut ex ipso contextu apertum est, Christum opera pietatis justitiæque, non necessitate naturæ, quam diversam a nostra nactus esset, sed voluntate libera exercuisse quod verum est, et ad id quod agebatur, apprime conducens. Neque vero aliter sentire potuit, siquidem naturarum conjunctionem, qua Christus est Deus homo, factam dicere debuit in utero Virginis, cum ex Maria semper virgine natum asserit eum qui secundum divinitatem nominem defuit Patri. Posset igitur aliquis opinari, Augustinum idipsum sensisse de novis Pauli Samosatani sectatoribus, quod omnes communiter de Paulo, qui suis Christum meritis profecisse docuit in appellationem Filii Dei: nec enim adhuc exercuerat sese adversus hoc hæreticorum genus, qui etsi Christum putarent esse purum hominem, ex Virgine tamen asserebant prodidisse conjunctum Verbo Dei, qualitercumque tandem conjunctus foret. Verum hæc de re dicemus copiosius ad posteriorem partem Operum Mercatoris, ubi futura est dissertatio de hæresi Nestorii, quam Cassianus, scriptorque epitaphii hæresi Nestorianæ ac Pelagianæ, aliique non pauci, propter anticipatam opinionem, non satis intellexerunt.

Pro Juliani defensione afferre posset quispiam nonnulla confessionis verba, quibus contra Nestorium loqui videatur: ait enim, *missum esse Dei Filium, natum ex Maria semper virgine, redemisse mundum patiendo, mortuum esse ac surrexisse, ut mortem destrueret*: quæ Nestoriani ferre non poterant. Verum cum hæc eadem verba Theodoros, immo et Nestorius aliquando usurpaverint, dissimulare possunt hæresim, purgare non possunt, ut ea, quam promisimus, dissertatione manifestum fiet.

Tota fere quarta pars libelli dissertatione 4, quæ de subscriptionibus est, explicatur: quare brevius singula attingenda sunt, immo catenus tantum, quatenus vel ad historiam spectant, vel iis, quæ sunt apud Augustinum, respondent.

^a Alludit ad libellos Pelagii, Cœlestiique, et præsertim ad litteras Pelagii ad Innocentium, quibus versipellis hæreticus mentem suam sic exponere videri voluit, ut perpetuum faceret fucum, verbis nempe ambiguis, et propter significationis amplitu-

dinem commutabilibus in varios sensus. Vide Augustinum lib. de Gratia Christi, in quo et libellum et litteras Pelagii examinat.

3. ^d Illud autem sanctitatem vestram specialiter admonemus ne ad vestram reprehensionem factum putetis; quod ^e sic absentium damnationem, ob Dei timorem, subscribere non audemus, docti per Scripturas humanam voluntatem præceptis Dei non debere præferri dicentis (*Exod. xxii, 1, juxta Septuag.*): *Non credes auditui vano, nec consenties cum iniquo fieri testis injustus.* Et ne multitudini quis credendum putaret, adjunxit (*Ibid.*): *Non eris cum pluribus in malitia.* Et iterum: *Priusquam interroges, ne vituperes quemquam.* Et iterum (*Eccles. xi, 7*): *Quod viderunt oculi tui loquere.*

4. Item in Evangelio (*Matth. vii, 1*): *Nolite judicare, ut non judicemini; nolite condemnare, ut non condemnemini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis; et qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.*

Item in alio evangelista (*Joan. vii, 51*) etiam Ju-

dinem commutabilibus in varios sensus. Vide Augustinum lib. de Gratia Christi, in quo et libellum et litteras Pelagii examinat.

^b Insolens periphrasis, et ei similis, quæ est in capite ultimo libri primi ad Bonifacium, quaque suam ad clericos Romanos epistolam Cœlestius clausit.

^c Huic provocationi respondit sanctus Augustinus (*Lib. iv ad Bonifac. c. ult.*), simulque tria docuit notatu dignissima. Primum, non esse opus synodo, ut hæresis aperta damnetur; alterum, longe plures hæreses judiciis particularibus, quam universalibus synodis extinctas; postremum, hæreticos propter superbiam urgere, ut congregetur synodus, perinde quasi tales sint, propter quos totus orbis commoveri debeat.

^d Plenissimus est hic locus malignæ ejusdem impudentiæ: exprobat enim summo pontifici impurus homo, quod in eo peccasset ipse, in quo peccantes Africanos castigasset, quibus exprobraverat præceptum in causa Pelagii et Cœlestii judicium. Utitur quoque, ad contumeliæ augmentum, iisdem Scripturæ testimoniis, immo et iisdem verbis, quæ usurpaverat Zosimus in epistola 2 ad Africanos, de causa Pelagii et Cœlestii.

^e Propter hæc aliique superiora verba, moveri potest non abs re quæstio, an in alia quoque alterius hæresis causa imperata sit subscriptio damnationi, non tantum dogmatum, sed etiam auctorum, cum de sensu librorum ab ipsis scriptorum, non perinde ac Ecclesia, nonnulli auctorum patroni sentirent, causarenturque ob Dei timorem et charitatis christianæ legem, se non posse damnare, quos catholice sentire crederent. Respondendum id ipsum contigisse in causa Nestorii, quod ostendimus in observationibus, ad secundam partem operum Marii Mercatoris.

^f Locus ille *Exod. xxii, 1*, qui secundum Septuaginta a Zosimo quoque affertur, sic se habet in vulgatis codicibus: *Non suscipies voces mendacii, nec junges manum tuam, ut pro impio dicas falsum testimonium. Non sequeris turbam ad faciendum malum; nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut a vero devies.*

dæi fatentur quod *lex nostra non iudicet hominem, nisi ab ipso audierit et cognoverit quid faciat.*

5. Et in Actibus Apostolorum (Act. xxv, 16) per gentiles Festi similis prolata est sententia quod non sit consuetudo Romanis damnare aliquem priusquam qui accusatur, præsentem habeat accusatores locumque defendendi accipiat ad abluendum crimina.

6. Unde et sanctus apostolus Paulus iudicandi regulam episcopis sanciens ait (1 Tim. v, 19) : *Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.*

7. His igitur et cæteris testimoniis confirmati, metumus in absentem et nobis inauditorum capita dictare sententiam, nisi eum præsentem fuerint confutati.

8. Quamvis igitur sacerdotalis officii sit et Christianæ charitatis eos qui se libellis purgant catholicos confitentur, et damnabilia sibi objecta condemnant libera auctoritate defendere, et in dubiis rebus de unoquoque meliora sentire; tamen dudum promissam æqualitatis libram mediam inter utrumque servantes, nec damnamus inauditos nec defensamus absentes.

9. Certum sit igitur apud sanctitatem vestram, quia quantumlibet hoc mare ventis flantibus intumescat, et amaris in nos fluctibus efferatur, numquam integri iudicii domum, quæ supra iustitiam Christi fundata est, poterit commovere.

10. Illud etiam, sancte ac venerabilis Frater et Pater Augustine (Car. Zozime), necessario respondendum putavimus ^a quod beatæ memoriæ episcopum Joannem in epistola sanctitatis tuæ rectissime collaudasti, non solum non destruxisse Ecclesias, sed etiam confirmasse. Is namque ad Neophytos in libello, quid de baptismo infantium sentiret, ipsius verbis subdidimus, ut etiam vos, o sancte Frater, prædicti viri super hac re sententiam cognoscatis.

11. ^b *Benedictus Deus, inquit, iterum dicamus, qui fecit mirabilia solus; qui fecit universa et convertit universa. Ecce libertatis serventate persequuntur qui tenebantur paulo ante captivi, et cives Ecclesiæ sunt qui*

fuerant in peregrinationis errore, et iustitie in sorte versantur qui fuerant in confusione peccati. Non enim tantum sunt liberi, sed et sancti; non tantum sancti, sed et iusti; non solum iusti, sed et filii; non solum filii, sed et hæredes; non solum hæredes, sed et fratres Christi; non tantum fratres Christi, sed et cohæredes; non tantum cohæredes, sed et membra; non membra tantum, sed et templum; non tantum templum, sed et organa spiritus. Benedictus Deus, qui fecit mirabilia solus. Vides quot sint baptismatis largitates? et nonnullis quidem videtur cælestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere. Nos autem honores computavimus decem: hac de causâ etiam infantulos baptizamus, cum non sint coinquinati peccatis, ut eis addatur sanctitas, iustitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Christi, ut ejus membra sint, et spiritus inhabitatio fiant.

12. Hæc igitur divinis et sacerdotalibus exemplis edocti, vestræ suggestimus sanctitati. Vestrum est, considerato iudicio Dei, omnia diligenti examinatione perpendere, ut pax, quam nos a Christo Domino commendatam servare suscepimus, nullo scandale interveniente solvatur.

DISQUISITIO HISTORICA IN LIBELLUM FIDEI A JULIANO SCRIPTUM.

Operæ pretium est, immo necessarium, paulo diligentius inquirere in tempus quo editus est libellus, et in auctorem a quo scriptus; sed quæstio temporis solvi non potest, saltem omni ex parte, quin prius innoverit quorum nomine et ad quem missus sit: verum nec ista possunt aliunde certo intelligi quam ex ipsomet libello, in cujus parte quarta nonnulla animadvertenda sunt, quibus sic tamquam principiis, deinceps veritas probetur.

Primum, libellus iste, saltem aliqua ex parte, epistola quædam est. Hæc, ut nobis secundum regulam catholicam visum est, vestræ sanctitati conscripta transmissimus, quæ si aliter putatis tenenda, rescribite (Num. 2). Et postea (Num. 12): *Hæc igitur divinis et sacerdotalibus exemplis edocti, vestræ suggestimus sanctitati, etc.*

Secundum, ejusmodi epistola scripta est nomine hominum Latinorum, immo Siculorum. Consequenter, omnes hereticos condemnamus, et præcipue qui apud Latinos tam nomine proprio quam errore com-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Opinor Zosimum tres fecisse partes tractoriæ suæ, quarum prima contineret totam Pelagii Cælestique causam, cum omnibus utriusque hæretici, sive argumentis, sive sententiis; secunda definitionem fidei ad singulas controversiarum motorum partes; tertia auctoritates sanctorum, quibus definitio consentiret. Quod de prima dicimus, probatum est dissertatione 4. Quod de secunda, constat ex fragmentis hujus decretalis epistolæ, quæ idcirco regularis auctoritas appellata est. Quod de tertia, colligitur non obscure ex hoc libelli loco.

Porro autem ex hac tractoria desumptum videtur a consequentibus, sive summis pontificibus, sive patribus, sive conciliis, exemplum subijciendi testimonia Patrum definitioni dogmatum, ut una omnium ætatum fides fuisse probaretur. Vide epistolam Leonis Magni ad Leonem Augustum de Nestorio et Eutychete; tractatus Cyrilli de recta fide ad Theodosium et ad Reginas; ejusdem responsum ad objecta adversus anathematismos, concilium Ephesium act. 1, Theodoretum in Eraniste, etc.

Et vero hanc tenuit Ecclesia tunc temporis, immo semper, agendi rationem adversas emergentes hæreses, ut, quod aiebat Capreolus Carthaginiensis, *de expugnata novitate antiquitas defenderetur*; et, quod scripsit Sixtus pontifex Joanni Antiochæno, *nihil liceret novitati, quia nihil addi convenit vetustati* (11 part. conc. Ephes. act. 1): ideoque ex libris majorum definitiones proferrentur, sic tamquam ex sacro quodam thesauro, in quo asservatur religiose depositum illud divinum. de quo Apostolus ad charissimum discipulum: *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt* (1 Tim. vi, 20). Vide Vincentium Lirinensem in Communitorio, et ea parte maxime, quæ exponit dictum Apostoli: *An a vobis Verbum Dei processit? aut in vos solos pervenit*, etc. (1 Cor. xiv, 36).

^b In dissertatione 1 diximus, hanc Chrysostomi homiliam eadem versione lectam fuisse temporibus Augustini, qua nostris.

perit sunt (Part. III num. 1). Et in fine: *Explicit libellus fidei S. I. C., id est, Sicularum.*

Tertium, homines illi pertinaciter detrectabant subscribere damnationi Pelagii et Coelestii. Detrectantium verba sunt: *Quod si absentium damnationem ob Dei timorem subscribere non audemus, docti per Scripturas, humanam voluntatem preceptis Dei non debere praeferi* (Part. IV, n. 3). Ibid., *His igitur et ceteris testimoniis confirmati motuimus in absentium et nobis inauditorum capiti dictare sententiam.* Et postea (Num. 9): *Certum sit igitur apud sanctitatem vestram, quia quantumlibet hoc mare ventis flantibus intumescat, et quavis in nos fluctibus efferatur, numquam integri iudicii domum quae supra justitiam Christi fundata est, poterit commovere.*

Quartum, qui pertinaciter renuebant subscribere, episcopi fuerunt: dignitatem enim suam ostendunt. Primo, cum episcopum ad quem scribunt fratrem appellant (Num. 10): *Illud etiam, sancte ac venerabilis frater, etc.*; deinde, cum rationem afferunt cur subscribere detrectant (Num. 6): *Unde et sanctus apostolus Paulus iudicandi regulam episcopis sanciens, etc.* Denique cum id sibi assumunt, quod solis per se episcopis convenit, ius nempe faciendi iudicii, sententiaeque de doctrina fidei ferendae (Num. 8): *Quamvis igitur sacerdotalis officii sit et christianae charitatis eos qui se libellis purgant catholicos constituentur, et damnabilia sibi objecta condemnant libera auctoritate defendere, et in dubiis rebus de unoquoque meliora sentire; tamen audum promissam aequalitatis libram inter utrumque servantes, nec damnamus inauditos, nec desensamus tibienses.*

Quintum, episcopi illi suo primati scribebant, id est, episcopo maioris sedis cui suberant; cum enim fratrem simul et patrem vocant (Num. 9): *Sancte ac venerabilis frater et pater*; qua forma temporibus illis inferiores episcopi ad superiorem scribebant, cum alios, sive inferiores, sive aequales, fratres et coepiscopos appellant.

Sextum, respondebant episcopi de quibus agitur epistola prius a suo primato accepta, qua iuebantur subscribere damnationi Pelagii et Coelestii. Illud etiam, sancte ac venerabilis frater et pater, necessario respondendum putavimus. Haec, ut nobis seculum regulam catholicam visum est, vestre sanctitatis scripta transmisimus, quae si aliter putatis tenenda, rescribite: sin autem contradicere istis non potest, et tamen ut fuerit aliquis contra nos scandalum concitare, certa si sanctitatis vestra nos ad audientiam plenariae synodi provocasse. Illud autem sanctitatem vestram specialiter admonemus, ne ad vestram reprehensionem factum patetis, etc. (Num. 25, 17).

Septimum, in primatis litteris honorifica fiebat mentio Joannis Chrysostomi (Num. 10). *Beatae memoriae episcopum Joannem in epistola sanctitatis tuae rectissime collaudasti, non solum non destruxisse Ecclesias, sed etiam confirmasse, etc.*

Ex his septem quae animadversa sunt mihi videor posse questionibus respondere et concludere, quod pertinet ad tempus, scriptum fuisse libellum eo temporis intervallo quod ab ann. Christi 418 ad 420 effluxit; immo ipsomet ann. 418 circiter autumnum, quod ita demonstrare licet.

Scriptus certe est Fidei liber, non tantum post impositam episcopis necessitatem subscribendi damnationi Pelagii et Coelestii, sed etiam ante ejectos e suis sedibus repugnantes episcopos: at non prius imposita est episcopis sub scribendi necessitas, quam vel missa fuerit ad universum orbem a Zosimo tractoria, vel Honorius imperator v. idus Jul. Monaxio et Plinta cons., id est, ann. Christi 419, Ravennae scripserit ad Aurelium Carthaginensem episcopum (Referitur epist. dissert. 5), propter pertinaciam quorundam episcoporum corrigendam, qui pravae Pelagianorum disputationes, vel tacito consensu astruerent, vel publica oppugnatione non destruerent; mandaveritque moneri omnes ut damnationi haereticorum sub-

scriberent, si vellet sui episcopatus amissione mulctari. Cum igitur nemo pertinax censeatur, nisi qui renuerit praestare id ad quod praestandum prius fuerit compulsus, oportet episcopos quorum pertinacia dedit occasionem imperialibus litteris, prius compulso fuisse ad subscribendum, et auctoritate quidem idonea. Cujus illa vero fuit? An imperatoris Honorii? Dederat quidem Ravennae, ante tredecim menses, aliam sanctionem ad Palladium PP., sed ea proscribebantur tantum Pelagius et Coelestius; nihil de exigenda subscriptione episcoporum decernebatur. An Aurelii Carthaginensis episcopi, ipsiusque Africanam synodi, cui praesuerat? At aequae in actis synodi quidquam legitur statutum de subscriptione ab omnibus episcopis exigenda; neque si legeretur, ultra daceam Africanam vim haberet. Ergo Zosimi summi pontificis, qui, missa ad omnes orbis episcopos tractoria, a cunctis subscribendum rogavit.

Id tradit Mercator (In Comm. c. 2). *Ob hoc a beatae memoriae episcopo Zosimo scriptis amplissimis vel longissimis perdamnatus est Coelestius: in quibus et ipsa capitula de quibus accusatus fuerat continentur; et omnis causa tam de Coelestio supra scriptio quam de Petagio magistro ejus praviore videtur esse narrata: quorum scriptorum et nos hic habemus exemplaria, et ad Orientales Ecclesias, Aegypti dioecesis, et Constantinopolim, et Thessalonicam, et Hierosolyma similia eademque scripta ad episcopos transmissa esse suggerimus. Et postea: Haec omnia superscripta capitula, ut jam superius dictum est, continet illa beatae memoriae episcopi Zosimi epistola quae tractoria dicitur, qua Coelestius Pelagiusque damnati sunt; quae et Constantinopolim et per totum orbem missa subscriptionibus sanctorum Patrum est roborata; cui Julianus et reliqui complices ejus subscribere detrectantes, consentaneosque se nolentes iisdem Patribus facere, non solum imperialibus legibus, sed et sacerdotalibus statutis depositi, atque ex omni Italia deturbati sunt.*

Et alio in loco Julianum alloquens (Lib. Subnot. cap. 7): *In epistola tua, quam ad sedem apostolicam illo tempore ausus es mittere, quando conventus detrectasti cum universa Ecclesia per totum orbem, Pelagium Coelestiumque damnare.*

Jam vero tractoria missa est in universum orbem ann. 418, siquidem Zosimus eam nondum miserat in Africanam xii kalend. Aprilis ann. 418, quo tempore scripsit ad Africanos, se iudicium Coelestii non absolvisse, sed omnia sustinuisse eo quo erant statu, donec venirent ex Africa qui eorum reum accenserent: quare cum Zosimus diem suum obierit vii kalend. Januar. ejusdem anni (Martyr. Rom. et omnes chronologi), necesse est tractoriam, quae continuebat definitivam sententiam in Coelestium, eo temporis intervallo fuisse missam quod a die 19 Martii ad 26 Decembris fluxit.

Verum cum haec tractoriam Augustinus Caesarem Mauritaniae proficiscens secum asportavit, eamque inde miserit ad Optatum (Epist. 190); cumque Caesarea exstiterit xii kalend. Octobris, Honorio xii et Theodosio vii AA. CC., ut habent gesta cum Emerito (Tom. VI Oper. August.); fatendum est tractoriam Roma missam saltem ante initium Septembris.

Tandem, cum haec ipsa tractoria recepta sit a Patribus Africanis, in concilium cui Augustinus interfuit congregatis, ut tradit Prosper (Lib. cont. Const. c. 10), debuit Roma mitti ante mensem Augustum, immo ante kalend. Maias, ut ostendimus in dissertatione de synodis.

Denique episcopi subscribere detrectantes de suis sedibus atque Italia non sunt expulsi tardius ann. 420, ut consecimus dissertat. 2. Scribit enim Prosper in haec verba (Ibid. c. 41): *Sanctae memoriae papa Bonifacius piissimorum imperatorum catholica devotione gaudebat, et contra inimicos gratiae Dei, non solum apostolicis, sed etiam regis utebatur editis. Quid enim aliud est uti edictis, nisi ea executioni*

mandare? Aut quæ edicta intelligi possunt, præter duo illa Honorii, quæ antea memoravimus? Quid denique edicta imperabant episcopis, nisi subscriptionem condemnationi Pelagii atque Cælestii, id est, epistolæ a Zosimo missæ, avostensum est dissertatione præcedente.

Idipsum confirmat Mercator (*In præf. ad refut. symb. a Theod. Mopsuest. conscripti*). Julianus, inquit, ad Theodorum peragratis terris, et exarato mari, atque Orienzē lustrato, cum sociis, et participibus, et συντακτικοῖς, magno nisu tamquam ad christianorum dogmatum prædicationem magistrum tendit, ut de hæresi Pelagiana, seu Cælestiana, quam defendendam ac sequendam suscepit, ab ipso confirmaretur, atque inde velut instructor octo contra fidem catholicam potius quam contra sanctæ memoriæ Augustinum volumina illa, ut putat, prudenter conderet. Cum enim Julianus in Ciliciam profectus sit ann. 421, aut sequente, nec tamen prius sit profectus quam dejectus de sede, deiectionem oportuit ante ann. 421. Sed libellum quæ fidei scripsit ante ejectionem, ut ex animadversione quarta constat: scripsit igitur eo temporis intervallo quod ab ann. 418 hujus sæculi ad 420 intercessit; quod autem ann. ipso 418 demonstrandum est, soluta prius quæstione altera, quorum scilicet nomine Julianus scripserit, et ad quem.

Verum Siculorum nomine scripsisse, dubitare vix licet, cum id significant aperte extrema subjunctæ clausulæ verba: *Explicit libellus fidei S. I. C.* Quis enim non videat tribus istis litteris S. I. C. breviori aliquid nomen, nec aliud posse, quam Siculorum, si modo, quod propitius est opinari, tres illæ litteræ in unam syllabam coalescant?

Neque enim illis temporibus, si qua fides historicis et geographis, ulli inter Latinos exstiteret populi, quorum, vel nomen ab hac syllaba initium duceret, vel episcopi pertinaces in errore Pelagiano existerent. Nam quod alicui non admodum attento venire posset in mentem his litteris indicari Campanos, Apulosque Juliani provinciales, aut conterminos, qui olim Sicani, postremis temporibus Siculi eis Pharus, dicti sunt, redarguitur facile ratione temporum: si quidem quinto sæculo necdum inventa fuerat nova appellatio Siculorum eis Pharus, et vetus Sicanorum jamdudum obsoleverat.

Quid quod conveniunt apprime Siculis omnia quæ pertinent ad præsens negotium. Nam et Cælestianam hæresim, quæ sola tunc in libello defenditur, plurimi sequebantur, et ex Sicilia nonnulli ejecti sunt post effectum imperatoris propter pertinaciam in errore, et Julianus multos in hac insula habuit amicos, apud quos tandem obiit, quæ tria in elogio Juliani demonstrata sunt.

Scripsit porro Siculorum nomine ad eum episcopum, qui posset auctoritate Siculos ad subscribendum compellere, ut constat ex sexta animadversione.

Quatuor vero episcopi exstiterē tunc temporis, id est, intervallo duorum annorum prædicto, qui id potuisse videri queant; duo propter dignitatem sedis apostolicæ, Zosimus et Bonifacius; duo fidem propter imperatoris edictum ad se directam, Aurelianus et Augustinus (si tamen verum sit eodem tempore quo ad Aurelium, etiam ad Augustinum directum fuisse edictum ab imperatore, quod legebatur in codice illustrissimi Annalium scriptoris (*Tom. V. Annal. ad ann. 418*): sed nulli istorum quatuor, præterquam Zosimus conveniunt notæ, quæ continentur in animadversionibus antea positis.

Neque enim conveniunt Augustino, pro quo tamen plurimum facere videtur Baronii codex. Quæ enim de causa Sicili Augustinum nomine Patris compellasset? An propter observantiam? At erga illum erant intensissimi, ob rem tam naviter gestam adversus suam hæresim. An præter rationem? At gloriosus unus ex ipsis rominatissima propebat admodum ætatis

erat. An propter sedis dignitatem? At Hipponensis civitas neque per se præstabat, neque tunc temporis primatum Numidia tenebat, ob ætatem sui episcopi.

Deinde animadversum est episcopos Siculos ad eum rescripsisse a quo prius in epistola Chrysostomus laudatus esset. At nemo tradidit in hunc usque diem ab Augustino ullam alioqui momenti scriptam esse epistolam, vel de condemnatione totius hæresis, vel de quæstionibus Pelagianorum, in qua Chrysostomus dictus sit, non destruxisse, sed confirmasse Ecclesias. Et vero, si qua tanti momenti conscripta esset, neque tacuisset Augustinus, cum sua nonnullis super iis quæstionibus, opera legenda præscripsit; neque Possidius prætermisisset in indiculo, ubi tam diligenter tractatus epistolasque Augustini adversus Pelagianos recenset.

Addo quod Siculi respondenti ei qui auctoritate subscriptionem exigebat. Hanc vero quæ auctoritate exigeret Augustinus? Non quam faceret prerogativa sedis, nam minime præerat; non quam adderet rescriptum imperiale, adderet enim in solos Numidia episcopos, quorum in provincia erat Augustinus; non adderet in Siculos, qui Romana diocesi censebantur.

Quid quod non medioeriter notat fides codicis Baroniani, partim quia tunc temporis Augustinus in provincia Numidia senior non erat, nec proinde primas, ut ad eum dirigeretur imperatoris mandatum, atque ita Valentino Abipio, et aliis quatuor Augustino senioribus, facta fuisset injuria; partim quia tacent de re tanta historici, ipsi que laudatores Augustini, immo et Pelagiani, non tætuere utique, neque hi, neque illi, si tale quiddam contigisset.

Denique cum nihil Augustinus a Pelagianis scriptum, præsertim a Juliano, reliquerit sine responso, profecto, aut tam proluxam fidei confessionem, tamque audacter provocatoriam ad plenariam synodi audientiam refellisset, aut ejus saltem aliquando, nec infrequentem, nec levem mentionem fecisset.

Quare corrigendum omnino est Sirmondi apographum ad hæc verba: *Illud etiam, sanctæ ac venerabilis frater et pater Augustine; vox enim ultima seposita est ab exscripto, cum foret in veteri codice gemina SS figuris inter se connexis, qua ratione veteres latini Z Græcum pingebant, si quando uti breviatione vellent; putavit enim esse A, quæ breviatione Augustinus indicaretur.*

Sed neque etiam conveniunt Aurelio notæ quas diximus, eisi littera prædicta favore videatur: nam licet ab imperatore edictum acceperit, accepioque epistolam dederit ad episcopos, quæ subscribere damnationi hæreticorum mandaret; mandavit tamen pro juris sui monitu, id est, solis Byzænzæ et Arzigitanzæ provinciæ, aut ad summum Africæ episcopis. Deinde nulla fit Chrysostomi mentio in epistola quam dedit. Denique si quid ejusmodi accepisset a Pelagianis, procul dubio non celasset Augustinum, nec Augustinus ipse siluisset, cum omnia inter conjuratos amicos eo usque fuerit, hoc in negotio aliaque ad ecclesiasticam regimen pertinentibus, communia, et Aurelii Augustinus fuerit pene mens, amicusque et manus.

Itaque neque conveniunt eadem istæ notæ Bonifacio, licet summo pontifici. Nam quamvis in sua dignitate haberet Siculos, et sua ipsos auctoritate posset ad subscribendum cogere; nullam tamen legitur epistolam scripsisse, sive quæ mandatum subscribendi, sive quæ laudem Chrysostomi contineret. Quomodo enim si fuisset aliqua, siluissent hujus temporis scriptores, cæteroquin tam diligentes in recensendis pontificum, conciliorumque decretis adversus Pelagianos? Quomodo prætermisisset Prosper tam curiosus rerum Innocentii, Zosiaci, Bonifacii, et Cælestini scrutator? Quomodo tacuisset Augustinus ipse, cum tam arde antecumque conquirat argumenta, quibus Pelagianis a sede apostolica damnatos demonstrat.

Accedit quod si Bonifacius ullam a Pelagianis accepisset epistolam tantum momenti quanti ista est, acceptam procul dubio misisset ad Augustinum, perinde atque alias duas (*Libris IV ad Bonifac.*), refutandam.

Deinde, hoc primum libello videtur facta a Pelagianis appellatio ad oecumenicam synodum; scriptus est igitur ante duas Pelagianorum litteras, quas Bonifacius per Alipium in Africam transmisit ab Augustino confutandas. Nam in libro quarto confutationis, capite ultimo, mentio fit tum appellationis hujusmodi, tum exactæ, vel, ut aiebant hæretici, extortæ simplicibus episcopis subscriptionis. Quod si exacta sit subscriptio ab episcopis nonnullis, certe per epistolam, cui rebelles Siculi respondent. Verum epistola illa non fuit Bonifacii, ut jam ostensum est: neque vero esse potuit, alioqui debuisset scribi ante kalend. Jul. ann. 419, quo tempore Bonifacius tradidit Alipio deferendas Augustino litteras, in quibus episcoporum pertinacia adversus subscribendi mandatum, utique jamdudum promulgatum, provocatioque ad synodum continebatur. Neque tamen ante kalend. Jul. scribi potuit: quomodo enim Bonifacius, auctoritate nondum satis probata, nondum victor de Eulatio, cujus partibus Pelagiani favebant, tantum decretum edidisset? Vix enim kalendis ipsis Juliis ann. 419 pacifice sedem apostolicam, pulso cum suis Eulatio, tenebat.

Restat igitur opinari Zosimo oblatum fuisse hunc libellum; et vero huic opinioni omnia admirabiliter consentiunt.

Nam primo, habebat sanctus pontifex in sua diocesi Siculos, apud quos agitabatur illa præcipue pars hæresis Pelagianæ, propter quam defendendam scriptus videtur libellus.

Deinde prolixissimam ad universos orbis episcopos epistolam misit, cui, tamquam fidei regulæ, subscribere debent quicumque suam fidem Ecclesiæ probatam vellent. In illa vero non tantum tota Pelagii Cœlestii quæstio continebatur, sed etiam testimonia Patrum adversus hæresin damnatam.

Id testatur Mercator in Commonitorio (*Cap. 1, et lib. Subnot. cap. 7*). Mercator consentit Augustinus in hæc verba (*Lib. de Pecc. Orig. c. 21*): *Alia quoque ipsius Cœlestii in urbe Roma, in qua diutissime vixerat, atque in his fuerat prius sermonibus contentionibusque versatus, cura fidelium fratrum prolata patuerunt. Quæ litteris suis, quas conscripsit per totum orbem perferendas, papa Zosimus exsecranda, sicut legere potestis, attexit, ubi Pelagius, etc.*

Tertio, passus est Zosimus a Juliano calumniam, quasi prævaricationis reus esset. Augustinus (*Lib. VI in Jul. c. 4, sub. fin.*): *Quale est autem, quod beatæ memoriæ Zosimum apostolicæ sedis episcopum, ut in tua perversitate persistas, prævaricationis accusas, qui non recessit a suo prædecessore Innocentio, quem tu nominare timuisti, sed maluisti Zosimum, quia egit primitus lenius cum Cœlestio, quoniam se in his sensibus vestris si quid displiceret, paratum esse dicebat corrigi, et Innocentii litteris consensurum esse promiserat.*

Denique Julianum Zosimo duas misisse epistolas, priusquam adversus Augustinum scriberet, unanimi consensu constentur Julianus atque Augustinus. Cum enim Julianus dixisset (*Lib. I Op. Imperf. c. 17*): *Facit quoque Augustinus epistolæ mentionem, quam me ait Romanum fuisse directam; sed verba quæ posuit requirimus quo de scripto loqueretur agnoscere. Nam ad Zosimum quondam illius civitatis episcopum ex per his quæstionibus duas epistolas destinavi; verum eo tempore quo adhuc libros exorsus non eram. Augustinus respondet: Hæc epistola non est ad Zosimum, sed ad eos seducendos qui Romæ possent tali suasionem seduci; sed si eam non cognoscis, ecce non sit tua, utinam et illi libri non essent tui, sed aliorum, etc.*

Ex his autem ita comprobatis, liquido patet libellum fidei, de quo nunc agitur, scriptum fuisse ann.

418, circiter mensem Septembrem, aut etiam Octobrem; scriptus enim est, missusque ad Zosimum, post datas ab ipso litteras ad omnes orbis Episcopos; date sunt vero xvi kal. Maias ejusdem anni. Ergo cum Zosimus obierit die 26 Decembris ejusdem anni, et libellum tamen hunc acceperit ante obitum, nec acceperit priusquam suæ diocesis episcopis subscribendum mandasset, non videtur posse tempus quo conscriptus est libellus commodius collocari quam in medio intervallo quod ab missa tractoria Zosimi ad ejusdem obitum intercessit.

Jam vero scriptum a Juliano loquuntur hæc litteræ quatuor, I. V. L. I. a Sirmondo, ut erant in codice manuscripto, ex figuris pene evanescentibus expressæ; et ut litteræ silerent, quem alium auctorem posset demonstrare ratio temporis, scribendi occasio, stylus, spiritus scribentis et doctrina, ac locus Chrysostomi laudatus?

Et ratio quidem temporis; nam confectum est certis argumentis libellum hunc scriptum esse, missumque ad Zosimum ann. 418. Quo tempore duas se ad Zosimum litteras de quæstionibus Pelagianorum dedisse Julianus affirmat, simulque aperte negat primam ex duabus, quas Augustinus refellit, suam esse. Secundam agnoscit, sed neutra est ad Zosimum.

Deinde occasio scribendi; missus est enim ad Zosimum libellus nomine eorum qui cum ad subscribendum damnationi hæreticorum, auctoritate summi pontificis compellerentur, pertinaciter tamen detrectarent. Marius Mercator testatur litteras quas Julianus dedit ad Zosimum, una saltem, eadem occasione conscriptas; nec verbo tantum testatur, sed unius quoque epistolæ fragmentum refert, Julianumque ita compellat (*Lib. Subnot. cap. 7*): *Audi nunc et tu, et qui me et te dignantur habuerint legere, quid contra hunc sensum tuum impiissimum, pravissimum, impudentissimum petulantissimumque olim ipse pronuntiaveris, in epistola videlicet tua, quam ad sedem apostolicam illo tempore ausus es mittere, quando conventus detrectasti cum universa Ecclesia per totum orbem Pelagium Cœlestiumque damnare.*

Accedat, quod ipsemet Julianus prodat se satis, saltem eruditus oculis, non tantum stylo, quo nititur, metaphoris abundante, sed etiam scribendi spiritu, qui sæpe vel intumescit ad arrogantiam, vel in jactantiam vanescit.

Quid enim ista periodo metaphoricum magis? Certum sit igitur apud sanctitatem vestram, quia quantumlibet hoc mare ventis flantibus intumescat, et amaris in nos fluctibus effervat, numquam integri iudicii donum, quæ supra Christi justitiam fuerat data est, poterit commovere (*In libel. part. IV num. 9*).

Quid arrogantius jactantiusque homine summum pontificem et caput totius Ecclesiæ sic alloquente? Hæc, ut nobis secundum regulam catholicam visum est, vestræ sanctitati conscripta transmisimus, quæ si aliter putatis tenenda, rescribite; sin autem contradicere non potest, et tamen aliquis voluerit contra nos scandalum concitare, certa sit sanctitas vestra, nos ad audientiam plenariæ synodi provocasse (*Ibid., num. 2*).

Nihil atinet dicere de doctrina, cum unicuique, vel obiter intuenti, constare possit, eandem hanc in libello contineri quæ in aliis Juliani libris indubitatis, et præsertim in epistola ad Rufum Thessalonicensem, ubi totus est in laude liberi arbitrii, naturæ humanæ, nuptiarum, et sanctorum veteris Testamenti; iisdemque utitur testimoniis Scripturæ, immo et iisdem verbis, ut ex notis facile constabit.

Sed ut omnia alia indicia ancipitem facerent conjecturam, certam fidem facit prolatum Chrysostomi testimonium, quod contra peccatum originale in libello Fidei primum, deinde in quarto libro adversus S. Augustinum a Juliano allatum est; iisdem enim verbis in utroque loco exponitur, prout videre est apud S. Augustinum (*Lib. I advers. Jul. cap. 6*).

Porro autem annotare in librum nihil admodum est in animo, præterquam quæ eruditionis sive histo-

ricæ, sive alterius exquisitoris fuerint, maxime cum ad alios Fidei libellos animadversa sint hactenus plura, et in exponendis dogmatibus immorari nec deceat, nec etiam liceat. Id unum tamen conabor ostendere, quo defendam Augustini iudicium, Julianum Nestorianæ heresis, sin minus convinci, saltem in suspicionem merito, eamque non levem vocari posse.

Idipsum præstitit Julianus in prima parte, quod Pelagius et Cælestius. Multa, de quibus non interrogabatur, disseruit, et ab unitate Trinitatis usque ad resurrectionem carnis, quod ab illo nemo querebat, disputationem quantam voluit, terminavit (August. lib. de Grat. Christ. cap. 32).

(Sequuntur apud Garnerium notæ quas subjecimus lectui, in calce paginarum.)

Non erit, opinor, alienum a loco in quo sumus, asserere quæ Mercator ex altera Juliani ad Zosimum epistola excerptis, et in librum Subnotationum coniecit: epistolas enim duas scripsisse se ad Zosimum Julianus ipse agnoscit, apud Augustinum in Opere Imperfecto (Cap. 6 et 9). Et ambe in eundem scopum collineant, non una tamen ratione, siquidem prior professionem fidei continet, posterior damnationem quinque propositionum Cælestii, sed alieno sensu acceptarum: ut videatur utraque, et summo pontifici injuriosa, cui censuram suam expræbrat, veluti iniquam; et Pelagium Cælestiumque excusare, tamquam alio sensu, quam censores intellexissent, locutos; et factum approbare Juliani sociorumque episcoporum, qui pertinaciter detrectassent tractoriæ Zosimi subscribere, hoc est, ut ipsi aiebant, ferre sententiam contra præceptum apostolicum in eos, qui se libellis purgarent, catholicos confiterentur, et damnabilia sibi objecta condemnarent. Posterior certe videri potest alterius, sin minus complementum quoddam necessarium ad rem peragendam, saltem vel appendix, quæ cognata sit, vel nota quæ illustret.

Mercator igitur hæc inde excerptis (Lib. Subnot. cap. 6): Audi nunc quid olim ipse pronuntiaveris in epistola, quom ad sedem apostolicam illo tempore ausus est mittere, quando conventus detrectasti, cum universa Ecclesia per totum orbem, Pelagium Cælestiumque damnare: quæ antequam in manus sanctæ illius Romanæ Ecclesiæ veniret antistitis, te agente, a nonnullis a te deceptis, per totam pene Italiam circumlata, et tamquam magnum aliquid multorum auribus insinuada cognoscitur. Ibi namque inter cætera.

Qui est igitur assertor, quod neque per mortem Adæ omne genus hominum moriatur, neque per resurrectionem Christi, omne genus hominum resurgat, contra Apostolum sentit dicentem: Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificantur (1 Cor. xv. 22). Jure igitur improbat, qui huic sententiæ contradicit: Per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum (Ibid. 21).

Et hæc quoque sententia, quod peccatum Adæ ipsum solum læsit, et non genus humanum, a nobis merito refellitur: non enim soli ipsi, sed generi humano obfuisse credendum est.

Quod autem infantes in eo statu sint, in quo fuit Adam ante prævaricationem, inter indisciplinatas reputo questiones. Non enim per omnia in eo statu sunt, qui nascuntur hodie, in quo Adam fuit ante peccatum: quamvis et illos opus Dei esse, sicut et ille, negari non possit.

Adam etiam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, fuisset moriturus, non est ra-

tione subnixum: credendum est enim, immortalem quidem factum, sed qui si non peccasset, per gustum ligni vitæ virtutem posset immortalitatis adipisci. Male igitur dictum est, sive peccaret, sive non peccaret, fuisse moriturum.

Eadem fere Mercato. repetit cap. 9: In epistola tua, quæ, ut memoravimus, ad sanctæ memoriæ papam Zosimum missa est, displicet tibi, eumque condemnas, qui sentit, ADAM MORTALEM FACTUM.

Consulat lector notas ad caput sextum Subnotationum: inde enim intelliget cur hæc epistolæ fragmenta afferri debuerint, quemadmodum et alia quæ ex epistola ejusdem Juliani, eorundem episcoporum nomine, ad Rufum Thessalonicensem Augustinus decerpit (Libris in posterioribus ad Bonifac.), quæque in formam epistolæ utcumque ita resutui possunt, ut facilius sensus, partibus recollectis, videatur.

Domino beatissimo sanctissimoque fratri et consacerdoti Rufo, Occidentis episcopi temporibus orthodoxis pro fide catholica persecutionem passi.

Cogit nos conditio rerum, quæ hic geruntur, frater sanctissime, litteris per te in auxilium nostrum, et pro fide catholica, contra Manichæorum profanitatem consensionem Orientalium episcoporum exposcere. Nobis enim movetur quæstio, virisque potentibus, propterea displicemus, quia damnamus eos, quos prædixit Apostolus recessuros a fide, cauteriatam habentes conscientiam, prohibentes nubere, abstinentes a cibis (1 Tim. iv. 2), quos imundos putant, nec putantes a Deo cuncta esse condita. Compellimur negare, quod omnis creatura Dei bona sit, et nulla sit substantia, quam non summus fecerit Deus.

Cogit nos, inquam, rerum conditio vestrum implorare auxilium, quando hinc sperare nihil licet: nam papa ipse Zosimus pristinam retractavit sententiam. Cumque prius, libello Cælestii tamquam catholico approbato, præcepisset credi oportere, sine ullo vitio peccati originalis hominem nasci, aliquorum nunc, sive artibus delusus, sive territus minis contrarium definiivit.

Romani clerici jussionis terrore perculsi non erubuerunt cum suo præsule prævaricationis crimen admittere, ut contra priorem sententiam suam, qua gestis catholico dogmati affuerant, postea pronuntiarent, malam hominum esse naturam.

Aliunt scilicet, quos adversarios patimur, peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periisse; Deum non esse nascentium conditorem; a diabolo institutas nuptias; sub nomine gratiæ ita fatum asserunt, ut dicant, quia nisi Deus invito et reluctanti homini inspiraverit boni, ipsius etiam imperfecti cupiditatem, nec a malo declinare, nec bonum posset arripere.

Legem veteris Testamenti dicunt, non ob hoc datam fuisse, ut justificaret obedientes, sed ut gravior fierit causa peccati. Baptisma quoque inquit non vere homines novos facere, id est, non plenam dare remissionem peccatorum; sed ex parte filios Dei fieri, ex parte autem filios sæculi, id est, diaboli remanere, contendunt.

Dicunt etiam Spiritum sanctum adiutorem vir-

antis in veteri Testamento non fuisse; immo aiunt, omnes Apostolos vel Prophetas non plane sanctos existisse, sed in comparatione peiorum minus malos, et hanc esse iustitiam, cui Deus testimonium perhibet, ut quomodo dicit propheta (*Ezech. xvi, 46*), iustificatam Sodomam comparatione Judæorum, ita etiam criminisorum comparatione dicantur aliqui sancti exercuisse virtutem: immo eo usque blasphemæ proruperunt, ut Christum carnis necessitate mentium asserant.

Asserunt pariter, post resurrectionem tales processus futuros esse, ut ibi incipiant homines, quæ hic noluerint, Dei mandata complere.

Hæc et alia cum Manichæis sentiunt: nos autem, quibus longe a tanta impietate recedere statutum est, creaturæ Dei convivium inferre non nosimus, sed honorem et laudem auctore dignam. Nascentium igitur conditorem Deum bonum, per quem facta sunt omnia, fatemur; fatemur et filios hominum opus esse Dei, ac peccatum omne non de natura, sed de voluntate descendere; atque ita Manichæis malam naturam dicentibus causam esse peccati, hujus sententiæ veritate resistimus. Omnibus ætatibus dicimus baptismum esse necessarium, ut scilicet illa creatura in Dei filios adoptetur, non quod aliquid ex parentibus trahat, quod sit lavacro regenerationis expiandum. Atque hinc Christus Dominus qui voluit secundum humanitatem nobis fieri conformis, nulla macula peccati fuit respersus, ipsiusque caro ab omni peccati contagione purissima fuit, jam inde ab infantia, non excellentia propria et gratia singulari, sed communione nature, quæ omnibus inest infantibus. Quomodo autem ab Adam peccatum in cæteros transisset, nisi animæ, quod Ecclesia exsecratur, proinde ac peccati tradux foret? Ex Adam dicimus, nihil mali transisse per cæteros, nisi mortem, quæ non semper est malum, cum et martyribus sit causa præmiorum, et vel bonam, vel malam mortem dici faciat, non resolutio corporum, quæ excitabuntur in omni genere hominum, sed meritorum diversitas, quæ de humana libertate contingit.

Nuptias vero secundam Scripturas laudamus, quia Dominus in Evangelio loquitur: *Qui fecit ab initio,*

A masculum et feminam fecit eos (Matth. xix, 4); et dixit: Crescite, et multiplicamini, et replete terram (Genes. i, 28); statimque addit: Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet (Matth. xix, 6).

Veterem legem, quam Manichæi execrantur, dicimus secundum Apostolum (*Rom. vii, 12*) justam, et sanctam, et bonam custodientibus mandata sua; ac per fidem juste viventibus, sicut prophetis et patriarchis omnibusque sanctis, vitam potuisse conferre perpetuam.

Asserimus liberum arbitrium non peritisse, cum loquatur Dominus per prophetam: *Si volueritis et audieritis me, quæ bona sunt terræ ædificetis. Si volueritis et non audieritis, gladius vos comedet (Isa. i, 19).* Ac per hoc gratiam dicimus uniuscujusque bonum propositum adjuvare; non tamen reluctanti studium virtutis immittere, quia personarum acceptio non est apud Deum (*Rom. ii, 11*).

Sanctos laudamus tamquam criminis puros, quippe cum baptisma perfecte homines innovet: siquidem Apostolus per lavacrum aquæ Ecclesiam de gentibus sanctam fieri immaculatamque testatur (*Ephes. v, 27*). Sanctum quoque Spiritum asserimus mentes bonas in antiquis adjuvisse temporibus, dicente propheta ad Deum: *Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam (Psal. cxlii, 10).* Omnes quoque prophetas, et apostolos, vel sanctos, tam novi quam veteris Testamenti, quibus Dominus testimonium perhibet, non in comparatione sceleratorum, sed regula virtutum justos fuisse; in futuro autem tempore mercedem esse tam honorum quam malorum. Cæterum neminem posse quæ hic contempserit, illie mandata perficere, cum dixerit Apostolus: *Oportet nos manifestari ante tribunal Christi, ut reportet unusquisque propria corporis secundum quod gessit, sive bonum, sive malum (II Cor. v, 10).*

Atque hæc cum adversus Manichæos catholica fide confitemur, tam inimici nostri in hujusce veritatis odium dicta Augustini susceperunt; et toto penitus Occidente non minus stultum quam impium dogma receptum est, atque a simplicibus episcopis, sine congregatione synodi in locis suis sedentibus, ad hoc confirmandum extorta est subscriptio.

DISSERTATIO VI,

IN DUAS PARTES DIVISA.

PARS PRIMA.

DE SCRIPTIS A DEFENSORIBUS FIDEI ADVERSUS HERESIM PELAGIANAM ANTE MORTEM SANCTI AUGUSTINI.

In Hæc verba Mercatoris: *Contra pueriles ausus ejus sanctæ recordationis Augustinus Episcopus diversis temporibus diversos condidit libros, etc.* (Præfat. in lib. Subnotat.)

Postquam præcedenti dissertatione expositum est, quid hostes fidei ediderint, ad suos errores, si qua ratione possent, persuadendos, mentesque catholicas verbis in speciem orthodoxis fallendas, ut imprudentes venerum haurirent, quod per se exhibitum

statim horruissent; operæ pretium videatur per synopsis, servata temporum ratione, exponere quidquid ab exortu hæresi; ad obitum Augustini, fidei catholice defensores scripserint, ut nemo non possit facile intueri, quibus se quasi gradibus veritas vi-

dendam obtulerit, quibusque pugnantis de falsitate triumphaverit.

Sunt autem omnino quinque defensores fidei, qui, definito spatio temporis, pro Ecclesia cum ipsismet hæreticis scripto pugnarunt, quorumque opera ad nos pervenerunt, Hieronymus, Augustinus, Orosius, Sixtus et Mercator. Sed Hieronymus tamquam dux quidem inclytus senectutis, et staturum pondere palmarum gravis, postquam pugnasset satis, ad pristinam fortitudinem probandam, locum cessit Augustino, *cujus ductu viginti amplius annis contra inimicos gratiæ Dei, catholica acies ita pugnavit et vicit, ut non passa fuerit respirare quos vicit, et in quorum excidium unam cunctorum sacerdotum manu sententiam conscripsit (Prosper. lib. cont. Collat. c. 1).* Reliqui tres, vel Augustino duce dimicarunt, vel saltem vincenti collaborarunt.

Dixi vero, *fidei defensores*. Scio enim Nestorium in eandem hæresim habuisse sermones, quos sanctus Cælestinus laudavit, quosque Mercator ereptos vindicibus imperatorum flammis ad nos usque transmisit: sed hæresiarcham defensoribus fidei accensere religiosum fuit.

Dixi etiam, *quorum scripta ad nos pervenerunt*. Neque enim ignoro a quibusdam asseri, sanctum Paulinum elaborasse adversus Pelagianos librum ab Augustino commendatum. Quæ si vera esset opinio, fateri oporteret, tanti viri opus, vel temporum edacitate consumptum esse, vel bibliothecarum tenebris insepultum latere. Verum homines illi ab co decepti sunt, qui titulum apposuit epistolæ 106 Augustini, et pro libro Epistolæ viii Paulini ad Severum acceperunt; in hac enim reperitur totus ille locus ab Augustino laudatus: *Pauper ego et dolens, qui adhuc terrene imaginis squalore concretus sum*, etc.

Dixi denique, *qui definito temporis spatio*, etc. Nam Prosper, præterquam quod adversus Semipelagianos fere solos scripsit, ante obitum Augustini nihil indubiatum addidit, præter epistolam, quæ præponitur libro de Prædestinatione sanctorum, et carmen de Ingratis, quod vivente Augustino elaboratum ostendimus.

Utinam vero superasset Zosimi tractoria: lepiret illa, immo plenissime sarciret aliorum operum jacturam, ut quæ continebat non solum totam Pelagii Cælestique causam, sed etiam argumenta, sive quibus oppugnarunt fidem hæretici, sive quibus ab Ecclesia convicti sunt, ut ex Augustino atque Mercatore discimus.

Visum est dissertationi de libris defensorum fidei subicere nonnihil de oppugnationum fidei operibus, quæ exstant, ut quisque facile intelligat, quid ex omnibus supersit, et quo singula tempore composita sint, indeque certum ferat iudicium de quibusdam commentis vulgo receptis, quasi Pelagiana hæresis eas induerit formas, easque varietates experta sit, quas concione excogitatas Gerardus Vossius, aliqui pro veris quibusdam statibus supponere conati sunt.

CAPUT PRIMUM.

De scriptis a sancto Hieronymo adversus Pelagianos.

Hieronymus de re Pelagiana quinque scripsit epistolæ, tres dialogorum libris cum præfatione communis, et prologos ad quatuor libros Commentariorum in Hieremiam. Nihil fere præterea: nam quæ in Rufinum, Jovinianum et Vigilantium composuit, ea per se non petunt Pelagium, quem unum maxime insectatur; sed ex accidente tantum, quatenus nonnulla sui dogmatis parte cum præfatis Hieronymi hostibus confederari visus est.

Hæc vero sancti doctoris elucubrationes, etsi nec multæ sunt, nec prolixæ, continent tamen plurimum historiæ, quod unum fere in præsentem quaerimus; neque tam parum dogmaticæ doctrinæ, quin eruditus senex videatur, vel prævertisse omnia, quæ fusiùs postmodum alii tractarunt; vel aperuisse fontem,

A unde ceteri, etiam Augustinus, abunde haurirent.

Epistolarum una est ad Marcellinum tribunum, de origine animarum; altera de questionibus Pelagianorum ad Ctesiphontem; tertia ad Alipium et Augustinum gratulatoria de profligata hæresi Cælestiana; reliquæ duæ breves ad Augustinum, quæ propter ænigmata difficile intelliguntur.

Dialogi maximam partem pugnant adversus impecantiam a Pelagio defensam, nec nisi sub finem tertii de baptismo parvulorum agitur, et ita quidem, ut quæstio moveatur magis, quam solvatur, lectorque ad libros Augustini erudiendos remittatur. In præfationibus ea fere continentur quæ pertinent ad illustrandam, sive historiam rerum Pelagianarum, sive rationem temporum, aliunde non mediocriter obscuram.

Epistola ad Marcellinum tribunum, quæ 82 apud Hieronymum, 27 apud Augustinum.

Scripta est ann. 411; neque enim potuit ante adventum Marcellini in Africam, quandoquidem continet responsionem ad litteras ab eodem Marcellino ad Hieronymum ex Africa datas. Tandem, inquit Hieronymus, *ex Africa vestræ litteras unanimiter accepi*. Marcellinus vero in Africam venit, aut sub finem anni 410: quod vix opiner, propter tempestuosum mare, aut verna tempestate consequente, quod similis vero. Nam edictum Honorii (*L. in de Relig. Cod. Theod.*), quo sanctus ille pariter ac eruditus tribunus iubebatur collationi Catholicos inter ac Donatistas habendæ, velut cognitor interesse, datum reperitur Ravennæ iv idus Octob. Varano consule, quod consignatur annus Christi 410.

Neque etiam postea dari potuit, nam primo scripta videtur, antequam vel collatio haberetur, vel habita fama pervenisset in Palestinam: neque enim aliquando de ea siluisset Hieronymus, qui tam honorifice de Augustino, totius collationis quasi mente, locus est, ut ad eum remittat Marcellinum, *tamquam ad virum sanctum et eruditum, qui viva voce docere posset, et suam, immo et quæ Hieronymi, explicare sententiam*.

In ea porro referuntur quinque opiniones de origine animarum, nempe, quod vel in corpora labantur et coelo, ubi præexistiterint, vel ex divina substantia tamquam particula defluant, vel ex thesauro educantur ubi olim conditæ, vel a Deo quotidie fiant, vel sint ex traduce. Priores duæ rejiciuntur velut hæreticæ, rejicitur et tertia, tamquam ecclesiasticorum nonnullorum stulta persuasio. Quartam amplectitur Hieronymus ut suam, quintam maxime parti Occidentium tribuit, quo jure, ipso viderit. Observa Hieronymo adhæsisse Rufinum Syrum, discipulum magistro, adhæsisse pariter Julianum, Rufini sectatorem: sed Hieronymum modesto, ut catholicum decuit, sententiam exposuisse, Rufinum contradicenti anathema dixisse, Julianum legis sacræ Ecclesiæque Catholicæ confirmatam auctoritate jactasse.

D *Epistola ad Ctesiphontem quæ 67 apud Hieronymum.*

Scripsit Hieronymus ad Ctesiphontem ann. 415 sub finem, vel initio sequentis: neque epim dici potest post hoc tempus scripsisse. Nam Orosius, cum fecisset in conventu presbyterorum Hierosolymitano, cum istius epistolæ, tum alterius ab Augustino ad Hilarium Syracusanum datæ memoriam, utramque dixit nuper scriptam. Cum igitur Orosius ex Africa non tardius solverit in Palestinam, quam verna tempestate ann. 415, cumque secum epistolam Augustini ad Hilarium detulerit, atque in conventu memorato legerit, ipsam procul dubio fateri oportet ab Augustino datam esse ann. 414, aut sub finem præcedentis, igitur et epistolam Hieronymi ad Ctesiphontem, quippe cum amba eodem tempore exarata sint.

Non potest etiam scripta dici ante hoc tempus: nam Ctesiphon Hieronymo litteras dedit, post adventum Pelagii in Orientem, ejusque non parvam in Pa-

lestina moram, qua nimirum opus fuit ad disseminandum errorem, qui timide primum tradebatur apud paucos fideles, nec prodibat in publicum, nisi cum silentia magistrorum robis discipulorum proderet. Cum ergo Pelagius in Orientem non venerit ante finem anni 411, ut confectum est in ipsius elogio; nec Hieronymus Ctesiphonti rescripserit, nisi postquam plerosque in Oriente, ante ipsas quoque litteras Ctesiphontis, quæstio deceperat, et per simulatam humilitatem plurimi superbiam didicissent: fatendum est inter adventum Pelagii et epistolam Hieronymi, duos fere annos interfluxisse, siquidem breviori tempore contingere vix potuerint, quæ diximus.

Atque hinc refellas opinionem Baronii epistolam hanc volentis scriptam esse ann. 411. Argumentum vero quo utitur refutat suo facto Augustinus, immo et Hieronymus. Scriptam enim ait antequam propalarentur hæresis auctorum nomina; propalata vero, saltem Cælestii, post iudicium Carthaginense habitum ab Aurelio ann. 412. Verum dialogos Hieronymus, Augustinus librum de Natura et Gratia scripsit ann. 415, nec tamen uterque appellandum putavit de nomine hominem contra quem scriberet, idque consilio se fecisse uterque declaravit.

Hæc epistola sanctus doctor disputat adversus librum Pelagii de Natura, quem quintum saltem citat, et librum Timolorum, cujus meminit; quintum, et librum Cælestii, de quo ita sermo in Gestis Palæstinis. Impugnat vero vehementer Pelagii *ἀναδείξας* et *ἀναμαρτυράων*, camque definit id ipsum esse, quod meditatione et exercitatione ita posse extirpari passiones, ut nulla fibra, nulla radix vitiorum in homine omnino resideat; atque ita non tantum non peccetur culpabiliter, ut aiunt, sed neque ulli motus repugnantes legi mentis oriantur, quod non incuriose prætereundum est.

Huiusmodi commentum refellit pluribus, sed hoc maxime Apostoli testimonio: *Video aliam legem in membris meis ducentem me in captivitatem, etc. (Rom. vii).*

Ostendit postea, quos hæresis *τῆς ἀπαθείας* parentes habuerit, philosophos nimirum Manichæum, Priscillianum, Evagrium Ponticum, Xistum Pythagoricum, Origenem et Jovinianum.

Profert deinde sententias quatuor, quibus Pelagianus error continetur. *Homo potest esse sine peccato, si velit. Gratia Dei, sine qua id homo potest, ipsum est liberum arbitrium, et lex Dei. Unusquisque suo regitur arbitrio. Facilia sunt Dei mandata.*

Refert etiam Pelagianorum vesaniam calumniantium catholicis, quod cum Manichæis malam dicerent esse naturam, et predicatione gratiæ tollerent liberum arbitrium.

Explicat quoque artes, quibus hæresis se promoverit, scilicet occulte tradi, et in cubiculis tantum: apud mulieres, præsertim potentes et in speciem piæ: verbis ambiguis, quæ contorqueri possent in varios sensus, pro tempore, personis et locis: magistrum vel tacere omnino, vel loqui per discipulos, ut si placuisset auditoribus, quod illi dixissent, referretur ad laudem magistri; si displicuisset, culpa diceretur discipuli: detertere comminatione repentinæ responsionis eos, quibus animus esset, pro veritate scribere, etc.

Habet tandem gravia quedam dicta, cujusmodi sunt: *Ecclesiæ victoria est, hæreticos aperte dicere quod sentiunt. Duplex sexus utrumque supplantat, etc.*

Denique Ctesiphonti, Pelagii, ut videtur, receptori, datur monitum omnibus sæculis profuturum. *Sciant qui huiuscemodi hominibus opes suggerunt, hæreticorum multitudinem se congregare, et Christi hostes facere, et emutire adversarios ejus, frustra quoque aliud lingua præterdere, cum manu sentire aliud comprobentur.*

Sub finem quæsierit forte quispiam, quid significant hæc voces: *Ne per unum aut, ut multum, tres homunculos suscipiant tantarum facies hæresium. Qui tres illi homunculi, quos cavendes monet Hierony-*

mus? Tres illos opinor esse, Pelagium, Annianum, et Valerianum. Cælestius enim tunc temporis Rhodi versabatur, aut Ephesi potius, ut ostensum est disert. 1: tres enim illos Ctesiphonte vel receptore vel adjutore usos nullas fere dubito, siquidem Pelagius irreperat in ipsius amicitiam; alii duo Pelagium sequebantur velut umbræ, ille ut styli, ut artes iste, ambo ut seni auxilium commodarent. De Anniano dictum satis, citata dissertatione; de Valeriano dictum pariter pluribus in locis. Id unum hic noto, Valerianum vocatum videri, quod Valerii comitis servus fuerit, aut libertus potius, qui Pelagium secutus in Palæstinam, inde Alexandriam profectus sit, eaque expulsus a Cyrillo redierit in Italiam, suoque patrono excerpta dederit ex libro primo Iuliani contra Augustinum quæ Valerius Augustinus refundenda misit: unde natus est secundus liber de Nuptiis et Concupisc.

Dialogi tres adversus Pelagianos.

Libri tres Dialogorum ita confecti sunt ann. 415, ut inchoati fuerint ante diem 30 Julii, absoluti ante mensem Decembrem: Hieronymus enim accessit ad opus (in præf. initio): *Post crebram fratrum expostulationem, cur promissum in epistola ad Ctesiphontem plenius opus, ultra quam pollicitus fuerat, differret.* Elaborabat vero die 30 Julii, cum Orosius in conventu presbyterorum in kal. Augusti Hierosolymis loqueretur in hæc verba: *Hoc beatus Hieronymus, et in epistola sua, quam nuper ad Ctesiphontem edidit, condemnavit. Similiter et in libro, quem nunc scribit, colata in modum dialogi altercatione, confutat.*

Oportet igitur hoc ipso anno ante finem Julii inchoatum fuisse opus; sed cum in eo nulla fiat mentio Diospolitane synodi sub Eulogio, cujus certe non minus quam Carthaginensis sub Aurelio Hieronymus memisset: immo cum sermo fiat de imposito a Joanne partibus silentio, et de pace in speciem facta inter eos qui propter Pelagium tumultuabantur, procul dubio dialogi absoluti sunt eo temporis intervallo, quod inter conventum Hierosolymitanum et Diospolitatum concilium interjectum est.

Hæc cum certo consient, latet me profecto, quid causæ fuerit, cur cardinalis Baronius (In *Annal. ad ann. 415, num. 25*) hosce dialogos scriptos voluerit post synodum Diospolitam: nam quod auctorem adducit Prosperum, qui post mentionem factam synodi Diospolitane, meminit scriptorum ab Hieronymo adversus Pelagianos (*Car. de Ingr. cap. 2*), nihil omnino evincit. Si enim ordo iste præjudicium faciat temporis, quo scripta sint singula quæ recensentur opera, Diospolitana synodus epistola ad Ctesiphontem secula esset, Innocentii sententia præcessisset, quod nemo sane dixerit: hanc enim ante synodum Prosper meminit, illam postea.

Latet me pariter, cur dialogos, quos synodo posteriores credit, anno tamen 415 compositos velit: nam qui potuit tantum opus, tamque elaboratum absolvi norem diebus? neque enim plures a fine synodi ad finem Decembris effluerunt, ut certa ratione temporis conclusum est in dissertatione de synodis.

Porro autem libellus fidei, quem Pelagius post synodum misit sedi apostolicæ, totus fere est adversus epistolam ad Ctesiphontem et hosce dialogos, qua parte attingit quæstiones in ipsis agitata, ut in notis observatum est.

Hæc dialogorum quasi chronologia facit, ut sin minus certam, saltem non contemnendam, de causis et auctoribus concilii Diospolitani sententiam afferri posse credam: videtur enim istud concilium per se quidem propter ordinandum loci episcopum convenisse; accidisse vero ut hanc Pelagii absolvendi Joannes Hierosolymitanus, accusandi per Gallicanos episcopos Hieronymus, occasionem sumpserit: quæ tria idoneis rationibus probari possunt.

Et primum quidem, quod synodus ea, quam dixi, de causa coiverit, inde constat, quod duorum

fuerint olim generum synodi provinciales, ordinariæ scilicet, atque extraordinariæ. Cogebantur illæ, ut pareretur canonis Nicæni iubenti, singulis annis his congregari episcopos ejusdemque provincie, semel ante Quadragesimam, iterum circa tempus autumnii; istæ convocabantur, vel propter dedicationem Ecclesiæ, ut secunda synodus Arausicana; vel ad ordinandum episcopum, quod admodum frequens in historia ecclesiastica; vel ob mandatum superioris alicujus potestatis, quod itidem contigit sæpe. At synodus Diospolitana ordinaria non fuit; neque enim habita est legitimo tempore, sed quo impendebat episcopis necessitas celebrandi suis in Ecclesiis festa natalitia; neque propter dedicationem Ecclesiæ contracta est, alienum enim est a ratione propter causam tam levem, et in aliud tempus commode differendam, media hieme, imminetibus festis solemnioribus, ipsoque etiam Epiphaniæ baptismo, primatē Eulogium jam longævum, senemque Joannem, et pene effectum Porphyrium Gazensem, aliosque episcopos in concilio contractos esse. Neque ullum superioris potestatis mandatum compulsi synodum; si quod enim impulsisset, qua ratione Augustinus aut illud ignorasset, cum, referente Orosio, singula quæque hujusce negotii didicerit; aut notum siluisset, cum ad rem suam non contemnendum foret momentum?

Restat igitur opinari ad ordinationem episcopi venisse Patres: nam et summi habuit Diospolis episcopum, ut constat ex concilio Calcedonensi atque notitia episcoporum Palæstinae, et vidua relinqui non debuit Ecclesia, imminente solemnī baptismo, et ea causa solebat extraordinariæ synodos cogere, et primatis erat ordinare sibi synecium, id est, suæ provincie episcopum. Patet igitur id quod primum assertum est, non instituendi de Pelagio iudicii causa per se coactam synodum Diospoli, sed propter ordinandum episcopum.

Jam vero, quod fuit in partitione secundum, arreptam hanc a Joanne purgandi Pelagii occasionem, facile conficitur ex dissertatione de synodis; inde enim constat quo consilio venerit Joannes Hierosolymitanus ad synodum, quibusve artibus tentaverit per episcopos sibi addictos rem promovere Pelagii, quem Hieronymo sciebat invisum; sed hoc Joannis consilium artesque satis Hieronymus cum perspiceret, voluit, opinor, episcopos episcopis opponere, reumque oblati libelli peragere, quem Joannes integrum famæ præstare vellet. Id ego, quod tertium est, qua ratione opinor, ita ostendo. Accusationis libellus Eulogio Cæsariensi atque provincie primati ab Erote et Lazaro oblati, apud Hieronymum, quicum versabatur Orosius, procul dubio compositus est. Nam cum Pelagio objecta sint quæ libello continebantur, et alia ex libris Pelagii, sive de actuali conversatione, sive de consolatione et exhortatione viduæ, alia ex libello quem contra Cœlestium Paulinus diaconus Aurelio Carthaginiensi dedit, alia ex litteris Hilarii monachi ad Augustinum, alia ex libro quodam Cœlestii pluribus capitulis distincto desumpta sint; quæ primi generis, eadem iisdemque verbis in primo et tertio Hieronymi dialogo leguntur; quæ secundi et tertii, suppeditavit Orosius, ut ex Apologia facile conficitur; quæ quarti, non iisdem quidem verbis, sed eodem sensu in Dialogis habentur. Quod tamen facere difficultatem non debet, siquidem monuit Augustinus, utique Orosii testimonio, non in ipso quidem concilio eadem verba ex hoc Cœlestii libello, sed easdem tantum fere sententias relatas esse.

Illæ si vera sint, ut esse vix ullus prudens rerum negaverit, plurimum rerum causâ hactenus aut ignotâ aut saltem dubiâ apparent; et primo quidem, cur Orosius non autumno redierit in Africam, quod tempestas suadebat, immo et promissa fides poscebat; simul enim et apologiam sibi, et Pelagio litem, et Joanni vicem parabat; aut certe intentus in omnem

A occasionem excubabat, si qua posset ratione, Pelagios cogitandi occurrere, quod et præstitit, ex occulto alienaque personâ accusans.

Deinde vero, cur Hieronymus petenti Critobulo cur non accusaret in iudicio quem hæresis secreto argueret, responderit perplexus, atque ita, ut iudicium videatur minari; cogitabat enim de Gallicanis episcopis et instruendis ad rem agendam, et impellendis ad fidem catholicam defendendam.

Tertio, cur Hieronymus et Orosius accusare per se noluerint, sed episcoporum duorum persona uti maluerint: metuebant scilicet primo ne invidia viderentur eo impelli; deinde defendenti episcopo episcopi duo opponendi erant, lique transmarini, quo peritiores crederentur rerum Pelagii transmarini monachi. Hanc suam Hieronymus sive industriam, sive diligentiam vix non prodidit, cum se postea inter domitores hæresis Augustino Alipioque accenset, et communionem odii Pelagiani sibi cum iisdem congratulatur.

B Quarto, cur Gallicani duo episcopi obtulerint quidem Eulogio libellum, a iudicio tamen, allata excusatione, absterint: quam excusationem aliter alios tunc temporis interpretatos esse satis indicat Augustinus (*Lib. de Gest. Palæst. c. 1*), cum probabilius ait absentiam contigi-se propter alterius morbum. Veruntamen quispiam non improbabilius opinetur affectatam fuisse, primo ne vilesceat dignitas episcoporum, tum accusatorum nomine, tum contentione cum monacho; deinde ne impari sorte contenderent coram Græcis iudicibus, cum cogerentur loqui per interpretem, Pelagius per se Græce responderet; postea ut Joannem Pelagii patronum ne offenderent, si forte cum ipso altercati contingeret; tandem ne libellum aliena opera confectum exponere deberent, aut etiam rem sibi non notissimam urgere; denique ne pudore suffunderentur, cum audirent afferri causas sui testimonii rejiciendi, quas allatas et eas quidem probrosas et sane graves indicat Augustinus (*Ibid., c. 16*). Jam quidquid dicti episcopus Joannes de absentibus fratribus nostris sive coepiscopis Erote ac Lazaro, sive de presbytero Orosio, sive de aliis, quorum ibi non sunt nomina expressa, credo quod intelligat ad eorum præjudicium non valere; si enim præsentibus essent, possent eum fortasse, absit ut dicam convincere de mendacio, sed forte commemorare, quid forte fuisset oblitus, aut in quo eum sefellerit Latinus interpres, licet sine studio mentiendi, certe alienæ linguæ minus intellectæ nonnulla difficultate; præsertim quia non in gestis agitur quæ, improbi ne mentiantur, boni autem ne aliquid obliviscantur, utiliter instillantur. Si quis autem memoratis fratribus nostris ex hoc aliquid questionis intulerit, eosque ad iudicium episcopale vocaverit, sibi, ut poterunt, aderunt: nobis laborare quid opus est; quando ne ipsi quidem iudices post coepiscopi nostri narrationem aliquid inde pronuntiare voluerunt?

C Quinto, cur Gallicani duo illi episcopi, quorum vel ipsa nomina Zosimus pontifex infanda dixit, laudibus ornati sunt ab Africanis. In hanc opinionem Orosius episcoporum amicus Africanos induxerat, quasi vel mercedem oblati libelli rependeret, vel beneficium referret.

D Sexto, cur Hieronymus synodum Diospolitana miserabilem scripserit, in qua nempe, licet fides vicerit, vicit tamen industria Joannis Pelagii volentis purum hæresis præstare, suisque, ut ipse quidem aiebat, æmulis superiorem.

Septimo, cur rebus, ut fit, patefactis Hieronymi pars a Pelagii sectariis non mediocriter vexata sit, immo ipse Hieronymus in vitæ discrimen venerit, quod declinare non aliter potuit quam turris munitioris præsidio.

Postremo denique, cur de Joanne veluti persecutionis auctore ad Innocentium papam delatæ sint querelæ, nec tamen hujusmodi, ut appellatis nominatum personis posset pontifex legitimum iudicium

exercere; interfuit enim ita securitati suae in posterum consulere, ut causae tamen negotii non clarissime paterent.

Sub finem addi potest, quod in Dissertatione de synodis omni episcoporum quatuordecim provinciarum Palaestinae primae, qui concilio affuerunt, sedes notae esse, si modo quinquae excipias. Ammonitanam, Porphyriam juniorem, Zosimum, Nymphidum et Chromatium; nam Eulogius Caesariensi Ecclesiae praefuit, Joannes Hierosolymitanus, Porphyrius Gazensi, Eutimius Jerichontinae, Koboenus Eleutheropolitanae, Fidos Joppensi, Jovianus Ascalonitanae, Eleutherius Sebastena, Clematius, ut videtur, Diospolitanae.

Praefationes ad libros Commentariorum in Jeremiam.

Ratio temporis quo conscriptae sunt praefationes quatuor in libros Commentariorum in Jeremiam, non aliunde certius quam ex ipsismet inbitur.

Prima siquidem edita est cum nuper in doctus calumniator erupisset, praecursore Grunio, qui nimia steret recordia, utpote stolidissimus, et Scriptorum pulchris praegravatus; qui etiam Commentarios Hieronymi in epistolam Pauli ad Ephesios reprehendendos putaret. Haec autem in Pelagium conveniunt Rufini, quem Grunnius Hieronymus nominat, discipulum, oriundum ex Britannia, hominem corpulentum, et Hieronymianae prolixitatis in Commentariis praesua brevitate reprehensorem. Haec igitur praefatio edita est anno, circiter 413, quo Pelagius Commentarios in epistolam Pauli in Oriente vulgabat, et eis propter simplicitatem et brevitatem praeter Hieronymianis pretium apud multos fecerat: atque hinc factum procul dubio ut Hieronymus singulis fere praefationibus in libros post hanc reprehensionem compositos, brevitate promitteret. Sic enim habet in secunda praefatione: Dictandi commentarioli, nec nimia longitudine extendentes opus. In tertia: Conabor latissimos explanationis campos angusta commentariorum semita coarctare. In quarta: Quarta breviter transcurrentes, in his tantum quae obscura fuerint immoremur.

Notanda vero generosa mens sanctissimi senis parvipendentis obrectatorum rabiem, qui non solum verba, sed syllabas quoque verborum calumniarentur; in eo se scribere aliquid arbitrantur, si de alienis Operibus detraherent.

Secunda suum habet certum characterem, scribit enim Hieronymus: Secundum librum celeri sermone dictamus, avertentes parumper aures, ne audiamus iudicium sanguinis, et interfectorum animas deploramus, qui opinione virtutum quotidie corrumpunt in superbiam, et Deo se similes arbitrantur, etc., quorum furori respondimus, ut potuimus; et si Dominus vitam dederit, plenius responsuri sumus.

Scripta est igitur post epistolam ad Ctesiphontem, ubi eadem fere verba inveniuntur, et ante Dialogorum plenius Opus, quod promittitur, atque ita ann. 414.

Tertia eandem praefati notam: Latrat, inquit Hieronymus, per Albinum canem, grandem et corpulentum, etc. Verum hoc alias, cum nempe pleniori Opere (Dialogorum tribus libris) tria Cerberi capita contrivit; eodem igitur anno ac praecedens scripta est.

Verba autem, quibus solitam haereticorum in catholicos versutiam fidei defensor exemplo suo probat, digna sunt omnino quoque notentur. Id agi debet et nocibus; et aperte, et per insidias, veris falsa miscendo, immo universa mendacia subdolo melle circumliniens, ut qui audit verborum dulcedinem, venena pectoris non formidet; pacem pollicetur, ut graviora bella exercent; ridet, ut mordet; manum offert, ut ea improvise simplicem interficiat Abner. Nimirum hoc illud est, quod et Apostolus loquebatur. Non enim ejus ignoramus astutias (II Cor. II, 11). Sic tacet, atibi criminatur; mittit in universum orbem epistolas, biblicas, prias auriferas, nunc maledicas, et patientiam nostram de Christi humilitate venientem, male conscientiae signum interpretatur.

Quarta eodem tempore conscriptam se manifestis indicibus probat; exponit enim haeresis Pelagianae originem, artesque hominum occulta venena spargentium contra quos tacito nomine Opus confectum sit, nec tamen adhuc editum, propter iniquitatem temporum, et Joannis Hierosolymitani impotens erga Pelagium studium. Sed juxta totam hic exhibere, quoniam continet plurima magni ad hoc negotium momenti, et per se dignissima quae sciuntur. Multis et de toto orbe confluentium turbis, et sanctorum fratrum monasteriique curis occupatus, commentarios in Jeremiam per intervallum dictabam, ut quod deerat otio superesset industriis; cum subito haeresis Pythagorae et Zenonis Academiarum doctrinae, id est, impassibilitatis et impeccantiae, quae olim in Origene, et dudum in discipulis ejus Grunio, Evagrius Pontico, et Joviniano jugulata est, cepit reviviscere, et non solum in Occidentis, sed et in Orientis partibus sibilare, et in quibusdam insulis, praecipue Siciliae et Rhodi, maculare plerosque, et crescere per dies singulos, dum secreto docent et publice negant: cui respondere, diu tacens, et dolorem silentio devorans, crebra fratrum expostulatione compulsus sum; nec tamen huc usque prorupi, ut auctorum nomina ponerem, malens eos corrigi, quam infamari. Nec enim hominum, sed erroris inimicus sum; qui mihi ut vicem talionis et gentium sui doloris illiderent, veteres magistrorum suorum calumnias concinentes, in tantum elingues et miseri demonstrati sunt, ut ne maledicere quidem oris verbis potuerint: quorum tunc temporis, editis adversus eos libris, nemine confutatae sunt; quos qui legere voluerint, liquido pervidebunt, canes eos juxta Isaiam esse multos, qui latrare nesciant, habentes quidem voluntatem et rabiem monendi, sed artem fingendi et latrandi non habentes. Quibus loquar compendio: Aut bona sunt quae docetis, aut mala. Si bona, defendite libere; si mala, quid occulte miseros jugulatis errore, rectaque fidei, ad decipiendos simplices quoque, faciat is expositionem? Quae si vera est, cur absconditur; si falsa, cur scribitur? Rogo, quae est ista insania? Praecipiente Apostolo ut parati simus ad satisfaciendum omni poscenti nos rationem de ea quae in nobis est spe (I Pet. III, 15); et propheta clamante: Loquebar de testimonio tuis in conspectu regum, et non confundabar (Ps. CXV, 48). Isti publicum fugiunt, et susurrant in angustiis perditionum, dolentque quasi pro suis quae sua iactantur confiteri. Cumque generaliter adversum vitia quid et haereticos dicimus, se peti queruntur, malumque conscientiae dissimulata divi indignatione pronuntiant. Quod si cavendum nobis est ne veterem lacerare videamur necessitudinem, si superbissimam haeresim spirituali mucrone truncemus, ergo sustinendae erunt nobis cruce proinde fidei, et dicendum cum propheta: Versatus sum in miseria, dum mihi infigitur spina (Ps. XXXI, 4). Quin potius audiant illud apostolicum: Obedire Deo magis oportet quam hominibus (Act. V, 29). Et iterum: Si hominibus placerem, Christi servus non essem (Gal. I, 10). Verum haec in proprio, nisi tacuerint, Opere plenius exsequimur.

In commentariis ad eap. 25 de Pelagianis loquitur, non item de Palladio Galata, quod suspicatus tamen Barnianus, cum ait, non omittendum monere lectorem praefationem in sextum librum Commentariorum in Ezechielem videri pertinere ad historiam Pelagianam, scriptamque post mortem Rufini Aquileiensis, quasi ex ejus busto Pelagiani enascerentur. Sic enim habet (Praefat. in VI lib. Comm. Ezechielis): Patabam quod medio serpente confosso, non reviviscerent hydrae novella plantaria, et, iuxta fabulas poetarum, Scylla moriua, nequaquam in me Scyllae emerent canes, qui latrare non cessant; et haereticis Dei percussis manibus, ne tentarentur, si fieri potest; etiam electi Dei (Matth. XXIV, 22) [Addendum: f. rie par existeret]. Haeresis ipsa non moritur, hereditariis contra nos odiorum seorum catulis derelictis, qui nostra simulantem gentricis antiquae, et pallidis Ulyssis venena non discernunt, labiisque tantum melle circumstant, et

juxta eloquia Scripturarum, mollierunt verba sua super oleum, ipsi autem sunt jacula (Ps. lrv, 22), et jacula ignita, quæ scuto fidei repellenda simul et extinguenda sunt.

Ex his præfationibus Hieronymi aliisque Operibus jam memoratis intelligere est quis status fuerit rei Pelagianæ in Palæstina ab adventu Pelagii usque ad synodum Diospolitānam, quibusque artibus promoveretur, præsertim apud nobiles feminas, ipso per se agente Pelagio cum Anniano: coibat nempe facilio toti orbi perniciem factura, pietatis atque humilitatis specie, severioris disciplinæ jactantia, alienorum Operum reprehensione, occultis conventibus in cubiculis, adulatione potentium viduarum, facundia ostentatione, callida doctrinæ expositione, minus in eos qui contra scriberent, quasi responsionum mole obruendi forent; querela continua, quod invidiam paterentur homines evangelicæ regulæ tenacissimi; clericorum scissione in partes, inspirato parti suo nomine donatæ odio erga sanctos, qui cum Hieronymo in monasterio serviebant Deo, etc.

Reliquæ tres epistolæ.

Epistola ad Alipium et Augustinum paulo ante mortem Hieronymi scripta est, nimirum ann. 419, sub finem; namque in ea fit mentio, et synodi Diospolitane, quæ coacta est ann. 415, sub finem; et commemorantur in Palæstina Piniani et Melanix, qui cum Albina advenerant ann. 416; et jugulata hæresis Coelestianæ, quod contigit ann. 418 et obitus sancti Eustochii, quæ transit ad Deum die 23 Septembris ann. 449; et redeuntis post annum in Africam Innocentii presbyteri, qui missus fuerat ann. 418 Alexandriam ab Africana synodo ad conquirendos canones Nicænos, rediit vero ann. 419, statimque Roman missus est cum canonibus ad Bonifacium vi kalend. Decembris.

Quamquam, ut ingenuè fatear, difficile creditu mihi videatur Innocentium ex sancta Bethleem profectum aliquanto temporis intervallo, post dormitionem Eustochii, quæ se pridem doluisse scribit Hieronymus, Carthaginem venisse hiemis tempore, et vi kalend. Decembris missum fuisse Roman. Quare vel mors Eustochii in annum priorem referri debet, quod minus reari: vel Innocentius qui litterarum Hieronymi portitor non fuit idem ac qui Alexandriam legatus est ab Africanis, quod non illibenter fatear, propter hæc Hieronymi verba: Sanctus Innocentius presbyter, qui hujus sermonis est portitor, anno præterito, quasi nequaquam in Africam reversurus, mea ad dignationem vestram scripta non sumpsit. At qui legatus fuerat Innocentius, utique reversurus erat.

Etsi hæc epistola continet responsionem ad quæstia Alipii et Augustini de libris ab Anniano adversus epistolam Hieronymi ad Ctesiphontem dialogosque scriptis; meliori tamen ex parte posita est in gratiis magnificæ utrique agendis, quod ipsi cooperantibus et auctoribus hæresis Coelestiana jugulata esset.

Seclatorum Pelagii vix non in rabiem versorum, ob condemnationem magistri, meminit his verbis: Cum superatos damnatosque esse se sentiant, tamen venena mentium non omittunt, et, quod solum possunt, nos oderunt, per quos putant se libertatem docendæ hæresis perdidisse.

Habet plura de Anniano quæ non parum conducunt ad historiam et criticam, sed hæc retulimus in Anniani elogio.

Dux sunt adhuc epistolæ ad Augustinum, sed breves admodum, atque enigmatica, ut antea dictum est: altera apud Augustinum vigesima quinta numeratur; altera vigesima sexta. Illa videtur statim post synodum Diospolitānam data, quando grassante nescio quo perditorum cuncto, qui valde in perversum niteretur Pelagio suffragari, vix munitior turris Hieronymum ab impetu et incurso vaporum tueri potuit (Lib. de Gest. Palæst. c. ult.). Ista paulo post auditam in Palæstina condemnationem utriusque hæretici

A a Zosimo: id enim significant verba mox afferenda.

In priore eximium istud est: Macte virtute in orbe celebraris; catholici te conditorem antiquæ rursum fidei venerantur atque suspiciunt, et, quod signum majoris gloriæ est, omnes hæretici detestantur, et me pari persequuntur odio, ut quos gladiis nequeunt, voto interficiant.

Eximium hoc etiam in altera. Multi uroque claudicant pede, et nec fractis quidem cervicibus inclinantur, habentes affectum erroris pristini, cum prædicandi eandem non habent libertatem.

Tres epistolæ ostendunt rei Pelagianæ statum in Palæstina a synodo Diospolitana usque ad annum 419, nempe insolentes hujus factionis homines, propter suffragata a Pelagio per mendacia absolutionem ab episcopis, suam hæresim approbatam, epistolis in provincias missis, mentiuntur, suisque adversariis aperta via intulerunt, ut Hieronymum vix munitior turris tueri potuerit, Dei servi et ancillæ ad curam Hieronymi pertinentes sceleratissima cæde officerentur, diaconus occideretur, et ædificia monasteriorum incenderentur (Lib. de Gest. cap. ultim.). Sed audita condemnationis fama, insolentiaque in rabiem versa, nihil non commenti sunt, nihil non machinati adversus eos quos suæ damnationis auctores crederent, metuque imperilium sanctionum compressi, non evomerunt venenum, sed oculcius foverunt.

CAPUT II.

De scriptis ab Augustino adversus Pelagianos.

Hactenus de Hieronymo, qui bello Ecclesiæ contra Pelagianos velatus est, eo fere modo quo solent veterani duces, fama potius quam manu. Totam expressit pugnam Augustinus, de quo non honorificentius quam prudens Hormisdas papa dixit: Quid Romana asseveret Ecclesiæ de libero arbitrio et gratia Dei, ex variis Augustini libris, et maxime ad Hilarium et Prosperum, cognosci posse. Id est, ut ego quidem interpreter, posse quidem, vel ex uno satis Augustino constare quid columna veritatis, quid os Spiritus sancti loquatur. Sed tanti nihilominus viri sententiam, non ex quibuscumque Operibus æqualiter, verum ex postremis potissimum intelligendam. Atque hæc pars sententiæ pontificis cum talis sit, ut ad alienius doctoris commendationem brevius nihil ampliusque dici possit, altera tamen necessarie ejusdani prudentiæ monium gravissimum continet, ne dum auctoritatem ita commendatam se juiur, veluti regulam catholici sensus, unam omnibus sine defectu Operibus fidem præstemus, atque ita imprudentes ab ipsomet magistro aberremus. Quamvis enim Augustinus assecutus sit aliquando tantam divinarum gratiæ mysteriorum intelligentiam, quantum forte nemo alius, præter apostolos; non tamen constitit statim in summo, sed per gradus nitendo, difficultatum tenebras, prout divina lux se infundebat, obstantes perripuit.

Id de se ipse cordate sincereque testatus est, nec uno in loco, nec uno tempore; ideoque sui studiosos jubebat ita suis in Operibus legendis versari, ut secum proficere et iidem quasi passibus ad veritatem accedere studerent (Epist. 7, et l. de Bon. Persév. c. 21, etc.).

Ego certe, cum primum animum applicui ad quæstiones gratiæ penitus scrutandas, sanctissimi doctoris præcepto obediendum putavi, hauriendamque ex eo fonte veritatem, quem mihi purissimum veritatis magistra Ecclesiæ indicabat. Eam ob rem diligentius inquisivi quæ vera forent Augustini Opera, quæ supposita; quæ ad negotium gratiæ per se pertinerent, quæ id obiter tantum attingerent; quæ denique singula tempore conscripta sunt, et qua scribentis experientia, ut præstis vesigiis ductorem ab Ecclesiâ mihi datum sequer, ejusque ductu, et quasi methodo, facilius eo pervenirem quo tendebam.

Erit forte qui superflua me diligentia laboras-

putet, cum toto hoc labore sanctus doctor defunctus videatur, recensitis ordine suis Operibus. Verum in Retractationum libris, neque epistolæ recognitæ sunt, neque homiliæ; sed tractatus duntaxat, in quibus tamen ordinem temporis exacte non servari, vel ex hoc uno quisque facile cognoscat, quod adhuc incertum sit apud eruditos quo anno liber de Gratia et Libero Arbitrio, quoque alius de Octo Dilectis Questionibus conscriptus sit. Neque illud mirum, cum Augustinus inter retractandum ea sæpe conjunxerit, propter cognationem argumenti, quæ temporis ratione distarent; et forte nonnumquam acciderit ut senem septuagenario majorem memoria deficeret.

ANTE ANNUM CCCCXII.

Libri tres de Libero Arbitrio (Tomo I); — Liber unus de Duobus Animabus (Tomo VI); — Expositio quarundam propositionum ex Epistola ad Romanos (Tomo IV); — Libri duo ad Simplicianum (Tomo IV).

Testatur Augustinus se nihil ante hunc annum in hæresin Pelagianam scripsisse, contra quam prius, cum opus fuerat, non scripturus, sed sermonibus et collocationibus agebat (*Lib. i. Retract. cap. 33*).

Videtur tamen nasciturum hoc monstrum quasi præfocasse tribus libris de Libero Arbitrio, quos partim Romæ inchoavit laicus, partim in Africa presbyter absolvit (*Lib. i. Retract. cap. 3*): libro uno de Duobus Animabus et expositione quarundam propositionum ex Epistola ad Romanos, quod utrumque Opus elaboravit adhuc presbyter (*Ibid. c. 15 et 22*); tandem duobus libris ad Simplicianum, quos edidit jam factus episcopus (*Lib. i. Retract. cap. 1*).

Atque hinc constat inquirenda nobis esse tempora eorum tantum Operum quæ scripta sunt octodecim annorum spatio: quot nempe effluerunt ab Opere primo ad Marcellinum, ad mortem Augustini, quæ contigit ann. Christi 450, v. calend. Septembris.

ANNO CCCCXIII.

Libri tres ad Marcellinum de Peccatorum Meritis et Remissionibus (Tomo VII). — Liber de Spiritu et Littera ad eundem (Tomo III). — Epistola ad Honoratum (Tomo II).

Scripti sunt hi quinque libri, nam epistolam Augustinus librum quoque vocat (*Dissert. de Synodis*), post judicium Carthaginense de Cælestio, quod ann. 412 ante Quadragesimam factum est. et ante mortem Marcellini, qui sub invidia tyrannidis Heracliani ab hæreticis innocens cæsus est (*Hieron. dialog. 3, sub finem*), ann. 415, viii id. Aprilis.

Primi omnium prodierunt duo, qui etsi præferant vulgare titulum de peccatorum Meritis et Remissionibus, ab Augustino tamen de Baptismo Parvulorum, et Perfectione Hominis (*Lib. de Gest. Palest. c. 11*); ab Hieronymo de Infantibus Baptizandis (*Dialog. 3, sub finem*), sumpta appellatione a præcipua parte, nominantur.

Scribendorum causa narratur, partim in libro de Gestis Palestinis (*Cap. 11*), partim in Retractationibus (*Lib. ii, cap. 33*), ferventibus scilicet contentiosissima assertione questionibus de mortalitate Adami, baptismo parvulorum, et *ἀπαρτησις* Marcellinoque tribuno, qui molestissimos patiebat disputatores adversus antiquam traditionem, per litteras Augustinum consulente, coegit sanctum doctorem sollicitudo claritatis, quam erga Christi Ecclesiam per gratiam Dei habebat, ut ad eundem Tribunal mutaret duos primum libros, deinde tertium. Sic enim ait (*Lib. ii de Pecc. Meritis, etc. cap. 1*): Post dies paucissimos a missis libris, legi Pelagii quedam scripta, viri, ut audio, sancti, et non parvo profectu christiani, quæ in Pauli apostoli Epistolæ expositionibus brevissimas continerent; atque ibi comperi, cum ad illum venisset locum, ubi dicit Apostolus (*Rom. v, 12*): Per unum hominem peccatum intrasse in mundum, et per peccatum mor-

tem, atque ita in omnes homines pertransiisse, quamdam eorum argumentationem qui negant parvulos peccatum originale gestare, etc. Quapropter quoniam illi Operi, quod jam certo fine concluderam, nihil addere volui, et ipsam eisdem verbis, quibus eam legi, et quid mihi contra redeatur, huic epistolæ inserendum putavi.

Post judicium Carthaginense compositos a se testatur Augustinus, sed ante mortem Marcellini (*Lib. ii Retract. cap. 33*): Cælestius, discipulus ejus, jam propter tales assertiones apud Carthaginem in episcopali judicio, ubi ego non interfui, excommunicationem meruerat. Et alio in loco (*Ibid. c. 37*): Ad quem, inquit, scriperam tres libros, quorum titulus est de peccatorum Meritis et Remissione, ubi diligenter disputatur etiam de baptismo parvulorum, rescripsit mihi se fuisse permotum, quod dicerem, etc. Legenda in eandem sententiam epistola 158, ad Marcellinum.

Hæc cum certa sint, ruere oportet opinionem Baronii tres ejusmodi libros referentis ad annum 411; B judicium enim de Cælestio habitum est ann. 412, ante Quadragesimam.

Liber de Spiritu et Littera indubitatam præfert temporis notam; scriptus siquidem est post libros de Peccatorum Meritis, et ante mortem Marcellini, atque adeo, vel sub finem præsentis anni, vel initio consequentis.

Nec minus evidenti caractere insignitur epistola ad Honoratum de gratia novi Testamenti: sic enim Augustinus Marcellino, post missos, atque etiam, nonnulla facta recognitione, remissos tres libros de Peccatorum Meritis (*Epist. 120, epist. 458*): Nunc, inquit, in manibus habeo librum ad Honoratum nostrum de questionibus quibusdam quinque, quas mihi proposuit, et per litteras intimavit. Et alio in loco: Eo ipso tempore quo contra Donatistas vehementer exercebamur, et contra Pelagianos exerceri jam ceperamus, amicus quidam mihi quinque a Carthaginem quæstiones, et rogavit ut eas illi scribendo exponerem, etc. (*Lib. ii C Retract. cap. 36*).

ANNO CCCCXIII.

Sermo in die natali sancti Joannis præcursoris (Tomo II Suppl.); — Sermo 14 de verbis Apostoli (Tomo X).

Hoc anno habiti sunt Carthagine duo sermones ad populum, de baptismo parvulorum: primus in natali sancti Joannis, mense Junio (*ii part. Suppl. pag. 338*), alter post natale sancti Joannis, in festo martyris, mense Julio. Ille editus est nuper ex bibliotheca regia; iste jamdudum censetur decimo quarto loco inter sermones de verbis Apostoli.

De primo hæc habet Augustinus (*Serm. 14 de verbis Apostoli*). Natali sancti Joannis, inter cætera quæ dicenda videbantur, ad baptismum parvulorum noster sermo deductus est; et quia jam prolixus erat, et de illo terminando cogitabatur, non tanta dicta sunt de tanta questione, quanta in periculo tanto a sollicitis dici debuerunt; sollicitos autem nos facit, non ipsa sententia jam olim in Ecclesia catholica summa auctoritate fundata, sed disputationes quorundam, qui modo crebrescere, et multorum animas evertere moluntur. Quibus verbis nemo non agnoscat significari sermonem nuper editum, qui voluerit vel leviter ipsum oculis lustrare.

De secundo ita idem Augustinus, post factam mentionem librorum de Baptismo parvulorum, ad Marcellinum scribit (*Lib. de Gest. Palest. c. 11*). De quo etiam, baptismo parvulorum, postea te jubente (*Aurelium alloquitur*) in basilica Majorini, gestans in manibus epis olim gloriosissimi martyris Cyprian, et de hac re verba ejus recitans atque pertractans, ut error iste nefarius de quorundam cordibus auferretur, quibus persuasa fuerant, quæ in his gestis videmus damnata, adjunctis orationibus tuis, quantum potui, laboravi.

Habitus est, ut mox dixi, post festum natale sancti

Joannis, et in die solemni martyris ejusdam, Felicitatis opinor, non quæ sociam habuit Perpetuam, et Tuburtæ passa est, sed alterius septem filiorum martyrum matris, cujus memoria vi idus Julii in Africa quoque celebrabatur. Sic enim Augustinus post ea quæ pertinent ad priorem sermonem mox allata, pergit (*Serm. 14 de verb. Apost.*): *Hodie ergo adjuvante Domino placuit vobis hinc loqui. Diem quidem solemnem martyris celebramus, sed major causa est omnium fidelium quam tantummodo martyrum, etc.* Verbum Apostoli, quod tractatum est, fuit istud procul dubio, quod in primo sermone allatum est: *Per Adam enim peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, atque ita in omnes pertransiit, in quo omnes peccaverunt.*

Argumentum exponitur his verbis (*Ibid.*): *Concedunt parvulos baptizari oportere; non ergo quæstio est inter nos et ipsos utrum parvuli baptizandi sint, sed de causa queritur quare baptizandi sint, etc.* Nos dicimus eos aliter salutem et vitam æternam non habituros, nisi baptizentur in Christo; illi autem dicunt non propter salutem, non propter vitam æternam, sed propter regnum cælorum, etc.

Re multis rationibus confecta, adjuvit Augustinus (*Lib. III. epist. 8 ad Fidum de baptismo infant.*) auctoritatem sancti Cypriani, cujus epistolam audienti populo integrum prælegit, partim in primo, partim in secundo sermone. Videtur autem Hieronymus (*Dialog. 3 advers. Pelag.*), vel utrumque legisse ab Orosio ex Africa delatum, vel narrantem Orosium audivisse; ejusdem enim epistolæ quam perinde ac Augustinus descripsit auctoritate usus est.

ANNO CCCXIV.

Liber sive epistola ad Hilarium monachum (Tomo II); — Liber de Perfectione Justitiæ (Tomo VII).

Augustinus Hilario Syracensis interroganti de quæstionibus Pelagianorum, respondit epistola (*Epist. 89*), quam ipse propter prolixitatem librum vocat. Fuit vero Hilarius laicus tantum, quippe quem Augustinus filium nominat (*Lib. de Gest. c. 11*), monachum Hincmarus (*Lib. de Predestinat.*).

Ratio temporis quo scriptam dicimus epistolam hanc, facile inde conficitur. Ab Orosio in Palestinam delata est (*Orosius in apolog. c. 3*), lectaque in conventu presbyterorum die 30 Julii anni 413, ab Hieronymo memoratur in 3 dialogo, quem absolutum esse ante synodum Diospolitanam ostendimus: in eadem synodo inde Pelagio quædam objecta sunt (*Lib. de Gest. cap. 11*). Cum ergo Orosius in Palestinam venerit verna tempestate anni 413, cumque ipse de hac epistola Augustini, et de alia Hieronymi ad Ctesiphontem loquens, utramque nuper scriptam dixerit, certe cum epistola Hieronymi, vel sub finem anni 413, vel hujusce 414 initio data sit; latendum quoque est, Augustini epistolam, vel exeunte anno 413, quod minus reor, vel ineunte isto 414, scriptam fuisse.

Neque vero prius scribi potuit, cum in ea fiat mentio, tum judicii de Cælestio facti Carthagine sub initium anni 412; tum librorum de Peccatorum Meritis, et libri de Spiritu et Littera, qui editi anni 412, sub finem; tum denique ecclesiasticorum sermonum, de quæstionibus Pelagianorum, quorum præcipui fuerunt illi duo quo habiti anni 413, circa medium.

Inde vero evertitur opinio Baronii, epistolam hanc volentis scriptam fuisse ann. 411, id est, ante judicium de Cælestio exercitum Carthagine, et scriptos ad Marcellinum libros.

Ad idem ipsi in tempus, si tamen non ad superius, pertinet liber de Perfectione Justitiæ, quo respondit Augustinus libro quem ex Sicilia acceperunt Paulus et Eutropius, Hispaniarum episcopi, ad ipsum miserant. Erat ille Cælestii, ut dicebatur, continebatque definitiones sexdecim, seu ratiocinationes de ἀναμάρτια, cum suis et Scriptura testimoniis,

A objectorumque solutionibus. Ratio temporis mihi videtur inde posse non improbabilius concludi. Nam Orosius, in sua ad Augustinum de Priscillianistis consultatione, meminit Commonitorii, ut loquitur, de hæresibus Augustino ab istis duobus episcopis directi: nec aliud videtur nomine Commonitorii significasse, quam litteras cum definitionibus missas; si enim aliud significatum veluisset, id procul dubio non tacuisset Augustinus, ut ex rerum adjunctis manifestum est. Cum ergo consultatio non exiguo tempore præcesserit Orosii, sive ex patria ad Augustinum, sive ex Africa ad Hieronymum profectioem, cumque scriptus sit liber de Perfectione Justitiæ, et ante reditum Orosii ex Oriente in Africam, et postquam Augustinus Hilarii, ut opinor, de accepta epistola gratias agentis responsione didicisset, Cælestium non esse in Sicilia, necesse est nunc temporis fuisse confectum.

B Verum contra hanc rationem temporis pugnat objectio sane gravis. Nam si liber iste jam tunc temporis fuisset conscriptus cum Orosius in Palestinam profectus est, ab ipso delatus esset una cum aliis Operibus tunc absolutis, libris nempe tribus ad Marcellinum, sermone 14 de verbis Apostoli, et epistola ad Hilarium; neque enim minoris momenti videri potuit ad rem fidei contra Pelagium defendendam. Delatum vero non fuisse ex eo constat; quod et Hieronymus de impeccantis disputans ipsis non meminit, non oblitus, cum de baptismo parvulorum ageret, librorum ad Marcellinum; et de ipso nihil Orosius legerit in synodo Joannis, cum tamen opportunum admodum esset; et inde nihil objectum sit Pelagio Diospoli, etsi longe plura pravioraque contineat quam libellus episcoporum.

Facit hæc objectio ut sententiam meam non indubitabili opinor; non facit tamen ut falsam rear; potuit enim fieri ut quemadmodum librum de Spiritu et Littera Orosius vel non detulit, vel non meminit, ita nec istam, licet uterque multum conducatur ad fidem tuendam. Potuit pariter fieri ut eadem causa cur Augustinus huic inter recensendos libros prætermiserit, memor tamen epistolæ ad Hilarium, vetuerit ne ipsum Orosius serum deportaret, forte nimirum missæ ad Paulinum et Eutropium responsionis apographum, vel nullum Hippone servatum, vel amicis commodatum ut describeretur, communi cum aliis, quorum meminit Possidius, libris lato recuperari non potuit.

ANNO CCCXV.

Duæ epistolæ ad Hieronymum (Tomo II); — Liber de Natura et Gratia (Tomo VII).

Augustinus duas dedit ad Hieronymum epistolas; alteram (*Epist. 166*) de origine animarum, alteram (*Epist. 29*) de loco Jacobi: *Qui offenderit in uno, factus est omnium reus.* Utrunque detulit secum Orosius, de quo Augustinus. *Venit ad me religiosus juvenis catholica pace frater, etate filius, honore presbyter noster Orosius, vigil ingenio, paratus eloquio, flagrans studio, utile eas in domo Domini esse desiderans, ad refellendas falsas perniciosasque doctrinas, quæ animas Hispanorum multo infelicitius quam corpora barbaricus gladius trucidarunt.* Nam inde ad nos usque ab Oceani littore properavit, fama excitus quod a me posset de iis que scire vellet quidquid vellet audire. Neque nullum cepit adventus sui fructum. Primo ne de me multum famæ crederet; deinde docui hominem quod petiui; quod autem non petui, unde discere posset admonui, atque ut ad te iret hortatus sum. *Qua in re consilium vel præceptum meum cum libenter et obedienter acciperet, rogavi eum ut abs te veniens per nos ad propria remearet. Nam ejus pollicitationem tenens, occasionem mihi credidi a Domino esse concessam qua tibi scriberem de iis que per te scire cupio, etc.*

Librum de Natura et Gratia inchoaverat quidem antequam Orosius Hippone solveret, sed nondum absolverat. Unde in Retractionibus (*Lib. II cap. 42*).

Venit etiam tunc in manus meas quidam Pelagii liber, ubi hominis naturam contra Dei gratiam, qua iustificatur impius, et qua christiani sumus, quantā potuit argumentatione defendit: librum ergo quo huic respondi, defendens gratiam, non contra naturam, sed per quam natura liberatur et regitur, de Natura et Gratia nuncupavi, etc. Et ad Innocentium papam nomine quinque episcoporum (Epist. 177): Misimus reverentissime tunc librum, quem dederunt quidam religiosi et honesti adolescentes servi Dei, quorum etiam nomina non taceamus, qui sicut audivimus, et jam nosse dignaris, ipsius Pelagii exhortatione, spem quam habebant in sacculo, reliquerunt, et nunc continentem Deo servant: qui cum eodem errore tandem aliquando, per qualemcumque operam nostram, Domino inspirante, caruissent, protulerunt eundem librum, Pelagii esse dicentes, et ut ei responderetur impendio rogaverunt. Factum est. Ad eosdem rescripta est ipsa responsio. Agentes gratias rescripserunt. Utrumque misimus, et cui responsum est, et quo responsum est. Et ne nimium essemus onerosi, signa fecimus his locis, ubi petimus inspicere non graveris.

In libro de Gestis Palæstinis (cap. 25, 24 et 25) narrat totam libri velut historiam, quam, contexturatur etiam scribens ad Joannem Hierosolymitanum (Epist. 179).

Unde ipse quoque Orosius (Apolog. c. 5): Exposui, inquit, coronæ vestræ breviter, ut potui, Cælestium jam ad honorem presbyterii subrepentem, apud Carthaginem plurimis episcopis judicantibus proditum, auditum, convictum, detestatumque ab Ecclesia, ex Africa profugisse; contra librum vero Pelagii B. Augustinum, discipulis ipsius Pelagii prodentibus ac petentibus, plenissime respondi: Et postea: Hoc in Cælestio Africana synodus detestata est. Hoc Augustinus episcopus scriptis suis, sicut nudistis, exhorruit. Hoc in ipsius nunc Pelagii scriptis, mea responsione condemnat.

Ex his concludere licet, librum, de quo nunc agitur, non tantum usatequam Orosius ab Augustino discederet Africa, id est ann. 415, verna tempestate, sed etiam propinquantem Quadragesima fuisse inchoatum, absolutum vero æstivo tempore. Unde Augustinus ad Evodium (Epist. 169): Scripsi etiam grandem quemdam librum adversus Pelagii hæresim, cogentibus nonnullis scribibus, quibus contra gratiam Christi opinionem perniciosissimam persuaserat. Hæc omnia si habere volueris, aliquem mitte qui tibi cuncta describat. Dixerat antea: Si ea quæ me magis occupant, a quibus in aliud averti nolo, sanctitas tua nosse tanti habet, mitte aliquem qui tibi describat. Jam enim plura perfecta sunt quæ hoc anno ante Pascha, propinquantem Quadragesima, a nobis fuerant inchoata.

Ex his vero emendari debet quod scripsit Baronius ad annum 414 de hoc libro, atque etiam de epistola 102 ad Evodium, aliisque operibus Augustini; nam ut de aliis taceam, libet nondum de Natura et Gratia absolutum erat, cum ex Africa solveret Orosius, quod ipse testatur, atque etiam Hieronymus in tertio dialogo. Solvit autem anno tantum 415.

ANNO CCCCVI.

Epistola ad Joannem Hierosolymitanum (Tomo II). — Sermo (Apud Egypti). — Epistola ad Mercatorem (Tomo IV). — Tres ad Innocentium epistolæ (Tomo II). — Epistola ad Hilarium episcopum (Tomo II).

Orosius in Africam rediit mense Maio, litterasque (Epist. 50, inter August.), tum Hieronymi ad Augustinum, tum Erosii et Lazari ad Africanos episcopos de rebus Diospoli gestis, reddidit (Synod. concil. Milevitani): detulit quoque Orientalis diaconus (Mercator in Commonit.), civis Hipponensis, missam a Pelagio ad Augustinum defensionis suæ chartulam (Lib. de Gest. cap. 52): vulgata est patriter Pelagii epistola ad amicum quemdam presbyterum, qua gloriabatur suam definitionem, et quod possit homo sine peccato esse, et Dei mandata facile

custodire, si velit, et quatuordecim episcoporum sententia comprobata (Ibid., cap. 30).

Post hæc Augustinus, et præsertim post relationem familiarem Orosii, de gratia Pelagii apud Joannem Hierosolymitanum, ad eundem episcopum scripsi, quæstus primum, quod responsum literis, utique per Orosium datis, ab eo non accepisset: deinde moneus fraterna charitate, ne permitteret sibi a Pelagio illud, cujus nonnihil ex libro de Natura protulit in speciem impietatis; denique summi offerens librum de Natura et Gratia, et vicissim petens, episcoporum plurium nomine, gesta synodi Diospolitane in Africam transmitti.

Epistola igitur ad Joannem (qui obiit ann. 417, die 10 Januarii) et post concilium Diosopolitanum habitum, ann. 415, mense Decembri, sub finem et ante duas synodos, Carthaginensem ac Milevitana, antequam tempore ann. 416 congregatas, et post Orosii in Africam reditum, mense Maio ejusdem anni, atque ita circiter mensem Julium ann. 416 scripta est: quare oportet minus attendisse Baronium ad hæc temporis notas, cum scriptam tradit anno superiore.

Per idem tempus habitus est sermo, cujus partem refert Eugypius, hæc enim verba leguntur sub finem (Tomo II c. 288): Hoc agit hodie Satanas, quomodo per venena hæreticorum ejicit homines de Ecclesia, sicut per venena serpentis ejecit de paradiso. Illam nemo dicit absolutum esse ab episcopis. Absoluta est sed confessio, quasi correctio ipsa est absoluta, quia ea quæ dixit ante episcopos catholica videbantur. Quæ autem scripsit in libris suis episcopi qui absolverunt nescierunt, et forte correctus est. Desperare enim de homine non debemus, qui forte fidei catholicæ adjungi se maluit, et ad Dei gratiam auxiliumque confugit: forte hoc factum est. Tamen non hæresis est absoluta, sed homo hæresim negans, etc.

Habitus est igitur, non solum ante synodos, de quibus non tacuisset Augustinus, quemadmodum nec tacuit sermone secundo de verbis Apostoli; sed etiam post factam de Pelagii absolutione famam, fidemque quam fecerat epistola carnalis ventositatis et elationis, quæ gestorum tarditatem procuratam præcedens in manus hominum prævolarat (Lib. de Gest. cap. 30).

Intelligimus porro non obscure ex hoc sermone quis ille fuerit episcopus, quem Pelagius Romæ vix non iurgatus est, propter dictum Augustini Deum alloquentis: Da quod jubes, et jube quod vis; nec enim alius fuit quam Urbanus Siccensis, de quo Augustinus: Sanctus frater et coepiscopus meus, Urbanus noster, qui hic presbyter fuit, et modo est Siccensis episcopus, cum remeasset ab urbe Roma, et ibi cum quodam talia sentiente confligeret, vel se confisxisse referret, cum urgeretur pondere orationis dominicæ (urgebat enim eum, et dicebat: Si in nostra potestate est non peccare, et in nostra potestate est omnes peccatorum tentationes solis voluntatis nostræ viribus superare, quare Deo dicimus: Ne nos inferas in tentationem?); quid cum putatis respondisse? Rogamus, inquit, Deum, ne nos inferat in tentationem, ne aliquid mali patiamur, quod non habemus in potestate; ne ruam de equo, ne frangam pedem, ne latro me interficiat; hæc enim non habeo in potestate, etc.

Eodem anno scriptam fuisse epistolam ad Mercatorem, cum consulisset de quæstionibus quibusdam Pelagianorum, qui negant mortem peccato esse retributam (Lib. de 3 Quæst. ad Dulcitium), demonstravimus in notis.

Circiter mensem Octobrem tres ad Innocentium epistolæ directæ sunt. Una Patrum Carthaginensium, altera Milevitanorum, tertia quinque episcoporum, omnes si Mercatori credimus (In Commonit. cap. 1), synodice, omnes, si qua fides stylo et eloquendi formæ, ab Augustino conscriptæ. Prima est inter Augustinianas 90 (nunc 175), secunda (92 nunc 176), tertia 95 (nunc 177). De singulis dictum est abunde in dissert. de synodis.

Statim vero datis epistolis quas ad sedem apostoli-

licam Julius episcopus deferret, Augustinus scripsit Hilario episcopo, qui a Syracusano monacho multum distat, monuitque primum de cavenda hæresi; deinde addidit (Epist. 178): *Cum ista scriberem, cognoveramus in Ecclesia Carthaginensi adversus eos episcopalis concilii conditum fuisse decretum per epistolam sancto et venerabili papæ Innocentio dirigendum; et nos de concilio Numidiæ ad eandem apostolicam sedem jam scripseramus.*

Notanda porro verba hæc: *Adversus eos episcopalis concilii conditum fuisse decretum.* Dubitaverit enim forte quispiam quid significent, cum nihil istius concilii habeatur præter relationem ad summum pontificem. Verum manifeste satis indicari videtur decretum his verbis: *Communi deliberatione censuimus, hujusmodi persuasionis auctores, quamvis ad presbyterium idem Cœlestius postea pervenisse dicatur, nisi hæc apertissime anathematizaverint, ipsos anathematizari oportere, etc.* Hoc itaque gestum, domine frater sancte, charitati tue intimandum duximus, ut statuti nostræ mediocritatis etiam apostolicæ sedis adhibeatur auctoritas, etc. Vide quæ dicta sunt in notis ad rescriptum Honorii (Dissert. 3).

Nullus porro dubito quin episcopus Hilarius, ad quem scripsit Augustinus, sit ille ipse qui in collatione Carthaginensi dicitur Bufetanus: sed qua in provincia Bufetana Ecclesia censeri debeat, plane sum nescius, cum me deficiant indices quibus in investigandis episcoporum Africæ sedibus ac provinciis hæcenus usus sum. Neque etiam valui in hunc diem invenire cujus vel Ecclesiæ vel provinciæ episcopus fuerit Julius, synodicarum trium delator, etsi videatur certum ad Africam pertinuisse; neque enim legatione duarum provinciarum, aut alienigena quispiam transmarinus, aut Afer alterius provincie, honeste functus esset.

ANNO CCCCVII.

Tres epistolæ sancti Innocentii (Tomo II). — Sermo secundus de verbis Apostoli (Tomo X). — Liber de Gestis Palæstinis (Tomo VII). Epistola ad Julianam (Tomo II). — Epistola ad Dardanum (Tomo II).

Tribus epistolis ex Africa acceptis totidem reddidit Innocentius; unam Carthaginensi concilio, alteram Milevitano, tertiam quinque episcopis (Patrol. tom. XX coll. 582, 588, 593), omnes eadem temporis nota, v. kal. Febr. post consulatum Theodosii Aug. vii et Junii Quarti Palladii v. c. Ipsas hoc in loco memoramus, propterea quod inter Augustinianas habentur.

Paulo post acceptas, habuit Augustinus secundum sermonem de verbis Apostoli; sic enim ait: *Jam de hac causa duo concilia missa sunt ad sedem apostolicam, inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est, utinam aliquando finitur error! Ergo ut advertant, monemus; ut instruantur, docemus; ut mutantur, oremus.*

Acceperat, opinor, sub finem prioris anni Augustinus gesta Palæstina, mittente, ut par est credere, cum rescriberet, Joanne Hierosolymitano: quare sub initium hujusce decimi septimi librum scripsit ad Aurelium Carthaginensem episcopum, *terminata, ut ait, cunctatione, quæ disserere aliquid plenius atque fidentius de ipsa Pelagii defensione dubitabat.*

Ratio temporis iude constat, quod eadem gesta nondum pervenissent in Africam, cum haberentur concilia Carthagine et Milevi, ut ex synodicis patet: neque etiam cum ad Joannem Hierosolymitanum Augustinus daret litteras, ea enim postulat sibi mitti. Pervenerant vero priusquam Alipius et Augustinus communes litteras ad Paulinum Nolanum mitterent, in iis quippe referuntur ex gestis longe plurima. Necesse est igitur librum de Gestis Palæstinis eo tempore confectum quo diximus, siquidem litteræ ad Paulinum, hoc ipso anno inclinate, missæ sunt, aut potius consequenti initio.

Quanti momenti sit liber iste, vel ex hoc uno quilibet facile intellexerit, quod celeberrimæ synodi acta quæ spectant Pelagium continet, eaque ab Au-

gustino recensita; et quidem ad demonstrandum quomodo Pelagius illisisset Patribus Græcis quoad suam personam, et dogma tamen catholicum confiteri coactus esset, quod postmodum suis libris perfidiose oppugnaret. Certe Augustinus hac synodo vult Ecclesiam primum de hæresi victoriam retulisse, etsi dux hæretici agminis per mendacia se subduxerit triumpho.

Ad hunc etiam annum pertinet, aut ad initium sequentis, epistola ad Julianam Demetriadis matrem. Data enim est post acceptas in Africa Pelagii litteras ad Innocentium, in quibus utebatur testimonio suæ ad Demetriadem epistolæ, ut se defenderet. *In quadam sua epistola Pelagius, verba sunt Augustini (Epist. 188), ubi et nomen suum apertissime ponit, nec nomen sacre virginis tacet, dicit ad eam se scripsisse, et ejusdem sui Operis testimonio probare nititur se gratiam Dei, quam vel tacere vel negare asseritur, apertissime confiteri.* At Pelagii litteræ de quibus sermo est scriptæ sunt in Oriente initio anni 417, acceptæ a Zosimo Romæ, initio mensis Septembris, missæ in Africam ejusdem mensis die 20, acceptæ in Africa circiter initium Octobris. Non potuit igitur Augustinus ad Julianam scribere ante dictum tempus: quod tamen factum quatuor ante annis saltem putavit Baronius in Annalibus ad ann. 413, ubi multa posuit, quæ vix ullus possit, quantumcumque conetur, cum vera temporum ratione conciliare. Longe plura Binius in notis ad epistolam Innocentii ad Julianam commentatus est aliena a vero; neque enim pontifex scripsit Demetriadis matri post consecratam filiam, sed post obitum conjugis, cum sanctum viduitatis statum professa est.

Neque vero potuit aliquanto post tempore: nam de condemnatione Pelagii Cœlestique a sede apostolica non siluisset Augustinus, si modo jam in Africam tractoria Zosimi pervenisset, cum magnum inde præsidium suæ causæ posset accersere. Pervenit autem in Africam decretoria sedis apostolicæ sententia in hæreticos anno tantum sequente, circiter medium.

Porro dissimulare non possum hoc in loco quod mihi sæpe admirationem fecit ea super epistola, cur nempe Augustinus Julianæ potius matri scripserit, quam Demetriadi filia, cui propositum sanctimonie virginis inspiraverat; cur etiam Julianæ ita scripserit, ut nihil acerbius diceret adversus Pelagium; quemadmodum nec in libro de Bono Viduitatis ante duos aut tres annos ad eandem edito; cur denique non destiterit continenter monere Julianam de cavendis Pelagianorum artibus atque erroribus. Admirationem augebat, quod Demetrias tanta olim totius orbis gratulatione virginitatem professa, postmodum latuerit in obscuro, nec ulli penitus laudata sit, nisi forte cuidam Prospero, a quo tamen rucum monenda fuit de vitandis Pelagii reliquiis, et superbia fugienda, quasi tota hæc familia non destinerit in Pelagii partes propendere, imprudenter quam malignius. Verum cum cogitarem Julianum Eclanensem, et Pelagio incredibiliter addictum fuisse, et Jam doxisse uxorem ex Emilia familia, et Emiliam familiam Anicianæ junctam esse, et inde natam, patre Olybrio, matre Juliana, Demetriadem, visus sum mihi videre causam rei quam admirabar: nempe Julianus affini familiæ venenum suum afflaverat, illudque Demetrias, ut erat gloriose amantior, facilius excepit, favitque, contempnitrix opum ac mundi, sed admiratrix ingeniorum, hominibus qui severioris disciplinæ ita præferrent speciem, ut tamen amarent videri dicendi simul et evangelicæ perfectionis principatum tenere.

Quid quod sanctas ipse Paulinus, cum foret Aniciæ gentis, et epithalamium Jæ a Juliano ductæ propter cognationem cecinit, et Pelagianis Notæ in Campania existentibus lavit, et Pelagii ipsius amicitiam, Juliano conciliatore, coluit, et eo quidem usque, ut ab Augustino debuerit moneri graviter de periculo in quo versaretur (Epist. 186).

Sub idem tempus missa videtur, inclinante aestate, epistola ad Bardanum, quam Augustinus inter libros recenset (*Lib. II Retract.* cap. 49). De presentia Dei, inquit, scripsi librum, ubi nostra intentio contra heresim Pelagianam maxime vigilat, non expresse nominatam; sed in eo etiam de presentia Dei naturæ, quem Deum verum et summum dicimus, et de templo ejus, operose ac subtiliter disputatur.

ANNO CCCCVIII.

Epistola ad Paulinum Nolanum. (Tom. II). — *Epistola duæ ad Sitalum* (Tom. II). — *Epistola sive liber ad Optatum* (Tom. II). — *Liber primus de Nuptiis et Concupiscentia* (Tom. VII). — *Libri duo ad Albinum, Prilianum et Melaniam* (Tom. VII).

Alipius et Augustinus communibus litteris Paulinum Notæ episcopum, virum quidem sanctum, sed Pelagii, ut mox dictum est, amantiorem, falsique facilem ab homine larvæ pietatis induto, docuerunt de omnibus hæresis partibus, singularumque proprio vengere (*Epist.* 186).

Habent illæ litteræ suam temporis certam notam, cum datæ sint post accepta Palæstina Gesta, et ante ablatam in Africam Zosimi tractoriam, quippe quam perinde ac alias Innocentii litteras Augustinus misisset, si copia fuisset. *Missa sunt*, inquit, *de hac re ex duobus conciliis, Carthaginiensi et Milevitano, relationes ad apostolicam sedem, antequam gesta ecclesiastica, quibus apud episcopos provincie Palæstinæ Pelagius perhibetur esse purgatus, vel in manus nostras, vel in Africam pervenissent.* Scripsimus etiam ad beate memoriæ papam Innocentium præter conciliorum relationes, litteras familiares, ubi de ipsa causa aliquantulum diutius egimus. Ad omnia nobis illi rescripsit eodem modo quo fas erat atque oportebat apostolicæ sedis antistitem: quæ omnia modo legere poteris, si eorum forte ad te, vel nulla, vel non cuncta pervenerint, etc.

Gestorum vero Palæstinorum mentio fit sub finem, ubi et omnia catholica fidei capita ex eisdem gestis summam recensentur, et referuntur Scripturæ testimonia quibus Joannes Hierosolymitanus ad gratiæ divinæ necessitatem astruendam usus est.

Quod ante hunc annum missæ non fuerint, ostendunt ista Augustini verba: Quod etiam quibusdam litteris agit ad tuam venerandionem datis, ubi dicit se non debere existimari sine gratia Dei defendere liberum arbitrium, cum possibilitatem volendi atque operandi, sine qua nihil boni velie atque agere vuleremus, a Creatore nobis insitam diceret, etc. Speciant enim ad ea quæ Pelagius in litteris ad Innocentium scripserat (*Lib. de Grat. Christ.* cap. 35): *Legant illam epistolam quam ad sanctum virum Paulinum episcopum, ante duodecim fere annos, scripsimus, quæ trecentis forte versibus nihil aliud quam Dei gratiam et auxilium confiteatur, nosque nihil omnino boni facere posse sine Deo.*

Cum igitur litteras Pelagii ad Innocentium non habuerit Augustinus ante finem ann. 417, quo missæ sunt a Zosimo Roma, xi kalend. Octobris, ad Paires Africanos; necesse est fateri epistolam hanc Paulino scriptam esse initio hujus anni; neque enim potuit tardius, cum tractoriæ Zosimi adventum in Africam præveniret. Iude vero constat nullam fuisse idoneam Raronio causam cur epistolam hanc referret ad annum priorem; quam enim adhibet, velut ex historia petitam, vix ullius momenti est, nam post Zosimum evectum in sedem apostolicam scripsit Augustinus.

Est illa vero plane eximia, nullique Augustini Operi contra Pelagianos non comparanda: neque hoc mirum, quandoquidem scribebatur viro totius orbis fere sanctissimo nobilissimoque, et cujus famulari Severus Sulpitius imprudenter illusor fuerat artibus Pelagii.

Venerit forte in mentem alicui inquirere quid causæ fuerit cur Augustinus non suo solius nomine, sed Alipii quoque scripserit. Credo eadem, ut epistola eo plus haberet virum ad eripiendum amicum ex imminente periculo, quo a duobus necessitate conjunctionibus veniret, et ab Alipio præsertim, tum notiore propter frequentes in Italiam ex Africa legationes, tum per se charissimo, magnæque apud Paulinum auctoritatis, propter opinionem sanctitatis (*Epist.* 98, Paulini).

Post damnationem Pelagii Cælestique factam a sede apostolica, datasque a Zosimo super ea re litteras, tam communes universis orbis episcopis, tam peculiares ad Africanos, per Leonem acolytham, venit a Sixto Romanæ Ecclesiæ presbytero per Firmum presbyterum epistola ad Alipium simul et Augustinum cui Augustinus binis litteris respondit (*Epist.* 191, 194), brevioribus primum per Albinum acolytham, deinde priorioribus per Firmum redeuntem. Priores autem videtur scripsisse ante suam legationis apostolicæ profectionem in Mauritaniam, neque enim poterat continere animo gaudium de probata publico exemplo Sixti fide; posteriores vero post reditum a legatione: nam vix ac ne vix quidem tam proluxæ tamque eruditæ, et de tanto argumento quantum est prædestinationis gratiæ, ab homine occupatissimo conscribi potuerunt; ambas denique post mensem Junium, quo tempore sententia sedis apostolicæ damnantis Pelagium et Cælestium in Africam delata est.

Quid enim loquuntur aliud, vel ista priorum verba (*Epist.* 191), quibus traditur modus agendi cum Pelagianarum partium hominibus? *Namnulli eorum, antequam ista pestilentia manifestissimo etiam sedis apostolicæ judicio damnetur, vobis innotescere potuerunt, quos nunc repente reituisse perspicitis: nec utrum sanati sint sciri potest, nisi cum non solum dogmata illa falsa tacerint, verum etiam illis vera contraria, eo quo illa solent studio, defensaverint, qui tamen lenius profecto sunt tractandi.* Quid enim eos terreri opus est, quos satis terribis ipsa taciturnitas monstrat? nec ideo tanquam sani prætereundi sunt diligentia medicinæ, quorum vulnus in addito est.

Vel hæc posterigrum (*Epist.* 194): *Fatendum est charitati tuæ, tristes eramus animo nimis, cum fama jactaret inimicis christianæ gratiæ te favere. Sed ut hæc tristitia de nostris cordibus tergeretur, primo te priorem anathema eis in populo frequentissimo pronuntiasset, eadem fama non tacuit. Deinde cum litteris apostolicæ sedis de illorum damnatione ad Africam missis tuæ quoque litteræ ad venerabilem senem Aurelium consecutæ sunt, quæ tametsi breves erant, tuum tamen vigorem adversus eorum errorem satis indicabant.*

Ipsa legationis tempore, de origine animarum scripsit proluxæ admodum ad Optatum episcopum, quem, missis Zosimi litteris, admonet damnum omnis hæreticorum. Quamvis, inquit (*Epist.* 190), *me sanctitatis nullas ad me ipsum datas acceperim litteras; tamen quia illæ quas ad Mauritaniam Cæsariensem misisti, me apud Cæsaream præsentem, venerunt, quo nos injuncta nobis a venerabili papa Zosimo, apostolicæ sedis episcopo, ecclesiastica necessitas traxerat; factum est ut ea quæ scripsisti etiam ipse perlegerem, tradente mihi eandem epistolam tuam famulo Dei sancto Renato, quo potente et mihi, licet aliis occupato, vehementer instante, etc. Et postea: Te autem si libenter vel patienter admittis, charissime frater, admono ne hæresim novam minus cautus incurras, quæ antiquissimæ fidei stabilita molitur fundamenta convellere, adversus gratiam Dei disputando, cujus vel auctores, vel certe acerrimi notissimique suasores, cum Pelagius et Cælestius exstiterint, conciliorum episcopali vigilia, in adjutorio Salvatoris, qui suam tuetur Ecclesiam, etiam a duobus venerabilibus antistitibus apostolicæ sedis papa Innocentio et papa Zosimo, nisi correcti etiam egerint poenitentiam, toto Christianæ*

orbe dammati sunt. De quibus exempla recentium scriptorum, sive quæ specialiter ad Asios, sive quæ universaliter ad omnes episcopos, de memorata sede manarunt, ne forte ad vestram sanctitatem nondum pervenerint, vobis curavimus mittere, etc.

Accedit nota consulum, qua consignantur acta cum Emerito Donatistarum episcopo, Cæsareæ in Mauritania; sic enim incipiunt: Gloriosissimis imperatoribus Honorio XII et Theodosio VII AA. CC., XII kal. Octobris, Cæsareæ in majori ecclesia, cum Denterius episcopus metropolitano, una cum Alipio Tagasteo, Augustino Hipponensi, Possidio Calamensi, Rustico Carterituno, Palladio Tagabitano, et cæteris episcopis, in eadem processisset, etc.

Unde ubiter intelligimus, quinque episcopos totius Africa celeberrimos legationis sedis apostolicæ tunc temporis functos esse, quod operæ pretium est animadvertere, adversus importunas nonnullorum quæstiones.

Est qui Optatum hunc dixerit Milevitanum, quia ratione ipse viderit; nam celebris ille librorum scriptor obiit circiter annum 370, id est, dimidio fere seculo, ante scriptam ab Augustino epistolam, et Sexerus, tunc cum scriberet Augustinus, Milevitanam regēbat Ecclesiam.

Eodem tempore Augustinus misit posteriore Sixto epistolam (Epist. 124, ad Sixtum), et Valerio comiti librum primum de Nuptiis et Concupiscentia. Nam per Firmum presbyterum a Sixto simul et Valerio literas acceperat (Epist. ad Valer. comit. præfixa lib. 1 de Nupt. etc.), et per eundem utrique respondit, ut facile conficitur ex litteris ad utrumque datis.

Quid quod Augustinus ipse (Lib. 1 ad Bonif. cap. 5) tradit se scripisse Valerio, post damnationem Pelagii et Cælestii. Librum, inquit, meum, contra quem se quatuor libellis respondisse commemorat, post damnationem Pelagii Cælestique conscripsi, quod ideo dicendum putavi, quoniam iste dicit ab inimicis suis in odium veritatis dicta mea fuisse suscepta; ne ideo quisquam existimet propter hunc librum meum inimicos gratiæ Christi novos hæreticos fuisse damnatos; in eo autem libro defensio est potius quam reprehensio nuptiarum.

Non potest igitur liber hic pertinere ad tempus ullum prius, neque etiam ad posterius. Nam contra ipsum quatuor libros Julianus scripsit, quorum ex primo excerpta quedam sibi missa Valerius Alipio misit Ravenna Roman; Augustinus ab Alipio una cum duabus Pelagianorum epistolis accepit (Lib. II de Nupt. etc., c. 1). Cum ergo Alipius in Africam redierit ann. 419, sub finem, nec Julianus exiguum tempus posuerit in his quatuor libris elaborandis, cumque eos neget se ante autumnum ann. 418 inchoasse; immo cum ipsos tempore schismatis ab Eulalio concitati adversus Bonifacium elucubraverit; cum denique nonnullo tempore fuerit opus ut exciperentur ea quæ ad Valerium delata sunt; fatendum est, profecto primum hunc librum de Nuptiis ab Augustino compositum fuisse statim obita legatione, id est, circiter medium Octobrem ann. 418.

Hæc autem cum certa ratione constant, oportet libros duos, qui sunt ad Albinam, Pinianum et Melaniam, de Gratia Christi, et Peccato Originali, hoc eodem anno conscriptos esse, circiter mensem Augustum, quando nimirum Augustinus post ultimum concilium Africani consensum Carthagine remansit. Elaboratos enim docet primum Carthagine (Lib. de Grat. Christi, c. 1). Festinante perlatore inter occupationes nostras, multo apud Carthagenam quam ubicunque alibi devotiores, quantum Deus donare dignatus est, ut potuimus, ista dictavimus, etc. Deinde, post editum de Gestis Palæstinis librum ann. 417: Quod autem scitis, et quod in eo etiam libro posui, quem de Gestis Palæstinis ad venerabilem senem nostrum Aurelium scripsi (Lib. de Pecc. Orig. c. 14). Tertio, post literas Pelagii in Africam a Zosimo papa XI kal.

Octob. ann. 417 directas. In litteris quas Roman misit ad beatæ memoriæ papam Innocentium, quoniam in corpore eum non invenerunt, et sancto papæ Zosimo datæ sunt, atque inde ad nos directæ, dicit, etc. (Lib. de Pecc. Orig. c. 17). Denique, post decretoriam sententiam a Zosimo latam. Postquam Pelagiana hæresis cum suis auctoribus ab episcopis Ecclesiæ Romanæ, prius Innocentio, deinde Zosimo, cooperantibus Africanorum literis, convicta atque damnata est, scripsi duos libros adversus eam, unum de Gratia Christi, alterum de Peccato Originali, etc. (Lib. II Retract. cap. 50).

Cum ergo summi pontificis decretoria sententia in Africam delata sit circiter mensem Junium ann. 418 (Dissert. de Synod.), Augustinum oportet hos libros post prælatum mensem conscripsisse Carthagine, et ante Septembrem, cujus die 20 Cæsareæ in Mauritania versabatur.

Quomodo autem rejiciantur in sequentem annum, obstat id maxime, quod scripti sunt ad Albinam, Pinianum et Melaniam in Palæstina existentes, missique, ut credibile est, cum nondum mare hiems clausisset. At Pinianus et Melania, relicti Hierosolymis Albina annis gravi, profecti sunt ann. 419, verna tempestate, in Ægyptum, ut constat ex actis sanctæ Melaniæ, die 31 Januarii apud Surium.

Crediderim facile a Piniano et Melania de acceptis libris actas esse gratias litteris quibus suam in Ægyptum protectionem significarent; Augustinum vero respondisse mutuis litteris Alexandriam directis. In eam me opinionem non leviter inducunt Juliani verba (Lib. IV Op. Imperf. c. 87). Hic enim postquam meminit Dialogorum Hieronymi: De quo opere, inquit, tu in illa epistola quam Alexandriam destinasti ita gloriaris, ut dicas Pelagium, Scripturam ab eo oppressum molibus, arbitrium liberum vindicare non posses. Verum illi Operi a catholico viro, qui pulsatus fuerat, obvium est. Quamquam in alium sensum accipi possunt Juliani verba, si modo, quod est admodum probabile, Augustinus per Innocentium presbyterum, ab Africanis Alexandriam missum ad canones Nicænos requirendos, Cyrillo scripserit de Pelagianis et sua civitate pellendis: quo fere tempore eidem Cyrillo Eusebius, ut creditur, Cremonensis litteras ejusdem argumenti misit.

Sub finem porro convellenda est popularis opinio multorum qui, Baronium secuti, Albinum pro Albina legere voluerunt, tum quia nomen hoc Piniano presbytero præponitur, tum quia fratres Augustinus eos vocat quibus librum edit. Verum cum Albina fuerit Melaniæ mater, et socrus Piniani, utrique præferri debuit; cumque e tribus nominibus unum viri fuerit, et illius quidem presbyteri, ad genus suum fratrum appellationem traxit.

ANNO CCCXX.

Libri quatuor de Anima et ejus Origine (Tomo VII). — Liber secundus de Nuptiis, etc. (Tomo VII). — Epistola ad Vitalem (Tomo II). — Libri quatuor ad Bonifacium (Tomo VII).

Ad annum 420 referendi sunt quatuor libri de Anima et ejus Origine, quorum primos ad Renatum monachum, a quo acceperat Augustinus libros Vincentii Victoris, adversus unum de suis opusculis, super ea quæstione (Lib. II Retract. cap. 56); secundus ad Petrum presbyterum, Vincentii laudatorem; reliqui duo ad ipsummet Vincentium, juvenem plurimum delirantem de animæ origine et baptismo parvulorum.

Ratio temporis hinc conficitur. Augustinus Cæsareæ in Mauritania legatione sedis apostolicæ fungentem Septembri mense anni 418 convenit Renatus, legitque acceptas ab Optato literas (Epist. 190, ad Opt.), et de Origine animæ consuluit quod Optato rescriberet. Tunc vero temporis nondum pervenerant in Renati manus Vincentii Victoris libri duo adversus Augustinum, alioqui eos procul dubio tradi-

disset præsentî : misit autem, cum primum accepit, Hippo-
nemi æstate consequentis anni, nec tamen Augustino redditi sunt, præterquam in fine autumnii (Lib. I ad Renatum c. 1). Non potuit igitur ad scribendum accedere Augustinus ante annum 420.

Missus est ad Valerium comitem eodem anno liber secundus de Nuptiis et Concupiscentiis; neque enim prius potuit, nam cum primus venisset in Juliani Pelagiani manus, scripsit ille adversus eum libros quatuor, eosque non exiguos, ex quibus nonnulla quidam decerpit, et comiti Valerio misit, quæ et ipse misit Alipio, Alipius Augustino, qui alio libro ad ea ipsa respondit. Hæc totidem pene verbis Augustinus (Lib. II *Retract.* cap. 53).

Cum ergo Alipius in Africam redierit sub finem superioris anni, ut jam antea dictum est, non potuit procul dubio secundus iste liber, aut omnino fieri, aut saltem mitti ad Valerium in Italia constitutum, ante initium hujusce anni, immo nec ante finem Aprilis; ipsum enim ad Valerium retulit ipsemet Alipius, veluti affirmat, Augustinus non contradicente, Julianus (Lib. I *Op. Imperf.* c. 6). Poposcisti (Florum alloquitur), immo indicisti auctoritate patria ut libro tractatoris Pæni, quem ad Valerium comitem vernula peccatorum ejus Alipius nuper detulit, obviarem, etc. Alipius vero non videtur ante vernam tempestatem, aut etiam ante festos dies Paschatis peractos, in Italiam navigasse, Ravennæque Valerium convenisse. Cum ergo inciderit hoc anno dies Paschatis in vigesimum tertium Pharmuti, secundum Cyrillum, qui decimus octavus Aprilis apud Latinos, atque ita festorum absolutio fuerit die 23 Aprilis, ante quod tempus religioni ducebant sanctissimi olim episcopi abesse a suis Ecclesiis; librum oportuit a Valerio accipi, quam citissime, sub finem Maii, ab Augustino scribi ante Pascha.

Sed quorsum, quæret aliquis, Alipius iterum ad comitatum profectus est, cum anno superiore sub finem inde revenisset? Opinatur Baronius postulatum ivisse ab imperatore auxilium adversus Pelagianos in Africa tumultuantes, eaque occasione mentionem facit Vitalis diaconi Carthaginensis, ad quem est centesima septima Augustini epistola. Verum quid opus fuit auctoritate imperiali, post epistolam Honorii ad Aurelium, de exigenda ab omnibus subscriptione damnationi Pelagianorum, et pellendis de sede episcopis qui detraherent?

Credo equidem eo consilio Alipium Ravennam venisse, ut ab imperatore obtineret legem de extraneorum mulierum consortio ecclesiasticis interdicto, etc. (L. 44. de *episc. Cod. Theod.*), datam Ravennæ viii id. Maii, Theodosio Augusto ix et Constantio coss. Nam tunc temporis, cum in aliis provinciis non infrequenter, tum in Africanis communiter, grassabatur malum illud, ejus Hieronymus, sive originem, sive turpitudinem miratur, scribens ad Eustochium (Epist. 22, de *custod. virg.*) : unde in Ecclesias Agapetarum pestis introiit; unde sine nuptiis aliud nomen uxorum? etc. Eo mihi videtur credibilior ista conjectura, quod et Alipius atque Augustinus tantum clericorum vitium professo odio prosequerantur; et in concilio generali Africano superioris anni recensiti fuerant Carthaginensis tertii et quarti canones adversus clericorum sorores, seu extraneas mulieres; et propter inolitam vim morbi, sperari non poterat remedium, nisi ab imperiali potestate improbos penitus coercente; et Valerius apud imperatorem gratus, partim suo religionis studio, partim propter amicitiam singularem cum Alipio et Augustino, tanti momenti rescriptum impetrare poterat; et denique lex his verbis lata est, quibus canonem 17 concilii tertii Carthaginensis spectare videtur.

Verum lex illa malum potuit ad tempus cohibere, evellere non potuit; nam turpia Africanarum, etiam virginum, commercia cum clericis Arianos exprobrasse, testis est Victor Viicensis.

Sed quoniam Vitalis meminit Baronius, et incertus est annus quo ad hunc diaconum Augustinus scripsit, non importune hoc in loco de epistola dicemus, nulli fere alteri secunda, in qua gratiæ prævenientis arcanum mysterium retegitur, tradunturque duodecim regulæ, quibus catholica super ea questione sententia continetur.

Sæpe vero miratus sum, ab his regulis Arausicanos octo canones parum differre, plurimum octo Africanos; cum illi tamen tempore sint remoti, isti admodum vicini. An non posset aliquis inde conjicere, vel Augustinum ejusmodi regulas Vitali tradidisse, ante conditos canones Africanos, vel ex Vitali parente ortum esse Gallorum errorem, qui Arausicanis canonibus damnatur? Primum istud, etsi non improbabile opinor, alterum tamen magis probo.

Sed quæsierit forte aliquis, cur Arausicanos canones octo dixerim, cum viginti quinque numerari vulgo soleant. Responsio facilis est atque dilucida : formam enim canonum octo soli priores habent; qui dicuntur postremi tredecim, non tam canones per se videri possunt, quam priorum octo confirmationes quædam, ab Augustini testimonio petitiæ.

Per idem tempus Augustinus quatuor libris ad papam Bonifacium scriptis refellit duas Pelagianorum epistolas, ab eodem pontifice per Alipium anno superiore sibi missas : prima est ad clericos Romæ posita, secunda ad Rufum Thessalonicensem episcopum. Utramque credebatur Augustinus esse Juliani (Lib. II *Retract.* cap. 61) : sed ille primam abnegavit, nec immerito, cum Cœlestium habeat auctorem : secundam agnovit, sed quam nomine octodecim episcoporum, et non suo tantum solius misisset (Lib. I *Op. Imperf.* cap. 17). Illa primo libro, ista reliquis tribus confutatur.

Temporis ratio inde constat. Alipius ex Italia revertens hæc duas epistolas, una cum excerptis quibusdam a Valerio transmissis, attulit in Africam, rursusque ex Africa Ravennam proficiscens libros responsionis deportandos accepit (*Ibid.*, c. 178). Cum ergo ex Italia in Africam sub finem ann. 420, ex Africa rursus in Italiam reverterit ann. 420, post festos dies Paschatis, id est, sub finem Aprilis, oportet intermedio tempore hosce quatuor libros fuisse compositos.

Sunt illi vero plane eximii, ut qui plurima continent, non dogmatica solum, sed etiam historica, præsertim de rebus cum Cœlestio Romæ gestis, a summo pontifice, et de Pelagianorum querelis, eorumque appellatione a sedis apostolicæ judicio ad synodum generalem, quibus Augustinus abunde ita satisfecit (Lib. IV ad Bonifac. c. 8 et 12), ut non admodum opus sit alterius cujuscumque responsione.

ANNO CCCXXI.

Enchiridion ad Laurentium (Tomo IV). — *Libri sex contra Julianum* (Tomo VII).

Ad ann. 421 procul dubio pertinet *Enchiridion ad Laurentium*, opus pene divinum, quod non immerito quispiam dixerit theologiæ Augustinianæ specimen, et consecuturæ scholasticæ, sive methodicæ, primam designationem.

Ad hunc, inquam, annum pertinet, neque enim potest ad priorem, quandoquidem in eo sit mentio Hieronymi fato functi : *Sancitæ memoriæ Hieronymus presbyter scriptum reliquit*, etc. (Cap. 87). Obiit vero Hieronymus ann. 420, pridie kalend. Octobr.; neque etiam ad posteriorem, nam ex eo quædam excerptis Augustinus, quibus solveret primam quæstionem Dulcitii. In eo libro, cujus titulus est de Fide, Spæ et Charitate, quem scripsi ad filium meum, fratrem tuum Laurentium, ista de hac re verba mea sunt, etc. (Lib. de 8 Dulcit. *Question.*), et ad secundam quæstionem : Dixi etiam tale aliquid ad Laurentium, quod ita se habet. Atqui liber de octo quæstionibus Dulcitii certa

ann. 422 nota consignatur, ut mox ostensuri sumus. A tendum igitur librum Octo Quæstionum post ann. 420 conscriptum fuisse.

Huc etiam referri debent libri sex adversus Julianum, ut annus iste eximius duobus operibus nobilis sit. Nam dum scriberentur libri quatuor ad Bonifacium, venerunt, mittente Claudio episcopo, in manus Augustini libri quatuor Juliani, ex quorum primo decerpta fuerant quæ Alipius attulerat, quæque libro secundo de Nuptiis et Concupiscentia Augustinus refutaverat (Lib. 11 *Retract.* cap. 61 et 62). Sequuntur libri quatuor quos contra duas epistolas Pelagianorum ad episcopum Romanæ Ecclesiæ Bonifacium scripsi; quia cum in manus ejus venissent, ipse mihi eas miserat, inveniens in illis calumniose tunc positum nomen meum. Hoc opus sic incipit: « *Noveram te quidem fama.* » Interea libri quatuor Juliani Pelagiani, quos supra commemoravi, venerunt etiam in manus meas, in quibus comperi illa quæ ex eis decerpserat, qui ea comiti Valerio miserat, non omnia eodem modo quo a Juliano dicta sunt, ad eundem comitem scripta, sed nonnulla eorum aliquantum fuisse mutata: scripsi ergo sex libros adversus illos quatuor.

Non igitur ante hunc annum proditi elucubratiissimum istud Opus, ut appellat Augustinus; neque etiam in consequentem rejici potest, siquidem credibile non est virum tanti animi tamque excelsi, et cujus fama niti videbatur nomen fidei catholice, ferre diu potuisse patienter sibi, immo catholicis omnibus, quorum dux quidam erat, vitio verti excerprioris sive fraudem sive incuriam: quin potius certum esse debet, quam primum leuit, responsum esse hæreticis, cum illi utrique, nec sine specie veri, immo certa librorum fide, quærenter apud omnes, Juliano, quod dictis contrarium foret, ab Augustino imponi.

Frustra ego fuerim, si tentavero laude pretium facere Operi quod auctor modestissimus pariter et doctissimus elucubratiissimum dixerit, id est, par omnibus sui ingenii viribus, par doctrinæ Augustini.

Duo priores libri positi sunt in repellenda calumnia Juliani accusantis catholicos Manichææ impietatis; posteriores quatuor singuli singulis Juliani libris adversus primum Augustini, de Nuptiis et Concupiscentiæ respondent.

ANNO CCCXXII.

Liber de Octo Dulcitii Quæstionibus (Tomo IV).

Librum de Octo Dulcitii Quæstionibus hoc ipso anno scriptum fuisse, et mense quidem Julio, demonstrant aperte præfationis verba, si modo legantur sine vitio, quod habent in omnibus editis codicibus, in quibus hæc sic habentur: *Quantum mihi videtur, dilectissime mi Dulciti, non tardavi respondere interrogationibus tuis; per Pascha quippe hoc anno, quo dominicus ejus fuit III KALEND. APRILIS, a Carthagine mihi missas litteras tuæ dilectionis accepi. Post eos autem dies sanctos, confestim Carthaginem sum profectus, in qua civitate nihil me dictare permisit occupationum, quæ ibi non potest deesse, nimia multitudo. Sed posteaquam inde regressus sum, peractis apud nostros quindecim diebus, qui me post absentiam diuturnam curare alia compulerunt; nam POST TRES MENSES, ubi redire permissus sum, rescribere ista non distuli. et abs te missis quæstionibus, quæ a me per diversa opuscula mea jam fuerant pertractata, ex eisdem opusculis reddere, vel solutionem, vel certe disputationem meam.*

Dixi vero, si legantur sine vitio; debet enim corrigi nota Paschatis, ejus dominicus dies fuisse scribitur III kalend. Aprilis, cum fuerit VII kalend. Fuit autem facile ex vetustis litteris VII, detricta prioris una littera, pro VII scribitur.

Correctionis autem necessitas hinc demonstratur. Liber Octo Quæstionum post Eucheridion scriptus est; Eucheridion post mortem Hieronymi; mors Hieronymi contigit pridie kalend. Octobr. ann. 420; fa-

Verum hominæ paschales Cyrilli, certaque temporum ratio probat fieri non potuisse ut post ann. 420 Paschatis dominicus dies incidere in mensem Martium, nisi vel ann. 450 quo obiit Augustinus, vel ann. 422. Cum ergo liber Octo Quæstionum elaboratus non fuerit ann. 450, siquidem in *Retractationibus* ann. 427 absolutis de eo mentio sit, pertinet certe ad ann. 422, ejus littera dominicalis fuit A, et proinde dominicus dies Paschatis 50 mensis Phamenoth, secundum Ægyptios, 26 Martii, secundum Latinos.

Jam vero cum Augustinus, tribus post acceptas Dulcitii litteras mensibus elapsis, responderit, litterasque post Pascha receperit, respondisse oportet mense Julio, Aprili nimirum, Maio et Junio elapsis.

Ex his tam accurate ostensis, utile forte fuerit colligere nonnulla: et primum quidem, quanta religione olim episcopi dies festos paschales vellent peragere cum suis, id est, suis in Ecclesiis, et in iis eo usque remanere, donec recens baptizati albam vestem deposuissent; deinde nomine dierum festorum Paschatis eos etiam intelligi quibus ante dominicum, immo ante pervigilium dominici, pœnitentes reconciliabantur, et catechumeni ad baptismum certis cæremoniis initiabantur; denique ordinem quo libri in *Retractationibus* disponuntur, non sufficere per se solum ad temporis notam consignandam; neque enim hic de quo agimus suo in tempore collocatus est.

ANNO CCCXXIV.

Liber de Gratia et Libero Arbitrio (Tomo VII). — Duæ epistolæ ad Valentinum (Tomo II).

Besioire vix ausim quem ad annum, utrum ad hunc, an ad consequentem referri debeat liber de Gratia et Libero Arbitrio, cum duabus ad ipsum pertinentibus epistolis ad Valentinum et Adrumetinos monachos: certum tamen puto ad alterutrum referri debere; atque ita neque illustriissimi Appalium scriptoris, qui ad ann. 418 refert, neque episcopi Iprensis, qui toto decennio Baronium deceptum credidit, opinionem stare posse; ille enim citius quam oportet, iste tardius collocat.

Certum etiam reor elaboratum fuisse hoc Opus ad componendas controversias Adrumeti motas, occasione epistolæ Augustini ad Sixtum (Epist. 194), in qua cum prædestinationis gratuite mysterium aperte exponeretur veluti modus quidam explicanda facili negotio veritatis catholice de gratia, factum est ut animi monachorum super ea re, propter inopiam intelligentiæ, scinderentur in partes, aliis libertatem voluntatis humane inde tolli causantibus, aliis incredibilem factantibus Augustini de gratia Dei doctrinam. Quare Adrumeto Hipponem duo ex ipsis venerunt, Cresconius et Felix, qui concordiam liberi arbitrii et gratiæ ab ipsomet Augustino docerentur, doctique suos erudire possent. Eos vero, etsi reverti properantes, aliquamdiu apud se retinuit benignissimus doctor, ut ipsi per se, lectis cum tanto interprete libris ad quæstionem pertinentibus, instructiores redirent.

Certum denique est ambas epistolas cum libro missas simul fuisse, quarum prior tamen monachis, tamquam citius redituris ad diem festum in monasterio peragendum, ante Pascha data sit; posterior post Pascha, Augustino nimirum, mutata sententia, accinctos ad reditum tamdiu retinendos credente, donec per otium erudirentur, et peractis Hipponæ festis, eruditiores remitterentur cum libro aliisque ad solvendam quæstionem necessariis. Scripsi, inquit Augustinus (Epist. 215), ad vos librum, quem si adjuvante Domino diligenter legeritis, et vivaciter intellexeritis, nullas existimo inter vos de hac re dissensiones ulterius jam futuras. Portant autem secum et alia quæ vobis dirigenda esse credimus, quibus cognoscatis quemadmodum catholica Ecclesia, in Dei misericordia, Pe-

lagianæ hæresis venena repulerit. Quod enim scriptum est ad papam Innocentium, Romanæ urbis episcopum, de concilio provincie Carthaginensis, et de concilio Numidicæ, et aliquanto diligentius a quinque episcopis, et quæ ipse ad tria ista rescriptum; item quod papæ Zosimo de Africano concilio scriptum est, ejusque rescriptum ad universos totius orbis episcopos missum, et quod posteriori concilio plenario totius Africæ contra ipsam errorem breviter constitutum, et supra memoratum librum meum, quem modo ad vos scripsi: hæc omnia et in præsentii legimus cum ipsis, et per eos missimus vobis, etc.

Cum vero certa sint hæc tria, neque minus aperte constet epistolam ad Sixtum occasionem dedisse, tum Adrumetinis turbis, tum libro de quo nunc agimus; cum constet etiam ejusmodi epistolam scriptam esse ann. 418, sub finem, et Adrumetinos duos venisse ad Augustinum ante Pascha alicujus anni consequentis, tempus datæ epistolæ; procul dubio opinio Baronii vera esse non potest, siquidem oportuit librum de Gratia et Libero Arbitrio eo temporis intervallo componi quod inter duas ad Valentianam epistolas, quarum una ante Pascha scripta est, altera post Pascha, intercessit, ut aperte colligitur ex ambabus inter se collatis, certasque habentibus temporis notas.

Nihilò verior est opinio Jansenii Baronium accusantis quod longissime fallatur, quasi facile decennio post lucubrationes illas esse exaratas ex Augustino et Prospero non dubiis argumentis colligatur (Lib. I de Hæres. Pelagiana). Nam liber de Correctione et Gratia editus est teste Augustino (Lib. II Retract. c. 67, et lib. de Correp. et Grat. cap. 1), post librum de Gratia et Libero Arbitrio. Pervenerat vero liber de Correctione et Gratia in Gallias antequam Prosper et Hilarius ad Augustinum scriberent. Evenit, inquit Prosper (Epist. ad Aug. num. 3), ex dispositione misericordie Dei, ut cum quosdam intra Africam similia movissent, librum de Correctione et Gratia plenum divinæ auctoritatis emitteres: quo in notitiam nostram insperata opportunitate delato, putavimus omnes festulentium querelas sopiendas, etc.

Hilarius (Epist. ad Aug. num. 17): Deinde moleste ferunt ita dividi gratiam, quæ vel tunc primo homini data est, vel nunc omnibus datur, ut ille acceperit perseverantiam, non qua fieret ut perseveraret, sed sine qua per liberum arbitrium perseverare non posset (De Correp. et Grat. c. 11 et 12). Nunc vero sanctis in regnum per gratiam prædestinatis non tale adiutorium perseverantiae datur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur, non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint; verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. His verbis sanctitatis tuæ ita moventur, etc.

Oportet igitur editum fuisse in Africa librum de Correp. et Gratia ante ann. 426; quo nimirum tempore scribebant Prosper et Hilarius, quoque Retractiones Augustinus moliebatur, et Honoratus nuper summum sacerdotium Arelatensis Ecclesiæ adeptus erat. Atqui Retractiones moliebatur Augustinus ann. 426, et eodem Honoratus successit in locum Patrocli, a barbaro tribuno interfecti. Igitur ex decennio Janseniano detrahendi sunt tres saltem anni, si agitur de libro de Correctione et Gratia; quatuor vero, si de libro de Gratia et Libero Arbitrio.

Istæ vero ita facile conficitur. Monachi illi duo Adrumetini, Cresconius et Felix, redierunt ad suos postquam, peractis Hippone festis, per otium eruditii sunt, ita ut cum ipsis Augustinus legerit quod scriptum est ad papam Innocentium, Romanæ urbis episcopum, etc. (Epist. 213); legerit etiam librum beatissimi martyris Cypriani de Creatione Domini, et ostenderit quemadmodum docuerit omnia quæ ad mores nostros pertinent, quibus recte vivimus, a Patre nostro, qui in cælis est, esse poscenda, etc.; legerit denique etiam epistolam ad Sixtum Romanæ Ecclesiæ præbiterum, quam secum attulerant, et ostenderit adve-

sus eos esse conscriptam qui dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari, hoc est, adversus eosdem Pelagianos. Hæc autem qua ratione peragi potuerint a viro occupatissimo, cum hominibus, neque per se intelligentissimis, neque voluntate optime affectis erga veritatem, quin aliqui menses effluerint? Credibile igitur est eos Adrumetum rediisse circa mensem Junium, secumque libros delulisse, quos cum alii avidè perlegerint, sed non perinde intelligerent, motus prioribus graviore exorti sunt.

Atque hinc nata est rursus necessitas consulendi Augustinum, rursusque mittendi ad magistrum homines qui secus ac deberent sentire viderentur de gratia, immo et rursus novo libro erudiendi Adrumetinos, ut ne deciperentur ab eo qui dicebat neminem corripiendum, si Dei præcepta non faciat; sed pro eo, ut faciat, tantummodo orandum (Lib. II Retract. cap. 67). Quæ omnia cum facile temerint quidquid anni reliquum fuit, aut etiam aliquid sequentis, non immerito quispiam dixerit librum de Gratia et Libero Arbitrio editum ann. 421, uno scilicet anno ante librum de Correctione et Gratia.

Asserunt nonnulla quidem in contrarium, sed levia; nam quod ait Iprensis. Semipelagianorum hæresim ortam vergente in occasum Augustino; librumque de Correctione et Gratia occasionem fuisse tumultum quos hujus hæresis homines excitarunt, atque id testari Prosperum in epistola ad Augustinum, vix intelligo qui potuerit venire in mentem homini profitenti se scriptorem Pelagianæ historiæ. Quid enim nomine hæresis significare voluit? Errorem, an sectam? Si errorem, novit sane Augustinum ipsum in eo, antequam episcopus fieret, magna ex parte versatum; si sectam, quis ignorat longe post tempora Augustini hujus erroris defensores in sectam coivisse, si tamen unquam coiverint? Deinde quomodo fieri potuit ut liber de Correctione et Gratia occasionem daret tumultibus quos ait Iprensis, siquidem visus sit Prospero ad exortas antea contentiones sedandas, ex dispositione misericordie Dei, in Gallias delatus? Denique, qua fide Prosper adducitur in testem, cum sint ista ipsius verba, quibus auctos quidem, sed non primum ortos, Massiliensium tumultus occasione libri de Correctione et Gratia, testatur (Epist. ad Aug. num. 2)? Multi servorum Christi, qui in Massiliensi urbe consistunt, in sanctitatis tuæ scriptis quæ adversus Pelagianos hæreticos condidisti, contrarium putant Patrum opinioni, et ecclesiastico sensui, quidquid in eis de vocatione electorum secundum Dei præpositum disputasti. Et cum aliquandiu tarditatem suam culpæ maluerint quam non intellecta reprehendere, quidamque eorum lucidiorem super hoc atque apertiorē beatitudinis tuæ expositionem voluerint postulari, evenit, ex dispositione misericordie Dei, ut cum quosdam intra Africam similia movissent, librum de Correctione et Gratia, plenum divinæ auctoritatis emitteres, quo in notitiam nostram insperata opportunitate delato, putavimus omnes querelas resistentium sopiendas, quia universis questionibus de quibus consulenda erat sanctitas tua, tam plene illic absoluteque responsum est, quasi hoc specialiter studueris, ut quæ erant apud nos turbata componeres.

Unde ergo nati sunt primum motus in Galliis? Hinc unde primum quoque orti apud Adrumetinos? Ex epistola Augustini ad Sixtum: nam statim atque prædestinationis gratuita doctrina proposita est, mirum quam multorum oculos non fortissimos sua luce perstrinxerit. Mirum quoque quantum negotii adversariis facessiverit Sapientiæ locus quo prædestinatio gratuita demonstrari videtur: Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, et ne fictio deciperet animam ejus (Sap. IV, 17); quæque addidit tunc primum Augustinus, cum Sixto scriberet, et consequentibus operibus presse argumentatus est (Lib. de Correp. et Grat. c. 8; Lib. de Prædest. Sonet. c. 14).

At unde in Gallias liber venit? Roma, opinor.

missis a Leone tunc acolyto, Sixtisque amicissimo, A Mercatoris abunde disputatum sit, addere plura de et studiorum socio, ac Cassiani inprimis studioso. Nam ut Sixti ad Augustinum litteras detulerat, cum tractoria Zosimi ad Africanos; sic Augustini ad Sixtum responsionem vidit, et Cassiano communicavit, quem sciebat ejusmodi rerum et peritorum et cupidum. Cassianus vero, cum teneret quasi principatum doctrinæ in Gallis ea tempestate, reprehendit nonnulla, quæ facerent pro gratuita prædestinatione, suasque in partes traxit episcoporum presbyterorumque plures, quibus tunc obsisterent Prosper et Hilarius, laicorumque alii, contentiones ortæ sunt, turbæque, quas delatus liber de Correctione et Gratia non composuit, sed anxii.

ANNO CCCXXV.

Liber de Correctione et Gratia (Tomo VII).

Occasione libri de Gratia et libero Arbitrio, confectum est, ad hunc, quem titulus præfert, aptum pertinere librum de Correctione et Gratia, opus plane admirabile, et specimen ingenii divina gratia adjuti. Quanti fieri debeat, argumenti dignitas ostendit; quam reconditam doctrinam contineat, theologorum concertationes hinc ortæ probant; quam vacuum a præjudiciis lectorem postulet, quamque præficiendi cupidum, experientia testatur.

ANNO CCCXXVI.

Libri duo Retractationum (Tomo I).

Augustinus, Eradio successore designato, et in partem numeris ascito, cum sibi videretur, vel ex parte liber, vel certe jam non obrotus mole negotiorum, recensere cepit opera, quæ sive laicus, sive presbyter, sive episcopus composuerat. Acta quibus Eradius electus est (*Inter ep. Aug. num. 213*), consignantur, Theodosio xii et Valentiniano Augusto ii CC., vi kalend. Octobr., id est, ann. 423, die 26 Septembris.

Porrò Retractationum opus comprehensurus erat Augustinus pluribus libris, et jam duos absolverat, teste Possidio (*Lib. de Vita Aug. c. 28*), priusquam Vandali irrumperent in Africam (irrupisse autem ann. 428, mense Maio, constans est omnium opinio); cumque in eo esset, ut alios adderet, quibus epistolæ et tractatus, cæteraque ejusmodi recognoscerentur, prohibitus est ultra pergere, partim temporum conditione, partim indissimulabili necessitate urgentiora scribendi. Pertinent igitur Retractationum libri duo ad ann. 426 et sequentem.

ANNO CCCXXVII.

Liber de Prædestinatione Sanctorum (Tomo VII). — Liber de Bono Perseverantiæ (Tomo VII).

Hoc anno confecti sunt libri duo, alter de Prædestinatione Sanctorum, alter de Bono Perseverantiæ, quibus Augustinus, postulatione Prosperi et Hilarii, questionibus Massiliensium respondet.

Non potuerunt prius confici, siquidem ad eos scribendos se accessisse Augustinus post absolutos Retractationum libros, testatur (*Lib. de Prædest. Sanct. c. 3*): Cum mea, inquit, opuscula retractarem, eamque retractationem stylo prosequeretur, cujus operis jam duos absolveram libros, antequam scripta vestra profectiora sumpsissem, etc.

Neque etiam posteriores, cum elaborati videantur ante opus postremum, quo sanctissimus senex respondit Juliano: alioquin rescribens Quodvultdeum librum de Hæresibus pelenti, non una tantam excusatione, instantis scilicet Alipii ut Iuliano responderet; sed altera etiam, nec ea quidem minore, efflagitantium Gallorum in Massilienses tractatum, usus esset.

ANNO CCCXXVIII.

Opus Imperfectum adversus Julianum (Suppl. parte II).

Ad hoc tempus pertinet Opus Imperfectum, de quo cum ad præfationem libri *Substantiationum* Marti

ANNO CCCXXIX.

Liber de Hæresibus (Tomo VI).

Liber de Hæresibus ad Quodvultdeum Carthaginensem diaconum hoc tempore elaboratus est, siquidem ad scribendum accessit Augustinus post absolutam responsionem ad quintum librum Juliani. Quando, inquit (*Epist. ad Quodvult.*), id explicavero, quintoque respondero, si tres non supervenerint, dispono, si Deus voluerit, ea quæ postis incipere, simul agens utrumque, et hoc scilicet, et illud de retractatione episcoporum nostrorum, nocturnis et diurnis temporibus in singula distributis.

Observandum diligenter hoc opere omnium postremo Augustinum morti proximum recensuisse ita Pelagianorum errores, ut quinque tantum faceret istius hæresis partes: nempe gratiam Dei, sine qua fieri non possunt mandata, neque a natura diversam esse, neque a lege; quæ præterea conceditur, eam et ex meritis dari, et ad facilius agendum; hominem posse ad tantum perfectionis gradum pervenire in vita mortali, ut non egeat dicere Deo: *Dimitte nobis debita nostra*; parvulos non baptizari propter tollendum peccatum originale; Adamum, sive peccasset, sive non peccasset, fuisse moriturum.

Ex hac observatione constat, his quinque capitulis contineri totum Pelagianismum, cujus proinde purus fuerit, judicæ Augustino, quisquis hæc ipsa capitula damnaverit, et contradicentia quinque dogmata defenderit.

Atque hæc de Augustini libris, brevius quidem quam forte quispiam optaret, sed abunde, opinor, pro negotio et loco: neque enim volumus hanc dissertationem augere prodigiosum in modum, additis, quæ laboriosa olim diligentia præstitimus, hæstæ et studiorum causa. Nam opera quæ recensuimus, singula partium sumus in sua veluti membra quibus componuntur; historica distinximus a dogmaticis, et argumentis, quibus dogmata præbentur, suum robur asseruimus, oratione ad methodi leges redacta: ostendimus etiam, quid quovis tempore in Pelagianis sanctissimus magister arguerit, et unde in dies profecerit. Sed hæc omnia dissertationis angustis contineri non possunt, neque, si possint, deberent tamen nunc temporis, ne viderer his de rebus disputare quæ nonnullis commovere solent.

CAPUT III.

Quid scripserit Paulus Orosius adversus Pelagianos.

Unam Orosius Apologiam scripsit, et illam quidem non grandem opère, sed rerum dogmatumque ita plenam, ut nulli fere ejusdem ævi lectioni cedat, multis præstat, ad invidiam usque nonnullorum. Inquirendum vero, qua occasione scripta sit, quove loco et tempore, simulque repellendæ, sive objectiones, sive calumniae, quibus immerito in suspicionem vocatur. Verum tota questio de causa, tempore, et loco non difficilem habet solutionem. Post ea quæ diximus in dissertatione de synodis; siquidem Orosius in Palestina positus, non tam liberi arbitrii apologiam quam suam scripsit ann. 415, per id temporis quod a fine Septembris ad Decembrem effluxit. Constat hæc nota temporis ex occasione scribendi; semper Joannes Hierosolymorum episcopus, cum faveret Pelagio, ejusque causa cerneret divisum in partes clerum, contraxit presbyterium, ut si quia posset ratione Pelagium, aut absolveret, aut illis saltem dissidentibus conciliaret. Ad eum ventum, qui habitus est quinque fere mensibus ante concilium Diospolitum, die 30 Julii, venit Orosius a presbyteris evocatus ex Bethleemico sedessu, quo paucis ante mensibus se receperat; venit et Pelagius a Joanne introductus, jussusque, etsi laicus foret, considerare inter presbyteros.

Retulit Orosius inter alia, se audivisse Pelagium cum diceret, *posse hominem esse sine peccato, et mandata Dei facile custodire, si velit*. Excepit Pelagius, id quidem se dixisse, sed non sine adjutorio Dei. Verum urgente nihilominus acriter Orosio, qui cavillationes hereticæ moverat, Joannes sive maligne, sive ab interprete delusus, Orosii instantiam perinde interpretatus est ac si contenderet, *mandata, nequidem cum adjutorio Dei, posse ab homine servari*.

Hinc factum, ut post quadraginta et septem dies, cum primo encæniorum die, qui decimus quartus Septembris, Orosius ad obsequium Joannis, propter solemnitatem festi venisset, ab irato passus sit repulsam, jussusque procul abscedere, ut qui per summam blasphemiam asseruisset, hominem, nequidem cum Dei adjutorio, posse esse sine peccato, et mandata Dei observare. Ut calumniam repelleret vir apprime catholicus, apologiam conscripsit, non sua tantum causa, sed fidei, maxime hortantibus presbyteris recte sentientibus; eaque occasione voluntatis humanæ potestatem ad bene agendum, sive libertatem admirabiliter explicuit; unde ortum libri nomen, *Apologetus contra Pelagium de arbitrii libertate*.

Sunt qui dicant, totum hoc opus supposititium esse, factumque exhibitionis causa ab aliquo qui, nomen Orosii ementitus, commentari voluerit nonnihil de rebus Diospoli gestis, cum tamen veri esset historiceque admodum ignarus. Id autem asserunt, partim quia suis rebus incommodare sentiunt dicta quedam Apologetici; partim quod satis non advertant, librum hunc magnam habere ab Augustini testimonio auctoritatem et certam fidem (*Lib. de Gest. Palest.*).

Ut objectum a se crimen suppositionis probeant, quatuor præsertim argumentis utuntur, quæ si tam vere proferrentur quam affirmantur, levia nequitiam videri possent. Auctorem enim libri criminantur: primo peccare contra fidem historie ab Augustino aliisque testibus non improbabilius traditæ; deinde Nestorianæ impietatis suspitione laborare; tertio Novatianis erroribus adhesisse; denique injuriosum esse in episcopum Joannem, virum, ut illi quidem aiunt, integræ famæ.

Ex his vero, si modo, ut par est, confirmarentur, auctor Apologetici reus teneretur suppositi nominis, et quasi stellanatus: siquidem verus Orosius procul abfuit semper et ab omni suspitione mendacii in historia conscribenda, et erroris cuscuscumque in fidem, et neglecti in episcopos officii.

Criminationum ejusmodi partem affert Jansenius Iprensis (*Lib. 1 de Hær. Pelag.*), partem Petrus Vastellius (*Vindic. lib. III, sect. 5*), quamquam ille paucis et timide, quia forte intelligebat se veritati pugnare; iste infinito pene sermone, propter dilectum Joannem, quem purum erroris culpæque præstare conatur, etiam adversus omnes quinti sæculi auctores.

Primum illud Iprensis Vastelliusque communiter obijciunt, quod auctor Apologiae scribat, habitam fuisse Hierosolymis synodum quadraginta et septem diebus ante primum diem encæniorum, id est, die 30 Julii; huic præsedisse Joannem; convenisse presbyteros, neque interfuisse, et cum Pelagio verbis contendisse; definitivam sententiam a Joanne latam, partesque ad Innocentium papam remissas, ut ejus judicio starent. Ad hæc omnia videntur ipsis pugnare cum veritate historica: nam in causa Pelagii nulla, inquit, legitur in Oriente congregata synodus, præter eam cujus gesta recensuit Augustinus. Hæc autem non Hierosolymis habita est, sed Diospoli; huic non præsedidit Joannes, sed Eulogius jure sedis Cæsariensis; non soli presbyteri interfuerunt, sed quatuordecim episcopi, quorum nomina recenset Augustinus; non accusavit Orosius, sed Gallicani duo episcopi, Eros et Lazarus; abfuit Orosius, immo et accusatores, solisque scriptis cum Pelagio actum est, quemadmodum testatur Augustinus (*Lib. de Gest.*

Palæst. c. 11); nec quidquam in actis reperitur de causa ad Innocentium papam remissa, partibusque in id consentientibus.

Verum hanc rationem, quantumvis pluribus hinc et inde testimoniis fulcitur, ruere necesse est, si subversum fuerit fundamentum cui tota incumbit, id est, si demonstratum fuerit Augustini testimonii duos in Palæstina conventus habitos, alterum Hierosolymis, alterum Diospoli; illi interfuisse Orosium, ab isto abfuisse. Id vero tribus locis Augustinus tradit.

Primo (*Lib. de Gest. Palæst. c. 14*): Sanctus Joannes Hierosolymitanæ antistes Ecclesiæ, sicut interrogatus, quæ apud illum ante judicium gesta fuerint, coepiscopis nostris, qui simul in illo judicio præsidebant, ipsa narravit. At enim, tunc quibusdam sussurrantibus et dicentibus quod sine Dei gratia diceret Pelagius posse hoc perfici, idem quod superius dixerat, esse posse hominem sine peccato, Culpam, inquit, super hoc etiam intuli, quia et Apostolus multum laborans, sed non secundum suam virtutem, sed secundum gratiam Dei dixit: Amplius omnibus illis laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum (1 Cor. xv, 10). Et iterum: Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei (Rom. ix, 16). Et illud: Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam (Ps. cxvii, 1); et alia multa similia diximus, inquit, de Scripturis sanctis. Illis autem non suscipientibus quæ dicebantur a nobis de Scripturis sanctis, sed adhuc sussurrantibus, dixit Pelagius: Et ego sic credo. Anathema sit qui dicit absque adjutorio Dei posse hominem ad profectum omnium venire virtutum. Hæc narravit episcopus Joannes, audiente Pelagio.

Secundo (*Ibid., c. 15*): Episcopus Joannes planam istam sententiam Apostoli cognovit, eamque ideo commemoravit, ne Pelagius sine Dei gratia non peccare quinquam putaret, et dixit respondisse Pelagium: Et ego sic credo. Neque, cum hoc præsens audiret, respondit: Non sic credo. Oportet illam expositionem perversam, ubi hoc non sensisse Apostolum, sed potius redarguisse, intelligi voluit, ut suam neget, aut corrigere atque emendare non dubitet. Nam quidquid dixit episcopus Joannes de absentibus fratribus nostris, sive coepiscopis Erote ac Lazaro, sive de presbytero Orosio, sive de aliis, quorum ibi non sunt nomina expressa, credo quod intelligat ad eorum præjudicium non valere. Si enim præsentibus essent, possent eum fortasse, absit ut dicam convincere de mendacio, sed forte commemorare quid forte fuisset oblitus, aut in quo eum Jeffersoni Latinus interpres, et sine studio mentiendi, certe alienæ linguae minus intellectus nonnulla discolitate, præsertim, quia non in gestis agitatur quæ, improbi ne mentiantur, boni autem ne aliquid obliviscantur, utiliter instituta sunt. Si quis autem memoratis fratribus nostris ex hoc aliquid questionis intulerit, eosque ad judicium episcopale vocaverit, sibi, ut poterunt, aderunt. Nobis laborare quid opus est, quando ne ipsi quidem judices post coepiscopi nostri narrationem aliquid inde pronuntiare voluerunt?

Tertio (*Ibid., c. 30*): Superius etiam in narratione sancti Joannis episcopi ita commemoratum est: Illis, inquit, instantibus et dicentibus quia hereticus est. Dixit enim quoniam potest homo, si voluerit, esse sine peccato; et de hoc interrogantibus nobis eum, respondit: Non dixi quoniam recipit natura hominis ut impeccabilis sit; sed dixi quoniam qui voluerit pro propria salute laborare, et agnoscere ut non peccet, et ambulet in præceptis Dei, habere eum hanc possibilitatem a Deo. Tunc quibusdam sussurrantibus et dicentibus quod sine Dei gratia, dicente Pelagio, posset hoc perfici: Culpam, inquit, superintuli, quia et apostolus Paulus multum laborans, sed non secundum suam virtutem, sed secundum gratiam Dei, dixit: Amplius omnibus illis laboravi; non ego autem, sed gratia Dei mecum; et cetera, quæ jam commemoravi.

Ex his notanda potissimum quinque adeo Apologiae consona, ut Augustinus videatur ad ipsa Orosii verba inter scribendum intendisse.

1° Augustinus. Joannes interrogatus quæ apud illum ante judicium gesta fuissent, narravit, etc. Orosius (Apol. c. 5): *Latibam in Bethleem, inde Jerusalem, vobis accersentibus, vocatus adveni, dehinc in conventum vestrum una vobiscum, Joanne episcopo præcipiente, consedi, etc.*

2° Augustinus. At enim tunc quibusdam susurrantibus et dicentibus quod sine Dei gratia diceret Pelagius hoc posse perfici, id est, quod superius dixerat, hominem esse sine peccato, etc. Orosius (Ibid., sub fin. capitis): *Ad quod ille diu disputans, et nostris propter imperitiam ignoti nobis interpretis, actionibus vel interpolatis plerumque, vel tacitis, episcopus Jeannes ait: Si sine adjutorio Dei hoc hominem posse diceret, pessimum et damnable erat; nunc autem cum adjiciat posse hominem esse sine peccato, non sine adjutorio Dei, vos quid dicitis? An forte vos Dei adjutorium denegatis? etc.*

3° Augustinus. Illis autem non susipientibus quæ dicebantur a nobis de sanctis Scripturis, sed adhuc susurrantibus, dixit Pelagius: *Et ego sic credo. Anathema sit qui dicit absque adjutorio Dei posse hominem ad profectum omnium venire virtutum.* Orosius (Ibid., c. 9): *Scribis posse hominem esse sine peccato, et facile Dei mandata servare, si velit; novissime quasi ex gravissimo somno expergiscens, adjicis, non sine adjutorio Dei.*

4° Augustinus. Quidquid dixit episcopus Joannes de presbytero Orosio, sive de aliis, quorum ibi non sunt nomina expressa, credo quod intelligat ad eorum præjudicium non valere, etc. Orosius (Ibid., c. 3): *Episcopus Joannes dixit: Vos quid dicitis? An forte vos Dei adjutorium negatis? Cui respondi: Anathema ei qui negat adjutorium Dei; ego certe non nego. Et postea: Episcopus respondit: Ego te audivi dixisse, quia nec cum Dei adjutorio potest homo esse sine peccato, etc.*

5° Augustinus. Si enim præsentibus essent, possent eum fortasse, absit ut dicam convincere de mendacio, sed forte commemorare quid fuisset oblitus, aut in quo eum fefellerit Latinus interpres, etc. Orosius (Ibid., c. 5). *Concedendum magis ut interpres errasse dicendo, quam episcopus audiendo finxisse, videatur, et nunc, ad vicem mercedis quam hæreticis præstitit exigendæ, falsos in adjutorium sui testes querere. Sed hæc utrum ab episcopo temere credita, an malitiose ficta, an ignaro subaudita videantur, Christo judici discutienda commendo. Absit a me ut episcopum, et præsertim Hierosolymæ, audeam ad episcopos provocare, id est, calumniæ accusare, etc.*

Atque his convictus Vastelius fatetur tandem, clarum esse ante judicium Diospolitanum aliqua fuisse gesta circa causam Pelagii apud ipsum Joannem, sed absque aliquo consensu; quamquam in præsentia Erotis et Lazari episcoporum, Pelagii accusatorum, illisque adherentium aliquot Latinorum, inter quos quoque contigit adesse Orosium, etc.

Sed quod ait affuisse Erote et Lazarum, dicenti assentiri non possum, cum Orosius minuta quæque hujusce consessus memorans ne verbo quidem id significet.

Quoad secundum criminationis caput, Vastelius jam non Iprensi adjunctus, sed per se solus, hæresim Novatianam auctori Apologiæ objicit his fere verbis: *Novatianus error fuit, non aliam esse datam Ecclesiæ a Christo potestatem remittendi peccata quam quæ est conferendi baptismi; et proinde a sacerdotibus non posse, sed a solo Deo remitti peccata a Christianis post fidem commissæ. Hic autem error Cypriani, Hilarii, Ambrosii atque Augustini testimoniis cognoscitur.* Apologista vero id totum affirmat, nam alloquens Pelagium (Apol. c. 10): *«Dicis, inquit, hominem esse sine peccato cum Dei adjutorio; tu dicis: Potest homo; ego dico: Potest Deus.»* Et postea (Ibid.): *«Scribæ non intelligentes veritatem murmurant et dicunt: Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus (Luc. v. 21), et hic abolita esse judicat, quæ Deus nesciat dimisisse?»*

Et iterum (Apol. c. 10): *«Eum posse esse sine peccato, qui aliquando peccaverit, impossibile est absque sola gratia baptismi, ubi ex persona Domini dicitur: Remissa sunt tibi peccata tua.»* Iterum (Ibid.): *«Ego in potestate habui peccare, liberari a peccato in potestate non habeo.»* Denique: *«Peccare meum est, absolvi non meum.»*

Vix ac ne vix quidem persuadere mihi possum, Vastelium rem serio egisse, cum argumentaretur in hunc modum. Novatianus error est, ministrorum Ecclesiæ non esse, sed solius divinæ potestatis, dimittere peccata post fidem commissæ, neque Ecclesiæ a Christo relictam esse potestatem ullam remittendi peccata, nisi quæ per baptismum, id est per unicum sacramentum remissionis peccatorum exerceatur. Atqui auctor Apologiæ ait hominem non posse esse sine peccato, posse Deum; soli Deo tribuit Christoque potestatem qua homo dicitur posse fieri sine peccato; dicit insuper neminem posse esse certum, nisi in die judicii, quod sit sine peccato; reus igitur Novatiani erroris tenetur. Qui enim potuit vir doctus ignorare aut quæ sint argumentationis leges, aut qui fuerit Novatianorum error de poenitentia, aut quæ fidei sententia de impeccantia, ac possibilitate implendi mandata? Voluit Pelagius tam facilia esse mandata Dei, ut homo, si voluerit, ipsa omni ex parte impleat, nec ad id præstandum Dei omnia potentis adjutorio, sed sola sua vi nativa egeat. Pelagio id volenti respondet Orosius, posse quidem hominem observare, immo et implere mandata; sed potestatem qua id possit suam non esse, id est, insitam a natura, sed Dei propriam, quæ misericorditer commo-deretur pro tempore et loco. Voluit Pelagius hominem posse hac in vita carere omni peccato, nec ad id quidquam amplius requiri quam ut velit. Contendit Orosius posse quidem hominem carere peccato hæc in vita, si Deus voluerit; id enim homini præstare potest, etsi nemini præstiterit hactenus, præterquam uni Christo. Quid illud autem ad rem Novatianorum?

Pergit Vastelius, tertiumque caput criminationis affert non minus admirabile quam secundum, siquidem auctorem Apologiæ reum facit Nestorianæ quoque blasphemix, non contentus scilicet accusasse crudelitatis in peccatores, quibus poenitentiam neget, nisi insimulet impietatis in peccatorum redemptionem, cui divinitatem eripiat. *Asserit Christum, inquit, non dici Deum, nisi denominative, atque ita existere purum reipsa hominem, quæ Nestoriana blasphemia; neque enim vult aliter esse Deum quam ut Dei adjutorio, perinde ac homines, indigeat. Tam incredibilem accusationem conficere sibi videtur his Apologistæ verbis Pelagium alloquentis (Apol. c. 10): Dicis posse in hoc sæculo esse hominem sine peccato cum Dei adjutorio; tu dicis: Potest homo; ego dico: Potest Deus. Sic enim per admirabilem quandam sententiæ syntaxim legendum jubet: Dicis: Potest homo esse sine peccato cum Dei adjutorio; ego dico: Potest Deus esse sine peccato cum Dei adjutorio.*

Verum joculari istud est, quod in re seria non decet, siquidem nemini non est obviis Apologistæ sensus. Cum dicitur homo posse esse sine peccato cum Dei adjutorio, aliqua procul dubio potestas significatur, eaque alienius propria, atque ita vel Dei, vel hominis quasi nativa. Dicit hominis Pelagius, quod hæreticum est; Dei dicit Orosius, quod summe catholicum.

Vastelius, ut accusationem confirmet, adjungit aliud quiddam, sed nihilo gravius. *Nullo, inquit, alio nomine Christum appellavit quam quo posset Nestorianus quisque; nec usquam vocat Filium Dei, Deum Christum, et Verbum incarnatum. Sit ita sane: sed ipsimet novi Testamenti scriptores, cum de Christo loquerentur, non alio nomine usi sunt quam quo postmodum abusi Nestoriani. An continuo participes sunt erroris? Deinde neque necessitas semper exigit, neque aliquando patitur locus, aut tempus, ut tam expressis verbis de Christi divinitate sermo fiat. Certe*

tunc temporis nihil erat causæ tam explicite loquendi, cum nostra pars, Pelagium dico et Orosium, de Christi divinitate contenderet. Dehinc Vastelius ipse tandem agnoscit, cogente veritate, hæc esse Apologistarum verba (Apolog. c. 21): *Hic ergo Christus Dominus noster, hic, inquam, Filius Dei, in virtute Patris et gloria, que in principio condidit, redemit in medio, etiam in novissimo iudicabit, etc.* Et paulo antea (Ibid.): *Ipse est mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, de quo Joannes usque ad ipsam pene inaccessibilem lucem introductus exclamat: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum; hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt* (Joan. 1, 1). Ac post paululum exposita divini operis veritate subjungit: *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, et vidimus honorem ejus, gloriam tanquam unici nati a Patre, plenum gloria et veritate, etc.*

Quid vero expressius, vel sancivimus unquam Ecclesia, vel Scriptura dixit, quod divinitatem Christi demonstraret?

Obijcit quarto Vastelius, queriturque injuriam ab auctore Apologie factam Joanni Hierosolymorum episcopo, quem Augustinus colit sanctumque vocat. Quam vero factam injuriam queritur? Episcopum, ait, verbis paulo durioribus accusavit. Sit ita sanè: quis blasphemie per calumniam insimulatus non veniam mereatur, si calumnianti subiracundius loquatur? Verum quibus verbis episcopum accusavit? An durioribus acerbioribusque quam aut suus magister Hieronymus, epistola 61, de erroribus Joannis Hierosolymitani; aut Epiphanius, data ad ipsum? Aut Joannem epistola (Epist. 60. inter Hieronym.)? Clamat Vastelius utrumque Opus supposititium esse. Utrumque genuinum esse reclamant quotquot sunt eruditi, reclamant et ipsimet Patres illi duo adversus hominem bona quibus gloriantur subducere temerem. Deinde ejus criminis accusavit episcopum? Quod hæretico faveret? Fecit Augustinus. Quod mentiri visus sit? Fecit pariter Augustinus. Quod illud se passus fuerit a Pelagio? Fecit Augustinus. Quod calumniam Orosio intulerit? Fecit et Augustinus. Denique apud quos accusavit? nempe apud solos presbyteros totius rei gestæ conscios, quos non iudices appellat, sed testes tantum, et quibuscum solatur communem ab episcopo injuriam. Unde mirari satis non possum Orosii modestiam, qui cum necessitate compelleretur se blasphemie accusatum purgare, non tam defendit se, ut par erat, fide impetrante, quam retinente charitate, conquestus est apud solos rei testes: quare opinor inde factum ut liber quem præ modestia publicari noluerit, ne famam episcopi minneret, rarior simul et ignotior etiam suo sæculo exstiterit.

His ita disputatis apertum est atque manifestum, nihil esse causæ cur liber apologeticus de Libertate Arbitrii adversus Pelagium abjudicetur Orosio; plurimum contra esse rationis cur eidem tribuatur: nam ab Augustino testimonium habet, stylus auctorem demonstrat, manuscripti codices Orosii nomen præferunt, eruditi quique consentiunt, et ii soli repugnant quorum interest a tanto viro tamque antiquo scriptore, et, quod præcipuum est, tam nobili discipulo Hieronymi atque Augustini, arma non suppediari, quibus et ipse olim Pelagium vicerit, et ipsi nunc vicissim a catholicis vincantur.

Orosius porro duas fecit Apologetici partes; alteram historicam, alteram dogmaticam: illa res gestas in conventu Hierosolymitano confinet, et simul scribendi causam; ista plane eximia est, snouque auctore digna, nec immerito videri potest quoddam quasi compendium traditæ ab Hieronymo et Augustino doctrinæ.

Quæ tertia pars nonnullis credita est (A cap. 3 usque ad 22), habetque rationem appendixis, ex libro Augustini de Natura et Gratia, forte non est addita ab Orosio, cum inopportune inseratur; sed a li-

brario potius, qui mentionem libri de Natura et Gratia factam initio legerat: quamquam potuit Orosius aliquid Operis hujusce Augustiniani deferre secum in Orientem, quippe cum testetur inchoatum fuisse quo tempore ex Africa profectus est. Ut si res habeat, non fecit imprudenter Schottus, additamentum illud recidit, priusquam totum Opus in Bibliotheca sanctorum Patrum ederetur.

Quæstionum a Pelagio motarum duæ tantum hoc in libro tractantur; altera de potestate liberi arbitrii, altera de perfectione hominis in vita mortali: quas unas Hieronymus in Oriente agitabat (Epist. ad Ctesiph. et 3 dial.), suarumque partium presbyteris persugerat, ita ut Pelagio magnam inde invidiam facerent. Ambæ vero tam subtiliter, ad Scholæ explicationem, tamque solide ad fidei regulam solvantur, ut a firmare non debitem nihil fere melius scriptum olim primis temporibus, nihil veterum monumentorum superesse consequentibus temporibus attilis.

CAPUT IV.

De libris sex Hypognoticon.

Rejectum est in finem septimi tomii Operum S. Augustini, Opus adversus Pelagianum, sex libris comprehensum, quod etsi Remigius Lugdunensis *hypognoticon* vocet, veluti Memoratorium, seu potius Commitorium, vulgo tamen Hypognoticon dicitur, quasi Subnotationum.

Latuit ad hunc usque diem auctoris nomen, gens, et ætas: in ea tamen fas est, opinor, inquirere, sine temeritatis nota, cum forte sint in obscuro propter incuriam. Certe hæc a nobis diligentiam exigit argumentum in quo versamur, ut, si qua ratione licet, inveniamus aliquid, sin minus omnino certam, quod eruditi viderint, saltem minus improbabile quam quod hactenus altatum est.

Videtur autem aptus ille inquirendi modus, quod ex ipsis Hypognoticon libris singula primum diligenter colligantur quibus possit ratio inniri: tam ex inventis indicibus concludatur quis Hypognoticon fuerit, qua vixerit ætate, et qua occasione scripserit.

Primum, quam habuerit Hypognoticon scribendi causam, exponit ipse statim initio, cum ait (In præf. Hypog.): *Adversarii fidei catholice, dum contra regulam veritatis diabolici armis pugnare nituntur, nos sollicitudine respondendi faciunt cautos; se vero decipiunt, antiquam nostrorum valeant aliquam vulnerare: cum enim cæci evadunt thesauri fidei concertant, spe fidei evacuati, factant plenitudinem fidei Ecclesie, opulante Dei gratia, gloriantur. Et dum in hypocrisi vigilant nocituri, de quibus propterea dictum esse puto per prophetam: Ablatus est somnus ab oculis eorum; non enim dormiunt, nisi male fecerint* (Prov. iv, 16); nos quodammodo excitant dormientes, ut arrepto chlypeo veritatis, falsitati eorum corde resistente, vigilemus, evangelica tuba nostris auribus insonante: *Vigilate et orate, ne intretis in tentationem* (Marc. xiv, 38).

Proposit deinde agitandas quinque Pelagianorum quæstiones (Ibid.): *Hujusmodi ego dogmatis ista est nefanda blasphemica: Adam inquit, sive peccasset, sive non peccasset, moriturum fuisse; item peccatum ejus neminem, nisi solum nocuisse ipsum; et posse hominem per liberum arbitrium, tamquam per se sibi sufficiens, implere quod velit, vel etiam meritis operum a Deo gratiam unicuique dari; libitum naturale esse bonum, nec in ea esse quod pudeat; et parvulos baptizatorum filios non trahere originale peccatum, neque perituros a vita æterna, si sine sacramento baptismi ex hac vita migraverint.*

Notandum verbò, totidem quæstiones recensuisse aliquando eucharisticum Syracusanum (Epist. 156), Paulinum diaconum (Lib. de Gest. c. 11), Mariumque Mercatorem (Præf. l. Subnot.), nec tamen meminisse quartæ de libidine, an sit naturale bonum, et utrum in ea sit quod pudeat; immo hæc de quæstione disputatam per se non videri, sed ex occa-

sione tantum, priusquam Julianus causam Pelagianam defendendam susciperet.

Postea, Hypognostes nomen Pelagii atque Coelestii appellat sæpe, nusquam Juliani, cum tamen post damnationem Pelagianorum, aut saltem post ann. 420, de quæstionibus peccati originalis nemo egerit, quin Juliani meminisset, veluti partium hæreticarum principis.

Adde quod auctor Hypognosticæ, etsi Pelagii, ut dictum est, Coelestique frequenter mentionem fecerit, eos tamen non videatur directe insequi, sed singularem potius aliquem hominem, ejus modo responsiones ad argumenta catholicorum refellit, modo declinationes præcludit, modo calumniis respondet.

Quid quod hostis ille singularis, quem sibi committit Hypognostes, inducitur velut Coelestiana quædam persona, quæ et longe plura de Coelestiano errore disputet quam de Pelagiano, et ex quæstionibus quinque, unicam de gratia, quatuor de peccato originali proponat, immo et proferat eadem fere omnia quæ Julianus, Coelestio in primis addictus, suis in libris afferre solet.

Deinde, quæstiones singulas longe aliter solvit Hypognostes quam vel Augustinus, vel Mercator: nam ut alia omittant longe plura, locum hunc Sapientie, *Deus mortem non fecit* (Sap. 1, 13), vehementer urget adversus naturalem Adæ mortalitatem; quem tamen auctores illi duo breviter perstringunt, quasi magnum ibi præsidium causæ non ponant.

Deinde, crebra quidem adhibet Scripturæ testimonia, sed desumpta tum ex translatione veteris Testamenti, quam Hieronymus ex Hebreo accuravit; tum ex Evangelii lectione, quam idem Hieronymus, Damasi rogatu, recognovit. Id unum exempli sufficit, psalm. cxxv: *Convertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit mihi. Quoniam eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu; placebo Domino in regione vivorum.* Hæc aliter leguntur apud Augustinum: *Convertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Quoniam exeruit animam meam a morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu. Placebo in conspectu Domini, in regione vivorum.*

Deinde, nullius Patris testimonium adhibet; sed sola pugnat vel Scripturæ auctoritate, vel rationibus: cum tamen nullus fere de rebus istis scripserit tunc temporis, quin contra novitatem erroris Patres adduxerit, tamquam sacros antiquæ fidei testes.

Deinde, nullius meminit, aut synodi, aut summi Pontificis, ejus sententia damnati sint errores quos impugnatur; quinvis post Pelagii Coelestique condemnationem ab Ecclesia, id est, post ann. 418, nemo scripserit ea de causa qui religioni non duxerit tantum præjudicium silere.

Deinde, inæqualem servat orationis modum: nihil illo quandoque grandius, nihil mox humilius. Quam grandia sunt ista (*In fin. præf.*): *O malum dogma, quod pacis inimicus invenit! o dogma, per quod scinditur matris unitas Ecclesiæ a regeneratoris! o dogma, quod sub nomine Christi evertere et mutare nititur Christi fundamenta! o dogma, cui nefanda sunt nomina mille, mille nocendi artes! arma contra legem sumit ex lege; impugnatur Evangelium ex Evangelio, pugnans et in sui perniciem; de veris mendacia fingens, provocat ad mendacium veritatem.* Sed hæc sunt sibi pœna, quæ inordinate proferens putat esse victoriam, ut in eis, quod scriptum est, impleatur: *Per quæ quis peccat, per hæc et torquetur* (Sap. xi, 17). Quam humiliter dicta (*Ibid.*): *Abbreviatum hunc facere libellum curavi: quem si quis legere voluerit, non verborum mediocritatem contempletur, sed fidei rationem; et si placet, ad Deum, qui docet hominem scientiam, gratius referat. Si qua vero sunt in quibus nolentes erravimus, si tamen aliqua sint corrigenda, intuitu charitatis, Deo iudice, corrigat, sed is cui sensus est*

A catholicus corrigendi. Si autem nihil sciens vel invidiosus fuerit, vitare quæ sana sunt non præsumat.

Quam vehementem amplificatio hæc est in libidinis laudatores (*Lib. iv, Hypog. sub fin.*): *Audite breviter non breviter, sed crimine ingentia, caloris pestri amantissimi opera, quibus in illicitum coire præcipit hebetata corda mortalium; et erubescit et conticescit tandem. Isto calore succensus, et turpiter illectus, nonnunquam pater inclinat filium, et operatur incestum; filius etiam patris torum maculat, cum matri vel novercæ aliquando miscetur; in sororem fratrem cupidine ductus incurrit, et cognatum non erubescit opprimere: virgo licentiam non sustinet nuptiarum, sed stuprum tempore concupiscit illicito. Maritus minime contentus licitis uxoris amplexibus, uteros contaminat alienos. Similiter et uxor immemor proprii mariti cubilis, adulterino amore uxoris torum occupat alienæ. Quid de ruina aliquantorum servorum Dei, et sacrarum virginum dicam, quæ hac tempestate naufragia patiuntur? quid de diversis immunditiis, in quibus earum auctorem ipsum sibi puto pro vobis diabolus displicere? Ecce calor ille amantissimus vester, in quas ignominiarum sordes humanas ire illicet et præcipitat mentes? Ecce quam illudium etiam in sanctis Christi membris fuisse, dicere non tremuistis? Ecce ejus obscenitatis et turpitudinis estis acerrimi laudatores, impudentissimi defensores, et, si non fallor, cum adhuc non displicet, forsitan et factores.*

Quam lenis e contrario, quamque abjecta et humilis disputatio! Solet dici, ut præfatus sum, a plurimis, dum aliquid despiciunt, aut pro parvo æstimatur, vel certe quod penitus non sit: *Nihil est.* Cum ergo dicimus, nihil, nomen insubstantiale nominamus; cum vero addimus, est, rem significamus. Cur ergo nomen insubstantiale, id est, tamquam vere aliquid sit, dicimus, addendo, est? omne enim quod dicimus, est, esse aliquid æstimamus; tamen cum aliquoties dicimus, nihil est, pro consuetudine locutionis addimus, est, ad nihil, cum nomen tantum sit nihil, et non res (*Lib. i Hypog. sub fin.*).

Deinde, vocibus utitur peregrinis, insolentibus, atque etiam barbaris, cujusmodi sunt, *protoplastus, exsulatus, desolatus gratia, refellitus, repedare*, etc.

Postremo, sextus liber videri potest aut supposititius, aut saltem addititius, siquidem in eo mentio fit sexti articuli, quamvis in præfatione quinque tantum propositi sint. Et certe quintus liber, qui articulo quinto respondet, hanc habet clausulam, quæ totius operis dei potest absolutio: *Nos veronathematizantes vos, Paulum, in quo locutus est Christus, auscultamus prædicantem, et sequimur, qui unum corpus et unum spiritum esse dicit Ecclesiæ catholicæ in Christo, unam fidem, unum baptismam, unum Deum patrem omnium, qui super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis* (*Hypog. lib. v in fine*).

Adde quod liber ille sextus invenitur aliquando in codicibus tum manuscriptis, tum impressis, sequebatur ab aliis quinque. Solus certe erat in codice Remigii Lugdunensis causantis idcirco præfatione carere hypognosticæ, quem observa singulari numero appellari. Visus est a me non semel ab isdem separatim in antiqua editione opusculorum quorundam de gratia. Soli sunt priores quinque in manuscripto codice bibliothecæ sancti Victoris ad muros urbis Parisiensis; nullusque dubito, quin aliis in codicibus perinde ac res ut plurimum habeat.

Ex his animadversionibus concludi posse arbitror, primum, Hypognostis adversarium non esse alium a Juliano Eclanensi episcopo, quem nemo nescit Coelestianum in primis fuisse, libidinis tamquam naturalis boni laudatorem, fidei, quæ creditur peccatum originale, professum impugnatorem, qui de gratia nonnisi per transennam dixerit; et ea omnia, si credimus Augustino, jactare solitus sit, quæ adversarius Hypognostis adducit. Cur ergo appellatus non est de nomine? Constat ratio, ubi actum fuerit de tempore conscripti operis.

Secundum, opus hoc scriptum esse post iudicium Zosimi factum ann. 418, sed ante manifestam Juliani de sua sede ejectionem, quæ contigit circiter ann. 420. Tempus ejectione prius clare satis eloquitur ipsummet de Juliani nomine silpium, at tempus iudicio posterius significant hæc verba (*In præf.*): *Contra Pelagianos et Cælestianos hæreticos, quos Dominus tales futuros suo vitio ante constitutionem mundi præcivit, et exortos in mundo iudicio justo damnavit, sermo nobis est respondendi.* Quid enim tunc Julianus inolitus non est, ut iudicium retractari faceret? Quid non causatus adversus catholicam Zosimi definitionem?

Atque hæc causa fuit cur taceretur in libris Hypognosticis Juliani nomen, ne animus episcopi exacerbaretur, qui cum nomen dejectus esset de sede, spem faceret revertendi ad fidem, quam sub Innocentio ordinatore suo professus erat; quamquam et ista quoque silentii causa esse potuit, quod ut Sixti nomini Julianus, dum inveheretur in catholicos, ita et Sixtus, cum Pelagianos insectaretur, Juliani nomini percerit, timore tamen Julianum, charitate Sixtum impellente. Sic enim Juliano Augustinus: *Nescio quos etiam, inquit (Lib. vi contra Jul. cap. 4), quasi desertiores dogmatibus vestris, ad fidem catholicam conversos arguis vel reversos: quos tamen significasti ita te metuere, ut eorum nomina exprimere non auderes.* Quo ex loco, qui procul dubio de Sixto debet intelligi, non obscure colligitur, presbyterum hunc cum Pelagianis aliquando sensisse.

Tertium, opus hoc ab uno aliquo nobilium fidei defensorum elucubratum fuisse: nullo certe, si ratio doctrinæ habeatur, indignum est. Pugnabant vero ea tempestate Hieronymus, Augustinus, Paulinus uterque, id est, episcopus et diaconus, Orosius, Mercator, Zosimus pontifex, Sixtus presbyter Romanus, et Afrorum forte quidam, ut Aurelius, Alipius, et auctor sive librorum de vocatione gentium, sive epistolæ ad Demetriadem Prospero tribuæ.

Quartum, elucubratum non fuisse ab Hieronymo, nam tunc temporis scribere dosierat de questionibus, præ summa senectute; res Juliani, ne auditu quidem, noverat; usus fuisset Latiniore dictione; de synodis non siluisset, quas in epistola etiam brevissima tacere non potuit; de Augustino non omisisset dicere, quem in tertio dialogo tam magnifice, post unicum opus lectum, laudibus extollit: aliquid more suo eruditionis aspersisset: denique habuisset orationem non desultoriam, ut Hypognostes, sed æquabilem, ut solet.

Quantum, abjudicari pariter Paulino episcopo Nolano, parum propter aliquot rationum allatarum; partim quia de questionibus non scripsit, scripturus utique, et Latinus, et æquabilis, si tentasset. Deinde res Juliani vix habuit perspectas, cum ne Pelagianas quidem satis sciret, etsi Pelagii amicus: unde indignum erudiri ab Augustino, ne errorem sibi persuaderi permitteret, vel a Pelagio per litteras, cum facilis esset decipi specie pietatis, vel ab obstinatis non tam Pelagii, quam pravi dogmatis, defensoribus, quos Nobæ patiebatur, impotens irasci etiam improbis. Denique popularis opinio de libro Paulini adversus Pelagianos, ortum duxit ab errore hominis qui argumentum epistolæ 106 (*Nunc 186*), Augustini ad Paulinum præfixit. Sumpsit enim epistolam ad Severum Salpium, et eamque brevissimam, pro libro, et sententiam, quam Augustinus laudatam in Pelagianos argumentatur, in eosdem a Paulino dictam putavit, quamvis prolata sit a viro sancto et sui despicitissimo, eo tantum fine, ut depingens animæ suæ formam, quam credebat miserabilem, illuderet urbane amico, qui depictam vulvis speciem mitti sibi postulasset.

Sextum, neque etiam posse tribui Aurelio et Alipio Africanis, quæ eisi fortiter steterint pro causa fidei adversus inimicos crucis Christi, ille habendis synodis, iste obeundis legationibus, nihil tamen feruntur scripsisse, præter epistolas; in quibus tamen ita elu-

cet ingenium, doctrina, et stylus Augustini, ut illius non immerito dici possint. Deinde locus Orosii, ex quo quispiam concluderet utrumque, Aurelium contra Pelagium scripsisse: *Qui sunt, inquit (Apolog. c. 1), columnæ et firmamenta Ecclesiæ catholice, Aurelius, Augustinus et Hieronymus, multa jam adversus hanc nefariam hæresim absque designatione nominum hæreticorum scriptis probatissimis ediderunt, etc.*, pertinet ad tempora longe priora, quippe ipsam quoque synodum Diospolitanam præcedentia.

Nescio, utrum Rivius satis attenderit ad hunc locum, cum scriberet (*In Vita S. Augustini*), ex eo nobis primum innotescere prænomen Aurelii Augustino fuisse: Carthaginensis enim episcopus eo loci Augustino et Hieronymo accensetur, ut tribus vita functis defensoribus fidei, Cypriano, Hilario, et Ambrosio, totidem vivæ responderent Ecclesiæ columnæ.

Septimum, auctorem sive librorum de Vocatione gentium, sive epistolæ ad Demetriadem Prospero tribuæ, longe ab Hypognoste diversum esse, Latinitatis, styli, opinionumque dissensione: uterque enim purioris est dictionis, grandioris orationis, et mitioris in parvulos sententiæ.

Octavum denique, cum restet inquirendum de Augustino, Paulino diacono, Mercatore, Zosimo papa, et Sixto, de Zosimo facile esse ex eo ipso in partem negantem sentire, ex quo præiudicium aliquod sumi posset, nimirum ex Mercatoris verbis (*Commun. cap. 1, num. 6*): *Cælestius ob hoc a beatæ memoriæ prædicto Zosimo episcopo scriptis amplissimis vel longissimis perdamatus est, in quibus et ipsa capitula, de quibus accusatus fuerat, continentur, et omnis causa tam de Cælestio superscripto, quam de Pelagio magistro ejus praviore videtur esse narrata, etc.* Quæ enim prolixissima scripta dicuntur a Zosimo in universum orbem missa, continebant certe prædicta capitula, id est, excerpta ex libris Pelagii, quæ Mercator refert; at nullum ejusmodi excerptum in libris Hypognosticon continetur. Superest igitur inquirendum de quatuor reliquis, Augustino, Paulino diacono, Mercatore, et Sixto presbytero Romano.

Nono certe sæculo indubitatum erat, libros Hypognosticon esse Augustini, donec orta contentio est Hincmarum inter et Remigium Lugdunensem. Nam cum Gothescalcus libros illos laudasset, velut apertos gratiam inter et liberum arbitrium iudices, eosdem Hincmarus adhibuit, ut Prædestinationam Gothescalci hæresim confutaret.

Hincmarum arguit Remigius Lugdunensis, et libros, quibus se sentiebat graviter urgeri, suppositos dixit Augustino. Dictum ex eo conficere sibi videbatur, quod neque in Retractationibus censeantur, neque in indiculo Possidii. Quod præfatione careant, qua doceat Augustinus suo more, cujus impulsu, vel quam ob causam ad scribendum accesserit (*Lib. de trib. epist. cap. 55*). Quod argumentum toties aliis in libris tractatum nullo operæ pretio retractatum fuisset. Quod sermo ab Augustiniano differat. Quod dissona sit doctrina, nec in ipsis modestia Augustini eluceat. Quod ex translatione Hieronymi testimonia Scripturæ proferantur, cum versione communi antiqua Augustinus uti esset solitus.

Addebat Remigius, videri sibi opus hoc, non parvo spatio post obitum Augustini, ab aliquo scriptum, nova postmodum Pelagianorum insurgente calumnia, velut, per prædestinationem reproborum ad interitum, doceret Ecclesia, a Deo, sua prædestinatione, necessitatem imponi hominibus in suis impietatibus permanendi, et in æternum perendi: fronti vero nomen Augustini præfixum, quia magna ex parte ipsius sensus brevi hocce opusculo quasi in unum collegisset auctor; aliquos autem, cum id satis non intelligerent, existimasse, opus ipsum ab Augustino elaboratum, tanquam *ὑπομνημα* seu commentorium.

Remigio Hincmarus respondit, fidemque publicam, et pene communem, qua fretus, ex hisce libris ab adversario receptis (*Lib. de Prædest.*), testimonia

adhibuerat, tueri conatus est, sed argumentis sane non optimis, ut neque validissimis oppugnabatur. Contendit enim, Augustinum, primum, scripsisse libros Hypognosticon, saltem sextum, ne credatur tradita prædestinationis in bonum doctrina, qua funditus Pelagianismus cum suis reliquiis, everterat, astruere prædestinationem hominum in malum, quæ infanda quædam blasphemia est. Deinde, suscepisse hunc laborem sub finem vitæ, quo tempore ex libris suis male intellectis videbat Prædestinationem hæresim oriri. Denique, pluribus in locis mentionem fecisse operis ad Prosperum et Hilarium missi. Ex hac Remigii Hincmarique contentione certo constat, libros de quibus agitur, ante nonum sæculum Augustino communiter tributos fuisse. Quo vero tempore tribui cœperint, incertum est, nisi quod diuturnum esse oportuit, cum omnes codices ita ferrent, nec inficias ierit Remigius, quin ita vulgo crederetur, ac putabat Hincmarus : nam popularis credulitatis causas quæsit paulo accuratius.

Cum Remigius sensit Erasmus, et inde censuram ejusmodi inussit operi (*In censura libris præfixa*), hoc opus non esse Augustini. Primum illud arguit, quod cum sit justis voluminis, non commemoratur in *Retractionibus*. Deinde titulus insolens *ὑπογνωστικόν*, quasi dicas *Subnotationum* : neque enim solet ille titulus Græcos indere suis libris, multo minus eos qui non indicant argumentum. Postremo nec stylus per omnia congruit, licet hominis eruditi facundique videatur. Clamoris plus habet, solidæ argumentationis minus quam Augustinus. Videtur fuisse quispiam qui quæ sparsim ab Augustino disserta sunt contra Pelagianos, studuerit in unum contrahere.

Ego quidem, in abjudicandis Augustino quinque hisce libris, assentior libens Remigio atque Erasmo : censeo tamen revocari debere ad examen, quæ a tribus istis hominibus adhibentur ad suam sententiam stabiliendam, ne aut falsis verum juvari, aut Hincmarus, magnæ vir auctoritatis, indicta causa, damnari videatur.

Atque ut inde exordium ducam, nihil præjudicat Hincmari sententiæ, quod Augustinus non meminerit hujusce operis suis in *Retractionibus* : quamvis enim alia prætermisit ! Non meminit certe librorum de *Prædestinatione sanctorum*, et de *Bono perseverantiæ*, et de *Perfectione justitiæ* : illos tamen quis neget veros ac germanos fetus tanti parentis, sed jam senis ? Diceret ergo aliquis eamdem sortem nactos esse Hypognosticos, quippe natu æquales, et si credimus Hincmaro, post *Retractiones* editos.

At, inquit Remigius cum Erasmo, carent præfatione, quæ auctor scribendi causas afferat, quod solet Augustinus ; immo habent, eamque prolixissimam, quam oportuit desiderari in codice quo usus est Remigius : nec enim alia ratione possit mendacium excusare, quod omnium oculis facile revincendum sit. Deinde quam præfationem præferunt libri de Magistro, de Immortalitate animæ, etc., an ideoque laborant suspitione suppositionis ?

Pergit Remigius. Nulla sit hujusce operis mentio in indice Possidii, cum tamen curiose, ut multorum annorum familiarem decebat, omnia Augustini et noverit, et recensuerit. Verum hæc ratio imbecilla per se est ; nam Possidius primum fatetur se non omnia enumerasse. Deinde posset aliquis a Possidio recensium contendere : nam in omnibus editis indicibus leguntur hæc verba, *liber unus contra quæstiones Pelagianistarum*. Quis enim unus ille liber ? Nullus certe eorum, qui vel septimo tomo, vel supplemento continentur, cum suo singuli nomine appellerentur in indice, et unus ille insuper. Æstiment viri docti hujusce argumenti pondus, et conficiant, si quid valent, super ea re, quæ me profecto latet, atque etiam cruciat, nisi forte vera sit conjectura postmodum afferenda.

Addit Erasmus, solitum non esse Augustinum suis opusculis Græcum nomen imponere, præsertim quod

A non explicet argumenti qualitatem. Mentem absque dubio Erasmus, cum ita scriberet, non intendebat, vel in librum de Fide, Spe et Charitate ad Laurentium, quem *Enchiridion* Augustinus dixit ; vel in tractatus ad populum, quas *Homilias* vocavit : quæ duo nomina, nisi fallor, Græca sunt. Deinde operis argumentum satis explicari nomine *Hypognosticon*, Erasmus ipse abunde probat, cum *subnotationes* interpretatur, quibus nempe auctor, quæ sparsim ab Augustino disserta sunt contra Pelagianos, studuerit in unum contrahere.

B Interrogat Remigius, quæ tandem necessitas Augustinum coegerit, materiam iterum versare toties antra, totque libris tractatam. Interroganti videri potest respondere auctor tota præfatione, adversarios nempe fidei catholicæ, dum contra regulam veritatis diabolicis armis pugnare nituntur, catholicos sollicitudine repugnandi facere cautiore, dum in hypocrisi vigilant nocituri, excitare catholicos dormientes, ut arrepto clypeo veritatis, falsitati eorum corde resistente vigilent, etc. Addiderit aliquis, e re fuisse Augustini, scripto amoliri a se invidiam nascentis ex suis libris male intellectis *Prædestinationis hæresis*.

Quamquam hæc sive Remigii, sive Erasmi argumenta nihil admodum momenti habeant ad Hincmarum refellendum, sunt tamen alia septem, quæ rem penitus conficiant. Nam inter capitalia quinque Pelagianorum dogmata, recenset Hypognostes, quod *libido sit naturale bonum* ; numquam recensuit Augustinus, etiam cum de hæresibus sub finem vitæ scriberet. Aliter Hypognostes, aliter Augustinus prædestinationem explicat. Multum Augustinus modestia orationis, plurimum Latinitate Hypognostem vincit. Augustinus ex antiqua communi translatione Scripturæ testimonia proferit ; Hypognostes ex Hebraica Hieronymi. Numquam siluisset Augustinus de Patrum traditione, et Ecclesiæ judicio ad stabiliendam fidem ; silet omnino Hypognostes. Augustinus Juliani nomen, quod alias tam frequenter appellat, hoc utique in loco non reticuit ; reticet Hypognostes, quantumcumque vehementer hominem impugnet. Denique Augustinus, si modo operis auctor esset, hoc certe edidisset in lucem eo tempore quo editum reipsa ostendimus : recensuisset ergo cum aliis ejusdem ætatis.

C Credere posset aliquis, aut saltem suspicari, id operis tribuendum Mercatori, suspicionemque firmaret his fortasse argumentis. Librum Mercator eodem titulo fecit quo Hypognostes : *ὑπογνωστικόν* enim Erasmus ipse interpretatur subnotationes ; nec incredibile est, hominem Græcæ linguæ in paucis peritum operi suo Græcum nomen dedisse. Deinde eodem tempore uterque auctor vixit, nec videtur Mercator, cum catholicæ fidei defendendæ tam ardentem studeret, a scribendo vacasse quamdiu ferverent quæstiones de quibus sollicitus Augustinus consulti. Accedit quod idem utriusque fuerit erga Julianum odium, idem erga Augustinum animus. Eadem fere utriusque Latinitas, parum nempe castigata. Utrique placent insolentes et peregrine voces : utrique exclamationes crebræ, et aliæ orationis paulo vehementioris figuræ. Ambo denique Pelagianis vitæ turpitudinem aperte exprobrant, aculeatis sane ac pene iracundis verbis. Legendum super hæc re caput 4 et 5 Subnotationum, ubi Mercator domestica Juliani propudia relegit. Hypognostes (*Lib. IV*) : *Impudenti fronte lascivientis libidinis motum, sic procaci lingua laudatis in publico ut cunctis pateat quid a vobis geratur in secreto, si tamen, quæ laudare publice non pudeat, elegant vel secretum*. Et postea : *Pergite adhuc per campos loquacitatis vestræ, quæ tantæ turpitudinis calorem laudare non erubescitis, et clamate, secundum consuetudinem vestram dicentes : Libido calor bonus est genitalis, nec est in ea quod pudeat, quia si malum esse dicatur, nuptiæ jam damnabuntur ; sine illa enim non poterit proles existere*. Ex hoc advertant dilectæ vestræ castissimi expugnatores, quantumlibet, quod tantum laudare de-

D

lectat; qui si non libet, cur suadatis, ut libeat, et castitas expugnetur a vobis? cur bonum prædicatis, quod in vobis adversum esse seipitis? Rogo, erubescite. Nemo unquam quod sibi est inimicum, bonum dicere delectatur, et laudem præconis adornare. Fallitini prorsus et falsitas, immo decepti estis, et decipitis. Non est iste calor bonus, nec genitalis in bonis genitalibus membris, quæ formavit Deus; sed malus, ut sepe dictum est, auctore diabolo, præcedente peccato. Isto calore si rigorem mentis vestræ ad illicita non dissolvatur, non a vobis tam licite laudaretur.

Verum, ut in his quæ dicta sunt, Hypognostes et Mercator conveniant, quod tamen in dubium, nec immerito, vocaverit quispiam: certe in translatione Scripturæ dissentiant, quod omnino capitale est, ubi de scriptoribus ecclesiasticis agitur. Unus de multis locus Pauli (1 Cor. xv. 54) sufficiat. Hypognostes. Absorpta est mors in victoria, ubi est, mors, victoria tua? ubi est, mors, stimulus tuus? Mercator. Absorpta est mors in victoriam? ubi est, mors, aculeus tuus? ubi est, mors, contentio tua? Deinde apud Hypognostem occurrit ubique passim prætoplasti, ut affectata videri possit; nusquam reperitur apud Mercatorem, nisi forte cum Græca interpretatus est. Denique vix quidquam Mercator scripsit, vel de gratia Christi vel de libidinis naturali bono, vel de libero arbitrio, cum tamen occasio scribendi sæpius se dederit; plura Hypognostes libro tertio et quarto, immo et sexto, si tamen habeat eundem cum prioribus auctorem.

Paulini diaconi duo tantum habemus opera, vitam sancti Ambrosii, et libellum in causa Coelestii missus: ad Zosimum papam. Ex neutro licet concludere quidquam in rem nostram, cum utrumque in argumento longe discrepante versetur. Vita certe Ambrosii stylo plurimum differt ab Hypognosticis, et libellus videtur esse hominis aptioris ad contentione fori quam ad tractationem questionis de fide.

Adde quod Paulino nihil negotii cum Juliano fuit, sed cum Coelestio tantum; si vero fuisset aliquid, non siluisset utique de Patribus, sedisque apostolicæ iudiciis, et aliis synodis, quandoquidem in libello, quamvis exiguo, tam magnifice omnium meminerit, tam copiose. Contra quæ etiam, inquit, magister surus litigat Pelagius, qui illa ipsa damnavit in iudicio Orientali, quæ iste in sedis apostolicæ catu conatur astruere. Habet adversum se etiam veteres Ecclesiarum doctores catholicos plurimos, Orientalis et Occidentalis, Meridiane partis et Septentrionalis, qui in libris suis illum de originali peccato, si sanari desiderat, possunt docere. Habet beatum Cyprianum martyrem, beatum Ambrosium confessorem, Gregorium Nazianzenum, beatum papam Innocentium. Habet etiam illum, qui in corpore sibi colluctentur, si ille tamen hes tanta certamini habiles iudicat, aut certe quos sequi debeat, si vult magis recta docere quam prava docere. Habet, quod primum est, beatitudinem tuam, cujus illum oportet obedi-
re sententiæ, cum audiret, damna. Habet postremum ipsos lactentes, quibus misereri debeat, si sibi non vult; quibus, ut verbis martyris utar, non propria, sed aliena dimittuntur peccata.

Restat opinari Sixtum presbyterum Romanum, qui Coelestino successit in sedem apostolicam, auctorem esse Hypognosticam. Verum quia hanc prius opinionem defendimus, veluti admodum probabilem, iuno pene certam, visæ sunt afferendæ, lectorum quæ iudicio subiiciendæ rationes, quæ in hanc sententiam non inclinarunt modo me sed ferme adegerunt. Quæ sunt illæ vero ex attenta animæ diversione eorum, quæ totum hoc negotium spectant, quæque ut singulis infirmari possint, saltem a contentioso, omnes una conjunctæ, vix possunt a cordato non obtinere assensum.

Prima hæc igitur ratio me movit. Constat, teste Augustino, Sixtum olim Pelagianis fuisse, symque ipsa aliquando impendisse patrocinium, quod magni momenti erat, non Romæ tantum, ubi rerum potabatur, sed ubique terrarum, quæ Romæ exemplum

pertinabat. Id testatur Augustinus, cum fidei suscep-
tam causam adversus gratice inimicos Sixto gratu-
latur (Epist. 191). Quid gratius, inquit, legi vel au-
diri potest, quam gratiæ Dei tam pulchra defensione ad-
versus inimicos ejus, ex ore ejus qui eorumdem inimi-
corum MAGNI MOMENTI PATRONUS ante jactabatur. Et
alio in loco (Epi t. 194): Latendum est charitatis qua
cristas eramus animo nimis, cum fama jactaret, inimici
CHRISTIANÆ GRATIÆ TE FAVERE. Sed ut hæc legimus de
nostris coram tergeretur, primo te priorem anathema
eis in populo frequentissimo pronuntiassæ, eadem fama
non tacuit. Deinde cum litteris apostolicæ sedis, etc.

Secundo. Impenso huic Pelagianis patrocinio, dap-
tum momentum, quantum memorat Augustinus, tria
præcipue faciebant, nomen Sixti doctrina celebre:
mucus quod gerebat, docendi populum de rebus fidei;
et potestas quæ totam fere Ecclesiam Zosimi auctori-
tate regebat. Hæc tria docet aperte Augustinus, in
utroque ad Sixtum epistola.

Partim cum scribit (Epist. 194), Sixti litteris æ-
dem ipsam Romanæ Ecclesiæ loqui. Nunc vera, cum
apertius et laus, quid de illo dogmate contraque sen-
tires, ut LITTERIS TUIS FIDES IPSA NOBISCUM ROMANÆ
ECCLESIE LOQUERETUR. Cui potissimum beatus apostolus
Paulus, de gratia Dei per Jesum Christum Domi-
num nostrum, multa et multipliciter lectus, etc.

Partim cum ad Sixtum refert de omnibus (Epist.
191), velut ad rerum moderatorem. Quapropter, do-
mine venerabilis, et in Christi charitate suspiciende
sancte frater, quamvis optime facias, cum de hac re
scribis ad fratres, apud quos se illi de tua solent efferre
amicitiæ; tamen hæc cura major tibi restat, ut non so-
lum salubri severitate plectatur, qui errorem illum
Christiano infestissimum nomini audent garrire liberius,
sed etiam in diligentissima caveantur vigilantia pastorali,
propter infirmiores et simpliciores Domiticas oves, qui
eum pressius quidem atque timidius, sed tamen insu-
rrire non cessant, penetrantes domos, sicut ait Apo-
stolus, et cætera quæ sequuntur, exercitata impetare
facientes; nec illi negligendi sunt, qui usque ad profun-
dum silentium supprimunt timore quod sentiant, sed
tamen eandem perversitatem sentire non desinunt. Nam
nulli quippe eorum, antequam ista pestilentia manife-
stissimo etiam sedis apostolicæ iudicio damnetur, vobis
innotescere potuerunt, quos nunc repente reticuisse
perspicitis. Nec utrum sanati sint, sciri potest, nisi cum
non solum dogmata illa falsa tacerint, verum etiam
illis vera contraria, eo quo illa solent studio, defensa-
verint, qui tamen lenius profecto sunt tractandi. Quis
enim eos terreri opus est, quos satis terribis ipsa laci-
turnitas monstrat? Nec ideo tamquam sani prætereundi
sunt diligenter medicum, quorum vulnus in abditis est.
Etsi enim terrendi non sunt, tamen docendi sunt et
quantum existimo facilius possunt, dum in eis timor se-
veritatis doctorem adjuvat veritatis, ut opulente Domi-
no, gratia ejus intellecta atque dilecta, etiam lo-
quendo expugnent quod jam loqui non audent.

Partim etiam, cum narrat (Epist. 191), ab eo li-
teras cum apostolicis ad Aurelium Africæ primatem
ita datas, ut idem perlator foret Sixti litterarum,
qui tractorie summi pontificis, Leo acolythus. Si
enim brevissimam epistolam tuam, quam de hac ipsa
re ad beatissimum senem Aurelium, per Leonem acoly-
thum direxisti, exultanti alacritate descripsimus, et
quibus poteramus magna studio, legemus; ubi nobis
exposuisti, quid de illo perniciosissimo dogmate, vel
quid contra de gratia Dei, quam pusillis magnisque
largitur, cui est illud inimicissimum, sentias: quanta
nos putas ista tua prolixiora scripta, vel exultatione
legisse, vel cura, ut legantur, quibus valimus aliis
obtulisse, atque adhuc quibus valeamus offerre.

Partim denique, cum presbyterum hortatur ad doc-
endos pastoralis cura, quos satis hactenus terruerat
potentia; usque ei auctori tribuit quæ summi pon-
tificis nomine gesta fuerant (Epist. 194). Aliquanto
diutius tecum saracocinamus, adproverbes, ut adrendis
insates, quibus terrendis satis, quæ non comparimus, in-

titisti. Sunt enim quidam qui iustissime damnatas impietates adhuc liberius defendendas putant; et sunt qui occultius penetrant domos, et quod in aperto jam clamare metuant, in secreto seminare non quiescunt. Sunt autem qui omnino siluerunt, magna timore compressi, sed adhuc in corde retineant, quod ore jam proferre non audent; qui tamen esse possunt fratribus, ex prioris ipsius dogmatis defensione, notissimi. Proinde alii severius coercendi, alii vigilantius vestigandi, alii tractandi quidem lenius, sed non segnius sunt docendi; ut si non timentur, ne periant; non tamen negligantur, ne pereant.

Tertia ratio fuit ejusmodi. Sixtus ad tria Ecclesie Africane columnina dedit litteras breves ad Aurelium, prolixiores ad Alipinium atque Augustinum, quibus studuit, et a se amoliri invidiam præstarii hæreticis favoris, et expurgare suspicionem consensionis, et fumam suam absolvere apud catholicos, et ora occludere Pelagianis de sua se amicitia effluentibus. Deinde cum litteris apostolicæ sedis de illorum damnatione ad Africam missis, tuæ quoque litteræ ad venerabilem senem Aurelium consecute sunt, quarum tametsi breves erant, tamen tamen vigorem adversus eorum errorem satis indicabant (Aug. epist. 191).

Quarta. In prolixioribus litteris continebatur defensio gratiæ Dei adversus inimicos ejus, præclara illa quidem, sed nondum tamen visa Augustino decere summi pontificis quasi vicarium: unde licet Sixti litteras præ gaudio sanctus episcopus omnibus ostentaret, veluti catholicam professionem viri nobilissimi, exponens (Epist. 191), quid sentiret de perniciosissimo dogmate, vel quid contra, de gratiæ Dei, quam pusillis magnæ largitur. Aperienda nihilominus ipsi adhuc putavit abditissima prædestinationis mysteria, ut quas Pelagianorum quæstiones Sixtus in litteris posuerat, quasi subdificiles, eas inde solvere posset facile, post explicatam Scripturarum intelligentiam. Id totum Augustinus ingeniose prudenterque, ne dicam artificiose, præstitit, ut dum validis rationibus ostendit quanto jure victi sint, Sixti opera, damnatæ hæretici, victori calide subministrare arma, quibus absolveret omni ex parte victoriam: nec enim perfecta dici merito poterat, quamdiu illam dedisse hostis fuga potius, jurisque formam, quam vel doctrina judicium, vel victorum assensio videretur. Non segnius, inquit, sunt docendi, ut si non timentur, ne periant; non tamen negligantur, ne pereant: quod enim putant auferri sibi liberum arbitrium, si nec ipsam bonam voluntatem, sine adiutorio Dei, hominem habere consenserint; et cætera, quibus solvit Pelagianorum quæstiones.

Quinta, monitus est ab Augustino Sixtus, et acriter quidem, licet sub aliena persona, non facere satis officio, qui cum prius errorem Pelagii vehementius defendisset, ipsum quidem postea damnaret; non tamen impenderet tantum studii in asserenda veritate cognita, quantum prius in propugnanda falsitate. Nonnulli eorum, antequam ista pestilentia manifestissima etiam sedis apostolicæ judicio damnaretur, vobis innotescere potuerunt, quos nunc repente retineis perspicitis; nec utrum sanati sint sciri potest, nisi cum non solum dogmata illa falsa tacuerint, verum etiam illis vera contraria eo quo illa solent studio defensaverint (Aug. ep. 191). Quibus verbis procul dubio vir sanctissimus ipsum Sixtum alieno nomine, vel unum, vel potissimum convenit, monetque ut quoniam non favore tantum, sed sermopibus etiam, immo et scriptis errorem juberat, eum nunc non verbo solum et anathemate, sed tractatibus quoque librisque expugnaret; neque enim aliter, quod alibi docet, impleri posse illud Apostoli, longe latius patens quam verba per se significant: Sicut exhibuistis membra servire immunditiei et iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiæ in sanctificationem (Rom. vi, 19).

Hæc opinio alte insederat animo Augustini, neque tunc primum venerat ipsi in mentem, cum scriberet

A Sixto. Cum enim suspectam haberet Pelagii, ut erat revera doli mali plena, purgationem Dio-poli factam; Pelagius, ait (Lib. de Gestis Palest. cap. 29), de quorumlibet sanctorum amicitia se jactaverit, quorumlibet de suis laudibus litteras legerit, quælibet purgationis suæ gesta protulerit, nisi ea quæ contra Dei gratiam, qua vocamur et iustificamur, posuisset in suis libris idoneorum testimonio fide probatur confessus anathematizaverit, ac deinde contra hæc ipsa scripserit et disputaverit, nequaquam his quibus plenius notus est videbitur esse correctus.

Sexta, Sixtum juvisse scriptis Pelagianum errorem, inde mihi persuasi, quod libri tres de Divitiis, de Operibus Fidei, et Castitate, a Salvatore Salonio ante annos fere centum e bibliotheca Vaticana in lucem editi, non tantum Sixti nostri sint, quod, præter fidem antiquorum codicum, probat Salontus, sed etiam Pelagianos errores contineant, quod eruditi jamdudum adverterunt.

B Scio equidem libros istos Sixto abjudicari a Baronio; scio et a Bellarmino et ab aliis Salonii iudicium veterumque codicum testimonium rejici; sed cur id fieret, id unum causæ: hæcenus allatum est, quod errores Pelagianos continerent. Sed quid inde consequens? Quasi vero religionis sit opinari ab homine in summum pontificatum aliquando evecto scriptum quiddam olim, quod ipse postea damnaverit, et ab omnibus damnandum curaverit, longe antea quam in sedem apostolicam apicemque columnæ veritatis ascenderet? An non Augustinus ipse, priusquam episcopus fieret, secutus est errorem quem postea in Massiliensibus damnavit?

C Septima, videtur ergo Sixtus, posteaquam ab Augustino, et amice monitus est, et plene eruditus, libros scripsisse, quibus partim officio pareret, omnibusque clarum faceret quam procul abesset a pristinis erroribus; partim Julianum, quem totius agminis ducem factum sciret, unum pro cunctis, tacto licet nomine, oppugnaret; partim quoque tractatam Zosimi, quæ ipsius impulsu, et forte manu, atque etiam opera confecta fuerat, adjunctis vel commentariis, probaret; partim denique pro epistolis Zosimi nomine in gratiam Celestii Pelagique scriptis in Africam, non tantum satisfaceret per litteras ad Aurelium Alipinium et Augustinum datas, sed additis etiam libris, quidquid peccatum fuerat cumulatus corrigeret. Quæ vero de causa dixerim epistolas Zosimi ad Afros compositas fuisse a Sixto, mox aperiā, ubi ventum fuerit ad examen styli quo libri Hypognosticon scripti sunt.

D Quos autem libros Sixtus scripsit, plane sentio esse Hypognosticos: quam opinionem ut persuadere pergā, nota, lector, Hypognostem; quod mirum fortasse cuiquam videatur, inde fecisse initium libri, ubi Augustinus finem fecit epistolæ prolixioris ad Sixtum (Epist. 194), quasi quod verbo silet, factodiceret, se monitis Augustini parere, eumque præcuntem sequi, et librum epistolæ consonum edere. Si quæ illos alia, inquit Augustinus (Ibid.), excogitare adversus fidem catholicam scieritis, et quæcumque adversus eos, ne domini gregis infirma devastent, vos quoque fidei et plane pastorali dilectione disservitis, nota facite nobis. Hæreticorum quippe inquietudine, ut Scripturas vigilantius perscrutemur, unde ne ovili Christi noceant eis possit occurrī, tamquam de somno ignaviæ nostræ excitatur industria: ita per multiplicem gratiam Salvatoris etiam quod inimicus in perniciem machinatur Deus convertit in adiutorium. Hypognostes (In præf. lib. Hypog.): Adversarii fidei catholice, dum contra regulam veritatis diabolicis armis pugnare nituntur, nos sollicitudine respondendi faciunt cautiore; se vero decipiunt, antequam nostrorum valeant aliquem vulnerare: cum enim cæci evocare thesauros fidei concertant, spe fidei vacuati, faciunt plenitudinem fidei Ecclesie, opulante Dei gratia, gloriari; et dum in hypocrisi vigilant nocitari, de quibus propterea dictum esse puto per prophetam: Abiatus est

somnus ab oculis eorum, non enim dormiunt, nisi male fecerint (Prov. iv, 16); nos quodammodo excitant dormientes, ut errepito clypeo veritatis, falsitati eorum corde resistente, vigilemus, evangelica tuba nostris auribus insonante: Vigilate et orate, ne intretis in tentationem (Marc. xiv, 38). Confidunt ergo hæretici, catholicam fidem impugnantes in virtute sua, id est, in audacia cordis sui, gratia desolati, et in abundantia divitiarum suarum, in operibus scilicet voluntatis suæ gloriantes. Sed Deus dissipavit ossa hominum sibi placentium; confusi sunt, quia Dominus sprexit eos (Psalm. lvi, 6). Confidamus et nos resistentes eis in gratia Domini, quæ est gloria nostra, redimens nos a circumdantibus nos, et intellectum dans nobis, et instruens nos in via hac quam ingredimur, confirmando super nos oculos suos, quia in Deo salutare nostrum, et gloria nostra, Deus auxilii nostri, et spes nostra in Deo est.

Deinde vide an non tempus, locus, argumentum, aliaque adjuncta trahant cogitantis animum in partes Sixti.

Scriptis Hypognostes eo fere tempore quo litteræ Augustini ad Sixtum perlatae sunt, siquidem id Operis compositum est anno circiter 419, et posteriores litteræ ab Augustino ad Sixtum missæ sunt, vel sub finem ann. 418, vel initio consequentis (Cap. 2 hujus dissert.).

Scriptis Romæ, quandoquidem ea utitur Scripturæ versione quæ Romæ tantum in usu tunc fuit; et iis quidem de quæstionibus quæ Ecclesiam Romanam exercebant, atque in tractoria Zosimi continebantur.

Scriptis denique contra Julianum nondum depositum, sed unum tamen de iis quos Romæ versantes Augustinus conqueritur (Epist. 194) damnatas justissime impietates adhuc liberius defendere.

Cum igitur nihil vetet quominus hi libri tribuantur Sixto, non locus, non tempus, non argumentum, non alia adjuncta; cumque tribuendos multa suadeant, admonitio Augustini, officium Sixti, conformitas prælationis Hypognosticæ cum fine epistolæ 405, etc.; immo cum ita sentire cogat auctoritas Augustini, qui Sixto ascribens acta Zosimi, non obscure indicat litteras Zosimi ab eodem Sixto exaratas; et ut non indicaret, eas tamen ejusdem esse auctoris cujus libri Hypognosticæ demonstrat utriusque Operis idem stylus, unus quasi spiritus, eadem sententia, et eadem pene voces, exempli gratia: Ante tribunal Christi omnes stabimus, etc. (Epist. 2 ad African.); Mecum stabit ante tribunal Christi, rationem redditurus, quisquis ille fuerit, etc. (In præf. Hypog.); verisimilimum est, si non certum, a Sixto Hypognosticos libros esse compositos.

Non me fugit, adversus ea quæ huc usque allata sunt obijci posse duo. Alterum, quod libri tres quos diximus, de Divinis, Operibus Fidei, et Castitate, non eodem stylo scripti videantur atque Hypognostici, atque ita et Sixto alterutrum Opus abjudicandum sit, et nostræ rationis fundamentum aliquatenus labefaciendum. Alterum, quod Sixtus vix unquam purgare potuerit suspicionem propensi erga Pelagianos animi, siquidem factus etiam summus pontifex post duodecim annos dictus sit a nonnullis, et creditus a multis, Nestorio favere Pelagianorum amico; sustulisset vero penitus totam hanc suspicionem, si Opus tam vehementer contrarium edidisset.

Verum quod ad primum spectat, non diffiteor quin inter utrumque Opus prælatum aliqua sit, tum styli, tum spiritus dissimilitudo: at nemo non mihi vicissim concedet aliud esse potentem scribendi genus, quod in Hypognosticis adhibetur; aliud didacticum, quod in aliis libris: illud vehementius, istud lenius esse oportet; nec iisdem verbis quisquam adversario irascitur quibus amicum docet: detractis porro, quæ ab argumenti natura oriuntur differents, vix ulla supererit, tum Latinitatis, tum orationis disparitas.

Jam vero alterum vix ullius est momenti. Nam

A Sixtus potuit hanc pati calumniam a quibusdam delusis arte Pelagianorum, qui cum ante damnationem se de ejus amicitia efferrent, mentiti sint postea ipsum sibi non pugnare ex animo, sed lingua tantum, ut serviret temporis, atque averteret a capite suo imminens ab ira, cum imperatoris, tum summi pontificis, periculum.

Sic enim habendum est, Sixtum, qui post obitum Zosimi, quo pontifice nihil non poterat, a Bonifacio successore redactus esset velut in ordinem, cavere debuisset, ne apud summum pontificem Afris apprimere addictum, opinione favoris erga Pelagianos, jure invidiam potestate pristina collectam, ideoque in ipsos iracundius scripsisse, nec id latuisse Pelagianarum partium duces, Julianum et Cælestium, Sixti factum periade interpretatos; quasi rem non serio ageret: atque ita reconciliari posset aliquando, si neque interim appellaretur nomine inter oppugnandos catholicos, neque alia ratione irritaretur, sed patientius ferrentur quæ durius ipse diceret, solique Afri lacesserentur, non admodum aliunde erga Romanos, ipsumque in primis Sixtum, bene affecti propter causam Apianæ Zosimique litteras a Sixto scriptas.

Hanc conjecturam non obscure confirmant verba Augustini Julianum alloquentis (Lib. vi contra Jul. cap. 4): Nescio, inquit, quas etiam quasi desertores dogmatis vestri ad fidem catholicam conversos arguis vel reversos; quos tamen significasti ita te metuere, ut eorum nomina exprimere non auderes, ne forte audientes abs te sua falsa crimina, mox tibi, si non vera, certe credibilia reponerent. Quod quidem quicumque sint isti qui graviter sapiunt, non facerent, et parcerent tibi secundum Apostolum: Non reddentes maledictum pro maledicto. Istiæ enim verba Sixtum spectant, qui tunc rerum potiebatur cum ista scriberentur paulo post Zosimi obitum.

Atque hunc etiam fortasse Prosper, post relata magnifice quæ a Sixti prædecessoribus quatuor gesta fuerant contra Pelagianos: Confidimus, inquit, protectione Dei præstandum ut quod operatus est in Innocentio, Zosimo, Bonifacio, Cælestino, operetur in Sixto, et in custodia dominici gregis sit pars gloriæ huic reservata pastori, ut sicut illi lupos abegere manifestos, ita hic depellat occultos, illo auribus suis doctissimi senis insonante sermone quo collaborantem secum hortatus est, etc. Quæ prudens loquendi forma, orationisque callidæ modus prodit, nisi fallor, subdubitantem Prosperi animum de zelo præcessorum æquali in causa quam agebat.

Mirabile vero quispiam putet nullam fuisse factam ejusmodi librorum mentionem a veteribus: sive Sixti amicis, qualis Augustinus; sive ejusdem Operum censoribus, ut Gennadius; sive ætate paribus aut vicinis, sicut Prosper et Fulgentius.

Verum amicus fuit Hieronymus Augustinus: ubi tamen mentionem fecit, aut epistolæ ad Ctesiphontem, aut Dialogorum, quibus nihil melius contra Pelagianos edium est? Deinde recensuit quidem Gennadius Opera Sixti, sed incuriose, et quasi per transennam, quemadmodum et Opera Cælestini, attingens scilicet ea tantum quæ contra Nestorium facerent. Prosper denique totus est in suo Augustino, totus quoque Fulgentius, ut reliquorum uterque videatur oblitus; nec immerito, cum discipulos deceat esse magistri cultores.

Quid quod de Sixto et Gennadius loqui noluit, et Augustinus silere debuit; Gennadius enim solitus est auctores qui contra Pelagium aut certe contra Pelagii reliquias pugnassent, vel prætermittere silentio, quantumvis nobiles ut Hieronymum; vel invito animo memorare, ut Prosperum; vel malignis laudibus afficere, ut Augustinum. Ipse vero Augustinus aliter alias erga Sixtum se gessit: nam ut tunc laudaret, cum rerum potiretur Romæ, fecit temporum necessitas; ut postmodum abstinere a laudando, suavit conversio rerum ab obitu Zosimi; ut libros non ve-

hementer commendaret, in causa fuit Hypognosticon-
rum qualitas, quibus melius quiddam proferre poterat, si quando vellet de libris adversus Pelagianos legendis monere.

Adde quod vir tantus, quantus procul dubio fuit Augustinus, licet omnium, quod aiebat ille, laudum capax, nihilominus, ut erat natus in Africa, ita ad extremam usque diem patrii nescio quid, aut veneni, aut ingenii potius, retinere visus sit, quo solebant Afri sua suorumque præ alienis laudare. Equidem non memini me legere ullum usquam ab Augustino sponte laudatum scriptorem, præter suum Cyprianum; laudavit alios semel ac iterum, sed cogente necessitate, ut responderet, tum Pelagio jactanti dogma suum auctoritate sanctorum confirmari (*Lib. de Grat. Christi, etc.*), tum Juliano objicienti censentire secum Orientales, novamque esse peccati originalis opinionem, et recens in Africa conflictam (*Libris utriusque respon.*).

Non est omittenda sub finem conjectura, quæ etsi levis in speciem videri queat, suo tamen revera non caret pondere. Possidius dum recenset Augustini Opera, meminit *libri unius adversus questiones Pelagianistarum*: queritur quis unus ille liber. Scimus ab Augustino scripta esse plura opuscula de questionibus Pelagianistarum, tres nempe libros ad Marcellinum, epistolam unam ad Hilarium, librum de

A Perfectione justitiæ ad Paulum et Eutropium, epistolam unam ad Optatum, libros duos ad Albinam, Pinianum et Melaniam, epistolam unam ad Paulinum, unam quoque ad Mercatorem, libros duos ad Valerium comitem: hæc et alia, quæ secunda pars tomi septimi continet, recensentur in Indiculo, et præterea liber unus contra Questiones Pelagianistarum. Nul- lum autem novimus de Pelagianistarum questionibus librum, præter Hypognosticon, qui totus est in his solvendis: hunc autem, ut opinor, Possidius, quia reperit inter Augustinianos absque nomine, accensuit cæteris, eundem omnium auctorem ratus; reperit vero, ut conjicere est, quia missus fuerat a Sixto ad Augustinum velut ad amicum, id est, sine auctoris nomine, quippe satis aliunde noto.

Ex hoc Possidii facto profluxisse reor popularem errorem, quo a censoribus minus curiosis, jam inde ab eo tempore, Opus Hypognosticon pro Augustiniano habitum est.

Id in contrarium objici posse intelligo, in codicibus editis non unum esse librum Hypognosticon, sed sex numero, unius tamen libri meminisse Possidium. Verum ipsimet oculi objectionem diluant, cum meliores manuscripti codices nullam exhibeant librorum distinctionem, sed partes tantum eo titulo divisas, *Ad articulum primum, ad articulum secundum, etc.*

DISSERTATIO VI.

IN DUAS PARTES DIVISA.

PARS SECUNDA.

DE SCRIPTIS AB HOSTIBUS FIDEI, PRO HÆRESI PELAGIANA, VIVENTE SANCTO AUGUSTINO.

Visum est hactenus quæ, vivente Augustino, quibusve temporibus scripserint adversus hæresim Pelagianam sanctissimi quinque fidei defensores, nam Mercatorem quatuor aliis accensere necesse est. Videndum deinceps quæ hostes fidei sex interim ediderint, et quid ex ipsorum libris superesse Deus voluerit, sic tamquam tropæum de optimis hostium spoliis gratiæ Christi erectum.

Id totum laboris, quod in conquirendis undique fractorum velut armorum reliquiis positum est, fructum aliquem afferre potest, siquidem inde constabit quæ quibus temporibus questiones ferbuerint, qua libri occasione scripti, et quibus incrementis hæresis aucta sit; quamquam tertium istud ad consequentem potius dissertationem pertinet, cui hæc appendix materiam sufficiat.

Id vero circa hostium fidei scripta notandum imprimis est, a variis auctoribus variis Opera, non uno tempore esse edita, unum tamen in omnibus inesse spiritum, superbum scilicet, mendacem et vafrum. Nemo enim hujuscemodi hominum se suosque non jactat, nemo non despicit alios, nemo contumeliis adversantes non onerat, nemo non adulator potenti- bus, non querulis mendacis injuriam quam facit pati se clamat, nemo mentem non dissimulat Pa- trumque traditionem obtendit, nemo non Scripturæ intelligentiam sibi, contradicentibus imperitiæ, tarditatem ingenii, insaniam et morum perversitatem tribuit.

CAPUT PRIMUM.

Quæ scripta sint a Theodoro Mopsuestiæ episcopo, et Rufino Palestinæ provinciæ presbytero, Theodoro discipulo, Pelagii magistro.

Operum quæ uterque auctor pro Pelagianis dogma- tibus composuit nihil superest, præter Theodori quinque libros, aut fragmenta potius librorum ad- versus Augustinum, et Rufini libellum Fidei atque anathematis duodecim. Nam quæ Theodori frag- menta in posteriore parte Operum Mercatoris exhi-

bebimus, ex libris ea quindecim de Incarnatione cæterisque eodem spectantibus collecta sunt.

Quoniam vero de confessione Rufini amborumque hæreticorum opusculis reliquis dictum satis est suo uniuscujusque loco, observanda impræsentiarum puto hæc quinque breviter.

Primum, cum a Pelagianis motæ sint questiones quatuor præcipuæ, unde mortalitas humani generis; an peccatum primi parentis traducatur ad posteros; quid per se valeat natura humana ad opus bonum; an gratia Dei detur ex meritis; solas priores duas a Theodoro et Rufino disputatas esse: quamquam Ru- finus de perfectione justitiæ nonnihil attigit anathe- matismo secundo, quem dixit affirmantibus, *quemvis sanctum virum, sive prophetalem, sive apostolicum, sine auxilio Dei posse esse perfectum*. In quo videtur prævisse Juliano alisque postea inchoationem ju- stitiæ libero arbitrio, perfectionem auxilio Dei, ascri- bentibus.

Secundum, Theodorum Rufinumque arma, quibus defensores utriusque præfati dogmatis catholici pe- terentur, fabricatos esse, suisque sequacibus tradi- disse, sive quæ ex Scriptura pravus in sensus detorta, sive quæ ex humana ratione collegissent: ut merito Theodorus Pelagii Cælestique et Juliani, cum a Mercatore, tum a Joanne Maxentio, magister dictus sit; merito quoque Mercator tres illos homines Rufini discipulos vocaverit.

Tertium, Pelagianos consequentibus temporibus vix nullas exceptiones ullaque effugia tentasse, quæ non didicissent a Rufino, ut Pelagianæ impietatis Theodorus, calliditatis Rufinus auctor jure appel- letur.

Quartum, hæresis Pelagianæ, priusquam in Occi- dentem veniret, statum hunc fuisse in Oriente, ut de duobus præcipuis dogmatibus vehementer, de tertio remissius ageretur. Fuit vero iste quem diximus in Oriente status ante ann. 400.

Quintum denique, Theodorum, quamvis Opus περὶ τῆς ἐκείνου contra sanctum Augustinum elaboraverit

paucis ante annis quam moreretur, sua tamen tradidisse dogmata, vel scriptis, quæ interierint, vel familiari sermone apud discipulos, indeque proficisse Rufinum, aliosque deinceps ex Rufino. Opus porro Theodori, quod dixi, re attentius considerata, censeo in Augustinum solum scriptum esse; sed ita tamen, ut dogmatis auctorem Hieronymum, Augustinum defensorem, Theodorus faciat, qua ratione tollitur quidquid pugne dissidiique Mercatorem inter et Photium apparet. Vide notas ad Operis fragmenta.

CAPUT II.

Quæ scripta sint a Pelagio monacho, Rufini discipulo, et Cæsarii magistro.

Quæ scripta sint a Pelagio, quorumque aetorum testimonio opera singula ipsi tribuantur, dictum est (Dissert. I, c. 4); nunc, quod promissum fuit, afferenda quæ supersunt, et suæ singulis temporum notæ ascribendæ.

De Trinitate libri tres.

Gennadius, libro de Scriptoribus Ecclesiasticis (Cap. 42): *Pelagius hæresiarcha, inquit, antequam prodideretur hæreticus, scripsit studiosis viris necessarios tres de fide Trinitatis libros, etc.* Hinc tempus scriptonis utrumque collegimus (Dissert. citata): nempe ante adventum Rufini Syri in Urbem, quo erroris magistro Pelagius usus est, atque adeo ante tempora Anastasii pape, non tamen Siricii, nec cum adhuc viveret Damasus, et Hieronymum inter atque Pelagium necessitudo esset; alioquin Hieronymus Pelagii tunc amici nomen non siluisset in Catalogo scriptorum, quem ann. 392 absolvit, id est, Theodosii ann. 14, Siricii ann. 8; quo tempore Pelagius hæresim nondum prodiderat, sed fama sanctitatis ac doctrinæ fruebatur.

Ex his tribus libris nihil superest, præter Gennadii memoriam; omnes vero quicumque audire volebant tractatores ecclesiastici, ea ætate de Trinitate libros edebant, propter hæreses duas, Arianam et Macedonianam, nondum penitus extinctas; quisque enim aveau symbolum Nicenum atque Constantinopolitanum defendere, eoque pacto se orthodoxum probare; siquidem tunc temporis, ut veterum testimonio constat, *ὁμοουσιον* confessio *ὁρθοδοξίας* certa erat publicaque professio. Pelagius porro quid de Trinitate sentiret, aperuit non obscure in libello Fidei. Quamquam de processione Spiritus sancti Theodoro Mopsnesteno assentitur, licet errorem celet. *Credimus, inquit, et in Spiritum sanctum, verum Deum ex Patre procedentem.* Vide notas ad libellum Fidei.

Expositiones breves in omnes Epistolas Pauli apostoli.

Huiusce operis meminerunt Augustinus lib. III de Peccator. Meritis et Remissionibus cap. 1 et 12, et lib. de Gestis Palæstinis cap. 16, Mercator in Communitorio cap. 2 et in præfatione Subnotationum, auctor Prædestinati hæresi 88, Cassiodorus Divinarum Lectionum cap. 8, illudque Pelagio tribuerunt tamquam indubitato parenti, quod nunc extra controversiam versatur.

Fuit tamen olim suppositum Gelasio, ut quidem videntur sibi aliqui colligere ex verbis Cassiodori. Certe credula antiquitas Hieronymo tribuit, ejusque operibus inseruit, quemadmodum et reliqua fere Pelagii, ut libellum fidei, ac epistolam ad Demetriadem: eoque pacto ad nos usque transmisit, aliquin facile peritura, nisi dignum æternitate nomen mentita essent.

Neque fuit ista sive credulitas, sive suppositio, recentioris ævi flagitium: Primasius enim commentarios istos breves non obscure mihi videtur adjudicasse Hieronymo (vivebat Primasius sexto sæculo), cum ad verba ista Pauli Rom. III: *Sicut scriptum est, Ut justificeris in sermonibus tuis etc.*, ita loquentem

A Davidem inducit: *Dum me immanis commissi reum arguis, per prophetam probas te habere de nostris operibus curam, et vincis eos qui te incuriosum humanorum actuum judicabant.* Quibus addit: *Ideo de isto sensu Apostoli totam expositionem ejusdem sancti viri posui, ut plenius lectoris sollicitudo imbueretur; et ubicumque sic inveni, paginas plenas pro instructione hic posui.* Vir ille porro quæ laudat, ejusque plenas paginas in opere suo posuit, neque Ambrosius fuit, ut qui tale nihil dixerit; neque Augustinus, sive ob eandem causam, sive quia nominatim ipsum solet appellare: ergo visus est Hieronymus. Ex his enim tribus commentarios suos sumere voluit. Atqui verba quæ attulit leguntur apud Pelagium, in expositione ejusdem loci; sic enim scripsit: *Probat te curam de hominibus habere, qui per Prophetam mea abscondita revelasti, et vicisti eos qui te incuriosum humanorum actuum esse confingunt.* Pelagium ergo pro Hieronymo sumpsit, aliterque expositiones alteri attribuit, non privato, reor, iudicio, sed fide publica. Sexto igitur sæculo jam suppositæ fuerant Hieronymo expositiones illæ breves Pelagii.

Conjecturam juvat, quod opus hoc, unde transtulit adductam sententiam, vocat expositiones, quo nomine inscribuntur Pelagii scholia; et paginas inde plenas subinde se posuisse ait: posuit vero ex Pelagio integras.

Lectum dixi opus istud ab Augustino, et diligenter quidem, cum plura hinc et inde attulerit diversis temporibus: duo tamen reprehendit, alterum, quod aliena persona dictum contra peccatum originale (Lib. III ad Marcell. c. 1); alterum, quod propria, de intelligentia hujus sententiæ apostolicæ: *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei* (Lib. de Gest. Palæst. c. 15 et 16); nihil de gratia et libero arbitrio arguit, nihil de lege et perfectione justitiæ, nihil de concupiscentia peccati fructu, ut mirum sit, Vossium, et qui Vossium pene exscripserunt, oculatores fuisse suo, quo se jactant, magistro; audenterque scripsisse dogmata, de quibus Pelagius redargutus fuit, pleraque clarissimis verbis, sine ullis ambagibus, in his brevissimis expositionibus contineri.

Lectum quoque est, nisi mea me fallit opinio, ab Hieronymo: qui enim latuisset virum diligentem opus tanto ambitu a Pelagii sectariis prædicatum, suamque præsertim ob brevitatem Hieronymianæ proximitati collatum? Inde tamen nihil excerptum est, quod in libellum accusationis, utique compositum apud Hieronymum, conferretur: sive quia nihil reprehensione dignum visum est lectoribus, sive alia fuerit causa, et ea maxime, quod de his libris, ab Anniano non recognitis, valere posset Pelagii querela, quod opuscula quædam sibi, antequam emendarentur, aut dolo subrepta essent, aut precibus extorta.

Lectum certe est, atque ex parte emendatum a Cassiodoro, ut ostendimus in notis ad caput 2 Communitorii: sustulit enim vir apprime doctus ex commentariis in Epistolam ad Romanos, quæ contra fidem catholicam Pelagius haberet, deditque suis exemplum, et pene mandatum, idipsum in aliis aliarum epistolarum expositionibus præstandi, quo securius legi posset opus subtilissimum pariter ac brevissimum. Credibile vero est, si non certum, eos quos habemus, sive in editis, sive in mss. codicibus, commentarios, ex correctione Cassiodori atque discipulorum exscriptos esse. Quæ res admirationem mihi fecit cogitanti, a quibusdam has ipsas expositiones in Epistolam ad Romanos, etiam a Cassiodoro viro inprimis catholico repurgatas, dici *lernam* quamdam esse *Pelagianarum hæresen*, et *cloacæ sordidum*, quas *impurus hæresiarchæ evomuit*. Quid quod ex iis ipsis locis, quæ arguuntur erroris, platina suos in commentarios transtulit, aut exscripsit potius, Primasius sancti Augustini, periude ac Fulgentius, addictissimus discipulus?

Legere vero nemo potest, quin facile judicet, ista il

opus humilioris esse styli, quam vel liber de Natura, vel epistola ad Demetriadem, vel libri de Libero Arbitrio: hæc enim alieno stylo, illud suo edidit, quod pluribus in locis ostendimus, ut Hieronymi iudicium de infantia Pelagii, cum aliorum laudibus de facundia, non pugnet: Hieronymus enim, quid per se posset Latino sermone barbarus de Scotia; alii, quid eluceret in operibus præfatis, æstimarunt.

Elucubratum id operis oportet a Pelagio ante ann. 412: tunc enim ab Augustino lectum est cum scriberet ad Marcellinum ann. 412. Tradit Mercator editum ante vastationem Urbis, quæ contigit ann. 410, imme compositum statim atque Pelagius a Rufino Syro edoctus est dogma catholico contrarium, de mortalitate generis humani, et traduce peccati, quod contigit temporibus Anastasii papæ.

Ut autem pateat quantum mutationis Cassiodorus fecerit, visum opponere *παράλλως*, et ea quæ in vulgatis codicibus habentur, Cassiodoro emendatore, et quæ Pelagius scripserat, relatore Mario atque etiam Augustino.

PELAGIUS APUD MERCATOREM.

Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors (Rom. v, 12). Exemplo, inquit, seu imagine usus est, quia sicut cum non esset peccatum, per Adam subintravit; sic et cum non remansisset justitia apud aliquem, vita per Christum reparata est.

Et in omnes homines mors pertransiit (Ibid.). Cum sic, inquit, qui peccant, similiter et moriuntur: neque enim aut in Abraham, aut in Isaac, aut in Jacob mors pertransiit, de quibus Dominus ait: *Huic omnes vivunt* (Luc. xx, 38). Illic autem, inquit, propterea dicit omnes mortuos, quoniam multitudine peccatorum non excipiuntur pauci

PELAGIUS IN CODICIBUS EMENDATIS A CASSIODORO, QUALES NUNC HABENTUR.

Sicut per unum hominem, etc. Si per unum hominem Evam peccatum intravit in mundum, insaniunt, qui dicunt, antequam deceperit diabolus Evam, peccatum fuisse in mundo. Item, hic ostendere vult, propterea Christum passum, ut qui sequentes Adam discesseamus a Deo, per Christum reconciliemur Deo. *In hunc mundum peccatum, etc.* Exemplo vel forma. Quomodo cum non esset peccatum, per Adam advenit, ita etiam cum pene apud nullum justitia remansisset, per Christum est revocata; et quomodo per illius peccatum mors intravit, ita et per hujus justitiam vita est reparata, futura, non præsens.

Et ita in omnes, etc.

Dum ita peccant, similiter moriuntur: non enim in Abraham et Isaac et Jacob pertransiit, de quibus dicit Dominus: Omnes enim illi vivunt. Hic autem ideo dicit omnes mortuos, quia in multitudine peccatorum non excipiuntur pauci just, sicut ibi: *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum: et omnis homo mendax:*

A PELAGIUS APUD MERCATOREM.

justi; sicut et ibi inquit: *Non est qui faciat bonitatem, non est usque ad unum* (Psalm. LII, 2 et 4). Et iterum illud inquit: *Omnis homo mendax* (Ps. cxv, 11). Aut certe in illos omnes pertransiit, qui, humano ritu, non cœlesti, sunt conversati.

PELAGIUS IN CODICIBUS EMENDATIS, ETC.

sive in eos omnes pertransiit, qui humano, non cœlesti ritu vivebant. Item, nunc Apostolus mortem animæ significat, quia Adam prævaricans mortuus est, sicut et propheta dicit: *Anima quæ peccat ipsa morietur* (Ezechiel. xviii, 4). Transiit enim et in omnes homines, qui naturalem legem prævaricati sunt.

In quo, etc. Illoc est, in eo, quod omnes peccaverunt, exemplo Adæ peccat [Fort. peccantis].

Usque ad legem, etc. Lex peccati vindex advenit, ante cujus adventum liberius [Fort. peccabant, quia, etc.], vel præsentis vitæ longitudine fruebantur; erat quidem ante legem peccatum, sed non ita putabatur esse peccatum, quia jam pene oblitteratum fuerat in natura. Item dicens, usque ad legem, Moysi significat, inferens autem, peccatum non imputatur, cum lex non est. Naturalem iterum ostendit legem, per quam prævaricatus est Cain, et post ipsum, qui naturalem legem prævaricati sunt.

Peccatum autem, etc. Quomodo mors regnabat, si non imputabatur peccatum? nisi subudias, in præsentem non imputabatur.

B

Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non prævaricaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ (Rom. v, 14). Sive cum non esset, inquit, qui inter justum et injustum discerneret, putabat mors se omnium dominari, sive in eos qui mandatum, tamquam Adam prævaricati sunt. hoc est, de filiis

Sed regnavit mors, etc. Sive dum non esset, qui inter justum et injustum ante distingueret, putabat se omnibus dominari; sive non solum in eos qui præceptum sicut Adam transgressi sunt, hoc est, de filiis Noë quibus jussum est ne animam in sanguine manducarent, et de filiis Abraham, quibus circumcisio mandata est;

PELAGIUS APUD MERCATOREM.

Noë, quibus præceptum est, ut animam in sanguine non manducarent, et de filiis Abraham, quibus circumcisio mandata est, sed in eos qui præter mandatum legem contempserant naturalem.

Qui est forma futuri (Ibid). Quoniam, inquit, sicut Adam præter coitum ■ Deo formatus est: sic et Christus a Virgine, fabricante Spiritu sancto, processit. Sive, sicut quidam dicunt, forma a contrario, hoc est, sicut ille caput peccati, sic etiam iste caput justitiæ est.

Sed non sicut delictum, ita et donum (Ibid). Ne in forma, inquit, æqualitas putaretur.

Si enim in unius prævaricatione multi mortui sunt, multo magis donum et gratia Dei per unum hominem Christum in multos abundavit (Ibid. 15). Plus valuit, inquit Apostolus, gratia in vivificando, quam peccatum in occidendo, quia Adam non se solum, sed et suos posteros interfecit: Christus vero et eos, qui tunc erant in corpore, et eos qui postea futuri erant, liberavit.

PELAGIUS IN CODICIBUS A EMENDATIS, ETC.

sed etiam in eos qui sine præcepto legem contempserunt naturæ.

Etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem, etc. Illi sunt qui non in similitudinem prævaricationis Adæ peccaverunt, qui per naturalem legem transgressi sunt, et non sicut Adam per mandatum.

Qui est, etc. Sive ideo forma fuit Christi, quia sicut Adam sine coitu a Deo factus est, ita ille ex Virgine, Spiritu sancto operante, processit. Quidam dicunt forma a contrario, hoc est, sicut ille peccati caput, ita et iste, justitiæ. Item forma Christi Adam factus est: sicut enim Adam primus mandatum Dei prævaricans exemplum est, legem Dei prævaricare volentibus, sic et Christus voluntatem Patris complens, exemplum est imitari eum cupientibus.

Nam non, etc. Ne in forma æqualitas putaretur.

Si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures, etc. Hic manifeste docet, quia non generaliter de omni homine dicit, dicens: *Unius delicto multi mortui sunt*; quia communi et naturali morte, non solum peccantes, sed et justi moriuntur.

PELAGIUS APUD MERCATOREM.

Ille autem, inquit, qui contra traducem peccati sentiunt, acriter eos qui defendunt traducem, impugnare conantur. Si peccatum, inquit, Adæ etiam non peccantibus nocuit: ergo et Christi justitia non credentibus prodest; quoniam similiter, immo plus dicit Apostolus, per unum liberari, quam per unum ante perierat. *Deinde dicunt: Si baptismus mundat antiquum illud veteris peccatum, qui de duobus baptizati nati fuerint, debent hoc carere peccato; non enim poterunt ad posteros transmittere quod ipsi minime habuerint.* *In hoc addunt: Quoniam si anima non est ex traduce, sicut nec est, sed sola caro habet traducem peccati, sola et peccatum meretur; injustum enim, ut hodie anima nata non ex massa Adæ, tam antiquum peccatum portet alienum: quin et rationabile est, ut Deus, qui propria peccata dimittit, non imputet alienum.*

Et iterum in alio sermone suo Pelagius: Si peccator, inquit, genuit peccatorem, ut parvulo ejus peccatum originale in baptismi acceptione solvatur, justus ergo justum gignere debuit. Si parentes, inquit, post conversionem propria peccata non lædunt, multo magis filiis eorum per eos nocere non poterunt. Si priorem hominem contigit, causam mortis fuisse: ergo per Christi adventum mori jam non oportebat. Si per peccatum Adæ mors orta esset, numquam post remissionem peccatorum, quam nobis liberator donavit, moreremur. Plus ergo valuit peccatum Adæ,

PELAGIUS IN CODICIBUS A EMENDATIS, ETC.

PELAGIUS APUD MERCA-
TOREM.

omnes omnino homines occidendo, quam Christi gratia in salvando, quæ non in omnibus, sed tantum credentibus profuit: neque enim omnes qui nascuntur ex Adam, ii etiam renascuntur in Christo.

Testimoniorum liber unus.

Gennadius loco mox citato: *Scriptis et pro actuali conversatione Eulogiarum ex divinis Scripturis librum unum, capitulorum indicium in modum sancti Cypriani martyris, præsignatum.* Circa hoc opus observanda videntur ista septem.

Primum, Pelagium se imitorem, immo expleto-rem operis beati martyris Cypriani, ad Quirinum scribentis, professum esse. Unde Augustinus (*Lib. iv ad Bonifac. c. 8*): *Hærestarches istorum Pelagius cum debito certe honore commemorat Cyprianum, ubi testimoniorum librum scribens, eum asserit imitari, hoc se dicens facere ad Romanum, quod ille fecerit ad Quirinum.* Sententias igitur singulis titulis proposuit, quas sub iunctis Scripturæ testimoniis probaret more sancti martyris: atque hæc causa est eorum unum opus, modo Eulogiarum nomine, modo Testimoniorum, modo Titulorum et Capitulorum dicatur.

Secundum, cum tres sint Testimoniorum libri a Cypriano scripti, videri additum a Pelagio quartum, qui tertium martyris expleret, unumque simul con-~~staret~~ absolutum opus, a studiosis vitæ sanctioris legendum, tamquam *breviarium celestium præceptorum* (*Cyp. in præf. sui operis*). Nam duo priores apud Cyprianum pugnant adversus Judæos de fide, tertius in religiosa disciplina versatur, vel, ut loquitur Gennadius, *in actuali conversatione*.

Tertium, maligne id totum fecisse Pelagium, ut Cypriani lectione imprudentes animos sensim sine sensu in suas partes adduceret, multis, quæ a sancto martyre dicta sunt catholice, sed ambigue, in pravam sententiam deflexis, cuiusmodi est duodecimus titulus: *Non esse jurandum*; et quadragesimus secundus: *Fidem in totum prodesse*, et tantum nos posse, quantum credimus; quadragesimus nonus: *Inimicos quoque diligendos*; quinquagesimus secundus: *Credendi, vel non credendi libertatem in arbitrio positam*; sexagesimus primus: *Possidendi concupiscentiam, et pecuniam non appetendam*; sexagesimus quintus: *Omnia delicta in baptismo deponi*; septuagesimus septimus: *Peccantem publice objurandum*, etc. Tunc enim parturiebat hæresim orbe toto grassaturam.

Quartum, in eo ipso libro contenta fuisse duo, quæ Augustinus in epistola ad Hilarium refutat, nempe: *Jurari omnino non debere, et divitem viventem in divitiis suis regnum Dei non posse ingredi, nisi omnia sua vendiderit, nec prodesse eidem, si forte ex ipsis divitiis mandata fecerit.* Utrumque vero Pelagius voluit videri ex Cypriano sumpsisse, et prius quidem iisdem verbis ex libro tertio, titulo 12, sententia parumper detorta atque etiam corrupta.

Quintum, ex hoc eodem libro deprompta esse magnam partem, quæ Gallicani episcopi objecerunt Pelagio, ut mirabile sit, quod scripsit Gennadius, hoc opus esse necessarium studiosis viris. Annon potius inde ipse Gennadius suum prodit in Pelagium studium, suamque facit suspectam fidem?

Sextum, ea quæ inde Pelagio objecta sunt, ab ipso ita subdole fuisse exposita, ut tolerabilem visa sint Patribus Diospolititanis habere sensum, quamquam haberent re ipsa perversissimum, ut subtiliter Augu-

PELAGIUS IN CODICIBUS
EMENDATIS, ETC.

Astinus perspexit: eam ob rem singulis titulis sub-
jicietur interpretatio Pelagii, si ubi adhibita sit.

Postremum, hoc opus a Gennadio inscriptum *Eulogiarum*, sive de actuali conversatione, id est, de vita activa, vel de officiis virtutum, quæ non jam Deum, sed proximos spectarent: qua vocis notione usus est Julianus Pomerius in libro secundo operis, quod vulgo dicitur, de Vita contemplativa, tribuiturque, quod mirabile videtur eruditus, etiamnum a quibusdam Prospero, contra manifestam, tum Isidori auctoritatem, tum mss. codicum fidem. Affixus porro apud Hieronymum (*Lib. de Script. Eccles. c. 12*) titulis numerus, procul dubio vitiosus est; sed emendari non potuit sine laboriosa codicum mss. collatione, cujus opere minimum videtur pretium. Est vero non mediocre, si quis animadversiones Hieronymi ad singulos titulos consideret paulo attentius: perspiciet enim non sine animi voluptate, quod nostris etiam temperibus multum prosit. Conducat quoque non parum consulere Augustini in libro de Gestis Palæst. observationes ad singulas Pelagii interpretationes.

TITULUS.

Non posse esse sine peccato, nisi qui scientiam legis habuerit (*Hieron. dial. 1*). Interpret. Pelag. (*Aug. l. de Gest. Palæst. c. 1*): *Ego quidem dixi, sed non sicut illi intelligunt. Non dixi non posse peccare, qui scientiam legis habuerit; sed adjuvari per legis scientiam ad non peccandum, sicut scriptum est: Legem in adiutorium dedit illis (Isa. viii, 20, juxta LXX).*

TITULUS.

Etiam feminas debere habere scientiam legis, debere et Deo psallere (*Hieron. ibid.*).

TITULUS XIV.

Servum Dei nihil amari de ore suo, sed semper quod dulce est et suave, proferre debere (*Ibid.*).

TITULUS XXI.

Sacerdotem sive doctorem omnium actus speculari debere, et fiducialiter corripere peccantes: ne pro iisdem rationem reddat, et eorum sanguis de suis manibus requiratur.

TITULUS XXXI.

Sacerdotem sive doctorem nemini adulari debere, sed audenter omnes corripere, ne et se et eos qui cum audiunt perdat.

TITULUS LXXII.

Omnes voluntate propria regi, et suo desiderio unumquemque dimitti (*Aug. lib. de Gest. Palæst. cap. 2*).

De hoc ipso sapientia Salomonis (*Sap. vii, 1 et seqq.*). *Sum quidem et ego mortalis homo similis omnibus, et ex genere terreno illius, qui prior factus est, et in ventre matris figuratus sum caro decem mensium tempore, coagulatus sum in sanguine ex semine hominis et delectamento somni conveniente, et ego natus accepi communem aerem, et in similiter factam decidi terram, et primam vocem similem omnibus emisi plorans. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatibus initium. Unus ergo introitus est omnibus ad vitam, et similis exitus: propter hoc optavi, et datus est mihi sensus, et invocavi, et venit in me spiritus sapientiæ. Et Psalmista (*Ps. cxviii, 18*): *Dilexit maledictum, et venit ei; et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo.* Et Ecclesiasticus (*Eccli. xv, 17*): *Appesuit tibi**

aquam et ignem, ad quodvis porrige manum tuam. Ante hominem bonum et malum, vita et mors; quod placuit ei, dabitur illi. Interpret. Pelag.: Hoc dixi propter liberum arbitrium, cui Deus adiutor est eligenti bona; homo vero peccans ipse in culpa est, quasi liberi arbitrii.

TITULUS LXXIII.

In die iudicii iniquis et peccatoribus non esse parcendum (*Hieron. ibid.; Aug. ibid., cap. 5*), sed æternis eos ignibus exurendos; scriptum est enim psalmo ciii: *Deficiant peccatores in terra, et iniqui, ita ut non sint*. Et in Isaia: *Comburentur iniqui et peccatores simul, et qui relinquunt Deum, consummabuntur*. Interp. Pelag.: Secundum Evangelium dixi, ubi dicitur de peccatoribus: *Isti ibunt in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam* (*Matth. xxv, 46*). Et si quis aliter credit, Origenista est.

TITULUS LXXXI.

Sapientiam et intellectum Scripturarum, nisi qui didicerit, scire non posse: et scientiam legis usurpare non debere indoctum (*Hier. ibid.*).

TITULUS LXXXIII.

Christianum illius debere esse patientiæ, ut si quis sua auferre voluerit, gratanter amittat; et gloriam vestium ac ornamentorum Deo esse contrariam. *Ei qui vult tecum iudicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium.*

TITULUS CLXIV.

Inimicos ut proximos diligendos. Lucæ v: *Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos; benedicite maledicentibus vobis, et orate pro calumniantibus vos.*

TITULUS CLXV.

Inimico numquam esse credendum.

TITULUS CXXIII.

Regnum cælorum etiam in veteri Testamento repromitti (*Hieron. ibid.; Aug. ibid., cap. 5*). Interp. Pelag.: Hoc et per Scripturas probare possibile est; hæretici autem in injuriam veteris Testamenti hoc negant: ego vero Scripturarum auctoritatem secutus dixi, quoniam in propheta Daniele scriptum est (*Dan. vii, 18*): *Et accipient sancti regnum Altissimi.*

TITULUS C.

Posse hominem sine peccato esse, et Dei mandata facile custodire, si velit (*Hieron. ibid.; Aug. ibid., cap. 6*). Interp. Pelag. Posse quidem hominem sine peccato esse, et Dei mandata custodire, si velit, diximus; hanc enim possibilitatem Deus illi dedit. Non autem diximus quod inveniatur aliquis ab infantia usque ad senectam qui numquam peccaverit; sed quoniam a peccatis conversus, proprio labore et Dei gratia, possit esse sine peccato, nec per hoc tamen in posterum inconvertibilis.

TITULUS CXXII.

Ne leviter quidem esse peccandum.

TITULUS CXXII.

Malum vero nec cogitandum. Matthæi v: *Qui videt mulierem ad concupiscendum, jam mœchatus est eam in corde suo*. Interp. Pelag. Hoc non ita posui-

mus, sed diximus, debere studere Christianum, si male cogitet. Scilicet Gallicani episcopi objecerant, quasi dixisset malum nec in cogitationem venire.

Epistola ad sanctum Paulinum Nolanum episcopum.

De hac epistola facit mentionem Augustinus scribens Paulino in hæc verba (*Epist. 106*): *Quod etiam quibusdam litteris agit ad tuam venerationem datis, ubi dicit se non debere existimari sine gratia Dei defendere liberum arbitrium, cum possibilitatem volendi atque operandi, sine qua nihil boni velle atque agere valeamus, a Creatore nobis insitum diceret, ut videlicet hæc intelligatur, doctore ipso, gratia Dei, quæ paganis atque Christianis, impiis et piis, fidelibus atque infidelibus communis est.*

Facit quoque in libro de Gratia Christi, cap. 55, quod exscribendum videtur. *Legant, inquit, illam epistolam, quam ad sanctum virum Paulinum episcopum, ante duodecim fere annos, scripsimus, quæ trecentis forte versibus nihil aliud quam Dei gratiam et auxilium consistit, nosque nihilominus boni facere posse sine Deo. Hanc ergo epistolam legi, et inveni eum pene per totam non immorari, nisi in facultate et possibilitate naturæ, et pene ibi tantum Dei gratiam constituere; Christianam vero gratiam tanta brevitate sola nominis commemoratione perstringit, ut nihil aliud videatur quam eam tacere timuisse. Utrum tamen eam in remissione peccatorum velit intelligi, an etiam in doctrina Christi, ubi est et ejus conversationis exemplum, quod aliquot locis suorum opusculorum facit, an credat aliquod adiutorium bene agendi adjunctum naturæ atque doctrinæ, per inspirationem flagrantissimæ et luminosissimæ charitatis, non apparet omnino.*

Atque hinc constat primo, tempus scriptæ epistolæ: quæ enim mox attulimus, scribebat Pelagius an. 417; quam igitur epistolam dederat ante duodecim fere annos, datam oportet ann. 405.

Constat et istud, Pelagium tunc temporis ita occultasse mentem sententiamque suam de gratia Christi, ut ne Augustinus quidem intelligere valuerit quid in animo haberet. Unde mirari quispiam jure possit eorum perspicacitatem qui viderint in expositionibus Pelagii errores, quos nec Augustinusprehenderit, nec Pelagius aperire, etiam plures post annos, voluerit. Quod ergo scribens ad Paulinum arguere videtur, aliunde magis quam ex ipsa epistola præjudicio quodam suspiciat.

Constat pariter qua occasione Augustinus ad Paulinum scripserit. Vidit scilicet quid periculi a Pelagio licet viro specie pietatis capi facili; idque, ut erat fidei pariter ac Paulini amans, prævertendum ratus adhibuit cautionem eo magis necessariam, quo suspectior potuit esse merito Paulinus, ut qui diu ceclasset amicum, tot litteris interpellatum, quam gereret cum Pelagio necessitudinem, ejus discipulos, etiam pertinacissimos, pateretur Nolæ sua libere dogmata tueri. Verum quia nihil erat in epistola Pelagii quod aperte gratiam Dei oppugnaret, eam Augustinus per singulas partes non refellendam suscepit, sed altissimum gratuita prædestinationis mysterium explicuisse contentus, de damnatione Pelagii a Patribus Diospolitanis, atque apostolica sede, dogmatibusque confutandis, ut catholica fides retineatur, admonuit.

Constat denique quis easet hæresis Pelagianæ status ann. 405. Timide agebatur de gratia, verbisque ambiguus prætentabantur animi, et postquam sese aliquatenus implicuissent questionibus de initio fidei, aliisque in speciem levioribus, postmodum sensim sine sensu deducerentur in errorem, de vitiis naturæ ad opera pietatis, propter ineluctabilem, ut ait Augustinus, dogmatum ex sese reciproce aptorum quasi catenam.

Epistola ad Constantium episcopum.

Nasquæ mentio sit hujusce epistolæ, quod sciam,

præterquam in libro de Gratia Christi, ejus in capite 36 hæc sunt sive Pelagii, sive Augustini verba : *Legant etiam, inquit, ad sanctum Constantium episcopum, ubi breviter quidem, sed plane libero hominis arbitrio Dei gratiam auxiliumque conjunxi. Hanc epistolam, ut superius dixi, non legi, sed si non est dissimilis cæteris quæ mihi nota commemorat, non habet etiam ipsa, quod querimus.*

Quis porro Constantius fuerit, et cui Ecclesiæ præfuerit, divinare nemo queat, cum nullæ sint habitæ in Italia tunc temporis synodi, quarum acta ad nos pervenerint; conjicio tamen illustrem fuisse, sive generis nobilitate, sive sanctitatis fama : ad hujusmodi enim homines scribebat Pelagius, ut, quod non semel notavimus, vel sibi opinionem viri boni, vel sua impietati patrocinium faceret.

Notandum vero, versipellem hæreticum, ut rectæ fidei se mentiretur, ad eas epistolas provocasse, quas tribus dederat nominis claritate percussuris adversariorum oculos; siluisse vero de libris unde poterat non magno negotio convinci : epistolæ nimirum ea arte compositæ fuerant, ut cum flexibiles forent in oppositis sensus, catholicis catholicum exhiberent, hæreticis hæreticum.

Scriptam oportet epistolam hanc post litteras ad Paulinum, sed ante librum de Institutione virginis ad Demetriadem; videtur enim ordo temporis in recensione servatus; apparet ergo scripta priusquam fugam Pelagius ex urbe Roma ann. 408 cepisset, tunc enim incoeperat apertius loqui : ergo cicerit ann. 406. Ex ipsa porro, cum nihil supersit, status hæresis, adhuc se tegentis, patefieri non potest.

Liber unus, vel etiam alter ad Viduam consolatorius atque exhortatorius.

Operis hujus meminit Hieronymus dialogo tertio; Augustinus lib. de Gestis Palæstinis, cap. 6; Mercator in *Commonitorio*, cap. 4; quem ad locum observavimus non pauca in hanc rem, quæ tu vide.

Inde agnosces viduam cui inscribitur id Operis dictam quidem a Mercatore Livaniam, creditam vero a quibusdam, vel Melaniam seniore, vel Julianam Memorii conjugem : cognosces pariter viduam ita demisse adulatorieque laudatam fuisse, ut Pelagius ipse, quidquid id est, erubuerit fateri suum, immo auctorem stultiloquii damnaverit : in quo tamen mentitum, libri ab Augustino et ab hominibus fide dignis Pelagii amicis consulti probantur.

Verum de vidua occurrit modo conjectura non improbabilis, ipsam nimirum esse, vel Julianam Demetriadis matrem, vel Albinam Piniani socrum. Nam quod ad Julianam spectat, credibile est ipsam a Pelagio poposcisse idcirco Demetriadi filia institutionem virginis, quia viduæ prius regulam ab eodem accepisset. Quid quod ad Julianam de viduitate scripserunt plures viri, doctrina et pietate insignes, quos inter videri voluit Pelagius, cum sua ipsius vanitate, tum nonnulla erga Augustinum æmulatione? Jam vero Albina Pelagio jam tum Romæ constituto conjuncta erat, pio quodam necessitatis vinculo : unde statim ac ipsum legit eorum affari Hierosolymis, instanter egit ut invidiam hæresis sibi factam amoliretur, ab eoque expressit, non confessionem tantum, quæ capite primo libri primi de Gratia Christi continetur, sed forte etiam totum id purgationis quod Romanam misit.

Quid si duo fuerint libri ad Viduam, alter consolatorius, alter exhortatorius, et uterque ad Julianam aliquam missus dicatur; sed consolatorius ad Memorii conjugem, exhortatorius ad Demetriadis matrem : neutri certe inscriptum fuisse nomen viduæ, constat ex codice quem Augustinus legit : quamquam videri potest levis tota hæc conjectura de duobus libris, cum unus potuerit simul esse et consolatorius in obitu viri, et exhortatorius ad vitam viduæ christiana dignam. Sed istud longe gravius, immo tanti ponderis, ut fere me cogat, deserta pristina

A opinione de Juliana Memorii conjugis et Juliani hæretici matris, ire in oppositam de parente Demetriadis, ejus vir Olybrius ante Urbis excidium, teste Hieronymo, vita excessit. Ea vero conjectura, si probabilis videatur, ut valde est, Opus istud ad viduam conditum dici debet, vel Romæ, antequam inde Pelagius cum trepidantibus aliis exiret, vel in Sicilia, ubi primum advenit; hæc autem ratione pertinebit ad annum aut 408, aut consequentem.

Quæ supersunt hujusce libri apud auctores ejusdem æri.

Simplicitatem sequi Christi simulam decet, non hanc quæ stultitia magis est quam simplicitas, sed illam de qua Scriptura dicit (*Prov. xi, 25, secund. LXX*) : *Benedicta anima omnis simplex*; dicente alibi Scriptura (*Deut. xxvii, 26, et Gal. iii, 10*) : *Maledictus omnis homo qui non permanet in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea*. Hinc ostenditur, non esse simplicitatem veram, quæ Dei mandata insensata securitate contemnit, sed eam quæ legis præcepta sapienti timore custodit : dicente enim maledictum esse eum qui non permanet in his quæ scripta sunt; a contrario benedictum esse non vult qui non omnia præcepta servaverit; et si omnis simplex benedictus est, ergo simplex ille est qui omnia præcepta legis impleverit.

Odisse, maledicere, et invidere, mentiri, detrahere, et detrahentibus credere, leve, aut nullum putatur esse peccatum; sed hi qui hoc putant obliiti sunt quoniam et levis præcepti violationi obnoxios gehennæ legimus esse mancipandos. Dixisse enim Dominum manifestum est (*Matth. v, 22*) : *Quicumque dixerit fratri suo, Fatue, vel Racha, reus erit gehennæ.*

Inveniat apud te pietas quem nusquam invenit locum; inveniat ubique peregrina apud te sedem justitia (*Lib. de Gest. Palæst. c. 6*) : veritas, quam jam nemo cognoscit, domestica tibi et amica fiat; lex Dei, quæ ab omnibus prope hominibus contemnitur, a te sola honoretur.

O te felicem et beatam, si justitia, quæ in cælo tantum esse credenda est, apud te solam inveniat in terris!

Ille enim merito ad Deum extollit manus, ille preces bona conscientia fundit, qui potest dicere : Tu enim nosti, Domine, quam sanctæ, quam innocentes, quam pure sint ab omni fraude, et injuria, et rapina, quas ad te expando manus : quam justa, quam immaculata labia, et ab omni mendacio libera, quibus tibi, ut mihi miserearis, fundo preces.

Hæc paulo aliter in libro de Gestis Palæstinis leguntur. Ille ad Deum digne elevat manus, ille orationem bona conscientia effundit, qui potest dicere : Tu nosti, Domine, quam sanctæ et innocentes et munda sint ab omni malitia, et iniquitate, et rapina, quas ad te extendo manus : quemadmodum justa, et munda labia, et ab omni mendacio libera, quibus offero tibi deprecationem, ut mihi miserearis.

Liber de Natura.

Hujusce operis meminit Augustinus tribus maxime in libris, de Natura et Gratia, de Gestis Palæstinis

cap. 53. Retractionum cap. 4. Meminerunt quoque breviter Orosius in Apologetico, et Hieronymus dial. 3.

Compositum est a Pelagio in Sicilia, vel Aniani, vel Coelestii opera, traditumque clam fidei manibus; unde a Jacobo et Timasio, adolescentibus duobus ad vite sanctioris studium exhortatione Pelagii conversis, atque errorem cum pietatis instituto imbibitum dedoctis, Augustino missum, a quo libro de Natura et Gratia confutatum est.

Librum hunc episcopi Africani quinque cum suis litteris ad Innocentium papam legendum transmissērunt. Misimus reverentiae tue librum, quem dederunt quidam religiosi et honesti adolescentes servi Dei, quorum etiam nomina non taceamus, nam Timasius et Jacobus vocantur, qui, sicut audivimus, et jam nosse dignaris, ipsius Pelagii exhortatione spem quam habebant in saeculo reliquerunt, et nunc continenter Deo serviunt. Qui cum eodem errore tandem aliquando per qualemcumque operam nostram, Domino inspirante, curassent, protulerunt eundem librum, Pelagii esse dicentes, et ut ei responderetur, impendio rogaverunt. Factum est, ad eosdem rescripta est ipsa responsio. Agentes gratias rescripserunt. Utrumque misimus, et cui responsum est, et quod responsum est: et ne nimium essemus onerosi, signa fecimus his locis, ubi petimus inspicere non graveris, quemadmodum sibi obiecta quaestione quod gratiam Dei negaret, ita respondit, ut eam esse non diceret nisi naturam in qua nos condidit Deus.

Rescripsit summus pontifex, et libro quem legerat censuram gravissimam inussit. (Patrol. tom. XX col. 593.) Librum, inquit, qui ejus esse dicebatur, nobis vestra charitate transmissum evolvimus, in quo multa blasphemia, nihil quod placeret, nihil quod non penitus displiceret, a quovis damnandum atque calcandum, cui similia, nisi qui ista scripserat, nemo alter in mentem reciperet, atque sentiret.

Ex libro sancti Augustini de Natura et Gratia excerptum exhibemus, addita praefatione ex Sallustio, unde sumptam tradit Augustinus, additis etiam aliis, sed admodum paucis, quae ad sensum perficiendum necessaria visa sunt: sed haec ipsa diverso caractere, ne fraudem facerent, notata sunt.

(Aug. lib. de Nat. et Grat. cap. 1.) Sunt qui cum in suis peccatis humanam voluntatem accusare debeant, naturam potius accusantes hominum, per illam se excusare conantur. Nec audiunt interim Scripturam, quae cum omnibus paginis Deum laudat, opus divinum absolvit, naturamque criminis puram declarata.

Si saltem audirent gentilis hominis verba. Falso, inquit ille (Sallustius in prol. Belli Jugurth.), queritur de natura sua genus humanum, quod imbecilla atque avi brevis, sorte potius quam virtute regatur. Nam contra reputando, neque majus aliud, neque praestabilius invenias, magisque naturae industriam hominum, quam vim aut tempus deesse. Sed dux atque imperator vite mortalium animus est: qui ubi ad gloriam virtutis via grassatur, abunde pollens, potensque et clarus est, neque fortunae eget, quippe quae probitatem, industriam, ceterasque artes bonas neque dare, neque eripere cuiquam potest. Sin captus pravis cupidinibus ad inertiam et voluptates corporis pessumdati est, perniciose libidine paulisper usus, ubi per socordiam vires, tempus, aetas, ingenium defluxere, naturae infirmitas accusatur: suam quique culpam auctores ad negotia transferunt.

A Longe vero sceleris minus est culpam causas in negotia transferre quam in humanitatem, cum negotia sors ut plurimum vel hominum imprudentia implicet; naturam Deus, qui bonus et justus est, condiderit.

(Ibid., cap. 7.) Igitur adversus eos qui peccatis suis patrocinium de naturae humanae infirmitate perquirunt, dico posse esse hominem sine peccato, naturamque ita conditam a Deo, ut necessitate non peccet, sed voluntate. Atque ut quaestio ratione tractetur, statim initio distinguendum est, aliud esse querere an possit aliquid esse, quod ad solam possibilitatem pertinet; aliud utrumne sit. Nos de sola possibilitate tractamus, de qua nisi quid certum constiterit, transgredi ad aliud gravissimum esse atque extra ordinem ducimus.

Idem iterum repeto. Ego dico posse esse hominem sine peccato. Tu quid dicis? Non posse esse hominem sine peccato. Neque ego dico hominem esse sine peccato, neque tu dicis non esse hominem sine peccato. De posse et non posse, non de esse et non esse, contendimus. Nam nullus mundus est a sorde (Job. xiv. 4, secundum LXX); et, non est homo, qui non peccet (III Reg. viii. 46); et, non est justus in terra; et, non est qui faciat bonum (Psal. xiii. 2), et cetera his similia, ad non esse, non ad non posse proficiunt. Hujusmodi enim exemplis ostenditur quales homines quidam tempore aliquo fuerint; non quod aliud esse non potuerint, unde et jure inveniuntur esse culpabiles. Nam si idcirco tales fuerunt, quia aliud esse non potuerunt, culpa carent.

(Ibid., cap. 10.) Potest quidem esse, inquires, sed per gratiam Dei. Ago humanitati tuae gratias, quod assertionem meam, quam dudum oppugnabas, non modo non oppugnare aut confiteri solum contentus non es, verum etiam non refugis comprobare. Nam dicere: Potest quidem, sed per illud, aut per illud, quid aliud est quam non solum consentire quod possit esse, verum etiam quomodo vel qualiter possit ostendere? Nullus itaque magis alicujus rei possibilitatem probat, quam qui ejus etiam qualitatem fatetur, quia neque absque re esse qualitas potest.

Sed tu, inquires, hoc in loco Dei gratiam, quandoquidem eam non commemoras, videris abnuere. Egone abnuo, qui rem censendo, confitear necesse est et per quod res effici potest? An tu, qui rem negando, et quidquid illud est per quod res efficitur procul dubio negas? Sive per gratiam, sive per adiutorium, sive per misericordiam, et quidquid illud est per quod esse homo absque peccato potest, conficitur, quisquis rem ipsam confitetur.

(Ibid., cap. 11.) Nam si dixeris: Homo disputare potest, avis volare, lepus currere, et non etiam per quae haec effici possunt commemoravero, id est, linguam, alas, pedes: num ego officiorum qualitates negavi, qui officia ipsa confessus sum?

(Ibid., cap. 12.) At levia quaedam sunt peccata, inquires, quae ipsa multitudine, quod saepe irruant, non possunt cuncta vitari. Argui illa certe non debent;

ne levi quidem correptione, si vitari omnino non possunt.

(*Ibid.*, cap. 15.) Ipse tu vero, dices, sine peccato es? Non sum sane, sed negligentiae meae potius quam impossibilitati imputari debet, quod non sim sine peccato.

(*Ibid.*, cap. 14, 15.) Jam vero id, quod a quibusdam dicitur, nusquam esse scriptum his omnino verbis, posse esse hominem sine peccato; scriptum vero, neminem posse domare linguam, et proinde nec esse posse sine peccato linguæ, facile refellitur: quia et non est ibi quæstio quibus verbis dicatur quæque sententia. Et quod apostolus Jacobus ait: *Linguam autem nullus hominum domare potest* (Jac. iii, 8); per exprobrationem dictum est, tamquam diceret: Ergone linguam nullus hominum domare potest? Tamquam objurgans et dicens: Domare feras potestis, linguas non potestis? quasi difficilior sit domare linguam quam feras.

(*Ibid.*, cap. 17.) Verum, inquires, ab Apostolo dictum est: *Sapientia carnis inimica est in Deum, legi enim Dei non est subjecta, nec enim potest; qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt* (Rom. viii, 7 et 8). Sed Apostolus, quod sapientiam carnis dixerit, non sapientiam desursum descendentem; et in carne esse, non eos qui de corpore non exierunt, sed eos qui secundum carnem vivunt, manifeste significat.

Perges objicere: Ipsa saltem ignorantiae peccata vitari non possunt, utcumque dicantur cætera vitari posse. Non possunt, fateor, ignorantiae peccata vitari, quamdiu homo ignorat; sed prævigilare debet, ne ignoret: ideoque culpanda est ignorantia, quia id homo nescit negligentia sua, quod adhibita diligentia scire debuisset.

(*Ibid.*, cap. 18.) Addes etiam: Tollere certe non potest homo peccata jam commissa; sed illa expiari debent, et Dominus pro eis exorandus. Id lubens fateor: quia id quod factum est, facere infectum potentia naturæ et voluntas hominis non potest.

(*Ibid.*, cap. 19.) Sed ut id evertatur in quo præsidium ponitur ab iis qui nobis adversantur. Primo de eo disputandum est quod per peccatum debilitata dicitur et immutata natura. Unde ante omnia querendum puto quid sit peccatum. Substantia aliqua, an omnino substantia carens nomen, quo non res, non existentia, non corpus aliquod, sed perperam facti actus exprimitur? Credo, ita est; et si ita est, quomodo potuit humanam debilitare, vel mutare naturam, quod substantia caret?

(*Ibid.*, cap. 21.) Deinde ægritudo hæc, quam quisque experitur, non debuit contrahi peccatis, ne ad hoc esset pœna peccati, ut committerentur plura peccata; neque vero ipse primus homo ideo morte damnatus est, quia peccandi necessitatem primo peccato contraxit, nam postea non peccavit. Ejus quoque posterius, non solum illo non sunt infirmiores, sed etiam plura impleverunt præcepta, cum unum ille implere neglexerit.

(*Ibid.*, cap. 22.) Deinde non debuit sic vindicari

peccatum, ut peccator per vindictam plura committeret; esset enim vindicta materies peccati, si ad hoc peccator infirmatus est, ut plura peccaret.

(*Ibid.*, cap. 24, 25.) Quid quod Dominus sine peccato potuit mori; nec ullum malum potest esse boni alicujus causa; nec ut esset causa misericordiæ Dei, necessarium fuit, quod illi aiunt, peccatum.

(*Ibid.*, cap. 26.) Adhibet quidem huic etiam parti, si quando necessarium fuerit, misericordiam suam Deus, quia homini post peccatum ita subveniri necessum est; non quia Deus causam hujusmodi necessitatis optaverit. Sed et medicus ad curandum jam vulneratum paratus esse debet; non debet autem ut sanus vulneretur optare.

(*Ibid.*, cap. 27, 28.) Absurdissimum porro stultissimumque est, etiam necessarium fuisse homini, ad auferendam superbiam vel gloriæ occasionem, ut absque peccato esse non posset. Sed Deus, inquit, potest omnia sanare. Potest sane; sed absurdum tamen est, a Deo dici homini: Necessum est peccare ne pecces. Quid amplius dicam, nisi quia potest credi quod ignes ignibus exstinguuntur, si credi potest quod peccatis peccata curentur?

(*Ibid.*, cap. 29.) Sed quonammodo superbiam ipsam a peccato separabimus? Tam peccare superbire est, quam superbire peccare. Nam quære quid sit quodcumque peccatum, et vide si invenies aliquid sine superbiam appellatione peccatum? Omne peccatum, nisi fallor, Dei contemptus est; et omnis Dei contemptus superbia est. Quid enim tam superbum quam Deum contemnere? Omne ergo peccatum et superbia est, etiam Scriptura dicente: *Initium omnis peccati superbia est* (Eccli. x, 15).

(*Ibid.*, cap. 30.) Deinde, quomodo quis Deo pro illius peccati reatu subditus esse poterit, quod suum non esse cognoverit? Suum enim non est, si necessarium est; aut si suum est, voluntarium est. Et si voluntarium est, vitari potest.

(*Ibid.*, cap. 33.) At, inquit, homo comparatur Deo, si absque peccato esse asseratur: quasi vero angelus, quia absque peccato est, compareretur Deo?

(*Ibid.*, cap. 34.) Inquit etiam, rationabile quidem videtur esse quod asseris, sed superbum est dicere hominem absque peccato esse posse. Verum in qua magis parte humilitas collocanda est? Sine dubio falsitatis, si in ea quæ veritatis probatur esse superbia est. In parte igitur veritatis, non in parte falsitatis, humilitas magis collocanda est.

(*Ibid.*, cap. 35.) Quin et illud addunt: Multorum et sanctis peccata novimus. Peccasse multos sanctorum non tantum verum est, sed etiam litteris ipsis quoque sacris proditum est: non ut exempla ad desperationem non peccandi valeant, neque ut securitatem peccandi nobis quodammodo præbere videantur, sed ut disceremus, vel pœnitendi humilitatem, ver etiam in talibus lapsibus non desperandam salutem. Sed quomodo istos sanctos de hac vita abisse credendum est? Cum peccato, an sine peccato? Si cum

peccato, quomodo sancti sunt? Si sine peccato, potuerunt ergo sine peccato esse?

(*Ibid.*, cap. 36.) Sed in iisdem sacris litteris multi non modo non peccasse, verum etiam iuste vixisse referuntur, Abel, Enoch, Melchisedech, Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, Jesus Nave, Phinees, Samuel, Nathan, Elias, Elisæus, Michæas, Daniel, Azarias, Ananias, Misael, Ezechiel, Mardocheus, Simeon, Joseph, cui desponsata erat virgo Maria, Joannes. His adde sanctas feminas, Deborah, Annam Samuelis matrem, Judith, Esther, alteram Annam filiam Phanael, Elisabeth, ipsam etiam Domini ac Salvatoris nostri matrem, quam sine peccato confiteri necesse est pietati.

(*Ibid.*, cap. 37.) Dicent forsitan: Numquid omnium potuit Scriptura commemorare peccata? Hoc recte dici potest de his quorum neque bonorum neque malorum Scriptura sit memor; de illis vero quorum iustitiæ meminit, et peccatorum sine dubio meminisset, si qua eos peccasse sensisset. Sed esto aliis temporibus, turbæ numerositate, omnium dissimulaverit peccata contexere; in ipso statim mundi primordio, ubi nonnisi quatuor homines erant, quid dicimus, cur non omnium voluerit delicta commemorare? Utrumne ingentis multitudinis causa, quæ nondum erat? An quia illorum tantum qui commiserant meminit, illius qui nulla commiserat meminisse non potuit? Certe primo in tempore Adam et Eva, ex quibus Cain et Abel nati sunt, quatuor tantum homines fuisse referuntur. Peccavit Eva, Scriptura hoc prodidit; Adam quoque deliquit, eadem Scriptura non tacuit. Sed et Cain peccasse ipsa æque Scriptura testata est, quorum non modo peccata, verum etiam peccatorum indicat qualitatem. Quod si et Abel peccasset, et hoc sine dubio Scriptura dixisset; sed non dixit: ergo necille peccavit, quin etiam iustum ostendit. Credamus igitur quod legimus, et quod non legimus, nefas credamus astruere, quod de cunctis etiam dixisse sufficiat.

(*Ibid.*, cap. 41.) Opponunt illi, contra quos loquimur: Omnes enim peccaverunt (*Rom.* iii, 23). Sed manifestum est quod de eis dicebat Apostolus qui tunc erant, hoc est, de Judæis et gentilibus. Et vero mos ille Scripturæ est, ut cum dicuntur omnes, non semper omnes omnino, nullo prætermisso, intelligi oporteat. Unde Apostolus (*Rom.* vi, 42): Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; sic et per unius iustitiam in omnes homines in justificationem vitæ; cum per Christi iustitiam non omnes, sed eos tantum qui illi obedire voluerunt, et baptismi ejus ablutione purgati sunt, sanctificatos esse non dubium sit.

(*Ibid.*, cap. 42 seqq.) Sed esto, consentiam, quia omnes peccatores fuisse testatur: dicit enim quid fuerint, non quod aliud esse non potuerint; quamobrem etsi omnes homines peccatores possent probari, definitioni tamen nostræ nequaquam id obesset, qui non tam quid homines sint, quam quid possent esse defendimus. Deus certe, qui tam bonus est quam ju-

stus, talem hominem fecit, qui peccati malo carere sufficeret, sed si voluisset. Voluntate non est, quod natura potest. At quod nunc agitur non pertinet ut quaeratur utrum fuerint vel sint aliqui homines in hac vita sine peccato, sed utrum esse potuerint, sive possint.

Sed hoc est, inquires, quod multos movet, quod non per Dei gratiam homines sine peccato esse posse defendis. O ignorantiae cæcitas! O imperitiæ mentis ignavia, quæ id sine Dei gratia defensari existimat, quod Deo tantum audiat debere reputari! Nam cum dicitur ipsum posse arbitrii humani omnino non esse, sed auctoris naturæ, Dei scilicet; ecqui fieri potest ut absque Dei gratia intelligatur quod ad Deum proprie pertinere censetur? Sed ut hoc manifestius fiat, paulo latius disputandum est.

Dicimus enim cujusque rei possibilitatem non tam in arbitrii humani potestate quam in naturæ necessitate consistere, ut puta loqui possum: quod loqui possum, meum non est; quod loquor, meum est, id est, propriæ voluntatis; et quia quod loquor, meum est, utrumque facere possum, id est, et loqui, et non loqui. Quia vero quod loqui possum, meum non est, id est, arbitrii mei atque voluntatis, necesse est me semper loqui posse, etsi voluero non posse loqui; non possum tamen non posse loqui, nisi forte membrum illud adimam quo loquendi impleri officium potest, voluntatis enim arbitrio ac deliberatione privatur quidquid naturali necessitate constringitur.

(*Ibid.*, cap. 47 seqq.) Hoc et de auditu, odoratu, vel visu sentiri possibile est, quod audire, odorari, videre potestatis nostræ sit; posse vero audire, vel odorari, vel videre, potestatis nostræ non sit, sed in naturali necessitate consistat. Simili ergo modo de non peccandi possibilitate intelligendum est, quod non peccare nostrum sit; posse vero non peccare, non nostrum. Quia non peccare nostrum est, possumus peccare et non peccare. Quia vero posse non peccare, nostrum non est, etsi voluerimus non posse non peccare, non possumus non posse non peccare, quia nulla adimere voluntas potest quod inseparabiliter insitum probatur esse naturæ.

(*Ibid.*, cap. 51.) Ipsa non peccandi possibilitas non tam in arbitrii potestate quam in naturæ necessitate est. Quidquid in naturæ necessitate positum est, ad naturæ pertinere non dubitatur auctorem, utique Deum. Quomodo ergo absque Dei gratia dici existimatur, quod ad Deum proprie pertinere monstratur?

(*Ibid.*, cap. 52.) Sed caro nobis secundum Apostolum (*Gal.* vi, 17) contraria est, inquires. Qui fieri potest ut cuicumque baptizato sit caro contraria, cum, secundum eundem apostolum, in carne non esse intelligatur? Ita enim ait: Vos autem in carne non estis (*Rom.* viii, 9).

(*Ibid.*, cap. 54.) Et vero multis Apostoli verbis ostenditur quod caro ab illo ita saepe nominetur, ut velit intelligi, non substantiam, sed opera carnis. Deinde quis fecit homini spiritum? Sine dubio Deus. Carnem quis creavit? Idem, credo, Deus. Bonus est

qui utrumque creavit Deus? Nulli dubium est. Et A utrumque quod bonus auctor creavit, bonum est? Constatendum est. Si igitur, et spiritus bonus, et caro bona, ut a bono auctore condita, qui fieri potest ut duæ bona sibi possint esse contraria?

(Ibid., cap. 58.) Sed diabolus nobis adversatur, iniquiunt adversarii: resistamus illi et fugiet. *Resistite*, inquit beatus Apostolus, *diabolo*, et *fugiet a vobis* (Jac. iv, 7). Unde animadvertendum est, quid possit his nocere quos fugit; vel quam virtutem habere intelligendus sit, qui solis prævalere non resistentibus potest.

(Ibid., cap. 61.) Dicunt etiam me solum istu defendere. Sed quid facient catholicis tractatibus idem ipsum defendentibus?

Lactantius (Lib. iv Divin. Institut. c. 14): Oportuit magistrum doctoremque virtutum hominū simillimum fieri, ut vincendo peccatum, doceat hominem vincere posse peccatum. Et iterum: ut desideris carnis edomitis, doceret non necessitatis esse peccare, sed propositi ac voluntatis.

(Ibid., cap. 62.) Beatus Hilarius (In illud Matt. v, Beati mundo corde): Non enim nisi spiritu perfecti et immortalitate mutati, quod solis mundis corde dispositum est, hoc quod in Deo est immortalitate cernemus. Et rursum: Quas Job litteras legerat, ut abstinere se ab omni re maligna, quia Deum sola mente vitis non admixta veneratur. Deum autem colere iustitiæ proprium officium est.

(Ibid., cap. 63.) Sanctus autem Ambrosius: Qui ad hoc referunt, qui peccatis suis solatia præferentes, sine peccatis frequentibus hominem putant esse non posse, et utuntur versiculo, quia scriptum est in Job: Nemo mundus a sorde, nec si unius diei vita ejus sit in terra, mensurabiles menses ejus ab ipso (Job. xiv, 5). Quibus respondendum est prius ut quid sit hominem sine peccato esse definiunt; utrum numquam omnino peccasse, an desiisse peccare: si enim hoc putant, sine peccato esse, numquam omnino peccasse, et ipse consentio. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei (Rom. iii, 5). Sin autem eum qui veterem errorem correxerit, et in eam se vitæ transformaverit qualitatem, ut temperet a peccato, negant abstinere a delictis, non possum in eorum convenire sententiam cum legamus, quia sic Dominus dilexit Ecclesiam, ut exhiberet ipsam sibi gloriosam et non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid ejusmodi, sed ut sit sancta et immaculata (Eph. v, 7). Nam cum Ecclesia ex gentibus, hoc est, ex peccatoribus congregata sit, quomodo ex maculatis immaculata potest esse, nisi primo per Christi gratiam, quod abluta a delicto sit; deinde quod per qualitatem non peccandi abstergeat a delictis?

(Ibid., cap. 64.) Item Joannes Constantinopolitanus episcopus dicit peccatum non esse substantiam, sed actum malignum; et quia non est naturale, ideo contra illud legem datam, et quod de arbitrii libertate descendit.

Beatissimus Sixtus Romanæ Ecclesiæ episcopus, et Domini martyr. Quia libertatem arbitrii sui permisit

hominibus Deus, ut pure et sine peccato viventes similes fiant Deo. Et rursum: Templum sanctum est Deo mens pura, et altare optimum est ei cor mundum et sine peccato. Et rursum: Vir castus et sine peccato potestatem accepit a Deo esse filius Dei.

(Ibid., cap. 65.) Presbyter venerabilis Hieronymus, cum exponeret, quod scriptum est: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. v), quos non arguit conscientia ulla peccati, et mundus mundo corde conspicitur, templum Dei non potest esse pollutum. Item (Lib. ii contra Jovinianum): Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem, nec ad vitia necessitate trahimur; alioqui ubi necessitas, nec corona est.

(Ibid., cap. 67.) Item Augustinus episcopus in libris de Libero Arbitrio (Lib. iii c. 18). Quæcumque ista causa est voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei ceditur; si autem potest, non ei cedatur, et non peccabitur. An forte fallit incautum? Ergo caveat ne fallatur. An tanta fallacia est, ut cavere omnino non possit? Si ita est, nulla ergo peccata sunt. Quis enim peccat in eo quod nullo modo cavere potest? Percatur autem, cavere igitur potest.

Epistola prima ad sanctum Augustinum.

Epistolas duas scripsit Pelagius ad sanctum Augustinum; priorem, cum recessit ex Africa, ne insulato abiret; posteriorem post synodum Palæstina, qua se absolutum nuntiaret. Utriusque mentio fit obiter in libro de Gestis Palæstini (Cap. 26), nusquam alibi, quod sciam. Posterioris aliquid superest, prioris nihil. Hanc vero scriptam esse ann. 412 ostendimus (Dissert. 1 c. 3). Rescripsit Augustinus, responsumque Pelagius in judicio Diospolitano protulit, ad sui defensionem, cum pluribus aliorum episcoporum, quibus, ut fit, familiariter laudabatur. Suas interpretatos est Augustinus (Loco mox citato), ne viderentur favere; de alienis ita: Porro autem, sicut ego rationem de hac mea epistola reddidi, ita de suis, si esset necesse, redderent quorum allegantur, dicentes, vel quid putaverint, vel quid ignoraverint, vel qua ratione scripserint.

Conjecerit forte quispiam, nec absurde, mea quidem sententia, quorum episcoporum litteras Pelagius pro se legerit, gestisque etiam inserendas curaverit, qui Paulinum, Constantianum, Memorium, et octodecim, sive Italiæ, sive Siciliæ, episcopos memoraverit. Nam Paulino imprimis clarus fuit, scripsitque; Constantio quoque scripsit; et Memorio Juliani patre familiariter usum esse, non obscure probat Juliani amicitia: reliqui vero præsumpti, ut carere maluerint suis sedibus quam Pelagii damnationem subscribere, ita laudibus exornaverunt præcul dubio, iisque ex generatis, famæ integrum.

Epistola ad Demetriadem, seu liber de Institutione Virginis.

Opus istud de Institutione Virginis epistolam dixit Pelagius, librum Bedæ, utroque nomine Augustinus. Fuit vero suppositum Hieronymo, jam inde a temporibus Bedæ. Sic enim scribit (Præfat. Cant. cap. 5): Sed et in libro quem ad Demetriadem virginem Christi de Institutione Virginis scripsit, hæc eadem de potentia liberi arbitrii, quomodo sentiat, pandit. Quem videlicet librum nonnulli nostrum studiose legentes, sancti et catholici doctoris Hieronymi esse temere arbitrabantur: minime pervidentes quod et suavitatis eloquentiæ demulcentis, et hæreseos perversitas seducens, manifeste probat hoc illius opusculum non esse.

Suppositionis alia mihi non videtur quærenda causa quam Hieronymi fatum quoddam, librario-

rumque insectia aut inertia, hæretica plura catholici doctoris Operibus inserentium. Hinc autem factum ut ad nos usque integra pervenerint quæ, propter auctoris impietatem atque execrationem, peritura fuissent. Suppositum quoque Augustino nonnulli putant: ego tamen sentio relatum dumtaxat inter Augustini epistolas num. 142. Eam forte ob causam, quod in consequente ad Julianam Demetriadis matrem ab Alipio atque Augustino scripta memoratur: unde oportuit non parva incogitantia laborasse eos qui quodcumque inter epistolas Augustini reperissent continuo tribuerunt Augustino.

Illud ipsum Bedæ Julianum tributum (*Loco mox citato*), quod vehementer miror, siquidem legerit, vel epistolam 188 Augustini, vel librum de Gratia Christi. Legissem vero oportet, si modo sit auctor Collectaneorum in Epistolas Pauli, ex Operibus sancti Augustini, nam eo loci liber iste non semel laudatur: quare vix non eo in sententiam Baronii abjudicantis hoc Opus Bedæ, et tribuentis Petro abbati Tripolitano, de quo Cassiodorus (*Divin. Lect. c. 8*). Petrus abbas Tripolitane provincie, sancti Pauli Epistolas exemplis epusculorum sancti Augustini subnotasse narratur, ut per os alienum sui cordis declararet arcanum: quæ ita locis singulis competenter aptavit, ut hoc magis studio beati Augustini credas esse perfectum. Mirum est enim sic alterum ex altero dilucidasse, ut nulla verborum suorum adfectione permixta, desiderium cordis proprii compleretur videatur: qui vobis inter alios codices, divina gratia suffragante, de Africanâ parte mittendus est.

Reclamat quidem Bellarminus adversus Baronium; sed quæ in contrarium adducit, non mihi videntur id satis efficere quod intendit; profert enim ex Indiculo Operum Bedæ ab ipsomet confecto verba hæc: *In Apostolum quæcumque in opusculis sancti Augustini exposita inveni, cuncta per ordinem transcribere curavi*, quibus se mendacem vir sanctus, plagiariumque ostendisset, sin minus auctor esset Operis quo de agitur. Addit deinde, credibile non esse Bedam in Epistolas Pauli nihil scripsisse, cum totam Scripturam, cujus pars quædam eximia sunt Epistolæ Apostoli, exposuisse se testatum voluerit: concludit tandem, nihil admodum esse cur non diversis temporibus, diversisque in locis, viri duo, eodem studio, in Paulo ex Augustini scriptis explicando desudaverint.

Verum, cum Indiculum hunc producit, rem suam non admodum juvat: in eo quippe Beda non aliorum meminit Operum quam quæ ante annum ætatis suæ quinquagesimum nonum edidisset. Certam vero est aliquem quæ postea scripta sunt supplivisse: quare Beda neque mentitus dici potest, neque plagiarius, etsi auctor Collectaneorum non sit. Jam vero duos eodem studio eodemque modo versatos esse in Collectaneis ejusdem modi elaborandis, minus profecto credibile apparebit audienti Cassiodori testimonium, quam quod Petri Opus repertum forte inter Bedæ libros discipuli tribuerint magistro, ut totam ipsam Scripturam sacram exposuisse jactarent. Quamquam vix intelligo quomodo Bellarminus ex Indiculo, Analibus ecclesiasticis inserio, collegerit totam a Beda expositam esse Scripturam, quandoquidem in eo non fit mentio expositionis, sive in Matthæum, sive in Joannem; quæ tamen utraque, cum in editis Bedæ Operibus reperitur, a recentioribus hominibus addita videri potest. Et vero nullum forte est difficilior judicium de ejusdemque auctoris Operibus, quam Bedæ, cum plures ob causas, tum maxime ob duas, styli varietatem, et genium sæculi ætatem Bedæ mox consecuti; hujus enim homines cum pauca nossent illustrium scriptorum nomina, cuncta quæ repererunt sine manifesto auctore, soliti sunt nobilibus illis sibi notis, sine defectu et sine gustu, tribuere. Assentietur mihi procul dubio, de varietate styli quam dixi, quicquid libros in Cantica, sed præfationem maxime, contulerit cum libris aliis qui revocari possunt in

A dubium; hos enim, vel illos Bedæ continuo abjudicaverit, sin minus ipsum velit de industria styli dissimulasse, quod lectoribus negotium illudendo faceret. Adde quod Collectaneorum auctorem oportet, quod labor ipse loquitur, in Operibus Augustini versatissimum fuisse, Bedam vero non admodum, ut qui de Juliano scripserit quæ Augustino pugnent, hunc nempe, et epistolæ ad Demetriadem esse auctorem, et a Pelagio puerulum enutritum, tunc cum Dialogos Hieronymus scriberet. At Pelagio epistolam pluribus in locis Augustinus tribuit, docetque tunc cum scriberet Hieronymus, Pelagium in Oriente versatum fuisse, Julianum longe ante hæc tempora diaconum factum esse, atque in domo Memorii viri sanctissimi habitasse. Sed de his hæcenus.

In libro de Institutione Virginis Pelagius sub ambigua quadam generalitate vocum, ita castrum quid sentiret abscondit, ut gratiæ vocabulo frangens invidiam, offensionemque declinans, eam ipsam gratiam, de qua questio erat, quaque adjuvamus ad aliquid agendum, peve visus sit Augustino confiteri (*Lib. de Grat. Christ. cap. 39*): nec fraus patuisset viro, alioguin tam perspicaci, nisi aliis ex libris mens Pelagii se prodidisset.

Quare Augustinus duo tantum manifesta flagitia dogmatum reprehendit. Alterum, quod *Dei faciendæ voluntatem, divinam mereamur gratiam*. Alterum, quod *adjuvemur gratia Spiritus sancti, non quia sine illo, etiam per solam naturæ possibilitatem, non possumus resistere tentatori, sed ut facilius resistamus*. Dogmata cætera non arguit quidem, sed tamen habuit suspecta, quippe quæ de gratia sic loquantur, ut intelligi possint, *vel de natura, vel de remissione peccatorum, vel de revelatione doctrinæ* (*Epist. 187*). Castigat nonnihil superbe dictum, ut et quiddam inverecundum Orosius: sed Beda duodecim statuit accusationis suæ adversus Julianum capita, quæ tu apud ipsum vido (*Loco mox citato*).

Fecit hæc vero ambigua scribendi forma, quam Pelagius in epistola adhibuit, non tantum ut Hieronymus nihil inde excerpti voluerit, quod Pelagius in iudicio episcopali objiceretur: sed etiam ut confidenter Pelagius librum hunc adduxerit in suæ fidei testem. Cum enim omnia coninde explicari possent, propter ancipitem vocum intelligentiam, prudenti non debuit, vir aliqui pro bono habitus, dubii criminis reus peragi: neque potuit urgeri vehementer eo teste cujus et verba benignitas iudicis in bonum sensum sumeret, et eodem Demetriadis nomen augeret.

Nihil istius libri nunc exhibetur, quia integer reperitur post epistolas, sive Hieronymi, sive Augustini, inter rejectaneas.

Secunda Pelagii ad S. Augustinum epistola, seu chartula purgationis missa per Carum diaconum.

Nemo veterum, quod sciam, meminit hujusce chartulæ, præter Augustinum, cujus in libro de Gestis Palæstinis (*Cap. 32*) sunt hæc verba: *Est aliud, quod silere non debeo. In chartula defensionis suæ, quam mihi per quemdam Carum, nostrum Hippocensem civem, Orientalem autem diaconum, misit, fecit aliquid quod aliter se habeat quam gestis episcopalis continetur. Quod autem habent gesta longe melius est ac firmitus, et omnino enodatus pro catholica veritate contra illius hæresis pestem: nam cum eandem chartulam legrem, priusquam ad nos gesta venissent, nesciebam ea ipsa verba potuisse, quibus, cum ibi adesset, usus est in iudicio. Pauca enim et non multum aliter se habent, de quibus non nimis curo.*

Sequenti vero capite ostendit quam callide conficta sit gestorum ista Diospolitianorum brevatio; duoque profert exempli, quibus Pelagius, modo tractis, modo additis ad gesta verbis, insinare voluit lectoribus credulis suas ipsius sententias defendi adhuc posse, quantumcumque Cælestianæ proscriptæ essent. Locus dignus est qui legatur; prodit enim

hæreticorum, postquam damnati sunt, mendaces pariter ac superbas artes, quibus imprudentiores facile illuduntur.

Epistola ad amicum quemdam presbyterum post synodum Diospolitana.

Solus pariter Augustinus epistolæ istius meminit in hæc verba (*Lib. de Gest. Palest. c. 50*) : *Pervenit in manus nostras nonnulla epistola, quæ ipsius Pelagii diceretur scribentis ad amicum suum quemdam presbyterum, qui eum literis, sicut eadem epistola continetur, benigne admonuerat, ne per ejus occasionem se aliquis a corpore Ecclesiæ separaret. Ibi inter cætera, quæ inserere longum esset, nec opus est, ait Pelagius : « Quatuordecim episcoporum sententia definitio nostra comprobata est, quia diximus posse hominem sine peccato esse, et Dei mandata facile custodire, si velit : quæ sententia contradictionis os confusione perfudit, et omnem in malum conspirantem societatem ab invicem separavit. » Sive ergo istam epistolam Pelagius vere scripserit, sive sub ejus nomine a quocumque conficta sit, quis non videat quemadmodum hic error, et de judicio, ubi convictus atque damnatus est, tamquam de victoria gloriatur? Sic enim posui hæc verba, quemadmodum leguntur in libro ejus, qui Capitulatorum vocatur, non quemadmodum objecta sunt in judicio, vel ejus etiam responsione repetita. Nam et illi, qui objecerunt, nescio qua incuria, minus posuerunt verbum de quo non parva est controversia. Posuerunt enim eum dixisse, « posse hominem, si velit, esse sine peccato ; » de facilitate nihil est dictum. Et paulo post : Ea tamen epistola carnalis ventositatis et elationis plenissima volat, et gestorum tarditatem procuratam celeritate præcedens, in manus hominum prævolat, ut quatuordecim episcopis Orientalibus placuisse dicatur, non solum posse esse hominem sine peccato, et Dei mandata custodire, nec nominato Deo peccante, sed tantum, si velit, ut videlicet tacita, pro qua vehementissime pugnabatur, divina gratia, restet ut sola in epistola legatur infelix, et se ipsam decipiens, velut victrix, humana superbia. Vide quæ de epistolis in provincias a factione Pelagiana missis observata sunt dissertatione quarta, ubi actum de causis cur Pelagianismus usque adeo pertinaciter ecclesiasticæ regiæque potestati obstiterit.*

Jam vero epistolam ad amicum, et chartulam defensionis ad Augustinum, a Pelagio missam esse, vel ante Orosii profectionem ex Oriente, vel saltem tunc cum in Africam e Palæstina rediret, obscurum vix esse potest : nam ubi primum, post synodum Diospolitana habitam, navigare licuit, utraque debuit continuo mitti, partim ut gestorum quæ consulto retardabantur instar esset brevioris ; partim ut haberent factionis homines unde Orosio litterisque Gallicanorum episcoporum fidem detraherent, simulque animos timidis augerent, Orientalium episcoporum consensione toties promissa. Utraque igitur pertinet ad anni 416 vernam tempestatem, cum primum mare apertum est ; sic enim Orosii in Africam adventum, aut præverit, aut comitatus est. Atque hinc colligere licet, quod tradit Augustinus, epistolam ad amicum, et prolixam fuisse, ut factiosos erudiret de re tota ; et ventosæ vanitatis plenissimam, ut esset laureatus quidam victoriæ nuntius ; et victicis superbiæ impotentem jactantiam, ut haberet insolens factio unde in adversarios quasi domitos insultaret.

Libellus Fidei a Pelagio ad sedem apostolicam missus.

Dictum est de ipso abunde dissertatione præcedente : hoc unum addi potest, quod operarum præceps festinatio omisit, post finem observationis ad hæc verba : *Nec, ut quidam sceleratissime opinantur, Spiritum sanctum fuisse pro semine.*

[Quamquam Ambrosii eo posset torqueri a malevolo interprete dictum istud (*Lib. 1 in Luc, cap. 2*)] *Non enim virilis coitus vulvæ virginis secreta reseravit, sed immaculatum semen inviolabili utero Spiritus*

sanctus se infudit. Sic enim legendum, non ut est in vulgatis codicibus sine vocula *se* ; sit enim allusio ad vocem angeli : *Spiritus sanctus superveniet in te*, etc. Obstare, fateor, quominus Ambrosium spectasse dicatur Pelagius, videntur immensæ laudes quibus eum ornavit : sed ea certe fuit Pelagianorum indeoles, ut nemini quem contrarium paterentur convicium non fecerint, nominibus tamen modo tacitis, cum metuerent invidiam ; modo expressis, cum impune id se posse opinarentur.

Epistola ad Innocentium I, summum pontificem.

Integra non habetur, sed partem non minimam servavit Augustinus in libro de Gratia Christi, unde excerpta est, additis tamen, ut epistolæ formam præferret, quibusdam vocibus alio caractere distinctis.

Duo sunt, papa beatissime, de quibus homines nos infamare conantur : unum, quod negemus parvulis baptismi sacramentum, et absque redemptione Christi aliquibus regna cælorum promittamus : aliud, quod ita dicamus, posse hominem vitare peccatum, ut Dei excludamus auxilium ; et in tantum libero confidamus arbitrio, ut gratiæ repudiemus adjutorium.

Hæc presbyter Hieronymus, qui mihi tamquam æmulo invidet, hæc alter juvenis ex Africa submissus ab inimicis ; hæc episcopi duo de suis sedibus merito in Galliis ejecti, objicere non cessant, quamvis in episcopali judicio silere jussi sint, et sancta synodus nos communionis catholicæ esse confessa sit.

Et vero numquam ego vel impium aliquem hæreticum audiui qui hoc quod proposui de parvulis diceret. Quis enim ita evangelicæ lectionis ignarus est, qui hoc affirmare conetur, immo qui vel leviter dicere aut sentire etiam possit? Deinde quis tam impius, qui parvulos exsortes regni cælorum esse velit, et non eos baptizari, et in Christo renasci putet, cum aperte dicat Christus : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei* (*Joan. iii, 5*)? Quis ille tam impius est, qui cuiuslibet ætatis parvulo interdicat communem humani generis redemptionem, et in perpetuam certamque vitam renasci nolit eum qui natus sit ad incertam?

Ecce igitur ad beatitudinem tuam epistola ista me purget, in qua pure atque simpliciter ad peccandum et ad non peccandum integrum liberum arbitrium habere nos dicimus, quod in omnibus bonis operibus divino semper adjuvatur auxilio.

Conditum a Deo dicimus hominem ad imaginem et similitudinem suam, eique cum a Deo conderetur, ut laudabiliter vivere posset, datam liberi arbitrii potestatem, id est, peccandi atque non peccandi possibilitatem, quam liberi arbitrii potestatem dicimus in omnibus esse generaliter, in Christianis, Judæis atque gentilibus. In omnibus est quidem liberum arbitrium æqualiter per naturam, sed in solis Christianis juvatur a gratia. In illis nudum et inerme est conditionis bonum ; in his vero, qui ad Christum pertinent, Christi munitur auxilio. Illi ideo juvandi atque damnandi sunt, quia cum habeant liberum arbitrium, per quod ad fidem venire possent, et Dei gratiam promereri, male utuntur libertate concessa ; ii vero

remunerandi sunt, quia bene libero utentes arbitrio, merentur Domini gratiam, et ejus mandata custodiunt.

Hæc fuit nostra constanter sententia, etiam priusquam persecutionem pateremur. Hanc si voluerint habere perspectam vel ipsi nostri inimici, legant libellum Fidei nostræ, quem ad vestram beatitudinem mittimus, in quo et baptismum unum tenemus, quod iisdem sacramenti verbis in infantibus quibus etiam in majoribus dicimus esse celebrandum: et liberum sic confitemur arbitrium, ut dicamus nos semper Dei indigere auxilio.

Legant pariter epistolam quam ad sanctum virum Paulinum episcopum, ante duodecim fere annos, scripsimus, quæ trecentis forte versibus nihil aliud quam Dei gratiam et auxilium constiterit, nosque nihil omnino boni facere posse sine Deo. Legant aliam ad sanctum Constantium episcopum, ubi breviter quidem, sed plane, libero hominis arbitrio Dei gratiam auxiliunq; conjunximus.

Legant etiam, quam ad sacram Christi virginem Demetriadem in Oriente conscripsimus, et invenient nos ita hominis laudare naturam, ut Dei semper gratiæ addamus auxilium.

Legant etiam recens meum opusculum, quod pro libero nuper arbitrio edere compulsi sumus; et agnoscent quam inique nos negatione gratiæ infamare gestierint, qui per totum pene ipsius textum Operis, perfecte atque integre, et liberum arbitrium confitemur et gratiam.

De Libero Arbitrio libri quatuor

Operis a Pelagio compositi de Libero Arbitrio meminere aptissime: Pelagius ipse (*In epist. ad S. Innoc.*): *Legant etiam recens meum opusculum, quod pro libero nuper arbitrio edere compulsi sumus; et Augustinus (Lib. de Grat. Christ. c. 3): In libris quos edidit pro libero arbitrio, quorum mentionem facit in epistola quam Romanam misit, etc.; minus aperte Hieronymus scribens (Epist. 143) ad Alipium et Augustinum; atque Julianus in Opere postremo adversus Augustinum (Op. Imp. l. iv c. 72.)*

Libris quatuor Opus totum constituisse tradit Augustinus. Quatuor sunt libri Operis hujus, et hos legi, et ex illis sumpsi que tractanda et discutienda proposui, et ut potui pertractavi antequam ad ejus has litteras, quas Romanam misit, veniremus, sed in his etiam quatuor libris, etc.

Ex libro primo.

(*De Grat. et Pecc. Orig. lib. i c. 18.*) Habemus autem possibilitatem utriusque partis, a Deo insitam, velut quamdam, ut ita dicam, radicem fructiferam atque secundam, quæ ex voluntate hominis diversa gignat, et pariat, et quæ possit, ad proprii cultoris arbitrium, vel nitere flore virtutum, vel sentibus horrere vitiorum.

(*Ibid., cap. 22, 23.*) Qui currit ad Deum, et a Deo se regi cupit, id est, voluntatem suam ex ejus voluntate suspendit, qui ei adhærendo jugiter, unus, secundum Apostolum (*I Cor. vi, 17*), cum eo fit spiritus, non hoc, nisi de arbitrii efficit libertate. Quæ qui bene utitur, ita se totum tradit Deo, omnemque suam mortificat voluntatem, ut cum Apo-

stolo possit dicere: *Vivo autem, jam non ego, vivit autem in me Christus (Gal. ii, 20)*; ponitque corpus in manu Dei, ut illud quo voluerit Deus ipse declinet (*Prov. xxi, 1*).

(*De Grat. et Pecc. lib. ii c. 13.*) Omne bonum aut malum, quo vel laudabiles, vel vituperabiles sumus, non nobiscum oritur, sed agitur a nobis; capaces enim utriusque rei, non pleni nascimur, et ut sine virtute, ita et sine vitio procreamur: atque ante actionem propriæ voluntatis, id solum in homine est quod Deus condidit.

(*De Grat. et Pecc. lib. i c. 28.*) Cum autem tam forte tamque firmum ad non peccandum liberum in nobis habeamus arbitrium, quod generaliter naturæ humanæ Creator inseruit, rursus pro ejus inæstimabili benignitate quotidiano ipsius munimur auxilio, ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, facilius possint implere per gratiam.

Ex libro tertio.

(*De Grat. et Pecc. lib. i c. 4.*) Nos sic tria ista distinguimus, et certum velut in ordinem digesta partimur. Primo loco posse statuimus, secundo velle, tertio esse. Posse in natura, velle in arbitrio, esse in affectu locamus. Primum illud, id est, posse ad Deum proprie pertinet, qui illud creaturæ suæ contulit; duo vero reliqua, hoc est, velle et esse, ad hominem referenda sunt, quia de arbitrii fonte descendunt. Ergo in voluntate et opere bona laus hominis est, immo et hominis et Dei, qui ipsius voluntatis et operis possibilitatem dedit, quæ ipsam possibilitatem gratiæ suæ adjuvat semper auxilio. Quod vero homo potest velle bonum atque perficere, solius Dei est: potest itaque illud unum esse, etiamsi duo ista non fuerint, ista vero sine illo esse non possunt. Itaque liberum mihi est, nec voluntatem bonam habere, nec actionem, nullo autem modo possum non habere possibilitatem boni; inest mihi, etiamsi noluero, nec otium sui aliquando in hoc natura recipit. Quem vobis sensum exempla aliqua faciant clariorem. Quod possumus videre oculis, nostrum non est; quod vero bene aut male videmus, hoc nostrum est. Et ut generaliter universa complectar: quod possumus omne bonum facere, dicere, cogitare, illius est qui hoc posse donavit, qui hoc posse adjuvat; quod vero bene, vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, nostrum est, quia hæc omnia vertere etiam in malum possumus: unde, quod propter calumniam vestram sæpe repetendum est, cum dicimus hominem posse esse sine peccato, et confessione possibilitatis acceptæ laudamus Deum, qui nobis hoc posse largitus est, nec est ibi ulla laudandi hominis occasio, ubi solius Dei causa tractatur. Non enim de velle, nec de esse, sed tantummodo de eo quod potest esse disseritur.

(*Ibid., c. 7.*) Hic nos imperitissimi hominum putant injuriam divinæ gratiæ facere, quia dicimus eam sine voluntate nostra nequaquam in nobis perficere sanctitatem: quasi Deus gratiæ suæ aliquid imperaverit, et non illis quibus imperavit etiam græ-

tiae suæ auxilium subministrat, ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, facilius possint implere per gratiam. Quam nos non, ut tu putas, in lege tantummodo, sed et in Dei esse adiutorio confitemur. Adjuvat enim nos Deus per doctrinam et revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit, dum nobis, ne præsentibus occupemur, futura demonstrat, dum diaboli pandit insidias, dum nos multiformi et ineffabili dono gratiæ cœlestis illuminat. Qui hæc dicit, gratiam tibi videtur negare? An et liberum Dei arbitrium, et Dei gratiam confiteatur?

(*Ibid.*, c. 59.) Hoc enim, quod tu de Apostolo intelligere cupis, omnes ecclesiastici viri in peccatoris et sub lege adhuc positi asserunt eum dixisse persona, qui a nimia vitiorum consuetudine velut quadam teneretur necessitate peccandi; et quamvis bonum appeteret voluntate, usque tamen præcipitaretur in malum. In persona autem hominis unius designat populum sub vetere adhuc lege peccantem, quem ab hoc consuetudinis malo dicit liberandum esse per Christum, qui credentibus sibi primo omnia per baptismum peccata dimittit, deinde imitatione sui ad perfectam incitat sanctitatem, et vitiorum consuetudinem virtutum vincit exemplo.

(*Ibid.*, c. 40.) Et quomodo stabit illud Apostoli: *Deus est enim qui operatur in nobis et velle, et perficere?* Operatur in nobis velle, quod bonum est, velle quod sanctum est, dum nos terrenis cupiditatibus deditos, mutorum more animalium præsentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine, et præmiorum pollicitatione succendit, dum revelatione sapientiæ in desiderium Dei torpentem suscitât voluntatem, dum nobis, quod tu alibi negare non metuis, suadet omne quod bonum est.

(*Ibid.*, c. 43.) Beatus Ambrosius episcopus, in cuius præcipue libris Romana elucet fides, qui scriptorum inter Latinos flos quidam speciosus emittit, cuius fidem et purissimum in Scriptoris sensum ne inimicus quidem ausus est reprehendere.

Auctorem hujus quadripartiti Operis esse Pelagium, nemo qui Augustinum quique Juliani verba mox afferenda legerit inficias ire potest: Anniano tamen videri potest Augustinum aliquando tribuisse, cum scriberet Hieronymo, nec Augustino dissensit Hieronymus, cum rescriberet in hæc verba (*Epist.* 143): *Quod autem quaeritis, utrum rescripserim contra libros Anniani pseudodiaconi Cæledensis, qui copiosissime pascitur ut alienæ blasphemiae verba frivola subministrat; scitis me ipsos libros in schedulis missos a sancto fratre Eusebio presbytero suscepisse, non ante multum temporis. et exinde vel ingruentibus morbis, vel dormitione sanctæ et venerabilis fide nostræ Eustochii ita doluisse, ut propemodum contemnendos putarem. In eodem enim lato hesitat, et, exceptis verbis tinnulis atque emendicatis, nihil aliud loquitur. Tamen multum egimus ut dum epistolæ meæ respondere conatur, apertius se proderet, et blasphemias suas omnibus patefaceret. Quidquid enim in illa miserabili synodo Diospolitana dixisse se denegat, in hoc Opere profiteatur; nec grande est ineptissimis naniis respondere. Si autem Dominus vitam tribuerit, et notiorum habuerimus copiam, paucis lucubratiunculis respondebimus, non ut convincamus hæresim jam emortuam, sed ut imperitiam atque blasphemiam ejus*

nostris sermonibus confutemus. Meliusque hoc faceret sanctitas vestra, ne compellamur contra hæreticum nostra laudare.

Credibile enim est, si tamen non certum, uno eodemque Opere epistolæ ad Ctesiphontem simul et Dialogis tribus responsum esse, quod Pelagii sensu. Anniani stylo compositum, utrique merito tribui potuit. Id autem, re attentius perpensa, probabilior reor, quam quod dissert. 1, validis quidem, sed non insolubilibus argumentis confecisse mihi visus sum.

Et primo quidem, respondisse Pelagium epistolæ, tradit Hieronymus verbis mox prolatis. Respondisse quoque Pelagium tribus Dialogis manifeste Julianus ait, cum Augustinum ita conveniret (*Lib. iv Op. Imperf. c. 87*): *Qua fiducia tu, cum Hieronymi scripta, quæ sub nomine Aulici et Critobuli mira et, ut talem virum decebat venustate composuit, etiam quinti Evangelii, quod a se translatus dicit, testimonio nitatur ostendere Christum non solum naturale, sed etiam voluntarium habuisse peccatum, propter quod se cognoverit Joannis baptisate diluendum. De alio etiam testimonio Joannis evangelistæ flagitium ei assuit falsitatis: de quo Opere tu in illa epistola quam Alexandrium destinasti, ita gloriaris, ut dicas Pelagium Scripturarum ab eo oppressum molibus, arbitrium liberum vindicare non posse. VERUM ILLI OPERI A CATHOLICO VIRO QUI PULSATUS FUERAT, OBIATUM EST. Quis enim catholicus iste vir pulsatus in Dialogis? quis Scripturarum molibus ab Hieronymo oppressus, nisi Pelagius?*

Deinde, libris quatuor de Libero Arbitrio, quorum auctor Pelagius, responsionem ad Dialogos contineri, concluditur ex eo aperte, quod ait Julianus Dialogis obviatum a Pelagio; nec Pelagius post Dialogos editos aliud quidquam scripsit, præter epistolas duas, aut tres, libellum Fidei, et libros de Libero Arbitrio. Accedat quod celebris locus Apostoli Rom. 7: *Non quod volo bonum, etc.*, ab Hieronymo pressus in dialogo 2, in libro III de Libero Arbitrio, magno molimine torquetur, si qua ratione solvi queat. Quid quod in eodem libro magnifice laudatur Ambrosius, sitque mentio inimici, a quo fides Ambrosii reprehendi non potuit; maligne vero id factum, ad invidiam Hieronymi, quem omnes fere norant Ambrosio minus æquum. Adde quod in Dialogis quæstio *æpi inuaproprietas* non tantum de posse, sed etiam de esse moveri, dicitur; quod dictum magna vi oppugnatur in libris. Accedat quod toti sunt Dialogi in exponenda infirmitate liberi arbitrii, toti contra libri in extolendis ejusdem viribus, ut merito possit utrumque Opus inscribi de Libero Arbitrio, quemadmodum inscriptos aliquando Dialogos videre me memini: atque inde reor a Gelasio papa Hieronymum dictum esse disputasse de libero arbitrio.

Jam vero uno eodemque Opere et epistolæ ad Ctesiphontem, et Dialogis tribus responsum esse, manifestum sit ex eo quod Dialogi aliud nihil omnino sint quam epistolæ, quod promiserat Hieronymus, prolixior quædam, confirmatioque expositio: quodque adversus epistolam scriptum nihil feratur, nisi post synodum Palæstinam, quo tempore constat esse conditos libros, de quibus sermo est.

Denique rationes quæ videbantur valere in contrarium, suam habent commodam, sive solutionem, sive potius concordiam cum posterioribus istis cogitationibus. Nam si libri quatuor de Libero Arbitrio Pelagio simul et Anniano tribuantur, dispari tamen de causa, unus idemque non erit Pelagius ac Annianus, quod volebat Iprensensis episcopus: et scriptor tamen vere dicitur copiosissime pasci, ut alienæ blasphemiae verba subministrat, quod tradit Hieronymus: et auctor in eodem luto versari videbitur ac prius, quod et ait Hieronymus: et in his libris Pelagius profitebitur, quod in synodo damnaverat, quod ostendit Augustinus: et nostra loci Hieronymiani

commendatio stabit : et quod res est, Augustinus, non tam respondit quatuor libris de Libero Arbitrio, quam ex iis decerpit pauca, nec sine laude Hieronymi, quæ ad rem suam facerent. Hæc cum certa sint, aut admodum probabilia, oportet libros de Libero Arbitrio prius esse missos in Occidentem, quam in Oriente ederentur. Atque ita prius in Africam pervenisse, inscripto nomine Anniani, quam ex Occidente ad Hieronymum mitterentur. Relictos vero sine responsione ab Hieronymo, propter ingravescens ætatis molestias, et occupationes seminem fere nouagenarium cum luctu obruentes.

CAPUT III.

Quæ scripserit Cælestius Pelagii discipulus, et Juliani magister.

Gennadius Cælestium inter ecclesiasticos scriptores numerat, propter opuscula tria ante hæresim edita. *Cælestius*, inquit (*Lib. de Script. Eccles. c. 44*), antequam ad Pelagium concurreret, immo adhuc adolescens, scripsit ad parentes suos de monasterio epistolas, in modum libellorum, tres, omni Deum desideranti necessarias. *Moralis siquidem in eis dictio sui nihil ibi vitii postmodum proditi; sed totum ad virtutis incitamentum tradit.*

Opusculorum ejusmodi nihil superest, nisi forte, vel sub alieno nomine legantur, quod reor; vel non differant a libro quodam Capitulorum, de quo mox.

Postquam adhæsit Pelagio, scripsit primum adversus peccatum originale. Opus hoc, quod editum oportet circiter ann. 401, vel 402, Mercator, Vincentius Lirinensis, et auctor Prædestinati indicant; sed ipsius nihil superest, præterquam quod Pelagius suis expositionibus in Epistolam ad Romanos inseruit, quodque Augustinus in libro iii de Pecc. Merit. etc., Mercator in Communitorio, et auctor Prædestinati retulerunt, et nos exhibuimus cap. præcedent. Ex eodem libro decerpas puto sententias sex, Cælestio primum in iudicio Carthaginensi, Pelagio deinde in Diospolitano objectas, immo et septimam qua diceret Ecclesiam hic esse sine macula et ruga: habent enim omnes magnam cum argumento libri cognitionem; septima vero fortasse malignius quiddam continebat, quod Donatistarum Carthagine adhuc potentium societas ambiretur. Id perspexit Augustinus videri potest, cum ait (*Lib. de Gest. Palest. c. 42*): *Objectum est Pelagio quod diceret Ecclesiam hic esse sine macula et ruga, unde etiam Donatistæ diuturnum nobiscum habuerunt in nostra collatione conflictum*, etc. Tum addibet argumenta quibus Donatistas convicerat.

Scripsit postea Opus aliud multis capitulis distinctum, quo gratiam divinam videtur perinde ac priore peccatum originale oppugnasse: inde decem ista decerpta sunt, quæ Pelagio obicerentur, tamquam ea discipulum magister docuisset.

1° Quoniam pius facimus quam in lege aut Evangelio iussus est.

2° Gratiam Dei et adiutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege ac doctrina.

3° Dei gratiam secundum merita nostra dari, quasi si peccatoribus illam Deus det, videatur esse iniurus. Propterea et ipsa gratia in mea voluntate posita est, sive dignus fierem, sive indignus; si enim per gratiam omnia facimus, quando vincimur a peccato, non nos vincimur, sed Dei gratia, quæ voluit nos adjuvare, et non potuit. Si gratia Dei est, quando vincimus peccata; ergo ipse est in culpa, quando a peccato vincimur, quia omnino custodire nos, aut non potuit, aut noluit.

4° Unumquemque hominem omnes virtutes habere posse et gratias.

5° Filios Dei non posse vocari, nisi omnimodo absque peccato fuerint effecti.

6° Oblivionem et ignorantiam non subjacere pec-

cato, quoniam non secundum voluntatem eveniunt, sed secundum necessitatem.

7° Non esse liberum arbitrium, si Dei indigeat auxilio, quoniam in propria voluntate habet unusquisque, aut facere aliquid, aut non facere.

8° Ex eo quod ait Petrus, *divinæ nos esse consortes naturæ*, consequens esse ut ita possit esse anima sine peccato, quemadmodum Deus: nam quomodo quispiam illius rei consortium suscepit, a cuius statu et virtute esse extraneus definitur?

9° Victoriam nostram, non ex Dei esse adiutorio, sed ex libero arbitrio, quoniam propria voluntate arma suscepimus: sicut e contrario nostrum est, quando vincimur, quoniam armari propria voluntate contempsimus.

10° Quoniam poenitentibus venia non datur secundum gratiam et misericordiam Dei, sed secundum merita et laborem eorum qui per poenitentiam digni fuerunt misericordia.

Ex eodem libro desumpsit quæ habet Hieronymus in epistola ad Ctesiphontem: *Unus discipulorum ejus, immo jam magister, et totius exercitus ductor, et contra Apostolorum vas perditionis, per solacismorum, et non, ut sui tacitant, syllogismorum spineta decurrens, sic philosophatur et disputat: « Si nihil ago absque Dei auxilio, et per singula opera, ejus est omne quod gesserō: ergo non ego qui laboro, sed Dei in me coronabitur auxilium; frustra quæ dedit arbitrii libertatem, quam implere non possum, nisi ipse me semper adjuverit: destruitur enim voluntas, quæ alterius ope indiget. Sed liberum dedit arbitrium Deus, quod aliter liberum non erit, nisi fecero quod voluero. Ac per hoc aut utor semel potestate, quæ mihi data est ut liberum servetur arbitrium; aut si alterius ope indigeo, libertas arbitrii in me destruetur. »*

Et postea: *Audite, quæso, audite sacrilegum: « Si voluero curvare digitum, movere manum, sedere, stare, ambulare, discurre, sputa jacere, duobus digitulis narium purgamenta decutere, relevare alvum, urinam digerere, semper mihi auxilium Dei necessarium erit. »*

Circa hæc omnia, sive quæ ex Gestis Palæstinis, sive quæ ex epistola Hieronymi prolata sunt, operæ pretium est observare, primo, quæ retulit Hieronymus, ea pertinere ad tertium capitulum quo Cælestius negat gratia alia ad singulos actus opus esse quam quæ in libero arbitrio vel in lege ac doctrina posita est. Deinde recte dictum vulgo Cælestium per syllogismorum spineta decurrere; in omnibus enim libris ratione scribendi syllogistica usus est. Quæ Pelagius depromptit ex libro contra peccati traducem, mera sunt ratiocinia: *Si peccatum Adæ etiam non peccantibus nocuit, ergo Christi iustitia non credentibus prodest*; et cætera alia consequentia septem. Liber Definitionum, cui Augustinus librum de Perfectione iustitiæ opposuit, constat sexdecim dumtaxat pressis argumentationibus, Scripturæque testimoniis contentiose prolatis. His autem in duobus Operibus fuisse parem aique eandem styli formam, ex eo intelligitur, quod Augustinus auctorem Definitionum ex ingenio deprehendit quod in hoc Cælestii libro inspexerit. Tertio, Cælestium de tota hæresi scripsisse libros, de Peccato scilicet Originali, de Gratia et de Impercantia, sed breves pressosque, ut factionem suam videatur quasi parricidalibus quibusdam pugionibus in sinum Ecclesiæ armasse. Quarto, librum hunc adversus gratiam editum esse ante synodum Diospolitam ann. 415 habitam; ante librum de Perfectione iustitiæ, scriptum forte ann. 410; ante epistolam Hieronymi ad Ctesiphontem missam ann. 415, immo ante iudicium Carthaginense ann. 412; atque ipsam collationem cum Donatistis habitam ann. 411. Delatus enim videtur a Pelagio in Orientem ubi lectus ab Hieronymo. Editus ergo est, ut quam tardissime, quo tempore Cælestius cum Pelagio in Sicilia versabatur, id est, ab ann. 408 ad 411. Quinto, verum esse quod ait Augustinus, Pela-

gium timidius atque obscurius, apertius Cœlestium audaciusque de sua hæresi scripsisse; quid enim tribus prælatis libris, aut manifestius, aut impudentius? Sexto, antequam ullum ecclesiasticum institueretur iudicium, aut ipso etiam quinti sæculi initio, statim hunc hæresis Pelagianæ fuisse, ut ad tria capita revocaretur; utque vera gratia Christi agnosceretur quidem ab hæreticis, sed quæ daretur ex meritis, quæque homini non esset opus, sed utilis tantum.

Septimo denique, Pelagium, cum ipsi objectum esset tertium Cœlestii capitulum, respondisse (*Lib. de Gest. Palest. c. 14*): *Hæc utrum Cœlestii sint, ipsi viderint qui dicunt Cœlestii esse; ego vero nunquam sic tenui, sed anathematizo qui sic tenet. Ad quæ verba Augustinus. Ecce nec naturam liberi arbitrii, nec legem atque doctrinam vult intelligi gratiam, quæ per actus singulos adjuvatur: quid ergo restat, nisi ut eam intelligat quam dicit Apostolus subministratione Spiritus sancti, etc. Quibus verbis ostendit veram gratiam, de qua quæstio erat, videri agnitam a Pelagio. Quamquam in libro de Gratia Christi mendacii Pelagium aut suspectum facit, aut etiam convincit; ait enim (*Cap. 3*): Cum Pelagius episcopalibus gestis sine ulla recusatone damnavit eos qui dicunt gratiam Dei et adiutorium nostrum ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege atque doctrina, putabamus hac de re omnes tergiversationes esse consumptas: damnavit etiam eos qui docent gratiam Dei secundum merita nostra dari; tamen in libris quos edidit pro libero arbitrio, nihil aliud sentire monstratur quam id quod damnasse videbatur, etc.*

Liber Definitionum.

Ad ea quæ diximus in observationibus ad librum Augustini de Perfectione justitiæ, id adjuvamus. De hoc Cœlestii opusculo scribit Augustinus ad Eutropium et Paulum Hispaniarum episcopos. *Charitas vestra petit ut definitionibus, quæ dicuntur Cœlestii esse, respondeam. Sic enim prænotata est eadem chartula quam dedistis: DEFINITIONES, UT DICITUR, CŒLESTII. Quæ prænotatio credo quod non illius, sed eorum sit qui hoc attulerunt de Sicilia, ubi Cœlestius non esse perhibetur. Ex illius hæc esse doctrina, vel etiam quorundam sectatorum ejus, et nos possumus arbitrari. Nam neque istæ breves definitiones, vel potius ratiocinationes, ab illius abhorrent ingenio, quod in Opere alio inspezi, cujus eum constat auctorem, et non frustra istos fratres qui hæc attulerunt in Sicilia existimo audisse quod ipse docuerit ista, vel scripserit.*

Inde innotescit quam epigraphem liber habuerit: unde venerit in Hispanias, a quibus in Africam ad Augustinum missus, qua ratione ab eodem Augustino agnitus esse Cœlestii, et qua methodo refutatus, allatis scilicet singulis ut erant in chartula ratiocinationibus, et ad singulas subjunctis responsionibus. Argumentum manifestum est. cum totus sit de impeccantia. Dividitur tres in partes, integer sic se habet.

Definitiones Cœlestii, seu ratiocinationes de impeccantia.

Ante omnia interrogandus est qui negat hominem sine peccato esse posse, quid sit quodcumque peccatum: quod vitari potest, an quod vitari non potest? Si quod vitari non potest, peccatum non est; si quod vitari potest, potest homo sine peccato esse, quod vitari potest. Nulla enim ratio, vel justitia saltem, patitur dici peccatum, quod vitari nullo modo potest.

Iterum quærendum est: Peccatum voluntatis, an necessitatis est? Si necessitatis est, peccatum non est; si voluntatis est, vitari potest.

Iterum quærendum est, quid sit peccatum. Natu-

rale, an accidens? Si naturale, peccatum non est; si autem accidens est, et recedere potest; et quod recedere potest, vitari potest; et quod vitari potest, potest homo sine eo esse.

Iterum quærendum est: Quid est peccatum? Actus, an res? Si res est, necesse est ut auctorem habeat; et si auctorem habere dicitur, jam alter præter Deum rei alicujus auctor induci videbitur. At si hoc dici impium est, necesse est peccatum omne actum esse, non rem. Si igitur actus est, immo quia vere actus est, vitari potest.

Iterum quærendum est utrumne debeat homo sine peccato esse. Procul dubio debet: si debet, potest; si non potest, ergo nec debet. Et si non debet homo esse sine peccato, debet ergo cum peccato esse, et jam peccatum non erit, si illud deberi constituerit. Aut si hoc etiam dici absurdum est, confiteri necesse est debere hominem sine peccato esse; at constat eum non aliud debere quam potest.

Iterum quærendum est utrum præceptum sit homini sine peccato esse? Aut enim non potest, et præceptum non est; aut quia præceptum est, potest. Nam cur præciperetur quod fieri omnino non posset?

Iterum quærendum est an velit Deus hominem sine peccato esse. Procul dubio vult, et procul dubio potest. Quis enim tam demens est ut vel dabitur fieri posse quod Deum velle non dubitat?

Iterum quærendum est: Quomodo vult Deus hominem esse cum peccato, an sine peccato? Procul dubio non vult esse cum peccato. Quanta enim impietas ac blasphemia sit, cogitandum est, ut dicatur hominem posse esse cum peccato, quod Deus non vult; et negetur posse esse sine peccato, quod Deus vult: quasi aliquem ad hoc Deus creaverit ut possit esse quod nolit, et non possit esse quod velit, et ut contra suam magis quam ut secundum suam existeret voluntatem.

Iterum quærendum est: Per quid efficitur homo cum peccato, per naturæ necessitatem, an per arbitrii libertatem? Si per naturæ necessitatem, culpa caret; si per arbitrii libertatem, quærendum est a quo ipsam arbitrii libertatem acceperit. Procul dubio a Deo. Deus autem quod dedit, certe bonum esse negari omnino non potest. Qua igitur ratione bonum probatur, si magis ad malum quam ad bonum pronum est? Magis autem ad malum quam ad bonum pronum est, si homo per illud potest esse cum peccato, et non potest esse sine peccato.

Si Deus bonum hominem fecit, et præterquam illud bonum fecit, bonum ei insuper ut faceret impeccavit: quam impium, ut confiteamur hominem malum esse, quod nec factus est, nec ei præceptum est; et negemus eum bonum posse esse quod factus est, et quod ei ut faceret imperatum est.

Iterum quærendum est: Quot modis constat omne peccatum? Duobus, nisi fallor, si aut illa fiant quæ prohibentur, aut illa non fiant quæ jubentur. Tam certe omnia illa quæ prohibita sunt vitari possunt, quam quæ præcepta sunt perfici. Nam frustra aut

prohiberetur, aut juberetur, quod vel caveri vel impleri non possit. Et quomodo negabimus posse esse hominem sine peccato, cum confiteri necesse sit cum tam omnia illa quæ vetantur posse cavere, quam quæ imperantur efficere?

Iterum quærendum est : Quomodo non potest homo sine peccato esse, voluntate an natura? Si natura, peccatum non est; si voluntate, perfacile potest voluntas voluntate mutari.

Iterum autem quærendum est : Si non potest homo sine peccato esse, cujus culpa est, ipsiusne hominis, an cujuslibet alterius? Si ipsius hominis, quomodo culpa hominis est? si hoc non est, quod esse non potest.

Iterum quærendum est : Si natura hominis bona est, quod nullus negare nisi Marcion aut Manichæus audebit, quomodo igitur bona est, si malo ei carere non est possibile? omne enim peccatum malum esse quis dubitet?

Et hoc dicendum est : Certe justus est Deus, negari enim non potest; imputat autem Deus homini omne peccatum. Et hoc quoque confitendum puto, quia neque peccatum est quidquid non imputabitur in peccatum; et si est aliquod peccatum quod vitari non possit, quomodo justus Deus dicitur, si imputare cuiquam creditur quod vitari non possit?

Quod si quis dixerit : Da mihi hominem sine peccato, respondendum : Do tibi qui esse possit. Si pergat interrogare : Quis ille est? respondendum : Ipse tu. Quod si dixerit : Ego esse non possum, respondendum est : Cujus culpa est? Quod si dixerit : Mea, dicendum est : Et quomodo tua est, si ipse sine peccato esse non potes? Quod si pergat dicere : Tu ipse sine peccato es, qui dicis hominem sine peccato esse posse? respondendum, Quod non sim sine peccato, cujus culpa est? Quod si dixerit : Tua est, respondendum est : Quomodo mea, si esse non possum?

Testimonia quibus probatur præceptum esse homini ut absque peccato sit.

In Deuteronomio : Tu autem perfectus eris coram Domino Deo tuo (Deut. xvm, 13). Item illic : Et non erit inconsummatus in filiis Israel.

Item Salvator in Evangelio : Estote perfecti, quia Pater vester, qui in cælis est, perfectus est (Math. v, 48).

Item Apostolus ad Corinthios secunda : De cætero, fratres, gaudete, perfecti estote (II Cor. xiii, 11).

Item ad Colossenses : Corripientes omnem hominem, et docentes in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo (Coloss. i, 28).

Item ad Philippenses : Omnia facite sine murmuratione et hæsitacione, ut sitis irreprehensibiles et simplices, sicut filii Dei immaculati (Philip. ii, 14 et 15).

Item ad Ephesios : Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cælestibus in Christo Jesu, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus (Ephes. i, 3 et 4).

A Item ad Colossenses : Et vos cum essetis aliquando alienati et inimici sensu in operibus malis, nunc autem reconciliati in corpore carnis ejus, per mortem ejus, exhibite vos sanctos et immaculatos et irreprehensibiles (Coloss. i, 21, 22).

Item ad Ephesios : Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, ut sit sancta et immaculata (Ephes. v, 27).

Item ad Corinthios prima : Sobrii estote et justii, et nolite peccare (I Cor. xv, 11).

Et in Epistola sancti Petri : Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrii, perfecti, sperate in eam quæ offertur vobis gratiam, quasi filii obedientiæ, non configurati prioribus ignorantia vestræ concupiscentiis, sed secundum eum qui vocavit vos, sanctum, ut ipsi sancti in omni conversatione sitis, quia scriptum est (Levit. xi, 46) : Sancti eritis, quia ego sanctus sum (I Petr. i, 13).

Unce et beatus David dicit : Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescit in monte sancto tuo? qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam (Ps. xiv, 1 et 2). Et alibi : Et ero immaculatus cum eo (Ps. xvii, 24). Et alibi : Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini (Ps. cxviii, 1).

Item apud Salomonem : Diligit Dominus sancta corda; accepti sunt autem illi omnes immaculati (Prov. xii).

Testimonia Scripturarum quæ e diverso ponenda sunt iis qui arbitrii libertatem vel non peccandi possibilitatem, imperite existimant se Scripturarum auctoritate posse destruere.

Obijcere solent quod sanctus Job dixerit : Quis mandus est a peccato? Nec infans cujus est unius diei vita super terram (Job xxvi, juxta LXX). Opponendum quod Job dixerit : Justus enim vir et sine querela, factus sum in derisum (Job xiv, juxta LXX); et : Ecce ipse proximus sum judicio meo, et scio quia justus invenior (Job xiii, juxta LXX); et : Vias enim ejus custodivi, et non declinavi a mandatis ejus, neque discedam (Ibid. xviii, 11); et : Justitia vestitus eram, et circumdedit mihi judicium sicut chlamidem (Cap. xxix, 14); et : Non enim reprehendit me cor meum in omni vita mea, et nihil iniquum erat in operibus meis, sed munda oratio mea (Cap. xxvii, 6).

D Item iterum proponere solent : Omnis homo mendax (Ps. cxv, 2). Quibus respondendum est quod in Numeri libro scriptum est : Homo verax (Num. xxv, juxta LXX). Et de sancto Job legitur ita : Erat vir habitans in regione Ausitide, nomine Job, verax, sine crimine, justus, Dei cultor, abstinens se ab omni re mala (Job i, 1). Item apud ipsum Job : Et miraculum tenuit veracis hominis. Item apud Salomonem de Sapientia : Viri mendaces non erunt illius memores; viri autem veraces inventientur in ea (Eccli. xv, 8). Item in Apocalypsi : Et in ore ipsorum non est inventum mendacium, sine macula enim sunt (Apoc. xiv, 5).

Iterum istud proponunt : Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum (Ps. xiii, 3). Quibus respon-

dendum est quod ait sanctus David: *Spera in Domino, et fac bonitatem* (Ps. xxxvi, 3). Et sanctus Tobias: *Noli timere, fili; pauperem vitam gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum, et recesserimus ab omni peccato, et fecerimus bona* (Tob. iv, 25).

Item dicunt quod Salvator ait: *Quid me dicitis bonum? Nemo bonus, nisi solus Deus* (Luc. xviii, 19). Respondendum quod idem Dominus alibi ait: *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona* (Matth. xii, 35). Et iterum: *Qui solem suum oriri facit super bonos et malos* (Ibid. v, 45). Et alibi scriptum: *Bona bonis creata sunt ab initio* (Eccli. xxxix, 30); et iterum: *Qui sunt boni erunt habitatores terræ* (Prov. ii, 21).

Item dicunt: *Quis gloriabitur castum se habere cor* (Prov. x, 9)? Respondendum quod Salvator ait in Evangelio: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. v, 8); et quod David dicit: *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus et mundo corde* (Ps. cxiii, 3); et alibi: *Benefac, Domine, bonis et rectis corde* (Ps. cxxiv, 4); item apud Salomonem: *Bona est substantia cui peccatum non est in conscientia* (Eccli. xiii, 30); item illic: *Averte te a delicto et dirige manus, et ab omni delicto munda cor tuum* (Ibid. xxxviii, 10); item in Epistola Joannis: *Si cor nostrum nos non reprehendat, fiduciam habemus ad Deum, et quæcumque petierimus, accipiemus ab eo* (I Joan. iii, 20 et 22).

Item dicere solent: *Quia non est homo justus in terra qui faciat bonum et non peccet* (Eccli. vii, 21). Respondendum quia Dominus de sancto Job ait: *Numquid considerasti servum meum Job? Non enim est ei similis quisquam in terris homo sine querela, verus Dei cultor, abstinens se ab omni opere malo* (Job i, 8).

Item dicunt: *Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens* (Ps. cxlii, 2). Quibus respondendum est quod de sancto Zacharia Evangelista testatur dicens: *Erant autem Zacharias et Elisabeth uxor ejus, justi ambo in conspectu Domini, et in omnibus mandatis incedentes, et justificationibus Domini sine querela* (Luc. i, 6). Et beatus Apostolus ait: *Ut simus sancti et immaculati in conspectu ejus* (Ephes. i, 4).

Item dicunt: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est* (I Joan. v). Respondendum est quod idem sanctus Joannes in eadem Epistola dicit: *Hoc autem dico, fratres, ut non peccetis. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ipsius in eo manet, et non potest peccare* (I Joan. iii, 9); item illic: *Qui natus est ex Deo, non peccat, quia generatio Dei conservat eum, et malignus non tanget eum* (Ibid. v, 18); item illic, ubi de Salvatore ait: *Quoniam ille apparuit ut peccata tolleretur. Omnis qui in eo manet non peccat. Omnis qui peccat non vidit eum, nec cognovit eum. Item illic: Charissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quod erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est; et omnis*

A qui habet spem hanc in eum, sanctificat se, sicuti et ipse sanctus est (I Joan. iii, 2 et 5).

Item dicunt: *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei* (Rom. ix, 16). Quibus respondendum est quod idem Apostolus alibi de quodam ait: *Quod vult faciat* (I Cor. vii, 36). Item ad Philemonem de Onesimo: *Quem ego volueram apud me detinere, ut pro te mihi ministraret; sed sine consilio tuo nihil volui facere, ut non quasi ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium* (Philem. 13 et 14). Item in Deuteronomio: *Vitam et mortem dedit ante faciem tuam, bonum et malum; elige vitam, ut vivas* (Deut. xxx, 15). Item apud Salomonem: *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit eum in manu consilii sui: adjecit ei præcepta et mandata; si voles, præcepta servabunt te, et in posterum fidem placitam facere. Apposui tibi aquam et ignem, ad quod vis porrigere manum tuam. Ante hominem bonum et malum, vita et mors, paupertas et honestas a Domino Deo sunt* (Eccli. xv, 14).

Item apud Isaiam: *Et si volueritis, et audieritis, quæ bona sunt terræ, manducabitis; si autem nolueritis, nec obaudieritis me, gladius vos comedet. Os enim Domini locutum est* (Isai. i, 19).

Ad extremum, si quis dixerit: *Potest fieri ut homo vel verbo non peccet?* Respondendum est: *Si vult Deus, potest; vult enim Deus, ergo potest.*

Item si quis dixerit: *Fieri potest ut homo in cogitatione non delinquat?* Respondendum est: *Si vult Deus, potest; vult enim Deus, ergo potest.*

Libellus fidei oblatus Zosimo summo pontifici.

De hac confessione Cœlestii dictum est abunde dissertatione præcedente, addendum nihil occurrat.

Epistola ad clericos Romanos.

Dictum quoque de ipsa ibidem satis.

CAPUT IV.

Quæ scripserit Julianus Eclanensis episcopus.

De libris Juliani ita Gennadius. *Julianus episcopus, vir acris ingenii, in divinis Scripturis doctus. Græca et Latina lingua scholasticus, priusquam impietatem Pelagii in se aperiret, clarus in doctoribus Ecclesiæ fuit: postea vero hæresim Pelagii defendere visus, scripsit adversum Augustinum impugnatiorem illius, libros quatuor, et iterum libros octo. Est etiam liber altercationis amorum partes suas defendentium.*

In eo facile assentior Gennadio, quod Julianum dicit virum acris ingenii, in sacris Scripturis doctum, et utriusque linguae peritum: nam acrimoniam ingenii opera, peritiam utriusque linguae versio fidei Rufini Syri, et alia, tractandæ Scripturæ, aut torquendæ potius vim opus postremum ostendit. Non perinde assentior in eo, quod subiungit, Julianum clarum existitisse in doctoribus Ecclesiæ, si doctoris nomine scriptorem intelligat. Nam qua ratione fugissent clari scriptoris opera diligentiam ac pene curiositatem, sive Augustini, sive Mercatoris? Quod si doctorem dicat, more illius sæculi, eum qui populum in Ecclesia docebat, non repugnabo vehementer, cum nonnulla sint apud Augustinum vestigia quæ in hac sententiam ducant. De libris adversum Augustinum nemo dissentit Gennadio, nisi quod altercatio amorum ab opere postremo distingui non debuit, si forte, quod opinor, indicare non voluerit, opus postremum, suis temporibus, aliquando per se solum habitum fuisse, aliquando subjunctis Augustini ad aliquot libros responsionibus.

Rufini presbyteri Palæstinae provinciae liber de Fide, translatus de Græco in Latinum sermonum.

Julianum hujus libri esse interpretem, ostendimus non obscure dissertatione prima, ostendimus et quo fine, quoque tempore id totum operæ præstitum sit. Consulendus locus, simulque observandum, non sine causa Gennadium scripsisse verba hæc: *Præquam hæresim Pelagii in se aperiret.* Indicavit enim Julianum, antiquam hæresim Pelagii palam proderetur, eam in alio aperuisse, in Rufino scilicet, cujus confessionem Latinis legendam præbuisset. Hinc vero colliguntur duo: alterum, versionem ejusmodi edidisse Julianum, cum adhuc admodum juvenis foret: alterum, a Pelagianis eam erroris partem, quæ peccatum originale spectat, traditam fuisse primum, quasi Orientalium fidem; immo tertium quoddam conjecto, Julianum Pelagii exhortationibus e vita conjugali ad arctiorem conversum esse, indeque, Memorio Juliani patre scribente, Augustinum de Pelagii laudibus rescivisse, quæ postmodum in libris suis retulit.

Epistola prima ad Zosimum summum pontificem.

De ipsa diximus satis superque, tum in notis ad caput 6 et 9 Subnotationum, tum et in fine dissertationis 1, ubi fragmenta collegimus huc et illuc sparsa apud Mercatorem, qui solus mentionem fecit epistolæ, quam tamen pro sua Julianus agnoscit (*Lib. 1 Op. Imperf. c. 17*). Scripta vero est ann. 417, circiter autumnum; ostendit autem, quis tunc status hæresis extiterit, ut quæ contineretur propositionibus fere quinque, saltem, quæ Cœlestianam partem attineret.

Epistola, seu libellus fidei ad Zosimum summum pontificem missus nomine octodecim episcoporum.

Hujus libelli meminit Mercator, immo et Julianus, sed paulo obscurius. Ipsum auctori suo asserimus dissertatione 5, integrumque edidimus cum notis, quibus nihil addendum occurrit: scriptum ostendimus ann. 417.

Epistola ad Rufum Thessalonicensem nomine octodecim episcoporum.

De hac ipsa diximus in dissertatione 5, ubi fragmenta libris tribus posterioribus Augustini ad Bonifacium sparsa, recollecta sunt in formam epistolæ. Scripta est eodem anno quo priores duæ, aut forte consequentis initio. Suam agnovit Julianus: Augustinus libris tribus posterioribus ad Bonifacium refellit.

Libri quatuor ad Turbantium episcopum, adversus librum primum Augustini de Nuptiis et Concupiscentia.

Horum quatuor librorum historiam conteximus, cum recenseretur liber secundus Augustini de Nuptiis et Concupiscentia: quare duo tantum observanda restant: alterum de fragmentis, quæ apud Augustinum exstant; alterum de libris, unde fragmenta extrahi debent: et de fragmentis quidem certum est, magna quædam ex primo libro, parva ex reliquis tribus inveniri. Primum enim consultavit Augustinus libro suo secundo de Nuptiis, relatis verbatim, quæcumque continebat chartula, ex hoc ipso libro primo excerpta, et Valerio comiti oblata atque per Alipium Augustino missa. Quæ ex chartula inscriptionem librorum novimus: *Contra eos qui nuptias damnant, et fructus earum diabolo assignant.* Habentur autem in tribus Augustini operibus fragmenta hujus operis; in libro secundo de Nuptiis, quo excerptorum chartula refellitur; in libris sex contra Julianum, quorum quatuor posteriores ita pugnant quatuor Juliani libris, ut non tantum libri libris, sed capita quoque capitibus respondeant; et in Opere Imperfecto, in quo pars, quæ Juliani, tota est in secundo Augustini libro de Nuptiis impugnando. Abstinemus vero ab exhibendis, quæ curiose collegimus, partim quia oc-

A currunt in libris, quos nemo non solet ferere; partim ne appendix supra modum excrescat; partim etiam quod ad præcedentem dissertationem parum, aut fere nihil conferant, cum ex primis tribus Pelagianæ sectæ propugnatoribus abunde suppetant, quæ ad quæstiones solvendas opus sint.

Libri octo ad Florum Beneventanum, ut videtur, episcopum, adversus secundum librum Augustini de Nuptiis et Concupiscentia.

De hoc opere diximus pluribus ad præfationem Marii Mercatoris in librum Subnotationum, ubi ostensum, quo nomine appellari debeat, contra Vignerii opinionem; quo tempore sit compositum, ubi, et ejus ope, quando lectum Mercatori, etc. Quinque priores libri, aut etiam sex integri habentur apud Augustinum in opere postremo, cui immortalis est. Ostendunt vero manifeste statum Cœlestianæ hæresis ea tempestate; Cœlestianæ, inquam: nam de gratia vix quidquam nisi obiter perstringitur.

B *Liber de Amore, sive Commentarius in Cantica Canticorum.*

Solus Beda (*Lib. in Cantic.*) meminit istius operis, cujus duos facit libros, alterum de Amore, alterum Commentarium, si tamen uterque de amore non fuit, quem a foedissima voluptate secernere Julianus niteretur, sacri libri exemplo. In priore libro Beda quinque, aut sex de innumeris arguit.

1. Per arbitrium liberæ voluntatis, posse nos bona facere quæ volumus, quamvis per auxilium gratiæ Dei facilius ea perficere queamus.

2. Clausa legis sacramenta solos intueri posse eos quos oculos, et eruditio reddidisset, et pietas.

3. Sanctum nobis ac generosum amorem, ab ipso lucis exordio natura conciliante, insitum, et ad ultimam usque senectutem, solis viribus animi innixum, C sine ullo damno sui persistere vigoris.

4. Amorem nostrum, sicut de corpore, quod sit perturbatus, et rapidus; ita de animo trahere, quod sit sublimis atque continuus.

5. Eundem amorem, quamdiu nihil de gentilitatis voluntate desiderat, quasi ad solius animi moveri arbitrium; et in actibus suis habere jucunditatem, ut perturbationis immunem, ita etiam libertate gaudentem.

6. Adjutorium sancti Spiritus præcedentibus nostris studiis ac meritis dari, atque ad hoc dari, ut genus humanum arctius diligamus. Sic enim aiebat: Cum igitur sapientis animus, qui voluptatem subijci dignitati amoris, et incitat et ordinat appetitum, numquam fines transit officii; sed ad eam magnitudinem atque pulchritudinem studiis procedit ac meritis, ut generosum ejus ignem gratia sancti Spiritus incipiat ventilare: tunc sit illa charitas, quæ non propinquos solum, aut cives, sed ipsum genus humanum gremio suo conatur amplecti.

In posteriore libro.

Ad hæc verba: *Meliora sunt ubera tua vino (Cantic. 1):* asserebat namque, opiniones nostras ad hos prorsus spumantium æstus errorum ducere, ut calumniam verteremus in ipsum auctorem, et elevandi reatus gratia, quem crimina nimirum voluntatis inurebant, ipsam naturam corporis subdebamus infamix, incapaces bonitatis, et plenos iniquitatis in lucem istam nos venire jurando. Denique nullum

fere ad justitiam, quid dico ratione, sed ne sacræ A
quidem legis institutione, perducî. Deprehabat nam-
que hæc opinio naturam carnis et sanguinis. Sed
postquam salutare mysterium, Dei et hominum me-
diator arripuit, ut consummatissimæ virtutis daturus
exemplum, naturam hominis mortalis assumeret,
ostendit omnia crimina morum fuisse, non seminum:
denique voluntatibus ad meliora conversis, non so-
lum legis, sed etiam evangelica præcepta posse com-
pleri. De ipsius namque susceptione carnis, morum
peccata damnavit: non naturam videlicet carnis,
sed opera commutando, ut justificatio legis, sub
exemplo ipsius, completeretur in nobis.

Ad hæc verba: *Collum tuum sicut monilia*. Cum
pulchra per naturam cervix gemmarum insignitur
ornatu, felicitatem procul dubio auget industria: et B
quasi se digna conveniunt, honor videlicet monilium,
et cervicem venustas; sic ergo et in te, cujus gene-
rositatem doctrina componit, ut virtutes quas natu-
ra inchoat, disciplina consummet.

Ad hæc item verba: *Apprehendam te, et inducam
in domum matris meæ; ibi me docebis* (Cantic. viii).
Iam in ipsa infantia, multa quæ discere debeamus,
ostendit. Primo, ipsum esse opificem universorum
ex masculi et feminae conjunctione nascentium, qui
sibi sine ministerio viri corpus ex virgine fabricas-
set. Deinde nullum peccatum esse homini congeni-
tum, quandoquidem ille, et carnis veritate circum-
datus, et maculae immunis exstiterit. Postremo origi-
nem nostram non posse, nisi impie, diaboli operi-
bus ascribi, quæ Deo vero non solum conditore, sed C
etiam habitatore congaudeat.

Observe Julianum elaborasse hoc opus occasione
sui, ut ait Beda, duelli cum Augustino, id est, ut
interpretor, post absolutum primum opus quatuor li-
brorum, immo et posterius: observa enim, videri
totam hanc elucubrationem factam, imitatione Theo-
dori Mopsuesteni, qui amatorie scripsit in Cantica,
quod docent quintæ synodi excerpta.

Liber de constantia Bono contra perfidiam Manichæi.

Hæc est constantia, quæ maxime asserit arbitrii
potestatem ac bonum, iisque naturæ, et humani ani-
mi motus liberos, dum ostendit, omne mentis bonum
voluntarium, nec ulli unquam casui obnoxium.

Et paulo post: Ipsa enim armat ingenium ejus-
que, et accendit animum, dum illum libertatis suæ D
semper admonet, dumque omnes ab eo repellit
metus.

Et post multa: Etenim, si, ut præclare a doctissi-
mis atque orthodoxis disputatum est, nemini vere
unquam noceri, nisi a seipso, potest, nec est pror-
sus aliquid, quo quisquam invitus fiat miser; quid
tandem virtus timebit, nisi defectum sui, quo homi-
ni in æternum nocetur? Divinae enim gratiæ est ju-
vare et firmare constantiam, quæ ceteras possit en-
stodire virtutes, et contra omnia, quæ resistunt, de-
fendere vitia.

Et circa finem: Scandalum Manichæo est, eo quod
commentitium Deum abnegantes, Dominum nostrum,

A qui est verus, veremur offendere: quia naturam bo-
nam, quia liberum hominis asserimus arbitrium.

Meminit solus Beda libri istius, quem ostendimus
alias, scriptum fuisse post Juliani expulsionem e gra-
se.

CAPUT V.

*Quæ scripserit Amnianus Celedensis diaconus,
Pelagii amanuensis.*

Vix quidquam addi potest ad ea quæ in disserta-
tione dicta sunt de Amniano, Pelagii armigero,
ut loquitur Orosius. Scripsit omnia Pelagii, præter
expositiones breves; scripsit et suo nomine duas
epistolas, quas homilias Chrysostomi, a se versis in
Latinum sermonem, præposuit.

Epistola præfixa homiliis in Mattheum.

Domino vere sancto, et beatissimo Orentio
episcopo, Amnianus.

Piissimi patris affectum, et sapientissimi artem
magistri, in me pariter exerceo: quem inter has,
quas pro fidei vobiscum amore perpetuor, tenta-
tionum procellas, et a mœrore simul et a torpore
subducis, animumque anxietate marcentem ad stu-
dium Scripturarum remittis. Iubes enim, beati-
sime, ut commentarium sancti Joannis Constantino-
politani episcopi, quem in Mattheo evangelista no-
naginta et uno libro explicuit, in Latinam linguam,
quo possim sermone, transfundam. Quod utinam
tam a nobis commode fieri possit, quam a te et op-
portune et utiliter imperatur. Quid enim vel ad pru-
dentiam eruditius, vel ad exercitationem ignitius,
vel ad dogma purgatius, nostrorum auribus offerat-
ur, quam præclara hæc tam insignis animi ingeni-
que monumenta? Et hoc maxime tempore quo per
occasionem quarundam nimis difficilium questio-
num, adificationi morum atque ecclesiasticæ disci-
plinæ satis insolenter obstrepitur: pro qua certe
beatus Joannes, cum in aliis operibus, tum in hoc
quoque, tantus fere, tamque alacer assurgit, ut evan-
gelistæ dicta interpretando, pro evangelica perfe-
ctione nobiscum pugnare videatur. Quid enim ille
magis hominibus inculcat, quam naturæ suæ nobi-
litem, quæ adversus Manichæi rabiem omnium re-
cta sapientium consensu concenitque laudatur?
Laudatur autem, vel in admirabilis gloriæ conditoris,
vel ob concitanda studia virtutis, vel ad castiganda vi-
tia voluptatis. Quid, inquam, pressius ille commen-
dat, quam ingenitæ nobis a Deo libertatis decus, cu-
jus confessio præcipuum inter nos gentilesque dis-
crimen est, qui hominem ad imaginem Dei condi-
tum tam infelicitate fati violentia, et peccandi putant
necessitate devinctum, ut his etiam peioribus invi-
dere cogatur? Quid ille, adversus eosdem magi-
stros, potius insinuat, quam Dei esse possibilia man-
data, et hominem totius, vel quæ jabetur, vel quæ
suadet a Deo, capacem esse virtutis? Quo qui-
dem solo, et iniquitas ab imperante propellitur, et
prævaricanti reatus efficitur. Jam vero iste, erudi-
torum decus, cum de Dei gratia disserit, quanta il-
lam ubertate, quanta etiam cautione concelebrat!
Non enim est in alterutro, aut incautus aut nimis,

sed in utroque moderatus. Sic liberas ostendit hominum voluntates, ut ad Dei tamen mandata facienda divinæ gratiæ necessarium ubique fateatur auxilium: sic continuum divinæ gratiæ auxilium commendat, ut nec studia voluntatis interimat. Cum autem in conciliis fere doctrinæ partibus, tum præcipue in exhortatione morali, atque in omnibus ecclesiasticæ regulis disciplinæ, ita nostrorum concinit per universa sententiis, ut eos pene, quos numquam vidit omnino, ad omnem Scripturarum intelligentiam informasse credatur. Quanto enim exhortandi, id est, emendandi, vel etiam exornandi homines amore teneatur, hoc præcipuo opere declarat: in quo cum suscepit commendatoris officium, certam uniuscujusque libri partem expositione complens, reliqua amica sibi, et quam perfectissima potest exhortatione, producit. In ipsis quoque expositionum locis, quæ quidem plena sunt acuminis, ponderis, consequentiæ, eruditionis, medullæ, nihil magis intendit aliud, quam ne, vel exigua, moralitatis puncta prætereant, quasi qui omnino pene solus consilium divinæ legis inspexerit: quæ, cum innumeris sit intexta causis, ad unum tamen finem omnia reducit, ut scilicet homines, quibus data est, ad amorem Dei studiumque virtutis accendat. Quod vero istud non ad ostentationem quamdam faciat, et fetentem illam gloriæ vanitatem, cum tota et doctrinæ illius, et morum, qui etiam in scriptis ejus relucet, continentia, tum etiam vitæ finis ipse testatur. Nempe omni ille sermone, non solummodo emendat, sed etiam armat, auditoris animum. Nempe tota ejus et principalis intentio est, non tam privatam istam, et inter prosperorum opaca latitantem honestatem docere, quam illam quotidie tamquam in acie dimicantem, et quæ absque ullo dispendio sui, tribulationum, et cædatur in tribus, et uratur ardoribus, instituere virtutem. Hanc ipsam ita ille insignis Ecclesiæ magister, et verus Christi discipulus implevit, ut illa omnia, quæ de asserenda etiam per portem virtute disseruit, non tam aliis, quam sibi omnino soli inculcasse videatur. Denique vitam illam omni ab adolescentia sanctitate fulgentem, et in sacerdotio mille insignibus perfectionis ornatam, etiam passionibus pro justitiæ amore decoravit. Quod certe alicui, Ecclesiis in pace degentibus, provenire, ingentis animi proculque ab omni hominum gloria remotæ mentis, raræque omnino virtutis est. Quod autem in septimo istius libri operis indicatur, adhuc Antiochiæ presbyter hæc, quibus illam tunc Ecclesiam ædificabat, scripta composuit. Ex quo magis magisque perspicitur, illum non temeritate quadam, aut dissonante a suis moribus libertate, in regali postea urbe pontificatum tenentem, nota illa et maxima adversum se commovisse certamina; sed ita se instituisse semper, tamque constanter, atque firmiter, contra omnes iniquorum catervas, pro veritatis ac justitiæ parte jurasse, ut quamlibet adversus eum, vel sacerdotum nomina, vel regum arma concurrerent, depellere quidem illum sacer-

A dotati possent throno, numquam tamen depellere possent veritate. Optimam itaque meditationem in occasione rebus exsequens, maluit pontificis honorem confessoris dignitate cumulare, quam adulatoris fœditate corrumpere. Jam vero illud quasi peculiare quoddam custodit ac proprium, unde te præcipue pro similitudine studii possit adamari, quod scilicet semper sollicitus, semper vigilans, semper noxiæ securitatis, vel potius mortiferi stuporis inimicus, ubique utilitatem compunctionis, compunctus ipse commendat. Quocirca forsitan ejus oratio nusquam fere in pompam elevatur dicentis; sed tota ad utilitatem aptatur audientis. Est enim stylus ipse, quod quidem in suo opere magis animadverti potest, Ecclesiæ auribus accommodatissimus, priscum illud, sed eruditum dicendi genus exprimens; medius, æqualis, maturus, pudicus; alienus omni ab incuriæ culpa pompæque luxuriæ; non squalidus quidem, nec tamen floridus; non impolitus, sed neque nimia subtilitate limatus; non asperitate horridus, nec tamen amœnitate lascivus; maximam ubique copiam, admirabilemque indicans facultatem, nusquam tamen ambitionem loquendi; eo fit ut illum magis simplex lector intelligat, et laudet disertus. Certe quod ab aliis quoque plurimis audire potuisti, omnes jam ecclesiasticæ Græcorum bibliothecæ, post tam varias veterum scriptorum, splendidasque divitias, post tot insignium magistrorum tam clara lumina, hujus præcipue voluminibus ornantur. Denique et sancti Basilii admirabilem illam curam loquendi, et Antiochi plausibilem pompam, et sublimem illum Gregorii cothurnum, facile intelligas hæc Joannis modestate superata. Ita enim stylum suum inviolata, ut diximus, facultate regnantem, Scripturarum ubique et sapore imbuat, et tingit colore, ut illi quidem de apparatu eloquii remittere, iste vero de majestate Scripturarum coruscare videatur. Solæ ab eo forsitan adolescentulorum minus blande mulceantur aures, quibus in ludo positæ litterarum non tam placent solida quam pieta, quique pulchra potius quam utilia sectantur, nec tam agentia diligunt quam sonantia, magisque gaudent florum amœnitate conspergi, quam frugum ubertate nutriri. Hunc igitur si satis minorem se in Latino apparere feci, non tam mihi, domine venerabilis, quam tibi imputare debes, qui me ad eum transferendum tanto et auctoritatis imperio, et blandimento charitatis hortatus es, ut illi aliquid, immo vero plurimum, de honore dumtaxat styli auferre mallet, quam crimen in te diutius recusando committere. Sane pro quacumque hac mea opera, amplissimum orationum tuarum munus reposco, quo scilicet nos, ut exemplo, ita etiam precibus tuis juves, ut aliquid de illius viri virtute possimus imitari. Memor nostri esto semper in Christo, domine merito beatissime.

Epistola præfixa homiliis de Laudibus Pauli.

Domino sancto Evangelo presbytero Aniciano salutem.

Recenti experimento didici, quam sint utilia ob-

sequentibus imperia honorum, qui rectiore quadam A ingredientibus benignitatis via, beneficia deferunt sub specie jussionis. Quid enim mihi jucundius, quid fructuosius imperare potuisti, quam ut ex beati viri Joannis operibus in nostram linguam aliqua transferrem, id est, septem libellos ejus. quos super apostoli Pauli laudibus in Ecclesia aliquando disseruit? in quo mihi etsi in sermone peregrino admodum rudi, plus evenit tamen voluptatis et commodi quam laboris: secutum est enim, ut cum tibi dum vertere conor e Græco, pressius ipse combiberem, pleniusque tam insignis doctrinæ veritate perfruerer, maxime cum ubique dives ingenium in materia locupletiore versetur. Beatus enim hic Paulus exprimitur, non fucatæ alicujus laudis adumbratus coloribus, sed inviolabili virtutum suarum veritate formatus. Quem tam integre ubique, tam solide, nunc ex magnitudine operum, nunc ex illuminatione dictorum, modo ex consilio vario, modo ex dispensationum profundo, tum ex tolerantia passionum, tum ex claritate signorum eximius laudator asseruit, ut non depinxisse solum, verum quasi ad præbendum rursus perfectionis exemplum, quodam modo resuscitasse videatur. Nam cum ab aliis cæterorum merita laudantur, usitatum quiddam solent atque exile resonare, et velut in superficie circumvagante sermone, virtutes ipsæ nominibus magis suis ad commemorationem videntur venire, quam rebus. Beatus autem Joannes Paulum altius intuendo, dilucideque in medium proferendo, ipsas mihi videtur inspexisse venas, ac medullas virtutum expressisse: quæ ita omnes in ista laudatione vivunt, ita floribus suis decorantur et fructibus, ut eas prope non minus ab hoc tam sublimiter explicatas, quam ab Apostolo fortasse miremur. Quod quidem opus eo esse apud te amabilius debet et gratius, quod sanctarum Scripturarum luce rutilans, clarissimi sideris vice, noctem Manichæi erroris exagitat. Quantum enim nobis consolationis exoritur, cum cernimus tam erudito, tamque illustri Orientis magistro eam, quam in nobis Traducianus oppugnat, astrui veritatem? quam certe beatus Joannes, ut in omnibus libris suis, ita hic quoque ab omni munitam latere custodit, armat, accendit, ut videatur non tam præsentibus informasse

discipulos, quam nobis contra veræ fidei oppugnationem auxilia præparasse. Quantus enim ille adversus necessitatem? Quantus pro libero surgit arbitrio? Quam aëstorum libris ubique concinens, voluntatis jure servato, divinæ gratiæ præsidia commendat? Quam contra omnium vitiorum tenebras, quam pro cunctarum speculo virtutum splendidissimum vas electionis opponit? Primo, beatum Paulum libello, et omnibus præferendo sanctis, et angelis conferendo. Secundo, ex virtutibus ejus atque sententiis bonum asserendo naturæ. Tertio, ejus charitatem præ cunctorum salute ferventissimam comprobando. Quarto, de vocatione ejus, et confirmata ubique ab ipso Evangelii veritate dicendo. Quinto, de passionibus ejus et dispensationum varietatibus B disserendo. Sexto, solvendo omnes illas quæstiones, quibus Traducianus obutens beatum Paulum vitiorum obfuscatione commaculat, ut scilicet fidelibus suis apostolico exemplo peccata conciliet. Septimo, ignem zeli ejus in Christum, et ante honorem quoque apostolatus, fervorem docendi supra cæteros effiendo, ut satis liquido clareat, extinctam esse peccandi necessitatem, quoniam adversus Manichæos et doctrina Apostoli depræliatur et vita. Verum nos in tam egregii interpretatione operis, etsi nihil, ut puto, de sensuum veritate, non tamen parva de eloqui venustate perdidimus, splendorem tam nobilis styli et elocutionis gratiam exprimere non valentes. Sed ne sic quidem te istud imperasse poeniteat: neque enim verendum tibi est, ne forte asperitate C translationis offensus, lectionis hujus careas voluptate: cum quidquid nobis ex cultu deficit, ornatuque verborum, id totum illius quem transtulimus, magnifica inventa compensent. Est enim sanctus Joannes tam clarus totus ac fulgidus, ut facile possit sententiarum suarum lumine, etiam inter nostri sermonis nubila, coruscare.

Animadvertite, lector, quanta sit has inter epistolas, et librum de Institutione virginis ad Demetriadem, Latinitatis, sententiarum, figuræque oleæ, et vocum cognatio, ut idem utriusque elucubrationis auctor aperte pateat, Annianus. Animadvertite pariter quo merito, tum dissertatione 1, tum recensendo epistolam ad Demetriadem, dictus sit Annianus Pelagii armiger, ut ait Orosius, et veluti lingua, quod innuit Hieronymus.

DISSERTATIO VII.

DE ORTU ET INCREMENTIS HÆRESIS QUÆ A PELAGIO NOMEN ACCEPTIT.

Ad hæc verba Marii Mercatoris : *Quinque capitula unam impiissimam et nefandam generant sententiam; et ista : Tota summa inepti et magis impii Juliani laboris ad unam pravam redigi videtur sententiam, Adæ videlicet et Evæ transgressionem eos non fecisse mortales, etc.* (Præf. in lib. Subnot. num. 4 et 9.)

CAPUT PRIMUM.

Quid in hac dissertatione, et qua ratione præstandum.

Quo tempore Hilarius monachus Syracusis Augustinum consuluit de quæstionibus quas in Sicilia Pelagius Cælestiusque movebant, hæresis constabat, aut constare potius credebatur Hilario (Epist. 88, inter August.), quinque his partibus : *Posse hominem esse sine peccato, et mandata Dei facile custodire, si*

D *velit; infantem non baptizatum non posse perire merito, quoniam sine peccato nascitur; divitem manentem in divitiis suis regnum Dei non posse ingredi, nisi omnia sua vendiderit, nec prodesse eidem posse, si forte ex ipsis divitiis fecerit mandata; non debere omnino jurari; Ecclesiam, quæ nunc est, non habere rugam, neque maculam, et sine peccato esse posse.*

Postrema partium, si tamen fuit unica, facile ad primam revocata est: posteriores duæ de divitiis

et juramento, propter incredibilem suam sive absurditatem, sive admirabilitatem, ut ab omnibus contemptæ, ita suis desertæ sunt: reliquæ duæ ingens negotium catholicæ Ecclesiæ fecerunt, cum a suis auctoribus pertinaciter defenderentur, et mentibus parum eruditis eo facilius persuaderentur, quo longius fides, qua creditur divinæ gratiæ necessitas, quaque peccatum originis, humanam intelligentiam superat.

Duobus istis quasi capitibus contineri totam hæresim, quæ a Pelagio nomen accepit, docent quotquot quinti sæculi scriptores eam attigerunt. Augustinus totam comprehendisse sibi visus est hac una sententia (*Lib. de Nat. et Grat. c. 6*): *Naturam hominum neque in parvulis medico, quia sana est; neque in majoribus, gratiæ adjutorio egere, quia sibi sufficiens est ad justitiam.*

Vincentius Lirinensis. *Quis unquam ante profanum illum Pelagium tantam virtutem liberi præsumpsit arbitrii, ut, ad hoc in bonis rebus per actus singulos adjuvandum, necessariam Dei gratiam non putaret? Quis ante prodigiosum discipulum ejus Cælestium, reatu prævaricationis Adæ omne genus humanum negavit astrictum (In Communio. cont. hæres. c. 564).*

Patres Carthaginensis concilii. *Generaliter quicumque dogmatizat, et affirmat humanam sibi ad vincenda peccata et Dei mandata facienda sufficere posse naturam, et eo modo gratiæ Dei, quæ sanctorum evidentiis orationibus declaratur, adversarius invenitur: et quicumque negat parvulos per baptismum Christi a perditione liberari, et salutem percipere sempiternam, anathema sit (Patrol. tom. XX, 564).*

Patres Milevitane provincie. *Hæc duo, quibus omnino totum quod Christiani sumus nituntur evertere, quæ fidelia corda sustinent, non esse rogandum Deum, ut contra peccati malum atque ad operandam justitiam sit noster adiutor, et non opitulari parvulis ad consequendam vitam eternam Christianæ gratiæ sacramentum (Epist. 92, inter Augustinianas).*

Pelagius ipse (verba sunt Augustini) scribens ad beatæ memoriæ papam Innocentium, dicit esse duo, et de quibus eum homines infamare conantur: unum, quod negat parvulis baptismi sacramentum, et absque redemptione Christi aliquibus regna celorum promittit: aliud, quod ita dicat, posse hominem vitare peccatum, ut Dei excludat auxilium, et in tantum libero confidat arbitrio, ut gratiæ repudiet adjutorium (*Lib. de Grat. Christ. c. 30*).

Cælestius etiam, ad compendium ponens totam suam, sive in catholicis calumniam, sive in dissimulanda hæresi vaniloquentiam: *Gratiam Christi, inquit, omnibus necessariam, et majoribus, et parvulis confitemur, et eos qui dicunt de duobus baptizatis natum non debere baptizari, anathematizamus (Lib. I ad Bonif. cap. 22).*

Huc facit Juliani querela (*Apud. August. l. III contra Julian. c. 1*): *Si quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Pelagianus et Cælestianus vocabitur.*

Utramque erroris partem Pelagius Cælestiusque tuebantur, non tamen, quod antea monuimus, pari studio; suam enim habuit unusquamque veluti susceptam, quam præ alia defenderet. Pelagius adversus gratiam Dei, pro humana voluntate; Cælestius contra peccatum originale, pro natura pugnavit. Atque hinc factum ut prout quisque sectariorum huic vel illi duci magis adhaereret, ita vel Cælestianus vel Pelagianus diceretur.

Singulæ porro partes istæ in duas iterum divisæ sunt; nam prima, quæ Cælestiana, duas questiones complectebatur, de mortalitate Adami et peccato originali, cum suis unamquamque appendicibus; duas iterum posterior, quæ Pelagiana, de gratia Dei auxiliante et præveniente, cum suis etiam adjunctis. Quæ vero videri posset quinta de impecantia, vel, ut Græci dicunt, ἀναπαράστα, pertinet ad gratiæ necessitatem, quod ubique passim non tam verbo

A quam facto probat Augustinus.

Solius per se Cælestiana historiam texere nostri consilii est, quandoquidem hanc unam attigit Mercator, cui allaboramus, et ex ea propagata est Pelagiana, quod postea videbitur. Historiam vero visum est, non alio modo narrare quam quo physici solent, cum dicuntur arboris historiam scribere, ejus nempe referunt, et solum in quo nascitur, et tempus causasque nascendi, et incrementi modum, et propagationem ramorumque silvas multitudinem; fuit enim hæc hæresis veluti arbor quedam infelicitate felix, quæ obscure loco nata, et ignobili satore, fallentibus tamen incrementis, improboque cultorum labore, in tantam sobolis multitudinem excrevit, quantam prodigii instar est, ex una tenui radice provenisse.

Tenuis autem illa radix non alia fuit quam quod Adamus sive peccaret, sive non peccaret fuisset moriturus. Hinc enim nata est, quod docet Mercator, peccati originalis abnegatio, id est, ut ait Jansenius lapsus, totius Pelagianismi origo. Cum igitur Pelagianismus duabus quasi negationibus contineatur, altera peccati originalis, altera necessitatis internæ gratiæ, sive auxiliantis ad singulos actus pietatis, sive prævenientis liberum arbitrium in negotio salutis: hunc ego, nisi faller, manifeste ostendero ex ea quam dixi radice ortum esse, si certis veterum testimoniis confecerò, primum hanc questionem, an Adamus creatus sit mortalis, omnium primam existisse; deinde ex ejus agitatione enatam aliam, de peccato et baptismo parvulorum; tum ex ista tertiam, de imbecillitate naturæ ad opera pietatis, atque necessitate gratiæ divinæ ad singulos actus; denique ex tertia quartam, de gratia præveniente.

Verum, priusquam hæc testimoniis veterum præbentur, videtur ratio doctrinæ exigere ut describantur quæ habet Mercator de questionibus propositis, ne lector, fallente memoria, prohibeatur fructum capere, quantum debet maximum, ex hac dissertatione.

Questio contra catholicam fidem apud nonnullos Syrorum, et præcipue in Cilicia a Theodoro quondam episcopo oppidi Mopsuesteni, jamdudum mota, nunc usque penes paucos eorum admodum occulte traditur, nec ea palam profertur; sed ab ipsis qui de ea cornicantur, velut catholicis, intra Ecclesias interim retinetur.

PROGENITORES VIDELICET HUMANI GENERIS, ADAM ET EVAM, MORTALES A DEO CREATOS; NEC QUENQUAM POSTERORUM SUI PRÆVARICATIONE TRANSGRESSI LÆSISSE, SED SIBI TANTUM NOCUISSE; SE MANDATI REOS APUD DEUM FECISSE, ALTERUM PENITUS NULLUM.

Hanc ineptam, et non minus inimicam rectæ fidei questionem, sub sanctæ recordationis Anastasio Romanæ Ecclesiæ summo pontifice, Rufinus quidam, natione Syrus, Romam primus invenit.

Et ut erat argutus, se quidem ab ejus invidia muniens, per se proferre non ausus, Pelagium, gente Britannum, monachum tunc decepit, eumque ad prædictam apprimè imbuat atque instituit impiam vanitatem; quique mox ausus in apostolum Paulum Commentarios condere, cum ad illum locum notissimum ad Romanos venisset Epistolæ, ubi ita continetur: *Propterea sicut per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, etc. (Rom. v, 12), ibidem eos tantum reos dixit, atque obnoxios illa prævaricatione teneri, qui hunc in prævaricandis Dei mandatis voluerint imitari; non omnes, qui ex ejus sui per successionem seriem semine generati: atque hinc latius de sequentibus locis hujus epistolæ disputat et pronuntiat, « nullum hominem prorsus per generationem læsum fuisse, nec lædi Adæ peccati transgressione, sed imitatione, inquit, quia prior ille in genere humano peccavit, et illum reum et obnoxium fieri, qui hunc propria voluntate, non nascendo, sed peccando, fuerit imitatus. »*

Huic Pelagio adhaesit Cælestius nobilis natu quidem,

et illius temporis auditorialis scholasticus. sed naturæ vitio eumuchus matris utero editus. Hic a Pelagio prædicto instructus, sensum istum impiissimum meracius imbibit, ac multos incredibili loquacitate amentie hujus suæ participes ac complices fecit, aususque palam publicæque his verborum sententiis eundem sensum passim disseminare per populos. id est:

« Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, fuisset moriturus;

« Quoniam peccatum Adæ ipsum solum læsit, et non genus humanum;

« Quoniam infantes qui nascuntur in eo statu sunt in quo Adam fuit ante prævaricationem;

« Quoniam neque per mortem Adæ omne genus hominum moritur, quia neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgit;

« Quoniam infantes, etiam si non baptizentur, habent vitam æternam. » Quæ quinque capitula unam impiissimam et nefandam generant sententiam.

Adjecit præterea, « posse esse hominem sine peccato, et facile Dei mandata servare;

« Quia et ante Christi adventum fuerunt homines sine peccato;

« Et quoniam lex sic mittit ad regnum cælorum, sicut Evangelium. »

Hæc atque alia hujusmodi ipsi etiam Juliano et cæteris ejus commanipularibus placere, quæ cum cognita atque detecta ecclesiastica fuissent cum præfatis personis auctoritate damnata, librorum quoque numerositate ab eodem Juliano defensa sunt; placuitque ei cum Pelagio et Cælestio in damnatione tertium numerari.

Ex hæc Mercatoris narratione nonnulla, eaque nec parva, nec parvi momenti, intelligere est; sed priusquam illa sigillatim exponantur, operæ pretium est monere lectorem ut animo paulo diligentius attendat ad verba quibus Mercator hæresis Cælestianæ duas tantum partes revera facit, alteram de mortalitate Adami, alteram de viribus humanæ naturæ, ad implenda mandata: sex enim aliæ propositiones quas addit, eas procul dubio non vult fuisse capita erroris, sed capitulum dumtaxat probationes quasdam, quatuor nimirum prioris, duas posterioris sententiæ. Id vero indicant non obscure, credo, conjunctiones causales duæ, *quoniam* et *quia*, singulis propositionibus præfixæ. Illud ipsum porro animadvertere est in libro de Gestis Palæstinis (Cap. 44), ubi Pelagio obijciuntur quæ Cælestio dudum Paulinus diaconus in concilio Carthaginensi opposuerat. Eadem enim conjunctiones adhibentur eisdem propositionibus, ut non casu id contigisse putandum sit in alterutro loco, sed consilio, ad significandum quatuor ex prima sententia, duas et secunda quæstiones ortas esse, dum, ut sit, ad confirmandam sententiam in controversia positam, ea proferrentur quæ propter reciprocos contradictionis æstus in quæstionem novam evaderent.

Jam vero ex iis quæ Mercator narrat perspicuum est, ante Anastasii papæ tempora hæresim Cælestianam Mopsuestiæ in Cilicia secunda, auctore Theodoro, natam esse. Rufinus enim, qui jamdudum a Theodoro edoctus fuerat, Romam venit ann. 399, qui fuit secundus Anastasius.

Immo credibile est tunc primum ortam, cum Theodorus sedere cœpit Mopsuestiæ, id est, ann. 390, siquidem vel acceptam a Diodoro Tarsensi, quem habuit magistrum, vel a se fabricatam, factus ipse postmodum Ecclesiæ magister, aliis statim, ut est impotens novandi libido, tradere voluit.

Quod si certum est, ut est procul dubio, quod Mercator refert, constat vere de Theodoro Mopsuesteno scriptum a Joanne Maxentio (2 confessione), impugnatores peccati originalis Cælestii, Pelagium et Theodori fuisse discipulos. Vere pariter Cælestium de Rufino presbytero, coram Aurelio, asseruisse se, cum Romæ esset, ex ipso didicisse, quod tradux peccati non esset (Apud Aug. lib. de Pecc. Orig. c. 3). Vere etiam ab Augustino (Epist. 190, ad Optatum) Pelagium

A Cælestiumque dictos erroris quo gratia pusillis magnisque per Christum collata impugnatur, vel auctores existisse, vel certe acerrimos notissimosque sussores. Vere denique Photium scripsisse, hæresim Cælestianam in Oriente primum viguisse, tum inde in Occidentem propagatam. Quæ omnia minus aperta prius fuerunt.

Atque hinc lucem accipit Augustini locus alter, paulo alioquin obscurior: cum enim sermonem fecisset de Pelagio atque Cælestio propter negatum peccatum originale damnatis, pergit in hæc verba (Lib. de Pecc. Orig. cap. 22): Qui hujus perversitatis auctores vel perhibentur, vel etiam probantur; vel certe si auctores non sunt, sed hoc ab aliis didicerunt, assertores tamen atque doctores, per quod id latius replaret et cresceret. et verbis, et litteris suis, et competentibus indicis, et fama ex his omnibus surgente et crescente, jactantur.

B Hinc etiam depellitur popularis opinio, de Rufino Aquileiensi presbytero, quasi auctor fuerit hæresis Cælestianæ circa peccatum originale. Hanc opinionem, perinde ac novi alii historia Pelagianæ scriptores, Jansenius iprensus non uno in loco defendit (Lib. 1 de Hær. Pelag. c. 42), immemor utique a nemine veterum Rufino Aquileiensi obiectum fuisse quod peccati traducem negaret; obijciendum procul dubio ab Hieronymo, si modo ita se res habuisset: immemor quoque Pammachio Rufino non minus infensum fuisse quam Hieronymo addictum, nec ei præbuisse hospitii receptum, quem ejiciendum ex Ecclesia a summo pontifici curavit. Sed hæc alias dicta sunt pluribus (Dissert. I).

C Augustinus porro, Joannes Maxentius, et Photius, quam accipiunt a Mercatore auctoritatem, hanc ipsi, consentientibus suis testimoniis, rependant. Photius præsertim (Cod. 177), cum narrat se se lectos quinque libros quibus Theodorus Mopsuestenus insequabatur eos qui homines natura peccare dicebant, ideoque baptismo parvulos ablu. Utriusque testimonia propriis verbis relata sunt in notis, partim ad præfationem Subnotationum, partim ad excerpta Mercatoris ex libris Theodori Mopsuesteni adversus S. Augustinum peccati originalis defensorem. Verum observo, lector, quomodo totam hanc hæresim Mercator, ut et alii antea ludati, ad duo capita revocaverit: quodque illis primum fuit de peccato originali, dixerunt, quia vulgo ita jactabatur; ipse, quod fuit viri hac in quæstione imprimis versati, ad suum usque fontem reducto rivulo, de mortalitate hominis dixerit.

D Observa etiam, ex recensione errorum Cælestii, ejusmodi a Mercatore facta est, corrigi debere quod est in Gestis Palæstinis, ubi referuntur quæ ex Cælestii doctrina objecta sunt Pelagio; nulla enim facta mentione erroris de viribus liberi arbitrii, quæ subjiciuntur ipsi probationes duæ, temere permiscuntur aliis, sicque unius erroris quinque rationes proferuntur hunc in modum (Lib. de Gest. Palæst. c. 44): Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset; quoniam peccatum Adæ ipsum solum læserit, et non genus humanum; quoniam lex sic mittit ad regnum, quemadmodum Evangelium; quoniam ante adventum Christi fuerint homines sine peccato; quoniam infantes nuper nati in illo statu sint in quo Adam ante prævaricationem; quoniam neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus hominum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat.

Observa denique dissertationis nostræ duas debere esse partes precipuas, priorem de dogmate, quomodo ex tenui radice prodigiose excreverit in tantum ramorum multitudinem; alteram de primo dogmatis auctore, quomodo sententia Mercatoris de Theodoro Mopsuesteno conciliari possit cum opinione scriptorum historicorum Pelagianæ. Illi enim Hieronymum secuti, Cassianumque, et poetam qui epitaphium hæresi Nestorianæ posuit, alios longe plures, atque

etiam antiquiores, ut Paulum Samosatenum, Origenem, Photinum, Jovinianum, etc., commemorant.

CAPUT II.

Qua ratione ex uno errore reliqui tres principales originem duxerint.

Ostendimus capite præcedente, quatuor fuisse præcipua dogmata hæresis Pelagianæ. Originem omnium ex uno descripsit ingeniose Prosper, dum singula, sua velut nasceri conditione, disposuit (*Carm. de Ingrat. c. 1*).

Dogma quod antiqui satiatum felle draconis,
Pestifero vomuit coluber sermone Britannus.
Hæc primos homines cretos ditone ferebat,
Ut seu præscriptum mandatum transgredirentur
Sive inculpati servata lege manerent,
Mortem istam prorsus, qua carnem vita relinquit,
Oppeterent : quæ non peccato parva, sed ipso
Instituente Deo conies esset fixa creatis.
Progenitos igitur nullum traxisse reatum
De patribus : neque dissimiles nunc nascitur illos
Ortu primorum, qui libertate male usi
Peccarunt, forma nocui, non semine proli.
Posse autem insontes omnes virtutis in arce
Vitam agere, et menti ingentium servare decorem
Arbitrio, quoniam subsistat recta volentis
Naturalis honos, lexque insita cordibus intus
Hoc moneat, quod scripta foris : cui gratia Christi
Addita, perfluum lapsis generaliter in se
Condidit, sacro si vellent fonte novari,
Ut sponte attractum venia solvente reatum,
Sponte sua in vires proprias natura rediret.
Quoque per errores esset spoliata vigore,
Hunc servare semel posset purgata receptu
Tam dives vero hoc donum baptismatis esse,
Et tam multa homini conferri fœdere in isto,
Ut parvis, etiam vitioque carentibus omni
Congruat, ut qui sunt genti bene, sint meliores,
Naturæque bonum adjecto illustret honore.
Nullum autem ex cunctis exsortem muæris hujus,
Judicio genitum esse Dei, sed quemque mereri
Libertate sua, ut capiat promissa vocantis,
Quæ sint aversis indebita, debita rectis.

Qua vero ratione id quod asserit Prosper re ipsa contigerit, manifestum forte ex his evadet.

Omnibus fere temporibus quesitum est unde malum, sive animi, quod peccatum est : sive corporis, quæ mors, id est, animi a corpore solutio. Oriri peccatum a natura Manichæi, a voluntate humana catholici senserunt (*Aug. libris de Lib. Arbitrio, et alibi passim*).

Quæsitum deinceps, unde mors, seu necessitas moriendi communis hominum : utrum a natura, cujus conditor Deus; utrum a peccato, cujus parens voluntas. Theodorus Mopsuestenus a natura ortam voluit, catholici a peccato : quamobrem, questione ad primum hominem tractata, Theodorus dixit (*In excerptis apud Mercat. et in 5 synodo*), Adam mortalem ita factum, ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset; catholici contra, factum ita, ut nisi peccasset, moriturus omnino non fuisset (*Aug. lib. 1 de peccator. Merit. cap. 2*).

Afferbat Theodorus communem esse omnibus moriendi necessitatem, nec tamen esse communæ peccatum, siquidem parvuli sæpe vel in ipsis matrum uteris innocentes moriantur. Exceperunt catholici istos quoque paucorum dierum homines peccato primi parentis teneri, nec proinde nasci tam innocentes quam primus homo conditus est. Exceperunt quoque naturam humanam immortalitate quidem creationis initio donatam, sed hæc ipsa, in Adami peccatoris morte privatam, in Christi resurrectione iterum donandam.

Ad hæc Theodorus (*Apud Mercat. in præf. Subnotationum*), primos parentes neminem sua transgressionem læsisse, sed solos se fecisse reos; infantes tam innocentes gigni a parentibus quam creatos a Deo primus homo est; Adamum, cum crearetur, non plus innocentie habuisse quam infantes qui carent om-

ni peccandi possibilitate; neque per mortem Adæ omne genus hominum mori, cum neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat, sed soli pii; neque infantes, si fato fungantur ante baptismum perceptum, privari æterna vita.

Causantibus catholicis, primum hominis peccatum in posteris origine traduci, eosque idecirco dici naturæ filios iræ paternæ; parvulos poenæ mortis obnoxios nasci, quia sunt participes paternæ culpæ : tum in apertam hæresim a Theodori sectariis itum est (*Ap. Mercat. excerpto 4 ex lib. quinque Theodori adversus S. Augustinum*), jactantibus scilicet, Ecclesiæ traditionem de originali peccato, vel ad Manichæi insaniam naturam dicentis malam; vel ad Origenis somnia de προπαρχῆς et peccato animorum ante incorporationem; vel ad Tertulliani errorem de traduce animorum pertinere. Hinc tres ortæ questiones. An Manichæi forent qui peccatum originale defendunt. An animæ quotidie creentur a Deo, vel ante incorporationem exsisterint. An animarum perinde ac corporum tradux esset. Sed questiones illæ ex accidenti motæ sunt. Ista per se.

Nam cur, aiebant catholici, baptizantur infantes, si maculam non habent? Cur in remissionem peccatorum, si modo innocentes? Ut ex bonis, respondebant hæretici, meliores fiant, ut adoptentur filii hominum in filios Dei, ut regni cœlorum hæredes sint. Neque enim, si ante baptismum fato suo defungantur, vita æterna carituri sunt, sed tantum regno Dei : quia licet sint innocuæ quædam Dei imagines, ideoque propter immortalitatem animarum, vitam æternam habere debeant; fidei tamen sacramento non sunt instituti cohæredes Christi, cujusmodi solis Patri complacuit dare regnum.

Tunc una questio in plures multiplicata est, sed omnes paulatim coaluerunt in unicam, an posterius Adami nascentur filii iræ, vel, ut aiebant, an sit tradux peccati. Affirmabant catholici, negabant hæretici; ambæ partes, quasi pro summa rei, tota contentione animorum, tota, qua poterant, argumentorum vi pugnabant. Argumentorum vero incredibilibus copia infinitas quoque peperit questiones, versis, ut fit, in altercandi materiem respondentium dictis.

Duo patissimum urgebant hæretici : alterum admitti non posse traducem peccati sine condemnatione nuptiarum; alterum, etsi posset maxime, non debere tamen, propter consequentem ex ea infinitam absurditatem, immo et blasphemiarum multitudinem.

Catholici continuo distinxerunt usum nuptiarum a libidine, seu concupiscentia; illum, ut a Deo est, ita honestum esse, ac naturalem filiorum originem; istam, ut a peccato exstitit, ita vitiosam, et peccati traducem. Hæretici contra, libidinem seu conjugum voluptatem, ut dicebant, non tantum honestam atque laudabilem, sed opus Dei, cujus nullum opus non perfectum sit, nullum sit erubescendum : atque hic sextus hæresis ramus, libidinem esse bonum naturale.

Catholici ad confirmandam fidem peccati originalis, præter auctoritatem Scripturæ, traditionem Patrum, communem Ecclesiæ sensum, et baptismi ritum, eo præsertim argumento utebantur, quod natura in nobis non existat ejusdem modi cujus in Adamo fuit ante peccatum, vitii expers, recta, proclivis in bonum, imago Dei integra, opusque suo dignum artificis; immo quod ignorantia veri, recti difficultas, cæcitas mentis, voluntatis infirmitas, servitus sub potestate diaboli, aliæque talia imaginem Dei quasi decolorent, et corruptam demonstrent : cum tamen ipsam aliud nihil corrumpere potuerit, præter peccatum, quod vel in naturam quodammodo versum fuerit, vel certe nascendi conditione propagetur.

Hic iterum in manifestam hæresim erupit pertinax hæreticorum superbia : ausa est scilicet asserere Adamum non alia conditione creatum quam nunc procremur, cum idem sit utrorumque, sive

ex limbo creator, sive ex seminibus procreator; ignorantiam veri, et difficultatem recti esse primordia naturæ, nec tamen ideo culpandum auctorem, cum utraque possit corrigi, immo penitus tolli rationis ope: insitam quippe mentibus hominum esse legem a natura, quam qui impleverit, purus sit omnis sceleris, vique integer et ἀνομάστος; neminem vero non posse legem hanc facile servare, si velit (*Pelag. in c. xi Rom. num. 17*).

Instantibus catholicis, ad tentationes vincendas, ad implendam legem, ad perficiendam justitiam, gratia Dei opus esse, id totius Scripturæ testimonio, id orationibus Ecclesiæ, id omnium fidelium consensione comprobari. Ad hæc tergiversari hæretici, utque verbo declinarent invidiam, fateri nihil horum præstari sine Dei adjutorio, et eo quidem quod ad singulos actus opus esset; sed adjutorium a natura, lege et doctrina non differre: siquidem ad operandum bene tria dumtaxat opus sint, potestas, regula, impetus; potestatem insita libertas arbitrii, regulam doctrina, impetum dei voluntas, quippe nata sequi rationem, cui connata est.

Urgentibus catholicis gratiam hujusmodi non eam esse propter quam promerendam venit Christus, qua Spiritus sanctus operatur in nobis velle et perficere, quam adversus tentationes sanctus quilibet, exemplo Pauli, gemitibus implorat; quam postulamus, docente Christo, cum dicimus: *Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo*.

Exceperunt ad singula hæretici. Primum (*Jul. in libel. Fidei, 1 part. num. 7*): Venisse Christum ut universum mundum a peccatis, et exemplo revocaret, et patiendū redimeret; dum peccatum, et quasi Deus ignoscendo auferret, et quasi homo per naturæ similitudinem, quemadmodum de cætero vinci posset, ostenderet. Deinde (*Pel. apud Aug. l. de Gr. Christi cap. 10*): Spiritum sanctum operari in nobis velle quod bonum est, velle quod sanctum est, dum nos terrenis cupiditatibus deditos, et mutorum more animalium tantummodo præsentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine et præmium pollicitatione succendit; dum revelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitavit voluntatem; dum nobis suadet omne quod bonum est. Tum (*Ibid., c. 8*): Deum nos laborantes juvare per doctrinam et revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit; dum nobis, ne præsentibus occupemur, futura demonstrat; dum diaboli pandit insidias; dum nos multiformi et ineffabili dono gratiæ cælestis illuminat. Denique (*Ex tom. II Egypti c. 288*): Rogare nos Deum, cum dicimus: *Ne nos inferas in tentationem, ne aliquid mali patiamur, quod non habemus in potestate; ne ruam de equo, et ne frangam pedem; ne latro me interficiat, et quid ejusmodi: hæc enim non habeo in potestate; nam vincere tentationes peccatorum meorum, si volo, possum, nec Dei adjutorio possum*.

Vehementius adhuc prementibus catholicis gratiam quæ jactaretur ab hæreticis non eam esse quæ voluntatem accenderet, sed quæ tantum illuminaret mentem; non quæ diffunderetur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, sed quæ forinsecus hæreret; non qua agantur filii Dei, ut sancte agant, sed qua tantum agendi modus ostendatur. Obruti divinæ Scripturæ testimoniorum pondere et numero Pelagiani, hanc quoque gratiam tandem aliquando confessi sunt; sed eam dari noluerunt, nisi pro meritis, ne Deus sit acceptor personarum; et dari tantum ut facilius promptiusque id agatur quod aliqui tamen, sed agrius, præstaretur. Ita respondit olim ipse Pelagius, cum adhuc Romæ versaretur, id est, ante ann. 408.

Reclamantibus catholicis propter Christum hominibus a Deo tribui gratiam aliquam plane misericorditer, id est, nullis præcedentibus meritis (*Aug. l. de Grat. et Lib. Arbit. c. 13*); hæretici hanc gratiam voluerunt esse remissionem peccatorum, sed simul oppositas in partes discesserunt, affirmante Pela-

gio, *peccata gratis propter Christum remitti* (*In cap. 1 ad Ephes.*); negante Cœlestio dari veniam secundum gratiam et misericordiam Dei, sed secundum meritum et laborem eorum qui per penitentiam digni fuerint misericordia (*Lib. de Gest. Palest. c. 21*).

Instantibus catholicis admitti debere gratiam, qua non tantum peccata dimittantur, sed qua fiat ne peccetur, immo ut recte agatur, immo quæ præveniat voluntates, easque et præparet ut possint, et agat ut non frustra possint; resisterunt hæretici pertinaciter, quasi gratiæ hujusce confessione tolleretur ab homine liberum arbitrium, Deo tribueretur iniquitas, omnia bona fato fierent: atque hic acriter pugnatum est, de gratia præveniente, ejusque vi, et concordia cum libero arbitrio, deque ipsius causa, quæ prædestinatio æterna dei.

Atque hi errores aliquæ plurimi, quos percensere longum sit, ex primo nati sunt, tamquam luxuriantes rami ex stirpe: non omnes quidem sponte, sed prout variis disputationum æstus coegit; nullus tamen, quod notatione dignissimum est, non existit eo tempore quo necdum, vel in Africa, de Cœlestio; vel in Oriente, de Pelagio; vel Romæ, de utroque judicium ullum habitum fuerat; sed quo, vel Romæ sermonibus contentionibusque; vel in Sicilia, rationationibus garrulisque colloquiis, Pelagius Cœlestiusque rem suam promovebant. Quod cum certa temporis ratione constet, demonstrat, opinor, manifeste, falli eos qui cum se libris Augustini impaluisse prædicent, invito nihilominus Augustino scribunt a Juliano, post condemnationem hæresis a Zosimo factam, excogitatum commentum illud postremum de gratia, vel ex meritis data, vel ad facilius tantummodo præstanda pietatis opera. Verum id postea manifestum fiet indubitatis argumentis.

CAPUT III.

Quæstio de mortalitate Adami, prima Pelagianarum omnium, et agitata est a disputantibus, et recensita a scriptoribus quinti sæculi, et a catholicis ejusdem ævi refutata; habuit vero proprias appendices undecim.

Quæstio de morte hominis, an orta sit a natura, cujus conditor Deus; an a peccato, quod ab hominis voluntate nascitur, jam inde a temporibus longe Theodori ætate prioribus mota est; ut eam nullus fere veterum Genesis interpretum omiserit, præsertim cum ageretur de pelliceis vestibus quas Deus primis hominibus post peccatum induisse traditur (*Gen. iii, 21*), quibus mortale corpus significari plures rati sunt. Dum hæc tamen quæstio versaretur, credebatur nemo eum periculo fidei alterutram partem defendi, modo ne corpus mortale diceretur datum homini pro carcere in quo lueret pristinas noxas.

Porro autem tunc temporis communiter omnes opinabantur homini corpus factum esse ex dissolubilibus partibus, promissam tamen immortalitatem a conditore Deo; sed ea lege, ne tanto beneficio indignum se præstaret: qua lege violata, cum promisso excidisset, continuo mortalem exstisisset.

Verum mox disputatum est an mors pro pœna reo inflicta sit, an misero data pro beneficio. Multi pro beneficio collatam putabant, multi pro pœna; sed erat adhuc innocens contentio, quamquam posita velut in lubrico: nam eorum qui mortem defendebant esse pœnam, hanc alii singulorum peccantium propriam aiebant, ut, quod mirabile erat, nullus moreretur, nisi merito peccati sui. Alii contra, communem omnium, quippe quæ orta esset ex communis parentis culpa. Sed isti, prout de peccato primi hominis sentire voluerunt, ita rursum duos in opiniones scissi sunt; quibusdam pœnam solam, aliis culpam quoque ad posteram ab Adamo transmissam defendentibus: atque hinc hæresis ortum habuit, eaque veluti biformis; quibusdam nihil ab

Adamo traductum, ne pœnam quidem, volentibus; quibusdam pœnam sine culpa, utrique enim peccatum originale abnegarunt. Sed primus error Pelagianorum proprius fuit, secundus mansit diu apud eos etiam qui se Pelagianorum hostes profiterentur. Verum priusquam hæc veterum testimoniis probentur, operæ pretium est advertisse, de peccato originali, qua notione vox ista quinto sæculo communiter sumi cepit, nostrisque temporibus accipitur, nonnisi inclinante sæculo quarto disputatum esse: prius enim invidiosa erat, saltem in Oriente, vel ipsa peccati originalis appellatio, perinde quasi Origenis errorem saperet de præexistentia animarum, eorumque in corpora præcipitatione, ad luenda antea vitæ peccata. Quæ causa fuit oppugnatoribus catholici dogmatis cur in Origenem *ποδπαρῆς* defensorem tam vehementer efferrentur.

Sed jam tempus est testimoniis veterum probare questionem de causa mortalitatis humanæ pristinis illis temporibus mortem esse, itumque tres in præcipuas sententias, Adamum scilicet fœtum esse, vel immortalem reipsa, potestate mortalem; vel reipsa mortalem, potestate immortalem; vel neutrius modi reipsa, utriusque potestate, prout nempe merito suum statum, aut faceret, aut mutaret.

Theophilus Antiochenus (fuit is Antiochenæ Ecclesiæ septimus post Petrum episcopus): Dicat aliquis: Mortalisne creatus est homo? Nequaquam. Quid igitur? Num immortalis? Ne hoc quidem: nam a primordio suæ creationis, nec mortalis, nec immortalis conditus est. Si immortalem ab initio eum fecisset, Deum eum constituisset; si mortalem eum formasset ab initio, Deus sone posset auctor hominum mortis videri. Apparet igitur hominem a Deo nec mortalem nec immortalem esse factum; sed, quemadmodum supra significavimus, utriusque quodammodo participem, ut reperiatur ad immortalitatem, servans mandatum Dei, et ut hanc caperet mercedem, tandem et ipse Deus factus: sin autem conversus fuerit ad peccatum, inobediens Deo, ipsi sibi auctor fieret mortis (Lib. II ad Autolye.).

Origenes apud Theodoretum (Quæst. 59 in Genes.). Quid existimare debemus vestes illas pelliceas? Valde quidem stolidum est et anile, Deoque minime dignum, arbitrari Deum pelles animalium jugulatorum aut aliter mortuorum accepisse, et inde pelles illas consuendo, cotidiani more, in vestimentis formam redigisse. Rursum ut vietur hæc absurditas, dicere vestes illas pelliceas nihil aliud esse quam corpora probabile quidem est, et ad assensionem eliciendam efficax; ut non evidens quod sit verum. Si enim pelliceæ vestes sunt carnes et ossa, quomodo antea dixit Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea? His igitur ambiguitatibus obruti nonnulli asseverant vestes pelliceas esse mortalitatem illam qua circumdati sunt Adam et Eva, morti propter peccatum addicti. Sed isti non facile probare possunt quomodo Deus, et non multo magis peccatum, mortalitatem pariat successoribus. Præterea necesse est eos dicere carnem et ossa propria ratione non esse corruptibilia, cum postea patres nostri propter peccatum conditionem mortalitatis acceperint.

Methodius (L. de Resurrect. apud Photium cod. 254). Cum Deus omnipotens Adamum immortalem fecisset, sciens eum ex insidiis diaboli malum factum, uti et ille erat qui eum deceperat diabolus, propterea illi pelliceas vestes concinnavit, quasi illum induens mortalitate, ut per corporis solutionem omne quod in eo malum erat moreretur.

Auctor Questionum ex veteri Testamento (Quæst. 49, apud Aug. tom. IV). Quærendum est, si Adam factus, corpus immortale habuit, an mortale. Deus hominem fecit, qui quamdiu non peccaret, immortalitate vigeret; ut ipse sibi auctor esset ad vitam, aut ad mortem; ut custodiens se a peccato, labore suo gauderet, et esse se immortalem; negligens vero factus ipse sibi imputaret quia cæperat esse mortalis. Quamdiu enim in

Creatoris lege duravit, dignus fuit edere de arbore vitæ, ut mori non posset. Nec enim corpus tale erat, quod dissolvi impossibile videretur; sed gustus arboris vitæ corruptionem corporis inhibebat. Denique etiam post peccatum potuit indissolubilis manere, si a Domino permissum esset illi edere de arbore vitæ. Nam quomodo immortale corpus habebat, quod cibo sustentabatur? Immortalis enim non eget cibo, neque potu. Cibus enim vires prestabat. vitæ autem arbor medicinæ modo corruptionem prohibebat. Sic enim homini erat quasi inexpugnabilis murus.

Gregorius Nazianzenus (Orat. 42). Postquam diaboli invidia, et mulieris insultu, quem, ut mollior, passa est, et ut ad persuadendum accommodator, admovit (o infirmitatem meam! mea enim est primi parentis infirmitas), accepti mandati oblitus, ab acerbo illo gustu victus est, simul et a ligno vitæ, et a paradiso, et ab ipso Deo propter peccatum expellitur, et pelliceas tunicas induit, utique crassiorem carnem et mortalem, primumque turpitudinem suam agnoscit, et a Deo se abscondit, atque hic quoque tamen mortem ac peccati præcisionem elucrat, ne malum immortale sit. Ita pœna ipsa in misericordiam cessit, sic enim Deum supplicia inferre censeo.

Ambrosius (Lib. de Paradiso c. 7). Iterum alia quæstio subrepi, unde mors acciderit Adæ. Utrum a natura ligni ejusmodi, an vero a Deo. Si naturæ hoc ligni ascribimus, videtur ligni hujus fructus vivificanti insufflationi Dei præstare; siquidem quem vivificaverat insufflatio, fructus hujus ligni traxit ad mortem. Aut si Deum operatorem mortis esse memoremus, dicunt quod gemina eum opinione accusemus; quod autem ita immitis, ut noluerit ignorare, cum posset; aut si non potuerit, videatur infirmus. Videamus igitur quonammodo diluendum sit.

Sequitur deiiceps ut veterum pariter testimoniis ostendamus quomodo quæstio, qua ratione mors ex peccato nata sit, an tamquam ex causa pœnæ, an velut ex occasione beneficii miseris collati, intra metas innocentis ejusdem ac religiosæ disputationis diu constiterit; cum omnes scilicet unanimi consensu, mortalitatem, cui obnoxii, et nunc sumus, et fuerunt hactenus Adæ posteri, a peccato primi hominis exortam faterentur; quærerent tamen an mors, post ejectionem cum sua prole ex felicitatis loco in terram miseriam Adamum, dici deberet beneficium, quod miseras finiret, aut pœna, quam proles in exilio nata cum patre pateatur. Datam pro immortalitate hominibus, tamquam beneficium misericordis Dei, sentiebant vulgo catholici, partim propter auctoritatem Scripturæ aientis a Deo factas hominibus vestes pelliceas, ejectionesque e paradiso, ne fructu ligni vitæ viverent in æternum; partim ut recederent longius a gentiliū errore, qui mortem velut summum malum totumque hominis interitum horrent; partim ob præjudiciū aliquid affine Origēnis opintoni de morte, quod sit solutio animi a corpore, sic tamquam in carcere. De multis ita sentientibus quatuor appellasse sufficiat.

Gregorius Nazianzenus (Orat. 42). Postquam diaboli invidia et mulieris insultu accepti mandati oblitus, ab acerbo illo gustu victus est, etc.; atque hic quoque tamen mortem ac peccati præcisionem elucrat, ne malum immortale sit. Ita pœna ipsa in misericordiam cessit; sic enim Deum supplicia inferre censeo.

Ambrosius (Lib. de Bono mortis c. 4). Si recolamus quod Deus mortem non fecerit, sed postquam homo lapsus in flagitium est prævaricationis et fraudis, sententia eum comprehenderit, ut in terram suam terra remearet, inveniemus mortem finem esse peccati, ne quo esset vita diuturnior, eo fieret culpa numerosior. Passus est igitur Dominus subintrare mortem, ut culpa cessaret, etc.

Epiphanius (Hæres. 64). Propterea Deus pelliceas illas tunicas fecit, ut illum velut morte quadam indueret, et ea corporis dissolutione quidquid in eo mali productum fuerat intermoreretur.

Chrysostomus (Homil. 26 in Gen.). Mortis supplicium Adamo Deus propter hoc intulit, ut ne posthac per inobedientiam peccato obnoxius effectus perpetuo peccaret. Non videntur tibi hæc esse maximæ clementiæ, ejici a paradiso, et pœna hac puniri?

Verum cum disputatio, ut diximus, continuisset sese diu inter catholicos quasi limites, erupit tandem, ut est impotens modi curiositas hominum; inquisitum siquidem est ab audacibus nonnullis an revera mors orta fuisset ex peccato, an contra Adamus, sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset, non merito culpe, sed naturæ fato.

Et primo quidem timidius communis Ecclesiæ sententia tentata est, itumque, sin minus reipsa, saltem verbo tenuis, a curiosis illis in partes dicentium mortem non esse inflictam pro pœna, sed collatam pro beneficio; eam enim aiebant per se vel indifferentem, vel etiam bonam, certe non malam, quandoquidem peccandi modus est, malorum finis, securæ post laborem quies, exitus in vitam beatiorē, et sæpe Dei donum. Audacia deinde porro provecta, more gentiliū dixerunt mortem puram esse necessitatem naturæ, cui servire humanum genus oporteat, quomodocumque tandem singuli se haberent quoad mores voluntatis.

Priorem sententiæ partem secutus est Rufinus Syrus, posteriorem Cœlestius: sic enim ille longam super ea re perplexamque disputationem quam producit a num. 32 usque ad 35 concludit his verbis: *Multis igitur testibus edocti, quod mors ista communis mala non sit. Jam longe valere dicamus Qui mortem malam appellant; iste vero, si credimus Augustino, Mercatori, Sixto, atque auctori Prædestinati, capitale hoc dogma asseruit: Adamus mortalis factus est, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset.*

Sed cum id sacris litteris, quarum auctoritas hactenus summa fuerat, pugnare videretur, disputatum est acriter, jam non pro arbitraria quadam, ut prius, questione, sed pro dogmate fidei; primusque existit Pelagianorum error, ex quo reliqui plures, ut ostendimus, originem duxerunt. Atque id in causa fuit cur interlegendum de Pelagianis dogmatibus, istud olim vel unicuique, vel primum omnium censeatur.

Hoc certe primum Mercator meminuit (Præf. l. Subnot.). Ausus est quippe palam publicque his verborum sententiis ejusdem sensum passim disseminare per populos, id est, « Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, fuisset moriturus (Vide c. 2 hujus dissert.). »

Hoc et Prosper in aliorum fronte collocavit (Carm. de Ingr. c. 4):

Hæc primos homines cretos ditione ferebat,
Ut seu præscriptum mandatum transgrederentur,
Sive inculpati servata lege manerent,
Mortem istam prorsus, qua carnem vita relinquit,
Oppetant, quæ non peccato paria, sed ipso
Instituente Deo comes esset fixa creatis.

Primum quoque Augustinus recensuit inter ea quæ ex actis apud Carthaginem cum Cœlestio confectis Pelagii objecta sunt Diopoli. Sic enim ait (Lib. de Gest. Palæst. c. 11): *Sequuntur objecta Pelagio, quæ in doctrina Cœlestii discipuli ejus referuntur inventa. Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset; quoniam peccatum Adæ ipsum solam læserit, et non genus humanum, etc.*

Primum pariter numeravit Hypognostes (In præf. lib. Hypognost. t. VIII Op. August.). *Hujusmodi ergo dogmatis ista est nefanda blasphemia. Adam inquit, sive peccasset, sive non peccasset, moriturum esse. Item peccatum ejus neminem nisi solum nocuit ipsum, etc.*

Paulinus diaconus in judicio Aurelii objecit Cœlestio primum illud, quod perverse docuisset, Adamum, sive peccaret, sive non peccaret, moriturum fuisse. Nam post verba mox allata ex libro de Ge-

stis Palæstinis sequuntur ista: *Hæc ita objecta sunt, ut etiam apud Carthaginem a sanctitate tua, et ab aliis tecum episcopis dicerentur audita atque damnata (Lib. de Gest. Palæst. c. 11).*

Illud ipsum Augustinus primum refellit, et in eo quidem Opere quo cœpit adversus Pelagianam hæresim scriptis pugnare; postquam enim in præfatione promississet se dissoluturum questiones quas Marcellianus proposuisset, continuo caput secundum ita orditur (Lib. de pecc. Meritis c. 2): *Qui dicunt Adam sic creatum, ut etiam sine peccati merito moreretur, non pœna culpæ, sed necessitate naturæ; profecto illud quod in lege dictum est: Qua die ederitis, morte moriemini, non ad mortem corporis, sed mortem animæ, quæ in peccato fit, referre conantur, etc.* Pergit vero in eodem argumento usque ad caput decimum, ubi jam incipit de peccato originali disserere, cum tamen prius questionis istius secundæ ex prima ortum patefecisset.

Augustini exemplum secutus Hypognostes, inde primi sui libri duxit exordium. Adam ergo inquit, sive peccasset, sive non peccasset, moriturum fuisse. Respondemus: *Falleris, hæretice, falleris, etc.*

Primum damnavit Africana synodus; cum enim sint ipsius octo canones adversus hæresim Pelagianam, primus omnium existit: *Placuit omnibus episcopis qui fuerunt in hac sancta synodo, ut quicumque dicit Adam primum hominem mortalem factum, ita ut, sive peccaret, sive non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ, anathema sit.*

Longe post hæc tempora posterior synodus Arausicana primum canonem sancivit de morte per Adam peccatum ab omnibus contractam.

Unicum retulit in sua sanctione Honorius imperator, idque eo maxime, quod in capite cætera complexus sibi videbatur, oriumque inde secundi erroris indicasse. Sic enim ait: *Inipie commentationis auctores Pelagium Cœlestiumque percrebuit existisse.*

Hi parenti cunctarum rerum Deo, præcipuæque semper majestati interminatæ potenti, et ultra omne principium transeunt, tam trucem inclementiam sævæ voluntatis assignant, ut cum formandi mundi opificem curam sumeret, qualitatēque hominis struendi profunda spiritus conceptione libraret, fundati muneris finem anteferebat exordio, et mortem præmitteret nascituro; non hanc insidiis vitii fluxisse peccati, sed exegisse penitus legem immutabilis constituti, ut ad declinandum lethi exitialis, incursum, nihil prodesset abstinentia delinquendi: ejus ita vis putatur astricta, ut non possit aboliri deinceps. Primitivè hominis errorem, in quem capæ mentis, inops rationis, cæcitate irruisset, delapsum ad posteror non fuisse; tantumque apud eum quem malesuada gratiæ infelix rapuisset illecebra transgressionem interdicti existitis discriminis, cum evidens catholica legis omnisaria testatur auctoritas illum interitus omnium fuisse vestibulum, quem divinæ præceptionis sedulum liquet corripuisse mandatum.

Unicum sibi refellendum putavit Nestorius (quamquam forte existit alia etiam causa cur unus meminert), in eoque non mediocrem sermonum quos quatuor Mercator servavit partem posuit, al legendum quisque facile cognosceret.

Quod si a veteribus (neque enim recentiorum nunc ratio habetur) alio nonnumquam ordine dogmata Pelagiana relata sint, ut revera sunt ab Augustino in libro de Hæresibus; immo si questionem de mortalitate Adam prætermiserint aliqui, sicut Hieronymus, alique postea non pauci: id tribuendum reor, vel tempori quo illi scribebant, vel occasioni, quæ subinde varia existit. Aliæ enim aliis temporibus quæstiones velut dominatæ sunt, nec semper opus erat de singulis dicere tam exacte, tamque curiose, quam originis ratio, vel suo quasi jure postularet, vel obtinisset a laudatis antea auctoribus. Et vero postquam origo mortis hominum ex peccato tam

multis quam apertis Scripturæ testimonis demonstrata est, Pelagianum suum illud pristinum dogma de mortalitate a natura necessitate orta deseruerunt, sin minus reipsa, quod vix putem, saltem verbo tenuis, quo tempore Augustinus, vel sermonem 7 de Verb. Apost. habebat, vel ad Bonifacium scribebat : nam illic inducitur Pelagianus, quasi per excessum peccantes, dicentesque (*Lib. iv ad Bonifac. c. 2*) pro meritis suis omnes homines mori, quæ peccaverunt ; neque enim futuram mortem , nisi veniret de peccato. Istic referuntur dicere ex Adam nihil mali transivisse per cæteros, nisi mortem, quæ non semper est malum, cum et martyribus sit causa præmiorum, et vel bonum, vel malum dici faciat, non resolutio corporum, quæ excitabuntur in omni genere hominum, sed meritum diversitas, quæ de humana libertate contingit.

Sed jam quomodo ex hac prima questione pronatæ sint undecim aliæ minus principales, ostendere oportet testimoniis veterum, sive qui pro fide catholica steterint, sive qui ex adverso.

Sunt autem auctores illi, quorum saltem habemus Opera, admodum octo : nam quibus temporibus dissertationes finimus de mortalitate Adæ, adversus Cœlestianos expresse scripserunt, Augustinus, Hypognostes, Mercator, et, si tantis viris tanque catholicis annumerari queat, Nestorius. Pro hæresi scripserunt totidem, Theodorus Mopsuestenus, Rufinus Palæstinus, Cœlestius, et Julianus.

Cœlestianis igitur dicentibus Adamum mortalem ita factum a Deo, ut aliquando tandem moreretur, non pœna culpæ, sed necessitate naturæ (*Aug. l. i de pecc. Merit. c. 2*), objecerunt catholici continuo verba legis divinæ minantis : *Qua die ederitis, morte moriemini* (*Genes. ii, 17*). Quibus procul dubio significatur Adamum moriturum non fuisse, sin minus legem violasset ; quis enim, si sapiat, ei quem velit detertere comminatur id tantum mali quod aliquando certo eventurum uterque novit ?

Exceperunt Cœlestiani (*Aug., ibid., c. 5*), minas Dei ad mortem animæ referri debere, quoniam hæc sola pœna tanto peccato par esse potest ; non pertinere ad mortem corporis, quæ vel ipsa est hominis natura, vel saltem naturæ necessitas.

Stantibus catholicis, præcipientis minas ex sententia condemnantis intelligi debere : Deum vero dixisse Adamo, post violatam legem : *Terra es, et in terram ibis*. Quæ sententia profecto pertinet ad solam corporis mortem ; addentibus quoque deo Apostoli testimonia, eaque ita manifesta, ut non expositorem opus haberent, sed lectorem, quemadmodum ait Augustinus (*Ibid., c. 4*). Alteram ex epistola ad Romanos. *Si Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter justificationem*. Quod si spiritus ejus, qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis, qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis (*Rom. viii, 10 et 11*). Alterum ex secunda ad Corinthios : *Per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum ; et sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur* (*1 Cor. xv, 21 et 22*).

Coacti sunt hæretici priorem exceptionem deserre, velut a parte Paulo contrariam. Fassi sunt igitur verba divini præcepti de morte corporis accipiendi esse, non tamen de naturali, quæ lato contingit, sed de immatura et violenta, qualis infligitur reis ab humano judicio (*Theod. excerpt. 1*). Eo trahebant verba, tum Dei passim in Scriptura, tum hominum minantium sæpe mortem prævaricatoribus legum, nec eos tamen idcirco facientium ex immortalibus mortales. Trahebant et hoc aliud eodem, Deum in penam peccati jussisse Adamo terram colere, non simpliciter, cum jam inde a creatione jussus esset paradisum colere, sed multis sudoribus, quos terra ingrata in tribulos spinasque verteret (*Ibid.*). Addebant pariter exemplum senten-

tiam in Evam latere, qua per peccatum facta est obnoxia, non parvi simpliciter, ad quem nata erat ; sed pariendi doloribus, quos vehementissimos pateretur. Quare, inquebant, sicut natura virum agriculturæ, feminam partui ; pœna virum laboribus, feminam partuum doloribus addixit : sic ambos Deus ob peccatum, non qualicumque morti, sed immaturæ fecit obnoxios.

Atque hinc orta quæstio triplex, quam magna contentione agitant Julianus et Augustinus (*Op. Imperf. ubique passim*), utrum mors ipsa aut mortis tantum immaturæ modus pœna esset peccati : utrum in paradiso futura esset laboriosa femine parturitio : utrum vir agriculture difficili et dura terram subegisset.

Tergiversantibus Cœlestianis, ventum est tandem ad decretorium Apostoli testimonium : *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt* (*Rom. v, 12*). Hinc enim clarissime constat, mortem non ex necessitate naturæ ortam esse, sed ex pœna culpæ ab homine illo commissæ, in quo cæteri exstiterunt : atque hinc enata quæstio de peccato originali, et baptismo parvulorum, quæ licet eam obscuraverit, ex qua sumpsit initium, non desit tamen a diligentioribus tractatoribus ipsi conjungi, ut ne lateret origo tanti mali.

Quæstionis unius ortum ex altera, transitumque Augustinus exposuit ; sed priusquam ipsius verba exscribantur, afferenda sunt reliqua argumenta, sive quæ duo adhibet Hypognostes adversus Cœlestianos, sive quæ pro se Cœlestiani, et Cœlestianorum parens Theodorus.

Primum (*Lib. i Hypognest.*) accipit Hypognostes ex parte mortis ipsius, quam Deus neque fecit, neque vult, voluntate, ut aiunt, antecedente. *Nolite zelare mortem in errore vite nostræ, quoniam Deus mortem non fecit, nec latetur in perditione vitæ : creavit enim ut essent omnia, et sanabiles fecit omnes nationes orbis terrarum* (*Sap. i, 12*).

Secundum (*Lib. i Hypognest.*), ex parte hominis, quem Deus creavit inextinguibilem, et ad imaginem suam fecit ; invidiam autem diaboli mors introivit in orbem terrarum (*Sap. ii, 25*).

Utrumque alii tractatores attigerunt quidem ; non tamen magnum ibi causæ præsidium positum putarunt : nihilominus Cœlestiani graviter inde se urgeri cum sentirent, venerunt in absurdissimam sententiam, quæ dicerent, omnes nasci immortales perinde ac Adam, neminemque mori, nisi suæ culpæ merito ; ipsos etiam infantes mortem pati propter sua peccata, sive quæ in ipsismet matrum uteris perpetrassent. Hanc insaniam Hieronymus, Augustinus et Mercator non tam arguunt vi argumentorum quam deridendam exponunt : ejusmodi enim semina exposuisse, refutasse est.

Cœlestius pro sua causa produxit duo. Primum (*Lib. contra peccati Traduc. apud August. l. ii de pecc. Merit. c. 30*) : Si primi hominis peccato factum est ut moreremur, Christi adventu fieret ut credentes in eum non moreremur ; neque enim prævaricatoris transgressio plus nobis nocuit quam incarnatio vel redemption pro fuit Salvatoris. Secundum (*Ibid. cap. 33*) : Si peccato mors ista corporis accidisset, non ulique post remissionem peccatorum, quam Redemptor nobis tribuit, moreremur.

Utrumque Mercator exponit (*Commonit. c. 2*), tanquam ex libro Pelagii ; sed ut ea Pelagius in commentarios retulerit, non sua tamen persona retulit : sed tanquam dicta a peccati originalis impugnatoribus, id est, a Cœlestio, quem sæpe monuimus primum scripsisse ea de questione adversus fidem catholicam ; utrique porro ratiocinationi respondet Augustinus loco citato.

Alia duo profert Theodorus. Nempe, si peccato morerentur homines, neque Christus delivisset mori,

cum sit purus peccati, neque Enoch, præ aliis sanctioribus, immortalitate donandus fuisset. Primo respondet Augustinus. Secundum per se leve est, cum Deo innumere suppetant aliæ causæ, cur Enoch et Eliam voluerit conservare immunes mortis (*Lib. II de pecc. Meritis c. 29 et 30*).

Nonnulli tandem, quibuscum Mercator conflixit, immo et de quorum questionibus Augustinum consuluit, videntur hunc fere in modum arguti. Si mortalitas contracta est primi hominis peccato, oportet ut, quemadmodum omnes ab Adamo prenati sunt, ita nemo non moriatur, maxime cum ipse Christus mortis fatum expertus sit. Atqui Apostolus docet, aliquos sub finem mundi obviam ituros Christo suis, ut erunt viventes, in corporibus : Quoniam ipse Dominus in jussu, et in voce archangelii, et in tuba Dei descendet de cælo, et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos, qui vivimus, qui relinquitur, simul rapiemur cum illis in nubibus, obviam Christo in æra. Et sic semper cum Domino erimus (*I Thess. IV, 15 et 16*).

Sed hactenus satis de quæstione ipsa principali, cujus appendices fuerunt undecim Pelagianis inter et catholicos controversiæ. 1º An morbi ex culpa oriuntur, vel ex natura. 2º An partium dolores futuri essent in paradiso. 3º An laboriosa sine peccato agricolatio. 4º An Deus sit auctor mortis. 5º An mors censi debeat in malis. 6º An sua quisque culpa propria moriatur. 7º Cur justi moriantur, si mors sit peccati poena. 8º Cur Christus ipse mortem passus sit aliquando. 9º An omnes morituri sint, cum omnes eodem originis peccato teneantur. 10º An omnes per Christi resurrectionem resurgere debeant, aut soli justii. 11º An resurrectio per se debeat in bonis numerari.

CAPUT IV.

Quæstio de peccato originali, orta ex priore, plurimas alias peperit, et eam quidam maximam, de baptismo parvulorum, eorumque redemptione per Christum.

Secundæ quæstionis originem ex priore exponit Augustinus in opere quo primum pugnavit scripto adversus Pelagianos (*Lib. I de pecc. Merit. et Remiss. c. 9*). Cum enim de mortalitate disputasset, eamque ex peccato primi hominis pluribus Scripturæ testimoniis certam probasset, adhibuit tandem postremum istud quasi decretorium : Per unum hominem peccatum intravit in mundum et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt (*Rom. V, 12*). Adhibuit vero non ipse primus : nam cum eodem jam pridem usi essent catholici, Cælestianos excepisse refert (*Loco mox citato*), quod mors ista, quæ illis commemorata est, non sit corporis, quam Adam peccato non meruit, sed animæ, quæ in ipso peccato sit ; et ipsum peccatum, non propagatione in alios homines, sed imitatione transiisse ; neque in parvulis per baptismum solvi originale peccatum, quod in nascentibus nullum omnino esse contendunt.

Intelligebant scilicet, Apostoli testimonio asseri quatuor. Primum, per unum hominem peccatum intrasse in mundum ; alterum, intrasse quoque per peccatum mortem ; tertium, mortem hanc in omnes homines pertransisse (qua generalitate vocum comprehendere oportet infantes) ; postremum denique, omnes in uno homine peccasse. Primum libenter admisserunt, reliqua tria perversis interpretationibus obscurare nisi sunt ; sed Ecclesia temerarios niten- tium conatus damnationis sua retulit.

Eam ob rem quisquis e veteribus dogmata hæresis Pelagianæ, vel recensuit, vel impugnavit, secundo loco posuit id, quod de peccato originali est. Atque ut de Mercatore et Prospero omittam iterum dicere, Paulinus Cælestio secundum istud objecit, quoniam peccatum Adæ ipsum solum læserit, et non genus humanum (*Lib. de Gest. Palest. c. 11*). Ad quæ verba iterum observa, in testimonio Paulini, ut et apud

A Mercatorem, sententiæ quæ de agitur, præfigi conjunctionem causalem quoniam, quo signo indicatur probatio prioris alicujus alterius sententiæ : quare ut probationis quæstio, si quæ aliquando incidit, oritur ex quæstione propter quam solvendam probatio assumitur, quæstionem procul dubio de peccato originali natam esse oportet ex quæstione de mortalitate generis humani, quoniam hæc ex illa probatur.

Secundum Hypognostes numeravit : Item quod peccatum Adæ neminem, nisi solum ipsum, nocuit (*Præf. Hypognost.*). Item : Peccatum Adæ, inquit, neminem nocuit, nisi solum ipsum. Respondemus : Si peccatum primorum hominum solis obfuit illis, et nemini nostrum, etc. (*Hypognost. lib. II, cap. 1*). Memoravit etiam.

Refellit certe secundum Augustinus in opere quo primum in Pelagianos se exercuit. Refellit et secundo pariter libro Hypognostes, cum primo de mortis origine tractasset (*Lib. I de pecc. Merit., c. 9 et seqq.*).

Damnabit Africana synodus canone 2, postquam primo de mortalitate dixisset : Item placuit ut quicumque parvulus recenset ab utero matrum baptizandus negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavaero expietur, unde fit consequens, ut in eis forma baptismatis, in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur, anathema sit ; quoniam non aliter intelligendum est quod ait Apostolus : Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt (*Rom. V, 12*), nisi quemadmodum Ecclesia catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam parvuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.

C Unde Jansenius Ipiensis, postquam dixerat Pelagianorum capitale dogma et aliorum quasi cardinem fuisse, quod Adamus mortalis ita factus esset, ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset (*Lib. I de Hæres. Pelag. c. 13*) ; paulo post istud ait instar esse basis omnium errorum, quod Adæ peccatum ipsum solum læserit, et non genus humanum : cui nempe consentaneum erat, quod infantes nuper nati in eo statu sint in quo Adam fuit ante prævaricationem, atque ita nullo teneantur peccato originali (*Lib. III, c. 1*). Quamquam scriptoris hujus non magna videtur esse auctoritas hac in parte, cum inconstanter loquatur, et modo hæc, modo illud, promptè abripitur disputandi æstu, Pelagianæ hæresis suadamentum ponat.

Ex his redarguas Vossium, qui (*Lib. II Hist. Pelag. part. I*) opinatur quæstionem de peccato originali non ortam ex quæstione de mortalitate, sed hanc ex illa ; virum fefellit quorundam veterum auctoritas, qui cum peccatum Adami propagari in posteros, inde probent, quod ipsi etiam infantes, licet nullius suæ culpæ rei, moriantur ; nec ullos tamen sub justo Deo moriatur, nisi merito peccati. Visi sunt Vossio hujus, si licet ita loqui, genealogiæ non satis prudenter, ostendere quid quæstionis ex quæstione natum sit, non item quid rei ex re, quamvis hæc duo longe diversa sint. Deceptus Vossius imposuit aliis non paucis, quos secum abduxit a vero.

Incredibile autem est, quot quæstiones ex secunda ista, veluti propagines e radice, pullularint. dum enim hinc et inde acriter pugnavit, qua testimoniis Scripturæ, qua cogentibus argumentis, et præsertim consecratis ac connexis cum alterutra opinione, Cælestiani, ut vim adversantium catholicorum declinarent, multa coacti sunt dicere, quæ partim damnata sunt postea in conciliis, partim a Patribus rejecta, velut antiquæ et ab Ecclesia receptæ doctrinæ contraria. Sed catholici vicissim a Cælestianis com-

pu'si sunt in ea causæ instrumenta diligentius inquirere, quæ aliquatenus latebant, velut a pacificis, ut sit, possessoribus neglecta; armaque suis e locis erueri, quibus oppugnatam fidem tuerentur.

Tribus igitur argumentis catholici pro peccato originali pugnant; auctoritate Scripturæ sacræ, ratione petita ex parte tum parvulorum, tum adultorum, et testimoniis Patrum, quibus vel perpetuitas, vel universalitas sententiæ catholicæ demonstratur.

Totidem repugnant hæretici: nam et sacris litteris abusi sunt, et rationes concesserunt, et Patrum verba suam in sententiam torquere nisi sunt. De singulis istis argumentorum generibus dicendum breviter, sed ita, ut vix attingantur quæ post Augustinum, immo quæ post Zosimi sententiam afferri cœperunt; ea potissimum commemorantur, quæ post initia nascentis hæresis et ante proscriptionem sede apostolica factam adhibita sunt.

§ I. Quibus testimoniis Scripturæ pugnatum sit a catholicis; quæ allata a Pelagianis responsiones; quæ ex conflictu quæstiones ortæ.

Observandum est primis temporibus quatuor tantum Scripturæ testimoniis catholicos; tribus potissimum hæreticos pugnassee: illa complexus est, uno quasi fasce, Hieronymus; ista Rufinus Palæstinus.

Sic ergo Hieronymus (*Lib. xiv in Ezech. c. xlvii*), ann. 410. *Quis enim hominum gloriari potest castum se habere cor (Prov. xx, 9), vel ad cuius mentem per oculorum fenestras mors concupiscentiæ non introibit, et, ut parum dicam, animi titillatio? Mundus enim in maligno positus est (I Joan. v, 19), et a pueritia appositum est cor hominis ad malum (Genes. viii, 21); ut ne unus quidem dei, a natiuitatis suæ exordio, sine peccato sit humana conditio. Unde et David confitetur in psalmo: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea (Ps. l. 7). Non in iniquitatibus matris meæ, vel certe meis, sed in iniquitatibus humane conditionis. Unde et Apostolus: Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam super eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ (Rom. v, 14).*

Ipsam scriperat ante annos viginti lib. ii contra Iovinianum, cum hæretici hujus ἀνταρραγωγία acriter impugnaret, ut inde prudens lector obiter observet quanta sit utriusque, sive quæstionis, sive dogmatis de peccato originali et impeccantiæ cognitio.

Rufinus vero in Fidei suæ libello (*Num. 37, 38 et 39*), ante ann. 400. Non ergo Eva propter liberos salvabitur suos, neque ejus soboles matris causa damnabitur, aut patris Adam, sicut imprudentium æstimat opinatio; nam unusquisque hominum, quasi liberi arbitrii sit, ex suorum qualitate gestorum, aut laudandus nimis, aut vituperandus habebitur. Simili modo etiam in die iudicii, aut justificandus erit, aut supplicio subjugandus, sicut et beatus Paulus docet, ita dicens: Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum (*II Cor. v, 10*). Quod autem liberi non pro parentibus puniantur, neque parentes pro liberis, aperte rursus edocuit Deus, cum ad Moysen prophetam diceret (*Deut. xxiv, 16*): Non morientur patres pro filiis, neque filii pro parentibus. Unusquisque in peccato suo morietur. Porro autem arguens Deus imprudentiam filiorum Israël, eo tempore quo apud Chaldaeos, secundum scelera sua, captivi erant, et causabantur, non de se penitus, sed de parentibus suis, quasi illi totius eorum nefandi sceleris fuissent causa, Deum de captivitate sua criminabantur injuste, cum dicerent: Via Domini non est recta, quoniam patres nostri comederunt vnam acerbam, et filiorum dentes obstupuerunt (*Ezech. xvm, 2*). Dicit ad eos per Ezechiel prophetam (*Ibid., 3*): Vivo ego, dicit Dominus, si ultra fuerit iam dicta parabola ista in Israël, quoniam omnes animæ meæ sunt, sicut anima patris, sic et anima filii, meæ sunt; anima quæ peccat, ipsa morietur. Et iterum (*Ibid.,*

20): Filius, inquit, non accipiet iniquitatem patris, neque pater accipiet iniquitatem filii. Et iterum (*Ibid., 30*): Unumquemque vestrum secundum viam suam judicabo vos, domus Israël, dicit Dominus. Cum dixisset Deus: Vivo ego, si ultra fuerit dicta parabola ista in Israël, aperte docuit, non eos in eadem imprudentia permanere. Post hæc igitur Dei testimonia, insaniunt qui per unum hominem Adam omnem orbem terrarum iniquitatis flagitiorumque condemnant.

Observandum pariter ab Augustino adhibita octo alia testimonia, quæ Julianus partim sine responsione reliquit, partim detorquere conatus est in alienos sibi quæ commodos sensus; adhibita sunt etiam Juliani quædam, quæ Augustinus interpretatus est. Sed neque hæc Juliani, neque illa Augustini multum ab albis prioris ævi disputatoribus discussa sunt, sive quia spernerentur præ reliquis, sive quia nondum in mentem venissent. Photius certe in synopsis librorum quinque Theodori adversus Augustinum unius tantum expresse meminit, ex psalmo l: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea; sic enim scribit: Afferre autem illos et illud ait: Ecce in iniquitatibus conceptus sum; et si quæ sunt generis ejusdem: quamquam postremis verbis alia indicavit non obscure.

Observandum tertio, ignotum esse quid postremis Scripturæ testimoniis ab Augustino allatis Pelagiani responderint: siquidem nihil ab ipsis hanc in rem scriptum habemus, nisi quod Julianus libris Augustini, vel tribus ad Marcellinum tribunum, vel duobus ad Valerium comitem, vel quatuor ad Bonifacium papam retulit; quamquam solis per se duobus ad Valerium, reliquis tantum vel obiter contradixit. Similit vero de aliis, etiam de Opere elaboratissimo sex librorum, quibus Augustinus quatuor Juliani refellit, sive ipsos nunquam viderit, quod forte mentitur apud Mercatorem (*In præf. ad Subnot.*); sive, quod æquius opinari, dissimulaverit propter difficultatem respondendi.

Ambrosius igitur et Hieronymus, ille in libro de Arca et Noe, hic in Commentario ad caput 47 Ezechielis, argumentati sunt verba hæc Genesis: Videns Deus, quod multa malitia hominis esset in terra, et cuncta cogitatio cordis intenta esset in malum omni tempore, etc. (*Gen. vi, 5*), feceruntque in eo vim, quod intelligi non possit quomodo hominis, quem Deus rectum condidit ab initio, cuncta cogitatio cordis intenta sit in malum omni tempore, nisi natura fuerit vitata, nec jam tales procrearent homines et seminibus, qualis primus creatus est a Deo et limo.

Locum hunc videtur sibi Pelagius objicere in libro de Natura, cum scriberet, primo de eo disputandum esse quod per peccatum debilitata dicitur et immutata natura, etc. (*Apud August. l. de Natura et Gratia c. 19*). Objecit vero sine adversarii nomine, propter reverentiam, credo, Ambrosii, quem laudare solitus erat; negavit porro, saltem implicite, hunc esse sensum Scripturæ, qui dicebatur, siquidem natura ipsa peccato, quod per se caret substantia, immutari non possit.

Verum locus iste Genesios non videtur a catholicis magni factus, ab Augustino certe neglectus est. Inde tamen oriri potuit quæstio, agitata frequentius postea, utrum peccati foret aliqua substantia, quod Augustinus, Hypognostes, alique disputarunt.

Credidit Augustinus majoris esse ad hanc rem momenti mandatum Dei de circumcidendis octavo die parvulis: Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit (*Gen. xvii, 14*). Sed locus hic, nec a primis disputatoribus productus est; nec ab Augustino ita expositus, ut consentientes haberet alios, etiam catholicos interpretes; nec Juliani visus est responsione dignus, cum tamen ab eo lectus esset, quippe in secundo libro de Nuptiis allatus.

quare nec ullam genuit quæstionem de circumcisionis fine.

Illud vero Jobi, quod juxta LXX ita legitur : *Quis enim mundus est a sorde? sed nemo, etsi unius diei sit vita ejus super terram* (Jobi xiv, 4), adhibuerunt Hieronymus in caput xlvii Ezechielis. Augustinus lib. vi in Julianum cap. 12, alibi que passim : sed illud Jobi neque a Pelagianis responsum meruisse puto, neque potuit vehementer tunc temporis urgeri, siquidem Ecclesiæ tractatores fere communiter interpretati sunt verba hæc in alium sensum. Unde Ambrosius (Lib. i de Interp. Jobi c. vii) : Vere miserabilis conditio, ut homo peccati sui, quod vitare non possit, rationem præstare cogatur, intrare in conspectu Domini, et judicium subire Omnipotentis compellatur, edere causas suorum gestorum, quæ tot vitæ suæ ætatibus percurrerit, cum mundus a peccato quis esse non possit, ut ab ipsis cunabulis prius obrepit infantie culpa, quam sit ullus sensus erroris. Quamque illud miserabile, ut brevis sit vita ejus, dulcis illecebra, multiplex ærumna, iracundia quotidiana! Itaque in exigua delectatione amaritudo perpetua est. In Commentario tamen ad illa Psalmistæ verba : *Ecce in iniquitatibus conceptus sum* (Ps. l, 7); testimonio Jobi utitur, sed, ut tunc erant tempora, implicate de re nouum satis explicata.

Jam vero famosum illud psalmi l : *Ecce in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea* (Ps. l, 7), ab omnibus fere catholicis productum est, ab Hilario in psalm. cxviii, Ambrosio lib. i de Penitent. cap. 2, Hieronymo in cap. xlvii Ezech., Augustino lib. ii Oper. Imperf. cap. 73, et lib. iii cap. 12. Verum, cum locus iste afferri solet, ut ex Theodoro apud Photium cognoscimus, non constat quid responsionis a Pelagianis datum sit.

Augustinus, cum alibi sæpe, tum maxime in introque Opere contra Julianum, tota orationis vi argumentatur illud Ecclesiastici : *Grave jugum super filios Adam a die exitus eorum de ventre matris eorum, usque in diem sepulture in matrem omnium* (Eccli. xl, 4).

Argumentatur et istud Sapientiæ : *Non ignorans quoniam nequam est natio eorum, et naturalis malitia ipsorum, et quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum; semen enim erat maledictum ab initio* (Sap. xii, 10). Sic enim ait : *Nempe de quibuscumque dicat ista, de hominibus dicit; quomodo est ergo ejuslibet hominis malitia naturalis, et semen maledictum ab initio, nisi ad illud respiciatur, quod per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt* (Lib. ii de Nupt. et Concup. c. 8)?

Julianus (Lib. iv Op. Imperf. c. 123) argumentationem Augustini vexat acriter, nititurque ex ea ipsi Manichæam asserere impietatem de natura mala; negat vero inde peccatum originale probari, quia perinde a Sapiente dicitur *Chananeorum semen maledictum, ab initio, atque ab Isaia benedictum semen Israelitarum* (Isai. lxi, 22, juxta LXX). Unde concludit seminis conditiones illas, cum sint oppositæ, ad peccatum originale, quod generale debet esse, atque una in omnibus ex causa oriri, non pertinere.

Atque hæc fere sunt quæ ad fidem peccati originalis propagandam catholici ex veteri Testamento afferbant primis illis temporibus : protulerunt e novo (Rom. vii, 17) alia quæque, sed quorum duo, quæ partim ex communi lege baptismi, partim ex peccato habitante in membris sumpta sunt, pertinere magis videntur ad rationes conficiendas quam ad rem suo solo pondere firmandam. Tertium vero, quod de morte omnium in Adam, omniumque in Christo resurrectione antea memoratum est (I Cor. xv, 22), rem per se non efficiebat, sed ratiocinii tantum adminiculæ, quæ causa, ut aiunt, ex effectu.

A peccatum commune omnium mortalium ex communi pœna, quæ mors est, concludebatur. Quæcumque pariter ex eo petita, quod simul dicti ab Apostolo, *natura filii iræ* (Ephes. ii, 3), nemo ante Augustinum adhibuit; ipse vero eo usus est, antequam de hæresi Pelagiana quidquam audivisset, in Opere nimirum quod necdum presbyter absolvit; usus quoque in prioribus adversus hæresim illecebrationibus (Lib. iii de Lib. Arb. c. 19) : quare latere non potuit Pelagium, cum constaret visos fuisse libros Augustini de Libero Arbitrio, hos enim laudat (Lib. de Natura); ignotum tamen quid expresse, vel ipse, vel sectarii responderint. Quamquam Pelagius, cum interpretaretur hunc locum, Apostoli sensum longe alio abduxit; ait enim (In comment. ad c. ii Epist. ad Ephes.) : *Quando mens nostra rebus terrenis et carnalibus inhærebat, non solum desiderabamus, sed et faciebamus quæcumque mala cogitatio suggerisset; ita nos paternæ traditionis consuetudo possederat, ut omnes ad damnationem nati videremur : Deus autem misericors, &c.* Quæ videri potest responsio quædam ad locum Apostoli in libris de Libero Arbitrio prolatum : siquidem scripti sunt a Pelagio Commentarii post hosce libros, annis saltem duodecim.

Pugnatum est igitur a catholicis invicte testimonio Apostoli : *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt* (Rom. v, 12); et : *Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ* (Ibid., 14); et : *Sicut per unius delictum, in omnes homines, in condemnationem; sic et per unius justitiam, in omnes homines, in justificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam unus hominis peccatores constituti sunt multi; ita et per unius obedientiam justi constituentur multi, &c.* (Ibid., 18 et 19). Hinc enim tria confecta sunt : primum, mortem idcirco in omnes pertransisse, propter Adami peccatum, quia peccatum pertransiit, id est, propagatum est; alterum, pertransisse peccatum in eos etiam qui non imitatione peccaverunt, sed propagatione sola; postremo, multos per delictum Adæ in perditionem pervenire, perinde ac multi per Christi justitiam justi constituti sunt.

Argumentum hoc adhibuit est, jam inde a primis temporibus nascentis hæresis, id est, ante quintum sæculum; fuitque velut fundamentum, quo deinde Ecclesia sententiam catholicam definitionemque suam stabiliri voluit. Illud certe Milevitana synodus in litteris ad Innocentium I; illud Africana in canone 2, Arausiana secunda in canone item 2, Tridentina in sessione quinta, Zosimus Pontifex in tractoria, Gelasiusque in epistola decretali ad episcopos Piceni, tamquam apertum fidei testimonium protulit.

Et vero, ipsius vi cum vehementer se premi Pelagiani sentirent, nihil non excogitarunt, nihil non dixerunt, quo videri possent, et inde se expedire, et simplicioribus mentibus persuadere, eo loci, non de peccati traduce, ut tunc temporis aiebant, sed de imitatione quæstionem esse.

Singulas ergo voculas connectati sunt, singulaque adjuncta argumentati in rem suam. Dixerunt primo, peccatum Adami cum justitia Christi ab Apostolo componi, amboque æquari : quare Adami peccatum in omnes non transisse, quia nec justitia Christi in omnes transiit; idque indicari volebant voce hæc *multi*, quæ usus est Apostolus, consulto abstinentes a generaliore. Dixerunt deinde, peccatum ab multis istos transisse, non propagatione, sed imitatione : nocuisse enim posteris Adamum, sicut profuit Christus, exemplo scilicet, quod ille mali, iste boni operis præbuit. Dixerunt postea, Apostolum, si de propagatione loqui voluisset, non diciturum fuisse per unius delictum peccatum intrasse, cum propagationis opus sit duorum. Hæc Julianus proluxe, libro secundo

posterioris operis adversus Augustinum, sed quæ Pelagius in commentariis in Epistolam ad Romanos, Cælestius in libro contra traducem peccati præmonstrasset, siquidem ea catholici refutarunt ante ann. 422, quo Julianus ad scribendum opus istud accessit.

Hinc quæstiones quinque ortum duxerunt. An Christus solo exemplo profuerit hominibus, eoque fuerit, vel unica, vel potissima veniendi causa, ut reliquis vitæ modum in se ostenderet. Qua ratione iustitia Christi proficiat parvulis, qui exemplum imitari non possunt. Quomodo parvuli dei possint credentes, cum solis credentibus Christi prosit iustitia. Qua ratione Christus infantium dei queat, vel redemptor, vel salvator et Jesus. An pro ipsis mortuus sit. Uno verbo quid paucorum illi dierum homines Christo debeant. Quamquam et alia etiam occasione, baptismi scilicet parvulorum, quæstiones ejusmodi discussæ sunt.

§ II. Quæ testimonia Scripturarum a Pelagianis prolata sint: quid responsi datum a catholicis; quæ inde quæstiones ortæ.

Testimoniis Scripturæ, quæ catholici proferrent, opponenda putarunt Pelagiani alia Scripturæ testimonia, quibus suam sententiam, si qua possent ratione, suaderent. Id vero præstiterunt hæc in parte, quod in alia quacumque soliti: sic enim Cælestius in tertia parte libri Ratiocinationum, cum ageret de impeccantia, testimonia testimoniis composuit. Non dubium, quin idem, ut erat suæ methodi retinentissimus, observaverit in libro adversus traducem peccati; in quo tamen ignotum est quæ adhibuerit, etsi aliqua adhibuisse constet, vel ex eo, quod in fragmentis nonnulla oblique tanguntur. Ipsa autem procul dubio inde accepit, unde Pelagius et Julianus, ex Rufini Syri libro, ex quo, sic tamquam ex fonte, hæresis Cælestiana hausta est.

Pelagius adducit dictum Pauli: Sine lege peccatum mortuum erat; ex eo enim concludit: Si cum lex non esset, peccatum non erat, insaniant, qui de Adam per traducem asserunt ad nos venire peccatum (Comment. ad cap. vii Rom. 8). Quasi diceret: Peccatum in his nullum esse potest, in quibus nulla est legis cognitio; nulla vero est in parvulis: in ipsis igitur peccatum est quasi mortuum.

Adduxit plura Julianus, partim in libello fidei suæ, partim in operibus duobus contra sanctum Augustinum: sed cuncta fere mutatis est, quemadmodum et Pelagius illud suum, a Rufino, sic tamquam a primo nesciariæ doctrinæ, non quidem magistro, cum didicerit a Theodoro, sed scriptore, cum Græce scripserit, ante patefactam Latinis hæresim.

Rufinus igitur primum usus est verbis Dei dicentis ad Moysen: Non moriuntur patres pro filiis, neque filii pro parentibus; unusquisque in peccato suo morietur (Deut. xxiv, 14). Id ipsum transtulit suum in libellum Julianus, traxitque tragice in libro tertio posterioris operis (Cap. 12 et seqq.). Vis autem in eo erat, quod ita Deus judicare credendus sit, quomodo judicandum præcipit, cum sit fons et exemplar omnis iustitiæ, quæ in iudeis dominari debet.

Respondit tamen Augustinus (Ibid.), legem hanc pertinere et ad filios jam natos et ad homines judicandos: non item, vel ad filios in primo parente damnatos, in quo ut moriuntur, ita et peccaverunt; vel ad Deum, qui sua judicia, sive cum per se ipse judicat, sive cum per homines vicarios, non alligavit hac lege, quemadmodum constat exemplo parvulorum, et qui diluvio, et qui Sodomorum incendio, et qui supplicio Achani assumpti sunt.

Atque hinc nata quæstio est, utrum iustitia vetet, alterum pro alterius noxa puniri, etiam a Deo.

Utitur deinde verbis Dei per Ezechielem respondentis Israelitarum querelæ, inere se parentum peccata, sibi que obstupescere dentes, cum patres manducassent acerbam uvam. Vivo ego, dicit Dominus,

si ultra fuerit jam dicta parabola ista in Israel: quoniam omnes animæ meæ sunt, sicut anima patris, sic et anima filii, meæ sunt; anima quæ peccat, ipsa morietur (Ezech. xviii, 3). Et iterum: Filius, inquit, non accipiet iniquitatem patris, neque pater accipiet iniquitatem filii (Ibid., 20). Et iterum: Unumquemque vestrum secundum viam suam iudicabo vos, domus Israel, dicit Dominus (Ibid., 30). Vis hujus loci eadem fuit quæ prioris. Ipsum quoque pariter Julianus, non solum totidem verbis descripsit in libello fidei, sed etiam libro quarto prioris operis, tertioque posterioris verbosissime argumentatus est.

Respondit Augustinus, dictum illud propheticum esse promissionem novi Testamenti, et spiritualis hereditatis ad alterum sæculum pertinentis: id enim agi gratia Redemptoris, ut paternum chirographum deleat, simulque efficiat, ut nemo alterius voluntate sit reus, sed unusquisque postmodum pro se rationem reddat (Lib. vi prioris op. contra Jul. c. 12, et l. iii posterioris c. 33 et seqq.). Id vero comprobatur Jeremiæ testimonio, qui cum pene similia dixisset, secutus adjunxit: Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et consummabo domui Israel, et domui Juda testamentum novum: non secundum testamentum, quod disposui patribus eorum (Jerem. xxxi. 31). In novo igitur Testamento, deletio per sanguinem Mediatoris paterno chirographo, incipit homo paternis debitis jam non esse obnoxius renascendo, quibus fuerat obligatus nascendo.

Utitur pariter Apostoli testimonio, quod in suam quoque confessionem fidei Julianus inseruit (Lib. iv prioris operis c. 4): Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum (II Cor. v, 10). Quærebat vero Julianus id quomodo in parvulis quibuscumque accipi posset, cum nihil mali gesserint, maxime qui premature obeunt; nec iudicium exerceatur, nisi de cæperibus propriis malis.

Respondit Augustinus in utroque opere contra Julianum, et in primo (Lib. vi, cap. 4) quidem interrogat, an manifestandi sint parvuli, an non. Si non manifestabuntur, quid te adjuvat, inquit, ista sententia, quando ad eos non pertinet, quorum nunc agitur causa? Si autem manifestabuntur, quomodo reportat eorum quisque, quod gessit, qui nihil gessit, nisi quia pertinet, ad eos, quod per corda et ora gestantium, sive credunt, sive non credunt? Propria corporis sui enim dixit, quod ad unumquemque in seipso jam viventem pertinet, etc. In posteriore autem (Lib. iii, cap. 109): Dic ergo, ait, quid boni per corpus gesserint proprio libero arbitrio, ut recipiant regnum Dei, tam magnum bonum; aut quid mali egerint propria voluntate, qui parvuli abalienabuntur ab hac vita Dei. Quod si, ut necesse est, fatearis, sine ullis operibus liberæ voluntatis, quæ gerit quisque per corpus, illos in Christo vivificari, cur non fateris istos in Adam mori, cum scias Adam Christo e contrario esse formam futuri? etc.

Hoc in loco nasci cæperunt quæstiones, quæ et ipsæ alia occasione postea commotius ferbuerunt. Quomodo infantes, qui premature moriuntur, pertinent ad supremum Christi iudicium, sive illi baptismo tincti sint, sive non sint, cum iudicium de bonis operibus malisque propriis exerceatur? Quam ad partem sint post sententiam iudicis discessuri, qui tincti non fuerunt? An illi medium quemdam in locum recedant?

Advertendum porro, alia quædam e Scripturis producta fuisse, tum a Rufino, tum ab ipsis excriptore Juliano, cuiusmodi sunt de naturali usu concubitus, Roman. i; de salvatione matrum per generationem proflis, I Timot. ii; de sanctificatione filiorum a parentibus, I Cor. vii; de justificatione hominum per obedientiam Christi, Roman. v. Sed illa, cum valuerint potius ad confirmandas rationes solvendasque objectiones, quam ad id, quod ageretur, per se ipsam conciliandum, ad rationes differre debent.

Advertendum deinde, nulla fere prolata fuisse testimonium ab alterutra parte, quæ non quisque suum in auctorem retorquere mteretur; nulla etiam, quæ non diligentius discussa fuerint: sed laborandum catholicis eo magis fuisse, quod veterum tractatorum plures viderentur pro Pelagianis locuti, ut qui contra Manichæos vehementius inveherentur; immo celeberrimi quique inter Græcos, Origenes, Diodorus Tarsensis, et Theodorus Mopsuestenus ipsa pelagianizarent: Basilius et Chrysostomus videri possent verbo favere; e Latinis duo, Ambrosius et Hilarius, quorum erat summa auctoritas, sententiam dixissent, securis ut lit temporibus, id est, verhis non usque adeo sollicitè provisus, quin dicta contra Jovinianum et Manichæum malefisis hæreticorum futurorum insidiis paterent.

Advertendum etiam, Hieronymum, cujus erat ea tempestate maxima in interpretandis Scripturis auctoritas, laudatum initio a Pelagianis fuisse, quamdiu nempe visus est ipsis posse, vel in suas partes trahi, vel retineri artibus feminarum illustrium, amicorumque precibus, ne suis molitionibus obsisteret: postea vero quam pro fide pugnare cœpit apertius, calumniam passum, partim a Pelagio, quasi commoveretur invidia erga veterem amicum (*Hier. in pref. Dial.*); partim a Juliano, perinde ac si mendacii Christum, peccatque reum fecisset (*Lib. iv. op. post. cap. 87.*); partim a Theodoro, tamquam, vel Manichæum, qui homines natura peccare diceret (*Phot. cod. 177.*); vel Scripturæ corruptorem, qui quintum Evangelium introduceret; vel imperitum, qui vetus Testamentum inepti cujusdam Hebræi ope perverteret; vel Ecclesiarum pestem, quas absurdis suis opinionibus imbueret.

Advertendum pariter, Hieronymum scripsisse multa, ante motas a Pelagianis quæstiones, quibus hæreticos jurare credi posset, saltem a minus eruditis, nisi mentem catholicam aliunde satis probasset: nam quibus in locis Scripturæ Pelagiani præsidium ponebant, et firmamentum opinionis suæ, hos ita exposuit, ut propter anticipata quædam præjudicia, hæreticorumque ardens odium, propius a Pelagianis, quam ab Augustino distare, videri queat. Id observavit Jansenius Iprensus (*Lib. vii. de Hær. Pelag. cap. 4.*) in quæstione de gratia præveniente, et initio fidei, quod etiam videtur de reliquis fere gratiæ mysteriis fieri, cum errores Pelagianos super ea re haustos scribit ex commentariis Origenis in Epistolam ad Romanos, quos nemo nunc legit, nisi Latine, quosque interpretatus est Hieronymus more suo, id est, ut non tam veriter quam exposuerit: atque ita sententias non libenter voluerit credi iure suas, quas ab Origene acceptas, cunctasque, ut libuit, ornatas quasi aduolasset.

Advertendum denique quod habet Photius (*Cod. 177.*) de Theodoro Mopsuesteno, defensores peccati originalis impugnante. Porro, inquit, Theodorus recte quidem facit, quod hæc ipsa detestetur ac rejiciat, interdumque optime ac valide ipsorum absurdos et blasphemias opiniones refellat, necnon sacræ Scripturæ locis, quibus illi abusi sunt, proprios sensus adaptando, ut omnino imperitis redarguat. Verum hoc ei perpetuum non est: nam et Nestorii sectam in multis partibus nobis visus est, et Origenis, saltem de fine suppliciorum, mussiari sententiam.

Ex his apertum est, primo Theodorum omnibus quæ catholici proferrent testimoniis respondisse, sed responsiones perisse, magno historici detrimentum. Deinde vera esse fragmenta, quæ Mercator exscripsit: continetur enim quarto excerpto affine quiddam Origenianæ sententiæ, cujus meminit Photius. Denique communi convicio Pelagianos imperitiam catholicis exprobrasse: id enim queritur Augustinus frequenter, præstiterunt vero Pelagius Julianusque frequenter. Postremo id habuisse Pelagianos in more, ut nihil sibi obiectum sinerent abire sine responsione. Vide Hieronymum in epistola ad Gtesiphontem.

A § III. Quas rationes ad astruendum peccatum originale catholici protulerint; quibus declinationibus usi hæretici, et quæ inde quæstiones ortæ.

Postquam visum est quibus Scripturæ testimoniis pugnatum sit, hinc et inde, quæque acriter partes utrinque locum hunc agnoverint, oportet deinceps, quod secundum proposuimus, ostendere quibus catholici rationibus quantisque ad constringendos pertinentes hæreticos usi sint. Possunt illæ vero facile ad duo capita reduci, siquidem aliæ ex parte parvulorum sumptæ sunt, aliæ ex parte majorum; utrumque tamen caput Pelagius subtiliter adverit ex hoc uno pendere, quod in omnibus natura dicitur vitata (*Lib. de Natura*). Adverit etiam Augustinus, cum Pelagianis objiceret quod dicerent naturam humanam neque in parvulis medico indigere, quia sana est; neque in majoribus gratia adjutorio, quia sibi sufficiens est ad salutem (*Lib. de Natura et Grat. c. 6.*).

B Ex parte igitur parvulorum catholici argumentum duxerunt hunc fere in modum: Si vitata non sit, vel in ipsis infantibus, natura, nec ullum existat originis peccatum, infantes neque baptismo Christi egent, aut omnino ad Christum pertinent, neque pati debent eas sub Deo justo miseras quibus obnoxii cernuntur: egere autem infantes Christi baptismo, constans est huiusque semper Ecclesiæ totius fides: eosdem miseris confictari tam manifesta quam quotidiana experientia ostendit; est igitur in infantibus peccatum originale, naturaque in ipsis quoque vitata. Verum hoc ratiocinium per partes singulas explicari debet; et primum quidem, qua spectat baptismum.

C Catholici ergo ab impugnatoribus peccati originalis seiscitabantur qua tandem de causa parvuli baptismo Christi egent, tamque sollicitè gestantium manibus ad ecclesiam ablundi ferantur, sin minus rei sint peccati a parentibus traduci. Cumque baptismus, quem Ecclesia ministrat, et Christi sit, et ablutio quædam, et regeneratio, seu renovatio interioris hominis, et in remissionem peccatorum, et in morte Christi, et certis in tota Ecclesiæ ritibus, lisdemque sacramenti verbis in omnibus celebretur, septem inde argumenta sumpserunt, Pelagianis sane indiosissima.

Nam si baptismus, quem Ecclesia confert parvulis, Christi sit, id est, Jesu, qui salvum facit populum suum a peccatis eorum (*Matth. 1, 21.*); Redemptoris, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus (*1 Tim. ii, 6.*); liberatoris, qui eripuit suos de potestate tenebrarum (*Coloss. 1, 13.*); et ejusmodi plura, quæ Mercator omnium diligentissime prosecutus est: si baptismus, inquam, quo infantes tinguntur, sit Christi, eos oportet vel hoc baptismo non indigere; vel si egent, ipsis beneficio salvari a peccatis, redimi a captivitate, erui de potestate tenebrarum, etc. Cum ergo neque peccaverint, neque venerint in captivitatem atque potestatem diaboli, suæ voluntatis merito, aliena certe voluntate peccaverint, aliena in captivitatem venerint, aliena in potestatem tenebrarum inciderint. Peccatum igitur primi hominis, cujus poenam, id est, mortem patiuntur, ipsis imputatur.

D Deinde, si baptismus ablutio quædam est, ut certe est, nemoque, nisi qui renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, introire possit in regnum celorum (*Joan. iii, 5.*), necesse est procul dubio ut sacramenta Christi, qua divina quædam sunt veracique symbola, id operentur interius quod exterius significant, atque ita lavacro aque in verbo vitæ (*Ephes. v, 26.*) parvulorum anime mundenur a macula; sed qua tandem, nisi peccati? et cujus peccati, nisi quod et alienum est, ut loquitur Cyprianus, propter commissionem; et proprium, ut ait Augustinus, propter contagium?

Postea, si baptismus habeat vim regenerationis ejusdem in Christo, atque renovationis secundum Spiritum, necesse est parvulos in primo Adam ante fuisse mortuos, quam renascantur in Christo novo Adam; necesse pariter prius in vetustatem lapsos

esse quam renouentur, Christum induti, novaque facti in Christo creatura. Mors autem illa prævia, non est perfectio corporis, sed animæ, quod peccatum; nec alia cogitari potest vastitas, quam qua Dei imago homini, cum a Deo fingeretur, impressa, et peccato quasi decolorata sit.

Quarto, vere dixit Apostolus : Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, et consepulti cum illo per baptismum in mortem (Rom. vi, 3). Cum ergo in morte Christi baptizari nihil aliud sit quam perinde peccato mori, ac carne Christus mortuus est, parvuli procul dubio, cum baptizantur, peccato moriuntur : cui autem, siquidem origine nullum traxerunt?

Quinto, confitetur Ecclesia, unum baptismum in remissionem peccatorum : nulli ergo alteri conferri potest, nisi forte dicatur vanum quoddam et mendax symbolum, quam peccatori; parvuli ergo peccatores, non voluntate, sed origine.

Cum tandem in baptismo exorcizentur parvuli atque insufflentur, aut vani sunt quæ Ecclesia Dei ritus adhibet, aut a parvulis diabolus abigitur, sub cuius hactenus potestate fuerint, vel tamquam filii iræ divine, vel tamquam servi sub domino mortis atque peccati. Unde Augustinus Pelagianos alloquens, cum hoc argumentum tractaret (*Lib. iii prioris Operis contra Iul. c. 5*) : *Pergite, et sicut dicitis : In sacramento Salvatoris baptizantur, sed non salvantur; redimuntur, sed non liberantur; lavantur, sed non abluuntur; exorcizantur et exsufflantur, sed a potestate diaboli non eruantur; sic etiam dicite : Funditur pro eis sanguis in remissionem peccatorum, sed nullius peccati remissione mundantur. Mira sunt quæ dicitis; nova sunt quæ dicitis; falsa sunt quæ dicitis. Mira stupemus, nova cavemus, falsa convincimus. Observa quomodo sanctus doctor argumentum suum sibi et traditionis pondere, cum novitatis arguit Pelagianorum commenta.*

Postremo denique, cum unus sit, sive qui parvulis, sive qui maioribus conferitur baptismus; cumque iisdem sacramenti verbis in utraque ætate celebretur, eandem pariter viam habet in utriusque modi hominibus; atque ita, non minus in parvulis quam in maioribus animam abluit a macula peccati, idque operatur quod ablutionis symbolum loquitur.

Pelagiani, cum propter hæc argumenta, jam inde a primis motorum questionum temporibus, intoleranda quadam invidia flagrarent, ipsorum vim suis artibus, id est, cavillationibus, mendaciis, et generali vocum ambiguitate declinare conati sunt, partim retorquendo sua in catholicos tela, partim distinctionum subtilitate infringendo quæ retorqueri non possent.

Primus igitur erroris parens Theodorus, ut responderet querentibus quare pueri sanctissimis mysteriis communicant, cur baptismate digni iudicantur, nisi quia et ipsi peccata abundant, insilo in naturam ipsam peccato, in peccatorum enim hæc remissionem conferuntur, a duas esse peccatorum remissiones asseruit : alteram quidem de commissis; alteram vero impieccantiam ipsam, seu non amplius peccare, veniuntque perfectam, et absolutum peccati interitum. » Hæc cepit se manifestare ex quo Christus Dominus carnem induit, et nobis dari ἐν ἀποδόσει τῆς αἰῆς; perfecte vero datur, et pro bonis operibus, et in instauratione post resurrectionem, qua ut possumus, et nos, et infantes baptizantur (*Phot. cod. 477*).

Rufinus Theodori discipulus ante ann. 400. Sin vero, inquit (*In libel. Fidei c. 6 num. 40*), quod ipsi asserunt (adversantes catholici), propter peccatum Adam moriuntur infantes, dicant nobis cur statim baptizati mortem gustare permittuntur : quippe cum omnes, qui baptizati sunt, et propter hoc filii Dei facti, peccatum habere non possint. Et siquidem propter peccatum Adam baptizantur infantes, qui ex parentibus Christianis nati sunt baptizari minime debent, et quasi sancti proinde habebuntur, quia de parentibus

A sunt fidelibus procreati, sicut beatus Paulus docet, hoc modo dicens : Alioqui filii vestri immundi sunt, nunc vero sancti sunt (*I Cor. vii, 14*). Similiter autem etiam beatus Joannes dicit de procreandis filiis, quia simul atque nascuntur illuminationem sanctificationis ab unigenito Verbo percipiunt, cum dicit : Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum (*Joan. i, 9*) Baptisma igitur infantes non propter peccata percipiunt, sed ut spiritualem procreationem habentes, quasi per baptismum in Christo creentur, et ipsius regni cælestis participes fiant, sicut beatus Paulus docet hoc modo : Si qua in Christo nova creatura (*II Cor. v, 17*). Et iterum : Sin autem filii et hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi (*Rom. viii, 17*). Unde Cornelius (*Act. x*), qui testimonio Dei, iustitia nitebat, quique baptismum Spiritus, sicut et Apostoli, perceperat, et sancti Spiritus particeps erat, quo in se inhabitante, peccatum penitus habere non poterat, necessario tamen etiam illo baptismate, quod per aquam traditur, dignus habitus est, ut, secundum beatum Paulum, complantatus propter mortem similitudinis Christi, etiam ipsius resurrectionis cohæres existeret (*Rom. vi, 5*).

B Et postea (*Cap. vii, num. 48*) : Illis qui credunt in ipsum spiritualem adoptionem largitur et dona, et efficit regni sui cælestis hæredes, sicut ipse Dominus noster Jesus Christus docens dicit : Amen, amen dico tibi, si quis non denuo natus fuerit, non potest videre regnum Dei (*Joan. iii, 5*). Unde infantes qui in peccatis non sunt, merentur tamen baptismatis gratiam, ut in Christo nova generatione creati, etiam regni ejus cohæredes efficiantur, secundum beatum Paulum : Si qua in Christo nova creatura (*II Cor. v, 17*).

Pelagius, cum literis quereretur apud sanctum Innocentium se infamari, quod negaret parvulis baptismi sacramentum, et absque redemptione Christi aliquibus regna cælorum promitteret : Nunquam ego, inquit, vel impium aliquem hæreticum audivi qui hoc quod proposui de parvulis diceret; quis enim ita evangelicæ lectionis ignarus est, qui hoc affirmare conetur? immo qui vel leviter dicere, aut sentire etiam possit? Deinde quis tam impius, qui parvulos exsortes regni cælorum esse velit, et non eos baptizari et in Christo renasci putet, cum aperte dicat Christus : Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei (*Joan. iii, 5*)? Quis ille tam impius est, qui cujuslibet ætatis parvulo interdicit communem humani generis redemptionem et in perpetuam certamque vitam renasci noluit eum qui natus sit ad incertam?

Et in libello Fidei (*Part. iii, num. 17*) : Baptisma unum tenemus, quod iisdem sacramenti verbis in infantibus quibus etiam in maioribus asserimus esse celebrandum.

Quintilian, cum interrogaretur a piis quibusdam catholicisque amicis, respondit (*Lib. de Grat. Christ. c. 32*) : Infantes in remissionem peccatorum percipere baptismum. Quæ cum retulisset Augustinus, subiungit : Non hic dicit in verbis remissionis peccatorum, sed eos baptizari in ipsam remissionem confensus est; et tamen, si ab eo quaereretur quid peccati eis credatur remitti, non eos aliquid peccati habere contenderet.

D Cælestius in libello Fidei, cum totidem verbis de baptismo quibus Pelagius dixisset addidit de suo (*Num. 18*) : Infantes autem debere baptizari in remissionem peccatorum, secundum regulam universalis Ecclesiæ, et secundum Evangelii sententiam, confitemur, quia Dominus statuit regnum cælorum non nisi baptizatis posse conferri : quod quia vires naturæ non habent, conferri necesse est per gratiæ largitatem. In remissionem autem peccatorum baptizandos infantes non idcirco dicimus, ut peccatum ex traduce firmare videamur, quod longe a catholico sensu alienum est quia peccatum non cum homine nascitur, quod postmodum exercetur ab homine quia non naturæ delictum est, sed voluntatis esse demonstratur. Et illud ergo confiteri congruum est, ne diversa baptismatis genera facere vi-

deamur; et hoc præmunire necessarium, ne per mysterii occasionem, ad Creatoris injuriam, malum, antequam fiat ab homine, tradi dicatur homini per naturam.

Julianus in libello Fidei (Parte 1, num. 13): Baptisma, secundum exemplum Ecclesiæ et præceptum Dei, unum fatemur, quod omnibus simul ætatibus necessarium veraciter, et tradimus et tenemus; et veniam peccatorum ad regnum cælorum dicimus invenire neminem posse, nisi qui baptismum fuerit consecutus.

In priore Opere adversus Augustinum, postquam gravissime questus est baptismi questionem sue parti apud ignaros invidiosam mendacis adversantium factam fuisse. Gratiam, inquit, baptismatis dicimus, non pro causis esse mutandam, quod ipsa dona sua pro accedentium capacitate, dispensat: ideoque Christus, qui est operis sui redemptor, auget circa imaginem suam continua largitate beneficia; et quos fecerat condendo bonos, facit innovando adoptandoque meliores. Ad hæc verba, vide quid Augustinus (Lib. iii contra Jul. c. 3), atque etiam Mercator in Subnotationibus afferat.

In posteriore Opere hunc ipsum prioris Operis locum retractans, ait (Lib. 1, c. 53): Cum dixissem auctorem Deum cæli et terre, omnique quæ in eis sunt, ac per hoc et hominum, propter quos cuncta facta sunt; non autem me fugit, inquit, cum hæc dicimus, illud de nobis disseminandum esse, quia gratiam Christi Domini necessariam parvulis non putemus, quod Christianos populos laudabiliter et vehementer offendit, si tamen dicti per se nefarii non nos arbitrentur auctores. Eo enim modo nec de fratribus suis falsa credendo crimen incurrerent, et studiosos se circa amorem fidei comprobarent. Munienda igitur nobis ista pars est contra impetum vanitatis, et confessione brevi os obloquentium consuendum. Nos igitur in tantum gratiam baptismatis omnibus utilem ætatibus confitemur, ut cunctos, qui illam non necessariam, etiam parvulis putant, æterno sermamus anathemate. Sed hanc gratiam locupletem spiritualibus donis credimus, quæ multis opima muneribus, ac reverenda virtutibus, pro infirmitatum generibus, et humanorum stultum diversitatibus, una iam remedium consolatricem quam munerum virtute medicatur. Quæ cum admoveatur, non est mutanda pro causis: jam enim ipsa dona sua pro accedentium capacitate dispensat. Sicut enim artes omnes, non pro diversitate materialium, quas arripiunt excollendas, ipsæ quoque, aut detrimenta, aut augmenta patiuntur, sed eodem semper atque uno modo se habentes, multiplici decorantur effectu; ita et, secundum Apostolum, una fides, unum baptisma, et multiplicatur, et dilatatur in donis, nec tamen in mysteriorum mutantur ordinibus. Sed hæc gratia non adversatur justitiæ, quæ maculas eluit iniquitatis; nec facit peccata, sed purgat; quæ absolvit reos, non calumniatur innocuos: Christus, enim, qui est sui operis redemptor, auget circa imaginem suam continua largitate beneficia; et quos fecerat condendo bonos, facit innovando adoptandoque meliores.

Et paulo post (Cap. 54): Ecce quanta confessionis luce et eos qui baptismi parvulis denegarent, et vos qui ejus præjudicio justitiam Dei audetis maculare, reprobi; protestans aliud me non tenere quam instituta mysteria iisdem quibus tradita sunt verbis in omni prorsus ætate esse tractanda, nec pro casualium varietate debere mutari: verum fieri peccatorem ex malo perfecte bonum; innocentem autem, qui nullum habet malum propriæ voluntatis, ex bono fieri meliorem, id est, optimum, ut ambo quidem in Christi membra trans-eant consecrati, sed unus deprehensus in mala vita, alter in bona natura. Ille enim innocentem, quam ex ortu acceperat, prava actione corrupit; hic vero, sine laude, sine crimine voluntatis, hoc solum habet quod a Deo conditore suscepit; qui infusata primævitæ felicit, bonam simplicitatis suæ vitæ non potuit.

Circa hæc hæreticorum dicta, observandum mihi videtur primo, Pelagianos argumentum a baptismo peti-tum pro peccato originali astruendo, adhibuisse

A in contrariam partem: nec eo tantum modo quo Rufinus, sed isto etiam quo Cælestius. Si peccator peccatorem genuit, ut parvulo ejus peccatum originale in baptismi susceptione solvatur; justus ergo justum gignere debuit. Et: Si baptismus mundat antiquum illud veterinosumque peccatum, qui de duobus baptizatis nati fuerint debent hoc carere peccato; non enim poterunt ad posteros transmitti quod ipsi minime habuerint. Variis igitur elocutionibus unam dixerunt sententiam: sed inde magnam sibi conflarent invidiam, quasi filios ipsi fidelium assererent non egere baptismo; quæ tamen vicissim invidia catholicos onerant, perinde ac si ex dogmate fidei sequeretur non egere baptismo filios fidelium. Quare reciproca isthæc altercatio visa est continere totius disputationis summam, sed Pelagianis adversam: atque idcirco Innocentius constituisse dicitur, adversus Pelagium et Cælestium (In lib. Pontific.), ut qui natus fuerit de Christiana deo nasci debeat per baptismum. Idcirco etiam Julianus execratur eum qui dicit de duobus baptizatis natum, vel de muliere baptizata pronatum, baptismatis gratia non egere (In libello Fidei, parte iii). Quæ execratione conatus est objectum sibi crimen in auctores regere.

Observandum pariter, Pelagianos catholicis interrogantibus cur infantes, si carant originali macula, egeant lavacro baptismi, magna-que virationum pugnantibus, respondisse ita, ut distinctionibus infringere tentarent vim rationum; sed distinctiones videri vellent ex homilia Chrysostomi ad neophytos sumere, ubi pugnans ille adversus quosdam cælestem gratiam baptismi in sola peccatorum remissione constituentes, post honores alios decem computatos: Hac de causa, inquit, infantulos baptizamus, cum non sint coinquinati peccatis, ut eis addatur sanctitas, justitia, adoptio, hereditas, fraternitas Christi, ut ejus membra sint, et spiritus inhabitatio fiant. Hanc porro Chrysostomus homiliam dixit Antiochiæ, atque adeo ante ann. 398, quæ ad Ecclesiæ Constantinopolitanæ thronum accessit. Usi sunt autem ipsimet Chrysostomi verbis Pelagiani, et imprimis Rufinus, sed Julianus maxime, qui in omnibus suis Operibus hanc obtrudit homiliam.

Observandum etiam, eosdem hæreticos, ut communem fidelium omnium offensionem effugerent, longe plurima in speciem catholica admisisse: communem videlicet omnium, etiam parvulorum, redemptionem a Christo, *Pelag.*; pro parvulis quoque Christum esse mortuum, ac sanguinem fudisse, *Julian.*; eosdem per baptismum regenerari, *Rufin.*; renasci, *Pelag.*; et novam fieri in Christo creaturam, *Rufin.*; omnibus opus esse lavacro Christi, omnes; etiam justis, ut Cornelio, *Rufin.*; etiam natis ex fidelibus, *Julian.*; baptismum unicui pro majoribus et infantibus a Christo institutum, *Pelag., Cælest., Julian.*; qui iisdem verbis ritibusque in utraque ætate celebrari debeat, *Pelag.*; quique in remissionem peccatorum suscipiatur, *Theod., Cælest.*; atque id fieri secundum Ecclesiæ regulam et Evangelii formam, *Cælest.*

Observandum postea, cum postularent catholici quæ tandem de causa Pelagiani assererent opus esse baptismo parvulis, non aliis respondisse verbis quam Chrysostomi, ut eis addatur sanctitas, justitia, adoptio, fraternitas Christi; ut ejus membra fiant et sancti Spiritus templa; ut hæredes Dei et Christi populus; ut regnum cælorum consequantur, quod quia natura vires non habent, conferri necesse est per gratiæ largitatem; id est, quod aiunt in scholis, ut ex naturali statu in supernaturalem eleventur.

Observandum denique, versipelles hæreticos contra rationes catholicorum sex præsertim distinctio-nibus se defendisse.

Contra primam meminerunt gemine redemptionis; alterius, quæ proprie redimantur captivi; alterius, quæ quid proprie dicatur emi, ut inhabitanda domus. Christum aiebant suo sanguine redemisse et

peccatores velut captivos, et infantes velut templa, quæ per fidem inhabitaret. Aiebant etiam dici posse salvari eos, sive qui ex malis boni, ut majores; sive qui ex bonis meliores fierent, ut parvuli. Quin et pretium fatebantur pependisse Christum, effuso sanguine: sed unde alii didicerent tantum, ut parvuli; alii etiam liberarentur a servitute peccati, ut majores.

Contra secundam, spectari jubebant in baptismo, et quod sit lavacrum aquæ, et quod gratia adoptionis: utrumque prodesse majoribus, infantibus potius solum. Unde illud iactabant (*Hypognost. l. v*): *In infantibus non habet aqua quod ablui, habet gratia quod adoptet.*

Adversus tertiam, dixerunt cogitari debere duplicem hominis unius generationem; carnalem unam, quæ filius sit veteris Adam; spirituales alteram, quæ filius Dei, novæque in Christo creatura, et membrum novi Adam. Posteriores in baptismo continere, qui ideo regenerationis, renovationis, procreationis, et novæ natiuitatis nomine vocetur.

Ad quartam, confessi sunt eos qui baptismum percipiunt, complantatos fieri similitudini moris Christi, non tamen ita, ut omnes moriantur propter peccatum, sicut Christus; sed ut cuncti tantum resurrectionis Christi coheredes fiant. Hujus sententiæ partem verbo Rufinus perstrinxit; totam Julianus prolixissime, reclamante Augustino, tractavit.

Jam vero ad quintam, quod unicum baptismum conficiatur Ecclesiæ, et illud quidem quod in remissionem peccatorum conferatur, non una fuit Pelagianorum responsio: nam scissis in contraria partibus, fuerunt qui negarent, ut Julianus, baptismum conferri parvulis in remissionem peccatorum, sed majoribus tantum; siquidem virtus celestis gratiæ pro statu hominum diversitatibus, aliis munera tantum conferat, aliis etiam remedia. Fuerunt et qui geminam, ut Theodorus, commenti sint remissionem peccatorum unam, quæ venia commissorum, et hæc majoris spectat; alteram, quæ impecancia, eaque omnibus, etiam parvulis, in baptismo conceditur. Sed hæc in vita imperfecte tantum et in artha, in regno cælorum per se ipsam, et perfecte, quippe cum hujusce regni hæreditas in baptismo cernatur. Nonnulli fatebantur quidem dici posse quod parvuli baptizarentur in remissionem peccatorum: verum eam dimittat ob causam, quod per sacramentum regenerationis fierent filii membraque Ecclesiæ, extra quam nemo remissionem peccatorum consequitur, et in qua ipsi possent aliquando, si post fidem peccarent, veniam adipisci. Illi ergo parvulos baptizari dicebant in remissionem peccatorum, et quidem suorum, sed futurorum: commissorum quoque alii aiebant, sed vel in priore vita, atque animi haberentur in corpore, quod indicare Theodorus videtur Photio; vel in ipsis matrum uteris, aut recens nati, quod alii quidam apud Augustinum.

Ad sextam septimamque, sumptam ex unitate, tum baptismi ipsius, tum verborum et rituum quibus in tota Ecclesiæ celebratur, respondit Julianus in utroque Opere contra Augustinum, exposuitque loquacissime quod verbo dixerat in libello, *unicum se veraciter tradere et tenere baptismum, secundum Ecclesiæ exemplum et præceptum Dei*, quia, ut alias loquitur, unicum sufficit diversis, pro diversitate suscipientium effectibus præstandis.

Insidiosus sim nimisque, si velim quæcumque hinc et inde, sive obiecta, sive rejecta, persequi. Totus est Augustinus, partim in iis urgendis, partim in referendis; totus Hypognostes Sixtus, totusque Marius Mercator. Hic in libro Subnotationum; Sixtus in libris Hypognosticon; Augustinus tribus libris de Peccatorum Meritis et Remissionibus, libro de Peccato Originali, libris sex prioris Operis contra Julianum, totidem Imperfectæ, pluribusque sive sermonibus, sive epistolis.

Animadverti porro neminem veterum hoc argu-

A mentum ex baptismo infantium non adhibuisse, ad demonstrandum vitiatam esse peccato in ipsis etiam expertibus rationis infantibus naturam.

Alterum invenit Augustinus, quod opinor, Mercatorem, Hypognostem, et auctorem librorum de Vocatione Gentium docuit, quodque hausit ex capite *xv* Ecclesiastici dicentis impositum esse jugum quod super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulture in matrem omnium. Quod in parvulis exponens (Epist. 166): *Languescunt, ait, ægritudinibus, torquentur doloribus, fame et siti cruciantur, debilitantur membris, privantur sensibus, infestantur a demonibus, etc.; quomodo ista sine ulla sua mala causa juste patiuntur? Et alio in loco (Oper. Imperf. lib. 1 c. 50): Si tibi placet innocentia parvulorum, remore ab eis, si potes, grave jugum quod est super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum; sed puto quod Scriptura, quæ hoc dixit, melius te noverat quid esset innocentia creature, et quid justitia Creatoris: quis autem non videret, si habent parvuli qualem prædicat innocentiam, in gravi jugo eorum Dei non esse justitiam? Porro quia in jugo gravi eorum divina justitia est, non est in eis talis, qualem prædicat, innocentia, nisi forte tibi in hac questione laboranti Deus justus quidem, sed infirmus, quodammodo subvenire poterit, qui suis imaginibus, ne innocentes gravi jugo miseriæ premerentur, subvenire non potuit, ut eum deus voluisse quidem, quia justus est, sed non potuisse, quia omnipotens non est: atque ita de iis angustis excess, ut fidei capui perdas, quæ fide primitus in symbolo confitemur credere nos in Deum Patrem omnipotentem. Deus igitur tuus in tot et tantis malis quæ parvuli patiuntur, aut justitiam, aut omnipotentiam, aut ipsam curam rerum humanarum perditurus est; quodlibet autem istorum dixeris, videt quid egeris.*

Tota vis argumenti in hoc uno principio vertitur, quod injustum sit parvulos ejusmodi miseris conflictari, sin minus aliquid est in ipsis quod Deo displiceat atque vindicetur: atas enim ista, cum perse sit innocens opus Dei, aliunde vitium habere non potest, quam unde aliquid contrarium Deo existit, ex malæ nimirum voluntatis peccato, quod unum, cum a Deo non sit, contrarium Deo est; id vero quia per ætatem in parvulis reperiri non potest, oportet a parente totius generis in posterum transisse.

Quanta sit quamque certa hæc argumentatio, ostendimus olim in scholis, nec patitur locus asserere plura. Nullus porro veterum ante Augustinum, quod sciam, ratione hæc usus est. Quid responderit Julianus, non memini me legere; non fuit tamen nescius, quandoquidem Augustinus testimonium Ecclesiastici protulerat libro secundo de Nuptiis et Concupiscentiis, in quem posteriore Opere Julianus pugnat.

Responderunt alii priores ista non esse naturæ reæ supposita, sed puræ primordia: ideoque Christum, qui sine ullo peccato carnem sumpsit ex Virgine, plures infantilis ætatis infirmitates, perinde atque mortaliæ ceteraque omnium communia, assumpsisse (Apud August. lib. 1 de Peccat. Meritis, etc. cap. 27).

Verum ex hac ipsa responsione Catholici robar addiderunt argumentationi suæ: nam si Deus, quod testatur Apostolus (Rom. vii, 5), *Filium suum misit in similitudinem carnis peccati, ut de peccato dimittet peccatum in carne*, fateri oportet aliquam esse peccati carnem, siquidem nulla potest esse similitudo rei quæ ipsa nulla sit; nulla vero est peccati caro, si natura cunctis in hominibus talis existat, qualis in Adam condita est: nam certe Christus non fuit similis carne hominibus, qui carnem suam vitii inquinarent.

Inde vero hæretici occasionem arripuerunt faciendæ catholicis calumniæ, quasi cum Manichæo tribuerent Christo phantasticam dimittat carnem, solumque nostræ imaginem; siquidem nostra peccati sit, Christi vero similitudo carnis peccati. Hinc Theodorus (Apud Photium cod. 177), cum a Catholicis,

ne Christum quidem a peccatis eximi, dixi-
set, *A quamquam in aliis ipsorum, ait, blasphemis observare
licet, non vere hos et natura, sed figura duntaxat hu-
manam ipsi naturam attribueret.* Hinc Pelagius, Co-
lestinus Julianusque in suis fidei professionibus tam
sollicite prædicant, Christum fuisse nobis secundum
humanitatem conformem, absque sola peccati macula,
quæ naturalis non est.

Hinc nata questio primum, cur Christus, qui de
Virgine nasci voluit non communi partu, communes
tamen voluerit carnis infirmitates assumere? Deinde
cur passus sit æque mortuus agnus innocens, si mori et
pati sit peccati poena. Tum cur infantes post bap-
tismum ejusmodi malis, et præsertim demonum vera-
tioni subiaceant, cum justi sint et filii Dei. Deni-
que utrum in loco innocentis naturæ, qui paradisi
a Deo constitutus, futuri essent, et gemitus patientium,
et abortus partium, et agricolarum infelices su-
dores.

Hic argumento affine est alterum, quod ex parte
majorum sumitur. Suas enim ipsi patiuntur miseras,
non communes tantum cum infantibus, sed proprias
longe plures, quas graphice Augustinus depingit
libro xxii de Civitate Dei (Cap. 22). *Omnia, inquit,
mortalium progeniem fuisse damnatam, hæc ipsa vitia,
si via dicenda est, tot et tantis malis plena testatur.
Quid enim aliud indicat profunditas ignorantie, ex
qua omnis error existit, qui omnes filios Adam tene-
broso quodam sinu suscipit, ut homo ab illo liberari
sine labore, dolore, timore non possit? Quid amor ipse
tot rerum vanarum atque nostrarum, etc. Paulo post:
Verum hæc hominum sunt malorum, ab illa tamen er-
roris et perversi amoris radice venientia, cum qua
omnis filius Adam nascitur, etc. Tam capite conse-
quente: Præter hæc mala hujus vite bonis malisque
communis habent in ea justi etiam proprios quosdam
labores suos, quibus adversus vitia militant, et in ta-
lium præliorum temptationibus periculisque versantur.
Aliquando enim concitatis, aliquando remissius, non
tamen desinit caro concupiscere adversus spiritum, et
spiritus adversus carnem, etc.*

Manifestum inde est miseras majorum proprias
ad duo capita revocari: alia siquidem animam, ut
concupiscentia, ignorantia recti, et difficultas boni;
alia corpus, ut mortalitas, morbi, laboriosa terre-
cultio, difficultas parturitio feminarum, etc., spectant.
Oportet vero ut horum malorum causa sitant iniquitas
vel impotentia Dei, aut poena primi veterisque peccati.
Neque enim sub Deo justo miser esse quisquam, nisi
mereatur, potest.

Ex priore parte, malis scilicet animæ, primus
omnium, quod sciam, Augustinus argumentum duxit;
nam ex altera duxerant jam inde a primis tem-
poribus veteres fidei defensores, quibus tacite res-
pondens Rufinus: *Dicimus, inquit, quod in bonum
Deus præstitit primo homini Adam sudores pariter et
labores, quos de terra puteretur; quippe cum non
aliter invisibiles inimicos, contra quos habemus conti-
nuam luctationem, veneranda fide superare possimus,
nisi corporis laboribus fatigati, etc. Id vero pluribus
disputat aliis utriusque Testamenti locis, et eo
quidem probabilis in speciem, quod antiqui Gene-
sis interpretes, ut Chrysostomus, Ambrosius, etc.,
de laboribus perinde ac de morte scripserint, collatos
nempe hominibus a Deo beneficii potius quam scilicet
loci.*

Augustinus hoc in loco magnum causæ suæ præ-
sidium posuit, quasi vitiatam hominum naturam
aperte monstraret id omne, quod contrarium felici
primorum parentum statui patitur: ita vero ratio-
cinatus videtur. Informavit primum animo ideam
perfectæ ejusdem vite, quam ageret in jucundissi-
ma sede innocens homo, ejus suprema pars animæ
Deo, inferior superiori, utrique corpus subesset: cui
natura quælibet rationis experta dominantem, atque
ipsa etiam tellus colenti, ad nutum pareretur. Deinde
hominem ita institui debuisse, confecti partim ex ee,

quod opus infanti artificis deceat esse dignum aucto-
re, atque ita omni ex parte absolutum: partim, quod
imago Dei debeat exemplari sue respondere, id est,
puleherrima creatura optimo creatori, suisque et in-
ferioris naturæ domina omnium domino. Cum ta-
men cerneret, longe diversam esse nunc hominum,
quam olim Adam conditionem, pro felicitate mise-
riam, pro subjectione rebellionem, pro vita perenni
mortalitatem, pro perfectione vitium irrepsisse,
concluserit aliq̃ue totam hominum gentem peccato ten-
neri: certum eam credebat, in opus Dei vitium
irrepere non potuisse, nisi humanæ voluntatis pec-
cato aperiente viam, id est, spontanea hominis a
Deo aversione. Nam qui, aiebat, aliunde posset om-
nipotens cogi, opus suum deserere, ut alter poten-
tior invidensque noceret: aut quomodo, si non co-
geretur, vel bonus repeteret collata beneficia, nisi
ab indigno; vel justus privaret bonis jam concessis
hominem (quod profecto proire est), nisi demeriti-
tum; vel amantissimus hominum impenderet grave
jugum super filios Adam a die coitus de ventre matris
eorum, atque ad diem sepulture in matrem omnium
(Ecclesi. xi, 1), nisi communis culpa reos? Alquam
igitur oportet esse culpam, eamque communem om-
nium, quam voluntate commiserit totius generis
auctor, tunc cum omnes essent unus ille homo;
quamque posteri contrahant, cum ex carne pecca-
trice, id est, propter peccatum spoliata donis, præ-
creantur; hancque in loco miserie, exclusi a loco
innocentis felicitatis.

Suum istud ratiocinium tanti fecit Augustinus, ut
Pelagianos, cum ea quæ patitur, jactarent esse pri-
mordia naturæ, minus refellat quam rideat, velut
absurditatis fatuitate majoris convictos, atque para-
disum, ubi creatus Adam est, pingendum a Pelagianis
dicat, tanquam magnæ beatitudinis locum, in quo
habitantes ita beata pace fruerentur, ut in seipsis in-
testino bello, ne in consensum illiciti vel inhonesti con-
cubitus laberentur, contra motus concupiscentiæ dimi-
carent. Ubi, etsi ipsa concupiscentia oculis motibus
corda casta sollicitans, non posset ulla exprimi arte
pictoris; pingi tamen possent gravidæ feminae, cibos
utiles fastidio repellentes, fœda delectatione noxios ap-
petentes, nauseantes, vomentes, pallentes, immatures
fetus abortu aliquando puerdentes, in ipso etiam par-
tu poena, quam mater Eva suscepit, miseriam suam
protestantes, etsi non sonante pictura, tamen facies
tristium, gementium, plorantium, sicut poterat ini-
tante, etc. (Lib. iii Op. Imp. cap. 163). Pergit vero:
*Hanc picturam nesciens quisquis aspiceret, et titulum
legeret, causasque requireret, hæc ei videlicet, sed a
volta, egregia ratio redderetur, qua diceretur: «Talis
esset omnino etiam ibi conditio generis humani, quia
talis est hic, ubi scilicet a fetus hominum nulla tra-
hitur origo peccati. » Si acquiesceret, fieret Pelagianus:
si vero irritæ huic insipientiæ acquiescere nollet, ar-
queretur a vobis ut Manichæus, etc. (Ibid., cap.
199).*

Verum non omnibus communiter id omne ratioci-
nium sui probavit Augustinus: sunt enim et scholasti-
cis, qui nonnullam in eo videantur sibi, aut pati, aut
facere difficultatem: qua de re ipsi viderint, nos
aliud ægimus. Legi potest hæc in rem utrumque
opus contra Julianum, ubi, recolletis, quas contem-
derat ubique passim, viribus ingenii, pugnat pro fide
peccati originalis, non testimonio solum Scripturæ,
et theologus, sed etiam rationibus, velut philoso-
phus. De quibus abuter observatione dignum puto,
rationes, si traditione Ecclesiæ, et communis fidei
sensu confirmantur, gravissimi juxta atque in-
victi esse roboris; si per se tractentur, et philoso-
phorum arte, videri quibusdam posse labefieri.

§ IV. Quibus rationibus Pelagiani fidem oppugnaverint;
quid responderint catholici; quæ inde questionet
ortæ.

Ut testimonia testimonis, ita rationes Pelagiani

rationibus opponendas putarunt; hoc tamen discrimine, quod testimonia pauca multis, paucis rationibus plurimas objecerint: neque id mirum, siquidem nihil sit ingeniosius humana superbia jugum detrectare, quo captivetur; nihil secundius humana mente, cum superbiam causam agit.

Ostensum est antea, rationes omnes catholicas eo directas fuisse, ut natura peccato primi hominis vitata probaretur. Tendebant in oppositum Pelagiani, ne vitata peccato natura peccatumque, ut aiebant, naturale crederetur: in eo enim, quod peccatum naturale diceretur, videbantur sibi videre pugnantia rationes. Nam quidquid peccatum est, inquebant, id oportet et voluntarium esse homini, et Deo justo vindicandum; quidquid autem naturale est, nec ad voluntatem pertinere potest, ut quæ naturam sequitur; nec a Deo puniri, ejus et justitia meritum iudex est, et sapientia naturalium auctor. Deinde nec effectrices ullas causas hujusce peccati, nec ullum traducendi modum excogitari posse dicebant: unde ex his duobus quasi locis, natura scilicet peccati et traductionis modo, duxerunt argumenta longe plurima, plurimaque coniectaria, quæ argumentorum vim habent. Duxerunt vero Theodorus, Rufinus, Pelagius, Cælestius et Julianus: quamquam forte accensere vix oporteret Pelagium, ut qui hac de re tota nonnisi aliena persona disseruit. Singula Pelagianorum solverunt catholici, unde quæstiones pene innumerae ortum habuerunt.

Rufinus igitur primum. *Insaniunt*, inquit (*Libel. Fidei* c. 8, num. 59), qui per unum hominem Adam omnem orbem terrarum iniquitatis flagitiorumque condemnant: nam qui hæc dicunt, aut injustum Deum pronuntiant, aut certe Deo diabolum æstimant fortiorum, eo quod naturam quam Deus creavit bonam, eum diabolus per prævaricationem Adam et Evæ malam potuerit efficere; sicut prævaricatione primi hominis Adam et ejus uxoris Evæ, omnes homines peccato obnoxii sunt.

Deinde (*Ibid.*): Si natura Adam et Evæ ex prævaricatione facta peccatrix, et malis se penitus abstinere non poterat, cur cum primo ceciderint, secundo cadere minime apposuerunt? unde tot postmodum justi, Abel, Enoch, Noë, Elias, etc.

Rursus (*Num. 40*): Si propter peccatum Adam moriantur infantes, dicant nobis, cur statim baptizati mortem gustare permittantur; quippe cum omnes qui baptizati sunt, et propter hoc Filii Dei facti, peccatum habere non possint.

Postea (*Ibid.*): Si propter peccatum Adam baptizarentur infantes, qui ex parentibus Christianis nati sunt, baptizari minime deberent, sed sancti perinde haberentur, quia de patribus sunt fidelibus procreati, sicut beatus Paulus docet hoc modo dicens: Alioquin filii vestri immundi sunt, nunc vero sancti sunt (*I Cor. vii, 14*).

Tandem (*Num. 41*): Si peccatum aliquod infantes habent, deberent utique, nisi abluerentur, ante mortem præmaturam, æternæ ignis pœnæ deputari, qui assolet in Scripturis gehenna nominari. Discant ex divinis Scripturis, quod ignis æternæ pœnæ innocentibus ac penitus peccatum ignorantibus preparata non sit, sed eis qui legem Dei prævaricati noscuntur.

Pelagius (*Lib. de Natura*, apud Aug. *lib. de Nat. et Grat.* cap. 19): Primo, inquit, de eo disputandum est, quod per peccatum debilitata dicitur et immutata natura: unde ante omnia querendum puto, quid sit peccatum, substantia aliqua, an omnino substantia, carens, nomen quo non res, non existentia, non corpus aliquod, sed perperam facti actus exprimitur. Deinde adjungit: Credo, ita est; et si in est, quomodo potuit humanam debilitare vel mutare naturam, quod substantia caret?

Cælestius partim apud Augustinum (*Lib. iii de Pecc. Meritis*), partim apud Mercatorem (*Comm. et Subnot.*), et Prædestinati auctorem (*Hæres. 88*): Si peccatum Adæ etiam non peccantibus nocuit; ergo et

A Christi justitia non credentibus prodest; quoniam similiter, imma plus, dicit Apostolus per unum liberari, quam per unum ante perierat.

Si baptismus mundat antiquum illud veterosumque peccatum, qui de duobus baptizatis nati fuerint, debent hoc carere peccato. Non enim poterunt ad posteros transmittere, quod ipsi minime habuerint.

Si anima non est ex traducere, sicut nec est, sed sola caro habet traducem peccati, sola et pœnam meretur. Injustum est enim, ut hodie nata anima non ex massa Adæ, tam antiquum peccatum portet alienum: quin et rationabile est, ut Deus qui propria peccata dimittit, non imputet alienum.

Si peccator genuit peccatorem, ut parrulo ejus peccatum originale in baptismi acceptione solvatur, justus ergo justum gignere debuit.

Si parentes post conversionem propria peccata non lædunt, multo magis filii eorum per eos nocere non poterunt. Si priorem hominem contigit causam mortis fuisse, ergo per Christi adventum mori jam non oportebat.

Si per peccatum Adæ mors orta esset, numquam post remissionem peccatorum, quam nobis liberator donavit, moreremur. Plus ergo valuit peccatum Adæ, omnes omnino homines occidendo, quam Christi gratia in salvando, quæ non omnibus, sed tantum credentibus profuit: neque enim omnes, qui nascuntur ex Adam, ita etiam renascuntur in Christo.

Julianus objecit verbo primum duo; alterum damnari a defensoribus peccati originalis nuptias; alterum, fructus earum diabolo assignari: quod utrumque procul dubio Manichæum est. Dedit hæc objectionem Augustino scribendi librum primum de Nuptiis et Concupiscentia, quem cum refelleret Julianus, adduxit iterum in libris quatuor antirrbeticis, rationes longe plures, quas partim auxit postmodum, partim stabilivit in libris octo adversus Augustini secundum de Nuptiis. Totos libros descriptos oporteret, si singula persequi sigillatim mens esset.

Omnes vero tendunt eo, ut queratur, primum, unde in opere Dei, quæ nuptiæ, nuptiarumque sive adjuncta, sive fructus, peccatum. Deinde, qua ratione excusari possint nuptiæ, quarum fructus omnis sub diaboli potestate sit, eo solo, quod ex commixtione viri et femine oriatur. Postea, quo modo possit dici peccatum, quod a voluntate rei hominis non oriatur, sed a natura, ejus auctor Deus. Quarto, quomodo pariter necessitas peccandi conciliari queat vel cum Dei justitia punientis, quod vitari non potest; vel cum studio virtutum, quo incensi homines implere conentur legem. Quinto denique, quid a Manichæi vesania distet opinio de traducere peccati, cum utraque iisdem partibus constet, iisdemque sententiis: quod Julianus, producta quadam Manetis ad filiam suam Menoch epistola, nuper Constantinopoli reperta, confirmat.

Ad primam et questionibus respondit Augustinus (*Lib. iii Op. Imperf. c. 174*), distingui debere in nuptiarum usu, quid ab institutione divina boni sit, quid a diabolo vitii. Inveniri in hoc opere Dei peccatum propter libidinem seu concupiscentiam, quæ a Deo non est, sed a diabolo peccati auctore. Atque hinc suborta est infinita quedam disputatio de concupiscentia: 1º morbosne sit, an vigor nature; 2º afflatum a diabolo venenum, an collatum aliquando effectus a Deo beneficium; 3º quomodo et cur permaneat in baptizatis, in quibus nihil est damnationis; 4º quomodo reos propaget, cum desierit esse rea per baptismum; 5º quomodo in hominibus vitium dici queat, cum sit communis cum pecoribus; 6º quomodo sancti cum generant, malo hoc bene utantur; 7º quomodo ex esu ligni vetiti orta sit, et, si inde orta sit, bona non sit, cum lignum Deus creaverit; 8º an inde pudor jusserit velare partes, quas insidet; 9º cur partes illæ non perinde ac aliæ commoveantur ad rationis nutum; 10º an sui pariter juris in paradiso exstitissent;

11° an concupiscentia eo mala demonstraretur, quod contra ipsam pii quique pugnent; 12° quæ sit illa peccati lex, quæ habitat in membris etiam sanctorum, repugnatque legi mentis; 13° quomodo nuptiarum bonum a vitio discerni debeat, secunditas a libidine, concupiscentiæ reatus ab actu; 14° utrum Christus maculæ communis purus fuerit, quia natus ex virgine, non communi partu; 15° utrum quisquis commixtione viri et feminae gignitur, reus nascatur. Hæc et alia disputata sunt hinc et inde tanta animorum contentione, ut disputatio sæpe evaserit in declamationem, sive laudantium vim procreatriceem proles, sive criminantium carni libidinem.

Tertiam questionem Augustinus ita solvit, ut fateretur, peccatum omne a voluntate creaturæ esse, nullum a natura, ejus auctor Deus: qua confessione cum a Manichæis mirum quantum discederet, ut ostenderet tamen, a voluntate aliud aliter peccatum oriri, duo ipsius genera distinguit; unum quod sua quisque voluntate committeret; alterum, quod aliena contraheret, quicumque nasceretur ex peccatore. Peccatum originale, qua parte respicit Adamum, primi generis esse aiebat; qua posteros, secundi; posteros tamen in eo esse reos, quod essent unus ille homo, qui primus peccavit, in eoque pactum Dei irritum fecissent.

Hac occasione subtilius ventilata est definitio peccati olim ab Augustino allata, voluntas admittendi vel retinendi, quod justitia velat, et unde liberum est abstinere; quæsitum, quæ foret omnium mentibus notio peccati impressa; disputatum de justitia Dei voluntatum iudice; discussus diligenter Manichæismus; essentia peccati exposita, etc.; immo et a nonnullis agitata quæstio de origine animarum: quæ si forent ex traduce, molliretur difficultas intelligendi, quomodo cum seminibus peccatum transiret: sin a Deo creentur quotidie in corporibus, aut aliunde mittantur, ingens sit labor in reperienda traduce peccati.

Questioni quartæ, de peccandi necessitate communiter ab omnibus, post vitiatam naturam, contractæ, factum satis quidem a catholicis, sed ita tamen, ut ingentes aliæ duæ questiones moverentur: altera de libero arbitrio, utrum peccato illo grandi perierit de humano genere; altera de ἀναπαρσις, an possit homo hac in vita esse sine peccato; utraque pepererit minores alias longe plurimas, sed ambæ conjunctam unam omnium gravissimam, de necessitate adjutorii gratiæ divinæ, ad præstantia pietatis opera, et vincendas tentationes, de qua capite sequenti. Prima genuit per se paucas, istas nempe, qua ratione dici possit amissa per peccatum arbitrii libertas et quomodo, si amissa sit arbitrii libertas, justitia Dei defendi queat, cum puiat, quæ vitari non possunt, etc.

Genuit secunda plures, de quibus sigillatim longum est dicere. Hinc certe ratiocinationes quindecim Cælestii, hinc liber Pelagii de Natura ortus est. Illis Augustinus toto libro de Perfectione justitiæ respondit: hunc Hieronymus epistola ad Ctesiphontem et dialogis tribus; Augustinus libro de Natura et Gratia, aliisque scriptis, Africana synodus tribus posterioribus canonibus refellit.

Animadvertendum porro est, quæstionem de impeccantia tres habuisse quasi ætates, aut status: pertinebat enim primum ad mores tantum, eratque ethica; deinde evasit in dogmaticam; postremo utriusque generis fuit. In primo statu erat, ante motas de traduce peccati et naturæ corruptione controversias, sive cum Evagrius Ponticus alique περὶ Ἀπαθείας, sive cum Pelagius librum de Testimoniis scriberet. In secundo fuit, tunc cum cœpit propter traducem peccati agitari. In postremo denique existebat, quo tempore conditi sunt Africani canones, quoque canonum scriptor Augustinus adversus Pelagium partim epistolis, partim libris pugnabat. Est autem Augustino visus error iste, in primo quidem

A statu utcumque tolerabilis, modo ne defensores se ipsos ἀναπαρσις jactarent; in secundo nefaria quædam contentio; in tertio anathemate digna hæresis. Consulendus est sanctus ille doctor, cum alibi passim, tum maxime sub finem libri de Perfectione justitiæ, ubi sunt hæc ejus verba: *Postremo si, excepto capite nostro sui corporis salvatore, asseruntur vel fuisse, vel esse in hac vita aliqui homines jussi sine aliquo peccato, sive nunquam consentiendo desideris ejus, sive quia pro nullo peccato habendum est, quod tantum [Id est tantillum] est, ut hoc pietati non imputet Deus (quamvis aliter sit beatus sine peccato, aliter autem beatus, cui non imputat Dominus peccatum), non nimis existimo reluctandum. Scio enim quibusdam esse visum, quorum de hac re sententiam non audeo reprehendere, quamquam nec defendere valeam. Sed plane quisquis negat, nos orare debere, ne intremus in tentationem (negat autem qui contendit ad non peccandum gratiæ Dei adjutorium non esse homini necessarium, sed sola lege accepta humanam sufficere voluntatem): ob auribus omnium removendum, et ore omnium anathematizandum, non dubito.*

Adversus ἀναπαρσις Pelagii pugnatum est quidem ab Ecclesiæ tractatoribus nonnullis rationibus, quas Hieronymus Orosiusque exponunt, nonnullis quoque Scripturæ testimoniis, sed decretoriis duobus. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est (1 Joan. 1, 8), et, Dimitte nobis debita nostra (Matth. vi, 12), omnes enim Apostolus, omnes Christus conveniebat: ille fiduciam in Christum mediatorum; iste communem orandi modum docens.

Ad hæc Pelagiani: Utriusque loci voces, alio sensu a vulgo fidelium, alio a perfectis dici: ab illis veraciter et pro seipsis; ab istis humiliter, et pro aliis, qui in suo populo peccatores sint.

Cavillationem ejusmodi, non tantum allatis Scripturæ testimoniis, ut, *In multis offendimus omnes* (Jac. iii, 2); et, *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens* (Psalm. cxlii, 2); et, *Non est homo qui non peccet* (Eccl. vii); et, *In manu omnis hominis signal, ut sciat omnis homo infirmitatem suam* (Job. xxxvii, 7); sed etiam anathemate Patres refutarunt.

Ad rationes, quas hæretici afferebant, pertinent invidiosa quædam consecutaria, quæ ex traduce peccati inferri contendebant. Nam dum catholici traducem hanc ex eo probant, quod natura vitata sit, tria dixerunt, quibus offensi impugnatores fidei, calumnice pariter atque argumentationis occasionem arripuerunt: catholici fatebantur ex illa sua doctrina esse consequens, ut peccato primi hominis natura facta sit et peccatrix, et peccatorum genitrix; ut a posteris contracta sit, propter Adam peccatum, nonnulla necessitas peccandi; ut quicumque ex nuptiis nascentur, tamdiu sint sub potestate diaboli, quamdiu non renascuntur in Christo.

Intulerunt inde communiter hæretici, traducem peccati non differre a Manichæi errore malam naturam opinantis, feceruntque catholicis Manichæorum et Traducianorum nomen, quo nullum intolerabilis Augustino visum est, nec immerito, cum suspicari facile possent homines, saltem minus eruditi, tanto doctore nescioquid pristini erroris adhesisse, quo implicatum se fuisse scripto palam fassus erat. Eam ob rem tota vite ingenii sive eloquentiæ ac doctrinæ tribus maxime in operibus flagitium hoc et a catholicis, et a se repulit.

Intulit Theodorus hæc quinque (Apud Photium cod. 177): homines natura factos improbos, qui antea natura boni essent, atque natura jam et non voluntate peccare; infantes tametsi recens natos, peccati immunes non esse, cum ob Adæ prævaricationem ad omnes ejus posteros natura peccatrix propagetur; neminem mortalium esse justum, et ne Christum quidem Deum, assumpta peccatrice natura, secleris purum esse: matrimonium, aut certe ipsius usum, esse opus perversæ naturæ, in quam peccato

lapsus est Adam, moxque naturæ vitio malorum examen in se suscepit.

Intulit Cœlestius totidem (Apud August. lib. 1 ad Bonifac.), eaque non admodum diversa, primi nempe hominis peccato, id est, Adæ, liberum arbitrium perisse, ut nemo jam potestatem habeat bene vivendi, sed omnes in peccatum carnis suæ necessitate cogantur. Neptias, quæ nunc aguntur, institutas a Deo non fuisse, commixtionemque conjugum a diabolo fuisse repertam, et propterea eos qui nascuntur innocentiores, reos esse, et a diabolo fieri, non a Deo, quia de hac diabolica commixtione nascuntur. Sanctos veteris Testamenti non caruisse peccato, apostolum etiam Paulum, vel omnes apostolos semper immoderata libidine fuisse pollutos. Christum a peccatis liberum non fuisse, sed necessitate carnis mentium, atque aliis etiam maculatam fuisse delictis. Baptisma non dare omnem indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, sed radere, ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur.

Intulit et quinque Julianus, referente Augustino in hæc verba (Lib. II contra Julian. c. 1): *Dicitis nos asserendo originale peccatum, diabolum dicere hominum nascentium conditorem, damnare nuptias, negare in baptismo dimitti universa peccata, Deum crimine iniquitatis arguere, desperationem perfectionis ingerere. Hæc quippe omnia consequentia esse contenditis, si credamus, nasci parvulos peccato primi hominis obligatos, et ob hoc esse sub diabolo, nisi renascantur in Christo. Diabolus enim creat, dicitis, si ex hoc vulnere creantur, quod diabolus naturæ, quæ primum condita est, inflicti humanæ; et damnantur nuptiæ, si aliquid, unde damnabiles generantur, habere credantur: nec omnia peccata dimittuntur in baptismo, si aliquid in baptizatis conjugibus remanet malum, ex quo generentur mali; quemadmodum autem non est iriguus Deus, qui cum baptizatis dimittit peccata propria, parvulum damnat, quia cum ab illo crearetur, nec sciens, nec volens, etiam ex illis parentibus, quibus sua remissa fuerant, trahit aliena; nec otiosus, cui vitiositas intelligitur esse contraria, posse creditur perfecti, quia ingenerata vitia incredibile est posse consumi, quæ jam nec vitia deputanda sunt; non enim peccat, qui non potest aliud esse, quam creatus est.*

Quin etiam impuri homines ansi sunt sanctissimis viris obicere, quod in eam sententiam non alia de causa venissent, quam quod criminatione naturæ Deique quærentes se suis de sceleribus absolvere.

Rufinus (Libello Fidei c. 8, n. 39): *Semetipsos profecto debent agnoscere esse cupidos delictorum, quippe cum sint ipsi voluptatum amatores et carnis, non debent eorum causas aliis annectere, quorum ipsi videntur fuisse auctores.*

Pelagius (Lib. de Natura): *Sunt, qui cum in suis peccatis humanam voluntatem accusare debeant, naturam potius accusantes hominum, per illam se excusare conantur. Sed falso queritur de natura sua genus humanum, etc.*

Julianus (Lib. II Op. Imperf. c. 5, 6, 7 et 8): *Delectat enim prorsus subantes animas, insinquare quidquid umquam et usquam sanctorum fuit, ne clarorum operum castigentur exemplis. Delectat prorsus et peritus efficit, causari imbecillitatem naturæ, dicere carnem non congenitis obnoxiam esse peccatis, nec in voluntate hominis emendationis effectum locare; sed studiorum crimina officia vocare membrorum, catholicam hanc fidem esse, ut liberum confiteatur arbitrium, sed per quod homo malum facere cogatur, et bonum velle non possit: vanos vero hominum hæreticosque sermones, qui asserant Dominum iustum ad bonum opus liberum hominem condidisse, et esse in unicuiusque potestate recedere a malo, ac studiis splendere virtutis, ut his qui flagitia in necessitatem carnis refundunt, sollicitudinem et timorem aculeus infigatur. Postremo in Ecclesiis, quæ magnam copiam bonorum et magnam populum possideant predicari tantam vim esse peccati, ut ante membrorum formam, ante initium adventum-*

A que anime, jactis seminibus supervolans, in secretum matris evadat, et reos faciat nascituros, ortuque ipso antiquior expectet culpa substantiam: quæ lex peccati habitans dominans in membris, capivum hominem cogat servire criminibus, non castigatione in turpitudinibus, sed misericordia digniorem: quandoquidem, quod nos vitium prave voluntatis esse dicimus, id in Ecclesia a viris et feminis, magnisque pontificibus originalis passio nuncupatur.

§ V. Quorum Patrum testimoniis hinc et inde adducta sint; quæ adhibite vicissim responsiones; et quæ inde questionationes natae.

Ad impeccantiam probandam adhibuit Pelagius testimonia auctorum septem, Lactantii, Hilarii, Ambrosii, Joannis Constantinopolitani, Pseudo-Sixti, Hieronymi et Augustini. Adversus peccatum originale laudavit Julianus Basilium, Joannem Constantinopolitanum, et Theodorum Mopsuestenum, seu potius Diodorum Tarsensem Theodori magistrum.

Adverte a Juliano Græcos, a Pelagio Latinos tantum appellatos. Nam neque Julianus Ambrosii umquam meminit, nisi ex occasione; et quod Pelagius ex Chrysostomo protulit, neque per se magnum est, neque conceptis testimonii verbis continetur, neque etiam facile apud auctorem invenitur. Cur Julianus laudaret Græcos, fuit partim doctrinæ ostentatio apud eruditos, quibus se solis probatum vellet; partim ementia in vulgus cum Orientalibus consensio. Usus est Pelagius Latinorum testimonio, vel eo maxime, quod suis Amazonibus, id est, feminis nobilibus Romanis, scriberet alienæ linguae rudibus.

Allatis Augustinus ab utroque testimonio satisfacit ita, ut non explicaret modo, si quæ dicta obscurius a tantis viris; sed etiam Ecclesiæ doctores suis verbis ostenderet, pro communi fidelium sententia testimonium dixisse.

Ipse porro vicissim produxit adversus Cœlestium testes duos, Cyprianum et Ambrosium; adversus Julianum quinque et viginti, Irenæum Lugdunensem, Cyprianum Carthaginensem, Reticium Augustodunensem, Olympium Hispanum, et Hilarium Pictaviensem, Ambrosium Mediolanensem, Innocentium Romanum, Gregorium Nazianzenum, Basilium Cæsariensem, Joannem Constantinopolitanum, Hieronymum Stridonensem presbyterum, et quatuordecim Diospolitano Patres. Produxit vero tot et tantos viros, partim, ut Manichæi invidiam a se propulsaret, quippe consentiente cum doctoribus tam catholicis; partim ut consecraria quinque, quibus Pelagiani deterrebant minus eruditos, ne fidem originalis peccati constanter tenerent, et nova esse ostenderet, et aliena a vero: siquidem Patres illi toto orbe celeberrimi, cum originalis peccati fidem secuti essent, singula tamen consecraria damnaverint; neque credi possint usque adeo tardi, ne dicam vecordes, ut qui audirent populorum magistri, non viderint, et in re quidem tam magni momenti, quid ex quo foret consequens.

Que in loco attentius observandum puto, primum, Augustinum ita artificiose usum testimonii veterum, ut facto uno doceret, id dogmatis se tenere, quod ubique, quod semper, quod ad omnibus creditum est; atque adeo sequi se universitatem, antiquitatem, et consensionem, quæ tres notæ catholicæ fidei. Nam Græcos septendecim, Gregorium, Basilium, Joannem et quatuordecim Diospolitanos; sex Latinos, Cyprianum, Reticium, Olympium, Hilarium, Ambrosium et Innocentium. Duos utrasque Ecclesiæ veluti sequestres, Irenæum, et Hieronymum, sic laudavit, ut ex qualibet regione atque ætate testes fidei adduxisse videri posset; non alios autem adduxit, quam qui pie in communione Ecclesiæ decessissent: unde constat, opus illud prius elucubratisimum contra Julianum, conscriptum esse ann. 421, quod dissertatione sexta demonstratum est. Omnium enim

doctorem postremus Hieronymus ann. 420 excessit e vivis.

Deinde, non mediocriter laborandum fuisse Augustino, in conquiritis veterum idoneis de traducendo peccati testimonio: nam ut erat tunc adhuc suis omnibus tenebris involuta fides super ea re, ita vix quiquam explicite sententiam dicebat. Fatebantur catholici communiter, nasci nos iræ filios, primumque parentem non soli sibi, cum peccaret, sed posteris etiam nocuisse. Fatebantur quoque, propter inobedientiam, Adamum damnassee genus suum, id est, totum humanum, atque ita nos, quotquot sumus inde orti, teneri obnoxios paterno debito, atque, ut loquitur Apostolus, chirographo: inde tamen aperte satis se non probebat traditio peccati, siquidem plures veterum, solam poenam, quæ mortalitas corporis cum suis quasi appendicibus, transisse dicerent. Et vero dictum arripuerunt Pelagiani, ut se catholicorum argumentis utcumque expedirent: tandem enim aliquando fassi sunt, velut tormentis coacti, nocuisse Adamum posteris, non exemplo tantum, sed etiam peccato, non tamen culpa, sed poena transiente.

Verum hoc effugium occusit Augustinus, obtendens illud suum, transire poenam non posse, sub justo iudice, sine culpa. Id autem, sine quo fuerat obscura culpæ originalis collectio in iis in quibus poena manifesta erat, adhibuit, quod sciam, primus, non tamen sine difficultate cum identidem repetat illud Dei dictum: *Reddam peccata patrum in filios*; nec vellet culpam patrum teneri filios.

Observandum tertio, Ambrosium ab Augustino testem adductum esse tanto studiosius, quanto majoris esset auctoritatis apud omnes, ob recentem memoriam eximie sanctitatis ac invictæ in fide tuenda constantiæ, et minus a Pelagianis repudiari posset, propter laudatam doctrinæ ab ipsismet integritatem, et ab Augustino laudabilius adduceretur, ad fidem defendendam, quam ab ipso accepisset in baptismo.

Ad tantum testimonium Julianus respondit primo, ipsummet Augustinum auctoritatem veterum elevasse, cum ea se non gravari scriberet, sed sola canonicorum librorum. Deinde mirum videri, ea proferri velut Ambrosii, quæ Manes suis in libris, quos imbibisset Augustinus, scripta reliquisset. Postea, dictumculas afferri, et eas quidem dubias, cum opus foret apertis sententiis. Denique, negligentias quædam incautusque nonnumquam Ambrosio aliisque excidisse, quæ si viverent, damarent ipsimet, postquam perspexissent, quid inde foret consequens. Postremo, Augustinum, quia auctoritatis nihil invenisset, præ desperatione ad hæc confugisse, ex quibus solatium forte haberet propter societatem: presidium habere non posset, cum legi Dei et operi Dei nulla disputatorum scripta præjudicent.

Sed quia unus iste est, quod meminerim, locus, ubi Pelagiani catholicis testimonio Patrum utentibus responderint, an non inde colligi potest, atque etiam debet, quanta fuerit hominum ejusmodi impudentia, qui Patrum, cum faveret sibi, nomina in cælum tollerent, contradicentium sententias impietatis damarent: sanctitatis nomen adderent hominibus quos laudabant, detraxerent notissimis quibusque, si pugnare viderentur. Fuit ista semper cujuscunque factionis hæresis indoles.

Observandum quarto, Julianum Chrysostomo, perinde atque Augustinum Ambrosio, studuisse, nec Julianum tamen perinde se erga Ambrosium, ac Augustinus erga Chrysostomum, gessisse: nam ille nihil Ambrosii, vel exposuit, vel in adversarium retorsit, quasi auctorem ipsum sperneret, cum Augustinus quamlibet objectam sibi Chrysostomi sententiam interpretatione explicuisset, et ex eodem auctore protulerit, unde vel adversarium confutaret, vel catholicam fidem defenderet. Chrysostomum suas quisque adversarii duo in partes traxerunt; Julianus

A quidem in libello Fidei, et libro quarto prioris operis; Augustinus vero libro primo contra Julianum: Julianus tamen unum fere locum homiliæ ad neophytos argumentatus est, Augustinus quatuor alios, epistolam ad Olympiam, homiliam de Suscitatione Lazari, homiliam 9 in Genesim, et homiliam 10 in Epistolam ad Romanos.

Augustinus ex ea ipsa homilia, in qua Julianus presidium ponebat, sumpsit istud pro tuenda fide: *Venit semel Christus, et paternis nos cautionibus invenit strictos, quas conscripsit Adam. Ille initium obligationis ostendit, peccatis nostris sensus accrevit. Id vero cum adduxisset: Audisne, inquit, hominem in fide catholica et eruditum et erudentem, distinguentem debitum paterni chirographi, quod hereditarium nobis inhæsit, ab eis debitis, quorum per nostra peccata sensus accrevit? Audis quid parvulis relaxetur in baptismo, qui nondum propria debita contraxerunt, nec tamen a paterno chirographo immunes esse potuerunt. Verba quippe ejus non interpretata sic leguntur in Græco: Ερχεται ἅπαξ ὁ Χριστός, εἰσὲν ἡμῶν χειρόγραφον πατρὸς, ὃ καὶ ἔγραψεν ὁ Ἀδάμ. Ἐκείνος τὴν ἀρχὴν εἰσάγαγεν τὸν χρεὼς, ἡμῶς τὸν δαυσιστὸν καὶ ἡσυχαστὸν ταῖς μεταγενεστέραις ἀμαρτίαις, quæ verbum a verbo interpretata sic se habent: Venit semel Christus, invenit nostrum chirographum paternum, quod scripsit Adam. Ille initium induxit debiti, nos sensus auximus posterioribus peccatis. Numquid contentus fuit dicere, paternum chirographum, nisi adderet nostrum, ut sciremus, antequam sensus peccatis nostris posterioribus auferemus, jam illius chirographi paterni ad nos debitum pertinere (Aug. lib. 1. cont. Jul. cap. 6)?*

Cum hæc legerem, cogitareque hominiam, qua de agitur, ab Anniano Latinitate donatam fuisse, miratus sum ear Augustinus, qui observaverat plana subtiliter, non sine causa ab interprete peccatum fuisse positum antea pro peccatis, non pariter adverterit, hoc in loco positam hanc vocem, ostendit, pro induxit, ut insinaret impendentibus obligationem non propagatione, sed imitatione ad nos transiisse.

Potuit vicissim Julianus ex homilia in Epistolam ad Romanos accipere, quod Augustinus inde copiosius argumentantur videretur pugnare, immo et singulas argumentationis partes infringere. Videtur quidem questionem non pusillam habere quod dictum est, multos ab unius inobedientiam peccatores existisse: illo enim peccante ac mortali effecto, et qui ex eo orti sint eos tales esse, nihil absurdum; at ex illius inobedientia alterum peccatorem existisse, id vero quam, obsecro, congruentiam consequentiamque habeat? invenietur enim sic nec poenas quidem debere, qui talis fuerit, siquidem non ex se ipse peccator existeret. Quid igitur hoc loco verbum hoc, peccatores, significat? Mihi videtur tantumdem significare quantum illud, obnoxii poenæ ac damnati ad mortem. Quod porro Adam mortuo omnes simul mortales effecti, aperte ac multis demonstrat, etc.

CAPUT V.

Quæstionis de necessitate gratiæ Dei per Christum origo ex præcedente; aliarum quoque ex ipsa ortus, et istius maxime, quæ ad potestatem liberi arbitrii pertinet.

Tertiæ quæstionis, quæ ad auxilium divinæ gratiæ pertinet, origo ex secunda manifestior est, quam ut laboriosius egeat ostendi. Nam post originale peccatum ex corruptione naturæ probatum, nihil proclivius fuit, quam ut corruptio naturæ ex remedio gratiæ, morbus ex medicina demonstraretur. Id vero ita contigisse duo significant, alterum, quod primis temporibus de gratiæ divinæ adjutorio nulla controversia mota sit, tota de mortalitatis causa, et de peccato originali, atque etiam impeccantia, ut constat ex operibus Theodori et Rufini Syri: alterum, quod dicto factoque veteres quæstionem de auxilio gratiæ tertiam post duas hactenus expositas

fecerunt, originis utique ordinem secuti : si enim alium quemcumque voluissent, longe diversa fuerat tenenda tractationis via, quod nemo non videt.

Hypognostes igitur Pelagianorum errorem, quo hominem dicunt per liberum arbitrium tanquam per se sibi sufficientem implere, quod velit, tertium in præfatione numerat, tertioque libro, post alios duos prioribus libris rejectos, impugnat.

Mercator, post recensita dogmata mortalitatis naturalis connexa, quæ Coelestius defenderet, adjecit, inquit (*In præf. Subnot.*), posse esse hominem sine peccato, et facile Dei mandata servare si velit, duasque erroris istius causas reddidit : quoniam ante adventum Christi fuerunt homines sine peccato ; et quoniam sic lex mitti ad regnum cælorum, sicut Evangelium. Sita est vis probationis in eo quod si lex olim potuit homines et justos efficere, et in regnum cælorum mittere, id etiamnum valeat ; atque ita non admodum sit opus interiore voluntatis gratia per Christum, quæ tunc una fere in questionem veniebat.

Prosper, post eosdem errores duos de mortalitate humani generis, et de traducere peccati expositos, pergit in hæc verba (*Corin. de Ingrat. cap. 1*) :

Posse autem insontes omnes virtutis in arce Vitam agere, et menti ingentium servare decorem, Arbitrio quoniam subsistat recta volentis Naturalis honos, lexque insita cordibus intus Hoc moneat, quod scripta foris, etc.

Africana synodus, cum prioribus duobus canonicis sanxisset fidem catholicam de mortalitate humani generis et peccato originali, mox canone tertio eum anathemate percussit : *Qui dixerit gratiam Dei, in qua justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere quæ jam commissa sunt, non etiam ad adiutorium ut non committantur.*

Arausicana synodus, Africanam, centum et viginti post annis secuta, de corruptione naturæ, quoad corpus et animam, canone primo ; de traducere peccati, secundo ; de gratia, tertio et consequentibus reliquis doctrinam Ecclesiæ ordine tradidit.

Augustinus probe intelligens causam disputandi de gratia Dei cum Pelagianis existisse partim ex Apostoli loco (*Rom. v*) ubi duos inter naturæ humanæ principes, Adamum corruptorem et Christum instauratorem, comparatio instituitur, et unde peccatum originale invictissime probatur ; partim ex impeccantia a Pelagianis deprædicata : hæc utraque occasione de gratia scribere incepit, tum in libris de Peccatorum Meritis, et in Opere consequente de Spiritu et Littera, libroque de Natura et Gratia, tum in libro de Gratia Christi, etc.

Idipsum Pelagius in libro de Natura indicavit, cum scriberet, primo ac eo disputandum quod per peccatum debilitata dicitur et immutata natura. Primo, inquit, id est antequam de adiutorio gratiæ ad sanandam naturam controversia moveatur. Quo in loco legenda Augustini argumentatio (*Lib. de Natura et Grat. c. 19*), corruptionem et morbum ex remedio concludentis. Quid sanatur, si nihil est vulneratum, nihil sauciatur, nihil debilitatum atque vitiatum ? Porro si est quod sanetur, est unde vitium sit. Audis confidentem, quid desideras disputantem ? Sana, inquit, animam meam (*Psal. xl, 5*). Ab illo quære unde vitium sit quod sanari rogat, et audi quod sequitur : Quoniam peccavi tibi.

Videndum esset deinceps quibus argumentis fides, sive catholicis propugnata sit, sive hæreticis impugnata : verum id totum et a nobis ad propositum sufficienter (*Cap. 2 hujus dissert.*), et ab aliis abundanter ad eruditionem tractatum est. Quare nonnulla tantum observanda reor, priusquam ad secundam partem dissertationis gradus fiat.

Sed inter gratiam Dei, quæ simpliciter Dei dicitur, et quæ per Christum, poni debet nonnullam discrimen, quoad historicum hunc locum : de priore enim

minor fuit quæstio, de posteriore major, quod ostendit, nisi fallor, clare querendi causa, corruptio scilicet naturæ. Utramque videtur confudisse Hieronymus, ut et Orosius alique forte veteres ; sed alteram ab altera subtiliter Augustinus discrevit, et de sola fere Dei gratia per Christum disputavit. Nam, quod movit non semel (*Lib. de Pecc. Orig. c. 24*), in causa duorum hominum, quorum per unum veniunt summi sub peccato, per alterum redimimur a peccatis ; per unum præcipitati sumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam : quorum ille nos in se perdidit faciendo voluntatem suam, non ejus a quo factus est ; iste nos in se salvos fecit, non faciendo voluntatem suam, sed ejus a quo missus est ; in horum ergo duorum hominum causa propriæ fides christiana consistit.

Cur autem aliter Hieronymus egerit, aliter Augustinus, in promptu videtur esse causa. Hieronymus questionem tractavit velut orta est ex assertionem impeccantiæ ; Augustinus velut facta ex loco Apostoli quem diximus. Atqui Pelagiana impeccantia, suis superba viribus, quodlibet Dei adiutorium spernebat ; sed locus Apostoli Adamum novum cum veteri ita conferebat, ut novi gratiam veteris peccato potterem ostenderet.

Atque inde quisque potest facile intelligere, et quam ob rem scriptorum alii aliis argumentis utantur adversus Pelagianos, diversa enim diversi dogmata impugnant ; et qua ratione Augustinus ipse aliter in libro de Natura et Gratia, aliter in libro de Gratia Christi disputaverit. Illic enim contra impeccantiam, hic pro beneficio Christi salvatoris certabat.

Sed iterum in gratia Dei per Christum tria quædam discerni debent, nempe quod per Christum sit, quod supernaturalis, ei quod gratuita : nam ei conferitur propter mediatorem Dei et hominum, et naturæ vires amissas restituit, et liberum arbitrium prævenit, hoc est, nullis datur ex meritis. Qua parte conferitur propter Christum, gratia sanans dicitur ; qua vires præstat, supernaturalis ; qua merita præcedit, gratuita et præveniens. De gratia sanante sunt fere omnes Augustini libri adversus Pelagianos, sed ille maxime, qui de Gratia Christi inscribitur ; de adjuvante, sunt priores, si modo epistolæ quædam excipiantur ; ad excitantem posteriores pertinent. Hieronymus de adjuvante copiose scripsit : de excitante vix quidquam effatu dignum ; immo sunt qui hæc in parte negent inculpate versatum.

§ I. Quæ et quomodo quæstiones nate sint de gratia Dei, quatenus est per Christum, et vitiatam naturam sanat.

Observandum primo Ecclesiæ, tunc cum canones Africani conderentur, de gratia Dei per Christum contra Pelagianos tria potissimum defendisse. Primum, gratiam Dei, in qua justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, non ad solam remissionem peccatorum valere quæ jam commissa sunt, sed etiam ad adiutorium ut non committantur. Alterum, eandem Dei gratiam per Jesum Christum Dominum nostrum, non propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur et aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus, sed etiam per illam nobis præstari ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valeamus. Postremum, gratiam justificationis non ideo nobis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium facilius possimus implere per gratiam ; tanquam et si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus, etiam sine illa, implere divina præcepta. Unde cognoscere est ea tempestate disputatum non esse de adiutorio Dei, saltem *motus*, qua parte gratuitum est, sed qua supernaturalis tantum, hoc est, impotentiam naturæ ad opera pietatis juvat ; unde etiam constat epistolam 107 non fuisse scriptam nisi post tempora synodi Africanæ, cujus canones attulimus.

Observandum secundo, occasione loci apostolici,

quo uterque Adam componitur, gravissimam Catholicos inter et Pelagianos controversiam existisse: cur Christus venerit in hunc mundum, cur passus et mortuus sit, quomodo profuerit hominibus, quibus et quantum profuerit, qua ratione nos vel a peccatis vel a maledicto legis redemerit.

Nemo Pelagianorum mentem suam non prodidit: obscurius quidem Theodorus in symbolo (*Sub finem*); aperius vero Rufinus Syrus in libello Fidei (*Cap. 7, n. 46*); Pelagius in Commentariis ad locum Apostoli (*Parte I, n. 7*); Julianus in libello suæ Fidei (*Lib. II, III et IV*), et in pluribus locis Operis Imperfecti.

Theodorus: *Venit secundus Adam, ut futurum nobis immortalitatis statum manifestaret, et nos ad sui imitationem adduceret.*

Rufinus Syrus: *Venit, ut omnes etiam cœlestes virtutes humilitatem doceret, ut suum ostenderet erga homines amorem, ut pro peccatis moreretur, ut sibi credentibus adoptionem largiretur regniq; cœlorum hereditatem, ut exemplum virtutis exercendæ et vitandi peccati præberet, ut esset mediator Dei et hominum, ipsosque pacis vinculo in perpetuum colligaret.*

Pelagius: *Venit, ut et morte sua peccata dimitteret, et iustitiam daret, et nos doceret modum dilectionis, qua Deum Christumque ipsum diligereamus: ut quid enim Christus indebite pro nobis mortuus est, nisi ut manifestaret suam charitatem, cum adhuc peccatorum et scelerum languoribus premeremur? Pro impiis mortuus est, ut ex beneficiorum contemplatione ejus gratia commendaret, et in mercato delicti quantum cum debeamus diligere demonstraret, et tanto beneficio ei summo an aliquid præponendum sit videremus, cum ille nobis impiis nec vitam suam preposuerit, nec necessariam nobis denegaret mortem.*

Julianus: *Natus est Christus ut universum mundum a peccatis et exemplo revocaret, et patiendum redimeret; dum peccatum, ei quasi Deus ignoscendo aufert, et quasi homo, per naturæ similitudinem, quemadmodum de cætero vinci possit ostendit. Incipiens a baptismo Joannis quo baptizatus est, dandi exempli gratia, non sui, sicut quidam volunt, causa peccati, sicut ipse ait ad Joannem: Sine modo, sic enim oportet implere omnem justitiam (Matth. III, 15), subiecit se omnibus passionibus carnis, ferendo esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem, et cætera hujusmodi: Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (Philip. II, 8). Secundum quod nos beatus Petrus edocuit dicens: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus, qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (I Petr. II, 21). Hunc igitur ob nostram salutem secundum carnem passum et sepultum, tertia die resurrexisse, et ut mortem destrueret, et ut nobis viam resurrectionis aperiret.*

Animadvertite porro, studiosè lector, nihil Rufinus dixisse, nihil Pelagium, Julianumque pluribus verbis quam quod paucioribus Theodorus. Nam quod præterea Christum scripserint pro peccatoribus mortuum, Christique morte redemptos homines, animadversioni non præjudicat: siquidem aliud nihil voluerunt vocibus tam magnificis indicare, ut ex adductis testimoniis constat, quam quod Christus ad mortem usque nos diluxerit, eoque exemplo ad se pari modo redamandum incitaverit, voluerit quoque indebite moriens, ut loquitur Pelagius, triumphare de morte, atque in se ostendere, et qua ratione mors vinci posset, et cujusmodi nostra quoque resurrectio ad immortalitatem futura esset.

Observandum tertio, Pelagianos gratiæ quidem nomine appellasse naturam et liberum arbitrium, quod a creatore Deo concessum est homini, cum conderetur, sed agnovisse præterea gratiam sexuplicis generis: unam scilicet adoptionis, quæ conferatur in baptismo; alteram remissionis peccatorum, quæ poenitentibus detur; tertiam legis et doctrinæ exterioris, quæ viam salutis ostendat;

A quartam exempli a Christo dati, quæ rationem vitæ digne Christiano nominæ agendæ, velut in speculo demonstret: quintam illuminationis, qua Spiritus sanctus in animam illapsus cordis oculos aperiat, et intelligentiam subministret; sextam, qua Spiritus sanctus in ipsis quoque voluntatibus operetur. Tres priores aiebant omnino necessarias ad agendum bene; posteriores tantum utiles; sic enim suas videri possunt apud se rationes subduxisse.

Nemo potest operari quidquam dignum regno cœlorum, quæ hæreditas filiis et merces sanctis promissa, nisi et filius sit, et amicus Dei, et mandatorum sciens: sunt autem operati bene digneque regno cœlorum veteris Testamenti patres, priusquam Christus exemplum præbisset sanctumque dedisset Spiritum; igitur nec Christi exemplum, nec operatio Spiritus a Christo dati ad bene agendum necessaria est, sed conducibilis tantum. Jam vero nemo dici potest libertate arbitrii instructus, qui non cognoverit quid sibi sit agendum, quique non potuerit et velle et præstare quod imperatur, siquidem liberum arbitrium sit potestas faciendi homini quod jubetur, et declinandi a malo quod prohibetur. Imperatur autem fidelium cunctibet, ut operetur digne Deo, et hæreditate filiorum Dei.

Observandum igitur quarto, quidquid est beneficii a Deo per Christum hominibus collatum, revocari a Juliano, cæterorum opinor, mentem quam novè interpretante, ad decem capita. Sic enim ait (*Lib. I Op. Imperf. cap. 34*): Gratiam Christi multiplicem constemur. Hoc primum munus ejus est, quod facti ex nihilo sumus; secundum, quod ut viventibus sensu, ita sentientibus ratione præstamus, quæ impressa est animo, ut conditoris imago diceretur; ad cujus æque respiciat dignitatem arbitrii concessa libertas; ipsi etiam gratiæ beneficiorum quæ nobis præstare non desinit augmenta reputamus; ipsa gratia legem in adiutorium misit, quia ad ejus spectabat officium, ut rationis lumen, quod prævitatis exempla hebetabant et consuetudo vitiorum, multimodis eruditionibus excitaret, atque invitatu suo foveret. Ad istius ergo gratiæ, id est, divinæ benevolentie, quæ rebus causam aedit, plenitudinem spectavit, ut Verbum caro fieret et habitaret in nobis; repositens enim Deus ab imagine sua amoris vicem, palam fecit, quantum in nos inestimabili egisset affectu, ut vel sero redamaremus eum, qui commendans charitatem suam nobis, filio suo non perperciit, sed pro nobis illum tradidit (*Rom. VIII, 3*); pollicens quia si voluissemus deinceps voluntati ejus obedire, unigeniti sui præstaret nos esse coheredes. Hæc ergo gratia, quæ in baptismo non solum peccata condonat, sed etiam hominem indulgentiæ beneficio, et provehit, et adoptat, et consecrat, etc.

Post tam prolixam Juliani confessionem, queritur Augustinus, unum quiddam prætermisum, quo poterat confessio probabilis fieri. Subjungit enim: *Homo Pelagiane, charitas vult bonum, et charitas ex Deo est, et non per legis litteram, sed per spiritum gratiæ, etc.*

D Quo equidem loco non dissimulabo, quod sæpe mihi venit in mentem, Pelagianos olim nihil diversum a Calvinianis nostrorum temporum sensisse, quoad causam, ut aiunt, formalem justificationis. Nam et illi et isti consentiunt, homines justificari, vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclata gratia et charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhaereat; aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantum favorem Dei. Quod cum de Calvinianis constet attatis Tridentini concilii verbis (*Sess. 6, can. 11*), de Pelagianis exinde patet, quod ista quinque admitterent, quæ sunt Calvinianæ opinionis quasi principia: 1° homines fieri membra Christi per baptismum, adoptarique in filios Dei, atque ita coheredes Christi institui, immo fieri templa, organaque Spiritus sancti, cum baptizantur, Jul. in libel. Fidei (*Part. VI, nu. 11*), et apud August.

lib. 1 contra Jul. cap. 6; 2º accipere nos peccatorum remissionem propter mortem Christi, quippe qui pro peccatoribus passus sit, perinde ac si ipsimet passi essent, Rufinus et Pelagius locis mox citatis; 3º Christi obedientia justificari homines, Pelagius in cap. v Epist. ad Rom.; 4º gratis et peccata dimitti, et donari Spiritum sanctum, Pelagius ibid.; 5º etsi hæc omnia justificatione contingant, in ipsa tamen non diffundi charitatem in cordibus nostris; atque adeo nec innovari interiorem hominem, quod Pelagianis objicit Augustinus lib. 111 Oper. Imperf. cap. 108. Et vero, si fassi essent donum hoc a Spiritu sancto hominibus, cum justi sunt, conferri, agnovissent utique liberum arbitrium per se solum non sufficere ad opera pietatis præstanda, sed egere auxilio, quod inhæreat: hoc enim est inhære, quod diffundi in cordibus, quodque per id Spiritum sanctum inhabitare apud hominem justum: agnovissent etiam amissam Adami peccato boni beatifici possibilitatem, quam restitui opus sit ope Christi. Hæc et plura perspexissent, quæ sola fere Augustinus disputat cum Pelagianis: neque enim tunc temporis excogitata fuerat gratia sanctificans, a charitate differens, et quasi per se iners.

Observandum sexto, primis illis temporibus, cum quaereretur qua ratione Christus liberaverit nos a maledicto legis, non Mosaicæ tantum illius, cuius sustulit jugum, sed cujuscumque alterius, quæ æternum violatoribus comminatur exitum, catholicorum aliquos æstu repugnandi abreptos, non tenuisse modum: vim enim fidei rectæ eo usque extulerunt, ut ausi sint negare, perire quemquam posse in perpetuum, qui cum recta fide, et, ut loquitur Ambrosius, indutus Christum, mortem obiret, quantiscumque tandem sceleribus teneretur: atque hoc inquebant idipsum esse, quod vellet Apostolus, cum diceret: *Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum* (Gal. 3, 1). Qui vero fuerint, quantique viri in ejusmodi opinione, ostendimus in notis partim ad fidem Rufini (*Anathem.* 4), partim ad commonitorium Mercatoris (*Cap.* 4). Fuit autem illa quæstio eadem omnino cum ista, utrum Christianis, qui rectam fidem sequuntur ac peccatores sunt, parcendum sit aliquando, post idoneam ab igne purgationem.

Observandum denique, nihil, vivente Augustino, de gratia Dei per Christum definitum fuisse, sive a sede apostolica, sive a conciliis, præterquam quæ continentur tribus antea laudatis Africanæ synodi canonibus; fuisse tamen agitata duo, non jam quidem cum Pelagianis pro fide, sed catholicos inter, ad intelligentiam: alterum, de prædestinatione hominum in Christo; alterum, quo discrimine gratia, quæ innocenti naturæ collata est, ab ea differret, quæ naturam lapsam juvari necesse est. De singulis quæstionibus scripsit copiose præter atque accurate Augustinus: et de prima quidem in epistola 103 (*Nunc* 194), ad Sixtum; de altera vero in libro de Correctione et Gratia. Verum quoniam hæc quæstiones pertinebant ad profundiorum gratiæ intelligentiam, prætermisæ sunt, et a summis pontificibus, et a concilio Africano, et ab Augustino hæresis Pelagianæ capita censente: quamquam in libro de Hæresibus nomen prædestinationis positum est.

§ II. Quæ et quomodo ortæ sint quæstiones de gratia Dei per Christum, quatenus supernaturalis, atque auxiliæ dicitur.

De gratia illa, qua Deus adjuvat hominis infirmitatem, quæque differt a natura, lege, adoptione filiorum Dei, remissione peccatorum, atque etiam exemplo Christi, immo et doctrina interiore, quæ illuminatio vocatur, præcipuas tres Pelagianis quæstiones moverunt: 1º an aliqua ejusmodi sit opus ad faciendum bonum et declinandum a malo; 2º quid illa præstet, cum adjuvet, utrum potestatem ipsam agendi pie, an solam facilitatem; 3º quomodo in

A voluntatibus operetur, an inclinando tantum, an etiam efficaciter agendo.

Quoad primam quæstionem, Pelagianis visum est, habere homines possibilitatem utriusque partis a Deo insitam, velut quamdam radicem fructiferam atque secundam, quæ ex voluntate hominis gignat et pariat, et quæ possit, ad proprii cultoris arbitrium, vel nitere flore virtutum, vel sentibus horrere vitiorum (*Pelag. lib. de Natura*).

Visum pariter quoad secundam, ad hoc dari a Deo gratiam suam hominibus, ut quod facere jubentur per liberum arbitrium, facilius possint implere per gratiam (*Pelag. ibid.*).

De tertia, calumniati sunt catholicis, perinde quasi efficacis gratiæ nomine satum inducerent. Constant ista satis, cum ex libris hæreticorum, Africanisque canonibus, atque Augustini scriptis, præsertim libro de Gratia Christi; tum ex querela Juliæ, sive quæ in epistola ad Rufum, sive quæ in libro quarto operis imperfecti continetur.

B Observandum primo, Pelagianos eas putasse arbitrii vires singulis hominibus in ortu a Deo procreatore quotidie tribui, quas olim a Creatore Adam accepisset. Erat enim Pelagianorum dogma, quasi capitale, *Infantes in eo statu nasci, in quo fuit Adam, priusquam peccaret*. Quare cum inter catholicos de viribus liberi arbitrii, quibus innocens homo pollebat, alii aliter, re ut sit nondum satis discussa, sentirent, alia quæque fuit ahorum cum Pelagianis de adjutorio Dei confingendi ratio, expeditior Hieronymi, difficilior Augustini. Ille nullum (saltem quod in libris tradiderit) inter adjutoria utriusque status discrimen posuit; hæc ita discrevit Augustinus, ut quæ de viribus liberi nostri arbitrii jaçerentur a Pelagianis, saltem ad vincendas tentationes, vera esse fateretur de primo homine. *Non est hoc, aiebat: in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt* (non discedere a Deo in tentatione), *fuerat in homine, antequam caderet* (*Lib. de Bono persever. cap. 7*).

C Verum hæc quæstio de adjutoriorum discrimine, non tam Pelagianos inter et Ecclesiam, quam intra Ecclesias a tractatoribus curiosius id mysterii scrutantibus agitata est.

Observandum secundo, inquisitum tunc fuisse diligenter in qualitate liberi arbitrii, ejusque vires, atque etiam in notionem divinæ justitiæ, humanique peccati, immo et in vim legis, cum ex his quatuor Pelagiani argumenta sumerent, quibus necessitatem adjutorii divinæ gratiæ impugnarent: videbatur enim ipsis aut liberum arbitrium, de quo judicium a Deo instituitur; aut justitia Dei, quæ tota est in meritis hominum expungendis; aut ratio peccati, quod aliunde oriri non potest quam a voluntate; aut legis sanctitas, quam ipse Deus depredicat, de medio tolli, si quidquid pie fit, a gratia Dei interiore fieri necesse est.

D Discussa sunt igitur, primum plura Scripturæ testimonia, sed tria maxime, quibus abutebantur Pelagiani, ad persuadendam suam de libertate arbitrii opinionem. *Vitam et mortem dedit ante faciem tuam, bonum et malum, elige vitam, ut vivas* (*Deut. xxx, 14*); et: *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit in manu consilii, etc.* (*Ecclesi. xv, 14*); et: *Si volueritis et audieritis me, quæ bona sunt terræ, manducabitis; si autem nolueritis, nec obaudieritis me, gladius vos comedet, etc.* (*Isai. 1, 19*).

Disputatum deinde: 1º utrum libertas arbitrii, ut peccandi, sic bene agendi, ita sit potestas, ut utrumque præter in viribus nativis humanæ voluntatis consistat, quæ decantata liberi arbitrii æquilibria; 2º an potestas peccandi sit pars libertatis, atque ita originem a Deo duxerit; 3º utrum indigere gratia divina libertati voluntatis nostræ pugnet, vel, ut aiebat, *utrum sit liberum arbitrium, si Dei egeat adjutorio* (*Lib. de Gestis Pal. cap. 7*); 4º utrum an asserit hominem de suo nihil habere præter men-

dacium et peccatum, nec agere posse, ut oportet, quin ab eo adjuvetur qui non potest agere male, vel Manichæo naturam malam somniant, vel Joviniano impeccantiam fidelibus vere baptizatis tribuenti consentiat, vel etiam pejus utroque hæretico sentiat; 5° utrum quælibet necessitas libertati noxia sit; 6° uno verbo, qua ratione conciliari queant arbitrii libertas et gratiæ necessitas; quo de argumento Augustinus librum singularem de Gratia et Libero Arbitrio conscripsit.

Quæsitum postea circa justitiam divinam: 1° Possitne præcipi a justo Deo id operis, ejus homo præstandi potestatem non habeat; 2° an ex eo quod stabimus omnes ante tribunal Christi, ut quisque recipiat secundum opera sua, consequens sit omnibus insitum esse vim quamdam communem, qua nemo non valeat implere quidquid, cujuscunque tandem generis et modi, vel consuluerit Deus, vel mandaverit; atque ita par sit mandantis auctoritas, et obedientis propria potestas, nec proinde ferri potuerit, quod scriperat Augustinus Deum alloquens: *Da quod jubes, et jube quod vis*; 3° an peccatum, quod a Deo vindicatur eo usque voluntarium esse debeat, ut neque oblivio, neque ignorantia subjaceat peccato, quoniam non secundum voluntatem, sed secundum necessitatem eveniunt (*Lib. de Gestis Palest. cap. 18*); 4° utrum peccatum possit esse poena peccati, aptaque sit peccati divisio, in id quod tantum peccatum est, et aliud quod etiam causa peccati.

Quæsitum denique, quam vim efficiendi boni lex habeat, sive quæ mentibus insita est, sive quæ tabulis inscripta, id est, naturalis et Mosaica. Mirifice Pelagiani legem extulerunt, depresserunt catholici: illi ut gratiam Christi destruerent, isti ut astroerent. Dicebant illi, veterem legem secundum Apostolum justam, et sanctam, et bonam custodientibus mandata sua, ac per fidem juste viventibus, sicut Prophetis et Patriarchis, omnibusque sanctis vitam potuisse conferre perpetuam (*Lib. iv ad Bonif. cap. 2*). Respondebant isti, verbis callidissime positis legem contra gratiam laudari: neque enim lex illa, quamvis et justa, et sancta, et bona, omnibus illis hominibus Dei, sed fides quæ in Christo est, vitam potuit conferre perpetuam. Hæc enim fides per dilectionem operatur, non secundum litteram quæ occidit, sed secundum spiritum qui vivificat: ad quam Dei gratiam lex, de prævaricatione terrendo, tamquam pædagogus perducit, ut si conferatur homini, quod conferre ipsa non potuit (*Ibid., cap. 5*).

Pelagiani tribuebant legi quidquid per se gratiæ convenit: catholici legis litteram a spiritu distinguendum monebant, ut litteræ sit, ostendere quid agendum; spiritus, adjuvare ut agatur.

Pelagiani, quod observatione dignum, tanto obstinatus pugnabant, quanto sibi videbantur apertius cum Chrysostomo loqui: catholicis tanto incumbere laboriosius certamen, quanto minus poterat obviis quibusque persuaderi idonea discretio, sive spiritus et litteræ, sive legis factorum et legis hædei, quippe quam vix acuti ipsi dignoscerent, atque hac de causa elaboratus est ab Augustino liber de Spiritu et Littera, etc.

Observandum tertio, hoc etiam in loco controversiam motam esse: 1° de fide in Christum; 2° de sanctis veteris Testamenti; 3° de virtutibus philosophorum; 4° immo et de operibus gentilium. Contendebant siquidem Pelagiani sine fide Christi, et ante legem primos homines, et sub lege Judæos, et post legem etiam gentiles multa peregissee bona opera, vel solo legis adiutorio, vel sola veri Deique cognitione, quam acceperant a natura.

Disputatum quoque: 1° utrum lex sic miserit ad regnum cælorum, sicut Evangelium; 2° utrum in veteri Testamento regnum Dei sit promissum (ex promissione missionem quam dicebant, hoc est, vim perducendi ad regnum cælorum, concludebant hæretici); 3° quomodo Christus veteribus profuerit; 4° utrum sine fide in Christum aliquis uspiam aut

unquam consecutus sit salutem. Immo et disquisitionem, 5° qua vi sanctificandi vetera sacramenta, et unde, pollerent; 6° an fuerint aliqua, ante legem circumcisionis. Quin et Augustinus indagandum putavit discrimen utriusque Testamenti, et de utriusque gratia subtilius commentandum.

Quin etiam occasione legis, ejus infirmitas ad perficiendam justitiam ostendebatur, calumniam passi sunt catholici, quasi dicerent: 1° Spiritum sanctum bonas mentes in antiquis non adjuvisse temporibus (*Lib. iv, ad Bonif. cap. 2*); 2° legem veteris Testamenti non ob hoc datam fuisse ut justificaret obedientes, sed ut gravior fieret causa peccati (*Lib. iii, cap. 2*); 3° nullum fere ad justitiam ratione, sed ne sacræ quidem legis institutione perducere; 4° cum Manichæo vetus Testamentum rejici, cujus negarentur vis per se ulla fuisse ad homines sanctificandos (*Jnl. apud Bedam lib. i in Cantica*). Hæc porro calumniæ quatuor, dum reuelluntur a catholicis, et ab hæreticis defenduntur, totidem quæstiones pepererunt.

§ III. De adiutorio Dei per Christum, qua ratione gratia est, seu beneficium gratuitum, quaque præveniens dicitur.

Deferbuit post tractoriam Zosimi Africanosque canones, quæstio de gratia Dei, quatenus adjuvat infirmitatem nostram, auxiliansque dicitur: revixit altera, arsitque vehementer, etiam inter Pelagianorum hostes, de adiutorio Dei, qua ratione gratia est; gratiæ enim nomine appellatur in Scripturis sacris, ut cum ait Apostolus: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum* (*Rom. vii, 24*); et: *Abundentius omnibus laboravi; non ego, sed gratia Dei mecum*, etc. (*I Cor. xv, 10*).

Observandum primo, quæstionem hanc propositam esse quatuor præsertim modis: 1° an gratia detur ex meritis, gratiam utique præcedentibus, atque ita naturalibus, siquidem gratiam nihil præter naturam antecedit; 2° an gratia Dei præveniat voluntates humanas, an eas sponte motas sequatur; 3° in conversione hominis, Deine hominem ad se convertentis, an hominis se a mundo avertentis ad Deum, operatio antecedit; 4° ejusmodi sit gratia Dei, præveniens, an subsequens; dux liberi arbitrii, an pedissequa (*Cælest. lib. Capitul. cap. 3*).

Observandum secundo, scripsisse jam inde a primis temporibus nascentis hæresis Cælestium, in libro Capitulorum (*Cap. 3*), Dei gratiam secundum merita nostra dari, quia si peccatoribus illam det, videntur esse iniqui, et his verbis intulisse, propterea et ipsa gratia in mea voluntate posita est, sive dignus fierem, sive indignus. Si enim per gratiam omnia facimus, quando vincimur a peccato, non nos vincimur, sed Dei gratia, quæ voluit nos adjuvare omnimodo, et non potuit. Et iterum ait (*Lib. de Gest. Palest. cap. 14*): *Si gratia Dei est, quando vincimus peccata: ergo ipse est in culpa, quando a peccato vincimur, quia omnino custodire nos, aut non potuit, aut noluit*.

Observandum tertio, Pelagium apertam super ea quæstione sententiam, neque in Commentariis Epistolarum Pauli dixisse, neque in Eulogiis, neque in libro de Natura: immo Diospoli objectum sibi Cælestii dictum damnassee, simulque se nunquam ita tenuisse contestatum esse. Damnantem Augustinus male fidei, contestantem mendacii convincere nisus est, tum ex dictis in synodo, tum ex libris de Libero Arbitrio, atque epistola ad Demetriadem.

Nam quomodo contestari sincere potuit ann. 415 mense Decembri se nunquam sic tenuisse, cum in contrarium ann. 413 Demetriadi scripserit? Interposito enim Jacobi apostoli testimonio, quo ait: *Subditi estote Deo, et resistite diabolo, et fugiet a vobis* (*Jacobi iii, 6*). Ostendit, inquit (*Epist. ad Demetriadi. cap. 3*), quomodo resistere debeamus diabolo, si utique subditi sumus Deo, ejusque faciendo voluntatem div-

nam etiam mereamur gratiam, et facilius nequam spiritui auxilio sancti Spiritus resistamus. Quomodo sincerè damnavit errorem quem animo retentum postea anno 417 in libris de Libero Arbitrio patefecit his verbis: *Qui currit ad Deum, et a Deo se regi cupit, id est, voluntate, suam ex ejus voluntate suspendit, qui ei adheret de jugiter unus, secundum Apostolum, cum eo sit spiritus, non hoc nisi de arbitrii efficit libertate, qua qui bene utitur, ita se totum tradit Deo, omnemque suam mortificat voluntatem, ut cum Apostolo possit dicere: Vivo autem jam non ego, vivit autem in me Christus (Gal. ii, 20); ponitque cor suum in manu Dei, ut illud qui voluerit Deus, ipse declinet (Prov. xxi, 1)?* Quin et videtur in ipso concilio imprudens aperuisse mentem: cum enim objectum esset, quod affirmant unumquemque hominem omnes virtutes posse habere et gratias, et auferant diversitatem gratiarum, quam Apostolus docet; dictum est a nobis, sed maligne et imperite reprehenderunt: non enim asserimus gratiarum diversitatem, sed dicimus donare Deum ei qui fuerit dignus accipere omnes gratias, sicut Paulo apostolo donavit.

Verum quæ affert Augustinus, rem forte enipiam non persuaserint: nam in postremo loco vocem hanc dignus perinde accepit, ac si præcedens aliquid operis factive meritum significaret, quamvis utrumque posset pro eo sumi quem Deus gratis afflicere dignatus sit, non insolente vocis usu, sive apud Patres hujusce ætatis, sive apud ipsummet Augustinum. Neque vero conjectura multum abs re videri debet, cum Pelagius Græce Græcis judicibus tunc responderit, et videri possit usus verbo ἀξιοῦνται, quod est aliquando ornari, aut dignitate ab alio liberaliter affici.

Priori loco sensit Augustinus adhiberi posse benignam interpretationem, quam ipse attulit (*L. de Grat. Christi, cap. 22*), perinde scilicet ac si Pelagius dixerit: *Dei faciendo voluntatem divinam mereamur gratiam, sicut fideiibus pie viventibus additur gratia, qua resistant fortiter tentatori; cum tamen gratiam etiam primitus accepissent, ut Dei facerent voluntatem.* Quare diffusis huic testimonio, addidit alterum, quod et ipsum tamen non aggerine posset eandem interpretationem pati, sin minus aliunde constaret quid de potestate arbitrii communiter Pelagiani sentirent.

Videtur ergo Pelagius, ut erat Cœlestio, sive timidior, sive callidior, super ea re propter invidiam dissimilasse mentem, utrumque verbis ambiguus, quibus, ut ait Hieronymus (*Epist. ad Ctesiph.*): *Aliud in cubiculis apud discipulos, aliud palam in populo loquebatur.*

Observandum quarto, controversiam hanc, etsi orta est cum hæresi, effluisse tamen acrius post conditos tantum Africanos canones, atque adeo post annum 418; neque enim, si res aliter se habuisset, Augustinus canonibus quos condidit, exponere omisisset sensum Ecclesiæ in questione tanti momenti quanti istam putavit postea, cum omnium dogmatum perniciosissimam scripsit: quamquam ne huic rationi, quantumvis probabili, vehementer adhaeream, facit imprimis quod alia potuerit esse Augustino tenendi silentii justa causa; ea nempe, quod probe sciret non omnibus catholicis persuasum satis adhuc fuisse totum prædestinationis gratuita mysterium, vocationisque secundum propositum arcanum, quod ipsemet ante episcopatum ignorasset.

Nata est igitur questio cum hæresi, sed ejus tamen perniciēs non statim innotuit, immo diu pluribus, etiam magno nominis, hominibus illusit, ipsique, si credimus nonnullis, Hieronymo; quod tamen miror, cum in Opere primo, quo se adversus Pelagium exercuit (*Epist. ad Ctesiph.*), tam expresse, tanque graviter afferat testimonium Pauli, quo se uno revocatum ab errore fatetur Augustinus: *Quid habes, quod non acciperis? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acciperis (1 Corinth. iv, 7)?*

Observandum quinto, errorem hunc, ut dixi, pro-

A fluxisse, tum ex falsa divinæ justitiæ notione, quasi gratiam omnem excludat, tum ex perversa interpretatione dicti apostolici: *Iniquitas non est apud Deum (Rom. ix, 24)*; et: *Non est acceptio personarum apud Deum (Rom. ii, 11)*, veluti æqualibus inæqualia beneficia tribuere, sit accipere personas; illudque ipsum sit vitium, quod Deus hominibus prohibet (*Deut. i, 17*), quodque in suis nolit actionibus sic tamquam in exemplis ad imitandum propositis exprimi. Quomodo autem præsumpta hæc opinio et Origenem in sua deliria præcipitem egerit, et præstantes viros deceperit, et errorem, qui postea Semi-pelagianismus dictus est, pepererit, ostendimus in notis ad fidem Rufini.

Observandum sexto, catholicos in eo Pelagianosque convenisse, quod gratis a Deo conferatur hominibus necessarium aliquod operationis bonæ principium, sive quod efficiat, ut aiunt, physice, sive quod moraliter, et actioni prælium faciat ac dignitatem: dissensisse vero, quod Pelagiani principium efficiens nec a natura distinguerent, nec ab innatis arbitrii viribus et lege; catholici contra, diversum quiddam a tribus istis diffundi in cordibus nostris a Spiritu sancto assererent. Consensisse item, quod principium unde actioni bonæ prælium fieret, parque regno cælorum dignitas, quam vim meritoriam dicunt, ipsa sit adoptionis et reconciliationis gratia, qua filii Dei atque amici sumus; sed in eo ipso dissensisse, quod Pelagiani totam hanc gratiam, adoptionis dico et remissionis peccatorum, purum Dei favorem putarent; catholici justitiam inhærentem atque charitatem, qua Deus nos vere justos suique dilectores efficiat.

Verum de venia peccatorum, quam Deus indulget pœnitentibus, non una fuit concursus sententia Pelagianorum; ipse enim Pelagius peccata gratis remitti constanter asseruit (*In caput. v Epist. ad Romanos*); Cœlestius contra (*Lib. de G. st. Palest. cap. 18*), pœnitentibus veniam non dari, secundum gratiam et misericordiam Dei, sed secundum merita et laborem eorum qui per pœnitentiam digni fuerint misericordia. Constanter, dixi, Pelagium in sua sententia perstisse; neque enim assentiri possum eruditissimo Petavio Pelagium inconstantiam hæc in parte accusanti (*Tom. III, de dogm. lib. de Hær. Pelag. c. 3*); id ipsum siquidem aperte docuit ann. 442, in Commentariis ad caput v Rom.; ann. 410, aut 411, in libro de Natura; si credimus Augustino, ann. 415, in synodo Palæstina; ann. 417, aut 418, apud Albinum, Pinianum, et Melaniam in Palæstina, quibus ut gratiam laieretur suadentibus: *Anathema, inquit (Lib. de Gratia Christi cap. 1), qui vel sentit, vel dicit, gratiam Dei, qua Christus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, non solum per singulas horas, aut per singula momenta, sed etiam per singulos actus nostros non esse necessariam; et qui hanc conantur auferre, pœnas sortiantur æternas.* Adde quod Augustinus eum quoque sententiam Pelagii esse fateatur in utroque Opere contra Julianum, atque adeo ann. 422, et 428, et in libro de Gratia et Libero Arbitrio ann. 424; immo ubique passim, Pelagianorum veluti propriam agnoscat, ut oporteat Cœlestii opinionem sociis non placuisse.

Quamquam, quod verissime monuit Petavius, non medioeriter difficile est intelligere qua ratione Pelagius, si coherentia scribere voluit, peccata dixerit gratis remitti, quandoquidem neminem crediderit justificari nisi fide, et fidem noluerit a Deo dari, sed ex libero arbitrio oriri. Verum, ut pugnancia sit locutus, quod inquirere alterius est loci, in ea certe quam dixi (*Loc. cit. num. 3 et 5*) sententia constans permansit: nec operosum est ex aliata Operum quasi chronologia his respondere que adducit Petavius.

Observandum septimo, inter eos qui priorem liberi arbitrii quam Spiritus sancti operationem esse voluerunt, quique aliquid ex parte hominis præire gratiæ dixerunt, non unam existisse omnium sen-

lentiam : nam aliqui ita semper contingere sanxerunt, ut Massilienses; alii interdum tantum, ut Casianus; illi rigidiores, isti molliores Sempipelagiani nominari possunt.

Deinde placitum est quibusdam præire gratiæ ipsa quoque opera, aliis fidem dumtaxat et orationem, immo et quiddam fide minus, nempe credulitatis affectum, vel conatum surgendi, aut aliud simile. Hi porro errores, quamvis longe postea ab Araisicana synodo proscripti sint (Anno 529), jam inde tamen a temporibus Augustini, partim in Africa, partim in Gallia orti erant, ut constat, tum ex epistola Augustini ad Vitalem, librisque ad Adrumetinos, tum ex litteris Prosperi Hilarique Galli ad Augustinum.

Observandum, octavo, ex errore quod gratia datur ex meritis, consensaria plura confecta esse, sive a Pelagianis ipsis, sive a Pelagianorum reliquiis, indeque totidem questionibus exstitisse : 1° gratiam in uniuscujusque potestate positam esse, si modo dignus fiat aut indignus; 2° unumquemque hominem omnes virtutes habere posse et gratias; 3° Christum meritis operum et laborum mercede factum esse Deum; 4° neminem Christo dignitatem posse merito invidere : quippe qui valeat esse id quod Christus, si modo pariter niti voluerit; 5° Ipsos etiam infantes gratiam adoptionis in baptismo consequi ex meritis, sive præteritis in altera vita, sive præsentibus, veluti per se credant; sive futuris, quæ Deus præviderit; 6° vel non omnem prædestinationem, vel nullam esse gratiæ, sed omnem, vel pene omnem esse justitiæ; 7° nullam esse vocationem secundum propositum, etc.

CAPUT VI.

Examinantur verba sancti Hieronymi de principibus hæresis Pelagianæ, pugnancia in speciem cum sententia Marii Mercatoris.

Hactenus historiam ipsiusmet hæresis, dogmatumque, aut potius questionum texuimus, simulque patefecimus, opinor, clare, et quo modo ex questione una plures prodigiosa multitudine exstiterint, et quam merito Mercator scripserit, totam summam inepti, et magis impii Juliani laboris ad unam pravam redigi sententiam, ADÆ VIDELICET ET EVÆ TRANSGRESSIONEM EOS NON FECISSE MORTALES (Præf. in lib. Subnot.).

Dicendum deinceps nonnihil, quod ex prima dissertatione superesse videri potest, de inventoribus hæresis, primisque Pelagii principibus, ut loquitur Hieronymus : inde enim manifestum pariter fiet, quod tradit Mercator, Theodorum Mopsuestiæ episcopum questionem hanc primum contra catholicam fidem movisse (Ibid.). Nam quod est non semel monitum, Mercatori ita scribenti pugnant in speciem viri magnæ alioquin famæ, atque ipse in primis Hieronymus, qui, conversa oratione ad Pelagium : Exponam, inquit (Epist. ad Ctesiph.), brevier principum et sociorum tuorum nomina, ut animadvertas qualium consortio gloriaris. Manichæus electos suos, quos inter animas Platonis in cælestibus collocat, dicit omni carere peccato, nec, si velint, posse peccare : ad tanta enim eos virtutum culmina transcendisse, ut carnis operibus illudant. Dicit idipsum Priscillianus in Hispania, pars Manichæi, de turpitudine cuius te discipuli diligunt plurimum, verbum perfectionis et scientiæ sibi temere vindicantes, soli cum solis clauduntur mulierculis, etc. Siquidem partem habent Gnosticæ hæreses de Basilidis impietate venientem, unde et vos asseritis eos qui absque legis scientia sunt, peccata vitare non posse. Et paulo post : Vis adhuc et alium nosse tui erroris principem? Doctrina tua Origenis ramusculus est, etc. Nec erubescas de societate talium, reuens eorum nomina quorum blasphemis iungeris, Joviniani secunda questio tui ingentis disciplina est, etc.

In hæc Hieronymi verba de Origene Manichæo et Joviniano, quæ recentiores sine examine solent arripere, operæ pretium est inquirere brevier, non modo quia conducit isthæc opera ad historiam cuius

A texendæ instrumenta edimus, sed etiam propter locum in quo sumus, et susceptam Mercatoris defensionem : fieri enim potest ut popularis opinionis præjudicio veritas aliquid detrimenti capiat, sin minus tenebræ quibus involuta est discutiantur. Inquisitionis modum ætas ipsa hominum de quibus agitur præscribit; quare ducendum ab Origene initium, quippe trium antiquissimo : lapsus est enim memoria episcopos Iprensis, cum Manichæum Origene majorem fecit, cum triginta fere annis minor sit.

§ I. De Origene et Origenistis, ejusmodi Evagrius Ponticus, Palladius Galata, etc.

Cum queritur utrum Pelagianorum doctrina ex Origeniana prodierit, quæstionem opinor intelligi posse, atque etiam debere, tribus omnino modis. Dubitatur enim primo utrum id damnati dogmatis docuerit olim Origenes, quod postmodum Pelagiani; deinde an quæ Origenes Pelagianique dogmata communiter secuti sunt, Pelagiani acceperint ex Origenis libris; denique utrum Pelagianorum hæreseon defensores, sin minus libris, sermone saltem atque traditione didicerint ab Origenistis, quæ postea, velut in unum doctrinæ corpus collecta, per totum fere orbem sparserint.

Solvit quæstionem tribus hisce modis intellectam Jansenius Iprensis (Lib. de Hær. Pelag. cap. 13 et seq.), Pelagiumque asserit primo nihil, uno excepto, docuisse aliud quam quod Origenes ante ducentos pene annos tradidisset; deinde omnia sua dogmata ex duobus maxime Origenis operibus, commentariis in Epistolam ad Romanos, et libris Περὶ Ἀρχῶν hausisse; denique de sectæ mysteriis ab Evagrion Pontico, Palladioque Galata, ac Origenistis monachis, partim in Ægypto, partim in Palæstina, edoctum esse.

Priorem assertionis suæ partem conficit (ibid.) collatione dogmatum, quæ uterque auctor, de libero arbitrio ejusque naturali potestate, de lege naturæ ac Mosis, de gratia ac merito, de prædestinatione divina, etc., docuit : alteram facile probat, allatis ex utroque Origenis opere testimoniis, quorum verbis pene ipsis Pelagiani usi sint ad suum errorem exponendum. Postremam sua fretus auctoritate affirmat, atque (Cap. 17) : Cum plerique ipsorum (Pelagianorum et Massiliensium) religiozæ vitæ perfectionem, veluti monachi sectarentur, inter Origenistas monachos in Ægypto et Palæstina versati sunt, et eorum erroribus ex Evagrion Pontico, Palladio Galata, et ejusmodi familiaribus haustis, duces ipsi cæteris ad præceptum facti sunt. Ex quibus omnibus vides, quam recte sanctus Hieronymus Origenem Pelagianorum amasium et ἀρχαῖον, hoc est, librorum Περὶ Ἀρχῶν scriptorem, eorum magistrum, et doctrinam Pelagii ramusculum Origenis vocet.

Quo merito Hieronymum testem appellet, quaque eruditione Origenem ἀρχαῖον dictum putet, quia libros Περὶ Ἀρχῶν scripsit, aut Pelagianorum amasium, quia diligeretur a Pelagianis. Viderit ipse, aut quisquis alius voluerit, certe docet aliter sentiant.

Origenem fateor contra fidem Ecclesiæ scripsisse, liberum arbitrium tanta potestate pollere, quanta sufficit, cum sola revelatione veritatis, seu legis adiutorio, ad credendum Deo, eamque gratiam promittendam quæ porro juvetur ad opera pietatis præstanda. Nec etiam disliceo quin senserit prædestinationem sanctorum justitiæ esse, non item gratiæ. Sed hunc tamen contendo, super utraque re multum a Pelagianis diversum fuisse, solisque sive Adrumetinis, sive Massiliensibus consensisse : nam de impotentia naturæ ad implenda pietatis Christianæ officia, salutemque consequendam, tam aperte dixit testimonium, ut nemo, qui vel obiter ipsius opera legerit, reum possit facere consensionis cum Pelagianis. Negabant illi, ut scitum est, ad implendam justitiam, vincendas tentationes, resurgendam a peccato, perseverandum in bono, et consequendam salutem,

gratia quæ voluntatis dicitur, quæque interior, opus esse, sed usum duntaxat, ut quod quisque per se possit, quavis aliquando agere, id auxiliante gratia, delectabilius, faciliusque peragat. Longe aliter Origenes, nec uno in loco: paucæ de multis profero cum erudito Origenianorum auctore (Tomo I. Oper. Orig. lib. II. Origen. quest. 7).

Cum mentionem fecisset Origenes de Petro propter animi præsentiam lapsus: Per hoc, inquit (Tract. 35. in Matth.), instrumur, ut nunquam sine consideratione aliquid promittamus, super habitudinem nostram humanam; quasi qui valeamus Christi implere confessionem ex nobis, aut aliquod præceptorum Dei; et alio in loco (Homil. 4. in Psal. xxxvi): Vides ergo quia Domini semper auxilio indigemus, primo ne cadamus, tum deinde, etiam si ceciderimus, ut resurgamus; et iterum (In Psal. iv): Quoniam ergo bona sint ætæternæ nunc dicendum est, quoniam verum est id: Nisi Dominus edificaverit domum, frustra laboraverunt qui ædificant eam; et: Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam (Psal. cxvi, 1). Edificat domum quicumque proficit, custodit civitatem quicumque perfectus; vanum autem opus ædificantis, et vana custodia servantis, nisi Dominus edificaverit, et Dominus custodierit. Extra liberam voluntatem nostram fuerit bonum, virtus Domini, quæ ædificantis ædificationem adjuvat, et ei opitulatur, utique cum eo edificat, qui ædificationem per se consummare non potest. Et paulo post: Non solum igitur ad id ut honestus et bonus fiat aliquis, opus est voluntate nostra, et divina ope conspirante, quæ quantum ad nos arbitraria non est; sed ad id etiam ut qui honestus et bonus evasit, in virtute perseveret: quod nimirum in ruinam delapsurus sit, etiam perfectus, si in honestate fuerit elatus, et sibi hujus causam arrogat, nec debitam gloriam referat ei qui multo plus ad acquirendam et retinendam contulit, etc.

Verum ne, quod est in proverbio, actum agam, si diutius in hac parte morer, amantem sinceræ veritatis lectorem rogo ut locum Origenianorum a me laudatum consulat: capiet inde, procul dubio, non minorem voluptatem quam utilitatem, veritate se præcedente, quæ alienis præjudiciorum tenebris invita opprimebatur.

Unum id attingam, quod vir eruditus prætermisit, Pelagianos in nominalis quidem Origeni imprudentes consensisse, ab eo tamen volentes mutuari nihil potuisse, quippe quem non sperverint modo, sed capitali etiam odio persecuti sint, immo et quoties licuit, maledictis nominatim oneraverint. Theodorum certe Mopsuestenum memoriæ proditum est adversus Origenem, velut Scripturæ corruptorem, stylium strinxisse. Rufinus Syrus impie ac nefarie fatuum dixit (Num. 17), quorundam errore mentis deceptorum dementia secutum, impium, et ignarum divinæ Scripturæ (Num. 19), quam sine sensu doceret (Num. 23), etc., Pelagius, pro eodem sumpsit Origenistam esse, atque anathemate percellendum (Ibid.). Pelagianus commentiter (Lib. de Gest. Palest. cap. 2), quæ data occasione, doctrinam Origenis de præexistentia animorum, de creatione mundi Deo necessaria, de siderum animatione atque significatione, de peccato originali, de impeccabilitate perfectorum, de improborum inconvertibilitate, de temporalitate, sive poenarum, sive beatitudinis, de qualitate corporum resurgentium, deque aliis ejusmodi, veluti imperitam, dementem, impiam, nefariam, execrandam in suis fidei libellis damnarunt. Et ubi Amasios?

Non tamen inficior quin Pelagiani omnes Origenem, cum esset interpretam Scripturæ e leberimus, sua etiam lingua scribentem legerint, quandoquidem et affectabant opinionem peritæ in tractandis Scripturis, et nemo Latinus hujus sectæ Græcæ non noverat, et volebat videri nosse. Pelagius certe, si Augustino credimus, Græco sermone usus est in synodo Palæstina. Coelestius cum diu, quæ docens

Ephesi Rhodique, quæ negotia factionis procurans Constantinopoli, quæ Mopsuestiæ cum Theodoro conferens, in Oriente versatus sit, Orientalibus, credo, Latinae linguae præ sua despicientibus, Græce loquebatur. Julianus præterquam quod iidem cum Coelestio, sive negotiis, sive collationibus implicatus est, fidemque Rufini Latinam fecit, et usque Græcorum se lectione jactabat, ut suam vellet Orientalibus doctrinam acceptam ferre. Annianus denique, quid Græce nosset, suis homiliarum Chrysostomi versionibus testatum reliquit posteris.

Unum igitur id pugno, Origenem longe dissensisse Pelagianis; etiam in eo in quo consentire vulgo fertur, id est, de ἀνάβια et ἀναπαύα, deque naturæ viribus ad gratiam divinam provocandam.

Nam solis ille gratiæ auxiliis, quibus perfectionis gradus quidam summus acquirerebatur, inpeccantiam tribuebat: hi solis naturæ viribus, quibus divinam opem conjungi optabile quidem sit, non tamen opus.

Ille naturæ vires, ad credendum Deo tantum promittenti dona, seseque in tentationibus, legis scientia et recti humani amore, continendum valere voluit: hi ad periciendam quoque sive fidem, sive justitiam. Ille neminem, isti multos, sine vera Christi gratia, quæ interna sit, et non externus tantum Dei favor, regnum Dei posse ingredi docebant.

Fassus sum initio, quod plane verum est, Origenem, de gratia consequente liberi arbitrii usum, ea scripsisse quæ Massilienses presbyteri, ducentis fere post annis, defenderunt; verum vix ac ne vix quidem adduci possum ut credam, suam, quod placitum Iprensi præsuli, Massilienses doctrinam ex Origenis libris, præsertim Commentariis in Epistolam ad Romanos et libris Περὶ Ἀρχῶν sumpsisse.

Quis enim affirmet ex Origene ipso sumpsisse, et non potius e Rufino, quod ex Commentariis haustum dicitur? si modo advertat, quod nemo nescit eruditus, Comme narios de quibus sermo est a Rufino Latinitate donatos: ita ut propter plurimam, sive explanatam, sive suppletam, Rufini potius quam Origenis dici debere multi ea ætate crederent, nec ipse credentibus admodum repugnaret, totumque opus adoptaturus esset; sin minus invidiosum putasset, plenumque arrogantiae, tantum sibi, et ait, honorem assumero.

Legenda in hanc rem ipsius tum præfatio, in qua quid præstare rogaretur, tum peroratio, ubi quantum de suo addiderit, aperte confitetur. Ait, inquit, in his quæ scribis, quoniam plurima in eis tui operis habentur, de titulum nominis tui, et scribe: Hieronymi (lege Rufini) in Epistolam ad Romanos explanationum libri: sicut et apud auctores, inquit, saculares, non illius, qui ex Græco translatus est, sed illius qui transtulit nomen, titulu tenet. Hoc autem totum mihi donant non amore mei, sed odio auctoris: verum ego, qui plus conscientie meæ quam nomini defero, etiamsi addere aliqua videor, et expleri quæ desunt, aut brevior quæ longa sunt; furari tamen titulum ejus, qui fundamentum operis fecit, et construendi ædificii materiam præbuit, rectum non puto. Sit sane in arbitrio legentis, cum opus probaverit, operis meritum, cui velit ascribere. Scripserat antea: Quavis nec in cæteris defuerit plurimus labor, dum supplere cupinus ea quæ ab Origene in auditorio Ecclesiæ ex tempore, non tam explanationis quam ædificationis intentione perorata sunt, etc.: quem laborem adimplendi quæ deerant, idcirco suscepimus, ne pulsatæ quæstiones et relictæ, quod homilistico dicendi genere ab illo sæpe fieri solet, Latino lectori fastidium generarent, etc.

Idipsum ego sentiendam reor de libris Περὶ Ἀρχῶν: hoc enim opus ejusmodi nunc habemus, a Rufino pluribus in locis interpolatum est, et in iis maxime in quibus de quæstione proposita agitur; unas hic ex multis, sed palmaris sufficiat. Origenes in libro in Ἀπὸς Ἀρχῶν capite I disputaverat de li-

hero arbitrio, eaque disputatio tota verbatim translata est in capite 21 Philocaliæ; quo tamen capite non continentur ista quæ oportet a Rufino supplicari. Volens Deus arguere excusationes huiusmodi querelarum, et ostendere quia non dissimulatio diuinæ providentiæ, sed humanæ mentis arbitrium causa sibi perditionis existit. Contulit etiam indignis et incredulis gratias benefactorum suorum, ut vere omne os obstruatur, totumque non se, nihil a Deo esse sibi, mens humana cognoscat. Non continentur, inquam, ista in Philocalia, licet orationis series ibi constet, immo longe sit aptior sine isto Rufini assumpto.

Hæc cum ita sint, cumque doctrina libris *Ἐπὶ Ἀρχῶν* comprehensa, Rufini potius dici possit quam Origenis, immo etiam debet non immerito; si minus aliis aperte locis, quod non pertinaciter diffiteor, tradita sit: ex eo certe quod Massilienses ex libris *Ἐπὶ Ἀρχῶν* profecerint, non continuo dici debent ex Origene profecisse. Verum ne ex libris quidem *Ἐπὶ Ἀρχῶν* opinionem suam acceperisse reor: nam si Prospero credimus, invaluerat error iste in Galliis, priusquam eo libri deportati essent. Nec enim in Occidentem venerunt ante Anastasii tempora, ut Hieronymus tradit; et tamen in præcedentium tractatorum operibus opinio hæc inveniri dicitur a Prospero et Hilario.

Unde ergo, inquires, sum Massilienses istius temporis venenum suxerunt? Quid si responderet aliquis, suxisse ex libris ab Augustino ante episcopatum scriptis? siquidem se fatetur tunc temporis eodem errore implicatum fuisse, suisque cum libris prodidisse, quos in Gallias deportatos credibile est, immo indubitatum propter famam viri orbe toto celebris, viciniamque Hispaniæ, ubi legebantur, teste Augustino (*Lib. de Prædest. 33, cap. 3*).

An non forte, alter dixerit, Augustinus ipse ex libris *Ἐπὶ Ἀρχῶν* errandi causam acceperat? Qui vero fieri potuit, cum neque Græcos per se legerit, neque Latine redditos videre tunc potuerit? Namque ordinatus est episcopus ann. 355, qui Siricii undecimus; nec tamen Rufinus in Occidentem, cum sua nave blasphemiarum plena rediit, priusquam Anastasius Siricio successisset.

Probabilis alter quispiam conjecterit, didicisse Massilienses a Cassiano, Cassianam a Chrysostomo, Chrysos omni a prioribus nonnullis Scripturæ interpretibus, quibus nondum obscurissimum Deus gratiæ mysterium revelarat. Illorem enim animis communiter insederat anticipata quedam diuinæ iustitiæ opinio, qua crederent, Deum fore acceptorem personarum, si modo gratiam daret, neque petentibus, neque volentibus; si quem diligeret præ cæteris, quorum eadem esset conditio; si electio ex præsentia non fieret, sed ex electione præscientiæ, etc.

Quamquam Cassianus ipse, cum docuit, in negotio solutis primas sibi partes aliquando gratiam vindicare, aliquando liberum arbitrium, generalis huiusce opinionis fundamentum convellere cœperat, nec tamen adhuc, retinente veteris præiudicii parte, ad veritatem integram, quam per Augustinum Deus pateferi voluit, pervenire potuerat.

Sed jam tempus est de eo dicere quod scripsit Irenensis, ab Origenistis monachis, atque ab Evagrion Pontico, Palladioque Galata, Pelagianos sumum venenum hausisse: verum cura eadem Evagrii quæ Palladii causa sit, Evagrius enim Palladii magister fertur, de Palladio dicere sufficiet. Sed a quo Palladio Pelagius traditam sermone doctrinam accepit? Tres enim ejusdem nominis novimus ea tempestate existisse, et eos quidem omnes, vel Galatas, vel non admodum remotos, Helenopolitanam scilicet Bithyniæ, Lamsacæ historiæ scriptorem, qui Chrysostomo adhesit, Romæque Attico persequente ann. 404 confugit; Helenopolitanum Palestinæ alterum, qui colloquitur cum Theodoro diacono Ecclesiæ Romanæ in dialogo de Vita Chrysostomi; tertium Hieronymi eriminatorem, quem illa servilis nequitia,

A hæresisque *ἀναβίαις* inalauratæ accusat, quemque Baronius memoria lapsus Romani pro Pelagio venisse tradit ann. 417. Quis de tribus Pelagium Romæ docere potuit? Nam vulgaris fabula de Pelagii in Ægyptum, atque in Orientem peregrinatione, antequam Romam veniret, manifeste, opinor, profligata est.

Quis, inquam, Palladiorum Pelagii institutor fuit? An primus? Potuit ipsum quidem Pelagius videre Romæ, ut ratio temporum demonstrat; sed de erroribus ab eo primum doceri non potuit, cum in Urbem Palladius venerit anno 404, et librum de Actuali Conversatione, in quo errores continentur, Pelagius ante confecisset.

Ergone alter dialogi collocatur? Sed cum ille Romanum venerit, post Urbis obsidionem, Pelagio, qui ante obsidionem fugerat, congredi non potuit; nec si potuisset, hinc tamen Pelagius eruditus fuerit, ut qui discipulos longe ante hæc tempora collegisset.

B An denique tertius? Sed fuit ille potius Pelagii discipulus quam magister, siquidem Pelagium non prius novit quam in Palestinam venisset, post sparsos in Italia Siciliæque errores.

Fæcit tamen, quod distiteri non licet, difficultatem, eamque non levissimam, auctoritate sua Hieronymus, cum docet *ἀναβίαις* hæresim ab Origene propagatam esse, et Evagrium Ponticum Palladii magistrum, Pelagio prævisse: hinc enim videtur ab Origene Evagriusque et Palladio Origenistis Pelagius didicisse. Verum aliud est prævisse, aliud docuisse, aliud *ἀναβίαις* ipsa seu *ἀναπαρρησία*, aliud modum attingendi gradum, in quo qui constitit, nulla unquam cogitatione vitiorum utitur, qua notione *ἀναβίαις* desinit Hieronymus: in *ἀναβίαις* prædicanda prævit quidem Origenes atque Evagrius Ponticus Pelagio, doctrinam non tradidit; alioquin unus esset utriusque, in explicando acquirendi *ἀναβίαις* modo, sensus, cum tamen alter ab altero multum distet.

C Id vero ostendere operosum non est: nam hæc nemo finxit, veniri posse in hæc, quæ dicta est, summam virtutum, nisi monis quinque: nempe vel solis naturæ viribus, sine ullo gratiæ auxilio; vel naturæ quidem viribus, sed quas gratia interior juvet ad facilius assurgendum: vel conatibus, et quasi volis naturæ, quæ promoveat gratia, sine qua optari quidem possit perfectio, haberi non possit; vel solis viribus gratiæ, quæ præveniat quidem excitetque voluntates, non tamen sit singulare beneficium quod paucis conferatur; vel denique viribus solis gratiæ, sed eximie cujusdam, quæ aut soli collata sit Deiparæ, aut etiam forte Baptiste, sanctisque apostolis.

D Primum modum secuti sunt gentiles cum Xysto philosopho, cuius opus Sixto martyri Rufinus supponit; secundum Pelagius cum suis; tertium Origenes; quartum nonnulli quorum Augustinus tolerabilem putat errorem; quintum fideles communiter; omnes igitur in *ἀναπαρρησία* defendenda conveniunt, sed alii alium acquirendæ modum asserunt, longinque a Pelagio Origenes, quam Pelagius a Xysto distat.

Ex his, quæ disputando adducta sunt, manifeste constat, Origenem id quidem sensisse multis ante annis, quod Massilienses, saltem rigidiore, non tamen id, quod Pelagius toto, ut aiunt, celo a Massiliensibus diversos. Constat quoque ab Origene, nec Pelagianos ipsos didicisse, nec Massilienses: illi enim Origeni pugnant in explicandis liberi arbitrii viribus, quod opera pietatis; isti, nec libros Origenis viderunt, nec Origenistas.

§ II. De Manichæo, Prisciliano, Messalianis, seu Euchitis, et Enthusiasticis.

Mirum profecto, quod ait Hieronymus, Manichæum et Priscilianum, aliosque Pelagii fuisse principes, cum ipsemet testetur a Pelagio catholicis

Manichæorum nomen afflictum esse, et aperte Augustino Julianus objecerit, quod Priscillianus fatum gratiæ efficacis nomine dissimularet. Quia autem ratione pugnant inter se sententiæ cum qua eademque conveniant?

Augustinus, fateor, exprobravit olim Juliano, quod suis dogmatibus Manichæum juvaret, sed quod ea ipsa didicisset a Manichæo, non memini me legere, ubi aliquando scripserit.

Par est igitur opinari, Hieronymum, cum Manichæum diceret Pelagii principem, sive magistrum, id unum voluisse, ut erat non vehementior errorum quam morum accusator, quod Pelagius perinde ac Manichæus, quosdam ἀναμαρτίους agnosceret, qui secure cum mulierculis versari et possent, et eum amarent, jactarent tamen se, quamvis virginum agminibus vallarentur, nullam habere concupiscentiam. Non tam igitur dogmatis quam morum societatem crimini vertebat, cum sciret, inter utrosque hæreticos discrepantiam dogmatum esse maximam, nullam morum: amboque intelligeret, diversa via ad idem flagitii compitum venisse. Hanc porro in rem operæ pretium est legere quæ de amazonibus Pelagianorum Hieronymus sive in epistola ad Ctesiphontem sive in dialo-
gicis scripsit: id enim quod diximus, palam faciunt.

Hic oriuntur quæstiones quatuor: prima, quamobrem Manichæismus catholicis, ipsique in primis Augustino, quo duce catholici pugnant, crimini versus sit. Id ego factum reor septem de causis: 1° propter asseritum peccatum originale, quod naturale Pelagiani dicere malebant; 2° ob traducendi peccati modum, per propagationem ab Adamo in posteros, unde videbantur damnari nuptiæ, ipsaque viri et mulieris commixtio; 3° ob defensam necessitatem habendi peccati contractam Adam peccato, factamque posterorum naturam peccatricem, donec sanetur; 4° propterea quod catholici aiebant, nostram omnium carnem esse peccati, Christum vero venisse in solam similitudinem carnis peccati, quo dicto videbantur Christi carnem nostræ consubstantialitatem negare; 5° quoniam iidem dicebant, singulos homines nasci sub potestate diaboli, tamdiuque permanere donec renascantur in Christo; 6° ob depressam vim legis, fidei contra vim elatam, gratiæque Christi commendationem, quasi vetus inde Testamentum rejiceretur, et patriarchis calumnia fieret; 7° propter gratuitam nonnullorum præ aliis electionem, qua videbatur gemina constitui hominum massa, altera mali, altera boni impotens. Erant enim Manichæorum ista septem dogmata, tunc temporis eo invidiosiora quo sectarii in maiorem morum turpitudinem proruebant. Hujus in suspicionem vel etiam in crimen ausi sunt Pelagiani catholicos, per summam impudentiam, vocare, etiam Augustinum, quem idcirco Julianus Epicurum sui temporis dixit, Ecclesiæ consupratorem, et morum corruptorem.

Ista vero quæ dixi, constant partim ex Cœlestii litteris ad clericos Romanos, partim ex Theodori, Julianique et Anniani libris.

Cœlestius (Apud Aug. lib. 1 ad Bonif. cap. 2 et 5): Dicunt illi Manichæi, quibus modo non communicamus, id est, toti isti cum quibus dissentimus, quia primi hominis peccato, id est, Adæ, liberum arbitrium perierit, et nemo jam potestatem habet bene vivendi, sed omnes in peccatum carnis suæ necessitate cogantur. Dicunt etiam istas, quæ modo aguntur, nuptias a Deo institutas non fuisse; dicunt et motum genitalium ac commixtionem conjugum a diabolo fuisse reperiunt ac propterea eos qui nascuntur infantes reos esse, et a diabolo fieri, non a Deo, quia de hac diabolica commixtione nascuntur; hoc autem sine aliqua ambiguitate Manichæum est.

Theodorus apud Photium (Cod. 177): Aiunt, ne Christum quidem Deum, assumpta peccatrice natura, scelus purum esse; quamquam ei in aliis ipsorum

A blasphemis observare licet, non vere hos et natura, sed figura dumtaxat, humanam ipsi naturam tribuere.

Julianus omnibus fere operum paginis, sed tunc demum impudentissime, cum ex commentitiis Manetis ad filiam Menoch epistola decerpit quæ obijciat Augustino veluti cognata: Audi nunc, inquit (Lib. in Op. Imperf. cap. 17), et agnosce quid parens tuus ad quamdam filiam suam vestram scribat sororem, etc.

Annianus (Epist. ad Oront. præfixa homil. Chrysost. in Matth.). Quid enim ille magis hominibus inculcat, quam naturæ suæ nobilitatem, quæ adversus Manichæi rabiem omnium recta sapientium consensu toncentuque laudatur? Quid, inquam, pressius ille commendat quam ingenitæ nobis a Deo libertatis decus, cuius confessio præcipuum inter nos gentilesque discrimen est? Quid ille adversus eosdem magistros potius insinuat quam Dei esse possibilia mandata et hominem totius, vel quæ jubetur, vel quæ suadetur a Deo, caputem esse virtutis?

B Secunda quæstio, an omnes Pelagiani communiter catholicis Manichæismi calumniam fecerint, et quo quisque tempore, quise omnium primus. Verum ex his quæ modo allata sunt liquido constat responsio; hanc enim calumniam Annianus, Julianus, Cœlestiusque post ann. 418 fecerunt, sed didicerunt a magistro, quem Hieronymus in epistola ad Ctesiphontem hisce verbis compellit: Reclamabis, et dices Manichæorum dogma nos sequi. et eorum qui de diversis naturis Ecclesiæ bella concinnant, asserentium malam esse naturam, quæ immutari nullomodo possit, etc. Eodem pertinent quæ in Commentariis scriptis ann. 402 habentur (In cap. xv Epist. I ad Corinth.), de errore Manichæorum et Apollinaristarum circa utriusque Adæ naturam: soliti namque erant Pelagiani catholicis exprobrare quod veram Christi carnem nostræque consubstantialitatem non tribuerent; quippe qui nostram dicerent peccati carnem, Christi vero similitudinem carnis peccati. Hanc impudentem porro injustamque exprobrationem a Theodoro Mopsuesteno docti erant, ut ex verbis paulo ante allatis constat.

C Tertia quæstio, cur tam sollicitè Augustinus tamque laboriose calumniam hanc qua data occasione depulerit. Quatuor, opinor, exstiterunt causæ. Prima, quod accusa io nonnullam haberet speciem veri, saltem apud simplices, propter peccati originalis corruptique ex eo humani generis assertionem; altera, quod nullum foret ea tempestate nomen invidiosius quam Manichæorum, propter sanctiones principum et abominanda sectæ flagitia; tertia, quia Julianus tota qua pollebat dicendi vi hanc partem urgebat, ut defensores peccati originalis peiores Manichæis eloquentiæ fūco effingeret; postrema, eaque singularis, quod Augustino inbasisse nonnihil erroris pristini, quo se implicatum aliquando fassus est, suboriri posset suspicio, tanto quidem damnosior rei catholicæ, quanto præstabat aliis fidei defensoribus Augustinus.

D Quarta quæstio, qua ratione Augustinus, vel se ipse consensione sanctorum a calumnia defenderit, vel sanctos fidemque Ecclesiæ Scripturarum testimoniis et traditione tutatus sit, vel Manichæorum errores placitis Pelagianorum adjuvari ostenderit, facile solvitur. Quil enim responsi adduci debeat, videre unicuique licet in Operibus ea de re scriptis; libris nempe duobus de Nuptiis et Concupisc., libris quatuor ad Bonifacium, libris sex adversus Julianum. et Opere Imperfecto, cui egregius Ecclesiæ propugnatior immortalis est. Illic autem Opera fere tota exscribenda essent, si testimoniorum expressis integrisque verbis pugnandum foret.

Quod porro dictum est ab Hieronymo de Pelagianorum societate cum Manichæis in dogmate impecantiae et inde consequente fœditate morum, idipsum de Messalianorum atque Enthusiastarum et Euchytarum cognatione sentire par est; neque enim alia vel esse potuit, vel revera ab Hieronymo objecta est.

Sub finem porro observare juvat Orosium (Apol. cap. 1), magistri sui Hieronymi exemplo, criminis vertisse Pelagianis consensionem cum Origene, Prisciliano et Joviniano, eamque tantam, ut in his ipsis defuncti olim hæretici adhuc viverent, immo et loquerentur. Sic enim ait : *Hæc venenatissimorum dogmatum abominatio habet etiam nunc viventes mortuos, mortuosque viventes. Nam Origenes, et Priscilianus, et Jovinianus olim apud se mortui, in his vivunt; et non tantum vivunt, verum etiam loquuntur: nunc vero Pelagius et Cælestius, si in his perseveraverint, viventes mortui ecce adversus Ecclesiam, quod miserum est, et, quod multo miserius est, in Ecclesia palam sibilant, etc.*

Occasione verborum Orosii quæ attuli, dicam ingenue, quod semel monere me memini, unde nata sit popularis opinio de Aurelii prænomine quod Augustinus tribuitur. Nata siquidem videtur ex antecedentibus Orosii verbis, nec attente perpensis a legentibus, nec ut oportet, interpunctis a describentibus; sic autem se habent : *Dei voluntas et ordinatio est ut malum quod per patientiam tolerabatur necessario prodideretur, et, per contentionem furoris, eorum, ipsis dignam mercedem quam oportuit erroris sui recipientibus, non solum pessimorum fieret denotatio dogmatum, sed corripientiarum manifestatio personarum. Patres enim, et qui jam quieverunt martyres et confessores, Cyprianus, Hilarius, et Ambrosius, et quibus etiam nunc permanere adhuc in carne necessarium est, qui sunt columnæ et fundamenta Ecclesiæ catholicæ, Aurelius, Augustinus, et Hieronymus multa jam adversus hanc nefariam hæresim, absque designatione nominum hæreticorum, scriptis probatissimis ediderunt. Quamquam hæc venenatissimorum, etc. Cum enim tribus Ecclesiæ columnis late functis tres viventes Orosius componat, crediderunt librarii per incogitantiam, componi solos Augustinum et Hieronymum, atque ita Aurelium Augustinumque in unum confluxerunt: propterea quod ab iis duobus solis scriptum putarent adversus Pelagianos; nec meminissent, aut concilii Carthaginensis, in quo institutum est de Cælestio iudicium; aut Aurelii inter ecclesiasticos scriptores censiti. Sed quo tempore, inquires, invaluit isthæc opinio, quæ in pluribus manuscriptis reperitur? Divinare me vix posse fateor, nisi forte ad Aurelii Cassiodori tempora referatur: posset conjectura utcumque firmari veterum codicum collatione, aut infirmari, aut roborari.*

§ III. De Joviniano.

Pelagio ἀναμάρτησιν suam defendenti objecit Hieronymus quod hæc in parte Joviniani successor atque hæres foret, quodque damnatam hæresim instauraret, sive id imprudens faceret propter ignorantiam, sive sciens propter impudentiam. Jure id objecerit sanctus doctor, an injuria, operæ pretium est inquirere, partim quia dissertationis susceptæ ratio id exigit, partim, et maxime quidem, quod Hieronymum accusent quidam, quasi alterutris hæretici, Joviniani dico et Pelagii, mentem non satis perspexerit.

Aiunt vero id accidisce tanto viro. propter ignoratam Græcæ vocis ἀναμάρτητος potestatem, atque hæc de causa non satis ab ipso distinctam impossibilitatem peccandi, quam Jovinianus asseruit, ab ea possibilitate non peccandi, quam Pelagius defendit, cum tamen mirum quantum discrepent, non posse peccare, et posse non peccare.

Admirabilis profecto accusatio! præsertim cum ab iis intendatur qui minime deberent, ut qui Augustinum suspiciunt, et tantum non adorant; negat enim Augustinus contemnendum Hieronymum, ut qui Græco et Latino insuper et Hebræo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem transiens Ecclesiam, in litteris sacris usque ad decrepitam vixerit ætatem, et cujus eloquium ab Oriente usque ad Occidentem adinstar lampadis resplenduerit (Lib. 1 contra Jul. cap. 7).

A Quid autem contempsisse est, nisi hoc est quod illi agunt?

Ut quidquid est quæstionis, planum fiat, Joviniani primum, tum Pelagii error exponendus est; ut cum alter alteri collatus fuerit, pateat quid injuriæ Hieronymus, vel intulerit, vel patiatur.

Quamquam Joviniani mentem assequi non ita forte promptum est quam videtur. Veteres de ipsius errore ita scripserunt. Hieronymus (Lib. 1 contra Jovinian.). *Jovinianus dixit virgines, viduas et maritatas quæ semel in Christo lotæ sunt, si non discrepent cæteris operibus, ejusdem esse meriti. Nititur approbare eos qui plena fide in baptismo renati sunt a diabolo non posse subverti. Tertium proponit, inter abstinentiam ciborum et cum gratiarum actione perceptionem eorum nullam esse distantiam. Quartum, quod et extremum, esse omnium qui suum baptismum servaverint unam in regno celorum remunerationem. Hæc sanctus doctor in libro primo, quem cum posuisset totum in priore hæresis capite confutando, secundum inde orditur. Secunda propositio Joviniani est eos qui fuerunt baptizati a diabolo non posse tentari; quicumque autem tentati fuerint, ostendi eos aqua, et non spiritu, baptizatos, etc.*

Augustinus (Lib. de Hæres. hæc. 82). *Jovinianus omnia peccata, sicut Stoici philosophi, paria esse dicebat, nec posse peccare hominem lavacro regenerationis accepto. Eadem habet auctor Prædestinati (Hæc. 82).*

Pelagius (Parte II libelli Fidei) eundem in sensum Joviniani mentem interpretatus est, cum scriberet: *Liberum sic confitemur arbitrium, ut dicamus non semper Dei indigere auxilio, et tam illos errare qui cum Manichæis dicunt hominem peccatum vitare non posse, quam illos qui cum Joviniano asserunt hominem non posse peccare; uterque enim tollit arbitrii libertatem.*

Julianus paulo clarius baptismi meminit (Part. III libelli Fidei num. 8): *Condemnamus Jovinianistas, qui dicunt hominem post baptismum nullo modo posse peccare.*

C Observandum porro a nemine ante Hieronymum id erroris Joviniano objectum esse; neque enim, vel a Siricio papa in litteris ad Mediolanensem Ecclesiam, quibus alii errores proseribuntur; vel ab Ambrosio in responsione synodica Mediolanensis concilii ad Siricum, tribuitur; id vero mirum, siquidem liber secundus Joviniani in Romana, immo et Mediolanensi synodo lectus est, quod testantur synodice, et in hoc tamen libro, si credimus Juliano, continebatur error ἀναμάρτησας (Op. Imperf. lib. 1 cap. 97): unde augurari posset quispiam doctrinam Joviniani περί τῆς ἀναμάρτησας vel contemptam ab utraque synodo, veluti parvi præ aliis momenti, quod vix credam; vel in sensum tolerabilem acceptam, quod minus improbabile.

In eam porro sententiam Jovinianus videri potest, aut venisse, aut suos potius impulsisse, partim voluptuosæ vitæ studia, ut sine periculo versari crederetur inter epulas et virginum greges; partim virtutis, quæ in sacris mysteriis inest, falsa æstimatione, quasi nemo vere per baptismum regeneretur in Christo, nemo vere exspoliet veterem hominem, et moriatur peccato, nemo renascatur vere ex Spiritu sancto, et asseratur in libertatem filiorum Dei, nisi qui desierit esse postmodum, aut erroris, aut diaboli, aut concupiscentiæ temptationibus obnoxius; unde inferre poterat baptizatorum neminem peccare posse cum quisque peccet, vel errore deceptus, vel alterutris modi temptatione pulsatus.

Hoc ratiocinium probant loci duo Hieronymi, quibus præfidentia hujus sectæ palam se prodit: in altero Jovinianus ipse inducitur, in altero Joviniani hæres, hoc est, Pelagius.

In priore, Jovinianus ita loquitur (Lib. II adversus Jovin.). *Joannes dicit: Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet; et non potest peccare, quia ex Deo natus est; et in hoc manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli (I Joan. III,*

9). Et in fine Epistolæ: Omnis qui natus est ex Deo, non peccat; sed generatio Dei conservat eum, et malignus non tangit eum (Ibid., v. 18).

In posteriore Pelagius (Dial. 2). Sine omni peccato sum, inquit, sordida vestimenta non habeo, proprio regor arbitrio, major Apostolo sum: ille facit quod non vult, et quod vult non facit; ego facio quod volo, et quod nolo non facio; præparata sunt mihi regna cælorum, immo ipse ea mihi meis virtutibus præparavi. In quo Adam tenetur obnoxius, et alii, qui reos se putant in similitudinem prævaricationis Adæ. ego solus cum mea caterva non teneor: alii clausi cellulis, et feminas non videntes, quia miseri sunt et verba neq non audiunt, torquentur desideris; ego etiam si multorum valor agminibus, nullam habeo concupiscentiam; de me enim dictum est: Lapides sancti volucunt super terram (Zach. ix, 16); et ideo non sentio, quia liberi arbitrii potestate Christi tropæum circumfero.

His adde quod habet Julianus Augustinum Joviniano componens (Op. Imperf. lib. iv cap. 121). Jovinianus ait per mysteria hominem ab errore liberari; tu vero, nec per gratiam liberari. Ex his quippe tribus constat quomodo per baptismum Jovinianus vellet eos qui vere ex Spiritu renascerentur, et ab errore, et a diabolo, et a concupiscentia liberari, atque adeo esse impeccabiles.

Verum quæsierit forte quispiam qua de ἀναπτωσις totum id quod relatum est intelligi debeat; potest enim fingi duplex, prout vario ex principio nasci visa fuerit; nempe, ex impotentia patranda actionis prave, vel physica, ut aiunt, vel morali: quæ et ipsa rursum gemina est, siquidem oritur, aut quia singulari gratia Deus protegit hominem, quoad singulos actus, ejusmodi beneficium confertur iis qui confirmati in gratia dicuntur: aut quia mentis error sublati sunt, compressusque tentator, sive externus, qui daemon et mundus; sive internus, quæ concupiscentia.

Si per regenerationem hereticus tolli funditus crediderit possibilitatem peccandi, quam in scholis physicam vocant; immo si quicumque baptizantur, in gratia confirmari senserit, aut nullis tentationibus aliquando vinci, oportet hominem fuisse, aut immaniter stupidum, aut naviter impudentem, aut suæ famæ incredibiliter prodigum. Quantus enim stupor, nescire apostoli Petri, utique a Christo baptizati, facinus tam expresse in Evangelio descriptum? Quanta impudentia, excusare factum quod Petrus ipse flendo accuset? Quantus famæ contemptus, non metuere ne sibi ab omnibus obiciatur quod nemo nesciat?

Alio igitur sensu eoque probabiliore in speciem locutus est. Sed quo tandem? Non alio forte quam isto, nempe quod sacri baptismatis virtus tanta sit ut quisquis factus est nova in Christo, ex vetere in Adamo, creatura, jam non possit nisi voluntate peccare, vel æque libera ac Adamus, vel etiam liberiore, id est, nec errore captus, nec a diabolo tentatus, nec a concupiscentia abstractus, nec errore seductus.

Ita vero sensisse Jovinianum, non pauca suadere possunt: et primo quidem verba tum Hieronymi, tum Juliani mox allata, quibus peccati triplex inventor excluditur. Diabolus: Secunda propositio Joviniani est, eos qui fuerunt baptizati a diabolo non posse tentari, etc. Concupiscentia: Ego etiam si mulierum valor agminibus, nullam habeo concupiscentiam, etc. Error denique: Ille ait per mysteria hominem ab errore liberari. Nam qui tribus hisce peccandi principiis caret, næ ille merito dici potest carere proxima, ut aiunt, possibilitate peccandi, atque ita non posse peccare, cum nemo peccet nisi vel ignorantia veritatis, qui error; vel suggestionem diaboli, quæ tentatio exterior; vel concupiscentiæ illecebris, quæ tentatio interior.

Deinde, quod ætate illa, cum quæreretur an possit homo esse sine peccato, quæstio non moveretur de consensu tantum, quæ culpa dicitur, sed maxime de motibus concupiscentiæ, propter quos lamentabiliter

Paulus optabat liberari de corpore mortis, et lege carnis suæ solvi; unde ἀναπτωσις tunc dicebatur, atque ἀνάθις, qui perturbationes illas non pateretur.

Tertio, Jovinianus, cum diceret omnia peccata esse paria, non obscure fatebatur bona opera esse quoque paria: quare duo quædam admittebat: alterum, aliqua esse fidelium peccata; opponebat enim peccata operibus post baptismum factis; alterum, peccata fidelium, perinde ac opera bona, esse paria meriti: quippe cum ista pari sanctitate fiant, illa pari malitia, pura scilicet, ut aiunt, id est, sine infirmitate aut errore. Videbatur enim Joviniano per baptismum homo ad eum statum redire unde Adamus peccato exciderat, in quo scilicet, neque error, neque infirmitas esset ulla, sed perfecta vis, possibilitasque non peccandi.

Quarto, Jovinianus agnovit aliqua, et ea quidem gravia fidelium peccata; nec enim, opinor, calumniose inducitur ab Hieronymo, virgines ad nuptias exhortans in hæc verba (Lib. ii adversus Jovinian. sub fin.): Nolite timere fornicationem; qui semel in Christo lotus est, cadere non potest: habet enim ad depurandas libidines solatia nuptiarum; quod si cecideritis, redintegrabit vos penitentia, etc. Agnovit igitur, si qua fides Hieronymo, vim penitentia, non internæ tantum illius, quæ cordis contritio, sed exterioris etiam, quæ sacramento continetur, et potestate dimittendi peccata Ecclesiæ a Christo concessa. At si omnimodam sen-isset peccandi impossibilitatem baptismo contrahi, debuisset procul dubio negare datam ullam Ecclesiæ a Christo facultatem remittendi fidelium peccata, saltem graviora, quippe quæ nulla esse possent, quæ dimitterentur.

Quinto, ut nemo veterum Novatianismi Jovinianum reum fecit, sic neque Donatismi, quod Ecclesia sit in terra sine macula et ruga; debuissent vero utrumque hæretico errorem obicere defensores fidei, quippe qui Ecclesiam constitueret ex solis impeccabilibus.

Sexto, nemo pariter veterum Jovinianum damnavit erroris ejus Augustinus Pelagium insinulasse fertur, quod Ecclesia solis constet prædestinatis; debuisset vero damnare, si modo Ecclesia aliis non constet quam sanctis, qui perfectam in baptismo impeccabilitatem adepti sint.

Septimo, non aliam hereticus ille sine dubio defendit ἀναπτωσις, quam quæ a Stoicis philosophis excogitata est, dictaque ἀνάθις: nec enim aliam agnovit quam quæ ab eo, sicut a Stoicis, ex erroris depulsione nata diceretur; atqui Stoicorum ἀνάθις in eo tantum posita erat, quod sapiens nec errore deciperetur, nec alienis suasionibus inclinaretur in malum, nec animi perturbationibus laboraret.

Octavo denique, ipsimet Pelagiani videntur non obscure indicasse, suam de ἀναπτωσις et ἀνάθις sententiam, verbis quidem discrepasse a Joviniani doctrina, reipsa vero convenisse: nam et secundum librum Joviniani quasi suum propugnaverunt, et inde suæ opinionis argumenta descripserunt, et pluribus Scripturæ testimoniis, velut contra se ab Hieronymo allatis, partim Pelagius in libro de Natura, partim Cælestius in ratiocinationibus respondit. Hæc attulerat Hieronymus: Nos juxta Epistolam Jacobi multa peccamus omnes (Jacob. iii), et nemo mundus est a peccatis, nec si unus quidem diei fuerit vita ejus (Job xiv). Quis enim gloriabitur castum se habere cor? ut quis confidet mundum se esse a peccatis, etc. (Proverb. xx). Attulerat et ista: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est (1 Joan. i, 9). Eadem sibi Cælestius opposuit objectione i, 5 et 13, imma ut suam opinionem firmaret, descripsit verba quibus apud Hieronymum Jovinianus suam stabilire nixus est. Joannes dicit (Ibid. v. 18): Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet; et: Qui natus est ex Deo, non peccat, quia generatio Dei conservat eum, malignus non tangit eum.

Hæ rationes octo non parvam habent similitudinem veri, facerentque fidem conjecturæ de mente Joviniani circa impeccabilitatem, sin minus aperta viderentur esse in contrarium veterum testimonia; sed veteres illi, ut sunt, vel omnes vel magnam partem, Pelagiani, qui mentiri potuerunt pro more, parum apud me auctoritate valent; faciunt tamen vehemens dubium quod Jovinianus jam inde a primis hæc temporibus præformaverit hæreticorum ætatis nostræ commentum de gratia inamissibili, id est, quæ amitti non possit ab eo qui vere baptizatus sit veramque fidem professus.

Hactenus de Joviniani errore. Pelagius vero arguitur quod hominem dixerit posse esse sine peccato et mandata Dei servare, si velit; et ita quidem utrumque posse, ut non tantum singula, sed etiam omnia, sive peccata vitare, sive mandata implere, facile valeat, quod est esse ἀναμάρτητον. Ita Pelagius primum in libro Eulogiarum, cum hæresim spargere moliretur; tum deinde in libro de Natura, cum pro ea scribere inciperet; denique in libris de Libero Arbitrio, post synodum Diospolitanam, cum damnatam defenderet. Ita quoque auctor Ratiocinationum, sive Cœlestius ille sit, sive Julianus; ita et catholici qui de erroribus Pelagianis retulerunt, Paulinus diaconus, Hieronymus, Augustinus et Orosius. His autem vocibus, si velis, tantam voluntatis nostræ potestatem significabat, quanta sibi homo sufficeret ad recte vivendum, nec alia Dei gratia egeret quam vel sua libertate, quæ in ortu concessa est, vel cognitione legis, quæ cum ratione accedit, vel etiam adoptione filiorum Dei, et venia peccatorum, quæ baptismo confertur.

Et vero necesse fuit in hanc sententiam abire Pelagium, cum duo ista simul sentiret, Adami nempe posteros in eodem statu procreari quo creatus ille olim, et Adamum a Deo creatum, ut revera est, instructum omnibus adjumentis ad pie vivendum, si vellet; neque tamen hæc adjumenta catholico sensu intelligeret, id est, velut divina quædam dona, atque auxilia nature per se impotenti addita; sed aliud nihil esse vellet, præter nativam liberi arbitrii potestatem, lege adjutam, et favore quodam Dei ornatam.

Error igitur Pelagii duas habuit partes: alteram, quod homo possit esse sine peccato, si velit; alteram, quod id sine Dei gratia suisque nature viribus valeat. Propter illam Joviniano consensit; incertum an ob istam quoque, cum Joviniani mens de gratia Dei lateat.

Justa igitur de causa Pelagius iisdem pressus est argumentis ab Hieronymo in Dialogis, quibus Jovinianus in libro secundo, cum paria uterque hæreticus sentiret. Merito quoque Pelagius reus societatis cum Joviniano peractus est, ab inclyto gratiæ defensore; nec vim Græcæ vocis ἀναμάρτητος nescivit, vir linguarum peritiam nemini Patrum secundus. Atque hæc apta videri potest quæstionis solutio, si modo Jovinianus ita sensisse credatur atque conjectum est.

At si aliud impeccabilitatis genus reipsa induxit, cujusmodi scilicet hæretici nostræ ætatis, quod longe probabilissimum, sin minus certum, dicendus est Pelagius sententiam mutasse, et primis quidem temporibus, quemadmodum et Cœlestius, Joviniano adhesionem; postea vero, cum invidiosam cernerent consensionem, ab eo recessisse. Prius ergo asseruerunt hominem, qui baptismum vere suscepit, jam non posse peccare, eamque assertionem ipse quidem Pelagius in expositionibus Paulinis, Cœlestius in libro Capitulorum tradidit; dixerunt postea, quod et Julianus (*In libello suæ fidei*), hominem post baptismum posse non peccare, quo dicto impeccantiam Joviniani duriorum per se nimiumque admirabilem mollierunt, credibiliorumque fecerunt.

Priorem sententiam legerat Hieronymus in operibus Pelagii Cœlestique sibi notis, atque ita merito Pelagium Joviniano addidit; posteriorem viderunt accusatores Hieronymi in libellis fidei ab hæretico

A utroque editis, unde eliminandi occasionem sumperunt.

Ea vero distinctio non est a me excogitata studio defendendi Ecclesiæ doctoris, quamquam esset justa excogitanda causa; sed pars utraque ab hæreticis ipsis traditur non obscuris verbis; et posterior quidem aperte in omnibus fidei libellis. *Librum*, inquit, sic confitemur arbitrium, ut dicamus, nos semper indignare Dei auxilium, et tam illos errare qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non posse, quam illos qui cum Joviniano asserunt hominem non posse peccare; uterque enim tollit arbitrii libertatem. Nos vero dicimus hominem semper peccare, et non peccare posse, ut semper nos liberi confiteamur esse arbitrii. Prior vero a Pelagio ad hæc verba Pauli: *Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo* (Rom. vi, 2)? Cum enim de baptismo sermo fiat a Paulo, et vox interrogantis ἀντιπαρὶς quidam significet, brevi scholio Pelagius addidit, *vult tam firmum esse baptizatum, tamquam perfectum*; quæ pora Joviniani et sententia, et ratio, et loquendi forma. B Deinde Cœlestius cap. 6 libri mox appellati asseruit filios Dei non posse vocari, nisi omnino absque peccato fuerint effecti. Quo in libro apertum est, dictos esse filios Dei pro baptizatis, siquidem baptismus sit sacramentum adoptionis; dictum quoque, *sine peccato pro perfectis*; statim enim objectione facta, in concilio Diospolitano inferat, unde secundum ipsum dictum est, neque Apostolum Paulum esse filium Dei, qui dicit: *Non quod jam acceperim, aut quod jam perfectus sim* (Philip. iii, 12). Fuit igitur eadem Cœlestii quæ Pelagi, eadem amborum quæ Joviniani sententia.

Sed quo primum tempore, inquires, Pelagius reperitur mutasse sententiam? Tunc opinor cum in Diospolitana synodo objectum est quod diceret, hominem posse esse sine peccato, et Dei mandata observare, si velis; respondit enim in hæc verba (*Lib. de Gest. Palest. cap. 6*): *Posse quidem hominem esse sine peccato, et Dei mandata custodire, si velis, diximus; hanc enim possibilitatem Deus illi dedit; non autem diximus quod inveniat aliquis ab infantia usque ad senectam, qui nunquam peccaverit; sed quoniam a peccatis conversus, proprio labore et Dei gratia possit esse sine peccato, nec per hoc tamen in posterum inconvertibilis.*

Vides, lector, consentientem rursus Pelagium cum Joviniano suas virgines a sancto proposito ad vitam impuram hortante, spe venite per poenitentiam consequendæ et redeundi ad integritatem mentis. Vides pariter consensionem quidem fuisse Jovinianum inter et Pelagium de ἀναμάρτησις, qua parte nocet moribus, licentiamque facit viris familiaris versandi cum gregibus mulierum; non fuisse tamen de cæteris dogmatibus, sive quæ ad traducem peccati, sive quæ ad consequentia alia pertinerent; atque ita intelligis Hieronymum Mercatori de primis auctoribus hæresis Pelagianæ non pugnasse.

CAPUT VII.

D Inquiritur in versus quosdam Prospero tributos de societate hæresis Pelagianæ cum Nestoriana.

Pervulgatum est illud hæresis Nestorianæ et Pelagianæ epitaphium, quod communi utriusque tumulo inscriptum fertur a Prospero; et in quo simile quiddam ænigmati legitur, alteram hæresim altius fuisse matrem simul et filiam. Dicitur enim Nestoriana Pelagianæ ortum dedisse, et quem dederat ortum, ab ea vicissim recepisse: nam cum Nestoriana Dominum Jesum docuisset, ut quidem videtur poetæ, nature meritis dignitatem, qua Christus esset, consecutum fuisse: Pelagianam multo post tempore, velut hinc aascens, asserere ausa est, singulos homines iisdem nature meritis gratiam, qua fiant filii Dei, accipere. Quæ cum assertio inavaleret, Nestoriana hæresis pene annis confecta, atque emortua, coepit inde reviviscere, atque ita error, qui a capite Christo in membra, id est, in ho-

mines, defluerat, in membris postmodum ad caput A
quasi rediit : quod canit epitaphii scriptor ; sed audiendus ipse est.

Nestoriana lues successi Pelagianæ,
Quæ tamen est utero progenerata meo.
Infelix miseræ genitrix et filia nata,
Prodivi ex ipso germine quod peperit.
Nam fundare arcem meritis prior orsa superbis,
De capite ad corpus ducere opus voluit.
Sed mea dum proles in summa armatur ab inis,
Congrua bellandi tempora non habuit.
At consanguinæ post tridua vulnera fraudis,
Aspera conscriui prelia sine pari.
Me tamen una dedit victam sententia letho,
Illa volens iterum surgere, bis cecidit.
Mecum oritur, mecum moritur, mecumque sepulcrum
Intrat, et inferni carceris una subit.
Quo nos præcípites insana superbia mersit
Exutas donis, et tunidas meritis.
Nam Christum pietate operum et mercede, volentes
Esse Deum, in capitis fodere non stetimus :
Sperantesque animi de libertate coronam,
Perdidimus, quam dat gratia, iustitiam.
Quique igitur geminæ miseraris busta ruinæ,
Ne nostio exitio consociare cave.
Nam si quæ Domini data munera sero fatemur,
Hæc homini credis debita, noster eris.

Ingeniose quidem hæc et acute dicta fateor, sed vere, an secus, opus est diligentius inquirere : tum quia ratio dissertationis susceptæ id exigit, tum propter popularem opinionem, in qua Cassianus (*Libris septem de Incarn. Verbi*) poetæ consentiens, aliique Occidentis Patres, quibus Nestoriana hæresis minus initio perspecta fuit, concesserunt.

Erit autem diligentis huiusce operæ non leve pretium, siquidem vera utriusque hæresis cognatio, non admodum vulgo nota, inter inquirendum, opinor, patebit.

Auctor igitur epitaphii de Nestoriana hæresi sex omnino docet : ipsam scilicet Pelagianæ originem dedisse, ab ipsa vicissim originem recepisse, voluisse hominem pietate et mercede operum factum esse Deum, pugnas post vulnera consanguinæ fraudis, unica sententia peremptam esse, et simul cum Pelagiana insepultam, atque detrusam ad inferos.

Hæc omnia contendo, ut a poeta eleganter, ut ab historico vel confuso, vel falso dicta ; quod ut manifestum fiat, tria sunt paulo attentius observanda.

Primum, questionem de divinitate Christi in Oriente natam esse, propositamque ea fere communis formula, qua quæreretur quo nomine Maria mater Jesu deberet dici, an *ἡθρωποτόκος* tantum, an *Δογτόκος*, an *Χριστοτόκος*, an *Θεοτόκος* ; non quod de vocatione his esset, sed quod præcipua Christianæ fidei controversia propriis, ut sit, verbis conciperetur.

Secundum, hæresim, quæ negat Deum ex Maria natum, variam habuisse variis temporibus formam. Primam ipsi, quantum huc pertinet, induit Paulus Samosatensis Antiochæ episcopus : secundam, Photinus, qui Sirmiensi Ecclesie præfuit : tertiam, Leporius monachus : quartam, Nestorius Constantinopolis præsul ; atque hinc una hæresis, ut diversas formas, sic et nomina a diversis auctoribus diversa accepit : dicta siquidem est Pauliana, Photiniana, Leporiana, et Nestoriana.

Paulus tertio sæculo eo vesanie prorupit, ut, quia quem Maria peperit purum hominem assereret, Mariam diceret, proprie nominari non posse, nisi *ἡθρωποτόκος*. Addidit vero Mariæ filium suis operibus promeruisse conjunctionem quamdam specialem cum Deo propter quam filius Dei utcumque vocaretur ; sed conjunctionem intelligebat solius habitudinis, eamque cum Deo ipso toto, si licet ita loqui : neque enim, ut erat Judaica perfidiæ addictus, trinitatem personarum divinarum catholice fatebatur, sed voce tenuis, quare Mariam neque *Δογτόκος*, neque *Θεοτόκος*, neque *Χριστοτόκος*, nisi abusive, vocari volebat,

Docuit Photinus quarto sæculo, natum quidem ex Maria esse Christum, id est, hominem conjunctum Verbo Dei : ideoque Mariam non esse tantum *ἡθρωποτόκος*, sed etiam *Χριστοτόκος* ; nolebat ille vero conjunctionem esse pure moralem, sed negasse fortiter Verbum esse Deum reipsa, verum prolaticium quiddam, quod subinde et a Deo proficisceretur ad opus demandatum, et ad Deum rediret post impletum opus. Ille Mariam negabat esse vere *Θεοτόκος*, sed tantum *Δογτόκος*.

Leporius, initio quinti sæculi, cum Paulo sensit eum quem Maria genuit esse purum hominem, eumque suis operibus promeritum ut conjungeretur, et quidem substantialiter, Verbo ejusdem cum Deo substantiæ ; unionem tamen nolebat fuisse perpetuam, quippe cum in cruce sublata sit, licet resumpta post resurrectionem : quare asseruit Virginem proprie dici debere tantum *ἡθρωποτόκος*, non item aut *Χριστοτόκος*, aut *Δογτόκος*, aut *Θεοτόκος*.

Nestorius ann. 428 prædicare cepit Mariam peperisse Christum, atque ita dici debere, non *ἡθρωποτόκος* tantum, sed etiam *Χριστοτόκος* ; Christum tamen purum hominem esse, qui non meritis, sed gratia jam inde a matris utero sit assumptus a Verbo Deo, id est, a secunda Trinitatis persona, sed assumptionem non fuisse *καθ' ἰπότητα*, qua homo Deus fieret, sed mere *χρητὴν*, qua homo esset Dei, vel instrumentum, vel indumentum, vel templum, vel simulacrum : quamobrem Virginem *Θεοτόκος* nominari posse fatebatur ; non tamen proprie, sed eo tantum modo quo Elizabeth appellari posset *Πνευματοτόκος*, quia Joannem peperit, in quo esset Spiritus sanctus.

Tertium, hæresim quæ a Pelagio nomen accepit, variam quoque a variis auctoribus, de gratia Dei in negotio salutis male sentientibus, formam accepisse ; aliam scilicet a Leporio, qui Christum voluit, hominesque cæteros meritis naturæ promeritos id omne divine gratiæ, quo donati sunt ; aliam a Pelagio, qui homines quidem promereri dixit. Istud quodcumque habent gratiæ, Christum vero gratiam qua Dei filius factus est, beneficio recepisse, aliam a quibusdam Pelagianis, qui assererent, neque Christum ullis suis meritis, neque reliquos homines mereri posse gratiam qua donati sunt, sed homines suis tantum conatibus, suaque ad Deum fide, divinam benevolentiam provocare, ad impetrandam gratiam, qua instructi possint opera pietatis prestare.

His autem animadversis, petendum a defensoribus epitaphii, quid nomine luis Nestorianæ intellectum putent a poeta, an totam hæresim suis quatuor veluti partibus constantem ; an unam potius, eamque proprii nominis Nestorianam. Si totam, quomodo una sententia dicitur victam dedisse letho, cum Pauliana hæresis Antiochenis conciliis duobus, Photiniana in Sirmiensi, Leporiana in Africano, Nestoriana in Romano, Alexandrino et Ephesino damnata sit ? Si Nestorianam proprie dictam significatam velint, quomodo Christus, operum pietate ac mercede, factus Deus dicitur, cum Nestorius, et reipsa Deum esse negaverit, et in utero Virginis, qualemcumque admisit, unionem naturarum factam dixerit ?

Petendum pariter quomodo velint a suo poeta Pelagianam hæresim spectatam : an totam, an in parte. Si totam, qua veritate cecinit hæresim hanc, cum vellet iterum surgere, bis cecidisse ? Nam et in Pelagio, Cœlestique non semel, sive Diospoli, sive Romæ, sive Carthagine, sive Ephesi, et in Leporio in Africa anathemate percussa est. Si in parte tantum, qua ratione asseruit voluisse Pelagium ut Christus meritis evaserit in Deum ? Cum Julianus in libello Fidei, in quo libellis aliorum duorum consonat, factam in utero Virginis conjunctionem naturarum confessus sit iisdem verbis quibus Leporius, approbante concilio Africano, et Augustino subscribente, ad fidem catholicam pristino suo errori contrariam exponendam, usus est. *Nasitur ergo nobis*, inquit Leporius, *proprie de Spiritu sancto et Maria*

semper Virgine Deus homo Jesus Christus Filius Dei etc. Julianus: Nascitur ergo nobis ex Spiritu sancto et Maria semper Virgine, qui secundum divinitatem nunquam defuit Patri: ex duobus igitur substantiis plenissimis, æque perfectis Dei et hominis Jesum Christum Filium Dei accepimus.

Quod si nomine Pelagianæ hæresis ipse quoque Massiliensis error comprehensus dicatur, quam multa oportet in historiam peccari? Nam et Cassianus Massiliensium princeps acerrime invehitur (*In libris de Incarn.*) in nunc Christi ex meritis, quasi mercenariam deitatem, et Massiliensium dogma prescriptum non est cum Nestoriano, in Ephesina synodo sed centum fere post annis in Arausicana II.

Quid plura persequar? Poetæ procul dubio Leporiana hæresis pro Nestoriana illudit, cum tamen multum discriminis inter utramque intercedat; sed danda poetæ eo facilior venia, quod ipse quoque Cassianus, et in eodem peccaverit, et suam in sententiam traxerit alicui Leonem Magnum, aliosque postmodum plures, tantam utriusque auctoritatem secutos.

Opinatus est scilicet Cassianus, Nestorium paria in omnibus cum Samosateno meritorie dignitatis auctore sentire, quicum in capitali dogmate, quod Christus sit re ipsa purus homo, consentiebat: sed opinione sua falsus est, propterea quod in Oriente vixerat ante Nestorii patefactam hæresim, et in Occidente scribebat Massiliæ, ubi Samosateni dogma, propter Leporium monachum, in aperto erat. Erat autem in obscuro adhuc Nestorianus in Galliis, atque etiam in Italia: nam fama vulgante rescitum erat, a Nestorio Samosateni hæresim renovari, nec tamen sermones, epistolæque Nestorii a Leone tunc dæcone, Cœlestini jussu ad Cassianum missa super ea re heretici mentem latere volentis aperiabant: id vero facile quisquis intelliget, si modo scriptas a Nestorio ad Cœlestinum litteras, cum nostris ad ipsas notis, legerit.

Quid ergo, inquires, nullane fuit Pelagianam inter et Nestorianam hæresim societas? Fuit sane, eaque longe major quam vulgo creditur: Nestorius enim bene sensit non videtur, neque de peccato ipso originali, prout mente discernitur a debito moriendi, propter Adami peccatum contractum, neque de gratia Christi, quam a lege et doctrina non distinguit; neque de Incarnationis fine, quem voluit esse solum recte vivendi exemplum cæteris hominibus a Christo præstandum: quæ tria sunt præcipua Pelagianarum quæstionum capita.

Julianus vero, partim in professione fidei, partim in opere postremo contra Augustinum, non obscure prodit, ut ipse quidem putavit Augustinus, se suosque magistros Pelagium et Cœlestium de incarnatione Verbi, Theodoro Mopsuesteno, Rufinoque Syro assentiri (*Vide notas ad professionem fidei, et dissertationem de hæresi Nestoriana, infra ad II part. op. M. Mercatoris lib. IV.*).

Quantumque ergo latere conati sint Pelagiani, verbisque in speciem catholicis dissimulaverint mentem hæreticam, idoneis tamen indicis produntur, ut non immerito Hieronymus Pelagium dixerit Antichristum, quo nomine Patres Nestorium vocare solent, aliosque Christomachos. Nihil ergo mirum, si Nestorio tam pertinaciter Pelagii sequaces adhererent, ut Ephesina synodus eosdem canones adversus Nestorianos ac Cœlestianos condiderit, et utrumque nomen, ejusdem invidiæ, ejusdemque impietatis, ea tempestate existeret.

Mirabitur forte quispiam, quod de Pelagianis asserimus, cum ipsos Hieronymus, Augustinus, Orosius,

A Mercator, Patresque in concilia tot tantaque coacti, neque hac invidia oneraverint, neque impetatis hujusce accusari: qua enim ratione potuit tantam, tamque acrum fidei defensorum diligentiam, intelligentiamque id fugere, quod aliorum oculi deprehenderint? Hæc sane gravis est obiectio, sed quæ possit inde dilui, unde vinum accipere videtur.

Nondum profecto fuerant exorta Nestorianæ turbæ, cum Pelagi hæresis in publicum erupit: nondum Theodori fama laborare cœperat, neque impietas cilepens sese, catholicis aut certe ambiguis verbis, deprehensa fuerat, cum ubique prostratus Ecclesiæ fulminibus Pelagianismus videbatur emortuus. Ea omnes aetate Samosatenum, Photinumque execrabantur, tamquam gemine blasphemie reos, violatæ scilicet Trinitatis ac Incarnationis: infandum quidquid illi effluerant, Theodorus partim emollierat, manifesta *ὑποκρισις* confessione, partim dissimulaverat obtentu meliorum de Christe vocum: quare apparebat sana in speciem fides Pelagianorum de Incarnatione, dum pestem tegerent in recessu, cumque Theodoro, immo cum catholicis loquentes, crederentur eadem animo, quæ verbis sentire. Erat autem eo propensior in hanc partem credulitas, quo manifestius se probebant alii errores, qui sua specie detinebant animos, studioque fidei veræ succensos in sui odium converterent.

Quamquam Augustinus, ut erat hominum perspicacissimus in pervidendis errorum latebris, Iulianum propter imprudentes quasdam voces suspectum habuit dogmatis de mercenaria Christi divinitate.

Ex eo sane, quod erat positum a Pelagianis principium, gratiam non nisi ex meritis dari, ne sit apud Deum iniquitas, atque acceptio personarum, necessaria consecutione connectebatur error de promerita humanis meritis a Christo divinitate: quare illo dato, quod erat quoddam totius hæresis fundamentum, negari non poterat istud ab homine, qui suam vellet constare sibi, atque consentire sententiam. Verum aliud est laborare vitio *ἀναισθησίας*, aliud consequens per seipsum tueri: id enim nisi ita se haberet, nemo hæreticus ratione nunquam convinci possit; unde enim possit, quam ex eo quod verum fateatur? Pelagianos fateor peccasse in dialecticæ leges, peccasse nego contra fidem hanc Incarnationis; Cassianum reor, præjudicio magis quam certo testimonio, Pelagianos accusasse.

Immo Pelagius eo in libro (*Lib. de Natura*), quo maxime gratiam impugnavit, videri potest beatam Virginem Deiparam credidisse: cum enim sanctas feminas recenseret, pro coronide adjunxit, ipsam etiam Domini ac Salvatoris nostri matrem, quam sine peccato confiteri necesse est pietati. Si enim Maria Virgo Domini ac Salvatoris mater vere dicitur, is profecto quem genuit, neque suis meritis obtinuit dominatum in cæteros homines, neque operum mercede acceptum, unde posset populum suum salvare a peccatis eorum, aliqui infirma esset Ecclesiæ conclusio colligentis ex symbolo, ubi Filius Dei dicitur, natus ex Maria Virgine, Mariam proprie esse e Deiparam.

In summa, nec Cassianus Nestorii aut Pelagianorum doctrinam assecutus est: nec scriptor epipharii pro veritate cecinit: nec ambæ hæreses in eo cognatæ sunt, quod utraq; Deiparæ nomen Virgini Mariæ abjudicaret: nec Massilienses, quorum dux Cassianus, rati sunt Christum mercede operum factum esse Deum: nec Augustinus gratuitam prædestinationem aliunde probavit, quam ex confesso apud ipsos exemplo Christi: nec popularis opinio, de confederatis contra *Θεοτόκον* hæresibus duabus, idonea auctoritate nititur.

MARIÏ
MERCATORIS
 OPERUM QUÆ EXSTANT
 PARS POSTERIOR,

CONTINENS

EA QUÆ AD HÆRESIM NESTORIANAM SPECTANT.

PRÆFATIO HISTORICA.

Posterior pars operum Marii Mercatoris cum Nestorianam causam contineat, qua nulla fere est in ecclesiasticis monumentis celebrior; eumque exhibeat omnia fere istius causæ instrumenta, quæ in hunc usque diem vel obscura fuerunt vel penitus ignota: non erit, opinor, ingrata studiosis rerum ecclesiasticarum, immo placitura credi potest, propter novitatem, lucisque diu expetitæ affluentiam. Non videtur tamen posse legi tanta cum animi voluptate tantaque utilitate, quantam asferre valet, nisi prius perspecta sit historia annorum octo, qui a Nestorii ordinatione ad ipsius deportationem in Oasim effluxerunt.

Atque hæc me ratio adduxit, ut putarem hujuscemodi historiam præmittendam; nec tamen accipiendam ex aliis scriptoribus, quam qui vel negotium hoc gesserint, ut Coelestinus, Cyrillus, Nestorius, Cassianus, Theodoretus, et Patres Ephesini; vel suis oculis spectare potuerint, quæ gerebantur, ut Socrates et Sozomenus; vel paulo post exstiterint, ut Gennadius, auctor Prædestinati, Evagrius, alique, sive qui catholicas partes secuti sunt, sive qui contrarias: eo enim majorem quæ dicentur obtinebunt fidem, quo minus aut dubiis conjecturis, aut levibus ratiociniis probabuntur; immo quo certioribus ejusmodi auctorum testimoniis verbisque etiam referentur.

Scio rei Nestorianæ synopsis præfixam esse concilio Ephesino. Scio et ejusdem rei a Patre Petavio conscriptam historiam; nec ignoro nuper a Christiano Lupo dissertationem editam, immo et additam dissertationi appendicem de sacrosancta synodo Ephesina. Sed neque me synopsis quam dixi, neque Petavii historia, licet accuratissima, neque alterius viri docti labor a proposito deterruit: perinde quasi me superflua opera exercerem, idque agerem quod jam ab eruditissimis hominibus occupatum esset.

Nam præterquam quod necesse fuit rationem reddere ordinis quo Mercatoris Opera disposuimus, lectoribusque ostendere quo singula tempore, quaque occasione nata sint, synopsis certe concilio Ephesino præposita brevior est quam par sit; Petavii historia ad id quod intendimus parum conducit; et Christianus Lupus, cum immensa eruditionis copia, quam in scholia canonum ab octo conciliis editorum congegit, vix non obrueretur, non valuit ad subtiliora quædam attendere, quæ a nobis, dum pauciora prosequimur, et in uno concilio Ephesino hæremus, curiosius animadversa sunt: ea tamen non parvo operæ pretio referuntur, siquidem subtilitatis non parum, multum momenti ad historiam habent. Nam populares opiniones non paucas auctoritate gravissima convellunt, et Mario Mercatori quantum gens eruditorum debeat, manifeste ostendunt.

ANNO CCCCLXXVII.

Sisinnius, Attici successor, cum tenuisset urbis regni sedem episcopalem non totos annos duos, fato functus est viii kal. Januar. Hierio et Ardaburio coss.; fuit annus ille Christi 427, Coelestini papæ 5, Theodosii junioris 20, Valentini terti 5 (*Socrates lib. iv, cap. 26*). Post Sisinnii obitum Constantinopolitanus clerus, inter agendum de successore ita divisus est in partes, ut aliis Proclo, quem Cyzycenæ Ecclesiæ Sisinnius præfecerat, aliis Philippo presbytero pertinaciter faventibus, vix ulla concordie spes affulgeret: quare visum fuit Theodosio imperatori, ad componendum dissidium, ex Antiochena Ecclesia Nestorium accersere, qui sin minus utrique parti foret acceptus, neutri certe foret ingratus.

Ad id vero imperatoris animum, præter studium pacis, tres causæ induxerunt. Nam et in urbe regia Chrysostomi memoria sancta erat, qui Antiochia evocatus ad sedem Constantinopolitanam, omnes impleverat numeros absoluti pontificis: et ea tempestate Antiochena Ecclesia abundabat presbyteris, non sanctitatis mo-

do, sed etiam doctrinæ eloquentiæque opinione celebribus; et Nestorius tot inter insignes viros, aut merito præstabat, aut certe maiorem aliis famam collegerat.

Erat ille Germanicia oriundus oppidulo Syriæ, quamquam Marcellinus Antiochiæ natum prodidit. Addit Cassianus in eadem urbe institutum, baptizatumque adhuc infantem: scribit Evagrius monasticam vitam professum in Laura sancti Euprepî præpo Antiochiam; cumque diu se exercisset, Joanne et Theodoro sociis, factum ex monacho presbyterum a Theodoto episcopo. Ipsum alii tradunt, ubi primum factus est presbyter, prepositum fuisse catechesi, fidemque in Ecclesia non tantum competentibus exposuisse, sed etiam adversus hæreticos defendisse: quæ duo erant presbyteri catechistæ officia.

Habuit animum a natura superbum, et honoris avidum, mentem opiniosam, et ingenium tractabile in quaslibet simulandi artes. Fovit hæc vitiorum semina solitudo, homini per se vanissimo faciens sui ipsius pretium et amorem. Hæc eadem mirum in modum auxit Theodori Mopsuesteni disciplina, quo magistro didicit, primum male sentire de incarnatione Verbi, tum orthodoxos despiciere quasi rudes, et tandem hæresim populis incautis facunde insinuare pro tempore et loco: nativam enim facundiam, dicendique extemporalem facilitatem convertit in nefarios usus.

Ejusmodi indole disciplinaque informatus, affectavit in primis sanctitatis speciem, cui fidem etiam apud non imprudentissimos faciebat infrequentia publici secessus, inter libros, pulla vestis, pallor vultus, inedie continentiaque index, cogitabunda frontis gravitas, et modesta quædam tristitia, aliique fuci, quibus nequitia solet mentiri virtutem.

Illis porro hunc in modum oculis mentibusque hominum, alias adhibuit artes, et pene præstigias, quibus voluntates omnium ordinum sibi conciliaret. Et primum quidem, etiam cum Antiochiæ versaretur, præbuit se Chrysostomi non admiratorem tantum, sed etiam imitorem, quoad genus illud dicendi Asiaticum, quo nullum populo gratus est. Postea ut optimi ejusque studiosique fidei benevolentiam promereretur, adversus hæreticos, qui maxime tunc erant in visi, Apollinaristas, Arianos, Origenistas, aliosque odium capitale exercent. Denique, postquam venit Constantinopolim, in magnatum existimationem, ipsiusque imperatoris et reginarum virginum gratiam, conciliatrice fama, obrepere ausus est. Neque audentem spes fefellit, magno rei christianæ malo: nam cuncta moliebatur eo tantum consilio, ut hæresim mente conceptam tum demum proderet, cum eam posset auctoritate sustentare.

Molitionibus hominis tam fraudulenter improbi favebat conditio temporum, aulæ status, et imperatoris Theodosii indoles: erat enim optimo principi mitis animus, pacisque et religionis amans, sed facilis capi pietatis specie, et occupantium præjudiciis. Diu vixerat sub Pulcheriæ sororis, sanctæ quidem virginis, sed imperiosæ regimine, qua velut ex servitute, ut se aliquando in libertatem assereret, res per se gerere videri volebat; serviebat tamen aulicorum consiliis, quibus summa erat audendi quidlibet sub nomine principis licentia.

ANNO CCCLXXVIII.

Nestorius igitur a Theodosio evocatus post trimestre spatium vacantis sedis, Constantinopolim advenit, Tauro et Felice coss., secumque Antiochia Anastasium presbyterum adduxit, arcanorum omnium consiliorumque socium, quo postmodum usus est, velut administro impietatis et professi in Deiparam odii.

Ordinatus iv idus Aprilis magno tum episcoporum, tum clericorum, aulæque et plebis favore. « Exemplo, inquit Socrates, cum orationem apud imperatorem haberet, hanc sententiam, quæ multis in ore est, coram universo populo protulit: *Tribue mihi, imperator, terram hæreticis purgatam, et ego tibi cælum tribuam. Tu mihi in profligandis hæreticis subveni, et ego tibi in profligandis Persis subveniam.* Qua voce visus est non tam zelum fidei quam animi intempestivam audaciam et inanis gloriæ cupiditatem prodidisse (*Lib. vii, cap. 29*). »

Quinto post die, Arianorum ecclesiam demolendam curavit; sed ipsismet Arianis, præ impotentia iræ, faces in templi sui tectum injicientibus, ignis corripuit vicinas aedes, incendioque fœdasset urbem, nisi Deus impetum flammæ repressisset: unde commotus populus Nestorio, quasi vaticinans, fecit incendiarii nomen.

Nec Arianos tantum insecutus est, sed istos remissius, alios tam acriter, ut de modo servando moneri debuerit ab imperatore: qui tamen ipsius impulsu ad Florentium P. P. adversus omnes hæreticos legem dedit Constanti-nopoli in kal. Junii, Felice et Tauro coss. (*Socrat. lib. vii cap. 29*). Poterant hæc videri officia optimi episcopi, nisi, quod ait Vincentius Lirinensis, *ut uni eæ hæresi aditum patefaceret, cunctarum hæreseon blasphemias insectatus esset* (*Commonit. n. 11*).

Quin etiam Chrysostomi nomen jam relatum ab Attico in sacra diptycha, sed adhuc invisum aulæ, propter veteres parentum Theodosii inimicitias, gratiosum effecit omnibus: tantæque pacis sequester, non solum aulicos sibi devinxit, sed plebem etiam, et eos maxime, qui, quoniam ab aliis propter Joannem Chrysostomum ingenti numero discessionem fecerant, Joannitæ dicebantur.

Cum occuparet hac arte omnium sæcularium animos, tendebat simul insidias utrique alteri ordini, ut cum hæresim præpalasset, clericos monachosque, et conspiscopos, quos procul dubio repugnaturus intelligebat, partim aulæ potentia, partim multitudinis violentia terreret.

Rebus ita comparatis, credidit se jam tuto posse hæresim insinuare, sed dolose adhuc et per fidos dumtaxat ministros, alienaque persona, ut si secundis auribus exciperentur ministrorum dicta, uteretur ipse populari aura ad tendendum porro; sin contra commoverentur animi, subduceret sese invidiæ, et voces ab aliis in vulgus sparsas opportuna explicatione inflecteret in molliorem sensum.

Primum illud factum alii aliter narrant. Ita Cyrillus: *Erat episcopus quidam, Dorotheus nomine, Constantinopoli eadem quæ Nestorius sapiens, vir quæstus causa adulationi deditus, linguaque ad temeritatem promptus. Hic dum frequens esset in ecclesia populus, Nestorio in cathedra Constantinopolitanæ ecclesiæ sedente, surrexit, et magna voce inclamare ausus est: SI QUIS MARIAM DEIPARAM ESSE DIXERIT, ANATHEMA SIT. Mox ingens populi clamor, et discessio consecuta est, etc. (Epist. ad Acacium Beroens.).*

Aliter Socrates. *Causa, inquit, ejus generis fuit. Anastasius presbyter, qui una cum eo Antiochia illuc venerat, ejusque consuetudine semper usus erat, et in magno honore ab illo habuit, eique in rebus gerendis consilia-rius, quodam tempore in ecclesia docuit, MARIAM A NEMINE DEIPARAM VOCARI DEBERE; EAM ENIM HOMINEM ESSE, ET AB HOMINE DEUM NON POSSE NASCI. Hæc verba omnium animos, tam clericorum quam laicorum, magnopere conturbaverunt (Lib. VII, cap. 52).*

Quocumque tandem modo res acciderit, sive eo, quem refert Cyrillus, sive altero, quem Socrates, sive etiam utroque, quod magis reor; Anastasio scilicet primum disputante, Dorotheo primum anathema dicente, adversus Θεοτόκον; Nestorius certe neutri restitit, sed oratione potius favit. Nam cum Anastasius suo sermone tumultum in ecclesia concitasset: Nestorius, inquit Socrates, *sententiam Anastasii confirmare studens (nam eum, quem tanti faciebat, non ut blasphemias in Christum jacentem coargui voluit), sapissime de ea controversia in ecclesia pro concione disservit; deque eadem pugnaciter quæstiones posuit, et vocem DEIPARAM omnino rejecit (ibid.). Dorotheum pariter sin minus impulit, quod tamen similis vero, saltem, ut scribit Cyrillus, passus est palam in ecclesia, dum sacra peragerentur, temerario ausu effutire: SI QUIS MARIAM DEIPARAM ESSE DIXERIT, ANATHEMA SIT (Epist. ad Acacium Beroensem).*

Nec tantum patienter tulit Anastasium Dorotheumque impiè locutos. Sed cum decrevisset conceptum ex longo virus per se tandem evomere, in magna ecclesia, ubi frequens erat omnium ordinum expectatione pendendum consensus, sermonem habuit de incarnatione Dominica, vel de virgineo partu, quem non immerito insipientissimum tractatum Marius Mercator (*In contrad. 11 anathem.*), pestiferum Cassianus (*Lib. VI de Incarn. cap. 6*), blasphemiarum omnis compendium Cyrillus vocat; totum enim continet venenum impietatis tunc primum a Nestorio propalatae; et hæc præsertim verba, quæ ab omnibus fere scriptoribus cum execratione referuntur: *Habet matrem Deus: ergo excusabilis gentilitas matrem diis subintroducens. Non, vir optime, Maria peperit Deum, etc., peperit hominem Deitatis instrumentum, hominem Θεοτόκον, etc. Sermonis initium, etc. Doctrina pietatis est senatorum in ecclesia intentio; pietatis autem doctrina providentiæ cognitio est, etc.*

Ad tantam blasphemiam coherrescentibus omnibus, ea fuit auditorum indignatio, eaque fidelium animorum commotio, ut non defuerint qui in sanctissima ecclesia coram illo reclamarent; factum enim est eodem die quo sermo de incarnatione dictus est, *ut simplex quidam monachus, statim habita concione, cum fidei studio arderet, in medium ecclesiæ progressus, cum synaxis celebraretur, impietatis præconem, quod hæreticus esset, ab ingressu prohibere conatus sit. Sed hunc ille (Nestorius) casum magnificis præsidibus tradidit, flagrisque denuo dissectum, et publice casum, præcone non absque clamore præeunte, in exilium expulit. Neque tragedia hæc hisce finibus constitit; etenim qui partes sequebantur omnia per vim agentis, post impiam illius concionem, nisi Deus prohibuisset, in ipsamet sacrosancta Dei ecclesia eadem edituri erant. Ita monachi Constantinopolitani in supplicatione imperatori oblata (1 part. conc. Ephes. c. 50).*

Factum quoque, quod scribit Cyrillus, *ut plebs Constantinopolitana, levibus quibusdam vanisque hominibus, et iis qui Nestorio adlabantur, exceptis, a synaxi abstineret; abstinerent ab ea quoque omnia fere monasteria, eorumque archimandritæ, immo et magna pars senatus: verentes ne ipsomet episcopo, et illis etiam, quos Antiochia discedens inde secum abduxerat, quidvis perversam evomentibus, aliquod in fide detrimentum acciperent (1 part. conc. Eph. cap. 14).*

ANNO CCCXXIX.

Nestorius partim ira furens, partim fretus aule potentia, paulo post alterum sermonem fecit, velut adversus Arianos et Macedonianos, reipsa vero adversus catholicos, quo et priorem confirmare visus est, sive calumnia catholicis iniusta, sive symboli Nicæni auctoritate suos in sensus detorta. Quo tempore contigit mirabile quiddam, atque audax facinus, quod narrat Cyrillus de Eusebio, qui propter singularem doctrinam et pietatem Dorilæi episcopus fuit. Ille cum inter laicos tunc temporis versaretur, impiè dicentem pro concione episcopum ausus est verbo palam arguere, suæque fidei, atque animosæ in hæreses fortitudinis specimen eximium dedit.

Fecit et tertium, brevi post tempore, velut in Apollinaristas, de dogmate seu Θεογονία, id est, de incon-fusa duarum in Christo naturarum conjunctione, et reciproca nominum communione; in quo venenum texit paulo artificiosius, tantoque nocentius populis infudit, quod videretur in Apollinaristas, qui naturas in Christo confundebant, invisum catholicis ea tempestate nomen, invehi: quamquam hæresim suam de Christo puro homine, et sola præstantia a sanctis aliisque hominibus diverso, tacere non potuit.

Ita furenti in Christum hæretico plures magnis animis restiterunt; sed, quod admiratione dignum est, laici primum, et monachi, deinde presbyteri, demum episcopi. Neque vero rem agendam verbo tantum putarunt magnanimi defensores fidei, sed scriptis et stylo quoque, ut ad plures pertineret causæ tantæ tamque religiosæ cognitio.

Primus omnium Eusebius, divino spiritu incensus, obtestationem in Nestorium publice proposuit, eoque facto omnium animos inflammavit fidei studio adversus episcopum hæretica Pauli Samosatani dogmata renovantem. Obtestatio sic se habet: *Quicumque schedam hanc accepturi sunt, eos per sacrosancatam Trinitatem adjuvo, obtestorque, ut eadem episcopis, presbyteris, diaconis, lectoribus, necnon et laicis quoque Constantinopoli habitantibus ostendant, ejusdemque exemplum ad evidentem hæretici Nestorii confusionem iisdem imperiantur; ut qui eadem prorsus sentiat quæ Paulus Samosatenus, ante centum sexaginta annos a catholici episcopis anathemate condemnatus (Leontius lib. iii. contra Eutych. et Nestorianos).*

Tunc temporis, ut mihi quidem videtur, Marius Mercator scripsit epistolam ejusdem cum Eusebii obtestatione argumenti, et ejusdem fere modi, minime de discrimine inter hæresim Nestorii, et dogmata Pauli Samosatani, Ebionis, Photini, et Marcelli Galatæ; fervebat enim inter omnes quæstio, an Nestorius cum Samosatenus sentiret; et ut quisque, aut ingeniosus sibi videbatur, aut eruditus, sententiam ferebat: unde suum quoque Socrates, quantumcumque laicus, et rerum theologicarum peritus, ut homo de aula, judicium interponere voluit (*Lib. vii, cap. 31*). Habet vero Mercatoris epistola hoc initium: *Samosateni Pauli atque Nestorii est ista non minus impia quam vana doctrina, etc.*

Tunc pariter exemplo laicorum incensi presbyteri, cum in ecclesia quæ Irene maritima dicebatur in gravum dogma invecti essent, continuo minis et auctoritate frendentis episcopi silere jussi sunt: unde accidit ut *populus usitatam fidei prædicationem requirens publice inclamaret: IMPERATOREM HABEMUS, EPISCOPUM NON HABEMUS (In supplic. Basilii, i part. conc. Eph. cap. 30).*

Neque tantum querelis populus rem egit, sed minis quoque et publica exprobratione scelorum quæ specie pietatis Nestorius tegetet; objecit enim indigentium negligentiam, facultatesque pauperum cupidis hominibus erogatas; tum minatus est projectionem in mare, et pastoris in lupum versi necem (Cyrill. in Encomio Virginis).

Minas exceperant facta, nisi magistratuum potentia, ipsiusque imperatoris Nestorio faventis retinisset metus. Utrumque libera simplicitate monachi ipsimet Theodosio objecerunt. Postquam enim impotentiam Nestorii, et furendi adversus quemlibet licentiam exposuerunt: *Superbia, inquit, qua omnes parvipendit, elatus, pecuniisque et corruptorum quorundam hominum potentia fretus, et ut libere quod res est dicamus, vestra quoque dominatione fretus, hæc facit (In supplic. i part. conc. Eph. cap. 30).*

Dum cuncta serverent odiis, hinc et inde quidem infestis, non tamen pariter hinc et inde justis, Proclus, qui a Sisinnio ordinatus fuerat Cyzycenorum episcopus, pergebat pristinum officium implere Constantinopoli, et in ecclesia populum docere. Cum autem moleste ferret zizania spargi pro bona semente in agrum Christi, quem excolendum susceperat, dum fieret amplissima quædam synaxis, urgente pectus vere apostolicum Christi charitate, habuit in maximo omnium ordinum cœtu pro Deipara virgine contra Nestorium orationem pauegricam, in qua, licet adversarii nomen tacerit, præsentem episcopum reveritus, hæresim tamen omnibus notam, summo auditorum plausu, refellit. Factum narrant Theophanes et Cedrenus his verbis: *Ἐν μὲν δὲ κυριακῇ, προκαθεζομένου Νεστορίου, προτραπέις Πρόκλος τοῦ ἐξηγητῆς εἶπεν: Ὁμιλία εἰς τὴν Θεοτόκον, ἧς ἡ ἀρχὴ, Παρθενικὴ πανήγυρις σήμερον, ἀδελφοί, etc. Die festo solemniori, præsidente Nestorio, conversus ad concionandum Proclus dixit: Homilia in Deiparam, cujus initium est, VIRGINALIS CONVENTUS HODIE, FRATRES, etc. Vincentius Ricardus, ex vetere Chronologia Græca manuscripta, paulo aliter factum refert. Μίαν δὲ κυριακὴν ὥρισεν Νεστόριος τῷ Πρόκλῳ, ἵνα διδάξῃ, καὶ εὐθὺς εἶπεν ὁ Πρόκλος μεγάλη φωνῇ: Ὁμιλία εἰς τὴν δέσποιναν Θεοτόκον. Παρθενική, etc. Constituerat Nestorius festum solemnius Proclo, quo doceret populum; Proclus vero repente magna voce dixit: Homilia in dominam Deiparam, VIRGINALIS, etc.*

Habita est insignis illa omniumque laudibus celebrata homilia anno Christi 429, qui primus fuit Nestorii, die festo solemniori, aut Christi, aut beatæ Virginis. Erant enim ejusmodi *ἑορταὶ κυριακαί*. Habitam ergo oportet, vel in Θεοφανείῳ, die 6 Januarii, quod minus reor; vel ἐν τῷ Εὐαγγελισμῷ, quam Annuntiationem dicimus, die 25 Martii, ut ipsum docet orationis argumentum, atque ipse contextus.

Dicenti tantus ab omnibus datus est plausus, quantum facere potuit maximum, non solum orationis dignitas, sed auditorum etiam cum pietas in Deiparam, tum odium in Nestorium: ausus est ipse tamen continuo pro more populum affari, summaque impudentia ac impietate, Procli præcipua quæque dicta reprehendere, immo et blasphemie damnare. Orationis initium est: *Amatores Christi populos plausus his conferre qui pro beata Maria impendunt sermonis officium, non est mirandum. Hoc enim ipsum, quod factum est templum Dominicæ carnis, excedit omne quod est laude dignissimum, etc.*

Neque vero contentus semel dixisse adversus Deiparæ laudatorem, tres iterum habuit sermones, tribus consequentibus post paschalia synaxibus, quibus singulis proluxius tres præcipuas Procli sententias arguit, quod Deus sit passus et mortuus, quod Deus sit noster pontifex, quodque beata Virgo dici debeat Θεοτόκος. Cum vero synaxes olim fierent diebus Dominicis et sabbatis, atque etiam in memoriis martyrum, vix desipere

licet quæ quisque *semina* die sit dictus : quamquam vix ullum crediderim factum die festo, sive martyris, sive sancti alterius; in id enim temporis nullum novi, qui incidit.

Unum præ ceteris dixit in ingenti corona per suos coacta, eumque tanto nocentiorum reliquis, quanto et prolixior est, et ea continet explicatius, quæ in aliis breviter minusque aperte dicta fuerant. Sermonis argumentum erat : *Adversus eos qui propter unionem aut divinitatem Verbi mortificant, aut humanitatem deificant.* Initium : *Contumelias quidem hæreticorum in me, tamquam delirantium machinas, et horum in mare comminatas submersiones, perturbationum quoque desideria, et persecutionum nova quæ intenduntur molimina, et indigentiam negligentiam, quam nobis obijciunt, et aliorum in nos garrulitatis deliramenta, tamquam ranarum strepitus rideo, aut certe quantum infantum jacula seu castra contremisco, etc.*

In hac oratione tacuit Procli nomen, ut in aliis tribus prioribus; sed singula ipsius arguens, atque ea in primis quæ Deum continebant pro nobis mortuum, virum omnibus exinde satis notum, miserimi, hæretici, calumniatoris, Apollinaris, Ariique nomine traduxit.

Miserat infandus hæreticus per fidos homines primum suum tractatum de Incarnatione, cum nonnullis aliis hominibus in provincias, ad pestem latius spargendam. His in Ægyptum perlatis, et in monasteria insidiosè maligneque submissis, Cyrillo Alexandrinæ Ecclesiæ episcopo imposita est necessitas scribendi ad monachos, ut obviam iret malo, quod propter nonnullorum, quorum in manus scripta venerant, imperitam simplicitatem, et credulam levitatem tineri poterat : proclive enim erat, ut commotio animorum, quæ jam suborta fuerat, paulatim, ut sit, altercatione cresceret, et in perturbationem erroris hæresinque verteretur. Ita Cyrillus ipse narrat Coelestino papæ : *Homiliis Nestorii in Ægyptum perlatis, leves quasdam homines in errorem abducos, recte ille sentiret et loqueretur, an secus, anxie inter se disquirere cognoveram, metuens ne forte morbi contagium in simpliciorum mentibus altiores radices paulatim ageret, ad Ægypti monasteria generalem epistolam scripsi, nutantesque in recta fide confirmavi (1 part. conc. Eph. cap. 14).* Missam oportet epistolam, non circa diem festum *Georgianæ*, quo tempore monachis indicabatur dies paschalis, alioqui suam haberet solemnem clausulam, quæ Paschatis tempus indiceret; sed post diem festum paschalem, ad quem cum episcopo celebrandum nonnulli, ex singulis monachorum coetibus, Alexandriam venire soliti erant, sic tamquam omnium procuratores.

Prestantis illius epistolæ ad monachos *exemplum*, inquit Cyrillus, ad Constantinopolitanam urbem quorundam opera deportata (a Cyrillo suis apocriariis pro certo missa sunt) ibidemque lecta, tanto adjumento fuerunt, ut plurimi et magistratu ejus rei causa per litteras Cyrillo gratias egant. Verum hoc ipsum Nestorio quoddam iræ contra Cyrillum susceptæ sementem subministravit (Epist. ad Coelestinum).

Jussit ergo Nestorius Photium quendam respondere (1 part. conc. Eph. cap. 12); sed responsio, quam Cyrillus aliquando vidit (In epist. 2 ad Nestorium), ad nostra, quod sciam, tempora non pervenit; nec ea responsione contentus, occultas primum, tam apertas inimicitias adversus Cyrillum exercuit. Cumque in urbe regia Ægyptii quidam versarentur, in quos Alexandrinus episcopus propter infamiam vitæ ex canonum præscripto animadverterat, eos Nestorius subornavit, ad calumniam Cyrillo faciendam, dandoque adversus ipsum sibi ac Theodosio libellos, quibus argueretur, non Ecclesiam modo male administrare, sed in Ægypto etiam contra imperatorem pene tyrannidem occupare, certe in magistratus turbas ciere. Hæc calumnia postmodum erupit in apertum, sicut et alia, quæ, ut quibusdam visum est, Alexandrinis clericis in comitatu existentibus iniusta est, quasi cum Manichæis sentirent.

Non tantum Constantinopoli turbatum est, sed Oriente toto, quod tradit Cyrillus, occasione sermonum Nestorii : quos cum accepisset alicunde Coelestinus Romanus pontifex, simulque nuntios de turbis Ecclesiarum orientaliū, offensus inde, cum aliis episcopis, quorum in eodem de cunctis referri fecerat, consulendum ratus est super ea re Cyrillum, an perinde se res haberet atque fama jactabat. Litteræ Coelestini perierunt, sed earum meminit Cyrillus Nestorio scribens in hæc verba : *Quid postremo faciam? tempus enim loquendi est et conferendi cum veneratione tua, indicante de chartulis quibusdam, quæ nescio quomodo Romam perlatae sunt, reverenda ac religiosissimo Romanorum episcopo Coelestino, cum omnibus qui cum eo sunt episcopis venerandis, quia utrum sint religionis tuæ, an non, habetur incertum; scribunt enim nobis, propter ipsas vehementer offensi.*

Uno eodemque tempore, ut par est credere, id est, sub finem Aprilis, epistola adversus homilias Nestorii missa est a Cyrillo, tum ad monachos, ut erudirentur, tum Constantinopolim ad clericos Alexandrinos a quibus spargeretur : plures enim Cyrillus e suis clericis eo submisserat, qui non tantum de more res agerent Ecclesiarum Ægypti in urbe regia, sed etiam qui excubarent pro fide, certoque, de singulis Nestorii molitionibus atque consiliis, præseculum suum moneant.

Ab his cum nuntiatum esset Nestorium exulcerato animo omnem lapidem movere, quo epistolæ auctorem offenderet, omnibusque aliis invidiam redderet, litteras dedit Cyrillus ad Nestorium, quibus et objecta purgaret, et motuum causas refunderet in suum auctorem, et querelas Romani pontificis de tractatibus ad se missis exponeret, et poenitentiam suaderet, et suam sponderet, in promovenda re fidei, constantiam. Epistolæ initium est : *Venerabiles viri ac fide digni Alexandrinum venientes retulerunt nobis, egre admodum ferre religionem tuam, et ad vedendum me cuncta movere, et modis omnibus niti; neque doloris tui volente causas addiscere, dixerunt, quod epistolam meam ad sanctos monachos circumferant Alexandrini quidam, etc.*

Acceptis litteris Nestorius rescripsit per Lamponem presbyterum, breviter quidem, sed non sine gravi Cyrilli accusa-tione, quod intemperantius ad se prior scripsisset.

Atque hoc initium fuit apertæ contentionis duos inter majorum sedium antistites, Alexandrinæ et Constantinopolitane: quorum ut erat maxima tunc auctoritas, sive propter sedium dignitatem, sive propter singulorum personam, sic eorundem partes secutus orbis pene universus, seipsum incredibiliter commovit, atque etiam divisit. Nam exinde coepit res agi magno animorum æstu, duobus partium ducibus nihil non molientibus, quo adversarium quisque suum prosterneret: quamquam malignis artibus, ut erat factus a natura, pugnabat Nestorius; aperto Marte Cyrillus, cui nimirum animus erat excelsus erectusque, et nisi retineretur frigore christiane virtutis, pene ambitiosus. Imitatus nempe fuerat cum sanctitate mores avunculi Theophili, cujus in sedem successerat: atque hinc ortum, ut ancipitem sui hac in causa opinionem faceret, etiam apud prudentes; nam sedis suæ, post Romanam secundæ, amor, ardensque fidei studium, et odium hæresis, ac impatientia injuriæ Christo illatæ, factis ipsius varios quasi vultus affungebant: ipsi etiam sermones, quos habebat, præ doctrina atque eloquentia, eximios, efferrî videbantur aliquando, et vix non iracundia accendi.

Eodem tempore in omnes artes intentus Nestorius tentavit, si qua ratione posset, occupare animum Cœlestini. Didicerat ex litteris Cyrilli, summum pontificem, lectis quibusdam tractatibus, qui Nestorii ferrentur, vehementer offensum esse: ad ipsum ergo epistolam dedit, occasione quidem Pelagianorum episcoporum, Constantinopoli existentium; reipsa vero ad sollicitandum pontificem, suasque, si valeret, in partes trahendum. Unde et suam mentem litteris exposuisse videri voluit, etsi tegebat quam callidissime, et aliquot tractatus misit per Antiochum virum illustrem, qui venenum continerent multis verorum dogmatum involucribus absconditum. Tres scilicet hi tractatus, quantum colligere licet ex Cœlestini litteris, et Cassiani libris, ab Antiocho delati sunt. Primus de Incarnatione, quæ turbaturum causa; alter in speciem contra Macedonianos et Arianos; tertius, qui veluti adversus Apollinaristas, reipsa in catholicos existerat. Epistola porro sic incipit: *Fraternus nobis invicem debemus colloquutiones, etc.* (Vid. sup. col. 173).

Circa id temporis, suum videtur Mercator obtulisse Theodosio Commonitorium contra Julianum et Cœlestium, ceterosque Pelagianos episcopos, illudque omnibus aliis, sive de clero, sive de curia et aula, edidisse (Vid. sup. col. 65). In eo totam ejusmodi hominum causam ita patefecit, ut cunctis innotesceret, quos homines amicitia sua Nestorius foveret; atque ita quisque intelligeret, quo animo insectatus esset antea hæreticos, cum viam pararet errori.

Oblata est etiam Theodosio supplicatio a Basilio diacono et archimandrita, Thalassio lectore et monacho, aliisque sanctis monachis, qua, post exposita quæ hactenus indigne passi essent paterenturque quotidie a Nestorio, post objectum quoque libera simplicitate imperatori suum hæretici patrocinium, duo maxime postulabant: alterum, convocari synodam, qua dissensiones fidei tollerentur; alterum, comprimi impotentem Nestorianorum audaciam, ne interim pergerent bacchari. Temporis ratio conficitur ex eo quod in illa supplicatione res Nestorianæ dicuntur perinde se habere ac in litteris Nestorii ad Cœlestinum; augeri nimirum et invalescere in dies, Nestorio multos, ut ipse quidem mentitur, errorem dedocente; ut autem verius monachi aiebant, minis et verberibus terrente.

Tunc etiam Cyrillus respondit nonnullis querentibus quod, cum audisset impiam Nestorii doctrinam ruere in pejus, non continuisset sese, tacendoque passus esset ipsam per se interire; sed e contrario misisset Constantinopolim epistolam quam ad monachos Ægyptios scripserat, eaque sparsa in vulgus Nestorium exacerbasset, et quasi coegisset pertinaciter obfirmare animum alienæ reprehensionis impatientem. Scripto Cyrillus exposuit, tum facti sui causas, tum negotii momentum, quod silentium nequaquam permetteret. Duxit vero inde exordium: *Ἐπειδὴ μοι γέγραπεν, ἡ εὐλάβεια ὑμῶν, ὡς λυπούμενον τοῦ θεοσεβέστατου Νεστορίου, ὅτι τὴν πρὸς μονάζοντας ἐπολάσα ἐπιστολὴν, etc.*

Non multo post Cyrillus, de more diem Paschatis nuntiaturus, misit ad omnes Ecclesias, sed maxime ad Constantinopolitanam, homiliam paschalem (ea est decima septima) qua fidei dogma de incarnatione Verbi sic explicuit, ut egregie refelleret sermonem primum Nestorii de virginico partu, singulis partibus non leviter perstrictis. Cum vero nihil de Deo facto sacerdote hac in homilia dicatur, signum est non obscurum, nondum tunc aut orationem Procli, aut ejus a Nestorio reprehensiones Alexandriam venisse: nullam enim Cyrillus, posteaquam de controversia rescivit, prætermittere occasionem Procli super ea re defendendi solitus est. Signum est quoque indubium, paschalem hanc homiliam scripsisse prius Cyrillum quam litteras a suis Constantinopoli agentibus accepisset; in iis enim sermo fiebat de sermone quarto adversus Proclum, in quo de Deo facto sacerdote agebatur.

Interim a suis Constantinopoli morantibus, et præsertim a Bupha Martyrio diacono agente in rebus Ecclesie Alexandrinæ, accepit exemplar factæ a Photio responsionis ad epistolam ad monachos: accepit una pariter quantum Nestorii sermonem adversus Proclum; immo et intellexit a quibus calumniam in urbe, quibusve incensoribus palaretur; rescivit etiam homines qui Nestorii partes sequebantur de pace verba facere, concordiamque inter duos partium antistites moliri. Quare scripsit ex synodo Alexandrina, quæ de more habebatur ante Quadragesimam, secundas ad Nestorium litteras, quibus et se ab improbis ipsius adulatori-

bus injuriam pati quereretur, et sermonem quartum in Proelum, quasi aliud agens, refelleret, et fidem catholicam exponeret, sciens utique dolos versari ab adversariis : qui enim alias videretur amans turbarum, si pacis cupidum irritasset? Incipit epistola ab his verbis : *Garriunt, sicut audio, quidam de existimatione mea apud religionem tuam, et hoc frequenter processionum vel conventuum opportuna tempora aucupantes*. In concilio Chalcedonensi datæ dicuntur mense Mechir, indictione 12, id est, à die 26 Januarii ad 26 Februarii; hoc enim temporis intervallo Ægyptii mensem Mechir definiebant.

Sub idem temporis, immo eadem via, suos illos apocrisiarios, misso commonitorio, Cyrillus docuit, qua ratione deberent, si de pace tractaretur, gerere se cum Nestorianis; quibus pacisci conditionibus; quid ad quæstiones respondere; quid in congressibus dicere; quam testari suam esse animi sententiam. &c. Scriptum ita incipit : *Legi litteras missas a vobis, quibus didici, etc.*

Dedit una litteras ad amicum quemdam Nestorii, quo et ipse etiam familiariter utebatur (Acacium Melitenensem reor) quibus testatur se non abhorreere a pacis consiliis, modo fides salva esset, offensioque fidelium tolleretur; sin minus, se paratum quodlibet ferre prius quam Dei causam desereret. Initium sic se habet : *Οἶδα μὲν τῆς σῆς ἀγάπης τὸ εὐλεχρὸν, καὶ οὐκ ἠγνόηκα τὴν σπουδὴν, etc.*

Dum verba de pace fierent ab hominibus Nestorianarum partium, Nestorius ipse perfidiose calumniam moliebatur, vel ipsismet Alexandrinis clericis, vel aliis potius, qui cum Cyrillo sentirent; hos enim, coacto concilio, impellentibus, ut par est credere, Pelagianis, Manichæe impietatis reos peragendos fecit, atque exactoratos anathemate percussit. Sic enim ipsemet Cyrillo scribit : *Γίνωσκες δὲ πεπλανημένον σουτὸν ὑπὸ τῶν τῆς σῆς ἰσως διαθέσεως κληρικῶν, ὑπὸ τῶν ἑνταῦθα ἀπὸ τῆς ἀγίας συνόδου καθειρημένων, ὡς τὰ Μανιχαίων φρονούντων, etc.*, quæ verba Marius Mercator ambigue ita interpretatur : *Scito autem, seductum esse te ab iis qui a sancto concilio depositi sunt, propterea quod morbo Manichæorum essent repleti, aut, quod potissimum est, a clericis affectionis tuæ. Concilium ejusmodi haberi oportuit hoc anno, circa mensem Augustum. In eo factum id pro Pelagianis decretum, quod in hunc usque diem creditum est a schismaticis orientalibus Ephesi sancitum.*

Interea summus pontifex Coelestinus, cum accepisset a Nestorio litteras, quas ante diximus, simulque tres tractatus, re communicata cum Leone diacono, quo utebatur præcipuo in regenda Ecclesia administro, statuit totum id Nestorii scriptum Cassiano Leonis amico mittere, non vertendum modo ex Græco sermone in Latīnum, sed etiam refellendam; Cassianus enim præter utriusque linguæ peritiam, maxima doctrinæ laude ea tempestate clarebat, Constantinopolitanamque Ecclesiam, cujus a Chrysostomo ordinatus fuerat diaconus, singulari studio prosequabatur. Acceptis ille tractatibus, statim aggressus est opus eximium de Incarnatione Christi, quo septem libris confutavit hæresin Nestorii, sed tacito nomine, cum adhuc Constantinopolitanam ille sedem teneret : plures vero Cassianus sententias in hoc opere retulit, tum ex litteris Nestorii ad Coelestinum, tum ex primo sermone de Incarnatione, alteroque adversus Arianos et Macedonianos.

Nestorius tempore Quadragesimæ, secundæ Cyrilli epistolæ secundam et ipse suam reposuit, quæ cum legeretur in concilio Ephesino, visa est Patribus continere doctrinam catholicæ contrariam; nec immerito, cum Cyrillianæ secundæ contradiceret, quæ sincera quædam erat fidei a majoribus acceptæ expositio. Nestorius porro totus in eo fuit cum scriberet, ut probaret neque natum, neque passum, neque mortuum Dei Filium dici posse; id autem moliebatur non artificiosius quam malignius : nam et nomen Divinitatis usurpavit pro Deo, hoc est, ut loquuntur, abstractum pro concreto, et testimonia Scripturæ detorsit in alienos sensus; denique doctrinæ a Cyrillo traditæ de conjunctione naturarum in unitatem hypostasis, verbo tenus assensus est, per subdolum vocis personæ abusum. Initium epistolæ ejusmodi est : *Injurias ammirabitum, litterarum, etc.*

Sub autumnum versipellis hæreticus iterum Coelestino papæ retulit de Pelagianorum causa, sed, ut erat solitus, de aliena re minus quam de sua sollicitus. Litteras detulit Valerius vir illustris, qui sua dignitate pondus his adderet, fidemque faceret, non scriptis tantum Nestorii, cujus erat fidelissimus amicus, sed iis etiam quæ dicturus erat de rebus Constantinopolitanis, id est, de Pelagianorum querelis apud imperatorem, et de contentione Nestorii, partim cum Cyrillo urbisque regie clero, partim cum aliis ipsius doctrina offensis. Epistolæ exordium est : *Sæpe scripsi beatitudini tuæ propter Julianum, Orontium, et cæteros, qui sibi usurpant episcopalem dignitatem, etc.*

Cyrillus cum legeret secundam Nestorii epistolam, attentius perpendit extrema hæc verba : *Quæ ad Ecclesiam nostram pertinent, quotidie augentur in melius; et quæ ad plebem, noveris in majorem profectum extendi, per gratiam Christi, in tantum, ut multitudo hæc vocibus prophætæ clamet : REPLEBITUR TERRA SCIENTIA DOMINI, SICUT AQUA MULTA COOPERIENS MARIA. Noveris et regiam domum dilucidato dogmate in magno gaudio degere; et ut paginæ finem faciam, illam de Ecclesia, quæ apud nos est, super omnibus hæresibus, quæ adversus Deum litigant, vocem vide impleri : IERAT DOMUS SAUL, ET INFIRMABATUR; IERAT DOMUS DAVID, ET CONFORTABATUR (II Reg. III, 1).*

Cum hæc vero attentius perpendisset, immo ita se rem habere, atque scripserat Nestorius, didicisset ex suis, intepescere scilicet fidelium ardorem, Nestorianorumque animos accendi, invalescente in dies apud multos opinione, quod de dogmate quæstio non esset, sed de unica tantum vocula; veritus est fidei defensor egregius, ne vaser hæreticus, et summo pontifici per litteras, et imperatori blandis sermonibus, et aliis Ec-

clesiis per fides ministros imponeret. Statuit igitur tanto periculo obviam ire, datis ad Cœlestinum quidem litteris, ad alios autem scripta rectæ fidei expositione : duos enim de recta fide libros misit, partim ad Theodosium imperatorem, partim ad Pulcheriam Augustam. Scripsit etiam de more ad majores omnes Ecclesias homiliam, ea est decima octava, qua, ex præscripto concilii Nicaeni, Paschatis diem indiceret in annum 451. In ea usus allegoria pugnae cum pravis animi motibus incundæ, videri potuit classicum canere, fidelesque incendere ad pugnandum fortiter prælium Domini; neve in incerto hærerent animi, quod prælium pugnandum diceret, mysterium incarnationis ita exposuit, ut qua ratione Deus dicatur mortuus, unde Nestorius calumniam maxime faciebat catholicis, manifeste explicaret. Hortatus est porro sub finem potissimum ad indigentium sublevationem, ejus neglectæ Nestorius accusabatur. Ea ipsi exhortatione, gravem quidem, sed non immeritam invidiam regressit.

Æstate nova, vel etiam vere præcipite, Cassianus absolvit suum opus de Incarnatione, Romamque misit, quo tempore Possidonius Alexandrinæ Ecclesiæ diaconus eodem litteras Cyrilli attulit. Id Cœlestinus inuit Nestorio scribens : *Dudum, inquit, sumpsinus epistolas tuas, quibus in angusto nihil potuimus dare responsi; erat enim in Latinum sermo vertendus, quod cum, licet sero, facimus, sancti fratris et coepiscopi mei Cyrilli probatissimi sacerdotis per filium meum Possidonium diaconum talia de te scripta suscepimus, quibus his, qui de tua ordinatione retulerant, peritisse suum testimonium doleremus.*

Possidonium certe venisse Romam circiter æstatis initium ex eo constat, quod litteras Cœlestini in idus Augusti datas Cyrillo retulerit, nec credibile sit ab eo plusquam duobus mensibus expectatum, donec responderetur, cum inclinatio rerum causæque qualitas moras omnes damnaret. Vix tamen Romam venire potuit quo tempore diximus, quin Alexandria solverit, ut quam tardissime, circiter medium Aprilem. Tunc vero Cyrillus epistolam misit Acacio Beroensi in eandem fere sententiam, atque Cœlestino papæ; neque enim misisse prius dici potest, cum testetur se hac de re scripsisse prius Cœlestino, *quam ulli alii consacerdotum*; neque etiam postea, siquidem datarum a se litterarum ad sedem apostolicam nullam fecit mentionem, facturus utique, si suas a Cœlestino acceptas scivisset; mandaverat enim Possidonio ut eas Cœlestino non prius redderet quam eidem datas a Nestorio novisset.

Statim acceptis litteris Acacius respondit, sed pro ingenio, subdole nimirum : Cyrillum enim ita laudavit propter studium fidei, ut interim Nestorium excusaret, tamquam verbo solo lapsus; utrumque vero imprudentiæ damnavit, quod, cum orta esset de una vocula questio, alter Patrum more loqui nollet, alter rem vehementius urgeret quam ratio sineret. Etsi autem neutrius in partes abiit expressis verbis, oculatius tamen intuentibus videri potest in Nestorianas propendere.

ANNO CCCCLXXX.

Romæ sub initium Augusti habita est a Cœlestino synodus episcoporum, qui vel tunc in Urbe reperti sunt, vel ex vicinia acciti. In ea lectum est, opinor, Cassiani opus; lecta quoque Alexandrinæ synodi confessio, litteris Cyrilli comprehensa; recogniti etiam Nestorii quaterniones cum litteris ad Cyrillum; cum damnatus inde Nestorius, jussusque, ne depositionis pœna multaretur intra decimum a denuntiatione diem, revocato errore, Alexandrinæ confessioni subscribere; postea restituti in Ecclesiæ communionem, qui propter fidem ejecti fuerant; deinde Alexandrino præsuli demandata provincia exsequendæ sententiæ; actum quoque de Pelagianis a Nestorio receptis, confirmataque pristina ipsorum exauctoratio; denique ex synodo scriptæ septem epistolæ a summo pontifice, Cyrillo scilicet, ut sedis apostolicæ hoc in negotio fungeretur vice; Nestorio, ut ad pœnitentiam rediret; clero Constantinopolitano, ut constans remaneret in fide; Joanni Antiocheno, Rufo Thessalonicensi, Juvenali Hierosolymitano, Flaviano Philippensi, id est majorum sedium Orientis episcopis, ut strenue causam fidei agerent. Consignantur omnes eadem temporis nota, in idus Augusti, Theodosio xiii et Valentiniano iii coss.

Pontificiæ litteræ delatæ sunt per Possidonium, Alexandriam primum ad Cyrillum, tum ad alios Orientales, in suam unumquemque civitatem. Pontificiis suas comitari voluit Cyrillus ad Joannem Antiochenum, et Juvenalem Hierosolymitanum, quibus pertentaret utriusque animum, quomodo esset affectus erga Nestorium, et quid in causa fidei inde sperandum foret.

Scripsit vero ambobus ante synodum Alexandrinam, ex qua missi sunt per urbem regiam episcopi exsecutores quatuor : nec enim nila sit ipsius mentio in litteris, quas non prius ab iis ad quas dabantur acceptas oportet, quam October vergeret ad finem. Possidonius enim, nec Alexandriam ante medium Septembrem, nec Hierosolymam, aut saltem Antiochiam, ante affectum Octobrem pervenire potuit, propter intercepditionem locorum.

Joannes Antiochenus, ubi primum litteras summi pontificis et Cyrilli accepit, easque communicavit cum episcopis quos tunc forte sex habebat apud se (unus fuit Theodoretus), confestim ad Nestorium misit singularum exempla, simulque amica sanctaque monita, ut impendentem capiti suo, qua ratione posset, tempestatem averteret, et totius Ecclesiæ offensionem confessione Θεοτόκου tolleret. Argumenta plura adhibuit, sed exemplum maxime Theodori communis magistri, verbum aliquando, quod sibi exciderat retractantis, ne tumultus inde ortus Ecclesiæ pacem turbare pergeret. Epistola Joannis non potuit ante medium Novembrem

Constantinopolim afferri. Ignotum quid responderit Nestorius, pertinaciter in sententia mansisse eventus docuit.

Interim in Ægypto concilium Cyrillus coegit ex universa diocesi, quamquam ordinariam par est opinari, quæ circa autumnus tempus haberetur ex Nicæno præscripto. Inde synodicam misit Nestorio, qua continentur tria, fidei expositio, duodecim anathematismi subscribendi, et denuntiatio sententiæ a summo pontifice Cœlestino latæ. Initium est: *Dicente Salvatore nostro*, etc. Legati sunt a synodo episcopi quatuor, qui litteras Cœlestini et synodicam darent Nestorio, Theopemptus, Daniel, Potamon et Macarius, quem alii perperam Comarium vocant. Latet me porro causa cur Baronius duos tantum legatorum episcopos faciat Theopemptum et Danielelem, Potamonem vero et Macarium in ordinem ministrorum Alexandrinæ Ecclesiæ redigat. Tempus, quo data est synodica, atque adeo synodus habita, in vetere manuscripto invenimus, nempe diem tertium Novembris.

Cum synodica directæ sunt alicæ duæ a Cyrillo litteræ, ad clerum nempe et archimandritas urbis regiæ, quibus de re tota docerentur, et simul inflammarentur ad tuendam fidem, perseverandumque in constantia, et interim communicandum iis quos inique Nestorius a cœtu fidelium sejunxisset.

Interim Nestorius, cum acceptis a Joanne litteris, quibus moneretur, visisque exemplis tum apostolicæ sententiæ, tum epistolarum Cœlestini et Cyrilli ad Joannem, intelligeret quanta suo capiti impenderet tempestas, nec eam tamen vellet præ animi impotentia avertere, qua una ratione fas erat, idonea nimirum retractatione dictorum, et publica *ἑορτοῦ* confessione, vocatis in consilium amicis, aut adulatoribus potius, quod postmodum ipse questus est, tentavit in caput Cyrilli procellam convertere. Quare cum ipsum apud Theodosium, tum impietatis in Deum, tum criminis in imperatorem accensasset, petiit convocari generale concilium, in quo iudicium de reo institueretur. Id vero factum postea doluit: sperabat enim fore ut hac ratione retineret et quasi suspenderet sententiæ apostolicæ ictum, donec haberetur synodus, in qua posset comitum potentia, et Antiochenorum suorumque multitudine Cyrillum facile cum suis Ægyptiis opprimere. Secus accidit post multas rerum commutationes, Deo cuncta in melius vertente. Crimini vertebat Cyrillo quod ad Pulcheriam et sorores librum singularem de recta fide misisset, non contentus scripsisse eodem argumento ad Theodosium, quasi Augustæ gratiam captaret adversus imperatorem fratrem, cui sororis potentia cœperat esse invidiosa, et videri quasi jugum, quod excussum vellet.

Theodosius Nestorii instinctu generale concilium indixit, atque ex universis diocesibus episcopos ad diem Pentecostes sequentis anni Ephesum vocavit, missis ad majorum sedium antistites, Cœlestinum Romanæ, Rufum Thessalonicensis, Cyrillum Alexandrinæ, Joannem Antiochenæ, Juvenalem Hierosolymitanæ, Cæpreolum Carthaginensis, litteris. Ut autem singulos, sine excusatione vel mora, cum suis quos idoneos scirent, venire jussit, ita vetuit *ne ulla interim ante coactam synodum, communemque ejusdem, quæ de omnibus danda esset, sententiam, fieret privatim a quibuscunque innovatio*. Consulebat scilicet Nestorio, quem alioqui sententia sedis apostolicæ de suo solio erat dejectura. Datum est edictum Constantinopoli xiii kal. Decemb. Theodosio xiii et Valentiniano iii AA. CC.

Evocatoriæ communi ad Cyrillum missæ comitari voluit imperator privatas litteras, quibus perturbationem Ecclesiæ, tentatam Augustæ domus concordiam, curiosam rerum alienarum inquisitionem, impotentem dominandi cupiditatem, acerbam inconsultamque agendi rationem, aliaque objecit non minus gravia; comminatus, si pergeret ciere turbas, ut iram experiretur principis, cujus benevolentia abusus esset.

Cyrillus objectis criminibus non prius se purgandum apud Theodosium credidit, quam synodus absoluta esset, ut ne videretur, aut veniam deprecari aut iudicium declinare. Id porro quod de cupiditate dominandi objectum est ab imperatore, nescio quo pacto Alexandrinis fere omnibus episcopis adhererit: nam et ipse Athanasius apud Constantinum postulatus est usurpate in Ægyptum laicæ potestatis, et Socrates de Theophilo ipsoque etiam Cyrillo hæc habet: *Post mortem Theophili Cyrillus in sede episcopali collocatus, episcopatu potitus est, majoremque principatum, quam unquam Theophilus habuisset, pariter sibi assumpsit. Etenim ex illo tempore episcopus Alexandrinus, præter sacri cleri dominatum, rerum præterea sæcularium principatum acquisivit.*

Edictum imperatoris prævertit Nestorius, suis ad Cœlestinum litteris, quibus Cyrillum et perstrinxit, quasi male sibi conscius metueret synodi de libellis in se oblati iudicium; et accusavit malignæ ejusdant tergiversationis, morosæque inconstantiae, qua mox vocem *Χριστοῦ* rejiceret, modo ad libitum admitteret. Artificiose postea pontificem hortatur, ad componendam litem inter dimicantes de *Θεοῦ* et *ἁνθρωποῦ* partes, jubendo, singulas, abjecta sua illa quæ purum Deum vel purum hominem significare posset voce, uti tertia, *Χριστοῦ*, quæ utriusque alterius vim in se conjunctam habeat. Denique indictam a Theodosio generalem synodum monet, idque calide, velut insultans pontifici, ob declinatam ipsius sententiam.

Quem vero metum affligebat Cyrillo, conceperat in se ipse ingentem, propter conscientiam; nec ita continere potuit, quantumcumque obnitente superbia, quin proderet Cœlestio Pelagianarum partium ductori, cujus dolorem, ob exilium a Theodosio imperatum, consolans exemplo sanctorum persecutionem passorum, eodem exemplo scribit se sustentari, adversus ingruentem malorum procellam: *Siquidem, inquit, epistolæ missæ episcopis a concilio Occidentis, et ab Alexandrino multis rescriptis, nostram nobis notam fecere sententiam, etc.*

Dum hæc geruntur Constantinopoli, eo appulerunt episcopi a synodo Alexandrina missi, litterasque apostolicas Cælestini papæ et synodicas Cyrilli ejus vicarii, Nestorio die Dominico dederunt, in maxima cleri illustriumque virorum frequentia. Rei seriem Theopemptus unus legatorum narravit Patribus Ephesisis: *Die dominica, inquit, post synaxim peractam, in episcopium ascendimus, ibidemque toto præsentem clero, cunctisque fere illustribus astantibus, litteras de quibus sermo est Nestorio tradidimus: quibus acceptis, constituit nobis ut sequenti die sermonem cum eo haberemus. Abivimus ergo; at postero die reversos non admisit, neque etiam satisfecit litteris; sed publice pro concione eadem quæ ante, et his quoque deteriora dogmatu proposuit. Diem Dominicum incidisse in septimum Decembris, docet Marius Mercator, cum acceptas a Nestorio tradidit litteras vi idus Decembris, Theodosio xiii et Valentiniano iii AA. CC.*

Sexto post die in Ecclesia S. Sophiæ, postquam presbyter ζαχαρίας habuisset de charitate prolixam orationem, Nestorius in Cyrillum, tacito ejus nomine, debacchatus est, eamque provocans ad singulare certamen de dogmatibus, veteremque causatus Alexandrinorum in Antiochenos et Constantinopolitanos inviam, tentavit a se quidem amoliri opinionem societatis cum Paulo Samosateno et Photino; Cyrillum vero, quasi cum Apollinari et Ario sentiret, convincere. Hic sermo incipit: *Dulcem nobis præcedens doctor charitatis mensam apposuit; non enim habet fraterni amaritudinem odii; non habet venenum litoris; non habet simulatæ fraternitatis rubiginem, etc.*

Die crastino, qui Dominicus, alterum habuit sermonem, verbis quidem brevior, sed impietate parem; habuit vero frequenti concione, sive auditores curiositas, sive partium studia coegissent. Argumentum idem, quod superioris concionis, cujus est velut compendium. Exordium: *Atis in terris sita est aliarum rerum utilitas, etc.* Crediderim callide Nestorium post catechistæ orationem de scientia pietatis non subjunxisse quidquam, ut erat in more; sed siluisse potius, quasi fessus hesterno labore, ut a plebe rogaretur dicere de questione, saltem compendio. Sic enim loquitur: *Quæ est autem scientia pietatis? Si quis velit compendio discere, parco enim et mihi qui fessus sum, et vobis qui constipatione laboratis. Quæ ergo, ut dicebam, si quis velit compendio discere, scientia pietatis est? De consubstantiæ Trinitatis Divinitate inire rationem, divinam naturam corporatum hominem assumpsisse; de his quæ frequenter dicta sunt, tamquam dicta non sint, urgetis et circa exactionem vehementer insistitis. Quoniam igitur necesse est violentiæ vestræ succumbere, quæ piam in nobis possidet tyrannidem, iterum apud vos eadem verba repetemus; seruate igitur compendio hanc scientiam pietatis.*

Acceptis utriusque synodi litteris, confestim exemplum Antiochiam misit ad Joannem amicum, rogans, ut a doctissimis duobus sui concilii episcopis, Andrea Samosateno et Theodoreto Cyrensi, scribendum curaret adversus duodecim anathematisms Cyrilli, quasi Apollinaris hæresim Arii continerent. Id a singulis ita præstitum est ut Cyrillus utriusque objecta diluerit ante Pascha.

ANNO CCCCLXXX.

Cum vero Cyrilli epistola, cum suis duodecim capitibus, non soli tradita fuisset Nestorio, a quo premi posset, sed communiter omnibus, velut perfecta quædam fidei regula, quæ cunctis prodesset; cumque Nestorius anathematisms duodecim videret doctrinam suam peti, quasi totidem telis: duodecim et ipse anathematisms condidit, singulos singulis Cyrillianis respondentes, eosque suis hominibus vulgandos tradidit, velut arma quibus Apollinaris, ut jactabat, Ariique impetus retunderetur atque infringeretur.

Marius Mercator ea tempestate versabatur Constantinopoli, utque erat acer fidei defensor, coeperatque hæresi nascenti animose resistere, ita impatienter tulit anathematisms Nestorii sine responsione ab omnibus legi, et pluribus nocere. Quare zelo veritatis incensus scripsit opus eximium, quod inscribitur: *Liber Contradictionum adversus Nestorii blasphemiarum capitula duodecim, quibus litteris ad se missis a sancto Cælestino Romanæ urbis episcopo et sancto Cyrillo Alexandrino contradicit, et disputationibus brevissimis respondendo duodecim capitula fidei quæ ad se missa fuerant refellere nititur.* Verba hæc duo præsentis temporis, contradicit et nititur, aperte satis significant non alias opus esse compositum, quam quando diximus.

Per hiemem Cyrillus elucubravat opera tria, quibus partim anathematisms suos tueretur, partim orationem Procli. Nam uno oppositiones Andreæ Samosateni, nomine Orientalium factas; altero Theodoreto objecta solvit; tertio contradicit libro cuidam Nestorii adversus Proclum. Plena sunt omnia excellentis doctrinæ, sed tertium præsertim: disputat enim Cyrillus tota vi mentis adversus eos qui rejiciunt Θεοτόκον, Christumque dividunt in duos filios, et Deum negant passum ac mortuum, factumque nobis sacerdotem.

Festis paschalibus peractis, continuo Nestorius Constantinopoli, Cyrillus Alexandria Ephesum profectus est, uterque cum suis, uterque animo promptus; sed ille ad versandos dolos, iste ad fortiter fidem tuendam. Maturandæ profectionis causa fuit, intercapeda quidem locorum, sed longe magis utriusque sive metus, sive prudentia; et metus quidem, ne quis duorum videretur, aut imperatori diem dicenti non paruisse ad verbum, aut aliquatenus concilii in sua causa coacti judicium vel differre, vel declinare; prudentia vero, ne si unus prævenisset alterum, exiperet interim venientes episcopos, devinctosque officiis suas in partes adduceret.

Venerunt cum Nestorio comites duo, Candidianus et Irenæus; ille cum mandatis ab imperatore, ut ordi-

nam in synodo servandum curaret; iste tamquam privatus Nestorii amicus, quamquam et ipsum Candidianum Nestorio impense fuisse eventus docuit. *Candidianum*, inquit imperator, *præclarissimum sacrarum domesticorum comitem ad sacram vestram synodum adire jussimus; sed ea lege et conditione, ut cum questionibus et controversiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat. Denique nec id quoque vobis clam sit, videlicet, magnificentissimum comitem Irenæum, neque sanctissimæ vestræ synodi consiliis, neque his quæ eximio legato nostro Candidiano a nobis demandata sunt ullatenus communicare debere, ut qui solius amicitiae causa cum piissimo celeberrimæ civitatis hujus episcopo Nestorio Ephesum profectus sit.*

Nestorius magno comitatu Ephesum veniens adduxit secum decem episcopos de suis, quorum nomina subscripta sunt relationi a Nestorio factæ, de rebus synodi, ad imperatorem. Adduxit episcopos longe plures Cyrillus, quinquaginta nimirum, si credimus Joanni Antiocheno, quorum nomina ex actionum subscriptionibus dignosci facile queunt. Opinor totam synodum Alexandrinam, aut fere totam comitatum antistiti; Cyrillus vero ante synodum his scripsit ad suos Alexandriam, semel de via, ex insula Rhodo; iterum Epheso, cum pervenisset ante Pentecostem, qua in epistola posteriore de molitionibus Nestorii: *Circumcursat*, inquit, *perversa illa pervigilque bestia*, etc.

Pervenit igitur Ephesum Cyrillus quatuor aut quinque diebus ante Pentecostem, cujus Dominicus dies incidit anno illo in septimum Junii. Quinto abhinc die adfuit Juvenalis cum Pakestinis. Quando advenit Flavianus, qui pro Macedonibus erat, nescitur. De industria traxit moras in via cum Orientalibus Joannes Antiochenus; scripsit tamen Cyrillo per episcopos duos, Alexandrum Apamiæ, et Alexandrum Hierapoleos, cum abeset tantum itinere quinque aut sex dierum. Rescriptum sibi a Cyrillo die vigesimo Junii testatus est.

Evagrius, aut si qui alii quorum mentionem facit, Joannem excusare nititur. *Joannes*, inquit, *præsul Antiochiæ, una cum suis ad diem dictam cōfuit, non quidem sua sponte, sicut multis videtur, qui ejus factum defendere voluit; sed quod suos episcopos tam cito cogere non poterat, quippe nonnullæ ex civitatibus quibus præerant ab Antiochia homini expedito ac strenuo distant itinere duodecim dierum et amplius, et Ephesus abest Antiochia circiter triginta dierum itinere. At cum Joannes constanter affirmaret se non posse ad statutum diem, id est, ad novum Dominicum (sic enim vocatur) adesse, sui omnes apud sedes proprias ac suas mansere. Sunt hæc omnino corrupta atque perturbata; corrigi vero ita possunt atque restitui ex Nicephoro: Confirmavit ille etiam ad designatum se non venturum fuisse diem, si novo qui dicitur, Dominico die collegæ sui in sedibus suis esse perseverassent. In Græco textu legitur *ὡς κρινάρι*: ea vero est absolutio paschaliū festorum, ante quam episcopi non solebant a suis ecclesiis recedere, ut recens baptizatos, veste alba deposita, benedictione donarent.*

Fuit vero idonea excusatio Joannis, si res ita se habuit. Nam cum Pascha inciderit anno illo in diem 19 Aprilis, absolutio festorum seu *ὡς κρινάρι* in diem 26, quindecim vero dies, aut etiam sexdecim posuerint episcopi qui Antiochia longius aberant in conticienda ad primatem via, nonnullosque dies in reficiendis corporibus de via fessis, non potuerit sane Joannes Antiochia discedere cum suis ante medium Maium. Cum ergo Antiochia distet Epheso itinere triginta dierum, non valuit profecto tantus comitatus pervenire Ephesum, nisi die 14 Junii, id est, septem diebus post conductum, etsi quam celerrime properaret; quod tamen nec potuit omnino fieri a viris senio gravibus, nec posset, nisi ægre, a valentibus. Ephesum certe pervenire cum suis Joanni vix licuit ante finem mensis Junii. Verum satius est opinari excusationem Joannis non fuisse justam, quam Patres Ephesinos præpropere festinationis damnare, quod est primam celeberrimamque concilii actionem vitiosam sentire.

Donec omnes convenirent, fieretque initium synodi, *questionem*, inquit Liberatus, *movebant præsentis episcopi de beata Maria Dei genitricis; Cyrillus autem desolationes quasdam librorum Nestorii faciebat, eum perturbare volens. Desolationum nomine intelligit excerpta, quæ Mercator interpretatus est, hoc facto titulo: Nestorii de diversis ejus libris vel tractatibus excerpta ab episcopo Cyrillo capitula, ex Græco a nobis in Latinum versa. Differunt ista verò ab excerptis, tum Ephesinæ synodo oblati a Petro notariorum primicerio; tum ab iis quæ libro Contradictionum continentur: magnam autem aliis, immo toti historię, lucem afferunt.*

Poterat hic imponi finis historicæ præfationi, cum nihil apud auctorem nostrum, saltem quod indubitatum sit, quodque pertineat ad synodum Ephesinam, reperiatur. Verum quia Mercator Theodoretī quædam post concilium scripta, eaque magni momenti exhibet, visum est operæ pretium breviter complecti quæ gesta sunt ad id usque temporis quo Theodoretus sive epistolas sive libros prædictos scripsit. Fatebor tamen, quod res est, nihil implicatius ordine temporis quo contingere plurima quæ secunda parte concilii Ephesini continentur; nihil perturbatius dispositione scriptorum, ut mirari satius non possim collectoris sive consilium, sive incuriam, qua omnia usque adeo permiscuit, ut in torquendis curiosorum ingeniis oblectationem sibi voluisse facere videri queat.

Igitur dum vacant Patres, qui maturius venerant, aliosque expectant propediem adfuturos, positum est tempus, non tantum in salutationibus amicis colloctionibusque de rebus agendis, sed in audiendis etiam viris orbis fere totius eloquentissimis doctissimisque, Cyrillo, Acacio Meliteno, Theodoto, etc. Tunc de perdice allegorica Jeremie sermonem habuit Cyrillus, deque laudibus virginis Deiparæ: tunc Acacius Melitenes ora-

tionem dixit de unitate Christi plane admirabilem : tunc lectæ Theodoti homilie dux, quibus nihil par tam erudito seculo scriptum est.

Illi ipsi duo eximii episcopi, Theodotus Ancyre et Acacius Melitenes, pro antiqua necessitate conati sunt Nestorium colloquiis adducere ad communem cum Ecclesia sententiam, sed frustra : nam triduo ante inchoatam synodum audiverunt ab eo impias illas voces, quæ cunctis postea horrorem fecerunt : *Ecce ego bimestrem, aut trimestrem non colo, nec eum qui fugit in Ægyptum.* Audiverunt et has alias ab ipsius comitibus : *Alius est qui passus, alius qui Verbum Dei; et Judæi hominem crucifixerunt, non Deum.*

Cum de cunctatione Joannis quærentur Patres apud duos episcopos ab ipso præmissos, dixerunt illi non semel, sed sæpius : MANDAVIT NOBIS, UT PIETATI VESTRÆ INDICEMUS NE SYNODUM PROROGETIS, SI IPSUM AMPLIUS TARDARE CONTIGERIT; SED POTIUS, QUOD OPUS EST FACTO, ID FIAT. Cum hæc illi renuntiassent, certoque constaret, tam ex mora quam ex iis quæ nuntiata fuerant ipsius nomine, eum detrectare consensum; vel quod amicitia quæ ipsi cum Nestorio intercedebat indulgeret; vel quod is Ecclesiæ suæ fuerit clericus; vel etiam quod quorundam pro illo deprecationibus morem gereret, sancta synodus in magna Ephesi ecclesia, quæ appellatur Maria, sessionem celebravit.

Cum ergo Patribus conductum esset ad Ecclesiam quæ Maria dicebatur (sanctam et Deiparam vocatam videtur docere Cyrillus), petiit Nestorius aperiri suis ecclesiam sancti apostoli Joannis, ubi considerent. Negavit Memnon Ephesiorum episcopus, obstititque plebs Virgini devota; et hinc querere frequenter Nestorii, quasi per seditionem repulsus esset. *Hujus tantæ seditionis, inquit, auctor et assignans fuit Memnon Ephesiorum episcopus; hic etenim sanctas ecclesias, sanctorumque martyrum ædes, et sacrosanctam apostoli basilicam nobis præclusit, ut neque hostiliter agilitas perflugium ullum ad eas pateat; his vero magnam ecclesiam aperuit, idoneamque consensui sedem ibidem præparavit; nobis autem omnibus mortem est interminatus.*

Actio prima sic se habuit. Diebus sexdecim post diem conductum ab imperatore, cum citatus legitime fuisset Nestorius, qui venire noluit, lecta est primum fides Nicænæ synodi; tum sacra imperatoris; postmodum epistola secunda Cyrilli ad Nestorium, Nestorii secunda ad Cyrillum; deinde Cœlestini ad Nestorium litteræ, Cyrilli quæ denuntiatoria cum anathematismis; tandem excerpta ex libris Nestorii; contrariaque duodecim Patrum antiquiorum testimonia. Denique post lectam Capreoli Carthaginensis epistolam ad synodum, occidente jam sole, lata est in contumacem, depositionis atque excommunicationis ista sententia. *Sancta synodus dixit: Cum præter cætera impiissimus Nestorius, neque nostræ citationi parere, neque sanctissimos religiosissimosque episcopos a nobis destinatos admittere voluerit, non potuimus ad eorum quæ impie docuit examinationem animum non adjungere. Deprehendentes itaque, partim ex litteris commentariisque ipsius, partim ex sermonibus quos nuperrime in hac Ephesiorum metropoli habuit, quique testimoniis comperti sunt, illum impie sentire et predicare, coacti per sacros canones et epistolam sanctissimi fratris nostri et comministri Cœlestini Romanæ Ecclesiæ episcopi, lacrymis subinde perfusi, ad lugubrem hanc contra eum sententiam necessario venimus. Igitur Dominus noster Jesus Christus, quem suis ille blasphemis vocibus impetivit, per sanctissimam hanc synodum eundem Nestorium episcopali dignitate privatum et ab universo sacerdotum consortio et cœtu alienum esse definit.*

Hæc eadem sententia postridie significata est in hunc modum : *Sancta synodus Dei gratia juxta religiosissimorum christianissimorumque imperatorum nostrorum statutum in Ephesiorum metropoli congregata, Nestorio novo Judæ. Agnosce te propter impias prædicationes tuas et adversum canones contumaciam, vigesimo secundo die mensis Junii præsentis, juxta ecclesiasticarum sanctionum decreta, a sancta synodo depositum, atque ab omni ecclesiastico gradu alienum esse.*

Eo ipso die Candidianus comes retulit ad imperatorem de gestis in concilio; retulit et Nestorius, ambo mendaciter : sed tamen ita, ut animum Theodosii jam pronum in Nestorium, et aversum a Cyrillo commoverent in totam synodum. Perijt Candidiani relatio; fuisse tamen omnino consonam relationi Nestorii, constat ex sacra per Palladium ab imperatore missa. Nestorius porro questus est, quod præta fuissent imperatoris mandata; quod occupatus Joannis Antiocheni adventus; quod clausa sibi suisque ecclesia a Memnone; quod a clericis et monachis vis suis illata; quod denique omnia perturbate seditioseque gererentur : quare duo enixe postulabat; alterum, retractari, quæ facta fuerant; alterum, formam hanc habendæ synodi præscribi, ut singulis metropolitibus duo tantum episcopi adessent. Id urgebat dolo malo, quippe non ignarus in Ægypto metropolitas non esse, perinde ac in Oriente et in Asia, Thraciæque, et reliquis faventibus sibi dicecibus.

Eodem die synodus scripsit illustrissimo Eucharistie Constantinopolitanæ defensori, presbyterisque et œconomis, ac aliis clericis brevissimas litteras, quibus monuit depositum esse Nestorium, et proinde omnia, quæ ad Ecclesiam pertinerent custodienda, donec electus esset episcopus, cui ratio cunctorum redderetur. Scripsit una Cyrillus Dalmatio archimandritæ, suisque Constantinopoli positus, ut intelligerent quid facto foret opus in hac rerum conversione ac perturbatione, moliente scilicet Candidiano, ne verum imperatori pateret. Quoniam, ut intellexi, inquit, relationes a magnificentissimo comite Candidiano delatæ sunt, cœli ac vigilantes estote, ac docete commentarios rerum in Nestorii depositione gestarum nondum perfecte perscriptos esse : unde ne ad religiosos quidem victoresque imperatores nostros relationem, quæ mitti debet, adhuc mittere potuimus,

ut Deo bene favente una cum commentariis mittetur, si modo nobis mittere liceat qui perferre queat. Quod si commentariorum et relationis series tardaverit, sciatis nos quominus mittamus impediri.

Habebatur Dalmatius ea tempestate omnium monachorum sanctissimus, ut qui totos quadraginta octo annos monasterio pedem non extulisset, vitamque ageret angelicæ parem. Fuit autem Cyrillo addictus in paucis, Christi studio communi viros sanctos conjungente, eoque administro Deus rem omnium difficillimam absolvit, ut postea dicitur.

Quibus vero suis scripserit Cyrillus, docet litterarum inscriptio, *Macario et Potamioni episcopis, Timotheo et Eulogio presbyteris*; ut inde arguas Baronium opinantem Macarium et Potamionem non fuisse episcopos. Ex quatuor igitur Ægyptiis episcopis, ab Alexandrina synodo ad Nestorium Constantinopolim missis, duo Ephesum ad concilium profecti sunt, Theopemptus et Daniel; duo substituerunt Constantinopoli, ad res curandas, Macarius et Potamion: Eulogius vero is ipse est ad quem commonitorium a Cyrillo datum, postea dicitur.

Antequam adveniret Joannes Antiochenus cum suis, advenit autem post quinque dies a depositione Nestorii, retulit synodus ad imperatorem de rebus Ephesi gestis, scripsitque ad clerum populumque Constantinopolitanum de Nestorii damnatione. Scripsit etiam tunc temporis ad Alexandrinum clerum populumque, et Patres monachorum Cyrillus, qui et habuit sermonem ad Patres, die, ut opinor, 23 Junii, cum septem e schismaticis ad sanctam Mariam descenderunt, seque synodo adjunxerunt. Sermonis initium est: *Φαυδρὸν ὄρω τὸ σῶσθαι τῶν ἁγίων πάντων*, etc. Habuit etiam alium die sabbati, ut videtur, cum synaxes agerentur, postquam Rheginus, Constantiæ Cypri episcopus, aliique perorassent.

Eodem sabbati die, sub vesperam, adfuit cum suis Joannes: missi fuerant a synodo episcopi cum clericis, qui venientem exciperent extra civitatem; unicus eorum Cyrillus admissus est ad complexum; cæteri a satellitibus rejecti; nulli permissum synodi mandata exponere, Irenæo comite ipsis etiam episcopis plagas imponi a satellitibus vel jubente, vel permittente. Venerat comes ille cum Nestorio Ephesum, ieratque obviam Joanni, ut præverteret synodi legatos, animumque Antiocheni episcopi exulceraret adversus Patres, quasi aut ipse contemptus esset, propter maturatum negotium; aut violatus immerito amicus, propter depositionem; aut utriusque sedes vexata, propter veteres cum Alexandrina similitates.

Ubi primum Antiochenus curru dissiluit, nondum excusso pulvere, coegit synodum in suo diversorio; et agente Candidiano comite, qui cuncta in consessu apud episcopos, perinde atque in relatione ad imperatorem, mentitus est, post nonnulla ex præscripto canonum gesta, conceptam in via cum Irenæo sententiam dixit, depositionis quidem adversus Cyrillum et Memnonem, quasi ille Arii, Apollinaris et Eunomii hæreses suis capitulis doceret, iste per violentiam cuncta in civitate gereret; excommunicationis vero adversus omnes alios Patres, nisi post constitutum diem, relictis Cyrillo et Memnone, ad suas partes transirent. Sententiæ subscripserunt XLII episcopi, ea vero non prius propalata est quam litteræ ad imperatorem, reginasque, et clerum senatumque, ac populum Constantinopolitanum missæ sint, ne catholicorum scriptis patesceret, et præcipientis iudicii forma, et querelarum falsitas.

Causa porro cur Joannes ita egerit, facile intelligitur. Nani cum vellet præesse concilio, et in civitate ad arbitrium regnare, debuit certe, et de Nestorio nihil statuere, ut reo fas non esset sedere iudicem; et Cyrillum movere loco quem auctoritate tum sedis apostolicæ tum suæ tenebat; et Memnonem deponere, ut nihil posset amplius in Ecclesia Ephesina (de Juvenale Hierosolymitano admodum sollicitus non erat, cujus nempe sedes sub Antiochena semper fuit); et occupare adventum legatorum summi pontificis, ne quid ab eo mandati afferrent, quod consiliis suis obsisteret.

Interim Candidiani relatio Constantinopolim allata fuerat, qua lecta, Theodosius rescripsit continuo per Palladium Magistriarium, jussitque omnia rescindi, tamquam vitio gesta: cuncta in integrum restitui, ut ordine negotium ageretur; communi sententia examinari dogmata, ut tanto facilius omnes consentirent; nec ulli fieri potestatem exeundi Epheso, sive in patriam, sive ad comitatum, priusquam omnia rite absoluta essent, quo foret necessitas rei maturandæ: immo testatus est scripsisse se provinciarum præfectis, ne ullum injussu discedentem, vel in patriam admitterent, vel in civitatem suam.

Rescriptum imperatoris, quod datum legitur Constantinopoli III kal. Julias, venit Ephesum septimo aut octavo abhinc die, quarto videlicet, vel quinto Julii. Lectum est utrique parti, et, properante Palladio, cum a synodo, tum ab Orientalibus datum responsum. Quod a sacra synodo datum est, in vulgatis codicibus consignatur kal. Juliis, sed errore manifestiore, quam ut egeat operosius refelli. Qui enim fieri potuit, ut litteræ principis datæ Constantinopoli III kal. Julias Ephesum tantopere distantem advenissent duorum dierum spatium? Reponendæ igitur pro kalendis nonne; nihil enim credibilius quam quod properanti perlatori datum sit responsum, altero post adventum die, id est, nonis Juliis.

Inter respondendum synodus quæstæ est Candidiani artibus factum hactenus ut veritas lateret imperatori eum missos a synodo commentarios non prævertisse tantum sua relatione, sed etiam in via malis artibus remoratum esse. Comitem igitur accersiri ab imperatore petiit, et una quinque episcopos, qui coram exponerent quid rerum ab utraque parte et qua ratione gestum esset. Queritur Joannes Antiochenus cum sacra responderet, aliquos reipsa missos Constantinopolim a synodo, eosque festinasse in via, quo prevenirent honestum comitem a se submissum.

Respondit igitur cum sua synodo Joannes eisdem litteris imperialibus, et reddita ratione actorum contra Cyrillum et Memnonem, postulavit decerni ne plures quam duo episcopi singulis metropolitans adjuncti vellent in consessum, disputarentque de dogmatibus. Questus est etiam oclusam sibi, etiam post litteras imperatoris, ecclesiam sancti Joannis, quo se cum suis perrexisset dicebat, ad orandum pro imperatore; sed mendaciter dissimulabat, quod res erat, a populo nimirum cleroque oclusas templi fores, propterea quod vellet, præter jus fasque, episcopum loco Memnonis constituere; neque enim Ephesus pertinebat ad diocesim Antiochenam, cum esset autocephala; neque Memnon jure depositus erat, quippe et inauditus, et præcipiti judicio, et ab homine nullius potestatis hac in parte.

Joannes porro non contentus respondisse scripto, paucis post diebus, Irenæum comitem, Nestorii amicum, et sacre synodi hostem infensissimum, cum novis litteris submitit, qui coram imperatore synodi legatis repugnaret.

Interim appulerunt Ephesum die decimo Julii legati a sede apostolica atque occidentali synodo Philippus presbyter, Arcadius et Projectus episcopi, eodemque die habita est actio secunda, non apud Sanctam Mariam, ut prima, sed in episcopio, quia non tam sessio conciliaris fuit quam hospitum acceptio, mandatorumque sedis apostolicæ inspectio: quare nihil aliud actum est quam quod Philippus post salutatam synodum petiit, quod et statim per se alii duo, legi litteras summi pontificis ad synodum, sibi communicari gesta prioris actionis privatim recognoscenda.

Recitate sunt litteræ Cœlestini Latine primum, propter dignitatem Ecclesiæ Romanæ, tum Græce, ut ab omnibus audirentur; a Patribus acclamatum Cœlestino, et tandem communicata gesta.

Postridie convenerunt Patres cum legatis apud Sanctam Mariam; lecta publice primum quæ ante gesta fuerant in depositione Nestorii; tum dicta in eundem Nestorium a tribus legatis sigillatim sententia, gestisque subscriptum; postea relatum a synodo ad imperatorem de legatorum adventu, deque unanimi utriusque Ecclesiæ consensu in damnationem Nestorii, atque ita postulata discedendi facultas, quasi omnia peracta essent; scriptum denique clero et populo Constantinopolitano.

Actio quarta peracta est quinto post die, nimirum xvii kal. Augusti, considentibus Patribus apud Sanctam Mariam, Hesychio Juvenalis diacono rem agente: neque enim negotia synodi promovere jam licebat Petro Cyrilli presbytero, in causa sui episcopi. Oblatus est igitur a Cyrillo et Memnone libellus, quo apud sanctam synodum expostularent de injuria sibi ab Orientalibus facta, peterentque vocari Joannem, qui facti rationem redderet, coramque probaret, si quid aut criminis aut hæresis alterutri obijciendum putaret.

Missi sunt semel atque iterum episcopi qui Joannem vocarent; sed repulsam passi, retulerunt, ipsius domum circumvallari militibus, qui aditum prohiberent: quare pronuntiatum a Patribus irrita esse quæ Joannis synodus gessisset adversus Cyrillum et Memnonem; decretumque, ut hac de re scriberetur imperatori, ac tertio citaretur Joannes, priusquam jure in ipsum ageretur.

Eodem die post citationem, Joannes in contemptum synodi jussit proponi chartam conviciis mendaciisque plenam, non tantum in Cyrillum et Memnonem, sed etiam adversus totam Patrum synodum, qua illos quidem propter hæresim depositos significaret; istam vero, propter favorem hæreticis præstitum, excommunicatam, donec cum Orientalibus consentiret. Ea significatione sperabat fore ut plebe commota tumultus fieret: sed spes eum fefellit.

Die consequenti Patribus considentibus in eodem loco, Cyrillus primum retulit de charta ab Orientalibus publice proposita, qua in invidiam populi vocaretur ob hæresim Apollinarii, cujus cum Memnone diceretur princeps. Tum damnavit Apollinarium, Arium, Eunomium, Macedonium, Sabellium, Photinum, Paulum, Manichæos, ipsumque Nestorium, cum iis qui vel ipsius vel Pelagii Cœlestique partes sequerentur. Denique postulavit Joannem tertio vocari, ut quidquid scripto objecerat, coram synodo probaret. Synodus, postulatione probata, tres episcopos misit, cum notario, qui Joanni mandata ferrent; sed ille, cum superbe renueret legatos per se audire, misit archidiaconum suum, hominem contemptu dignum, qui renuntiaret frustra ultro citroque legari ullos, quippe acturos de re quæ, quia ad imperatorem delata erat, jam non foret in potestate partium: significarent tamen legati presbyteris duobus quid haberent in mandatis, ne Joannes esset inscius. Itaque synodus, lata in Joannem ejusque episcopos excommunicationis sententia, statuit iterum irrita esse quæ adversus Cyrillum et Memnonem aliisque gesta essent, et imperatorem de omnibus certiorare fecit.

Neque vero soli imperatori perscriptum est, sed summo etiam pontifici, cui, post narratam negotii seriem, facta est insuper relatio de sententia a synodo adversus Cœlestianos et Pelagianos episcopos dicta. Postquam lecta fuissent Romanæ synodi acta de iisdem episcopis, sive hæc ipsa die lecta fuerint, dum episcopi ad Joannem missi reverterentur, quod credibilis reor; sive priore aliqua, ex qua nondum sedi apostolicæ relatum esset: in eo consessu Patrum habuit orationem Cyrillus contra Joannem, qua videri poterat nonnihil indulsisse iræ, nisi par esset credere animum Christi amantem, cum fidei zelo inflammaretur, potuisse, prophetarum more, communes loquendi leges merito prætergredi.

Joannes in hac inclinatione rerum ad artes solitas confugit; tentavit scilicet occupare litteris imperatoris animum, quem sciebat legum defensorem pariter, atque tumultuantium vindicem acerrimum. Scripsit igitur a synodo violatas leges ecclesiasticas; episcopis propter hæresim depositis Patres continenter communicare; sacra

mysteria, quamvis propter excommunicationem abstenti essent, peregrisse publice; sententiam insuper, etsi omni jure privati essent, tunc absolutionis tulisse in gratiam Cyrilli et Memnonis, tum condemnationis in se suosque a comitibus laudatos; nihil non impotenter ejusmodi homines, et minari, et etiam audere. Quare petit synodum vocari, aut Constantinopolim, quo presentia imperatoris cogeret omnes pacifice agere; aut certe Nicomediam, unde citius nuntii perferrentur in urbem regiam. Petit quoque ut antea, callide, ne plures quam duo episcopi singulis metropolitibus adderentur; utque Nicæna fides (cujus exemplum epistole præposuit, cum actis suæ synodi damnantis capitula Cyrilli, tamquam hæretico sensu imbuta) ab omnibus pura subscriberetur; nullique liceret dicere, aut *Christum purum hominem, aut deitatem patibilem*.

Ex hac epistola actisque conjunctis duo constant. Alterum, a sancta synodo missos jam tum ad imperatorem episcopos. *Vestræ pietatis decreta, inquit Joannes, perpetuo observantes, piissimos episcopos isthuc non amandavimus, ut fecerant illi, qui omnia facile audent; sed quæ oportuit, per litteras significavimus*. Alterum, tertius ad hunc diem ab imperatore jam venisse litteras, pergit enim Joannes: *Cum secundis ac tertiis destinatis piatissimorum imperatorum nostrorum litteris præceptum esset ut Dei Ecclesiæ, quæ ubique sunt pacis vinculo conjungerentur, etc.*

Scribit etiam epistolam unam ad præfectum, alteram ad magistrum, tertiam ad præpositum Scholasticum: unde intelligere est quos et ejusmodi haberet Nestoriana factio in aula patronos, Antiochum scilicet PP. et consulem, Valerium magistrum officiorum, qui anno sequente consulatum gessit, et Scholasticum sacri cubiculi præpositum. Vetus erat cum prioribus duobus Nestorio necessitudo: nam suas eis ad S. Cœlestinum litteras perferendas dederat, cum ex Oriente mitterentur ad Valentinianum imperatorem. Utraque Joannis epistola continet plura scitu digna.

Irenæus comes, quem Joannes ad imperatorem amandarat, pervenisse videtur Constantinopolim circiter diem vigesimum Julii. Venit ille quidem quantocius; triduo tamen præverterant missi a synodo, qui interim maximam principum partem in meliores partes adduxerant: factum est tamen Irenæi artibus ut veritati offusis mendaciorum nebulis, in opinione concepta multi fluctuarent, variæque contentiones ultro citroque existerent, animorumque conversiones, prout studia partium dubios huc illucve agerent; pluribus tandem placuit ut qui missi a synodo Irenæusque imperatori una se sisterent, litem disceptaturi, quod Theodosio jubente actum: sed quid inde revera evenerit, a legatis non est proditum. Audientiæ certe exitum gratulatus est sibi Irenæus in litteris ad Orientales, perinde ac si effecisset ut ex tribus quos hæc vel illa pars deposuisset, solus Cyrillus exauctoratus maneret, immo ut exauctorationem statim imperator ad sanctam Dei Ecclesiam transmitteret, quæ publicationis forma quædam fuit. Verum adveniente Joanne medico et syncello Cyrilli, misso, reor, ad nuntiandam Joannis depositionem, facta est ingens rerum animorumque rursus conversio, ut jam in varias sententias distraherentur principes. *Quidam enim, scribit Irenæus, affirmant quæ utrinque facta essent, in præsentī valere debere; atque adeo non duarum personarum tantum, ut aliquando visum fuerat, sed trium depositionem confirmandam esse: alii exauctorationes quidem omnium ex æquo annullandas; aliquos vero ex piissimis episcopis, ut et fidei doctrina accurate ad veritatis amussim examinetur, et quæ Ephesi contra jus et fas acta sunt, huc accersendos censent. Non desunt qui maximopere studeant omnemque lapidem moveant ut certis decretis instructi a piatissimo imperatore Ephesum abire sinantur, tamquam, aiunt, omnia cognitari, et pro virili composituri: quod ne fiat, qui vos amant, obnixè deprecantur, certo scientes, cujus sint animi, qui hæc moliantur, neque nesciunt a quo id consilii ceperint.*

Vicit ultima sententia de mittendo e primoribus aliquo, qui idoneis decretis instructus, tres esse depositos nomine Theodosii juberet, Cyrillum, Memnonem et Nestorium, omnesque in unam synodum cogeret, et res agendas reliquas pacifice curaret. Missus igitur Joannes comes sacrarum, cum litteris imperatoris ad omnes utriusque partis episcopos nominatim inscriptis, ut cum ab omnibus simul audiri deberent, coitionis in unam synodum initium daretur. Directa quoque cum litteris epistola Acacii Beroensis ad imperatorem, cui dederat consilia statuendæ pacis, suo utique ingenio, et in Nestorium propensione, Cyrillique odio accommodata. Epistola imperatoris nulla consignatur temporis nota; dari vero debuit paucis ante finem Julii diebus.

Die vigesimo secundo Julii convenerunt Patres cum legatis in episcopium; statueruntque referri debere in acta quæ ex diversis Patribus testimonia excerpterat Petrus notariorum primicerius: faciebant illa vero ad fidem Nicænam interpretandam, prout erat opus ad questionem qua de agebatur. Tunc Charisius Ecclesiæ Philadelphiensis presbyter atque œconomus questus est apud synodum, libelloque oblato petit refractari sententiam episcopi sui Theophrasti, a quo abstentus fuerat, quia obstitisset Jacobo et Antonio presbyteris, qui, ab Anastasio et Photio Nestorii administris missi cum litteris ad episcopos Lydiæ, Theodori symbolum plane impium spargebant, obtendebantque subscribendum iis qui ex hæresi Quartadecimanorum ad Ecclesiam redirent. Absolutus est a synodo Charisius; damnatum symbolum Theodori; lata celebris illa lex, quæ consequentibus sæculis tot disputationes movit, de non componenda fidei alia formula præterquam quæ a Patribus Nicænis edita est. *Statuit sancta synodus alteram fidem nemini licere proferre, aut conscribere, aut componere, præter definitam a sanctis Patribus qui Nicæa cum Spiritu sancto congregati fuerunt. Qui vero ausi fuerint, aut componere fidem alteram, aut proferre, vel offerre converti volentibus ad agnitionem veritatis, sive*

ex gentilitate, sive ex Judaismo, sive ex qualicunque hæresi: hos quidem, si sunt episcopi aut clerici, alienos esse episcopos ab episcopatu, aut clericos a clericatu decrevit; si vero laici fuerint, anathemati subijci.

Pridie kal. Augusti (in vulgatis codicibus, pridie kal. Septembris), priusquam Joannes comes Ephesum advenisset, considentibus Patribus in ecclesia quæ Maria dicitur, Rheginus Constantiæ Cypri episcopus, opportunam nactus occasionem, obtulit libellum synodo quo querebatur Ecclesiam Antiochenam jus sibi arrogare, contra canones Nicænos, in insulam Cyprum; cum tamen ab apostolicis usque temporibus metropolitæ ordinatus fuisset a synodo provincie totius. Vetuit synodus quidquam innovari, jussitque servari canonem sextum Nicænum, suisque diocesis finibus omnes esse contentos.

Verum neque Rheginus videtur cum Patribus egisse bona fide; neque Patres admodum fuisse solliciti de servandis jurißus Joannis Antiocheni, quem pertinaciter adhærere inimico Christi cornebant.

Interim Ephesum Joannes sacrarum comes mira festinatione tenuit; statimque, episcopis ambarum partium salutatis, condixit omnibus in sequentem diem ad suum diversorium; neve in ingressu tumultus fieret, animis hactenus exarerbatis, ingrediendi ordinem præscripsit. Adfuerunt cum aurora fere Joannes Antiochenus et Nestorius cum suis; adfuit et Cyrillus cum aliis episcopis; Memnonem domi ægritudo retinuit. Orta est altercatio primum, et quasi pugna, aliis negantibus Nestorium interesse debere, cum legerentur imperatoris litteræ; aliis contra contententibus, et Cyrillum rejicientibus: sed comes, abstractis per vim Cyrillo et Nestorio, litteras legit, et nequaquam frementibus partibus, post depositionis denuntiationem Nestorium Candidiano comiti custodiendum tradidit; Jacobo comiti Cyrillum et Memnonem; et cuncta, quæ primo die acta essent, imperatorem continuo monuit, atque id insuper, animos episcoporum implacabiles videri, ac irreconciliabiles. Data est relatio postridie adventus.

Sancta synodus mirum in modum Comitæ facta commota, binas ad imperatorem litteras scripsit. Primæ initium est: *Vestra quidem majestas pietatem confirmare volens, etc.* Secundæ: *Christianissima vestra majestas, pietissimi imperatores, etc.* In hac primum quæstæ est, mendaciter suggestum fuisse imperatori, approbatam esse a sancta synodo Cyrilli et Memnonis depositionem, catholicorumque nomina schismaticorum nominibus in inscriptione permista esse. Significavit deinde, nullatenus se posse Orientalibus communicare, priusquam ipsi depositioni Nestorii subscriberent, et objecta synodo per calumniam revocarent. Postulavit denique reddi sibi Cyrillum ac Memnonem, fidemque dilucide explicatam in commentariis retineri, et mitti plures partibus non addictos, qui sincere imperatorem monerent.

Dedit eadem synodus litteras etiam ad episcopos Constantinopoli agentes, reliquosque urbis presbyteros et diaconos, quibus imprimis queritur, non licere sibi Constantinopolim scribere, ut veritas innotescat. *Sciat pietas vestra Ephesum perinde ac carcerem prorsus nos inhabitare, in qua jam trimestre spatium usque adeo arcte inclusi tenemur, ut neque per mare, neque per terras libere et absque discrimine, quempiam omnino, vel ad pium comitatum, vel in aliquem alium locum, amandare queamus. Nam quotiescumque ea quæ misimus, reddi contigit, ut tabellarii sexcenta vitæ discrimina evaderent, in alias atque alias formas transformare se coacti sunt.*

Narrat deinde quæ sibi calumniæ ab adversariis affingantur. *Quod autem tam diligenter custodimur, hoc aliunde non provenit, quam quod ad piissimos imperatores omnia contra nos falso deferuntur. Nam alii, ut accipimus, quasi seditionis auctores, apud pias Augustorum aures nos incusant. Alii suggerere ausi sunt, quasi œcumenica nostra synodus Cyrillum sanctissimum Deoque dilectissimum archiepiscopum Alexandrinum, et sanctissimum Deoque devotissimum coepiscopum nostrum Memnonem deposuisset. Quidam et hoc fortassis adjicere veriti non sunt, quod cum defectionis conciliabulo, cujus dux est Joannes Antiochenus, amicam colloquium invire nobis placerit. Ne igitur hæc patefiant, tanta diligentia custodimur.*

Denique, laudata omnium suorum constantia, siquidem mallet sequi exsulem Cyrillum quam Joanni adhærere, hortatur ut ipsi petant ab imperatore, vel advocari episcopos aliquos qui palam loquantur; vel omnes ad suas Ecclesias dimitti, ne gravissimis quibus premuntur ærumnis conficiantur. *Certiorum facite imperatorem, et supplicate, ut nostri misertus, ex hoc tandem specioso ergastulo nos revocet; et si quidem digni sumus qui pietissimi Christi quæ amantis imperatoris faciem videamus, id fieri mandet; si vero indigni judicamur quibus hoc obtingat, saltem ad Ecclesias nostras redire nos sinat, ne hic universi, alii morbis, alii mæstitia consumpti pereamus.*

Additum est commonitorium, Dalmatio archimandritæ, ut opinor, nominatim directum, quod commiserationem movere possit, vel durissimo cuique: *Necamur æstibus, cum aeres sint graves, et pene quotidie aliquis sepeliatur, etc.*

Geminas a synodo scriptas fuisse imperatori litteras, quod nonnulli vocant in dubium; singularumque ordinem et argumentum non ita communiter notum, manifeste docent epistolæ, quas Cyrillus e sua custodia misit, unam clero populoque Constantinopolitano, qua in primis amicos suos duos, Dalmatium archimandritam sanctissimum, Alipiumque apostolorum presbyterum, magnæ utrumque apud imperatorem auctoritatis, monuit quid pararetur et quid facto opus esset; alteram tribus simul suæ diocesis episcopis, Theopempto, Danieli et Potamioni, in urbe regia versantibus. Atque illæ sunt quæ cum commonitorio inclusas arundine mendicus detulit, ut falleret artes Orientalium per amicos prohibentium ne quid a sacra synodo Constantinopolim afferretur, quod rebus suis incommodaret.

Quid postea præstiterit largitionum comes, constat ex epistola Cyrilli ad clerum populumque Constantinopolitanum. Cum prædictus, ait, magnificentissimus vir nil non tentaverit, quo Joannes et qui cum eo sunt, in sanctæ synodi communionem recipiantur, in hodiernum usque diem ne audire quidem hujusmodi vocem sustinuerunt; sed obsistant quidem omnino, et dicunt: Fieri non potest, ut ad hoc veniamus, nisi quod contra legem ab illis factum est dissolvatur, ac synodo tanquam qui deliquerint supplices accendant, et Nestorium illiusque dogmata scripto anathematizent; et in his universa synodi consistit instantia. Cum vero hac spe magnificentissimus ille vir, cujus meminimus, frustratus esset, aliud rursus excogitavit, et a sancta synodo petit ut fidei expositionem scripto sibi exhiberet, ut cum illi quoque ipsius impulsu assensissent ac subscripsissent, reversus diceret: Redegi illos in amicitiam, qui humanis offensis inter se dissidebant. Hæc intelligens sancta synodus iterum surrexit discrete dicens: Nolumus nobis ipsis eam contumeliam irrogare; non enim tanquam hæretici huc vocati sumus, sed venimus ut fidem labantem et exagitam stabiliamus, quam et stabilivimus; nec opus est imperatori ut fidem nunc discat, cum hanc sciat et in ea baptizatus sit. Quare nec id quidem Orientalibus successit.

Epistolam hanc dedit Cyrillus postquam Ephesi rescitum est Joannem comitem non omnia recte retulisse, et priusquam tamen septem de singulis partibus Constantinopolim evocati essent, atque ita circiter medium Augustum: quo fere tempore oportuit evocatoriam sanctionem Ephesum afferri, potestatemque Nestorio fieri quo vellet abire, et quo placeret secessu depositionis dolorem solari; Cyrillo tamen interim Memnoneque in custodia retentis, dum ipsorum causa, disceptantibus utriusque partis episcopis, ab imperatore cognita et adjudicata esset.

Theodosius id consilii cepit, partim quia Nestorium legitime exauctoratum, vel ipse Joannes comes retulerat; partim quod qui auctoritate valebant in palatio, cum Nestorium subducere non possent meritæ sententiæ, eadem tentarent artibus aulicis involvere Cyrillum et Memnonem, suiique amici dedecus immeritorum communionem minuere; partim denique ob religiosum imperatoris animum, quem Dalmatii sanctissimi archimandrite monita clerique Constantinopolitani gravissima obtestatio commoverat. Jussi ergo ex utraque parte legati ad urbem regiam venire; nec videntur morati, quominus se darent in viam, circa vigesimum diem Augusti: nam Orientales suis ad socios litteris testantur se Chalcedone fuisse die quarto Septembris.

Elegit sacra synodus Philippum presbyterum, Arcadium, Juvenalem, Flavianum, Firmum, Theodotum, Acacium, Evoptium, episcopos, quibus prosectoris dedit ad imperatorem litteras, et cum litteris mandata quatuor quæ servarent. Primum, ut Cyrilli et Memnonis securitati consulerent; secundum, ne Joanni ejusque sociis jungerentur, quippe qui et noluerint cum synodo Nestorium deponere, et contra canones Cyrillum Memnonemque damnare ausi sint, et non minima ex parte Nestoriana dogmata Cœlestianaque hactenus defenderint, et totius orbis synodum velut hæreticam infamare non dubitaverint. Tertium, si communionem imperaret Theodosius, parerent quidem, sed his conditionibus, ut Orientales damnationi Nestorii subscriberent, libello veniam peterent patratorum in præsides synodi, Nestorii dogmata cum sectariis damnarent, collaborarent synodo in restituenda Cyrillo Memnonique dignitate. Quartum, ut ne prius communionem sponderent, quam restituti fuerint præsides, omniaque interim ad synodum referrent. Additur sub finem, nisi mandatis pareant, synodum nec ratum habituram quod egerint, nec eos postmodum in suam communionem admissuram.

Orientalis factio totidem de suis episcopos legavit, Joannem Antiochenum, Joannem alterum Damascenum, Himerium, Paulum, Macarium, Apringium et Theodoretum, quibus etsi liberam fecit rerum gerendarum potestatem, id tamen mandavit ut Cyrilli capita, tanquam hæretica alienaque ab Ecclesia catholica et apostolica, modis omnibus rejicienda curarent. Adjunctus mandato libellus precum ad imperatorem, quo per quidquid sacrum est obsecrarentur ne cui liceret impune aliam fidei formulam, præter symbolum Nicænum, subscribere; et ut de questionibus quisque scripto apud imperatorem deponeret sententiam, qua posset argui si quid postea in contrarium assereret, ut esset una omnium consensio, nec duæ permitterentur liberæ de questionibus opiniones, sed res tota disputando definiretur. Id vero sin minus in præsentia effici posset, fas sibi esset ad Ecclesias suas redire. Juvenalem porro Hierosolymitanum insinularunt, quasi malis artibus conaretur Phœniciam secundam et Arabiam in partes Cyrilli vocare. Dolebant enim unum hunc e patriarchis nominatim non fuisse accusatum.

Exstant litteræ die 13 Augusti scriptæ ad sacram synodum ab episcopis septem, Eulalio, Eutrechio, Acacio, Chrysaphio, Jeremia, Theodulo, Isaia, qui Constantinopoli versabantur. Suum illi studium in tuenda fide scripto testabantur Patribus, ut qui et in urbe rem strenue gererent, et Ephesinis Patribus animos adderent ad fortiter absolvendam victoriam, et parati essent ad petendam Ephesum, auxiliaremque opem ferendam, si placeret synodo, unde mandata sibi ad negotium commune gerendum mitti peterent.

Rescripsit quoque in eandem sententiam Dalmatius sanctæ synodo. Epistola vero, quia nondum edita est, afferenda videtur integra, tum Græce ut est in codice Vaticano, tum Latine. Sic ergo se habet.

Ἐπιστολὴ πεμφθεῖσα πρὸς τὴν ἀγκλὴν ἐν τῇ Ἐφεσίῳ πόλει σύνοδον παρὰ δαλματίου τοῦ ἀγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου.

Τὴν ἐπιστολὴν τὴν πεμφθεῖσαν μοι παρὰ τῆς ἀγκλῆς συνόδου ἐδεξάμην, καὶ γνούς τὰ ἐν αὐτῇ ἰμπερούμενα, ἐν

πρώτοις μὲν ἐλυπήθην σφόδρα διὰ τὰς συμβεβηκυίας ὑμῖν περιστάσεις τε καὶ θλίψεις. Ἐγγράπτο γὰρ ἐν τῇ ἐπιστολῇ, ὅτι τινὲς τῶν ἁγίων πατέρων αὐτοῖσι διάγοντες, ἐκ τῆς στενοχωρίας ἐτελεύτησαν. Λοιπὸν δὲ γινώσκετε, ὅτι ἐτοίμως ἔχω πᾶσαν κλινευσιν ὑμῶν πληρῶσαι, καὶ ἐν οὐδενὶ παρῆidon ἢ παραβλέπω, ἢ ἡμέλησα, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐστὶ τὸ πρῶγμα καὶ ἀρμόζον πρὸς τὸν Θεόν· οὐδεὶς γὰρ δύναται ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος, καὶ ἄλλα τινὰ βουλευέσθαι. Οἱ γὰρ ὀρθοτομοῦντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ ζῶντος ἔχουσιν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· οἱ δὲ ἀρισταμένοι ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος καταπραμένοι εἰσιν, ἐρριμμένοι εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὡς καὶ Νεστόριος, καὶ οἱ ἐμώρυνες αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ. Ὁ γὰρ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφαίδρυνε, καὶ ὁμοδόμησε τὴν ἁγίαν σύνοδον πᾶσαν, καὶ τοὺς κόπους ἡμῶν, καὶ ἰδρωτάς προσεθέξατο. Εὐχαριστοῦμεν οὖν τῷ Θεῷ τῷ οὕτως εὐδωσάντι, καὶ τὴν νίκην ὑμῖν παρασχόντι ὑπὲρ τῆς πίστεως. Εὐχόμεθα ὑπὲρ ἑμοῦ, παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγωνιστήν.

Epistola missa ad sanctam synodum Ephesinam a Dalmatio sanctissimo archimandrita.

Accepi epistolam a sancta synodo ad me missam, et legens quæ contineret, in primis indolui vehementer, propter ea quæ vobis acciderunt mala; scriptum enim erat in epistola, aliquos ex sanctis Patribus illi agentes, propter angustias locorum, extinctos esse. Cæterum scitote me prompte jussa quælibet vestra impleturum, nec quidquam hactenus præterisse; neque enim negligenter aliquid provideo, nec incuriosus sum, cum præsertim res fidei orthodoxæ Deique agatur; nemo enim potest deficere a Deo vivente, et alia quædam consilia capere. Qui enim recte tractant verbum veritatis (II Tim. II, 15), Dei vitam habent, et in hoc sæculo, et in futuro: qui vero deficiunt a Dei gratia, efficiuntur in tenebras exteriores (Matth. VIII, 12), quemadmodum Nestorius et qui eadem cum ipso sentiunt: Deus enim et Pater Domini nostri Jesu Christi complacuit sibi in sancta synodo, eamque totam ut ædificium suum curat, vestrosque labores et sudores gratos habet. Gratias ergo agimus Deo, qui vos recta via duxit, et victoriam de fide vobis tribuit. Orate pro me, precor sanctitatem vestram.

In eodem codice Vaticano reperitur synodi responsum ad Dalmatium: breve illud quidem, si per seipsum spectetur, sed cui insertum sit quoddam velut parergum, de summa monasteriorum urbis regie præfectura Dalmatio collata, quod spernendum putavi propter ἀπιστορησίαν. Sic ergo synodus respondet.

Ἀντίγραφον πεμφθὲν παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου πρὸς τὸν κύριον Δαλμάτιον.

Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμένη συνόδος, ἡ συναχθεῖσα ἐν τῇ Ἐφεσίῳ μητροπόλει, κατὰ κλινευσιν Θεοδοσίου καὶ Οὐαλεντινιανοῦ, τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων βασιλέων, δεξαμένη τὴν ἐπιστολὴν τὴν πεμφθεῖσαν παρὰ Δαλματίου τοῦ ἁγιατάτου ἀρχιμανδρίτου καὶ πατρὸς τῶν μοναχῶν, καὶ εὐρούσα αὐτὸν σπουδαίως κινηθέντα, καὶ διὰ τσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν ἐξεληθόντα νῦτον ἐκ τοῦ κελίου αὐτοῦ, καὶ ἀπελθόντα πρὸς τὸν εὐσεβεστάτον καὶ φιλόχριστον βασιλέα, καὶ διδάξαντα αὐτὸν πάντα, τὰ παρακολουθήσαντα καὶ γενημένα παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου περὶ τῆς καθ' ἡμετέρας τοῦ ἀνοσίου Νεστορίου.

Εὐχαριστήσαμεν Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ οὕτως κινήσαντι ὑμᾶς, ἀντιλαβέσθαι τοῦ ὀρθοῦ δόγματος τῆς πίστεως ἡμῶν, καὶ τοὺς ἡμῶν κόπους καὶ ἰδρωτάς ἐμφανεῖς καταστήσαντα, οὐ μόνον τοῖς εὐσεβεστάτοις βασιλεῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἁγιατάτοις ἀρχιμανδρίταις, καὶ παντὶ τῷ φιλοχρίστῳ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ. Τίς γὰρ ἄλλος ἀνθρώπων συνεβλήτο ἡμῖν, εἰ μὴ μόνον ἡ ὑμετέρα ἀγότης; διὰ γὰρ ἄλλου οὐκ ἐφανερῶς ἡ ἀλήθεια, εἰ μὴ παρ' ὑμῶν· τουτέστι τοῦ κυροῦ Δαλματίου· τούτου χάριν πάντες ἡμεῖς τὰς χεῖρας ἐκτείνωμεν πρὸς τὸν φιλόκληρον καὶ ἀγαθὸν Θεόν, ὑπὲρ εὐχρίας καὶ σωτηρίας τῶν εὐσεβεστάτων ἡμῶν βασιλέων, καὶ τῆς ὑμετέρας ἀγιοσύνης. Παρακαλοῦμεν οὖν ὑμᾶς ἐπὶ πλείον προτιθεσθαι ἡμῖν, καὶ ἀναπληροῦν τὸν τόπον ἡμῶν ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀνακῆπτουσι περὶ τῆς πίστεως. Ὡς γὰρ ἔγνωμεν, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ ἐπιδημῆσαι Νεστόριον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπεκάλυψέν σοι τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ Θεός, καὶ ὅτι πᾶσι τοῖς ἐρχομένοις ἐν τῷ κελίῳ σου λέγες: Προσέχετε ἐκιντοῦς, ἀδελφοί, ὅτι καὶ οὐκ ἠγνοῦντες ἐπεδήμησεν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ πολλοὺς ἔχει βιάσθαι τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ.

Ἡ ἁγία καὶ ὁμοῦσιος τριάς φυλάξει σε ἐρριμμένον ψυχῇ καὶ σώματι, ἀνυμνοῦντα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Ὑπερ-εὐχόμεθα ὑπὲρ ἡμῶν, ὁσιώτατε ἀδελφέ.

Exemplum epistolæ missæ a sancta synodo ad dominum Dalmatium.

Cum sancta et œcumenica synodus in Ephesiorum metropoli congregata jussu Theodosii et Valentiniiani, religiosissimorum et Christo amabilium imperatorum, accepisset epistolam missam a Dalmatio sanctissimo archimandrita, et monachorum Patre, et ipsum comperisset, urgente fidei zelo, post quadraginta et octo annos egressum ex sua cellula ivisse ad piissimum et Christianissimum imperatorem, eumque docuisse omnia quæ consecuta sunt, quæque effecta a sancta synodo, pro depositione impii Nestorii.

Gratias egimus Christo, vero Deo nostro, qui vos ita impulit juvare rectum dogmæ fidei nostræ, et nostros tandem labores sudoresque demonstrasse, non tantum piissimis imperatoribus, sed etiam sanctissimis archimandritis, totique Christo amabili clero, ac populo. Nam quis alius hominum opem nobis tulit præter vestram sanctitatem? cum a nullo manifestata sit veritas, præter quam a vobis, id est, a domino Dalmatio. Cujus rei gratia nos omnes manus supplices extendimus ad benignum bonorumque parentem Deum, pro felici vita et sospitate piissimorum nostrorum imperatorum, ac sanctitatis vestræ. Hortamur vos igitur adjungi nobis, ad amplius aliquid præstandum, et implendum illic nostrum locum in his quæ oriuntur fidei negotiis. Quam-

quam hortatione non est opus, novimus enim Deum tibi revelasse, quæ Nestorius in corde gereret, antequam Constantinopoli palam grassaretur, teque jam tum omnibus in monasterio existentibus dicere solitum : *Cavete vobis, fratres, siquidem mala bestia hac in urbe grassatur, et multos sua doctrina inficit.*

Sancta et consubstantialis Trinitas servet te incolumem mente et corpore, prædicantem Christum Deum nostrum. Ora pro nobis, sanctissime frater.

Cum legati partium sub finem Augusti Chalcedonem tenuissent, jussi sunt ibidem subsistere, propter tumultuantes monachos, si qua tamen fides Theodoro id causanti. Eo loci fama didicerunt, Nestorium ante octo dies, quam advenirent, Epheso dimissum, ut iret quo liberet. Quod cum foret præjudicium non leve causæ, tantum catholicis letitiæ bonæque spei fecit, quantum vicissim doloris metusque Orientalibus, propter inclinationem Theodosii in meliorem partem. *Postquam Chalcedonem venimus (nam Constantinopolim, neque nos, neque nostri adversarii intrare permissi sumus, propter seditiones bonorum monachorum), fama accepimus, inquit Theodoretus, quod ante octo dies, quam compareremus, dominus Nestorius ab Epheso dimissus sit, ut eat quo liberet : unde valde doluimus, quandoquidem vere ea quæ illicitæ et absque judicio facta sunt jam robur habere videntur.*

Die quarto Septembris Orientalium legati ad suos Ephesum scripserunt : quo die Chalcedone transiturus expectabatur imperator in villam Rufinianam, ubi statuerat audire causam. Et vero convocatos eo loci audivit non semel, sed quartum etiam, immo et quintum, et quidem satis benevole in speciem; unde victoriam sibi intempestive gratulati sunt, litteris ad suos Ephesum datis. Narrant enim ea quæ obtulerant imperatori accepta fuisse; quæ synodi legati, rejecta; reprehensum a se Acacium, quod passibilem Deitatem dixisset, et ad tantam blasphemiam cohorruisse. Theodosium; ab eo imperatum fuisse, ut suam quisque sententiam scripto traderet, nec aliam ab ipsis propositam quam Nicenam; populum, probante imperatore, Constantinopoli ad se confluere, enixeque petere ut pro fide strenue pugnarent, vixque a se retineri, ne adversariis noceat.

Tam felicem exitum certaminis Orientales legatis suis ex urbe Ephesina congratulati sunt, eosque simul monuerunt, catholicæ synodi Patres, quos Ægyptios vocabant, perinde se gerere ac prius, id est, causas dijudicare, quæ plurimæ deferebantur, Ecclesiis diversis providere, etc. Remiserunt ipsis quoque subscripta a se exemplaria duo fidei Nicenæ, unaque expositionem capitulorum a Cyrillo recens factam, ac etiam libellum imperatori offerendum. Hoc in libello post actas pro favore suis præstito gratias summissee pro Nestorio, cujus nomen tacent, quia ingratum imperatori audiverant, obiecteque supplicabant. Quid enim obiectis istis verbis : *Oramus, et ante vestigia vestra provolvimur, ut nos cum longanimitate humilantes vestræ pietati suscipiatis, et justie petentes de offensa persona ab his qui receperunt hæretica capitula Cyrilli, etc. Dederunt insuper in mandatis ut totis viribus pro Nestorio facerent; neque suo nomine consentirent unquam in restitutionem Cyrilli et Memnonis, nisi capitula damnarentur : ea quippe eo usque execrabantur, ut ne unum quidem recipere vellent, etsi mors intentaretur.*

Compressus est aliquot post diebus impetus exultantis inconsiderate letitiæ : redeunte siquidem in urbem imperatore, jussi sunt synodi catholicæ legati comitari, ut episcopum Constantinopoli ordinarent, Orientalibus interim Chalcedone relictis; qui libello ad Theodosium misso petierunt, ne qua fieret ordinatio, priusquam dogmata examinarentur, vaticinantes alioqui ingentia, quæ forte machinabantur, inde mala oritura. Aiebant enim : *Necessarium duximus ut præsentibus litteris doceremus vestram pietatem, coram Deo et Christo ipso ac sancto Spiritu, quod si quis ordinatus fuerit, antequam discutiantur recta dogmata ab iis qui hæretica sentiunt, necesse sit ut tota Ecclesia scindatur, tam clero quam plebibus dissidentibus : nullus enim priorum feret hæretica colentibus communionem dari, propriamque salutem annihilari. Si autem hæc futura sunt, tunc vestra pietas præter suam mentem agere cogetur; nam et schisma præter sententiam invalescet, et eos qui pro pietate certant, contristabit, non ferentes, ut suæ animæ percant, et contenti contentiosis impia Cyrilli dogmata, quæ justificare volunt. Multi autem, qui pietati student, et omnes nos, qui ex Orientali diocesi, et vestræ provincie ex diocesi Ponti, et Asiæ, et Thraciæ, et Illyrici, et Italianum Cyrilli dogmata admitti non sinent; qui et vestræ pietati librum beatissimi Ambrosii miserunt adversa pullulanti huic superstitioni docentem. Quapropter ne hoc eveniat, et vestra pietas magis conturbetur, supplicamus, precamur, obsecramus, ut edicat, ne ordinatio antea fiat, donec orthodoxa fides firmetur.*

Libello nihil aliud responsi datum, nisi quod facta est legatis Orientalium, suisque apud Ephesum sociis, libera potestas redeundi ad suas Ecclesias. Quod cum rescuissent, libellum tertium imperatori miserunt, non modo iracundiæ plenum, sed vecordis etiam exprobrationis, immo et impudentis comminationis. Ausi sunt quippe Theodosio obijcere : primum, quod ipsos illuisset. *Vocati sumus, inqueiebant, ad confirmandam sanctorum Patrum fidem; verumtamen usque in præsentem diem Chalcedone retenti sumus, et nunc ad propria dimittimur.* Deinde, quod Orientales præ aliis despiceret : *Ceterum non illorum tantum, sed et noster rex es; neque enim parva portio regni tui est Oriens.* Tertio, quod fidem proderet propter rationes politicas : *Ne despicias vestra majestas fidem, quæ adulteratur, in quam et vos, et progenitores vestri baptizati estis; qua et nunc opus habetis in bello quo Africam premittis.* Quarto, quod damnationis æternæ se reum faceret : *Si qui permissi sunt Ecclesiis habere, animas eorum qui ad se accedunt, et si quis ipsos volet audire, occidant.* Quinto, denique,

quod eum se præstaret cum quo perinde agendum sit ac cum rejicientibus verbum Dei, atque apostolos persequentibus. Si post hanc nostram obsecrationem, hanc quæ caram Deo data est doctrinam non susceperit vestra pietas, nos etiam pulverem pedum excutiemus, et clamabimus cum beato Paulo : Mundi sumus a sanguine vestro (Act. xx, 26).

Nihil effectum hoc etiam libello : quare post acceptam abeundi potestatem, mandarunt suis Ephesum quo loco res essent, deploratam scilicet Nestorii causam, cum nemo posset ferre ipsius nomen : Cyrillianos tyrannide, fraudibus, adulatione, donis omnes decepsisse : vix tandem precibus ab imperatore impetratam redeundi ad suas Ecclesias facultatem, sed ea lege, ut et *Ægyptius et Memnon Ephesius in suis locis manerent*. Sic enim, aiebant, poterit *Ægyptius omnes excæcare muneribus suis : sic ut ille quidem, cum innumera fecerit mala, ad thronum suum redeat ; iste vir innocens via ad suam mansionem dimittatur*.

Antequam vero Chalcedone recederent, Theodoretus sermonem habuit sane virulentum, quo valediceret legatorum nomine Nestorii fautoribus, qui Chalcedonem trajecerant, ut dicentem audirent : *Terribiles Pro-pontidis fluctus transire ausi estis, inquebat, ut nostram audiatis vocem, quam vestri pastoris vocis effigiem putatis : desideratis enim audire jucundas vestri pastoris fistulas, pastoris quem pastores socii calamis occiderunt, etc.* Joannes qui aderat, excepit de more dicentis verba, salutansque extremum auditores, eos ad obstinationem in errore incendit, facta catholicis calumnia, quasi patibilem Deitatem dicerent, factamque corporis et Deitatis naturam unam, quod antea quoque Theodoretus objecerat : *Sancta lex est, aiebat Joannes, ut patribus accepta serantur ea quæ filiorum sunt. Meus igitur est Galaad, et meus est Manasses : immo non mei sunt, sed Dei, qui vestram cum nostra congregavit Ecclesiam, et hunc pro pietate solum cum aliis donis largitus est. Equidem inter vos ideo surrexi, ut dicendo salutarem simul et valedicerem ; etenim vobiscum sumus ad fratres nostros contendentes*.

Jam vero quid a suis legatis œcumenica synodus acceperit, etsi non est proditum litteris, quod sciam ; ex eo tamen intelligitur, quod Patres, post difficilem pugnam cum Christi hostibus, sic tanquam gloriosi duces, parva victoria, laureati suas Ecclesias reviserint ; ipseque Cyrillus die 30 Octobris, qui tertius mensis Athyr, secundum *Ægyptios*, Alexandriam appulerit, ubi a suis, quasi triumphantis exercitus ductor, acceptus est. Et vero decima nona homilia, qua diem Paschatis in annum 432 edixit, Epinicion sibi quoddam videtur cecinisse, quod tamen præ modestiæ studio, ut et classicum anni prioris, allegoricis figuris temperavit. *Opportune, inquit, rursum, quod Psalmographi lyra antiquis occinuit, nos quoque ad vos usurpabimus : Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis (Psal. xlvii, 2). Hoc est, victorale carmen occinamus Christo, vicit namque pro nobis mundum (Col. ii, 15), quandoquidem scilicet ipse ait, triumphavitque principatus, dominationes, atque mundi rectores tenebrarum harum, spiritualis nequitiæ in cœlestibus (I Cor. xv, 24), nosque hoc pacto ereptos ex illorum sævitia ab antiquis criminibus liberavit, affigens cruci, quod contra nos erat, chirographum (Col. ii, 14), ut ob hoc ipsum scilicet gaudentes dicamus : Ubi est, mors, victoria tua (Osee xiii, 14) ?*

Quadrimestri spatio post abdicationem Nestorii elapso, octavo kal. Novembris, id est, die 25 Octobris, qui Dominicus, synodus episcoporum, sive qui a catholicis Epheso missi fuerant, sive qui forte Constantino-poli reperti, aut etiam e provincia convenerant, urbis regiæ episcopum ordinavit Maximianum ex monacho presbyterum, non excultissimum quidem litteris, sed fidei probatæ, pacisque amantem, et pietatis operibus deditum. Nulli erat ille clericorum parti ingratus, immo sedi apostolicæ, cujus legati aderant, eo acceptior, quod in Ecclesia Romana posuerat prima sacræ militiæ rudimenta. Atque hæc causa fuit cur Proclo et Philippo anteferreretur, viris alioqui doctrina et pietate præstantibus, sed qui studiis clericorum contrariis fove-rentur.

Statim ab ordinatione synodus litteras de more dedit ad primas sedes, atque etiam ad episcopos veteris Epiri, quos schismatici fallere tentabant, proinde ac si sanctæ synodi communionem fruerentur, quamvis a pristina sententia non recessissent. Quamobrem canones qui in septima actione leguntur, ad ipsos missi sunt, ex quibus certiores redderentur de iis quæ contra schismaticos et Nestorianos decreta fuerant, et qualis dein pœna illis constituta esset, qui cum ipsis communicare præsumerent.

Litteris a synodo Alexandriam ad Cyrillum directis, suas singulares adjunxit novus episcopus, quibus sanctum Christi confessorem pro meritis laudaret, peteretque tanti præsulis, sive precibus juvari, sive consiliis informari, sive perpetuo charitatis vinculo devinciri. Addidit et suas tum synodicis, tum imperialibus ad S. Cœlestinum summum pontificem, quas omnes perferendas acceperunt Joannes presbyter, et Epictetus diaconus. Non exstant tres illæ, quod sciam ; earum tamen mentio fit in responsionibus Cœlestini ad singulas : unde scimus epistolarum perlatores venisse Romam ad diem natalem Domini ; lectas imperatoris litteras, aliasque, ut opinor, in maximo cœtu apud Sanctum Petrum, ac summa omnium gratulatione exceptas. *Religiosos filios meos, inquit pontifex, Joannem presbyterum, et Epictetum diaconum, tantæ rei nuntios, cum totius Ecclesiæ gratulatione suscepimus ; et lectis in tota Christianæ plebis congregatione, apud beatissimum apostolum Petrum, vestræ pietatis apicibus, Deo nostro pro vobis vota persolvimus. Ita enim ad nos, agente Domino, pervenerunt, ut ad eum diem, quo celebramus Christi Dei nostri natam, secundum carnem, cui quæstio inferebatur, concurrerent, et impietatem convicti universa congregatio confutaret.*

Orientales, cum intellexissent, nulla sure protestationis habita ratione, Maximianum fuisse ordinatum, in

suas quisque provincias abierunt, certi nunquam aut Alexandrinis, aut Constantinopolitanis communione jungi; quippe qui Cyrillum jure, ut ipsis quidem videbatur, a se depositum, vitioque ordinatum Maximianum, precessore per injuriam dejecto, causarentur. Atque hinc ortum est, ut cum duæ tantum ineundæ pacis conditiones huc usque exigenter, consensio in depositionem Nestorii, et ejusdem errorum damnatio, tertia insuper accesserit, approbatio ordinationis Maxipiani.

Theodoretus, quo nemo impatientius ferebat, sive Nestorii exauctorationem, sive Cyrilli restitutionem, non contentus reprehensionibus anathematismorum, quas ante synodum, impulsu Joannis Antiocheni, ediderat. in Orientem redux, instigante diabolo, ut ait Mercator, opus conscripsit adversus Cyrillum et sanctum concilium Ephesinum, quod aliquando ab argumento inscriptum reperitur, *Περί ἐνανθρωπώσεως*, aliquando a numero librorum, *Παράκλησις*, quinque enim libris continetur. Scribendi occasionem explicat in præfatione. Priusquam conventus apud Ephesum celebraretur, duodecim capitulis strictim aperteque restitutus, ut præscius horum fieret intellectus, etiam studiorum et rationis expertibus. Quia vero se manifestum, qui ista protulit, in concilio declaravit, et plures ex iis qui corruerant, imperiti potius, nec ulla dogmatis imbuti notitia, pia hæc arbitrati sunt, operæ pretium visum est iterum contra niti, sermonemque distendere et succisam blasphemiam multipliciter confutare, ut ignorantibus evidentius approbemus, quemadmodum Evangelii declararentur adversa, quæ nunc ab istis maxime proferuntur.

Sub idem tempus, videtur Euthérius Thyanensium episcopus scripsisse, ad Eustathium Parnassi episcopum, opus viginti sive libris sive capitibus distinctum, ejus est mentio apud Photium, sub nomine Theodoret; totum vero reperitur inter opera Athanasii. Tempus autem his ex verbis facile intelligitur: *Quomodo potero mendacii omnia nunc turbantis cohibere impetus, quando temeritatis et impudentiæ plena sunt quæ dicuntur omnia. Dicuntur autem summa cum impudentia et arrogantia, ut nunc quidem quod ausi hactenus non sunt, ausuri sint: usque adeo hæreticorum malitia non jam amplius clam leviterque simplicioribus insidiatura; sed ut quæ summam omnium potestatem habeat, nullum non facinus sit patratura; sumptoque sibi in omnes imperio, leges præscriptura; ad placita sua quosvis pertractura; obedientiam subitam flagitatura; cognitura causas; pœnas a diligentioribus pietatis cultoribus exactura; et hunc quidem involutura injuriis; patria pulsatura alterum. huic accusationum textura laqueos; illum de dignitatis suæ gradu deturbatura; alium dejectura audacia; alium vocum inanum ampullis in nassam tractura. Taceo vincula, carceres, multas, infamiam, flagella, miserabilia cædium spectacula; atque hujus tragœdiæ multi sacrorum antistites auctores sunt. O audaciam minime sacram: o intoleranda jura! peracturis sacra, aut docturis blandissima illa in ore est salutatio, pax omnibus. Hæc cum sint Theodoret et Orientalium querelis paria, eodem tempore proculdubio composita dici debent.*

Dum hæc in Oriente geruntur, Cyrillus synodo Constantinopolitanæ Maximianoque respondit; illi gratulatus de constituto antisite; istum laudibus exornans, et de fide edoctum, monitis ad rem bene gerendam informans. Utraque responsio venit Constantinopolim, opinor, cum homilia paschali, id est, circa finem Novembris aut Decembris initia. Eodem venit, quatuor totis post mensibus, Cœlestini respondentis quadruplex epistola; quælibet enim data legitur idibus Martiis anni consequentis, Joanne et Epicteto festinantibus festum diem Paschatis sua in Ecclesia celebrare, cum natalem Domini Romæ peregissent. Hanc, ait Cœlestinus, sollicitudinem nostram præsentem probarunt Deo amabiles filii et charissimi, atque animis nostris acceptissimi, Joannes presbyter et Epictetus diaconus, quos reversos ad vos festinato remisimus; sollicitius hoc agentes, ut quos diebus Dominicæ nativitatis accepimus, resurrectionis Dominicæ tempore redderemus.

ANNO CCCCLXXXII.

Cur porro tres fere menses pontificis responsum clerici urbis regiæ expectaverint, causa fuit procul dubio invaletudo Cœlestini, qui vigesimo secundo die a scriptis litteris migravit ad Deum.

In his vero litteris sanctissimi pontificis elucet vigilantia pastoralis in promovenda Ecclesiæ pace, apostolicus vigor in profligandis hæresibus, disciplinæ studium adversus animos errorum pertinaces, mansuetudo erga poenitentes, et paterna pietas in omnes. Senis tamen optimi, cupientis dissolvi, et esse cum Christo, votis unum deerat, illudque quasi victoriæ necessaria quædam absolutio, nimirum, pax Ecclesiæ, communio Antiochenorum cum aliis, et Nestorii deportatio ultra metuendi metas. Id ab imperatore postulat verbis, ut a summo pontifice, efficacissimis. Obsecramus et poscimus, sub illius invocationem quem colitis, fidei vestræ, ut quod consuestis, arma præstetis. Nunc enim est omnis opponenda custodia, ne rapax lupus ovilibus Dominici gregis, cum sæviori exclusus, rursus serpentino lapsu ad mortem perveniat animarum, effossis qua potest parte cuniculis: nec enim potest quiescere, cum prædæ suæ rabidus cupiat incubare. Munimen sanis, remedia præbete sanandis; vallate muris fidei vestræ religionis catholice veritatem, per quos et credentes muniti sint, et tanti sequaces erroris non audeant introire. Hic plenus victoriæ vestræ fructus est, nihil relinquere quod rursus Dei Ecclesia debeat formidare. Quem igitur universorum ejecit sententia sacerdotum, in prædicatione sacrilega perdurantem, eum vestra clementia ab omni societate removeat, ut facultatem aliquos perdendi non habeat.

Neque vero pius princeps peti debuit, irritas esse optimi Patris preces: quare adhibito in consilium Maximiano aliisque episcopis, et clero Constantinopolitanæ Ecclesiæ, de pace ineunda cum Cyrillo, scripsit

Joanni Antiocheno, Acacia Beroensi, et Simeoni Stylitæ : Joanni quidem, ut in concordiam veniret; aliis vero duobus, ut suis precibus apud Deum consiliisque negotium urgerent.

Aristolaus tribunus, cum potestate missas, imperatorias litteras detulit, utrumque antistitem coactus, aut per se conspirare in conditiones pacis, aut Nicomediam venire, tandiu ibidem moraturos, sine spe videndi principis, quamdiu concordēs non forent. Sanctio Theodosii caret quidem omnino temporis nota; mense tamen Aprili datam ex eo constat, quod dum daretur, nondum Constantinopoli auditum esset de morte Cœlestini, quæ contigit die sexto Aprilis. Dum prædicti, ait imperator, *episcopi sponderent si Nestorii depositioni subscriberes, illiusque doctrinam anathematizares, fore ut omnis altercationis materia mox e medio tolleretur, Cyrillusque sanctissimus Alexandriæ episcopus, cum suis, et sanctissimus Cælestinus quoque gloriosæ Romæ episcopus, ac reliqui omnes, quotquot ubique sunt orthodoxæ fidei sacerdotes, cum tua pietate ad communionem redirent, etc.*

Joannes, acceptis mandatis, concilium coegit apud Acacium Beroensem, sive Antiochiæ tunc ille adfuerit, ut erat solitus, sive potius Beroam Joannes ipse ad senem contenderit cum suis episcopis : quod ex Theodreti verbis suo loco conclusimus.

Leetis in concilio divalibus scriptis, quibus imperabatur consensus in dejectionem Nestorii, et dogmatum ejusdem damnatio, atque adeo confessio victoriæ a Cyrillo obtentæ, mirum quantum commoti Orientalium animi fuerint : re tamen deliberata, placuit, non prius imperata facere, quam omnes fallendi artes exhaustæ essent. Constitutum igitur ut Joannes quidem per se rem pacis ageret, nec ulla ratione committeret ut Nicomediam ire cogeretur; Cyrillus vero ad conditiones callide adigeretur, quibus Orientalium honori esset consultum : nempe ut omnia ipsius scripta abolerentur, omnesque uni Nicænæ confessioni subscriberent. *Posteaquam vero, inquit Cyrillus (epist. ad Acacium), Orientalibus regum decretum expositum est, et tanquam factum ex eorum episcoporum sententiâ, qui Constantinopoli aderant, concilio nescio quo, apud sanctissimum piissimumque Beroensem episcopum Acacium congressi, scribi ad me curarunt conventionis modum, id est, sanctarum Ecclesiarum pacis, nisi eo modo, quem ipsi præscriberent, fieri non debere; erat autem ea petitio gravis ac molesta : volebant enim ea omnia aboleri, quæ vel epistolis, vel tomis, vel libris evulgaveram; et soli fidei, quæ a sanctis Patribus nostris Nicææ edita fuerat, consentire.*

Absurdæ ejusmodi conditiones proponendæ visæ sunt, privatis litteris quas Acacius Beroensis, sic tamquam pacis sequester, Cyrillo scriberet : ut si reciperentur, propter auctoritatem scribentis, Cyrillus victoria excidisse videretur; sin repellerentur, locus esset jam calumniæ Cyrillo faciendæ velut pacis inimico, et alterius tentandæ viæ, qua cogeretur vel invitus. Scripsit Acacius, ut erat deliberatum; Cyrillus vero, *Ego, inquit, ad ista ita rescripsi : Expositioni fidei quam Nicæni Patres ediderunt adhæremus omnes, nihil prorsus eorum quæ in ipsa continentur labefactantes; sunt enim ea omnia recte inculpateque tradita; neque tutum est post illam fidei editionem quidquam adhuc curiosius tractare. Quæ vero recte contra Nestorii blasphemias scripsimus, ea ejusmodi esse, ut nulla nobis ratione persuaderi possit ut recte scripta esse negemus. Opus proinde magis esse ut ipsi juxta pientissimi Christique amantis imperatoris decretum, inmo vero sanctæ synodi Ephesinæ sanctionem, illum, qui contra salvatoris Christi gloriam pugnavit, ejicerent, impiasque illius blasphemias anathemate insectarentur, ejusque depositioni consentirent, ac sanctissimi piissimique episcopi Maximiani ordinationem approbarent.*

Orientales spe sua frustrati, iterum ad artes confugerunt, quas Cyrillus ita narrat : *His litteris sibi redditis, miserunt Alexandriam religiosissimum et piissimum episcopum Paulum Emesenum, cum quo diu multumque de iis rebus disserui, quæ Ephesi præter jus et officium dictæ factæque fuerant. Quid vero, istis oblivioni traditis, iis potius curis insistendum videbatur, quæ majoris momenti ac ponderis erant, interrogavi numquid litterarum a piissimo Joanne episcopo attulisset. Mox ille epistolam reddidit, non ea quæ debebat habentem, sed potius non quo conveniebat modo dictatam : complectebatur enim irritationis vim potius quam exhortationis. Hanc itaque non acceptavi. Nam cum meam animi ægritudinem, qua fueram affectus ex iis quæ præcesserant, et ab ipsis Ephesi facta fuerant, excusatione aliqua demulcere debuissent, tantum abest ut id fecerint, ut se quoque propter sacrorum dogmatum zelum jure optimo mihi succensuisse dicerent. At ex me audiebant nec divinum zelum ipsos movisse, nec quod pro veritatis dogmatis pugnarent aciem adversum me componere; sed quod hominum assentationibus locum darent, ac eorum qui tum potentes videbantur amicitias sibi conciliarent.*

Neque vero Paulus ipse fraudibus abstinuit : nam cum litteras attulisset querelarum plenas, paratum se tamen ostendit, tria quæ Cyrillus volebat, suo Orientaliumque omnium nomine implere : utrumque vero calide, ut factorum veniam Cyrillus obtinuisse potius quam dedisse videretur, et Orientales factum Pauli dissimulare magis se causarentur, quam vel approbasse vel mandasse. Qua prudentia fraudem dissolverit Cyrillus narrat his verbis (*Epist. ad Donatum*) : *Cum has litteras misissem, animadvertentes se communionem recipere non posse, nisi ea quæ facere debzant prius perfecissent, miserunt Alexandriam Paulum reverendissimum religiosissimumque Emesenum episcopum, qui ad me litteras afferret, communionis quidem instaurationem concernentes, parum tamen recte dictas : præ se ferebant enim quasdam quærelas adversus nos habere, quasi quædam in sacro concilio, neque recte dicta, neque recte facta essent. Verum hujusmodi quidem epistolas non admisi, sed respondi : Cum de prioribus veniam petere deberent, quomodo novas iterum contumelias inferre audent? Cum*

autem memoratus piissimus episcopus factum excusaret, juramentoque affirmaret, non esse hoc illorum propositum; sed ex mera animi simplicitate ad id scribendum progressos esse, charitatis causa purgationem admisi. Cæterum non prius illum ad synaxim recepi, quam dato libello Nestorii dogmata suo scripto anathematizasset, seque illum pro deposito habere confessus esset, et ordinationi religiosissimi episcopi Maximiani assensisset. Petiit autem ut istis a se omnium religiosissimorum orientalium episcoporum loco obtatis libellis, nihil amplius exigerem: quod nulla ratione fieri sum passus; sed una cum domino meo præclarissimo tribuno ac notario Aristotila duos e nostris clericis misi Antiochiam, chartamque tradidi mandans, ut si Joannes reverendissimus Ecclesie Antiochenæ episcopus subscripserit, et illam acceperit, tunc demum litteras de communione redderent.

Aliam rursus artem adhibuit Paulus pejorem priore, ut vel statuta synodi convelleret, vel causas impeditæ pacis in Cyrillum rejiceret: siquidem contendit unam Nestorii depositionem sufficere ad sopiendas turbas quas unus excitarat; cæteros episcopos in suas sedes restituendos, atque ipsos adeo quatuor nominatim dejectos, Helladium, Euthereum, Himerium et Dorotheum. Sciat et hoc quoque tua sanctitas, scribit Donato Cyrillus, religiosissimum pietissimumque episcopum Paulum initio plurimum institisse, Helladii, Eutherii, Himerii et Dorothei depositorum causa, obnixque rogasse ut quæ contra ipsos decreta erant, abrogarentur: affirmabat enim pacem Ecclesiarum aliter fieri non posse, nisi id quoque fuisset adjectum. Ego vero respondebam, rem ipsam impossibilem conari, eo quod nos istud nunquam essemus permissuri. Manserunt itaque in eodem schismate, in quo etiam nunc perseverant; neque ulla eorum in conditionibus de pace sanctarum Ecclesiarum propositis facta est mentio.

Orientales, cum cernerent omnes suas machinas infringi, paruerunt tandem imperatoris jussis et Cyrilli postulatis; non tamen ita quin adhuc fraudis quiddam adderent, quo viderentur id obtinuisse quod Ephesi contenderant, nempe, ut de dogmate prius ageretur quam de personis; utque pars qualibet suæ fidei expositionem scripto daret, et de duodecim capitulis sileretur: id enim est impetratum a Cyrillo, cordatius forte, propter studium pacis, se gerente cum fraudulentis quam par esset; siquidem inde Orientales occasionem sumpserunt spargendi in vulgus mendacii, quasi sua capitula retractasset, et in Orientalium sententiâ venisset.

Scriptis igitur Cyrillo Joannes, sed ambiguus verbis, quibus non tam aperuisse mentem videatur quam texisse: testatus enim est neque sponte se in concordiam venisse, sed jussu imperatoris; neque alia de causa expositionem fidei mittere, quam ut occluderet os adoriri volentibus; neque unionem naturarum φυσικῆς admittere, sed unionem tantum; neque Virginem simpliciter Θεοτόκον κατὰ τὰς τῆς ἀσυχύτου ἐνώσεως ἐννοίαν; neque damnare dogmata Nestorii, sed voces novas et profanas. Quæ omnia ancipitem facere possunt sensum: si quidem sententiâ dixit non aliis verbis quam quibus ipse etiam Nestorius non invitus uteretur. Nestorius enim confessus est, et Θεοτόκον esse Virginem sanctam; et unitas naturas inconfuse; et unum Filium Dominumque Christum; et Verbum carnem factum; et ex ipsâ conceptione templum quod assumpsit sibi univisse, et cætera quæ Joannes prosecutus est.

Dum ita geritur negotium pacis, partim Antiochiæ, partim in Ægypto, Theodoretus ægre ferens rem non evenire ex animi sui sententiâ, litteras dedit ad geminum Andream, monachum scilicet Constantinopolitanum, et Samosatenum episcopum; dedit et ad Joannem Antiochenum, atque Himerium Nicamediensem, quibus testatur se quidem nihil in epistola Cyrilli reperisse quod videretur sanæ doctrinæ pugnare, quippe cum in ea capitulis contraria continerentur; se tamen non posse, etsi extrema quæque impendeant, nec in depositionem Nestorii, quem miris laudibus afficit, consentire; nec dogmatum damnationem subscribere, sine exceptione, qua significaret damnare se dogmata, ejuscumque tandem essent, ut consuleretur Nestorii personæ. Cujus, inquit, sanctissimi episcopi, qui doctrinam indiscrete anathematizet, pietatem ipsam anathematizare videtur.

Cum tribnus moras pertæsus, Alexandria, quo venerat accelerandi negotii causa, Antiochiam ad Joannem urgendum rediret, Cyrillus misit una duos a suis clericis, quibus chartam tradidit, mandans, ut si Joannes subscriberet et illam acciperet, tunc demum litteras ei de communione redderent. In charta continebantur tres conditiones pacis, sic enim scribit Cyrillus (*Epist. ad Donatum*): Cum igitur piissimus Joannes subscripsisset, cæterique, qui cum ipso illustriores erant; cumque Nestorii doctrinam anathematizassent, et quod ipsum pro deposito haberent professi essent; ac Maximiani religiosissimi pietissimique episcopi ordinationem approbasent, communionem illis restitimus. Theodoretus, ut Joanni non aderat, cum pax constitueretur, ita neque subscripsit cum aliis; sed in suo secessu turbas meditabatur, inmo sollicitabat animos episcoporum suæ provincie, quos etiam cogebat, velut in synodos, sicubi commodum foret: quamobrem ab imperatore postmodum jussus est, veluti pacis publicæ perturbator, Cyri se continere.

Paulus Emesenus, rebus utrinque compositis, postquam obtulisset libellum Cyrillo, quo consentiret in omnes conditiones pacis, non tantum communionem recepit, sed etiam potestatem habende ad populum, præside Cyrillo in magna ecclesia, hominibus die 25 Decembris, qua catholice locutus de incarnatione Verbi et Deipara virgine, tantos plausus a plebe acclamante accepit, ut non solum abrumpere sermonem coactus sit, sed etiam partem in primum Januarii diem differre. Observa in vulgatis editionibus sub finem verba perverti, quæ sic restituenda sunt. *Populus dixit: Fili Theophili, et Athanasii, et Cyrilli. Episcopus Paulus dixit: Patris sapientiam audiamus. quæ nostras quidem orthodoxorum mentes exsuscitat: hostium vero Ecclesie acies*

prostermit, etc. Dicentis verba excepit Cyrillus de more, sermonemque commendans, Haesimus, inquit, vobis aquam ex sacro fonte : doctoris, inquam, qui arte nos disseruit ; qui Spiritus sancti lumine illustratus, exposuit nobis magnum ac venerandum Salvatoris nostri mysterium, etc.

ANNO CCCCLXXXIII.

Postquam intellexit Theodoretus negotium omnino peractum esse, scriptumque a Joanne Antiocheno, non tantum ad majores sedes, sed etiam ad imperatorem, quo testaretur se et dogmata Nestorii damnare, et ejus depositi ordinatoremque Maximiani consentire ; dedit iterum ad Ilium litteras, quibus animi sui impotentiam simul et factionis fraudes prodidit. Ad ipsum quoque Nestorium epistolam misit, quasi pignus quoddam suæ in tuendis hæretici partibus pervicaciæ. *His, inquit, quæ contra tuam venerationem injuste atque inique patrata sunt, nec si mihi utramque manum quis abscinderet, potero præbere consensum, divina proculdubio mihi cooperante gratia, et infirmitatem animæ sublevante. Hoc autem etiam his qui hæc exigunt, certum litteris feci, et vestre sanctitati, quid eis a me rescriptum sit, exempla transmissi, quatenus agnoscat quod nullum tempus nos per divinam gratiam commutabit.*

Quin etiam in vicinas provincias suis litteris famam sparsit, neque apologum Orientalium a Nestorii sententia abhorrere, neque Cyrillum in pristina opinione mansisse ; sed in contrariam potius venisse ; immo novam fidei expositionem recepisse, Nicæna despecta. Hæc et alia sparsisse Theodoretum constat certis argumentis, etsi nomen ipsius tacuerit Cyrillus, Acacio ea de re monenti respondens. Neque vero contentus his mendaciis vicinos tentasse, Constantinopolim eadem scripsit, immo et in Epirum, atque etiam, ut prius, in Italiam ad Ravennatem, Aquileiensem et Mediolanensem episcopos, quæ ut refellere Cyrillus, coactus est Acacio in Cappadociam, et Eulogio Constantinopolim, et Bonato in Epirum veterem, litteras mittere. Neque enim ea pax omnibus probata fuit, tum Antiochiæ, dubitantibus ex episcoporum numero adhuc aliquibus, verba sunt Liberati, Cyrillo communicare, putantibus eum errasse, et postea veritatem agnovisse, et culpantibus Joannem, cur ab eo non expetierit capitulum ejus damnationem ; tum Constantinopoli, unde quidam de palatio, pergit Liberatus, per Eulogium presbyterum et apocrisiarium Alexandrinæ Ecclesiæ culpaverunt Cyrillum, cur auscepit ab Orientalibus episcopis duarum confessionem naturarum, quod Nestorius dixit et docuit.

Alexandriæ quoque nonnulli pre imperitiâ, aut etiam propter improbitatem, obstrebebant, quasi aut Joannes Antiochenus ipse non scripsisset consentanea Pauli sermoni, aut Cyrillus in Orientalium partes nimia quadam *οὐκ οὐκ* inclinasset. Quamobrem in ecclesia, facto sermone, Cyrillus jussit palam utrasque litteras pacis recitari. *Confessi sunt, inquit, Deo amantissimi episcopi ibi constituti rectam et sine profanatione fidem. Quæ autem scripsit ad me Deo amantissimus et reverendissimus episcopus Antiochiæ Joannes, quæ ego ad eum rescripserim, Deo favente, audietis. Irrepsit error in notam temporis, quam habent vulgati codices ; neque enim die vigesimo octavo Pharmuthi, sed Tybi, factus est sermo, id est, non vigesimo tertio Aprilis, sed Januarii. Nam quomodo pace composita sub initium Januarii, aut tamdiu Cyrillus omisisset referre ad populum ; aut rationis, cur tamdiu dilata sit relatio, non meminisset ?*

Ubi primum pax composita est, Cyrillus et Joannes, suis singuli litteris ad summum pontificem. Sixtum retulerunt. Litteris consentanea exposuerunt legati Romam reversi sub finem Aprilis. Certe apud sanctum Petrum, et litteræ in consensu lectæ sunt, et auditi legati ab episcopis qui ad diem natalem Sixti convenerant. Is erat dies vigesimus sextus Aprilis. *O relatio, inquit pontifex (Epist. ad Cyril.), digna mittente, digna conventu ! gaudii cælestis judicium tales habere debuit cognitores ; et quia res et causa deposcit, locum quoque convenit non tacere. Ad beatum apostolum Petrum fraternitas universa convenit. Ecce auditorium congruens auditoribus, conveniens audiendis. Habuerunt coepiscopi nostri illum congratulationis testem, quem habemus honoris exordium. sanctæ namque et venerabilis synodo, quam natalis mihi dies, favente Domino, congregarat, quia sic credendum est, ipse præsedet, quandoquidem probatur, nec spiritu, nec corpore defuisse. Adfuit palma, qui contentioni non defuit : juxta animorum vota nostrorum, qui videt symbolo primum inter apostolos tradito derogari : non passus est nefandum caput gaudere solatiis, nec turbari diu sivit lululento gurgite fontis illius perspicui puritatem. Ad nos reversi fratres, ad nos, inquam, qui morbum communi studio persequentes, animarum curavimus sanitatem. Et alibi. Audivit universa fraternitas, quæ ad natalis mei convenerat diem, etc.*

Nestorius interim, in suo secessu monasterii Euprepiani, non desinebat turbare ; sed cum esset superhe miser, audebat, deploratis licet rebus suis, sperare pristinam dignitatem, ideoque coactis amicorum cælibus, collectisque eorundem munere opibus, parabat unde posset aliquando redimere amissam aulicorum gratiam, atque ita pergebat hæresim fovere, suisque in partibus retinere provinciæ episcopos, clericosque plures : quin et conciliabat sibi non paucos, et eos maxime, quos vel Cyrilli odium, vel invidia in Joannem, vel pacis intæctum urebat.

Jam quantum fere annum exegerat, nihil remittens impie sollicitudinis in procurando negotio, cum Joannes pertæsus turbarum quibus provinciam suam scindi videbat, indignatusque sua monita pertinaciter a Nestorio contemni, atque etiam, ut multi tradunt, impulsus studio fidei, quam peti tandem agnoverat, conversa vetere amicitia Nestorii in justam pacis fideique ultionem, petiit ab imperatore, procul amandari malorum auctorem, nec ægre obtinuit, annitente Procio, qui Maximiano successerat in sedem Constantinopolitanam.

Deportationis edictum habetur in quinta parte concilii Ephesini, capite 12 editionis Peltanæ; deest in Biana et regia, refertur a Baronio ad annum 436, caret vero temporis nota: unde factum ut Baronius, cum in inscriptione apud Peltanum legisset, *Antigraphum decreti imperatorii ad Isidorum præfectum consulemque, de exilio Nestorii missionem*, ad eum annum retulerit quod Isidorus consulatum gessit. Verum cum Nestorius quatuor tantum annos in monasterio Euprepii ante exilium egerit, cumque longe probabilissimum sit, non prius editam sanctionem de comburendis Nestorii libris, quam de Nestorio deportando, edictum quod agitur pertinere oportet ad initium anni 435, siquidem alterum de comburendis libris consignatur in codice Theodosiano in nonas Augusti; in Justinianæ in kal. Augusti, Theodosio xv et Valentiniano iv AA. CC.

Deportato in Oasim Nestorio, ejusque libris igne damnatis, tentaverunt nihilominus, qui hæretico adhærebant, efficere, si qua ratione possent, ut injuriam passus Nestorius crederetur, et librorum jactura sarciretur: cum enim eo vel unico, vel præcipuo capite damnatus esset, quod nova de incarnatione Verbi, Patribusque contraria doceret, Diodori Tarsensis et Theodori Mopsuesteni, virorum fama celeberrima, et in pace defunctorum, libros sparserunt, aut certe collectanea singulis Cyrilli capitulis respondentia, Nestorianisque consona, eaque, ut ab omnibus legi possent, in ipsam quoque Syrorum Armenorumque et Persarum linguam verterunt. Hac autem arte usi sunt, ut procul a primis sedibus negotium ageretur primum, ne facile interverti posset; tum paulatim inde, cum dogmata videri possent multitudine firmari, ad majores Ecclesias subreperetur. Erant vero hujus consilii auctores duo præcipui, Theodoretus et Ibas, societate studiorum conjunctissimi, et doctrina nobiles; ille episcopus, iste adhuc presbyter; uterque pariter Cyrillo infensus. Theodoretus episcopus Phœnicæ pervertendis studebat, Ibas libris in peregrinam linguam vertendis; ambo turbandæ Ecclesiarum paci.

Acacius Melitenæ et Rabulas Edessæ episcopi Armenos scripto monuerunt de cavendo hæresis Nestorianæ veneno, quod sibi propinatum acceperant Theodori libris. Admoniti illi convenerunt, et ex synodo presbyteros duos, Leontium et Aberium Constantinopolim ad Proclum miserunt, cum libellis et Theodori volumine, doceri expetentes quæ doctrina melior, Theodori an Acacii, atque Rabulæ: fecerant enim ipsis dubium Ciliæ episcopi, Acacium et Rabulam invidia scripsisse causati. Proclus re diligenter examinata, misit celeberrimam ad Armenos de incarnatione epistolam, quam et Joanni Antiocheno probandam direxit; in ea vero, etsi Theodori dogmata, quæ et retulit, tum per se rationibus, tum subjunctis Patrum testimoniis egregie refellere, tacendum tamen Theodori nomen putavit, propter famam viri Oriente toto celebris. Atque hinc ortæ graves turbæ, monachis ex Armenia in Orientem ferentibus, immo et in urbem regiam, excerpta quædam ex libris Theodori, quæ, si jure damnatus esset Nestorius, non posse quoque cum suo auctore non damnari contendere. Hinc et quæstio de nomine Theodori commovit Ecclesias. Dicitur enim Cyrillus scripsisse tres libros in Theodorum, unum in Diodorum, quibus nominatim utriusque dicta referret atque convelleret. Joannes Antiochenus coegit synodum, ex qua tres epistolas dedit, quibus Theodorum defenderet. Proclus in sententia perstitit, eaque scintilla videri potuit tunc temporis sopita, tribus magnarum sedium episcopis, Cyrillo Joanne ac Proclo, non ita post vita functis, donec tandem erupit in incendium, cui restinguendo par fuit sola quinta synodus, Theodori, Ibas et Theodori nominibus anathemate percussis.

Nonnulla excerptis Mercator ex Theodori libris de Incarnatione, Latinaque facta suis Operibus inseruit. Eam ob rem historice hujusce memoria habita est: quidni enim et tunc laborem hunc suscepit Mercator, cum vel a Proclo tomus, sive epistola dogmatica scriberetur, vel monachi Armenii postea Constantinopolim suis querelis implerent.

Deportatus igitur in Oasim impius Christi hostis, longam scripsit eo loci miseriarum suarum historiam, sæpiusque, propter barbarorum incursiones, habitationem mutare coactus, malis tandem confectus est, et veribus detestabilem linguam depasis, infelicitè perit (a).

(a) Ex hac præfatione apertum est quam multa desint in editionibus vulgatis concilii Ephesini, etiam Romana, regiaque, immo et recentiore, cum ea tamen non minus ad hoc concilium pertineant, atque etiam magis necessaria sint, quam quæ habentur. Apertum etiam quam perturbate collocentur omnia fere in editionibus præfatis, et qua ratione perturbatio tolli possit, cunctaque suant in ordinem restitui.

Videtur ergo totum opus distribui debere quatuor in partes, quarum prima, quæ antecesserunt indicationem concilii, ejusque indicendi causam dederunt; secunda, quæ ab indicatione ad primam usque actionem acceperunt; tertia, quæ toto concilii tempore; postrema, quæ consecuta sunt, ad pacem usque Ecclesiarum, deportationemque Nestorii, atque ortas in Armenia turbas, complectatur. Opus igitur totum continere debet negotium decem fere annorum: si-

A quidem prima pars quæ a fine anni 428 ad Novembrem anni 430 scripta sunt comprehendet; secunda, quæ ab hoc mense Novembri ad diem vigesimum secundum Junii anni 431, quo die i. choata est synodus; tertia, quæ quatuor consequentibus mensibus habiti concilii; quarta, quæ a fine anni 431 ad ipsum pene annum 437 aut etiam 438. Quæ desunt in editionibus vulgatis, asteriscis notantur.

PRIMA PARS CONCILII EPHESINI,

A fine anni 428 ad diem 19 Novembris anni 430.

* Nestorii sermo primus de incarnatione Dominica, seu de virgineo partu, dictus die 23 Decembris anni 428, Latine tantum.

* Ejusdem sermo secundus, vetut adversus Arianos et Macedonianos, habitus sub initium mensis Januarii anni 429, Græce et Latine.

Ejusdem sermo tertius de dogm^{ate} *ca thetica*, A paucis post diebus, G. L.

Obtestatio publice proposita adversus Nestorium ab Eusebio, tunc causarum patrono, postea Dorylai episcopo, G. L., circiter medium Januariam.

* Epistola Marii Mercatoris de discrimine inter hæresin Nestorii et dogmata Pauli Samosatani, etc., L. eodem fere tempore.

Sermo primus Nestorii contra Pelagii et Coelestii errorem, L. interprete M. Mercatore, initio Quadragesimæ.

Sermo secundus ejusdem in eosdem, sive de Adam, ad populum, L. eodem interprete die forte sabbati.

Sermo tertius ejusdem in hæc verba: *Si filius Dei es*, etc., G. L. die Dominicæ.

Oratio panegyrica Procli habita sedente Nestorio in magna ecclesia Constantinopolis, etc., G. L., die 25 Martii.

* Eadem oratio interprete Mario Mercatore, L.

* Sermo quartus Nestorii, qui extemporalis adversus orationem Procli, L., eodem die.

* Sermo quintus Nestorii, qui secundus adversus Proclum G. L., post festa paschalia.

* Sermo sextus Nestorii, qui tertius adversus Proclum, G. L., paulo post.

* Sermo septimus Nestorii, qui quartus adversus Proclum, G. L., paulo post.

Epistola Cyrilli episcopi Alexandrini ad monachos Ægypti, G. L., circa finem Aprilis.

Epistola prima Cyrilli ad Nestorium, G. L., circa finem Julii.

Epistola prima Nestorii ad Cyrillum per Lamponem presbyterum et monachum, G. L., circiter initium Septembris.

Epistola prima Nestorii ad S. Coelestinum papam, L., eodem tempore.

* Commentorium Marii Mercatoris ad imperatorem Theodosium, etc., L., circiter autumnum.

Basiliæ diaconi reliquorumque monachorum supplicatio ad Theodosium imperatorem, G. L., eodem tempore.

Epistola Cyrilli ad eos perscripta, quorum litteris notatus fuerat, etc., G. L., eodem tempore.

* Homilia paschalis 17 Cyrilli, G. L., circiter Novembrem.

Ejusdem epistola secunda ad Nestorium, G. L., interprete Mario Mercatore, circa initium Februarii anni 450.

* Ejusdem epistola ad suos Constantinopoli agentes, G. L., emendata ex versione Marii Mercatoris, eodem tempore.

Ejusdem ad quandam Nestorii studiosum, G. L., forte eodem tempore.

Epistola secunda Nestorii ad Cyrillum, G. L., interprete M. Mercatore, circa finem Martii.

Ejusdem epistola secunda ad S. Coelestinum, L., eodem tempore.

Liber Cyrilli de recta fide ad Theodosium, G. L., circiter Maium.

Ejusdem liber ad reginas, G. L., eodem tempore.

* Joannis Cassiani libri septem de incarnatione, inenite ætate Romæ allati.

Epistola Cyrilli ad S. Coelestinum, G. L., circiter medium Aprilum.

Ejusdem epistola ad Acacium Beroensem episcopum, G. L., eodem tempore.

Epistola Acacii Beroensis ad Cyrillum, G. L., circiter Junii finem.

* Fragmentum synodi Romanæ a Coelestino habite in idus Augusti, L., ex libro ii Arnobii Junioris, de conflictu cum Serapione.

Epistola S. Coelestini ad Cyrillum, G. L., eodem tempore.

Ejusdem epistola ad Nestorium, G. L., eodem tempore.

Ejusdem epistola ad clerum Constantinopolitanum, G. L., eodem tempore.

Ejusdem epistola ad Joannem Antiochenum, G. L., eodem tempore.

Epistola Cyrilli ad Joannem Antiochenum, G. L., circa finem Septembris.

Ejusdem epistola ad Juvenalem Hierosolymitanum, G. L., eodem tempore.

Epistola Joannis Antiocheni ad Nestorium, G. L., sub finem Octobris.

* Epistola tertia Cyrilli ad Nestorium cum duodecim anathematismis, G. L., interprete M. Mercatore, die 3 Novembris.

Ejusdem epistola ad clerum populumque Constantinopolitanum, G. L., eodem tempore.

Ejusdem epistola ad monachos Constantinopolitanos, G. L., eodem tempore.

SECUNDA PARS CONCILII EPHESINI,

A die 19 Novembris anni 450 ad diem 22 Junii anni consequentis.

Exemplum sacræ ad omnes episcopos, qua concilium indicitur, G. L., die 19 Novembris.

B Epistola imperatoris Theodosii ad Cyrillum, G. L., eodem tempore.

* Epistola tertia Nestorii ad S. Coelestinum, L., interprete M. Mercatore, paucis post diebus.

* Ejusdem epistola ad Coelestinum Pelagianum, L., eodem interprete, eodem fere tempore.

* Sermones quinque Nestorii, G. L., incerto tempore.

* Sermo duodecimus in ecclesia habitus a Nestorio post acceptas Coelestini et Cyrilli litteras denuntiatorias, L., interprete M. Mercatore, die 13 Decembris.

* Sermo decimus tertius die consequente habitus a Nestorio.

Duodecim anathematismi a Nestorio Cyrillianis oppositi, L., interprete M. Mercatore, sub initium Januarii ann. 451.

* Eorundem anathematismorum refutatio per Marium Mercatorem, L., eodem mense.

C Cyrilli responsio ad oppositiones Orientalium, G. L., ante Quadragesimam.

Ejusdem responsio ad objectiones Theodoretii, G. L., interpr. Mercatore.

Ejusdem adversus Nestorii blasphemias contradictionum libri quinque, G. L., eodem tempore.

Ejusdem epistola ad clerum et populum Alexandrinum e Rhodo insula, G. L., circiter Ascensionem.

Ejusdem ad eosdem epistola ex urbe Ephesina, G. L., circiter Pentecosten.

Sacra imperatoris ad sanctam synodum per Candidianum comitem, G. L., post festa paschalia absoleta.

* Excerpta seu delationes Cyrilli ex libris Nestorii ante initium synodi, G. L., interprete M. Mercatore.

* Ejusdem scholia integra de incarnatione Unigeniti, eodem interprete, L., tantum majori ex parte.

* Cyrilli encomium virginis, G. L., eodem tempore.

D Sermo Acacii Meliteni de incarnatione, G. L., eodem tempore.

Sermo Theodoti episcopi Aneyræ de nativitate Salvatoris, G. L., eodem tempore.

Ejusdem liber de fide ad reginas hactenus Cyrille tributus, G. L., eodem tempore.

Homilia Cyrilli habita in templo Joannis evangelistæ.

Homilia Theodoti ibidem habita.

PARS TERTIA CONCILII EPHESINI

A die 22 Junii ad finem fere Octobris anni 451.

Actio prima habita die 22 Junii.

Epistola Capreoli Carthaginensis episcopi ad sanctam synodum, G. L.

Sententia depositionis a sancta synodo in Nestorium lata.

Epistola sanctæ synodi ad clericos et œconomos Ecclesiæ Constantinopolitane, G. L.

- Epistola Cyrilli ad suos Constantinopoli agentes, atque ad Dalmatium archimandritam, et alios, G. L.
 Nestori relatio ad imperatorem de gestis in prima actione, G. L.
 Epistola Joannis Antiocheni de via ad Cyrillum, G. L.
 Relatio sanctæ synodi ad Theodosium imperatorem de Nestorii depositione, G. L.
 Eiusdem synodi epistola ad clerum populumque Constantinopolitanum, G. L.
 Cyrilli homilia, cum synaxes peragerentur, deposito Nestorio, G. L.
 Eiusdem homilia altera in Nestorium, quando septem ad sanctam Mariam descenderunt, G. L.
 Homilia Rhagini Constantiæ Cypri episcopi, G. L.
 Theodoti homilia lecta in synodo, Cyrillo præsentē, G. L.
 Cyrilli epistolæ duæ ad Alexandrinos, G. L.
 Eiusdem epistola ad patres monachorum Ægypti, G. L.
Acta conciliabuli Ephesini habiti die 27 Junii.
 Conciliabuli sententia, G. L.
 Litteræ excommunicationem significantes synodo, G. L.
 Litteræ conciliabuli ad imperatorem, G. L.
 Eiusdem ad clerum Constantinopolitanum, G. L.
 Eiusdem ad Senatum, G. L.
 Eiusdem ad populum Constantinopolitanum, G. L.
 Eiusdem ad reginas, G. L.
 Epistola Memnonis Ephesini episcopi ad clerum Constantinopolitanum, conquerentis de gestis in conciliabulo, G. L.
 Litteræ imperiales ad sanctam synodum per Palladium magistriarum, G. L.
 Relatio sanctæ synodi ad imperatorem missa per Palladium, G. L.
 Relatio conciliabuli ad imperatorem missa per Palladium, G. L.
 Eiusdem relatio secunda ad imperatorem, G. L.
Actio 2, continens ea quæ gesta sunt in adventu legatorum, qui Romæ venerunt die 10 Julii.
 Epistola S. Cælestini ad synodum, G. L.
 Eiusdem ad Theodosium imperatorem, L.
 Eiusdem ad Cyrillum, L.
Actio 3, habita die 11 Julii.
 Relatio ad imperatores de legatis qui Romæ venerant, G. L.
 Synodi epistola ad clerum et populum Constantinopolitanum, G. L.
Actio 4, habita die 16 Julii.
 Libellus Cyrilli et Memnonis ad synodum, G. L.
Actio 5, habita die 17 Julii.
 Relatio synodi ad imperatorem, G. L.
 Relatio ejusdem ad S. Cælestinum, G. L.
 Cyrilli homilia in Joannem Antiochenum, G. L.
Acta conciliabuli eodem tempore.
 Relatio Joannis Antiocheni ad imperatorem de schismaticis, G. L.
 Epistola Joannis et suorum ad Antiochum P. P. et consulem, atque Valerium magistrum officiorum, G. L.
 Epistola ejusdem et suorum ad Scholasticum præpositum sacri cubiculi, G. L.
 Relatio gemina Orientalium ad imperatorem per Irenæum comitem, G. L.
 Epistola Irenæi comitis ad Orientales, G. L.
Actio 6, celebrata die 22 Julii.
 Nicænæ fidei expositio, G. L.
 Libellus Charisii, ejusque fidei expositio, G. L.
 Symbolum Theodori Mopsuesteni, seu expositio symboli depravati, G. L.
 Subscriptiones eorum qui fuerant decepti, G. L.
 Synodi decretum de fide, G. L.
- A Subscriptiones, G. L.
 Marii Mercatoris refutatio symboli Theodori, L.
Actio 7, habita die 31 Julii.
 Suggestiones episcoporum Cypri, G. L.
 Epistolæ 62 sancti Leonis caput 4, de Juvenalis Hierosolymitani insolentibus ausibus, L.
 Decretum synodi, G. L.
 Canones, G. L.
 Ephesiinæ synodi epistola ad synodum in Pamphylia, G. L.
 Definitio sanctæ synodi contra Messalianos, etc., L.
 Supplex libellus Euprepii, etc., L.
Acta sanctæ synodi mensibus Augusto, Septembri, et maxima parte Octobris.
 Obtestatio cleri Constantinopolitani pro sancta synodo, G. L.
 Homilia Cyrilli antequam traderetur in custodiam, G. L.
- B Sacra per Joannem comitem ad synodum, G. L.
 Relatio Joannis comitis ad imperatorem, G. L.
 Relatio synodi, qua respondetur sacræ per Joannem comitem allatæ, G. L.
 Epistola Cyrilli ad clerum et populum Constantinopolitanum e custodia, G. L.
 Relatio altera synodi ad imperatorem, G. L.
 Epistola synodi ad episcopos et alios Constantinopoli agentes, G. L.
 Commonitorium ad Dalmatium, L.
 Dalmatii epistola ad S. synodum, G. L.
 Apologia Dalmatii, G. L.
 Synodi responsio ad epistolam Dalmatii, G. L.
 Cyrilli epistola ad suos Constantinopoli agentes, G. L.
 Epistola episcoporum Constantinopoli reperorum ad sanctam synodum, G. L.
 Rescriptum synodi ad eosdem episcopos, G. L.
 Mandatum quod sancta synodus dedit legatis, G. L.
 Relatio ad imperatorem per legatos, G. L.
- C Epistola Alipii ad sanetum Cyrillum, G. L.
 Explicatio duodecim capitum Ephesi pronuntiata a Cyrillo, G. L.
Gesta schismaticorum eodem tempore.
 Mandatum a schismaticis datum suis legatis, G. L.
 Prima schismaticorum petitio ex Chalcedone ad imperatorem missa, L.
 Altera eorumdem petitio, etc., L.
 Tertia eorumdem postulatio, etc., L.
 Eorumdem epistola ad suos Ephesi agentes, L.
 Epistola Theodreti ad Alexandrum Hierapolitanum, L.
 Homilia Theodreti dicta Chalcedone, L.
 Homilia Joannis Antiocheni post sermonem Theodreti, L.
 Epistola legatorum schismaticorum Ephesi ad Rufum Thessalonicensem, G. L.
 Epistola schismaticorum Ephesi existentium ad suos legatos, L.
- D Relatio eorumdem ad imperatorem, L.
 Epistola legatorum ad suos Ephesi existentes, L.
- QUARTA PARS CONCILII EPHESINI.
 Reditus Cyrilli Alexandriam, L.
 Eiusdem Apologeticus ad imperatorem, G. L.
 Homilia paschalis 19, velut epinicion de incarnatione Verbi, G. L.
 Eiusdem de incarnatione Verbi, G. L.
Gesta in ordinatione Maximiani, seu synodus habita Constantinopoli ad ordinandum Maximianum sub finem Octobris.
 Relatio de ordinatione Maximiani, G. L.
 Epistola synodi Constantinopolitanæ ad episcopos veteris Epiri, G. L.
 Epistola Maximiani ad Cyrillum, G. L.
 Epistola Cyrilli respondentis Maximiano, G. L.
 Eiusdem Cyrilli epistola ad synodum Constantinopo-

litamam, G. L.
 Cœlestini papæ epistola ad sanctam synodum, L., die 15 Martii.
 Ejusdem ad Theodosium imperatorem, L., eodem tempore.
 Ejusdem ad Maximianum, L., eodem tempore.
 Ejusdem ad clerum et populum Constantinopolitanum, L., eodem tempore.
 Fragmenta librorum quinque quos Theodoretus scripsit adversus sanctam synodum, L., interprete M. Mercatore, eodem tempore.

Gesta pro pace Ecclesiarum.

Sacra imperatoris ad Joannem Antiochenum per Aristolaum tribunum, circa medium Aprilem.
 Littere imperiales ad Simeonem Styliten, eodem tempore.
 Littere imperiales ad Acacium Beroensem, eodem tempore.
 Joannis Antiocheni epistola ad Sixtum papam, etc.
 Libellus quem Paulus Emesenus Cyrillo obtulit nomine Joannis Antiocheni.
 Epistola Joannis Antiocheni ad Cyrillum.
 Pauli Emeseni homilia prima de nativitate Christi, die 25 Decembris.
 Sermo Cyrilli post homiliam Pauli, G. L.
 Pauli Emeseni homilia secunda, G. L., die 1 Januarii anni 445.
 Cyrilli sermo post homiliam Pauli, G. L., eodem die.
 Ejusdem epistola ad Joannem, G. L.
 Ejusdem homilia ad populum Alexandrinum, G. L., die 25 Januarii.
 Ejusdem epistola ad Acacium Melitenum, G. L.
 Ejusdem ad eundem de Capro emissario, G. L.
 Ejusdem commonitorium ad Eulogium presbyterum, G. L.
 Ejusdem epistola ad Donatum Nicopolis veteris Epiri episcopum, G. L.

A Ejusdem epistola ad Maximianum Constantinopolitanum, G. L.
 Ejusdem epistola ad Valerianum, G. L.
 Epistola Sixti papæ post pacem Ecclesiarum ad Cyrillum, L., die 17 Septembris.
 Ejusdem epistola ad Joannem Antiochenum, L., eodem tempore.
 Cyrilli epistola prima et secunda ad Successum Dicaesariensem, G. L.

Schismatica quedam Theodreti et Eutherii.

* Epistola Theodreti ad Andream monachum Constantinopolitanum, L., interprete M. Mercatore.
 * Ejusdem ad Andream Samosatenum, eodem interprete, G. L.
 * Ejusdem ad Joannem Antiochenum, eodem interprete, G. L.
 * Ejusdem ad Himerium Nicomediensem, eodem interprete, G. L.
 * Ejusdem altera ad eundem, eodem interprete, G. L.
 * Ejusdem ad Nestorium, eodem interprete, G. L.
 * Eutherii sermones viginti duo.
 Sacra de pellendo in Oasim Nestorio, G. L., ann. 435.
 Sacra de libris Nestorii non legendis, G. L., eodem tempore.
 Edictum præfectorum de iisdem libris non legendis, eodem tempore.

Gesta post turbas in Armenia motas.

Procli Constantinopolitani tomus de fide, G. L.
 Cyrilli expositio in symbolum, G. L.
 Ejusdem epistola ad Joannem et synodum Orientalem, G. L.
 * Excerpta ex Theodori Mopsuesteni libris de Incarnatione, interprete M. Mercatore.
 Sacra adversus Porphyrium ac Nestorianos, etc., ann. 445.
 Edictum propositum a Præfectis, etc., G. L.

LIBER PRIMUS,

In quo continentur NESTORII SERMONES TREDECIM, cum uno Procli; EJUSDEM NESTORII EPISTOLÆ TRES, cum quatuor S. Cyrilli; MERCATORIS EPISTOLA UNA, de Nestorii hæresi; EXCERPTA S. CYRILLI EX OPERIBUS NESTORII.

MARII MERCATORIS

SERVI CHRISTI,

"PRÆFATIO IN VARIOS SERMONES IMPH NESTORII

DE INCARNATIONE DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI,

e Græco versos,

Cum ejusdem Nestorii et Cyrilli epistolis et capitulis a sancto Cyrillo de diversis Nestorii libris excerptis.

^b MARIUS MERCATOR servus Christi, lectori conservo C suo parem [Baluz. et parens] in Domino fidei salutem.

Nestorii quondam episcopi Constantinopolitane

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Constat ex his verbis, Mercatorem uno codice complexum esse trium generum scripta, sermones Nestorii, ejusdem et sancti Cyrilli epistolas, atque excerptas quasdam a sancto Cyrillo ex libris Nestorii sententias, quas Liberatos desolationes vocat. Ea ipsa complexi sumus pariter uno libro; sed quia codex Mercatoris caret ordine, visum est, perturbatione

urbis nonnulla ad plebem blasphemiarum dicta vel scripta, ex Græco in Latinum sermonem, fervore catholice fidei incitatus, curavi transferre, a fidelibus lingue mee fratribus cognoscenda atque vitau-

sublata. suis singula temporibus reddere.

^b Scripta est procemialis hæc epistola post concilium Ephesinum, quod ostendunt hæc verba: *Nestorii quondam episcopi*; non tamen multo post tempore: scripta est siquidem providente Mercatore, ut in Occidentaliæ cognitionem venirent simul, et condemnatio Nestorii, et totius causæ instrumenta,

da : in quibus verbum de verbo, in quantum fieri potuit, conatus sum translator exprimere, ne prius falsarius magis quam verus postea probarer interpret.

Da igitur veniam, pie lector, si aut minus oratio luenienta [*Baluz. add. est*], aut verborum ubicunque præsumptorum novitas, aurem sorte peremerit : elegi obtrektorum linguis magis exponi, quam a veritate sensuum exprimenda ; ubi omne est de falsitate periculum, longius aberrare.

Occupent igitur se ex hoc instanti [*Baluz. idem*] isti ^a nostri disertuli, ad singulas syllabas nostras scrutandas et verba rimanda : non id eūro, nec ma-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

ut per se posset unusquisque intelligere, quam merito exauctoratus fuisset a generali synodo, qui tantas blasphemias, vel dixisset vel scripsisset.

^a Respicit forte in Julianum, aliosque Cœlestianos, quorum disertissimus fuit Amianus, interpret homiliarum quarundam Chrysostomi : ridebant illi quippe catholicos, quasi minus disertos, et errorem suum, tum sermonis in scribendo elegantia, tum in interpretando solertia, curiosi lectoribus insinuabant. Augustinum certe Julianus, Amianus alios, velut imperitos delicatioris Latinitatis despexerunt ; sed falsarii crimen Augustinus interpreti homiliarum Chrysostomi objicit (*Lib. i cont. Julian. cap. 6*), objicit et Pelagio Hieronymus (*Dial. 3, sub. fin., et epist. ad Ctesiph., etc.*), eumque suis singulis syllabis insidiari queritur.

^b Ambigere non licet quin impietatis hæc sermo vere sit Nestorii : ipsi enim tribuitur ab omnibus fere ejusdem ævi scriptoribus, nimirum a M. Mercatore, partim hoc in loco, partim in contradictione undecimi anathematismi, ubi cum insipientissimum tractatum vocasset : *Quid miramur, inquit, eum hoc fecisse de Evangelii testimonio, cum et illud aliud similiter violenter attraxerit, et abusus sit ad impietatem sensus sui, quo putavit evangelica auctoritate ei robur afferri, ubi dictum est : Quod de carne natum est, caro est ; quod de spiritu, spiritus est* (*Joann. iii, 6*). Namque hoc testimonium adhibuit in illo insipientissimo tractatu, in quo primo de virginæ partu disputavit. Quo in loco sic dixit (*Num. 7*) : « Non peperit Deum Maria, vir optime, quod enim de carne nascitur, caro est, et quod de spiritu, spiritus est ; sed peperit hominem divinitatis instrumentum, et hominem portantem Deum. »

A Cassiano ubique passim in libris de Incarnatione, sed in septimo præsertim (*Cap. 6*), ubi pestiferum tractatum appellat. Posuisti, ait, in quodam pestifero tractatu tuo dicens (*Num. 5*), « quoniam divine nature imago est homo : hanc autem projecti diabolus in corruptionem. Doluit sicut per imaginem sua Deus, sicut pro statua sua imperator, et corruptam reparat imaginem, et sine semine formavit de virginæ naturam : secundum illam qui sine semine natus est Adam, et per hominem humanam naturam suscitavit. Quoniam enim per hominem mors, ideo et per hominem resurrectio mortuorum. »

A sancto Cyrillo in epistola prima ad Nestorium (*Num. 7*) : Prope enim fuerunt quidam, ut jam confiteri minime patiantur quia Deus est Christus, sed potius ὁπρωτον καὶ ἐργατερον τῆς Θεότητος, καὶ ἀσπρωτος Θεοῦ ὁσώπος. Et epistola tertia (*Ibid.*) : Sed nec illud dicimus, quod Dei Verbum veluti in homine communi, qui de sancta Virgine natus est, habitaverit, ne Christus homo Θεοῦ ὁσώπος credatur.

Ab Eusebio tunc causarum patrono postea episcopo Dorylæi, in obtestatione quam publice proposuit (1 part. conc. Eph. cap. 13), postquam habitus est hic sermo : Paulus Samosatensis ait : « Maria Verbum non peperit. » Nestorius ab hujus sensu non recedens (*Num. 7*) : « Hæc tu, bone vir, Maria Divi-

agni pendo, securus quod mihi de hoc opere nullus falsarii nomen imponat.

Scio etiam, ab istis exprobranda nobis esse aliqua dicta vitiosa, quæ nobis vis servandæ Græcæ proprietatis extorsit. Dicit hinc [*Baluz. add. de*] nobis quisque quod volet, sentiat quod placet, ego sapientium judicio fretus sum, quibus absque lenocinio fuoque verborum, et scholaribus nugis, simplex veritatis semper grata est pulchritudo.

Nunc hic ^b ejus ^c primus impietatis in ecclesia ad populum sermo est, in quo de incarnatione Dominica male lapsus infelicitate corruit.

nitatem non edidit ? »

A Theodoretto (*Ibid.*), aut si quis alius est auctor epistolæ ad Sporadium : In orthodoxorum ecclesia multas istiusmodi voces edidit : « Non peperit, optime vir, Maria Deum, sed hominem peperit Divinitatis instrumentum ; culpa vacat gentilis, qui diis matrem inducit (*Num. 6*). »

Ab auctore Prædestinati, hæresi octogesima octava : Maria solum hominem genuit. Si enim dixerimus quia hominem genuit, facinus matrem deum, sicut gentiles. Maria ergo templum Deo genuit, non ipsum, qui in templo habitat (*Ibid.*).

Ab auctore conflictus Arnobii cum Serapione. Serapion dixit : Nestorii est ista doctrina. Arnobius dixit : Nestorius quæ assertit, præ manibus habeo, si jubent iudices, recitabo. Iudices dixerunt : Legatur quod ab Arnobio offertur, ut possit Serapionis si vera sit obiectio, demonstrari. Cumque accepta esset homilia, ad locum lecta est ita : « Non peperit sanctissima Maria deitatem, nam quod natum est de carne, caro est. Non peperit creatura Creatorem, sed peperit hominem Deitatis ministerium. Non edificavit Deum Verbum Spiritus sanctus, quod enim ex ea natum est, de Spiritu sancto est. Deo itaque Verbo templum ex Virgine edificavit. » Et paulo post : « Non per se, qui natus est in utero, Deus est. » Et paulo post : « Θεοῦ ὁσώπος formam honoremus. »

A Gennadio denique (*Lib. de Script. Eccl. cap. 55*) : Nestorius postquam Constantinopolitanæ Ecclesiæ pontificatu donatus est, scripsit librum quasi de incarnatione Domini sexaginta et duobus divine Scripturæ testimoniis pravo suo sensu refertum, in quo quid asseveraverit, in catalogo hæreticorum monstrabitur.

Verum hæc Gennadii verba magnam faciunt questionem : nam hujus sermonis de Incarnatione a Nestorio compositi meminerunt veteres, sed nullus, quod sciam, libri alterius de eodem argumento ; et hic tamen, quem habemus, sive sermo, sive tractatus, vix quinque aut sex divine Scripturæ testimonia pro hæretico sensu continet. Quæstio, etsi implicatissima, solvetur suo loco (*In dissert. de Nestorii libris*).

Adde, quod adversus hunc sermonem scriperint viri tres præstantissimi. Proclus panegyricam orationem de laudibus Deiparæ virginis ; Cyrillus epistolam ad monachos Ægypti, et homiliam 17 paschalem, aliaque plura ; Cassianus septem libros, quos idcirco de Incarnatione inscripsit, quia in his pugnat adversus Nestorii tractatum de Incarnatione. Omnes porro Nestorii nomen in dictis operibus tacerunt, quia cum scriberent, necdum damnatus fuerat, immo nec publico judicio de hæresi postulatus.

Atque hæc causa est cur in notis nihil aliud fere prestandum putarim, quam ut singulas tantorum virorum sententias singulis Nestorii dictis conferrem, et loca, ubi vitiosa occurrerint, emendarem.

^c Si primus ille sit, ut revera est, ad populum impietatis sermo, factum oportet post Anastasii presby-

teri aut Dorothei episcopi impias voces, ut vel utriusque, vel alterutrius dictum Nestorius approbaret, commotusque populus utcumque placaretur. Quamquam non nemini posset venire in mentem, sermonem hunc non differre ab homilia quam scribit Theophanes a Nestorio legendam, synecello suo

A Anastasio traditam. *Homiliam*, inquit Theophanes (*In Chronograph.*), de rebus fidei suo synecello traditam in publico Christianae plebis conventu jussu recitari ita continentem: « Meritum nemo nuncupet Dei genitricem; homo namque Maria existit, et ab homine Deum gigni impossibile est. »

IMPH NESTORII SERMONES.

SERMO PRIMUS.

De Incarnatione Domini nostri Jesu Christi.

1. « Doctrina pietatis est sensatorum in Ecclesia intentio; pietatis autem doctrina Providentiæ cognitio est: cognoscit namque Dei providentiam, qui Deum cognoverit corporum animorumque ^b creatorem. Quotquot igitur id nescientes adorant Deum, ignorare eos manifestum est veritatem: Deum enim confitentur se nosse, factis vero, ut scriptum est, *negant* (Tit. I, 16).

2. Oportet autem creatorem horum curam gerere, quos creavit: oportet dominum iis, quibus dominatur, sollicitudinem impertiri: oportet patremfamilias domus suæ esse defensorem.

3. Impar est vita nostra ad hujus tanti regiminis dignitatem: fingit me [Baluz. add. denique] in materno utero opifex Deus, et in illis matris [Baluz. mihi] viscerum secretis conservandi me prima et summa tutela est. Nascor, et fontes lactis invenio. Incipio opus habere ciborum sectione, et cultris quibusdam, dentibus videlicet, armatus invenior. Virum ago, et vectigalis mihi efficitur creatura: deorsum namque me pascit terra, et de caelo mihi lucerna accenditur sol, flores mihi ^c vernal tempus attribuit,

affert mihi aestas spicas, hiems pluvias generat, autumnus tributum in vino dependit.

4. Quam inaequalem ex paupertate et divitiis consistentem ducimus vitam! non enim sustentari [Baluz. subsistere] mortales aliter potuissent. Vide namque in his ipsis quanta nostri tutela sit. Facilis frumenti putredo cogit divitem timore corruptionis indigentibus vendere; mutabilis vini natura possessorum mercaturam inire damni terrore compellit. B Imputribile ideo est et repugnans tempori aurum, quia retentum nihil pauperi nocet. Quæ enim mala edunt [Baluz. Quid enim me lædunt] divitiæ, si aurum suum restringant, cum ea quæ me pascunt, vendere divites compellantur?

5. Decem millibus donis humanum genus honoratum ultimo et finitimo Dominiæ Incarnationis munere decoratum est. Quoniam enim homo divina imago naturæ est, ^d hanc autem impulit et deiecit diabolus in corruptionem: ^e doluit [Baluz. add. pro sua imagine] tamquam ^f pro propria statua rex, et ^g corruptum renovat simulacrum, sine semine fingens de Virgine naturam, sicut et Adam, qui et ipse sine semine figuratus est, humani generis operatur restitutionem [Baluz. suscitationem] per hominem, C ^h quoniam, inquit, per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum (1 Cor. xv, 12).

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Sermonis sui Nestorius duas fecit partes; unam de Providentia, quæ tota fere catholica videri potest, quamquam Cassianus in ea nonnihil reprehendit; alteram de incarnatione Domini, quæ totius impietatis fons et origo fuit.

^b *Esse tutorem.* Hanc lectionem quam accepimus ex codice Bellovacensi, confirmant sequentia, confirmandi me prima et summa tutela est. Item infra, quanta nostri tutela sit. Et tamen Garnerius hinc sustulit vocem tutorem ut creatorem poneret, Gerberon. auctorem. BALUZ.

^c *Verni tempus.* Garnerius cum istic ederet vernal, Gerberonius vero veris, non meminerant vernal quoque dici substantive. Plinius, lib. xix, cap. 5, ait tubera tenerrima verno esse. Vide Glossarium Dufresnii. BALUZ.

^d *Locum hunc Cassianus ex Græco vertit, et refellit in hæc verba (Lib. vii de Incarn. cap. 6):* Quoniam divinæ naturæ imago est homo, etc., quæ prius allata sunt.

^e *Cassianus (Ibid.):* Ita ergo et tu dicis: « Divinæ naturæ imago est homo; hanc autem projecit diabolus in corruptionem. Doluit sicut pro imagine sua Deus, sicut pro statua sua imperator. » Dei nomen obijcis, ut religionis nomine mentiaris. Sancta præmittis, ut perversa persuadeas; et confitendo Deum id efficias, ut cum ipsum neques quem confiteris, etc.

^f *Iterum Cassianus (Lib. vi, cap. 6; vide etiam lib. vii, cap. 6):* Numquid aliquid de phantasiis iis quibus nunc furis symbolum dicit? numquid etiam tu ipse

dixisti: Ubi hic statua, ubi organum tuum? tuum inquam: absit enim ut hoc alterius sit quam tuum. Ubi illud quod Dominum Jesum Christum statum instar affirmans, non quia Deus, sed quia imago Dei, adorandum putas, et ea Domino majestatis organum faciens, non propter se eum, sed propter eum qui quasi in eo spiraret ac resonet honorandum esse blasphemias.

^g *Cassianus (Lib. vii, cap. 6):* Dicis ergo quod imaginem Dei, quam diabolus projecit in corruptionem, pietas divina reparat: « corruptam enim, inquis, reparat imaginem, » jam hoc quam subdole quod ais, corruptam reparat imaginem: scilicet ut persuadens nihil plus fuisse in eo in quo imago reparabatur, quam in ea ipsa imagine fuerit cui reparatio præstebatur. Ac per hoc idem tantummodo vis esse Dominum, quod Adam; nihil plus imaginis reparatorem, quam ipsam ^d imaginem corruentem. Denique quid agas, quid moliaris, sequentibus probas, dicens: Sine semine formavit naturam secundum illum qui sine semine nascitur Adam, et per hominem humanam naturam suscitavit. Similem in omnibus et parem Adæ Dominum Jesum fuisse asseris: illum utique sine semine, et hunc sine semine; illum hominem solum, hunc hominem solitarium, ac per hoc rides te diligenter cavisse ac prospexisse ne Dominus Jesus Christus, aut major in aliquo Adamo, aut forte melior putaretur; cum ita eos sibi mensuris paribus comparaveris, ut derogaturum te quodammodo Adæ aliquid crederes, si eadem quidpiam prætulisses.

^h *Cassianus (Lib. vii, cap. 7):* « Quoniam enim, in-

6. ^a Audiant hæc, qui in dispensatione Dominicæ innovationis [Baluz. incarnationis] creati non intelligent. neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant (I Tim. 1, 7): qui, sicut modo cognovimus, ^b a [Baluz. in] nobis invicem frequenter seiscitantur, an Θεός τις dicenda sit [Baluz. seiscitantur. Θεός τις, inquit], id est, puerpera Dei, sive genitrix Dei Ma-

ria, an autem ἀδραποτόνος, id est, hominis genitrix. Habet matrem Deus? ^c Ergo excusabilis gentilitas matres diis subintroducens. ^d Paulus ergo mendax de Christi Deitate dicens, ^e ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἄνευ γενεολογίας (Heb. vii, 3), id est, sine patre, sine matre, sine generationis narratione.

7. ^f Non, vir optime, Maria peperit Deum. Quod

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

quis, per hominem mors, ideo et per hominem resurrectio mortuorum: ^a etiam apostolico testimonio perversitatem ac scelus probare nitens, et contagione impietatis tuæ Vas electionis infamas? videlicet ut, quia a te auctor salutis tuæ non intelligitur, idcirco etiam Apostolus Deum negasse videatur, et tamen si apostolicis testimoniis uti placebat, cur uno ejus contentus cuncta siluisti, et hoc non subdidisti statim: Paulus Apostolus ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum (Gal. 1, 1)? aut illud: Sapientiam loquimur inter perfectos (I Cor. 11, 6). Et post alia: Quam nemo, inquit, principum sæculi hujus cognovit. Si enim cognovissent, nunquam Boninum majestatis crucifixissent (Ibid. 8)? vel illud: Quoniam in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Col. 11, 9). Et: Unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia (I Cor. vii, 6). An in parte Apostolum probans, in parte reprobus, in eo tantum eum recipis in quo pro dispensatione hominem Christum nominat, in eo repudius in qua Deum? Paulus enim hominem Jesum non negat: sed Deum tamen eundem hominem confitetur; et ita humano generi per hominem resurrectionem venisse prædicat, ut in homine tamen ipse Deum resurrectione confirmet. Vide enim annon eum qui resurrexerit Deum prædicet, qui eum qui crucifixus est Deum majestatis esse testatur.

^a Hactenus utrumque catholice Nestorius; unde hæretico spiritu debacchatur in divinitatem Christi et dignitatem Dei paræ virginis: egit enim Nestorius, ut Cassianus monet (Lib. vii, cap. 6), veneticorum quorundam more, qui in poculis quæ faciunt, venenis mella permiscunt, ut dulcibus nociura celentur, et dum quis mellis dulcedine capitur, veneni peste perimatur.

^b In ea quæstione tota vertebatur religionis causa, non quod ageretur de solis nominibus, quod in seipso potavit Socrates (Lib. vii, cap. 31); sed quod ea brevissima quasi formula comprehenderetur totius rei momentum.

^c Hæc atque multa in idem argumentum auctor, sive epistolæ ad Sporadium, sive capitis duodecimi libri quarti Hereticarum fabularum; atque etiam auctor Prædestinati, ut dictum est in notis ad prælationem.

^d Id Cassianus refert atque etiam refellit (Lib. vii, cap. 14). Uteris ergo adversus Deum Scripturis sacris, et suos in ipsum testes agere conaris. Sed quomodo? Vere ut non solum Dei, sed etiam testimoniorum ipsorum prævaricator sis? Nec mirum utique, si quia id quod vis non potes, id facis solum quod potes: qui vertere in Deum testimonia sacra non vales, quod vales ipsa pervertis. Dicis enim: ^e Ergo et Paulus mentitur de Christo dicens: Sine matre, sine genealogia. ^f Interrogo te, de quo hoc velis dicisse Paulum, de Filio et Verbo Dei, an de Christo, quem tu a Filio Dei separas, et hominem tantum esse blasphemias. Si de Christo utique, quem hominem solitarium dicis, quomodo nasci homo sine matre, sine genealogia matris originis potuit? Sin autem de Dei Verbo ac Dei Filio, quid facimus, quod idem Apostolus, ut tu sacrilege existimas, testis tuus eodem loco atque eodem testimonio, eum quem tu sine matre asseris, etiam sine patre esse testatur, dicens: Sine patre, sine matre, sine genealogia? Ergo superest ut Apostoli testimonio utens, quia Filium Dei sine matre asseris, etiam sine patre esse blasphemias.

^e Cassianus (Ibid., et cap. 15): Quis ergo te juror compulit testimonium illud ponere, ubi dum matrem eam non habuisse dicis etiam patrem ejus negasse videaris? nam cum in eodem testimonio, sicut sine matre, ita etiam sine patre esse dicatur, necesse est ut eodem modo qua sine matre esse ibi intelligitur, etiam sine patre esse credatur. Sed hoc prærupta illa ad negandum Deum insania non intellexit, quæ cum truncatum poneret quod integrum scriptum est; non vidit, reserata sacri voluminis serie, redargui impudens atque apertum posse mendacium. O stulta blasphemia et amentia, quæ dum ipsa non videt quid sequi debeat, etiam illud non sapit quid legi possit! quasi vero quia auferebat sibi intelligentiam, aufere posset omnibus lectionem; aut ideo perdituri omnes ad legendum oculos capitis sui essent, quia ipse jam mens oculos perdidisset. Audi ergo, hæretice, quod juratus es; audi plena et integra quæ debilia ac truncata posuisti. Apostolus duplicem Dei nativitatem insinuare omnibus cupiens, ut in Deitate natum Dominum et in carne monstraret, ait: Sine patre, sine matre. Alterum enim proprium est Divinitatis nativitati, alterum carnis. Quia sicut in Deitate est sine matre generatus, ita in corpore est sine patre; ac sic cum nec sine patre, nec sine matre sit, et sine patre tamen, et sine matre credendus est. Quia si, dum ex patre nascitur, respicias, sine matre est; si dum ex matre, sine patre. Ac sic in singulis nativitatibus alterum habens, alterum in utroque non habuit; quia nec Divinitatis nativitas matre eguit, et ad nativitatem corporis sibi ipse sufficit sine patre: ergo, inquit Apostolus, sine matre, sine genealogia. Quomodo sine genealogia Dominum fuisse dicis, cum Evangelium Matthæi evangelistæ a genealogia creperit Salvatoris, dicens: Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham (Matth. 1, 1)? Ergo et juxta evangelistam habet genealogiam, et juxta Evangelium ex matre habet, juxta Apostolum ex patre non habet. Et ideo bene Apostolus dicens: Sine patre, sine matre, sine genealogia; ubi eum sine matre gentium esse posuit, ibi etiam sine genealogia esse memoravit. Ac per hoc in utraque Domini nativitate, et evangelica sibi, et apostolica simul scripta conveniunt: quia et juxta Evangelistam habet genealogiam, sine patre in carne natus; et juxta Apostolum non habet, sine matre Dominus in Deitate generatus, Isaia dicente: Generationem autem quis enarrabit (Isaia, lxxviii, 8)?

^f Proclus. Quomodo juxta Paulum sine patre et matre est? Si enim purus homo est, utique non sine matre est, matrem enim habet. Rursum si purus Deus est, kund dabit non est sine patre, habet enim patrem. Nunc vero unus idemque est ἀπάτωρ, qui creator, ἀμήτωρ vero, qui homo. — Sac. textus Heb. vii, 3, ἀγενεολόγητος. Quem in locum videsis Wesselingium in epist. de Aquile fragmentis in scriptis Phil. Jud. p. 50. GALLAND.

^g Locus ille refertur in contradictione anathematismi undecimi a Mercatore; deinde in obtestatione Eusebii; tum in supplicatione monachorum ad imperatorem; denique in epistola ad Sporadium et libro quarto Hereticarum fabularum apud Theodoretum (cap. 12). Supplicantium monachorum notanda sunt hæc verba: Semel autem atque iterum in aliud tempus rejecti, viæ tandem prodrens (Nestorius) ^h quæ, inquit, vultis ea paucis exponite. ⁱ Posteaquam vero ex nobis audivit, quæ docuerat, scilicet: Mariam nihil aliud peperisse quam hominem sibi consubstantialem; nihil rur-

enim de carne natum est, caro est; et quod de spiritu, A spiritus est (Joan. iii, 6). ^a Non peperit creatura eum, qui est increabilis; non recentem de Virgine Deum Verbum genuit Pater: In principio enim erat Verbum (Joan. i, 1), sicut Joannes ait. Non peperit creatura ^b Creatorem [Baluz. increabilem], sed peperit hominem ^c Deitatis instrumentum; non creavit Deum Verbum Spiritus sanctus: Quod enim ex ea natum est de Spiritu sancto est (Matth. i, 20); sed Deo Verbo ^d templum fabricatus est, quod habitaret ex Virgine.

8. ^e Incarnatus est quidem Deus, sed non est mortuus: sed illum in quo incarnatus est suscitavit; inclinatus est elevare quod ruerat, ipse vero non cecidit: Dominus de cælo prospexit super filios hominum (Psalm. xiii, 2); ^f nempe inclinans eum [Baluz. reum] levare qui cecidit, tanquam ille corruerit, vituperatur. Vidit Deus naturam collapsam, eamque Deitatis potentia apprehendit elisam, et illam elisam [Baluz. om. elisam] tenens, et manens quod erat, in

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

sum ex carne nasci posse, nisi carnem; ^g ea recte fidei consentanea non esse, statim nos capi jussit, etc. Reducti denique ab illo in faciem cadimur. Denique composita oratione per fraudem, assensus est, ut postea patuit, de naturali Dei Filio, quod natus sit de sancta Maria Deipara, addens, quoniam est etiam alius filius, etc.

^a Cassianus in hunc locum spectabat, cum scriberet (Lib. vii, cap. 24): Ubi illud tuum: « Non potuit creatura parere creatorem: quod natum est ex carne, caro est, etc. »

^b Repōit increabilem pro creatorem Baluzius, subdicens ad calcem hanc notam: « Ita (increabilem) veteres libri. Garnerius vero reposuit creatorem, secutus haud dubie auctoritatem Cassiani, qui sic scribit lib. vii de Incarnatione Domini cap. 24: Et ubi illud tuum: Non potuit creatura parere creatorem; et: Quod natum ex carne, caro est. » Edit.

^c Mercator in contradictione undecimi anathematismi addit, et hominem Θεοφόρον; quem in locum intendisse videtur Cyrillus, sive cum quintum anathematismum conderet in hæc verba: Si quis audeat dicere Christum esse ἀνθρώπον Θεοφόρον, et non potius Deum secundum veritatem, tanquam unicum filium, qui naturaliter, secundum quod Verbum caro factum est, participaverit nobis similiter carne et sanguine, anathema sit. Sive cum ita prius scriberet Nestorio (Epist. 1): Prope fuerant quidam ut jam confiteri minime patientur quia Deus est Christus; sed potius ὁργιστον, καὶ ἐργασίον τῆς οὐσίας, καὶ ἀνθρώπος Θεοφόρος. Et in epistola ad monachos (Parte 19) post relatum Isaie testimonium (Isai. lxx, 3): En quomodo veluti in spiritu loquens Emmanuel et Dominum appellet, et Deum nomet, quod non hominem simpliciter Θεοφόρον aut instrumenti loco assumptum illum sciret, sed Deum incarnatum. Et postea (Parte 20) prolato Joannis testimonio: Adde his magnum illum Baptistam Joannem, cum de Christo concionandi exordium faceret, non divinitatis organum, aut hominem simpliciter Θεοφόρον, secundum nonnullos, ipsum appellasse, sed Deum incarnatum, id est, hominem factum. Et iterum (Parte 21): Quod si quis illum aliud nihil quam nudum Dei organum existisse contenderit, is vel invitum veram filii rationem illi auferet. Et (Parte 23): Neutiquam ergo templum illud, quod ex sacra Virgine assumptum est, organi loco acceptum dicimus, etc. Denique (Parte 26): Porro autem, si neque verus Dei Filius est Christus, neque natura Deus, sed atque ac nos nihil aliud quam homo, aut Divinitatis instrumentum, nequaquam per Deum salutem consecuti sumus.

^d Proclus (Orat. paneg. part. 2): Ubi serpens per inobedientiam virus suum infuderat, ibi Verbum per

altum sublevavit: exempli causa, quod dicitur. nosce. Si jacentem elevare volueris, nonne contingens corpus corpore, et te ipsum illi conjungendo elisum eriges, atque ita illi conjunctus ipse manes quod eras? sic et illud incarnationis æstima sacramentum.

9. ^e Propter utentem illud indumentum ^h quo [Baluz. quod] utitur colo; propter absconditum adoro [Baluz. adorans] quod foris videtur, inseparabilis ab eo qui foris [Baluz. oculis] paret est Deus.

10. Quomodo igitur ejus qui non dividitur, honorem [Baluz. add. ego] et dignitatem audeam separare? Divido naturas, sed conjungo reverentiam.

11. Intende in hæc quæ dicuntur. Non per seipsum Deus est qui in utero figuratus est: nam si sic esset, essemus hominis vere cultores; sed quoniam in assumpto Deus est, ex illo qui assumpsit qui assumptus est, appellatus est, et [Baluz. om. appellatus est, et] appellatur Deus.

12. Formavit Deus ⁱ Dominicam incarnationem.

obedientiam ingressum vivum sibi templum exadificavit.

^g Licet Garnerius hunc locum edidisset sic emendatum, ad eum tamen appendit notam contextam ac si reproduxisset antiquum codicum lectionem, quæ est: Est, et non est mortuus incarnatus Deus. « Quamvis (inquit, hac allata lectione) utriusque codicis eadem sit lectio, vitiosa tamen est atque perturbata; restitui potest hunc in modum: Est quidem incarnatus Deus, non est mortuus. Hunc locum Proclus vehementer oppugnat (Orat. paneg. part. v et seqq.) » Baluzius secutus est codices. Edit.

^h Ne me inclinans. Apparet hunc locum esse mendosum. Garnerius scripsit, nempe inclinans eum. Gerberonius, nec me indignans reum levare qui cecidi. Ego putarem legendum, nec me inclinans reum levare qui cecidit, ita ut sic constructa videatur oratio: nec inclinans reum levare qui cecidit, id est, me, vituperatur ille tanquam corruerit. Baluz.

ⁱ Quæ parte nona de in aq. et undecima continentur, inducta opinor in hunc locum ex sermone septimo (Part. 26, 27, 28), si tamen pauca hæc excipias: Propter utentem illud indumentum quo utitur colo. Opinandi ratio est quoniam si Cassianus ea verba legisset in sermone hoc, quem apud se habuit, ipsa non prætermisisset, credo, sine gravi reprehensione, cum plena sint impietatis longe nefandi sinne; reliqua enim diligenter persequitur, prout errorem in his comprehendi ratus est.

^j Mafit Gallandius quod utitur. « Recte, inquit, interpres pro quo utitur, Cicero ad Attic. ep. 31 lib. xii, Ne Silius quidem quidquam utitur. » Edit.

^k Beilovacensis codex non minus corruptus est quam Vaticanus. Sic enim habet: Domini itaque incarnationem intremiscam susceptricem Dei formam una ac pari qua Deum Verbum tanquam Divinitatis, etc. Utriusque codicis vitium emendari debuit, partim ex Cassiano, partim ex Cyrillo.

Cassiani sunt hæc verba in vulgatis codicibus (Lib. vii de Inc. cap. 8): Sed tamen ne Dominum Jesum quasi unum de plebe crederes, dedisti ei aliquod dignitatis, tribuens ei honorem ut sancto homini, non Divinitatem vero homini ac vero Deo. Quid enim dicis: « Formavit Deus Dominicam incarnationem: Theotoci formam honoremus cum Deo, sicut unam formam Deitatis, sicut divinæ voluntatis inseparabilem statuum, sicut imaginem latentis Dei? Superius imaginem Dei Adam esse dixisti, hic Christum imaginem dicis; illum statuum, et hunc statuum. Sed gratiæ videlicet tibi pro honore Dei agendæ sunt, quod Theotoci formam honorandam cum Deo esse concedis: in quo

Intremiscamus susceptricem Dei formam ^a una ac A pari qua Deum Verbum reverentia, tamquam Divinitatis vere inseparabilis simulacrum; tamquam imaginem absconditi iudicis. Duplicem confiteamur, et adoremus ut: unum ^b duplici enim naturarum unum est propter unitatem. Audi Paulum utrumque clamantem, et Deitatis Unigeniti aeternitatem, et societatis vel conjunctionis unam factam esse dignitatem: Jesus, inquit, *heri et hodie, idem ipse et in sæcula sæculorum. Amen* (Heb. xiii, 8).

SERMO II.

De dogmate seu Θεογῶγια, id est, de conjunctione inconfusa duarum naturarum in Christo, et conjunctione nominum, velut in Apollinaristas.

Urbatum in ecclesia docet Cyrillus (Epist. ad Acacium Melitenum): inscriptum de dogmate ostendunt tituli excerptorum concilii Ephesini. Dogmatis nomine intelligi Θεογῶγια, atque adeo cognitionem humanitatis simul et Divinitatis Christi, loquitur exordium. Seriem partium non excogitavit a nobis ad arbitrium, sed veram esse facile noverit, quisquis loca unde singulæ sumptæ sunt inter se contulerit.

Non clamoribus probo erga me studium vestrum; sed laudo circa dogmata desiderium, et quod Deitatis et humanitatis Domini meministis.

Et post pauca: Aspicio populos multam quidem reverentiam et pietatem prudentissimam possidere; ignorantia vero Θεογῶγια; cecutire. Hoc autem non

est crimea plebis; sed ut verecunde dicam; propterea quod doctores eliminatius et liquidius vobis aliquid etiam de dogmatibus tempus non habuerint apponendi.

Meministis autem prorsus eorum quæ sæpe dixi vobis, cum duas in Christo Domino naturas distinguere: dure sunt enim, si naturam species; si dignitatem, simplex. Naturarum enim auctoritas una est, propter conjunctionem; naturis quidem semper in suo ordine permanentibus, sed dignitate conjuncta, ut jam dixi, in auctoritatem unicam.

Propterea volo vos cautius favere, vel plaudere: divisio non est, neque conjunctionis, neque potentie, neque filiationis, neque hujus, quod est Christus. In his divisio non est; in Deitate vero et humanitate divisio est. Christus, secundum quod est Christus, ^B indivisus est; et Filius, secundum quod est Filius, indivisus est. Non enim habemus duos Christos vel duos filios; neque est apud nos primus Christus, et secundus; neque alter et alter; neque iterum alter Filius, et iterum alter Filius; sed idem ipse est duplex, non dignitate, sed natura.

Sed quemadmodum dicimus, Deum omnium opificem, et Deum Mosem: Deum enim, inquit, posui te Pharaonis (Exod. vii, 1); et Israel Filium Dei: Filius enim, inquit, primogenitus mihi Israel (Exod. iv, 22); et quemadmodum dicimus christum Saul: Non, inquit, imponam meam manum super ipsum, eo quod

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

non tam honor est quam injuria. Neque enim in hoc ipso tribus Domino Jesu Christo honorem Divinitatis, sed negas: subtili quippe impietatis arte honorandum cum Deo dicis, ne Deum esse fatearis, et hoc ipso quo videris eum fallaciter conjunxisse, disjungens. Nam cum utique eum, non ut Deum colendum, sed quasi cum Deo honorandum esse blasphemias, ideo ei tribus divine vicinitatis conjunctionem, ut Deitatis auferas veritatem. Impiissime et callidissime hostis Dei, peragere vis scelus nequitis, sub nomine confitentis. «Honoremus, inquis, sicut divine voluntatis inseparabilem statuiam, sicut imaginem latentis Dei.» Profecit videlicet apud nos per beneficia sua honor Creatoris, ac Redemptoris nostri Domini Jesu Christi. Si ideo ab eo de æterno interitu redempti sumus, ut Redemptorem nostrum statuiam diceremus, digno videlicet obsequio, digno cultu respondere benignitati ac pietati illius nitimur, si majestatem, quam ille propter nos humiliare non renuit, nos etiam auferre conemur.

Quamquam hic ipse locus Cassiani correctione eget; sic enim legendus: Formavit Deus Dominicam incarnationem: Θεοδῶγον formam honoremus cum Deo, sicut vivam formam Deitatis, sicut divine majestatis inseparabilem statuiam, sicut imaginem latentis Dei, etc.

Legendum ita docet non tantum consequens oratio, ut apparet; sed etiam Cyrillus in epistola ad suos Constantinopoli agentes (1 part. conc. Eph.). Quia causatur, inquit, locutionem inconsoletam flagitari Dei genitricem, id est, Θεοτόκον virginem sanctam, dicat nobis ipse interrogatus ubi genitricem Christi, id est, Χριστοτόκον Scriptura loquatur? An ullam episcopale concilium est, quod Θεοδῶγον, id est susceptricem, vel capacem Deitatis formam nominaverit Christum? in illo enim quaternione, quem huc misit, nosque vehementer offendit, ita est, τὴν Θεοδῶγον, etc.

Ex hoc Cyrilli testimonio colligere est. Nestorii sermonem quo de agimus aliqua ex parte apud Mercatorem deficere, siquidem apud ipsum desiderantur extrema verba atque, ad probabile est, longe plura. — Baluzius Garnerio dissentiens sic totum lo-

cum reposuit: Dominicam itaque incarnationem intremiscimus, τὴν Θεοδῶγον τῷ Θεῷ λόγῳ συνθελοῦσθαι μὴ ὄντι, id est susceptricem: quibus ista subjungit ad calcem: «Hunc locum, qui valde corruptus est in aliis editionibus, sic restituimus ex fide codicis Bellovacensis, nostramque emendationem confirmant verba Cyrilli relata infra p. 107. Corruptum autem fuisse etiam ævo Cassiani hinc colligitur quod ipse quoque eum refulit valde mendosum lib. vii de Incarnatione Domini cap. 8: Formavit Deus Dominicam incarnationem. Theotoci formam honoremus cum Deo, sicut unam formam Deitatis, etc. Ubi illud monendum, vocem formavit videri pertinere ad antecedens membrum orationis, tamquam diceret Nestorius: Sed quoniam in assumpto, is qui assumptus est appellatur Deus ex illo qui eum assumpsit sive formavit. Dominicam incarnationem, Theotoci formam honoremus. Illud præterea monendum, in codice Regio scriptum esse theotoco pro eo quod editiones Cassiani habent theotoci hincque confirmari eorum sententiam qui hic apud Cassianum legi volunt Θεοδῶγον. Vide verba Mercatoris infra p. 69. » Ita primum Baluzius. Deinde singillatim verba τὴν Θεοδῶγον carpens, sic exagitat: «Ex his verbis, quæ exstant etiam in epistola Cyrilli ad clericos suos Constantinopoli constitutos, quæ vero isthic omisit Garnerius, quia locus iste valde turbulentus est in codice Bellovacensi, ex verbis, inquam, Cyrilli collegit Garnerius sermonem istum Nestorii aliqua ex parte deficere apud Mercatorem ac plurima in illo deesse: quod verum non est postquam nos hunc locum restituimus.» Vide etiam infra serm. 7 sub fin. Edit.

^a Ista quoque aliter posuit Baluzius, scilicet: unam ac pari qua Deum Verbum deitatis, tamquam. Animadvertit tamen legi una in epistola Cyrilli ad clericos suos, quam infra videsis. Edit.

^b Adversus hanc sententiam vehementer disputat Marius Mercator in appendice ad contradictionem duodecimi anathematismi (Part. 2 et seqq.).

christus homini sit (I Reg. xxiv, 7); similiter et Cyrum : *Hæc dicit, inquit, Dominus christe meo Cyro* (Isai. xlv, 1); et Babylonium sanctum : *Ego enim, inquit, præcipio ipsis sanctificatis, et ego duco ipsos* (Isai. xlv, 3); ita dicimus Dominum, et Christum, et Deum, et Filium, et sanctum; sed communio quidem nominum similis est, dignitas vero non eadem est.

Quoties igitur sancta Scriptura dictura est, vel generationem Christi ex beata Virgine, vel mortem, nusquam Deum dicit, sed aut Christum, aut Jesum, aut Dominum; quoniam hæc tria naturas indicant duas, modo hanc, modo illam, modo utramque. Est autem tale quod dico, quoties nobis generationem ex Virgine Scriptura commemorat, quid dicit? *Misit Deus Filium suum* (Gal. iv, 4); non dicit: *Misit Deus Verbum*; sed utitur eo nomine, quod naturas indicat duas. Quia enim Filius homo est et Deus, dicit: *Misit Deus Filium suum factum ex muliere*; ut cum audieris, *factum ex muliere*, statim reputes nomen positum, quod naturas indicat duas; et generationem ex beata Virgine Filii voces. Filium enim Dei peperit Virgo *Χριστοτόκος*: nam quoniam Filius Dei duplex est in naturis, peperit quidem Filium Dei, quia peperit hominem, qui est Filius Dei, propter conjunctionem ei Filium Dei.

Quod in nativitate ex Christi genitrice Virgine divina Scriptura ponat Filii nomen, declaravimus. Audi jam et in morte, et vide sicubi tandem Dei nomen est positum, ut passibilem Deum inducamus. *Cum inimici essemus, inquit, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus* (Rom. v, 10); non dicit, *per mortem Dei Verbi*.

Erat quidem Deus Verbum ante incarnationem, et Filius, et Deus cum Patre; sumpsit vero novissimis temporibus servi formam: sed cum sit et antea Filius, et ita vocetur post assumptionem, non potest vocari divisus Filius, ne duos filios constituamus; sed quia illi conjunctus est, qui erat a principio Filius, non potest secundum dignitatem filiationis divisionem suscipere. Quoad dignitatem filiationis, inquam, non quoad naturas; propterea et Deus Verbum nominatur Christus, quia habet conjunctionem cum Christo perpetuam; neque contingit ut Deus Verbum sine humanitate faciat aliquid; perducta est enim ad summam conjunctionem, non tamen ad deificationem,

ut sapientes et recentioribus dogmatistis asserunt. Ita etiam Christum secundum carnem, propter conjunctionem, quam habet cum Deo Verbo, Deum nominamus, scientes esse hominem, qui apparet. Audi utrumque Paulum prædicantem: *Ex Judæis, inquit, Christum secundum carnem, qui est supra omnes deos* (Rom. ix, 5). Prius hominem confitetur, deinde, conjunctione ad Deum, dicit Deum eum qui apparet, ne quis Christianitatem hominis putet esse culricem.

Audi etiam hoc nomen, Dominus, aliquando de humanitate Christi, aliquando de Divinitate ejus, aliquando de utraque positum. *Quotiescumque manducabitis panem, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis* (I Cor. xi, 26). Audi ex præcedentibus Imperitiam objicientium, quod maximam esse legant hujus mysterii utilitatem, et cujus commemorationem hominibus asserat; atque audi non me hoc dicentem, sed beatum Paulum: *Quotiescumque manducabitis panem hunc; non dixit, quotiescumque manducabitis Divinitatem hanc, sed quotiescumque manducabitis panem hunc*. Vide de corpore Dominico illi propositum esse: *Quotiescumque manducabitis panem hunc, cujus est ipsum corpus antitypum*. Videamus ergo cujus mors. *Quotiescumque manducabitis panem hunc, et calicem hunc bibetis, mortem Domini annuntiabitis*. Audi in sequentibus apertius, donec veniat. Quis autem veniet? *Videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum gloria multa* (Matth. xxiv, 30). Et, quod majus est, ante apostolos propheta manifestius venientem ostendit, et clamat de Judæis dicens: *Videbunt in quem compunxerunt* (Zach. xii, 10). Quid igitur illud compunctum est? Latus. Latus vero non est Dei, sed hominis.

Inconfusam igitur servemus naturarum conjunctionem; constitemus in homine Deum; colamus divina quadam conjunctione cum Deo omnipotente adorandum hominem.

Dic de assumente quod Deus sit; adice de assumpto quod servi forma; infer postea conjunctionis dignitatem, quod communis sit duorum auctoritas, quod eadem sit duorum dignitas; manentibusque naturis, confitere unitatem.

* SERMO III.

D *Habitus a Nestorio b velut in Arianos et Macedonianos*

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Id, ut initio diximus, præter Marium Mercatorem, testes quinque affirmant.

Cyrillus (Lib. Cont. c. 9): *Rursum namque sic scribit, cum adversus Arianos disputationem instituisset: « Divinitate certe, quæ major est, ipsum Dei Verbum recentius esse nugantur: ut vero hi beata Maria ipsum posterius efficiunt, et matrem temporalem ipsi Deitati opifici temporum præponunt. » Et alibi (Lib. iv c. 1): « Deus Verbum factum est caro, et habitavit in nobis. Secum considere fecit Pater assumptam humanitatem, etc. Et postea (Cap. 3): Hic autem bonus vir Deum Verbum Deo Patri consubstantiale, perinde ac si ignoraret ipsum factum hominem, non abjiciendo quod Deus est, sed potius assumendo, quod non erat, audet extenuare. Nam cum sancto Spiritui, ut dictum est, patrocinetur, Filium afficit injuria, ubi adversus Arii sectatores ita*

dicit: « Majorem in ipsum struentes injuriam, et Spiritum

^b Duas fecit Nestorius partes sui tractatus: primam contra Macedonianos, alteram in Arianos; sed ea tamen sive calliditate, sive malitia contra singulos disserit, ut exaggeret ille quidem hæreticorum dogmatum impietatem, non eo tamen usque, quin videri possent catholicorum sententiis tolerabiliora. Atque hæc causa cur Mercator, atque etiam Cyrillus, sermonem habitum dicat non simpliciter adversus Arianos.

Utriusque partis fragmenta quæ restant, par est credere præ toto admodum exigua esse. Unica enim Macedonianorum blasphemica, qua Spiritum sanctum asserebant Christi servum, refellitur in prima parte; in altera leviter Arianorum causa attingitur.

nos, reipsa adversus catholicos veræ naturarum A unionis in Christo defensores.

« Ampliorem in Christum injuriam excogitantes, Spiritum sanctum a divina dissecant natura, qui ejus humanitatem signavit in utero Virginis : Quod enim, inquit Scriptura, in ea natum est, de Spiritu sancto est (Matt. i, 20) ; qui secundum justitiam, quod figuratum est, reformavit : Manifestum enim, inquit, in carne, justificationem est in spiritu (I Tim. iii, 16) ; qui eum terribilem et formidabilem demonibus faciebat : Ego enim, inquit, in Spiritu Dei ejicio demonia (Luc. xi, 20) ; qui ejus carnem templum est fabricatus : Vidi enim spiritum, inquit, descendantem tanquam columbam, et manentem super eum (Joan. i, 32) ; qui ei in cælum ascensionem donavit : Præcipiens enim, inquit Scriptura, Apostolis quos elegit per Spiritum sanctum, elevatus in cælum est (Act. i, 52). Hic, inquam, Spiritus, qui tam magnam gloriam donavit, esse ab his asseritur Christi servus.

Quomodo vero sit servus, qui cum Filio cooperatur et Patre ? Nam si quis requirat opera Spiritus, ea inveniet nec distantia nec dissimilia operibus Patris et Filii ; non quia una Deitas dividatur, sed quia divina Scriptura ea quæ sunt unius virtutis, singulis substantiis disperiat, ut Trinitatis similitudo demonstretur.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

ritum a divina natura separantes, qui humanitatem ejus formavit, etc.)

Cassianus (Lib. vii de Incarn. c. 47) : Ais ergo in alia disputatione, immo in alia blasphemia tua : « Spiritum a divina natura separant, qui humanitatem ejus creavit. » Ait enim, quia quod ex Maria natum est, de Spiritu sancto est, et cætera ad hæc usque verba : Hunc denique, qui tantam gloriam Christo donavit.

Eusebius in obstestatione (1 part. conc. Ephes. c. 45) : Nestorius ait : « Divinitati, quæ tempora condidit, matrem temporalem assignant. » Rursum Paulus : « Maria Verbum suscepit, neque est antiquior Verbo. » Nestorius ait : « Qui fieri queat, ut Maria ex se genuerit antiquiorem se ? » Paulus ait : « Maria edidit hominem nobis similem. » Nestorius dicit : « Qui ex Virgine natus est, homo est. » Paulus ait : « Atqui per omnia nobis præstantior est, nam de Spiritu sancto est, divinisque editus promissis, et juxta Scripturam, gratia illi data est. » Nestorius ait : « Vidi Spiritum descendantem quasi columbam, et manentem super illum, necnon ascensionis vim illi impertientem ; quandoquidem præcipiens apostolis quos elegerat, per Spiritum sanctum assumptus est. Hic igitur ille est qui hanc tantam gloriam Christo impertitus est. »

Petrus primicerius notariorum (Act. 4 conc. Ephes.). Quomodo sit servus, inquit, qui cum Filio cooperatur et Patre ? Et si quis requirat opera Spiritus, inveniet ea non distantia operibus Patris et Filii, et cætera, ad hæc usque verba : Quando enim venerit Spiritus veritatis, ipse me clarificabit.

Auctor conflictus Arnobii cum Serapione. Item in alia prædicatione, cujus initium est : « Sæpe mecum fluctus vitæ versans, et terrestrium rerum multiplicem mutabilitatem, sparsasque per vitam insidias cogitans, hesitans exclamavi : Quis poterit liberari ? » Et post paululum ait : « Spiritum a divina separant natura, qui humanitatem ejus creavit. Quod enim ex Maria natum est, de Spiritu sancto est, etc. »

Cum aperte constet, sermonem hunc esse Nestorii, quæsierit forte quispiam, quo tempore habitus sit.

Hoc considera, incipiens ab operibus suo tempore factis : Deus Verbum factum est caro, et habitavit in nobis (Joan. i, 14). Considerare sibi fecit assumptum hominem Pater : Dixit enim Dominus Domino meo : Sede ad dexteram meam (Ps. cix, 1). Ejus qui assumptus, gloriam clarificavit Spiritus : Quando enim venerit spiritus veritatis, ipse me clarificabit (Joan. xvi, 4).

Visne etiam aliam ad hæc adjiciamus Trinitatis efficentiam ? Habitavit Filius in corpore. Commendavit baptizatum Pater. Efformavit eum in Virgine Spiritus. Apostolos Filius elegit : Ego, inquit, elegi vos (Joan. xv, 19). Pater sanctificavit : Pater, inquit, sanctifica eos in veritate tua (Joan. xvii, 17). Spiritus effecit oratores (Act. ii, 4).

Et isti quidem (Ariani), tametsi majestate paternæ Deitatis, Verbum Deum minorem delirent, non tamen novellum fatentur : hi autem eum etiam beatæ Mariæ secundum et posteriorem esse pronuntiant, et temporalem matrem opifici temporum Divinitati consignant : c quin immo nec matrem Christi esse concedunt. Si enim non hominis natura, sed Deus Verbum erat, quem illa pariebat, quæ peperit, nequaquam mater ejus qui natus est invenitur ; quomodo enim aliqua fiet ejus mater, qui a natura genitricis est alienus ? Quod si vera mater ab iis appellatur ; ergo qui editus est, non Divinitatis natura est, sed homo ; si-

Ante profecto quam Nestorius primam epistolam daret ad Cœlestinum papam : cum ea enim missus est Romanus, et inde ad Cassianum, qui decerpit quæ antea retulimus ; immo ante propositam obstestationem ab Eusebio, siquidem ipse ex eo probavit Nestorii cum Samosateno consensionem ; multo potiori jure ante scriptos a Cyrillo contradictionum libros, excerptasque Alexandriæ, et Roman allatas per Possidonium diaconum Nestorii blasphemias ; ista enim duo post epistolam prælatam propositamque obstestationem acta sunt.

Cum igitur Nestorius primas Cœlestino litteras dederit ann. 429, sub autumnum, cumque obstestatio proposita videatur ante dictam a Proclo panegyricam orationem ann. 429, mense Martio, die 25, necesse est ut hic sermo primum ann. 429 sub Decembris statim secutus sit, atque ita dictus sit circa initium Januarii.

Refellitur quidem impietas Macedonianorum de Spiritu sancto Christi servo, sed per alteram non minorem, qua Christus ipse sancto Spiritu minor dicatur ; a quo nempe, et in utero Virginis formatus sit, et justitia ornatus, et demonibus terribilis effectus, et in templum Divinitatis consecratus, et gloria ascensionis donatus.

Leviter, ut dixi, sed improbe, Arianorum causam attingit, ut ab iis minus quiddam impium dicat, quam a catholicis defensoribus incarnationis proferri. Ait enim ab his et illis Verbum deprimi ; sed tamen ita, ut ab Arianis subjiciatur soli Divinitati, quæ minor asseratur ; a catholicis etiam creature, quæ recentius dicatur.

Admodum placuit argumentum illud Nestorianis, ut nemo fere non usurpaverit : reperitur certe apud Euthesium (Serm. 5). Quidquid, inquit, secundum istos, ne mater quidem fuerit Virgo. Si enim Verbum seipsum fecit carnem, non ex illa carne assumpta prodit. Quomodo enim mater sit cujus quod natum est, partem nullam in se habeat ? quomodo partus dicatur, inconveniens ille quasi per canalē transitus ? Non igitur matrem, sed vas faciunt Virgineum sanctam.

quidem proprium omnis est matris consubstantivum sibi parere.

Ergo non erit mater, quæ consubstantivum sibi minime peperit. Ergo, quia mater ab iis dicitur, eum qui secundum substantiam similis est genuit. Quis autem secundum substantiam ejus erit similis? Is sine dubio qui Spiritus sancti officio existit: Quod enim in ea natus est, de Spiritu sancto est (*Mati. 1, 20*); cum quo indesinenter erat Verbum Deus.

Verbum ergo Deus non est natus ex Maria, sed in illo, qui ex ea natus est, mansit. Non ex Virgine initium habuit, sed illi qui crescendo per menses paulatim compositus in utero Virginis est, inseparabiliter omni tempore sociatus est. Aliud est autem dicere: Cum illo qui natus est, manet; et aliud, illum qui cum nato manet, hunc esse cui ut nasceretur mensium opus fuisset curriculo.

Cum Nestorius in media Ecclesia profanis uteretur vocum novitatibus (quibus et Θεοτόκον, et geminam Christi navitatem insectabatur), a vir quidam sane probus, qui adhuc inter laicos erat, sed tamen admirabilem sibi collegerat eruditionem, ferventi et religioso zelo permotus, et contentiori voce inclamans: ipsum, inquit, ante sæcula Verbum etiam secundum subisse generationem, id est, illam secundum carnem, et ex muliere. Tumultuantibus ad ista populis, et majori ac saniori parte maximis illum laudibus attollente, ut pium et sapientem in primis, et rectorum dogmatum haud expertem, aliis nihilominus adversus illum efferatis,

A ipse (*Nestorius*) se interponit, moxque illos approbat, quos sua docendo perdidit: cæterum in eum linguam exacuit qui ipsius dogmata non sustinuerat, et in sanctos Patres qui piam fidei definitionem nobis constituerant, atque ait:

Gaudeo vestrum aspiciens zelum: indidem enim perspicue coargui possunt, quæ ab infelici homine sunt flagitiose dicta. Nam quorum duæ sunt generationes, eorum duo sint filii necesse; sed Ecclesia unum agnoscit Filium ipsum Dominum Christum.

Nos autem oportet nosse id quod modo venit in recordationem^b concilii Nicæni, quod nusquam ausum est dicere quia Verbum Deus natum est ex virgine Maria; ait enim: *Credimus in unum Patrem omnipotentem, et in unum Dominum Jesum Christum.* Attendite, quia prius cum Patres posuissent Christum, quod duarum naturarum conjunctionem demonstrat, non dixerunt, unum Deum Verbum; sed acceperunt nomen quod significaret utrumque, ut subdescendendo, cum audis mortem, nulla novitate turberis, et cum crucifixum et sepultum, tamquam Divinitate ita patiente, c non vulnereris auditu.

Deinde videamus quid illi subjungunt. *Credimus et in unum Dominum Jesum Christum, unigenitum Patri,* qui propter nos descendit, et incarnatus est de Spiritu sancto. Non dixerunt quia natus est de Spiritu sancto. Vide quemadmodum interpretentur subdescendendo, quia dixerunt hominem factum. Deum, inquit, dicimus incarnatum, non mutabilitatem in carnem susci-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Vir ille, qui probus dicitur, qui admirabiliter eruditus, qui fidei studio incesas, qui tunc inter laicos adhuc erat, cum Nestorio contradiceret, quique postmodum, quod vox ista, adhuc, significat, in altiore gradum evehctus est, alius proculdubio non est ab Eusebio postmodum Dorykei episcopo. Quo enim tempore primus omnium Nestorii hæresim deprehendit, non tantum florebat virtutis laude famaque eruditionis, et studio fidei, sed etiam inter advocatos urbis regie censebatur.

Atque ex his aperte intelligitur quam ob causam Eusebius famosam illam suam obstationem publice Constantinopoli proposuerit, qua Pauli Samosatensi Nestoriiq; consensionem demonstraret. Cum enim palam hæretico restitisset, ab eoque male habitus esset tamquam impie locutus, sentiebat interesse sue famæ, immo et catholice fidei, patefacere omnibus, sed præsertim clericis, quam merito id fecisset.

Intelligitur etiam tempus publicatæ obstationis; secuta est enim sermonem Nestorii adversus Arianos, antecessit orationem Procli, atque ita incidit in medium circiter Januarii. Sic enim verum est, quod scripsit Leontius, ab Eusebio primum deprehensam, immo et publice repressam Nestorii hæresim: nemo enim prius episcopum regie urbis, et imperatori charum, ausus est palam arguere.

Quærat vero aliquis cur obstationem quæ in vulgatis Ephesini concilii codicibus tribuitur clericis Constantinopolitanis, nos Eusebio tam affirmanter, repugnantibus licet omnibus conciliorum editoribus, adjudicemus. Respondeo id a nobis fieri ratione simul et auctoritate veterum. Nam primum qui obstatio-

C habitantibus ad evidentem hæretici Nestorii confusionem. Hæc autem duo, ut convenire possint in clericos Constantinopolitanos, apte omnino congruunt uni alicui homini, qui neque inter episcopos conseretur, neque inter presbyteros, aut etiam diaconos, et lectores Constantinopoli habitantes. Accedit apertum Leontii Scelastici testimonium: *Proposita est, inquit, utriusque confutatio, Pauli scilicet et Nestorii, ex testimonio publice proposito, ut aiant, ab Eusebio, qui tunc florebat in iudicandis potestate: postea autem præfectus fuit Ecclesie Dorygænsium, qui divino zelo, ut testantur, incensus, primus hæresim Nestorii et Eutychis deprehendit, et convicit, infinitis periculis pro pietate objectus. Audi igitur cum quibus et ejusmodi blasphemis ex Paulo Samosatensi collectis Nestorii blasphemias conjunxit, et utram utriusque mentem amenissimam esse demonstravit, etc. (Lib. in cont. Nestorianos et Eutychianos, tom. IV Antiquorum Lectionum).*

D^b Apud Constantinopolitanos non aliud symbolum erat in usu, quam Nicenum, cum tamen alio uterentur Antiocheni, eoque non parum diverso. Nestorius, ut Constantinopoli disputabat adversus catholicos, attulit Nicenum; Cassianus contra Nestorium Antiochenum adhibuit (*Lib. vi toto*). Ut autem utriusque differentia innotescat, visum est opere pretium alterum alteri παραλλήλως opponere.

* Hunc locum acriter exagitat Cassianus (*Lib. vi c. 9, 10, 11, 12*). Quid dicis (*Nestorium* alloquitur)? Quid est cur qui ex Χριστοτόκῳ natus est, Filius Dei non putetur? * Si dixerimus, inquis: Credo in Deum, Verbum Filium Dei unigenitum, ex Patre natum, ὁμοούσιον Patri, qui descendit et sepultus est; non statim audis ipse accipit plagam. * Fidem ergo salutis nostræ, sacramentum spei ecclesiasticæ tu audis mihi atque aurium plagam putas. Et quomodo quondam cum ad baptismum curreres, sanis hæc sacramenta auribus audiebas? Quomodo cum te magistri Ecclesiarum doce-

piēte divina natura, sed inhabitationem, quam gessit A in homine, demonstrantes.

Et post aliquanta : Hoc retinete, quoniam prætermittentes dicere : *Credimus in Deum Verbum. Filium ejus unigenitum*, dixerunt : *Credimus in unum Dominum Jesum Christum, consubstantivum Patri, Deum verum de Deo vero, per quem omnia facta, qui propter nos homines et nostram salutem descendit, atque incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine, et homo factus est. Nusquam dixerunt, natus est. Cur, putamus? Ut non duas natiuitates introducerent Divinitatis.*

Et post aliquanta : sic enim Scriptura dicit : *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege (Gal. iv, 4).* Hic quidem duas demonstrat naturas. Quod antea tantum circa hominem contingit, narrat. Exige certe a contentioso quis sub lege sit factus. Verbum Deus? nequaquam.

Quid igitur dicebamus? *Ne timeas accipere Mariam conjugem tuam; quod enim natum est (sive natum, sive factum dixerimus, sensui nihil nocet), quod enim in ea natum est, ex Spiritu sancto est (Matt. i, 20).* Si dixerimus, quod Deus Verbum natum est in utero (est enim aliud simul esse cum nascente, aliud nasci), quod enim, inquit, in ea natum est, ex Spiritu sancto est, hoc est, Spiritus sanctus creavit id quod est in ea. Videntur igitur Patres, utpote scientes sanctarum Scripturarum, quod si eum qui incarnatus est natum dixerimus, inveniatur Deus Verbum Filius Spiritus sancti, aut duos Patres habens. Si vero factum dixerimus, inveniatur Deus Verbum creatura Spiritus sancti. Fugientes igitur generationis dictionem, dixerunt ita : *Qui descendit propter nostram salutem et incarnatus est. Quid est, incarnatus? non conversus a Divinitate in carnem.*

In eo quod dixerunt, incarnatus ex Spiritu sancto, secuti sunt evangelistam : nam cum evangelista venisset ad *ἐκπαράγωγον*, fugit generationem de Verbo dicere, et dixit incarnationem. Audi : *Et Verbum caro factum est (Joan. i, 14); non dixit : Verbum per carnem factum. Ubi enim aut apostoli aut evangelistæ Filii faciunt mentionem, dicunt natum ex muliere. Adverte, quæso, ubi dicunt nomen Filii, id quod natum est, ex muliere natum dicunt. Ubi vero Verbi faciunt mentionem, nemo audeat dicere generationem per humanitatem. Audi beatum Joannem evangelistam, cum venisset ad Verbum et *ἐκπαράγωγον* ejus. Audi quid dicat : *Verbum caro factum est; hoc est, assumpsit carnem; et habitavit in nobis; hoc est, nostram induit naturam. Et vidimus gloriam ipsius Filii; non dixit : Vidimus generationem Verbi.**

rent, aures tue non vulneratæ sunt? Sine ulla tunc certe plaga, duplici oris atque aurium fangebaris officio, cum et audita ab aliis diceret, et ipse te dicentem dictor audires. Ubi erant tunc hæc aurium tuarum vulnera? ubi hæc auditus tui plaga?.... Plaga ergo auditus tui, et vulnus aurium tuarum est? Deus natus, et Deus passus. Et ubi illud nunc est, Paule Apostole : Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam : ipsis

Et post aliquanta : Quoniam vero si dixissent : *Credimus in unum Deum Verbum, futurum erat ut mors divinæ naturæ tribueretur; ideo nomen accipiunt commune, nempe Jesus Christus, ut et mortuum illum significarent, et illum non mortuum. Itaque periinde ac si quis dicat, ille homo est mortuus, quamvis anima sit immortalis; tamen quia nomen dixit quod significat duas naturas, et corpus quod moritur, et animam immortalem, ideo nihil est periculi in ea voce; utrumque enim vocatur homo, et corpus, et anima. Ita igitur etiam magnus ille chorus de Christo dixit.*

Symbolum Nicænum, quod et Constantinopolitanum.

Symbolum Antiochenum.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, omnium visibilium et invisibilium creatorem.

Credo in unum et solum verum Deum, Patrem omnipotentem, creatorem omnium visibilium et invisibilium creaturarum.

Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, natum ex Patre, hoc est, ex Patris substantia, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri; per quem omnia facta sunt, et quæ in cælo, et quæ in terra.

Et in Dominum nostrum Jesum Christum, Filium ejus unigenitum, et primogenitum totius creaturæ, ex eo natum ante omnia sæcula, et non factum, Deum verum ex Deo vero, *ὁμοούσιον* Patri, per quem et sæcula compaginata sunt, et omnia facta.

Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit, et incarnatus est, et homo factus est, et passus est, et tertia die resurrexit; ascendit ad cælos, venturus judicare vivos et mortuos.

Qui propter nos venit, et natus est ex Maria virgine, et crucifixus sub Pontio Pilato, et sepultus, et tertia die resurrexit secundum Scripturas, et in cælos ascendit, et iterum veniet judicare vivos et mortuos.

Et in Spiritum sanctum.

Qui autem dicunt : Erat aliquando cum non esset, et priusquam nasceretur, non erat : vel quod ex non existentibus, aut ex alia substantia, vel essentia sit : aut qui Filium Dei mutationi, aut alterationi obnoxium asserunt; hæc catholica et apostolica anathematizat Ecclesia.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

autem Judæis vocatis et Græcis Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam (1 Cor. i)? Vulnerabantur ergo illorum aures ad prædicationem ac passionem Dei, sicut nunc vulnerantur tue. Plagam esse hoc auditus sui putabant, sicut tui putas. Et hinc erat quod ad nomen Dei ac Domini Jesu Christi, prædicante Christum Deum Apostolo, clauderant illi capitis sui aures, sicut tu claudis animi.

EPISTOLA • MARIi MERCATORIS De discrimine inter hæresim Nestorii, et dogmata Pauli Samosatani, Ebionis, Photini atque Marcelli.

Marius Mercator, ^b servus Christi, lectori ^c conservo salutem.

1. ^d Samosatani Pauli atque Nestorii est ista non minus impia quam vana doctrina.

Nestorius circa [Baluz. quidem] Verbum Dei, non quidem ut Paulus sentit, qui non substantivum, sed prolatitum potentiae Dei efficax Verbum esse definit : ^e non constituitur tamen idem Nestorius de Verbo substantivo, ipsum Filium Dei naturaliter esse; sed dicit, ^f argute quidem, quia non expresse, ab æternitate Filium non esse, sed Verbum tantum, quod in substantia Patris manens, Deus sit ^g consubstantialis, quem Græci *ὁμοούσιος* dicunt; Filium vero illum esse et dici debere asserit, qui ex Maria sit natus.

2. Atque ita dividit æternum a temporali; illi quidem Deo et Dei Verbo quæ majestatis sunt, huic vero alteri quæ humanæ infirmitatis sunt, deputans : propter individuum autem atque inseparabilem connexionem dignum fuisse habitum nuncupatione Filii Dei, quippe [Baluz. om. quippe] qui hoc ipsum ^h pro meritis, et ex adoptione habeat, non ex natura.

3. Verum cum ei a catholicis objicitur, cur per hunc sensum duos [Baluz. add. Jesus] Christos et duos Filios sentiat, pro se ipse ita respondet : Ego,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Qua occasione scripta sit, quoque tempore, dictum est in præfatione historica; nempe anno secundo Nestorii, mense Januario, sub initium, post tres priores sermones de sua impetrate a Nestorio in Ecclesia habitos, ut, silentibus præ metu clericis, argueretur nefanda hæresis ab isto etiam laico : quare ut gemina est cum obstinatione Eusebii, ita visæ sunt ambæ, cum altera alteri lucem afferat, non dissociandæ, sed obstestatio notis, quarum instar merito sit, subjicienda. Non tamen ex recentiore versione sive Peltana, sive Romana, verum ex antiqua potius, quæ, ut Latinitate cedat alteri, fidelitate certe præstat, immo videtur esse ipsiusmet Mercatoris, cum non abhorreat a ratione interpretandi, quam se consilio sequi Marius professus est, in præfatione ad sermones Nestorii contra Pelagianos; et plena sit vocibus quas Marius pene affectat; et verba Nestorii complectatur, quæ aliis in operibus Mercator perinde interpretatur.

^b Eo se nomine inscribit, quo solebant laici, ut inde constet eum tunc temporis non fuisse constitutum in ullo cleri gradu; illa enim ætate nemo clericus sui gradus nomen non gaudebat præferre.

^c Ut erat epistola spargenda in vulgus, et per manus tradenda obvio cuique, ita nulli singulari personæ inscripta est; sed generaliter conservo ejus, qui se dicere servum Christi, cujus gloria periclitabatur ab hæretico. Opinor autem Græce primum scriptam, tum Latine, aut utraque lingua simul a Mercatore, ut nullius gentis homines præteriret. Simile quiddam Marius in Commemoratorio præstitit.

^d Super hac collatione Nestorii cum Samosateno, operæ pretium est consulere, præter obstestationem Eusebii, Nestorium ipsum et Mercatorem; et illum quidem postremis duobus sermonibus, in quibus conatur amoliri a se crimen consensionis cum Samosateno et Photino; hinc vero contradictione ad anathematismum 12 Nestorii, sub finem. De ipsa dicemus prolixè in singulari dissertatione de hæresi Nestoriana.

^e Baluz. : Constituitur tamen idem Nestorius in Verbo substantivo ipsum Filium raro, licet argute, quia non

A inquit, unum Christum definitio, qui a chrismate unctus sit dicendus; unum hunc ipsum esse Filium Dei, quia [Baluz. qui], ut superius dictum est, indivisibili societate Deo Verbo conjunctus est; nonnumquam [Baluz. add. sane] propter hanc ipsam inseparabilem conjunctionem, vel connexionem, etiam Verbum illud iisdem cognominibus nuncupari, quæ ab ejus natura sunt penitus aliena; ex merito tandem hunc Jesum Christum, singulis natiuitatis, et incomparabilis vitæ, dignum fuisse habitum, tamquam templum, tota plenitudine divinitatis, atque ab hoc Deo et Dei Verbo inhabitari.

4. In eo igitur Paulo Samosateno conjungitur, in quo habitorem et habitaculum pro meritis separat, dividens quod unicuique eorum sit proprium, ex diversitate naturæ; quod quidem illis ambobus cum Ebione, et Photino, et Galata Marcello commune est.

5. In eo vero, quod [Baluz. In id quod verò] substantiale Verbum Dei constituitur, et esse ab æterno cum Patre Deum asserit, a memoratis recte dissentit, et fidei rectæ conjungitur.

6. Sed quod iterum idem Verbum Deum naturaliter Dei Patris non esse Filium dicit, sed Verbum tantum, ut superius exposuimus, et in Christo Domino [Baluz. nihilominus] dividit merita uniuscujusque substantiæ, impietatis magnum crimen incurrit, et hinc tamquam alienus et extorris ab ecclesiastica fide jure ⁱ damnatus est.

expresse ab æternitate Filium dicit Verbum esse. Edit.

ⁱ Admonitio hæc observanda est, ne videatur Mercator imponere Nestorio in speciem affirmanti Verbum ante incarnationem et Filium et Deum fuisse (Serm. 3); verum cum ubique passim dicat Filii nomine significari duas naturas (Serm. 2), recte infert ab eo Mercator asseri Verbum ab æternitate Filium non esse, sed Verbum tantum : quamquam totus hic locus adeo implicatus est, ne dicam corruptus, ut vix sensus attingi queat. In novis forte rebus, neque Nestorius, ut fit, aperuit satis mentem; neque Mercator satis ex verbis ambiguis intellexit sententiam hominis eam tegere querentis.

^g Garnerius in marg. *consubstantivus*. Edit.

^h Ne merita cogites proprie dicta, sive operum; sed *ἔξω*, id est, dignationem, eamque Dei adoptantibus; neque enim opinatus est umquam Nestorius, recte factis filium Virginis conjunctionem cum Verbo obtinuisse, cum infinitis in locis doceat in ipso Virginis utero naturas fuisse conjunctas. Popularem super ea re opinionem convellemus in dissert. 1.

ⁱ Ab Ensebio utique in obstestatione, et a fidelibus reliquis ab episcopo discedentibus (Vid. serm. 5).

D *Obtestatio publicè proposita Constantinopoli adversus impios Nestorii sermones.*

* Conjuro accipientem hanc chartam, per sanctam Trinitatem, ut eam palam faciat episcopis, presbyteris, diaconibus, lectoribus, laicis habitantibus Constantinopolim. Insuper etiam exemplar eis præbeat ad increpationem Nestorii, quia similia sapit anathematizato Paulo Samosateno ante annos centum sexaginta ab orthodoxis episcopis. Sunt autem quæ ab utroque dicta sunt hæc : — Paulus dixit : *Maria Verbum non genuit*. Nestorius consone dixit : *Non genuit, optime, Maria Divinitatem* (Serm. 1). — Paulus dixit : *Neque enim fuit ante sæcula*. Nestorius dixit : *Et Matrem temporalem opifici temporum assignant Divinitati* (Serm. 3). — Paulus dixit : *Maria Verbum suscepit, et non est senior Verbo*. Nestorius dixit : *Quomodo*

^a HOMILIA ^b PROCLI, episcopi Cyzici, ^c habita se- A
dente Nestorio in magna ecclesia Constantinopolis,

^d in incarnationem Domini nostri Jesu Christi, quod
Deipara sit beata virgo Maria, et ex ea natus, neque

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

ergo se antiquiorem peperit (Serm. 1). — Paulus dixit: Maria peperit hominem nobis æqualem. Nestorius dixit: Homo est, qui natus ex Virgine (Ibid.). — Paulus dixit: Melior est vero per omnia, quoniam ex Spiritu sancto, et ex Scripturis, et ex promissionibus, in eo gratia. Nestorius dixit: Vidi enim, inquit, Spiritum descendentem quasi columbam, et manentem super eum illum, qui ascensionem ei donavit. Mandans, inquit, apostolis, quos elegit per Spiritum sanctum, assumptus est (Act. 1, 2); qui videlicet tantam Christo donavit gloriam (Serm. 3).

— Paulus dixit: Ut neque qui ex David ortus est, alienus sit a sapientia; neque sapientia in alio sic inhabitet. Etenim in prophetis erat, magis autem in Mose, et in multis dominis *ῥητοῖς*, præcipuis viris; potius autem in Christo, tanquam in templo; et alibi dixit, alium esse Jesum Christum, et aliud Verbum. Nestorius dixit: Numquid possibile est eum, qui ante omnia sæcula natus est, aliud semel (*ἄλλο πάλιν*) nasci et hoc Divinitate? Ecce probatus est aperte transgressore dicens: Non est natus de Maria, qui natus est de Patre. Ecce consentit hæretico Paulo dicenti, alium esse Verbum, et alium Jesum Christum, et non esse unum, sicut recta prædicat fides. — Propterea designavi tibi, o zelota sanctæ fidei, partem anathematis [In vulgaris codicibus, *μέρος τοῦ ἀνθεματός*] Ecclesie Antiochenæ (ex qua etiam Christianorum vocabulum in primis habuimus), quia non novit alium et alium Filium Dei; sed unum, qui ante omnia sæcula natus est, Deum ex Deo Patre, consubstantiali Patre, et eundem sub Augusto Cæsare ex Maria natum. Habet enim expresse: Deum veram ex Deo vero, consubstantiali Patre, per quem et sæcula creata sunt, et omnia perfecta: qui propter nos venit, et natus est ex Maria sancta virgine; et crucifixus sub Pontio Pilato. Et reliqua symboli. — Concebat autem his et beatus Eustathius, qui fuit episcopus Antiochenæ, unus existens ex trecentis decem et octo episcopis in sancto magno concilio, dicens ita: Non solum homo, sed etiam Deus est, sicut et Jeremias propheta dicit (Baruch III, 36): *Hic Deus noster, non reputabit alter præter eum*. Advenit omnem viam disciplinæ, et dedit eam Jacobo puero suo, et Israel dilecto suo. Post hæc in terra apparuit, et cum hominibus conversatus est. Quando igitur conversatus est cum hominibus, nisi quando natus est cum eis ex Virgine, et cum his infans, et creverit, et comedit, et combibit? Et alia. — Si quis igitur præsumpsit dicere, alium esse Filium ante sæcula unigenitum, qui de Patre natus est, et alium ex Maria virgine natum, non eundem unum Dominum Jesum Christum, anathema sit. ^b

^a Quoniam Proclus oratione panegyrica in Virginem Θεοτόκον refellit primum Nestorii sermonem de virgineo partu; et vicissim Nestorius quarto suo sermone orationem Procli redarguit, conferenda fuit hæc oratio hunc in locum, non tantum ut demonstraretur causa cur postmodum Nestorius nil fere dixerit quod ad negotium incarnationis spectaret, quin fureret in Proclum; sed etiam, vel maxime, quia videtur interpretem habere Mercatorem, ut mox dicitur.

^b Fuit ille quidem suo tempore Constantinopolitanus episcopus, post Maximianum scilicet Nestorio deposito suffectum; dicitur tamen in presenti Cyzicenus, quia cum haberet orationem, ita vulgo nominabatur. Fuerat enim ad sedem Cyzicenæ Ecclesie evectus a Sisinnio Nestorii præcessore, sed rejectus a Cyzicenis clericis, ipsius licet virtutem suspicientibus, siquidem volebant retinere auctoritatem eligendi sui episcopi, quam urbis regie antistes contra canones et consuetudinem assumere tentabant: quare, rejecto Proclo quem Sisinnius ordinasset, Dabnathum sibi præfecerunt; Proclus vero Constantinopoli remansit, episcopi quidem titulo, sed presbyteri, uterat antea, officio. Diu porro vixit in Ecclesia Constantinopolitana, antequam ejus sedem obtineret: adhæsit enim adhuc adolescens Chrysostomo tanquam amanuensis ei-

que, cum factus esset lector, in conscribendis libris obsequium præstitit. Ab Attico deinde, qui successit Chrysostomo post Arsacium, diaconus presbyterque ordinatus est, cœpitque tunc docere populum, magna quidem eloquentia, sed majore pietatis fama. Fecit illa vero ut quoties vacavit sedes, vocatus sit in contentionem de episcopatu cum præstantissimis aliis hujusce Ecclesie presbyteris: nam post Attici mortem, cum Sisinnio et Philippo; post obitum Sisinnii, iterum cum Philippo, pertinaciter dissidentibus clericis; post depositionem Nestorii, rursus cum Philippo et Maximiano virtus ipsius contendit: sed toties repulsam tulit, nec invita, propier insignem viri modestiam et morum sanctitatem. Repulsæ causa fertur partim Chrysostomi inimicorum molitio ex aula; partim nimium populi studium, indeque suborta imperatori, sive suspicio, sive invidentia; partim competitorum gratia apud clericos urbis clericorumque metus, ne Proclus, Chrysostomi exemplo, disciplinam religiosius teneret. Post tot repulsas tandem Maximiani fato functi sedem obtinuit (Ann. 434), sublatis pristinis obicibus: nam et aula redierat velut in gratiam cum Chrysostomo; et probata longo usu Procli virtus imperatoris suspicionem in cultum converterat; et Philippus opinionem de se conceptam corruerat importuna proborum obtreccatione; et canon Nicænus, qui prohibetur episcoporum translatio, ex litteris Cœlestini papæ ita commodam explicationem receperat, ut jam non Proclus, si constitueretur in sede Constantinopolitana, videri posset, quod ait aliquando Hieronymus, virginis paupercule societate contempta, ditoris adultere amplexus querere. Quid autem in episcopatu gesserit totos duodecim annos, quibus præfuit, id est, ad annum usque 446, quo vita decessit, narrat Socrates, quem tu consule.

^c Si tam exacte tempus, quam reliqua adjuncta ediceret titulus, non parum lucis afferret historiæ: nonnulla tamen auctorum dicta, nonnullæque orationis voces silentium tituli sarcire possunt. Habitu diximus (In præf. hist.) ann. 429, qui secundus Nestorii, die 25 Martii, cum celebraretur *εὐαγγελισμός*: nam, si credimus Theophani, habita est ἐν ταῖς κυριαχαῖς. Ea vero est potestas vocis κυριαχῆ, ut quando absolute ponitur, solemniorem aliquem diem festum significet, subintelligitur enim *ἑορτή*: quando vero diem unum hebdomadæ, semper habeat, aut ferrie, adjectam hanc vocem *ἡμέρα*. Cum ergo nulla diceretur olim *ἑορτὴ κυριαχῆ* præterquam quæ Christi vel beatæ Virginis foret; nec ista de qua sermo est Christi fuerit, sed Virginis; ait enim Proclus: *Virginis hodie solemnitas linguam nostram in præconium vocat*, etc.; cumque a Decembri mense, quo dictus est sermo primus a Nestorio, usque ad festum Paschatis, quo temporis spatio factam oportet orationem, nulla existerit ejusmodi *ἑορτὴ* præter *εὐαγγελισμόν*, in quo omnes conveniunt; tunc temporis habitus est procul dubio panegyricus sermo de quo agimus: nam quod causari posset aliquis propter nonnulla cœcilia Toletani x verba, istasque tituli voces: *In Incarnationem Domini nostri Jesu Christi* (1 part. Oper. M. Mercat.), dixisse Proclum in ecclesia pro virgine Deipara, die 18 Decembris, qui festus *εὐαγγελισμῶ*, non magni apud me est momenti. Nam etsi fateor unam eandemque solemnitatem modo *εὐαγγελισμῶν* dictam fuisse, qua Virginem spectabat; modo *ἐνανθρώπησιν*, qua Christum; scio tamen opinionem de *εὐαγγελισμῶ* a Græcis olim mense Decembri celebrato, neque certam esse, quod eo loci confestim; neque, ut esset, valere satis ad difficultatem tollendam, siquidem historiæ ratio velat ne panegyricus sermo Procli in aliud tempus differatur.

^d Nestorius in suo impietatis sermone nefarie multa protulerat, sed hæc præsertim quinque: bea-

Deus tantum, neque purus homo, sed Emmanuel, in- A *enim serpens per inobedientiam venenum effudit, ibi*
confuse et incommutabiliter Deus et homo.
Verbum per obedientiam ingrediens templum vivifice

^a Interprete, ut videtur, Mario Mercatore.

1. Virginalis hodie solemnitas linguam nostram, fratres, in præconium vocat, et præsens festivitas his, qui convenerunt, quasi provisor utilitatis efficitur, et valde competenter. Castitatis enim habet materiam, et feminei gloriam sexus, propter eam quæ in tempore mater est, et semper virgo.

2. Ecce enim et terra et mare munera Virgini offerunt: illud quidem fluctibus dorsum suum tranquille substernens; hæc autem gradientium sine impedimento dirigens vestigia. Gaudeat natura, mulieres honorentur, choros ducat humanitas, glorificentur virgines: *Ubi enim abundavit peccatum, superabundavit gratia* (Rom. v, 20). Convocavit nos beata Maria, immaculatum virginitatis vas, rationalis secundi Adam paradisi, opificium unitiois naturarum, solemnitas salubris commutationis, rubus quem divini partus ignis non combussit, vere levis nubes, quæ cum, qui supra cherubim est, cum corpore portavit. O cœlestis inbris purissimum vellus, ex quo pastor ove indutus est!

5. Maria mater et ancilla, Virgo et cœlum, solas Dei ad homines pens, terribilis dispensationis tela, in qua ineffabilis incarnationis texta est tunica, cujus operis supertextor Spiritus sanctus est; textrix, ex altissimis obumbrans virtus; vestis autem, antiquum Adam indumentum; flecci, ex Virgine immaculata caro; radius, immensurabilis induentis gratia; artifex, quod per obedientiam insiluit Verbum. Quis vidit, quis audivit, quia vulvam Deus iucircumscrip- C *quo Deus factus est sacerdos, non naturam commu-*
tans, sed eum, qui secundum ordinem est Melchise-
dech, propter miserationem indutus est!

4. Natus est ex muliere Deus, sed non nudus; et natus est homo, sed non purus; et qui natus est veteris peccati portam, portam salutis ostendit: ubi

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

tam Virginem non esse Θεοτόκον, id est, Deum non peperisse; purum fuisse hominem, quem Virgo peperit, nec a creatura gigni posse creatorem; Spiritum sanctum creasse templum, quod Verbum inhabitaret; Deum non posse vere dici passum aut mortuum; Θεοτόκον defensores mysterium divine incarnationis ridendum gentilibus traducere, Arianisque arma sup-
 peditare adversus catholicos.

Hæc omnia perstringit Proclus, triaque in contrarium dogmata demonstrat: nempe qui genitus est a Virgine purum non esse hominem, sed vere Deum; Deum vere passum ac mortuum; beatam Virginem proprie Θεοτόκον appellandam. Quartum quiddam obiter attingit, quod tamen Nestorio bilem vehementer accendit, ut id postmodum qua data occasione acriter oppugnet, pontificem nostrum vere esse Deum.

^a Cur ita videatur, contra opinionem nonnullorum versionem orationis tribuentium Dionysio Exiguo, facit primo quod cum nemo veteris hujus versionis auctorem crediderit Dionysium Exiguum, ante Vincentium Richardum, qui nuper edidit in læcra omnia Procli Opera, et eruditum Labbeum, qui Richardo consensit; uterque tamen non vehementer id affirmet, sed ille, fortasse ita rem se habere dicat; iste Vincentii dictum prestare noluerit, de Dionysio contentus scribere in hæc verba (*In lib. de Script. Eccl. verbis Dionysii*): *Ab eodem auctore ex Græco redidit*

enim serpens per inobedientiam venenum effudit, ibi
Verbum per obedientiam ingrediens templum vivifice
plasmavit. Unde primus peccati discipulus Cain emer-
sit, inde generis nostri liberator Christus sine semine
pullulavit.

5. Non erubuit amator hominum muliebres partus, vitæ enim erat negotiatio quæ agebatur. Non coinquinatus est habitans viscera, quæ ipse sine contumelia condiderat. Si non virgo mansit mater, purus est homo qui natus est, et non exstitit mirabilis partus; si autem et post partum virgo permansit, ille ineffabiliter ex ea natus est, qui sine prohibitione januis clausis ingressus est, cujus conjunctionem naturarum agnoscens Thomas, exclamavit dicens: *Dominus meus et Deus meus* (Joan. xx, 28).

B 6. Non erubescas, o homo, partum, ipse enim nobis factus est occasio salutis. Si non ex muliere nasceretur, nequaquam moreretur; si non moreretur, nequaquam per mortem destrueret *eum qui habet mortis imperium* (Hebr. ii, 14), id est, diabolus. Non est injuria architecto manere in his quæ ipse ædificavit; non coinquinat figulum lutum renovantem, quod plasmaverat: sic non coinquinat incontaminabilem ex Virginis ventre procedere; quam enim dum plasmaret, non coinquinatus est, per eam transiens non pollutus est.

7. O utere, in quo communis libertatis cautio composita est! O venter, in quo contra mortem fabricata sunt arma! O area, in qua naturæ agricola Christus, sicut spica, sine semine pullulavit! O templum, in quo Deus factus est sacerdos, non naturam commu- C *quo Deus factus est sacerdos, non naturam commu-*
tans, sed eum, qui secundum ordinem est Melchise-
dech, propter miserationem indutus est!

8. *Verbum caro factum est* (Joan. i, 14), etsi Judæi non credant partum. Deus hominis formam indutus est, etsi pagani detrahunt miraculo: propter hoc enim *et Judæis scandalum, et gentibus stultitia* (I Cor.

dicatur oratio Procli de laudibus Virginis. Facit de-
inde quod Richardi ratio ex stylo petita, illud ipsum
everrat propter quod stabilendum assertur: neque
enim idem est, quod aiebat, veteris interpretis ac
Dionysii stylus, licet utriusque dictio sive humilis, sive
neglecta sit; potest enim videri id affectasse inter-
pres, ut tanto sincerius auctoris sensum exprimeret,
quanto minus a phrasi Græcæ recederet, quod Mer-
cator in re simili de se profitetur (*In præf. ad varios Nestor. serm.*). Facit denique, quod cum in antiquis codicibus manuscriptis, et in Vaticano maxime (*Vatic. cod. manuscripto 2836*), unde exscripsit Richardus, ignotus dicatur, relinquatur locus conjectura. Quoniam igitur isthæc versio non abhorret a ratione interpretandi quam Mercator secutus est in vertendis de verbo, ut ait, ad verbum Nestorii et Cyrilli scriptis Græcis, non improbabilius credi potest hujus versionis auctor. Fides augeri potest, vel ex eo quod sin minus Mercator Procli orationem Latinitate donasset, peccasset procul dubio in consilium quo voluit blasphemias Nestorii a fidelibus lingue sue fratribus cognosci et vitari. Intelligi enim vix ac ne vix quidem potuerint quæ quarto quintove sermone continentur, immo et sequentibus; quæque in ipsis Cyrilli epistolis, et aliis in libris nisi perspecta Procli, in quem unum maxime Nestorius spectabat, oratione his enim omnibus vel una, vel maxime, argumentum præbuit.

1, 25) est mysterium. quia ultra rationem est miraculum. Si non Verbum habitasset in utero. nequam caro sederet super thronum. Si Deo injuria fuisset in vulvam ingredi, et angelis injuria esset hominibus ministrare.

9. Qui est secundum naturam, utpote Deus. *ἀπα-
εας*, propter misericordiam factus est *παραθεός*. Non ex propectu factus est Deus Christus, absit, sed propter miserationem, quemadmodum credimus, factus est homo. Non hominem deificatum prædicamus, sed Deum incarnatum confitemur. Propriam ancillam conscripsit matrem. Qui secundum essentiam sine matre est. est secundum dispensationem sine patre: nam quomodo ipse, secundum Paulum, *sine patre et sine matre est* (Hebr. vii, 3)? Si purus homo est, non est sine matre; si nudus Deus est, non est sine patre: nunc autem idem ipse est, sine matre quidem ut plasmator: sine patre autem, ut plasmatus.

10. Erubescere vel appellationem archangeli, o homo: qui Mariam evangelizavit, Gabriel dicitur. Quid autem interpretatur Gabriel? Deus et homo. Præcessit appellatio, ut crederetur dispensatio.

11. Disce causam presentiae, et glorifica incarnati virtutem. Multum debebat genus humanum, et deficiebat ad debitum. Per Adam omne peccatum conscripsimus, et servos nos refinebat diabolus: instrumenta nostra proferebat, pro chartis utens multa patiente corpore: stabat malus passionum falsarius concupiens contra nos debitum, et postulans iudicium. Erat igitur necessarium alterum e duobus, aut importari ex iudicio mortem, quia omnes peccaverunt; aut talem dari in compensationem, qui totius repetitionis justificatio existeret. Et homo quidem salvare non poterat. sunjacebat enim debito: angelus redimere non valebat, deficiebat enim in pretio liberationis, eum qui sine peccato erat pro peccatoribus morti oportebat: ipsa enim lex et sola relicta est mali solutio.

12. Quid ergo? Ipse qui ex nihilo universam naturam ut esset adduxerat, qui in nullo bonitatis dono deficiebat, adinvenit, et adjudicatis morti vitam certissimam, et morti solutionem decentissimam: fit enim homo, sicut novit ipse (sermo enim interpretari miraculum non potest, et eo moritur, quod homo factus est: et eo liberat, quod prius exstiterat, secundum Paulum dicentem: *In quo habemus redemptionem, per sanguinem ejus remissionem peccatorum* (Eph. i, 7).

13. O stupenda res! aliis negotiatus est immortalitatem, ipse enim erat immortalis: talis enim alter secundum dispensationem: nec erat, nec factus est, nec est, nec erit, solus est qui ex Virgine natus est Deus et homo, non solum, quæ contraponi ad appetitionem possit, habeas dignitatem ad multitudinem reorum, sed omnibus sententiis supereminentem. In hoc quidem quod Filius erat, id quod incommutabilis est ad Patrem conservans; in hoc autem quod conditor, id quod virtutis est indeficienter habens: in hoc quod amans misereri, ea quæ compassionis sunt sine ulla publicans

cellatione; in id denique quod sacerdos est, id quod ad representationem erat idoneum offerens: quorum nihil simile inveniet quis, aut vicinum aliquando in aliquo.

14. Attende enim ejus in homines amorem. Voluntarie adjudicatus morti, eam, quæ contra crucifigentes erat, dissolvit mortem, et convertit perimentum se iniquitatem in iniquorum salutem.

15. Hominis igitur puri salvare non erat, etenim ipse etiam indigebat salvatore, secundum Paulum dicentem: *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei* (Rom. iii, 23). Quia vero peccatum diabolo reum tradebat hominem, diabolus traditum in mortem agebat: in magno periculo ea quæ circa nos sunt, erant. impossibilisque erat solutio mortis.

16. Qui missi sunt medici, accusabant; quid igitur? Cum viderent prophetae ultra humanam artem vulnus esse, ad coelestem medicum clamabant: et hic quidem dicebat: *Domine, inclina celos tuos, et descende* (Ps. cxliii, 3). Alius: *Sana me, Domine, et sanabor* (Jer. xvi, 14). Alius clamabat: *Excita potentiam tuam, et veni, ut liberes nos* (Ps. lxxix, 3). Alius dicebat: *Heu me! anima mea, quia perit misericordia tua*. Alius dicebat: *Si vere Deus habitavit cum hominibus*. Alter: *Cito apprehendat nos misericordia tua, Domine*. Item alter: *Deus, in adjutorium meum intende, Domine, ad adjuvandum me festina* (Ps. lxxix, 2). Alter: *Qui venturus est veniet, et non tardabit* (Habac. ii, 3). Alias: *Erravi sicut oris quæ perierat; require servum tuum* (Ps. cxviii, 176).

17. Non despexit igitur humane naturæ oppressiōnem, qui natura exstat rex et Deus; sed venit qui semper aderat, et exsolvit redemptionem proprium sanguinem, et dedit pro genere humano compensationem morti, quod ex Virgine indutus est corpus, et redemit mundum ex maledicto legis; unde clamat Paulus: *Christus nos redemit de maledicto legis* (Gal. iii, 13).

18. Qui igitur redemit nos, non purus homo, o Judæe: hominum enim natura peccato serviebat; sed nec Deus nudus, corpus enim habebat, o Manichæe, nisi enim me indutus esset, me non salvasset; sed qui in utero Virginis sententiam lulerat, indutus est reum, et ibi terribilis facta est commutatio: dans enim Spiritum accepit carnem, idem ipse cum Virgine et ex Virgine; et Spiritus quidem obumbravit eam, ipse vero ex ea caro factus est.

19. Si alter Christus et alter Deus Verbum, non jam trinitas, sed quaternitas erit. Non dirumpas dispensationis tunicam, quæ desuper contexta est, non sis discipulus Ariti; impie ille essentiam dividit, in unitatem ne partiaris, ut non dividaris a Deo.

20. Dic age, quis apparuit in tenebris et in umbra mortis sedentibus (Luc. i, 79)? Homo? Et quomodo, si in tenebris degebat, secundum Paulum dicentem: *Qui eripuit nos ex potestate tenebrarum* (Col. i, 13); et iterum *Eratis enim aliquando tenebræ* (Ephes. v, 8). Quis ergo illuxit? David te doceat dicens: *Deus Dominus, et liberit nobis* (Ps. cxvii, 27); convenerunt nature, et inconfusa permansit unitas.

21. Venit salvare, sed oportebat et pati : quomodo A
ergo poterant utraque fieri ? Homo purus salvare non
valebat, Deus nudus pati non poterat, ipse existens
Deus natura, factus est homo, et eo quod quidem erat
salvavit ; eo autem quod factus est, pertulit.

22. Propterea quando vidit Ecclesia coronasse eum
spinis Synagoga, deplorans præsumptionem dicebat :
*Filiæ Jerusalem, exite et videte coronam, qua corona-
vit cum mater sua* (Cant. iii, 11) ; ipse enim ex spinis
coronam portavit, ut spinarum sententiam dissolve-
ret ; ipse in sinu Patris et in ventre Virginis, inter
ulnas matris et super pennas ventorum : sursum ab
angelis adorabatur, et deorsum cum telonibus recum-
bebat : Seraphim non prospiciebant præ reverentia,
ei Pilatus interrogabat : servus percutiebat, et crea-
tura tenebatur : in cruce figebatur, et thronus gloriæ
nudus non erat : in sepulcro jacebat, et cælum ex-
tendebat, sicut pellem : inter vivos reputabatur,
et infernum spoliabat : deorsum quasi seductor cal-
lumpiabatur, et sursum a sanctis glorificabatur. O
stupendum mysterium !

23. Video miracula, et prædico deitatem : aspicio
passiones, et non abnego humanitatem ; sed Emma-
nuel nature quidem portas aperuit, ut homo ; virgi-
nale autem claustrum non dirupit, ut Deus ; sed sic
ex vulva egressus est, quomodo per auditum ingres-
sus est. Sic natus est, quomodo conceptus ; impatibi-
liter introiit, incorruptibiliter egressus est secun-
lum prophetam Ezechiel dicentem : *Convertit me Dominus
ad viam portæ sanctuarii exterioris, quæ attendit ad
Orientem, et hæc clausa erat. Et dixit Dominus ad me :
Fili hominis, porta ista clausa erit, et non aperiatur :
nullus transibit per eam, sed salus Dominus Deus in-
greditur, et erit clausa* (Ezech. xlii, 1).

24. Ecce approbatio manifesta sanctæ genitricis
Dei Mariæ, dissolvatur deinceps omnis contradictio,
et sanctorum Scripturarum illumineatur doctrina, ut
cælorum regnum obtineamus in Christo Jesu Domino
nostro ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

^a Facilitate dicendi ex tempore valuisse Nestorium,
testatur Socrates ; eamque ostentasse, ex sermone
quarto in Pelagianos constat ; *uisse vero in præ-
senti, sermo totus demonstrat, et hæc maxime verba :
Divisionem super hoc præcedens magistri valde sum
admiratus, etc.* (Num. 4). Ita cum appellatione præ-
cedentis magistri, significari solebat is, cujus sermo-
nem exciperet president episcopi. Ita Nestorius
sermone penultimo : *Dilecti nobis præcedens doctor
charitatis mensam apposuit, etc.* Et sermone quarto
adversus Pelagianos : *In alium sermonem lingua per-
urgente, repositionem mearum præcedens magister
memor submonuit, etc.* Ita Cyrillus post orationem
Pauli Emseni : *Hausimus vobis aquam ex sacro fonte,
doctoris, inquam, qui ante nos disseruit, etc.* Ita alii,
quos superfluum censere.

^b Ante amatores apud Baluzium habetur plausus ;
cujus verbi, cum mox iteretur, sat placet repetitio.
Edit.

^c Intendit in sententiam Procli, cum Virginem allo-
quaretur, exclamantis : *O templum, in quo factus
est sacerdos !* eamque corrigere nititur, breviter in-
nuens beatam Virginem ea tantum ratione templum
esse, et illud quidem singulariter sacrum, quatenus

SERMO IV.

*De incarnatione. Qui primus atque ætemporalis ad-
versus Procli orationem panegyricam in Virginem
θεοτόκου.*

1. ^b Amatores Christi populos plausus his conferre,
qui pro beata Maria impendant sermonis officium, non
est mirandum : hoc ipsum enim quod ^c templum fa-
cta est [Baluz. ad. illius] Dominicæ carnis, excedit
omne quod est laude dignissimum. Sed in illud vestra
amabilitas debet intendere, ne cum plusquam
oportet aut decet [Baluz. debet] circa illius beatæ
honorem laudemque versamur, dignitatem Dei Verbi
confundere videamur, ^d his eum faciendo generatum.

Et ut rem intelligatis, ^e simpliciore sermone fun-
gamur, utamurque eloquio omnibus ad capiendum
B facillimo, ne auditorum quod dicitur excedat auditum.

2. Qui Deum simpliciter dicit de Maria natum,
primo omnium nobilitatem gentibus prostituit dog-
matis, atque exponens in medium, vituperandum
id ridendumque proponit ; statim enim paganus cum
reprehensione accipiens, quia *de Maria Deus est na-
tus*, inferet adversus Christianum : necessario enim
qui dicit simpliciter [Baluz. similiter] de Maria na-
tum Deum, et non illum qui natus est [Baluz. om.
qui natus est], conjunctione duarum naturarum, di-
vinæ scilicet et humanæ, Deum [Baluz. om. Deum]
esse reputaverit, audiet : Ego natum et mortuum
Deum et sepultum adorare non queo. Liquida autem
divisio dogmatis ista est : Qui natus est, et per par-
tes incrementorum temporibus eguit, et mensibus
C legitimis portatus in ventre est, hic humanam habet
naturam, sed Deus sane conjunctam.

3. Aliud est autem dicere quia nato de Maria con-
junctus erat Deus ille qui est Verbum Patris, quod est
liquidissimum ac firmum atque irreprehensibile genti-
libus ; et aliud, quia ipsa Divinitas indigni nativitate
in mensibus decurrente : Verbum enim Deus tempo-
rum est opifex, non in tempore fabricatus.

4. Divisionem igitur super hoc ^f præcedentis ma-
CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Dominicam carnem, qua nihil creatum sanctius, con-
tinuit.

^a Mirum quantum invecus est Nestorius in duos
Christi ortus : æternum unum ex Patre, qua Verbum
est, alterum temporalem ex matre, qua homo. Unde
exarsit vehementer in Eusebium publice objicientem,
utrinque distinctione omnes ejus arguta dissolvi.
D Vide notæ ad secundum sermonem.

^e Suggillat obscuritatem orationis a Proclo dictæ,
quæ vix ac ne vix quidem potuit ab auditoribus nisi
paucis, lisque doctioribus capi, propter grandiloquen-
tiam, ut ita loquar, sententiarumque brevitatem, et
admirabiles quibus abundat metaphoras, ac alias simi-
les figuras dictionis, quæ quanto perstringere solent
delectabilius animos, cum dicuntur, vel leguntur,
tanto facilius mentis suspensæ, ac velut attonitæ in-
telligentiam fugiunt. — Baluz. : *Et ut simpliciore
sermone fungamur, ne auditorum quod dicitur ex-
cedat auditum, utar eloquio omnibus ad capessendum
facillimo.* Edit.

^f Procli scilicet, cujus sunt hæc verba (Num. 4) :
*Natus est ex muliere Deus, sed non nudus, et non
est homo, sed non purus ; et qui natus est veteris præ-
dicationem, portam salutis ostendit : ubi enim serpens er*

gstri valde sum admiratus dicentis (Parte 5) : Qui ex A muliere natus est, nec Deus nudus, nec purus homo ^a; quia neque Deum oportet dicere nude et utcumque generatum : ^b nemo enim qui se est antiquior generat; nec iterum humanitatem nudam esse profitemdum est, sed humanitatem conjunctam Deo esse generatam.

5. In illud attractos vos esse volo, qui estis intenti examinatores religionis (hanc enim et de vobis, quam de Antiochenis, habeo opinionem), in illud ergo, ut dicebam, attractos vos esse volo, quia ^c Deus pontifex factus est, ferre non possum; si enim Deus opifex et pontifex est, cuius a pontificibus legatio exhibenda est?

6. Hæc ad vestram dilectionem sermocinatus sum, et dicerem plura, nisi hoc subintrasset animum meum, quod ^d Ecclesiæ doctoribus videor contraria disputare.

Volo igitur vos perspicaces esse in examinandis dogmatibus, et neque susceptam humanitatem a Deo Verbo confundere, neque ^e hominem nudum eum qui natus est dicere; sed nec Deum Verbum contemptum, vel commixtum propriam amisisse essentiam.

7. Propterea enim, discipulis in stupore constitutis, tempore quo sublevaratur in cælum, et apud se, quantum arbitrandum est, hoc reputantibus : putasne resoluta est humana natura? putasne in cælis in eadem essentia permanet? Et eis de hac visione stupentibus advenientes angeli dicebant : Hic Jesus qui videtur,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

inobedientiam venenum effudit, ibi Verbum per obedientiam ingrediens templum vivifice plasmavit. Unde primus peccati discipulus Cain emersit, inde generis nostri liberator Christus sine semine pullulavit : non erubuit amator hominum muliebres partus.

^a Verba, Qui ex muliere natus est, nec Deus nudus, nec purus homo, Baluzius omittit. Ebit.

^b Idem argumentum adhibet scribens ad sanctum Coelestinum. Ferri tamen potest hoc vocabulum Θεοτόκος propter ipsam considerationem, et quod solum nominetur de Virgine hoc verbum, propter inseparabile templum Dei Verbi ex ipsa, non quia ipsa sit mater Dei Verbi; Nemo enim antiquiorem se parit (Epist. 1, ad S. Coelest.).

Inde Cassianus excerptis sententiam, quam acriter refellit (Lib. vii c. 2). Neque enim opinor sermonem hunc ad Coelestinum a Nestorio missum fuisse, cum extemporalis foret, minorisque proinde momenti, etsi missus foret, Cassianoque communicatus : ex eo utique plura sibi refutanda sumpsisset, quippe aliis quæ refellit pejora.

^c Hæc verba sunt Procli, ut dictum est (Num. 3) : O utere, in quo communis libertatis cautio composita est! O venter, in quo contra mortem fabricata sunt arma! O area, in qua naturæ agricola Christus, sicut spica, sine semine pullulavit! O templum, in quo Deus factus est sacerdos, non naturam commutans, sed eum qui secundum ordinem Melchisedech propter miserationem indulus est!

^d Eos intelligit absque dubio, qui in Ecclesia populum docebant, qualis et ipse fuerat Antiochiæ, priusquam assumeretur in episcopum Constantinopolitanum, qualis et erat Proclus, in quem declamabat. Hinc autem colligere licet quantum dissentirent a Nestorio de incarnatione Dominica illustriores presbyteri Constantinopolitane Ecclesiæ, quod etiam constat, tam ex Coelestini Cyrilli quæ epistolis, tum ex eorum-

hic qui mensium incrementis indigni, hic qui mortuus est, hic qui crucem pertulit, sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem in cælum (Act. i, 11). Et iterum beatus Paulus in Actibus apostolorum : In viro, inquit, in quo decrevit Deus judicare orbem terræ, fidem præstans omnibus, suscitans eum a mortuis (Ibid. xvii, 31). Numquid Verbum Deus surrexit a mortuis? Si autem vivificator mortificatus est, quis erit qui conferat vitam?

8. Præter hoc et Arianis hinc valde reprehensibiles sumus; si enim utcumque natum [Baluz. om. natum] Deum Verbum et simpliciter nominemus, vide ex hoc quid conficiatur. Dicis simpliciter : ^f Deus est qui natus est de Maria, statim hæreticus infert reprehendens : ^g Ergo immerito nos arguitis, filium minorem Patre et creatum dicentes; quoniam apud vos etiam hoc in confessione est, inquit Verbum Deum esse qui natus est de Maria.

9. Audi quæ idem Deus Verbum dese ipse testatur : Euntes renuntiate fratribus meis : Vado ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum (Joan. xx, 17). Sed cum hoc diceret, qui natus est de beata Maria, humanitate quidem nobis consubstantialis erat; in eo autem quod conjunctus Deo, [Baluz. ad. a] nostra erat longe, quia Deus, substantia melior.

10. Tunc illorum blasphemia liberaberis : et facile ac breviter sacramentum religionis edices hoc modo :

^h Alius quidem Deus Verbum est, qui erat ⁱ in templo, quod operatus est Spiritus, et aliud templum

dem Constantinopolitanorum, sive clericorum epistolis ad diversos, sive monachorum apud imperatorem querela; quamquam non est improbabile Nestorium respexisse quoque antiquiores Patres Ecclesiæ, a quibus eum dissentire objecerat Eusebius in obtestatione, Eustathiumque Antiochenæ Ecclesiæ antistitem nominatim laudarat, allato ipsius luculento testimonio.

^e Respicit ad verba Procli : ὁ Θεὸς ἐκ γυναικὸς ἐγεννήθη Θεὸς οὐ γυνὴς, καὶ ἄνθρωπος οὐ ψυχῆς. Ex muliere natus est non Deus nudus, neque purus homo (Parte 2). Ὁ τοῖνον ἀγοράσας ἡμᾶς οὐ ψυχῆς ἄνθρωπος, ὁ ἰσθδαίε. Qui nos redemit, o Judæe, non est purus homo (Parte 8). Et, ἄνθρωπος ψυχῆς σώσαι οὐκ ἔσχυε. Θεὸς γυνὴς παθεῖν οὐκ ἠδύνατο. Purus homo salvare non potuit; Deus nudus pati non poterat (Parte 9).

^f Iterum vexat dictum Procli (Parte 2), nititurque ostendere non minus Arianis quam gentilibus mysterium incarnationis a Proclo irridendum proponi.

^g Aliqua desiderabantur ad faciendum sensum, quæ suppleri posse visa sunt hunc in modum : ergo immerito nos arguitis Filium minorem Patre et creatum dicentes, quoniam apud nos, etc. Quiddam enim simile habet ipse Nestorius sermone tertio, cum catholicos incarnationis defensores Arianis in eo pejus sentire dicit, quod Ariani solo Deo Patre minerem facerent Filium; catholici matre creatura recentiorum.

^h Alludit ad hæc verba Procli : Si alius est Christus, et alius Deus Verbum, jam non trinitas in divinitis, sed quaternitas est.

ⁱ Proclus. Ubi serpens per inobedientiam venenum effudit, ibi Verbum per obedientiam ingrediens templum vivifice plasmavit (Parte 2). Iis contradixit Nestorius, quia Proclus antea cont. adixerat istis a Nestorio prolati : Non creavit Deum Verbum Spiritus sanctus, sed Deo Verbo templum fabricatus est, quod habitaret, ex Virgine (Serm. I num. 7).

præter habitantem Deum. Templi est morte dissolvi; A inhabitantis autem templum, id ut resuscitet proprium est. Non hic meus sermo, sed vox est Domini: *Solvite templum*, inquit, *hoc*, et in triduo suscitabo illud (Joan. ii, 19).

11. Conjunctionis igitur confiteamur unitatem [Baluz. dignitatem], naturas autem et substantias duplices, alioquin invenietur Verbum [Baluz. add. Deus] esse sancti Spiritus creatura: quid enim ait evangelista? Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est (Matth. i, 20). Quod si Verbum Deus nudus ac solus erat, qui natus est [Baluz. ad. creatus est], nec, quod dicit evangelista, Spiritus creavit illius templum in beata Maria, invenietur Deus Verbum sancti Spiritus opificium.

12. Fugiamus itaque hujus confusionis errorem: B Dominum nostrum Christum, secundum naturam, duplicem dicamus; secundum quod est Filius, unum.

13. Ego autem quibusdam mihi et illud renuntiantibus, cum lætitia sæpius risi, quoniam, inquit, b episcopus, quæ Photini sunt, sapit, nescientes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant (1 Tim. i, 7); hoc enim quod a me dicitur, Photini [Baluz. add. dogmatis] eversio invenitur. Photini enim sensus a partu Mariæ Verbo Deo dat principium, me dicente Verbum Deum semper c existere ante secula.

14. Ad illos mihi quidem proverbialis sermo sufficiat: *Noli respondere imprudenti secundum imprudentiam ejus* (Prov. xxvi, 4). Vos autem volo perspicaces examinatores dogmatum, d neque plausibus uti, neque attrahi sermonis illecebra, neque dogmatum aliquid, C examinatumque rationem novitatis præsumptionem putare, sed veritatis eam magis gloriam judicare.

SERMO V.

De Deo nato et Virgine Θεοτόκῳ, qui secundus e ad-versus Proclum.

1. Sæpe illos rogavi, qui Θεοτόκον defendunt: Num Deitatem dicitis ex sancta Virgine natam? Ad hæc verba illico resiliunt: Ecquis, inquit, tanto blasphemie morbo laborat, ut quæ templum genuit, Spi-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

a Baluz.: *Quid enim ait evangelista de eo qui in ventre creatus est?* EDIT.

b Etsi objiciebatur maxime consensus cum Paulo Samosateno, ut ex obstestatione Eusebii constat; Photini tamen memini, ejus ut erat recentior invidiosiorque memoria, ita societas objecta vehementius urebat. Objecta vero est primum, quod ex veterum monumentis sciri queat, a Mario Mercatore in epistola, quam sparsit in vulgus eo tempore quo obstestationem Eusebius proposuit (Vide notas ad epist. istam).

c Codex Vatic., præexistere. BALUZ.

d Reprehendit iterum plausus Proclo factos et admirabilem panegyricæ orationis elegantiam, qua mirum in modum captus populus decienti acclamarat, ad invidiam Nestorii.

e Cum Nestorius extemporali oratione tria Procli dicta breviter arguisset, nempe quod Virgo esset Θεοτόκος; quod Deus passus et mortuus; quodque factus pontifex: singula postmodum singulis sermonibus impugnanda prolixius putavit; et primum quidem isto, quem ex collectaneis tum Cyrillianis, tum Ephesinis, quæ Mercator vertit, non sine aliqua vel diligentia,

A ritus sancti opera, in ea Deum ipsum creatum dicat? Deinde cum ad hæc subijcio: Quid igitur absurde dicitur a nobis, cum vocem hanc efferre quidem suademus, sed ad commune duabus naturis significatum pergere? Tum vero putant blasphemum esse, quod dicimus: Aut aperte confitere Divinitatem ex beata Maria genitam; aut, si ut blasphemam fugis hanc vocem, cur qui eadem atque ego dicis, te haud dicere simulas?

2. Si fide simplici Deiparam proferres, nulla esset apud me dictionis invidia verbi sensum exquirentem: sed quia video te, prætextu erga beatam Mariam honoris, hæreticorum confirmare blasphemiam, ideo dictionis prolationem caute præmunio, cum periculum in ea dictione latens suspectum habeam.

3. Id ut clarius dicam, et ut ab hominibus percipi facilius possit, qui Arium sectati sunt, et Eunomium, et Apollinarium, et omnium hujusmodi familie hominum chori, studuerunt Θεοτόκον appellationem invahere, ut facta mixtione, duabusque naturis minime distinctis, nihil ex his quæ viliora sunt de humanitate dictum acciperetur; ac locus illis jam adversus ipsam Divinitatem pateret, tamquam omnia de uno dicerentur, non ratione dignitatis ex ipsa conjunctione consequentis, sed ipsius ratione naturæ. Unus est namque Christus, et unus Dominus; sed in Christo, in unigenito, inquam, Filio, et Christi nomen et Filii, nunc de divinitate, nunc de humanitate divinitateque dicitur.

4. Dixi jam sæpius: Si quis inter vos simplicior, sive inter quoscumque alios, voce hac Θεοτόκος gaudet, apud me nulla est de voce invidia, tantum ne Virginem faciat deam.

5. Si Deus est Christus, inquit, et Christus ex beata Maria est ortus, cur Virgo non est Dei genitrix? Nihil occulto, quod ab illis objicitur. Nam veritatis amator omnia quæ a falsitate dici possunt accepta sibi objicit. Formatur in utero infans, sed quoad figuram acceperit, nondum habet animam: at ubi figuratus fuerit, jam anima informatur a Deo. Ut igitur mulier corpus parit, sed Deus animam tribuit; neque

vel felicitate eruiamus.

Posuit porro totum in explicanda ratione qua Virgo dici queat Deipara, sine suæ doctrinæ præjudicio. Facit vero gravem catholicis calumniam, quasi Virginem Deitatis ipsius parentem, immo et deam dicerent, vel certe sentirent cum Ario, Eunomio et Apollinari naturas confundentibus in Christo; nec minorem conflaret invidiam, quasi duas ob rationuculas, easque levissimas, venissent in opinionem Θεοτόκον.

In hoc sermone refellendo Cyrillus insumpsit totum fere suum librum primum ac secundum de quinque, quibus contradixit blasphemis Nestorii (Lib. i et ii Contradict.). Quod eximium opus merito quispiam appellaverit apologiam Procli: in eo enim respondet Cyrillus iis fere tantum sermonibus qui a Nestorio dicti sunt adversus Proclum. Nam primus et secundus liber de Virgine Θεοτόκῳ et Deo nato est; tertius de Deo sacerdote; quartus et quintus majori ex parte de Deo passo et mortuo: quæ res fecit ut idem sermonibus ordo a nobis tribueretur. Duce tantum posteriores sermonis partes reperiuntur apud Mercatorem, reliquæ ex opere Cyrilli mox laudato suppletæ sunt. Omnes Græcæ habentur.

ideo mulier dicitur animæ genitrix, quia peperit animatum, sed potius hominis genitrix: sic quoque beata Virgo, etsi peperit hominem, simul cum illo pertransiente Dei Verbo, non ideo est Dei genitrix: non enim Verbi Divinitas a beata Virgine initium cepit, sed erat natura Deus.

6. De beato Joanne Baptista prædicatur a sanctis angelis, implendum esse infantem Spiritu sancto, adhuc ex utero matris suæ (Luc. i, 15); atque ita beatus Joannes Baptista Spiritum sanctum habens editus est. Quid igitur? Appellabisne ipsam Elisabeth Spiritus genitricem? Huc animum referte, ac si qui in vobis fuerint qui ad ea quæ dicuntur, tamquam ad inaudita et insolita, moveantur, veniam date illorum imperitiæ.

7. Audi etiam aliud ipsorum testimonium, si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent. Ecce Dominum gloriæ dicit. Non sic appellat humanitatem, sed Divinitatem; hoc autem est hominum summam illam copulationem distrahentium: cum enim dicis hunc non esse Dominum, illam esse, tu nudum hominem facis Christum. Quid ergo sub ecclesiastica persona dicis, hæretice? Dominusne est etiam ipse homo, an secus? Siquidem Dominus, communicant inter se quæ dicuntur. Sin minus, noli tu, cum nudum ac simplicem hominem Christum facias, mihi hoc probum impingere. Audiamus beatum Paulum aperte clamantem quisnam sit ille crucifixus. Audi igitur apertissime ejus vocem: Etenim crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. Si crucifixus est ex infirmitate, quis infirmatus est, hæretice? Ille Deus Verbum?

8. Vide quid accidat, hæretice. Non invideo nomen Virgini *Χριστοτόκος*: fateor enim reverendam esse eam quæ conceperit Deum; per quam transierit Dominus omnium; per quam iustitia sol illuxerit: Deus enim erat Verbum, et cum homine conjunctum, et in eo habitans; sed porro suspicor plausum. Quomodo hoc, quod dixi, transierit, intellexistis? Non dixi, pertransiit, pro eo quod est genitus: non enim ita facile meæ sententiæ obliviscor. Transiisse Deum per Virginem *Χριστοτόκον*, a Scriptura perdoctus sum; natum, non edoctus sum.

9. Nusquam divina Scriptura Deum ex Virgine *Χριστοτόκον* asserit natum; sed Jesum Christum, Filium, Dominum. Hæc omnes confiteamur: quæ enim docuit divina Scriptura, qui non statim accipit, miser est. Surge, accipe puerum et matrem ejus (Matth. ii, 13). Hæc angelorum vox est, immo tua. Fortasse generationem ipsius noverat archangelus. Surge, et accipe puerum et matrem ejus; non dixit: Surge et accipe Deum et matrem ejus.

SERMO VI

De dictis Epistolæ Apostoli ad Hebræos: Considerate apostolum et pontificem confessionis nostræ Jesum, etc. (Hebr. iii, 1).

1. Apostoli nomen in Christo audientes, Deum Verbum male intelligunt apostolum esse. Legentes item pontificis vocabulum, Deum esse imaginantur pontifi-

cem, mira clementia. Quis enim apostoli officium audiens, non statim videat hominem demonstrari? Quis summi sacerdotis nomen audiens, Divinitatis naturam ad sacerdotis ministerium vocet?

2. Si enim Deus pontifex est, quis erit qui officio ejus debeat coli? Si Deus oblaturus est sacrificia tamquam pontifex, nullus erit cui offerantur Deus. Quid enim dignum jam Divinitate est, si tamquam inferior offerat sacrificia superiori?

3. Unde igitur eis Deus appellandus pontifex visus est, qui sacrificio, secundum sacerdotii ritum, ad profectum suum omnino non indiget? perpetuus quippe possessor est Divinitatis. Ex hominibus nempe electus, atque susceptus pontifex, pro hominibus constituitur apud Deum (Hebr. v, 1).

4. Non angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit (Hebr. ii, 16). Numquid semen Abrahæ est ipsa Divinitas? Audi consequentem etiam vocem: Unde debuit per omnia fratribus similis fieri (Ibid., 17). Numquid Divinitati? Quos enim Deus Verbum habere potuit fratres similes sui?

5. Respice etiam illud, quod his dictis adjungitur: Ut misericors fieret et fidelis pontifex ad Deum; in eo enim, in quo passus est et ipse tentatus, potest et his, qui tentantur, auxilium ferre (Ibid., 18). Qui igitur passus est, ille est pontifex misericors; patibile autem templum est, non hic qui vivificator est Deus.

6. Semen Abrahæ is est qui heri et hodie, secundum Pauli apostoli vocem (Hebr. xiii, 8); non ille qui dixit: Antequam Abraham esset, ego sum (Joan. viii, 58). Similis hic fratribus per omnia (Hebr. ii, 17); qui humanæ animæ corporisque suscepit fraternitatem, non ille qui dixit: Qui me videt, videt et Patrem meum (Joan. xiv, 9).

7. Missus est autem ille, nobis consubstantialis, et unctus, et prædicans captivis remissionem, et cæcis visum: Spiritus enim Domini super me, propter quod unxit me; pauperibus evangelizare misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, et cæcis visum (Isai. lxi, 1).

8. Cum porro de Christo diceret quod missus esset denuntiare captivis remissionem; Apostolas addidit hoc etiam, et dixit: Hic qui fidelis Deo factus est pontifex (Hebr. ii, 17). Factus est enim hic, non perpetuo antea fuerat. Hic paulatim in pontificis præfecit, hæretice, dignitatem. Audi vocem tibi hoc evidenter declamantem: Qui in diebus, inquit, carnis suæ precessus supplicationesque ad eum qui posset salvum a morte facere, cum clamore valido et lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia; et quidem cum esset Filius, didicit ex illis quæ passus est obedientiam, et consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ (Hebr. v, 7).

Consummatur autem id quod paulatim proficit, hæretice, de quo etiam et Lucas in Evangelio clamat: Jesus proficiebat ætate, et sapientia, et gratia (Luc. ii, 52). Quibus congrue etiam Paulus dicens: Consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, appellatus a Deo pontifex secundum or-

dinem Melchisedech (Hebr. v, 6). Hic ille cum Moze, A quoad ducendi exercitus typum, comparatus: ille *scem* *Abrahæ* vocatus, ille *per omnia similia fratribus*, ille *tempore factus pontifex*, ille *per passionem consummatus*; ille *qui in quo passus est, ipse tentatus, potest tentatis auxiliari*; ille *secundum ordinem Melchisedech pontifex appellatus*. Cur igitur diversa sentis a Paulo? Cur impassibilem Deum Verbum corpore terreneo commiscens, passibilem pontificem facis?

Cum sit igitur nobis hic solus pontifex condolens, et cognatus, et firmus, de ejus fide nunquam depellamini. Ipse enim nobis ex promissa benedictione, ex semine Abrahæ missus est, utpote pro se, et pro suo genere, corporis sacrificium offerens.

SERMO VII.

Qui quartus in Proclum.

^a *Adversus eos qui propter conjunctionem, vel divinitatem Verbi mortificant, vel humanitatem deificant.*

1. Contumelias quidem in me hæreticorum arbitrator tamquam ^b delirantium machinas, et horum in mare comminatas submersiones, perturbationum quoque desideria, et persecutionum nova que inten-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Dubitare non licet quin sit verus hic heresiarchæ fetus: neque enim fallit fides eorum qui non meminerunt tantum ipsius, sed etiam proluxa inde fragmenta retulerunt.

Cyrrillus. *Miserunt, inquit, huic diacono qui rerum ecclesiasticarum curam gerit, duas chartulas; nam quidem compositam a Photio forsitan, aut ab alio quolibet, adversus librum meum, quem ad monachos edidi; et aliam veluti in speciem quæstionis, inconvenientem habentem etiam titulum, hoc modo: ADVERSUS EOS, QUI PROPTER CONJUNCTIONEM, VEL DIVINITATEM VERBI MORTIFICANT, VEL HUMANITATEM DEIFICANT. Prefatio autem sic se habet, CONTUMELIAS, etc. Deinde conatur ostendere quod corpus passum sit, et non Deus Verbum, etc. (In epist. ad cleric. suos Constant. existentes, parte 5).*

Ex eo 'em refert proluxa fragmenta excerpto 8, 9, 10, 11, 12, apud Mercatorem. Refert quoque libro primo Contradictionum, p. 14; libro secundo, p. 52, 54, 58; libro quinto, p. 134, 138, editionis Græco-Latinæ Parisiensis. Refert item in responsione ad objectiones Orientalium adversus tertium anathematismum: quibus ex locis Græcum textum desumpsimus.

Obolata sunt in concilio Ephesino (Parte 2, act. 1) excerpta quædam ex libris Nestorii. Pertinent ad hunc sermonem, quæ 7, 8, 14, 19, numero recensentur: et hinc quoque Græca accepimus.

Titulus, ut modo dictum est, repeti debet ex epistola Cyrrilli ad suos clericos.

^b Erat in utroque manuscripto codice, *infantium rapinas*, manifesto vitio, quod ex Cyrrilli loco mox citato emendandum putamus, quamquam nec ipse textus Cyrrilli admodum verus est, sive Græcus concilii Ephesini textus, sive Mariana versio consulatur. Sic autem se habet: τὸ δὲ προσέειπον εἰς τοὺς παρὰ τῶν αἱρετικῶν ληδορίας, ὡς ἐπὶ σάραρον, vel ἐπὶ λήραον γενομένης ἐπιτίμιας. Interpres Romanus ita vertit: At vero proventum hæreticorum convicia tamquam petulantius facta insectatur. Mercatoris prefatio autem sic se habet: In contumelias quæ ab hæreticis durissimæ irrogantur; nullo, aut non apposito uterque sensu. Legi, nisi fallor, debet: Contumelias quidem hæreticorum in me arbitror, tamquam delirantium machinas, vel tamquam a deliris factas, vel tamquam ab induratis factas, prout nempe legi potest, vel

duntur molimina, et indigentium negligentiam, quam nobis obijciunt, et aliorum in nos garulicatis deliramenta, tamquam ranarum ego strepitus rideo: aut certe quantum infantum jactura, aut castra contemno, qualia propheta quondam deridebat dicens: *Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum* (Ps. LXXII, 8).

2. Nihil autem illo est pastore miserius, qui luporum laudibus gloriatur, quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ovibus magna perniciēs. Nullus igitur pastorum placere lupis et gregibus ovium potest; illorum ergo, sicut prædixi, despiciam voces, Domini contra eos proferens dicta: *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali* (Matth. XII, 34)?

3. His tamen sensibus, quibus contra Dominum B armantur, obsistere et adversari necessarium est. Mortalem enim vivificatricem Deitatem appellant, et in theatricas fabulas Deum Verbum audent deducere, tamquam idem sit pannis involutus, et mortuus, pro nefas! Ut Dominus Christus in nos benignitatem suam extenderet, periclitatur apud eos de ^a Deitatis dignitate decidere.

ἐπὶ σάραρον vel ἐπὶ λήραον. Primam lectionem elegimus, utpote conformiorem corruptis manuscriptorum codicum vocibus. — *Infantum rapinas*. In veteribus libris scriptum est *infantum rapinas*; quod cum Garnerius intelligeret esse admodum mendosum, reposuit *delirantium machinas*. Nobis veram lectionem indicavit R. P. Joannes Commisus e Societate Jesu. Apinas et tricas antiqui dicebant res futes ac nugatorias, metaphoræ dictæ ab Apina et Trica, Jambus urbeculis Apulicæ quas Diomedes delevit. Plinius lib. III, cap. 11: *Diomedes ibi delevit gentes Moradorum Dardaniarumque et urbes duas que in proverbii ludicrum vertere. Apinam et Tricam*. Martialis lib. I, epigr. 114:

Quæcumque lusi juvenis et puer quondam,
Apinasque nostras.

Idem lib. XIV, epigr. 1:

Sunt apinæ tricaque et si quid vilis istis.

Vide Adagia Erasmi. BALUZ. — ... Nec intelligebam quid apinæ commune haberent cum *submersioibus*. Consului Baluzii notas; vidi librorum antiquorum scripturam, *rapinas*; intellexi, amplexus sum. Solent quippe matres parvulos suos terrere per minas rapinæ ac submersiois; quod rapientur a fera et per similia *μορμολοκία*. Nec dubium aut hoc respexerit heresiarcha. COTELER. Mon. Eccl. Gr. t. III, p. 600.

^c Cyrrillus in Encomio virginis dicto Ephesi de Nestorio: *Facultates, inquit, pauperum cum cupidis hominibus largitus, speravit eorum ope expugnarum iri veritatem, et per nefarii questus cupiditatem, in naufragium incidit miseriam*, etc. Certe collegisse pecunias Nestorium, tum Constantiнопoli, cum potitur rerum, tum postea, cum in laura sancti Euprepii beneficiis amicorum cumularetur, intelligere possumus ex edicto quo Theodosius jubet hæreticum deportari, omnique ipsius bona Ecclesiæ Constantinopolitanae addici, ut augustissimi illius loci opes, cujus ille sacra mysteria prodidit, auctores evocant.

^d In eum locum intendebat Cyrrillus, cum scriberet: Nuncquid igitur ipsum, propterea quod factus est caro, ante omnia existendi decus et gloria a se abdicasse existimabimus? Nullo modo. Illud vero potius sapienter cogitamus. Filius. licet in carne factum, non privari tamen a Patre his quæ ipsi naturaliter sunt prærequisitis; sed ab eo nihilominus, ut eum agnoscat. Hæc s.

4. = Audi, miserrime, et quamvis rabidus, curam ad te sanitatis admitte: non occidit Pilatus Deitatem, sed Deitatis vestimentum; non Deus Verbum sindone a Joseph involutus sepulture mandatus est. Quomodo enim ille hoc poterat pati, qui tenet circulum terræ, et omnes habitantes in ea, tamquam locustas, sicut ait propheta (Isai. xl, 22)?

5. Sed quis ille est, qui involvitur linteis sepulture? Audi evangelicis vocibus personari: *b Venit homo dives ab Arimathia, cui nomen erat Joseph, qui et ipse fuerat discipulus Jesu. Ille adiit Pilatum, et postulavit corpus Jesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus; et accipiens corpus illud Joseph involvit in sindone munda; et posuit illud in monumento (Matth. xxvii, 57). Ter dixit corpus, et nec semel meminit Deitatis; nec enim vulneraverant milites lancea Deitatem. Sed quid est quod ab illis est vulneratum? A Joanne docere: Unus, inquit, militum lancea sua pupugit latus ejus (Joan. xix, 34) Et audi adhuc argumentum, quo constat Deitatem minime vulneratam. Exiit, inquit, statim sanguis et aqua (Ibid.).*

6. Non ipse mortuus est, qui vivificat; qui enim subsisteret? qui mortuum suscitaret? Venit homines mortuos suscitare: nam ipse mortuis invenitur auxilium ferre jacentibus; non ipse tamquam jacens auxilii inops esse.

Non est mutatus conjunctione seu societate hominis

A Deus; ipse enim est, qui per prophetam clamat: *Ego sum, ego sum, et non sum mutatus (Mal. iii, 6)*. Et iterum: *Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient (Ps. ci, 28)*. Sed unitus humane naturæ, et Deitatis eam complexibus stringens *c* in altum levavit, manens id quod existebat.

7. Ipse propterea Petrus de primitiis nostris prædicans, et illam altitudinem narrans, quam huic visibili nature contulit Deus: *Hunc, inquit, Jesum suscitavit Deus (Act. x, 40)*. Non ergo mortuus est Deus, sed suscitavit.

8. Audi Petrum dicentem, o Apollinaris. Audi cum Apollinare tu quoque impietas Ariana. *Hunc, inquit, Jesum suscitavit Deus; hunc qui paret; hunc quem oculi intuentur, qui affixus est ligno, qui ^d palpatus est manibus Thomæ, qui ad eum clamavit: Palpate et videte quia spiritus ossa et carnem non habet, sicut me videtis habentem (Luc. xxiv, 39)*. Et his certior vocibus factus, ipsius palpati et crucifixi corporis resurrectione, mira hæc facientem glorificabat Deum: *Deus meus, dicens, et Dominus meus (Joan. xx, 28)*. Non illud quod palpaverat, appellans Deum; nec enim indagatur Deitas isto palpatu. Si enim Deum Verbum cognoscere, vel addiscere palpatu isto Thomas inciperet, dixisset sine dubio ad eum Dominus: *Contracta et vide, quia spiritus sum et Deus. Nunc autem ^e diverso palpa, inquit, et vide, quia spiritus non*

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

humano habitu spectandum præbuisset. Non ea namque de causa factus est homo Unigenitus, Dei Verbum, ut excideret a Divinitate; sed potius in ipsa quoque assumptione carnis suam nihilominus excellentiam retineret et gloriam (Hom. paschal. 17).

a Ad Proclum convertit orationem, tacito nomine, propter populi gratiam, qua plurimum pollebat. Dixerat enim ille (Orat. paneg. parte 22): *Ipse enim ex spinis coronam portavit, ut spinarum sententiam dissolveret; ipse in sinu Patris, et in ventre Virginis; inter ulnas matris, et super pennas ventorum; sursum ab angelis adorabatur, et deorsum cum telonibus recumbebat; seraphim non prospiciebant præ reverentia, et Pilatus interrogabat; serpens percutiebat, et creatura tenebatur; in cruce figebatur, et thronus gloriæ nudus non erat; in sepulcro jacebat, et celum extendebat sicut pellem; inter mortuos reputabatur, et infernum spoliabat; deorsum quasi seductor calumniabatur, et sursum a sanctis glorificabatur. O stupendum mysterium! — Ponens lauda subnotat Baluzius: « Ita codex Bellovacensis. Gerberonius addit Accedat; Garnerius Audi, qui putat orationem tacito nomine converti ad Proclum. » Edit.*

b Theodoretus hunc locum iisdem fere verbis descripsit, immo et auxit (In Impatibili). Cum autem sero esset factum, venit quidam homo dives, etc. Vide quoties corporis mentionem faciat, ut Divinitatem blasphemantium ora obturet. Idem fecit beatissimus Marcus, etc. Mirare igitur consonantiam cernens, et consonanter continentique repetitionem corporis nomen. Celeberrimus quoque Lucas similiter narravit, quod Joseph corpus petierit. Divinissimus autem Joannes alia quoque adiecit: Rogavit Pilatum Joseph ab Arimathia, etc. Vide quoties facta corporis mentione, et postquam hoc cruci affixum fuisse, et hoc Joseph a Pilato petiisse, et hoc de ligno deposuisse, et hoc linteis cum myrrha et aloë involvisse dixerat, personæ nomen tunc posuisse, et Jesum in monumento positum dixisse. Hæc de causa et magis dicit: Venite, videte ubi positus erat Dominus; communem nomine corpus appellans. Sic enim et

c nos loqui solent: In hoc loco ille sepultus est; et non dicimus illius corpus, sed ille; omnis autem sanæ mentis scit nos loqui de corpore. Sic autem loqui consuevit sacra Scriptura. Mortuus, inquit, est Aaron, et sepelierunt ipsum in Or monte, etc. (Num. xxxiii, 37); mortuus est Samuel, et sepelierunt ipsum in Arimathe (1 Reg. xxv, 1); et ejusmodi alia innumera. Hunc morem observavit divinus Apostolus, cum mortis Domini mentionem faceret. Tradidi enim vobis, inquit, in primis, quod et accepi, quod Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundum Scripturas, et quod sepultus est, et quod resurrexit tertia die, secundum Scripturas (1 Cor. xv, 3), et quæ sequuntur. Idipsum repetitur libro quinto Hæreticarum Fabularum cap. 18.

e Eodem exemplo abusus erat sermone primo. Vidit Deus naturam collapsam, eamque Deitatis potentia apprehendit elisam, et illam tenens, et munens quod erat, in altum sublevarit. Exempli causa quod dicitur, nosce; si jacentem elevare volueris, nonne continges corpus corpore, et te ipsum illi conjungendo elisam eriges, atque ita illi conjunctus ipse matres, quod eras; sic et illud incarnationis æstima sacramentum (Serm. 1 num. 8).

d Opera pretium est consulere Cassianum super ea re, Locum enim hunc tractat ut probet Divinitatem Christi, evertitque Nestorii sensum, et alia refert lectu digna, non tamen quæ spectent hunc sermonem, quippe quem non vidit, sed primum potius. Sic autem habet: Quid proclamavi? Dominus, inquit, meus, et Deus meus! Numquid dixit hoc quod tu dicis: Homo, et non Deus; Christus, et non Divinitas? Corpus utique sui Domini tetigit, et Deum esse respondit. Numquid discretionem aliquam hominis et Dei intulit? Aut carnem illam Θεοδότης, ut tu ais, id est, susceptricem Deitatis imaginem nominavit? vel more impietatis tuæ, eum quem contigit, non propter se, sed propter eum quem in se receperat venerandum esse memoravit? Sed subtilitatem hanc discretionis tuæ apostolus Dei forte non norat (Lib. ii de Incarnat. c. 15).

sum : nam spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habentem (Luc. xxiv, 39). Me scilicet, quem secundum id quod videtur et paret videtis esse compositum, et secundum corporis substantiam esse contrectabilem cernitis.

9. Non enim, Apollinaris, ossa et caro est Deitas Verbi paterni. De isto palpabili clamat Petrus : *Hunc Jesum suscitavit Deus* (Act. x, 40). Dextera itaque exaltatus est Dei, non tamen dextera adjuvante Verbum. O insania Ariana ! Promissione quoque sancti Spiritus accepta a Patre (Act. ii, 33), effudit hunc, quem vos videtis et auditis.

10. Et audi Paulum de Deo ratiocinantem, et illam inconvertibilem Dei et hominis exponentem conjunctionem. *In forma, inquit, Dei constitutus, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinaniuit, formam servi accipiens* (Philipp. ii, 6). Sic et in aliis quidem, inquit, locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit et sæcula, qui est splendor gloriæ (Heb. i, 2). Prorsus filium caute eum, et splendorem gloriæ nuncupat, et positivum hæredem : « hæredem quidem positivum secundum carnem; splendorem autem gloriæ paternæ secundum Deitatem, quia nec discessit incarnatus a similitudine, quæ ei cum Patre est. Propter quod et Paulus inquit : *Qui est splendor gloriæ*; ne forte cum audisset quispiam : *Erat in forma Dei*; tanquam transeuntis et commutate suspicaretur eum esse naturæ.

11. Joannes quidem Verbi et Patris adinvicem cœternitatem describendo, utebatur his dictis : *In principio erat Verbum* (Joan. i, 1), Est prætermittens; non enim dixit : *In principio est Verbum*, et Verbum est apud Deum; sed : *In principio Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum*. Querebatur enim quæ prima esset existentia sive essentia ejus qui hominem gessit.

12. Paulus autem omne simul quod accidit narrat, et incarnatam essentiam, et incarnatæ Deitatis unionem incommutabilem ac semper manentem, propter quod et scribens clamabat : *Hoc sentiat in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset constitutus, semetipsum exinaniuit, formam servi acci-*

piens (Philipp. ii, 5). Non dixit : *Hoc sentiat in vobis, quod et in Deo Verbo, qui cum in forma Dei esset constitutus, formam servi accepit*. Sed accipiens Apostolus Christi nomen, tanquam duarum naturarum appellationem significativam, absque sui periculo, eum, et servi formam, et Deum nuncupat irreprehensibiliter : his divisio quæ ad naturam duplicem significandam dicuntur; et non hoc solum christianis prædicans, quia incommutabilis est Deus Christus, sed et benignus, formam servi accipiens, et quod subsistebat existens, ut noveris non mutatum post unionem, sed visum simul benignum et justum : mors enim pro impiis sine peccato carnis est ejus; et quod eam pro inimicis non refugit, inæstimabilis benignitatis est gratia. *Vix enim, secundum Paulum, pro justo quis moriatur* (Rom. v, 7)?

13. Suscipere autem humanum genus per hominem, et reconciliare Adam, multa justitiæ circumspexit : justum enim erat naturam quæ offenderat, hanc denno Deo placitam liberare; et justum est obnoxiam quondam, quæ debitum incurrit, absolvere : irreprehensibilem namque et sine querela hominum natura debebat Deo conversationem; sed deficiebat in exsolutione. « Negligentiæ enim passionis animam huc atque illuc trahentes, nudam eam a virtutibus impellebant, et rari erant pietatis ac justitiæ professors : et tunc illi, ad illius temporis paupertatem, qui viderentur vel putarentur esse professores? per universum autem terrarum orbem debitum erat : *Omnes enim, inquit, peccaverunt, et egent gloria Dei* (Rom. iii, 23). Peccati fenus quoque crescebat.

14. Quid ergo Dominus Christus? Peccatis obligatum videns genus humanum, et indignum ad redhibitionem, non imperio exsolvit debitum, ne justitiam benignitas læderet; et hujus rei testis Paulus apostolus clamans : *Christus, inquit, quem proposuit Deus propitiatorium per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ ejus* (Ibid., 25); ut ostendatur, inquit, benignitas justa, non sine judicio passim et utcumque donata : propterea Christus debentis suscepit personam naturæ, et per eam debitum tamquam Adei filius reddidit.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Inde patet quo merito Elipandus dicitur ad Nestorianismum declinasse : duos enim perinde ac Nestorius filios admisisse ex eo convincitur, quod unum fateretur, qui naturalis; alterum, qui adoptivus : hoc enim esse hæredem positivum fieri, quod adoptari. Ex eo, inquam, convincitur, siquidem fieri non potest ut in eandem personam utraque simul ejusdem parentis filietas conveniat.

† Ex hoc loco desumptum est quod septimo loco refertur in concilio Ephesino, quodque nono apud Cyrillum, atque etiam in responsione ad objectionem Orientalium adversus tertium anathematismum. Eadem fere Nestorius habet in epistola secunda ad Cyrillum : *Paulus cum divinæ incarnationis memoriam faceret, incipiens subjungere quæ sunt passionis, prius posuit, Christus, communique, ut paulo ante dixi, nomen naturarum*. Tunc decentem infert sermonem, sive rationem utriusque; etenim ait : *Hoc sentiat in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem*

Deo (Philipp. ii, 5). Sed ne ad unumquodque loquar : *Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* (Ibid.). Quoniam igitur cœperet mortis facere mentionem, ut ne quis hinc Verbum Deum passibilem suspicaretur, posuit, *Christus, tamquam passibilis et impassibilis essentia, in singularitate personæ, significativum vocabulum, ut impassibilis et passibilis Christus sine periculo nominetur, impassibilis quidem Deitate, passibilis vero natura corporea* (Nestor. in epist. 2, ad Cyrillum num. 6 et 7).

‡ Forte legendum est, *Neglectæ enim passionis*. Gerberonius edidit *passiones*. Garnerius putat legendum esse, *Neglectæ enim passionis*. Quid si legamus *pensionis*, ut continuatur metaphora de debito et exsolutione? BALUZ.

§ Corrigit possessores Baluzius, notatque ad calicem : « Hanc lectionem et hic et paulo post præferunt veteres libri, quam confirmare videntur hæc verba habita inferius; *primitias massæ suæ naturæ cum possedit*. Garnerius utrobique reposuit *professoras*. Etenim.

45. ^a Apertebat enim debitum lucentem ex genere A
 teduci ejus qui nō aliquando contraxerat; ex muliere
 debitum, ex muliere absolutio: sed discite debitum, ut
 discas retributionem.

Esce causa Adam pœnæ debitor factus est. Solvit
 hanc Christus in deserto esuriens, diaboli super escæ
 refectione consilium spernens.

16. Hic Divinitatis contra Deum appetitæ reatum
 incidit, cum audisset a diabolo: *Eritis tanquam dñi*
 (*Genes. iii, 5*), et escam promptus invasit. Sed hanc
 Christus exsolvit, quando demoni potentiam promit-
 tenti, hæc enim ad eum dicebat: *Omnia tibi dabo, si*
prociðens adoraveris me (*Matth. iv, 9*), et ejus vocem
 ipse respuens respondebat: *Vade, Satana; Dominum*
Deum tuum adorabis, et illi soli servies (*Ibid., 10*).

17. Ex inobedientia in ligno pœnæ Adam debitor
 fuit; reddidit et hanc Christus in ligno obediens sa-
 ctus (*Philipp. ii, 8*). Propterea et Paulus ait: *Chiro-*
graphum peccatorum nostrorum, quod erat nobis con-
trarium, tulit de medio, affigens illud cruci (*Col. ii, 14*).
 Et qui reddebat pro nobis, Christus est; in ipso au-
 tem nostra debitum natura solvebat. Personam enim
 ejusdem nature suscepit, cujus passionem in sua
 passione solvebat, quia habemus redemptionem in san-
 guine ipsius, ut dictum est a Paulo (*Eph. i, 7; Col.*
i, 14).

18. Vide nunc naturam nostram in Christo apud
 Deum causam adversus diabolum perorantem, et
 justis hisce utentem allegationibus: *Injuria opprimor,*
justissime judex, diabolus me iniquus impugnat, evi-
denti adversus me utitur impotentis tyrannide. Esto
priorem Adam tradiderit morti, quia ejus peccati
ocasio fuit; secundam Adam, quem ex Virgine figu-
rasti, ob quam, rex, noxam crucifixit? Qua etiam
causa latrones cum ipso una suspendit? Cur qui pec-
catum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus, cum
iniquus est deputatus (*i Petr. ii, 22; Luc. xxii, 37*)?

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Huc respiciebat sanctus Cælestinus cum scribe-
 ret Nestorio: *Hoc loco, quia opportunitas sermonis ex-*
poscit, tacere non possumus quod stupemus. Legimus
quam bene teneas originale peccatum, qualiter ipsam
naturam asseris debitoricem, et eum debitum merito red-
dere, qui descendit de genere debitoris. Quid tecum sa-
ciunt, qui sunt hæc negando damnati (*Epistola ad Nes-*
tor. ii, p. vi, Eph. c. 18)? Verum non obscure osten-
 dimus in notis ad Nestorii sermones adversus Pela-
 gianos, Nestorium de solo debito moriendi contracto
 per peccatum Adami locutum fuisse, saltem aperte;
 non item de morte anime, quod tamen catholica fides
 postulat. Et vero inducit natura humana oras
 apud Deum, petensque liberari per Christum a mi-
 seris ex Adamo contractis (*Num. 18*); nec tamen ubi
 alterius fit mentio, quam quæ ad mortem corporis
 pertinet. Atque hinc lucem accipit quod diximus de
 concilio Constantinopoli coacto, ubi Manichæ con-
 sessionis damnati sunt, qui dicerent primum homi-
 nem antiqua mortuum diaboli opera.

^b ^c Garnerius (inquit Batuz hic reponens potesta-
 tem) emendavit posteritatem, eamque emendationem
 ego puto esse bonam. Non ausus sum tamen disce-
 dere a scriptura veterum librorum. » Edit.

^e Revocare non licet in dubium quin hic locus sit
 excerptus a Cyrillo, relatusque numero undecimo:
 nam et antecedentia et consequentia hinc excerpta
 constat, et undecimo numero prælegitur: *Et post*

An forte execranda ejus intentio non manifesta est?
 Aperte mihi tanquam imagini tuæ, Domine, invidet.
 Sine ulla occasione irruens in me, subvertere me ni-
 titur; sed tu mihi justum te judicem tribue. Iratus es
 mihi causa prevaricationis Adæ, pro quo si habes
 Adam sine peccato tibi conjunctum, ut propitius
 exoro. Esto propter illum corruptioni me tradideris,
 propter hunc de incorruptione participa. De mea
 uterque eorum natura est. Sicut prioris in morte par-
 ticeps fui, et immortalis vitæ secundi particeps fiam.
 Indubitatis et inexpugnabilibus firmor allegationibus.
 Omnifariam adversarium supero. Si de corruptione,
 quæ ex Adam mihi facta est, controversiam moverit,
 ex illius qui peccatum non fecit vita ego e diverso
 præscribam. Et si me ille ex illius accusat inobe-
 dientia, ex hujus eum obedientia reum ego constituam.

19. Hunc de diaboli victoria Christus agens trium-
 phum: *Nunc judicium, inquit, est mundi hujus; nunc*
princeps mundi mittetur foras (*Joan. xii, 31*). Sicut
 enim protoplasti tenuit diabolus culpam adversus
 omnem ejus ^b posteritatem, et originariam habuit
 actionem; sic inculpatus in Christo primitias massæ
 suæ natura cum possedisset, adversus diabolum ni-
 tens, ipsis vincebat defensionibus de quibus adver-
 sarius præsumebat: in Christo enim justissime primi-
 tiarum suarum contra eum inculpam originem pro-
 fert, si priores ex Adam reatus causas diabolus in-
 gerit. Et Loc est quod Paulus ait: *Christus mortuus*
est pro peccatis nostris; immo qui et resurrexit, qui est
in dextera Dei, etiam interpellat pro nobis (*Rom.*
viii, 34).

20. ^c Interpellat namque a Christo induta massa
 nostra, libera prorsus ab omni peccato, et oritur in-
 justa defensio contra pœnam nostram, quam ex initio
 ille qui prior figuratus est suo generi intulit: hæc
 suscepti hominis occasio, ut homo per carnem dis-
 solveret, quam per carnem meritis est corruptionem.

^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z
 plura in eodem libro. Mirum tamen utriusque loci tan-
 tam esse tum sententiæ, tum versionis differentiam;
 sic enim se habet undecimum Cyrilli excerptum: *No-*
stra enim natura pro nobis interpellat in Christi usu,
tanquam vestis constituta, inculpabilis originis suæ de-
fensionibus nitens, et quia illud peccatum qui prior
figuratus est, totius generis exstitit causa huic suscipiendi
hominis, a homo, occasio fuit ut per carnem destrue-
retur corruptio, quæ per carnem contigerat. Hujus car-
nis est, non Divinitatis diei tertius sepultura. Hujus pe-
des detenti sunt clavis; hanc sanctus Spiritus in utero
figuravit. De hac Dominus ad Judeos, Solvite, dicebat,
templum hoc, et in triduo suscitabo illud (*Joan. ii, 19*).
 Numquid ego duplicem quemdam Christum solus ap-
 pello, et non semetipsum, et templum solubile, et Deum
 se nuncupat suscitantem? Quod si Deus erat, qui sol-
 vebatur, o Ariane, quod sane in ejus caput blasphemiam
 convertatur, oportuerat dicere: *Solvite Deum*
istum, et in triduo suscitabitur. Si mortuus est Deus, si
sepulturus mandatus, est in me illud in Evangelio di-
ctum: Quid me queritis occidere hominem, qui cerum
locutus sum vobis (*Joan. viii, 40*)? Nunc autem ait:
Quid me queritis occidere hominem, cujus capiti spinea
corona superposita est; hominem, qui dicit: Deus, Deus
meus, quare dereliquisti me (*Matth. xxvii, 47*)? et qui
 triduanam sustinuit mortem. Adoro autem hunc cum
 Deitate, tanquam divina cooperationi auctoritatis.

21. Hujus hominis, non Deitatis, tertii diei sepultura est. Hujus pedes tenti sunt clavis. Hunc Spiritus sanctus in utero figuravit. De hac carne Dominus ad Judæos: *Solvite, inquit, hoc templum, et in triduo suscitabo illud* (Joan. ii, 19).

22. Numquid ego duplicem Christum solus appello? Nonne semetipsum et templum solubile, et Dominum nuncupat suscitantem. Si autem Deus erat, qui solvebatur (quæ in caput Arii blasphemiam convertitur), dixisset Dominus: *Solvite Deum istum, et in triduo suscitabitur*; si Deus mortificatus est in sepulcro, mentitur Christus, qui dixit: *Quid me queritis occidere hominem, qui vera locutus sum vobis* (Joan. viii, 40)?

23. Sed non nudus homo Christus, o calumniator; sed homo simul et Deus: si autem Deus tantummodo existeret, oportebat eum, secundum Apollinarem, dicere: *Quid me queritis occidere Deum, qui vobis veritatem locutus sum?* Nunc autem dicit: *Quid me queritis occidere hominem istum, qui spinis coronatus est; istum, qui dixit: Deus Deus meus, quare me dereliquisti* (Matth. xxvii, 46, seq.)? istum, qui triduanam sustinuit mortem?

24. Adoro hunc autem cum Deitate, tamquam divinæ cooperarium auctoritatis. *Manifestum sit enim, inquit Scriptura, viri fratres, quia nobis per Christum remissio peccatorum annuntiatur* (Act. xiii, 38).

25. Tamquam Dominicæ bonitatis veneror instrumentum. *Estote enim, inquit, invicem benigni et misericordes, sicut et Deus in Christo donavit nobis* (Ephes. iv, 32).

26. Honoro tamquam consiliorum Dei curiam: *Volo enim vos scire cognitionem sacramenti Dei Patris et Jesu Christi, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi* (Col. ii, 4).

27. Suscipio tamquam formam pro Deo apud nos spondentem. *Qui me misit, inquit, verax est, et ego quæ ab ipso audiui, hæc loquor* (Joan. viii, 26).

28. Beatifico tamquam obsidem pacis æternæ: *Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem mœriæ, solvens inimicitias in carne sua, etc.* (Ephes. ii, 14).

29. Colo tamquam divinæ indignationis propitiatorium. Christum, inquit, proposuit Deus propitiatorium fidei per fidem in sanguine ipsius (Rom. iii, 25).

30. Amo et revereor tamquam mortalium immortalitatis initium. *Ipse enim est, inquit, caput corporis Ecclesiæ, qui est initium, primogenitus ex mortuis* (Col. i, 18).

31. Amplector tamquam speculum divinitatis resplendentis. *Deus enim, inquit, erat in Christo mundum reconcilians sibi* (II Cor. v, 19).

32. Adoro tamquam animatam regis purpuram. *In forma enim, ait, constitutus Dei, semetipsum exinanivit formam servi accipiens, et habitu inventus ut homo* (Philipp. ii, 6).

33. Laudo tamquam manum Divinitatis in vitam me eripientem de morte. *Cum enim exaltatus, inquit, fuero de terra, tunc omnes ad me attraham* (Joan. xii,

A 32). Et quis illo exaltatur, ostendens scriba fidelis, ait: *Hoc enim dicebat, significans quia morte esset moriturus* (Ibid., 33).

34. Admior tamquam januam ad divina introitus. *Ego enim sum janua, inquit; per me qui ingressus fuerit, liberabitur, et intrabit, et exibit, et habitationem inveniet* (Joan. x, 9).

35. Adoro tamquam omnipotentis imaginem Deitatis. *Superexaltavit enim eum, inquit, Deus, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine ejus omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum* (Philipp. ii, 9).

36. Propter occultum adoro quod oculis paret. Inseparabilis est Deus. Ejus qui paret dignitatem non separo, inseparabilis est enim; separo naturas, sed II conjungo reverentiam.

37. Non per se ipsum Deus est, quod in utero figuratum est; non per se Deus est, quod creatum est a Spiritu sancto; non per se Deus est, quod in monumento sepultum est: sic enim essemus hominis et mortui manifesti cultores.

38. Sed quoniam in assumpto Deus, ex assumpto qui assumptus est, tamquam assumpti conjunctus, appellatur Deus. Propterea et crucifixæ carnis demones vocabulum perhorrescunt, crucifixæ scilicet carni conjunctum, non compassum, scientes Deum. Ideo et judex venturus est iste, qui visui paruit, quoniam omnipotenti conjungitur Deitati. *Tunc enim, inquit, parebit signum Filii hominis in cælo, et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute et gloria multa* (Matth. xxiv, 30).

39. Sicut enim rex parva victoria cum his in civitatibus videtur armis cum quibus hostem in bello superavit, et se cum iisdem conspicuum vult esse; sic et omnium Dominus rex cum cruce et carne in suam venit creaturam, cum his armis videndus, quibus impietatem superavit, et judicabit orbem in hominis forma; omnipotenti virtute, secundum Pauli præconium, qui ait: *Tempora ignorantiae despiciens Deus, qui nunc sunt omnibus hominibus præcepit penitentiam agere; siquidem statuit diem, in quo judicaturus est orbem in viro in quo constituit fidem præstare omnibus, suscitans eum a mortuis* (Act. xvii, 30). Quod ideo dictum est, ut nullus mortuam suspiceretur esse Deitatem.

D 40. Nam etsi omnem omnino simul novam Scripturam perscruteris, non apud eam usquam invenies, mortem Dei esse; sed cum scriptum est, aut Christo, aut Filio, aut Domino assignari. Christus enim et Filius et Dominus in unigenito in Scripturis acceptus, duarum significatio est naturarum; et aliquando quidem Deitatem, vel humanitatem, aliquando simul utrumque designat: verbi causa, cum Paulus scribens prædicat: *Qui cum essemus inimici, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus* (Rom. v, 10); humanitatem ejus demonstrat. Quando iterum ipse dicit ad Hebræos: *Deus locutus est nobis in Filio, per quem fecit et sæcula* (Hebr. i, 2); indicat et Filii Deitatem. Nec enim caro opifex est sæculorum, post multa sæ-

cula fabricata. * Ecce Filii Dei et Deitatis, et humanitatis essentiae appellationis conveniens documentum.

41. Interrogemus jam, si nomen hoc, id est, *Christus*, etiam *Filius* accipitur, et hoc ipsum ad utraque designanda pertineat. *Jesus Christus*, inquit, *heri et hodie, ipse idem in sæcula* (Hebr. xii, 8). Sicut enim Deus existens, et homo idem ipse, secundum Paulum, et novissimus et ante sæcula; sicut homo quidem, recens; sicut Deus autem, ante sæcula.

42. Ostensum est igitur tibi quia *Christi* appellatio modo templum, modo inhabitantem Deum in illo demonstrat: exige ubi etiam *Dominus* in Filii persona ponatur, et nunc quidem hominem illum, nunc Deum ostendat. *Venite*, inquit, *videte locum, ubi positus erat Dominus* (Matth. xxviii, 6). Et iterum mulieres tamquam furto a Judæis deflentes ablatum corpus Domini: *Tulerunt*, ait Scriptura, *Dominum meum* (Joan. xx, 13). Et ad Galatas Paulus: *Alium*, inquit, *apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini* (Gal. i, 19). Et iterum ipse ad Corinthios: *Quoties hunc panem manducatis, et hunc calicem bibitis, mortem Domini annuntiat, donec veniat* (I Cor. xi, 26). Et iterum: *Domine, ut video, propheta es tu* (Joan. iv, 19). Hæc cinnia Dominicæ incarnationis sunt documenta, quia neque Deus Verbum erat in monumento projectus. Quomodo enim resurrexit, qui universitatem sustentat verbo potentiae suæ, si jacebat secundum Arium? Sed neque Dei essentiam flebant mulieres, tamquam quæ esset de sepulcro furto subducta. Quis enim suspicetur Deitatem furacibus manibus capessibilem esse? Nec iterum Jacobum Divinitatis habuit fratrem: nec Dei Verbi mortem nos annuntiamus, cum Domini corpore et sanguine pascimur. Dei enim natura sacrificium suscipit, non ipsa sacrificio immolatur; nec propheta Deus, sed dator prophetiæ, ut sit hoc loco *Dominus*, sicut dixi, carnis expressio tamquam habentis Dominicam dignitatem, quæ tamen temperamento, vel admixtione, minime in substantiam transierit Deitatis.

43. Alibi enim *Dominus* demonstrativum est Deitatis, sicut est illud: *Unus Deus Pater, ex quo omnia; et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia* (I Cor. viii, 6). Ex Deitate enim opifex omnium Christus est, non ex humanitate, quæ post creaturam condita invenitur.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Alludit ad extrema verba orationis panegyricæ, quam Proclus ita finit: ἰδοὺ ἀπαδείκτους ἐπαγγελίας τῆς ἀγίας καὶ Θεοτόκου Μαρίας.

^b Perplexus locus et, nisi fallor, corruptus; emendari tamen vel sic potest: *Venit secundum Scripturam Christus in hominis forma omnipotens, ut experimento agnoscat ipse quoque diabolus, quia cum omnibus etiam ipse erat sub dominatione Dei. Quia vero homo ad imaginem et similitudinem factus est, et rex terræ ac dominus constitutus, ab auctore merito ad cælorum etiam regna est sublimatus.* — Hunc locum esse perplexum ac corruptum censet Garnerius, et pro futurum reponi debere *Scripturam*. Hæc tamen emendatio videtur non esse necessaria, quia Mercator respicere videtur ad id quod paulo ante dixerat, Paulum hunc virum qui visibilis fuit designasse judicem esse

44. Alibi autem, sicut dixi, *Dominus* utrarumque rerum significativum est, sicut est: *Domine Jesu, ne statuas illis hoc peccatum* (Act. vii, 59). Et: *Muli mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo demonia ejecimus* (Matth. vii, 22)? Et Paulus: *Quam mihi reddet Dominus justus judex in illa die, non solum mihi, sed et omnibus qui pie diligunt adventum ejus* (II Tim. iv, 8). Vidisti quemadmodum Christus, et Filius, et Dominus est. Quando de unigenito meminit Scriptura, modo humanitatis, modo divinitatis, modo autem utriusque vult existere significativa vocabula.

45. Quid ergo confundis quæ sunt inconfusa? Quid Dei nomen deputas morti, quod a divina Scriptura nusquam in mortis commemoratione profertur? Quid B Paulo clamante, cum audias: *In viro, in quo definit Deus.... suscitans eum a mortuis* (Act. xvi, 31) — tu natam et mortuam inani imaginatione judicas Deitatem.

46. Bene autem et judicem esse venturum, Paulus hunc virum, qui visibilis fuit, designat, quoniam ad imaginem suam a Deo figuratum et regno terræ honoratum hominem escam vermium diabolus præparavit. ^b Venit secundum futurum Christus in hominis forma omnipotentis, ut experimento agnoscat ipse quoque diabolus, qui cum omnibus etiam ipse erat sub dominatione Dei, quia vere homo ad imaginem et similitudinem Dei factus est, et rex terræ, ac dominus constitutus, auctor merito ad cælorum etiam regna est sublimatus.

C 47. Sed nostrum sermonem vestra audientia vincit, et me vinci confessus ad taciturnitatem confugio, optans semper hac cupiditate vestræ audientiæ separari.

48. * Dominicæ itaque humanitatis susceptionem colamus: incarnationis sacramentum hymnis incessabilibus extollamus: susceptricem Dei Virginem cum Deo ratiocinemur: cum Deo ad divina non ekevemus, Θεοδόχον dico, non Θεοτόκον, δ litteram, non x exprimi volens. Unus est enim, ut ego secundum ipsos dicam, Pater Deus Θεοτόκος, id est, genitor Dei, qui hoc nomen compositum habet. Visibilem igitur cum invisibili conjunctam formam cum Deo ad divina deputemus: τῆς φορημένης τῇ φορῶντι συντιμῆς φύσιν, id est, naturam quæ indumentum est Dei, cum eo qui ea utitur honoremus, tamquam radium Divinitatis, ^d ut ita dicam, incarnatæ eam

venturum. BAU.

* Corruptus et iste locus. Restitui debet partim ex Cassiano, ex sermone primo, partim denique ex epistola Cyrilli ad suos Constantinopoli agentes. *Dominicæ itaque humanitatis susceptionem colamus. Incarnationis sacramentum hymnis incessabilibus extollamus. Susceptricem Dei formam una ac pari cum Deo Verbo ratione veneremur. Virginem Dei susceptricem cum Deo ad divina non ekevemus Θεοδόχον dico, etc.* — Cotelierius Mon. Eccl. tom. III p. 595 hunc locum ita corrigit et complet: *Susceptricem Dei virginem ne cum Deo ratiocinemur... δ et χ litteras, non τ et x exprimi volens.* GALLAND.

^d Duplex una in sententia vitium: nam tota expungenda est, cum nihil faciat ad sensum, immo non parum officiat. Quam belle enim omnia hæc expuncta

formidemus tamquam divinæ auctoritatis inseparabile simulacrum, tamquam occulti imaginem vel statuam iudicis. Dividentes naturas, conjungamus honorem; confiteamur duplicem, et adoremus ut unum: duplōm enim naturarum unum est secundum unitatem.

49. Si hæreticus tibi ex persona ecclesiastica mortuum Deum tuum exprobraverit, iratus tu ad dictum reclama: Deus est qui suscitavit de mortuis pastorem ovium magnum (Hebr. xiii, 20); non ipse mortificatus est, et sublevatus. Si te Judæus hominem colere dixerit, apostolicus responde traditionem: *Deus erat in Christo mundum reconcilians* (II Cor. v, 19). Si gentilis causam susceptæ humanitatis petat, assertionem sit remissio peccatorum. Responde ei quæ Pauli sunt: *Quoniam per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum; sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur* (I Cor. xv, 21). Ipsi gloria in sæcula sæculorum.

EPISTOLA PRIMA S. ^b CYRILLI episcopi Alexandrini ad Nestorium, e Græco sermone versa a Mario Mercatore.

1. Venerabiles viri ac fide digni Alexandriam venientes retulerunt nobis ægre aliquid ferre religionem

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

se habent: *Naturam, quæ indumentum est Dei, cum eo qui ea utitur, honoremus, tamquam radium Divinitatis, tamquam divinæ auctoritatis inseparabile simulacrum*, etc. Quod si sententia retinetur, corrigi debet ex iis quæ dicta sunt in notis ad primum sermonem hunc in modum: *Et ita Dominicam incarnationem formidemus*. Facile enim fit et in ut mutari, et Dominicam in dicam converti.

^a Corrige, Si gentilis causam susceptæ humanitatis petat, asserere esse remissionem peccatorum.

^b Cyrillus tres omnino dedit ad Nestorium commonitorias epistolas, quarum una incipit: *Venerabiles viri*; altera: *Garrunt quidam*; postrema: *Cum Salvator noster*. Omnes nunc eduntur interprete Mario Mercatore. Dixi porro tres commonitorias: scripsit enim, opinor, gratulatoriam, cum Nestorius ordinatus est, et paschalem suo tempore. Alterum non obscure si nificant litteræ Cœlestini ad ipsomet Nestorium, immo et apologia Cyrilli ad Theodosium; alteram consuetudo probat. Ista igitur commonitorium prima est, nam et ipsius mentio fit in secunda (Num. 5): *Commonebo te etiam nunc, etc.*, et utriusque in tertia (Num. 2): *Ecce te his scriptis jam tertio convenimus*, etc.

Prima quærelas continet, et aliud fere nihil, præter exhortationem ad penitentiam; habet secunda præterea explicationem fidei, prout ex symbolo Nicæno conficitur; tertia denuntiat pro auctoritate quid faciendum sit, quæque fides subscribenda, ad communionem Ecclesiæ retinendam; mirum vero cur secunda, licet tertiæ concedat plurimum, et utraque in concilio Ephesino lecta sit, sola tamen fiderit sententiis Patrum approbata; sola etiam lecta in concilio Constantinopolitano sub Flaviano, et in Chalcedonensi relecta (Vide sup. dissert. 5).

Datum oportet ann. 429, circa Augustum; nam ad hanc breviter respondit Nestorius per Lamponem presbyterum; et post responsum acceptam, Cyrillus secundam epistolam scripsit, quæ in quinta synodo reperitur consignata mense Meebir, indictione 15, id est, mense Januario, sub finem, ann. 430. Non potuit vero sine idoneo temporis intervallo, Alexandria Constantinopolim epistola Cyrilli, et vicissim Constantinopoli Alexandriam responsio Nestorii transmitti.

A tuam valde, et ad lædendum me cuncta movere, et modis omnibus niti; meque doloris tui volente cavissas addiscere, dixerunt quod epistolam meam ad sanctos monachos circumferant Alexandrini quidam, et odii adversum me excitati atque fastidii tui hanc fecerint causam.

2. Miratus sum igitur, cur non magis tua apud se veneratio reputaverit, quia non primum epistola mea scripta, sed quædam dicta religionis tuæ occasionem perturbationis de fide attulerint: namque non solum chartulas, sed etiam expositiones tuas circumferunt multi, et laboramus corrigendis quicunque ex his sunt depravati: prope enim fuerunt quidam ut jam confiteri minime patiantur quia Deus est Christus, ^c sed potius ὄργανον καὶ ἐργαλεῖον τῆς Θεότητος, καὶ ἄνθρωπος Θεοφόρος (quæ Latine instrumentum, vel sacramentum Deitatis, et homo indutus seu utens Deo, vel portans Deum, possumus dicere). Quid autem horum non est ultra modum absurdum?

3. Nostrum ergo erat irasci super his quæ dixit, sive non dixit religio tua (chartulis enim quæ circumferuntur valde non credo). Quomodo igitur, quæso, nobis tacendum est, cum recta vulneretur fides, et tot tantique quotidie depraventur? An non stabimus

Ex ea vero tria discimus historice utilia. 1° Scriptam esse a Cyrillo epistolam ad monachos circa æstivum aut etiam vernum tempus ann. 429; nam oportuit eam, ut moveret stomachum Nestorio, ex Ægypto deferri Constantinopolim, ibique a nonnullis Alexandrinis circumferri; oportuit item Constantinopoli Alexandriam referri nuntium de commoto Nestorii animo, quæ hujusce epistolæ occasio: ea vero fieri non possunt sine aliquo temporis spatio, eoque non brevi. Ergo cum epistola hæc Cyrilli prima ad Nestorium data fuerit circa mensem Augusti, necesse est fateri epistolam ad monachos scriptam esse, vel æstivo tempore, vel etiam verno. Neque vero potuit prius, cum non aliunde occasio scribendæ nata sit, quam ex Nestorii tractatibus, et sermone præsertim de partu virgineo ad monachos delato; nec sermo illesit habitus Constantinopoli ante nativitatem Christi; vel etiam Alexandriam missus, si credimus auctori Prædestinati (Hæresi 89), nisi prælegendus in festivitàte paschali. Hunc ipsum porro sermonem concitasse turbas inter monachos liquet abunde, ex hac ipsa prima Cyrilli ad Nestorium epistola (Num. 1), in qua Cyrillus a nonnullis scribit, asseri Christum esse tantum instrumentum Deitatis, et hominem Θεοφόρον; quæ verba leguntur in sermone præfato (Num. 5).

D 2° Tractatus Nestorii jam ante hoc tempus delatos Romam (Num. 2), et offensionem peperisse Cœlestino, aliisque episcopis, qui cum eo erant, Cœlestinumque scripsisse cum episcopis, id est, ut interpretor, synodicas litteras ante hoc tempus Cyrillo de causa Nestorii: *Scribunt enim, inquit, nobis vehementer his offensi* (Ibid.).

3° Invidiam factam Nestorio, vel ex eo maxime, quod negasset Virginem esse Θεοτόκον. Negantis autem verba sunt in tractatu de virgineo partu (Num. 5): non quod de voce sola questio moveretur, sed quod ea breviter, prout vel assereretur, vel negaretur, ostenderet quas quisque partes sequeretur in questione post Trinitatem maxima, de vera Divinitate Christi.

^c Respicit in primum sermonem Nestorii, cujus sunt hæc verba: *Non peperit creaturam Creatorem, sed peperit instrumentum Divinitatis, et hominem Θεοφόρον*.

ante tribunal Christi, aut rationem non reddemus, **A** tamquam prepositi ad loquendum, de silentio non opportuno?

4. Quid postremo faciam? Tempus enim loquendi est, vel conferendi cum veneratione tua, interrogante de chartulis quibusdam, quæ nescio quo modo Romanorum episcopo Celestino, cum omnibus qui cum eo sunt episcopis venerandis, quia utrum sint religionis tuæ, an non, habetur incertum: scribunt enim nobis inde vehementer offensi.

5. Quo pacto etiam de Oriente ex omnibus Ecclesiis venientibus satisfaciemus, eosque curabimus, qui contra easdem chartulas murmurant? An arbitraris parvam Ecclesiis esse ortam de hujusmodi tractatibus perturbationem? Omnes sumus in sollicitudine, **B** et in procinctu laboris constituti ad hos corrigendos, ut ad rectum tramitem revocentur, quibus nescio quomodo persuasum sit aliter sapere.

6. Cum igitur harum susurrationum necessitatem et causam tua religio attulerit, quomodo nos existimas jure arguendos? vel quo jure adversum me vociferaris in vanum, et non potius sermonem tuum corrigis, ut totius orbis de te offensio conquiescat?

7. Si in plebe lapsus est sermo, in retractatibus corrigatur. Dignare unam locutionem donare offensis auribus, Dei puerperam, id est, Θεοτόκου pronuntians virginem sanctam, ut curatis iis qui tristitia obnubilati sunt, rectam apud omnes de religione gloriam tenemus, in pace et unanimitate castus plebium celebremus.

8. Quod vero pro fide quæ in Christo est omnia sumus parati tolerare, et vincula, et carceres experiri, et ipsam mortem libenter subire, non ambigat religio tua.

9. In veritate autem dico, quod, adhuc beato Attico constituto in rebus humanis, de sancta et consubstantiali Trinitate liber est elaboratus, * in quo

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Parte prima tomi quarti Operum sancti Cyrilli editionis Parisiensis Græco-Latinæ continentur dialogi novem, in quibus inducuntur colloquentes personæ duæ, Cyrillus et Hermias; octavus inscribitur de Incarnatione Unigeniti, et quod Christus sit unus de Dominis, secundum Scripturas; nonus, quod unus sit Christus per oppositionem; sextus tamen plurima complectitur in idem argumentum. Incertum vero quo de tractatu sermo fiat in presenti; opinor ego magis fieri de sexto dialogo: nam totum opus de consubstantiali Trinitate videtur absolutum septem dialogis, nec plures a veteribus recensentur, et quæ in sexto de Incarnatione, apprime consonant cum scriptis ad monachos. Quidquid octavus et nonus dialogi non carent omni suspitione suppositionis, ut ostendimus alias (In dissert. de libris Cyrilli).

^b Non ea de causa conquestus est Nestorius, cum liber editus tunc temporis non legatur: questus vero est de hæc epistola, quasi inmodeste scripta, cuique nihil ideo respondendum putaret. Vaticinatus quod evenit, majores inde turbæ orituræ; sed fecit presbyteri Lamponis instantia, ut animi sententiam mutaret. Fuit autem presbyter ille Alexandrinus, vir industrius in gerendis rebus, quod constat ex epistola post plures annos ad eum Constantinopoli commorantem a Cyrillo data: missus vero fuerat a suo presule ad deportandas litteras, et agendum cum Ne-

etiam de incarnatione Dominica tractatus uberior continetur, et his quæ nunc scripsi, consonus invenitur. Relegi hunc episcopis et clero, necnon et studiosis auditoribus plebis; edidi vero nulli: forsitan si edidero eum, esse ^b me iterum arbitror accusandum, cum tamen librum composuerim etiam ante ordinationem venerationis tue. Saluta fraternitatem quæ apud te est; te in Domino qui nobiscum sunt salutant.

Religiosissimo et sanctissimo comministro Cyrillo, Nestorius in Domino sal.

Nihil sane Christiana modestia potentius est, nihil firmitus. Ea ut in præsentia per Lamponem presbyterum religiosissimum scriberemus, nos commovit. Cum enim ille de tua pietate referret, multaque vicissim audiret, postremo urgendi finem nullum fecit, donec hæc a nobis impetravit. Quapropter hominis importunitati manus dedimus: nam, ut quod res est ingenue fatear, non mediocrem ejusecunquæ Christiani viri modestia (utpote in cujus pectore Deus inhabitet) timorem mihi afferre assolet.

Proinde quod ad nos ipsos nostraque attinet, etsi non pauca a pietate tua designata sint fraternæ charitati parum congruentia (oportet enim modeste loqui), ita nihilominus affecti sumus, ut solidam animi lenitatem conservare, necnon in pristino benevole amiceque per litteras salutandi officio permanere decreverimus. Quantum vero Lamponis religiosissimi presbyteri vehemens impulsus ille fructum nobis allaturus sit, experientia ipsa demonstrabit. Universam quæ tecum est fraternitatem ego quique mecum sunt salutatam cupimus.

* *EPISTOLA SECUNDA S. CYRILLI episcopi Alexandrini, ad Nestorium; cui impiissime contradicens idem Nestorius respondendum esse putavit. Ex Græco in Latinum.*

1. ^d Garriunt, sicut audio, quidam de existimatione

istorio de motibus exortis: quod ipse Nestorius inuit in suis litteris, quas quia breves sunt, et negotii totius seriem non mediocriter manifestant, subjungendas duxi.

^e In concilio Chalcedonensi (Act. 2) epistola hæc data dicitur mense Meehir, indictione 13. Extenditur autem mensis Meehir Ægyptius a die 26 Januarii ad 25 Februarii. Indictio vero 13 incidit in ann. 450. Data vero videtur ipso die primo Meehir, atque ex synodo, juxta canonem Nicænum, præcedente Quadragesimam. Id vero constat, primo quia solebant veteres primum diem mensis non alia consignare nota quam mensis ipsiusmet nomine; deinde anno illo jejunii initium factum est die 19 Meehir, qui 14 Februarii. Denique ordinaria synodus ante Quadragesimam, eo tempore habebatur, quo inde possent opportune Patres ad suam quietem Ecclesiam redire ante inchoata jejunia. Quod autem ex synodo scripserit Cyrillus, aperte in notis ad tertiam epistolam demonstrabitur.

Hæc porro secunda epistola fere tota contradicit sermonibus Nestorii adversus Proclum, et quarto præsertim, ejus initium: *Contumelias quidem, etc.* ut merito appellari possit Procli defensio; quamquam habet etiam nonnulla pugnantia primo sermoni, qui de virginæ partu aliisque duobus hominibus Procli præcedentibus.

^a Intellexerat Cyrillus ex litteris suorum Constanti-

mea apud religionem tuam, et hoc frequenter, [Baluz. add. processionum videlicet] conventum opportuna tempora aucupantes, [Baluz. occupantes], forsitan arbitantes delectare se aures tuas, adversum nos inequitas voces emittunt; qui laesi quidem in nullo sunt, objurgati autem a nobis, et hoc leniter: unus quod cecos et pauperes vexabat injuria; alter quod contra matrem evaginaverat gladium; tertius quia cum ancilla aurum furatus sit alienum, et quia [Baluz. qui] talem semper habuerit existimationem, qualem nullus provenire, vel gravissimis inimicis, optaverit.

2. Verum non mihi de talibus sermo est, ut neque supra dominum et magistrum, neque supra patres, pusillitatis, quæ mihi inest, modus excreseat: non enim facile est cuiquam, licet vitam suam habeat circumspectam, nequam hominum maledicta vitare, sed illi maledictione et amaritudine plenum os habentes (Ps. xiii, 5), reddent quandoque omnium judici rationem.

3. Convertar autem nunc ego ad id quod me maxime decet; et commonebo te, etiam nunc, tamquam fratrem in Christo, de doctrinæ ratione, et sensu fidei cum omni cautela plebibus prædicando: exhortabor quoque cogitare debere quia si offendatur unus de pusillis illis, qui credunt in Christum (Marc. ix, 41), quam sit intolerabilis indignatio Dei. Si vero sit multitudo lesorum, quomodo, queso, non omni arte studendum est, ut prudenter auferatur offensio, et sanæ fidei ratio insinuetur exposcentibus veritatem?

4. Est autem hoc recte faciendum, * si sanctorum Patrum libros legentes, magni eos momenti esse fateamur; et probantes nosmetipsos, si sumus in fide (II Cor. xiii, 5), secundum quod scriptum est, illorum dictis et irreprehensibilibus definitis nostros sensus plene atque optime roboramus.

5. ^b Sanctum ergo illud et magnum Patrum concilium, ipsum de Deo Patre genitum secundum naturam

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

tinopoli commorantium, quam calumniam pateretur ab Alexandrinis tribus (quartum enim postea absolvit) et ejus impulsu auderent facinorosi homines suum presulem virum sanctissimum criminari; nullus autem scio quid fefellerit Barqum, et sequaces alios, ut opinarentur crimina quæ Cyrillus perditis illis objicit ab ipsis Cyrillo fuisse objecta (Vide notas ad epistolam a Cyrillo scriptam ad suos clericos).

* A scriptoribus ecclesiasticis accusatur Nestorius, quod in sanctorum Patrum libris parum esset versatus, quodque eos præ animi timore parvi faceret; factionis ille spiritus impulit Eutharium ut primo secundoque sermone inveheretur in eos qui multitudine sola veritatem dijudicant, quique jubent sua quemque fide contentum non scrutari Scripturas, et ex eorum præscripto loqui.

^b Hoc argumento utitur Cyrillus, tum in præsentem, tum in epistola ad monachos Aegypti, quia eodem abusus erat Nestorius sermone tertio, cum diceret: Vos autem oportet nasse, quod modo venit in recordationem concilii Nicæni, quod nusquam eorum est dicere, quia Verbum Deus natum est ex Maria virgine. At enim: Credimus in Deum Patrem omnipotentem, etc.

† Reprehendit inscriptionem calumniosam septimi sermonis: Adversus eos qui propter unionem, aut divinitatem Verbi mortificant, aut humilitatem deificant.

unicum Filium, Deum de Deo vero, lumen de lumine, per quem omnia creavit Pater, descendisse, incarnatum esse, atque hominem factum resurrexisse tertia die, et in cælum ascendisse, defunctum.

6. Hæc etiam nos scita hac ratione sequentes, quid significet, incarnatum esse illud Dei Verbum de Deo, videamus. Neque vero dicimus quia c Dei natura transformata facta sit caro; neque quia in totum hominem, qui est ex anima et corpore, commutata sit: sed illud potius sentimus [Baluz. sententiam] quod carnem animatam, anima videlicet rationali, uniens sibi ^d substantialiter, vel essentialiter, Deus [Baluz. Dei] Verbum, inenarrabiliter atque inscrutabiliter factus homo, appellatus est Filius hominis, non tantum secundum voluntatem aut bonum placitum, nec sicut in personæ tantummodo susceptione, sed quia diversæ ad veram unitatem convenere naturæ, unusque existit [Baluz. unus autem] ex utraque Christus et Filius: non quod naturarum per unitatem diversitas consumpta sit, sed iisdem naturis Deitate atque humanitate per ineffabilem et secretum ad unitatem concursum, perficientibus unum et Dominum, et Christum, et Filium ^e.

7. Et sic quamvis ante sæcula habeat existentiam, quia est natus ex Deo Patre; dicitur tamen natus etiam ex muliere secundum carnem: non quod ejus divina natura, in qua consubstantivus, vel coessentialis, id est, ὁμοούσιος est Patri, in sancta Virgine initium, ut esset, accepit; neque quod ex necessitate propter seipsum secunda eguerit nativitate, post primam ex Patre [Baluz. post Patrem]: est enim impium, imperitumque id sentire, ante sæcula existentem et consubstantivum Patri, ut esset, secundo dicere initio eguisse; sed quod propter nos, et propter nostram salutem, substantialiter, vel essentialiter, unito sibi homine, ex muliere processerit, hoc modo dicitur natus esse etiam carnaliter.

8. ^f Non enim de sancta Virgine homo primum

^a In Græco est, καὶ ὑπόστατον, quam vocem interpretatus est Mercator duobus vocibus admodum usitatis hoc in negotio, quibusque apud alios Patres, præsertim recentiores, Græca vulgo respondet οὐνοῦσας. Dicturus est sub finem Mercator: Verbum carni unitum secundum essentiam. Notandum vero has voces, cum forent hævæ, atque adeo minus intellectæ, occasionem dedisse hæreticis struende calumnie adversus catholicæ fidei defensores, quasi Apollinari aut Ario consentirent opinantibus in unitatem nature, coivisse duas in Christo naturas, Verbo pro anima carnem informante.

^c Omisiss supra verbis deitate et humanitate, Baluzius hic addidit, ex Vaticano codice, deitatis et humanitatis, ita ut haberet, sed magis hisdem naturis perficientibus... unum Dominum et Christum et filium deitatis et humanitatis, sed non recte. Bellovacensis, non tam male neglexerat utrumque membrum: sufficiens enim omnino sensui verba hisdem naturis, sine deitate et humanitate; quæ tamen restituit Garnerius, ut magis consonaret Græco, in quo est: Ὁὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορὰς ἀντὶλημένη; διὰ τὴν ἑνότητα ἀποτελεσάσης δὲ πολλὸν ἥμῃν τὸν ἑνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ εἶναι θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος διὰ τῆς ἀγάπης καὶ ἀπορόρητος πρὸς ἐνότητα συνδρομῆς. Edit.

^f Cum nondum satis perspecta esset Nestorii sententia, visus est pluribus, omni ex parte cum Samo-

[*Baluz. om.* primum] est natus, aut etiam in illa conceptus, atque in eum ita natum supervenit Verbum Patris; sed ex ipso atque in ipso utero unitum sustinuisse creditur et dicitur nativitatem carnalem, propriam ejusdem carnis nativitatem sibi met deputans.

8. Sic ipsum dicimus, et passum esse, et recessisse, non quod Verbum Dei in sua natura sit passum, aut plagas aut clavorum vim senserit, aut cætera vulnerum tormenta pertulerit (impassibilis est quippe Divinitas, siquidem etiam incorporea), sed quoniam, quod ei proprium factum est, corpus est passum, hæc ipse pro nobis dicitur passus: erat enim ille qui impassibilis est in eo corpore quod patiebatur.

9. Hoc modo et mortuum intelligimus, quamvis immortalis sit secundum naturam, et incorruptibilis, et vita, et vivificator, Deus [*Baluz. add. Dei*] Verbum; sed quoniam iterum proprium ejus corpus, gratia Dei, sicut dixit apostolus Paulus, pro omnibus gustavit mortem (*Hebr. ii, 9*); non quod ad ejus hæc pertinerent naturam (namque hoc sentire vel dicere, summæ dementiæ est), sed quia, sicut paulo ante dixi, caro ejus gustavit mortem.

10. Sic etiam resurgente carne, iterum ejus resurrectione dicitur, non quod inciderit in corruptionem, absit, sed quia quod resurrexit, corpus ejus est [*Baluz. om. est*].

11. Sic unum Christum et Dominum confitemur, non tamquam coadorantes hominem (*Baluz. eum in*) Verbo Dei, ne unius syllabæ occasione, id est, cum, fictio [*Baluz. sectionis*] intellectus vel cogitatio nobis obrepat; sed tamquam unum et eundem in utroque adoremus, quia non est alienum corpus a Verbo, cum quo sedet ad dexteram Patris. Non iterum tamquam duobus considentibus filiis, sed tamquam uno secundum unitatem cum carne. Si enim illam substantialem

A unitatem tamquam vel impossibilem, vel indecentem, declinemus, incipimus duos filios confiteri: omnino enim necesse est separare, et dicere hominem quidem speciali vocabulo filii honoratum; illud vero Dei Verbum proprie filii nomen reip̃a naturaliter possidere.

12. Non igitur in duos filios dividendus est unus et idem Dominus noster Jesus Christus: nullo enim modo rectam fidei rationem, sic se habere et sic sentire, adjuvat [*Baluz. add. quemquam*]; etiamsi quispiam a personarum diffamandam putaverit unitatem, quia non dixit Scriptura, quod Dei Verbum hominis sibi personam univit, sed quia factum est caro: factum autem esse Verbum carnem, nihil est aliud, nisi quia nobis ^b similis et [*Baluz. om. similis et*] comparatus, carnis quoque et sanguinis particeps, factus est noster, suumque fecit corpus nostrum, et processit homo.

13. Super hoc ^c legatione quasi [*Baluz. om. quasi*] fungitur ubique sanæ ac liquidissimæ fidei ratio: sic invenimus sanctos sapuisse Patres; ^d sic fidenter Dei puerperam, id est, Θεοτόκον pronuntiaverunt Virginem sanctam: non quod natura Verbi Dei vel Divinitas ejus ex illa, ut esset, initium sumpserit, sed tamquam ex ipsa sumpto corpore anima rationali [*Baluz. cum ratione*] animato, cui secundum essentiam unitus Deus Verbum, secundum carnem creditur natus.

14. Hæc atque hujusmodi ex charitate Christi scribo, te [*Baluz. om. te*] deprecans tamquam fratrem, et obtestans in conspectu Dei, et electorum angelorum hortor, hæc te nobiscum, et sapere et docere, ut Ecclesiarum salva sit pax et concordia, charitatisque vinculum indissolubile permaneat inter sacerdotes Dei.

• EPISTOLA S. CYRILLI Alexandrini episcopi ^e ad

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

sateno sentire, atque adeo velle naturarum ambarum unionem in ipso Virginis utero non esse factam, sed longo post tempore, cum nempe homo beneficium illud tantum suis operibus promerisset. Quæ opinio de Nestorio adhesit omnibus fere Occidentalibus, Cassiano, Prospero, etc., immo pluribus etiam Orientalibus, antequam Nestorius mentem aperiret de unionis Verbi facta in ipsonem conceptu hominis (*Vide dissert. de hæres. Nestor.*). Hæc observatio mirum quantum conducit ad intelligenda Patrum dicta quæ in speciem, tam inter se, quam cum veritate pugnant.

^a Græce εἰ καὶ προσώπων ἑσὶν τρεῖς quantumvis aliqui unitatem personarum celebrent, seu jacent in vulgus.

^b Vox paulo audacior, comparatus dicitur pro eo quod par factus. Videtur Mercator paraphrasticæ potius quam ad verbum sententiam Græcam expressisse: sic enim habet, τὸ δὲ σάρκα γενέσθαι τὸν λόγον οὐδὲν ἑσπρόν ἐστι, εἰ μὴ ὅτι παραπλησίως ἡμῖν μετέσχευ ἀμαρτῶν καὶ σαρκός. Quin et nonnulla omisit postea, quasi colligens in compendium Cyrilli dicta.

^c Religiose Græcæ vocis προσέδωκεν vim retinuit; sin minus exacte ad Latinitatem, certe accommodatè ad exprimendam Cyrilli mentem.

^d Intendit in primum et quintum sermonem; nam in illo Nestorius negat aperte virginem dici debere Θεοτόκον; in isto metuit hæc voce uti, quippe perie-

losa: propterea quod abusi sunt hæretici, quibuscum vitanda consensio sit, etiam sermonis. Hinc Cyrillus Θεοτόκον a Patribus et quidem fidenter pronuntiatam refert.

^e Inter epistolas sancti Cyrilli, quæ pertinent ad concilium Ephesinum, aliæ sunt historicæ, aliæ dogmaticæ, aliæ mixtæ: historicas dico, quæ lucem afferunt rebus gestis; dogmaticas, quæ fidem exponunt; mixtas, quæ utriusque modi. Hæc tota fere historica est. Neque id mirum: habet enim formam communitorii iudis hominibus dati, ad negotia in urbe regia pro tempore et loco tractanda.

D Perro autem mirum quantum discrepat, prout hic a Mercatore interpretata legitur, ab ea quæ reperitur in utraque versione concilii Ephesini. Peltana scilicet ac Romana, quæque in editione Operum Cyrilli, tum Latina vetere, tum recentiore Græco-Latina; ut idcirco diversam posset opinari quispiam, nisi pars prior, majorque, paucis admodum immutatis, eadem foret. Unde vix non adducor ut credam Græcam, ut nunc quidem habetur, corruptam esse, et ex Marii Mercatoris versione corrigendam. Mariana certe longe plus luminis affert historiæ quam vulgata, minusque habet perturbationis, ut ex sequentibus observationibus liquebit.

^f In editione vulgata concilii Ephesini inscribitur: Ad clericos Constantinopolitanos, mutuis dissidiis constetantes. Hic an ille titulus falsus sit, dubium fa-

clericos suos constitutos Constantinopoli; ex Græco A
sermone versa a Ma Mercatore.

I. Legi litteras missas a vobis, quibus didici quia
a invidi nostri, conveniendo vos, fingebant se pacem
atque amicitiam querere, et dicere [Baluz. add
quia], sicut b scripsi ad monachos, sic se fidem tene-
re: deinde ad proprium sensum respicientes, dicere

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

ciant conjecturæ in utramque partem non leves.
Pro vulgari ficit, primum quod repertus sit in om-
nibus Græcis codicibus, sive quos Peltanus consuluit,
sive quibus est usus Aubertus in accuranda Operum
Cyrilli Græco-Latina editione. Deinde quod ex ipso
initio epistolæ confici possit Constantinopolitanos cler-
icos ad Cyrillum scripto quæstos esse de Nestorio,
nec alia præter hanc responsio appareat. Tum, quod
ubi de Nestorio sermo est, bis appelletur eorum ad
quos scribitur episcopus. Denique, quod mentio fiat
libelli ejusdem contra Nestorium ab his quibus scri-
bitur compositi, et imperatoribus offerendi. Hunc au-
tem crediderit aliquis eundem esse ac qui a Con-
stantinopolitanis oblatus fertur (1 part. conc. Ephes.
c. 3).

Sunt vero longe plura gravioraque rationum mo-
menta, pro restituendo in locum alterius, qui subrep-
sit Mariano titulo : 1º Cyrillus suos, sive apocrisia-
rios, sive agentes in rebus Egyptiæ diocesis, habe-
bat semper in urbe regia, et his potissimum turbulentis
temporibus indigebat fidei atque industriis qui pru-
denter explorarent, et rerum inclinationes, et quæ
ratione declinarentur artes Nestorii, non tantum Cy-
rillo, sed etiam fidei perniciem molientis. 2º Epistola
formam habet commonitorii, eique plane respondet
quod Cyrillus dedit Eulogio presbytero suo in urbe
post peractum concilium versanti (in part. conc.
Ephes. c. 37). Superat vero omnem fidem ab alieno
presule commonitorium, immo et procurationem,
dari clericis alterius Ecclesiæ, et illius præsertim quæ
invidia laboraret erga Alexandrinam, in qua certe
multi adhuc existerent addicti Chrysostomo, cuius
nomen vixdum Cyrillus receperat. 3º De suis calum-
niatoribus Alexandrinis Cyrillus perinde loquitur ac
de hominibus valde notis apud eos quibus scribit. Us-
que adeone vero Alexandrini innotescerent homini-
bus longe positus, ut verbo indicari possent? 4º Elsi
plures exstant Cyrilli ad Constantinopolitanos clerico-
rum epistolæ, alia tamen nulla responsionis formam
habet quam quæ scripta est ann. 430, circa autum-
num, ex concilio Alexandrino (1 part. conc. Ephes.
27), immo nec alia potuit esse hujusmodi, cum hæc
ipsa, cujus modo meminimus, videatur dicere eatenus
a Cyrillo responsum non fuisse clericorum urbis re-
giæ querelis. Hæc autem quam habemus præ manibus,
anno toto prius missa est. 5º In hac ipsa epistola,
prout a Mercatore versa legitur, tantum abest ut di-
catur Nestorios eorum esse episcopus, quibus scribe-
batur, ut potius uno in loco de se Cyrillus diserte
loquatur, sequæ eorum ad quos scribit episcopi
vocet. 6º Nullus precum libellus imperatori a clericis
urbis regiæ oblatus legitur; sed potius a monachis,
quorum dicit Basilius archimandrita. Quare si qua fo-
ret necessitas latendi epistolam a Cyrillo scriptam ad
eos qui libellum obtaturi essent, scriptam utique fa-
tendum esset, non ad clericos Constantinopolitanos,
quæ generalitate vocis, aut totus clerus, aut certe
pars melior intelligitur, sed ad monachos, e quibus
inter diaconos, quemadmodum et inter lectores, qui-
dam erant. Denique, minorem fidem merentur Græci
codices longo post tempore exscripti, quam Marius
Mercator epistolam tunc pene cum scriberetur inter-
pretatus.

Tempus scriptiōis ex eo facile intelligitur. Fit in
ipsa mentio, et sparse in urbe Cyrilli epistolæ ad mo-
nachos Egypti, indeque exacerbati Nestorij; et res-

cosdem quia et ipse dixerim sanctum concilium non
meminisse illius locutionis a quæ est Θεοτοκος.

2. Ego autem scripsi, quod etiamsi non posuit
concilium voculam hanc, convenienter tamen fecit
[Baluz. om. convenienter tamen fecit]: nihil enim
eorum tunc fuerat motum, nec in medium non opus
asserri quod illo in tempore minime querebatur. Ve-

ponsionis a Photio ad epistolam editæ; et libellorum
ab Alexandrinis calumniatoribus in Cyrillum Nesto-
rio porrectorum; et habiti a Nestorio sermonis, cujus
initium est : Contumelias, etc. Eam igitur oportet
post ista scriptam fuisse, atque adeo non ante men-
sem Februarium ann. 430, cum ipsa eo usque perduc-
ta sint; immo cum idem argumentum continet, atque
secunda Cyrilli ad Nestorium epistola, nec ipsius
tamen faciat mentionem, cum faciendi necessitas fo-
ret, si modo veritas pateretur, oportuit profecto, vel
ante ipsam scribi, vel cum ipsa secunda. Atqui episto-
la Nestorium monuit Cyrillus sub initium ann. 430,
mense Mechir, seu Februario; ad hoc igitur tempus
quod ante diximus pertinet.

a In Græco textu pro invidis nominatur Anastasius,
impurus ille presbyter, Nestorii syncellus, et consilio-
rum particeps, hæresisque spargendæ administer, qui
cum Antiochia venientem Nestorium comitatus esset,
primus, si qua fides historicis Græcis, ausus est pu-
blice in ecclesia negare beatam Virginem esse Dei-
param, sive id in collatione effuderit, æstu disputa-
tionis abreptus, ut innuit Socrates (Lib. vii, c. 51),
sive scriptam a Nestorio hominam legerit, quod tradit
Theophanes (In chronolog. ad ann. 428).

Dixi vero, si qua fides historicis Græcis : nam Cy-
rillus vult a Dorotheo Martianopolis episcopo hanc
blasphemiam pronuntiari, Nestorio presente nec
improbante. Lis utcumque componi potest, si Anastasius
dicatur negasse primum Virginem esse Deiparam;
primus anathema Dorotheus pronuntiaverit in eos
qui id assererent.

Anastasius porro ille est quem Charisius retulit de-
disse una cum Photio itidem Nestorii administro, lit-
teras commendatorias Jacobo et Antonio ad Philadel-
phienses, ut eos ab hæresi Quartadecimanorum re-
vocarent (in part. conc. Eph. act. 6); non tamen ad
fidem catholicam, sed ad Nestorii partes, incanta sub-
scriptione symboli a Theodoro Mopsuesteno confecti,
de quo postea nobis erit sermo.

b Epistola Cyrilli ad monachos Egypti (1 part. conc.
Ephes. c. 2), quæ tota fere in dogmate explicando
versatur, primus fuit sancti præsulis adversus Nesto-
rium labor : quem qua occasione suscepit, tradit
ipse cum in parte secunda hujus epistolæ, aliisque
passim in locis, tum maxime in prioribus monitiis
ad Nestorium litteris. Cum enim exegeses Nestorii, et
præsertim sermo primus de virginæ partu venisset
in manus monachorum Egypti, mentesque nonnullorum
ita pervertisset, ut audacter affirmarent nec Vir-
ginem esse Deiparam, nec Christum Deum, sed Dei
tantum instrumentum, aut hominem Θεοφόρον; huic
malo Cyrillus ut occurreret, sermonem de virginæ
partu ita refellit, ut ostenderet, primum auctoritate
Athanasii rationeque, Virginem dici debere Deipa-
ram, siquidem Christum Deum genuerit. Deinde Chri-
stum esse Deum conficeret, partim ex symbolo Ni-
cæno, partim Scripturæ testimoniis, et illo potissi-
mum : Verbum caro factum est (Joan. i, 14). Tum
cavillationibus hæreticorum responderet, modumque
exponeret unionis Verbum inter ac humanam natu-
ram. Tandem multis questionibus ita satisfaceret, ut
peritiores quidem monachorum adversus hæretico-
rum argutias instrueret, simpliciores juberet ab inqui-
sitione subtiliore abstinere.

c Post verbum locutionis, Baluzius addit : Dicit
autem puerpere Dei, id est, etc. Etc.

rumtationem, potentia et vi intellectus, arbitror genitricem Dei, id est, Θεοτόκον, ab illo [Baluz. illis] sanctam Virginem dictam; ipsum enim dicit: Qui natus est de Deo Patre, per quem omnia facta sunt, incarnatum, hominem factum, passum, surrexisse a mortuis, in caelum ascendisse, iudicem quoque esse venturum.

3. Non quod omnimodo Verbum, quod secundum naturam de Deo genitum est, mortuum esse credendum sit, aut lancea in latere vulneratum (quod enim habet latus natura incorporea? aut quo pacto mortua est vita vitarum?), ^a sed quoniam unitum carni hoc Verbum est, ideo ea carne patientem, tamquam [Baluz. patientiam] quam proprio ejus videlicet corpore, in se hanc revocat [Baluz. add. inire] passionem.

4. Arguantur igitur, et seipsos seducunt, cum dicunt pacem se velle, et sensibus mentiuntur: habere enim eos proprium virus in corde, ex eo facile est intelligere. Miserunt huic diacono, qui rerum ecclesiasticarum curam gerit, duas chartulas: unam quidem compositam a ^b Photio [Baluz. Photino], aut ab alio quolibet, adversus librum meum quem ad monachos edidi: ^c et aliam veluti in speciem quaternionis, inconvenientem habentem etiam titulum, hoc modo: *Adversus eos qui propter conjunctionem, vel Divinitatem* [Baluz. divinitatem vel societatem] *fili mortificant* [Baluz. mortificati], *vel humanitatem in Deum transferunt*. Praefatio autem sic habet: *Contumelias quidem in me haereticorum, etc.*

5. Deinde conantur ostendere, quod corpus passum sit, et non Deus Verbum, quasi, vel nobis, vel quibuslibet dicentibus, Verbum illud, quod est impassibile, passibilitatis capax esse potuisset? Nemo est prorsus qui sic insaniat; sed, sicut saepe diximus, sanctum concilium dixit, ipsum Verbum, per quod facta sunt omnia, carne sua esse passum, secundum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Baluzius ediderat, sed quoniam unitum carni hoc Verbum est, ideo ea carne patientiam quam proprio ejus videlicet corpore in se hanc revocat inire passionem. Nam lectionem, repetit Gallandius in textu; in notis vero ita correxit: « Locus mendosus. Gr. ὁ δὲ θεὸς ἐκείνός ἐστι τῆ σαρκὸς, ἔτι παρὰ τὴν αὐτῆς, ὥς τοῦ ἰδίου παρὰ τὸν αὐτὸν, αὐτὸς πρὸς αὐτὸν ἀναστρέφεται τοῦ πάθος: At quia Verbum carni se unitum factum est ut ipsa carne patiente tamquam proprio corpore cruciatum subeunte, ipsum quoque corporis perpassionem veluti propriam in se transferret. Vide opp. Cyrilli tom. V. p. II, p. 55. » Edit.

^b Socius fuit ille, ut diximus, Anastasii presbyteri, quicum Philadelphiensium corruptoribus litteras dedit, quarum mentio fit in causa Charisii (in part. conc. Eph. act. 6). Quam vero scriptis responsionem ad librum Cyrilli ad monachos, ea, nisi fallor, perit assumpta flammis, quibus Nestorianos libros comburi jussit Theodosius edicto (in part. conc. Eph. c. 48), quod lectum dicitur monachis die 25 Pharmuthi, indictione 1, anno Diocletiani 164, id est, anno Theodosii 44, Valentiniiani 24, Christi 438, Zenone et Posthumiano coss., die 18 Aprilis: quamquam antecessit alterum edictum eadem de re, quod in codice Theodosiano datum scribitur Constantinopoli in nonas Augusti, Theodosio xv, et qui fuerit nuntiatus, coss., id est, anno Christi 453.

^c Charta illa in speciem quaternionis cui titulus inscriptus erat: *Adversus eos qui propter conjunctio-*

A *Scripturas: corpore enim ejus patiente, ipsum dicitur passum, quia et animus hominis, cum nihil in sua substantia et natura patiatur, pati tamen ipse dicitur, suo corpore patiente*

6. Sed quoniam propositum ipsis est duos filios et duos Christos introducere: unum quidem specialiter hominem, alterum vero proprie Deum: ^d in personis tantum faciunt [Baluz. add. vel sentiunt] unitatem, Deum [Baluz. add. Dei] Verbum nolentes proprie et substantialiter unitum homini hominem factum hominemque suscepisse: propterea et tergiversantur, et excusationes, sicut scriptum est, *fiunt in peccatis* (Ps. CXL, 4).

7. Vos igitur convenientes cum eis, hæc dicite: *Facere eos male, quod introducant quosdam loquaces et garrulos adversum nos, et hos fovendo ac defendendo, causam faciunt* [Baluz. causa fiunt] *maliginitatis suæ.*

8. Sed non hæc propriæ nostræ lesionis est causa. Dicite me nec huic, qui ibi ^e degens præest, esse inimicum; Ledi autem propter hoc tam Orientales quam Occidentales venerandos episcopos, quod rectus de Christo doctrinæ sermo non fiat, sed omnino perversus.

9. Sufficit autem hoc documentum ad confutandos eos, quod nunquam a quoquam tale quid in Ecclesiis dictum sit, quale in ejus expositionibus continetur, quod sic se habet: *Non clamoribus approbo erga me studium vestrum, sed laudo circa dogmata desiderium, et quod Deitatis et humanitatis Domini meministis. Et post pauca: Et aspicio populos multam quidem reverentiam et pietatem prudentissimum possidere, ignorantia vero dogmatum cæcutire; hoc autem non crimen est plebium, sed, ut verecunde aut decenter dicam, propterea quod doctores elimitius et liquidius vobis*

nem, vel Divinitatem Filii mortificant, vel humanitatem in Deum transferunt, nullatenus differt a sermone quarto adversus Proclum, ejus initium est: *Contumelias quidem, etc.*

^d Super ea Nestorii opinione vide dissertationem hæc de re singularem.

^e Id ipsum queritur Cyrillus apud Nestorium. Garrunt, sicut audio, quidam de existimatione mea apud religionem tuam, et hoc frequenter, processionum vel concenituum opportuna tempora inculpantes, et eo magis forsitan arbitantes delectare se aures tuas, adversum nos inconditas voces emittunt. Qui laesi quidem in nullo sunt, oburgati autem a nobis sæpe, sed hoc leniter; unus eorum, quod cæcos et pauperes vexabat injuria; aliter, quod contra matrem evaginaverat gladium; tertius, quia cum ancilla aurum furatus est alienum, et quia talem semper habuerit existimationem, qualem nullus provenire vel gravissimis iniuriis optaverit (1 part. conc. Ephes. c. 6).

^f Nemo est qui non videat hic designari Nestorium. Baluz.

^g Hæc ipsa verba leguntur in 20 exco. to Ephesino: continent vero initium sermonis, ut ego quidem opinor, secundi. Vide observationes ad eum ipsum sermonem.

^h Hunc locum urget Cassianus (Lib. vii, c. 30). *Et tu, o impiissime atque impudentissime, præclara urbis contaminator, catholice ac sancte plebis gravis et exitiosa contagio, stare in Ecclesia Dei ac loqui audes, et*

aliquid etiam de dogmatibus tempus non habuerint apponendi.

10. Rogo, dicatur quomodo non habuerint tempus docendi prædecessores ejus? Eloquentiorne est Joanne, aut beato Attico comparandus? Aut æqualis eis, aut prudentior invenitur? ^a Quid hoc est superbius? [Baluz. quod est hoc supercilium?] Aut quomodo non evidenter confiteatur, hæc dicens, novam se et inconsuetam asserre doctrinam, et prorsus ignotam prædecessoribus suis, et hoc ipsum nefandum, hanc velle in Ecclesiam introducere?

11. Mihi autem nullus adversus eum sermo de aliis causis est: sed contingat eum pœnitere, et rectam aliquando confiteri fidem; de iis autem quæ ^b adversum me molitur, irritans inimicos et provocans, satisfaciet Deo.

12. Nihil autem mirum, ^c si male de nobis loquantur ^d sterquilinia civitatis Chæremon et Victor, et Sophronas, et decoctoris [Baluz. add. et] Flaviani mancipium; semper enim et circa se fuerunt, et erga alios nequam. Noverit autem qui eos irritat, quod nos numquam formidavimus peregrinationem suscipere [Baluz. om. suscipere], sed nec illorum accusa-

tionibus respondere, si tempus hoc exigit. Potest enim evenire. Salvatoris nostri dispensatione faciente, ob leves forte etiam et vilissimas causas, ad purgandam Ecclesiam, juberi concilium convocari.

13. Non igitur speret miser ille [Baluz. om. miser ille], etiamsi adhuc nos plures et fide digniores accusent, se nostrum iudicem fore; quia etiamsi jubeatur ad illum nos venire debere, ^e refutabimus audientiam [Baluz. add. vel iudicium] ejus, et Dei favore dilucidabimus res magis, quatenus de suis blasphemis debeat satisfacere.

14. Neque igitur pacem refugimus, sed et cupimus, si fides recta fuerit annuntiata atque professæ, vel si talia cesset tandem aliquando predicare. Tantum enim nervositatem ille ejus ^f quaternio habet, ut merito de his qui scripserunt dicatur quia principatum in blasphemis tenent.

15. Quia vero causatur, locutionem inconsuetam flagitari, Dei genitricem [Baluz. puerperam], id est Θεοτόκον, Virginem sanctam, quam nec Scriptura, neque sancta synodus protulit; ^g dicat nobis ipse interrogatus, ubi genitricem Christi, id est, Χριστοτόκον

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

blasphemis ac furiosis vocibus suis sacerdotes semper illasæ fidei et catholice confessionis infamas; magistrorum priorum vitio plebem Constantinopolitanæ urbis errare? Tu ergo emendator priorum antistitum; tu condemnator veterum sacerdotum; tu Gregorio excellenter; tu Nectario probator; tu Joanne præstantior, omnibusque Orientalium urbium sacerdotibus?

Oportet Cassianum vidisse hanc epistolam, quippe a Cyrillo ad Coelestinum missam per Possidentium cum aliis ejusdem negotii chartis; vel Nestorium, quod magis reor, suum secundum sermonem per Antiochum Coelestino direxisse.

^a Nestorium Socrates accusat superbie, sed et simul ignorantie. Sic enim scribit (Lib. vii, c. 32): Ego dum libros a Nestorio editos lego, hominem reperio imperitum, et doctrinæ penitus expertem. Et post pauca: Vocem hanc, Θεοτόκος, tanquam larvam reformidans declinat, hocque illi præ insigni incitiæ et ignoratione contigit. Nam tanetsi natura lingue erat disertæ, et propterea doctus putabatur, tamen revera imperitus fuit: quin etiam veterum interpretum scripta perdiscere dedignatus est. Lingue enim volubilitate et elegantia insolenter se efferens, cum veteres prope neglexit, tum se ipsum omnibus antecellere existimavit.

^b Consonant quæ habentur in tertia epistola Nestorii ad Coelestinum de libellis adversus Cyrillum datis. Didici, inquit, honestissimum Cyrillum Alexandrinæ urbis episcopum, propter libellos contra eum nobis oblatos, exterritum ac sibi venantem latebras, ad evitandam sacram synodum propter hos ipsos libellos futuram, quasdam alias interea cogitationes excogitare verborum, etc.

^c Horum accusationes Nestorius ad imperatorem detulit: unde fuit necessitas imposita sancto presuli scribende ad Theodosium defensionis. Nestorii dogmatum propugnatoris, inquit (in part. conc. Ephes. c. 15), invidiæ odique arcum in me tendentes, impotentisque insanie suæ ausus variis modis adversum me concinnantes, viros quosdam, quorum deus venter est, et gloria in confusione eorum, sicut beatus Paulus dicit (Philipp. iii, 19), mercede paraverunt, et accusatores adornarunt, ac ut vestro imperio molestus sint, et quidem frequenter, curaverunt, etc.

^d Eorum nefanda crimina paulo ante ex epistola

Cyrilli ad Nestorium relata sunt. Fuit tamen a calumniatorum numero eximendus vir sanctissimus Victor, cujus apologiam postmodum scripsit Cyrillus ipse ad imperatorem (in part. conc. Eph. c. 13). Expertus est mecum, inquit, infrenatæ lingue jacula etiam dilectus solitarius Victor. Sparserant enim de illo quidam, qui mentiri consueverunt, quod is quoque contra me absurda quædam iniquitas esset, ut etiam cum Ephe-sinum ad me venisset, nonnulli ex sancta synodo plurimum ipsum accusarent: immo vero universi, veluti unum ex impiorum numero perosi, illum aversati sunt, persistenterque parviciam et fratricidam aliisque ejusmodi nominibus appellare. Cum autem ille senex hoc intellexisset, multis admodum sanctis episcopis ipsum circumstantibus, sublati in celum manibus, præter morem suum per sacrosanctum baptismum, et veneranda Christi mysteria, multis horum scelerum sibi conscius esse juravit; ac denique offensorum animos ægre ego et ipse simul hac ratione placare potuimus.

Circa hos homines non satis ubi constat Christianus Lupus; eos enim facili modo Constantinopolitanos presbyteros, cum Photio adjungit adversus Cyrillum; modo Alexandrinos, cum objecta ipsis vere a Cyrillo crimina, credidit ipsos potius Cyrillo objecisse. Quæ porro fuerit causa credulitatis tam alienæ a vero, etsi communis Lupo cum aliis quibusdam, non potui, etsi diu cogitaverim, divinare: sunt enim aperta in contrarium Cyrilli verba (Epist. 2 ad Nestor. i part. conc. Eph. c. 8).

^e Refutabimus, id est recusabimus. Sic in concil. Chalcedonensi, pro eo quod vetus interpres loquens de causa Flaviani episcopi Constantinopolitani posuit Appello a te, Rusticus diaconus vertit Refuto te, uti annotatum est in nova collectione Conciliorum pag. 1154. Alexander episcopus Hierapolitanus in synodico adversus tragediam Irenæi cap. 6, pag. 694. Exstant porro alia excerpta Nestorii in concilio Lateranensi Martini pape et in actis concilii sexti. BALUZ.

^f Ipse est quartus sermo adversum Proclum, quem specie quaternionis oblatum diacono suo scribit Cyrillus (Num. 3 Jarius epist.), quique in Greco vere dicitur quaternio blasphemiarum Nestorii.

^g Mirum quantum hæc et alia quæ sequuntur a Grecis discrepant: sed procul dubio Græca vix ullum

Scriptura loquatur? An ullum episcopale concilium A quomodo saltem Θεοδόχος est, b ut ipsi iterum placeat?

16. a In illo enim quaternione, quem huc misit, nosque vehementer offendit, ita est, τὴν θεοδόχον τῷ Θεῷ λόγῳ συνθεολογῶμεν μόρῃαν, id est, susceptricem Dei formam una ac pari, qua Deum Verbum, Deitatis ratione veneremur. Similiter, de illa quoque venerabili semper Virgine ita posuit, τὴν θεοδόχον παρθένον τῷ Θεῷ μὴ συνθεολογῶμεν, id est, susceptricem deitatis Virginem cum Deo ad divina non attollamus.

17. Nescit vero quid loquatur. Si enim Virgo, ut vult, non peperit Deum, nec est Θεοτόκος, neque suscipere potuit Deum in utero, qui est Christus,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

saltem initio, faciunt probabilem sensum. Certe interpretis Romanus, etsi valde conaretur, non potuit satis huic vitio mederi. Longe clariora sunt et reliquis consonantiora quæ Mercator habet.

a Intelligit sermonem primum de incarnatione, seu de virgine partu, in quo continentur hæc ipsa verba (Num. 12): τὴν θεοδόχον τῷ Θεῷ λόγῳ συνθεολογῶμεν μόρῃαν, id est, susceptricem Dei formam una ac pari, qua Deum Verbum, Deitatis ratione veneremur.

Non mediocriter ista juvant sententiam, licet insolentem, auctoris Prædestinati hunc in modum narrantis exordium pati Cyrillum inter et Nestorium dissidii (Hæresi 89): Octogesimam et nonam hæresim Nestorius Constantinopolitæ episcopus dicitur incurrisse. Consuetudo est namque ut unum tractatum suum episcopus Alexandrinus mittat ad Constantinopolim, qui recitetur in Pascha, et tractatum suum Constantinopolites, qui Alexandriæ recitetur. In tractatu suo Constantinopolites Nestorius scripsit, Mariam non esse Θεοτόκον, sed Χριστοτόκον, id est, non Deum peperisse, sed hominem. Si enim dixerimus quia Deum genuit, facinus matrem deorum, sicut gentiles.

Observa hanc vocem, in Pascha, non ita accipiendam, ut tractatus intelligatur lectus die Paschatis, sed in Pascha, id est, ad Pascha indicendum die natali Christi.

b In alio nimirum sermone quam ejus modo fiebat mentio. Is autem est quartus adversus Proclum, in quo sunt hæc verba: Unus est enim, ut ego secundum ipsos dicam, Pater Deus Θεοτόκος, id est, genitor Dei, qui hoc nomen impositum habet (Num. 47).

c Hæc iterum a Grecis longe differunt, sed his, opinor, tanto meliora, quanto aptiora orationis seriei, et explicantiora dictionum. Cur autem Cyrillus Deum Patrem malit dici Θεογεννήτορα quam Θεοτόκον, in promptu causa est; τίκτει enim, quod parere est, de matre frequentius dicitur quam de patre, cujus proprium est γεννᾶν, seu generare. Jubet autem excellens ratio principii, quæ primæ persone convenit, ut appellationem a patre potius quam a matre ad divinam personam transferamus; quamquam nec ipsa Scriptura semper ita scrupulose loquitur ea de re, Patrem enim æternum Filio dicentem inducit; In splendoribus sanctorum ex utero ante luciferum genuit (Ps. cix, 3).

d Hæc et alia ad usque finem desiderantur in Græco, pro quibus leguntur nonnulla de libello precum, qui offerendus esset Theodosio imperatori, quique a Cyrillo lectus emendatusque, et cum mandatis remissus dicitur, ut sin minus necessitas urgeret, premeretur; si Nestorius insanire pergeret, offerretur. Porro autem Cyrilli nomine offerendum fuisse, ex eo credo aliquos dixisse, quod in illo videretur Cyrillus petere ab imperatore ne judicem haberet Nestorium de libellis quos accusatores dedissent.

Verum ut hæc de re tota aperiam quid sentiam,

B assero primum falli opinionem suam, sive qui hunc librum putant eundem esse cum obtestatione proposita Constantinopoli, de consensione Nestorii cum Samosateno; sive qui obtestationis auctorem faciunt Cyrillum; nam publicata est illa, et uno fere anno antequam scriberetur epistola de qua agimus, et ab Eusebio Dorylæi postmodum episcopo, et ad Nestorium publice hæresis postulandum. Cum tamen Cyrillus in Græco textu dicat se libellum suppressisse, quomodo ab aliis compositus fuerat, aliisque verbis emendatum dictasse, ne quereretur Nestorius se apud imperatorem hæresis postulari; quid quod obtestatio nec ullam habet speciem libelli precum ad principem, nec imperatori oblata est, sed proposita palam omnibus in urbe regia versantibus?

Assero deinde, totam hanc libelli historiam videri posse non nemini suspectam, nec sine ratione, cum nullo alio in loco fiat ejus mentio: nam quod veniat forte in mentem alicui, id totum intelligi debere de supplicatione Basilii aliorumque monachorum Theodosio data, nullam habet similitudinem veri; siquidem in libello cavetur ne accusari apud imperatorem hæresis Nestorius videatur, accusatur aperte in supplicatione. In libello Cyrillus detrectat judicium Nestorii, expresso iniunctiarum modo; nihil horum in supplicatione legitur. In libello Cyrillus suo nomine locuturus erat, in supplicatione pro se agunt monachi.

Si quis tamen putet totum id quod de libello scribitur ad supplicationem monachorum pertinere, dicat visam fuisse Constantinopolitanis omittendam emendationem Cyrilli, propter insaniam Nestorii, tum in spargendo errore, tum in vexandis adversariis pertiniaciam, ob quam aperte in crimen hæresis vocandus esset.

Dicat et postulationem œcumenici concilii idoneam esse declinationem causæ apud Nestorium dicendæ, fuisseque prudentiæ singularis, non tantum postulare judicium monachorum nomine, non item Cyrilli; sed etiam Cyrillum inter Patres fidei testes numerare, quo Nestorii adversarius declararetur, atque adeo alterius judicio obnoxius. Quod autem sine magnificis, ut tamen mos erat, titulis appelletur, indicium non dubium forte videbitur, visam a Cyrillo supplicationem fuisse, sed præ modestia suis laudibus quasi repurgatam.

Existimo denique, nec sine ratione, epistolam a Cyrillo perinde scriptam reipsa, atque a Mercatore in Latinam versa est; assumentum vero Græcum nihil aliud esse quam comminitorium seu schedulam, quam eidem libello, ut sit, Cyrillus, cum remitteret, adjunxerit, quamque aliquis non intelligentissimus partem esse epistolæ crediderit, cui, ne duas haberet clausulas, propriam sustulerit, ut insereret alienam.

Verum ne quid eorum quæ legi solent desideratur hoc in loco, schedulam Græce Latineque exhibemus, sed suo nomine inscriptam.

pax degentes nostri memores esse, dicente omnium A salvatore Domino Jesu Christo : *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis* (Joan. xiv, 27).

20. * In colloquiis ergo hæc dicite, quia multa quidem ab eis quæ nos læderent processerunt; verumtamen erit pax, cum ille docere destiterit talia, vel sentire : fides enim cum læditur, inimicitias excitat, immo et exaggerat.

21. Si rectam profiteatur fidem, fiet plena et firmissima pax, quam si in voto gerit, scribat catholicam fidem, et mittat Alexandriam : si hæc ex affectu cordis intimi scribantur, paratus sum et ego pro viribus meis, similia scribere, et edere librum, ac dicere, nullum debere gravari consacerdotum nostrorum, quia ejus voces discimus habere intentionem rectam et propositum manifestum. Si vero in pravitate inanis gloriæ permanet, petitque pacem, nihil restat, nisi ut obstemus totis viribus, ne consentire illi putemur [Baluz. add. et quæ sunt nefanda sentire]. Nam mihi pro fide quæ in Christo est, et laborare, et vivere, et mori, maximum votum est.

COMMONITORIUM EPISTOLÆ SUBJUNCTUM.

Libellum supplicem a vobis ad me missum, qui imperatori porrigendus est, non tamen sine nostra sententia, accepi et legi : verum quod prolixè in eum invehatur, qui istic agit, sive fratris, sive alio quocumque nomine censeatur, hactenus suppressi, ne adversum nos insurgens, se per nos hæreseos apud imperatorem delatum cavilletur. Itaque aliis verbis illum dictavimus, eum quoque nobis judicem detrectantes, expresso inimicitiarum modo, et præsentem controversiam, si omnino importuni esse perrexerint, ad aliud forum transferri rogantes. Cum itaque libellum perlegeritis, si qua necessitas poposcerit, tradite; et si eum in hisce insidiis perseverantes, et nihil non adversum nos molientem animadvertitis,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Baluz. : Si quid ergo est quo stabilitas roboretur (vere enim dico quia sic adopto mihi sanitatem et me probum inveniri apud Deum sicut etiam omnes episcopos), in colloquiis, etc.

b Hæc epistola missa est ann. 430, post Pascha. Respondet enim secundis litteris, quas Alexandria Cyrillus Constantinopolim dedit ad Nestorium, mense Mechir, indictione 15.

De hac ipsa Nicephorus scribit in hæc verba, alias scrupulosus examinanda : *Cyrillus Nestorii litteris ingentes hæresis fluctus eructantibus acceptis, cum quaternionibus quibusdam aliis, provincialem Alexandriæ synodum congregavit, atque mutuas utriusque epistolæ exhibuit, quarum exempla synodi, et ipsius decreta ad veteris Romæ episcopum Cælestinum misit* (Lib. xiv, c. 33, dissert. de synod.).

Ejusdem exemplum a Cyrillo primum per Possidonium diaconum, a Nestorio deinde ad sanctum Cælestinum transmissum est : illud quidem ex epistola Cyrilli ad Cælestinum; istud ex tertia epistola Nestorii ad eundem constat.

Lecta est in concilio Ephesino, et cum anathemate in auctorem a metropolitibus primum singulatim dicentibus sententiam reprobata; ab aliis deinde conclamantibus in hæc verba : *Omnes Nestorii epistolam et*

A diligenter perscribite. Eligam enim viros pios ac prudentes, cum episcopos, tum monachos quoque, quos etiam primo quoque tempore ad vos mittam. *Neque enim oculis meis, ut scriptum est, somnum dabo, neque palpebris meis dormitionem, neque requiem temporibus meis* (Ps. cxxxi, 4), donec certamine pro omni salute perfunctus fuero. Quare cum meam nunc sententiam didiceritis, viriliter agite. Quam primum enim parabuntur a me littere, et quales oportet, et ad quos oportet. Statui enim propter Christi fidem quemvis laborem subire, quævis quoque perferre tormenta, etiam ea quæ inter supplicia censentur gravissima, donec tandem mortem, hac de causa susceptam, mihi jucundam pertulero.

B SECUNDA NESTORII EPISTOLA ad S. Cyrillum Alexandrinum rescribentis; similiter ex Græco sermone translata in Latinum a Mario Mercatore.

1. Injurias quidem tuarum adversum nos admirabilium litterarum, tamquam medicinali dignas patientia, et pro re ac tempore opportuna ad has responsione relinquo : quod vero silentium non patitur, quia affert periculum, si taceatur, c prout sum, et mihi facultas adest, ad tui prolixitatem sermonis tentabo breviter et compendio respondere, refugiens et declinans d tenebrosam indigestumque longi sermonis horrorem.

2. Incipiam namque a sapientissimis charitatis tuæ vocibus, ipsas interponens, vel potius ad verbum construens : *Sanctum namque, ais, et magnum concilium, ipsum ex Deo Patre genitum secundum naturam, unicum Filium, Deum verum de Deo vero, lumen de lumine, per quem omnia creavit Pater, descendisse, incarnatum esse, atque hominem factum, passumque et resurrexisse* definit.

3. Hæc tuæ religionis verba sunt, et recognoscis profecto tamquam tua : * audi nunc et nos fraternam pro pietate offerentes exhortationem, hanc videlicet,

dogmata anathematizamus; omnes Nestorium hæreticum anathematizamus (Part. II, conc. Eph. act. 1). Relecta quoque et damnata in concilio Chalcedonensi.

Ex ea vero verbisque auctorum ipsius mentionem facientium, multa intelligere licet ad hæresis Nestorianæ et historiae penitentiorem intelligentiam conducentia, quæ suis singula locis exponenda sunt.

c Legendum prout possum, ut patet ex antiqua versione concilii Ephesini, et ex ea quæ exstat in collatione sexta concilii quinti. Baluz.

d Arguit Cyrilli epistolam, quasi quater in illo peccatum esset, obscuritate nimirum, perturbatione, prolixitate, et horriditate sermonis; simulque sibi adulatur per oppositionem, quippe cujus oratio perspicua sit, concinna, brevis et nimium forte exulta. Quod autem objicit, Asiatici Alexandrinis exprobrare soliti erant.

e Crimen a Cyrillo sibi objectum ficta exhortatione regere conatur in Cyrillum, sed non parire : nam Nestorium omnes accusant negligentie in versandis Patrum libris, immo et eorumdem despicientie, quod tradit Socrates. Cyrillus vero laudatur velut πολυπρόσωτος, et Patrum curiosissimus sector; et vero Nestorius Cyrillum ita criminatur, ut

quam ^a senex ille Paulus charissimo suo Timotheo **A** protestatus est dicens : *Attende lectioni, exhortationi, doctrinae; hoc enim faciens, et te salvabis, et eos qui te erudiant* (1 Tim. iv, 16). Quid igitur, dic mihi tu, vult ista vox *attende*? Sanctorum nempe illorum in superficie legens traditionem, venia dignam tibi inesse ignorantiam ignorasti, passibile eos dixisse arbitratus Verbum, quod Patri est coeternum.

4. Attentius ergo, si placet, hæc verba rimare, et invenies divinum illum Patrum conventum ^b non illam consubstantivam Deitatem dixisse esse passibilem; ^c neque de recenti natam hanc, quæ Patri est consempiterna: neque istam resurrexisse, quæ templum suscitavit solutam.

Si mihi medicinam fraternam offerenti aures admoveas, insas tibi voces illorum interponens Patrum, **B** a calumnie te nexu, quam illis ingerere niteris, et per illos scripturis ^d [Baluz. add. moliris], absolvam.

5. *Credimus, inquit illi, et in Dominum nostrum Jesum Christum, Filium ejus unigenitum.* Pervide quomodo Domini, et Jesu Christi, et ^e unigeniti Filii prius, communia Deitatis [Baluz. add. et humanitatis] nomina, tamquam fundamenta ponentes. tum suscepti hominis, et resurrectionis, et passionis superædificant traditionem. ut nominibus quibusdam utriusque naturæ communibus et significativis positus, neque ea quæ generationis filii et dominationis, dissecantur [Baluz. dijudicentur]; neque ea, quæ naturarum sunt propria in singularitate nativitatis Filii. ulla confusions abolitione [Baluz. absolute] periclitentur, nomine unionis.

6. In hoc apud illos Paulus doctor est factus, qui cum divine incarnationis memoriam faceret, incipiens subjungere quæ sunt passionis, prius posuit Christus, commune, ut paulo ante dixi, nomen naturarum: tunc decentem infert sermonem sive rationem utriusque; etenim ait : *Hoc sentiatur in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed ne ad unum, quodque loquar, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* (Philip. ii, 5).

7. Quoniam igitur coeperat mortis facere mentio-

nem, ut ne quis hinc Verbum Deum passibilem suspicaretur, posuit Christus, tamquam passibilis et impassibilis essentia, ^f in singularitate personæ, significativum vocabulum, ut impassibilis et passibilis Christus sine periculo nominetur: impassibilis quidem Deitate, passibilis vero natura corporea.

8. Multa super hoc cum possim dicere, et primo quidem omnium, quod non Divinitatis in dispensatione, sed susceptionis humanitatis tantum meminisse sanctos illos Patres, ostendere valeam; sed recorder brevitem orationis in præfatione promissam, et eam sentio frenare sermonem.

9. Venio nunc et ad secundum a charitate tua articulum motum, in quo naturarum quidem laudabam factam discretionem secundum Deitatis et humanitatis rationem, et in una persona consortium: nec non et illud, quod Deum Verbum secunda nativitate ex muliere minime dicebas eguisse; quodque passionis incapacem profitebaris Deitatem; catholica enim revera sunt hæc, et omnino secis omnibus contra Dominicæ naturas adversa.

10. In reliquis vero, si aliquam latentem, et profundam, atque incomprehensibilem rationem legentium auribus afferas, tææ sit examinare prudentiæ. Scite enim mihi priora videbaris destruere, cum eum, qui in primis impassibilis, et secundam non recipere nativitatem fuerat predicatus, iterum passibilem, et noviter creatum, nescio quomodo inferbas: tamquam quæ Deo Verbo naturaliter inessent consortio templi corrupta sint, aut oporteat forsitan pro nihilo **C** ab hominibus putari illud ipsum absque peccato templum, et inseparabile a divina natura, nativitatem et mortem pro peccatoribus non pertulisse; tamquam etiam voci Dominicæ ad Judæos clamanti: *Solvite templum hoc, et in triduo suscitabo illud* (Joan. ii, 19), non debeat credi. Non dixit: *Solvite Divinitatem meam, et in triduo suscitabitur.*

11. Iterum me hic orationem dilatare cupientem ad professionem brevitatissimæ recordatio revocet; dicam tamen aliquid. Ubique per divinas Scripturas, quoties meminerunt Dominicæ dispensationis, non Divinitatis Christi, sed humanitatis ejus, passio

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

dicat superficie tenus legi ab ipso dicta Patrum, non item intelligi.

^a in concilio Ephesino, magnus ille Paulus. BALUZ.

^b Ut calumniam faceret Cyrillo, abstractum, quod alunt, nomen pro concreto posuit: nam cum illud naturam, istud personam significet, neque idiomatum communitio fieri possit in abstractis nominibus, propter naturarum inconfusam differentiam, sed in concretis tantum propter unitatem personæ in duabus naturis subsistentis. invidia fiebat catholico doctore, quasi assereret passum esse Verbum in sua natura. rursus vero tanto persuasibilius, quanto Patres frequentius, cum secure sequerentur, nullis insidiantibus hæreticis, abstractus usi videntur, cum aderent concretis.

^c Hæc sunt partes hæresis Photinianæ: altera, quod Christus non sit Deus consubstantivus Patri; altera, quod Verbum humanitatem coævum inceperit esse simpliciter. ^d in concilio Ephesino. Prima pars objecta est Nestorio secundum ipse regebat tunc in Cyrillum.

ac si sentiret tunc primum existisse Verbum, cum ex Virgine natum est carne.

D ^d Hinc colligo rescribendum esse in concilio Ephesino *liberabo pro liberato*. BALUZ.

^e Ex hoc loco potuit Mercator sumere quod asseruit, Verbum a Nestorio dictum ante incarnationem Verbum tantum; post incarnationem Filium. Qui porro contineret abusus iste nominum Christi, Domini, et Filii purissimum et subtilissimum hæresis venenum, videre licet in dissertatione de hac hæresi.

^f Locus hic, ut et alius præcedens (Num. 5), immo consequens (Num. 8), imprudentiores aliquos abduxit in errorem, quo dicerent a Nestorio unicam personam catholicæ sensu assertam. Dictum pluribus testimoniis sive Nestorii, sive etiam Cyrilli, firmare congruit; sed cum viderent reclamari in contrarium a doctoribus catholicis, sententiam suam ita scripto exposuerunt, ut revera retractarent. De singularitate illa personæ Nestoriana, vide dissertationem de hæresi Nestoriana, ubi aperimus ipsos fontes veneni sub hac specie latentis.

et nativitas traditur, ut secundum liquidissimam rationem convenientius ac aptius sit, sanctam Virginem, non genitricem Dei, id est, Θεοτόκον, sed Christi genitricem, id est, Χριστοτόκον vocari.

12. Ad hæc evangelista quoque vociferante: *Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham* (Matth. i, 1); evidens est, quia Deus Verbum Davidis non erat filius. Accipe. si videtur, et aliud testimonium: *Jacob autem genuit Joseph, virum Mariæ, de qua natus est Jesus, qui dicitur Christus* (Ibid. xvi). Intende in aliud dictum: *Christi autem generatio sic erat. Cum esset desponsata virgo Maria, inventa est in utero habens de Spiritu sancto* (Ibid. xiii). Creaturam autem Spiritus sancti Unigeniti Deitatem quis possit [Baluz. om. possit] vel debeat suspicari? Quid etiam his superfundi debeat? audi iterum: *Et erat mater Jesu ibi* (Joan. ii, 1). Et iterum: *Cum Maria matre Jesu* (Act. i, 14). Illud quoque: *Quod in eo natus est, de Spiritu sancto est* (Matth. i, 20). Et iterum: *Accipe puerum et matrem ejus, et fuge in Ægyptum* (Matth. ii, 13). Et illud: *De Filio ejus unigenito, qui factus est ei ex semine David secundum carnem* (Rom. i, 3). Et iterum de passione ejus: *Quia Deus Filium suum misit in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne* (Rom. viii, 3). Et iterum: *Christus mortuus est pro peccatis nostris* (I Cor. xv, 3). Et denuo: *Christo passo in carne* (I Petr. iv, 1). Et illud: *Hoc est corpus meum, et hic sanguis meus* (Luc. xxii, 19). Non dixit: Hæc est Deitas mea.

13. Et decem millia alia sunt, aliis atque aliis vocibus protestantibus humanum genus, non Filii Deitatem recentem putare, aut novellam, aut corporaliū passionum esse capacem, sed illam divinæ naturæ conjunctam carnem, ex qua filium se David nominat Christus. Quid enim ait? *Quid vobis videtur de Christo? cujus est filius? Responderunt, David. Respondit Jesus et dixit: Quomodo ergo David in spiritu Dominum eum vocat, dicens: Dixit Dominus Domino*

A meo: Sede ad dextram meam (Matth. xxii, 12)? Est [Baluz. tamquam] filius profecto David secundum carnem, secundum Divinitatem vero Dominus. Esse quidem templum Divinitatis Filii corpus, et templum secundum excellentem quandam et divinam unitum conjunctionem, certissimum est, ita ut ea quæ sunt Dei ascescere sibi et ad se revocare divinam naturam, profiteri sit bonum, et dignum evangelica traditione.

14. Hujus autem familiaritatis nomine affricare, et conjunctæ carnis proprietates, generationem scilicet, et passionem, et mortalitatem Deo tribuere, aut errantis gentilitatis, frater, est sensus, aut mente capiti Apollinaris et Arii, aut reliquarum pestium hæreticarum, et his aliquid pejus: necesse est enim hujusmodi homines, attractos familiaritatis nomine, et lactationis socium propter familiaritatem; et ætatis, quæ paulatim accessit, incrementorum participem Deum Verbum facere; et passionis in tempore ex timiditate auxilii angelici indigentem.

15. Taceo circumcissionem et sacrificium, et suorem, et famem, quæ quidem carni pro nobis evenerunt: hæc tamen, cum illi conjunguntur, etiam adoranda sunt: in Deitate autem ista et jam mendaciter accipiuntur, et nobis tamquam calumniatoribus justas damnationis causas important.

16. Hæc sanctorum Patrum traditiones, hæc Scripturarum mandata sanctorum: sic illi quæ sunt divinitæ misericordiæ et auctoritatis secundum Deum ratiocinantur: *Hæc meditare, in his esto, ut perfectus manifestus sis* (I Tim. iv, 15). Paulus ista omnibus dixit.

17. Bene autem facis eorum qui de nobis offenduntur curam gerere, et de his sollicitudinem habere quæ apud nos sunt. Unanimitati tue gratiam habeo: scito autem seductum esse te ab his qui a sancto concilio depositi sunt, propter quod morbo Manichæorum essent repleti; aut quod potissimum est, a

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

a Hinc tamen criminatus est Cyrillus apud imperatorem, quasi curiosus alienis rebus studeret. Unde Theodosius subire unde ad Cyrillum: *Omnino vituperationem effugere non potest, cum qui tanto locorum intervallo a nobis disjungitur, curiosus in res nostras inquirere, etc.* (i. p. c. Eph. cap. 51).

b Ab his qui, id est a Philippo presbytero Ecclesiæ Constantinopolitane quem depositum esse a Nestorio propter accusationem Manichæismi docet communitorium sancti Cyrilli datum Possidonio eunti Romam ad Coelestinum papam, editum in nova collectione Conciliorum p. 379, BALUZ.

c Quo tandem a concilio? Miror a nemine in hunc usque diem inquisitum fuisse in hæc verba, cum tamen omnium eruditorum manibus trita sit, oculisque lecta sæpius Nestorii epistola. Conandum aliquid in re tam obscura, si minus indubitatum, saltem non improbabile ex singulis adjunctis ernere. Hinc enim refellitur popularis opinio, quæ multorum mentibus inest, de Pelagianis episcopis ab Orientalium conciliabulo Ephesino receptis.

Illud certe concilium de quo agitur, qualecumque tandem sit, habitum est Constantinopoli, unde scribebat Nestorius quod significat vox Græca ἐκ τῆς πόλεως. Habitum etiam procul dubio de more. id est, secundum canonem quintum Nicænum, vel ante

Quadragesimam Paschæ, vel circa tempus autumnii. Si enim convenisset præter morem, meminissent illius utique scriptores, qui tam curiose versati sunt in scribendis Nestorianæ historie singulis minutissimis adjunctis. Solent vero silentio prætermitti ordinarie synodi, nisi forte in his gestum fuerit aliquid memoratu dignum.

d Præsedit Nestorius, quis enim alius in urbe regiæ, ejus sedem tenebat, eamque ἀρχιεπισκοπὴν? Conveniunt episcopi provincie, sic enim jubebat Nicænus canon. Convenisse vel ann. 429, autumnii tempore; vel, quod longe credibilis, immo certum mihi videtur, ann. 430, ante Quadragesimam Paschæ, sive initio Februarii mensis, firmissima ratio demonstrat. Neque enim haberi potuit, aut priore anno, qui 428, cum necdum ferverent autumnii tempore dissidia Nestorium inter et Cyrillum: aut anno posteriore, cum mentio fiat concilii in litteris Nestorii, ipsæque litteræ a Cyrillo Romam misse sint, nam: cum suis ad Nestorium scriptis, Cyrilloque pontifex responderet die undecimo Augusti ann. 430.

Actum in concilio de Manichæis ac Marcionistis, aut his certe qui Manichæorum morbo laborare dicebantur, quod ipse testatur Nestorius. Depositum sunt aliquæ sententiæ concilii, quod dicuntur τὰ τῶν Μανιχαίων ἐπιστολὰν. Quæ vero sunt illi epistolæ? an Alexan-

clericis magis affectionis tux. Nam quæ ad Ecclesiam A quæ ad plebem, noveris in maiorem extendi profec-
nostram pertinent quotidie augentur in melius; et tum, per gratiam Christi, in tantum, ut multitudo hæc

CASTIGATIONES ET NOTÆ

drini, quod interpres Romanus significat? an Constantinopolitani potius, quod innuit Mercator; an utriusque, quod forte quispiam sentiret? certe textus Græcus Mercatori magis favet; neque vero sine gravissima querela Cyrillus factam suis injuriam tulisset.

Causa cur in synodo ea de re ageretur, videtur non parum credibilis. Sub finem ann. 429, communitorium Mercator adversus Julianum aliosque Coelestianæ factionis episcopos, qui ex Occidente pulsati ad urbem regiam confugerant, imperatori obtulerat. Imperator communitorio lecto eiecerat Constantinopoli totum hoc genus hominum, Coelestiumque in primis reliquorum quasi caput. Nestorius ejici homines qui ad se confugissent, et quorum querelas ad imperatorem detulisset, moleste ferens, sive ut pareret instigantibus, sive ut afflictis non nihil solatii afferret, eos qui procellam excitassent in amicorum caput, in concilio suo Manichææ impietatis damnandos putavit. Solitos enim vel Coelestianos, vel Coelestianorum patronos, hæc calumniam facere catholicis, nemini ignotum est: notum vero cunctis quibus Augustini libri non oscitanter lecti sunt, Pelagium catholicis, Julianumque comminatum damnationem ab Orientalibus Ecclesiis, quoad dogma peccati originalis.

In hoc concilio par est credere sancitum fuisse canonem cujus meminit Gregorius Magnus, quoque dicebatur anathema ei qui assereret animam Adæ in peccato mortuam esse, cum diabolus in cor hominis non ingreditur. Sed ut conjectura hæc nostra probabilior evadat, retexenda videtur historia monachorum Isaurorum, quæ causam Gregorio dedit ea scribendi quæ in epistola 144 et 195 aliisque leguntur.

Delati sunt Isauri duo monachi et presbyteri, Joannes atque Anastasius, de hæresi Manichæi et Marcionis, ad Joannem Constantinopolitanum episcopum, qui Jejunator dictus est. Dedit ille cognitores causæ ac judices, a quibus Isauri cum damnati essent, appellaverunt sedem apostolicam, cui præerat Gregorius Magnus. Alter in concilio Romano absolutus est, Joannes scilicet; alter deprehensus Manichææ labe laborare. Verum ut Joannes Jejunator judicium suum tueretur, miserat Romam codicem ab Anastasio scriptum, notaque virgulæ apposita, sive ipse, sive quis alius, indicaverat quæ sententiæ in eo viderentur damnandæ. Has inter ista fuit: *Cum peccavit Adam, ejus est anima mortua, quia status sui beatitudinem amisit.* Quam cum legisset in concilio Gregorius, cepit eum admiratio tantæ subnotatoris judiciumque ignorantie, qui catholicum dogma velut Manichæum damna-

Id ubi Joannes Constantinopolitanus episcopus recevit, Romam iterum misit codicem, cui inscriptum nomen Ephesinæ synodi, quoque plures continebantur canones, atque unus in primis, ubi anathema dicebatur asserenti animam Adæ in peccato mortuam, etc.

Alterum istud miratus est vehementius pontifex, jussitque recognosci codices Ephesinos, qui Romæ asservabantur, et ex Ravennensi Ecclesia adferri antiquissimum aliquem suspicionis purum, atque a Narsete comite Constantinopoli conquiri vetustiores quosque, ut fraudis, si qua esset, deprehenderetur. Interim canonicis Pelagianam sententiam convicti, ostenditque, Adamum animam mortuum propter peccatum, asseri debere, ne veritas divinæ sententiæ labefacta: *In quamque die comederis, morte morieris.*

Quid Constantinopoli Narses invenerit, ignotum est. Romani certe et Ravennenses codices nihil continebant in definitione anathematis et reprobationis, nisi quod capitula beatæ memoriæ Cyrilli referebant.

Triennio post, cum Joanni Jejunatori successisset in sedem Constantinopolitanam Cyrillus, de causa Isaurorum scripsit Gregorius Alexandrino et Antiocheno episcopis; non quod Cyriacum hæresis nomine

suspectum haberet, ex synodicis enim catholicum noverat, sed quo episcopi illi majorum sedium propter alios cauti essent, ut æqueam in publicum prodæant, errorum semina concalcentur. Notanda vero hæc papæ verba: *Synodus illa canonem continens, quæ sub primæ Ephesinæ imagine facta est, quædam in se oblata capitula asserit approbata, quæ sunt Coelestii Pelagique prædicamenta; sed cum Coelestius atque Pelagius in ea synodo sint damnati, quomodo poterant illa capita recipi, quorum damnabantur auctores?*

Baronius inter agendum de causa Isaurorum (Ad ann. 595 et 595) scribit canonem quo de agitur editum Ephesi in conciliabulo schismaticorum, eumque fuisse secundum: primum, credo, posuit, quo deponerentur Cyrillus et Memnon. Id vero unde, sive conjecerit, sive acceperit, non demonstrat. Christianus Lupus laboranti forte Baronio suppetias laturus, audientius quiddam opinatur (In scholii ad can. concil. Eph. p. 417), canones illos, scilicet Pelagianos, ab episcopis exauctoratis, Juliano, Orontio, et reliquis quatuor cum Coelestio, oblatos fuisse conciliabulo Ephesino Joanni Antiocheni, nec tamen ab eo approbatos, sed Pelagianorum arte insertos actis Ephesinæ synodi, quæ exscribebantur spargenda in vulgus; atque hinc factum ut codex ejusmodi corruptus cum offerretur, imposerit Joanni Jejunatori suisque iudicibus, quos oportuit esse admodum imperitos, indeque Romam ad pontificem postea transmissus sit.

Tota hæc historia ex epistolis Gregorii Magni desumpta est; verum præstat pontificem audire suis verbis loquentem; habent enim plurima notatu digna, et recondite ejusdem ecclesiasticæ doctrinæ plena.

Scribas igitur Gregorius ad Narsetem comitem: *Charitas vestra, inquit (Epist. 114, quæ 14 quinti libri), sollicitudinem nostræ opinionis habens scribere studuit quid de illo codice qui contra Anastasium presbyterum transmissus est sensit. Quem nos ex parte aliqua subtiliter percurrentes, in Manichæi invenimus dogma cecidisse. Sed is qui loca aliqua esse hæretica signo contra posito ostendit, ipse quoque in Pelagianam hæresin labitur: quia quædam loca catholice dicta, et omnino orthodoxa, velut hæretica annotavit. Hoc enim ubi scriptum est, quia cum peccavit Adam, ejus est anima mortua; qualiter mortuum dixerit, inferius ostendit, quia status sui beatitudinem amisit. Hoc quisquis negat, catholicus non est. Et paulo post: Hunc ergo locum qui in eodem codice qui mihi a fratre meo Joanne episcopo transmissus est annotat hæreticum, Pelagianus est, quia ista sententia evidenter Pelagii est, quam Paulus apostolus aperte in suis Epistolis destruxit. Quæ loca Epistolarum ejus singula dicere prætermitto, quia scienti loquor. Pelagius vero, qui in Ephesina synodo damnatus est, ea intentione hoc duxit, ut ostenderet nos a Christo vacue redemptos.*

Et postea: *Charitas ergo vestra velustos omnino codices ejusdem synodi requirat, et illic inde videat si quid tale invenitur, mihi quæ eundem codicem quem invenerit transmittat, quem mox ut legero retransmitto. Novis enim codicibus passim non credat, ex qua re dubius factus sum, et nihil adhuc volui de hac causa prædicto fratri meo Joanni episcopo rescribere. Romani autem codices multo veriores sunt quam Græci, quia nostri, sicut non acumina, ita nec imposturas habent. De Joanne vero presbytero cognoscite, quia illius causa per synodum decisa est, in qua aperte cognovi quia ejus adversarii eum facere hæreticum volebant, et diu conati sunt, sed minime potuerunt.*

Ad Joannem vero Constantinopolitanum (Epist. 115, quæ ejusdem libri 15): *Valde autem mirati sumus cur ille qui in causa fidei iudices contra Joannem Chalcidonensis Ecclesiæ presbyterum a vobis fuerant deputati, negligenter veritatem opinionis crediderint, et credere districte profitenti noluerint, maxime dum accusa-*

vocibus prophetae clamat : Replebitur terra scientia A Domini, sicut aqua multa cooperiens maria (Isai. xi, 9).

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

larges ipsius Marcionistarum, quam commemorabant, hæresim, unde eum reum moliebantur efficere, interrogati quæ esset, nescire se manifesta professione responderunt. Ex qua re evidenter agnoscitur quod personam ipsius sine Dei respectu, non iuste, sed contra animas suas, sola gravare voluntate tantummodo voluerint. Nos itaque facto concilio, sicut gestorum apud nos habiturum tenor ostendit, cuncta quæ erant necessaria subtiliter perscrutantes ac tractantes : quoniam in nullo antedictum presbyterum reum invenire potuimus, præcipue quia libellus quem delegatis a vobis iudicibus obtulit, rectæ fidei per omnia sinceritati concordat, ea propter eorumdem iudicum reprobantes sententiam, nostra eum definitione catholicam, et ab omni hæretico crimine liberum esse, Christi Dei Redemptoris nostri misericordia et gratia revelante, denuntiavimus.

Ad Mauritium pariter imperatorem (Epist. 116, quæ quinti lib. 16) : Relatis igitur, in concilio, quæ contra Joannem Chalcedonensis presbyterum Ecclesiæ acta sunt, simul et serie iudicati, maiorem illum injustitiam sustinuisse cognovimus quippe quem clamantem se atque monstrantem catholicum esse, non reatus culpa, sed du accusatio incerta contrivit. In tantum quia accusatores ipsius Marcionistarum, quam commemorabant, hæresim se nescire, aperta responsione professi sunt. Et postea : Quia ergo omnibus subtiliter rimatis atque tractatis, catholicum superscriptum Joannem presbyterum sancti concilii mecum definitio, divinæ potentia revelante gratia, declaravit, etc.

Ad Theoctistum imperatoris cognatum (Epist. 117, quæ 17 libri quinti) : Indicamus itaque vobis Joannem presbyterum, latorem præsentium, liberum ab his quibus accusatus fuerat existisse. Cujus fidem facto concilio, subtili examinatione, ut petiit, perscrutantes, nullam in eo culpam pravæ confessionis invenimus. Sed quia rectæ fidei, Deo miserante, professor ac cultor apparuit, nostra eum definitione absolvimus; præsertim cum accusatores ipsius quæ esset Marcionistarum, quam commemorabant, hæresim se nescire professi sint.

Et ad Eulogium Alexandrinum atque Anastasium Antiochenum (Epist. 195, quæ 3 libri sexti) : Ante triennium cogente causa monachorum Isauricæ, qui hæretici accusabantur, satisfaciens mihi quondam frater et sacerdos meus Dominus Joannes, litteras misit, quibus videbatur ostendere eos Ephesinæ synodi definitionibus contradixisse : et velut ex eadem synodo certa nobis, quibus ipsi obsisterent, capitula destinavit; inter alia autem scriptum illic continebatur de Adæ anima, quia in peccato mortua non fuerit, eo quod diabolus in cor hominis non ingrediebatur, et si quis hoc dixisset, anathema esset. Quæ cum mihi relata fuissent, valde contristatus sum; si enim Adæ, qui primus peccavit, anima in peccato mortua non est, quomodo de ligno vetito ei dictum est : In quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini? Et postea : Quod vero diabolus cor hominis ingrediat, si Evangelio creditur, non negatur; ibi enim scriptum est : Et post buccinam introivit in eum Satan. Et rursus ibi dicitur : Cum diabolus jam se misisset in cor Jude, ut traderetur Judæis; hoc autem qui negat, in Pelagianam hæresim cecidit. Quia ergo perscrutantes Ephesinam synodum, nihil in ea tale invenimus contineri, de Ravennate quoque Ecclesia vetustum valde codicem ejusdem synodi ad nos deferre fecimus, et synodo quam habebamus eum ita concordare invenimus, ut in nullo discreparet, et nihil aliud contineret in definitione anathematis et reprobationis, nisi quod duodecim capitula beatæ memoriæ Cyrilli reprobant. Hanc autem totam rationem multa latius subtiliusque prædictis responsalibus ejus in præsentem positis reddidimus, atque ei plenissime satisfecimus; igitur ne vel hæc vel alia similia illic subreperant, quæ sanctam Ecclesiam scandalizant, necesse nobis fuit hæc ipsa sanctitati vestræ indicare. Et quamvis hunc fratrem et coepiscopum nostrum Cyriacum roverimus

orthodoxum, tamen propter alios cauti esse debemus, ut, antequam ad publicum prædeant, errorum semina concutiantur.

Denique ad Anastasium Antiochenum, Cum de sanctorum conciliorum custodia tua fraternitas loqueretur, sanctam Ephesinam synodum primam se custodire professus est. Sed quia ex annotatione hæretici codicis, qui ad me ex regia urbe transmissus est, agnovi hoc, quod quædam capitula catholica cum hæreticis fuerant reprehensa, quia quidam illam Ephesinam primam synodum in eadem urbe existimant, quæ quondam ab hæreticis traditur esse composita, omnino necesse est ut charitas vestra eandem synodum apud sanctam Alexandrinam atque Antiochenam Ecclesiam requirat, et qualiter in veritate se habeat inveniat; vel, si placet, hinc dirigimus quæ ab antiquitate servata in scriptis habemus; illa enim synodus, quæ sub primæ Ephesinæ imagine facta est, quædam in se oblata capitula asserit approbata, quæ sunt Cælestii atque Pelagii prædicamenta. Et cum Cælestius atque Pelagius in Ephesina synodo sint damnati, quomodo ab ea poterant illa capitula recipi, quorum damnabantur auctores?

Ex his quæ scripsit Gregorius Magnus, multa licet concludere in rem præsentem : et primum quidem, a pontificis sententia recedere qui causam Isaurorum monachorum ab ea quæ duorum presbyterorum erat secernunt. Alterum, codici quo synodus Ephesina continebatur insertos fuisse canones alerius ejusdem concilii. Tertium, fuisse inserto concilio oblata fuisse capitula, quæ ab ipso probata sint. Quartum, ea capitula Isauri fecisse reos consensionis cum Manichæo et Marcione. Quintum, unum ex capitulis contradixisse catholicæ, de anima Adami per peccatum mortua, Anastasii sententiæ, atque adeo fuisse Pelagianum, vel Cælestianum. Sextum, concilium istud diversum fuisse ab œcumenica synodo Ephesina, cum in œcumenica synodo damnationis sententiam tulerint Pelagius et Cælestius, in illo concilio ipsorum dogmata probata sint. Septimum, Gregorium Magnum causam Isaurorum in concilio cognovisse, idque testatum voluisse, et imperatori, et Narseti comiti, et Joanni Constantinopolitano episcopo, et imperatoris cognato, ne quis eorum foret inscius. Postremum, concilium illud non fuisse idem cum conciliabulo Orientalium schismaticorum : in hoc enim, ut bene argumentatur Lupus, approbata non sunt Cælestiana dogmata; si enim forent, a catholicis utique sine gravissima querela tantum facinus prætermisum non esset; nam a concilio, cui oblata sunt, probata sunt pariter capitula.

Atque hæc cum certa sint, probabilis inde conjectura duci potest, quæ firmentur ista sex quibus continetur questionis, nisi fallor, totius solutio, reique admodum impeditæ explicatio.

1. Concilium cujus meminit Gregorius non aliud fuisse quam quod a Nestorio coactum mox a nobis dicebatur, nam in eo damnati scribuntur qui Manichæi atque adeo Marcionis sensibus adhererent. Una enim fuit utriusque hæretici opinio, de mala hominis natura.

2. Oblata esse Nestoriano concilio quæ dicuntur capita, eaque catholicæ fidei de corruptione per peccatum humanæ nature adversa : de corruptione, inquam, quoad animam, non de ea qua corpus affectum est, de ipsa enim Nestorius catholice sentiebat.

3. Eadem ipsa capita facile a Nestorio probata esse, quippe qui, ut ostendimus aliquandæ, sensit quidem catholice de morte corporis per peccatum contracta; videtur autem quoad mortem anime ex Adamo propagatam in posteris adhæsisse Theodoro Mopsuesteno magistro suo, peccati originalis acerrimo impugnatori.

4. Approbationem illam capitum a synodo anathe-

18. ^a Noveris et regiam domum, dilucidato dogmate, in magno gaudio degere; et ut paginæ finem faciam, illam de Ecclesia quoque [*Baluz. om. de Ecclesia quoque*] apud nos super omnibus hæresibus, quæ adversus Deum litigant, vocem vide inpleri: *Ibat domus Saul, et infirmabatur; ibat domus David, et confortabatur* (II Reg. iii, 2). Hæc nostra tamquam fratris ad fratrem consilia; quod si quis contentiosus esse vult, clamabit per nos ei Paulus: *Nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei* (II Cor. xi, 16).

SERMO VIII.

In Judam, adversus ^b hæreticos.

1. Libenter hic ab illis hæreticis interrogans requiram, qui Deitatis et humanitatis naturam in unam essentiam miscendo contemperant, quis ille hoc loco est qui proditur et traditur Judæis. Si enim temperatio vel admixtio utriusque facta est, utrum a Judæis est tentum? An Deus Verbum, an humanitatis natura? Quis videtur occisus? Cogor enim inferioribus uti sermonibus, ut fiat omnibus quod dicitur manifestum.

2. In quem, dicas velim, ea quæ gesta sunt, cadant? Numquid in Dei naturam, quam utroque confundens contemperare præsumis? Ergo Verbum Deus

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

matismis comprehensam fuisse; vix enim reperias olim depositos esse aliquos propter doctrinam cujus assertoribus anathema non sit dictum.

5. Eos ipsos anathematismos in communem cum Ephesina synodo relatos fuisse codicem, apposita primum inscriptione qua distinguerentur; deinde vel per incuriam librariorum omissa, vel artibus sive Cœlestianorum, qui plurimi in Oriente perstiterunt, ad ipsa quoque Photii tempora, sive Nestorianorum, ut Ephesinæ synodo calumniam struerent, oblitterata.

6. Forsitan esse verum, quod divinavit Christianus Lupus, tentatos fuisse a Cœlestianis, atque ab ipso etiam Nestorio, Orientalium animos, ut ejusmodi anathematismos comprobarent, studio nimirum contradicendi Patribus orthodoxis qui Cœlestini papæ de Pelagianis sententiam comprobassent. Neque enim de nihilo est, quod Orientales eo tempore quo Patres retulerunt ad sedem apostolicam de Pelagianis, tripartitam confessionem fidei scriperunt, et in prima symbolum Nicænum professi sunt; in secunda perculerunt anathemate septem tantum nominatim hæreticos, quorum duo Manichæus et Marcion; in postrema Cyrilli capita duodecim proscripserunt; atque hæc causa forte fuit cur Baronius canonem secundum ab Orientalibus conditum diceret de anima Adami, etc. Neque illud pariter de nihilo est, quod schismatici oblatum a catholicis crimen societatis cum Cœlestianis non aliter repulerint quam simili exprobratione, licet immerita.

Quæsierit forte quispiam cur tandem schismatici expressis verbis approbare noluerint anathematismos Nestorii præfatos, contenti sententiam implicite et abscondito dixisse. Sed aperta questionis inde solutio sunt potest, quod et Theodosius nuper expulisset Cœlestianos, et modo Cœlestinus papa eosdem damnaasset; nec tutum foret aut illius aut istius manifeste judicio pugnare; sed necessarium magis utriusque gratiam retinere; neque enim tanta erat Nestorii jam dammati auctoritas, ut eo usque impellere valeat Orientales, cum eam ipsam auctoritatem aliunde Joannes Antiochenus depressam vellet, quo concilii

A capessibilis, cui nihil commune in occisione cum carne. An a Judæis in occisionem ductus est?

3. Ut quid autem, temperatis utrisque naturis, secundum te, Scripturam nuper audivimus de virtute sacramenti narrantem, quam Dominus tradidit discipulis suis, dicens: *Quia in qua nocte tradebatur, accipiens panem, gratias agens, dedit discipulis suis, dicens: Accipite et manducate ex eo omnes, hoc est enim corpus meum.* Quare non dixit: *Hæc est Divinitas mea, quæ pro vobis confringetur?* Et iterum cur sumptum calicem porrigens, non dixit: *Hæc Divinitas mea, quæ pro vobis effundetur in remissionem peccatorum;* sed hoc magis: *Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum* (Matth. xxvi, 28)?

B Separata naturam, sed unionem conjunge; Filium Dei Christum confitere, sed filium duplicem, hominem et Deum, ut passio quidem humanæ deputetur naturæ; passionis vero absolutio, quæ in homine qui passus est facta est, solius sit Divinitatis.

SERMO ° IX.

In id quod scriptum est: Si habere aliquid recordatus fueris adversus te fratrem tuum (Matth. v, 23); veluti contra hæreticos.

1. Audite dictis intenti: *Qui manducat, ait, carnem*

primum, si qua ratione posset, securior teneret. Et vero, quæ causa potuit obstarè ne anathematismi a Nestorio adversus Cyrillianos facti approbarentur ab Orientalibus, quantumcumque ab ipsis aperte Cyrilliani velut hæretici explosi essent, eadem, nisi fallor, impedire debuit ne quos olim, præ animi impotentia, pro Pelagianis Nestorius, adversus viros omnino puros hæresis Manichææ, considerat, patenter confirmarentur.

^a Observavimus aliquando hunc locum occasione Cyrillo dedisse duos scribendi de Recta Fide libros; alterum ad Theodosium imperatorem, alterum ad Pulcheriam et sorores virgines. Unde et calumniam postmodum passus est, quasi tentasset hæc diversitate librorum turbare aliquid movere in regia familia, quam Nestorius innuit obscure consentire sibi, longe clarius, etiam post libros acceptos, imperator in sacra jam citata. *Ne igitur clam te sit, quoniam in statu nostræ versentur, noris et Ecclesias et imperium conjuncta esse, nostraque accedente auctoritate, et Christi Salvatoris aspirante providentia, magis subinde inter se coitura esse.*

^b *Hæreticorum* nomine intelligit verbo quidem tenus Apollinaristas, revera autem catholicos sibi adversantes, quos Apollinarismi per calumniam accusabat.

Par est opinari sermonem hunc habitum in magna hebdomada, qua patientis Christi historia legi pariter et exponi in Ecclesia solebat. Quo vero Nestorii anno, incertum est; suspicer tamen habitum tertio, qui Christi 431, propterea quod non obscure contradicit tertio quartoque et duodecimo Cyrilli anathematismo, quos cum litteris synodicis Nestorius accepit mense Decembri ann. 430.

Huc pertinet forte dictum illud Nestorii a Socrate allatum: *Ne glorieris, Judæe, Dominum gloriæ non crucifixisti.*

^c Quo tempore habitus sit hic sermo, non constat; id tamen affirmare possum, habitum post ortas contentiones, atque adeo ann. 429, in Quadragesima: quamquam ex argumento suspicatus quispiam forte fuerit pertinere ad id temporis quo arguebatur

meam, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo. Memento quoniam de carne est. quod dicitur: *Sicut misit me vivens Pater, me visibilem.* Numquid a me carnis nomen appositum est, ut me male interpretari querantur: *Qui manducat, inquit, carnem meam, et bibit meum sanguinem?* Numquid dixit. *Qui manducat Divinitatem meam, et bibit meam Divinitatem?* sed: *Qui manducat carnem meam, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in ipso.*

Et post alia. Sed ad rem veniamus. *Qui manducat carnem meam, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in ipso.* Memento quod de carne dicamus: *Sicut misit me vivens Pater, me, qui appareo; sed fortasse ego non recte interpretor.* Videamus ex iis quæ sequuntur: *Sicut misit me vivus Pater, etc.; ille dicit de Divinitate, ego de humanitate.* Videamus quis sit pravus interpres: *Sicut misit me vivus Pater; hæreticus dicit Divinitatem missam, et se profiteri Deum Verbum dicere: Sicut misit me vivus Pater.* Ergo et hoc secundum ipsos ita erit intelligendum: *Ego Deus Verbum vivo per Patrem.* Post hoc enim videtur dictum: *Et qui manducat me, et ille vivit.* Quem ergo manducamus? Divinitatem, an carnem?

Dicam etiam illius scandalum verba. De sua carne Dominus Christus cum illis disserebat: *Nisi manducaveritis, inquit, carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Verborum sublimitatem qui audierant, non tulerunt; putabant enim ex inscitia illum anthropophagiam suadere.

SERMO X.

^a *Velut in Macedonianos, revera in catholicos veræ incarnationis defensores.*

Adhuc vobis multa habeo dicere, etc. (Joan. xvi, 12). Et post aliquanta: Communes sunt Trinitatis operationes, et tantum substantiis dividendæ. Quare

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

sentire cum Paulo Samosateno et Photino, ideoque ab eo discedebant plurimi, quos videtur monere ut in gratiam secum redeant, satisfactione exhibita, priusquam accedant ad altare.

Observe ex hoc sermone, ejusque a Cyrillo refutatione, aperte cognosci fidem quinti sæculi de reali præsentia corporis Christi in Eucharistia. Quid enim clarius, vel hac interrogatione Nestorii? *Quem ergo manducamus? Divinitatem, an carnem?* Vel ista sententia Cyrilli (Lib. iv, Contrad. c. 4): *Quemadmodum vivificum est illud ipsius Verbi corpus, quod sibi proprium fecit per veram unionem, quæ et intelligentiam et sermonem superat; sic nos quoque, qui illius sanctæ carnis et sanguinis ejus participatione fruimur, omnino vivificamur: cum in nobis maneat Verbum, non solum divinis modo per Spiritum sanctum, sed etiam humano per sanctam illam carnem pretiosissime ejus sanguinem.* Vel istis etiam consequentibus verbis: *In nobis manet, et corruptionis victores efficit, dum se in nostra demittit corpora, ut dixi, etiam per suam carnem, quæ verus est cibus.*

^a Titulus a nobis additus est, ipso cogente sermonis argumento: nam ex unitate operationis consubstantialitas Spiritus sancti probatur, sed ita ut Christus negetur a se glorificatus, sed a spiritu, velut a majore: unde Patres Ephesini fragmentum hoc Nestoriani tractatus blasphemie damnarunt; et Cyrillus illi ipsi contradicendum putavit, tamquam insecte,

Unigeniti glorificatio, aliquando quidem Patri deputatur, sicut est illud: *Pater est meus, qui me glorificat* (Joan. viii, 54); aliquando vero Spiritui deputatur, ait enim: *Spiritus veritatis, qui me glorificabit* (Joan. xvi, 15); nonnunquam Christi potentie assignatur, sicut scriptum est: *Exeuntes prædicabant verbum ubique, Domino cooperante, et verbum confirmannte, consequentibus eos signis* (Marc. xvi, 16).

Atque cooperationis hujus evidens est argumentum: Filius est factus homo; Pater in throno collocavit; Spiritus signis honestavit; inhabitavit Filius in corpore; commendavit baptizatum Pater; formavit in Virgine Spiritus.

SERMO XI.

B *Adversus Arianos, in hæc verba Isaïæ: Puer datus est nobis, et filius natus est nobis* (Is. ix, 6).

1. Magna sane tanti doni sacramentum; hic enim qui videtur infans, hic qui recens apparet; hic qui fasciis corporalibus eget, hic qui secundum visibilem essentiam recenter est editus, Filius est, ut Scriptura docet, æternus. Filius universorum opifex, Filius qui suæ opis fasciis dissolubilem creaturæ naturam astringit.

2. Infans enim Deus est suæ potestatis; tantum abest, Arie, ut Deus Verbum sit sub Dei potestate. Novimus ergo humanitatem infantis ac divinitatem: filiationis unitatem servamus in Deitatis humanitatisque natura.

3. Hoc autem dico, ut noveritis quam super excellentem et summa quædam Deitatis conjunctio existeret, etiam in infante ipso, cum Dominica caro conspiceretur; erat enim ipse, et infans, et infantis ipsius Dominus. Laudastis vocem, sed nolite eam parum curiose laudare; dixi enim quod idem erat infans et habitator infantis.

C impie, et adversus pietatis dogmata audacter dictum esset. Etsi vero catholico sensu accipi possint quæ a Nestorio dicuntur, hæresim tamen continere visa sunt Patribus, non verba per se, quomodo sunt ambigua et flexiloga, sed prout ab auctore prolata sunt, perpendicularibus more antiquo, quo non in dogmatibus personæ, sed in personis dogmata damnabantur.

^b Hunc ego facile crediderim dictum ante patefactam hæresim, immo primis illis temporibus, cum Arianos insectatus acriter catholicum mentiebatur, nisi me tria retinerent, tertiæ partis sententia, Marri Mercatoris testimonium, et Patrum Ephesinorum auctoritas. Nam plausus a populo factus ad hæc verba: *Erat enim ipse, et infans, et infantis Dominus; ipsaque Nestorii sive correctio, sive interpretatio sententiæ, videtur mihi aperte satis indicare, tunc temporis jam fuisse conceptam vulgo opinionem de Nestorio, quod Christum in duas personas divideret.* Deinde Mercator vehementer invehitur in hæc ipsa verba, quæ plausum fecerunt, tamquam hæresim totam continerent, quartamque in Trinitatem introducerent personam. Denique Patribus Ephesinis visa sunt hæc verba, postquam primicerius notariorum recitavit, perinde ac alia, horrenda pariter et blasphemæ; quanquam Cyrillus ea laudavit velut catholica, cum suis verbis Nestorium refelleret. An forte in unum sermonem coegimus quæ diversis temporibus dicta sunt?

4. Ut ergo demonstraretur ipsis quoque magis quis hic est ab illis adoratus, et ad quem illos duxerit Spiritus sancti gratia; nempe non ad simplicem vulgo cunctum infantem, sed ad corpus quoddam ineffabiliter Deo conjunctum.

5. Quis nunc benignitatis tam immensum aspiciat pelagus, naturam cum suo opitice dominantem, et conjunctam homini Divinitatem, nihil sine hoc jubentem, nullum absque isto judicantem: cum eo vivorum curam in summa providentia gerentem, et cum ipso mortuos suscitantem.

EPISTOLA • TERTIA SYNODICA S. CYRILLI

Alexandrinii episcopi directa Nestorio Constantinopolitanae urbis episcopo, duodecim continens anathematismi capitula.

Religioso et Deo amabili consacerdoti Nestorio Cyrillus, et quæ convenit apud Alexandriam synodus ex Ægyptia diœcesi, in Domino salutem.

1. Cum Salvator noster aperte pronuntiet: *Qui diligit patrem aut matrem super me, non est me dignus; et qui diligit filium aut filiam super me, non est me dignus* (Matth. x, 37); quid nos patiemur, qui deposcimus a tua religione ut te super Christum Salvatorem omnium diligamus? Quid enim nobis in die judicii proderit, aut quam satisfactionem reperire poterimus, ita diuturnum silentium de prolatis a te contra eum blasphemias continentes? Et si quidem te tantummodo laceres, docens ista vel sentiens, sollicitudo nobis minor existeret: cum vero totam scandalizaveris Ecclesiam, et fermentum insolite C pravitatis et novæ heresis miscueris in populis, nec tantum ibidem positus, sed ubique consistentibus (nam tuarum expositionum libri per cuncta vulgati sunt), quæ super nostro silentio ratio ultra, vel excusationis sermo sufficiat? aut quomodo non necesse sit meminisse Christi Domini sic dicentis: *Non pute-*

lis quod venerim pacem mittere in terram, sed gladium; veni enim separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam (Matth. x, 34). Nam cum lædatur fides, parentum reverentia, vel inutilis et periculosa, despicitur, et amor erga filios fratresque vitatur. Ad postremum etiam post ipsam vitam [B. super ipsam vitam mors potius] a piis viris eligitur, ut meliorem resurrectionem, sicut scriptum est, consequantur (Heb. xi, 35).

2. Ecce itaque te simul, cum sancta synodo, quæ apud amplam urbem Romam congregata est, presidente sanctissimo et venerandissimo fratre et coasacerdote nostro Cælestino episcopo, his scriptis jam tertio convenimus, consilium dantes ut a pravis absterneas distortisque dogmatibus, quæ et sentire B cognosceris et docere, recipias vero fidem rectam Ecclesiis per beatissimos apostolos et evangelistas ab initio traditam, qui et oculis inspexerunt, et ministri Verbi fuisse monstrantur.

3. Quod si hoc religio tua facere distulerit, juxta dilationem litteris præfinitam sanctissimi et venerandissimi consacerdotis nostri Romanæ præsulis Ecclesiæ Cælestini, scias te nullam sortem habere nobiscum, nec locum aut colloquium cum Dei sacerdotibus et episcopis obtinere; non enim est fas contemnere nos Ecclesias ita turbatas et scandalizatos populos, fidemque rectissimam violatam, dissipatam quin etiam gregem, quem custodire debueras, siquidem juxta nos amator recti dogmatis existisses, sanctorum Patrum vestigia pia consecrans.

4. Omnes itaque quos propter fidem tua religio a communione removet, aut ab ordine suo deposuit, laicos et clericos, in nostra communione recipimus; non enim justum est eos tuis decretis opprimi, qui noverunt recta sentire, qui etiam bene facientes tibi prudentissime restiterunt: hoc idem namque D in epistola quam misisti ad præsulem amplæ Romæ

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Hæc illa celebris epistola, quæ olim una pro toto concilio Ephesino habebatur, adeo fidei catholice doctrinam de incarnatione Verbi adversus Nestorium plene dilucideque exponit. Subjuncti anathematismi duodecim, quæ capita dicebantur a veteribus, magnam fecerunt invidiam Cyrillo, magnum diu catholicis negotium, ut ille non semel debuerit facere satis, sive amicis explicationem petentibus, sive adversariis plura objicientibus: isti coacti sint, inter tractandum de pace inter Ecclesias et sancien- D dam fidem in concilio Chalcedonensi, de ipsis propter animorum offensionem silere.

In codice manuscripto Carmelitarum Disceatorem conventus Parisiensis data legitur mense Novembri die 30, indictione 14, quæ temporis notæ, nisi emendantur, coherere non possunt. Nam scripsit procul dubio Cyrillus postremum Nestorio ann. 450, et Nestorius Cyrilli litteras accepit Constantinopoli vii idus Decembris; si qua igitur fides codici, accepta fuisset Constantinopoli epistola septem post diebus quam Alexandrie scripta esset, quod omnino incredibile.

Cohærebunt omnia facile, si dicatur Alexandriæ scripta 3 Novembris, accepta Constantinopoli septimo Decembris, et indictio, ut par est, non a Januario, quomodo esset decima tertia, sed a Septembri, quo mense decima quarta incipit.

Dividi potest commodè tres in partes, quarum in prima legationis a sede apostolica velut historia narretur; in secunda fidei dogma, Nestoriique sententia opposita exponatur; tertia complectatur duodecim anathematismos.

Posterioribus porro duabus nihil cautius scribi potuit, nihil callidius, aut prudentius potius, ut si Nestorius subscripsisset, quod erat jussus, verbis plane contradicentibus, sua quæ docuerat revocare nemini non aperte videretur.

Legi utiliter vix potest, nisi prius attentius perpensæ fuerint litteræ sancti Cælestini datæ ad Nestorium ex synodo Romana. Habentur illæ i part. conc. Ephes. cap. 48, et a nobis referuntur in dissertatione de Synodis habitis in causa Nestorii.

^b Hæc est procul dubio prima quam Nestorius ad Cælestinum misit, et in qua leguntur ista: *Nos non modicam corruptionem orthodoxiæ apud quosdam hic reperientes, et ira et lenitate circa agros quotidie utimur*, etc. Atque inde constat Cælestinum Cyrillo, quas a Nestorio litteras accepisset, misisse, quemadmodum et Cyrillus ad se a Nestorio scriptas Roman

* Pausas huic epistolæ, licet omnium celeberrimæ, et plura sive historica, sive dogmatica continenti, notas subjecimus, quia examinanda erit accuratius iterum in dissertatione de Synodis.

sanctum et coepiscopum nostrum Coelestinum, significare curasti.

5. Non autem sufficit tuæ religioni solummodo dei symbolum confiteri, quod expositum est per idem tempus, sancti Spiritus largitate, a venerando et magno concilio apud Nicæam congregato; hoc enim nec intellexisti, nec recte interpretatus es, perversæ licet sono vocis eadem verba protuleris. Sed [Baluz. add. nec] consequens est ut iurejurando fatearis quod anathematizes quidem tua polluta et profana dogmata; sentias autem et doceas quæ nos universi, siue per Orientem, siue per Occidentem, episcopi et magistri, præsulesque populorum credimus, et docemus.

6. ^b Epistolis autem ab Alexandrina tuæ religioni directis Ecclesia consensum præbuit, tam ea quæ apud urbem Romam convenit sancta synodus, quam etiam nos omnes, velut recte irreprehensibiliterque conscriptis. Subdidimus autem his nostris litteris quæ te sentire oporteat et docere, et a quibus abstinere conveniat.

7. Hæc est enim fides apostolicæ et catholicæ Ecclesiæ, cui cuncti consentiunt orthodoxi per Orientem Occidentemque pontifices: *Credimus in unum Dominum, Patrem omnipotentem, omnium visibilium et invisibilium conditorem. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei, natum de Patre unigenitum, hoc est, de substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, ὁμοούσιον Patri, hoc est, unius cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt in cælo et in terra; qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit, et incarnatus est, et homo factus est, passus est, et resurgens tertia die ascendit in cælos, unde venturus*

A est judicare vivos et mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt: Erat tempus quando non erat, et antequam nasceretur non erat, et quia ex nullis instantibus factus est, aut ex alia substantia vel essentia, dicentes esse aut convertibilem et commutabilem Filium Dei; anathematizat catholica et apostolica Ecclesia.

8. Sequentes itaque per omnia sanctorum Patrum confessiones quas, loquente in eis sancto Spiritu, protulerunt, et intentioni quæ est in eorum intellectibus requis vestigiis inhaerentes, atque iter ambulantes regum, proliemur quod ipse unigenitus Dei Verbum Deus, natus ex ipsa Patris essentia, de Deo vero Deus verus, lumen de lumine, per quem omnia facta sunt, siue in cælis, siue in terra, salutis nostræ causa descendens, ad exinanitionem sese dignatus est inclinare, incarnatus autem et homo factus, id est, carnem de Virgine sancta suscipiens, eamque sibi propriam faciens, nativitatem nostram ex vulva sustinuit, homo de muliere procedens, nec quod erat abiciens: nam licet factus sit in assumptione carnis et sanguinis, tamen etiam sic quod erat, Deus natura scilicet et veritate, perstitit.

9. ^c Nec carnem itaque dicimus in naturam Deitatis esse conversam, nec in substantiam carnis ineffabilem Dei Verbi essentiam commutatam: inconvertibilis etenim est, et incommutabilis, idemque ipse, juxta Scripturas, jugiter permanens (Psal. ci, 28). Visus est autem et parvulus, sed potius [Baluz. positus] adhuc in cunabulis, et in sinibus genitricis Virginis constitutus, universam creaturam replebat ut Deus, genitori suo indivisus existens: quod divinum est enim, sine quantitate et sine mole cognoscitur, nec ullis terminis continetur.

10. Unitum ergo carni Verbum ^d secundum sub-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

deferendas Possidonio crediderat. Vide istas Nestorii litteras prima parte Operum Marii Mercatoris.

^a Hic nempe, ubi ait: Nos autem nosse oportet, quod modo venit in recordationem concilii Nicæni, quod nusquam ausum est dicere quia Verbum Deus natum est ex Maria virgine; et alia quæ prolixè prosequitur (Serm. 3, velut in Macedon. et Arianos). Tu vero locum consule, et intellige cur fidem exposuerit Cyrillus, præmisso symbolo concilii Nicæni, ut unde Nestorius fraudem faciebat imperitis, inde confutaretur.

^b Obscurus locus, et a nullo, quod sciam, tentatus: quibus enim de epistolis ab Alexandrina Ecclesia directis intelligi debet? An de iis quæ anathematismos habere subijunctos? sed ille ipse sunt in quibus nunc versamur. An de prioribus duabus? quomodo ab Alexandrina Ecclesia, id est, synodo directæ sunt, cum nomine synodi Alexandrinæ, non perinde ac tertiæ, sed solius Cyrilli inscribantur? Lux latentis veritati asferetur in dissertatione de Synodis habitis in causa Nestorii.

^c Id ubique passim catholicis Nestorius, sed maxime in epistola ad sanctum Coelestinum, affingebat: Aperte blasphemant Deum Verbum Patri ὁμοούσιον, tanquam originis initium de Χριστοτόκῳ virgine sumpsisset, cum templo suo edificatum esso, et carni conceptum, etc.; et in titulo sermonis septimi: Adversus eos qui propter conjunctionem vel divinitatem Verbi mortificant, vel humanitatem deificant. In utrumque locum intendit Cyrillus.

^d Græce est καὶ ὑπόστασιν. Moneo rursus hanc

unam vocem fuisse olim ὁμοδοξίας indubitatam notam; aliæ etenim omnes torqueri possunt in sensus erroneos, et revera detorta sunt a Nestorianis, hæc una nunquam potuit; unde mirum quam exosa fuerit heterodoxis, quotque criminationibus oppugnata: atque hinc factum est ut cum ἑνότης καὶ ὑπόστασις prætermissa esset a Cyrillo et Joanne in expositione fidei hinc inde scripta, inter ineundam Ecclesiarum pacem, pax visa sit pluribus catholicis suspecta, et Joannes dictus fuerit a suis vicisse causam, ut Cyrillus necessitatem habuerit purgandi sese, tum apud amicos, Acacium Melitenensem, Sinecessum, Valerianum, Donatum; tum apud suos Constantinopoli apocrisarios, quasi vel Orientalibus in sententia remanentibus consensisset, vel propter timidam quandam dispensationem non satis animose fidei causam defendisset.

Porro autem quod dixi, hanc vocem fuisse fidei quasi certam tesseram, facto probat Cyrillus, cum enim scripsisset: Unitum ergo carni Verbum secundum substantiam confitentes, accedit statim ad relelendas omnes Nestorii sententias, artificiose quidem, sed tamen invictæ.

Nota vero interpretem Romanum aberrasse a mente Cyrilli, quam assecutus est Mercator; hæc enim Græca: ἡνωθῆναι γὰρ μὴν σαφὴ καὶ ὑπόστασιν ὁμολογούντες τὸν λόγον, ἕνα προσανυόμεν, etc., vertit ille: Quamvis autem Verbum carni secundum hypostasim unitum fateamur, unam tamen adoramus, etc., quasi confessio unionis secundum hypostasim adversetur in speciem adorationi, ut unius, et non eam potius

sistentium confitentes, unum adoramus Filium, Dominum Jesum Christum, non ^a seorsum ponentes et determinantes hominem et Deum, velut invicem sola [Baluz. sibi] dignitatis et auctoritatis unitate conjunctos; hæc enim novitas vocis est, et aliud nihil. ^b Nec item Christum specialiter nominantes Deum Verbum, quod ex Deo est; nec alterum similiter Christum specialiter, qui de muliere natus est, sed unum solummodo Christum Dei Patris Verbum, cum propria carni cognoscimus. Tunc enim ut homo [Baluz. om. ut homo], juxta nos, unctus est, quamvis Spiritum dignis ipse contulerit, sed non ad mensuram (Joan. iii, 35), sicut beatus evangelista Joannes asseruit.

11. Sed ^c nec illud dicimus, quod Dei Verbum veluti in homine communi, qui de sancta Virgine natus est, habitavit, ne Deum homo Christus habitatorem possidere credatur. Quamvis enim Verbum habitaverit in nobis (Joan. i, 14), et dictum sit, in Christo habitare omnem plenitudinem Deitatis corporaliter (Col. ii, 9); haud tamen [Baluz. attamen] intelligimus, quod caro factus, [Baluz. add. non] sicut in sanctis habitare dicitur, nec talem in ipso habitationem factam definire tentavimus; sed unitus juxta naturam, nec in carnem penitus commutatus, talem sibi fecit habitationem, qualem et anima hominis habere creditur ad proprium corpus.

12. Unus igitur est Christus, Filius et Dominus, ^d non velut conjunctionem quamlibet, quæ in unitate dignitatis et auctoritatis, homine habente ad Deum; non enim potest unire naturas sola dignitatis æqualitas, namque Petrus et Joannes æqualis sunt in alterutrum dignitatis, propter quod et apostoli et sancti discipuli esse monstrantur; verumtamen uterque non unus est. Nec juxta collationem vel connexionem modum conjunctionis advertimus, hoc enim ad unitatem non sufficit naturalem; nec secundum participationis effectum, sicut nos etiam adherentes Domino unus cum ipso spiritus sumus (I Cor. vi, 17).

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

inferat. Longe ergo melius Mercator : *Unitum ergo carni Verbum secundum substantiam confitentes, unum adoramus*, etc. Atque hinc est quod diximus sæpe, Mercatorem, ut aliis de Latinitate concedat, vincere tamen fide atque intelligentia.

^a Rejicit unionem quam vocant moralem, seu τῆς ἀλλοτρίας καὶ ἀδελφείας ἐνώμια, quippe quæ non sit καὶ ἐνότης, sed inter duas per se existentes personas, modo συζῆσαι conjungantur.

^b Rejicit et opinionem de duobus Christis, quorum alter ex Patre, alter ex matre, sola ἐκγονία conjunctis : quod sæpe impugnatur alio in loco a Cyrillo, non quasi id expressis verbis uspiam dixerit Nestorius, sed quod ex ipsius opinione de ἐνώσει συζῆσαι necessario sequatur reipsa, quantumvis ipse dissimulet.

^c Refutat et tertium modum συζῆσαι ἐνώσεως, quæ pura ἐκγονία, sive habitatio Verbi divini in homine, quaque fiat ut homo non Deus quidem sit, sed Dei tantum, seu θεοσώτης, quæ vox placuit Nestorio. Huic porro unionis modo alium Cyrillus opponit, quem ἐνωσις κατὰ φύσιν vocat, eique similem dicit quæ proprio corpori animus conjungitur, seclusis, ut monent theologi, imperfectionibus.

^d In Græco est. ὁς συνῆκεν ἄλλῳ, etc. Est autem συνῆκεν, apud Græcos, vel copulatio maris et femi-

13. Immo potius conjunctionis nomen evitamus, tamquam non existens idoneum quod significet unitatis arcum.

14. ^e Sed neque Deum aut Dominum Christi Verbum Dei Patris asserimus, ne iterum manifestius in duos dividamus unum Christum Filium et Dominum, et in crimen sacrilegii recidamus, Deum illum sui ipsius facientes et Dominum : unitus quippe, sicut superius diximus, Deus Verbum carni secundum substantiam, Deus quidem est omnium et dominator universalis; verumtamen nec servus est sibi ipsi, nec Dominus, quia ineptum est, vel potius impium, hoc sentire, vel dicere; quamvis enim Deum suum Patrem dixerit, cum Deus sit etiam ipse natura, et de illius essentia; tamen nullatenus ignoramus quod manens Deus homo quoque factus sit, qui sub Deo juxta debitam legem naturæ humanitatis existeret; ipse vero sibi quomodo vel Deus poterit esse vel dominus? Ergo sicut homo, quantum decenter exinanitionis mensuræ congruit, sub Deo se nobiscum esse disservit. Hoc etiam modo sub lege factus est (Gal. iv, 4), quamvis ipse promulgaverit legem, et legislator ut Deus exstiterit.

15. ^f Cavemus autem de Christo dicere : *Propter assumptam veneror assumptum, et propter invisibilem adoro visibilem*. Horrendum vero super hoc etiam illud adjicere : *Is qui susceptus est, cum eo qui suscepit, communicatur Deus*. Qui enim hæc dicit, dividit iterum in duos Christos eum qui unus est, hominem seorsum in parte, et Deum similiter in parte constituens; evidenter enim negat unitatem, secundum quam non alter cum altero adoratur, aut communicatur Deus, sed unus intelligitur Christus Jesus Filius Dei unigenitus, una servitute cum propria carne venerandus.

16. ^g Confitemur etiam quod idem ipso qui ex Deo Patre Filius natus est unigenitus Deus, licet juxta naturam suam expers passionis exstiterit, pro nobis tamen, secundum Scripturas, CARNE PERPESSUS SIT (I

me; vel, apud Basilium, societas conjugum, et vite civilis communio; vel, apud Chrysostomum, commissura membrorum; vel denique, apud Cyrillum, coaptatio eorum quæ continuari possunt, et κατέβησις, seu appositio. Quæcumque vero significatione vox sumatur, aptior est ad tegendam hæresim quam ad fidem exponendam : unde Cyrillus vocem ubique acriter exagitat, tamquam veneui plenissimam; et vero conjunctionem naturarum duarum in Christo, Theodorus Mopsuestenus, ipseque, dum adhuc erraret, Theodoretus, conjunctioni conjugum similem dixerunt.

^e Arguit Nestorii dictum de Christo, cujus Verbum faciebat Dominum et Deum, quasi non foret Christus ipse Deus et Dominus; habet enim hanc potestatem relativa vox, cujusmodi sunt obliqui casus, ut distinctionem perinde ac oppositionem ponant inter ea quæ dicantur relationis extrema. Quare licet Deus vere sit dominus humanitatis, non tamen Christi, nisi due in Christo asserantur personæ.

^f Verba quæ cavet dicere, Nestorii sunt, sermone primo, vel potius septimo. Rejicit autem, velut horrendum quiddam, unitatem καὶ ἐκγονίαν καὶ προσκλήσιν solam, ut quæ Christum omnino solvat in duas personas.

^g Confessio hic Dei nassi aperta est simul et ca-

Petr. iv, 1), et erat in crucifixo corpore propriæ carnis IMPASSIBILITER ad se referens passiones: *Gratia vero Dei pro omnibus gustavit mortem (Heb. ii, 9)*, tradens ei proprium corpus, quamvis naturaliter ipse vita sit, et resurrectio mortuorum. Nam ut mortem ineffabili potentia proculcaret, ac primus in sua carne primogenitus ex mortuis fieret et primitiæ dormientium, [Baluz. add. viamque faceret] humanæ naturæ ad incorruptionis recursum, *gratia Dei*, ut supra dictum est, *pro omnibus gustavit mortem (Ibid.)*, et tertio die resurgens spoliavit infernum.

17. Ideo quævis dicatur quod *per hominem facta sit resurrectio mortuorum (I Cor. xv, 21)*, tamen intelligimus hominem factum Verbum, quod ex Deo est, et per ipsum mortis imperium fuisse destructum (*Heb. ii, 14*). Veniet autem temporibus præfinitis, sicut est unus Filius et Dominus in gloria Patris, ut judicet orbem terrarum in æquitate (*Act. xvii, 31*), sicut Scriptura testatur.

18. Necessario igitur et hæc adjicimus; annuntiantes enim secundum carnem mortem unigeniti Filii Dei, id est, Jesu Christi, et resurrectionem ejus, et in cælis ascensionem pariter confitentis, incruentam celebramus in Ecclesiis sacrificii servitutem; sic etiam ad mysticas benedictiones accedimus, et sanctificamur participes corporis et pretiosi sanguinis Christi omnium nostrum Redemptoris, effecti, non ut communem carnem recipientes, quod absit, nec ut viri sanctificati, et Verbo conjuncti secundum dignitatis unitatem, aut sicut divinam possidentis habitationem, sed ut vere vivificatricem, et ipsius Verbi Dei [Baluz. om. Dei] propriam factam; vita enim naturaliter ut Deus existens, quia propriæ carni unitus est, vivificatricem eam esse professus est. Et ideo quævis dicat ad nos [Baluz. add. veniens]: *Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem (Joan. vi, 53)*, etc., non tamen eam ut unius hominis ex nobis æstimare debemus; quomodo enim juxta naturam suam vivificatrix esse caro hominis poterit? Sed ut vere propriam ejus factam, qui propter nos Filius hominis et factus est et vocatus.

19. Eas autem voces, quas Salvator noster in Evangelii protulit, non in duabus subsistentiis aut personis omnino partimur; non enim duplex est unus Christus et solus, quamvis ex duabus diversisque rebus ad unitatem cognoscatur individuum convenisse; sicut homo quoque ex anima constans et corpore, non duplex potius, sed unus est ex utroque: humanas ergo et divinas insuper voces ab uno Christo dictas, animadvertentes recte sentimus, cum enim Deo dignissime loquitur de se ipso: *Qui me videt, videt et Patrem (Joan. xiv, 9)*; et: *Ego et Pater unum sumus (Joan. x, 30)*. Divinam ejus intelligimus, ineffabilemque naturam, secundum quam unum est cum Patre suo, propter unam eandemque substantiam, *imago et character splendorque gloriæ ejus existens*

(*Heb. i, 3*). Cum vero humanæ naturæ mensuram nullatenus inhonorans Judeos alloquitur: *Nunc me quaeritis occidere hominem, qui veritatem vobis locutus sum (Joan. vii, 1)*; non minus eum qui in similitudine et æqualitate [Baluz. æquitate] Patris est, Verum Verbum etiam in mensuris humanitatis ejus agnoscimus. Si autem necessario creditur quod natura Deus existens factus est caro, immo potius homo animatus anima rationali, quæ causa est ut in eis quilibet vocibus erubescat, si eas homine dignas effatus est? Quod si sermones homini congruentes abiciat, juxta nos hominem fieri quis coegit? Cum vero se propter nos ad exinanitionem spontaneam misericorditer inclinavit, quam ob causam dignos exinanitione sermones effugerit? Uai igitur personæ cunctas ejus in Evangelio voces ascribimus. [Baluz. add. uni] subsistentiæ Verbi scilicet incarnati, quia unus est Dominus Jesus Christus, ut scriptum est.

20. Appellatum vero *apostolum et pontificem confessionis nostræ (Hebr. iii, 2)*, tanquam sacrificantem Deo et Patri fidei nostræ confessionem, quæ a nobis ipsi et per ipsum Deo et Patri incessanter offertur. Iterum eum dicimus, qui ex Deo est secundum naturam Filius unigenitus, nec homini præter eum alteri sacerdotii nomen et officium deputamus: *Factus est enim mediator Dei et hominum (I Tim. ii, 5)*, et *reconciliator ad pacem, semetipsum Deo et Patri pro nobis offerens in odorem suavitatis (Eph. ii, 5)*; ideoque dicebat: *Sacrificium et oblationem nolui; holocausta et pro peccato non tibi placuerunt; cornus autem perfecisti mihi. Tunc dixi: Ecce venio, in capite libri scriptum est de me, ut faciam, Deus, voluntatem tuam (Heb. x, 5)*. Obtulit enim proprium corpus, non pro se, sed pro nobis, in odorem suavitatis; nam pro se vel oblatione vel sacrificiis non indiget, ab omni peccato liber, ut Deus, existens. *Quod si omnes peccaverunt, et egent gloria Dei (Rom. iii, 23)*, secundum hoc quod sumus ad mutabilitatis excessum proniores effecti, et peccatis egrotavit humana natura, ipse vero non ita, ideoque nos gloria ejus egenus; cui [Baluz. cur] erit ultra jam dubium, quod Agnus verus propter nos et pro nobis sit immolatus? Qui dicit autem, quod semetipsum tam pro se quam pro nobis obtulerit, nullatenus impietatis crimen effugiat, cum nihil prorsus iste deliquerit, nec ullum fecerit omnino peccatum. Quia igitur egeret oblatione, nullo suo exstante facinore, pro quo, si esset, satis admodum convenienter offerret?

21. De Spiritu quoque cum dicit: *Ille me glorificabit (Joan. xvi, 14)*, hoc rectissime sentientes unum Christum et Filium, non velut alterius egentem gloria, confitemur a Spiritu sancto gloriam consecutum, quia Spiritus ejus nec melior ipso, nec superior est; sed quia mira opera faciens ad demonstrationem suæ Deitatis, virtute proprii Spiritus utebatur, ab ipso glorificari dicitur, quemadmodum si quis de homini-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

lumniantis Nestorii convictio, et Procli defensio: ille enim catholicis calumniabatur, quasi assereret

Verbum natura sua seu divinitate passum; iste propter fidei professionem vapulaverat atrociter a Nestorio.

bus asseveret quod virtus sua vel disciplina quælibet A unumquemque clarificet: quamvis enim in sua sit subsistentia Spiritus, et ejus intelligatur in persona proprietas, juxta id quod Spiritus est, et non Filius, atamen alienus non est ab illo; nam Spiritus appellatus est veritatis (Joan. xvi, 13), et veritas Christus est (Joan. xiv, 6); unde AB ISTO SIMILITER, SICUT EX DEO PATRE PROCEdit. Denique hic ipse Spiritus etiam per sanctorum manus apostolorum miracula gloriosa perficiens, Dominum glorificat Jesum Christum, postquam ascendit in cælum: nam creditus est Christus natura Deus existens, per suum Spiritum virtutes efficiens, ideoque dicebat: *De meo accipiet, et annuntiabit vobis* (Joan. xvi, 14). Nequaquam vero participatione alterius idem Spiritus sapiens aut potens dicitur, quia per omnia perfectus est, et nullo prorsus indigens bono; nam paternæ virtutis et sapientiæ, id est Filii Spiritus creditur, et ideo ipsa re et subsistentia virtus et sapientia comprobatur.

22. ^a Igitur quia Deum carni unitum juxta subsistentiam sancta Virgo corporaliter peperit, ideoque eam Dei genitricem esse profiteamur; non quod Verbi natura existendi principium de carne sortita sit: *Erat enim in principio Verbum, et Deus erat Verbum, et Verbum erat apud Deum* (Joan. i, 1), et ipse est conditor sæculorum, Patri coeternus, et universitatis creator; sed quoniam, superius ut diximus, juxta subsistentiam sibi in se uniens naturam humanam, natiuitatem sustinuerit ex ipsa vulva corpoream: non quod eguerit necessario, propter suam naturam, natiuitate ista, quæ est in extremis sæculi facta temporibus; sed ut ipsas benediceret substantiæ nostræ primitias, et dum eum carni unitum mulier edidisset, illa quæ adversus omne genus humanum maledictio fuerat prolata desineret, nec jam morti nostra corpora destinaret; illud quoque, quod dictum est: ^b *In tristitia paries filios* (Gen. iii, 16), ipse dissolvens, verum esse monstraret quod prophetæ voce predixerat: *Absorpta est mors victoria* (I Cor. xv, 54). Et iterum: *Abstulit Deus omnem lacrymam ab omni facie* (Apoc. vii, 17). Propter hanc etenim causam dicimus eum dispensatorie, et ipsas benedixisse nuptias cum in Cana Galiliæ, cum sanctis vocatus apostolis adesse dignatus est.

23. Hæc sapere sumus edocti a sanctis apostolis et evangelistis, et ab omni Scriptura divinitus inspirata, nec non et a beatis Patrum confessionibus veritate subnixis; his omnibus etiam tuam religionem concordare, et præter aliquem dolum consentire jam convenit. Quæ vero religionem tuam anathematizare neesse est, huic epistolæ nostræ subjecta sunt.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Ex eo quod Verbum carni unitum est καὶ ὁμοῦς τὰν, conficit questionis caput, ut quidem vulgo movebatur, Virginem sanctam esse Θεοτόκον: conficit vero ita ut occurrat calumniis duabus quas inde catholicis Nestorius, maximeque Proclo et Eusebio, struebat; et primæ quidem, quasi ab his diceretur, quod sensit Photinus, Verbum ex Virgine duxisse existentie principium; secundæ, eguisse Verbum ut esset secunda hæc natiuitate.

I. Si quis non confitetur Deum esse [Baluz. add. veraciter] Emmanuel, et propterea Dei genitricem sanctam Virginem, peperit enim secundum carnem, carnem factum Dei Verbum, anathema sit.

II. Si quis non confitetur carni secundum subsistentiam unitum Dei Patris Verbum, unumque esse Christum cum propria carne, eundem scilicet Deum simul et hominem, anathema sit.

III. Si quis in uno Christo dividit substantias post unitatem, sola eas connexionione conjungens ea quæ secundum dignitatem est, vel etiam auctoritatem aut potestatem, ac non potius conventu qui per unitatem factus est naturalem, anathema sit.

IV. Si quis dividit personis duabus vel subsistentiis eas voces quæ in apostolicis scriptis continentur B et evangelicis, quæ de Christo a sanctis dicuntur, vel ab ipso etiam de se ipso, et hæc quidem velut homini qui præter Dei Verbum specialiter intelligatur aptaverit; illas autem, tamquam dignas Deo, soli Dei Patris Verbo deputaverit; anathema sit.

V. Si quis audet dicere Christum hominem Θεοφόρον, id est, Deum ferentem, ac non potius Deum esse veraciter dixerit, tamquam unum Filium per naturam, secundum quod Verbum caro factum est (Joan. i, 14), et communicavit similiter, ut nos, carni et sanguini (Heb. ii, 14), anathema sit.

VI. Si quis dicit Deum vel Dominum Christi esse Dei Patris Verbum; et non magis eundem ipsum confitetur Deum simul et hominem, propterea quod Verbum caro factum est, secundum Scripturas, anathema sit. C

VII. Si quis Jesum hominem operatione Dei Verbi dicit adjutum, seu ἐνεργούμενον, et ei unigeniti gloriam, tamquam alteri præter ipsum existenti, tribui, anathema sit.

VIII. Si quis audet dicere, assumptum hominem coadorandum Deo Verbo, et conglorificandum, et connuncupandum Deum, tamquam alterum cum altero (nam cum syllaba semper adjecta hoc cogit intelligi), ac non potius una supplicatione veneratur Emmanuel, unamque ei glorificationem dependit, juxta quod Verbum caro factum est, anathema sit.

IX. Si quis unum Dominum nostrum Jesum Christum glorificatum dicit a Spiritu sancto, tamquam qui aliena virtute per eum usus fuerit, et ab eo acceperit efficaciam contra immundos spiritus, et posse in hominibus divina signa facere, ac non potius proprium ejus Spiritum dicit, per quem divina signa complexit, anathema sit.

X. Pontificem et apostolum confessionis nostræ factum esse Christum divina Scriptura (Heb. iii, 2)

^b Videtur Cyrillus legisse Nestorii sermonem primum adversus Pelagianos, in eumque intendere, quandoquidem locus iste Genesces, lausque nuptiarum proluxe a Nestorio tractatur.

Ad anathematismos observatur hoc in loco nihil, quia quæ plurima notatu digna sunt pertinent omnino ad dissertationem de Synodis, ubi quem singuli petant Nestorii tractatum ostendetur.

commemoratur: *Obtulit autem semetipsum pro nobis in odorem suavitatis Deo et Patri* (Eph. v, 2). Si quis ergo pontificem et apostolum nostrum dicit factum, non ipsum Dei Verbum, quando *caro factum est*, et juxta nos homo, sed velut alterum præter ipsum specialiter hominem ex muliere: aut si quis dicit et pro se obtulisse semetipsum oblationem, et non potius pro nobis solis, non enim eguit oblatione, qui peccatum omnino nescivit; anathema sit.

XI. Si quis non confitetur carnem Domini vivificatricem esse, et propriam ipsius Verbi Dei Patris; sed velut alterius præter ipsum conjuncti eidem per dignitatem, aut quasi divinam habentis habitationem, ac non potius, ut diximus, vivificatricem esse, quia facta est propria Verbi cuncta vivificare prævalentis; anathema sit.

XII. Si quis non confitetur Dei Verbum passum carne, et crucifixum carne, et mortem carne gustasse, factumque primogenitum ex mortuis, secundum quod vita est et vivificator, ut Deus, anathema sit.

**EPISTOLA NESTORII episcopi Constantinopolitani,
ad Cælestinum papam.**

1. Didici honestissimum Cyrillum Alexandrinæ urbis episcopum, ^b propter libellos contra eum nobis oblatos, exterritum, ac sibi venantem latebras, ad evitandam sacram synodum propter hos ipsos libellos futuram, quasdam alias interea cogitationes excogitare verborum, et amplecti verba, quæ sunt *Θεοτόκος* et *Χριστοτόκος*, quorum alterum admittit, alte-

rum vero, modo quidem de Evangelii exiit, modo vero rursus admittit, hoc est, *Χριστοτόκος*, secundum quamdam, credo, prudentiæ amicitiam.

2. Ego autem et hanc quidem vocem, quæ est *Θεοτόκος*, nisi secundum Apollinaris et Arii furorem ad confusionem naturarum proferatur, et volentibus dicere non resisto; nec tamen ambigo quin hæc vox *Θεοτόκος* illi voci cedat, quæ est *Χριστοτόκος*, ^d tamquam prolata ab angelis et evangelistis. Et nisi hæc ad venerationem tuam scientem dicerem, opus mihi foret longo multoque de hac ipsa causa sermone.

3. Sed et sine hoc illud quoque omni modo beatitudini tuæ notum est, quia si æstimemus duas sectas contrarias sibi stare, et harum altera hanc vocem proferat solam, *Θεοτόκος*; altera vero illam solam, *Β* *ἀνθρωποτόκος*; et utraque secta ad suam confessionem alteram trahat, ut, si hoc non impetraverit, periclitetur de Ecclesia cadere: necesse erit, tractandæ huic rei deputatum, habentem pro utraque secta curam, nideri periculo utriusque partis, ex voce ab evangelistis tradita, quæ utriusque naturæ significatrix sit. Harum enim, sicut dixi, assertionem temperat vox illa, quæ est *Χριστοτόκος*, quia et blasphemiam Sampseni removel, quod est dictum de omni Domino Christo tamquam puro homine; sed et Arii et Apollinaris malitiam fugat.

4. ^e Hæc autem ipsa etiam honestissimo Alexandrinorum episcopo scripsi, sicut potest beatitudo tua cognoscere ex exemplaribus quæ his meis litteris adjunxi, vel quæ ad nos ab eo scripta sunt.

5. ^f Placuit vero piissimis imperatoribus [*Baluz.*

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Nestorius Cælestino in causa Pelagianorum episcoporum, qui ex Occidente pulsi Constantinopolim confugerant, duas epistolas scripsit, quas edidimus suo loco. Tertia ista, quæ tota est de causa Nestorii, nunc primum prodit afferitque historiæ multum lucis, ut merito videri queat certa regula ad quam examinari debeant plurima quæ ab ipsis etiam eruditissimis, vel obscure dicta sint, vel non ita vere.

Datum oportet sub finem Novembris, nempe post indictam quidem ab imperatore synodum generalem, sed ante allatas Constantinopolim Cælestini ad Nestorium decretorias litteras; in ea siquidem, primo, fit mentio indictæ ab imperatore synodi. Indictionis autem decretum consignatur xiii kalend. Decembr., Theodosio xiii et Valentiniano iii AA. CC., id est, die 19 Novembris ann. 430. Deinde non fit mentio litterarum sancti Cælestini, non omittenda utique, si acceptæ jam fuissent. Cum ergo date sint illæ Nestorio a quatuor episcopis ex Alexandrina synodo missis die Dominico, qui septimus idus Decembris, debuit hæc epistola scribi eo temporis intervallo quod est a die 19 Novembris ad diem 7 Decembris. Vide præfationem historicam.

^b Vide notas in epistolam Cyrilli ad suos Constantinopoli agentes, et dictis id adde ex epistola Cyrilli ad Acacium Bereensem, de calumniatoribus a Nestorio subornatis: *In hoc enim intensum versus, quosdam præstigiatores desperatæ sortis homines in unum colligere, eosque, ut mendacia in vulgus de me spargant, subornare non desinit* (1 part. conc. Eph. c. 22).

Nestorius porro, cum tentaret impendentem suo capiti procellam in Cyrillum avertere, immo vellet præesse iudicio quod de ipso exerceretur, cumque intelligeret se suæ sedis conditione id non posse sibi arrogare, cum jus in synodo Constantinopolitana fa-

ctum non reciperetur Romæ, et majorem sedem a minore judicari fas non esset, impulit imperatorem ad celebrandam synodum, cui sperabat fore ut, cum abesset veteris Romæ archiepiscopus, sive imperatoris gratia, sive humili Joannis Antiocheni conventia, Cyrillo inter reos constituto, præsideret, præfaturum vero se jactaverat dudum, ut intelligimus ex epistola Cyrilli ad suos Constantinopoli agentes.

^c Marius Mercator videri posset alicui tradere Nestorium nonnisi admonitum a Joanne Antiocheno usurpasse *Θεοτόκου* vocem; sed historia temporum aliud docet. Nam Nestorius sermone quinto, et in litteris quas in gratiam Pelagianorum ad sanctum Cælestinum dedit, obtestatus est per se non stare quominus *Θεοτόκος* nomen beate Virgini tribueretur a quibuslibet, si modo vel Apollinaris Ariique impietas vitaretur, vel sancta Virgo non ideo putaretur dea. Quare monitionem ejus meminit Mercator intelligi oportet de exprobratione facta, cum palam a fidelibus, tum privatim ab amicis.

^d His nimirum locis quibus, cum de nativitate Domini sermo est, Jesus Salvatorque ac Christus appellatur, quibusque beata Virgo mater Jesu et Domini, etc., dicitur. Sed hunc omnium maxime argumentabatur Nestorius: *Liber generationis Jesu Christi, etc., De qua natus est Jesus, qui dicitur Christus* (Matth. 1, 16).

^e Epistola nimirum secunda, quæ incipit: *Injurias quidem adversum nos mirabilium litterarum, etc.* Ex his vero discimus, epistolas duas, quæ lectæ sunt in concilio Ephesino, actione 1, quarum altera est Cyrilli ad Nestorium, altera Nestorii ad Cyrillum, missas fuisse ad Cælestinum ab utroque scriptore, mentibus singulis, ne ab adversario sua mutaretur.

^f Vox illa, *inexcusabiliter*, et sacra imperatoris ad,

om. piissimis imperatoribus], Domino adjuvante, A etiam synodum inexcusabiliter totius orbis terrarum indicere, propter inquisitionem aliarum rerum eccle-

siasticarum. Nam dubitationem verborum non aestimo habituram inquisitionem difficilem, nec impedimento esse futuram ad tractatum Divinitatis Domini Jesu.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

metropolitans, indicant non obscure synodum rogatu Nestorii indictam, et communicatam cum ipso indicationis quoque formam.

* Modus hic finiendæ epistolæ ita abruptus docere videtur deesse aliquid, saltem solemnem clausulam, quæ in aliis duabus ad Cœlestinum cæterisque ad diversos apposita est: *Omnem in Christo fraternitatem*, etc.

Dissertatiuncula de illustrissimi Marcæ sententia, quæ putat suspensam a Theodosio sedis apostolicæ in Nestorium sententiam, et legitime rescissa priora concilii Ephesini acta.

Admonet locus, in quo sumus, et res de qua agitur, ut recognoscantur paulo diligentius quæ partim ab eruditissimis quibusdam, partim ab illustrissimo Marca scripta sunt de facto Theodosii in causa Nestorii (*Lib. iv de Concord. sacerdot. et imperii.*). Quatuor igitur disceptanda puto. A quo synodus Ephesina sit indicta, cujus rogatu sive impulsu, quæ tanta fuerit indicendæ causa, et utrum Patres præscriptos sibi ab imperatore fines excesserint.

Quod pertinet ad primum, sunt qui credant indictam a Cœlestino summo pontifice, litterasque imperiales aliud nihil fuisse quam mandati apostolici quasi executores, atque adeo puras tractorias.

Argumentantur illi nonnulla, communia quidem, sed quæ tamen vix probentur eruditissimis, quandoquidem ex his scriptis petuntur quæ sin minus supposititia sint, suspicione saltem non careant. Refelluntur vero, primum ex epistola quam habemus præ manibus; prius enim decreta dicitur indictio quam Cœlestino innoverit. Deinde ex tota serie Actorum, quibus Patres ex omni fere terrarum orbe collecti se convenisse jussu imperatoris sæpius testantur, nec mandati apostolici meminerant vel semel. Tum omnium sive historicorum istius ætatis, sive aliorum quorumcumque scriptorum testimonio; sicut enim communiter de sedis apostolicæ jussu, de imperatorio aperte loquuntur. Denique confessione ipsismet summi pontificis, qui cum scriberet ad imperatorem, per suos tres legatos Ephesum missos, sui mandati mentionem non facit, facit vero imperialis jussionis. *Pro sacerdotali*, inquit, *officio operam nostram, in quantum valemus, impendimus, et huic synodo, quam esse iussistis, nostram præsentiam, in his quos misimus, exhibemus.* Quid quod Theodosius imperator quatuor in sacris, sive quæ metropolitans in provincias misisse sunt, sive quæ ad synodum directæ, suam mandatum memorat ubique passim, apostolicum nusquam?

At excipit tria non nemo. Primum, Gelasium pontificem, in prima sua synodo Romana, testari concilium Ephesinum fuisse indictum de Cœlestini consensu. Tum Patres in relationibus dicere, se juxta canones convenisse. Denique Hincmarum scripsisse, generales synodos sedis apostolicæ jussione et imperiali convocatione semper olim fieri consuetas.

Verum Gelasius dicit quidem de Cœlestini consensu damnatum Nestorium, indictam vero synodum non dici. Deinde juxta canones convenisse Patres, id ipsum est, quod secundum Ecclesiæ morem illum, qui et in concilio Ephesino, perinde ac Nicæno, atque Constantinopolitano, servatus est, Theodosio juniore Constantini Nicæni, et Theodosii senioris Constantinopolitanæ cogentis, exemplum seculo. Hincmarus tandem, quid sua ætate fieret, vicinisque temporibus, scriptum reliquit, nunc agitur de quinti sæculi priorumque consuetudine.

Cogit igitur Theodosius concilium, conditumque

Patribus Ephesum ad diem Pentecostes. Sed cujus aut impulsu id fecit, aut etiam rogatu? Quod fuit secundum questionis caput.

Scripsit Christianus Lupus, non ita pridem (*Tom. I Scholiorum in canon. concil. p. 388*), id postulasse ab imperatore Julianum Eclanensem Pelagianorum antesignanum, tunc cum suo aliorumque episcoporum ex Italia ejectorum nomine pristinam a sede apostolica ad synodum œcumenicam provocationem urgeret.

Unde hoc vel didicerit, vel conjecerit auctor ille, equidem nullus scio; sed non dubito quin ejusmodi sive commentum, sive conjecturam, Mercator evertit, uno sui contra Julianum commonitorii titulo. Episcopos enim istos ex urbe regia pulsos tradit statim a tempore commonitorii oblatis, id est a tempore inclinantis ann. 4. Quomodo igitur, anno consequente, rem tantam Constantinopoli Julianus, aut tentasset, aut etiam egisset?

Accedit quod Juliani mentio nulla fit, neque in sacris Theodosii, neque in concilii Actis, neque in relationibus, sive orthodoxorum, sive schismaticorum, præterquam quæ a sancta synodo scripta est ad sanctum Cœlestinum, post adventum legatorum Ephesum, et per eos accepta, lectaque et probata synodi Romanæ Acta; immo nec sermo est de Cœlestianis, nisi tamquam de hominibus quorum præjudicata causa omnino foret.

Hac igitur singulari opinione rejecta, constans est omnium sententia, impulsu Nestorii rogatuque coactum Ephesi concilium. Id profecto se facturum ille comminabatur, jam inde ab acceptis adversus Cyrillum libellis: ex eo etiam tempore illud ipsum optabat ipsemet Cyrillus; immo forte per Basilium aliosque sibi addictissimos monachos, supplicatione oblata, efflagitandum curavit.

Petiit certe adulatorum consilio Nestorius, obtinuitque; sed doluit postea vehementer, quod hanc in rem facilitate principis gratiaque abusus esset; neque enim sedis apostolicæ sententiam hoc pacto declinavit, quod tamen vel unum, vel maxime sperabat; sed eam tanto graviorem sensit, quanto plus ponderis a ducentorum et amplius episcoporum auctoritate accepti.

Jam vero, quod tertium in questione positum, causa indicendæ synodi gemina, nisi fallor, fuit: altera quæ palam ostentaretur; altera quæ mente recondita sit. Illa facile innoscit ex Theodosii sacra, pax nimirum Ecclesiæ, fidei confirmatio, et dissidentium duarum sedium concordia. De ista aliter aliis sentire placitum. Ita fere illustrissimus Marca: *Nestorius cum damnatus esset a synodis duabus, Romana et Alexandrina, nisi resipisceret, intra decem dies, appellasse videtur ad imperatorem, ab eoque rescriptum obtinisse, quo sententia utriusque synodi, vel suspenderetur donec a synodo œcumenica, quam cogi Nestorius curabat, judicium institueretur, vel antiquaretur aminio, facta rei in integrum restitutione* (*Lib. iv de Concord. sacerdot. et imperii, cap. 4, num. 1*).

Opinatur, credo, eruditissimus præsul, Nestorio prius significatam fuisse utriusque synodi sententiam, quam vel quereretur apud imperatorem, vel concilium ipsius rogatu indiceretur; nisi enim in ea mente sit, non video quomodo ex isto facto id concluderet propter quod maxime laborat: *Principes nempe aliquando, synodo indicta ad controversias dirimendas, prioris sententiæ in judicio ecclesiastico latæ executionis suspendisse; nec id ipsos injuria fecisse, cum decretum suspensionis, nec iniquum Patribus olim judicatum sit, nec rejectum, sed acceptum potius libenter, atque in*

EPISTOLA NESTORII ad Cœlestium rescribentis, A taminatorum communionem: quia et sanctis qui ante
de Græco in Latinum translata a Mario Mercatore.

1. Honorabili et religiosissimo presbytero Cœlestio Nestorius in Domino salutem.

Noli ægre ferre, venerabilis, perferens ab his qui ea que inferuntur facere debent, et præsertim asserentibus veritatem, et refugientibus pollutorum vel con-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

acta relatum; tamquam iudicii regula. Adducta siquidem sacre non minima parte, sic ait: Equidem non perspicio qua ratione Theodosius hanc suspensionem decernere potuerit, nisi petitioni Nestorii, qui se indicta causa damnatum querebatur, ejusque, si lubet, appellationi locum denuus, quæ ad concilium indicendum Theodosium provocavit, ita ut interim appellatione pendente, vel, si major, restitutione rei in integrum, nihil innovaretur. Cujus suspensionis tantum abest ut querelam moverint Patres in concilio Ephesino, quin potius rescriptum Actis inseri jusserint, et suspensionis omnino rationem habuerint, etc.

Verum opinioni qua vir doctissimus ratiocinium suum piti voluit, repugnat partim ipsamet sacra imperatoris Theodosii, partim Mercatoris auctoritas, partim ipse Nestorius. Sacra enim consignatur xii kal. Decemb., et Mercator scribit synodorum litteras Nestorio redditas vir idus Decembris. Nestorius autem, cum summo pontifici scriberet post indictionem concilii, scripsit tamen perinde ac si nihil de sententia sedis apostolicæ rescivisset. Igitur neque Nestorius appellavit imperatorem, postquam legitime novit a synodis se damnatum, neque denuntiata sedis apostolicæ sententiam Theodosius edicto suspendit. Nemo enim, credo, vel a sententia iudicis, pendum legitime denuntiata, jure appellat, nec appellationem tueri potest, nisi postquam exhibita est sententia cujus querelam movet.

Nestorius, fateor, cogi synodum postulavit privatis precibus ab antea Theodosio; non postulavit, ex præscripto juris, ab imperatore iudicium exercente: quare sententia sedis apostolicæ, cum denuntiata non fuerit nisi post indicatam synodum, præventa potius videri debet quam edicto suspensâ, si modo proprie loqui oporteat.

Sed quoniam sermo incidit de sacra Theodosii, non abs re futurum puto inquirere *ἐπιθετορ* in sententiam illustrissimi Marce, qua existimat Patres Ephesinos in duobus præcipue capitibus excessisse fines a principe in sacra per Candidianum synodo jam coacte allata præscriptos, ideoque acta que Joannis comitis adventum præce serant, merito rescissa esse. Alterum capit est, quod absente Candidiano iudicium adversus Nestorium peregerunt. Alterum, quod licet synodo princeps denuntiasset nullam civilem aut criminalem causam, etiamsi ecclesiastica esset, movendam esse adversus quemquam episcoporum, vel in synodo, vel in publico iudicio, sed omnia ejusmodi Constantino-polim evocanda; attamen Cyrilli et Memnonis, Joannisque, et Orientalium damnationes subsecute legem datam violaverant. Duo ista mihi, quid enim dissimulem, fecerunt olim, dum attentius scrutarer Ephesina monumenta, difficultatem non levem, neque umquam a me, etsi plurimum vellem, obtinuerunt fidem.

Nam quod primum est, interfuit procul dubio Candidianus, quo primum die convenerunt Patres, legique in publico consensu imperatoris mandatum: non adfuit, fateor, si qua tamen ipsi fides, cum ageretur de dogmate, et dogmati conjuncta Nestorii causa; sed id factum sua ipsius culpa; neque enim expulsus est a Patribus, quod ipse postmodum mentiri ausus est apud Joannem Antiochenum; verum sponte abcessit, cum Patres imperatoris mandatum secuti, nec differre synodum vellet, nec audire ipsius obstinationem, qua per fraudem, ut Nestorio faveret, prorogandum synodi initium ad Joannis adventum censebat; non

ignarus utique, Antiochenum episcopum nectere moras in via, consilio Irenæi comitis ad ipsum cum totius factionis mandatis profecti.

Et vero, neque ipse Nestorius, cum de Patribus synodi quereretur apud imperatorem, neque Orientales schismatici apud eundem, de actis ante suum adventum expostulantes, neque ipse imperator, gesta synodi arguens, absentiam Candidiani causatus est: magno sane argumento quod neque Candidianus ipse ausus sit de sua illa ementita expulsionem ad imperatorem referre. Quare non ægre adducor ut credam hominis naviter mendacis verba, ut olim Orientalibus cum audirentur, ita nuper illustrissimo Marce cum legerentur fucum fecisse.

Jam vero de violata lege imperiali, absolutis Cyrillo, Memnone, et aliis damnatis, quod fuit secundum caput accusationis in Patres Ephesinos, illud ego non prius discutiendum reor quam proposita fuerint verba ipsa imperatorii edicti. Sic autem se habent: *Ante omnia autem eidem magnificentissimo Candidiano mandatum est ut quam studiosissime observet ne aliam omnino ecclesiasticam quamcumque controversiam, undecumque natam vel motam, quæ ad propositam dogmatis considerationem non pertineat, ante moveri sinat quam, eorum omnium quæ nunc in questionem vocata sunt ambiguitate soluta, ea quæ ad veritatis investigationem faciunt exactissimo iudicio discutantur, finemque orthodoxæ religioni congruum sortiantur: quin et hujus quoque admonita sit vestra pietas, nempe serenitati nostræ visum esse ut nulla omnino in sacra vestra synodo, aut etiam in publico Ephesiorum iudicio, pecuniaria aut criminalis causa adversus aliquem agatur. Quod si quid ejusmodi exstiterit, cuipiamve usu venerit, hujus integram cognitionem magnæ huic nostræ civitati reservatam volumus.*

Ex his constat ab imperatore causas distingui trium generum: alias nimirum fidei, quas primo loco tractari jubet; alias ecclesiasticas undecumque natas vel motas, quas vetat agi ante fidei constitutionem; alias denique pecuniarias aut criminales, quarum cognitione interdicit, tum synodo, tum Ephesino iudicio. Constat etiam ex eo quod ecclesiasticæ causæ prohibeantur agi ante fidei constitutionem, continuo permitti, ut post constitutam fidem agantur. Cum ergo nullæ sint causæ dicende potius ecclesiasticæ quam quæ spectant ad episcopos propter prava dogmata judicandos, procul dubio Cyrilli, Memnonisque et aliorum iudicio, ne ipsis quidem imperatoris epistolæ verbis, quibus addidit Marce quod libuit, interdictum erat. Deinde, ut causa Cyrilli, Memnonis, Joannis, Orientaliumque ecclesiasticæ hujusmodi non fuerit, sed pertinuerit ad pecuniarias illas aut criminales quarum cognitionem reservat Theodosius magnæ urbi, non idcirco tamen factum quidquam putandum esset ultra præscriptos a principe limites, quandoquidem interdictum, si quod est, sacra per Palladium allata continetur; Cyrilli vero, Memnonis, Joannisque, et Orientalium damnationes ante allatam contigerunt: nam Cyrillus cum Memnone depositus est ab Orientalibus quinto die post dejectum a synodo Nestorium, id est, die 27 Junii; et sacra per Palladium allata, cum aliud nihil sit quam rescriptum ad Candidiani relationem, non prius Constantino-polim data est quam eo pervenisset Candidiani relatio. Hæc vero Epheso missa est postridie dejecti Nestorii, id est, die 23 Junii.

modo quoque et Petrus sunt interfecti. Et quid amplius dici opus est? Ita actum est semper, per diversas tentationes pietate currente.

2. Noli igitur a veritate deficiens eam proderet (si quidem epistolæ missæ episcopis a concilio Occidentis, et ab Alexandrino, multis rescriptis manifestam nobis nostram fecere sententiam), prudentibus scilicet ejusdem orthodoxæ professionis; forsitan enim utile alicui Ecclesiis rectæ fidei proveniet, Domino cooperante.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Sermonem hunc esse genuinum, ambigere non licet, cum et ipsius alias Mercator meminerit, et ex eo aliquid videri possit a Baronio relatum, et omnia adjuncta apprimè convenient, et habendi causa, quæ titulo continetur, non obscure actione prima concilii Ephesini narretur. Petrus presbyter Alexandriæ, et notariorum primicerius dixit: Non ea solum quæ Cælestinus sanctissimus sacratissimusque Romanæ Ecclesiæ episcopus ad reverendissimum Nestorium scripserat, missa et reddita sunt eidem; verum ea etiam quæ sanctissimus piissimusque Alexandrinæ Ecclesiæ episcopus Cyrillus, et universa Ægypti synodus per Theopemptum, et Danielelem, et Potamionem, et Macarium religiosissimos episcopos ad eundem destinaverant. Quamobrem rogo ut Theopemptus et Daniel religiosissimi episcopi hic præsentis ea de re interrogentur. Flavianus Philippensium episcopus dixit: Theopemptus et Daniel religiosissimi ministri nostri, qui præsentibus adsunt, exponant an ejusmodi epistolas reddiderint. Theopemptus Cabasorum episcopus dixit: Die Dominico, cum synaxis ageretur ad episcopale palatium ascendimus, ibidemque toto præsentis clero, cunctisque fere illustribus astantibus, litteras de quibus hic sermo est Nestorio tradidimus. Similiter et Daniel Darnensium episcopus eadem confirmavit. Flavianus Philippensium episcopus dixit: Fuitne ergo litteris ab eo satisfactum? Daniel Darnensium episcopus dixit: Tunc nobis respondit ut postero die veniremus, et privatim illum conveniremus. Porro nobis redeuntibus aditum interclusit, et responsum nobis dare non est dignatus. Theopemptus Cabasorum episcopus dixit: Litteris de quibus proxime dictum est acceptis, constituit nobis ut sequenti die sermonem cum eo haberemus. Abivimus ergo, et postero die reversos non admisit, neque etiam satisfecit litteris, sed publice pro concione eadem quæ ante, et his quoque deteriora dogmata proposuit. Neque vero solum ante redditas litteras hæc docebat, sed multo pejora, postquam accepit, docuit, et usque hodie docere non desinit.

Habitus est die sabbati, qui solebant frequentes cogi synaxes, ut constat ex facto Procli Thalassium ordinantis, cum inter alios senatores sabbato ad episcopum in Ecclesiam venisset. Habitus est, inquam, die sabbati, qui decimus tertius mensis Decembris; nam litteræ sedis apostolicæ et Cyrilli Nestorio a quatuor episcopis diocesis Ægyptiæ redditæ sunt die Dominico, ut constat ex relatione ipsorummet episcoporum, acceptæ vero sunt septimo idus Decembris, ut tradit Mercator, et sermo habitus est sex diebus post acceptas litteras, quemadmodum idem Mercator testatur. Necesse est igitur ut habitus dicatur die 13 Decembris: nam anno 430 littera Dominicalis erat E, et proinde mensis initium ducebat a feria secunda, atque ita dies septimus fuit Dominicus, decimus tertius, sabbatum.

Et si porro Nestorius debauchatus est maxime adversus Cyrillum, præ animi tamen impotentia, in ipsum quoque Joannem Antiochenum, licet amicum, invecus est, sed ita ut licet argumentum monitoris refellere conetur, consilium tamen sequatur, et Θεοτόκον publice confiteatur.

Nullus sermo est ex quo plura discere liceat ad

Omnein fraternitatem salutamus.

3. Et alia manu. Incolumis, et forti animo, et plurimum orans pro nobis, doneris nobis, religiosissime frater.

* SERMO XII.

In ecclesia habitus, in qua litteras Cælestini Romani episcopi, Cyrilli Alexandrini denuntiationis accepit ^b vii idus Decembris, consutatu Theodosii xiii et Valentiniiani iii Augg., post sextum diem quem easdem litteras sumpsit.

1. * Dulcem nobis præcedens doctor mensam cha-

rem Nestorianam spectantia; singula enim fere verba studiose conquisita sunt, sive ad dissimulandam sententiam, sive ad calumniam adversariis faciendam, sive ad fallendos imprudentes auditorum, quod versipellis hæreticus revera præstitit, teste Mercatore, immo et eventu ipso. Vite notas, quibus ad singula fere loca opus fuit.

^b Pro vii id. ponit viii id. Baluzius, talemque correctionis rationem reddit: « Sic nos emendavimus auctoritatem veterum librorum secuti, cum antea legeretur vii idus. Quanti autem momenti sit hæc emendatio dictum est in primo tomo novæ collectionis Conciliorum p. 422, neque ea repeti nunc est opus. » Edit.

* Presidente Nestorio, docuerat populum presbyter de more, dixeratque de charitatis officiis vel generatim, ut viam faceret in animos concionatore præsul; vel de eo speciatim quod est pauperibus, atque etiam hospitibus, et amicis eo vivium parare, exemplo Christi discipulos excipientis cœna mystica, cum valedicturus esset.

Dicentis verba excepit Nestorius (Num. 1), et post laudes tum oratoris, tum charitatis, quibus maligne carpebat initium litterarum, sive quas a Cyrillo, sive quas a Joanne Antiocheno acceperat, exposuit primum dogma incarnationis, de duabus naturis, et individua utriusque conjunctione (Num. 2 et 3). Tum debauchatus tacito nomine in Cyrillum (Num. 4 et 5), quem ad disputationis certamen provocat, invidiose queritur adversus Joannem Antiochenum de una voce sibi litem fieri, quam cuique usurpare liceat, modo sensum hæreticum vitet (Num. 6 et 11). Deinde purgare se nititur crimine consensionis cum Samosateni et Photino (Num. 12 usque ad 19). Postea de Θεοτόκῳ et Χριστοτόκῳ verbosè disserit (Num. 22 et 31). Tandem in suas intemperias iterum actus Cyrillum lacessit (Num. 27). Denique auditores hortatur ad ferendum patienter eos qui Θεοτόκῳ vocem usurpare vellent (Num. 32). Non immerito dici potest hic sermo totius Nestorianæ doctrinæ compendium.

Fuit porro initium litterarum Cyrilli: Cum Saviour noster aperte pronuntiet: Qui diligit patrem aut matrem super me, non est me dignus; et qui diligit filium aut filiam super me, non est me dignus (Matth. x, 37); Quid nos patiemur, qui deposcimus a tua religione, ut te super Christum Sivatorem omnium diligamus? etc.

Joannes autem epistolam inde ordiebatur: Meum de tua pietate sententiam, per dominum meum magnificumque per omnia Irenæum comitem, s necere absque ullo prorsus furo dilectioni tuæ patefeci; et quoniam vera expurgatione usus, omni, ut arbitror, suspitione apud te vaco, libere candideque sinceritati tuæ in posterum consilium dare institui. Poteris autem ex his, quæ suasurus sum, nostri erga te candoris non leve argumentum sumere, simulque quantæ ea charitas, quæ secundum Deum est, curæ nobis sit perspicere. Quam sane charitatem qui consecrantur, illi divinis legibus obtemperant; qui vero ea neglecta imposturis student, ii suis se telis prius conficiunt quam eos quos adoriuntur.

ritatis apposit; non enim habet fraterni amaritudinem odii, non habet venenum livoris, non habet simulatæ fraternitatis rubiginem. Sic sunt dulcia charitatis, ut ea et omnium Dominus diligat. Amat charitatem Deus tanquam suæ benignitatis ingenitum bonum; et ex hac omnibus gentibus beneficas necessitates instruit; quoniam enim multa erant quæ hominum amicitiam dividebant, inseruit Deus necessitates invitis, quæ eos in amicitiam mutuam copularent. Alia penes Dalmatas habentur terræ germina; alia penes Gothos rerum indigenarum ubertas; alia Hispanicæ terræ fecunditas; altera locuples et opulenta Africæ latitudo terrarum; ad hoc, ut quæ unicuique desunt, sumat a proximo; et horum, quæ non habet inops, aliunde petens, necessitate in amicitia proximi fœderetur.

2. Propterea et omnium Dominus ^a indutus est nostram naturam, numquam spoliabile scilicet Deitatis vestimentum, inseparabile indumentum divinæ substantiæ, speculum Domini omnium, quod cum naturæ dignitatem propriam perdidisset, tametsi decies millies irascatur audiens ^b Manichæus, non ad usum naturalem accepit hoc vestimentum, sed in sempiternum, ut ad dextram suæ Divinitatis faceret considerare; ^c nihil sine isto suo vestimento viventibus donat; non judicat mortuos sine isto; unum esse voluit cum isto Divinitatis suæ regnum. ^d In stupore remaneat dentium Paulus Samosatenus, qui nobis Dominicam humanitatem nudam a Deitate deliravit, qui solam, præter Divinitatem, fabulatur hanc quæ semper conjuncta est atque connexa; quæ eadem ac pariter potest quæ Deus: *Donavit enim illi Deus nomen quod est super omne nomen (Philip. II, 9).*

3. Et ut nemo miretur carnis cum Divinitate audiens regnum, præmonuit per Scripturam Spiritus, quod videtur incredulum, in habitaculo habitantem demonstrans, ex quo et unde honor circa id quod videtur et paret accrevit: *Donavit illi, inquit, nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur Deo, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris (Ibid.).* Non depretiavit, inquit, divinam substantiam circa illud quod invisibile est, honor cuncta præcellens, quia demonstratur quemadmodum Filius diligatur a Patre; ^e unus enim Filius, quod visibile est, et quod invisibile; unus Christus, et iste qui utitur, et id quo utitur, naturæ duplices, sed Filius singularis.

4. Quid sermonem in calumniam vocas? Quid me latenter sagittis aureis jacularis? ^f Quid in me sagittas

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Affinis est hic locus duobus aliis qui sunt in sermone primo et septimo, aut ipsorum potius repetitio quedam ac expositio.

^b Corruptus est locus, nam Manichæus pro Marcello suppositus est, naturalis usus pro temporalis; neque enim umquam Manichæus legitur ita sensisse de Christo, atque hic dicitur, sed Christi carnem phantasticam dixit, et non verum vestimentum. Marcellus autem, ut est a veteribus proditum, deliravit, assumptam fuisse ad tempus a Verbo humanam naturam; deponendam vero, post factum de hominibus judicium. Sic ergo emendandus locus: *Tametsi decies millies irascatur audiens Marcellus, non ad usum temporalem accepit hoc vestimentum, sed in sempiternum, ut ad dextram suæ Divinitatis faceret considerare.*

Emendationis causa multiplex quidem est, et potissimum ex historia Marcelli petita; sed hæc, opinor, omnium certissima, quod Chrysostomum (*Homil. 14, in Joannem, ad hæc verba: Et habitavit in nobis*), ut solet, hoc etiam in loco Nestorius imitatus sit. Ait vero ille: *Contemplare mihi terribilem et arcanam illius mysterii dignitatem, nam perpetuo tabernaculum istud incolit; etenim carnem nostram induit, non tamquam iterum illam derelicturus, sed ut secum semper illam habiturus: quippe nisi ita se res haberet, non eam utique throno regio dignatus esset, nec illam gestans adoraretur ab omni militia cælesti, etc.*

^c Idem fere habetur in exscripto 13 Cyrilli: *Quis nunc benignitatis tam immensum aspiciat pelagus, naturam cum suo opifice dominantem, et conjunctam homini Deitatem; nihil sine hac jubentem, nullum absque isto judicantem, cum eo vivorum curam in summa providentia gerentem, et cum ipso mortuos suscitantem. Spes omnes has, quæ omnibus a fortissimo et benigno Domino gubernantur, hæretici debilitant atque convellunt.*

^d Baronius refert ista (*Ad ann. 428, num. 32*), ant certe admodum similia, nec aperit unde acceperit; ostendit tamen hæc adjecta nota, etc., se ex proximior sermone mutuatum. Cum ergo vellet aliquid afferre quo sententia Socratis, negantis Nestorium cum Paulo Samosateno sensisse, aliquatenus juvaretur, ita acribit: *Ad excusationem Socratis illud afferri*

posse videtur, quod versipellis hæresiarcha Nestorius sciens, male audire in Ecclesia nomen Pauli Samosateni, atque ab orthodoxis omnibus procul explodi, simulavit se eundem Paulum pariter detestari, profite-rique Nicænum concilium, ut eo modo audientium animos sibi conciliaret. Unde accidit ut ipse Nestorius in Paulum ista jactaret: Sic pereat Paulus Samosatenus, qui nudam nobis Dominicam deliravit humanitatem, etc. Legerat, opinor, Baronius, ut evolvere solebat codices bibliothecæ Vaticanæ, quam curabat, Marii Mercatoris Opera Heidelbergæ Romam ablata; hinc enim et nobis, et aliis quibusdam transmissum est apographum; sed codex ille Palatinus tot mendis fœdatus, totque lacunis interstinctus erat, ut vix pauca quæ retulit, ex sermone isto potuerit exprimere. — Garnerius annotatione sua illustrans hunc locum, affert fragmentum quoddam ex Annalibus Baronii in quo ista Nestorius legitur jactasse in Paulum Samosatenum: Sic pereat Paulus Samosatenus, qui nudam nobis Dominicam deliravit humanitatem. Hinc ergo collegit Garnerius visum esse Baronio codicem Mercatoris Heidelbergæ allatum in bibliothecam Vaticanam. Sed præterquam quod valde diversa sunt verba relata a Baronio ab illis quæ referuntur a Mercatore, codex ille Palatinus nondum allatus fuerat Remam vivente Baronio. BALUZ.

^e Cui non faciant fucum hæc catholica in speciem verba? Fecerunt certe auditoribus, cum dicerentur, quemadmodum auctor est Mercator: unde scyphantas atque invidos vocarunt qui Nestorium accusarent, et in hæc verba palam eruperunt: *Ecce unum dixit, quid vultis amplius? Vide Mercatoris locum, ubi fraus Nestorii retegitur.*

^f Objectum id Cyrillo calumniose, nunc quidem a Nestorio, postea vero a Nestorii sequacibus, quod muneribus rem ageret, et suas in partes episcopos pollicitationibus traheret. Orientales, seu potius Orientalium nomine Theodoretus: *Scitote, quod videntes Cyrillianos tyrannide et fraudibus, et adulatione, et donis omnes, ut ita dicam, decepisse, non raro pietissimum regem obsecravimus, etc. (u. p. c. Eph., sub finem).* Et paulo post: *Sic poterit Ægyptius omnes excæcare muneribus suis, etc. Et in epistola ad Ru-*

aureas absconditis mittis? Experiamur nostra certamina, ^a causas invicem vitæ nostræ religionisque præsternus. ^b Pius est imperator; reginæ Deum amant: esto in disputando vir fortis, quid prohibet in disputationem venire? quid perturbationes ferinis rugilibus asferre conaris? Novi et ego eum propheta clamare: *Paratus sum, et non conturbatus* (Psal. cxviii, 60).

5. Docuit me et Moyses non conturbari, siquidem

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

sum Thessalonicensem: Cum pietate desiderenter, aliam necessario sibi potentiam extogitarunt, nempe hominum propugnacula, rati profusione pecuniæ se Patrum fidem expugnatos (Epist. postrema schismaticorum ad suos, II p. c. Eph., in actis adversus Cyrillum). Regerit porro injuriose suum ipsius crimen pauperum deprædator in virum sanctissimum: nam et populus palam Nestorini hujus sceleris, et monachi in supplicatione ad imperatorem, et Cyrillus ipse passim accusavit, quamquam Cyrilli famæ nobiscum opes, quas moriens reliquit consanguineis, quasque Dioscorus repetendas putavit; immo et Theophilus Cyrilli præcessor et patruus suspicione avaritiæ laboravit. Vide litteras Athanasii (Act. 3 conc. Chalcedoniensis), et Socratem (Lib. vi cap. 7), et Baronium (Ad ann. 445), ubi observat opes præsulibus, etiam sanctis, relictas nepotibus, ex Ecclesiæ proventus, causam fuisse semper vexationis, sive justæ, sive injustæ. — Quid in me. Hoc membrum videtur esse delendum, cum sit tantum alia versio superioris. BALUZ.

^a Alludit ad libellos sibi datos adversus Cyrillum, de quibus dictum est in observationibus; tum ad epistolam Cyrilli ad suos clericos Constantinopoli existentes; tum ad litteras postremas Nestorii ad sanctum Coelestinum. Alludit etiam ad querelas contra ipsum, cum publice, tum privatim apud imperatorem factas, de quibus in observationibus ad sermonis septimi initium.

^b Tentaverat suis artibus aulæ fidem, peneque traxerat in suas partes Pulcheriam cum imperatore fratre, et virginibus sororibus, ut ipsemet jactabundus gloriatur (In fine 2 epist. ad Cyrillum). Quæ causa fuit ut Cyrillus de mysterio incarnationis libros duos scriberet, unum ad imperatorem, alterum singularem ad Pulcheriam et reginas sorores: singularem dico, nam qui alius vulgo legitur in editis concilii Ephesini codicibus, Cyrilli nomen est, sed Theodoti atque etiam Attici, ut in dissertatione de libris Cyrilli ostenditur. De artibus Nestorii ad fallendam regiam domum aulæque proceres, vide supplicationem monachorum ad Theodosium (I p. c. Eph., cap. 30, n. 4).

^c Duos Antiochenos episcopos, Meletium et Flavianum, totidem Constantinopolitanos, Nectarium et Joannem Chrysostomum, ab Alexandrinis Petro, Timotheo, et Theophilo dura passos causatur, ut se ex Antiocheno presbytero factum Constantinopolitanum episcopum vexari probeat a Cyrillo Alexandrino, non suo merito, sed quasi nativo unius gentis in aliam vel livore, vel odio. Quæ vero Meletius a Petro et Timotheo, quæ Flavianus, Nectarius, et Joannes a Theophilo sint passi, videre est apud scriptores illorum temporum.

^d Regerit in Theophilum crimen impotentis ejusdem tyrannidis, ejus a Romano episcopo, Theophili impulsu, accusatus est Flavianus apud imperatorem. Sic enim Theodoretus (Lib. v Hist., cap. 23): Cum episcopi Romani, non Damasus solum ille admirabilis, verum etiam post illum Siricius et Anastasius Siricii successor, vehementius in imperatorem inveci essent, dixissentque eum illos qui tyrannidem contra se exercere molirentur opprimere; sed iis qui per tyrannidem Christi leges avertere studerent impunitatem concedere; eum accersit denuo imperator, Romamque ut contendat eogere laborat. Tum sapientissimus Florianus tibi e

A experimentum acceperis prophetæ prædicti Ægyptiaca desperatio; nec beatum quondam ^e Flavianum terruisti, eum ^d tyrannico spiritu ^e epistolas mitteres; ^f nec eum, qui ante hunc inter sanctos numeratur, Meletium perturbasti. Tu quæ habes et donas (bonus homo de bono thesauro profert bona [Matth. xii, 35]), ^g et beato Nectario talium numerum tuorum gustum dedisti. ^h Taceo de Joanne, ejus nunc cineres ⁱ adorando veneraris invitus. ^j Me episcopa-

non sine maxima omnium laude respondet. Si qui me, o imperator, ut fidem minime sinceram ac sanam proficentem insimulant, dicant me utramque me traducere indignum sacerdotio, cum illis ipsis judicibus utar, tum pronuntiatum ab eis lubens subido sententiam; sin autem de sede et præsulatu digladietur, neque agam cum illis judicio, neque iis quos eam dignitatem adipiscendi studium tenet adversabor; sed cedam equidem volens, neque ipse præsulatu abdicabo: quare tu cui libitum est sedem Antiochenam tribuito. At vero imperator hanc ejus animi magnitudinem et sapientiam magnopere admiratus, in patriam reverti et Ecclesiam sibi commissam pascere jubet. Longo vero jam tempore intermisso, imperator Romam denuo adventans, in idem crimen rursus ab episcopis vocatus est, quod scilicet tyrannidem Flaviani non represserat; tum imperator eos dicere jubet quod sit tyrannidis genus; nam ipse, inquit, Flaviani partes suscipiam, et causam ejus agam in judicio.

^a De iis opinor, loquitur quas Theophilus, post demandatam sibi a Capuana synodo cognitionem causæ Evagrii Flaviani quæ Antiochenorum episcoporum contentendum, ad Flavianum scripsit, quibus ipsum ad judicium vocaret: sed Flavianus, appellatione ad imperatorem interposita, subterfugit, ut testatur Ambrosius (Epist. 78).

^b Meletio contradixisse Ægyptios fere omnes, favisseque Paulino, etiam Athanasium, Petrumque aliquamdiu, exemplo Romanorum pontificum, nec Timotheum reconciliatum umquam, ne in obitu quidem, cum ambo essent Constantinopoli, producit scriptores horum temporum.

^c Meletium laudarunt oratione funebri Amphilo-chius, ut creditur, et Gregorius Nyssenus, ejus sunt hæc verba: Auxit nobis numerum apostolorum novus apostolus, etc. Laudavit quinque post annis Chrysostomus oratione panegyrica Antiochie, ejus cives tanto amore coluisse tradit virum sanctum, ut et suis infantibus Meletii nomen imponerent, et ejusdem imaginem non haberent tantum domi pictam, sed etiam in annulorum palis insculperent.

^d Rexit ille Constantinopolitanam Ecclesiam, partim Timothei, partim Theophili temporibus: quid vero negotii fecerit Alexandrinis istis episcopis, satis apertum est; quid ab eis passus, latet.

^e Cui vacat, adeat Nicephorum ex Nicetæ philosophi historia narrantem quomodo Cyrillus, ubi primum capessivit Ecclesiam Alexandrinam, monitus sit litteris ab Attico, de referendo Joannis nomine in sacra dyptica; graviterque Attico, qui necessitate adactus illud ipsum præstiterat, in contrarium responderit; quomodo item ab Isidoro Pelusiota ad idipsum litteris vehementer impulsus, sed nec quidquam, animo nondum ex pristinis commotionibus sedato; quomodo denique nocturnis quibusdam visis territus coegerit synodum, in qua nomen Joannis honorifice in sacras tabulas retulerit.

^f Garnerius habet in marg.: « Corrige adorandos. » Baluzius subnotat ad calcem: « Vide num is locus utilis esse possit adversus eos qui negant honorem habendum esse reliquiis sanctorum. » Emr.

^g Idem Nestorius in epistola ad Scholasticum eunuchum Theodosii imper. testatur se parum curare de episcopali honore; adeoque se illum facillime de-

tus cura nulla sollicitat, nec mihi de ea ullus est sermo; donec spiro, sano dogmati adsum.

6. Sed elegantem et speciatam eorum auferam occasionem. *a* Non dicit, inquit, Θεοτόκον, id est, genitricem Dei, et hoc est totum quod nostris sensibus ab illis opponitur: Nemo enim, aiunt, rectam fidei gloriam sequens, vocem hanc aliquando declinavit. Multa dogmatam ibi experimenta suppeditant, maxime quidem, quæ sunt Apollinaris sectæ et Arii, vel Eunomii. Si investiges, *b* unusquisque eorum Θεοτόκον, id est, Dei genitricem, appellavit Virginem sanctam.

7. Tu vero intende, quæso, in hæc quæ dicuntur, ut contra hæc ipsamque etiam escam quam hamo apponentes loquuntur, defensionem paratissimam habeas. Scis hoc Apollinarem dicentem? Scis hanc vocem, id est, Θεοτόκον, apud Arium plausus maximos excitare? Scis hanc quoque apud Eunomium frequentari? Etiam, inquis, sed non secundum illos [Baluz. Filium], ais, hanc vocem enuntio. Laudo inficias tuas, interim arguo te ipsum in eo quod dicis vocem hanc solam esse veritatis tenacem; sunt enim et dicentes Θεοτόκον, et tamen, secundum tuam confessionem, eos esse hæreticos constat. Sed quoniam illi dicentes Θεοτόκον, hinc naturæ utriusque conficiunt pernitionem, seu temperamentum, ut quæ sunt humilia non videantur de carnis dicta esse substantia, nec quæ alta sunt de Deo et Domino omnium intelligantur expressa: ideoque damna eos qui dicunt, secundum Apollinaris et Arii sensum, Dei genitricem; et ego una tecum clamo Θεοτόκον, sed et Θεοτόκον dico, et addo hominis genitricem, hoc est, ἀνθρωπο-

τόκον; hoc enim hæreticus non patitur dicere, propter eam divisionem quæ ex distinctione facta est quoque verborum.

8. *c* Igitur ut eorum conciones etiam elegantes et sapidulas superemus, dicamus Θεοτόκον; sciebat namque etiam Paulus talia facere, ne scissuræ fierent per aliquam justitiam coloratam, cum gratiam prædica-
bat, legisque inutilitatem confidenter arguebat; sed Hierosolyma veniens docetur ab apostolis condescendere debere ibidem habitantibus, ut non fierent scissuræ in Ecclesia, quod habere videtur speciem pietatis. Quid igitur facit? Suscipit legis observantiam, ita ut et purificaretur, et raderet caput, omnia faciens propter ædificationem Ecclesiæ, quod postea hoc ipsum in Ecclesiarum institutione exponens atque doctrina dicebat: *Factus sum Judæis tamquam Judæus, ut Judæos lucrifaciam; his qui sub lege sunt, tamquam sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, ut eos qui sub lege erant, lucrifacerem; iis qui sine lege erant, tamquam sine lege essem, cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi, ut eos qui sine lege sunt, lucrifer omnia factus sum omnibus, ut omnes lucrifaciam* (I Cor. ix, 20).

9. Si igitur et tu non secundum Apollinaris morbum Θεοτόκον divulgas Mariam, abscondens in persona catholica rabiem Apollinaris, confitere mecum quæ apud omnes catholicos dicuntur; *d* hoc autem catholicorum est proprium eorum qui hanc vocem, id est, Θεοτόκον emittunt, ut et ἀνθρωποτόκον, id est, hominis genitricem pronuntient Virginem sanctam.

10. Genitrix Dei est, non propter nudam humani-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

positurum, si ea ratione consuli possit confirmationi fidei orthodoxæ. Exstat in synodico adversus tragicodiam Irenæi cap. 16. BALUZ.

a Respicit ad ea verba epistolæ Joannis Antiocheni (1 p. c. Eph. cap. 23, num. 4), ipsum admonere de sedandis Ecclesiæ motibus publica confessione Θεοτόκον: Age, rei quam recte tenes nomen quod a nullis Patribus usurpatum, scriptum ac pronuntiatum est, adjungere ne graveris; neque vocabulum quod plam rectamque notionem animi exprimit rejutare pergas; etenim nomen hoc Θεοτόκος, nullus unquam ecclesiasticorum doctorum repudiavit. Qui enim illo usi sunt, et multi reperiuntur, et apprime celebres; qui vero illud non usurparunt, nunquam erroris alicujus eos insinularunt, qui illo usi sunt. Sane dum supervacanea quædam ad vanas hæreticorum opiniones solum spectante curiositate incitasti, nomen cujus sententiam recte tenemus pertinaciter respicimus, aliud nihil, ut videtur, facimus, quam quod fratrum nostrorum conscientias, et temere, et absque ulla utilitate graviter offendi non grave ducimus. Etenim si id quod nominis significatione offertur, non recipimus, restat ut in gravissimum errorem prolabantur; immo vero ut inexplicabilem illam unigeniti Filii Dei æconomiæ abnegemus, quandoquidem nomine hoc sublato, vel hujus potius nominis notitie repudiata, sequitur mox illum non esse Deum, qui admirabilem illam dispensationem nostræ salutis causa suscepit; tum Dei Verbum, neque se evanivisse, neque in servi formam sese demittens, ineffabilem quandam benignitatis magnitudinem humano generi exhibuisse.

b Locus affinis refertur a Cyrillo ex Nestorii tractatu secundo in Predicam. Sic autem se habet: Si fide simpliciter Deiparam proferres, nulla esset apud me dictionis invidia, verbi sensum exquirentem; sed quia video

te, prætextu erga beatam Mariam honoris, hæreticorum confirmare blasphemiam, ideo dictionis prolationem caute præmunio, cum periculum in dictione latens suspectum habeam.

d Id ut clarius dicam, et ab omnibus percipi facilius possit, qui Arium sectati sunt, et Eunomium, et Apollinarium, et omnium hujusmodi familiæ hominum choros, studuerunt Dei genitricis appellationem invehere, ut facta mixtione, duabusque naturis minime distinctis, nihil ex his quæ viliora sunt de humanitate dictum acciperetur, ac locus illis jam adversus ipsam Divinitatem pateret, tamquam omnia de uno dicerentur, non ratione dignitatis ex ipsa conjunctione consequentis, sed ipsius ratione naturæ: unus est namque Christus, et unus Dominus; sed in Christo, in unigenito, inquam, Filio, et Christi nomen, et Filii, nunc de Divinitate, nunc de humanitate, nunc de humanitate Divinitateque dicitur.

e Videri, eredo, vult parere monitis Joannis Antiocheni, suadentis publicam Θεοτόκον confessionem, propositamque sibi ab amico communis magistri Theodori Mopsuesteni, dictum asine palam retractantis, exemplum sequi; verum ad elevandum retractationis ruborem, causatur exemplum longe illustrius, Pauli nimirum apostoli, propter οἰκονομικόν ritus etiam Judaicos usurpantis.

d Multas voces adhibuit Nestorius ad dissimulandam hæresim, quæ in catholicis tolerantur, quia catholico sensu dicuntur; non sunt tolerate in Nestorio, quia hæretico sensu usurpabantur; ejusmodi sunt Χριστοτόκος, ἀνθρωποτόκος, συνάγωγος, ἀρχαῖος, seu assumptio, ἑνωσις τοῦ θεοῦ μετὰ τὴν ὑπόστασιν, una persona, etc., de quibus abunde agitur in dissertatione de hæresi Nestoriana.

tate Divinitatem, sed * propter unitum templo Deum A Verbum : hominis vero genitrix, id est, ἀνθρωποτόκος propter templum quod consubstantiale est naturaliter Virgini sanctæ, b quamquam et Χριστοτόκον, id est, Christi genitricem dicere, nihil aliud sit quam communem Divinitatis et humanitatis rem confiteri. Et * hoc Paulus docet, qui de una eademque persona clamans : *Jesus, inquit, heri et hodie, idem ipse in sæcula* (Heb. xiii, 8).

11. Soluta sit interim hæc eis et ablata rationis speciem habens occasio, confitere utrumque, appellans sanctam Virginem Θεοτόκον pariter et ἀνθρωποτόκον : tu vero noli eam Θεοτόκον tantummodo appellare [Baluz. add. Hoc enim Apollinaris vociferatur], hoc enim Arius prædicat ac veneratur ; sed adde vocem pariter catholicorum, quæ et genitricis Dei præmuniat intellectum. Θεοτόκος Virgo sancta, secundum unitatem, ἀνθρωποτόκος, id est, hominis genitrix secundum parem naturam. Sic et quæ apostolorum sunt prædicabis ; quæ hæreticorum prudenter effugies, et maxime quæ sunt Samosateni Pauli, atque Photini, quæ te scire confingens, prorsus ignoras.

12. Nam Paulus atque Photinus nesciunt Filii Deitatem (vestram autem charitatem oportet hæc nosse, ut ab his quæ a prædictis dicuntur minime rapiamini) ; Paulus ac Photinus hominum imprudentissimi nesciunt Filii duas naturas, nesciunt Deum et hominem ; dissentiunt autem sibi invicem, et a me d Paulus quidem in eo quod dicit Christum hominem solum, et tunc solum initium habere, ex quo de Virgine natus est ; ego autem tibi ideo hic resisto, ut Deitatem, quæ æterna est, carni temporalem non audeas facere,

13. Quid arguis eum tamquam Pauli doctrinam asserentem, qui quæ sunt Pauli subvertit? Quis est hic qui Pauli asserit sensum? Qui dicit Deitatem contemporalem corpori? an qui dicit Deitatis in Filio essentiam ante sæcula genitam esse de Patre?

14. Et hæc quidem pessima Samosateni Pauli est secta ; Photini vero ad hanc distantia, non quia Deitatem Filio dicit, sed quia dicit Verbum aliud præter quam quod ultimis temporibus venit, quia dicit Verbum præter templum.

15. Oportet autem manifestius dicere ut liquidius et apertius uniuscujusque morbum sectæ possitis agnoscere. Et Paulus et Photinus hanc inter se differentiam habent : unus eorum Christum solum hominem dicit, alter vero dicit quidem Verbum ; non autem hoc confitetur esse Deum, sed dicit Verbum istud aliquando quidem Patris nomine vocitari, aliquando autem Verbi nomine nuncupari : unde etiam hoc appellat Λογοπάτορα, hoc est, Verbum et Pater, sive, si dici possit, Verbi pater, accipiens ad hoc, pro sui sensus nequitia, illud bene in Evangelio dictum : *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* (Joan. i, 1). † Vides, inquit, quia Deum Verbum aliquando Deum, aliquando Verbum appellat, tamquam extantum atque collectum. Non autem introducit Deum Verbum hominem factum ; nescit enim Christi Divinitatem, nescit divinam substantiam hominem suscepisse, nescit prorsus Verbi existentem ante sæcula Deitatem.

16. Hanc ergo Photinus adversus Paulum distantiam habet ; istam vero Sabellius ad Photinum : quia Sabellius Τροπάτορα dicit ipsum Filium quem Patrem,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Cur humanitatem Christi frequentius appellet Nestorius templum, quam alio quocunque nomine, non una causa est. Hoc enim nomen hæresi suæ explicandæ accommodatius sentiebat ; nam primo rejici non potuit, siquidem eodem usus sit Christus, interprete evangelista, cum diceret : *Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud ; ille autem dicebat de templo corporis sui* (Joan. ii, 19). Deinde, aptum erat ad significandum unionis modum, quem volebant esse puram ἐνωσιν, Deus enim templum inhabitat. Tertio, videbatur idoneum ad explicandam σχετικήν ἐνωσιν, qua fieret ut una veneratione Verbum et homo colerentur, una quippe religione Deus et templum colitur. Quarto, exprimebat locus Joannis, ut ipsi quidem Nestoriani putabant, et distinctionem naturalium, et inoperationem alterius in altera, etsi nulla esset ἐνωσις καὶ ὑπόστασις.

b Totis viribus nitebatur Virginem dicere Χριστοτόκον, ut voce alioquin catholica hæresim absconderet. Etsi enim bona fide eam a se proferri diceret apud Evagrium (Lib. i, c. 7) : *Ipse equidem, inquit, quo in neutram partem peccarem, vel Christum morti minime obnoxium esse asseverando, vel in alteram partem inclinando, eum immortalitate privarem, hanc vocem Χριστοτόκον, qua Maria appellaretur, excogitavi ; fidei tamen catholicæ defensores restiterunt vehementer, cum Christi nomine intelligerent a Nestorio significari purum hominem, atque adeo Χριστοτόκον non aliam habere significandi potestatem apud Nestorium quam ἀνθρωποτόκον.*

c Hæc iterum vocem summe catholicam PERSONA hæretico sensu prolata : verbo dicam, nullam catholicorum vocem refugit Nestorius, cum esset lo-

quendum de unione, præter hanc unam, ἐνωσις καὶ ὑπόστασις, quam qui declinat studiose, tamdiu vel morbo Nestorii reipsa laborat, vel suspicione saltem, eaque non temeraria, quod dictum sit propter Theodoretum, cujus fides ad hanc regulam examinabitur in sua singulari dissertatione, et quosdam audaces nostræ ætatis homines, quibus non placet quod toti Ecclesiæ placet.

d Locus ille a Mario Mercatore refertur in appendice ad contradictionem duodecimi anathematismi, parte xii. Nestorius porro, quod curio ius observavi, vehementius tres in hæreticos, Marcellum, Paulum et Photinum, verbis etiam probrosis, invehitur, ut se ab eorum societate et sententia alienum probet. Unus vero, quod sciam, Mercator hanc trium societatem objecerat.

e Garnerius corrigit in margine, *Patrem et Verbi patrem*. Edit.

f Verba illa sumpsit, opinor, Nestorius ex Photini scripto aliquo, cujus ne memoria quidem videtur mihi superesse : Photinus vero ita sentiebat de Verbo, ut cum ad creaturas proferretur, atque ita extenderetur, Verbum diceretur, unde et prolatitium, seu operatorium vocabat ; cum autem in se consisteret, atque adeo colligeretur, Deus esset tantum. Quare Deus operans in creaturis, Verbum erat huic hæretico ; in se manens, simpliciter Deus. Unde aiebat rationem Verbi esse temporalem, atque adeo Verbum, qua ratione Verbum est, initium accepisse ex Virgine : quamobrem negabat Deum humanitati conjunctum fuisse, sed Verbum, qua Verbum est, id est, qua operatio quædam divina. Nihil porro implicatius somniis hujus hominis.

et ipsum Patrem quem Filium, Photinus vero Λογοπάτωρ. Photinus vero, sicut prædixi, Deitatem Verbi non habet; Sabellius autem dicit quidem Filium, non autem dicit substantiam Filii in proprietate consistere: unde et ἰσὶν πάτωρ dicit, hoc est, ipsum Patrem esse quem Filium, propterea quod unam substantiam somniat. Sed ideo divina Scriptura contra eorum morbum præmunens, exponit Verbi incarnationem: *In principio, inquit, erat Verbum* (Joan. 1, 1), et cætera quæ sequuntur; deinde descendens [Baluz. scandens] ait: *Et Verbum caro factum est* (Ibid. 14); ut ostendat substantiam Filii in proprietate sua existentem, præter substantiam Patris. Denique cogitur Photinus arcetatus Verbum dicere, non autem Verbum hoc Filium constituitur: hæc Spiritus prævidens cordi scriptoris hujus se infudit, ut catholicorum animas muniat. Et quid ait? *Verbum caro factum est.*

17. Ecce agnovisti interim Verbi substantiam propriam, quomodo etiam agnoscamus Unigenitum, quia Pater non est secundum Photinum, nec Λογοπάτωρ, sed Deus Verbum et Filius: *Et Verbum, inquit, caro factum est, et habitavit in nobis*, hoc est, in nostra habitavit natura. *Et Verbum caro factum est*, bona etiam locutionis ipsius designatio, ut undique curarum inanum vanitas auferatur: *Et Verbum caro factum est*, suscepit, inquit, nostram naturam. Deinde ut benignitas amplior et admiratio esset, a viliori parte naturæ nominat humanitatis susceptionem, *Verbum, dicens, caro factum est*; non quod de sua essentia decesserit, propter hoc enim adjecit: *Et habitavit in nobis*; ut ostendat susceptæ humanitatis inhabitationem, et *Verbum, ait, caro factum est.*

18. Quoniam autem non demutationem demonstrat, dicendo, *factum est*, ex aliis verbis divinæ Scripturæ evangelistæ vocem agnoscere possumus. Audiatur [Baluz. Videatur] apostolus Paulus de Domino vociferans: *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum* (Gal. iii, 13). Certe si secundum mutabilitatem dictum esse intelligeretur, quod *factum est*, non poterat benedictionem donare quod maledictum est, non poterat maledictum a maledictione liberare. Quid ergo est τὸ *factum est*? Nobis debitum maledictum in se ipse suscepit: nobis, inquit, peccatoribus crucis pœna debebatur; nos

A manebat judiciaria condemnatio; nobis omnis pœnæ genus debitum erat; nos omnis excessus supplicii exspectabat: sed venit ipse, et eam quæ nobis pœna debebatur, innoxia carne suscepit, ut peccatum ipsum tamquam injuste irruens condemnaret, ad diabolum peccati patrem ista vociferans: LATRONES TAMQVAM PECCATI REOS CRUCI TRADIDISTI; ME AUTEM QUAM OB CAUSAM CUM LATRONIBUS PATIBULO AFFIXISTI?

19. Hoc et Paulus demonstrans, peccati scilicet per Dominicum corpus condemnationem: *Deus, inquit, Filium mittens in similitudinem carnis peccati* (Rom. viii, 3). Bene quod *in similitudinem carnis*, quoniam corpus quod parebat peccatrici similitudinem carnis circumferebat. *Deus Filium suum misit, nomen commune naturarum, hominis scilicet et Dei.* Non dixit, Deus Deum Verbum mittens, ut accepta hac voce hæreticus insiliat, et dicat: Vides quemadmodum alius mittit, alius autem mittitur. Filius, o Ariane, mittitur secundum humanitatis naturam; non autem mittitur secundum essentiam Deitatis, non enim est ullus locus a Dei potentia separatus.

20. Inter plausus interea Photinus, cum arguitur, non debet effugere; de hoc enim disputans doctrinam Pauli apostoli interposui, ostendens [Baluz. attendens] quod Verbum sit Filius: *Deus Filium suum misit in similitudinem carnis peccati.* Non dixit: Deus Deum Verbum misit; et certe Verbum Dei non erat a templi separatam natura. Statim ex imperitia in clamore insiliunt, dicentes: *Quomodo alterum esse dixit Deum Verbum, et alterum Filium, qui missus est?* Non dixi alterum Filium, aut alterum Deum Verbum; sed dixi Deum Verbum naturaliter et templum naturaliter alium filium conjunctione unum, sic et alibi dixi sub ^a principio.

21. Prodito in medium, et voces has argue; noli me sagittis aureis vulnerare; ^b non sunt mihi sagittæ aureæ. Dico ego ad te beati Petri verbis: *Aurum et argentum non est mihi; sed quod habeo, do tibi in nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni* (Act. iii, 6). Disce hominem et Deum.

22. Sed id quod dicebam, missionem a Patre nusquam divina Scriptura divino Verbo consignat, sed Filio, qui est Deus Verbum et homo; sic et alibi: *Misit Deus Filium suum* (Gal. iv, 4). Non dixit:

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a De hac voce diverse senserunt editores, scilicet Cotelierius Mon. Eccl. Gr. tom. III, p. 601: « Existimant viri doctissimi verbum subripio esse corruptum; quod tamen sola prava conjunctione laborat, et ita recte constituetur: Sic et alibi dixi Subripio: prodito in medium et voces has argue; » et Baluzius: « Dubium non est quin hæc vox sit corrupta. Verum eam retinimus quia habetur in antiquis codicibus. Garnerius reposuit sub principio. » Edit.

^b Repetit calumniam quam num. 3 fecerat de corruptis Cyrilli auro Constantinopolitanis. Confer hunc locum cum opposito Cyrilli obficientis illud ipsum Nestorio: *Nefarius iste ac blasphemus videns se a comitibus defendi, horum fiducia elatus est; immo cum speraret se nobis terrorem inficere, nos erexit. Age, cum suspiriis et lacrymis pro more dicamus: Bonum est sperare in Domino quam sperare in principibus* (Ps. cxvii, 8). Hic enim, hic execrandus, exhausta

D aurea sua pharetra, consules et comites, magistratusque et reginarum chorum concitavit. Sed nos propheticum illud usurpemus: *Hi in curribus, et hi in equis; nos autem in nomine Domini Dei nostri* (Ps. xix, 8), etc.

^c Hunc Apostoli locum vexat in omnem partem, nititurque prava, sed probabili in imperitum vulgus, interpretatione ei qui hocce testimonio usus fuerat invidiam facere, præ vesana animi impotentia: nam tacito nomine debacchatur in Joannem Antiochenum, alioquin ipsius amantissimum; solus enim eorum a quibus litteras acceperat hunc Pauli locum argumentatus est, ad probandam *Θεοτόξον*. Sic enim scripsit (1 p. c. Eph., c. 25): *Cum Dei erga nos clementiam divinæ Scripturæ hinc præcipue confirmet, quod unicum illum sempiternumque Deū Filium ante omnia sæcula natum impatiibili modo eā sacra quoque Virgine orum ostendunt. Huc namque divinus tendit Apostolus, dum*

Misit Deus Deum Verbum; ambo enim, si ita diceret, invenirentur locales et in parte. Si Divinitatis erat natura, qui mittebatur, et qui mittebat, localis et in parte est qui enim mittitur, illuc mittitur ubi non est.

23. *Misit Deus Filium suum* (Gal. iv. 4), quoniam inconveniens erat Deitatis naturam inter missos videri, Paulus senex omnium Dominum possidens Christum, verius ac liquidius de se ipso noscentem: *Misit*, inquit, *Deus Filium suum factum ex muliere* (Ibid.). Filius Dei natus est, Deus Verbum et homo: ergo quæ peperit, propter unitatem dicatur genitrix Dei, id est, Θεοτόκος; propter naturam vero hominis, hominis genitrix, hoc est, ἀνθρωποτόκος; et quoniam utrumque una locutione dicere refugis, Deum et hominem dico, Χριστοτόκος ne dixeris (ecce voce distinguor te tantum). Sed cum Dei genitricem, hoc est, Θεοτόκον vocas, memineris et hominis genitricem, hoc est, ἀνθρωποτόκον vocare, ne dispensationem auferas, quæ est caput nostræ salutis.

24. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege* (Ibid.). Quis erat factus sub lege? Divinitatis natura? Quomodo? tamquam posset legis præcepta servare? Quomodo? tamquam posset ostendere sacerdotibus legis prævaricationem se non incurrisse? purificationes quoque legales suscipere habuit Divinitatis natura in templum ascendens hostias immolare? Et quis audebat Divinitatis naturam fuisse [Baluz. non fuisse] in legem prævaricatam sacerdotibus persuadere?

25. Sic Filius sub lege factus est, et non est factus: factus quidem est, humanitate suscepta; non est factus, majestate Deitatis; Deitas enim, quæ legem promulgavit, cui alteri, tamquam legislatori, habuit, quæ sunt legis offerre?

26. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, fa-*

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

ita ait: *Misit Deus Filium suum factum ex muliere* (Gal. iv. 4). Clare hic ostendit, ipsummet Dei Unigenitum admirabili ortu ex Virgine in lucem prodixisse, ut paulo ante dixi. Quod si Virgo a sanctis Patribus propter hanc generationem Dei para nominatur, nescio quorsum attinuerit ut questionem hanc nequaquam necessariam, bona venia tua dictum sit, et contra nos ipsos, et contra ecclesiasticam pacem quoque, ut vides, agendam susceperimus.

^a Alludit ad hæc verba sancti Cælestini: Planquimus a te sublata de symbolo apostolis tradito verba, quæ nobis totius nostræ salutis spem promittunt. Et postea: Cui honoris aliquid reservem, quando agitur, ut mihi totius meæ salutis causa tollatur (In epist. ad Nest. 1 p. c. Eph., c. 18).

^b Quam faciebat ipse vim, hanc a Cyrillo metuentem calumniose vaticinatur: et revera odio in se agi, non autem ullo cause merito, persuasit multis.

Hinc Theodosius imperator (In sacra ad Cyrill. 1 p. c. Ephes., c. 31): Ejusdem est animi (turbulenti et aulacis) ejusdemque studii ecclesiastica et regia omnia velle confundere, ac a se invicem divellere; quasi vero alia omnis desit occasio ex qua laudem et gloriam aucuperis. Et sub finem, mandans ut ad synodum conveniat: Hac ratione, quæ pro tuenda opinione acorbe quidem inconsultoque abs te jam gesta sunt, neque ulla privata animi agitudine deceptus, ne-

atum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Propter hoc eum qui non noverat peccatum pro nobis peccatum fecit (Ibid.). Sicut et illud: *Factus est pro nobis maledictum* (Gal. iii, 13); non benedictionem illam quæ est Deitatis naturæ in maledictum versam conscripserit nobis exposuit; sed quia suscepit in se naturæ nostræ peccatum, improbam in eum poenam irruisse significavit: sic et quod pro nobis peccatum fecit, videri eum fecit conspectibus hominum, reis æqualia sustinere, et æqualiter eum latronibus crucifigi; sed non pro se. Sed pro quibus, o Paule? *Eum qui non noverat peccatum pro nobis peccatum fecit?*

27. Sed id quaeritur, unde Verbum Filius. Ut Photinum maxime convincamus, Verbum quidem confidentem, non autem dicentem Deum Verbum Filium: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Joan. i, 14). Vide quomodo et susceptionem hominis demonstrat, cum ait: *Et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus*. Cujus? Verbi sine dubio: *Gloriam tamquam Unigeniti a Patre*. Vides quod non alius quidem Unigenitus, alius vero a Patre: ergo Dei Verbum Filius. Quomodo igitur, Photine, subvertis substantiam Divinitatis [Baluz. deitatis]?

28. Sed si respicimus ad aviditatem studii vestri, hic nos sol ipse deficiet, et ad alteram doctrinam tendere forsitan non valebimus. Hæc igitur apud vos conservate, scit enim diabolus hominibus et de bonis nociva moliri. Bonæ quidem de Deo disputationes; vitæ enim in se effundunt unguentum, sed disputationes generant contentiones, contentiones iracundiam movent, iracundia provocat manus, manus provocatæ moventur ad vulnera, vulnera vero, absit experientia ab ipso sermone, quid faciant, et quem habeant finem? Namque aliquoties ultimam generant mortem.

29. ^b Quod, Ægyptiis quidem curantibus, in nullo

que alicui ultra quam convenit infestus, admisisse censeberis.

Hinc Theodoretus post mortem Cyrilli: *Contentio ultra jam non est; mortua est invidia, et conspulta illi est hæresis* (Serm. coram Domino).

Hinc et Euthérius (In præfat. Sermorum): *Quomodo potero, aut fervidum pietatis tuæ zelum oratione adæquare mea; aut officium veritati debitum cumulata mens ira reddere; aut mendacii omnia nunc turbantis cohibere impetus, quando temeritatis et amentię plena sunt quæ dicuntur omnia? Dicuntur autem summa cum impudentia et arrogantia, ut nunc quidem quod ausi hactenus non sunt ausuri sint: usque adeo hæreticorum malitia non jam amplius clam leviterque simplicioribus insidiatura; sed ut quæ summam omnium potestatem habeat, nullum non sceleris sit patratura, sumptoque sibi in omnes imperio leges præscriptura, ad placita sua quosvis pertractura, obedientiam subitam flagitatura, cognitura causas, penas u diligentioribus pietatis cultoribus exactura, et hunc quidem involutura injuriis, patria pulsatura alterum, huic accusationum lectura laqueos, illum de dignitatis exæ gradu deturbatura, alium dejectura audacia, alium vocem inanium ampullis in nasam tractura. Taceo vincula, carceres, multas, insaniam, flagella, miserabilis credum spectacula.*

Et postea: *Indicta causa condemnant; quæ falsi-*

confinget; nullus enim locus eis insolentiae datur in civitate quae regnat; una namque illis cura est, totum ubique turbare. Sed nos aliis contra eos armis certemus, Pauli videlicet mandata sumentes: *Oportet*, inquit, episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, pudicum, decentem, ornatum, docibilem, amplectentem eum qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere (1 Tim. iii, 2); non dixit eos qui contradicunt potens sit vulnerare; sed, ut potens sit eos qui contradicunt redarguere; et sanam defendere atque amplecti doctrinam. Nam quid ergo si ille irritaverit, inquires? Oportet mansuetudine docere contradicentes: *Nequando dei illis Deus recognoscere, et respiciant de diaboli laqueis, a quo captivi tenentur, secundum ejus voluntatem* (II Tim. ii, 26).

30. Nemo perturbationes perturbationibus sedat; nullus medicus vulnera vulneribus sanat. Propter pacem a tyrannidis temeritatem tolero; contra calcitrantem non calcitro; calcitrabatur Christus aliquando, sed ipse non calcitrabat; sed quid ad calcitrantem dicebat: *Durum est contra stimulum calcitrare* (Act. ix, 5)?

31. Haec igitur apud nosmetipsos memoriter, ut dixi, servemus; omnem haeresim aversati odio habeamus cum Paulo Samosateno Photinum; Arium cum Apollinari detestemur, et ad omnem prorsus sectam pravae fidei implacabiles, fidemque Ecclesiae amplectentes, ad membra propria non conturbemur. Et qui dicunt Θεοτόκος tantum, tametsi desit eis quod postea forte suscipient, et circa rectam fidem claudicent; verumtamen membra sunt Ecclesiae. Et qui dicunt tantum hominis genitrix, id est, ἀνθρωποτόκος, et isti sunt membra Ecclesiae, sed spiritualis inopes medicinae. Non ergo in fratres fraternitas irruat: *Frater fratrem adjuvans exaltabitur, sicut civitas firma* (Prov. xviii, 9). Et iterum Paulus: *Frates*, inquit, *etsi preoccupatus fuerit quis in aliquo delicto, vos qui spiri-*

tuales estis, instruite hujusmodi in spiritu mansuetudinis (Gal. vi, 1). Puta qui dicit Θεοτόκος, si et Χριστοτόκος dicat, quod nomen sit duarum significatio naturarum. Et oportet ad aedificationem Ecclesiae omnia facere.

32. Est quidem, ut dixi, vox ista, id est, Χριστοτόκος, significativa duarum naturarum, et Deitatis, et humanitatis: quando autem cum simplicioribus agitur, opus est voce manifestare. Quid impedit intellectum Χριστοτόκον dici, et Θεοτόκον et ἀνθρωποτόκον? sicut qui dicit, Christus, confitetur quia Deus et homo sit: sic et Θεοτόκος et ἀνθρωποτόκος si dicas, utrumque confessus es.

33. Deponamus igitur, quaeso, utrinque adversus membra nostra aciem contentionis; et si quisquam impudentior fuerit, ignoscamus; et si quislibet subtilius dicat, venia similiter dignus habeatur: unum tamen prospicientes, ne creaturam Verbum Deum quispiam dicat; ne humanitatem, quae suscepta est, imperfectam. Si quis dicat haec, justa adversus hunc ira suscipiatur; si vero in his quae tu confiteris distantiam asserit, quid non ad eum dicis: Si locutio fratrem meum offendit, non eam proferam in aeternum. Quod si [Baluz. add. ego] alicui ad pacis consilium minus idoneus videor, audite ad vos Paulum clamantem: *Quae didicistis, et audistis, et accepistis, et vidistis in me, haec agite, et Deus pacis erit vobiscum* (Philipp. iv, 9).

SERMO XIII.

Die altera, id est, Dominica c dictus.

1. Aliis in terris sita est aliarum utilitas rerum, et quibusdam quidem in militia degere, magna videtur utilitas; quibusdam vero in foro rerum venalium convenit mercatura; item aliis optabile est arti maritimae studium commodare; nonnullis alterius cuiuslibet terrestris conversationis inire negotium: pietatis autem scientia in commune omnibus hominibus, regibus scilicet et sacerdotibus, popularibus ac potentibus, utilis ac necessaria est.

CASTIGATIONES ET NOTAE.

is numquam convicerunt, rejiciunt; audaciam fortitudinem dicunt; crudelitatem vocant zelum; fraudem sapientiae loco habent. Quis haec omnia tragædus vel contenta voce expresserit? Liberatus narrans quid Cyrillus ageret dum expectatur dies futurae synodi: *Deificationes quasdam librorum Nestorii faciebat, eum perturbare volens; erat enim, ut dicitur, ejus inimicus.*

a Meminerat initio tyrannici Alexandrinorum episcoporum spiritus; atque ita vocem hanc amat usurpare ad invidiam Cyrilli, qui perinde ac praecessores, immo magis, venerat in suspicionem usurpatae secularis in Egyptum potentiae, atque adeo tyrannidis, ut tradidit Socrates.

b In haec verba, aut certe in istum sermonem intendebant forte veteres historiae scriptores, cum dicerent post Socratem (Lib. vii, c. 33): *Rebus sic tunc perturbatis et confusis, Nestorius, cum contentionis pestem latius in vulgus manare intellexeret, poenitentia adductus, Mariam Deiparam vocavit, sic elocutus: c Dicatur Maria Deipara, et offensiones animorum sedentur. d Verum nemo illum poenitentia adductum haec dixisse existimavit; quamquam dictum istud a Nestorio scribat Nicephorus (Lib. xiv, c. 33) post concilium Ephesinum, cum Ecclesiae diro schismate ipsius causa accenderetur.*

c Habuit hunc sermonem Nestorius die decimo quarto Decembris ann. 450, cum sessus esset hesterno labore, et acrius tamen compendio scientiam pietatis tradere urgeretur, sive hanc instantiam callide procuraverit sibi a suis fieri, quod opinabilis; sive ab aliis revera tumultu quodam pio cogeretur aperire mentem in re dubia.

Duas porro in partes tribuit scientiam pietatis, quam dicit confessionem et consubstantivae Trinitatis et assumptionis hominis perfecti a Deo Verbo. Sed in posteriore sola versatur, de qua rempe quaestio ferret. Primam praeterit, ut confessam apud auditores. Sermonem hunc Marius Mercator exagitat in appendice contradictionis ad duodecimum anathematismum, sicut et praecedentem. — *Die Dominica.* Quae incidit illo anno in diem septimam mensis Decembris, non vero in decimam quartam, ut putavit Garnerius. Vide novam collectionem Conciliorum p. 422, 689, BALUZ.

d Hic sermo exstat ex alia versione in synodico adversus tragœdiam Irenaei cap. 3, ubi annotatum est illum dictum esse a Nestorio dum tardius intrasset ad mensas, id est, ad Missas ad celebranda mysteria, uti dictum est in tomo primo novae collectionis Conciliorum pag. 689 et 1325. BALUZ.

2. Quæ est autem scientia pietatis? Si quis velit compendio discere; ^a parco enim, et mihi qui fessus sum, et vobis qui constipatione laboratis. Si quis ergo, ut dicebam, velit compendio discere; scientia pietatis est, de consubstantivæ Trinitatis Divinitate rectam inire rationem, et fateri divinam naturam corporatum hominem assumpsisse. ^b De his, quæ frequenter dicta sunt, tamquam dicta non sint, urgetis, et circa exactionem vehementer insistitis: quoniam igitur necesse est violentiæ vestræ succumbere, quæpiam [Baluz. impiam] in nobis possidet tyrannidem, iterum apud vos eadem verba repetemus. Servate igitur compendio hanc scientiam pietatis.

3. Quæ est autem ista, nisi *ὁρθολογία* [Baluz. *ὁμ. nisi ὁρθολογία*], et consubstantivæ divinæ Trinitatis, et assumptis hominem divinæ naturæ, et in virgineo utero carnis susceptæ, ^c perfectique hominis assumpti a Divinitate; dehinc perfectæ Divinitatis, et perfectæ humanitatis in unum Filium conjunctarum excellentior contemplatio, duarum jus naturarum in ipsam auctoritatem ratione divina conveniens.

4. Hinc vobis sæpe diximus, quomodo Christus, nominis utriusque sit appellatio significativa, id est, humanitatis et divinæ naturæ. Hinc si quis dicat Christum tantummodo expresse, sciat in isto nomine utramque significari et connumerari naturam.

5. Hinc beatus Matthæus Evangeliorum conscriptor, cum ad generationis venisset arcanum, a neutra natura generationis fecit narrationem, sed magis a Christi vocabulo; oportet autem expresse dicere, ut omnibus ad perspicendum fiat facilior intellectus: *Liber*, inquit, *generationis Jesu Christi* (Matth. 1, 1). Non dixit: *Liber generationis Dei Verbi*; neque *liber generationis hominis*. Si enim dixisset, *liber generationis hominis*, Christum nobis solum hominem demonstraret. Item si diceret, *Liber generationis Dei Verbi*, solam nobis ^d sine humanitate introduceret Deitatem. In Christi ergo appellatione complectitur utramque naturam, ut neutra sine altera possit intelligi.

6. Hinc et sanctæ Virgini, eo quod eam Christi genitricem dicimus, nomen geminæ appellationis convenienter aptamus, id est, *Θεοτόκος*, quod est geni-

trix Dei, ^e et *ἄνθρωποτόκος*, id est, hominis genitrix.

7. Quoniam autem oportet, propter eos qui lucidiorem requirunt intellectum, maxime cum sint Ecclesiæ filii, uti manifestiore locutione, propterea et modo eadem definitione qua prius breviter de illa beata Maria semper virgine prædicabam, etiam nunc evidentiore sermone summa voce proclamo, quoniam sancta Virgo, et Dei est, et hominis genitrix, id est *Θεοτόκος* et *ἄνθρωποτόκος*: genitrix quidem Dei, propterea quod templum, quod in ea creatum est a Spiritu sancto, unitum est Divinitati; hominis vero genitrix, propter susceptas a Divinitatis natura nostræ naturæ primitias.

8. Hæc sunt in compendio dogmata pietatis. Hæc per omnia retinentes memoriter servate, ubique hæreticorum pravam gloriam declinantes. Non quomodo apud illos *Θεοτόκος* detrita locutio est, ita putandum est etiam Ecclesiam dicere *Θεοτόκος*, quia neque cum illi Filium dicunt, et Ecclesia Filium constetur, Filii apud utrosque par et similis intellectus est; sed apud illos quidem Filii nudum vocabulum est, non habens Patri consubstantivum aliquid; apud nos vero Filii appellatio cum causa vel re vel opere est. Sic apud illos iterum omnium Dominus Christus Deus nominatur, nominatur apud nos quoque; sed apud illos creatus, apud nos vero cum eo qui genuit increatus.

9. Non igitur ex una eademque appellatione in unum deducamur cum hæreticis intellectum; sed constitute simul humanitatem et Divinitatem in una generatione Filii esse conjunctam; neque Deitate in carnem decedente, immutabilis est enim Divinitas, et hoc Deus Judæis manifestans dicebat: *Ego sum, ego sum, et non sum mutatus* (Mat. 22, 5); neque per incarnationem carne commutata; non enim pudet Deum naturæ quam suscepit, non pudet possidere sibi nec conregnantem; nam si puderet, non eam susciperet. Susceptam autem, propter humani generis dilectionem, habet naturam nostram Divinitatis inuspolabile vestimentum. Horum memoriam per omnia possidete in Christo, cui est gloria in sæcula sæculorum.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Ad sacras conciones concursum auditorum, *ὁδὸν, θλίψιν, στενοχωρίαν* sæpe memorant Patres. Eoque de more cum Christiano Lupo accipio hæc verba Nestorii: *Parco enim, quoniam et ego valde sum fatigatus, et vos omnino constricti*, seu ex alia versione, *constipatione laboratis*. Græce præcul dubio, *σπρυγγιμύον*. COTEL. — *Constipatione laboratis*. In synodico *constricti*. Refertur autem ad impatientiam auditorum. BALUZ.

^b Hæc usque ad verba *Quæ est autem ista*, non ha-

bentur in synodico. BALUZ.

^c Baluz.: *Perfecteque hinc hominis assumptio deitatis, perfectæ, etc.* EBR.

^d Hinc emenda synodicon, ubi legitur, *ex parte humanitatis pro expertem*. BALUZ.

^e Verba et *ἄνθρωποτόκος*, id est hominis genitrix, non habet Baluzius. Fatetur quidem a Garnerio ea recte reponi; non tamen est ausus discedere a scriptura veterum exemplarium, in quibus desunt. EBR.

EXCERPTA

EX VARIIS NESTORII TRACTATIBUS

IN QUATUOR COLLECTIONES DISTRIBUTA.

ADMONITIO.

Plures sunt collectiones excerptorum ex tractatibus Nestorii. Prima et celebrior, etsi non plenior, ea est quam Patribus in concilio Ephesino Petrus notariorum primicerius obtulit. Altera reperitur apud Cyrillum in opere quod aliquando *Ἐλεγχος* dicitur, aliquando contradictio adversus Nestorium. Tertiam Ephesi a Cyrillo factam Marius Mercator Latinitate donavit, quam nunc primum edimus. Prima, quam Ephesiā vocare possumus, complectitur viginti capita; secunda, quæ Cyrilliana, quadraginta tria; tertia, quam desolationem Liberatus nominat, viginti duo: quamquam eadem capita diversis in collectionibus reperiuntur. Omnes porro collectiones Cyrillum habere auctorem, duas extremas Mercatorem interpretem, mox planum fiet.

Excerpta fuerunt cuncta, ut innuit Mercator, ex codice confecto ex multis quaternionibus, arte quadam dispositis, quibus tamen singuli tractatus non videntur contenti, ut aperte demonstratur in notis.

Codex ille, cujus mentionem facit Marius, diversus certe non erat a libro cujus meminit Cyrillus cum ait (*Lib. 1 Contrad. in præf.*): *In librum quemdam a quodam compositum incidi, in quo multi erant congesti sermones per elementa et velut ordine dispositi, nullaque ratio ei deerat, quominus retineri posset. At si a scriptore ejusmodi aliquid dictum esset quod oblivioni traditum evanesceret, forsitan utique statuissem, et mihi silendum esse, et cæteris consulendum, ut idem facerent, ne multis aliis posterisque nostris nota essent tam absurde tamque imprudenter dicta. Sed quia blasphemiarum turba in eo libro congesta est, et multum adversus dogmata veritatis declamatum et oblatratum, quomodo non necessarium fuit propemodum, ut accingeremur, et pro salute lectorum certaremus, ne ullum ex ea re damnum paterentur? Eadem enim fragmenta, et in libro, et in codice leguntur.*

Immo non nemini videri potest, ne diversus quidem esse codex a libro de Incarnatione, quem Gennadius (*Lib. de Script. Eccles. cap. 53*) tradit a Nestorio scriptum pro sua hæresi sexaginta duobus sacræ Scripturæ testimoniis refertum. Postquam Ecclesiæ Constantinopolitanæ pontificatu donatus est, apertum se hostem Ecclesiæ, quem celaverat, ostendens, librum scripsit, quasi de incarnatione Domini, sexaginta [Fortè quinquaginta] et duobus divinæ Scripturæ testimoniis pravo sensu suo constructum, in quo quidquid asseveraverit, in catalogo hæreticorum demonstratur.

Tres illas collectiones contulimus non sine aliquo labore, indicavimusque in quo sibi consonarent, et in quo dissentirent: nec enim id scire minimi est ad negotium hæresis Nestorianæ momenti, ideoque omnes simul edendas putavimus, partim quia priores duæ sunt apud Marium Mercatorem, cujus opera edimus; partim quia tertia suppeditat ipsamet Græca Nestorii verba fragmentorum multorum, quæ apud Mercatorem habentur Latine tantum.

Quartam addidimus ex variis cum Cyrilli, tum aliorum scriptorum libris, ut uno prospectu quisque valeat hæretici sensa intueri, indeque judicare quam immerito aliqui olim, atque etiamnum quidam ausi sint dicere, verbo potius quam re ipsa lapsus esse Nestorium, ideoque propter pervicaciam magis quam hæresim, damnationis sententiam tulisse.

SYNODI EPHESINÆ ACTIO VI^a

In qua continetur

COLLECTIO PRIMA EXCERPTORUM

EX LIBRO NESTORII

Obiata Patribus Ephesinæ synodi a Petro primicerio notariorum,

Interprete, ut credi potest, Mario Mercatore.

Post consulatum DD. NN. Fl. Theodosii xiii et Fl. A. reverentissimi et religiosissimi episcopi Memnonis sanctissimis et Deo dilectissimis episcopis Cyrillo Alexandriæ agente etiam sanctissimi et religiosissimi episcopi Romanæ Ecclesiæ Celestini, et Juvenale Hierosolymorum, et Memnone Ephesiorum, et Flaviano Philipporum agente

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Ex hac actione synodi Ephesinæ in qua Nestorius damnatus est, nihil protulit Garnerius nisi fragmenta librorum hæresiarchæ quæ a Patribus in ipsius accusationem allata sunt. Cum vero in utroque exemplari,

ut Baluzio notatum est, tota actio inter Marii Mercatoris lucubrationes excerpta sit, illam hic loci ad integrum restitui curavimus, lectorem, ut decet, monituri ubi fragmenta a Garnerio excerpta occurrerint. Edit.

etiam vicem Rufi sanctissimi episcopi Thessalonice, et Firmo Cæsareæ Cappadociæ primæ, et Theodoto Ancyre Galatiæ, et Acacio episcopo Melitines, et Perigene Corinthi Græciæ, et Cyro Aphrodisiados Caricæ, et Valerio Iohanni, et Hesychio Parisi. et Hellanico Rhodii, et Dinatio Nicopoleos Epiri veteris, et Eutheario Dyrrachii Epiri novæ, et Perherbio Farmuli, et Eudoxio Comatus Lyciæ, et Sylvano Cheretaponti Phrygiæ, et Vereniano Pergæ Pamphylie, et Amphilocio Sides, et Epiphanio Cratiæ Honoriodos, et Gregorio Cessasanthi Ponti Polemoniæ, et Sinicione Codren, et Ieonio Gortinos Cretæ, et Dalmatio Cyzici, et Docimesio Maroneæ Thraciæ, et Joanne Proconesi, et Daniele Colonie secundæ Cappadociæ, et Romano Raphiæ, et Pauliniano Majumæ, et Paulo Anthedonis, et Fido Joppe, et Joanne Sycamazonis, et Theodoro Gadorum, et Letoio Libyadis, et Apelle Justes, et Theodoro Ariddeion, et Petro Parembolæ, et Joanne Augustopoleos, et Saïda Phœnus, et Rufino Gabon, et Anytio Thebarum, et Callicrate Naupacti, et Donnino Opuntis, et Nicia Megaron, et Agatocleo Coloniæ, et Felice Apolloniæ et Belididis, et Theodoro Dodonæ, et Andario Cerronesi Cretæ, et Cyrillo Cydone Cherronesi, et Paulo Lappe, et Zenobio Cnosi, et Luciano Toperi Trachiæ, et Nepio Maximianopoleos, et Secundino Lamiæ, et Dione Thebarum Thessaliæ, et Theodoro Eschiæni, et Martyrio Listron, et Thomas Derbes, et Athanasio Parosithi, et Themistio Jassi, et Aphetoneto Heraciæ, et Phileo Amyzonis, et Apella Cybircæ, et Spudasio Ceramon, et Archelao Myndi, et Fania Arpason, et Promachio Alydon, et Philippo Pergamorum Asiæ, et Maximo Cyænæ, et Dorotheo Myrinæ, et Maximo Assi, et Euporo Pepon, et Alexandro Arcadiopoleos, et Euthico Theodosiopoleos, et Rodone Palæaspoleos, et Eutropio Evason, et Aphobio Coloes, et Nestorio Sion, et Heraclonte Tralleon, et Theodoro Mysen, et Theodoro Aninetti, et Timotheo Briullon, et Theodosio Maustauron, et Fichico Citeron, et Eusebio Elazomenoh, et Euthalio Colophonis, et Modesto Aneoz, et Theosebio Prienes, et Eusebio Prienes, et Eusebio Magnesiæ Sifile, et Saprício Paphi Cypri, et Zenone Curii Ceretii Constantiæ, et Evagrio Solon, et Cæsario Chorepiscopo, et Triboniano Aspendi Pamphylia, et Nucetio Seleges, et Solone Paralæ, et Acacio Cotenon, et Nestio Corybrassi, et Matidiano Coracensium, et Nectario Senon, et Eutropio Etemnon, et Tariano Lyrbes, et Eusebio Asponon Galatiæ, et Philumeno Cinnes, et Strategio et Eusebio Heratiæ Honori, et Paralio Andrapone Hellespontiadis, et Sylvano Ceratapon, et Hermogene Rinocuronon, et Evoptio Ptolemaidis Pentapoleos, et Eusebio Pelusii, et Adesphio Onopheos, et Paulo Phravoneos, et Phœbammonē Cophi, et Machario Metelos, et Adelphio Saeos, et Macedonio Xeos, et Marino Heliopoleos, et Metrodoro Leonthon, et Machario Ateon, et Petro Oxyrinchi, et Strategio Athribidis, et Athanasio Paralæ, et Sylvano Cephreiteos, et

Joanne Hephestii, et Aristobulo Thmueos, et Theone Sethroitu, et Lampetio Casii, et Cyro Achæorum, et Publico Olbici, et Samuele Dysseos, et Zenobio Barchæ et Tenone Theucyron, et Sopatro Septimiaces, et Eusebio Nilupoleos, et Heraclida Heracleos, et Chrisadrio Aphroditus, et Andrea Hernupoleos magni, et Sabino Panos, et Abraham Ostracines, et Hierace Aphnau, et Alypio Selæ, et Alexandro Cleopatridos, et Isaac Tuna, et Ambone Butu, et Heracleo Thynæos, et Isaac Etearchiensi, et Heraclio Thamiatidos, et Theona Psincus, et Ammonio Panephyssi, et Bessula diacono Carthaginis. et Arcadia et Projecto sanctissimis episcopis et legatis, et sanctissimo presbytero Philippo apostolicæ sedis Romanorum et legato, Petrus presbyter Alexandriæ et primicerius notariorum dixit: Sancta et ingens synodus vestra omnem adhibens providentiam rectæ et apostolicæ fidei et dogmatum veritatis, consulens autem paci et statui Ecclesiarum, definitionem protulit, quam præ manibus habentes, si videbitur sanctitati vestræ, recitabimus.

Sancta synodus dixit: Definitio prolata a sancta et a mundana synodo percrenseatur et actis presentibus iaseratur.

Nicensis synodus hanc fidem exposuit.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium et invisibilium factorem. Et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei, natum ex Patre unigenitum, hoc est, ex Patris substantia, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum, non factum, ejusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt quæ in cœlo et quæ in terra; qui propter nostram salutem descendit, incarnatus et homo factus, passus, et resurrexit tertia die, et ascendit in cœlos, venturus iudicare vivos et mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui aiunt, Erat quando non fuerat, et antequam nasceretur non erat, et quod ex nihilo factus est vel ex alia substantia, perhibentes esse aut visibilem aut mutabilem Filium, anathematizat apostolica Ecclesia.

Huic quidem sanctæ fidei omnes convenit assentiri. Habet enim propriæ et sufficienter ad utilitatem totius orbis terrarum. Quoniam vero quidam sunt qui cum hanc assimulent confiteri et huic assentiri, depravent tamen vim sententiarum et ad suum interpretentur arbitrium, et corrumpant etiam veritatem, pestilentia filii et erroris, opus fuit necessario etiam sanctorum Patrum et orthodoxorum proferre sententias, quæ insinuare possent quemadmodum et ipsi intellexerunt fidem et aliis prædicare confisi sunt; ut fieret manifestum omnes qui rectam et immaculatam habeant fidem, eo modo oportere eam intelligere et interpretari et prædicare.

Petrus presbyter Alexandriæ et primicerius notariorum dixit: Quoniam præ manibus habemus libros sanctorum et religiosissimorum Patrum et episcopo-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Id est universali, ex universo mundo congregata, uti dictum est in nova collectione Conciliorum pag. 611. BALUZ.

rum et diversorum martyrum, excerpimus autem ex his pauca capitula, si videbitur, recitabimus.

Flavianus episcopus Philipporum dixit: Hæc quoque perfecta inserantur. Et recitatu sunt hoc modo.

Petri sanctissimi episcopi et martyris ex libro de Deitate.

Quoniam certe gratia et veritas per Jesum Christum facta est (Joan. 1, 17); unde et gratia sumus salvati (Ephes. ii, 8, 9) juxta apostolicum dictum. Et hoc, inquit, non ex vobis, neque ex operibus, ne quis gloriatur. Voluntate Verbum caro factum est (Joan. 1, 14), et habitavit in nobis (Philipp. ii, 7). Non est tamen a Deitate destitutum. Neque enim ut a sua gloria et virtute desisteret: Cum esset dives, pauper est factus (II Cor. viii, 9); sed et ut mortem pro nobis peccatoribus ipse sustineret: Justus pro injustis et ut nos offerret Deo, mortuus quidem carne, vivificatus autem spiritu (I Pet. iii, 18). Et post alia. Unde et evangelista asserit veritatem dicens: Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (Joan. i, 14). Scilicet ex quo angelus Virginem salutavit dicens: Ave, gratia plena, Dominus tecum (Luc. 1, 28). Dominus autem tecum dixit Gabriel, pro eo quod est Deus Verbum tecum. Demonstrat enim id nasci in vulva et carnem futurum, juxta quod scriptum est: Spiritus sanctus superveniet in te, virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoque quod nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei (Ibid., 35). Et porro post alia. Deus autem Verbum, viro absente, voluntate Dei, qui omnia facile operatur, factum est in vulva Virginis caro, non egens viri operatione aut presentia. Viro enim efficacior fuit Dei virtus inumbrans Virgini, superveniente etiam simul Spiritu sancto.

^a Athanasii sanctissimi episcopi Alexandriæ ex libro adversus ^b Arianos.

Multi igitur sancti fuerunt et puri ab omni peccato. Jeremias vero et ab utero sanctificatus est; et Joannes, cum adhuc esset in utero, exultavit in gaudio voce Mariæ ^c Theotoco (Ibid., 44). Et tamen regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ (Rom. v, 14). Sic quoque nihilominus manebant homines corruptibiles et mortales et passionum naturæ capaces. Nunc vero cum Deus Verbum factum est homo, et sua fecit ea quæ sunt propria carnis nostræ; jam non passiones corpus contingunt propter Verbum quod fuit in corpore, sed ab ipso quidem contrite sunt; homines vero non juxta suas passio-

nes peccatores sunt et mortales, sed juxta Verbi virtutem resurgunt immortales et incorruptibiles et æterni. Unde etiam carne nata ex Maria Theotoco, ipse dicitur natus qui præstat ut alii nascerentur, ut nostram in se generationem transferret, et nos jam non ut terra tantum abeamus in terram, sed ut cælesti Verbo conjuncti, ab eo ipso sublevemur in cælum. Recte igitur etiam alias corporis passiones ^d in semet transtulit; ut non ut homines, sed ut Verbo adhærentes, ^e fieremus æternæ vitæ participes. Non enim jam juxta priorem generationem morimur in Adam, ^f sed nostra generatione et omni carnali fragilitate translata in Verbum resurgimus ^g ex terra, soluta maledictione peccati propter eum qui pro nobis factus est maledictio.

Ejusdem epistola ad Epictetum.

^B Quomodo autem vel dubitare ausi sunt qui dicuntur esse Christiani, si Dominus qui processit ex Maria Filius quidem sit Dei substantia et natura, carnaliter vero ex semine David et ex carne sanctæ Mariæ? Qui porro adeo audaces fuerunt ut dicerent Christum, qui carne sit passus et crucifixus, non esse Dominum et Salvatorem et Deum et Filium Patris? Vel quomodo volunt se nominare Christianos qui dicunt in hominem sanctum, quemadmodum etiam in unumquemque prophetarum, supervenisse Verbum, ac non magis ipsum hominem factum cum corpus sumpsisset ex Maria; ^h et alium esse Christum et alium Dei Verbum quod ante Mariam et ante sæcula erat Filius Patris? Aut quomodo possunt esse Christiani qui dicunt aliud esse Filium et aliud Dei Verbum? Item post alia. Absit ut hæc putatio facta esse dicamus, ut nonnulli existimant. Nam vere homine facto Salvatore, totius hominis facta est salus. Nam si putatio Verbum fuisse in corpore, juxta quod illi dicunt, putatione autem quod dicitur tantum phantasia quedam est, invenietur salus nostra et resurrectio hominum facta per ⁱ decessum, non veritate, juxta sceleratissimum Manichæum. At vero si non per phantasiam salus nostra, nec corporis tantum, sed totius hominis animæ et corporis salus est facta; humanum ergo natura quod ex Maria factum est juxta Scripturas et verum erat Salvatoris.

ⁱ Julii sanctissimi episcopi Romæ epistola ad Prosdocium.

Prædicatur autem ad consummationem fidei et incarnatus ex Virgine Maria Dei Filius, qui habitavit

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Præter codices Vaticanum et Bellovacensem, quibus uti sumus in emendandis Marii Mercatoris operibus, aliud horum testimoniorum exemplar vetus reperi in codici 1868 bibliothecæ Colbertinæ. BALUZ.

^b Colbert., Arium. BALUZ.

^c Forte, Theotoco. GALLAND.

^d Colbert., in semetipsum. BALUZ.

^e Idem codex, fieremur. BALUZ.

^f Secuti hic sumus auctoritatem libri Bellovacensis. Vaticanus habet, sed nostram generationem. Colbertinus, sed juxta nostram generationem. BALUZ.

^g Ita codices Vat. et Colb.; Bellovac. habet præterita. BALUZ.

^h Colbert, non alium. Sed hæc lectio bona non est. BALUZ.

ⁱ Servavit Mercator vocem Græcam, ἀνάγκη opinionem significat. Male in codice Colbertino diocesi. BALUZ.

^j Istud excerptum ex epistola ad Prosdocium pro authentico Julii scripto habuere veteres, quos inter noster Marius Mercator. Sed Leontius, lib. de Sectis, act. 8, ex plurimum exemplarium fide asserere non dubitavit, non Julii, sed Timothei qui Apollinarium magistrum habuit, esse epistolam illam ex qua idem excerptum desumptum fuit. Quæ de re plura eruditissimus Constantius in appendice ad Epistolas Romano-

in hominibus, non in homine operatus. Hoc enim de prophetis est et apostolis. Perfectus Deus in carne, et homo perfectus in spiritu. Non duo filii : unus quidem naturalis Filius qui assumpsit hominem, * alter vero homo mortalis assumptus a Deo, sed unus unigenitus in cœlo, unigenitus in terra Deus.

Felici episcopi sanctissimi Romæ et martyris ex epistola ad ^b Maximinum episcopum et ad clerum Alexandriæ Ecclesiæ.

De incarnatione vero Verbi et de fide, credimus in Dominum nostrum Jesum Christum natum ex Virgine Maria. Hic enim est Filius Dei æternus et Verbum, et non ita homo a Deo assumptus, ut esset alius præter ipsum. Neque enim hominem assumpsit Dei Filius ut esset alius præter ipsum : sed cum esset Deus perfectus, factus est simul et homo perfectus, incarnatus ex Virgine.

Theophili sanctissimi episcopi Alexandriæ ex paschati epistola quinta.

Sunt enim nunc miraculorum veterum reliquæ, ne parum credant quod Dei virtus potest facere ut virgo pariat, in qua fuit vivum Dei Verbum propter nostram similitudinem. Aliter enim nos alloqui proprius ipse non poterat; et nec ex voluptate et ^c somno, quemadmodum et in aliis hominibus, corpus accipit, accepit ejus consimile, natus ex Virgine, homo quidem apparens juxta nos et in forma servili, rebus vero probatur esse omnium artifex et Dominus, opera faciens Dei.

Ejusdem, ex epistola paschati sexta.

Quemadmodum summi artificum non in pretiosa tantum materia vim suæ artis ostendunt, sed et si in luto vel cera solertiam suam demonstrent, multo magis videntur esse laudabiles; sic etiam Deus Verbum, optimus, omnium artifex, vivum, efficax, qui ordinatione congrua cuncta composuit, non celesti quadam corporis assumpta materia ad nos venit, sed in luto magnitudinem suæ artis ostendit, corrigens hominem qui est fictus ex luto, ipse ex Virgine homo novus procedens, generationis quidem ratione dissimilis, aliis vero omnibus absque peccato similis nostri (Hebr. iv, 15), natus, pannis involutus, lacte nu-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

ram pontificem pag. 71, ubi et integram epistolam Julio perperam ascriptam, ex antiquo exemplari Anglicano erutam G. L. recitat, et hoc ipsum excerptum eidem epistolæ ex triplici versione subjicit. Cæterum idem fragmentum Julio falso tributum repetit Mercator infra, pag. 239. GALLAND.

^a Colbert., et unus homo naturalis assumptus a Deo. D Bal., Aliter vero. GALLAND.

^b Leg. Maximinus; sic enim in fragmenti hujus inscriptione legitur inter Acta concilii Ephesini, act. 4, pag. 1055, tom. III Conc. edit. Ven. Labb. Exstat etiam apud Cyrillum, Apolog. adversus Orientales, ad anathem. 4, l. c., pag. 1579, sive inter Opp. ejusdem S. Patris tom. VI, pag. 174, sed absque episcopi nomine cui ea epistola inscribatur. Observat autem laudatus Constantius in Epist. Roman. pontif., pag. 294, non defuisse qui sancto Felici pape et martyri hujusmodi fragmentum adjudicarent. Quin et v. c. Lequienius in dissert. 2 Damasc., num. 7 nihil jam superesse censet, cur idem fragmentum sancto huic

tritus, infans in præsepio repositus, naturæ nostræ fragilitatem sustinens propter priores causas; sed cum adhuc infans esset, Satanam et ejus perterrefecit exercitum, magos provocans ad poenitentiam, et eos armans ad contemptum ejus qui illos miserat regis.

Cypriani sanctissimi episcopi ex libro de Misericordia.

Multa et magna sunt, fratres charissimi, beneficia divina quibus in salutem nostram Dei Patris et Christi larga et copiosa clementia et operata sit et semper operetur; quod conservandis ac vivificandis nobis Pater Filium misit ut reparare nos posset; ^d quodque Filius missus est, et hominis Filius esse voluit ut Dei filios faceret. Humiliavit se, ut populum qui prius jacebat erigeret. Vulneratus est, ut vulnera nostra curaret. Servivit, ut ad libertatem servientes extraheret. Mori sustinuit, ut immortalitatem mortalitas exhiberet.

Ambrosii sanctissimi episcopi Mediolanensis.

Si mihi non credunt, credant Apostolo dicenti : Postquam vero venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege (Gal. iv, 4). Filium, inquit, suum, non unum ex multis, non communem, sed suum. Suum cum dicit, generationis æternæ proprietatem significavit. Hunc postea factum ex muliere astruxit, ut factura non Divinitatis, sed assumptionis corporis ascriberetur. Factum ex muliere per carnis susceptionem, factum sub lege per observantiam legis. Generatio autem illa cœlestis ante legem, ista post legem.

Ejusdem.

Sileant igitur inanes de sermonibus quæstiones, quoniam regnum Dei, sicut scriptum est, non in persuasionem verbi est, sed in ostensione virtutis (I Cor. ii, 4). Servemus locutionem Divinitatis et carnis. Unus in utroque loquitur Filius, quia in eodem utraque natura est, et non in uno semper loquitur modo. Intende in eo nunc gloriam Dei, nunc hominis passionem : quia quasi Deus loquitur quæ sunt divina, quia Verbum est; quasi homo quæ sunt humana, quia ^e in mea substantia loquebatur : Hic est panis vivus qui de cœlo descendit (Joan. vi, 51). Panis hic

pontifici non tantum obrogare, sed et hæreticis ascribere non dubitemus. Quam quidem sententiam excutit refellitque vir doctus, ac demum concludit : « Istud certe fragmentum cum Cyrillus et Ephesina synodus sanctissimo papa et martyre Felice non indignum judicarent, atque ut ejusdem deinde Marius Mercator, Vincentius Lirinensis, Hypatius Ephesiorum episcopus aliique catholici admiserint, quam diu aliud non constabit, religioni nobis est hinc illud submovere. » GALLAND.

^c Translativè istud dictum est pro concubitu. Sic enim Salomon Sap. vii ait se coagulatum esse in sanguine ex semine hominis et delectamento somni conveniente. BALUZ.

^d Ita vetera exemplaria Vaticanum et Colbertinum, nisi quod quoque legunt pro quodque. Bellovacense habet, Dei quoque Filius, etc. Quæ lectio bona non est. BALUZ.

^e Colbert., in ejus. BALUZ.

caro est, sicut ipse dixit: *Hic panis quem ego dabo, caro mea est* (*Ibid.*, 52). Hic est qui descendit, hic est quem Pater sanctificavit et misit in hunc mundum (*Joan.* x, 36). Et ipsa littera docet nos sanctificatione non Divinitatem eguisse, sed carnem.

Gregorii majoris episcopi Nazianzi.

Non decipiant homines nec decipiantur, hominem carentem sensu existimantes Dominicum, ut ipsi aiunt, immo vero Dominum nostrum et Deum. Non enim hominem a Deitate separamus; sed unum eundemque affirmamus; antea quidem non hominem, sed Deum et filium dumtaxat et ante sæcula sine corpore et omnibus corporalibus, postea vero et hominem assumptum pro salute nostra, passibilem carne, impassibilem Deitate, comprehensibilem corpore, incomprehensibilem Deitate, eundem terrenum et cælestem, visibilem et intelligibilem, capabilem et qui capi non posset, ut perfectum hominem, eundem etiam Deum, ut homo totus repararetur, qui cecidit in peccatum. Si quis Mariam non existimet Theotocōn, procul est a Divinitate. Si quis per Virginem tamquam per fistulam transcurrisse ac non in ipsa formatum divina simul humanaque ratione, divina quidem quod absque viro, humana vero quod more partus; si quis formatum dicit hominem, postea Deum induisse, detestandus est. Neque enim generatio Dei hæc est, sed generationis fuga. Si quis duos filios inducit, unum quidem ex Deo Patre, alterum vero ex matre, ac non unum eundemque, excidat adoptione quæ est recte credentibus promissa. Gemina enim natura Deus et homo, quia et anima et corpus. Filii vero non duo, nec Dei. Neque enim hic duo homines sunt, licet Paulus ita quod est intra hominem et quod est extra appellarit (*II Cor.* iv, 16). Et si est breviter dicendum, aliud quidem et aliud ex quibus Salvator (neque enim idem est visibile et invisibile, nec temporarium simile est ei quod est ante tempora), non alius vero et alius, absit. Nam utraque in commixtione sunt, Deus incarnatus et homo Deitate sacratus, vel quoquo modo quis voluerit nominare. Aio autem aliud et aliud, contra quam est in Trinitate. Ibi enim alius et alius est, ne substantias confundamus, non aliud vero et aliud. Unum enim idemque tria sunt et similia Deitate. Si quis tamquam in propheta per gratiam operatum dicit, ac non per substantiam conjunctum et concretum; inanis sit divine operationis, immo plenus adversæ. Si quis non adorat crucifixum, anathema sit et inter ^a Theoctonos numeretur. Si quis ex operibus consummatum aut post baptisma

aut post resurrectionem ex mortuis adoptionem meruisse dicit juxta paganos, qui ^b naperpapot inducant, anathema sit. Quidquid enim oritur aut crescit aut consummatur, non est Deus, etsi propter incrementum quod paulatim fit ita dicatur.

Basilii sanctissimi episcopi Cæsareæ Cappadociæ primæ.

Neque tantum cælum et terra et æquorum e latitudo, et quæ in aquis vivunt, nec terrestria animalia, nec stellæ, nec aer, nec horæ temporum, et elementorum varia diversaque ordinatio, virtutis ipsius eminentiam probare possunt quantum quod potuerit Deus, qui capi non potest, absque carnis passione conjungi cum morte, ut nobis passione sua impassibilitatem donaret.

Gregorii sanctissimi episcopi Nusæ.

Hoc, inquit, sentite et de vobis, quod etiam in Christo Filio Dei; qui cum esset in forma Dei, non rapinam arbitratus est ut esset æqualis Deo, sed se exinanivit formam servi accipiens (*Philipp.* ii, 5-7). Quid in Deo servi forma pauperius? Quid in rege humilior quam ad participatam nostre naturæ pauperrimæ voluntarie devenisse? Rex regnantium et Dominus dominantium servilem formam induit. Iudex omnium dominantibus tributum ^d penset, at Dominus creature deducitur in speluncam. Qui omnia comprehendit, cœnaculi non invenit locum, sed in præsepio mutorum animalium projicitur. Mundus et sincerus humanæ naturæ patitur sordem, et per omnem nostram gradiens paupertatem, usque ad excrementum pervenit mortis. Videtis modum voluntariæ paupertatis. Vita mortem gustare dignatur, iudex adducitur in iudicium, vite omnium Dominus subit suffragium judicantis, Rex cœlestium principatum manus carnicum non repellit. Ad hæc, inquit, exemplum humilitatis videat modum.

Attici episcopi Constantinopoleos.

Hodie Christus Dominus clementiæ generationem suscepit. Nam divine dignitatis jam antea habuerat, et adiecit porro clementiæ. Verbum exinanitur, quod natura ^e inexinanibile est. Se enim exinanivit formam servi accipiens (*Ibid.*, 7). Incarnabilis in carne fit. Nam *Verbum caro factum est* (*Joan.* i, 14). Qui tractari non potest propter incorporealem naturam, contractatur. Qui initium non habet, fit sub initio corporali. Perfectus crescit, invertibilis proficit, dives in cœnaculo fit. Qui comprehendit nubibus cælum, panis involvitur. Rex ponitur in præsepio.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Id est Dei interfectores, ut explicat vetus interpret concilii Ephesini. BALUZ.

^b Ita codex Bellovacensis. Vaticanus habet ΠΑΡΕΡΠΑΠΟΤ. Vetus versio concilii Ephesini, *parengraphitos*, id est inscriptos. Textus Græcus, *παρεγράφτας*: quod Peltanus vertit *ascriptitos*; vetus interpret synodi Chalcedonensis, *fectos*. BALUZ.

^c Infra, *altitudo*. EDD.

^d Legendum videtur *pensat*, et. BALUZ.

^e Sic emendavimus pravam editionis Baluzianæ lectionem, *exinanibile*. Vel si mavis, legas, per me

Iconii episcopi.

Nam quia idem est et Rex et Deus, et mortalitatem propter corporis dispensationem gustavit, dona sunt argumenta mysterii. Aurum offerunt, agnoscunt enim regem. Offerunt thus, Deus est enim cui offerunt. Adjiciunt etiam myrrham, propter eam quæ est in mysterio mortalitatem passionis.

Ejusdem.

Nam nisi ille fuisset carnaliter procreatus, tu nunquam fuisses spiritaliter recreatus; et nisi ille sustinisset formam servilem, numquam tu adoptionis esses gloriam consecutus. Ideo in terram cælestis ^b, ut tu terrenus recipiaris in cælum. Ideo Christus se evacuavit ut nos omnes ex ipsius plenitudine accipiamus (*Ibid.*, 16). Illius mors tua immortalitas facta est. Domini passio servi facta est altitudo. Tu vero II

Attici episcopi Constantinopoleos.

^c Siquidem dubium facit Unigeniti incarnatio et Virginis partus et communio passionum, et patibulum, et mors, et passio, is doceatur et sciat hæc omnia causas fuisse salutis mundanæ, sed ne hæc quidem indigna esse divina clementia. Nam si turpe est Deo in virgine habitare, turpius etiam virginem facere. Si vero virginem fingere contumeliam esse non duxit, nec habitare in ea turpitudinem judicavit. Et si pati malum est, passionibus liberare quantum est? Igitur et mortuus est immortalis morte, et mortem morte damnavit, et resurrexit, resurrectionem largiens nobis. Et hæc omnia sustinet non natura Deitatis, sed assumptione carnis; Deitate quidem manens intactus juxta suam naturam, omnia vero perferens et patiens ut vitæ æternæ nobis dux et auctor existeret.

^d ACTIO DE CONFESSIONE CHARISII PRESBYTERI.

^e Juxta piissimorum augustissimorumque principum Theodosii et Valentiniani congregata Ephesiorum metropoli ex omni prope orbe terrarum hæc sanctissima synodo religiosissimorum episcoporum omnium sanctarum Ecclesiarum, et agente concilio et decernente ut firma maneret fides exposita per Spiritum sanctum a sanctis Patribus qui tunc temporis Nicææ convenerant numero trecenti decem et octo, et disponente quæ ad hanc rem pertinerent competentibus modis, Charisius quidam nomine pres-

A byter et dispensator sanctæ Ecclesiæ Philadelphie civitatis asseruit quosdam ex Lydia oriundos hereticos voluisse quidem summum errorem deponere, converti vero ad veritatis lumen et imbui catholicæ Ecclesiæ piis rectisque voluisse dogmatibus; deinde eos qui ad veritatem deducendi erant in pejorem inductos errorem et tamquam ex fovea in profundiorē foveam cecidisse. Asseruit namque Antonium et Jacobum habentes nomina presbyterorum de Constantinopoli descendisse cum epistolis commendatitiis Anastasii cujusdam et Photii, qui tunc temporis hæretico Nestorio adhaerebant, qui et ipsi nomina habebant presbyterorum; et cum deceat magis apostolicam et evangelicam fidei traditionem, quam etiam Patres exposuerunt qui Nicææ convenerunt, eis præponi qui ab errore convertuntur in veritatem et qui e tenebris in lucem cupiunt pervenire, obtulisse nescio quam impiissimorum dogmatum expositionem tamquam ordine symboli compositam, et ei subscribere illos miseros compulisse, et in hoc omnem impietatis excessisse mensuram. Et ut hæc quæ dicta sunt possint evidentiis apparere, infra scriptus est etiam libellus oblatas a memorato presbytero Charisio, et impie illius et pessimæ fidei expositio de incarnatione unigeniti Filii Dei cum subscriptione etiam illorum qui decepti sunt.

Libellus Charisii.

Sanctissimæ et Deo dilectæ synodo ^f mundanæ quæ in Ephesiorum metropolim congregata est a Charisio presbytero et dispensatore Ecclesiæ Philadelphie. Est quidem omnibus sapientibus exoptandum honorem debitum et convenientem patribus et maxime spiritalibus et præceptoribus semper deferre. Si vero contigerit ut hi qui docere debeant, ea discentibus de fide garriant quæ aures omnium mentesque ledere possint, necesse est ordinem commutare, et eos qui perverse docere contendunt a discipulis magis redargui. Sed quoniam inter eos est Nestorius numerandus, male suæ opinionis fructus decerpit, et qui de fide Christi pessime existimans et docens sepe quæ eum docere non convenit, omnem orbem terræ conturbavit; adeo ut etiam pii principes censere cogantur hæc vestram sanctissimam synodum convenire, et recte fidei dogmata confirmare: quod etiam sua clementia Dominus Deus indulsit ut ob supradictam causam vos omnes huc, Patres sanctissimi,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Excidit fortasse librario nomen *Amphilochii*, quod legitur tom. cit. pag. 1063, ubi fragmentum hujusmodi occurrit. GALLAND.

^b Interpres, l. c., subdit, *descendit*, quæ vox deest in Græcis, a Mercatore propterea omisa. Sic enim ibi: *διὰ τοῦτο γὰρ ἐπὶ γῆς ὁ ἐπορεύμενος, ἕνα κ. τ. λ.* GALLAND.

^c Leg. si quidem. Græce namque, l. c. pag. 1062: *ἐὰν τοὺς διακριτοὺς*, ubi vetus interpres, si quem secernit nobis. Mox rescripsimus *communio* pro mendoso *communio*, Baluz. Græce, *καὶ παθὼν κοινωνία καὶ σταυρὸς*. Vet. interp., et passionum communicatio et crux. GALLAND.

^d Hujusmodi titulum addidit Baluzius, ut ipse in notis profectetur; nullum enim in antiquis Mercatoris

D exemplaribus invenit. Verum in Actis concilii Ephesini, act. 6, pag. 1202, tom. cit., ubi hæc et sequentia leguntur, ista fertur inscriptio: *Incipiunt acta pertinentia ad Charisii relationem, quando in accessit ad sanctam synodum adversus Quartodecimanos.*

Petrus presbyter Alexandriæ, et notariorum primicerius dixit:

Sancta, etc. GALLAND.

^e Locus hiati laborat. Testatur Baluzius infra in notis, præferre mss. codices *jus*, mendose dubio procul. Sed proclivius erat rescribere *jussu* quam *juxta*, vel saltem addere *decretum*. Græce legitur *κατὰ θεσπισμα*. GALLAND.

^f Sic in mss. Justelli, id est, *œcumenicæ*; ut habent Græci, *συνὸς οἰκουμένης*. GALLAND.

convenientis. Hujus causa ego ad vestrae sanctitatis A genua provolutus affirmo, quod non solum ipse Nestorius, verum etiam impietatis ipsius particeps Anastasius et Photius presbyteri eandem etiam in aliis civitatibus fidem pessimam disseminari cupientes, Jacobo cuidam sui simili favorem præstiterunt et præstant, ad colloqui societatem eum adhibentes et mense, quem etiam per litteras tamquam orthodoxum gloriosissimis Lydiæ episcopis commendarunt; qui talia admittit quæ sanctitatem vestram, si ea cognoverit, commovebunt justas in eum competentesque pœnas hæc ferre, nec non etiam in eos qui ei patrocinantur et favent. Nam cum Philadelphiam civitatem Lydiæ adventasset, simpliciores quosdam clericos decepit; et illa fide spreta quam Patres Nicææ ediderunt, fidei altere immo vero perfidæ subscribere compulit: et hoc illi simplicitate sua * facere et subscribere hoc modo: *Hæc rectæ fidei assentimur.* Quæ expositio hæreticæ blasphemæ plenissima integra est cum subscriptione eorum quibus subreptum est; et quæso ut ea coram vestra sanctimonia recitentur, ut intelligatur quomodo illi rectam fidem vertere conati sunt: nec non etiam litteras supra dictam (recitari postulo) per quas Jacobum quidem hæreticum, qui talia ausus est, orthodoxum esse testantur, me vero tamquam hæreticum communicatione et ministerio submoverunt pietatis dogmata retinentem, sicut in subditis apparebit. His etenim recitatis, sanctitas vestra comperiet qualia sint ea quæ illi adversum rectam fidem scelera commiserunt, quæ per vestram sanctitatem penitus destruet Deus.

Charisii confessio.

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, Creatorem omnium, visibilibus et invisibilibus factorem. Et in unum Dominum Jesum Christum Filium ejus unigenitum, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, ^b similis cum Patre substantiæ: qui propter nos et nostram salutem descendit de cœlis, incarnatus est, natus est ex sancta Virgine, homo factus est, crucifixus est pro nobis, mortuus est, resurrexit tertia die, ascendit in cœlos, venturus judicare vivos et mortuos. Et in Spiritum veritatis paracletum, ^c similis substantiæ eum Patre et Filio. Et in sanctam Ecclesiam catholicam, et in resurrectionem mortuorum, ^d et in vitam æternam. Ego Charisius obtuli libellum, sicut supra dictum est, et D subscripsi manu mea.

SYMBOLUM * NESTORIANUM.

Quisquis vel nunc primum instituitur ecclesiasticorum dogmatum scientia, vel ex quolibet hæretico

errore in veritatem desiderat commigrare, eum discere convenit et confiteri quod: Credimus in unum Deum Patrem æternum, qui neque postea coepit esse, sed antea et semper erat Deus, neque postea factus est Pater quod semper erat Deus et Pater. Credimus autem et in unum Filium Dei unigenitum ex substantia Patris, ut certe Filium, et ex substantia ejus cujus est et esse creditur Filius. Et in Spiritum sanctum, qui est ex Dei substantia: qui non est Filius, sed Deus per substantiam, utpote ejusdem substantiæ cujus est Deus et Pater, ex quo est per substantiam. Nos enim, inquit, non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui est ex Deo (1 Cor. ii, 12); ab omni quidem creatura cum separans, Deo vero conjungens, ex quo est per substantiam præcipua quadam propriaque ratione præter omnem aliam creaturam; quam non ex substantia sed ex causa operationis a Deo credimus factam. Et neque Filium putamus, neque per Filium ^f essentiam cepisse. Confitemur autem ipsum per se Patrem perfectum suâ persona, et Filium simili modo. et item Spiritum sanctum, salva manente nobis ratione pietatis, ut Patrem et Filium et Spiritum sanctum non tres diversas substantias esse credamus, ^g sed unam eandemque similitudinem Deitatis. Scire autem convenit etiam de dispensatione quam pro nostra salute in Domino Christo Dominus Deus implevit, quod Deus Verbum hominem perfectum assumpsit ex semine Abraham et ex David juxta predicationem sanctarum Scripturarum, ejus naturæ cujus et illi fuerant ex quorum semine erat, hominem natura perfectum, ex anima rationali et humana carne compositum; quem hominem nostræ naturæ consimilem Spiritus sancti virtute in vulva Virginis fictum facium ex muliere, factum sub lege (Gal. iv, 4), ut omnes redimat a legis servitute, consecutos adoptionem quæ est olim repromissa, inextinabiliter sibi conjunxit, et mortem quidem experiri more hominum fecit, suscitavit vero a mortuis, et exivit in cœlos, et sedere fecit ad dexteram Dei. Unde cum sit supra omnem principatum et potestatem et dominationem, et supra omne nomen nominandum, non in hoc tantum sæculo, sed etiam in futuro (Ephes. i, 21), ab omni creatura accepit venerationem ei tribuente. Et neque duos dicimus filios neque dominos, quorum unus Filius per substantiam Deus Verbum unigenitus Filius Patris, cui iste conjunctus, et habens filietatis participatum, etiam filii appellatione communicat, et Dominus per substantiam est Deus Verbum, cui iste conjunctus honori communicat. Et propterea neque duos dicimus filios neque duos dominos; quia cum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Legendum videtur, fecere et subscribere. Græce, καὶ διὰ τοῦτο πεποιθήσαντες, ὡς ἀπλοῦστεροι καθυπογράφαντες. Vet. interpres: Et quidem hoc illi, ut simpliciores fecerunt, subscribentes in hunc modum. GALLAND.

^b Legerit Mercator in suo exempla ὁμοούσιον. Sed in Actis concilii Ephesini, tom. cit., pag. 1205, recte legitur ὁμοούσιον Πατρί, consubstantiali Patri. GALLAND.

^c Et hic in iisdem Actis legitur, ὁμοούσιον Πατρί καὶ Υἱῷ, Patri et Filio consubstantiali. GALLAND.

^d Ita codex Vaticanus. Bellovac., et vitam. Vide antiquam versionem concilii Ephesini, pag. 531. BALUZ.

^e A Theodoro Mopsuesteno compositum, ut legitur supra 44 et in collectione 4 et 5 concilii quinti. Vide Facundum lib. iii cap. 2 et 5. BALUZ.

^f Græce, ἰ. c., pag. 1208, legimus, τὸν ὑπαρῆν, subsistentium, ex vet. interprete. GALLAND.

^g Græca sunt: Ἀλλὰ μίαν τῆς αὐτοῦ τοῦ τοῦ θεοῦ ὁμοῦσιν. Vet. interpres, Sed unam identitate Deitatis agnoscendam. GALLAND.

sit manifestus is qui est per substantiam Dominus et Filius, inseparabilem habens cum eo conjunctionem; hic quoque qui pro nostra salute assumptus est, confertur, id est, *συμναρίεται*, nuncupatione Filii et Domini, non quemadmodum unusquisque nostrum, qui per se ipsum filius est (unde et multi filii juxta beatum dicitur Paulum [Gal. iii, 26], sed solus is habens precipuam conjunctionem ad Deum Verbum, filietatis dominationisque particeps, adiunt quidem opinionem duorum filiorum et dominorum, præbet vero nobis conjunctionem ad Deum Verbum omnem habere de eo fidem et opinionem; pro quibus et venerationem, a utpote Dei relatio, ab omni accipit creatura.

Unum igitur dicimus Filium et Dominum Jesum Christum, per quem omnia facta sunt; primitus quidem Deum Verbum intelligentes, qui est per substantiam Filius Dei et Dominus; deinde inducentes etiam assumptum filium de Nazareth, quem unxit Deus spiritu et virtute (Act. x, 38), quasi conjunctione ad Deum Verbum filietatis dominationisque participem; qui etiam secundus Adam juxta beatum Paulum vocatur (I Cor. xv, 45), quasi ejusdem quidem naturæ quæ Adam, demonstrans autem nobis statum futurum, et qui tantam ab illo habet differentiam, quanta esse debeat inter eum qui futuri status arcana bona subministravit, et inter illum qui præsentium malorum dedit initium. Simili modo etiam secundus homo vocatur (Ibid., 47), quasi qui secundum statum nobis monstravit, quoniam prioris status princeps fuit Adam, illius mortalis et passibilis et omnium dolorum plenissimi, in quo etiam similitudinem ipsius accepimus. Secundum vero monstravit nobis Dominus Jesus, qui de cælis in futurum apparens, omnes nos in communionem suam perducet: *Primus enim homo, inquit, est ex terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis* (Ibid.): id est, inde venturus ut nos omnes ad similitudinem sui perduceret. Unde infert: *Qualis terrenus, tales etiam terreni; et qualis cælestis, tales etiam cælestes. Et sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem cælestis* (Ibid., 48, 49). In eo apparens et in eo omnibus conspicienda qui judicandi sunt, occulta et invisibilis faciet iudicium divina natura. *Tempora enim ignorantie despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut omnes poenitentiam agant, eo quod statuit diem in qua iudicaturus est orbem in viro quem statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum a mortuis* (Act. xvii, 30, 31). Hæc est

ecclesiasticorum dogmatum assertio; et quisquis contra hæc credat, anathema sit. Quisquis non accipit salutarem poenitentiam, anathema sit. Qui sanctum diem Paschæ non facit juxta morem catholicæ Ecclesiæ, anathema sit.

Budius Vinici Philadelphæus Tessarescædecates agnovi veram fidem orthodoxiæ, et rogavi sanctissimum episcopum Theophanum, et accessi ad sanctissimam et catholicam Ecclesiam, et anathematizo omnem hæresim, et maxime Tessarescædecatarum, in qua ante errabam, et assentio suprascriptæ expositioni rectæ fidei, anathematizans et eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta morem catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ. Et juro per sanctam et homousion Trinitatem et per pietatem, et victoriam DD. NN. Fl. Theodosii et Fl. Valentiniani perpetuorum Augustorum. Et si quid ex his labefactavero, subjacebo legum severitati. Et recitata mihi expositioni subscripsi per Esysum Philadelphium curialem, propterea quod litteras nescirem.

Esysius Cerdanepi Philadelphæus curialis Tessarescædecates agnovi veram fidem orthodoxiæ, et rogans accessi ad sanctam catholicam Ecclesiam; et anathematizo omnem hæresim, et maxime Tessarescædecatarum, et assentio suprascriptæ expositioni rectæ fidei, anathematizans et eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta sanctam et catholicam et apostolicam Ecclesiam. Et juro per sanctam et homousion Trinitatem, et pietatem et victoriam Christi amantium principum Fl. Theodosii et Fl. Valentiniani perpetuorum Augustorum. Si quid autem ex his labefactavero, subjacebo legum severitati. Et subscripsi manu mea.

Rufinus Philadelphæus Tessarescædecates agnovi veram fidem orthodoxiæ, et rogans accessi ad sanctam et catholicam Ecclesiam, anathematizans omnem hæresim, et maxime Tessarescædecatarum, et assentio cum omni familia suprascriptæ expositioni rectæ fidei, anathematizans eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta sanctam et catholicam et apostolicam Ecclesiam. Et juro per sanctam et homousion Trinitatem, et per pietatem et victoriam Christi amantium principum Fl. Theodosii et Valentiniani perpetuorum Augustorum. Si quid autem labefactavero, subjacebo cum omni familia legum severitati. Et recitata mihi expositione explicita, subscripsi meo arbitrio et voluntate.

Eugenius Disphiladelphæus Tessarescædecates

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

a Locus integer Græce ita effertur: Ὑπὲρ ὧν δὴ καὶ τὴν προσκύνησιν, καὶ [forte, κατὰ] ἀναγορὰν θεοῦ, παρὰ πάσης δέχεται τῆς κτίσεως. Vel. interp.: Quare etiam adorationem, ob eam quæ in Deum refertur habitudinem, ab universa creatura suscipit. GALLAND.

b Græce, Βούδιος Ἰουνίκου, Budius Junici. Cæterum ante ista verba ponitur hæc epigraphæ, l. c., pag. 1210: Subscriptio eorum qui decepti fuerant. GALLAND.

c Gr., διὰ Ἠσυχίου, per Hesyrium. Sic item paulo post leg. prout in textu, Hesyrius Cerdanepii, pro Esysius Cerdanepi. GALLAND.

d Additur in Actis, pag. 1211, οὕτως σου χειρὶ, pro-

pria mea manu, quæ quidem librarii potius quam interpretis incuria prætermittenda crediderim. Rursus, ante verbum subscripsi, pro explicita legendum et placita ut in sequenti subscriptione. Græce namque habetur utrobique, καὶ ἀποστέλλω μοι. GALLAND.

e Ita vetera exemplaria Marii Mercatoris et hic et paulo post Editiones Græcæ et Latine habent simpliciter Philadelphius: quibus consentiunt manuscripti codices bibliothecæ Regiæ et vetera exemplaria antiquæ versionis concilii Ephesini. At in antiqua concilii Chalcedonensis interpretatione Latina et hic et paulo post legitur secundæ Philadelphix: quod ostendit istam lectionem Marii Mercatoris esse antiquam.

agnovi cum omni familia veram fidem orthodoxiæ, A et rogavi sanctissimum episcopum Theophanum, et accessi ad sanctissimam et catholicam Ecclesiam; et anathematizo omnem hæresim, et maxime Tessarescædecaturum, et eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta sanctam et catholicam et apostolicam Ecclesiam. Et assentio cum omni familia suprascriptæ expositioni recte fidei. Et juro per sanctam et homousion Trinitatem, et pietatem et victoriam Christi amantium principum Fl. Theodosii et Fl. Valentiniani perpetuorum Augustorum. Si quid autem ex his labefactavero, subjacebo cum omni familia legum severitati. Recitata mihi et placita expositione, subscripsi manu mea.

Faustinus laicus Disphiladelphus Tessarescædecata agnovi veram fidem orthodoxiæ, et rogavi sanctissimum episcopum Theophanum, et accessi ad sanctissimam et catholicam Ecclesiam; et anathematizo omnem hæresim, et maxime Tessarescædecaturum, in qua ante errabam. Et assentio suprascriptæ expositioni recte fidei, anathematizans etiam eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta morem sanctæ catholicæ Ecclesiæ. Et juro per sanctam homousion Trinitatem, et per pietatem et victoriam principum Fl. Theodosii et Fl. Valentiniani perpetuorum Augustorum. Si quid autem ex his labefactavero, subjacebo legum severitati. Et recitata mihi expositione, accessi cum omni familia, et subscripsi manu mea.

Damalius et Alexander per manum ^a Euprepilii filii Theodori reverentissimi diaconi agnovimus orthodoxiam, et rogavimus sanctissimum episcopum Theophanum, et accessimus ad catholicam Ecclesiam, anathematizantes omnem hæresim, et maxime Tessarescædecaturum, in qua ante errabamus, et eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta morem orthodoxorum. Et recitata nobis expositione, juravimus per venerabile jusjurandum sanctissimæ Trinitatis, et per victoriam et salutem dominorum nostrorum Fl. Theodosii et Fl. Valentiniani perpetuorum Augustorum nihil ex suprascriptis labefacturos. Et credentes cum familiis nostris subscripsimus.

Fl. Nymphidianus Disphiladelphus scholasticus omnibus dogmatibus et moribus Tessarescædecaturum, qui non admittunt dogmata orthodoxorum, renuntio, et profiteor communicare fidei orthodoxorum D in omnibus et eam admittere.

Polychronius Tatiani et Philadelphus per manum Fl. Eseyi ^b Cerdalilhei Philadelphi curialis, propterea quod tarde scriberem, agnovi orthodoxiam; et

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Vide tomo primo novæ collectionis Conciliorum p. 4137 et seqq. Hæc Philadelphia fuit in Lydia. Alterius, quæ fuit in Arabia, meminit Ammianus Marcellinus lib. XIV. BALUZ.

^a Hanc lectionem confirmant codices manuscripti antiquæ versionis concilii Ephesini. Verum in Græcis exemplaribus et in concilio Chalcedonensi legitur *Eutropii*. BALUZ.

^b Hæc est lectio veterum exemplarium Marii Mercatoris. Vetus versio concilii Ephesini *Cerdali* simpli-

ter rogans sanctissimum episcopum Theophanum, accessi ad catholicam Ecclesiam, anathematizans omnem hæresim et maxime Tessarescædecaturum, in qua ante errabam, et eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta morem orthodoxorum. Et recitata mihi expositione, juravi per venerabile jusjurandum sanctissimæ Trinitatis, et per victoriam et salutem dominorum Fl. Theodosii et Fl. Valentiniani perpetuorum Augustorum, nihil me ex suprascriptis labefacturum. Et credo cum omni familia, et placent mihi omnia suprascripta. Polychronius mutuatus sum manum (Eseyi).

Eustathius Marcelli ^c Philadelphus aurifex Tessarescædecaturum, agnovi orthodoxiam; et rogans sanctissimum Theophanum episcopum, accessi meo arbitrio et voluntate ad sanctissimam Dei et catholicam et orthodoxorum Ecclesiam, anathematizans omnem hæresim, et maxime Tessarescædecaturum, et eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta morem orthodoxorum. Et juravi per sanctam Trinitatem, et per pietatem Christi amantium principum Fl. Theodosii et Fl. Valentiniani perpetuorum Augustorum, si quid ex suprascriptis labefactavero, subjacere me legum severitati. Et subscripsi manu mea.

^d Eutytius Disphiladelphus agnovi orthodoxiam; et rogans sanctissimum episcopum Theophanum, accessi meo arbitrio et voluntate ad sanctissimam Dei et catholicam et orthodoxam Ecclesiam, anathematizans omnem hæresim, et maxime Tessarescædecaturum, et eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta morem orthodoxorum. Et juravi per sanctam Trinitatem, et per pietatem Christi amantium principum Fl. Theodosii et Fl. Valentiniani perpetuorum Augustorum, si quid ex his suprascriptis labefactavero, subjacere me legum severitati. Et subscripsi manu mea.

Stratoniceus Emonii Philadelphus Tessarescædecaturus agnovi orthodoxiam; et rogans sanctissimum episcopum Theophanum, accessi ad sanctam Dei catholicam et apostolicam Ecclesiam, anathematizans omnem hæresim, et maxime Tessarescædecaturum, et eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta morem orthodoxorum. Et juravi per sanctam Trinitatem, et per pietatem Christi amantium principum Fl. Theodosii et Fl. Valentiniani perpetuorum Augustorum, si quid de suprascriptis labefactavero, subjacere me legum severitati. Et subscripsi per nepotem meum Alexandrum, propterea quod litteras nescirem.

Theodoretus et Alexander et ^e Philadelphus subscripsimus per unum ex nobis Alexandrum, et agno-

citer. In Chalcedonensi, et *Danili*. Editiones habent *Cerdanepii*. BALUZ.

^c In Græco est *διὰ φιλαδέλφου*, quod auditores verterunt *per Philadelphum*. Male concilium Chalcedonense hic quoque habet *secundæ Philadelphię*, itemque in subscriptione Juliani infra pag. 199. BALUZ.

^d Gr. *Εὐτύχιος*, *Eutychii*. GALLAND.

^e Leg. *Philadelphus*, ut in Act. cit. pag. 1217, *φιλάδελφος*. GALLAND.

vinus orthodoxiam; et rogantes sanctissimum episcopum Theophanum. accessimus ad sanctam Dei catholicam et apostolicam orthodoxam Ecclesiam. Et anathematizamus omnem hæresim, et maxime eorum qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta morem orthodoxorum. Et juravimus per sanctam Trinitatem, et per pietatem et victoriam dominorum nostrorum Fl. Theodosii et Fl. Valentiniani perpetuorum augustorum, si quid de suprascriptis labefactaverimus, subjacere nos legum severitati. Et recitata nobis hac expositione, subscripsimus.

Marinus Evethi per manum ^a Neorii lectoris orthodoxorum agnovi orthodoxiam; et rogans sanctissimum episcopum Theophanum, accessi ad sanctam Dei catholicam et apostolicam Ecclesiam. Et anathematizo omnem hæresim, et eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta morem orthodoxorum. Et juravi per sanctam Trinitatem, et per pietatem et victoriam dominorum nostrorum Fl. Theodosii et Fl. Valentiniani perpetuorum Augustorum, et juravi per venerabile jusjurandum si quid de suprascriptis labefactavero, subjacere me legum severitati. Et subscripsi.

Padičius Philadelphus subscripsi manu mea, et agnovi orthodoxiam; et rogans sanctissimum episcopum Theophanum, accessi ad sanctam Dei catholicam et apostolicam orthodoxorum Ecclesiam, anathematizans omnem hæresim, et maxime Tessarescædecaturam, et eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta morem orthodoxorum. Et juravi per venerabile jusjurandum, si quid de suprascriptis labefactavero, subjacere me legum severitati. Et recitata mihi expositione, subscripsi manu mea.

Cyriacus Philadelphus, unus de hæresi Novatianorum, agnovi orthodoxiam; et rogans sanctissimum episcopum Theophanum, accessi ad sanctam Dei catholicam et apostolicam Ecclesiam, anathematizans omnem hæresim, et maxime ^b Catharon. Et juravi per venerabile jusjurandum, si quid de suprascriptis labefactavero, subjacere me legum severitati. Et recitata mihi expositione, subscripsi per Eusebium ^c Galliopistri.

Eusenius Philadelphus, nauta, agnovi orthodoxiam; et rogans sanctissimum episcopum Theophanum, accessi ad sanctam Dei catholicam orthodoxorum Ecclesiam, anathematizans omnem hæresim. Et juravi per venerabile jusjurandum nihil me de suprascriptis labefactare. Et subscripsi manu mea.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Græca ferunt Νεωταπίου. Et paulo ante Μαρίνου. GALLAND.

^b Gr., καθάρων, Catharorum. GALLAND.

^c In concilio Chalcedonensi additur, præcipue autem Novatianorum. Et consentio cum omni domo mea præscriptæ expositioni catholicæ fidei. Et jurans venerabili sacramento sanctam et homousion Trinitatem et pietatem et victoriam dominorum imperatorum Flavii Theodosii et Flavii Valentiniani perpetuorum Augustorum, si autem aliquid horum prævaricatus fuero, subjacere me cum omni domo mea legum severitati. Et perfecta mihi expositione, et complacens, subscripsi manu mea. Quo loco Rusticus diac. p. 1140 annotat hanc addi-

Diomedes habitans in vico Caccaba agnovi orthodoxiam; et rogans sanctissimum episcopum Theophanum, accessi voluntate mea ad sanctam Dei catholicam et apostolicam Ecclesiam orthodoxorum, anathematizans omnem hæresim, et maxime Tessarescædecaturam, in qua antea errabam. Et juro per sanctam et homousion Trinitatem, et per victoriam et per pietatem dominorum ^d perseveraturum me in suprascriptis et nihil labefactaturum et in omnibus servaturum orthodoxorum fidem. Et si fuero deprehensus labefactans aliquid de placitis, subjacebo legum severitati. Et audita expositione, subscripsi manu mea.

Julianus Disphiladelphus agnovi orthodoxiam, et accessi ad sanctam Dei catholicam et apostolicam Ecclesiam, anathematizans omnem hæresim, et maxime Tessarescædecaturam. Et juravi venerabile jusjurandum, si quid de suprascriptis labefactavero, subjacere me legum severitati. Et ^e ægrotans subscripsi per Martyrium lectorem.

Eutychius de vico Aulacis, primus Tessarescædecaturarum hæreseos, agnovi veram fidem orthodoxiæ; et rogans sanctissimum episcopum Theophanum et reverentissimum ^f episcopum Jacobum et reverentissimum presbyterum et dispensatorem Charisium, accessi ad sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam, anathematizans omnem hæresim, et maxime Tessarescædecaturam, in qua ante errabam; et assentio suprascriptæ expositioni rectæ fidei, anathematizans eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta morem catholicæ et apostolicæ sanctæ Ecclesiæ. Et juravi per sanctam et homousion Trinitatem, et per pietatem et victoriam dominorum Flavii Theodosii et Flavii Valentiniani perpetuorum Augustorum: si quid vero de suprascriptis labefactavero, subjacebo legum severitati. Et subscripsi manu mea.

Patricius presbyter de vico Parazioxili per manum Maximi compresbyteri, eo quod litteras nescirem, agnovi veram fidem orthodoxiæ; et rogavi religiosissimum episcopum Theophanum et reverentissimum presbyterum Charisium, et rogavi quam maturius communicare sanctæ Dei catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ orthodoxorum; et anathematizo omnem hæresim, et maxime Tessarescædecaturam, eos qui non faciunt sanctum diem Paschæ juxta morem Ecclesiæ. Et juravi per sanctam et vivificam Trinitatem, et per pietatem et victoriam DD. NN. Fl. Theodosii et Fl. Va-

tionem non haberi in codicibus Græcis, in quibus etiamnum hæc tantum habentur quæ versa sunt a Mercatore. Vide novam collectionem Conciliorum p. 652. BALUZ. — Græca sic se habeat: ἀπὸ Εὐτυχίου τοῦ καλλιόπιου Σύρου, per Eusebium Calliopium Syrum. GALLAND.

^d Gr. additur τῆς οἰκουμένης, orbis terræ. GALLAND.

^e In Græco legitur ἀποσπῆς in concilio Chalcedonensi complacens, quod videtur melius. BALUZ.

^f In eodem concilio, Eutychius chorepiscopus Aulacæ, princeps Quartodecimanorum hæreseos. BALUZ.

^g Ibid., chorepiscopus. BALUZ.

lentiniani perpetuorum Augustorum, si quid de his A etiam infra scripta sunt, eos subjacere sententiam sanctæ et mundanæ synodi; ut sit perspicuum episcopum quidem alienum futurum episcopatu et fore depositum; clericum vero simili modo a clericatu summovendum; si vero laicus sit, et eum fore anathema, sicut supra dictum est.

Zenon^a de territorio Sagari poeta Tessarescædecacitarum hærescos, agnovi veram fidem orthodoxæ; et rogans sanctissimum episcopum Theophanum et reverentissimum chorepiscopum Jacobum et reverentissimum presbyterum et dispensatorem Charisium, accessi ad sanctissimam et catholicam Ecclesiam, anathematizans omnem hæresim, et maxime Tessarescædecacitarum, in qua ante errabam. Et assensio^b superscriptæ expositioni orthodoxorum, anathematizans eos qui non facient sanctum diem Paschæ juxta morem catholicæ Ecclesiæ. Et juro per sanctam et homousion Trinitatem, et victoriam DD. NN. Fl. Theodosii et Fl. Valentiniani perpetuorum augustorum. Si quid autem de superscriptis labefactavero, B subjacebo legum severitati. Hanc manum ei commodaui Flavius Palladius, quod præsens litteras nesciret.

Hic igitur recitatis, decrevit sancta synodus aliam fidem nulli licere proferre vel conscribere vel componere, præter illam quæ constituta est a sanctis Patribus qui Nicea in sancto Spiritu conveniunt: illos vero qui audeant fidem alienam vel componere vel proferre volentibus convertere ad agnitionem veritatis ex paganismo, sive ex Judaismo, sive ex aliquolibet hæresi, eos, sive episcopi sint aut clerici, alienos esse episcopos episcopatu, clericos clericatu; si vero laici sint, anathema esse. Simili modo si qui deprehensi forent, sive episcopi, sive clerici, vel laici, vel credentes vel docentes ea quæ scripta sunt in expositione quæ a Charisio presbytero prolata est de incarnatione unigeniti Filii Dei, aut certe scelerata et perversa Nestorii dogmata, quæ

EXCERPTA.

^c Ex libro ipsius Nestorii, ex quaternione xvi, de dogmate.

Quoties igitur sancta Scriptura dictura est vel generationem Christi ex beata Virgine vel mortem, nusquam Deum dicit, sed aut Christum aut Jesum aut Dominum; quoniam hæc tria naturas indicant duas, modo hanc, modo illam, modo utramque. Est autem tale quod dico. Quoties nobis generationem ex Virgine Scriptura commemorat, quid dicit? *Misit Deus Filium suum* (Gal. iv, 4). Non dicit: *Misit Deus Verbum*. Sed utitur eo nomine quod naturas indicat duas. Quia enim Filius homo est et Deus, dicit, *Misit Deus Filium suum factum ex muliere*; ut si audieris factum ex muliere, pudeat etiam nomen positum quod naturas indicat duas, ut generatione quidem ex beata Virgine Filium voces. Filium enim peperit Dei Virgo Χριστοτόκος. Quoniam vero Filius Dei duplex est in naturis, ^d non peperit quidem Filium Dei, sed peperit hominem qui est filius propter conjunctum Filium.

Ejusdem ex quaternione xxi.

Vide quid accidat, hæretice. Non invideo nomen Virgini Χριστοτόκος. Fateor enim reverendam esse C cam quæ ^e conceperit Deum, per quam transferit Dominus omnium, per quam justitiæ sol illuxerit; sed porro ^f suspicor plausum. Quomodo hoc quod dixi

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Ita codices Marii Mercatoris, nisi quod Vaticanus habet *poetha*. In Græco est *ποητα*, nullo sensu. Ex ea tamen aut simili lectione orta est vox quam exhibent exemplaria Mercatoris. In antiqua versione concilii Ephesini p. 535, *Pithata*. Codex Justelli a Labbeo citatus in margine pag. 688 tom. tertii Conciliorum, *potia*. Auctor antiquæ versionis concilii Chalcedonensis utebatur codice in quo nihil istiusmodi exstabat. Forte legendum est *περιδοτέρας*. De qua voce vide Marcum lib. ii de Concordia cap. 13 extremo. BALUZ. — In ms. Justelli, de territorio Acariptia. Gr., *χαριπτιου* *σαγάρου* *πύθης*, sic. GALLAND.

^b Gr., *προεγραμμένη*, præscriptæ. GALLAND.

^c Hic incipit apud Garnerium prima excerptorum Nestorii collectio: cui ab eodem Garnerio præmittitur admonitio sequens: « Præponitur hæc collectio aliis duobus propter temporis ordinem, quo reliquas præcedit; cum enim ipsius mentio fiat in litteris quas Cyrillus dedit in causa Nestorii ad sanctum Cælestinum, ubi sic habetur: *Quo sanctitas tua, tam quæ ille dicit et scripi, quam quæ beati et magni Patres nostri tradiderunt, clare perspicit, misi tomos capitulum sententias continentes* (1 part. conc. Eph. cap. 14); eumque datæ sint litteræ ann. 430, sub initium veris, necesse est collectionem factam esse sub initium anni 430, et quidem, ut opinor, in synodo Alexandrinæ Ecclesiæ ante Quadragesimam coacta, unde missa est secunda ad Nestorium monitoria epistola; quamquam aliquid scrupuli remanere potest, sed in præfatione tertie tollitur. Interpres credi potest Marius Mercator, primum, quia reperiuntur hæc excerpta in

eodem cum aliis Operibus codice; deinde, quia non diversa est ac eorum Latinitas, quæ se Marius verbum ad verbum vertisse de Græco in Latinum sermonem testatur in præfatione ad Sermones Nestorii. Adde quod antiquissima est versio. Duo tamen huic opinioni pugnant. Alterum quod in Operibus indubitatum habentibus interpretem Mercatorem alia sit quam in isto earundem Nestorii sententiarum versio. Alterum, quod Cyrillus Alexandrie easdem sententias Latinitate donatas Cælestino scribat, *quas quoque, quantum quidem per alios fieri potuit, qui Alexandriæ sunt, Latine reddi curavi*. Verum accidit non raro ut aliis temporibus idem auctor easdem sermonis alicujus *περιχρονίας* aliis verbis exprimat, deinde certum est, aut saltem longe probabilissimum, versionem quæ exstat ex Actis Græcis concilii Ephesini elaboratam fuisse atque adeo ab Alexandrina differre. Visus est Græcus textus opponendus Latine versioni, ut ipsa tanto fidelior appareret, quanto sincerior atque simplicior. Visum quoque ad marginem annotandum quo ex opere Nestorii *περιχρονία* sint acceptæ, quibus aliis in locis adhibita. » EDIT.

^d Particulam negativam rejiciunt Baluzius et post eum Gallandius. EDIT.

^e Secuti hic sumus exemplar Bellovacense. Nam in Vaticano legitur *peperit*. In concilio Chalcedonensi et in versione Peltam, *suscepit*. BALUZ.

^f Id est: « Sed suspicor vos mihi plaudere, non tamen plane mentem meam percipientes. Quid enim exprimere volui verbo *transferit*? Hoc audiat. Non dixi, etc. » In Græco est: *ἵνα ὑποθέτωσαν ὅτι ἐγὼ ἐπίσταμαι*.

transierit? Non dixi *transieri* pro eo quod est natus. Neque enim tam cito meorum egomet obliviscor. Transisse Deum per Virginem *Χριστοτόκον* a Scriptura perdoctus sum; * natum, non edoctus sum.

Item post alia. Nusquam divina Scriptura Deum ex Virgine *Χριστοτόκῳ* asserit natum, sed Jesum Christum, Filium, Donatum. Hæc omnes constitemur. Quæ enim docuit divina Scriptura qui non statim accipit, miser est: Surge, et accipe puerum et matrem ejus (Matth. II, 15). Hæc angelorum vox est, immo tua. Fortasse generationem ipsius ^b noverat archangelus: Surge et accipe puerum et matrem ejus. Non dixit: Surge, et accipe Deum et matrem ejus.

Ejusdem ex quaternione XIX.

Quid igitur dicebamus? Ne timeas accipere Mariam conjugem tuam; quod enim in ea natum est (scilicet natum sive factum dixerimus, sensui nihil nocet), quod enim in ea notum est, ex Spiritu sancto est (Matth. I, 20). Si dixerimus quod Deus Verbum natum est in carne. Est enim aliud simul esse cum nascente, aliud nasci. Quod enim in ea natum est, ex Spiritu sancto est; hoc est, Spiritus sanctus creavit id quod est in ea. Viderunt igitur Patres, utpote scientes sanctarum Scripturarum, quod si eum qui incarnatus est natum dixerimus, invenietur Deus Verbum creatura Spiritus sancti, aut duos patres habens. Si vero factum dixerimus, invenietur Deus Verbum ^c creatura Spiritus sancti. Fugientes igitur generationis dictionem, dixerunt ita: Qui descendit propter nostram salutem et incarnatus est. Quid est incarnatus? non conversus a Deitate in carnem. Quod dixerunt incarnatus ex Spiritu sancto, secuti sunt evangelistam. Nam cum evangelista venisset in *ἐνανθρώπων*, fugit generationem de Verbo dicere, et dixit incarnationem. Audi ubi: Et Verbum caro factum est (Joan. I, 14). Non dixit Verbum per carnem factum. Ubi enim aut apostoli aut evangelistæ Filii faciunt mentionem, non dicunt natum ex muliere. Adverte queso ubi dicunt nomen Filii; et quod natum est ex muliere, dicunt natum; ubi vero Verbi faciunt mentionem, nemo audet dicere generationem per humanitatem. ^d Audi beatum Joannem evangelistam cum venisset ad Verbum et *ἐνανθρώπησεν* ejus; audi quid dicat: Verbum caro factum est, hoc est, assumpsit carnem; et habitavit in nobis, hoc est, nostram induit

naturam; et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ipsius Filii. Non dixit: Vidimus generationem Verbi.

Ex quaternione xv.

Ita etiam Christum secundum carnem propter conjunctionem quam habet cum Deo Verbo, Deum nominamus, scientes esse hominem qui apparet. * Audi utraque Paulum prædicantem: Ex Judæis, inquit, Christum secundum carnem, qui est supra omnes Deus (Rom. IX, 5). Prius hominem confitetur, deinde conjunctione ad Deum dicit Deum eum qui apparet, ne quis Christianitatem hominis putet esse cultricem.

Ejusdem ex quaternione xxvii.

Sed quemadmodum dicebamus Deum omnium opificem et Deum Moysen: Deum enim, inquit, posui te Pharaon (Exod. VII, 1); et filium Dei, Filius enim, inquit, primogenitus mihi Israel; et quemadmodum dicimus christum Saul: Non enim, inquit, imponam manum meam super ipsum, quod ^e christus Dominus est (I Reg. XXIV, 7); similiter et Cyrum: Hæc dicit, inquit, Dominus christo meo Cyro (Isa. XLV, 1); et Babylonium sanctum: Ego enim, inquit, præcipio ipsis sanctificatis, et ego duco ipsos (Isa. XIII, 5); ita dicimus et Dominum Christum et Deum et Filium et sanctum; sed communio quidem ^f omnium similis est, dignitas vero non eadem.

Ejusdem ex quaternione xv.

Hoc autem sentite in vobis quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, se exinavit formam servi accipiens (Philipp. II, 5-7). Non dicit: Hoc sentite in vobis quod et in Deo Verbo, quod cum in forma Dei esset, formam servi accepit. Sed cum dicat Christum quasi duarum naturarum appellationem, sine periculo eum et formam servi quam accepit et Deum nominavit, cum ea sine peccato dicatur de naturarum duplici et separabili ratione.

Ejusdem ex quaternione xvi.

Ut in nomine, inquit, Jesu omne genu flectatur caelestium et terrenorum et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris (Ibid., 10, 11). Propter illum qui portavit, eum qui portatus est colo; propter invisibilem veneror eum qui apparet: numquam ab eo qui apparet

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

πῶς τὸ Προσῆλθεν ἐνόησατε; Οὐκ εἴρηται τοι τὸ Προσῆλθεν ἀντὶ τοῦ Ἐγενήθη, etc. Habetur apud Baluzium, quem sequitur Gallandius: Sed porro suspicer plausum quomodo hoc quod dixi TRANSIERIT acceperitis. Non dixi, etc. EDIT.

* Baluzius, et post eum Gallandius, natum [vero Deum ex ipsa numquam didici]. Nusquam, etc. EDIT.

^b Idem clarissimi viri, noverant archangeli, consonantius Græco, τὰ κατὰ τὴν γέννησιν ᾗδεσαν οἱ ἀρχαγγέλοι. EDIT.

^c Ita etiam paulo post. Sed in hoc loco codex Vaticanus habet aut Filius. BALUZ.

^d Supra laudati codices, Audi, beatus Joannes evangelista cum venisset in Verbum [et] ἐνανθρώπησεν ejus, audi quid dicat, etc. Græcum exemplar, ἄκουε ὁ μα-

κάριος Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς εἰδὼν εἰς τὸν λόγον καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ, ἄκουσον οἷά φησιν. EDIT.

* Ita nos emendavimus ope Græci textus et antiquæ versionis concilii Ephesini: nam in exemplaribus Marii Mercatoris legitur *Auditumque*. In concilio Chalcedonensi, Audi itaque. Vide novam collectionem Conciliorum p. 1143. BALUZ.

^e Leg. christus Domini, ut habent Vulg. et LXX. Neque aliter sane Acta concilii Ephesini, act. 1, pag. 1067, ubi hæc Nestoriana leguntur. GALLAND.

^f Quamvis legendum hic esse nomen inoneant textus Græcus et antiqua versio concilii Ephesini, nihil mutare volumus, quia hæc lectio constans est in duobus exemplaribus Marii Mercatoris et in codice Juliano versionis antiquæ concilii Chalcedonensis. BALUZ.

Deus separatur. Ideo nec ego honorem separo. Separo A vit mortem. Adoro vero eum cum Deitate, quasi divinæ auctoritatis cooperatorem.

Ejusdem ex quaternione xvii, de dogmate.

Erat quidem Deus Verbum et ante incarnationem Filius et Deus cum Patre. Sumpsit vero novissimis temporibus servi formam. Sed cum sit et antea Filius, et ita vocetur post assumptionem, non potest vocari divisus Filius, ne duos filios constituamus. Sed quia illi conjunctus est qui erat a principio Filius, et quique ipsi conjunctus est, non potest secundum dignitatem filietatis, aio, non secundum naturas. Propterea Deus Verbum nominatur Christus, quia habet conjunctionem cum Christo perpetuam.

Ejusdem ex quaternione xv.

^b Inconfusam igitur servemus naturarum conjunctionem, confiteamur ^c in homine Deum, colamus quadam divina conjunctione cum Deo omnipotenti coadorandum hominem.

Ejusdem ex quaternione vi.

Considerate et quid his continuo inferatur: *Ut misericors, inquit, fieret et fidelis pontifex ad Deum, qui in eo quod passus est ipse tentatus, potens est illi qui tentatur auxiliari (Heb. ii, 17, 18).* Ergo qui passus est, pontifex misericors. Passibile autem templum, non vivificus templi ejus quod passum est Deus.

Ejusdem ex quaternione xvii.

Ut sciatis, inquit, quanta erat conjunctio Divinitatis, cum etiam in infante caro Dominica cerneretur. Erat enim idem infans et infantis Dominus. Laudastis vocem; sed nolite eam parum curiose laudare. Dixi enim quod idem erat infans et habitator infantis.

Ejusdem ex quaternione i

Communes enim sunt Trinitatis operationes et tantum substantiis dividende. Unigeniti vero præclara gloria aliquando Patri assignatur: *Est enim, inquit, Pater meus qui clarificat me (Joan. viii, 34);* aliquando Spiritui, *Spiritus enim, inquit, veritatis clarificabit me (Joan. xvi, 14),* aliquando Christi potestati.

Ejusdem ex quaternione xvi.

Hic est qui dicit: *Deus, Deus meus, ut quid me dereliquisti (Matth. xxvii, 46)?* Hic est qui tridui gusta-

Et post alia. Propter illum qui portavit, eum qui portatus est colo, et propter occultum veneror apparentem. Numquam ab eo qui apparet Deus separatur. Ideo nec ego ab eo honorem separo. Separo naturas, sed unam facio venerationem. Non est Deus ipse per se, qui est fictus ex Spiritu; non Deus ipse per se, qui est sepultus in monumento. Nam si ita esset, essemus certe hominum mortuorumque cultores. Sed quia in assumpto Deus est, ex eo qui assumpsit is qui assumptus est, quasi assumpti conjunctus, nuncupatur Deus.

Ejusdem ex quaternione tertio in hæreticis, cum de Spiritu diceret

Quomodo enim sit servus, inquit, qui cum Filio operatur et Patre? Et si quis requirat opera Spiritus, inveniet ea non distantia operibus Patris et Filii, non quia una Deitas dividatur, sed quia divina Scriptura ea quæ sunt unius virtutis ^d singulis substantiis disperiat, ut Trinitatis similitudo ex temporibus operum cœperit. *Deus Verbum factum est caro et habitavit in nobis (Joan. i, 14).* Considerare sibi fecit assumptum hominem Pater (Ephes. ii, 6). *Dixit enim Dominus Domino meo, sede ad dexteram meam (Ps. cix, 1).* Ejus qui assumptus est gloriam clarificavit Spiritus: *Quando enim venerit Spiritus veritatis, ipse me clarificabit (Joan. xvi, 14).*

Ejusdem ex quaternione vi.

Cum de Christo diceret quod missus esset denuntiare captivis remissionem (Luc. iv, 18), quasi Apostolus addidit hoc etiam et dixit: *Hic qui fidelis factus est pontifex (Hebr. ii, 17).* Factus est enim hic, non perpetuo antea fuerat. Hic qui paulatim in pontificis profecit, hæretice, dignitatem. Audi vocem tibi hoc evidentius declamantem: *Qui in diebus, inquit, carnis suæ preces supplicationesque ad eum qui posset illum salvum a morte facere, cum clamore valido et lacrymis offerens; et exauditus pro sua reverentia, quidem cum esset Filius, didicit ex illis quæ passus est obedientiam; et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ (Hebr. v, 7-9).* Consummatur autem id quod paulatim proficit, hæ-

CASTIGATIONES ET NOTÆ

^a Non habet verba *quique ipsi conjunctus est* Baluzius, qui mox ad vocem *filietatis* subdit notulam: Hic locus est mutilus. Vide antiquam versionem concilii Ephesini, pag. 474. EDIT.

^b Alius Nestorii locus huic similis exstat in actione quinta concilii Lateranensis sub Martino papa, ubi dicitur sumptus *ex libro secundo quem scripsit Epiphanius Myseus*, et in actione item quarta concilii sexti œcumenici, ubi veteres editiones ante Romanam habent *Epiphanius Myseus*. Hæc lectio initium sumpsit in editione Merlini, qui cum in veteri libro Bellocensis Ecclesiæ quo is, ut reor, utebatur, legisset *epifans* mq; *es* eos, careretque Græco textu, lectionem consarcinavit quam veteres editiones exhibent. Romani pro quem scripsit Epiphanius Myseus reposuerunt quem inscripsit præclaram initiationem. Ex textu porro Græco concilii sexti emendari potest Græcus

D textus concilii Lateranensis. BALUZ.

^c Sic emendavimus pravam Baluz. edit. lectionem, in hominem. Gr., l. c., τὸν ἐν ἀνθρώπῳ Θεόν. GALLAND.

^d Gr., καὶ ἐκάστην ὑπόστασιν, singulis hypostasi-
bus. Sic paulo ante in iis quæ ex quaternione i afferuntur, vertit Mercator, et tantum substantiis. Gr., καὶ μόναις ὑποστάσεσι, et solis subsistentiis. Repetitur hic locus a Cyrillo, infra, pag. 242. Græca vero exstant tom. III Conc. pag. 1381. Mox in textu, pag. 1069, καὶ μοι σκόπει τὸ ὅμοιον (τῆς τριάδος) ἐκ τῶν ἐν ἔργοις καὶ ῥῶν ἀρχαίων. Vel. interpr., Hoc verum esse, ex iis operibus spectare licet, quæ in tempore sunt suscepta. Cæterum vox ὑπόστασις ab auctore nostro passim redditur substantia, quæ Cyrilliano interpreti plerumque dicitur subsistentia, et nonnumquam hypostasis. Quod quidem senel hic monuisse sufficiat. GALLAND.

retice. * De quo etiam et Joannes in Evangelis clamat : *Jesus proficiebat aetate et sapientia et gratia* (Luc. ii, 52). Quibus congrue etiam Paulus dicens : *Consummatus*, inquit, *factus est obtemperantibus sibi causa salutis aeternae, appellatus a Deo pontifex secundum ordinem Melchisedech* (Hebr. v, 9, 10).

Et post alia. Pontifex, inquit, vocatur. Cur igitur diversa sentis Paulo? Cur impassibilem Deum Verbum corpore terreno commiscens, passibilem pontificem facis?

Ejusdem ex quaternione vii

Unde, fratres, sanctae vocationis celestis participes, considerate apostolum et pontificem confessionis nostrae *Jesum fidelem ei qui fecit ipsam* (Hebr. iii, 1, 2).

Et post alia. Cum sit igitur nobis hic solus pontifex, condolens sive cognatus et firmus, de ejus fide nusquam depellandus. Ipse enim nobis ex promissa benedictione ex semine Abrahæ missus est, utpote pro se et suo genere corporis sacrificium offerens. Notandum quod consteatur omnem pontificem sacrificio indigere; et cum excipiat Christum quasi non indigentem, in his, inquit, cum pro se offerre ^b et gerere sacrificium.

Ejusdem ex quaternione iv.

Audite igitur et dicta diligenter inspicite : *Qui manducat*, inquit, *carnem meam* (Joan. vi, 56). Memento quod de carne dicamus, et quod non a me carnis nomen fingitur, ne videar illis falsus interpretes. *Qui manducat*, inquit, *carnem meam et bibit sanguinem meum*. Numquid dixit : *Qui manducat Deitatem meam, et qui bibit Deitatem meam? Qui manducat carnem meam, et qui bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in ipso*.

Et post alia. Sed ad * *προκειμενον* veniamus. *Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in ipso*. Mementote quod de carne dicamus : *Sicut misit me vivus Pater* (Ibid., 58), me qui apparo. Sed fortasse ego non recte interpretor. Videamus ex his quæ sequuntur. *Sicut misit me vivus Pater*. Ille dicit de Deitate, ego de humanitate. Videamus qui sit pravus interpretes. *Sicut misit me vivus Pater*. ^d Hereticus dicit quod Deitatem hic misit me Deum Verbum. *Sicut misit me vivus Pater*, juxta illos, *et ego vivo Deus Verbum propter Patrem*. Quid postea? *Qui manducat me, et ille vivet*. Quid manducamus? Deitatem, an carnem?

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Sic item Græca, l. c., *περί οὗ καὶ τῶν ἄλλων*. Hic memoria lapsus Nestorius. Exstat enim locus Luc. ii, 52. GALLAND.

^b Librarii typothetæ mendum. Scripserit Mercator, et genere. Græca, l. c., pag. 1074, *ἐν τούτοις ὑπὲρ ἐκείνου φησὶ προσέειπεν, καὶ τοῦ συγγενούς. ὁμοίαν*. Vet. interp., *Hic tum pro se quam pro cognato sibi genere sacrificium obtulisse affirmat*. GALLAND.

^c Id est, institutum, argumentum. Baluzius et eum secutus Gallandius, *prociemenum*. Edit.

^d Locus hiuleus, ad Græca exactus, ita restitendus. Sic enim legimus, l. c. : *Ἀέξει καὶ ὁ ἀπειρώδης, Ἐντέθατον θεότητα λέγει Ἀνίστασθαι με, φησὶ, τὸν Θεὸν Ἀβρόν. τ. λ.* Id est, ex vet. interp. : *Hereticus etiam dicit : Divinitatem hic exprimit; sensus est enim : Misit me Deum Verbum, secundum illos : Sicut misit*

Ejusdem ex quaternione xvi.

Et tamen, inquit, si totum novum scrutatus fueris Testamentum, nusquam in eo invenias mortem Deo assignatam, sed aut Christo, aut Filio, aut Domino. Nam Christus et Filius et Dominus, cum de Unigenito sancta Scriptura dicitur, naturas duas ostendit; et aliquando significat Deitatem, aliquando humanitatem, aliquando utrumque. Ut cum Paulus scribens prædicat : *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus* (Rom. v, 10), humanitatem significat Filii. Porro cum idem dicat ad Hebræos : *Deus locutus est nobis in Filio, per quem et sæcula fecit* (Hebr. i, 2), Deitatem Filii significat. Neque enim caro fecit sæcula, quæ post multa sæcula facta est.

^B Et post alia. Non Deitas fratrem habuit Jacobum; nec Dei Verbi denuntiamus mortem, Dominicum sanguinem et corpus manducantes

Ejusdem ex quaternione xxiii.

Video, inquit, populum nostrum habere ingentem reverentiam et ardentissimam pietatem, sed in dogmate ^c *θεωρησιᾶς* ignorantia labi. Id autem non esse crimen populi, sed, ut honeste dicamus, non habuisse retro doctores tempus accurate vobis dogmata demonstrandi.

^f *Ecce hic plane confitetur neminem ante se talia populo prædicasse.*

^e Cyrillus episcopus Alexandriæ subscripsi. Arcadius episcopus et legatus sedis apostolicæ subscripsi.

^C Juvenalis episcopus Jerosolymorum subscripsi. Projectus episcopus legatus sedis apostolicæ subscripsi.

Philippus presbyter sedis apostolicæ et legatus subscripsi.

Firmus episcopus Cesareæ subscripsi.

Theodotus episcopus Ancyre subscripsi.

Berenianus episcopus Pergeorum metropoleos subscripsi per Timotheum episcopum.

Severus episcopus Synnandon subscripsi.

Perigenes episcopus Corinthi subscripsi.

Iconius episcopus Cortines Cretes subscripsi.

Mennon episcopus Ephesi subscripsi.

Reginus episcopus Constantiæ Cyprius subscripsi.

Acacius episcopus Melitiniensis subscripsi.

Palladius episcopus Amasice subscripsi.

^D me vivens Pater, et ego Deus Verbum vivo propter Patrem. Deinde quod mox sequitur : *Qui manducat me, et ipse vivet*. Quid, quæso, manducamus? Divinitatemne, an humanitatem? GALLAND.

^e Vetus interpretes synodi Ephesinæ vertit *pietatis dogma*. Vetus interpretes concilii Chalcedonensis, *divinæ scientiæ*. GALLAND.

^f Hæc verba sunt Petri presbyteri Alexandrini, ideoque divellenda fuerant a superioribus. BALUZ.

^g Ante has subscriptiones legitur in Actis concilii Ephesini, act. i, pag. 1077 : *Sententia depositionis a sancta synodo contra Nestorium lata*. GALLAND. — Non habentur subscriptiones apud Garnerium, qui, uti supra diximus, nihil ex hac synodi actione præfert nisi excerpta Nestorii. Edit.

Herennianus episcopus Myron subscripsi.
 Valerianus episcopus Leonii subscripsi.
 Pius episcopus Pissinontiorum metropoleos subscripsi.
 Cyrus minimus episcopus Aphrodisiados subscripsi.
 Amphitocus episcopus Silenorum metropoleos subscripsi.
 Maonius episcopus Ecclesie quæ est Sardibus Lydiæ subscripsi.
 Hellanicus episcopus Chrodisus subscripsi.
 Dalmatius episcopus Clzyei subscripsi.
 Flavianus episcopus Philipporum subscripsi.
 Aristonicus episcopus Laodocæ subscripsi.
 Paralius misericordia Dei episcopus Andrapon subscripsi.
 Olympius episcopus Claudiopoleos subscripsi per
 episcopos Epiphanium et Thersebiū.
 Dinastus episcopus Nicopoleos Epiricus subscripsi.
 Dominus episcopus civitatis Cutiæ subscripsi.
 Eustasius episcopus civitatis Docimi subscripsi.
 Epiphanius episcopus Gratiæ subscripsi.
 Gregorius episcopus Cæsarasunitis subscripsi.
 Helladius episcopus Cadramiti subscripsi.
 Anisius episcopus civitatis Thebarum Græciæ subscripsi.
 Dominus episcopus civitatis Opunti subscripsi.
 Callicrates episcopus civitatis Magnereusium subscripsi.
 Nitius episcopus civitatis Magnareusium subscripsi.
 Gallinius episcopus Apamiæ subscripsi.
 Petrus minimus episcopus civitatis Prutes subscripsi.
 Euprepus episcopus Byse subscripsi.
 Dio episcopus civitatis Thebarum subscripsi.
 Perebius episcopus saltuum Thessalonicensium subscripsi.
 Paulus episcopus civitatis Anthedonis subscripsi.
 Theodorus episcopus civitatis Anesiorum subscripsi.
 Eusebius episcopus Heraclæ subscripsi.
 Joannes episcopus Lesbi Selenicatorum subscripsi.
 Theonas episcopus civitatis Hierbæ subscripsi.
 Sinecion episcopus Codrinæ civitatis subscripsi.
 Tribonianus episcopus Ecclesiæ quæ est in Primo-
 poli subscripsi.
 Martyrius episcopus civitatis Hlistron subscripsi.
 Nesius episcopus Corybrasi subscripsi.
 Acacius episcopus Cotennensis subscripsi.
 Ablabius episcopus civitatis Amorii subscripsi.
 Heracleon, qui et Theopanius, episcopus Trallion
 subscripsi.
 Philippus episcopus Pergami subscripsi.
 Daphnus episcopus civitatis Magnesiæ Mæandri subscripsi.
 Eusebius episcopus Magnesiæ civitatis Sipili subscripsi.
 Anderius minimus episcopus Cherronensis subscripsi.
 Paulus minimus episcopus civitatis Lampenes subscripsi.
 Eutropius episcopus minimus civitatis Evazon subscripsi.

A Severus minimus episcopus provinciæ Pisidiæ civi-
 tatis Sozopoleos subscripsi.
 Silvanus episcopus civitatis Chæretapon subscripsi.
 Commodus minimus episcopus Tripoleos subscripsi.
 Constantius episcopus civitatis Diocletianorum subscripsi.
 Nestorius episcopus Sponsus subscripsi.
 Aphobius minimus episcopus Coloe subscripsi.
 Phosceus episcopus civitatis quæ est in Thvatreneo
 subscripsi.
 Paullus episcopus Daldianorum subscripsi.
 Limenius episcopus civitatis Ettenorum subscripsi.
 Dorotheus episcopus civitatis Myrenes subscripsi.
 Theodorus episcopus Attaliæ subscripsi.
 Aphonetus minimus episcopus Heracleotanorum Lam-
 tupoleos subscripsi.
 Spudasius minimus episcopus Cerami subscripsi.
 Philetus minimus episcopus Amizonis subscripsi.
 Docinasius episcopus civitatis Maroniæ subscripsi.
 Ennepius episcopus civitatis Maximianupoleos subscripsi.
 Euthalius episcopus civitatis Colophonæ subscripsi.
 Lucianus episcopus civitatis Toperi subscripsi.
 Rufinus episcopus civitatis Gaborum subscripsi.
 Romanus episcopus civitatis Raphiæ subscripsi.
 Phidus episcopus Præ subscripsi.
 Esicius episcopus civitatis Parii subscripsi.
 Timotheus episcopus civitatis Termæ et Eudociados
 subscripsi.
 Eucharius episcopus civitatis Direci subscripsi.
 C Evagrius episcopus civitatis Sclorum Cypri subscripsi.
 Nectarius episcopus civitatis Nasorum subscripsi.
 Agathocles episcopus civitatis Caroniæ subscripsi.
 Janes episcopus Cicazonis subscripsi.
 Aësius episcopus Syndorum subscripsi.
 Secundianus episcopus civitatis Calamiæ subscripsi.
 Nunechius episcopus civitatis Elegen subscripsi.
 Matidianus episcopus Coracessii subscripsi.
 Cyrillus episcopus Celorum subscripsi per manum
 Hellesponti presbyteri.
 Sapritius episcopus Paphi Cypri subscripsi.
 Themistius minimus episcopus civitatis Iliasi subscripsi.
 Promachius minimus episcopus civitatis Liundorum
 subscripsi.
 D Eudoxius episcopus civitatis Homati subscripsi.
 Libanius episcopus civitatis Palæaspoleos subscripsi.
 Trajanus episcopus civitatis Lyrbæ subscripsi.
 Alexander episcopus Arcadiopoleos subscripsi.
 Theodorus episcopus Nisæ subscripsi.
 Titus minimus episcopus civitatis Erclidetorum subscripsi.
 Eugenius episcopus civitatis Apolliniados subscripsi.
 Aetius episcopus civitatis Pæoniorum Hellesponti
 subscripsi.
 Timotheus episcopus civitatis Germæ Hellesponti
 subscripsi.
 Archelaus episcopus Myndri subscripsi.
 Apellas minimus episcopus Cybræ subscripsi.

- Philadelphius minimus episcopus Gratianupoleos subscripsi.
- Euterius minimus episcopus Strationiceorum Lydæ subscripsi.
- Joannes minimus episcopus Aureliopoleos subscripsi.
- Maximus minimus episcopus Cymæ subscripsi.
- Modestus episcopus civitatis Aneatorum subscripsi.
- Theodosius minimus episcopus civitatis Mastauron subscripsi.
- Thomas episcopus Valentinianopoleos subscripsi.
- Eusebius episcopus Aspanorum subscripsi.
- Euporius episcopus civitatis Pepon subscripsi.
- Sadus episcopus Phœnus subscripsi.
- Rhodon episcopus Palæaspoleos subscripsi.
- Domnus episcopus civitatis Oreistis subscripsi.
- Joannes episcopus Augustopoleos subscripsi.
- Petrus episcopus Parenbolarum subscripsi.
- Necyras episcopus Gazæ subscripsi.
- Zeno episcopus Cyri Cypris subscripsi.
- Evoptius episcopus Ptolomaidus Pentapoleos subscripsi.
- Macarius episcopus Metoliton subscripsi.
- Eusebius episcopus Pelusii subscripsi.
- Hermogenes episcopus Rhinocororus subscripsi.
- Marinus episcopus Heliopoleos subscripsi.
- Joannes episcopus Ephestus subscripsi.
- Heraclius episcopus Thaumateos subscripsi.
- Theon episcopus Heracleus et Thoitus subscripsi.
- Solo episcopus civitatis Corallion subscripsi.
- Alypius episcopus civitatis Seuleus subscripsi.
- Macedonius episcopus Xocos subscripsi.
- Petrus episcopus Oxyrinchi subscripsi.
- Metrodorus episcopus Leonton subscripsi.
- Paulus episcopus Fraboneoncos subscripsi.
- Annonius episcopus Pancephisi subscripsi.
- Publius episcopus Olbiorum subscripsi.
- Jaracis episcopus Aphau subscripsi.
- Samuel episcopus Disotheos subscripsi.
- Sopater episcopus Libyæ Septimiæ subscripsi.
- Isaac episcopus Tavæ subscripsi.
- Heraclius episcopus Tineo subscripsi.
- Thonas episcopus Psinchus subscripsi.
- Cyrus episcopus Achæorum subscripsi.
- Eulogius episcopus Achæorum subscripsi.
- Alexander episcopus Cleopatridos subscripsi.
- Silvanus episcopus Copritheos subscripsi. Ego autem Heraclius episcopus pro eo subscripsi quod ægro-
taret.
- Adelphius Onupheus episcopus subscripsi.
- A Abraham episcopus civitatis Ostracines subscripsi.
- Athanasius episcopus Paralæ subscripsi.
- Adelphios episcopus Cæos subscripsi.
- Lampetius episcopus Casii subscripsi.
- Chrysaorius episcopus Aphroditus subscripsi.
- Amon episcopus Butus subscripsi.
- Euthitius episcopus Theodosiopoleos subscripsi.
- Venantius episcopus Hierapoleos metropoleos subscripsi ^a per notarium meum Theodorum.
- Zenobius civitatis Barchæ subscripsi.
- Zeno episcopus civitatis Theucyron subscripsi.
- Eusebius episcopus Nilupoleos subscripsi.
- Heraclides episcopus Heracleus ulterioris subscripsi.
- Marius episcopus Anteusus subscripsi.
- Sabinus episcopus Panosus subscripsi.
- B Athanasius episcopus civitatis Cepheorum subscripsi.
- Philumenus episcopus Cinnæ subscripsi.
- Felix episcopus civitatis Apolloniensium subscripsi.
- Timotheus episcopus provincie Scythiæ civitatis Tomorum subscripsi.
- Zenobius episcopus civitatis Conosi subscripsi.
- Paulinianus episcopus Majunæ subscripsi.
- Phœbammon episcopus Coptu subscripsi.
- Pabiscus episcopus Apollonos subscripsi.
- Andreas episcopus Thermupoleos subscripsi.
- Fanias minimus episcopus civitatis Arpason subscripsi.
- Theosebius episcopus civitatis Prienes subscripsi.
- Maximus episcopus Casiæ subscripsi.
- Theoctistus episcopus Photiæ subscripsi.
- C Hermolaus minimus episcopus Attudeorum subscripsi.
- Theodorus episcopus Gadaron subscripsi inanu
Ætheri archidiaconi.
- Athanasius episcopus Pari insulæ subscripsi.
- Paullus episcopus Orinnorum subscripsi.
- Timotheus episcopus Brinlorum subscripsi.
- Daniel episcopus colonie Cappadociæ subscripsi.
- Asclepiades episcopus Trapezolitarum subscripsi.
- Theodorus episcopus civitatis Escinei subscripsi.
- Bessula diaconus Ecclesie Carthaginensis subscripsi.
- Stephanus episcopus Cajupoleos Asiæ subscripsi.
- Cæsarius episcopus civitatis Arces subscripsi.
- Theodolus episcopus ^b Ariddelon subscripsi.
- Letojus episcopus Libyadis subscripsi.
- Aristocritus episcopus Olympi subscripsi.
- D ^c Theodorus episcopus Ariddelon subscripsi.

*Expliciunt episcoporum nomina qui interfuerunt synodo
contra Nestorium numero cxciii.*

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Hæc non exstant in hoc loco in codice Bellova-
censi Mercatoris, sed in subscriptione Euthitii. Itaque
codicem Vaticanum secuti sumus, qui convenit cum
antiquis versionibus conciliorum Ephesini et Chalec-
donensis. BALUZ.

^b Hic nonnulla exciderunt veteribus librariis, quæ
sic reponenda sunt, Theodolus episcopus Elusæ sub-

scripsi. Theodorus episcopus Ariddelon subscripsi. BA-
LUZ.

^c Superflue hic repetitur subscriptio istius epi-
scopi, cum jam paulo ante commemorata sit: quod
evenisse arbitror illius cura qui animadvertibat illius
nomen deesse in hoc loco. BALUZ.

COLLECTIO SECUNDA,

Cujus hic apud Mercatorem titulus :

De diversis Nestorii libris vel tractatibus Excerpta ab episcopo Cyrillo capitula, ex Græco a nobis Nestorii in Latinum versa.

1. *De codice confecto, quaternione xxvi. Inter cætera : Oportet nosse nos ; modo enim venio in recordationem concilii Nicæni, quod nusquam ausum est dicere quia Verbum Deus natum est ex virgine Maria ; ait enim : Credimus in unum Patrem omnipotentem, et in unum Dominum Jesum Christum. Attendite quia prius cum posuisset Christum, quod duarum naturarum conjunctionem demonstrat, non dixerunt in unum Deum Verbum, sed acceperunt nomen, quod significaret utrumque, ut non subdescendendo, cum audis mortem, ulla novitate turberis, et cum crucifixum et sepultum, tamquam Deitate ista patiente, non vulnereris auditu. Deinde videamus, quid illi subjungant : Credimus et in unum Dominum Jesum Christum unigenitum, qui de Deo Patre natus est, consubstantivum Patri, qui propter nos descendit, et incarnatus est de Spiritu sancto. Non dixerunt, quia natus est de Spiritu sancto. Vides quemadmodum interpretentur subdescendendo, quia dixerunt, hominem factum. Hunc, inquit, dicimus incarnatum, non mutabilitatem in carne suscipiente divina natura, sed inhabitationem, quam gessit in homine demonstrantes.*

2. *Et post aliquanta in eodem. Hoc retinete, inquit, quoniam præmittentes dicere : Credimus in Deum Verbum Filium ejus unigenitum, dixerunt : Credimus in unum Dominum Jesum Christum consubstantivum Patri, Deum verum de Deo vero, per quem omnia facta sunt, qui propter nos homines et nostram salutem descendit, atque incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, et homo factus est. Nusquam dixerunt, natus est. Cur, putamus ? Ut non duas nativitates introducerent Deitatis.*

3. *Item in eodem post aliquanta. Volens liquido demonstrare, quod cum Filii nomen ponitur, non omnimodo verbum illud significet, quod Deus est, sed tamquam commune nomen introducat. Sic enim Scriptura dicit : Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege (Gal. iv, 4). Hic quidem duas demonstrat naturas ; quod autem tantum circa hominem contigit, narrat : exige certe a contentioso quis sub lege sit factus, Verbum Deus ? nequaquam.*

4. *Item ex codice altero, in quaternione primo, cujus initium tale est : Adhuc vobis multa habeo dicere. Et post aliquanta. Illic Unigeniti glorificatio aliquando quidem Patri deputatur, sicut est illud : Pater est meus, qui me glorificat (Joan. viii, 54) ; aliquando vero Spiritui deputatur ; ait enim : Spiritus veritatis qui me glorificabit (Joan. xvi, 13) ; nonnumquam vero*

A Christi potentie assignatur, sicut scriptum est : Exeuntes prædicabant Verbum ubique Domino cooperante, et Verbum confirmante, consequentibus eos signis

5. *Item in quaternione octavo de dictis Epistolæ Apostoli ad Hebræos. Apostoli enim nomen in Christo audientes, Deum Verbum male intelligunt, apostolum esse. Item legentes pontificis vocabulum, Deum esse imaginantur pontificem, mira dementia ; quis enim apostoli officium audiens, non statim videat hominem demonstrari ? Quis summi sacerdotis nomen audiens, Divinitatis naturam ad sacerdotis ministerium vocet ? Si enim Deus pontifex est, quis erit qui officio ejus debeat coli ? Si Deus oblaturus est sacrificia tamquam pontifex, nullus erit cui offerantur Deus ; quid enim dignum jam Divinitate est, si tamquam inferior offerat sacrificia superiori ?*

Et subjungit : Unde igitur eis Deus appellandus pontifex visus est, qui [Baluz. quia] sacrificio, secundum sacerdotii ritum, ad propectum suum omnino non indiget ; perpetuæ quippe possessor est Divinitatis : Ex hominibus nempe electus atque susceptus pontifex pro hominibus constituitur apud Deum, etc. (Heb. v, 1).

6. *Et subjungit : Non angelos, inquit, apprehendit, sed semen Abraham (Heb. ii, 16). Numquid semen Abraham est Deitas ? Audite consequentem etiam vocem : Unde debuit per omnia fratribus similis fieri (Ibid., 17). Numquid Deitati ? Quos enim Deus Verbum habere potuit fratres similes sui ? Respice etiam quod his dictis adjungitur : Ut misericors fieret et fidelis pontifex ad Deum, in eo enim in quo passus est et ipse tentatus, potest et his qui tentantur auxilium ferre (Ibid., 18). Qui igitur passus est, ille est pontifex misericors ; passibile autem templum est, non hic qui ejus vivificator est, Deus. Semen Abraham is est, qui heri est, et hodie (Heb. xiii, 8), secundum Pauli apostoli vocem ; non ille qui dixit : Antequam Abraham esset, ego sum (Joan. viii, 58). Similis hic fratribus per omnia, qui humanæ animæ corporisque suscepit fraternitatem (Hebr. ii, 17), non ille qui dixit : Qui me videt, videt et Patrem meum (Joan. xiv, 9).*

7. *Item in quaternione decimo nono, cum velut adversus Arium diceret. Et isti quidem, tametsi majore paterna Deitate Verbum Deum minorem delirent, non tamen novellum fatentur. Hi autem eum etiam beate Mariæ secundum et posteriorem esse pronuntiant, et temporalem matrem opifice majorem Divinitate consignant ; quinimmo nec matrem Christi esse concedunt ;*

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Codex B. legit, opifici temporum divinitati consignant. Edit.

si enim non hominis natura, sed Deus Verbum erat A quem illa pariebat; quæ peperit, nequaquam ejus mater qui natus est invenitur. Quomodo enim fiet ejus aliqua mater qui a natura genitricis est alienus? Quod si vera mater ab his appellatur, homo ergo qui editus non Divinitatis a natura, est siquidem proprium omnis est matris consubstantivum sibi minime parere. Ergo non erit mater, quæ consubstantivum sibi minime peperit; quæ mater quia ab his dicitur, eum qui secundum substantiam fuit [B. sui esset] similis, genuit. Quis autem secundum substantiam ejus erit similis? Is sine dubio qui Spiritus sancti opificio existit. Quod enim in ea natum est, inquit Scriptura, de Spiritu sancto est, cum quo indesinenter erat Verbum Deus [Baluz. om. Verbum Deus]. Verbum Deus non est natus ex Maria, sed in illo qui ex ea natus inanis. Non ex B Virgine initium habens, sed illi qui crescendo per menses paulatim compositus in utero Virginis est inseparabiliter omni tempore sociatus. Aliud est autem dicere: ^b Ille qui natus est commanet; et aliud, illum qui nato commanet, hunc esse qui, ut nasceretur, mensium ei opus fuisset curriculo.

8. Item ex alio tractatu, quaternione decimo quinto [B. vigesimo]. Hunc, inquit, Jesum suscitavit Deus, non est mortuus Deus, sed suscitavit. Apollinaris, audi Petri apostoli dicta, audi et tu in [B. cum] Apollinari impietas Ariana. Hunc Jesum suscitavit Deus (Act. x, 40), qui visibilis oculis apparuit; hunc qui ligno crucifixus [B. confixus] est; hunc qui Thomæ palpatum est manibus, qui ad eum clamavit: *Palpate et videte* [B. Palpa et vide], quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere (Luc. xxiv, 39); et his dictis discipulus credens, palpatoque eo, de carnis quæ crucifixæ est resurrectione certior factus, mirandorum glorificabat opificem Deum, dicens: *Dominus meus et Deus meus* (Joan. xx, 28); non utique illud quod palpaverat appellans Deum.

9. Item in quaternione vigesimo nono. ^c Paulus narrat et incarnatam essentiam, et incarnatæ Deitatis post unionem incommutabilitatem manentem, propter quod et scribens clamat: *Hoc sentite in vobis quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset constitutus, formam servi accepit* (Philipp. ii, 5). Sed accipiens Apostolus nomen hoc quod est, *Christus*, tamquam duarum naturarum significativum vocabu-

lum, absque periculo eum et servi formam accepisse, et Deum nuncupat irreprehensibiliter, his divisis quæ ad naturam duplicem significandam dicuntur.

10. Et post plura, in eodem libro. Nostra enim natura pro nobis interpellat in Christi usu tamquam vestis constituta, inculpabilis originis suæ defensionibus nitens, et quia ^d illud peccatum, qui prior figuratus est, totius generis existit causa, huic suscipiendi hominis, o homo, occasio fuit, ut per carnem destrueretur corruptio quæ per carnem contigerat. Hujus carnis est, non Divinitatis, diei tertie sepultura. Hujus pedes detenti sunt clavis; hanc sanctus Spiritus in utero figuravit, de hac Dominus ad Judæos: *Solvite*, dicebat, *templum hoc, et in triduo suscitabo illud* (Joan. ii, 19). Numquid ego duplicem quemdam Christum solus appello, et non semetipsum, et templum solubile, et Deum se nuncupat suscitantem? Quod si Deus erat qui solvebatur, o Ariane, quod sane in ejus caput ^e blasphemiarum convertatur, oportuerat dicere: *Solvite Deum istum, et in triduo suscitabitur*; si mortuus est Deus, si sepulture mandatus est, inane illud in Evangelio dictum: *Quid me queritis occidere, hominem qui verum locutus sum vobis* (Joan. viii, 40)? Nunc autem ait: *Quid me queritis occidere, hominem, cujus capiti spinea corona superposita est; hominem qui dicit: Deus, Deus meus, quare dereliquisti me* (Matth. xxvii, 46)? et qui triduanam sustinuit mortem. Adora autem hunc cum Deitate, tamquam divine cooperarium auctoritatis.

11. Item post aliquanta in eodem. Colo, inquit, C eum, tamquam omnipotentis imaginem: *Exultavit enim Deus, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu Christi omne genu flectatur, cælestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus in gloria est Dei Patris* (Philipp. ii, 9); propter utentem, id quo ille utitur adoro; propter latentem colo quod foris patet, et in eo qui inseparabilis est non separo dignitatem, sed separo naturas, et conjungo reverentiam. Non per se ipsum Deus est quod depositurum [Bal. depositum] est in sepulcro; sic enim essemus hominis, et hominis mortui, manifesti cultores. Sed quoniam in assumpto Deus ex assumpte qui assumptus est tamquam ex assumpte [B. tamquam assumptis] conjunctus appellatur Deus, propterea et crucifixæ carnis demo-

CASTIGATIONES ET NOTÆ

^a Habebant divinitatis nata veteres libri: quibus assentit Baluzius, nisi quod emendandum divinitas putat. Edit.

^b B. Illi qui natus est commanere; et aliud, illum qui nato commanet, hunc esse qui, ut nasceretur, mensium ei opus fuisse curriculo. Edit.

^c Baluz. In principio, inquit, erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Querebatur enim quæ prima esset substantia existentis quæ hominem gessit. Paulus autem ex lege quod contigit narrat, etc. Edit.

^d B. Sicut ille ad peccatum. Edit.

^e Baluzius corrigit blasphemium, quod tamen indigere putat annotatione sequenti: *Blasphemium, id est blasphemia*. Epistola episcoporum synodi Sardicensis ad Julium papam in vetustissimo codice Saxonico bibliothecæ Colbertinæ: *Aut certe serpens diabolus*

blasphemiorum venenum effunderet. Hilarius Pictaviensis in libro contra Constantium Aug. jam vita functum *in Orientalium in Seleucia synodum reperi, ubi tantum blasphemiorum est quantum Constantio placebat*. Epistola Cælestini pape ad Nestorium in antiqua versione concilii Ephesini p. 425: *Unde tibi in has questionibus verba divigere quas sit blasphemium cogitasse? Concilium Chalcedonense in decima actione: pro mole blasphemiorum*. Sic enim legi in codice Parisiensi nuper monachus pro eo quod editiones habent blasphemiarum. Concilium Lateranense Martini pape actione 4: *non utique pertimescentes blasphemiam quo dicitur*. Ita vetus codex Ecclesiæ Bellovacensis, cum editiones habeant. *blasphemiam dum dicitur*. Vide virum eruditissimum Carolum Dufresnium Cangium in annotationibus ad Annam Comnenam v. 33, et in Glossario. Edit.

nes vocabulum perhorrescunt, crucifixæ carni conjunctum, non autem compassum scientes Deum; ideo et iudex venturus est iste qui visibilis paruit; quoniam omnipotenti conjungitur Deitati.

12. *Item post multa ibidem.* Non Deitatis [Baluz. Deitas], inquit, Jacobum habuit fratrem, nec Dei Verbi mortem nos annuntiamus, cum Dominico corpore et sanguine pascimur: * divina natura sacrificium suscipit, non ipsa in sacrificio immolatur.

13. *Item tractatu alio adversus Arianos quaternione decimo.* Quis nunc benignitatis tam immensum aspiat pelagus, naturam cum suo opifice dominantem, et conjunctam homini Deitatem, nihil sine hoc [Baluz. hæc] jubentem, nullum absque isto judicantem, cum eo vivorum curam in summa providentia gerentem, et cum ipso mortuos suscitantem? ^B

14. *Item ejusdem in tractatu alio codicis, quaternione quinto, de Scripturæ sanctæ loco, ubi ait: Si recordatus fueris quod habet frater tuus aliquid adversum te (Matth. v, 23). Qui manducat, inquit, carnem. Mementote de carne esse, quod dictum est: Sicut misit me vivus Pater (Joan. vi, 53), qui visibilis sum. Sed forte prave interpretor dictum: ergo de consequentibus audiamus. Sicut me misit vivus Pater, et ego vivo per Patrem (Ibid., v, 58); ille hic Deitatem intelligit, ego hominem dico. Videamus quis est sanus [Baluz. scævus] interpres: Sicut misit me vivus Pater; hic dicit hæreticus Divinitatem missam, se profiteri Deum Verbum dicere: Sicut misit me vivus Pater. Ergo et hoc secundum ipsos ita erit intelligendum: Et ego Deus [Baluz. Dei] Verbum vivo per Patrem. Post hoc enim videtur dictum: Et qui manducat me, et ille vivit. Quem ergo manducamus? Divinitatem, an carnem?*

15. *Item in quaternione sexto ejusdem in Judæam, adversus hæreticos.* Libenter hic de illis hæreticis interrogans requirebam, qui Deitatis et humanitatis naturam in unam ^a sententiam miscendo contemperant, quis ille hoc loco est, qui proditit et traditur Judæis? Si enim temperatio, vel admixtio utriusque facta est, utrum a Judæis vel tentum? An Deus Verbum? an humanitatis natura? Quis videtur occisus? cogor enim inferioribus uti sermonibus, ut fiat omnibus quod dicitur manifestum. In quem, dicas velim, ea quæ gesta sunt, cadunt? Numquid in Dei naturam, quam utroque confundens, contemperare præsumis? Ergo Verbum Deus [Baluz. Dei] capessibilis, cui nihil commune in occisione cum carne. An a Judæis in occisionem ductus est? Ut quid etiam, temperatis jam utrisque naturis, secundum te, Scripturam nuper audivimus de virtute sacramenti narrantem, quam Dominus tradidit discipulis suis, dicens: Quia in qua nocte tradebatur, accipiens panem, gratias agens, fregit discipulis suis dicens: Accipite et mandu-

^A cate ex eo omnes, hoc est enim corpus meum (I Cor. xi, 23). Quare non dixit: Hoc [Baluz. hæc] est Deitas mea, quæ pro nobis [Baluz. vobis] confringetur? Et iterum sumptum calicem porrigens, non dixit: Hæc Deitas mea, quæ pro vobis effundetur in remissionem peccatorum; sed hoc magis: Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum (Matth. xxvi, 28). Separa naturam, sed unionem conjunge; Filium Dei Christum confitere, sed Filium duplicem, hominem et Deum, ut passio quidem humanæ deputetur naturæ; passionis vero absolutio, quæ in homine qui passus est facta est, solius sit Deitatis.

16. *Item alibi in quaternione nono adversus Judæos.* Separantes, inquit, propriam naturarum dignitatem ^B conjunctionis unius.

17. *Item ex alio tractatu in quaternione vigesimo quinto.* Propterea volo vos cautos favere, vel plaudere. Divisio non est conjunctio Deitatis, neque potentia, cum Filius Christus est, in his divisio non est; in Deitate vero et humanitate divisio est secundum quod est Christus; indivisus est Filius; secundum quod est Filius, indivisus est; non enim habemus duos Christos et duos Filios, neque est apud nos primus Christus et secundus; neque alter et alter, neque iterum alter Filius, et iterum alter Filius: sed idem ipse, ipse Filius est duplex, non dignitate, sed natura.

18. *Item quaternione xxvi, quasi adversus Apollinarem.* Reverentia, inquit, duarum naturarum, ^d unam appellamus dignitatem ejus, qui utraque conjunxit. ^C

19. *Item alibi ex alio tractatu, in quaternione xxxii, idem de Christo inquit.* De Christo [Baluz. om. De Christo] tametsi dicamus templum, sed minime ^a Deitate separabile, et conjunctum Deo, totam possidens operationem divinam, et nunc coadjutorem Dei, et quod cum eo omnium dominetur.

20. *Item idem in tractatu alio, in id quod scriptum est: SI HABERE ALIQUID RECORDATUS FUERIS ADVERSUS FRATREM TUUM, VELUTI CONTRA HÆRETICOS.* Audite, inquit, dictis intenti: Qui manducat, ait, carnem meam. Memento, quoniam de carne est quod dicitur. Numquid ^a me carnis nomen appositum est, ut me male interpretari querantur? Qui manducat, inquit, carnem meam, et bibit sanguinem meum. Numquid qui et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo? ^D

21. *Item ex alio tractatu, quaternione xxxi.* Hoc autem dico, ut noveritis, quam superexcellens et summa quædam Deitatis conjunctio existerat etiam in infante ipso, cum Dominica caro conspicitur. Erat enim ipse et infans, et infans ipsius Dominus. Laudastis vocem, sed indiscussæ nolo faveatis, dixi enim: Ipse erat infans, et infantis habitator.

Item ex altero codice, quaternione ii, veluti contra

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* B. Dei namque natura.

^b B. hic addit: Spes omnes has quæ omnibus a fortissimo et benigno Domino gubernantur hæretici debilitant atque convellunt. — Hanc pericopen revocat Baluzius. Edit.

^c Garnerius putat legendum substantiam: cui conjectura non nisi dubie assentit Baluzius. Edit.

^d Baluz. Una propter dignitatem ejus, qui etc. Edit.

Arianos et Macedonianos. Ampliorem, inquit, in Christum injuriam excogitantes, Spiritum sanctum a divina dissecant natura, qui ejus humanitatem figuravit in utero Virginis: Quod enim, inquit Scriptura, inde natum est, de Spiritu sancto est (Matth. 1, 20); qui secundum justitiam quod figuratum est reformavit: Manifestum enim, inquit, in carne, justificatum est in Spiritu (1 Tim. iii, 16); qui eum terribilem et formidabilem demonibus faciebat: Ego enim, inquit, in

A Spiritu Dei ejicio demonia (Luc. xi, 20); qui ejus carnem templum est fabricatus: Vidi enim Spiritum, inquit, descendentem tanquam columbam et manentem super eum (Joan. 1, 32); qui ei in cœlum ascensionem donavit: Præcipiens enim, inquit Scriptura, apostolis quos elegit per Spiritum sanctum, elevatus in cœlum est (Act. 1, 2). Hic, inquam, Spiritus, qui tam magnam gloriam donavit, esse ab his asseritur servus.

COLLECTIO TERTIA,

EXCERPTORUM EX VARIIS NESTORII TRACTATIBUS,
S. Cyrillo in libris quinque Contradictionum.

De his quinque sancti Cyrilli Contradictionum libris ita scribit Photius (Cod. 169): *Lecti sunt sancti Cyrilli adversus Nestorii blasphemias libri quinque, quorum primus quidem calumniarum Nestorii capita decem refellit; alter deinde tredecim; tertius vero sex; quartus denique ac quintus singuli septem, etc.*

Ex libro I.

1. Sæpe, inquit, illos rogavi: Num Deitatem dicitis ex sancta Virgine natam? Ad hæc verba illico resiliunt, etc. *Serm. 5.*

2. Vide quid consequatur, hæretice. Non invideo banc vocem Christi genitrici Virgini, etc. *Serm. 5.*

3. Ita et alibi dicit: Locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit et sæcula: qui cum sit splendor gloriæ, etc. *Serm. 7.*

4. Si Deus est Christus, inquit, et Christus ex beata Maria est ortus, cur Virgo non sit Dei genitrix? etc. *Serm. 5.*

5. De beato Joanne Baptista prædicatur a sanctis angelis, implendum esse infantem Spiritu sancto, adhuc ex utero matris suæ, etc. *Serm. 5.*

6. Gaudeo enim, inquit, vestrum aspiciens zelum, etc. *Serm. 3.*

7. Nos autem oportet quod nunc mihi venit in mentem advertere, etiam Nicænam synodum nusquam dicere ausam Deum ex Maria genitum, etc. *Serm. 3.*

8. Secuti sunt evangelistam; nam evangelista ubi ad narrandam humanationem pervenit, dicere generationem in Deo Verbo vitavit, ac posuit incarnationem, etc. *Serm. 5.*

9. Tamen Divinitate certe quæ major est ipsum Dei Verbum recentius esse nugantur, etc. *Serm. 3.*

10. Dixi jam sæpius: Si quis inter vos simplicior, etc. *Serm. 5.*

Ex libro II

1. Si fide simplici Deiparam proferres, nulla esset apud me dictionis invidia, verbi sensum exquirentem, etc. *Serm. 5.*

2. Ubi igitur sacræ litteræ vel nativitatem Christi de beata Virgine exponunt, nusquam ponunt Deum, sed vel Christum, vel Dominum, etc. *Serm. 2.*

3. Misit enim, inquit, Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, etc. *Serm. 5.*

4. Sed sicut dicimus Deum illum omnium conditorem, et Deum ipsum Mosem, etc. *Serm. 2.*

5. Dic de assumente quod Deus sit, etc. *Serm. 2.*

6. Ideo volo vos caute firmiterque tenere, etc. *Serm. 2.*

7. Illa certe Unigeniti glorificatio nonnumquam Patri ascribitur, etc. *Serm. 10.*

8. Erat quidem ille Deus Verbum, etiam antequam homo fieret, Filius et Deus, et consentiens Patri, etc. *Serm. 2.*

9. Ut ergo demonstretur ipsis quoque magis quis hic est ab illis adoratus, etc. *Serm. 11.*

10. Neque vero simplex homo est Christus, o calumniator, sed homo simul et Deus, etc. *Serm. 7.*

11. Veneror ipsum ut omnipotentis divinitatis imaginem, etc. *Serm. 7.*

12. Non est per se Deus quod est in utero formatum, etc. *Serm. 7.*

13. Sed hic secundum carnem cognatus Israel, etc., hic secundum naturam spectabilem homo, hic juxta Pauli vocem natus ex semine David, etc. *Serm. 2.*

Ex libro III.

1. Cum enim audiunt nomen apostoli, ipsum Deum verbum intelligunt apostolum, etc. *Serm. 6.*

2. Non angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit, etc. *Serm. 6.*

3. Semen Abraham is est qui heri et hodie, ut Paulus ait, non qui dixit: Prius quam Abraham fieret, ego sum, etc. *Serm. 6.*

4. Hic ille fidelis Deo factus pontifex, factus est enim, non ab æterno erat, etc. *Serm. 6.*

5. Cum igitur solus hic nobis sit pontifex misericors, et cognatus, et firmus, cavete ne ab ejus fide dimoveamini, etc. *Serm. 6.*

6. Meministis autem prorsus eorum quæ sæpe dixi vobis, cum duas in Christo naturas distinguerem, etc. *Serm. 2.*

Ex libro IV.

1. Deus Verbum factum est caro, et habitavit in nobis. Secum considerare fecit Pater assumptam humanitatem, etc. *Serm. 3.*

2. Atque cooperationis hujus evidens est argumentum, etc. *Serm.* 10.

3. Majorem, inquit, in ipsum struentes injuriam, et spiritum a divina natura separantes, qui humanitatem ejus formavit, etc. *Serm.* 3.

4. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo, etc. *Serm.* 9.

5. Dicam etiam illius scandali verba, etc. *Serm.* 9.

6. Audi etiam hoc nomen, Domine, aliquando de humanitate Christi, aliquando de Divinitate ejus, aliquando de utroque positum, etc. *Serm.* 2.

7. Cur autem etiam, ut paulo ante audiebamus, si utraque, ut tu opinaris, commixta sunt, Dominus noster, cum mysterii vim discipulis traderet, sic dicit, etc. *Serm.* 8.

Ex libro v.

1. Quod in nativitate ex Christi genitrice Virgine divina Scriptura ponat Filii nomen, declaravimus. Audi jam et in morte, sicubi tandem Dei nomen est positum, ut passibilem Deum inducamus: Cum inimici essemus, inquit, reconciliati sumus Deo per mortem Dei Verbi. *Serm.* 2.

2. Audi etiam aliud ipsorum testimonium. Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent, etc. *Serm.* 5.

3. Quod cum sim Dei forma, servi formam indui; quod cum sim Deus Verbum, in carne conspicio; quod cum universitatis sim Dominus, personam pauperis propter vos indui; quod cum esuriam visibiliter, esurientibus cibum subministro. *Serm.* 5.

4. Libenter hoc loco hæreticos interrogem, qui Divinitatis humanitatisque naturam in unam commiscent essentiam, quisnam sit qui nunc a proditore Judæis traditur, etc. *Serm.* 8.

5. Hic ille, cui spinea corona circumposita fuit, etc. *Serm.* 7.

6. Ideo de nostris illis primitiis cum ageret beatus Petrus, et exaltationem visibilis nature vi Divinitatis factam enarraret, etc. *Serm.* 7.

7. Quoniam vero si dixissent: Credimus in unum Deum Verbum; futurum erat ut mors divine nature tribueretur, etc. *Serm.* 5.

COLLECTIO QUARTA

CTORUM NESTORII DIVERSIS EX TRACTATIBUS SIVE LIBRIS,

Quæ in S. Cyrilli Operibus sparsa sunt.

Ex libro de Recta Fide ad Theodosium imperatorem.

Hic siquidem (qui ex Deo natus) verus et naturalis est filius; ille vero (qui ex Virgine) æquivoce Dei Filius dicitur. Et paulo post iterum: Utique Dei Verbum non est homo, sed hominem assumpsit, quandoquidem unigenitus jam inde ab initio per se, Dei omnium opificis Filius est; homo autem, quem suscepit, cum natura Deus non sit, propter eum a quo assumptus est, qui verus Dei Filius est, eodem cum ipso nomine appellatur; istud vero: Nemo novit Filium nisi Pater, verum et naturalem Dei Patris Filium ostendit; illud vero Gabrielis: Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum: et ecce concipies in utero, et paries Filium, et vocabis nomen ejus Jesum, in hominem quadrat. *Serm.* 3.

Ex epistola ad suos Constantinopoli constitutos.

Populi erga me studium non vulgi acclamationibus, etc. *Serm.* 2.

Ex responsione ad objectiones Orientalium.

Anathem. 1. Interrogavi sæpe eos: Divinitatem natam dicitis e beatâ Virgine? etc. *Serm.* 7.

Anathem. 3. Hoc sentite in vobis quod in Christo Jesu, qui in forma Dei existens, seipsum exinanivit, etc. *Serm.* 7.

In altera exegesi (Ibid.). Ut in nomine Jesu omne genus flectatur, etc. *Serm.* 7.

In altera (Ibid.). Dic de eo qui suscepit, quod sit Deus, etc. *Serm.* 2.

Anathem. 4. Ut autem ipsum manifestus dicam, et ita ut omnes facilius capiant, etc. *Serm.* 5.

PATROL. XLVIII.

Anathem. 7. Communes enim Trinitatis sunt operationes, etc. *Serm.* 10.

Anathem. 8. Constemur in homine Deum; colimus divina conjunctione coadorandum hominem. *Serm.* 2.

Anathem. 10. Missus est ad prædicandum captivis remissionem, etc. *Serm.* 6.

Anathem. 11. Audite attendentes verba, etc. *Serm.* 9.

Ex responsione ad reprehensiones Theodoretii.

Anathem. 6. Atque adeo passus pontifex misericors, non vivificator ejus passus est Deus. Et Deum Christi Verbum Dei nominaverit, hisque adjecerit: Erat autem et ipse infans, et infantis Dominus.

Anathem. 9. Is qui tantam Christo gloriam contulit, qui eum daemonibus fecit terribilem, donavitque ei ad cælos ascensionem.

Anathem. 10. Iste fidelis Deo factus pontifex, etc.

Ex epistola ad Acacium Melitenensem.

Deum ex Christipara Virgine processisse, ex divina Scriptura edoctus sum: at vero Deum ex ipsa genitum esse, id nusquam edoctus sum. Nusquam igitur divina Scriptura Deum ex Christipara Virgine genitum esse dicit, sed Jesum Christum, Filium, Dominum.

Propterea etiam Deus Verbum nominatur Christus, quia perpetuam cum Christo conjunctionem habet. Inconfusam itaque naturarum copulam retineamus, etc. (Ibid.)

Inseparabilis est Deus a visibili. Unde honorem ejus, qui non separatur, non separo: separo naturas, sed conjungo adorationem (*Serm.* 7, *ibid.*).

LIBER SECUNDUS,

In quo continentur : NESTORII BLASPHEMIARUM CAPITULA XII, cum Contradictionibus Marii Mercatoris; — RESPONSIO S. CYRILLI AD OBJECTIONES ORIENTALIUM; — RESPONSIO EJUSDEM AD REPREHENSIONES THEODORETI; — SCHOLIA S. CYRILLI DE INCARNATIONE VERBI : interprete Mario Mercatore.

ADMONITIO

IN NESTORII BLASPHEMIARUM CAPITULA XII.

Hoc opusculum plane eximium est, eoque pluris faciendum, quod singulare existat, quodque nemo veterum, immo nec recentiorum, præter Mercatorem, feratur Nestorii anathematismos refellisse.

Nullus de auctore dubitandi locus relinquitur ei qui legere voluerit ultimi anathematismi contradictionem (*Append. ad contrad. n. 13*), cujus contradictor mentionem facit codicis in quo quartum locum teneret tractatus ille Nestorii, cujus initium est : *Dulcem nobis*, etc. Tenet vero in ea quam habemus a Mercatore collectione rerum pertinentium ad negotium Nestorii.

Licet autem, non conficere tantum, sed etiam certo definire quo tempore Mercator scripserit, partim ex titulo, in quo Nestorius dicitur conatus duodecim capitalis suarum blasphemiarum contradicere litteris SS. Cœlestini et Cyrilli, catholicosque anathematismos refellere; partim ex serie totius operis, in quo nullus sit sermo, neque de condemnatione Nestorii, neque de approbatione capitulorum Cyrilli a concilio Ephesino, sed tantum de eorundem capitulorum approbatione ab Ecclesia Romana; hinc enim fit consequens ut conscriptum sit eo spatio temporis quod intercessit inter vii idus Decembris ann. 450, quo tempore acceptæ sunt a Nestorio sancti Cœlestini litteræ, et x kalendas Julias ann. 451, quo inchoata est Ephesina synodus.

Contrahi potest, nonnulla rursus ex parte, hoc temporis intervallum; cum enim in appendice refellantur duo posteriores Nestorii sermones, quorum unus die 13 Decembris, alter die 14 habitus est, nec continuo responderit Mercator, opus istud in sequentem annum referri debet.

Argumentum operis eloquitur titulus : est enim contradictio Nestorianorum duodecim capitum, quamquam subjuncta est duorum, ut dixi, posteriorum Nestorii sermonum reprehensio. Tota enim hæc lucubratio duabus constat partibus, altera dogmatica, quæ prior est; altera censoria, quæ posterior.

Inde vero imitescunt multa, quæ in hunc usque diem latebant, ac primum quidem, Mercatorem esse interpretem anathematismorum Nestorii, qui desunt in editione Peltana concilii Ephesini; habentur vero in consequentibus aliis, eodem interprete, sed neque cum anathematismis catholicis Cyrilli, neque cum contradictione catholici; immo cum pluribus mendis, a quibus repurgati nunc prodeunt, ex codicibus manuscriptoris Vaticano et Bellovacensi.

Secundum, Mercatorem his anathematismos Cyrilli interpretatum fuisse; semel cum tertia epistola, iterum in hoc opere, eodem utrobique sensu, non tamen utrobique eadem forma verborum; diligentiore siquidem in epistola, ubi per se spectabantur; hic paulo neglectiore, quo ex accidenti referuntur.

Tertium, Dionysium Exiguum videri mutuatum ex Mercatore anathematismorum versionem; eadem enim est apud utrumque, pauculis vocibus exceptis, cum tamen Mercator Dionysium uno toto seculo præcesserit.

Quartum, anathematismos Cyrilli ab Ecclesia Romana approbatos fuisse vero judicio, id est, ut opinor, in concilio Romano, ex quo Cœlestinus scripsit Nestorio litteras. Quo Mercatoris testimonio firmatur sententia nostra de synodis Alexandrinis, de quibus agitur in dissertatione 2.

Quintum, eodem tempore Nestorium, præ summa vecordia et *Θεοτόξον* prædicasse, et simul prædicanti anathema dixisse. Nam eodem fere tempore ultimum sermonem habuit, et anathematismos scripsit; in sermone autem aperto *Θεοτόξον* confitetur, et in anathematismis confitentem damnat : ut hinc evidenter constet, nunquam *Θεοτόξον* sinceram confessionem, aut a Nestorio, aut ab ipsis forte Orientalibus Nestorii studiosis factam esse.

Sextum, Bonosum, qui a Damaso papa damnatus est, Sardicensis Ecclesie sedem obtinuisse; quod in hunc usque diem ab eruditis frustra quesitum erat. Id vero multum confert ad illustrandam historiam, satis aliunde obscuram, de causa Bonosi Macedonibus episcopis commissa.

Septimum, Eblionem fuisse Stoicum philosophum : Macedoniumque eadem cum Arianis sensisse de carne Christi, cui Verbum esset pro anima. Non Arium ipsum, sed Arianos hanc hæresim fecisse. Eos qui Christum negarent esse Deum, ab Ecclesia Romana vocatos Homuncionitas.

Octavum, Apollinarem primum docuisse nullam in Christo animam, præter Verbum, fuisse : venisse autem in hunc errorem eo propensius, quod legebat in Scripturis angelos in corporibus assumptis, atque etiam, ut ipse quidem patabat, animatis, paria cum cæteris hominibus vite munera exercuisse.

Observandum porro Mercatorem codicem sibi confecisse, quo Nestorii sermones quinque admodum celebres continentur. Primus nempe, cujus initium est : *Doctrina pietatis*. Secundus : *Amatores Christi populos*. Tertius : *Contumelias quidem in me hæreticorum*. Quartus : *Dulcem nobis præcedens doctor*. Quintus denique : *Aliis in terris sita est*. Aliis tamen in locis, immo et in hoc opere mentionem fecisse aliorum quos variis ex locis collectos edidimus. Cur autem quinque præfatos præ aliis selegerit, causa est, opinor, non obscura; ipsos enim habuit Nestorius, et ut hæresim aperte spargeret, et ut se contra impugnantium objectiones defenderet.

NESTORII BLASPHEMIARUM CAPITULA XII.

Quibus litteris ad se missis a sanctis Coelestino Romane urbis episcopo, et Cyrillo Alexandrino contradiciti, et disputationibus brevissimis respondendo, duodecim capitula fidei, quae ad se missa fuerant, refellere nititur.

Nunc episcopi Cyrilli priora posuimus, quae Romana Ecclesia approbavit vero iudicio; et posteriora Nestorii, ex Graeco in Latinum utraque versa.

ANATHEMATISMUS PRIMUS S. CYRILLI.

Cyrillus dixit: Si quis non constitatur Deum esse secundum veritatem eum qui est Emmanuel, et, propter hoc ipsum, Dei genitricem sanctam Virginem; peperit enim carnaliter Verbum, quod ex Deo est, carnem factum (secundum quod scriptum est: *Et Verbum caro factum est* (Joan. 1, 14)); anathema sit.

ANATHEMATISMUS NESTORII.

In mss. codicibus.

In libris editis.

Contra haec Nestorius dixit: Si quis eum qui est Emmanuel Deum Verbum esse dixerit, et non potius nobiscum Deum, hoc est, inhabitasse eam quae secundum nos est naturam, per id quod unitus est massae nostrae, quam de Maria virgine suscepit; matrem etiam Dei Verbi, et non potius ejus qui Emmanuel est, sanctam Virginem nuncupaverit, ipsumque Deum Verbum dixerit verum esse in carnem. quam accepit ad ostentationem Deitatis suae, ut habitu inveniretur ut homo (Philipp. 2, 7); anathema sit.

Si quis eum qui est Emmanuel Deum verum esse dixerit, et non potius nobiscum Deum, hoc est, inhabitasse eam quae secundum nos est naturam, per id quod unitus est nostrae, quam de Maria virgine suscepit; matrem etiam Dei Verbi, et non potius ejus qui Emmanuel est, nuncupaverit; ipsumque Dei Verbum in carnem verum esse, quam accepit ad ostentationem Deitatis suae, ut habitu inveniretur, ut homo: anathema sit.

CONTRADICTIO MARII MERCATORIS.

1. *His pravis dictis catholicis contradicit ita:* "Haec dicit iste, tanquam Deus Verbum non habitaverit in nobis, quod a pio sensu satis alienum est. Singularem autem stultitia et impietate plenum est dicere Verbum Patris Emmanuel non esse; sed eum qui natus est ex Maria, qui [Baluz. quia] inhabitavit massae nostrae naturam, quam suscepit ex Virgine: cum omne hu-

CASTIGATIONES ET NOTAE.

^a Videtur Mercator Nestorii sententiam perinde interpretatus, ac si dixisset Emmanuelem non esse Deum Verbum, sed eum qui nobiscum Deus idcirco appellatur, non quia Deus, sed quia nobiscum est, atque inhabitavit humanam naturam, quam ex Virgine suscepit. Hinc ipsum arguit multis flagitiis, et primo quidem impietatis, quod Verbum negaret habitasse in nobis; deinde ethnicismi, quod duos deos admitteret, unum aeternum, alterum temporalem; tum male fidei, quod eodem tempore affirmaret et negaret beatam Virginem esse Deiparam; postea consensionis cum Samosateno de Verbo non substantiali; tandem ignorantiae, quod, ex verbis Cyrilli, carnem factum concluderet Verbum dici in carnem verum; denique societatis cum Manicheo volente Verbum non reipsa,

A manum genus in confessione habere Emmanuel, sicut non ipsi sinimus; sed magistra et interprete Scriptura [Baluz. om. Scriptura] didicimus, significare, nobiscum Deum [Baluz. Deum].

2. Rursum, quod hoc intelligi debeat, id est, nobiscum Deus, quae mens hominis ambigat? Deum namque nobiscum esse cum optamus et invocamus, quid aliud quam ejus potentiae majestatem adesse cupimus [Baluz. om. adesse cupimus]? Quae quamvis ubique tota sit, et nusquam divisa, tamen auxilio ejus juvari nos petimus et volumus ut nobiscum sit, adjuvans scilicet nos.

3. Igitur si secundum hunc egregium, immo primum magistrum, istud Dei Verbo non competit, id est, ut sit quod invocatur nobiscum, cum sua viderit ipse blasphemiam. Sed si, ut vult, iterum iste est nobiscum cui Emmanuel vocabulum competit, id est, qui massae nostrae primitias habuit, duo erant sine dubio dii [Baluz. om. dii], secundum prudentissimam, immo vecordissimam et implissimam definitionem ejus: unus, qui non sit Emmanuel, id est, nobiscum Deus; et alter, qui ^b ab annis quadringentis, et eo quod excurrit, recens quidam et novellus Deus coeperit esse nobiscum.

4. Addit quoque ut matrem Dei Verbi si quis dixerit sacram Virginem, anathema sit. Verum [Baluz. multum], ut volunt fautores ejus, ^c post admonitionem iste correxit sceleratam primam sententiam suam, qua universo mundo scandalum generavit, negans eam esse Θεοτόκον; dicunt enim, eum post admonitionem dixisse vel pronuntiasse Θεοτόκον. Clavit igitur tibi, et tunc quomodo dixerit, et nunc quantum in pejus profecerit.

5. Non ergo, ut vult, Dei Verbi, sed Emmanuelis est mater Virgo; ergo secundum sapientissimam disputationem ejus, hunc ideo vult dictum nobiscum, quia massae nostrae unitus est, quam suscepit. Quid faciet, cum dicitur Deus? ^d neque enim Emmanu tantum dictus est, id est, nobiscum; sed etiam *hel*, id est,

sed in speciem suscepisse carnem.

^b Hinc colligitur tempus quo scriptum est hoc opus, quinto scilicet saeculo, jam tertia fere parte decurso. Colligitur quoque satis manifeste auctoris aetas, etiamsi aliunde evidenter se probat.

^c Saepius canonice ante concilium Ephesinum admonitus est Nestorius ut beatam Virginem confiteretur Θεοτόκον: nempe a Cyrillo prioribus synodicalibus litteris; deinde a Joanne Antiocheno, quamquam fuit amici potius consilium; denique a sancto Coelestino potestatem sedis suae adhibente. Cujus admonitionis fiat mentio divinare non licet.

^d Baluz. *Neque enim Emmanu tantum dictus est, non etiam hel, id est, nobiscum et Deus.*

Deus. Ergo iste Deus [*Baluz. om. Deus*], quem nos A confiteri compellit magister erroneus, ejus auctoritatis erit, ejus potentie, temporarius et recens? Scriptura clamante: *Israel non erit in te Deus recens et novellus (Psalm. LXXX, 8).*

6. Deinde antiquum illum suum, quem nobiscum esse non vult, Deum dicit, Verbum tantummodo Patris? (forsitan non substantiale, sed, ut Samosatenus olim Paulus, prolativum atque imperativum intelligit). Quis ergo ex hoc non intelligat, quis non advertat ejusdem Pauli cum hæresim evidentissime sapere, qui sub occasione unius prædicandi Dei, id est, monarchie, Deum Patrem solum definit Deum verum; Verbum autem ejus verbum quod operationibus ex imperio præsit, sicut hominis prolativum verbum, quod implet opera quæ statuerit?

7. Emmanuelem autem, non natura, sed Dei gratia, dicit Deum, illius Verbi participatione seu societate, et ut expressius dicere solet, conjunctione, vel etiam unitione, et interdum unitate: quam unitatem perraro cum dicit ad decipiendos imperitos auditores, salvo sibi sensu suo, ita intelligit, sicut illud in Evangelio dictum est: *Pater sancte, fac ut et isti unum sint in nobis, sicut et nos unum sumus (Joan. XVII, 21).* Quæ ejus arguta unitas cum sonuerit in auribus populi imperiti, acclamatur, "nosque sycophante et invidi dicimur: Ecce, inquit, unum dixit; quid vultis amplius?"

8. Accedit vanum ejus argumentum, quo putat se excludere catholicam fidem, quæ secundum evangelistam Joannem dicit et sentit: *Verbum caro factum est (Joan. 1, 14);* ^b ita ut hinc putet confici, quia si hoc dicatur, verum esse pronuntietur in carnem Deum Verbum, quod et revera fidei recte valde alienum est. ^c Manens enim Deus Verbum semper in natura et essentia Patris, in una eademque essentia, qua erat et est incommutabiliter, pro nostra salute factus est homo, quod non erat, ut nos singulos, quod non eramus, faceret filios suos. Hoc etiam symboli ratio, Nicænæque fidei, hoc veterum tra-

ctorum omnium definitio tenuit, et ad nos usque transmisit.

9. Addit autem iste, ad ostentationem sui, massam suscepisse Dei Verbum, id est, ut habitu, inquit, inveniretur ut homo, ostentatione Deus: et hæc vana et impia Græcus ejus sermo declarat. *Αὐτόν τε τοῦ Θεοῦ λόγον εἰς σάρκα ἑάν τις εἰποι κερτράθαι, ἢ ἔλαβεν ἐν σχηματισμῷ τῆς θεότητος ἑαυτοῦ, ἵνα σχήματι εὐρεθῇ ὡς ἄνθρωπος ἀνάθεμα ἔστω.* Quod est: Si quis dixerit Dei Verbum verum esse in carnem, quam accepit, ad ostentationem Deitatis suæ, ut habitu invenitur ut homo, anathema sit. *Σχηματισμὸν καὶ σχῆμα* habere differentiam, omnes Græci cognoscunt: *σχηματισμὸν* namque illum Græci intelligunt, ubi non veritas, sed potius [*Baluz. prestio*] quæ ad fallendos sensus aliquos assumitur simulatio est, vel figmentum [*Baluz. pigmentum*]; *σχῆμα* autem ipsam habitus significat veritatem: quæ duo nos ostentationem et habitum dicere possimus; ut ostentatio deceptoria sit, habitus vero naturæ omnis ostensio.

10. Quid sibi ergo novus et vanus iste vult magister, scire vellemus. Quo se *σχηματισμῷ* videri fecerit iste novus Deus ejus? Ipsius enim dicendus est, non Christianorum, quo vero schemate inventus est: tamquam homo? Videtisne hunc, seu voluntate nequissima, seu stulta ignorantia, in Manichæi sententiam etiam esse prolapsus, qui Deum non vult verum hominem, sed phantasticum, id est, putativum Christum Dei Filium credere?

ANATHEMATISMUS SECUNDUS S. CYRILLI.

Cyrillus dixit: Qui non confitetur carni [*Baluz. carne*] substantialiter unitum [*Baluz. unum*] esse Verbum Patris; unum quoque esse Christum cum propria carne, et eundem ipsum sine dubio Deum simul et hominem; anathema sit.

ANATHEMATISMUS SECUNDUS NESTORII.

In mss. codicibus.

In libris editis.

Nestorius dixit: ^d Si Si quis in Verbi Dei

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Hinc tria conjicio: primum, auctorem hujus operis scripsisse tunc, cum adhuc Constantinopoli Nestorius conciones haberet; secundum, Mercatorem ipsum, qui auctor operis, habitum pro publico ipsius accusatore, ideoque male audisse apud vulgus episcopi artibus illis; postremum, Nestorium loco Joannis evangelistæ abusum fuisse, quem, cum de unitate naturæ intelligi debeat, de consensione voluntatum acceperit, Arianorum more.

^b Calumniam passus est ab omnibus fere Cyrillus propter primum anathematismum, quasi inueneret in eo Verbum in carnem commease; calumniam depulit sexcentis locis, nec tamen potuit se purum suspicionis præstare.

^c Locus hic, aut similis alius, Cyrilli arguitur ab Eutherio, qui, cum perinde atque Nestorius de unitate καὶ ὁμοσίαν interpretatus esset conjunctionem Verbi cum humanitate, maligneque catholicis invidiam facere tentasset, quasi Verbum in carnem mutatum asserebant, subjunxit hæc verba: *Quæ sunt vero adversariorum argutiæ? a Quod erat, mansit; quod non erat, factus est.* ^b Igitur aut divisa est natura indivi-

dua, et partium quidem una mansit, altera mutata est; aut totum mutatum est, aut opinione factum est, aut dici illa quidem debent, intelligi non debent. Quis igitur verbi nihil significantis usus?

^d Vidit Petavius corruptam esse lectionem et sensum quem Mercator expressit vi intelligentiæ assecutus, correxit hunc in modum (Tom. IV Dogm. l. vi, c. 17): *Si quis in Verbi Dei conjunctione, quæ ad carnem facta est, de loco in locum mutationem divinæ substantiæ factam esse dixerit, ejusque divinæ naturæ carnem capacem dixerit, ac partialiter illam unitam carni; aut iterum in infinitum incircumscriptæ naturæ coextenderit carnem ad accipiendum Deum, eundemque ipsum naturam, et Deum dicat, et hominem; anathema sit.* Desunt tamen aliquæ etiam voces, quas Petavius non supplevit, cum careret contradictione consequente, ex qua sumi debent: *Sed unum Filium et Christum; atque ita legi debet pars postrema anathematismi: Eundemque ipsum naturam, et Deum dicat, et hominem, et non unum Filium ac Christum; anathema sit.*

quis in Verbi Dei conjunctione quæ ad carnem facta est de loco in locum mutationem divinæ essentialiter esse factam, ejusque divinæ naturæ carnem capacem esse, aut partialiter [*Baluz.* partialiter] unitam carni, aut iterum in infinitum incircumscriptam divinæ naturæ coextenderit carnem, ad capiendum Deum, eundemque ipsum naturam [*Baluz.* eandemque ipsam naturam] et Deum dicat et hominem; anathema sit.

CONTRADICTIONE MARII MERCATORIS.

1. *Contradicitur a catholico*: Quasi hoc consequatur, et cogat intelligi ut si quis dixerit substantialiter esse unitum Filium Dei massæ nostræ, statim eum illa absurditas prenat, quæ corporum more demutationem Dei, et protensionem, et inclusionem cogat fateri; sed non ita est, cum nec [*Baluz.* add. hominis] humana anima hoc in suo corpore patiat: quanto magis istud de divina natura minime sentendum est.

2. Deinde dicit eundem Christum naturaliter Deum et hominem non esse, sed unum Filium Christum. Quæ est ista novitas tam inaudita, quæ tantis labyrinthi quodammodo anfractibus obscuretur? Unum dici Filium debere definit, et invito illo, immo suffocato, hæc apud ejus disputatione, duo procedunt: nam si Christus, quem esse etiam Emmanuel vult, Dei Filius naturaliter non est, sed Verbum Patris secundum naturam est Filius: duo sunt sine dubio Filii [*Baluz.* om. Filii], unus natura [*Baluz.* naturaliter], alter non natura, sed grætia; unus ex æterno, alter ex tempore: *Sed unus, inquit, ideo, quia ab illo qui est natura adscitus est in societatem, seu conjunctionem* [*Baluz.* add. alter ab altero]. Quod totum, quam vanum, quamque impium sit, quicumque catholicis legiti adverteat.

3. Etenim secundum rectam et veram fidem, unus est Filius Dei, Deus Verbum cum homine suo, quem, quando voluit, ex anima rationali et corpore vero ac solido assumpsit; nec divisus, nec duplex est, ut hic somniat: sed unus, et ut ita dicam, totus atque idem, Deus et homo, immo, ut signatius dicam, Deus homo, et homo Deus.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Vitiosa ubique lectio, minus tamen apud Mercatorem: unde quam Petavius non emendavit, Mercatoris auxilio qualicumque, et rerum historia adjuti, possumus, nisi fallor, ad verum et pristinum statum reducere. Sic ergo legendum: *Si quis non secundum conjunctionem unum dixerit Christum, qui est etiam Emmanuel, sed secundum naturam, et utramque etiam substantiam, tam Dei Verbi quam et assumpti ab eo*

conjunctione quæ ad carnem facta est de loco in locum mutationem divinæ sententia dixerit esse factam, ejusque naturæ carnem capacem esse dixerit, ac partialiter unitam carni, aut iterum in infinitum incircumscriptæ naturæ, cum extenderent carnem, accipiendum Deum, eundemque ipsum naturam et Deum dicat et hominem; anathema sit.

B

Cyillus dixit: Si quis in uno Christo dividit substantias post unionem, sola eas societate connectens, secundum dignitatem, auctoritatem, aut potentiam, et non magis conventu ad unitatem naturalem; anathema sit.

ANATHEMATISMUS TERTIUS S. CYRILLI.

In mss. codicibus.

In libris editis.

Nestorius dixit: Si quis non secundum conjunctionem unum dixerit Christum, qui est etiam Emmanuel, sed secundum naturam: ex utraque etiam substantia, tam Dei Verbi quam etiam ab eo hominis suscepti in una Filii connexionem, quam etiam nunc inconfuse servamus, minime confiteamur; anathema sit.

CONTRADICTIONE MARII MERCATORIS.

Contradicitur. Sequitur se prorsus, et nunquam a propria pessima intentione discedit, qua unum naturaliter Filium introducere molitur; alterum societate conjunctum, qui non naturaliter sed positive vel Filius, vel Deus esse dicatur, nam tamen veritate sit [*Baluz.* add. Deus].

ANATHEMATISMUS QUARTUS S. CYRILLI.

Cyillus dixit: Si quis duabus personis aut substantiis discernat [*Baluz.* decernat] eas voces quæ tam evangelicis quam apostolicis litteris continentur, aut etiam eas quæ de Christo a sanctis dicuntur, vel ab ipso Christo de se ipso; et aliquas quidem ex his tamquam homini, præter Dei Verbum, qui quasi specialiter intelligi debeat, applicandas crediderit; aliquas vero tamquam Deo dignas, soli Verbo Dei Patris deputaverit; anathema sit.

ANATHEMATISMUS QUARTUS NESTORII.

In mss. codicibus.

In libris editis.

Nestorius dixit: Si quis eas voces quæ tam in evangelicis quam apostolicis litteris de Christo, qui est ex utraque natura [*Baluz.* om. natura], conscriptæ sunt, accipiat tamquam de una natura, ipsique Dei Verbo tribuere, tam secundum carnem quam

hominis, in una Filii connexionem, etiam nunc inconfuse servatam, minime confiteatur; anathema sit. Suam enim Nestorius heresim tradit de pura naturarum *συζυγία*, hominisque pura assumptione morali, uniusque Filii dissimulata prædicatione; simulque criminatur catholicos, quasi confundi naturas dicerent, aut converti saltem post resurrectionem.

passiones tentaverit, tam etiam Deitatem; anathema A
carne quam etiam Deitate; sit.
anathema sit.

CONTRADICTIONE MARII MERCATORIS.

1. *Contradicitur*: Consequens esse putat ut coarctetur confiteri divinam naturam esse passibilem, si quis dixerit quia Filius Dei Deus passus est pro nobis; an nescit quia totus homo communis ex anima et corpore, cum patitur in corporis natura [Baluz. om. in corporis natura], nihil in animæ natura ex dolore patiatur?

2. Deinde, non est is prudentior Patridus in Nicæno concilio constitutus, qui fidem symboli ab apostolis traditi nobis, propter Arianismum impietatem, quæ tunc emerserat, latius exponentes, ita pronuntiaverunt: *Credimus, dicentes post Dei et Patris confessionem, et in unum Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei, Deum verum de Deo vero, lumen de lumine, consubstantialem Patri, quod Græci ὁμοούσιον dicunt, natum, non factum, per quem omnia fecit Deus Pater, qui propter nos, et propter nostram salutem ultimis temporibus descendit de caelis, incarnatus est, passus, crucifixus, mortuus, sepultus, resurrexit tertia die, venturus judicare vivos et mortuos, et reliqua.*

3. Nequaquam [Baluz. Nonquid] isti alterum [Baluz. om. alterum] Jesum Christum, qui Emmanuel et passibilis esset; alterum vero Patris Verbum impassibile [Baluz. impassibilem] intellexerunt: sed unum eundemque Deum æternum, cum assumpta ultimis temporibus corpore suo, impassibilem Deitate, passibilem corpore; in quo pro nobis, et cum quo, tamquam C
proprio, nasceretur, videretur, pateretur, et resurgeret tertia die, iterum cum ipso venturus de caelis judicare vivos, et mortuos.

ANATHEMATISMUS QUINTUS S. CYRILLI.

Cyrillus dicit: Si quis ausit dicere ἀνθρωπινον Θεοπάγον, id est, hominem Deo utentem, seu portantem, Christum, et non potius Deum esse secundum veritatem, tamquam unicuique Filium, qui naturaliter, secundum quod *Verbum caro factum est*, participaverit nobis similiter carne et sanguine; anathema sit.

ANATHEMATISMUS QUINTUS NESTORII.

In mss. codicibus.

In libris editis.

Nestorius dicit: Si quis post assumptionem hominis naturaliter Dei Filium
Si quis unum esse post assumptionem hominis naturaliter Dei Filium audeat

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Opinor scriptum fuisse a Nestorio, *Jesum*, pro hac voce, *unum*; quamquam constare potest utramque sensus, etsi retinetur, modo significet id quod ex assumptione hominis a Deo ac unione utriusque nature existit, id est, Emmanuel, nobiscum Deus; duos enim Filios intelligitur Nestorius introducere, unum naturæ, alterum gratiæ, seu positionis, ut ait Mercator.

† Non credo usum fuisse Nestorium voce ἐνσάρκωσις, quæ incarnatio est, sed ἐνσωματώσις, quæ quasi inhumanatio; illam enim raro adhibet, ut vitare videatur, tamquam catholico dogmati consonantior; istam usurpat frequentius, ad dissimulandum, voce aliquin catholica, errorem de puræ ἐνσώμασεως unionis inter Verbum et hominem.

unum esse audeat dicere, dicere, cum sit Emmanuel cum sit Emmanuel; anathema sit.

CONTRADICTIONE MARII MERCATORIS.

Catholicus contradicit: Ergo duo sunt, stultissime et impiissime, secundum te, Fili [Baluz. om. Filius]; unus, qui sit naturaliter; et alius, qui positione; et quemodo hoc non impium est?

ANATHEMATISMUS SEXTUS S. CYRILLI.

Cyrillus dicit: Si quis dicit Deum vel Dominum esse Christi Verbum Patris, et non magis eundem ipsum confitetur Deum et hominem simul, tamquam Verbo carne facto, secundum Scripturas; anathema sit.

ANATHEMATISMUS SEXTUS NESTORII.

In mss. codicibus.

In libris editis

Nestorius dicit: Si quis post incarnationem Deum Verbum alterum quempiam præter Christum nominaverit, servitque formam cum Deo Verbo initium non habere, et hanc increatam, ut ipse est, esse dicere tentaverit, et non potius ab ipso creatam confiteatur, tamquam a naturali Domino, et creatore, et Deo, quam et suscitare propria virtute promisit: *Solvite, dicens, ad Judæos, templum hoc, et in triduo suscitabo illud* (Joan. ii, 19); anathema sit.

CONTRADICTIONE MARII MERCATORIS.

1. Catholicus contradicit. Stultorum struthionum detur hic sermo, qui collo tenus absconditos se putant, et reliquum periculis corpus exponunt. Unum dicit esse Christum, et suas superiores sententias impiissimas non videt, cito oblitus Emmanuelis sui.

2. Denique a quo unquam audivit, corpus Domini consensum ei esse? (quamvis ex quo id dignatus est assumere, est perpetuum) tamquam quod est ejus, coeternum quoque sit ei. Utinam hic [Baluz. sic] saperet unum Filium Dei Deum Verbum secundum symbolum fidei, una cum assumpto perfecto homine, CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Explicandus fuit locus aliquin obscurus, propter vitium lectionis quod in manuscriptos codices idem ac in editionem vulgatam irrepsit. Legendum igitur, *servitque formam cum Deo Verbo initium non habere, et hanc, etc.* Nestorius porro prima parte sui capituli catholice locutus, secunda catholicis crimen affinxit, quasi sentirent carnem Christi coeternam Verbo: hinc ipsum Mercator, et inconstantia, et calumnie accusat.

† Baluzius addit *revelare*, quod probat hac nota: Id est, imitari, ni fallor. Eam enim struthionum stoliditatem esse ait Plinius lib. x cap. 1, ut in tanta reliqui corporis altitudine, cum colla frutice occultarent, latere se existiment. Omisit autem hanc vocem in sua editione Garnerius. † Edit.

ex anima rationali et corpore, cui ut scriptum est : **A** Verbum caro factum est (Joan. 1, 14); anathema sit. *Ægritudines nostras ipse portavit, et pro nobis dolet* (Isai. LIII, 4), eas videlicet suspendens in corpore suo super lignum (1 Petr. II, 24); et non ad hanc vanam impietatem Pauli Samosateni descenderet, duarum naturarum et personarum merita dividendo!

ANATHEMATISMUS SEPTIMUS S. CYRILLI.

Cyrillus dixit : Si quis dicit in Jesu tamquam in homine Deum Verbum fuisse inoperatum, et Unigeniti dignitatem tamquam alteri præter ipsum existenti tribuendam esse, anathema sit.

ANATHEMATISMUS SEPTIMUS NESTORII.

In mss. codicibus.

In libris editis.

Nestorius dixit : Si quis hominem qui de Virgine creatus est, hunc esse dixerit Unigenitum, qui ex utero Patris ante luciferum natus est (Ps. CIX, 4); non magis propter unionem ad eum qui est Unigenitus naturaliter Patris, ^a Unigeniti eum appellationis confiteatur participem factum; Jesum quoque alterum quem-
^b *ma sit.*

CONTRADICTIONE MARTI MERCATORIS.

Catholicus contradicit. Eadem et per eadem volvens [Baluz. volens], in eodem luto ^b versuram solvit; prodit enim iterum de tortuosis cavernis sibilans patris sui, more serpentis. Producit namque Unigenitum, quem natura Filium Dei vult intelligi; quem tamen nobiscum Deum esse non censet, quia ei nomen Emmanuelis naturale non tribuit, sed significativam solius vocabuli appellationem : sicut et temporali Emmanueli suo Unigeniti nomen minime naturale largitur; sed propter copulationem, seu conjunctionem illius naturalis Unigeniti inanem nuncupationem reliquit.

ANATHEMATISMUS OCTAVUS S. CYRILLI.

Cyrillus dixit : Si quis audeat dicere assumptum hominem coadorari cum Deo Verbo oportere, et con-
^b *ununcupari Deum tamquam alterum cum altero* (adjectionem enim hujus syllabæ, cum, hoc-coget intelligi); et non magis una reverentia veneratur Emmanuelem, usamque glorificationem dependit, secundum quod

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Restitutus fuit a nobis locus admodum vexatus utrobique. Nam in ipsis quoque manuscriptis codicibus, quibus uti sumus, nullo sensu legebatur : *unigeniti eum appellatione confiteatur, eumque participem magis factum.*

^b Versuram solve, quod habetur apud Terentium, id ipsum est, quod expectatione nihil proficere, etiamsi quis se verset in varias partes quo declinet impendens malum.

^c Fatendum est a Dionysio Exiguo plures alios, Dionysium a Mercatore, Mercatorem vitio exemplaris Græci deceptum; nec fraudem hactenus ab eruditibus deprehensam, propter vitium interpolationis, et

ANATHEMATISMUS OCTAVUS NESTORII.

In mss. codicibus.

In libris editis.

Nestorius dixit : Si quis servi formam perseipsam, hoc est, secundum propriæ naturæ rationem, colendam esse dixerit, et omnium rerum dominam esse, et non potius propter [Baluz. per] societatem, qua beatæ et ex se naturaliter dominæ [Baluz. Dominicæ] Unigeniti naturæ conjuncta et connexa est, veneratur; anathema sit.

CONTRADICTIONE MARTI MERCATORIS.

Contradicit catholicus. Nullus umquam Christianorum separavit et divisit, per distantiam seu differentiam meritum, unum et eundem Deum Dei Filium, Jesum Christum, ut eum sibi ipsi in diversa dignitate duplicem, ac sic [Baluz. si] disparem demonstraret.

ANATHEMATISMUS NONUS S. CYRILLI.

Cyrillus dixit : ^c Si quis eum qui unus est Dominus Jesus Christus, glorificatum esse a Spiritu sancto, tamquam aliena potentia, qua per eum uteretur, ab eoque meruisse operari posse adversus immundos spiritus, et per ipsum implere divina signa, et non magis proprium ejus esse Spiritum sanctum dicat, sicut et Patris, per quem signa operatus est; anathema sit.

ANATHEMATISMUS NONUS NESTORII.

In mss. codicibus.

In libris editis.

Nestorius dixit : Si quis servi formam [Baluz. formæ] consubstantiali esse dixerit Spiritui sancto, et non potius per illius mediationem quæ est ad Deum Verbum, et ex ipsa conceptione habuisse di-
^b *xerit conjunctionem, per quas communes nonnumquam in homines miranda curatione exercuit, et ex hoc curandorum spiri-*

anticipatum forte quoddam judicium de anathematismis, veluti sint oracula, sua sibi obscuritate venerationem facientia. Sic ergo se habet textus Græcus rite interpunctus : *Εἰ τις ᾤσῃ, τὸν ἐνὰ κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν δοξάζεσθαι κατὰ τοῦ πνεύματος, ὡς ἀλλοτρίᾳ δυνάμει, τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ χρώμενον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαβὼν τὸ ἐνεργεῖν, etc.* Id est : *Si quis dixerit eum qui unus est Dominus Jesus Christus, glorificatum esse a Spiritu, tamquam aliena sibi virtute, et ipsius (Spiritus) propria uteretur, et ab ipso (Spiritu) acceperit, etc.* Legit vero Mercator, *ὡς ἀλλοτρίᾳ δυνάμει τῇ αὐτοῦ χρώμενον.*

communes simul nonnuntium eveniebat esse potestatem; anathema sit.

CONTRADICTIONE MARII MERCATORIS.

Catholicus contradicit. Quam mediationem inter Deum Verbum et Spiritum sanctum assertit inauditam sæculis omnibus, et omnibus hominibus, scire non possumus; cum unam esse mediationem Scripturæ divinæ testentur, his Pauli apostoli dictis: *Unus enim mediator Dei et hominum homo Jesus Christus* (I Tim. II, 5). Et iterum: *Ipse enim, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceræ solvens, inimicitias in carne sua, legem mandatorum in decretis evacuans, ut duos condant in semetipso in uno novo homine, faciens pacem* (Ephes. II, 14). Et cætera, quæ inserere longum est. Quid ergo sibi vult ista novitas inaudita, nisi vult etiam Spiritus sancti substantia Christum separare; nec eum ex se potuisse signa et virtutes, sine hujus ea mediatione, vel etiam auxilio, operari?

ANATHEMATISMUS DECIMUS S. CYRILLI.

Cyrillus dixit: Pontificem [Baluz. add. et apostolum] confessionis nostræ Christum factum esse, sancta Scriptura designat: *Obtulit enim seipsum Deo Patri pro nobis in odorem suavitatis* (Eph. V, 2). Si quis ergo pontificem nostrum et apostolum alium dixerit esse factum præterquam ipsum Deum Dei Verbum, quando factum est caro, et secundum nos homo, sed quasi alterum, præter ipsum, specialiter hominem ex muliere; et si quis dicit, quia pro se obtulit semetipsum oblationem, et non magis pro nobis solis, non enim indignit oblatione qui peccatum nescit; anathema sit.

ANATHEMATISMUS DECIMUS NESTORII.

In mss. codicibus.

In libris editis.

Nestorius dixit: Si quis illud in principio Verbum pontificem et apostolum confessionis nostræ factum esse, seque ipsum obtulisse pro nobis dicat, et non Emmanuelis esse apostolatam potius dixerit, oblationemque secundum eandem dividat rationem ei qui univit et illi qui unitus est, ad unam societatem Filii, hoc est, Deo quæ Dei sunt, et homini quæ sunt hominis, non deputans; anathema sit.

Si quis illud in principio Verbum pontificem et apostolum confessionis nostræ factum esse, seque ipsum obtulisse pro nobis dicat, et non Emmanuelis esse apostolum dixerit, oblationemque secundum eandem rationem ei tribuat qui univit, si quis unitus, ad unam communitatem Filii, hoc est, Deo quæ Dei et homini quæ sunt hominis; anathema sit.

CONTRADICTIONE MARII MERCATORIS.

Catholicus contradicit. Ecce iterum cum suo, quia ipsius semper dicendus est, Emmanuele [Baluz. Emmanuel] quam manifestus apparuit! Cui propria merita separatim consignat, tamquam infimo et longe inferiori quam ille est alius quem decernit non esse nobiscum Deum; naturaliter tamen Deum, qui illum dignatione conjunctionis, vocabulo seu nuncupatione, non autem natura, faciat Deum.

ANATHEMATISMUS UNDECIMUS CYRILLI.

Cyrillus dixit: Si quis non confitetur carnem Domini vivificatricem esse, tamquam propriam ipsius Dei Verbi, sed quasi alterius cujuspiam præter ipsum, conjuncti quidem [Baluz. quem eidem] secundum dignitatem, aut secundum quod solam divinam inhabitationem habuerit, et non potius, ut diximus, vivificatricem esse, quia facta est propria Verbi Dei, cui omnia vivificare possibile est; anathema sit.

ANATHEMATISMUS UNDECIMUS NESTORII.

In mss. codicibus.

In libris editis.

Nestorius dixit: Si quis unitam carnem Verbo Deo [Baluz. Dei], ex naturæ propriæ possibilitate, vivificatricem esse dixerit, ipso Domino et Deo pronuntiante: *Spiritus est qui vivificat; caro autem nihil prodest*; anathema sit.

Si quis unitam carnem ex naturæ propriæ possibilitate vivificatricem esse dixerit, ipso Domino et Deo pronuntiante: *Spiritus est qui vivificat; caro nihil prodest* (Joan. VI, 63); anathema sit. ^a Et subjungit: *Spiritus est Deus* (Joan. IV, 24), ac non pronuntiatum est. Si quis ergo Deum Verbum carnaliter secundum substantiam carnem factum esse dicat; hoc autem modo et specialiter custodit, et maxime in Domino Christo post resurrectionem suam discipulis suis dicente: *Palpate et videte, quia spiritus ossa et carnem non habet, sicut me videtis habere* (Luc. XXIV, 39); anathema sit.

CONTRADICTIONE MARII MERCATORIS.

1. *Catholicus contraicit.* Claudendæ Christianæ aures, ne tantam tamque apertam blasphemiam audiant. Ait namque, carnem Christi per suam naturam vivificatricem non esse, et adhibet evangelicum testimonium. et id impietati suæ existimat convenire, quod quam scelestè et violenter attraxerit, ipsa veritas evangelica feriat oculos ejus. Nam ibi tunc dictum est: *Spiritus est qui vivificat; caro nihil prodest*;

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Procul dubio hæc omnia, quamvis sint in editionibus vulgatis, delenda fuerunt; nec enim pertinent ad contradictionem anathematismi catholici, nec eo-

dem modo concepta sunt quo priora, nec eorum ullam facit mentionem catholicus contradictor.

quando Christus [Baluz. om. Christus] docebat apostolos secundum interiorem hominem, id est, non carnaliter, sed spiritualiter vivere oportere, et secundum hoc intelligere quæ audiebant. Ubi recte convenit dictum : *Spiritus est qui vivificat; caro nihil prodest.*

2. Et hic insanissimus [Baluz. sanctissimus], ut inutilem et fragilem, atque infirmam esse carnem Christi persuadeat, ad suum blasphemum sensum sententiam hanc Salvatoris violenter attraxit, tamquam de sua carne ille dixisset, carnem nihil prodesset. Et ubi est Domini illud dictum? *Nisi manducaveritis carnem meam, et biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobismetipsis* (Joan. vi, 54). Quam totam evangelicam circumstantiam ad confutandum eum, vel sequaces ejus, inserere necessarium, et plus quam utile duximus.

3. Dixit ergo Jesus : *Amen, amen dico vobis, non Moyses dedit vobis panem de cælo; panis enim Dei est, qui de cælo descendit, et dat vitam mundo. Dixerunt ergo ad eum : Domine, semper da nobis hunc panem. Dixit ergo ad eos Jesus : Ego sum panis vitæ; qui venit ad me, non esuriat, et qui credit in me, non sitiet unquam : sed dixi vobis, quia et vidistis me, et non credidistis. Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, et eum qui venit ad me, non efficiam foras; quia descendit de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me, ut omnis qui viderit Filium, et credit in eum, habeat vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die.* Murmurabant ergo de eo Judæi ad Jesum, quia dicebat : *Ego sum panis, qui de cælo descendi, et dicebant : Nonne hic est Joseph filius fabri, cujus nos novimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit, quia de cælo descendit? Respondit ergo Jesus, et dixit : Nolite invicem murmurare. Non potest ad me venire quispiam, nisi eum Pater, qui me misit, attraxerit, et ego resuscitabo eum in novissimo die. Scriptum est enim in Prophetis : Et erunt omnes docti Dei. Omnis ergo qui audit a Patre, et didicit, venit ad me; non quia Patrem vidit quisquam, nisi qui est a Deo, ipse vidit Patrem. Amen, amen dico vobis, omnis qui credit in me, habet vitam æternam. Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et mortui sunt; hic est panis qui de cælo descendit, ut qui manducaverit ex eo, non moriatur. Ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum; et panis quem ego dabo, caro mea est pro sæculi vita. Litigabant ergo Judæi ad invicem dicentes : Quomodo potest iste dare nobis carnem suam manducare? Dixit ad eos Jesus : Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis sanguinem ejus, non habebitis vitam in vobismetipsis. Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die; caro enim mea est vere cibus, et sanguis meus vere est potus. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Sicut enim misit me Pater, et ego vivo per Patrem, qui manducat me, et ille vivet per me. Hic est panis qui de cælo descendit, non sicut manducaverunt patres vestri in deserto manna, et mortui sunt; qui manducat hunc panem, vivet in æternum. Hæc dixit docens in synagoga in Capharnaüm. Multi ergo audientes de discipulis dixerunt : Durus est hic sermo, quis potest audire eum? Sciens autem Jesus apud semetipsum, quia murmuraverant de hoc discipuli ejus, dixit eis : Hæc vos offendit; si ergo videritis Filium hominis ascendentem in cælum, ubi erat prius. Spiritus est qui vivificat; caro nihil prodest (Joan. vi).*

4. Sed quid miramur, eum hoc fecisse de Evangelii testimonio, eum et illud aliud similiter violenter attraxerit, et abusus sit ad impietatem sensus sui, quo putavit evangelica auctoritate ei robur asserre, ubi dictum est : *Quod de carne natum est, caro est; quod de spiritu, spiritus est* (Joan. iii, 6). Namque hoc testimonium adhibuit in illo insipientissimo tractatu, in quo primo de virgineo partu disputavit. Quo in loco sic dixit : *Non peperit Deum Maria, vir optime* (Ibid.); quod enim de carne nascitur, caro est, et quod de spiritu, spiritus est : *sed peperit hominem Deitatis instrumentum, et hominem portantem Deum.* Cum illo tempore ad Nicodemum archisynagogum tunc non credentem dictis Salvatoris sermo esset, et quia carnaliter saperet, eum audiret : *Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest salvus fieri* (Joan. iii, 3); retulit ille : *Quomodo potest istud fieri? Numquid senex iterum introibo in uterum matris meæ, ut renascar* (Ibid.)? Tuncque, notata stultitia ejus, qua, ut dixi, non spiritaliter, sed carnaliter saperet [Baluz. separet], aperte audivit : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest intrare in regnum Dei; sive ut alibi scriptum est : Nisi quis renatus fuerit denuo; ubi subjunxit : Quod de carne natum est, caro est.*

5. Hæc cum ita sint, ubi et quando adhibendum iste putavit dictum hoc : *Quod de carne natum est, caro est?* scilicet ut Deum Christum ex Virgine natum negaret. Namque hoc testimonium, quid ei proficit, nisi ut, qui ex carne Virginis caro natus est, purus [Baluz. sicut] homo sit tantum, in quo Deus Verbum habitare dignatus est.

ANATHEMATISMUS DUODECIMUS S. CYRILLI.

Cyrillus dixit : Si quis non confitetur Deum Verbum carne passum esse, et carne crucifixum, et mortem carne gustasse, factumque primogenitum ex mortuis, secundum quod est et vita, et vivificator, tamquam Deus; anathema sit.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Habentur illæ voces, ut et reliquæ, sermone primo (Num. 7).

† Θεωόποιον, vox illa ubique passim a Cyrillo exagitur, tanquam veneniplenissima (Vide homil. pasch. 17). Vide dissertationem de hæresi Nestoriana, ubi

explicantur voces quæ, cum catholico sensu acceptæ sint a Patribus superioris ævi, rejici debuerint a defensoribus fidei catholicæ adversus Nestorium, propterea quod eas in pravam sensum detorqueret.

Nestorius dixit : Si quis confitens passiones carnis, has quoque Verbo Dei et carni simul, in qua factus est, sine discretionem dignitatis naturarum, tribuerit; anathema sit. Si quis confitens passiones carnis, eas quoque tamquam Verbo Dei tribuit, quas etiam carni in qua factus est adhibuerit, non discernens dignitatem naturarum anathema sit.

CONTRADICTIONE MARII MERCATORIS.

1. *Catholicus contradicit*. Quid furit incassum? Quid insanit inaniter? Nemo nisi [Baluz. om. nisi] mente captus, dum tamen Christianus, illi ineffabili divinae naturae, secundum ipsam vivam essentiam vel naturam, vel quas passiones caro nostra, vel quas animus perturbationes et mobilitates, aut ex laetis, aut ex tristibus patitur, tribuit, quia nec animae humanae corporeos dolores assignat; est enim in his impassibilis, quia et immortalis, quamvis proprias suas, ut supra memoravimus, habeat ex mobilitate passiones. Tamen quamdiu in consortio carnis suae degit, ut doloribus illius compatiatur ex tristitia, necesse est, nihil ipsa, ut diximus; doloris [Baluz. doloribus] patiens in sua essentia vel natura. Ita incomparabiliter, et inestimabiliter, atque inenarrabiliter illud Verbum, Dei Filius, Deus gerens hominem compositum [Baluz. passus] ex anima et corpore, rectissime dicitur passus, quidquid illa suscepta humanitas pertulit; ipsius enim propria tota humana illa substantia erat, quam sanandam susceperat, sibi conjungens unum se totum cum illa faciendo, et cum illa Deus manens quod erat, existens etiam homo.

2. Homo quoque Deus ad judicandum est venturus, secundum prophetae dictum, qui [Baluz. quo] visibilem dicit esse venturum: *Videbunt*, inquit, *in quem compupugerunt* (Zach. xii, 10). Et alius propheta: *Et homo est et quis cognoscit eum?* In Actibus autem apostolorum, angeli ad eosdem apostolos: *Viri Galilai, quid miramini aspicientes in caelum? Hic Jesus, qui assumptus est a vobis in caelum, sic veniet, sicut vidistis eum euntem in caelum* (Act. i 14).

^a Erat ille sermo in codice Mercatoris quintus, reipsa vero est omnium postremus, cuius in parte quarta leguntur haec verba: *Hinc beatus Matthaeus Evangeliorum conscriptor, cum ad generationis venisset arcum, a neutra natura generationis facit narrationem, sed magis a Christi vocabulo*. Verba haec, a neutra natura, videri potest Mercator morosius vexare: sed quid facias homini quem Christi charitas urget, inflammataque in Antichristum?

^b Solebant veteres, quod et hodie quoque fit, quibusdam notis signare loca singularia in libris suis; ut plurimum vero asteriscis utebantur, ut iis planum est qui libros manu exaratos tractant. Vidi etiam labyrinthos notarum istius modi locum tenentes. Unde infra, signa labyrinthorum apposita lector inveniet. Baluz.

^c Christus dicitur a Nestorio duplex multis in locis, sed praesertim sermone 1 (Num. 12): *Duplicem*

APPENDIX AD CONTRADICTIONEM XII ANATHEMATISMI NESTORIANI,

Quae refutatio secundi sermonis, et posteriorum duorum, ac secundi anathematis retractatio.

1. Porro autem illud ejus, ^a quod in superiore sermone vel tractatu legitur, qui est circa finem quaternionis, ad locum ubi signum ^b asteriscorum est, indiscussum remanere non debet, ubi magni ludibrii sensus inauditos inferre molitur. Vult enim quod Christus a Matthaeo neutrae naturae esse praedicatus sit. Quod si ita est, quod absit; ergo nullus erit, nisi forte, quod ejus capitis periculo dictum sit, belluinae.

2. Hanc autem illi cum impietate vecordiam ultimam parit pravus sensus ejus, quo ^c duplicem Christum pronuntiat, velut hominem et Deum a se natura divisos, cautissimus quasi et ^d rationis liquidae disputator: et non videt alterum haeticum vaniore cautela occurrentem sibi, qui ei Christum apud se fabricatum triplicem ingerat, ex anima scilicet, et corpore, et Deo.

3. Quid si ei Apollinaris quoque in faciem veniat, quemlibet communem hominem *τριπρόσωτον*, ex anima, et corpore, et mente definit; aliud mentem esse volens seu rationem, aliud animam diversae scilicet naturae, diversaeque substantiae: qui quamvis in Christo mentem, seu rationem non fuisse, sed animam sine mente, pro ea autem Domini Verbum, quod officium mentis impleret, cum impietate deliret; tamen si quid ille praevaluisse, quod absit, ut homo communis, ut diximus, triplex esse crederetur. Nonne hic insanissimus magister quadruplicem nobis intulerat Christum, ex anima, corpore, mente, et Deo?

4. His igitur deliramentis omissis, Christum nos Deum ab aeterno Verbum, apud Patrem carnem factum, id est, hominem factum confitemur, ex anima rationali et corpore, manente in eo incommutabili atque inconvertibili, cum Patre et spiritu Sancto, divina natura unum totum indivisum a sua carne et anima, ut diximus, rationali, non duplicem dicendum, non triplicem, quia nec homo communis unus ex anima rationali et corpore duplex, aut triplex umquam dici potuit, sed in singularitate status sui ^e unus et

CASTIGATIONES ET NOTAE.

^d confiteamur, et adoremus ut unum; duplum enim naturarum, unum est propter unitatem. Observa Mercatorem NATURA posuisse, pro HYPOSTASI.

^e Alludit ad ista Nestorii verba serm. 4: *Liquida autem divisio dogmatis ista est, qui natus est, et per partes incrementorum temporibus eguit, et mensibus legitinis portatus in ventre est, hic humanam habet naturam, sed Deo sane conjunctum*. Aliud est autem dicere quia nato de Maria conjunctus erat Deus ille qui est Verbum Patris, quod est liquidissimum ac firmum atque irreprehensibile gentilibus, etc.

^f Substantia pro *ὕποστασις*, seu subsistentia, ponitur (In Categ. c. de Substantia); hypostasis enim apud ipsos quoque philosophos substantia prima est; dicitur quoque ab Aristotele substantia *ἁπλως* (Lib. vii Metaphysicæ). Unde Mercator continuo: *Ita et illa ineffabilis divina Filii Dei majestas, in sua persona et substantia. una est cum assumpta anima sua, etc.*

una substantia : ita et una ineffabilis divina Filii Dei A majestas in sua persona et substantia una est, cum assumpta anima sua compote mentis suae sive rationis, et solido ac perfecto corpore suo nihil harum ab istis vanissimis et impiissimis dupli, vel tripli appellatorum admittens, propter unitatem, vel singularitatem, in qua et hominem suscipere et gerere placuit, ex seque Deo et illo facere unum Dominum * Jesum Christum, cum Patre et Spiritu sancto, in Trinitate unum Deum manentem in saecula. De quo Joannes apostolus in Epistola sua prima, ita ait (1 Joan. 1, 1) : Quod fuit ab initio, quod audivimus et vidimus oculis nostris, quid perspeximus et manus nostrae palpaverunt de Verbo vitae, et vita manifesta est, et vidimus, et testamur, et annuntiamus vobis vitam aeternam, quae erat apud Patrem, et apparuit nobis ; quod vidimus, et audivimus, annuntiamus vobis, ut et vos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre, et cum Filio ejus Jesu Christo.

5. Quid etiam in secundo folio quaternionis noni codicis hujus (ubi hoc signum est) ab illo dictum continetur, cautus et prudens lector attendat. Cum enim mirae fatuitatis et dementiae hic homo sit, impietatis autem absurdissimae, mirandum est hunc ita recordem sequaces vel auditores sensus alicujus homines habere potuisse. Ne igitur sanctam Mariam virginem Θεοτόκην confiteatur, quid vanus dicat, sollicite videamus : ^b Nusquam, inquit, Nicaenum concilium ausum est dicere quia Verbum Deus natus est ex Maria virgine ; ait enim : Credimus et in unum Dominum Jesum Christum. Attendite, quia prius cum Patres posuissent Christum, quod duarum naturarum conjunctionem demonstrat, non dixerunt in unum Deum Verbum, sed acceperunt nomen, quod significat utrumque, etc.

6. Cum itaque Jesus Christus non sit huic ipsi (concilio) aliud, nisi Dominus, qui Dominus Dei Verbum, Deiique Filius sine dubio est, quique cum assumpto suo corpore et anima rationali integer homo factus, in illius sanctae feminae utero figuratus atque procreatus, procedensque jam totus Deus atque homo, totum et totus inseparabiliter unum atque unus est. Hic ipse magister insanus, unde Jesum Christum saltem Dominum dicit, si ei Verbum Dei non est? Neque enim ulli dominatio competit, nisi soli Deo. Anne hoc doctor egregius non novit? Si igitur Jesus etiam Deus non est apud illum, ab ipso, et in ipso, et cum ipso D conceptu et partu, ut recte genitrix Dei, id est, secundum rectissimam veterum Patrum definitionem Θεοτόκος sit, unde illi saltem Dominus visus est esse?

7. * Deinde Christi nomen quis ei dixit, vel ubi somniavit, duarum esse nomen significativum natu-

rarum, cum magis hominem hoc nomen apud homines exprimat? intelligendum enim est ἀπὸ τῆς χρίστος, id est, ab unctione dici, quasi unctum, quod Dei naturae non competebat.

8. Accedit illud ejus inestimabilis fatuitatis, quod dicat dixisse illud sanctum concilium : Credimus et in unum Dominum Jesum Christum, unigenitum, qui de Deo Patre natus est, consubstantivum, id est, ὁμοούσιος Patri, qui propter nos descendit. Jesus certe, ut ipse vult, homo est ; dicatur, quæso, quomodo ei, vel apud eum, Patri Deo consubstantivus est, nisi tanquam Deus ex Patre genitus Deo? Aut iterum quomodo ei Deus non est, qui de Maria est? Si natus ita est, quomodo sensit et pronuntiavit concilium Nicaenum, et huic verbo tantum tenus placuit confiteri? Quid ergo solidum? Quid sanum? Quid integrum apud ipsam est?

9. Accedit etiam aliud impietatis deliramentum, dicentis prætermisissæ illos Patres pronuntiare credere se in Deum Verbum Filium unigenitum ; sed dixerunt, inquit, unum se credere Dominum Jesum Christum, consubstantivum Patri, Deum de Deo vero, lumen de lumine, per quem omnia facta sunt ; tanquam Deus Verbum apud istum Filius non sit, sicut in superiore ejus sermone apertius declaratur. Quæ hujus hæc vanitas? Quæva dementia? Quod ludibrium potius in tam inconstanti sermone, non minus stulto quam impio? Ut Verbum Dei, Dei Filius ei non sit ; ut Jesus ei sit ex medietate Deus, ex medietate homo, et idem tamen Verbum Dei Filius esse non possit? Mode sit consubstantivus natusque ex Deo Patre, Deus verus de Deo vero, lumen de lumine ; postea vero horum nihil proprium naturaliter habens, sed sola nuncupatione alterius particeps divinæ dignitatis, tanquam homo natus ex tempore.

10. Claudendæ sane Christianæ aures, cum dicitur Filii nomen non significare Verbum illud Patris, quod ex ipso, et in ipso est. Ad quod testimonium esto, lector, attentus : Misit, inquit, Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege (Gal. iv, 4) ; videlicet ut quia natus ex muliere non est Deus, Verbum Filius ei non sit, sed alius, qui potuit nasci partu mulieris.

11. Certe superius illi placuerat Patrum sententiæ, Jesum Christum Patri Deo consubstantivum esse, Deum de Deo vero, lumen de lumine ; et rectissime placuerat ; quid illi de Verbo Dei, quod in principio apud Deum erat, et Deus erat, subito iterum visum est, ut Dei Filius non sit? Aut Jesum Christum, qui consubstantialis Deo Patri est, et Deus verus de Deo vero, et lumen de lumine, sicut ei optime placuerat, Patres Nicaeni definisse concilii, Deum non esse, ut totus, et totum, unus et idem et unum quidquid est, et de illo

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Jesus Christus dicitur a Mercatore UNUS DE TRINITATE : quæ sententia varias in partes ipsos etiam catholicos distraxit, cum quaereretur, an unus de Trinitate passus dici deberet.

^b Ista leguntur, tum in excerptis Cyrilli (Excerpt. i), tum in libro primo Contradictionum Cyrilli (Cap. vii) ; sunt autem desumpta ex sermone 4.

* Ad examen revocat, quæ sunt in ultimo sermone (Num. 4) : Hinc vobis sæpe diximus quomodo Christus nominis utriusque sit appellatio significativa, id est, humanitatis et divinæ naturæ. Hinc si quis dicat Christum tantummodo expresse, sciat in isto nomine utramque significari et connuncupari naturam.

dicitur, et quo pacto enuntiatur, intelligi debeat et sentiri. Qui tametsi factus est homo, ut Joannes evangelistæ fidelissimus et veracissimus testis est, quia *Verbum caro factum est* (Joan. 1, 14), et id dubium non est. Non est negandum quod hic fiete erubescit, *factum esse sub lege*, et in se universo suscepisse, quæ tamquam homo factus gerere debuit: sed sic non est negandum, immo totis viribus confitendum, ut manente apud eum Deitatis impassibili ex omni parte natura, suscepta ab eo ista esse credantur.

12. Quis autem etiam hoc ejus aliud deliramentum æquo animo ferat, quo ait Christum Jesum suum ipsius Dominum esse? Cujus verba sunt ista: *Hoc autem dico*, inquit, *ut noveritis quam superexcellens et summa quadam conjunctio existeret, etiam in infante ipso, cum Dominica caro conspiceretur; erat enim ipse et infans et infantis Dominus*. Quis umquam sui esse dominus dictus est? Sed hic cum vult et conatur quartam introducere in sancta Trinitate personam, atque substantiam, miræ stoliditatis est, et impietatis maculis inquinatus.

13. Quartum quoque tractatum ejus, qui in isto codice continetur, diligentius et sollicitius considerandum admonemus, cujus initium istud est: *Dulcem vobis præcedens doctor mensam charitatis apposuit*, etc. Ad cujus loca pervidenda, quæ hic exponere curavimus, signa labyrinthorum (*id est*, asteriscorum) apposita lector inveniet. Ibi namque inter Samosatenum Paulum et Photinum, magistros suos (purgare se studens, tamquam ab eorum doctrina alienus), differentia quæ sit molitus ostendere est, atque ita ait: *Paulus quidem in eo quod dicit Christum hominem solum, et tunc initium habere, ex quo de Virgine natus est*, etc.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Fuit Sirmiënsis episcopus, quod notum, omnibus; non pariter notum, quod ex eadem urbe oriundus videatur auctor ille, cui Prædestinato nomen fecit Sirmionidus. Scribit enim (*Hæresi 44*): *Samosateni hæresis instaurata est a Photino episcopo nostro*, etc. Et (*Hæresi 45*): *Photinum dixi nostrum episcopum fuisse, sicut fuit noster Judas Scariotes apostolus*, etc. Cum ergo Sirmii episcopus fuerit Photinus, videtur Sirmiënsis ille auctor; at hæresi 44 suum dixit Optatum, quem constat Milevitanum fuisse. Ait enim: *Parmenianus per totam Africam libros contra nos conficiens, et novos psalmos faciens circumibat, contra quem noster scripsit Optatus*. Verum nostrum dixit Optatum, quomodo et contra nos Parmenianum confecisse libros, religionis scilicet, partisque et fidei ratione, propterea quod pro catholicis Optatus, contra catholicos Parmenianus scribebat. Sed de auctore hujusce libri, quem censura non eruditissima nonnemo vexavit, dicemus aliquando copiosius, si Deus occasionem dederit.

b De Ebione ea refert Mercator quæ partim consonant aliorum scriptis, partim nova possunt videri. Consonant omnibus hæresiologis, Christum esse hominem communem, qui ex Joseph et Maria natus, merito vitæ cæteris hominibus præerit, ideoque in Filium Dei adoptatus sit; consonat et Hieronymo (*Lit. de Script. Eccles. c. 19*), Evangelium a Joanne adversus Ebionem maxime conscriptum esse. At nemo tradidit hactenus, quod sciam, hunc hæreticum Stoicam philosophum secutum fuisse, testimoniūque trium evangelistarum, Matthæi, Marci et Lucæ,

A Quod totum impietatis malum * Photini b ab Ebione magis stoico philosopho tractum est.

14. Hic tempore adhuc Joannis apostoli intra Asiam exstitit, et Christum hominem communem ex Joseph et Maria natum, et eum vitæ merito omne humanum genus prævisse, proque hoc in Dei Filium adoptatum, ausus est prædicare, asserens se Matthæi, Marci et Lucæ evangelistarum auctoritatem secutum. Quo tempore Joannes apostolus contra hunc condidit evangelium, quo præfatus ait, *in principio esse Verbum, et Verbum esse apud Patrem, et Deum esse Verbum* (Joan. 1, 1). Postquam præfationem subdescendens, ut ostenderet quem illi tres Evangelistæ hominem scripserant, esse etiam Deum ait: *Quod factum est, in illo vita est* (*Ibid.*, 4). Et post pauca: *Et Verbum caro factum est* (*Ibid.*, 14).

15. Hunc itaque Ebionem philosophum secutus Marcellus Galata est; Photinus quoque, et c ultimis temporibus Sardicensis Bonosus, qui a Damaso urbis Romæ episcopo prædammatus est.

16. Paulus autem Samosatenus, qui fuit Antiochiæ episcopus temporibus Aureliani principis, verum est quidem, quod Christum communiter, ut ceteri, natum hominem ex utroque parente definit; Verbum autem Dei Patris, non substantivum, sed prolativum, vel imperativum sensit, atque pronuntiavit, non ut fides habet catholica, Verbum in substantia, vel essentia consubstantivum, id est, ὁμοούσιον Filium Dei Patris.

17. Photinus autem insanissimo Nestorio parem sententiam tenuit, Verbum Dei quidem non negans esse in substantia; sed hoc extrinsecus in isto, qui ex Maria more communi conjugum natus est, Jesu inhabitasse peculiariter, et omnia illa per hunc fecisse in terris miracula, quæ in Evangeliiis legimus. d Λογο-

ad suam heresim probandam adhibuisse: invaluit enim vulgo, et magnis quidem auctoribus, ab Ebionitis unum Matthæi Evangelium receptum fuisse; immo Prædestinati auctor a Luca Antiochiæ damnatos esse scribit. Potuit Mercator de Stoicis professione ea scribere de quibus alii silent; potuit et Ebionem dicere philosophum, quia despectis opibus spontaneam paupertatem, quod a scriptoribus traditur, sequeretur. Jam vero Ebionem ipsum credibile est auctoritate Matthæi, Lucæ et Marci usum, cum tria hæc Evangelia jam exstarent. Ebionitas postea Marcum et Lucam rejecisse, quia istum patiebantur adversum illum, quia consona Lucæ scripserat.

c Ad hunc locum observa. Primum, quo tempore vixerit contradietor, nimirum quinquaginta fere annis post prædammatum a Damaso Bonosum, quadringentis annis, et eo quod excurrit, post natum Christum. Deinde, cujus civitatis sedem Bonosus tenuerit, quod ignotum Baronio, Pelavioque, atque magni nominis scriptoribus, fuit enim Sardicensis. Postea qua ratione Bonosus, quem Anysius Thessalonicensis, et Macedonii episcopi damnarunt temporibus Siricii papæ, dicatur tamen a Damaso prædammatus, sub nomine scilicet tum Marcelli, tum Photini, quorum hæresim renovavit: illi enim in synodo Romana, ex qua professio fidei a Damaso ad Paulinum Antiochenum missa est, proscripti sunt.

d Arguit ignorantie aut incogitantie Nestorium, qui λογόπατος dixit προϋποτάτος, quam vocem invenit Praxeas, ut suam de Trinitate sententiam utcumque explicaret. Vide Tertullianum libro singulari

πάτερ vero, quod hic usanissimus dicit, nesciens A quid loquatur *υποτάτος* Praxeas primus, inde post non multum Montanus, cum sua Prisca et Maximilla pronuntiant.

18. ^a Post hæc Sabellius et Marcellus, tempore quo impiissimus Arius exstitit, monarchiam se in Divinitatis substantia retinere debere putantes, nefando errore decepti, ausi sunt Deum Patrem ipsum sibi Filium, ipsum sibi esse Patrem, ipsum sibi esse Spiritum sanctum, ipsum incarnatum, passum, crucifixum, ipsum a Judeis omnia pertulisse, resurrexisse a mortuis, et omnia peregrisse, quæ nos per Christum in persona propria ejus, pro humani generis salute, gestasse credimus et confitemur.

19. Differentia itaque inter Samosatenum et Photinum, ista sola est, qua Paulus Verbum Dei *προποριστόν* και *πρακτικόν* λόγον και *ἐνεργητικόν*, id est, prolativum et potestatis effectivum Verbum sensit, non substantivum, quod Græci *ὀυσιώδες*, dicunt. ^b Photinus autem Nestorii magister Verbum quidem hoc Dei esse in substantia negat, sed esse id Dei Filium non vult; habitasse vero peculiariter, vel adhæsisse Christo Jesu de Joseph et Maria nato, nec quidquam hunc plus fuisse quam hominem, cum impietate delirat, qui omnes omnino homines vitæ merito antevererit.

20. Photinum Romana Ecclesia, et participes hujusmodi pravitatis ^c Homuncionitas nominat: Sabellianos vero cum antiquioribus similibus eorum, ^d Patripassianos appellat; quia, ut dictum est, ipsum Patrem ipsum Filium sentiunt nomine unionis, qui ali-

quando Pater, aliquando Filius, unus atque idem ipse sit sibi, etiam Spiritus.

21. ^e Nestorius sane a Photino auctore suo in id tantum dissentit, quod ex Virgine Maria Christum asserit natum; in reliquis vero omnibus totus ipsius sequax, signifer, antesignanus est, et in id maxime, quod supra memoratum est, Dei Verbum Dei Filium non esse, nec dici debere, nec ullum, nisi Jesum ex Maria natum, Filium Dei dicendum, qui templum habitantis in se factus, ex indivisa inter se et Verbi Dei societate et conjunctione hoc dici meruit, non tamen esse natura Filium Dei, ut qui ex hac unionem Divinitatis privilegia consecutus sit, non ea habens natura, sed gratia.

22. Quod ejus impietatis genus non hic in isto capitulo, sed in aliis scriptis, in isto tamen codice insertis, et tractatibus continetur et legitur. Et inde est quod catholicis, qui legit, cantus esse debet de varietate et inconstantia, quam utrum astutia, an vecordia ad alliciendum auditorem habeat, non est facile nosse: quovis tamen pacto, constat eum varium esse, sibi que contrarium. Quis autem non agnoscat hujusmodi hominem, aut tanquam astutum captatorem esse fugiendum; aut tanquam excordem, utpote sibi adversantem, et ex varietate confusum, nullo modo esse sequendum?

23. In illis sane duodecim capitulis, quibus ad hunc ipsum Nestorium sanctus episcopus Cyrillus scribens, rectam et sanam exposuit fidem, et hic a contrario singulis eis respondendo, contradicendum putavit,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

contra Praxeam, quem scripsit Montani erroribus jam infectus: porro autem quod ait Mercator, Montanus quoque *υποτάτος* dixisse, atque ita adhæsisse Praxeæ, repugnat Epiphанию scribenti (*Advers. hæres. l. II, hæres. 48*), eadem de Patre et Filio et Spiritu sancto Montanum cum catholicis sensisse. At Epiphанию Socrates obsistit, Montanum Sabellio accensens, immo veteres producens, qui ita sentiant. Cum res sit paulo implicatior, longiorisque otii, id monuisse volui, ne quis Mercatorem argueret.

^a Monarchie mentionem facit, ejus cum retinenda studio Sabellius et Marcellus tenerentur, errore decepti sunt. Qua occasione, observandum, et hæreticos et catholicos *μοναρχίας* nomen usurpasse, cum de Trinitate agerent, sed alio sensu alios: nam hæretici monarchiæ voce utebantur, ut partim unitatem personarum, partim consubstantialitatem excluderent; catholici, ut a pluralitate deorum fideles abducerent, et unum in Trinitate ingenitum, qui esset *ἀρχὴ τῆς Θεότητος*, ut Patres Græci loquuntur, ostenderent.

^b Mirum quod hic dicitur de Photini differentia a Samosateno, quasi ille Verbum Dei substantivum agnovit, iste prolativum duntaxat, et energeticum; si enim ita se res habet, quomodo non videtur Mercator sibi ipse pugnare, cum in epistola de discrimine inter hæresim Nestorii et dogmata Pauli Samosateni, Ebionis, Marcelli et Photini, hæc habeat: *In eo quod substantiale Dei Verbum confitetur* (Nestorius) *et esse ab æterno cum Patre Deum asserit, a memoratis recte dissentit, et fidei rectam conjungitur?* Quid quod eruditissimus Petavius ex Epiphанию refert (*Tom. IV Dogm. l. I, c. 3*), Photinum affirmasse Verbum, quod perinde ac nostrum hypostasi careret, a Deo processisse, et in carnem mutatum

C esse: verum quia de Photini errore futura est copiosior di putatio (*Dissert. 1*), ubi cum Nestoriano conferetur, et Mercatoris de Photino sententia veterum testimoniis adjuvabitur, hoc in loco quæstionem indicasse sufficiat.

^c Memini me legere apud Augustinum (*Tom. X, frag. 26*) appellatos eo nomine hæreticos, qui non noverunt Christum nisi hominem. Legi quoque apud auctorem Predestinati (*Hæresi 76*) hæresim Homuncionitarum, sed ab ista quam memorat Augustinus diversam; fuit enim quorundam dicentium in corpore hominis esse imaginem Dei, non in anima. Verum hanc hæresim sine nomine sectoriorum refert Philastrius cap. 49, et ex Philastrio Augustinus hæresi 76. Unde oportet in indicem hæresum Augustini irrepsisse vocem hanc Melitonii omnibus incognitam. Hanc hæresim de imagine Dei tribuit Audianis Epiphанию hæresi 70, cui consentit auctor Predestinati hæresi 50, atque etiam Augustinus hæresi 50, ubi Vadiani vocantur per errorem librariorum.

^d Sunt qui Sabellium negent sensisse quod Pater ipse passus sit. Vide Epiphanium in Anacephaleosi secundi libri ad hæresim 50. Sed audiendus magis Athanasius, ejus hæc sunt verba Marianis consona: *Tales sunt, qui apud Romanos quidem Patripassiani, apud nos Sabelliani nominantur* (*Lib. de Synod.*)

^e Mirum istud quoque, Nestorium inter et Photinum unicum discrimen intercedere, quod ille ex Virgine, iste ex conjugio Christum diceret natum; societatem vero præcipuam, quod uterque negaret, Verbum Dei posse dici Filium ante incarnationem; id enim Nestorius pluribus locis videtur negare. Sed diligentius in dissertatione de Hæresi Nestoriana totum istud examinandum est.

secundum ejus contradictionis capitulum retractandum est. Ibi namque ita ait : *Si quis in Verbi Dei conjunctione, quæ ad carnem facta est, de loco in locum commutationem, sive conversionem divinæ substantiæ dixerit esse factam, ejusque divinæ naturæ carnem capacem dixerit, aut partialiter unitam Divinitatem carni; aut iterum in infinitum incircumscriptam cum divina natura coextenderit carnem ad capiendum Deum, eundemque ipsum naturam, et Deum dicat et hominem; anathema sit.* Quasi quisquam similis ei insans ipsos saltem angelos non cogitet, qui, sicut scriptum est, igniti sunt spiritus; dictum est enim de eis : *Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos flammam urentem* (Psal. ciii, 4).

24. ^a Angelos ergo, quos frequenter et diversis temporibus ad sanctos quosque missos esse, sicut legimus, credimus quoque, ut his ad quos missi sunt possent esse visibiles, humanum habitum gessisse, sumptis corporibus, certum est. Sed utrum tantum corpora ab his suscepta sint in quibus illi spiritus pro tempore habitando animarum rationalium ministerium impleverint; an animata corpora, vatum more, extrinsecus inspiraverint, non est facile et temere horum aliquid affirmandum.

25. Quæ præsumpta incerta tamquam certa, et Scripturis minime expressa opinio, Apollinarem Laodicenum, et postea Arianos (^b non autem ipsum Arium), et Eunomium quoque, et ultimum Macedonium forte decepit; ut hinc sentirent et pronuntiarent Christum Dei Filium corpus tantum hominis, non etiam animam suscepisse, præ anima autem Dei ^C Filium Verbum Patris in illo suscepto corpore habitasse.

26. Quod si ita est, stulto vere sensus sui errore decepti sunt; illa enim Salvatoris humana susceptio, longe et ultra quam longe æstimari potest, ab ista angelorum incomparabilis invenitur; quia enim hæc pro redemptione totius humani generis futura erat, oportebat a Salvatore totum et integram, quæ salvanda

erat, ac in cælum sublevanda cum ipso, et inseparabilis in vita æterna mansura, totam, inquam, oportebat ab eo humanam gestari naturam. Hæc autem angelorum pro tempore corporalis assumptio, ad exhibendum officium divinitus imperatum, quocumque modo de duobus facta fuerit, id est, utrum animata, an sine animis corpora habuisse dicantur, in nullo fides catholica læditur.

27. Quamvis postea Apollinaris in pejus velut emendans, animam quidem fuisse in Christo confensus est, rationem autem seu mentem in ea hominis non fuisse, sed pro ea Deum Dei Filium existisse eum impietate deliravit.

28. Tot ergo et toties, ut diximus, variis temporibus angeli, sive corporibus tantum sumptis, sive etiam animatis eis susceptis, numquid commutati et versi ex illa spiritali et angelica sua natura, corporei, vel etiam animales, facti esse unquam a quoquam dici vel credi potuerunt? Non utique; quid ergo ad effundendas nebulas imperitis hic insanus magister molitur ingerere? Ita ut si quis dixerit Filium Dei Deum Verbum, secundum Evangelium carnem factum, seu hominem factum, statim tamquam impiissimus, Divinitatem in carnem versam esse pronuntiatis, arguatur.

29. Illud autem quod in ipso isto capitulo ultimum posuit quam impium, quamque vanum sit, videamus. Ait igitur *Eundemque ipsum si quis natura et Deum et hominem dixerit, anathema sit.* Volo duplicem Christum introducere, vel incongrue sapere, quid dixerit, ignoravit. Non enim vidit statim obijci sibi posse, neque Deum illum, neque hominem naturam esse dixisse; quia idem ipse Christus, cum sit Deus et homo, immo, ut signatius dicatur et cautius, cum sit homo Deus, et Deus homo, non sit, nisi natura. Si, ut ei visum est, natura non est (quod in ipsius caput tale dictum et tam impium convertatur), nec aliquid potest esse, quia quod natura non potest esse, prorsus esse nihil potest.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Argumentum istud ab angelis corpora assumentibus petitum Euthyrius vexit sermone 11, sive illud in Mercatoris Operibus legerit, quod opinari quispiam sine temeritate posset; sive apud Cyrillum, ubi etiam

habetur.

^b Hinc popularis quedam opinio convellitur, quæ tribuitur Ario quod excogitatum est ab Arianis. Verum ea de re in dissertatione sæpius dicta.

ADMONITIO IN APOLOGETICUM S. CYRILLI.

Cyrillus epistolæ suæ tertie ad Nestorium subjunxerat capita errorum duodecim, quæ quia singula subiectum habent anathema, vulgo anathematismi vocantur, quamquam veteres malebant capitula dicere. Hæc cum accepisset Nestorius, festinus Antiochiam misit ad Joannem episcopum, rogans ut a præstantissimis duobus suæ diocesis hominibus, Andrea Samosateno, et Theodoreto Cyrensi, refellenda, et Apollinaris Ariique errorum damnanda curaret.

Fecerunt ambo quod rogabantur, scriptumque singuli acerbum pariter atque amarulentum ediderunt, Andreas Orientalium nomine, Theodoretus suo; scripsit enim ille Antiochiæ, iste Cyri. Andreas objectiones probavit Joannis synodus; misitque, opinor, Alexandriam per Possidonium ipsum diaconum, qui litteras Coelestini ac Cyrilli ad Joannem attulerat. Theodoretus reprehensiones suas per Phœniciam vicinasque regiones sparsit, immo et in urbem regiam misit, gratificaturus amico Nestorio: has cum accepisset Evagrius Ptolemaidis Pentapoleos regionis episcopus, ad Cyrillum misit.

Uterque scripsit ante concilium Robesimum, quod de se testatur Theodoretus in præfatione Pentalogi: utriusque Cyrillus ante concilium respondit, quod vel ex eo constat, quod damnati a synodo Nestorii nusquam meminit, cum tamen magni in rem suam momenti futurum esset tantum Ecclesiæ iudicium.

Fuit vero Andreas ea tempestate inter Orientales doctrinæ fama pietatisque celebris. Tres exstant ad eum

Theodoreti epistole, prima inter editas a Sirmondo vigesimo quarto numero censetur; altera in quinta synodo reperitur; tertia apud Marium Mercatorem, quo interprete nunc primum editur. Ex prima intelligitur quantam ille sui opinionem apud omnes fecerat: ex secunda, non venisse ad concilium Ephesinum, propter adversam valetudinem; ex tertia, pertinaciter adhaesisse Nestorio; neque umquam in ejus damnationem consensisse, etiam cogente per Aristolaum tribunum Theodosio.

Mirum sane, quod scribit Baronius (*Ad ann. 431, num. 183*), impulsus fuisse Andream a Joanne Antiocheno, post solum concilium, ad scribendum contra Cyrilli capitula, tulisseque eam pro impietate mercedem, ut ex monacho Constantinopolitano Samosatenus episcopus fieret: nam primo Constantinopolitanus ille monachus, post pacem Ecclesiarum, cum ad eum scriberet Theodoretus, adhuc erat monachus. Deinde Liberatus tradit, statim acceptis Cyrilli litteris, Nestorium a Joanne petisse, ut a suis argui capitula curaret, ipsumque refert ex Liberato Baronius ad ann. 430. Denique Theodoretus ante concilium se scripsisse testatus est; et ostendimus utrique a Cyrillo responsum ante ipsum quoque concilium. Cyrillus certe Theodoro respondit, velut homini ignoto: qui vero fuisset post concilium, cum Theodoretus rem schismaticorum, vel unus, vel inter primos promoverit? Postremo Andream Theodoretus jam episcopum, et quidem non ita pridem factum, Ephesa litteris convenit.

Incertum quousque vitam protraxerit, nam quod habet Theodorus lector: *Rabbulas Edessenus episcopus cæcus erat; Andreas vero Samosatenus accusavit eum, quasi contra duodecim capita Theodoreti scripsisset* (*Lib. II Collectaneorum, t. II Bibliothec. Patrum*). Nihil potest ad chronologiam conducere, cum nihil sit Collectaneis hujus viri perturbatis. Non supervixit sane ad annum usque 431, quo concilium Chalcedonense habitum est. In eo enim legitur nomen Rufini Samosatensis, qui, cum centesimo vigesimo primo loco sententiam dixerit, inter plures sexcentis episcopos, non ita pridem debuit Samosatensem Ecclesiam regere, quandoquidem credibile est pro ratione ordinationis recensitos esse Patres. Quare vix Andream reor ad usque ann. 440 vitam produxisse.

Methodus porro quam in hoc opere servat ista fere est. Cyrillum arguit non tam erroris, quam quod pugnantia sit locutus; quod vocibus inconsultis et ambiguis utatur; et quod maligne forte aliquid latentis erroris dissimulet.

Ex duobus autem dumtaxat operibus Cyrilli depromit loca, quæ anathematismis opponat, ex epistola nempe ad Ægypti monachos, et homilia paschali 17, illamque primi toni nomine, istam secundi appellat. Nam ista duo fuerunt aperti cum Nestorio dissidii prima velut indicia, et quasi belli classica, fuerunt et ubique gentium notissima, cum propter homilie communitatem, tum maxime ob epistole factam de industria per urbes, et Constantinopoli maxime, cui Andreas scribebat, disseminationem.

Observandum sub finem, admodum pauca ab Andrea asseri quæ bonum sensum ferre non possint: quare non ita discrepare ipsum a Cyrillo, quin facile, si contentionis studium absit, conciliari queat: asseri dico, quia sententiam Orientalium velut Nestorii nomine anathematismis appetitam subinde exponit, ut hæc elucubratio non tam impugnatio hominis alicujus videri possit, quam vel defensio judiciumque Orientalis synodi, vel sententia de anathematismis, tamquam sibi contradicentibus.

Atque hæc causa fuit cur Cyrillus, etsi interdum irascatur, propter importunitatem obrectatorum, mitius tamen cum Andrea quam cum Theodoro agat; in illo enim provinciam unam totam, in isto singularem personam, et eam quidem sibi ignotam spectavit.

SANCTI CYRILLI

ALEXANDRINI EPISCOPI

APOLOGETICUS PRO DUODECIM CAPITIBUS

ADVERSUS ORIENTALES EPISCOPOS,

quorum nomine Andreas Samosatenus objectiones scripserat.

Interprete Mario Mercatore.

Qui suam mentem Deo ter [*Baluz. om. ter*] sancto devovere festinant, et veritatis cupiunt inherere dogmatibus, aspernantur quidem sceleratorum hereticorum profanos vanosque [*Baluz. novosque*] sermones; intendentes autem intestinum arcanumque mentis oculum divinæ Scripturæ, atque inde eam sententiis bonis amantes, in illos qui recta depravant constanter exsurgunt, prope exclamantes: *Zelo zelati sumus pro Domino* (*III Reg. xix, 10*).

Nestorio igitur multas diversasque blasphemias profundente in Christum omnium Salvatorem, et quasi funditus evertente magnum et venerabile incarnationis mysterium; existimavimus ingens esse pericu-

lum, de his tantis talibusque reticere; itaque eum sæpe numero monuimus ab hujusmodi blasphemis abstinere. Sed postquam nihil omnino profecimus, necessario studuimus defendere dogmata pietatis. Notavimus igitur quædam capitula ex ipsius blasphemis, et ea utiliter anathematizavimus, id est, eos qui eadem cum illo sentiunt; obtemperantes beato Paulo dicenti: *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit. Sed licet nos, aut angelus de cælo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit* (*Gal. i, 9*).

Sed nescio, quomodo a quidam moleste id tulerint, vel ejusdem amentie socii, et consimiles; vel dissi-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Id est Andreas episcopus Samosatenus et Theodoretus Cyrensis, ut docet Cyrilli commemoratorium datum Eulogio presbytero. Iste Cyrilli apologeticus est adversus reprehensiones Andreæ. Alio dein libro re-

spondit Theodoro infra Cyrilli respons. De his porro reprehensionibus Andreæ vide quæ nos nuper diximus in tomo primo Novæ Collectionis concilior.; p. 748. BALUZ.

mulantes quidem eadem cum ipso sentire, adjuvantes vero communibus [*Baluz.* cum omnibus] modis; et eos qui pro Christo loqui velint, odio dignos conantes efficere: sed hoc illos consequens fuerat cogitare, quod si magis doctores pravos objurgassent, id ipsum illis Christi dilectionem benevolentique comparasset. Nunc vero id egerunt, quod eos gerere minime oportebat; eos enim infestos sibi esse dixerunt, quorum si fuissent imitatores, cum his ipsis capita sua corona sempiternæ gloriæ redimissent.

Reprehenderunt igitur anathematismos quasi non recte factos; deinde singulis opposuerunt suæ mentis inventa, et nescio quas ineptias, sperantes se posse subrepere [*Baluz.* subripere] imperitis, et iis qui incuriose eorum verba accipiunt.

Fuit igitur necesse, etiam nosmetipsos illis opponere veritatem, et criminationem inanissimam propulsare, et probare illos maledicos et reprehensores magis quam scrutatores esse totius veritatis. Præpositis igitur singulis anathematismis, subjectis etiam, quæ sunt ab illis objecta, nostra subiunximus, peritos sanctæ Scripturæ iudices facientes, et eorum rectum suffragium expetentes qui habent scientiam veritatis.

ANATHEMATISMUS PRIMUS.

Si quis non confiteatur Deum vere esse Emmanuel, et propterea sanctam Virginem esse Θεοτόκον, peperit enim carnaliter carnem factum Dei Verbum; anathema sit.

REPREHENSIO HERETICORUM.

Equis carnem factum Dei Verbum, CARNALITER natum esse confiteatur? Nam si CARNALITER mater [*Baluz.* om. mater] peperit, quomodo jam virgo est? Deinde ubi ponemus dictum illud: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi inumbrabit tibi* (Luc. 1, 35); siquidem carnaliter juxta ipsum, et non divino modo Virgo sancta peperit? Et quomodo eum stella miris modis apparens indicabat? Quomodo Magi ex Perside, stella duce, adventabant, querentes eum qui fuerat natus, et invento offerebant dona, intelligibili atque visibili convenientia (Matth. 2, 11, 12)? Quomodo angeli de cælo descendentes, generationem ipsius pastoribus mixti cantabant, dicentes: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. 2, 14)? Carnalisne, an divinæ magis hæc sunt generationis indicia?

Alioquin, si incuriose et inconsiderate ipsas voces acceperimus, conversionem Verbi, et mutationem in carnem factam esse conflagemus, ac sic, et peccatum, et maledictionem, ipsum factum esse existimabimus, nisi et ea quæ sequuntur, et ea quæ antecedant in libris, et ipsam Scripturæ consuetudinem inspiciamus, et natum esse Verbum carnaliter, inhabitationem in carne accipiamus, juxta Evangeliorum sensum.

RESPONSIO ORTHODOXI.

Carnalis dispensationis unigeniti Filii Dei mysterium sapientissimus Joannes evidenter ostendit dicens: *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*

(Joan. 1, 14). Hæc recte intelligentes beatissimi Patres, qui suo tempore [*Baluz.* tunc temporis] Nicææ congregati sunt, ipsum dixerunt ex Deo Patre natum Verbum, per quod [*Baluz.* quem] et cum quo omnia fecit Pater, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, incarnatum, et hominem factum, id est, conjunctum esse carni habenti animam rationabilem; et hominem factum, Deum tamen remansisse.

Quod vero inconvertibiliter et inconfuse adunatio illa facta sit, nulli esse dubium potest, cum Dei Verbum id quod ante fuerat remanserit, licet factum sit caro. Nam id quod dicitur incarnari, non in naturam carnis convertitur; sed aliud quiddam intelligitur præter carnem, carni tamen conjunctum.

Id sentientes beati Patres sanctam Virginem Θεοτόκον nominaverunt: crediderunt enim quod incarnata et hominem factum peperit Filium, per quem omnia fecit Pater. At vero Nestorius novarum blasphemiarum nobis inventor huic opinioni repugnat, et vituperat quasi non vere dici debeat Θεοτόκος; quippe dicit: *Interrogavi eos saepe: A sancta Virgine Deitatem dicitis natam? Fugiant statim responsionem. Et quis, aiunt, adeo blasphemator est, ut in illa, quæ peperit templum, dicat a Spiritu Deum creatum? Deinde ubi ego adjecero: Quid ergo nos absurdum facimus, persuadentes hanc vocem vitare, et venire potius ad communem significationem duarum naturarum? Tunc illis blasphemia videtur esse quod dico: Aut ergo aperte confitere Deitatem natam esse ex sancta Virgine; aut si hanc vocem quasi blasphemiam fugis, cur eadem mecum sentiens simulacrum non sentire* (Ep. Cyrilli ad Acacium Beræensem. Serm. 5)?

Illo igitur violenter urgente (*Baluz.* agente), immo potius scelerate sollicitante eos qui sanctam Virginem appellant Θεοτόκον, ut confiteantur carnis fuisse germen Divinitatem, et exstantiæ (*Baluz.* substantiæ] initium ex muliere habuisse Deum Verbum; nos probare volentes quod ab hujusmodi opinione prorsus abhorreamus (neque enim adeo deliramus, ut tam nefarie sentiamus), peperisse diximus Virginem carnem factum Dei Verbum, hoc est, hominem, juxta Scripturas: peperisse autem carnaliter, hoc est, secundum carnem; etenim Deus et Pater divino modo peperit ex sese Deum Filium. Sed quoniam id quod ex carne nascitur, caro est (Joan. 1, 6), peperit Virgo,

quasi caro, carnaliter. Neque vero interim generationis miraculum, neque abnegatio sancti Spiritus operationem, per quam in vulva finxit id quod natum est; sed magis demonstro quia quemadmodum Deus parit divine, et ut decet Deum, juxta suam naturam, sic etiam homo, humane, et caro, carnaliter.

Cum sit igitur Deus natura Verbum, licet factum sit caro, prodixit divine, et ut verum decuerat Deum; solus enim habuit matrem innuptam, et eam Virginem reservavit, quæ eum carne pepererat. Atque illud admiror, quod cum pigeat ipsos sanctam Virginem dicere Θεοτόκον, divino modo ipsam perhibent peperisse, neque enim divine nascitur homo communis.

Deinde dona a magis aiunt oblata, et intelligibili et visibili convenientia; dividunt ergo rursus in duos, post conjunctionem, unum Dominum Jesum Christum; intelligibilis enim factus est visibilis, non conversione naturæ, sed conjunctione corporis, quod visibile est. Et certe spectatores ipsos et ministros Verbi fuisse sanctos apostolos, sacræ litteræ docuerunt; cum sit omnibus planum, incorporale et intratabile esse Dei Patris Verbum. Sed audio dicere sanctos discipulos: *Quod erat ab initio, quod audivimus, quod vidimus, quod inspeximus oculis nostris, et manus nostræ contrectaverunt de Verbo vitæ* (I Joan. 1, 1). Convenientia igitur dona fuerunt uni, id est, Christo; est enim in uno Deus simul et homo; ideoque, nato ipso, chori angelorum, et agmina spirituum, salvatorem eum, liberatoremque clamabant.

Sed quoniam, Evangelista dicente: *Verbum caro factum est* (Joan. 1, 14); vereri se aiunt, ne si suam significationem servet τὸ ΕΓΕΝΕΤΟ, conversio quædam intelligatur facta in divina Verbi natura. Laudo quidem timorem, illud autem admiror, quod excipientes dictionem, et veram necessariamque significationem, ita aiunt Verbum factum esse carnem, ut dicitur factum *maledictio et peccatum* (Gal. 3, 13; II Cor. 5, 21). Deinde quare cum videantur sibi esse sagacissimi, non vident, quod beatus Evangelista dicens, ἐγένετο, omnem opinionem conversionis interimat, adiciens statim: *Et habitavit in nobis?*

Præterea absurdum est audere dicere, sic factum esse carnem Verbum, ut dicitur factum *maledictio et peccatum*: neque enim vere et proprie maledictio factum est et peccatum; sed *justus inter iniquos reputatus est* (Marc. 15, 8; Isai. 53, 12), ut peccatum destrueret, et vocatus est maledictum, qui benedicit creaturam, ut maledictionem solveret nostram, et liberaret pœna credentes in ipsum. Non fuit ergo vere maledictio et peccatum; sed utrumque vocatus est, ut maledictionem destrueret et peccatum.

Igitur si simili modo factus est caro, destruxit et carnem, sicut maledictionem videlicet et peccatum: et neque factus est homo, neque incarnatus est vere, sed in δοξάζει tantum mysterium, et in nudis vocabulis Incarnationis ratio invenietur et modus.

Tollitur autem penitus etiam resurrectionis spes: *In cujus igitur morte baptizati sumus* (Rom. 6, 3)? *Ubi est verbum fidei, quod prædicamus?* *Confitemur enim quod Dominus est Jesus, et credentes, quod Deus eum a mortuis suscitaverit, salvamur* (Rom. 10, 8). An in unum similem nostri et communem hominem fides est nostra? An non magis in humana forma propter nos factum Verbum adoramus? Non ergo accepit servi formam (Philipp. 2, 7), qui liber, id est, Deus. Non humiliavit sese, qui dignitatis [Baluz. deitatis] fastigiis conspicuus est [Baluz. enitescit], et qui est in æqualitate Patris et forma. Non se immisit in exinani-

tatem, qui ex sua plenitudine creaturæ omnia bona dispescit [Baluz. dispertit].

Apoge istam dementiam, aliter nos erudivere beatissimi Patres: incarnatum enim et hominem factum vere dixere Dei Patris Verbum incorruptibiliter [Baluz. inconvertibiliter] et inconfuse; arcanus autem est, ineffabilisque dispensationis modus; testes vero dictorum meorum vocabo sermones ipsorum.

PETRI MARTYRIS ET EPISCOPI ALEXANDRINI.

Evangelista veritatem dicens: Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (Joan. 1, 14). *Ex illo tempore scilicet, quo Angelus salutavit Virginem dicens: Ave gratia plena, Dominus tecum* (Luc. 1, 28). *Dominus enim tecum, dixit Gabriel, pro eo quod est, Deus Verbum tecum; significat enim id nasci in vulva, et carnem futurum, juxta id quod scriptum est: Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideo quod nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei* (Ibid., 35).

ATHANASII EPISCOPI ALEXANDRIÆ.

Unde etiam cum caro ipsius nasceretur ex Maria Θεοτόκῃ, ipse dicitur natus, qui præstat, ut alii nascantur [Baluz. nascerentur], ut nostram in semetipsum generationem transferret.

EJUSDEM DE EPISTOLA AD A. EPICETUM.

Quomodo autem vel dubitare ausi sunt, qui dicuntur esse Christiani, utrum [Baluz. nisi] Dominus, qui processit ex Maria, Filius quidem sit Dei, substantia et natura; secundum carnem vero, ex semine David, et ex carne sanctæ Mariæ? Qui porro adeo audaces fuerunt, ut dicerent Christum, qui carne sit passus et crucifixus, non esse Dominum, et Salvatorem, et Deum, et Filium Patris? Vel quomodo se volunt nominari Christianos, qui dicunt in hominem sanctum, quemadmodum in unum aliquem prophetarum supervenisse Verbum, ac non magis ipsum hominem factum, corpore sumpto ex Maria; vel alium esse Christum, aliud Verbum, quod ante Mariam, et ante sæcula erat Filius Patris? Aut quomodo possunt esse Christiani, qui dicunt, alium esse Filium, et aliud Dei Verbum?

Hanc nos sanctorum Patrum opinionem sequimur et fidem; sin vero est, qui diversa doceat, et novas voces inducat, extra rectam conculcatamque semitam videtur errare. Quod vero non sit inusitatum, nec insolitum sanctis Patribus dicere CARNALITER eum natum; sed magis hæc dictio sit frequens et sæpius usurpata. Nihilominus infra scripta dicta monstrabunt, quæ se ita habent.

b AMPHILOCHII ICONII EPISCOPI.

Nam nisi ille fuisset CARNALITER procreatus, tu nunquam fuisses spiritualiter recreatus; et nisi ille sustinisset formam servilem, tu nunquam fuisses adoptio-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

a Vide quæ nos nuper diximus in tomo primo Novæ Collectionis conciliorum pag. 465, 596, 599, 606, 757, 922. BALUZ.

b Id est Amphiloerii episcopi Iconensis. Vide ubi supra p. 471. BALUZ.

nis gloriam consecutus. Illic quoque carnaliter positum est, pro eo quod est secundum carnem; quemadmodum etiam divine, id est, secundum divinitatem.

Objectio Orientalium ad secundum anathematismum, Cyrilli que responsio nusquam reperitur in codicibus, vel editis, vel manuscriptis; quos quidem ego viderim; fuisse tamen aliquam vel inde patet, quod in objectione ad tertium anathematismum Andreas dicat, aliquid se rursum Cyrillo ex suis ipsiusmet verbis opponere, cum tamen inde omnino nihil in objectione ad primum anathematismum opposuerit. Quid quod in secundo anathematismo totius rei cardo vertebatur, quandoquidem sermo fuit de ἐνώσει καὶ ὑπόστασιν, id est, de principio, quo concesso, tota Nestorii heresis evehebatur, et fides catholica constabat. Non est autem admodum credibile, nihil de summa totius rei dictum fuisse ab homine, qui Nestorii patrocinium susceperat.

ANATHEMATISMUS TERTIUS.

Siquis in uno Christo dividat substantias, post unitatem, et conjunctione sola conjungat secundum vel dignitatem, vel auctoritatem, vel dominationem: ac non magis conventionem quadam, quæ sit facta per ἔνωσιν naturalem; anathema sit.

REPREHENSIO HERETICORUM.

Rursus illum suorum admonebimus verborum, convincentes ipsum duas substantias dixisse in his, quæ scripsit in prime tomo, hoc modo: Ergo quantum pertinet ad propriam naturam, non [Baluz. non solum ipsum] per se sanctificatum est Verbum Dei Patris; sin vero est qui credat eum, qui est natus ex sancta Virgine, unctum esse et sanctificationem solum ipsum per se, et propterea Christum fuisse nominatum, etc. (Ep. ad monach, num. 15 et 16). Quomodo igitur oblitus suorum, in unam substantiam contrahit, confundens naturas, divinam ἔνωσιν naturalem vocans?

Et quis umquam accipiat naturalem divinam ἔνωσιν in dispensationis mysterio? Nam si est ἔνωσις illa naturalis, ubi est gratia? ubi divinum mysterium? Naturæ enim, sicut edocti sumus, semel a Deo constitutæ, necessariis legibus serviunt. An erit iterum, per ἀναγκήν τε et legem naturæ, dispensationis ratio, juxta fabulosa illa χιλιονταετηρίδος, id est, mille annorum, Apollinarii [Baluz. Apollinaris] inventa.

Apollinarii ἀναγκήνης et χιλιονταετηρίδος mentionem nullam fecerunt hæreseologi, Epiphanius, Philastrius, Augustinus, Theodoretus, et auctor Prædestinati; fecerunt tamen tres gravissimi scriptores, Basilii, Gregorius Nazianzenus, et Hieronymus, cujus sunt hæc verba de Papia: Hic dicitur mille annorum Judaicam edidisse δαυτέρας, quem secuti sunt Irenæus et Apollinarius, qui post resurrectionem aunt in carne cum sanctis Dominum regnaturum (De Script. Eccl. c. 28). Immo cum adversus Irenæum, implicatum ad hunc errorem, Dionysius Alexandrinus scripsisset, testatur Hieronymus (Proem. ad c. lxxv Isa.) duobus voluminibus respondisse Apollinarium.

RESPONSIO ORTHODOXI.

Divinus Paulus, quemadmodum factum sit homo unigenitum Dei Verbum, planam orationibus faciens, utpote dispensator mysteriorum Dei, et ipsum ha-

A bens in se loquentem Christum: Non enim angelos apprehendit, inquit, sed semen Abraham apprehendit. Unde debuit in omnibus assimilari fratribus, ut miseriors fieret, fidei pontifex ad Deum (Hebr. ii, 16). At nos id dictum rectis suffragiis coronantes, sanctam Scripturam ubique sequentes, et divinorum magistrorum voces admirantes, immo vero leges esse eas sanctissimas arbitantes, non sanctorum angelorum, neque suam naturam, apprehendere dicimus Dei Verbum et Patris; sed ut placitum est divinis litteris, credimus inumbrasse sanctæ Virgini, quippe cum sit virtus Patris altissimi, et fluxisse sibi corpus ex ea, operatione tamen Spiritus sancti, et factum esse hominem, et nuncupatum Filium Abraham et David; cum non desisset esse vere Filius Dei et Patris, sed mansisset in sua natura, et majestate, et gloria deitatis, licet factum sit caro: inconvertibilis enim Deus est, et omni conversione valentior.

Est igitur unus atque idem, Filius et Dominus, et ante incarnationem et post incarnationem. Et dividere unum in duos, et veram ἔνωσιν labefactare, et separare in partes, et seorsum dicere hominem, seorsum Deum, impietatis est crimen ingentis.

Veram ἔνωσιν vocat, quam alias φυσικὴν dicit: nulla enim vera est, nisi quæ res ipsas, seu φύσιν conjungit, non item solas rerum qualitates. Nam omnis ἔνωσις e multis unum quiddam facit; illud vero si fuerit substantiale aliquid, vera est simpliciterque dicta ἔνωσις; si qualitas aliqua, vel aliud quiddam præter substantiam, non est vera, sed tantum κατὰ τι et σχετικὴ ἔνωσις, siquidem, ut ait Philosophus, substantia ut est ens ἀπλῶς, ita et ἐν ἀπλῶς. Quare omnis ἔνωσις, quæ non est, ut aiunt in scholis, in unitatem substantiæ, sive substantia pro natura sumatur, sive pro hypostasi, non est, secundum Cyrillum, κατὰ ἀλήθειαν, sed tantum κατὰ σχῆμα. Unde hoc in negotio synonymæ sunt istæ voces, ἔνωσις ἀπλῶς, ἔνωσις φυσικὴ, ἔνωσις κατ' ὑπόστασιν, ἔνωσις κατ' ἀλήθειαν, quemadmodum ex opposito ἔνωσις κατὰ τι, ἔνωσις σχετικὴ, ἔνωσις κατ' εὐδοκίαν, ἔνωσις κατὰ τὴν αἴαν, συνάφεια ἢ ἐκδοθεν, etc. Unde quod mirabilis est, apud Cyrillum, ubi de ἐνώσει sermo est, φύσις pro ὑπόστασει accipitur: sed id postea exponatur.

Verum his omnibus contemptis, Nestorius ausus est ista verba proferre (Serm. 7, num. 12): Hoc autem sentite in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, se eam inivit, formam servi accipiens. Non dixit: Hoc sentite in vobis, quod et in Deo Verbo, quod cum in forma Dei esset, formam servi accepit.

Sed ubi dixit, Christum, quasi duarum naturarum appellationem, sine periculo eum, et formam servi quam accepit, nominavit, et Deum; cum ea absque peccato dicantur de naturarum duplici et separabili ratione. Et rursus in alio tractatu (Serm. 1, num. 9): Ut in nomine, inquit, Jesu omne genu flectatur, cælestium, et terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus est Jesus Christus [Baluz. add. in gloria Dei Patris]. Propter illum qui portavit, eum qui portatus est, colo; propter invisibilem, teneror apparentem; nunquam ab eo qui apparet, Deus separatur: ideo nec ego honorem separo. Separo naturas, sed unam facio venerationem. Et rursus in alio tractatu (Serm. 2, in fine): Dic eum, qui assumpsit, quia

Deus est; dic eum qui assumptus est, quia servus. Adde conjunctionis deinde dignitatem, quia duorum auctoritas communis est; quia duorum eadem dignitas, manentibus naturis, confitere dignitatis unitatem.

Vides eum naturas ubique separare; unam vero facere, ut ipse ait, venerationem, et communem auctoritatem dicere, et solam dignitatis *ἐνότητα*. Quidquid autem commune est, non uni potest esse commune, sed vel duobus certe, vel pluribus separatim et seorsim intelligendis. Pro qua igitur causa criminati sunt sermonem, quo [Baluz. quia] hæc anathematizamus? Quod tantum crimen adimisimus, si profanis et novis Nestorii fabulis pietatis dogmata opposcentes, tuitionis fratrum competentem habuimus rationem?

Sed quoniam aiunt me meis adversari sermonibus, et ad probationem huiusce rei recitant partem epistolæ meæ, quæ est ad sanctos monachos scripta; decere existimavi, ad hoc quoque verbis me competentibus respondere: aiunt enim duas et me dixisse substantias, et hoc sibi ad probationem sufficere arbitrantur. Posita igitur parte epistolæ, inferam mox ea, quibus mendaces ubique et vaniloqui convincantur.

Epistola: *Ergo quantum pertinuit ad propriam naturam, non sanctificatum est solum ipsum per se Dei Verbum; sin vero est, qui existimet eum qui est natus ex sancta Virgine, unctum fuisse, et sanctificatum solum ipsum per se, proptereaque Christum esse nominatum, procedat in medium, et probeat, quod unctio sola sufficiat, eum, qui ungitur, declarare gloriæ Patris consimilem, ejusdemque sedis esse cum Deo, qui est omnibus eminentior.*

Nam quia Dei Verbum seorsim nominatum Christum, Nestorius novarum blasphemiarum nobis [Baluz. novus] inventor affirmat; seorsim autem et separatim Christum alium, qui est natus ex Virgine: nos huiusmodi ipsius opinionem, tamquam minus aptam, et incongruam, et extra terminos positam veritatis, vituperamus; et neque Dei Patris Verbum solum ipsum per se et seorsim unctam esse oleo lacticiæ affirmamus, neque porro seorsim et solum ipsum per se [Baluz. add. ut] hominem, et alium esse Filium Verbum Dei Patris, præter illum, qui est natus ex virgine; sed unum magis Christum oportere affirmamus, ab omnibus nominari incarnatum, et hominem factum unigenitum Dei Verbum: *Unus enim Dominus, una fides, unum baptisma* (Eph. iv, 5). Nulli igitur volenti recta sentire obscurum est, illos depravare eorum, quæ a me sunt scripta, sententiam, et hic quoque calumniam facere veritati.

Id autem etiam ob aliam causam rectum est, et ab omni procul vituperatione summotum: novimus enim videlicet, quia aliud quiddam [Baluz. alia quædam] est caro proprietate nature suæ præter Verbum, quod est natum ex Patre; aliud porro ratione nature suæ

unigenitum Dei Verbum: verum scire id ita esse, non est dividere naturas post unitatem.

Naturas sen φύσεις posuit pro hypostasisibus, quod curiose observandum; sed nomine φύσεως aliud nihil intelligit, quam quod in scholis res nature dicitur, opponiturque, ut aiunt, enti morali, aut etiam accidenti. Quare vox ista φύσις, prout ex adjunctis determinatur, ita varias significationes sortitur, atque ita apud Cyrillum φύσις τοῦ λόγου idipsum est quod hypostasis Verbi; contra vero φύσις τοῦ Θεοῦ est communis personarum divinitas, pariter in humanis; φύσις τοῦ Κυρίου propria utique est ipsius, ut loquuntur, singularitas; φύσις τοῦ ἀδελφοῦ est natura communis, etc.

Verum si quis velit viam mysterii perspicaci mentis oculo intueri, et [Baluz. ex] eo ipso facile intelligat, quod a principio diximus, quia non suam naturam apprehendit Deus Verbum, [Baluz. add. sed] semen Abraham; a quo sumpto ex beata Virgine, processit homo, ut fratribus assimilaretur, et appellaretur primogenitus, qui est unigenitus. Sed tametsi alterius nature sit corpus, præter Verbum Dei Patris, attamen est unus, et Christus, et Filius, et Deus, et Dominus, licet factus sit caro; et veræ unitatis rationem labefactare periculosum est, et secernere in duos filios [Baluz. in duas partes] substantias, et eas diversas quidem esse dicere inter se, et separatas proprietate sua, solam autem habere conjunctionem extrinsecus, et honorariam.

Si vero dicamus naturalem *ἔνωσιν*, veram dicemus; maxime cum divina Scriptura hac dictione tam frequenter utatur. Scribit alicubi beatus Paulus: *Et eramus natura filii iræ, sicut cæteri* (Eph. ii, 3). Nemo est autem qui dicat, iram divinam natura habere substantiam, ita ut etiam ipsius filii dicantur esse peccantes: nam si ita dixerimus, erimus nempe Manichæorum furori consimiles; sed NATURA, posuit pro eo quod est, VERITATE.

Ergo non confundentes naturas, nec, quemadmodum adversarii commemorant, inter se eas commiscuentes, naturalem dicimus *ἔνωσιν* factam; sed ex duabus rebus dissimilibus, id est, ex deitate et humanitate, unum factum esse Christum, Filium, et Dominum, ubique affirmamus. Apollinaris vero dogmata nulli omnino curæ [Baluz. causæ] sunt nobis; eos etenim, qui semel tamquam veritatis corruptores damnati sent, convenit aversari.

Ex duabus, ut loquuntur, specie dissimilibus naturis facta est una hypostasis, unusque Christus, unus Filius, unus Dominus, unus, inquam, substantialiter, *ἐκ καὶ ἑνότητι*, non unus tantum moraliter, et *κατὰ ὁμοίαν*.

ANATHEMATISMUS QUARTUS.

Si quis personis duabus, sive substantiis, vocēs, quæ sunt in evangelicis vel apostolicis scriptis, dispertiat: vel quæ de Christo a sanctis dicuntur, vel quæ ab [Baluz. ex] ipso de se ipso, et has quidem, ut homini, qui præter Dei Verbum seorsim intelligatur, de-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Baluz. addit hic: *Nec vero est verbo Dei in substantia simile sanctum corpus, quod est ex semine Abraham; quo, etc.* EDIT.

putet, hæc vero, ut divinas, soli Deo Verbo; anathe-

ma sit

REPREHENSIO HÆRETICORUM.

Hic quoque ipsum suorum dogmatum convenit admonere, in quibus ait (*Homil. 17, Paschal.*) : *Et si audieris [Baluz. audierit], quod proficiebat ætate et sapientia et gratia, ne profectu sapiens fuisse (Luc. II, 52) Dei Verbum putaveris; sed ne illud quidem ausis dicere, quod profectum ætatis, sapientiæ et gratiæ homini assignemus. Sed etsi neget Scripturæ testimonium, docens, quod juxta visibilem carnem Domini profectus fiebat, non est tamen tempus modo ipsum convincere, nobis ad capitulum propositum festinantibus : ut enim probemus, ipsum duas substantias dicere, et sibimetipsi repugnare, posuimus ea quæ ante dixit.*

Personis autem duabus, vel substantiis duabus, vel duobus [*Baluz. om. duobus*] filiis, sejungentes *ἑωσεν*, sive unum Filium, voces aptare non convenit : individua enim et inseparabilis summa illa *ἑωσεν*, et unus est Filius, omni ratione, et omnibus modis. Servata igitur unitate, unoque et Filio et Christo et Domino demonstrato, uni eidemque Filio, ea quæ dicuntur, oportet aptare. Non dividere autem voces evangelicas, vel quæ ab ipso Domino de seipso dicuntur, vel quæ in litteris apostolicis positæ sunt furoris ingentis est.

Nam si voces non dividamus, quibus oculis inspiciamus Eunomianos, vel Arianos, qui omnia, quæ dicuntur, in unam solent conferre naturam, et humiles humanitatis voces ad divinitatis referre fastigium? Vel quomodo intelligamus Domini voces, qui propter carnis naturam visibilem dixit : *Non veni meam voluntatem facere (Joan. VI, 38). Et illud : Mandatum accepi, quid dicam, et quid loquar (Joan. XII, 49). Et : Ego ex me nihil facio (Joan. VIII, 28). Et : Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum, et Deum meum, et Deum vestrum (Joan. XX, 17), et cætera hujusmodi?*

Nam si individue sint voces, sicut et naturæ, erit ipsius per se unigeniti Dei Deus Pater; minister vero, et internuntius mandatorum Patris Filius, juxta deitatem. Et si humiles voces in naturam deitatis referamus, cui ascribamus : *Ego et Pater unum sumus (Joan. X, 30); et : Quod eadem faciat ipse, quæ et Pater. Et : Quemadmodum enim Pater suscitavit mortuos, ita et Filius, quos vult, vivificat (Joan. V, 19, 21)?* Sed est certe, juxta [*Baluz. add. ipsius*] Domini vocem, ^a Pater, et Pater et Deus ipsius : Deus quidem illius, qui novissimis temporibus ex semine David factus, secundum carnem est; Pater vero Verbi, quod ex ipso æternum [*Baluz. caste*] impassibiliterque et semper est natum, filietate uno modo servata [*Baluz. servanda*] et manifesta. Quomodo enim accipiemus : *Amen, amen dico vobis, antequam Abraham esset, ego sum (Joan. VIII, 58); et : Omnia per ipsum facta sunt (Joan. I, 3);*

A si voces sint individue? Ascribemusne vocem naturæ [*Baluz. naturalem*] illi, quæ novissimis temporibus ex semine David facta est, dicentes nempe [*Baluz. om. dicentes nempe*], antequam Abraham esset, et David esset, ipsam fuisse, et omnia per ipsam facta?

An magis pietatis intuitu, naturis inconfuse manentibus, et unitate indivisa, voces secundum vim conjunctarum naturarum, sicut supra dictum est, imputemus, in unum filium, et Dominum, et Christum, non in unam naturam, omnia conferentes? Sic ut ex uno nomine naturam utramque intelligamus, propter *ἑωσεν* summam, et nobis inintelligibilem : *Ut nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, filius hominis, qui est in cælo (Joan. III, 13); et porro : Si videritis hominis filium ascendentem, ubi erat antea* B (*Joan. VI, 63*); nonne ex appellatione filii hominis, et illum, qui inconfuse et inseparabiliter est ei conjunctus, accipimus? ^b nam et si filium hominis se dixerit, propter assumptæ et visibilis carnis naturam, Deum se tamen factis ostendebat, et porro *Jesus Christus per quem omnia (Heb. II, 10), et porro, Jesus Christus heri et hodie, idem ipse et in sæcula (Heb. XIII, 8). Si heri et hodie, quomodo per ipsum omnia? Et si per ipsum omnia, quomodo heri et hodie? Sed et quod omnia per ipsum verum est; et quod heri et hodie, credendum est; et quod idem et in sæcula, certissimum est, si secundum diversitatem naturarum inconfuse et inseparabiliter conjunctarum, voces aptaverimus, intelligentes, secundum quod visibile est, heri et hodie, secundum intelligibile, in sæcula;* C secundum vero filietatis conjunctionem, unum eundemque.

RESPONSIO ORTHODOXI.

Videlicet hæc intentio eis est, qui inconsiderate et temere objurgari contendunt anathematismos, quos tam utiliter, et necessario fecimus, nihil ut possint [*Baluz. nihil prorsum*] rectum, nec sentire, nec dicere, sed se tantum maledicos et obrectatores ostendere : nam si suæ mentis oculum scriptis diligenter voluissent intendere, certe cognoscerent, se magis anathematismum suffragiis comprobare, et ex his, quæ ipsi accusant, evidenter ostendere, non imperite esse a nobis factum, ^c et quomodo id præsent, dicam.

D Vir bonus Nestorius, cum in Ecclesia prædicaret hoc dixit (*Serm. 5, qui 2 in Proclum*) : *Ut id evidentius clariusque omnibus fiat, et Arianis et Eunomianis, et Apollinaristis, et omnibus, qui sunt ejusdem gregis, studium est dicere, Θεοτόκον, quasi, commixtione quadam facta, et naturis minime divisibilibus* [*Baluz. dividendis*] voces humiles non de humanitate acciperentur, et locum invenirent adversus deitatem, tamquam omnia, quæ dicuntur, de uno eodemque dicantur. His ita dictis, commodissime anathematismus a nobis est fa-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Baluz. : *Pater Deus quidem carnis, quæ novissimis temporibus ex semine David facta est. Pater, etc. Edit.*

^b Baluz. : *Nam si et Dominum hominis diceret propter, etc. Edit.*

^c Verba et quomodo id præsent dicam Baluzius non habet. Edit.

ctus, non concedens, in duas personas dividi, vel in duas substantias unum Dominum Jesum Christum.

Quod vero ipsi quoque dictis nostris assentiant, conspicuum est ex his quæ et sentire ipsi, et scribere studuerunt, quæ se ita habent: Personis autem duabus, vel duabus substantiis, vel filiis duobus (unitatem dividentes sive unum filium) voces aptare non convenit: individua enim et inseparabilis summa illa *ἑνωσις*, et unus est filius, omni ratione, et omnibus modis; servata igitur summa unitate, unoque, et Filio, et Christo, et Domino, demonstrato, uni eidemque filio ea, quæ dicuntur, oportet aptare. Cæterum, juxta vim naturarum conjunctarum, uni filio quæ dicuntur, aptare oportet. Ergo si summa illa *ἑνωσις* servanda est, quæ jam divisionis ratio possit irrumpere [Baluz. interrumpere]? et si quis dividere audeat, procul a recta semita videtur errare, et a pietatis dogmatibus abhorrere.

^a Quid igitur dicit anathematismus? Si quis dividat voces hoc modo, ut has quidem tamquam homini, qui præter Dei Verbum seorsim intelligitur, deputet; has vero tamquam divinas, soli Deo Verbo; anathema sit. Ergo si hi, qui dividunt et separant in hominem seorsim, et in Dei [Baluz. Deum] Verbum seorsim, non dividunt unum Christum, nec duos filios dicunt, merito mihi succenseant objurgatores; sin vero ita sentire, plane divisio est, quamobrem meos objurgaverint sermones; cum præsertim ipsi quoque ex his, quæ dicunt, individuum et unum per unitatem summam confiteantur esse Emmanuel?

^b Voces quidem singulas, quæ sunt dictæ, vel de Christo, vel ab ipso, prudenter sapienterque accipiendas, et ipse laudans assentio, et omnes qui solent recta sentire: aliæ enim divinx sunt, aliæ carnis dispensationi magis convenientes. Sed quoniam unus idemque est Deus simul et homo, propterea nunc divine loquitur, nunc humane: unius tamen Jesu Christi, et hos et illos affirmamus esse sermones, neque divinitate nudantes templum, quod est natum ex virgine; nec sine carne dicentes esse Verbum Dei et Patris, post arcanam et ineffabilem unitatem.

Illud autem admiror, quod cum videantur mea curiose rimari, et quemadmodum ipsi existimant, subtiliter meas scrutentur epistolas; illa quidem, quæ sunt in ipsis utilia et necessaria, et ad probationem rectorum dogmatum pertinentia, consulto prætereunt. Invadant vero satis agilitate et impigro, si quid illis visum fuerit, vel tenuissimam habere suspicionem, per quam possent [Baluz. possint] calumniam nobis inferre. Meminero autem meorum dictorum; scripsi enim in epistola ad Nestorium hoc modo (Epist. 3, num. 19): Voces autem Salvatoris nostri, quæ sunt in Evangelis, neque duabus substan-

tiis, nec duabus personis dividimus. Neque enim duplex, sed unus est et solus Christus, licet ex duabus rebus diversis intelligatur in unam inseparabilemque unitatem fuisse collatus: sicut etiam homo, licet ex anima intelligatur et corpore, non ideo duplex est, sed unus ex utroque. Sed humanas voces, necnon etiam divinas, ab ipso prolatas esse, rectissime confitemur.

Ubi enim, ut Deus, de se docet [Baluz. dicit]: Qui me videt, videt et Patrem meum (Joan. xiv, 9); et: Ego et Pater unum sumus (Joan. x, 30); divinam ipsius intelligimus, arcanamque naturam, per quam est unum ad Patrem suum, propter substantiæ ταυτότητα: est enim imago et figura, et lumen gloriæ ipsius. Ubi vero humanitatis mensuram non inhonorans Judæos alloquitur: Nunc me queritis interficere hominem, qui veritatem vobis locutus sum (Joan. vii, 1); nihilominus ipsum, qui est in æqualitate et similitudine Patris, Deum ^c Verbum ex cæteris ipsius humanitatis conditionibus agnoscimus. Nam si necesse est credere, quia cum sit Deus natura, factus sit caro, sive homo, animata carne anima rationabili; quare quemquam pudeat vocum ipsius, si humano more sint dictæ? Si enim refugiat [Baluz. hic et infra, fugiat] sermones, qui videntur homini convenire, quis cum coegit fieri hominem similem nostri? Qui vero se propter nos misit in voluntariam exinanitatem, quam ob causam refugiat competentes exinanitatem sermones? De una igitur persona voces omnes evangelicæ dicendæ sunt, et de una substantia Verbi incarnati: Unus enim Dominus Jesus Christus (I Cor. viii, 6), juxta Scripturas. Igitur non ostendimus, ignorare dispensationem, quæ unicuique vox [Baluz. voci] conveniat; sed magis non permittere ψυχαιῶς, et spiritum [Baluz. Christum] non habentibus, duos filios nominare, vel dicere, dividentibus a sese substantias, post inseparabilem unitatem.

Sed quoniam brevissimam partem nostræ epistolæ in principio suorum posuere dictorum, interminantes se quodam nos tempore convicturos, quasi non mediocriter delinquentes in Verbum Dei et Patris, et naturæ ipsius inconsultissime ascribentes id, quod carni convenit, incrementum: age etiam super hoc quoque; quæ sunt respondenda; dicamus, illam omnem partem epistolæ apponentes: timentes enim illi scilicet veritatem, et subrepera [Baluz. subripere] auditoribus festinantes, partem illam tantummodo posuerunt, quæ ipsis utilis videbatur, per quam possent ratione coloratam calumniam nobis inferre. Ita autem se habet scriptum: Et si audieris, quod proficiebat Jesus ætate, et gratia, et sapientia, ne sapiens ex profectu fuisse Dei Verbum existimaveris; memineris autem potius ita scribentis beatissimi Pauli: Christus Dei virtus, et Dei sapientia (I Cor. i, 18). Sed nec illud temere ausus fueris dicere, quod profectum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Quid igitur ita anathematismus. Ita veteres libri. Sed in Bellovacensi præterea additum est quasi pro titulo: Anathematismus quintus. Verum nullus titulus apponendus est, cum non sequatur reprehensio hæretici. BALUZ.

^b Baluzius: Voces quidem singulas quæ sunt dictæ de Christo, vel quæ ab ipso probatæ sunt, sapienter accipiendas esse, et, etc. EBR.

^c Baluz.: Deum Verbum ex mensura humanitatis ipsius agnoscimus. Nam, etc. EBR.

ætatē et sapientiæ, et gratiæ, hominī assignemus : id enim nihil aliud est, nisi dividere in duas partes unum Christum. Sed, ut dixi dudum, cum ante sæcula sit filius, novissimis temporibus filius fuisse dicitur Dei, carnis suæ generationem dispensatorie propriam faciens : ita etiam, cum sit sapientia genitoris, proficere sapientia dicitur, qui est perfectissimus, utpote Deus, humanitatis propria, propter summam ἑνωσιν, in se familiariter accipiens. Pro qua igitur causa, Deo dicente : *Judicium justum judicate* (Deut. 1, 16); veritatem ipsi corrumpunt : neque enim divisionem substantiarum post ἑνωσιν asserimus; neque deitatis naturam incremento et profectu dicimus eguisse : illud autem magis, quod per dispensationem sua fecerit ea quæ sunt carnis propria, ut pote caro factus, juxta Scripturam.

Homiliam paschalem nomine epistolæ appellat, non quod sermo non sit, et ille quidem prolixus ac elaboratus; sed quod revera mitteretur in orbem fere totum, et præsertim in Orientale imperium, ad omnes majores, atque ἀρχιεπισκόπους sedes, unde ad minores manaret, indicaretque diem celebrandi Paschatis.

Quod vero tali fidei et opinioni sanctorum etiam Patrum chorus assentiat, probabo, apposita parte tractatus habiti a beati memorie Attico, qui ita se habet.

ATTICI CONSTANTINOPOLITANI EPISCOPI.

Hodie Christus Dominus clementie generationem suscepit; nam eam, quæ divinæ dignitatis, jam ante habuerat. Et adjecit porro : Clementiæ Verbum exinanitur, quod natura inexinanibile est : se enim exinavit formam servi accipiens (Philip. 2, 7); carnis exers [Baluz. incarnabilis], in carne fit, nam Verbum caro factum est (Joan. 1, 14); qui tractari non potest propter incorporalem naturam, contrectatur; qui initium non habet, subit initium [Baluz. fit sub initio] corporale; perfectus, crescit; invertibilis, proficit; dives, in umbraculo [Baluz. in cœnaculo] fit, qui comprehendit nubibus cœlum, pannis involvitur; rex reponitur in præsepi.

Quod vero dividere substantias post unitatem sit grande peccatum, immo magis evertat venerabile Incarnationis mysterium, sciemus nihilominus, si inspexerimus dicta subjecta Julii et Felicis, qui Romanæ Ecclesiæ præfuerunt.

JULII EPISCOPI ROMÆ.

Prædicatur autem ad consummationem fidei, et incarnatus ex Virgine Maria Dei Filius, qui habitavit in nobis, non in homine operatus est : hoc enim in prophetis et apostolis locum habet; perfectus Deus in carne, perfectus homo in spiritu, non duo filii, sed unus; non unus [Baluz. om. non unus] quidem naturalis filius, qui assumpsit hominem; alter vero mortalis assumptus a Deo, sed unus unigenitus in cœlo, et [Baluz. om. ei] unigenitus in terra Deus.

FELICIS SANCTISSIMI ROMÆ EPISCOPI ET MARTYRIS.

De incarnatione vero Verbi et fide. Credimus in Dominum nostrum Jesum Christum, natum ex Virgine Maria : hic enim est Filius Dei æternus, et Verbum, et non homo a Deo assumptus, ut sit alius præter ipsum; sed cum esset Deus perfectus, factus simul est homo perfectus, incarnatus ex Virgine.

De epistolis Julii et Felicis summorum pontificum, vide eruditissimi Petavii non tam disputationem quam dubitationem, tom. IV Dogm. eccles. lib. IV, cap. 6. § 9.

ANATHEMATISMUS SEPTIMUS.

Si quis Jesum, ut hominem, operatione Dei Verbi, adjutum [Baluz. add. Filium] dicat, et gloriam Unigeniti, ut alii præter ipsum, assignet; anathema sit.

REPREENSIO HÆRETICORUM.

Operatione adjutum ab Spiritu Dominum nostrum Jesum Christum, ut hominem simpliciter, aut ut prophetam, aut ut apostolum, nemo est qui confiteatur; apostolicas tamen voces de ipso dictas, propter naturam carnis visibilem, nec negare possumus, nec delere, modo dicentes : *Secundum operationem principatus virtutis ipsius, quam operatus est in Christo, suscitans ipsum a mortuis* (Ephes. 1, 19). Et rursus : *Quem Deus suscitavit a mortuis, solvens dolores mortis* (Act. 2, 24). Et rursus : *Virtute Dei exaltatus* (Ibid., 33), et quæ sunt horum similia.

Sed licet hæc ita dicantur, propter id quod apparet; nemo tamen existimaverit eum, ut hominem simpliciter, operatione adjuvari, aut ut sanctum, aut ut prophetam, aut ut apostolum : ergo divinas, neque delemus, neque negamus, aut imperite, aut per blasphemiam anathematizamus voces dictas et positas, propter visibilem carnis naturam; neque ut hominem simpliciter, aut ut sanctum, aut ut prophetam, aut ut apostolum, operatione adjutum dicimus. Neque enim dicebat : *Hæc dicit Dominus*; sed ut filius legislator : *Ego dixi vobis* (Matth. 23, 32).

Animadvertite Andreæ ita perplexe loqui, ut videatur sequi errorem Nestorii, quod Incarnatio sit sola Verbi habitatio in homine; quamvis enim asserat, Spiritum sanctum, de quo sane quæstio non vertebatur, aut verbum potius, non perinde operatum fuisse atque in cæteris hominibus; non exponit tamen diversum modum, atque ita non recedit verbo satis a Paulo Samosateno asserente, Christum esse quidem purem hominem, sed in quo specialiter Deus operaretur. Et vero Cyrillus Orientalibus, adusque tempus initæ pacis objecit, quod cum Nestorio re ipsa sentirent, etsi mentem verbis ambiguis tegerent. Extrema hæc verba : *Neque enim dicebat : Hæc dicit Dominus; sed ut Filius legislator* : Ego dixi vobis; etsi videntur quibusdam Orientales absolvere, suspicionem mihi movent : quid enim aliud significanti, quam vel ὁμοδοξία, vel ὁμοκατά τῆς ἀθερίας.

RESPONSIO ORTHODOXI.

Nunc quoque nobis nihilominus iisdem verbis, eademque ratione, respondendum est. Unus enim est

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

- Prætermisus ergo est status. BALUZ.

certe Dominus noster Jesus Christus, qui quidem esse creditur, et Verbum, quod est ex Deo Patre sempiternum, et ante sæcula ^a et homo qui novissimis sæculi temporibus est factus, quique præcipuam habuit inestimabilemque generationem secundum carnem; sed unus Filius, et Deus, et Dominus, operabatur signa, virtutesque supra hominem, demonstrans, licet factum caro, nihilominus sic quoque se esse Deum verum, et Patris virtutem: neque enim homo factus desiit esse, quod fuerat.

Denique implebat mirabilia, modo objurgans daemonia, modo contundens Satanam, modo cæcis lumen immittens, mortuos suscitans, mare gurgitibus sæviens uno sapiens verbo, non ut hominem nescio quem, et alium præter se Christum clarificans, quemadmodum unum aliquem prophetarum et apostolorum; sed sibi gloriam pariens, ut Deus natura esse ab omnibus crederetur, licet factus sit homo.

Nonne igitur flagitiosissimum est, pati Nestorium dicentem (*Serm. 10, velut in Macedon.*): *Communes enim sunt Trinitatis operationes, et tantummodo substantiis dividendæ: unigeniti vero præclara gloria, aliquando Patri assignata est, aliquando Spiritui, aliquando Christi virtuti.* Aut probent igitur objurgatores, alium esse Christum seorsim, et separatim intelligendum, cui suam virtutem imposuit unigenitum Dei Verbum, quasi alius sit seorsim filius, præter se ipsum; aut si non est alius, sed unus atque idem, et ex Patre unigenitus, et ex muliere homo secundum carnem; quam ob causam nos melius fuerat reticere, ac non magis deliramentis illius vim opponere veritatibus, et splendorem veritatis dogmatum declarare?

Erat quidem, et est Deus Filius; sed quoniam humanitatis mensuram semel suscepit, nec inhonoravit dispensationem, omniaque [Baluz. sed omnia] propter exinanitatem, voluntarius nostri causa sustinuit. Ideo cum juxta suam naturam ipse sit vita, ex Patre dicitur vivificari; et cum sit gloriæ dominus, gloriam dicitur accepisse; ait enim Hebræus ex Hebræis, legis peritus [Baluz. legislator] vere, et ex tribu Benjamin: *Paulus Apostolus, non ex hominibus, neque per homines, sed per Jesum Christum, et Deum Patrem, qui eum suscitavit a mortuis, gloriam dans ei (Gal. 1, 1).* Sed etsi dicatur a Patre gloriam accepisse, quis hoc ad Incarnationis mensuram pertinet; scit tamen se eo, quod Deus est, habere dignitatem, quæ modum totius creature transcendit; ait enim: *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo, et nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui Filius voluerit revelare (Matth. xi, 27).*

Dicat aliquis cupiens discere: Si omnia tibi a Patre tradita sunt, quasi qui gloria egueris, et habere debueris in omnes dominationem, propter humanitatem [Baluz. humanum modum]; quomodo dicis, im-

A possibile esse hominum mentibus, te posse cognoscere, sicut et Patrem? Non, inquit, visibilibus tantum cognitio de me continetur: sum enim Deus in carne et sanguine, secundum carnem cognoscendus; secundum divinitatis naturam et gloriam, par similisque Deo Patri, et omnem cogitationem supervolans ac sermonem.

Ergo ut ad propositum redeamus, neque apostolicas evacuamus voces, absit; nec secus quam oporteat sentientes, *ἐναντιοπαρῶντες* rationi repugnamus; sed sacras magis litteras ubique sequentes, et divinorum doctorum dicta firmantes, illis insurgimus [Baluz. exurgimus], qui Ecclesiæ recta dogmata pervertunt.

Quod vero Pater a mortuis dicatur suscitasse Dominum Jesum Christum, videlicet quod ea res erga carnem ipsius impleretur, nulli esse dubium potest; ipse vero, cum sit vivifica et efficax virtus Patris, templum suum vivificabat, juxta illud: *Solvite templum istud, et in triduo reedificabo illud (Joan. ii, 19).* Igitur corpus illud vivificandum non erat alienum, nec unius hominum nostri similitum, sed ipsius proprium Verbi.

ANATHEMATISMUS OCTAVUS.

Si quis dicere audeat, assumptum hominem coadorari oportere cum Deo, et conglorificari, et connucupari Deum tanquam alterum cum altero; ac non magis una veneratione colit Emmanuel, et unam ipsi glorificationem deputat, eo quod *Verbum caro sit factum (Joan. i, 14)*; anathema sit.

REPREHENSIO HERETICI.

Coadorari et conglorificari, ut de personis, aut de substantiis, aut de filiis duobus non dicimus, tanquam si carni aliter [Bal. carnaliter] veneratio fiat, et Deo Verbo aliter, sed magis unam venerationem, et cetera, ut uni filio offerimus, ita et quod [Baluz. om. et quod] positum est. Sicut etiam ipse in ^b altero tomo dicit (*Homilia 17 paschali*): *Cum consederet enim, ut Verbum, suo Patri, et ex ipso sit, et in ipso per naturam, audiebat tamen dicentem etiam cum carne: Sede ad dexteram meam, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (Psalm. cix, 1); ita etiam adorari ipsum dicimus, tam a nobis, quam a sanctis angelis.*

D Ad hæc igitur dicimus, quod valde indocte, impleteque [Baluz. docte periteque] objurgavit eos, qui cum carne adorari unum eundemque filium volunt, tanquam si longe diversa sint inter se *ὄν* et *πρὸς*, quod ipse ita posuit, ut supra memoratum est, *dicens cum carne adorari oportere; abnegans vero coadorari carnem cum deitate.*

RESPONSIO ORTHODOXI.

Acutissimos nos divinus Paulus effecit, dicens: Vos-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Baluzius: *Et qui novissimis sæculi temporibus homo est factus, quique, etc.* EPIR.

^b Primo tomo. Id est in homilia paschali 17 quæ primus tomus Cyrilli nuncupatur etiam infra pag. 260 et 261 (*Reprehens. hæret. anathem. 11*); sed ta-

men infra pag. 249 et 266 (*Repr. hæret. anath. 8 et 12*) primus tomus refertur ad epistolam quam idem Cyrillus scripsit ad monachos Ægypti adversus Nestorium. Fatendum nihilominus est eam vocari secundum tommum in pag. 260. BALUZ.

metipsos probate, si estis in fide (II Cor. xiii, 5). Hu-
manus etenim sensus, etsi quadam jactantia, et amo-
re sui extra rectam semitam feratur, et a veritatis
dogmatibus abhorrentem habeat motum, suas novas
ineptasque cogitationes ipse sentire formidat; se ta-
men facillime emendabit, sanctorum Patrum scruta-
tus labores et scripta, qui propter rectissimam dog-
matum scientiam memorabiliter ab omnibus collau-
dantur, tumque suam fidem bene probabit. Proposi-
tum est enim omnibus, qui mentē sunt sana, sequi
opinionēs illorum; quandoquidem ipsi quoque suum
sensem apostolicę et evangelicę traditionis imple-
ntes, et fidei rationem recte et irreprehensibiliter ex
sacris litteris concipientes, lumina erant in mundo
verbum vitę habentes (Philip. ii, 46), sicut scriptum
est.

Scribit igitur sempiternę memorię Pater noster
episcopus Athanasius de omnium salvatore Christo
(Lib. de Incar. Verbi tom. II): *Confitemur esse ipsum
Filium Dei, et Deum secundum spiritum, et filium ho-
minis secundum carnem; non duas naturas unum filium,
unam adorandam, et alteram non adorandam; sed unam
naturam Verbi incarnatam, et adoratam* [Baluz. adorandam]
*cum carne ipsius, una veneratione; neque duos fi-
lios, alium quidem Filium Dei verum et adorandum;
alium autem ex Maria, hominem non adorandum, gra-
tia Filium Dei factum, sicut homines.* Porro post alia:
Qui igitur ex Virgine Maria natus est, Filius [Baluz.
add. est] *Dei natura, et Deus vere, non gratia, nec par-
ticipatu, secundum carnem natus est homo ex Maria;
secundum spiritum vero ipse Filius Dei et Deus.* [Baluz.
add. Et rursus]. *Si quis autem contra hæc, velut ex sacra
Scriptura, docet, alium dicens Filium Dei, et alium na-
tum ex Maria, gratia filium factum, sicut nos; et quod
sunt duo filii, unus natura Filius Dei, ex Deo, et unus
gratia homo ex Maria; aut si quis Domini nostri carnem
desuper dicit, ac non ex Virgine Maria, aut conversam
deitatem in carnem, aut confusam, aut commutatam, aut
passibilem Domini* [Baluz. add. nostri hic et infra] *deita-
tem, aut non adorandam Domini carnem, ut hominis,
aut non adorandam, ut Domini et Dei carnem; eum
anathematizat sancta et catholica Ecclesia, obtempe-
rans divino Apostolo dicenti: Si quis vobis, evangeli-
zaverit præter id quod accepistis, anathema sit* (Gal.
i, 9).

Hæc ita illo sentiente et scribente nobis, glorię
Christi hostis, atque rebellis Nestorius, effrenatam-
que in eum linguam solvens, ita ait (Serm. 2 sub finem):
*Confiteamur eum, qui est in homine Deum. Colamus di-
vina conjunctione cum Deo Verbo coadorandum homi-
nem.* Nonne plane hominem Θεσφόρον nominat Chri-
stum? nonne conjunctionem tantum hominis factam
esse dicit ad Deum, secundum illud, quod est Pauli
voce memoratum, *Qui adhæret Domino, unus spiritus
est* (I Cor. vi, 17).

Atqui illud est verum, Christum unum eundemque
[Baluz. verum, ipsum eundemque, etc.] fuisse magis

A Deum simul et hominem, et non hominem nescio
quem, separatim et seorsim intelligendum, et tantum
conjunctione Deo adhaerentem. Nam post illam inef-
fabilem adunationem, sive quis dixerit Deum Emma-
nuel, hominem factum et incarnatum Dei Verbum
oportet accipere, sive quis hominem nominaverit;
scimus tamen, cum hoc esse etiam Verbum Patris.
Est igitur aliud, dicere Filium Dei Patris Verbum
unum cum carne sibi conjuncta, et aliud dicere, in
homine esse Deum, quemadmodum etiam in prophetis
fuit, sive in nobis ipsis per Spiritum sanctum.

Sine periculo autem et irreprehensibiliter, ut opi-
nor, hoc dixeris, quod incarnatum Dei Verbum, cum
sit unus filius, non sine propria carne, sed cum ipsa,
est potius adorandum: quemadmodum etiam omnis
anima in suo corpore honoratur, et appellatione una,
quod ex duobus est, ut unum animal nominatur. Cum
tu igitur de Christo omnium salvatore sermonem faci-
ens, divides eum, qui unus est, in duos [Baluz. di-
vidas unum in duos], et hominem seorsim et separa-
tim intelligendum pronunties, deinde audeas dicere
[Baluz. audias dicere], eum coadorari oportere, et con-
nuncupari Deum, tamquam si alius sit præter ipsum,
Filius Dei; quis est, qui ferre possit, et tantam lin-
guę petulantiam silentio præterire? Oportuerat enim
magis dicere: *Colamus Deum Verbum, quod factum
est homo, et nuncupatur Deus, et in humanitate ad-
oratur, quia et natura Deus est, et ex Deo Patre
natus.*

^a Sed dixerint forte, qui ex adverso, tu quoque
reus eris, scribens in epistola, quod Filius Patri cum
sua carne conederit; et deinde reprehendens dicen-
tem, quod oporteat coadorari hominem cum Deo Verbo,
et connuncupari Deum: tantumdem est enim, et σύν
dicere, et μετά. Redarguamus ipsos vim ignorantes
dictorum, et naturam rerum minime intuentes: quo-
ties enim in una persona, et in [Baluz. om. in] natura
una, sive substantia, sermo explanans ea, ex quibus
sit composita naturaliter [Baluz. add. ipsa persona],
adjicit sive τὸ σύν, sive τὸ μετά, servat significatio-
nem unitatis, et non in duas partes divisam esse de-
finit. Quoties autem, substantiis in duas partes ante
divisis, ad significandam utramque separatim et seorsim,
τὸ σύν dicitur, sive τὸ μετά, tunc certe duorum
aut plurium, et non unius per compositionem, signifi-
catio est, ut si [Baluz. add. forte] dixero, cohono-
rari [Baluz. coadorari] cum suo corpore hominis ani-
mam, cum [Baluz. Si quis fortasse] honor delatus
fuerit homini, qui est ex utroque compositus; aut si
quis dixerit, animam unum esse animal cum suo
corpore: non certe in duos homines unum dividit;
sed apparet magis illum non ignorasse ea, ex quibus
homo vel sit, vel compositus sit. Sin autem dixero:
Petrus et Joannes connuncupantur homines; vel si
dixero: Cum Petro Joannes ascendeat in templum;
τὸ σύν jam, sive τὸ μετά, non unius significatio-
nem habet, neque enim compositus est Petrus cum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Baluz. Sed dixerint e diverso: tu quoque reus, etc. Erit.

Joanne; sed nec pro uno homine ambo æstimantur. **A** *autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmonia* (Matth. xii, 28).

Cur igitur veritatem corrumpunt, unum Christum in duos per imperitiã dividentes? Aut si putant, quod nos *considerare Patri* dicentes *Filium cum suo corpore*, duos intelligi dederimus filios, exquirant diligentius, an non, unum dicentes filium, uno etiam consensu eum dicimus honorandum, non vero duobus; ita ut unus quidem seorsim corpori destinetur, alter vero iterum verbo; sed numquam hoc probaverint; unum enim cum sua carne Filium, Deum simul et hominem, eundem uno consensu cum Patre asserimus honorandum. Cohonorari autem dicere, et connuncupari Deum; plane est confiteri duos esse cohonorandos, et connuncupandos; quod dementiæ plenum est, et a rectis veritatis dogmatibus alienum.

Factus est igitur anathematismus in eos qui usquequaque et omnibus modis dividunt Emmanuel, seorsus in hominem, et seorsus in Deum Verbum: unum etenim ipsum nobis divinarum rerum prædicavere doctores, et sincera atque incorrupta sacrarum scientia litterarum.

ANATHEMATISMUS NONUS.

Si quis dicat, unum Dominum Jesum Christum glorificatum a Spiritu, virtute ipsius, quasi aliena, uti, et ab ipso accipere, ut possit operari adversus imundos spiritus, et implere in [*Baluz. om. in*] hominibus signa divina, ac non magis ipsius esse proprium Spiritum, per quem operatus est signa divina; anathema sit.

REPREHENSIO HÆRETICORUM.

Rursus ea, quæ ipse ante dixit, in medium proferamus, et ipsum, suorum forsitan oblitum, admoneamus: neque enim tantummodo Dominum signa in spiritu dixit implese; verum etiam ipsum mortuum vivificatum esse per Spiritum; ait enim in primo tomo (*Epist. ad Monachos. cap. 25*): *Si igitur non est passus, eo quod mortuus est carne, juxta Scripturas, neque vivificatus est Spiritu. Considerare autem oportet, quam contraria sibi ipse loquatur, in anathematismis suis negans, Dominum in Spiritu Dei dæmonia ejicere, et alia signa facere, et illam vocem Domini, quæ in Evangelis posita est, falsam faciens dicentis: Sin autem in Spiritu Dei ego dæmonia ejicio* (Matth. xii, 28).

At nos Dominum nostrum Jesum Christum, et propria virtute, et operatione Spiritus, implere mirabilia confitemur. Non quod non habeat ipse propriam virtutem, ut virtute Spiritus sancti indigeat.

Qui vero non adesse dicit [*Baluz. non accipit*] Spiritum sanctum, negat sacras Scripturas; nam etsi alicubi dicat Scriptura divina, mirabilia opera Patrem implere, sicut ait: *Pater manens in me et ipse facit opera quæ ego facio* (Joan. xiv, 10). Attamen Filius est qui facit, omnia enim quæ sunt Patris Filii sunt; et si Spiritum dicat facere, sicut ait: *Sin*

autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmonia (Matth. xii, 28), Dominus est tamen [*Baluz. om. tamen*], qui facit in Spiritu, neque enim alienus est Filius a Patre vel Spiritu; nec divise nec seorsim positæ sunt Trinitatis operationes; sed propria Trinitatis est uniuscujusque substantiæ operatio, quæ in Scriptura memorata est; sicut et omnem creaturam modo Filii opus fuisse Scriptura commemorat, dicens: *Verbo Domini celi firmati sunt* (Psal. xxxii, 6); modo Spiritus sancti: adjicit enim: *et spiritu oris ejus omnis virtus eorum* (Ibid.). Sed non qui non possit Pater omnia facere, operatur et Filius; * nec pariter quia infirmus sit Filius ad creandum, assumitur Spiritus: verum est enim, quod *omnia per ipsum facta sunt* (Joan. i, 3); sed ut Trinitatis eandem substantiam, eundem honorem, eandemque virtutem Scriptura nobis exprimeret. modo ait a Patre, modo a Filio, modo a sancto Spiritu esse facta: hoc enim modo ab una quadam substantia divina [*Baluz. om. divina*] pendere omnia intelligimus. Nam sicut Verbum *ἐνόςτοιον ἐν ὑποστάσει* unigenitum ex ipsa impassibiliter natum est; sic Spiritus ex ipsa exiit, qui est et ipse in sua substantia; ita ut una οὐσία in tribus substantiis designetur, et nulla a sese, juxta rationem substantiæ, aliena esse noscatur; sed tantummodo proprietatibus demonstrantibus, sive discretionibus singulæ substantiæ declarantur. Quo igitur modo propria est operatio eorum, quorum substantia, et virtus, et voluntas communis est? Quibus enim ista communia sunt, eorum certe una est operatio.

C

RESPONSIO ORTHODOXI.

Opusne mihi erit testium vocibus, ad probandum, adversarios frivolas ineptasque velle fabulas exercere, et inconsiderate nos maledictis lacerare? At id opinor, sola ipsorum verba posse monstrare.

In proposito anathematismo affirmavimus, plane proprium esse Filii Spiritum sanctum, et per ipsum implere Filium signa divina; adversarii vero, qui tam frequenter meorum nemetipsum oblivisci commemorant, intantum ipsi stoliditatis ac dementiæ ceciderunt, ut existimarent, me dicere, non per Spiritum ejicere dæmonia Filium. Nonne igitur hæc aperta calumniam est? Nam si non dignantur confiteri, ejectionem dæmoniorum ad signa referri divina, dicant sane quæcumque ipsi voluerint, et me modis omnibus eriminentur, quasi [*Baluz. quod*] non dixerim, hæc non esse signa divina. Sin vero inter cætera mirabilia ejectionis etiam dæmoniorum annumeranda est; cur, tamquam grande aliquid damnum, veritatem vitantes, loquacitatis suæ morbum in honore maxime ponunt, nec aspernantur potius rem, et apud Deum, et apud homines odiosam? obliti autem mihi videntur Christi dicentis: *Quomodo dicis fratri tuo: Frater, sine ejiciam festucam ex oculo tuo, et ecce trabem non vides in oculo tuo: ὁπορεύα, ejice primum trabem ex oculo*

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Verba, nec pariter quia infirmus sit Filius ad creandum, assumitur Spiritus, Baluzius prætermittit. Eunt.

two, et tunc videbis efficere festucam de oculo patris tui A
(Matth. vii, 3, 4 et 5).

Quod quidem divina Trinitas [Baluz. divinitas] una substantia sit, pari virtute et operatione. non ex vestra oratione comperimus; sed id ita esse, ex divina magis Scriptura credimus. Quod vero fidei rectæ [Baluz. ada. rationi] nihil obsit, sed prosit magis anathematismus propositus, videre nullus est labor: eis enim, qui dividunt unum Dominum Jesum Christum, et separant, ut sæpe diximus, seorsus in hominem, et seorsus in Deum Verbum, ut dū scilicet intelligantur esse personæ; et dū substantiæ inter se divise [Baluz. om. inter se divise], id facere non permittit; nec concedit dicere, velut unum hominem communem, Spiritus operatione adjutum fuisse Filium, ut mirabilia posset implere. Nam si ita est, nihil differt a sanctis apostolis, vel prophetis, qui per Dei benignitatem donationibus divinis oppleri, dixerunt videlicet: *Gratia sumus id quod sumus* (1 Cor. xv, 40). Sed sanctis quidem viris, in quibus divinarum donationum distributio enitescit, vox ista recte conveniat; Christo autem minime: proprius etenim ipsius est Spiritus sanctus, sicut et Dei Patris; et sicut Pater per Spiritum, ita etiam ipse per Spiritum operatur. Denique dicens Judæis: *Multa opera bona vobis ostendi a Patre meo* (Joan x, 32); et: *Non ex me loquor; Pater autem qui manet in me, facit opera* (Joan. xiv, 28); ipse dicebat rursus: *Sin autem ego in spiritu Dei ejicio dæmonia* (Matth. xii, 28); operationem per Spiritum sibi acscribens et Patri, propter eandem [Baluz. add. similemque] substantiam. Et ingens quidem, longissimusque tractatus super his fieri possit, sed esset aptioris temporis hæc latius propagare.

Igitur, non ut aliena virtute, dicimus Emmanuel adjutum esse per Spiritum; sed usum esse magis, ut sua divine, et propriam habere virtutem consubstantialis spiritus [Bal. substantiæ spiritus]; beati enim discipuli signa facientes dicebant: *Viri fratres, quid nos intuemini, quasi nostra virtute, aut potestate* [Baluz. pietate] *fecerimus ambulare ad speciosam portam sedentem claudum* (Act. iii, 42)? Christi vero proprius est spiritus suus.

Verum illis, qui nostra vituperare festinant, hoc dicam: si non videtur horrendum [Baluz. horridum] menti ipsorum, dividi individuum Filium, et ut communem hominem, dici Jesum adjuvari per Spiritum, nos ab ita credentibus abhorrere. Sin vero Christum unum, et Filium, et Dominum consententur, eundemque esse Deum simul et hominem, credant nobiscum, quod non adjuvetur, quasi aliena præter ipsum et meliore virtute spiritus; sed ipse magis operetur signa divina per suum spiritum, in quo etiam omnium nascentium virtus est. Hoc enim modo desinent aliquando nobis sine causa detrudere, et dentibus contra nos livoris infrendere.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

ANATHEMATISMUS DECIMUS.

Pontificem et apostolum confessionis nostræ factum esse Christum, divina Scriptura commemorat, obtulisse etiam seipse pro nobis, in odorem suavitatis, Deo et Patri. * Siquis igitur dicat, pontificem et apostolum nostrum non esse factum ipsum Verbum Dei, tunc scilicet cum est caro factum, et homo juxta nos; sed ut alium præter ipsum seorsum hominem ex muliere; aut si quis dicat pro se obtulisse ipsum oblationes, ac non magis pro nobis tantummodo, neque enim eguit sacrificio, qui peccatum non noverat; anathema sit.

PREHENSIO HÆRETICORUM.

Si pontifex est Deus Verbum, cui Deo suo, vel quale sacrificium offert? Sed oblitus est beati Pauli dicentis: *Neque enim habemus pontificem, qui non possit condolere infirmitatibus nostris; tentatur in omnibus absque peccato* (Heb. iv, 15). Quis igitur tentatus est? Deus Verbum, an natura magis humana, semen David? Et rursus: *Non sibi quisque sumit honorem, sed qui vocatus est a Deo, quemadmodum Aaron; sic etiam Christus se pontificatu noluit* [Baluz. voluit] *clarificare* (Heb. v, 4). Quis est ergo, qui cum Aaron comparatur in sacerdotii dignitate, et cum eo qui non sibi honorem sumit, sed vocatus a Deo, et cum eo, qui in sacerdotii gradum ascendit? Divina ne [Baluz. om. ne] natura, quæ est coæterna cum Patre, quæ omnia, quæ sunt Patris, propria habet. Et in quam dignitatem, quæ se ipsa esset altior, ascendebat? Sacerdotiūne dicamus divina natura esse gloriosius, in quod, non per se, sed vocatus a Deo, ut ille ascendebat, et per id glorificabatur? An magis illa natura, quæ ex semine David facta, et prefinita est? cui etiam juravit Deus secundum Psalmistam, daturum se in æternum sacerdotium: *Juravit enim, inquit, Dominus, et non poenitebit eum; tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech* (Psal. cix, 4). Divinitasne Unigeniti pollicitationes eum jurejurando accipiebat a Deo. se in æternum sacerdotium accepturam, et per id se gloriosam futuram?

Æquis nos ferat, vel sentientes ista, vel dicentes, ac non magis culpæ memorantes, Deum ordinari pontificem, et promissiones cum jurejurando accipere, et vocari in sacerdotii dignitatem, ac non per se honorem accipere; sed in eum vocari, et comparari cum eo, qui sacerdotium primus acceperit? Et porro: *Sicut et alibi inquit dictum est: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (Hebr. v, 7). Quis porro est, qui Melchisedech sacerdotio assimilatus est? Idne postulat ratio pietatis, ut Deum Verbum existimemus; an magis carnem, quæ ex nobis assumpta est, quæ ipsi inseparabiliter et inconfuse conjuncta est? Et porro inquit: *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui potens est*

* Baluz.: Si quis igitur pontificem et apostolum nostrum factum esse dicat non ipsum Verbum Dei, tunc, etc.
EDIT.

eum suscitare a morte, cum clamore valido et lacrymis, A offerens exauditus est [Baluz. om. offerens exauditus est], etc. Deusne Verbum preces supplicationesque cum clamore ad alium quemdam : Qui potens est ipsum servare, offerens exauditus est pietate, et didicit ex iis, quæ ipse passus est, et consummatus est ? ^a Si igitur Deus Verbum est pontifex, didicit certe ex iis, quæ in se passus est, atque etiam consummatus est.

^b Sed ne mens vestra terreatur audiens de eo qui passus est : Et quidem cum esset Filius. Non enim duos filios ponimus, eum qui passus est, et eum qui impassibilis mansit : neque enim separatim et seorsus illud, quod est ex semine David, filius nominatum est ; sicut nec divinitas post unitatem, sine carne visibili, filius appellata est. Filietas enim post *ἑνωσιν* communis est utrisque [Baluz. utriusque] naturis, quippe non separandis a se : neque enim post *ἑνωσιν* ulla est sejunctio, manet autem illa *ἑνωσις* sempiterna. Similiter in passionibus etiam carnis, deitas erat inseparata, sed impassibilis remanebat, et per carnem implebat signa divina : unde unum, eundemque filium confitemur, inconfusis manentibus naturis, non alium et alium, absit, sed unum eundemque dicentes, Pontificem quidem nostrum et apostolum factum esse Dominum nostrum Jesum Christum, secundum divinas Scripturas, nemo est qui non consteatur ; non sejunctum tamen seorsus ex muliere hominem a Dei Patris Verbo, ita ut id [Baluz. ut esset id], quod ex semine David factum est, conjunctum inconfuse inseparabiliterque cum Deo Verbo, esset pontifex tentatus in omnibus absque peccato ; edoctus ex iis, quæ passus est, obedientiam [Baluz. obaudientiam] ; offerens autem non pro se, sed tantummodo pro nobis, propriam carnem Deo et Patri : neque enim Pater unigeniti deitatis Deus est, sed Pater.

RESPONSIO ORTHODOXI.

Rursus adversariis opportune dicatur a nobis : Quousque claudicabitis utroque pede ? Oportet enim vos ad Scripturæ scientiam sanum et rectum asserre sensum, et non tamquam duplici anima claudicantem, ac animis [Baluz. nimis] invalidum, rectisque uti vestigiis recusantem (III Reg. xviii, 21). Omnes enim bilingues, inconstantesque viis suis omnibus inquietantur, nec quicquam a Domino impetrabunt (Jac. i, 8).

Id autem dico, adversarios nimium admiratos, hunc etiam anathematismum tam impudenter, petulanterque increpare ; quippe id faciunt, nolentes Verbum Dei et Patris nominari a nobis apostolum et pontificem confessionis nostræ (Heb. iii, 1), quantumcumque homo sit factus. Qui enim generationi ipsius secundum carnem calumniari conantur, quique audent, quasi novam, eam repudiare, fugiuntque sanctam Virginem dicere Θεοτόκον, ^c quomodo non facile negent

dispensationis rationem ? Audiant igitur vocem Esaie : Nisi credideritis, non intelligetis (Isai. vii, 9).

Divinus quidem Joannes evangelista magnum aliquid et præcipuum exclamavit in orbem terrarum, Verbum dicens carnem esse factum (Joan. i, 14). Hi autem qui vim veritatis suffurantur, ita ipsum dicunt carnem factum, ut factum dicitur et maledictio et peccatum (Gal. iii, 13) : et de his quidem satis jam ante diximus, quæ probare possent, hunc ipsorum de his infirmissimum esse sermonem.

Ad objurgatores vero hoc in præsentia dicimus : Discite audire præ angustia gementes [Baluz. contribulati] : percipite mysterii, quod secundum Christum, fundamentum, dispensationisque principes causas, et ipsum, ut ita dicam, ejus superventum, credite nobiscum ; immo potius sacris litteris date suffragium veritatis, confidentes, quod unigenitum Dei Verbum, quod est in sinu Patris, per quod sunt, et in quo omnia, factum sit caro, non conversionem, aut confusionem passum, sed magis manens per naturam semper id, quod erat, et est, et erit. Factum est autem caro, generationem passum a sancta Virgine (secundum carnem dico), et nuncupatum est Filius hominis. Et similiter ac nos communicavit carni et sanguini (Heb. ii, 14). Id ita credentibus, et venerabilem verissimamque fidem tenentibus, omnia quæ insequuntur, erunt planissima, et nihil ex his videbitur arduum, nec obscurum ; scriptum est enim : Plana omnia sunt intelligentibus, et recta invenientibus cognitionem (Prov. viii, 8).

^c Oportere autem existimo, causas, ob quas anathematismus sit factus, exponere : qui enim ima summis miscuit, qui et omnia confudit, Nestorius tale quiddam alicubi dixit (Serm. 6 qui 3 in Proclum) de Christo omnium salvatore : Missus est denuntiare captivis remissionem is, qui fidelis Deo factus est pontifex ; factus est enim hic, non semper erat. Hic qui paulatim, et gratia, o hæretice, proficiebat in pontificis dignitatem. Huic et alia multa eandem ejus impietatem et germanam audaciam indicantia intulit. Quis igitur, cum ejusmodi verba audiret, non omnia magis [Baluz. melius] perpetienda sibi duceret, quam in his rebus invisum Deo tenere silentium ? Mortuus est pro nobis Christus, injuria omni contempta, patibulum, et secundum carnem mortem sustinuit : nos autem ^d Salvatore nostro vicem, ne verborum quidem remuneratione, solvemus, sed alto silentio dormiemus, tam nefandas blasphemias audientes ? An non magis hujusmodi criminum erimus nos quoque participes ?

Quid ais : In pontificem paulatim proficiebat ? Atqui cum Deus esset, exinanivit se, servique formam, qui est natura liber, accepit ; humiliavit se, qui omne creatum transcendit, et deitatis fastigiis gloriatur. Si

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Verba Si igitur Deus Verbum est pontifex, didicit certe ex iis quæ in se passus est, atque etiam consummatus est, Baluzius præmittit. Edit.

^b Baluz. : Sed ne mens vestra terreatur audiens de eo qui passus est, et eum qui impassibilis mansit. Neque

enim separatim et seorsus ille qui est ex semine David filius nominatus est, sicut nec divinitas post unitatem, etc. Edit.

^c Baluz. : ut facile negent dispensationis videlicet rationem. Edit.

proficiebat quando exinanitus est, quomodo seipsum humiliavit? Honorisne ei et glorie exinanitatem causam fuisse dicamus? Deinde quomodo jam exinanitas esse possit?

Si ipsum, inquit, Dei Patris Verbum factum est pontifex, quisnam est major ipso, et quis obsequio sacerdotii honorandus? Ergo dicam porro: Crede, quod cum sit Deus natura, et in forma Patris Filius, non rapinam arbitratus est, ut esset similis [Bal. aequalis] Deo, sed exinanivit se, formam servi accipiens; sic factus est homo, et sic [Baluz. si] servi formam accepit, non arbitratus vile esse, et dispensationi incongruum, etiam apostolum se, et pontificem nuncupari. Ille qui non sprevit humanitatis nostrae mensuram, quoniammodo humana spernat?

Non est quidem nobis arduum, nec difficile, verbis pluribus progredi, et hujus rei argumenta ponere prolixiore tractatione, verum, hoc interim omisso, proponam verba, quae ipsi fecerunt. Scripserunt enim hoc modo: *a Sed nec mens vestra interim terreatur, de eo audiens, qui passus est: Et quidem cum esset Filius. Non enim duos filios dicimus, eum qui passus est, et eum qui impassibilis mansit: non enim separatim seorsus a divinitate illud, quod est ex semine David, quodque Filius nominatum est, sicut nec divinitas post τῶσδε, sine carne visibili, Filius appellata est. Porro autem: Unde unum eundemque filium confitemur inconfusis manentibus naturis, non alium et alium dicentes, absit: sed unum eundemque, Pontificem quidem et apostolum nostrum factum esse Dominum nostrum Jesum Christum, secundum divinas Scripturas nemo est qui non confiteatur; non se junctum tamen seorsum hominem ex muliere a Dei Patris Verbo.*

Si igitur unum dicunt Filium non *b* dividentes in duos eum, qui ex semine David, et eum qui Dei Patris Verbum, quomodo non ledunt mysterium, dividentes dispensationem inter Deum et hominem? Cur non magis unum eundemque et Deum esse dicunt, et hominem, ut omnia sint ipsius, et divina pariter et humana? Nam si quod [Bal. quid] divinum, de divinitate ipsius dicatur, id verissimum esse omnino credimus: *c* novimus enim eum Deum esse, etsi humanum quod est, dictum fuerit. Huic item assentiemus: confitemur enim Deum esse in carne et sanguine, et humanitatis mensuram per humana cognoscimus: mille enim millia angelorum [Baluz. sanctorum] ministrant ipsi, et divinam ipsius sedem circumstant Seraphim. *d* Sed quando factus est homo, etiam pontifex nuncupatus est; non ut sacrificium majori domino offerat,

sed sibi, et Patri, fideique nostrae confessionem procuret. Si dixeris, non esse Deo dignum sacerdotio ministrare, aio ego quoque, idque, *e* si solum et absque carne esset Verbum, diceres recte: sed quando homo factum est, attende ipsum *f* et ministrantem propter humanitatem, et in dignitatibus super creaturam, ut Deum: considet enim cum Deo et Patre. Itaque vide ipsum sacrificantem, ut hominem; et considentem, ut Deum. Quid enim ait beatus Paulus: *Talem habemus pontificem, qui sedit ad dexteram sedis magnitudinis in excelsis.* Scientes igitur, quia cum sit Deus, factus est caro (est autem unus atque idem), ipsi, ut uni, omnia tribuamus, et dispensationis non ignorabimus modos, vim sententiarum sapienter et artificiose ad ipsius semper obedientiam referentes.

Monet saepius totam de Deo pontifice questionem ex homilia panegyrica Procli natam esse: ipsius enim dictum, quod uterus Virginis fuerit templum in quo Deus factus sit sacerdos, tam impatienter ulit Nestorius, ut continuo extemporali oratione palam argueret, et sermone integro postea vehementer damnaret. Proclum Cyrillus, licet tacito nomine, animose defendit, tum in lib. Contradictionum, tum in epistola synodica, et in defensione anathematis 10. Ea porro questio, ut erat orta ex particulari quorundam studio, in publicam aut communem potius, non evasit, sed ab aliis disputatoribus derelicta est. Cur autem tanto studio Nestorius Procli verbum impugnaverit, Cyrillus propugnaverit, non alia causa existit, quam affectus animi, sive Nestorii aversantis, sive Cyrilli diligentis Proclum. Hunc enim Nestorius, velut professum inimicum, Cyrillus tamquam fidei vindicem, et cleri Constantinopolitani catholici ducem spectabat.

ANATHEMATISMUS UNDECIMUS.

Siquis non constitetur, carnem Domini vivificam esse, et ipsius Dei Verbi propriam, et non alterius cuiuspiam, praeter ipsum; conjuncti tamen cum ipso, sive per dignitatem, sive per solam divinam habitationem; ac non magis esse vivificam, ut ante dixi, eo quod fuerit propria Verbi, quod omnia vivificare potest; anathema sit.

REPREHENSIO HERETICORUM.

Propriam fuisse Verbi carnem Dominicam, per τῶσδε, confitendum est: sciendum tamen, ex nobis eam fuisse assumptam. Supervacuum est autem inferre: *Et non alterius cuiuspiam praeter ipsum; nisi forte neget, eam ex nobis fuisse assumptam: tam enim frequenter propriam dicere, negantis est, Dominicam carnem esse nostrae naturae. Et ubi gloriatio nostra? Per quem dicit Paulus: Conressuscitavit nos*

CASTIGATIONES ET NOTAE.

a Baluz.: Sed nec mens vestra terreatur de eo audiens qui passus est, et eum qui impassibilis mansit. Non enim separatim et seorsus illud quod est ex semine David filius non notus est, sicut nec divinitas post τῶσδε sine carne, etc. Edit.

b Baluz.:... non dividentes in duo id quod est ex semine David et Dei Patris Verbum, ledunt mysterium dividentes, etc. Edit.

c Baluz.: Novimus enim eum Deum esse, et si humanum aliquid huic item assentiemus. Confitemur enim, etc. Edit.

d Baluz.: Sed quoniam factus est homo, etiam pontifex nuncupatus est; non ut sacrificium majori Deo offerat, sed sibi et Patri fidei nostrae confessionem, magis et Patri. Edit.

e Baluz.: Si solum et absque carne esse Verbum diceret, recte; sed quoniam homo factus est, etc. Edit.

f Verba et in dignitatibus super creaturam, ut Deum, et quae sequuntur, itaque vide ipsum sacrificantem, ut hominem, et considentem ut Deum. Baluzius non habet. Edit.

simul, et consedere fecit (Eph. ii, 6)? Cui enim homini sua caro alterius est? Nonne unusquisque nostrum communem quidem cum altero quocumque [Baluz. om. cum altero quocumque] habet carnem, similis substantiæ ratione; propriam vero eo quod uniuscujusque caro non sit alterius, sed illius, ejus est? Quid igitur vult propriam dicens, quasi non unum aliquid dicens? nam si intelligit, Dominicam carnem ex nostra carne fuisse assumptam, et intelligit, quod uniuscujusque caro ejus est propria, ejus est, non alterius, quid quasi novum dicens, propriam fuisse commemorat? An scilicet per obtentum negat, eam ex nostra natura fuisse assumptam, sicut in secundo [Baluz. primo] suo tomo (Homil. 17) evidentius dicit? *Et puer, inquit, erat non juxta nos, id est, non in nuda, nec in sola nostri similitudine, sed in humanitate quidem propter carnem; divinus vero, quasi supra nos, et de cælo.* Et item in altero tomo (Epistola ad monachos) ait: *Corpus enim erat, non alterius juxta nos; sed proprium magis ipsius Dei* [Baluz. add. Patris] *Verbi, quod erat natum ex ipsa.*

Quis enim dixit umquam, ejuspiam hominum propriam [Baluz. priorum hominum] carnem fuisse Dominicam, aut Abel, aut Noe, aut Eliæ, vel alterius nescio ejus superiorum? Neque solum Dominicam carnem dicimus, non fuisse ejuspiam alterius superiorum hominum, sed ipsius magis Domini propriam, atque inconfuse, et inseparabiliter cum Deo Verbo conjunctam. Verum nec uniuscujusque nostrum caro facta est umquam, ut supra diximus, ejuspiam alterius, nisi ejus ejus sit caro. Cum hoc igitur Ecclesiæ traditione comprobetur, quare tam crebro propriam dicit, nisi forte neget, esse eam nostræ naturæ.

Quare autem vetat id proferre: *Conjunctam ipsi secundum dignitatem et auctoritatem; cum ipse in secundo [Baluz. primo] tomo (Hom. 17) dicat: Ita enim paupertate ipsius divites facti sumus, cum natura humana in ipso sublata [Baluz. sublevata] sit in divinam naturam [Baluz. dignitatem]?* At nos etiam contraria sibi ponenti dicamus. Si naturæ manent inconfusæ, manet autem *ἑνωσις*; dicimus vero, et venerationem, et virtutem, et dignitatem, et auctoritatem uni Filio offerri debere, naturis *ἐν τῇ ἐνώσει* manentibus inconfusis: ostende, quid aliud desit, quod possit *ἑνωσιν* comprobare, et assentiemus, et dabimus, sine tamen confusione naturarum. Sed scilicet, ad probationem summæ *ἑνώσεως*, nihil ei satis est, quod non confundat naturas: at nos naturas quidem inconfusas servamus, et summam divinamque [Baluz. add. unitatem], et nobis inintelligibilem [Baluz. intelligibilem] *ἑνωσιν* confitemur, omnia ad ipsius glorificationem, ut Deo et uni Filio, offerentes, dicentesque ad eum beati Petri voce: *Tu es Christus Filius Dei vivi* (Matth. xvi, 16).

RESPONSIO ORTHODOXI.

Instigabantur aliquando in fofores impios miserrimi Judæi, telis invidiæ animo sauciati; sed cum ad hoc manus etiam sceleratas inferrent Christo omnium

A salvatori, tantæ eorum audaciæ et facinorum causas ipsos reddere jubebat, dicens: *Multa bona opera facio vobis a Patre meo, ob quod eorum factum, me lapidatis* (Joan. x, 32)? At ii ad tantam temeritatem et impietatem cogitationum venerunt, ut illi etiam blasphemiarum crimina objicere conarentur dicentes: *De bono facto non lapidamus te, sed de blasphemia, quod tu, cum sis homo, facis te Deum* (Ibid., v. 35). Ait autem ad ipsos Salvator: *Nonne est scriptum in lege vestra: Ego dixi: Dii estis* (Psal. lxxxi, 6)? *Si illos dixit deos, ad quos verum Dei factum est, et non potest solvi Scriptura; quem Pater sanctificavit, et misit in hunc mundum, vos dicitis, quod blasphemias, quia dixi: Filius Dei sum* (Joan. x, 34 seqq.).

B Nos vero inquirentes apostolatus modum, per quem ad nos venisse dicitur, ex sacris litteris cognitionem captamus. Dixit enim ipse per vocem Isaïæ: *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, denuntiare captivis remissionem, et cæcis receptionem oculorum* (Isai. lxi, 1). Missum autem dicimus Filium a Deo et Patre factum hominem: convenit enim rectissime exinanitatis mensuræ ratio apostolatus et nomen. Missum itaque est, ut ante dixi, non nudum, et sine carne, Dei Patris Verbum, sed generationem passum secundum carnem, sive ex sancta Maria corpus accipiens, idquo ineffabiliter et inconfuse sibi adjungens, ut sæpissime dictum est: *Iluxit nobis Deus Dominus, juxta Scripturas* (Psal. cxvii, 26).

C Proprium ergo Verbi fuisse corpus dicimus, non hominis nescio ejus specialiter et seorsum alterius, qui præter ipsum intelligatur Christus et Filius; quemadmodum autem uniuscujusque nostrum corpus, ejus specialiter esse dicitur, ejus est; sic etiam de unius Christi corpore intelligendum est: nam licet sit nostris corporibus consimile, et cognatum, quippe factum ex muliere; attamen ipsius proprium, ut ante diximus, et intelligitur, et vocatur. Sed quandoquidem [Baluz. quoniam] vita est naturaliter Dei Patris Verbum, vivificam suam carnem effecit, hocque modo facta est nobis vivifica benedictio, ideoque dicebat Christus: *Amen, amen dico vobis. Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi, et vitam dans mundo* (Joan. xxxviii, 52). Et porro: *Siquis manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in ipso* (Ibid., v. 57). Attende, quomodo ubique corpus ex muliere suum nominat, propter summam *ἑνωσιν*.

D Cum ita se habeat mysterii ratio, rursus in suo tractatu Nestorius (Serm. 9): *Audite, inquit, et scripta diligenter attendite: Qui manducat carnem meam. Memento quod de carne sit quod dicitur, et non a me fingatur nomen carnis, ne videar illis aliud pro alio interpretari: Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum. Numquid dicit: Qui manducat deitatem meam, et bibit deitatem meam? Sed qui manducat carnem meam et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in ipso. Mementote, quod de carne est quod dicitur: Sicut misit me vivus Pater,*

ne qui appareo. Sed forte aliud pro alio interpretor. A Audiamus quid sequitur: Sicut misit me vivus Pater. Ille deitatem dixit, ego dico humanitatem. Videamus quis sit pravus interpres: Sicut misit me vivus Pater. Dicit hæreticus quod deitatem hic dicat, id est: Misit me Deum Verbum vivus Pater, juxta illos, et ego vivo Deus Verbum propter Patrem; deinde insert: Qui manducat me, et ille vivet. Quid manducamus? Deitatem an carnem? At de his quidem, quæ tam flagitiose petulanterque dixit, longiorem habuimus certe sermonem. Quid vero sit quod velit intelligere, non Deum Verbum missum esse, dicens, [Baluz. add. sed] incarnatum et hominem factum, seponens in parte, et seorsus, ut ipse ait, eum qui apparet, videre non possum, immo perspicuum est magis, patensque [Baluz. præsensque] commentum, rationem enim labefactat *ἐνέστωρ*, ut Christi corpus commune videatur; non vero [Baluz. vere] proprium ejus, qui omnia vivificare potens est.

Longior ille sermo est liber quartus Contradictionum, in cujus capite quarto hæc ipsa verba Nestorii referuntur, et copiose tractantur. Unde apertum est opus Contradictionum elaboratum prius fuisse, quam Orientalibus Cyrillus responderet; atque inde lucem accipit, quod in Præfatione dictum est col. 699-748.

Parvula quidem videntur, et perexigua Deo verbo omnia humana. Post quam vero dignatum est nostra causa exinanitatem mundo saluberrimam sustinere, etiamsi dicatur missum esse *denuntiare captivis remissionem, cæcis receptionem oculorum*; in hoc tamen glorificatur, quasi perpeßsum carnalis dispensationis humilitatem. Nec quisquam sapientum reprehendat, sustinuisse ipsum nostra propter nos.

Nonne igitur affirmans, alium quemdam Filium et Christum, præter Deum Verbum, eum esse, qui apparet, cui etiam soli apostolatus officium, et nomen attribuit, *ἀποστολοποιον* nostrum [Bal. nostrorum] dicit esse mysterium, et in perditas cogitationes scelerate convertit animos auditorum, humanis rationibus [Baluz. ratiocinationibus] ea subjiciens, quæ unice [Bal. om. unice] et inquisita fide creduntur: neque enim, quia deitas non manducatur, ideo sanctum Christi corpus dixeris esse commune.

Seire autem necesse est, ut sæpe diximus, corpus esse proprium Verbi omnia vivificantis. Quoniam vero corpus est vitæ, vivificum est: per illud etenim mortalibus nostris corporibus immittit Filius vitam, et destruit mortis imperium; vivificat autem nos simili modo etiam sanctus Spiritus Christi: *Spiritus enim est, qui vivificat* (Joan. vi, 64), juxta ipsius Salvatoris vocem.

Nihil autem impedit, quominus, ne solus videar corpus Verbi proprium dicere, etiam sanctorum Patrum in medium exempla proferantur, ut cognoscant adversarii, se sine causa in nos inclamasse, qui ubique sequimur voces Patrum. Ait igitur memoratissimus

Pater noster et episcopus Athanasius, in libro de sancta Trinitate: Et ostendebatur, quod non per phantasiam, sed vere habeat corpus: decuerat autem Dominum induentem carnem humanam, totam cum passionibus suis induere; ut quemadmodum ipsius proprium fuisse dicimus corpus, sic etiam corporis passionem propriam ipsius esse dicantur, et propter deitatem ipsum non tangerent passionem. Et rursus: Hæc necessario ante tractavimus, ut si videamus ipsum, per suum corpus tamquam per instrumentum, divine facientem, vel dicentem, cognoscamus, quod, ut Deus, hæc operetur. Et hæc quidem beatus Pater noster Athanasius.

Cæterum etsi proprium corpus Verbi dicatur, attamen est ex muliere, eo quod esse intelligitur caro. Beatus quidem Paulus: *Primus homo*, inquit, *de terra, de limo*; *secundus de cælo* (1 Cor. xv, 47). Ipse autem Christus: *Nemo ascendit in cælum*, inquit, *nisi qui de cælo descendit Filius hominis* (Joan. iii, 13). Dicimus autem, quod non de cælo corpus conjunctum sibi deferens Verbum hæc dicat, ^a sed quod desursum existens et de cælo, corpus sibi adjunctum fecerit ineffabiliter inestimabiliter, inconvertibiliter, inconfuse; ideoque de cælo ait se esse, etiam tunc, cum factum est Filius hominis.

Cum igitur recte, et procul omni culpa, habita sit nostra oratio, quæ objurgatoribus maledicendi fuit occasio, si anathematismus quorundam blasphemias adversetur, opponens mendaciam veritatem; ^b opinor autem me nulla in re deliquisse, si Christum esse dixerim, *supra nos natum*. Nam etsi Deus Verbum sit *factus homo*, est tamen sic quoque non tantummodo supra nos, sed etiam supra omnem creaturam: neque enim homo tantum intelligitur esse juxta nos, sed idem etiam desursum et de cælo.

ANATHEMATISMUS DUODECIMUS.

Siquis non confiteatur, quod Dei Verbum passum sit carne, et crucifixum carne, et mortem gustaverit carne, et factum primogenitum ex mortuis, eo quod sit ut Deus [Baluz. om. ut Deus], et vita et vivificans; anathema sit.

PREHENSIO HÆRETICORUM.

Rursus ipsum suorum nunc quoque admonemus, quod impassibilem omnino dixerit divinam naturam in primo tomo (In epist. ad monac.). Ait enim ita: *Unus ergo, qui est omnibus dignior præstantiorque, suam pro omnibus animam posuit, et dispensatorie parumper carnem deprimi morte concessit, et mortem, utpote vita, destruxit; non sustinens contra naturam suam aliquid pati*. Dicamus igitur ipsi dicenti sibi contraria: Quomodo is qui carnem parumper deprimi morte concedit, et qui mortem destruit utpote vita, non sustinens contra naturam suam aliquid pati; nunc, ut ipse ais, patitur carne?

At vero non passus est Deus carni conjunctus; sed caro magis, quæ erat Deo Verbo conjuncta, concessu ipsius, patiebatur ea, quæ sua sunt. Nequaquam enim,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Verba Sed quod desursum existens et de cælo Baluzius omittit. Korr.

^b Baluz.: Opinor autem me nullo cernere deliquisse, si, etc. Edit.

ipso non concedente, aut mors, aut passio accidisset: nam si præsente anima, mors intervenire non possit, quomodo, Deo præsente, nec præsente tantum simpliciter, sed conjuncto, sumi a quadam, et ipsi soli nota conjunctione, inquietare ipsius templum poterat, aut mors, aut passio, nisi ipsius concessu? Non dellas passa est carni conjuncta, sed deitatis concessu, caro patiebatur, quæ sua sunt.

Quod vero malitiose posuerit, CARNE PASSUM, et ad simpliciorum deceptionem, hinc potest intelligi : neque enim servaverit impassibilitatem divinæ naturæ is, qui dixerit, CARNE PASSUM ; qui enim ait, CARNE PASSUM, id scilicet dicit ipsum passum fuisse cum carne. Licet ergo cum carne sit passus, passibilis tamen demonstratur. Aut enim cum pati posset, per naturam suam passus est, aut contra naturam ; si per naturam passus est erit et Pater passibilis, qui est similis Filii : necesse est namque, omnia inesse genitori, quæ insunt ei, qui natus est. Aut confitebimur ipsum quidem passum esse, habentem patiendi naturam ; Patrem vero pati non posse. At si ita dixerimus, eadem cum hæreticis sentiemus dicentibus, Unigeniti deitatem esse passibilem ; Patrem vero pati non posse : unde etiam ἑτεροδοκῶντες aiunt, id est, aliterius substantiæ.

Si vero contra naturam passum esse dicat, dicemus : Ecquæ passio divina natura possit esse validior, ut in se deprimeret eum, qui est impassibilis per naturam? Dicit ille : Hoc ipsius voluntatis est. Dicemus : Ipsius voluntas impassibilis est. Querimus autem passibile quiddam, quod [Baluz. passionem quæ] impassibilem naturam in suam passibilitatem transtulerit; alioquin et voluntas divina vult, quæ ipsam debeat.

Et quid decentius, inquit, quam servare hominum genus? Sed quomodo servari hominum genus posset, ipsum ad impassibilitatem transferens, quæ divinam etiam, impassibilemque naturam, in passionem transtulerit? Certe animi, ut validior, in summa passibile transtulit id, quod erat impassibile. Et quod erit emolumentum passibili, si id quod impassibile est, fuerit etiam [*Baluz. commune*] passibile? hæc enim adjectio magis est mali, quam interemptio; nam res nulla [*Baluz. nulli*] tollitur, cum est simili addita, sed augetur.

Quæ igitur salus est passibilis nature [Baluz. passionis], ut diximus? Non certe impassibilis cum passibili communitio; sed passibilis ad impassibilem [Baluz. passibilem] migratio. Quod fecit etiam Dominus Christus, qui non ipse secundum deitatem in passionem deductus est; sed et humanitatem omnem, per carnem sanctam, in altitudinem subielevit, et humi jacentem erexit ad cœlum, et obnoxiam ante servituti [Baluz. om. servituti] in adoptionem conferre dignatus est. Quis vero propter inobedientiam, mortem debebat? Humana sane natura, non divina. Quam igitur reddere oportebat sui persolvere [Baluz. om. seu persolvere] inobedientiæ mortem?

RESPONSIO ORTHODOXI.

Magnam certe mirabilemque vim veritatis, quam experientia ipsa testatur [*Baluz. negotia ipsa testantur*]. Neque enim mihi opus erit longiore sermone, qui satisfacere possit eis, qui decepti sunt, et opinati, nos dixisse divinam naturam Verbi esse passibilem; cum ipsi adversarii sponte concesserint, et planissime confessi sint, nos ab hujusmodi criminibus longissime esse submotos. Sed quoniam rem sine ullo argumento, per dementia[m], ut ipsis libuerit, proponentes et acribus sensuum utentes inventis, sagacitatem suam, acrimoniamque probare contendunt; agunt autem satis argute, impassibile secundum suam naturam Dei Verbum esse dicentes; audiant a nobis, quod sine causa depugnent, et auras verberent, cum nemo contra e diversa parte nitatur, nec sentiat contraria, nec diversa. Quid ergo frustra desudant? Quid sine causa contentunt? Quis adeo stupidus est, quis ita attonitus, ut excellentissimam omnium naturam dicat esse passibilem, eamque audeat ponere inter infirmitates creature, quæ incorporealis est, et omni superior creatura?

Sed quandoquidem mysterii ratio hominem factum esse cognoscit dispensatorie unigenitum Dei Filium, et proprium ipsius esse affirmamus assumptum ex beata Maria sanctum corpus; ideo recte, propter proprietatem dispensatoriam, carnis passiones ipsius esse dicimus, servantes tamen ubique naturæ ipsius impassibilitatem : Deus est enim qui de Deo natus est.

C Quoties igitur passus esse dicitur, carne, non natura, intelligitur passus; sed suas magis faciens passionem carnis [*Bat. ipsius*], ipsius enim factum est corpus, quod est ipsi conjunctum, ut dudum dixi; ideoque divinus Paulus ipsum *per quem, et in quo* omnia fecit Pater, primogenitum ex mortuis dicit fuisse, cum ita scripsit: *Gratias agimus Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis sue, in quo habemus redemptionem, remissionem peccatorum, qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ, quia in ipso condita sunt universa in cælis et in terra, visibilia, et invisibilia sive throni, sive dominationes, sive principatus. Omnia per ipsum, et in ipso creata sunt; et ipse ante omnes, et omnia in ipso consistant; et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse principatum tenens; quæ in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare, et per ipsum reconciliare omnia, in ipsum pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cælo sunt* (Col. 1, 12 et segg.).

Attende, quemadmodum per eum omnia facta esse commemoret, visibilia et invisibilia, thronos et principatus; ipsum datum esse dicat capit Ecclesie, et primogenitum ex mortuis fuisse affirmet; conciliata esse omnia per ipsum, pacificasse per sanguinem crucis ipsius, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis. Quis ergo est, qui possit ulterius dubitare? aut quis

vereatur, ne forte passibilem Filii naturam mysterii ratio ostendat, si carne passus esse dicatur? Passiones enim corporis sui, et ante dixi, suas existimat passionibus.

Hoc ita sentire beato Petro placebat dicenti: *Christo ergo passo pro nobis carne* (1 Petr. iv, 1). Aliud autem est a nobis dici, carne passum; et aliud dici passum deitatis natura: quando enim idem est et homo simul et Deus, impassibilis quidem, quantum est ad deitatis naturam; passibilis vero, humanitate. Quid mali vel novi est, si ea parte passus dicatur quæ pati posset, cum ea quæ pati non posset, impassibilis permansisset?

Quod vero hujusmodi fide beatorum Patrum eniteritur chorus, ex his iterum cognoscemus, quæ ipsi scripserunt, Salvatoris secuti mandatum; meminerant enim eum dixisse: *Gratis accepistis, gratis date* (Matth. x, 8).

GREGORII BEATISSIMI EPISCOPI NYSSÆ.

Hoc, inquit, sentite in vobis, quod etiam in Christo Jesu [Baluz. Filio], qui cum esset in forma Dei, non rapinam arbitratus est, esse æqualis Deo; sed exinavit seipsum, formam servi accipiens (Philip. ii, 5). Quid in Deo servi forma pauperius? quid in rege humilior, quam ad participatum nostræ naturæ pauperiæ voluntarie devenisse? Rex regnantium, et dominus dominantium tributum pensat; Dominus creaturæ de iuncti in speluncam; qui omnia comprehendit, cænaculi non inveniit locum, sed in præsepe mutorum animalium projicitur; mundus et sincerus humanæ naturæ patitur sordem, et per omnem nostram gradiens paupertatem, usque ad experimentum pervenit mortis. Videtis modum voluntariæ paupertatis; vita mortem gustare dignatur; iudex adducitur in iudicium vitæ; omnium dominus subiit suffragium iudicantis; rex celestium principatum manus carnificum non repellit.

BASILII SANCTISSIMI EPISCOPI CÆSARÆ.

Neque tantum cælum, et terra, et æquorum altitudo,

Dum hæc prelo subjiuntur, incidi forte in librum Anastasii Sinaïtæ, qui dux viæ dicitur, et aliud quærenti occurrit caput vigesimum secundum, in quo Andreæ Samosatensis mentio fit, et mediocrem quoddam fragmentum, ex opere ad anathematismos pertinente, exscribitur. Illud ego conferendum putavi hunc in locum, sive propter cognitionem argumenti, sive auctoris causa, ejus inde major aliqua notitia, quam ex præcedenti opere, haberi potest. Cum igitur Anastasius multa subinde sanctis Patribus supposita probare vellet, multa quæ pie dixerint, ab hæreticis detorqueri falsos in sensus, et quod mirabilius, a variis in oppositos, exemplum ponit in Andrea Samosateno, qui, rem plane stupendam! conficere nititur, sanctum Cyrillum Nestorio patrocinari, verbaque profert, quibus in Christo ut duas naturas, ita duas hypostases fateri videatur, cum Euty- chiani Nestorianis penitus contrarii, suas illum in partes traherent. Sic ergo Anastasius.

Gaiantis et Theodosianis, atque Eutychianistis sursum et deorsum obijcientibus Cyrillum, quasi unam in Christo naturam dicat, Andreas Samosatensis in scripto suo contendit, Cyrillum potius Nestorio patrocinari, etiamsi ignorans id faciat, et laqueo, quem ipse tetendit, capitur; hoc ipso, quod ex principio quarti capituli a beato Cyrillo conscripti hæc citat: « Siquis duabus personis sive hypostasibus Christum dividit, anathema sit. »

Ad hæc ita respondet Andreas: « Quam præclarum judicium! Quam pia est hæc Cyrilli de dogmatibus explanatio! Ecce, Patrum, et maximæ Synodorum

et quæ in aquis vivunt, nec terrestria animalia, nec stellæ, nec arbores, nec aer, nec horæ temporum, et elementorum varia diversaque ordinatio, virtutis ipsius majestatem probare [Baluz. majestati improbare] possunt, quantum quod potuerit Deus, qui capi non potest, impassibilis conjungi per carnem cum morte, ut nobis passione sua impassibilitatem donaret.

ATHANASI BEATISSIMI EPISCOPI ALEXANDRIÆ.

Et ostendebatur, quod non per phantasiam, sed vere habebat corpus; consentaneum autem erat Dominum induentem carnem humanam, eam totam cum passionibus suis induere, ut quemadmodum ipsius proprium dicimus corpus, sic etiam corporis passionibus propriæ ipsius esse dicantur, etsi propter divinitatem eum non tangerent passionibus. Quod si corpus alterius est, alterius dicatur et passio; sin autem Verbi est caro: Verbum enim caro factum est (Joan. i, 14); necesse est ut carnis passionibus ejus esse dicantur, cujus sit etiam caro: cujus namque passionibus sunt, damnatio, flagellatio, sitis, patibulum, mors, et cæteræ corporis passionibus, ejus etiam sunt victoria, et gratia. Est igitur recte et decenter, ut non alterius, sed ipsius Domini, tales passionibus esse dicantur, ut ipsius sit etiam gratia, et ne alium colere pro alio videamur, sed vera religione cultores: quippe cum non communem hominem, sed vere naturæ Dei Filium, et hunc factum hominem; nihilominus tamen et Deum salvatorem precemur.

Satis igitur ad satisfactionem opinor esse prudentibus dicta, quæ addita sunt, cum presertim lex divina aperte commemoret: *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum* (Matth. xviii, 16). Siquis igitur est qui velit ultra contendere, audiat a nobis ipse: Perge tuum iter. At nos, qui sumus dediti veritati, sacras litteras et sanctorum Patrum fidem sequemur: ita enim supernæ vocationis palmam consequimur in Christo, per quem, et cum quo Deo et Patri gloria, cum sancto Spiritu, in sæcula sæculorum, Amen.

more, hypostases tradit esse personas, secutus Patres Nicæni concilii, qui aiunt, tres esse hypostases sive personas in sacratissima et consubstantiali Trinitate. Si igitur recte asseverat hypostases esse personas, qua ratione in omnibus propemodum lucubrationibus suis appellat ipse naturas hypostases? Nam quando naturas vocat hypostases, hypostases vero personas, quid aliud proficitur, nisi diversas in Christo personas? ut cum ait, naturas, sive hypostases mansisse inconfusas.

« Cujus hypostases, o eximie Cyrille? Clarum, quod Christi, siquidem tu ita hypostases definis. Quod si

definitio hæc, personas esse hypostases, a te non est A profecta, potuisset fortasse quis tui defendendi gratia dicere, Cyrillum nomine hypostaseon non intelligere personas, sed subsistentias quasdam rerum substantialium. Sed cum tu adversus te ipsum definitionem illam attuleris, nullus de cætero defensionis locus tibi relinquatur. Quare quando dicis, Christi naturas, sive hypostases mansisse inconfusas, nihil aliud dicis, quam mansisse inconfusas hypostases sive personas.

« Unde ex hac a te lata lege, nimirum, naturas esse hypostases sive personas, sequitur tres esse naturas in tribus sanctissimæ Trinitatis personis, ut Ariani contendunt; duas vero personas in duabus unigeniti Filii naturis. Itaque cum ais tractatu de Adoratione in spiritu, duarum Christi naturarum sive hypostaseon arcam fuisse figuram; et alibi his ipsis verbis, ex duabus naturis, sive hypostasibus, sive personis constitui Christum; obscurum non est, te fateri Christi corpus in utero Virginis prius exstitisse ac formatum esse, et postea demum cum persona Verbi divini conjunctum. Quod et in tertio capitulo affirmas hunc in

modum: Siquis post ineffabilem unionem dividit hypostases. Cumque infinitis aliis locis naturas nuncupes hypostases, in libris ad Hermiam tibi ipse adversaris, et a te dissentis, asserens aliud esse naturam, et aliud hypostasim, sive personam.

« Et quomodo, cum Theodoretus duodecim capitula tua refutare aggressus esset, numquam defendisti id, quod de hujusmodi hypostasibus in tertio capitulo asseveras? Quamobrem inconstans tibi ipse repugnas, et tua vineta cædis; aliquando quidem unam Christi naturam asserens, aliquando duas personas.

« Etenim in scholiis quoque tuis interpretans statuerem, quem reperit Petrus in ore piscis, ita scribis. Igitur verus stater est Christus. Ipse enim est geminus character; magnæ gratiæ disertissimo Cyrillo, qui ubique diversos in Christo characteres ac hypostases confitetur. »

Audistis, fratres, draconis nequissimi Andræ convicia, quæ ex pectore Nestoriani veneni plenissimo adversus sapientissimum doctorem Cyrillum eructavit, eo quod dixerit, naturas esse hypostases.

Hoc ex fragmento intelligere licet, 1º Andream studiosissimum fuisse Nestorii: ideo enim, et execrandus ab Anastasio, et draco nequissimus vocatur. 2º Oppugnata fuisse ab eo capitula scripto libro, qui ab objectionibus diversus sit: totum enim hoc fragmentum in objectionibus non reperitur, neque vero fuit unquam. Nam quomodo ad objecta sane gravia Cyrillus non respondisset, qui minutiora quæque diluit? 3º Librum hunc scriptum fuisse, post reprehensiones Theodoretæ a Cyrillo confutatas, atque adeo post responsionem ad objectiones Orientalium: fit enim et confutationis, in parte iv fragmenti, et responsionis ad objecta, mentio in confutationis præmio. 4º Videri scriptum ab Andrea librum, vel sub finem concilii Ephesini, post acceptas a Theodoro litteras de statu rerum Nestorii, vel post solutum concilium, cum regressi in Orientem schismatici depositionis sententiam in Cyrillum latam confirmarunt in synodo, ejus meminit Liberatus: tunc enim nihil non licuit Orientalibus adversus capitula duodecim, quæ ne omnibus quidem catholicis probabantur; nihil non ausi sunt Nestorii fautores, præ impatientia afflictæ causæ, quæ suos adhuc habebat in aula patronos. 5º Scholia de incarnatione Unigeniti edita esse a Cyrillo ante concilium Ephesinum, si vera sint quæ scribit Andreas: de ipsis enim loquitur, ut de pervulgato jam dudum opere; quamquam id quod affert de statere, non reperitur in scholiis ejusmodi nunc habentur. Unde oportet, aut Anastasium memoria lapsum, Scholiorum nomine aliud opus appellasse, aut ipsis deesse, quæ de statere scripta erant. 6º Denique vexari toto isto fragmento dictum Cyrilli anath. in: *Siquis in uno Christo post unionem dividit hypostases, ipsasque tantum conjunctione inter se connectit, quæ secundum dignitatem est*, etc. videntur enim hypostases positæ pro naturis: solæ enim naturæ connectuntur, quæ si naturæ duæ sint, duas sequitur a Cyrillo dici hypostases in Christo, quod Nestorianum; si minus autem duæ sint, sequitur alteram transiisse in alteram, quod Arianum. Verum fallitur ratione sua Andreas, aliud enim nihil Cyrillus vult, quam unitis inconfuse et inconvertibiliter naturis, jam non duæ admitti debeant hypostases, (hoc enim est *διαίρεσιν τὰς ὑποστάσεις*) quæ sola *σχέτην* unionem copulentur.

SANCTI CYRILLI

EPISCOPI ALEXANDRIÆ

APOLOGETICUS ADVERSUS THEODORETUM,

VEL

RESPENSIO AD EA QUÆ THEODORETUS CONTRA ANATHEMATISMOS DIXIT.

Cyrillus reverendissimo et dilectissimo fratri, et confidendo sacerdoti * Evoptio, in Domino salutem.

Legi quæ a tua sanctimonia dudum mihi transmissa sunt, et affectum miratus sum, atque sinceritatem charitatis in Christo; oportere autem arbitror, nunc quoque attemperatissime exclamare, quod in libro Proverbiorum scriptum est: *Frater a fratre adjutus,*

C ut civitas bene munita (Prov. xviii, 19). Et mihi quidem videtur charitas divinæ Scripturæ maxime fuisse laudibus honorata, et id recte, quippe cum habeat in se plenitudinem legis (Rom. xiii, 10), et virtutibus sit aliis præferenda, ac sanctorum animis videatur esse mirabilis; nempe quam dicimus, non nudis, nec solis impleri verborum vocabulis, sed quæ a rebus ipsis

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Episcopo Ptolemaidis, ejus mentio supra pag. 173 et 216. Porro istud opusculum Cyrilli ex alia

versione editum est anno 1628, in libro cui titulus *Antidolum adversus hæreses*. BALUZ.

testimonium habeant. Quemadmodum enim pretiosis-
simi lapides, quos Indicos aiunt esse, non si quis de
ipsorum pulchritudine commoeretur, sed ipsi pulchri
si fuerint, spectantium oculis admirandi sunt; ita ex
ipsis exemplis præclarum charitatis decus apparet
bonis omnibus comparatum.

Hanc reverentia tua plurimi facit, sanctorum solita
semper observare vestigia, et probatissimæ vitæ illo-
rum laudes sectari. Accepi igitur, ut tuæ sanctitatis
affectum nunc quoque cognoscerem, totum transmis-
sum, quem composuisse dicitur contra anathematis-
mos Theodoretus Cyri: ita enim oppidum illud audio
nominari. Quo perlecto egi gratias maximas Deo, et
illud dicere non cessavi: *Domine, libera animam meam*
■ labiis injustis, et a lingua dolosa (Psal. cxix, 2).

Comperi enim ubique et in singulis capitulis mihi
calumnias importari. Miratus igitur sum, virum non
alienum a litteris, ut quidam de eo retulerunt, et
sacrarum forte litterarum non mediocri scientia præ-
ditum, in tantum ignorasse vim capitulorum, ut orta
sit mihi suspicio, cum aliæis desideriis ficta ignoran-
tia fuisse gratificatum; ne scilicet videatur temere
nobis, et sine aliquo colore detrudere: cum præser-
tim nihil prorsus arduum sit, nihil obscurum in nostris
dictis, nisi me fallit opinio, nihil quod sit intellectu
difficile. Verum quando necesse fuit, quamvis jam
super his antea scripserimus, paucis ad eum quoque
respondere, ne quis nos credat reticuisse convictos,
aggrediar ad responsionem, quantum res patietur,
brevitate servata.

Decuerat quidem ipsum maxime, cum Scriptu-
rarum habeat scientiam divinarum, volentem no-
biscum de sacris mysteriis disputare, sacrarum tan-
tummodo litterarum fecisse mentionem, ac non a
curiosas fabulas sordidasque proferre: meos etenim
sermones MALO DISCORDIÆ assimulare dignatur, et
hanc fortasse probationem suæ putat esse doctrinæ.
Unde et nos hanc ipsius nimiam sumus admirati
scientiam: apparet enim illum propter profundam
scilicet ingentemque doctrinam, MALUM non ignorasse
DISCORDIÆ; nec Paridem filium Priami.

Nam in epistola ^b post alia: *Præterea non solum*
ipse hæc ista asseruit; verum etiam nolentes ejus obtem-
perare blasphemias anathematizare ausus est. Si tamen

A ipsius sunt ista inventa, ac non magis quidam inimicus
veritati tamquam ex illo conscripta projecit in me. Iam,
sicut illud, quod in fabulis est, MALUM DISCORDIÆ, quod
flammam accendat.

Verum, nos his interim missis, proposito insista-
mus.

ANATHEMATISMUS PRIMUS.

Siquis non confiteatur Deum esse vere Emmanuel,
et propterea sanctam Virginem esse Θεοτόκον: peperit
enim carnaliter carnem factum Dei Verbum; anathe-
ma sit.

REPREHENSIO HÆRETICI.

• At nos, qui evangelicam traditionem sequimur,
non carnem natura factum, et in carnem conversum
Deum dicimus Verbum; invertibilis etenim et incom-
mutabilis est Deus, de quo etiam David Propheta
dicit: *Tu autem idem es, et anni tui non deficient*
(Psal. ci, 28). Quod Paulus veritatis prædicator
maximus de Filio dictum esse, in epistola ad Hebræos
asseruit (*Heb. i, 11*); et alibi per Prophetam Deus
dicit: *Ego sum, ego sum, et non commutatus sum*
(Malach. iii, 6). Ergo si inconvertibilis et incommuta-
bilis est Deus, conversionem et commutationem pati
non potest; et si impossibile est, ut invertibilis con-
vertatur, non est factum caro Deus Verbum conver-
sum, sed assumpsit carnem, et habitavit in nobis
juxta Evangeliorum voces. Et ipse id explanans Pau-
lus divinus in epistola ad Philippenses ait: *Hoc sen-*
tite in vobis, quod et in Christo Filio, qui cum in forma
Dei esset, non rapinam arbitratus est, ut esset æqualis
C Deo, sed se exinanivit, formam servi accipiens (Philip.
ii, 5).

Apparet igitur ex dictis, quod Dei forma non sit in
servi formam conversa; sed quod manens id quod
erat, servi formam accepit. Ergo si non est factum
caro Deus [Baluz. Dei] Verbum, sed carnem vivam
et rationabilem assumpsit, non ipse natura ex Virgine
natus est, conceptus, et fictus, et formatus, et inde ini-
tium, ut esset, accipiens, qui ante sæcula est, et
Deus, et apud Deum semper, et Patri adhærens, et
cum Patre cognoscendus adorandusque, cum sibi
templum finxisset in utero virginali, adhærebat ficto,
et concepto, et formato, et nato. Qua de causa etiam
^a Virginem sanctam Θεοτόκον vocamus, non quod

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

• Baluzius habet *curiosas*, sicque probat hanc lectio-
nem: « Ita Hieronymus in epistola ad Nepotianum
dixit *pene jam curiosis artibus*. Porro isthic legi de-
bere *curiosas*, non *curiosas*, ut est apud Garnerium,
patet etiam ex alia versione, ubi legitur *veteres*
fabulas. » EDIT..

^b Baluzius rejicit hæc verba ad initium sequentis
reprehensionis hæretici: qua ratione hoc fecit expli-
cat nota sequenti. EDIT.

• Huc Baluzius transtulit verba cujus mentio est in
nota precedenti, subditque sequentia: « Garnerius
putans hæc verba esse Cyrilli, ea ab hoc loco trans-
tulit ante anathematismum primum, et initium ver-
borum Theodoreti ita posuit: *At nos, qui evangelicam*
traditionem sequimur. Nos illa reduximus in locum
quem occupant in antiquis exemplaribus. Certum est
enim esse Theodoreti, non solum quia in codicibus

D Mercatoris dicuntur ejus esse, sed etiam quia eodem
loco ponuntur in antiqua illa versione cujus supra
fecimus mentionem, et quia Græce etiam eodem or-
dine reperiuntur tomo quarto operum Theodoreti pag.
706. Quod autem Garnerium impulit ad hanc muta-
tionem, istud est, ut opinor, quod cum videret verba
priora Theodoreti pendere ex aliis, et in procæmio
Cyrilli mentionem fieri verborum Theodoreti de malo
discordiæ, putavit verba illa conjungenda esse cum
verbis Cyrilli. Verum si animadvertisset, nonnulla hic
deesse ex præfatione Theodoreti, quæ exstant in
Græco textu et in antiqua illa versione, fecisset Gar-
nerius quod nos fecimus, id est, verba ejus non mo-
visset ab eo loco quem occupant in codicibus Merca-
toris. » EDIT.

^a Hanc partem ex ista versione descripsit Pelagius
ii in epistola tertia ad episcopos Istriæ. BALUZ.

Deum pepererit natura, sed quod hominem ediderit A
conjunctum Deo, * qui ipsum formaverat.

Totus hic paragraphus refertur in v synodo, inter ea Theodoretī, adversus sanctum Cyrillum, quæ anathemate damnata sunt; flagitium vero ipsius est, quod sancto Cyrillo contradicat in ea parte, in qua fidei ratio posita erat, nempe quod beata Virgo Verbum carnem factum pepererit, et non tantum hominem conjunctum Deo.

At si non est homo, qui in utero Virginis fictus est, sed Deus Verbum, qui est ante sæcula; factura ergo sancti Spiritus est Deus Verbum. Nam *quod in eu natum est*, inquit Gabriel, *ex Spiritu sancto est* (Matth. 1, 20). At si increatum est unigenitum Dei Verbum, et ejusdem cum Patre substantiæ, [Baluz. add. et coæternum cum Patre] non est Spiritus sancti factura. Si autem non Deum Verbum in utero Virginis Spiritus formavit, superest, ut servi formam intelligamus et formatam et fictam esse natura.

Sed quoniam non tantum erat servi forma, sed templum habitorem habens Deum Verbum, juxta Pauli vocem: *Quoniam in ipso*, inquit, *complacuit omnem plenitudinem deitatis habitare corporaliter* (Coloss. 1, 19); non tantum ἀνθρωποτόκον, sed et Θεοτόκον sanctam Virginem vocamus; ἀνθρωποτόκον, propter fictionem et formationem; Θεοτόκον, propter ἔνωσιν, appellantes: ideoque puer, qui natus est, Emmanuel est vocatus; nec Deus ab humana natura separatus, nec homo deitate nudus. Emmanuel enim significat, nobiscum esse Deum, juxta Evangeliorum voces; nobiscum autem Deus, et eum significat, qui ex nobis pro nobis assumptus est, et Deum Verbum, quod assumpsit, ostendit. Ergo Emmanuel puer propter Deum, qui assumpsit; et Virgo Θεοτόκος, propter conjunctionem Dei formæ servi; neque in carnem Deus Verbum conversus est: sed Dei forma servi formam accepit.

RESPONSIO ORTHODOXI

Plurimum et sæpe incusavimus eos qui recusant co. luti Deum esse vere Emmanuel, et sanctam Virginem esse Θεοτόκον, ideo quod peperit secundum carnem Dei Verbum, tunc cum est factum caro, id est, homo. At vero is, qui tam recte dicta a nobis accusat, si Deum vere esse nescit Emmanuel; si non est natum carnaliter ex sacra Virgine caro factum Dei Verbum, juxta Scripturas; cur non magis palam clamabat: Quid agis, vir bone [Baluz. add. Ambrosi]? Eructas infandos sermones, dogmata obteris veritatis. Non est Deus vere Emmanuel, nec Virgo sancta Θεοτόκος, ut etiam nos hæc ita clamitanti, dicentique, ea quæ a divina Scriptura dicta sunt, sapienter opposuimus, et apostolicæ atque evangelicæ fidei traditionem, et sanctorum Patrum confessionem, qui suo tempore Nicææ congregati sunt, proferentes, persuaderemus, quod neque recte, neque honeste dicta nostra conetur arguere; immo magis divinæ Scripturæ reluctari festinet.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* In epistola Pelagii, quem ipse formavit. In veteri versione supra laudata, qui finxit eum. BALUZ.

Sed prudens argutusque tractator, illis, quæ eum oportuerat et necesse fuerat dicere, prætermittis, et cum nihil horum tetigisset, omnino in aliam se contulit viam: dicere enim aggressus est statim, quod Dei Verbum sit conversione validius, et quod non in naturam carnis transformatum sit, tamquam si hoc verum esse, anathematismus vel sentiat, vel affirmet.

Audiat igitur hic, qui orationi alterius nescit occurrere: sermones, homo, sine causa vanos exeres, et reluctaris opinioni vel nobis invisæ. Novinus enim nos quoque, quod nec umbram quidem conversionis divina illa excellensque natura perpetiatur, et quod Dei Verbum in naturam non commigraverit carnis, deitate deposita.

B Verum quando a Dei forma servi formam assumptam esse commemorat, doceat nos, [Baluz. add. si] sine substantiis solæ et per se ipsæ inter se formæ convenerint. At id, opinor, ipse quoque non ita esse confitebitur: neque enim species tantum sine substantiis, et formæ inter se per ἔνωσιν dispensatoriam convenerunt; sed rerum ipsarum sive substantiarum conventus est factus, ut inhumanationis [Baluz. humanitatis] ratio vere facta esse credatur. Ergo etsi Dei Verbum carnem factum esse dicamus, non tamen confusionem, nec commixtionem, nec rursus conversionem, aut commutationem ei dicimus contigisse; sed ipsum conjunctum esse, arcana ineffabilique ratione, corpori sancto habenti animam rationabilem: quidquid enim adunari dicitur, non confunditur, sed C aliud sibi magis assumit.

Affirmamus igitur, Dei Patris Verbum assumpsisse sibi sanctam et animatam carnem, et esse vere inconfuseque, ex ipsa vulva, conjunctum, exiisse quidem hominem, Deum tamen verum sic quoque remansisse; ideo et Virgo sancta Θεοτόκος est. Super vacuum autem esse opinor, eam etiam ἀνθρωποτόκον vocari. Nam si essent quidam adeo mente capti, ut dicerent, naturam Verbi ex carne, tanquam fontem suæ originis habuisse, et suæ exstantiæ [Baluz. substantiæ] inde initium fuisse sortitum, fortasse non absque aliqua ratione facere viderentur, qui eam ἀνθρωποτόκον vocari debere ostenderent. Sed quoniam hujusmodi opinio omnibus odiosa est, nec aliter potest intelligi Θεοτόκος esse Virgo sancta, nisi quis prius crediderit, quod factum sit caro, id est, factum sit homo, Dei Patris Verbum (neque enim divinitatem nudam virgo peperit), quod nobis ex hac contentione emolumenti parient hi, qui certant etiam ἀνθρωποτόκον eam vocari debere?

Verum, quantum apparet, locum sibi adversus Christum dicendi excogitaverunt; non enim patiuntur, vel sentire vel dicere, ipsum Dei Patris Verbum, quod erat ante sæcula Filius, novissimis temporibus inconfuse, inconvertibiliterque adunatum esse, ex vulva, carni habenti animam rationabilem, ac sic fuisse hominem similem nostri. Sed sicut unum san-

etorum inhabitantem Deum habuisse commemorant, A alios etiam ita sentire sollicitant : non considerantes, quod in nobis quoque per sanctum Spiritum, ut in sanctis templis, habitet omnium Deus. Scriptum est enim : *Nescitis, quod templum Dei estis, et spiritus Dei habitet in vobis? Si quis ergo templum Dei corrumpit, corrumpet eum Deus; templum enim Dei sanctum est, quod estis vos* (1 Cor. III, 16). Sed etsi nominati sumus templa, Deum habentes inhabitantem per Spiritum; altamen alium mysterii, secundum Christum, novimus modum : vere enim adunatam esse Deo Verbo dicimus carnem, habentem scilicet animam rationabilem.

Sed libenter cum consulerem, utrum unitatem Dei Verbi et humanitatis, sive sancti corporis rationabiliter animati, factam esse vere confiteatur; an ipse quoque nonnullorum exemplo, per conjunctionem solam [Gr. συνάψαν σχιστῶν] servilis et ὁμοουσίου formæ cum ὁμοουσίου forma divina, sive alio modo, per solam filietatis ὁμοουσιαν, et æqualitatem dignitatis; aut si alius ullus conjunctionis intelligitur modus? Sed forte sine causa molestus sum, et percussor non necessario : habeo enim voces ipsius, et apertissimam confessionem; in primo namque hoc capitulo dixit : *Ideo natus puer vocatur Emmanuel, nec Deus a natura separatur humana, nec homo divinitate nudus*. Oportuerat quidem ipsum subtilem ex his expositionem, climatamque curare; cæterum id certe notandum est. Ecce enim ipse unitatem explanans, ab humana natura Deum unitate se separare negat, eundemque confitetur Deum simul et hominem : cur ergo non erubescit, dicta increpans nostra ? *

ANATHEMATISMUS SECUNDUS.

Siquis non confiteatur, carnem per substantiam adunatum esse Dei Patris Verbum, et unum esse Christum cum propria carne, eundem scilicet Deum simul et hominem; anathema sit.

REPREHENSIO HÆRETICI.

Unum quidem Christum confitemur, divinis apostolorum traditionibus obtemperantes, et eundem propter ἕνωσιν Deum et hominem nominamus. Verum ἕνωσιν per substantiam penitus ignoramus, ut novam, et alienam a divinis Scripturis et Patribus, qui eas interpretati sunt.

Et hic quoque totus locus relatus est damnatusque in v synodo, propterea quod rejiceret ἕνωσιν καὶ ὁμοουσιαν, cuius confessio est sola, indubitata, et fraudis expers bene sentiendi regula. Unde canone

13 anathema dicitur ei, qui defenderit impia Theodoret conscripta, quæ contra rectam fidem et contra primam Ephesinam sanctam synodum, et sanctum Cyrillum; et duodecim ejus capitula, exposuit, et omnia quæ conscripsit pro Theodoro et Nestorio impiis, et pro aliis, qui eadem prædictis Theodoro et Nestorio sapuerunt, defendens eos, et eorum impietatem, et propter hoc impios vocans doctores Ecclesiæ, qui UNITATEM SECUNDUM SUBSISTENTIAM Dei Verbi ad carnem confitentur, etc.

Si autem is, qui hæc reperit, vult dicere ἕνωσιν per substantiam, qua commixtio sit facta divinitatis et carnis, contradicemus omni alacritate, et blasphemiam convincemus. Necesse est enim commixtionem confusio sequatur; secuta autem confusio adimit naturæ proprietatem : quæ enim miscentur, id quod erant ante, non servant; id autem de Deo Verbo et de semine David dicere, flagitiosissimum est. Oportet autem obtemperare Domino demonstranti duas naturas, et dicenti Judæis : *Solvite templum istud, et in triduo reedificabo ipsum* [Joan. II, 19]. At si commixtio fuisset facta, nec Deus remansisset Deus, nec templum cognosceretur templum, sed et Deus templum esset, et templum Deus : id enim commixtionis ratio postulat; et non recte Dominus Judæis dixerit : *Solvite templum istud, et in triduo reedificabo ipsum*. Oportuerat enim ita dicere : *Solvite me, et in triduo resurgam*; siquidem vere commixtio, confusioque fuisset facta : nunc autem ostendit, et templum solvendum, et resuscitaturum Deum.

Superflua igitur per substantiam ἕνωσις, qua pro commixtione, ut opinor, utuntur; sufficit autem ἕνωσιν dicere, quæ et naturarum proprietates ostendit, et unum adorandum præcipit Christum.

RESPONSIO ORTHODOXI.

Ecce iterum generosus iste^b barbarus ex minimis causis occasionem maledicendi captans, reprehendit dictionem quod per substantiam dixerimus, et eandem insolitam esse definit, et novo more eam factam esse a nobis affirmat; nec considerat, quod dictionum vis [Bal. om. dictionum vis], impiorum hæreticorum argutis veritatem opponens, convellit id, quod videtur obsistere.

Nestorio igitur ubique evacuante Dei Verbi secundum carnem generationem, et solam dignitatum unitatem nobis instituente, et dicente hominem Deo conjunctum filietatis ὁμοουσιαν fuisse honoratum; necesse fuit, ut nos adversus illius dicta agentes, per substantiam ἕνωσιν faciam fuisse diceremus. Hic autem sermo nihil aliud significat, nisi id tantum, quod Verbi natura, sive substantia, id est, ipsum Verbum, humanæ

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Baluz. addit hic : et criminatur immerito secundum anathematismum, qui se ita habet. Eirr.

^b Hæc vox non respondet voci Græcæ γενναῖος, qua hic usus est Cyrillus; eamque ob causam Garnerius addidit vocem generosus et ita legit : *Ecce iterum generosus iste barbarus*. Verum aut generosus simpliciter legendum est aut barbarus. Videtur autem Marius Mercator accepisse hæc verba Cyrilli

tamquam ironica, et ideo vertisse vocem γενναῖος per vocem barbarus, sicut infra pag. 288, pro eo quod apud Cyrillum scriptum est ὁ θαρσύς, quod isthic vertere debuerat audax aut temerarius, posuit strenuus quod est laudis potius quam vituperii. Isthic pro barbarus vetus illa versio cuius ante meminimus habet fortis. BALUZ.

naturæ vere adunatum, absque omni conversione et confusione, ut sæpe diximus, unus intelligatur, et sit Christus, ipse Deus et homo.

Notanda sunt accurate ista Cyrilli verba : τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν γενέσθαι φαμέν, τοῦ « καθ' ὑπόστασιν » οὐδὲν ἕτερον ἀποφαινόντος. πλὴν ὅτι μόνον ἡ τοῦ λόγου φύσις, ἡ γόνυ ἡ ὑπόστασις, ὁ ἐστὶν αὐτὸς ὁ λόγος, ἀνθρωπεία φύσις κατὰ ἀλήθειαν ἑνωθεῖς, etc. *Factam dicimus unionem secundum ὑπόστασιν; hic autem sermo nihil aliud significat, nisi id tantum, quod Verbi natura, sive hypostasis, id est, ipsum Verbum humanæ naturæ vere unitum, etc.* Inde enim intelligitur famosa illa Athanasii ac Cyrilli sententia : POST UNIONEM UNA EST VERBI DEI NATURA INCARNATA. Natura enim pro hypostasi posita est; neque illud catholicorum singulare est. Ipse etiam Nestorius, si credimus Patribus v. synodi, naturas posuit, pro hypostasibus, cum dixit : *Propter eum qui induit, eum qui indutus est, adoro : propter eum qui occultus est, eum qui apparet, adoro.* Inseparabilis ab eo, qui apparet, Deus est : propterea ejus, qui inseparabilis est, honorem non separo, separo naturas, sed unio in adoratione (Serm. 7, num. 36). Alteram vero vocem cum altera confudit Theodoretus in reprehensione consequenti anathematismi, cum ait : τῆς τοῦ θεοῦ μορφῆς λαβοῦσης τὴν τοῦ δούλου μορφήν, ἐν μὲν πρόσωπον, καὶ ἕνα υἱὸν καὶ Χριστὸν ὁμολογεῖν εὐσεβὲς· δύο δὲ τὰς ἑνωθείσας ὑποστάσεις, εἰπὼν φύσεις, λέγειν οὐκ ἄπονον.

Id autem, ut opinor, Theodoreto ipsi videtur dicenti, ab humana natura Deum non fuisse separatum, nec absque deitate humanitatem intelligi. Igitur nec absque substantiis servi et Dei formas conjunctas dicimus, nec communem hominem æqualitate sola dignitatis honoratum· *ἁπλοῦς* conjunctum esse Verbo definimus; sed ipsum, ut supra dixi, Filium Dei unigenitum, qui vere carnem assumpsit, quæ haberet animam rationabilem, hominem factum, ita tamen ut remaneret et Deus.

Sed vir ille vehemens oratione, et cogitatione acerrimus, commixtionem significari hujusmodi dictione definit, et dicere audet, atque ea, quæ ex naturarum commixtione contingant, proponit in medium, quasi nos ignoremus, an forte quadam insolentia gloriatur, et existimat neminem præter se alium, orationem posse, quantum voluerit, propagare; si modo, quod a nullo sit dictum, tamquam vere dictum, sibi proposuerit, ut aliquid videatur esse apud eos, qui discernere nesciunt, qui sint vaniloqui, mendacesque, et qui rectam viam teneant veritatis, et prudentes exerceant necessariis sermones.

Opinabar quidem, confiteor, a principio, capitulorum vim ipsum minimè ignorasse, sed simulare ignorantiam, et in hoc quibusdā gratificari; vere tamen eum ignorasse nunc comperi.

ANATHEMATISMUS TERTIUS.

Si quis in uno Christo dividat substantias post unitatem, et conjunctione sola conjungat secundum dignitatem, vel auctoritatem, vel dominationem, ac non

magis conventionem quadam, quæ sit facta, per ἑνωσιν naturalem; anathema sit.

REPREHENSIO HÆRETICI.

Obscura quidem dictorum caliginosaque sententia; plana vero apud pios ipsorum dementia. Cui enim non sit perspicuum, quod conjunctio et conventio nihil differant? ^a nam et conventio eorum est, quæ erant ante divisa. Sed hujusmodi verborum prudentissimus generator, tamquam contraria posuit verba sibi convenientia : *Non enim oportet, inquit, conjungere conjunctione substantias; sed complexione, et conventione naturali, aut ignorans forte quid dicat, aut sciendo blasphemans.*

Natura enim res est quædam imperiosa, et cogens quædam agere, non voluntate. Est autem tale quod dico : Natura esurimus, non voluntate hoc patientes [Baluz. sitientes], sed necessitate; ac ni ita esset, pauperes a mendicitate liberarentur, habentes in voluntate sua, ut non esuriant; naturaliter sentit aus, naturaliter dormimus, naturaliter spiritum ducimus. Verum hæc omnia, sicut dixi, non fiunt voluntate : nam si quis horum aliquid non admittat, necessario vitæ sentiet finem. Ergo ^b si naturalis conjunctio facta est ^c formæ servilis, compellente quadam necessitate, non sua clementia Deus Verbum conjunctum est formæ servili, atque ita invenietur legislator necessariis legibus serviens. Verum non ita nos beatus Paulus edocuit, sed contra magis, quod nempe *se exinanivit formam servi accipiens* (Philip. II, 6); dicendo, *se exinanivit*, significat voluntatem. Si igitur suo arbitrio et voluntate, naturæ ex nobis assumptæ conjunctus est, superflua est dictio *naturalis conjunctionis* : confiteri enim sufficit *ἑνωσιν*. ἑνωσις porro de divinis accipitur, nam si nulla sit divisio, numquam ἑνωσις fiet, et qui admittit *ἑνωσιν*, admittit et divisionem præviam [Baluz. om. præviam].

Quare ergo dicit substantias sive naturas dividi non oportere, maxime cum sciat, quod perfecta erat Dei Verbi substantia, quodque perfecta ab eo assumpta forma servilis, ideoque substantias dixerit, et non substantiam? Ergo si utraque natura perfecta est, et ambæ in unum convenerunt, Dei forma scilicet formam assumente servilem, unam quidem personam, *ἐν μὲν πρόσωπον*, et unum Filium ac Christum similiter confiteri, pietatis ratio poscit; duas vero substantias adunatas sive naturas dicere, non ineptum est, sed [Baluz. add. ex causâ] magis consequens.

Nam si in uno homine naturas dividimus, et mortalem quidem, corpus vocamus; immortalem vero, animam; utrumque autem, hominem : multo magis assumptis Dei, et assumpti hominis naturarum proprietates convenit discernere. Invenimus etiam beatum Paulum, unum eundemque hominem in duos homines dividen-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Baluz. nam et conjunctio eorum est quæ erant ante separata; et conjunctio eorum quæ erant ante divisa. Edit.

^b Si naturalis. Segmentum istud refertur in epistola Pelagii II supra laudata. GALLAND

^c Facta est formæ Dei et formæ. Et hæc quoque exstant in eadem epistola. Ex quo colligas recte illa revocata esse ex codicibus Mercatoris. Exciderant enim in editione Garnerii. GALLAND.

tem, et modo dicentem : *Quanto exterior homo cor-
rumpitur, tanto interior renovatur* (II Cor. iv, 16);
modo : *Condelector enim legi Dei secundum interio-
rem hominem* (Rom. vii, 22); et statim : *In interiore ho-
mine inhabitare Christum* (Ephes. iii, 17). Si igitur
naturalem conjunctionem ejusdem temporis natura-
rum [Gr. *ὁμοζώνων*] Apostolus dividit, quare impietatis
arguit eos qui, dividunt propria naturarum, Dei sem-
piterni et ejus hominis, qui in novissimis temporibus
assumptus est? Arguit, inquam, ille, qui coniunctio-
nem nos aliis nominibus docet.

RESPONSIO ORTHODOXI.

Animadvertite quomodo sapiens ille vir, primum
quidem obscura dicta esse nostra mentitur, et cum
ipse caliginosam offusamque habeat mentem, obseu-
rum esse ait tamplanum sapientibus, evidentissimum-
que sermonem.

Arbitratus est autem, quod conventionem, ac non
magis conjunctionem, nominari debere, nostra affirmet
oratio. Deinde caliditatem suam cupieus ostentare,
unum ait a nobis idemque significari, sive conventio-
nem, sive conjunctionem factam esse dicamus. Ego
vero hoc quoque loco mentis ipsius acumen admiro :
solutus enim fortasse didicit quod a nullo est unquam
ignoratum; quodque adeo proculcatum est, ut eis
etiam, qui sunt omnino a doctrina et litteris sæcula-
ribus alienissimæ, notissimum videatur; immo et iis
qui auditu tantummodo fabularum, ad levem incer-
tamque scientiam pervenerunt.

Admirans igitur ipsius doctrinam, hoc ad eum dico :
Vel minimum evigila, velut ex ebrietate aut somno,
qui tam magnum in nos os aperire contendis; et
animadvertite subtiliter acuteque mysterium unitatis,
quod de Christo dicitur. Faciant quidam calumniam
huic unitati [Baluz. in fœditate], in id, quod ipsis li-
buerit, sacrarum litterarum sententias transferentes :
aiunt enim, divisas quidem esse a sese naturas et a
sese sejunctas, et seorsus, et in parte sua esse utram-
que; hominem vero *σχετικῶς* conjunctum esse Deo
contendunt, secundum solam dignitatem, sive aucto-
ritatem et secundum filietatis *ὁμολογίαν*. Huic anathe-
matismus opinioni pugnat, et tam profanis vocum
novitatibus reluctatur. Affirmat etenim adunatum
fuisse Verbum natura, id est, non *σχετικῶς*, sed veri-
tate, carni habenti animam rationabilem; et nullo
modo dividi oportere, ne duos filios intelligamus, in-
dividuum dividentes. At ille non intelligens, quid sit
tandem adunatio naturalis, id est, vera, quæ neque
naturas confundat, nec coniunctionem faciat; ita ut
utraq; aliud esse, quam quod erat, incipiat, infan-
tile aliquid frivolumque assumit ad probationem eo-
rum quæ se bene habere arbitratus est.

Denique ait : *Si naturalis facta est adunatio; ergo
non voluntario est exinanitas Verbi, sed tamquam ex
necessitate, et violentia, imperiosa enim res natura.*
Ad hoc quilibet ad eam dixerit : Esuritio, et sitis, et
cætera, quemadmodum dixisti, carnis sunt infirmita-
tes naturales, et in nobismet ipsis habent motum;

A propterea quod scilicet naturam passionibus habemus
obnoxiam. Divina vero arcanaque Verbi natura non
necessitatis, nec passionis capax, omnino a nullo
coacta est, ne a se quidem ut contra voluntatem fie-
ret caro, sive assumeret humanitatis mensuram, et
Abrahæ apprehenderet semen.

Quod vero inconsulta vehementer sit ipsius oratio,
non est difficile volentibus invenire : ait enim omnino,
et procul dubio, omnia naturalia necessitatis legibus
subjacere; et ad hujus rei probationem protulit, nos
contra voluntatem esurire atque sitire, ad hoc nos
provocante natura, etiamsi quis noluerit (sed erat
hominis decti, et in his rebus exercitati solidiores alius
rerum causas videre, quæ oratione majore requiri
dignæ sint); nisi forte sit falsum, hominem rationabi-
lem esse natura. Ergo contra voluntatem coactus est
rationabilis esse. Deinde, dic mihi, Deus omnipotens
nonne natura est Deus? Nonne natura sanctus, justus,
bonus, vita, lumen, sapientia, et virtus? Utrum ipse
quoque contra voluntatem, et coactus, id est, quod est?
Sed ita opinari vesanæ stoliditatis est certissimum
argumentum.

Quid igitur nobis obtendit mendacium tamquam
inexpugnabile, et invincibile munimentum; et tam
imbecillis utitur argumentis, ut audiens, naturalem
factam esse adunationem, id est, veram, et conver-
sionis liberam, atque inconfusam omnino substantia-
rum conventionem, torquere conetur vim sententia-
rum, ut parum recte positæ esse credantur? Nec hor-
rescit vir strenuus [Baluz. add. exemplo nostro], natu-
ram Verbi inevitabili necessitati subjacere commemo-
rans. Exinanivit se, non contra voluntatem, sed
voluntarius unigenitus factus homo : at non, ut tu ais,
assumpsit hominem, *σχετικῶς* ei præbens conjunctio-
nem, et eum filietatis beneficio honorans, juxta
nos.

Ergo, etsi intelligamus adunatas esse substantias,
et hominem factum atque incarnatum Dei Verbum :
proptereaque videamur, aliquo modo dicere adunatio-
nem naturalem, quæ illam excludat quæ non est vera,
sed *σχετικῶς*, quamque nos etiam habuimus per fidem
et sanctificationem, propterea quod divinæ naturæ
participes fuimus; etenim sicut ait Paulus : *Qui ad-
hæret Domino, unus est Spiritus* (I Cor. vi, 17); non
tamen necessitati et violentiæ naturali impassibile et
liberum Dei Verbum subieimus.

Quod vero post adunationem [Baluz. add. divinam]
nolumus ea, quæ adunata sunt, a sese esse sejuncta,
nisi fallor, nec criminis omnino est, nec culpabile
videtur, cum præsertim ipse vir egregius Theodore-
tus unum ex nobis hominem exempli causa propo-
nens, in duo dividi non sinat; quamvis quantum ad
hominis *θεωπλᾶν* pertinet, divisionis patiens esse pos-
sit, eo videlicet, quod intelligimus, aliud animam esse
natura, aliud natura propria carnem. Ergo simili ra-
tione curiosius inquirentes, adunationem, quæ in
Christo facta esse intelligitur, secundum *θεωπλᾶν* qui-
dem divinitatis et humanitatis, conventionem veram
per *ἑνωσιν* factam esse dicimus : non ignorantes, aliud

quidem esse præter carnem Dei Verbum, aliam vero A juxta suam naturam carnem, præter Verbum. Adunatum vero semel dividere criminisum est; nec in duos Filios separare unum Christum, et Filium, et Dominum recta ratio permittit: in hanc enim scientiam nos sancta et divina Scriptura deducit.

Verum ille dogmatum veritatis nullam habet penitus curam, nec laborat discere aliquid necessarium, et quod vel mediocriter ipsi prodesse possit, ^a sed id tantum, quod nocere possit. Verumtamen cum mendacio gloriatur, et calumniandi jactet se habere calliditatem, audiat a nobis: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? tota die injustitiam cogitavit lingua tua (Psal. LI, 3).*

ANATHEMATISMUS QUARTUS.

Siquis personis duabus, sive substantiis dispertiat voces, quæ sunt in evangelicis, vel apostolicis Scripturis, quæque vel de Christo a sanctis dicuntur, vel ab ipso de se ipso, et has quidem, ut homini, qui præter Verbum seorsus intelligatur, deputet; has vero, ut divinas, soli Deo Verbo; anathema sit.

REPREHENSIO HÆRETICI.

Cognata hæc quoque supradictis: vult enim, tamquam commixtione facta, nullam esse verborum differentiam, quæ in sacris Evangelii, sive apostolicis libris, dicta sunt; cum præsertim Ario, et Eunomio, et cæteris hæreseon auctoribus hostem se esse gloriatur.

Dicat igitur divinorum dogmatum peritissimus magister, quomodo hæreticorum blasphemiam possit arguere, humilia et servi formæ verba convenientia Deo deputans Verbo: illi enim hoc facientes, et minorem, et creaturam, et facturam, et servum, et ex nihilo factum, Filium asserunt Dei.

Cui igitur nos, qui ab illis diversa sentimus, et qui ejusdem substantiæ cœternum cum Deo et Patre Filium confitemur, opificem omnium, et factorem, et ordinatorem, et gubernatorem, et arbitrum sapientissimum, et omnipotentem, immo vero ipsam [Baluz. ipsum *hic et infra*] perse virtutem, ipsam vitam, ipsam sapientiam. Cui, inquam, hæc deputemus: *Deus, Deus meus, ob quid me dereliquisti (Matth. xxvii, 46)*; et illud: *Pater, si potest fieri, transeat a me calix iste (Matth. xxvi, 39)*; et: *Pater, salva me ab hora ista (Joan. xii, 27)*; et illud: *Horum illam nemo scit, nec Filius hominis (Marc. xiii, 32)*, et cætera, quæ humiliter ab ipso dicta sunt, et a sanctis apostolis de ipso conscripta sunt? ^b Cui esuritionem ascribamus? Cui fatigationem et somnum? Cui ignorantiam et timiditatem? Quis est, qui adjutorio eguit angelorum? Si hæc Dei Verbi sunt, quomodo sapientia ignoravit? Vel quomodo sapientia nominatur, quæ ignorantia habeat vitium? Vel quomodo verum dixisse videbitur, omnia

Patris se habere commemorans, cum non habeat Patris scientiam? *Solus enim*, inquit, *Pater scit diem illum (Matth. xxiv, 36)*. Vel quomodo imago sit simillima genitoris, qui non omnia habeat genitoris? Si non mentitur dicens se ignorare, hæc quis de ipso existimaverit; sin vero novit diem, et occultare volens ignorare se dicit: vides qualis ex hoc blasphemia consequatur; veritas scilicet mentitur. Sed qui veritas vocetur, quæ contrarium habeat veritati? Si non mentitur veritas, neque Deus [Baluz. Dei] Verbum ignorat diem, quam ipse disposuit, in qua judicaturus est orbem terrarum, sed habet Patris scientiam, quippe imago simillima. Ergo non Dei Verbi est ignorantia, sed servilis formæ, quæ illo tempore tanta sciebat, quanta inhabitans deitas revelabat.

B Et id quoque fere totum, quod paragrapho continetur, relatum est in v synodo, velut Nestoriano errore, de duobus filiis, infectum, quod advertit Cyrillus.

Hoc de aliis similibus potest dici: quid enim habet rationis, Dei Verbum dicere ad Patrem: *Pater, si potest fieri, transeat a me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu (Matth. xxvi, 39)*? Ex hoc enim rursus irrationabilia multa eveniunt; et primum, discordare Patrem et Filium, et alia velle Patrem, alia Filium, ait enim: *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu*. Deinde ingentem rursus ignorantiam in Filio esse videbimus, invenietur enim ignorans dicere: *Si potest fieri, transeat calix*. Hoc autem de Deo Verbo dicere impium est, et blasphemix plenum: sciebat enim certissime, qui hujus causa advenit, qui sponte nostram naturam assumpsit, qui se exinanivit, dispensationis mysterii exitum, propter quem sanctis prædicabat apostolis: *Ecce ascendimus Hierosolimam, et Filius hominis tradetur in manus gentium, et flagellabitur, et crucifigetur, et tertia die resurget (Matth. xx, 1)*. Qui igitur hæc pronuntiavit, et qui Petrum objurgavit deprecantem ne fieret, quomodo deprecatus esset ne fieret, si plane sciebat omne futurum? Quomodo autem non sit absurdum, Abraham quidem ante multa sæcula vidisse diem ipsius, et gratulatum esse; et Isaiam item præcantasse salutare passionem, et Jeremiam, et Danielelem, et Zachariam, et omnem prophetarum chorum; ipsum vero et ignorare, et liberationem poscere, et deprecari id, quod saluti mundi fuerat profuturum? C Ergo non Dei Verbi ista sunt verba, sed servi formæ, quæ pavebat mortem, quia nondum mors fuerat resoluta; sed Deus Verbum hæc dicere concessit, dans locum timiditati, ut appareret geniti natura, et ne *δάρκεια* et *φυστικὰ*, id quod ex Abraham et David factum est, existimemus, ob profanos hæreticos [Id est Manichæos], quorum factio talem blasphemiam peperit.

Ergo ea, quæ divine dicta, vel facta sunt, Deo

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Id tanquam quod nocere possit evitat. Verumtamen. Hæc est lectio codicis Vaticani. Bellovacensis habet *culat*. Vetus versio Antidotii, *festinat*. BALUZ.

^b In concilio v legitur: Cui esuritionem et sitim

applicemus. Vetus versio Antidotii, Cui esurim et sitim applicabimus; quod esse melius ostendunt verba Græca. BALUZ.

^c Et istud quoque habetur in v concilio. BALUZ.

Verbo ascribamus; quæ vero humiliter dicta sunt, A servi formæ aptemus, ne Arii et Eunomii blasphemias æmulemur.

RESPONSIO ORTHODOXI.

Nonne multo melius, queso, fuerat ipsum, vim perscrutari dictorum, ab odio et præjudicio liberum animum retinentem? Verum id minime agere dignatur; omnia enim ad suum convertit arbitrium, et ait: *Cognata et hæc supradictis: vult enim, tamquam commixtione facta, nullam esse verborum differentiam, quæ in sanctis evangelii vel apostolicis dictis conscripta sunt; cum præsertim Ario, et Eunomio, et cæteris hæreseos auctoribus hostem se esse gloriatur.* Et hæc quidem ille: verum tantum abest, ut ego dicam naturas inter se fuisse confusas, et confusionem, commixtionem ac conversionem suscepisse, quantum abest, ut ille recta sentiat.

Sed neque verborum quidem differentiam sustulimus: scimus enim, hæc quidem divine facta esse, hæc vero humane; et quod hæc excellentissimæ convenientior gloriæ, hæc sint exinanitatis aptiora mensura. Oportere autem asserimus, ea personis duabus a se penitus divisim non deputari: nam si est unus Dominus noster Jesus Christus, una fides in ipsum, et unum baptisma (Ephes. iv, 5), una erit et unus ipsius recte persona. Et si erit ipse Deus simul et homo, decet ipsum certe et divine simul facere et humane sermones; cum neque inde divina ipsius arcanaque natura ulla ex particula fiat majestate Patris inferior; et illa dispensatio cum carne credenda sit, quod cum sit Deus, homo etiam juxta nos factus dicatur.

Omnia igitur unius Christi sunt, divina atque humana: nam si non factum est homo Dei Patris Verbum, non [Baluz. nec] juxta nos sane loquatur humane; sin autem verum est, ipsum similiter ac nos communicasse sanguini et carni, assimilans se per omnia fratribus, nobis scilicet; quare dispensationis rectissimam rationem stultissime reprehendunt, qui vocem non patiuntur humanam, quique sermonis, propter dispensationem factam, humilitatem, tamquam alii seorsum Filio, servi formæ, ut ipsi aiunt, deputare festinant?

Ineptum est autem, eos hæreticorum quidem malignitatem horrere se dicere; rectæ autem fidei traditionem nolle sectari: præstabilius autem sit, et multo doctius, voces humanas aptare, non alii [Baluz. aliæ] personæ, quæ intelligatur seorsum Filius, et servi formæ, sicut ipsi dicere consueverunt; sed magis humanitatis ipsius deputare mensuræ: decuerat enim, cum esset Deus simul et homo, per utrosque cum procedere [Baluz. om. procedere] sermones.

Admiror autem, quod simul et ipse quoque, confiteri, quod sit unus Christus, idem scilicet Deus simul et homo; deinde tamquam in oblivionem delapsus eorum, quæ recte habere arbitratus est, unum dividat rursus in duo. Ponit enim Salvatoris vocem

dicentis: *De die autem aut hora illa nemo scit, nec angeli caelorum: nec Filius, nisi Pater* (Marc. xiii, 32). Deinde sapientiam esse affirmans Dei Patris Verbum, et omnia futura præscire, adjicit et ait: *Non ergo Dei Verbi ignorantia, sed servi formæ, quæ tanta eo tempore sciebat; hæc et de aliis similibus dici possunt.* Ergo si non mendaciter [Baluz. mendose] dicis unum Christum, et Deum Filium, eundem Deum simul et hominem: quare dividis, et duos dicere Filios non erubescis, nisi forte non videantur duo esse omnino, is qui habeat scientiam præfinitam, et is qui omnia sciat, et qui particularem accipiat revelationem, et qui sit perfectus sapientia, et tanta cognoscat, quanta etiam Pater?

Si autem est unus et idem, propter adunationis B verissimæ rationem, et non alius et alius divise et separatim, ipsius est omnino scire et videri nescire. Ergo scit quidem divine, utpote sapientia Patris. Sed quoniam inscite [Baluz. inscientia] humanitatis mensuram subit dispensatorie, et hoc quoque cum aliis familiare facit; quamvis sicut nuper diximus, nihil prorsus ignoret, sed sciat cuncta cum Patre.

Quam igitur ob causam esurisse dicitur, et fatigatus esse ex itinere, cum sit vita et vivificus, utpote Deus, et cum sit ipse panis vivus, qui de cælo descendit, et vitam dans mundo (Joan. vi, 51), et ipse sit idem virtutum Dominus (Psal. xxiii, 10)? Scilicet ut factus fuisse homo vere credatur, familiaria putat humana, numquam naturæ suæ bonis excedens; sed ea immota retinens, in quibus erat semper, et est, C et erit.

Qui vero revelationem datam esse commemorat servi formæ a Deo inhabitante, et eam præfinitam, Prophetam nobis ostendit Emmanuel, et hominem Θεοφύρον, et aliud nihil.

Verum callidum aliquid se dicere et inexpugnabile arbitrat: *Nam si Dei Verbum, inquit, est quod exclamavit, PATER, si potest fieri, transeat a me calix iste* (Math. xxvi, 39). *Primum quidem a Patre discordat, nec recte recusat biberere calicem; cum sciat, inquit, quod mundo salutaris futura fuisset passio: igitur non sunt, inquit, Dei Verbi tales voces.* Audiatur igitur contra super hoc quoque a nobis, qui tam infirmis rationibus nutat et titubat. Ergo quoniam tibi videntur tales voces a Deo Verbo removeri debere, et soli deputari formæ servili, nonne in duos filios unum dividis, et cui hoc sapientium videtur obscurum? Dixerit enim fortasse aliquis, tuas sequens rationes, quod nec verisimile sit, nec rationabile, recusare passionem servi formam, et discordare a Patre, et ab eo, quod inhabitaverat, Verbo [Baluz. Verbum], cum sciret passionem salutarem mundo futuram, et vitæ causam illis, qui fuerant morte devicti. Oportebat ergo, inquit, ipsam videri timiditate superiorem, et divinis imperiis obtemperantem. Nonne igitur te sentis frustra garrere? Unde hæc sententiarum vulgaris inventio?

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Baluz. addit: quanta ei inhabitans divinitas revelabat. Edit.

Ergo, quod omnia quidem humana Deo Verbo parvula et exigua videantur, sane confiteor; sed requiro, exinanitas cujus facta esse intelligatur, et quis volens eam sustinuerit. Nam si, ut ipsi aiunt, servi forma, sive id quod erat ex semine David; quomodo et qua ratione exinanitum sit, cum a Deo assumptum sit? Si vero ipsum Verbum, quod erat in forma et æqualitate Dei et Patris, exinanisse se dicitur, quomodo rursus vel qua ratione exinanitum sit, si recuset exinanitatem? Exinanitas autem Dei Verbi, quod nescit pati conversionem, est agere aliquid vel dicere humanorum, propter conventionem dispensatoriam carnis.

Sed etsi factus sit homo, nullo tamen modo naturam ejus. mysterii violat ratio: mansit enim id quod erat, etiamsi ad humanitatem, propter mundi salutem, vitamque descenderit. Igitur non personis duabus, sed uni Christo, Filioque et Deo, evangelicas ac sanctorum apostolorum deputabimus voces; neque divinam ipsius naturam, et gloriam minorem facientes, propter humanam, nec dispensationem abnuentes; sed ipsius Verbi ἐνανθρώπησιν propter nos factam esse credentes.

ANATHEMATISMUS QUINTUS.

Siquis dicere audeat, Christum esse hominem θεοφύρον, ac non magis vere Deum, utpote unum filium per naturam, eo quod Verbum factum sit caro, et communicarit similiter ac nos carni et sanguini; anathema sit.

REPREHENSIO HÆRETICI.

Communicasse quidem similiter ac nos, sanguini et carni, et animæ immortalī Deum Verbum, eo quod hæc ipsi sint adunata, confitemur. Carnem vero Deum Verbum conversione factum esse, non dicimus; sed illos etiam, qui id dicunt, impietatis arguimus. Quam autem contrarium id sit jam ante dictis, videre licet: nam si Verbum in carnem conversum est, non communicavit certe carni et sanguini; sin autem carni et sanguini communicavit, quasi alius præter hæc, communicavit: si vero caro aliud est præter ipsum, non est ipsum in carnem conversum. Ergo nomine communicationis utentes, ut unum quidem Filium adoramus, et eum, qui assumpsit, et eum, qui assumptus est; differentiam tamen cognoscimus naturarum.

θεοφύρον autem, id est, deiferum, dicere, ut a multis sanctis Patribus dictus est, non recusamus: quorum unus magnus ille Basilus, in oratione ad Amphilocho de sancto Spiritu, hoc est usus nomine, et in interpretatione psalmi quinquagesimi noni. Vocamus autem θεοφύρον, non ut particularem nescio quam divinam gratiam accipientem, sed ut omnem habentem adunatam Filii deitatem; hoc enim expla-

nans beatus Paulus dicebat: *Videte, ne quis vos seducat, propter philosophiam et inanem gloriam, secundum traditionem hominum, secundum elementum mundi, et non secundum Christum; quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Coloss. ii, 8).*

RESPONSIO ORTHODOXI.

Hic quoque vanas cum fabulas exercere nullus est labor ostendere; asserimus enim, a nullo oportere θεοφύρον hominem nominari Christum, ne juxta unum aliquem intelligatur fuisse sanctorum; sed Deum magis verum hominem factum, et incarnatum Dei Verbum.

Increpat autem iterum, quæ recte sunt dicta, et fallit modis variis, atque mentitur. Ait, dicere nos, in naturam carnis Dei Verbum fuisse conversum, et eruit rationes ex alto, per quas probare contendit Dei Verbum non esse vertibile. Quod vero sæpius dixi, dicam nunc quoque necessario, cum nemo sit, qui in carnem terrenam, divinam immortalemque Verbi naturam conversam fuisse dicat; sed inconvertibilem eam omnes confiteantur. Parcite jam inanes labores impendere, ut eis, qui in nullo decepti sunt, possitis ostendere, quod et invertibile sit per naturam, et incommutabile Dei [Baluz. Deus] Verbum. Quis enim adeo stupidus, vel mente captus est, qui tam dedecorosa, et ipsis forte etiam insipientibus abominanda, sentire velit et dicere?

Ego vero vehementer admiror, quod cum ubique affirmet, Deum esse Emmanuel. Prophætæ ei mensuram in his tribuisse convineatur: ait enim, ipsum esse hominem θεοφύρον, ut videatur esse juxta nos, qui habemus inhabitantem Deum in nobis per sanctum Spiritum: inhabitat enim in cordibus nostris, et sumus templa Dei. Minime vero tantumdem est, dicere Verbum factum esse hominem, ac Deum in homine inhabitare; nam licet vera sit beati Pauli vox: *Quoniam in ipso complacuit inhabitare omnem plenitudinem divinitatis corporaliter (Coloss. ii, 9)*, id est, non σκετικώς; attamen unum ait esse Patrem, et unum Dominum Jesum Christum, per quem omnia.

Dicat aliquis deinde, etiam in homine inhabitare Christum, ejusdemque spiritum, et scriptum esse de quibusdam: *Inhabitantes autem domos luteas (Job. iv, 19)*; de quibus et nos ex eodem luto sumus: at-

tamen unus intelligitur, et est per compositionem homo ex carne, et ex anima rationabili carnem inhabitante [Baluz. om. carnem inhabitante]. Cur ergo rectam et stabilem fidei rationem turbare non cessat? Modo enim unum ait Christum, et Filium, et Dominum, eundemque Deum simul et hominem: modo inter prophetas eum ponit, hominem ipsum nominans θεοφύρον, nesciens se fortasse ipsum æquare, vel ipsis nobis, si quidem non sit Deus vere, sed magis tem-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Ista habentur in eadem epistola Pelagii. BALUZ.

^b Et θεοφύρον autem hominem, ut a multis. Videntur deesse hoc loco nonnulla quæ exstant in epistola Pelagii, ubi sic legitur: *Theophoron autem dicere*

portans vel Deum indutus hominem Christum, ut a multis sanctis Patribus dictum est, non recusamus. Verum in antiqua versione Antidoti eodem fere modo legitur quo apud Mercatorem. BALUZ.

plum, in quo inhabitet Verbum, sicut et in nobis. Verum hæc non ita se habere, divina Scriptura perdocuit: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Joan. 1, 14); ne quis arbitretur per conversionem et commutationem in carnis naturam ipsum fuisse conversum. Qui autem factus est caro, sive homo, non est homo *θεοφόρος*, sed Deus magis, qui se in voluntariam exinanitatem immisit, et propriam carnem fecit ex muliere, carnem autem non inaninem et absque sensu, sed animatam et rationabilem.

Meminimus autem, et templum eum nominasse suum corpus: ceterum non *σχετικὴν* fecit inhabitationem, sicut et in nobis, per spiritum; sed unus per adunationem intelligitur Christus, et Filius, et Dominus.

ANATHEMATISMUS SEXTUS.

Siquis dicat, Deum vel Dominum esse Christi, [Baluz. add. vel] Dei Patris Verbum; ac non magis confitetur eundem Deum simul et hominem, propterea quod Verbum caro sit factum, secundum Scripturas; anathema sit.

REPREHENSIO HÆRETICI.

Beatus quidem Paulus id, quod a Deo Verbo assumptum est, formam nominat servi. Sed quoniam ante adunationem assumptio est; de assumptione autem beatus Paulus disputans, servi formam vocavit assumptam naturam: ideo nullum jam locum habet, adunatione facta, servitutis nomen; nam si eis, qui in ipsum crediderunt, beatus Paulus scribens dicebat: *Ergo jam non est servus, sed Filius* (Gal. iv, 7); et Dominus porro discipulis: *Non jam dicam vos servos, sed amicos* (Joan. xv, 15); multo magis primordium nostræ naturæ, per quod etiam nos adoptionis meruimus gratiam, servili appellatione liberatum est.

Deum igitur confiteamur servi formam, propter adunatam ei formam Dei, et assentimus Prophetæ vocanti *puerum Emmanuel, et magni consilii nuntium et miraculum, et consiliarium, et Deum fortem, et dominantem, et principem pacis, et patrem futuri sæculi* (Isai. vii, 14; ix, 6). Idem vero propheta etiam post adunationem, prædicans assumpti naturam, servum appellat id quod est ex semine Abraham, ita dicens: *Servus meus es tu Israel, et in te gloriabor* (Is. xlix, 5); et rursus: *Ita dixit Dominus, qui me finxit ex utero servum sibi* (Ibid. 5). Et paulo post: *Ecce dedi te in testamentum generis in lumen gentium, ut esses in salutem usque ad extremum terræ* (Isai. xlix, 7; xlix, 6). Quod autem in utero fictum est, non est Deus Verbum, sed servi forma: neque enim Deus Verbum conversum factum est caro, sed assumpsit carnem habentem animam rationabilem.

RESPONSIO ORTHODOXI.

Mysterium dispensationis Unigeniti quæ cum carne facta est, nostros sermones nibilo vane minus communit, et eos non irrationabiliter habitos facillime demonstrabit: qui enim in forma est Dei et

A Patris unigenitus Filius, qui per omnia est æqualis [Baluz. par æqualisque] genitori, qui ejusdem gloriæ, et liber, servi formam accipiens, nuncupatus est frater eorum, qui jugum ferunt servitutis, id est, noster. Itaque tamquam unus ex nobis didragmum tributorum exactoribus pensitabat, et factus est sub lege ut homo, qui est legislator ut Deus; edecebat autem tunc suos discipulos, quod et Filius sit vere, et in forma servi propter carnem, cumque per suam naturam sit liber, utpote ex Deo, et Deus; verumtamen, propriam habens servi formam, propter exinanitatis mensuram, tributum exactoribus pensitabat.

Ergo etiamsi quispiam dixerit, servum eum fuisse nominatum prophetarum voce sanctorum, nullo modo debet quisquam scandalum pati: sciebant enim illi, revelante [Baluz. add. eis] Spiritu sancto, quod factum homo, quod ex Deo Patre Verbum, erat quidem, sic quoque liber Filius; non tamen sapientissimæ exinanitatis abjiciebat mensuram, nobis qui sumus sub servitutis jugo, similem capiens formam. Sic et Deum ipsum Patrem dicit, cum ipse natura sit Deus et ex Patre; et nulla parte majestate Patris inferior est.

Nestorio igitur scribente ita de Christo: *Ergo qui passus est, est ille pontifex misericors, non Deus vivificator ejus, qui passus est*, Verbum Christi nominante Deum, atque hæc adjiciente: *Erat autem ipsa et puer, et pueri Dominus* (Serm. 6, num. 6); nec recte, nec competenti modo, sed impie dictos esse hos sermones, vehementer affirmamus. Nam si Christi Deus [Baluz. Christus Dei] est Verbum Dei et Patris, duo omnino, et procul dubio esse necesse est. Quo autem modo intelligatur idem, et puer, et pueri Dominus? Non ergo dicendus est et Deus sui [Baluz. suos], et Dominus Emmanuel, siquidem est idem, et Deus simul et homo, quasi homo factum et incarnatum Dei Verbum. Quod vero divinitas quidem aliud quiddam sit natura sua, aliud humanitas, nemo possit ambigere: ceterum ex utraque est Christus, ex deitate et humanitate, secundum dispensatoriam adunationem.

ANATHEMATISMUS SEPTIMUS.

Siquis Christum, ut hominem, operatione Dei Verbi adjutum [Baluz. add. Filium] dicat, et illi gloriam Unigeniti, ut alii præter ipsum, assignet; anathema sit.

REPREHENSIO HÆRETICI.

Si mortalis est hominis natura, Deique Verbum, cum vita sit atque vivificum, suscitavit templum, quod a Judeis solum est, et elevavit in cælos, quomodo non glorificata est servi forma per Dei formam? Nam si quæ natura mortalis est, facta est immortalis, propter adunationem Verbi et Dei, id quod non habebat accepit; accipiens autem quod non habebat, et glorificata, ab eo qui dedit, glorificata est; propter quod Apostolus clamat: *Secundum operationem potestatis virtutis ipsius, quam operatus est in Christo, suscitans eum a mortuis* (Eph. 1, 20).

RESPENSIO ORTHODOXI.

Qui Christum nominant, non unum similem nostri communem hominem, sed hominem factum, et incarnatum Dei Verbum audientibus designant. Ergo, etsi aliquid mirabilem et divinorum operum dicatur per suum corpus implere, quod ei instrumenti præbuit officium, nihilominus tamen ipse est, qui operatur, virtutum [*Baluz. om. virtutum*] Dominus Christus, principatum non alii præstans, ut operari possit; sicut nempe beatis discipulis potestatem præbebat [*Baluz. add. adversus*] spiritus immundos, ut eos eicerent, et curarent omnem morbum, et omnem infirmitatem in populo. Unde beatus Paulus dicebat: *Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non effecit Christus, verbo et factis, in virtute signorum et prodigiorum, in virtute Spiritus sancti* (Rom. xv, 18). **B** Gaudentes etiam beati discipuli accedebant aliquando ad Christum dicentes: *Domine, etiam dæmonia nobis subdita sunt in nomine tuo* (Luc. x, 17).

Adjutos quidem per Christum in spiritu dicimus sanctos, quasi alios præter ipsum. An non eodem modo, eademque ratione et ipsum adjutum Jesum a Verbo in spiritu, intelligimus, quasi alium Filium præter Filium Dei unigenitum? Unum enim ipsum adunatio nobis ostendit, et in duo dividere recusamus: nam etsi caro factum sit Verbum, juxta Scripturas, attamen est sic quoque Filius unigenitus, secundum adunationem veram, quam nemo cogitatione capiat mentis.

Ipsa igitur unus est solus Christus Jesus, qui per suum corpus, tamquam per instrumentum, operatus **C** est signa divina. Nec ipsum Christum dicimus operatione adjutum, exemplo sanctorum: hoc enim impium est et vehementer culpabile. Sed si suscitavit a mortuis proprium corpus, utpote vita ipse, et vivificus, illudque glorificavit, vivificam suam naturam esse demonstrans, et non alii cuidam præter se in hoc gloriam donavit. Certe quidem ad cælestem Patrem dicebat: *Pater glorifica me gloria, quam habui penes te, priusquam mundus fieret* (Joan. xvii, 5); tametsi et Deus esset, et ex Deo per naturam, gloriæque Dominus. Quo igitur modo, quasi gloriæ egenus, quam habebat ante mundum, gloriam reposcit? Nam postquam factus est homo, etiam per suam carnem: *Gratia Dei pro omnibus mortem gustavit* (Heb. ii, 9), ut ait beatus Paulus. ^a Exinde certe injuriæ recusans opprobrium, prænuntiat resurrectionem, per quam cognoscitur, quod sit et vita, et vivificus, utpote Deus, et eo quoque modo a nobis creditur.

Glorificavit igitur non alium quemdam, sed semetipsum, templum sibi vere conjunctum designans morte validius; corpus autem, quod est ipsi adunatum, non inanimum, nec absque sensu et mente [*Baluz. om. et mente*] esse credimus.

ANATHEMATISMUS OCTAVUS.

Siquis dicere audeat, assumptum hominem coado-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Baluz.: Ut ait beatus Paulus, terrenæ injuriæ non recusans opprobrium, etc. Edit.

A rari oportere cum Deo Verbo, et conglorificari, et connuncupari Deum, tamquam alterum cum altero; ac non magis una veneratione colit Eammanuel, et unam ei glorificationem deputat, eo quod *Verbum caro factum est* (Joan. i, 14); anathema sit.

REPREHENSIO HÆRETICI.

Unam quidem, ut sæpe dixi, glorificationem offerimus Domino Christo, et eundem Deum simul et hominem confitemur: hoc enim nos adunationis ratio docuit, at naturarum proprietates dicere non recusabimus. Neque enim Deus Verbum in carnem conversum est; nec rursus homo, id quod fuerat, perdidit, et in Dei naturam transmutatus est; ergo utriusque naturæ proprietatem dicentes, Christum Dominum adoramus.

RESPENSIO ORTHODOXI.

At nos meliora magisque vera sentire soliti, et subtiliores sensus tractantes ad certiorum explanationem, rectioremque mysterii, juxta litterarum præcepta sacrarum, et juxta morem Patrum sanctorum, non hominem assumptum dicimus a Deo Verbum [*Baluz. Verbo*], et ei conjunctum, per *σχιέν* extrinsecus intelligendam; sed hominem magis ipsum factum esse definimus. Hujus causa eos, qui dicere audent, assumptum fuisse hominem, ducimus esse extra terminos dogmatum pietatis, qui affirmant ipsum, ut alterum cum altero, coadorari debere cum Filio Dei: nam si est idem Deus, simul et homo, adoratur magis, ut unus, adoratione una, ac non coadoratur, et connuncupatur Deus, ne homo simpliciter communis, et similis nostri Emmanuel esse credatur, per beneficium divinæ gloriæ particeps factus: creditur enim magis Deus in carne propter nos vere homo factus, non conversione naturæ, aut commutatione, sed adunatione dispensatoria.

ANATHEMATISMUS NONUS.

Siquis dicat unum Dominum Jesum Christum, glorificatum ab Spiritu virtute ipsius, quasi aliena vi, et ab ipso accipere, ut possit operari adversus imundos spiritus, et implere signa divina, ac non magis ipsius esse proprium spiritum, per quem operatus est signa divina; anathema sit.

REPREHENSIO HÆRETICI.

D Hic plane non eos tantum, qui in hoc sæculo pietatem servant, sed illos etiam, qui ante fuerunt, prædicatores veritatis, et ipsos divinorum Evangeliorum scriptores, ac sanctorum apostolorum chorum; præterea etiam Gabriel archangelum anathematizare ausus est. Secundum carnem enim Christum ex Spiritu sancto factum esse, primus ille, et ante conceptionem prædixit Mariæ [*Baluz. om. Mariæ*]; et post conceptionem Joseph edocuit, ad Mariam quidem interrogantem: *Quomodo erit mihi istud, quoniam virum non cognosco* (Luc. i, 35)? dicens: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi,*

propterea quod nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei. A

Ad Joseph vero: *Ne timeas accipere Mariam conjugem tuam, quod enim in ea natum est, ex Spiritu sancto est* (Matth. i, 20). Et Evangelista: *Desponsata autem, inquit, matre ejus Maria Joseph, inventa est in utero habens de Spiritu sancto* (Ibid., 18). Et ipse etiam Dominus ingressus in synagogam Judæorum, cum accepisset Isaiam prophetam, et legisset illum locum, in quo ait: *Spiritus Domini super me, cujus causa unxit me* (Luc. iv, 18); et quæ sequuntur, adiecit: *Hodie impleta est scriptura hæc in auribus vestris* (Ibid., 21). Id autem et beatus Petrus, cum ad Judæos loqueretur, dixit: *Jesum de Nazareth, quem unxit Deus Spiritu sancto* (Act. x, 38); et Isaias ante multa sæcula præcantavit: *Exiit virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet, et requiescet supra ipsum spiritus Dei, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et virtutis, spiritus scientiæ et pietatis; spiritus timoris Dei replebit eum* (Isai. xi, 1). Et rursus: *Ecce filius meus quem dilexi; dilectus meus, in quo complacuit anima mea. Ponam spiritum meum super eum, et iudicium gentibus annuntiabit* (Matth. xii, 18). Id autem testimonium etiam Evangelista in suis scriptis posuit; ipse autem Dominus in evangelii ad Judæos dixit: *Sin autem in spiritu Dei ego ejicio demonia, sane pervenit in vos regnum Dei* (Luc. xi, 20). Et Joannes: *Qui misit me, inquit, baptizare in aqua, ipse mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, et manentem super ipsum, ipse est, qui baptizat in Spiritu sancto* (Joan. i, 33).

Igitur non prophetas solos, et apostolos, nec solum Gabriel archangelum, anathematizavit ille divinum dogmatum diligentissimus examinatore; verum etiam in ipsum Salvatorem omnium protendit blasphemiam. Ostendimus enim, et ipsum Christum, modo quidem Judæis, postquam recitasset: *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me; dixisse: Hodie scriptura hæc impleta est in auribus vestris* (Luc. iv, 18); modo ad eos, qui dixerant, ipsum per Beelzebuth ejicere demonia, dixisse, *in spiritu Dei se ejicere demonia* (Luc. xi, 20).

Formatum vero a sancto Spiritu, unctumque non dicimus Deum Verbum, quod est cum Spiritu ejusdem substantiæ, et coeternum; sed naturam humanam, quæ ab ipso novissimis est assumpta temporibus.

Proprium vero spiritum Filii, si quia ejusdem nature sit, et ex Patre exeat, dixit, consentiemus, et ut piam vocem accipiemus; sin autem quia ex Filio, vel per Filium, habeat exstantiam [Baluz. substantiam], id ut blasphemiam, et impietatem projiciemus. Credimus enim Domino dicenti: *Spiritus, qui ex Patre exit* (Joan. xv, 26); divino Paulo item dicenti: *Nos autem non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui ex Patre est* (I Cor. ii, 12).

RESPONSIO ORTHODOXI.

Jam ante dixi, quod Nestorii vanitatibus, immo blasphemis, et dictis a ipsius vehementer incultis, capitulorum vis repugnat. Illo enim dicente de Spiritu sancto (Serm. 2): *Hic qui tantam Christo gloriam condonavit, qui cum demoniis fecit horribilem, qui assumptionem ipsi in cælos donavit; et de Christo, tamquam de aliquo homine communi simili nostri, hæc ita garriente, factus est necessario anathematismus. Non in eos, qui dicunt, glorificatum esse a sancto Spiritu Jesum, id est, hominem factum Dei Verbum; sed in illos magis, qui impudenter ipsum virtute Spiritus sancti, tamquam aliena, usum fuisse commemorant. Meminimus enim ejus evidenter dicentis de Spiritu sancto: Ille me glorificabit* (Joan. xviii, 14). B Novimus præterea sancti Spiritus operatione immundos malignosque spiritus ipsum contundere.

Sed non dicimus, tamquam unum quæpiam prophetarum, usum fuisse ipsum virtute Spiritus sancti, ut aliena: erat namque ipsius, et est, Spiritus sanctus, sicut et Patris. Hoc autem nobis evidentissime designavit divinus Paulus ita scribens: *Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt; vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si quidem spiritus Dei inhabitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus* (Rom. iv, 9). Exit namque ex Deo et Patre Spiritus sanctus; secundum Salvatoris vocem, sed non est a Filio alienus: omnia enim habet cum Patre. Et id ipse ostendit de Spiritu sancto: *Omnia quæ habet Pater, mea sunt, ideo dixi vobis, quod ex meo accipiet, et annuntiabit vobis* (Joan. xvi, 15). Glorificavit igitur Jesum Spiritus sanctus mirabilia operantem; veruntamen ut spiritus ipsius, nec aliena virtute, nec ipso melior, eo quod intelligitur Deus.

Non blasphemavimus ergo in angelos sanctos, nec in prophetas, ut ausus est dicere, qui maledicere tantum didicit. Verum, quoniam adhuc propositum est ei, et similibus ipsius, unum Christum in duos dividere; b in eum nempe, qui glorificatur, et eum qui operationem adjuvat: reprehendunt insipienter omnem rationem pietatis, quæ eos possit a tam prava opinione reducere [Baluz. seducere].

Denique de beato Gabriel mentionem faciens obijurgator: *Illum qui secundum carnem, inquit, Christum ex Spiritu sancto factum fuisse, primus ille et ante conceptionem prædixit*. Alius est igitur Christus, qui secundum carnem; et alius specialiter Christus, qui ex Deo Patre Verbum. Ubi ergo adunatio? Et quod erit inde emolumentum, si duo sunt Christi, et seorsum uterque intelligitur et vocatur?

Licet ergo vultum personamque pietatis sibi fingeret, unum Christum dicant, duos tamen credentes audiant a nobis: *Quousque claudicabitis utroque pede* (III Reg. xviii, 21)? Melius est enim rectis uti vesti-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

a In codice Bellovacensi legitur: *ipsius est prædixit aliis ne igitur est Christus secundum carnem vehementer incultis*. Quæ nescio unde huc translata sint si non

huc migrarunt ex iis quæ leguntur in pagina sequenti. Baluz.

b Baluz.: *et cum qui glorificatur et operatione ad-*

giis, rectam fidem servantes et stabilem, ac non ineptis cogitationibus vacillantem.

ANATHEMATISMUS DECIMUS.

Pontificem et apostolum confessionis nostræ factum esse Christum, divina Scriptura commemorat. Obtulit enim se ipse pro nobis in odorem suavitatis Deo et Patri. Si quis igitur pontificem, et apostolum nostrum factum esse dicat, non ipsum Verbum Dei, tunc scilicet, cum est caro factum, et homo iuxta nos; sed ut alium, præter ipsum, seorsum hominem ex muliere: aut si quis dicat, pro se obtulisse ipsum oblationem, ac non magis pro nobis tantummodo, neque enim eguit sacrificio, qui peccatum non noverat; anathema sit.

REPREHENSIO HÆRETICI.

Non in carnis naturam inconvertibilis natura conversa est; sed humanam naturam assumpsit, eamque super communes pontifices constituit, sicut beatus Paulus docet dicens: *Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis, qui condolare possit his, qui ignorant, et errant. Quoniam et ipse circumdatus est infirmitate, propter a debet, quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis* (Heb. v, 1). Et mox id ipsum explanans: *Sicut Aaron, ita etiam Christus* (Ibid., 5). Deinde ostendens assumptæ naturæ infirmitatem dicit: *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui potens est ipsum servare a morte, cum clamore valido et lacrymis offerens, exauditus est pro pietate. Et quidem cum esset Filius, didicit ex quibus passus est, obedientiam, et consummatus factus est omnibus obedientibus* [Baluz. obaudientibus] *sibi causa salutis æternæ, appellatus a Deo pontifex secundum ordinem Melchisedech* (Ibid., 7).

Quis igitur virtutis laboribus consummatus est, cum non esset natura perfectus? Quis est, qui experimentis didicit obedientiam [Baluz. obaudientiam], quam ante experimentum nesciebat? Quis est qui cum reverentia vixit? Quis cum clamore valido et lacrymis supplicationes offerens, et servare seipsum non valens, sed eum, qui servare possit, obsecrans, et liberationem mortis expetens? Non Deus Verbum, immortale, impassibile, incorporale: *Cujus commemoratio, secundum Prophetam, lætificatio est, et levatio lacrymarum; ipse enim absterget omnem lacrymam ab omni vultu* (Isa. xxv, 9, sec. LXX). Et rursus Prophetam: *Memor fui, inquit, Dei* (Psal. lxxvi, 4), *et lætatus sum, quod coronat pietate præclaros* (Dan. xiii, 2); *quod omnia Patris possidet* (Joan. xvi, 15); *quod est imago simillima genitoris* (Coloss. i, 15, 39); *quod in se Patrem ostendit* (Joan. xiv, 10): sed ma-

gis, quod ex semine David a Deo fuerat assumptum, mortale et passibile; quod pavit ad mortem, licet ipsum postea imperium mortis destruxerit, propter assumptis divinitatem; quod per omnem justitiam ambulavit; quod ad Joannem dixit: *Sine modo, decet nos implere omnem justitiam* (Matth. iii, 15); quod pontificatus appellationem accepit secundum ordinem Melchisedech (Heb. v, 10): ipsum enim portabat naturæ infirmitatem, non item omnipotens Deus Verbum. Ideo et ante beatus dixerat Paulus: *Non enim habemus pontificem, qui non possit condolare infirmitatibus nostris; tentatum autem in omnibus ad similitudinem absque peccato* (Heb. iv, 15).

Hæc tota fere περιποίησις in v synodo legitur collata. 6: contendunt vero Theodoretus et Cyrillus hoc in loco magna vi argumentorum, sed majore studio partium: agitur enim, quod non semel monui, causa Procli, quem inivisum Theodoretus, utpote Nestorii adversarium nobilem; charum Cyrillus, velut ducem pugnantium pro fide Constantinopoli, habebat. Cyrillo conversionem Verbi in carnem Theodoretus objicit, Cyrillus contra exprobrat defendam amentiam, ignorantiam mysterii quo de agitur, assertionem ἐν ὁμοιότητι ὁμοιωσῶν, consensionem cum Nestorio, impietatem et contradictionem. Tota ista Cyrilli oratio magnam crucem figere potest Theodoreti patronis.

Expertæ autem passiones nostras, absque peccato, natura illa, quæ ex nobis pro nobis assumpta est; non qui eam pro salute nostra assumpsit. Et in principio hujus capituli iterum docet: *Considerate apostolum et pontificem confessionis nostræ Jesum, fidelem ei, qui fecit ipsum, sicut et Moyses in omni domo sua* (Heb. iii, 1). Facturam autem quis esse unquam dixerit recta sentiens, increatum, et cum Patre coæternum *Deum Verbum*; sed eum, qui ex semine David, qui, liber ab omni peccato, pontifex noster fuit, victimam ipse se pro nobis offerens Deo, habens in se certe Dei Verbum adunatum sibi et inseparabiliter conjunctum?

RESPONSIO ORTHODOXI.

Jeremias propheta cum Israel offendisset Deum, eumque ad iracundiam provocasset, contristatus dicebat: *Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum, ut possim deslere populum hunc dies et noctes* (Jerem. ix, 1)? Et ego opinor voces hujusmodi, non Israeli [Baluz. illi] magis convenire, quam iis, qui patulum semper et petulcum os habent in Christum: *Qui etiam ineffabili detrahunt gloriæ, audaces, petulantesque* (Ii Petr. ii, 10), juxta quod scriptum est. Fletu autem sunt et lamentatione dignissimi, qui infinita dementia rectam et inculpabilem pietatis in Christum semitam negligentes, distortam orbitam, ambagesque sectantur, et cogitationum pravis inventis decus inquinant veritatis.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

juvatur, et eum qui glorificat et operationem adjuvat dicere, etc. Edit.

^a In epistola Pelagii II. Considerate, inquit Apostolus, pontificem confessionis nostræ Jesum fidelem ei qui fecit illum, etc. BALUZ.

^b In epistola Pelagii, et Deum verum. Sic enim le-

gitur in codice Colbertino, ex quo edita est, pro eo quod editiones habent et addam verum. Verum in versione Antidotii legitur Deum Verbum. Sic etiam textus Græcus. BALUZ.

^c In epistola Pelagii, obtulit. BALUZ.

^d Codex Vatic. petulans. BALUZ.

Ergo audiant, qui invisā omnibus sentiunt, errantes in scientia Scripturarum, nescientes magnum et venerabile Incarnationis mysterium : divinæ enim Scripturæ, hominem similem nobis factum fuisse prædicant Emmanuel, et participasse carni et sanguini, similiter ac nos, Verbum Dei et Patris. Affirmant et carnem factum, id est, hominem; non per conversionem, aut per commutationem, sed virtute adunationis arcane, proptereaque unum dicimus Jesum Christum Dominum, et unam fidem, unum item sanctum baptisma.

Hi vero a rectis dogmatibus abhorrentes, et adversus sacras litteras durum sensum insolentemque opposcentes; ad id tantummodo, quod ipsis bene habere videtur, inspiciunt, et hominem assumptum a Deo Verbo commemorant, juxta illud fortasse quod ab uno prophetarum dictum est : *Propheta non eram, nec filius Prophetæ; sed pastor eram vellicans sycomora; et assumpsit me Deus ex ovibus* (Amos vii, 14); aut forte, sicut ait beatus David : *Assumens mansuetos Dominus* (Psal. cxlvi, 6); secundum *σχιζιν* scilicet et familiaritatem spiritalem, quam voluntate, et gloriâ, et sanctificatione, nos etiam habemus ipsi : adherentes enim Domino, *unus spiritus sumus*, juxta quod scriptum est (I Cor. vi, 17). Id autem nequaquam significat, Deum hominem fuisse factum; neque cum similiter ac nos, participasse carni et sanguini, sed magis assumpsisse hominem, non alio pacto, quam quo dicitur, et apostolos, et prophetas, et omnes alios sanctos assumpsisse.

Decipitne divinus Paulus sanctificatos per fidem, evidenter de Unigenito dicens, quod *cum dives esset, pauper est factus* (II Cor. viii, 9)? Absit : numquam enim mentietur veritatis maximus prædicator. Sed quisnam sit dives, et quomodo pauper sit factus, nunc quoque diligentius perscrutemur. Etenim si, ut illi dicere et sentire confidunt, homo est assumptus a Deo; quomodo is qui assumptus est a Deo, factus est pauper, cum sublimioribus naturæ suæ dignitatibus illustratus sit? glorificatus est enim. At si id verum non est, reprehendetur ab ipsis assumptio, quippe quæ ad inferiorem, et ingloriosorem dejectur humanitatis modum. Verum ita sentire ineptum est. Ergo non is, qui assumptus est, pauper est factus; superest igitur, ut dicamus, Deum Verbum, cum esset dives, ad nostram pauperiem devenisse.

Verum quomodo pauper est factus? Age, ut necessarium est, attendamus : inconvertibilis quidem est procul dubio per naturam, nec sua derelicta, in naturam transit carnis; permansit enim id quod erat, id est, Deus. Ubi igitur humilitatem videbimus paupertatis? In cone, quod unum similem nostri Deus assumpsit, sicut dicere ausi sunt impietatis Nestorii parasi? Et quis fiat [Baluz. qui fuit] ipsi paupertatis et exinanitatis modus? In cone tantum, quod forte voluerit aliquem nostri similem hominem honorare? At nullo pacto beneficia præstando Deus omnipotens violatur : quomodo ergo pauper est factus? Quia cum esset Deus natura, et Filius Dei et Patris,

A factus est homo ex semine David; natus est secundum carnem, et servilem subiit mensuram, id est, humanam, qui est opifex omnium : homo enim factus, humanitatis non erubescit subire mensuram. Qui enim non recusavit esse similis nostri, quomodo ea recusaret, per quæ hominem se nostri similem vere factum esse, posset ostendere? Si igitur eum ab humanis, et rebus, et sermonibus submoveamus, nullo pacto differimus ab his, qui eum, si fieri posset, sua carne etiam spoliarent; qui Scripturæ divinæ non credunt, evertentes omnino Incarnationis mysterium, salutem orbis terrarum, spem, fidem, resurrectionem.

Dicat aliquis, Deo Verbo parum decorum esse, et nullo modo conveniens, lacrymari, timere mortem, calicem recusare, subire officium sacerdotis. Valde ego quoque libens assentiam, hæc divinæ naturæ et gloriæ minime convenire. Verumtamen in his video paupertatem, quam propter nos volens ipse sustinuit. Si tibi gravis videatur exinanitatis injuria, eo plus mirare erga nos Filii charitatem; quod enim tam indecorum dicis, et parvum, hoc Deus tui causa sibi fecit amabile.

More hominum lacrymavit, ut tuas lacrymas ipse cohiberet [Baluz. conspiceret]. Expavit dispensatorie permittens carni interdum pati, quæ sua sunt, ut nos confidentissimi redderemur. Calicem recusavit, ut crux impietatem argueret Judæorum. Infirmatus esse dicitur secundum humanitatem, ut te infirmitatibus liberaret. Preces supplicationesque obtulit, ut tuis etiam supplicationibus aurem facilem redderet, ut tu disceres in tentationibus minime dormire, sed animum orationibus magis intendere. Ideoque [Baluz. ad orationes magis arrigere. Denique] dormitantes sanctos apostolos incubat dicens : *Sic non potuistis una hora vigilare mecum? vigilate et orate, ne intretis in tentationem* (Matth. xxvi, 4). Se [Baluz. Sed] enim tamquam reformationem vitæ beate præbens, profuit mundo; ideo humanitatis infirmitates familiares fecit ut etiam vere homo factus esse crederetur, cum permansisset nihilominus id quod erat, id est, Deus.

Sed nescio quomodo hi, qui Christum se unum dicere simulant, et Filium, et Dominum, eundemque Deum simul et hominem, dicunt, non Dei Verbum nuncupatum fuisse pontificem, et apostolum confessionis nostræ, tunc cum factus est homo; sed aut alium, nescio quem, seorsus hominem ipsum per se, qui erat ex semine David, in id vocatum esse affirmant : forsitan metuentes, ne si recta sentiant, ab impietate videantur Nestorii defecisse. Ait enim hoc modo ille (Serm. 6 qui tertius in Proclum) : *Hic, qui fidelis ad Deum pontifex factus est; factus est enim, et non semper fuerat; hic, qui paulatim in pontificis profecit, hæretice, dignitatem*. Deinde, ut ipse existimat, suarum vocum cupiens veritatem confirmare, dicit : *De quo et Lucas in Evangelii clamabat : Jesus autem proficiebat ætate, et sapientia, et gratia*. Et rursus : *Sed cum sit nobis hic solus pontifex condolens, et cognatus, et certus, ab ipsius natura non seducamini : ipse enim*

nobis ex promissa benedictione et semine Abraham mis-
sus est, pro se ipso, et suo genere corporis victimam
secum adducens.

At dementiæ illius optimus æmulator, vir bonus
[Baluz. add. iste] Theodoretus, non erubescit dicens :
Humanam naturam assumpsit, et eam super communes
pontifices ordinavit, sicut et Paulus dicit : Omnis enim
pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus con-
stituitur in his, quæ sunt ad Deum, qui condolere pos-
sit his, qui ignorant et errant, quoniam et ipse circum-
datus est infirmitate; et propterea debet, quemadmo-
dum pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro
peccatis. Nonne hominem nobis communem Emma-
nuel, quantum ad ipsum pertinet, effecit? Nonne su-
pra memoratis hæc quoque sunt germanæ sententiæ,
eamdem blasphemiam parturientes? Quid ais? Metuis
sacerdotii modum in Christo omnium salvatore; nec
conveniens videtur esse Deo Verbo humano more mi-
nistrare, propter dispensationem? Delege tuum vul-
tum, persona deposita, et palam denega Dei Verbi
incarnationem, propter quam et pontifex nominatus
est. Immolantemne eum conspicias, tanquam alii et
majori Deo, Patri? Contemplatusne es sacrificia offe-
rentem, exemplo eorum qui ab hominibus assumpti
sunt, quique condolere possunt ignorantibus et er-
rantibus, ideo quod et ipsi sint in infirmitatibus no-
stris? An non considerasti, quod fidem omniam, sive
fidei confessionem, ^a et Spiritui sancto consecrat et
Patri? Hicne humani ministerii modus est poscere fi-
dem ab his, qui in odorem suavitatis oblatis sint in
spiritu? Animadvertite, quam diverso modo, cum
Deus sit, licet humano more, propter dispensationem
ministrare dicatur : considet enim Deo et Patri, et in
sedibus excelsis conspicitur.

Terret te quod humanitatis, nec te quod divinitatis,
liberat metu? Non pateris, ex rebus ipsis inspicere,
Deum esse simul et hominem Emmanuel; sed tam pe-
tulanter et inconsiderate, immo ultra terminos impi-
etatis totius excurrrens, ais ipsum consummatum
esse laboribus, et virtute, et profecisse paulatim in
pontificis dignitatem. Si profecit, ubi exinanitas, et
ubi pauper est factus? ^b Si consummatus est per vir-
tutem, ex imperfecto utique, et in tempore factus est
perfectus. Quidquid autem non est in virtute perfe-
ctum, culpa et vitio continetur; et quod vitio contine-
tur, in peccato est. Quomodo igitur de ipso scriptum
est, quod peccatum non fecit (1 Petr. II, 22)?

Ausus est dicere, quæ infra scripta : Quis igitur sa-
cerdos est factus? Quis virtute consummatus est, cum
non esset natura perfectus? Quis tentationibus didicit
obedientiam [Baluz. obaudientiam], quam ante tenta-
tiones nesciebat? Quis cum reverentia vixit, et cum cla-
more valido lacrymans, et supplicationes offerens, cum
se servare non posset, sed eum, qui servare posset, ob-
secrans? O audacissimam et sceleratissimam vocem!

A quæ lacrymæ tam impie credentium poterunt abolere
peccata? Si acquiescis adunationi, quomodo ignorasti,
quod de Deo dicas, qui factus sit homo? Humiliavit
se tua causa, et tu impie exclamas : Propitius esto,
Domine, numquam tibi erit istud. Ergo audies ipsum
dicentem : Vade retro a me, Satana; scandalum mihi
es (Matth. XVI, 22).

Sed enim in clausula suorum dictorum dixit : Ergo
is, qui [Baluz. add. est] ex semine David, pontifex est,
habens in se scilicet Deum Verbum sibi adunatum, et
inseparabiliter conjunctum. Et quomodo adunatum
dicit Deo Verbo id, quod est ex semine David, si soli
ei, qui est ex semine David, sacerdotium deputavit?
Nam si vera est adunatio, non sunt duo omnino, sed
unus, et solus, qui ex utrisque intelligitur Chri-
stus.

Certum est ergo, illos simulate adunationem con-
fiteri, simpliciorum animos insectantes [Baluz. in-
sectantes] : conjunctionem namque credunt *σχετικῶν*,
et extrinsecus factam, quam nos etiam habuimus,
cum participes divinæ ipsius naturæ facti sumus per
spiritum. Non adhærendum [Baluz. accedendum] igitur
illorum vanitatibus, sed rectæ et inculpabili fidei,
et evangelicis, et apostolicis sanctionibus.

ANATHEMATISMUS UNDECIMUS.

Siquis non confiteatur carnem Domini vivificam
esse, et ipsius Dei Verbi propriam, sed ut alterius
cujuspiam, conjuncti quidem ipsi per dignitatem, sive
per solam inhabitationem; ac non magis vivificam, ut
ante dixi, eo quod sit propria Verbi, quod omnia po-
tens est vivificare; anathema sit.

REPREHENSIO HÆRETICÆ.

Quantum apparet, obscuritati studet, ut impietatem
suam occultet, qui eadem cum hæreticis sentit; sed
nihil veritate validius, quæ radiis suis mendacii potest
caliginem revelare. Ea illuminati manifestam ejus fi-
dem *ἐτερόδοξον* faciamus. Primum quidem, nusquam
carnis rationabilis meminit, nec hominem perfectum,
qui est assumptus, confessus est; sed ubique carnem
dicit, Apollinaris sequens dogmata. Deinde, commix-
tionis opinionem, ^c aliis eam vocibus proferens, asper-
git sermonibus, hinc enim aperte inanimatam dicit Do-
mini carnem, cum ait : Si quis confiteatur Domini car-
nem non esse propriam ipsius Dei Verbi, sed ut alterius
præter ipsum, anathema sit. Unde apparet eum non
confiteri Deum Verbum animam assumpsisse, sed
carnem tantummodo; ipsum autem esse carni pro
anima : nos vero vivificam dicimus, animatam, et ra-
tionabilem Domini carnem, propter adunatam ipsi
[Baluz. om. ipsi] vivificam deitatem.

Confitetur autem ipse quoque, licet [Baluz. om.
licet] invitatus, differentiam naturarum, carnem nomi-
nans et Deum Verbum, et propriam ipsius dicens fuisse
carnem : igitur non Deus Verbum in carnis naturam

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Baluz. : Sibi et sancto deditur Patri? Hicne, etc. Edr.

^b Verbi Si consummatus..... factus est perfectus,
Baluzius non habet. Edr.

^c Baluz. Omnibus eam sententiis inferens, aspergit,
etc. Edr.

conversum est; sed propriam habet carnem, assumptam scilicet naturam, et vivificam eam adunatione effecit.

RESPENSIO ORTHODOXI.

Qui a [Baluz. om. a] rectis et veris cogitationibus per imperitiam delapsi sunt, pene etiam dicunt: *Posuimus mendacium spem nostram, et mendacio operiemur* (Isai. xxviii, 15). In quicumque enim ipsis libitum fuerit, proferunt inconsiderate sententiam; nec meminerunt divinæ Scripturæ dicentis: *Judicium justum judicate* (Zach. vii, 9). Et rursus: *Testis falsus non erit impunitus* (Prov. xix, 5). Nos etenim vivificum esse dicimus sanctum corpus salvatoris omnium Christi. Est namque non unius simpliciter similis nostri hominis, et communis; proprium autem magis vere Verbi, quod omnia vivificat. Sic autem proprium, ut si forte dicatur uniuscujusque nostri proprium corpus suum.

Hic autem vir bellus, verbositatis suæ in nos nulum modum præterit intentatum, quamvis nostris dictis consentiat. Inurit [Baluz. nominat] rursus nobis Apollinaris impietatis infamiam; nec erubescit, commemorans me verbis aliis, ac dictionibus, rem commixtionis sive confusionis occultare, et inaniam dicere carnem Verbo conjunctam. Sed dixerit ad eum forte aliquis: O vir optime, iisdem etiam beatum Joannem criminibus accusabis; ait enim: *Verbum caro factum est* (Joan. i, 14). Age igitur cum ipso etiam insolenter, et dic, animæ eum non meminisse rationabilis, sed inaniam dicere Domini carnem. Quid si etiam ipsum dicere audieris Christum omnium salvatorem: *Amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ipsius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Et rursus: *Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in ipso*. Et rursus: *Panis autem, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita* (Joan. vi, 51). Insulta, si videbitur, etiam ipsi Verbo: carnem enim nominat tantum, nec animæ rationabilis in his facit usquam mentionem.

At tu, si sagax esses et sapiens, non ignorares quod plerumque etiam sola carnis mentione animal, quod est ex anima et corpore, designetur, id est, homo. Scriptum est enim: *quod videbit omnis caro salutare Dei* (Isai. xl, 5). Ergo qui carnem dicit fuisse factum Verbum, non ignorat omnino se etiam animæ rationabilis facere mentionem. Verum, quod a principio dixi, in probationibus deficiens, invenit sibi mendacium tegumento, et calumniari conatur, ut aliquid dicere videatur.

At vero, [Baluz. add. non] hominem assumptum fuisse a Deo, sanctis Patribus non videtur: Neque enim ita unquam crediderunt; sed ipsum magis Deum Verbum hominem factum esse dixerunt, adunatumque carni habenti animam rationabilem. Inconfusa autem, et absque conversione omnino est adunatio: inconvertibile est enim Dei Verbum, et ita credimus.

ANATHEMATISMUS DUODECIMUS.

Siquis non confiteatur quod Dei Verbum passum

sit carne, et crucifixum carne, et mortem gustavit carne, et factum primogenitum ex mortuis, eo quod, ut Deus [Baluz. om. ut Deus], det vitam, et sit vivificum; anathema sit.

REPREHENSIO HÆRETICI.

Passiones naturæ [Baluz. om. naturæ] passibilis propriæ sunt; impassibilis, passionibus superior est; passa est igitur servi forma, adhærente ipsi scilicet etiam Dei forma, et permittente quidem pati, propter salutem, quæ ex passionibus fuerat eventura; suas vero passiones, propter adunationem, dicente [Baluz. ducente]: ergo non Deus passus est, sed [Baluz. add. is] homo, qui ex nobis a Deo assumptus est. Propterea et beatus Isaias ante prænuntians, clamat: *Homo in plaga, et sciens ferre infirmitatem* (Isai. liii, 5). Et ipse Dominus Christus ad Judæos dicebat: *Quid me queritis occidere hominem, qui veritatem vobis locutus sum* (Joan. viii, 40). Occiditur vero non ipsa vita, sed qui mortalem habet naturam. Et id alibi docens Dominus ad Judæos dixit: *Solve templum istud, et in triduo reedificabo ipsum*. Ergo solutus quidem est, qui est ex David; resuscitavit vero solutum, unigenitum Deus Verbum, quod ex Patre impassibiliter ante sæcula natum est.

RESPENSIO ORTHODOXI.

Est quidem impassibilis procul dubio Verbi natura, et id nulli est hominum, ut opinor, incertum. Neque enim ad tam insanam dementia: quisquam delabatur, ut illam arcanam et passionibus superiorem naturam dicat nostris infirmitatibus teneri [Baluz. contineri]. Sed quoniam passio mundo futura erat salutaris; erat autem impossibile, ut in sua natura Verbum Deus aliquid pateretur; dispensationem subiit sapienter: proprium enim corpus fecit, quod poterat pati, ut corpore patiente, ipse passus fuisse dicatur, licet ipse per suam naturam impassibilis permansisset.

Verum quoniam carne passus est volens, propterea omnium salvator, et est, et nominatur. Ut enim Paulus ait: *Gratia Dei pro omnibus gustavit mortem* (Heb. ii, 9). Testatur vero etiam divinus Petrus sapientissime dicens: *Christo ergo passo pro nobis* (I Petr. iv, 1). Non deitatis utique natura, sed carne. Denique quoniam modo Dominus gloriæ crucifixus esse dicitur? quo item modo is, *per quem omnia, et in quo omnia ordinata sunt* (I Cor. ii, 8; Heb. ii, 10), ut ait beatus Paulus, datus est a Deo et Patre caput corporis Ecclesiæ, factus primogenitus ex mortuis? carnis scilicet passiones familiariter passus; Dominus autem gloriæ nequaquam fuit homo nostri similis et communis.

Sed forte dices sufficere unitatem ad probandum unum esse Christum et Dominum crucifixum. Ergo omnia dicantur ipsius, et credatur Dei Verbum esse Salvator, permanens quidem impassibile secundum deitatis naturam, carne autem passum, juxta quod dixit Petrus: *ipsius enim erat proprium per veram adunationem corpus, quod mortem gustavit*. Denique quomodo ex Judæis secundum carnem Christus et

Deus super omnes, et benedictus in sæcula, amen (Rom. A ix, 18). In cuius morte baptizati sumus? cuius resurrectionem confitentes justificamur? An hominis communis alicujus? An, quod verius est, Dei hominis facti et passi pro nobis carne, mortem denuntiamus, et confitentes resurrectionem, onus abjicimus peccatorum? Empti enim sumus pretio, non corruptibilibus argento vel auro; sed pretioso sanguine, sicut agni puri et immaculati, Christi (1 Cor. vi, 20; 1 Petr. i, 19).

Plura quidem et alia super his commemorare, nihil difficile est, et sanctorum Patrum exempla proponere: verum hæc satis fore opinor docilioribus; scriptum est enim: *Da sapienti occasionem, et sapientior erit; annuntia justo, et adjicies ad percipiendum (Prov. ix, 9).*

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Baluz. Atqui juxta suam naturam Deum Verbum mortem superius passum, immo potius ipsa vita est. In mortemne igitur hominis communis baptizati sumus?

Verba hæc: *PASSUS EST VOLENS, πέποιθεν ἕκων, exagitavit Euthérius sermone 8 quemadmodum et ista: VERBUM CARNE PASSUM EST, ἔπαθεν ὁ Θεὸς λόγος σαρκί.* Tanta porro est Eranistæ inter et reprehensiones capitum, sive sententiarum affinitas, sive verborum similitudo, ut non tantum eundem ostendant auctorem, quem nemo non agnoscit; sed eundem quoque adversarium, quem pauci advertunt esse Cyrillum, quod tamen demonstrabimus, opinor, in auctario operum Theodoretæ, quod apparamus, propediem, si fuerit Dei voluntas, prelo subdendum: eo enim in loco, post vitam Theodoretæ suis actibus distinctam, post hanc discussam, judicium de singulis operibus ita instituetur, ut plura, quorum partem dedit Mercator, deesse in editione Sirmundiana proberent, singulorumque historia, id est, tempus, causæ, qualitasque narraretur.

In Jesum credentes justificamur; an magis, quod, etc. Edit.

ADMONITIO IN SUBSEQUENS OPUS.

Tractatus iste, non præstantior quam utilior, inscribitur. SCHOLIA DE INCARNATIONE UNIGENII: propterea quod continet non tantum explicationem trium vocum difficultium intellectu, *Christus, Emmanuel, Jesus*, quarum prænotione opus est ad mysterium Incarnationis Dominicæ tractandum; sed etiam solutionem implicatæ questionis, quomodo due nature, sine confusione et conversione, convenerint in unitatem personæ divinæ, eamque non *συντάξιν* et moralem, sed *ὑπόστασιν* et substantivam: qui cardo totius questionis tanta commotione totius orbis agitate.

Quo auctore scriptus sit, dubitare non licet, cum Theodoretus in secundo dialogo qui dicitur Inconfusus, Leo magnus epistola 97, concilium Chalcedonense actione 2 in fine, Facundus Hermianensis libro vii et xi, Leontius scholasticus libro i contra Nestorianos et Eutychianos, alique, non tantum hujus operis, tanquam a Cyrillo editi, meminerint, sed ex eo quoque ad confirmandam fidem testimonia deprehenderit. Adde quod in bibliotheca Regia Parisiis non modica pars Græce habetur, Cyrilli nomine inscripta, quam Joannes Aubertus transtulit in suam operum Cyrilli Græco-Latinam editionem, tom. V, parte i.

Quo tempore compositis fuerit, conicere ex eo licet, quod etsi contra Nestorum sanctus fidei defensor disputet, eum tamen nomine non appellet, solitus aliqui non tacere, post condemnationem, immo et ante condemnationem, statim atque his quasi intentata est, captamque agi jure, id est, post missam, cum summi pontificis litteris depositis sententiam continentibus synodicam ex Ægyptiaca synodo epistolam, capitique duodecim, qui anathematismi dicuntur. Compositus igitur dici debet ante concilium Ephesinum.

Sed quo in loco, quoque distinctius tempore? Ephesi opinabatur forte quispiam, tunc cum Cyrillus, ipsis exigentibus catholicis, exponere coactus est nonnulla, quæ paulo vel duriora, vel obscuriora videbantur in anathematismis, præsertim ut propulsa- ret invidiam sibi ab adversariis conflantem, quasi cum Apollinaristis sentiret, nunc esse in Christo naturam, versumque in carnem Verbum divinum.

Ego vero Alexandrie scriptum puto, longe antea: Cyrillus namque antequam responderet, vel Andreas Samosateno, vel Theodoretæ, anathematismos reprehendentibus, id operis suscepit, quo instrueret disputaturos pro fide, de primis quasi notionibus vocum, atque aliis nonnullis, quibus inter disputandum usus foret. Instruxit vero, nisi me fallit opinio, cum primum ferveret questio apud Alexandrinos, nec satis adhuc animi exercitatione eruditi essent; cumque ipse etiam primum Cyrillus pro Christo pugnam cum Nestorio iniret, datis prioribus litteris officii monitricibus. Scriptus est igitur tractatus iste eodem fere tempore quo epistola ad monachos Ægypti, id est, sub medium aut saltem sub finem ann. 429. Idem enim est utriusque argumentum, nec aliud videtur discrimen quam methodi, quæ in epistola oratoria magis est, in Scholiis fere scholastica.

In eam me sententiam impellunt tria. Primum, quod Scholia ante concilium Ephesinum scripta sint, ut antea confectum est: nec parvo tamen tempore, cum Andreas Samosatenus apud Anastasium Sinaitam hujusce operis tanquam pervulgati meminerit. Alterum, quod videatur elementaria quædam doctrina, rudibus controversie ingendis tradita: continetur enim expositione vocum, distinctionibusque ad objectiones solendas necessariis, et exemplis ad rem explicandam factis. Tertium, quod in opere toto nulla per se fiat mentio Dei pontificis: sed eorum tantum quæ in primo Nestoræ sermone secundoque et tertio contra fidei regulam leguntur, cum tamen digna foret ista questio, quæ tractaretur propter suam sive subtilitatem, sive necessitatem. Orta vero est ex homilia Procli a Nestorio acerbius reprehensa, de qua nihil afferri potuit nuntii Alexandriam ante definitum hæcenus tempus.

De interprete paulo difficultior est questio. Quisquis ille fuerit, ipsum oportet quinto sæculo scripsisse immo temporibus Cyrilli: siquidem ex hac ipsa versione, quæ nunc habetur, et Leo Magnus statim post obitum Cyrilli tanquam ex vulgata, et concilium Chalcedonense, et Facundus Hermianensis decerpserint, quæ locis antea citatis referunt. Crediderit non immerito quispiam, tribuendum hoc opus uni ex Alexandrinis illis quorum Latinitatem apud sanctum Cælestinum Cyrillus excusabat, cum chartas mitteret ab iis versas. Verum opinabilibus videtur, interpretem dicere Marium Mercatorem, virum aliqui melioris Latinitatis scientem: nam et inter ejus opera reperitur in utroque manuscripto codice, quo usi sumus; et ea præte vixit, quæ scribebatur, et ardore fidei incensus Latina fecit, quæ Græci defensores fidei scriberent; et in præ-

latione ad sermones Nestorii contestatus est, se Latinitatis leges sprevisse in operibus Nestorii Cyrillique vertendis. In quibus, inquit, verbum de verbo, in quantum fieri potuit conatus sum translator exprimere, ne prius falsarius magis quam verus postea probarer interpres. Da igitur veniam, pie lector, si aut minus oratio licentia, aut verborum ubique presumptorum novitas aurem forte perculerit. Elegi obrectatorum linguis magis exponi, quam a veritate sensuum exprimere, ubi omne est de falsitate periculum, longius aberrare.

Non levis opera peneque nobis fuit in emendanda versione tam antiqua, ideoque ab exscribentibus, ut fit, corrupta : fuerunt quidem manuscripti codices et libri typis excusi. At cum una sit omnium versio, eaque non minus a notariis depravata, quam ab interprete neglecta, quoties non praeluxerunt Græca, praeluxerunt vero non sæpe, divinandum fuit, ut quas adhibuisset voces interpres, restitueremus pro virili : religioni enim fuit ulla mutare, nec si aliunde licuisset, potuissimus tamen, cum deficiat Photii textus in pluribus; quem enim habemus, vel ex Theodoro, vel ex Chalcedonensi synodo, vel ex bibliotheca Regia acceptus est.

Prodit vero eximium opus, et a sanctis Patribus summis laudibus ornatum, non tantum emendatius, quod certe leve non est; sed quarta fere parte auctius, quam legatur, vel apud Cyrilli operum editores, vel apud conciliorum collectores. Quid autem desit in vulgatis libris indicabimus, ubi erit opus.

Vulgati codices totius operis habent capita viginti et octo; manuscriptus Marianus triginta quinque; Photius non plura novendecim numerat, redactis scilicet ad hunc numerum cunctis, quæ apud alios non optima sane de causa separantur. Operæ pretium est Photii verba exscribere : *Lectus est item alter liber sic inscriptus : SCHOLION DE UNIGENITI INCARNATIONE. Quo hæc fere exponuntur, quid est Christus; qua ratione intelligendus Emmanuel; quid est Jesus Christus; juxta quid Dei Verbum dictum est homo; juxta quid evacuatum esse Dei Verbum dicitur; quomodo item Christus unus est; quomodo etiam unus est Emmanuel; quoniam dicimus esse exinanitionem? Item de ignito carbone viso ab Esaia, aliæque præterea, his tamen affinia, capita decem. Permagnum vero legentibus utilitatem liber hic asferre potest.*

Aliam videri potest Facundus Hiermianensis in codice quo usus est, partitionem invenisse : nam quod Photius octavum caput esse indicat, septimum ipse vocat; decimum vero, quod apud Photium undecimum ponitur. Sic enim scribit : *Cyrillus in libro quem Scholia nuncupavit, titulo septimo, quam esse dicimus adunationem, anima, inquit, omnia quæ sunt corporis, etc. (Lib. xi, c. 7). Et postea : Rursus autem eodem libro, titulo decimo, quid dixerit, vel quid prima fronte solus ipse titulus præferat, advertamus; nam hoc in illo se ostensurum esse promisit dicens (Ibid.), quod et adunato Deo Verbo vere humanitati, inconfuse tamen substantiæ permanserint. Utque hoc probaret subiecit ista : Erectum est secundum Dei voluntatem sanctum tabernaculum per desertum, etc.*

Quamquam in utrumque locum facile potuit mendum irrepere, si modo litteris Romanis, ut credibile est, vii, xi, numerus scriptus sit : potuit enim facile detrahi in uno loco, et in altero addi ab incuriosis librariis tertia vocalis. Quare Facundi lectio corrigenda mihi videtur, retinenda Photii, contractis tamen in unum capitibus duobus de carbone vel lilio : quæ exempla ad id, quod in titulo propositum est, probandum, pariter conducunt.

Et vero par est credere, suum singulis capitibus inscriptum fuisse argumentum quod tractandum foret; non item id contigisse, quod in libris editis legitur, ut singula capita singulis, sive testimoniis, sive exemplis inconcinnè et *quædāmodo* tribuerentur. Mercatoris porro codex nihil adjumenti conferre valuit ad alterutram opinionem confirmandam, siquidem titulos habet sine ullis numeris.

Igitur tametsi distributio capitum, quæ usu recepta est, religiose servanda sit, visum est tamen operæ pretium fore, si singulis capitibus Scholiorum Photii numeri cum vulgatis apponerentur, et hic, propositis singulorum capitum ex Mercatore titulis, per synopsis totum opus exhiberetur.

Photii episcopi Alexandriæ de incarnatione Unigeniti

- CAP. I. Quid est Christus.
- CAP. II. Qualiter intelligi debeat Emmanuel.
- CAP. III. Quid est Jesus.
- CAP. IV. Quam ob causam homo dictum sit Dei Verbum.
- CAP. V. Quam ob causam exinanitum dicatur Dei Verbum.
- CAP. VI. Quomodo unus Christus.
- CAP. VII. Quomodo unus Emmanuel.
- CAP. VIII. Quam esse dicimus adunationem.
- CAP. IX. Quod incorporealis divinitatis corpus facta fuerit ipsa caro habens animam rationabilem; et quod si ea a se dividere voluerimus, procul dubio labefactabimus dispensationem, quæ in Christo intelligitur.
- CAP. X. Quod adunato Deo Verbo vere humanitati, inconfuse tamen substantiæ permanserint.
- CAP. XI. Quod cum esset Deus Verbum, factus sit homo, nec homo simpliciter, nuda conjunctione honoratus, vocatus sit ad eam dignitatem Dei Verbi, sive auctoritatem, sicut quibusdam videtur.
- CAP. XII. Quod Christus Jesus vocetur homo factus Deus Verbum.
- CAP. XIII. Quod Christus non sit homo *θεοῦργος*, nec simpliciter in homine inhabitavit Dei Verbum; sed magis caro sit factum, sive homo perfectus, secundum Scripturas.
- CAP. XIV. Dicta apostolica, in quibus Deus nominatus sit Christus.
- CAP. XV. Quomodo oporteat intelligere : *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* : et quomodo mitius Verbum quod Deus est; quomodo proprium ipsius dicitur corpus.
- CAP. XVI. Quomodo intelligatur *θεοτόκος* Virgo sancta.
- CAP. XVII. Quod Deus nominetur et homo, apparens Unigenitus.
- CAP. XVIII. De Christi passione, quod utile sit. Quod secundum aliud et aliud de uno eodem dicitur, nec dividimus in duo.
- CAP. XIX. Adversus illos qui aiunt, quod sola relatione Deum Verbum deceant humana.

Etsi porro quinque capita, eaque prolixa, quæ vulgo deficiunt, Marianus codex supplet, vix ausim tamen spondere, etiamnum integrum opus edi, si qua fides Anastasio Sinaïta : citat enim locum de statere reperto in ore piscis, qui non reperitur in Scholiis, cujusmodi nunc habentur. Sed valde suspicor, Anastasium memoria lapsus pro alio opere Scholia posuisse : eoque probabilior suspicio videtur, quod librum *ἐκλογῶν* recollectione potius quam lectione auctorum se composuisse testatus sit, moneatque idcirco lectorem de recognoscendis vel etiam restituendis testimoniis.

Occasione porro Scholiorum, ex quibus tria testimonia Theodoretus adduxit in secundo Eranistæ dialogo, prætermittere non possum, quod coniecerim de testimoniis illis, quæ in concilio Chalcedonensi sancti Leonis epistolæ subiecta sunt : ea nempe a Theodoro adjuncta esse; nam omnia totidem verbis in dialogo quæ

dixi, leguntur, nullaque sit in tota epistola sive mentio, sive promissio afferendorum. Adde quod Theodoretus a Facundo dicitur asseruisse adversus Palaestinos et Illyricianos reclamantes epistolam Leonis, adducto scilicet, ut habent acta concilii Chalcedonensis, testimonio, quod inter subjuncta legitur. Non fuisset vero adducto opus, si jam epistole subjunctum esset: fuisset enim procul dubio simul lectum, aliaque pariter, si modo aliqua essent tunc temporis. Quid quod a Theodoro aut certe ab iis qui Theodoretum partibus studebant, versam in sermonem Græcum epistolam proditum est, immo et a vertentibus vitiatam, quod postremum Leo ipse queritur apud Marciam imperatorem. Accedat etiam, quod in epistola pontifex plura fidei capita, non tantum adversus Eutychem, sed etiam contra Nestorium exponat; nec alia tamen testimonia subdantur, quam quæ ad distinctionem naturarum asserendam valent, quæque in dialogo qui dicitur *Inconfusus*, adhibita fuerant ad eos, qui Theodoro Apollinarismi nomine suspecti erant, confutandos; non afferantur quæ ex libris contra Nestorium scriptis, in ipso etiam citato dialogo leguntur.

Quanti vero pretii sit opusculum istud, æstimare licet, vel inde maxime, quod nemo fere consequentium tractatorum, qui auctoritate Cyrilli, in mysterio Incarnationis exponendo uti voluerit, testimonium aliquod ex Scholiis non sumpserit. Adde quod Cyrillus ipse videri possit, hanc suam elucubrationem commendasse, cum scriberet Eulogio: *Complectitur, inquit, idem liber sub finem breves quasdam de Christi dispensatione expositiones, easque pulchras admodum et utiles. Oportet enim expositiones quas memorat, vel a Scholiis, vel a consequente tractatu de Incarnatione Verbi, vel a dialogo subjuncto non differre: neque enim aliud quippiam scripsit, de quo dubium esse possit. At differt profecto a consequente tractatu qui revera unus quidam sermo est; differt etiam a dialogo mox dicto: quis enim dialogum ἐκθέσις nomine proprio appellet? Quamquam potuit dialogus subjungi Scholiis, ut epitome quædam et velut ὑπόμνημα.*

Quam accurata methodo sit conscriptum, ex serie apertum est. Cyrillus a simplicium vocum interpretatione exorsus exponit, quid sit Christus, quid Emmanuel, quid Jesus, quid unus, quid unio. Mox ad propositiones, quæ in hac materia usurpari solent, orationem deflectens edisserit, qua ratione Christus sit unus, unus Emmanuel, unus Jesus, id est, unus Dominus, etc. Tum quomodo Verbum dicatur exinanitum, carni unitum, factum homo, nec ideo tamen mutatum, aut divinitate exutum. Hinc quo pacto Christus non sit homo θεοφόρος, aut numine afflatus, sed vere homo Deus, deinde qua ratione Verbum perhibeatur in nobis habitare, ad nos mitti, corpus habere proprium, et quomodo intelligatur Θεοτόκος, Virgo sancta. Tandem quod Unigenitas in carne visibili apparens nominetur Deus et homo: quomodo passus, et in quo postremo refellit eos qui humana non alia ratione, Deum decere putant, quam relatione sola. Cæterum, quod jam monui, distinctionibus ad declinandas heterodoxorum objectiones utilibus singula fere capita plena sunt.

Priusquam præfari desino, monendum puto, Euthereum, ejus opus circumfertur sub Athanasii nomine, adversus hunc librum, sin minus unus, saltem maxime, suos fere cunctos viginti sermones scripsisse: nam quas sententias amarulenta oratione carpit (omnes fere Scholiis Cyrilli continentur prolixè), sumus ostensuri in auctario Theodoretum propediem edendo. Euthereum enim Theodoro jungemus, sive propter argumenti cognationem, sive etiam ob fidei ταυτότητα.

SANCTI CYRILLI

EPISCOPI ALEXANDRIÆ

SCHOLIA DE INCARNATIONE UNIGENITI.

CAPUT PRIMUM.

Quid est Christus.

Christi nomen nec definitionis vim obtinet, nec cuiuspiam substantiam, qualis sit, significat, sicut forte homo, aut equus, aut bos; sed rei magis quæ in aliquo agatur, habet significationem: oleo namque ungebantur [Baluz. ungebantur hic et infra] quidam superiorum, juxta quod Deo tunc temporis placebat, et signum regni illis erat unctio. Ungebantur autem et prophetae insensibiliter Spiritu sancto, ut inde quoque nominarentur christi. Denique beatus David psallit ex persona Dei, et ait: *Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari* (Ps. civ, 15). Ait autem et propheta Habacuc: *Existi ad salutem populi tui, ut salves christos tuos* (Hab. iii, 13, juxta LXX).

In Christo autem omnium salvatore unctionem quidem factam esse dicimus: cæterum neque symbolicam, quasi oleo factam, nec quasi in gratia prophetica; sed nec illam, quæ intelligitur fieri ad perfectionem alicujus hujusmodi negotii, qualem factam [Baluz. factum] esse dicimus in [Baluz. sub] Cyro Per-

A sarum et Medorum rege. Contra Babylonios enim ille duxit exercitum, instigante ipsum in id Deo omnipotente. Dictum est enim: *Hæc dicit Dominus christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram* (Isai. xlv, 1). Atqui ille vir, cum esset idolorum cultor, nominatus est christus, ideo quod quasi unctus est in regnum, celesti suffragio, et ordinatus est a Deo ut Babylonem vehementer expugnaret.

Illud autem magis de Christo. Quoniam enim propter Adæ prævaricationem (Rom. v, 14) regnaverant supra omnes peccatum, et spiritus ab humanitate discesserat (Gen. vi, 3), ob eamque causam in malis omnibus illa versabatur; opus autem erat, ut rursus per Dei misericordiam in pristinum revocata, Spiritum mereretur: homo factum est unigenitum Dei Verbum, et cum terreno corpore terrenis apparuit. B Fuit etiam liberum [Baluz. liber] a peccato, ut et in ipso, et in eo solo, innocentie laudibus natura hominis coronata, Spiritu sancto ditaretur, ac sic reformaretur ad Deum per sanctificationem. Transit enim ad nos quoque gratia cœpta a Christo, qui est [Baluz. add. in] nobis primogenitus; idque nos docens bea-

tus David psallit ad Filium : *Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem, ideo unxit te Deus, Deus tuus.* oleo lætitie (Ps. XLIV, 8).

Unctus est igitur exemplo nostro Filius innocentie laudibus, et, ut ante dixi, in ipso natura hominis illustrata, et digna jam sortiri Spiritum sanctum, jam non discessurum, sicut antea, sed mansurum magis in ipsa. Ideoque scriptum est, quod *descendit in eum Spiritus, et mansit super ipsum* (Joan. I, 32). Dicitur ergo Christus Dei Verbum, quod propter nos et nostri similis homo est factum, et in servi forma : et ungitur [Baluz. ungitur] quidem humane, secundum carnem; ungit [Baluz. ungit] autem divine suo Spiritu eos qui in ipsum credunt.

CAPUT II.

Qualiter intelligi debeat Emmanuel.

Emmanuel nominatur Deus Verbum, quod Abraham semen apprehendit, et similiter ac nos participavit carni et sanguini (Hebr. II, 14). Interpretatur autem Emmanuel, nobiscum Deus. Confitemur autem, nobiscum [Baluz. om. nobiscum] fuisse Dei Verbum, non locatiter : in quo enim loco non est Deus, qui implet omnia? Nec quod adesse nobis conspicitur auxilii ratione; dictum est enim hoc modo ad Jesum filium Nave [Baluz. om. filium Nave] : *Et sicut eram cum Moyse, ita ero et tecum* (Jos. I, 5). Sed quod factum est in nostris, id est, in humanitate, non derelicta sua natura : inconvertibile est enim natura Dei Verbum.

Cæterum quam ob causam, cum plane dicatur ad Jesum filium Nave [Baluz. om. filium Nave], quod *sicut eram cum Moyse, sic ero tecum* (Ibid.), non est tamen nominatus Emmanuel? Ipsa autem ratio est : etsi enim cum aliquo sanctorum fuisse dicatur; non tamen nobiscum factum esse dicimus Deum Verbum, nisi eo tempore, quo juxta quod dicit Baruch, *in terra visus est, et inter homines conversatus est, et omnem viam inveniens disciplinæ, et dans eum Jacob puero suo, et Israel dilecto a se : ipse est enim Deus noster, et non comparabitur alius ad eum* (Baruch. III, 38).

Quantum enim ad Dei naturam pertinet, nondum erat nobiscum; multum enim interest inter deitatem et humanitatem; et ingens est nimis differentia naturarum.

Ideoque divinus David ad proximitatem mysticam [Al. unionem arctissimam]. Deum Verbum, quod nondum ad nos venerat, vocabat, dicens in spiritu : *Ob quid, Domine, discessisti longe* (Ps. x, 1)? Ergo jam non discessit, sed nobiscum fuit, qui cum mansisset, id quod erat, apprehendit Abraham semen, ut dixi; accepit autem etiam servi formam, et conspectus homo in terra est.

Christus vero et Emmanuel eundem nobis filium designant, partim quia unctus est more nostro, hu-

manæ hominis nature spiritum accipiens, ut in se ipso et primo [Al. humana natura spiritum accipiente in ipso, ut primo]. Positus est enim primordium generis, rursus ipse ungens, ut Deus, Spiritu sancto eos, qui in se credunt : partim, quia fuit nobiscum secundum quas modo reddidi rationes, et de eo nos facit certos Isaias propheta dicens : *Ecce Virgo in utero accipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel* (Isai. VII, 14). Cum enim sancta Virgo, ex Spiritu quidem sancto prægnans est facta, peperit autem secundum carnem filium; tunc etiam Emmanuel dictus est : fuit enim nobiscum, per carnalem generationem incorporalis; et id erat, quod per vocem David significabatur. *Deus manifeste veniet, Deus noster, et non silebit* (Psal. XLIX, 5); et illud opinor : *Ipse qui locutus sum, præsto sum.* Locutus enim per prophetas, ut incorporale adhuc Verbum, advenit etiam corporaliter.

CAPUT III.

Quid est Jesus.

Vi quidem intentionum, qua oporteat a nobis unum dici Filium Dei, tantumdem est, et Christus, et Emmanuel, et Jesus; et id quidem quasi ex re nomen est factum : *Ipse enim, inquit, salvabit populum suum a peccatis suis* (Matth. I, 21). Quemadmodum enim Emmanuel significabat, per generationem ex muliere nobiscum factum fuisse Dei Verbum; et Christus, quia factus homo, unctus dicitur juxta nos humane : ita etiam Jesus, quod salvavit nos suum populum, quod maxime eum demonstrat, vere et natura omnium dominum. Neque enim hominis communis creatura esse dicatur; deceat autem magis, omnia dicere, esse Unigeniti, etsi factus sit homo.

Dicit forte aliquis : Atqui Moyses dictus est populus Israel. Ad hoc dicemus, quod Dei quidem populus nominatus sit, et id erat verum. Verum quoniam ad defectionem deductus est, et vitulum fecit per desertum, inhonoratus est a Deo : non enim jam suum nominare populum dignabatur, sed eum jam homini destinavit. Ad nos non ita : proprii enim sumus filii, eo quod, et Deus sit, et per ipsum creata sint omnia. Ita enim ait David : *Quoniam ipse fecit nos, et non ipsi nos; nos autem populus pascuæ ejus, et oves manus ejus* (Psal. XLIX, 7). Denique etiam ipse de nobis dixit : *Oves meæ vocem meam audiunt et sequuntur me* (Joan. x, 27). Et rursus : *Alias oves habeo, que non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me congregare, et fiet unus grex, et unus pastor* (Ibid. 16). Mandabat autem etiam beato Petro : *Simon Joannis, amas me? Pasce agnos meos, pasce oves meas* (Joan. XXI, 17).

CAPUT IV.

Quam ob causam Dei Verbum dictum sit homo.

Homo nominatum [Baluz. nominatus] est, cum sit natura Deus, Dei Patris Verbum : quoniam similiter ac nos sanguini communicavit et carni (Heb. II, 14).

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Baluz. *Discessit, sed nobiscum fuit; qui, etc.* Edrv.

Sic enim terrenis apparuit, ^a non amittens id quod erat, sed assumens humanitatis naturam in sua ratione perfectam. [Verumtamen et in humanitate Deus mansit, et omnium Dominus, utpote qui natura et veritate ex Deo natus est Pater [Baluz. et Patre]. Et id nobis evidentissime sapientissimus Paulus ostendit: *Primus enim, inquit, homo ex terra de limo; secundus e caelo* (1 Cor. xv, 45).

Atqui Virgo sancta peperit templum Verbo unitum; sed e caelo dicitur, et recte quidem Emmanuel: desuper enim et ex substantia Dei et Patris natum est Verbum ipsius: descendit vero ad nos, tunc cum factum est homo; tamen sic quoque desuper est. Testatus est autem Joannes, de eo dicens: *Qui de sursum venit, supra omnes est* (Joan. iii, 31). Et ipse Christus ait ad populum Judæorum: *Vos deorsum estis, ego desuper sum* (Joan. viii, 23). Et rursus: *Ego non sum ex hoc mundo* (Joan. xiv, 16), licet pars mundi sicut homo nuncupatus sit; sed erat cum hoc quoque supra mundum ut Deus. Meminimus enim plane dicentis: *Et nemo ascendit in celum, nisi qui descendit de caelo Filius hominis* (Joan. iii, 13). Descendisse autem dicimus de caelo Filium hominis, per unitatem dispensatoriam, Verbo tribuente propriæ carni gloriæ suæ et divinæ majestatis claritudinem.

CAPUT V.

Quam ob causam exinanitum dicitur Dei Verbum.

Plenum secundum naturam, et ex omni parte perfectum Deum Verbum, et distribuens ex sua plenitudine bona sua creaturæ, eo quod ait: *Effundam de spiritu meo super omnem carnem* (Isai. xlv, 3). Exinanitum dicimus; nihil in natura propria violatum, nec, ut alter se haberet, commutatum, nec inferius ex ulla parte factum: inconvertibile enim et immutabile est ipsum quoque, sicut et generator ipsius, ^b et nunquam fuit passionis ullius capax. Quando vero factum fuit caro, id est, homo, humanitatis paupertatem propriam sibi fecit. Primum, quod semel homo sit factus, etsi remanserit Deus: deinde quod servi formam acceperit, qui secundum suam naturam liber est, utpote Filius. Atque ita cum sit ipse gloriæ Dominus, gloriam dicitur accipere; cum sit ipse vita, vivificari perhibetur, et in omnes accipit potestatem, cum sit ipse rex omnium; ^c cumque Deo sit æqualis Patri, obediens fuit crucem passus, et cætera. Verum cum hæc quidem humanitatis mensuræ convenient, ea tamen familiaria ducit esse cum carne, et implet dispensationem, manens quod erat.

CAPUT VI.

Quomodo unus est [Baluz. om. est] Christus.

Divinus Paulus scribit: *Etsi sunt dii multi et domini multi in caelo, et in terra; sed nobis unus Deus Pater, ex quo omnia, et nos ex eo; et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos per eum* (1 Cor. vii,

5). At vero sapientissimus Joannes de Deo Verbo dixit, quod *omnia per ipsum facta sunt, et absque eo factum est nihil* (Joan. i, 3). Evangelizabat autem beatus Gabriel sanctæ Virgini dicens: *Ecce concipies in utero, et paries Filium, et vocabis nomen ejus Jesum* (Matth. i, 26). Cum igitur per Christum Jesum omniæ divinus Paulus facta esse commemoraret; confirmet autem vim sententiæ, et opificem omnium fuisse Deum evangelizet, rem veram dicens evangelista divinus; designet autem etiam angeli vox: vere ex sancta Virgine natum esse Jesum Christum, nec absque humanitate intelligimus Deum Verbum; sed unum dicimus ex ambobus effectum, et [Baluz. ut] Deum hominem factum, eundem ex Patre, ut [Bal. et] Verbum, natum divine, et ex muliere humane, ut hominem: non tamquam ut [Bal. in] secundum substantiæ initium vocatum tunc cum secundum carnem dicitur natus; sed natum quidem ante omnia sæcula, instante tamen tempore. quo debuerat implere dispensationem, natum etiam ex muliere secundum carnem. [Ergo, etsi alii simili appellatione vocati sunt Christi, unus tamen est per quem omnia, Jesus Christus; non quod [Bal. add. homo] sit factus opifex omnium,] sed quod Deus Verbum: *Per quem omnia facta sunt, similiter ac nos participavit carni et sanguini* (Heb. ii, 14), et nuncupatus sit homo, non tamen perdiderit esse, quod erat: ita enim et in carne factus intelligitur merito opifex omnium.

CAPUT VII.

Quomodo unus est Emmanuel.

[Baluz. add. Semel] Novissimis sæculis Deus [Baluz. Dei] Verbum homo dicitur factus [Baluz. factum], et, sicut ait divinus Paulus, *per sacrificium suum manifestatus est* (Hebr. ix, 27). Et quodnam est sacrificium? *Suum enim corpus obtulit pro nobis in odorem suavitatis Deo et Patri, et intravit in sancta semel, non per sanguinem hircorum, aut taurorum, sed per suum sanguinem.* Sic enim credentibus in se, remissionem in æternum comparavit (Eph. v, 2; Heb. ix, 15). Ergo plurimi quidem ante ipsum sancti fuere; sed nemo eorum Emmanuel nominatus est. Quam ob causam? Nondum enim venerat tempus quo deberet esse nobiscum, id est, in nostram venire naturam per carnem, is qui est omni superior creatura. Unus igitur Emmanuel, semel enim factus est homo Unigenitus, tunc cum per sanctam Virginem generationem carnalem perpessus est. Dictum est enim et ad Jesum filium Nave [Baluz. om. filium Nave]: *Quod ero tecum* (Josue i, 5). At non erat ille Emmanuel. Fuit etiam cum Moyse: sed nec ille Emmanuel nominatus est. Igitur quoties audimus nomen Filio datum esse, nobiscum Deus, sapienter intelligamus, non ita ipsum fuisse nobiscum novissimis temporibus, sicut dicitur aliquando fuisse cum sanctis: illis enim erat tantum adjutor; nobiscum autem fuit, id est, factus est ci-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Baluz.: Non amittens humanitatis naturam in sua ratione perfectam. EDIT.

^b Baluz., et nunquam passionis flet unquam ca-

paz. EDIT.

^c Baluz., cum Deo simul et Patre. EDIT.

illis nostri, cum suam non amisisset naturam : est A Nam sicut corpus alterius est naturæ præter animam, enim inconvertibilis, ut Deus.

CAPUT VIII.

Quam esse ducimus adunationem.

^a Adunatio multis modis impletur : seuncti enim nonnulli affectu vel voluntate, et discordantes inter se, adunari dicuntur, per reconciliationem socialem, deposita simultate. Adunari item dicimus ea quæ sibi conglutinantur, sive modis aliis conferuntur, aut per compositionem, aut per mixtionem, aut per temperationem. Quoties autem adunatum esse nostræ naturæ Dei Verbum dicimus, omni humana cogitatione adunationis ejus modus videtur esse superior. Neque enim per supra scriptos modos facta est arcana illa, et nulli penitus nota, nisi ei cui omnia nota sunt, unio [Baluz. om. unio].

Et nihil mirum, si in hujusmodi cogitatione vincamur, cum res nostras, quomodo se habeant, inquirentes, ultra modum nostræ mentis inventionem esse confiteamur; quonamque modo animam hominis suo corpori adunatam esse putemus. Quis est qui id possit exprimere? Sed si oportet eos, qui parva ea vix intelligere soleant; immo et eos qui valeant intelligere, tam subtiles res et omnem rationem transcendentes conjectare : dicimus quod deceat cogitare (quamvis minor sit oratio ad veritatem) talem esse adunationem ipsius Emmanuel, qualem quis intelligat animam hominis ad suum corpus habere. [b Anima enim omnia quæ sunt corporis, esse reputat sua, licet per naturam propriam expers sit ^c passionibus corporis, et naturalibus, et quæ extrinsecus accedunt : movetur enim corpus in concupiscentias naturales, et consentit anima, et nullo licet modo participans, concupiscentiæ tamen exitum delectationem propriam ducit. Et si forte ferro corpus [Baluz. a suo corpore] percutiatur, aut torqueatur, condolet illa quidem, quod suum corpus patiatur : ipsa vero in sua natura nullum patitur omnino tormentum.

Tamen super hoc quoque dicimus esse adunationem, quæ est in Emmanuele facta : erat enim necesse cum suo corpore adunatam ei animam dolere, ^d ut dum timebat passiones, subditam cervicem Deo submitteret. De Deo autem Verbo, condolere passionibus nefas est dicere : impassibilis enim Deus est, et nostrarum rerum longe dissimilis; sed adunatus quidem erat carni habenti animam rationabilem, qua patiente ipse impassibilis, ea quæ animæ contingerent, cognoscebat, et contundebat quidem, ut Deus, carnis infirmitates; suas tamen eas, tamquam sui corporis, esse ducebat. Itaque esuriisse dicitur, fatigatus esse, passus fuisse pro nobis.

Ergo Verbi adunatio, quæ est cum humanitate facta, non irrationabiliter rebus nostris comparatur.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Aubertus versionem Mercatoris emendare voluit ex Græco,

^b Hoc fragmentum iisdem ferme verbis refert Facundus lib. xi, cap. 7.

^c Facundus, passionum corporis et naturalium et

et unus tamen ex utroque homo efficitur et vocatur, ita etiam ex perfecta Dei Verbi subsistentia [Baluz. substantia] et ex humanitate perfecta unus est Christus, idem in eodem Deus simul et homo; et sua quidem ducit Deus Verbum, ut ante dixi, ea quæ sunt carnis propria, quia ipsius est corpus, non alterius. Communes autem facit tamquam cum sua carne diviniæ suæ majestatis operationes, ut posset etiam vivificare mortuos, et sanare infirmos.

CAPUT IX.

De carbone.

^e At si convenit exemplis etiam diviniæ Scripturæ, quasi per figuram, adunationem demonstrare; age, dicamus, ut possumus. Beatus Isaias, *Missus est, inquit, ad me unus ex Seraphim, et in manu habebat carbonem, quem forcipe accepit ab altari, et venit ad me, et tetigit labia mea, et dixit ad me : Ecce tetigit hoc labia tua, et adimet iniquitates tuas, et peccata tua repurgabit* (Isai. vi, 6). Carbonem autem dicimus figuram et imaginem nobis exhibere Verbi hominis facti : quod, si labia nostra tetigerit, id est, si fidem in ipsum confessi fuerimus, tunc nos ab omni peccato puros efficit, et pristinis criminibus liberat.

Cæterum tamquam in imagine, licet in carbone conspicere adunatum quidem humanitati Dei Verbum, non tamen projecisse, quod fuerat. Transformatum autem magis assumptam naturam in suam gloriam, et operationem : quemadmodum enim ignis C ligno affixus, et id penetrans, comprehendit quidem ipsum, et quamvis lignum esse non desinat, [Baluz. add. in] vim tamen suam speciemque transmutat, et omnem se confert in lignum, et cum ipso jam quasi unum aliquod æstimatur, idem intellige de Christo. Adunatus enim inestimabiliter humanitati Deus, servavit quidem ipsam in eo, quod fuerat, et ipse permansit, quod erat; semel tamen adunatus, quasi unus jam cum ipsa putatur, ea, quæ sunt illius, sua faciens; conferens autem ei etiam ipse naturæ suæ operationem.

CAPUT X.

Quod incorporalis divinitatis corpus facta fuerit ipsa caro, habens animam rationabilem : et quod si ea a sese dividere vulerimus, procul dubio labefactabimus dispensationem, quæ in Christo intelligitur.

D In Cantico canticorum ipse nobis introductus est dicens Dominus noster Jesus Christus : *Ego flos campi, et lilium convallium* (Cantic. ii, 1). Quemadmodum ergo odor res quidem est incorporea, habet autem, quasi proprium corpus, id in quo inest; tamen unum ex utroque intelligitur lilium. Corruptetur autem ipsius ratio [Baluz. om. ratio] unius rei discessu : in subjecto enim corpore odor est. Ita etiam in Christo intelligimus divinitatis naturam, quæ suam excellen-

quæ extrinsecus accidit; quod melius est. BALUZ.

^d Facundus, ut timendo. BALUZ.

^e Hic iterum interpolavit Aubertus Mercatoris versionem, ut et in sequentibus, quorum textum Græcum habuit.

tissimam majestatem, ut odorem suavissimum, mundo dispergit, tamquam in subjecto, esse in corpore humanitatis; et id quod incorporale est per naturam, per adunationem dispensatoriam, pene dicam factum fuisse corporale; propterea quod voluit se cognosci per corpus, in eo enim divina signa operatus est. Igitur id quod incorporale est, tamquam in suo corpore intelligi potest, quemadmodum etiam odor in flore subieco; liliū tamen jam et odor, et flos nominatur.

CAPUT XI.

Quod adunato Deo Verbo vere humanitati, inconfusæ tamen substantiæ [Id est subsistentiæ] permanse-runt.

[^a Erectum est secundum Dei voluntatem sanctum tabernaculum per desertum, et in eo multis modis formabatur Emmanuel.] Dixit Deus omnipotens ad divinum Moysen : *Et facies mihi arcam testimonii ex lignis imputribilibus, duorum cubitorum et dimidii longitudine; et inaurabis eam auro puro, extra et intra inaurabis eam (Exod. xxv, 10).* Sed lignum quidem cum imputribile sit, est figura corporis incorrupti : imputribilis enim cedrus; aurum vero quasi materies aliis pretiosior, divinæ nobis indicat substantiæ majestatem.

Attendite igitur quoniam arca tota inaurata sit auro puro extra et intra. Adunatus quidem fuerat sanctæ carni Deus Verbum, et id est, ut opinor, arcam fuisse extra inauratam. Quod vero et animam rationabilem, quæ corpori inerat, propriam fecerit, ex hoc apparet, quod et intra arcam præceperit inaurari. [^b Quod autem naturæ sive substantiæ inconfusæ manserint, hinc scimus : aurum enim superpositum ligno mansit id quod erat, et ornabatur quidem lignum auri decore; tamen lignum esse non desiit. Quod vero arca in Christi accipiat imaginem, pluribus potest probationibus declarari.] Præambulabat enim his qui sunt ex Israel, quærens ipsis requiem. Ait alicubi et Christus : *Ibo, et parabo vobis locum (Joan. xiv, 3).*

CAPUT XII.

Quod cum esset Deus Verbum, factus sit homo, nec homo simpliciter, nuda conjunctione honoratus, vocatus sit ad parem dignitatem Dei Verbi, sive auctoritatem, sicut quibusdam videtur.

Divinus Paulus magnum quidem ait esse mysterium pietatis (I Tim. iii, 16). Et vere ita se res habet : manifestatus est enim in carne, cum sit Deus Verbum; justificatus est autem in spiritu. Nullo enim modo nostris videtur infirmitatibus contineri, licet juxta nos homo sit factus : non enim fecit peccatum : Appa-

Aruit autem et angelis. Neque enim generationem ipsius secundum carnem ignoraverunt : *Prædicatus autem et gentibus*, quasi Deus homo factus; *ita autem creditus est in mundo.* Probavit autem divinus Paulus ita scribens : *Propter quod memores estote, quod aliquando vos gentes in carne, qui dicimini præputium, ab ea quæ dicitur circumcisio in carne manufacta : quia [Baluz. qui] eratis illo tempore sine Christo alienati a conversatione Israel, et hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, et sine Deo in hoc mundo (Ephes. ii, 11).* Erant ergo gentes in mundo sine Deo, cum absque Christo essent. Verum quoniam cum vere et natura Deum esse agnoverunt, ipsæ quoque ab eo agnitæ sunt, fidem confidentes, et ipse *assumptus est in gloria*, certe divina. Psallit enim beatus David : *Ascendit Deus in jubilo (Psalm. xlvii, 6).* Ascendit enim certe cum corpore. nec in nuda deitate : Deus enim erat incarnatus.

Credimus igitur, non in unum nostri similem deitate per gratiam honoratum, ne cultores esse hominis detegamur; sed in Dominum magis, qui in servili forma comparuit, et qui fuit vere nostri similis, et in humanitate tamen Deus mansit : Deus enim Verbum, carne assumpta, non deposuit quod erat : intelligitur tamen idem Deus simul [Baluz. am. simul] et homo.

Et fidei quidem ratio ita se habet, et recte quidem. Sed si forte aliquis dicat, quid mali est, si intelligatur homo similis nostri apprehendere deitatem, ac non magis Deus homo fieri? Respondebimus mille esse quæ contrario possunt opponi, et pene etiam nutu significantis, nos oportere remitti constanter, nec credere ita esse.

Age enim ante alia. Dispensationis, quæ cum carne facta est, modum ceruamus, et nostrarum rerum naturam subtilius perscrutemur : periclitata est hominis natura, et deprehensa [*Id est, depressa*] est malis extremis, maledictione et morte damnata, et peccati laqueis irretita, errabat, et erat in tenebris; Deum nesciebat eum, qui est natura et veritate; pro Deo [Baluz. præter Creatorem] coluit creaturam. Quomodo igitur hujusmodi malis poterat liberari? An illud dicemus, quod fas erat humanitati, divinam naturam apprehendere, quæ nesciret omnino, qualis esset dignitas naturæ celestis, cum esset ignorantia tenebris occupata, et peccati sordibus inquinata? Quomodo poterat fieri, ut apprehenderet sanctam naturam, et acciperet gloriam, quam nemo inveniat, nisi acceperit? Concedamus enim quod cognoverit fortasse [Baluz. dimittat], et scierit apprehendere Deum [Pro deitate]. Quis est qui docuerit? Quo-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Et hunc quoque locum ex ista versione citat Eucundus in eodem loco.

^b Hunc quoque locum ex eadem versione citat Eucundus ibidem. Citat etiam Leontius Byzantius in fine libri primi adversus Eutychianos.

^c Ita vetus editio scholiorum Cyrilli et codex Vaticanus. Bellovacensis, *deprehensa*. Lectionem Vaticanam confirmant ista ex reprehensionibus Orienta-

lium adversus mathematismos Cyrilli supra pag. 267 (Cyril. Apol. anath. 12. resp. har.) : *Quomodo is qui carnem parumper deprimi morte concedit, etc.* et pag. 268 (Ibid.) : *ut in se deprimeret eum qui est impassibilis per naturam.* Item in scholio octavo Cyrilli pag. 579 : *Et si forte a suo corpore deprimatur aut torquatur.* BALUZ.

modo enim credent, nisi audierint (Rom. x, 14)? Ceterum non id est apprehendere deitatem, et convenientem ei gloriam capere.

Ergo decentius sit, et recte quidem, ita sentire, quod servare volens id quod perierat, descendens ad nos Deus Verbum [*Baluz. om. Verbum*], per quod omnia, et in id se, quod non erat, immisit, ut et hominis natura, id quod non erat, fieret; et divinæ majestatis dignitatibus per adunationem patescens, quæ sublevata est magis ultra naturam, quam deiecit infra naturam invertibilem Deum. Conveniens erat, ut incorruptibilis natura apprehenderet corruptibilem, ut eam a corruptione liberaret. Conveniens erat eum, qui peccare non noverat, cum peccatoribus conformari, ut peccata compesceret: quemadmodum enim ubicumque lux fuerit, caligo interit tenebrarum; ita etiam immortalitate præsentem, omnis certe pestis fugitiva discedet; et præsentem eo, qui peccatum non novit (qui etiam proprium sibi corpus effecit, quod est sine [*Baluz. in*] peccato) cedet omne peccatum.

Quod vero Verbum, cum esset Deus, factum sit homo, et non magis homo *τεθρονεικὺς* intelligatur Christus, etiam ex sacris litteris enitar ostendere. Ait igitur beatus Paulus de Unigenito: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, ut esset æqualis Deo; sed exinanivit se, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. Humiliavit sese factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propterea et Deus ipsum superexaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu Christi omne genu flectatur cælestium, et terrenorum, et infernorum, et omnis lingua confiteatur quod Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris (Philip. ii, 7).*

Quem igitur dicemus, in forma Dei esse, et in æqualitate Patris, et hæc non rapinam arbitratum; sed descendisse magis in exinanitatem, et in formam servi, et se humiliantem, et in similitudinem nostram fuisse factum? Si hominem factum ex muliere nudum et solum: quomodo habebat plenitudinem, ut intelligatur exinanitus? Vel in qua antea positus celsitudine, semet humiliasse dicitur? Vel quomodo in similitudinem hominum factus est, qui id erat et antea per naturam, etsi id factus forte non diceretur? Ubi autem exinanitus est, assumens plenitudinem deitatis? Vel quomodo non sit factus altissimus, qui in gloriam supernam ascenderit?

Igitur dicimus non hominem Deum esse factum, sed potius factum esse in exinanitate, propter humanitatem, Deum Verbum, qui erat in æqualitate Patris et forma: exinanitus est enim hoc modo, propter similitudinem nostram, cum esset plenus, ut Deus. Humiliatus est propter carnem, ita ut a divinæ majestatis fastigio non descendat; sedem enim habet altissimam. Factus est in similitudinem hominum, cum sit ejusdem formæ cum Patre, utpote ejus est figura substantiæ. Verum quoniam semel factus est juxta nos, ascendisse dicitur, cum carne in gloriam deitatis, quam patentem quidem habet quasi pro-

A priam, alio tamen pacto in ea fuit, propter humanitatem: Dominus enim omnium esse creditur, etiam cum carne.

Flectitur autem ipsi omne genu, et id non ad dolorem et contumeliam Patris, sed magis ad gloriam: gaudet enim, et glorificatur, dum ab hominibus Filius adoratur, licet factus sit similis nostri. Scriptum vero est rursus: *Non enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ; unde debuit per omnia fratribus assimilari (Heb. ii, 16).* Ecce semen Abrahæ apprehendit Verbum Deus, et non homo nescio quis nostri similis deitatem apprehendit, et ipse nobis assimilatur, et nuncupatur frater noster [*Bal. om. noster*], ut homo, non quantum est ad deitatis naturam. Quoniam pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse similiter participavit eis, ut per mortem destrueret eum qui imperium obtinet mortis, id est, diabolum, et liberaret eos qui timore mortis per omnem vitam nativæ continebantur servitute (*Ibid. v, 14*). Ecce iterum ipse, similiter ac nos, participavit sanguini et carni, et ea res causam habet conjunctam statim ac proximam: scriptum est enim: *Nam quod impossibile erat legi, in quo in firmabatur in carne, Deus Filium suum misit in similitudine carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne (Rom. iii, 3).* Attende iterum, quod non homo affectans naturam divinam ostenditur, et ad ejus dignitatem ascendens; sed mittens magis Filium suum Deus et Pater, in similitudine carnis peccati, ut destrueret peccatum. Ergo Verbum, cum Deus sit, se in exinanitatem homo factus immisit, et non homo simpliciter, divinam gloriam affectans, Christus videtur.

CAPUT XIII.

Quod Christus Jesus vocetur homo factus Deus Verbum.

Dispensationis incarnati Unigeniti mysterium subtilius considerantes, id asserimus, fidem rectam servantes et veram: quod ipsum Patris Dei Verbum, Deus verus ex Deo vero, et lumen de lumine, incarnatum sit, et homo factum, et descenderit, et passum sit, et surrexerit ex mortuis. Ita enim definitur fidei symbolum synodus ingens et sancta.

Perquirentes autem et nos, et discernere cupientes, quid sit tandem, incarnatum esse, et hominem factum Dei Verbum: ceruimus, quod non hoc est, hominem assumere tanquam in conjunctione, quæ fiat per æqualitatem dignitatis, sive auctoritatis, vel per solam filietatis *ὁμοουσιαν*; magis autem fieri juxta nos hominem (ita tamen ut nulla conversio vel commutatio subsequatur), et sublevare pariter cum sua natura eum, qui in assumptione fuit carnis et sanguinis dispensative [*Baluz. dispensatorie*].

Unus igitur est, qui ante Incarnationem a divina Scriptura nominatur, et Unigenitus, et Verbum, et Deus, et imago, et lumen, et figura substantiæ Patris, et vita, et gloria, et splendor, et sapientia, et virtus, et magnificentia, et Dominus sabaoth, et aliis talibus nominibus, quæ vere conveniunt deitati. Post Incarnationem vero homo [*Baluz. om. homo*], Christus, Jesus, propitiatorium, mediator, primitiæ dor-

mientium, primogenitus a mortuis, secundus Adam, A caput corporis Ecclesie, cum eum etiam nomina prisca sequantur: ^a omnia enim ipsius propria sunt et priora, et quæ novissimis facta temporibus.

Unus igitur est, et qui ante Incarnationem, Deus erat verus, et qui in humanitate mansit id quod erat, et est, et erit. Non discernendus igitur unus Dominus Jesus Christus, in hominem seorsum: et seorsum in Deum; sed unum eundemque Jesum Christum esse dicimus, non ignorantes differentiam naturarum, sed eas inconfusas inter sese servantes.

Quoties igitur littera sacra commemorat, quod in Christo *inhabitavit omnis plenitudo divinitatis corporaliter* (Col. ii, 9); non ideo dicimus tamquam in alio Christo, in homine seorsum inhabitasse Deum Verbum; nec porro dividentes ea quæ unita sunt, duos intelligimus filios; illud autem magis, quod Christum nominat littera sacra ex parte nonnumquam, et quod humanitatem Dei Verbum, quam propriam habet, in locum posuit templi. Scriptum est autem et de animabus humanis: *Inhabitantes autem domos luteas, de quibus et nos ex eodem luto sumus* (Job. iv, 19). ^b Ergone, quoniam luteas domos humana corpora nominat, et affirmat in his animas habitare, in duos homines unum hominem dividemus? Atqui non irrationale omnino sit, ut in homine spiritus suus inhabitare dicatur. Ergo, etsi per huiusmodi modos orationis figura procedat, cum [Baluz. quæ] aliter fieri non possit, non tamen ideo rerum corrumpi naturas oporteat, sed magis eas recto veritatis tenore servari.

Quoties igitur quæpiam, quæ dissimilem sunt inter se sortita naturam, collecta in adunationem, per compositionem videntur: deinde alterutrum ex his in alterutro habitare dicitur, non dividendum in duo, adunationis conventionem minime violata [Baluz. violanda], licet suis nominibus per sese ea, quæ adunata sunt, nominentur a nobis. Dicitur namque, ut ante dixi, et in homine habitare spiritus suus, nec tamen [Baluz. verumtamen] homo dicitur, et seorsum spiritus suus, seorsum et corpus. Et tale quid nobis divinus Paulus obliqua significatione [*Id est obscure et quasi ænigmæ*] commemorat, dicens: *Nam etsi exterior noster homo corrumpitur; sed interior renovatur de die in diem* (II Cor. iv, 16). Si quis igitur dixerit, interioriorem nostrum hominem in exteriori homine inhabitare, verum quidem memoravit, in duo tamen unum dividere non videbitur. Ait autem alicubi etiam propheta Isaias: *De nocte vigilat spiritus meus ad te, Domine* (Isai. xxvi, 9). Utrumne tamquam alius præter ipsum, spiritus ipsius ad Deum dicitur vigilare? Nonne id ineptissimum videatur? Ergo scire quidem necesse est orationis figuras, non tamen ab intellectu discedere competenti, sed referre magis sententiarum vim ad sensum, qui unigenique rei conveniat.

Etsi dicatur *proficere Jesus ætate, sapientia et gratia* (Luc. ii, 52), dispensationis hæc res est. Deus etenim Verbum humanitatem more suo proficere permittebat, et quasi paulatim divinitatis suæ gloriam volebat declarare, et cum corporis ætate etiam sua [Baluz. suam] extendere, ne quid novum videretur, idque nonnullos nimia novitate perterreret. Cum præsertim sic quoque dicerent: *Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit* (Joan. vii, 15)? Ergo corporale augmentum, et profectus gratiæ ac sapientiæ, humanitatis mensuræ convenit; ipsum vero Deum Verbum per suam naturam perfectissimum confitemur, non egenum profectus, non sapientiæ, non gratiæ. Ipsum enim creaturæ, et sapientiam, et gratiam, et bona omnia impertit.

Si vero Jesus passus esse dicatur, passio quidem erit dispensationis; ipsius tamen dicitur, et recte quidem, quia corpus ipsius proprium passum est, et erat in corpore patiente ipse, qui pati non poterat, impassibilis est enim, ut Deus: quantum tamen ad conviciatorum petulantiam pertinuit, passus esset, si pati posset. Ergo quoniam nostri similis factus est Unigenitus, quotiescunque homo nominatur a divina Scriptura, intuentes dispensationem, Deum ipsum natura sic quoque confiteamur.

CAPUT XIV.

Exempla divinæ Scripturæ quod Dei Verbum homo factum manserit Deus. De propitiatorio.

Ait alicubi Deus ad pontificem Moysen: *Et facies propitiatorium impositione auri puri duorum cubitorum et dimidii longitudinem, et cubiti unius et dimidii latitudinem: et facies duos Cherubim aureos ornatos, et imponens illos ex utroque latere. Cherub unus de latere hoc, et [Baluz. hoc est] Cherub unus de latere isto propitiatorii. Et facies duos Cherubim super duo latera. Erunt Cherubim extendentes pennas sursum super obumbrantes pennis suis super propitiatorium; et vultus eorum adinvicem respicientes propitiatorium erunt* (Exod. xxv, 17). Ænigma certissimum id sit, Deum Verbum etiam in humanitate Deum [Baluz. Domini] mansisse, et in sua gloria ac majestate, etsi propter dispensationem factus sit similis nostri: *Propitiatorium namque per fidem factus est nobis Emmanuel* (Rom. iii, 25). Id autem nobis comprobavit sapientissimus Joannes dicens: *Filioli, scribo vobis, ut non peccetis; sed si quis peccaverit, consolatorem habemus apud Patrem, Jesum Christum justum; et ipse est propitiatio pro peccatis nostris* (Joan. ii, 1). Nec non etiam Paulus: *Quem proposuit, inquit, Deus propitiatorium* [Baluz. propitiatorem] *per fidem in suo sanguine* (Rom. v, 25).

Cæterum cerne Cherubim circumstantes propitiatorium, et superobumbrantes quidem pennis; conversos autem ad propitiatorium, et pene nutui Dominico oculum intendentes. Ad Dei enim voluntatem tantum respicit sancta celestium spirituum multitudo, et numquam Dei satiatur aspectu. Ita Filium

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Baluz., omnia novissimis facta temporibus. Edit.

^b Baluz., humana corpora nominat, affirmat au-

tem, etc. Edit.

propheta Isaias vidisse se dicit, in sede altissima et eminentissima, circumstantibus Seraphim et obsequentibus ei, ut Deo (Isai. vi, 1).

CAPUT XV.

Aliud de virga Moysis.

Destinabatur aliquando divinus Moyses ut Israel ab Ægyptiorum violentia liberaret. Verum quoniam necesse erat eos, qui sub iugo essent servitutis insolite, prius docere, quod eis Deus jam esset reconciliatus, prodigia eum facere imperabat: plerumque enim miraculum nos adducit in fidem. Ait igitur Moyses ad Deum omnipotentem: Si autem non crediderint mihi, neque audierint vocem meam, dicentes: Non apparuit tibi Deus; quid dicam illis? Dixit deinde Dominus: Quid hoc est quod est in manu tua? Respondit: Virga. Et ait illi: Projice illam in terram; et facta est serpens, et fugit Moyses ab ea. Et dixit Dominus ad Moysen: Extende manum tuam, et apprehende caudam ejus; et extendens manum apprehendit caudam, et facta est virga in manu ejus. Et dixit illi: ut credant tibi, quia apparuit tibi Dominus Deus patrum suorum. Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob (Exod. iv, 1). Animadvertite in his natura et veritate Filium Dei, tamquam quædam virga sit Patris; virga autem insigne est regni: Filio enim dedit habere omnium potestatem (Joan. xvii, 2). Unde etiam divinus David: Thronus tuus, inquit, Deus in sæculum sæculi, et virga æquitatis, virga regni tui (Ps. xliv, 7). Sed eam projecit in terram, id est, corpore terreno circumdedit, sive per humanitatem misit in terram: tunc enim in similitudine factus est malignorum hominum, scilicet malignitatis signum est serpens.

Quod autem verum sit, hinc scimus [Baluz. scibus]. Ipse enim Dominus noster Jesus Christus, imagine et figura, propter dispensationem factam cum carne, pro serpente accipitur æreco, quem erexit Moyses, ut serpentum morsus arceret (Num. xxi, 8). Ait enim: Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita oportet exaltari Filium hominis, ut omnes qui credunt in ipsum, non vereant, sed habeant vitam æternam (Joan. iii, 14). Quemadmodum enim serpens factus ex ære salutis erat periclitantibus causa (saebantur enim in eum respicientes): eo modo etiam Dominus Jesus Christus eis, qui eum vident quidem in similitudine malignorum, eo quod factus sit homo, non ignorant tamen, quod Deus sit vivificus: causa erit vitæ, et dat posse animalia venenosa vitare, id est, contrarias potestates.

Id quoque hujus rei figura sit, quod Moyseos virga virgas alias devoraverit, quas in terram magi projecerant (Exod. iv, 2). Igitur virga quidem in terram projecta est; non tamen semper [Baluz. serpens] remansit. Resumpta autem iterum fuit, quod erat: nam licet facta sit, ut ante dixi, in similitudine nostra Patris virga, id est, Filius, qui [Baluz. per quem] habet omnium potestatem; attamen impleta dispensatione, revolavit in cælum, et fuit iterum

etiam in manu Patris virga æquitatis ac regni: sedet enim ad dexteram genitoris sui in propria majestate, sedes altissimas obtinens, etiam cum carne (Ps. xliv, 7).

CAPUT XVI.

Aliud de manu Moysis leprosa et integre sanata.

Dixit autem ad eum Deus Dominus iterum: Infer manum tuam in sinum tuum; et protulit manum de sinu suo, et facta est manus ejus sicut nix. Et dixit iterum: Infer manum tuam in sinum tuum; et intulit manum suam in sinum suum, et protulit eam de sinu suo, et iterum restituta est in colorem carnis ejus (Exod. iv, 6). Manum ad dexteram Dei et Patris verum Filium ejus divina Scriptura nominat. Induxit enim ipsum dicentem: Ego manu mea firmavi cælum (Isai. xlviii, 13); nec non etiam David divinus cantat: Verbo Domini cæli firmati sunt (Psal. xxxii, 6). Cerne igitur, in sinum quidem Moysis adhuc manum ejus occultari, et nondum factam leprosam, prolata vero statim leprosam factam: deinde mox illatam, et rursus prolata, et de cætero non leprosam: Restituta est enim, inquit, in colorem carnis ejus. Ergo quamdiu quidem erat in sinu Patris Deus Verbum, divinitatis nitore fulgebat; verum quando aliquo modo extra fuit per incarnationem sive ἐνανθρώπησεν, factus est in similitudine carnis peccati, et inter iniquos reputatus est (Rom. viii, 3; Isai. liii, 12). Ait enim divinus Paulus, eum, qui peccatum non noverat, pro nobis peccatum fuisse, ut nos fieremus justitia in ipso (I Cor. v, v. 21). Hoc existimo lepram significare, immundus enim secundum legem leprosus (Levit. xiii, 2). Sed quoniam iterum in sinu fuit Patris (assumptus est in resurrectionem a mortuis), prolata iterum manus videbatur munda: adveniet enim post tempora Dominus noster Jesus Christus, in sinceritate divinitatis et gloria, quamvis similitudinem nostram non projecit. Ait enim et beatus Paulus de Christo: Quia semel mortuus est ad multorum exhaustiendam peccata. Secundo sine peccato apparebit expectantibus se in salutem (Hebr. ix, 28). Ergo quoties nobis sacra littera nominat Christum Jesum, ne hominem seorsum putaveris, non vere adunato ipsi Deo Verbo; sed existimaveris magis ipsum esse ex Deo et Patre Verbum Jesum Christum, cum factus sit homo.

CAPUT XVII.

Quod Christus non erat homo θεοῦ, nec simpliciter in homine inhabitavit Deus Verbum; sed quod magis caro sit factum, sive homo perfectus, secundum Scripturas.

Qui fidem habent in Christo immaculatam, et rectis omnibus suffragiis comprobata, dicant videlicet, quod ipse ex Deo Patre Deus Verbum in exinanitatem descenderit, formam servi accipiens, propriumque sibi faciens corpus, quod est natum ex virgine; quod factus sit nostri similis, et nuncupatus filius hominis. Est autem Deus quidem secundum spiritum; homo autem idem secundum carnem. Deinde divinus Paulus Judæorum populum alloquebatur dicens: Multifariam multisque modis omnium Deus loquens patribus in pro-

phetis, novissimis diebus istis locutus est nobis in Filio (Hebr. 1, 1). Et quoniam modo intelligitur locutus fuisse Deus et Pater novissimis diebus in Filio? Locutus est enim antiquioribus per ipsum dans legem, et ideo ipse Filius, suos dicit esse sermones, per sapientissimum Moysen prolatus [Baluz. om. prolatus]. Ait enim: *Nolite putare quia veni solvere legem, aut prophetas. Non veni solvere, sed implere. Dico enim vobis, iota unum, aut unus apex non transibit a lege, donec omnia fiant. Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt* (Matt. v, 17). Adde etiam prophetae vocem: *Ipse qui loquebar, præsto sum* (Isai. lii, 8). Ergo cum factus est Filius [Baluz. om. Filius] in carne, tunc locutus est nobis Pater in ipso, sicut ait beatus Paulus, *novissimis diebus* (Heb. 1, 1). Sed ne parum credamus, quod ipse sit ille qui etiam ante sæcula Filius, intulit statim: *Per quem fecit et sæcula* (Ibid. v. 2), splendorem etiam gloriæ et figuram substantiæ Patris esse commemorans.

Homo igitur factus est vere is per quem fecit et sæcula Deus Pater; et non, ut nonnulli existimant, in homine fuit, ut homo intelligatur a nobis, tamquam Deum habens inhabitantem. Nam, si hæc recte se habere, vere confidunt, supervacaneus esse videtur beatus evangelista Joannes dicens: *Et Verbum caro factum est* (Joan. 1, 14). Ubi enim necessitas *ἐνανθρώπησας*? Aut quare incarnatum dicit Deum Verbum, si non factus est caro? Vis *ἐνανθρώπησας*, et similem nostri eum factum esse significat, et mansisse tamen sic quoque ipsum supra nos; immo supra universam ipsam creaturam.

Oportere autem existimo, ea quæ dixi, exemplis etiam comprobare et persuadere, quod Unigenitus factus sit homo, et sit Deus, etiam cum carne, ac non tantum inhabitavit in homine, Θεοφύρον ipsum efficiens, tamquam alios, qui divinitatis ipsius suere participes.

CAPUT XVIII.

Quod Emmanuel Deum habuerit aliter inhabitantem, quam nos.

Ait alicubi Deus de nobis: *Inhabitabo in ipsis, et inambulabo, et ero ipsis Deus, et ipsi erunt mihi populus* (Apoc. iii, 20). Nec non etiam ipse Dominus noster Jesus Christus: *Ecce ego venio; et si quis mihi aperuerit, intrabo ego, et apud eum cænabo, et Pater, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus* (Joan. xiv, 16). Nominati sumus etiam templum Dei: *Vos enim, inquit, templa estis Dei vivi* (I Cor. iii, 17). Et rursus: *Nescitis corpora vestra templum esse Spiritus sancti, qui est in vobis, quem habetis a Deo* (I Cor. vi, 19). Verum si ita aiunt, ipsum quoque se habere Emmanuel, et, tamquam unumquemque nostrum, inhabitantem in sese Deum habuisse, aperte confiteantur; cum ipsum adorari conspiciunt, tam a nobis, quam ab angelis, in cælo pariter et in terra, erubescant tamquam diversa alienaque sentientes, et litterarum sacrarum propositum nescientes, nec habentes in se fidem, quam nobis tradiderunt, qui in principio et viderunt, et ministraverunt Verbo.

A Si autem dicant, quod propterea Deus sit, et ut Deus glorificetur, quia in eo tantum inhabitavit Dei Patris Verbum; ac non propterea, quia factus sit homo; audient rursus a nobis: Si iis, qui inhabitantem in se Deum habuerint, satis est, ut ideo vere dii esse possint, et ab hominibus adorentur, omnes sane angeli hominesque sint dii et adorandi; inhabitat enim Deus in sanctis angelis. Habuimus etiam nos ipsum in nobis per Spiritum sanctum; sed non sufficit hoc ostendere, natura deos et adorandos eos, qui habent Spiritum sanctum. Igitur non propterea Deus est, et adorandus Emmanuel, quod inhabitavit in eo, tamquam in homine communi, et seorsum intelligendo, Deus Verbum [Baluz. et in parte Deum Verbum]; sed quod factum sit caro, id est, homo: mansit enim idem et Deus, et adorandus.

CAPUT XIX.

Dicta apostolica in quibus Deus nominatus est Christus.

De mysterio dicens secundum Christum: *Quod aliis, inquit, generationibus non est agnitus filiis hominum, sicut nunc revelatum est sanctis apostolis* (Eph. iii, 5). Et: *Mysterium quod absconditum fuit a sæculis et generationibus, nunc autem manifestum est sanctis ejus, quibus voluit revelare divitiis gloriæ mysterii hujus in gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ, quem nos annuntiamus* (Col. 1, 26). Si igitur est Θεοφύρος, et non Deus vere, quomodo ipse est divitiæ gloriæ mysterii, quod annuntiatur gentibus? Vel quomodo omnino Deus annuntiatur?

CAPUT XX.

Aliud.

Volo enim vos scire qualem sollicitudinem habeam pro vobis et pro iis qui sunt Laodiceæ, et quicumque non viderunt faciem meam in carne, ut consolentur corda ipsorum, insinuat in charitate, et in omnes divitiis plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei Christi (Col. ii, 1). Ecce mysterium Dei, mysterium nominat Christi, et plene intelligere quosdam vult in agnitionem ipsius. Quo igitur intellectu opus erat, volentibus Christi mysterium discere, si fuerant audituri, quod inhabitaret in homine Deus? Opus est autem nimio intellectu, ut scias contra quod Verbum, cum sit Deus, factum sit homo.

CAPUT XXI.

Aliud.

A vobis enim sonuit sermo Domini, non solum in Macedonia et Achaia; sed omni loco fides vestra, quæ est ad Deum, exivit (I Thess. i, 8). Ecce iterum in Deum fidem factam esse commemorat, cum etiam Christus dicat: *Qui credit in me, habet vitam æternam* (Joan. vii, 25). Sermonem autem prædicationem dicit de seipso.

CAPUT XXII.

Aliud.

Ipsi enim scitis introitum nostrum apud vos, quoniam non inanis fuit; sed ante multa passi, et contumeliis affecti, sicut scitis, in Philippis, confisi sumus in Deo colloqui ad vos Evangelium Dei (I Thess. ii, 2).

Ecce loquens in Deo, Dei Evangelium memoravit; A Angelus de cælo evangelizaverit vobis, præter id quod

accepistis, anathema sit (Ibid.). Pro qua igitur causa alios omnes omittens, licet Deum inhabitantem habuerint, solum prædicabat Jesum sicut Deum.

CAPUT XXIII.

Aliud.

Recordamini, fratres, laborem nostrum et ærumnam, nocte et die operantes, ne quem vestrum gravavimus; prædicavimus Evangelium Dei inter vos (1 Thes. ii, 4). Et iterum: Propterea et nos gratias agimus Deo sine intermissione; quoniam cum percepissetis a nobis verbum, auditu Dei excepistis, non ut verbum hominum, sed ut verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis (Ibid. v, 15). Nonne evidenter Evangelium Dei, et Dei verbum prædicationem de Christo commemorat, quippe id omnibus manifestissimum est: Apparuit enim gratia Dei salvatoris omnibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et secularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus, in hoc sæculo, expectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei et salvatoris nostri Jesu Christi (Tit. ii, 11). Ecce Deus, et magnus, plenissime nominatus est Dominus noster Jesus Christus: ipse est enim cujus adventum gloriæ expectantes, sobrie vivere, et irreprehensibiliter festinamus. Sed si est homo θεοφόρος, quomodo sit magnus Deus? Vel quomodo beata spes in eum? Siquidem verus est profecto Jeremias dicens: Maledictus qui spem suam ponit in homine (Jerem. 1, 5). Neque enim Deum ipsum possit efficere, ut ante dixi, id quod est Deum portare. Denique doceant nos, quid impediatur alios etiam omnes deos esse et adorandos, qui in se habuerint Deum? Deum autem et magnum et beatum, habentem illuminationem Christum nominat beatus Paulus, qui invenitur dicens de Judæis et Emmanuel: Quorum patres, et testamentum, et promissiones, et ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia benedictus in sæcula sæculorum. Amen (Rom. iv, 9).

Quod vero [Baluz. vere] secundum divinam revelationem faciebat prædicationem, perspicuum fit, ipso dicente: Deinde post annos quatuordecim iterum ascendit Jerosolymam cum Barnaba, assumpto etiam Tito. Ascendi autem secundum revelationem, et exposui eis Evangelium, quod prædico gentibus; seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse, ne forte in vacuum currem, aut cucurrissem (Gal. ii, 1). Christum prædicans gentibus, ut Deum, divinam nominat ipsius ubique mysterium. Ascendit per revelationem Jerosolymam, et exposuit his, qui videbantur aliquid esse, id est, sanctis apostolis, sive discipulis, ne forte in vacuum currat. Cum vero ab Jerosolymis descendisset, et rursus gentium gregibus interfuisset, emendavitne aliquid ex prioribus? Nonne perseveravit Deum confitens Christum? Atque ideo scribit quibusdam: Miror quod sic cito transferimini ab eo, qui vos vocavit in aliud evangelium, quod non est aliud, nisi aliqui sunt conturbantes vos et volentes convertere Evangelium Christi (Gal. i, 6). Ait autem iterum: Sed etsi nos aut

CAPUT XXIV.

Aliud.

Scriptum est de Christo: Cum autem esset in Jerosolymis in die festo, multi crediderunt in nomine ejus videntes signa quæ faciebat; ipse autem Jesus non credebatur se illis; quod ipse sciebat omnes, et quod non necesse habebat, ut aliquis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid erat in homine (Joan. ii, 23). Si homo esset θεοφόρος, quomodo non decepti sunt multi, qui Jerosolymis in nomen ejus crediderunt? Vel quare solus cognoscit, quæ sunt in homine, cum præsertim nemo alius sciat? Finxisse enim dicitur Deus corda nostra singillatim (Psal. xxxii, 15). Vel quare solus remittit peccata? Ait enim: Quia potestatem habet Filius in terra remittere peccata (Matt. ix, 6). Quare solus præter alios assessor sedet Dei et Patris? Quare soli obsequuntur angeli? Cur nos quidem docuit communem putare Patrem, qui est in cælis; sibi autem cum specialiter scribebat?

Sed forte dices quod hujusmodi voces inhabitanti Verbo deputandæ sint. Nonne igitur cum oportebat, juxta prophetis [Baluz. prophetas] convenientem mensuram, ipsum quoque dicere: Hæc dicit Dominus? Verum cum ea quæ supra legem sancire vellet, assumens sibi convenientem legislatori [Baluz. legislator] auctoritatem, aiebat: Ego dico vobis (Matth. v, 32).

Quomodo liberum se ait, et non obnoxium Deo? Ideo quia est Filius in veritate? Et si esset homo θεοφόρος, essetne etiam liber secundum naturam? Solus [Baluz. Hujus] enim Deus liber, atque solutus est: solus enim quasi tributa omnium exigit; et tamquam loco debitorum ab omnibus recipit religionem. Etsi exitus legis et prophetarum Christus est, est autem homo θεοφόρος; nonne dicere liceat, quod prophetarum prædicationum exitus ἀνθρωποκρατίας nobis criminem induxerit?

Deinde lex quidem prædicabat: Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies (Deut. vi, 13). Quam nos eruditione perduxit ad Christum, quasi ad agnitionem illis, qui in umbris fuerant, potiore[m] spernentesne igitur Deum Legis et Prophetarum [Baluz. om. Legis et Prophetarum] adorare, adorabimus hominem habentem Deum inhabitantem? Ubi enim præstabilis erat Deum intelligi? In cælo, an in terra [Baluz. an magis homine]? In seraphim, an in terreno corpore?

Si erat homo θεοφόρος, quomodo propemodum ac nos participavit carni ac sanguini (Heb. ii, 14)? Nam si quia Deus inhabitavit, hoc ei sufficit, ut similiter ac nos participaret carni et sanguini; et ita his participare id ipsum est, quod hominem factum esse:

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Videtur aliquid hic deesse; id, opinor, quod Anastasius Sinaita memorat de statere in tributum pensitato.

inhabitavit autem et in multis sanctis; homo igitur non semel, sed sæpiissime factus est. Quare ergo *semel in consummatione sæculorum, in destructionem* [Baluz. *destitutionem*] *peccati, per hostiam suam dicitur apparuisse* (Heb. ix, 26)? Quomodo autem unum nobis Verbi adventum prædicant divinæ Scripturæ, si Θεοφóρος erat homo? Si templum et ipse factus est Dei, quomodo et in nobis etiam Christus est? Si enim templum in templis? an ut Deus magis in templis per Spiritum? Si Θεοφóρος erat homo, cur est solius ipsius corpus vivificum? Oportuerat enim aliorum etiam corpora esse talia, in quibus habitavit Deus omnipotens.

Scriptis autem alicubi etiam divinus Paulus: *Irritam faciens quis legem Moysis, sine ulla miseratione duobus aut tribus testibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit?* Atqui divina erat lex, et mandata dicta per angelos. Quomodo igitur dignus erit deteriore supplicio, qui pollutum duxerit sanguinem Christi? Vel quomodo potior est religio, quæ est secundum legem, fides in Christum? Sed, ut jam ante diximus, * Christus non similis aliorum sanctorum, homo Θεοφóρος, sed Deus magis vere, et omni mundo celsiorem possidet gloriam, quod cum Deus sit natura Dei Verbum, factus est caro, sive homo perfectus: animatum enim et rationabile esse, quod adunatum est ei, credimus corpus, et vera [Baluz. *vere*] omnino est adunatio.

CAPUT XXV.

Quomodo oportet intelligere: Verbum caro factum est, et habitavit in nobis; et quomodo proprium ipsius diratur corpus.

Semen Abraham apprehendisse Verbum Dei unigenitum, beatus Paulus commemorat (Heb. ii, 16); nec non etiam, quod propemodum ac nos participavit carni et sanguini (Ibid. 11). Memores autem sumus etiam Joannis; ait enim: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Joan. I, 14). Ille igitur fuit propositum viris spiritualibus, docere, quod Dei Verbum conversionis sit patiens; aut quod ipsum fas sit commutationem, quæ magis creature conveniat, sustinere: adeo ut id, quod non erat, forsitan in id sua sponte deveniat; aut [Baluz. *add. ut*] alius contra ipsius voluntatem ad aliam naturam impellat [Baluz. *impellatur*]; absit. Manet namque idem, a sua natura commutationem omnem excludens, conversionis umbram nesciens pati: fixa est enim semper in suis superna illa celestisque natura.

Quomodo igitur Verbum caro factum sit, videre necesse [Baluz. *om. necesse*] est. Primum quidem divina Scriptura carnem plerumque nominat hominem [Baluz. *om. hominem*], et quasi ex parte animalis totius significationem facit, nec non etiam a sola anima interdum

A tantundem agit; scriptum est enim quod *videbit omnis caro salutare Dei* (Luc. iii, 6). Et ipse divinus Paulus: *Non consensi, inquit, carni et sanguini* (Gal. i, 16). Allocutus est autem eos, qui sunt ex Israel pontifex Moyses: *In septuaginta et quinque animabus descenderunt patres tui in Ægyptum* (Deut. x, 22). Sed non ideo dixeris, quod nude et sine carnibus anime in Ægyptum descenderint; nec porro quod inanims corporibus, et solis carnibus, salutare suum Deus indulerit. Quoties igitur audimus carnem factum esse Verbum, hominem intelligimus ex anima et corpore. Factum est autem Verbum, cum sit Deus, homo perfectus, corpus accipiens animatum et rationabile, idque sibi vere adunavit, quomodo ipse sciat, nostris enim sensibus hujusmodi cogitationes omnino ceram non possunt, et nuncupatus est filius hominis.

B Sed si oportet tanquam in speculum intuentes dicere, conjectat aliquo modo sensus humanus, adunatum fuisse Verbum corpori habenti animam rationabilem qualiter etiam hominis animam suo corpori, ipsam quidem diversæ naturæ, sortitam tamen communionem adunationemque cum corpore; ut pene videatur non esse alia præter corpus, eo quod per compositionem ex utroque animal nunc efficiatur [Baluz. *efficiamur*], manente tamen ipsa, ut ante memoravi, in sua natura. Ergo non per commutationem aut conversionem, hominem factum Dei dicimus Verbum; nec prorsus, quod Deus esse desierit; sed quod carnem accipiens ex muliere, et ei ex utero adunatus, exiit homo idem simul et Deus; neque Dei C et Patris generationem æternam [Baluz. *om. æternam*] projiciens, sustinuit temporalem [Baluz. *arcanam*], ex muliere inde initium, ut esset, accipiens. Permitebat autem carni propriæ suæ [Baluz. *add. naturæ*] legibus nasci, nativitatis ratione dumtaxat. Cæterum habet in se aliquid ab humana natura dissimile: natus est enim ex Virgine, et solus habet ^b matrem inuuptam; factum autem ipsum etiam carnem, et in nobis inhabitasse, Evangelista [Baluz. *om. Evangelista*] commemorat, ut utroque comprobaret, et factum fuisse hominem, et suum non perdidisse: mansit enim quod erat.

D Intelligitur namque certe tanquam aliud in alio inhabitare, id est, divina natura in humanitate, non perperam commixtionem, aut confusionem, aut commutationem, ut esset, quod non erat. Quidquid enim in alio habitare dicitur, non ipsum fit tale, quale est id, in quo habitat; sed aliud in alio magis intelligitur. At vero in Verbi natura et humanitatis, solam nobis differentiam designat diversitas naturarum. Unus enim ex utroque intelligitur Christus. Ergo inconfusione, ut ante dixi, servata, inhabitasse Verbum ait in nobis: scit enim unum esse Filium unigenitum carnem factum, et hominem.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Baluz., est non similis aliorum sanctorum homo theophorus, sed, etc. Edit.

^b Id est, quæ viri amplexibus inquinata non fuisset. Nubendi enim vocabulum sæpe reperitur in obscenis.

Hinc illud ex Evangelio D. Marci. *Neque nubent, neque nubentur.* Et lib. vi, Capitularium cap. 209: *Si ipse tamen inuuptus vel inuupta permanserit.* BALUZ.

^a Carne autem mihi videtur divinus Evangelista, totam sapienter naturam hominum nominare : ait enim Verbum inhabitasse in nobis, non alterius, ut ego opinor, gratia, incarnationem Verbi factam esse, commemorans; nisi ut etiam nos, participatu ipsius per Spiritum sanctum locupletati, adoptionis beneficium lucraremur. Igitur in Christo unitatem summam veramque credimus factam. Sin autem in nobis Christus inhabitare dicatur, *σχετὸν* ipse faciet inhabitationem. Non autem cum Deus dicitur inhabitasse in Christo : *Inhabitavit namque in eo omnis plenitudo divinitatis corporaliter* (Col. ii, 9); non per participatum, vel *σχέον* simplicem, quasi sole illucente, aut igni insitum sibi calorem aliis immittente; sed, ut ita dicam, ipsa divina sinceraque natura, juxta totum id quod est, inhabitationem sibi faciente, per veram, ut ante diximus, unitatem, in temp⁹, quod est natum ex virgine : ita enim unus, et est, et intelligitur Christus Jesus.

Quod vero in expressionum summa noster sermo vincatur, non negabo; sed non idcirco Christi mysterium non credatur; sed magis sit merito mirabilis. Quanto enim omni est mente superius et sermone, tanto magis ultra omnem admirationem ponendum est.

Carnem vero factum Verbum, id est, hominem perfectum, non dicimus, mensura corporis comprehendendi, id enim ineptissimum est; sed implere sic quoque credimus, sicut solet, cœlum et terram, et quæ inferius posita sunt : omnia etenim plena sunt Deo, et omnia ipsi parvula sunt. At quomodo et in singulis, et in omnibus totus sit, intellectu dictuque difficile est, immo vero etiam impossibile. Id autem, ut opinor, eo possidet, quod incorporeus sit et indisparibilis.

Proprium autem Verbi corpus dicitur a nobis : non quemadmodum proprius est hominis risus, vel equi hinnitus; sed quod, factum ipsius per adunationem veram, instrumenti ei præbeat officium, ad exsequendum ea quæ more solito operatur, absque solo peccato.

Sin vero Deus Verbum etiam missum fuisse forte dicatur, ne quis vestrum terreatur, illud cogitans, quo perget incorporeum, vel quo cedet is, quo plena sunt omnia? Sciat autem magis, quod sit et alius missionis modus. Non ut locum de loco, qui mittitur, mutet; sed ut ministerium magis sacrum suscipiat, quod etiam discipulis injunctum esse discimus a Christo omnipotente salvatore.

Denique etiam divinus Paulus ait de Christo : *Ergo, fratres sancti vocationis cœlestis participes, considerate apostolum et pontificem confessionis nostræ Jesum* (Hebr. iii, 1). Animadvertite autem quod, cum ministrantem hominum more ostendit, licet natura sit Deus, tunc ei etiam officium apostolatus attribuit :

A nihil autem, ut ante diximus, absurdum est, si Deus Verbum mitti etiam dicatur a Patre; implet namque certissime omnia, et nulli loco penitus deest : nos vero humanis vocibus divina interpretantes,figurationibus corporis immortalis naturæ dispensationem solemus intelligere.

Denique cum sanctus Spiritus omnia impleat, scribit beatus Paulus, et dicit : *Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra, in quo clamamus : Abba Pater* (Gal. iv, 6). Ait autem et ipse Salvator : *Expediit vobis, ut ego eam; nam si non abiero, Paracletus non veniet ad vos* (Joan. xvi, 7). Oportet igitur ad rationem pietatis omnia referentes, certa cogitatione sectari : id enim facientes nobismetipsis maxime profuerimus.

CAPUT XXVI.

Quomodo intelligitur Θεοτόκος; Virgo sancta.

Natum est quidem inæstimabiliter Verbum Dei et Patris; et hæc generatio omnem sensum cogitationemque transcendit, et est incorporali naturæ conveniens. Verumtamen id quod natum est, proprius partus intelligitur genitoris, et ejusdem cum eo substantiæ; ideoque etiam filius nominatur, nomine scilicet indicante [*Baluz. add. quasi*] veram sinceramque progeniem; sed cum sit vivus in æternum Pater, necesse est, eum quoque vivere in æternum, propter quem esset Pater. Igitur *In principio erat Verbum, et Deus erat Verbum, et erat etiam Verbum apud Deum* (Joan. i, 1), ut sapientissimus Evangelista commemorat. In consummatione autem temporum, propter nos homines, [*Baluz. add. et propter nostram salutem*] incarnatum est, et homo est factum; non amittens quod erat, sed retinens inconvertibilem suam naturam, et semper in divinitatis fastigio collocatam; suscipiens [*Baluz. subiens*] tamen propter nos dispensatorie exinanitatem; nec inhonorans [*Id est, non despiciens*] pauperiem, quæ humanæ naturæ convenit : nam cum esset dives, pauper est factus, sicut scriptum est : *ut nos paupertate ejus divites essemus* (II Cor. viii, 9). Factum est igitur homo, et generationem ex muliere passum dicitur. Igitur propterea quod ex sancta Virgine vere sibi adunatum corpus acceperit; inde Θεοτόκον esse dicimus Virginem sanctam, quia id humane, sive secundum carnem peperit, licet haberet ante sæcula generationem ex Patre.

Opinari autem nonnullos Verbum hinc initium fuisse sortitum, cum homo sit factum, impietatis est furorisque plenissimum. Eos etenim insipientissimos esse, monstravit ipse Salvator de se dicens : *Amen dico vobis, antequam Abraham esset, ego sum* (Joan. viii, 58). Quomodo enim aliter ante Abraham erat, qui multis post temporibus secundum carnem natus est? Satis autem ipsos, ut opinor, redarguet divinus Joannes dicens : *Hic erat, de quo ego dixi : Post me venit vir,*

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Quæ sequuntur, usque ad luctam Jacobi cum angelo eaque verba, cap. 31, latitudinem femoris ejus, de unt in editionibus vulgatis, et nunc primum edun-

tur. — Baluz., Cerne autem mihi divinum Evangelistam totam sapienter naturam hominum coronare. Ait, etc. Edit.

qui ante me factus est, quia prior me erat (Joan. i, 30).

Prætermittentes igitur in re tam frivola sine causa certare, ad illud magis veniamus, quod etiam emolumentum aliquid possit afferre, ne moleste ferant nonnulli audientes, esse sanctam Virginem Θεοτόκον, nec incredulitatis Judaicæ suas oppleant mentes, immo vero etiam paganicæ impietatis. Judæi etenim aggrediebantur Christum dicentes: *De bono opere non lapidamus te; sed de blasphemia, quod cum sis homo, facis te Deum* (Joan. x, 33). At vero filii paganorum Ecclesiæ dogmata derident, audientes ex muliere Deum esse progenitum; sed illi quidem suæ dementiæ exedent fructus, et audient a nobis: *Stultus stulte loquitur, et cor ipsius vana intelligit*. Nostri enim mysterii ratio [Baluz. oratio], licet Judæis sit scandalum, gentibus autem stultitia; nobis tamen, quod scimus, vere est admirabile, et salutare, et dignissimum credi: et si esset omnino quisquam, qui dicere auderet, hanc carnem terrenam nudæ divinitatis fuisse genitricem, et ex ea creatura omni superiorem natam fuisse naturam, insania id esset et furor. Neque enim ex terra divina est facta natura; nec corruptibile incorruptionis radix umquam fiet; nec mortalitas pariet vitam; nec corporis tractabilis incorporale fiet germen; nec increatum a creato nasceretur; nec quod absque initio, ab eo quod habet initium.

Verum quoniam Dei Verbum juxta nos factum esse affirmamus, et nostris corporibus corpus sumpsisse consimile, idque sibi verissime adunasse, arcana inenarrabilique ratione, et sic hominem factum carnaliter natum esse, quid absurdum est, vel quod credi non debeat? Cum præsertim hominis anima, ut sæpiissime diximus, cum sit naturæ alterius præter corpus, nascatur tamen cum ipso, cum sit ei adunata, nec quisquam arbitretur naturam corporis animæ initium præbere substantiæ; sed immittit quidem ipsam inestimabiliter Deus in corpus, et cum ipso etiam nascitur: unum tamen ex utroque animal definimus, hominem scilicet. Igitur Verbum quidem Deus erat, factum est autem et homo, et quia natum est secundum carnem, propter humanitatem necessarium est, ut quæ ipsum peperit, sit Θεοτόκος: nam si non peperit Deum, certe nec diceretur Deus, qui est ab ipsa progenitus; sin vero Deum ipsum divinæ Scripturæ nominant, peperit ipsa Deum hominem factum, siquidem homo aliter fieri non posset, nisi per generationem ex muliere. Quomodo igitur non sit, quæ ipsum peperit, Θεοτόκος. Quod autem Deus sit verus, qui natus inde est, ex divina Scriptura discimus.

CAPUT XXVII.

Dicta de Christo.

Ecce Virgo in utero accipiet, et pariet filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuel (Isai. vii, 14, juxta Matth. et Cyrilli lectionem). Quomodo ergo id quod natum est ex sancta Virgine, Emmanuel nominatur, cum Emmanuel, ut ante dixi, significet in nostra na-

tura propter carnem fuisse Verbum, quod est Deus verus de Deo vero [Baluz. om. vero]? Sed factus est Emmanuel: exinanivit enim se, generationem nostram et similem passus, ac sic nobiscum conversatus est. Ergo et Deus in carne, et Θεοτόκος; vere est quæ eum carnaliter, sive secundum carnem generavit.

CAPUT XXVIII.

Aliud.

Quoniam omnes stolam dolo congregatam, et vestimentum cum commutatione reponent, et volent, si fuissent isti combusti; quoniam parvulus natus est nobis, et filius da us est nobis, cujus principatus sacrus est in humero ejus, et vocatur nomen ejus magni consilii nuntius (Isai. ix, 5, juxta LXX). Audis, quod puer nominatus sit, quodque generationem sit nostræ similem passus. At eum puerum cælum per stellam clarissimam indicavit; magi adoraverunt ex ultimis terræ linitibus adventantes; angeli pastoribus evangelizabant, Salvatorem esse natum dicentes et, pacem nec non etiam Patris bonam voluntatem annuntiantes: *Est magni consilii nuntius*. Manifestavit etenim nobis Patris voluntatem, qui in eo complacuit orbem salvare terrarum (Col. ii, 20), et per ipsum et in ipso mundum sibi reconciliare: Christo enim reconciliati, Deo sumus reconciliati, Deus est enim vere Filius Dei et Patris. Quodnam igitur sit Patris consilium, cujus nobis fuerit nuntius, ipse docebit dicens: *Ita enim dilexit Deus mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam* (Joan. iii, 16). Filius autem unigenitus ille est qui est ex sancta Virgine procreatus: ipsum enim Verbum homo factum, quod fuit Deus in carne, ac sic terrenis apparuit. Denique dicebat: *Qui credit in me, habet vitam æternam* (Joan. vi, 47). Quod vero per ipsum et in ipso credamus Patri, explanavit dicens: *Qui credit in me, [Baluz. add. non credit in me,] sed in eum qui misit me* (Joan. xii, 44); et: *Qui vidit eum qui misit me* (Ibid. v, 43).

Audite me, insulæ, et attendite, gentes. Post multum temporis stabit, dicit Dominus; ex utero matris vocabunt nomen meum (Isai. xlix, 1, juxta LXX). Cum Verbum sit Deus, non ignoravit quod generationem patietur, ex muliere incarnatum propter nos. Sciebat autem quod vocabitur Christus Jesus a Deo et Patre; omnibus nobis novum filii nomen prædicans, quod est benedictum in terra. Observa autem quod propriam nominet matrem, quæ suum peperit corpus. Ergo si Deum [Baluz. add. verum] se esse cognoscit, illa quæ eum carnaliter peperit, Θεοτόκος dicitur, et quidem recte: sin vero non est Deus, id quod audacter, immo potius scelerate nonnulli sentiunt, privari oportet ipsam Virginem sanctam hoc nomine, quo Θεοτόκος esse dicatur.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Baluz., *Qui vidit me, vidit eum qui, etc.* Edit.

CAPUT XXIX.

Quod Deus nominatur et homo apparens Unigenitus.

Salomon ait orans : *Et nunc, Domine Deus Israel, credibile fiat verbum tuum, quod locutus es puero tuo David. Ergone credibile est quod habitavit Deus cum hominibus in terra* (II Paralip. vi, 17, juxta LXX)? Animadvertite, quod miretur Verbi incarnationem : habitavit namque cum hominibus in terra, cum homo est factum, res enim incredibilis videbatur. Alioquin quomodo id præcipuum quiddam sit, vel quomodo id miratione dignum, cum Deus ab his, quæ ipse creaverit, non discedat, fovens ea scilicet, et ea quidem continens, quæ jam facta sunt; ea vero quæ nondum facta sunt, creans. Miraculum autem vere præcipuum, quod in terra cum hominibus habitavit homo factus Deus, juxta promissiones jam antea datas divino David; scriptum est enim : *Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam* (Psal. cxxxi, 11). Quid autem juravit? *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Et vero ille, quamvis credidisset, quod nunquam abneget promissionem Deus omnipotens, tamen ipsum generationis locum curiosius inquirebat, ideoque dicebat : *Si ascendero super lectum strati mei, si dederò somnum oculis meis, aut palpebris meis dormitationem, aut requiem temporibus meis, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob* (Ibid. v. 3). Deinde cum id quoque per spiritum reperisset, et carnalis generationis Unigeniti locum cognovisset, evangelizabat et dicebat : *Audivimus eam in Ephrata, id est, in Bethleem; invenimus eam in campis silvæ.* Quod vero dicens Ephrata, significet Bethleem, propheta comprobavit : *Et tu Bethleem domus Ephrata* (Mich. v, 2). Observa autem quomodo eum, quem crediderat creatum juxta nos in Ephrata, Deum Jacob nominet, ejus inhabitatio fuit in tabernaculo : ibi enim peperit Jesum sancta Virgo.

Nominat autem eam et alibi Deum Abraham dicens : *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham* (Psal. xlii, 10). Pene enim mentis sue oculis, per illuminationem Spiritus sancti, futurorum scientia eruditus, principes populorum, id est, sanctos apostolos in Domini nostri Jesu Christi cernebat obsequio. Cum igitur *Deus Abraham et Deus Jacob*, qui est natus ex muliere, nominatus sit, quare non sit Virgo sancta Θεοτόκος?

CAPUT XXX.

Aliud.

Propheta Habacuc : *Domine, inquit, mandata audiam tuum, et timui. Consideravi opera tua, et expavi. In medio duorum animalium cognoscetis : in adventum temporis ostenderis in eo : dum conturbata fuerit anima mea, in ira misericordiae memineris.* Pars de Theman veniet, et sanctus de monte Pharaon (Habac. iii, 1). Vide, quomodo in medio duorum animalium cognoscetur : nam cum natus esset ex muliere et vixisset usque ad tempus pretiosæ ætatis : gratia Dei sicut

A ait beatus Paulus, *per suum corpus pro omnibus gustavit mortem* (Heb. ii, 9). Sed quoniam natura erat Deus, resurrexit denuo in sempiternam vitam. Cognitus est igitur hic, qui pro nobis pretiosam sustinuit crucem in medio duorum animalium. Nam ipse alicubi ait ad Judæos : *Cum exaltaveritis filium hominis, tum cognoscetis quia ego sum* (Joan. viii, 28). Vide etiam, quomodo Deum ipsum nominans, ex Theman venturum, et ex Pharaon monte pronuntiat (interpretatur autem Theman Auster) : apparuit enim Christus, non a regionibus Aquilonis, sed ab australi Judæa, in qua etiam Bethleem est. Cum igitur is, qui Dominus et Deus nominatus est, ex Judæa venerit australi, natus est enim in Bethleem; quomodo non sit sancta Virgo Θεοτόκος?

CAPUT XXXI.

Aliud.

In Genesi scriptum est : *Subremansit autem Jacob solus, et luctabatur homo cum ipso usque ad mane : vidit autem quod non prævaleret ad ipsum, et tetigit latitudinem^a femoris ejus, cum luctaretur cum eo, et dixit ei : Dimitte me, ascendit enim ortus. Ille autem dixit : Non te dimitto, nisi benedixeris mihi. Et post alia : Benedixit autem eum ibi, et vocavit nomen loci illius, faciem Dei : vidi enim, inquit, Deum facie ad faciem, et salvata est anima mea : ascendit autem sol, et transiit facies Dei ; ipse autem titubabat femore suo* (Gen. xxxii, 24). Mysticus quidem est Scripturarum sensus : subindicare enim videtur Judæorum oblationem, qua utebantur cum Christo [Baluz. om. cum Christo], pene cum ipso luctantes; qui tamen superati sunt, et ipsi etiam impetraturi benedictionem ipsius, si per fidem ad eum novissimis temporibus se convertissent. Attamen ille certe [Baluz. illud cerne :] homo erat, qui luctabatur, et cum tamen Jacob Dei faciem nominabat; neque id solum, sed sciebat eum Deum esse secundum veritatem : *Vidi enim, inquit, Deum facie ad faciem, et salvata est anima mea* (Ibid. v. 30). Deus namque est natura Emmanuel. Dicitur autem etiam facies Dei. Nam est *figura substantiæ Patris* (Heb. i, 3), et ita se vocabat apud Judæos, cum diceret de Deo et Patre : *Neque faciem ejus vidistis, et Verbum ejus non habetis in vobis manens, quia quem misit ille, huc vos non creditis* (Joan. v, 38).

Quod vero Deus sit verus homo ille qui luctabatur cum Jacob, sacra iterum littera faciet fidem; dixit enim : *Inquit Dominus ad Jacob : Surge, ascende in locum Bethel, habita ibi, et fac ibi altare Deo, qui apparuit tibi cum fugeres a facie fratris tui Esau* (Gen. xxxv, 1). Revertens enim ex Mesopotamia Dei jussu [Baluz. om. Dei jussu], et vinces Esau, trahent Jacob pueros et omnia vasa sua : *Subremansit autem solus, et luctabatur homo cum eo* (Gen. xxxii, 24).

CAPUT XXXII.

Aliud.

Beatus Daniel horribilem visionem nobis exponens :

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Quæ sequuntur, desunt in editionibus vulgatis.

Videbam, inquit, in visione noctis, et ecce, cum nubi-
bus celi quasi filius hominis veniens, et usque ad Vetus-
tum dierum pervenit, et in conspectum ejus adduxerunt
eum, et ipsi datus est honor, et regnum: et omnes populi,
tribus, et lingue ipsi servient: potestas ejus potestas in
æternum, quæ non transgredietur, et regnum ejus non
corrumpetur (Dan. vii, 13). Audis quemadmodum non
hominem simpliciter se vidisse commemoret, ne unus
ex nobis, et juxta nos Emmanuel esse credatur; sed
quasi filium hominis; [^a Cum enim Verbum natura
sit Deus; in similitudine tamen hominum factum fuit,
et inventum est habitu ut homo (Philipp. ii, 7), ut in
eodem utrumque intelligatur, id est, neque homo nu-
dus, neque Verbum absque humanitate et carne.] ta-
men ei principatum et honorem, quæ semper habe-
bat [Baluz. habeat], data esse commemorat: ait enim
quod omnes populi, tribus, et lingue ipsi servient. Cum
igitur etiam in humanitate positum unigenitum Dei
Verbum servientem habeat creaturam, et Patris prin-
cipatum et suum, pepererit autem secundum carnem
ipsum sancta Virgo; quomodo non intelligitur
Θεοτόκος?

CAPUT XXXIII.

De Christi passione; et quod utile sit, quod secundum
aliud et aliud de uno et eodem dicitur, nec dividimus
in duo.

Sanctus Paulus salutarem passionem nobis exponit,
ait namque: Nunc gratia Dei pro omnibus gustavit
mortem (Heb. ii, 9); nec non etiam: Tradidi enim vobis
imprimis, quod et accepi: quoniam Christus mortuus est
pro peccatis nostris, secundum Scripturas: et quia se-
pultus est, et quia resurrexit tertia die (I Cor. xv, 5). Ad
hoc etiam sapientissimus Petrus: Christo, inquit,
passo pro nobis carne ((I Pet. iv, 1). Cum unum igitur
credimus Dominum nostrum Jesum Christum, id
est, in humana forma conspectum, sive hominem fac-
tum juxta nos, Deum Verbum, quomodo et passio-
nem ipsi deputemus, et impassibile tamen servemus,
ut Deum?

Ergo passio dispensationis erat, sua quidem du-
cente Deo Verbo ea, quæ sunt propria carnis, propter
inenarrabilem unitatem; manente vero extra
passionem, quantum ad ipsius naturam pertinet:
impassibilis enim Deus est. Neque id mirum, cum et
ipsam hominis animam videamus, siquid corpus pas-
sum fuerit, extra passionem quidem manentem, quan-
tum pertinet ad naturam; attamen non extra passio-
nem esse intelligi, eo quod proprium sit corpus ipsius,
quod patitur. ^b Et licet incontigua sit, et simplex; ta-
men id quod patitur, non est alienum. Sic intelliges
etiam de Christo omnium salvatore. Utar autem
exemplis, quæ, quasi per ænigma, nobis possint osten-
dere, quod communicavit quidem passioni Unigeni-
tus, quantum pertineat ad familiaritatem corporis sui;
manserit autem passionis expertus, ut Deus.

A Itaque Deus omnipotens prodigia sapientissima
Moysi jubebat efficere, ut crederet ei Israel, quod
[Baluz. add. non] esset missus a Deo, et ut a violentia
liberaretur; ait autem: Et accipies aquam de flu-
mine, et effundes super terram, et erit aqua quam acci-
pies a flumine, sanguis super terram (Exod. iv, 9). In-
quimus, quod aqua quidem figura sit vitæ, et quod
sit per naturam vita filius ex Patre tanquam ex flu-
mine exiens, ejusdem substantiæ ratione; itaque om-
nia vivificat: Sed cum aquam, inquit, effuderis super
terram, erit sanguis. Verbum, cum factum est caro de
terra, id est, quando a terra carnem sibi circumdedit,
tunc in ea mortem nostræ similem dicitur passum,
licet per naturam sit vita.

CAPUT XXXIV.

Aliud.

In Levitico pollutum Deus [Baluz. om. Deus] et
immundum leprosum esse significat (Levit. xiii, 1 et
seq.), atque ita eum de castris ejici præcipit oportere;
et si sanatus fuerit morbus, hoc cum pacto
purgari. Et accipiens duos pullos mundos, et lignum
cedrinum, et coccinum et hyssopum, et præcipiet sacer-
dos, et occidens pullum unum in vase fictili, in aqua
viva, et pullum qui vivit accipiet, et lavabit illum in
sanguine pulli occisi in aqua viva, et aspergat super
eum qui purgatus est a lepra septies, et mundus erit.
Reddit quidem nos mundos, et pollutionum sordes
abluit, et carnalis concupiscentiæ mortalitatem re-
pellit sanguis pretiosissimus Christi, et purgatio ba-
ptismatis sacrosancti. Cæteram illud aspice: omi-
tentes enim scriptorum vim examinare, quod mysterio
expediat, in præsentia memoravimus. Pullis duobus
comparatur Christus, non quod duo sint filii, sed
quod unus potius ex duobus, divinitate et humanitate
in unitatem collatis. Mundi autem pulli: neque enim
fecit peccatum Deus noster Jesus Christus; sed erat
Verbum sanctum, et divinitatis, et humanitatis ra-
tione [Baluz. om. ratione]. Volucris vero compa-
ratur, quod quasi in sublimi sit supra terram, et e
cælo desuper: e cælo enim homo est Christus, licet
carnem sancta Virgo pepererit; eo modo igitur desu-
per et de cælo. Deus enim Verbum, quod est desuper
et ex Patre, carnem ex Virgine sancta accipiens, et
eam suam propriamque existimans, tanquam si eam
D desuper et de cælo detulisset, dicebat: Nunc ascen-
dit in cælum, nisi qui de cælo descendit filius hominis,
qui est in cælo (Joan. iii, 13). Ea enim quæ sua sunt,
propriæ carni semper attribuit; adunatum vero se-
mel, jam cum ipsa unum scilicet æstimatur.

Cæterum vide, occiso uno pullo, lavari quidem
alterum ejus sanguine, tamen non emori; et quid
hoc sit? Vivebat Verbum, licet sua caro fuisset emor-
tua, et communem passionem esse dicebat, propter
adunationem et familiaritatem quam habebat cum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Hic locus habetur descriptus in libro primo
Leontii Byzantini adversus Eutychianos sub finem.
BALUZ.

^b Baluz., licet incontigua sit omnium salvatoris
Utar, etc. EDIR

carne. Igitur ipsum quidem vivit, ut Deus; corpus vero tamquam proprium faciebat, et sic in se familiariter accipiebat corporis passiones, cum ipsum nihil in natura propria pateretur. Prodest igitur et necessarium est, si in uno Christo id accipiamus quod secundum aliud et aliud de uno eodemque constituatur, et quod in duo dividi non permittatur, licet diversa inter se, et minime convenientia, actu esse dicantur.

Est autem tale quod dico. Natum esse secundum carnem ex muliere Deum dicimus Verbum, quamvis omnibus ipsum [Baluz. ipse] prebeat nasci, et ad nativitatem, quæ nondum nata sunt, vocet. Secundum aliud et aliud [Baluz. om. et aliud] natum est, eo quod homo nostri similis intelligatur; vocat autem ad nativitatem omnia, eo quod natura sit Deus.

Scriptum est etiam de ipso: *Puer proficiebat, et confortabatur, et implebatur sapientia et gratia* (Luc. ii, 52). Cum natura sit perfectum, ut Deus, et ex sua plenitudine spiritalia sanctis impertiat; cum ipsum sit sapientiæ dator et gratiæ, quomodo proficit puer, et sapientiæ impletur et gratiæ? Secundum aliud et aliud: cum sit enim ipse idem homo simul et Deus, propter unitatem quidem, propria dicit [Baluz. ducit] humana; est autem perfectus, et sapientiæ et gratiæ dator, ut Deus.

Nuncupatus est etiam et primogenitus, et unigenitus; sed si quis vim ipsam scrutari voluerit dictionum, primogenitus est, qui inter fratres plurimos primogenitus; unigenitus vero, ut unigenitus, non jam primogenitus, nec inter plurimos fratres. At est ipse, et hoc, et illud; quomodo ergo? Secundum aliud et aliud: primogenitus enim, ut inter plurimos fratres, propter humanitatem; unigenitus porro idem, ut solus ex solo Patre natus, et ut Deus.

Sanctificatus fuisse dicitur per Spiritum, cum ipse sanctificare soleat accedentes; baptizatus secundum carnem, qui in sancto Spiritu baptizabat. Quomodo igitur idem, et sanctificat et sanctificatur; baptizat et baptizatur? Secundum aliud et aliud: sanctificatur enim humane, sicut etiam baptizatur; sanctificatur autem divine, et baptizat in Spiritu sancto.

Cum ipse suscitaret mortuos, resurrexit a mortuis, et cum sit per naturam vita, vivificari dicitur; hoc quonam modo? Secundum aliud nempe et aliud: ipse enim resurrexit quidem a mortuis, et vivificari dicitur secundum carnem; vivificat autem et suscitatur a mortuis, utpote Deus. Patitur, et non patitur, secundum aliud et aliud: patitur quidem humane carne, eo quod homo sit; impassibilis autem divine manet, ut Deus.

Adoravit ipse nobiscum: *Vos enim, inquit, adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus* (Joan. iv, 22); et est etiam adorandus: *Flectitur enim ipsi omne genu* (Philip. ii, 10). Hoc quoque secundum aliud et aliud. Adorat enim, quia naturam assumpsit, quæ debeat adorare; adoratur autem porro idem, quasi major adorante natura, eo quod intelligitur Deus. Adoratione vero non est dividendum in homi-

nem seorsus, et seorsus in Deum; neque vero tamquam Deo conjunctum æqualitate dignitatis, divisis substantiis, cum ipso adorari dicimus hominem (id enim extremæ impietatis plenissimum est): sed unum adorandum hominem factum, et incarnatum Dei Verbum; ita tamen, ut credamus corpus ei adunatum animam juxta nos habuisse rationabilem. Neque enim Deus omnipotens duos primogenitos præcepit oportere, tam a nobis quam a sanctis angelis, adorari. Unus est enim, qui est introductus in orbem terrarum (Heb. i, 6); et si introductionis modum curiosius perscrutemur, carnalis dispensationis mysterium inveniemus. Introductus est autem in orbem terrarum, tunc cum factus est homo, licet natura sua distare ab orbe longissime videatur, et in divinitatis eminentia vere esse credatur: alius est enim præter elementa creator ipsorum. Ergo super ea, quæ ipse condidit, secundum naturam est, quod natura sit Deus. Unus tamen, ut ante dixi, adorandus est, etiam tunc cum in multis fuerit fratribus: tunc enim propterea dictus est primogenitus.

Unum Filium adoravit cæcus a nativitate sua, cum præcipuo mirabilique modo sanatus est. Nam cum invenisset eum in templo Jesus, dixit: *Tu credis in Filium Dei? Ille autem dixit: Quis est, Domine, ut credam in eum* (Joan. ix, 35, 36)? Christus vero ei se ipsum cum corpore demonstrans, aiebat: *Et vidisti quidem eum, et qui loquitur tecum, ipse est* (Ibid. 38). Vides quod singulari numero utatur, non permittens Deum et hominem seorsus intelligi; immo vero et si quis hominem nominaverit Emmanuel, minime quidem communem hominem significaverit; sed Dei Verbum adunatum nostre nature. Hunc sicut unum, hominem adoravere beati discipuli, cum eum videntes miris modis inter aquas ambulare, adoravere, dicentes: *Vere Dei Filius es* (Matth. xiv, 33).

Si vero hominem cum Deo coadorari dixerimus, divisionem spatiosissimam inducimus: *ὁὗ* enim semper (quod est Latine, cum), nisi in significatione unitatis, quæ est per compositionem, ponatur, duo omnino coget intelligi. Quemadmodum enim nemo sibi convenire dicatur, neque concænare, aut coadorare, aut coambulare; duarum enim personarum significationem inducit præpositio verbo præposita: ita etiam si quis coadorari hominem cum Deo dixerit, duos plane filios dicit, et a sese disjunctos; unitatis enim ratio, si in sola dignitatis æqualitate, sive auctoritatis intelligatur, non esse vera convincitur, idque a nobis jam pluribus ante probatum est.

CAPUT XXXV.

Adversus illos qui aiunt, quod sola relatione Deum Verbum deceant humana.

Garriunt nonnulli de carnali dispensatione Unigeniti, et venerabile, ac magnam, et supernis spiritibus amabilissimum mysterium, per quod etiam salvati sumus, ad sensus fragiles deferentes, decus contaminant pulchritudinemque veritatis; cum eos oporteat, non siquid ipsis recte habere videatur, roborare co-

nari; sed inspicere magis, subtili acutoque mentis A
oquilo, sacrarum propositum litterarum, atque rectum ita iter ingredi, sectantes ea quæ Patres sanctissimi examinarunt, qui sancti Spiritus illuminationibus eruditi, sanxere nobis symbolum fidei, ipsum dicentes, quod ex Patris substantia inestimabiliter natum est, Deum Verbum, per quod omnia facta sunt, quæ in cœlo, et quæ in terra; propter nos homines, et nostræ salutis causa descendisse, [Baluz. add. carnem factum] hominem factum, passumque, ascendisse in cœlum, venturum post [Baluz. per] tempora judicare vivos et mortuos.

Verum nonnulli sunt, doctos se esse scientesque opinati, et supercilio, et timore sufflati, qui si hæc verba audierint, derident; et ea quæ tam recte sunt dicta, deliramenta magis existimant: cum præsertim credamus illuminatione Spiritus sancti patuisse sanctis Patribus scientiam veritatis. At illi, tanquam si soli possint meliora sentire, non ipsum existimant, unigenitum Dei Filium, qui est ex substantia ejus, Deum Verbum passum esse sua carne pro nobis humane, licet eo quod Deus intelligitur, in sua natura habeat, ut pati non possit; hominem autem seorsus et separatim eum ponentes, qui est ex sancta Virgine procreatus. Deinde ei, quantum ipsis videtur, modum gloriæ tribuentes, adunatum fuisse dicunt Verbo Dei Patris; et rationem adunationis exponentes, donatam esse ipsi dicunt a Deo æqualitatem dignitatis, sive auctoritatis, et ut simili appellatione, et Christus, et Filius dicatur, et Dominus. Sin vero etiam passus esse aliquid dicatur homo, qui ab ipsis excogitatur, oportere aiunt, in ipsum Deum Verbum referri, eo quod conjunctum sit ipsi æqualitate dignitatis, eum, naturis divisus, unusquisque id sit, quod est.

Explanabo autem vim sententiarum, quantum ipse valuerō, sacrarum litterarum exempla proponens. Esuriit Christus, itinere fatigatus est, dormivit, ingressus est in naviculam, pulsatus est a ministris verberibus, a Pilato flagellatus est, sputamina militum excepit, qui lancea latus pungentes, acetum mixtum felle ori ejus obtulerunt; gustavit autem et mortem, crucem passus, et alia convicia Judeorum. Hæc omnia homini quidem contigisse commemorant; referri vero in Filii veri personam. At nos credimus, sicut in unum Deum Patrem, omnipotentem, omnium visibilium et invisibilium factorem; ita etiam in unum Dominum Jesum Christum, Filium ejus. Dividere vero seorsus in hominem Emmanuel, et seorsus in Verbum, recusamus. Scientes autem quod factum sit juxta nos Verbum homo, vere ipsum eundemque dicimus Deum de Deo; humane vero hominem juxta nos ex muliere. Affirmamus autem porro propter familiaritatem, carnis quidem eum infirmitates fuisse perpassum; servasse vero nature suæ impassibilitatem, eo quod nec homo erat solum, sed idem etiam Deus natura; et quemadmodum proprium erat corpus ipsius, ita etiam naturales corporis, et inculpabiles passionēs, necnon etiam ea quæ ei illata sunt, petulantia nonnullorum.

Patiebatur autem impossibiliter, quia non ideoque humiliavit, ut esset tantum similis nostris; sed quia, ut ante dixi, id nature suæ, uti sit omnibus superior, reservarat. At si diceremus, quod per conversionem vel commutationem nature suæ in naturam transierit carnis, necesse erat omnibus modis nos, invitos etiam, confiteri, aream divinamque naturam fuisse passibilem. Sin autem, licet juxta nos homo sit factus, manserit immutatus [Baluz. incommutatus], est enim proprium celesti nature, ut pati non possit; deinde per adunationem ipsius factum fuerit corpus passibile: oportet ut patiat, corpore patiente, eo quod corpus ipsius fuisse dicitur proprium; manet vero ipse impassibilis, eo quod ipsius est proprium ut pati non possit.

Quod si glorificatus est Emmanuel per passionem, ut ipse dixit, cum pro nobis pretiosam crucem esset passurus: *Nunc glorificatus est filius hominis* (Joan. xii, 24); cur, passionis gloriam homini tribuentes solam habenti conjunctionem cum eo in æqualitate dignitatis, non erubescunt? Nam, sicut ipsi existimant, conjunxit sibi secundum voluntatem Patris et complacitum hominem simpliciter, et eum suæ gloriæ parem effecit, et concessit, ut simili appellatione Christus, et Filius, et Deus nominatus sit, et Dominus.

Ergo neque incarnatum est vere Verbum, nec prorsus homo est factum. An forte, etiam falsos mendacesque dicere doctores sanctos mundi totius, nulum pariat detrimentum? Aut enim dicant, immo magis procedant in medium probaturi, quod qui conjunctionis ab ipsis inducitur modus, incarnationis habeat vim, et id sit, Verbum esse hominem factum. Aut si ea non ita habere existimant, quare conjunctionis nobis inconjunctæ modum excogitant, veritate neglecta? cum deceat eos dicere, humanitati nostræ adunatum fuisse Dei Verbum et Patris: ita enim carne quidem propria intelligitur [Baluz. intelligatur] passus humana. Quantum vero pertinet ad divinitatis naturam, molestiæ omnis expers, ut Deus.

Quod vero relationem nominantes, quæ nescio quomodo ab ipsis reperta est, gloriæ detrahant Emmanuelis; quodque eum vix unum sanctorum efficiant prophetarum, et quod inter mensuras constituent plurimorum, in eoque procul dubio capiantur, probabo porro, divinæ Scripturæ ponens exempla.

Murmurabat aliquando in deserto adversus Moysen et Aaron populus Israel, dicens: *Utinam mortui essemus, percussi a Domino in Ægypto, cum sedebamus ad ollas carniū, et edebamus usque ad satietatem* (Exod. xvi, 3). Dicit deinde sapientissimus Moyses (erat enim consequens tam temere impatientes confutare): *Nos autem quid sumus? Neque enim adversus nos est murmuratio vestra, sed adversus Deum* (Ibid. 8). Regnabat enim per illa tempora, etiam Deus omnipotens, per sanctos prophetas, in populo Israel.

Judæi [Baluz. Ili] autem in hoc etiam pusillanimes, accedebant ad divinum Samuel, dicentes: *Ecce tu scavisti, et filii tui non ambulant in viis tuis, et nunc*

constitue super nos regem, qui iudicet nos, sicut ceteræ habent gentes (1 Reg. viii, 5). Moleste id quidem nimis ferebat propheta. At autem Deus omnipotens: *Audi vocem populi, sicut locutus est ad te; quia non te spreverunt, sed me spreverunt, ut non regnem super eos* (Ibid. v. 7).

Dixit autem alicubi etiam Christus sanctis apostolis: *Qui recipit vos, me recipit* (Luc. ix, 48). Necnon etiam misericordes pro tribunali suo allocutorum se pollicetur: *Venite, benedicti Patris mei, percipite paratum vobis regnum a constitutione mundi* (Matth. xxv, 34): Probitatis vero ipsorum mores familiariter agnoscens de iis, quibus bene consultum fuerat ab ipsis: *Quamdiu feceritis, inquit, uni horum minimorum, mihi fecistis* (Ibid. v. 40).

Ecce, in his relationis modus qualis sit, cognoscitur evidenter. Murmurabat adversus Moysen et Aaron populus Israel, et res quidem habebat relationem in Deum; erant tamen homines Moyses et Aaron similes nostri. Eodem pacto etiam in aliis intelliges, quorum nuper fecimus mentionem: sed erant quidem, ut ante dixi, sancti et admirabiles homines, homines tamen similes nostri. Eone igitur modo etiam homo Deo Verbo conjunctus, sicut illi aiunt, relationem in id suarum habeat passionum? Et quomodo jam non sit homo communis, et seorsus, et aliud nihil? Ergo non est vere Deus Emmanuel, non unigenitus filius, non Deus secundum naturam.

Deinde quam ob causam nemo aliorum a Deo Verbo honoratus est æqualitate dignitatis, sive auctoritatis? Solum autem hunc paria omnia sortitum fuisse contendunt; maxime cum Deus salvator omnium, non iudicet ad personam, sed iustum iudicium, sicut ipse commemorat. Quare ergo considet solus? Quomodo veniet iudex, obsequentibus angelis? Quare autem solus tam a nobis quam a supernis spiritibus adoratur? Sed valde, inquit: te enim quoque id agere invenimus; passum enim ipsum confiteris,

A quatenus ei carnis attribuis passionem, licet impassibilem serves ut Deum. At nos, vir optime, cum prius adunaverimus Verbum et hominem, carni quidem passionem tribuimus, impassibilem vero ut Deum servavimus. Nam licet factus sit similis nostri, attamen scire debemus cœlestium dignitatum et divinæ ejus eminentiæ majestatem.

Premissa igitur unitate ea, quasi aliquo fundamento fidei præfacto, carne passum esse confitemur; mansisse vero extra passionem, quippe cum in se habeat, ut pati non possit: sin vero in parte ponamus Deum et hominem, naturas a sese dividentes, et secundum solam relationem dicamus Verbum sua duxisse ea, quæ corpori contigerunt, Moysis nempe et Aaron modum habet is, qui est ex sacra Virgine procreatus Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus.

Ergo etsi per prophetas sanctos dicat: *Dorsum meum posui in flagella; maxillas autem meas in palmas; faciem meam autem non averti a confusione sputorum* (Isai. l, 6). Porro: *Infoderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea* (Psalm. xxi, 18). Et porro: *Dedere in cibum meum hyssopum, et in sitim meam obtulerunt mihi acetum. Ipsi omnia hæc Unigenito attribuiamus, quæ pro nobis dispensatorie carne passus est, secundum Scripturas: Vixit enim ejus nos sanati sumus, et ipse infirmatus est propter peccata nostra* (Is. lxi, 5). Impassibilem vero cum natura esse cognoscimus: nam si, ut dudum dixi, idem homo est simul et Deus, sunt certe humanitatis ejus passionem, Dei porro proprium, ut impassibilis intelligatur.

Itæ ita sentientes servabimus pietatem, et per rectas cogitationes euntes et sensus, ad cœlestis vocationis palmam perveniamus in Christo, per quem, et cum quo, Deo et Patri gloria cum Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER TERTIUS,

In quo continentur EXCERPTA a MARIO MERCATORE ex libris THEODORI MOPSUESTENI, THEODORETI CYRENSIS et EUTHENII TYANENSIS, episcoporum Nestorianæ partis.

ADMONITIO.

Nulla fuit unquam hæresis dogmatis sui in populos spargendi studiosior quam Nestoriana. Credas demonem, omnium hæreseon satorem, præ cæteris istam excoluisse, ut suam in Christum Deum-hominem hominesque Christi sanguine redemptos invidentiam plenius expleret.

Suum illa studium, non tam concionibus promovit quam scriptis libris, idque procul dubio demonis instinctu; nam impietas, ad quam coheresceat Christiane aures, cum palam effertur, toleratur aliquando patientius, a curiosis oculis in recessu, dum, lenocinante sermonis eloquentia, et placet alieno veneno, et suo nocet.

Ex eo tempore quo Nestorius apertum Ecclesiæ bellum indixit, ad mortem usque Cyrilli quæ anno 444 contigit, libri tres prodierunt, velut totidem factionis symbola; alterque ex alterius interitu enascens, tribus formis unam impietatem exhibuit. Primus complectebatur Nestorii sermones, artificioso quodam ordine ad errorem insinuandum dispositos; secundus excerpta ex Operibus Diodori Tarsensis, et Theodori Mopsuesteni, quibus nominibus vix ullum fuit hæc tempestate nobilius; tertius *παραλήψεις* Theodoretii et Euthenii sermones atque etiam Eraniste dialogos. Alii aliis successerunt, ut cum unus proscriptus fuisset, aut certe vim nocendi

amisisset propter eruditum aliquod opus elaboratum et editum, velut antidotum adversus venenum, alium substitueretur, minus invidioso nomine, sed non minus postifera virtute. Primum confutavit Cyrillus libris quinque Contradictionum; alterum Proclus in tomo ad Armenos; postremum Mercator, in opere cujus partem nunc edimus, neque enim integrum superesse puto.

Libri hujus tertii, quem Pentalogium Theodoretum, sermonesque Eutherii ac Eranistem comprehendisse diximus, meminit Photius codice 49, ubi tamen semel in numero librorum, iterum in appellando auctore, peccavit: nam viginti septem libros numerat, et omnium facit auctorem unum Theodoretum, cum duos auctores demonstret Mercator, eo fide digniori quod ea ætate scriberet qua illi viverent. In hoc deinde volumine quinque tantum fuerunt Theodoretii libri, uno Pentalogii nomine inscripti, et viginti omnino sermones Eutherii, cum præfixa instar præfationis epistola. Operæ pretium est verba Photii exscribere.

« Lecti sunt Theodoretii episcopi Cyri libri septem et viginti, adversus varias propositiones.

« Primus liber agit contra asserentes unius fuisse naturam Deum Verbum, et quod ex semine David sumpsit principium; itemque adversus eos qui Divinitati passiones attribuant. Secundus liber cum eisdem e Scriptura manum validius conserit. Tertius de eadem re disputat. Quartus sanctorum Patrum continet doctrinam de gloriosa incarnatione Domini nostri Jesu Christi Filii Dei. Quintus hæreticarum colligit opiniones, quas componit cum opinione eorum qui in Christo duas naturas minime agnoscunt, et ostendit magnam eos inter se affinitatem habere. Sextus ponit unum esse Filium Dominum nostrum Jesum Christum. Septimus epistole locum tenet, quibus volumen primum absolvitur. Octavus vero contra eos qui multitudine dumtaxat veritatem dijudicant. Nonus in eos qui jactant non oportere e Scripturis aut loqui, aut querere, sed fidem suam sibi sufficere. Decimus in male obicientes illud, *Verbum caro factum est*. Undecimus adversus prohibentes duas capere in incarnatione naturas. Duodecimus in eos qui asserunt dicentem aliud esse Verbum, aliud esse carnem, duos filios profiteri. Decimus tertius contra dicentes quod idem sit Christum hominem agnoscere atque in homine spem collocare. Decimus quartus adversus euntiantes: Passus est sine passione. Decimus quintus in eos qui dicunt: Passus est uti voluit. Decimus sextus in asserentes oportere voces ipsas accipere; non autem earum sensa, ut quæ omnium captum excedant, considerare. Decimus septimus adversus dicentes: Verbum per carnem passum est. Decimus octavus contra asserentes quales Judei pœnas daturi fuissent, si Deum cruci non affixissent? Decimus nonus in affirmantes Judeum illum esse, qui Deum minime crucifixum asserat. Vicesimus contra aientes angelos eos qui apud Abraham cibum sumpserunt, non continuo etiam carnis naturam attulisse. Vicesimus primus adversus eos qui miracula singulatim extenuant, dum carnem negant. Vicesimus secundus adversus eos qui humano generi damnum irrogant, dum concedere nolunt ex nostra natura principium sumptum esse. Vicesimus tertius contra jactantes credere simpliciter iis quæ dicuntur, et non attendere quid dicens sit aut indecens. Vicesimus quartus adversus tollentes naturarum differentiam, post passionem et ascensionem. Vicesimus quintus summam ea repetit quæ per partes hactenus tradita sunt. Vicesimus sextus de post manifestata compositione, seu consubstantiatione. Vicesimus septimus de eo quod secundum communem hominem ex exemplo.

« Clarum vero, vel ex solo argumento, quinam ex suprascriptis libris orthodoxam corroborarent doctrinam, quique ab ea discedant.

« Adhuc in eodem ipso volumine legi tres ejusdem libros superioribus majores; titulum preferunt EPANETIS *ἡ ἀδιαιρέτος*, id est, sodalis seu multiformis. Horum primus, Deum Verbum immutabilem esse docet; alter inconfusam minimeque mixtam unionem esse; tertius impassibilem sive imperturbabilem esse Deum Verbum. Accedit quartus, in quo syllogismis hæc eadem argumenta relexit.

Ex verbis Photii quinque colligere est: 1º quo tempore scriptus sit Eranistes, de quo prolixius dicendi locus erit in auctario Theodoretii, quod propediem edemus; 2º quot sermones Eutherii desiderantur in secundo Operum Athanasii tomo; habentur enim septemdecim dumtaxat cum epistola præfixa seu præfatione, atque ita desunt postremi tres; 3º quod fuerit argumentum Pentalogii, atque etiam qui finis, idem scilicet ac Eranistes, cum eodem utrobique propositiones catholicorum doctorum, et eodem fere modo, impugnentur; 4º quæ fuerit opinio de Theodoretii fide, etiam temporibus Photii, a quo tamen immensis laudibus effertur; 5º volumine quod memorat Photius tria Opera comprehensa esse ejusdem omnino argumenti: nam Eutherii sermonibus idem virus continetur quod Pentalogio, nisi quod nocentius sermonibus inest, quia eloquentius. Verum ista enucleatus in præfatio Operum Theodoretii auctario.

Jam vero de opere Mercatoris antirrhethico, adversus librum tertium, quem dixi, atque etiam secundum, saltem ex parte. Crediderim equidem, aut conjecerim potius, a Mercatore compositum opus, seu codicem, tripartitum de causa Nestoriana. Et prima quidem parte comprehendisse omnia quæ Nestorii ac Cyrilli. In secunda quæ Theodori Mopsuesteni; in tertia quæ Theodoretii atque Eutherii. Nos primam divisionem in duas, propter enormem præ ceteris magnitudinem. Secundam et tertiam conjunximus, propter oppositam rationem. Non mediocriter juvisset, ad dogma Nestorii penitus perspicendum adungere Marianis ex Theodoro excerptis alia quæ sparsa reperiuntur, et apud Leonium Scholasticum, qui Theodorum accusat; et apud Facundum Herminianensem, qui defendit; et in Vigili pontificis constituto, quintaque synodo, ubi damnatur.

Porro autem de nomine auctorum trium, quorum ex Operibus excerptis Mercator quæ hic eduntur, nihil adhuc præfari juvat, cum Theodoretii, immo et Eutherii historia in auctario, nec indigna curiosis lectoribus, nec mediocriter ad res ecclesiasticas utilis, texenda sit; et Theodori mentio, non tantum sæpe facta sit, tum in dissertatione prima in priorem partem Operum Mercatoris, tum in notis ad varia loca; sed iterum etiam facienda sit, pluribus in dissertatione prima in posteriorem hanc partem.

I.

THEODORUS MOPSUESTENUS.

PRÆFATIO MERCATORIS.

Marius Mercator, Christi servus, lectori conservo suo salutem.

1. Græcus sermo Theodori est quondam episcopi

oppidi Mopsuesteni provincie Cilicie. Hunc ego profacultate qua valeo in Latinum sermonem, verbum

de verbo. transferre conatus sum, pravum ejus de dis-

pensatione Dominica, et a fide catholica alienum, ac satis extorrem sensum, quo Nestorium Constantino-politanae urbis quondam episcopum secum male decepit, Latinis volens auribus insinuare, cavendum modis omnibus, non sequendum.

2. Simul admonere volens Julianum, ex episcopo oppidi Eclanensis haeticum Pelagianum seu Coelestianum, hunc secutum esse Theodorum, ad quem, peragratissimis terris, et exarato mari, atque Oriente illustrato, cum sociis et participibus et συνταλαμπόροις suis, magno nisu, tanquam ad Christianorum dogmatum predicatum magistrum, tetendit, ut de heresi Pelagiana, seu Coelestiana, quam defendendam et sequendam suscepit, ab ipso confirmaretur, atque inde velut instructior, octo, contra fidem catholicam potius quam contra sanctae memoriae Augustinum, volumina illa, ut putat, prudentissima cederet.

A 3. Agnoscat igitur supradictus Julianus ex hac translatione, si legere non fastidierit, manente apud memoratum Theodorum illa qua eum diximus mala fide secum Nestorium decepsisse, etiam sibi magis suoque dogmati, de quo male turgidus et malesanus libros confecit, esse contrarium, seque etiam post de Ciliacia abscissum, ab eo in episcoporum provinciae suae conventu anathemate esse damnatum.

4. Non itaque irascatur, vel succenseat nobis, si eum cum Theodoro, ejus in libris suis infinitas laudes exsequitur, ejusque se niti auctoritate sententiae in suo errore gloriatur, alienum a fide catholica esse, justeque damnatum detegimus, convincimus, atque deflemus; quia magis deflendus est, quam ullo odio B persequendus.

EXPOSITIO PRAE FIDEI THEODORI.

1. Qui nunc primum in ecclesiasticis erudiuntur dogmatibus liquido cognoscendis, aut ab haeretico errore converti decreverint ad veritatem, doceri eos oportet quoniam credimus in unum Deum Patrem sempiternum, non qui postmodum coeperit ut esset, sed qui ab aeterno sit sempiternus Deus; nec qui postea factus sit Pater, quoniam semper erat Deus, semper erat Pater.

2. Credimus et in unum Filium Dei unigenitum, qui est de substantia vel essentia Patris, tanquam vere Filius, et ejusdem essentiae cum illo, cujus [Gerb. cum eo, cujus; Baluz. in id quod est] est et creditur esse Filius.

3. Et in Spiritum sanctum, qui sit de Dei substantia, vel essentia, non qui Filius sit; Deus autem essentia, tanquam qui sit illius essentiae cujus est Deus Pater, ex quo secundum essentiam est: *Nos enim, inquit Scriptura, non spiritum mundi hujus accepimus, sed Spiritum, qui est ex Deo* (1 Cor. ii, 12); ab omni eum creatura alienans, Deo vero conjungens et copulans, ex quo, vel de quo est secundum essentiam, speciali videlicet ratione, supra omnem omni modo creaturam, quae non secundum essentiam Dei, sed secundum quod factura est, causam habens, ex Deo esse putatur: quem neque Filium, neque per Filium existentiam accepisse putamus.

4. Conitemur autem Patrem in persona perfectum, et Filium similiter, sanctum quoque Spiritum pari modo, salva nobis ratione pietatis, in qua Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, non tres aliquas diversas putemus esse essentias, sed unam, quam in Deitatis unitate et paritate cognoscimus.

5. Oportet autem et de dispensatione, quam secundum Dominum Jesum Christum, pro salute nostra, consummavit Dominus Deus, nosse nos, quoniam Deus [Baluz. ut vet. lib. Dei] Verbum hominem suscepit, perfectum ex semine Abraham et David, secundum Scripturarum divinarum eloquia; hoc exstantem secundum naturam, quod erant et illi quorum erat

ex semine; hominem natura perfectum, ex anima rationali et carne humana constitutum; quemque hominem secundum nos naturaliter, virtute et potentia Spiritus sancti in Virginis utero figuratum, factum ex muliere, factum sub lege, ut omnes nos ex maledicto legis et servitute redimeret, adoptionem filiorum olim praedestinatum recipientes (Gal. iii, 13), inenarrabiliter copulavit sibi, atque conjunxit; mortem quidem eum, secundum hominum legem, praeparans experiri; suscitans vero a mortuis, et in caelum sublevans, sedere fecit ad dexteram Dei: propter quod existens super omnem principatum, et potestatem, et dominationem, et virtutem, et omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc saeculo, sed etiam in futuro (Eph. i, 21), ab omni creatura adorabilis suscepit venerationem, tanquam inseparabilem cum divina natura habens conjunctionem, et tanquam Deo supra omnem cogitationem et intellectum, universa illi creatura reverentiam exhibente.

6. Et neque duos dicimus filios, nec duos dominos, quoniam unus Filius secundum essentiam Verbum Deus, unigenitus Filius Patris, cui iste conjunctus, particeps Deitatis, communem habet Filii nuncupationem et honorem; nihilominus Dominus secundum essentiam Deus Verbum est, cui conjunctus iste, et sociatus, communionem habet honoris cum illo. Et propterea neque duos dicimus filios, neque dominos duos, quoniam, in manifesto existente qui secundum essentiam Dominus et Filius est, inseparabilem habens ad eum conjunctionem et societatem is qui pro nostra salute assumptus est conreferatur, tam nuncupatione quam honore, et Filii et Domini: non sicut unusquisque nostrum, ex se existens, appellatur Filius Dei, unde et plures filii Dei dicimur, secundum beatum apostolum Paulum (Gal. iii, 26); sed is singulariter hoc habens, in id quod Deo Verbo conjunctus est, dignitatis Filii et dominationis particeps, aufert quidem omnino duorum dominorum et filiorum intelligentiam; praestat autem nobis in con-

junctione Dei Verbi omnem habere fidem, omnemque intellectum et contemplationem ob hæc et venerationem ex Dei societate ab omni percipit creatura.

7. Unum igitur Deum dicimus et Dominum Jesum Christum, per quem omnia facta sunt, principaliter quidem Deum Verbum intelligentes, qui secundum essentiam Filius Dei est et Dominus; pariter etiam cogitantes eum qui susceptus est, *Jesum Nazareth, quem unxit Deus Spiritu sancto et virtute (Act. x, 38), tamquam ad Deum Verbum habentem conjunctionem, et participantem Filii et Domini dignitati.*

8. Qui et secundus Adam appellatur, sicut beatus apostolus testis est Paulus (1 Cor. xv, 45); qui tamquam ejusdem sit naturæ ejus est Adam, manifestavit nobis quidem futurum statum, et tantum ad illum Adam habens differentiam quantum esse oportuit inter eum qui largitor et minister erit tantorum bonorum status futuri, et eum qui præsentem tristitiam nobis initium intulit. Hinc simili modo et secundus Adam appellatur, tamquam qui secundum enuntiaverit statum. Et quoniam prioris illius mortalis et

A passibilis, et pleni multorum malorum, in quo ad eum accepimus similitudinem, cujus status initium factus Adam est, secundum statum demonstravit futurum Dominus Christus de cælis apparens, qui omnes nos in suam adducet familiarem communitatem: *Primus enim homo, inquit, de terra terrenus, secundus homo, Dominus de cælo (Ibid. 47); hoc est, inde visendus, ut nos ad sui imitationem adducat. Unde et adjungit: Qualis terrenus, tales et terreni, et qualis cælestis, tales et cælestes. Sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem cælestis (Ibid. 48).* In isto, inquit, qui paret, et videtur ab omnibus, eorum qui judicandi sunt invisibilis faciet judicium divina natura, secundum apostolum Paulum, qui ait: *Et tempora quidem ignorantie nostræ despiciens Deus, nunc mandat ubique omnibus hominibus penitentiam agere, quia statuit diem in qua judicaturus est orbem terrarum in justitia; in viro in quo definivit fidem præstans, suscitans eum a mortuis (Act. xvii, 30).*

9. Hæc ecclesiasticorum dogmatum doctrina; atque adeo omnis qui contra hæc sentit, anathema sit.

REFUTATIO THEODORIANI SYMBOLI A MERCATORE.

1. Immo nos tibi catholici dicimus, qui talia ore impurissimo et lingua scelestissima protulisti, irremediabiliter anathema, et omnibus consentaneis tuis. Vide enim, si evigilare volueris, quid mali coneris inducere; imperitia, an malitia, tu videris.

2. Perjura quippe verba tua sunt ista, cum sensu pravissimo et inimico catholicæ veritatis: *Dei Verbum hominem suscepisse ex semine Abraham et David perfectum, ex anima rationali et corpore constitutum, quemque hominem, inquit, secundum nos naturaliter, virtute et potentia Spiritus sancti in virginis utero figuratum, factum ex muliere, factum sub lege, ut omnes nos ex maledicto legis et servitute redimeret, adoptionem filiorum olim prædestinatam recipientes (Gal. iii, 13), inenarrabiliter copulavit sibi atque conjunxit, mortem eum secundum legem hominum, præparans experiri, suscitans vero a mortuis et in cælum levans, sedere fecit ad dexteram Dei (Ibid.). Et post paululum ibi: Ab omni creatura nunc adorabilis suscepit venerationem, tamquam inseparabilem cum divina natura habens conjunctionem.*

3. Vis igitur hoc ex isto sensu conficere, quod sane tuo assuas capiti [Corr. quod sane tuo scias capite dictum], natum jam Christum ex Virgine per Spiritum sanctum, adhæsisse, vel conjunctum esse, ut sæpissime garris, Verbo Dei Deo, atque ex illius societate meritum et vocabulum conquisisse; vocabulo autem tantum, non natura, appellandum esse Filium Dei, et cætera habere privilegia, non genuina, sed per gratiam præstita; dissimulas quod scriptum est: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (Joan. i, 14).* Quod cum audis ab obicientibus tibi, calumniaris tamquam Deum in carnem versum esse

sentientibus; quod absit, ut quis hoc, vel dementissimus, dicat et sentiat. Factus est enim homo, quod non erat, Filius Dei Deus Verbum, non deponens quod erat, sed manens Deus in Divinitatis, cum Patre et Spiritu sancto, substantia vel natura.

4. Numquid enim anima, saltem hominis cujuslibet, mixta et connexa corpori amittit, vel immortalitatem naturæ suæ, vel quod invisibilis, quodque incorporea est? Non utique.

5. Huic vanissimæ atque inani calumnie opponenda etiam trium angelorum in Sodomorum eversione descendendum illa fidelissima et sacratissima historia, quæ eos exceptos ab Abraham prius, et manducasse, et pedes lavisse designat (Gen., xviii, 4). Num illi in assumptione illa corporum ex angelica versi et commutati esse substantia in corporum naturam dicendi sunt? Avertat hanc dementiam Deus, non utique, quia manentes in immortalibus atque incorporea sua natura et substantia, in corporibus constituti ad tempus, divinitus imperatum sibi officium impleverunt.

6. Quis ergo ferat ista garrientem, et audiat duos Dei filios eum verbis tantummodo, ad decipiendos simplices, protestari non dicere; apertis vero sententiis duos ostendere palam, diversi meriti, diversæ dignitatis, diversi status, diversæ naturæ?

7. Fallit autem ac decipit, ut diximus, imperitos. Quomodo enim dicit duos se non dicere filios, neque sentire, dividens unum ab altero, unum temporalem, alterum vero ab æterno, secundum essentiam et naturam; et illum temporalem participatione et tantum vocabulo honorandum, non autem ex natura esse Filium Dei, et Deum? nam singulorum status

et merita dividit. alterum natura esse volens, alterum conjunctione et societate illius qui natura est Deus et Filius Dei.

8. Cum utique recordari debuisset Pauli dictum apostoli, quo ait: *Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis secundum carnem, qui sunt Israelitæ, quorum est adoptio filiorum, et testamenta, et legis constitutio, et obsequia, et gloria, et promissa: quorum patres, et ex quibus Christus, secundum carnem natus est, qui est super omnia benedictus in sæcula* (Rom. ix, 5). Utique super omnia Deus, qui secundum carnem ex Israelitis, ex semine Abraham et David, per Virginis uterum, originem habet: *Verbum enim carnem factum esse*, Evangelio teste (Joan. 1, 14), didicimus. Ex quo tempore, neque quæ infirma sunt, et fragilia humanitatis, neque quæ divina atque sublimia et æterna sunt, ab ulla [Corrig. una] sunt persona vel substantia separanda.

9. Debuerat audire Isaiam prædicanem: *Puer natus est nobis, et filius datus est nobis, cujus principatus super humerum ejus; hic vocabitur admirabilis, magni consilii mentis, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis; multiplicabitur regnum ejus, et pacis non erit finis; super sedem David patris sui, et super regnum ejus, ut confirmet illud, et corroboret in iudicio et iustitia, amodo et usque in æternum. Zelus Domini exercituum faciet hæc* (Isai. ix, v).

10. Hic Deus, fortis, utique qui puer, sine dubio qui pannis in Bethlehem involutus, et in præsepio positus est, qui adoratus a magis, qui Ægyptum postea cum parentibus petiit, ut ex Ægypto, secundum alium prophetam præcinentem, vocaretur, dicentem: *Ex Ægypto vocavi Filium meum* (Osee ix, 2).

11. Objiendus quoque ei in faciem Jeremias vociferans: *Hic Deus noster, et non æstimabitur alius præter eum Deus, qui invenit omnem viam justitiæ, et dedit eam Jacob puero suo, et Israel dilecto suo. Posthæc in terris visus est, et inter homines conversatus est* (Baruch. iii, 38).

12. Dicatur, quæso, nobis, quis iste est, qui postmodum in terris visus est, et inter homines conversatus est. Utique Verbum Dei, Deus homo; et homo Deus, Jesus Christus, Filius unigenitus Patris, qui cum in terris in carne constitutus esset, et in ipsa visibilis conversaretur inter homines, ab hominibus in ipsa passus est, in ipsa crucifixus, in ipsa mortuus, in ipsa resurrexit tertia die, cum ipsa iudex venturus iudicare vivos et mortuos. Totus hic natura Filius Dei est, ex Deo Verbo et homine, cum anima rationali, et carne solida atque perfecta; et hæc tres substantiæ una jam substantia, una quoque persona; substantialiter enim Deus hominem, inde mutabiliter caro factus, suscepit et gessit, nec deposuit, nec depositurus est unquam, conregnantem, et condominantem.

13. Quid hic dualitas naturarum? Quid substantiarum diversitas, in uno Domino Christo magna et impia loquacitate nobis offertur? nempe ut duos christos, et duos diversos esse Dei filios audiamus. Et

A certe homo communis ex anima et corpore constitutus, ex diversis sine dubio substantiis et naturis, corporali videlicet et spiritali, crassa et subtili, visibili et invisibili, mortali et immortali, convenit in unum, non contra naturam, sed naturaliter et Dei institutione, qui ita ut esset semel et ab initio, et in perpetuum, sauxit atque disposuit; homo ergo cum est et enuntiatur homo, una natura est, atque una substantia, unaque persona.

14. Nec Paulus apostolus, cum diceret: *Primus homo de terra terrenus, secundus homo Dominus de cælo* (I Cor. xv, 47), et cætera, quæ in eadem circumstantia latius exsequitur, duplicem eum, vel duas naturas esse significavit; nec qui dixit: *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis* (Psal. xlviii, 13); duarum in eo fecit naturarum mentionem.

15. Illud quoque prætermittendum non est, quod dictum est in Genesi: *Descendit Jacob in Ægyptum cum filiis suis, omnes animæ septuaginta quinque* (Gen. xli, 27). Item propheta: *Omnes animæ meæ sunt, sicut anima patris, ita anima filii, mea est; et anima quæ peccat, ipsa sola morietur. Et is qui uvam acerbam manducavit, ipsius obstupescunt dentes* (Ezech. xviii, 4 et 20). Item alius propheta: *Lauda, anima mea, Dominum* (Psal. cxlv, 1), et omnia ossa mea laudem dicent tibi (Psal. xxxiv, 10). Item a parte corporis: *Non permanebit, inquit, Spiritus meus cum hominibus istis, quoniam sunt caro* (Gen. vi, 3). Item alius: *Caro mea exsultavit in spe* (Psal. xv, 9); et alibi: *Videbit omnis caro salutem Dei* (Luc. iii, 6). Numquid eis sine animis ista contingent? Aut quia superius animæ tantum nominatæ sunt, corporis societate, vel in bonis, vel in malis meritis separatæ sunt? Quis hoc demantissimus dixerit? Non utique, sed naturaliter, quamdiu utrumque sibi connexum et coherens est, non in dualitate, sed in unitate enuntiatur, et significatur natura, id est, hominis, seu humana natura.

16. Nemo igitur sanus mente, cum homo vivus, vel adversa sustinet, vel optatis exsultat, dicat, non ex utraque constitutum, vel dolore affligi, vel letitia exsultare, cum animam nullus dubitet, in sua natura et propria substantia dolore non affici: quod etiam Scriptura divina nos super hoc evidentius docet, dicens: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animæ autem quid faciant non habent* (Matth. x, 28).

17. Quid opus est testimonia plura congerere? Aut qui finis erit in his exquirendis? Aut cui est, vel fuit, vel erit aliquando possibile persequari omnia, et omnia commemorare, quibus probetur non novella hunc, sed vetera, partim Pauli Samosatani, partim Ebionis, partim Marcelli Galatæ, et Photini esse cum impietate locutum? Unum tamen pro innumerabilibus evangelicis sibi audiat trabalem locum [Gerb. audiat clamare; Babuz. delet locum]: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo Filius hominis, qui est in cælo* (Joan. iii, 13). Et certe adhuc crucifigendus Christus ista dicebat, qui descendit de cælo, inquit, et qui est in cælo filius hominis. Ita ergo Verbum

Deus-homo et homo-Deus Verbum, et sicut in gloria et maiestate Dei unum, ita et his quæ una sũnt secundum hominem unum. Et unus Dominus Jesus

A Christus ex utero, qui substantialiter Filius Dei unum cum Patre et Spiritu sancto : Deus unus in Trinitate, semper in secula.

OBSERVATIONES AD SYMBOLUM ET EJUS REFUTATIONEM.

1. Meminerunt hujus symboli generalia duo concilia, Ephesium actione sexta, et Constantinopolitanum in actione quarta. Meminerunt etiam e veteribus, præter Mercatorem, Cyrillus in epistola ad Joannem Antiochenum et Orientis synodum, Vigilii papa in constituto, Justinianus imperator in libro pro Acephalis, Facundus Hermianensis libro tertio, capite secundo et quinto, Leontius Scholasticus libro tertio contra Nestorianos, numero 18, alique. Meminerunt pariter e recentioribus Emmanuel Calecas libro secundo contra Græcos; Bellarminus libro tertio de Christo, capite quinto; Petavius tomo IV Dogmatum, libro primo; Christianus Lupus tomo I Scholiorum in canones conciliorum generalium, pluribus quidem locis, sed præsertim pag. 774.

2. Nemo vero meminit, quin simul reprohaverit, vel tamquam nihil sanum habens, ut Cyrillus; vel ut impium atque Judaicum et sceleratum, ut Leontius; vel tamquam a Satana compositum, ut Patres quintæ synodi, etc.

Proscripsit tertia synodus, seu Ephesina (Actione 6). Si qui inventi fuerint, vel episcopi vel clerici, vel laici, sive sentire, sive docere, ea quæ continentur in oblata expositione a Charisio presbytero, de unigeniti Filii Dei incarnatione, etc., subjaceant sententiæ sanctæ hujus et universalis synodi.

Proscripsit etiam quinta synodus. Nam postquam lectum est impium symbolum, sancta synodus exclamavit: Hoc symbolum Satanas composuit. Anathema ei qui hoc symbolum composuit. Hoc symbolum Ephesina prima synodus una cum auctore ejus anathematizavit, etc.

Cyrillus in epistola ad Proclum : Sciat tua sanctitas, quod prolata apud sanctam synodum expositione ab eo composita, sicut dicebant qui protulerunt, nihil sanum habente, reprobat quidem eam sancta synodus, utpote perversis plenam intellectibus, et Nestorianam impietatem quasi παρεσβουσαν.

Mercator, cum acciperet se ad refellendum symbolum, cujus erat hæc clausula : Hæc ecclesiasticorum dogmatum doctrina, atque adeo omnis qui contra hæc sentit anathema sit, continuo subiungit : Immo nos tibi catholici dicimus, qui talia ore impurissimo et lingua scelestissima protulisti, incessabiliter anathema, et omnibus consentaneis tuis.

Justinianus imperator, aut quisquis alius Justiniani nomine librum illum quem Facundus refellit pro Acephalis scripsit : Verumtamen ut omnes Christiani Theodori insaniam cognoscentes non circumferantur impiis illius doctrinis, prava ex ejus blasphemis conscriptis in confecto ab eo symbolo præsentis nostro indicamus libro, quæ constant in ipsis sermonibus (Apud Facundum. lib. III, cap. 5).

Leontius : Contra primam religionis Christianæ informationem stat, et deificum symbolum eorum qui regenerantur tollit, fidem, inquam, synodi Nicænæ, non solum mutans ipsum, sed omnem penitus fidem destruens, et aliam præter illam tradens, pro nihilo dicens illa tanta lumina, neque tam audax furiosus perhorrescens : aliud enim, ut dixi, symbolum fidei, vel potius dicam perfidiæ, edit.

Quæ vero symboli dogmata primam religionis Christianæ fidem destruant, ostendunt satis laudati auctores. Nam cum trinitate personarum divinarum, incarnatione Verbi, et gratia Christi, fides maxime constet, alii tria circa trinitatem personarum divinarum arguunt; alii totidem circa incarnationem Verbi; et rursus quoddam genus erroris de gratia Christi, seu huc ac effectui incarnationis deprehendimus in dis-

sertatione postrema ad priorem partem Operum Mercatoris.

Argunt vulgo recentiores fere omnes verba quæ numero 3 leguntur de Spiritu sancto, quem neque filium esse, neque per filium existentiam accepisse putamus. Quæ verba Manuel Calecas trahere conatur in bonum sensum, quasi Spiritus sanctus dicatur, non perinde per Verbum, ac creata quelibet alia, existentiam accepisse; sed nihil admodum sua illa benigna, sive interpretatione, sive violentia, profecit.

Argunt alii, quorum nomen Facundus reliecit, quod quarta in Trinitate persona induci videatur; cum enim dictum esset: Credimus in Deum Patrem, et in Dei Filium unigenitum, atque Spiritum sanctum, numero 5, sit sermo de Domino Jesu Christo, in quem sane credere nos oportet, tamquam ab aliis tribus diverso. Verum futilis est objectio.

In libro qui Justiniani nomine vulgatus est, obicitur Sabellianismus auctori symboli, quasi jam non quartam subintroducatur personam, sed tres alias in unicam contrahat. Obijciendi causam dedisse visa sunt hæc numeri 4 verba : Conitemur autem Patrem in persona perfectum et Filium similiter, sanctum Spiritum itidem, etc. Ipsi enim allatis subjungit libri auctor : Oportet autem auditorem inspicere, quia in sanctæ Trinitatis persona dicens, SIMILITER ET ITIDEM, unam personam astruat dicere trium nominum sanctæ Trinitatis secundum Sabellii insaniam. Objectionem ejusmodi, ut non est procul dubio gravissima, facile Facundus depulit.

Damnat Ephesina synodus symbolum totum, velut contrarium fidei catholicæ de incarnatione Unigeniti, et, ut loquitur Cyrillus, velut Nestorianæ impietatis scaturiginem. Unde Mercator auctorem tradit, non novella, sed vetera partim Pauli Samosatæni, partim Ebionis, partim Marcelli Galatæ et Photini esse cum impietate locutum.

Reprehendit igitur Mercator, 1º quod Theodorus in symbolo Christum faciat purum hominem filiumque Dei: non natura esse deum, sed adoptione seu gratia; 2º quod duos reipsa Christos prædicet; 3º quod neget verba evangelistæ, Verbum caro factum est, accipi posse proprio sensu, nisi Verbum in carnem conversum dicatur. Ista pluribus demonstrat, sed alterum addit, ex anticipata potius, ut reor, opinione, quon ex certa collectione: obijcit enim auctori symboli quod hominem asserat prius formatum fuisse a Spiritu sancto in utero virginis, atque existisse, quam Verbo adhereret, factumque ex conjunctione cum Verbo creaturæ omni adorabilem.

Verum certa ratione constat indubitati quæ Theodori testimoniis, in ipso conceptu, Verbi et humanæ naturæ συνάφαις existisse, qualem nempe admisit. Quid enim evidentiùs vel illa sententia Theodori, quam adducit Mercator ipse, excerpto 3: Occulte eisdem copulatus est, nec enim aberat cum formatus est, non dividebatur, cum nasceretur, etc.; vel ista, quæ attitur Facundus ad accusationem depellendam (Lib. III, cap. 5) : Bonum est in hoc loco maxime concludere quid virtutis habeant ea quæ dicta sunt, sive conversari, sive baptizari, sive crucifigi, sive et mori, sive et sepeliri, et resurgere. Non parvo alicui hæc copiantes homini dicimus. Hoc enim in unaquaque dictorum demonstratione addere non moramur, ut nullam calumniantibus præbeamus male loquendi occasionem; sed inhabitato quidem adeo Verbo, ab ipsa in utero matris plasmatione.

Denique ex verbis numeri 8 conficimus a Theo-

doro non obscure significari gratiam Christi, propter quam venit in hunc mundum, non aliam esse quam vel doctrinam vel exemplum.

Jam vero de auctore primus, quod sciam, Facundus quæstionem movit. Cum enim de Theodoro constans esset antiquorum sententia, ausus est ipse dissentiri, ne quem purum hæresis prestare conabatur, adversus quintam synodum, is statim ex symbolo convinceretur. Miror vero adhæsisse Facundo viros magni nominis, Manuelem Calecam, Bellarminum, et Petavium, qui Nestorium auctorem faciunt. Quemodo enim, vel quintæ synodi judicium præ Facundo vix quidquam pro se proferente spreverunt, vel Leontium curiose Theodori singula persequentem non audiverunt? Omitto de Mercatore dicere, cujus

A Oper. me temporis latabant, nunc vero edita dubitare jam non sinunt.

Nestorius magistri sui symbolo usus est ad spargendam hæresim; huic enim subscribendum curavit ab hominibus qui ab hæresi redirent ad Ecclesiam, perinde ac si foret mera Nicenæ vel Constantinopolitanæ fidei expositio. Id vero egit per impietatis suæ administratos duos, Anastasium et Photium, qui et presbyteros alios duos, Antonium et Jacobum Philadelphiam, ad reconciliandos Quartadecimanos, inducendosque ad subscriptionem quos possent, submiserunt. Verum Charisius Ecclesiæ Philadelphiensis presbyter atque cæconomus, subodoratus quod erat, rem totam detulit ad concilium Ephesinum, cujus in actione sexta tota hæc historia prolixè narratur.

VERBA MARI MERCATORIS.

Cujus autem perfidiæ sit etiam præfatus Theodorus, ex scriptis ejus, quæ de Græcis transtulimus, approbemus.

THEODORI MOPSUESTENI EXCERPTA.

EXCERPTUM PRIMUM.

Theodori Mopsuesteni episcopi de secundo codice, libro quarto, folio decimo, contra sanctum Augustinum, defendentem originale peccatum, et Adam per transgressionem mortalem factum, catholice disserentem.

1. Tantis exstantibus, quæ demonstrent, Adam sic ex terra formatum, ut mortalis prorsus existeret; erga cibum proprium voluit occupare sermonem, nec exinde valens advertere veritatem, pro dogmate vero, seductorio ex mendacio, advocacyem jungens, Deus non ait: Mortales eritis; sed morte moriemini (Gen. ii, 17).

2. Prorsus existentibus natura mortalibus, inferre mortis experientiam comminatus, quam etiam juxta morem propriæ benignitatis, ad effectum perducere distulit. Sicut enim cum dicit: Qui effuderit hominis sanguinem, sanguis ejus pro eo fundetur (Gen. ix, 6); non hoc dicit, quia qui occiderit hominem, erit mortalis; sed quia dignus est hujusmodi morte damnari. Sic et impræsentiarum dixit: Morte moriemini; non quod tunc mortales fierent; sed quod digni essent qui mortis sententiam per transgressionem [Baluz. pro transgressionem] referrent.

3. Sed et divinam sententiam, quam post peccatum Deus Adæ inferre videtur, adverte; sic enim dicit: Quia audisti vocem uxoris tuæ, et comedisti de ligno de quo præceperam tibi de hoc solo non comedere, ex eo manducasti, maledicta terra in operibus tuis, in tristitia comedes eam omnibus diebus vitæ tuæ; spinas et tribulos proferet tibi, et comedes fenum agri, et in sudore cultus tui comedes panem tuum, donec revertaris in terram (Gen. iii, 17). Hoc autem per hæc comminatus est, quod ærumnosam vitam habiturus esset, cum labore deinceps fructus de terra sumpturus, quibus aleretur, et subsisteret, nequaquam habens, ut pridem, tantam propositam largitatem, quanta ex paradisi copia fruebatur. Non enim operari terram pro supplicio dedit Deus, quasi ex immortalis naturæ in mortalitatem homines transferens, quandoquidem et paradisum ei, ut operaretur et custodiret (Gen. ii,

B 15), indixit. Pro tanta vero pristina largitate et voluptate paradisi, ærumnosam ejus forasustentationem de terræ fructibus comminatur. Nam prorsus et [Baluz. ut] mortalis factus, et tunc paradisi fructibus indigebat, sicut nunc terræ fructus inquit; et pro supplicio, pristinis fraudatus deliciis, hac ærumnosissima laboriosissimaque conversatione mulctatur.

4. Unde ad postremum consequenter adiecit: Quia terra es, et reverteris in terram (Gen. iii, 17). Hinc etiam mortalitatem naturæ significans, non enim immortalis, et nunc primum incipientis sententiam mortis excipere, sicut sapientissimi defensores peccati originalis, immo potius patres peccati mirabiles, asseverant, vocabulum huic terræ composuit; sed ut ab exordio naturaliter effecto mortali, appellationem hanc congruere indicavit [Baluz. judicavit] divina Scriptura, hoc de hominibus vocabulum, ad ostensionem corruptibilis et resolubilis eorum naturæ, sæpius assumens. Nam recordatus est, inquit, quia pulvis sumus. Homo, sicut fenum dies ejus, et sicut flos agri ita florebit, quia spiritus pertransivit in eo, et non erit amplius locus ejus (Ps. cx, 15). Vult autem dicere, quod corruptibiles, et resolubiles omnes sumus, in modum feni parumper florentis pereuntisque post paululum: nam ad breve quidem tempus vitam ducimus, ad non existendum vero deinceps omnino pervenimus. Sic et Abraham: Ego sum, inquit, terra ac cinis (Gen. xviii, 27); pro eo ac si diceret: Non sum dignus cum tanto Deo colloqui, homo factus e terra, et omnimodis hoc futurus. Magis ergo dicere debuit, quia terra eris, et in terram reverteris, siquidem nunc primum fieret natura mortalis.

EXCERPTUM SECUNDUM.

Ejusdem Theodori ex secundo codice, libro tertio, ante quatuor folia finis libri.

1. Sed nihil illorum perspicere potuit mirabilis peccati originalis assertor, quippe qui in divinis Scripturis nequaquam fuerit exercitatus, nec ab infantia, juxta beati Pauli vocem, sacras didicerit litteras (1

Tim. iii, 15); sed sive de Scripturæ sensibus, sive de dogmate sæpe declamans, multa frequenter inepta proprie communiterve de ipsis Scripturis dogmatibusque plurimis impudenter exprompsit. Nam potentia motus [Baluz. metus] nullum contra sinebat effari; sed tantummodo taciti, qui divinarum Scripturarum habebant notitiam, detrahebant [Fort. se retrahebant]. Novissime vero in hanc dogmatis excidit novitatem, qua diceret, quod in ira atque furore Deus Adam mortalem esse præceperit; et propter ejus unum delictum, cunctos, etiam necdum natos, homines morte mulctaverit. Sic autem disputans, non veretur, nec confunditur, ea sentire de Deo, quæ nec de hominibus sanum sapientibus, et aliquam justitiæ curam gerentibus, umquam quis æstimare tentavit. Sed nec illius divinæ vocis recordatus est, quod non diceretur ulterius ista parabola in Israel: Patres manducaverunt uvam acerbam, et filiorum dentes obstupuerunt; quia hæc dicit Adonai Dominus: Dentes eorum qui manducaverint uvam acerbam, obtusescunt (Ezech. xviii, 2); ostendens per hæc, quod alterum pro altero, juxta quorundam errorem, Deus omnino non puniat, sed unusquisque pro delictis suis redditurus est rationem.

2. His consona beatus quoque Paulus annectit: Deus, inquit, qui reddet unicuique secundum opera sua (Rom. ii, 6). Et: Unusquisque nostrum onus suum portabit (Gal. vi, 5). Et: Tu quid judicas fratrem tuum, aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim adstabimus ante tribunal Christi (Rom. xiv, 10).

3. Sed vir mirabilis propter unius [Baluz. unum] C peccatum tanto furore commotum arbitratus est Deum, ut et illum atrocissimæ poenæ subderet, et ad universos omnes posteros ejus parem sententiam promulgaret; et inter quos quanti fuerint, non facile numerare quis poterit: ex quibus eum maxime considerare convenerat, quod valde videretur incongruum, Noe, Abraham, David, Moysem et reliquos innumera- biles justos, obnoxios poenæ redditos ob ejus [Fort. unius] delictum, et unum, atque ex gustu arboris approbatum [Fort. peccatum], et quod sic ultra modum justitiæ, iram suam Deus extenderit, ita ut tot justorum virtutes cunctas abjiceret, eosque propter unius peccatum Adæ, tanto supplicio manciparet.

4. Nam etsi nihil aliud, saltem de Abel mente perpendens convenienter æstimare debuerat, qui primus D justus existens, primus mortuus est, et siquidem mortem Deus statuerat ad poenam hominum, quomodo non impietatis erat extremæ vivere quidem eum qui fuit causa peccati; vivere etiam cum illo et Evam malitiæ repertricem? Prætermitto autem diabolus in immortalitate hactenus perdurantem, primum vero justum, repertoremque virtutis; primumque divini cultus curam gerentem, ante omnes poena peccantium fuisse percussum.

5. Oportebat autem sapientissimum virum et de Enoch, qui non est mortuus, diligenter expendere; non enim tanta virtute, vel pietate præditus fuit, ut melior omnibus existeret, Moyse dico, et prophetis

apostolisque, vel reliquis omnibus, de quibus ait beatissimus Paulus: Quibus dignus non erat mundus (Hebr. xi, 37); ita ut, illis mortuis, ipse solus sine mortis experientia perduraret. Sed jam ab initio hoc Deus habuit apud se definitum, ut primum quidem mortales fierent, postmodum vero immortalitate gauderent; sic ad utilitatem nostram fieri ipse disponens.

Et post paululum.

6. Manifestius, inquit, hæc eadem Deus ostendit, cum transfert Enoch, et immortalem facit. Nam si per peccatum causa supplicii Deus intulit mortem, nec olim definitum hoc habuit apud se, ineffabiliter pro nobis juxta propriam sapientiam cuncta dispensans, nequaquam Enoch quidem immortalis existeret; Dominus autem Christus ad mortis experientiam perveniret.

Et post paululum.

7. Idcirco, inquit, Dominus auctor omnium bonorum hominibus factus est, ut sicut Adam primi et mortalis status existit inchoator; ita et ipse secundi et immortalis status existens initiator, primitus Adæ prioris naturalia custodiret, dum nascitur ex muliere, dum pannis involvitur, et paulatim ætatis incrementa sortitur: Jesus enim, inquit, proficiebat ætate, et sapientia, et gratia, coram Deo et hominibus (Luc. ii, 52); dum circumcisionem suscipit, dum juxta legalem consuetudinem Deo astitit in templo, parentibusque subjicitur, et conversationi legitimæ mancipatur; sic etiam ad expletionem reliquorum, et mortem, utpote nature tributum, postremo suscipit, ut secundum legem humanæ naturæ moriens, et a mortuis divina virtute resurgens, initium cunctis hominibus, qui mortem secundum propriam naturam suscipiunt, fieret, ut a mortuis surgant, et ad immortalem substantiam commutentur.

8. Sicut enim conformes Adæ secundum statum præsentem sumus omnes effecti, sic Christo Domino [Baluz. add. juxta carnem] conformes efficiemur in posterum. Transfigurabit enim corpus humilitatis nostræ, conformes fieri corporis gloriæ ejus (Philipp. iii, 21). Et: Qualis terrenus, tales et terreni; et qualis cælestis, tales et cælestes (I Cor. xv, 48). Et: Sicut portavimus imaginem terreni, portemus etiam imaginem cælestis; ostendens quod primi status Adæ participes facti, necessario etiam secundi Adæ Christi Domini secundum carnem futuri status participium consequimur, utpote qui ex hac eadem natura constet exortus, et cuncta quæ fuerant naturæ suscepit: et ideo sustinuerit mortem, ut mortem naturæ suscipiens, et a mortuis resurgens, naturam liberam a morte perficeret.

9. Et mortem quidem propterea suscepit, peccatum vero nequaquam; sed ab hoc immunis permansit omnino: quod enim erat naturæ, id est, mortem, indubitanter assumpsit; peccatum vero, quod non erat naturæ, sed voluntatis, nullo pacto suscepit. Quod si fuisset in natura peccatum, juxta sapientissimi hujus eloquium, peccatum in natura prorsus existens necessario suscepisset.

EXCERPTUM TERTIUM.

Ejusdem Theodori de codice secundo ex libro tertio, folio decimo octavo.

1. Si, inquit, peccatum Deus nesciebat [*Baluz.* vere sciebat] Adam, sit horum [*Baluz. add. sapientia*] sapientissimorum et ista responsio, quod hoc insanissimum est vel in cogitatione percipere; manifestum est quod et peccatum eum noverat, et propter hoc procul dubio moriturum. Quomodo ergo non est extrema dementie credere quod primitus eum immortalem [*Baluz. mortalem*] in sex horas fecerit (nam tante fuerunt a conditione ejus usque ad commissionem, quandoquidem sexto die factus terra, et comedens contra divinum mandatum de paradiso pulsus est); mortalem vero post peccatum monstraverit.

2. Certum est enim quod si eum immortalem voluisset, nec intercedens peccatum Dei sententiam commutasset, quia nec diabolum fecit ex immortali mortalem, et quidem cunctorum maiorem existentem principium.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Infinita prope scripsit Theodorus, ut ex Facundo, Leontio, aliisque veteribus, et ipso etiam Theodoro discimus: ex tribus tamen Operibus excerpit Mercator quæ nunc exhibet, ex libris nimirum qui adversus Augustinum, libro Ad baptizatos, et libris qui de Incarnatione inscribuntur. De priori opere, quia pertinet ad rem Pelagianam, dictum est ad primam partem Operum Mercatoris: rursus tamen hic edendum visum est, ut series verborum Mercatoris apertius constaret. De secundo nihil admодum scitur; de postremo nunc agendum. — Hunc Baluzius titulum habet aliter excerptum, scilicet: *Ejusdem Theodori ex octavo sermone catacismi, folio septimo*, subditque notas sequentes: ^a *Ejusdem Theodori*. Sequentia non exstant in editione Italica. Additus est autem titulus iste ex codice Vaticano, cum non habeatur in Bellovacensi. Et tamen Garnierius hunc titulum posuit tanquam exstaret in antiquis exemplaribus: *Ejusdem Theodori ex alio quopiam libro adversus Dominum Jesum Christum et ejus incarnationem*. Et mox annotat libros istos postremos inscripsisse Theodorum *Ἐπὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μωυσεως*, sed quia in his verbe incarnationis ratio non exponitur, sed evertitur, maluisse Mercatorem adversus Dominum et ejus incarnationem scribere. Istud vero verum non esse evincit verus titulus sequentis fragmenti erutus ex codice Vaticano. — ^a *Catacismi*. Sive catechismi, ut patet ex Facundo, qui lib. ix, cap. 3, primas lineas hujus fragmenti refert ex alia versione, et sumptas ait ex *Libro ad baptizatos*. At in collatione quarta concilii v constanter scribitur *Ad baptizandos*, non solum in editionibus, sed etiam in antiquis exemplaribus calamo exaratis, quod melius videtur. — ^b *Eorr.*

^b Libros istos postremos inscripsit Theodorus *Ἐπὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μωυσεως*; sed quia in his verbe incarnationis ratio non exponitur, sed evertitur, maluit Mercator adversus Dominum et ejus incarnationem scribere.

Fuit vero opus illud spissum ac grande, ut quod quindecim libris quindecim millia versuum completeretur. De numero librorum testis est Facundus: de versibus Theodorus ipse in præfatione operis De Apollinario et ejus hæresi (*Lib. ix, cap. 3*), ubi totam hujusce elucubrationis historiam refert, queriturque ab adversariis corruptam esse, insertis quæ de duobus filiis invidiam facerent. Ante 50, inquit, jam hos

EXCERPTUM QUARTUM.

Ejusdem Theodori de secundo codice ex libro tertio, folio vigesimo quinto.

1. Non enim, inquit, his qui ab Adam usque ad adventum Christi Domini in tantis fuerunt impietatibus et iniquitatibus, quantas beatus Paulus propriis verbis expressit, ut in superioribus ex ejus declarationis vocibus, tanquam magnum quiddam resurrectionis collaturus est præmium, si eos supplicii quibusdam sine fine et sine correctione tradiderit. Nam ubi jam loco muneris resurrectio putabitur, si poena sine correctione resurgentibus inferatur?

Et post paululum.

2. Quis, inquit, ita demens, ut tantum bonum credat materiam fieri resurgentibus infiniti supplicii? Quibus utilius erat omnino non surgere, quam tantorum et talium maiorum post resurrectionem sub infinitis poenis experientiam sustinere.

EXCERPTUM QUINTUM.

Ejusdem Theodori ex alio quopiam libro adversus Dominum Jesum Christum, et ejus incarnationem.

1. ^c Nec enim, inquit, si duas dicimus in Christo

annos de incarnatione Domini codicem conscripsimus, usque ad quindecim millia versuum pertinentem, in quo Arii et Eunomii de hac re delicta, necnon etiam Apollinarii vanam presumptionem, per totum illud opus examinavimus: ut nihil, sicut mea fert opinio, præterirem ex his quæ et ad firmitatem Ecclesiasticæ orthodoxiæ pertinerent, et ad convincendam eorum impietatem. Sed hi qui omnia facillime præsumunt, et præterea rursus ab Apollinario, qui princeps hujus hæresis fuerat, instituti, omnibus opus nostrum manifestum fecerunt, si quomodo aliqua invenirent valentia ad convincendum ea quæ in eo sunt scripta. Quoniam vero nullus contra certamen scriptis suscipere præsumebat, imitati sunt infirmos athletas et callidos, qui dum non possunt contra fortiores certare, insidiis eos et machinamentis, quibus possunt, conantur evertere. Scripserunt enim ipsi inter se procul dubio quædam inepta, quæ a nobis unquam minime dicerentur. Denique hæc ipsa in medio nostrorum scriptorum in quadam parte interposuerunt, et suis familiaribus demonstraverunt, aliquando autem et nostris, qui per facilitatem suam omnia pronis animis audiebant. Et hoc quasi documentum, sicut putabant, nostra impietatis, identibus præbebant; unum autem ex his scriptis erat duos filios dicere. Necesse erat ergo non solum inepta, sed

^c Facundus docet qui fuerit liber ille ex quo Mercator excerpit quod ex Theodoro affert; sic enim ait (*Lib. ix, cap. 3*): *Noverat iste (Theodorus) Christum in carnis manifestatione venientem factorem esse mundi, et proprium Apollinarii; nec dicendo duas esse naturas Christi, duos dicebat filios, aut duos dominos, aut duos christos, sicut mentiuntur hæretici. Nam sic aperte in libro Ad baptizatos locutus est. Neque enim si duas naturas dicamus, necessitas nos ulla constringit, aut duos dicere filios, aut duos dominos, aut duos christos, quoniam hoc putare extreme est amentia.*

Observandum porro Mercatorem vestigiis Theodori inherere; ut enim Theodorem idem agit hoc in libro quod in symbolo, ita et Mercator nunc id ipsum quod in refutatione symboli. Demonstrat scilicet a Theodoro duos introduci filios Dei, unum naturæ, qui æternus; alterum adoptione, qui temporalis; atque ita Filium Virginis, seu Emmanuel, ac Christum esse purum reipsa hominem, sola *αρεσει* unitum Verbo, ut Deo sancti et prophetae.

naturas, necessario fiet ut duos filios aut duos dominos asseramus, quia hoc arbitrari extremæ probatur dementire. Omnia enim quæcumque secundum aliquid duo sunt, et secundum aliquid unum, non interinunt per unitatem utriusque divisionem: *Ego enim et Pater unum sumus* (Joan. x, 30). Sed non quia unum, neganda est utriusque proprietas. Et alibi de viro et uxore pronuntians ait: *Jam non sunt duo, sed una caro* (Matth. xix, 6). Sed non quia una caro vir et uxor, jam non sunt duo [Baluz. add. sed una caro]; manent enim duo, juxta quod duo sunt; et unum, juxta quod unum. Secundum hunc modum, et hic duo sunt natura, sed unum conjunctione: duo natura, quia multorum [Leg. naturarum] diversitas; sed unum conjunctione, quia indivisam venerationem quod susceptum est, cum suscipiente sortitur, velut templum ejus individuum perseverans.

2. "Omnia enim quæcumque duo dicuntur, tunc duorum continent usum, quando alterum alteri indifferens creditur, juxta quod duorum vocabulum connumerationemque sortitur: verbi gratia, quatuor bestias divina Scriptura commemorat (Dan.

A vii): ursum, pardum, leonem, et aliam, quæ has immanitate præcellat, et ideo sunt quatuor, quod unaquæque bestia nihil minus juxta substantiam reliquis bestiis comprobatur existere: *Duorum*, inquit, *hominum testimonium verum est* (Joan. vii, 17), quia hæc uterque natura quod alter est. Sic et illud: *Nemo potest duobus dominis servire* (Matth. vi, 24), quia præbentis servitium tamquam domino, nihil minus uterque est dominus: ita et hic, si uterque secundum substantiam esset filius et dominus, possent aliquo modo duo filii et domini nuncupari, secundum numerum personarum. Quoniam vero hic quidem secundum substantiam filius existit et dominus, hic autem secundum essentiam nec filius, nec dominus approbatur; conjunctione vero quæ illi facta cum illo est B iisdem participasse cognoscitur, ideoque unum filium et dominum dicimus. Principaliter quidem intelligentes eum filium et dominum, qui secundum substantiam utrumque vere esse creditur et probatur; complectentes autem cogitatione et illum qui inseparabiliter ei conjungitur, et per ineffabilem cum eo copulam et filii [Baluz. filii et] domini particeps æstimatur.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

sed etiam infirma illa scripta audientibus apparere: quoniam neque firma ratione, neque convenienti hoc possibile erat ostendi; et ab illis ideo infirmis erat conscriptum, quatenus ille qui scripserat facilius inde convinci potuisset. Unus ergo ex nostris, propter multam facilitatem, hæc nostra esse credidit scripta, et hujus rei gratia dignus fide ab illis creditus est, qui ista perlegeret, et remittant nobis ea quæ fuerant scripta. Cum ergo audissemus, culpavimus quidem illum, quod contra nos dictis sermonibus credidisset de his rebus quas sepius et in Ecclesia et privatim dicentes nos audivit, cum fideiorem scriptis nostram vocem judicare deberit, ad documentum nostræ sententiæ, quam in dogmatibus votum nostram est conservare (Apud Facundum, lib. x, c. 1).

Atque inde intelligitur quod Gennadius (Lib. de Script. Eccles. cap. 12) tradidit de Theodoro Antiochenæ Ecclesiæ presbytero, qui scripsit adversus Apollinaristas et Eumonianos de incarnatione Domini libros quindecim, ad quindecim millia versuum continentes, in quibus ratione purissima, et testimoniis Scripturarum, ostendit Dominum Jesum, sicut plenitudinem Deitatis, ita plenitudinem humanitatis habuisse. Docet et hominem duabus tantum substantiis constare, id est, anima et corpore; sensumque et spiritum non alteram substantiam, sed officia esse animæ ingenua, quibus spirat, quibus rationalis est, quibus sensibile facit corpus. Quorum decimum autem hujus operis librum propriæ de increata et sola incorporea, dominaque omnium sanctæ Trinitatis natura, et de creaturarum ratione disserens, pio sensu, cum auctoritate sanctorum Scripturarum, explicuit. Quinto decimo vero volumine totum operis sui corpus, citatis etiam Patrum traditionibus, confirmavit et communiavit.

Neque enim potuit de alio sive opere, sive auctore loqui, quam de quo Theodorus, cum characteres operis quos refert mirifice congruat cum illis quos Facundus quosque Theodorus ipse exprimit.

Verum ergo non est, quod nonnulli aiunt apud Mireum, id operis tribuendum esse Theodoro Raitheusi; vixit enim Raitheusi temporibus Maximi martyris, id est, septimo sæculo, Gennadius quinto, sub finem, atque ita inter utramque anni fere 168 interfluxerint.

Neque etiam verum, quod eruditis quibusdam videtur, Theodorum Mopsuestenum episcopum a Theo-

doro Antiochenæ Ecclesiæ presbytero, ejus Gennadius Photiusque meminerunt, esse diversum. Certum enim est a Mopsuesteno conscriptos esse libros quos Antiocheno tribuit Gennadius et Photius. Cur ergo, inquit, vocatur Antiochenæ Ecclesiæ presbyter? Hic consuetudo hujus temporis, quo inscribatur libris gradus auctorum, in quo positi libros conscripserant.

Ex his autem observatis colligo primum, scripsisse Theodorum libros de Incarnatione, non solum priusquam fieret episcopus, atque adeo ante annum 394, quo primum sedere coepit, scripsit enim presbyter, et 36 annos sedit; sed etiam ante annum 390, siquidem hunc codicem composuisse se testatur triginta annis antequam de Apollinario et ejus hæresi scriberet, quod opus elucubravit aliquot annis ante obitum: obiit vero ann. 428, ut tradit Theodoretus.

Colligo, deinde, emendandum esse Hesychium presbyterum Hierosolymorum in historia ecclesiastica, ejus fragmentum profertur in v synodo (Colat. 5); ait enim (Cap. ult.): *Senectute jam cana debilitatus, pietatis scintilla, si qua forte in eo fuisset, inveterata, libros componere adversus Domini Dei apparitionem præsumpsit, quorum multitudinem prætermittentes (nec enim fas est impios revolvare sermones), unius in præsentem memoriam faciamus. Agit vero de hoc ipso opere, siquidem Theodori quiddam refert in sermonibus mysticis: at sermones mystici procul dubio a codice de Incarnatione non differunt, cum Facundus ex libro 15 mystico referat quod in lib. de Incarnatione fuit de Paulo Samosateno.*

"Callidius nihil ad dialecticam dici potuit. Tra- dunt enim artis illius magistri, non coalescere in numerum, nisi quæ sunt ejusdem denominationis, nec ejusdem esse denominationis, nisi quæ eodem modo eandem formam habeant, quam Aristoteles vocat οὐσίαν κατὰ τοῦ νοῦ. Quo ex principio Theodorus infert: ergo licet Verbum et homo non uniantur καὶ ἑνότητι, sed ὁρῶσι tantum; duo tamen filii, duoque domini dici non possunt: quoniam etsi filietatis ac denominationis formam eandem habeant, non tamen eodem modo habent, Verbum siquidem natura, homo sola conjunctione: unde audita voce Filii Dei, omniumque domini, Verbum per se et ὁρῶσι atque simpliciter intelligitur, homo κατὰ τὴν αὐτὴν ὁρῶσιν.

Itaque sicubi filium hunc, qui sumptus est, divina Scriptura commemorat, relatione suscipientis, juxta unitatem, dicimus eum filium nuncupari; ^a cum enim dicit: *De Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem* (Rom. 1, 3), ^b nondum Verbum dicit, sed formam servi susceptam: non enim Deus est secundum carnem, nec Deus ex semine David factus est, quem Filium beatus Paulus evidenter appellat. Intelligimus autem eum Filium, non quod per se dicatur Filius, sed quod illa conjunctione quam habet cum eo qui vere est Filius taliter nuncupetur.

3. ^c Misertus est Creator perditæ creature, et sine

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a In v synodo hæc *παρεστώ* dicitur excerpta ex libro Theodori Ad baptizandos, Facundus scribit Ad baptizatos. Facundo favet ipsamet v synodus; nam 36 excerpto dicitur: *Renatus alter factus est, non jam pars Adam mutabilis, etc.*, quæ verba præteriti sunt temporis, non futuri.

Cum autem ejusmodi fragmentum serie continua sermonis conexum sit cum primo, quod Facundus ex eodem libro excerptis, intermedia quæcumque sunt ad librum Ad baptizatos pertinere apertum est.

Vide quam sententiam ferat Vigilus papa in constituto num. 35, de Theodori fragmento.

^b Legendum esse non Deum patet ex eodem constituto post Vigilii et ex concilio v. BALUZ.

^c Istud quoque fragmentum ad librum Ad baptizatos pertinere, ex eo conficio, quod post extrema ejusmodi verba, atque ibi suam connexionem sine peccato custodiens, procul dubio sequantur ista, ut *multam quidem ejus faceret diligentiam, etc.*, quæ in v synodo excerpta dicuntur ex eodem atque præcedentia libro, id est, ex libro Ad baptizatos. Unde ea adjungenda putavimus (Excerpt. 37): *Ut multam quidem ejus faceret diligentiam; omnia autem illius propria faceret et toleraret, per omnes et ducto passionem per quas eum secundum suam virtutem perfectum fecit, nec a mortuis secundum suæ naturæ legem recedens, sed sua præsentia, et operatione, et gratia liberans quidem eum de mortuis et ad meliorem finem perducens.*

^e Affinis est locus quem ex libro x de Incarnatione Facundus refert: Bonum est in hoc loco maxime concludere quid virtutis habeant ea quæ dicta sunt, sive conversari, sive baptizari, sive crucifigi, sive et mori, sive et sepeliri, et resurgere. Non puro alicui hæc coaptantes homini dicimus. Hoc enim in unaquaque dictorum demonstratione addere non moramur, ut nullam calumniantibus præbeamus male loquendi occasionem; sed inhabitato quidem a Deo Verbo, ab ipsa in utero matris plasmatione; inhabitato vero, non secundum communem inhabitationem, neque juxta eam quæ in multis intelligitur gratiam; sed juxta quamdam excellentem, secundum quam etiam adunari dicimus utrasque naturas, et unam, juxta adunationem, effectam esse personam. Affinem alium adducit Leontius ex libro septimo de Incarnatione: *Habuit statim a principio, cum in utero formaretur, unionem cum ipso.* Et paulo post: *Habuit etiam propensionem non vulgarem ad meliora ex unione cum Verbo, qua habitus est dignus, ex præconceptione Filii Dei, qui a principio sibi eum xivnit.* Et postea: *Manifestum est quod tanto perfectior et majore facilitate virtutem exsequebatur quam reliqui homines exsequi poterant, quanto Deus, qui in principio ipso formationis ejus eum sibi unierat, majorem cooperationem ipsi præbebat.* Quibus ex locis, sive quem Mercator in textu, sive quem Leontius, sive quem Facundus adduxit, apertum est deceptos fuisse, qui nomine Justiniani imperatoris libellum, a Facundo confutatum (Lib. iii, cap. 2), composuerunt, in eoque scripserunt: *Oportet enim inspicere animo*

A commixtione format infantem, perducit ad ætatem virilem, incrementorum quidem processu naturæ similitudinem pro modo credulitatis insinuans; occulte vero eidem copulatus existens, non aberat cum formaretur, non dividebatur cum nasceretur, loquenti conjunctus est [Baluz. et] præsens, in ejus actibus perseverans, atque ibi suam connexionem sine peccato custodiens.

4. ^d Jesus, inquit, *proficiebat ætate et sapientia* (Luc. ii, 52). Hoc autem de Verbo Deo [Baluz. Dei] non potest dici, quia Deus perfectus natus est de Deo perfecto, sapientia de sapientia, virtus de virtute; ipse

quia dicens Apostolus, qui personam Verbi significavit in Dei esse forma, quod est in essentia Patris; non dixit, quia qui erat in forma servi accepit ut non præ-existenti homini demonstraret Verbum unitum secundum Theodori et Nestorii insaniam. Manifestum quoque popularem super ea re de Theodori atque Nestorii sententia opinionem ortam esse, vel ex vocibus quibusdam utriusque non recte intellectis, vel, quod magis opinor, ex præjudicio quod uterque Samosatenus hac etiam in parte erroris consenserit, quia in præcipua de Christo puro homine reipsa ambo conveniebant. Jesus, inquit, *proficiebat*, etc. Hoc ego fragmentum, quemadmodum et consequens, desumptum conjicio ex libro x de Incarnatione, ubi multus est Theodorus in congerendis Scripturæ testimoniis, quibus probet ponendam esse distinctionem, non tantum naturarum in Christo, sed etiam personarum, seu potius, hypostaseon; abutebatur enim sæpe personæ seu *πρόσωπον* nomine, quod olim apud Græcos, immo et Latinos, ad mores potius quam ad res, ut aiunt, physicas pertinebat. Ea de causa personam unam in Christo fatebatur libens, cum duas tamen hypostases reipsa doceret, ut aperte constat ex hoc fragmento, quod et apud Leontium libro sepius citato, et in v synodo collatione 5: *Manifestum autem est quod unitas convenit, per eam enim collectæ naturæ unam personam secundum unitatem effecerunt.* Sicut enim de viro et muliere dicitur quod jam non sunt duo, sed una caro, dicamus et nos rationabiliter secundum unitatis rationem, quoniam non sunt duæ personæ, sed una, scilicet naturis discretis: sicut enim ibi non nocet numero duorum unam dici carnem, certum est enim secundum quod una dicitur; ita et hic non nocet naturarum differentie personæ unitas; quando etenim naturas discernimus, perfectam naturam Dei Verbi dicimus, et perfectam personam; nec enim sine persona est substantiam dicere perfectam, perfectam autem et hominis naturam et personam similiter. Quando autem ad conjunctionem respicimus, unam personam tunc dicimus. Vide etiam consequens fragmentum apud Leontium, in quo eadem impietas eadem fraude repetitur. Porro autem Theodorum in libro x de Incarnatione id agere, quod diximus, constat ex fragmentis, tum a Leontio, tum in v synodo, tum etiam a Facundo alatis. — Baluzius huic fragmento præponit titulum: *Diodori Tarsensis episcopi dividētis divinitatem Christi ab ejus humanitate; sublitque notam sequentem.* « Diodori Tarsensis. Titulus iste, ut sequentes, » (fragmenta quæ sequuntur sub numeris 5, 6, 7, 8 et 9 habentur quoque, apud Baluzium, sub nomine ejusdem Diodori) « additus est ex codice Vaticano. Nam cum deessent in Bellovacensi, hinc factum est ut Garnerius sequentia eiderit tamquam essent Theodori Mopsuesteni, cum sint Diodori Tarsensis. Quo factum est etiam ut cum idem Garnerius sequentia duo priora fragmenta putaret esse Theodori Mopsuesteni, conjecterit desumpta esse ex libro illius decimo de Incarnatione. Sed hæc conjectura nunc evanescit. » Eurt.

igitur non proficit, nec enim imperfectus est, ut ad perfectionem incrementis indigeat. ^a Non enim ei mox forinatus vel edito omnem propriam sapientiam Deitas contulit; sed hanc particulatim corpori tribuebat.

5. ^b Dicite, inquit, eis: *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vestræ ex fratribus vestris tanquam me* (Deut. xviii, 15). Ex fratribus non est Deus Verbum: propheta namque est qui gratiam Spiritus accipit, et futura prædicit, ministrans Spiritui, ad prænuntianda [*Baluz.* pronuntianda] ea quæ ventura sunt. Deus igitur Verbum, cui ministerium præbuit, aut cujus propheta monstratus est? Vides ergo quia divina Scriptura caute pronuntiat.

6. Precor, inquit, attendite. Dicunt ad nos: Ut quid separatis ergo? Vos respondete, qui non separatis. Non quid Deus Verbum in novissimis est temporibus? Quid aiunt? Putasne, hoc dicunt? Nequaquam, sed ante sæcula est. Et si ante sæcula est, quod est ex semine David, multo magis ipse David, ex quo est semen; sed non est David ante sæcula, nam multis hominibus probatur esse posterior, et post viginti octo generationes a David, id quod est ex semine David. Si autem ante sæcula est quod in valva formatum est, non ex semine David, et divina Scriptura mentitur.

7. ^c Homo ungitur Jesus Dominus noster, Verbum non ungitur: Verbum namque majus est Christo, quia Christus per sapientiam magnus effectus est. Verbum enim desarsum est, Jesus autem Christus

A homo hinc est: Maria non peperit Verbum, ^d nec enim Maria erat Deus [*Baluz. om. Deus*]; sed hominem nobis similem genuit, meliorem vero per omnia, quia de Spiritu sancto.

8. ^e Ad diligens cautumque dogmatum vos examinem evehimus: ^f laboramus propter vos, ne rationem Domino reddamus pro nostro silentio. Perfectus ante sæcula Filius perfectum eum qui ex David probatur assumpsit, Filius Dei filium David. Dices ergo mihi: Duos filios prædicas. Non dico duos filios David, numquid Deum Verbum filium David asserui? Sed nec duos filios Dei secundum substantiam dico: ^g numquid enim duos filios assero de Dei substantia genitos ante sæcula? Dico autem Dei Verbum habitasse in eo quod ex David semine comprobatur.

B 9. Non sic, inquit, in eo quod est ex semine David, sicut in prophetis, habitavit Deus Verbum. Illi enim particulari quadam et modica [*Baluz. modificata*] quantitate sancti Spiritus gratia fruebantur; hic autem in his, in quibus interdum erant illi, jugiter permanebat, et gloria Verbi ac sapientia replebatur. Alter intelligendus procul dubio præter eum, et subsistens [*Baluz. sustinens*] proprie filius ac seorsum; non enim Verbum semetipsum sapientia replebat et gloria, sed alteri potius hæc quæ sunt insignia conferebat.

10. Adoramus purpuram propter indutum, et templum propter habitatorem; formam servi propter formam Dei; ^h agnum propter pontificem, assumptum

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Videntur deesse hæc verba aut similia: *Proficiebat Jesus; vel, Proficiebat homo: non enim, etc.*

^b Suspicio id sumptum ex libro xv de Incarnatione, quo concluditur totum opus, ut ait Facundus: et ita quidem, ut quod scripsit Gennadius, citatis Patrum traditionibus communiatur et corroboretur, immo, ut colligitur ex aliis fragmentis, interrogationibus quibusdam fieri solitis responsio afferatur. Id ego colligo ex fragmento quod in v synodo reperitur, appellato opere sine numero libri; sed apud Leontium hanc habet inscriptionem, *Ejusdem ex lib. xv.* Sic autem se habet: *Nemo artificio interrogationum decipiatur, flagitiosum enim est deponere quidem tantam testimonium nubem, secundum quod Apostolus dicit, astutis autem interrogationibus deceptos adversariorum parti conjungi. Quæ vero sunt quæ cum arte interrogant? Hominis genitrix Maria, an Dei genitrix? Et qui crucifixus est, utrum Deus an homo? Sed istorum quidem certa est absolutio, etc.*

^c Hujus quidem fragmenti partem, quæ ad Virginem pertinet, Eusebius exhibet in oblatione, sed totam Leontius representat, verum uterque ex Paulo Samosateno: quomodo igitur ipsum Mercator Theodoro tribuit? An forte Theodorus e Samosateno descripsit? Nam solemne videtur hujusce factionis hominibus, alios ab aliis quæ dicerent mutuari.

^d Garnerius videns sensum esse imperfectum, ita supplēvit: *nec enim Maria erat Deus.* Melius Leontius: *nec enim erat ante sæcula Maria.* *Baluz.*

^e Hoc fragmentum a Leontio tribuitur Diodoro Tarsensi, dictumque excerptum ex libro i contra Synusiastas, ex cujus Græco textu ita vertit Franciscus Turrianus: *Horror vos ut maniti sitis et firmi ad diligentem cognitionem dogmatum. Perfectus ante sæcula Filius: perfectum quod ex David assumpsit, Filius Dei, filius David. Dices mihi: Duos igitur filios prædicas? Duos filios David non dico; non enim dixi, Deum Verbum filium David. Sed neque duos filios Dei secundum*

C *substantiam dico; nec enim dico duos ex substantia Dei, cum dico Deum Verbum ante sæcula habitasse in genito ex semine David.* Animadvertite ea quæ in v synodo, collatione 5, primo et secundo loco, proferuntur, ex libris Cyrilli adversus Theodorum, a Leontio adjudicari Diodoro; et vero opus hoc Cyrillus adversus utrumque composuit, ut constat ex Facundo (*Lib. iii, c. 5, et alibi*). Mirare vero stropham hominis abutentis, et sua ingenii subtilitate, et lectorum patientia: hinc etiam perpende qua ratione unum Filium fateretur Theodori magister Diodorus, ipseque Theodorus, cum suis posteris. Attende similiter quam Verbi cum Christo conjunctionem admitteret Diodorus, qualis nempe est Verbi cum prophetis, per ἐνέργειαν; triplici tamen discrimine, quod perpetua foret cum Christo, quod ad majora officia obeunda, quod majoris sive honoris communicatione, sive virtutis affluentia. Satagat nunc Facundus ut hominis tam improbe cauti inopieque subtilis discipulum, eumque magistri apprimè sequacem, defendat.

^f Hoc membrum deest in excerpto Leontii. *Baluz.*

^g Pro his ista habet Leontius: *nec enim dico duos ex substantia Dei, cum dico Deum Verbum ante sæcula habitasse in genito ex semine David.* *Baluz.*

^h Suspecta mihi est vox pontificis. immo expandenda, ejusque loco vox pastoris scribenda. Nam agnus et nomen cui jungitur perinde distinguuntur ac purpura et indutus, assumptus et assumens, formatus in utero virginali et omnium creator, id est, homo et Verbum. Atqui Nestorianus quisque horrebat dicere, *Verbum pontificem*, ut constat, tum ex Nestorio sermone 4 et 6, tum ex reprehensione decimi anathematis, sive ab Andrea Samosateno, sive a Theodoro. Abhorrire nemo factionis istius poterat a Verbo agnum, id est, hominem ferente, cum se adorare jactarent portatam propter portantem, etc. Adde quod quæstio de Deo pontifice non

propter assumptam; formatum in utero virginali propter omnium conditorem. His confessis rebus, unam offer venerationem, non nocebit adoratio una, si res fueris ante confessus.

41. Unam dicis venerationem, sed per unam venerationem introducis blasphemiam, ut si una sit adoratio, sit et una substantia.

42. "Non invideo, inquit, Christo cum factus est

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

videatur mota ante dictam a Proclo Virgini Deiparæ panegyricam orationem ann. 429. Animadvertite autem unde profecerit Nestorius, qui multa, partim ex Chrysostomo, partim ex Theodoro mutuari solet; sed ex Chrysostomo bona quæ corrumpat, ex Theodoro mala quæ augeat.

"Impia hæc sententia, non eodem ubique modo legitur ac in presenti. In concilio Tyrio, interloquentibus episcopis iudicibus, ita exponitur ab accusatoribus Ibe Edesseni: *Non invideo Christo facto Deo, in quantum enim ipse factus est, et ego factus sum. Οὐ φθονῶ τῷ Χριστῷ γενομένῳ Θεῷ ἐν ὅσον γὰρ αὐτὸς ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἐγενόμην.* At in instructione cleri Edesseni sic habetur: *Non invideo Christo facto Deo, quoniam et ego, si volo, possum fieri, secundum ipsum. Οὐ φθονῶ τῷ Χριστῷ γενομένῳ Θεῷ, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ, εἰ βούλομαι, γίνομαι κατ' αὐτόν.* Priore loco ascribitur Ibe Edesseno episcopo a quatuor ejusdem Ecclesie presbyteris. In posteriore presbyterorum accusatio testimonio quinque et sexaginta ministrorum ejusdem Ecclesie diluitur. Crimen porro tam nesciarium Ibas commoto, ut par erat, animo ita purgavit: *Anathema ei qui dixit, et ei qui calumniatus est; decies milites ego secari patior, quam dicere hoc verbum, absit hoc a me, vel cogitare, etc.* Hujusmodi vocibus non unus tantum sensus accommodari potest, sed tam multiplex, quam multis referuntur modis. Si legantur prout sunt in instructione cleri Edesseni, non incongruus est quem attulimus in dissertatione 7 in priorem partem, iste scilicet: *Non invideo Christo quod Deus factus sit; possum enim pariter fieri Deus si volo.* Nam suis ille operibus, suisque liberi arbitrii nativis viribus promeritus est divinitatem, quæ et ego opera, ut sum ejusdem communis nature particeps, prestare possum. Sed si presbyterorum accasantium intelligantur verba perinde atque sonant, sensus iste mox occurret: *Non invideo Christo, quod Deus factus sit; quantus enim factus est per assumptionem, tantus et ego factus sum per baptismum, utique scilicet filius Dei adoptivus.* Verum voces a Mario relatas benignius interpretari posset quispiam hanc in modum: *Non invideo Christo quod factus est homo; quod enim factus est, factus et ego pariter, honore tanto scilicet ex ipso in me, propter communionem nature, redundante.* Verumtamen tertius ille sensus, cum pietatis multum ha-

beat, et ad voces tamen, ubi primum prolata sunt, exhorruerit Ibas ipse cum aliis, verus esse non potest: quare oportet alterutro alio voces intellectas fuisse; utroque vero, horrendam impietatem superbiamque continet; et priore quidem Samosatenam ac Pelagianam, posteriore vero Theodorianam.

Hanc aliquando impiam vocem Ibas protulerit, incertum est: nam Patres Chalcedonenses oblata Ibe crimina non satis probata fuisse edixerunt, et nihil ejusmodi objectum est Ibe in v synodo, in qua tamen damnatus est cum sua epistola. Certum tamen reor, si quando protulerit, non id fecisse primum quo tempore accusatores presbyteri aiebant, anno scilicet 445, nam opusculum istud Marius ante hoc tempus scripsit. Quare Mercatori credendum puto tribuenti, vel Theodoro Mopsuesteno, vel potius Paulo Samosateni, ejus duas antea *περιχωπές* adduxerat. Id vero cur potius de Samosateni putem, causa est, quod Theodorus ob merita negaret assumptum hominem, sed singulari gratia; cum primum Virguis in utero formaretur, id vero Samosatensis assereret; quodque Theodorus, licet reipsa Christum Filium Dei adoptivum doceret, contenderet tamen ea dignitate ornatum, eoque honore evectum, quo nulla possit creatura pertingere, quantumvis nitatur. — Apud Baluzium habetur fragmentum istud sub nomine *Ibe Edessenorum episcopi*, cum hæc annotatione: «Et hunc quoque titulum debemus codici Vaticano, cum deesset in Bellovacensi. Quo factum est ut Garnierus, cum videret Ibam negasse se ea dixisse quæ mox referuntur, et putaret a Mario Mercatore tribui Theodoro Mopsuesteno, ei credendum putaverit, hæc tamen valde inclinans ut facilius sentiret esse Pauli Samosatensis. Re autem vera sunt Ibe episcopi Edesseni, ut testatur Marius Mercator. Vide ultimum constitutum papæ Vigiliæ a nobis editum in nova Conciliorum editione.» Edit.

"Huic quoque fragmento præponitur titulus: quo sic se habent, *Ejusdem Ibe cum populum alloquitur in Pascha.* «Hinc, inquit Baluzius, patet hoc fragmentum conjungi posse cum superiore. Ex libello enim presbyterorum Edessenorum contra Ibam apparet eum superiora de Christo protulisse cum in Ecclesia secundum consuetudinem in die sancto Paschæ faceret sermonem. Dicta autem ab eo esse et alia testantur iidem presbyteri.» Edit.

II.

THEODORETUS CYRENSIS.

ADMONITIO.

Qui fuerit Theodoretus Cyri episcopus, quamque præcellens doctrina, nemo nescit; notum pariter omnibus, quantum studuerit Nestorio, antequam vexatione coactus ad meliorem mentem redierit. Ea de re diximus satis, quoad presens negotium, in præfatione historica; dicemus longe copiosius in auctario Theodoretæ quod apparamus ubi de vita ipsius, fide et Operibus curiosius dissertationem instituemus.

Edimus nunc collectanea Mercatoris, ejusmodi reperiantur in manuscriptis codicibus, auctora daturi suo loco, non ex Mercatore, sed aliunde conquisita, non sine labore. Hisce vero collectaneis continentur ut hæ-

bet titulus, epistolæ et excerpta quædam, sive ex libris, sive ex sermonibus. De epistolis postea, nunc de libris quinque, quorum mentio fit a Mercatore.

Sunt autem illi ipsi sex priores, quos ex viginti septem Theodoretæ adversus hæreticos a se lectos tradit Photius; unum enim in duos dissolvit. Verum hæc tota res, ut multum habet obscuritatis, ita prolixiore declaratione indiget; sed prius describenda quæ habet Photius (*Cod. 46*).

« Lecti sunt Theodoretæ episcopi Cyri septem et viginti libri adversus varias propositiones.

« Primus liber agit contra asserentes unius fuisse naturæ Deum Verbum, et quod ex semine David sumpsit principium; itemque adversus eos qui Divinitati passionibus attribuunt. Secundus liber cum eisdem et Scripturæ manum validius conserit. Tertius de eadem re disputat. Quartus sanctorum Patrum continet doctrinam de gloriosa incarnatione Domini nostri Jesu Christi Filii Dei. Quintus hæreticorum colligit opiniones, quas componit cum opinione eorum qui in Christo duas naturas minime agnoscunt, et ostendit magnam eos inter se affinitatem habere. Sextus ponit unum esse Filium Dominum nostrum Jesum Christum. »

Scripserat Theodoretus, ante concilium Ephesinum, adversus duodecim anathematisimos Cyrilli, scribendique auctor fuerat Joannes Antiochenus, qui et eandem provinciam dederat Andreæ Samosateno, ut duorum totius Orientis doctissimorum virorum auctoritate praverterentur animi, ne Cyrillo crederent, anathematisimis, veluti quodam compendio, fidem catholicam tradenti. Prior ille conatus successu caruit, lectis in concilio anathematisimis, nec rejectis, immo catholicis Patribus in partes Cyrilli adversus Nestorium concedentibus. Quare tentavit iterum Theodoretus, post solutam synodum, si qua ratione posset, et quæ prius objecerat confirmare, et quæ constituta fuerant in concilio labefactare. Tentandi causa fuit, quod vel reipsa cum Nestorio aberraret; vel quod, animi affectu excecatus, non satis perspiceret, quam impie Nestorius sentiret, quam catholice Cyrillus.

Opus hoc, cujus excerpta præ manibus habemus, ita divisit in quinque libros, ut tribus prioribus moliretur ostendere catholicum dogma evangelis adversari Patrumque doctrine: conficere vellet in quarto Patrum Ephesinorum sententiam hæreticorum opinionibus esse affinem; quinto denique explicaret quemodo Christus sit unus Filius.

Singulos libros, etsi multis capitibus distinctos, non fuisse tamen admodum prolixos ex eo conjicio, quod Photius scribat iis majores fuisse tres libros Franiste, nec ipsos tamen per se valde magnos.

Quod autem secundus et tertius in unum reipsa conflentur, indicare videtur Photius his verbis: *Tertius de eadem re disputat*; divisos tamen puto ea differentia, quod secundus ex novo præsertim Testamento, tertius ex vetere testimonia contineret.

Totum opus inscriptum fuisse *περί ἑναντιοπάσιως*, colligitur ex parte non mediocri, quam hac inscriptione donatam ex libro bibliothecæ regie Latine simul et Græce exhibebimus in auctario; habuisse quoque nomen *Πεντάλογίου* ex eodem libro conficitur. Prior appellatio ab argumento, posterior a numero librorum accepta est.

Porro autem eruditus pater Combefius Pentalogium putavit, esse idem cum libris quinque hæreticarum fabularum; quo melius nihil conjici potuit ab homine qui careret ope Mercatoris differentiam indicantis inter utrumque opus *πεντάβιβλον*.

Tempus scriptiōnis non improbabilius concluditur ex epistola prima ad Himerium Nicomediensem, de his siquidem intelligi debent ista: *Lectis ex Ægypto litteris destinatis, et ad nos sæpe discussis, invenimus eas doctrinæ quidem congruentes Ecclesiæ, duodecim vero capitulis contrarias esse probavimus, quæ usque impresentiarum impugnare perstimus*. Quare eo temporis intervallo confectos oportet quod a recessu Orientalium Epheso in patriam ad negotium pacis Ecclesiarum intercessit, id est, ann. 452.

Hujus operis meminerunt veterum plures, et primus quidem Irenæus episcopus Tyri, cum quereretur litteris ad Theodoretum scriptis, ab ipso, dum sure opinionis testes produceret Patres, prætermisum fuisse Theodorum Mopsuestenum, immo et Diodorum Tarsensem Theodori magistrum; utrumque enim revera prætermisit hoc in opere Theodoretus, etsi longe plurimos alios proferret; visusque est objectionem occupasse libro quarto, parte ultima, ubi de ista re iterum sermo erit. Cur ita videatur, causa est, primum, quod Irenæus scriberet ad Theodoretum eo fere tempore quo diximus editum istud opus, quando scilicet agebatur negotium pacis inter Ecclesias, mitterenturque ultro citroque fidei expositiones verbis quibusdam ambiguis studiose compositæ.

Deinde vero Justinianus imperator in sacra ad Patres v synodi, cum queritur impietatem a Nestorio traditam iterum introduci *per Theodorum Mopsuestenum Nestorii magistrum*, etc., necnon *per impia conscripta Theodoretæ, quæ contra rectam fidem*, et Ephesinam primam synodum, et contra sanctæ memoriæ Cyrillum exposuit, etc.

Quintæ synodi Patres, can. 43: *Si quis defendit impia Theodoretæ conscripta, quæ contra rectam fidem, et contra primam Ephesinam synodum, et sanctum Cyrillum, et duodecim ejus capitula exposuit, et omnia quæ conscripsit pro Theodoro et Nestorio impiis, etc., anathema sit*.

Nihil porro Mercator aliud hisce collectaneis ostendere nititur, quam quod Theodoretus eadem quæ Theodorus et Nestorius senserit, id est, duos reipsa filios duosque dominos distinxerit; atque ita filium Virginis merum esse revera hominem ratus sit, quantumcumque contrariam opinionem tenere videri voluerit. Id vero efficit Mercator duobus argumentis, consonantia vocum et sententiarum Theodoretæ cum præfatis duobus, et professo in utrumque studio, odioque in sanctum Cyrillum et Patres Ephesinos, quos Arianorum atque Apollinaristarum nomine tradidit.

Nec mirum sit tibi, lector, Mercatorem Theodoro viro magni nominis tantam accusationem tam gravibus verbis struere. Maluit egregius fidei defensor adherere toti Ecclesiæ, quam homini turbarum aliquanto amantiori quam verus prudensque veritatis zelus permittat. Marius certe tunc scripsit, cum dubia foret Theodoretæ fides apud sanctos, nec adhuc in sacra synodo Chalcedonensi contestata esset.

Mercatoris judicium approbavit Gregorius Magnus, si modo, quod docti conflentur, nomine Pelagii sui prædecessoris, ipse adhuc in minoribus constitutus, scripsit epistolam, sive librum, ad Eliam Aquileiensem et alios Istriæ episcopos schismaticos, qui damnationi trium capitulorum non consentiebant. Objicit enim Theodoro eadem quæ Mercator iisdem excerptis testimoniis et iisdem, immo totidem, verbis. Suis singula proferemus locis. Videsis epistolam cap. 20, unde quatuor intelliges.

Primum, codice Marii Mercatoris a Gregorio Magno visum; inde enim omnia exscripsit quæ loco mox citato bene multa profert. Alterum, in eodem codice cum litteris Theodoretæ fuisse quoque reprehensiones anathematisimorum Cyrilli, et excerpta de libris de quibus nunc agitur, quemodo sunt reipsa in manuscriptis nostris. Tertium, eandem esse omnium interpretem, Mercatorem scilicet; totidem enim verbis a Gregorio citantur. Quartum, quam opinionem de Theodoro, nondum in Chalcedonensi concilio fidem professo, Gregorius

concepisset; ipsum enim ait *contra rectam fidem scripserisse, sancta Ecclesiæ diversa sensisse, post errorem recte sapuisse, destruxisse unitatem Deitatis et humanitatis in Christo, composuisse scripta prava, hæretica et omni impietate plena*; quibus subiungit Mercatoris Theodoretum acerbius compellantis defensionem. Quis non videat quanta temeritate plenum sit Theodoretis scripta superbiendo defendere, quæ eundem ipsum constat, recta post confitendo, damnassee? Et postea: Sola ejus hæretica scripta respuentes, et cum synodo adhuc Nestorianum insequimur, et cum synodo Theodoretum recta profitentem veneramus.

Atque hæc, sive Pelagius ipse papa scripserit, sive Gregorius adhuc diaconus, pontificis nomine, maxima sane auctoritate pollent, majore saltem quam qui contraria Mercatori meo sentiunt.

Observa, lector, Gregorium, cum de tribus capitulis in epistola scriberet, de duobus ea posuisse quæ ex quinta synodo sumpserat: cum autem accessit ad tertium de Theodoro, ex solo Mercatore accepisse collectanea, et licet quædam in v synodo etiam legantur, veluti quæ pertinent ad primum anathematismum, in iis tamen, relicto textu v synodi, Mercatoris versionem prætulisse.

EXCERPTA THEODORETI

Ex libris quinque quos adversus B. Cyrillum Alexandrinæ civitatis antistitem sanctumque concilium Ephesinum, a quo Nestorius damnatus est, diabolo instigante, conscripsit.

EXCERPTUM PRIMUM.

Ex præfatione Theodoretis in quinque libros adversus beatum Cyrillum et sanctum concilium Ephesinum.

EXCERPTUM PRIMUM.

Præquam conventus apud Ephesum celebraretur, duodecim capitulis strictim aperteque restitimus, ut præscius horum fieret intellectus etiam rudiorum, et rationis expertum. Quia vero se manifestum, qui ista protulit, in concilio declaravit, et plures ex his qui convenerant, imperiti [Baluz. imperitia] potius, nec ulla dogmatis imbuti notitia, pia hæc arbitrati sunt; operæ pretium visum est, iterum contra niti, sermonemque distendere et succisam [Baluz. successam] blasphemiam multipliciter confutare, ut ignorantibus evidentius approbemus quemadmodum evangelii declarantur adversa quæ nunc ab istis maxime B proferuntur.

EXCERPTUM SECUNDUM.

Ejusdem ex libro ipsius operis a primo.

Idcirco Emmanuel jampridem, et ante multa natiuitatis tempora ex Virgine [Baluz. Virginis], appellatus est parvulus. Emmanuel autem, et ejus qui sumpsit, et ejus qui assumptus est, naturas insinuat;

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Observa quomodo in excerptis e libro primo tractasse scribit Photius contra asserentes unius fuisse naturæ Deum Verbum, et quod ex semine David sumpsit principium, itemque adversus eos qui divinitati passiones attribuunt.

^b Voces istæ admodum catholicæ suspiciene non earent, propter dicentis qualitatem, et consequentia verba, *Deus propter unitatem ejus quem ex nobis assumpsit*. Fuit enim loquendi formula Nestorianis familiaris, *propter unitatem homo dicitur Deus*, quemadmodum propter affectum amicus fit amans; et vero suspectæ mihi sunt sententiæ illæ, *Deus in natura nostra, in homine Deus et homo, Deus natura hominis æ vestiens, Deus in templo humano, Deus nobiscum*; quæ puram inhabitationem et indutionem significant, atque adeo Nestorianam *ἐνσώματι* *σχεσην*. Quare Mercator non temere, ad probandum duos a Theodoro filios asseri, hæc adduxit.

^c Contra Cyrilli dictum, *quod una sit natura Verbi incarnati*; id vero videbatur nonnullis, quasi rectæ fidei symbolum, ut videre est apud Cyrillum, in epistolis post pacem Ecclesiarum scriptis ad amicos quærentes quod videretur recessisse ab *ὁμοουσία*, cum duas post unionem naturas in Christo Orientalibus concessisset, qui ex eo prius ipsum arguebant

A nobiscum enim Deus interpretatur, hoc est, in nostra natura Deus, in homine Deus, Deus et homo, ^b Deus homo factus, Deus natura hominis incircumscripse se vestiens, Deus in templo humano, Deus nobiscum, Deus propter unitatem ejus quem ex nobis accepit. Ergo non solum Deus, sed etiam homo est Emmanuel; ipse vero et Christus appellatus est, et Jesus nominatus, et Salvator vocatus.

Item ex eodem libro primo.

^c Si permixtio aut confusio fieret, atque una ex utraque substantia redderetur, neque Deus esset [Baluz. mansisset] Deus, nec templum existeret templum; sed et Deus templum, et templum natura Deus esset, id enim operatur admixtio; et si hoc ita est, non convenienter Dominus ait: *Solvite templum hoc, et in triduo suscitabo illud* (Joan. ii, 19). Oportebat enim ut diceret: *Solvite me*, et in tribus diebus resurgam; siquidem duæ naturæ unam permixtionis temperamento fecissent.

EXCERPTUM TERTIUM.

Item ejusdem de libro d secundo.

^c Sed et Gabriel evangelizans Virgini, sicut Lucas

adhærere Apollinaristis, confusionem naturarum unionem factam delirantibus. Apollinaristis, inquam, non item Apollinari ipsi; tradit enim Theodoretus Polemium quendam (Polemionem alii nominant) primum fuisse confusionis auctorem. Polemius quidam, ait, ex ejus (Apollinaris) scriptis ausum nactus, et substantiarum confusionem factam dixit, et commixtionem Divinitatis et corporis. Inde Polemianorum hæresis nata est (Lib. iv Hær. Fabul. cap. 9).

^d Animadvertite, lector, et in omnibus quæ ex secundo libro excerpta sunt recognosce characterem secundi libri descripti a Photio, in quo ait a Theodoro cum adversariis ex sacra Scriptura validius manum conseri.

^e Totum hoc excerptum edemus propediem auctius, Græce et Latine, in auctario Theodoretis; ipsum vero magna ex parte exscripsit Gregorius Magnus, et in epistolam in præfatione laudatam transtulit. Nam post alias angelis ad Virginem voces, sic habet: *Considerate hic etiam quia cuncta humanitas dicuntur. Erit, inquit, magnus, non dixit, est. Et Filius Altissimi vocabitur, non dixit, vocatur. Et dabit ei Dominus sedem David Patris sui, non dixit, habet, sed dabit ei Dominus. Et regnabit, non dixit, regnat. Et super quos? Super domum Jacob, non dixit, super angelos et archangelos.*

beatus exponit : *Ecce, inquit, in utero concipies, et a paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum; hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur, et dabit illi Deus sedem David patris sui, et regnabit hic super domum Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis. Ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. i, 31). Considerate, quod hic etiam cuncta dicantur humanitus. Erit, inquit (Ibid., v. 35), magnus, non dixit, est : et Filius Altissimi vocabitur, non dixit, vocatur, aut est ; non dixit, habet sedem David Patris sui, sed dabit ei ; et regnabit, non dixit, regnat. Super quos ? Super domum Jacob, non dixit super angelos et archangelos. Et iterum, sanctum vocabitur Filius Dei, non dixit, vocatur.*

“ Quid ad hæc dicitis, qui Veritati proprias passionibus proponentes [Baluz. præponentes], propter humana certamina, Deo prælium passi estis inferre ? Cui ista conveniunt ? Deo, et qui semper est [Bal. add. et Domino], et regi, et sancto, et Filio Dei ? An autem templo, quod ex semine David sumptum [Baluz. sanctum est] et propter unitatem Dei Verbi hæc ipsa promeruit ?

Itemque ibi post paululum.

Non itaque Dei [Baluz. Deum] Verbum post natiuitatem Virginis magnum futurum esse prædixit ; sed templum, quod ex Virgine sanctum, assumptum, unitum, et conuocatum etiam ipsum filius ; non ut duos filios adoremus, sed ut in templo visibili Deum invisibilem contuentes, unam illi venerationis gloriam deferamus.

Item in eodem libro secundo.

b Cum inveneris : c Dominus autem plenus Spiritu sancto regressus a Jordane (Luc. iv, 1). Et iterum : Egressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam (Ibid., 14). Non Dei Verbum cooperatione vel auxilio eguisse Spiritus arbitreris ; sed visibile templum, quod variis Spiritus sancti donationibus fruebatur.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

a Magna hominis audacia simul et impietas ! audacia quidem accusantis œcumenicam synodum prodita propter perversitatem veritatis ; impietas vero, aperte Filium Dei a filio Virginis, naturalem ab adoptivo, dividit, alterumque alteri sola venerationis glorieque unitate copulantis, etc.

b Hæc cum titulo ipso exscripsit Gregorius : c In eodem libro secundo ait : Jesus autem plenus Spiritu sancto regressus a Jordane. Et iterum : Egressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam. Non Dei Verbum cooperatione vel auxilio eguisse Spiritus arbitreris ; sed visibile templum variis Spiritus sancti donationibus fruebatur. d Exscripsit vero, ad id ipsum probandum, ad quod et Mercator, a Theodoro nempe duas in Christo personas astruit.

e Jesus autem. Sic reposuimus ex veteribus libris, cum Garnerius edidisset Dominus autem. Hanc emendationem confirmat etiam epistola Pelagii II. Baluz.

d Baluz. addit hic, credentibusque tribuit omnibus sanitatem. Mox etiam, post commemorans, addit nazardit et, quæ postrema verba sic nititur : Hæc addita sunt ex codicibus antiquis. Legendum autem videtur, commemorans Nazareni unctionem, etc. Respicit enim omnino ad caput decimum Actorum apostolico-rum. Edit.

e Longe aliter in editione, sive Latina Vulgata, sive Græca : Ut gratia Dei pro omnibus gustaret mor-

Itemque ibidem post aliquanta.

Ut autem duarum naturarum divisionem manifeste pervideas, ad doctrinam ipsius Domini veniamus. Accesserunt ad eum Judæi dicentes : Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis (Joan. ii, 18) ? Respondit Jesus : Solvite templum hoc, demonstrativa voce eos ad visibile pertrahens, et in tribus diebus suscitabo illud (Ibid. v. 19), Deitatis potentiam audientibus manifestans.

Ex eodem libro.

Hunc Deus auctorem et Salvatorem exaltavit (Act. v, 31). Quis igitur exaltatus ? Non excelsus, sed ea natura, quam Deitas exaltavit [Baluz. excitavit], quam Judæi interemerunt suspendentes in ligno ; hæc enim exaltata est, conjunctione ejus qui sumpsit eam, et habitavit in ea.

Ex eodem libro.

Manifestum est, inquit, quis die tertia resurrexit, et quis hoc resuscitavit, secundum Salvatoris promissionem dicentis : Solvite templum hoc, et in triduo reedificabo illud (Joan. ii, 19). Quod tertia die resurrexit, hoc suspenderunt in ligno Judæi : Hoc unxit Deus Spiritu sancto et virtute (Act. x, 38). Non enim Deus Verbum unctione aut operatione sancti Spiritus eguit ; sed templum, quod ex semine David assumens sibimet copulavit, d et hoc evidenter ostendit Apostolus commemorans unctionem quæ a Deo facta est ; et Spiritum sanctum a quo unctus est, et virtutem qua fruebatur ; et quemadmodum sanitatem operatus est : Quoniam, inquit, Deus erat in illo (Marci vi, 14).

Ex eodem libro.

Paulominus ab angelis minoratum videmus Jesum propter passionem mortis, gloria et honore coronatum, ut sine Deo pro omnibus gustaret mortem (Heb. ii, 9). Dividit a passione, ut e sine Deo, inquit, pro omnibus

tem, ὅπως χάρις Θεοῦ ὑπὲρ πάντων γενήσῃ τοῦ θεού σου. Legerunt tamen Græci quidam, ὅπως χάρις τοῦ Θεοῦ, etc. Adjuvat lectio, quæ sequitur Theodoretus, hæresim dicentium hominem a Deo depositum fuisse tempore passionis, quam hæresim alterius peperit vitiosa versio loci, Coloss. ii, 13. Ubi enim legitur : Delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, et exspoliatis principibus et potestates, tradidit confidenter, palam triumphans illos in semetipso ; legebant veteres quidam, eviens se carnem. Ita Hilarius libro de Trinitate ; Ambrosius in tractatu de Symbolo, cap. 13 ; Augustinus cum libro de Agone Christiano, cap. 2, tum alibi passim. Illa porro hæresis, quæ visa est Capreolo Nestorianæ pars, cum in Hispania serpere cœpisset, coegit Vitalium et Constantium laicos Hispanos consulere Capreolum Carthaginensem episcopum, quæ ratione mæpugnanda foret. Consulentiū epistolam et Capreoli responsionem edidit pater Sirmondus, ann. 1630. Utramque retulerunt in generalium conciliorum collectionem, sive qui regiam, sive qui majorem accurarunt. Verba consulentiū ista sunt in vulgatis libris : Sed et hominem purum dicunt pependisse in cruce comprehensum. Aium : Recessit Deus ab eo. Quibus parvitas nostræ sic dicit : Numquam Deus recessit ab homine assumpto, nisi quando dixit de cruce ; Heli,

gustaret mortem. Hunc etenim et paulominus ab angelis asserit minoratum; Verbum autem Deus non minor angelis, sed creator est angelorum, et virtutum, et dominationum, et omnis invisibilis et visibilis creature.

Ex eodem libro.

^a Unum his omnibus adjiciens testimonium, sermoni terminum dabo : *Jesus Christus heri et hodie, ipse et in sæcula.* Quomodo igitur (hoc, sapientissimi, debemus advertere), quomodo ipse idem heri et hodie et in sæcula, et temporalis et æternus, et in tempore et super tempora? Nam si æternus est, temporalis non est; et si in tempore est, super tempus non est.

[^c *Verba Marii Mercatoris.*

Item ejusdem ex libro quarto, post testimonia sanctorum Patrum quæ seclæstus et impius ad suum nefarium sensum retorquere contendit, ^d post assertionem ei in nonnullorum hæreticorum (nam dico et Theodori) non timuit facere mentionem quos summis quoque laudibus efferre molitus est, hæc in injuriam

A sanctorum Patrum qui apud Ephesum Nestorium damnaverunt sub exclamatione protulit dicens:]

^e Audite, surdi, et cæci, respicite. Et quis est cæcus et surdus, nisi qui mente captus est, nec vult intendere veritati, oculos suos claudens radiis, et se luminibus privans? Magistrum ergo veritatis audite jure præcipientem, voces evangelicas apostolicasque dividere, et Deitati quidem sublimes ascribere, humiles autem humanitati deputare. Tandemque desinite huic pie divisioni resistere; nec metu anathematis pavorem simplicioribus inferatis. Nos enim tamquam purgamenta, quæ a vobis formidolosa proferuntur, attendimus, sanctorumque Patrum magisteria custodimus.

Verba Marii Mercatoris.

B His verbis profanus iste, tam in Nestorium quam in [Baluz. add. ejus] similes recte latam sub anathematis interpositione sententiam, ut æstimat, attenuare contendit, ne sectatores et complices metu presentis et future pænæ, dogmata pravitatis abjiciant, et ad unitatis tramitem venire nitantur. Denique ut nequitia cordis ejus evidenter appareat, in ut-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Heli, lammasabactani, Deus Deus meus, quare me dereliquisti? Ex quibus tria conficio: primam, opinatos fuisse hos Hispanos Verbum ab homine recessisse, imminente morte. Alterum, vitiosum esse vulgarem lectionem, quod satis ostendit discolærens oratio, *comprehensum. Aiunt: Recessit Deus ab eo.* Postremum, qua ratione vitium emendari debeat. Arguunt enim Vitalis et Constantius errorem suo pejorem, eorum scilicet qui non solum in cruce, sed toto passionis tempore, atque ita ab ipsa comprehensione, depositum a Verbo hominem dicerent. Quare ita legendum puto: *Sed et hominem pium dicunt pependisse in cruce; post comprehensum enim, aiunt: Recessit Deus ab eo, etc., id est, post comprehensionem.*

Porro autem Vitalis et Constantius eo venialius errabant, quod magno forte exemplo decepti erant, Ambrosii scilicet, cujus hæc sunt verba: *Hæc beata anima, quæ in cruce ad divinitatem clamavit dicens: Deus Deus meus, quare me dereliquisti? clamavit homo Divinitatis separatione moriturus.* Nam cum Divinitas mortis libera sit, utique mors esse non poterat, nisi vita discederet, quia vita Divinitas est, quæ nunquam patitur vel mortem, vel corruptionem, immortalis enim semper et incorruptibilis est. Deus autem, qui Verbum et Spiritus est, qui ubi vult spirat, carnem humanam animamque susceptam non deseruit invitatus, sed quia voluit, ubi voluit, quomodo voluit et quando voluit, relinquens posuit eam, et iterum assumpsit eam. Non ergo cujuspiam jure ac potestate exutus est carnem, sed ipse se exiit. Nam qui potuit non mori, si noluisse, procul dubio quia voluit, mortuus est. Quod ita esse comprobans Apostolus ait: *Spoilians se carne, principatus et potestates expoliavit, triumphans illos semetipso, per mortem scilicet hominis suscepti.* — *Sine Deo.* Hebr. ii, 9. Textus cum Vulg., *χαριτι Θεού, gratia Dei.* Legebat Theodoritus *χαρις Θεού, sine Deo.* Hinc Mercator in inscriptione huic excerpto prefixa illum carpit, quod textum Paulinum corruperit. Sed immerito. Sanctus enim Hieronymus sub initium lib. ii Comment. in Epist. ad Gal. iii, 10, de utraque hujusmodi lectione sic scribit: *« Scriptura testis est, quia Christus gratia Dei, sive ut in quibusdam exemplaribus legitur, absque Deo, pro omnibus mortuus est. »* Hæc sane posterior lectio non latuit Origenem in Exoget. ad Joan. i, 1, et xi, 49. Quin et Latinis Patribus haud fuit in-

comperta. Ut alios omittamus, S. Ambrosius lib. ii de Fide, c. 8, hæc habet: *« Quam bene autem posuit Apostolus: Ut sine Deo pro omnibus gustaret mortem; ne divinitatis illam passionem putaremus fuisse, non carnis. »* Et iterum ibid., lib. v, c. 8: *« Incarnationis Dei mysterium universe salutis est creature, secundum quod scriptum est: Ut sine Deo pro omnibus gustaret mortem; id est, quod creatura omnis, sine passione aliqua divinitatis, Dominici sanguinis redimenda sit pretio. »* Attamen retinendam esse vulgatam lectionem *χαριτι Θεού, gratia Dei*, ex consensu omnium mss. codd. Gr. et Lat. pluribus contendit Millius ad Nov. Testam. Gr. Heb. ii, 9. De hoc autem loco post Millium fuisse Wetstenius in suo Testam. Græc. tom. II, pag. 392. Quod quidem spissum opus improboque labore confectum, ut plura continet utilia, erudita et scitu digna, sic absona fidei plura et absurda complectitur, quæ immodica licentia usus partiumque studio abreptus auctor sibi permisit, aliquando Deo auspice castiganda. GALLAND.

^a Illud ipsum Gregorius totidem verbis in prefatam epistolam transtulit, indeque erroris Nestoriani Theodoretum convinci posse credidit.

^b Hunc locum refert integrum Pelagius II in epistola mox laudata. BALUZ.

^c Supplementum integrum hunc locum ex Baluzio, qui descripsit eum ex Vaticano codice. Non exstat enim apud Garnerium, qui Bellovacensem secutus est. EDIT.

D ^d In mendo hæc verba cubare noscuntur nonnisi mss. ope sananda. GALLAND.

^e Intendit animum in quartum Cyrilli anathematismum, qui hujusmodi est: *Si quis personis duabus sive substantiis (ὑποστάσεσιν) disperiat voces quæ sunt in evangelicis vel apostolicis Scripturis, quæque vel de Christo a sanctis dicuntur, vel ab ipso de seipso; et has quidem ut homini, qui præter Verbum seorsus intelligatur; has vero ut divinas, soli Deo Verbo; anathema sit.* Consule reprehensionem Theodreti ad istum anathematismum, et cum istis confer eam, atque ex cognatione utriusque intelliges quantum fuerit Theodreti in omnes anathematismos, sed in istum maxime, odium. Unde non immerito Mercator sequentia paulo commotius scripsit.

tima parte quarti libri Theodorum Mopsuestenæ [Baluz. Mamsuestinæ] civitatis episcopum, quem omnes fere catholici hæreticum esse cognoscunt, suis præconiis ita concelebrat.

EXCERPTUM QUARTUM.

Ex ultima parte libri ^a quarti Theodoret.

Idcirco, inquit, magnum Theodorum, propugnato-rem pietatis, et evangelicorum defensorem præconio-rum, in medium non deduxi, quia et ipse, propter nescio quæ, nobiscum impugnatur a vobis; et post sudores quamplurimos et labores conquisitos [Baluz. loco requisitos], post tot certamina et studia nume-rosa, non exteriorum, sed suorum sociorumque fidei calumniis appetitur; oportebat enim, eum cum Paulo post gentiliū, et latronum, etiam falsorum fratrum (II Cor. xi, 26), ejus denique generis enumerare pe-ricula. Hujus rei gratia tantum virum sponte præter-ire volumus.

EXCERPTUM QUINTUM.

Item in quinto libro, qui est totius ejus operis extremus.

Verba Marii Mercatoris.

Hanc calumniam sanctæ synodo quæ Nestorium jure percussit, execrandus iste struere nititur, ut au-deat dicere, beatos Patres qui apud Ephesum con-venerunt, non recti dogmatis intentione, sed timore

[Baluz. livore] potius, illam protulisse sententiā, quatenus Apollinaris olim sepulta perfidia per eos renovata esse videatur; hanc autem contumeliam in sanctos Dei pontifices his perlidus verbis exag-gerat.

Ex libro quinto Theodoret pro Theodoro.

^b Tantum valuit invidia, cui vos mancipastis, ut quæ olim per unum aut duos, et hos latentes, Apol-linaris loquebatur, hæc nunc per multos Ecclesiæ præsules congregationibus Ecclesiarum sacris exhi-beat, et tales [Baluz. lethales] herbæ per pastores gregibus offerantur, luporumque morsus, rectorum ministerio, rationalibus ovibus infligantur; et qui in duabus aut in tribus civitatibus extra murorum septa, paucos alloquebatur, quos etiam variis canti-cis seducebat, nunc iste per vos in mediis tripudiat urbibus; ejus enim prædicatis errores, et vocum no-vitatibus decoramini, reparantes ejus blasphemiam, quæ jam fuerat consumpta temporibus.

Verba Marii Mercatoris.

Qualem unitatem Deitatis et humanitatis idem Theo-doretus fateretur, per quæ scripsit necessario decla-ratur his verbis.

EXCERPTUM SEXTUM.

Ex eodem libro.

^c Quod, inquit, Dominus de viro et uxore ait, ut

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Ad hunc librum videri potest spectare Theodo-retus, cum Irenæo episcopo arguenti quod Diodorum et Theodorum præternisisset in Eranista, respondet (Epist. 16): Quo cultu viros tantos prosequar, testis est liber quem de illis composui, in quo conflatum in il-lorum accusationem diluimus, nec accusatorum potentiam nec structas contra nos insidias reformidantes. Liber enim Pentalogii ab Apologetico pro Diodoro et Theo-doro non differt; id manifeste demonstratur ex con-sequentibus Mercatoris verbis.

Eranistæ dialogo 1 idipsum habet: Proferrem etiam tibi fortissimorum veritatis propugnatorum Diodori et Theodori enarrationes, nisi viderem vos in senso in hos animo esse, Apollinarisque in eos odio et malevolentia successisse. Vidisses enim hos etiam cæteris consonan-tia scripsisse, et ex divino fonte fluentia hausisse, ri-vosque et ipsos quoque spiritus exstitisse; sed hos qui-dem prætermittam, quia implacabile bellum adversus eos suscepisti.

^b Eadem nunc effundit in sanctos Dei pontifices, quæ ante scripserat in Cyrillum, cum Joanni Antio-cheno mitteret suas anathematismorum reprehensio-nes. Valde dolui, inquit, cum anathematismos legis-sem, quos direxisti nobis, præcipiens ut eos scripto destrueremus, et hæreticum eorum sensum nudum om-nibus intimaremus. Dolui autem quod vir pascendi sor-titus officium, et cui grex tantus creditus est, et oves infirmas curare præcepit, non solum languet ipse, et quidem vehementer, sed nititur etiam oves ægritudine implere, et feris bestiis sævius est: quæ sunt pascenda disceperit. Illæ namque ea quæ sunt dispersa et a grege dicis rapientes dilacerant. Hic autem in medio gregis existens, et servator reputatus et custos, latentem erro-rem in eos qui illi parent introducit. Quod enim aperte oppugnat, id observare facile est; quod vero sub specie amicitia insidias parat, invenit eum contra quem pu-gnat incautum, eique facile læsionem infert. Hoc me multo magis contristat, quod sub pietatis nomine atque figura, et in pastoris dignitate, in hæreticis et blasphe-mas voces erumpit, et dudum extinctam Apollinariū inanem simul et inpiam doctrinam renovat, etc.

^c In his continetur dolosa Nestorianorum subtili-tas, qui nomine personæ abutentes, confessi sunt quidem unam post unionem naturarum in Christo personam, sed qualis viri est ac uxoris post conju-gium, *χρῆμα* nimirum, non *πρῶτα*, vel, ut aiunt, non una physice et substantialiter, sed una moraliter, et jure tenus. Crediderit forte quispiam, aut hic Theo-doretum ex Theodoro profecisse, ejus aliquando sententias integras exscribit; aut Marium Mercato-rem nominum affinitate deceptum esse; aut alio vitio contigisse, sive exscribentium quæ Marii sunt, sive excerptium quæ Theodori in v synodo referuntur, ut in aliis peccatum est non semel. Nam in præfata synodo collatione 4, et apud Leontium, hæc ipsa tribuuntur Theodoro, velut excerpta ex libro octavo de Incarnatione. In eam ego sententiam venirem, nisi me retineret Gregorius Magnus, *πρῶτον* istam Theodoro tribuens, et in ea quidem epistola, quam scripsit nomine summi pontificis ad Theodoretum stu-diosos, qui calumniam Theodoro in iustam queri possent, si modo ipsi spurium aliquid supponeretur. Quare opinor Theodoretum ex Theodoro sumpsisse ex parte quæ Mercator exhibet, non tamen ita quin immutaverit quædam unde possit discrimen agnosci: quod ut constet, et sua simul Mercatori fides salva sit, juvat exhibere, sive quæ apud Leontium, sive quæ in v synodo et epistola Pelagii 2 a Gregorio Ma-gno conscripta reperiuntur. Apud Leontium igitur. Ex omni parte manifestum est supervacaneam esse et indecoram atque discrepantem confusionem, cum una-quaque natura in se indissolubili-ter maneat. Rursus manifestum est apam et congruentem esse unionem; per hanc enim naturæ copulatæ unam personam se-cundum unionem constituerunt. Quare quod Dominus in viro et uxore ait, quamobrem non jam sunt duo, sed una caro, dicere nos consentaneæ possumus secundum rationem unionis: Non sunt jam duæ personæ, sed una, scilicet naturis discretis. Ut enim illic, in viro scilicet et uxore, non lædit numerum duorum quod una caro dicatur, manifestum est enim quatenus una dicuntur caro; sic hic non lædit differentiam natura-

jam non sint duo, sed una caro (Matth. xix, 6), a naturalis procul dubio constantibus, sed discretionem habentibus; et sicut ibi nihil obest duorum numerus quominus una caro dicatur, certum est enim qualiter una dicatur; ita et hic persone unitas nihil obest differentiae naturarum. Denique cum naturas discernimus, Dei Verbi naturam integram dicimus, et personam sine dubitatione perfectam; nec enim sine persona fas est asseverare substantiam; perfectam quoque naturam humanam cum sua persona similiter confitemur. Cum vero ad conjunctionem respicimus, tunc demum unam personam merito nuncupamus.

EXCERPTUM SEPTIMUM.

Item ex ejusdem libri capitulo decimo quinto.

Hæc, inquit, Apollinaris arguunt vanitatem, qui pro ratione vel mente Deum Verbum in assumpta carne asserit habuisse. Nam si non habuit humanam mentem assumpta natura, Deus quidem erit, qui contra diabolum certavit, Deus etiam qui victoriam operatus est; Deo autem operante victoriam, ego quidem de hac victoria nihil utilitatis accepi, velut qui nihil huic inferre potuerim; sed et letitia, quæ ex hac re contigit, privor, super triumphis alienis exultans. Tripudiat autem diabolus et extollitur, et superbit atque gloriatur, quasi cum Deo luctatus sit; magnum est enim illi etiam a Deo superari.

Item ex ejusdem libri capitulo decimo sexto.

Hæc etiam usus defensione convenienter diabolus Deo dicere poterat: Ego, Domine, creator universorum, non contra te certamen assumpsi; scio nam-

que dignitatem tuam, intelligo potestatem, cognosco dominationem, fateor servitutem, quamvis refuga esse cognoscar; victoriam vero cedo et angelis, et omni cœlesti multitudini, ex quibus aliquando et ego infelix exstiteram; contra hunc autem suscepi certamen, quem de limo formasti, et ad imaginem tuam fecisti, et ratione honorasti, et paradisi civem constituisti, et terræ marisque dominum demonstrasti. Hunc seductione, non necessitate, decepi; hunc usque in hodiernum diem superare, deficere ac morti tradere non cesso; persevero hunc ad stadium perducens, et mecum luctari præcipiens [Baluz. percipiens]: ipse spectator assiste; etiam arte, quam athletæ insunt, ostende luctari, demonstra et instituta certaminis, unge [Baluz. ungue] ut voles; tantum ne huic auxilium præbeas; non enim sic audax ego et mente privatus, ut adversum te factorem certare pertentem. Hæc ad Salvatorem Christum juste diabolus diceret, si non esset homo, sed Deus, qui pro homine decertaret.

De capitulo vigesimo nono.

Dei Filius homini inseparabiliter adjunctus, cum disciplinam summæ virtutis edocuit, et a peccatorum jaculis illæsum custodivit, et integrum et superiorem diabolica fraude monstravit, mortemque ad breve tempus gustare permittens, protinus ab ejus tyrannide liberavit, et participatum ei propriæ vitæ contribuit, ad cœlos evexit, et ad dexteram sedere magnitudinis fecit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen; dignitatem suam eidem conferens, et appellationem naturæ ejus assumens.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

run unio personæ. Cum enim naturas discernimus, perfectam naturam Dei Verbi dicimus, et perfectam personam, neque enim licet dicere hypostasim sine persona. Perfectam vero etiam naturam hominis et personam similiter. Cum tamen ad copulationem respicimus, unam personam tunc dicimus. In v synodo (Collat. 5, num. 29): Manifestum autem est quod unitas convenit; per eam enim collectivæ naturæ unam personam secundum unitatem effecerunt. Sicut enim de viro et muliere dicitur, quod jam non sunt duo, sed una caro, dicimus et nos rationabiliter, secundum unitatis rationem, quoniam non sunt duæ personæ, sed una, scilicet naturis discretis. Sicut enim ibi non nocet numero duorum unam dici carnem, certum est enim secundum quod una dicitur; ita et hic non nocet naturarum differentie personæ unitas. Quando etenim naturas discernimus, perfectam naturam Dei Verbi dicimus et perfectam personam, nec enim sine persona est subsistentiam dicere perfectam; perfectam autem et hominis naturam et personam similiter. Quando autem ad conjunctionem respicimus, unam personam tunc

dicimus. In epistola Pelagii 2 ad Eliam Aquileiensem, etc.: Naturas discernimus Dei Verbi, naturam integram dicimus et personam sine dubitatione perfectam, nec enim sine persona fas est asseverare substantiam; perfectam quoque humanam naturam cum sua persona similiter confitemur. Cum vero ad conjunctionem respicimus, tunc demum unam personam merito nuncupamus.

^a Baluz., naturis procul dubio constant sub discretionem manentibus; et, etc. Edit.

^b Ex hoc loco, qui in codice Græco regie bibliothecæ dicitur sumptus ex opere *περί ἐνανθρωπώσεως*, pervulgata opinio convellitur, quæ viri eruditionis fama celebres, cum decepti essent a corruptis Genadii codicibus, crediderunt opus quod de Incarnatione Domini a Theodoro compositum Genadius scripsit, non fuisse diversum a libris quatuor Eranistæ adversus Eutychem et Dioscorum elaboratis. Istud enim excerptum, immo totam tentationis Dominicæ historiam, cujus particula est, frustra quæras in libris Eranistæ.

EXCERPTA EX EPISTOLIS THEODORETI.

Hactenus de libro *περί ἐνανθρωπώσεως*, seu Pentaglogio, nunc de epistolis, et de ea primum quam Theodoretus Nestorio scripsit, cuique Mercator a se in Latinum sermonem conversæ præfationem hanc præposuit.

Verba Marii Mercatoris.

^a Nestorio in exilio pro sua perfidia constituto, scripsit epistolam Theodoretus, qua patefaci, non

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Exilii nomine intelligit secessum in monasterium sancti Euprepii, de quo egimus in præfatione historica;

neque enim significari potest deportatio in Oasim, quæ post quatuor annos a consilio Ephesino soluta

ⁱ honoris amore, sed ipsa veritate compulsus, pro-
 hasse se dogma beati Cyrilli, quem vocat ⁱ Ægy-
 ptium; in damnationem vero ejusdem Nestorii nullo
 modo præbere consensum.

Epistola ⁱ Theodoretī ad Nestorium.

Domino meo vere Dei amantissimo et venerando
 sancto Patri Nestorio episcopo, Theodoretus in
 Domino salutem.

Quod urbana me conversatio et obsequium gloria-
 que non superet, nec excelsis indigeam sedibus, ar-
 bitror tuam cognoscere sanctitatem. Nam etsi nihil
 aliud, saltem solitudo civitatis, ejus dispensationem
 videor esse sortitus, hanc me philosophiam sufficien-
 ter edocuit, quam constat ad solitudinis cumulum
 etiam turbas habere causarum, quæ retardare plu-
 rimos valeant, etiam qui rebus talibus nimis exsul-
 tant.

Nullus igitur tuæ persuadeat sanctitati, quod ego
 præsul esse desiderans, clausis oculis, velut recta do-
 gmata, Ægyptia scripta suscepim: nam, per ipsam
 fateor veritatem, sæpius ea revolvens, et diligenter
 examinans, ab hæretica pravitate libera deprehendi,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

contigit, cum hæc epistola data sit, vel cum ageretur
 de conciliandis Ecclesiis Alexandrina et Antiochena
 dissidentibus, vel paulo post pacem initam, anno scilicet
 452, sub finem, aut primo statim initio sequentis.
 — Nestorio in exilio. Putat Garnerius istud esse in-
 telligendum de secessu ejus in monasterium S. Eu-
 preprii juxta Antiochiam. Verum iste secessus nullibi
 vocatur exsilium, et proclivius est existimare hanc
 epistolam a Theodoro scriptam esse cum Nestorius
 deportatus fuisset in Oasim. Vide quæ a nobis dicta
 sunt de eo argumento ad caput 24 synodici adversus
 tragediam Irenæi. BALUZ.

ⁱ Catholicis objiciebant homines Nestorianæ partis,
 quod magnarum sedum promissione ad se pellicerent
 episcopos minorum civitatum. Sed quæsierit forte
 quispiam qua specie veri potuerit illud objici viris
 disciplinæ ecclesiasticæ dissolute minime reis, siqui-
 dem ea ætate nefas esset episcopum commutare sedem,
 eamque ubi causam Proclus diu rejectus sit ab
 urbis regie episcopatu, quoniam Cyzicenzæ Ecclesiæ
 prefectus erat a Sisinnio; istud vero dubium non sa-
 tis solverit, qui cum subtilibus nonnullis transire ne-
 fas dixerit, fas transferri, quasi canones id ambire
 vetarent, sinerent accipere oblatum. Nam causa Gre-
 gorii Nazianzeni solutioni pugnat, cum raptus sit ad
 Constantinopolitanæ Ecclesiæ regimen, et inde tamen
 coactus recedere, propter objectum electionis vitium;
 cumque in causa Procli non prius desitum sit repulsæ,
 quam Cœlestinus summus pontifex super ea re dederit
 responsum. ut auctor est Socrates (Lib. vii).

ⁱ Theodoretus postquam iracundius agere cœpit in
 causa Nestorii adversus Cyrillum, hunc isto nomine
 appellat in omnibus præsertim, sive libellis, sive epi-
 stolis, quæ ipsius nomine inscribuntur, partim in parte
 concilii Ephesini, partim in v synodo. Unde facile di-
 gnoscas quo auctore singula de quibus dubium oriri
 posset vere scripta sint.

ⁱ Epistola hæc refertur in v synodo, sed alio inter-
 prete; data vero ibidem dicitur post unitatem inter
 Orientales et sanctissimum Cyrillum factam. Quo tem-
 pore nimirum, ut ex consequenti epistola constat, exi-
 gebat Joannes Antiochenus episcopus ut qui sibi sub-
 erant conditiones pacis acciperent, Nestoriique dog-
 mata damnaverent, atque ejus depositioni et Maximiani
 ordinationi consensum scripto darent.

et aliquam illis imponere maculam formidavi; non
 tamen velut is apprebetur, qui toti mundo causa per-
 turbationis exstiterit; et spero me pro hac re nullis
 delictis in die judicii subjacere, quia judex justus ex-
 plorat propositum singulorum.

His autem quæ contra tuam venerationem injuste
 atque inique patrata sunt, nec si mihi utramque ma-
 num quis absunderet, potero præbere consensum,
 divina procul dubio mihi cooperante gratia, et infir-
 mitatem animæ sublevante.

Iloc autem etiam his qui hæc exigunt certum litte-
 ris feci, et vestræ [Baluz. tuæ] sanctitati ⁱ quid eis
 a me rescriptum sit exempla transmissi, quatenus
 agnoscat quod nullum tempus nos per divinam gra-
 tiam commutabit [Baluz. commutavit... ostendit], nec
 polypodas, nec chameleontas [Al. versipelliones]
 ostendet, quod illi quidem petras, hi vero folia juxta
 colores proprios imitentur. Omnem quæ cum tua ve-
 neratione est in Domino fraternitatem ego et qui me-
 cum sunt plurimum salutamus.

Verba Marii Mercatoris.

Aliam in favorem Nestorianorum ⁱ Constantinopo-

Neque porro causæ quidquam est cur supposita vi-
 deatur, quia Leontius tradit circumferri litteras mu-
 tuas Theodoretī et Nestorii suppositas ab hæreticis:
 nam id si dictum de his ipsis intelligat, Mercatoris tes-
 timonio arguendus est, qui cum memoriæ mandave-
 rit res sui temporis, auctoritate præstat Leontio,
 post quinquaginta saltem annos scribenti.

ⁱ Theodoretus non interfuit concilio quod apud
 Acacium Berœ Joannes Antiochenus habuit, de pace
 cum Alexandrinis componenda; sed primum per lit-
 teras interrogatus est quid de conditionibus pacis ac
 professione Cyrilli sentiret; tum conventus, ut pactis
 conditionibus subscriberet. Ipse vero et rejectit con-
 ditiones velut iniquas, et professionem Cyrilli accepit
 tamquam palinodium pristinæ sententiæ; et amore
 Nestorii atque impatientia Cyrillianæ victoriæ subscri-
 bere noluit. Quæ omnia prolixè ostendimus in disser-
 tatione de Vita Theodoretī prælegenda Operum au-
 ctario.

ⁱ Non erit, credo, vanissimus conjector qui putave-
 rit hanc epistolam scriptam esse ad Andreæ mo-
 nachum Constantinopolitanum Nestorio faventem,
 ad quem est ea quoque quam 145 fecit in editione
 sua Sirmondus; neque enim dissimile est utriusque
 argumentum, quamquam Theodoretus mentem in
 Mariana manifestius declarat, in Sirmondiana artifi-
 ciosa brevitate dissimulat. Sic enim habet (Epist. 143):
 Scribes autem non alterius opinionis homini, sed in
 apostolorum disciplina erudito, et trinitatis, non qua-
 ternitatis assertori. Revera enim peræque impios censui
 eos qui duas Unigeniti naturas in unam cogere audent,
 et qui Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei
 vivi, hominem factum Deum Verbum in duos filios di-
 videre conantur, si qui sunt tandem, ego enim non
 puto. Sed hanc semper calumniam Ecclesiæ, qui Arian
 sunt et Eunonii, quique Apollinaris partes sectantur,
 impudenter affinxerunt. At vero facile est diligentibus
 pervidere celeberrimos Patres nostros, lumina Eccle-
 siarum, hanc ipsam a veritatis hostibus criminationem
 passos esse, quam nos hoc tempore ab optimis novæ hæ-
 resis defensoribus sustinemus. Quorum impietatem sapientissimus Dominus patefecit, non permittit ut diuturna
 patientia nefariam hæresim corroborari. Ratum igitur
 habeo, domine, te ad fidei consortes scribere, quod tibi
 facile est ex multis lucubrationibus nostris cognoscere.

lin destinavit, in qua dicit quod duas quidem naturas et cætera pietatis dogmata confiteretur, ut Ægyptii; de iniquitate vero, quæ in Nestorium commissa est, nulla sit correptio subsequuta.

^a Theodoretum ad Andream monachum Constantinopolitanum.

Et post alia.

Fidelis autem Deus, qui non patietur, neque nos neque vos tentari supra id quod possumus; sed faciet cum tentatione etiam exitum (I Cor. xiii, 10), ut tolerare possimus, et mendacium quidem redarguet: quamvis et nunc assertio probetur mendacii confutata, et veritatis ostensa potentia.

^b Ecce enim qui Salvatoris Christi naturas impia ratiocinatione confuderant, et unam naturam ausi fuerant predicare, ac Deitati passiones adjungere: propterea etiam sanctissimo et venerando summi Dei pontifici Nestorio insultant [Baluz. resultant], velut quodam chamo et freno (Psal. xxxi, 9), secundum prophetam, maxillis omnino contractis, et a pravis ad recta perductis, veritatem iterum addiderunt,

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Litteras redde, erunt enim hæc rursus, si Deo placet, ad charitatem incitamenta.

Circa duas istas, quas contulimus, epistolas, observa primum eam quæ in collectione Sirmondi est, non alieno, quod quibusdam visum est loco poni; pertinet enim ad posteriora tempora, quibus Theodoretus hæresis accusatus est, immo et damnatus a Dioscuro in latrociniali concilio Ephesino; non item ad priora ista quibus Nestorii turbæ nondum quievisset, quod docent ista verba: *Facile est pervidere Patres nostros, lumina Ecclesiarum, hanc ipsam a veritatis hostibus criminationem passos, quam nos hoc tempore ab optimis novæ hæresis defensoribus sustinemus*. Observa deinde ex altera epistola, quam Mercator detoravit, quomodo Theodoretus palinodiam a Cyrillo recantatam non crediderit modo, sed etiam iactabundus hanc sibi victoriam gratulatus sit, propter reprehensus anathematismos, coactumque, ut aiebat, auctiorem in sententiam Nestorii venire.

^a Baluz.: *Ejusdem Theodoretum ex epistola quam pro consolatione Nestorianorum Constantinopolim destinavit, in qua dicit quod duas quidem naturas et cætera pietatis dogmata constentur Ægyptii, de iniquitate vero quæ in Nestorium commissa est, nulla sit correctio subsequuta, post alia; et in nota: « Garnerius hic ex conjectura censuit hanc epistolam scriptam esse ad Andreæ monachum Constantinopolitanum, in auctario vero operum Theodoretum p. 96, istud posuit tamquam rem certam. Illud certum est, scriptam esse ad Constantinopolitanos pro consolatione Nestorianorum, sicut pro eorundem consolatione illas ad ipsos scripsit quæ exstant in synodico adv. tragediam Irenæi cap. 40, 47. » Edit.*

^b Hinc colligitur, datam esse epistolam post missam a Cyrillo professionem fidei ad Joannem Antiochenum, id est ann. 432, sub finem. Cyrillus porro, vel geminam misit, unam ante exhibitam a Paulo Emeseno Joannis fidei; alteram in epistola, Joanni postmodum datam; vel eandem aliis, sive temporibus, sive verbis scripsit. Quamquam primum et duobus credibilis est: unde Cyrillus quidam imprudente accusare ausi sunt, quod prior professionem fidei miserit, quasi id sit rei hominis, satisfactionem prius exhibere quam accipere; atque hinc nata est insultantis Theodoretum vana calumnia, quæ consequentibus verbis continetur.

^c Confer hunc locum cum altero simili in epistola quæ in quinta synodo perperam dicitur ad Joannem

utentes ejus assertione, qui pro veritate bella sustinuit. Pro una namque natura duas impræsentiarum confitentur (anathematizantes eos qui permixtionem aut confusionem predicant), et Deitatem Christi impassibilem [Baluz. in passibilitate] venerantur, et carnis esse edisserunt passiones, et evangelicas dividunt voces, et Deitati quidem sublimes, et Deo dignas ascribunt, humiles autem assignant humanitati; talia namque nunc ab Ægypto scripta delata sunt.

Verba Marii Mercatoris.

Aliam quoque scripsit ad Andreæ Samosatenum episcopum, lectis sancti Cyrilli pontificis Alexandrini litteris ^d a Beroa directis.

Theodoretum ^e ad Andreæ Samosatenum episcopum.

Magnificus vir Aristolaus ab Ægypto magisterianum [Baluz. Magisterianum] cum litteris Cyrilli destinavit, quibus anathematizat Arium, Eunomium, Apollinarem, eosque qui Deitatem Christi passibilem dicunt, et qui confusionem atque permixtionem duarum asserunt naturarum; et super hoc quidem gavisus sumus, quamvis ^f propositionem nostram ille diffugeret.

data, cum sit ad Domnum Joannis successorem. Ex collatione intelliges non magnam fuisse Bini alisque causam cur hanc ipsam ad Domnum epistolam rejicerent veluti supposititiam. Id aperte ostendimus in censura Operum Theodoretum auctario præposita, adversus nonnullos etiam veteres.

^d Non obscure inde conficitur synodum quæ a Joanne Antiocheno, dum tractaretur negotium pacis, habita scribitur apud Acacium, Beroæ celebratam fuisse, et non Antiochie, quod opinantur Conciliorum editores, alique communiter plures. Colligitur etiam, quod aliunde certum est, Theodoretum non interfuisse hujuscemodi synodo, sive quod impatenter ferret de pace agi, hoc est, de condemnatione Nestorii et Cyrilli receptione, quorum alteri vehementer studebat, alteri insensus erat supra modum, sive quo alio impedimento prohibitus.

^e Epistola hæc in v synodo dicitur scripta, post pacem Ecclesiis redditam. Alia legitur Theodoretum ad eundem, data Ephesi, quo non convenerat Andreas morbo impeditus, post Cyrillum et Memnonem ab Orientalibus depositos, et a sacra synodo restitutos, id est, circa finem Julii ann. 431.

^f Quam vero propositionem? Eam nempe de qua Cyrillus ad Acacium Melitenensem: *Concilio nescio quo apud sanctissimum piissimumque Beroensem episcopum Acacium congressi curarunt ad me scribi conventionis modum, id est, sanctarum Ecclesiarum pacem, nisi eo modo quem ipsi præscriberent, fieri non debere. Volebant autem ea omnia aboleri quæ vel epistolis, vel tomis, vel libris evulgaveram, et soli fidei quam Nicæni Patres ediderunt consentire. Ego vero ad ista rescripsi. Expositioni fidei, quam Nicæni Patres ediderunt, adhæremus omnes, nihil prorsus eorum quæ in ipsa continentur labefactantes; sunt enim ea omnia recte inculcateque tradita, neque tutum est, post illam fidei editionem, quidquam adhuc curiosius tractare. Quæ vero recte contra Nestorii blasphemias scripsimus, ea ejusmodi esse, ut nulla nobis ratione persuaderi possit ut recte scripta esse negemus; opus proinde magis esse ut ipsi juxta pietissimi Christique amantis imperatoris decretum immo vero sanctæ synodi Ephesinæ sanctionem, illum qui contra Salvatoris Christi gloriam pugnavit, ejicerent, impiasque illius blasphemias anathemate insectarentur, ejusque depositioni consentirent, ac sanctissimi piissimique episcopi Maximiani ordinationem approbarent.*

Exigit autem subscriptionem factæ dudum damna- A
tionis, et ut anathematizetur sancti episcopi dogma
Nestorii. Scit autem vestra sanctitas quod si quis
* indiscrete doctrinam anathematizet ejusdem sanctis-
simi et venerabilis episcopi, idem est ac si pietatem
anathematizare videatur.

Oportet ergo, si omnino compellimur, eos anathe-
matizare qui purum dicunt hominem Christum, aut
qui in duos filios unum Dominum nostrum Jesum
Christum dividunt, et qui ejus abnegant Deita-
tem, etc.

b Existimo præ omnibus maxime satisfactum esse
domino meo sanctissimo et venerando Joanni episco-
po, quod nullatenus acquiescam in damnationem do-
mini mei sanctissimi et venerandi Nestorii episcopi
c præbere consensum, nec violare communem prom-
sionem d quæ in Tarso, et Chalcedone, et Epheso fa-
cta est: meminit enim et eorum quæ nuper apud An-
tiochiam post nostrum regressum a nobis sæpe de-
prompta sunt. Nullus igitur tuam decipiat sanctitatem,
quod ego acquiescam hoc aliquando facere, Deo pro-
cul dubio mihi cooperante, et me confortante.

*Theodoreti e epistola ad Himerium episcopum
Nicomediæ.*

Inter cætera. Intentionem nostram certam tuæ fa-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

a Id est, nulla restrictione facta, et sine ulla dog-
matis et personæ discretionem. Atque hinc intellige
quam vetus sit illud *ὑποσφύζαντον*, quo nonnulli ali-
quando abusi sunt, et nuper impius ille qui Cyrillum,
synodumque Ephesinam hæresis Eutychieanæ scripto
libro accusare ausus est. Verum hac de re plenius
alias, cum de subscriptionibus in causa Pelagianorum
dissertationem instituiamus.

b Baluzius a præcedentibus segregat sequentia cum
hoc titulo: *Item ejusdem Theodoreti ad Alexandrum
Hierapolitanum Syriæ præsulem, asseverantis nunquam
se in damnatione Nestorii præbere consensum*; remque
sic probat: « Hunc titulum addidimus ex codice Va-
ticano, cum deesset in editione Garnerii. Exstat qui-
dem in Bellovacensi, sed mutilus, ideoque omissus a
Garnerio. Pelagius II in epistola cujus paulo ante fe-
cimus mentionem: *Ad Alexandrum vero Syriæ Pa-
læstinorum præsulem scribens ait: Existimo, etc. Epi-
stola autem ista Theodoreti ad Alexandrum exstat inte-
gra in synodico supra laudato, c. 68.* — *Existimo.* Hoc
fragmentum non est ex epistola ad Andream Samo-
satenum, ut putavit Garnerius, sed ex epistola ad
Alexandrum Hierapolitanum, uti jam ostensum est.
Quare in auctario Theodoreti disjungendum est ab
epistola ad Andream. Baluz.

c *Præbere consensum quæ in Tarso.* Garnerius vi-
dens hunc locum esse mutilum, sic illum interpola-
vit: *Præbere consensum, nec violare communem prom-
issionem quæ in Tarso, etc.* Verum ex citata Pelagii
epistola apparet nihil aliud illic olim fuisse in libris
Marji Mercatoris quam quæ etiamnum a nobis legun-
tur. Certum sane est nonnulla deesse in hoc loco quæ
supplenda et emendanda sunt ex synodico ita: *Præbere
consensum, quia memor est eorum quæ in Tarso et
Chalcedone et Epheso facta sunt.* Baluz.

d Orientales statuerant se nunquam, vel in depo-
sitionem Nestorii, vel in Cyrilli restitutionem con-
sensuros, nec id semel, vel uno in loco; sed Ephesi
primum, cum inde Constantinopolim legati acceptis
mandatis proficiscerentur; iterum Chalcedone, cum
ex ea postulationem imperatori obtulerunt; Tarsi
postea cum dimissi reverterentur in Orientem; tandem
Antiochia, priusquam a se mutuo divellerentur, ad

cinnus sanctitati, quod f lectis ex Ægypto litteris de-
stinatis, et apud nos sæpe discussis, invenimus eas
doctrinæ quidem congruentes Ecclesiæ; et duodecim
vero capitulis contrarias esse probavimus, quæ usque
impresbentiarum impugnare^h perstitimus.

i Placuit igitur nobis, ut si sanctitates vestræ rece-
perint Ecclesias divinitus sibi commissas, Ægyptiis
et Constantinopolitanis communicare, aliisque qui
contra nos cum eis militasse noscuntur, quia nostram
fidem, magis autem apostolorum, se habere professi
sunt; damnationi vero venerandi et sanctissimi Ne-
storii, quæ facta dicitur, non præbere consensum.
Iniquum namque vere et impium comprobamus, si
iisdem criminibus quibus et socius ejus reus exstite-
rat, illi quidem veniam largiri, huic autem ostium
B poenitentiae claudere; multo igitur magis iniquum et
magis impium, innocentem morti tradere.

Sciat igitur sanctitas vestra quod non prius eis com-
municandum esse censemus, quam vestras recipiatis
Ecclesias. Ihec autem non solus ego, sed omnes san-
ctissimi nostræ regionis episcopi, habito concilio, de-
creverunt. j Et ante jam tuæ sanctitati prædixi, quia
si domini mei venerabilis et sanctissimi episcopi Ne-
storii fuerit dogma damnatum, nec ego his qui hoc
faciunt communicabo. Quod si tuæ sanctitati placue-

suas singulis civitates redeuntibus.

k Scripta procul dubio est quo tempore Paul-
us Emesenus, a synodo Orientis legatus, Alexan-
driæ negotium pacis gerebat, et, quemadmodum ha-
bebat in mandatis, conditionibus quam honorificen-
tissimis rem peragere moliebatur, iis nempe, ut sola
in fidem Nicanam consensio exigeretur: non item
depositio Nestorii subscriberetur, sed solo silentio
rata haberetur; utque episcopi a Maximiano depositi,
Himerius, Helladius, Euthérius, et Dorotheus, suas
sedes reciperent.

l Eo refer epistolam Theodoreti ad Joannem, quæ
est in v synodo; altera enim ex altera lucem accipiet,
immo et auctoritatem.

m Hoc est, quod Andreæ monacho scribit, Cyrillum,
apravis ad recta perductum, veritatem tandem addi-
cisse. Operæ pretium est ambas epistolas simul
conferre.

n Libris quinque *περί ἐνανθρωπήσεως*, de quibus an-
tea dictum est, immo ad mortem usque capitula Cy-
rilli non impugnavit ipse tantum, sed aliis quoque
exsecranda traduxit. Unde Gennadius, Anatolii in se-
dem Constantinopolitanam successor, paulo post Theo-
doreti mortem, atque adeo post concilium Chalce-
donense, damnatumque cum Eutyche Dioscorum,
in hæc verba adversus anathematismos Cyrilli erupit:
D *Væ mihi a malis! Heu heu! unde enim quisquam in
præsenti aliundeumat exordium? Quales Cyrilli Ægy-
ptii, et quantas blasphemias incurri? quantas blasphemias
audivi! etc. (Apud Facundum, lib. i. c. 4.)*

o Cyrillus in epistola ad Donatum narrat historiam
totius illius molitionis, pro restituendis quatuor epis-
copis, Himerio Nicomediensi, Helladio Tarsensi, Eu-
therio Tyanensi, et Dorotheo Martianopolitano, qui
a Maximiani synodo exauctorati fuerant. Copiose
hanc ipsam historiam tractamus in dissertatione de
Eutherio, cujus Opera Theodoreti auctario, propter
cognitionem, conjungemus.

p Apud Baluzium a superioribus reliqua secernun-
tur cum hoc titulo: *Ejusdem Theodoreti ad Alexan-
dram Hierapolitanam.* Vide integram epistolam ex
qua segmentum hoc sumptum est in synodico, cap. 99,
p. 806. Edit.

rit id ipsum litteris inserere, quæ Antiochiam dirigen-
tur, hoc fiat; ne ergo differatur obsecro, tuis hærendo
vestigiiis.

^a Ad eundem, postquam rescivit Joannem anathema-
tizasse dogma Nestorii.

Post alia. Non, inquit, tuam lateat sanctitatem
quod postquam legi epistolam quæ imperatori directa
est, nimis animo dolui; quia manifeste cognosco
quod is qui hanc scripsit, id ipsum sentiens, indiscrete
atque inique damnavit eum^b qui nihil præter doctrina-
nam sanam novit aliquid et docuit [Baluz. novi ali-
quid docuit]. Sed anathematismus insertus, licet
idoneus sit amplius quam consensus damnationis ejus
turbare lectorem, tamen, quia non indiscrete, sed sub
quadam consideratione positus est, solatium præstitit.
Nec enim dixit: Anathematizamus doctrinam ejus;
sed quæcumque aliter dixit aut sensit quam doctrina
apostolica continet.

Verba Marii Mercatoris.

Item ex gestis quæ contra Dominum Antiochenum
episcopum conscripta sunt, in quibus accusatur idem
Dominus, quod, eo præsentem, palam in Ecclesia, ausus
sit idem nefandissimus Theodoretus, post obitum sanctæ
recordationis Cyrilli Alexandrini pontificis, insul-
tans beatæ dormitioni ejus, ita proferre.

*Ex sermone Antiochiæ habito a Theodoro, post
obitum sancti Cyrilli.*

^c Nemo jam neminem blasphemare compellit. Ubi

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Inscribit Baluzius hoc fragmentum: *Ejusdem
Theodreti ad eundem Alexandrum, postquam rescivit
Joannem Antiochenum episcopum anathematizasse
dogma Nestorii*; monetque in notis epistolam istam
haberi integram in synodico supra laudato, c. 128, p.
849. » Erit.

^b Næ Theodoretus fuit, aut admodum cæcus, qui
non viderit blasphemias Nestorii; aut in paucis Ne-
storianus, qui hasce blasphemias habuerit pro sana
doctrina; ut mirari satis non possit placuisse multis
Agobardi sententiam dicentis, *inventum a Theodoro
medium locum inter Nestorium hæreticum et Cyrillum
catholicum, unde pugnant pro veritate ageret contra ve-*

*sunt qui dicunt quia Deus est qui crucifixus est? Non
est crucifixus Deus, sed homo crucifixus est Jesus
Christus. Deus autem templum suum ex David susci-
tavit, sicut idem David ante prædixit: Homo generat
hominem. Natura autem Dei Filius est Deus Verbum;
Christus autem filius est David: sed Dei Filius tem-
plum non est [Baluz. filii templum est]. Contentio ul-
tra jam non est, sub uno jugo Ægyptus et Oriens
convenerunt, mortua est invidia, et consepulta
illi est hæresis. Jam quiescunt qui passum prædicant
Deum, etc.*

*Alia versio in v synodo, non verbis tantum, sed etiam
sententiis nonnullis diversa.*

^B Nemo neminem jam cogit blasphemare. Ubi sunt
dicentes quod Deus est qui crucifixus est? Non cruci-
figitur Deus; homo crucifixus est Jesus Christus qui ex
semine est David, filius Abraham. Homo est, qui mor-
tuis est Jesus Christus. Deus vero Verbum resuscita-
vit suum templum, qui est ex David, sicut David lo-
cutus est: Homo hominem generat. Qui vero natura
Filius Dei est, hic est Deus Verbum. Christus vero
est filius David; sed templum est Filii Dei. Non jam
est contentio, Oriens et Ægyptus sub uno jugo est,
mortua est invidia, et cum eo obruta est contentio.
Requiescant theopathitæ.

ritatem, etc.

^c Propter hunc sermonem aliaque forte similia, ac-
cusatus est Theodoretus quod Christum divideret in
duos filios; fuit enim ea totius accusationis in ipsum
conjectæ summa, ut testatur in epistola 95, 101, 105,
quamquam calumniam sibi fieri ubique passim que-
ritur, eamque in epistola 84 ex eo natam causatur,
quod in Oriente quidam ita sentirent. Hæc autem epi-
stola inscribitur ad episcopos Ciliciæ, ad quam Theo-
dori sedes Mopsuestena civitas pertinet; apud hos
enim suspicatur aliquos esse ejusce sententiæ, quos
redargui postulat, ne ex amicorum criminæ aliquid
in se invidiæ redundaret.

III.

EUTHERIUS THYANENSIS.

MARII MERCATORIS PRÆFATIO.

^a De Eutherio Nestorianæ partis episcopo, ^b ejusque sermonibus adversus S. Cyrilli et catholicorum aliquot sententias.

^c Patefactis hactenus Nestorii Theodoretique ac Theodoretii blasphemis, quod eadem fuerit Eutherii ac illorum impietas, sed callidius, atque adeo perniciosius, insinuata fidelium animis, approbemus ex sermonibus quos conscripsit, in aliquot catholicorum sententias, et eam maxime beati Cyrilli Alexandrini pontificis, quam de Christo protulit dicens: ^d PASSUS EST IMPASSIBILITER. Quæ sententia catholicæ veritatis auctoritate munita hoc asserere nititur, ut unus idemque Dei Filius, secundum Deitatem impassibilis, secundum carnem passibilis esse credatur; sicut et ^e sanctus Ambrosius Mediolanensis episcopus in libro de Incarnatione Christi his edisserit verbis (*Lib. de Incarnat.*

A c. 5): Moriebatur, et non moriebatur; sepeliebatur, et non sepeliebatur; resurgebat, et non resurgebat, quia corpus proprium suscitabat; quia quod cecidit, hoc resurgit; quod non cecidit, non resurgit.

Sed Nestorii sectatores unum in duos filios dividendes, alterius voluntates, et alterius passiones separant; nec credunt natum Deum de Virgine secundum carnem; nec dicunt secundum carnem crucis injuriam pertulisse; sed hominis has contumelias asserentes, arcanum salutis eterne dispensationis a Verbo Dei secernunt, ac sic ingreditur tantis ejus beneficiis approbantur.

Verba Marii Mercatoris.

Sed jam supradicti Eutherii versuta pravitas, et nihil apud fideles ulterius valitura prodatur.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a De ipsius cum persona tam libris dissertationem addemus in appendice ad auctarium Theodoretii; hæc in antecessum. Fuit ille Thyagorum metropolita, Constantinopolitane diocesis, Nestorio imprimis adductus: subscripsit septimo quidem loco relationi Nestorii de prima actione concilii Ephesini; vigesimo autem sexto, depositioni Cyrilli et Memnonis. Fit etiam ipsius mentio in sacra imperatoris ad Ephesinum concilium, in conciliabulo Joannis Antiocheni per Joannem sacrarum comitem lecta, et omnibus in locis in quibus catholici schismaticorum nomina recensent. Inter condiciones pacis Ecclesiarum discipandas, pugnatum est ab Orientalibus pro ipsius Helladique Tarsensis, et Himerii Nicomediensis, ac Dorothei Martianopolitani restitutione; sed repugnavit acriter Alexandrini, atque ita homines illi quatuor pacis beneficio gavisii non sunt. Vide epistolam a Cyrillo ad Donatum, post sedatas Ecclesiarum turbas scriptam.

^b In hunc usque diem sermones qui in secundo torno Operum Athanasii inscribuntur in varias hæreses, Sculteto interprete, auctore incerto vulgati sunt; alii Athanasio, alii Maximo martyri, alii ignoto alicui tribuendos putarunt. Verum parentem demonstrat eo certius Mercator, quo insigne fragmentum sermonis adducit. Sed de sermonibus Eutherii longe plura in dissertatione mox appellata.

^c Restituimus, quantum conjectura ex antecedentibus et consequentibus facta sinit, ea quæ in manuscriptis codicibus desiderantur, ipsaque idcirco alio caractere distinximus, ne fortasse quispiam suppositionis vitium nobis objiceret.

^d Hanc Cyrillus sententiam protulit tum in epistola tertia ad Nestorium, aliisque passim in locis, tum in scholiis, eamque in defensione duodecimi anathematismi adversus Orientales innuit, auctoritate magni Basilii dicentis Deum impassibiliter per carnem morti esse conjunctum, τὸν Θεὸν διὰ σαρκὸς συνηλθῆναι τῷ

ἁνθρώπῳ ἀπαθὲς. Apud Theodoretum ^a, in impassibili, Eranistes hanc loquendi formulam quasi communem apud catholicos admittit: *Impatib* liter ipsum passum esse dicimus. Quod dictum Theodoretus velut ridiculum traducit: *Quis compos mentis ridiculas istas verborum ambages ferat? Impatibilis enim passionem nemo unquam audivit, nec mortem immortalem. Quod enim est impatibile, passum non est, et quod passum est, impatibile non manet. Riserat prius et istam Cyrilli sententiam, Verbum carne passum est, ut inde non obscure pateat Eraniste nomine non Eutychem, quæ multorum credulitas, sed Cyrillum reipsa significari.*

^e Observa porro curiose Theodoretum ex libro Ambrosii de Incarnatione, et quidem ex capite quinto, testimonium decerpisse, quo dicitur ad rem suam; nec ea tamen verba attulisse, præ Mercator, quamvis faciant plurimum ad discernendas in Christo naturas, non alia procul de causa quam quia isto capite admirabilis continetur locus ad rem qua de agitur, ipsumque Theodoretum, aut certe Nestorium, convincendum. Adversus omnes (hæreses) generalis ista est fides, quia Christus est Dei Filius, et sempiternus ex Patre, et natus ex Virgine. Quem quasi gigantem sanctus David propheta describit, eo quod bisformis geminæque nature unus sit consors Divinitatis et corporis, qui tantum sponzus procedens ex thalamo suo, exultavit tantum gigas ad currendam viam; sponzus animæ secundum Verbum, gigas terræ, quia usus nostri officia percurrens, cum Deus semper esset æternus, incarnationis sacramenta suscepit; non divinus, sed unus, quia utrumque unus, et unus in utroque, hoc est, vel Divinitate, vel corpore. Non enim alter ex Patre, alter ex Virgine; sed idem aliter ex Patre, aliter ex Virgine. Generatio generationi non præjudicat, nec caro Divinitati, quia nec pignus Patris, nec voluntas passioni, nec passio voluntati.

FRAGMENTUM

Ex Eutherii Nestoriani sermone adversus S. Cyrillum, interprete Mario Mercatore.

O considerata inconsiderate sapientie ^a luxuria, A et disciplina ædificans simul et destruens, sicut infantes in arena ludere conspiciamus: Passus est impassibiliter. Priusquam audiam quod passus est, intelligentiam fugit quod passus est: illatum namque impassibiliter, non sinit manere quod passus est (*Baluz. add. impassibiliter*). Si passus est, quomodo impassibiliter? Si impassibiliter, quomodo passus est? ^b Fabulemur ineffabiliter, et sentiamus insensibiliter. Quis umquam vidit ruentem sine ruina, resurgentem sine resurrectione, dolentem sine dolore, sapientem sine sapientia, juvantem sine adiutorio, solventem insolubiliter? Et admittam: *Passus est impassibiliter*.

Paulus, inquit, in tertium cælum conscendens, et ineffabiles in cælo [*Baluz. paradiso*] sermones audiens, nihil tale protulit, forsitan istis expositionem sublimissimam relinquens. Hic enim non dixit: *Passus est impassibiliter*, sed: *Didicit ex his quæ passus est subjectionem* (*Heb. v, 8*); et: *Tentatus per omnia iuxta similitudinem absque peccato* (*Heb. iv, 15*); atque ita procul abstulit talium deliramenta verborum. Qui enim per omnia tentatus est iuxta similitudinem, si passus est, passibiliter [*Baluz. impassibiliter*] pas-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a *Lusoria disciplina*. Sic restituimus ex codice Vaticano pro eo quod ex Bellovacensi ediderat Garnerius, *luxuria et disciplina*. Sic alibi *lusoria* aliquando scriptum fuisse pro *luxuria* ostendimus in notis ad caput 21 Lactantii de Mortibus persecutorum. Porro istam

emendationem probant verba Græca istius fragmenti, quæ exstant in tomo II Opp. S. Athanasii p. 305; et inde in auctario Operum Theodoretii p. 701. *BALUZ.*

^b Id est, loquamur. *BALUZ.*

Quæ autem patientiæ erit ostensio, si passus est impassibiliter? Quomodo prædicabitur patientia Christi, si dolorem patiendi non sensit? Quomodo etiam monstrabitur ineffabilis et incomparabilis erga homines dilectio Christi, si passio ejus sine dolore peracta est? Quis non diligat [*Baluz. eligat*] pati, non solum pro amicis, sed etiam pro inimicis, si pati impassibiliter liceat?

Cur autem et Dominus aiebat: *Spiritus promptus est, caro autem infirma* (*Matth. xxvi, 42*), si passionem incipiebat sine dolore perferre? Quare et ad Patrem clamabat: *Pater, si possibile est, transeat a me calix iste* (*Ibid., v. 39*). Propter quid etiam preces ad eum supplicationesque cum clamore valido et lacrymis offerebat, qui cum de morte posset eripere (*Heb. vii, 7*)?

EPILOGUS.

Hæc interim cursim, ne modum libri supergredi videamur, expressimus, plurimorum virulenta contagia simplicitatem fidelium [*Baluz. add. simplici teste*] fallentium, congruo tempore, favente Deo, diffusius prodituri.

Sed nunc hanc ipsam Nestorianam perfidiam licet in hujus operis fine nonnullis exemplis arguere.

Dic, o hæresis ingrata, crudelis, et impia, cui Christi Domini nostri voluntaria pro nobis exinanitio improbata [*Baluz. probrosa*] est, et visa humilitas divinæ dignationis indigna: quæ cum Judæis et gentilibus crucem Christi scandalum et stultitiam reputas, nec Deum factum hominem tulisse passiones impassibiliter confiteris; si Nilus Ægypti in sua natura persistens, fuit Ægyptiis sanguis (*Exod. vii, 20*); Hebræis autem aqua potabilis; si dies lumen Israelitis exhibuit (*Exod. x, 23*; *Sap. xviii, 1*), tenebras hostibus, quas merebantur, effudit; si fornax Babylonia tres pueros rorefecit, Babyloniis incendio concremavit (*Dan. iii, 24*); cur tibi indignum aut impossibile

videatur, unum eundemque Filium, propter utramque naturam, pro nobis impassibiliter fuisse perpersum? Si hæc vis creature atque potentia est, cur id ipsum Creator implere non potuit, qui omnia quæcumque voluit, fecit, in cælo et in terra, in mari, et in omnibus abyssis (*Psal. cxxxiv, 6*)?

[^a Sed ne solita calumnia Nestorii sectatores et ^b Eutychnianos criminantur qui suo dogmati nefario reluctantur. Est enim hoc hæresibus utriusque concretum, ut contra quamlibet earum catholicis disputator assurgat, neutri crimen suspicionis efugiat, dum nos Eutychnianam refellentes insaniam Nestorianos appellare non desinant, et e contra Nestorii complices catholica veritate convicti refutatores suos Eutychnianos existere mentiantur; necessarium profecto credidimus utramque pravitatem sua per plurimos ignorantia serpentem beatissimi Patris Joannis Tomitanæ urbis episcopi provinciæ Scythiæ, ^c sermonibus prodere.]

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

^a Desunt apud Garnerium hæc uncinis inclusa. Restituimus ex Baluzio, qui sic exagitat omissionem Garnerii: «Ista exciderunt in editione Garnerii. Exciderunt, inquam: nam ipse in præfatione generali p. vi (*Sup. col. 15-16*) eorum partem refert, et his claudi librum scribit. Sunt autem omnia ista magni momenti.»

EDIT.

^b Hinc colligi potest ista scripta esse a Mercatore aliquanto post tempora concilii Chalcedonensis. *BALUZ.*

^c Sequebantur ergo postea excerpta ex operibus Joannis Tomitani, quæ interciderunt. *BALUZ.*

LIBER QUARTUS,

In quo continentur DISSERTATIONES DUO : — prima, DE HÆRESI ET LIBRIS NESTORII; — altera, DE SYNODIS IN CAUSA NESTORIANA HABITIS a tempore motarum turbarum ad pacem Ecclesiis redditam.

DISSERTATIO PRIMA

DE HÆRESI ET LIBRIS NESTORII,

Ad hæc verba Marii Mercatoris : *In eo igitur Paulo Samosateno (Nestorius) conjungitur, in quo habitatorem et habitaculum pro meritis separat, dividens quod unicuique eorum sit proprium, ex diversitate naturæ, quod quidem illis ambobus cum Ebione et Photino et Galata Marcello commune est (Epist. de Discrim., n. 17).*

Post exhibita libris præcedentibus Nestorii Theodori que Mopsuesteni, et Theodoretæ, ac Eutherii Opera quæ Mercator collegit, non erit, opinor, inutile, nec alienum a re quam agimus, etsi forte non mediocriter operosum, Nestorianam hæresim plane aperteque exponere; ipsoque per se Nestorio testimonium dicente, ostendere, cujusmodi tandem fuerit impietas, quæ totum orbem commovit, Christumque de solio Divinitatis deturbare conata est.

A variis illa varie exhibetur, et certe tam implicitis, sive erroribus, sive loquendi fraudibus, quasi contexta est, ut non modo recentioribus, qui procul distant, sed veteribus etiam, et ejusdem ætatis hominibus illuserit.

Conducet qualiscumque hæc opera ad faciendam Mercatori fidem, et eam quidem tanto majorem, quanto constabit inde certius quam subtiliter hæresim ipse captantem latebras, et deprehenderit, et in lucem produxerit; etiam tum cum multiplices subinde formas induens, acutissimos quoque fugeret.

Conducet quoque ad Ecclesiæ auctoritatem stabilendam; fuerunt enim pristinis temporibus pauci quidam, sunt et nostris longe plures quos convinci fidei pariter ac veritatis interest; si quidem opinantur Nestorium, vel nullatenus errasse, quod dictu impium; vel leviter, quod temerarium; vel ultra modum, quod injustum.

Nestorium certe Theodoretus ita purum erroris ratus est, ut ejus doctrinam damnasse crederet esse idem quod ipsimet pietati anathema dicere. Scripsit Socrates de sola Nestorio vocula questionem motam esse. Eidem vitio vertit quisquis posuit epitaphium hæresi Nestorianæ, quod assereret Christum meritis operum et laborum mercede factum esse Deum: nec pie Theodoretus, nec prudenter Socrates, nec poeta juste videtur sensisse.

Ipsis tamen nonnulli, etiam ætate nostra, adhærent: et Theodoro quidem Sacramentariorum plures, quod minus mirandum; Socrati vero homines præfervidæ ætatis et contentiosæ mentis, quod non insolens; poetæ multi etiam magni nominis magnæque doctrinæ viri, quod dolendum. Verum etsi dispar esset omnium sententia, par tamen iniquitas, cum et scelus sit Christi hostem absolvere, et injustitia hominem sceleratissimum alienis criminibus onerare.

Quam honestum porro est, quamque utile versari in hoc opere, tam arduum illud ipsum ac difficile videtur; sunt enim in hac questione pro citatis auctoribus præjudicia, nec pauca numero, nec parum veritatis noxia, nec mediocriter inimica fidei, quæ, quantumvis habeant, et ab ætate pondus, et a multitudine momentum, tolli tamen debent ex animis credulitate, ut sit, occupatis.

Quod ut præstetur, oportet primum, allatis de incarnatione, id est, conventionem naturarum duarum in Christo, veterum erroribus, statuere questionem a Nestorio motam.

Deinde, propriam Nestorii hæresim exponere testimoniis indubitatis, id est, non aliunde petitis quam ab ipsomet Nestorio.

Tum aperire quæ fuerit opinio Arii, Apollinaris, et Emonii, quam Nestorius catholicis objecit, et a qua cum vellet recedere longius, incidit in errorem.

Postea hunc ipsum errorem componere cum dogmatibus Ebionis, Pauli Samosatani, Marcelli Galatæ et Photini, quorum societas Nestorio a catholicis exprobrata est.

Tandem ostendere quibus vocibus abuteretur homo improbe callidus, ad suam hæresim, sive dissimulandam, sive insinuandam.

Denique, convellere populares quasdam opiniones super ea re, quæ partim a magnis auctoribus inductæ sunt, partim audiendi dicendique usu confirmatæ.

Postremum inquirere in reliquam Nestorii fidem ejusque libros.

CAPUT PRIMUM.

Quis status questionis illius celebris quam Nestorius movit Ecclesiæ, et propter quam finiendam opus fuit concilio generali.

Tria sunt fidei Christianæ dogmata, consubstantialitas divinarum personarum, incarnationis veritas, et ejusdem fructus, quæ salus hominum: quibus statuendis Ecclesia laboravit jam inde a primis temporibus. Nullum de tribus, ubi tentatum est ab hæreticis, orbem non commovit; nullum non coegit Ecclesiam totis viribus pugnare, suasque de hostibus victorias non sudoribus tantum sanctorum, sed sanguine etiam redimere.

Inclutum quidem fuit bellum adversus hostes *ὁμοουσιον*; sed si fas dicere, concedit consequenti alteri in antichristos, seu veræ incarnationis destructores motos; quare bellum illud prius duobus conciliis generalibus confectum est, alterum vix quatuor potuit, et iis tamen ita numerosis, ut aliquando totus orbis Christianus unam in urbem Chalcedonem confluisse crederetur. Conciliorum, quæ dixi, primum Ephesi habitum est in causa Nestorii, ut ingens illa questio solveretur, ex qua Christiani nominis salus dignitasque penderet. Ut autem perspicatur quis fuerit tantæ controversiæ status, quod hoc capite præstandum, exponendum primo quæ fuerint olim hæreses de conjunctione naturarum duarum in Christo; deinde catholicum dogma hæresibus contrarium; denique qua parte Nestorius Ecclesiæ consensit, qua dissensit.

§ I. Quæ fuerint olim hæreses de conjunctione naturarum in Christo, et quod hæresibus contrarium dogma Ecclesiæ.

Omnes qui nomine Christiano in hunc usque diem censiti sunt, assenserunt unanimi consensu duas in Christo naturas, divinam et humanam, aliquatenus

fuisse conjunctas. At ubi primum quasitum est, vel quid Divinitatis per se ipsum, quid humanitatis, vel quo utraque modo sociata sit, oritur de repente hæreses tam inter se adversæ, quam catholicæ fidei pugnantes.

Singulas recensere, nec breviter licet. nec locus exigit. Id operæ præstiterunt eximii duo inter Patres, Cyrillus et Leo Magnus: ille cum de recta fide ad Theodosium scriberet; iste cum Ecclesiam adversus Eutychetem doceret. Præstitit etiam nostra ætate Dionysius Petavius, magna cum eruditionis tum diligentiae laude (*Tom. IV Dogm. l. i*).

Nos apposite, nisi fallor, ad institutum ita rationem inire possumus. Quisquis de naturarum in Christo conjunctione cogitat, statim naturas ipsas, quæ conjunguntur, a conjunctionis modo intelligentiæ vi discernit, ac naturas quidem distinguit duas, conjunctionis vero tum genus, tum perpetuitatem attendit. Circa hæc omnia a nonnullis erratum est; sed ab aliis circa naturas, ab aliis circa conjunctionis modum; nec tamen adhuc a cunctis pariter: ex illis enim quidam circa Divinitatem, quidam circa humanitatem decepti sunt. Isti pars circa conjunctionis genus, pars circa perpetuitatem lapsi sunt.

Atque hinc existit quadripartita quædam divisio, quæ idcirco maxime facit ad rem nostram, quod inter explicandas divisionis partes singulas appellandi non sint nominatim alii fere hæretici quam quorum societas, vel a catholicis Nestorio, vel a Nestorio catholicis objecta est.

In exponendo igitur incarnationis mysterio peccavit contra Divinitatem, quasi per excessum, Sabellius, ut qui totam per se Divinitatem incarnatam asseruerit, propterea quod trinitatem personarum, non reipsa, ut par erat, sed sola voce, aut etiam operatione distingueret.

Peccaverunt ex contrario per defectum Samosatenus et Arius: ille quidem, quia naturæ humanæ conjunctum dicebat Verbum Dei, sed *ἀνυπόστατον* atque prolaticum, et nostro pene simile; iste vero, quoniam, etsi Verbum faceret hypostaticum, noluit tamen Patri *ὁμοούσιον* fateri, sed unam dumtaxat de creaturis, omnium quidem primam atque præstantissimam, sed Deo tamen longe minorem.

Contra hos Ecclesia catholica dogma sancivit, Verbum, quæ secunda Trinitatis persona, Filiusque consubstantivus Patri, humanitati se junxisse.

Sed jam de humanitate in errorem lapsi sunt Marichæus, qui carnis larvam solum; Apelles, qui carnem de cælo acceptam; Ariani, qui earentem omni anima; Apollinarius, qui expertem mentis assumptam asseruit.

Ecclesia contra istos hæreticos totam humanitatem, ut tota salvaretur, a Verbo Patri consubstantivo assumptam esse definiit.

Circa conjunctionis genus aliqui pariter per defectum, alii per excessum peccaverunt. Illi, ut Theodorus Mopsuestenus, cum unionem, quam aiunt moralem solum, sive *συχωικήν*, admitterent; isti cum naturæ alterius in alteram conversionem fingerent; atque ita, vel Divinitatis in carnem, quod Apollinaristarum nonnulli; vel humanitatis in Deum, quod Theopahitæ; vel utriusque in mistum quiddam tertium, quod Eutyches sensisse fertur.

Definiit in oppositum Ecclesia, naturas duas impermixtas, atque inconfusas, convenisse *ἐνώσει καὶ ὑποστάσει*, sive *φυσικῇ*, atque, ut loquuntur, substantiali.

Erraverunt denique contra *ἐνώσεως* perpetuitatem, non ii tantum qui semper futuram, sed qui factam in utero Virginis negarunt. Sic Paulus Samosatenus operibus promeritam ab adulto Jesu finxisse dicitur; sic Leporius alique in triduo mortis depositam, aut saltem cum de cruce Christus se derelictum quereretur, aut etiam in toto passionis tempore; sic Marcellus Galata post impletum redemptionis opus abiciendam docuisse fertur.

Stat e contrario inconcussa fides Ecclesie, naturas duas ab ipso conceptionis exordio convenisse, easque unionem nunquam, vel amisisse, vel amissuras esse: siquidem fideles omnes in symbolo profitentur se credere in Christum, *cujus regni non erit finis*.

Constat igitur catholici dogmatis partes esse quinque, Verbum scilicet consubstantivum Patri, humanæ naturæ integræ unionem substantivam in utero Virginis inseparabiliter esse junctum. Quinque hæc contrahi possunt tres in questionibus, cujusmodi naturæ copulate sint in Christo, quamdiu, et quomodo. De singulis videndum quid Nestorius sensisse se testatus sit.

§ II. Quid Nestorius senserit de naturis in Christo conjunctis.

Verbum divinum, quod naturæ humanæ conjunctum esse evangelista docet, neque esse prolaticum quiddam et *ἀνυπόστατον*, quod voluisse fertur Photinus post Samosatenum; neque subsistens aliquid Patre minus, quod aiebat Arius, sed consubstantivum Patri atque *ὁμοούσιον*; constans fuit Nestorii, utrumque hæreticum sermone publico impugnantis, confessio.

Et Photinum quidem ac Samosatenum insectatur, utroque postremo sermone, atque eo vehementius, quod ea se reprehensione, ab utriusque societate, cuius arguebatur, abstrahere niteretur: Paulus, inquit (*Serm. 12, num. 15*), et Photinus hanc inter se differentiam habent: unus eorum Christum solum hominem dicit; alter vero dicit quidem Verbum, non autem hoc confitetur esse Deum; sed dicit Verbum istud, aliquando quidem Patris nomine vocitari aliquando autem Verbi nomine nuncupari. Unde etiam hoc appellat *λογωπάτορα*, quod est Verbum et Pater, sive si dici possit Verbi pater, accipiens ad hoc pro sui sensus nequitia illud bene in Evangelio dictum: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (*Joan. 1, 1*). Vides, inquit, quia Deum Verbum, aliquando Deum, aliquando Verbum appellat, tamquam extantum atque collectum: non autem introducit Deum Verbum hominem factum: nescit enim Christi Divinitatem; nescit divinam substantiam hominem suscepisse; nescit prorsus Verbi existentem ante sæcula Deitatem. Et paulo post: Photinus, sicut prædixi, Deitatem Verbi non habet.

In ultimo sermone (*Num. 2*): Scientia pietatis est de consubstantivæ Trinitatis Divinitate rectam inire rationem, et fateri divinam naturam corporatum hominem assumpsisse. Et paulo post (*Num. 3*): Servata igitur compendio hanc scientiam pietatis. Quæ est autem ista, nisi *ὁρθόδοξία*, et consubstantivæ divinæ Trinitatis, et assumptis hominem divinæ naturæ? Vide in eandem sententiam sermonem septimum (*Num. 11*).

Iisdem locis Arium pariter licet innotinatum oppugnat: quid aliud enim est *ὁμοούσιον* fateri, quam Ario contradicere? Deinde tantum in Arianos odium, quanto Nestorium exarsisse diximus (*In præfat. Hist. pag. vi*), sive cum in urbe regia incendii eorum templum, sive cum eosdem recensuit hæreticorum primos in lege quam ferendam adversus totum hæreticorum genus Theodosio suavit; declarat satis quam longe abesset ab errore opinantium Verbum esse creaturam, aut certe quiddam Patre minus.

Denique non desunt in sermonibus quæ Arium nominatim petant, vult hæc sermonis quarti (*Num. 8, 9*): Præter hoc et Arianis hinc valde reprehensibiles sumus. Si enim utcumque natum Deum Verbum, et simpliciter nominemus; vide ex hoc quid conficiatur. Dicit simpliciter: Deus est qui natus est de Maria. Statim hæreticus inserti reprehendens: Ergo immerito nos arguitis, Filium minorem Patre et creatum dicentes, quoniam apud vos etiam hoc in confessione est, Verbum Deum esse qui natus est de Maria. Audi quæ idem Deus Verbum de se ipse testatur: Euntes renuntiate fratribus meis: Vado ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum (*Joan. xii, 18*). Sed cum hoc diceret, qui natus est de beata Maria, humanitate quidem nobis consubstantialis erat; in eo au-

tem quod conjunctus Deo, nostra erat longe, quia Deus, A per menses paulatim composuit in utero Virginis est, substantia melior.

Ad hæc accedat symbolum Theodori, quod cum Nestorius credendum populis proposuit, suum fecit: in hoc autem manifesta *ὑποούσιον* confessio continetur. Accedat etiam Mercatoris de Paulo Samosateno testimonium, cum hæresim Nestorii a Pauliana discerneret: Nestorius, inquit (Epist. de Disc., etc., num. 1), circa Verbum Dei, non quidem ut Paulus sentit, qui non substantivum, sed prolativum, potentiaque Dei efficax Verbum esse definit; non confitetur tamen idem Nestorius de Verbo substantivo, ipsum Dei Filium naturaliter esse; sed dicit, argute quidem, quia non expresse, ab æternitate Filium non esse, sed Verbum tantum, quod in substantia Patris manens, Deus sit consubstantialis, quem Græci *ὑποούσιον* dicunt.

Ita Nestorius de Verbi divinitate; nunc de hominis natura. Integram a Verbo assumptam esse; non item carnem, vel animam ipsa sensitiva carentem, quod Ariani; vel mentis expertem, quod Apollinarius volebat, non apertis tantum verbis demonstravit, sed facto maxime, cum Apollinarii Arique hæc in parte consensionem continenter unionis hypostatice defensoribus, id est, catholicis objecti. Perinde ac si substantialitatem naturarum unionem cogitare nemo posset, nisi qui Verbum aut animæ totius, aut mentis saltem vice fungi diceret.

Quam calumniam ut propulsaret Cyrillus, cum recte fidei normam Theodosio traderet, totam scripsit a Verbo naturam hominis assumptam, ut tota sanaretur. Cumque suam Memnonisque Ephesii fidem defenderet, Arium Apollinariumque et Eunoium damnare libello dato coactus est.

Hanc Cyrillo calumniam Andreas Samosatensis Orientalium nomine fecerat. Fecerat et Theodoretus, Cyrillum criminatus suis anathematismis in hæreticas et blasphemias voces erupisse, extinctamque dudum Apollinarii inanem simul impiamque doctrinam renovasse.

Nec Cyrillo tantum ille, sed omnibus quoque synodi Ephesinae Patribus, modestie oblitus suique, id criminis imponebat; nam cum ire impotens propter damnatum Nestorium suum adversus sacrosanctum concilium virulentum stylum stringeret, sanctos fidei magistros ita compellat (*Lib. v Pentalogii*): *Tantum valuit invidia, cui vos mancipastis, ut quæ olim per unum aut duos, et hos latentes, Apollinaris loquebatur, hæc nunc per multos Ecclesie præules, congregationibus Ecclesiarum sacris exhibeat; et tales herbe per pastores gregibus offerantur, luporumque morsus rectorum ministerio rationalibus ovibus infigantur; et qui in duabus aut in tribus civilitatibus, extra murorum septa, paucos alloquebatur, quos etiam variis canticis seducebat, nunc iste per vos in mediis tripudiat urbibus; ejus enim predicatoris errores, et vocum novitatibus decoramini, reparantes ejus blasphemiam, quæ jam fuerat consumpta temporibus.*

§ III. Quid Nestorius senserit de unionis naturarum inceptione et duratione.

Ut de unionis extremis duobus Nestorius ab Ecclesie sententia non recessit, ita nec Ecclesie oppositum quidquam sensit de tempore quo unio vel primum exstitit, vel duravit deinceps, vel duratura est; sensit enim exstitisse jam tunc cum operaretur Spiritus sanctus in utero Virginis, Verboque templum ædificaret, id est, in ipso hominis conceptu. Id vero tam aperte tamque frequenter tradit, ut mirari satis non possim hominum aliud Nestorio tribuentium sententiam.

Sermone 5 (Num. 5, 6): *Quis autem secundum substantiam ejus (Mariæ virginis) erit similis? Is sine dubio qui Spiritus sancti opificio exstitit. Quod enim in ea natum est de Spiritu sancto est, cum quo indesinenter erat Verbum Deus. Verbum ergo Deus non est natus ex Maria, sed in illo, qui ex ea natus est, mansit. Non ex Virgine initium habuit, sed illi qui crescendo*

per menses paulatim composuit in utero Virginis est, inseparabiliter omni tempore sociatus est.

Sermone 4 (Num. 4): *Neque Deum oportet dicere nude et utcumque generatum, nemo enim qui se est antiquior generat; nec iterum humanitatem nudam profutendum est, sed humanitatem conjunctam Deo esse generatam.*

Sermone 5 (Num. 5): *Ut igitur mulier corpus parit, sed Deus animam tribuit; neque ideo mulier dicitur animæ genitrix, quia peperit animatum, sed potius hominis genitrix: sic quoque beata Virgo, etsi peperit hominem, simul cum illo pertranseunte Dei Verbo, non ideo est Dei genitrix. Et postea (Num. 8): Vide quid accidat, hæretice, non invidio nomen Virgini *Χριστοτόκος*; fateor enim reverendam esse eam quæ receperit Deum, per quam TRANSIERIT Dominus omnium; per quam justitiæ sol illuxerit: Deus enim erat Verbum, et cum homine conjunctum, et in eo habitans. Sed porro suspicor plausum. Quomodo hoc quod dixi, TRANSIERIT, intellexistis? Non dixi PERTRANSIIT, pro eo quod est genitus; non enim ita facile nec sententiæ obliviscor. TRANSIISSE Deum per virginem *Χριστοτόκος* a Scriptura perdoctus sum; NATUM non edoctus sum.*

Sermone 15 (Num. 3): *Quæ est autem ista (scientia pietatis) nisi ὁρθολογία, et consubstantiæ divinæ Trinitatis, et assumitis hominem divinæ naturæ, et in virgineo utero carnis susceptæ, etc. Et postea (Num. 5): Summa voce proclamo quoniam sancta Virgo et Dei est et hominis genitrix; genitrix quidem Dei, propterea quod templum quod in ea creatum est, unitum est Divinitati, etc.*

Quid quod epistola 1 ad sanctum Cœlestinum, natam ait humanitatem conjunctam Deo per spiritum; et anathematismo 9 ab ipsa conceptione copulationem habuisset. Quid plura? Vox ipsa *Χριστοτόκος*, quam ubique ingerit, rem aperte conficit; si enim Virgo Christum peperit, Deus et homo in ipsius utero conjuncti sunt. Quando quidem Christus Nestorio est *ἁγίου Θεοτόκος*, et conjunctum Divinitatis instrumentum.

Et vero Theodorus ipse magister Nestorii tradit in symbolo, Verbum suscepisse hominem virtute et potentia Spiritus sancti in utero Virginis figuratum, eumque sibi inenarrabiliter copulasse quod apertius exponit in libro ad baptizatos, cum ait: *Occulte eidem Creator copulatus est; non aberat, cum formaretur; non dividebatur, cum nasceretur, etc.*

Non longius aberravit Nestorius a veritate de perpetuo naturarum nexu, id est, qui neque hactenus sit interruptus, nec unquam postea dissolvendus. Nam et humanitatem vocat inspoliabile vestimentum Divinitatis (Serm. 13), et incarnatæ Deitatis unionem asserit incommutabilem ac semper manentem (Serm. 7); et hominem dicit perpetuum Divinitatis possessorem, et cum ipso indesinenter esse Verbum Dei (Serm. 6); et in Marcellum Galatam aliter sentientem gravissima oratione invehit (Serm. 12, num. 2): *Omnium Dominus indutus est nostram naturam, nunquam spoliabile scilicet Deitatis vestimentum, inseparabile indumentum divinæ substantiæ, speculum Domini omnium, quod cum naturæ dignitatem propriam perdidisset, tametsi decies millies irascatur audiens Marcellus, non ad usum naturalem accepit hoc vestimentum, sed in sempiternum, ut ad dexteram suæ Divinitatis faceret considerare; nihil sine isto suo vestimento viventibus donat; non judicat mortuos sine isto; unum esse voluit cum isto Divinitatis suæ regnum.*

Ex his quæ hactenus exposita sunt, liquet constat quæstionem a Nestorio motam omni ex parte pertinere ad unionis genus sive modum quo ambe in Christo nature copulantur. Nam cum unionem naturarum in controversiam adduxerit, quod omnibus notum est; cumque partes catholici de unionis ista dogmatis quinque omnino exstiterint, ut antea ostendimus; et in quatuor prius expositis Nestorius Ecclesie consenserit, quod confectum est, restat ut de reliqua una disceptaverit, id est, de genere modoque

unionis, quam substantivam Ecclesia, Nestorius mo- A ralem diceret.

Et vero Leontius, vir imprimis eruditus, et in dogmatibus pervidentis solers, universum ea de re bellum motum esse scribit, mouetque tamen (*Lib. III, adversus Nestor.*, etc.), non fuisse de vocibus controversiam, sed de modo totius mysterii Christi, quod non simpliciter ex hac aut illa voce, aut ex quibusdam verbis approbandum est, vel improbandum, sed ex primis principiis. Principia vero esse modum unionis, secundum hypostasim et secundum σχέσις. Primum Patres tradidisse; alterum hæreticos, qui ac ratione ἀνθρωπολογίας induxerint.

CAPUT II.

Quæ fuerit hæresis Nestorii de genere unionis qua ambæ in Christo naturæ copulantur.

Ut apertus fiat sensus Nestorii de questione, videndum primo quibus illa, sive modis, sive verbis proposita sit olim, quasque ad regulas examinanda sint quorumcumque aliorum responsa, ut videatur rectane sint, an fidei contraria. Tum quid Nestorius senserit. Postea, quibus verbis sententiam dixerit, seque ipse suo testimonio hæreseos convicerit. Deinde, quæ Nestorii defensores afferant, ad infringendam vim testimoniorum adductorum. Tandem, quæ iidem defensores adhibeant ad probandum quod Nestorius re ipsa rectam fidem secutus sit. Denique quam infirma sint ejusmodi defensorum argumenta.

§ I. Quibus olim modis proposita sit questio de unione naturarum in Christo, quæque sit natura visque unionis geminæ in controversiam adductæ.

Questio de genere seu modo unionis, qua divinitas atque humanitas in Christo junguntur, etsi revera unica est, pluribus tamen sive modis, sive loquendi potius formulis, pro tempore et loco, proposita est.

Quæsitum enim primo fuit an tanta sit naturarum unio, ut Christus non sit homo tantum, sed ἀνθρώπος θεοποιημένος, homo deificatus.

Deinde, an οἰκονομία qua Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, sit mera quedam ἐνοίκησις, ἔνδυσις, συνάφεια, ἐνέργεια, etc., aut vera potius et φυσική naturarum duarum ἑνωσις.

Tertio, ejusmodi sit unio, quæ naturas copulat admirabiliter in Christo; eius similis quæ inter conjuges existit, an talis potius qualis animam et corpus jungit in homine.

Quarto, dicine debeat singularis illa unio physica, an moralis tantum; substantiva, an affectionalis duntaxat; καὶ ὑπόστασις, an κατὰ σχέσις solum.

Quinto, utrum per incarnationem factum sit ut Deus vere sit homo, et homo vicissim vere Deus.

Sexto, utrum gemina sit in Christo persona, geminusque Filius et Dominus; an vero Christus sit vere unus.

Septimo, an divina persona non tantum humanam naturam, seu personam etiam assumpserit, qua ratione homo unus dicitur alterum assumere ad societatem, vel operis ejuspiam, vel etiam vitæ.

Octavo, sitne alius, qui ex Patre ante sæcula genitus est, alius qui ex matre in plenitudine temporum.

Nono, utrum duæ fuerint Christi nativitates, una æterna, qua processerit a Patre; altera temporalis, qua ex matre.

Decimo, an beata Virgo sit vere Deipara, seu Θεοτόκος, an Christipara tantum, atque etiam hominipara id est, Χριστοτόκος, aut ἀνθρωποτόκος.

Undecimo, utrum Christus debeat dici homo Θεοφόρος, aut Θεότοπος; Deifer, aut a Deo latus; Dei, an Deus ipse.

Duodecimo, utrum qui crucifixus est, Deus sit, an homo.

Denique, utrum unus de Trinitate passus dici possit.

Unam vero questionem tot modis esse propositam, nemo mirabitur, qui animo perpenderit, quæ subtiliter in scholis de ἀντιθέσει seu κατανύξει τῶν ἰδίων

μάτρων, id est, de communicatione reciproca proprietatum inter naturas in Christo unitas, disputari solent. Intelliget enim facile, quoties fit unum quiddam ex duobus, toties quæ attributa singulorum sunt propria (ἰδιώματα Græci dicunt) vicissim communicari, non tamen temere, sed pro unionis modo; nam si physica illa fuerit atque substantialis, non morales tantum proprietates, ejusmodi sunt coeli, dominari, auctoritate pollere, præstare dignitate, judicium exercere, etc., sed etiam physica, ut nasci, pati, mori, etc., ita communes evadunt, ut, quod aiunt logici, etiam in recto predicari valeant. Sin autem unio fuerit tantum moralis et σχετική, communicantur quidem reciproce singulorum idiomata; non tamen omnia pariter, sed moralia in recto, ut loquuntur; physica in obliquo solum, si modo propria sit dictio.

Quæ regulæ scholarum duæ, partim exemplo conjugum ipsiusque hominis, partim ratione theologica demonstrantur. Nam cum unio physica, seu substantialis, sit, ut aiunt, in unitatem hypostasis; neque hypostasis aliud quiddam existat præter suppositum, id est, ut loquuntur Græci, πρῶτον ὑποκείμενον, de quo omnia dicuntur; oportet ut cuncta sine discrimine attributa, sive physica fuerint, sive moralia, uni supposito tribui possint; in contrarium vero, cum unio moralis non sit in unitatem hypostasis, sed vel affectus tantum, vel eorum quæ ex affectu pendent, id unum præstare potest, quod sibi cognatum est, nempe ut attributa moralia communia evadant, sintque indivisa, atque ipsa indivisio verbis indicetur etiam recti casus; physica autem ita communicat, ut divisio simul significetur, quod fit relativa seu obliqua predicatione.

Si ergo ambæ Christi naturæ nexu substantiali in unitatem hypostasis Verbi convenient, necesse est, non tantum ut una existat Dei hominisque dignitas, unaque auctoritas et veneratio, etc., sed etiam ut Deus vere dicatur homo, et homo vicissim vere Deus: ut Deus et de Virgine natus sit, et passus in carne, et crucifixus, et mortuus, etc. Sin autem ambæ, quas dixi, naturæ inter se affectu solo seu σχετικῶς conjungantur, oportet unam esse quidem Dei hominisque venerationem, unam dignitatem et auctoritatem, propterea quod homo propter Deum colitur, etc. Fieri tamen non potest ut communicentur idiomata quæ physica dicuntur, nisi oblique: qua ratione, nec homo dicatur Deus, sed Dei templum, statua, instrumentum, vestis, ἐργαστήριον, etc.; nec Deus pariter proprie sit homo, sed hominis duntaxat inhabitator, etc.

Ex his quæ modo dicta sunt, nemo non facile videt omnes proponendæ questionis modos in id unum recidere, quod aiebat Leontius, an unio naturarum facta sit καὶ ὑπόστασις, an κατὰ σχέσις.

Si enim unio prioris modi fuerit, oportet ut Christus non sit homo tantum, sed vere Deus; non Θεοφόρος, sed Deus ipse: ut incarnatio non sit mera ἐνοίκησις, sed vera ἑνωσις; ut naturarum unio similior sit ei quæ animam corpori copulat, quam quæ conjugem conjungit; ut ipsas quoque substantias uniat, non affectus tantum; ut naturas jungat, non personas; ut unus existat Dei Filius, unusque omnium Dominus, idem ante sæcula natus, qui in tempore, idem geminam sortitus nativitatem, idem crucifixus, qui Deus; ut denique beata Virgo tam vere sit Θεοτόκος quam quælibet femina sui filii parens.

At si unio posterioris modi exstiterit, id est, κατὰ σχέσις, oppositum evenire necesse est, ut Christus sit Dei quiddam proprie, atque Θεόφορος tantum, non item natura Deus; ut incarnatio sit mera ἐνοίκησις; ut copulentur naturæ tamquam conjuges, duarumque persona sit una moraliter, gemina physice; ut duo vere sint filii in Christo, unus adoptione, alter natura; non idem sit natus in tempore, qui ab æterno; non idem proprie crucifixus, qui Deus; ut nullus de Trinitate sit passus, nec Deus factus pontifex et apo-

stulus confessionis nostræ; ut beata Virgo dici non debeat proprie Θεοτόκος, sed ad summum Χριστοτόκος.

Ex his etiam apparet admirabile artificium, quo Cyrillus suos scripsit anathematismos, singulis Nestorianæ hæreseos capitibus contrarios: qua de re, etsi futurus est alius dicendi locus in dissertatione consequente, observandum tamen obiter, in primo anathematismo Cyrillum respondere ad questionem qua ratione sua ætate disceptabatur, occasione vaticinii Isaie, quod in ore omicium versabatur: *Ecce Virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel* (Isai. vii, 14). Utrum scilicet qui Emmanuel dicitur a propheta vere sit Deus; et Virgo, quæ peperit Emmanuel, vere sit Θεοτόκος.

Exinde tandem conficitur regula ad quam examinari certo possint unuscujusque scriptoris dicta, ut constet rectene ille sentiat, an secus, de unione naturarum in Christo, vel, ut olim aiebant, de unitate Christi. Videndum enim an idiomata physica Dei de homine, et hominis de Deo proprie dici neget, aut concedat. Si neget, unionem moralem solum agnoscat, qualis est Deus inter et sanctos, facit Christum solum hominem, etc. Si concedit, proprioque sensu accipit verba evangelistæ, *Verbum caro factum est*, id est, incarnatione factum est, ut vere Verbum sit homo, recte sentit de Incarnationis mysterio.

Hæc autem regula, neque fallax videri potest, neque dubia, quantumvis supponere videatur ἀντιδόσεις leges perspectas fuisse auctori, ejus scripta vocanda sunt ad examen; et quamvis leges illæ nec subtilitatis parum habeant, nec ab unoquoque facile intelligantur, atque ita poterint a scriptore ignorari; hæc, inquam, regula neque fallax est, neque dubia, cum ἀντιδόσεις leges reminem, saltem qui doctos inter utrumque censeatur, latere queant, quatenus faciunt ad intelligendum questionis qua de agitur statum. Varias enim proponende modus pendet omnino ex aliqua communicationis idiomatum intelligentia. Quomodo vero, quibus impositum est alios docendi munus, episcopi, presbyteri κατηχησται, rerumque divinarum tractatores ignorent statum questionis, de qua, et ad populum dicere, et in colloquiis disceptare debeant; præsertim si illa questio nec recens agitur, nec parva animorum contentione, ejusmodi Nestoriana fuit, quæ ducentos fere totos annos ante Nestorium episcopum, qua conciliorum definitionibus, qua libris, qua disputationibus, a doctissimis quibusque Ecclesiæ viris, in omnem partem vexata est?

§ II. Quid de questione Nestorius senserit.

Perpensis attente omnibus quæ capite præcedente exposita sunt, promptum est exponere quid ipsa Nestorius de Incarnatione, id est, de conjunctione Verbi cum humana natura senserit, quantumcumque, ut erat dissimulandi mirus artifex, verbis ad illudendum factis mentem tegere conatus sit.

Theodori nempe Mopsuesteni, quo magistro usus est, opprime apprime adhæsit. ut ipsius non sententias modo, sed verba etiam sæpe mutuatus sit. Quare unionem naturarum negavit esse hypostaticam, qua fit ut homo dicatur Deus, et Deus homo, id est, ut physica hominis idiomata Deo tribuantur, divina homini. Admisit moralem et σχετικὴν, quæ communicare potest homini idiomata Dei moralia, physica non potest, nisi σχετικῶς, id est, ut loquantur, in obliquo casu.

Affirmavit igitur Dominice dispensationis mysterium in eo totum consistere, quod Verbum Patri consubstantiale de cælo, propter hominum salutem, et descendit in hominem, quæ in utero Virginis Spiritus sanctus formavit, et in hoc homine habitaverit, quasi Deus in templo; et eodem se homine, vel tanquam speculo videndum præbuerit, vel quasi simulacro representaverit; et quod hominis personam induerit, ipsoque velut instrumento usus sit, perinde fere ac

A spiritus, sive nequam energumeno, sive bonus assumpto corpore, ut solet.

Atque hinc Dominicam dispensationem, quam malebat ἐνωθρώσασιν dicere quam σύμφασιν, etsi aliquando non abstinuit ab hac voce, appellabat modo ἐνωθῶν: modo ἐνωθῶν, ἀνάκλησιν, ἀνέργευσιν, et συνάφειαν, id est, inhabitationem, indutionem, assumptionem, inoperationem, et adaptationem, ac quasi commissuram: quæ voces (sin minus excludant ἐνωθῶν καὶ ὑπόστασιν) certe catholico sensu usurpari possunt, et a Patribus revera usurpatæ sunt; sin autem ἐνωθῶν prædictam rejiciant, solamque inhabitationem, solamque indutionem, et assumptionem significant, propria sunt Nestorianæ impietatis verba et veluti symbola.

Hæc etiam causa exstitit cur diceret hominem coli quidem ab angelis, nobisque adorari, sed cum Deo tantum, id est, coadorari; sic enim propter σχῆσιν et cultum numinis in templum religio diffundit, et principis veneratio ad statum pertinet, et vestis propter eam qui utitur, haberi solet in pretio.

Eandem ob causam, a Verbo incarnato homineque assumpto repellebat quantumcumque unitatem eam majorem quæ foret secundum, vel gratiam, vel operationem, vel dignitatem, vel paritatem honoris, vel relationem, affectum, et virtutem; hujusmodi namque unitas, cum duas inter personas perfectas reperiri queat, non obstat quominus duas reipsa in Christo personas Nestorius agnosceret; Immo ipsum cogebat, si modo coherentia sentire vellet, has ipsas duas personas fateri, licet id totis viribus dissimularet: siquidem aiebat per incarnationem fieri ut Verbi et hominis unica esset persona, quia una erat utriusque dignitas, utriusque jus unum, unaque amborum operatio; non aliter quam propter conjugium vir et uxor unica sunt in rebus agendis viæque usu persona, quantumvis duæ revera hypostases existant; uxor enim a viro, et nomen quasi civile, et dignitatem qua præcellit aliis, et potestatem in rebus gerendis sumit.

Ideo etiam recusabat fateri Verbo post incarnationem tribui posse humilia quedam hominis propria; atque ita fugebat dicere Deum infantem, pannis involutum, trimestrem, fugitivum in Egyptum, fatigatum de via, comprehensum a Judeis, passum, crucifixum, mortuum; quippe cum, ut antea dictum est, attributa ejusmodi nulla communicare possit ἐνωθῶν, nisi quæ fuerit παρὰ τὴν καὶ ὑπόστασιν, ejusmodi omnem abhorrebat.

Quod si tamen aliquando hæc verba more vulgi, immo et Scripturæ sacræ, usurpare cogereur, ea negabat aliter esse vera quam κατὰ ὁμοιωµατὶν et σχετικῶς, propterea quod scilicet Verbum et in infante patienteque homine habitaret, et hominem perinde ageret atque energumenum spiritus. Atque hæc causa fuit cur fateretur Verbum passionem hominis ad se referre, et quasi assumere: quæ ratione solet nomen violationem sui templi, princeps statuæ ludibrium, spiritus energumeni operationes suas ducere.

D Ideo pariter velabat ne Virgo proprie appellaretur Θεοτόκος; qui enim vere possit, nisi Deus ex ea proprie natus dicatur? At nasci est hominis proprietas naturalis, quam sola mitas hypostaticæ communicat. Malebat dici aut Χριστοτόκον, ut quæ peperisset hominem, in quo Deus jam inde a primo conceptu habitaret; aut Θεοδόχον, propter Deum susceptum in templum, quod ex ipsa Spiritus sanctus venienti Verbo preparavit. Atque hinc patet cur renueret fateri duas divini Verbi nativitates, æternam ex Patre, temporalem ex matre; aliqui virgo Θεοτόκος dicenda omnino fuisset.

Quod si auctoritate Scripturæ adigeretur aliquando ad confitendum filium Virginis esse Deum, id ea tantum ratione dici contendebat, quæ Moses Pharaonis deus appellatus est, quæque alii bene multi, quibus hoc nomen in sacris litteris tribuitur, per catachresin scilicet, et propter auctoritatis quandam communionem.

Quod scretim obijceretur, sive Nicæne synodi symbolam, quo unus dicitur, idemque Dei et Virginis filius, sive Ecclesie auctoritas, nec duos filios agnoscantis, nec christos dominosque duos, sed unicum tantum; respondebat unicum esse Christum, qui ab unctione dictus sit, filiumque Virginis esse pariter Dei Filium, non natura, sed adoptione; non *ὁσινωδῶς*, sed *σχετικῶς*.

Quomodo autem has omnes sue opinionis partes, vel ratione munierit, vel apertis saltem verbis asseruerit, videndum sequenti §. Sed ita ut eam ad quinque capita redacturi simus, ne infinita testimoniorum congeries lectori fastidium pariat.

§ III. Quibus argumentis Nestorius sententiam suam stabilire conatus sit, quibusque verbis eam exposuerit, aut potius contra se testimonium dixerit.

Qui nulla methodo putant ■ Nestorio traditam doctrinam, qua catholico dogmati pugnabat, nœ illi oscitanter hominis callide improbi sermones aliaque scripta evoluerunt; nihil enim fuit hoc hæretico *διαλεκτικώτερον*.

Id autem ut appareat, observandum est primo, hac in controversia, partibus hinc et inde contententibus, visum esse communiter, non alia melius ratione finiri posse litem, quam si diligenter quæreretur quo sensu dictum sit a Joanne, *Verbum caro factum est*. Id vero quærentibus occurrit statim dici non posse unum aliquid fieri alterum, nisi quinque modis; quo nempe vel animus sit homo, per informationem corporis; vel aqua vinum facta fertur a Christo, per conversionem; vel elementa in mixtum evadant, per *χρᾶσιν* et confusionem; vel duabus naturis perfectis mutuo unitis, individuum unius dicitur esse factum alterius individuum, per unionem hypostaticam; vel tandem vir uxoris sit maritus, mulier mariti uxor, per habitudinem et *σχέσιν*.

Dictum evangeliste interpretatus est Apollinaris, perinde ac Ariani, de primo modo per informationem; Eutyches, ut creditur, de secundo, per conversionem; de tertio Polemius, per confusionem; de quarto, Ecclesia catholica, per *ἑνωσιν ὑποστατικῆν*; de quinto Theodorus Nestorii magister, per meram habitudinem. Nestorius igitur Theodori opinionem, in qua versabatur, visus est sibi tunc demum demonstraturus, cum assumeret tamquam confessum principium, uno de quinque modis mox relatis, incarnationem fieri debuisse, et continuo vi argumentorum conficeret, nullum de quatuor prioribus admitti posse; eo enim confecto, reliquum esse intelligebat, ut quinto modo, qui per meram *σχέσιν*, Verbum caro factum diceretur.

Quanta igitur potuit rationum vi singulos priores modos impugnare studuit, sed quartum maxime: propterea quod in prioribus tribus rejiciendis cum Ecclesia conspirabat. Quartum vero duplici ex capite oppugnavit, partim quod a prioribus non differret, in quo cæcitate mentis sue prodidit, partim quod exinde sequeretur ipsa quoque physica idionata, sive humana Deo, sive divina homini, communicari; atque ita dici posse, et Deum passum, mortuumque, etc., et duas esse unius Verbi nativitates, Deumque natum, trimestrem, fugitivum in Ægyptum, etc., et beatam Virginem vere nominari *Θεοτόκον*; Verbumque Virginis filium, etc., et Verbum, quamvis natura Deus sit, factum esse pontificem atque apostolum confessionis nostræ. Quæ quatuor contendebat pugnare cum divinitate atque æternitate Verbi, immo et cum æqualitate cum Patre, summaque in omnes creaturas auctoritate. De primo argumento futurum est sequens caput, secundum quomodo tractaret, ex his quæ mox dicentur, apertum fiet.

Observandum igitur secundo, passionis nomine significari omnia quæ accidunt homini contra corporis animique convenientem affectionem, ut lassitudo, sitis, fimes, tristari, mori, crucifigi, etc. Quare ubique Nestorius Verbum Dei negat proprie passum,

A negare simul censendum est reliqua omnia, quæ passionis vim habent, ejusque genere continentur; et vicissim quoties unum ex dictis asserit repugnare incarnato Verbo, toties alia quoque omnia repugnare affirmat: quod præmonendum fuit, ut testimoniorum pondus, pro eo ac oportet, æstimari posset.

Sermone 1 (Num. 2). *Incarnatus est quidem Deus, sed non mortuus; sed illum in quo incarnatus est, suscitavit.*

Sermone 2 (Num. 8): Quod in nativitate ex Christi genitrice Virgine, divina Scriptura ponat Filii nomen, declaravimus. Audi jam et in morte, et vide sicubi tandem Dei nomen positum est, ut passibilem Deum inducamus: Cum inimici essenius, inquit, reconciliati sumus Deo, per mortem Filii ejus (Rom. v, 10); non dicit, Per mortem Dei Verbi. Et postea (Num. 10): Quis autem veniet? Videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum gloria multa (Matth. xxiv, 30). Et quod majus est, ante apostolos propheta manifestius venientem ostendit, et clamat de Judæis dicens: Videbunt, in quem compunxerunt (Zachar. xii, 10). Quid igitur illud compunctum est? Latus. Latus vero non est Dei, sed hominis.

Sermone 3: Quoniam vero, si dixissent (Patres Nicæni): Credimus in unum Deum Verbum, futurum erat ut mors divine nature tribueretur; ideo nomen accipiunt commune, nempe Jesus Christus, ut et mortuum illum significarent, et illum non mortuum. Itaque perinde ac si quis dicat: Ille homo est mortuus, quamvis anima sit immortalis; tamen quia nomen dixit, quod significat duas naturas, et corpus quod moritur, et animam immortalem, ideo nihil est periculi in ea voce; utrumque enim vocatur homo, et corpus, et anima. Ita igitur etiam magnus ille chorus de Christo dixit.

Sermone 4 (Num. 2): Ego natum et mortuum Deum, et seculum adorare non queo. Et postea (Num. 7): Numquid Verbum Deus surrexit a mortuis? Si autem vivificator mortificatus est, quis erit qui conferat vitam?

Sermone 5 (Num. 7): Audiamus beatum Paulum aperte clamantem quisnam sit ille crucifixus. Audi igitur apertissime ejus vocem: Etenim crucifixus est ex infirmitate, sed vix ex virtute Dei (II Cor. xiii, 4). Si crucifixus est ex infirmitate, quis infirmatus est, hæretice? Illene Deus Verbum?

Sermone 6 (Num. 9): Cur igitur diversa sentis a Paulo? Cur impassibilem Deum Verbum corpore terreno commiscens, passibilem pontificem facis?

Sermone 7 (Num. 3): Mortalem enim vivificatricem Deitatem appellant, et in theatricas fabulas Deum Verbum audent deducere, tamquam idem sit pannis involutus et mortuus. Proh nefas! ut Dominus Christus in nos benignitatem suam extenderet, perichitatur apud eos de Deitatis dignitate decidere. Et postea (Num. 6): Non ipse mortuus est, qui vivificat; qui enim subsisteret? qui mortuum susciteret? Venit homines mortuos suscitare: nam ipse mortuis invenitur auxilium ferre jacentibus; non ipse, tamquam jacens, auxilii inops esse. Et paulo post (Num. 7): Non ergo mortuus est Deus, sed suscitavit. Et (Num. 40): Nam etsi omnem omnino simul novam

D Scripturam perscruteris, non apud eam usquam invenies mortem Dei esse; sed eam scriptum est, aut Christo, aut Domino assignari. Et (Num. 42): Nec Dei Verbi mortem nos annuntiamus, cum Domini corpore et sanguine pascimur: Dei enim natura sacrificium suscipit, non ipsa sacrificio immolatur; nec propheta Deus est, sed dator prophetiæ. Et (Num. 45): Quid Dei nomen deputas morti, quod a divina Scriptura nusquam in mortis commemoratione profertur? Quid Paulo clamante cum audias: In viro in quo definitus Deus, suscitans eum a mortuis (Act. xvii, 31), tu natam et mortuam inanem imaginatione judicas Deitatem? Et tandem (Num. 49): Si hæreticus tibi ex persona ecclesiastica mortuum Deum tuum exprobraverit, iratus tu ad dictum reclama: Deus est, qui suscitavit de mortuis pastorem ovium magnum (Heb. xiii, 20); non ipse mortificatus est et sublevatus.

Epistola 2 ad S. Cælestinum (Num. 13, 16). Hu-

jus autem familiaria is nomine affricare et conjunctæ carnis proprietates, generationem scilicet, et passionem, et mortalitatem, Deo tribuere, aut errantis gentilitatis, frater, est sensus, aut mente capti Apollinaris et Arii, aut reliquarum pestium hæreticarum, et his aliquid pejus: necesse est enim hujusmodi homines, attractos familiaritatis nomine, et luctationis socium propter familiaritatem, et etatis, quæ paulatim accessit, incrementorum participem Deum Verbum facere, et passionis in tempore, ex timiditate auxilii angelici indigentem. Taceo circumcisionem, et sacrificium, et sudorem, et famem, quæ quidem carni pro nobis evenerunt: hæc tamen cum illi conjunguntur, etiam adoranda sunt; in Deitate autem ista, et jam mendaciter accipiuntur, et nobis tanquam calumniatoribus justas damnationis causas important.

Legendi eandem in sententiam sermones alii tres, 8, 9 et 10. Post hæc autem quæ protulimus, potestne alicui dubium relinqui quin Nestorius hanc propositionem, DEUS EST PASSUS, falsam esse contenderit? Quare nunc de altera, DEUS EST NATUS, eandem methodo videndum.

Observandum igitur tertio NATI DEI nomine comprehendendi omnia penitus quæ ortum vel antecedant, ut in utero gestari, mensium numero formari, etc., vel consequantur, ut pannis involvi, lactari, incre-scere, bimestrem aut trimestrem esse, proficere ætate, et cum sermo sit de Verbo divino, duas subisse nativitates, ac parentem habere feminam. Demonstraverimus ergo clare negari a Nestorio quod Deus dici possit natus, si vel unum de predictis re-jectum ab ipso ostenderimus.

Sermone 1 (Num. 6, 7): Habet matrem Deus; ergo excusabilis gentilitas matris diis subintroducens. Paulus ergo mendax de Christi deitate dicens ἀπάτωρ, κτήτωρ ὅθεν γενεολογίας. Non, vir optime, Maria peperit Deum, etc.

Sermone 3 (Num. 6), præter alia plurima: Verbum ergo Deus non est natus ex Maria, sed in illo qui ex ea natus est mansit. Non ex Virgine initium habuit, sed illi qui crescendo per menses paulatim composuit in utero Virginis est, inseparabiliter omni tempore sociatus est. Aliud est autem dicere: Cum illo qui natus est, manet; et aliud, illum qui cum nato manet, hunc esse cui ut nasceretur mensium opus fuisse- set curriculo.

His reclamavit palam Eusebius adhuc laicus in Ecclesia, ipsum ante sæcula Verbum, etiam secundam subisse nativitatem, secundum carnem, et ex muliere, tamque pio, sed audaci clamore commovit cœtum, eumque scilicet in contraria studia. Veram a Nestorii factiosis dis: eptus esset, nequidquam obstantibus bonis, nisi Nestorius tumultuantium compressisset strepitum, tumque: Gaudeo, dixisset (Num. 7), vestrum aspiciens zelum; indidem enim perspicue coargui pos-sunt, quæ ab infelici homine sunt flagitiose dicta. Nam quorum duæ sunt generationes, eorum duo sint filii accessse est. Sed Ecclesia unum agnoscit Filium, ipsum Dominum Christum. Et postea, eum de Patribus Nicænis locutus esset (Num. 9): Nusquam dixerunt, NATUS EST. Cur, putamus? Ut non duas nativitates introducerent Divinitatis. Et iterum (Num. 11): Vide-runt igitur, utpote scientes sanctorum Scripturarum, quod si eum qui incarnatus est, natum dixerimus, in-venietur Deus Verbum Filius Spiritus sancti. Tandem (Num. 12): Secuti sunt evangelistam; nam cum ve-nisset ad ἐκχρησάσθαι, fugit generationem de Verbo dicere, et dixit incarnationem, etc.

Sermone 4 (Num. 2): Qui Deum simpliciter dicit de Ma-ria natum, primo omnium nobilitatem gentibus prostituit dogmatis, atque exponens in medium vituperandum id ridendumque proponit. Statim enim paganus cum re-prehensione accipiens, quia de Maria Deus est natus, inferet adversus Christianum: Ego natum et mortuum Deum, et sepulchrum adorare non queo. Liquida autem dogmatis divisio ista est. Qui natus est, et per partes incre-mentorum temporibus egit, et mensibus legitimis pertutus

A in ventre est, hic humanam habet naturam, sed Deo sane conjunctam. Et statim (Num. 4): Divisionem igitur sa-per hoc præcedentis magistri valde sum admiratus di-centis: Qui ex muliere natus est, NEC DEUS NUDUS, NEC PERUS NOMO, quia neque Deum oportet dicere nude et vi-cunque generatum; nemo enim qui se est antiquior ge-nerat. Et tandem (Num. 8, 9): Dicis simpliciter: Deus est qui natus est de Maria. Statim hæreticus Ari-anus infert reprehendens: Ergo immerito nos arguitis, Filium minorem Patre et creatum dicentes; quoniam apud vos etiam hoc in confessione est, Verbum Deum esse qui natus est de Maria. Audi quæ idem Deus Ver-bum de se ipse testatur: Eantes renuntiæ fratribus meis: Vado ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum (Joan. xx, 17). Sed cum hoc diceret, qui natus est de beata Maria, humanitate quidem nobis consubstantialis erat; in eo autem quod conjunctus Deo, nostra erat longe, quia Deus, substan-tia melior.

Sermone 5 (Num. 8), qui totus est de Deo nato et Vir-gine Θεοτόκῳ: Vide quid accidat, hæretice; non invidéo nomen Virgini Χριστοτόκῳ. Fateor enim reverendam esse eam quæ suscepit Deum, per quam transierit Domi-nus omnium, per quam justitiæ Sol illuxerit. Deus enim erat Verbum, et cum homine conjunctum, et in eo ha-bitans. Sed porro suspicor plausum, quomodo hoc quod dixi, TRANSIERIT, intellexistis. Non dixi pertransiit, pro eo quod est genitus; non enim ita facile mea sen-tentiæ obliviscor. Transiisse Deum per Virginem Χρι-στοτόκῳ, a Scriptura perdoctus sum; natum non elo-cutus sum. Nusquam divina Scriptura Deum ex Virgine Χριστοτόκῳ asserit natum; sed Jesum Christum, Filium, Dominum.

Sermone 7 (Num. 37): Non per se ipsum Deus est, quod in utero figuratum est; non per se Deus est, quod creatum est a Spiritu sancto.

Observandum, quarto, questionem de conjunctione naturarum in Christo aliis alias, ut diximus, verbis propositam fuisse, istis cum sedere cepit Nestorius, an Emmanuel esset vere Deus, et Virgo vere Θεοτόκος. Unde ipse sermone 1 (Num. 6): A nobis, inquit, in-vicem frequenter sciscitantur an Θεοτόκος; dicenda sit Maria, an autem ἀδωροποτόκος. Et in epistola 3 ad sanctum Cœlestinum (Num. 3), cum vellet exponere questionis solemnem statum: Æstimemus, inquit, duas sectas contrarias sibi stare, et harum altera hanc vocem proferat solam, Θεοτόκος; altera vero illam so-lam, ἀδωροποτόκος; et utraque secta ad suam confessio-nem alteram trahat, ut si hoc non impetraverit, pericli-tetur de Ecclesia cadere, etc.

Hinc etiam Dorotheus Anastasiusque, primi impie-tatis buccinatores, non alia verborum forma usi sunt quam ista, quæ ad questionem communem responde-ret: Si quis Mariam Deiparam esse dixerit, anathema sit.

Immo Cyrillus testatur universum fore certamen pro fide susceptum de eo fuisse, quod Virgo Deipara affirmaretur: qua de causa Joannes Antiochenus cum litteras amicis Nestorio scriberet, unum id ab ipso exigit, ut Θεοτόκος diceret, et cum fidei suæ li-bellum daret, de Virgine primum Θεοτόκος dixit, eaque veluti confessionis tessera catholicum se ostendere voluit.

Sed eximitur est in hanc rem Pauli Emeseni fac-tum. Cum procuraret Ecclesiarum pacem Nestorii causa turbatam, suam in Ecclesia Alexandrina in in-finita concione probaturus fidem, qua ratione tunc oportebat, post allatum propheta locum: Ecce Virgo in utero habebit, etc., erupit in hæc verba: Parit ita-que Dei genitrix Emmanuel. Tum populus acclama-vit: Ecce fides hæc est, Dei hoc donum est, orthodoxe Cyrille; istud audire quærebamus. Qui ita non loqui-tur, anathema sit. Mox Paulus: Peperit proinde nobis Deipara Maria Emmmanuel; Emmanuel autem, hoc est, Deum hominem factum. Nam Deus Verbum, qui ante sæcula arcano ineffabilique modo ex Patre genitus est, novissimis temporibus natus est ex muliere.

Quamodum igitur Athanasii temporibus, qui *ἁποστόλων* fateretur, sic etate Nestorii, qui *Θεοτόκον* aperte diceret, rectam fidem sequi videbatur : et e contrario, ut Arianis accensetur quisquis *ἁποστόλων* fateri nollit, ita et Pauli Samosateni partibus adhibebatur qui *Θεοτόκον* rejiceret. Tam aperte porro reject Nestorius quam qui apertissime.

Sermone 1 (Num. 6, 7) : Audiant hæc, qui in dispensatione Dominicæ innovationis cæcuti non intelligunt, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant (1 Tim. 1, 7). Qui, sicut modo cognovimus, a nobis invicem frequenter sciscitantur an *Θεοτόκον* dicenda sit Maria, an autem *ὑποφωτισμένης*. Habet matrem Deus? Ergo excusabilis gentilitas matres diis subintroducens. Paulus ergo mendax, de Christi deitate dicens *ἄνθρωπος*, *ἄνθρωπος*, *ἄνθρωπος*, id est, sine patre, sine matre, sine generationis narratione. Non, vir optime, Maria peperit Deum. Quod enim de carne natum est, caro est; et quod de spiritu, spiritus est (Joan. 11, 6). Non peperit creatura eum qui est increpabilis; non recentem de Virgine Deum Verbum genuit Pater : In principio enim erat Verbum (Joan. 1, 1), sicut Joannes ait. Non peperit creatura Creatorem; sed peperit hominem, Deitatis instrumentum.

Sermone 2 (Num. 2) : Quoties igitur sancta Scriptura dicta est, vel generationem Christi ex beata Virgine, vel morientem, nusquam Deum dicit, sed aut Christum, aut Jesum, aut Dominum, etc.

Sermone 3 (Num. 4, 5, 6, etc.) : Et Ariani quidem, tametsi majestate paternæ Deitatis Verbum Deum minorem delirant, non tamen novellum fatentur : hi autem eum etiam beatæ Mariæ secundum, etque posteriorem esse pronuntiant, et temporalem matrem officii temporum Divinitati consignant, etc. Et postea : Verbum ergo Deus non est natus ex Maria, sed in illo qui ex ea natus est mansit. Non ex Virgine initium habuit, sed illi qui crescendo per menses paulatim compositus in utero Virginis est, inseparabiliter omni tempore sociatus est, etc.

Sermone 4 (Num. 2) : Qui Deum simpliciter dicit de Maria natum, primo omnium nobilitatem gentibus prostituit dogmatis, etc.

Sermone 5 (Num. 5, 6), qui totus est adversus *Θεοτόκον*, objicit sibi catholicorum rationem. Si Deus est Christus, inquit, et Christus ex beata Maria est ortus, cur Virgo non est Dei genitrix? Nihil occultio quod ab illis objicitur. Nam veritatis amator omnia quæ a falsitate dici possunt accepta sibi objicit. Tum respondet : Formatur in utero infans, sed quoad figuram acceperit, nondum habet animam : at ubi figuratus fuerit, jam anima informatur a Deo. Ut igitur mulier corpus parit, sed Deus animam tribuit, neque ideo mulier dicitur animæ genitrix, quia peperit animatum, sed potius hominis genitrix; sic quoque beata Virgo, etsi peperit hominem, simul cum illo pertransiente Dei Verbo, non ideo est Dei genitrix; non enim Verbi divinitas a beata Virgine initium cepit, sed erat natura Deus. De beato Joanne Baptista prædicatur a sanctis angelis, implendum esse infantem Spiritu sancto, adhuc ex utero matris suæ (Luc. 1, 15); atque ita beatus Joannes Baptista Spiritum sanctum habens editus est. Quid igitur? Appellabimus ipsam Elisabeth Spiritus genitricem? Huc animam referte, ac si qui in vobis fuerint qui ad ea quæ dicuntur, tanquam ad inaudita et insolita, moveantur; veniam date illorum imperitiæ.

In epistola 1 ad sanctum Coelestinum (Num. 4-6) : Sedet Virginem *Χριστοτόκον* ausi sunt modo quidam dicere; hanc vero *Θεοτόκον* vocantes non perhorrescunt, quando sancti illi et supra omnem prædicationem Patres per Nicæam nihil amplius de sancta Virgine dixisse leguntur, nisi quia Dominus noster Jesus Christus incarnatus est ex Spiritu sancto et Maria virgine. Et posita hæc Scripturas, quæ ubique Virginem matrem Christi, non Dei Verbi, et per angelos, et per apostolos prædicant. Propter quæ quanta certamina sustinuerimus, existimo tantam præcedentem docuisse beatitudinem tuam, hoc quoque attendentem, quod non frusta certa-

verimus; sed emendati sint gratia Domini multi ex his qui perversi erant : discentes a nobis quia debet esse parienti *ὑποφωτισμένης* nativitas; quia Dei Verbi commixtura nulla est cum homine, sed unio creaturæ et humanitatis Dominicæ Deo conjunctæ ex Virgine per Spiritum. Siquis autem hoc nomen, *Θεοτόκον*, propter natam humanitatem conjunctum Deo Verbo, non propter parientem proponat, dicimus quidem hoc vocabulum in eam quæ peperit non esse conveniens; oportet enim veram matrem de eadem esse essentia quæ est ex se natum; ferri tamen posse propter ipsam considerationem, et quod solum nominetur de Virgine hoc Verbum, propter inseparabile templum Dei Verbi ex ipsa; non quia ipsa sit mater Dei Verbi, nemo enim antiquiorem se parit.

Et in epistola 2 ad sanctum Cyrillum (Num. 11) : Ubique per divinas Scripturas, quoties meminerunt Dominicæ dispensationis, non Divinitatis Christi, sed humanitatis ejus; passio et nativitas traditur, ut secundum liquidissimam rationem convenientius ac aptius sit sanctam Virginem, non genitricem Dei, id est, *Θεοτόκον*, sed Christi genitricem, id est, *Χριστοτόκον*, vocari.

Ex his perspicuum est a Nestorio *Θεοτόκον*, non verbo tantum rejectam, sed multiplici quoque ratione.

Nam contendeat primo sine regula, vel Scriptura, vel traditione, loquendum non esse; *Θεοτόκον* vero neque Scripturam sacram, neque concilium Nicæanum, neque alia quæcumque meminisse.

Deinde confessionem *Θεοτόκον* gentilitati favere, matres diis suis subintroducendi.

Tertio, hæc eadem opinione mendacem fieri Paulum, qui dixisset Christum esse *ἄνθρωπον* et *ἄνθρωπον*.

Quarto, illi totum pugnare cum Verbi incorporeitate, incommutabilitate, æternitate et consubstantialitate cum Patre. Nam quod de carne est, inquiebat, caro est; et quod Virgo gessit creatum est a Spiritu sancto; et nemo antiquiorem se parit; et quisquis paritur, parienti est *ὑποφωτισμένης*; et omnis mater consubstantialis ei est ejus mater dicitur.

Quinto, hanc ipsam opinionem pugnare secum, dumque Deiparam astruit, negare Christi matrem. Si enim, aiebat, non hominis natura, sed Deus Verbum erat, quem illa pariebat; quæ peperit, nequaquam mater ejus qui natus est invenietur; quomodo enim aliqua fiet ejus mater, qui a natura genitricis est alienus?

Sexto, eos qui *Θεοτόκον* prædicant, pejus Arianis delirare : Ariani enim, tametsi Verbum Deum paternæ Deitatis majestate minorem faciant, non tamen novellum fatentur. Hi autem eum etiam beatæ Mariæ secundum et posteriorem esse pronuntiant, et temporalem matrem officii temporum Divinitati consignant (Num. 4).

Septimo, illos ipsos *Θεοτόκον* defensores, excellentiam incarnationis, dogmatisque nobilitatem gentibus prostitutam traducere, risuque ac calumnie exponere, immo et Arianis in eo favere, quod catholico-rum argumenta infringant.

Octavo, sentire cum Ario et Eunomio, atque Apollinari, qui *Θεοτόκον* appellationem invenire studuerunt, ut facta mixtione, duabusque naturis minime distinctis, nihil ex his quæ vitiosa sunt de humanitate dictum acciperetur; ac locus illis jam adversus ipsam Divinitatem pateret, tanquam omnia de uno dicerentur, non ratione dignitatis ex ipsa conjunctione consequentis, sed ipsius ratione naturæ (Serm. 5, num. 3).

Nono, posita confessione *Θεοτόκον*, consequens esse ut dicatur primo ipsamet Deitas ex Virgine nata; deinde mulier quolibet animæ filii genitrix; denique Elisabeth Joannis parens *ὑποφωτισμένης*; quæ tria manifeste sunt, vel impia, vel imperitiæ plena. Ea vero consequi conficiebat ex eo quod Virgo hominem cui juncta erat Divinitas, mulier filium qui a Deo animam acceperit, et Elisabeth Joannem jam inde a matris utero impletum Spiritu sancto in lucem edidit.

Decimo tandem, Virginem dici non posse *Θεοτόκον*.

quia Christum peperit, in quo erat Verbum Deus, nisi dicatur pariter et Patrem peperisse, et Spiritum sanctum, quoniam ambo quoque in Christo erant, cum sint etiam in quibuscumque iustis; immo si Θεοτόκος vocetur, et non Λογότοκος, satis ipsa voce prodi quod non unus personæ genitrix dici debeat, sed totius Trinitatis, qui Deus est.

Est impetus hoc in loco interrogare Nestorii patronos, et Albertinum præcipue, qui eruditus videri vult, sintne hæc hominis verbo imprudenter lapsi, an meditati quæ diceret. Sintne hæc argumenta decem in cogitantis alicujus, cui vox una exciderit; an maligni contradictorii qui multa commentatione singula rei adjuncta perpenderit. Sitne denique lingua vitium æstu abreptæ tam artificiosa oratio, aut animi potius sibi ubique similis, semperque in instituto constans.

Observandum quinto, cum Proclus, in oratione panegyrica (Num. 7), de utero Virginis exclamans dixisset: *O templum in quo Deus factus est sacerdos, non naturam commutans, sed eum qui secundum ordinem est Melchisedech propter miserationem indutus!* dicto Nestorium non tantum offensum fuisse, sed impatientiam quoque extemporali oratione prodidisse; immo postea, cum resedisse debuisset ira, sermone 6, expositis Pauli verbis: *Considerate apostolum et pontificem confessionis nostræ Jesum, graviter in Procli sententiam invecum esse, perinde ac si omnes pontificis proprietates ab Apostolo tam diligenter conquisitæ ac expositæ Divinitatem Verbi, etiam incarnati, non decerent.*

Sermone igitur 6: *Apostoli nomen, inquit, in Christo audientes, Deum Verbum male intelligunt apostolum esse; legentes item pontificis vocabulum, Deum esse imaginantur pontificem, mira dementia! Quis enim apostoli officium audiens, non statim videat hominem demonstrari? Quis summi sacerdotis nomen audiens, Divinitatis naturam ad sacerdotis ministerium vocet?*

Tum enumeratis plusquam quatuordecim notis pontificis illius, de quo Paulus loquitur, postquam singulas argumentatus est, orationem colligens: *Hic ille, inquit, cum Mose, quondam ducendi exercitus typum comparatus, ille semen Abraham vocatus, ille per omnia similis fratribus, ille tempore factus pontifex, ille per passionem consummatus, ille qui in quo passus est, ipse tentatus, potest tentatus auxiliari, ille secundum ordinem Melchisedech pontifex appellatus. Cur igitur diversa sentis a Paulo? Cur impassibilem Deum Verbum corpore terreno commiscens, possibilem pontificem facis? Cum sit igitur nobis hic solus pontifex, et condolens et cognatus, et firmus, de ejus fide nunquam depellamini; ipse enim vobis ex promissa benedictione, ex semine Abraham missus est, utpote pro se et pro suo genere corporis sacrificium offerens (Serm. 6, num. 9, 10).*

Tot testimoniis tamque manifestis non cessant, quibus placuit Nestorium adversus Ecclesiæ judicium defendere; sed conantur primum infirmare vim argumentorum quæ modo adhibita sunt. Tum producant testes, quorum auctoritate probent Nestorium reipsa pro veritate stetisse, soloque verbo lapsum esse. Denique videntur sibi posse aperire lapsus causam, accensum nempe fidei studium, et inflammatum ardorem in Apollinaristas atque Arianos, in quos cum nimis, ut erat solitus in omnes hæreticos, abreptus esset æstu, neque modum loquendi tenuerit, neque voces temere prolatas, præ impatientia dedecoris, corrigere voluerit. Tria hæc sigillatim ad examen vocanda.

§ IV. Quid defensores Nestorii argumentis § superiore adjectis respondeant, et ejusmodi sint eorum responsa.

Eos tantum convenimus qui fidem concilii Ephesini retinere se profitentur, non item aut Socinianos, aut alios ejusmodi apertos antichristos, id est, qui divinitati Christi bellum aperte indixerunt. Inter illos

A igitur, quicumque Nestorii causam susceperunt, intellexerunt facile eam se tueri non posse, nisi quem hæresis absolvere nituntur, non modo ignorantie accusent, sed etiam inconstantie condemnent, quasi pugnaverit adversus eos quos cum Patribus loqui nesciret, et in explicanda mentis suæ sententia aliis temporibus verba adhibuerit, quæ ancipites haberent et perplexos sensus.

Distinguant igitur duas in incarnationis doctrina quasi partes, fidem et intelligentiam. Fide creditur, inquit, quod Christus sit Deus homo, quodque nature duæ in persona una, divino quodam atque ineffabili modo, junctæ sint, etc. Intelligentia percipiuntur subtiliora quædam consecraria fidei, exempli gratia, quæ et quanta ex unionis modo idiomatum communicatio nascatur; quæ ratione quæ Dei sunt ad hominem, quæ hominis ad Deum pervadant, etc.

Nestorium dicunt, ut erat probate ad instituendos fideles doctrinæ, perspexisse procul dubio, quantum satis ad obeundum officium, quæ *νυπιος* et quasi *οὐρανῶδης* ad fidem pertinent, ut quod Christus sit unus Dei Filius, unusque omnium Dominus; quod non dividatur in duas personas, nec solus sit per se homo, etc. Sed, quæ humanæ mentis imbecillitas, caligasse in fidei consecrariis, ideoque abhorruisse a nonnullis vocibus in Ecclesia receptis, ejusmodi sunt, *Deus natus, passus, pontifex, Deipara Virgo*, etc.

Addunt id ipsi contigisse quod solet viris dignitate præstantibus, qui cum arguuntur erroris, aut etiam monentur, errorem malunt defendere quam fateri, ne confessione dignitatem, aut abjiciant, aut certe minuant. In eo igitur aiunt Nestorium pertinaciter perstitisse, in quod inconsiderate inciderat; ideoque anathemate percussum, vel per injuriam, quod Calviniani quidam effutunt; vel propter solam animi obstinationem, quod imprudenter catholicis nonnullis exiit.

Hujus defensionis duæ sunt partes. Prima proprie defensio est, altera potius excusatio. Illam conficiunt partim testimonio veterum, partim ratione; istam sibi credi volunt. Prior discutietur sequente §, posterior in presenti.

Aiunt igitur Nestorium peccasse quidem contra leges *ἀντιθέτους*; sed id minime obstat quominus rectam cæteroguin fidem teneret: idem enim accidit quibusdam Patribus, quos tamen Ecclesia colit ut fidei magistros, et illis presertim qui in terminis abstractis communionem idiomatum admiserunt, quo nihil est intolerabilius in hac quæstione, cum aperte indicet naturarum confusionem. Cum ergo illi salva fide peccare potuerint per excessum, quidni pariter salva fide per defectum Nestorius dicatur peccasse?

Verum ea ipsa distinctio quæ adhibetur a patronis Nestorii, ostendit per se satis quomodo non sit eadem Patrum quæ Nestorii causa.

Nam, primo, Patrum opinioni non erat consequens ut tolleretur naturarum unio καὶ ὑπόστασις, qui cardo questionis; consequens erat Nestorianæ.

Deinde, Patrum dicta facile possunt ad modum loquendi benigna interpretatione revocari, detracto scilicet quod abundat: non poterant id pati Nestorii voces, siquidem eo addito quod desit, jam ea fateri oporteat quæ Nestorius ferre se non valere palam professus erat.

Postea id addebant Patres, quo vocum licentia coerceretur, anathema scilicet hæreticis, quibuscum sentire videri possent, et in ea quidem parte quæ hæresis *οὐρανῶδης* contineretur. Contra Nestorius adjungebat nihil quo erroris suspicio minueretur, sed quo potius firmaretur, atque etiam sepe augetetur. Neque enim hæreticis, quibuscum sentire credebatur, dicebat anathema in ea parte quæ opus erat, sed in alia quæ non veniebat in questionem. Istud vero quid erat aliud quam consensionem reipsa fateri?

Quid quod Patres apertam aliis in locis pro fide sententiam dixerant; immo ubi venia egere credi

possent, voces ibidem protulerunt quibus sinceritatem fidei suæ demonstrarent, ut quod Divinitas passa sit carne, etc. Nestorius postquam semel prodidit latens in animo virus, nihil attulit non consentaneum errori, nihil non coherens.

Aliqui tandem Patrum usi sunt Nestorii vocibus, *συμμετέχων, ἀνυπόστατος, ἐνοικήσας, Θεοτόκος*, etc.; immo, quod notavit Leontius, sententias plures easdem dixerunt, nec ideo tamen in suspicionem erroris venerunt; partim quia nondum quæstionis status libertatem loquendi legibus quasi temporalibus coercuerat; partim quod Nestorius singulas quibus uteretur voces studiose conquisierat, ex ipsis etiam Scripturis, quæ in oppositos sensus flecti facile possent, ad fraudem faciendam, unaque vocola e catholicis in hæreticas verterentur: ut puta incarnationem dixit *ἐνοίκισον*, dixerunt et catholici; sed ille solam, isti non solam. Christum vocavit hominem *Θεοτόκος*, vocavit et Basilus; sed Nestorius Deum simul natura addere noluit, quod addidit Basilus, etc.

Verum, ut excusationis fundamentum eruatur, pervidendum curiosius an non *ἀντιδόσεως* leges Nestorius spreverit potius quam nescierit. Ipsius certe interfuit pressisse, quo calumniam vulgo probabiliorum catholicis faceret: cum enim ipsis vitio verteret quasi dicerent Divinitatem secundum se natam ex Virgine, passam in carne, insepultam tumulo, et alia ejusmodi, eos consensionis cum Ario atque Apollinari eo credibilis accusabat, seque catholicum ostendebat, quod contra hæreticos pugnare, et ab hæreticorum sociis invidiam conflam sustinere videretur.

Potuitne homo, mente non tardissima, docendis populis præpositus, concertationibus exercitatus frequentissimis, in lectione Patrum, ut ipsemet jactabat, versatissimus, nescire quid in quæstione, de qua dicere necessarium sæpe fuerit, partium esset opinio? Potuitne ignorare quis esset status controversiæ per annos fere bis centum agitate? An non intelligebat vir ex erudita Antiochenorum Ecclesia in regie urbis thronum doctrinæ fama subvectus, quid contententes super lite contestatissima partes sentirent? Fugiebatne tractatorem veteranum qua quæque pars arte declinaret objectiones, suamque sententiam exponeret? Nihil afferbat quod non prius Samosatenus Dionysio Alexandrino objecisset; nihil quod Dionysius Patresque Antiocheni non diluissent, exposita fide de pugnantibus in speciem Christi attributis. Nulla certe adhibebat argumenta, nisi quæ n Photino sumpserat, sed Theodori arte exposita.

Quid piura? Fuitne adeo mens ipsius emota, cum evomeret impietatis virus, ut eorum oblivisceretur quæ prius noverat de communione idiomatum, quæque tradebat in Ecclesia, cum palam de Christo diceret (Serm. 9): *Magnum sane tanti doni sacramentum; hic enim qui videtur infans, hic qui recens apparet, hic qui fasciis corporalibus eget, hic qui secundum visibilem essentiam recenter est editus, Filius est, ut Scriptura docet, æternus, Filius universorum opifex, Filius qui suæ opis fasciis dissolubilem creaturæ naturam astringit. Infans enim Deus est suæ potestatis; tantum abest, Arie, ut Deus Verbum sit sub Dei potestate. Novimus ergo humanitatem infantis ac Divinitatem; filiationis unitatem servamus in Deitatis humanitatisque natura. Hoc autem dico ut noveritis quam superexcellens et summa quædam Deitatis conjunctio existebat, etiam in infante ipso, cum Dominica caro conspiceretur; erat enim ipse, et infans, et infantis ipsius Dominus.*

Noverat sane rectas loquendi formas, ante proditam hæresim; sed cum illæ argumenta sophistica eliderent, quibus solis utebatur, servare ipsas noluit inter impugnam fidem: neque id mirum, cum nemo ea videri vellet scire quæ suis rebus incommo- dare intelligit.

A § V. Quid afferant Nestorii defensores, ut ipsum probent reipsa fidem rectam seculum esse.

Jam vero ut defensores illi probent Nestorium rectam fidem secutum esse, testimonia sex edunt, clara, ut ipsis quidem videtur, minimeque dubia. Et primum quidem Nestorii ipsius, non tantum rectam fidem expressis apertisque verbis profitentis, sed etiam calumniam sibi hac in parte fieri querentis. Alterum Joannis Antiocheni, viri a sanctis Patribus non laudati tantum propter sanctitatem vitæ, sed etiam in fidei testem adducti. Tertium, episcoporum totius fere Orientis, quos inter plurimi sanctitatis et doctrinæ fama nobiles. Quartum Theodoretum, quem divinum Photius, alique Greci nominant. Quintum, Socratis historici, res suorum temporum scribentis. Sextum, Diodori Tarsensis et Theodori Mopsuesteni, quos multi Patres miris laudibus etiam fidei, extulerunt, cum eadem nihilominus atque Nestorius dice- rent.

B Sic igitur illi argumentantur. Cum fides orthodoxa hac in parte, vel omnino, vel maxime quatuor propositionibus contineatur, quod Christus non sit solus homo; quod unus existat, id est, neque duo sint filii, neque duo domini, aut Christi; quod naturæ ambæ in unam Verbi hypostasim convenerint; et quod beata Virgo dicatur Deipara. Nestorius ne unam quidem partem absolute negavit, singulas expressis verbis asseruit.

Primum manifeste sermone 7 (Num. 25): *Non nudus homo Christus, et calumniator; sed homo simul et Deus. Si autem Deus tantummodo existeret, oportebat eum, secundum Apollinarem dicere: Quid me queritis occidere Deum, qui vobis veritatem locutus sum? Nunc autem dicit: Quid me queritis occidere hominem istum, qui spinis coronatus est? istum qui dixit: Deus Deus meus, quare me dereliquisti? istum qui triduanam sustinuit mortem, etc.*

Sermone 12 (Num. 2): *In stupore remaneant dentium Paulus Samosatenus, qui nobis Dominicam humanitatem nudam a Deitate delirat, qui solam, præter Divinitatem, fabulatur hanc, quæ semper conjuncta est atque connexa, quæ eadem ac pariter potest quæ Deus. Donavit enim illi Deus nomen quod est super omne nomen.*

Alteram non minus clare, sermone 2 (Num. 5): *Divisio non est, neque conjunctionis, neque potentia, neque filiationis, neque hujus quod est Christus. In hæc divisio non est; in Deitate vero et humanitate divisio est. Christus, secundum quod est Christus, indivisus est; et Filius, secundum quod est Filius, indivisus est. Non enim habemus duos Christos, vel duos filios; neque est apud nos primus Christus et secundus; neque alter et alter; neque iterum alter filius, et iterum alter filius: sed idem ipse est duplex, non dignitate, sed natura.*

Sermone 11 (Num. 1, 2, 3): *Magnum sane tanti doni sacramentum! Hic enim qui videtur infans, hic qui recens apparet, hic qui fasciis corporalibus eget, hic qui secundum visibilem essentiam recenter est editus, Filius est, ut Scriptura docet, æternus; Filius universorum opifex, Filius qui suæ opis fasciis dissolubilem creaturæ naturam astringit. Infans enim Deus est suæ potestatis: tantum abest, Arie, ut Deus Verbum sit sub Dei potestate. Novimus ergo humanitatem infantis ac Divinitatem; filiationis unitatem servamus in Deitatis humanitatisque natura. Hoc autem dico ut noveritis quam superexcellens et summa quædam Deitatis conjunctio existebat, etiam in infante ipso, cum Dominica caro conspiceretur; erat enim ipse, et infans, et infantis ipsius Dominus.*

Sermone 12: *Unus Filius, quod visibile est, et quod invisibile; unus Christus, et iste qui utitur, et id quo utitur. Naturæ duplices, sed Filius singularis. Quid sermonem in calumniam vocas?*

Tertiam catholicæ fidei partem exponere videtur non obscure, in epistola 2 ad Cyrillum (Num. 6): *Ut nominibus quibusdam utriusque naturæ communibus*

et significationis positis, neque ea quæ generationis A Filii et dominationis dissecantur, neque ea quæ naturarum sunt propria, in singularitate natiuitatis Filii alla confusionis abolitione periclitentur.

Epistola 2 ad sanctum Cœlestinum (Num. 3) : Multus etiam nobis labor hic cœlebratur, dum elaboramus eruere sordidissimam impietatem pessimæ opinionis Apollinarij et Arii de Ecclesia Dei. Nescio enim, quemadmodum quidam, de ecclesiasticis quondam contemplationis imaginem ex Deitate et humanitate Unigeniti concipientes, ægrotent ægritudine prædictorum hæreticorum, dum et corporis passiones audent superfundere Unigeniti, et immutabilitatem Deitatis ad naturam corporis transiisse confingunt, et utramque naturam (quæ propter conjunctionem summam et inconfusam in una persona Unigeniti adoratur) contemplationis mutabilitate confundunt.

Apud Cyrillum ipsam (1 part. conc. Ephes. c. 4), libro de Recta Fide ad reginas, cap. 12 : Cæterum nomen hoc, Christus, quidam nescio quo modo Dei Patris Verbo etiam seorsum ac per se, hoc est, ut extra carnem positum mente concipiunt, conuenire asserunt; mox vero in illum quoque similiter illud competere contendunt, qui ex sacra Virgine natus est, prout hic quoque per se separatim subsistere consideratur. Postremo ambobus simul perinde ac uni congruere tradunt, ratione nimirum conjunctionis, ut ipsi loquuntur, in unam illos personam colligant.

In epistola ad Alexandrum Hierapolitanum (In conc. v œcumenic., collat. 6) : Oportet manere naturas in suis proprietatibus, et sic, per mirabilem et omnem rationem excedentem unitatem, unam intelligi gloriam, et unum confiteri Filium. Et iterum : Non duas personas unam personam facimus, sed una appellatione Christi duas naturas simul significamus.

Sermone quodam innominato apud Cyrillum (Lib. v Contrad.), in quo inducitur Christus loquens : Cum sim Dei forma, servi formam indui; cum sim Deus Verbum, in carne conspici; cum universalitatis sim Dominus, personam pauperis propter vos indui; cum esuriam visibiliter, esurientibus cibum subministro.

Quartum denique, sermone 6 (Num. 4) : Dixi jam sapius : Siquis inter vos simplicior, siue inter quoscumque alios, voce hac Θεοτόκος gaudet, apud me nulla est de voce inuidia; tantum ne Virginem faciat deam, etc.

Epistola 3 ad sanctum Cœlestinum (Num. 2) : Ego autem et hanc quidem vocem, quæ est Θεοτόκος, nisi secundum Apollinaris et Arii suorem, ad confusionem naturarum proferatur, volentibus dicere, non resisto.

Sermone 12 (Num. 7) : Damna eos qui dicunt, secundum Apollinaris et Arii sensum, Dei genitricem; et ego una tecum clamo Θεοτόκος. Et postea (Num. 22) : Filius Dei natus est Deus Verbum et homo; ergo quæ peperit, propter unitatem dicatur Dei genitrix, id est Θεοτόκος.

Sermone 13 (Num. 7) : Quoniam autem oportet, propter eos qui lucidiorem requirunt intellectum, maxime cum sint Ecclesiæ filii, uti manifestiore locutione; propterea et modo eadem definitione qua prius breuiter de illa beata Maria semper virgine prædicabam, etiam nunc, evidentiore sermone, summa voce proclamo, quoniam sancta Virgo et Dei est et hominis genitrix.

Hactenus pro se Nestorius, nunc Joannes Antiochenus, fidei Nestorii probe conscius, siue propter diuturnum Antiochiæ convictum, studiorumque et magistri communionem; siue ob diligentem, post commotas a recessu turbas, rei totius pertinentis ad amicum inquisitionem. Scribens igitur ad Nestorium (1 part. conc. Ephes. cap. 25) : Si enim, inquit, mens tua eadem sapit et sentit quæ sancti Patres Ecclesiæque doctores (nam hoc, domine mi, et ex multis, et ex communibus amicis, de te accepimus), quorsum vereris pium sensum conuenienti voce publicare? Et postea : Quis, quæso, reprehendat, si ea quæ sentis libere exponas? Immo vero, quis non laudet, si nomen, ejus sensum pietas tua, ut cognorimus, possidet, propter publicam

quietem communemque orbis pacem admittat? Et rursum : Multi, ut intelligo, non infrequenter ex te audierunt quod ipsam solam vocem, non piam quoque ipsius vocis notionem auerteris; si qui vero celebrioris famæ ecclesiastici auctores tibi fuerint, ut, ipso quoque nomine admissio, sacram virginem Mariam Deiparam appelles, te istud neutiquam recusaturum esse.

Est autem antistitis illius testimonium tanto grauius, quanto fidei orthodoxæ scientior habitus est, etiam a summis pontificibus, etiam cum de fide ageretur.

Suum antistitem secuta est hac in parte diœcesis tota Orientis, quæ cum episcopis abundaret, sanctitate pariter atque doctrina præstantibus, Nestorii tamen causam suscepit, nec ab ipsis sententia, si Theodoretum audimus, recessit unquam, nisi verbo tenuis, molliens scilicet diuiores Nestorii voces, eaque, inter explicandum Incarnationis mysterium, vocum œconomia utens, quam ille præ sola superbia animique contumacia respuerat. Cum igitur Orientis synodus, propter incundam Ecclesiarum pacem, consensisset in Nestorii abdicationem, synodice nomine Joannes scripsisset, non solum confessionem Cyrillo, quam ille irreprehensibilem dixit, sed etiam epistolam imperatori, de qua Theodoretus (Epist. 2 ad Alexandrum Hierapol.) : Cognovi quod is qui hanc scripsit (epistolam ad imperatorem), idipsum sentiens, indiscrete atque iniquus damnauit eum qui nihil præter doctrinam sanam novit aliquid et docuit. Sed anathematismus insertus, licet idoneus sit, amplius quam consensus damnationis, ejus turbare lectorem, tamen quia non indiscrete, sed sub quadam consideratione positus est, solatium præstitit; nec enim dixit : Anathematizamus doctrinam ejus, sed Quæcumque aliter dixit, aut sensit, quam doctrina apostolica continet.

Ipse vero Theodoretus quid super ea re sentiret patefecit, tum adductis verbis non obscure, tum istis clarissime (Epist. 2 ad eundem) : Jam tuæ sanctitati prædixi quia si domini mei venerabilis et sanctissimi episcopi Nestorii fuerit dogma damnatum, nec ego cum his qui hoc faciunt communicabo. Quod si tuæ sanctitati placuerit, idipsum literis inserere, quæ Antiochiam dirigitur, hoc fuit : ne ergo differatur, obsecro, tuis hærendo vestigiis. Non minus manifeste mentem aperit scribens Andreæ Samosateno. Exigit autem Aristolans subscriptionem factæ dudum damnationis, et ut anathematizetur sancti episcopi dogma Nestorii. Scit autem vestra sanctitas quod si quis indiscrete doctrinam anathematizet ejusdem sanctissimi et venerabilis episcopi, idem est ac si pietatem anathematizare videatur. Oportet ergo, si omnino compellimur, eos anathematizare, qui purum dicunt hominem Christum, aut qui in duos filios unum Dominum nostrum Jesum Christum dividunt, et qui ejus abnegant Deitatem.

Quin et Socrates historicus, cum Nestorii libros evolvisset curiose, ut ipse quidem testatur, scripsit tamen in hæc verba (Lib. vii, c. 32) : Nestorius apud complures venit in opinionem, quod Dominum simplicem hominem esse diceret, quodque Pauli Samosateni et Photini dogma in Ecclesiam introduceret; atqui de hac re tanta concertatio, tantaque tempestas commota est, ut œcumenico concilio opus fuerit. Ego vero, dum ejus libros lustris, hominem impertitum reperio, etc., nec tamen mihi videtur imitari Paulum Samosatenum, aut Photinum, et Dominum omnino simplicem hominem dicere; sed solam DEIPARÆ vocem tanquam larvæ reformidare. Et postea : Videtur veterum lucubrationes ignorare, ideoque, ut dixi, vocem hanc insectari. Nec enim Christum simplicem hominem dicit, ut Photinus et Paulus Samosatensis. Et hominæ ab eo editæ docent eum nullo modo divini Verbi personam abstinisse, sed ubique illud fatetur subsistere et inexistens, etc. Sic eum sentientem reperio, tum ex ejus libris quos legi, tum ex his quæ amatores ipsius dicunt.

Diodorus tandem, qui Theodorum docuit, et Theodorus, qui Nestorium, communis discipuli mentem, sua patefacta, aperire possunt; ipsis enim Nestorius perinde ac Theodoretus discipulorum alter appropin-

inhæsit, quod et Cyrillus aperte probat, utrumque cum Nestorio sensisse tradens. At Facundus, postquam Diodorum Athanasii, Petrique Alexandrini, Timothei, Basilii, Chrysostomi, Epiphaniique testimonio recte fidei fuisse probavit, defensionem concludit hunc in modum (*Lib. iv. c. 2*): *Quis autem ferat accusatum a Juliano Diodorum, quod Deum natum de Virgine sciretur, accusari etiam a Christianis, tanquam hoc negaverit? Vel quis audiens Julianum Diodoro comminantem, quod Jesum Galilæum Deum æternum prædicaret, quem mortuum et sepultum negare non poterat, et dicentem propterea illum puniri a suis diis summo supplicio, quod miserabiliter imbibens theologorum piscatorum errorem, talia prædicaret; a Christianis quoque judicet abdicandum, velut qui Jesum Galilæum, hominem tantum, non etiam Deum esse crediderit?*

Theodori autem *περιτοκίας*, profert Facundus (*Lib. iii. c. 2*), tam exquisitè excerptas, ut nihil videatur posse significantius recte fidei afferri. *Libro decimo tertio de Incarnatione: Bonum est in hoc loco maxime concludere quid virtutis habeant ea quæ dicta sunt, sive conversari, sive baptizari, sive crucifigi, sive et mori, et sepeliri, et resurgere. Non puro alicui hæc coaptantes homini dicimus. Hoc enim in unaquaque dictorum demonstratione addere non moramur, ut nullam calumniantium præbeamus male loquendi occasionem. Sed inhabitatio quidem a Deo Verbo, ab ipsa in utero matris plasmatione: inhabitatio vero, non secundum communem inhabitationem, neque juxta eam quæ in multis intelligitur gratiam, sed juxta quandam excellentem, secundum quam etiam adunari dicimus utrasque naturas, et unam juxta adunationem effectam esse personam.*

Opera prelium est videre quomodo singulas Theodori sententias argumentetur Facundus ad ipsius defensionem.

§ VI. Quam infirma sint quæ pro Nestorio afferuntur.

Atque hæc sunt defensorum Nestorii argumenta, quæ quamvis habeant aliquam speciem veri, qua illusum Albertino Calvinistæ aliisque ejusmodi hominibus, reipsa tamen vanissima sunt, nec aliunde ponderis quidquam habent, si tamen habent, quam vel ab incogitantia, vel etiam ab inscitia abutentium.

Nam ut eorum quæ pro se dixit Nestorius pateat focus, notandum est hæreticum hunc, quo nihil unquam artificiosius fuit, nihil mendacius, verbis catholicis solum dissimulare mentem suam, magistri Theodori exemplo, a quo non tam dogmata quæ sequeretur, quam fraudes quibus se tegeret elocutus est.

Observandum deinde totam hæresim cum Nestorius nomen dedit in eo fuisse positam quod duas in Christo naturas negaret *καὶ ὑπόστασιν* uniri, sed solo nexu morali, qualis fere inter conjuges vulgo intercedit, aut certe intercederet inter eos qui perpetuo atque indissociabili vinculo conjungi cogitarentur: alter enim alterius semper esset, nec disjungi possent unquam singuli; sed una foret perpetuo amborum dignitas, unaque auctoritas, et una moraliter persona. Immo et idem utriusque diceretur pareas, sed dispari modo: unus natura; alterius velut adoptione, etc.

Nestorius igitur, cum sibi calumniam fieri quereretur, velletque videri succensere Samosateno affirmanti Christum esse solum hominem, fucum fecit; neque enim ipsi objectum erat quod, sicut Samosatenus, Christum vellet existisse aliquando sine Verbo, suamque cum Verbo conjunctionem operibus meruisse. Quis enim non audierat inclamantem subinde, naturas in ipso Virginis utero, immo et in ipso conceptu, copulatas esse? Sed vitio vertebatur, et merito quidem, quod hæc ipsas naturas copulatas diceret solo nexu morali: unde fieret ut Deus esset quidem hominis, et homo Dei, non tamen Deus homo et homo Deus; ut evangelistæ verba, nec proprio, nec, si fieri ita loqui, recto sensu acciperentur, sed figurato tantum et *εἰρημῶς*; ut Verbum non sit factum caro, sed carnis tantum inhabitator; ut Deus non sit mortuus,

sed Dei templum; ut Virgo non sit *Θεοτόκος*, sed *ἀνθρωποτόκος*, etc.

Neque minor est fraus Nestorii prædicantis Christum esse unum, unumque Filium et Dominum: nam Christum faciebat non hypostasi unum, sed mera conjunctione, more conjugum, qui sunt unum moraliter: quod exemplum obtrudit subinde, et Theodorus Nestorii magister, et Theodoretus scholæ socius. Faciebat et unum Filium Dei et Virginis, sed mirabili quidam strophæ; aiebat enim hominem esse Filium Dei, non naturæ, sed unionis; non quia foret ipse Unigenitus, sed quia Unigenito jungeretur; id est, ut loquuntur, esse Filium, quia Filius, non in recto, sed in obliquo: Verbum pariter dici filium Virginis, ip obliquo tantum, quia in filio Virginis habitabat, hoc est, quod omnia Verbi hominisque communicari dicebat *καὶ ὁμοουσιον*.

Jam vero improbi cavillatoris vocem personæ usurpantis præstigias detexit Cyrillus, ostenditque unitate personæ tegi hæresim, nec aliud significari quam quod Dei et hominis eadem facta sit, per Verbi *ἐνανθρωπήσας*, dignitas, unaque auctoritas, potestas, et si quæ sint alia ejusmodi moralia vocabula. Nomen enim personæ sumpsit veterator magnus ut est vox juris, qua ratione conjugis, ut sapius dictum, una sunt persona: cum tamen sumere debuisset, si bona fide ageret, prout est naturæ quiddam, atque ipsa hypostasis, qua notione conjugum duæ sunt reipsa personæ, duæque hypostases.

Non minus subdole homo planus permittebat Virginem dici Deiparam, modo ne dea putaretur; neque minus perfidiose insidiabatur auditoribus, cum *Θεοτόκος* dici juberet, modo ne sentiretur cum Apollinari et Ario. Erat enim in ea hæresi quæ matrem dici posse negat ullam, nisi quæ consubstantialis sit ei scorsum; per se sumpto cujus dicitur mater: atque ita non posse dici ullam Verbi matrem, cum neque Verbo, secundum seipsum spectato, ulla femina consubstantialis esse queat, nisi facta fuerit dea; neque Verbum factum sit per conversionem consubstantiale femine.

Suam porro mentem homo nequam, scribens summo pontifici, prodidit his verbis (*Epist. 1 ad Cælest. mun. 6*): *Si quis autem hoc nomen, Θεοτόκος, propter natam humanitatem conjunctam Deo Verbo, non propter parentem, proponat, dicimus quidem hoc vocabulum in eam quæ peperit non esse convenientis; oportet enim veram matrem de eadem esse essentia quæ est ex se natum; ferri tamen posse, propter ipsam considerationem, et quod solum nominetur de Virgine hoc verbum, propter inseparabile templum Dei Verbi ex ipsa; non quia ipsa sit mater Dei Verbi, nemo enim antiquorem se parit.*

Atque hæc est vanitas testimonii quod pro se Nestorius dixit: nihilo plus valet id quod Joannes Antiochenus tulit, sive tempus quo scripta epistola est, sive persona scribens, sive etiam Nestorius spectator. Nam tunc temporis Nestorii animus, ut erat exacerbatus supra modum, sic non fuit exprobratione hæresis agendus in furias, sed œconomica potius velut adulatione palpiandus. Deinde, tunc cum scriberetur epistola, non erat una constansque omnium opinio de Nestorii fide, nam perplexæ de industria et ambigæ loquebatur; alii enim verba flexiliora in benigniorem partem, alii in oppositam, sed veriore, interpretabantur. Denique, credibile est ne ipsius quidem Joannis fidem tunc fuisse admodum sinceram; immo vix non certum, quam hauserat a magistro communi Theodoro doctrinam retinuisse animo, tandemque fovisse, donec ipsam, aut questionis agitatione eruditus, aut orbis commotione territus, deponeret.

Quamquam, ut ingenuè fatear, suspecta mihi fuit semper, estque etiamnum, fidei confessio, quam Joannes in pace Ecclesiarum edidit; neque potuit hæcenus, quamvis valde averem, hanc mihi suspicionem minuere prudens Cyrilli confessionem recipientis benignæque *οἰκονομίας*. Nam primo Acacius Bereensis auctor fidei videtur, homo, mea quidem sententia,

male affectus erga Christum. Deinde huic fidei Nestorius sine ullo sui dogmatis præjudicio subscribere potuit. Denique videri potest Cyrillus, cum tarbarum pertusos esset, putasse Ecclesias pacandas, vel sic. Verum ea de re alias iterum; interim adverte Aca- cii quoque testimonium pro Nestorio potuisse adduci: scribens enim ad Cyrillum, perinde ac Joannes, videtur Nestorium excusare; sed, perinde etiam ac Joannes, suspectus merito potest esse, propter utramque rationem, et quod dubia sit fidei, et certi in reum affectus.

Eadem est Orientalium episcoporum quæ Joannis causa. Theodoretum autem testimonium audiri procul dubio jure non debet, cum sit hominis, vel consensientis Nestorio, vel singulari amicitia conjuncti, quod utrumque, aut fidem omnem derogat, aut certe multum minuit.

Adde quod illud ipsum quod prolatum est Theodoretum testimonium rem in contrarium conficit; quomodo enim catholicis persuadeat innocentiam Nestorii, qui contra Ecclesie judicium se facere indicet?

Quæ potest autem esse in re theologica auctoritas Socratis, cum fuerit, ut scholasticus de foro, aut de aula scriptor? Et ut aliqua detur esse, melior tamen inde causa Nestorii non evadet: nam quæ scribit, ea procul dubio vera sunt, sed non ad rem. Nestorium ait non, perinde ac Paulum et Photinum, dicere Christum simplicem hominem; certe: negabant enim illi hominem cum Verbo per se hypostatico atque Patri *ὁμοουσίον* conjunctum, quod certe Nestorius fatebatur: negabant jam inde a conceptu hominis, unionem existisse, affirmabat Nestorius: negabant Virginem esse *Χριστοτόκον*, contendebat Nestorius. Quid multa? apertis illi verbis Christum simplicem hominem profitebantur, non profitebatur Nestorius; sed re ipsa *ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ* non admittebat, in quo cum illis consentirebat. Illis ergo Soera i, cum quantum duodecimque sermonem haberet, magnanque sibi esse a Paulo Photinoque distantiam diceret; dicenti enim credidit, ignarus fraudis detegendæ et mysterii penitus intelligendi.

Diodorum vero Tarsi Theodorumque Mopsuestiæ adhibere testes, quibus recta Nestorii fides probetur, quid aliud tandem est quam aliquem velle purum criminis ostendere, producendo socios, aut etiam duces? Nam utrumque Nestorii institutorem, viciniorem hunc, illum remotiorem. Cyrillus prodidit, damnavit Ecclesia: neque utrum de duobus satis umquam Facundus, quantumcumque nitatur, absolverit, cum suis se quoque verbis ambo, et prodant, et damnent. Quid enim hac Diodori sententia magis hæreticum (*Lib. 1 contra Synusistas*): Ne filius Mariæ putetur Deus Verbum; mortalis enim mortalem generat secundum naturam, et corpus generat consubstantiale; et duas generationes Deus Verbum non sustinet, unam ante sæcula, alteram posterioribus temporibus? Quid ista impudentius (*Ibid.*): Perfectus ante sæcula Filius; perfectum, quod ex David, assumpsit; Filius Dei filium David. Dices mihi: Duos igitur filios prædicat? Duos filios David non dico; non enim dixi Deum Verbum filium David; sed neque duos filios Dei secundum substantiam; nec enim dico duos ex substantia Dei, cum dico Deum Verbum ante sæcula habitasse in genito ex semine David?

Hæc verba exscripsit Theodorus in libris suis de Incarnatione; eadem enim ibi leguntur, quibus addit: Non sic in eo qui est ex semine David, sicut in prophetis, habitavit Deus Verbum. Illi enim particulari quadam et modica quantitate sancti Spiritus gratia fruebantur, hic autem in his in quibus interdum erant illi juxta permanebat. Gloria Verbi ac sapientia replebatur, alter procul dubio præter Verbum, et subsistens propriæ Filius, ac scorum; non enim Verbum semetipsum sapientia replebat et gloria, sed alteri potius hæc quæ sunt insignia conferebat.

His ita demonstratis, quis non miretur Albertini, et

Symmystarum, sed Albertini magis librorum hebraeorum, audaciam, qui contra tertium concilium generale, ejus auctoritatem in sua confessione Calviniani ipsi recipiunt, ejusque judicium duodecim seculorum reverentia probavit; contra Patres quinti, id est, eruditissimi sæculi, ac præclarissima totius Ecclesie lumina; contra piorum omnium Christi cultorum fidem, Nestorium Ecclesie solminibus attritum, Patrum disputationibus convictum, omnibus deinceps sæculis execrabilem, omnibus Christi amatoribus abominatum defendunt; qui purum erroris asserunt, quem portentosa doctrina ducem leges loquuntur, quem imperatores ne suo quidem nomine dignum putarunt; quem sua ipsius conscientia reum orbis commoti damnavit, ejus linguam natura, Domini sui vindex, despiciendam verbis ante mortem dedit? Ad id impudente profecto, quantumvis dissimulare conentur aliqui, adegit, quod unus typis mandavit, male feriatos homines professum in Deipare nomen odium.

CAPUT III.

De tribus hæreticis Ario, Apollinari, et Eunomio, quorum societas per calumniam a Nestorio catholicis objecta est.

Quamvis ex præcedentibus capitibus aperte patens sententiaque Nestorii de dispensatione Dominica, manifestior tamen adhuc clarioque evadet, si patefacta fuerit causa cur tam vehementer Nestorius in Cyrillum, Cyrillique sectatores catholicos invectus sit. Ea vero causa fuit, nisi fallor, species affinitatis inter opinionem catholicam, atque Arianam et Apollinarianam; et ea quidem tanta, ut alterius ab altera discrimen non potuerit, nisi perspicacibus oculis in fidei lumine dignosci.

Cum enim *ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ* duæ sint species, una difficilior intellectu, quæ duæ naturæ copulantur in unitatem solius hypostasis; altera notissima, quæ duo junguntur in unitatem etiam naturæ, ut anima et corpus: visum est Nestorio aliisque a nomine defendi posse ullam *ἑνὸς φυσικόν*, nisi quam secundi modii esse diximus. Ex qua cum absurda plurima impii que sequantur, inde facile in odium vulgi adducebantur qui primi generis unionem tuebantur. Nec enim ab Ario atque Apollinari facile discerni poterant, et illi tamen duo omnibus communiter exosi erant.

Atque hæc causa fuit cur Cyrillo Nestorius aliisque unionem *καὶ ὑπόστασιν* defendentibus societatem cum Ario, Apollinari, Eunomioque objiceret, catholicosque nomine hæreticorum traduceret. Expedit igitur de singulis tribus istis hæreticis nonnulli observare, ut sententia Nestorii de mysterio Incarnationis, et ejusdem in catholicos calumnia magis magisque retegatur. Tanto enim apertius homo nequam prodit mentem, quanto vehementius alienam sententiam, vel hæreseos, vel saltem erroris damnavit.

§ I. De Ario atque Ariani.

Traditum est a veteribus capita duo exstitisse Arianae impietatis de Verbo divino: alterum, quod Patre minus, creatumque esset; alterum, quod carni pro anima fuisset. Istud omitebant Ariani, cum de Trinitate agerent; illud, cum de Incarnatione: utrumque tamen connexum erat, ut mox patebit. De posteriori Athanasius in libro de Adventu Christi: Arius, inquit, carnem solum ad occultandam Divinitatem fatur; ac pro nostro interiori homine, hoc est, pro anima Verbum in carne ait exstitisse, passionis sensum et resurrectionem: ab inferis Divinitatē ausus ascribere. Et alio in loco (*Lib. de Incarn. Christi*): Frustra igitur Ariani sibi somnia fingunt, asserentes Salvatorem solum assumpsisse carnem: ita ut passionis sensum impij transferant ad impassibilem Deitatem.

Idem de Arii sectariis docet Epiphanius (*Hær. 69*) in eorum hæresi et in summa, ut Augustinus refert (*Lib. Hær. num. 49, 50*); tum Gregorii duo, Nazianzenus epistola i ad Cledonium, et Nysseus libro

contra Eunomium; Cyrillus item Alexandrinus in epistola apologetica ad Acacium Melitenum. Theodoretus (*Lib. v. Hær. Fab. cap. 11*) Arium et Eunomium scribit putasse assumptum esse corpus, Divinitatem vero animæ partes obisse.

Observat Mercator commentum istud non fuisse ab Ario ipso inventum, sed ab Arianis, ut se, opinor, facilius questionibus expedirent, quæ temporibus Arianorum movebantur: tribuitur tamen Ario, partim ob consuetudinem onerandi magistros discipulorum invidia, partim quia ex ejus principiis confectum visum est, aut iis admodum congruum, ut postea dicemus.

Venerunt porro Ariani in hanc mentem, partim propter præjudicia quædam, sive sua de Verbo, sive communia de homine et anima; partim quoniam sibi videbantur, hac hypothesi data, facile explicare quæcumque de Christo fides Ecclesiæ teneret adversus Photinum, cujus ætate natum reor Arianorum hoc fignmentum.

Cum enim ea tempestate quæreretur an Christus esset simplex homo, in quo habitaret Verbum, et quomodo Verbum habitaret in homine, an operatione tantum, ut Spiritus sanctus in justis; an etiam *ἐν ὁσεί φασιν*, qua proprie diceretur Verbum caro factum, et non carnis solum habitator. Qui Photino meram inhabitationem inducenti restiterunt, pars tenuerunt sese intra modum, ut catholici; pars excesserunt, ut Ariani atque Apollinaristæ. Omnes enim, cum unionem substantivam sibi defendendam viderent, si modo vellent proprio sensu evangelistæ verba sumere, cūque duas intelligerent esse unionis substantivæ species, quas antea exposuimus, catholici sola hypostatica contenti sunt; Ariani majorem voluerunt, qualis nempe intercedit inter animam et corpus: quare Verbum dixerunt in Christo ea tribuisse carni quæ solet anima, vitam scilicet, motum et sensum.

Si qua vero fides Epiphano (*Hær. 69*), et auctori Dialogi contra Apollinaristas, quem alii Athanasio, alii Maximo martyri supposuerunt, videntur argumentati hac in parte, quo fere modo Aristoteles solet in rebus physicis (*Lib. II Phys.*). Id quod nunc agitur ita potuit et omnino et bene fieri; aliter neque bene fieri potuit, neque omnino; ita ergo contigit.

Pctuisse vero fieri ut ea ratione Verbum caro fieret, id est, homo, inde conficiebant, quod homo sit anima utens corpore, quodque mens quælibet creata converti possit in animam, id infundi in corpus, atque homo fieri. Cum ergo Verbum dicerent unam esse de mentibus creatis, ipsum contendebant potuisse uniri carni instar animæ, atque ita hominem fieri.

Primum principium, id est, definitionem hominis, veluti concessam accipiebant ex pervulgata tunc temporis Platoniorum doctrina; alterum mutabantur ab Origene, cujus erant propago quædam; tertium sibi proprium vindicabant.

Jam vero belle omnia constare, si ea ratione Verbum factum caro dicatur, probant exemplo communis cujusque hominis, cujus anima corpori infusa sit homo; huic enim rationi connexum erat:

I. Ut Christus non sit homo qualis quisque nostrum, sed vere Deus utens corpore assumpto perinde ac anima suo.

II. Ut beata Virgo tam vere appelletur Θεοτόκος, quam ἀνθρωποτόκος; quælibet alia, quæ hominem peperit.

III. Ut incarnatio non sit unio utriusque naturæ *σχετικῶς* tantum, qualis inter conjuges; sed *φυσικῶς* potius, et οὐσιαστικῶς, cujusmodi inter animam et corpus.

IV. Ut in Christo duæ sint quidem naturæ, sicut in nobis; sed unica tamen existat ambarum hypostasis, more pariter nostri.

V. Ut non alius sit qui ex Patre filius, alios qui ex matre; sed unus et idem ex utroque; neque enim

in nobis alius homo est qui creatur a Deo, alius qui procreatur a parentibus.

VI. Ut duæ fuerint unius Verbi divini natiuitates: altera æterna ex Patre, altera temporalis ex matre: quo etiam modo contingit duas existere natiuitates cujuscumque hominis: unam ex Deo, qua creatur mens, et quidem ante sæcula, si credimus Origeni; alteram, qua procreatur homo, definitio tempore.

VII. Ut neque Verbum dici possit Christi Dominus, neque Christus Spiritu sancto minor.

VIII. Ut tam vere proprieque Deus asseratur natus, passus, mortuus, etc., quam vere dicuntur nasci, patique singuli quique homines.

IX. Ut denique, et caro Christi deificata fuerit, et Verbum incarnatum. Quid reliqua persequar, uno satis exemplo communis hominis manifesta?

Huic vero doctrinæ consequens erat ut Verbum cum incarnaretur, et conversum sit in animam, et carni mixtum, et patibile effectum; sic enim mens cum incarnatur et homo fit, ab Origenistis dicebatur in animam converti, miscerique toto corpore, et passioni obnoxia fieri, ac omnes hominis appellationes suscipere.

Quod autem aliter non potuerit totum incarnationis negotium peragi, ex eo videbantur sibi conficere, quod duplex tantum superesset rei expediendæ modus: alter a Samosateno assertus, quæ unio pure *σχετικῶς*, seu moralis; alter Photino a quibusdam tributus, quæ unio hypostatica quidem, non qua tamen homo hypostasi Verbi, sed qua Verbum hypostasi hominis subsisteret, quippe per se *ἀνυπόστατον*, et prolatitum duntaxat. Neutrum vero admitti posse, non tantum communis Ecclesiæ fides adversus utrumque hæreticum evincebat, sed etiam synodi Antiochenæ duæ contra Samosatenum, Sirniensisque gemina, alique contra Photinum desinierant.

Urgebant deinde acriter evangelistæ dictum, *Verbum caro factum est*, tum pervulgatum illud, quorsum anima ubi Verbum adest, et quidem *φυσικῶς* unitum; denique Apollinaristarum rationes, sive quas Cyrillus refert (*Lib. de Rect. Fide ad Theod. c. 17*), sive quæ plurimæ coacervantur in dialogo 4 et 5 de Trinitate, inter Athanasii Opera.

Atque hæc fuit Arianorum hæresis de incarnatione, orta ex altera de Trinitate, qua cum Verbum dicerent mentem creaturam primam, idoneum faciebant quod laboretur in corpus, et fieret anima.

Fuisse hujus hæresis nomine suspectum Orientalibus Cyrillum, nemo fortè mirabitur qui apud se perpenderit, vel temporum conditionem quibus latebat adhuc incarnationis mysterium suis omnibus tenebris involutum, vel suspicantium affectionem quos livor urebat. Nam unioni *φυσικῶς* et κατ' ὑπόστασιν, quam Cyrillus catholice defendebat, eadem quæ Ariana hæresi et consequentia et pugnantiæ videbantur, istis præsertim hominibus quos partim invidia commovebat, partim fascinaverat vesanus amor sui Nestorii.

Ita porro alte insederat ipsorum animis isthæc suspicio, ut quamvis Cyrillus nullam prætermiserit occasionem, sive Ario anathema dicendi, sive conversionem Verbi confusionemque ac mixturem oppugnandi, sive affirmanter docendi totam humanitatem, ipsamque adeo animam, assumptam esse, vix tamen unquam facere sibi fidem potuerit; immo coactus sit aliquando, cum pax Ecclesiarum iniretur, de suis anathematismis, tamquam discordie causis, silere: usque adeo discrimen utriusque sententiæ obscurum tunc erat, nec nisi oculatissimis quibusque perspicuum.

Id vero ut constet non temere a me afferri, operæ præstium est Arianorum doctrinam cum singulis anathematismis Cyrilli componere.

Dicebat in primo Cyrillus, Emmanuelem esse Deum κατὰ ἀνθρώπων: quam vocem interpretatur ipse alias, natura Deum. Hæc ipsa vox erat Arianorum, Emmanuelem tam vere natura Deum esse, quam quisque nostrum homo. Addebat Cyrillus, idcirco beatam

Virginem esse Θεοτόκον. Inclamabant et istud idem Ariani, idque Proclo Cyrilloque Nestorius sæpe objecit.

Ducebat in secundo, Dei Patris Verbum carni *ἠνωθῆαι καὶ ὑπόστασιν*, unumque cum sua carne esse Christum. His ipsis verbis suam Ariani mentem exponebant, cum uterentur exemplo animæ, quæ cum suo corpore unus est homo.

In tertio, anathema intorquebat in eum qui non fateretur Verbi et carnis *φυσικὴν ἕνωσιν*. Totum virus Arianæ doctrinæ continebatur his vocibus duabus, *φυσικὴ ἕνωσις*, cujusmodi nempe animam et corpus unit.

Vetabat in quarto ne quis voces quæ de Christo passim in Scripturis sacris occurrunt, tum ab ipso Christo, tum ab apostolis dictæ, duabus hypostasisibus partiretur. Vetabant idipsum Ariani, suo rursus hominis exemplo abusi.

In quinto, edicebat, Verbum, cum caro factum est, perinde ac nos carni et sanguini communicasse. Nichil aliud dictitabant Ariani, immo totius hæresis brevis erat hæc explicandæ ratio.

In sexto, Dei Verbum negabat esse Christi dominum. Id negabant Ariani, nec negabant tantum, sed etiam cur id facerent causam perspicuam asseriebant : quia nempe Verbum carni unitum non aliter est Christus, quam quomodo anima infusa corpori est homo. Nullus autem proprie dicitur sui dominus.

In septimo abnuebat pariter Verbum in Christo operari velut in homine, qui non sit ipsummet Verbum. Abnuebant istud quoque Ariani, cum dicerent Verbum perinde esse hunc hominem qui Jesus Christus, atque anima est homo aliquis, exempli gratia, Petrus.

Prohibebat in octavo dici assumptum hominem adorari cum Verbo, quasi duo sint adorandi, homo et Verbum; ne quaeritas, quod alibi causatur, pro Trinitate induceretur. Istud ipsum vetabant Ariani propter eandem quam primi invenerunt causam.

Prohibebat etiam in nono ne quis assereret Christum Spiritus sancti virtute velut aliena adjuvari, quippe cum Spiritus sanctus a Filio procedat, Christusque sit ille ipse Filius æternus Dei, a quo Spiritus procedit. Prohibebant id pariter Ariani, et quidem eadem de causa, cum Spiritum sanctum assererent a Patre per Filium creari.

Anathematismi consequentes duo, quorum prior ad eum pertinebat qui diffiteretur Verbum incarnatione factum esse pontificem et apostolum confessionis nostræ, seque pro nobis, non item pro seipso, obtulisse Patri; posterior ad eum qui carnem Domini vivificam, id est, quæ dat vitam mundo, negaret esse Verbi propriam, quoniam Procli defendendi causa conditi sunt, eam doctrinam continent quam, etsi iisdem verbis apud Arianos expressam legere me non memini, ex Arianorum tamen principiis effici posse apertum est. Nam si Verbum est pro anima, quæ existit homo Jesus Christus, fateri oportet procul dubio quolibet Christi officia, atque ita sacerdotium et apostolatam, convenire Verbo. Oportet pariter concludere Verbum seipsum Patri obtulisse pro nobis, suamque, quam animaret carnem, fecisse panem vivificum, qui in sacra mensa proponitur.

Postremus tandem de Verbo Dei passo, crucifixio, mortuo, et primogenito ex mortuis, ut omnium maxime animos Nestorizantium offendit, ita visus est, non affinis tantum, sed idem atque Arianorum hæresis, visusque proinde symbolo Nicæno proscriptus, qua parte dicitur anathema asserenti Filium Dei esse autationis et alterationis obnoxium.

Hæc et alia Cyrillus satis vocabant in suspicionem consensionis cum Arianis : suspicionem tamen augebant duo, magne postmodum futura contentionis semina.

Alterum, quod Cyrillus sæpe vocem *φύσεως* pro *ὑποστάσεως* poneret : unde cum unicam in Christo hypostasim predicaret, unicam videbatur naturam in

Christo agnoscere. Id vero intelligi vix ac ne vix quidem poterat, sine Arianorum commento de Verbo animæ locum tenente.

Alterum, quod aperte diceret unam esse post *ἐνωσιν* Verbi incarnati naturam : quæ sententia, ut erat per se obscurior, ita facile ab hominibus male in Cyrillum affectis, pejorem in partem accipiebatur.

Ariana porro hæresis oppugnata est argumentis præsertim quatuor.

I. Quod Verbum sit ejusdem cum Patre essentia, atque *ἀληθινὸς Θεός*, quem Ariani fatebantur propter excellentiam essentia esse *ἀτρέπτον καὶ ἀναλλοίωτον*, atque ita deprimi non posse ad conditionem animæ carnem informantis.

II. Quod in Evangelio Christus meminerit animæ suæ, quæ aliquando conturbata sit ac tristis ad mortem, quamque ipse posuerit, atque iterum pro arbitrio sumpsisset.

III. Quod nisi Verbum mentem quoque hominis sumpsisset, totum utique hominem non salvasset : salvavit enim id unum quod assumpsit; et eam partem præcipue debuit sanandam suscipere, in qua radix erat mali, quod peccatum.

IV. Quod obedientia Christus non fuisset mortuus, nec morte meritis quidquam pro hominibus, nec proinde ipsorum mediator apud Deum. Hæc enim tria ei soli conveniunt qui rationalis simul et inferior fuerit.

§. II. De Apollinario atque Apollinaristis.

Non parva fuit Apollinariæ cum Arianis doctrinæ affinitas : in eo tamen pugna erat, quod cum nullam Ariani animam Christo præter Verbum tribuerent, Apollinarius eam concesserit qua corpus viget, movetur et sentit. Solius ergo mentis vices a Verbo expleri asserebat, ex quo uno discrimine originem plura duxerunt, de quibus tamen non prius agendum videtur quam de ipso Apollinario observata fuerint nonnulla, quæ causæ incredibiliter obscure aliquid forte lucis afferant.

Duo fuerunt Apollinarii, pater et filius : ille cum Alexandria Laodicæam migrasset, istum suscepit, qui perinde ac pater rhetoricæ totum atque sophisticæ se dedit : uterque Laodicenæ Ecclesiæ inservivit, pater in presbyterorum gradu, filius ut lector; quo tempore hæresim fecerunt, si credimus Socrati.

Solius filii celebre admodum nomen exstitit, de quo tamen pugnantia tradunt veteres, aliis in laudem, aliis in convicia effusis.

Laodicenum episcopum fuisse scribit Hieronymus, Antiochenum Theodoretus. Hæresim fecisse narrat Socrates, cum lector esset, propter impotentiam animi, ultionem meditantis de Georgio episcopo, a quo abstentus fuisset : incidisse in errorem præ incogitantia, cum episcopatum teneret, Epiphanius. Abstentionis a Georgio causam refundit Socrates in nimiam cum gentili philosopho consuetudinem : contendit Sozomenus id contigisse, quod cum Athanasio Laodicæa transeunte communicasset. Innumerabilia scripsisse volumina adversus Arianos, Eunomianos et Origenistas, auctor est Theophilus atque etiam Hieronymus : consensionis cum ejusmodi hæreticis Nazianzenus accusat. Reum Sabellianæ impietatis faciunt Basilius et Theodoretus, purum Vincentius Lirinensis et Leontius Scholasticus. Veteres quidam docuisse ferunt tria vehementer aliena a fide : primum, quod Verbum non assumpsisset ex Maria carnem, sed e cælo attulerit; alterum, quod divinitas Verbi, sin minus tota, saltem ex parte, conversa sit in carnem; postremum, quod mille annis post judicium regnaturi sint in terra sancti cum Christo, aq

tandem aliquando exstitura Origeniana *ἀνακύκλισις*. Hæc et alia ejusmodi portenta magis opinionem quam dogmata, a discipulis excogitata contendit Epiphanius, magistrumque, ut sit, discipulorum invidia laborasse. Sed quid ego plura non minus istis pugnantia persequar?

In tanta auctorum dissensione, quam peperit, sive scribentium affectus, quod non incredibile; sive rei perplexitas, quod satius sentire; malim ego adhaerere Epiphanio atque Lirinensi: qui etsi desunt hominis quem vehementer laudant infelicem casum, unum ipsi tamen errorem, eumque gravissimum, obijciunt, quod Verbum docuerit pro mente existisse in Christo, cætera homini nobis simili.

Hanc in opinionem venit, si non pluribus, saltem tribus de causis. Primam refert Mercator in dissertatione de duodecimo anathematismo Nestorii, ubi postquam angelorum corporali specie aliquando visorum mentionem fecit, negavitque facile et temere quidquam affirmandum, ubi queritur (Num. 24) utrum tantum corpora ab his suscepta sint, in quibus illi spiritus pro tempore habitando animarum rationalium ministerium impleverint; an animata corpora, vatum more, extrinsecus inspiraverint; pergit in hæc verba (Num. 25): *Que præsumpta incerta tamquam certa, et Scripturis minime expressa opinio, Apollinarem Laodicenum, et postea Arianos (non autem ipsum Arium), et Eunomium quoque, et ultimum Macedonium forte decepti; ut hinc sentirent et pronuntiarent Christum Dei Filium corpus tantum hominis, non etiam animam suscepisse; pro anima autem Dei Filium Verbum Patris in illo suscepto corpore habitasse. Et postea (Num. 27): Quamvis postea Apollinaris in pectus velut emendans, animam quidem fuisse in Christo confessus est, rationem autem seu mentem in eo hominis non fuisse, sed pro ea Deum Dei Filium existisse, cum impietate deliravit.*

Alteram tradit Nemesius (In libro de Natura hominis): *Quidam, e quibus est Photinus, aliud esse animam, et aliud mentem statuentes, ex tribus constare volunt hominem, e corpore, anima et mente. Hos secutus est Apollinaris Laodicæ episcopus; hoc enim jacto fundamento sententiæ suæ, reliqua dogmati suo consentanea superstruxit.*

Tertiam quartamque indicat Cyrillus in libro de Recta Fide ad Theodosium (Cap. 17); nam post fidem catholicam de unitate Christi adversus Plotinum expositam, de Apollinari subiungit: *Ipsi quoque unum solum Christum aperte constituunt, et unum Emmanuelem in duos dividere, tamquam rem summa cum impietate conjunctam, summi opere execrantur; sed Verbum interim carni, quæ humana, hoc est, ratione prædita, anima exuta destitutaque sit, unitum prædicant; et cur istuc prædicare debeant, rationem admodum plausibilem compemis se autumant. Añunt enim quæ ad unius perfecti constitutionem per compositionem concurrunt, ea partes esse, et imperfectorum rationem obtinere: nam quod perfectum est per se, atque ut in propria natura, non opus habet ut ad partialem compositionem veniat; atque ideo cavendum esse sedulo ne templum quod Verbo unitum est perfectum hominem existisse concedentes, exutam illam unius rationem quæ in Christo accidisse dignoscitur merito calumniæ exponamus. Quin et illud quoque huc adjecturos suspicor, nempe, si ex homine perfecto, et Dei Patris Verbo Emmanuelem coaluisse dicamus, in illud nos et magnum et plane inevitabile periculum venturos esse, ut vel invit duos Christos et duos iidem filios tenere, et profiteri cogamur. Plures alias rationes refert auctor dialogi quarti quintique de Trinitate, inter Opera Athanasii.*

De tota hac hæresi nihil melius afferri potest quam colloquium ab Epiphanio habitum Antiochiæ cum Vitali Apollinaris discipulo, cum vellet ipsum Paulinumque, ambos ejusdem urbis tunc episcopos, de fide pugnantes in concordiam revocare. Narrat vero se accepisse a Paulino quidem libellum fidei Athanasii manu correctum; Vitalem vero interrogasse hunc in modum: *Christumne proprie carnem assumpsisse profiteris (Hær. 77, quæ Dimœriturum)?* Profterior, inquit. *Eandemne de Maria Virgine sine virili satû ac per Spiritum sanctum accepisse? Ne istud quidem infirmus est. Utrumnam proprie Deum Verbum Deique*

Filium existimas e cælo descendente, carnem sumpsisse de Virgine? Magna ille cum gravitate assensus est. Iterum a nobis interrogatus num et animam indidem accepisset, ille pari gravitate ac constantia accepisse fassus est; neque aliter asserendum, sed in omnibus, quod verum est, pronuntiandum esse dixit. Igitur Vitalis humanam a Christo animam susceptam esse confessus est. Sic enim aiebat: Omnino perfectus homo Christus existit. Deinde postquam de anima et carne sciscitatus sumus, tum demum istud ab eo quesivimus: Mentemne Christus Dominus accepit? Sine ulla cunctatione negavit. Tum nos ex adverso: Quinam igitur perfectum illum hominem fuisse censes? Ad hæc ille intimos animi sui sensus nobis aperuit. Et eadem, inquit, perfectum hominem fuisse dicimus, si Divinitatem illi loco mentis ascribamus, et carnem atque animam adjungamus; sic ut perfectus homo ex carne, anima, Divinitate, quæ sit mentis instar, existat.

Apollinaris igitur medium locum tenuit inter catholicos et Arianos: conveniebat enim cum utrisque qua parte pugnabant adversus *δοκίμας* atque Photinianos, et quos Cyrillus videtur *σχετιζούς* dicere; nam et veram fatebatur Christi carnem contra *δοκίμας*, et veram, id est, physicam carnis cum Verbo *ἑνωσιν* adversus *σχετιζούς*.

Conveniebat cum Arianis in eo quod in unionis essentia explicanda modum non teneret, id est, unionem tantam poneret, quanta inter carnem et partem rationalem hominis existit: quare habuit suæ opinioni consequentia omnia, quibus, perinde atque Ariana, cognationem cum catholicis mentiretur; ab Arianis tamen discrepabat quod et Verbum consubstantiale Patri diceret, et præter carnem humanam Christo animam tribueret: quo pacto declinabat, sin minus totam, saltem partem invidiæ in Arianos conflata.

Nam neque incommode explicabat Scripturæ loca quibus sit mentio animæ Christi, sive conturbata, sive tristis, sive positæ, etc. Hæc enim de sensitiva interpretabatur; neque cogebatur lateri tria quædam Arianorum flagitia, Verbi scilicet, cum incarnatum est, aut confusionem, mixtionemque cum carne, aut conversionem, aut passibilitatem in propria natura. Nam præterquam quod confusio, mixtio, conversioque, ac passibilitas soli animæ convenit, in quam mens illapsa corpori convertitur, certe si *νοῦς* hominis, id est, mens, quamvis incorporaretur ab Aristotele (*Lib. in de Anima*), tamen *χωριστός, καὶ ἀσώφης, καὶ ἀκίνητος* dicitur: multo magis mens divina, seu Verbum, sine ulla sui confusione mixtionemque et passionem incarnari poterit, et mentis vice fungi.

Apollinarem porro Platoni Aristoteli conjunxisse nullo mirabitur, qui ipsam a parente suo doctum meminerit, parentem vero ab Ammonio Alexandrino, Ammonium utriusque philosophiæ dogmata miscuisse.

Priusquam sit dicendi finis, operæ pretium est questionem quasdam solvere, earumque solutione licet afferre iis quæ partim de persona ipsa, partim de dogmate Apollinaris narrata sunt.

I. Cur a Nestorio non semel, a Nestorianis frequenter, tanta animi commotione, tamque iracunde, objectus sit Cyrillo cum Apollinari consensus? Id factum reor tribus de causis: primo, propter ambiguum Apollinarianæ et catholice doctrine a Cyrillo defensæ discrimen, quod rude vulgus latebat; deinde, quia Constantinopoli Apollinaristarum secta incredibiliter exosa erat, sive propter absurdas quæ ipsis tribuebantur opiniones, sive ob latam a Theodosio, Nestorii impulsu, recens adversus omnes hereses legem, ejus in fronte, ad majorem infamiam, Arianorum, Macedonianorum, et Apollinariorum nomen inscribitur, quibusque hoc esse dicitur facinus, quod nocenti meditatione decepti, crederent de veritatis fonte mendacia, ideoque intra ullam civitatem Ecclesiam habere interdicitur (*Cod. Theod. leg. 65, de Hær.*), id erat jamdudum a Theodosio Magno Arcadioque prohibitum. Denique, quod Apollinaris nomen ab

omnibus piis et a probatissimis quibusque episcopis, invidiosum reddi soleret, ne, ut erat immense auctoritatis, orbem, quod ait ille, traheret in suas partes.

II. Cur tam invidiosum evaserit Apollinaris nomen, viri cateroquin nobilis, qui pro fide exilium ab Arianis passus esset, quemque moribus probatissimum Epiphanius, libris editis celebratissimum Hieronymus, magistrum orbis Viacentius Lirinensis appellaverit? Apollinarem puto, quod tradit Epiphanius (*Loc. cit.*), non tam sua quam discipulorum invidia laborasse; idque expertum, quod solent magistri, alias non inculpabiles, in quos debitum peioribus discipulis odium vulgus effundit.

Quamquam magna procul dubio fuerat in ipsam Apollinaris sententiam excitata offensio, nec immerito, cum scilicet tolleretur generis nostri veram redemptionem; id enim sanavit Christus quod assumpsit. Si ergo non assumpsit mentem, qua maxime peccatur, sed corpus solum, quod morti obnoxium, dici certe non potest hominum genus liberasse a peccato, quæ mors anime; sed a corruptione sola, quæ mors corporis. Hæc autem quantula est quamque exilis redemptio? Potuit igitur eam ob causam videri Apollinaris, quamquam inde lis nulla fuit olim facta, aut injuriosus in Christum, quem nollet redemptorem animorum fateri; aut Pelagianæ impietatis reus, qui animos negaret redemptione egere, quasi forent puri culpæ originalis, suisque sibi naturæ viribus ad salutem adipiscendam sufficerent.

III. Quæ tandem fuerint Apollinaristarum propria commenta? Sex præcepta mihi reperta sunt apud veteres auctores (*Theodoret. lib. iv. Hæret. Tab.*). Primum *συνουσιότης*, id est, naturarum confusio, cujus inventor Polemius: hic Polemianorum, sive Synusiatarum, sectæ nomen dedit. Alterum, *ἡρώς τῆς θεότητος καὶ τοῦ σώματος*, seu Divinitatis et corporis contemplatio atque mixtio, cujus inventor idem: atque hinc orta Eutychianorum hæresis; *συνουσιότης* porro et *σύγκριστις* ad *ἡρώς* recte sanctus Thomas interpretatur informatio: cum corporis, ab anima. Tertium, conversio Verbi in carnem, cum fieret homo; et rursus carnis in Verbum, post ascensionem, quæ Verbi *ἐπιφάνειος*, et carnis *ἀποδείξις*: hæc conversiones duæ aliud nihil reipsa sunt quam duo, ut loquuntur, animæ status in corpore mortali scilicet, in quo servit quodammodo corpori; et in immortalis, in quo ei dominatur omni ex parte. Quartum, quod ex Virgine Verbum non sumpsisset carnem, sed e cælo attulisset: atque ita Virgo *Θεοτόκος* dici vere non posset; immo nec *δυσπαροχότος*, nisi specie tantum, ut quæ non genuisset vere hominem Verbo unitum, sed transmisisset dumtaxat velut aquam banalis. Id ego signenti excoGITatum reor ab illis Apollinaristarum, qui cum Deiparæ hostibus ferendis horumque rationibus selvendis pares se non sentiebant, maluerunt delirando dicere, id quod est, Virginem e cælo gravidam factam fuisse, aliud nihil fuisse quam inde corpus accepisse quod pareret. Quintum, quod caro de cælo allata æterna foret, et cum Verbo simul creata. Oportet ita delirantes defecisse ab Apollinari ad Arium, qua parte Verbum creatum dicebant, qua vero concretatum Verbo carnem, ad Origenem aut saltem Origenistas, qui præter verum Deum, qui solus Pater, incorporeum nihil esse contendebant. Sextum, quod hæc ipsa caro, ut erat Verbo, perinde ac nobis nostra, consubstantialis, ita nostræ esset *ἐκ παλαιότητος*. Qui hoc delirium sequebantur aperte deflecebant ad *Δοκίμους*; nam si Christus neque animam habuit, neque carnem nostræ *ὑποπόστατος*, non fuit vera homo, sed videbatur tantum. Septimum, possibilem esse secundum se Divinitatem Verbi. Fuit et ista impietas Apollinaristarum a magistro eam ob causam deficientium ad Arianos, quia non satis erat ipsis persuasum de differentia animæ et mentis, quam tamen Apollinaris pro principio ponebat. Hæc enim mentis et animæ differentia sublata, Verbum in Chri-

sto non tantum mentis locum tenere opinabantur, sed anime quoque, cujus est dolere, eosque affecto corpore motus experiri, quæ *παθή* a Grecis vocantur. Neque enim eo usque putandum est insanisse homines, ut Divinitatem Verbi crederent flagellis secundum se posse cadi, affligi clavis, perforari lancea, sepeliri, etc. Inde procul dubio *παθόν* Verbum nominabant, quia pati posset, perinde ac solet amica conjuncta corpori, cujus motibus propter cognationem et, ut loquebantur, *συνοχίαν* quatitur atque etiam perturbatur.

IV. Unde constat hæc non esse Apollinari ipsiusmet, sed discipulorum commenta? Pluribus certisque argumentis. Nam primo, Athanasii ad Epictetum Corinthi episcopum scribentis, istaque omnia refellentis, epistolam Apollinaris ipse magnopere laudavit his verbis (*Epist. ad Serapionem, t. V. Antiq. Lect. Henrici Canisii p. 112*): *Epistolam domini mei (Athanasii) Corinthum missam magnopere approbamus. Eorum autem qui dicunt carnem Deo consubstantialem, magnam insaniam damnavimus. Deinde negat ea ipsa flagitia merito posse sibi obijci (Epist. ad Dionysium, ibid.)*: Quod autem nemo hæc obijcere potest, quæ contra quosdam dicta sunt, manifestum est ex his quæ semper scripsimus, neque carnem Salvatoris e cælo esse, neque carnem ejusdem substantiæ esse cum Deo, quatenus est caro. Denique hæc eadem, pariter atque Arianum dogma, unde fere oriuntur, quod Filius Dei creatura sit, expressis verbis condemnat, non suo tantum, sed verorum quoque discipulorum nomine (*Ibid., p. 116*): *Apollinarius et qui mecum sunt hæc sentimus de incarnatione: Carnem ὑποπόστατος nostræ carni assumptis ex Maria Verbum Dei, unius in unionem cum Divinitate, ex principio conceptionis in Virgine; atque ita factus est homo, quoniam caro et Spiritus est homo secundum Apostolum. Et hoc est Verbum carnem factum esse, unum esse carnem, ut humanus spiritus; vocatur enim homo similis nobis caro. Dominus autem est supra nos homo: quomobrem et celestis est, propter proprium Spiritum celestem, cui prudentia carnis adversabatur. Atque ita destruebatur in Christo peccatum, et dissoluta est mors ex peccato. Et nos facti participes hujus operis, fide salvamur; et cum sinus ex patre terreno, efficiuntur similes celesti. Anathema igitur sit, qui non dicit carnem ex Maria; et qui dicit eam carnem esse naturæ non creatæ, et ὑποπόστατος Deo; immo et qui dicit Divinitatem esse partibilem, et ex ipsa esse passiones animæ.*

Admonendus lector, sub linea, Pelagianos, etsi forte magna jungerentur cum Apollinaristis necessitate, iis tamen in suis filii libellis anathema dixisse. Vide Theod. in Symbolo; Rufin. cap. 45 Fidei; Pelagium in Libell. num. 7; Coelestium, ibid.; Julianum in Libell. part. i. num. 6. Causas protulimus in notis ad citatos locos, quas consuluisse nonnullum erit operæ pretium.

§ III. De Eunomio.

Eunomii error circa trinitatem divinarum personarum pervulgatissimus est, omnibusque notus; non perinde alter, qui circa incarnationem Verbi. Quis enim veterum eadem Eunomium cum Ario de Filio et Spiritu sancto sensisse non tradidit? Sensisse vero eum Arianis de Verbo anime locum tenente in Christo, qui scripserit quinto sæculo non memini me legere quemquam, præter Mercatorem, Theodoretum et Nestorium. Illi vero tres, ut Eunomium semper Arianis jungunt propter societatem erroris, ita facto docent nihil de ipsius errore afferri posse quod inter agendum de Ario non sit occupatum: quare rem hujus hominis facile absolvemus, si pauca quædam observata fuerint.

Observandum igitur primo Mercatorem Eunomie socium addidisse Macedonium, quod vel primo veterum, vel pauci tradiderunt. Neque vero mirum hæreticum alterum alteri, velut in conclusione, consensisse, cum de principio convenirent; *αὐτοῦ* enim fa-

tebantur Filium Dei creatam esse mentem, ideoque aptum ad carnem instar anime induendam. Quod ex principio Ariani aiebant, quod refert Epiphanius (*Hæres. 69, num. 52*), Filium, ideo quod Patre minor sit, induisse carnem; sed dictum vir ille sanctus non perinde atque sui auctores acceperit. Afferebant enim illi rationem cur Filius, non item Pater, carnem possit induere. Intellexit Epiphanius quasi asserere incircò reipsa induisse, quod Patre minor esset, velut inde necessitas induendæ carnis et non possibilitas orta sit Filio. Unde Spiritus sancti angelorumque exemplum argumentatur, quos etsi Ariani fateantur minores Patre, non tamen assererent induisse carnem. Verum id obiter de Epiphanii loco.

Observandum deinde Eunomii discipulos eo usque discessisse a magistro, ut, si qua fides Nemesio philosopho, divinum Verbum dicerent cum corpore unitum fuisse, non substantia, sed facultatibus utriusque; neque enim substantias unitas, vel inter se temperatas, sed facultates corporis facultatibus divinis esse commixtas (*Lib. de Natur. hom. c. 5, sub. fin.*). Latet me causa, fateor, quæ tantum delirium effecerit; videor tamen mihi videre originem Monothelismi ex Eutychianismo: quod enim de substantiis Eutychianistæ, de facultatibus solis Monothelitæ dixerunt. Unde suspicio mihi semper inhæsit, quæstionem de una voluntate Christi, unaque operatione, ad mentem quoque pertinuisse; ad operationem tamen voluntatis nomen accepisse, quod ista foret majoris momenti, ubi de merito Christi obedientiaque ageretur. Sed tota hæc disputatio alterius est loci.

Observandum, tertio, in Oriente gravissimis legibus in Eunomianos a Theodosio Magno, jam inde ab ann. 381, quo vivebat adhuc Eunomius, animadversum fuisse ut neque ecclesias habere in civitatibus sinerentur, neque ullos cætus agitare, neque creare sacerdotes; immo ut perfidie pleni codices, in auctorum oculis, judicantur, ut ait lex, incendio comburerentur (*Cod. Theod. de Hæret. leg. 6, 8, 11, 12, 13*); utque postmodum Eunomiani, velut antesignani hæreticorum, primi inter alios frequenter appellarentur.

Observandum, quarto, Mercatorem, ut erat juris peritissimus, in legem 15 Cod. Theod. de Hæret. oculos intendisse, cum erroris socios faceret Arium, Apollinarianum, Eunomium et Macedonium; fecit enim ipse imperator his verbis: *Eunomiani, Macedoniani, Ariani, nec non Apollinariani, inter sacræ religionis officia, famosa sunt nomina, etc.*

Cogitanti vero mihi cur imperator quatuor ista nomina sociaverit, venit hæc in mentem causa admodum, ut opinor, probabilis, quod nempe illi in unam aliquam hæresim consentirent, nec tamen in aliam ullam, quam quod Verbum cum sua carne sit non una tantum persona, sed etiam natura. Quod si res ita se habet, ut habere pene certum est, viderint legum studiosi an non lex ista possit a Mercatore lucem accipere, suamque sive speciem, sive occasionem clarius prodere quam haectenus juris periti crediderint.

Observandum, quinto, lege 65 de Hæret. Cod. Theod., quam, Nestorii impulsu, Theodosius Junior, adversus omnes hæreses ad Florentium PP. dedit ann. 428, Eunomianis interdicti omnem in Romano solo conveniendi orandique facultatem, aliasque pœnas intelligi, quæ et cum Manichæis aliisque orbis pestibus, communes essent, et non minus haberent infamæ quam incommodi. Qua in lege id notatu dignum, ab Arianis, Macedonianis, atque Apollinarianis, quibuscum mitius agitur, Eunomianos sejungi, cum antea conjungi solerent; accenseri vero Valentinianis, Montanistis seu Priscillianistis, Phrygiis, Marcionistis, Borborianis, Messalianis, Euchytis sive Enthusiastis, Donatistis, Audianis, Hydroparastis, Ascetrogitis, Photinianis, Paulianis, Marcellianis, et qui ad imam usque scelerum nequitiam pervenerunt, Manichæis. Non quod Arianis, Macedonianisque, et Apollinarianis peiora traderent, sive de Trinitate,

sive de incarnatione; sed quod invalissent in urbe potentius, obstitissentque obstinatius urbis regie antistitibus, Gregorio, Nectario, Joanni et Attico, quorum virtutes Nestorius, legis auctor, non tam laudibus quam imitatione celebrare, vestigiisque insistere, aut studebat, aut certe videri aiebat.

Observandum denique, verissimum esse, atque ex hac lege constare, dictum Vincentii Lirinensis (*In Comm. c. 16*), Nestorium, ut uni suæ hæresi adiutum patefaceret, cunctarum hæreseon blasphemias insectatum esse. Verum id ea arte vir callidissimus præstitit, ut hæreses, quarum invidia, vel ipse adversarios, vel ipsum adversarii oneraturi forent, vehementius insectaretur, cum aliis mitius ageret, atque etiam remissius. Quamobrem ut initio legis Ariatorum, Macedonianorum et Apollinarianorum, sic in fine Photinianorum, Paulianorum ac Marcellianorum mentionem fieri procuravit; illorum enim societatem objecturus erat catholicis; istorum objectam sibi, tanto præjudicio jam inde, declinare tentabat.

CAPUT IV.

Nestorius compositus cum hæreticis antiquioribus aliisque omnibus quorum societas ipsi exprobrata est a primis fidei defensoribus.

Haectenus Nestorium audivimus, cum suis ipse verbis exponeret hæresim cui nomen dedit; expendimus etiam argumenta quibus a suis patronis defensus est: quin et habuimus quæstionem de tribus hæreticis quorum in societatem catholicos invidiose trahere nisus est. Nunc comparandus videtur cum antiquioribus illis, præsertim hæreticis, a quibus acceptum errorem instaurasse dictus est, suoque nomine donasse.

Eusebius, qui Dorylcæam aliquando rexit Ecclesiam, cum adhuc laicus mereret inter auditoriales scholasticos urbis regie, exprobravit primus omnium Nestorio consensionem cum Paulo Samosateno; Mercator præterea Ebionis, Marcellique Galatæ, Photini et Bonosi hæresim; Judaismum Proclus, atque etiam gentilium ἀθεώτητα; Cassianus Leporii atque Pelagianorum societatem; Diodori denique Tarsensis et Theodori Mopsuesteni συµφωνίαν Cyrillus. De singulis nunc agendum, ordine temporis quo exstiterunt servato, quamquam de Pelagianis atque Leporio non pauca in antecessum scripta sunt in dissertatione septima ad priorem partem.

§ I. De gentilibus et Judeis, ac Manichæo, quorum societas et sceleratæ consensionis fides a Proclo, Cyrillo, imperatore Theodosio, aliisque objecta est Nestorio.

Nemo unquam, quod antea meminimus, nomine Christiano censitus est qui non aliquam in Christo divine humanæque naturæ unionem agnoverit. Quare qui nullam omnino posuerunt, habiti sunt in numero gentilium ac Judæorum. Neque illi tantum, sed ii quoque qui ὁμοτιαν sola, repudiata hypostatica, defenderunt; id enim est, secundum apostolum (*1 Joan. iv. 3*), SOLVERE JESUM, atque ita se ANTICHRISTUM profiteri, qui gentilium Judæorumque proprius ac communis character.

Atque inde factum ut ethnicismus, quo divinus cultus hominibus defertur, et Judaismus, quo Messias creditur merus homo, a Patribus Nestorio objiceretur: factum pariter ut Nestorii gregales postmodum, lata lege, imperator Christianorum appellatione abuti venterit.

Nestorium igitur Cyrillus ethnicæ impietatis, atque ἀθεωγραφίας, in eo reum fecit, quod simul fateretur Christum et Deo jubente ab angelis hominibusque adorandum, et non alia tamen ratione dici posse omnem Deum quam quæ Moses Pharaonis deus: inde enim erat ineluctabiliter consequens ut merum hominem adorandum assereret, qui purus putusque ethnicismus, cum appellatitia illa divinitas Mosem ex hominum ordine non exemerit.

Obiecit ipsi Proclus, idque tam impatienter A Nestorius tulit, ut et Cyrillo *καρποκρατίας* sermone 7 et Proclo consensionem cum gentilibus serm. 4 exprobraret: propterea quod ille Deum mortuum assereret epist. 5, iste Virginem matrem Dei, in orat. paneg. dixisset; gentiles vero et mortui colebant divino cultu, et diis suis matres inducebant.

Aique hæc de gentilismo. Quod Iudaismus spectat, Nestorium Proclus hujus nominis iudaii meritum affecit, cum in homilia de Virgine Θεοτόκῃ (Num. 18), dissimulato nomine, præsentem ita compellaret: Qui igitur redemit nos? non purus homo, o JUDÆE; hominum enim natura peccato seruebat, etc.

Sensit dictum Nestorius, cumque vellet tam invidiosam ignominiam a se removere, dictum illud protulit quo crimen sibi oblatum videri voluit in auctorem rejicere: Ne glorieris, JUDÆE, Deum enim non fixisti cruci. Sic illi tacitis nominibus se mutuo impetebant.

Judei porro de Christo contraria veritati tria cogitabant. Primum, quod filius Josephi foret ex Maria conjuge: Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria (Matth. xiii, 55)? Deinde quod homo communis de turba; unde increpabant quasi impie locutum de Deo, velut suo Patre: Tu homo cum sis, facis te ipsum Deum (Joan. x, 33). Denique, quod arte magica miracula ederet: In principe demoniorum ejecit demones (Matth. ix, 34).

Nestorius ex Virgine quidem fassus est Christum esse natum; fassus et divina virtute, quamquam non sibi propria, stupenda opera effecisse. At nudum reipsa substantialiter hominem assererat, in quo procul dubio consentiebat Judæis; ipsis tamen eo pejor, quod cum redemptorem agnosceret, redimendi tamen vim unicam, quæ vera Dei incarnatio, ut subtiliter verbo attingit Proclus, cum divinitate detraheret.

Adde quod testimonia Isaïæ duo, quæ veram Christi divinitatem manifestius probant: Ecce Virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel (Isai. vii, 14); et: Puer natus est nobis, etc. (Ibid., ix, 6), perinde ac Judæi, corrupti: illud quidem in anathematismis adversus Cyrillianos oppositis; istud sermone 11; nam in priore loco exponit quæ sit potestas vocis Emmanuel, in posteriore quomodo puer nobis datus sit Deus; utrobique pro vera *ἐνώσει* meram *ἐνωίαν* inducens.

Anathematismo i. Siquis eum qui est Emmanuel Deum verum esse dixerit, et non potius nobiscum Deum, hoc est, inhabitasse, eam quæ secundum nos est naturam, per id quod unius est massæ nostræ, quam de Maria Virgine suscepit; matrem etiam Dei Verbi, et non potius ejus qui Emmanuel est, nuncupaverit, etc., anathema sit.

Sermone 11 (Num. 2, 3) in verba Isaïæ: Puer datus est nobis, etc.: Infans enim Deus est suæ potestatis: tantum abest, Arie, ut Deus Verbum sit sub Dei potestate. Novimus ergo humanitatem infantis ac divinitatem; filiationis unitatem servamus in Deitatis humanitatisque natura. Hoc autem dico ut noveritis quam superexcellens et summa quædam Deitatis conjunctio existeret, etiam in infante ipso, cum Dominica caro conspiceretur: erat enim ipse, et infans, et infans ipsius Dominus. Laudastis vocem, sed nolite eam parum curiose laudare; dixi enim quod idem erat infans, et habitator infans.

Atque hinc patet cur Nestorii hæresis dicta sit Judaica impietas; cur Anastasius improbus ille presbyter, Θεοτόκου hostis, impietatis Judaicæ assertor audiret; cur Nestorius Judaicis opinionibus imbutus, atque etiam Chaldæus Assyrius porcus ab Anastasio Sinaita vocaretur (In lib. qui Dux viæ dicitur, cap. 14); cur portentosæ superstitionis nefariæque sectæ participes Theodosius Junior Simonianus voluerit dici, ut cujus scelus essent in deserendo Deo imitati, ejus vocabulum jure viderentur esse sortiti (Leg. 66, de Hæret.).

Et vero, ut quisque veterum hæreticorum Judaicæ superstitionis ritibus addictior fuit, ita et infensiore animo erga Divinitatem Christi. Id autem exemplis consequentium hæreticorum manifestum fiet.

Cogitandum est interim animo quanta fuerit olim, quantaque sit etiamnum ætate nostra quorundam hominum, sive audacia, sive inscitia, sive etiam improbitas, qui Nestorium a tantis viris ethnicæ Judaicæque impietatis postulatum, jactant nihilominus esse purum criminis: atque ita ait Cyrillum, Proclum, aliosque Patres ignorantie accusant, quæ incredibilis audacia; aut, Nestorii Operibus diu multumque tritis, mentem ipsius perspicere non valuerunt, quæ inscitia et mentis stupor; aut propter perversum animi affectum, cognite veritati contradicere voluerunt, quæ mirifica improbitas.

Manichæum gentilibus jungamus, parum enim abest. Nam quid retinet Christiani nominis, qui Christum, unde nomen habet, asserit vanum quoddam esse ludibrium, quod illis hominum oculis videri voluerit esse homo, qui nullus erat? Mercator Nestorium in suspicionem Manichææ insanix vocavit his verbis (In Contradic. anath. Nestorii): Addit autem iste, ad ostentationem sui, massam suscepisse Dei Verbum, id est, ut habitu, inquit, inveniretur ut homo, ostentatione Deus; et hæc vana et impia Græcus ejus sermo declarat: Ἀνὴρ τε τοῦ Θεοῦ λόγον εἰς σάρκα ἵαν τις εἶποι τερνέσθαι, ἢν ἔλαβεν ἐν σχηματισμῷ τῆς Θεότητος ἑαυτοῦ, ἵνα σχῆματι εὑρεθῇ, ὡς ἄνθρωπος, ἀνάθεμα ἔστω. Quod est: Si quis dixerit ipsum Dei Verbum verum esse in carnem, quam accepit ad ostentationem Deitatis suæ, ut habitu inveniretur ut homo, anathema sit. Σχηματισμὸν καὶ σχῆμα habere differentiam omnes Græci cognoscunt: σχηματισμὸν namque illum Græci intelligunt, ubi non veritas, sed potius quæ ad fallendos sensus aliquos assumitur, simulatio est, vel figmentum; σχῆμα autem ipsam habitus significare veritatem, quæ duo nos ostentationem et habitum dicere possimus; ut ostentatio deceptoria sit, habitus vero naturæ omnis ostensio. Quid sibi ergo novus et vanus iste vult magister, scire vellemus: quo se σχηματισμῷ videri fecerit iste novus Deus ejus, ipsius enim dicendus est, non Christianorum. Quo vero schemate inventus est tamquam homo? Videtisne hunc, seu voluntate nequissimam, sed stulta ignorantia, in Manichæi sententiam esse prolapsum, qui Deum non vult verum hominem, sed phantasticum, id est, putativum Christum Dei Filium credere.

Verum cum Mercatoris *ἐπιθεῖα* probanda fortasse non sit omnibus purioris Ἑλλάδος studiosis, suspicio hæc, ut non est spernenda propter auctoritatem viri, ita nec necessario imitanda, propter nimiam subtilitatem.

§ II. De Ebione, ejus societas a Mario Mercatore objecta est Nestorio.

Non omnia communiter veteres de Ebione scripserunt, sed pugnantia nonnulla, quæ nemo nisi ægre conciliet. Hæc Mercator (Dissert. in 12 anathem. Nestorii): Totum impietatis malum Pauli ab Ebione Stoico philosopho tractum est. Hic tempore adhuc Joannis apostoli intra Asiam existit, et Christum hominem communem ex Joseph et Maria natum, et eum vitæ merito onne humanum genus prævisse, proque hoc in Dei Filium adoptatum, ausus est prædicare, asserens se Matthæi, Marci et Lucæ evangelistarum auctoritatem secutum. Quo tempore Joannes apostolus contra hunc condidit Evangelium, in quo præfatus ait, In principio esse Verbum, et Verbum esse apud Patrem, et Deum esse Verbum (Joan. i, 1). Post quam præfationem subdescendens, ut ostenderet quem illi tres evangelistæ hominem scripserant esse etiam Deum, ait: Quod factum est in illo, vita est. Et post pauca: Et Verbum caro factum est. Hunc itaque Ebionem philosophum secutus Marcellus Galata est. Photinus quoque, et ultimis temporibus Sardicensis Bonosus, qui a Damaso urbis Romæ episcopo prædamnatus est.

Ista vero Epiphanius (Hær. 30, n. 18): Ebionæi

quoad Christum spectat, veritatis hunc esse prophetam sentiant, et Christum Dei Filium progressionem quadam virtutis et conjunctione cum Deo factum, quatenus ad sublimitatem celestiaque proventus est. Prophetas vero non veritatis, sed intelligentie, esse prophetas arbitrabantur. Proinde Jesum solum prophetam et hominem, Deique Filium esse, licet merus homo sit, ut jam diximus, qui ob egregiam virtutem Dei Filius appellari meruerit.

Indicat vero postea, non discipulorum esse, sed ipsius Ebionis magistri assertionem, de Christo commixtione parentum sato. Cum enim, adducto Isaie, Jeremieque, ac angeli, et Mariæ testimonio, prolixè probasset Christum virili semine non esse genitum, sed celesti Patre, pergit in hæc verba: Verum incredibile quædam est aberrantium a veritate istorum infelicitas, qui prophetarum angelorumque testimoniis relictis, ad hæreticum Ebionem adhaerescere maluerunt, qui ex animi sui libidine Judaica instituta compleris, sese tamen a Judaïs abalienavit.

Theodoretus (Lib. II Hæret. Fab. cap. 1): Hujus autem caterve princeps fuit Ebion (Hebræi mendicum ita vocant): hic nunc quidem, sicut et nos, ingenitum dixit, cumque mundi opificem esse docuit. Dominum autem Jesum Christum ex Joseph et Maria natum esse, qui homo quidem erat. Sed virtute et innocentia omnibus antecellebat, ex lege autem Mosaica vitam instituebat. Solum hi Evangelium secundum Hebræos recipiunt, Apostolorum vero apostatam vocant. Ex his erat Symmachus, qui vetus Testamentum, ex Hebræica in Græcam linguam transtulit. Alia præter hunc classis fuit nominis ejusdem: nam et Ebionæi quoque vocantur, qui in cæteris quidem omnibus cum prioribus conveniunt; Servatorem vero et Dominum ex Virgine natum dicunt. Evangelio autem secundum Matthæum solo utuntur; sabbatumque secundum legem Judaicam observant; et Dominicam more nostro sanctificant.

Auctor Prædestinati (Lib. I Her. 10): Ebionæi hominem solum fuisse Dominum Jesum Christum asserunt; et legis mandata more Judaico custodienda constituunt. Hos Lucas evangelista apud Antiochenam Ecclesiam inveniens condemnavit, docens angelum dixisse ad Mariam: Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit te. Ideo et id quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. I, 35).

Philastrii et Augustini testimonia idcirco prætermitto, quoniam nihil admodum habeant, præterquam quod in anacephalæosi Epiphaniî continetur, quam unam describere ambo fere solent.

Ex his scriptoribus totam Ebionis historiam discimus. Fuit enim Cerinthi discipulus, vixitque Joannis evangeliste temporibus in Asia.

Per admirabilem metamorphosin ex gentili primum Judæus; tum ex Judæo Christianus; mox ex Christiano Stoicus philosophus; tandem ex philosopho hæreticus, atque etiam hæresis sui nominis dux evasit.

Docuit hæc de Christo quatuor: natum ex conjugio Josephi et Mariæ; nudum fuisse hominem, sed eximie sanctum; morum integritate promeritum, ut in ipsum, quomodo in prophetas solet, divina quædam virtus descenderet: non ad communem mensuram, sed tota fere plenitudine efficientie divini, unde Filius Dei adoptione singulari factus est.

Et hæc quidem dogmatum perversitas, non minor rituum quos Judaicos retinere voluit, ac Christianis misceri; quin etiam plura ipsi tribuuntur, sane impia atque execranda, sed quæ Ebionitæ una propria supputantur Epiphanius (Loc. cit.).

Nestorius infinitis prope locis Ebioni dissensit, quoad primum impietatis caput, de Christo commixtione parentum genito; dissensit pariter quoad tertium, siquidem assumptam a Verbo esse carnem in utero Virginis, et ab ipso conceptu, asserit. In duobus reliquis reip. a consensit, ut demonstrationem est; etsi neminem tota, quæ plurimum valebat, mentiendi arte legere conatus sit. Quo primum igitur tempore hære-

sin propalata cepit, jure a Mercatore consensionis cum Ebione insimulatus est, ea in parte questionis quæ tunc temporis in disceptationem vocabatur, de Christo nempe mere homine.

Præquam alio feratur oratio, observanda puto quæ duo primum de Ebione scripsit Mercator, humo quæ nemo alius veterum, addictum scilicet ipsum fuisse Stoicæ philosophiæ, et auctoritate trium evangelistarum, Matthæi, Marci et Lucæ, ad probandam hæresim, abusum. De priore diximus in notis ad Mercatoris locum.

De posteriore paulo diligentius tractandum; habet enim Mercator contradicentem Theodoretum a quo scribitur Ebion recepisse solum Evangelium κατὰ Εβραϊσμός. Sed quodnam istud Evangelium est? An quod ipse Theodoretus meminit cum de Judæis sive Nazareis scriberet, Christum ipsos honorasse tamquam hominem justum, et Evangelio usos quod κατὰ Πέτρον dicitur? An quod Epiphanius κατὰ Ματθαίου vocat, quodque scriptum est primo Hebræa lingua? An quod aliqui κατὰ Μάρκον appellant, quoniam, ut tradit Hieronymus, creditur Marcus excepisse scripto, quæ verbo Petrus refert? An illud potius quod Hieronymus loquitur (Lib. II Comm. in Matth., ad c. XII): In Evangelio quo utuntur Nazarenæ et Ebionitæ, quod nuper in Græcum de Hebræo sermone transtulimus, et quod vocatur a plerisque Matthæi authenticum? Hæc postrema opinio longe probabilior est.

Instabit forte quispiam, tres auctores mox laudatos in eo dissentire Mercatori, in quo conveniunt de uno Nazareorum Evangelio ab Ebionitis recepto: trium enim ille auctoritate usum Ebionem tradit. Verum facili negotio liis dirimetur, si vel de Ebione Mercator, de Ebionitis alii intelligantur: vel Ebion ipse dicatur auctoritatem trium evangelistarum secutus, non tamen ἀρχός, quasi auctoritatem veretur; sed, ut aiunt, ad hominem, quia receptam ab adversariis addideret.

Sed cur Theodoretus receptum a Nazareis Evangelium dixit κατὰ Πέτρον, siquidem non differt a quinto illo, cuius meminit Hieronymus, quodque ait creditum a quibusdam Matthæi authenticum? Hanc ego questionem reor vix solvi posse, nisi dicatur, vel inepisse mendum in Theodoretî textum, quod non incredibile; vel Theodoretus memoria lapsus, quod credibilis; præstat enim auctoritas Hieronymi hæc in parte, ut qui Cæsariensem codicem, in quo fuerit vera inscriptio, et legit, et Latinum fecit.

§ III. De Paulo Samosateno, cuius hæresis objecta est Nestorio ab Eusebio et Mercatore.

Primus omnium, quod sciam, Nestorio Pauli Samosatani hæresim objicit Eusebius ille de quo antea scripsimus: nam cum in Ecclesia palam redarguisset episcopum impia docentem, cumque ab episcopi factione pro calumniatore traduceretur, obtestationem publice proposuit, qua, collatis inter se Pauli Nestorii quæ sententiis, eadem utrumque sentire ostendit.

Eusebii exemplum Mercator, vel statim secutus, vel etiam comitatus, sparsit in vulgus epistolam de discrimine inter hæresim Nestorii et dogmata Samosatani; non qua discrimen Nestorii de questione proposita, sed qua, detectis hæretici latere volentis artibus, consensionem patefaceret.

Ego quidem existimo adversus hunc utrumque fidei defensores a Socrate susceptam esse Nestorii, alioquin exosi, causam, stimulante, ut sit, invidente, hominem de foro, vel de aula, ad collectam ab æqualibus suis forensilibus defensæ fidei gloriam minuentem.

Non memini melegere apud Cyrillum ullam fugusse accensationis partem, non quod tanto viro aut ignota esset, aut videretur falsa, sed quod superfluum putaret, adversus hominem, quem Photini, eadem cum Paulo sentientis, invidia obrueret. Mirum vero neque a Cassiano, neque a Patribus Ephesinis II, quicquid est, vitæ tributum esse Nestorio.

Tentavit ille accusationem repellere, sed postremis A
solum temporibus, cum, post acceptas litteras Cœlesti-
ni pontificis, in quibus mentio erat Samosatani, ser-
monem duodecimum haberet. Antea enim, etsi accu-
saretur a Mercatore et Eusebio, laicos tamen accu-
santes, velut aliena tractantes, et sue sortis oblitos,
videri potest præ superbia despesxisse.

Reperit autem sermone 12 totis viribus, nisusque
est etiam rejicere in auctores. Sed defensionem Mer-
cator vanitatis, ignorantie, et suspitionis plenam osten-
dit (*In dissert. ad 12 Nestor. anathem.*), quod
erudite quidem præstitit: ea tamen præstando ad-
dixit quæ aut novitate sua, aut alia simili de causa,
difficultatem erent. Ea priusquam ad examen vocen-
tur, exponendum est Samosatani dogma, prout a ve-
teribus refertur, imo et aliquid delibandum de vita
et moribus hominis, quem ipse quoque Mopsuestenus,
angelum diaboli, utique Christo divinitatem invidentis,
propter impietatem nominat (*Lib. xiii de Incarnat.*
apud Facund. lib. iii c. 2).

De Paulo igitur Samosateno veteres ea tradiderunt,
quæ liquido demonstrant hæresin et nequitie spiritum
eundem omnibus existisse temporibus, etiam primis,
quibus Ecclesia necdum asserta in libertatem, sed adhuc,
regnantibus ethnicis, sub carnificum ietu posita
gemebat (*Ex epist. P. P. synod. secundæ, t. I Conc.*
Labb.).

Ex infamæ sortis homine factus est Antiochenus
episcopus, et tertium Ecclesiæ thronum iisdem arti-
bus conscendit, quibus hæretici solent, femine prin-
cipis potentia, specie pietatis, doctrinæ fama, dicendi
facilitate, et multitudinis factionis gratia.

Namque, ut aiunt Patres secundæ synodi Antio-
chenæ: Cum ante episcopatum pauper et mendicus
esset, nec ullas omnino facultates, aut a parentibus re-
lictas accepisset, aut ullius artis exercitio sibi compa-
rasset, postmodum ad incredibilem opulentiam pervenit,
per scelera ac sacrilegia, fratrumque concussionem, etc.,
pietatem questum esse existimans, etc. (*Ibid.*).

Non minor fuit in aucupanda gloria quam in cor-
radendis pecuniis imbutus: siquidem in ecclesia-
sticis conventibus ambitiosum quamdam vanitatem
omni studio consecutus est, nihil aliud quam inanem
gloriam captans, et pompam affectans, atque hujus-
modi artibus imperitorum animos in sui admirationem
traducens. Usque adeo, ut qui dicenti non applauderent,
per suos fautores contumeliis offendiendos curaret.
Verba sunt eorundem Patrum (*Ibid.*).

Pergunt vero arrogantiam hominis reliquorum des-
picientissimi describere: Inter habendas ad populum
conciones solitus erat doctores jam pridem vita sanctos
arguere, et petulantur lucrare; cum interim sui foret
μεγαλόφρωνος καὶ ἀντιπρόσωπος, ἀλλὰ σοφιστής
καὶ γὰρ; episcopos vicinorum locorum, necnon et pres-
byteros assentatores suos submitteret, qui in suis et
ipsi concionibus eum prædicarent, velut angelum de cælo
lapsum.

Professam vitæ turpitudinem his verbis exprimunt:
Quin et feminas duas ætate florescentes et forma conspicuas,
quocumque proficisceretur, circumduxit, idque
deliciis affluens, et epularum amans, atque ejusmodi
sorores et συνεσκότους permisit quoque presbyteris et
diaconis habendas, non sine flagitii periculo atque sus-
pitione; quæ etsi privatim dolentes suspirarent boni
atque ingemiscerent, accusare tamen non audebant,
propter juvenum potentiam (*Ibid.*).

Zenobie regine adhesit, femina aliquin a veteri-
bus laudatæ, sed Judææ atque imperiosæ: cui ut ser-
viret, Judæicam impietatem in Christianum dogma in-
vexit, Christicæ divinitatem abnegavit, immo et tri-
nitatem personarum, nescio quid pro Verbo et Spiritu
sancto ἀνυπόστατον delirans (*Theodoret. l. ii Hist. c.*
8; Athan. epist. ad solit.; Chrysost. hom. 8, in
Joan.).

Quæ synodi adversus Paulum habite sunt Antio-
chenæ. Prima ann. Christi 263, convenientibus undi-
que pluribus episcopis, quorum unus fuit Gregorius
Thaumaturgus. Illi accurate quidem in Paulum ejus-

que fidem inquisierunt; at is vafre et subdole ea
tholicum præ se dogma ferens, verbisque dissimulans
ambiguus, quid reipsa in animo sentiret, illos pon-
tifices, immo gratulabundos de comperita fidei in illo
catholicæ integritate, ad suas Ecclesias remisit (*Euseb.*
lib. vii c. 27).

Coacta est secunda, quinque post annis, erum-
pente in apertum impietate Pauli. Quot Patres con-
venerint, non est constans veterum opinio: conve-
nisse pene infinitos scribit Eusebius (*Lib. vii c. 30*):
definit numerum centum et octoginta libellus Basilii
et monachorum ad imperatores contra Nestorium,
quem tamen contrahit Athanasius in libro de synodis,
ubi septuaginta tantum recenset.

Iterum Patres suis artibus ludificari tentavit versi-
pellis hæreticus; sed irritò conatu. Malchion enim ex
sophistica ad gradum presbyterii evehctus, vir juxta
eruditus et acerrimus disputator, hominem convicit,
convictumque synodus de sede deposuit, depositum
ipse quoque Aurelianus imperator, licet gentilis,
mandavit pelli civitate, simulque tradi Ecclesiam ei
qui cum Italice et Romæ episcopo communionem jun-
geretur (*Petr. diac. l. de Inc. ad Fulg.*).

Missa est a Patribus synodica ad Dionysium ponti-
ficem Romanum et ad Maximum Alexandrinum, cæ-
terosque orbis episcopos. Exstat illius magna pars
apud Eusebium (*Loco mox citato*): unde decerpimus
fere cuncta quæ hactenus dicta sunt.

Atque hæc de persona Pauli; nunc de hæresi, cujus
capita tria Augustinus facit (*Hæresi 44*). Primum,
quod Christus non semper fuerit; alterum, quod ini-
tium ex ortu ex Virgine sumpserit, postremum quod
aliquid amplius non fuerit quam homo. Eadem habet
totidem verbis auctor Predestinati; habet et Nestorius.

Addit quartum Epiphanius (*Hæresi 65*), Dei nempe
Verbum, quod in Jesum descendit, esse prolatitum
quiddam et ἀνυπόστατον. Epiphanio consentit Phila-
strius (*Serm. 12*), atque etiam Mercator, tum in epi-
stola de discrimine, etc., tum in dissertatione ad duo-
decimum anathematismum Nestorii, nisi quod adjun-
git Christum a Paulo dictum esse genitum ex utroque
parente: quo dicto cæteris omnibus, ipsique Nestorio
dissentit, qui et ipse recedit ab aliis; nam Paulum
Photino componens, hæresim Verbi prolatitii Photino
soli tribuere videtur.

Athanasius errorem Samosatani refert his verbis
(*Lib. de salut. Adventu*): Paulus Samosatensis Deum
ex Virgine confitetur, Deum Nazarethi in lucem edi-
tum, et inde existendi primordium regni consecut-
um. Verbum tamen efficax e cælo et sapientiam in eo-
dem agnoscit, ac prædestinatione quidem ante sæcula
fuisse putat, sed Nazarethi primum exstare cepisse:
ut unus, inquit, supremus sit Deus Pater.

Tam constans omnium opinio eo majorem mihi ad-
mirationem movet, quo apertius videtur pugnare cum
epistola Dionysii Alexandrini ad ipsum Paulum, cum-
que verbis Pauli, quæ Dionysius adducit. Ex his enim
ita sensisse apparet, Spiritum sanctum in utero Mariæ
formasse hominem, quem destinaret in templum, suo
tempore a Verbo incolendum; profecisse hominem
illum, vitam studiosam degendo, eaque ratione ma-
gis quam alii homines placuisse Verbo, ipsumque
ad sui inhabitationem alexisse. Habitasse igitur in eo
Verbum Dei, sed ita, ut unus soliusque Christi duæ
forent hypostases, duæque personæ, et duo Filii Dei,
unus natura, qui fuit ante sæcula, et unus καὶ ὁμο-
γενεῖας, Christus et filius David, qui non fuit ante sæ-
cula, sed fuit in tempore, et secundum beneplacitum Dei
accepit nomen Filii; sicut civitas accepit nomen do-
mini, et domus nomen ejus qui eam edificavit. Sic
aliū virum esse Christum præter Deum Verbum, ab
alterius Christi substantia et dignitate divergentem, et
unum Christum inhabitantem, ac opera divinæ justitiæ
operantem (*In epist. Dionysii ad Paulum*).

Ut tollatur, si qua ratione possit, repugnantia qua
inesse videtur verbis scriptorum hactenus adductis,
solvenda sunt quæstiones magni momenti, quæ inde
oriuntur, quarumque explicatione id fere totum con-

tinetur, quod de Samosateno, et a veteribus traditum, et a nobis tractandum est. 1° Quale Paulus reipsa Verbum Dei agnovit, an quod indicat ipse Paulus ἀνυπόστατον, an quod plures alii tradunt, ἀνυπόστατον. 2° Christumne dixerit ex utroque parente natum, quod scribere videtur Mercator; aut ex sola Virgine, quod alii. 3° Quid significet Athanasii verba mox laudata: *Deum Nazarethi in lucem editum, et inde existendi principium regnique consecutum.* 4° Utrum Paulus docuerit Verbum ab ipso formationis initio habitasse in homine, quod Athanasius significare videtur; an quod vulgo jactatur, nonnisi post vitam sancte tractatam, tantumque beneficium pietatis operibus promeritum. 5° Qua in parte Nestorius Paulo consenserit aut dissenserit. 6° Quam vere scriptum reliquerit Mercator, ambo in eo hereticos convenisse quod Verbum dicere ab æterno Filium non fuisse, sed Verbum tantum, quæ veluti medulla Paulianæ hæresis.

Quod pertinet ad primam questionem, vetus opinio est jam inde a longinquis ducta temporibus ad nostram usque ætatem, Samosatenum trinitatem personarum divinarum sustulisse, unumque Patrem Dei nomine vocasse, cui tamen tribueret Verbum coæternum, sed prolatiuum dumtaxat, et ἀνυπόστατον, nostroque simile. Tam pervulgatæ opinionis neque origo, neque veritas apertissima est.

Investiganti mihi quis omnium primus id Paulo attribuerit, nemo Latinorum Philastrio, nemo Græcorum Epiphanius antiquior occurrit, saltem qui expressis verbis mentem aperuerit, quamquam ne ipsi quidem ambo clarissime loquantur.

Philastrius (Tom. IV Biblioth. PP. initio): *Paulus quidam fuit Samosatenus post hos in Syria, qui Verbum Dei, id est, Christum Deum Dei Filium substantivum, ac personalem, et sempiternum esse cum Patre denegabat: prolatiuum autem, id est, quasi aera quemdam dicebat; non tamen personam vivam Filii sempiternam cum sempiterno Patre credendum docebat.*

Epiphanius (Hæresi 63): *Est autem Pauli hæc opinio, Deum Patrem, et Filium, ac Spiritum sanctum unum esse Deum. Verbum Dei ejusque Spiritum inesse Deo perpetuo, sicut hominis in corde proprium Verbum inesse cernimus. Filium Dei subsistentiam habere per sese nullam, sed in Deo subsistere. Ad hæc Dei Verbum in terras delapsum, in Jesu, qui homo merus esset, habitasse. Ita unus, inquit ille, Deus est: neque aut Pater est Pater, aut Filius Filius, aut Spiritus sanctus Spiritus est sanctus. Immo vero Deus unus est Pater, et hujus in ipso Filius, ut est in homine sermo.*

Utrumque secutus Mercator (Epist. de Discrim., etc., num. 1). Nestorius, inquit, circa Verbum Dei, non quidem ut Paulus sentit, qui non substantivum, sed prolatiuum potentie Dei efficax Verbum esse definit. Et alio in loco (In dissert. ad 12 anathem. Nestorii, num. 19): *Paulus Verbum Dei προφορικόν, καὶ πρακτικόν λόγον δὲ ἐνεργητικόν, id est, prolatiuum, et potestatis effectivum Verbum sentit, non substantivum, quod Græci οὐσιώδης dicunt.*

Non minus incerta est veritas opinionis quam origo: nam quomodo coherent ista, quæ a veteribus tradita, et a consequentibus recepta sunt, cum verbis ipsiusmet Pauli duas dicentis in Christo hypostases, duasque personas, immo duos filios, unum naturam, qui fuit ante sæcula, alterum κατ' ὁμολογίαν, qui in tempore? Nam si Verbum et homo sunt duæ hypostases in Christo, quod decem totis questionibus Paulus prolixè probat, quomodo Verbum est ἀνυπόστατον? An forte Patris hypostasis reipsa fuit in Christo, sed non diceretur tamen, quod sensit Sabellius? Sed quomodo Paulus, si res ita se haberet, non fuisset perinde Patripassianus atque Sabellius, quod tamen a veteribus nemo tradit, plures negant? An supposititia est epistola Dionysii Alexandrini, quod nomenini, desperata nodi solutione, forte venerit in mentem? At quid fiet Hieronymo dicente (Lib. de Script. Eccl. cap. 68), adversus Paulum Samosato-

num ante paucos dies quam moreretur, insignem Dionysii ferri epistolam?

Eruenda questionis tam impeditæ solutio ex ipsis Pauliani delirii mysteriis. Fingeat ille Deum instar solis, cujus tria considerari debeant, figura seu discus ipse qui dicitur, et energie duæ, illuminandi ac calefaciendi. Figure et substantiæ similem dicebat Patrem, vi illuminandi Verbum, vi calefaciendi Spiritum sanctum; sed Verbum aiebat (idem sentientium de Spiritu sancto) gemino, perinde ac nostrum, spectari posse in statu, prout nempe vel ἐνδιόθετον esset, vel προφορικόν. (In Scholis dicunt, immanens et transiens.) Quamdiu in Deo est, non aliam habet, si Paulo credimus, hypostasim quam ipsiusmet intelligentis, ut neque nostrum, cum insitam cogitatur: cum autem profertur exterius, forasque mittitur, suam incipit habere distinctam a proferente hypostasim, quam tamen amittit, ubi primum redierit ad Deum a quo processerat, ad opus implendum. Verbum ergo divinum Paulus faciebat et ἀνυπόστατον, cum a Deo discessisset; et ἀνυπόστατον, cum in Deo resideret: atque ita ἀνυπόστατον ante sæcula, ἐνυπόστατον in tempore. Addebat, Verbum tunc fieri filium, cum profertur, incipitque propriam habere hypostasim, prolatio enim ipsamet est filii editio in lucem. Addebat etiam tunc temporis Deum aliquem fieri, non ἄδιον, et qui ab æternitate per se subsistat; qui enim fieri quod erat? Sed recentem et novellum, ut qui Nazarethi incipit. Quin etiam volebat, Verbum factum Filium, et per se jam Deum existentem, descendisse in Jesum, in eoque patrasse opera quæ admirationem pepererint: quo tamen relicto, cum passio, aut certe mors, impenderet, revolasse ad Patrem: ideoque, nec Verbum dici posse passum, nec Deum mortuum. Desertionis argumentum putabat certissimum, quod Jesus inter exspirandum clamasset: *Deus Deus meus, quare me dereliquisti?*

Sic se habet insani capitis figmentum; nihilominus inde omnia, quæ de Samosateno a veteribus traduntur, non difficili negotio intelligi possunt.

Primum igitur asseruit Paulum esse ἀνυπόστατον, cum profertur, et ἐνυπόστατον, cum apud Deum est.

Deinde, Verbum idem æternum esse, cum in Deo Verbum tantum est; et temporale, cum evasit in Filium.

Tertio, unicum esse Deum ἀληθινόν et æternum, qui Pater; sed alios præterea duos temporales, qui Verbum et sapientia, cum mittuntur.

Quarto, duos exstitisse in Christo Filios Dei, sed unum naturam, alterum adoptionem; huncque esse passum, illum non item.

Ex his etiam intelligitur qua parte cum Sabellio de Trinitate convenit, et qua pugnaverit: nam uterque sustulit reipsa Trinitatem, sed Sabellius Verbum et Sapientiam mera dixit esse nomina unius Dei diverse operantis. Paulus Verbum et Sapientiam nolebant ab æterno esse ἐνδιόθετον quiddam, quod in tempore et emitti posset, et per se existere. Unde Sabellius Patrem aiebat incarnatum fuisse, immo et passum; negabat Paulus: atque ita Patripassianus ille vocatus est a veteribus omnibus, iste a nullo.

Qua occasione aliam observare licet Sabellii Paulique differentiam. Prior enim unionem naturarum κατ' ὑπόστασιν agnovit: quomodo enim alioqui Patrem passum diceret, patiente Christo? Posterior eandem omnino rejectit, siquidem duas esse Christi personas, duasque Dei Filios, cum unione hypostatica omni ex parte pugnât.

Secundæ questionis solvende facilior est magisque expedita ratio. Nam quod ait Mercator, a Paulo Christum, communiter ut cæteri, natum hominem ex utroque parente definiri; videtur quidem contrarium verbis Athanasii mox allatis, *Samosatenus Deum ex Virgine confiteri*, et istis ipsiusmet Pauli, *Crecebat Jesus ex Spiritu sancto et Maria Virgine natus* (Quæst. 5). Sed reipsa non pugnat. Neque enim controversia movebatur de matre Christi, virgine pepererit, an

ex viro; sed apud Athanasium agebatur de Deo recente ac novello, ut aiebant; in quaestione quinta Pauli de duabus in Christo personis, quas laboriose totis quaestionibus decem probare nitebatur: quo parvi admodum referebat ejusmodi mater diceretur, an Maria tantum, an virgo, an ex viro parens. Athanasius de ipsa locutus videtur quemadmodum solebat; Paulus, pro adversantium sensu; Mercator, ut res erat. Mercatori faveat recepta regula, eos scilicet hæreticorum qui Judaicos ritus præ cæteris secuti sunt, negare communiter Christum ex Virgine ortum esse, propheticumque Isaie vaticinium ea de re alienos in sensus, perinde ac Judæi, torquere.

Non ita promptum est quaestioni tertiæ respondere, cum Athanasii verba de quibus agitur contineant mysterium hæresis Samosatænæ, quo nihil fere vulgo ignotius.

Ille igitur de Trinitate sentiebat hunc quem diximus in modum, si tamen hoc sentire est, et non magis delirare, Deum, qui simpliciter Deus sit ac æternus, esse unicum, habere tamen suum λόγον suamque σοφίαν ἐνδιάθετον, quem utrumque aliquando emitteret et sinu suo ad implendum mandatum, expletoque ad se revocaret. Illi vero missi, hoc est, prolatus λόγος, extenta σοφία, prout discedebant a mittente, atque ita per se et χωρὶς jam existebant, ita incipiebant esse hypostases quedam, atque etiam per se dii, sed προσωποποι, seu temporarii.

Venit itaque, si Samosateno credimus, uterque ad Virginem, sed Sapientia velut formatrix templi, Verbum tamquam habitator: atque ita contigit, ut Deus ex Maria existeret, Deusque Nazarethi in lucem ederebatur, atque inde existendi primordium regnique consequeretur.

Dicebat tamen, Deum ejusmodi, quamvis temporarius reipsa foret, esse predestinatione æternum, eaque distinctione declinabat Scripturæ locos, ubi æternitas personæ Verbi tribuitur. Atque hæc est verborum Athanasii interpretatio, quam partim ex Epiphania, partim ex litteris Dionysii, aliisque veteribus colligere est.

Id autem, quod dixi, nomine Sapientie Spiritum sanctum a Samosateno appellatum esse, nullus certe mirabitur, qui vel nostras ad Rufini libellum notas legerit, vel eorum meminerit quæ de Sabellianis tradit, sive Basilius magnus, sive auctor expositionis fidei, quæ ἡ κατὰ μέτρον dicitur, ac Gregorio Thaumaturgo tribuitur. Basilius (Hom. 27): Sapientiam in Deo existimant esse, sicut in homine sapientiam humanam, quæ sapiens est; et Verbum simile esse interpretantur verbo quod ore profertur, vel mente concipitur, nulla hypostasi. Auctor Fidei: Sabelliani cum Verbum confitentur, ipsum comparant cum interno; Sapientiam vero similem esse dicunt habitui illi qui in eruditorum anima conflatur, atque ideoque unam esse personam et Patris et Filii, quoniam unus homo dicitur non divisus ab eo quod secum existit Verbo et Sapientia.

Quantum id quaeritur de Samosateno, utrum opinatus sit, necne, hominem Jesum, ut loquebatur, non prius conjunctum esse Verbo, factumque κατὰ ὁμοφυσίαν Deum, quam ad ætatem adultam pervenisset, suisque operum meritis et laborum mercede tantam sibi dignitatem comparasset?

Dissertatione prima in priorem partem, produximus testes qui Samosatenum ita opinatum dicerent, eaque sententia jam pridem invaluit, et eam nos passim populariter secuti sumus, aut supposuimus potius. Atqui oppositum tradere videtur Athanasius, verbis inter solvendam primam quaestionem adductis; si enim Samosatenus Deum ex Virgine confitetur, Deum Nazarethi in lucem editum, et inde existendi primordium regnique consecutum, fatetur procul dubio Verbi et hominis factam unionem, cum primum missus est angelus Gabriel a Deo in civitatem Nazareth, ibidemque Virgo concepit de Spiritu sancto.

Opinionum pugna facile tollitur, si modo Theodo-

A rum Mopsuestenum audimus, magistri sui sensa exponentem: credibile enim est conspirasse discipulum in eandem cum magistro sententiam. Libro igitur vii de Incarnatione, postquam in utero Virginis factam Verbi cum Jesu conjunctionem dixit, indeque Jesum et rationis expeditorem usum habuisse, et admirabilem virtutis indolem, et propensionem in recti studium, et præsto continenter Verbum, a quo impelleretur, ducereturque, et juvaretur ad honestissimam quaque perficienda: Capessabat, inquit, summa facilitate absolutissimam virtutem, sine cum legem servaret ante baptismum, sive cum vitam communem in statu gratiæ post baptismum susceperet, cujus nobis formam præbebat, viam quædam nobis ad hoc factus. Sic deinde, post resurrectionem et ascensum in celos, demonstravit se ex propria voluntate dignum unionem, qui hanc antea assumpserat, in ipsa formatione, beneficio Domini (Apud Leont. lib. iii contra Eutychianos, etc.).

Geminus enim distingui potest secundum Samosatenum modus unionis Verbi cum Jesu, Filii Dei cum filio Virginis: unus qui a formatione ad absolutam virtutis usque perfectionem exstiterit; alter qui manserit postea, saltem usque ad passionem: prior erat velut hospitantis in Jesu Verbi, posterior proprie inhabitantis; ille meri beneficii rationem habuit, iste mercedis; de beneficio locutus est Athanasius, de mercede alii.

Jam vero quintam quaestionem, qua parte Paulo Nestorius de Incarnationis mysterio adhererit, solvit Mercator in epistola sæpius citata. Ait enim (Nym. 4, 5): In eo Nestorius Paulo Samosateno conjungitur, in quo habitatorem et habitaculum pro meritis separat, dividens quod unicuique eorum sit proprium, ex diversitate naturæ. Quod quidem illis ambobus cum Ebione, et Photino, et Galata Marcello commune est. In eo vero, quod substantiale Verbum Dei confitetur, et illud esse ab æterno cum Patre Deum asserit, a memoratis recte dissentit, et fidei rectæ conjungitur.

Attende ad hæc extrema verba: Ab æterno cum Patre Deum asserit; ostendunt enim, quam vere expositum sit a nobis signum Pauli de Deo recente, id est, qui existere coeperit ex quo Verbum a Patre prolatum est, seu missum. Unde Mercator statim meminit Verbi prolatitii. Nestorius circa Verbum Dei non quidem ut Paulus sentit, qui non substantivum, sed prolatitium potentie Dei efficax Verbum esse definit. Sed simul aliud Nestorii flagitium commune cum Paulo detegit. Non confitetur tamen idem Nestorius de Verbo substantivo, ipsum Filium Dei naturaliter esse, sed dicit (argute quidem, quia non expresse) ab æternitate Filium non esse, sed Verbum tantum, quod in substantia Patris numens, Deus sit consubstantialis, quem Græci ὁμοούσιον dicunt; Filium vero illum esse, et dici debere asserit, qui ex Maria sit natus: atque ita dividit æternam a temporali, illi quidem Deo et Dei Verbo quæ majestatis sunt, huic vero alteri quæ humanæ infirmitatis sunt deputatis. Propter individuum autem atque inseparabilem connexionem dignum fuisse habitum nuncupatione Filii Dei, quippe qui hoc ipsum pro meritis, et ex adoptione habeat, non ex natura.

Præcipuum igitur atque apertum unius hæretici ab altero discrimen attulit, quod ille Verbum ἀνυπόστατον diceret, iste ὑποστάτων: omisit de virginitate matris dicere, deque aliis ejusmodi velut accidentibus.

Attulit et consensionis caput, ex quo facile cætera velut consecutaria paterent: ait enim conspirasse in eo Paulum et Nestorium, quod uterque Christum assereret esse Filium Dei, non natura sed adoptione; uterque habitatorem et habitaculum pro meritis, id est, ἄγιον, et dignitate nativæ divideret. Namque hic est quaestionis cardo: quandoquidem oportet, si duo sint Filii Dei in Christo, si diversa dignitas Dei habitantis et hominis, duas in Christo personas fieri, divinam et humanam.

Inde vero consequuntur reliquæ omnes dogmatis Pauliani partes, quæ decem questionibus Dionysio propositis continentur. Si enim due sunt in Christo hypostases, oportet ut Christus non sit natura apostolorum Deus, quæst. 1; ut sit natura homo sicut nos, quæst. 2; non eadem sit hypostasis Verbi quæ crucifixi, quæst. 3; corpus Christi neque sit *σῶμα*, neque incorruptum, propter vitam ipsi *ὁσιν* unitam, quæst. 4; filius Mariæ non fuerit ante secula et cum Patre ingenito, quæst. 5; ut puer cum matre fugiens in Ægyptum, nec ab æternitate existat, nec ubique loci, quæst. 6; ut Verbum non assumpserit formam servi sine hypostasi, quæst. 7; ut æternus dici nequeat, qui duodecim annorum vere dictus est, quæst. 8; ut Deus magnus non fuerit, qui esurivit et laboravit, quæst. 9; ut omnino Deus non sit, qui veraciter dixerit: *Nondum ascendi ad Patrem meum* (Joan. xx, 17), quæst. 10.

Sed ut hæc distinctio adhuc cernatur, revocandæ sunt in memoriam quinque partes catholici dogmatis quas capite I distinximus: nam in prima, quod Verbum sit consubstantivum Patri, Nestorius a Paulo dissensit, idque Mercator monuit.

Quoad secundam, quod Verbum integram hominis naturam assumpserit, et non carnem solam, vel animæ vel mentis expertem, uterque cum catholicis convenit. De tertia, quod assumptio in ipso Mariæ utero peracta sit, uterque recte sentit. In quarta, quod Verbum indissolubilis nexu humanæ naturæ copulet, diversus abiit a Paulo Nestorius; hic enim catholice, iste contra sensisse fertur, derelictum nempe aliquando Verbo hominem. Quod spectat ad quintam, de unionis modo *καθ' ἰσότητα*, uterque a veritate recessit, sed aperte Paulus, Nestorius dissimulante. Ille enim duos manifeste filios dixit; iste nihil non molitus est, ut ne duas videretur personas in Christo, duosque filios et dominos admittere.

Oportet autem ad ea quæ mox dicta sunt a Mercatore id quod fuit in partitione postremum querere, quam vere dictum sit non confiteri Nestorium de Verbo consubstantivo, ipsum Filium Dei naturaliter esse, sed ab æternitate Verbum tantum, etc.; Filium vero illum esse, et dici debere qui ex Maria sit natus (Epist. de Discr. num. 4). Videtur enim ipse Nestorius Mercatori expressis verbis contradicere. Erat quidem, ait (Serm. 2), Deus Verbum ante incarnationem et Filius et Deus cum Patre; sumpsit vero novissimis temporibus servi formam. Sed cum sit et antea Filius, et ita vocetur post assumptionem, non potest vocari divisus filius, ne duos filios constituamus; sed quia illi conjunctus est qui erat a principio Filius, non potest, secundum dignitatem, filiationis divisionem suscipere.

Nodum solvit Mercator ipse cum facit; arguit enim Nestorium, et in epistola, quod loquendi ambages quærat; et alibi, quod sibi contradicat. Accedit etiam aliud impietatis deliramentum dicentis prætermisisse illos Patres pronuntiare credere se in Deum Verbum Filium unigenitum; sed dixerunt, inquit, unum se credere Dominum Jesum Christum, consubstantivum Patri, Deum de Deo vero, lumen de lumine, per quem omnia facta sunt, tamquam Deus Verbum apud istum Filius non sit, sicut in superiore ejus sermone apertius declaratur.

Quæ hujus hæc vanitas? Quæve dementia? Quod ludibrium potius in tam inconstanti sermone, non minus quanto quam impio? ut Verbum Dei Filius ei non sit, ut Jesus ei sit ex medietate Deus, ex medietate homo, et idem tamen Verbum Dei Filius esse non possit? Ut modo sit consubstantivus naturæ ex Deo Patre, Deus verus de Deo vero, lumen de lumine: postea vero horum nihil proprium naturaliter habens, sed sola mercupatione alterius, particeps divinæ dignitatis, tamquam homo natus ex tempore.

Clarendonæ sano Christianæ aures, cum dicitur Filii nomen non significare Verbum illud Patris quod ex ipso et in ipso est. Ad quæ testimonium esto, lector, attentus. Misit, inquit, Deus Filium suum factum ex

muliere, factum sub lege; videlicet ut quia natus ex muliere non est Deus, Verbum Filius ei non sit, sed alius qui potuit nasci partu mulieris (Dissert. ad 12 anath. num. 9, 10).

Ilipsum Mercator postea longe evidentius demonstrat, iterumque monet lectorem, ne sibi patiat il-ludi. Quod ejus impietatis genus non hic in isto capitulo, sed in aliis scriptis, in isto tamen codice insertis, et tractatibus continetur et legitur. Et inde est quod catholicus qui legit cautus esse debet de varietate et inconstan-tia, quam utrum astutia, an recordia ad alliciendum auditorem habeat, non est facile nosse. Quovis tamen pacto, constat eum varium esse, sibi que contrarium. Quis autem non agnoscat hujusmodi hominem, aut tamquam astutum captatorem esse fugiendum, aut tamquam excordem, utpote sibi adversantem, et ex varietate confusum, nullo modo esse sequendum (Ibid., n. 22)?

Cum ita sollicit Mercator lectorem attentionis moneat, quæsierit forte lector ipse quanti tandem momenti fuerit ista criminatio. Fuit sane maximi, ut quæ continuèrit causæ totius summam: nam qui Verbum negat esse Filium Dei ante incarnationem, atque ita asserit nomine Filii utramque naturam indicari, primo pugnat Scripturæ predicens æternum Filium, quem Pater ante luciferum genuit. Deinde contradicit fidei Nicænæ, qua Filius Patri consubstantialis, Paterque æternus Pater creditur. Postea Samosatensæ impietatis, non speciem tantum, sed proprium sym-bolum præferat. Deinde, si Christus Filius Dei ex tempore factus sit, proclive est ut vel admittantur filii duo in Christo, vel generatio Verbi æterna rejiciatur, vel conversio Verbi in hominem inducatur, vel Christus Filius Dei adoptivus. Quæ sunt Pauli, Sabellii, Polemii et Mopsuesteni flagitia.

Dei, quæ si nomine Filii utraque natura significetur, omnium fere argumentorum quæ ex Scriptura concilioque Nicæno petuntur, ad probandum Deum esse natum, passumque, et mortuum, etc., vis declinatur, atque ita summa fidei catholice de unionis hypostatica labedit, etc.

Sed quæsierit iterum lector cur Nestorius videri voluerit modo hanc modo alteram partem in ista questione sequi.

Certe Mercator, dum Nestorianos anathematismos refellit, aliquando demonstrat Nestorium secundo, tertio, quarto et quinto, aliisque anathematismis filios duos inducere, æternum unum, qui natura; alterum temporalem, qui adoptione, et, ut ait, *καθ' ἰσότητα* solam existat. Eundem aliquando vocat in suspitionem societatis cum Samosateno, Verbum prolatum delirante; aliquando ipsi quoque conversi in hominem Verbi invidiam facit. Neque vero sunt istæ hominis acriter adversarium ad paradoxa cogentis conclusiones potius quam assertiones. Cur enim Nestorius tam anxius fuit sollicitusque de removenda Sabellii, Pauli et Photini a se suspitione, si nulla fuit probabilis? Cur magnam partem duodecimi sermonis in hoc argu-mento posuit, et curiose quidem atque laboriose, si hæc invidia non laborabat?

§ IV. De Marcello Galata, ejus consensus objecta est Nestorio a Mercatore.

Unus, quod sciam, veterum Mercator litem hanc Nestorio intendit, quia Marcelli causa visa est ipsi eadem quæ Samosatensi et Photini; hanc tamen litem non vehementer contestatus est, quoniam ista ipsa causa cæteris credita est ita perplexa, ut Marcelli societatem Nestorio objecisse, defensio potius videri posset quam accusatio.

Mercatori Marcellum hæreticis accensenti favent viri magni nominis magnæque auctoritatis. Hilarius in libro ad Constantium; Basilius epistola 293, etc.; Chrysostomus, homilia 2 in epistolam ad Hebræos; Marius Victorinus, libro contra Arium; Theodoretus, libro II Hæreticarum fabularum, capite penultimo; alique nonnulli, quos tamen inter nolim Athanasium Epiphaniumque numerare (Hæc. 72); tum quia sup-

posita est Athanasio oratio in qua Marcellus Samosatenus conjungitur, neque Hilarius Pictaviensis Severusque Sulpitius satis credibiliter scripserunt de Marcello ab Athanasio damnato; tum quod Epiphanius hæret hac in re dubius, profertque geminam Marcelli confessionem, quarum altera omnino catholica est, altera varios sensus patitur.

Marcellum absolvunt Julius papa, concilium Sardicense in epistola synodica; Athanasius, in epistola ad solitarios; et quod omnium instar est, divinisimorum quorumcumque perpressio ab Arianis, et pene martyrium, pro fide *ὁμοουσίον*. Quare cum apud me hæc testimonia perpendo, vix extorquere possum ab animo meo ut Eusebii Casariensis quinque libri adversus Marcellum non plus habeant momenti ad propulsandum crimen, quam ad inferendum illi viro, qui cum *novus* fuerit de trecentis decem et octo Patribus Arianis damnatoribus, dignus est venia, si quid aut imprudenter excidere sibi passus est, aut in suspicionem Sabelianismi, quod ipsi quoque Basilio magno injuriose contigit, infelicitate incidit.

His ita se habentibus, malim ego hujusce hominis, ut et Apollinarius, sortem miserabilem deflere cum Epiphanio, quam cum aliis, in re tam difficili tamque obscura, sententiam ferre. Qua in parte mihi videor sequi magni Athanasii exemplum, qui cum ab Epiphanio interrogaretur de Marcello, siluisse dicitur, et indignabundo subridens nutu ambiguum dedisse signum animi, vel obrectatoribus, vel humanæ imbecillitati, irascens.

Utut se res habet, Marcello tribuit Mercator (*In diss. ad 12 anath.*) quod Ebionis et Samosateni hæresim secutus sit; Nestorius (*Serm. 12*), quod deponendam aliquando humanam a Verbo naturam crediderit; Eusebius (*Libris quinque adversus Marcellum*), quod Christum ex Maria cœpisse dixerit; Theodoretus (*Lib. II Hæres. Fab. cap. 10*), quod extensionem quamdam Divinitatis Patris in Christum venisse dixerit, et hanc Deum Verbum appellavêrit. Quæ si vera sint, in solo primo capite Nestorius aperte; in tertio subobscurius, cum ipso sensit; in reliquis duobus pugnavit. Neque ad id probandum aliis rationibus opus est quam quæ hæcenus adhibita sunt ad societatem Nestorii cum aliis hæreticis demonstrandam.

Reflecte animum, lector, in prisceos Nicenorum temporum defensores *ὁμοουσίον*, et mirare plures in Paulianismi suspicionem incidisse, vel quod Arianismi odio incensi non tenerent satis loquendi modum, quæ humanæ mentis infirmitas: vel quod Arianorum calumniis obruerentur, quæ iniquitas temporum quibus orbis se miratus est Arianum.

§ V. De Photino, cum quo consentire Nestorius Mercatore primum dictus est.

Questus est aliquando in Ecclesia pro concione Nestorius, quod in invidiam Photinianæ hæresis vocaretur: Ego, inquit (*Serm. 4*), quibusdam mihi et illud renuntiantibus, cum lætitia sapiens risi, quoniam inquit: Episcopus quæ Photini sunt sapit; nescientes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Hoc enim quod a me dicitur, Photini exersio invenitur. Photini enim sensus a partu Mariæ Verbo dat principium, me dicente, Verbum Deum semper existere ante sæcula.

Hæc cum diceret, intendebat animum in epistolam Mercatoris (*De discrim.*), qua primum postulatus est publice hujus criminis; in ea enim (*Num. 4, 5*) Mercator exposuerat qua parte convenirent Photinus et Nestorius, qua discreparent. In eo cum Paulo Samosateni conjungitur, in quo habitorem et habitaculum pro meritis separat, dividens quod unicuique eorum sit proprium, ex diversitate naturæ: quod quidem illis ambobus cum ERIGONE, ET PHOTINO, ET GALATA MARCELLO commune est. In eo vero, quod substantiale Verbum Dei confitetur, et illud esse ab æterno cum Patre Deum asserit, a memoratis recte dissentit, et fidei rectæ conjungitur.

Duas, ut apertum est, sententiæ suæ partes fecerat Mercator: unam de consensione, alteram de dissensu; secunda usus est Nestorius ad sui dolosam defensionem, quod constat ex verbis initio allatis. Ad priorem ita respondit (*Serm. 4, num. 10*): Tunc illorum blasphemiam liberaberis, et facile ac breviter sacramentum religionis edices hoc modo. Alius quidem Deus Verbum est, qui erat in templo, quod operatus est Spiritus, et aliud templum præter habitantem Deum. Templum est morte dissolvi; inhabitantis autem templum id, ut resuscitet, proprium est. Non hic meus sermo est; sed vox Domini, eum lego: Solvite templum, inquit, hoc et in triduo suscitabo illud (*Joan. II, 19*). Conjunctionis igitur conficimur dignitatem, naturas autem et substantias duplices. Tum (*Num. 11*): Fugiamus itaque hujus confusionis errorem, Dominum nostrum Christum, secundum naturam, duplicem dicamus; secundum quod est Filius, unum.

Animadvertite obiter Nestorium duas hypostases in Christo sola *συναγωγία* unitas aperte confiteri; dixerat enim procul dubio Græce: τὰς συναγωγὰς τοῦτον ὁλοκαρῶν τὴν ἐνότητα, τὰς δὲ φύσεις, καὶ τὰς ὑποστάσεις, διττάς. Mercator autem, more suo, pro *συναγωγία* conjunctionem vertit, pro *ὑποστάσει* substantiam.

Eandem accusationem diluere conatus est sermone duodecimo, ubi Samosateni primum et Photini consensionem ostendit; tum utriusque differentiam; et tandem amborum a se discrepantiam. Ait ergo (*Num. 12, 15*): Paulus ac Photinus nesciunt Filii Deitatem, nesciunt Filii duas naturas, nesciunt Deum et hominem; hanc autem inter se differentiam habent: unus eorum (Paulus) Christum solum hominem dicit; alter vero (Photinus) dicit quidem Verbum, non autem constat esse Deum: sed dicit Verbum istud aliquando quidem Patris nomine vocitari, aliquando autem Verbi nomine nuncupari. Non autem introducit Deum Verbum hominem factum; nescit enim Filii Divinitatem; nescit divinam substantiam hominem suscepisse; nescit prorsus Verbi existentem ante sæcula Deitatem.

Observa Nestorium tria de Photino dicere: 1º quod Christi nomine Verbum significari velit; 2º quod Verbum illud neget esse Deum, sed modo Patris, modo Filii nomine vocari; 3º quod Deum Verbum non introducat hominem factum. Tertium istud inde conficit, quod Photinus, neque veri Filii Divinitatem sciat, neque divinam hypostasim hominem suscepisse, neque Verbi existentem ante sæcula Deitatem.

Dissentit a me Paulus in eo quod dicit Christum hominem solum, et tunc solum initium habere ex quo de Virgine natus est. Ego autem tibi ideo hic resisto, ut Deitatem, quæ æterna est, carni contemporaneam non audeas facere (*Num. 12*).

Observa hic etiam Nestorium expresse exponere qua in parte dissentiat Samosateni, non item, qua in parte Photino: dolo id fecerit, an *ὑπερβία*, dubium. Possunt tamen ex præcedentibus verbis tria dissensionis capita intelligi, ea nempe quæ Photino tribuit: possunt ex consequentibus ista duo colligi. Quod Photinus Deitatem Verbi non habet. Quodque Verbum non fateatur ante incarnationem fuisse Filium. Quibus omnibus contraria Nestorius se docuisse palam in Ecclesia, velut rem omnibus perspectam, supponit: id vero quam vere supponat, nunc videndum, et eo quidem accuratius, quod de summa Nestorianæ nequitie, et de Mercatoris in accusando bona fide agitur.

Mercator Nestorii defensionem, quam dixi, refellens, suamque accusationem propagans, ita scribit (*Dissert. in 12 anathem.*): Photinus autem huic insanissimo Nestorio parem sententiam tenuit, Verbum Dei quidem non negans esse in substantia, sed hoc extrinsecus in isto qui ex Maria, more communi conjugum, natus est Jesu inhabitasse peculiariter, et omnia illa per hunc fecisse in terris miracula. Et postea (*Num. 19*): Photinus autem Nestorii magister, Verbum quidem hoc Dei esse in substantia non negat, sed esse id Dei Filium non vult. Habitasse vero peculiariter, vel

adhæsisse Christo Jesu de Joseph et Maria nato, nec quidquam hunc plus fuisse quam hominem. cum impietate delirat, qui omnes omnino homines vitæ merito anteverit. Et iterum (Num. 21) : Nestorius sane a Photino auctore suo in id tantum dissentit, quod ex Virgine Maria Christum asserit natum, in reliquis vero omnibus totus ipsius sequax, signifer, et antesignanus est, et in id maxime, quod supra memoratum est, Dei Verbum Dei Filium non esse, nec dici debere, nec alium, nisi Jesum ex Maria natum, Filium Dei dicendum.

Ut appareat quam vere Marius scripserit in eo tantum a Photino dissentire Nestorium, quod ex virgine Maria Christum asserit natum, in reliquis omnibus convenire : sciendum est tunc temporis plures existisse quæstiones de incarnatione Verbi divini ex Maria Josephi sponsa : aliæ quippe pertinebant ad Verbum quod carnem assumpsit ; aliæ ad carnem assumptam ; aliæ ad assumptionem ipsam ; aliæ ad Christum ; aliæ ad Christi matrem.

De Verbo carnem assumente quærebantur quatuor : an Deus esset *ὁ ὁληθὴς*, contra Arium ; an hypostasi distinctus a Patre, contra Sabellium ; an per se Deus ab æterno, contra Samosatenum ; an ex æternitate Filius, contra eundem.

Quærebantur de carne tria : an vera fuerit, nostræque *ὁμοούσιος*, contra phantasiastas ; an sumpta ex Maria contra Apellitas : an animæ mentisque participes, adversus Arianos et Apollinaristas.

De assumptione totidem pariter disputabatur : an unio naturarum in Christo κατ' ὑπόστασιν foret, an κατὰ σχίσιν solam, adversus Samosatenum ; an a tempore conceptionis existerit, adversus Leporium ; an continua fuerit, æternumque mansura, adversus Marcellum.

De Christo plura quidem veniebant in quæstionem, sed tria potissimum : utrum purus homo esset, adversus Ebionem, etc. ; utrum in eo duæ forent personæ ; adversus Samosatenum ; et utrum cœperit esse ex matre, adversus Photinum.

De matre Christi denique duo in controversiam vocabantur : an Deipara vere sit, contra Theodorum Mopsuestenum ; et utrum virgo pepererit, aut ex viro, adversus Helvidium et alios ejusmodi Antidicomarianitas. Quæstiones igitur proponebantur omnino quatuordecim ; si quæ enim aliæ occurrunt, vel acciderunt ex occasione, vel ad istas facile revocari possunt.

Indubitatis vero argumentis constat 1° Nestorium et Photinum de matre Christi partim idem sensisse, cum uterque Deiparam negaret ; partim dissensisse, cum ille virginem, iste ex viro peperisse, assereret.

2° Ambos in communem sententiam reipsa convenisse de Christo, quod homo tantum foret, quodque existere cœperit ex Virgine, duæque in ipso hypostases seu personæ fuerint ; duo enim postrema a primo non discrepant, ideoque iisdem rationibus, atque primum, omnes fidei defensores a Nestorio revera asserta demonstrant.

3° Utrumque convenisse pariter de naturarum unione ; neuter enim substantivam admisit, cum uterque Christum esse Deum negaverit ; neutri a veteribus vitio vertitur quod vel Leporio, vel Samosateno potius, Marcelloque Galatæ de unionis duratione consenserit.

4° Utrumque pariter de carne Christi eadem tradidisse ; a nemine quippe veterum objecta est ipsis unquam consensio cum Phantasiastis, Apellititis, atque Arianis et Apollinaristis ; e contrario ab omnibus utriusque odium in præfatos hæreticos narratur.

De solis igitur quæstionibus ad Verbum pertinentibus his potest intendi Mario, velut immerito Nestorium hac in parte reum fecerit consensionis cum Photino. Verum cum quatuor sint ejusmodi quæstiones, de prima nemo calumniatus fuerit Marium ; nam et Nestorius consubstantialiam Trinitatem confessus est, ut ex ultimo ipsius sermone patet, et Photinus constanter tenuit *ὁμοούσιον* fidem : nam inde accendit in se Ariano- rum furorem, a quibus cura in Sirmiensi concilio de-

A positus fuisset, potuit recuperare sedem, si oblatus ab ipsis confessionem adversus *ὁμοούσιον* subscripsisset.

Controversia igitur ad tres reliquas recidit, sed duæ posteriores in unam reipsa conveniunt ; si enim Verbum non sit ab æterno Filius, profecto neque est ab æterno per se Deus ; et vicissim, si Verbum ab æterno non est per se Deus, quod Mercator vocat esse Deum in substantia, necesse est ut non sit ab æterno Filius, sed ex tempore, cum Filius vere nemo esse possit, nisi qui a Patre τὸ πρῶτον τῆς ὑπάρξεως differat. Sed enim veteres omnes tradunt, Photinum docuisse Verbum non fuisse ab æterno Filium, sed ex tempore dumtaxat : et nos confestim, cum de Samosateno ageretur, Nestorium merito postulatum esse de consensione cum Samosateno hac in parte.

Restat igitur ostendere a Sabellii sententia Nestorium pariter ac Photinum recessisse ; id enim si constiterit, liquido patebit jure Marium scripsisse in hæc verba (Dissert. in 12 anathem., num. 21) : Nestorius a Photino auctore suo in id tantum dissentit, quod ex virgine Maria Christum asserit natum ; in reliquis vero omnibus totus ipsius sequax, signifer, antesignanus est, et in id maxime, quod supra memoratum est, Dei Verbum Dei Filium non esse, nec dici debere, nec ullum, nisi Jesum ex Maria natum, Filium Dei dicendum, qui templum habitantis in se sectus, ex indivisa inter se et Verbi Dei societate et conjunctione hoc dici meruit, non tamen esse natura Filium Dei, ut qui ex hac unione Divinitatis privilegia consecutus sit, non ea habens natura, sed gratia.

Atqui Nestorium a Sabellio alienum fuisse nemo dubitaverit, qui ultimum ipsius sermonem legerit, memineritque symboli Theodoriani, quod suum velut adoptione confecit ; in hoc enim Sabellii συναίρεσις, ut loquitur Nazianzenus, aperte damnatur.

Nemo item inficiatus fuerit a Sabellio recessisse Photinum, qui assenserit ipsimet Nestorio, atque etiam Epiphanio Philastrioque scribentibus Photinum de Verbo perinde sensisse atque Samosatenum. Illic namque tantum a Sabellio discrepavit de Verbi a Patre distinctione, ut nemo veterum Patripassianis, quorum dux Sabellius fuisse traditur, Samosatenum annueraverit.

Verum hæc quæ pressius cogente ratiocinii necessitate dicta sunt, dilatanda magis videntur, et veterem testimonio firmanda.

Diximus primo, Photinum constanter in confessione *ὁμοούσιον* perstitisse. Id vero testatur Socrates (Lib. II, c. 24, 25) ; narrat enim Photinum ab Arianis Sirmii congregatis damnatum, et sede pulsum esse. Tum post exhibitam fidei formulam ab iisdem confectam, hæc addit : Photino persuadere nituntur, post ejus abdicationem, ut istis rebus assentiret, subscriberetque, et polliciti sunt episcopatum illi se reddituros, si modo resipisceret, dogmaque seorsum ab ipso excogitatum damnaret anathemate, atque adeo ipsorum opinioni accederet. Ille repudiavit conditionem, eosque ad disputandum provocat, sed victus condemnatur. De reliquo vitam in exilio degens librum tum Græca, tum Latina lingua composuit : scripsit autem contra omnes hæreses, dum suum ipsius dogma divulgare laboravit.

Ex hoc Socratis loco discimus primo, quæ fuerit Photini hæresis, siquidem his verbis damnatur in formula fidei. Si qui Christum Jesum Dei Filium, qui Patri ad universarum rerum fabricationem inservivit, non ante sæcula fuisse dixerit ; sed ab eo tempore solum, quo ex Maria natus fuit, Filium et Christum fuisse et tum incæpisse Deum esse, sicut Paulus Samosatenus assererat ; anathema esto.

Deinde, Photinum Samosateni dogma secutum esse. Tertio, ipsius nomen in formula expressum non esse ut eam facilius posset subscribere. Quarto, adversus omnes hæreses scripsisse Photinum, ut unam suam credibilem vulgaret : quo exemplo prævit discipulis suis, Theodoro et Nestorio, qui hæreseon reliquarum omnium impugnatione suæ aditum molliorem moliri

sunt. Postremo, ex hoc libro desumpta esse quæ Nestorius alicuius a Photino dicta referunt.

Diximus deinde, posteriores duas de Verbo questionibus in unam recidere. Id præterquam quod ratio ducta ex Samosateno dogmatis intelligentia satis evincit, probat Audentius vetus scriptor, de quo Gennadius (*Lib. de Script. Eccl. c. 14*): *Scriptis specialiter intentione contra Photinianos, qui nunc vocantur Bonosiaci, librum quem prætitulavit de fide adversum omnes hereticos, in quo ostendit antiquitatem Filii Dei coæternalem Patri fuisse; nec initium Deitatis tunc a Deo Patre accepisse, cum de beata Maria virgine homo, Deo fabricante, conceptus et natus est.* Utramque enim propositionem conjunxit, veluti altera alterius expositio esset: quam ob causam veteres, cum Photini hæresim exponunt, alii unam, alii alteram propositionem, inmo sæpe idem scriptor alias alias refert.

Sumpsimus velut argumentationis principium, Samosatenum, atque adeo Photinum Samosateno sectarium, non eadem cum Sabellio docuisse: reclamant quidem Theodoretus, verum ipse Nestorius (*Serm. 12, num. 16*) non modo assumptum fatetur, quod antea diximus, sed geminam quoque asserti Sabellii Photinique ut ipse quidem loquitur, distantiam: 1° quod Patrem Sabellius *Υποτάξα*, Photinus *Λογικώτα* nominet; 2° quod Verbi Divinitatem Sabellius asserat, neget subsistentiam; Photinus Verbi Divinitatem neget, subsistentiam asserat. Illa ipsa Nestorii confessio, etsi eget examine, solvit tamen quod objectum est ex Theodoro: nam uterque hæreticus, Sabellium dico et Photinum, peccat quidem in veram Trinitatis fidem quod testatur Theodoretus; non tamen uterque eodem modo, quod ait Nestorius.

Pro comperto accepimus Photinum Samosateno consensisse de re quæ in questione est: id quidem Sirmienses Ariani in sua fidei formula, id Philastrius Epiphaniusque et Augustinus tradunt; repugnant tamen Nestorius (*Serm. 12, num. 15*) et Mercator (*Dissert. in 12 anath. num. 19*), quorum dicta ad examen vocanda sunt, et primum quidem Nestorii. *Paulus et Photinus*, inquit, *hunc inter se differentiam habent: unus eum Christum solum hominem dicit, alter vero dicit quidem Verbum; non autem hoc confiteatur esse Deum, sed dicit Verbum istud aliquando quidem Patris nomine vocitari, aliquando autem Verbi nuncupari: unde etiam hoc nomine appellat, Λογικώτα, hoc est, Verbum et Pater, sive, si dici possit, Verbi pater, accipiens ad hoc, pro sui sensus nequitia, illud bene in Evangelio dictum: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. 1, 1).* Vides, inquit, quia Deum Verbum aliquando Deum, aliquando Verbum appellat, tanquam extensum atque collectum. Non autem introducit Deum Verbum hominem factum; nescit enim Christi Divinitatem, nescit divinam substantiam hominem suscepisse, nescit prorsus Verbi existentem ante sæcula Deitatem.

Quod ait, a Samosateno Christum dici solum hominem, verum quidem est, si solus homo sit idem ac non simul, homo et Deus; sed inde Nestorius a se ipse consensionis cum Samosateno vincitur. At si intelligat Samosatenum in Christo non posse duas naturas, et eas quidem perpetuo nexu copulatas, imponit Samosateno, ut ex § 4 manifestum est. Deinde quod dicit, a Photino non introduci Deum Verbum factum esse hominem, dicticæ causam assert, quia Photinus nescit Christi divinitatem, nescit divinam substantiam, *ὑποτάσσας*, hominem suscepisse, nescit prorsus Verbi existentem ante sæcula Deitatem; aut ignorat Photini sententiam, aut ipsi volens imponit, aut sibi ipse contradicit. Refert enim Photini verba interpretantis evangelistam, et dicentis: *Vides quia Deum Verbum aliquando Deum, aliquando Verbum appellat, tanquam extensum et contractum.* Novit ergo Photinus Verbi existentem ante sæcula Deitatem, licet non per se, seu in proprietate, subsistentem; quam tamen proprietatem subsistentem habet, ubi extenditur et profertur; quod certe contigit, cum mitteretur ad operandum in Jesu. Scivit ergo Photi-

nus hypostasim divinam hominem suscepisse: scivit quoque Christi Divinitatem, si Christum esse Deum aliud nihil sit quam Verbum humane nature esse conjunctum *συνάψασι, ἐνωχίσει, ἐνέσσει*, et aliis paribus modis quos Nestorius agnoscit. Intererat verò Nestorii mentiri, ne statim ab unoquoque is agnosceretur, quem dixit Mercator, PHOTINI MAGISTRI SEQUAX, SIGNIFER ET ANTESIGNANUS.

Mercator hanc solam Photinum inter et Samosatenum differentiam ponit (*Dissert. in 12 anath. num. 19*), quod Paulus Verbum Dei *προσωπικὸν καὶ προσωπικὸν λόγον καὶ ἐνσωματικόν*, id est, prolativum et potestatis effectivum Verbum-sensit, non substantivum, quod Græci *ὁπωσδες* dicunt. Photinus autem Nestorii magister Verbum quidem hoc Dei Filium non vult. Dixerat antea (*Num. 17*): *Photinus autem insanissimo Nestorio parem sententiam tenuit, Verbum Dei quidem non negans esse in substantia.* Dixerat quoque in epistola sæpius citata (*Num. 5*): *Nestorium in eo, in quo substantiale Verbum Deum confiteatur, et esse ab æterno cum Patre Deum asserit, a memoratis (Ebione, Paulo, Photino, etc.) recte dissentire, et fidei rectæ conjugium.* Quomodo ista coherent? Quomodo Verbum non negavit esse in substantia? Quomodo Paulus cum Photino sensit de Verbo, quod aiunt veteres, si Photinus non perinde ac Paulus Verbum *προσωπικόν* asseruit? Difficilis nodus! Verumtamen ad priorem dubitationis partem facilis responsio est, omissam uno in loco manuscriptorum codicum particulam negativam, atque ita legendum, ut ipsa vocum adversativarum syntaxis exigit: *Photinus autem Verbum quidem hoc Dei in substantia esse non negat, sed esse id Dei Filium non vult.* Quoad posteriorem hæcere me fateor, nisi forte conicere liceat, Photinum, ut Pauli sententiam, quam omnibus exosam intelligebat, aliquatenus molliret, nescio quid simile Tertulliani somnio excogitasse: Verbum scilicet cum sua hypostasi in Patris sinu aliquando latere Patrique conjungi, aliquando inde prodire atque separari.

§ VI. De Bonoso, quem inter antecessores Nestorii Mercator annumerat.

De Bonoso Mercator tria tradit: primum, præfuisse ipsum Sardicensi Ecclesie; alterum Damaso prædamnatum esse; tertium, Ebionis hæresim secutum; ex quibus consequitur quantum, inter antecessores Nestorii censendum.

Primum hæcenus non vulgo tantum fuit incognitum, sed latuit omnium fere doctissimos, Baroniurum et Petavium. Id de se fatentur ambo: ille in Annalibus, ad annum Christi 389; iste in tomo quarto Ecclesiasticorum Dogmatum, libro xiv (*Num. 57*).

Mercatoris sententiam confirmat Capuensis synodi decretum, quo Bonosi iudicio postulati causa Anysio Thesalonicensi et Macedonibus episcopis demandata est, utique secundum Ecclesie canones, quibus caveatur ut episcopus quisquis reus a finitimis coepiscopis judicetur, non tamen a suis subditis, si metropolitani sit. Est autem Sardica civitas metropolis Daciæ ac Macedoniæ finitima.

Alterum ignotum quoque fuit, aut ad summum dubitabile viris cateroquin eruditione præstantibus: dictum nihilominus Mercatoris multa probant, et præsertim pars secunda epistolæ, quam Damasus ex synodo Romana ad Paulum Antiochenum scripsit. Si quis autem dixerit Verbum pro humano sensu in Domini carne versatum, hunc catholica Ecclesia anathematizat; necnon et eos qui duos in Salvatore filios confitentur, id est, alium ante incarnationem, et alium post assumptionem carnis ex Virgine, et non eundem Dei Filium et ante et postea confitentur. Quicumque huic epistolæ subscribere voluerit, ita amen, ut in ecclesiasticos canones, quos optime nosti, et in Nicænam fidem ante subscripserit, hunc habebis absque aliqua ambiguitate suscipere.

Circa quam epistolam observa, primum, suam a summo pontifice synodicam proponi instar canonica-

auctoritatis, cui subscribendum foret, tamquam regule *ὀρθοδοξίας*. Idipsum Zosimus in causa Pelagiana et Leo magnus in Eutychniana de suis synodicalis edixerunt. Observa deinde Bonosum in eo maxime errasse, quod duos confiteretur in Christo filios, æternum unum, alterum temporalem; neque enim incidit in reprehensionem alteram qua Damasus Apollinaristas et Arianos, id est, Dimeritas, anathemate percellit. Observa denique præcessoribus Nestorii Bonosum merito accenseri, ut qui duos in Christo filios fateatur, quæ fuit propria hujusce hæresis labes.

Quamquam Gennadius Bonosiacos a Photinianis sola appellatione differre scripsit: *Audentius episcopus Hispanus scripsit adversus Manichæos, et Sabellianos, et Arianos; maxime quoque speciali intentione contra Photinianos, qui nunc vocantur Bonosiaci.*

Ex postrema observatione apertum est quod de Bonoso tertium a Mercatore traditur, eum scilicet secutum Ebionis hæresim ea parte qua Christus dicebatur solus homo; qui enim duos fatetur filios, alterum oportet Deum solum credat, alterum reipsa solum hominem.

Utrum vero alteram quoque partem amplexus sit, quod nempe Christi mater ex viro pepererit, non perinde certum est: immo inde peti potest negandi argumentum non infirmum, quod cum Mariam a partu Christi alios suscepisse liberos defendisset, damnatus sit idcirco a Macedonibus episcopis, præsidente Anytio Thessalonicensi, ut qui uterum Christi hospitio consecrasset, *autemque æterni regis concubitus humani semine coinquinasset* (*In epist. ad Illyricianos*).

Porro autem quia Mercator prædamnatum ait a Damaso Bonosum, id est, prius damnatum quam hæresim proderet, ratio ducitur, qua, ut cætera deficerent, abjudicaretur Damaso epistola ad Illyricianos, quæ mox appellata est; neque enim vere diceretur prædamnasse pontifex Bonosum, quippe quem auctor epistole, sua sententia intactum, iudicibus a synodo electis iudicandum relinquit.

§ VII. De Pelagianis, quorum amicitia Nestorio, non tantum a Mercatore, sed ab aliis veteribus objecta est.

Nestorio versum est vitio ab antiquorum pluribus quod in amicitiam Cælestium, Cælestianosque episcopos, ex Occidente Constantinopolim profugos, recepisset. Id primus omnium exprobravit Cassianus, in libris de Incarnatione Verbi; exprobravit postea Cælestinus pontifex, in epistola ad Nestorium; tum Mercator, in præfatione ad Sermones Nestorii; Cyrillus denique, et Patres Ephesini.

Nec amicitie tantum, sed doctrine etiam consensio objecta est breviter quidem a Cælestino pontifice in epistola mox laudata. *Quid tecum facini qui sunt hæc negando damnati? nunquam sine suspitione ea quæ sibi adversa sunt conveniunt; ejicerentur denique, si tibi quoque similiter displicerent.* Obscure pariter ab Ephesinis Patribus eodem canone damnantibus eos qui ausi fuerint, *vel privatim, vel publice, ea quæ sunt Nestorii aut Cælestii sapere* (*Can. 4 cont. Ephes.*). Proluxe vero aperteque a Cassiano totis fere libris antea appellatis; causatus quippe est Nestorium eam ob rem (*Lib. 1 de Inc. cap. 3*) *intercessionibus suis Pelagianistarum querelas fovere, et scriptis suis causas illorum asserere, quod subtiliter his vel, ut verius dixerim, subdole patrociniatur, et consanguineæ sibi improbitati improbo suffragatur affectu; sciens scilicet ejusdem se esse sensus, ejusdem spiritus, id ideo dolens cognatam sibi hæresim ab Ecclesia esse disjunctam, quam scit sibi utique perversitate conjunctam.*

Nota est hanc in rem historia Leporii monachi, quicum Nestorium conferens Cassianus: *Si non idem, inquit* (*Lib. vi cap. 14*), *Christus ex Maria est qui ex Deo natus, duos absque dubio Christos facis: secundum illud scilicet Pelagianæ impietatis scelus quæ solitarium hominem ex Virgine natum asserens, eruditorem eum dixit humani generis magis quam redemptorem fuisse: quia non redemptionem ritæ hominibus, sed vivendi*

A dederit exemplum, videlicet ut sequentes eum homines, dum similia agerent, ad consimilia pervenirent. Una ergo impietatis vestra origo, eadem errorum radix est. Illi solitarium hominem ex Maria natum asserunt, et tu idem. Illi Filium hominis a Filio Dei separant, et tu idem. Illi Salvatorem aiunt per baptismum Christum esse factum, tu in baptismo templum Dei factum. Illi eum Deum non negant factum post passionem, tu negas eum etiam post ascensionem. In uno ergo admodum tantum distat vestra perversitas, quod illi in terris blasphemare videntur Dominam; tu et in cælo. Vicisti ac supergressus es, non negamus, quos imitariis. Eandem Leporii cum Nestorio consensionem tradunt Gennadius in libro de Viris illustribus, et Chronographus, qui Prosper creditur, ad annum 431, Tauro et Basso cons.

Nihil vulgatius in hanc rem epitaphio quod poeta quidam inscripsit communi tumulo Nestorianæ et Pelagianæ hæresis. In eo infelices umbræ inducuntur dicentes:

Quo nos præcipites insana superbia mersit

Exutas dous, et tumidas meritis?

Nam Christum pietate operum, mercede vocentes

Esse Deum, in capitis fodere non stetimus.

Sperantesque animi de libertate coronam,

Perdidimus, quam dat gratis, justitiam.

Verum popularem opinionem super ea re convellimus in priore tomo Operum Mercatoris, partim in notis ad Sermones Nestorii, partim in dissertatione 2 de Synodis (*Ad synod. 20, cap. 7*), et postrema de hæresi Pelagiana, ubi vera utriusque hæresis affinitas omnino patefacta est: quamquam rursus aliquid dicemus, priusquam absolvatur hæc ipsa dissertatio, cum inquiratur in fidem Nestorii de aliis quinque, præter incarnationem, doctrinæ catholicæ capitibus. Interim juvat observare neminem Nestorianum, si coherentem sentire velit, peccatum originale, veramque Christi Redemptoris gratiam, ac hominis ad opera pietatis impotentiam, posse defendere: neminem Pelagianum, sin minus pugnantly loqui amet, posse veram Christi Divinitatem tueri, unionisque hypostaticæ ad redemptionis finem necessitatem. Id ex verbis Cassiani non obscure constat, facileque positus Patrum principii conficitur.

Sub finem dissimulare non possum, quod mihi, post editam de Synodis in causa Pelagiana coactis dissertationem, venit in mentem de Leporio, deque maxima Belgarum civitate, ubi errorem Leporii natum Cassianus scribit. Hanc ego Treverim interpretatus sum eo loci, quoniam vox maxime civitatis metropolim significat, fuitque Treveris Galliarum metropolis, ut ita dicam, politica, cum in ea diu præfectus prætorio Galliarum sedem fixerit.

Credibilior mihi nunc videtur, aut certe non improbabilius, conjectura de Colonia Agrippina, ejus Ecclesiam rexil aliquando Euphratas, Divinitatis Christi, ut perhibent, abnegator. Etsi enim ille propter blasphemiam depositus est in concilio Agrippinensi, ann. 546, post consulatum Amantii et Albini habito, fieri tamen potuit ut impietatis semen, quod sparserat, latuerit diu velut obrutum, et tandem eruperit in lucem Cassiani temporibus. Certe Valerianus Antisiodorensis, inter dicendam sententiam, illos ipsos Euphrata errores tribuit, quos postmodum Leporius defendit, Christum nempe, nec esse Deum, nec fuisse ante ortum ex Maria, atque ita non Deum, sed hominem passum esse.

Verum de Euphrata mirum quiddam refertur, quod magnam historie ecclesiasticæ scrutatoribus crucem agit: ipsum nempe qui depositus dicitur ann. 546 in concilio Agrippinensi propter errores, anno consequente in concilio Sardicensi consedissee inter Patres, atque etiam cum Vincentio Capuano legatione synodi functum esse ad Constantium imperatorem, qui Antiochie morabatur, ut testis est Athanasius (*In epist. ad solitarios*). Admirabile enim est, lega-

tum a catholicis synodali decreto adversus Arianos esse hominem, et quidem episcopum, qui superiore anno depositus et damnatus fuisset. Arianos oportuisset stolide malignos exstistisse, qui subintroducto scorto calumniam moliti sint struere homini quem vera accusatione obruere potuissent.

Nodum hunc inextricabilem multi putant, et vero non parum perplexus est. Ut solveret Baronius synodum Agrippinensem ad annum 350 aut 351, rejecit putavitque Euphratam in legatione venenum Samosatani ebuisse; quod cum postea proderet, ab episcopis Gallicarum damnatum esse, sed suam opinionem persuadere hactenus paucis valuit. Probabilis quiddam afferi Binius (*In notis ad conc. Agrippinense*), duo in causa Euphratæ concilia Agrippinæ Colonie habita, alterum ann. 346, alterum ann. 375, ut habet Trithemius. In priore Euphratam, vel a suspitione hæresis liberatum, vel admonitione emendatum esse. In posteriore depositum; utrumque vero a collectoribus conciliorum in unum contractum esse, quod alias forte contigit. Ita vero accidisset idem Euphratæ quod Samosateno, qui cum priore synodo Antiochena emendationem simulasset, in posteriore hæresis convictus atque depositus est, alio in ipsius locum substituto.

§ VIII. De Diodoro Tarsensi, in quem Cyrillus scripsit, velut in Nestorii magistrum.

Post ejectum in Oasim Nestorium, ejusque libros imperiali lege proscriptos, qui damnatam hæresim non retinendam modo, sed fovendam etiam putarunt, ex libris Diodori Tarsensis et Theodori Mopsuesteni excerpta quædam Nestorianæ doctrinæ consona clam primum per fidorum manus submiserunt, deinde palam sparserunt in vulgus (*Liber. in Brev. cap. 10*). Id eo consilio faciebant, ut quia viri illi duo summæ erant auctoritatis apud omnes, propter collectam doctrinæ pieque fidei famam, aut damnatores Nestorii suo pondere obruerent, aut certe deprimerent, et jacturam librorum Nestorii sententia nobilium tractatorum sarcirent.

Quomodo venerint ejusmodi excerpta in manus Cyrilli Alexandrini et Procli regie urbis episcopi, quasque turbas excitant, partim in præfatione historica dictum est, partim exponetur ubi futura est questio de synodo Constantinopolitana, ex qua Proclus totum misit ad Armenos, et de libris a Cyrillo hac occasione scriptis; uterque enim antistes scripta hæc refellit, Proclus tomo qui etiamnum habetur. Cyrillus libris duobus, quorum nihil superest, præter fragmenta admodum pauca. Perierunt, opinor, eodem fæto quo libri a Theodoro pro defensione Diodori et Theodori compositi. Sed de Cyrilli Theodoretique Operibus copiose agitur in auctario Theodoretæ, quod apparamus.

Subjunxerat excerpta tomo Proclus, sed sine auctorum nomine, ne si forte inscriptum fuisset, aut fidem derogasset Proclo, aut ingentem etiam bonorum conflasset invidiam, adeo alte omnium animis insederat Diodori opinio. Et vero quis non eum suspiceret, quem ne o Patrum ejusdem ætatis non summis laudibus extulit, quem præconem veritatis Athanasius, Timotheus, Athanasii post Petrum successor, virum apostolicæ fidei, angelicæ vite, et vivum martyrem Chrysostomus, Epiphanius Eliæ prophetæ parem dixit?

Diodori Operum nihil admodum superest, præter sententias quasdam in catenis Græcis, atque etiam apud Mercatorem, Leontium, et in v synodo obvias: sed catenæ flores exhibent, alii venenum; illæ enim Scripturæ interpretem inducunt, isti Theodori et Nestorii magistrum.

Vir tamen ille tantus cum tenuisset, incidit in errorem, dum Apollinaris hæresim inconsiderate insequitur, illius enim blasphemie quam Theodorus postmodum Nestoriusque defenderunt nullam partem non

asseruit, ut merito dictus sit Theodori parens, et Nestorii avus.

Docuit duos in Christo inesse filios Dei: eum qui ex Maria non esse Filium nisi adoptione seu gratia; Verbum neque duas habuisse natiuitates, neque natum ex Maria; Verbum non esse Christum, sed Christi dominum; Deum dici non posse passum seu crucifixum. Quibus sex propositionibus vel omnino, vel magnam partem, Nestorianismus continetur.

Ejusmodi errores inspersit operi quod *ὑπὸ τοῦ Σουνοστατοῦ* scripsit, id est, adversus Apollinarem, qui cum pugnaret contra Photinum peccantem quasi per defectum in explicanda Verbi cum carne unione, peccavit ipse per excessum, et Verbum carne perinde confudit miscuitque, ac mens hominis per artem infusa miscuit corpore, quod agitat atque informat. Opere isto potuit Diodorus agnosci, quis esset, nisi orbis oculos species pietatis pene fascinasset.

Scripsit autem adversus Apollinarem provecæ admodum ætatis. Nam abbas fuit magni nominis, cum ad eum venit Chrysostomus, vitæ monasticæ excolendæ, discendique studio, anno 376: ex abbate monachorum factus est Tarsi episcopus a Meletio jam senex ann. 378; interfuit secundæ synodo ann. 381; laudatus est pro concione præsens Antiochiæ a Chrysostomo, post annum 386, cum jam senio pene foret emortuus. Nondum tamen ea ætate scripserat, aut certe nondum opus vulgaverat ann. 392, quæ librum de Scriptoribus Ecclesiasticis Hieronymus absolvit, atque etiam enucleationis tam nobilis meminisset. Huic forte operi immortalis est, nam anno 394 successerat in ipsius sedem Phalerus, ut ex actis synodi Constantinopolitanæ, sub Nectario eodem anno habitæ, intelligitur.

Operis fragmenta exhibere operæ pretium est; sic enim fiet ut et fons Nestorianæ blasphemie, aut certe rivus fonti vicinior aperiatur, et defendatur simul Cyrillus adversus Facundum Hermianensem Diodori patronum.

Sed priusquam exhibeantur, monere juvabit quæ apud veteres leguntur ex libris Theodori *ὑπὸ τοῦ Σουνοστατοῦ* excerpta, pertinere ad Diodorum, qui libros suos sic inscripsit, cum Theodorus suis ejusdem argumenti titulum fecerit, *contra impium Apollinarem et Apollinaristas*. Et vero quæ Leontius, diligens imprimis auctor, Diodoro tribuit, alii Theodoro adjudicant, ut ex consequentibus manifestum erit. Quamquam Leontius notat solitum Theodorum ex aliis atque ex ipso Samosateno mutuari plura iisdem verbis, quæ in sua transferret, ut horum libri non scripti, sed transcripti videantur (*Lib. iii contra Eutychianos, sub finem*).

Diodori, ex libro primo contra Synusiastas.

Ad diligens cautumque dogmatum vos examen evenimus; laboramus propter vos, ne rationem Domino reddamus pro nostro silentio. Perfectus ante secula Filius perfectum eum qui ex David probatur assumpsit; Filius Dei filium David. Dico ergo mihi: Duos filios prædicas? Non dico duos filios David. Numquid Deum Verbum Filium David asserui? Sed nec duos filios Dei secundum substantiam dico. Numquid enim duos filios assero de Dei substantia genitos ante secula? Dico autem Dei Verbum habitasse in eo qui ex David semine comprobatur (*Apud Mercatorem. lib. iii*).

Ejusdem ex eodem libro.

Si quis velit abusive Filium Dei Deum Verbum filium David nominare, propter Dei Verbi templum, quod ex David est, nomet; et illum qui est ex se-

nunc David Filium Dei, gratia, non natura, appellet, naturales patres non ignorans, neque ordinem subvertens neque eum qui incorporalis est etiam corpus dicens, et ante sæcula ex Deo, et ex David, et passum, et impassibile. Corpus non est incorporale, quod est deorsum non est desursum, quod est ante sæcula non est ex semine David, quod passum est non est impassibile; nec enim ista ad eundem intellectum obvertuntur: quæ sunt corporis non sunt Dei Verbi, et quæ sunt Dei Verbi propria non habet corpus. Naturas confiteamur; et dispensationes non abuegemus (*In v synodo, collat. 5; apud Leont. lib. III contra Eutychianos*).

Ejusdem, ex eodem libro.

Gratia Filius, qui ex Maria est homo; natura autem, Deus Verbum: quod autem secundum gratiam, non natura; et quod secundum naturam, non gratia: non duo filii. Sufficiat corpori, quod ex nobis est, secundum gratiam filiationem, gloria, et immortalitas, quia templum Dei Verbi factum est. Non supra naturam elevetur, et Deus Verbum pro debita a nobis gratiarum actione non injuriatur. Et quæ est injuria? Componere eum cum corpore, et putare indigere corporis ad perfectam filiationem. Nec ipse Deus Verbum vult se David filium esse, sed dominum; corpus autem hoc vocari David filium, non solum non invidit, sed et propter hoc adfuit. Et convenit eos qui bene aspicunt, quandoquidem naturales patres querimus, neque Deum Verbum David vel Abraham filium nominare, sed factorem: neque corpus ante sæcula ex Patre, sed semen Abraham et David ex Maria natum. Et quando erit questio de nativitatibus secundum naturam, ne Mariæ filius Deus Verbum existimetur; mortalis enim mortalem generat, secundum naturam et corpus, similem sibi. Duas nativitates Deus Verbum non sustinuit, unam quidem ante sæcula, alteram autem in posterioribus temporibus: sed ex Patre quidem natura genitus est, templum vero, quod ex Maria natum est, ex ipso utero sibi fabricavit.

Et paulo post: Cum vero de salutari dispensatione ratio innotuit, Deus vocatur homo, non quod hoc factus est, sed quod hoc assumpsit; et homo Deus, non tamquam incircumscriptibilis factus, nec ubique existens; corpus enim erat et post resurrectionem palpabile, et tale receptum est in cælum, et sic venit, sicut receptum est.

Ejusdem, ex eodem libro.

Sed si caro erat, inquit Apollinaris, crucifixa, quomodo sol radios avertit, et tenebræ occupaverunt terram omnem, et tremotus erant, et petre disrumpebantur, et mortui surrexerunt? Quid igitur dicunt, et de tenebris in Ægypto factis in temporibus Moysis, non per tres horas, sed per tres dies? Quid autem, propter alia per Moysen facta miracula, et quæ per Jesum Nave, qui solem stare fecit? Quid de sole, qui in temporibus Ezechiae regis, etiam contra naturam, retroversus est? Et de Elizei reliquiis, quæ mortuum suscitaverunt? Si enim Verbum Deum passum demon-

strant quæ in cruce facta sunt, et propter hominem non concedunt hæc facta esse. nonne quæ in temporibus Moysis, propter genus Abraham erant, et quæ in temporibus Jesu Nave, et quæ in Ezechiae regis? Quod si illa propter Judæorum populum mirabiliter facta sunt, quomodo non magis, quæ in cruce facta sunt, propter Dei Verbi templum?

Ejusdem, ex eodem libro.

Filius Dei propter nullum; caro Filius propter Filium, et quid dico, propter filium? Propter nos caro, et ne existimetis blasphemum esse Verbum, petite demonstrationes. Si homines non peccassent, non opus fuisset lege: *Justo enim non est posita lex*. Si non auxissent peccatum, qui erant in lege, non opus fuisset gratia. An quia non poterat lex peccatum occidere, non propter nos carnem assumpsit, ut morti et sententiæ mortis remedium afferret crucifixus, et mortuus, ac suscitatus? Si non fecisset progressum fallacia et sententia mortis contra nos, quid opus erat ista Servatoris œconomia? Quid opus erat induere corpus? nonne propter nos carnem accepit?

Observa, lector, 1º Cyrillum adversus ejusmodi excerpta scripsisse tres libros, ut refert Liberatus (*In Brev. c. 10*), et in primo confutasse quæ Diodorum, in secundo et tertio quæ Theodorum spectarent, tacito tamen, vel utriusque, vel Diodori nomine, quod satis intelligere licet ex epistola ad Proclum.

2º Totius operis Cyrilliani nihil restare præter fragmenta, quæ in v synodo, collatione sexta, leguntur; quod quo fato contigerit, valde obscurum est, cum quartus liber, qui de incarnatione a Liberato dicitur, integer supersit hoc titulo, *Dialogus, quod unus sit Christus per oppositionem* (Tom. V, part. 1, edit. G. L.). Eo porro nihil exactius elucubratusque ad historiam dogmatis Cyrillus scripsit, ut videatur opus artificis, præcedentibus laboribus absolute eruditi, et ultimus super ea re viri omnium doctissimi conatus; scripsit enim Cyrillus tribus ante annis quam abiret ad superos.

3º Facundum Hermianensem (*Lib. III, II, VIII*) revocasse in dubium, saltem in speciem, an opus istud a Cyrillo conscriptum esset aut ab alio sub ipsius nomine. Facundo consentit Liberatus his verbis (*Loco mox cit.*): *Cyrillus quatuor libros scripsit, tres adversus Diodorum et Theodorum, quasi Nestoriani dogmatis auctores, et alium de Incarnatione librum. In quibus continent antiquorum Patrum incorrupta testimonia, id est, Felicis papæ Romani, Dionysii Areopagitæ Corinthiorum episcopi, et Gregorii mirabilis, Θεωπατριουῦ cognominati. Et licet in eis libris Theodori dicta laudentur contra Arianos edita, ipsum tamen magistrum Nestorii fuisse contendunt. Contra quos catholici veritatis defensores sic Acephalis responderunt, illos libros non esse Cyrilli, quoniam testimoniis quæ contra mortuos posuisse in eis dicitur, contra viventem Nestorium non est usus, neque in synodo, neque in aliquibus epistolis. Unde dicunt illos nec dictasse Cyrillum, nec edidisse libros.*

4º In v synodo nullam esse factam Diodori mentionem, licet nominatim appelletur Theodorus, et Diodori reprobata, quamvis sine nomine referantur, quod silentium argumentatur Facundus, et inde sanctæ synodo calumniam struit. Verum non videtur satis exponere quid causetur; an tacitum Diodori nomen, expressum Theodori? Id factum justa de causa, cum illi reverentia foret adhibenda, isti inurenda macula. An ita paritum præ reverentia Diodoro ut non damnetur? Atqui secundus et tertius anathematismus respiciunt excerpta ex libris Diodori, et iis constant verbis, quæ Diodorus ipse adhibuit. Sic enim se habent.

2. Si quis non confitetur Dei Verbi duas esse natiuitates, unam quidem ante sæcula ex Patre sine tempore incorporaliter, alteram vero in ultimis diebus ejusdem ipsius qui de cælis descendit, et incarnatus de sancta gloriosa Dei genitrice et semper virgine Maria, natus est ex ipsa; totis anathema sit. 3. Si quis dicit alium esse Deum Verbum qui miracula fecit, et alium Christum, qui passus est; vel Deum Verbum cum Christo esse nascente de muliere; vel in ipso esse ut alterum in altero, et non unum eundemque Dominum nostrum Jesum Christum, Dei Verbum incarnatum et hominem factum, et ejusdem ipsius miracula, et passiones, quas voluntarie carne sustinuit; talis anathema sit.

5° Pareitum memorie tanti viri, propter incredibilem opinionem de ipso conceptam, et sanctorum præconis mirum in modum auctam.

6° Theodoretum perpetuum Diodori laudatorem, aut ipsius doctrinæ pertinaciter adhesisse, donec ejuravit Nestorium, aut mente cæcum incredibiliter fuisse, qui postquam approbasset Cyrilli fidem, velut ab omni hæretica pravitate liberam, atque Ecclesiæ congruentem, Diodori contraria docentis ὁρθόδοξον deprædicet.

7° Diodorum, cum de matre Christi loquitur, eam semper Mariam dicere, numquam Virginem, quod suspicionem Judaicæ opinionis movere potest, nec immerito, cum Diodorus Photino adhaerens, Marcelloque Galatæ, gentilibus suis Judaico super ea re veneno infectis.

8° Cyrillum in epistola prima ad Successum ea de Diodoro scripsisse quæ consonant excerptis, ut ex ipsis accepta videantur; quare utiliter possunt hic adungi: Diodorus quidam, sancti Spiritus olim impugnator, ut aiunt, cum orthodoxorum Ecclesiæ communicavit. Hic deposita, ut putavit, Macedonianæ hæresis labe, in alterius morbum decidit. Sensit enim ac scripsit alterum seorsim esse Filium eum qui ex semine David ex sancta Virgine Deique matre natus est, alterum rursus privatim Filium illud ex Deo Patre Verbum. Qui sub ovina pelle quodammodo lupum contegens, unum se Christum dicere simulat; sed cum referat quidem hoc nomen ad solum illud ex Deo Patre genitum Verbum Filium unigenitum, ipsum quoque ex semine David filium appellat: sed tamquam gratiæ loco nomen hoc ei tribuit, utpote qui illi secundum veritatem Filio sit unitus. Unitus autem, non ut nos asserimus, sed secundum solam dignitatem, et secundum auctoritatem, et secundum honoris æqualitatem. Hujus discipulus existit Nestorius: itaque ex illius libris obtinebratus, simulat quidem se Christum unum, et filium, et Dominum confiteri; sed dividit etiam ipse unum in duos, ac seorsim ponit, cum hominem conjunctum esse Deo Verbo dicat, communionem nominis, honoris æqualitate, dignitate.

§ IX. De Theodoro Mopsuestiæ episcopo Nestorii magistro.

Dissertatione prima, in priorem partem, dictum a nobis est quæ fuerit indoles Theodori, qui mores, atque animus hominis bellum gerentis cum Christo. Nihil eo fuit commutabilius in quacumque formam, pro tempore et loco; nihil ad pietatis speciem induendam accommodatius; nihil ad fascinandos animos artificiosius, subripendamque gloriam callidius; nihil audacius ad errores spargendos, pervertendamque Scripturam sacram et fidem populis perscribendam: nihil denique suis in discipulis infelicitur felicius, cum antequam interiret, plurimos viderit Ecclesiis Orientis præesse, duos maximarum urbium antistites, Nestorium Constantinopolis, Joannem Antiochiæ; duos fama doctrinæ celeberrimos, Andream Samosatenum, et Theodoretum Cyrensem, etc.

Verum quid ego laboriosius verser in ejusmodi hominis elogio, cum Leontius scholasticus hoc munere vaniter defunctus sit, et eo quidem credibilis, quod vir eruditissimus de re sibi in primis perspecta agit. (*Lib. II, advers. Eutychem. et Nestor.*)? Nam cum adolescens a sectariis Theodori suas in partes abductus esset,

A diuque ab ipsis stetit, tandem, affulgente divino lumine, detexit fraudes improbæ factionis, easque aliquando, ne pergerent imprudentibus nocere, patefecit omnibus, libro quem inscripsit: *De Nestorianorum impietate secreto tradita principio, et de ejus parentibus triumphus.*

Quatuor fecit illius partes, quarum in prima Theodori sectariorum nefandas artes, in secunda Theodori mores et libros, in tertia Nestorii cum Theodoro consensionem, in postrema fragmenta librorum Theodori, quibus approbentur dicta, exponit.

1. Post Deum igitur invocatum in veritatis testem causasque scribendi redditas, de sectariis Theodori ita narrat:

Primum artificium simulationis dignum malitia eorum est quod, cum sanctos Ecclesiæ doctores et a Deo datos non recipiant, simulant verbo se neque Theodorum, neque Diodorum, primos impietatis suæ fontes, recipere.

Deinde apud eos quibus laqueos tendunt magnam synodum, quam animo, si qui alii rejiciunt, verbo predicant, et recipere suadent.

Recepta synodo interrogant quorum quisque Patrum solitus sit tractare libros, et quibus maxime sit addictus: si alii, præter suos, quamvis præstantes, laudati sunt, non repugnant illi quidem primo congressu, etsi ne nominari quidem alios patiuntur; sed ne quem illaqueare volumi deterius avolet: Boni, inquit, sunt isti Patres, non tamen meliores quam nostrates.

Si vero simplex ille roget nomina: Lege prius, inquit, et tunc cognosces quales et quanti sint, quorum miser ne nomina quidem didicisti.

Tum libris addunt alia munera, pollicentur auxilia, opemque aulæ, si egeat, atque etiam gradum in magistratibus, et eruditorem quos habent convictum: Nec prius desistunt, quam succumbant sive inscitia, sive indigentia, sive assentationi, sive aliis quacumque illaqueare solent eos qui non omni custodia cor suum custodiunt.

C Jam vero postquam captum tenent, et suis obsequiis obnoxium, si monachus sit, injiciunt professionis fastidium, promittuntque se in ordinem clericorum cooptaturos, aut alio modo auxiliaturos, si suæ doctrinæ fiat particeps. At si secularis fuerit, accommodata pollicentur: dilatis tamen donis inhiare cogunt, ut spe fallaci devinctum in suis partibus interium detineant.

Cum viderent quotidie apud fideles justum odium in impia dogmata auctoremque dogmatum augeri, ne invidia præsidis premeretur, dixerunt in actu suo personali: Valeat Nestorius, eorundem dogmatum secuturi patrem, unde ipse hausit. Namque ut Manichæi in electos et indifferentes, sic isti in Nestorii cultores et damnatores dividuntur.

Communione Ecclesiæ simulantes, utuntur Ecclesiæ tamquam prætorio; clero, velut exercitu, ubi omnia dolo sunt. Cumque aliquando quidam abductus in partes quereretur non posse cum ipsis communione nem sacrorum mysteriorum et cum Ecclesiâ simul haberi: Non oportet, inquit, te moleste ferre hanc æconomiam; panis enim in typum corporis Christi propositus non plus benedictionis participavit quam panis qui in foro venditur, et quam panes quos Philomarianæ offerunt in nomine Mariæ.

Quod si laborent in defendendo principe dogmatis, laudatum aiunt a viris illustribus, eademque cum ipso sensisse Basilium magnum, duosque Gregorios, et Patres alios, etiam Cyrillum, quorum voculas unguibus corradunt, eas tamen, quibus summa rei continetur, ut προσκύνειν σὺν ὁδοῦ, et Deificationem, et sanguinem Dei, et crucem et passionem, et, quod plus est, secundam Verbi generationem, atque ἰσοῦν καὶ ὑπόστασιν, a Patribus audire nolunt; non quod de verbis cum ipsis, quod mentiri solent, controversia sit, sed de rebus ipsis, dogmatibusque, quæ in commune omnes divini Ecclesiæ magistri concordati senten-

tia rejecerunt, ac maxime postrema omnium synodus Chalcedonensis, omnium junctura synodorum antecessarum, sigillum, et obsignatio, quæ impietatis propugnaculum funditus everit, illustribus præconis summum pontificem Leonem celebravit, qui abditam impietatem dissipavit ac extirpavit.

Ubi pressius urgentur, negant a magna synodo damnatum quem sequuntur, defensum a viro erudito causantur; verum in anathemate infelicissimi Nestorii ipse simul ejectus est; et defensio copiosius argumentum accusationis attulit.

2. Hactenus de sectariis Leontius; nunc de Theodoro episcopo sectæ duce. Illum ipsum esse aiunt quem de monasterio profugum magnus Joannes ex intemperantia profundo extraxit; qui vix dum pueritia egressus sacras litteras tractare ausus est; quem cum sedem Tarsensem affectaret, repulit Theophilus, coegitque continere sese medioeris oppidi Ecclesia; qui pro concione in Ecclesia Antiochena non dubitavit palam imprecatione Θεοδόρου totam multitudinem commovere; qui denique in omni prava interpretatione Scripturarum labores sanctorum doctorum, qui in eis laborarunt, nunquam irridere et illudere desit.

Rejecit ille sacrorum librorum ex canone Jobum, velut ethnicam fabulam; libros Paralipomenon et Esdras, tamquam inanes rapsodias; canticum Salomonis, ut carmen amatorum; Epistolas canonicas, velut suppositas apostolis desepit; Psalmos Judaice ad Zorobabelem et Ezechiam retulit, tribus tantum ad Dominum rejecit.

Atque hæc contra Scripturas a Spiritu sancto inspiratas; adversus traditiones, alterum Spiritus sancti afflatum debacchatus est non minus impie; et ne in singulis aggrediendis defatigaretur, contra primam religionis christianæ informationem stat, et Deificum symbolum eorum qui regenerantur tollit; fidem, inquam, synodi Nicænæ, non solum mutilans ipsam, sed omnem penitus fidem destruens, et aliam præter illam tradens.

Audet et aliud malum non secundum ad superiora, aliam enim missam effutit, præter illam quæ a Patribus tradita est Ecclesiis; neque reveritus illam apostolorum, nec illam magni Basilii in eodem spiritu conscriptam, in qua missa, blasphemias, non precationibus, τὴν τέλεσθαι, id est, mysterium Eucharistiæ optulit.

Quin et metum iudicii inferorumque sustulit; unde exarscens Leontius: Propter hæc te diligunt, miser, qui sunt tue sectæ. Hoc tu illis pharmacum ad erimendum timorem Dei conficisti vere amarum, et lugendum pharmacum. Hæc in tuis libris posita sunt, quos tue factionis homines in sermonem Chaldaicum et Armenicum verterunt, ut quisque venenum quasi vernaculum facilius ebiberet.

Post multa vero de gratia et libero arbitrio, peccatique origine et angelorum conditione objecta, de Christo Leontius conversa oratione ad Theodorum: Tu fingis creatum esse ab ipsa Trinitate alterum animatum idolum Christum tuum, ipsamque Trinitatem culmiari, quasi doceat colere creaturam; non enim Deo homini facto doces, sed homini appellatione Dei honorato, cultum in æternum adhibere. Honoratum et speciosum ortum, et educationem huic homini applicas, et paulo fere excellentiorem ortu prophetica. Quod scilicet Verbum Dei, secundum præcognitionem, in ipsa formatione quæ in utero fiebat, unione ei commodare voluit, cognoscens nunquam a proposito circa virtutes discessurum esse.

Ignorantiam etiam caligine eum tegis, nihil scientem, præterquam quod Verbo, ei secundum dignitatem unito, videbatur. Usque adeo autem ignorasse eum dicit, ut cum tentaretur, nesciret quis esset qui eum tentabat, et a peccato τὰ διόνοια, id est, a peccato cogitationis concedis nec ipsum mundum fuisse, nedum sanctos, neque ipsum peccatum-cogitationis peccatum esse putas. Non horrescens docens molestiores fuisse illi passionem aumæ, quam corporis; sic enim perspicue vis; Et ratione fortiore voluptates subiebat. Concedis pro-

A gressu virtutum paulatim purgatum esse, et aptiorem factum quotidie ad suscipiendam divinitus bona, quæ ei ut homini adfutura erant. Baptizans eum; ut ex eo tempore, ac non prius, perfectus secundum virtutem legis, Christus vocaretur perfectus, et ad evangelicam vitam aggrediretur, et hanc compleret. Nonne dicit tempus etiam fuisse illi ob hanc causam contractum in brevius? Potuisset enim defatigari spatio temporis; et idcirco brevem salutis viam, id est, crucem advenisse, invitum eum agis, pro se quidem non minus quam pro toto mundo moriturum.

Sub finem exprobrat Leontius Theodoro libros quindecim de incarnatione Verbi, quæ bella ficta vocat et simulata contra hæreticos adversarios, vero autem contra veritatem suscepta, quam cum oppugnare propositum illi esset, et susceptum perfici non posse cognosceret, inscriptionem belli contra veritatem inscriptione belli contra hæreticos commutavit.

3. Post hæc comparationem Nestorii et Theodori verbo absolvit; ait enim ab utroque negatam Θεοδόρου, et ab hac negatione ductum ab ambobus impietatis propagandæ initium; siquidem post Apollinarii et Arii συνορισθῆναι damnatam, hac una voce, et summa fidei, et catholice partis ab hæretica discrimen continebatur. Scitum porro est quomodo Nestorius hæresim prodidit sermone primo, Θεοδόρου scilicet ejurando. Refert Leontius, Antiochiæ a Theodoro hæc ipsa Θεοδόρου voce damnata, Ecclesiam totam fuisse commotam, ipsumque adeo presentem Nestorium, si Joanni Antiocheno credimus (In epist. ad Nest.). Verum Theodorus, aut Ecclesiam reveritus, aut serviens temporis, publicas edidit pœnitentiæ notas; Nestorius pertinax hæsit, et fallacem, quam fecerat pro concione Constantinopoli, Θεοδόρου confessionem retraxit Ephesi, cum trimestrem Deum adorare se non posse obtestatus est.

4. Jam vero Leontius excerpta de libris Theodori, contra incarnationem, ut loquitur, præstaturus, de aliis Operibus præfatur, atque ab eo perverse plures in sacra utriusque Testamenti Scripturam expositiones compositas, sed virulentius in Epistolas Pauli, et Evangelia tria Matthæi, Joannis et Lucæ. Addit et apologiam pro Basilio contra Eunomium editam, sed quæ Basilio accusatio videri possit. Eunomii defensio. Addit etiam elaboratum librum contra Magisæos, id est, Persarum magos, quo portentia delirius arguantur. Cætera Opera præmittit præ libris, sive qui de incarnatione inscribuntur, sive qui adversus Apollinarianum, nonetque ipsos nonnisi magno labore, adeo occultabantur, comparari posse, quam forte ob causam a Facundo et Hesychio Hierosolymitano mystici dicuntur.

In excerptis porro colliguntur ea quibus Theodorus in quinque propositionibus blasphemie convincatur: 1° quod Verbum non sit reipsa factum homo, sed visum dumtaxat fieri; 2° quod Christus sit solus homo, in quo Verbum inhabitaverit, jam inde a prima formatione; 3° quod homo iste sit adoptione tantum Dei Filius; 4° quod mater Christi non sit Deipara; 5° quod due in ipso existant hypostases, ctsi ad fastidium unitas personæ memoretur, sed qualis nempe virum inter et uxorem reperitur.

Convicto suis verbis Theodoro, assert que Diodori Paulique consent; tum Pauli Nestoriique compositionem ab Eusebio propositam Constantinopoli; denique synodi Antiochenæ, utriusque Gregorii, Nazianzenum dico et Nyssenum, Ephremii, Cyrilli et Isidori Eremitæ sententias hæreticis adversas.

Antequam dicendi de Nestorii magistro finem facio, committere non possum quin ab ipso suppositum pro vero Christo idolum, ut ait Leontius, depingam suis. natis coloribus, non tamen aliis quam quos Theodorus ipse aut Nestorius adhibuit.

Cogitandum ergo primum homo qui, a Deo in salvatorem totius hominum generis electus, præter indolem virtutis eximiam, propensionemque maximam in honestum, gratiam Dei tantam acceperit, quantam

ulli hominum, aut etiam omnibus, maximam largiri A Deus decreverit.

Cogitandus terum hic homo tanta gratia donatus, assistente divina aliqua persona, regi continenter, ne vel aberraret a vero rectoque, vel alios inducat in errorem; sed certus viæ aliis præeat, exemplo et verbo.

Cogitandus etiam Deus qui hominem cunctis etiam charismatum quæ dicuntur donis congruis ornatum jubeat pietatis operibus ardentius studere, et quidquid inde meriti collegerit, in aliorum utilitatem transferre: quamquam meriti non meminerunt Nestoriani, sed exempli tantum, quo sanctus ejusmodi vir ostenderet quid posset humana vis, auxiliante numine, eaque ostensione reliquis hominibus spem virtutis absolvende faceret.

Dux ille vite, siquis ejusmodi esset, merito Filius Dei dici posset, non tamen natura, sed gratia; non generatione, sed adoptione; et nec Filius tantum diceretur, sed etiam unigenitus, quia per eximiam gratiam electus foret; immo et primogenitus, quia inter multos fratres Deique filios adoptivos emineret.

Diceretur quoque jure Christus per excellentiam; tum quia, præ cæteris qui christi vocati sunt sanctis, unctione singulari unctus esset in caput, regem, judicem, et sacerdotem totius hominum generis; tum quia electus foret a Deo ad opus omnium præstantissimum, quæ omniū salus.

Nec minori jure vocaretur omnium vere Dominus, licet alios fratrum nomine compelleret; pro cunctis enim pretiosum daret sanguinem, populumque dono datum jam suum, dato pretio, faceret.

Vere quoque posset præ cæteris sanctis nominari Emmanuel, ut in quo scilicet Deus, et operaretur, velut in *ἐμψροσπίς* peculiari, et habitaret, tamquam in templo singulariter sancto.

Nuncupari etiam Deus posset, tum quia eodem honore coleretur quo Deus, propter *ὁμοῦς* et *ἀναπαύων*; tum quia Dei vicibus fungeretur, et quidem præstabilius Mose, cum totius generis judicium ductum recepturus esset.

Hæc species Christi a Nestorio atque Theodoro adumbrati; hoc idolum quod Patres non aris tantum e Scriptura sumptis, sed his etiam a ratione acceptis deiecerunt. Nemo, inquit Proclus (*Lib. de Recta Fide cap. 2*), salvare potest homines, nisi Deus; hic autem merus esset homo. Nemo, ait Cyrillus (*In Psalm. cxxix*), salvare potest hominum genus a peccatis, nisi qui natura impeccabilis; hic autem peccabilis, quia creatura. Ille potuit redimere, clamat Augustinus (*Hom. 6*), qui se non potuit vendere; potest autem quælibet creatura. Eusebius, qui dicitur Emis-sentis (*Lib. 4 contra Eutych.*): *Intervenire non potest pro servis, astrictis legibus servitutis. Vigilius Afer* (*Lib. 11 ad Trasimundum cap. 2*): *Ut contraria in unum revocarentur, et supera et ima restituerentur, non aliter fieri potuit, nisi talis mediator existeret, qui de cælestibus veniens cōmiretur terrenis. Fulgentius* (*In Psalm. xlviii*): *Quomodo beneficentiæ largitor universalis existeret, quem alienæ opes indigum natura monstraret? Basilus: Solus homo Deus potest dare propitiationem Deo pro peccatis. Quid adeo magnum in hæc sæcula possideat quispiam, ut idoneum habere possit animæ pretium.*

Nestoriano figmento nescio quid simile inducere videri possunt, qui hominem aliquem aiunt tanta gratia ornari potuisse a Deo, aut quantam capere valeret, aut quantam Deus unquam omnibus simul hominibus largiri statuisset; potuisse quoque hominem tam munifice donatum constitui caput totius sui generis, mandatumque accipere de singulis operibus bonis ad membra referendis, atque ita ipsis promereri, etiam condigne, ut loquantur, gratiam, quæ sanctificarentur solvere, atque a peccatis, etiam ab illo grandi quo totam in se Adamus vitavit naturam. Illic homini, per excellentiam Filio Dei ex adoptione, accommodari possunt omnia quæ summa

Nestoriani in Christum congerunt ornamenta, omniaque officia prescribi, quibus reparationis humanæ opus impleretur.

Verumtamen doctores isti mirum quantum Nestorianis distant, quantum nempe potentia ab actu, ut in scholis aiunt, id est, quantum differt id quod mente sola informatur ab eo quod reipsa factum assentitur. Non ita distant Sociniani, sed plane conveniunt cum Nestorio, cujus hæresim ab inferis revocarunt.

CAPUT V.

De operibus Nestorii.

Quæ opera Nestorii Mercator exhibeat, totum istud volumen loquitur: quæ quinti sæculi scriptores quatuor, et unus sexti, Cassianus, Cyrillus, Arnobius Junior, Gennadius et Evagrius, nunc exponendum. Plurimum verba, etsi ex occasione aliquando, veluti in præfatione ad excerpta, aliisque passim locis adducta sint, hæc tamen, opinor, non importune referentur, ut tanto facilius intelligantur quæ observari debent, quanto fuerint manifestius oculis subjecta ea de quibus observationes fient.

Non omnes porro quos laudavi omnia Nestorii opera recensent, sed nonnulli plura, quidam pauciora. Cassianus tria commemorat, epistolam scilicet primam ad Cælestinum pontificem, et sermones duos, primum ac secundum. Videsis notas ad singula hæc tria; exposuimus enim eo loci quid ex quo opere Cassianus retulerit, quibusve in libris relata refellerit; nec dictis addendum aliquid superest.

Cyrillus in uno plura memorat, sic enim in præfatione libri primi Contradictionum: *In librum quemdam a quodam compositum incidi, in quo multi erant congesti sermones, per elementa, et velut ordine dispositi; nullaque ratio ei deerat quominus retineri posset, si a scriptore ejusmodi aliquid dictum esset quod oblivioni traditum evanesceret. Forsan utique statuissem, et mihi silendum esse, et cæteris consulendum ut idem facerent, ne nullis aliis posterisque nostris nota essent tam absurde tamque impudenter dicta. Sed quia blasphemiarum turba in eo libro congesta est, et multum adversus dogmata veritatis declamatum, et oblatratum, quomodo non necessarium fuit propemodum ut accingeremur, et pro salute lætorum certaremus? ne ullum ex ea re damnum paterentur ac discerent potius jacturam ex perperam dictis provenientem strenue repellere.*

1. Ad hoc testimonium, observa primum, librum cujus meminit Cyrillus, hunc ipsum esse, qui dicitur a Mercatore, in excerptis Cyrilliani, codex confectus ex multis quaternionibus; eadem enim et ex libro et ex codice excerpta sunt. Hunc ipsum pariter esse quem memorat Petrus notariorum primicerius, cum ait: *Habemus etiam præ manibus reverendissimi Nestorii blasphemiarum libros, e quorum uno capita selegimus, quæ, si sanctæ huius synodo placet, prælegimus* (*in part. conc. Eph. act. 1*). Nam omnia fere quæ in synodo præfecta sunt reperiuntur apud Cyrillum in libris quinque Contradictionum, quibus refelluntur excerpta ex libro quo de agitur. Neque vero cuiquam consonantia hæc videri debet mira, cum tria quæ dixi, libri nempe Contradictionum; excerpta seu deflorationes, et capita in synodo Ephesina præfecta, ejusdem sint auctoris, Cyrilli scilicet, cujus presbyter fuit Petrus primicerius notariorum.

2. Observa deinde hunc eundem librum indicatum fuisse a Gennadio, cum de Nestoria scriberet (*Lib. de Script. Eccles. cap. 33*): *Postquam, eloquentia ejus et abstinencia commendante, Constantinopolitana Ecclesie pontificatu donatus est, apertum se hæstern Ecclesie, quem diu celarat, ostendens, scripsit librum quasi de incarnatione Domini sexaginta et duobus divina Scripturæ testimoniis pravo sensu suo constructum, in quo quidquid asseveraverit, in catalogo hæreticorum demonstratur. Liber enim, de quo loquitur Cyrillus, procul dubio inscribatur *ἡ ἐκ τῶν ὁρίων*. Quod porro dicitur a Gennadio de Scrip-*

tate divine testimoniis sexaginta duobus, vel ut emendavimus, quinquaginta duobus, aut ad summum septem, exponitur in dissertatione de fide Cyrilli.

5. Observa, tertio, hunc in librum solos sermones compactos esse, non item epistolas, sive quæ ad Coelestium papam, sive quæ ad Cyrillum scriptæ sunt. Nihil enim ex epistolis decerpit Cyrillus, studiosus alioquin deflator, cum tamen in ipsis plurima, neque meliora sermonibus, neque minus recte fidei pugnancia reperiantur. Non omnes porro sermones quos habemus comprehensos fuisse libro, inde constat, quod ex duodecimo et consequente nihil legitur in excerptis ullis, etsi ambo fuerint veneno Nestoriano infecti, immo longe præcedentibus peiores, ut habetur in relatione episcoporum qui Alexandria ad Nestorium cum litteris apostolicis atque synodicis missi sunt. S. enim Theopemptus Cabasorum episcopus (*Conc. Ephes. part. II, act. 1*): *Acceptis litteris non satisfecit, sed publice pro concione eadem quæ ante, et his quoque deteriora dogmata, proposuit. Neque vero solum ante redditas litteras hæc docebat, sed multo pejora, postquam accepit, docuit; et usque hodie docere non desinit.*

4. Observa, quarto, dubium esse an primus sermo, qui omnium pessimus, hujusmodi libro contentus fuerit; neque enim quidquam inde excerptum habetur, nisi forte quod nunc 9 legitur. Observatum est in notis, quod ipsa per se videbatur mihi ἀπορίᾳ declarare, fragmenta ista ex sermone septimo deprompta esse, ex quo plurima alia decerpit Cyrillus, eumque in sermonem inducta. Sed observationem jam tum typis excusam ementatæ cogit locus Arnobii postmodum lectus, ut mox referetur.

Etsi vero mirum videri potest primum sermonem, reliquorum caput et causam, in eo licet quo de agnitus non fuisse comprehensum, id tamen forte factum est quod liber editus sit ad minnendam invidiam quam primus sermo conflaverat; atque ita carere debuerit mali quod mitigabatur incentivo et fomite. Hæc eadem causa effecit, opinor, ut quartus quoque abesset, quo nullus fuit invidiosior, propter reprehensam Procli homilia, immensis laudibus concelebratam: abfuisse vero inde conjicitur, quod nec inde quidquam sit in excerptis, licet capitalia quedam ad rem quæ agebatur ab excerptoribus summi possent.

Arnobius junior, præter primum sermonem, duos alios memorat, quos cum tertio confudimus. Inde tamen multa refert, quæ vel in editis desiderantur, vel lumen addere possunt nostris ad editos notis. Quare totus hic Arnobii locus visus est exhibendus, prout a Favardentio publicatus est, notatis tamen mendis quæ viri docti diligentiam fugerunt.

Nestorius quæ asserit, præ manibus habeo: si jubent iudices, recitabo. Iudices dixerunt: *Legatur, quod ab Arnobio offertur, ut possit Serapionis, si vera est, obiectio demonstrari. Cuique acceptæ esset homilia, ad locum lecta est ita: « Non peperit sanctissima Maria Deitatem; nam quod natum est de carne, caro est (Joan. III, 6). Non peperit creatura Creatorem; sed peperit hominem Deitatis ministrum. Non edificavit Deum Verbum Spiritus sanctus, quod enim ex ipsa natum est, ait, de Spiritu sancto est (Matth. I, 20). Deo itaque Verbo templum ex Virgine edificavit. » Et paulo post: « Non per se et secundum se Deus est, quod in utero formatum est. » Et paulo post: « Θεοτόκον [Θεοδόχον] formam in Deo honoremus. »*

Item in alia prædicatione, cujus initium hoc est: *« Sæpe mecum fluctus vite versans, et terrestrium rerum multiplicem mutabilitatem, sparsaque per vitam insidias cogitans, hæsitans exclamavi: Quis poterit liberari? » Et post paululum: « Spiritum divina separant natura | Spiritum = divina separant natura, qui humanitatem ejus creat; quidquid [quod enim, inquit] ex Maria natum est, de Spiritu sancto est; qui et secundum justitiam replevit quod creatum est; hoc quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu (I Tim. III, 16); qui fecit eum metuendum demonibus;*

A de quo dicit in se Dominus: *Ego in spiritu Dei ejicio demonia (Luc. XI, 20). Ipse carnem ejus fecit templum, unde dixit Baptista: Vidi Spiritum sanctum descendentem de caelo, et manentem in eo. » Item paulo post: « Qui dedit ei elevationem in caelo [in celum], ait [enim], dedit mandata apostolis, quos elegit per Spiritum sanctum, et postea elevatus est in caelum (Act. I, 2). Hunc itaque, qui Christo tantam donavit dispensationem [donavit gloriam, esse ab his asseritur Christi servus], qui natum putant carneum, separant a divina natura. »*

Item in alia prædicatione, cujus initium hoc est: *« Nulla deterior ægritudo humanis animis, quam ignorantia. » Et paulo post: « Isti autem faciunt Deum secundum beatam Mariam, cum matrem temporalem creatricem temporum Deitatem assignant [creatrici temporum Deitatis assignant]; immo nec matrem Christi eam esse permittunt, quæ et Χριστοτόκος est: nam, sicut illi aiunt, non humana natura, sed Deus Verbum ab illa natus est, et ea quæ peperit, non est mater nati. Quomodo enim mater esse potest alieni a sua natura? Si autem mater est, ut ab ipsis vocatur, humanitas est quod natum est, et non Deitas. Proprium est enim parere matri [matri parere] essentia suæ similem; aut enim non erit mater, si essentia suæ similem non peperit; aut si mater est, essentia suæ similem peperit. »*

Item post alia: *« Deus enim mensium et creator est, et non mensium partus est; fabricator sanctæ Mariæ, non postea ex Spiritu in ipsa fabricatus. Sed sine mea doctrina audi angelum ad ipsum Joseph dicentem: Accipe puerum et matrem ejus (Matth. II, 15). Igitur pueri dixit, non Deitatis. » Item post hæc: « Vis tibi addi secundum testimonium? Completus sunt itaque dies ut pareret, et peperit Filium suum primogenitum (Luc. II, 6). Ecce habes cujus mater fuit Χριστοτόκος, id est, pueri mater quem peperit Maria; non Deitatis, quæ omnia circumstringit. Audi et aliud testimonium: Videntes autem magi stellam, gavisii sunt gaudio magno valde, et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre ejus (Matth. II, 11). Ubique pueri mater, non Deitatis, Virgo prædicatur. Quid igitur ordinas carnem matrem Deitatis? » Et paulo post: « Virgini Χριστοτόκος contigit parere humanitatem, Dei Verbo [conjunctum], Deitatis ministrum. » Et cum legeret hæc, iudices dixerunt: *Hactenus Nestorii dicta sufficiant.**

Gennadius, ante verba mox adducta, scripserat: *Nestorius hæresiarches, cum in Antiochena Ecclesia presbyter in docendo insignis ex tempore declamator haberetur, composuit infinitos tractatus diversarum hypothyposeon, in quibus etiam tam subtili nequitia insudit postea proditiæ impietatis venena, quæ moralis interdum occultabat suadela (Lib. de Script. Eccles. 52).*

Infiniti tractatus, quos memorat, vel invidioso nominis fato, vel flammis imperatorum vindictibus assumpti sunt; si tamen omnes assumpti sunt, nec aliqui, quod non incredibile est, genus suum ementis, melioribus parentibus se supposuerunt: duo certe sermones quos Combissius Athanasio adjudicat (Tom. I auct. Bibliot. P. P. G. L.), de resurrectione et ascensione Christi, characterem Nestorii se produunt, florido nempe ac interdum pene poetico, metaphoris effrente sese, et apostrophis quasi animato, Scripturæ testimoniis,isque litterali sensu acceptis, nisi quando ad hæresim detorquentur, subinde distincto.

Habent hunc ipsum characterem sermones alii, opinione forsitan plures, sive qui Asterio, Amphiloquio, Basilioque Seleuciæ tribuuntur; sive qui rejecti inter spuria Chrysostomi, nullum præferunt parentis nomen; sive tandem qui genuinos inter Chrysostomi tractatus, fraude facta ipsis quoque doctis Operum Chrysostomi censoribus, latent. Neque vero id mirum, cum Nestorius Chrysostomi stylum imitari summo studio conatus sit, eaque se imitatione commendabiliorem populo fecerit. Verum hac in parte diutius immorari, nec locus permittit, nec argumenti amplitudo. Forsan aliquando id opere præstabitur.

Evagrius scholasticus (*Lib. I Hist. Eccles. cap. 7*) mentionem facit epistolarum trium, aliis antea inco-

guitarum. Has librorum nomine appellat, traditque a Nestorio in Oasi exulante conscriptas esse.

Prima meminit in hæc verba : *In librum quendam ab ipso Nestorio editum, in quo rerum ipsius continetur narratio, forte fortuna incidi. Itaque blasphemica parens Nestorius, ad eos qui illi crimini dederant, tum quod inconsiderate res novas molitus erat, tum quod imprudenter poposcerat concilium Ephesi cogi, præter alia nonnulla, quibus suam blasphemiam tueri ac defendere volebat, ista præterea scribit : « Ad id suscipiendum necessitate compulsus sum. Quippe cum Ecclesia distraheretur, et pars Marium ἀσποροτόζον, pars Θεοτόζον nominandum affirmarent : ipse equidem, quo in neutram partem peccarem, vel Christum morti minime obnoxium esse asseverando, vel in alteram partem inclinando eam immortalitate privarem, hanc vocem Χριστοτόζον, qua Maria appellaretur, excogitavi. »*

Pergit Evagrius ex eodem libro narrare quæ multam lucem historię afferant. Porro autem in eodem libro ostendit Theodosium primo propter amorem, quo eum complectebatur, ejus abdicationem minime ratam fecisse. Deinde cum quidam episcopi ex utraque factione ab urbe Epheso ad Theodosium missi essent, potestatem sibi datam ad suum monasterium revertendi ; quod ante portas Antiochię situm est.

Narrat item ipse Nestorius, se in eo loco quadriennii spatio commoratum esse, variis affectum honoribus, variisque præmiis donatum : postea autem relegatum ad Oasim edicto Theodosii. Verum, quod caput omnium erat, penitus occultavit. Neque certe in eo loco vitam degens a sua destitit blasphemia, adeo ut Joannes Antiochię præsul istam in apertum proferret sententiam, Nestorium scilicet perpetuo exilio multandum esse.

Secundæ et tertię meminit his verbis : *Scribit præterea Nestorius alium libellum acute et subtiliter, ad quendam videlicet Ægyptum, de sua in Oasim relegatione ; in quo de iis rebus disputat uberius, etc.*

Ex epistola a Nestorio de his quæ jamdudum Ephesi de sanctissima religione agitabantur conscripta et ad præfectum Thebaidis missa.

Ex imperatoris edicto, Oasim, alio nomine Ibin appellatam, demigrare coacti sumus. Ac quibusdam deinceps interpositis, adjungit ista : Postquam Oasis, quam supra dixi, a barbaris capta erat, ignique et caedibus funditus vastata, nos ab eisdem barbaris, qui nos, qua causa adducti nescio, sunt derepente commiserati, dimissi sumus : minacibus quibusdam contestationibus ad nos perterrefaciendos adjectis, ut quamprimum e regione illa egredieremur ; nam Mazici, inquit, nobis abeuntibus sunt extemplo eam occupaturi. Venimus igitur in Thebaidem, cum captivis quibusdam, quos barbari ob misericordiam (quid autem voluerint, equidem non habeo dicere) nobis adduxerunt. Postremo isti ad chara sua quisque domicilia dimissi sunt, nos autem ad Panopolim nos ipsos propere recepimus. Verebamus namque ne quis, quoniam captivi eramus, ansam inde ad negotium nobis facessendum arripens, vel fugitivorum crimen contra nos confingeret, vel alio quodam accusationis genere (varie calumniæ hominibus malitiosis solent abunde suppetere) nos per fraudem implicare moliretur. Quapropter vestram celsitudinem obsecramus ut nostrę captivitatis, sicut leges postulant, curam habeatis, et ne patiamini quemquam hominem captivum veteratoribus ad perniciem dedi : ne omnis posteritas velut tragice hoc decantet, satius esse a barbaris duoi captivum, quam auxilii causa ad imperium

Romanum confugere. Atque jurejurando adjecto, sic præterea ab illo postulavit : Nobis per vos, quæso, liceat in hoc commorari domicilio, ad quod ab Oasi, cum essemus a barbaris dimissi, accessimus ; ut quidquid a Deo de nobis decretum sit, id jam nobis eveniat.

Ex altera Nestorii epistola scripta ad eundem.

Has litteras ad tuam amplitudinem a nobis perscriptas, sive ut argumentum amoris erga te mei, sive ut admonitionem a patre ad filium missam ducis, animum, quæso, attende rebus in illis explicatis : quæ sane permulte sunt, eæque paucissimis verbis, quantum fieri poterat, a nobis comprehensæ. Oasis quæ Ibis quoque dicitur, nomadum multitudo in eam irruptionem faciente jampridem penitus vastata est. Et paulo post : Quæ res cum ita accidissent, tua amplitudo, nescio qua causa impulsâ, aut qua arrepta occasione, jussit ut ad regionem quandam, Elephantinam nomine, sitam ad extremam oram provincie Thebaidis, per milites barbaros ex Panopoli abduceremur : quo quidem manu militum, quos dixi, misere raptati sumus. Ac cum itineris longitudine essemus fracti contritique, mandatum minime scriptum illud quidem rursus a tua magnanimitate accepimus, uti Panopolim reverteremur. Itaque molestiis, quæ in tanto et tam prolixo itinere nobis obtigerunt, debilitati, corpore morbo vexato, et præ senectute languido, manibus etiam et lateribus confractis, venimus denuo Panopolim, ibique adversis casibus et acerbo dolorum morsu concisi, fere animam egimus. Rursus aliud mandatum scriptum a tua celsitudine ad nos, allatum nos a Panopoli ad quoddam illius confinium traduxit. Ac cum nos jam finem mandatis contra nos editis statutum fore putaremus, expectaremusque imperatorum illustrissimorum de nobis voluntatem, de improvviso aliud crudele sane dabatur mandatum, ut jam quarto multaremur exsilio. Ac paulo infra : Sis, quæso, his rebus gestis contentus ; satis sit tibi exsilia contra unum corpus decrevisse ; acquiescas, amabo te, incommodis quæ jam abs tua amplitudine accepimus. Questionem quæ est exercenda de nobis (per quos oportuerat causam declaratam fuisse), quæso, imperatoribus nostris invictissimis, ut æquitas postulat, permittas. Istâ consilia a nobis ad te, tamquam a patre ad filium scripta sunt. Quod si eadem jam, sicut antea, graviter et iniquo animo feras, fac quod voluntas jubet, si modo vincere ratio non possit voluntatem.

Præter istas epistolas, duæ aliæ reperiuntur in actis Ephesinæ et quintę synodi : prior est relatio Nestorii ad imperatorem de gestis in synodo, qua die depositus est, nihilque habet singulare præter quod huc referri debeat, cum sit obvia misenique conciliorum codicem tractanti ; posterioris, quæ ad Alexandrum Hierapolitanum, breve est istud fragmentum.

Oportet manere naturas in suis proprietatibus, et sic per mirabilem et omnem rationem excedentem rationem unam intelligi gloriam, et unum consistere Filium. Et iterum : Non duas personas unam perso-

nam facimus, sed una appellatione Christi duas naturas significamus.

CAPUT VI.

De fide Nestorii quoad alia quinque dogmata.

Præter impietatem illam notissimam, cujus Ephesi Nestorius, suo ipsiusmet testimonio, convictus est, atque totius Ecclesie sententia damnatus, aliorum errorum nomine fuit olim suspectus, et pergit etiam nunc esse quibusdam, illisque nec paucis, nec indoctis. Sunt illi errores saltem quinque. Primus ad processionem Spiritus sancti pertinet; alter ad mercenariam, ut ita loquar, Divinitatem Christi; tertius ad peccatum originis; quartus ad gratiam, qua bene vivitur, postremus ad corpus Christi in eucharistia. Visus enim esse assertuisse Spiritum sanctum a solo Patre procedere, hominem suis operibus unionem cum Verbo meruisse, solam in Adami posteros transire pœnam mortis, gratiam in sola lege doctrinaque et exemplo Christi esse positam, denique Christi corpus esse quidem reipsa presens in eucharistia, non sibi tamen per admirabilem illam conversionem quæ ab Ecclesia transsubstantiatio vocatur, sed per solam tantum *συνάφην*, seu *συνουσίαν*, quæ impanatio frequentius dicitur.

§ I. Quid Nestorius senserit de processione Spiritus sancti.

Negate processionem Spiritus sancti a Filio reus olim visus est Nestorius, nostraque etiam ætate creditur a viris magni nominis et doctrina præstantibus. Causa cur ita visus sit, credaturque, fuit, primo, quod Theodorum magistrum audierit; deinde, quod Theodoretum et discipulum et amicum conjunctissimum habuerit; tertio, quod Pelagianis communionem doctrinae fœderatus sit, ut Pelagianorum confessiones probant; quarto, quod Theodori symbolum tradiderit populis, quasi certam fidei regulam; ipsumque adeo fecerit suum, cum suæ communionis tesseram esse voluit; quinto, quod reprehensionem anathematismorum Cyrilli a Theodoro totem certius probavit, quanto studiosius et faciendam curavit, et sparsit in vulgus. Denique, quod Arianos Macedonianosque, velut hostes infensissimos, more suo, id est, impotente contradicendi libidine, oppugnaverit.

Hujus enim hæresis Theodorus parens auctorque perhibetur. Hanc Theodoretus a Theodoro magistro acceptam acriter palamque defendit. Hanc procul dubio Pelagiani secuti sunt, qui de processione Spiritus sancti non aliis dixerunt verbis sententiam in libellis suæ fidei, quam quæ ex Theodori symbolo descripserunt. Hanc symbolum Theodori non obscure indicat, cum ait : *καὶ οὗτος Υἱὸν νομίζοντες, οὗτος διὰ Υἱοῦ τὴν ὑπαρξίν εἰσαγάγας. Sed nec Filium illum* (Spiritum sanctum) *putamus, neque per Filium suam subsistentiam habentem.* Hanc aperte prodit reprehensio anathematismi noni, cum rejicitur velut impium quiddam ac blasphemum, *ἀγιον Πνεῦμα ἐξ Υἱοῦ, ἢ δι' Υἱοῦ τὴν ὑπαρξίν ἔχειν.* Ariani denique cum Macedonianis catholicam sententiam dicebant, non tamen sensu catholico, sanctum nempe Spiritum a Patre et Filio procedere.

Quæret obiter quispiam cur Ariani Macedoniani-que super ea questione, aut sentiebant, aut potius loquebantur cum catholicis. Id fecerunt, opinor, quo errorem suum de Spiritu sancto inter creaturas censendo possent tribus assumptis principiis probare. Primo, quod Spiritus sanctus a Verbo procederet, ut erat traditio majorum; deinde, quod omnia præter Filium ipsum et Patrem per Verbum facta sint, juxta evangelistæ vocem; denique, quod communis hominum notio sit, creaturam esse quidquid factum est. Concludebant enim : Ergo si Spiritus a Verbo procedit, et quidquid a Verbo procedit factum est, et omne factum creatura est, Spiritus certe creatura est.

Hæc ut faciant suspicionem non levem, eamque magnorum virorum Bellarmini, Petavii, Allatiique au-

cloritas sane gravissima non mediocriter augeat, non assentiri tamen admodum lubens. Neque enim meminimus usquam librorum Nestorii legere quod valeat ad opinionem tantorum virorum confirmandam : immo videor mihi videre quod infirmet. Nam in contradictione noni anathematismi, cum potuisset Nestorius Cyrillianum illud, quod Theodoretus verbis tam contumeliosis arguit, traducere, maluit implicatū aliquid asserre de mediatione Spiritus sancti, seu ope quæ Christus copulatus sit Verbo, quaque miracula in hominibus patravit, et in demones potestatem exercuerit, quam verbum ullum facere de processione Spiritus a Filio, de qua Cyrillus aperte sententiam dixerat, non in anathematismo illo tantum, sed in ipsa epistola, cui subijuncti sunt anathematismi. Scripserat enim : *Εἰ γὰρ καὶ ἔστιν ἐν ὑποστάσει τὸ Πνεῦμα ἰδιόν, καὶ δὴ καὶ νοῦται κατ' ἑαυτὸ καθὼς Πνεῦμά ἐστι, καὶ οὐχ Ὑἱός, ἀλλ' οὗν ἔστιν οὐκ ἄλλότριον αὐτοῦ. Πνεῦμα γὰρ ἀληθείας ἀνάγκησται, καὶ ἔστι Χριστὸς ἡ ἀλήθεια, καὶ προχέεται παρ' αὐτοῦ καθάπερ ἀπὸ πηγῆς, καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς.* Quamvis enim in sua sit subsistentia Spiritus, et ejus intelligatur in persona proprietatis, juxta id quod Spiritus est, et non Filius, attamen alienus non est ab illo : nam Spiritus appellatus est veritatis, et veritas Christus est, unde ab isto similiter, sicut ex Deo Patre, procedit.

§ II. Quid senserit Nestorius de retributa operibus Christi unionem cum Verbo.

Erroris qui fuit in partitione secundus, suspicione Nestorium absolvimus capite primo, ubi ostendimus ortam esse popularem accusationem, ex eo quod Nestorius de incarnationis modo eadem omnino sentire crederetur quæ Paulus Samosatensis et Leporius, a quibus tamen mirum quantum discrepabat quoad tempus conflante naturarum unionis.

Neque vero falsa hæc opinio de Nestorio Occidentibus solis illudit, auctore, ut videtur, Cassiano; sed Orientales quoque non paucos decepit, atque ipsum aliquando, quod mirabile est, Cyrillum; visus est enim ipsi Nestorius Virginem Christi matrem *Ορθόδοξον* dicendam idcirco negare, quod Christum operibus crederet conjunctionem cum Verbo, quasi mercedem laboris esse promeritum. Verum id initio accidit, cum obscura esset adhuc hæresis, seseque timide aut callide potius per partes proderet, atque ita falleret prudentes quosque, ipsumque etiam Cyrillum, qui tamen, re postmodum magis perspecta, hanc opinionem deposuit. Vide quæ dissertatione septima in priorem partem Operum Mercatoris dictum est, cum revocaretur ad examen epitaphium quoddam Prospero tributum, quod communi Nestorianæ Pelagianæque hæresis sepulcro inscribendum poeta elegantius quam verius scripsit.

§ III. Inquiritur opinio Nestorii de peccato originali.

Non perinde promptum est ferre judicium de mente Nestorii in hac parte tertia, quam in prioribus. Crimen enim tertii erroris, quod non sit tradux peccati, sed sola sine culpa ab Adamo in posteros pœna mortis transeat, nec facile depelli potest, nec clare approbari. Sunt in utramque partem conjecturae neque paucæ, neque leves; sunt et testimonia virorum gravissimorum hinc et inde pugnancia.

Pro depellendo crimine facit, primo, testimonium Cœlestini papæ Nestorio scribentis : *Legimus quam bene teneas originale peccatum : qualiter ipsam naturam asserueris debitricem, et cum merito debitum reddere, qui descendit de genere debitoris* (I part. conc. Ephes. c. 15).

Facit deinde illa ipsa Nestorii sententia, in quam Cœlestinus scribens animum intendebat : *Christus debentis suscepit personam naturæ, et per eam debitum tanquam Adæ filius reddidit : oportebat enim debitum luentem ex genere deduci ejus, qui id aliquando contraxerat* (Serm. 7 num. 14).

Tum ista ejusdem sermonis verba (Ibid., num. 19) : *Hunc de diaboli victoria Christus agens triumphum.*

Nunc iudicium, inquit, est mundi hujus, nunc princeps mundi mittetur foras (Joan. xii, 31). Sicut enim protoplasti tenuit diabolus culpam adversus omnem ejus posteritatem, et originariam habuit actionem; sic inculpatus in Christo primitus missæ suæ naturæ cum possedisset, adversus diabolum nitens, ipsis vinebat defensionibus de quibus adversarius præsumebat; in Christo enim justissime primitiarum suarum contra eum inculpatum originem profert, si priores ex Adam reatus causas diabolus ingerit. Et hoc est quod Paulus ait: Christus mortuus est pro peccatis nostris; immo qui et resurrexit, qui est in dextera Dei, etiam interpellat pro nobis (Rom. viii, 34).

Denique sermones quatuor adversus Pelagianos, quorum in primo naturæ fetus dicuntur maledicti et condemnati; dicitur et partum difficultas, quæ naturalis olim erat, in corporibus maledicti propter peccatum: quin etiam ipsa terre velut iniquitas, sudoribus colentium non respondentis, peccato Adæ tribuitur; immo et catechumenus ad suscipiendam baptismi gratiam ea de causa incenditur: Ne quibus malis obligatus Adam est, ipsis et tantis etiam ipse mergatur, et auferat secum penes sententias adversus naturam prolatus (Serm. I. adv. Pelag.).

In secundo (Num. 7) habeatur ista: Ille (diabolus) peccatum ex Adam tanquam chirographum proferebat; ex diverso Christus, ex carne sine peccato, debiti hujus evacuatione nitebatur; ille condemnationem quæ per Evam adversus totam naturam processerat relegebat; Christus vero mortificationem, quæ per beatam Mariam generi obvenerat, referebat. Et postea (Ibid., num. 10): Manet autem debitor catechumenus, tanquam ejus qui evacuavit chirographum alienus: cujus cum anima de carne migraverit, angelis perductoribus animarum se immiscens diabolus, Hanc, inquit, meam exstantem cur eripitis animam? Meum jus, meam invaditis possessionem, meos invaditis debitores. Quod si etiam id videtur quod sit apud homines, melior hæc de catechumenis oratio obtinebit, addente diabolo: Illi eis in terris Ecclesiarum januas claudunt; vos autem ad eorum susceptionem de cælis occurritis. Juri meo, o angeli, vim inferre conamini. Quid enim vobis cum catechumenis videtur esse commune? Non sunt renati ex aqua et spiritu, ut perducantur a vobis ad regna cælorum; hæreditati, quæ obnoxia mihi est, non remittaverunt.

In tertio (Num. 2): Duplex in nos mortalitas grassabatur: una quidem accidens mortali ex peccato factæ naturæ; altera quæ scientiæ abiectione contingit. Ignorare enim Deum, insensibilitatis, quæ ex morte evenit, similitudinem gerit. Utriusque ergo mortis opifex diabolus factus est, quem Christus elidens ex utraque vitam nostram mortificatione levavit.

In quarto denique (Num. 4): Sicut in Adam hominum natura accipiens fundamentum, ejusdem fundamenti ruina collapsa est, et facta est sub manum et potestatem diaboli, qui dejecit Adam; sic Dominum Christum Ecclesiæ fides habens fundamentum, manet ejusdem fundamenti virtus immobilis, et securus, atque inconcussa, sui capitis firmitate, quæ divelli non potest. Et sub finem: Naturæ lapsæ restauratorem diligamus; amplectamur eum qui communis inimici vires ac nervos incidit, etc.

Firmissima videntur in speciem hæc argumenta, sed suam ipsam infirmitatem produunt, si modo quæ proferuntur, paulo diligentius perscrutantur.

Nam ut a verbis Cælestini ducam initium, quantumvis illi Nestorii fidem extollere videantur, ostendunt tamen non omnem omnino suspicionem ex animo pontificis sublatam fuisse. Ait enim: Quid tecum faciunt qui sunt hæc negando damnati? Nunquam sine suspitione ea quæ sibi sunt adversa conveniunt. Eficerentur denique, si tibi quoque displicerent.

Deinde, pontificis suspicionem Nestorius ipse augere potest; nam debitum mortis, quo naturam totam obligatam dicit, corporis esse, non animi, aperte significat. Unde, Interpellat, inquit (Serm. 7, num. 20), a Christo induta massu nostra, libera, prorsus ab omni

peccato, et oritur injusta defensio contra ponam nostram, quam ex initio ille qui prior figuratus est, suo generi intulit. Hæc suscepti hominis occasio, ut homo per carnem dissolveret, quam per carnem meritis est, corruptionem.

Quid quod sermonibus quatuor contra Pelagianos nihil aliud efficit, quam quod mors corporis, parturientium ægritudines, et agricolarum sudores, ortum duxerint a primi hominis peccato; id vero nusquam tradit propagari ad posterum.

Adde quod ubi mentionem facit chirographi adversas homines a diabolo prolatis, solius mortis meminit (Serm. 2, adv. Pelag., n. 5): Diabolus autem proferebat, quod est adversus naturam, illud chirographum quod scriptum est: Terra es, et in terram ibis (Gen. iii, 19). Et instabat ex hoc generationes hominum morte consuens.

Immo pelagianizat non obscure de baptismo propter regnum cælorum suscipiendo (Ibid., num. 9): Hoc beneficium omnibus confert lavacri salutaris necessarium sacramentum; qui enim ablatus est baptismo, fit illius domesticus, et concorporatus, et familiaris, qui illud chirographum solvit, et cum ipso cælorum efficitur incolæ. Ubi enim ego, inquit, illic et minister meus est. Et postea: Non sunt renati (catechumeni) ex aqua et spiritu, ut perducantur a vobis ad regna cælorum.

Denique in tertio et quarto sermone meminit quidem geminæ mortis, corporis et animi, cujus utriusque auctor sit diabolus: tradit quoque naturam, Adam sic tanquam fundamenti ruina, collapsam; quæ videntur facere plurimum ad astruendam peccati originalis fidem. Verum inde nihil amplius re ipsa efficitur, quam quod prius homo peccaverit, morsque peccati poena ad posteros cum peccandi exemplo transierit: quod diaboli, qui princeps mortis, tyrannidi genus humanum obnoxium exstiterit, ex eaque tyrannide nos Christus ereptos, immortalitatis et regni cælorum participes effecerit: quæ omnia Pelagianos plures, post Honorii sanctionem et tractoriam Zosimi, fassos esse, testis est Augustinus.

Hæc et alia cum afferant ancipitem, mutua collisione, conjecturam, certam, mea sententia, opinionem facit apertamque Nestorii convictionem synodus de qua diximus in notis ad secundam Nestorii epistolam. In hac enim, presidente Nestorio, defensoribus peccati originalis anathema dictum est, catholicumque dogma inter Manichei Marconisque impietates rejectum. Et vero quid poterat aliud vel a Theodori discipulo, vel a Cælestianorum patrono expectari?

Cur ergo, dicit aliquis, contra homines quibuscum sentiret in Ecclesiâ palam, ipsis etiam audientibus, non senel, nec per transeuntem, sed ter quaterve, oratione proluxa dixit? Id fecisse versipellem hominem puto pluribus de causis: primo, ne Occidentalis Ecclesiæ, inde ejeti erant Pelagiani, ejusque gratiam captabat, iram in pertinaces hereticos conceptam in se converteret. Deinde, ne contra Honorii imperatoris sanctionem, adversus ejusmodi homines scriptam, et in Oriente etiam publicatam, peccare videretur.

Tertio, ne Theodoti Antiocheni episcopi, a quo ordinatus fuerat, sententiam in Pelagianismum improbare crederetur. Quarto, ne quid committeret in memoriam sive Attici præcessoris sui, qui eorundem episcoporum legatos confutaverat, et Cælestium ex urbe regia expulerat; sive Sisinnii, qui iudicium Attici secutus erat. Quinto, ut ne præsulum Ciliciæ secundæ, qui coacta synodo in Julianum sententiam dixerant, animos, quos sibi conciliari non parum intererat, abalienaret. Sexto, ut, quod innuit Mercator (In præfatione ad Sermones Nestorii), Mopsnesteni malam fidem amuletur, qui quos diligebat impense, quibusque, libris etiam editis, consentiebat, in præfata suæ provincie synodo, invidiæ declinande causa, verbo tenus damnarat. Septimo, ut Cælestianorum ope tanto postea securus uteretur, quanto minus in speciem eis favere videretur. Denique, ne duorum simul errorum invidiam sustineret, quorum unius suspicio pene obrutus jacebat.

§ IV. Quæ fuerit opinio Nestorii de auxiliis gratiæ divinæ per Christum.

De quarto errore, qui ad gratiæ divinæ auxilia pertinet, diximus in notis ad tertium sermonem adversus Pelagianos: ubi observavimus, meminisse Nestorium gemine mortis per peccatum contractæ, et a Christo destructæ: alteramque definitivissè solutionem animi a corpore, alteram ejusdem separationem a Deo. *Duplicat*, inquit, in nos mortalitas grassabatur, una quidem accedens mortali ex peccato factæ nature; altera, quæ scientiæ abiectione contingit: utriusque opifex diabolus factus est, quem Christus elidens, ex utraque vitam nostram mortificatione lenavit, animam videlicet præceptis vivificantibus erigens, resurrectione vero id quod mortale est recreans atque restituens (Serm. 3 adversus Pelagianos).

Ad quæ verba notandum est, Nestorium, cum mortem animi abiectione scientiæ definit, vitam animi, non in charitate constituere, sed in scientia; atque ita Christi gratiam, præceptis vivificantibus, non diffusionem charitatis, hoc est, lege et illuminatione mentis, non gratia et inspiratione voluntatis, circumscribere: quæ omnia pura putantur Pelagianorum dogmata.

Hanc ob rem aiebat incarnatum fuisse Verbum, et habitasse in homine, quem assumpsit, ut hominem, id est, divine nature imaginem dejectam in corruptionem, restitueret, Sed quam corruptionem intelligeret, mox declarat, adducto Apostoli testimonio: *Quoniam per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum* (1 Cor. xv, 12). Inde etiam factum est ut cum ostenderet maledictiones quas Deus in hominum genus conjecerat a Christo solutas fuisse, maledictionis plurimæ ad corpus, nullius ad animam pertinentis meminisset.

Hæc tandem causa fuit cur in nulla parte Operum mentionem gratiæ interioris fecerit. Neque vero facere potuit; quisquis enim Christum opinatus fuerit solum esse hominem, hunc oportet, quod sæpe repetit Cyrillus, negare humani generis veram illam redemptionem qua liberamur a peccato, totumque Incarnationis fructum in exemplo Christi ponere, quod Pelagianæ pestis nocentissimum venenum est.

§ V. An erraverit Nestorius circa modum quo Christi corpus eucharistiæ symbolis præsens sistitur.

Ut inquisitio quinti erroris de eucharistia admirabiliter futura est, propter novitatem; ita et operosior videtur, propter præjudicatam quorundam sententiam: necessaria tamen est cum Nestorii ipsius causa, tum aliorum; et Nestorii quidem, quoniam, ut ait Cyrillus, *Νεστόριος; καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ προνοῦντες παράδοσαν ἀμαθὲς τοῦ μυστηρίου τὴν δόξαν*. Aliorum vero, quia inter controversiarum tractatores scholasticosque theologos reperiuntur qui dicerent Nestorianos de eucharistia recte sensisse, quamvis de conjunctione carnis cum Verbo errarent. Quis porro sit sensus verborum vel Cyrilli, vel doctorum quos dixi, non est difficile intelligere: planus certe mox fiet, postquam externa, quæ reconditoris sunt doctrinæ, explicata fuerint.

Ut autem explicentur, observandum est, primo, Cyrillum et apud se sensisse, et Patribus Ephesinis persuasisse, tres in Eucharistiæ participatione cogitari debere uniones: unam carnis Christi cum Verbo, eamque immediatam et physicam; alteram carnis nostræ cum carne Christi, et eam quoque immediatam et physicam; postremam mediatam corporis nostri cum Verbo, ex quo, sic tamquam ex fonte omnis vitæ, non tantum in animam spiritalis vita, sed in corpus quoque immortalitas efflueret.

Quapropter in eo Cyrillus vim eucharistiæ efficientiamque collocabat, quod vere a nobis manducetur caro facta ζωοποιός, propter unionem cum Verbo τῷ τὰ πάντα ζωοποιεῖν λαχόντι; atque idcirco Nestorium merito arguebat, quod vim eucharistiæ ζωοποιὸν infringerei, sublata carnis cum Verbo ὁλῶσαι ψυχῇ.

Si enim nulla est carnis cum Verbo vitæ fonte unio vera, nulla quoque est Verbi cum carne nostra vera unio, atque ita in corpus nostrum et Verbo per communionem immortalitas non profuit. Non tamen sine causa theologi, quos laudavi, Nestorianos dixerunt de eucharistia recte sensisse, nec a Cyrilli sententiâ recessisse; Cyrillus enim de vi effectricæ eucharistiæ, quam infringi a Nestorio querebatur; isti de reali præsentia carnis Christi cum symbolis loquebantur, quam præsentiam Nestorius, cum tota sui temporis pristinique Ecclesia, fatebatur.

Hanc vero Nestorii fidem, cum alia multa demonstrant, tum ea maxime, quæ sermone 2, 8 et 9 continentur, in quibus ait carnem Christi a nobis manducari, nec tamen eo modo quo cibus invisibilis mentium, Divinitas. Interrogabat enim, cum dictum illud Christi exponeret, *Qui manducat me, et ipse vivit*, quem manducemus, Divinitatem an carnem; ut ostenderet naturas per incarnationem non esse confusas aut conversas, quandoquidem una manducatur, nempe caro; altera non manducatur, nimirum Divinitas. Sumit ergo quasi rem confessam et non dubiam carnem Christi a nobis manducari ad sacram mensam: alioquin ex eo quod Divinitas non manducetur, caro manducetur, stulte omnino concludisset naturas in Christo per incarnationem, neque confusas fuisse, neque invicem commutatas. Responsum enim continuo fuisset utramque ore solo mentis manducari, neutram ore carnis.

Huc facit quod habetur sermone 7, ubi idem argumentum tractat Nestorius, aitque: *Nec Dei Verbi mortem nos annuntiamus, cum Domini corpore et sanguine pascimur; Dei enim natura sacrificium suscipit, non ipsa sacrificio immolatur*. Concludit enim eo loci naturarum ἀσπγγισιν et ἀμεταβολείαν, ex eo quod non immoletur Divinitas, sed caro in sacrificio, quod tunc peragitur, cum corpore et sanguine Domini pascimur; qui enim fieret ut unum immolaretur, alterum non item, si vel ambo in unum coëssent, vel alterum transiisset in alterum. Sui porro rationis principium accepit, corpus Christi quotidie inter sacra mysteria et immolari, et edi: quod nisi velut indubitatum sua ætate atque concessum sumpsisset, incidisset procul dubio in auditorum omnium reprehensionem.

Denique, Nestorium de reali corporis Christi præsentia cum symbolis Cyrillo consensisse, vel inde apertum est, quod alioquin Cyrillus ejusmodi præsentie vehemens assertor, dissentientem acriter increpuisset; siquidem ubique passim ex manducatione carnis Christi argumentum desumebat ad suam sententiam firmandam.

Porro autem, quod dixi, Cyrillum fuisse vehementem realis præsentie assertorem, probatione non admodum eget, cum ab ipsis Calvinianis eam ob rem aliquando reprehendatur. Et vero qui manifestius valuit sententiam dicere, quam vel in expositione undecimi anathematismi, vel respondens Nestorio querenti quem manducemus, Divinitatem an carnem. *Quemadmodum, inquit, vivificum est illud ipsius Verbi corpus, quod sibi proprium fecit per veram unionem, quæ et intelligentiam et sermonem superat, sic nos quoque, qui illius sanctæ carnis et sanguinis ejus participatione fruimur, omnino vivificamur; cum in nobis maneat Verbum, non solum divino modo, per sanctum spiritum, verum etiam humano, per sanctam illam carnem, pretiosumque ejus sanguinem*. Et postea: *In nobis manet, et corruptionis victores efficit, dum se in nostra demittit corpora, ut diri, etiam per suam carnem, quæ verus est cibus* (Lib. iv Contradict. cap. 5).

Quæ cum ita sint, mirari satis non possum audaciam Albertini Calviniani Sacramentarii, qui suas in partes Nestorium, quantumvis reluctantem, trahere nisus est; ipsum enim postquam ex hæretico catholico fecit, quoad incarnationis dogma, ex reali præsentie assertore in Sacramentarium sibi similem, transformare conatus est, propter hæc sermonis secundi verba (Num. 10): *βλέπε πρὸς τὸ σώματος αὐτοῦ*

τοῦ δεσποτικοῦ τῷ προσκείμενον, ὅσῳ δὲ ἐξήντη τον Α ΑΡΤΟΝ ΤΟΥΤΟΝ. οὗ ἐστὶ τὸ σῶμα ἁγίου. Quae sic argumentatur (Lib. II de Euchar. Sacram. pag. 772 ed. ultimae) : Per PANEM hunc necessario intelligit, aut accidentia panis absque panis substantia, aut verum substantia panem, aut proprium Domini corpus. Quartum enim aliquid fingi hic nullo modo potest. Primum autem non potest designare; tum quia ineptissimum esset dicere : Quotiescumque manducabitis haec accidentia; cum accidentia cibis non sint; tum quia ibi agitur de illo pane quem Dominus corpus suum appellaverat : non autem accidentia sunt quae corpus suum esse dixerat; ut apud adversarios ipsos in confesso est. Non tertium; nam cum dicat CORPUS DOMINI ESSE PANIS ILLIUS ANTITYPUM, hoc est, rem seu veritatem ob illo pane tamquam a typo suo figuratum, TYPUSQUE, ut notat Cyrillus, NON SIT VERITAS quam figurat, sed illius simulacrum; per PANEM ILLUM non potest intelligere proprium Domini corpus. Superest itaque ut per eum intelligat verum panem substantialem, qui proinde cum manducatur, hoc est, post consecrationem, substantialiter, qualis erat ante, permanet.

Hoc in ratiocinio tria mihi videntur peccari : primum vitio logicae; alterum, mala fide; postremum; prava intelligentia, sive Nestorianae sententiae, sive questionis propositae.

An non est logicae vitium, inter enumeranda quae significari possunt NUNUS PANIS nomine, recensitis tribus, praetermittere quartum, quod cum sit unicuique hac in re obviu, rem omnino conficit, corpus nempe Christi symbolis indutum, seu Christum ipsum specie panis et vini absconditum? Unde Christus ipse dicebat, se, et manducari : Qui manducat me, ipse vivet; et esse panem hunc quem daturus foret : Ego sum panis, qui de caelo descendi.

An non pariter male fidei est, scire probe quidem unum istud contendit a Nestorio panem eucharisticum non esse Divinitatem, sed corporis figuram, qualiscumque tandem illa sit : et inde tamen concludere a Nestorio dici hunc eundem panem non esse tantum figuram, quod unum satis erat ad propositum, sed esse figuram vacuum, quod minus ad rem erat? Deinde cur ἁγίου τοῦτον hoc in loco aliud significare dicatur, quam signum, et τύπος, cum alterum pro altero ponatur, et locus non aliam postulet quam τύπος significationem? Adde quod possit idem sui esse ἁγίου τοῦτον, si geminam subinde speciem induerit, et altera sit alterius signum, unde distinctio signi vacui et pleni orta est.

An non denique Nestorianam ille sententiam questionemque parum assequitur, qui cum de reali praesentia controversia sit, de modo praesentiae loquatur; cumque Nestorius impanator fuerit, ut mox ostendetur, contendat ab eo conversionem admirabilem quam catholica Ecclesia contra συνουσιαστές tuetur non fuisse defensam?

Sed jam tempus est id demonstrare, quod mox dixi, Nestorium, etsi Christi corpus. reapse praesens sub symbolis offerri crediderit in sacrificio, et in communione manducari, in eo tamen circa modum praesentiae errasse, quod corpus Christi pani crederet per metam συνοψίαν atque συνοψισίαν conjungi, quod impanari nunc vulgo dicunt.

Id vero ut fiat manifestum, duo puto attentius observanda; et primum quidem istud, magnam esse incarnationis atque eucharistiae cognationem, ut haec illius extensio quaedam et continuatio a Patribus vocetur : nam sicut per incarnationem Verbum humanitati, sic per consecrationem corpus Christi symbolis unitur. In utraque fit ut propter ineffabilem quamdam unionem, et eadem sit Dei hominisque persona, et unica corporis Christi ac symbolorum hypostasis. In utraque et Deus et corpus Christi latet, Deusque specie hominis, corpus Christi symbolorum specie videtur. Per illam Deus vere fit homo, per istam corpus Christi vere fit cibus. In incarnatione propter admirabilem utriusque naturae ἑνωσιν reciproce com-

municantur proprietates, et Deus dicatur passus, etc.; homo omnipotens, etc.; in eucharistia, propter sacramentalem carnis Christi cum symbolis conjunctionem, et caro tangi, et symbola vivificare dicuntur, etc. Ad incarnationis veram fidem demonstrandam, haec una sufficit sententia, si proprio sensu intelligatur, Verbum caro factum est (Joan. I, 14) : sufficit quoque ad eucharistiae faciendam fidem haec unica Christi vox in propria sensum accepta, Hoc est corpus meum. Quid cetera persequar diligentius, cum nemini non facile ex his pateant?

Observandum deinde, non parvam intercedere Nestorianos inter et Sacramentarios transsubstantiationis hostes affinitatem. Ea mihi videtur quatuor capitibus constare : nam iisdem utrique principis utuntur, iisdem urgentur argumentis, eadem captant effugia, iisdem loquendi formulae errorem suum exponunt.

Hec certe sunt et illis et istis communia principia : 1° nullam agnoscere, sive naturarum in Christo, sive partium in eucharistia, unionem, praeter moralem, quae συνόψια dicatur et pura σχέσις, ne maior aliqua scilicet συγγέντης unionum induceret; 2° duas admittere in suo singulis composito hypostases, ne quae uniuntur, vel imperfecta evadant, vel suae essentiae detrimentum capiant. 3° negare, quod possit quidquam aliena subsistentia niti, ne vel humanitas substantialiter a Verbo assumi, vel accidentia sine subjecto existere credantur; 4° rejicere unionem omnem σχέσιν majorem, ne caro Christi, vel coextendantur Verbo, vel sit immensa.

Premuntur pluribus quidem utrique argumentis, sed uno maxime, quod ex his evangelistae Christique verbis sumitur : VERBUM CARO FACTUM EST; et : Hoc est corpus MEUM; si modo, ut par est, et proprie, et juxta traditionem Patrum, et secundum communem fidelium sententiam, et congruenter aliis Scripturae locis, in quibus eadem res agitur, intelligantur.

Eadem sectantur effugia : nam primo utrique obiectum sibi Scripturae locum figuratum esse opiniosissime defendunt; et, quod mirabile est, eandem utrique figuram causantur. Deinde, utrique Patrum auctoritatem, sin minus aperte contemnant, certe elevant. Denique sola iudice Scriptura utrique litteram dirimi volunt. Sed locos inde proferunt eadem, quod stupendum est, et fraude corruptos, et violentia detortos, quod sigillatim ostendere nec difficile est, nec necessarium, cum unicuique utrorumque libros legenti testimonia occurrant, non multitudine magis quam evidentia fidem dictis nostris factura.

Eodem et illi de Christo, et isti de eucharistia, modo loquuntur. Nestoriani olim negabant, ostenso Christo, dici posse proprie : Hic est Deus; sed Dei dumtaxat simulacrum, et aliud aliquid ejusmodi. Demonstrata eucharistia, Sacramentarii vetant ne quis audeat asserere hoc esse proprie corpus Christi, sed corporis signum, figuram, antitypum, etc. Christum fatebantur Nestoriani posse vocari Deum, sed ἁγίου τοῦτον; autem Sacramentarii pariter eucharistiam vocari quidem corpus Christi, sed ἁγίου τοῦτον, etc.

Observandum denique Nestorium, cum duas in Christo naturas integras, inconfusas, et impermixtas agnosceret, quod catholicum fuit, sola tamen eas conjunxisse σχέσει, et non κατ' ὑπόστασιν, quod alienum a fide. Constituit ergo medius inter unionis hypostaticae et confusiois auctores; ideoque cavet diligenter ut, ne verbo quidem, vel his, vel illis accedere videatur, et loquendum; ne si quid incautus de altero mysterio dixisset, id suae de altero sententiae noceret. Aut fuit igitur reipsa Sacramentarius, ejusmodi nunc Lutherani; aut certe videri potest gravissima suspitione laborare. Atque ita Cyrillus non sine causa scripsit, Nestorium aliosque eadem cum ipso sentientes παραδίδων τῇ τοῦ μυστηρίου δυνάμει, quippe quae non tantum in reali corporis praesentia posita sit, sed

etiam in ipsius cum symbolis unitione pene substantiali, et hypostatice suppari, quæ sine transsubstantiatione contingere non potest.

Hanc suspicionem mirum in modum augent quatuor. Primum, quod legitur apud Leontium (*Lib. iii, contra Nestorianos et Eutychianos, num. 6*) de Theodori Mopsuesteni sectariis (fuit, quod sæpe dictum est, Theodorus Nestorii et Theodoretii communis magister), qui non nemini moleste ferenti modum quem servarent, causantique fieri non posse ut simul et cum ipsis communico haberetur et cum Ecclesia, quippe cum aliter Ecclesia, aliter illi sacra mysteria tractarent. *Non oportet, inquebant, te moleste ferre hanc œconomiam; panis enim in typum corporis Christi propositus, non plus benedictionis participavit quam panis qui in foro venditur, et quam panes quos Philomarianæ (De Philomar. agit Epiphanius. hæc. 78, num. 25) offerunt in nomine Mariæ. Vides quomodo Nestoriani tandem illi ad Sacramentarios, quales sunt Calvinistæ, paulatim defecerint; pronus enim est ab uno errore ad alios lapsus.*

Hunc locum librorum incuria corruptum restitimus, addita particula negativa, quam sententia de pane in typum proposito ac tortis mulierum Mariæ sacrificantium, et scopus loquentium, aperte exigebat.

Secundum, quod Theodoretus, Nestorio inprimis addictus, et tunc cum Eranistis scriberet, cum ipso pariter in Christi mysterio aberrans, visus est magni

A nominis magnæque doctrinæ viris, Casano et Alano cardinalibus, Gregorio de Valentia, et Gamachæo theologis, ipsisque dialogorum Eranistæ Græcorum primis editoribus Romanis, de unione corporis Christi cum symbolis non aperte satis, pro catholica veritate transsubstantiationis, sentire; immo in oppositam partem, cognati erroris impulsu abreptus, inclinare.

Tertium, quod Sacramentarii Calvinistæ, sui quoque erroris pondere, in Nestorium vicissim, sin minus omnes, saltem plerique, propendunt. Id vero cum fama didicissem, atque etiam relatione viri non dignitate magis quam eruditione præstantis, a ministro Calviniano scriptis editis non obscure proditum legi: nam et expressis verbis negat, nec sine pluribus argumentis, Virginem posse dici proprie Deiparam; et affirmat suos hodie a Deiparæ appellatione abstinere.

Quartum, quod tradit Hilarius libro viii de Trinitate, ubi cum dixisset carnem et sanguinem accepta atque hausta id efficere, ut et nos in Christo, et Christus in nobis sit, subiungit: *Anne hoc veritas non est? Contingat plane his verum non esse, qui Christum Jesum verum esse Deum negant*, etc., quasi diceret: Negare nemo potest quin vere caro et vere sanguis Christi, id est, hominis Dei accipiatur, atque hauriatur, nisi qui Christum Jesum verum esse Deum pariter negaverit.

DISSERTATIO ALTERA,

DE SYNODIS HABITIS IN CAUSA NESTORIANA.

Tempore quo turbas Nestorius excitavit, ad id usque quo in Oasim deportatus periiit.

Longe plures quam vulgo creditur habitæ sunt synodi episcoporum in causa Nestorii, donec in Oasim deportatus est. Quindecim mihi videor, aut etiam sexdecim, posse demonstrare, quamvis consistam intra tempus titulo definitum. Coactæ sunt enim Romæ quatuor, totidem Alexandriæ, Ephesi duæ, œcumenica et schismatica; Constantinopoli quatuor: duæ C

De singulis breviter non alia annotanda puto, quam quæ aut aliorum diligentiam magnis operibus fatigatam fugerunt, aut contra historicæ veritatem scriptoribus incautis exciderunt.

I.

Synodus a Cælestino summo pontifice Romæ habitata, occasione chartarum Nestorii Constantinopoli missarum, Dionysio et Florentio coss., anno Christi 429, post festa paschalia.

Obscura est ista synodus, nec sit, opinor, ulla usquam ipsius mentio, præter quam in prima Cyrilli ad Nestorium epistola. *Quid postremo faciam? tempus enim est loquendi, vel conferendi potius cum veneratione tua, interrogante de charitalis quibusdam quæ nescio quomodo Romam perlatae sunt reverendissimo ac religiosissimo Romanorum episcopo Cælestino, cum omnibus qui cum eo fuerunt episcopis venerandis, quia utrum religionis tuæ habeantur, incertum est; scribunt enim nobis vehementer offensi, etc.* (Epist. 1, Cyrilli ad Nestorium).

Congregatos fuisse in synodum venerandos istos episcopos, et non fortuito quodam cœtu apud Cælestinum existisse, ostendunt quidem hæc verba non obscure: *Interrogante Romanorum episcopo Cælesti-*

no, cum omnibus qui cum eo fuerunt episcopis; sed ista manifeste probant: Scribunt enim nobis vehementer offensi. Inducant enim scriptum fuisse communiter ad Cyrillum ab episcopis qui cum Cælestino tunc erant. Id vero quid est aliud, quam datas esse synodicas litteras? quandoquidem communes cum summo pontifice litteræ, non nisi ab episcopis legitime congregatis mitti solitæ sint.

Tempus synodi exinde constat, quod acceptis Roma litteris Cyrillus Nestorio scripserit autumni tempore, ut sequenti capite planum fiet. Oportet igitur Romæ synodum contractam esse, aut ineunte æstate, aut circiter.

Non fuit ordinaria, cujusmodi cogeatur ante Quadragesimam et autumni tempore; neque tamen extraordinaria, id est, quæ per tractoriam vocaretur: alioquin incognita non lateret, sed ἐνδρακίστα aliqua ex episcopis, qui tunc forte aderant Romæ, urbicoque clero: quales sæpe habebantur, quoties negotium alicujus momenti occurreret.

In ea lectæ sunt improbatæque chartæ illæ Nestorii, quæ Constantinopoli Romam allatæ, occasionem synodo dederant. Continebant vero tres priores Nestorii sermones, ex quibus orti fuerant tanti motus in urbe regia, quantos Socrates (*Lib. vii*) Cyrillusque (*Epist. ad Cælestinum papam*) describunt.

D Incertum, quis chartas miserit ad sedem apostolicam: ipsi forte apocrisiarii, aut sedis apostolicæ, aut Alexandrinæ Ecclesiæ, vel alius aliquis studio fidei succensus. Quid si Marius ipse Mercator? Constantinopoli certe tunc temporis versabatur; tunc negotium Nestorio, Pelagianorum fautori, qua ratione posset, exhibebat; tunc Nestorii sermones amabat Latinas facere, ut suæ gentis hominibus hæretici impietas innotesceret.

Missæ sunt chartæ in Latinum sermonem versæ; alioqui non statim de ipsis iudicatum esset, ut postea non est, de allatis aliis per Antiochum virum illustrem. Nestorii amicum: propterea quod, ut causatur

Cœlestinus, expectandum fuit, donec sermo in Latini- A
num verteretur.

Ut res se habeat, certe potest non immerito dici hæc prima Ecclesie de Nestorio victoria; siquidem in ista synodo primus damnatus est, non quidem nominatim, quoniam certum non erat, aut saltem non perinde ac legitimi iudicii forma postulat, quem auctorem chartæ haberent; sed generatim in suis dogmatibus, quæ ut offensionem pepererant, eamque vehementem, ita unanimi Patrum consensu damnata sunt.

Scriptum inde est Cyrillo Alexandrinæ Ecclesie episcopo; sed non eo tantum fine, ut de auctore chartarum certi aliquid deceret: qui enim lateret auctor in tantis Ecclesie motibus? Neque etiam, quod suspiciosus aliquis cogitaret, ut sciretur, an non ipse quoque Nestorio consentiret; siquidem integer sumus, omnique erroris purus habebatur. Sed ut primæ post Romanam sedis antistes jam inde excitaretur ad suas tempore partes agendas, promovendumque negotium, quod parabatur; quamquam ad tuendam fidem per se satis vigilantem, immo ad invidiam nimis diligentem, incumberebat.

Perierunt litteræ, sive quæ a Cœlestino, sive quæ ab episcopis, Cyrillo scriptæ, si tamen geminæ fuerint, et non potius unæ, pro more sedis apostolicæ, et majorum forte sedium, quarum præsules ut plurimum suum nomen inscribebant synodici quoties ex provinciali concilio darent: ex provinciali dico, secus enim accidebat, sive cum ex universali totius suæ diocesis scribebant, sive quoties plures aderant majorum Ecclesiarum antistites.

Hic curiosus aliquis interrogaverit, cur Alexandrino potius Cyrillo, qui procul Constantinopoli aberat, quam Antiocheno Joanni, qui vicinior, litteræ sint Roma missæ. Facilis atque expedita responsio est. Primo, suspectus videri potuit Joannes, ut qui ejusdem cum Nestorio, et Ecclesie Antiochenæ presbyter, et magistri Theodori discipulus fuisset. Deinde Joannis industria, navitasque in rebus agendis perspecta non erat, quippe qui alterum vix annum in episcopatu ageret. Postea sedes Antiochena tertia tantum erat post Romanam; immo Constantinopolitana jam inde a pluribus annis concesserat: quod tamen Romani pontifices approbare recusarunt. Major autem sedes a minore judicari non solebat. At contra Cyrillus, sive suo privato, sive publico suæ sedis studio, Nestorio favere credi non potuit; et ipsius solertiam animumque strenuum toti septemdecim episcopatus anni, hique difficiles ac negotiosi, probaverant.

Ut hæc duæ causæ minus valerent, certe Alexandrinæ sedis, ut reipsa erat majorum sedium prima post Romanam, et velut prima a Romanis pontificibus, Constantinopolitano concilio hac in parte adversantibus, habebatur, ita veteri more de tribus aliis judicandi jus erat; eoque jure utebatur, quoties sedis apostolicæ non placeret judicium sibi retinere. Unde factum, ut si quando causa hujusmodi esset exorta, Alexandrinus episcopus a Romano partes suas agere juberetur, geminaque potestate instructus, quippe ex Ecclesie instituto primus sub summo pontifice iudex, negotium perficeret.

Atque hæc ratio explicande potestatis, qua polerent Alexandrini præsules, eo probabilior videtur, quod pugnantes super ea re auctorum sententias in concordiam revocat: servat enim jura utriusque sedis, apostolicæ et Alexandrinæ; nec confugit ad Cyrilli admirabilem quamdam delegationem, ejus signum exstiterit Phrygium, seu pallium, mitraque ex urbe missa, quæ vix Nicephorus Theodorusque Balsamon viris non incredibiliter credulis persuaserint.

II.

Synodus quæ prima Alexandrina, sub sancto Cyrillo

præsule, eodem anno, iisdemque coss., autumnii tempore.

Litteræ summi pontificis, et si quæ aliæ a synodo Romana datæ, Alexandriam venerunt, inquit autumno. His acceptis Cyrillus primam epistolam misit Nestorio per Lamponem presbyterum et monachum, qui cum a Nestorio responsum retulisset, ejus brevitate supplere alia mox consecuta epistola, ingentes, ut loquitur Nicephorus (*Lib. xiv, cap. 33*), hæresis eructans fluctus. Cyrillus epistolam dedit antirrheticam mense Mechir, secundum Egyptios, id est, ipso fine Januarii, vel Februarii initio.

Ambas ego Cyrilli epistolas, sive quam Lamponi ferendam dedit, sive qua Nestorio respondit, opinor scriptas ex synodo, non illa quidem universali, id est, totius diocesis Egypti, sed particulari Alexandrina, seu primæ solius provincie; non tamen utramque datam ex eadem, sed ex sua singulas reor. Quare videor mihi duas, ante universalem Egyptiacam, provinciales synodos advertisse, quam sive conjecturam, sive sententiam, argumentis non improbabilibus confirmo.

Quo tempore utrasque litteras scripsit Cyrillus (scripsit vero primas autumno, alteras ante Quadragesimam), eodem habebat synodum ordinariam, id est, quam Nicænus canon quolannis habendam præcipit; neque enim, ut erat disciplina ecclesiasticæ in paucis observans, neglexisse credendum est præceptum quod ubique terrarum religiose nemo non servaret.

In hujusmodi synodis non tantum judicia de personis agebantur, aut statuabatur de disciplina quod e re foret Ecclesie; sed de negotiis etiam majoris momenti, si quando occurrerent, consilium antistes cum fratribus habebat, siquidem illa potius ad sedem ipsam quam ad personam antistitis spectabant: censebantur enim majores causæ, quas olim, non tam episcopus per se quam sedes ipsa, id est, episcopus cum suo concilio judicabat.

Erat porro negotium maximi momenti, cognoscere causam antistitis urbis regie, qui turbas orbe fere toto moveret, quem viri fide digni Constantinopoli venientes erroris accusarent, in quem summus pontifex velut in hominem hæresis suspicione laborantem inquiri mandaret, qui suis se ipse scriptis ubique sparsis argueret, qui a Cyrillo canonice monendus esset, et vocandus ad canendam palinodiam.

Quare non video qua ratione stare possit, quod aiebat eruditissimus Petavius (*Tom. IV Dogm. lib. 1*), privatis primum litteris duabus, tum synodica una conventum fuisse Nestorium a Cyrillo; qui enim sinat ratio juris ut private dicantur litteræ, quæ ab Ecclesia ipsa Alexandrina missæ dicuntur, quæ primæ secundæque monitionis canonice locum obtinebant, quarum secunda in œcumenico concilio Chalcedonensi expresso nomine appellata est synodica? Atqui epistolæ de quibus agitur, ejusmodi esse apertis testimoniis constat.

Nam de utraque Cyrillus (*Epist. 3 ad Nestorium*): D
Συνέβητο δὲ καὶ ἡ κατὰ τὴν Ῥώμην ἁγία σύνοδος, καὶ ἡμεῖς ἅπαντες, ὡς ὁρθὸς ἐχούσης, καὶ ἀνεκλήπτως καὶ γραφειῶν ἐπιστολαῖς, πρὸς τὴν σὴν ἐπιδόξαιον, παρὰ τῆς Ἀλεξανδρινῆς ἐκκλησίας, etc. Epistolis autem ab ALEXANDRINA tuæ religioni directis ECCLESIA consensum perdidit, nam ea quæ apud urbem Romam convenit sancta synodus, quam etiam nos omnes, velut irreprehensibiliter conscriptis.

Cum ergo nihil aliud sit, more antiquo ecclesiastico loquendi, mitti tantis de causis ab Ecclesia Alexandrina epistolas, quam mitti ab Alexandrina synodo, ambæ profecto Cyrilli ad Nestorium epistolæ a synodo scriptæ dici debent.

Sed et ipsas habuisse rationem primæ secundæque monitionis, aperte docet Cœlestinus pontifex ad Nestorium scribens: Itaque quamvis etiam frater Cyrillus secundis te epistolis suis asserat esse conventum, intelligis volo, post primam et secundam illius, et hanc

correctionem nostram, quam constat esse jam tertiam, ab universitate collegii et conventu Christianorum te prorsus esse sequebunt, nisi mox quæ male dicta sunt corrigantur, etc.

Illud docet etiam Cyrillus in litteris ad eundem Nestorium (Epist. 5): Ecce itaque te simul, cum sancta synodo, quæ apud amplius urbem Romam congregata est, præsidente sanctissimo et venerandissimo fratre et consacerdote nostro Cælestino episcopo, his scriptis jam, tertio convenimus, consilium dantes, ut a pravis abstineas distortisque dogmatibus, quæ et sentire cognosceris et docere; recipias vero fidem rectam Ecclesiis per beatissimos apostolos et evangelistas ab initio traditam, quæ et oculis inspexerunt, et ministri Verbi fuisse monstrantur. Quod si hoc religio tua facere distulerit, iuxta dilationem litteris præfinitam sanctissimi et venerandissimi consacerdotis nostri Romanæ præsulis Ecclesiæ Cælestini, scias te nullam sortem habere nobiscum, nec locum aut colloquium cum Dei sacerdotibus et episcopis obtinere.

In eandem sententiam Cyrillus ad monachos Constantinopolitanos, aut Nestorium a se tenuis jam litteris commonefieri (1 part. conc. Ephes. cap. 28).

Cum igitur ipsa quoque prima Cyrilli ad Nestorium epistola sit synodica, ut manifeste conferimus, necesse est fateri habitam esse Alexandriæ synodum anno 429, autumnii tempore, quo nimirum tempore missa est epistola, eamque synodum fuisse provincialem, atque ordinariam.

Hujus nihil superest, præter litteras ad Nestorium, et ad monachos Ægypti, atque homiliam paschalem 17, qua indicebatur paschalis dies in annum consequentem 430. Homilia porro ejusdem est argumenti cum epistola ad monachos: nam in utraque egregie refutantur omnia Nestorii dogmata, prioribus tribus sermonibus comprehensa.

Homiliam vero cum epistola dogmatica ad monachos ad synodum pertinere certum reor. Nullus enim dubito quin homilia paschales, ut erant maximi momenti, prælegerentur in synodo; et ea quidem autumnali, siquidem mitti solebant autumnii tempore ex Alexandrina civitate, quo pervenirent mature ad alias Ecclesias, in quibus indiceretur pascha die Θεοφωστίας. Neque etiam ambigo, quin epistola ad monachos ex eadem synodo scripta sit; nam Constantinopolim magis quam ad monasteria destinabatur: sed interfuit inscriptionem supponi, ut ne bellum prius gereretur quam legitime indictum esset.

In homilia porro, defendendo pariter atque aggrediendo, pugnatur: nam ea defenduntur quæ Nestorius impugnauerat, ut dux Verbi natiuitates, serm. 3; divinitas Emmanuelis, serm. 2; unitas Christi, eodem serm.; Θεοτόκος Virgo, serm. 1. Impugnatur vicissim quæ Nestorius defendebat, veluti Christus Θεοφύλακας, serm. 1; coadoratus Christi, serm. 1 et 2, etc. Explicantur etiam Scripturæ loca quibus Nestorius abutebatur, ut *κύριος, ὁπάτωρ*, etc., serm. 1; *Misit Deus Filium suum*, etc., serm. 5. Repelluntur tandem quæ idem hæreticus catholicis objecerat, ut *ἀνθρωπολογία* serm. 1, etc.

Quod si curiose cuipiam hac in parte versari fuerit otium, homiliam præfatam cum epistola ad monachos Ægypti, tum ambas cum prioribus tribus Nestorii sermonibus componat, non sine aliqua animi voluptate animadvertet: primum, quo statu fuerit Nestoriana res tunc temporis; deinde, quam prudenter Cyrillus cum Nestorio cœperit sub aliena persona configere; tertio, quomodo tamen non ita potuerit Cyrillus dissimulanter rem agere, quin Nestorius se peti senserit, ideoque, ut par pari referret, Photii cujusdam ementito nomine, epistolam refellere conatus sit; denique, quam callide Cyrillus in fine paschalis homilie exhortationem hanc habuerit: *Ignitur quoniam pretio empti sumus, nec sumus nostri, serviamus Emptori pro iuribus, et carnis quidem rebellis motus adomemus, longe nefaria scelera amoveamus, omnique moderatione conspicui bonum certamen*

A certemus, cursum consummemus, fidem servemus, egentium miseras sublevemus, solemur orphanos, viduis patrocinemur, remedia comparemus ægrotis, invidiam vincitos, benignos, ac mutuae charitatis, retinentes nos præbeamus. Videtur enim canere quasi classicum, quo incendenderent fideles ad pugnandum pro Christo in hominem cui, præter ἀδελφία, depredatio bonorum Ecclesiæ, atque adeo patrimonii pauperum rapina objiceretur.

III.

Synodus quæ secunda Alexandrina sub Cyrillo episcopo, Theodosio xiii et Valentiniano iii AA. CC. anno 450 ante Quadragesimam.

Hujus synodi meminit Chalcedonense concilium, cum secundam Cyrilli ad Nestorium epistolam expressis verbis synodicam nominat. Nominat vero in definitione fidei: Propter illos autem qui dispensationis mysterium corrumpere conantur, et purum hominem esse genitum ex sancta virgine Maria, impudenter delirant, EPISTOLAS SYNODICAS beatissimi Cyrilli Alexandrinæ Ecclesiæ præsulis, ad Nestorium, et ad Orientales, etc. (Act. 5, in defin. fidei.) De iis namque epistolis sermo est quæ in actione secunda lectæ fuerunt, ut cuilibet intuenti perspicuum est. Lextæ vero fuerant duæ tantum, secunda nempe ad Nestorium, cujus initium: *Obloquuntur quidam*, etc., et celebris illa pacificatoria: *Latentur cæli, et exsulet terra*, etc.

Et vero Cyrillus ipse litteras priores duas ad Nestorium non tam suas quam Alexandrinæ Ecclesiæ nominat. Epistolis autem ab Alexandrina tuæ religioni directis Ecclesia consensum præbuit tam ea quæ apud urbem Romam convenit sancta synodus, quam etiam nos omnes, velut recte irreprehensibiliterque conscriptis (Epist. 5, ad Nestorium).

Sed de secunda synodo Alexandrina, ex qua datæ sunt secundæ a Cyrillo ad Nestorium litteræ manifestum videri potest Nicephori testimonium (Lib. xiv cap. 53): Sed enim divinus quoque Cyrillus, ubi Nestorii blasphemias audivit, unam ad eum dedit epistolam, et alteram; in quibus disertis verbis eos qui non aperte Christum Deum profiterentur, sed blasphemis verbis hominem Θεοφύλακον, atque organum seu instrumentum Divinitatis esse dicerent, anathema esse proclamavit. Cui Nestorius, litteris obviavit, conviciis simul et blasphemias rem agens. Eis vero Nestorii litteris, ingentes hæresis fluctus eructantibus, acceptis, cum quatuor quibusdam aliis, provincialem Alexandriæ synodum congregavit, atque ei utriusque ultro citroque datas epistolas exhibuit, quarum exempla, et synodi ipsius decreta, ad veteris Romæ episcopum Cælestinum misit. Ad Nestorium insuper tertiam dedit epistolam, cui multum celebrata illa duodecim capitula una cum anathematismis adjunxit.

Verum ad hæc Nicephori verba observare juvat: primo, litteras duas a Cyrillo scriptas esse ad Nestorium, ante synodum universalem Alexandriæ coactam; deinde, synodum hanc fuisse habitam, priusquam ad summum pontificem, mitterentur mutue Cyrilli Nestoricique epistolæ; tertio, missa quoque Romam cum litteris decreta synodi, atque per Possidonium Ecclesiæ Alexandrinæ diaconum, ut aliunde constat. Cum ergo epistolæ, quas Romam missas Nicephorus tradit, longe diversæ sint a tertia, quæ subiectos habet anathematismos, hæc enim scripta est in synodo universali post reditum Possidenii collecta; necesse est synodum cujus meminit Nicephorus, cujusque decreta per Possidonium ad sedem apostolicam delata sunt, disferre ab Ægyptia, seu universali, ex qua missa est cum litteris pontificiis et anathematismis Cyrilli ad Nestorium legatio quatuor episcoporum. Atque hæc causa est cur eam ipsam synodum Nicephorus provincialem vocet, ut ab Ægyptia, quæ universalis, distinguat.

Observare iterum oportet ex Nicephori testimonio duas oriri quæstiones admodum obscuras, et propter quas crediderit forte aliquis narrationi toti derogan-

dam esse fidem. Queritur enim quæ sit una illa et altera epistola in quibus disertis verbis eos qui non aperte Christum Deum profiterentur, sed blasphemis verbis hominem Θεοῦ ὄντος, atque organum, seu instrumentum divinitatis esse dicerent, anathema esse proclamavit. Queritur item quæ quatuor illæ epistolæ cum Nestorii litteris acceptæ.

Obscuras dixi questiones: nam epistola in qua dicitur apertis verbis contineri anathema in eum qui Christum profiteretur esse hominem Θεοῦ ὄντος, et divinitatis instrumentum, neque prima est, neque secunda Cyrilli ad Nestorium; in neutra enim tale quiddam legitur.

Deinde, cum in prima Nestorii epistola ad Cyrillum nulla pars dogmatis, ne verbo quidem, attingatur, cumque secunda quæ nunc habetur, plena sit quidem blasphemis, sed scripta sit quoque post synodum Alexandrinam, quam Nicephorus memorat: quæ tandem sunt Nestorii litteræ eructantes hæresim, necnon exhibita synodo, ex qua scripta est secunda Cyrilli ad Nestorium monitoria, cum ad secundam istam Cyrilli respondisse Nestorius litteris hæresim eructantibus videatur? Ut hæc lucem accipiant, paraphrasi quadam exponendum videtur totum Nicephori testimonium (Prima epist., num. 2).

Cyrillus, ubi Nestorii blasphemias audivit (referentibus viris fide dignis Constantinopoli Alexandriam apulsi; et apocriisariis monentibus) animam ad eum dedit epistolam, et alteram (in speciem quidem, ad monachos Ægypti, reipsa vero ad Constantinopolitanos, ipsumque adeo sub aliena persona Nestorium); in quibus disertis verbis eos, qui non aperte Christum Deum profiterentur, sed blasphemis verbis hominem Θεοῦ ὄντος, atque organum seu instrumentum divinitatis esse dicerent, anathema esse proclamavit. Cui Nestorius (Epist. ad monach.) (cum breviter per Lamponem primum respondisset) litteris (quæ continebant capita blasphemiarum, quibus postmodum Cyrillus secundis litteris contradixit) rursus obviavit, conviciis et blasphemis rem agens. Eis vero Nestorii litteris, ingentes hæresis fluctus eructantibus, acceptis, cum quatuor quibusdam aliis (cleri Constantinopolitani, monachorum urbis, agentium in rebus Alexandrinæ Ecclesiæ et Buxiæ diaconi sui) provinciales (non universales totius Ægypti) Alexandria synodum congregavit, atque ei utrinque ultro citroque datas epistolæ exhibuit (primam suam et duas Nestorii), quarum exempla et synodi ipsius decreta, ad veteris Romæ episcopum Cælestinum misit (per Possidonium Alexandrinæ Ecclesiæ diaconum. Decretorum nomine intellige epistolam, quam secundam ex synodo Cyrillus Nestorio dedit, destinavitque Constantinopolim, cum responsis ad alias aliorum litteras). Ad Nestorium insuper (post reditum Possidonii ex urbe Roma, ex universali totius Ægypti concilio) tertiam misit epistolam (cum litteris Cælestini summi pontificis, per quatuor episcopos legatos), cui multum celebrata illa duodecim capitula, una cum anathematismis adjunxit.

Mentio quoque istius synodi est apud Vigilium libro v. contra Eutychem; cum enim asserret Cyrilli locum, qui in secunda ad Nestorium epistola num. 8 et seqq. continetur (Tom. IV Biblioth. PP.), scribit in hæc verba, quibus nihil apertius dici potuit ad rem nostram, hoc et beatus Cyrillus in epistola totius synodi ad Nestorium; neque enim audiendos puto viros aliquos doctissimos, qui synodum istam, de qua loquitur Vigilus, Ephesinam interpretantur, propterea quod ipsius Actis isthæc epistola inserta est. Quis enim ex eo concludere merito queat, ipsam esse synodi totius ad Nestorium? alioquin et epistola Cælestini ad Nestorium, pariter actis Ephesinis inserta, diceretur totius synodi ad Nestorium.

Ad summam, habita est ista synodus Alexandria ann. 430, ante Quadragesimam, mense Mechir: fuit provincialis, præfuit Cyrillus; et inde litteræ ad Nestorium datæ, quæ ab agentibus in rebus Ecclesiæ Alexandrinæ redditæ Nestorio videntur.

IV.

Synodus quæ secunda Romana, sub Cælestino summo pontifice, iisdem consulis eodemque anno ac præcedens, mense Augusto.

Cælestinus pontifex, post acceptas a Cyrillo litteras de rebus Nestorii, quas Possidonius diaconus, una cum exemplis mutuarum Cyrilli et Nestorii epistolarum, decretisque synodi, atque etiam excerptis sententiis ex Nestorii operibus, detulit, synodum Romæ coegit plurimorum episcoporum, ex eaque ad Nestorium misit denuntiatorias damnationis litteras, quarum initium est: Aliquantis diebus vite nostræ, etc. (1 part. conc. Eph. cap. 18.)

Hujus synodi mentionem fecit Cyrillus, cum scriberet Joanni Antiocheno (Ibid., cap. 21): Porro autem lectis in concilio expositionibus illius, epistolisque, et iis præcipue in quibus, quod apertam ipsius subscriptionem præferrent, nullus tergiversandi locus reliquus erat, sancta Romana synodus disertam statim in illum sententiam tulit: qua de re et ad tuam quoque pietatem perscripsit. Horum proinde decreto modis omnibus parendum est illis qui a totius Occidentis communionem exidere noluerint: scripserunt namque expositæ sententiæ exempla, cum ad Rufum piissimum Thessalonienæ episcopum, tum ad alios quoque conmullos religiosissimos Macedoniæ episcopos, qui ab illius sententia nunquam decedere solent. Scripserunt nihil secius et ad Juvenalem quoque piissimum Hierosolymorum episcopum. Jam hæc pietatis fuerit quid in rem futurum sit diligenter expendere; nos enim sequemur, quæ illi indicaverunt.

Facit item mentionem tertius in litteris ad Nestorium (Ibid., cap. 26): Ecce itaque te simul, cum sancta synodo, quæ apud exemplam urbem Romam congregata est, presidente sanctissimo et venerandissimo fratre, et consacerdote nostro, Cælestino episcopo, his scriptis jam tertio convenimus, consilium dantes, ut a pravis abstineas distortisque dogmatibus, quæ et sentire cognoveris et docere; recipias vero fidem rectam, Ecclesiis per beatissimos apostolos et evangelistas ab initio traditam, quæ et oculis inspexerunt, et ministri Verbi fuisse monstrantur. Quod si hoc religio tua facere disinierit, juxta dilationem litteris profinitam sanctissimi et venerandissimi consacerdotis nostri Romanæ præsentis Ecclesiæ Cælestini, scias te nullam sortem habere nobiscum, nec locum aut colloquium cum Dei sacerdotibus et episcopis obtinere.

Quin et ipse Nestorius Cælestio scribens, meminit hujusce concilii, quod episcoporum Occidentis vocat. Noli igitur, inquit, a veritate deficiens cum proderet (siquidem epistola missæ episcopis a concilio Occidentis, et ab Alexandrino, multis rescriptis manifestam nobis nostram fecere sententiam) prudentibus scilicet ejusdem orthodoxæ professionis, etc.

Arnobius junior, in conflictu cum Serapione, non tantum meminit: sed refert etiam partem orationis a Cælestino presidente habitæ. Sic enim scribit (Tom. XV Biblioth. Patrum): Arnobius dixit: Apostolicæ recordationis vir sanctus Cyrillus Ecclesiæ Alexandrinæ episcopus, cum cognovisset Nestorianum dogma contrarium fidei pullulare, scripsit per totam Ægyptum, et ad sanctam Cælestinum apostolicæ recordationis antistitem misit, dicens, ad laudem suam pertinere, si ab eo, qui pontificatus arcem tenebat, fuisset aliquid emendatum. Sanctus Cælestinus ita ἐκπρωτοῦσθς ejus existit, ut in Nestorium damnationis dictasset sententiam; laudem vero Cyrilli et in conspectu Dei, et omnium prædicasset, asserens sensum ejus præclarorum nostræ provinciæ episcopatum [F. log. episcoporum] prædicatione roborari, et Damasi, Ambrosii, Hilarii hunc fuisse sensum evidenter exposuit. At enim in ipso concilio: Recordor beatæ memoriæ Ambrosium in die natalis Domini nostri Jesu Christi omnem fecisse populum una voce Deo canere Veni, Redemptor gentium, ostende partum Virginis, miretur omne sæculum, talis decet partus Deum. Numquid talis partus decet hominem? Et adjecit:

« Ergo sensus fratris nostri Cyrilli, in hoc quod dicit *Α* Θεοτόκου Mariam, valde concordat, TALIS DECEAT PARTUS DEUM. Deum partu suo Virgo effudit, ipso potente, qui omnipotentia plenus est. Hilarius quoque vir acris ingenii, scribens in Constantium imperatorem de incarnatione Domini, sic ait : Filius Dei factus est homo ; et præposterans repetit : Deus filius hominis factus est ; sed homo non est factus Deus, nec Filius hominis factus est Filius Dei ; superavit enim magnitudo Domini parvitate servilis formæ, ita ut ipsa forma servilis, quam assumpsit, cessaret esse servilis per eum Dominum qui eam assumpsit. Si enim qui natura non Filii Dei, per ipsum efficiuntur filii Dei, quanto magis ipse, qui natura Filius Dei est, hunc cum quo voluntate sua alio virginali conceptus et natus est ita sublimavit in Deum, Ut in nomine ejus omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum (Philip. II, 10)? Item præcessor meus Damasus scribens ad Paulinum Antiochenæ Ecclesiæ episcopum, inter cætera ait : Anathematizamus eos qui duos filios Dei asserunt : alterum, qui ex Patre est genitus ; et alterum, qui ex assumptione carnis natus est ex Virgine. Item ipse apostolicæ memoriæ vir Damasus in altera epistola ad Paulinum : Anathematizamus eos qui duos in Salvatore filios consenserunt : unum ante incarnationem, et alium post assumptam carnem ex Virgine, et non eundem Dei Filium, et antea et postea, ipsum esse Christum, nedum Dei Filium, qui natus est ex Virgine, consenserunt. »

Iude lucem accipient Gennadii verba de Cælestino scribentis (Lib. de Script. Eccles. cap. 54) : Cælestinus urbis Romæ episcopus decreta synodi adversum supradictum Nestorem dictavit ; habitum volumen describens ad Orientis et Occidentis Ecclesias dedit, confirmans, ductus in Christo manentibus perfecte natus, unam Filii Dei credendam esse personam ; huic enim sententiæ supradictus Nestor ostensus est esse contrarius.

Ex his autem omnibus texti potest utramque concilii quo de agitur historia. Coactum est Romæ, a Cælestino papa, initio mensis Augusti, Theodosio aut et Valentiniano in AA. CC. Convenerunt episcopi, tum qui commode post adventum Possidonii Alexandrinæ Ecclesiæ diaconi evocari potuerunt ex Italiæ civitatibus, tum qui forte ex locis remotioribus venerant, ut mos erat ad natalitia apostolorum, aut alia de causa in urbe versabantur. Convenisse plures oportuit, cum a Patribus Ephesinis Nestorioque et alibi passim dicatur Occidentis synodus. Credibile est Possidonium Cyrilli apocristiarum interfuisse, quemadmodum Bessula, Carthaginensis Ecclesiæ diaconus, a Capreolo antistite missus cum litteris, Ephesino adfuit : una convocationis causa fuit Ecclesiæ a Nestorio vexate pax. Lectæ sunt igitur ipsius exegeses per Antiochum virum illustrem allatæ, lectæ et epistolæ duæ pro Pelagianis a Nestorio ad sedem apostolicam missæ, quarum primam Valerius cubicularius Cælestino reddiderat, secundam Antiochus. Quinetiam litteræ mutæ Cyrilli et Nestorii recitatæ sint ; immo et excerptæ quædam sententiæ, sive ex operibus Nestorii, pugnantibus fidei, sive ex Patrum libris, Nestorio contrariæ : recognitum forte ipsum quoque Cassiani opus de Incarnatione, in quo septem libris hæresis Nestorii refutata erat, impulsu Leonis archidiaconi.

Plures consensus tantum negotium tenuit, dum res pro dignitate causaque fidei diligenter agitur. Orationem fecit summus pontifex ad Patres synodi, qui consentire Cyrillum cum Ambrosio Hilarioque et Damaso ostenderet, simulque præjudicatam esse hanc causam a tantis doctoribus, in gratiam Cyrilli, cujus fides approbata est ; et contra Nestorium, cujus error dictum anathema. Ea quoque dicta est in auctorem erroris sententiæ, ut nisi intra decimum diem a denuntiatione palinodiam caneret, non sua tantum sede, sed etiam communione fideliū careret.

Ea vero fuit forma sententiæ : Aperte cognosce hanc nostram esse sententiā, ut nisi de Christo Deo nostro ca prædices, quæ et Romana et Alexandrina et omnis catholica sentit Ecclesia, sicut etiam Constantinopolitana Ecclesia ad te usque optime tenet, juxta expositum in synodo Nicæna fidem ; ac nisi hanc perfidam novitatem qua hoc quod venerabilis Scriptura conjungit niteris separare, intra decimam diem, a primo innotescitis tibi hujus conventionis die numerandam, deposueris, atque aperta et scripta confessione damnaveris, noveris te ab universalis Ecclesiæ catholice communione dejectum, et ad omnia quæcumque sacerdotalis auctoritatis sunt minime idoneum.

Factum postea decretum de restituendis in communionem iis omnibus, qui ex Ecclesia propter fidem a Nestorio, sive episcopi, sive clerici, sive quicumque alii ejecti fuerant : immo declaratum eos nunquam a communione sedis apostolicæ sejunctos esse, idque significatum, tum Nestorio, cujus iniqua sententiā rescindebatur, tum Constantinopolitano clero, ut cum ipsis communicaret liberius. Ne tamen ad tempus ejus videatur valere sententiā qui in se jam divinum sententiā provocarat, aperte sedis nostræ sanxit auctoritas, nullam sive episcopum, sive clericum, seu professione aliqua Christianum, qui a Nestorio vel ejus similibus, ex quo talia prædicare cœperunt, vel loco suo vel communione dejecti sunt, vel dejectum, vel excommunicatum videri : sed hi omnes in nostra communione et fuerunt, et huc usque perdurant, quia neminem dejicere vel remove potest, qui prædicans talia timbabit.

Atque ut statuta concilii summi sortirentur effectum, summus pontifex suas vices demandavit Cyrillo ad sententiā executioni mandandam, providendumque apostolica auctoritate Ecclesiæ Constantinopolitanæ ; non item, quod nonnullis visum, ad cogendum concilium œcumenicum. Sunt enim hæc delegationis verba : Quamobrem nostræ sedis auctoritate ascita, nostraque vice et loco cum potestate usus ejusmodi non obsequi exquisita severitate sententiā exsequeris, nempe ut nisi decem dierum intervallo, ab hujus nostræ admonitionis die numerandorum, nefarium doctrinam suam conceptis verbis anathematizet, eamque de Christi Dei nostri generatione fidem in posterum confessorum se spondeat, quam et Romana et tuæ sanctitatis Ecclesia, et universa denique religio Christiana prædicat, illico sanctitas tua illi Ecclesiæ prospiciat. Is vero modis omnibus se a nostro corpore segregatum esse intelligat ; ut qui omnem medentium curam aspernatus, necnon instar pestiferi morbi per universum Ecclesiæ corpus insans modo grassatus, jam seipsum quam ceteros omnes sibi commissos, in extremum exitum præcipitare studuerit.

Ex synodo scriptæ sunt tres aliæ epistolæ, una ad Nestorium, qua vocaretur ad penitentiam intentatis minis, si obfirmiter animum ; altera ad clerum Constantinopolitanum, ut de re tota, fideque majorum retinenda, moneretur ; tertia ad Joannem Antiochenum, et a pari ad Juvenalem Hierosolymitanum, Rufum Thessalonicensem, et Flavianum Philippopolitanum, ut in defensione fidei constanter cum sede apostolica allaborarent. Etsi vero nomen summi pontificis omnes præferunt ; si tamen Cyrillo credimus, tres posteriores ad synodum pertinent, prima, quæ ad Cyrillum est, ad Cælestinum synodi præsidem ; illæ enim hortationem continent, et sententiæ latæ significationem, quæ partes synodi ; ista potestatis traditionem, quod jus apostolicum.

Gennadius dictis fidem facit (Loco mox citato), et simul lucem dat et accipit ; quæ enim decreta synodi a Cælestino dictata scribit, illæ ipsæ sunt epistolæ tres postremæ, quæ etsi a synodo sint, Cælestini tamen nomina scribuntur. Similiter quod ait volumen habitum ab eodem pontifice descriptum, Orientisque et Occidentis Ecclesiis datum, easdem epistolas intelligit, ad Joannem et Juvenalem Cyrillumque Orientis, ad Rufum et Flavianum Occidentis episcopos missas.

Denique definitio fidei, qua, duabus in Christo manentibus naturis, una Filii Dei credenda sit persona, forte aliud nihil fuit præter damnationem Nestorii contrarium sententis. Unde Gennadius subiunxit: *Huic sententia supradictus Nestor ostensus est esse contrarius.*

V.

Synodus, quæ prima Constantinopolitana, a Nestorio coacta, iisdem consulibus eodemque anno, autumnii tempore.

Perobscura est huiusce synodi memoria: neque enim innotescit aliunde quam ex litteris Nestorii ad Cyrillum, quæ vulgo secundæ appellantur, etsi revera sita tertiæ. Bene autem facis eorum qui de nobis offenduntur curam gerere, et de his sollicitudinem habere, quæ apud nos sunt. Unanimitati tue gratiam habeo: scito autem, seductum esse te ab his qui a sancto concilio depositi sunt, propter quod morbo Manichæorum essent repleti; aut, quod potissimum est, a clericis magis affectionis tue.

De concilio Nestorii plura diximus in notis ad ipsas Nestorii litteras, quæ ut describere superfluum est, ita relegisse proderit; continent enim non pauca ad historiam synodorum pertinentia, atque rei admodum obscuræ, de anathemate in gratiam Pelagianorum dicto, lucem afferunt.

Ex hoc vero datam Nestorii ad Cyrillum epistolam, nemo inficiatus fuerit, qui et allata epistolæ verba perpenderit, et meminerit moris antiqui, de non scribendis dogmaticis epistolis, nisi in synodo.

VI.

Synodus, quæ prima universalis totius Ægypti, iisdem consulibus eodemque anno sub initium mensis Athir secundum Ægyptios.

Allatis per Possidonium ex Occidente litteris, ipsum Cyrillus continuo in Orientem misit, qui deferret synodicas Cœlestini ad Juvenalem Hierosolymitanum et Joannem Antiochenum: interim coegit synodum, quæ a nonnullis Alexandrina dicitur, ab urbe in qua conventum est; ab aliis, et quidem rectius, Ægyptiaca, quia totius diœcesis Ægypti episcopi vocati sunt: quamquam vix credibile sit, vocatos fuisse ex Ægypto inferiore, ut postea dicemus.

Habita est autem sub finem Octobris, quo tempore incipit mensis Athir, aut etiam initio Novembris: siquidem synodica inde ad Nestorium missa die tertia Novembris consignatur, quæ fuit feria secunda, atque adeo initium synodi, cum vix ulla synodus olim incepta reperitur, nisi feria secunda. Neque vero potuit haberi tardius, siquidem ex ea missi quatuor episcopi, et Constantinopoli exstiterint, et Nestorio synodicam reddiderint, die 7 Decembris, quæ fuit Dominica. Non potuit etiam citius, quandoquidem Possidonius Roma non discessit ante diem undecimam Augusti, qua consignantur omnes Cœlestini litteræ ab eo allatæ, opusque fuit duobus saltem mensibus ut et Possidonius Alexandriam Roma reverteret, et episcopi per tractoriam vocati ex universa diœcesi, Alexandriam convenirent.

Convocationis causa aperta est, acceptæ scilicet a Romana synodo litteræ, pontificis mandatum, negotiumque molestum juxta et operosum: ex quo siquidem penderet, non sola Ecclesiarum tranquillitas, sed etiam fidei laborantis firmitas, quoque urbis regie antistes imperatori charissimus, aut cogendus esset revocare quæ docuerat; aut de sede pellendus, ad quam a Theodosio, faventibus annitentibusque anticiis, evectus esset.

Qui convenerint, quoque numero, definiri non potest, cum nulla fere mentio synodi fiat, præterquam in litteris tribus Cyrilli inde missis, atque una Nestorii ad Cœlestinum hæreticum. Non incredibiliter tamen quispiam suspicatur plures eorum qui cum Cyrillo Ephesum accesserunt, ei quoque concilio in-

terfuisse: nam par est opinari a Cyrillo doctissimos quosque sue diœcesis, et Alexandriam evocatos, et Ephesum adductos esse: adducti sunt vero Ephesum quinquaginta, ut est in relatione Orientalium ad imperatorem per Palladium missa (II part. conc. Ephes. in actis contra Cyril.). Quod si hæc suspicio non contemnatur, ut revera non debet, consequens est ut ad Ægyptiam synodum, vel soli, vel maximam partem, episcopi civitatum inferioris Ægypti coacti dicantur; inde enim Ephesum plurimi, si non omnes, venerunt, quod facile advertet qui Ptolemaicas tabulas cum subscriptionibus Ephesinis contulerit.

Decreta est legatio quatuor episcoporum, qui Constantinopolim profecti synodicas Romanas et Ægyptias deferrent Nestorio, eoque Constantinopolitano, et archimandritis. Legati sunt Theopemptus Cabasorum, Daniel Darnesium, Potamion et Macarius, episcopi (II part. conc. Eph. act. 1).

Nescio quid causæ habuerit illustrissimus Annalium scriptor cur duos posteriores in ordinem redegerit, feceritque Ecclesiæ Alexandrinæ presbyteros. Repugnant enim ejusmodi facto Petri primicerii notariorum verba (Ibid.): *Verum ea etiam quæ sanctissimus piissimisque Alexandrinæ Ecclesiæ episcopus Cyrillus, et universa Ægypti synodus per Theopemptum et Danielelem et Potamionem et Macarium religiosissimos episcopos ad eundem destinaverant, etc.* Repugnant et ista Cyrilli inseribentis litteras quas, post depositum Nestorium, Constantinopolim misit: *Cyrillus archiepiscopus Alexandrinus Macario et Potamioni episcopis, et domino Dalmatio monasteriorum archimandrita, etc.* (Ibid., act. 1. conc. Ephes.).

Repugnat denique antiqua consuetudo conveniendi antistites majorum sedium, si quando vocandi essent ad judicium, per tres saltem episcopos. Sic Nestorium ad synodum œcumenicam vocarunt; primo, Hermogenes Rhinocurorum, Athanasius Paralæ, Petrus Parenbolarum, Paulus Lampe, episcopi. Secundo, Theopemptus Cabasorum, Theodolus Helusæ, Anderius Cheronesi Crete, episcopi. Tertio, Joannes Haphesti, Anysius Thebarum, Dominus Opuntis Helladis, Daniel Darnesium, episcopi.

Sic Joannem Antiochenum, primo, Archelaus Myndi Carie, Paulus Lampe, et Petrus Parenbolarum Palestinæ. Secundo, Timotheus Termesi, Eustasius Docimii, Eudoxius Chomatis Lyciæ, episcopi. Tertio, Daniel Colonie, Commodus Tripolis Lydiæ, et Timotheus Termæ Hellesponti, cum Musonio notario, citarunt (Ibid., act. 5).

Sic Dioscorum, primo, Constantinus Bostrensis, Acacius Ariarathirensis, et Atticus Zelensis, cum Himerio lectore et notario. Secundo, Pergamius Antiochiæ Pisiæ, Cecropius Sebastopolitanus, Rufinus Samosatenus, cum Hypatio notario. Tertio, Francion Philippopolitanus, Lucianus Byzensis, et Joannes Germaniciæ, cum Palladio diacono et notario. vocarunt ad synodum Chalcedonensem (Conc. Chalc. act. 5).

Ista porro consuetudo originem accepisse videtur ex eo quod Christus dixit: *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum* (Matth. xviii, 16). Et Apostolus: *Adversus presbyterum accusationem noti recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus* (I Tim. v, 19). Voluit enim Ecclesia in judicio quod de episcopis exerceret, quam maximum posuit disciplinæ rigorem tenere.

Missi quatuor legati Constantinopolim appulerant ante diem octavam Decembris; ea enim ipsa die, post peractam synaxim, coram frequente clero et illustrium multitudine, Nestorio litteras reddiderunt: egerunt illæ quidem Nestorium fere in furorem; caruerunt tamen successu, propter indictam synodum generalem, jam inde a die 19 Novembris, prohibitionemque imperatoris, ne quid ante delinitionem synodi a quoquam innovaretur.

E legatis duo, Macarius et Potamion, Constantinopoli remanserunt, ad res pro opportunitate geren-

das, consilio tamen Dalmatii archimandrite viri sanctissimi: reliqui duo, Theopemptus et Daniel Alexandriam redierunt, tempestuoso licet mari, ut ad synodum, quæ ante Quadragesimam habenda erat, de sua legatione referrent, Cyrillum suoque consilio super accepta imperatoris sacra sive privata, sive tractoria, iuvarent; nam aule statum urbisque affectionem, et Nestorii res viderant per se ipsi, et ab aliis Cyrillo addictis, probe didicerant.

Exemplum synodice vulgatum, publicatque anathematisini, quos in urbe regia motus fecerint, diximus, non tantum in præfatione historica, et ad initium libri secundi; sed aliis etiam pluribus locis: quod autem ibidem promissum de anathematisinis, seu capitibus duodecim, nos observatos quædam ad historiam pertinentia, tempus est exsolvere. Nam de epistola cui subijuncta sunt nihil dicendum est, præterquam quæ in notis ad ipsam attulimus, et istud breviter, in ea Cyrillum non suo nomine, sed totius diocesis loqui.

De anathematisinis igitur hæc habeo dicere, ubi et quando compositi sint, quanto artificio, quibus Nestorii dictis repugnent, quibus sententiis præcedentium Patrum consonent, quos habuerint adversantes quosque aliquando patronos, quem primum interpretem Latinum, et si quæ alia occurrant.

Et primo quidem, de tempore et loco questionem faciunt verba, tum Cælestini, tum Mercatoris; ille enim (*Epist. ad Nest. sub finem*) memorat fidem quam modo Alexandrinæ Ecclesiæ, modo Cyrilli vocat, quamque et ipse probaverit, et Nestorio tenendam præscribat. Scribit iste (*In titulo reprobationis anath. Nestorii*). Cyrilli capita vero iudicio a Romana Ecclesiæ approbata esse. Queritur ergo, cujusmodi fuerit verum istud iudicium, cujus meminit Mercator; et quæ illa fides Alexandrinæ Ecclesiæ sacerdotis, de qua loquitur Pontifex.

Certum vero est nomine iudicii, ab Ecclesiæ Romana exerciti, significari synodum in qua Cyrilli capita, et diligenter examinata fuerint, et solemniter probata. Hæc autem synodus dici debet habita ante Ephesinam œcumenicam, antequam nempe Mercator adversus Nestorii anathematisinos scripsit.

Certum pariter fidem cujus meminit Pontifex probatam fuisse priusquam scriberetur ad Nestorium. Cum ergo ad ipsum scriptum sit ex secunda synodo Romana, fides illa dici debet Alexandrinæ composita, ante secundam synodum Romanam, et inde per Possidonium diaconum in urbem allata, atque ita pertinere ad secundam synodum Alexandrinam.

Questio igitur est an fides illa sit eadem cum anathematisinis, an alia aliqua. Opinabar esse anathematisinos, cum præfatio ad secundum librum sub prelo esset; re autem diligentius perpensa, differre perspexi, aliudque nihil esse præter confessionem fidei, quæ in secunda Cyrilli epistola ad Nestorium, a numero 5 ad 14 continetur; hæc enim Alexandrinæ Ecclesiæ ipsiusque Cyrilli recte dicitur, cum in synodo Alexandrina, Cyrillo præsentante, confecta sit: hæc Romam per Possidonium delata est, cum mutuis Cyrilli et Nestorii litteris: hæc in secunda Romana synodo approbata est, hæc ab anathematisinis in nulla parte discrepat, præterquam quod de pontificis nostri divinitate et carne Christi vivifica in anathematisinis dicitur, in epistola nihil; et anathematisini proprie antirrhæti sunt, fides absoluta quædam professio.

Atque ea mihi videtur causa cur capita Cyrilli Mercator ab Ecclesiæ Romana vero iudicio approbata dixerit, tunc nempe cum fides approbata est. Cur summus pontifex fidem hanc, modo Alexandrinæ Ecclesiæ, modo præsulis dixerit, scripta enim est in synodo, cui Cyrillus præsideret. Cur denique Egyptii Patres Nestorio scripserint: *Epistolæ autem ab Alexandrina tuæ religioni directis Ecclesiæ, consensum præbuit, tam ea quæ apud urbem Romam convenit sancta synodus, quam etiam nos omnes, velut recte ir-*

A reprehensibiliterque conscriptis; in epistolis enim continetur fides cui se quoque consentire significant.

His autem ita constitutis, apparet anathematisinos Alexandrinæ in aliqua synodo fuisse confectos; sed in particulari secunda, quasi conceptos anno 450, mense Mechir; in universali Egyptiæ, eodem anno, mense Athir editos. Ita Mercatoris verba, de quibus agitur, intelligenda sunt, ut veritati consonent; neque enim credibile est titulum alio post tempore suppositum fuisse, cum ad invidiam Nestorii non mediocriter conducat, eum contradixisse capitibus quæ vero iudicio Ecclesiæ Romana approbasset.

Jam vero anathematisinos admirabili quadam arte, et methodo quasi geometrica, qua nihil exactius, confectos esse, ex eo liquet, quod primo theorema probandum, tum probandi principium et duo lemmata, denique corollaria novem continent.

Questio erat an Emmanuel, cujus meminit Isaias, quemque omnis Ecclesiæ adversus Judæos Christum Jesum interpretatur, vere Deus sit, materque Emmanuelis vere Deipara. Respondet (*Anathem. 1*) Cyrillus, Emmanuelem vere esse Deum, et matrem Emmanuelis vere esse Deiparam: illudque statuit quasi theorema demonstrandum, simulque demonstrandi principium ponit omnium firmissimum, dictum evangelistæ: *Verbum caro factum est*. Deinde lemma primum conficit, naturas esse *καὶ ὁμοῦς* unitas, Christumque esse unum eundemque Deum et hominem (*Anathem. 2*). Mox alterum concludit, naturas non esse conjunctas sola *σχέσει*, id est, unionem morali (*Anathem. 3*).

Demonstrationem ex lemmatis non informat, cum tamen facile sit, id enim non patitur lex anathematisinorum; sed continuo novem consecraria colligit.

Corollarium primum, ea quæ de Christo dicuntur, non ita esse partienda, ut alia soli homini, alia soli Deo, et non omnia uni eidenque tribuantur (*Anathem. 4*).

Secundum, Christum non esse Dei, sed Deum ipsum: obliquus enim ille casus, ut relationem, sic distinctionem significat (*Anathem. 5*).

Tertium, Verbum non esse hominis, verbi gratia, dominum, etc., sed ipsummet hominem (*Anathem. 6*).

Quartum, reverentiam non deberi Christo, eo tantum nomine quod in ipso Verbum operetur, ipsique dignitatem, ut alteri a se, communicet (*Anathem. 7*).

Quintum, Christum non alia ratione adorari, quam Deum ipsum (*Anathem. 8*).

Sextum, non alia virtute operatum miracula, quam qua Deus (*Anathem. 9*).

Septimum, pontificem confessionis nostræ vere esse Verbum, nec pro se obtulisse sacrificium, sed pro nobis tantum (*Anathem. 10*).

Octavum, carnem pro nobis oblatam eo esse vivificam, quod est caro propria Verbi, id est, vitæ essentialis (*Anathem. 11*).

Nonum denique, Verbum vere passum esse sua carne, Christumque sua virtute surrexisse a mortuis (*Anathem. 12*).

Animadvertente porro, tota novem consecraria in duobus astruendis esse posita, unitate Christi, et redemptione hominum. Cum enim triplex sit unitas, suppositi, dignitatis, et operationis, primo et secundo consecrario unitas suppositi, tertio et quarto unitas dignitatis et cultus, quinto et sexto unitas operationis et virtutis conficitur. Cumque tres quoque sint partes redemptionis, sanctificationis animæ, vivificatio corporis, et satisfactio pro peccatis, prima septimo consecrario, in quo de sacerdotio Christi; altera octavo, ubi de carne vivifica et eucharistiæ vi; tertia nono, ubi de morte Dei passi in carne agitur, adversus contradicentes asseritur.

Aliam artem adhibuit Cyrillus, qua fecit ut non omnia tantum capita toti doctrinæ Nestorii, sed singula singulis partibus pugnant; opposuit enim theorema theoremati, principium principio, lemmatibus lemmata, et consecraria consecrariis, eaque

fuit ingeniosi hominis industria, perturbatam adversarii sparsamque per partes sententiam in ordinem redigere, ut simul exquisita methodo, et dogma catholicum traderetur, et erroris singulae partes expellerentur. Id aperte cuilibet constabit, si modo Nestorii error ordine representatus fuerit, atque indicati Operum loci, quibus unaquaque sententia seu pars erroris continetur.

Verum id egregie demonstravit Cyrillus, tum in synodica parte, quam negativam jure dixerim, quam nempe negat a catholicis dici quæ Nestorius assereret: tum in defensione anathematismorum, ubi singulorum necessitatem causatur; tum denique in admirabili illo dialogo *Quod unus sit Christus*, in quo dux inclutus, quasi colligens vires adversus reliquias Nestorii, artis vincendi specimen dare voluit, et cum brevimoriturus esset, tropæum sibi inmortale erigere.

Tertia quoque arte usus est admirabilis defensor fidei: anathematismos suos aliud nihil esse voluit, quam Patrum sententias, sed velut in fulmina confectas. Adhibuit igitur testimonia Patrum decem, ex quibus Latini quatuor, Julius, Felix, Cyprianus et Ambrosius; tres Egyptii, Petrus, Athanasius, Theophilus; Græci totidem, Gregorius Nazianzenus, Basiliius et Nyssenus, omnes, præter unum, majorum Ecclesiarum et ἀρχιεπισκόπων præsules; ex Occidente tres, ex Oriente totidem, quatuor ex Meridie, omnes sanctitate nobiles; quatuor etiam martyrii pro fide palma incltyti; sic enim ad certam voluit ὁρθοδοξίαν regulam examinari sua capitula, ut quibus nihil contineretur, nisi quod ubique, quod semper, quod omnes docuissent. Vide Vincentium Lirinensem ea de re suo more, id est, diserte, subtiliter et pro veritate tractantem (*In commonit. cap. 42*).

Observa porro, testimoniis Patrum adductis Cyrillum non plures fere propositiones confecisse, quam quatuor: 1° quod Dei Filius vere sit factus homo; 2° quod idem sit, et non alius, Filius Dei, qui filius hominis; atque ita Deus ex muliere natus sit, duasque Verbum generationes habuerit; 3° quod Virgo sit Deipara; 4° quod immortalis mortem pertulerit, et idem crucifixus qui adorandus; ex his enim quatuor alie omnes de quibus agitur in anathematismis facile efficiuntur; poterant vero et ipsæ quatuor ad unam Athanasii, quod Dei Filius ὁντως et ἀληθῶς factus sit homo, facile reduci.

Quæsierit aliquis, curiosius forte quam utilis, cur ex Antiochena diocesi nullum Cyrillus, nullum ex Constantinopolitana Patrem laudaverit, cum tamen ex utraque posset, eosque neque pauciores aliis, neque leviores veritatis testes. Quæstioni non officiant Attici Amphilochoi testimonia, quæ in vulgatis concilii Ephesini codicibus leguntur, addita enim creduntur: nam Lirinensis tribus post concilium annis scribens, decem tantum numerat Patres, numerumque mysticum videri vult. Cur, inquit curiosus ille, inter veritatis testes relatus non est a Cyrillo magnus ille Eustathius Antiochenus, unus e trecentis decem et octo Patribus Nicænis? cur prætermisus Joannes Constantinopolitanus? cur Atticus Joannis successor? cur Ammon Adrianopoleos, Severianus Gabalorum, Amphilochoius Iconii episcopus? cur Antiochus Ptolemaidis, et Vitalius, quorum testimonia proferuntur a Cyrillo in libro de Recta Fide ad reginas (*Cap. 9 et seq.*)? cur item anathematismi, vel Gregorii Thaumaturgi, vel Damasi papæ omissi sunt, eum tamen admodum similes Cyrillianis existant, ipsisque pondus addere potuissent? De Gregorio Thaumaturgo expedita responsio est, anathematismos ipsius nomine editos alium habere auctorem quod Bellarmino et Petavio videtur; de cæteris ne divinare quidem licet, cum res ejusmodi pendeat ex arbitrio producentis testes. Nam quod suspicioso nescio cui venit in mentem Chrysostomum non esse laudatum a Cyrillo, propter offensionis reliquias repositas mente, absurdum omnino est cum Cyrillus in libro ad Reginas Joannis testimonium adhibuerit.

A Proderit vero anathematismos, sive Damasi ad Paulum Antiochenum, sive Gregorii Nazianzeni ad Cledonium, sive ascriptos Gregorio Thaumaturgo, sive consequentium conciliorum, cum Cyrillianis componere; inde enim admirabilis quedam de incarnatione Verbi et Christi divinitate theologia confici poterit.

Adversus anathematismos Cyrilli pugnavit primus omnium Nestorius, oppositis duodecim antirrheticis: pugnarunt deinde Andreas Samosatenus et Theodoretus, quibus respondit Cyrillus: ipsimet Patres Ephesini eatenus obtituisse videri possunt, quoad expositio singulorum facta esset: pugnavit certe Gennadius, sanctissimus ille Constantinopolitanus post Anatolium episcopus, quo tempore adhuc erat presbyter, quæstioque fervebat, ut colligatur ex Facundo (*Lib. II cap. 4*); immo ad singulos respondit, verbis sane atrocissimis. Addendi Orientales omnes, qui et propter capita depositionis sententiam in Cyrillum tulerunt, et suis ad imperatorem legatis potestatem paciscendi non alia conditione fecerunt, quam ut capita velat hæretica rejicienda totis viribus curarent; et post solum concilium Antiochiæ rursus ea proscripserunt, et cum pacis condiciones proponerentur, retractanda contenderunt, aut saltem obruenda silentio. Postremum istud optavè obtinuitque a Cyrillo barbarum perteso synodus ipsa Constantinopolitana, cui præsidebat Maximianus Nestorio suffectus, in quo visa est ipsa quoque synodus parum æqua capitibus. Pugnavit denique Ibas, adhuc presbyter Edessenæ Ecclesiæ, in famosa epistola ad Marim Persam.

Notandum vero Constantinopolitanam synodum, quæ Maximianum ordinavit, pro Ephesina haberi posse, ut postea ostendetur, cum de hac ipsa agendi locus erit: nam in ea fuit legatus summi pontificis Philippus presbyter; fuit et unus quoque legatorum occidentalis synodi Arcadius episcopus; unus patriarcharum, qui solus catholice partis liber erat, Juvenalis: fuerunt et alii synodi œcumenicæ legati, majorumque Ecclesiarum antistites, cum reliquis episcopis, qui tunc plures Constantinopoli reperti sunt, atque etiam ex vicinis civitatibus evocati. Quare, cum omnes illi de capitulis silendum censuerint, nihil mirum si dicatur Ephesina synodus tertiam quidem Cyrilli epistolam retulisse in Acta, ut quæ lecta fuerit palam; solam tamen secundam pro regula fidei habuisse: quod cum certissime constet ex singulorum episcoporum sententiis, diligenter notandum est homini rerum ejusmodi studioso, tamquam opportunum ad plurimas quæstiones historicas solvendas.

Qui vivente Cyrillo capitula impugnaverint, quoque animo, satis ostensum est: qui vero defenderint, præter ipsummet Cyrillum tribus singularibus libris, et Marium Mercatorem, qui Nestoriana antirrhetica evertit, nemo, quod sciam, a veteribus proditus est: neque id mirum, cum ea tempestate, animi nondum satis pacati perspicere non valerent quantum ab Apollinariana hæresi distaret ἐνδόσεως καὶ ὑπόστασις confessio, quod omnium capitulorum principium est, et quasi radix.

Atque hæc causa videri potest cur in ipso quoque concilio Chalcedonensi, quod quinto ab obitu Cyrilli anno celebratum est, de tertia epistola tacitum sit, etsi videbatur tanto diligentius loquendum, quanto intolerabilius delirus ille monachus Eutyches Dioscorusque Ephesini latrociniū dux abuterentur.

Hic oritur quæstio quo tempore capitula Cyilli probata sint et recepta ab Ecclesia, velut canones fidei. Dum Mercatoris verba quædam exponeremus, probata diximus in secunda synodo Romana, sed velut in radice tantum, id est, qua parte non differunt, nisi forma tenus, a professione fidei in secundis Cyrilli litteris contenta. Sed quando recepta sunt ipsa per se et sua forma?

Sunt qui opinentur id contigisse, in ipsamet Ephe-

sina synode, cui adessent Ecclesie Romanæ legati (Christ. Lupus, in *schol. ad conc. Ephes. cap. 3*). Tria proferunt opinionis sue firmamenta; quod contradictorio, ut aiunt, iudicio Joannes Antiochenus, qui propter capitula Cyrillum deponendum censuerat, damnatus sit; quod aliud dogmatis decretum synodus non fecerit, cum fecisse tamen aliquod tota credat Ecclesia. Quod Cyrillus (*In apologia ad imperat.*), fidei suæ rectitudini testimonium perhibuisse, et Romanam Ecclesiam, et sanctam quoque synodum ex universo orbe congregatam, testetur. Quartum adli potest, quod Orientales objecerint catholicæ synodo subscriptionem capitulum, et Theodoretus ab universis accepta queratur, Ibasque Osrohenis clericis negotium ea de re facessiverit.

Verum non multum ponderis hæc habent: nam, ut a postremo incipiam, Nestorianæ partis homines multa mentiti sunt, et hoc maxime, quod catholici cum Apollinario sentirent; id vero apud ipsos idem erat, quod capitibus subscribere. Deinde, quod ait Cyrillus imperatori scribens, de fide intelligi dum est secundis litteris contenta, et in secunda Romæ synodo probata, non item de capitibus post ejusmodi synodum confectis; ut aperte ostendimus. Tertio, decretum fidei nullum editum est in tota synodo, præter approbationem secundæ Cyrilli epistolæ, et rejectionem oppositæ Nestorii, ut constat ex singulorum episcoporum sententia, totiusque actionis primæ lectione, et concilii quarti quintive historia, in quibus lecta dicitur secunda hæc Cyrilli epistola, non item tertia. Denique, Joannes Antiochenus contradictorio iudicio damnatus non est; qui enim potuisset homo, qui vadamonium contumaciter deseruit? Et ut esset, non ideo tamen capitula forent recepta; sed rejecta potius præceps, injuriosa, et illegitima auctoris capitulum inauditi depositio.

Quando igitur primum vim canonum obtinuerunt? aliquando enim obtinuisse videtur innuere Gregorius magnus, cum scribit in exemplaribus Ephesini concilii Romanis atque Ravennensibus, nihil aliud contineri in definitione anathematis et reprobationis, nisi quod capitula beatæ memoriæ Cyrilli reprobant (*Epist. 495, quæ 3 libri sexti*). Verum hic Gregorii locus nihil admodum conficit: id unum enim significat, in præfatis codicibus non contineri ullum anathema in eos quiasserent Adæ animam in peccato non fuisse mortuam, sed solos tantum Cyrilli anathematis: ex quo non video qua ratione concludatur recepta esse tunc temporis capitula veluti canones fidei. Quamquam aliunde id confici non abnuerim, nempe ex eo quod quintum sextumque concilium tunc admissum esset, quo in utroque capitula recepta sunt.

Crediderim vero non ægre, ea tempestate Acta Ephesina, quæ Romæ Ravennæque haberentur, fuisse admodum mutila, nec aliud comprehendisse, quam quod Dionysius Exiguus in Latinum sermonem transtulit. Certe in codice Bellovacensi, quo usi sumus, nomine concilii Ephesini pauca hæc, quæ in præfatione generali recensuimus, quæque omnino rejecimus, comprehenduntur.

Quis porro primus epistolam Cyrilli Latinitate donaverit, incertum adhuc esse non potest, cum Mercator, ante ipsum quoque concilium Ephesinum, anathematis: non longo post tempore, epistolam in Latinum sermonem verterit. Quare nihil habuit admodum cause Dionysius Exiguus (*In præf. ad Petrum episc.*) cur sexto sæculo gloriaretur se epistolam synodicam sancti Cyrilli Alexandrini pontificis de Græco in Latinum eloquium transtulisse, quo tanti doctoris apostolica fides Græcis jamdudum bene comperita, sed ignorata Latinis hactenus, innotescat: ut Nestorianæ labes evidenter agnosceatur ab hominibus, et pro sua malignitate merito respuatur, quæ sub prætextu fidei perfidiam insinulare non desinit, et furore Judaico pariter et errore tranquillitatem catholicæ Ecclesiæ toto terrarum orbe diffusæ turbare contendit. Nam ante Dionysium Mercator ex Græco in Latinum sermonem,

A fervore catholicæ fidei incensus, Nestorii Cyrillique epistolas transferre curaverat, a fidelibus linguae suæ fratribus cognoscendas (*Præfat. in Sermones et Epistolas Nestorii ac Cyrilli*).

VII.

Synodus, quæ tertia Romana, isdem consulibus, nonis Maii.

Postquam Nestorius litteris Joannis Antiocheni mortuus est allatum iri propediem epistolam Cælestini, qua damnationis sententia in concilio Romano lata significaretur, nihil non molitus est, quo tantum malum capiti suo impendens averteret, nec efficax ullum presentiusque remedium putavit, quam si obtineret ab imperatore indici generalem synodum, cuius ad iudicium omnia deferrentur, interimque nemini quidquam attentare fas esset.

Id ab imperatore non ægre obtinuit, quippe quem, tum suis artibus, tum aulicorum potentia flectere posset quam vellet in partem, et in istam præsertim in quam et monachorum impulsu, suæque Constantini magnique Theodosii, qui ex orbe toto synodos coegerant, emulatione inclinabat.

Scriptis ergo Theodosius evocatoriam sacram ad omnes majorem sedium præsules, qua præfatus, religionis et imperii eam esse cognitionem, ut utrumque alterius successibus incrementa sumat. Reges Dei providentiæ hominumque sequestres, illius esse ministros, istorum ad vitam piam rectamque fluxes. Et ecclesiasticum statum tum demum futurum quem esse oportet, cum omnes omnium ordinum clerici, et naves culpæ vacaverint; et concordia consensioneque juncti fuerint (*1 part. conc. Ephes. cap. 32*).

Mox jubet, adesse metropolitans omnes Ephesi ad diem Pentecostes consequentes anni, et secum doctissimos quosque suæ provincie episcopos adducere; tum synodi cogendæ causas exponit, quo nimirum turbæ, quæ ex multis dissidiis et concertationibus hinc inde enatæ sunt, secundum ecclesiasticos canones consopiantur; et illa præterea quæ parum decenter hactenus admissa sunt corrigantur; et pietatis denique quæ in Deum est publicæque utilitatis firmitati consulatur.

Ad hæc vetat ne ulla interim, ante sanctissimam coactam synodum, communemque ejusdem quæ de omnibus dabitur sententiam, fiat privatim a quibuscumque innovatio. Tandem nullam se testatus absentis excusationem accepturam, omnes ad diem constitutum impigre adesse mandat.

Isthæc sacra imperatoris, cum data sit Constanti-nopoli, Theodosio xiii Valentiniano iii AA. cons. xiii. kalend. Decembris, Romam procul dubio deferri non potuit ante finem Decembris, aut etiam initium Januarii: hinc orta Cælestino necessitas deliberandi, de mittendis Ephesus legatis, qui Romanæ Ecclesiæ sedisque apostolicæ locum tenerent. Quod cum de more fieri deberet in synodo, præsertim cum ageretur de fide Occidentalis Ecclesiæ exponenda, episcopos coegit pontifex Romæ, nec parvo numero, nec vicinis tantum ex civitatibus: siquidem congregandus erat cœtus qui merito dici posset Occidentalis totius Ecclesiæ synodus.

Huius qui mentionem faciat expresse nullum novi: subobscure facit Philippus presbyter Cælestini locum tenens, cum ait, *Orientalis et Occidentalis Ecclesiæ sacerdotes, per se, vel per suos legatos sacerdotali Ephesino consessui interesse* (*Part. ii conc. Ephes. act. 3*).

Paulo clarius Cyrillus legatos interlocutus deposuisse Nestorium, suppletis locum sedis apostolicæ, totiusque synodi sanctissimorum Deoque dilectissimorum Occidentalium episcoporum (*Ibid.*).

Manifeste tota synodus Ephesina, Theodosio referens de legatorum adventu (*Ibid., in relat. ad imperat.*). Vestram, Christianissimi imperatores, erga pietatem curam et studium universorum Deus gratum acceptumque habens, etiam sanctorum Occidentalium

episcoporum animos zelo, ut Christum contumelia affectum vindicarent, excitavit. Nam licet maximum itineris spatium universam illam sanctissimorum episcoporum multitudinem ad nos pervenire prohibuerit; attamen illic simul congregati, Cœlestino sanctissimo piissimoque magnæ Romæ episcopo presidente, etiam et nunc nostram de fide sententiam magno consensu prædixerunt, eosque qui diversa sentiant, ab omni prorsus sacerdotii sorte gradique alienos esse definierunt. Et hæc quidem etiam antequam sanctissima hæc synodus conveniret, Cœlestinus sanctissimus magnæ Romæ episcopus per litteras suas indicaverat, Cyrilloque sanctissimo, Deoque dilectissimo magnæ civitatis Alexandrinæ episcopo, ut suas vices subiret, commiserat. Sed et nunc demum aliis etiam litteris sanctæ synodo, quam vestra majestas in Ephesiorum metropoli convenire præcepit, hæc significavit: misit autem has litteras per Arcadium et Projectum sanctissimos episcopos, et Philippum religiosissimum presbyterum magnæ Romæ, qui Cœlestini, sanctissimi Deoque dilectissimi episcopi præsentiam supplent. Quia ergo viri isti, qui venerunt, TOTIUS OCCIDENTALIS SANCTÆ SYNODI sententiam nostræ huic synodo per litteras exposuerunt, sensumque de fide et pietate nobis consonum declararunt, et eadem quæ nos, decreverunt, tum per litteras, tum per ea quæ in mandatis acceperunt, quæ et in scriptis deposuerunt: necessario, quod officii ratio postulabat, de consensu illorum nobiscum ad majestatem vestram retulimus, ut pietati vestræ certo constet iudicium quod paulo ante a nobis exiit esse unam communemque totius terrarum orbis sententiam.

Hæc verba, sive presbyteri Philippi, sive Cyrilli, sive Patrum, neque commode, neque omnino intelligi possunt de secunda synodo Romana, in qua nihil certe potuit deliberari de mittendis ad œcumenicam synodum legatis, qui totius synodi Occidentalium episcoporum partes agerent, cum nondum œcumenica synodus indicta esset: nihil pariter potuit definiri de fide ab episcopis quos Deus imperatorum studium confirmans, zelo succendisset, cum nondum imperatorum studium perspectum esset. Deinde voces istæ Cyrilli, etiamnum ab episcopis illis congregatis prædicatam Orientis sententiam, an non clare demonstrant his congregatos esse in synodum Occidentales? maxime cum consensu Occidentalium cum Orientalibus dicatur contineri mandatis, quæ legati a synodo Occidentalium accepissent.

Quid quod ex tribus legatis Philippus presbyter dicitur locum tenere Cœlestini pontificis, Arcadius et Projectus episcopi legatione Occidentalis Ecclesiæ fungi. Fuit igitur Occidentalis Ecclesia in concilium collecta, quomodo enim aliquin legatos misisset?

Causa, locus et præses concilii manifeste constant ex iis quæ dicta sunt: de tempore vix ulla moveri potest controversia: nam litteræ Cœlestini ex eo datæ viii idus Maias, vel pridie, id est, nonis Maiis consignantur. Neque vero potuit cogi concilium ante id temporis: qua enim ratione factum esset, ut vel sacra imperatoris deferretur Romam ante finem Decembris, atque etiam initium Januarii sequentis; aut tractoria pontificis ad remotiores Ecclesias perveniret, nisi idoneo tempore; vel episcopi Ecclesias suas desererent tempore. Quadragesimæ, quo catechumenis veteri more ad baptismum instituendis vacabant; aut brevius tempus quam trium hebdomadarum conficiendo itineri episcopis indulgeretur? Cum igitur hoc anno Pascha incidit in diem 19 Aprilis, non potuit convenire concilium nisi circa nonas Maias.

Incertum dixi antea quo numero episcopi; incertum quibus et civitatibus evocati sint: Actorum enim nihil admodum superest, quod certam opinionem faciat, sed quod tantum conjecturæ locum dare queat; numerum tamen oportet fuisse non exiguum, neque e vicinis tantum civitatibus collectum, cum synodus dicatur Occidentalis Ecclesiæ. Crediderim facile ex remotioribus quoque locis convenisse presules, velut

A ex Insubria et Sicilia; idque videntur nonnulla sanctorum Acta indicare.

Actum præsertim de mittendis Ephesum legatis; quanquam et de fide tractatum credibile est, sive recognite fuerint præcedentium duarum synodorum definitiones, sive iterum vocatæ ad examen Nestorii Cyrillique epistolæ, sive quo alio modo dici possit fides Occidentalis Ecclesiæ exposita, et mandatis quæ legatis darentur comprehensa.

Functi sunt legatione tres, Philippus presbyter, Arcadius et Projectus episcopi, quibus additus est Siricius sanctæ catholice Ecclesiæ urbis Romæ notarius.

Quid haberent in mandatis, intelligere licet, tum ex litteris Cœlestini, tum ex legatorum ad Patres Ephesinos sermonibus in concilio: id unum nempe, quoad res Nestorii, ut exsequerentur a Cœlestino jampridem statuta; alterum, quod ad synodum, ut decreta concilii confirmarent, ipsisque pondus apostolicæ auctoritatis adderent.

B Cœlestinus Pontifex (In epist. ad synodum): *Dirigimus pro nostra sollicitudine sanctos fratres et concacerdotes nostros, unanimes nobis et probatissimos viros Arcadium et Projectum episcopos, et Philippum presbyterum nostrum, qui iis quæ aguntur intersint, et quæ a nobis antea statuta sunt exsequantur.*

Philippus postulans sibi exhiberi quæ ante adventum acta essent, causam reddit, quo juxta beati papæ nostri præsentisque hujus sancti cœlestis sententiam acta nos quoque CONFIRMEMUS.

Arcadius. *Secuti formam Cœlestini sanctissimi papæ apostolicæ sedis, qui nos dignatus est hujus negotii EXECUTORES SUOS mittere, etc.*

Projectus. *Ego quoque, auctoritate legationis apostolicæ sedis una cum fratribus sententiæ EXECUTOR existens, definio, etc.*

C Nihil Actorum superest, quod quidem sciam, præter epistolas tres summi Pontificis, quarum una est ad synodum œcumenicam, altera ad Theodosium imperatorem, tertia ad Cyrillum. Priores duæ viii idus Maias consignatæ leguntur, tertia nonis Maiis.

In prima Patres pontifex hortatur ad tuendam fidem concorditer, in eo præsertim loco, ubi presens adesset Joannes apostolus, divinitatis Christi charitatisque singularis præco; tum legatos commendat.

In secunda, post laudatam Theodosii in fide catholica defendenda constantiam, ipsum obsecrat, sub divini tamen obstestatione iudicii, ne quid turbida novitati licere permittat, neve facultas aliqua his qui divine majestatis potentiam in humanæ dispensationis rationem arcare contendunt, quo perturbetur pax ecclesiastica, attribuat; majorem fidei causam debere esse quam regni; pro imperii æquæ gerî quidquid pro quiete Ecclesiæ vel sanctæ religionis reverentia laboratur.

D Ex postrema discimus consultum fuisse Cœlestinum a Cyrillo, an recipiendus foret Nestorius, si sua dogmata damnalet; quoniam, post induciarum tempus emensum, videbatur sententia dudum lata vim suam exercere. Respondet pontifex, sedis apostolicæ more, nunquam displicere Deo acceleratam in quoquo correctionem, cum omnem hominem velit salvum fieri, et venire ad scientiam veritatis; studere se quieti catholice, studere pereuntis salutis, si tamen voluerit ægritudinem confiteri, etc.

Priusquam dicere desinam hac de synodo, observanda quædam reor de legatis Philippo presbytero et Arcadio ac Projecto episcopis; sed de Philippo maxime.

1º Fuit ille Ecclesiæ apostolorum presbyter (Conc. Ephes. act. 3), videturque Baronio (In annal., ad ann. 418, num. 77), nec sane improbabiler, is qui ejusdem nominis, ordinis, et muneris, ante annos tredecim Zosimi legatione functus est in Africa cum Faustino Potentine Ecclesiæ episcopo, et Ascleo presbytero, ad negotium appellationum tractandum.

2º Et si tres illi simul, singulique aliquando, sedis apostolicæ, seu Ecclesiæ Romanæ legati, supplementes-

que locum sedis apostolicæ, totiusque synodi Occidentaliæ episcoporum nominentur; solus tamen Philippus nominatim dicitur Cælestini locum tenere: dicitur vero, tum in relatione Patrum ad imperatorem de adventu legatorum, tum in mandato quod oecumenica synodus suis ad Theodosium legatis dedit.

3° Sine consensu ille auctoritatis, de summi pontificis præcellentia in concilio totius Ecclesiæ loquitur verbis si quæ alia unquam amplissimis.

4° Legatorum primus sanctam synodum allocutus est (Act. 2): primus sententiam damnationis in Nestorium tulit, primus damnationi subscripsit (Act. 3).

5° Primus, atque extra præscriptum ab imperatore numerum legatorum sanctæ synodi, quorum tamen unus erat Arcadius, unus quoque Juvenalis patriarcha, ad imperatorem profectus est (Act. 6).

6° Primus legatorum appellatur in mandato his verbis: *Philippo religiosissimo Deoque dilectissimo Cælestini sanctissimi episcopi apostolicæ sedis maximæ urbis locum tenenti, et religiosissimis episcopis*, etc. (Ibid.).

7° Videtur et ipse Maximianum, quicum in Ecclesia Romana meruerat, una cum Cælestino Sixtoque ejusdem ætatis tunc presbyteris, postea summis pontificibus, in thronum dejecti Nestorii exivisse. Unde Cælestinus de Maximiano Romanæ Ecclesiæ alumno: *Fert illi, ac si sui corporis partem, Romana testimonium, quæ hunc semper inter suos habuit, et numeravit, Ecclesia* (in part. conc. Ephes. cap. 22, in epist. ad imp.). Et alio in loco, cum clericos Constantinopolitanæ Ecclesiæ ad Maximianum colendum hortaretur: *Audite ab eo quæ a majoribus nostris nobiscum positis frequenter audit. Nostro vobis ore loquitur collega, quia una fides necesse est uter prædicetur. Non hoc in ejus persona alicujus testimonium mutuatur; a nobis datus est, qui est electus ex nostris*, etc. (Ibid., cap. 24).

8° Calumniam denique passus est a Nestorii patronis, qui ejus nomine epistolam sparserunt in vulgus, quasi diceret, Sixtum Cælestini successorem ægre tulisse Nestorii depositionem (Ibid., cap. 33). Calumniam causam explicuimus (i part. Op. Merc., dissert. 6), inter agendum de auctore librorum hypognosticon.

De aliis duobus legatis, Arcadio et Projecto episcopis, hoc unum conficere possumus, quod viri fuerint docti pariter ac industrii, ut tantæ legationi pares essent; quod legati Occidentalis Ecclesiæ, sedisque apostolicæ dicti fuerint; quod denique Arcadius alterum vel ordinatione, vel ætate præcesserit.

Incerta est utriusque sedes ac patria. Nam quod Baronius suspicatur, Arcadium in Galliis sedem habuisse, Projectum Forocorneliæ, inde evertitur, unde stabiliri posse videtur. At enim illustrissimus scriptor; in litteris Cælestini ad Galliarum episcopos, de sancto Augustino ab calumniatoribus defendendo, appellari nomen Arcadii inter eos quibus littere inscribuntur: at inde manifeste concluditur, alium esse Arcadium ad quem scripsit Cælestinus, alium quem misit Ephesum; scribebat enim anno 451 ad Arcadium Galliarum episcopum, quo tempore Arcadius legatus Ephesi versabatur.

Assert deinde Baronius Petri Chrysologi sermonem in ordinatione Projecti Forocorneliensis habitum, quo probet ejusdem nominis legatum forte Forocorneliensi Ecclesiæ præfuisse. Verum sermo quem laudat a Chrysologo jam episcopo dictus est, quippe qui ordinatione episcopi quem ipse consecraret. Atqui Petrus ipse Chrysologus ordinatus est a Sixto, qui Cælestino successit anno 432; non potuit igitur concionem habere in ordinatione illius, qui ante annum 451 episcopus fuisset, ipsamque adeo tribus annis in cura pastoralis antecessisset.

Occasione legatorum, dicendum breviter de Petro, quem a Theodosio ad Cælestinum papam in causa Nestorii missum aiunt, litterasque imperatoris de nullo, quibus respondit pontifex se, ne hæresis latius serperet, oecumenicam, ut moris esset, synodum indi-

catum. Quæ synodus Ephesi prior sequenti anno celebrata est, frequenti decentiorum episcoporum concantu. Si quæ fides adhibenda esset scriptori ejusmodi Actorum, non impulsu Nestorii, sed odio, Theodosius procurasset cogendam synodum; non eam ipse indixisset, sed Cælestinus; non eo tempore quo indicta est tulisset pontifex damnationis sententiam, sed ferendam synodo mandasset; non exsecutorem sententiæ Cyrillum constituisset, sed totam synodum. Verum notat fides Actorum, quantumvis eam, interpolatis veteribus monumentis, Sigonius firmare conatus sit; nam Nestorius ipse petiit a se synodum fatetur: unde et synodi petitor a Cælestino dicitur. Legati sedis apostolicæ, ipseque imprimis studiosissimus pontificæ dignitatis assertor Philippus, non a Cælestino, sed ab imperatoribus indictum concilium testatus est; et eo tempore indictum est, quo sententia pontificis in Nestorium lata mandanda erat executioni; et executionem Cyrillo, non oecumenicæ synodo Cælestinus commisit, ut ex litteris Nestorii, Cælestini quæ et Actis concilii aperte constat.

VIII.

Synodus, quæ Ephesina oecumenica Flavio Antiocho, et Antio Basso cons., seu post consulatum Theodosii xii et Valentini in AA. mense Junio, die 22, feria 2.

Cum ea quæ pertinent ad synodum Ephesinam totum tertium recentioris collectionis Conciliorum fere totum teneant, in eoque distribuuntur tres in partes omnia, sive quæ synodum præcesserunt, sive quæ in ipsa gesta sunt, sive quæ subsequuta, donec pax Ecclesiarum concit, non ego frustra sim, si præter præfationem historicam velim aliquid amplius hac de synodo scribere; cum neque melius quidquam aliud, neque compendiosius valeam. Quare addenda putavi dumtaxat duo, quæ forte lectori ingrata non accident: quid nempe de synodo Ephesina didicerimus primum a Mercatore, et quid inter legenda tum veterum, tum recentiorum scriptorum Opera de rebus Ephesinis observaverim, sive singulare quod discatur, sive contra certas aliunde regulas quod caveatur. Tertium addi poterat, synopsis scilicet eorum quæ ad synodum Ephesinam pertinent, ostendens quæ desunt in editionibus vulgatis, eaque supplens, et quæ perturbato ordine ponuntur suum in locum restituens. Verum id in fine præfationis præstitum est.

§ I. Quid de synodo Ephesina primum a Mercatore acceperimus.

Mercator supponit nobis, 1° quinque Nestorii sermones adversus Pelagianos, tredecim de sua hæresi, quibus se manifestam prodiit hæretici mens; 2° Excerpta Cyrilli ex Nestorii Operibus, longe ampliora Ephesinis;

3° Refutationem anathematismorum Nestorii, a nemine hactenus tentatam, et qua plurima continentur ad hunc usque diem ignota;

4° Refutationem quoque symboli a Theodoro Mopsuesteno compositi, unde convellitur opinio Facundi Hermianensis, aliorumque Nestorio id symbolum tribuentium;

5° Excerpta quædam ex Theodori libris de incarnatione, quibus totum virus Nestorianæ impietatis continetur;

6° Fragmeata librorum quinque a Theodoro scriptorum adversus sanctum Ephesinum concilium, unde multa elucescunt hactenus obscura;

7° Opusculum adversus Eutharium Nestorianæ factionis hominem, ex quo redarguitur Photius Theodoro supponens alienos sermones;

8° Epistolam Theodoretæ ad Nestorium, edita longe emendatorem;

9° Ejusdem litteras ad diversas, quibus suam proditi impatentiam pacis inter Ecclesias restituit;

10° Ejusdem quoque Cyrillo insultantis concionem, aut potius concionis particulam: unde popula-

res multe opiniones delentur, Mercatore faciem præferente.

Docet præterea numerum Patrum qui Ephesi convenerunt, hactenus incertum, tradit enim convenisse ducentos septuaginta quatuor; deinde Theodoretum adversus capitula Cyrilli scripsisse ante synodum, quod dubium fuerat in hunc usque diem; denique oblato suo communitorio damnatos esse a Patribus Ephesis Pelagianos episcopos.

Hæc et alia Mercatori accepta referri debent; cuius etiam beneficio tolli potest perturbatio maxima Operum, quæ prima tertique parte concilii Ephesini in vulgatis editionibus reperitur. Quam facili autem negotio restitui possit ordo, post præfationem nostram historicam, nemo non advertet, qui subiectam præfationi synopsim legerit.

Observandum porro, acta, quæ secundâ parte continentur, non esse integra, sed a sancto Cyrillo brevata, pluribus omissis, quæ ad rem Nestorianam non spectarent. Acta se scripsisse innuit Cyrillus in epistola ad Eulogium, suum Constantinopolim apocrisiarium. *Offer, ait, magnificentissimo præposito duos libellos, quos ad illum misi: alterum contra Nestorii blasphemias scriptum; alterum Acta synodi contra Nestorium ejusdemque asseclæ completentem (in part. conc. Ephes. cap. 37).*

Omissa esse plura, vel id unum demonstrat, quod Leo magnus scribit (*Epist. 62, ad Maximum Antioch. cap. 4*), Juvenalem in synodo Ephesina tentasse Pælestinae primatum per commentitia scripta sibi vindicare, ejusmodi nihil in actis legitur.

Orientales schismatici queruntur suis ad imperatorem legatis quod adversarii non cessarent, usque in præsentem diem solitam exercere tyrannidem, eo quod nullam indignationem experti essent. Ubique enim illicitas depositiones in Ecclesias mittentes, turbare et clerum et plebem (in part. conc. Ephes., in actis contra Cyrillum et epistolâ schismaticæ). De illis depositionibus altum in actis silentium.

Huc afferat quispiam, quod est apud Gregorium magnum, de absolutis a cœtu Orientalium Pelagianis, dictoque anathemate iis qui defenderent animam Adæ per peccatum fuisse mortuam. Sed ostendimus Gregorio impositum fuisse a Joanne Jejunate pro Ephesis actis ad pontificem mittente gesta a Nestorio in sua synodo adversus Manichæos, de qua disseruimus in notis ad epistolam secundam Nestorii ad sanctum Cyrillum.

§ II. Quæ in singulis scriptoribus historiæ synodi Ephesinæ observata sint.

Synodi Ephesinæ historiâ scripserunt e veteribus Socrates (*Lib. vi Hist.*), Evagrius Epiphaniensis (*Lib. 1 Hist.*), Liberatus diaconus (*In Breviario*), Theophanes (*In Chronographia*), Nicephorus Callistus (*Lib. xiv*). E recentioribus, Baronius (*Ad annum Christi 431*), editores Conciliorum, Petavius (*tom. 1 Dogmat. lib. iv*) et Christianus Lupus (*In scholiis ad canones concil. gener.*). In singulis annotavi quid eximium et singulare attulerint, et quid contra mihi visi sint, oppositum certis aliunde rationibus tradere.

De Socrate scholastico Constantinopolitano.

Præter ea quæ communiter apud omnes occurrunt, eximia sunt, 1° in vetustis exemplaribus Græcis idem positum fuisse, quod in versione vulgata (*1 Joann. iv, 3*). Id valet ad Vulgate auctoritatem firmandam, et Græcorum codicum nuperos laudatores arguendos.

2° Scipissime Nestorium adversus Deiparam sermonem fecisse: et distantiam ipsius a Paulo Samosateno ac Photino ex concionibus quas habuit, patere. Hæc fidem conciliant sermonibus Nestorii a Mercatore in Latinum sermonem versis: nam et in illis frequenter Nestorius contra Deiparam disputat, et suam, ut loquitur, a Paulo Photinoque distantiam ostendere niti ut in ea concione quam commemoratissimo acceptis a Cœlestino Cyrilloque litteris habuit,

3° In Oasi vixisse adhuc Nestorium, cum ista Socrates memorie mandaret, id est, anno 439, quo usque historiâ a Constantino magno ad xvi Theodosii consulatum spatîo 140 annorum perduxit.

Digna sunt ista quæ observantur: cætera fere omnia perturbate, aut etiam falso, ne dicam inscite, ab homine forensi res theologicas tractante proferrantur.

Scribit 1° Nestorium cum Paulo Samosateno et Photino non asseruisse Christum merum esse hominem, sed verbo tantum a catholicis differre, et a sola voce *ὁμοῦς*, propter inscitiam et veterum negligentiam, abhorruisse. Quam sit alienum istud a vero, demonstrat tota præcedens dissertatio.

2° Nestorium post celebrem illam blasphemiam: *Eum qui menstruis spatiis adoleverit Deum non appellavero*, recessisse ab episcoporum cœtu. Repugnat Actis Ephesis: nam a Theodoto Ancyrae episcopo relatum istud est actione 1, velut dictum a Nestorio tribus ante diebus quam Patres cœtum habuissent.

3° Die vigesima octava Junii damnatum fuisse Nestorium a Cyrilliane partis antistitibus; et vicissim a Nestorianæ partis episcopis, ante adventum Joannis Antiocheni, Cyrillum esse depositum. Utrumque manifeste Actis pugnat; nam et Nestorium Patres die 22, et Cyrillum Joannes, qua die primum adventum tumultuario concilio deposuit.

4° Joannem Ephesi quidem Cyrillo succensuisse, sed non prius quam Antiochiam revertisset, exaucto- rasse. Id totum falsi revincitur Actis conciliabuli Orientalium.

5° Denique ambos episcopos, reconciliata amicitia, sibi mutuo sedes restituisse. Atqui conditiones pacis tres erant dumtaxat, damnatio dogmatum Nestorii, consensio in ejus depositionem, et consensio item in ordinationem Maximiani, ut ex litteris Cyrilli, Joannis et Theodoreti manifestum est.

De Evagrio scholastico Epiphaniensi.

Evagrio debemus conservatam Theoduli epistolam de rebus Nestorii post depositionem; eam vero minus in partes discerpsisset, sed integram inseruisset historiæ, majorem procul dubio iniisset a posteris gratiam.

Multa ex Socrate accepit, plura ex Actis synodi, non pauca tamen de suo addidit, quæ veritati, et illi quidem certis testimoniis comprobata, pagent.

1° Scribit Nestorium cum Antiochia Constantinopolim pergeret, Theodorum in urbe Mopsuestiæ convenisse, auditaque illius doctrina, a vera pietate descivisse. Id repugnat litteris Joannis Antiocheni ad Nestorium de Theodoro scribentis, velut de comuni magistro olim ipsis audito.

2° Innuit, aut etiam declarat, a Nestorio prius acceptas esse Cœlestini Cyrillique litteras, quam postulasset ab imperatore concilii indictionem. Atqui synodus indicta est die 19 Novembris, qua consignatur sacra; acceptæ vero litteræ Cœlestini die 8 Decembris consequentis, ut ostendit Marius Mercator.

3° Excusat Joannis Antiocheni moras in via, quasi non de industria fuerint, sed necessitate factæ. Verum tamen a *τῆς νομικῆς*, id est, hoc ipso anno, a die 27 Aprilis ad diem 21 Julii, quinquaginta quiaque dies interfluxerunt, nec ullus diocesis Antiochenæ episcopus Epheso distabat, ipso teste Evagrio, immo et Joanne, paulo amplius quadraginta mansionibus, sive itineris diebus.

4° Affirmat ab omnibus utriusque patris episcopis in unum coactis acceptos esse Cyrilli Memnonisque libellos, vocatumque et excommunicatum Joannem cœm suis. Aperte Acta reclamant; et ut non reclamarent, pugnantia certe loquitur: quomodo enim omnes in unum coiverint utriusque partis antistites, et Joannis tamen sacerdotes veluti contumaces abstenti sint?

5° Denique redintegratam ponit amicitiam Cyrillum inter et Joannem, antequam Paulus Emeseus

Alexandriam adveniret. Id vero indubitanter monu-
mentis falsitatis arguitur, cum pacis ipse Paulus se-
quester fuerit, idque nutu Joannis et Cyrilli litterae
loquantur (in *part. conc. Ephes. c. 30, 34*).

De Liberato diacono Ecclesiae Carthaginiensis, in Breviario
causae Nestorianorum et Eutychianorum, capitibus de-
cem prioribus.

Liberatus diaconus Ecclesiae Carthaginiensis, trium
capitulorum defensor, cuncta quae prosecutus est in
Breviario haeresis Nestorianae, accepisse se scribit.
partim a Socrate, partim ex Actis conciliorum, Pa-
trumque epistolis. Optandum esset ut tam sincera
tamque ordinata tradidisset quam acceperat ex Actis
conciliorum, Patrumque catholicae partis epistolis,
minus a veritate discessisset quod fecit non semel;
minusque in ordinem peccasset, quod saepe: certe
non prodidisset suam in Nestorianarum partium ho-
mines animi propensionem.

Habet tamen hoc in opere quae conducant ad
emendanda quaedam veterum scriptorum, atque etiam
illustranda quae pertinent ad historiam Nestorianam,
immo et restituenda in ordinem quae in tertia potis-
simum parte concilii Ephesini perturbate conge-
runtur.

1. Cum scripsisset (*Cap. 2*), Nestorium in eo diffe-
rere a Samosateno, quod Nestorius confitens existen-
tiam *Divinitatis Filii Dei*, Christum parum hominem
tradidit, conceptum atque formatum, et postea in Deum
profectum, hoc est, hominem deificatum, et non Ver-
bum carnem factum, et habitasse in nobis. Ostendit
fontem unde id hauserit: Propterea in epitoma Chro-
nicorum Lucentius hoc ponit, et dicit: « Felice et Tau-
ro consulibus, Nestorius Constantinopolitanus episcopus
novum Ecclesiam molitur errorem inducere, praedi-
cans Christum ex Maria hominem tantum, non etiam
Deum natum; eique Divinitatem collatam esse pro
merito, dicit. »

Peccat quidem, cum errorem Leporii Nestorio
tribuit; sed utile quiddam simul tradit, cum Lucen-
tium auctorem appellat annotationis tribuite Pro-
spero, unaque docet secundam partem Chronicorum,
quae vulgo Prosperi nomine inscribuntur, aliud nihil
esse quam continuationem a Lucentio additam: atque
ita ostendit qua ratione depelli possit a Prospero,
magnae eruditionis eximique iudicii viro, infinita
prope *ignorantia*; temporumque confusio, quae in
hoc toto additamento pene continua est. Fuit autem
Lucentius episcopus Asculanus, unus de quatuor
legatis a sancto Leone ad synodum Chalcedonensem
missus, qui epitomen ad ann. 455 perduxit. Sed
haec alius.

2. Refert, post orationem a Paulo Emeseno habi-
tam in Ecclesia Alexandrina, de duabus Christi na-
turalis in una persona (*Cap. 8 Brev.*), ad illa verba
Joannis: Verbum caro factum est, et habitavit in nobis
(*Joan. i, 14*); Cyrillum tractantis sermonem de more
excepisse, et inter cetera dixisse: Quid de his cla-
rius dici potest? Qua indigent haec explanatione? Nos
docuit, quia aliud quidem est qui inhabitat, et aliud qui
inhabitur; et aliud natura humana, aliud divina. Et
cum sermonem concluderet, repetisse verba Emese-
ni: Conspice, inquit, Joannem duas naturas praedi-
cantem, et unum Christum: duas naturas Unigeniti, et
unam personam. Etenim quando dixit: Et habitavit
in nobis; et duas naturas praedicavit; tunc addidit
haec: Et vidimus gloriam ejus, gloriam tamquam Uni-
geniti a Patre, plenum gratia et veritate. Quibus rela-
tis Liberatus: Haec, inquit, Cyrillus Paulo praesente
tractavit, et Alexandrinum docuit Ecclesiam ita de
Christo credere sicut Paulo dudum tractante didi-
cerat.

Hinc colligere est, post utrumque Emeseni sermo-
nem, duos enim habuit, verba fecisse sanctum Cy-
rillum; et ista quidem mox relata post secundum;
quae vero in tertia parte concilii Ephesini (*Cap. 3*)
habentur, post primum. Nam in primo sententia

Joannis tractata non est, est autem copiose in se-
cundo. Corrigenda est igitur vulgata Conciliorum
editio, et prima Emeseni homilia subiiciendus sermo
Cyrilli, qui post secundam positus est; secundae ve-
ro, fragmentum a Liberato servatum.

3. Refert etiam particulam epistolae, qua Joannes
Antiochenus imperatoris litteris per Aristolaum Ar-
bitrum allatis respondet, ejusque meminit Theodo-
retus in epistola ad Himerium (*Cap. 8*): Propter illa
ipsius capitula fidem meam Cyrillo dirigam, quam si
suscepiens subscripserit, communicabo ei; alioqui paci-
ficus cum eo esse non potero. Ex ea vero multa colligi
possunt, quae locis alioqui, vel obscuris lucem, vel
dubii fidem faciant. de quibus vide notas ad episto-
lam hanc Theodoret.

Jam vero contra indubitata aliorum testimonia
quam multa scripsit! quam multa contra rationem
temporum! Id omitto dicere, quod legitur de ordi-
natione Nestorii, quam contigisse tradit primo die
Aprilis, cum acciderit decimo; potest enim esse vi-
tium notarii, qui cum reperisset in libro unde ex-
scribebat, die 10 Aprilis, scripserit die 1 Aprilis.

Suo certe vitio ait (*Cap. 4 Brev.*), 1° epistolam Joan-
nis ad Nestorium scriptam esse antequam Cyrillus ad
Caesetinum daret litteras de rebus Nestorii. Constat
enim Cyrillum pontificem primum de rebus Nestorii,
tum pontificem Nestorio et Joanni, et tandem Joan-
nem acceptis Caesetini Cyrillique litteris Nestorio
scripsisse. Hinc Caesetinus ad Nestorium: Sancti
fratris et coepiscopi mei Cyrilli probatissimi sacerdotis,
per filium meum Possidonium diaconum, ita de te
scripta suscepimus, quibus his qui de tua ordinatione
detulerant perire suum testimonium doleremus.

Hinc etiam ad eundem Joannes: Clerici Alexan-
drini diversas de tua pietate litteras magno ad nos stu-
dio pertulerunt; unas quidem piissimi episcopi Caese-
tini, reliquas omnes sanctissimi episcopi Cyrilli. Ha-
rum autem exempla mittens, charitatem tuam obnix
rogatum cupio, ut ita eas legat, etc.

2° Sacram ab imperatore ad Cyrillum missam esse
rogatu Nestorii (*Ibid.*, sub fin.), post acceptas a Ne-
storio Cyrilli litteras, quibus duodecim capitula sub-
jungebantur. Atqui praecessit tribus fere hebdoma-
dis: nam sacra consignatur xii kalendas Decembris;
litterae vero acceptae sunt vii idus Decembris.

3° Post scriptam Cyrillo sacram unam, missam ad
universos episcopos aliam esse, qua vocarentur Ephe-
sum ad concilium. Verumtamen in illa sit istius men-
tio: Tuam quoque reverentiam ad tempus, quod aliis
litteris ad universos metropolitanos missis significatur,
praesto adesse oportebit (*1 part. conc. Ephes. cap. 31*).

4° Caesetinum epistolam, cujus initium est: Tristitia
nostrae sanctitatis vestrae litterae, etc., Cyrillo ricem
suam dedisse in concilio obeundam. Atqui epistola
Caesetini sanctionem synodi indicem tribus mensibus
praecessit: consignatur enim iii idus Augusti ejus-
dem anni, nec Romam nunti de synodo indicta vene-
runt ante mensem Decembrem, cumque inclinatem,
quo tempore Nestorius ea de re Caesetinum primo
certiorem fecit. Placuit vero piissimis imperatoribus,
Domino adjuvante, etiam synodum inexcusabiliter totius
orbis terrarum indicare, propter inquisitionem aliarum
rerum ecclesiasticarum: nam dubitationem verborum
non aestimo habituram inquisitionem difficilem, nec im-
pedimento esse futuram ad tractatum Divinitatis Do-
mini Jesu.

5° Joannem Antiochenum biduo post depositum a
concilio Nestorium venisse Ephesum, pugnat relationi
Candidiani comitis ad Joannem et ejas synodum (*In
Act. conciliabuli Ephes.*): Cum autem quinque proximis
dies reverendissimus episcopus Cyrillus, ac Memnon
hujus civitatis episcopus, et qui cum ipsis sunt reveren-
dissimi episcopi in sancta Ecclesia convenissent, a me
prohibiti sunt ne contra dominorum nostrorum et piissi-
morum imperatorum decreta inter se consensum facerent,
atque moniti ut omnium vestrum adventum expectarent;
illi autem ut sacrum praelegerem efflagiarunt: cum

vero id recusare propter sanctitatis tuæ absentiam, A
etc. Retulit vero Candidianus eo ipso die quo Joannes
advenit (In synodica ad Coelest.): Nam simul atque
Ephesum ingressus est, antequam pulverem ex itinere
contractum excussisset, antequam se veste exuisset,
congregatis quibusdam qui cum Nestorio recesserant,
et blasphemata verba in suum caput loquebantur, et gloriæ
Christi tantum non illudebant, ac veluti collecto collec-
tio hominum circiter triginta numero, qui nomen habe-
bant episcoporum, etc.

6° Orientales suam in Cyrillum et Memnonem sen-
tentiam publicasse, proposito programme, ante ad-
ventum legatorum Occidentalis Ecclesie. Id Actorum
Ephesinorum fidei adversatur. Nam legati advenerant
die nona Julii, postridie enira auditi sunt in synodo,
cum haberetur actio secunda. Nihilum vero tunc
temporis de sententia schismaticorum in Cyrillum et
Memnonem rescitum erat: namque ubi primum ru-
more vulgi de hac ipsa sententia Cyrillus et Memnon
acceperunt, obtulerunt libellos sanctæ synodo die
decima sexta Julii: eadem die vocatus semel atque
iterum Joannes cum suis, ut facti rationem redderet,
antequam tertio citaretur, sententiam, depositionis
quidem in Cyrillum et Memnonem, excommunicationis
vero in totam synodum, afixa parietibus theatri
charta publicavit. Sic enim actione quinta interlocu-
tus Cyrillus est: *Vestra pietas omnia gerens per reve-
rendissimos religiosissimosque episcopos prima et se-
cunda citatione vocavit eos, quemadmodum fides Acto-
rum continet. Illi vero cum temeritatem suam nullis
rationibus tueri, nec ullas justæ excusationis vias inve-
nire possent, rem sedam et circulatoribus ac circumfo-
raneis dignam commiserunt. Cum enim, si quid magnæ
huic synodo palam facere voluissent, illos potius acce-
dere modeste et cum decoro, quod Christianos homines
debet, coram exponere quæ conveniunt responsaque
audire oportuisset; ac profecto nihil obstat quominus
id illis facere licuerit (nec enim ante sanctam synodum
milites constituerunt sicut ante illum domos), chartu-
lam arrogantia inscitiæque plenam concinnantes, eque
publice proposita, totam hanc civitatem, non tam ad
turbulationem quam ad inconsultæ temeritatis ipsorum
condemnationem condemnarunt.*

Manifesta porro apparet causa cur tunc temporis
publicaverint schismatici suppressam decem et septem
diebus sententiam; ipsorum enim intererat desertum
vadinonium probare apud populum, ne a tumultuante
male haberentur. Probabant vero hac publicatione,
cum a iudicibus nulla auctoritate pollentibus, quippe
excommunicatis, citari se ad iudicium ostenderent:
sed cur programme sententiam publicarunt, et non
canonico more, per executores ecclesiasticos? ut,
quam aliis facerent, per suos milites ad Joannis domum
excubantes, violentiam, eam sibi inferri mentirentur,
atque ita prohiberi secundum canones agere; maxime
cum chartam quam archidiaconus Joannis nomine syn-
odi Orientalium obtulisset, ab episcopis Joannem
tertio citantibus repudiatam causari possent.

7° Scripsisse, post solutam synodum et ordinatum
Maximianum, episcopos e Constantinopoli Cyrillo, quia
amicitiarum modum et pacem Ecclesiarum non aliter
feri conveniret, nisi omnia quæ ab eo in causa scripta
epistolis et tonis et libris evacuarentur (in part. conc.
Eph. cap. 55). Verum Cyrillus id ab Acacio Beroensi et
Orientalibus postulatum refert (Epist. ad Acac. Mel.):
Imperator ergo ad se accersens reverendissimum pi-
entissimumque Ecclesiæ Constantinopolitanæ episcopum
Maximianum, ac alios non paucos, qui pro tempore
ibidem comperiebantur, serio cum illis consultabat quom-
nam pacto Ecclesiarum dissidium e medio tolli, divino-
rumque mysteriorum ministri ad concordiam et pacem
posset redigi. Illi vero non aliter unquam id fieri
posse, neque prius illos de quibus agebatur in concordiam
venturos ulebant, quam unanimis et consonæ fidei
vinculum iis præfulgeret, et quasi præferretur: et enor-

tere aiebant ut pientissimus Joannes Antiochenus ana-
thematisaret Nestorii dogmata, ac scripto illius depo-
sitionem approbaret. Episcopum vero Alexandrinum
privatas offensiones oblivioni traditurum, et contumæ-
lias, licet cæ gravissimæ ac maximæ existissent, quæ
Ephesi perpeusus fuerat, propter charitatem nihili factu-
rum. Cum itaque religiosissimus imperator iis assenti-
ret, magnamque ex eo consilio voluptatem caperet,
missus est, qui hoc ipsum perficeret, dominus meus
præclarissimus tribunus et notarius Aristolaus. Postea-
quam vero Orientalibus regum decretum expositum est,
et tamquam factum ex eorum episcoporum sententia qui
Constantinopoli aderant, consilio nescio quo, apud
sanctissimum piissimumque Beroensem episcopum Aca-
cium congressi, scribi ad me curarent conventionis mo-
dum, id est, sanctarum Ecclesiarum pacis, nisi eo modo
quem ipsi præscriberent fieri non debere. Erat autem ca-
petitio gravis ac molesta; volebant enim ea omnia abo-
leri quæ vel epistolis, vel tonis, vel libris enigmaveram:
at soli fidei quæ a sanctis Patribus nostris Nicææ edita
fuerat consentire.

8° A Joanne collectam fuisse synodum Antiochiæ,
propter negotium pacis: Beroæ apud Acacium con-
gregatam tradit Cyrillus loco mox citato (Pag. 274,
col. 2), tradit et Mercator in præfatione epistole
Theodoretæ ad Andream Samosatenum.

9° Cyrillum, post pacem initam, respondisse Theo-
doreto capitula reprehendenti, suaque capitula expo-
suisse (Cap. 9 Brev.), atque ita pacem et unitatem
Ecclesiis redditam. Locus integer exscribendus vide-
tur: *Hæc sunt, quæ Cyrillus scripsit in defensionem
Orientalium episcoporum pro duabus viis Christi na-
turalis, quæ quicumque tunc minime receperunt, hos
esse puto auctores Acephalorum, qui neque Cyrillum
habent caput, neque quem sequantur ostendunt. Tunc et
Eroptius Ptolemaidis Pentapoleos iensis episcopus
accipiens exemplar litterarum Theodoretæ, qui scripserat
contra duodecim capitula Cyrilli, direxit illud Cyrillo,
ut responderet ad ea, et sua capitula exponeret: quod
gratissime suscipiens Cyrillus, fecit interpretationem
capitulorum suorum, duodecim addens expositiones,
quo videretur plenum pro eis reddere rationem. Itaque
Cyrillo suscipiente et defendente fidem Orientalium
episcoporum et sua capitula exponente, pax et unitas
Ecclesiis reddita est. Repugnat Cyrillus, qui nullam
damnati Nestorii mentionem facit in tribus apologeti-
cis quos pro capitulis composuit, facturus utique,
sin minus et duos ante synodum scripisset, et tertium,
ut diximus in præfatione, cum in custodia teneretur,
penderetque adhuc sua Nestorii causa, propter
sanctionem principis gesta quælibet suspendentis, do-
nec de re tota diligentius cognosceret et statueret.
Quod vero duos ante synodum scriperit, adversus
Andream scilicet ac Theodoretum, hinc apertum est,
quod responsum fuerit prius Andream, tum Theodo-
reto, velut homini nondum noto. Quæ vero potuit
ratione post synodum ignotus esse Theodoretus Cy-
rillo, cum fuerit conciliabuli quasi mens atque inge-
nium?*

D 10° Denique, ne diutius moram ponam in rebus
Liberati curiosius scrutandis, omitto plura levioris
momenti, unumque istud addo, Liberatum præ inco-
gitantia id quod in codice Socratis reperit ab aliquo
annotatum, vel ex margine in textum translatus,
accepisse velut a Socrate scriptum, quem oportuisset
pugnare secum intolerabili amentia; negari enim an-
notator Nestorium dixisse Christum esse Deum; affirmat
Socrates.

Locus videtur exscribendus, quia pluribus occasio-
nem præbuit ut Nicephoro, Evagrio, etc., errandi cum
Liberato; sic igitur se habet: *Socrates in libro Ecclesia-
sticæ Historiæ dirimit Nestorium a Paulo, eorumque
differentiam sic ponit: « Apparet, inquit, Nestorium
ignorasse lectiones antiquorum. quapropter, ut dixi, in
sermone solo moratus est. »* († At non solum sermonem

* Verba quæ ex margine interpreti in textum Socrati aperte pugnant dicenti Nestorium catholice sensisse.

examine deat, sed etiam omnino Deum esse, qui natus est, denegavit. Nos autem scemur quoniam qui de sancta Virgine natus est, et crucifixus est, Dominus est gloriæ sicut dicit Apostolus : Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Porro Nestorius dicit : « Noli gloriari, Judæe, non crucifixisti Deum ; » tanquam ipse Dominus gloriæ, idem non sit Deus. Nam quia purum hominem non dicit Christum, sicut Photinus, etc.

De Theophane Cerameo in Chronographia.

Quinque tradidit Theophanes a prioribus historicis præmissa Primum, ab Eusebio tunc *σχεδιαστής τῆς βασιλίδος* reprehensum fuisse Nestorium, cum nemo haec ausus esset arguere antistitem urbis regie, aule gratiosum, et nihil non valentem aggredi potentiam ope. Ab historicis prioribus dixi, nam Leonitius Byzantinus jampridem illud traderat (*Lib. iii advers. Nestorian. et Eutic.*). Alterum, hunc ipsum Eusebium Anastasio presbytero anathema dicenti detentoribus *θεωτό-ov* restitisse. Tertium, a Proclo dictam esse, presidente in Ecclesia Nestorio, panegyricam de Virgine Deipara orationem. Quartam, eam ipsam Orationem habitam *ἐν μὲν ὑπομνήσῃ*, aliquo die festo solemniori, nempe annuntiatione Virginis, ut diximus in notis ad orationem. Postremum, a Nonno Edessæ episcopo scriptam Joanni Antiocheno in hæc verba : *Purgata Ecclesiam, vir Dei, a Nestorii zizanitis, et eorum perfidia.* Unde intelligimus, Nonno Rabbulam, Rabbule ibam successisse in sedem Edessensem.

At non quinque tantum peccavit. Nam 1° ordinationem Nestorii refert ad annum Christi 425, Joannis Antiocheni 8, sancti Praylii Hierosolymitani 15, Coelestini summi pontificis 7; quæ omnia præcui absunt a vero, undecumque tandem anni initium Theophanes sumpserit, sive a Septembri, ut revera ampsit; sive a Januario, ut alii solent. Nam secundum unanimum omnium sententiam ordinatus est Nestorius Tauri et Felice coss., atque ita anno Christi 428, siquidem successit in sedem Constantinopolitanam Sisinnio vita functo sub finem ann. 427. Deinde Joannes Antiochie episcopus successit in locum Theodoti, qui ann. 428 vivere desiit, teste Theodoro (*Lib. v Hist. Eccles. cap. 59*). Certe Acacius Beroensis ad Cyrillum rescribens, ann. 450, Joannem ait recens ordinatum (*1 part. conc. Ephes. cap. 25*). Postea Praylius post Joannem Hierosolymitanum Ecclesiam rexit; Joannes vero diem suum obiit ann. 446, immo Praylius jam cesserat Juvinali moriens sedem urbis sanctæ ante ann. 428, ut ex eodem Theodoro constat (*Ibid.*), recensente Juvalem cum Sisinnio. Denique Coelestinus tenere cepit sedem apostolicam Bonifacii obitu vacantem die 3 Novembris ann. 425, atque adeo non præcessit septem annis Nestorium die 10 Aprilis ann. 428 in sede urbis regie collocatum.

2° Scribit Coelestinum dedisse litteras de causa Nestorii ad Joannem Antiochenum et Praylium simul Hierosolymitanum : repugnant scribenti Coelestinus ipse et Cyrillus; ille enim, missis per Possidonium ad Cyrillum de Joanne et Juvinali litteris : *Eudem hæc, inquit (1 part. conc. Ephes. cap. 15), ad sanctos quoque fratres et coepiscopos nostros Joannem, Rufum, Juvalem et Flavianum perscripsimus*; iste vero ad Juvalem de illis ipsis Coelestini litteris : *Cum reverendissimus, ait, piissimusque Romanæ Ecclesie episcopus Coelestinus comperta de eo scripserit, ipsasque litteras ad me dederit; equidem illas vicissim ad te mittendas existimari, etc.*

3° Tradit Cyrillum, post acceptas ab imperatore litteras, quibus increparetur, scripsisse de recta fide ad Theodosium, et ad reginas sorores, quo se purgaret. Atqui litteræ imperatoris falsitatis convincunt Theophanem : nam in his vitio vertit Theodosius Cyrillo, quod alio ad se, alio ad Pulcheriam opere directo tentare voluisset concordiam regie demus, fratremque cum sorore componere, nisi aliquid inter nos dissidium esse putasses, aut certe aliquid ejusmodi

A ex litteris tuis oriturum sperasses, cur, obsecro, alia privatim ad nos, et ad Eudoxiam religiosissimam conjugem meam; alia vero ad Pulcheriam sororem meam augustinam, eandemque pietatis studiosissimam, perscripsisses (*1 part. conc. Ephes. cap. 31*)?

4° Ait Coelestinum excusasse absentiam, ob labores hiemali tempestate in mari tolerandos : at excusatio neque per se ipsa idonea est, cum verna tempestate iter conficiendum esset, eaque affecta, siquidem ad Pentecostem conductum erat, id est, ad diem septimum Junii; neque vera, cum a summo pontifice per legatos afferatur alia, nempe jam non agi de ferenda sententia, quod auctoritatis est; sed de executioni mandanda, quod obsequii potius (*Conc. Ephes. act. 2*).

5° Vult synodum inchoatam esse die 20 Junii, elapsis a conducto termino diebus sexdecim. Quomodo vero hæc coherent, tum sibi, tum Actis concilii? nam conductus terminus fuit dies Dominicus Pentecostes, qui incidit in septimum Junii, ut certa ratione temporum constat; Acta vero aperte loquuntur initium synodo factum die 22 Junii, et vero fieri debuit, cum in eam diem incidit feria secunda, qua solemne erat dare initium synodis.

6° Historiam, si tamen historia sit et non fabula, de inchoatione synodi, textit hunc in modum : *Die itaque Junii mensis vigesima celebrari cepit concilium, Nestorio, Cyrillo et Praylio conventui presidentibus, Cyrillo vero Romani pontificis locum obtinente, cunctisque de theologia sermonem facientibus, Nestorius magnè arrogantia dixit : « Non ego cum qui bimestris aut trimestris fuerit Deum appellavero, quapropter mundus sum a vestro omnium sanguine, neque postmodum ad vos veniam. » Cum dicto exiit sex comitibus episcopis, qui ipsius sententiæ adhærebant : Cyrilli sequaces, postmodum congregati, tres episcopos miserunt qui Nestorium vocarent, etc. Nam cuncta hæc Actis concilii pugnant (*1 part. conc. Eph. act. 1*), ex quibus nempe constat, ceptam synodum die 22 Junii; ad eam non venisse nunquam Nestorium, multo minus in ea præsedisse; blasphemiam a Nestorio prolata in familiari congressu cum Acacio Melitenensi, et Theodoro Ancyrano; eos exisse Nestorii hospitio sacrilegam vocem execratos.*

Hic oritur quæstio solvenda obiter, qui factum sit ut cum synodus haberi ceperit die 22 Junii, episcopi tamen ea ipsa die ad synodum retulerint se pridie ad vocandum Nestorium missos esse, atque a synodo; erat igitur pridie jam collecta. Verum cum dies vigesima prima Dominica fuerit, convenisse ad synaxim Patres oportuit : unde cum abesset Nestorius, a quatuor episcopis invitatum quidem venire ad crastinam synodum, non citatum jure, quippe cum festus esset dies, nec adhuc episcopi legitimum fecissent initium concilii : unde factum ut secundum canones postmodum tertio vocatus sit, cum vocatio prima non haberet vim canonici processus, sed admonitionis tantum atque invitationis.

7° Narrat Joannem Antiochenum cum suis tertio post ceptam synodum die advenisse : quo errore posteriores alii implicuit, contra manifestum Cyrilli testimonium antea relatum.

8° Narrat pariter Nestorium cum Joanne aliisque schismaticis concessisse, cum in Cyrillum et Memnonem sententia depositionis ferretur : atqui istud nulla Acta continent, immo silentio suo contradicunt. Et vero Joannis synodus Nestorium non restituit; neque enim poterat, cum minor esset ea a qua defectus fuerat; neque si potuisset, sivillet tamen Joannes, quippe ambiens principatum synodi, cui cupiditati obstitisset Nestorius, privilegio suæ sedis, quæ a Constantinopolitano concilio secunda post Romanam constituta fuerat.

9° De Theodoro capitula Cyrilli arguente, et de Cyrillo Theodoretum confutante, loquitur perinde ac si reprehensio illius, et istius responsio, synodi tempore confecta sit. Quibus contradicit Theodoretus : *Pris-*

quam conventus apud Ephesum celebraretur, duodecim capitulis strictim aperteque restitimus, ut praeclus horum fieret intellectus etiam rudiorum et rationis expertum, etc. (In praef. ad quinque libros contra concil. Ephesinum).

10° Ait ab Orientalibus ad suas Ecclesias redeuntibus abductum secum Nestorium. Verum recesserat Epheso, priusquam legati venirent Chalcedonem.

11° Scribit pacem Ecclesiis redditam, convenientibus Cyrillo et Joanne, jussu imperatoris, post deportatum in Oasim Nestorium, quarto ab exauctoratione anno. Verumtamen pax reconciliata est, ut certis temporum notis constat, altero post Ephesinam synodum anno. Nihil hoc auctore perturbat.

De Nicephoro Callisto, libro xiv Historiae, a cap. 32 ad 37.

Nicephorus omnia fere sumpsit ex Socrate, cujus verba exscribit, appellato etiam nomine; sumpsit pariter ex Evagrio et Theophane, quos ne nominat quidem, cum tamen eorum scriptis utatur, servata quoque prima loquentis persona, quod admirationem movere potest. Quare quae de tribus illis scriptoribus observata sunt, huc etiam spectant, eadem nimirum Nicephoro cum suis magistris, aut bene sentiente, aut peccante.

Proprium nihilominus peccatum ipsius est, quo synodum Ephesinam asserit (Cap. 34) quadragesimo primo post secundam anno habitam: quinquaginta enim inter utramque anni intercesserunt, cum secunda coierit anno 581, Ephesina anno 431.

Proprium et istud, Orientales tertium annum ab Ephesina synodo per vim retinuisse Nestorium in episcopatu; nequidem enim ante pacem Joannes cum suis eum episcopi loco habuit.

Afferit tamen duo ad historiam conducentia. Primum (Cap. 35), de synodi Alexandrinae decretis ad Coelestinum summum pontificem missis, quod argumentati sumus inter agendum de secunda synodo Alexandrina. Alterum (Cap. 34), de Euthymii magni illius sanctique viri mandato, quo Petrum Saracenorum episcopum jussit adherere Cyrillo Alexandrino, et Acacio Melitenensi, tanquam columnis et apicibus recte fidei: id accepit a Cyrillo monacho, qui vitam Euthymii conscripsit.

De illustrissimo Annalium scriptore cardinale Baronio, et alijs recentioribus, etc.

Illustrissimus Annalium scriptor de rebus Nestorii, eo quo solet iudicio, eaque doctrina et diligentia conscripsit, ut si cuncta quae a veteribus dicta, vel diligenter collegit, vel feliciter emendavit, vel subtiliter conjecit, afferri deberent, tota fere quinque annorum historia exscribenda esset. Sunt tamen nonnulla in quibus ut maxime velim, propter reverentiam tanti viri non possim tamen assentiri, sive propter tarditatem ingenii, sive quia videntur mihi certis quibusdam praepjudicijs, aut pugnare, aut non nisi difficulter conciliari. Ea vero hic proponenda puto, et cum pugnantis argumentis conferenda, ut quam patior hac in parte difficultatem doctioribus ostendam.

Atque ut omittam dicere de ijs quae ad annum 428 (Num. 20) referuntur, sive de Nestorio secundum naturam Samosatani nepote, quae opinio nata est ex Suida verbis alieno sensu acceptis; sive de origine haeresis Nestorianae ex Pelagiana de meritis naturae, qui error Leporij Nestorio affictus a Cassiano (Lib. i de Incarnatione, etc.), indeque populariter creditus; sive de Nestorii quadam historia (Num. 27), tributa Theodoro Cyrensi (Lib. iv Haeretic. Fabularum cap. 11); sive de obtestatione Eusebii adversus Nestorium Cyrillo supposita (Num. 31).

Asserit ad annum 429 illustrissimus cardinalis, litteras a Nestorio datas esse ad Aegypti monachos (Num. 22), quibus ipsorum silem tentaret: id vero neque Cyrillus testatur (Epist. 1), neque ullus veterum scriptorum. Quin potius euncti communiter tradunt ad

A monachos pervenisse exegeses Nestorii, easque a nonnullis circumlatas, ad simpliciorum animos fallendos.

Asserit deinde epistolam ad monachos a Cyrillo scriptam esse priusquam a Nestorio proderetur haeresis (Num. 22): atqui tota est illa in primo sermone Nestorii, immo et secundo refellendo, ut ex ipsa epistole sermonumque collatione constat. Verum neutrum sermonem illustrissimus cardinalis videre poterat.

Probabilius mihi non videtur, quod dicantur libri de Recta Fide ad Theodosium et reginas sorores confecti, ante primam epistolam a Cyrillo datam ad Nestorium (Ibid.); conficiendorum enim orationem fecit secunda Nestorii ad secundam Cyrilli epistolam responsio, quod in notis ad epistolam Nestorii demonstravimus.

Jam vero quod affert de epistola Cyrilli ad clericos Constantinopolitanos, deque eorum libello, et objectis Cyrillo criminibus a quatuor hominibus Nestorio fuerent servientibus (Num. 38 et seqq.), partim a Mercatore refellitur, inscriptionem epistole veram apponente, partim ex prava versione Latina epistole, quae factum est ut quae Cyrillus istis nequam obijcit, ab illis objecta Cyrillo putarentur.

Ad annum 430 (Num. 46), Julianus Pelagij sectarius dicitur Capuanus origine, sede Atellanensis. Id communiter a pluribus, propter corruptos Gennadii Prosperi chronographi codices, assertum est; sed enim, emendatis codicibus, jam nemo fere eruditus id credit.

Dicuntur a Cyrillo missi ad Coelestinum tomii quos adversus Nestorium conscripsisset (Num. 11), testisque advocatur Cyrillus ipse; sed Cyrilli verba (Epist. 1 ad Coelestinum) videntur contradicere: Quo sanctitas tua, tam quae ille dicit et sapit, quam quae beati et magni illi Patres nostri tradiderunt, clare perspicat, misi tomos aliquot, capitulum quorundam fragmenta continentes, quos etiam ab ijs qui Alexandriae versantur Latine reddi curavi.

Quomodo autem, quae sequuntur (Num. 42), de coacta synodo Romana, post acceptas Cyrilli per Possidonium litteras (synodo, inquam, cujus mentionem fecerit Cyrillus in epistola prima ad Nestorium), defendi queant, nullus plane video. Hac enim in epistola Cyrillus ad Nestorium scribit quidem de Romana aliqua synodo; sed illa, quemadmodum processit hanc primam Cyrilli epistolam ad Nestorium, quod per se apertum est; ita quoque prior est Cyrilli ad Coelestinum litteris, ad quem nempe ipsas etiam secundas Nestorii epistolas per Possidonium misit.

Deinde, quod dicitur epistola Coelestini ad Nestorium (Num. 45), ejusmodi nunc habetur, e Latino sermone in Graecum, et rursus e Graeco in Latinum versa, unde acceptum sit, penitus me lateat, immo incredibile videtur: nam Ephesina quaecumque e Graecis in Latinum conversa sunt, alijs in editionibus aliter leguntur; epistola vero qua de agitur ubique eadem est, iisdemque verbis, et ijs quidem Latinam loquendi formam aperte retinentibus: quamquam in Contiana Ephesini concilii editione (Ann. 1574, Parisiis apud Nivellium) aliquid quod illustrissimi cardinalis opinionem juvet contineri fateor, sed editio illa tam imperfecta est, ut nullus ipsam secutus sit.

Nihil minor insignia vicariae potestatis a Coelestino summo pontifice ad Cyrillum missa, id est, Phrygium sive pallium, sive capitis tegumentum, quam antram vocant. Hac enim, quia referuntur a recentioribus Graecis, sine veterum testimonio, non magnam fidem obtinent; et quia simul cum ipsis dicuntur ab iisdem auctoribus nomina tum papae, tum iudicis universi orbis Alexandrino tributa, vix ullam fidem inveniunt, etiam apud ipsum Baronium (Num. 26). Cum denique haec omnia recentiores isti Graeci asserant ad successores Cyrilli transmissa, cuncta fabulae instar vix non videntur hominibus non summe credulis. Quis enim nesciat quod vetes omnes imagines docent, quos li-

bet Græcos episcopos, saltem metropolitans, pallium ge-tasse, cujusmodi Occidentales antistites a summo pontifice dono accipiunt? Quis ignoret nomen papæ quibuslibet episcopis, judicis totius orbis, nulli attributum? aut quis opinetur mitram, qualis vulgo in usu est, summæ illius potestatis esse signum; immo qualem nunc gerunt summi pontifices, vel ab antiquioribus gestatam, vel ad vicarium, si quando fieret, transmissam? Id sane si contigisset, meminissent veteres, tamquam rei, aut insolentis hoc uno in facto quod nunc tractatur; aut ordinariæ, quoties vicaria potestas a summis pontificibus daretur.

Fugit me prorsus ratio, quæ impulit Baronium (Num. 50), ut assereret Cyrillum, ante Cœlestini summi pontificis cognitionem, noluisse in causa Nestorii habere ullam synodum; duas siquidem habuisse priusquam ad Cœlestinum scriberet, jamdudum ostensum est (Cap. 2 hujus dissert.). Quod vero illustrissimus cardinalis suæ illius assertionis testem adducit Cyrillum, suis ad Cœlestinum litteris, valde miror: nam quæ verba profert, longe alium mihi videntur habere sensum: Fateor, inquit, in animo fuisse synodis litteris ipsum commonescere, nos cum eo communionem retinere non posse, qui talia doceret ac saperet; ratus tamen lapsis manum porrigendam, prostratosque tamquam fratres erigendos esse, hoc ipsum in hodiernum usque diem non feci; attamen ne nihil hic agerem, hortatus sum illum per litteras. Neque enim negat Cyrillus se synodis litteris Nestorium monuisse, cum ibi fateatur litteras ad Nestorium missas Alexandrinæ esse Ecclesiæ: sed hactenus se non dixisse anathema negantibus ὁμοόμοιον, perinde ac Nestorius aientibus dixerat, nec ab ejus communione recessisse. Id quod dico ipsis quæ Baronius citat verbis epistolæ ad Constantinopolitanos aliquos constat: Quid, inquit (1 part. conc. Eph. c. 9), velabat, et nos quoque vocibus illius contraria scribere ac sentire, anathema, si quis Mariam Deiparam esse negaverit? Verum id hactenus facere nolui, ne sint qui episcopum Alexandrinum, Ægyptianæ synodum, anathematis sententiam in Nestorium tulisse dicant.

Miror etiam non parum, cur ex Ægyptia synodo dicantur missi duo episcopi, qui Nestorio litteras sedis apostolicæ Cyrillique reiderent (Ibid.), Theopemptus et Daniel; et duo præterea Alexandrinæ Ecclesiæ ministri, Macarius ac Potamion, quos alibi Baronius archimandritas facit (Num. 115). His enim posterioribus duobus, qui Constantinopoli remanserant, scribit Cyrillus litteras hac inscriptione: Macario et Potamioni episcopis, et domino Dalmatio archimandrite, etc. (in part. conc. Eph. act. 1, inter ev. cath.). Scripsit et alias postea, cum priores duo inter legatos synodi ad imperatorem missi essent, Theopempto, Potamioni et Danieli comministris.

Non ita miror illustrissimum Annalium scriptorem in popularem opinionem venisse (Num. 60), de petita Nestorii precibus indictæque a Theodosio imperatore synodo Ephesina, post sedis apostolicæ litteras, a quatuor Ægyptiæ diocesis episcopis Constantinopolim allatas. Hanc enim opinionem, quæ ipsi quoque illustrissimo Marce adhasit, convellere Mercator nunc potuit, patefacta die qua litteræ Nestorio reddite sunt. Nam inde constat, novemdecim ante diebus indictam esse synodum quam litteræ exhiberentur, quamquam aliquo modo excusari posse, inque partes veritatis trahi communem sententiam ostendimus, in præfatione historica.

Non tam facile potest excusari, quod indicta dicitur synodus consilio Cœlestini summi pontificis (Num. 62, 63): nam ut alia multa sileam, pugnantem Cœlestinum eodem tempore voluntates habuisset, cum hinc damnationis sententiam definitivam ferret in Nestorium, et exsecutores mitteret; inde causam concilio permitteret. Certe suis ad synodum litteris, de suo, si quod fuisset, consilio nonnihil attigisset, etc.

Intelligere non valeo qua ratione velit doctissimus cardinalis sua Cyrillum explicuisse capitula, prius-

quam, Nestorii rogatu jussuque Joannis Antiocheni, Andreas Samosatensis et Theodoretus Cyrensis adversus ipsa scriberent; quam enim expositionem continet tertia pars concilii Ephesini diversam a responsionibus ad objecta utriusque præfati episcopi, ea petente synodo confecta est a Cyrillo in custodia posito, ut confectum fuit in notis ad anathematismos, et demonstrat epistola schismaticæ synodi ad suos ad imperatorem legatos.

Non memini me legere apud veteres judiciales actus diebus Dominicis, præsertim in conciliis, umquam perfectos esse, sed tantum legitimis feriis. Quare mihi difficultatem creat, quod ait Baronius (Num. 48), die 21 Junii a Patribus missos quatuor ad Nestorium episcopos, qui jure ad synodum vocarent. Nam cum ann. 431 littera Dominicalis fuerit D, dies 21 Junii fuit Dominicus. Et vero prima illa quatuor episcoporum missio ad Nestorium, amica potius fuit invitatio ad synaxim, quam judiciaria citatio ad synodum: qua de causa neque ullus cum episcopis profectus est notarius, quod in citationibus semper accidit; neque citatio conceptis verbis scriptisque comprehensa est, quod tamen canones jubent. Et idcirco Juvenalis cum intelligeret posse queri quempiam, quod jure non ageretur, sed causa cognosceretur ante trinam rei citationem canonicam, callide interlocutus est hæc in verba: Quamvis ecclesiasticæ sanctiones sat esse statuunt, si rei ad diluenda objecta crimina tertio citentur, nos tamen religiosissimum Nestorium quarta insuper citatione advocare per Deo amabilissimos episcopos parati eramus. Verum quod satellitum turmis cedes suas undique obsessas habeat, quodque nemini, sicut reverendissimi episcopi inde redeuntes testati sunt, aditum ad se patefaciat, manifestum est conscientia nequaquam pura sanctæ hujus synodi conspectum recusare. Proinde juxta canonicas sanctiones, quæ jam præ manibus sunt, et ad rectam piæque fidem nostram corroborandam conferunt, ea capessantur (Conc. Ephes. part. II, act. 1). Timeba: enim ne dies citationibus absumeretur, negotioque finis imponi non posset, quod tamen erat opus, ut quæ erant in votis ad exitum perducerentur.

Intelligo satis cur illustrissimus Baronius (Num. 78) iverit communiter in sententiam de Pelagianis episcopis ab Orientali schismaticorum synodo restitutis, sanctioque canone adversus peccatum originale. Credidit scilicet Gregorio magno ita opinanti, nec in rem singularem attentius inquisivit, cum immenso labore universalis historiæ distraheretur. Veritatem sin minus certo argumento, saltem conjectura vehementer probabili, assecuti sumus, nisi fallor, in notis ad secundam, quæ dicitur, epistolam Nestorii ad Cyrillum.

Non perinde capio qua de causa (Num. 83) dictus sit Philippus presbyter ante duos episcopos legatos allocutus synodum, et damnationi Nestorii subscripsisse, quia cardinales presbyteri, etsi dignitate cedant episcopis, proxima tamen connexion capitis, habuerunt etiam olim quo interdum episcopis præferrentur. Nam ut de cardinalium eminentia nihil dicam, alia fuit certe causa cur Philippus ante Arcadium Projectumque, et diceret sententiam, et subscriberet: ille enim Cœlestini, isti Occidentalis synodi vice fungebantur, atque inde factum, quod jam advertimus, ut cum jubente imperatore legati ex utraque synodo, catholicorum scilicet ac Orientalium, septem mitterentur Constantinopolim, iverit Philippus præter numerum, quo tamen comprehensus est Arcadius episcopus, ut qui propter auctoritatem Cœlestini, ejus legationem obibat, non velut unus de synodi membris, perinde ac Arcadius, sed veluti capitis personam gerens, suæ spontis habitus sit.

De Victore monacho accipi quidem debent quæ in apologetico Cyrillus narrat. Verum plane nescius sum unde potuerit resciri (Num. 86) Nestorianos alium quidquam de ipso mentitos, quam quod accensuerunt tribus aliis Ægyptiis Cyrilli calumniatoribus, quo-

rum nefanda crimina Cyrillus refert, ut antea dictum est.

Accipi vero procul dubio non debent de Pelagianis in synodo Ephesina damnatis (*Nam.* 100), quæ Prosper habet in carmine (*Carm. de Ing. cap. 2*), ipsos nempe per tumultum Epheso expulsos. Nam vivente Augustino tumultatum esse Ephesi adversus Celestium, hac in Ecclesia ordinatum presbyterum, ipsiusque sectatores clericos aperte, nisi mea me fallit opinio, demonstratum est in notis ad communionarium, aliisque passim locis.

Relatio synodi ad imperatorem, quæ incipit: *Circa pietatem sollicitudinem vestram et studium*, non videtur posita suo loco; credit enim Baronius per eam ab imperatore petitam missionem, et omnibus absolutis, et iis quoque de quibus actum est actione septima. At scripta est actione tertia, quod aperte ostendit subscriptio Cyrilli tanquam prædis, cum tamen ante septimam sessionem a comite Joanne traditus sit in custodiam.

Cum sermo sit de Joanne comite Ephesum misso ad res componendas, hæc scribit Baronius (*Num.* 128): *Erat autem qui missus est Ephesum ab imperatore, Joannes ipsi Theodosio, ut aiunt, ab eleemosynis, qui proprio titulo dicebatur comes sacrarum largitionum*, etc. Ista ego non mediocriter admiro; neque enim memini me legere in hunc usque diem comitem sacrarum largitionum esse eleemosynarium, sed unum de secunda quadriga illustrissimorum, cujus officia prolixè describuntur in notitia imperii.

Neque minore mihi admirationem creat (*Num.* 154) quod dicitur apologia ad imperatorem a Cyrillo composita Ephesi, cum in custodia teneretur: nam verbis illa finitur, quæ non obscure indicant Cyrillum Alexandriæ scripsisse post reditum, cum pace jam frueretur, velat in tuto a tempestatibus portu: *Nos velut ex ardenti camino ereptos placidissimis vestris nutibus servastis, ut una cum aliis, qui per universam vestram Ægyptum sparsi sunt, sanctis episcopis et monachis continue pro imperio vestro et victoria ac stabilitate gratiarum actiones sanctissimo Christo offeramus* (*in part. conc. Eph. cap. 15*).

Poterat forte ignosci Theodoro (*Num.* 170), quod cum in epistola ad Rufum meminisset Mediolanensis episcopi, a quo ad Theodosium missus esset liber Ambrosii de Incarnatione, Martinum appellaverit, cum nemo hujus nominis tunc Mediolanensem Ecclesiam regeret. Potuit, inquam, id ignosci Theodoro: nam homini tam longe posito potuit facile error subreperere in tanta cognatione nominum, quanta est Martinum inter et Martinianum, quo nomine appellabatur Mediolanensis hujus temporis antistes: potuit etiam esse vitium notarii prolixiorem vocem contrahentis in aliam breviorē et sibi notiorē.

Tradit Baronius (*Num.* 185), Joannem Antiochenum, postquam rediit ad suam Ecclesiam, auctorem fuisse Andreae, impulsoremque, ut nomine Orientalium capitula Cyrilli argueret, idque ab eo præstitum acceptumque mercedis loco, ut ex monacho Constantinopolitano Samosatensis episcopus a Joanne fieret. A vero abduxit forte communio nominis virum alioqui prudentissimum. Nam qui Andreas scripsit adversus capitula, tunc cum scriberet, erat unus, si Liberato credimus, de concilio Joannis Antiocheni, qua loquendi forma indicatur episcopus. Certe Samosatensem Ecclesiam tempore concilii Ephesini regebat, ut docet Theodoretus: regebat et cum primum Aristolaus tribunus Antiochiam venit de pace Ecclesiarum acturus.

Deinde Constantinopolitanus ille Andreas etiamnum erat monachus, cum ad eum Theodoretus litteras daret anno 449 (*Epist.* 125), perpersus injuriam a latrocinii Ephesini preside. Adde quod aliena diæcesis ordinare hominem, insolens fuit illo sæculo, nec sine gravi querela prætermisum esset facinus tanta arrogantia peractum, præsertim ab Antiocheno contra regie urbis episcopi jura. Vide id totum accuratius tra-

ctatum in dissertatione historica anathematismis præfixa.

Tradit etiam (*Ad ann.* 452, *mon.* 57) Joannem habuisse Antiochie synodum post tribuni adventum, ex eaque prius ad Sixtum Romanum scripsisse, quam ad Cyrillum, de sua in damnationem Nestorii et ordinationem Maximiani consensione; immo cum Cyrillo aliter se gessisse, quam cum Sixto; siquidem huic suam statim mentem aperuerit, illi dissimulaverit, quasi arte lœtando. Verum res e contrario habere se videtur: due namque synodi, vel minus duo tempora distingui debent; Joannes enim primum scripsit Cyrillo Beroa, ubi synodum celebravit apud Aca-cium, indeque misit Emesenum; tum rebus peractis Alexandriæ, receptisque Cyrilli responsis, Antiochiam cum suis subscripsit Ephesine fidei, et communes ad Sixtum, Cyrillum et Maximianum litteras de more misit, quibus se catholice communionis esse ostenderet.

Subscripsit, inquam, Joannes cum suis, sed non omnibus; nonnulli enim recesserant indignati, hanc pacis conditionem non fuisse positam, ut sua Cyrillus capita retractaret expressis verbis; alii non interfuerant, quos inter Theodoretus impatienter ferens damnationem Nestorii, et victoriam Cyrilli. Id cum Theodoretus Liberatusque testentur, mirari non possum satis cur Baronius (*Num.* 80) a Theodoro subscriptas dicat tunc temporis pacis leges, Cyrillique acceptam fidem, maxime cum postea pluribus locis egrum Theodreti animum super ea re prodere cogatur.

Hæc et alia non pauca mihi Annales legenti negotium facessiverunt, illudque tanto majus, quanto libentius optarem ab illustrissimo Annalium scriptore non dissentire, si modo per alios auctores liceret, quorum tam aperta videntur testimonia, ut suas in partes invitum trahant.

Id ipsum testari possum de Patre Petavio, cujus in tomo quarto Dogmatum doctissima continetur Nestorii, cognominis hæresis, atque synodi Ephesine historia, de qua cum sit antiquis ex auctoribus collecta, facile potest ex iis quæ ad singulos ejusmodi auctores observata sunt judicium ferri.

Prodiit nuper quoque in lucem Historia concilii Ephesini a Christiano Lupo Lovaniensi doctore Augustiniano, erudita illa quidem, sed non satis exacta, vel ad temporum rationem, vel ad certa veterum testimonia, quasi immensitas doctrine obruerit curiosam veritatis indagandæ exactitatem. Prout occasio se dedit, sive in dissertationibus, sive in notis, emendatum est quod in hoc auctore visum est indubitatis veterum testimoniis pugnare.

IX.

Synodus quæ schismatica Ephesina, sub Joanne Antiocheno, quinque post catholicam diebus inchoata.

In tertio tomo postremæ collectionis Conciliorum, Acta synodi schismaticæ Actis œcumenicæ ita conjunguntur, ut prima pars post actionem primam, secunda post sextam posita sit. Illa narrationem gestorum in depositione Cyrilli et Memnonis continet; ista confessionem fidei, et homilias Theodreti ac Joannis; utraque varias, sive relationes ad imperatorem, sive epistolas ad diversos, quibus multa historię illustrandæ utilia comprehenduntur.

Joannes Antiochenus, cum moras de industria fecisset in via, Ephesum sabbato pervenit, id est, die vigesima septima Junii, vigesima post conductam, quinta post Nestorii depositionem.

Moras excusavit apud imperatorem, quod pluvium esset viæ tempus, quod iter terra faciendum, quod episcoporum longe distantiam Antiochia expectantibus adventus, quod ipsa Antiochia partim fame laboraret, partim ab exundantibus fluxibus male sibi metueret (*in part. conc. Eph. act. 1, in relat. Joann. ad imperat.*)

Joannem accusavit Cyrillus in Apologetico affectate tarditatis, propter suum in Nestorium studium, ne cogere sententiam ferre in eum, quem sua Ecclesia Constantinopolitana submisisset (in *part. conc. Eph. c. 13*).

Facundus Hermianensis rem mihi videtur callidius intellexisse; observat enim (*Lib. vii. c. 3*) a Joanne ita depositos esse Cyrillum et Memnonem, ut Nestorius tamen non sit restitutus; eaque observatione non obscure innuit morarum in causa nihil aliud fuisse præter ambitionem Joannis, qui principatum synodi arripere tentaret. Nam si optatis dolisque eventus responderet, futurum erat ut, depositis patriarcharum duobus, Alexandrino a sua synodo, et Constantinopolitano ab altera, Romanis legatis nondum appulsis, et Hierosolymitano vix quidquam præter nomen dignitatis habente, superesset ipse unus, qui presidere posset toti synodo; quippe cum speraret se Irenæi Candidianique comitum artibus effecturum, ut imperator juberet in unum coire omnes utriusque partis episcopos (*Relat. ad imp.*).

Lente igitur incedebat, donec Nestorius deponeretur ab his qui cum Cyrillo convenerant: sed postquam id factum audiit, alitis more advolvit, quo legatos Occidentis præverteret, Cyrillumque jam securus deieceret.

Premisit tamen subdole metropolitas duos, qui de suo adventu propediem futuro synodum monerent, simulque longioris more pertasas hortarentur verbis ambiguis, id agere, se inexpectato, quod agendum videretur, id est, ut ipse satis intelligebat, Nestorium deponere. Hac enim arte, et suis rebus providebat, sublato per alios, quem per se non poterat præ amicitia, Nestorio; et procurabat occasionem calumnie synodo faciendæ, quasi judicium præcipitasset; et habebat unde in speciem afflictum amicum solaretur, veluti ipsius causa nihil non moliretur; et ipsos etiam comites Nestorio faventes suæ cupiditati servire per ignorantiam cogebat. Atque hæc videtur affectatæ tarditatis vera causa, quantum conjectura assequi licet.

Advenienti itum est obviam extra civitatis portas, non tantum a clericis episcopisque pluribus, sed ab ipso quoque Cyrillo synodi preside. Hanc amice complexus Joannes, reliquos contempsit, atque etiam male haberi a comitibus permisit, non ignarus a synodo missos qui de Nestorii rebus referrent, simulque depositi congressum vitare admonerent.

Quid egerit hac ipsa die, seu vespere potius, suo in hospitio, adhuc pulverulentus de via, in Actis continetur (in *part. conc. Ephes. post act. 4*).

Quinque ego singulariter discutienda putari. Primum, quam personam in conciliabulo gesserit Theodoretus, an episcopi dumtaxat unus et multis; an potius actoris cuiusdam, et quasi directoris, cujus natu et impulsione Joannes ageret, cæterique minus illustres, sive doctrina, sive usu rerum episcopi.

In hanc me secundam sententiam adduxit primum propensa in Theodoretum Joannis voluntas, ingenitque admiratio, atque prædictio tanta, ut ei nihil æquaret. Deinde quod Theodoretus ipse de rebus tunc gestis perinde loquatur, ac solet de suis: tandem, quod conciliabuli Acta non obscure prodant audaces illos et præfidentes Theodoretici spiritus, animi agri- tudinem in Cyrillum, propter contemptas anathematismorum reprehensiones, orationis modum, stylumque dictionis, et singulares quasdam voces, ac solitas in Cyrillum de societate cum Apollinari aliisque ejusmodi hæreticis objectiones.

Secundum, an Ibas notissimus ille Edessenorum episcopus synodo Joannis interfuerit. Affirmat Christianus Lupus, propter hæc famose ad Marim Persam epistolæ verba: *Post duos autem dies damnationis hujus, venimus in Ephesum, et cognoscentibus nobis, cum didicissemus, quod in defectione Nestorii, quæ ab his facta est, duodecim capitula conscripta a Cyrillo, contra constituta fidei veræ, proposuerunt et confirmaverunt,*

et eis consenserunt, utpote veræ fidei consonantibus: omnes Orientis episcopi ipsum Cyrillum deiecerunt, et contra alios episcopos, mihi consenserunt capitulis excommunicationem decreverunt (Schol. tom. I, pag. 410). Quibus allatis pro se laudat Facundum Hermianensem, qui tamen expressis verbis contrarium asserit: *Ibas autem non interfuit Ephesino concilio, in quo Nestorius est damnatus* (*Lib. vii. cap. 3*).

Invieta duo argumenta pro Facundo pugnant. Alterum, recensentur in Actis concilii Ephesini non semel, sed iterum atque iterum nomina episcoporum Orientalium synodi schismaticæ: appellantur enim de nomine, actione 1, quadraginta tres, qui subscripserunt sententiæ a Joanne Antiocheno late. Iterum numerantur actione 5, cum Patres de Orientalibus ad imperatorem referunt: in alia rursum relatione, quæ responsio ad sacram per Palladium allatam: tandem in synodica præfixa canonibus, nec tamen usquam ulla mentio fit Ibas.

Alterum, Edessenam Ecclesiam rexit tempore concilii Nonnus præcessor Rabbule, et Rabbulas ante Ibas sedit; Rabbulas tamen vivebat adhuc ann. 455, quo tempore scripsit de Diodoro Tarsensi et Theodoro Mopsuesteno ad episcopos Armeniæ, et ad sanctum Cyrillum, a quo et litteras accepit. Ibas igitur non fuit episcopus tempore concilii Ephesini, sed clericus tantum, et quidem non optime erga suum episcopum affectus. Unde Liberatus (*Brev. cap. 10*): *Ubi hoc agnoverunt Acacius Melitenensis et Rabbulas Edessenæ civitatis episcopus (de quo Ibas successor ejus in epistola sua dicit: Hunc præsumpsit, qui omnia præsumit, aperte in Ecclesia sua anathematizare, scilicet de Theodoro Mopsuesteno superius loquens), scripserunt Armeniæ episcopis, ne Theodori Mopsuesteni libros suscipiant, tanquam hæretici et auctoris dogmatis Nestoriani.*

Sunt qui Christiani Lupi argumentum ab epistola petitum elevent, rejectione ipsiusmet epistolæ, quasi supposititia sit, suumque illa vitium prodat, vel ex eo maxime, quod pugnantia cum Actis concilii Ephesini contineat, ut de adventu Joannis Ephesum post biduum a depositione Nestorii, etc. Hæc opinio licet placuerit nonnullis, etiam ante Facundi ætatem, jamdudum evanuit, velut leve quoddam commentum.

Satius est igitur fateri, primo, genuinam esse epistolam illam tot jurgiorum parentem. Deinde Ibas Ephesi fuisse tempore synodi Ephesiæ, ne mendacii epistola arguatur. Tertio, eo venisse in comitatu Joannis Antiocheni, aut potius in consortio Theodoretici, cum quo necessitudine studiorumque societate conjunctus erat. Quarto, ea tempestate nondum Edessenæ Ecclesiæ præfuisse, ideoque nec inter episcopos subscripsisse. Quinto, ex industria peccasse de biduo adventus Joannis, ut Joanni apud imperatorem idem fere mentienti assentiretur. Postremo denique, reliquam Nestorii historiam breviter perstrinxisse, ne cogere ea dicere, quæ tacita cuperet, Marique Persæ scripsisse, antequam episcopus fieret, id est, ante ann. 459. Hæc omnia non operose probari possunt, partim ex verbis ipsiusmet epistolæ, quibus Nestorii damnatione Ibas loquitur, velut ab aliis facta; partim ex ipso Facundo Liberatoque de Iba, quæ venerabilem vocant, velut de presbytero ad summum loquentibus.

Tertium, an plures fuerint hujus synodi consensus. Tametsi habentur unus tantum Acta, plures tamen exstitisse oportuit, cum tribus mensibus continuis Ephesi Orientales substiterint, nec tamen otiosi; sed multa præterierint, quæ ad conventum episcoporum spectent: nam communiter primo responsum est utrique imperatoris sacræ, ei nempe quæ per Palladium allata est, et illi quæ per Joannem comitem sacrarum largitionum. Deinde septem episcopi ad comitatum missi sunt, ipsisque data mandata. Adde quod confecta sit fidei professio et postulatio ad imperatorem: denique accepta a suis legatis, datæque vicissim ad ipsos litteræ, quæ sine consensu conciliari peragi non possunt.

Sed occasione legatorum schismaticæ synodi observandum est, unum ex ipsis fuisse Joannem Antiochenum, idque eo consilio, ut si convenirent utriusque partis legati, quod futurum sperabatur, Antiochenus merito suæ sedis præses, urbisque regie episcopum ordinaret, si quis Nestorio, ejus res deplorare videbantur, sufficiens foret. Nullam enim occasionem prætermittant Orientales, ipseque Orientalium antistes arrogandi sibi de Cyrillo Nestorioque judicii, aliisque Ecclesiis, saltem semel, dominandi. Urebat enim dolor episcopi novæ Romæ, per Constantinopolitanum concilium prælati Antiocheno.

Quantum, quid de Cœlestianis sit actum hæc in synodo? Mirum enim quam diversa a diversis conjectentur, propter Gregorii Magni nonnullas epistolas, quibus narrat quid negotii habuerit cum Joanne Jejunatore Constantinopolis episcopo, occasione quorundam monachorum hæresis accusatorum. Verum cum popularis super ea re opinio convulsa sit a nobis, non uno in loco, et præsertim in notis ad secundam epistolam Nestorii, nihil aliud in præsentī disceptandum puto, quam quid causæ fuerit cur Orientalibus invidia societatis cum Cœlestianis facta sit a catholicis; et idem vitium catholicis vicissim ab Orientalibus afflictum sit? Id vero in causa fuisse reor, quod ea tempestate nullum nomen plus haberet invidiæ, propterea quod Cœlestianus recens tota Ecclesia, totumque imperium ita damnaverant, ut nullos in istum usque diem hæreticos. Nam omnes majorum sedium antistes, datis ad totam Ecclesiam litteris denuntiatoriis hoc genus hæreticorum proscripserat: ita Theodotus Antiochenus cum Praylio Hierosolymitano ann. 416, ita Zosimus summus pontifex ann. 418, ita Atticus Constantinopolitanus ann. 423, ita Cyrillus Alexandrinus ann. 430, ita rursus apostolica sedes sub Cœlestino semel, et iterum. Jam vero in Occidente Honorius, in Oriente Theodosius, sanctionibus ad præfectos prætorio missis, hos ipsos homines insecuti fuerant.

Quintum et postremum, quæ causa fuerit, cur Orientales episcopi ab aliis discesserint: an propterea quod eadem revera cum Nestorio sentirent, aut ideoque tantum, quod in sanctum Cyrillum ceterosque ipsi consentientes male animo affecti essent; id est, utrum Orientalium synodus hæretica vere fuerit, an tantum schmatica.

Patres certe Ephesini ante pacem Ecclesiarum Joannem Orientalium ducem suspectum habuerunt nomine consensionis cum Nestorio: *Erat hæc nostra de Joanne episcopo religiosissimo suspicio non inanis, nec una. Nam cum primum appulisset, Nestorii sententiæ sese adherere, aperte sanctæ synodo declaravit: sive hoc inde eveniret, quod amicitia gratificaretur; sive inde, quod in dogmatis errore cum eo communicaret.*

Cyrillus cunctos hæresis damnavit: Alii ex illis sanctæ virginis Deiparæ appellationem concedunt, ut etiam faterentur illam hominis matrem: alii vero prorsus negant, adduntque paratores se esse, ut minus suis amputandas præbeant, quam ut hujusmodi voci subscribant. Ubique autem turpiter se gerunt, hæreticos se declarantes.

Nec id tempore solum synodi, cum animi commoverentur, sed etiam ante, cum nondum res ageretur tanta emulatione; immo et postea, cum mens utriusque partis se manifestius verbis, ut usu venit, patefecisset. Nam ante synodum Cyrillus, cum sua capita defenderet, et objicienti Andree nomine Orientalium responderet, tria vicissim objecit, quæ certa omnino Nestorianismi *σημεία*. Primum, quod *Θεοτόκον* rejicerent (*Anathem.* 1, 10); alterum, quod figurato sensu interpretarentur dictum Joannis: *Verbum caro factum est*, perinde ac istud Pauli, *Factus pro nobis maledictum* (*Anath.* 1); postremum, quod duas Verbi nativitates fateri abnuerent (*Anath.* 10). Pugnans cum Theodoro, profitenti se Orientalium fidem exponere, alia sex objecit non minus impia:

A nempe quod incarnationem mera *ἐνοικήσει* et *ἀναλήψει* *σχετικῶς* definirent (*Anath.* 11), *ἔνοισιν καὶ ὑπόσιν* *τὴν* rejicerent (*Anathem.* 2); duos reipsa agnoscerent in Christo filios (*Anathem.* 4 et 9); Christum dicerent hominem *θεοφόρον* (*Anathem.* 5); negarent Deum esse, sive qui apostolus et pontifex confessionis nostræ est (*Anathem.* 10); sive qui passus in carne, (*Anathem.* 12).

Post synodum, cum de pace ageretur, postulavit ab Orientalibus Cyrillus damnari dogmata Nestorii fidemque scripto exponi, quod ab iis tantum exigi solet, qui vel errorem ejurant, vel saltem erroris suspitione gravissimam laborant: expositum ille quidem fidem accepit, sed, ut postea sincere apud amicos fassus est, *οὐκονομικῶς* et amore pacis, dubia in meliorem partem interpretatus.

B Quid quod Orientales seipsi videntur convicisse hæresis tunc quidem defensionem, cum synodus haberetur; retentæ vero, cum fidem exponerent; et iterum propalate, post pacem? Nam inter exponendam fidem: *Dicemus*, inquebant, *breviter, sicuti ab initio ex divinis litteris sanctorumque Patrum traditione hæsinus, fidei in Nicæa a sanctis Patribus expositæ nihil prorsus adjicientes.* Illa enim, ut antea diximus, ad omnem pietatis cognitionem, omnisque hæreticæ prævaræ doctrinæ depulsionem abunde sat est. Quo enim spectant illæ voces, *ab initio, et ut antea diximus?* Non alio certe, cum relativum nihil habeat tota epistola, quam ad hæc mandati legatis dati verba: *Dum illud certum sit, nempe capita, una cum anathematismis quæ a Cyrillo Alexandrino ad fidem Patrum qui Nicææ conveniunt adjecta sunt, tamquam hæretica, et a catholica et apostolica Ecclesia aliena, esse modis omnibus rejicienda.* Quibus verbis indicant satis se eandem ipsam fidem tunc sequi quam olim in synodo; quæ nimirum capitibus esset opposita, nec quibusdam solum, sed singulis, ut ne uni quidem vellent assentiri, etsi membratim discerpendi ferent. Atqui nemo caput tertium hæresis accusaverit, nisi hæreticus; quis enim, nisi Nestorianus, asserat naturas in Christo sola unione morali conjungi?

C Adde quod in suæ fidei expositione, non ipsa damnant dogmata Nestorii, sed *πρώτας αὐτοῦ καὶ βεβήλους καινοφανίας*; quasi verbo quidem antichristus ille peccasset, quod olim Joannes ad ipsum scripserat; sed reipsa sequeretur catholicam, quam putabant, fidem, tametsi Occidentalibus, summoque Ecclesiæ capiti, et maxime Orientis parti contraria esset.

Quid quod fidei expositionem dederunt, qua nihil fallacius: quamobrem Theodoretus, dissimulandi præ ægritudine animi impatiens, sincere fassus est, quod res erat, dolique mali suos arguit, ut qui damnarent in Nestorio quod re ipsi crederent?

D Jam vero, ut diurni secreti impotens commotusque animus non est capax, iterum, post pacem initam, sua pristina seassa paulatim prodiderunt, sparsim in vulgus Biodori Theodorique libris, quasi oporteret, vel in Nestorio Orientis magistros damnari, aut in ipsis Nestorium absolvi; ut Cyrillum fere penituerit approbate fidei ad se missæ, quoniam factum, partim excusaverit apud amicos id improbantem, partim solatus sit in sinu, *οὐκονομικῶς* conscientia, et pacis studio. Verum hæc prolixius in auctori Theodoro, cum ipsius in perturbanda pace artes deteguntur. Nunc describenda breviter Cyrilli quædam, unda fides dictis fiat. Sic ergo (*Epist.* ad Acac. Meliten.): *Perlegi vero epistolam tuæ sanctitatis, scriptam ad religiosissimum et reverendissimum episcopum Antiochiæ Joannem, plurimæ plenam confidentiæ simul et amoris Dei. Scripsi autem et ego tales epistolas ad ipsum: sed, ut videtur, peiora vincunt. Confluentes enim quæ Nestorii sunt edisse, alio iterum ea introducunt modo, quæ Theodori sunt admirantes, et certe æquatam, magis vero multo pejorem morbum impietatis habentia. Nec enim Theodorus Nestorii fuit discipulus, sed iste illius; et relict ex uno loquuntur ore, et unum malæ doctrinæ ex suo corde evomunt venenum. Scripserunt.*

ergo ad me Orientales quod non oportet quæ Theodori sunt accusari, ne, sicut dicunt, et beati Athanasii et Theophili et Basilii et Gregorii dicta accusentur. Quæ enim locutus est Theodorus, eadem et illi. Ego vero scribentes ista non sustinui, sed fiducialiter dixi, quod Theodorus quidem blasphemiam habuit linguam, et eulam ministrantem ei; illi autem fuerunt totius orthodoxæ doctores, et splenderunt in ea. Persuaserunt vero ita Orientalibus, ut exclamationes fierent in Ecclesiis a populis, crescat fides Theodori; sic credimus, sicut Theodorus, cum eum aliquando lapidassent in sua Ecclesia, ausum aliquid subloqui breve. Sed sicut doctor vult, sic sapit græc.

Vide in eandem sententiam epistolam ad Lampoonem et ad Genadium *απὸ τῆς οὐνογραφίας*.

X.

Synodus, quæ secunda Constantinopolitana in ordinatione Maximiani, iisdem consulibus, vii kalend. Novembris.

Theodosius imperator, cum ex sanctissimo archimandrita Dalmatio cognovisset illud sibi a comitibus Ephesum missis, qui prohiberent ne Constantinopolim certi nuntii de rebus Ephesinis venirent, iussit ad se mitti ambarum partium episcopos, qui palem verum referrent. Missos audivit in villa Rufiniana prope Chalcedonem, et quintum quidem Orientales; sed ipsos, factus certior de re tota, dimisit ad suas Ecclesias, catholicos Constantinopolim adduxit, ad præficiendum urbi regie antistitem (in part. conc. Eph. in lit. cathol. et schism.).

Convenerunt igitur Constantinopoli die vii kalend. Novembris, ann. 431, in synodum, Philippus presbyter locum Cælestini papæ tenens, episcopi septem ab œcumenico concilio missi, Arcadius, Juvenalis, Flavianus, Firmus, Theodotus, Acacius, Evoptius; quatuor Ægyptii, Daniel, Theopemptus, Macarius et Potamion; septem alii in comitatu tum forte existentes, Eulalius, Eutrechius, Acacius, Chrysaphius, Jeremias, Theodulus, Isaias, et alii de more ex civitatibus vicinis sedi Constantinopolitane subiectis.

Inter deliberandum de antistite præficiendo, iterum orta est contentio, propter Philippum Ecclesie Constantinopolitane presbyterum, et Proclum Deipara: enœmiastem; sed Philippus facile rursus causa cecidit: maior fuit de Proclo pugna, aliis e clero instanter eum expetentibus, aliis, et quidem auctoritate pollentibus, veterem repulsæ causam obicientibus, Cyzicena scilicet Ecclesie episcopatum. Ad studium magnæ partis clericorum populique erga Proclum accedebat synodi œcumenicæ summique pontificis favor, immo et quoddam quasi jus, quippe cum pro fide pugnasset acriter, et a Nestorio, cuius impia dogmata palam arguerat, passus esset quæ solent a tyrannis martyres. Sed hæc ipsa causa Theodosii voluntatem principumque retinebat quominus eo inclinarent: metuebant scilicet ne Proclus, vel Chrysostomi exemplo, uteretur amore populi ad audendum quod aule non placeret; vel præ Nestorii odio, consilia pacis, quam, etiam fictam, imperator volebat, impediret; vel denique veritatis fideique studio impulsus patefaceret potentum Nestorio faventium artes, occulte quidem, sed perniciose, hæcenus noxias (*Liberat. in Bren. c. 7*).

Fecit ea rationum pugna discordiaque, ut ambohus præfatis presbyteris postpositis, in Maximianum animi omnium convenirent, satagente Philippo legato, in gratiam sui in Ecclesia Romana commilitonis.

Fuit Maximianus Ecclesie Constantinopolitane ex monacho presbyter, pauperumque procurator, in Ecclesia tamen Romana inutritus fuerat. Nemini non erat gratus, et summo quidem pontifici, quia cum ipso diu Romana in Ecclesia vixerat; et imperatori, qui Dalmatium Maximiani spirituales patrem

A unice venerabatur; et Ephesinæ synodo, quam cum Dalmatio apud Theodosium joverat; et sancto Cyrillo, cui cum Dalmatio alisque monachis summa erat necessitudo; et cleri Constantinopolitani catholice parti, cum qua naviter laboraverat; et aliis Nestorio faventibus, propter religiosam simplicitatem et imperitiam, Nestorii desiderium facturam; et aule virisque rerum potentibus, propter indolem pacis amantem; et toti denique populo, propter sanctitatis famam, eamque pauperum. Hunc enim teste summo pontifice (in part. conc. Eph. c. 20), non divitiarum gloria, non animus potentie cupidus, qui solet inesse ambientibus, non honorum status evexit. Suffragio pauperum, quibus fidelis servus et prudens cibum dabat in tempore, super omnia Domini sui constitutus est bona (*Matth. xxxiii*).

Post hæc Cælestini verba, sequitur: Et tamen etiamsi desiderium fuit episcopatus, nonnisi propter opus bonum, sicut ait Apostolus (1 Tim. iii), bonum opus concupivit; ita Deus noster, et quid velimus, et cur velimus, attendit. Quis dubitet posse magis agere præsidendum, quod potuit exercere subjectus? Exosus et blasphemus istud officium non poterat habere, id est, corporum curas, quæ vitebatur animas vulnerare, etc. Quibus non obscure indicatur, Maximianum laborasse invidia expetite dignitatis, sed a pontifice defensum, quia quas Nestorius pauperum opes dissipaverat, ipse debitos in usus convertere volebat.

Ex ea synodo date sunt litteræ tres, nempe ad summum pontificem, ad episcopos veteris Epiri, et ad Cyrillum; sed hæc ex sola responsione cognoscitur, nam tertia epistola, quæ in tertia parte concilii Ephesini legitur (c. 16, 17), familiaris est, et Maximiani solius ad amicum scribentis. Prioribus ad pontificem per Joannem presbyterum et Epictetum diaconum delatis comitata est imperatoris ad eundem epistola; posterioribus ad Epirotas conjuncti canones ab œcumenica synodo sancti adversus Nestorii Cœlestique fautores: illarum nihil superest præter memoriam in responsione pontificis; istæ continentur tertia parte concilii Ephesini; ambæ monent de ordinatione Maximiani in locum Nestorii, quæ fuit absoluta fidei quidem de errore, Christi vero de Nestorio, victoria. Quæ Romam missæ sunt, Maximiani laudes complectebantur; quæ in Epirum veterem, monita de cavendis schismaticorum artibus, mendacisque jactantium se œcumenici concilii societate frui, cum tamen ab eo forent, per excommunicationis sententiam, alieni et extorres facti.

Porro autem synodus, quos canones Ephesinos in Epirum mittebat, iisdem usa est adversus quatuor diocesis Constantinopolitane metropolitas, Himerium Nicomedie, Helladium Tarsi, Eutharium Tyane, et Dorotheum Martianopolis, episcopos, eosque sede, propterea quod pergerent adhærere Nestorio, deposuit: atque, ut credibile est, alios in ipsorum locum suffecit. Sententie hujus obscura est mentio, sed nihilominus certa, quemadmodum suo loco ostendimus.

D Quid a Macedonibus responsi datum sit, ignoratur. Rescripsit Cælestinus idibus Martii, per Joannem presbyterum, et Epictetum diaconum, qui cum Romam venissent diebus Dominicæ Nativitatis, Constantinopolim ad diem Paschatis redierunt. Rescripsit vero paternas quatuor epistolas optimus senex, ad synodum, ad Theodosium, ad Maximianum, et ad clerum populumque Constantinopolitanum. Et ad synodum quidem, congratulatorias de absolute victoria, id est, de ordinatione Maximiani; ad Theodosium vero, non gratulatorias tantum sed etiam hortatorias, ut Nestorio procul ejecto pacem Ecclesiarum procuraret; ad Maximianum monitorias, ut ovile Christi a lupo dissipatum congregaret, majorumque vestigiis insistens Ecclesiam sibi creditam pristino splendori restitueret; ad clerum denique populumque urbis regie prolifas admodum, de victoria Christi ex hoste Nestorio, de constantia Ecclesie

Constantinopolitane in retinenda fide adversus tyrannidem pastoris in lupum versi, de laudibus Cyrilli pro Christo pugnantis, de suo periclitantibus ferendae opis studio, de Nestorio synodi quam expectaret iudicium subterfugiente, de Coelestianis eidem adherentibus, de audienda Maximiani doctrina quam Romae in fonte hausisset, denique de retinenda constanter religione.

Atque hae sanctissimi pontificis litterae tanto plus habent auctoritatis, cultuque digniores sunt, quanto magis spirant apostolicos sensus; et animi exsultantis, parta victoria; et senis optimi a Deo missionem expectantis, post exantlatis difficilissimi belli labores, eamque cum legitima iustitiae corona obtinentis a justo iudice. Nam cum scripsisset idibus Martiis, in caelum abiit tertio Nonas Aprilis, impetraturus a Deo quod ab imperatore petierat, Ecclesiarum concordiam, et Nestorii, discordiarum causae, procul ab hominum societate deportationem.

XI.

Synodus quae secunda schismatica, ab Orientalibus habitata, statim ut solutum est Ephesinum concilium, utque adeo circiter mensem Novembrem ann. 431.

Orientalēs statuerant se numquam consensuros, vel in depositionem Nestorii, quam injuria factam et cum sui contemptu causabantur; vel in restitutionem Cyrilli, quem iure exauctoratum a se propter haeresim iactabant. Id vero concilii neque semel coeperunt, neque uno in loco, sed Ephesi primum, quo tempore legati, mandatis acceptis, Constantinopolim profecturi erant; iterum Chalcedone, cum ex ea postulationem secundam et tertiam imperatori obtulerunt; Tarsi tertium, cum dimissi reverterentur in Orientem; postremum Antiochia, quo Epheso, Chalcedoneque confluerant, priusquam a se mutuo divulsi suas singuli Ecclesias reviserent.

Hae praeterquam quod magna ex parte probantur Actis concilii Ephesini, Theodoretum apud Mercatorem testimonio firmanatur, scribens enim ille Andreae Samosateno: *Existimo, inquit, praee omnibus maxime satisfactum esse domino meo sanctissimo et venerando Joanni episcopo, quod nullatenus acquiescam in damnationem domini mei sanctissimi et venerandi Nestorii episcopi praebere consensum, nec violare communem promissionem, quae in Tarso, et Chalcedone, et Epheso facta est; meminit enim et eorum quae nuper apud Antiochiam post nostrum regressum a nobis saepe deprompta sunt (in part. conc. Ephes. in Actis conciliabuli).*

Antiochanam synodum impulsore Theodoro cecitatem esse, dubitare non licet; quippe cum amici Nestorii casum, adversarii quoque, ut ipsi quidem videbatur, Cyrilli victoriam aegerime animo ferret.

Convenisse episcopos, sive qui Chalcedone, sive qui Epheso redierant, par est credere, immo et alios plures, qui tempore concilii in Oriente substituerant, sicut Andreas Samosatenus, etc.

Quid actum sit, collegi potest utrumque ex testimoniis veterum duorum, qui hujusce conventus meminerunt. Socrates (Lib. vii, c. 55): *Joannes Antiochiam reversus, multis episcopis in unum collectis, Cyrillum, qui jam Alexandriam redierat, abdicat. Liberatus (In Brev. c. 6): His agnitis, jussit eos (legatos synodi oecumenicae) imperator Ecclesiam ingredi, et pro Nestorio alium ordinare episcopum; et post haec jussit omnes episcopos abire, unumquemque in propriam regionem; et ita Joannes cum suis Antiochiam profectus est, ubi colligens plurimos episcopos, damnavit iterum Cyrillum, cum jam esset Alexandria.*

XII.

Synodus quae tertia Constantinopolitana, seu potius consultatio episcoporum in palatio coram imperatore, de ratione pacis Ecclesiarum constituendae, Fl. Valerio, et Fl. Aetio cons. ann. Christi 432.

Theodosius, acceptis litteris sancti Coelestini hor-

tantis ad componendum Orientalis et Alexandrinae Ecclesiae dissidium; lecto pariter apologetico libro quo Cyrillus se facile apud imperatorem, qui jam in partes synodi oecumenicae concesserat, adversus Orientalium calumnias defendit, in consilium vocavit Maximianum regiae urbis episcopum, aliosque praesules in comitatu repertos immo et urbis clerum, quo deliberaret de modo ineundae pacis, tollendaeque discordiae inter majores illas duas Ecclesias, quae suas in partes distrahebant Orientis imperium, ipsamque Constantinopolim, ubi clerus populusque adhuc, sive sponte, sive a Nestorii amicis impulsus, factionibus laborabat.

Neque vero parvi momenti, facilisque negotii res agebatur; nam utriusque maximae civitatis praesul, Alexandrinae scilicet ac Antiochena, magna et in primis gravi auctoritate pollebat, non tantum dignitate sedis, sed suo quisque singulari nomine.

Non levem ambio sanctitatis opinionem fecerant; ambio sanctissimis viris amicitia conjuncti erant; Joannes Simeoni Stylite, Cyrillus Dalmatio; ambio doctrina florebat, fideique studio; alter alteri tanto vehementius pugnabat, quanto honestiore causa pugnandi, immo necessitate, cogi se putabat. Totam nihilominus dissidii invidiam Antiochenus ferebat, siquidem abstentus esset communione utriusque Romae, qua cum frueretur Cyrillus, ideo bonitatis causae vincebat; eo tamen et ipse nomine suspectus multis erat, quod acceptas Ephesi injurias veteresque similitudines ulcisci velle crederetur. Antiochenum praeterea premebat suspicio consensionis cum Nestorio, quem videbatur defendisse ultra modum illum quem ratio opis periclitanti amico impendenda sinist.

Cyrillus contra eo vel maxime prejudicii defensor fidei audiebat, quod cum sede apostolica totaque synodo communionem retineret.

Haec et alia cum distraherent conventum in varias opiniones visum est imperatori, primum ad utrumque praesulem scribere, sed disparibus litteris; quibus tamen ambos juberet Nicomediam venire, indeque non prius egredi quam negotium pacis mutua conventionem peregissent. Deinde has pacis condiciones imponere, ut Antiochenus damnationi Nestorii dogmatumque ipsius, et ordinationi Maximiani consentiret, Cyrillus injuriarum oblivisceretur. Postea Acacium Beroense, et Simeonem Stylitam litteris urgere, ad moderandum Joannis animum, et pacis in partes inclinandum. Quarto, vetare ne Cyrillus Joannesque Nicomediam adducerent ullos secum ad disceptandum episcopos, sed paucos tantum clericos, quorum famulatu egerent. Quinto, ne dum geritur negotium ulla interim quorumcumque episcoporum, aut creatio, aut depositio, aut quaecumque alia ordinatio tentaretur. Postremo denique, Aristolaum tribunum mittere, qui non litteris tantum et mandatis, sed potestate negotium promoveret (in part. conc. Ephes. c. 24).

Hae omnia praestita sunt. Litterae ad Joannem et Stylitam date ab imperatore ad nos pervenerunt (Ibid., cap. 26). Perierunt omnino quae ad Cyrillum; ex parte, quae ad Acacium. Neque enim stare potest opinio quorundam existimantium litteras imperatoris, quae tertia parte concilii Ephesini inscribuntur ad beatum Simeonem Stylitam, vel ad solum Acacium datas esse, vel cum Simeone communes fuisse; qui enim sic opinentur, oportet eos non attentissime legisse litteras, quae sane nihil continent quod Acacium spectet, nihil quod non Simeoni proprie conveniat (Ibid., cap. 25).

Non erit autem importunum aliquid ex his tribus epistolis delibare. Et ex prima quidem ad Joannem, dignas principe christianissimo voces: *Vehe-* mens aegritudinis magnique aetatis occasio ea ex re nobis offertur, quod ecclesiasticae pacis doctores, ipsique concordiae fontes, eo discordiarum prolapsi sint, ut talibus indigeant, qui illos suos hortatu ejus rei commonefaciant, quam pro officii sui ratione praedicare debuerant (in part. conc. Eph. cap. 24). Dignam quo-

que observatu sententiam: *Interea dum exoptata pacis, concordiae et mutuae inter vos amicitiae conventio per iter quoque ad nostrum colloquium confirmatur, nulla prorsus quorumcumque episcoporum, aut creatio, aut depositio, aut quaecumque ordinatio tentabitur. Sed si quid interim huiusmodi factum esse contigerit, id immotum et imperterritum Ecclesiae catholicae compositionem expectet; cum religiosissimi clerici ad divina ministeria exsequenda sufficere queant, donec perfectu unio consequatur (Ibid.).*

Ex secunda vero ad Stylitam: *Contentio et discordia adeo nos conturbat, ut hanc existimemus praecipuum omnium nostrarum calamitatum esse causam, et confidamus regni nostri res ex voluntate benignitatis Dei esse processuras, si res Ecclesiae et orthodoxae fidei membra conjuncta copulataque fuerint (Ibid., cap. 25).*

Ex tertio denique fragmento: *Decet tuam sanctitatem omni diligentia et studio haec a Deo deponere, qui probatos ROMANAE RELIGIONIS sacerdotes declaret (Ibid., cap. 26).*

XIII.

Synodus quae in Orientalium adhuc schismaticorum, habita Beroae apud Acacium, post accepta per Aristolaum tribunalum imperatoris mandata, eodem anno, sub finem mensis Junii.

Postquam Aristolaus tribunus pervenit in Syriam, litterasque imperatoris Joanni Antiocheno, Acacio Beroensi, et Simeoni Stylitae reddidit, Joannes e tota sua dioecesi convocavit episcopos, ut quia omnium causa agebatur, omnium quoque sententia statuere- tur quid agendum et qua ratione parendum regis mandatis foret.

Tempus habite synodi non improbabili- ter ita inveniri potest. Nam cum habitam omnes fateantur anno 432, idque indubitatis argumentis constet; cumque imperatoris epistolas, etsi nota temporis carent, quia tamen Coelestini papae mentionem faciunt, datas oporteat ante medium Aprilem, quando scilicet non- dum Constantinopolim nuntii de morte Coelestini, Romae vita functi die 6 Aprilis, advenerant; necesse est Aristolaum in Syriam non prius appulisse, vel terrestri itinere venisse, quam medius Maius effluisset. Atqui eo anno dies Pentecostes incidit in vigesimum secundum Maii: quare licet tractoria missa dicatur statim acceptis litteris, vel festis peractis, pervenire tamen non potuit ad omnes episcopos, quorum aliqui duodecim mansionibus Antiochia distabant, nisi sub initium Junii: atque ita nec epi copi ante incli- nantem Junium convenire ad condictum locum po- tuerunt.

Quamvis autem vulgo crederetur Antiochiae habita, popularum nihilominus fidem certis testimoniis Cy- rillus et Mercator infringunt. Ille quidem Acacio Me- liteno scribens: *Postquam, inquit, Orientalibus re- gium decretum expositum est, tamquam factum ex eorum episcoporum sententia qui Constantinopoli ade- rant, concilio nescio quo apud sanctissimum piissimum- que Beroensem episcopum Acacium congressi scribi ad me curarunt, etc.* Iste vero, cum refert epistolam a Theodoro ad Andream Samosatenum scriptam, lectis Cyrilli litteris a Beroa missis, quamquam non incredibiliter dici possit initium synodo Beroae da- tum, finem Antiochiae factum, ut postea declara- bitur.

De ipsa egravis in praefatione historica prolixè satis, atque etiam in notis ad praefatam Theodoretì epistolam, quibus in locis exposita sunt maximam partem quae Cyrillus in epistolis ad Acacium Meli- tenes, et Donatum Nicopolis episcopum, sineere juxta et copiose narrat, quaeque partim ex Cyrillo, partim aliunde Liberatus scripsit.

Credibile est convenisse decem metropolitae diocesis Orientalis, cum duobus singulos subjectis epi- scopis; agebatur enim res communis, et ea forma conveniendi saepe fuit a Joanne expetita; Rabulas tamen Edessenus cum suis videtur declinasse hunc

conventum, qua ratione subduxit sese ipsius praeces- sor Nonnus Ephesinae synodo, cujus haec synodus vol- uit complementum erat, siquidem apprime catholicus fuit et Cyrillo societate dogmatis conjunctus. Abfuit certe Theodoretus agre ferens, vel deliberari de Nes- torii damnatione et concordia cum Cyrillo; vel ea rescindi quae tanto consensu stabilire nixus erat.

Lectis divalibus litteris, visum est rem geri non debere Nicomediae duos inter solos anlistites, omni consilio destitutos; id enim periculo non carere, si- quidem Joannes non ita pridem ordinatus Cyrillo vi- ginti annorum episcopo par non esset, cum doctrina, tum usu rerum; quare negotium ibi procurandum, ubi securius posset. Visum quoque, desperatis Nes- torii rebus, parendum quidem imperatori, sed mora fatigandum tribunalum, callideque eum Cyrillo sic agendum, ut Orientalium honori consulere- tur, et Cy- rillus crederetur, vel pacem aversari, vel, si admit- teret, eam potius obtinuisse a Joanne quam repor- tasse victoriam.

Senex igitur ille veterator Acacius scripsit Cyrillo non posse fieri Ecclesiarum pacem, nisi ea omnia aboleret quae vel epistolis, vel tomis, vel libris vul- gasset, et soli fidei quae a sanctis Patribus Nicæae edita fuerat consentiret, id est, retractaret epistolas duas priores ad Nestorium, tertiamque cum duodecim capitibus capitumque defensionibus, et quae libris quinque elidisset adversus blasphemias Nestorii, nam epistolarum nomine duae priores intelligebantur; tomì vero sunt tum tertia epistola cum anathematismis, tum scripta de recta fide, quamquam et libri quinque contradicentes blasphemias Nestorii inscribuntur tomì.

Rejectis a Cyrillo conditionibus tam absurdis, mis- sus est Paulus Emesenus Alexandriam, qui conatus pugnaret, danteque a Joanne ad Cyrillum duplices lita- terae, quarum una contineret querelas, et veniam quasi offerrent; aliae demissionis pleniores essent, ac aequiores, quibusque pro tempore uretur ad fallen- dum, si qua ratione posset, Cyrillum.

Actum quoque in synodo de forma fidei compo- nenda, sed tam artificiose, ut conciperetur verbis, quae non usurpasset quidem Cyrillus, sed neque reje- cisset; quae viderentur Nestorio contradicere, reipsa tamen conciliari possent; quae tandem si a catholicis accusarentur pravi sensus, facile statim verterentur in catholicum et sanctorum sententiis consonum. Hu- jusmodi forma continetur, tum in epistola Joannis ad Cyrillum, tum in litteris Cyrilli ad Joannem (in part. concilii Ephes.).

Actum pariter de urgenda quatuor schismaticorum episcoporum, Helladii, Himerii, Eutherii et Dorothei, a Maximiani synodo depositorum, restitutione.

Actum etiam, post acceptas Cyrilli, in pacis condi- tiones consentientis, litteras, de forma fidei ab omni- bus subscribenda.

Denique ad imperatorem rursus de re tota relatum est, quemadmodum et ad Sixtum, qui Coelestino in sedem apostolicam successerat: atque ita pax, sin- uis facta, saltem ficta est.

Formula fidei sic se habuit: *Confitemur igitur Do- minum nostrum Jesum Christum, unigenitum Dei Fi- lium esse Deum perfectum, et hominem perfectum ex anima rationali et corpore; ante saecula quidem ex Patre secundum Divinitatem genitum; postrenis vero temporibus eundem ipsum propter nos, et propter nos- tram salutem, ex Maria Virgine, secundum humani- tatem natum; eundem consubstantiali Patri secundum Divinitatem, et consubstantiali nobis secundum humanitatem, siquidem duarum naturarum facta est unio, propter quod unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur.*

Secundum hunc inconfusae unitatis intellectum, con- fitemur sanctam Virginem Dei genitricem esse, pro- pterea quod Deus Verbum incarnatum est, et homo fa- ctum, et ex ipsa conceptione univit sibi templum, quod ex illa assumpsit.

Evangelicas autem et apostolicas de Domino voces, ac scimus graves theologos, alias quidem communes facere, tamquam ad unam personam pertinentes; alias vero, propter duarum naturarum diversitatem, divisim nuncupare; et illis quidem, quæ Deo conveniant, ad Christi Divinitatem, humiles vero ad ejusdem humanitatem referre solere.

Hanc ubi fidem Theodoretus attente perspexit, confidenter asseruit eandem esse quæ Nestorii; nec a Cyrillo potuisse recipi, nisi post ejuratam pristinam sententiam, capitibus duodecim contentam. Summ istud, opinor, judicium in Pentalogio, seu libris pro Diodoro et Theodoro conscriptis probare nisus est. Sed quia totius operis nihil superest, præter fragmentum libro tertio exhibitum, jacturam hanc, si tamen jactura est, supplere, neque operosum est, neque forsitan inutile, collatis inter se fidei et Nestorii verbis: non quod fides Joannis a Patribus laudata damnetur, id enim temeritatis est, audacique singularis; sed ut constet non de nihilo fuisse sanctorum Cyrilli amicorum querelam, quod æquitas ac reverentia videri potest exigere. Sed cum ejusmodi collatio facile ab unoquoque effici queat, pauca ego mihi observanda puto.

Primum. Orientalis synodus tres sære fidei partes esse voluit, unam de Christo, alteram de Virgine Θετόκῳ, tertiam de ἐκκλησίᾳ, seu proprietatum communicatione. In prioribus duabus affirmanter pronuntiat, in tertia sententiam sustinet contenta dicere scire se quomodo theologi graves ea de re loquantur. Quo dicto videri potest inter ὁδοῖς censere ἐκκλησίαν τῶν ἰδιωμάτων, cum tamen sola sit certa, aut saltem certarum præcipua regula, ad quam examinentur quæ dicuntur de incarnatione Verbi, ut pateant sintne catholica, an secus (*Vide dissert. 1 cap. 2*).

Secundum. Hæresis Nestorii in eo posita est, quod naturas ille duas in Christo sola unione morali jungeret, atque ita duas in Christo hypostasies seu personas poneret, quarum una esset alterius, puta Deus esset hominis inhabitator; homo Dei esset templum: Cuiusmodi idcirco σνέσεως vocabat. Quare tres statuebat voces utriusque nature significativas, Filius, Christus, Dominus, quæ inter loquendum de Christo, pro ratione attributi, modo hanc in recto, ut aiunt, modo alteram naturam significarent: exempli gratia, cum dicitur Christus esse mortuus, Christum Nestorius interpretabatur hominem, in quo esset Deus, etc. Hæc et alia demonstrant quantum tegeret his tribus vocibus fraudem, nec hanc ipsam fraudem detegi posse sine regulis ἐκκλησιολογίας, dissertatione 1 positis: atque ita eum qui super hac questione mentem aperire detrectat, vel reipsa cum Nestorio sentire, vel conversionis nomine suspectum merito esse posse.

Tertium. Non sine causa Orientalium fides videri potuit suspecta doctissimis Cyrilli amicis, ut et Nestoriana Theodoro. Nam prima secundaque pars ejusmodi est, ut si sola verba attendantur, ei Nestorius facile sine sui dogmatis dispendio subscriberet. Id quisque liquido cernit, qui voluerit primæ dissertationis ea loca relegere, in quibus Nestorium, vel sui patroni defendunt, vel nos ostendimus adversus Arianos, Apollinaristas, Marcellum et Leporium catholice sentire. Istud pervidit Cyrillus, atque idcirco, cum apud Aecium Melitenum se atque Orientales purgaret, ad fidei formulam addidit conciones Emeseni, longe conformiores catholice veritati.

Postremum. Non temere quis conjecerit Emesenum idcirco in Alexandria Ecclesia Cyrillo presidente sermonem semel atque iterum fecisse, ut quod decessit fidei suppleret uterque sermo, et posterior priori lucem afferret. Atque hæc causa est cur in ipso prioris initio ad solemnem questionem verbis conceptis respondens, adducto Isake testimonio, dixit: ΠΑΡΙΤΑΚΕ ΔΕΙ ΓΕΝΤΡΙΣ ΕΜΜΑΝΟΥΕΛ. Quo dicto visus est populo idipsum asserere quod primo capite Cyrillus. Verum altero sermone manifestus, de gemina Verbi nativitate, una duarum naturarum persona,

communicatione idiomatum, Deoque passo, ita disseruit, ut se Cyrilli doctrinam tradere testaretur, itaque finem dicendi faceret: *Quæ vestra sunt, vobis appositurus. Hæc est enim patris vestri doctrina, hic thesaurus est vobis aritus. Hæc beati Athanasii sunt dogmata, hæc magni Theophili est doctrina, columnarum orthodoxæ fidei.*

XIV.

Synodus quæ secunda universalis Ægyptiaca, de pace Ecclesiarum incunda, iisdem coss., circiter autumnum.

Sicut habuit suam Oriens partim Beroæ, partim Antiochiæ synodum; ita et suam Ægyptus Alexandria, cum pacis negotium ageretur. Una fuit utrique synodo conveniendi causa, non fuit eadem utrique mens, eademque negotii tractandi ratio: Orientalis siquidem adhibebat artes quibus adversarium falleret; Ægyptiaca totis viribus incumbbat in opus bonis omnibus expetitur, veritatis nempe defensionem, et Ecclesiarum concordiam.

Habitu reipsa synodum Alexandria, quam diximus, vel ex eo indubitatum est, quod literæ Cyrilli ad Joannem Antiochenum, quarum initium est: *Latentur cæli, etc.*, quæ in concilio Chalcedonensi lectæ sunt, in quinta synode nominantur *SYNOΔΙΚÆ* (*In 5 synod coll. 6*).

Plures illa menses tenuit: nam circiter autumnum inchoari debuit, quo tempore allata est Alexandriam imperatoris sacra, cum jussione incundæ pacis; nec ante medium Januarium finire potuit, quo pariter tempore peractum videtur absolutumque pacis negotium, redeunte scilicet in Orientem Paulo Emeseno Orientis legato, qui ineunte Januario in Ecclesia Alexandrina concionem habuit, quique revertens literas Cyrilli detulit.

Initio formula fidei conscripta est, missaque Antiochiam per Alexandrinos clericos: ejusmodi autem fuerit, divinare non licet, cum non exstet. Neque enim dici potest pars illius celebris epistolæ, quæ incipit: *Latentur cæli et exsultet terra, etc.* Nam fides, de qua nunc sermo est, præcessit litteras Joannis ad Cyrillum, epistola subsequuta est: deinde quæ refert Theodoretus de hac fide, majori ex parte in epistola non leguntur.

Fidem hanc legi Theodoretus et cogente veritate approbavit. Nullus enim dubito quin de ipsa loquatur, scribens, tum ad Nestorium, cum ait: *Nullus igitur tua persuadent sanctitati, quod ego præsul esse desiderans, clausis oculis, velut recta dogmata, ÆGYPTIA SCRIPTA suscepimus; nam, per ipsam fateor veritatem, sapius ea revolvens, et diligenter examinans, ab hæretica pravitate libera deprehendi, et aliquam illis imponere maculam formidavi; tum ad Andreæ monachum Constantinopolitanum, in hæc verba: Ecce enim, qui Salvatoris Christi naturas impia ratiocinatione confuderant, et unam naturam ausi fuerant prædicare, ac Deitatis passiones adjungere; propterea etiam sanctissimo et venerando summo Dei pontifici Nestorio insultant, velut quodam camo et freno, secundum prophetam, maxillis omnino confractis (Psal. xxxi, 9), et a pravis ad recta perductis, veritatem iterum addiderunt, utentes ejus assertionem qui pro veritate bella sustinuit. Pro una namque natura duas impresserunt confidentur; anathematizantes eos qui permissionem aut confusionem prædicant: et Deitatem Christi impassibilem venerantur: et carnis esse edisserunt passiones: et evangelicas dividant voces, et Deitatis quidem sublimis et Deo dignas ascribunt, humiles autem assignant humanitati: talia namque nunc ab Ægypto scripta delata sunt. Vide notas ad utrumque locum.*

LECTA est etiam Orientalium fides, eaque ab hominibus charitate ferventibus, et turbarum forsitan pertæsis, bonam in partem benigna interpretatione tracta est.

Hanc economiam non omnes aliarum provinciarum episcopi, immo neque viri sancti, velut Isidorus Pe-

lusiota, probarunt. Certe Cyrillus ab amicis, et ipso etiam eximio fidei defensore Acacio Meliteno, vix non ideoque praevaricationis postulatus est, ut opus habuerit apologiam scribere ad Acacium quem dixi, Valerianum Iconii, Donatum Nicopoleos, Successum Diocæsareæ episcopum, atque etiam ad Eulogium apocrisiarum suum in urbe regia, quo aulicis proditam a Cyrillo fidem querentibus satisfaceret (in part. conc. Ephes.).

Datae sunt inde litteræ synodicae tres, ut minimum, nimirum communicatoriae Joanni Antiocheno; denuntiatorie, Sixto pontifici; et, ut credibile est, Maximiano regiae urbis episcopo: primæ ad nos pervenerunt, secundarum sit mentio in responsione Sixti.

Quid præterea gestum Alexandriæ cum Paulo Eme-seno, quid cum Aristolao tribuno, dictum est abunde satis in præfatione historica.

Pax hujusmodi placuit utrique summæ potestati, Sixto et Theodosio, propter turbatum ædium, non perinde placuit aliis cujuscunque partis.

Suum enim quique antistitem criminabantur de nimia quadam œconomia; Joannem Orientales, quod damnationem capitulum non exegisset: Cyrillum catholicos, quod duas in Christo post unionem naturas lassus esset, atque ita videretur deseruisse orthodoxæ fidei quasi symbola hæc duo, quod naturarum unio sit καὶ ὑπόστασις et φύσις, quodque post unionem manserit unica Verbi natura incarnata.

Joanni calumniam fecit Theodoretus, pluribusque persuasit; Cyrillum in suspicionem vocavit, non episcoporum tantum, aut clericorum ordo, sed ipsa quoque aula, immo et sanctissimi monachi, quos inter Isidoro Pelusiota. (Hunc Cyrillus patrem vocabat.) Oportet, inquit (Lib. 1, epist. 323), te, o admirabilis, firmiter atque constantem semper manere: sic nempe, ut nec metu cælestia prodas, nec tecum ipse pugnare videaris. Nam si ea, quæ nunc abs te scripta sunt, cum superioribus perpendas, aut adulationi obnoxius esse videberis, aut levitatis minister, ut qui inani gloriæ succumbas.

Quid Isidoro Cyrillus responderit, ignotum est. Quid aliis tribus, apertum ex epistolis quæ in tertia parte concilii Ephesini leguntur. Verum de his prolixius in auctario Theodoretæ calumniarum auctoris.

XV.

Synodus quæ quarta Romana sub Sixto summo pontifice Theodosio xiv et Maximo coss., ann. Christi 433, die 26 Aprilis.

Acceptis a Cyrillo litteris de pace Ecclesiarum inita, Sixtus, cum incredibili gaudio exsultaret, Cyrillo respondit in hæc verba (in part. conc. Eph. c. 41): O relatio digna mittente, digna conventui! Gaudii cælestis indicium tales habere debuit cogitatores; et quia res et causa deposcit, locum quoque convenit non taceri. Ad beatum apostolum Petrum fraternitas universa convenit; ecce auditorium congruens auditoribus, conveniens audiendis. Habuerunt coepiscopi nostri illum congratulationis testem, quem habemus honoris exordium. Sanctæ namque et venerabili synodo, quam natalis mihi dies favente Domino congregarat, quia sic credendum est, ipse præsedet, quandoquidem probatur, nec spiritu, nec corpore defuisse. Adfuit palmarum, qui contentioni non defuit: juxta animorum vota nostrorum, qui videt symbolo primum inter apostolos tradito derogari; non passus est nefandum caput gaudere solatiis, nec turbare diu sicut lutulentum gurgile fontis illius perspicui puritatem. Ad nos reversi fratres, ad nos, inquam, qui morbum communi studio perscruentes, animarum curavimus sanctitatem. Et postea: Exsulta, frater charissime, et ad nos recollectis fratribus victor exsulta. Querebat Ecclesia quos recepit: nam si neminem perire volumus de pusillis, quanto magis gaudendum nobis est de sanitate rectorum! Legimus una ovem quantum gaudii re-

A portata præstiterit, et ideoque intelligendum est quid laudis habeat tantos revocasse pastores. Greges aspicuntur in singulis; nec minus hic causa tractatur, quoties agitur de sanitate multorum. Lætatur hic nihil egisse nos præcoquam, quando fructu nostræ sententiæ gratulamur. Sustinuimus fratres, certi eos non spinas, sed vias esse lecturos. Tum: Expectamus igitur memorati fratris nostri Joannis clericos, et optamus venire. Scimus ei, et pro honore et pro labore tuo dare responsum. Et sub finem: Hæc ad venerationem tuam fraternitas mecum sancta scribit, probans tuos in omnibus et confirmans labores; qui tamen graves aut amari esse non poterunt, quia huic impensi sunt cujus onus leve et jugum suave portamus. Datum xv kalendas Octobris, Theodosio xiv et Maximo consulibus.

Ex his sancti pontificis verbis plera intelligere possumus: 1° quanta lætitia perfusus sit apostolicus sinus successoris Petri, redintegratam Ecclesiarum concordiam cernentis, quoque Christi vicarius fuerit animo in Nestorium Christi hostem; unde refellitur calumnia Nestorianorum, qui per summam impudentiam sparserant in vulgus litteras Philippo legato suppositas, quibus Sixtum agre tulisse scriberet Nestorii defectionem.

2° Lectas fuisse in synodo Romæ Cyrilli litteras; eamque synodum habitam fuisse apud Sanctum Petrum: non quod litterarum acceptio fuerit cogendæ causa; sed quia conveniant de more episcopi ad natalem Sixti, id est, ad diem assumptionis.

3° Qua die celebrata sit synodus, nimirum 26 Aprilis, hac enim ipsa die assumptus est Sixtus, siquidem successit Cælestino (ad superos abiit vii idus Aprilis) cum vacasset sedes viginti diebus. Corrigenda igitur est temporis nota, quæ apud Baronium et in conciliis habetur; neque enim fieri potuit ut ad xv kalendas Octobris epistola hæc synodica differretur, cum in ipsa scribat pontifex se nondum accepisse nuntios a Joanne Antiocheno, ad quem tamen alia Sixti epistola data dicitur xv kalendas Octobris.

4° Epistolam Sixti reipsa esse synodicam; ipsam enim dicitur fraternitas sancta cum præside pontifice scribere.

5° Qui episcopi ad synodum venerint, ii nempe qui natalem pontificis solebant conventu suo celebrare: id vero habebant in more, non vicinarum modo urbium episcopi, sed etiam remotiores alii, quibus hac occasione place et natalem Ecclesiarum fontem, ut loquitur Innocentius I, et ecclesiam principalem, ut ait Cyprianus, unde unitas sacerdotalis orta est, recognoscere. Sic enim Leo Magnus Sixti successor, post laudatam Petri in successore universalem ovium Christi curam: Unde venerabilium quoque fratrum et consacerdotum meorum desiderata mihi et honoranda præsentia hinc sacratio est atque devotior, si pietate hujus officii, in quo adesse dignati sunt, ei principaliter deferunt, quem non solum hujus sedis præsullem, sed et omnium episcoporum noverunt esse primate (Serm. 2 in die anniversario assumptionis sue).

6° Unde nata sit calumnia Nestorianorum, mentientium Sixto displicuisse Nestorii defectionem. Nempe litteris apud Sixtum Cyrillus institerat ut in Joannem Antiochenum Nestorii patronum ferretur apostolica sententia; sed eam pontifex sustinuit, unde ait lætari se, quod nihil egisset præcoquam; et fructum suæ patientiæ perciperisset. Benignam hanc patientiam Nestoriani suum in sensum interpretati sunt.

Adde quod, teste Gennadio (Lib. de Script. Eccl. c. 54), litteras ipsimet Nestorio Sixtus dedit, quibus, si qua ratione posset, malis fractum aut saltem subactum revocaret ad bonam mentem: Similiter etiam Sixtus successor Cælestini pro eadem re, et ad ipsum Nestorem, et ad Orientis episcopos, adversum errorem ejus succidendum sententias direxit. Id ipse testatur Sixtus in litteris ad Joannem Antiochenum: Credo ad dilectionem tuam rerum cursus et ordo pertulerit quoniam literæ ei (Nestorio) volumus nostra admonitione succur-

vere; retinimus in præcepis euntem, qui erat blasphemiarum pondere in profunda mergendus, etc. (in part. conc. Eph. c. 41).

Observe, lector, hisce litteris Sixtum non respondere epistolæ Joanni quæ in parte concilii Ephesini, cap. 27, inscripta legitur: *Sanctissimis Deoque dilectissimis fratribus et comministris Sixto, Cyrillo et Maximiano Joannes et reliqui omnes qui mecum sunt*; sed alteri, quæ non exstat, ejusque in exordio Sixtus diceretur Ecclesiæ lucifer ubique fulgens; his enim verbis nihil quidquam simile in epistola, cap. 27 collocata invenitur.

Cum ea quæ subsequuta sunt ad aliud negotium pertineant quam quod Nestorii, placet facere finem scribendi de synodis quas plurimas postmodum habitas in causa capitum Cyrilli Theodoretus scribit (*Epist. ad Domn.*); partim quia inceptor ipsarum Theodoretus ipse fuit, cujus historiam propediem edituri sumus; partim quod synodorum, quas tractatas vellemus, definivimus tempus vita Nestorii, quem, ex quo ejectus est in Oasin, inter mortuos fore censemus: quamquam imperatoris mandato rediturus erat, nisi Deus tam iniquam indulgentiam morte impii prævertisset.

AD LECTOREM ADMONITIO GARNERII.

Tria sunt, de quibus te, lector, priusquam opus desino, moneri velim. Primum, promissam esse, ipsa libri quarti inscriptione (a), dissertationem tertiam, de iis quæ vivente Nestorio scripta sunt, sive pro fide a Proclo, Cyrillo, Cassiano, Theodoro, et qui hæresim nascituram prævenit, Atitico, aliisque nobilibus catholicæ doctrinæ defensoribus; sive pro hæresi a Nestorio, Andrea Samosatensi, Theodoro Cyrensi, Eutherio Tyanensi, et cæteris Nestorii patronis, atque etiam anathematismorum improboribus. Promisso satisfactum esset, nisi duo obstitissent; alterum quod jam exereverat totum hoc volumen in majorem quam credebatur molem, et dissertatio tamen, cum jam per se ipsa proluxa esset, debebat augeri monumentis quibusdam veteribus, quæ alicunde adhuc expectamus; alterum, quod dissertatio, quoniam argumentum habet cognatum ei quod tractari oportet inter censendos Theodoretii libros, visa est ad auctarium Theodoretii differenda, ubi commodum habebit atque etiam necessarium locum.

Secundum, de inausuria silere me impræsentiarum quibus e locis monumenta vetera expectem, etsi expediret dicere, ut similia forte benevolus aliquis commode: veritus sum nempe ne id ipsis contingat, quod Mercatori, de quo cum aliquando apud nonnullos sermonem facerem, ut jubent amicitia leges, aperte et libere, diceremque me uti manuscriptis duobus codicibus, Vaticano et Bellovacensi, quorum alteram ipsum haberem, alterius apographum; factum ut alicui incidere voluntas occupandi laboris quem susceperam: jactum pariter ut principis optimi benignitate ex Vaticano exscriberetur quod inde me accepisse dixeram, ut tentaretur artibus anonymorum Bellovacensis capituli beneficium erga me; ut pene sit subreptum supremo magistratui, quo potestas quædam iniqua fieret; ut parvi penderentur reluctantium superiorum jussa, atque operarum fides sollicitaretur; et quod in Galliæ imperio non licebat per justitiam, patraretur impune ibi terrarum, ubi dissimulanter nunc bellum geritur.

Tertium, in codice Bellovacensi Acta quædam concilii Ephesini inter Opera Mercatoris esse permixta, seu admodum imperfecta, et vix ullius momenti: ea etsi visa sunt Lucæ Holstenio Mercatore habere interpretem, indigna nihilominus, quisquis legerit judicaturus est, quæ tanto viro tribuantur; duo enim inter legendum occurrunt quæ spuria manifeste evincant. Nam symbolum Theodori continent, longe alia pejorque Latinitate donatum quam quod interpretatus est Mercator; et auctor rejectaneorum ejusmodi centum nonaginta tres episcopos Nestorii damnatores numerat, Mercator ducentos septuaginta quinque. Adde quod præter testimonia Patrum in prima actione allata, negotium Charisii, quod pertinet ad actionem 6, et subscriptiones episcoporum plane vitiosas, nihil admodum hæc Acta complectuntur quo sibi pretium faciant. Quare id totum putavi omittendum, non suam tantum ob vitiositatem, sed etiam ne volumen inde, vel duobus foliis, gravaretur.

(a) Revera Garnerius in argumento quarti libri promiserat aliam dissertationem, quæ de libris a defensoribus fidei eodem tempore (Nestorianæ scilicet hæresis) conscriptis tractaret. Cujus operibus, cum nullum exstaret vestigium, non visa est nobis mentio facienda in titulo laudati libri. Edit.

INDEX AUCTORUM

QUORUM OPERA IN PRIORE PARTE HUIUS TOMI

vel illustrantur, vel emendantur.

Ambrosii locus insignis lib. i in Luc. cap. 2 emendatus et illustratus, 609.

Anastasi papæ I epistola ad Joannem Hierosolym. num. 4 et 6 emendata, 254, 257.

Augustini locus ex epist. 131, adversus Vignerium defensus, 289.

Ejusdem locus lib. iii Op. Imperf. cap. 113 emendatus, 216.

Ejusdem alter in præf. libri de octo Dulcitii questionibus emendatus, 561.

Ejusdem alter lib. vi contra Julian. c. 4 illustratus, 564.

Ejusdem alter lib. v advers. Jul. cap. 4, de viris a Juliano notatis, 113.

Epist. 137, ad Optatum, ex Mercatore, 635.

Item lib. de Pecc. orig. cap. 22, ex Mercatore, 634.

Item serr. 7 de verbis Apostoli cap. 6, ex Mercatore, 114.

Item lib. Op. Imperf. cap. 46 restitutus, 128.

Auctor epitaphii Nestorianæ hæresis notatus, 691.

Auctor quidam reprehensus circa peccatum originale, 135.

Auctor Questionum veteris et novi Testamenti defensus adversus Lovanienses, etc., circa divinæ gratiæ auxilium, 310.

Auctoris supplementi conciliorum Galliæ opinio de synodo in qua Leporini receptus rejicitur, 563.

Baronii opinio discussa de prima Pelagii ab Innocentio damnatione, 71.

De legatione Alipii ad annum 419, 587.

De Genedio Aurelii successore, 594.

De concilio Africano cæxi episcoporum, 588.

De Memorii episcopatu, 150.

De reditu Alipii Ravennam, 559.

De tempore librorum Augustini ad Marcellinum, 547.

Epistolæ ad Demetriadem, 534.

Libri de Grat. et lib. Arbitr., 562.

Epistolæ ad Paulin. Nolan., 555.

Epistolæ ad Joann. Hierosolym., 552.

Epistolæ ad Hilarium Syracusanum monachum, 549.

Epistolæ ad Evodum, et libri de Nat. et Grat., 551.

Epistolæ Anastasii ad Joannem Hierosolymitanum, 274.

De rescripto imperialis ad Aurelium, 597.

De tempore epistolæ ad Ctesiphontem, 558.
 De tempore, quo scripti sunt dialogi ab Hieronymo, 540.
 De Palladio Pelagianorum socio, 685, 686.
 Beda, lib. i in Cantica cap. 5 illustratus, 290.
 Notatus in præfat. in Cantica, occasione Juliani, 270.
 Ibid., cap. 3, 606.
 Item lib. i Eccl. Hist. gentis Anglorum cap. 17, 571.
 Bellarmini rationes pro vendicandis Bedæ commentariis in Paulum expendantur, 607.
 Bellocensis codex ex Vaticano et Hieronymo emendatus, 158.
 Binus, de synodo adversus Messalianos emendatus, 545.
 Item in notis ad 3 can. concilii Refensis, 576.
 Item in notis ad epistolam Innocentii ad Julianam, 554.
 Canon 16 Codic. Ecclesiæ Africanæ explicatus, 289.
 Ejusdem can. 75, 531.
 Capelli opinio de litteris in causa Pelagianorum a Zosimo scriptis copiose discussa, 540.
 Cassiani opinio de omnimoda consensione Nestorii cum Paulo Samosateno eversa, p. 432, c. 2.
 Chiffletii opinio de sede Juliani ex Mercatore labefacta, 214.
 Coelestius, apud Aug. lib. de Pecc. Orig. cap. 3 illustratus ex Mercatore præf. ad lib. Subnotat., 634.
 Constantius lib. i Vitæ S. Germani cap. 49, illustratus, 370.
 Ephesinæ synodice locus de ejectis Pelagianis emendatus, 145.
 Ephesini concilii locus parte II, act. 5, emendatus, 292.
 Ejusdem interpres Romanus emendatus, 574.
 Emendata vulgaris lectio in epistola prima Nestorii ad Coelestinum, 174, 176 *seqq.*
 Exodi xxiii locus illustratus, 535.
 Proverb. xi (v. 23), 104.
 Franciscus Bernardinus Ferrarius, lib. II de epistolis eccles. emendatus ex can. 76 Eccles. Afric. et cap. 20 lib. VII Capitul. Caroli Magni de tractoriis, 91.
 Gelasius, in decret. sanctæ Rom. Eccles. illustratus ex Mercatore, 289.
 Gennadius, adversus Vignerium defensio de Juliani obitu, 298.
 Item de libris Juliani adversus Augustinum notatus, 291.
 De libris a Pelagio scriptis, 98.
 De sede Juliani, 214.
 Locus cap. 44, ubi est lacuna, suppletus, 556.
 Locus alter de Coelestio illustratus, 278.
 Gothofredus, de tractoriis notatus, 92.
 Item in paratitlo de hæreticis, 415.
 Item ad leg. 45 de episcopis, 105.
 Item tom. VI cod. Theod. in Prosopograp. emendatus, 579.
 Hieronymus, adversus accusantes ignoratæ Græcæ vocis ἀνατρεσκ, defensio, 689.
 De origine hæresis ἀνατρεσκ, ab Origene et Evagrio Pontico explicatus, 686.
 De societate Pelagii cum Manichæo, 686.
 Item in epist. ad Ctesiphontem, 559.
 Item præfat. lib. III in Jeremiam de Rufino Aquileiensi, 277, 278.
 Hincmari rationes de libris Hypognosticon ad examen vocatæ, 576, 577.
 Honorii imperatoris constitutio prima adversus Pelagianos explicata, 590.
 Honorius Augustodunensis de libris Juliani adversus Augustinum notatus, 291.
 Idem allucinatio de tempore quo Constantius pater Valentiniiani III imperavit, 405, 404.
 Isidorus, Hispalensis lib. de Scrip. eccles. cap. 4, de Paulini presbyterio emendatus, 68.
 Jansenii Iprensis opinio de intemperantia Pelagii discussa, 151.
 De apologia Orosii, 99.
 Circa quatuor status Pelagianismi, 159.
 De tempore quo Coelestius fugit in Siciliam, 281.
 De Coelestii reditu in Britannias, 285.
 De Anniano, quem vult esse Pelagium, 501.
 De tempore scripti libri de Grat. et lib. Aridrio, 562.
 De tempore quo scripsit Hilarius diaconus, 516.
 De episcopis congregatis in collatione cum Donatistis, 82.
 De agnato et amasio Pelagianorum, 682.
 De Pelagianismo orto ex Origene, 270.
 Joannes Maxentius 2 confessione illustratus ex præf. ad b. Subnot., 655

JOANNIS Launoi de libello fidei Pelagii dissertatio laudata, 491.
 Lex ultima de Judeis illustrata, 414.
 Lex ultima de hæreticis emendata, 114.
 Mariæ Victorinus, in notis ad III romym. dial. 1 adversus Pelag. notatus, 245.
 Menardi opinio de vigilia, ad quam scripsit Pelagius, discussa, 105.
 Mercator Communis, cap. 1 emendatus, de tempore quo Coelestius recessit ex Urbe, 90.
 Mercatoris locus Communis, cap. 3, de imperialibus i. Pelagianos legibus, illustratus ex Gelasii epistola ad episcopos per Picamum, 116.
 Ibidem, de communariis Pelagii, ex Augustini epist., 507, 508.
 Ibid., num. 2, 555.
 Item locus c. 8 Subnot. emendatus, 154.
 Mercatoris locus ex responsione S. Coelestini illustratus, 175.
 Ibid., locus cap. 9, num. 3, 162.
 Ibid., locus num. 10 restitutus, 167.
 Nestori epistolæ ad S. Coelestinum illustrantur ex M. Mercatore Communis, cap. 3, num. 2, 98.
 Nicephori locus de episcopatu Theodoti correctus, 545.
 Notati quidam eruditi de edictis principum adversus Origenianos, 257.
 Orosii locus Apolog. c. 2 illustratus, 282.
 Ejusdem apologia adversus Vastelium defensa, 567.
 Paulus Diaconus libro de Gratia illustratus ex Mercatore, 289.
 Petavi opinio de prima Pelagii ab Innocentio damnatione, 71.
 Et de Pelagii inconstancia, quod dogma de venia peccatorum, 689.
 Philippi Labbei sententia de tempore judicii ab Attico de Coelestio exerciti, 74.
 Et de tractoriis, 91.
 Phorius, cod. 54, de ejectis a Theophilo Alexandrino Pelagianis emendatus, 100, 545.
 Phorius, cod. 177, Coelestiani erroris suspectus, 217.
 Pontificalis liber ex licatis de constantio Innocentii, 556.
 Popularis opinio de peregrinatione Pelagii in Ægyptum, etc., convellitur, 274.
 De monachatu Coelestii, 278.
 De sede Memorii Juliani patris, 150.
 Possidii indiculus de episcopatu Mercatoris emendatus, 15.
 De prænominis Aurelii afflicto Augustino, 576, 689.
 Prosepi locus lib. contra Collat. cap. 4 illustratus, 571.
 Alter et cap. 44, 584.
 Et in epigrammate contra Augustini obtractatorem, 278.
 Et in Carmine de Ingrat. cap. 2, 75.
 Prosepi Chronographus de obitu Innocentii emendatus, 97.
 De numero episcoporum synodi Africanæ, 535.
 De tribus aliis aperte falsis notatus, 589.
 De annis, quibus Constantius imperavit, 405, 404.
 In Chron. ad euss. Florentii et Dionysii explicatus, 569.
 Remigii Lugdunensis rationes de libris Hypognosticon ad examen vocatæ, 576.
 Remigii Aquileiensis notatus, propter corruptum locum Originis lib. II de Agg., 255.
 Salmasius in Eucharistico de gestis synodi Carthaginiensis ab Honorio acceptis reprehensus, 588.
 Item, ibidem, occasione Zosimi, 435.
 Item de quatuor Præfectis, 591.
 Siebertus, de Scrip. cap. 70, de Anniano interprete homiliarum Chrysostomi notatus, 500.
 De tempore synodi ex qua missi sunt in Britannias Germanus et Lupus, 568.
 Simonides adversus Gothofredum defensio, 415.
 Sixtus Senensis ad locum Hieronymi in cap. ult. Isaia notatus, 245.
 Usserius, de Britanniæ Eccles. primord. cap. 8, de Coelestii patriæ notatus, 277.
 Item, ibid., occasione Zosini papæ, 435.
 Vignerii opinio de sede Juliani testimonio Mercatoris rejicitur, 214.
 De obitu Juliani, 297.
 De Juliani ad insulam Lerinensem impulsu, 296.
 Ejusdem correctio in lib. in Op. Imperf. emendata, 216.
 Vossius (Joannes Gerardus) lib. II Hist. Pelag. parte notatus de origine questionis circa peccatum originale, 646.

INDEX

PERSONARUM ET RERUM NOTABILIMUM,

de quibus mentio fit in priore parte operum Marii Mercatoris.

A

Abraham quomodo fidelium pater, 510.

Acacius Beroensis Nestorii defensor, 452.

Acclamandi olim formula, 126.

Adam, mortalis an immortalis factus, 638. Propter peccatum moriturus, 642. Cur facile peccavit secundum Gelasii sententiam, 197. Adamus quomodo perfectus creatus, 515. Quomodo terrenus factus, 512. Adæ mortalitas propter peccatum per se tractatur in secundo opere Augustini adversus Julianum, 107. Peccatum quomodo pertransiit in posteros, 144. Hujus peccati gemina mors contracta, 204.

Adulti cur olim differrent baptismum, 195.

Adventus Dominicæ bonitatis celebratus, 188.

Advocati causarum publicarum a civitatibus cognominati, 115.

Æmilii episcopi Beneventani obitus, 151. Æmilius Jæ parens e cælo benedicit Juliano et Jæ nuptias celebrantibus, 151.

Ætates hominum quomodo a veteribus distinguerebantur, 288.

Ætri utriusque militiæ magistri fides dubia, 179.

Africa fame laborat, 516. Africa plures quingentis Ecclesiis episcopales habuit catholicas, 548 *seqq.* Africæ concilia extraordinaria non nisi post integrum a festis paschalibus mensem habita, 350. De Africanis conciliis dissertatio, 350 *seqq.* Africana prima synodus universalis in causa Pelagiana, quæ dicenda, 550. Patrum numerus, et tempus, *ibid.* Secunda in causa Pelagianorum cur sola canones condidit, 555. Cur a ducentis et viginti ad summum episcopis habita, 548 *seqq.* Tertia contra Pelagianos quando habita, 558. Patrum numerus, *ibid.* Africana quarta synodus contra Pelagianos quando et ubi habita, 559. Patrum numerus, *ibid.* Africana quinta synodus in causa Pelagianorum et Leporii monachi quando habita, 563. Africana diocesis plures provinciæ, 547 *seqq.* Africane Ecclesiæ baptizandi consuetudo varia variis temporibus, 194. Africane Ecclesiæ codex quando, ubi, et a quo confectus, 559.

Agricola Severiani Pelagiani filius hæresim spargit in Britannia, 276.

Alexandrina synodus in causa Nestorii et ex occasione contra Pelagianos, quando habita, 576.

Alipii Ravennam altera prefectio, 559. Alipii nomen Augustini epistolæ ad Paulinum cur præfixum, 556. Alipio adjudicati hypognoctici libri, 573.

Ambrosius ab Augustino cur laudatus contra Pelagianos, 669.

Ampsanetus lacus in Italia, 127. Pestilentem emittit halitum, 128. Accedentes odore enecat, *ibid.* Descriptio ejus, *ibid.* Cur dictus inferorum aditus, *ibid.* Victimæ circa illum cur non immolant, *ibid.*

Anapærgæ præcones, 687.

Anastasius papa I, quo tempore sedere cepit, 254. Quo tempore obiit, *ibid.*, 271. Proscribit libros Origenis, 255 *seqq.* Damnat Rufinum Aquileiensem, 261 *seqq.* Scribit ad Joannem Hierosolymitanum de Rufino et Origene, 255 *seq.* Hanc ab Hieronymo suppositam Rufinus jactat, *ibid.* Epistola ad Joannem Hierosolymitanum longe castigatur, *ibid.* Anathematismus quid, 242.

Anglicanorum scriptorum fabula de Pelagio, 267. Anglicana Ecclesia Pelagiana hæresis quando et a quo infecta, 567 *seqq.* Anglicana Ecclesia adversus Pelagianam hæresim auxilium petit a Gallicana, 567.

Annianus codicis brevior diversus ab interprete homiliarum Chrysostomi, 219. Annianus Chrysostomi quindecim homiliarum interpres, *ibid.* Quando scripsit, *ibid.* Homiliarum Chrysostomi ad neophytos interpretatus est, 500. Calumniam Augustinum, *ibid.* Pelagianis faret et catholicos insectatur, 299. Pelagii armiger, 504. Idem cum diacono Celestensi, 299. Unde Celestensis dictus, 505. Librorum ejus indiculus, 504. Opera quæ supersunt, 626. Anniani Pelagiani characteres septem, 299.

Annuntiationis solemnitas, 188 *seqq.*

Antiochena Ecclesia Pauli Samosatani veneno infecta, 268. Antiochena synodus sub Theodoro adversus Pelagium, 544, 545. Augustino ignota, 544.

Antiochus vir illustris primam Nestorii ad S. Coelestinum epistolam detulit, 174. Quis et quos gessit magistratus, 179.

Antidota quid Hieronymo, 686.

Apelles præit Apollinario hæretico, 252.

Apollinarius Eutychianæ hæresis auctor, 492. Samosatenus contrarius, 246. Apollinaristarum hæresis, 251. Romæ damnatur a Damaso, 516.

Apostolica sedes respicientes amice recipit, 107. Apostolica sedis judicium idem dicitur ac universalis Ecclesiæ, 402.

Appellatio in causa fidei olim facta ad synodum Romanam, 359.

Aquileiensis synodi contra Pelagianos tempus, 377.

Arauscanæ ii synodi contra Semipelagianos tempus, 576. Canones proprie octo tantum, 560.

Archimandritarum gradus, 258.

Arelatensis synodus a præfecto Galliarum congregari solita, 369. Arelatensis synodi adversus Pelagianorum reliquias tempus, 578.

Ariani præeunt Apollinaristis, 252. Arianorum quæstiones, quo tempore fervebant, 267.

Asclepiodotus præfectus P. Orientis, 414.

Assumptio personæ quid dicat, 200.

Atabulus ventus, 120.

Atticus synodum habuit Constantinopoli adversus Coelestinum, et non judicium privatum, 558. Ad primas sedes mittit litteras de damnatione Coelestini *14 seqq.* Laus, 561, 562. Obitus, 295, 562.

Auditoriales scholastici, 412.

Augustinus dubitat, an Pelagius et Coelestinus sint hæresis suæ auctores, an defensores tantum, 89. Pelagianis odiosus, 424. Actorum Attici non prius meminit, quam scriberet adversus Julianum, 74. Recognoscit acta primæ synodi Carthaginensis adversus Coelestinum, 521 *seqq.* Scribit adversus Julianum, 109. Qua occasione scripsit librum primum de Nuptiis et Concupiscentia, 664. Quorum impulsu librum de Fide et Operibus, 244. Quas quæstiones in eo tractat, *ibid.* Discernit adjectoria utriusque status, 676. De his de origine animarum, 254. Evocatorias ab imperatoribus, non procuratorias, accepit litteras, 597. Non adfuit primæ synodo Carthaginensi adversus Coelestinum, 521. Quomodo præsens Ephesinæ synodo, 375. Quare non examinavit propositionem hanc: *Lex sic militi ad regna cælorum, etc.*, 102. Juliano Chrysostomum laudanti respondet ex ipsomet Chrysostomo, 669. Juliani amans, 136. Singulis Pelagianorum rationibus contra peccatum originale allatis respondet, 654. Quo tempore scripsit libros de Gratia Christi, et de Peccato originali, 278. Epistolam ad Hilarium Syracusanum monachum, 159. Libros quatuor ad Bonificium, 285. Quando primum adversus Pelagianos, 159. Legit expositiones Pelagii in epistolas Pauli, 449. Suam ad Pelagium epistolam interpretari coactus, 272. Scribit libros duos Retractionum, 118. Sedis apostolicæ legatus in Mauritania, 558. Auctorem Questionum veteris et novi Testamenti laudat testem fidei catholicæ contra Pelagianos, 511. Cur ad Julianam matrem potius quam ad Demetriadem filiam scripsit de epistola Pelagii, 554. Legit dialogos Hieronymi adversus Pelagianos, 495. Manichæismi calumniam et a se, et a catholicis tota vi amolitur, 666, 688. Pelagium vidit tempore collationis, 65. Probat peccatum originale a natiuitate infantium, 659. Zosimi tractatiam mittit ad Optatum, 528. Mercatoris mentionem facit, 107. Augustinum legendi modus, 546. Augustini doctrina in Gallis unde agitata, 564. Augustini laus ab Hieronymo, 225. Augustini laus ab Honoradio papa, 546. Enchiridion quo tempore scriptum, 227. Epistolæ ad Paulinum Notum scribendæ occasio, 596. Liber primus ad Bonificium contra Coelestinum, ceteri tres contra Julianum sc. *quii, 115 seq.* Augustini libri adversus Julianum, *ibid.* Augustini modestia in respondendo, 419. Responsio ad querelam Juliani de Valerio comite, 398. Augustini postremum opus adversus Julianum quare dictum Imperfectum, 118, 119. Seruio secundus de verbis Apostoli quando habitus, 537. Opera adversus Pelagianos recensentur, 547. Libri tres de Libero Arbitrio, *ibid.* Liber unus de duabus Animabus, *ibid.* Expo-

satio quarundam propositionum ex Epistola ad Romanos, 517. Libri duo ad Simplicianum, *ibid.* Libri tres ad Marcellinum de peccatorum Meritis et Remissionibus, *ibid.* Liber de Spiritu et Littera, *ibid.* Epistola ad Honoratum, *ibid.* Sermo in die natali S. Joannis præcursoris, 518. Sermo 14 de verbis Apostoli, *ibid.* Liber, sive Epistola ad Hilarium monachum, 519. Liber de Perfectione justitiæ, *ibid.* Epistola duæ ad Hieronymum, 520. Liber de Natura et Gratia, *ibid.* Epistola ad Joannem Hierosolymitanum, 531 *seqq.* Sermo apud Egyptum, *ibid.* Epistola ad Mercatorum, *ibid.* Epistolæ tres ad Innocentium, *ibid.* Epistola ad Hilarium episcopum, *ibid.* Sermo 2 de verbis Apostoli, 535. Liber de Gestis Palæstina, *ibid.* Epistola ad Julianum, 534. Epistola ad Dardanum, *ibid.* Epistola ad Paulinum Nolanum, 533. Epistolæ duæ ad Sixtum, *ibid.* Epistola ad Optatum, *ibid.* Liber primus de Nuptiis et Concupiscentia, *ibid.* Libri duo ad Albannum, Pinianum, et Melaniam, *ibid.* Libri quatuor de Anima et ejus Origine, 558. Liber secundus de Nuptiis, *ibid.* Epistola ad Vitalem, *ibid.* Libri quatuor ad Bonifacium, *ibid.* Enchiridion ad Laurentium, 560. Libri sex contra Julianum, *ibid.* Liber de octo Dulcitii Quæstionibus, 561. Liber de Gratia et libero Arbitrio, 562. Epistolæ duæ ad Valentinum, *ibid.* Liber de Correctione et Gratia, 563. Libri duo Retractationum, *ibid.* Liber de Prædestinatione sanctorum, *ibid.* Liber de Bono perseverantiæ, *ibid.* Opus Imperfectum adversus Julianum, *ibid.* Liber de Hæresibus, 566. Augustini obitus, 107, 118, 575.

Aurelius Carthaginensis, 593 *seqq.* Aurelii Carthaginensis laus, 395. Judicium de Coelestio Carthagine exercet, 159, 160. Concilium convocatum adversus Pelagium et Coelestium, 274. Imperialem de subscriptionibus exigendis epistolam recipit, 539. Sculis subscriptionem mandare non potuit, 530. In epistola ad episcopos Africæ mentionem octo canonum cur non facit, 401. Aurelio abjudicati Hypognotica libri, 574 *seq.*

Aurelii prænomen unde affectum Augustino, 688.

De Auctore Quæstionum veteris et novi Testamenti Inquisitio, 595. Manichæos impugnat, et Mathematicos, 310. Et asserentes parem legis et Evangelii dignitatem, *ibid.* Divinitatis Christi defensor, 316. Peccati originalis assertor, 309. Idem qui auctor commentariorum in Paulum Ambrosio suppositorum, 318. Auctoris Quæstionum patria, 316. Obitus, *ibid.*

Avernus lacus, 128.

B

Baptismus duobus tantum diebus olim in Ecclesia Occidentali celebratus, in Orientali tribus, 195. Baptismi differendi vetus consuetudo posterioribus temporibus abrogata, 193. Baptismi olim differendi causa pro infantibus, *ibid.*

Basiliscus subdiaconus a Zosimo papa in Africam missus, 390.

Basilii et sanctorum monachorum supplicatio ad Theodosium de furore Nestorii, 176.

Bassula diaconus Ephesum attulit opus postremum Augustini contra Julianum, cum litteris Capreoli Carthaginensis, 107.

Beda opera quæ germana sint cognitu admodum difficile, 606.

Bis: quid significat, 203.

Bonifacius Zosimi successor multa patitur ab Eulalio, 292. Expulit ex Italia Pelagianos episcopos, 94. Agit ea de re apud Constantium potius quam apud Honorium, 405. Coelestium Roma expellit, 283. Subscriptionem faciendam damnationi Pelagii et Coelestii Sculis mandare non potuit, 530.

Britanniæ præfecto P. Galliarum olim subdita, 412.

C

Cæcilie martyrium, 410.

Cæcus in baptismo epiphaniarum visum recipit, 193.

Calviniani consentire videntur cum Pelagianis de causa formalis justificationis, 674.

Canou Romanus librorum S. Scripturæ Africano similis, 513.

Capuana Ecclesia Beneventanæ numquam subjecta, 430.

Carthaginensis prima synodus episcoporum adversus Coelestium quando habita, 521. Aetorum fragmentum, 322. Carthaginensis secunda synodus adversus Pelagium et Coelestium, 531, 532. Episcoporum numerus, 531. Carthaginensis tertia synodus in causa Pelagianorum, 547 *seq.* Carthaginensis episcopus primum tenebat sedi addictum, non etati, ut in aliis provinciis, 68. Carthaginensis provincie primatus, urbis privilegium, 395.

Cassianus Nestorium refutat, 178.

Cassiodorus emendavit commentarios Pelagii in Epistolas Pauli, 84.

Catholicæ legis auctoritas, 585 *seq.* Catholicæ fidei notæ tres, 668.

Catholici, quid contra Pelagianos senserint de lege sive naturali, sive scripta, 677. Urgent adversus Coelestianos mortem ex peccato Adami ortam, 643. Catholicorum cum Pelagianis consensio et dissensio, quoad principium gratuitum actionis meritorie, 630.

Catiline indoles, 171.

Christus cur peccati originalis purus, 167. Utramque mortem Adami peccato contractam superat, 202. Novit diem judicii, 247. Vere legislator, 101. Christi potestas in pontifices et reges partia, 577. In homines beneficia explicata, 154. Christi resurrectione omnes resurgunt, 141.

Chromatius Aquileiensis Origenem damnat, 237.

Cilicie secundæ episcopi, 215. Synodus adversus Julianum, 560. Episcoporum numerus et nomina, 560.

Clericis omnibus imperata subscriptio in causa Pelagiana, 456. Clericorum subscribere detractionum poena, 457 *seqq.*

Coelestius Romæ synodum cogit, 182. Litteras comminatorias Nestorio scribit, *ibid.* Quo tempore ad Nestorium rescribit, 187. Litteras procuratorias Cyrillo scribit. 182. Joannem Antiochenum et Juvenalem Hierosolymitanum de causa Nestorii monet, *ibid.* Litteras condemnationis Nestorii mittit ad majores sedes, 363. Coelestii papæ obitus, 368.

Coelestini I pontificatus, 361, 589.

Coelestius hæreticus quis et unde, 67, 68. Qua ex regione oriundus, 277. Nobilis natu, 278. Auditorialis scholasticus, *ibid.* Naturæ vitio eunuchos, *ibid.* Quando natus, *ibid.* Quo tempore adhæret Pelagio, 279. Quo tempore ad parentes scripsit litteras de monasterio, 280. Numquam fuit monachus, 278. Pelagio adhæsit, cum uterque Romæ versaretur, 67 *seqq.* Suo magistro pejor, 277. Audacior insperanda heresi, 279. In Milevitana synodo cur non excommunicatus, 533. Aperte movet quæstionem de adiutorio Dei per Christum, quatenus gratuitum est, 678. Coelestii pressum dicendi genus, 279. Mores et ingenium, *ibid.* Pertinacia, *ibid.* Coelestius factus statim ex discipulo magister multos discipulos qua libris, qua sermonibus colligit, 69. Rufinum Syrum Romæ audit, 109. Aperte negat peccatum originale, 159. Primus scripsit adversus traducem peccati, 280. Quo tempore, 68, 112, 280. Hæresim per se docet in Sicilia, *ibid.* Hippone applit cum Pelagio, *ibid.* Carthaginem quando profectus, 282. Coelestius Pelagio comparatus, 114. Cur eidem præpositus, 401. Fatetur Christum redemptorem parvulorum, 159. Inter ecclesiasticos scriptores cur numeratus, 615. Roma fugit in Siciliam, propter metum Wisigothorum, 78, 272. Quamdiu mansit Syracensis in Sicilia, 272, 280 *seq.* Carthaginenses clericos sibi conciliat, 282. In judicio Carthaginensi sub Aurelio fatetur se errorem de peccato originali accepisse a Rufino, 86. Coelestio presbyterii gradus a ambienti obstant meliores clerici, 282. Coelestius damnatur primam Carthagine a concilio episcoporum, 6 *seq.* Appellat sedem apostolicam, et negligit appellationem, 71, 531. Excommunicatur, 71. Ephesi presbyter ordinatur ab Heraclide Memnonis præcessore, 72. Epheso proficiscitur Constantinopolim, ubi damnatur ab Attico, 73, 74, 282. Ab Attico Constantinopolis pulsus Romam fugit, 283. Numquam fuit Hierosolymus, 282. Coelestii dogmata quinque nominatim damnata, 141. Coelestius poena capitis proposita jubetur exire ex urbe Roma, 409. Coelestius vocatur ad iudicium sedis apostolicæ, 77. Negavit se examini sedis apostolicæ, 78. Damnatur Romæ, et ad majores sedes damnationis epistola mittitur, 77. Edicto Honorii quo tempore primum proscriptus, 285. E latebris turbas movet opportuno tempore, 408. Ephesi damnatur in concilio ecumenico, 285. Causam retractari petit a Coelestino, 284. Romæ damnatur a Coelestino, 285. Romæ urgetur missis ex Africa gestis cum illo vel de illo confectis, 77. Detectis artibus iudicium declinans damnatur a Zosimo, 390 *seq.* Decretoria sententia, 283. Fideiariam absolutionem a Zosimo suffragatur, 283. Abiit litteris a Zosimo in causa Pelagianorum ad Africanos datis, 76. Ex urbe regia pellitur imperiali sanctione data ad Florentium P. P. 65. De sua ex urbe regia expulsionem apud Nestorium queritur 181. Julianum comitatur in Ciliciam, 284. Unicum fidei suæ libellum fecit, 497. Coelestii libellus fidei totus fere similis Pelagii libello, 459 *seq.* 498. Habetur integer apud Augustinum, 498. Zosimo unde missus, 590. Coelestii scripta pro sua hæresi defendenda, 285, 286, 613. Liber definitionum, 616. Libellus fidei Zosimo oblatus, 622. Epistola ad clericos Romanos, 622, 508. Obitus incertus, 285. Coelestianæ hæresis parens et origo in Oriente, 111, 259, 632, 635. Quæ et quas habet partes, 652. Propagatio, 239 *seq.* Omnes ex una dependent sententia, 115. Orientalibus notior quam Pelagiana, 111. Inimicus a Pelagiana discrimin, 115. Coelestiani putant nasci omnes

Immortales, et parvulos mori propter sua peccata, 644.
Cum paganis et Judeis consentiunt, 134. Coelestianorum
sensus circa divinum præceptum de morte corporis Adami,
643 seq. Argumenta contra peccatum originale, 644.

Cœnobites, qui, 268.

Collatio cum Donatistis, 282, 321

Commentarii in Epistolas Pauli a Pelagio quando scripti,
316 seq. Ex quo suppositi Ambrosio, 316.

Commonitorii significatio, 63, 109. Commonitorium Mer-
catoris totam rei Coelestianæ seriem explicat, 63. Partes
quinque, 63. Græce primum, deinde Latine scriptum, 63.
Quando editum saltem Latine, 65, 66, 106. Notis illustrandi
necessitas, 63. Quare et quo tempore offertur Theodosio,
81, 63, 106. Quare religiosissimis viris, 63. Quare Ecclesie
Constantinopolitane, non item episcopo, 63. Oblati even-
tus, 63.

Compsa urbs, 128.

Concupiscentia peccati originalis tradux, 154. De concu-
piscencia quæstiones quatuordecim unde ortæ, 664.

Consecraria sive Pelagianorum, sive Semipelagianorum,
ex errore quod gratia detur ex meritis, 679 seq.

Constantinus tyrannus deposita purpura presbyter ordi-
natur ab Erote Arelatensi, 81.

Constantinopolitana plebs amans fidei, 188. Constanti-
nopolitana prima synodus adversus Coelestium, 338. Se-
cunda in causa Pelagianorum, 361.

Constantius laicus Pelagio primus obstitit, 17, 18.

Constantii imperium, 389, 403. Constitutio ad Volusianum
P. F. V. de pellendo ex urbe Coelestio, 94. Decretum ad-
versus Coelestium quando datum, 283 seq. Epistola ad Vo-
lusianum cur neque Theodosio, neque Honorio tributa,
403 seqq. Ejusdem epistolæ historia, 403. Constantii obi-
tus, 403.

Constitutiones imperatorum adversus Pelagianam hære-
sim, 94.

Consuetudo summorum pontificum in recipiendis epi-
scopis legatis, 337.

Contradictiones anathematismorum Nestorii quo tempore
scriptæ a Mercatore, 13, 14.

Conventus quinque episcoporum Carthagine adversus
Pelagium, 335.

Creatio quotidiana animarum nonnisi post octavum sæ-
culum constans, 254.

Cresconius et Felix Adrumetini concordiam liberi arbi-
trii et gratiæ ab Augustino edocti, 562.

Ctesiphon opibus juvat Pelagium, 273, 274. Hieronymum
consult de *ἀναπαρτοία*, 273.

Cubiculariorum quæ dignitas, 161. Cubicularii post præ-
fectos Urbi et prætorio, etc., 181.

Cupiditas peccandi catholicis objecta a Pelagianis, 667.

Curiosi, qui olim dicebantur, 201.

Curio quis, 129.

Cursus publicus, 201.

Cyrillus, quo tempore Theophilo successit, 100, 343.
Alexandriæ synodus cogit, 182. Nestorio sententiam Coe-
lestini papæ denuntiat, 182. Atque etiam Joanni Antio-
cheno et Juvenerio Hierosolymitano, 182. Coelestianæ hære-
sis suspicionem a se cur depellit, 361.

D

Damasi ingressus in pontificatum, 317. Obitus, 271, 316
seq.

Damnatio orbe toto facta significat supremam auctorita-
tem sedis apostolicæ, 90.

Decretales epistolas, præsertim de dogmatibus, scri-
bendi consuetudo, 91.

Decretalis epistola tractoria dicta, 90, 91.

Deductores seu custodes, 201.

Deificationis vox frequens Patribus, 176.

Denuntiatoria epistola tractoria, 91.

Deportatio, hæreticorum poena, 383.

Diaboli nomen specialiter sumptum, 198. Diabolus quo-
modo impiorum pater, 310.

Diaconi ante 25 annum non ordinati olim, 283.

Dies luminum, 193.

Diodorus Tarsensis magister Joannis Chrysostomi, 215.
Negati peccati originalis suspectus, 216.

Diospolitana synodus adversus Pelagium quando habita,
326. Cur habita, 341. Cur miserabilis appellata ab Hiero-
nymo, 331. Fuit extraordinaria, 341 seq. Carthaginense ju-
diciū antecessit, 160. Differt a conventu Hierosolymitano,
99. Episcoporum numerus, 99, 327. Acta adversus Pela-
gium, 327. Omnium episcoporum præter quinque sedes
notæ, 343.

Disceptare, quid proprie, 392.

Dogma a quæstione in quo differt, 143. Dogmata cum
personis olim damnata, 139, 431.

PATROL. XLVIII.

Dolor pariendo poena peccati, 191.

Domnus Antiochenus a Dioscuro depositus in concilio-
bulo Ephesino, 13, 14.

Donatianus Teleptensis, 399.

Dorotheus episcopus de Virgine deipara idem sentit cum
Nestorio, 190. Plebem docuit Constantinopoli, 204.

De Dragnate notatu dignum, 134.

E

Eclanum oppidum, 314, 289.

Ecclesiastica disciplina quinto sæculo apprime observata,
418.

Ecclesiæ indulgentia in recipiendis redeuntibus ab hæ-
resi Pelag., 93. Ecclesiæ nemo satisfacit, nisi qui præstat
id quod ipsa exigit, et qua ratione præstandum jubet, 103.

Edictum imperiale contra Pelagianos, 436. Edictum præ-
fectorum legi postponendum, 391. Edictis uti quid, 528.

Ephesus diocesis Constantinopolitanæ subjecta, 283.

Ephesi tumultuatum est, quo tempore Atticus Constanti-
nopolitæ Coelestianos expulsi, 73. Ephesia synodus particu-
laris contra Pelagianos quando habita, 376. Ephesia syno-
dus universalis quando habita, 13, 14, 373. Ephesinorum
Patrum numerus ex Mercatore primum cognitus, 67, 186,
373.

Epiphanius Constantinopoli et Hierosolymis plebem do-
cuit, 204. Epiphani et Joannis Hierosolymitani dissidium,
210 seq.

Episcopi Pelagianorum damnationi subscribere coacti,
283, 436. Episcopi Africani qui subscribere damnationi Pe-
lagianorum detrectarunt, incertum, 395. Episcoporum in
causa fidei subscribere detrectatum poena, 437. Episcopi
minorum sedium in majoribus Ecclesiis coram primatibus ple-
bem docere soliti, 204. Episcopi olim non depositi sine concilii
congregatione, 365. Episcopis directæ leges, quarum
executio muneris ecclesiastici; præfectis, quæ vim coer-
cendi poenis criminosis postularent, 66.

Epistola synodica Africanorum ad Innocentium ad imploran-
dam auctoritatem sedis apostolicæ, 532. Epistolis non
semper omnium imperatorum nomen præfixum, 404.

Erasmii rationes de libris Hypognostrican ad examen vo-
catæ, 377.

Erenitæ qui, 268.

Eros et Lazarus Pelagium libello accusarunt in Diospo-
litana synodo, 99, 350. Per se accusant Pelagium in synodo
Antiochena, 99. Absunt a judicio Diospolitano, allata excu-
satione, 542. Versabantur in Oriente anno 416 et 417, 99,
100. Erotis Arelatensis episcopi historia, 81.

De Essentia et viribus liberi arbitrii notæ quæstiones
septem, 676 seq.

Ethnicismus quid, 160.

Eucharistia recens baptizatis parvulis, qua ratione et cur
olim data, 136. In Orientali Ecclesia etiamnum infantibus
oblata, 196.

Eulalii schisma extinctum, 303.

Eusebius Dorilei adhuc laicus publicam contestationem
proponit adversus Nestorium, 17, 18, 190.

Eustochii virginis obitus, 302.

Eutyches hæresi suæ ortum non dedit, sed nomen, 495.

Absolutus a Dioscuro in conciliabulo Ephesino, 13, 14. Eutychiana
hæresis ab aliis ortum, ab aliis nomen accepit,
246, 247. Eutychiana in causa fidei formula quæ subscripta,
433.

Eveefio quid, 201.

Evdudius Uzalensis episcopus fama nobilis, 336.

F

Facondus Hermianensis frustra defendit Theodorum Mo-
puestenum, 239.

Fides divina a Volusiano quæ dicta, 407. Fides Ecclesiæ
vinculum, 418. Fidei controversiæ Scripturis sacris diri-
mendæ, 121.

Florèntius præfectus P. Orientis, 414.

Florus episcopus Juliani socius damnans, 117.

Franci et Gothi Gallias depopulati, 177.

Fulgentii ortus, 297, 298. Episcopatus, *ibid.* In Africam
reditus, *ibid.*

Obitus, *ibid.*

G

Gallicana prima synodus in causa Pelagianorum quando
habita, 397 seqq. Gallicanæ regiones septem, 409.

Gennadius Mercatoris nomen cur tacet, 121. Gennadius
de Juliano, 622. Gennadii studium erga Pelagianos, 381.

Germanus Antisiodorensis fidem catholicam defendit in
Anglia, 367. Germani Antisiodorensis legatio a summo
pontifice ad Brhannos eadem ac ejus missio a synodo Gul-

licana, 367. Quo tempore facta, 367. Germani Antislodensis obitus, 368.

Gesta ecclesiastica conficere quid, 348.

Gothi quo tempora vastarunt Urbem, 139.

Græci Patres de peccato originali, 168 *seq.*

Gratia Christi olim a quibusdam nimium prædicta, 671 *seq.* Gratia Dei simpliciter, et gratia Dei per Christum ab Augustino distincta, ab Hieronymo confusa, 671. De gratia Dei quatenus est per Christum, vivente Augustino, nihil definitum, 674. Gratia sextuplex præter naturam a Pelagianis admissa, 673.

Gregorius Nazianzenus Hieronymi magister, 243. Invehitur in eos qui baptismum differant, 493.

Gregorius Nyssenus restitutionis Origenianæ peccatorum post pœnas purgatorias suspectus, 243.

H

Hæresis spiritus, 130, 180, 379. Hæresis spargendæ artes, 418 *seq.* Coercendæ remedium, 379 *seq.* Hæresis fluminibus comparata, 237. Hæresis aperta sine synodo damnata, 533. Hæresis de mortalitate Adæ ubi et quo parente nata, 409 *seqq.* Quando et a quo Romam advecta et Pelagio tradita, *ibid.* Hæreses iudiciis particularibus extinctæ, 633.

Hæretici eo perniciosiores, quo catholicis magis pernixi, 427. Hæreticos temere non credendum, 180. Hæreticorum fides ad certam confessionis Ecclesiæ formulam exigenda, *ibid.* Calumnia adversus catholicos, 230. Velus querela, 473 *seq.*

Hieronymus Mercatori in speciem contrarius de principibus hæresis Pelagianæ, 681 *seq.* Magni nominis, sed invidiosi in Palestina, temporibus synodi Diospolitane, 223. Clero Romano exosus, 271. Quando Roma secessit in Orientem, 270. Legit expositiones Pelagii in Epistolas Pauli, 588. Aliquot Origenis homilias Latinas facit, 256. *Ανακρίσεις* Joachimum primus objicit, 690. Rufinum falsitatis arguit, 251. Hieronymus per calumniam reprehensus a Rufino Aquileiensi, 230. A quo Hebræam linguam didicit, 222. Pelagianus exosus, 424 *seqq.* A Pelagio appetitus in suo fidei libello, 491. Tacet Pelagii nomen in epist. ad Ctesiphontem, 274. Pelagium per se cur ipse non accusat, 542. Ubi de libero arbitrio disputavit, 614. Auctor libelli accusationis ab Erete et Lazaro Eulogio oblato, 541. Impugnat librum Pelagii de Natura, et librum titulum, 339. Hieronymus adiutoria utriusque status non discernit, saltem expresse, 676. Quo tempore apologiam adversus Rufinum scripsit, 533. Hieronymi laus, 325, 689. Hieronymi zelus, 337. Hieronymi obitus, 569, 561. Concordia cum Mercatore de auctoribus hæresis Pelagianæ, 694. Dialogorum præfatio quando scripta, 137. Grave monitum ad Ctesiphontem, 274. Sententia de origine animarum, 234. De Christianis, sed peccatoribus restituendis, 243. Opera adversus Pelagianos, 527. Epistola ad Marcellinum tribunum, 538. Epistola ad Ctesiphontem, 538. Dialogi tres adversus Pelagianos, 540. Præfationes ad libros Commentariorum in Jeremiam, 513. Epistola ad Alipium et Augustinum, 545. Epistola duæ ad Augustinum, *ibid.* Hieronymo abjudicati libri Hypognosticon, 573.

Hierosolymitana Ecclesiæ schismate divisa, 241, 274. Hierosolymitana synodi a Joanne contra Pelagium habitæ tempus, 523. Acta, 525. Hierosolymorum exilium, 515.

Hilarius diaconus Luciferianus auctor Questionum veteris et novi Testamenti, et Commentariorum in Epistolas Pauli Ambrosio suppositorum, 517 *seq.* Sentit catholice de peccato originali, 547. De gratia, *ibid.* De dono fidei, *ibid.* De mortalitate per peccatum contracta, 518. Objecta ipsi solvuntur, *ibid.*

Hilarus Syracusanus monachus Augustinum consultit, 273, 280, 565.

Honoratus quo tempore factus Arelatensis episcopus, 568, 412. Honorati Arelatensis obitus, 570.

Honorii epistola ad Aurelium, 66, 91. Augustini impulsu data, 398. De omnibus Africæ provinciis intelligenda, 595. Eiusdem historia, 397. Honorii decretum ad Aurelium cur epistola appellatum, 594. Primæ constitutio qua occasione et cuius impulsu data, 590. Quo tempore. Cur non relata in utrumque codicem, 583. Eiusdem historia, 386. Honorii obitus, 409.

Hugo Victorinus consuetudinem communionis dandæ recens baptizatis abrogatam querit, 496.

Hypognosticos diversos ab Augustino, 578. Alius a Mercatore, 578. Contra Julianum scribit tacito nomine, 574. Pelagianorum questiones quinquæ agit, 572. Hypognosticus stylus inequalis, 573. Cur nulla mentio apud veteres, 584. Hypognosticon libri Augustino dudum suppositi, 576.

I

Ibas Edessenus Theodori defensor, 259. Immortalitas ratione a Deo promissa homini, 658.

Imperator legem subscribendi præscribit, 159. Ecclesiæ Dei iudicium secutus, 577, 578. Imperatores qua ratione debent insequi hæreticos, 407.

Inferiorum culpe ad rectores referendæ, 142.

Innocentius I Julianum monet de cavenda hæresi, 291. Damnavit Cœlestium et Pelagium, 90. Habet iudicium de Pelagio et Cœlestio Romæ, 159. Innocentius I decretum non fuit fidei formula in causa Pelagianæ subscriptum, 433. Qua ratione differt a Zosimi tractoria, *ibid.* Decretales epistolæ tres a mendis purgatae, 537. Sententiam tria concilia præcesserunt, 400. Obitus, 96, 291.

Inquisitores ad conquirendos hæreticos dati ab imperatoribus, 403.

Innovationis a renovatione discrimen, 122.

J

Jansenius Iprensis non utiliter auctoritate apologiæ Orosii, 132.

Joannes Antiochenus Nestorii defensor, 432. Nestorium monet de præveniendâ Cœlestini sententia, 122.

Joannes Pelagii fautor in sedem Hierosolymitanam Cyrillo succedit, 234. Quandiu sedit, *ibid.* Anastasium papam litteris subdolis consulit de Rufino Aquileiensi, *ibid.* Epiphanium arguit, 204. A multis accusatus, 234. Origenistis et Pelagianis favet, *ibid.* Quo tempore adhæsit Pelagio, 273, 524. Synodum cogit in causa Pelagii, 274. Repellit Orosium quasi blasphemantem, 524 *seq.* Pelagii causam remittit ad Innocentium papam, 325. Cur præsens in Diospolitana synodo, 541. Hieronymo cur infensus, 524. Joannis Hierosolymitani obitus, 401. Dubia ejusdem memoria quare, 101, 345.

Joannes Launois de libello fidei Pelagii, 491.

Joannis Maxentii 2 confessio illustrata ex Mercatore, præf. ad lib. Subnotat, 634.

Jovipiani error quis, et quæ ejus causa, 690 *seq.*

Juliana mater Juliani, 131, 287.

Julianus quando natus, 289. Qua ex regione, 15. Græcæ et Latine peritus, 503. Ad eloquentiam natus, 290. Augustino charissimus, 288. Lector in Ecclesiâ paterna, 287. Inter Ecclesiæ doctores clarus ante hæresim, 290. Qui doctor Ecclesiæ dicendus, 622. Quousque constans in fide catholica, 291. Quo tempore uxorem duxit, 131. Quandiu Ecclesiâ turbavit, 296. Nestorianæ hæresis suspectus, 521, 532. A Nestorio amice exceptus, 183. Invitatur ad respiciendum exemplo suorum, 106. A Cœlestino Italia ejectus, 294. Quo tempore scripsit adversus Augustinum, 106. Duobus libris Augustini de Nupt. et Concep. duodecim reponit, 418, 290. Quatuor priores Turbantio, octo posteriores Floro dicat, 475. Italia primum pulsus fugit in Orientem, 293. Ex Cilicia in Italiam rediit, 294, 360. Quando in Ciliciam profectus, 215, 284, 529. Ab Innocentio ordinatus, 93, 289. Creditus pro legitima prole suppositus parentibus, 131, 287. Cum sphinge collatus, 161. Et cum Catilina, 171. Ac Curione quodam vetera, 129. Chrysostomum laudat, 669. Duas ad Zosimum epistolas scribit in causa Pelagianorum, 141, 290. Declinat auctoritatem Scripturæ de partu laborioso mulieris, 192. Forte auctor definitionum, quas Augustinus rejecit, 146, 147. Auctor libelli Adæ, ad Zosimum missi, 66, 526, 529, 532. Cum Pelagio et Cœlestio damnatus, 116. Romæ a Cœlestino quando damnatus, 293, 296. Cum Pelagio et Cœlestio non damnatus nominatim a Zosimo, 164. In concilio Ephesino cum suis quando damnatus, 66, 296. Cum suis complicitibus Zosimi tractoribus subscribere decretalibus depositus, 183, 433, 529. Scribit Zosino nomine xviii episcoporum, et causas reddidit denegatæ subscriptionis in causa Pelagii Cœlestique, 66, 93. Dicitur, sed falso, in conciliabulo schismaticorum absolutus, 575. Hæresim de mortalitate Adæ defendit, 146. Cœlestio magis quam Pelagio adhæsit, 215, 291. Quando adhæsit Pelagio, 290. Libris multis defendit Pelagii sententiam, 136. De suscepta Pelagianæ causæ defensione gloriatur, 294. Suam negat esse epistolam ad clericos Romanos, 140. Ad Hypognostice eor de nomine non appellatus, 574. Ad Theodorum Mopsuestenum peroravit tanquam ad magistrum, 215, 293. Quem laudat, 216. Cuique consentit, 228 *seqq.* A quo tamen damnatus, 213, 214, 293, 360. A Nestorii fautoribus cur anathematizatus, 360. Maligne damnat Apollinaristas et Iovinianistas in suo libello, 519. Atque Arianos, 540. Legit libellum Rufini Syri, 261. Et interpretatur, 430. Idem contra peccatum originale Scripturæ testimoniis utitur ac Rufinus Syrus, 268. Romæ disputat de peccato originali, 291. Negat baptismum conferri parvulis in remissionem peccatorum, 639. Adversus gratiam Dei non

nisi ex oratione disputat, 291. Gratiam Christi revocat ad decem capita, 674. Innocenti monitum spernit, 291. Semi-pelagianismi semina jacit, 515. Juliani artes detectæ a Sixto presbytero, 296. Calumnias novem in catholicos, 520. Cavillatio impudens, 144. Contradictio, 135 *seqq.* Impudentia, 126 *seqq.* Impudentia, 131. Infamia valetudo unde, 129. Ingenium et studium, 127. 290. Methodus in tractandis quæstionibus, 126, 136 *seqq.* Mores et stylus, 126, 552. Episcopalis sedes, 128, 184, 214, 289. Libellus fidei nunc primum editus, 308, 309. Quando scriptus, 326. Zosimo oblat, 351. Opera pro hæresi Pelagiana, 622. Rufini presbyteri Palestine provincie liber de fide translatus de Græco in Latinum sermonem, 625. Epistola prima ad Zosimum, 623. Epistola seu libellus fidei ad Zosimum, *ibid.* Epistola ad Rufinum Thessalonicensem nomine xvi episcoporum, *ibid.* Libri quatuor ad Turbanianum, *ibid.* Libri octo ad Florentium Beneventanum, 624. Liber de amore sive commentarius in Cantica canticorum, *ibid.* Liber de constantie bono contra perfidiam Manichæi, 623. Postremum opus adversus Augustinum in Cilicia elaboratum, 161. Juliani parentes, 126, 287. Participes qui, et nobiliores, 66. Complices Sicilie episcopi, 94. Juliani pater Augustini amicus, 129. Querela de Valerio comite, 391, 398. Superbia, 380, 131. Patris, 128, 286. Familia, 286. Sorores due a sanctitate parentum degeneres, 153. Non castissimæ, 287. Obitus, 297. Tumulus, 297. Justificationis causa formalis, quæ secundum Pelagianos, 764. Justitia originalis Adæ gratis collata, 153. Justitiæ originalis due partes, 135. De justitia divina et peccato motæ quæstiones quatuor, 676.

L

Laici vocabantur servi Christi, 15, 16. Laici saltem suspecti imperata subscriptio in causa Pelagiana, 437, 438. Laleorum in causa fidei subscribere detestantur pœna, 438. Lazari Aqueensis episcopi historia, 32. Lentulus Latinorum, 127. Leo Magnus Nicetani Aquileienses monet de cavendis Pelagianis, 142. Pelagianus refut. 297. Leontius scholasticus de Theodori Mopsuestensi libris, 217. Leporius propter suum errorem Ecclesia ejectus, 164. Leporii monachi error, 364. Hæresis de divinitate Christi, 694. Historia, 365. Libellus fidei, quo tempore vel oblati Africanæ synodo, vel ad Galliarum episcopos missus, 363 *seqq.* Africanæ quintæ synodo cur tribuitur, 365. Leporii monachi epistola auctoritas, 363. Lex divina sanctio imperatoris dicta, 407. Lex humana edictum præfati dicitur, 409. Lex principis edicto refoctum pro præmonitione, 391. Liberti di. const. etiam pro Mercatore, 45. Liberi arbitrii status secundum Pelagianos, 675. Libido defuncta ab Augustino, 134. Liviana vidua, 105. Loxias Apollo, 158. Lucas Holstenius videt opera Mercatoris, 17, 18. Lupus Trecentis fidem catholicam in Anglia defendit 367. Ex monacho Lerinensi Trecentis episcopus, 368.

M

Macedonius e sede ejectus, 430. Magistri populum de caris, 204. Manichæismus catholicis, usque in primis Augustino, a Pelagianis objectus, et a quibus 687 *seqq.* Manichæus cum Marcione conjunctus, 146. Manichæorum septem dogmata, 687. Marcellinus subdiaconus libellum Paulini Romani dedit, 344. Et simul acta in Africa in causa Pelagiana, 77. Marcellinus tribunus collationi interesse jussus, 338. Marulli monographi impudentia, 127. Massilienses suum de actis præmonitionem errorem unde sumserunt, 684. Mauritania Tingitana cui primati subdita, 393. Mauritanie utriusque legati cur non remanserunt in Africana tertia synodo, 338. Maximus seu Maximianus Anazarbenus synodo in Cilicia adversus Julianum habitæ præfuit, 339. Melana Rufini Aquileiensis partes fovit, 102. Memnon Cœlestianæ hæresis suspicionem a se depeilit, 360. Memorios Juliani pater, 129, 150, 287. Mephitis duæ templum, 128. Mercator quo tempore floruit, 11. Vixit Augustini ætate, 11. Magni nominis, Augustini temporibus, licet laicus, 15, 16, 17. Quæ ex gente et regione, 15. Quo tempore scripsit adversus Theodoretum, 15. Et adversus Nestorianismum, 15. Accepit litteras ab Augustino, 11. Quam ad ætatem pervenerit, 15. Domesticas res Cœlestii et Juliani refert,

ibid. Scribat anno 429, 68. Unde scribendi occasionem arripuit, 109. Cur scripsit Concomitorium, 178 *seqq.* Quo impulsore edit librum Subnotationum, 109. Inter ecclesiasticos scriptores quare non recensetur, 121. Verba Pelagii fideliter exscripsit, 89. Tertiam epistolam in causa Pelagianorum a Nestorio scriptam interpretatus, 175. Primum Nestorii sermonem integrum non retulit, 197. Unam vel solam quæstionem urget contra Pelagianos, 223. Cur vehementius Julianus respondet, 126. Mercatori facta fides a Photino et aliis, 634. Mercatoris iudicium de libris Juliani ad Florentium, 129. Præfatio in symbolum Theodori, 215. Testimonium pro sacrificio missæ, 137. Opera quibus ex codicibus accepta, 17, 35. Status dum scriberet, 120. Officium et patria, 114. Milevitana synodus quando et cur habita, 353. Patrum numerus, 353. Synodice auctor, 354. Milevitani canones qui aguntur, quo tempore adversus Cœlestium sancti, 283. Non sunt præ fidei formula subscripti, 235. Augustino tribuit, 278. Monachi simpliciter quo olim, 268. Monachi in cierum adoptati sui gradus nomine appellati, 267. Mopsuestia oppidum, 109, 215. Mors duplex transit in poteros Adami, 144. Mors spiritalis a Nestorio definita, 202. Mors corporalis an propina reo, an misero data pro beneficio, 638 *seqq.* Mos antiquus proscribendi errores, ex Justiniano, 237. Mundus tribus constat secundum Origenem.

N

Nestoriana hæresis ab aliis ortum ab aliis nomen accepit, 216, 247. Pelagianæ cognata, 452. Quomodo habuit parentem, 250. Nestorius quando ordinatus, 187, 295. Sisinnio subiecti sibi sedem Constantinopolitanam, 61. Antiochiæ prius populum docuit, 204. De gratia interiore Pelagianis omnino consensit, 205. Scripsit tres epistolas in causa Pelagianorum ad S. Cœlestinum, 187. Permittit Pelagianis in Ecclesia sua mysteriis sacris interesse, 61. Tractatus suos contra Pelagianam hæresim ad S. Cœlestinum non misit, 183 *seqq.* Quo tempore a Cœlestino litteras accepit, 182. Molum valet apud Theodosium, a quo evocatur Antiochia ad sedem Constantinopolitanam, 61. Religione Theodosii abutitur, et hæresi suæ viam facit, 65. Saadet ferre legem adversus omnes hereticos, 185. Quia cavet ne Pelagiani comprehendantur, 61, 63. Domus, opinione sanctitatis, et dicendi facilitate aulicos sibi convinxerat, 61. Pelagianos excusat, 432. Negotium Juliani et Cœlestii celatum vult Theodosium, 179. Julianum et ceteros in amicitiam recipit, et promittit spem absolutionis, 61. Personæ nomine abutitur, 200. Sermo ipse tertius adversus Pelagianos hætenus (chrysostomo aut Asterio suppositus), 202. Nestorius a domo Antiochiæ ad monachum accepit, 182. A monachis zelo inter æcerum prohibetur ab ingressu sanctuarii, 190. Theodori Mopsuesteni discipulus. Proclum arguit, 204. In sanctos monachos sevit, 175, 176. An recte senserit de peccato originali, 170, 181 *seqq.* Cœlestium consolatur post electionem ex urbe regia, 285. Nestorii artes in spargenda hæresi, 179, 180. Duo de lucta Christi cum diabolo sermones, 202. Duo in Adami sermones, 202. Nestorii favor fieri ut varia sit in aula de Pelagianis sententia, 61. Fraus in dissimulanda hæresi, 191. Hæresis de divinitate Christi, 696. Jactantia, 188. Imperitia, 177. Prava iudoles, 191. Nestorii primum duarum epistolarum ad S. Cœlestinum interpres, 175. Prima quo tempore scripserit, 175. Totum Nestorianæ impietatis virus continet, 175. Secunda quo tempore data, 178. Nestorii sermo primus quis et quando habitus, 189. Tertius ubi habitus, 202. Sermionibus singulis suis titulos restitutus, 202. Nicæa a quo condita, 127. Quo nomine olim dicta, 127.

O

Opiiores quinque olim de origine animarum, 538. Optati Milevitani obitus, 537. Opus Quæstionum veteris et novi Testamenti quando scriptum, 314. Pelagianis erroribus non inquinatur, 305. Partes habet quatuor, 305. Orbis universus duabus feminis subditus initio quinti sæculi, 410. Origenes prævit Nestorio neganti Virginem *ἐκκόκων*, 247. Mentem humanam angelicæ naturæ fecit, 251. Sentit aliquando cum Apollinari de incarnatione, 216. Aliquando cum Photino, 246. Aliquando cum catholicis, 216. Duodecim Rufini anathematismis petitus, 242. Impia sentit de Trinitate, 248. Damnatus ab Anastasio papa, 256. Latinis ignotus ante Rufini interpretationem, 256. A Pelagianis diversus in eo, in quo consentire vulgo fertur, 683. Origenis quæstiones quo tempore agitatæ, 266. Errores unde, 243, 250. Opinio de potestate arbitrii et prædestinationis

longe diversa a Pelagiana, 681 *seqq.* Commemum de anima Christi, 250. Defensio vana, 249. Liber de Resurrectione totus fere perit, 254. Libri a Rufino Aquileiensi interpolati, 249. Quis ei purgatorius ignis, 245. Sententia de pœna dæmonum et impiorum, 245. De animabus nostris, 250 *seqq.* De Christo, 247. Origenianæ condemnationis promotores, 258. Origeniani edictis principum damnati, 257.

Originalis peccati nomen quinto sæculo quomodo communiter sumptum, 639. Originale peccatum quare non dicitur naturale, 124. Originalis peccati macula non est naturalis, 124.

Orosius ab Augustino missus quo tempore in Palestinam appellit, 274. Ex Africa solvit in Palestinam, 558. Pelagium accusat in synodo Joannis, 324. Pelagium per se cur non accusat Diospoli, 541. Queritur de synodo Joannis Hierosolymitani, 274. Autumno non redit in Africam, 541. Quo tempore in Occidentem reversus, 274. Litteras Erotis et Lazari dedit ad Patres Africanos, 99, 274. Quo tempore et cur apologiam scripsit, 566. Orosii apologiæ partes, 572.

P

Pactum Deum inter et Adamum, 154.

Palladius Rufini Aquileiensis errorum socius, 262.

Pammachius Hieronymo addictus, 262. Pammachii domus monachorum hospitium, 280.

Pannonia vastata, 316.

Papa formam subscribendi præscribit in causa Pelagiana, 439.

Parentes qui ab imperatoribus appellarentur, 583, 584.

Parvulus miseris conflictiarius injustum est, si sint innocentes, 660. Parvulorum miseris ex Augustino, 660.

Paschaliu dierum vetus religio, 562.

Patres iidem qui primates in Africa, 70. Patrum traditio de peccato originali, 157 *seqq.* Patrum testimonia definitioni dogmatum ex quo subjecta, 555. Patroclus Arelatensis episcopus, 409. Constantii favore suspectus in locum Erotis, 82.

Paulinus diaconus, 68. Cœlestium accusat negati peccati originalis, 261. Quo tempore, 282. In qua synodo, 322. Paulini libellus cur scriptus et quando, 345. Accusatorius perit, 69. Excusatorius Zosimo unde missus, 590. Paulino Diacono adjudicati Hypognoticon libri, 574 *seqq.*

Paulinus Nolanus tentatus a Pelagio, 425. Monetur ab Augustino de cavendo errore, 554.

Paulus Emesenus Alexandriæ plebem docuit, 204.

Paulus Samosatenus an Pelagianæ hæresis parens, 258 *seqq.* Precevit Nestorio neganti Virginem *Θεοτόκον*, 246. Apollinari contrarius, 246. Impie sentit de Christo, 258, 696. In Antiochena synodo secunda depositus, 258.

Peccatum et mors transierunt ab Adam in posteros, 153.

Pelagius monachus, 267 *seqq.* Inter laicos semper substitit, 267 *seqq.* Quo tempore Romam profectus, 271. Quamdiu Romæ substitit, 411. Fidei libellum mittit ad Innocentium, 273, 346. Litteris et libello missis conatur occupare illius animum, 101. Libellum Zosimus accepit post mortem Innocentii, 101. Quo tempore Romæ damnatus ab Innocentio, 275. Cum Cœlestio damnatur a Zosimo papa, 95. Quando Roma recessit, 98. Quo tempore in Palestinam profectus, 275. Patribus Diospolitanis illudit, 99, 327. Anathematizantes posse hominem sine peccato esse, et Dei mandata, etc., 165. Quorum episcoporum litteras pro se Diospoli protulerit, 606. In Diospolitana synodo absolutus damnata hæresi, 274. Sua esse negat quæ objecta fuerant, 431. Hieronymum accusat invidiæ, 157. Hieronymo familiaris Romæ, 270. De Deipera videtur bene sensisse, 698. Pluribus in locis exposuit argumenta oppugnantium traducem peccati, 86. Ex suis tantum scriptis damnatus, 431. Quamvis laicus, sedit inter presbyteros in synodo Hierosolymitana, 324. Joannem Hierosolymitanum sibi conciliat, 275. Legem exequat Evangelio, 102. Consilia pervertit in præcepta, 421. In Mylevitana synodo cur non excommunicatus, 553. Cur publice non docebat, 269. Filissimis solis communicat commentarios in Epistolas Pauli, 81. Dissimulans mentem de adiutorio Dei per Christum, quatenus gratuitum est, mendacii accusatur ab Augustino, 678. Divini adiutorii necessitatem ad implenda præcepta negat, 289. Docet Cœlestium, priusquam conderet commentarios in Epistolas Pauli, 112. Hæresim de mortalitate Adæ tradit Cœlestio, *ibid.* Hæresim de mortalitate Adæ commentariis in Epistolas Pauli ad Romanos inserit, *ibid.* Quo tempore scripsit ad S. Paulinum, 272. Quo tempore, et cur scripsit libros de Trinitate, *ibid.* Quo tempore Rufinum Syrum audivit Romæ, *ibid.* Cœlestium sibi adiungit, *ibid.* Scribit commentarios in epistolas Pauli, *ibid.* Epistolam ad Cou-

scantium episcopum, *ibid.* Libros ad viduum, *ibid.* et 105. Roma in Siciliam fugit, *ibid.* Syracusis moratur, *ibid.* Ubi scribit librum de Natura, 275. Hipponem Regium appellit, *ibid.* Scribit Augustino epistolam, *ibid.* Carthaginem venit, *ibid.* Scribit epistolam ad Demetriadem, *ibid.* Accusatus, quod ad viduam adulterio scripsisset, 102. Scribit ad matrem Juliani, 451. Absolvit expositiones in Epistolas Pauli ante primam vastationem Urbis, 68, 268. Alienis verbis scripsit, 269. Scribit de Libero Arbitrio libros, 275, 614. Vere auctor librorum quatuor de Libero Arbitrio, 614. Quo tempore mortuus creditur, 275. Pelagii nomen, 266. Patria, 112, 267. Statura, 267. Ingenium, 268. Magistri, 270. Discipuli, *ibid.* Artes in spargenda hæresi, 268, 269. Pertinacia, 415. Armiger qui dictus ab Orosio, 281. Sententiæ severiores, 268. Opinio de origine animarum, 254. Error de *ἀναπαρσία* quis et unde ortus 692, 695. Quam inconstans, 695, 694. Argumentatio contra peccatum originale, 90. Persona damnata in synodo Antiochena, *ibid.* Pelagio eadem objecta Diospoli quæ prius Cœlestio Carthagine, 102. Responso ad objecta Diospoli facta videtur Mercatorem arguere, *ibid.* Pelagii et Cœlestii damnatio totius orbis episcoporum subscriptione roborata, 90. Pelagii et Cœlestii comparatio, 159. Pelagii libellus fidei ubi et quando scriptus, 495. Huic additio nulla facta, 247. Hieronymo suppositus ante tempora Caroli magni, 491. Non tantum suspectus, sed etiam perfidiosus, 275. Pelagii librorum indiculus, 276. Pelagii monachi opera pro suo errore defendendo, 587. De Trinitate libri tres, 587. Expositiones breves in omnes Epistolas Pauli, 159, 587. Jam a sexto sæculo suppositæ Hieronymo, 587. A Cassiodoro emendatæ, 588. Liber de Natura, 599. Missus ad Augustinum, 275. Epistola ad Demetriadem, seu liber de Institutione Virginis, 159, 606. Sensu Pelagii, sed vel Anianii, vel Juliani verbis composita, 88. Cur olim supposita Hieronymo, 606. Epistola ad S. Paulinum Nolanum, 159, 596. Epistola prima ad sanctum Augustinum, 606. Secunda ad Augustinum, seu chartula purgationis missa per Carum diaconum, 608. Epistola ad Innocentium I, 610. Epistola ad Constantium episcopum, 596. Epistola ad amicum quemdam presbyterum, 609. Liber unus vel alter ad viduam consolatorius atque exhortatorius, 597. Testimoniorum liber unus, 195. Libri quatuor de Libero Arbitrio, 611.

Pelagianismi origo, 651, 652. Propagatio, *ibid.* Quatuor satus temere excogitati, 160.

Pelagiana hæresis, quæ, 651. A Pelagio nomen, ab aliis ortum habet, 258. In Oriente nata in Occidentem profluxit, 246. Novem modis crevit, 419. Ex una dependet sententia, 115. Viguit annis xix, 95. Pelagiana dogmata unde nata, 642, 645. Varie a variis auctoribus relata, *ibid.* Pelagiana hæresis, an primum Romæ damnata, discussa questio et soluta ad mentem Prosperi et Facundi, 71. Pelagiana in causa quæ fidei formula subscripta, 425. Et dogmatum et personarum damnationi subscripimus, 429 *seq.* Pelagianæ hæresis ortus et progressus, 111, 270. Etates, 159. Variam a variis auctoribus quasi formam accepit, 696. Totius compendium, 350. Notitia a qua petenda, 276. Status in Palestina ab adventu Pelagii ad synodum, 545. Parentes, 259. Ejusdem defensores, *ibid.* Accrui insectatores, 115. Pertinacia ob causas quatuor, 418. Questiones quinque ad duas revocatæ, 650. Pelagianæ hæresis dogmata seu capita quatuor, 655. Caput secundum, 615. Caput tertium, 670. Prima questio, unde malum, 655. Secunda, unde mors, *ibid.* Tertia, an moriantur infantes propter peccatum, *ibid.* Quarta, an sit aliquod peccatum originale, *ibid.* Quinta, cur baptizantur infantes, 656. Sexta, an libidō sit naturale bonum, *ibid.* Septima, unde ignorantia recti et difficultas boni, *ibid.* Octava de necessitate auxilii divini ad vincendas tentationes, 657. Nona, cur Christus venerit, *ibid.* Decima, de necessitate auxilii divini interni, *ibid.* Undecima, an gratia Christi sit sola remissio peccatorum, *ibid.* Duodecima, de gratia præveniente, 658. Pelagianæ questiones de gratia Dei per Christum, quatenus supernaturalis atque auxiliaria dicitur, 675. Pelagianæ et Nestorianæ hæresis vera societas, 697. Pelagianæ hæresis a Cœlestiana discrimen, 115. Pelagianæ et Nestorianæ hæresis epitaphium, et verus ejus sensus, 694, 695. Pelagianæ hæresis causa nullus de sua sede episcopus, aut alter quilibet e civitatibus ejectus, ante constitutionem Honorii, 74. Pelagiani episcopi subscibere detrectantes duobus conciliis damnati diversis temporibus, 363. Ex Occidente ejecti, desperata causa, Orientem cogitant, ut episcopum urbis regiæ in partes suas trahant, 61. Frustra tentant in partes alieere Atticum et Sisinnium Constantino, politanos episcopos, *ibid.* Quo tempore ab Attico Constantinopoli ejecti, 294. Confiniunt ad Nestorium, tamquam ad hominem sibi addictum, 61. De sedibus suis quando ejecti, 529.

Pelagiani vix noti in Occidente anno 412, 100. Adamum mortalem factum dicunt, 641. Dogma de causa mortalitatis

deserunt, 641. Privatam esse suam causam mentiuntur, 426. De questione, non de dogmate, agi causantur, 145, 426. Multa in specie catholica amiserunt, 658. Pietatis specie episcopos sibi conciliant, 422. Postulant causam suam retractari, 441. Appellant oecumenicam synodum, 441. Symbolum Orientale cur secuti, 532. Deserti, 421. Græcæ linguæ periti, 684. Cur dicunt quotidie creati animas a Deo, 234. Prohorum sanctitati insiduntur, 423. Majoræ sedes tentant artibus suis fallere, 422. Queruntur se ealumniam passos, 441. Urbe regia pulsati a Theodosio, 187, 285. Dissimulata penitentia, vix unquam Ecclesia bene eieci, 427. Cur negant peccatum originale, *ibid.* Quod naturale malum dicere quam originale, 121. Laxatam morum disciplinam ab adversariis clamant, 426. Nihil nisi ambiguum dicunt, 429. Cur parvulos baptizari dicerent, 123, 658. Subdole latentur infantes baptizari in remissionem peccatorum, 152. Dissentiunt inter se de remissione peccatorum, 686. Discussionem ab Ecclesia cur vitant, 427. Divitum et potentium gratiam aucupantur, 423, 424. Quid senserint de lege sive naturali, sive scripta, 677. Negant processionem Spiritus sancti ex Patre, 494, 509. Manichæismum catholicis affligunt, 424, 660. Contra rationes catholicorum sex distinctionibus se defendunt, 658. Sensum amittunt propositionibus damnatis, 441. Dialecticæ arte abutuntur, 424. Suos jactant, 157. Argumentum a baptismo petunt a catholicis, pro peccato originali astruendo, adhibent in contrariam partem, 658. Quomodo se gerent erga Patres, 669. Quorum Patrum testimonii usi contra peccatum originale, 668. Summam Incarnationis gratiam fatentur, 160. Item redemptionis, *ibid.* Item adoptionis, *ibid.* Nestorium in Ecclesia tractantem audiunt, 187. Nestorio consentiunt de Incarnatione in quibusdam, 511, 512. Sanctione Theodosii adversus omnes hæreticos lata non continentur nominatim ut alii, 183. Subscribere detrectantes sententiam sine synodo latam esse conquirentur, 458. Formam iudicii non servatam causantur, 457, 458. De iudiciis suæ causæ queruntur, *ibid.* Depositi episcopi, qui detrectarent subscribere, 448. Resipiscentes indulgentur excepti, *ibid.* Pelagianis exprobrata impudicitia, 152. Pelagianis gemina redemptio excogitata, 658. Gemina ratio in baptismo, *ibid.* Geminus effectus baptismi, 659. Duplex hominis generatio, *ibid.* Pelagianus ab Ephesine synodo his damnatus, primum docet Mercator, 186. Pelagianorum artes in tradenda hæresi, 410. In spargendis libris, 141. Adversus Ecclesiæ damnationem, 417, 418. Pelagianorum furor in Hieronymum et sanctos monachos, 332. Convicia in catholicos, 158. Mendacia quinque quibus causam promoveant, 424. Spes de reconciliando sibi Sixto pontifice, 384. Jactantia de libris, 141. Paradoxa de immortalitate Adami, 144. Odiom in Origenem, 683. Sententia de Christi adventu in hunc mundum, 675. De Incarnatione non aperte sentiunt, 698. Pugnant inter se de eo quod baptismus sit in remissionem peccatorum, 659. Commenta de infantibus in remissionem peccatorum baptizandis, 503, 504. Distinctio in baptismo adutorum et parvulorum, 121. Exceptiones adversus legem subscriptionum, 443. Exceptio adversus modum subscriptionis exigendæ, 410. Exceptio adversus imperialem sanctorum, 410. Pelagii II papæ testimonium pro Mercatore, 45. Pellicæ vestes post peccatum datæ primo homini, quid significent, 658. Petrus abbas Tripolitanus auctor collectaneorum in epistolas Pauli tributorum Bedæ, 607. Philippi Labbei encomium, 55. Philistiones duo ex Suida, 126. Philistionis mimographi patria, *ibid.* Philistionis actoris patria, *ibid.* Photinus præcivit Nestorio neganti Virginem *Θεοτόκον*, 247. Sirmii quando damnatus, 314. Hæresis de divinitate Christi, 696. Obitus, 314. Photius excerptis opus Theodori Mopsuesteni contra S. Augustinum, 217 seq. Pinianus et Melania quo tempore in Egyptum profecti, 275. Placidia regina imperium regit, 368. Cujus indolis, 408. Platonica hominis definitio, 251. Plenaria synodus quæ dicta olim apud Africanos, 349, 350. Possidius Calamensis laudatus, 93, 96. Cum Prospero conciliatus de opere Imperfecto Augustini, 117. In indiculo op. Aug. posuisse hypognoticum videtur, 583, 586. Mercatoris mentionem facit in indiculo, 11. Possidonius diaconus Alexandrinus Cœlestini litteras Alexandrinam detulit, 183. Præfecti P. auctoritas definita, 595. Præfecti U. auctoritas definita, *ibid.* Præfatus Joannis Hierosolymitani successor, 101, 234. Interfuit synodo Antiôchenæ, 101, 346.

Presbyter ante 50 annum nemo legitime olim ordinatus, 290. Presbyterum alterum fratris nomine olim appellabat, 120.

Presbyterium contrahere, quid, 348.

Primas in provinciis Africae diversis a proconsulari idem ac senior, 595.

Primates semper adfuerunt conciliis supra numerum legatorum, 558.

Proclus Cyzicenus Constantinopoli plebem docuit, 204.

Prosper quo tempore scripsit, 565. Prosper et Hilarius laici duo restitere primi Massiliensibus presbyteris, 17. Prosper scripsit carmen de Ingratis vivente adhuc Augustino, 73. Prosperi verba de Africano concilio ad quod tempus referenda, 532. Prosper Chronographus ab Augustini discipulo diversus, 371, 389. Prospero adjudicati Hypognoticon libri, 576.

Provinciales synodi quæ dictæ, 348. Olim quando habitæ, 349. Quibus in locis, *ibid.*

Pulcheriæ Augustæ indoles, 408.

Q

Quæstio de gratia D. I. per Christum, quatenus est præveniens, quando primum agitata, et unde nata, et quod modis proposita, 678, 679. Quæstio de origine animarum quare nota, 90. Quæstio de peccato originali, et baptismo parvulorum unde nata, 644, 645. Quæstiones ortæ ex Pelagianorum rationibus contra peccatum originale et responsionibus catholicorum ad easdem rationes, 662 seqq. Quæstiones motæ de gratia, quatenus per Christum est, et sanans dicitur, 675. Quæstionis de imprecantia status triplex, 665. Quæstionis de morte Adami appendices undecim, 645.

R

Rationes catholicorum pro peccato originali, cum declarationibus hæreticorum, 634.

Renatus monachus Augustinum consultit, 538.

Romana prima synodus in causa Pelagianorum, 536. Secunda in causa Cœlestii, 538. Tertia, 535. Quarta, 562. Quarta in causa Pelagianorum Nestorio adherentium, 372 seqq. Sub Bonifacio contra Pelagianos, 576. Sub Gelasio adversus Pelagianismum, 577.

Rufinus Aquileiensis Ecclesiæ presbyter, 261. Hieronymo inimicus, 262. Origenis defensor, *ibid.* Origenis libros interpolavit, 248, 685. Excusat se apud Anastasium papam de interpretatione librorum Origenis, 259, 240. Ubi mortuus, 262. Rufini Aquileiensis historia, 254. Rufinus Pelagii Cœlestique magister quis, 110, 261, 262. Ab Aquileiensi diversus, 241, 261, 262. Theodori Mopsuestiæ discipulus, 450.

Rufinus Palæstinus Roman Pelagianismum advenit, 110, 632. Rufinus quo tempore ab Hieronymo missus ad Venerium Mediolanensem, 263. Rufini Syri mores et ingenium, 263. Rufini libellus fidei ubi et quo tempore editus, 259, 263, 266. A quo Latinitate donatus, 158. Catholica sententia de Trinitate, 248. Opera pro Pelagianis dogmatibus, 585. Sententia de origine animarum, 254.

S

Sardinia fame laborat, 516.

Schisma Eutalii unde ortum, 418.

Semipelagianorum diversa secta, 680.

Sicilia Italiæ nonne comprehensa, 295. Fame laborat, 516.

Silvanus præses Milevitane synodi, 333.

Sirmondus edidit fidei libellum Rufini Syri, 263, 264. Sirmondi et Chiffetti contentio de nomine PP. Galliarum, an Amacius, an Almachius dici debeat, 409, 410.

Sisignius Attici successor in sedem CP., 295. A Cœlestio frustra tentatus, 285.

Sixtus presbyter Pelagianis primum favit, 423, 575, 579. Dicit anathema Pelagianis, 285. Auctor librorum hypognoticon assertit, 579.

Socrates Nestorii defensor, 435.

S. Sophiæ Basilica, 202.

Specimen eorum quæ primum innotescunt ex operibus Mariti Mercatoris, 27.

Spiritus sanctus dictus a nonnullis sapientia, 451. Dictus quoque, olim cum iustis, nunc in iustis esse, 312.

Stationarii, qui dicebantur, 201.

S. Stephani reliquiarum inventio, 327.

Stylus publicus quid, 585.

Subnotationum liber quo tempore scriptus a Mercatore, 107. Tricia continet observanda, 107. Cujus impulsu et quo tempore in ordinem reductus, *ibid.* In duos tantum priores Juliani libros scriptus, 120.

Subscriptio in causa Pelagianorum quid, 416. Cur exigitur, 93, 416. A quo et quibus imperata, 417. Ab Africanis episcopis quando primum exacta, 435. Damnationi non tantum dogmatum, sed etiam personarum imperata, 430. Subscriptionis virtus triplex, 418. Materia qua, 416. Formae a quo praescripta, 417. A Pelagianis exigendae necessitas, 418. Sacerdotali simul et imperiali potestate sancita, 455. Recusantes imperialibus legibus et sacerdotilibus statutis depositi, resipiscences a sede apostolica restituti, 89.

Summa S. Thomae, Augustinus contractus, 156.
Superbia humana nihil ingeniosius, 665.
Superstitio praeterita, quid in constitutione Honorii, 437.
Sylvanus cogit synodum Milevitanam contra Pelagium, 274.

Symmachii versio Scripturae ceteris olim anteposita, 221.
Synodus quia generalis Theodorum Mopsuestenum damnat, 249. Synodus contra Messalianos a Sisinnio quando habita, 545. Synodi extraordinariae cur habita, 541. Synodi ordinariae cur habita, *ibid.* Synodi provinciales olim duplicis generis, *ibid.* Synodorum adversus Pelagianum haeresim habitatum synopsis, 95.

Synopsis operum Mercatoris, prout jacent in Bellovacensi codice, 17.

Syracusana synodus contra Pelagianos quando habita, 376.

T

Testimonia Scripturae a Coelestianis allata contra peccatum originale, cum responsis catholicorum, 647.

Testimonia Scripturae a catholicis allata pro peccato originali, cum responsis Coelestianorum, *ibid.*

Theodoretus Antiochie populum docuit, 205. Nestorii defensor, 432. Et Theodori Mopsuesteni, 253. Theodoretus dolose subscribendi formae inventor, 430. A Dioscuro damnatus in concilio Ephesino, 13. Post abjuratam Nestorii haeresim receptus a Chalcedonensi, 15. Theodoretii distinctio periculosa, 430.

Theodorus Mopsuestiae quamdiu episcopus, 258. Theodorus Mopsuestenus quamdiu episcopus, 213. Diodorum Tarsensem audit docentem, 259. Pauli Samosatensis sectarius, 238. Quando docere cepit, 450. Communis magister Pelagianorum et Nestorii, 258. Joanne Chrysostomo familiariter usus, 213. Haeresis Coelestianae pareus, 109, 110. Julianus censuit, 328. Et tamen anathema dicit, 360. Immortalitatem per se in bonis non numerat, 232. Dogma de mortalitate hominis septem rationibus impugnatur, 225, 226. Non scripsit adversus Manichaeos, 221. Neque contra Origenistas, *ibid.* Menitur adversarii nomen, contra quem scribit de naturalis peccato, 222. Videtur indicare, se adversus Hieronymum scripsisse, *ibid.* Scripsit opus suum adversus Augustinum, edidit contra Hieronymum, 223. Quo tempore scripsit adversus Augustinum, 227. Augustini Enchiridion novitatis arguit, 227. Theodorus Augustino exprobrat potentiam in aula, 227. Geminam remissionem peccatorum commentus est, 659. Theodori Mopsuesteni patria, 109, 213. Sedes, *ibid.* Ingenium, 260. Mores, *ibid.* Spargenda haeresis artes, *ibid.* Fama illustris, *ibid.* Post mortem damnata memoria, *ibid.* Magister, 213. Discipuli tres nominatissimi, 213, 260. Scripta, 217. Errores, 258. Liurorum ordo et methodus, 221. Opera pro Pelagianis dogmatibus scripta, 585 *seqq.* Blasphemia in Christum, 250. Opus a Photio lectum, 217. Error de processione Spiritus sancti, 417. Symbolum a Mercatore Latinitate donatum, 213. Obitus, 107, 213, 360.

Theodosii lex Nestorio auctore data adversus omnes haereses, 65. Constitutio ad Florentium PP., 94. Constitutiones duae adversus Pelagianos quando, ubi et ad quos datae, 415. Theodosiani Codicis breviter quando facta, 500.

Theodotus in sedem Antiochenam quo tempore Alexandro successit, 545. Antiochiae synodum cogit contra Pelagium, 275. Laudatur a Theodoro, 100. Apollinaristas reduxit ad Ecclesiam, *ibid.* Messalianos eiecit ex Ecclesia,

ibid. Episcopatum gessit annis 16, *ibid.* Theodoti obitus, 545.

Theophilus Alexandrinus libellum offert per legatos Arcadio imperatori, 259.

S. Thomae Aquinatis doctrina de peccato originali, 135. Timasius Pelagii discipulus ad fidem rectam conversus, 275.

Tractare quid olim significabat, 592.

Tractatores antiqui plures Pelagianis favere visi sunt, 652, 655. Tractatores primis temporibus qui dicebantur, 187.

Tractoria unde dicta, 92. Tractoriarum genus multiplex, 90. Tractoriarum duplicis generis a summo pontifice datae formulae, 92. Evocatoria, 91. Excusatoria, *ibid.* Procuratoria, *ibid.* Tractoriae ad majores sedes non missae, nisi ex concilio, 558.

Translatio peccato originali explicando utilis, 135.

Tribunianus cur nullam in codice mentionem facit legis ultimae de Judaeis et legis ultimae de haereticis, 414.

Turbantius Juliani socius ad Ecclesiam rediit, et quo tempore, 66.

Turpilus comicus, 129.

U

Universalis synodus quae dicta olim in Africa, 549.

Urbanus Sicciensis episcopus pugnat cum Pelagio de Augustini dicto, 582.

Urbs primo vastata anno 409, die 24 Augusti, 67, 68. Urbe summoverti, quid, cum scribitur ad Praefectos, 392.

V

Valentiniani III ortus, 369, 409.

Sanctio adversus Pelagianos episcopos, 66, 94, 369. Placidiae tributa, 410. Constitutionis libaria, 411. Et tempus, 285. Valentiniani III occisio, 238.

Valentinus Valerius, 155.

Valerianus Pelagianus ab interrete homiliarum Chrysostomi diversus, 305. Amieida Cyreni abulit, 422.

Valerius cubicularius imperatoris a Pelagianis corruptus, 179. Secundum Nestorii ad Coelestinum epistolam reddidit, *ibid.*

Vandalii in Africam trajiciant, 117, 179, 347.

Venerabilis Mediolanensis Origeniae damnata, 257.

Venerabili in Anglia synodus adversus Pelagianos, 371.

Valde ad quoniam Pelagius scripsit, an Demetriadis mater, 397.

Vigilius papa Theodori Mopsuesteni libros legit, 217.

Virtutum semina an hominibus naturaliter insita, 311.

Visigothi Hispanias populant, 179.

Volusianus P. H. Coelestio indulgens, 281. Inter catechumenos quando versatus, 407.

Z

Zosimus Innocentii successor, 285. Sedere cepit anno 417, 26, 558. Romae concilium cogit adversus Pelagium,

275. Non tantum privatum iudicium, sed synodum vere habuit adversus Coelestinum, 559. Quo tempore dederit litteras in causa Pelagianorum, 76. Urget Coelestinum, 75.

Conatur eum revocare ad sanam mentem, *ibid.* Excusat per litteras apud Africanos, *ibid.* Accensur super Coelestii negotio, 79. Delenditur, *ibid.* Subscriptionem damnationi Pelagianorum omnibus primis mandavit, 327. A Juliano calumniam passus, 551. Zosimi litterae de Pelagio quando datae, 590. Prioris de Coelestio quando datae, *ibid.* Decretalis simul et denunciatoria, 91. Totam Pelagii et Coelestii causam complexa, 556, 455. Dogmata cum personis damnata, 455. Quid ipsius superest, 556, 557. Quando in Africam allata, 275. Ad totius orbis episcopos missa, 95, 392, 454. Quo in consensu Africæ subscripta, 402. Tamquam fidei regula subscripta, 556. Ab omnibus episcopis et clericis, 597, 454, 528. Et a laicis saltem suspectis, 595. Tractoriae fructus, 557. Discrimen ab Innocentii I decreto, 455. Zosimi obitus, 140, 292, 528.

INDEX AUCTORUM

QUORUM OPERA IN POSTERIORE PARTE HUIUS TOMI

vel illustrantur, vel emendantur.

Alberticus Calvinista notatus circa realem praesentiam Christi in Eucharistia, lib. II de Euchar. sacram. p. 772 edit. ultimarum, 1164.

Cardinalis Baronii opinio discussa de litteris Nestorii ad monachos Aegypti ad ann. 429, num. 22, 1197.

De epistola Cyrilli ad eosdem, *ibid.*, num. 22, 1198.

De libris Cyrilli de recta fide, *ibid.*, *ibid.*

De epistola Cyrilli ad clericos quosdam Constantinopoli existentes, *ibid.*, num. 38 et seqq., *ibid.*

De Juliano Pelagiani patria et sede ad ann. 439, num. 46, *ibid.*

De tomis a Cyrillo ad Coelestinum missis, *ibid.*, num. 11, *ibid.*

De synodo Romana, num. 12, *ibid.*

- De epistola Coelestini ad Nestorium, num. 13, 1198.
De insignibus vicariæ potestatis apostolicæ, num. 26, *ibid.*
De Cyrilli prioribus synodis, n. 30, 1199.
Baroni locus emendatus, de eo quod opinetur Cyrillo obiecta a quibusdam criminibus, quæ ipse his obijcit, 805.
Dicta de Andrea Samosateno ad ann. 431, num. 185 examinata, 933.
De sede Arcadii et Projecti, legatorum sedis apostolicæ opinio, 1186.
De quatuor episcopis Constantinopolim missis a synodo Aegypti opinio, 1178.
Binus notatus abjudicans Theodoro epistolam de morte sancti Cyrilli, 1080.
Cassiani locus, lib. vii, cap. 24 illustratus, 761.
Alias lib. vii de Incarn., cap. 8 emendatus, 762.
Alius lib. vii de Incarn., cap. 15 illustratus, 792.
Coelestini locus in epistola ad Nestor. in part. conc. Ephes., cap. 18 illustratus, 795.
Christiani Lupi inconstans opinio circa calumniatores Cyrilli notatur, 814.
Sententia de Ephesinæ synodi indictione rejicitur, 844.
Codex manuscriptus PP. Carmelitarum Discalceatorum conventus Parisiensis emendatus de temporis nota epistolæ tertie Cyrilli ad Nestorium, 831.
Cyrilli locus ex epistola ad Donatum illustratus in part. conc. Ephes., cap. 58, 1082.
Ephesina excerpta illustrata ex serm. vii Nestorii, 795.
Epiphani loci hæresi 69, num. 52 illustratus, 1125.
Evagrius Epiphaniensis de Nestorii protectione ad Theodorum reprehensus, 1190.
De acceptis a Nestorio Coelestini et Cyrilli litteris, ante postulatam ab imperatore concilii indictionem, *ibid.*
De excusatione Joannis in via morantis, *ibid.*
De vocatione simul et excommunicatione Joannis, *ibid.*
De reconciliatione Joannis et Cyrilli, ante Eusebii Pauli adventum Alexandriam, *ibid.*
Facundus Hermianensis, lib. xi, cap. 7 emendatus de partitione scholiorum Cyrilli, 1003.
Gennadius lib. de Script. Eccles., cap. 12 illustratus de Theodoro Antiocheno Ecclesiæ presbytero, 1057.
Gennadius lib. de Script. Eccles., cap. 54 illustratus scribens de Coelestino, 1175.
Hesychii Hierosolymitani locus in synodo collat. 5 emendatus, 1058.
Leontii locus lib. iii contra Nestorianos et Eutychianos emendatus, 1167.
Lex 15 de hæret. cod. Theod. illustrata, 1123.
Liberatus de sacra imperatoris ad metropolitam notatus, 1191, 1192, 1193.
De epistola Coelestini ad Cyrillum, *ibid.*
De adventu Joannis Antiocheni Ephesum, *ibid.*
De publicata in Cyrillum et Memnonem ab Orientalibus sententia, *ibid.*
De conditione pacis Cyrillo proposita, *ibid.*
De responsione Cyrilli ad reprehensiones Theodoret, 1194.
De verbis Socrati suppositis, *ibid.*
Mercatoris locus serm. i Nestorii restitutus, 760.
Locus sermone i Nestorii emendatus, 762.
Locus emendatus sermone 12 Nestorii, 848.
Locus in contradictione anathematismorum Nestorii a Petavio correctus, 912.
Nestorii sermonis 7 locus emendatus, 789.
Nestorii serm. 7 locus ex Cyrilli homilia paschali 17 illustratus, 790.
Nestorii sententia de Verbo prolatis examinatur, 1140.
Nestorii sermonis 7 loci duo restituti, 799, 800.
Nicephorus Callistus de tempore habitæ synodi Ephesinæ notatus, 1197.
De Nestorio ab Orientalibus in episcopum retento, *ibid.*
Notati quidam apud Myraem de Theodoro Raituensi, 1057.
Opinio eorum qui affirmant Ephesinam synodum a sancto Coelestino indictam esse discutitur, 845.
Popularis accusatio Theodori de homine prius formata quam assumpto a Deo, refellitur, 1030.
Romanus interpres concilii Ephesini emendatus, 851.
Emendatus quintæ synodi locus collat. 5, num. 55, 1059.
Illustratus quintæ synodi locus collat. 5, excerpt. 37, 1059.
Illustratus quintæ synodi locus collat. 5, primo et secundo loco, 1061.
Socrates, lib. vii, cap. 31 reprehensus de rebus Nestorii 789.
Lib. vii cap. 55 illustratus, 861.
Reprehensus, quod asserat Nestorium sola voce differre a catholicis, 1190.
De recessu Nestorii ab episcoporum concilio post blasphemiam de Deo trimestri, *ibid.*
De tempore damnationis Nestorii a Cyrilliana partis astititibus, *ibid.*
De excommunicatione Cyrilli a Joanne Antiocheno, *ibid.*
De sedibus mutuo restitutis, reanathematizatione, *ibid.*
Theodoret locus ex loco Cyrilli illustratus parte in conc. Ephes., c. 55, 1080.
Theophanes de tempore ordinationis Nestorii notatus, 1194.
De litteris Coelestini pontificis ad Joannem Antiochenum et Praxium Hierosolymitanum, 1195.
De tempore scripti a Cyrillo libri de recta fide, *ibid.*
De causa cur Coelestinus Ephesum non venerit, 1196.
De die inchoati concilii Ephesini, *ibid.*
De modo, quo fieri cepit concilium, et de præsentibus, *ibid.*
De adventu Joannis Antiocheni Ephesum, *ibid.*
De consensu Nestorii in synodo schismatica, *ibid.*
De Theodoro reprehensi in concilio, *ibid.*
De recessu Nestorii in concilio, 1197.
De tempore pacis habite, *ibid.*
Vincentii Lirinensis locus in concilio, cap. 16 illustratus ex lege 63 de hæret. cod. Theod., 1124.

INDEX PERSONARUM ET RERUM NOTABILIUM de quibus mentio fit in Posteriore parte operum Marii Mercatoris.

A

- Acacius Beroensis male affectus erga Christum, 1112.
Acacius Melitenis frustra tentat animum Nestorii in Ecclesiæ sensum adducere, 721.
Aegypti universalis synodus prima adversus Nestorium cur et quando habita, 1177.
Agobardi sententia de Cyrillo, 1083.
Alexandrina i synodus adversus Nestorium cur et quando habita, 1170.
Alexandrina secunda synodus contra Nestorium quo tempore habita, 1172.
Alexandrina Ecclesiæ ius, 1169.
Alexandrinii fere omnes episcopi usurpatæ laicæ potestatis postulati, 715.
Anastasius Sinaita multa docet de Andrea Samosatensi, 957.
Anastasius presbyter Nestorii synceitus primus negavit Virginem Deiparam, 810.
Anathematismi ubi et quo tempore a Cyrillo compositi, 1179.
Anathematismorum Cyrilli ars et methodus, 1180, 1181.
Andreas Samosatensis quis, 951.
Non recedit a Paulo

Samosateno circa Incarnationem, 948. Refellitur de Deo pontifice, 988, 959. Refellit Cyrilli capitula libro ab objectionibus diverso, 968, 969. Cyrillum arguit quod secum pugnet, 941, 942. Andræ Samosatensis methodus in arguendo Cyrillo, 955.

Antiochia quantum distat Epheso, 719.

Appellus error de humanitate Christi, 1091.

De Apollinario auctorum pugna, 1118. Apollinarii error quis et unde, 931. Vera hæresis, 1118. Hæresis causæ, *ibid.*
Error de humanitate Christi, 1091. Ανακηρύξεις et ὑπονομιαί εἰς mentionem qui fecerint, 959. Cum Arianis affinitas simul et pugna, 1118, 1119. Nomen invidiosum, 1121. Error refellitur, 952.

Apollinaristorum error de conjunctione naturarum in Christo, 1091. Sex præcipua commenta, 1121.

Apollinarismus cur tam invidiose a Nestorio objectus Cyrillo, 1120.

Argumenta pro detentione Nestorii allata, 1106, 1107.

Arias contra divinitatem Christi peccavit quasi per defectum, 1091.

Arianus, non Arius, hæresim fecere de carne Christi, 907. Cur sentiebant cum catholicis de processione Spiritus sancti, 1159. Verbum carni pro anima fuisse, cur et quo tempore fluxerint, 1114. Quomodo dicerent Verbum carnem factum, 1115. Arianorum error de humanitate Christi, 1091. Circa Incarnationem unde ortus, 1116. Doctrina cum anathematismis Cyrilli composita, 1117. Hæresis quatuor potissimum argumentis oppugnata, 1118.

Arianæ hæresis de Verbo divino duo sunt capita, 1114. Augustinus falsarii crimine obiecti interpreti homiliarum Chrysostomi, 755.

Aurelianus imperator licet gentilis Samosatenum de sede depositum civitate pelli mandavit, 1150.

Auctor, cui Prædestinati nomen fecit Sirmundus, unde oriundus, 927.

B

Baronius cardinalis laudatus, 1197. Videtur legisse sermonem Nestorii duodecimum, 849.

Basilius archimandrita oblata Theodosio supplicatione queritur de sævitia Nestorii, 709.

Bonosus Sardicensi Ecclesie præfuit, 907 et 1142. Hæresim Ebionis secutus est, *ibid.* Bonosus Marcelli et Photini hæresim renovavit, 928. A Damaso prædamnatus est, *ibid.* et 1143. A quibus damnatus tempore Siricii papæ, 928.

Bupha Martyrii diaconus agens in rebus Ecclesiæ Alexandrinæ Constantinopoli Cyrillum monet de rebus Nestorii, 710.

C

Candidianus comes et Nestorius de Ephesina synodo mendaciter referunt ad imperatorem, 721.

Canon, quo dicebatur anathema ei qui assereret animam Adæ in peccato mortuam esse, cum diabolus in cor hominis non ingredietur, in quo concilio scriptus, 825.

Cassianus opus de Incarnatione Christi scribit adversus hæresim Nestorii, 711. Cur libros septem inscripsit de Incarnatione, 756. Quo tempore Romam mittit, 715. Contra Nestorium adhibuit symbolum Antiocheum, 770. Nestorium urget graviter, 770. Lib. vi, cap. 30, eundem vehementer arguit, 812. Vidit epistolam Cyrilli ad suos clericos, 815.

Catholici dogmatis de Incarnatione partes quinque, 1032. Catholici et hæretici monarchie nomen vario sensu usurpant, cum loquerentur de Trinitate, 929.

Causa dissidii inter Cyrillum et Nestorium, 815.

Chalcedonense concilium quando habitum, 1182.

Charisii causa ubi et quando agitata, 727.

Christus quomodo sine patre, sine genealogia, 759. Quomodo dicitur apostolus, 962. Quomodo sit factus maledictum et peccatum, 957. Quomodo scit et nescit iudicii diem, 984. A Nestorio duplex dicitur multis in locis, 923. Quomodo unus secundum Nestorium, 1111. Christum solvere gentiliam est et Judæorum, 1124. Christi corpus quomodo corpora nostra vivificat, 965.

Chrysostomus Diodorum adiit monasticæ vitæ excolendæ studio, 1146.

Caesellinus papa homiliis Nestorii Romam allatis commovetur, 707. Scriptas ad se a Nestorio litteras Cyrillo mittit, 832. Nestorii scripta mittit ad Cassianum, quibus respondeat, 711. Romæ synodum cogit in causa Nestorii, unde septem epistolæ ad majores sedes per Possidonium delatæ cum litteris Cyrilli ad Joannem Antioch. et Juvenalem Hierosol. 715. Suas vices Cyrillo mandat ad exsequendam latam contra Nestorium sententiam, 1176. Trium posteriorum epistolarum argumentum, 1186. Obitus, 759.

Collectiones excerptorum ex tractatibus Nestorii tres, quibus quarta addita est ex variis aliorum scriptorum libris, 865. Collectio prima excerptorum ex libris Nestorii oblata Ephesinæ synodi Patribus quo tempore facta, 865.

Confessio unionis καὶ ὁμοῦσιν unica olim indubitata rectæ fidei nota, 834.

Constantinopolitana I synodus in causa Nestorii quo tempore habita, 1177. Constantinopolitana synodus de ordinatione Maximoiani pro Ephesina haberi quomodo potest, 1182. Constantinopolitana plebs secedit a Nestorio hæresim propalante, 705.

Constantinopolitani symbolum Nicæno utebantur, 770.

Constantinopolitani clerici dissidium inter agendum da successore post Sisinii obitum a Theodosio compositum, 699.

Consuetudo citandi episcopos majorum sedium qualis est unde orta, 1178.

Corpus Christi quomodo propria est Verbi, 962.

Cyriacus Joanni Jejunatori successit in sedem Constantinopolitanam, 825.

Cyrilli character, 709. Cyrillus ecclesiasticæ disciplinæ

in paucis observans, 1170. Monetur ab Attico de referendo Chrysostomi nomine in sacra diptycha, 832. Cyrillum inter et Nestorium magnæ contentiones orbe, 707. Cyrillus videtur legisse Nestorii sermones contra Pelagianos, 810. Vehemens assertor realis præsentie Christi in Eucharistia, 1005. Multa scripsit adversus primum Nestorii sermonem, 755. Litteris ad Nestorium datis poenitentiam suadet, et suam in promovenda re fidei constantiam spondet, 707. Concilium coegit in Ægypto de causa Nestorii, ad quem misit synodicam, 715. Ex synodo Alexandrina scripsit secundas ad Nestorium litteras, *ibid.*, 715. Cyrilli prima ad Nestorium epistola quo tempore data, 801. A quo delata, 1170. Tria continet historie utilia, 802. Antea scripsit epistolam ad monachos Ægypti, 810. Contra homiliam primam Nestorii, 707, 708. Secunda ad Nestorium epistola quando data, 804. Sola sententia Patrum Ephesinorum approbata, et sola in concilio in Constantinopolitano et Chalcedonensi lecta, 801. Cur synodica dicta a concilio Chalcedonensi, 1171. Cur præmisit Cyrillus symbolum Nicænum in tertia epistola, 855. Nestorii calumniam refellit, *ibid.* Cyrillus Arianæ hæresis suspicionem vix potuit a se removere, 1116. Cyrilli tres commonitorie ad Nestorium epistolæ, præter gratulatoriam de ordinatione, et paschales, 801. Ab ipsa Ecclesia Alexandrina scriptæ dicuntur, 1171. Monitionis legitime vim habuerunt, *ibid.* Lecta Nestorii secunda epistola scribit libros de recta fide ad Theodosium et reginas, 715. Respondet nonnullis querentibus, quod tacendo passus non esset ruere in pejus doctrinam Nestorii, *ibid.*, 709. Ante synodum Ephesinam dicere noluit quæ crimina Theodosius objecerat, 715. Meminit sermonis septimi Nestorii, qui quartus in Proclum, 789. Cur Deum Patrem Θεοῦ πατέρα potius quam Θεοῦ ὁμοῦσιν, mavult dici, 815. Rejecit unionem in Christo dignitatis homonymiæ, inhabitationis, συνάψιν et ἀποσύνωσιν, 835. Calumniam passus, quasi Verbum in carnem commensu inueneret, suspicionem porum se prestare vix potuit, 911. Quo sensu dixit Virginem peperisse carnaliter Verbum carnem factum, 936. Cur apologematum adversus Orientales composuit, 955. Apud imperatorem curiositatis accusatus, 821. Alter cum Andrea Samosateno, aliter cum Theodoro se gessit, 955. Gratias agit Evopio ob transmissum Theodoretis opus adversus anathematismos, 969. Accusat Theodoretum fidei ignorantie, et ostentatæ doctrinæ, 971. Atque etiam contradictionis et inconstantie, 986. Libris quinque Contradictionum Proclum defendit adversus Nestorium, 786. Misit ad Acacium Beroensem litteras, quibus subdole ille respondet, 715. Quo tempore Ephesum profectus, 717. Ante inchoatam synodum excerptit quædam ex libris Nestorii, *ibid.* Cur ex Antiochena diocesi et Constantinopolitana in concilio Ephesino nullum Patrem laudaverit, 1181. Iulianas pacis conditiones a Joanne propositas respuit, 741. Pauli Emissi ab Orientalibus Alexandriam missi fraudes dissolvit, *ibid.* Victoris monachi apologiam scripsit ad imperatorem, 815. Refellit excerpta ex libris Diodori pro defendenda hæresi Nestoriana, 1145. Cyrillus et Memnon absolvuntur ab Ephesina synodo, 725. Cyrillus suos apocrisiarios monet de re cum Nestorianis gereunda, *ibid.*, 711. Cyrilli epistola ad suos Constantinopoli constitutos, interprete Mario Mercatore, 809. Quo tempore scripta, 810. Corrigi debet ex Mariana versione, 809. Quem habebat titulum, 808. Tota fere historica est, 808. Prout editur ex Mercatore, longe diversa est ab ea quæ legitur in concilio generali, *ibid.* Homilia paschalis xvi quo tempore in universum orbem missa, 709. Hujus argumentum idem cum argumento epistolæ ad monachos, 1171. Scholia de Incarnatione quo tempore et quo in loco scripta, 969, 1001. Quid continent, 1001. Interpres quis, *ibid.* Partitio, 1003. Synopsis, *ibid.* Capita duodecim a quibus impugnata, 1182. A quibus, quo nomine, et quo tempore refulata, 951. A quibus defensa, 1179. A quo primum Latinitate donata, 1185. Quanto artificio composita, 1179. Cur ab Ecclesia vero iudicio dicantur probata, *ibid.* Quo tempore pro canonibus fidei habita, 1182. Cyrilli obitus, 1039.

D

Dalmatius archimandrita quis, 725.

Dalmatii archimandrita epistola ad synodum Ephesinam missa, 731.

Decreti de recipiendis a Nestorio defectis forma, 1176. Diodorus Tarsensis laudatus a Patribus, 1145. Quando factus Tarsi episcopus, 1146. Errores, *ibid.* Quam unionem naturarum in Christo agnosceret, 1062. Diodori Tarsensis pro Nestorio testimonium vanum est, 1113. Operum quid superest, 1145. Excerpta ex libris contra Synusistas, 1116.

Dionysius Exiguus Cyrilli anathematismorum versionem ex Mercatore videtur mutualus, 907.

Disertuli qui Mario Mercatori, 785.

Dissertationcula de illustrissimi Marcæ sententia, qua putat suspensam a Theodosio sedis apostolicæ in Nestorium sententiam, et legitime rescissa priora concilii Ephesini acta, 845, etc.

Dorotheus primum anathema dixit adversus Θεοδοζιον, 703 et 810.

E

Ebion fuit Stoicus philosophus, 907, 927, 1126. Ebion negat divinitatem Christi, 928. Ebionis de Christo sententia varie a variis relata, 1126, 1127. Ebionis dogmata quatuor de Christo, 1127. Ebion trium evangelistarum Matthæi, Marci et Lucæ auctoritate abusus ad probandam hæresim, 927, 1128. Ebionis magister atque ætas, 1127. Ebionis inconstantia *ibid.*

Ebionitæ unum Matthæi evangelium receperunt, 928.

Ecclesiæ prima de Nestorio victoria, 1169.

Eliipandi hæresis patefacta, 793.

Εἰσαγεῖν vera quid sit, 940.

Εἰσαγεῖν quædā quid sit, *ibid.*

Ephesina synodus rogatu Nestorii indicta, 841, 842. Quando habita, 1188. Ubi et quando inchoata, 721. Ad imperatorem refert de depositione Nestorii, *ibid.* Scribit ad clerum orbis regie de Nestorii damnatione, 725. Ephesina synodus queritur apud imperatorem de Candidiani artibus, 725. Ephesina synodus Eucharium Ecclesiæ Constantinopolitane defensorem monet Nestorium esse depositum, 721. Ephesini concilii sententia depositionis et excommunicationis in Nestorium lata, et quo tempore significata, 721. Ephesinæ synodi actio secunda ubi habita, 725. Scribit ad episcopos in urbe positos et ad clerum, ut veritas innotescat, 729. De damnatione Joannis et aliorum refert ad imperatorem et ad summum pontificem, 725. Apud imperatorem litteris queritur de facto Joannis comitis, suamque constantiam testatur, 729. Scribit ad Dalmatium, 735. Ephesina synodus legatos cum mandatis mittit ad Theodosium de Cyrilli et Memnonis causa, 731. Ephesinæ synodi legati quo tempore Chalcedonem appellunt, 735. Ephesinæ synodi legati admittuntur in urbem ad ordinandum episcopum, relictis Chalcedone schismaticis, *ibid.* Ephesina synodus ad primas sedes de more scribit de ordinatione Maximiani, 757. Ephesini concilii actorum ordo restitutus, 747. Ephesini concilii secunda pars tota perturbata est, 719. Episcopi quatuor delegati Constantinopolim ad synodicas Nestorio defendendas, quo tempore appulsi, 1178.

Episcopum commutare sedem olim nefas erat, 1077.

Epistola tertia Cyrilli ad Nestorium habita olim pro toto concilio Ephesino, quando scripta, 851. Epistolæ tertiæ Cyrilli ad Nestorium tres partes, 852.

Eranistes quo tempore scriptus a Theodoro, 1041. Eranistes nomine quis significatur, 1086.

Eucharistiæ et Incarnationis affinitas, 1165.

Eunomii errores duo cum Arianis communes, 1122

Euphratæ Agrippinensis hæresis quæ, 1144.

Eusebius laicus, qui fuit postmodum Doryei episcopus quis, 769. Primus deprehendit hæresim Nestorii, et deprehensam publice arguit, *ibid.* Primus omnium, obtestatione in Nestorium publice proposita, animos inflammat fidei studio, 703. Quo tempore suam adversus Nestorium obtestationem proposuit, 768, 769. Eusebii obtestatio adversus impios Nestorii sermones, 769, 775.

Eutheries Thyanorum metropolita Nestorio imprimis ad dictus, 1085. Unde notus, *ibid.* Vingtini sermones ad Eustathium Parnassi episcopum scribit contra synodum Ephesiā, 759. Impugnavit Cyrilli Scholia, 1005. Eutherio plures a Mario Mercatore adjudicati sermones, 1083.

Eutyctetis error de conjunctione naturarum in Christo, 1091.

Eutyctianorum hæresis unde orta, 1121.

Evagrius Joannem Antiochenum de industria morantem in via excusare nititur, 919.

Evangelistæ dictum, Verbum caro, etc., quo sensu ab hæreticis sumptum, 1099.

Εὐαγγέλιον κατ' ἑσπερίους, quid, 1138. Evangelium κατὰ μέτρον quid, *ibid.*

Evoplii charitas a Cyrillo laudata, 969. Legatio ad Constantinum imperatorem explicata, *ibid.*

Excerpta a Mario Mercatore ex libris Theodori Mopsuesteni, 1051, etc. Ex epistolis aliquot et libris quinque Theodoretii adversus Cyrillum, 1067. Excerpta a Leontio Theodorum conveniunt in quinque propositionibus, 1152.

Excusatio Nestorii a defensoribus allata, vana est, 1106, 1107.

F

Fili nomen Nestorio significat duas naturas, 773

ὅτις quid, 942.

G

Gennadius Anatolii in sedem Constantinopolitanam successor, 1082. Gennadii Massiliensis ætas, 1037.

Gentilismus et Judaismus unde, 1124.

Gratia Christi, propter quam venit in mundum, quid Theodoro Mopsuesteno, 1031, 1052.

Gregorius Magnus vidit codicem Mercatoris, 1065. Gregorii Magni opinio de Theodoro nondum fidem professio in concilio Chalcedonensi, 1065.

H

Historia monachorum Issaurorum, quæ occasionem scribendi dedit Gregorio Magno, 825, etc.

Homilia Procli habita sedente Nestorio in magna Ecclesia Constantinopolis in incarnationem Verbi, 775 *seqq.* Homiliæ paschalis xvii collatio cum epistola Cyrilli ad monachos, 1171.

Homuncionitæ qui vocati ab Ecclesia, 907. Homuncionitæ qui, 929, 930.

Hypostasis apud ipsos philosophos quid, 921.

I

Inquisitio in concilium, de quo loquitur Nestorius in secunda ad Cyrillum epistola, ubi eum deceptum dicit ab iis qui a sancto concilio depositi sunt, 821, etc.

Irenæus comes episcopos, qui concilio adfuerant, Joanni occurrentes a satellitibus cædi vel jubet vel permittit, 725. Irenæus procurat damnationem Cyrilli a Joanne facram in Ecclesia publicari Constantinopoli, 727.

J

Jesus Christus dicitur a Mercatore unus de Trinitate, 925.

Joannes Antiochenus acceptis Cælestini et Cyrilli litteris Nestorium amice monet, sed frustra, 715. Ephesum proficiscens de industria moratur in via, 719. Quo tempore Ephesum pervenit, 725. Coacta synodo 45 episcoporum Cyrillum ac Memnonem deponit, 725. Tentat occupare litteris imperatoris animum, 725. Post tertiam citationem damnatur ut contumax a catholica synodo, 725. Accepta Theodosii sanctione synodum cogit Berææ, 741. Ejus pro Nestorio testimonium infirmatur, 1112 *seqq.*

Joannes comes S. L. mittitur Ephesum, qui Cyrillum, Memnonem et Nestorium nomine Theodosii juberet esse depositos, 727. Cur et quo tempore Ephesum venit, 727 *seqq.* Tentat partium concordiam, sed frustra, 729.

Judaismus Nestorio cur objectus, 1124.

Judei tria de Christo veritati contraria sentiebant, 1125.

Juvenalis Hierosolymitanus quo tempore Ephesum profectus, 719.

L

Lampo presbyter quis, 803

Legati Occidentis ad synodum Ephesiā generalem ubi et quando delecti, 1185, 1186.

Legati sedis apostolicæ subscribunt damnationi Nestorii, 725.

Leo Magnus, adhuc diaconus, Cælestini papæ administer in regenda Ecclesia, 711.

Leporii error de perpetuitate unionis naturarum in Christo, 1091.

Libellus precum Theodosio offerendus differt ab obtestatione proposita Constantinopoli, 815. Libelli calumniæ pleni adversus Cyrillum Nestorio dati, 810.

M

Macedonius Eunomii erroris socius, 1122. Eadem cum Arianis sensit de carne Christi, 907.

Macedoniani cur sentiebant cum catholicis de processione Spiritus sancti, 1159.

Majores causæ quæ habita, 1170.

Manichæi error de humanitate Christi, 1091.

Manichæi hæresis de Christo, 849.

Manichæi et Marcionis de mala hominis natura una fuit opinio, 826.

Manichæismus Nestorio quo merito objectus, 1126.

Marcelli Galatæ hæresis de Christo, 849. Marcelli Galatæ, cujus consensio objecta est Nestorio a Mercatore, discussa opinio, 1136.

Maximianus urbis regie episcopus ordinatus, 757. A quo in thronum Nestorii evectus, 1187. Quos in sua synodo deposuit episcopos, 1082.

Meletius funebri oratione laudatus a Chysostomo, 852.

Memnon Ephesus velat aperiri Nestorianis ecclesiam Sancti Joannis, 721.

Mercatoris codex, quid continet, et quo tempore scriptus, 753. Operum pars secunda totam Nestorii causam continet, 699. Mercatoris commonitorium contra Pelagianos, 709.

Epistola de discrimine inter hæresim Nestorii et Pauli Samosatani, *ibid.*, 706. Mercator adhuc erat laicus: cum scriberet epistolam de discrimine inter hæresim Nestorii et Pauli Samosatani, 775. Exemplaris Græci vitio deceptus, sicut et post illum plures, 917. Quædam Theodoret post concilium scripta exhibet, 719. Quid intenderit in excerptis ex libris quinque Theodoret, 1065. Videur interpret esse collectionis primæ excerptorum ex libris Nestorii, 863. Pro publico Nestorii accusatore habitus, 911. Multiplicis flagitii Nestorium arguit, 909. Nestorium inconstantia simul et calumnias accusat, 916. Refutat duodecim anathematismos Nestorii, 717. Quo tempore refutaverit anathematismos Nestorii, 907, 911. Est verus interpres anathematismorum Nestorii, quos bis Latinos fecit, 907. Naturam posuit pro hypostasi, 921. Differt ab Epiphonio de Præaxe, 929. Multa docet de synodo Ephesina hæcenus inaudita, 1183. Mercatoris ætas, 910. Mercatoris Theodoretum insectantis defensor Gregorii Magni testimonio comprobata, 1065. Opus adversus Nestorianismum quomodo divisum, 1041. Verba de consensione Nestorii cum Photino circa incarnationem examinantur, 1138 *seqq.* Dissertatio de duodecim anathematismo, 921.

Monothelismus ex Eutychianismo ortus, 1123.

Montanus Sabellio accensurus a Socrate, 929.

N

Nestorius ex monacho presbyter factus = Theodoto Antiocheno, 701. Presbyter catechesi præfectus, *ibid.* Antiochia Constantinopolim a Theodosio evocatus, *ibid.* Secum Antiochia Anastasium presbyterum Constantinopolim adduxit, *ibid.* Quo tempore ordinatus episcopus, *ibid.* Superbe Imperatorem adiequitur, *ibid.* Arianorum ecclesias evertendam curat, *ibid.* Artes ad captandam benevolentiam, et potentiam, et regie familiæ, *ibid.* Nestorii artes in spargenda hæresi, 702. Administri in spargenda hæresi, 1052. Hæresim per se quando docet, 705. Adversus omnes hæreticos legem obtinet = Theodosio, ut suæ hæresi viam faciat, 702. Spargenti hæresim simplex monachis contradicit, 705. In Christum furenti qui primum resistit, 705. Scivit in Eusebium palam hæresi suæ contradicentem, *ibid.* Theodori magistri sui symbolo usus, 1052. Nicæni symbolo abusus, 770. Tentat occupare animum Celestini, missis de suæ et Pelagianorum causa per Antiochum litteris cum tribus tractatibus, 709. Sermo primus ad dictis tantum, an scriptus a Nestorio, 783. In Aegyptum mittitur ad monasteria, ad spargendam hæresim, 707. Sermo secundus de dogmate seu *εὐαγγελισμῷ*, 705. Sermo tertius adversus catholicos veræ naturarum unionis in Christo defensores, ipsi adjudicatus, 766 *seqq.* Quo tempore dictus, et quas habet partes, 706, 708. Macedonianorum blasphemiam refellit atque Arianorum, 706. Sermo quartus de incarnatione adversus Prochum quo tempore habitus, 782 *seqq.* Non missus ad Celestinum, 785. Sermo quintus de Virgine *θεοτόκῃ*, qui secundum adversus Prochum, 785. Sermo sextus de dictis Apostoli, 787. Sermo octavus in Judam adversus hæreticos, quo tempore habitus, 827. Sermo nonus veluti contra hæreticos, quo tempore habitus, 828. Sermo decimus veluti in Macedonianos, revera in catholicos, 829. Sermo undecimus adversus Arianos quando habitus, 830. Sermo duodecimus, quo tempore, quo argumento, et qua arte habitus, 848, *etc.* Totius Nestorianæ doctrinæ compendium dici potest, 847. Sermo decimus tertius quo tempore habitus, 862. Nestorii primæ ad Celestinum litteræ, quo tempore datæ, 768. Iterum tentat Celestinum a. inum, missis de suæ et Pelagianorum causa litteris, 711. Tertia ad Celestinum papam epistola quo tempore data, 841. Nestorius Celestini litteris, quos episcopi Alexandrinæ synodi dederunt, non satisfecit, 717. Primæ Cyrilli epistolæ statim respondet, per Lamponem presbyterum, 801. Secundæ Cyrilli epistolæ secundam repouit, quæ Patribus Ephesinis visa est doctrinæ catholicæ contraria, 711. Nestorius cur tam vehementer in Cyrillum invecus, 1114. Quare de Cyrillo conquestus, 805. Cyrilli epistola ad monachos incensus jubet Photinum quemdam respondere, et Cyrillo accusatores subornat, 707. Crimen a Cyrillo sibi obiectum conatur regerere in Cyrillum, 818. Tyrannidis crimen obijcit Cyrillo, 861. Cyrilli epistolam arguit, eamque laudat, 818. Duodecim anathematismos Cyrillianis reponit, 717. Nestorii blasphemiarum capitula duodecim a Mario Mercatore refutata, 907. Nestorius quos dicit Ecclesiæ doctores, 785. Sanctorum Patrum contemptor, 805. Superbiæ in despicendis aliis doctoribus, et ignorantia simul accusatus, 815. Veteris Testamenti tes-

timonia corruptit, 1125. Cavillo declinabat testimonia Scripturæ, ubi Christus dicitur Deus et Filius Dei, sicut et Nicæna synodi auctoritatem, 1038 *seqq.* Cur templi frequenter meminit in explicanda incarnatione, 853. Directe calumniatur Theophilo et Cyrillo, oblique Romano pontifici, 850, 851. Cargit verba Celestini papæ, 889. Adversariis suis, coacta synodo, Manichæismum obijcit, 711. Proclum reprehendit, 785. Dicenti Proclo de Virgine Deipara contradicit, et tribus sermonibus præcipuus illius orationis sententias arguit tacito Procli nomine, 706, 707. Extemporalis dicendi facultate valet, 781. Pugnancia dixit de *θεοτόκῃ*, 907. Suam de *θεοτόκῃ* mentem dissimulat, 842. De hacchatur in divinitatem Christi, et dignitatem Deiparæ Virginis, 759. Calumniatur catholicis, quasi Virginem deam sentirent, 786. Ante Ephesinum concilium admonitus sæpius ut Virginem *θεοτόκῃ* confiteretur, admonitionem sprexit, 910. Cum Sabellio compositus, 1140. Cum Leporio compositus a Cassiano et aliis, 1145. Cum Ebione, 1127. Vene-licis comparatus, 759. Queritur fieri sibi vim, quam faciebat aliis, 839. Cur probrose invehitur in Marcellum, Paulum, et Photinum, 836. Nestorii et Photini de incarnatione dissensio simul et consensio, 1138 *seqq.* Photinum ac Samosatenum, et Arium insectatur, 1092. Duo capita dissensionis a Photino indicat, quæ refellit Mercator, 1138. Una tamen differentia, 929, 930. Recte sensit de tempore, quo primum exiit unio, et de perpetuitate unionis naturarum in Christo, 1095. Hæretico sensu utitur omnibus catholicorum vocibus, sed refugit tantum admittere unionem *κατ' ἁπλοῦς*, 855. Duas reipsa in Christo hypostases admisit, 1098, 1138. Hæresim de duobus filiis dissimulat, 854. Post unionem dividit hypostases, 941. Quid sentiat de naturis in Christo conjunctis, 1092. Naturas in ipso Virginis utero conjunctas docet multis in locis, 774. Negat Verbum esse Filium ante incarnationem, 923. Nestorii hæresis de genere unionis naturarum in Christo, 1098 *seqq.* Argumenta, quibus suam de naturarum unionem in Christo *sententiam* stabilire conatus est, 1093 *seqq.* Defensores, qui i respo-ndent argumentis, quibus probatur male sensisse de unionem naturarum in Christo, 1105 *seqq.* Unde unicam personam catholicis sensu asserere quibusdam creditis, 820. Mala fide negat se dissentire a Samosateno, 1128, 1129. Quo tempore consensionem cum Samosateno repellere nisus est, *ibid.* Abstractis vocibus utitur per conferat, ut calumniam faciat Cyrillo, 819. Catholice sensit de morte corporis per peccatum contracta; sed de morte animæ ex Adamo propagata adhæsit Theodoro Mopsuesteno, 826. Quid senserit de peccato originali, 1160 *seqq.* Quo sensu intelligit verba Evangelistæ, *Verbum caro*, *etc.*, 1099. Improbare dixit Apostoli, Gal. iv, 838. Recte sensit de naturæ humanæ assumptione integritate, 1093. Quid senserit de modo quo Christi corpus Eucharistiæ symbolis præsens sistitur, 1165 *seqq.* A fide Ecclesiæ de Eucharistia cur videtur recessisse, 1166. Vere fuit imparator, 1163. Quid senserit de retributa operibus Christi unionem cum Verbo, 1169. Quid de auxiliis gratiæ divinæ per Christum, 1165. De processione Spiritus sancti, 1159. Secunda ad Cyrillum epistola secta in concilio Ephesino et Chalcedonensi, atque damnata, 817. Nestorii chartæ a quo nusse Romam, 1168. Nestorius cur scribit adversus Pelagianos, cum quibus sentit, 1162. Societas cum Pelagianis a quibus objecta, 1145. Ad Celestinum Pelagianum rescribit, 815. Dona pauperibus debita prædatur, 790. Nestorii insoles, 701. Patria, *ibid.* Inconstantia, 950. Artes quibus tentavit aulæ fidem, 851. Nestorius postulavit a Theodosio indicem quæmenicam synodum, ut independentem capiti suo tempestatem avertat; sed factum postea doluit, 715, 841. Sperabat fore ut præsidere synodo, 812. A Theodosio facile obinet indicem, 1181. De indicta scribit ad Celestinum papam velut insultans, 715. Quo tempore Ephesum profectus, 717, 719. Post damnationem secedit in monasterium S. Euprepii, et turbare pergit e monasterio, 745. Theodosii sanctione deportatur in Oasim, et ejus libri comburantur, 747. Quando deportatus, 1076. Nestorii opera = quibus præter Mercatorem recensita, 1151. Nestorii misera mors, 747. Nestorianismus cur dictus impietas Judaica, 1124. Nestorianæ causæ historia, quibus ex auctoribus accepta, et cur conscripta post aliorum opera, 699. Nestorianæ impietatis duo primi administri, 1102. Nestorianæ hæresis quorum auctorum libris sparsa, 1059 *seqq.* A quibus auctoribus impugnata, *ibid.* Nestorianæ factionis in aula patroni, 727. Nestorianæ factionis homines alii ab aliis quæ dicerent mutuari solebant, 1051. Nestoriani non possunt defendere peccatum originale, nec veram Christi gratiam, 1144. Qua ratione unicum Dei Filium dicerent, 1062. Nestorianorum et Sacramentarium affinitas in quatuor consistit, 1164 *seqq.* Nicæna fides confirmatur a Patribus Ephesinis, 727 *seqq.* Nicæni Patres Virginem *θεοτόκῃ* non dixerunt quidem, sed alii bene multi, quibus repugnat Nestorius, 956.

O

Observationes aliquot circa excerpta ex libris Diodori adversus Synusistas, 1146 *seqq.* Observatio ad verba Nicephori de secunda synodo Alexandrina adversus Nestorium, 1172.

Obtestatio Constantinopoli proposita auctorem non habet Cyrillum, 816.

Occidentales fere omnes credidere Nestorium eadem sentire cum Paulo Samosateno, 806.

Opinio de fide Theodoretii, etiam Photii temporibus, 1041. Opinio popularis de canone, quo anathema dicebatur ei, qui animam Adæ in peccato, etc. Unde orta, 823.

Orientalis schismatici suspecti erroris, quod duæ sint in Christo personæ, 957. Cyrilli apologetica offensi, 954. Statuunt Cyrillum non esse recipiendum, nec deponendum Nestorium, 1081.

Orientalis synodus legatos cum mandatis mittit ad Theodosium de Nestorii, Cyrilli, et Memnonis causa, 751. Legati quo tempore Chalcedonem appellunt, 755. Theodosio bellum tertium miserunt exprobrationis plenum, *ibid.*

P

Passionis nomine quid veniat, 1039.

Patricianorum error, 929.

Paulus Eusesius rebus compositis in communionem recipitur oratione cum plusu habita de incarnatione et de ipsa Virgine, 745.

Pauli Samosatensis elogium, 1129. Mysteria deteguntur, 1152. Zenobia regine adhesio, 1129. Cur Patricianus non dicitur, 1151. Hæresis capita ab auctoribus varie relata, 1150. Trinitatem sustulit personarum, 1152. De Trinitate delirium, 1153. Hæresis de Verbo prolatisa discussa, 1151. A Sabellio differentia, 1152. Hæresis Nestorio objecta, 1128. Opinio de tempore unionis naturarum in Christo discussa, 1153 *seqq.* Error circa perpetuitatem unionis naturarum in Christo, 1091. Consensio et dissensio cum Nestorio, 1153. Permisit clericis habere lenitas, quas sorores dicerent, 1129. A Malechione convictus, a Patribus secundæ synodi Antiochenæ deponitur, 1150.

Pantalogii Theodoretii quale argumentum, 1041. Qui meminunt, 1065.

Personæ nomen quid significet Nestorio, 1112.

Petroneus Bononiensis episcopus an Theodosii ad S. Coelestium legatus, 1187.

Philippus presbyter unus e tribus legatis sedis apostolicae Coelestini locum nominati cur solus tenere dicitur, 1186. A Nestorio calumniæ passus, 1187.

Photius Sirmiensis episcopus, 928. A Sabellio adhaerens, 1140. Samosateno consensit de Verbo prolatisa, 1140 *seqq.* Quid sentiat de Verbo, 836. In quo ei consentire Nestorius dicitur est a Mercatore, 1157. Hæresis Nestorio objecta, 785. Hæresis partes duæ, quorum prima Nestorio objecta est, 819.

Photius presbyter Anastasii socius, et Nestorii administrator, 810, 811. Photii error duplex codicis 49, 141.

Polemus confusionis naturarum in Christo primus auctor, 1068.

Populus Theodosio obicit favorem in Nestorium, 705.

Populus male dictis et minus agit cum Nestorio, *ibid.*

Possidonius Alexandrinæ Ecclesiæ diaconus, quo tempore literas Cyrilli Romam detulit, 715.

Precedens magister quis dicitur, 781.

Primus sermo de incarnatione Nestoriano adjudicatus, 735 *seqq.*

Proculus cur diu rejectus ab episcopatu regis urbis, 1077. Dixit adversus primum Nestorii sermonem, 705 et 706. Quo tempore habita oratio, 768. Proculus excerpta ex libris Diodori pro defendenda hæresi Nestoriana refellit, 1145.

Pulcheriæ Theodosii sororis indoles, 701.

Q

Questio de unionem naturarum in Christo quibus olim motus proposita, 1085. Questio de Deo pontifice inde orta, 1001. Quando mota, 1062. Questiones de incarnatione Verbi divini quot olim motæ, 1158 *seqq.* Quæ fuerint olim hæreses de conjunctione naturarum in Christo, 1090. Quis status questionis a Nestorio motus, 1094.

Quæ ratione Deus dicitur suscitasse Christum a mortuis, 950. Quæ regula examinari debet fides scribentium de unionem naturarum in Christo, 1097.

Quinti sacculi fides de reali presentia corporis Christi in Eucharistia, 829.

Quomodo uni Christo convenientia dona magi obtulerint, 937.

R

Refutatio Theodoriantis symboli a Mario Mercatore, 1045 *seqq.*

Regule duæ circa communicationem idiomatum observande, 1096.

Responsio ad argumenta a defensoribus Nestorii allata, 1111. Pro Rhegino Constantie Cyprî episcopo iudicium fertur adversus Joannem Antiochenum, 729.

Romana synodus occasione chartarum Nestorii, quando habita, 1167. II synodus contra Nestorium cur Alexandrino potius quam Antiocheno præsuli dedit literas, 1169. Tres synodicas litteras dedit ad diversos, 1176. II synodi adversus Nestorium historia, 1175. Quo tempore habita, et a quibus memorata, 1175. III synodus in causa Nestorii quando habita, et cur, 1184, 1185. Actorum quid superest, 1186.

S

Sabeili error, 929. Trinitatem sustulit personarum, 1152.

Sacramentarii negant, Virginem posse dici proprie Deiparam, 1168.

Sententiæ in Nestorium latæ forma, 1176.

Schismatici cur noluerunt approbare anathematismos Nestorii, 827.

Sisinnii successoris Attici obitus, 699.

Sixtus pontifex, quo tempore Coelestino successit, 1187.

Sociniani Nestorii hæresim revocant, 1134.

Socrates de Ephesina synodo tria decet ab aliis scriptoribus prætermissa, 1189. Nestorium id fecit ab hæresi Pauli Samosatensis, 1128. Ipsius pro Nestorio testimonium nullius est ponderis, 1115.

Substantia ponitur pro hypostasi seu subsistentia, 924.

Supplicatio Basilii alteramque monachorum diversa est a libello precum, 813.

Synodi duæ Antiochenæ adversus Paulum Samosatenum quando habita, 1129.

T

Theodoreus Cyri episcopus quis fuerit, 1083. Nestoriani suspectus, 973. Explicat pro seaso Christus dici possit *θεωτοκος*, 984. Cur accusatus quod Christum divideret in duos filios, 1081, 1082. Dixit Verbum non esse natum ex beata Virgine, sed cum nato fuisse tantum, 972. Diodorum et Theodorum Mopsuestenum defendit, 1145. Scribit viros quinque adversus synodum Ephesiensem, 759. In quinta synodo damnatus, 275. Sancti Ambrosii testimonio abusus, 1086. In inimitabili exersit locum sermonis septuaginti Nestorii, et illum auget, 784. Cum Iba turbas movet post deprecationem Nestorii, vulgati Diodori et Theodori libris, 747. Calumnians Cyrillo quasi penitentiam egisset, 745. Non interfuit concilio apud Aracum Berocæ habito a Joanne Antiocheno de pace cum Alexandrinis componenda, 1078.

Tactantia, 1079. Odium in sanctum Cyrillum, 1078. Obstantia in rejiciendis anathematismis Cyrilli, 1078. Pro Nestorio testimonium nullum est, 1115. Ad Nestorium epistola non est supposititia, 1078. Quando scripta, 1077. Librorum quinque adversus Cyrillum historia, argumentum, paratio, inscriptio, et tempus, 1065. Epistola ad Andreæ monachum Constantino-politanum, quo tempore data, 1078.

Epistola ad Andreæ Samosatenum quo tempore scripta, 1080. Epistola ad Ilmerium Nicomediensem quando scripta, 1081, 1082.

Theodorus Mopsuestenus vixit ad iescens Scripturas tractare ausus, 1151. E monasterio prologus a Chrysostomo revocatur, *ibid.* Libros Scripturæ ad arbitrium rejicit, *ibid.* *θεωτοκος* impugnat Antiochiæ, 1152. Conjunctionem naturarum in Christo conjunctioni conjugum similem dixit, 836. Idolum pro Christo suppositum, 1151, 1152. Infinita prope scripsit, 1055. Quo tempore scripsit opus de incarnatione, 1058. Male sentit de gratia et libero arbitrio, 1151. Idem cum Theodoro Antiocheno Ecclesiæ presbytero, 1037. Voce *περιστατος* utebatur, 1060. Tarso repulsus Mopsuestenum occupat, 1151. Elogium, 1149. Error de conjunctione naturarum in Christo, 1091. Error in libro *ad Baptizatos*, 1059. Opus de incarnatione fuit si ssum, 1055. Symbolum ab omnibus, qui illius meminerint, damnatur præterquam a Facundo, 1049. A Mario Mercatore Latinitate donatum, 1042. In Ephesina synodo damnatum, 727. Liber *ad Baptizatos* quis 1059. Versuta dialectica, 1058. Sententia de processione Spiritus sancti, 1189.

Theodori Mopsuesteni sectariorum indoles, 1149. Theodori auctoritas pro Nestorio vana est, 1113. Theodori Mopsuesteni obitus, 1058.

Theodoriani symboli errores, 1050. Theodoriani symboli a quibus auctoribus facta mentio, 1019.

Theodori Reithuensis ætas, 1057.

Theodosius Magnus leges dedit adversus Eanomianos, 1125.

Theodosii Junioris indoles, 701. Theodosius Junior Nestorii instinctu indicit concilium Ephesium generale, 715. Scribit evocatoriam ad majorum sedium episcopos, 1184. Theodosius a Candidiano deceptus jubet gesta contra Nestorium rescindi, misso per Palladium rescripto, cui respondet synodus, 723. Jubet Nestorium secedere quo vellet, 731. Ecclesiarum pacem procurat sanctione edita, 740. Nestorianos libros comburi jussit edictis, 811.

Theodotus Ancyra frustra tentat animum Nestorii in Ecclesie sensum adducere, 721. Theopathitarum error de conjunctione naturarum in Christo, 1091.

Theophanes quinque tradit de Ephesina synodo ab aliis scriptoribus prætermissa, 1194.

Testimonia Gregorii Magni ad historiam Isaurorum pertinentia multa demonstrant notatu digna, 826. Testimonia Patrum explicantium quid sit Verbum esse carnem factum, id est, natum ex Virgine, 938.

Tria dogmata velut de Incarnatione fundamenta defendit Ecclesia, 1090.

U

Unio physica Verbum non subjicit aut necessitati aut violentiæ, 980. Unionis physice due sunt species, 1114.

Unionis substantialis quis effectus, 1095. Unionis moralis effectus, *ibid.* Uniones tres nostri cum Christo in Eucharistiæ participatione, 1163.

Unum non potest fieri alterum, nisi quinque modis, 1099.

Utilitas inquisitionis in hæresim Nestorii, 1089.

V

Verbum *ἵδμεν* quomodo sit accipiendum, 937.

Vox *ἰνδραγῆς* quomodo Latine reddita a Mercatore, 806.

Vox, *carnaliter natum*, non insolita Patribus loquendi formula, 958.

Verbum quomodo sit caro factum *ἀκρωτης*, 936. Verbum non est ab æterno filius secundum Nestorium, 1135.

Versuram solvere quid, 917.

Vigilii papæ in constituto num. 35 censura de Theodori fragmento, 1059.

Virgo quomodo Deipara Nestorio, 1112. Virgo unde *Θεοτόκος* dicta Theodoro, 972.

Vitalis et Constantius laici Hispani consulunt Capreolium Carthaginensem de unionis naturarum in Christo, 1070.

Viri boni est zelo adversus hæreticos incendi, 935.

Vox *Θεοφόρος* veneni Nestoriani plenissima, 921.

ORDO RERUM QUE IN HOC TOMO CONTINENTUR.

In hanc novissimam editionem Admonitio.	9
Garnerii Præfatio generalis in omnia opera Marii Mercatoris.	11
Baluzii Præfatio.	43
Notitia Historico-Litteraria ex Schenemanno.	47

M. MERCATORIS OPERUM PARS PRIOR, SIVE MONUMENTA AD HÆRESIM PELAGIANAM.

Præfatio historica in commonitorium M. Mercatoris super nomine Cœlestii.

COMMONITORIUM DE COELESTINO imperatori oblatum.

CAPUT PRIMUM. — De causa Cœlestii, quomodo acta est Carthagine, Constantinopoli et Romæ.

CAP. II. — De Pelagii doctrina, cujusmodi cognoscitur ex ipsius scriptis.

CAP. III. — De condemnatione Pelagii et Cœlestii, Pelagii præsertim, tum a Romanis pontificibus Innocentio et Zosimo, tum a Patribus Diospolitanis et Theodoto Antiochiæ episcopo.

CAP. IV. — De communi utriusque hæretici sententia et condemnatione.

CAP. V. — Convenitur Julianus, et invitatur ad resipiscendum exemplo sociorum.

Admonitio in librum subsequentem.

LIBER SUBNOTATIONUM in verba Juliani.

Præfatio.

INCIPIT LIBER.

TRANSLATIONES VARIORUM OPUSCULORUM quæ

Græce scripta sunt in causa Pelagianorum.

EPISTOLÆ TRES.

EPISTOLA PRIMA. — Nestorius ad Cœlestinum papam.

EPIST. II. — Idem ad eundem.

EPIST. III. — Nestorius ad Cœlestinum rescribit.

NESTORII TRACTATUS contra hæresim Pelagii seu Cœlestii.

Præfatio Marii Mercatoris.

SERMO PRIMUS. — Tractatus in Adam.

SERM. II. — In idem thema.

SERM. III.

SERM. IV. — In id quod scriptum est : *Si procedens ad-*

raveris me.

ALTERA VERSIO SERM. III ET IV IN UNO REDACTORUM. — In

hæc verba : *Si Filius Dei es, mille le deorsum ; et in hæc :*

Assumpsit eum diabolus, etc.

SYMBOLUM THEODORI MOPSUESTENI, cum refutatione.

APPENDIX PRIMA ad partem primam Operum Marii

Mercatoris.

EPISTOLA Anastasii papæ ad Joannem Hierosolymitanum

re scribentis super nomine Cœlestii.

Fides Rufini Aquileiensis.

APPENDIX SECUNDA. — DISSERTATIONES SE-

PTEM quibus integre continetur Historia Pelagiana, multaque populares opiniones refelluntur.

Præfatio.

DISSERTATIO PRIMA. — DE PRIMIS AUCTORIBUS ET PRÆ-

CIPUIS DEFENSORIBUS HÆRESIS PELAGIANÆ.

CAPUT PRIMUM. — Ratio susceptæ dissertationis, et obiter

de Paulo Samosateno, qui videri posset primus auctor

hæresis Pelagianæ.

CAPUT II. — De Theodoro Mopsuestiæ episcopo, prime

hæresis Cœlestianæ auctore.

CAPUT III. — De Rufino quem Cœlestius pro magistro

agnovit.

CAPUT IV. — De Pelagio, a quo hæresis Pelagiana dicta

est.

CAPUT V. — De Cœlestio Pelagii discipulo.

CAPUT VI. — De Juliano Eclanensi episcopo.

CAPUT VII. — De Anniano diacono Celadensi.

CAPUT VIII. — De auctore libri Quæstionum novi ac vete-

ris Testamenti.

CAPUT IX. — De auctore Commentariorum in Epistolas

Pauli qui olim Ambrosio tribuebantur.

DISSERTATIO II. — DE SYNODIS HABITIS IN CAUSA PELAGIANORUM VIVENTE S. AUGUSTINO.

PRIMA SYNODUS. — Ab Aurelio adversus Cœlestium

habita Carthagine Honorio I et Theodosio v AA. CC.

inense Februario, anno Christi 412.

II SYNODUS. — A Joanne episcopo Hierosolymis in

causa Pelagii contracta, Honorio x et Theodosio vi AA.

CC. die 30 Julii, anno Christi 449.

III SYNODUS. — Ab Eulogio Cæsariensi adversus Pe-

lagium Diospoli collecta, Honorio x et Theodosio vi AA.

CC. die 20 Decembris, anno Christi 445.

IV SYNODUS. — Ab Aurelio coacta Charthagine adver-

sus Pelagium et Cœlestium absentes, Theodosio Aug. vii

et Junio iv Palladio coss. circa tempus autumnii ann. Christi

446.

V SYNODUS. — A Silvano seniore seu primate provin-

ciæ Numidiæ adversus eosdem hæreticos Milevi congre-

gata, iisdem consulibus, circa finem Octobris anno Christi

446.

VI SYNODUS. — Carthagine a quinque episcopis, iisdem

consulibus eademque de causa, sub finem ejusdem anni

habita.

VII SYNODUS. — Habita Romæ adversus Pelagium, et

Cœlestium ab Innocentio I, Honorio xi et Constantio

ii coss., vi kal. Februarias, anno 417.

VIII SYNODUS. — Ab Attico Constantinopoli congregata

adversus Cœlestium iisdem consulibus, anno 417.

IX SYNODUS. — Romæ a Zosimo celebrata in causa

Cœlestii, Honorio xi et Constantio ii coss., circiter men-

sem Septembrem, anno Christi 417.

X SYNODUS. — A Theodoto Antiocheno episcopo ad-

versus Pelagium habita, ut videtur, Antiochiæ, iisdem

consulibus. mense Octobri anno Christi 417.	344
XI SYNODUS. — Coacta Carthagine ab Aurelio, Honorio xii et Theodosio viii AA. CC., ante Quadragesimam, anno 418.	347
XII SYNODUS. — Carthagine ab Aurelio ex omnibus Africæ provinciis collecta, Honorio xii et Theodosio viii AA. CC., kalendis Maiis, anno 418.	350
XIII SYNODUS. — Quæ secunda Africana ibidem habitata, eodem anno circiter medium Junium.	355
XIV SYNODUS. — Romæ iisdem coss. a Zosimo papa adversus Pelagium et Cœlestium, die 15 Aprilis celebrata.	358
XV SYNODUS. — Carthagine ab Aurelio congregata ex tota diocesi Africæ, eodem anno, mense Augusto.	358
XVI SYNODUS. — Carthagine ab Aurelio convocata, Monaxio et Plinta coss. in kalendas Julias, anno 419.	359
XVII SYNODUS. — Episcoporum secundæ Ciliciæ Anazarbi a Maximiano habitata adversus Julianum, Asclepiodoto et Ruto coss., anno 425.	361
XVIII SYNODUS. — Constantinopoli ab Attico collecta in causa ejectorum ex Occidente episcoporum, anno 424 vel 423.	361
XIX SYNODUS. — Romæ a Cœlestino habitata in causa episcoporum Pelagii perinatiter faventium, Victore et Castino coss. anno 424 vel Theodosio Augusto xi et Valentiniano Cesare coss. anno 425.	362
XX SYNODUS. — Africana universalis ab Aurelio congregata, iisdem coss., in causa cum aliorum tum etiam Leporii monachi ad rectam fidem ex errore conversi.	363
XXI SYNODUS. — Quæ prima Gallicana, ab Honorato episcopo Arelatensi coacta, ut conjectura est, Arelate, Hierio et Ardaburio coss., anno 427.	367
XXII SYNODUS. — Verulamii in Anglia a Germano et Lupo sedis apostolicæ legatis, adversus episcopos Pelagianos habitata, Florentio et Dionysio coss., anno 429.	371
XXIII SYNODUS. — Romæ a Cœlestino in causa episcoporum Pelagianorum Nestorio adherentium, Theodosio xiii et Valentiniano iii AA. CC. iv idus Augusti, anno Christi 430.	372
XXIV SYNODUS. — Quæ totius orbis Ephesi congregata, Antiocho et Basso coss., die 25 Junii, anno Christi 451.	375
XXV. — Synodi octo habitæ quinto sæculo in eadem causa Pelagianorum variis temporibus.	375
DISSERTATIO III. — DE CONSTITUTIONIBUS IMPERATORUM IN CAUSA PELAGIANÆ HÆRESIS.	377
DISSERTATIO IV. — DE SUBSCRIPTIONIBUS EXACTIS IN CAUSA PELAGIANORUM.	415
CAPUT PRIMUM. — Quæ causa et ratio dissertationis.	415
CAPUT II. — Quid nomine subscriptionis intelligatur, quæ ipsius causæ, quæ virtutes atque utilitates.	417
CAPUT III. — Quanta fuerit necessitas exigendi subscriptiones in causa Pelagianorum.	418
CAPUT IV. — Quorum damnationi subscriptio exacta sit in hac causa: an tantum dogmatum, an etiam auctorum.	429
CAPUT V. — An qui auctoribus dogmatum Pelagianorum favebant, ipsique auctores faterentur, sua esse, quæ obiciebantur, tanquam ex ipsorum libris excerpta.	431
CAPUT VI. — Quæ fuerit, et a quo præscripta formula fidei, cui subscribendum foret in causa Pelagianorum.	433
CAPUT VII. — Qua auctoritate sancita sit lex subscribendi, an sacerdotali sola, an etiam imperiali.	435
CAPUT VIII. — Quibus imperata sit subscriptio, an solis episcopis, an etiam aliis de clero, immo et aliquando laicis; et quæ poena recusantibus statuta.	437
CAPUT IX. — Quid causarentur subscribere detrectantes, et quam in partem accepta sit detrectantium exceptio.	438
CAPUT X. — Quibus aliis artibus recusantes usi sint ad tergiversandum.	441
CAPUT XI. — Qua ratione sit actum cum recusantibus et respicientibus.	444
DISSERTATIO V. — DE LIBELLIS FIDEI SCRIPTIS AB AUCTORIBUS ET PRÆCIPUIS DEFENSORIBUS HÆRESIS PELAGIANÆ.	445
SYMBOLUM Theodori Mopsuesteni.	446
LIBELLUS FIDEI a Rufino presbytero scriptus.	449
LIBELLUS FIDEI a Pelagio scriptus.	488
Pars prima, quæ theologica.	488
Pars secunda, quæ economica.	489
Pars tertia, quæ ethica.	490
LIBELLUS FIDEI Zosimo papæ oblati a Cœlestio Pelagii discipulo.	497
BREVIARIUM EPISTOLÆ quam veluti regulam fidei Cœlestine scripsit ad clericos Romanos suæ partis.	505
LIBELLUS FIDEI a Juliano Eclanensi missus ad sedem apostolicam.	508

Pars prima: De Trinitate, Incarnatione et aliis symbolis articulis	509
Pars II: De gratia, libero arbitrio, natura hominis, nuptiarum institutione, peccato originali; et sanctis veteris Testamenti	514
Pars III. Reprobatio alienorum dogmatum.	518
Pars IV: Excusatio Pelagianorum, provocatio ad plenariam synodum, etc.	523
Disquisitio historica in LIBELLUM FIDEI præcedentem.	526
DISSERTATIONIS VI PARS PRIMA — De scriptis a DEFENSORIBUS FIDEI IN HÆRESIM PELAGIANAM ANTE MORTEM S. AUGUSTINI.	535
CAPUT PRIMUM. — De scriptis a S. Hieronymo adversus Pelagianos.	537
CAP. II. — De scriptis ab Augustino adversus Pelagianos.	546
CAP. III. — Quid scripserit Paulus Orosius adversus Pelagianos.	566
CAP. IV. — De libris sex hypognocticis.	572
DISSERT. VI PARS II. — De scriptis ab HOSTIIS FIDEI PRO HÆRESI PELAGIANA, VIVENTE S. AUGUSTINO.	585
CAPUT PRIMUM. — Quæ scripta sint a Theodoro Mopsuestiæ episcopo, et Rufino Palæstinæ provinciæ presbytero, Theodori discipulo, Pelagii magistro.	585
CAP. II. — Quæ scripta sint a Pelagio monacho, Rufini discipulo, et Cœlestii magistro.	587
CAP. III. — Quæ scripserit Cœlestius Pelagii discipulus, et Juliani magister.	613
CAP. IV. — Quæ scripserit Julianus Eclanensis episcopus.	622
CAP. V. — Quæ scripserit Annianus Celedensis diaconus, Pelagii amanuensis.	626
DISSERTATIO VII. — DE ORTU ET INCREMENTIS HÆRESIS PELAGIANÆ.	63
CAPUT PRIMUM — Quid in hac dissertatione, et qua ratione præstantium.	629
CAP. III. — Quæstio de mortalitate Adami, prima Pelagianorum omnium, et agitata est a disputantibus, et recensita a scriptoribus quinti sæculi, et a catholicis ejusdem ævi refutata; habuit vero proprias appendices undecim.	638
CAP. IV. — Quæstio de peccato originali orta ex priore, plurima alias peperit, et eam quidem maximam, de baptismo parvulorum, eorumque redemptione per Christum.	643
CAP. V. — Quæstionis de necessitate gratiæ Dei per Christum origo ex præcedente; aliarum quoque ex ipsa ortus, et istius maxime, quæ ad potestatem liberi arbitrii pertinet.	670
CAP. VI. Examinantur verba sancti Hieronymi de principibus hæresis Pelagianæ, pugnantia in speciem cum sententia Marii Mercatoris.	681
CAP. VII. — Inquirunt in versus quosdam Prospero tributos de societate hæresis Pelagianæ cum Nestoriana.	694
MARIÆ MERCATORIS OPERUM PARS POSTERIOR, SIVE MONUMENTA AD HÆRESIM NESTORIANAM.	695
Præfatio historica.	1bid.
LIBER PRIMUS.	
M. Mercatoris præfatio in sermones Nestorii.	753
NESTORII SERMONES.	757
SERMO PRIMUS. — De Incarnatione Domini.	1bid.
SERMO II. — De dogmate seu <i>oecumene</i> , id est, de conjunctione inconfusa duarum naturarum in Christo, et communione nominum, velut in Apollinaristas.	763
SERMO III. — Habitibus a Nestorio velut in Arianos et Macedonianos, reipsa adversus catholicos veræ naturarum unionis in Christo defensores.	763
EPISTOLA M. MERCATORIS, de discrimine inter hæresim Nestorii et damnata Pauli Samosatensis, Ebonis, Photini atque Marcelli.	772
SERMO IV. — De incarnatione. Qui primus atque extemporalis adversus Procli orationem panegyricam in virginem <i>oecumene</i> .	782
SERMO V. — De Deo nato et Virgine <i>oecumene</i> , qui secundus adversus Proclum.	783
SERMO VI. — De dictis Epistolæ Apostoli ad Hebræos: Considerate apostolum et pontificem confessionis nostræ Jesum, etc.	787
SERMO VII. — Qui quartus in Proclum. Adversus eos qui propter conjunctionem, vel divinitatem Verbi mortificant, vel humanitatem deificant.	789
EPISTOLA PRIMA S. CYRILLI episcopi Alexandrini ad Nestorium.	801
EPISTOLA EJUSDEM ad clericos suos constitutos Constantinopoli.	808

Communitorium epistolæ subjunctum.	817
NESTORII EPISTOLA ad S. Cyrillum rescribentis.	818
SERMO VIII. — In Judam adversus hæreticos.	827
SERMO IX. — In id quod scriptum est. <i>Si habere aliquid recordatus fueris adversus te fratrem tuum</i> ; veluti contra hæreticos.	828
SERMO X. — Velut in Macedonianos, revera in catholicos veræ incarnationis defensores.	829
SERMO XI. — Adversus Arianos, in hæc verba Isaiæ: <i>Puer datus est nobis, et filius natus est nobis.</i>	830
EPISTOLA SYNODICA S. CYRILLI ad Nestorium.	831
EPISTOLA NESTORII episcopi Constantinopolitani, ad Celestinum papam.	841
EPISTOLA NESTORII ad Celestinum rescribentis, de Græco in Latinum translata a Mario Mercatore.	845
SERMO XII. — In ecclesia habitus, in qua litteras Celestini Romani episcopi, Cyrilli Alexandrini denuntiationis acciecit vi idus Decembris, consulatu Theodosii xii et Valentiniani in Augg., post sextum diem quam easdem litteras sumpsit.	848
SERMO XIII. — Die altera, id est, Dominica dictus.	862
EXCERPTA ex VARIIS NESTORII TRACTATIBUS, in quatuor collectiones distributa.	865
COLLECTIO PRIMA Excerptorum ex libro Nestorii, seu Synodi Ephesine actio VI.	866
COLLECTIO SECUNDA.	897
COLLECTIO TERTIA.	903
COLLECTIO QUARTA, dictorum Nestorii quæ in Cyrilli operibus sparsa sunt.	905

LIBER SECUNDUS.

Admonitio in Blasphemiorum Nestorii capitula xii.	907
BLASPHEMIORUM NESTORII CAPITULA XII.	909
S. CYRILLI APOLOGETICUS pro duodecim capitulis adversus Orientales episcopos.	935
S. CYRILLI APOLOGETICUS adversus Theodoretum.	969
S. CYRILLI SCHOLIA de incarnatione Unigeniti.	1003
CAPUT PRIMUM. — Quid est Christus.	Ibid.
CAP. II. — Qualiter intelligi debeat Emmanuel.	1007
CAP. III. — Quid est Jesus.	1008
CAP. IV. — Quam ob causam Dei Verbum dictum sit homo.	Ibid.
CAP. V. — Quam ob causam exinanitum dicitur Dei Verbum.	1009
CAP. VI. — Quomodo unus est Christus.	Ibid.
CAP. VII. — Quomodo Christus est Emmanuel.	1010
CAP. VIII. — Quam esse ducimus adunationem.	1011
CAP. IX. — De Carbone.	1012
CAP. X. — Quod incorporalis divinitas facta fuerit ipsa caro habens animam rationabilem; et quod si ea a sese dividere voluerimus, procul dūmo labefactabimus dispensationem, quæ in Christo intelligitur.	Ibid.
CAP. XI. — Quod adunato Deo Verbo vere humanitati, inconfuse tamen substantiæ [<i>Id est</i> substantiæ] permanserunt.	1013
CAP. XII. — Quod cum esset Deus Verbum, factus sit homo, nec homo simpliciter, nuda conjunctione honoratus, vocatus sit ad parem dignitatem Dei Verbi, sive auctoritatem, sicut quibusdam videtur.	Ibid.
CAP. XIII. — Quod Christus Jesus vocetur homo factus Deus Verbum.	1016
CAP. XIV. — Exempla divini Scripturæ quod Dei Verbum homo factum manserit Deus. De propitiatorio.	1018
CAP. XV. — Aliud de virga Moysis.	1019
CAP. XVI. — Aliud de manu Moysis leprosa, et integre sanata.	1020
CAP. XVII. — Quod Christus non erat homo <i>θεσώπος</i> , nec simpliciter in homine inhabitavit Deus Verbum; sed quod	

magis caro sit factum, sive homo perfectus, secundum Scripturæ.	1020
CAP. XVIII. — Quod Emmanuel Deum habuerit alter inhabitantem, quam nos.	1021
CAP. XIX. — Dicta apostolica in quibus Deus nominatus est Christus.	1022
CAP. XX. — Aliud.	Ibid.
CAP. XXI. — Aliud.	Ibid.
CAP. XXII. — Aliud.	Ibid.
CAP. XXIII. — Aliud.	Ibid.
CAP. XXIV. — Aliud.	1024
CAP. XXV. — Quomodo oportet intelligere: <i>Verbum caro factum est, et habitavit in nobis</i> ; et quomodo proprium ipsius dicatur corpus.	1025
CAP. XXVI. — Quomodo intelligitur <i>θεοτόκος</i> Virgo sancta.	1028
CAP. XXVII. — Dicta de Christo.	1029
CAP. XXVIII. — Aliud.	1030
CAP. XXIX. — Quod Deus nominatur et homo apparet Unigenitus.	1031
CAP. XXX. — Aliud.	Ibid.
CAP. XXXI. — Aliud.	1032
CAP. XXXII. — Aliud.	Ibid.
CAP. XXXIII. — De Christi passione; et quod utile sit, quod secundum aliud et aliud de uno et eodem dicitur, nec divilimus in duo.	1053
CAP. XXXIV. — Aliud.	1054
CAP. XXXV. — Adversus illos qui aiunt, quod sola relatione Deum Verbum deceant humana.	1056

LIBER TERTIUS

EXCERPTA EX LIBRIS THEODORI MOPSUESTENI.

Præfatio Mercatoris.	1041
EXPOSITIO PRÆVÆ FIDEI Theodori Mopsuesteni.	Ibid.
REFUTATIO Theodoriani symboli a Mercatore.	1045
OBSERVATIONES ad symbolum et ejus refutationem,	1049
EXCERPTUM PRIMUM.	1051
EXCERPTUM II.	1052
EXCERPTUM III.	1055
EXCERPTUM IV.	1056
EXCERPTUM V.	Ibid.
EXCERPTA EX LIBRIS THEODORETI CYRENSIS.	1065
Admonitio.	Ibid.
EXCERPTA SEPTEM ex libris quinque quos adversus B. Cyrillum conciliatque Ephesium conscripsit.	1067
EXCERPTA ex EPISTOLIS THEODORETI.	1075
EXCERPTUM EX SCRIPTIS EUTHERII THYANENSIS.	1085
Præfatio Mercatoris.	Ibid.
EXCERPTUM ex Eutherii sermone adversus S. Cyrillum.	1087
EPILOGUS.	Ibid.

LIBER QUARTUS.

DISSERTATIO DE HÆRESI ET LIBRO NESTORII.	1089
CAP. PRIMUM. — Quis status quæstionis illius celebris quam Nestorius movit Ecclesiæ, et propter quam finitima opus fuit concilio generali.	1090
CAP. II. — Quæ fuerit hæresis Nestorii de genere unionis qua ambæ in Christo naturæ copulantur.	1095
CAP. III. — De tribus hæreticis Ario, Apollinari et Eutomio, quorum societas per calumniam a Nestorio catholicis objecta est.	1114
CAP. IV. — Nestorius compositus cum hæreticis antiquioribus aliisque omnibus quorum societas ipsi exprobrata est a primis fidei defensoribus.	1124
CAP. V. — De operibus Nestorii.	1134
CAP. VI. — De fide Nestorii quoad alia quæque dogmata.	1159
DISSERTATIO ALTERA, DE SYNODIS HABITIS IN CAUSA NESTORIANA.	1167

BR 60 M52, v.48

28598

Migne, J. P.

AUTHOR

Patrologiae. ser. Latina.

BR 60 M52, v.48

28598

Migne, J. P.

AUTHOR

Patrologiae. ser. Latina.

TITLE

BR 60 M52, v.48

28598

